

အရှင်ဇနကာဘိဝံသ

၏

အဋ္ဌမကျမ်းစာ

ဂူပသိဒ္ဓိဘာသာဠိကာ

ပထမအုပ်

(ပဒဂူပသိဒ္ဓိကို နိဿယအဓိပ္ပာယ် စုံလင်စွာ
တန်ဆာဆင်ထားသဖြင့် ဆိုင်ရာစာမေးပွဲများအတွက်
တာဝန်ယူပါလိမ့်မည်။)

သာသနာ ၂၅၄၅

ကောဇာ ၁၃၆၃

ဧရိန် ၂၀၀၁

နန္ဒုဘားတေးတော့(ဝိ)ဆင်းဒီနုကဗ်ဗိုဗိုဗို
ဘဝရဗုဂြို

ပုံနှိပ်မှတ်တမ်း

ဘာသာရေးဆိုင်ရာ စာမူခွင့်ပြုချက်

အမှတ် (၃၁/၉၇) (၁)

စာအုပ်စာတမ်း စာနယ်ဇင်း မျက်နှာပိုး

ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခွင့်ပြုချက် အမှတ် (၁၈/ ၉၇) (၁)

- ခုနှစ် - ၂၀၀၃-ခုနှစ် ဩဂုတ်လ
- အုပ်စု - ၂၀၀၀
- တန်ဖိုး -
- အကြိမ် - စတုတ္ထအကြိမ်
- ကွန်ပျူတာစာစိ - နယူးဘားမား မဟာဂန္ဓာရှံ အမရပူရမြို့။
- ထုတ်ဝေသူ - ဦးမောင်မောင် (မြဲ- ၀၃၂၇၁)
မဟာဂန္ဓာရှံစာပေ၊ ပိန်းတန်းရပ် အမရပူရမြို့။
- ပုံနှိပ်သူ- ဦးမောင်မောင် (မြဲ-၀၁၈၂၄)
နယူးဘားမားအော့(ပိ)ဆက်ပိဋကပုံနှိပ်တိုက်
မဟာဂန္ဓာရှံ အမရပူရမြို့။
- ဖြန့်ချိရေး- ဧရပ်ဝင်း မဟာဂန္ဓာရှံကျောင်းတိုက် အမရပူရမြို့။
၁၂၈-ပါ စမ်းချောင်းလမ်း ရှင်စောပုရပ်ကွက်
စမ်းချောင်းမြို့နယ် ရန်ကုန်မြို့။

အရှင်ဇနကာဘိဝံသ၏ ဘဝသံသရာဖြစ်စဉ်အကျဉ်း

- ၁။ အရှင်ဇနကာဘိဝံသဆရာတော်လောင်း သူငယ်ကို စစ်ကိုင်းတိုင်း ရွှေဘိုခရိုင် ဝက်လက်မြို့နယ်၊ သရိုင်းရွာ ဦးဇောတီ-ဒေါ်အုန်းလှိုင်တို့မှ ၁၂၆၁-ခုနှစ် တပို့တွဲလပြည့်ကျော် (၁၄) ရက် (၁၉၀၀-ပြည့်၊ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၇- ရက်) အင်္ဂါနေ့တွင် ဖွားမြင်သည်။
- ၂။ ၁၂၆၆-ခုနှစ်၌ ပဌမအကြိမ် ရှင်သာမဏေ ပြုတော်မူသည်။
- ၃။ ၁၂၇၅-ခုနှစ်၌ ဒုတိယအကြိမ် ရှင်သာမဏေ ပြုတော်မူသည်။
- ၄။ ၁၂၇၉-ခုနှစ်၊ သက်တော် ၁၈-နှစ်အရွယ်တွင် ပဌမကြီးတန်း စာမေးပွဲကို အောင်တော်မူသည်။
- ၅။ ၁၂၈၀-ပြည့်နှစ် တပေါင်းလပြည့်နေ့၌ ပဌမအကြိမ် ရဟန်းအဖြစ် ခံယူတော် မူသည်။
- ၆။ ၁၂၈၁-ခုနှစ်၊ နယုန်လပြည့်နေ့၌ ဒုတိယအကြိမ်၊ ၁၂၈၁-ခုနှစ်၊ တပေါင်းလပြည့် နေ့၌ တတိယအကြိမ် ရဟန်းအဖြစ် ခံယူတော်မူသည်။
- ၇။ ၁၂၈၇-ခုနှစ်၌ “ပဌမကျော်” အောင်မြင်တော်မူသည်။
- ၈။ ၁၂၈၉-ခုနှစ်၌ “သကျသီဟ စာမေးပွဲ ‘ခေါ်’ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ ဓမ္မာစရိယ” ဘွဲ့ ရရှိအောင်မြင်တော်မူသည်။
- ၉။ ၁၃၀၃-ခု၊ ဝါဆိုဦး (၁၉၄၁-၄၂) ဂျပန်စစ်တပ်များ မြန်မာပြည်သို့ ဝင်ရောက် သိမ်းပိုက်မည့်နှစ်တွင် ယခုလက်ရှိ အမရပူရမဟာဂဇာရုံကျောင်းတိုက်နေရာသို့ ပြောင်းရွှေ့သီတင်းသုံးတော်မူသည်။ ပြောင်းရွှေ့လာခဲ့စဉ်က သံဃာတော် ငါးပါးမျှသာရှိ၍ ပျံလွန်တော်မူချိန်တွင် သံဃာတော် ငါးရာကျော်မျှ သီတင်းသုံး လျက်ရှိသည်။
- ၁၀။ (လွတ်လပ်ရေးရရှိပြီးနောက်) ၁၃၁၂-ခုနှစ်၊ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော် အစိုးရ၏ (ရှေးဦးစွာ) “အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ” ဘွဲ့တံဆိပ် ဆက်ကပ်ခြင်းကို ခံယူရသည်။

အရှင်ဇနကာဘိဝံသ၏ ဘဝသံသရာဖြစ်စဉ်အကျဉ်း

၁၁။ ၎င်းနှစ်မှာပင် နိုင်ငံတော်စာသင်ကျောင်းများ၌ သင်ကြားရန် မူလတန်း ဗုဒ္ဓဘာသာ လက်စွဲခေါ် သင်ခန်းစာများကို ရေးသားခဲ့သည်။

၁၂။ ၁၃၁၅-ခုနှစ်၌ (က) ဆဋ္ဌသံဂီတိ သြဝါဒါစရိယ သံဃနာယက၊
(ခ) ဆဋ္ဌသံဂီတိ ဘာရနိတ္တာရက၊
(ဂ) ဆဋ္ဌသံဂီတိ ပါဠိပဋိပိသောဓက၊
(ဃ) ဆဋ္ဌသံဂီတိ သြသာနသောဓေယျပတ္တပါဌက အဖြစ် တင်မြှောက်တော်မူခြင်းကို ခံယူရသည်။

၁၃။ ၁၃၃၇-ခုနှစ်၊ ပဲခူးမြို့၌ ကျင်းပအပ်သော ဂိုဏ်းလုံးကျွတ် အစည်းအဝေးကြီးက ရွှေကျင်ဂိုဏ်းကြီး၏ ဥပဥက္ကဋ္ဌ (ဒုတိယသာသနာပိုင်) အဖြစ် တင်မြှောက်ခြင်းကို ခံယူတော်မူသည်။

၁၄။ ၁၂၉၁-ခု၊ သက်တော် (၃၀)မှစ၍ ကျမ်းစာများကို စတင်ပြုစုတော်မူခဲ့ရာ ၁၂၉၃-ခုနှစ်တွင် ပဌမဦးဆုံး ကျမ်းစာကို ရေးသားပြီးစီးတော်မူ၍ ၁၃၃၈-ခု၊ တန်ဆောင်မုန်းလတွင် “နောက်ဆုံးဆယ်လ မြတ်ဗုဒ္ဓ” ကျမ်းစာကို ရေးသားပြီးလျှင် “တစ်ဘဝသံသရာ” အမည်ဖြင့် ထေရုပ္ပတ္တိကို ကိုယ်တိုင် ရေးတော်မူခဲ့သည်။ ပဉ္စပကရဏ ဘာသာဋီကာနှင့် မူလဋီကာနိဿယ ပါဠိတော်နိဿယများကို ၁၃၃၆-ခု၊ တန်ဆောင်မုန်းလဆန်း ၅-ရက် (၁၈-၁၁-၇၄) တနင်္လာနေ့ ၁-နာရီအချိန် စတင်ပို့ချရေးသား၍ ၁၃၃၉-ခု၊ ဝါခေါင်လဆန်း ၁၂-ရက်နေ့မှာ ပြီးဆုံးခဲ့ပါသည်။ သုတ်မဟာဝါဘာသာဋီကာကို ၁၃၃၇-ခု၊ ဝါဆို လပြည့်ကျော် ၂-ရက် ကြာသပတေးနေ့ (၂၄-၇-၇၅) စတင်ပို့ချရေးသား၍ ၁၃၃၉-ခု၊ နတ်တော်လဆန်း ၁၃-ရက် (၂၃-၁၂-၇၇) သောကြာနေ့ ပျံလွန်တော်မမူမီ ၅-ရက်အလိုတွင် ပြီးတော်မူခဲ့ပါသည်။ ပါထေယျဘာသာဋီကာကိုပင် တစ်ရက်မျှသာ ရေးသားပို့ချခဲ့ပါသေးသည်။

၁၅။ ၁၃၃၉-ခုနှစ်၊ သက်တော် (၇၈) နှစ်အရောက် နတ်တော်လပြည့်ကျော် ၂-ရက် (၁၉၇၇-ခု၊ ဒီဇင်ဘာ ၂၇-ရက်) အင်္ဂါနေ့ ညနေ (၄) နာရီ မိနစ် (၃၀) တွင် တစ်ဘဝအတွက် ငြိမ်းတော်မူပါသည်။

နိဒါန်းအချို့

ဂုရဝေါ သိဒ္ဓိရူပါ မေ၊ သိဒ္ဓိပ္ပတ္တဿ သာသနေ၊
နမိတွာ တေ ကရိသာမိ၊ ဗျာချာနံ ရူပသိဒ္ဓိယာ။

သိဒ္ဓိပ္ပတ္တဿ-ပါရမီတော်စု၊ ပေါင်းကာပြု၍၊ သဗ္ဗညုဉာဏ်၊ ရောင်လျှံ
ကဲမောက်၊ သိဒ္ဓိပေါက်တော်မူပြီးသော မြတ်စွာဘုရား၏။ သာသနေ-ဂန္ထ
ဝိပဿနာ၊ သင့်ရာဝန်ထမ်း၊ ရဟန်းတို့သာ၊ နေသင့်ရာသည့်၊ သိက္ခာ ၃ ရပ်၊
သာသနာတော်မြတ်၌၊ မေ ဂုရဝေါ-ငါ၏စိတ်တွင်၊ ကျေးဇူးရှင်ဟု၊ အစဉ်
ထင်ရှား၊ ဆရာတော်ဘုရားတို့သည်၊ သိဒ္ဓိရူပါ-ရုပ်ရည်ချုံ့ချုံ့၊ ကြီးအားသွန်သဖြင့်၊
တာဝန်သီးသီး၊ ပြီးစီးသောသဘော ရှိကြပေကုန်၏။ တေ-ထိုမြတ်စွာဘုရားနှင့်၊
တရားသံဃာ၊ မြတ်ဆရာတို့ကို၊ [သိဒ္ဓိပ္ပတ္တအရ ဘုရားကို ယူသဖြင့် တရားသံဃာ
ကိုလည်း အဝိနာဘာဝနည်းဖြင့် ယူပြီးဖြစ်၏။] နမိတွာ-ကျမ်းပြီးလွယ်ကြောင်း၊
ဆုမွန်ကောင်းကို၊ တောင်းကာရည်စူး၊ ရှိခိုးဦး၍၊ ရူပသိဒ္ဓိယာ-ရူပသိဒ္ဓိ၊
မည်ရှိထင်ရှား၊ အများခေတ်သုံး၊ ဗျာကရုဏ်း၏။ ဗျာချာနံ-နိဿယည်းအဓိပ္ပာယ်၊
ခပ်လွယ်လွယ်ဖြင့်၊ အကျယ်ဆိုရာ၊ ဘာသာဋီကာကို၊ ကရိသာမိ-ဆရာသီးသီး၊
နည်းစုံမှီး၍၊ အပြီးတိထွင်၊ စီရင်ပေးအံ့သတည်း။

ရူပသိဒ္ဓိ။ ။ကစည်းကျမ်းကို ဖွင့်ကြသော ဋီကာတို့တွင် ဤရူပသိဒ္ဓိ
ကျမ်းသည် ယခုခေတ်၌ အများသုံး ကျမ်းစာဖြစ်၏။ များစွာသော ပုဒ်ပါဌ်တို့၏
ရုပ်ဓာတ်အသီးသီးကို ပြီးလွယ်စေနိုင်သောကြောင့် “ပဒရူပသိဒ္ဓိ”ဟူသော
နာမည်နှင့်လည်း လိုက်လျော၏။ မိမိကား ဤကျမ်းကို ၁၄နှစ်သား အရွယ်ကပင်
လေ့လာခဲ့၍ အထက်တန်း ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာများကို လေ့လာသောအခါ
ဤကျမ်းစာနှင့် ဓာတွတ္ထသင်္ဂဟကို မကြာမကြာ ကြည့်ရှု၍ သဒ္ဓါဆိုင်ရာ ပုဒ်
ပါဌ်အတွက် အဖော်ပြုခဲ့ရသည့်ပြင် အကြိမ်ပေါင်းများစွာ ပို့ချအပ်ပြီးသော
ကျမ်းစာလည်း ဖြစ်ပါသည်။

ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်။ ။ဤရူပသိဒ္ဓိကျမ်းကို စီရင်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည်
နိဂုံး၌ လာသော “ဒိပင်္ကရာချဒ္ဓမိလဝသုမတိ ဒိပလဒ္ဓပ္ပကာသော”စသည်ကို
ထောက်၍ ဣန္ဒိယတောင်ပိုင်းဇာတိ ဖြစ်သည်ဟုလည်းကောင်း၊ ဤကျမ်းကို
ပြုနိုင်ခဲ့ကား သီဟိုဠ်ကျွန်း ဗာလာဒိစ္စကျောင်းတိုက် စူဠာမဏိကမ္မကျောင်းတိုက်
၂ရပ်ကို အုပ်စီးလျက် အရှင်“ဗုဒ္ဓပိယ”ဟု ထင်ရှားသော ကျမ်းတတ်ဆရာတော်
တစ်ပါးဖြစ်သည်ဟုလည်းကောင်း ခန့်မှန်းနိုင်ပါသည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်းဝယ်ထင်ရှား
သော အရှင်အာနန္ဒာ၏ တပည့်ဟု ဆိုသဖြင့်လည်း အရှင်ဗုဒ္ဓပိယ၏ဆရာသည်

မူလဋီကာကျမ်းပြုဆရာ အရှင်အာနန္ဒာ ဖြစ်တန်ရာ၏။ ထိုအရှင်အာနန္ဒာကား အရှင်ဗုဒ္ဓဇောသံ၏နောက် အလွန်မကြာသော ကာလ၌ ထင်ရှားသော ဆရာတော်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်လျှင် ဗုဒ္ဓဝိယလည်း ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ် အများတွင် ပါဝင်ထင်ရှားသော ဆရာတော်တစ်ပါးဟု မှန်းဆဖွယ်ရှိပါသည်။

ဘာသာဋီကာ။ ။မည်သည့်ကာလ မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ် စီရင်သည်ဖြစ်စေ ယခုခေတ်၌ ထင်ရှားနေသော ကျမ်းစာတစ်စောင်ကို ယခုခေတ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ လက်ခံနိုင်လောက်သော အဖွင့်ဗျာချာ ဘာသာဋီကာဖြင့် တန်ဆာဆင်ပေးဖို့ တာဝန်မှာ မိမိတာဝန် ဖြစ်ပေရကား ထိုရူပသိဒ္ဓိကျမ်းစာကို နိဿယအဓိပ္ပာယ် စုံလင်စွာတန်ဆာဆင်၍ “ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ” အမည်ဖြင့် ဖွင့်ပြပါအံ့။

ရေးသားပုံအစီအစဉ်။ ။ယခုကာလ၌ ပါဠိတစ်ချက် မြန်မာတစ်ချက် တွဲဖက်ထားသည်ကို “နိဿယ”ဟု ခေါ်ကြ၏။ သို့သော် “နိဿယ”ဟူသည်မှာ ဆိုင်ရာကျမ်း၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို နားလည်လောက်ရုံ အမှီပြုရသောကျမ်းစာ မျိုးသာ ဖြစ်ထိုက်၏။ ထို့ကြောင့် ဤဘာသာဋီကာဝယ် နိဿယအခန်း၌ သုတ်အနက်ကို လုံးဝပြလိမ့်မည်မဟုတ်ပါ။ ထိုသုတ်နက်ကို အခြေပြုသဒ္ဓါ၌ ပြထားပြီးဖြစ်၏။ ဝုတ္တိ၌လည်း လွယ်ကူသောပုဒ်များ၊ ကစွည်းဝုတ္တိနှင့် ထပ်တူကျ သော ပုဒ်များကို အနက်မပေးဘဲ ချန်လှပ်၍ ကစွည်းနိဿယ၏တာဝန်ဟု သဘောထားရတော့မည်။ အဓိပ္ပာယ်ခန်း၌ ရူပသိဒ္ဓိနှင့် တိုက်ရိုက်သက်ဆိုင်သော အဓိပ္ပာယ်များကို ထင်ရှားအောင်ဖွင့်ပြ၍ ဗဟုသုတအဖြစ်ဖြင့် မှတ်သားရမည့် အချို့အဓိပ္ပာယ်များနှင့် ကစွည်းကျမ်း၌ တိုက်ရိုက်ပါဝင်သော အဓိပ္ပာယ်များ ကိုမူ ကစွည်းဘာသာဋီကာ၏တာဝန်ဟု သဘောထား၍ ရှောင်ရှားသွားရပေ လိမ့်မည်။ ဤသို့လျှင် ကျယ်ဝန်းစွာသော ရူပသိဒ္ဓိကို နိဿယအဓိပ္ပာယ်စုံအောင် ခင်း၍ ကျမ်းရင်းစာသား၏ အဓိပ္ပာယ်များကို မကြွင်းစေဘဲ ကျဉ်းကျဉ်းနှင့် ပြီးစီးအောင် ကြီးလေးစွာ သတိဆောင်၍ စီစဉ်ထားပါသည်။

ရူပသိဒ္ဓိ လေ့လာသင့်သူ။ ။ဤ ရူပသိဒ္ဓိကို ပိုချမည်ဟု ကြံလျှင် တပည့်ဖြစ်သူမှာ ရှေးဦးစွာ သုတ်စဉ်သုတ်နက် သုတ်အဓိပ္ပာယ် တစ်သုတ်ဆိုင်ရာ ရုပ်တွက်နှင့် နာမ်ဂိုဏ်း အာချာတ်ဂိုဏ်းများကို နှုတ်တက်ရပြီးသူ ဖြစ်ပါစေ။

၁။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ လိုက်ပုဒ်များကို ပြထား၏။ သုတ်စဉ်မရသေးလျှင် မည်သည့် သုတ်မှ မည်သည့်ပုဒ် လိုက်သည်ဟုမသိ၊ ထို့ကြောင့်သုတ်စဉ်ကို ရပါစေ။

၂။ ထို့ပြင် သုတ်နက်လောက်မျှ မရသေးလျှင် သုတ်၊ သုတ်အဖွင့်(ဝုတ္တိ)ကို အနက်ချပေးနေရသဖြင့် အချိန်ကြာသလောက် ခရီးမရောက်၊ သုတ်နက်ရ ပြီးလျှင်ကား ထိုအားလုံးအတွက် အနက်မချရတော့သဖြင့် သက်သာသည်။

- ၃။ သုတ်အဓိပ္ပာယ်မျှ သိပြီးသူမှာလည်း အဓိပ္ပာယ်မခက်ရာ၌ အထူးမပြောရ တော့ဘဲ လျင်မြန်စွာ ပေါက်ရောက်ပါလိမ့်မည်။
- ၄။ သုတ်နှင့်ဆိုင်သော တစ်ရုပ် နှစ်ရုပ်စသည် ပြီးနေသူကား ရူပသိဒ္ဓိ၌ ကျယ်ဝန်းစွာသော ရုပ်များကို နည်းပြရုံမျှဖြင့် အကုန်ပြီးနိုင်ပါလိမ့်မည်။
- ၅။ နာမ်ဂိုဏ်း အာချာတ်ဂိုဏ်းများကို ရခဲ့သူမှာ ကျယ်ဝန်းစွာသော နာမ် အာချာတ် ၂၈နန်းတို့ကို လျင်မြန်စွာလွန်မြောက်၍ ရူပသိဒ္ဓိတစ်ကျမ်းလုံးကို လအနည်းငယ်ဖြင့် ပေါက်နိုင်ပါသည်။ သုတ်စဉ်စသည်ကို မရသေးသူအား ရူပသိဒ္ဓိကိုချမ်းပါလျှင် “ပိုးသာကုန် မောင်ပုံ စောင်းမတတ်” ဖြစ်ပါလိမ့်မည်။

ဤဋီကာ၏ဓိရာ။ ။ဤရူပသိဒ္ဓိကို ၁၄နှစ်သားက တက်ခဲ့၍ အကြိမ် များစွာ ပို့ချပြီးဖြစ်သော်လည်း ကျမ်းစာတစ်စောင်ဖြစ်အောင် ဖွင့်ပြရာ၌ကား တာဝန်မပေါ့လှသေးပါ။ နျာသကိုလည်းကောင်း၊ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာ ဋီကာများကိုလည်းကောင်း၊ မုဂ္ဂဗောဓ-ကလာပ်(ကာတန္တ)ဟူသော သက္ကတသဒ္ဓါ ကျမ်းများနှင့် ထောမနိမိ အဘိဓာန်ကိုလည်းကောင်း၊ အထူးအားဖြင့် မောဂ္ဂလာန် စာကိုယ်-နိဿယသစ်ကိုလည်းကောင်း များစွာကြည့်ရှု မှီငြမ်းပြု၍ ရေးသား ရပါသည်။ သက္ကတကို မလေ့လာရသေးလျှင်လည်းကောင်း၊ မောဂ္ဂလာန် နိဿယသစ် မထွက်ပေါ်သေးလျှင်လည်းကောင်း ပါဠိဗဟုသုတမျှဖြင့် ဤ ရူပသိဒ္ဓိကို မဖွင့်ပုံပါ။

ယဒိ ဥတ္တံ အယုတ္တေတ္ထ၊ ပမာဒေန ဘမေန ဝါ။

ဝစော မယာ ဒယာဝန္တော၊ သန္တော သံသောဓယန္တု တံ။

ဧတ္ထ-ဤဘာသဋီကာ၊ အမည်သာသည့်၊ မှီရာသိပ်သည်း၊ နိဿယည်း၌၊ ပမာဒေန-သတိကင်းပေါ့၊ မေလျော့ခြင်းကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဘမေန ဝါ-စိတ်စက်ချောက်ချား၊ လွင့်ပါးခြင်းကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ အယုတ္တံ-ဖောက်ပြန်ချွတ်ယွင်း၊ ယုတ္တိကင်းသော၊ ယံ ဝစော-အကြင် စကားကို၊ မယာ-ငါသည်။ ယဒိ ဥတ္တံ-အကယ်ရေးသား၊ ဆိုမှားအပ်မိအံ့၊ တံ ဝစော-ထိုသို့မှားလတ်၊ စကားရပ်ကို၊ ဒယာဝန္တော-ကရုဏာမူ၊ မေတ္တာပြု၍၊ ရူလေ ဣထ၊ ရှိတော်မူကြကုန်သော၊ သန္တော-အဘိဇ္ဈာကင်း၊ ဣဿာရှင်း၍၊ ဝမ်းတွင်း စိတ်ကောင်း၊ သူတော်အပေးတို့သည်။ သံသောဓယန္တု-မိမိစီရင်၊ ကျမ်း အသွင်သို့၊ ပြင်ဆင်ပြုကာ၊ ရှုနိုင်ကြပါစေသတည်း။

၁၃၀၅-ခု
ပြာသိုလ

အရှင်နေကာဘိဝံသ

မှတ်ဖွယ် အက္ခရာစဉ် မာတိကာ

အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ
အကတ္တရိ-အကာရဏေ	၄၆၇
အကာရော ဥစ္စာရဏတ္ထော	၃၄
အက္ခရာအပေါင်းသည် ပုဒ်	၁၁
အက္ခရာ၏ ဝစနတ္ထ	၁၅
အစန္ဒမုလ္လောကိကာနိ	၅၈၉
အဇ္ဈတ္တံ၏ ဝစနတ္ထ	၅၄၉
အဇ္ဈေသနသမ္ပဒါနံ	၄၀၈
အည၊ ဧကစူအနက်	၂၆၄
အညတရ၊ အညတမသဒ္ဓါ	၂၄၈
အတ္တနာဝ အတ္တာနံ သမ္ပနိ	၃၉၈
အန္တရာ၊ အဘိတော၊ ပရိတော စသည်	၃၇၆
အန္တဋ္ဌာ	၁၉
အန္တာပေက္ခဆဋ္ဌိ	၁၇၆, ၂၅၇
အတိဒေသသုတ် ၆ မျိုး	၁၈၅
အတော နိစ္စန္တိ အာရဋ္ဌာ	၂၃၄
အတေဝ(အတိ-ဣဝ)	၅၉
အတ္ထပ္ပကရဏာ လိင်္ဂီ	၇၄
အတ္တာလာဘ	၂၉၇
အင်္ဂုရဋ္ဌဿာလပနေ ဝါယံ	၁၆၅
အဒ္ဒသဒ္ဓါ	၂၃၇
အဓိကာရ ၃ မျိုး	၁၄၆
အဓိကာရလိုက်ပုံ	၅၄
အဓိကာရော၏ သဒ္ဒတ္ထ	၁၄၃
အဓိကာရောနှင့် ဝတ္ထတေ	၉၅
အဓိတ္ထိ	၅၅၃
အနဘိနေယျ	၁၃၈
အနိယမတ္ထ	၃၁၈
အနုကရဏသဒ္ဓါ	၇၃
အနုပဒိဋ္ဌာနံ ဝုတ္တယောဂတော	၁၃၇

အက္ခရာစဉ်		စာမျက်နှာ
အနုမေယျဝိသယ	၄၃၅
အနုတ္တနာမ်, ရုဋ္ဌိနာမ်	၁၄၁
အနုဒ္ဓမာသံ	၅၄၈
အပဝဂ္ဂ	၃၉၆
အပုနဂေယျာ စသည်	၅၈၉
အဗျယိဘာဝေါ	၅၂၅
အဗျာကတာ (အညတ္တ)	၅၈၅
အဗြာဟ္မဏောဟု သမာသ်ဖြစ်နိုင်ပုံ	၅၇၈
အတ္တအပြု၌ သရပါသလော	၇၆
အဘာဝ ၄ မျိုး	၅၄၆
အဘိဓာနလက္ခဏာ ဟိ	၆၀၃
အဘိဓေယျပုယောဇနဝါကျ	၈
အဘိဓေယျဝစနော	၅၆၅
အဘိပဌမန္တကို ဆဋ္ဌိယန္တဖွင့်နိုင်	၇၆
အရိယဿ	၁၃၈
အလိင်္ဂနာမ်	၂၇၂
အလံသဒ္ဒါ၏ အနက်	၃၁၉
အဝဓာရဏကမ္မဓာရဲ	၅၇၆
အဝဓာရဏတ္ထ	၃၂၆
အဝိဘတ္တိကနိဒ္ဒေသ	၁၆၈
အဝိဝဋ္ဋေန မုခေန	၃၇
အသဒ္ဒါ သဒ္ဒါ	၂၃၈
အသပံဒဝိဂ္ဂဟ	၅၂၂
အသဝဏ္ဏော၏ ဝစနတ္ထ	၅၅
အဟော၏ အနက်	၃၂၉
အာဂမော၏ ဝစနတ္ထ	၈၀
အာဒိသဒ္ဒါ၏ အနက်	၁၆
အာဒေသော၏ ဝစနတ္ထ	၆၇
အာနုပုဗ္ဗိယံ	၅၄၈
အာပစ္စယန္တာနိဒ္ဒေသာ	၂၅၈

(၆)

မှတ်ဖွယ် အက္ခရာစဉ် မာတိကာ

အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ
အာရာဒေသာပဝါဒေါ	၂၀၉
အာလပန၏ဝစနတ္ထ	၃၅၀
အာလပန, သမ္မောဓန	၁၆၄
အာဝုသောကို ဗဟုဝုစ်ဆိုရကျိုး	၃၁၂
ဣတရ, အညသဒ္ဓါ	၂၄၈
ဣတရိတရယောဂ	၃၁၇
ဣတိသဒ္ဓါ၏ ပရိသမာပနတ္ထ	၃၂၇
ဣတ္ထမ္ဘုတလက္ခဏ	၃၉၄
ဣတ္ထိဂေါ, ပုံဂေါ	၂၃၃
ဣဒပ္ပစ္စယတာ	၅၃၇
ဣဿ, ဥဿူယ	၄၁၄
ဥကာရန္တ ဂေါတြဘူသဒ္ဓါ	၂၄၁
ဥပချာဓိကိဿရဝစနေ	၅၁၃
ဥပပဒသမာသ်	၆၀၂
ဥပသဂ္ဂ၏ ဝစနတ္ထ	၃၁၃
ဥပသဒ္ဓါ သမိပ သမိပိ နှစ်နက်ဟော	၅၅၂
ဥပသုတိ	၅၅၂
ဥပါတ္တဝိသယ	၄၃၄
ဥဘ, ဥဘယ	၂၆၆
ဧကစွ, ဧကတိယ, ဧကစွိယ	၂၆၆
ဧကဝစနဋ္ဌာနသမ္ဘုတေသု	၂၄၆
ဧကသဒ္ဓါ၏ အနက်	၂၆၄
ဧကေကော စသေ.. ဝိတ္ထာ	၂၆၆
ဧတ္ထ, သေယျော, ဩဋ္ဌော, သောတ္ထိ	၃၂
ဧသေသော ဧတမိတိစ	၂၇၁
ဩကာရန္တ-စိတ္တဂေါသဒ္ဓါ	၂၄၁
ကစွည်းသုတ်တည်ပုံ	၃၄၉
ကတရ, ကတမသဒ္ဓါ	၂၄၇
ကတိသဒ္ဓါ ဗဟုဝစနန္တဿ	၂၈၄
ကတ္တု, ကမ္မမဇ္ဈ စသည်	၄၄၅

အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ
ကတ္တုကာရက၏ သတ္တိ	၃၈၄
ကထိတကံ, အကထိတကံ	၃၅၉
ကနှင့်သိအကြား အာပစ္စည်း သက်ပုံ	၂၆၃
ကမ္မကတ္တာ:	၃၈၈
ကမ္မပ္ပဝစနိယ၏ ဝစနတ္ထ	၃၆၇
ကမ္မာဒိသံသဋ္ဌ, သုဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထ	၃၄၅
ကသ္မာ၏ နာမ်-နိပါတ် နှစ်မျိုး	၃၃၁
ကရိုဏ်းအကြောင်း	၂၀
ကာရက၏ ဝစနတ္ထ	၃၅၃
ကာရကသမုစ္စည်းစသည်	၁၄၉
ကာရကဟိတ် (ဇနကဟိတ်)	၄၁၇
ကာရိတ်ကံ၌ ပါဠိတော်သွားဖြင့် စဉ်းစား	၃၆၁, ၃၆၂
ကာရိယာတိဒေသ	၁၈၀
ကိတကပယောဂေ	၄၈၈
ကိတပစ္စယပယောဂေ	၄၈၇
ကိမတ္ထံ, အတ္တတ္ထံ	၆၁၂
ကိရ၏ ဝိတ္ထာရတ္ထ	၃၃၁
ကြိယာကာရက သဉ္ဇာတော	၄၇၅
ကြိယာဇောတကော နာယံဂါထာ	၃၆၉
ကြိယာနိမိတ္တံ ကာရကံ	၁၆၇
ကြိယာပြိုင်လျှင် အနာဒရတံ	၅၀၄
ကြိယာဘိဂမ္မံ	၃၅၆
ကုဟိတိ နိပါတနေန	၂၉၁
ကိံ မေ ဧကေန တိဏ္ဍေန	၄၀၀
ဂရဟာ(ပဏ္ဍိတက)	၃၀၈
ဂရ, ဗဟု ရုပ်စဉ်	၂၀၇
ဂဿဝါ၌ ဧ၏ ဝစနတ္ထ	၁၉၀
ဂဟဇေ, မှ အာဓာရကို	၅၀၆
ဂဟေတဗ္ဗတ္ထစသော သုံးမျိုး	၃၅၆
ဂုဏ်ဒြပ်ဟော, သမာသ်နောမူ	၅၆၄

အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ
ဂုဏဝန္တိ နပုလ္လိင်	၁၇၅
ဂုဏဝါဒီအကာရန္တ	၁၇၉
ဃောသနှင့် ဓနိတ	၄၂
စဂ္ဂဟဏံ အနုကမုနတ္ထံ	၆၅
စတုတ္ထိတပ္ပရိသ်ဉ္စ မှတ်ဖွယ်	၆၀၈
စသဒ္ဒါ၏ အနက်	၁၂၀
စေ, ယဒိ အနက်	၃၃၃
ဆဋ္ဌိဝိဘတ်၏ အာဒေသာပေက္ခ	၁၅၅
ဆဋ္ဌိသက်ရာ ကာရိတ်	၃၆၅
ဆောင်ပုဒ်ကိုပြင်ထားပုံ	၂၇၉
ဇနိယောဂအပါဒါန်	၄၃၉
ဇီဝိတနဝကံ၏ ဝစနတ္ထ	၅၇၁
ဈလပါရသံ(နိယမတ္ထ)	၂၀၃
ဈလသညာ ပသညာဝ	၇၈
ဌာန်အကြောင်း	၁၇
ဌာနာသန္တ၏ အဓိပ္ပာယ်	၆၁
တ, တေ, ဣမ, အမု	၂၅၅
တဇ္ဇာပညတ္တိ	၃၄၄
တဒတ္ထ, တုမတ္ထ	၄၂၂
တဒနုပရောဓေန (ရုပ်ပြီးဖို့)	၁၅၃
တပ္ပာနုစာရေသု	၃၈၀
တဗ္ဗိပရိတော ပါဠိမှန်	၁၂၀
တစ်ယောက်တည်းကို မယံဟု သုံးစွဲ	၂၇၃
တ သဒ္ဒါ လိင်လိုက်ပုံ	၅၅၉
တိဒဏှကေန ပရိဗ္ဗာဇကံ	၃၉၅
တိယမု, အမုတိယ	၃၀
တုနာဒိဥသုက္ကနတ္ထ	၃၃၅
တုလျာဓိကရဏ စ-တသဒ္ဒါ	၅၅၈
တဝန္တ၊ စသည် ရှိရာ၌ သမာသ်မဖြစ်	၆၀၃
တဝေတုနာဒိပစ္စယန္တတို့ နာမ်မငဲ့ရ	၅၄၁

အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ
တေ ဣတ္ထိချာ	၂၂၁
တေ ဘိက္ခု နာနာကုလာ	၄၄၃
တံ ခေါ ပန ဘဝန္တံ ဂေါတမံ	၃၇၅
တွာဒိကို ဝိဘတ်အမည် မှည့်ရကျိုး	၂၈၅
တျကို (စ)ပြုလျှင် အပြစ်	၇၂
ဒကာရော သန္ဓိဇော	၂၆
ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ စသည်	၅၉၁
ဒိဃ၏ ဝစနတ္ထ	၃၁
ဒုန္နယတာ၏ အနက်မှန်	၁၀
ဒုမ္မိ ဂရ	၃၃
ဒူရစသည် ယှဉ်ရာ၌ ကြိယာ ထည့်, မထည့်	၄၅၃
ဒူရတောဝ အာဂစ္ဆန္တံ	၄၅၂
ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာ ဒန္တာ	၅၃၄
ဒွိရတ္တံ စသည်	၅၉၅
ဒွေဘာဝနှင့် အာဂမ	၉၉
ဓာ, က္ခတ္တံ, သကိံအနက်	၃၃၃
ဓာတုဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတမတ္ထဝံ	၄၃
ဓာရပူယောဂ	၄၁၃
ဓုဝံ အနက်	၃၃၄
နဇော စသည် ရုပ်ပြီးပုံ	၂၂၆
န ပဉ္စမာယမံဘာဝေါ	၅၄၅
နမတ္ထု ဗုဒ္ဓါနံ	၄၃၀
နဝါ, ကွစိ	၇၀
န သိသ္မိမနပုံသကာနိ (နိယမတ္ထ)	၂၀၁
နာမ်ငဲ့ရခြင်း၏အကြောင်း	၅၄၀
နာမသဒ္ဓါ၏ အနက်	၃၃၀
နာမံ၏ ဝစနတ္ထနှင့် အဘိဓေယျ	၁၄၀
နာမည်ဟောသဒ္ဓါကို ပုမ္မော မငဲ့ရ	၅၇၀
နိဂ္ဂဟိတံ၏ ဝစနတ္ထ	၃၆
နိဂ္ဂဟိတန္တ မကာရန္တ ရွတ်နည်း	၁၂၉

(ဃ)

မှတ်ဖွယ် အက္ခရာစဉ် မာတိကာ

အက္ခရာစဉ်

စာမျက်နှာ

နိစ္စတ္ထောယမာရဇ္ဈော	၁၉၁
နိစ္စမေဝစ ပုလ္လိင်္ဂေ	၁၆၃
နိစ္စဝါဒီ, အနိစ္စဝါဒီ	၁၅
နိဗ္ဗါရဏ	၅၀၁
နိဗ္ဗါရဏ ၆ မျိုး	၅၀၂
နိဗ္ဗိဒ္ဓဝိသယ	၄၃၃
နိပ္ပန္န-အနိပ္ပန္နလိင်	၁၄၉
နိဗ္ဗတ္တနိယကံ စသည်	၃၅၄
နိမိတ္တသတ္တမိ	၅၀၆
နိမိတ္တနုဿရာနံ	၁၂၂
နိလာဒိဂုဏနာမဉ္စ	၂၇၀
နန္န၏ အနက်	၃၃၁
ပကတိကံ, ဝိကတိကံ	၃၅၇
ပကတိပြုရကျိုး	၅၃၉
ပကတိပြုရာဌာန	၈၉
ပကတိသန္နိနှင့် ပဋိသေခ	၈၉
ပကတျတ္တဇောတကာဏ္ဍိ	၂၁၇
ပစ္စက္ခံ	၃၀၅
ပစ္စက္ခမ္မာစသည်	၁၉၇
ပစ္စတ္တံ ဥပယောဂဉ္စ	၅၁၉
ပစ္စယာ ဓာတဝေါစိမေ	၃၁၀
နိစ္စည်းဆုံးသော်လည်း သမာသ်ပင်	၅၉၇
ပစ္စာသုဏ, အနုပတိဂိဏ	၄၁၆
ပစ္စေကံအက္ခရာနာမ	၁၄
ပဉ္စ, ကထန	၄၆၅
ပဋိဘာဂတ္ထ	၃၂၈
ပဋိဘာတု တံ စုန္န	၃၇၈
ပတ္ထနေ-ပဏိဟိတံ	၂၉၅
ပဒပူရဏ, အတ္ထပူရဏ	၃၂၀
ပဒတ္တာနတိက္ကမေ	၅၅၅

အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ
ပဓာနမပ္ပဓာနေသု.....	၅၁၀
ပဘဝေါ.....	၄၃၉
ပယတ်အကြောင်း.....	၂၁
ပရလိင်္ဂါစ.....	၅၆၅
ပရသမညာ ပယောဂေ.....	၃၉
ပရာဇိယောဂေါ.....	၄၃၉
ပရိယုဒါဟာသိ.....	၁၃၈
ပသဇ္ဇ, ပရိယုဒါသပဋိသေဓ.....	၅၈၀
ပသညဿစ.....	၂၂၃
ပဟာရောစသော သမာသ်.....	၅၉၁
ပဟိန, ဖာသု စသည်ယှဉ်ရာ.....	၄၂၉
ပါဠိပဒိကာ ပရနာမဓေယျံ.....	၃၄၁
ပါဒါဒေါစ စဝါ ဧဝါ.....	၂၇၆
ပါဠိဘာသာ.....	၁၄၅
ပုထဂေဝ, ယာဝယှဉ်ရာ အပါဒါနံ.....	၄၄၃
ပုဗ္ဗပဒသေဝါယံ ပုစ္ဆာဝါတိဒေသော.....	၅၆၉
ပုဗ္ဗယောဂ.....	၄၆၃
ပုရိသေနဉ္စိ ကံလော ကတ္တားလော(ကာရိတ်ဆိုင်ရာ).....	၃၆၄
ပေါက္ခရဏီ.....	၂၃၁
“ပြီး၏”ဟုသာ ပေး.....	၅၃
ဗဟုလီကတံ.....	၅၇၁
ဗျာကတော (ဗျာကာသိ).....	၇၀
ဗျဉ္ဇန၏ ဝစနတ္ထ.....	၃၄
ဗျဉ္ဇနဗုဒ္ဓိ (၁၀)ပါး.....	၃၈
ဗျဉ္ဇနံသည် ရလာဒ်.....	၄၈
ဗျာပကောသ စသည်.....	၄၉၂
ဘတ္တဿ ပုရေ.....	၅၅၇
ဘဒန္တ, ဘဒ္ဒန္တ.....	၁၈၃
ဘဝန္တသဒ္ဓါအတွက် သုတ်ပို.....	၁၈၁
ဘိက္ခုပဘုတိတော နိစ္စံ.....	၂၀၆

(လ)

မှတ်ဖွယ် အက္ခရာစဉ် မာတိကာ

အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ
ဘိယျပ္ပယောဂေ	၄၂၇
ဘုမ္မာလပနံ	၅၂၀
မဃဝါသဒ္ဓါ၏ တစ်နည်း	၁၉၅
မဇ္ဈေ အန္တရေတို့၏ နိဒ္ဓါရဏအနက်	၁၆၀
မညတိပ္ပယောဂေ	၄၂၅
မတျာ, မတျံ(ပေတျာ)	၂၃၂
မဒါတိယောဂဝိဘာဂေန	၁၂၈
မနည်, ဧဝမံ	၁၁၉
မနော၏ လိင်	၁၇၃
မရိယာဒ, အဘိဝိမိ	၃၀၆, ၄၄၁
မာတရံအနု	၃၇၂
မာတိပက္ခောစသည်	၂၁၂
ယထာ၏အနက်များ	၅၅၆
ယထာဝဝတ္ထိတရူပ	၅၆
ယဒန္တရာလံ	၂၅၃
ယဒိတ္ထာနာမ်	၁၄၂
ယဝတံသုတ်၌ ကာရသဒ္ဓါ	၁၀၆
ယသ္မာ၊ ပေ၊ ဒတ္တေဝါ	၄၃၂
ယဿာယသ္မတော ခမတိ	၄၁၀
ယဿဝါ ပရိဂ္ဂဟော တံ သာမီ	၄၇၂
ယာဝဒတ္ထ	၅၅၆
ယာဝသဒ္ဓါ၏ ပရိစ္ဆေဒနတ္ထ	၃၂၈
ယုတ္တေ၏ အနက်	၅၃
ယုတ္တော, သင်္ဂတော သမ္ပန္နော ဝါ	၅၃၁
ယုဝိနော	၁၉၄
ယေနင်္ဂဝိကာရော	၄၀၄
ယေန ဝါ ဒဿနံ	၄၄၈
“ယောကောမိ ဂစ္ဆတိ”စသော ဝါကျ	၃၆၃
ယောဂ္ဂတာ, ဝိတ္တာ	၅၄၇
ယော ဓာရော, တမောကာသံ	၄၉၀

အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ
ယောနံနော (ဝိနာဓိကာရ)	၂၀၂
ယောမိဿရော	၆၃, ၉၃
ရက္ခဏနှင့် နိဝါရဏ	၄၄၇
ရဿဏီ ဝစနတ္ထ	၂၉
ရာဇာဒိဂိုဏ်းသွင်းပုံ	၅၉၆
လက္ခဏာ, ဣတ္ထမ္ဘူတက္ခာန	၃၇၁
လက္ခဏာနှင့် ဝိစ္ဆာက္ခံပုံ	၃၇၄
လပြု နိစ္စ, သောဠသ	၂၈၃
လဟုမတ္တာ	၂၇
လဠာနမပိသေသော	၈၇
လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေ (ရုပ်တည်ဖို့)	၁၄၈
လိင်္ဂတ္ထအဖွင့်	၃၃၇
လိင်္ဂ, ပဒ	၄၃, ၄၅
လိင်္ဂနှင့် ပါဠိပဒိက	၁၄၈
လိင်္ဂနှင့် လိင်္ဂတ္ထ	၃၄၃
ဝဂ္ဂဏီအနက်	၃၅
ဝဂ္ဂေ ယောသာယောသာနံ နိယမသုတ်(ဂေါဗလိဗဒ္ဒနည်း)...	၁၀၉
ဝစ္စလိဂီကံ	၂၇၀
ဝဇ္ဈော (ဝဇ္ဈော)	၂၂၉
ဝဏ္ဏခြားရာ၌ နာမ်အစီအရင်လည်း မဖြစ်	၂၆၉
ဝဏ္ဏပရေန သဝဏ္ဏော	၇၀
ဝတ္တိစ္ဆာနုပုဗ္ဗိကာ သဒ္ဒပဝတ္တိ	၁၅၄
ဝဝတ္တိတဝိဘာသာ	၁၂၅
ဝါကျနှစ်မျိုး (လောကိက, အလောကိက)	၅၂၈
ဝိကပ္ပော	၅၈၈
ဝိစိတြာ ဟိ သမာသဂုတ္တိ	၆၁၀
ဝိဇ္ဇမာနောပိ သုက္ကာဒိ စသည်	၂၁၇
ဝိဘတ္တအပါဒါန်	၄၅၇
ဝိမတိ	၅၈၈
ဝိဘတ္တိပစ္စယန္တ	၂၄၈

(သ)

မှတ်ဖွယ် အက္ခရာစဉ် မာတိကာ

အက္ခရာစဉ်

စာမျက်နှာ

ဝိဘတ္တိယုတ္တ, အဝိဘတ္တိယုတ္တ	၃၂၂
ဝိဝိတ္တတ္ထ	၄၆၀
ဝိသဒါကာရ ဝေါဟာရ စသည်	၃၃၉
ဝိသေသနနောက်၌ ဆဋ္ဌိသက်မှ သမ္မန်ကို ထွန်းပြ	၄၇၈
ဝိသေသနုတ္တရပဒ၏ ကမ္မဓာရ်ဖြစ်ပုံ	၅၇၂
ဝိသေသနေစ	၄၀၅
ဝုတ္တတ္တာနမပ္ပယောဂေါ	၅၆၃
ဝုတ္တိယေဝ(ပါဒပေါ စသည်)	၆၀၆
သက္ကတအလို ရှေးအဟိုက်	၃၇၆
သင်္ချာပဓာနဖြစ်ပုံ	၂၈၁
သင်္ချာသင်္ချေယျဝစန	၂၆၇
သတ္တာမတ္တေ	၃၄၈
သတ္ထိယ, ဒေသိယဘာသာ	၁၄၆
သတ္တနတ္တဉ္စ (နိစ္စဝိဓာနတ္တံ)	၂၁၀
သဒ္ဒပ္ပဋိရူပကာနံ	၃၃၈
သမ္ပတ္တေ	၅၄
သမ္ပဒါနံ၏ ဝစနတ္တ	၄၀၈
သမ္မာဒေယျ၏ အနက်မှန်	၁၂
သဗ္ဗဂုဟဏံ သဗ္ဗာဒေသတ္တံ	၁၆၃
သဗ္ဗနာမ်အမည်	၂၇၁
သဗ္ဗနာမ်များ	၂၄၂
သဗ္ဗနာမာနိ၏ ဝစနတ္တ	၂၄၄
သဗ္ဗသဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဓါရ	၁၄၂, ၂၄၃
သဗ္ဗာဒိတော သဗ္ဗာ	၄၀၃
သမ္ဘာဝနာ ကမ္မဓာရ်	၅၇၄
သမဝါယ	၃၉၉
သမာသ်စပ်ရခြင်းအကျိုး	၅၂၉
သမာသ်-တဒ္ဒိတ် အထူး	၅၂၉
သမာသ်တွင်း သွင်းရကျိုး	၅၉၈
သမာသ်မဖြစ်နိုင်ရာ (သဒ္ဒနီတိသုတ်)	၆၀၄

အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ
သမာသော၏ ဝစနတ္ထ	၅၂၈
သမုစ္စည်းသုံးမျိုး	၃၁၆
သမုစ္စည်း၊ သမ္ပိဏ္ဍန၊ အပေက္ခာ	၃၀၈
သရ၏ ဝစနတ္ထ	၂၇
သရဏဂတော၌ ဝါဒန္တရုံ	၆၀၁
သရလောပေါ်မာဒေသ၊ ပေါ ပကတိ	၁၅၆
သရသန္တိ	၄၅
သရာ သရေ	၄၉
သရူပသံယုဂ်	၄၃
သရေ၌ သွို၏ အနက်	၅၀, ၅၁
သရေန ဝိယောဇယေ	၄၇
သလ္လိနော၏ မှတ်ချက်	၁၂၄
သဟ၏ သမကြိယာအနက်	၃၃၂
သဟတ္ထ	၄၀၀
သာကလ္လတ္ထေ	၅၅၇
သာဒေသဂတိကတ္တာ	၂၅၇
သာဓု၏ သမ္ပဋိစ္ဆနတ္ထ	၃၂၈
သာဓု၊ ဣဗံ၊ ဟန္တတို့၏ အနက်	၃၃၀
သာဓုဘာဝဂုဏော ဣတ္ထံစသည်	၃၇၂
သာမာဂဓိ မူလဘာသာ	၁၄၄
သာမိဿရာဓိပတိ	၄၉၉
သာရပုံ (သောရပုံ)	၃၀၄
သာဟစရိယနည်း	၁၅၉
သိဒ္ဓံစသည်ထားပုံ	၁၅၈
သိလိဋ္ဌကထနေ	၅၂
သုခုစ္စာရဏတ္ထံ အက္ခရလောပေါပိ	၁၂၇
သုတ္တပဒါဒီဟိ	၃၁၂
သုတ် ၆ မျိုး	၁၃၆
သုတ္တိ၊ သုဝတ္တိအနက်	၃၃၄
သုဟိတတ္ထယောဂဆဋ္ဌိ	၄၈၆

(၉)

မှတ်ဖွယ် အကွရာစဉ် မာတိကာ

အကွရာစဉ်	စာမျက်နှာ
သေသတောလောပံ၌ သေသ၏အပါဒါန်	၁၆၆
သော နပုံသကလိဂေါ(ဝ)	၅၄၃
သံယောဂရဿ	၉၇
သံယောဂ, ဝိသံယောဂ	၁၃၃
သံယောဂေါ ဇာယတေ	၃၉၀
သဝဏ္ဏနာ ၆ ပါး	၁၃
သံဝုဋ္ဌနှင့် သံဖုဋ္ဌအထူး	၂၂
သံသယတ္ထ	၃၂၅
ဟိတ် နှစ်မျိုး(ဖလသာဓန, ပယောဇက)	၄၆၅
ဟိတ်ဝင်, မဝင်သော လက္ခဏ	၅၁၁, ၅၁၂
ဟိတ်တို့မှီစဉ် ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါ	၁၉၃
ဟိတ် သုံးမျိုး	၅၀၇
ဟောတွတ္ထအပါဒါန်	၄၆၀
ဟောတွတ္ထ	၄၀၁

ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ

ဂန္ဓာရမ္ဘ=ကျမ်းဂန်စတည်ခန်း

(က) အဟံ-ငါသည်၊ ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓမ္မသဟဿဒီဓိတိ-အထူးသဖြင့် စင်ကြယ်သော ပရိယတ္တိသဒ္ဓမ္မတည်းဟူသော အထောင်မကသော ရောင်ခြည် ရှိတော်မူထေ၊ သုဗုဒ္ဓသမ္မောဓိယုဂန္ဓရောဒိတံ-ကောင်းစွာ သိအပ် ရအပ်သော သဗ္ဗညုတဉာဏ်တည်းဟူသော ယုဂန္ဓိရုံတောင်ထက်၌ ပေါ်ထွက်တော်မူလာ ပေထသော၊ တိဗုဒ္ဓခေတ္တောကဒိဝါကရံ-သုံးပါးသော ဗုဒ္ဓခေတ်၌ တစ်ဆူတည်း သော နေမင်းဖြစ်တော်မူထသော၊ သဓမ္မသံဃံ-တရား သံဃာနှင့်တကွ ဖြစ်တော်မူသော၊ ဇိနံ-မြတ်စွာဘုရားကို၊ သိရသာ-ဦးခေါင်းရတနာ၊ မြတ် အင်္ဂါဖြင့်၊ အဘိဝန္တိယ-အထူးအားဖြင့် ရှိခိုးပြီး၍လည်းကောင်း။

အနုသန္ဓေ။ ။ကျမ်းဦးအစ၌ ပဏာမမင်္ဂလာ ရှေ့သွားရှိသော သညာစသည်ကို ပြလိုသော အရှင်ဗုဒ္ဓပွိယ ဆရာသည် “ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓမ္မသဟဿဒီဓိတိ” အစချီသော ဂါထာနှစ်ရပ်ကို မိန့်အပ်သတည်း၊ ထိုတို့၏အဓိပ္ပာယ်ကား “ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓမ္မသဟဿဒီဓိတိ- စသောဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံတော်မူသော တရား သံဃာနှင့်တကွဖြစ်သော ဘုရားရှင်ကို လည်းကောင်း၊ အရှင်ကစ္ဆည်းထေရ်ကိုလည်းကောင်း ရှိခိုးပြီး၍ ပဒရူပသိဒ္ဓိကျမ်းကို စီရင်ပေအံ့” ဟူလို၊ ဤဂါထာ၌ “ဇိနံ အဘိဝန္တိယ-ဘုရားကို ရှိခိုးပြီး၍” စသော ၂ပုဒ် ၃ပုဒ်ပေါင်း၍ သိအပ်သော သမုဒါယတ္ထ (အပေါင်းအနက်)၊ တစ်ပုဒ်စီခွဲ၍ သိအပ် သော အဝယဝတ္ထ (အစိတ်အနက်)ဟု အနက်၂ မျိုးရှိ၏၊ ထိုတွင် ပါဠိဋီကာတို့၌ သမုဒါယတ္ထကို ရှေးဦးစွာ ဖွင့်လှေရှုသော်လည်း မြန်မာလူမျိုးတို့အတွက်မှာ တစ်ပုဒ် တစ်ပုဒ်၏ အနက်ကို သိဖို့က သာ၍ အရေးကြီးသောကြောင့် ဤဘာသာဋီကာ၌ အဝယဝတ္ထကိုသာ ရှေးဦးစွာ ဖွင့်ပြပါမည်။ [ဤအဝယဝတ္ထ၌ ဝိပြိုဟ်နက်ဟု ခေါ်အပ်သော သဒ္ဓါနက်နှင့် အဓိပ္ပာယ်နက်များလည်း ပါဝင်၏၊ ယခုကာလ နိဿယနက်များလည်း အဝယဝတ္ထချည်းသာ၊ သညာနိမိတ်စသော အနက်များကား သမုဒါယတ္ထတည်း။]

အလင်္ကာရဂုဏ်။ ။“ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓမ္မ”စသော ဤဂါထာသည် အလင်္ကာရဂုဏ် တော်တော်စုံအောင် ဖွဲ့စီထားအပ်သော ဂါထာဖြစ်၏၊ အလင်္ကာရကျမ်း အလိုအားဖြင့် သမာသ်ပုဒ် ၇၂၂လျား များပြားစွာပါလျှင် ဩဇာဂုဏ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤဂါထာ၌ သမာသ်ပုဒ်များစွာ ပါဝင်အောင် စီထားသည်။

ရူပကအလင်္ကာ။ ။ဥပမာပြု၍ ပြရာဝယ် ဥပမာနနှင့် ဥပမေယျကို မခွဲခြားဘဲ တစ်သားတည်း ထင်ရလောက်အောင် ရုပ်ပုံသဏ္ဍာန် အတုလုပ်၍ပြခြင်းကို ရူပကအလင်္ကာ ဟု ခေါ်၏။ ဤဂါထာ၌လည်း ဘုရားရှင်စသည်ကို နေမင်းပုံသဏ္ဍာန်စသည်ဖြင့် ပြထားသည်။ ထင်ရှားစေအံ့-ဘုရားရှင်သည် နေမင်းနှင့် တူ၏၊ ပရိယတ္တိတရားတော်ကား နေရောင်နှင့် တူ၏၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်မှာ ယုဂန္ဓိန်ရံတောင်နှင့် တူ၏။ ဗုဒ္ဓဓေတိ သုံးပါးကား “၃ ကျွန်းလင်းစိုက်၊ တစ်ကျွန်းမိုက်” နှင့်အညီ နေရောင်လင်းရာ ၃ ကျွန်း နှင့်တူပေသည်။ ဤသို့ ဥပမာန ဥပမေယျ ခွဲခြား၍ ရကောင်းပါသော်လည်း မခွဲခြားဘဲ ဘုရားရှင်ကို နေမင်း၊ တရားတော်ကို နေရောင်၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ကို ယုဂန္ဓိန်ရံတောင်၊ ဗုဒ္ဓဓေတိ ၃ ပါးကို ၃ ကျွန်းဟု ရုပ်ပုံပြု၍ ပြထားပေသည်။

ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓမ္မသဟဿဒိဓိတိ။ ။သဟဿသဒ္ဓါသည် ဤနေရာ၌ တစ်ထောင် တိတိကို မဟော၊ တစ်ထောင်မက(အများ)ဟူသော အနက်ကိုဟောသော အနေကသင်္ချာ တည်း။ ဒိဓိတိသဒ္ဓါလည်း “အရောင်” အနက်ဟောတည်း။ နေဟော ပရိယာယ်တွင် ပါသော “သဟဿရံသီ” နှင့် “သဟဿဒိဓိတိ” မှာ သဘောတူပင်။ ဘုရားရှင်၏ ပရိယတ်တရားတော်များသည် ကိလေသာ အညစ်အကြေးကင်းသဖြင့် အထူးသန့်ရှင်း ရကား ဝိသုဒ္ဓဂုဏ်ရှိ၏။ ဧကတ္ထနည်း၊ နာနတ္ထနည်းစသော နီတတ္ထနည်း-နေယျတ္ထ နည်းစသော နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ဆန်းကြယ်များပြားသောကြောင့် အထောင်မက များလည်း များ၏။ အဝိဇ္ဇာမှောင်ကို ပယ်ဖျောက်နိုင်သောကြောင့် အရောင်နှင့်လည်း တူ၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်တည်းဟူသော နေမင်းကို “ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓမ္မသဟဿဒိဓိတိ” ဟု ချီးကျူးတော်မူပေသည်။

သုဗုဒ္ဓသမ္မောဓိယုဂန္ဓရောဒိတံ။ ။[“ယုဂန္ဓရ+ဥဒိတံ”-ထွက်ပေါ်လာသည်။] သမ္မောဓိအရ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်ကို ကောက်သောနည်း၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ကို ကောက်သောနည်းဟု ပါဠိဋီကာ၌ နှစ်နည်းပြ၏။ ဤ၌ သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကိုသာ ပြတော့မည်။ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ် ရသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ကိုလည်း ရပြီး ပိုင်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် “သုဗုဒ္ဓ-ကောင်းစွာ သိအပ် ရအပ်” ဟု အနက်ပေးသည်။ ထိုသဗ္ဗညုတဉာဏ်သည်ပင် အခြားဉာဏ်တို့ထက် ထူးကဲသာလွန်ရကား တောင်စဉ် ၇ ထပ်တွင် အမြင့်ဆုံး ယုဂန္ဓိန်ရံတောင်အလား မားမားစွင့်စွင့် မြင့်သကဲ့သို့ဖြစ်၏။ ထိုသဗ္ဗညုတဉာဏ် ယုဂန္ဓိန်ရံတောင်ထိပ်သို့ ရောက်သောအခါ ကမ္မာလောက၌ သဗ္ဗညု ဗုဒ္ဓအဖြစ်ဖြင့် နေမင်းနှင့်တူစွာ ပေါ်ထွက်တော်မူလာ၏။ ထို့ကြောင့် “သုဗုဒ္ဓသမ္မောဓိ ယုဂန္ဓရောဒိတံ” ဟု ချီးကျူးရပြန်ပေသည်။

တိဗုဒ္ဓဓေတ္တကဒိဝါကရံ။ ။တိ+ဗုဒ္ဓဓေတ္တ-၃ ပါး+ဗုဒ္ဓဓေတိ။ (ဇာတိဓေတိ- အာဇာဓေတိ-ဝိသယဓေတိ ၃ ပါးကို ဆိုလိုသည်။)ဧကဒိဝါကရ-တစ်ဆူတည်းသော နေမင်း၊ ဤတောင်ကျွန်း၌ မွန်းတည့်ချိန်ဝယ် အရှေ့ကျွန်း၌ ညနေပိုင်းအချိန်၊ အနောက် ကျွန်း၌ နံနက်ချိန်ဖြစ်သောကြောင့် ပကတိနေရောင်သည် ၃ ကျွန်းလုံး၌ တစ်ပြိုင်နက် ထွန်းလင်းစေနိုင်သကဲ့သို့၊ ဗုဒ္ဓနေမင်း၏ တန်ခိုးအာဇာ ဉာဏ်တော် အရှိန်အဝါလည်း ထိုဓေတိ ၃ ဖြာ၌ တစ်ပြိုင်နက် ပျံ့နှံ့နိုင်သည်။ ဘုရားအလောင်း ဖွားတော်မူလျှင်ပင်

(ခ) ကစွာယနံ-ကစွာယန မည်တော်မူသော၊ အာစရိယံ စ-ဆရာကိုလည်း၊ နမိတွာ-ရှိခိုးပြီး၍လည်းကောင်း၊ ကစွာယနဝဏ္ဏနာဒိ-ကစွည်းကျမ်း၊ ကစွည်းကျမ်း၏ အဖွင့်ဖြစ်သော နျာသ အစရှိသောကျမ်းကို၊ နိဿာယ-မှီ၍၊

ဇာတိခေတ်ခေါ် စကြဝဠာတစ်သောင်း တုန်လှုပ်ရခြင်းဖြင့် ဇာတိခေတ်၌ တန်ခိုးတော် ပျံ့နှံ့ပုံ၊ ရတနာသုတ်စသော အမိန့်အာဏာတော်၏ စကြဝဠာကုဋေတစ်သိန်းဟူသော အာဏာခေတ်၌ ပျံ့နှံ့တော်မူပုံ၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်၏ အနန္တစကြဝဠာဟူသော ဝိသယခေတ်၌ (အာရုံပြုနိုင်ရာနယ်၌) ပျံ့နှံ့နိုင်ပုံများဖြင့် ခေတ် ၃ပါးလုံး၌ ပျံ့နှံ့နိုင်ပုံကို သိပါ။ ထို့ကြောင့် “တိဗုဒ္ဓခေတ္တောကဒိဝါကရံ” ဟု ချီးကျူးပြန်သည်။ [“တိဗုဒ္ဓခေတ္တော-၌၊ ဧကဒိတကရံ-သော” ဟု ပျဉ်ခွဲခွဲနိုင်သော်လည်း သမာသံပုဒ်ရှည်လျားမှ ဩဇာဂုဏ် ရသောကြောင့် တစ်သမာသံတည်း ပေးလိုက်သည်။]

ဇိနံသမဗ္ဗသံဃံ။ ။ [ဇိနံအရ မာရ်ငါးပါးအောင်ပုံကို ကစွည်းဋီကာ- ဇိနဝစန ယုတ္တဟိသုတ် အဖွင့်၌ပြထားသည်။ သ-တကွ+မဗ္ဗသံဃ-တရားသံဃာ] “တရား သံဃာနှင့်တကွဖြစ်သော ဘုရားကို ရှိခိုးပြီး၍” ဟု ဆိုသဖြင့် “ကျမ်းဆရာသည် တရား နှင့် သံဃာကိုလည်း ရှိခိုး၏” ဟု သိသာပြီ။ [“အဘိဝနိယ-ရှိခိုးပြီး၍” ဟု အတိတ် ရှိခိုးမှုကို ပြသဖြင့် ပစ္စုပ္ပန်ရှိခိုးဆဲကိုလည်း မှန်းဆ၍သိနိုင်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ “အဘိဝနာမိ-ရှိခိုးပါ၏” ဟု ပစ္စုပ္ပန်ရှိခိုးဆဲကြံယာကို ထည့်လိုက် ထည့်နိုင်ကြောင်းကို လည်းကောင်း၊ သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာ ပဏာမဂါထာအဖွင့်၌ ပြခဲ့ပြီ။]

ကစွာယနဉ္စာစရိယံ နမိတွာ။ ။ ဤရူပသိဒ္ဓိကျမ်းသည် ကစွည်းကျမ်း(သဒ္ဒါကြီး) ကိုမှီ၍ စီရင်အပ်သောကျမ်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် မိမိမှီရာ ကစွည်းကျမ်းကို ပြုစီရင်သော အရှင်ကစွည်းဆရာကိုလည်း ရှိခိုးလိုသောကြောင့် “ကစွာယနဉ္စာစရိယံ နမိတွာ” ဟု ဆိုသည်။ ဤ၌ “နမိတွာ” ဟု လာပြန်သောကြောင့် “အဘိဝနိယ-ရှိခိုးပြီး၍လည်းကောင်း” ဟု သမုစ္စည်းအနက် “လည်းကောင်း” ဟု ထည့်စွက်ခဲ့ပါသည်။ [ဤ “ကစွာယနဉ္စာစရိယံ” အရ ပါဠိဋီကာတို့၌ “ဘုရားလက်ထက်တော်က တေဒဂ်ရ မဟာသာဝကတွင်ပါဝင်သော အရှင်မဟာကစွည်းထေရ်” ဟု ဖွင့်ပြ၏။ သို့သော် ဤကျမ်းက မဟာသာဝက အရှင် မဟာကစွည်း မဟုတ်နိုင်ကြောင်း၊ နာမည်တူ အခြားကစွာယနထေရ်သာ ဖြစ်ထိုက် ကြောင်းကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ နိဒါန်း၌ ပြထားပါသည်။]

နိဿာယ ကစွာယနဝဏ္ဏနာဒိ။ ။ ကစွာယန-ကစွည်းကျမ်း+ဝဏ္ဏနာ-ကစွည်း ကျမ်း၏ အဖွင့်ဖြစ်သော နျာသကျမ်း၊ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် သန္နိနိရတ္တိကျမ်းစသည်ကို ယူရမည်ဟု ဆိုကြ၏။ ထိုကျမ်းကား ယခုအခါ မတွေ့အပ်တော့ချေ။ ဤ “နိဿာယ ကစွာယန ဝဏ္ဏနာဒိ” ပါ၌ဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိကျမ်း၏ မှီရာနိဿာယကိုလည်းကောင်း၊ အတ္တနောမတိ ဖြင့် မိမိထင်ရာကို စီစဉ်မည်မဟုတ်၊ ရှေးပညာရှိတို့၏ ကျမ်းဟောင်းများကို နည်းမှီ၍ စီစဉ်မည်ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း ပြ၏။ ထိုကဲ့သို့ပြသဖြင့် မိမိပညာရှိကြီး ဖြစ်ကြောင်း၊ မိမိဉာဏ်ဖြင့် ကျမ်းဂန်စီရင်နိုင်ကြောင်း စသည်ဖြင့် ဝါကြားမှု၊ ကိုယ့်ကိုယ်ကို မြှောက်ပင့်မှုဟူသော အတ္တုတ္တံသန အပြစ်ဒေါသကို ကင်းပစေသည်။

ဗာလပုဗ္ဗောဓတ္ထံ-စာသင်ငယ်တို့ သိလွယ်ဖို့ အကျိုးငှာ၊ ဥရုံ-ဖြောင့်မတ်သော၊ (ဝါ-မူလသုတ်စဉ်၊ တစ်မျိုးပြင်၍၊ ရုပ်မြင်စရာ၊ သုတ်စဉ်ပြသဖြင့်၊ ဖြောက်မတ်လှစွာသော) ဗျတ္တံ-ထင်ရှားပေါ်လွင်သော၊ (ဝါ-ရုပ်တည်၍ထား၊ ပြီးပုံများဖြင့်၊ ထင်ရှားပေါ်လွင်သော) သုကဏ္ဍံ-ကောင်းသော အခန်းရှိသော၊ (ဝါ-သန္နိလိင်္ဂ၊ စသည်ဆူဆူ၊ တူရာပေါင်းစပ်၊ ကောင်းမြတ်သော အခန်းရှိသော) ပဒရူပသိဒ္ဓိ-ပဒရူပသိဒ္ဓိမည်သောကျမ်းကို၊ (ဝါ-နာမ် အာချာတ်၊ နိပါတ် ဥပသာ၊ ၄ ဖြာသော ပုဒ်ကြီးတို့၏ ရုပ်ပြီးရာ ပြီးကြောင်း၏ အဖြစ်ကြောင့် ပဒရူပသိဒ္ဓိမည်သောကျမ်းကို) ကရိသံ-ပြုပေအံ့။ [ဤ“ကရိသံ”ဟူသော အမှယောဂကြိယာကို ကြည့်၍ “အဟံ”ဟု အမှသဒ္ဓါ ထည့်ခဲ့သည်။]

ဗာလပုဗ္ဗောဓတ္ထံ။ ။ဗာလသဒ္ဓါသည် ဤနေရာ၌ ငယ်ရွယ်သူကို-ဟော၏။ “ငယ်ရွယ်”ဟူရာ၌လည်း သဒ္ဓအရာဝယ် အသိဉာဏ်မကြီးကျယ်သေးလျှင် ငယ်ရွယ်သူနှင့် တူသောကြောင့် “အငယ်”ဟူပင် ခေါ်ရ၏။ “ထိုငယ်ရွယ်သူများ၏ တတ်သိနားလည်လွယ်ဖို့ အကျိုးငှာ ပဒရူပသိဒ္ဓိကျမ်းကို ပြုပါမည်”-ဟုလို။

ဥရုံ။ ။ကစွည်းသုတ်များ စဉ်ပုံသည် ရုပ်ပြီးလွယ်ဖို့ကို ပဓာနထား၍ စဉ်ခြင်းမဟုတ်၊ တစ်သုတ်နှင့်တစ်သုတ် လိုက်သင့်သောပုဒ်များ လိုက်၍လွယ်အောင် စဉ်ထားခြင်းဖြစ်၏။ ဤရူပသိဒ္ဓိဘာသာ ထိုအစဉ်အတိုင်း မဟုတ်ဘဲ ရုပ်ပြီးလွယ်အောင် သုတ်များကို တစ်မျိုးပြင်၍ စဉ်ထားသည်။ ဥပမာ-“လောကဂ္ဂပုဂ္ဂလော” ရုပ်ပြီးအောင် “၁-ပုဗ္ဗောဓိတ၊ ၂-သရာသရေလောပံ၊ ၃-နယေပရံ ယုတ္တေ”ဟု သုတ်များကို တစ်မျိုးစဉ်ထားခြင်းတည်း။ ဤသို့ ရုပ်မြင်လွယ်အောင် သုတ်တွေကို တစ်မျိုးစဉ်ထားခြင်းကြောင့် “ဥရုံ-ဖြောင့်မတ်သောကျမ်း ဖြစ်သည်”ဟုလို။

ဗျတ္တံ သုကဏ္ဍံ။ ။“လောက+အဂ္ဂပုဂ္ဂလော” ဟု ရှေးဦးစွာ ရုပ်တည်ပြ၏။ ထို့နောက် ဆိုင်ရာသုတ်များကို စဉ်ပြပြီးလျှင် “လောကဂ္ဂပုဂ္ဂလော”ဟု ရုပ်ပြီးပုံကို ပြ၏။ ထိုသို့ ပြထားသဖြင့် ငယ်ရွယ်သူများပင် နားလည်လောက်အောင် (ရုပ်တွက်တတ်လောက်အောင်) “ဗျတ္တံ-ထင်ရှားပေါ်လွင်သောကျမ်း”ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် သန္နိတစ်ခန်း၊ လိင်္ဂ (နာမ်)တစ်ခန်း၊ ကာရကတစ်ခန်း စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ထိုအခန်းကြီးများတွင်လည်း သညာခန်း၊ သရသန္နိခန်း၊ ပဋိသေခေန္နိခန်း စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း သဘောတူရာ စကားရပ်များကို ပေါင်းစပ်၍ ပြထားခြင်းကြောင့် “သုကဏ္ဍံ-ကောင်းသော အပိုင်းအခန်းရှိသောကျမ်းလည်း” ဖြစ်သည်။

ကျမ်းပြုပုံအစီအစဉ်။ ။ဤ ဥရုံ ဗျတ္တံ သုကဏ္ဍံပုဒ်တို့ကား “ကရဏပွကာရ”ဟု ခေါ်အပ်သော ကျမ်းပြုပုံ အပြားကို (ကျမ်းပြုပုံ အစီအစဉ်ကို)ပြသော ပုဒ်တို့တည်း။ [ကရဏ-ကျမ်းပြုပုံ၏+ပကာရ-အပြား၊] ထို့ကြောင့် ဥရုံစသည်ကို “ဖြောင့်မတ်သော”ဟု ဝိသေသနအနက် မပေးဘဲ “ဥရုံ-ဖြောင့်မတ်အောင်လည်းကောင်း၊ ဗျတ္တံ-ထင်ရှားပေါ်လွင်အောင်လည်းကောင်း၊ သုကဏ္ဍံ-ကောင်းသောအခန်းရှိအောင်လည်း

ကောင်း”ဟု ကြိယာဝိသေသနအနက်ပေး၍ ကရိသံဉ္စလည်း စပ်နိုင်၏။ ရူပသိဒ္ဓိ ကျမ်းကို စီစဉ်ရာဝယ် ဖြောင့်မတ်အောင် ထင်ရှားအောင် ကောင်းသောအခန့်ရှိအောင် စီစဉ်ပါမည်-ဟူလို။

ပဒရူပသိဒ္ဓိ။ ။[ရူပ-ရုပ်+သိဒ္ဓိ-ပြီးစီးရာပြီးစီးကြောင်းကျမ်း။] စာအုပ်တို့၌ တွေ့မြင်ရသော “လောကဂ္ဂပုဂ္ဂလော” စသော ပြယုဂ်တို့သည် နှုတ်ဖြင့် ရွတ်အပ်သော အစစ်သဒ္ဓါသံ၏ အတုအရုပ်များသာ ဖြစ်ကြ၏။ “ပုရိသော” စသည်ဖြင့် ရေးသားအပ်သော အက္ခရာများလည်း အရုပ်များပင်တည်း။ ထိုအရုပ်ဖြစ်သော ပြယုဂ်များကို ဝိဘတျန္တ (ဝိဘတ်ဆုံးသော) ပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် ပြီးစီးအောင် ပြထားသောကျမ်းဖြစ်၍ “ရူပ+သိဒ္ဓိ” ဟု ခေါ်၏။ “ရူပ-အရုပ်” ဟူသည်ကိုပင် ယခုကာလ၌ “ရုပ်” ဟု ခေါ်ကြ၏။ ထိုသို့ အရုပ်ပြီးအောင် စီရင်ပြရမည့်အရာကား နာမ်-အာချာတ်-ဥပသာရ-နိပါတ်အားဖြင့် ပုဒ်လေးပါးပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ပဒ” ဟု ထည့်ရပြန်သည်။

ဆက်ဦးအံ့-ဥပသာရနှင့် နိပါတ် အာချာတ်ပုဒ်တို့ကို သိကြပြီ။ ထို ၃-ပုဒ်တို့မှ ကြွင်းသမျှအားလုံးသည် သမာသ်နာမ်၊ တဒ္ဓိတ်နာမ်၊ ကိတ်နာမ်စသည်ဖြင့် နာမ်အမည် ရသော နာမ်ပုဒ်များချည်းတည်း။ ကာရကလည်း နာမ်ဝိဘတ်၏ သတ္တိနက်တွေကို ပြသဖြင့် နာမ်ပုဒ်ကိုပြသည် မည်၏။ သဒ္ဓိလည်း နာမ်ပုဒ်စသည်ကို စပ်ပြသဖြင့် ထို ပုဒ်များကို ပြသောအခန်းပင်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “ပဒရူပသိဒ္ဓိ တစ်ကျမ်းလုံးသည် နာမ်စသော ပုဒ်ကြီးလေးပါးကို ပြသောကျမ်းဖြစ်၏” ဟု မှတ်ပါ။ ဤကား အဝယဝတ္ထ တည်း။ ယခုအခါ “သညာ” စသော သမုဒါယတ္တကို ပြပေအံ့။

သညာ နိမိတ္တံ ကတ္တာ စ၊ ပရိမာဏံ ပယောဇနံ။

သဗ္ဗာဂမဿ ပုဗ္ဗေဝ၊ ဝတ္တဗ္ဗံ ဝတ္တုမိစ္ဆတာ။

သညာ-ကျမ်း၏ အမည်ကိုလည်းကောင်း၊ နိမိတ္တံ-ကျမ်းပြုခြင်း၏ အကြောင်းကို လည်းကောင်း၊ ကတ္တာ စ-ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ကိုလည်းကောင်း၊ ပရိမာဏံ-ကျမ်း၏အတိုင်း အရှည်ကိုလည်းကောင်း၊ ပယောဇနံ-ကျမ်း၏အကျိုးကိုလည်းကောင်း၊ ဝတ္တု-ဆိုခြင်း ၄၁၊ ဣစ္ဆတာ-လိုလားသော ကျမ်းပြုဆရာသည်။ သဗ္ဗာဂမဿ-အလုံးစုံသော ကျမ်းဂန် ၏။ ပုဗ္ဗေဝ-ရှေးဦးအစဉ်ပင်။ ဝတ္တု-ဆိုထိုက်၏။

သညာ။ ။နာမည်ကိုမျှ မသိလျှင် “မည်သည့်ကျမ်းကို သင်နေသည်၊ ပို့ချနေသည်” ဟု ပြောပြဖို့ပင် ခဲယဉ်း၏။ “ဘာကျမ်းစာကို သင်နေသနည်း” ဟု မေးလျှင် “အဝါ ကျမ်းစာကို သင်နေသည်” ဟု ဖြေလို မဖြစ်နိုင်။ ထို့ကြောင့် နာမည်ခေါ်လွယ်ဖို့ရာ ကျမ်းရင်းစာသာကို မဆိုခင် သညာကို ပြခွင့်ရှိ၏။ ထိုသညာကို “ပဒရူပသိဒ္ဓိ” ပါ၌ဖြင့်ပြသည်။ ဤကျမ်းစာ၏ နာမည်ကား “ပဒရူပသိဒ္ဓိ” တဲ့ ဟူလို၊ ယခုကာလ၌ ပဒကို ဖြုတ်၍ “ရူပသိဒ္ဓိ” ဟု နာမည်ခေါ်သည်။

နိမိတ်။ ။ကျမ်းပြုခြင်း၏ အကြောင်းသည် နိမိတ်မည်၏။ အကြောင်းရင်းကောင်းမှ အကျိုးကျမ်းစာလည်း ကောင်းနိုင်သောကြောင့် အကြောင်းနိမိတ်ကိုလည်း ပြခွင့်ရှိ၏။ ထိုအကြောင်းသည် အဇ္ဈတ္တအကြောင်း၊ ဗဟိဒ္ဓအကြောင်းဟု ဖျီးရုံ၏။ ထိုတွင် ကရုဏာ သည် အဇ္ဈတ္တအကြောင်း၊ သောတုအပေါင်းကား ဗဟိဒ္ဓအကြောင်းတည်း။ အရှင်ဗုဒ္ဓပို့ယ

ဆရာသည် ကျမ်းပြုဖို့ မကြံရွယ်မီ ရှေး၌ ပုဒ်အသီးသီးဝယ် ရုပ်မပြီးနိုင်ကြသော သောတုအပေါင်းကို အပြင်ပ၌ မြင်ရပေမည်။ ထိုသို့မြင်ရသောအခါ အတွင်းသန္တာန်၌ သနားကြင်နာ ကရုဏာဖြစ်၍ ထိုသောတုတို့ ရုပ်ပြီးနိုင်လောက်သောကျမ်းကို စီရင်ရန် စိတ်ဆန္ဒဖြစ်ပေါ်လာပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် ကျမ်းပြုရခြင်း၏ အကြောင်းနိမိတ်သည် ကရုဏာဟူသော အဇ္ဈတ္တနိမိတ်၊ သောတုအပေါင်းဟူသော ဗဟိဒ္ဓနိမိတ်အားဖြင့် ၂ပါး ရှိသည်။ ထိုနိမိတ် ၂ပါးကို “ဗာလပူဇောဓတ္ထံ”၌ “ဗာလ”ဟူသော ပုဒ်တစ်စိတ်ဖြင့် ပြ၏။ မုန်၏-ဗာလအရ “စာသင်သားကလေးများ”ဟူသော ဗဟိဒ္ဓနိမိတ်ကို တိုက်ရိုက် ပြသဖြင့် ထိုစာသင်သားကလေးများကို အာရုံပြုသော ကရုဏာဟူသော အဇ္ဈတ္တနိမိတ် ကိုလည်း ကာရဏပစ္စရာအားဖြင့် ပြနိုင်သည်။

ကတ္တာ။ ။ကျမ်းဆရာ၏ ဂုဏ်များ တိမ်မြုပ်ကွယ်ပျောက်လောက်ရာ နောက် နောက်အခါ၌ ကျမ်းစာ၏ ထိုနောက်ခေတ်နှင့် သင့်တော်လျှင် ထိုကျမ်းစာကို အသုံး ပြုသူ ပေါများ၍ မသင့်တော်လျှင် အသုံးပြုသူ နည်းပါးမည်ဖြစ်သော်လည်း ကျမ်းစာထွက်စ ပထမအချိန်၌မူ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်က ဂုဏ်ရှိထင်ရှား အကြည်ညိုများလျှင် ပုဂ္ဂိုလ်ခင်၍ တရားမင်သူ၊ ပုဂ္ဂိုလ်မခင်သော်လည်း ထင်ရှားသဖြင့် သူ၏တရားကို စွာစားလိုသူတို့ ပေါများတတ်လေရကား ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ဟူသော ကတ္တာကိုလည်း ပြခွင့်ရှိ၏။ ထိုကတ္တာ ကို “ကရိသံ”ဟူသော အမှယောဂကြိယာဖြင့် ပြ၏ဟု ပြောဆိုကြသည်။ သို့ရာတွင် ထိုကြိယာဖြင့် ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်၏ နာမည် မထင်ရှားသေးရကား “ဝတ္ထဗ္ဗ ဝတ္ထုမိစ္ဆတာ”နှင့် အညီ၊ သညာစသော ၅ပါးလုံးကို ဆိုလိုမှ ဆိုနိုင်၊ မဆိုလိုလျှင် မဆိုဘဲလည်းနေနိုင်သော ကြောင့် မိမိကိုယ်ကို မပေါ်ထင်စေလိုသော အရှင်ဗုဒ္ဓိယဆရာသည် မိမိနာမည်ကို ကျမ်းအစ၌ မထုတ်ပြဘဲ ကျမ်း၏အဆုံး နိဂုံးကျမှ ထုတ်ပြလိမ့်မည်။ [ဤကတ္တာကိုပင် “ပဏာမသမ္မုဒ္ဓာန်-ရိုခိုးမှုစေတနာ၏ ဖြစ်ပေါ်ရာပုဂ္ဂိုလ်”ဟုလည်း ဆိုကြသေး၏။]

ပရိမာဏ။ ။ကျမ်း၏ကျဉ်းသော အတိုင်းအရှည်၊ ကျယ်သောအတိုင်းအရှည်သည် ပရိမာဏမည်၏။ အကျဉ်းကျမ်းဖြစ်လျှင် အကျဉ်းကြိုက်သူတို့ နှစ်သက်၍ အကျယ်ကျမ်း ဖြစ်လျှင် အကျယ်ကြိုက်သူတို့ နှစ်သက်မည်ဖြစ်သောကြောင့် မိမိတို့နှစ်သက်လောက် သောကျမ်း ဟုတ်၊မဟုတ်ကို သိနှင့်ဖို့ရာ ပရိမာဏကိုလည်း ရှေးဦးစွာပြခွင့်ရှိ၏။ ထို ပရိမာဏကို “သုကဏ္ဍံ”ပါဌ်ဖြင့် ပြသည်ဟု ကြသင့်၏။ ဘာကြောင့်နည်း-“ကောင်းသော အခန်းရှိသည်”ဟုဆိုလျှင် သန္နိတစ်ခန်း၊ နာမ်တစ်ခန်းစသည်ဖြင့် အခန်းဖွဲ့ကာ ကျဉ်းကျဉ်းနှင့် ရှင်းရှင်း စီရင်အပ်သောကျမ်းဟု သိသာသောကြောင့်တည်း။

ပယောဇဉ်။ ။ကျမ်း၏အကျိုးကို “ပယောဇဉ်”ဟုခေါ်၏။ အကျိုးကို သိရမှ လည်း ထိုကျမ်းနှင့် သက်ဆိုင်သူတို့ အားတက်သရော သင်ယူလိုစိတ် ရှိကြပေမည်။ ထို့ကြောင့် ပယောဇဉ်ကိုလည်း ကျမ်း၏ရှေ့အဖို့၌ ပြသင့်၏။ ထိုပယောဇဉ်သည် မုချ ပယောဇဉ် (တိုက်ရိုက်ရအပ်သောအကျိုး၊) အနုသင်္ဂါပယောဇဉ် (ဆက်သွယ်၍ရအပ် သောအကျိုး)ဟု နှစ်မျိုးရှိ၏။ [အနု-အစဉ်လိုက်၍+သင်္ဂါက-ငြိမ့်ပတ်ဆက်စပ်ခြင်းရှိသော အကျိုး။] ထိုနှစ်မျိုးတွင် ရူပသိဒ္ဓိကို သင်ခြင်းကြောင့် သဒ္ဓါဆိုင်ရာကို သိခြင်းသည် မုချအကျိုးတည်း။ ထိုသို့သဒ္ဓါဆိုင်ရာသိခြင်းကြောင့် ပါဠိအဋ္ဌကထာဋီကာတို့၏ အနက် အဓိပ္ပာယ်ကိုသိရခြင်း၊ သိသည့်အတိုင်းကျင့်ခြင်း၊ ကျင့်၍ နတ်ရွာသုဂတိနှင့် နိဗ္ဗာန်အထိ

ရနိုင်ခြင်းတို့ကား ဆက်သွယ်၍ရသော အနုသင်္ဂီကအကျိုးတည်း။ ထိုအကျိုးကို “ဗာလပ္ပဗောဓတ္ထံ” ဝယ် “ပဗောဓ” ဟူသော ပုဒ်တစ်စိတ်ဖြင့်ပြသည်။ [ယခုကာလ၌ စာမေးပွဲအောင်ခြင်း၊ နာမည်ကြီးခြင်း စသည်တို့လည်း အနုသင်္ဂီက အကျိုး၌ ပါဝင်ထိုက်၏။ သို့သော် ထိုအကျိုးကား စာသင်ရာ၌ ရည်ရွယ်ထိုက်သော ပယောဇနမဟုတ်။]

အဘိဓာန၊ အဘိဓေယျ၊ ပဋိညာဉ်။ ။ပဒရူပသိဒ္ဓိပါဠိဖြင့် သညာကို ပြကြောင်း ဆိုခဲ့ပြီ။ ဤသညာကိုပင် တချို့အရာ၌ “အဘိဓာန” ဟုလည်း ခေါ်သေး၏။ ဤ “ပဒရူပသိဒ္ဓိ” ပါဠိ၌ “ပဒ” ဟူသော ပုဒ်တစ်စိတ်ဖြင့် အဘိဓေယျကိုလည်း ပြ၏။ အဘိဓေယျဟူသည် တစ်ကျမ်းလုံး၏ အနက်တည်း။ စာသွားတွေ ကျယ်ဝန်းများပြားနေသော်လည်း တစ်ကျမ်းလုံး၏ ပြလိုရင်းအနက်မှာ နာမ်ပုဒ်စသော ပုဒ်ကြီး၄ ပါးပင် ဖြစ်သည်-ဟူလို၊ အဘိဓိယတေ-တစ်ကျမ်းလုံးဖြင့် ဟောအပ်၏။ (သိစေအပ်၏။) ဣတိ၊ အဘိဓေယျော-မည်၏။ “ကရိသံ-ပြုပေအံ့” ဟုဆိုသောကြောင့် ဤ ကရိသံပါဠိသည် ပဋိညာဉ်ကို ပြသောစကားတည်း။ ပဋိညာဉ်ဟူသည်မှာ တောင်းပန်သူရှိသည်ဖြစ်စေ၊ မရှိသည်ဖြစ်စေ မိမိပြုမည့်အလုပ်ကို ညွှန်ပြခြင်းပင်တည်း။

အချုပ်မှာ ဤဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓမ္မစသော ၂ ဂါထာဖြင့် ပဏာမ သညာ (အဘိဓာန) နိမိတ်-ကတ္တာ-ပရိမာဏ-ပယောဇဉ်-အဘိဓေယျ-ကရဏပ္ပကာရ-ပဋိညာဉ်တို့ကို လည်းကောင်း၊ ပဏာမနှင့် စပ်၍ ပဏာမိတဗ္ဗ (ရှိခိုးထိုက်သော ရတနာသုံးပါးနှင့် ဆရာ) ပဏာမဟေတု (ရှိခိုးခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓမ္မသဟဿဒီမိတိ စသောဂုဏ်) များကိုလည်းကောင်း၊ ရှိခိုးခြင်းကြောင့်ရနိုင်သော အန္တရာယ်ကင်းကျမ်းပြီးခြင်းဟူသော ပဏာမပယောဇဉ်ကိုလည်းကောင်း၊ ပဋိညာဉ်နှင့်စပ်၍ ပဋိညာတဗ္ဗ (ဝန်ခံထိုက်သော ရူပသိဒ္ဓိ) ကျမ်းကိုလည်းကောင်း၊ “ကရိသံ-ပြုပေအံ့” ဟု ဝန်ခံလိုက်သဖြင့် “သင်တို့ နားထောင်ကြ” ဟူသော တိုက်တွန်းမှု ဥယျောဇဉ်ကိုလည်းကောင်း၊ (တိုက်တွန်းခြင်း၏ အကြောင်းဂုဏ်ကို “ဥယျောဇနဟေတု” ဟု ခေါ်၏။) ဗာလပ္ပဗောဓတ္ထံ ဝယ် “ပဗောဓ” ပုဒ်တစ်စိတ်ဖြင့် သိလွယ်သော ဂုဏ်ဟူသော ဥယျောဇနဟေတုကို လည်းကောင်း ပြသည်ဟု မှတ်ပါ။

[ဆောင်] ဂန္ထာရမ္မ၊ ထိုထိုပြသည့်၊ ဂါထာဂါထာ၊ အရာရာဝယ်၊ ဆရာကောက်ရိုး၊ ဥဒါန်းထိုးပိမ့်၊ ရှိခိုးမှုပြု၊ ပဏာမတည်း၊ ပဏာမိတဗ်၊ ရှိခိုးအပ်သူ၊ ဟေတုမူပေါင်း၊ ရှိခိုးကြောင်းဂုဏ်၊ တစ်ဖုံကျိုးအင်၊ ပယောဇဉ်သာ၊ သညာကိုပြ၊ ဘိဓာနနှင့်၊ အဇ္ဈဗာဟိ၊ နိမိတ်ဒွိဟူ၊ ဂျမ်းပြုသူထုတ်၊ ပဏာမသမုဋ္ဌာန်၊ တစ်ဖန်ကတ္တာ၊ ခေါ်မှတ်သားလျက်။

ဟောနက်ဘိဓေယျ၊ ပိုင်းခြားပြလျှင်၊ ပရိမာနတင်၏၊ ပယောဇဉ်တစ်မျိုး၊ ကျမ်းအကျိုးတည်း၊ ကျမ်းပြုနည်းပြု၊ ကရဏပ္ပကာ၊ ဝန်ခံပါလျှင်၊ ပဋိညာဉ်မှတ်၊ ဝန်ခံအပ်ကို၊ ပဋိညာတစ်ဆိုဘိ၊ ထိုသည့်ဂန္ထ၊ သင်ယူကြဟု၊ တိုက်တွန်းမှုပင်၊ ဥယျောဇဉ်သာ၊ တွန်းရာတွန်းကြောင်း၊ ဂုဏ်ပေါင်းအစု၊ ဟေတုဥယျော-ဇနဟောသည်၊ မှတ်လော တစ်ဆယ့်ငါးနက်တည်း။

သဒ္ဓိဘာသာသီကာ

အဘိဓေယျပယောဇနဝါကျ

တတ္ထ-ထိုပဒရူပသိဒ္ဓိကျမ်း၌၊ ဇိနသာသနာဓိကမဿ-ဘုရားသာသနာ တော်ကို သိရခြင်း၏၊ အက္ခရကောသလ္လမူလကတ္တာ-အက္ခရကောသလ္လဉာဏ် အရင်းခံရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ တံ-ထို အက္ခရကောသလ္လဉာဏ်ကို၊ သမ္မာဒေတဗ္ဗံ-ပြီးစီးစေထိုက်၏၊ ဝါ-ပြီးစီးစေပါဦးလော၊ ဣတိ-ဤအနက်ကို၊ ဒဿေတုံ-ပြခြင်းငှာ၊ ဣဒံ အဘိဓေယျပယောဇနဝါကျ-ဤကျမ်းအနက်၏ အကျိုးပြု “အတ္ထော အက္ခရသညာတော” ဟူသောဝါကျကို၊ ဥစ္စတေ-ဆိုအပ်၏။

(၁) တတ္ထ၊ ပေ၊ ဥစ္စတေ။ ။ပဏာမစသည်နှင့်တကွ ပဋိညာဉ်ကို ပြပြီး၍ ယခု အခါ၌ ပဋိညာတပကရဏကို ပြတော်မူလိုသော အရှင်ဗုဒ္ဓပိယဆရာသည် “တတ္ထ” စသောပါဌ်ကို မိန့်၊ [ပဋိညာတ-ဝန်ခံအပ်သော+ပကရဏ-ကျမ်း။] တတ္ထကို ဥစ္စတေ ၌စပ်၊ အတ္ထော အက္ခရသညာတောဝါကျကို ကစွည်းကျမ်း၌ ဆိုခဲ့သော်လည်း ဤ ကျမ်းသည် ကစွည်းကျမ်းကိုမှီ၍ စီရင်အပ်သောကျမ်းဖြစ်ရကား ထိုကစွည်းကျမ်းစကား ကိုပင် ဤရူပသိဒ္ဓိ၌ ထပ်၍ပြသောကြောင့် “တတ္ထ ဣဒံ ဥစ္စတေ-ထိုရူပသိဒ္ဓိ၌ ဤ အတ္ထော အက္ခရသညာတောဝါကျကို ဆိုအပ်၏” ဟု မိန့်သည်။

အဘိဓေယျပယောဇနဝါကျ။ ။အတ္ထော အက္ခရသညာတောဝါကျကို တချို့က “ပရိဘာသာသုတ်” ဟု ဆိုကြသော်လည်း ရူပသိဒ္ဓိကျမ်းကမူ “သုတ်မဟုတ်သေး၊ အဘိဓေယျပယောဇနဝါကျသာ” ဟု ဆိုလိုသည်၊ သုတ်အားလုံး၏ ရှေ့၌ ထားအပ်သော ဝါကျဖြစ်သောကြောင့် “ပုဗ္ဗဝါကျ” ဟု ဆိုသောဝါဒနှင့် သဘောတူပင်တည်း၊ [အဘိဓေယျ-ကျမ်း၏ ဟောနက်ဖြစ်သော အက္ခရာ (ပုဒ်)၏ +ပယောဇန-အကျိုး။] ဆက်ဦးအံ့-ကျမ်း၏ ဟောနက်ဖြစ်သော “အဘိဓေယျ” ဟူသည် အက္ခရာပုဒ်တို့တည်း၊ ထိုအက္ခရာပုဒ်တို့၏ အကျိုးကား ပိဋကတော်လာ သဒ္ဓါအရပ်ရပ်၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို သိရခြင်းတည်း၊ ဤအတ္ထော အက္ခရသညာတောဝါကျကလည်း “အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို အက္ခရာတို့ဖြင့်သာ သိနိုင်သည်” ဟု ဆိုသဖြင့် အဘိဓေယျဟု ခေါ်အပ်သော အက္ခရာ ပုဒ်တို့၏ အကျိုးကို ထုတ်ဖော်ပြောပြသော ဝါကျဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသည်။

ဇိနသာသနာ၊ ပေ၊ ဒဿေတုံ။ ။ “ဤ အတ္ထော အက္ခရသညာတောဝါကျကို အဘယ်အကျိုးငှာ ဆိုအပ်သနည်း” ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဇိနသာသနာ၊ ပေ၊ ဒဿေတုံ” ကို မိန့်၊ ဘုရားရှင်၏ သာသနာတော် ၃ ရပ်ကို သိရခြင်း၏ အရင်းခံသည် အက္ခရကောသလ္လဉာဏ်တည်း၊ အက္ခရာပုဒ်တို့ကို နားလည်သော (အက္ခရာကောသလ္လ) ဉာဏ်ရှိလျှင် ပရိယတ္တိသာသနာဟူသော ပိဋကတော်၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို သိနိုင်၏၊ ပရိယတ္တိသာသနာတော်ကို သိလျှင် ပဋိပတ်သာသနာဟူသော သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ သိက္ခာပုဒ်တို့ကိုလည်း သိနိုင် ကျင့်နိုင်၏၊ ပဋိပတ်ကိုကျင့်လျှင် ပဋိဝေဓသာသနာ ဟူသောလောကုတ္တရာတရားဓူပါးကိုလည်း ရနိုင်၏၊ ဤသို့လျှင် “သာသနာတော်

၁။ အတ္တော အက္ခရသညာတော။ ။ [“အတ္တော အက္ခရသညာတော” ဟူသော ဤဝါကျ၏ အနက်ကို မိမိတို့ ရအပ်ဖူးသော အနက်အတိုင်း ပေးပါ။ နောက်၌လည်း သုတ်၏အနက်ကို ပေးမည်မဟုတ်ပါ။ ပို့ချသော ဆရာကမူ မိမိအလိုရှိရာ သုတ်နက်ကို ပို့ချပါလေ။] လောကီယလောကုတ္တရာဒိဘောဒေါ-လောကီ လောကုတ္တရာ အစရှိသော အပြားရှိသော၊ ယောကောစိ ဝစနတ္တော-အကြင်အမှတ်မရှိ အလုံးစုံသော သဒ္ဓါ၏အနက်သည်၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏။) သော သဗ္ဗော-ထိုအလုံးစုံသော သဒ္ဓါ၏အနက်ကို၊ အက္ခရပောဝ-အက္ခရာတို့ဖြင့်သာ၊ သညာယတေ-ကောင်းစွာ သိအပ်၏။

၃ ရပ်ကို သိလိုသော အမျိုးသားသမီးများသည် အခြေခံဖြစ်သော အက္ခရကောသလ္လ ဉာဏ်ကို မိမိ သန္တာန်၌ ပြီးစီးစေအောင် ကြိုးစားကြပါဦး” ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကိုကား “အတ္တော အက္ခရသညာတော” ဝါကျက သွယ်ဝိုက်၍ ပြ၏။ ထိုသို့ပြခြင်းမှာ ဤ အတ္တော အက္ခရသညာတောဝါကျကို မိန့်တော်မူသည်။

ဆက်ဦးအံ့-ဝါကျတစ်ခုက အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ပြရာ၌ တိုက်ရိုက်ပြခြင်း၊ သွယ်ဝိုက်၍ပြခြင်းဟု ၂ မျိုးရှိ၏။ ဥပမာ “ဒါနတော ဘောဂဝါ” ဝါကျသည် “ဒါန သည် စည်းစိမ်ဥစ္စာ အကျိုးကို ပေး၏” ဟူသော အနက်ကို တိုက်ရိုက်ပြ၏။ “စည်းစိမ်ရှင် ဖြစ်လိုသူသည် ဒါနပြုပါ” ဟူသော တိုက်တွန်းခြင်းကိုကား သွယ်ဝိုက်၍ ပြသည်။ ထိုအတူ အတ္တော အက္ခရသညာတောဝါကျလည်း “အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို အက္ခရာတို့ဖြင့်သာ သိနိုင်၏” ဟူသော အနက်ကို တိုက်ရိုက်ပြ၏။ “သာသနာတော် ၃ ပါးကို သိလိုသူသည် အရင်းခံဖြစ်သော အက္ခရာဝယ် နားလည်သော ဉာဏ်ကို မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်စေပါဦး” ဟူသော တိုက်တွန်းမှုကိုကား သွယ်ဝိုက်၍ ပြသည်။

သမ္မာဒေတဗ္ဗံ။ ။ သံ+ပဒ-ဇော၊ တဗ္ဗပစ္စည်း၊ ထို့ကြောင့် “ပြီးစီး+စေ” ဟု ပေးသည်။ တဗ္ဗပစ္စည်းကိုကား ပေသာတိသဂ္ဂ စသောသုတ်အရ တိုက်တွန်းခြင်း အနက်ဟောဟု မှတ်ပါ။ ဤသမ္မာဒေတဗ္ဗံ၏ ကတ္တားကိုလည်း “နောက်၌ သမ္မာဒေယျ ဟိတတ္ထိကော” ကို ကြည့်၍ “ဟိတတ္ထိကေန” ဟု ထည့်ပါ။

၁။ လောကီယ၊ ပေါ ဝစနတ္တော-“အရိယတေ ဉာယတေ-သိအပ်၏။ ဣတိ အတ္တော-မည်၏” နှင့်အညီ သဒ္ဓါတစ်ခုကို မြင်ရ ကြားရ၍ သိအပ်သောအရာဟု သမ္ပူသည် အတ္တမည်၏။ ထိုအတ္တသည် လောကီစိတ် စေတသိက် ရုပ်ဟူသော လောကီယတ္တ၊ မဂ် ဖိုလ် မဂ် ဖိုလ် နိဗ္ဗာန်ဟူသော လောကုတ္တရတ္တ၊ လူ၊ နတ်၊ ဗြဟ္မာ၊ ယောကျ်ား၊ မိန်းမစသော ဝေါဟာရတ္တ(ပညတ္တိအတ္တ)ဟု ၃ မျိုးရှိ၏။ လောကုတ္တရာဒိဋ္ဌိ အာဒိဖြင့် ဝေါဟာရတ္တကို ယူပါ။ မှန်၏-မှချတ္တ ဥပစာရတ္တ၊ နိတတ္တ နေယျတ္တ၊ သဒ္ဓတ္တ အဓိပါယတ္တ စသည်ဖြင့် အတ္တတွေ များသော်လည်း ဤလောကီယတ္တ လောကုတ္တရတ္တ ဝေါဟာရတ္တ ၃ မျိုး၌ အားလုံးပါဝင်ကြသည်။

ဟိ-မှန်၏။ သိထိလဓနိတာဒိအက္ခရဝိပတ္တိယံ-သိထိလ၏ ဓနိတဖြစ်ခြင်း၊ ဓနိတ၏ သိထိလဖြစ်ခြင်း အစရှိသော အက္ခရာ၏ ပျက်ခြင်းသည်၊ (သတိ-ဖြစ်လတ်သော်) အတ္တဿ-အနက်၏၊ ဝါ-အနက်ကို၊ ဒုန္နယတာ-မကောင်းသဖြင့် ဆောင်ယူအပ်သည်၏ အဖြစ်သည်။ ဝါ-ခဲယဉ်းသဖြင့် ဆောင်ယူအပ်သည်၏ အဖြစ်သည်။ ဟောတိ-ဖြစ်၏။ တသ္မာ-ထိုကြောင့်၊ အက္ခရကောသလ္လ-အက္ခရကောသလ္လဉာဏ်သည်။ ဗုဒ္ဓဝစနေသု-ဘုရားပါဠိတော်တို့၌၊ ဗဟူပကာရ်-များသော် ကျေးဇူးရှိ၏။

ဝစနတ္ထ။ ။ ပြုအပ်ခဲ့သော လောကီယတ္တ စသည်သည် “ဝစနဿ-သဒ္ဓါ၏+အတ္ထော-အနက်တည်း” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “ဝစနတ္ထ” မည်၏။ ချဲ့ဦးအံ့-“ပထဝီအာပေါ တေဇော ဝါယော” ဟူသော သဒ္ဓါသည် ပါဠိဝစနတည်း။ “မြေ-ရေ-မီး-လေ” ဟူသော သဒ္ဓါသည် မြန်မာဝစနတည်း။ ခက်မာခြင်းသဘော၊ ယိုစီးခြင်းသဘော၊ အငွေ့ဖြစ်သောသဘော၊ ထောက်ခံခြင်းသဘောတို့ကား ထိုဝစနတို့၏ အနက်ဖြစ်သော လောကီယ ဝစနတ္ထများ ဖြစ်သည်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် လောကုတ္တရဝစနနှင့် လောကုတ္တရ ဝစနတ္ထကိုလည်းကောင်း၊ ပညတ္တိဝစနနှင့် ပညတ္တိဝစနတ္ထကိုလည်းကောင်း သိပါ။

သိထိလဓနိတာဒိအက္ခရဝိပတ္တိယံ ဟိ။ ။ ဤဝါကျ၌ ဟိနိပါတ်ကို ဒဠိဇောတကကြိ၍ “ဟိ-မှန်၏” ဟု အနက်ပေးသည်။ မှန်ကြောင်းကို “အက္ခရဝိပတ္တိယံ” စသော ဝါကျက ထောက်ခံသည် ဟူလို၊ ချဲ့ဦးအံ့-သိထိလဖြစ်သော ဂ အက္ခရာဖြင့် ရေးသား ရွတ်ဆိုရမည့် အရာဝယ် ဓနိတဖြစ်သော ဗု အက္ခရာဖြင့် ရေးသား ရွတ်ဆိုခြင်းသည် အက္ခရာမှားယွင်း ပျက်စီးခြင်းမည်၏။ ဥပမာ-“နာဂေါ” ကို “နာယော” ဟု ရွတ်ဆိုခြင်း မျိုးတည်း။ ဓနိတဖြင့် ရွတ်ရမည့်အရာဝယ် သိထိလဖြင့် ရွတ်ခြင်းလည်း အက္ခရဝိပတ္တိတည်း။ ဥပမာ-“သံဃော” ကို “သံဂေါ” ဟု ရွတ်ဆိုခြင်းမျိုးတည်း။ သထိလ ဓနိတ ချင်းသာ မှားယွင်းတတ်သည် မဟုတ်သေး။ ဒီဃနှင့်ရဿ၊ ဂရုနှင့်လဟု၊ နိဂ္ဂဟိတ်နှင့် ဝိမုတ္တတို့လည်း မှားယွင်းတတ်သေး၏။ “နမော တဿ ဘဝတော အရဟတော” ကို “အယဟတော” ဟု ရွတ်ခြင်းစသည်ဖြင့် အက္ခရာတစ်လုံး လွဲမှားခြင်းလည်း ဝိပတ္တိပင်။ ထို့ကြောင့် သိထိလဓနိတာဒိ၌ အာဒိဖြင့် ဒီဃ ရဿချင်းစသော ဝိပတ္တိများကို ယူပါ။

ဒုန္နယကာ။ ။ ဒု+နိဓာတ်၊ ခပဇ္ဇည်းဖြင့် “ဒုန္နယ” ဟု ဖြစ်၏။ ဒုန္နီယတေ- (အနက်ကို) မဆောင်ယူအပ် မဆောင်ယူနိုင်၊ ဝါ-ခဲယဉ်းသဖြင့် ဆောင်ယူအပ်၏။ ဝါ-မှားမှားယွင်းယွင်း ဆောင်ယူအပ်၏။ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ ဒုန္နယော-ဒုန္နယမည်၏။ ဒုန္နယဿ+ဘာဝေါ ဒုန္နယတာ၊ [ရေးက “ဒုန္နယ-ခဲယဉ်းသဖြင့်+သိအပ်” ဟု ပေးကြ၏။ သုတ္တနိဒ္ဒေသ၌လည်း သိခြင်းအနက်ကို ဖွင့်၏။ ထိုအဖွင့်သည် အဓိပ္ပါယ်အနက်သာ တည်း။ နိဓာတ်မှာ ဆောင်ခြင်းအနက်ကိုသာ ဟော၏။ အတ္ထောပိ ဒုန္နယော ဟောတိတိ-အဋ္ဌကထာ ဒုန္နယာ ဒုန္နီယာရာ ဒုက္ကထာနာမ ဟောတိ၊ -စတုက္ကုပ္ပိတ္တရ၊ ဒုဂ်နိ၊ ဒုဂ် ၂၀ သုတ် အဋ္ဌကထာ။]

ဧတ္ထ-ဤအတ္ထော အက္ခရာသညာတောဝါကျ၌၊ ပဒါနိပိ-ပုဒ်တို့ကိုလည်း၊ အက္ခရာသန္နိပါတရူပတ္တာ-အက္ခရာတို့ပေါင်းစုရာ ရုပ်တို့၏အဖြစ်ကြောင့်၊ ဝါ-အက္ခရာအပေါင်း၏ အထည်ကိုယ်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ အက္ခရာသေဝ-အက္ခရာတို့၌ပင်၊ သင်္ဂယုတ္တိ-သွင်းယူအပ်ကုန်၏။

တသ္မာ-ထို့ကြောင့်၊ ဟိတတ္ထိကော-မိမိစီးပွားကို အလိုရှိသော အမျိုးသားသည်၊ ဥဋ္ဌာနာဒီဟိ-ဥဋ္ဌာန အစရှိကုန်သော၊ ပဉ္စဟိ-ငါပါးသော တပည့်ဝတ်တို့ဖြင့်၊ ဂုရု-ဆရာကို၊ သမ္မာ-ကောင်းစွာ၊ ဥပဋ္ဌဟံ-လုပ်ကျွေးလျက်၊ အက္ခရာကောသလ္လံ-အက္ခရာကောသလ္လဉာဏ်ကို၊ သမ္မာဒေယျ-ပြီးစီးစေရာ၏၊ ဝါ-ပြီးစီးစေပါလော့။ (၁) ။

ဧတ္ထ၊ ဝေ၊ သင်္ဂယုတ္တိ။ ။ “အက္ခရာသမူဟော ပဒံ၊ ပဒသမူဟော ဝါကျ၊ ဝါကျ သမူဟော ဂန္ဓော-အက္ခရာအပေါင်းသည် ပုဒ်၊ ပုဒ်အပေါင်းသည် ဝါကျ၊ ဝါကျ အပေါင်းသည် ကျမ်းဂန်” ဟူသည်နှင့်အညီ ပုဒ်ဟူသည် အက္ခရာတို့ ပေါင်းစုနေသော ရုပ်တစ်မျိုးဖြစ်၏၊ ဝါ-အက္ခရာတွေ ပေါင်းစုထားသော “အထည်ကိုယ်” ဖြစ်၏။ “ဗုဒ္ဓိ” ဟူသော “ဓ” ဟူသော “ဩ” ဟူသော အက္ခရာတို့ ပေါင်းမိလျှင် “ဗုဒ္ဓေါ” ဟု ရုပ်သွင်တစ်မျိုး၊ အထည်ကိုယ်တစ်မျိုး ပေါ်လာ၏။ ဥပမာ-လက်၊ ခြေ၊ နား၊ နှာ စသော အင်္ဂါတွေ ပေါင်းလိုက်လျှင် “လူ” ဟု ခေါ်ရသော အထည်ကိုယ် ဖြစ်လာသကဲ့သို့တည်း။ ထို့ကြောင့် “အတ္ထော အက္ခရာသညာတော” ဝါကျ၌ “အက္ခရာ” ဟူသော စကားတွင် အပေါင်းဖြစ်သော ပုဒ်များကိုလည်း အရှင်ကစွည်းဆရာ သွင်းယူထားသည်-ဟုလို။ [အက္ခရာသန္နိပါတ-အက္ခရာတို့ ပေါင်းစုရာဖြစ်သော + ရူပ-ရုပ်၊ ဝါ-အထည်ကိုယ်။]

မှတ်ချက်။ ။ ဤပြခဲ့သော စကားစဉ်အရ ပုဒ်တို့ဖြင့် အနက်ကို သိရသောကြောင့် “အတ္ထော ပဒသညာတော” ဟု ဆိုထိုက်သည် မဟုတ်ပါလော့ဟု မေးလျှင်၊ ပုဒ်ဟူသည် အက္ခရာအပေါင်းဖြစ်ရကား အစိတ်အစိတ် အက္ခရာတို့ကို ဆိုလိုက်လျှင်၊ အပေါင်းဖြစ်သော ပုဒ်တို့၌လည်း ပါဝင်နိုင်သောကြောင့် “အတ္ထော ပဒသညာတော” ဟု မဆိုဘဲ “အတ္ထော အက္ခရာသညာတော” ဟုသာ ဆိုသည်ဟု ဖြေ။

[ဆောင်] ပုဒ်ဟူသည်မှာ၊ အက္ခရာပေါင်းကြိတ်၊ ဖြစ်သည့်ဟိတ်ကြောင့်၊ အစိတ် အက္ခရာ၊ ဆိုလိုက်ကလျှင်၊ ပုဒ်ပါဝင်သဖြင့်၊ အရှင်ကစွာနု၊ မိန့်ဝါကျဝယ်၊ ပဒသညာတော-ဟုမဟောဘဲ၊ အတ္ထော အက္ခရာ အဆက်ပြသည်၊ မြွက်ဟ သညာတောကိုတည်း။

တသ္မာ အက္ခရာကောသလ္လံ၊ ဝေ၊ ပဉ္စဟိ။ ။ ဤဂါထာကား စာသင်သားတို့ကို တိုက်တွန်းသော ဥပယောဇဉ်တည်း။ တသ္မာအရ “အက္ခရာကောသလ္လံ ဗဟုပကာရံ ဗုဒ္ဓဝစနေသု” ပြန်စွဲ၊ အက္ခရာကောသလ္လဉာဏ်၏ ဗုဒ္ဓဝစနေတို့၌ ကျေးဇူးများခြင်းဟူသော

တတ္ထ-ထိုရူပသိဒ္ဓိကျမ်း၌၊ အာဒေါ-အစဖြစ်သော သန္ဓိအရာ၌၊ တာဝ-
ရှေးဦးစွာ၊ သဒ္ဓလက္ခဏေ-ကစွည်းသဒ္ဓါကျမ်း၏သုတ်၌၊ ဝေါဟာရဝိညာပနတ္ထံ-
ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲပုံကို နားလည်စေခြင်း အကျိုးငှာ၊ သညာဝိဓာန-အမည်သညာကို
စီရင်ရာအခန်းကို၊ အာရဘီယတေ-အားထုတ်အပ်၏။

ထိုအကြောင်းကြောင့် မိမိစီးပွားကို လိုလားသော အမျိုးသားသည် (ပဓာနနည်းအားဖြင့်
ယောကျ်ားကို ဆိုသည်။ အမျိုးသမီးများလည်း ပါဝင်၏။) ဥဋ္ဌာန စသောတပည့်ဝတ်
၅ ပါးတို့ဖြင့် ဆရာကို လုပ်ကျွေးလျက် အက္ခရကောသလ္လဉာဏ်ကို မိမိသန္တာန်၌
ပြီးစီးအောင် ကြိုးစားပါလော၊ “တပည့်ဝတ် ကျေလျှင် ဆရာက သဘောကျ၍
အက္ခရကောသလ္လဉာဏ် (အခြေခံ)ရအောင် သင်ပြပါလိမ့်မည်” ဟုလို။

သမ္မာဒေယျ။ ။သမ္မာဒေယျကို “နိပ္ပာဒေယျ-ပြီးစီးစေပါလော”ဟု ဖွင့်၏။
ထို့ကြောင့် “သမ္မာဒေယျ-ပြည့်စုံစေရာ၏”ဟု အနက် မပေးရဟု မှတ်ပါ။ ထိုပြီးစီး
စေခြင်းဟူသည် “မိမိသန္တာန်၌ အက္ခရကောသလ္လဉာဏ်ကို ဖြစ်စေခြင်း”ပင်တည်း။
ဇယျဝိဘတ်လည်း အဇ္ဈိန္ဒ(တိုက်တွန်းခြင်း)အနက်ကို ဟော၏။ [“ဥဋ္ဌာနာဒီပီ”၌
အဒိအရ ဥပဋ္ဌာန စသော ၄ ပါးကို ယူ။]

ဥဋ္ဌာနာ ဥပဋ္ဌာနာ စ, သုဿူသာ ပါရိစရိယာ၊
သက္ကစ္စ သိပ္ပုဂ္ဂဟဏာ, ဂုရု အာရာဓယေ ဗုဓော။

ဥဋ္ဌာနာ-ဆရာလာသည်ကို မြင်လျှင် နေရာမှ ထခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊
ဥပဋ္ဌာနာစ-(ခိုင်းစရာရှိလျှင် ခိုင်းဖို့ရန်) အနီးမပြတ် ချဉ်းကပ်တည်နေခြင်းအားဖြင့်
လည်းကောင်း၊ သုဿူသာ-အဆုံးအမကို ယုံယုံကြည်ကြည် နာယူခြင်းအားဖြင့်လည်း
ကောင်း၊ ပါရိစရိယာ-ပြုစုလုပ်ကျွေးခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ သက္ကစ္စ သိပ္ပုဂ္ဂဟဏာ-
(တတ်လိုသော ဆန္ဒဖြင့်) ရိုသေစွာ အတတ်သင်ခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဗုဓော-
လိမ္မာသော တပည့်သည်၊ ဂုရု-ဆရာကို၊ အာရာဓယေ-နှစ်သက်စေရာ၏။

[သိင်္ဂါလောဝါဒသုတ်၌ လာသော တပည့်ဝတ် ၅ ပါးပင်တည်း။]

တတ္ထ၊ ပေ၊ အာရဘီယတေ။ ။[သညာ-နာမည်ကို+ဝိဓာန-စီရင်ရာ အခန်း၊]
“နာမည်စီရင်ခြင်း”ဟူသည် နာမည်မှည့်ခြင်းတည်း၊ တတ္ထကို အာရဘီယတေ ၌ စပ်၊
“ထိုရူပသိဒ္ဓိကျမ်း၌ သညာဝိဓာနအခန်းကို အားထုတ်အပ်၏”ဟုလို၊ တစ်ကျမ်းလုံး၏
အစဖြစ်သော သန္ဓိပိုင်းကို “အာဒေါ”ဟုဆို၍ သန္ဓိကျမ်း၌ သညာဝိဓာန အခန်း၊
သရသန္ဓိအခန်း စသည်ဖြင့် အခန်း ၅ ခန်းရှိရာ သရသန္ဓိခန်းစသော နောက်လေးခန်း
တို့၏ ရှေးဦးစွာကို “တာဝ”ဟု ဆိုသည်။

သဒ္ဓလက္ခဏေ။ ။သဒ္ဓအရ ကစွည်းသဒ္ဓါကျမ်းကို ယူ၊ လက္ခဏဟူသည် သုတ်
တည်း၊ လက္ခယဟူသည်ကား ပြယုဂ်တည်း၊ မှန်၏-“အာရဗ္ဗော ဝစနံ ပတ္တိံ, လက္ခဏံ
ယောဂလက္ခဏံ၊ တတ္ထံ ဝါကျုဉ္စယတူဒီ, သုတ္တဿ အဘိဓာယကာ”နှင့်အညီ အာရဗ္ဗ
စသော သဒ္ဓါတို့သည် သုတ္တသဒ္ဓါ၏ ပရိယာယ်ချည်းတည်း၊ လက္ခီယတေ အနေနာတိ

လက္ခဏံ၊ အနေန-ဤသုတ်ဖြင့်၊ လက္ခိယတေ-(ပိဋကပြယုဂ်ကို မည်ကဲ့သို့ ပြုလုပ်စီရင် ထားသည်)ဟု မှတ်သားအပ်၏။ ဣတိ-ဤသို့ မှတ်သားကြောင်း၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ တံ-ထိုသုတ်သည်၊ လက္ခဏံ-လက္ခဏမည်၏။ လက္ခိယတေ-သုတ်ဖြင့် မှတ်သားအပ်၏။ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ လက္ခံ-လက္ခမည်၏။ ဥဒါဟရဏံ-ပြယုဂ်လည်းမည်၏။

ဝေါဟာရဝိညာပနတ္ထံ။ ။“အ”ကို အက္ခရာဟုလည်း ခေါ်၏၊ သရဟုလည်း ခေါ်၏။ ရဿဟုလည်း ခေါ်၏။ သရာသရေလောပံသုတ်၌ သရဟူသော နာမည်သည် ဤ“အ”စသည်တို့ကို ခေါ်ရသော နာမည်တည်း။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ထိုထိုသုတ်၌ ခေါ်ဝေါ်ပုံကို စာသင်သားတို့ နားလည်စေနှင့်ဖို့ရာ ရှေးဦးစွာ သညာဝိဇာနအခန်းကို အားထုတ်မည်-ဟူလို။ [သညာဟူသည် နာမည်တည်း။ ဝေါဟာရဟူသည်ကား ထို နာမည်ကို ထိုထိုသုတ်၌ ခေါ်ဝေါ်ခြင်း သုံးခြင်းတည်း။]

သံဝဏ္ဏနာ ဖိပါး။ ။သမ္ပန္နော စ ပဒဇ္ဇေဝ, ပဒတ္ထော ပဒဝိဂ္ဂဟော၊
စောဒနာ ပရိဟာရော စ, ဆဗ္ဗိဇာ သုတ္တဝဏ္ဏနာ။

သမ္ပန္နသံဝဏ္ဏနာ။ ။သုတ်တစ်သုတ်၏ အနက်အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ပြမှုကို “သုတ္တဝဏ္ဏနာ (သုတ်ကိုဖွင့်ပြခြင်း)”ဟု ခေါ်၏။ ထိုသုတ္တဝဏ္ဏနာသည် သမ္ပန္နသံဝဏ္ဏနာစသော အားဖြင့် ၆ ပါးရှိ၏။ ထိုတွင် သမ္ပန္နသဒ္ဓါသည် “အစပ် အဆက်”ဟူသော အနက်ကို ဟော၏။ ထို့ကြောင့် သုတ်၌ပါသော ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ်တို့ကို စာစပ်ခြင်းသည် လည်းကောင်း၊ တစ်သုတ်မှ တစ်သုတ်သို့ ကျမ်းတက်၍(ဆက်သွယ်၍) ပြခြင်းသည် လည်းကောင်း “သမ္ပန္နသံဝဏ္ဏနာ”မည်၏။ [အကြောင်းအကျိုး စပ်ရသော “ဟေတု ဖလသမ္ပန္နသံဝဏ္ဏနာ”လည်း ရှိသေး၏။]

ပဒသံဝဏ္ဏနာ။ ။ပဒသံဝဏ္ဏနာသည် ပဒဇ္ဇေဒ-ပဒစိန္တာအားဖြင့် ၂ မျိုး ရှိ၏။ ထိုတွင် သုတ်၌ပါသော ပုဒ်များကို ပုဒ်ဖြတ်ခြင်း-သမာသ်ပုဒ် တဒ္ဓိတ်ပုဒ် စသည်ဖြင့် ခွဲခြားခြင်းသည် ပဒဇ္ဇေဒသံဝဏ္ဏနာမည်၏။ အက္ခရာတိ သညာနိဒ္ဒေသော (အက္ခရာကား သညာကို ညွှန်ပြကြောင်း သဒ္ဓါတည်း။) အာဒယောတိ သညံ နိဒ္ဒေသော (အာဒယော ကား သညံခြစ်ကို ညွှန်ပြကြောင်း သဒ္ဓါတည်း။) အပိတိ ဟေဋ္ဌာပေက္ခာ နိဒ္ဒေသော- ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပုဒ်ကို သိကြောင်းဖြစ်သော သံဝဏ္ဏနာသည် ပဒစိန္တာသံဝဏ္ဏနာ မည်၏။ [ပဒ-ပုဒ်ကို+စိန္တာ-သိကြောင်းနည်း။]

ပဒတ္တစသည်။ ။သုတ်နက်ပေးခြင်း၊ သုတ်အဓိပ္ပာယ်ကို ဖွင့်ပြခြင်းသည် ပဒတ္တ သံဝဏ္ဏနာမည်၏။ သုတ်၌လာသော ပုဒ်တို့ကို ဝိဂြိုဟ်ပြုခြင်းသည် ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာ မည်၏။ “ဤသုတ်ကို ဘာကြောင့်ဆိုရသနည်း၊ ဤသုတ်တွင်မည်သည့်ပုဒ်ကို ဘာကြောင့် ဆိုရသနည်း”စသည်ဖြင့် မေးခြင်းသည် စောဒနာသံဝဏ္ဏနာမည်၏။ “မည်သည့် အကျိုး ငှာ ဤသုတ်ကိုဆိုရသည်၊ ပြုပုဒ်ကိုဆိုရသည်”ဟု သုတ်၏လည်းကောင်း၊ သုတ်၌ ပါသော ပုဒ်များ၏လည်းကောင်း အကျိုးရှိကြောင်းကို ဖြေဆိုခြင်းသည် ပရိဟာရသံဝဏ္ဏနာ မည်၏။ ထိုထိုသုတ်၌ ဤသံဝဏ္ဏနာ ဖိပါးဖြင့် ထိုက်သင့်သလို ဖွင့်ပါလိမ့်မည်။

၂။ အက္ခရာပါဒယော ဧကစတ္တာလီသံ။ ။အက္ခရာ အပိ-အက္ခရာတို့ မည်သည်လည်း၊ အာဒယော-အ အစရှိကုန်သော၊ ဧကစတ္တာလီသံ-၄၁လုံးတည်း၊ ဇိနဝစနာနူပေါ-ဘုရားပါဠိတော်အား လျှောက်ပတ်ကုန်သော၊ အကာရာဒယော-အ အက္ခရာ အစရှိကုန်သော၊ နိဂ္ဂဟိန္တာ-နိဂ္ဂဟိတ်အဆုံး ရှိကုန်သော၊ ဧကစတ္တာလီသမတ္တာ-၄၁လုံး အတိုင်းအရှည်ရှိကုန်သော၊ တေ စ ခေါ ဝဏ္ဏာ-ထို ဝဏ္ဏတို့သည်လည်း၊ ပစ္စေက-အသီးအသီး၊ အက္ခရာ နာမ-အက္ခရာတို့မည်သည်၊ ဟောန္တိ။

၂။ အက္ခရာ အပိ၊ ယေ၊ ဟောန္တိ။ ။“အက္ခရာ+အပိ+အာဒယော+ဧကစတ္တာလီသံ” တို့ကား သုတ်၌ပါသော ပုဒ်တို့ကို ခွဲပြသော ပဒစ္စေဒသံဝဏ္ဏနာတည်း၊ “တေ စ ခေါ၊ ယေ၊ အက္ခရာနာမ ဟောန္တိ” ကား သုတ်၏အနက်ကို ဖွင့်သော ပဒတ္တသံဝဏ္ဏနာတည်း၊ ပဒတ္တဆိုသော်လည်း အနက်ထင်ရုံ ဖွင့်ပြသော ပဒတ္တမဟုတ်၊ အဓိပ္ပာယ်ပေါ်အောင် ဖွင့်သော ပဒတ္တတည်း။

တေ စ ခေါ ဇိနဝစနာနူပေါ။ ။“တေ စ” ဟု တသဒ္ဓါဖြင့် ညွှန်းခြင်းမှာ အတ္ထော အက္ခရာသညာတောဝါကျ၌ အက္ခရာကို ပြန်၍ညွှန်းခြင်းတည်း၊ အက္ခရာပိ၌ အပိသဒ္ဓါကြောင့် ထိုကဲ့သို့ “တေ စ” ဟု ညွှန်ပြနိုင်သည်၊ သို့သော် နိဿယပေးရာ၌ ကား ဝဏ္ဏနှင့် အက္ခရာမှာ သဘောတူပင်ဖြစ်သောကြောင့် “တေ စ ခေါ ဝဏ္ဏာ” ဟု ပေါင်းပေးသည်၊ “ဇိနဝစနာနူပေါ”ဖြင့် ဘုရားပါဠိတော်အား မလျော်သော (ပါဠိတော် ၌ အသုံးအစွဲ မရှိသော) သက္ကတသဒ္ဓါကျမ်းလှ အချို့အက္ခရာတို့ကို ပယ်သည်၊ “ဤ ၄၁လုံးသာ ဘုရားပါဠိတော်အားလျော်သော အက္ခရာများဖြစ်၏၊ သက္ကတသဒ္ဓါကျမ်း တို့၌ သရ ၁၄ လုံး ရှိ၏၊ ဗျည်းများလည်း သဗျည်းချည်း ၃ မျိုး ရှိသေး၏၊ ထိုသရ အပို၊ ဗျည်းအပိုကိုကား ဘုရားပါဠိတော်၌ အသုံးမဝင်ကြသဖြင့် မပြတော့-ဟူလို။

ပစ္စေကံ အက္ခရာ နာမ။ ။ဝါကျသည် အစိတ်အစိတ်နှင့် ဆိုင်သောဝါကျ၊ အပေါင်းနှင့် ဆိုင်သောဝါကျဟု ၂မျိုးရှိ၏၊ “ယညဒတ္တ ဒေဝဒတ္တ ဝသုဒတ္တာ ဘောဇီယန္တု-ယညဒတ် ဒေဝဒတ် ဝသုဒတ် ၃ ယောက်လုံးကို ထမင်းကျွေးအပ်ပါစေကုန်” ဟူရာ၌ ကျွေးခြင်းကြိယာကို ၃ ယောက်လုံး၌ တစ်ခုစီ မပြသော်လည်း အစိတ်အစိတ် (တစ်ယောက်စီ)နှင့် ဆိုင်သော ဝါကျဖြစ်ရကား “ဒေဝဒတ်ကိုလည်း ကျွေးအပ်စေ-ယညဒတ်ကိုလည်း ကျွေးအပ်စေ-ဝသုဒတ်ကိုလည်း ကျွေးအပ်စေ”ဟု အစိတ်အစိတ် အနက်ကို သိရ၏၊ “ဂဂ္ဂကုလဿ သတ် ဒဏ္ဍော-ဂဂ္ဂအမျိုးကို ဒဏ် တစ်ရာတပ်”ဟူရာ၌ အပေါင်းနှင့်ဆိုင်သောဝါကျဖြစ်ရကား ဂဂ္ဂမျိုးတွင် တစ်ယောက်စီကို ဒဏ်တစ်ရာစီ တပ်ရမည်မဟုတ်၊ ဂဂ္ဂတစ်မျိုးလုံး(လူအပေါင်း)ကိုမှ ဒဏ်တစ်ရာ တပ်ရသည်၊ ဤ “အက္ခရာပါဒယော ဧကစတ္တာလီသံ” သုတ်လည်း အ အာစသည် တစ်လုံးစီနှင့်ဆိုင်သော ဝါကျဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် အတစ်လုံး၊ အာတစ်လုံးစသည်ဖြင့် တစ်လုံးစီပင် အက္ခရာအမည် ရနိုင်သည်ဟု သိစေလိုသောကြောင့်“ပစ္စေကံ”ဟု ထည့်၍ ဖွင့်ပြရသည်။

တံ ယထာ-ထိုအက္ခရာတို့ဟူသည် အဘယ်နည်း၊ အ-အလည်းကောင်း၊ ပေ၊ ဋ-ဋလည်းကောင်း၊ အံ-အံလည်းကောင်းတည်း၊ ဣတိ-ဤ ငှာလုံးသော ဝဏ္ဏတို့သည်၊ အက္ခရာနာမ-အက္ခရာတို့မည်၏၊ နက္ခရန္တိ-မပျက်စီးနိုင်ကုန်၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ အက္ခရာ-အက္ခရာတို့မည်၏၊ ယေသံ-အကြင်အက္ခရာတို့၏၊ အ-အဟူသော၊ အာဒိ-အစအပိုင်းအခြားသည်၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏၊) ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ (တေ-ထိုအက္ခရာတို့သည်၊) အာဒယော-အာဒိတို့မည်၏၊ (၂)။ [ဤ နောက်နံပါတ်သည် ကစွည်းကျမ်း၏ နံပါတ်တည်း။]

နက္ခရန္တိတိ၊ ပေ၊ အာဒယော။ ။ဤကား ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာတည်း။ “နက္ခရန္တိတိ အက္ခရာ”ဟူသော ဝိဂ္ဂဟသည် လဟကနည်း (ပြီးစလွယ်နည်း)အားဖြင့် ပြုအပ်သော ဝိဂ္ဂဟတည်း။ “ခရန္တိတိ ခရာ၊ န+ခရာ အက္ခရာ”ဟု ဂရကနည်း (လေးလေးစားစားနည်း)အားဖြင့် ပြုရမည်။ ခရန္တိ၌ ခရဓာတ်သည် ခယ (ကုန်ခန်းခြင်း) နာသ (ပျောက်ပျက်ခြင်း) စသည်ဖြင့် အနက်အမျိုးမျိုး ရှိ၏။ ပါဠိ ဋီကာ၌ နာသ အနက်ကို ပြ၏။ ခရန္တိ-ပျောက်ပျက်တတ်ကုန်၏။ ဣတိ ခရာ၊ ပျောက်ပျက်တတ်သော (အနိစ္စဖြစ်သော) သင်္ခတ ရုပ်နာမ်ကို ရ၏။ ခရာ-ပျောက်ပျက်တတ်သော သင်္ခတ ရုပ်နာမ်တို့သည်+န-မဟုတ်၊ အက္ခရာ-ပျောက်ပျက်တတ်သော သင်္ခတရုပ်နာမ်တို့မဟုတ်၊ ဤဝိဂ္ဂဟ်အရ ရုပ်နာမ်မဟုတ်သော (ရုပ်နာမ်တွင် မပါဝင်သော) ပညတ္တိသဒ္ဒါများကို ရသည်။ [တံ ယထာ-စသည်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ၌ ဖွင့်ထားပြီ။]

နိစ္စဝါဒီ ဝါဒ။ ။ဆက်ဦးအံ-သဒ္ဒါကျမ်း၌ သုံးစွဲအပ်သော သဒ္ဒါဟူသမျှကို “မြဲ၏”ဟု ဆိုလေ့ရှိသော နိစ္စဝါဒီဆရာ၊ မမြဲဟု ဆိုလေ့ရှိသော အနိစ္စဝါဒီဆရာဟု ၂ မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် “အ အာ (ဗုဒ္ဓံ)”စသည်ဖြင့် ရွတ်ဆိုခိုက်၌ ကြားရသောသဒ္ဒါသည် ပရမတ္ထသဒ္ဒါရုပ်တည်း။ ကြားပြီးသည့်နောက် စိတ်ဖြင့်လိုက်၍ မှတ်သားအပ်သော (ဝိထိစဉ်အားဖြင့် နာမဂ္ဂဟဏဝိထိ၏ အာရုံဖြစ်သော) အ အာ စသည်ကိုကား (အ)ဟူသော နာမည် (အာ)ဟူသော နာမည်ကို ပြသော နာမပညတ္တိသဒ္ဒါတို့တည်း။ ယခုအခါ သဒ္ဒါကျမ်း၌ သုံးစွဲအပ်သော အ အာစသော၊ ဗုဒ္ဓစသော သဒ္ဒါတို့သည် ပညတ္တိသဒ္ဒါ၏ အရုပ်မျှသာဖြစ်၍ သူတို့လည်း ပညတ္တိသဒ္ဒါများတွင် ပါဝင်ကြရ၏။ ပြခဲ့သော နာမပညတ္တိသဒ္ဒါတို့သည် ပညတ်ဖြစ်သောကြောင့် နိစ္စတည်း။ အ-ဟူသော နာမည်ပညတ်သည် ဘယ်ကာလမှ မပျက်စီးနိုင်-ဟူလို။

ထို့ကြောင့် “ရူပံ ဇီရတိ မစ္စာနံ၊ နာမဂေါတ္တံ န ဇီရတိ-သတ္တဝါတို့၏ ရုပ်ခန္ဓာ ပရမတ်တရားသာ ဆွေးမြေ့ပျက်စီး၍ နာမည် အနွယ်ဟူသော ပညတ်ကား မဆွေးမြေ့မပျက်စီး”ဟု သဂါထာဝဂ္ဂ၊ ဒေဝတာသံယုတ်၊ ဆေတွာဝဂ်၊ ၆ သုတ်၌ ဟောတော်မူသည်။ ဤကား နိစ္စဝါဒီဆရာတို့၏ အလိုတည်း။ ခရဓာတ်၏ နာသအနက်ကိုဖွင့်သော ပါဠိ ဋီကာ ဆရာလည်း ဤနိစ္စဝါဒကို နှစ်သက်၏။ ဤဆရာတို့အလို ပညတ်ဖြစ်သောကြောင့် အ အာ (ဗုဒ္ဓံ)စသော သဒ္ဒါစုကို ခန္ဓာ အာယတန ဓာတ် သစ္စာ မဖွဲ့ရတော့ပြီ။

အနိစ္စဝါဒီ ဝါဒ။ ။သဒ္ဓါဟူသည် အအာစသည်ဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထ သဒ္ဓါရုပ်သာတည်း။ ပရမတ္ထသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် ဥပါဒိ ဌိ ဘင် အားဖြင့် ဖြစ်ပျက်နေရ ကား အနိစ္စတို့သာတည်း။ ယခုသဒ္ဓါကျမ်းတို့၌တွေ့ရသော အအာစသည်မှာ ထိုပရမတ္ထ သဒ္ဓါ၏အရပ်မျှသာဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် အရင်းအမြစ် ပရမတ္ထသဒ္ဓါအစစ်ကိုလိုက်၍ “သဒ္ဓါ ဟူသမျှသည် အနိစ္စသာတည်း” ဟု အနိစ္စဝါဒီဆရာတို့ ဆိုကြကုန်၏။ ထိုဆရာတို့အလို ပရမတ်ဖြစ်သော အ အာ(ဗုဒ္ဓ)စသော သဒ္ဓါများကို ရူပက္ခန္ဓာ သဒ္ဓါယတန သဒ္ဓါဓာတ် ဒုက္ခသစ္စာ ဖွဲ့ရသည်။...ခရဓာတ်ကိုလည်း “ဓယ-ကုန်ခန်းခြင်း” အနက်ဟောဟု ယူရ လိမ့်မည်။ န+ခရန္တိ-မကုန်နိုင်ကုန်၊ ဣတိ အက္ခရာ “အ-ဟူသော သဒ္ဓါသည် ထပ်ကာ ထပ်ကာ ရွတ်ဆို၍ ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် မကုန်နိုင် မခန်းနိုင်ရကား အက္ခရာ မည်၏” ဟုလို့၊ အာ စသည်၌လည်း နည်းတူ။

ပုဒ်စစ်ကျမ်း။ ။ပုဒ်စစ်၌ကား ပိဋကတော်၌ “အကုသလာ အဗျာကတာ” စသည်ဖြင့် အ တစ်လုံးတည်းပင် သုံးစွဲ၍မကုန်နိုင်ခြင်းကို “န+ခရန္တိ” ဟု ဆိုလေသည်။ အမှန်မှာ-ပိဋက၌ဖြစ်စေ ပိဋကပြင်ဘက်၌ဖြစ်စေ ထပ်ကာထပ်ကာရွတ်၍ ဖြစ်နိုင်သော ကြောင့်သာ မကုန်နိုင်ခြင်းဟုမှတ်ပါ။ [. “အက္ခရာ” ဟု ဂရုကသညာကို ပြုခြင်း၏ အကျိုးနှင့် ဂရုသညာ လဟုသညာ၏အကြောင်းကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ “ဣဝဏ္ဏုဠာဇ္ဈာ ဈုလာ” သုတ်၌ ရှု။]

အ အာဒိ၊ ပေ၊ အာဒယော။ ။အက္ခရာပုဒ်၏ ပဒဝိဂ္ဂဟကို ပြုပြီး၍ အာဒယော၏ ပဒဝိဂ္ဂကို ပြုလိုသောကြောင့် “အ+အာဒိ” စသည်ကိုမိန့်၊ အာဒိသဒ္ဓါသည် မရိယာဒ (အပိုင်းအခြား)၊ ပကာရ(အတူ)၊ သမိပ(အနီး)၊ အဝယဝ(အစိတ်)ဟု အနက် ငှမျိုး ရှိ၏။ “ဤနေရာ၌ မရိယာဒအနက်သာ သင့်၏” ဟု နှာသဆိုသည်။ အက္ခရာ ငှာလုံးကို စိတန်း၍ထားလျှင် ရှေ့ဆုံးအပိုင်းအခြားဖြစ်သော အက္ခရာမှာ (အ) တည်း။ ထို့ကြောင့် “အာဒိ-အစ အပိုင်အခြား” ဟု အနက်ပေးလိုက်သည်။ “အာဒိ-အစ” ဟု ပေးရိုး အနက်မှာ မလွဲသော်လည်း မရိယာဒအနက် တိမ့်မြဲ၏။ [ဤရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၌ကား “အာဒိသဒ္ဓေါ ပနေတ္ထ ပကာရတ္ထော-အတူဟူသောအနက်ရှိ၏” ဟုဆို၏။ အာ ဣ ဤ စသည်တို့နှင့် အက္ခရာချင်း တူသည်ကို ဆိုလိုဟန်တူသည်။]

မရိယာဒေ ပကာရေ စ၊ သမိပါ ဝယဝေပိ စ၊
စတုဗ္ဗိဓမ္မကာရော ယံ၊ အာဒိသဒ္ဓဿ လက္ခဏေ။

ဆက်ဦးအံ့-အာဒယောကို ရုပ်တွက်သောအခါ “အ+အာဒိ+ယ” ဟုပဟုဗ္ဗိဟိ သမာသံထုံးစံအတိုင်း တည်၊ မလိုရာချေ၍ ပကတိပြုသောအခါ “အ+အာဒိ” ဟုပုဒ်ရင်း ဖြစ်၏။ ရှေ့အကိုချေ၍ (တစ်နည်း “ဝါပရော” ယောဂဝိဘာဂဖြင့် နောက်အကို ချေ၊ ရှေ့အကို ဒီဃပြု၍) “အာဒိ” ဟု ပြီး၏။ ထို့နောက် ယော သက်၍ အဂ္ဂယောက္ခသို့ “အာဒယော” ဟု ပြီးစေ၏။ ဤအာဒယောသည် တဂ္ဂုဏသဝိညာဏပဟုဗ္ဗိဟိသမာသံ ဖြစ်ရကား အာဒယော အရ၌ အ စဆုံး (အ)အက္ခရာလည်း ပါ၏။ [တဂ္ဂုဏသမာသံ သဘောကို ‘သမာသံခန်း’၌ သိရလတ္တံ့။]

ဌာနအကြောင်း ပန-ဆက်ဦးအံ့၊ အကာရာဒီနံ-အ အက္ခရာ အစရှိသော အက္ခရာတို့၏၊ ဒေသ အနုက္ကမော-ဤအစဉ်သည်၊ ဌာနဒီက္ကမ သန္နိသီတော-ဌာနအစရှိသည်တို့၏ အစဉ်ကို မှီ၏၊ တထာဟိ-ထိုစကားကို ခဲဦးအံ့၊ ဌာနကရဏပယတနေဟိ-ဌာန ကရိုဏ်း ပယတ်တို့ကြောင့်၊ ဝဏ္ဏာ-ဝဏ္ဏတို့သည်၊ ဇာယန္တေ-ဖြစ်ကုန်၏၊ တတ္ထ-ထိုဌာန ကရိုဏ်း ပယတ်တို့တွင်၊ ဌာနာနိ-တို့သည်၊ ကဏ္ဍတာလုမုဒ္ဒဒန္တိ သြဋ္ဌနာသိကာဝေသန-ကဏ္ဍဌာန ဝာလုဌာန မုဒ္ဒဌာန ဒန္တဌာန သြဋ္ဌဌာန နာသိကာဌာနတို့၏ အပြားအားဖြင့်၊ ဝါ-လည်ချောင်းအရပ်၊ အာစောက်အရပ်၊ အာထိပ်အရပ်၊ သွားအရပ်၊ နှုတ်ခမ်းအရပ်၊ နှာခေါင်းအရပ်တို့၏ အပြားအားဖြင့်၊ ဆ-၆ ပါးတို့တည်း။

အကာရာဒီနံ၊ ပေ၊ သန္နိသီတော။ ။[“အနုက္ကမော ပန နေသံ”ဟု စာအုပ် များ၌ တွေ့ရ၏၊ “အကာရာဒီနံ ပန ဒေသ ယထာဝုတ္တော အနုက္ကမော”ဟူသော ဋီကာ နှင့်အညီ “အနုက္ကမော ပနေသံ”ဟု ပါဠိမှန်ရှိပါစေ။] တစ်စုံတစ်ခုကို ရှေ့နောက်စဉ်ရာ၌ “ပဌမံ ကလလံ ဟောတိ၊ ကလလာ ဟောတိ အဗျဒံ-ပထမ လကကရေကြည်ဖြစ်၊ ထိုနောက်မှ အမြုပ်ဖြစ်”စသည်၌ကဲ့သို့ ဖြစ်စဉ်အတိုင်း စဉ်၍ပြအပ်သော ဥပုတ္တိက္ကမ၊ ရူပက္ခန္ဓော ဝေဒနက္ခန္ဓော စသည်၌ကဲ့သို့ ဘုရားဟောတော်မူစဉ်အတိုင်း စဉ်၍ပြအပ် သော ဒေသနာက္ကမ စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးရှိ၏။ “အ အာ ဣ ဤ”စသော အက္ခရာ အစဉ်သည် အဘယ်အစဉ်မျိုးပါနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ “အကာရာဒီနံ” စသည်ကို မိန့်သည်၊ အ အာ ဣ ဤ စသည်ဖြင့် ဆိုအပ်ခဲ့သော အက္ခရာအစဉ်သည် သဒ္ဒါဆရာတို့ မိန့်ဆိုအပ်သော အစဉ်ဖြစ်သောကြောင့် ဒေသနာက္ကမမျိုးပင်ဖြစ်၏၊ ထိုသဒ္ဒါဆရာတို့ လည်း အကြောင်းမဲ့သက်သက် ထင်သလို စဉ်ကြသည်မဟုတ်၊ ဌာနအစဉ်ကိုလည်း ကောင်း၊ နိဿယ နိဿိတ စသောအစဉ်ကိုလည်းကောင်း မှီ၍စဉ်ထားကြသည်။

ချဲ့ဦးအံ့-ခန္ဓာကိုယ်၌ ချက်မှစ၍ နှုတ်ခမ်း ဦးခေါင်းအထိ လမ်းတစ်လျှောက်သည် ရွတ်ဆိုသောအခါ လေလျှောက်ရာ အရပ်တည်း၊ ထိုလမ်းတစ်လျှောက်၌လည်း လည်ချောင်းမှစ၍ အဆင့်ဆင့်ဖြင့်ကာ ဌာနခြောက်ပါး တည်နေပုံကို သတိပြုပါ။ ထိုတွင် ပထမဆုံးဌာန၌ဖြစ်သော အက္ခရာကို ပထမအစဉ် စဉ်၍ ဒုတိယဌာနစသည်၌ ဖြစ်သော အက္ခရာကို ဒုတိယအစဉ် စသည်၊ နိဿယ နိဿိတ ၂ ပါးတွင် နိဿယဖြစ်သော အက္ခရာကို ပထမစဉ်သည် စသည်ဖြင့် သိပါ၊ ဌာနဒီဌာ အာဒီဖြင့် “နိဿယာဒေါ”စသော ဂါထာနှင့်အညီ “နိဿယ၊ နိဿိတ၊ ဗဟုတ္ထ၊ လဟု၊ ဂရ” တို့ကို ယူ၊ [ဌာနဒီဌာ အာဒီဖြင့် ကရိုဏ်း ပယတ်ကို ယူမှားတတ်၏၊ ကရိုဏ်းစဉ် ပယတ်စဉ်အတိုင်း အက္ခရာများကို မစဉ်ကြောင်း သတိပြုပါ။]

တတ္ထ ဆ၊ ပေ၊ ဝေသန-ဌာနအနေအထား အစဉ်ကို မှီ၍ အက္ခရာ ရှေ့နောက်စဉ်ထား သောကြောင့် ထိုအက္ခရာစဉ်ပုံကို မပြမီ ရှေးဦးစွာ ဌာနအကြောင်းကို နားလည်သင့်ရ ကား ဌာနကို(ဌာနနှင့်စပ်၍ ကရိုဏ်း ပယတ်ကိုပါ)ပြလိုသော အရှင်ဗုဒ္ဓဗိယဆရာသည်

တတ္ထ-ထိုဌာန် ၆ ပါးတို့တွင်၊ အဝဏ္ဏကဝဂ္ဂဟကာရာ-အဝဏ် ၂ လုံး ကဝဂ် ၅လုံး ပါအကွရာတို့သည်၊ ကဏ္ဍဇာ-ကဏ္ဍဌာန်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ဣဝဏ္ဏ စဝဂ္ဂယကာရာ-တို့သည်၊ တာလုဇာ-တာလုဌာန်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ဋဝဂ္ဂရကာရ ဋကာရာ-တို့သည်၊ မုဒ္ဒဇာ-မုဒ္ဒဌာန်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ တဝဂ္ဂလကာရသကာရာ- တို့သည်၊ ဒန္တဇာ-ဒန္တဌာန်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ဥဝဏ္ဏပဝဂ္ဂါ-တို့သည်၊ ဩဋ္ဌဇာ- ကုန်၏။ ဧကာရော-အေကွရာသည်၊ ကဏ္ဍတာလုဇာ-ကဏ္ဍ တာလု ဌာန်တို့၌ ဖြစ်၏။ ဩကာရော-သည်၊ ကဏ္ဍောဋ္ဌဇာ-ကဏ္ဍ ဩဋ္ဌ ၂ ဌာန်တို့၌ ဖြစ်၏။ ဝကာရော-သည်၊ ဒန္တောဋ္ဌဇာ-ဒန္တ ဩဋ္ဌ ၂ ဌာန်တို့၌ ဖြစ်၏။ နိဂ္ဂဟိတံ- နိဂ္ဂဟိတံသည်၊ နာသိကာဌာနဇံ-နာသိကာဌာန်၌ဖြစ်၏။ ငဥဏနမာ-င, ဥ, ဏ, န, မတို့သည်၊ သကဋ္ဌာနိကာ-မိမိဌာန်၌လည်း ဖြစ်ကုန်၏၊ နာသိကာ ဌာနိကာစ-နာသိကာဌာန်၌လည်း ဖြစ်ကုန်၏။ ဣတိ-ဤသို့ မှတ်အပ်၏။

“တတ္ထ”စသည်ကို မိန့်၊ တိဋ္ဌန္တိ ဧတ္ထာတိ ဌာနံ-အကွရာတို့၏ ဖြစ်တည်ရာ အရပ် သည် ဌာန်မည်၏။ ထိုဌာန်သည် ကဏ္ဍစသည်ဖြင့် ၆ ပါးရှိကြောင်း ဤနေရာ၌ သိရပြီ၊ နောက်၌ ဥရဋ္ဌာန် လာဦးလတ္တံ့၊ ထိုတွင် “ကဏ္ဍ”ဟူသည် လည်မျို စလုတ်၏အတွင်း ဖြစ်သော လည်ချောင်းအရပ်တည်း၊ “တာလု”ဟူသည် “အာခေါင်”ဟုလည်းကောင်း၊ အထက်သို့ မတ်စောက်သောကြောင့် “အာစောက်”ဟုလည်းကောင်း ခေါ်အပ်သော အရပ်တည်း၊ “မုဒ္ဒ”ဟူသည် သွားရင်း၏ အတွင်းနားတွင် မို့မောက်နေသော အရပ် တည်း၊ ဤအရပ်ကိုပင် “လျာထိပ်”ဟု ရှေးကဆို၏၊ လျာအဖျားနှင့် ယုံမှားဖွယ် ရှိ သောကြောင့် “အာထိပ်”ဟု ဆရာများမိန့်ကြသည်၊ ဒန္တ ဩဋ္ဌ နာသိကာတို့မှာ ထင်ရှားပြီ၊ နာသိကာပုဒ်က ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်သောကြောင့် “နာသိကာဌာန်”ဟု အာဒိပေဖြင့် ဆိုသည်၊ သရုပ်ရေတွက်ရာ၌ “ဝသေန”ဟု တွေ့လျှင် “အစွမ်း”ဟု မပေးဘဲ “အပြား”ဟုချည်း ပေးပါ၊ “တတ္ထ အဝဏ္ဏ၊ ပေ၊ နာသိကာဌာနိကာစ”-ဝါကျတို့၌ စာရှိအတိုင်း “မည်သည့် အကွရာသည် မည်သည့် ဌာန်၌ ဖြစ်၏”ဟု မှတ်သားနိုင်လောက်ပြီ။

ဧကာရော၊ ပေ၊ နာသိကာဌာနိကာ။ ။အကွရာသည် ကဏ္ဍဌာန် တာလုဌာန် ၂ ဌာန်တို့၌ တစ်ပြိုင်နက်ဖြစ်၏။ ရွတ်သောအခါ လည်ချောင်းနှင့်အာခေါင်၌ လေရိုက် သောကြောင့် လည်ချောင်းသံလည်းပါ၊ အာခေါင်သံလည်းပါ၏။ တချို့က “တစ်ပြိုင်နက် ၂ ဌာန်၌ဖြစ်၏”ဟု မယူဘဲ “တစ်ဌာန်စီ ခွဲ၍ဖြစ်သည်”ဟု ယူပြီးလျှင် “သော ဥတ္တိ” ဟူသောပါဠိ၌ ဧ အကွရာကို တစ်ဌာန်သံစီပေါ်အောင် အတော်ပြင်၍ ရွတ်ဖတ်ကြ သည်မှာ စဉ်းစားဖွယ်သော၊ ဩအကွရာကို ရွတ်သောအခါ လည်ချောင်းသံပါ၏။ နှုတ်ခမ်း ၂ခုကို ခပ်စုစုပြင်ပေးရသောကြောင့် နှုတ်ခမ်းသံလည်းပါ၏။ ထိုကြောင့် ကဏ္ဍ ဩဋ္ဌ ၂ဌာန်တို့၌ တစ်ပြိုင်နက်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသည်၊ ဝ အကွရာကို မြန်မာတို့ ရွတ်ရာ၌ သွားနှင့်ထိရကား ဒန္တဌာန်သံ မပါချေ၊ အထက်သွားဖျားနှင့် အောက်နှုတ်ခမ်း

ဧတ္တ-ဤအက္ခရာတို့တွင်၊ ပဉ္စမေဟေဝ-ငါးလုံးမြောက် င ၂ ဇာ န မတို့နှင့် လည်းကောင်း၊ အန္တဋ္ဌာဟိ စ-အန္တဋ္ဌာမည်သော ယ ရ လ ဝ ၄လုံးတို့နှင့်လည်းကောင်း၊ သံယုတ်-ယှဉ်သော၊ ဟကာရ်-ဟအက္ခရာကို၊ ဩရသန္တိ -ဥရဋ္ဌာန်၌ ဖြစ်၏ဟူ၍၊ ဝဒန္တိ-ဆိုကြကုန်၏၊ တဒသံယုတ်-ထိုပဉ္စမအက္ခရာ အန္တဋ္ဌာအက္ခရာ တို့နှင့် မယှဉ်သော ဟသက်သက်ကို၊ ကဏ္ဍဇ-ကဏ္ဍဋ္ဌာန်၌ ဖြစ်၏ဟူ၍၊ (ဝဒန္တိ-ဆိုကြကုန်၏။)

ဗျားကို စပ်၍ ရွတ်မှသာ ဒန္တနှင့်ဩဋ္ဌ ဂ္ဌာန်ပါသဖြင့် စာအတိုင်း ညီမည်၊ “အံ၊ ဣ၊ ဥ”ဟု ရွတ်ဆိုသောအခါ နိဂ္ဂဟိတ်အတွက် နှာခေါင်းသံ ထွက်၏၊ နှာခေါင်းပိတ်၍ ရွတ်လျှင် နှာခေါင်းတွင်း၌ လေသံတွေပြည့်ကာ နိဂ္ဂဟိတ်သံ မပိတ် ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် “နိဂ္ဂဟိတ်သည် နှာသိကာဋ္ဌာန် (နှာခေါင်းအရပ်)၌ ဖြစ်၏”ဟု သိသာသည်။ “င, ဥ, ဇာ, န, မ”ဟူသော ဝဂ္ဂန္တ ၅လုံးသည် မိမိဆိုင်ရာဋ္ဌာန်၌လည်း ဖြစ်, နှာသိကာဋ္ဌာန် ၌လည်း ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် (င)သည် ကဏ္ဍဋ္ဌာန်နှင့် နှာသိကာဋ္ဌာန်တို့၌ တစ်ပြိုင်နက် ဖြစ်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိပါ။

ဟကာရ်၊ ပေါ တဒသံယုတ်။ ။ င ၂ ဇာ န မ ဟူသော ပဉ္စမက္ခရာနှင့် အန္တဋ္ဌာ မည်သော ယ ရ လ ဝ, ဤအက္ခရာ ဣလုံးနှင့်ယှဉ်သော ဟအက္ခရာကို ဥရဋ္ဌာန်၌ဖြစ်၏ဟု ရှေးဆရာတို့ ဆိုကြ၏၊ ထို ဣလုံးနှင့် မတွဲသော ဟသက်သက်ကား ကဏ္ဍဋ္ဌာတည်း၊ ထိုအက္ခရာ ဣလုံးကို ဟနှင့်တွဲလျှင် “င ဥ ဇာ န မ ယု လှ ဝ”ဟု ဖြစ်၏၊ ရွတ်ဆိုသော အခါ ရင်ခေါင်းသံပါ၏၊ ထိုဣလုံးတွင် “င, ရှ”တို့သည် ပါဠိသုံးမရှိ၊ ဥ စသည်ကား “ပဉ္စ, တုဏှိ, နှာနံ, အမိ, မယံ, ဝုလော(ဝုဋ္ဌော), ဇိဝာ”ဟု ပါဠိသုံးရှိ၏၊ ဋ္ဌနှင့် တွဲသော ဟလည်း ဥရဋ္ဌာန်၌ဖြစ်၏၊ သို့သော် သက္ကတဗျာကရီဏ်း၌ ဋ္ဌကို ဋ္ဌအသံဖြင့် သုံးသော ကြောင့်လည်းကောင်း လနှင့်ဋ္ဌ မထူးဟု အယူရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း, ဋ္ဌကို ချန်လှပ်ဟန် တူသည်၊ [“ကော တံ နိန္ဒိတုမရဟတိ”၌ ရနှင့်ဟကို တွဲ၍ “မရတိ”ဟု ဖြစ်သင့်ကြောင်း ကြံ၍ ရဟထိုးလည်း ပါဠိသုံးရှိ၏ဟု ကြံကြသေး၏၊ သို့သော် ထိုကဲ့သို့ ရေးသားလေ့ မရှိသောကြောင့် အများသုံး မဟုတ်တော့။]

အန္တဋ္ဌာ။ ။ “အန္တဋ္ဌာ ယ ရ လ ဝါ”ဟု ကလာပိသုတ်ရှိ၏၊ ဝဂ်အက္ခရာ ၂၅လုံး သည် ဖုဋ္ဌအက္ခရာ(ဖုဋ္ဌပယတ်ရှိသောအက္ခရာ)မည်၏၊ တာလုဇ-သ, မုဒုဇ-သ, ဒန္တဇ- သ, ဤ ၃လုံးနှင့် ဟသည် ဥသုအက္ခရာမည်၏၊ ထိုဖုဋ္ဌအက္ခရာ ဥသုအက္ခရာတို့၏ အလယ်၌ တည်သောကြောင့် “အန္တေ-အလယ်၌၊ တိဋ္ဌတိ-တည်၏”ဟူသော ဝိဂြိုဟ် အရ ယ ရ လ ဝ ၄ လုံးသည် အန္တဋ္ဌာမည်၏၊ ဟောနက်(အဘိဓေယျ)သည် ဝဏ္ဏကို ရသောကြောင့် ပုလ္လိင်ဖြင့် “အန္တဋ္ဌာ”ဟု ရှိသင့်သော်လည်း ရှေးဆရာတို့ သတ်မှတ် ချက်အတိုင်း “အန္တဋ္ဌာ”ဟု ဣတ္ထိလိင်သာ ရှိရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဂါထာ၌လည်း “အန္တဋ္ဌာဟိ”ဟု ဣတ္ထိလိင်ရှိသည်။ [“ဝဏ္ဏဝိသယောပိ အန္တဋ္ဌာသဒ္ဓေါ ဣတ္ထိလိဂေါ ဝေ”-မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋိက။]

ကရိုဏ်းအကြောင်း ဇိဝှာမဇ္ဈံ-လျှာလယ်အရပ်သည်။ တာလုဇာနံ-တာလုဇ
 အက္ခရာတို့၏။ ကရုဏံ-ကရိုဏ်းတည်း။ ဇိဝှောပဂ္ဂံ-
 လျှာဖျား၏ အနီးအရပ်သည်။ မုဒ္ဒဇာနံ-မုဒ္ဒဇ အက္ခရာတို့၏။ (ကရုဏံ-
 ကရိုဏ်းတည်း။) ဇိဝှဂ္ဂံ-လျှာဖျားအရပ်သည်။ ဒန္တဇာနံ-ဒန္တဇအက္ခရာတို့၏။
 (ကရုဏံ-ကရိုဏ်းတည်း။) သေသာ-ကြွင်းသော အက္ခရာတို့သည်။
 သကဋ္ဌာနကရဏာ-မိမိဋ္ဌာန်ဟူသော ကရိုဏ်းရှိကုန်၏။

ကရိုဏ်း ၄ ပါး။ ။ဋ္ဌာန်ကို ပြပြီး၍ ကရိုဏ်းကို ပြလိုသောကြောင့် “ဇိဝှာမဇ္ဈံ”
 စသည်ကို မိန့်၊ “ဇေတန-ဤလျှာလယ်စသော အရပ်ဖြင့်၊ ကရိုယန္တေ (ဥစ္စာရိုယန္တေ)-
 ရွတ်ဆိုအပ်ကုန်၏။ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ ကရုဏံ-ကရိုဏ်းမည်၏”။ ထိုကရိုဏ်းသည်
 ဇိဝှာမဇ္ဈံ၊ ဇိဝှောပဂ္ဂံ၊ ဇိဝှဂ္ဂံ၊ သကဋ္ဌာနအားဖြင့် ၄ ပါးရှိ၏။ “ဣ ဤ စ ဆ ဇ ဈ ည ယ”
 ဤတာလုဇ ရှစ်လုံးတို့ကို ရွတ်ဆိုသောအခါ အာစောက်နှင့်လျှာလယ်၂ခုစပ်၍
 ရွတ်ဆိုရ၏။ ထိုတွင် အာစောက်အရပ်သည် ဋ္ဌာန်၊ လျှာအလယ်ကား (သူပါမှ ရွတ်၍
 ဖြစ်သောကြောင့် ရွတ်ဆိုကြောင်း ကရိုဏ်းတည်း။ ဇိဝှောပဂ္ဂံကို “ဇိဝှာ-ဥပဂ္ဂံ”ဟု ခွဲ၍၊
 ဥပဂ္ဂံကို “ဥပ+အဂ္ဂံ”ဟု ခွဲပါ။ အဂ္ဂံ-အဖျား၏+ဥပ-အနီး။ ဇိဝှာယ+ဥပဂ္ဂံ၊ ဇိဝှောပဂ္ဂံ၊
 လျှာ၏ အဖျားဆုံးမဟုတ်ဘဲ အဖျားကပ်နေသော အစိတ်အပိုင်းကို (“ဇိဝှာ+ဥပဂ္ဂံ”မှ
 ဥကို ဩပြု၍) ဇိဝှောပဂ္ဂဟု ခေါ်၏။ ၄ ဌ စသော မုဒ္ဒဇအက္ခရာများကို ရွတ်ဆိုသောအခါ
 အာထိပ်နှင့် လျှာဖျားအနီးကို စပ်၍ရွတ်ရ၏။ ထိုတွင် အာထိပ်သည် ဋ္ဌာန်၊ လျှာဖျား၏
 အနီးကား ဇိဝှောပဂ္ဂကရိုဏ်းတည်း။ [ဇိဝှဂ္ဂံ=ဇိဝှာ+အဂ္ဂံ=လျှာ၏+အဖျား၊] တ ထစသော
 ဒန္တဇအက္ခရာတို့ကို ရွတ်ဆိုသောအခါ သွားအရင်းကို လျှာဖျားဖြင့် တို့၍ ရွတ်ရ၏။
 ထိုတွင် သွားရင်းသည် ဒန္တဋ္ဌာန်၊ လျှာဖျားကား ဇိဝှဂ္ဂကရိုဏ်းတည်း။

သကဋ္ဌာနကရဏာ။ ။သကဋ္ဌာန်+ကရုဏံ ယေသံတိ သကဋ္ဌာနကရဏာ။
 “ယေသံ-အကြင်အက္ခရာတို့၏။ သကဋ္ဌာန်-မိမိဋ္ဌာန်ဟူသော။ ကရုဏံ-ကရိုဏ်းသည်။
 အတ္ထိ-ရှိ၏”ဟုပေး။ တာလုဇ မုဒ္ဒဇ ဒန္တဇမှ ကြွင်းသော ကဏ္ဍဇ ဩဋ္ဌဇ နိဂ္ဂဟိတ်အက္ခရာ
 တို့ကို ရွတ်ရာ၌ ဋ္ဌာန်မှတစ်ပါး အခြားကရိုဏ်း မရှိ။ မိမိတည်းဟူသော ဋ္ဌာန်သည်ပင်
 ကရိုဏ်းလည်းဖြစ်တော့၏။ ပွဲကရာ၌ လူတစ်ယောက်တည်းက မင်းသား မင်းသမီး
 ၂ ကိစ္စကို ရွက်ဆောင်၍ “မင်းသမီးလည်း ငါပ ငါပ၊ မင်းသားလည်း ငါပ ငါပ”ဟု
 ဆိုသကဲ့သို့၊ လည်ချောင်းနှင့် နှုတ်ခမ်း နှာခေါင်းအရပ်တို့သည် သူတို့သည်ပင် ဋ္ဌာန်၊
 သူတို့သည်ပင် ကရိုဏ်းဖြစ်ကြ၍ “ဋ္ဌာန်လည်း ငါပ ငါပ၊ ကရိုဏ်းလည်း ငါပ ငါပ”
 တည်း။ ကအက္ခရာကို ရွတ်ဆိုသောအခါ လည်ချောင်းသည် အက္ခရာဖြစ်ရာ ဋ္ဌာန်လည်း
 ဟုတ်၊ ရွတ်၍ဖြစ်ကြောင်း ကရိုဏ်းလည်းဟုတ်၏၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် သိပါ။ [အချို့ကား
 လည်ချောင်းကို ရှေ့ဘက် နောက်ဘက်၊ သို့မဟုတ် ဘေးတစ်ဖက်စီခွဲ၍ တစ်ဖက်ကို
 ဋ္ဌာန်ယူလျှင် အခြားတစ်ဖက်ကို ကရိုဏ်းယူရမည်ဟု ပြောကြ၏။]

ပယတ်အကြောင်း သံဝုဇ္ဇာဒိကရဏဝိသေသော-ဌာန် ကရိုဏ်းတို့ကို ပိတ်ခြင်း အစရှိသော အပြုအမူ အထူးသည်။ ပယတနံ-ပယတ်မည် ၏။ သံဝုဇ္ဇတ္ထံ-ဌာန်ကရိုဏ်းတို့ ပိတ်အပ်ကုန်သည်၏ အဖြစ်သည်။ ဝါ-ဌာန် ကရိုဏ်းတို့ကို ပိတ်ခြင်းသည်။ အကာရဿ-အ အက္ခရာ၏။ (ပယတနံ-ပယတ် တည်း။) ဝိဝဇ္ဇ-ဌာန်ကရိုဏ်းတို့ကို ဖွင့်ခြင်းသည်။ သေသသရာနံ-အသရမှ ကြွင်းသော သရတို့၏လည်းကောင်း၊ သကာရဟကာရာနန္တ-သအက္ခရာ ဟ အက္ခရာတို့၏လည်းကောင်း၊ (ပယတနံ-တည်း။) သံဖုဋ္ဌ-ဌာန် ကရိုဏ်းတို့၏ ကောင်းစွာထိခြင်း(စေ့စပ်စွာထိခြင်း)သည်။ ပဉ္စဝဂ္ဂါနံ-၅ ပါးသော ဝဂ်တို့၏။

ပယတနံ သံဝုဇ္ဇာဒိကရဏဝိသေသော။ ။ကရိုဏ်းကို ပြုပြီး၍ ပယတ်ကို ပြုလို သောကြောင့် “ပယတနံ” စသည်ကို မိန့်။ [သံဝုဇ္ဇာဒိဋ္ဌိ အာဒိဖြင့် ဝိဝဇ္ဇ-သံဖုဋ္ဌ-ဤသံ ဖုဋ္ဌတို့ကိုယူ။] ပယတနံ၌ ပပုဗ္ဗ ယတိဓာတ်သည် အားထုတ်ခြင်းအနက် ဟော၏။ ဌာန် ကရိုဏ်းတို့ကို ပိတ်ခြင်း၊ ဖွင့်ခြင်း၊ ဌာန် ကရိုဏ်းတို့၏ စေ့စေ့စပ်စပ် ထိခြင်း၊ စဉ်းငယ်ထိခြင်းသည် ရွတ်ဆိုသူ၏ အားထုတ်မှု အမူအရာတည်း။ ထိုအမူအရာအထူးကို “ပယတနံ” ဟု ခေါ်သည်။ စည်သံမြည်ဖို့အရေး၌ စည်၊ စည်ရိုက်တုတ်၊ လူတစ်ယောက်၏ အားစိုက်၍ ရိုက်မှု(အမူအရာ)၊ ဤ၃ပါးစုံမှ စည်သံပေါ်လာသကဲ့သို့ ထိုအတူ အသံ ဖြစ်ရာ ဌာန်၊ ရွတ်ဆိုကြောင်း ကရိုဏ်း၊ ထိုဌာန်နှင့် ကရိုဏ်းကို ပိတ်ခြင်းစသော အားထုတ်မှု ပယတ်၊ ဤ၃ပါးစုံမှ အက္ခရာသံ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ စည်နှင့်ဌာန်၊ စည်ရိုက် တုတ်နှင့် ကရိုဏ်း၊ အားစိုက်၍ ရိုက်မှုနှင့် ပယတ်တို့ တူကြသည်။

သံဝုဋ္ဌတ္ထံ၊ ပေ၊ ဟကာရာနံ။ ။ဣပစ္စည်း၏ ဘာဝအနက် ပေါ်အောင် “ပိတ်အပ် ကုန်သည်၏အဖြစ်” ဟု အနက်ပေးသည်။ “ပိတ်အပ်ကုန်သည်၏အဖြစ်” ဟူသည် ပိတ်ခြင်းကြိယာပင်တည်း။ (အ)ကို ရွတ်သည့်အခါ အ၏ဖြစ်ရာ ကဏ္ဍဌာန်နှင့် သကဋ္ဌာနကရိုဏ်းဟူသော လည်ချောင်းကို ပိတ်၍ ရွတ်ရ၏။ ထိုဌာန်နှင့် ကရိုဏ်းပိတ်ခြင်း အမူအရာသည် သံဝုဋ္ဌပယတ်တည်း။ အ-မှ ကြွင်းသော အာစသောသရနှင့် သအက္ခရာ ဟအက္ခရာတို့ကို ရွတ်သောအခါ ကဏ္ဍစသောဌာန်နှင့် ဆိုင်ရာကရိုဏ်းကိုဖွင့်၍ ရွတ်ရ၏။ ဤသို့ ဆိုင်ရာဌာန်နှင့် ကရိုဏ်းကို ဖွင့်၍ရွတ်ခြင်း အမူအရာသည် ဝိဝဇ္ဇပယတ်မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ဝိဝဇ္ဇပယတ်နှင့်ဆိုင်သော အက္ခရာ ဣလုံးတွင် “သ” ကို မြန်မာ ရွတ်နည်းအတိုင်း ဒန္တဌာန်နှင့် ဇိဝုဂ္ဂကရိုဏ်းကို ဖွင့်၍ ရွတ်လိုမဖြစ်။ ဟိန္ဒူ အင်္ဂလိပ် သိဟိုဋ်တို့ကား မြန်မာများရွတ်သလို “သ” ဟု မရွတ်ကြ။ (စ)သံလိုလို ရွတ်ကြ၏။ ထို အသံအတိုင်း ရွတ်မှသာ ဒန္တဌာန်နှင့် ဇိဝုဂ္ဂကရိုဏ်းတို့ မထိသဖြင့် ဝိဝဇ္ဇပယတ် ဆိုသောစကားနှင့် ညီမည်။

သံဖုဋ္ဌ ပဉ္စဝဂ္ဂါနံ။ ။[နောက်ပယတ်ကို “ဤသံဖုဋ္ဌ-စဉ်းငယ်ထိခြင်း” ဟု ဆိုသောကြောင့် ဤပယတ်ကို သံဖုဋ္ဌ(သံ-ကောင်းစွာ၊ စေ့စပ်စွာ+ဖုဋ္ဌ-ထိခြင်း)ဟု ဆို၏။] ဝဂ်၅ပါးတို့တွင် ကဝဂ် ပဝဂ်၌ အထူးဆိုဖွယ်မရှိ။ “စ ဓ ဇ ဈ” တို့သည်

(ပယတနံ-တည်း၊) ဤသံဖုဋ္ဌ-ဌာန် ကရဂိုဏ်းတို့၏ စဉ်းငယ်ထိခြင်းသည်၊ ယရလဝါနံ-ယ၊ ရ၊ လ၊ ဝ တို့၏၊ (ပယတနံ-တည်း၊) ဣတိ-ဤသို့ ဌာန် ကရိုဏ်း ပယတ်တို့ကြောင့် ဝဏ္ဏတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ [“ဌာနကရဏပယတနေဟိ ဝဏ္ဏာ ဇာယန္တေ”ဟု စချိခဲ့သော စကားကို ဣတိဖြင့် ပြန်၍အုပ်သည်။]

ယခု မြန်မာရွတ်ပုံအားဖြင့် တာလုဌာန်နှင့် ဇိဝှာမဇ္ဈကရိုဏ်းတို့ စေ့စပ်စွာ မထိနိုင်ကြ၍ သံဖုဋ္ဌပယတ် မဖြစ်နိုင်၊ ဟိန္ဒူ သီဟိုဠ် အသံထွက်အတိုင်း “ကျ ချ ဂျ ယျ”ဟု ရွတ်မှ သံဖုဋ္ဌဖြစ်သည်။ “ဥ”ကား မြန်မာရွတ်နည်းအတိုင်းပင် သံဖုဋ္ဌဖြစ်၏။ ထို့ပြင် တာလုဇ ဋဝဂ်နှင့် ဒန္တဇ တဝဂ်တို့လည်း မြန်မာရွတ်သံ၌ ကွဲကွဲပြားပြား မသိသာရုံမက၊ ဒန္တဇ(တ)ဝဂ်တို့၌လည်း ဒန္တဌာန်(သွားရင်းသံ) မပါချေ၊ သီဟိုဠ်အသံအတိုင်း ဋသံနှင့် သ သံတို့ အကြား၌ အသံထွက်အောင်ရွတ်မှ ဒန္တဌာန်သံ ထင်ရှားပေမည်။

ဤသံဖုဋ္ဌ ယရလဝါနံ။ ။ယကို ရွတ်သည့်အခါ ယ၏ဖြစ်ရာ တာလုဌာန် (အာစောက်)နှင့် ဇိဝှာမဇ္ဈကရိုဏ်းကို မထိတထိ ရွတ်ရ၏။ ဤသို့ စဉ်းငယ်ထိ (မထိတထိ)ရွတ်ခြင်း အမူအရာကို “ဤသံဖုဋ္ဌပယတ်”ဟု ခေါ်၏။ ရ၊ ဝ တို့ကို ရွတ်သည့် အခါလည်း ဆိုင်ရာဌာန် ကရိုဏ်းတို့ မထိတထိပင်၊ လကိုရွတ်ရာ၌ကား မြန်မာတို့ ရွတ်ပုံမှာ ဌာန်နှင့်ကရိုဏ်း စေ့စပ်စွာ ထိနေ၏။ ဣန္ဒိယသားများ ရွတ်သလို မထိတထိ ရွတ်မှ ဤသံဖုဋ္ဌပယတ်နှင့် လျော်မည်။ တချို့က-ရအက္ခရာကို ရွတ်ဆိုသောအခါ လျှာကို ခေါက်လိပ်၍ ရွတ်ရမည်ဟု ဩဝါဒပေးကြ၏။ ခေါက်လိပ်၍ ရွတ်လျှင် စေ့စပ်စွာ ထိနေသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ နဂိုလျှာအလိုက် ရွတ်၍ဖြစ်ပါလျက် ခေါက်လိပ်နေခြင်းဖြင့် အကျိုးမထူးသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ရ၏ကရိုဏ်းသည် ဇိဝှာပဂ္ဂ (လျှာဖျား၏အနီး) ဖြစ်ရကား ခေါက်လိုက်လျှင် လျှာဖျား၏အနီး မဟုတ်သော ကြောင့်လည်းကောင်း ထိုဩဝါဒကို စဉ်းစားထိုက်ပါသည်။

သံဝုဋ္ဌနှင့် သံဖုဋ္ဌအထူး။ ။သံဝုဋ္ဌသဒ္ဓါသည် “ပိတ်ထားခြင်း” အနက်ကို ဟော၏။ ဖုဋ္ဌသဒ္ဓါကား ပိတ်ခြင်းအနက်ကို မဟော၊ ထိခြင်းအနက်ကိုသာ ဟော၏။ ထို့ကြောင့် သံဝုဋ္ဌပယတ်ဝယ် ရွတ်ဆဲကာလနှင့် ရွတ်ပြီးစကာလတို့၌ ဌာန်နှင့် ကရိုဏ်းတို့ကို ပိတ်လျက်ရှိ၏။ အ အက္ခရာကို ရွတ်ကြည့်ပါ။ သံဖုဋ္ဌပယတ်၌ကား ရွတ်ဆိုသောအခါ ဌာန်နှင့် ကရိုဏ်းကို သေချာစွာ ထိထားပြီးလျှင် ရွတ်၍မပြီးခင် ထို အထိကို ဖွင့်လိုက်ရ၏။ ပ အက္ခရာကို ရွတ်ကြည့်ပါ။ ဤသို့ သံဝုဋ္ဌ၏ ရွတ်ဆဲ ရွတ်ပြီးစ ကာလ၌ ပိတ်ထားရခြင်း၊ သံဖုဋ္ဌ၏ မရွတ်ခင် ထိပြီးလျှင် ရွတ်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ဖွင့်လိုက်ရခြင်းသည် ဤပယတ် ၂ပါးတို့၏ ထူးခြားချက်တည်း။ [အက္ခရာ ရွတ်နည်းများဝယ် မြန်မာအသံ၌ ပြုပြင်ရန် အတော်များစွာ ရှိသေးရကား သရဏဂုံ ကမ္မဝါစာတို့၌ ကျနသည့်ထက် ကျနဖို့ရာ ဆရာသမားတို့၏ အထံ၌ ဌာန် ကရိုဏ်း ပယတ် ၃ပါးလုံးညီညွတ်အောင် ရွတ်နည်းဖတ်နည်းကို လေ့လာသင့်ကြပါသည်။]

အက္ခရာ
ရှေ့နောက်စဉ်ပုံ

စဝံ-ဤသို့၊ ဝါ-ဤဆိုအပ်ပြီးသည့်အတိုင်း၊ ဌာန ကရဏ
ပယတနသုတိကာလဘိန္ဒေသု-ဌာနံ၊ ကရိုဏ်း၊ ပယတ်၊
သုတိ၊ ကာလအားဖြင့် ပြားကုန်သော၊ အက္ခရာသု-အက္ခရာ
တို့တွင်၊ သရာ-သရတို့သည်၊ နိဿယာ-မိရာတို့တည်း၊ ဣတရေ-သရမှ
အခြားသော ဗျည်းတို့သည်၊ နိဿိတာ-မိတတ်သော အက္ခရာတို့တည်း၊
တတ္ထ-ထို နိဿယ နိဿိတ ၂ မျိုးတို့တွင်...

နိဿယာ-မိရာဖြစ်ကုန်သော၊ သရာ-တို့ကို၊ (နိဿယာ-မိရာတို့၏အဖြစ်
ကြောင့်၊) အာဒေါ-ဗျည်းတို့၏အစဉ်၊ ဝုတ္တာ-ဆိုအပ်ကုန်ပြီး၊ နိဿိတာ-မိတတ်
ကုန်သော ဗျဉ္ဇနာ-တို့ကို၊ (နိဿိတာ-မိတတ်ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊)
တတော-ထိုသရမှနောက်၌၊ ဝုတ္တာ-ကုန်ပြီး၊ ဝဂ္ဂါ-ဝဂ်တို့ကိုလည်းကောင်း၊
ဧကဇာ-ဧကဇေရ၊ ဧကဇဝဂ်၊ ဧကဇ အဝဂ်တို့ကိုလည်းကောင်း၊ ဗဟုတ္တာ-
များကုန်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ အာဒေါ-အစဉ်၊ ဝုတ္တာ-၏၊ တတော-ထို့ပြင်၊

စဝံ ဌာန၊ ပေ၊ ကာလဘိန္ဒေသု။ ။ဌာနံ ကရိုဏ်း ပယတ်တို့ကို ပြုပြီး၍ အက္ခရာ
ရှေ့နောက်စဉ်ပုံကို ပြလိုသောကြောင့် “စဝံ” စသည်ကို မိန့်၊ စဝံသည် ဆိုအပ်ပြီးသော
ဌာနံ ကရိုဏ်း ပယတ်တို့ကို ညွှန်ပြသော (နိဒဿနတ္ထ)နိပါတ်တည်း၊ ဘိန္ဒေသု ကို
ရှေ့ပုဒ်တို့၌လည်း စပ်၍ ဌာနဘိန္ဒ-ကရဏဘိန္ဒ-ပယတနဘိန္ဒ-သုတိဘိန္ဒဟု မှတ်ပါ၊
ထိုတွင် အက္ခရာတို့၏ (ကဝဂ်နှင့် စဝဂ်စသည်၏) ဌာနအားဖြင့် ကွဲပြားပုံ(မတူပုံ)သည်
ဌာနဘိန္ဒမည်၏၊ ကဝဂ်၏ကရိုဏ်းသည် သကဌာနကရိုဏ်း၊ စဝဂ်၏ကရိုဏ်းကား
ဇိဝုမဇ္ဈကရိုဏ်းတည်း၊ ဤသို့ ကရိုဏ်းအားဖြင့် ကွဲပြားပုံသည် ကရဏဘိန္ဒမည်၏၊
အ၏ပယတ်သည် သံဝုဋ္ဌ၊ အ၏ပယတ်ကား ဝိဝုဋ္ဌ၊ ဤသို့ အနှင့်အာ၏ ပယတ်အားဖြင့်
ကွဲပြားပုံသည် ပယတနဘိန္ဒမည်၏၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် ပြခဲ့သည့်အတိုင်း သိနိုင်လောက်ပြီ။

သုတိကာလဘိန္ဒ။ ။ “သုယတေတိ သုတိ” နှင့်အညီ နား၌ ကြားအပ်သော
အသံသည် သုတိမည်၏၊ ကနှင့်ခသည် အဗောသဖြစ်၍ နား၌ မထန်မပြင်း ကြားရ
၏၊ ဂ ဃ င တို့သည် ဗောသဖြစ်၍ ထန်ထန်ပြင်းပြင်း ကြားရ၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့်
အက္ခရာတို့၏ ကြာ ရသော အသံအားဖြင့် ကွဲပြားခြားနားမှုသည် သုတိဘိန္ဒမည်၏၊
ရဿသရတို့ကို ရွတ်သောအခါ တစ်မကြာသာကြာ၍ ဒီသရတို့ကို ရွတ်သောအခါ
၂မကြာကြာ၏၊ ဤသို့ ရွတ်ရာကာလအားဖြင့် ကွဲပြားမှုသည် ကာလဘိန္ဒမည်၏။

သရာ နိဿယာ၊ ပေ၊ နိဿိတာ။ ။ဤသို့ ဌာနစသည်အားဖြင့် ကွဲပြားကုန်
သော အက္ခရာတို့တွင် သရတို့သည် ဗျည်းတို့၏မိရာ နိဿယများသာတည်း၊
ဗျည်းတို့ကား သရတို့ကို မှီရမှ အသံပီသသောကြောင့် နိဿိတတို့တည်း၊ မိရာသရတို့ကို
ပထမပြု၍ မိတတ်သော ဗျည်းတို့ကို နောက်မှ ပြုခြင်းသည် လောကထုံးစံ လျော်ကန်
သင့်မြတ်ပေသည်၊ [ဂါထာ၌ “နိဿယာ၊ နိဿိတာ” ပုဒ်တို့ကို ဟေတုမန္တ ဝိသေသနဟု
ကြံ၍ အနက် ၂ ထပ် ပေးလိုက်သည်။]

ဌာနလဟုက္ကမာ-ဌာန်အစဉ်, လဟု ဂရုအစဉ်တို့သည်၊ ဟောန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏။
[“ဌာနလဟုက္ကမာ”ဟု တချို့စာရှိ၏။ “ဌာနာ-ဌာန်အစဉ်အားဖြင့်လည်း
ကောင်း၊ လဟုက္ကမာ-လဟု ဂရု အစဉ်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဝုတ္တာ-ကုန်ပြီ”ဟု
အနက်ပေးပါ။ ဌာနာလဟုက္ကမော ရှိသည်ကား လုံးလုံး မကောင်း။]

ဝဂ္ဂေကဇာ ဗဟုတ္တာဒေါ။ ။ “ဝဂ္ဂါ ဗဟုတ္တာ အာဒေါ”ဟု စပ်၊ ဝဂ်နှင့် အဝဂ်
တို့တွင် ဝဂ်က ၂၅ လုံးရှိ၍ အဝဂ်က ရှစ်လုံးသာ ရှိ၏။ “အပ္ပကဗဟုကေသု ဗဟုကာဝ
ပဌမံ ဝတ္တဗ္ဗာ”ဟု ပရိဘာသာ ရှိသောကြောင့် များသောဝဂ်တို့ကို နည်းသော အဝဂ်
တို့၏ ရှေ့ကထားသည်။ “ကေဇာ ဗဟုတ္တာ အာဒေါ”ဟုစပ်၊ ကေဗဟုရာဌ သရကေဇ-
ဝဂ်ကေဇ-အဝဂ်ကေဇဟု ၃ မျိုးရှိ၏။ တစ်ဌာန်တည်း၌ဖြစ်သော အက္ခရာကို ကေဗဟု
ခေါ်၏။ ၂ ဌာန်၌ဖြစ်သော အက္ခရာကို ဒွိဗဟု ခေါ်သည်။

သရတို့တွင် အ အာ(ကဏ္ဍဌာန်၌) ဣ ဤ(တာလုဌာန်၌) ဥ ဦ(ဩဌာန်၌)ဖြစ်ရ
ကား ဤ ၆လုံးသည် ကေဇသရများတည်း၊ ဧ (ကဏ္ဍတာလုဇ) ဩ (ကဏ္ဍဩဌဇ)
တို့သည် ၂ ဌာန်စီ၌ဖြစ်သော ဒွိဇသရများတည်း၊ ထိုတွင် ကေဇသရသည် ၆လုံးရှိ၍၊
ဒွိဇသရထက် များသောကြောင့် ကေဇသရတို့ကို ရှေ့၌ ထားသည်။ ဝဂ်တစ်ခုတွင်လည်း
ရှေ့၇လုံးသည် ကေဇ, နောက်ဆုံး၄ ဥ ဣ န မတို့ကား မိမိဌာန်နှင့် နာသိကာဌာန်၌
ဖြစ်သော ဒွိဇဖြစ်ရကား ကေဇဝဂ်က များသောကြောင့် ဒွိဇဝဂ်၏ ရှေ့၌ ထားသည်။
အဝဂ်တို့တွင်လည်း ယ ရ လ ဥ လုံးသည် ကေဇ, ဝ အက္ခရာကား ဒွိဇတည်း။ ဤသို့
ကေဇ အဝဂ်က ၃ လုံးဖြစ်၍ များသောကြောင့် ဒွိဇ ဝ အက္ခရာ၏ ရှေ့ကထားသည်။

တတော ဌာနလဟုက္ကမာ။ ။ [ဌာနက္ကမ, လဟုက္ကမဟု ခွဲ။] သရအစဉ် ဝဂ်
အက္ခရာအစဉ်နှင့် ယ ရ လ ဝ အစဉ်များကို ဌာန်စဉ်ရှိတိုင်း စဉ်ထားသည်။ [စဉ်ပုံကို
ဌာနာဒိက္ကမ သန္နိသိတော၌ ပြခဲ့ပြီး] လဟုက္ကမ၌ လဟုဖြင့် ဂရုပါယု၊ ရသတို့ကို
တိုသော ရွတ်ရာကာလ ရှိသောကြောင့် အယောသတို့ကို မပြင်းထန်သောကြောင့်
လဟု ဟု ယူ၍၊ ဒီဃနှင့် ယောသတို့ကို ဂရုဟု ယူပြီးလျှင် “ဂရုကလဟုကေသု
လဟုကာဝ ပဌမံ ဝတ္တဗ္ဗာ”ဟုသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ, အ နှင့် အာတွင် အ ကို လဟု
ဖြစ်၍ အာ၏ရှေ့က ထားသည်။ ဣနှင့် ဤ, ဥနှင့် ဦတို့၌လည်း နည်းတူ၊ ဧနှင့်
ဩတွင် ဧသည် ကဏ္ဍတာလုဇ, ဩကား ကဏ္ဍဩဌဇဖြစ်၍ တာလုအတွက် ဌာန်
အားဖြင့် ရှေ့ကျသောကြောင့် ဧကို ရှေ့က ထားသည်။

ဝဂ်နှင့် အဝဂ်။ ။ကဝဂ်တွင် က ခသည် အယောသဖြစ်၍ လဟုတည်း, ဂ ဃ
ကား ယောသဖြစ်၍ ဂရုတည်း၊ ထို့ကြောင့် က ခကို ရှေ့ထားသည်။ က ခတွင်လည်း
ကသည် သိထိလဖြစ်၍ လဟုဖြစ်သောကြောင့် ဓနိတဂရဖြစ်သော ခ၏ ရှေ့ကထား
သည်။ ဂနှင့် ဃလည်း နည်းတူ၊ နောက်ဝဂ်များ၌လည်း ဤနည်းပင်၊ အဝဂ်တွင် ယ
ရ ဝ တို့သည် ယောသဂရဖြစ်သော်လည်း များသောကြောင့် ရှေ့ကထား၍ သ
အက္ခရာကိုကား အယောသ တစ်လုံးတည်းဖြစ်၍ နည်းသောကြောင့် နောက်၌ထားသည်။

စ-သာဓကကား၊ ပဉ္စန္ဒ ပန ဌာနာနံ၊ ပေ၊ မနုက္ကမောတိ-ပဉ္စန္ဒ ပန ဌာနာနံ၊ ပေ၊ မနုက္ကမောဟူ၍၊ ဝုတ္တံ-ဈာသဉ္စိ ဆိုအပ်ပြီ။ [ပဉ္စန္ဒ-ငါးပါးကုန်သော၊ ဌာနာနံ-ဌာနတို့၏၊ ပဋိပါဠိဝသာပိစ-အစဉ်၏ အစွမ်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ နိဿယာဒိပ္ပဘောဒေဟိ-နိဿယ အစရှိသော အပြားတို့ဖြင့်လည်းကောင်း၊ တေသံ-ထို အက္ခရာတို့၏၊ အနုက္ကမော-အစဉ်ကို၊ ဝုတ္တော-ဆိုအပ်ပြီ။]

ဧကေန-တစ်လုံးဖြင့်၊ အဓိကာ-ပိုလွန်သော၊ စတ္တာလီသံ-၄၀ တည်း၊ ကေစတ္တာလီသံ-တစ်လုံးဖြင့် ပိုလွန်သော၄၀၊ ဝါ-၄၀လုံး၊ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေန-ဂဏန်းဖြင့် ပိုင်းခြားကြောင်းဖြစ်သော၊ ဧတေန-ဤကေစတ္တာလီသံပုဒ်ဖြင့်၊ [ဒီပေတိ၌စပ်။] ဣတော ကေတာလီသတော-ဤ၄၀လုံးထက်၊ အဓိကက္ခရ ဝန္တာနိ-ပိုလွန်သော အက္ခရာရှိသော စကားတို့သည်၊ န ဗုဒ္ဓဝစနာနိ-ဘုရားစကား တော် မဟုတ်ကုန်၊ ဣတိ-ဤအနက်ကို၊ အာစရိယာသဘော-အရှင်ကစွည်း ဆရာမြတ်သည်၊ ဒီပေတိ-ပြ၏။ [အာသဘာသဒ္ဒါသည် "အမြတ်" အနက်ဟော။]

ဟ ဌ အံ။ ။ဟကိုကား ကဏ္ဍလည်းဖြစ်၊ ဃောသလည်းဖြစ်၍ အဝဂ်တွင် ပထမ ပြသင့်စေကာမူ "အစဉ်မဟုတ်သောအားဖြင့်လည်း အက္ခရာဖြစ်ပုံ ရှိသေး၏" ဟု သိစေခြင်း အကျိုးငှာ သ၏နောက်၌ ဆိုထားသည်။ ဌအက္ခရာကို "ဂရုဋ္ဌ=ဂရုဋ" စသည်ဖြင့် ၃ အက္ခရာနှင့် လဲလှယ်၍ ရွတ်လေ့ရှိကြ၏။ ဤသို့ ၃ ၏ အလဲအလှယ် ဖြစ်၍ မသေချာသောကြောင့် ဟ၏ နောက်၌ဆိုထားသည်။ နိဂ္ဂဟိတ်မှာ သရလည်း မဟုတ်၊ ဝဂ်လည်းမဟုတ်၍ အဝဂ်တွင် သွင်းပြီးလျှင် အဝဂ်တွင်လည်း ဃောသ အဃောသမှ အလွတ်ဖြစ်သောကြောင့် နောက်ဆုံး၌ ထားသည်။

ဝုတ္တူ။ ။ဤပြခဲ့သော အက္ခရာစဉ်ပုံသည် မိမိအလိုအတိုင်း စဉ်ခြင်းမဟုတ်၊ နှာသကျမ်း၌လာသော အစဉ်ဖြစ်သောကြောင့် ထိုနှာသဂါထာကို သာဓကအဖြစ်ဖြင့် ပြခြင်းငှာ "ဝုတ္တူ-ပဉ္စန္ဒ ပန ဌာနာနံ" စသည်ကို မိန့်သည်။ ဤဂါထာ၌ အဓိပ္ပာယ် အထူးမရှိ၊ "ပဉ္စန္ဒ ပန ဌာနာနံ၊ ပဋိပါဠိဝသာပိ စ" သည် ရှေ့ဂါထာ၌လာသော "ဌာနလဟုက္ကမာ" တွင် ဌာနက္ကမ၏ သာဓက၊ "နိဿယာဒိပ္ပဘောဒေဟိ" ကား "နိဿယာဒေါ သရာ ဝုတ္တာ" စသော စကားလုံး၏ သာဓကတည်း။

ဧကေန၊ ပေ၊ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေန။ ။အက္ခရာ၊ အာဒယောတို့၏ ပဒဝိဂ္ဂဟ သံဝဏ္ဏနာကို ပြရာဝယ် အက္ခရာ ရှေ့နောက်စဉ်ပုံကိုပါ ဆက်လက်ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ ကေစတ္တာလီသံပုဒ်၏ ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာကို ပြလိုသောကြောင့် "ဧကေန" စသည်မိန့်၊ ဤဝိဂ္ဂဟသည် "အဓိက" အလယ်ပုဒ် ကျေသော မဇ္ဈေလောပိ တပျူရိသဝိဂ္ဂဟတည်း။ "ဧကော စ စတ္တာလီသံ စ ကေစတ္တာလီသံ" ဟုလည်း ပြုကြသေး၏။ [ဂဏန=ဂဏန်း သင်္ချာအားဖြင့်+ပရိစ္ဆေဒ=အက္ခရာတို့ကို ပိုင်းခြားကြောင်းစကား။] "၄၀" ဟု ဆိုလိုက်လျှင် "၄၀ အောက်လည်း မယုတ်၊ ၄၀ အထက်လည်း မပို၊ ၄၀ အတိသာဟု အက္ခရာ တို့ကို ပိုင်းခြား ကန့်သတ်ကြောင်းစကား ဖြစ်သည်" ဟုလို။

အပိဂ္ဂဟဏံ-အပိသဒ္ဓါသည်၊ ဟေဋ္ဌာ-အောက် အတ္ထောအက္ခရာသည်ဟော
ဝါကျ၌၊ ဝုတ္တာနံ-ဆိုအပ်ပြီးသောအက္ခရာတို့ကို၊ အပေက္ခာကရဏတ္ထံ-ငဲ့ခြင်းကို
ပြုခြင်းအနက်ရှိ၏။

(၃) တတ္ထော ဒန္တာ သရာ အဋ္ဌ။ ။အကာရာဒီသု-ကုန်သော၊ တတ္ထ
တေသု အက္ခရာသု-ထိုအက္ခရာတို့တွင်၊ ဩကာရန္တာ-ဩအက္ခရာ အဆုံးရှိ
ကုန်သော၊ အဋ္ဌ-ကုန်သော၊ အက္ခရာ-တို့သည်၊ သုရာနာမ-သရတို့မည်သည်၊
ဟောန္တိ၊ တံ ယထာ၊ ပေ၊ ဣတိ-ဤရှစ်လုံးသော အက္ခရာတို့သည်၊ သရာ-
သရတို့တည်း၊ ယေသံ-အကြင် အက္ခရာတို့၏၊ ဩ-ဩဟူသော၊ အန္တော-
အဆုံးသည်၊ အတ္ထိ၊ ဣတိ၊ တေ-ထိုအက္ခရာတို့သည်၊ ဩဒန္တာ-ဩဒန္တ တို့
မည်၏။ [ဒကာရော-ဒ အက္ခရာသည်၊ သန္တိဇော-သန္တိ၌ ဖြစ်၏။]

အပိဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ အပေက္ခာ ကရဏတ္ထံ။ ။အက္ခရာ+အာဒယော+ဧကစတ္တာလီသံ
တို့၏ ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာကို ပြရာဝယ် နိပါတ်ဖြစ်၍ ဝိဂ္ဂဟ မပြုကောင်းသော အပိ
သဒ္ဓါကို မပြခဲ့သေးဘဲ ယခုမှ အပိသဒ္ဓါ၏ ပဒတ္တ သက်သက်ကို ပြလိုသောကြောင့်
“အပိဂ္ဂဟဏံ” စသည်ကို မိန့်၊ [ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်၍ အာကာရန္တဖြင့် “အပေက္ခာ”ဟု
သိဟိုဠ်မှအတိုင်း ရှိစေ။] အပိသဒ္ဓါ၏ သမုစ္စည်းစသော အနက်များစွာတို့တွင်
ဤသုတ်၌ အပေက္ခာအနက်ကို ဟော၏၊ အပေက္ခာဟူသည် ရှေ့၌ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးကို
ပြန်၍ ငဲ့ခြင်းအနက်တည်း။

ချဲ့ဦးအံ-“အက္ခရာ အာဒယော ဧကစတ္တာလီသံ”ဟု အပိ မပါဘဲဆိုလျှင်
တတ္ထောဒန္တာသုတ်ကဲ့သို့ ငဲ့သံ မပါ၊ အပိသဒ္ဓါ ထည့်၍ဆိုခြင်းကြောင့်ကား “အက္ခရာ
အပိ-အတ္ထော အက္ခရာသည်ဟော ဝါကျ၌ ဆိုအပ်ခဲ့သော အက္ခရာတို့ဟူသည်လည်း”ဟု
အတ္ထော အက္ခရာသည်ဟော ဝါကျက အက္ခရာကို (လက်ညှိုးညွှန်ပြသကဲ့သို့) ပြန်၍
ရှုငဲ့သံ ပါသည်၊ ထိုအပိသဒ္ဓါဖြင့် ဆိုလိုရင်းမှာ-“ယခုသုတ်၌ ပြမည့် အ အာ စသော
အက္ခရာများသည် အတ္ထော အက္ခရာသည်ဟော ဝါကျ၌ “အက္ခရာ”ဟု ဆိုအပ်ခဲ့သော
အက္ခရာများပင် ဖြစ်သည်”ဟုလို။ [အပိသဒ္ဓါ၏ အနက်များစွာကို နာမိ ဥပသာရပုဒ်၌
တွေ့ရလတ္တံ့၊ သမုစ္စည်းနှင့် အပေက္ခာအထူးကိုလည်း ထိုအဖွင့်ကျမှ ပြမည်။]

၃။ တတ္ထ၊ ပေ၊ ဩဒန္တာ။ ။သုတ်ဖွင့်ပုံကိုလည်းကောင်း၊ သုတ္တဝတ္ထိစသော
ဝုတ္ထိ ၃ မျိုးကိုလည်းကောင်း ကစ္စည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထား၏၊ “ဩ+အန္တော”
စသည်ကား ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာတည်း၊ ဩဒန္တာ၏ နောက်၌ “ဒကာရော သန္တိဇော”ဟု
ရှေးပါဌ် ရှိသေးဟန်တူ၏၊ ဘာကြောင့်နည်း-“ဒကာရော သန္တိဇောတိ-သိလိဋ္ဌနိဒ္ဒေသတ္ထံ
(ပြေပြစ်အောင် ညွှန်ပြခြင်း အကျိုးငှာ) သန္တိဝသေန (အာဂမသန္တိ၏ အစွမ်းဖြင့်၊ ဒ
အက္ခရာ လာသဖြင့်) ဝုတ္ထော”ဟု ဋီကာဖွင့်သောကြောင့်တည်း။

သရန္တိ(ဂစ္ဆန္တိ)-သူတစ်ပါးကို မမိုဘဲ ဖြစ်နိုင်ကုန်၏။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ သရာ-သရတို့မည်၏။ ဗျဉ္ဇနေ-ဗျည်းတို့ကို၊ သာရေန္တိ-ဖြစ်စေတတ်ကုန်၏၊ ဣတိပိ-ထို့ကြောင့်လည်း၊ သရာ-သရတို့မည်၏။ (၃) ။

(၄) တတ္ထာတိ-တတ္ထပုဒ်သည်၊ ဝတ္ထတေ-ဤသုတ်၌ ဖြစ်၏။ ဝါ-ဤ သုတ်သို့ လိုက်လာ၏။

လဟုမတ္တာ တယော ရံသာ။ ။အဋ္ဌသု တတ္ထ သရေသု လဟုမတ္တာ တယော သရာ ရဿာနာမ ဟောန္တိ။ တံ ယထာ၊ ပေ၊ ဣတိ-ဤ ၃ လုံးသော သရတို့သည်၊ ရဿာ-ရဿတို့တည်း၊ ယေသံ-အကြင်သရတို့၏၊ လဟု-လျင်မြန်သော၊ မတ္တံ (ပမာဏံ)-အတိုင်းအရှည်သည်၊ အတ္ထိ၊ ဣတိ၊ တေ၊ လဟုမတ္တာ-လဟုမတ္တတို့မည်၏။ (၄) ။

သရန္တိ၊ ပေ၊ သရာ။ ။ “သရ-ဂတိစိန္တာယ” ဟူသော ၂ နက်တွင် ဂတိအနက် ယူစေလို၍ သရန္တိကို ဂစ္ဆန္တိဟု ဖွင့်သည်။ “သရန္တိတိ သရာ” ဟူသာ ပြုစေလိုရင်းတည်း။ ထိုဂတိအနက်ကိုလည်း “ယေ ဂတုတ္တာ တေ ဗုဒ္ဓုတ္တာ၊ ပဝတ္ထိ ပါပုဏတ္တကာ” နှင့် အညီ ဤနေရာ၌ ပဝတ္ထိအနက်ကို ယူပါ။ “ဖြစ်” ဟူသည်လည်း “အ,အာ” စသည်ဖြင့် မိမိဘာသာ အသံ ပီသစွာ ဖြစ်နိုင်ခြင်းတည်း။

ဗျဉ္ဇနေ သာရေန္တိ။ ။ “ဗျဉ္ဇနေ သာရေန္တိ” အရ ဗျည်းတို့ကို ဖြစ်စေခြင်းဟူသည် (သရနှင့် မတွဲရလျှင်) ဗျည်းသက်သက် အသံမထင်ရှားသောကြောင့် သရတို့က ဗျည်းတို့ကို အသံပီသစွာ ဖြစ်စေနိုင်ခြင်းတည်း။ [သရန္တိသည် သရာ၏ သုဒ္ဓကတ္တုသာဓန ဝိဂ္ဂဟ၊ သရာ၌ သရဓာတ် ကတ္တာဟော အပစ္စည်း၊ သာရေန္တိကား ဟေတုကတ္တုသာဓန ဝိဂ္ဂဟ၊ သရဓာတ် ကာရိတ် ဇောပစ္စည်းနှင့် အပစ္စည်းတည်း၊ ဇောပစ္စည်းကို ချေ။]

၄။ တတ္ထာတိ ဝတ္ထတေ။ ။ တတ္ထောဒန္တာသုတ်မှ တတ္ထပုဒ်သည် ဤသုတ်၌လည်း ဖြစ်၏။ “ဖြစ်” ဆိုသည်ကား ဤလဟုမတ္တာသုတ်သို့ လိုက်လာသည်ဟု ဆိုလို၏။ မှန်၏-သုတ်အင်္ဂါ ၆ ပါးတွင် “အပ္ပက္ခရ” အင်္ဂါ ပါ၏။ ထိုအင်္ဂါနှင့် ညီညွတ်အောင် ရှေ့သုတ်မှဖြစ်စေ၊ နောက်သုတ်မှဖြစ်စေ အလိုက်ခံ၍ သုတ်တည်ရိုးတည်း။

လဟုမတ္တာ၊ ပေ၊ မတ္တာ။ ။ စာအုပ်များ၌ “လဟု+မတ္တံ” = “မတ္တသဒ္ဓေါ” - “မောန မတ္ထေန” ဟု နပုလ္လိင် မတ္တသဒ္ဓါကို တွေ့ရ၏။ နှာသ၌လည်း မတ္တံဟု နပုလ္လိင် ဖြင့် တွေ့ရ၏။ ပါဠိ-သဟ္ပတအဘိဓာန်တို့၌ကား “ပမာဏီသရိယေ မတ္တာ၊ အက္ခရာ ဝယဝပ္ပကေ” ဟု ဣတ္ထိလိင် မတ္တသဒ္ဓါသာ ပမာဏအနက် ဣဿရိယအနက် အက္ခရာဝယဝ(အက္ခရာ၏ ရွတ်ရာကာလ မကြာဟူသော အစိတ်အပိုင်း) အနက်ဟောဟု တွေ့ရ၏။ နပုလ္လိင် မတ္တသဒ္ဓါကား “အပ္ပေဝဓာရဇော မတ္တံ” ဟု အပ္ပအနက် အဝဓာရဇာ အနက်ဟောသာ၊ ထို့ကြောင့် “လဟု+မတ္တာ” - “မတ္တသဒ္ဓေါ” - “တာယ မတ္တာယ” ဟု ပါဠိမှန် ရှိသင့်၏။ နိဿယ၌ကား ပါဠိရှိ အတိုင်းသာ အနက်ပေးပါသည်။

စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤ လဟုမတ္တာပုဒ်၌၊ မတ္တသဒ္ဓေါ-မတ္တသဒ္ဓါသည်၊ အစ္စရာသဃာတအက္ခိန္နိမ္မိလနသင်္ခါတံ-လက်ဖြောက်တီးချိန် မျက်စိမှိတ်ချိန်ဟု ဆိုအပ်သော၊ ကာလံ-အခါကို၊ ဝဒတိ-ဟော၏၊ တေန မတ္တေန-ထိုမကြာ ဖြင့်၊ ဧကမတ္တာ-တစ်မကြာကာလရှိသော သရတို့သည်၊ ရဿာ-ရဿာတို့မည်၏၊ ဒွိမတ္တာ-၂မကြာကာလရှိသော သရတို့သည်၊ ဒိဃာ-ဒိဃာတို့မည်၏၊ အမုမတ္တာ- မကြာဝက်ကာလရှိသော အက္ခရာတို့သည်၊ ဗျဉ္ဇနာ-ဗျည်းတို့မည်၏၊ [စ- ဆက် ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤလဟုမတ္တာ၌] လဟုဂ္ဂဟဏံ-လဟုသဒ္ဓါသည်၊ ဆန္ဒသိ- ဆန်းအရာ၌၊ ဒိဃမုမတ္တသာပိ-တစ်မကြာခွဲရှိသော အက္ခရာကိုလည်း၊ ဂဟဏတ္ထံ-ယူရခြင်း အကျိုးရှိ၏။

ပမာဏံကို စဉ်းစား။ ။ “လဟု+မတ္တာ (ပမာဏံ)” ဟု မတ္တာကို ထပ်၍ဖွင့်သော (ပမာဏံ)ပုဒ်ကို တွေ့ရသည်မှာလည်း စဉ်းစားစရာပင်၊ ဘာကြောင့်နည်း... “မတ္တသဒ္ဓေါ၊ ပေ၊ ကာလံ ဝဒတိ”ဟု မတ္တသဒ္ဓါ၏ “အက္ခရာဝယဝ”ဟူသော မကြာကာလ အနက်ဟောကြောင်းကို တိုက်ရိုက် ဆိုလတ္တံ့ဖြစ်သောကြောင့်တည်း၊ [နပုလ္လိင်မတ္တ၏ အနက်ကို ပြပြီး၍ ဣတ္ထိလိင် မတ္တ၏အနက်ကို “ပရိစ္ဆေဒေ၊ အပေ၊ ပရိမာဏေ၊ ကဏ္ဍဘူသာယံ၊ ဝိတ္တေ၊ လဟုဝဏ္ဏောစွာရဏကာလေ ဝဏ္ဏာဝယဘောဒေ၊ ပေ၊ ထီ”ဟု ပြသော ထောမနိဓိဝယ် “ဝဏ္ဏဥစွာရဏကာလ-ဝဏ္ဏာဝယဘောဒ”ဟူသည် ဤ၌ ပြအပ်သော “အစ္စရာ သံဃာတ” စသော ကာလပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ပမာဏံ” ပုဒ်သည် (“ပဉ္စမတ္တေဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ”ဟူသော ပါဠိ၏ အဋ္ဌကထာ၌ “မတ္တာ= ပမာဏံ”ဟူသော အဖွင့်ကို ယူ၍) နောက်ဆရာတို့ ထည့်ပါ၌ ဖြစ်ဟန်တူသည်။

မတ္တသဒ္ဓေါ စေတ္ထ၊ ပေ၊ ဗျဉ္ဇနာ။ ။ မတ္တသဒ္ဓါ၏ အနက်တို့တွင် ဤနေရာ၌ အချိန်ကာလအနက်ဟောဟု ပြလို၍ “မတ္တသဒ္ဓေါ၊ ပေ၊ ကာလံ ဝဒတိ”ဟု မိန့်၊ မတ္တ သဒ္ဓါသည် လက်ဖြောက်တီးချိန် မျက်စိမှိတ်ချိန်ကို ဟောသည်-ဟူလို၊ [အစ္စရာ= လက်ဖြောက်(လက်ဖျစ်)+သဃာတ=ပြင်းစွာထိခတ်ရာအခါ၊ ဝါ-တီးခတ်ရာအခါ၊ အက္ခိ=မျက်စိ=နိမ္မိလန=မှိတ်ရာအခါ] လက်ဖြောက်တစ်ချက်တီးခန့် မျက်စိတစ်မှိတ်ခန့် ကာလသည် တစ်မကြာမည်၏၊ ရသံကို ရွတ်ရာကာလသည် တစ်မကြာရှိ၏၊ ဒိဃကို ရွတ်ရာကာလသည် ၂ မကြာရှိ၏၊ ဗျည်းကို ရွတ်ရာကာလသည် တစ်မကြာ၏ တစ်ဝက်သာ ကြာ၏၊ ထို့ကြောင့် ဗျည်းကို ရွတ်ဆိုသောအခါ အသံပိသစ္စာ မကြားရဘဲ မကြာဝက်သံ(လေသံ)လောက်သာ ကြားရတော့သည်။ [ထို့ပြင်-“ပျတသံ” ဟု ရှိသေး၏၊ ကစ္စည်းဋီကာမှာ ရှု။

လဟုဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ ဂဟဏတ္ထံ။ ။ ရွတ်ရာကာလ တစ်မကြာရှိသောသရတို့ ရဿ အမည်ရကြလျှင် “ဧကမတ္တာ တယော ရဿာ”ဟု သုတ်တည်သင့်သည် မဟုတ်ပါ လော၊ အဘယ်အကျိုးငှါ “လဟုမတ္တာ တယော ရဿာ”ဟု လဟုသဒ္ဓါကို ဆိုရပါ သနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “လဟုဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ ဂဟဏတ္ထံ”ဟု မိန့်သည်။

ရဿကာလယောဂတော-တိုသော ရွတ်ရာကာလနှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့်၊ ရဿာ-ရဿတို့မည်၏။ ဝါ-တစ်နည်း၊ ရဿကာလဝန္ဓော-တိုသော ရွတ်ရာကာလရှိသော သရတို့သည်။ (ရဿာ-ရဿတို့ မည်၏။)

ဗျည်းနှင့်တွဲ၍ တစ်မတြာခွဲရှိသော “က-ကိ-ကု” စသည်တို့ကိုလည်း လဟုအရ၌ သွင်းယူခြင်းအကျိုးငှာ (သွင်းယူလိုသောကြောင့်) “လဟုမတ္တာ” ဟု လဟုသဒ္ဒါကို ဆိုရသည်။ ချဲ့ဦးအံ- “ဧကမတ္တာ” ဟုဆိုလျှင် တစ်မတြာတိတိရှိသော အ ဣ ဥ တို့ကိုသာ ယူနိုင်၏။ “လဟု=လျှင်မြန်” ဟု ဆိုခြင်းကြောင့်ကား ဗျည်းနှင့်တွဲ၍ တစ်မတြာခွဲရှိသော “က,ကိ,ကု” တို့လည်း ရွတ်ဆိုရာ၌ အလျင်အမြန်ပြီးသောကြောင့် “လဟု” အရတွင် ပါဝင်ကြရသည်။ က ကိ ကု စသည်ကို လဟုအရ၌ သွင်းယူနိုင်လျှင် လဟုမတ္တာနှင့် ရဿာတို့ အရတူသောကြောင့် ရဿအရ၌လည်း က ကိ ကုစသည်ကို သွင်းယူနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။ [ဒိယမုမတ္တသာပိ၌ အဝိသဒ္ဒါဖြင့် အရင်းခံဖြစ်သော အ ဣ ဥတို့ကို ပေါင်းသည်။ တစ်မတြာတိတိရှိသော အ ဣ ဥတို့ကိုသာ လဟုအရ၌ ယူရသည်မဟုတ်သေး၊ဗျည်းနှင့်တွဲ၍ တစ်မတြာခွဲရှိသော က ကိ ကု စသည်ကိုလည်း လဟုအရ၌ ယူရသည်-ဟူလို။]

စေတ္တနှင့် ဆန္ဒသိ။ ။ “လဟုဂ္ဂဟဏံ” နောက်၌ “စေတ္တ” ဟု မြန်မာမူရှိ၏။ သီဟိုဠ်မူ၌ မရှိ၊ “မတ္တသဒ္ဒေါ စေတ္တ” ဟု ဣပေါဒါဒါးဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ စကားတစ်ဆက်တည်းဝယ် “စေတ္တ-ဤလဟုမတ္တာပုဒ်၌” ဟု ၂ ခါ မစွဲသင့်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ စေတ္တ မပါသော သီဟိုဠ်မူသာ ကောင်း၏။ ထို့ပြင်- “ဆန္ဒသိ” ဟူသောပါဠိလည်း နှာသ၌မရှိ၊ က ကိ ကုစသည်တို့ကို လဟု၌သွင်းရသော အစဉ်အလာသည် ဆန်းကျမ်း၌ ထင်ရှားသောကြောင့် “ဆန္ဒသိ” ဟု နောက်ဆရာတို့ ထည့်ထားဟန်တူသည်။ သို့သော် “က-ကိ-ကု” စသည်ကို ဆန်းကျမ်း၌သာ လဟု ဟုယူရသည် မဟုတ်သေး။ ပရိဝါရ၊ ကမ္မဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ၌လည်း က ကိ ကု စသည်ကို လဟု, ကာ ကိစသည်ကို ဂရဟု ယူသည်။ ထို့ကြောင့် “ဆန္ဒသိ” မပါသော နှာသအတိုင်းသာ ရှင်းသည်။ အညေဒိယာသုတ်ဖွင့်၌လည်း ဤ “ဆန္ဒသိ” ပုဒ် ပါလိမ့်မည်မဟုတ်ပါ။

ရဿကာလ၊ ပေ၊ ရဿာ။ ။ ရဿကာလဖြင့် “ရဿအရ တိုသောကာလကို ယူ” ဟု သိစေလိုသည်။ “တိုသောကာလ” ဟူသည် “တိုသောရွတ်ရာကာလ=ရွတ်၍ မြန်မြန်ပြီးရာကာလ” တည်း။ ယောဂတောဖြင့် “ရဿဟူသော အမည်သည် အတိုဂုဏ်၏ အမည်ရင်းတည်း။ ဤနေရာ၌ အတိုဂုဏ်၏ ရဿအမည်ကို ဂုဏ်ဖြစ်သော အ,ဣ,ဥဖြစ်၌ တင်စားထားသော ဂုဏူပစာနာမည်တည်း” ဟုပြ၏။ ဥပမာ- “နိလဝဏ္ဏယောဂတော နိလံ” ၌ ဂုဏူပစာ ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း။ တစ်နည်း-ယောဂတောဖြင့် “ရဿာ-တိုသော ရွတ်ရာကာလ၌+နိယုတ္တာ-ယှဉ်သောသရတို့သည်၊ ရဿာ-တိုမည်၏” ဟု နိယုတ္တတဒ္ဒိတဝိဂြိုဟ်ကို ပြသည်။ ရဿကာလဝန္ဓော၌ ဝန္ဓုသဒ္ဒါဖြင့် “ရဿာ စေတသံ အတ္ထိတိ ရဿာ” ဟု အဿတ္ထိတဒ္ဒိတဝိဂြိုဟ်ကို ပြ၏။ [“စေတသံ-ဤသရတို့၏၊ ရဿာ-တိုသောရွတ်ရာကာလသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏” ဟုဆို။]

(၅) သရရဿဂ္ဂဟဏာနိ စ-သရသဒ္ဓါ၊ ရဿသဒ္ဓါတို့သည်လည်း၊ ဝတ္တန္တေ-ဤသုတ်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ဝါ-လိုက်ကုန်၏။

အညေဒီဃာ။ ။အဋ္ဌသု-ရှစ်လုံးကုန်သော၊ တတ္ထ သရေသု-ထို သရတို့ တွင်၊ ရဿေဟိ-ရဿတို့မှ၊ အညေ-တစ်ပါးတခြားကုန်သော၊ ဒွိမတ္တာ-၂ မတြာရှိကုန်သော၊ ပဉ္စ သရာ ဒီဃာ နာမ ဟောန္တိ၊ တံ ယထာ၊ ပေ၊ ဣတိ-ဤ ၅ လုံးသော သရတို့သည်၊ ဒီဃာ-ဒီဃတို့တည်း၊ အညဂ္ဂဟဏံ-အည သဒ္ဓါသည်၊ တိယမုမတ္တိကာနိပိ-၂ မတြာခွဲရှိသော ကာ ကီ ကူ စသည်တို့ကို လည်း၊ သင်္ဂဟဏတ္ထံ-သွင်းယူခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

၅။ သရရဿဂ္ဂဟဏာနိ စ။ ။ဤ စ သဒ္ဓါဖြင့် တတ္ထကို ပေါင်းသည်။ ရှေ့ သုတ်၌ လိုက်ခဲ့ပြီးဖြစ်သော တတ္ထလည်း ဤသုတ်သို့ လိုက်၏-ဟုလို၊ ထိုတွင် တတ္ထနှင့် သရတို့သည် “တတ္ထောဒန္တာ သရာ အဋ္ဌ” သုတ်မှ လိုက်ခဲ့၏။ ရဿသဒ္ဓါကား “လဟုမတ္တာ တယော ရဿာ” သုတ်မှ လိုက်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ လိုက်ကြရာ၌ ရောက်ရာ သုတ်နှင့် လျော်အောင် ဝိဘတ်ပြင်၍ လိုက်ရိုးထုံးစံ ရှိသောကြောင့် သရာကို “သရေသု” ဟုလည်းကောင်း၊ ရဿာကို “ရဿေဟိ” ဟုလည်းကောင်း ဝိဘတ်ပြင်၍ ဖွင့်သည်။ နောက်နောက်သုတ်များ၌လည်း ဤနည်းပင်။

အညဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ သင်္ဂဟဏတ္ထံ။ ။၂ မတြာရှိသော သရကို ဒီဃဟု ဆိုလျှင် “ဒွိမတ္တာ ဒီဃာ” ဟု သုတ်တည်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ်အကျိုးငှာ “အညေ ဒီဃာ” ဟု သုတ်တည်ပါသနည်းဟုမေး၍၊ ဒီဃနှင့် ဗျည်းတွဲလျက် ၂မတြာခွဲ ရှိသော “ကာ၊ကီ၊ကူ၊ကေ၊ကော” စသည်တို့ကိုပါ ယူခြင်းအကျိုးငှာ “ဒွိမတ္တာ ဒီဃာ” ဟု မတည်ဘဲ “အညေ ဒီဃာ” ဟု အညသဒ္ဓါဖြင့် တည်ရသည်ဟု ဖြေ၊ မှန်၏- “ဒွိမတ္တာ ဒီဃာ=၂မတြာတိတိရှိသော သရတို့ကိုသာ ဒီဃာ” ဟု ဆိုလျှင် ၂ မတြာခွဲရှိသော ကာ၊ကီ၊ကူ၊ကေ၊ကော စသည်တို့ မပါနိုင်၊ “အညေ” ဟု ဆိုခြင်း ကြောင့်ကား ထိုကာ၊ကီ၊ကူ စသည်တို့လည်း ရဿမှ တခြားတို့ပင် ဖြစ်သောကြောင့် “အည” အရ၌ ပါဝင်နိုင်ကြ၏။ အညအရ၌ ပါဝင်လျှင် အညေနှင့် ဒီဃာသည် အရတူသောကြောင့် ဒီဃအရ၌လည်း ပါဝင်နိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။ “တိယမုမတ္တိကာနိပိ” နေရာဝယ် “အမုတိယမတ္တိကာနိပိ” ဟု လည်း ပါ၌ရှိ၏။ “အမု-အခွဲအားဖြင့်+တိမတ္တိက-၃မတြာရှိ” ဟုဆိုလျှင် ၂ မတြာခွဲ ပင် ဖြစ်သောကြောင့် အနက်အဓိပ္ပာယ် အတူပင်၊ သို့သော် သဒ္ဓါနေပုံမှာ တိယမုမတ္တိက ထက် ရှင်း၏။ “ဒီယမုမတ္တိကာနိပိ” ဟု ရှိသေးသည်ကား ကြံကြံဖန်ဖန်ယူလျှင် “ဒ= ၂ခု+အမု=အခွဲ၊ ဒီယမု=၂မတြာခွဲ” ဟု အဓိပ္ပာယ်မှန် ထွက်သော်လည်း အခြား နေရာ၌ ထိုအနက်မျိုးကို သုံးစွဲရိုး မရှိသည့်ပြင် လဟုမတ္တာသုတ်လာ ဒီယမုမတ္တဿာပိနှင့် ထပ်တူ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ပါ၌ပျက်သာ ဖြစ်သည်။

ဒီဃကာလေ-ရှည်သော ရွတ်ရာကာလ၌၊ နိယုတ္တာ-ယှဉ်ကုန်၏။ (ဣတိ) ဒီဃာ၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ တဗ္ဗန္တော-ထိုရှည်သော ရွတ်ရာကာလရှိသော သရ တို့သည်၊ ဒီဃာ-ဒီဃတို့ မည်၏။ (၅) ။

ဧ ဩကို ရသကဲ့သို့ရွတ်ရပုံ ကွစိ-အချို့သော ဧကပဒ အရာ၌၊ သံယောဂပုဗ္ဗာ- သံယုဂ်မှ ရှေ့ဖြစ်ကုန်သော [“သံယောဂတော ပုဗ္ဗာ” ဟုလည်း အချို့ပါဌ်ရှိ၏။] ဧကာရောကာရာ-ဧ အက္ခရာ၊ ဩ အက္ခရာတို့ကို၊ ရဿာဣဝ-ရဿတို့ကိုကဲ့သို့၊ ဝုစ္စန္တေ-ရွတ်ဆိုအပ်ကုန်၏။ ယထာ-ဥဒါဟရဏ်ကား၊ ဧတ္ထ၊ သေယျော၊ ဩဋ္ဌော၊ သောတ္ထိ-ဧတ္ထ၊ သေယျော၊ ဩဋ္ဌော၊ သောတ္ထိ ဟူသည်တည်း။

ဒီဃကာလေ၊ ပေ၊ ဒီဃာ။ ။ဒီဃကာလေဖြင့် ဒီဃအရ ရှည်သောကာလကို ယူပါဟု သိစေသည်။ ရှည်သောကာလဟူသည်လည်း ရွတ်ဆိုရာကာလပင်တည်း။ နိယုတ္တာပါဌ်ဖြင့် ရသကာလယောဂတောကဲ့သို့ အရှည်ဂုဏ်၏ ဒီဃအမည်ကို အာ စသည်၌ တင်စားသော ဝုဏူပစာကိုလည်းကောင်း၊ “ဒီဃေ-ရှည်သောရွတ်ရာကာလ၌+ နိယုတ္တာ-ယှဉ်သော သရတို့သည်၊ ဒီဃာ-တို့မည်၏” ဟု နိယုတ္တတဒ္ဓိတ်ကိုလည်းကောင်း ပြ၏။ [တဗ္ဗန္တောကို “တဝန္တော”ဟုတည်း၊ ဝ ဒွေဘော်လာ၊ ဝ ၂ လုံးကို ဗ ၂ လုံးပြု။] ဤတဗ္ဗန္တော၌ တသဒ္ဓါဖြင့် ဒီဃကာလကို ညွှန်ပြ၏။ “ဒီဃော ဧတေသံ အတ္ထိတိ ဒီဃာ”ဟု အဿတ္ထိဝိဂြိဟ် တစ်နည်းပြု၊ အနက်ကို “ရဿော ဧတေသံ”အတိုင်းပေး။ [နိယုတ္တအဿတ္ထိဝိဂ္ဂဟ ပြုရာ၌ ဣ ပစ္စည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးစေသည်။]

ကွစိ၊ သံယောဂ၊ ပေ၊ ဝုစ္စန္တေ။ ။ ၂ လုံး ၃ လုံး ယှဉ် တွဲ နေသည်ကို “သံယောဂ=သံယုဂ်”ဟု ခေါ်၏။ ဧတ္ထစသည်၌ “တ္ထ-ယျ-ဋ္ဌ (ဋှနှင့်ဋ္ဌတွဲ)-တ္ထိ”တို့သည် သံယုဂ်များတည်း။ ထိုသံယုဂ်များ၏ ရှေ့ဖြစ်သော ဧ ဩ တို့သည် မူလက ဒီဃဖြစ် သော်လည်း ရွတ်ဆိုသောအခါ ဒီဃထုံးစံအတိုင်း ၂ မကြာ မရှည်စေဘဲ ရသကဲ့သို့ တစ်မကြာကာလ ကြာရုံသာ ရွတ်ဆိုရသည်။

ရွတ်ဆိုပုံ။ ။ရွတ်ဆိုရာ၌ “စစ်တ၊ သေယော=သစ်ယော=သည်ယော၊ သိုက် ယော၊ အွန်ဋ္ဌော၊ သွတ်ထိ”ဟု ရွတ်ကြ၏။ ထိုရွတ်နည်း အားလုံးပင် စည်းကမ်းကျလှ ပြီဟု မထင်ပါ။ ရွတ်ပုံ အမှန်ရအောင် ဟိန္ဒူတို့ ရွတ်သံကို နားထောင်သင့်ပါသည်။

ပုံစံများ။ ။ဧတ္ထ-ဩဋ္ဌောတို့၌ ဧ ဩတို့သည် သရသက်သက်ကို ပြသော ပုံစံ တို့တည်း။ သေယျော၊ သောတ္ထိတို့၌ ဧ ဩတို့သည် ဗျည်းနှင့်တွဲနေသော ပုံစံတို့တည်း။ [မောဂ္ဂလ္လာန်ကား “ရဿ ဒီဃ ခွဲရာ၌ အသံလိုက်၍ ခွဲရသည်၊ ရသကဲ့သို့ ရွတ်ရ လျှင် ရဿအစစ်ပင် ဖြစ်သင့်သည်”ဟု သဘောပိုက်၍ ဧ ဩတို့ကိုလည်း ရဿ ဧ ဩ၊ ဒီဃ ဧ ဩဟု ၂ မျိုးပြုလျက် သရ ၁၀ လုံး ရှိသည်ဟု မိန့်သည်။]

ကွစိတိ-ကွစိပုဒ်သည်၊ ကိ-အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း၊ မံ စေ တွံ နိက္ခဏံ
 ဝနေ၊ ပုတ္တောတျဟံ မဟာရာဇ-မံ စေ တွံ၊ ပေ၊ မဟာရာဇဟူသော နာနာပဒ
 ပြယုဂ်တို့၌ ရဿကဲ့သို့ မရွတ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ [ဧတ္ထ-ဤ၌၊ သေယျော-
 မြတ်သူ၊ ဩဋ္ဌော-နှုတ်ခမ်း၊ ဝါ-ကုလားအုပ်၊ သောတ္ထိ(သု+ဣတ္ထိ)-ကောင်း
 သော မိန်းမ၊ မံ-ငါ့ကို၊ တွံ-သင်သည်၊ ဝနေ-တော၌၊ စေ နိက္ခဏံ-
 အကယ်၍ မြှုပ်သတ်အံ့၊ မဟာရာဇ-မင်းမြတ်၊ အဟံ-ကျွန်တော်သည်၊
 တေ-အရှင်မင်းမြတ်၏၊ ပုတ္တော-သားပါတည်း။]

ကွစိတိ ကိ၊ ပေ၊ မဟာရာဇ။ ။ “ကွစိ သံယောဂပုဗ္ဗါ”ဟု ကွစိသဒ္ဓါကို ဆို၏။
 “ထိုကွစိသဒ္ဓါသည် ဘာအကျိုးရှိသနည်း”ဟု မေး၊ “မဇ္ဈ တွံ”စသော နာနာပဒ
 ပြယုဂ်တို့၌ ရဿကဲ့သို့ မရွတ်ရဟု သိစေခြင်းအကျိုးရှိသည်ဟု ဖြေ၊ ချဲ့ဦးအံ့-သံယုဂ်
 သည် တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်သော ဧကပဒသံယုဂ်၊ တစ်ဝိဘတ်တည်းမဟုတ်၍ ၂ပုဒ်ကွဲလျက်
 ရှိသော နာနာပဒသံယုဂ်ဟု ၂မျိုးရှိ၏။ ဧတ္ထစသည်၌ကား ဧနှင့်တ္ထတို့ ဝိဘတ်မကွဲ
 တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်၏။ ထိုဧကပဒသံယုဂ်ရှေ့၌ ဧ ဩတို့ကိုသာ ရဿကဲ့သို့ ရွတ်ရသည်။ “မံ
 စေ တွံ”၌ စေနှင့်တွံကား (စေတစ်ပုဒ်၊ တွံတစ်ပုဒ်) ၂ ပုဒ်ကွဲလျက်ရှိသော နာနာပဒတည်း။
 “ပုတ္တော တျဟံ”ဝယ် ပုတ္တောနှင့်တျဟံလည်း နာနာပဒပင်။ ထို့ကြောင့် တွံသံယုဂ်
 တျဟံသံယုဂ်တို့၏ ရှေ့၌ဖြစ်သော စေနှင့်တ္ထောတို့ဝယ် ဧ ဩတို့ကို ရဿကဲ့သို့ မရွတ်
 ရ။ အချုပ်မှာ “ဧကပဒသံယုဂ်တို့၏ ရှေ့၌ရှိသော ဧ ဩတို့ကိုသာ ရဿကဲ့ရွတ်၍၊
 နာနာပဒသံယုဂ်၏ ရှေ့၌ရှိသော ဧ ဩတို့ကို ရဿကဲ့သို့ မရွတ်ရ”ဟု မှတ်ပါ။

နိရုတ္တိအဆိုကို ဆင်ခြင်။ ။ဧကပဒ၌ သံယုဂ်နှောင်းသော်လည်း ထိုသံယုဂ်သည်
 ဝဂ္ဂန္တသံယုဂ် ဖြစ်လျှင်လည်းကောင်း၊ ယ ရ လ ဝ သံယုဂ် ဖြစ်လျှင်လည်းကောင်း
 ရဿကဲ့သို့မရွတ်ရ။ “ဧန္တိ၊ သေန္တိ၊ မေဏော၊ သောဏော၊ ဘာသေယျ”စသည်တည်း။
 ဤကား နိရုတ္တိအဆိုဖြစ်သတတ်၊ ထိုအဆိုကို စဉ်းစားသင့်၏။ ဧန္တိ၌ ဧကို ဒိဃသံ
 ရွတ်ရိုးမရှိ၊ နောက်(နိ)သံနှင့် တွဲ၍ ဧ အတွက် ရဿသံပင် ရွတ်ဆိုရိုးရှိသည်။
 သောဏောဟူသော ဩဒိဃသံလည်း နည်းတူ။ ဘာသေယျ၌ သေကိုကား ဒိဃအသံ
 ဖြင့် မြန်မာတို့ ရွတ်ဆိုရိုးရှိသော်လည်း နောက်က (ယံ)သံနှင့်တွဲ၍ ရွတ်မှသာ
 အမှန်ကျသည်။ ထိုသို့ (ယံ)သံနှင့်တွဲလျှင် သေ၌ သေသည် ဒိဃသံ မထွက်၊ ရဿသံပင်
 ထွက်လိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် နိရုတ္တိအဆိုကို စဉ်းစားသင့်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ “သံယောဂပုဗ္ဗာ ဧကာရောကာရာ”ဟုသာ ဆို၍ အာဒိဃကို
 မဆိုသောကြောင့် “အာချာတ်” ၌ ချသံယုဂ်၏ ရှေ့ဖြစ်သော အာကိုလည်းကောင်း၊
 “ပညာဝါသ”၌ သာသံယုဂ်၏ ရှေ့ဖြစ်သော အာကိုလည်းကောင်း ရဿကဲ့သို့
 “အက်ချာတ်-ပညာဝါသံသ”ဟု မရွတ်ရ၊ ဒိဃသံအတိုင်းပင် ရွတ်ရသည်။ သံယုဂ်၏ရှေ့၌
 ဤ ဦး ဒိဃ တွေ့လျှင်လည်း ဒိဃသံပင် ရွတ်သင့်သည်။

(၆) ဒုမ္မိ ဂရု။ ။ဒွိန္ဒူ-၂ လုံးတို့၏၊ သမူဟော-အပေါင်းတည်း၊ ဒု-၂ လုံးတို့၏ အပေါင်း၊ တသ္မိ ဒုမ္မိ-ထို ၂ လုံးသော အက္ခရာအပေါင်းကြောင့်၊ ပရေ-နှောင်းသော၊ သံယောဂဘူတေ-သံယုတ်ဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ အက္ခရေ-အက္ခရာကြောင့်၊ ပုဗ္ဗော-ရှေ့ဖြစ်သော၊ ယော ရဿက္ခရာ-အကြင် ရဿ အက္ခရာသည်၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏၊) သော-ထို ရဿအက္ခရာသည်၊ ဂရုသညော-ဂရုအမည်ရှိသည်၊ ယောတိ-၏၊ ယထာ-ဥဒါဟရဏ်ကား၊ ဒတွာ, ဟိတွာ, ဘုတွာ-ဒတွာ, ဟိတွာ, ဘုတွာ ဟူသည်တည်း။ [ရဿသရ ၃ လုံးအစဉ် အတိုင်း ပုံစံထုတ်သည်။] (၆၀၂) ။

(၇) ဒိဃော စ။ ။ဒိဃော-ဒိဃဖြစ်သော၊ သရော စ-သရသည်လည်း၊ ဂရုသညော ဟောတိ-၏၊ ယထာ-ကား၊ နာဝါ, နဒီ, ဝဇ္ဇ, ခွေ, တယော-နာဝါ၊ ပေ၊ တယော စသည်တည်း၊ [ဒိဃ ၅ လုံး အစဉ်အတိုင်း ပုံစံထုတ်သည်၊] ဂရုကတော-ဂရုမှ၊ အညော-တစ်ပါးတခြားသော အက္ခရာကို၊ လဟုကော တိ-လဟုဟူ၍၊ ဝေဒိတဗ္ဗော-သိထိုက်၏။ (၆၀၃) ။

(၆) ဒွိန္ဒူ၊ ပေ၊ တသ္မိ ဒုမ္မိ။ ။“ဒွိန္ဒူ+သမူဟော”ကား ဒု၏သမူဟတဒ္ဓိတ် ဝိဂြိုဟ်ကိုပြသော ဝါကျတည်း၊ ဒုကို “ဒွိန္ဒူ+သမူဟော”တည်း၊ သမူဟတ္ထေကဏ်ဏာ ဖြင့် ဏပစ္စည်းသက်၊ တဒ္ဓိတ်ထုံးစံအတိုင်း ချေပြီးသောအခါ “ဒွိ-အ” ကျန်၏။ ရူပသိဒ္ဓိဋ္ဌိကာ အလိုအားဖြင့် “ဒုမ္မိ ဂရု”ဟူသော နိပါတ်နုဖြင့် ဒွိကို ဒုပြု၊ နှာသအလို အားဖြင့် “ဝိသတိဒေသသု ဗာ ဒွိဿ တု”၌ တုသဒ္ဓါ၊ တစ်နည်း-“ယောသု ဒွိန္ဒူ ခွေစ” ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဒွိကို ဒုပြု၊ ဝါပရောဖြင့်(အ)ကို ရှေ့နာမ်ငှာ သွိကို မှီပြု၊ “ဒုမ္မိ”ဟုပြီး၏။

သံယောဂ၊ ပေ၊ ဂရုသညော။ ။“သံယောဂဘူတေ အက္ခရေ ပရေ”တို့ကား ဒုမ္မိကို ထပ်၍ဖွင့်သော သုတ္တဂုတ္တိများတည်း၊ ဒတွာစသည်၌ တွာသည် “တနှင့်ဝ” တွဲစပ်ထားသော အက္ခရာ ၂ လုံးအပေါင်း သံယုဂ်တည်း၊ ထိုသံယုဂ်နှောင်းလျှင် “ဒ-ဟိ-ဘု”ကဲ့သို့သော ရဿအက္ခရာများကို “ဂရု”နာမည်ပေးသော သညာသုတ်ဟု (ရူပသိဒ္ဓိအလို)မှတ်ပါ၊ ဤသုတ်အဆိုအရ တွာ၏ ရှေ့၌ရှိသော “ဒ-ဟိ-ဘု”တို့ကို နဂိုက ရဿဖြစ်သော်လည်း “ဒတ်-ဟိတ်-ဘုတ်”ဟု ဂရုသံထွက်အောင် ထက်ထက် မြက်မြက် ရွတ်ရမည်၊ ကမ္မဝါစာဝယ် သံဃဿ၌ ဃသံ, ပတ္တ၌ ပတ်, ကလ္လံ၌ ကလံ စသည်တို့၌လည်း ဤနည်းပင်၊ [ဂရုဟု ဆိုသောကြောင့် “ဖိနိပိလိဂ်သလို လေးလေး ပင်ပင် ရွတ်ရမည်, ဒိဃသံ ပေါက်အောင် ရှည်ရှည် မရွတ်ရ”ဟု မှတ်ပါ။]

(၇) ဒိဃော၊ ပေ၊ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ။နာဝါဝယ် ဝါ၌ အာ, နဒီ၌ ဤ စသော ဒိဃ ၅ လုံးကို ဂရုဟု ခေါ်၏၊ ဤဂရုများကိုကား ဒိဃသံပေါက်အောင် ရှည်ရှည် ရွတ်ရမည်၊ ဒတွာစသော သံယောဂါဒိဂရု, နာဝါစသော ဒိဃဂရုဟု ဂရု ၂ မျိုးသာ ဤ၌ပြသော်လည်း ဆန်းကျမ်း၌မူ နိဂ္ဂဟိတပရဂရ(ကံ ကံ) ကဲ့တို့၌ အမှန်အတိုင်း

(၈) သေသာ ဗျဉ္ဇနာ။ ။အဋ္ဌ သရေ ထပေတွာ သေသာ-ကြွင်း ကုန်သော၊ အမုမတ္တာ-မကြာဝက် ရှိကုန်သော၊ ကကာရာဒယော-က အက္ခရာ အစရှိကုန်သော၊ နိဂ္ဂဟိတန္တာ-ကုန်သော၊ တေတ္ထိံသ-၃၃ လုံးသော၊ အက္ခရာ-တို့သည်၊ ဗျဉ္ဇနာ နာမ ဟောန္တိ၊ ဝုတ္တေဟိ-ဆိုအပ်ပြီးသော သရတို့မှ၊ အညေ-အခြားအက္ခရာတို့သည်၊ သေသာ-သေသတို့မည်၏၊ ဧတေဟိ-ဤအက္ခရာ တို့သည်၊ အတ္ထော-အနက်ကို၊ ဗျဉ္ဇိယတိ-ပြအပ်၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ (ထိုသို့အနက်ကို ပြတတ်ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊) (တေ-ထိုအက္ခရာတို့ သည်၊) ဗျဉ္ဇနာ-တို့မည်၏၊ တံ ယထာ၊ ပေ၊ ဣတိ ဗျဉ္ဇနာ၊ ကကာရာဒီသု-ကအက္ခရာ အစရှိသည်တို့၌၊ အကာရော-အအက္ခရာသည်၊ ဥစ္စာရဏတ္ထော-ရွတ်ဆိုရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၆) ။

ရေးလျှင် နိဂ္ဂဟိတံတွေသည် အထက်ကမနေရ၊ နောက်က နေရသောကြောင့် နောက်၌ နိဂ္ဂဟိတံရှိသော ဂရ)ကိုလည်း ပြသေး၏၊ ထိုဂရု၃မျိုးမှ တစ်ပါးသော “အ၊ ဣ၊ ဥ” ရဿများကိုလည်းကောင်း၊ ဒုမိ ဂရ၏ ပြောင်းပြန်ဖြစ်သော သံယုဂ် မနောင်းသော က ကိ ကု စသော အက္ခရာများကိုလည်းကောင်း လဟု ဟုမှတ်၊ [ဧတ္ထ ဩဋ္ဌောတို့၌ ဧ ဩတို့သည် ရဿကဲ့သို့ ရွတ်ရသော်လည်း ဆန်း-ဂရု လဟု အခွဲတွင် ဂရု၌ ပါဝင် ကြသည်၊] “သုကဏ္ဍံ ကရိသာမိ” ဟု ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ရဿဒီပနှင့် လဟု ဂရုတို့ သဘောတူသောကြောင့် “ဒုမိ ဂရ၊ ဒီယော စ” ၂ သုတ်ကို ဤနေရာ၌ ပြသည်။

(၈) ဝုတ္တေဟိ သေသာ ဗျဉ္ဇနာ။ ။ “ဝုတ္တေဟိ”သည် သေသာ၏ အပါဒါန်ကို ပြသောစကားတည်း၊ “ဗျဉ္ဇိယတိ အတ္ထော ဧတေဟိ”ကား ဗျဉ္ဇနာပုဒ်၏ ပဒဝိဂ္ဂဟ သံဝဏ္ဏနာတည်း၊ ထို ဝိဂြိုဟ်၌ ဧတေဟိသည် အဝုတ္တကတ္တာ၊ အတ္ထောကား ဝုတ္တကံ တည်း၊ “ဗျဉ္ဇနာ” ဟု ကိတ်ပြီးသောအခါ ပြအပ်သော ကံအနက် မရ၊ ပြတတ်သော ကတ္တာအနက်ကို ရသောကြောင့် “ဗျဉ္ဇနာ”ကို “အဝုတ္တကတ္တာသာဓန” ဟု ခေါ်သည်၊ “အတ္ထံ ဗျဉ္ဇယန္တိတိ ဗျဉ္ဇနာ” ဟု ဝုတ္တကတ္တာသာဓနလည်း ပြုနိုင်သည်သာ။ [အနက်ကို ထင်ရှားပြပုံကို ကစ္စည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။]

ကကာရာဒီသု၊ ပေ၊ ဥစ္စာရဏတ္ထော။ ။ ဗျည်းတို့သည် တစ်မကြာ၏ တစ်ဝက် မျှသာ ရွတ်ရာကာလရှိသောကြောင့် သူ့ချည်းသက်သက် အသံပီသစွာ ရွတ်ဆို၍ မဖြစ်နိုင်၊ အ အာ ဣ ဤစသော သရနှင့် တွဲရမှ “က ကာ ကိ ကိ” စသည်ဖြင့် အသံ ပီသနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် “က ဓ ဂ ဃ င” စသည်ဖြင့် ဗျည်း၃၃လုံးကို သရုပ်ပြရာ၌ က စသည်ဝယ် အသရလည်း ပါ၏၊ ထိုအသရသည် ဗျည်း၏ အစိတ်အပိုင်းမဟုတ်၊ ရွတ်၍ဖြစ်အောင် အပိုထည့်အပ်သော အက္ခရာဖြစ်သည်-ဟုလို၊ တချို့ကား “ဥစ္စာရဏတ္ထော-ရွတ်၍လွယ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏” ဟု အနက်ပေး မှားကြ၏၊ စဉ်းစားပါ။

(၉) ဗျူနာတိ-ဗျူနာပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ-၏၊ ဝါ-၏။

ဝဂ္ဂါ ပဉ္စပဉ္စသော မန္တာ။ ။တေသံ ခေါ ဗျူနာနံ-တို့တွင်၊ ကကာရာဒယော မကာရန္တာ၊ ပဉ္စဝိသတိ-၂၅လုံးသော၊ ဗျူနာ-တို့သည်၊ ပဉ္စပဉ္စ ဝိဘာဂေန-၅လုံး ၅လုံး တစ်စုအားဖြင့်၊ ဝဂ္ဂါ နာမ ဟောန္တိ၊ တံ ယထာ၊ ပေ၊ ဣတိ ဝဂ္ဂါ၊ ပန-ဆက်ဦးအံ၊ တေ-ထိုဝဂ်တို့သည်၊ ပဌမက္ခရ ဝသေန-ပထမ အက္ခရာ၏အစွမ်းဖြင့်၊ ဝါ-ပထမ အက္ခရာနှင့် စပ်သဖြင့်၊ ကဝဂ္ဂစဝဂ္ဂါဒိဝေါဟာရံ-ကဝဂ် စဝဂ် အစရှိသော ဝေါဟာရသို့၊ ကတာ-ရောက်ကုန်၏၊ ဝဂ္ဂေါတိ-ဝဂ္ဂေါဟူသည်၊ သမူဟော-အပေါင်းတည်း၊ တတ္ထ-ထိုသုတ်၌၊ ပဉ္စပဉ္စ ဝိဘာဂေန-၅လုံး ၅လုံး တစ်စုအားဖြင့်၊ ဣတိ ဝါ-ဤအနက်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဧတေသံ-ဤ ဗျည်းတို့၏၊ ပဉ္စပဉ္စ-၅လုံး ၅လုံးတို့သည်၊ အတ္ထိ-ရှိကုန်၏၊ ဣတိ ဝါ-ဤအနက်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ပဉ္စပဉ္စသော-ပဉ္စပဉ္စသော မည်၏၊ ယေသံ-အကြင် ဗျည်းတို့၏၊ မော-မဟူသော၊ အန္တော-အဆုံးသည်၊ အတ္ထိ၊ ဣတိ တေ မန္တာ။ (၇) ။

(၉) တေ ပန၊ ပေ၊ ဝေါဟာရံ ကတာ။ ။နာမည်သည် အာဒိလဒ္ဒနာမ(အစဉ် တည်သော တစ်စုံတစ်ခုဖြင့် ရအပ်သောနာမည်)၊ သဗ္ဗလဒ္ဒနာမ(အားလုံးနှင့် စပ်၍ ရအပ်သောနာမည်) စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးရှိ၏၊ ဤ၌ ကဝဂ် စဝဂ်စသော နာမည်သည် အာဒိလဒ္ဒနာမတည်း-ဟု သိစေလို၍ “တေ ပန၊ ပေ၊ ကတာ”ဟု မိန့်သည်။

ဝဂ္ဂေါတိ သမူဟော။ ။ဝဂ္ဂါ ပဉ္စပဉ္စသော စသောသုတ်၌ ဝဂ္ဂသဒ္ဒါသည် အဘယ်အနက်ကို ဟောပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဝဂ္ဂေါတိ သမူဟော”ဟု မိန့်ရပြန်သည်။ ထိုအဖွင့်အရ ဝဂ္ဂသဒ္ဒါသည် “အပေါင်း”အနက်ကို ဟောသော အနိပ္ပန္နပါဠိပဒိကပုဒ်တည်း-ဟု မှတ်ပါ။ က စသည်ကို ၅လုံးစီ ပေါင်းစု၍ တစ်ဝဂ်စီ ပြုခြင်းမှာလည်း ဌာန်တူမှုကို အကြောင်းပြု၍ ပြုခြင်းတည်း၊ မှန်၏-“က ခ ဂ ဃ င” တို့သည် ကဏ္ဍဌာန်၌ ဖြစ်ခြင်း တူကြ၏၊ ထို့ကြောင့် တစ်စုပြု၍ “ကဝဂ်”ဟု ခေါ်၏၊ စဝဂ်စသည် ခေါ်ရာ၌လည်း နည်းတူ၊ ယ ရလ ဝ-စသည်တို့ကား ထိုကဲ့သို့ ဌာန်ချင်း မတူကြ၍ စုစုရသောကြောင့် “အဝဂ်=အစုမဟုတ်သော အက္ခရာများ”ဟု ခေါ်သည်။

တတ္ထ ပဉ္စ၊ ပေ၊ မန္တာ-တို့ကား ပဉ္စပဉ္စသောနှင့် မန္တာတို့၏ ပဒဝိဂဟသံဝဏ္ဏနာ တည်း၊ “ပဉ္စပဉ္စ ဝိဘာဂေန”ဖြင့် ဝိဘာဂေ ဓာစသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဝိဘာဂအနက်၌ “သော”ပစ္စည်းသက်၍ ထို့နောက် နာဝိဘတ်ကျေသည်ဟု ပြ၏၊ “ဝိဘာဂအနက်” ဟူသည် ဝေဖန်အပ်(တစ်စုစီ ခွဲအပ်သော) အစုဟူသော အနက်တည်း၊ “ပဉ္စပဉ္စ ဧတေသမတ္ထိ”ဖြင့် အဿတ္ထိအနက်၌ “တဒဿတ္ထိ တိဝီစ”သုတ်ဝယ် စသဒ္ဒါဖြင့် သောပစ္စည်းသက်၊ ထို့နောက် ယောဝိဘတ်ကျေသည်ဟု ပြသည်၊ ထို့ကြောင့် “ပဉ္စပဉ္စသော-၅လုံး ၅လုံးစီ ရှိကုန်သော၊ မန္တာ ဗျူနာ ဝဂ္ဂါ”ဟု တစ်နည်း အနက် ပေနိုင်သည်။ [ပဉ္စသော၌ သောပစ္စည်း မဟုတ်ကြောင်းကို ထိုသုတ်ကြမှ ပြအံ့။]

(၁၀) အံ ဣတိ နိဂ္ဂဟိတံ။ ။[အကာရော ဥစ္စာရဏတ္ထော၊ (အနက် ပေးခဲ့ပြီ) ဣတိ သဒ္ဓေါ ပန-ဣတိသဒ္ဓါသည်ကား၊ အနန္တ ရုက္ခနိဒဿနတ္ထော- အ၏အခြားမဲ့၌ ဆိုအပ်သော ဝိနွှုပြောက်ကို ညွှန်ပြခြင်းအနက် ရှိ၏၊] အံ ဣတိ-အံဟူ၍၊ အကာရတော-မှ၊ ပရံ-နောက်၌၊ ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်သော၊ ယံ ဝိနွှု-အကြင် ဝိနွှုသည်၊ (အတ္ထိ-၏၊) တံ-ထိုဝိနွှုသည်၊ နိဂ္ဂဟိတံ နာမ ဟောတိ၊ ရဿသရံ-ရဿသရကို၊ နိဿာယ-မှီ၍၊ ဂယုတိ-ရွတ်ဆိုအပ်၏၊ ဣတိ ဝါ-ထို့ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ကရဏံ-ဋ္ဌာန် ကရိုဏ်းကို၊ နိဂ္ဂဟေတွာ- နိပ်၍၊ ဂယုတိ-၏၊ ဣတိ ဝါ-ထို့ကြောင့်လည်းကောင်း၊ နိဂ္ဂဟိတံ-မည်၏။

(၁၀) အကာရော၊ ပေ၊ နိဒဿနတ္ထော။ ။အံ၌ပါသော (အ)အက္ခရာသည် က စသည်၌ပါသော (အ)ကဲ့သို့ ရွတ်ဆို၍ဖြစ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ နိဂ္ဂဟိတံကား (အ) အက္ခရာ မဖက် ဝိနွှုပြောက် သက်သက်သာတည်း၊ “အံ ဣတိ” ဟု ဆိုအပ်သော ဣတိ သဒ္ဓါကလည်း အသရ၏ နောက်၌ရှိသော ထိုဝိနွှုပြောက်ကိုပင် ညွှန်ပြသည်၊ ချဲ့ဦးအံ-ဣတိ မပါဘဲ “အံ နိဂ္ဂဟိတံ”ဟုသာ သုတ်တည်လျှင် “အံ-အံသည်၊ နိဂ္ဂဟိတံ-နိဂ္ဂဟိတံမည်၏”ဟု သုတ်နက်ပေး၍ “အံ တစ်ခုလုံး (အသရရော ဝိနွှုပြောက်ပါ) နိဂ္ဂဟိတံမည်၏”ဟု အဓိပ္ပာယ်ယူရာ၏၊ ဣတိသဒ္ဓါ ထည့်ခြင်းကြောင့်ကား ထိုဣတိ သဒ္ဓါက ညွှန်ပြခြင်း နိဒဿနအနက် ရှိသောကြောင့် “အသရ၏နောက်- မိမိဟူသော ဣတိ၏ ရှေ့နား၌ ကပ်လျက်ရှိသော ဝိနွှုပြောက်ကိုသာ နိဂ္ဂဟိတံ ခေါ်သည်”ဟု ညွှန်ပြသည်။

[အောင်] အံ နိဂ္ဂဟိတံသာ၊ မဆိုပါဘိ၊ ထည့်သည့်အချက်၊ ဣတိတွက်ကား၊ မဖက် အသရ၊ ဝိနွှုမျှ၊ ညွှန်ပြကျိုး ရှိသည်။

ရဿသရ၊ ပေ၊ နိဂ္ဂဟိတံ-ကား ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာတည်း။ [နိဂ္ဂဟိတံ၌ နိပုဗ္ဗ ဂဟဓာတ်၊ တပစ္စည်း၊ ဣအာဂုံပင် ဖြစ်သော်လည်း သက္ကတ၌ ဤဒီဃဖြင့် ရှိသော ကြောင့် ဒီဃပြု] ပထမဝိဂ္ဂဟ၌ နိကို “နိဿာယ”ဟု ဖွင့်၍ ဂဟိတံကို “ဂယုတိ”ဟု ဖွင့်၏၊ ဤ၌ “ဂဟ-ယူခြင်း”ဟူသည်လည်း နှုတ်ဖြင့်ယူခြင်းတည်း။ “ရွတ်ဆိုအပ်”ဟု အဓိပ္ပာယ်နက် ပေးရသည်၊ “အံ ဣ ခံ”ဟု ရဿသရကို မှီရမူ ရွတ်ဆို၍ ဖြစ်သော ကြောင့် “ရဿသရံ နိဿာယ”ဟု ဆိုသည်။

ဒုတိယ ဝိဂ္ဂဟ။ ။နိကို “နိဂ္ဂဟေတွာ”ဟု ဖွင့်၏၊ ကရဏံအရလည်း ဋ္ဌာန်ရော ကရိုဏ်းပါ ယူရသည်၊ [“ကရဏာနိတိ-ကဏ္ဍာဒိနိ”-ပရိဝါရ်၊ ကမ္မဝဂ်၊ တေရသကဏ်။] “ဋ္ဌာန် ကရိုဏ်းကို နိပ်ခြင်း”ဟူရာ၌လည်း သစ်ကိုင်းပေါ် နားနေသော ငှက်သည် အထက်သို့ ပျံတက်သောအခါ သစ်ကိုင်းကို မိနိပ်သလို ဖြစ်သွားသကဲ့သို့ ထိုအတူ နိဂ္ဂဟိတံသံသည် အထက် နှာခေါင်းပေါက်သို့ ဆန်တက်ရမည်ဖြစ်သောကြောင့် “ကံ-စံ”စသည်ဖြင့် ရွတ်ဆိုလိုက်သောအခါ က စ တို့၏ ဋ္ဌာန် ကရိုဏ်းကို မိနိပ် ထားသလို ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ကရုဏ်-ကို၊ နိဂ္ဂဟေတွာန-၍၊ အဝိဝဋ္ဌေန-မဖွင့်အပ်သော၊ မုခေန-
 ခံတွင်းဖြင့်၊ ယံ-အကြင် ဗိန္ဒုကို၊ ဝုစ္စတေ-ရွတ်ဆိုအပ်၏၊ သရာနဂံ-ရသ
 သရာသို့ အစဉ်လိုက်သော၊ တံ ဗိန္ဒု-ထို ဗိန္ဒုကို၊ နိဂ္ဂဟိတန္တိ-နိဂ္ဂဟိတ်ဟူ၍၊
 ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်၏။ (၈) ။

တစ်နည်းကြိယယ်။ ။ပရိဝါရ်၊ ကမ္မဝဂ္ဂဋ္ဌကထာ၌ နိဂ္ဂဟေတွာကို “အဝိဝဋ္ဌေတွာ-
 မလွတ်မူ၍”ဟု ထပ်၍ ဖွင့်သောကြောင့် “ကရုဏ်-ဌာန် ကရိုဏ်းကို၊ နိဂ္ဂဟေတွာ-
 မလွတ်လိုက်ဘဲ မြေစွာယူ၍”ဟု တစ်နည်းကြိသင့်၏၊ အဓိပ္ပာယ်ကား-နိဂ္ဂဟိတ်သံနှင့်
 ဝိမုတ်သံသည် ဖြောင့်ဖြောင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်၏၊ ဝိမုတ်အက္ခရာကို ရွတ်သောအခါ
 ဌာန် ကရိုဏ်းများကို ဟာလာဟင်းလင်းဖြစ်အောင် လွှတ်၍ ရွတ်ဆိုရ၏၊ နိဂ္ဂဟိတ်ကို
 ရွတ်ဆိုသောအခါ၌ကား ဌာန်နှင့် ကရိုဏ်းကို မလွတ်လိုက်ဘဲ မြေစွာ ယူထားမှသာ
 နိဂ္ဂဟိတ်၏ နာသိကာဌာန် နှာခေါင်းသံ ပီသ၏၊ ဗုဒ္ဓဝယ် ဒွံကို ရွတ်ရာ၌ ဒန္တဌာန်နှင့်
 ကရိုဏ်းကို လွှတ်ပစ်လိုက်လျှင် ပါးစပ်ပေါက်မှ လေသံ ထွက်သဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်သံ
 ပျက်၍ ဝိမုတ်သံ ဖြစ်နေလိမ့်မည်။

ကရုဏ် နိဂ္ဂဟိတွာန၊ ပေ၊ သရာနဂံ။ ။ဤဂါထာကား ဒုတိယ ဝိဂ္ဂဟ၏
 သာဓကဂါထာတည်း၊ ဤဂါထာ၌ “အဝိဝဋ္ဌေန မုခေန”ဖြင့် ဝိမုတ်ဖြစ်မည်ကို
 ကာကွယ်သည်၊ “ခံတွင်းကို ဖွင့်ဟထားလျှင် ခံတွင်းမှ လေသံ ထွက်၍ ဝိမုတ်ဖြစ်
 လိမ့်မည်၊ သို့ဖြစ်၍ နိဂ္ဂဟိတ်ကို ရွတ်သောအခါ မဖွင့်အပ်သော ခံတွင်းဖြင့် ရွတ်ရ
 မည်”ဟူလို၊ “ဝုစ္စတေ”ကား ဂယုတိ၏ အနက်ဖွင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ဂယုတိ-
 ရွတ်ဆိုအပ်၏”ဟု ပေးရသည်၊ ကြွင်းပုဒ်များ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ ဒုတိယ ဝိဂ္ဂဟ၏
 အဓိပ္ပာယ်အတိုင်းပင်၊ သရာနဂံအရ “အံ ဣံ ဉံ”ဟု ရသသရနောက်သို့ လိုက်ပုံ
 (ရသနောက်သို့ လိုက်ရမှ အသံ ပီသပုံ)ကို သိပါ။

မှတ်ချက်။ ။“အဝိဝဋ္ဌေန မုခေန”၌ မုခသဒ္ဒါသည် ဩဋ္ဌ၏ အနက်ဖြစ်သော
 နှုတ်ခမ်း ပါးစပ်ဟူသော အနက်ကို မဟော၊ သွားတို့ဖြင့် ဝါးအပ်ပြီးသော အစာ၏
 ဝင်ရာ “ခံတွင်း”ဟူသော အနက်ကို ဟော၏၊ ထိုခံတွင်းကို ဖွင့်ထားလျှင် နှာခေါင်းသို့
 လေ မသွားနိုင်၊ ထို့ကြောင့် နှာခေါင်းသို့ လေ သွားအောင် ခံတွင်းကို မဖွင့်ဘဲ
 ရွတ်ရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ဝါဒန္တရ။ ။အချို့ကား နှုတ်ခမ်းပေါက်ကို “မုခ”ဟု ယူပြီးလျှင် “နိဂ္ဂဟိတန္တိ
 ရွတ်ရာ၌ နှုတ်ခမ်းပေါက်ကို ပိတ်၍ ရွတ်ရမည်”ဟု ပြောကြ၏၊ ထိုဝါဒသည်
 ခါးတောင်းကျိုက်တခြား တင်တခြားကဲ့သို့ သဒ္ဒါနေကတခြား အနက်အဓိပ္ပာယ်လည်း
 တခြားပင်၊ [နှုတ်ခမ်းပေါက်ကို “မုခဒ္ဒါရ်”ဟု ခေါ်၏၊ “န အနာဟဋ္ဌေ ကဗဋ္ဌေ
 မုခဒ္ဒါရ် ဝိဝရိသာမီတိ သိက္ခာ ကရုဏိယာ”ကို ထောက်ပါ။] အချုပ်မှာ-“နိဂ္ဂဟိတန္တိ
 ရွတ်ရာ၌ နှုတ်ခမ်းပေါက်ပိတ်-မပိတ်မှာ လိုရင်းမဟုတ်၊ နှာခေါင်းသို့ လေထွက်အောင်
 ရွတ်နိုင်ခြင်းသာ လိုရင်းဖြစ်သည်”ဟု မှတ်ပါ။

ဗျူဟနုဗုဒ္ဓိဆယ်ပါး။ ။ “အတ္တံ ဗျူဟယန္တိ” အရ အနက်ကို ထင်ရှားပြတတ် (သိစေတတ်)သောကြောင့် သရ-ဗျည်း-ပုဒ်တို့ကို “ဗျူဟနု” ဟု ခေါ်ရသေး၏။ ထို ဗျူဟနုတို့ကို ရွတ်ဆိုကြောင်း စိတ်ကို “ဗျူဟနုဗုဒ္ဓိ” ဟု ခေါ်၏။ ထို ဗျူဟနုတို့ကို ရွတ်ဆို ကြောင်း စိတ်က ဆယ်မျိုးပြားသောကြောင့် ဗျူဟနုလည်း ၁၀မျိုးပင် ပြားသည်။

သိထိလံ ဓနိတဉ္စ ဒိဃရဿံ၊ ဂရုကံ လဟုကဉ္စေ နိဂ္ဂဟိတံ။
သမ္ပန္န ဝဝတ္တိတံ ဝိမုတ္တံ၊ ဒသစာ ဗျူဟနုဗုဒ္ဓိယာ ပဘောဒေါ။

သိထိလံ-လျော့လျော့ ရွတ်အပ်သောသဒ္ဓါ၊ ဓနိတဉ္စ-တင်းတင်းမာမာ ရွတ်အပ် သော သဒ္ဓါ၊ ဒိဃ-ဒိဃသဒ္ဓါ၊ ရဿံ-ရဿသဒ္ဓါ၊ ဂရုကံ-လေးလေးရွတ်အပ်သော သဒ္ဓါ၊ လဟုကဉ္စေ-ပေါ့ပေါ့ရွတ်အပ်သောသဒ္ဓါ၊ နိဂ္ဂဟိတံ-နိဂ္ဂဟိတံ၊ သမ္ပန္န- (“တုဏှာသ” ကဲ့သို့) ပုဒ်စပ်၍ ရွတ်အပ်သော သဒ္ဓါ၊ ဝဝတ္တိတံ- (“တုဏှိ+အဿ” ကဲ့သို့) ပုဒ်ဖြတ်၍ ရွတ်အပ်သောသဒ္ဓါ၊ ဝိမုတ္တံ-ခံတွင်းကို မပိတ်ဘဲ လွှတ်၍ ရွတ်အပ်သော သဒ္ဓါ၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဒသစာ-ဆယ်ပါးအပြားအားဖြင့်၊ ဗျူဟနုဗုဒ္ဓိယာ-အက္ခရာကို ဖြစ်စေတတ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်၏၊ ပဘောဒေါ-အပြားသည်၊ ဟောတိ-၏။ ထိုတွင် သိထိလ ဓနိတတို့သည် နောက်၌ လာကုန်တ္တံ၊ ဒိဃ ရဿ ဂရု လဟုတို့ကို ပြုခဲ့ပြီ။ ခံတွင်းကိုဖွင့်ဟ၍ ရွတ်ရသော (ချုပ်တံည်းပိတ်ဆိုမထားဘဲ လွတ်လွတ်ကျွတ်ကျွတ် လွှတ်၍ ရွတ်ဆိုအပ်သော) အာ-ကာ စသည်သည် ဝိမုတ္တမည်၏။

အချင်းချင်း ပြောင်းပြန်။ ။ သိထိလနှင့်ဓနိတ၊ ဒိဃနှင့်ရဿ၊ ဂရုနှင့်လဟု၊ သမ္ပန္နနှင့်ဝဝတ္တိတ၊ နိဂ္ဂဟိတံနှင့်ဝိမုတ္တတို့သည် အချင်းချင်း အပြန်အလှန် “နှင့်မဟုတ်၊ ငါ” ဆိုသလို ဆန့်ကျင်ဘက်များတည်း။ ထို့ကြောင့် နိဂ္ဂဟိတံ၏ ပြောင်းပြန်ဖြစ်သော ဝိမုတ်အက္ခရာကို “သုဏှာတု မေတိ ဝိဝဋ္ဌေန မုဓေန ဝတ္တဗ္ဗေ(ဏာဟု ဖွင့်အပ်သော ခံတွင်းဖြင့် ရွတ်ဆိုသင့်ရာ၌) သုဏှန္တု မေတိ ဝါ (ဏန်ဟုလည်းကောင်း) သော ဥတ္တိတိ ဝတ္တဗ္ဗေ သေ ဥတ္တိတိ ဝါ အဝိဝဋ္ဌေန မုဓေန အနုနာသိကံ ကတွာ ဝစနံ ဝိမုတ္တဿ နိဂ္ဂဟိတဝစနံ နာမ” ဟု ပရိဝါရ်-ကမ္မဝဂ္ဂဋ္ဌကထာ ဖွင့်သည်။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ အချို့ကား ဝိဝဋ္ဌပယတ်နှင့်ဆိုင်သော သရဂုလုံးနှင့် သ-ဟတို့ကို ဝိမုတ်အက္ခရာဟုဆိုကြ၏။ သို့ဖြစ်လျှင် “ဣ၊ ဣ၊ သံ၊ ဟံ” ဟုရွတ်ရာ၌ (ဗိဒ္ဓါ အတွက် နိဂ္ဂဟိတံ သံ၊ ဣစသည်တို့အတွက် ဝိမုတ်သံဖြစ်အောင်) တစ်ပြိုင်နက် ရွတ်ရတော့မည် ဖြစ် သောကြောင့်လည်း ကောင်း၊ နိဂ္ဂဟိတံနှင့် ဝိမုတ်တို့လည်း အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ဘက် အဖြစ်ဖြင့် အဋ္ဌကထာ ဖွင့်ပြသောကြောင့်လည်းကောင်း ထိုစကားကို စဉ်းစားကြပါလေ။

သဒ္ဓနိတိ။ ။ သဒ္ဓနိတိ၌ “ကုသလာ ခံဗ္ဗာ” စသည်ကို ဝိမုတ္တ၏ ပုံစံအဖြစ်ဖြင့် ထုတ်ပြ၏။ ထို၌ “ခမ်” ကို ပုံစံထုတ်လိုရင်း မဟုတ်ပါ။ လာ၊ မ္ဗာတို့ကိုသာ ထုတ်ပြလို ရင်းတည်း။ ဤသို့ယူမှသာ ကမ္မဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ၌ ပြအပ်သော သုဏှာတု၌ “ဏာ” ပုံစံ၊ သော ဥတ္တိ၌ “သာ” ပုံစံနှင့် ထပ်မံ၍ ယုတ္တိလည်း ရှိပါသည်။ [ဤဗျူဟနုဗုဒ္ဓိဆယ်ပါးသည် သရဏဂုံ ကမ္မဝါစာတို့၌ လွန်စွာအသုံးဝင်ရကား သေချာစွာ လေ့လာသင့်ပါသည်။]

(၁၁) ဣ-ဤကစွည်းကျမ်း၌၊ အဝုတ္တာနံ-မဆိုအပ်ကုန်သော၊ ဝါ-
နာမည် မမှည့်အပ်ကုန်သော၊ ပရသမညာနံပိ-တစ်ပါးသော သက္ကတကျမ်း၌
အမည်တို့ကိုလည်း၊ ပယောဇနေ-အကျိုးသည်၊ သတိ-ရှိသော်၊ ဂဟဏတ္ထံ-
ယုခြင်းအကျိုးငှာ၊ ပရိဘာသံ-ပရိဘာသာသုတ်ကို၊ အာဟ-ဆိုပြီ။ (၉)။

ပရသမညာ ပယောဂေ။ ။ပရသ္မိ-တစ်ပါးသော၊ သက္ကတဂန္ဓေ-
သက္ကတကျမ်း၌၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ပရေသံ-တစ်ပါးကုန်သော၊ ဝေယျာကရဏာနံ-
ဗျာကရဏ်းဆရာတို့၏၊ ယောသာယောသလောပသဝဏ္ဏသံယောဂလိင်္ဂါဒိကာ-
ယောသ၊ အယောသ၊ လောပ၊ သဝဏ္ဏ၊ သံယုဂ်၊ လိင် အစရှိကုန်သော၊ ယာ
သမညာ-အကြင် အမည်တို့သည်၊ (သန္တိ-ရှိကုန်၏၊) တာစ-ထိုအမည်တို့ကို
လည်း၊ ပယောဂေ-သုံးစွဲသင့်သည်၊ သတိ-ရှိသော်၊ ဧတ္ထာပိ-ဤကစွည်းကျမ်း၌
လည်း၊ ယုဒ္ဓန္ဓေ-သုံးစွဲအပ်ကုန်၏။

၁၁။ ဣ- အဝုတ္တာနံ၊ ပေ၊ မာဟ။ ။[ကစွည်းကျမ်းကိုမှီ၍ ဆိုရသောကြောင့်
“ဣ”အရ ရူပသိဒ္ဓိကို မစွဲဘဲ “ကစွည်းကျမ်း၌”ဟုစွဲသည်၊] ကစွည်းကျမ်း၌ တိုက်ရိုက်
နာမည်မမှည့်သော်လည်း သက္ကတကျမ်းလာ ထိုနာမည်တို့ကိုလည်း ကစွည်းကျမ်း၌
အကျိုးများလျှင် ယုနိုင်ဖို့ရာ “ပရသမညာ ပယောဂေ”ဟူသော ဤပရိဘာသာသုတ်ကို
အရှင်ကစွည်းဆရာ မိန့်သည်၊ ဤ ပရိဘာသာသုတ်သည် နာမည်ကို သိစေသော
(သည်) ပရိဘာသာသုတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ပရသမညာ ပယောဂေ” သုတ်ဖြင့်
“က”ကို အယောသ အမည်မှည့်၊ ပုရိသကို လိင်အမည်မှည့် စသည်ဖြင့် ယခုကာလ၌
နာမည်မှည့်ကြ၏၊ သို့သော် ဤသုတ်၏ ဆိုလိုရင်းမှာ နာမည်မှည့်ဖို့ ဆိုလိုသည်မဟုတ်၊
ဤပရိဘာသာသုတ်၏ အမိန့်အရ ဤကစွည်းကျမ်း၌ သုံးစွဲနိုင်ပါသည်ဟုသာ ဆိုလိုသည်၊
ပရိဘာသာခေါ်ပုံကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ နယေ ပရံ ယုတ္တေသုတ်မှာ ရူ။

ယာစ ပန၊ ပေ၊ လိင်္ဂါဒိကာ။ ။ “ပရသ္မိ သက္ကတဂန္ဓေ” ပါ၌ဖြင့် “ပရသ္မိ +
သမညာ၊ ပရသမညာ”ဟု(သတ္တမိတပျူရိသံ)ဝိဂြိုဟ် ပြုစေလို၏၊ “ပရ အရေလည်း
သက္ကတကျမ်းကို စွဲပါ”ဟု သိစေသည်၊ ဤနည်းအလို “ပရသမညာ-ကစွည်းကျမ်းမှ
တစ်ပါးသောသက္ကတကျမ်း၌ အမည်တို့ကို”ဟု ဆို၍ ပရ၏ အပါဒါန်ကို ကစွည်းကျမ်း
ခံပါ၊ “ပရေသံ ဝါ ဝေယျာကရဏာနံ သမညာ”ဖြင့် “ပရေသံ+သမညာ”ဟူသော
ဆဒ္ဓိတပျူရိသံဝိဂြိုဟ်ကိုလည်းကောင်း၊ ပရအရ ဗျာကရဏ်းကျမ်းဆရာများကို
လည်းကောင်း ယုစေလိုသည်၊ ဤအလို “ပရသမညာ-ကစွည်းကျမ်းဆရာမှတစ်ပါး
သက္ကတဗျာကရဏ်းဆရာတို့၏ အမည်တို့ကို”ဟု အနက်ပေး၍ ပရ၏ အပါဒါန်ကို
ကစွည်းကျမ်းဆရာ ခံပါ၊ “ယောသာ၊ ပေ၊ လိင်္ဂါဒိကာ”ကား ကစွည်းကျမ်း၌
အသုံးဝင်သော သက္ကတနာမည်များတည်း။

တာ ဧတ္ထာပိ ယုဒ္ဓန္ဓေ ။ ။တိုနာမည်များကို ဤကစွည်းကျမ်း၌ သုံးစွဲခွင့် ကြိုလျှင်
သုံးစွဲနိုင်သည်-ဟုလို၊ ယောသ အယောသအမည်ကို ဝဂ္ဂေ ယောသာယောသနံသုတ်၌
လည်းကောင်း၊ လောပ အမည်ကို သရာ သရေ လောပံသုတ်၌လည်းကောင်း၊ သဝဏ္ဏ

ပရသ္မိ-တစ်ပါးသောဗျာကရုဏ်းကျမ်း၌၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ပရေသံ-တစ်ပါးသော ဗျာကရုဏ်းဆရာတို့၏၊ သမညာ-အမည်တို့တည်း၊ ပရသမညာ-တစ်ပါးသော ဗျာကရုဏ်းကျမ်း၌ အမည်တို့၊ ဝါ-တစ်ပါးသော ဗျာကရုဏ်းဆရာတို့၏ အမည်တို့၊ ဝေယျာကရဏေ-ဗျာကရုဏ်းကျမ်း၌၊ သမညာ-အမည်တို့တည်း၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ (လိုက်ပေး)၊ ဝေယျာကရဏေ-ဗျာကရုဏ်းကျမ်းကို၊ အဓိတာနံ- တတ်သိကုန်သော ဆရာတို့၏၊ သမညာ-တို့တည်း၊ ဣတိ အတ္ထော-ဤကား အနက်၊ ပယုဇ္ဇနံ-ယှဉ်စပ်ခြင်း၊ ဝါ-သုံးစွဲခြင်း၊ ပယောဂေါ-ယှဉ်စပ်ခြင်း၊ ဝါ-သုံးစွဲခြင်း၊ ဝိနိယောဂေါ-ယှဉ်စပ်ခြင်း၊ ဝါ-သုံးစွဲခြင်း။

တတ္ထ-ထို ယောသ အယောသ စသည်တို့တွင်၊ ဝဂ္ဂါနံ-ဝဂ်တို့၏၊ ပဌမ ဒုတိယာ-ပထမ ဒုတိယအက္ခရာတို့သည်လည်းကောင်း၊ သကာရောစ-သ အက္ခရာသည်လည်းကောင်း၊ အယောသာ-အယောသတို့မည်၏၊ ဝဂ္ဂါနံ-ဝဂ် တို့၏၊ တတိယစတုတ္ထပဉ္စမာ-တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမ အက္ခရာတို့လည်းကောင်း၊ [ဣတိ၌ စပ်ရသောကြောင့် “တို့လည်းကောင်း” ဟု ပေးသည်။] ယရလဝဟဋ္ဌာ စ-ယံ၊ ရ၊ လ၊ ဝ၊ ဟ၊ ဋတို့လည်းကောင်း၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဧကဝီသတိ- ၂၁ လုံးသည်၊ ယောသာ နာမ-ယောသတို့မည်၏။

အမည်(အသဝဏ္ဏအမည်)ကို ကွစာသဝဏ္ဏံ လုတ္တေသုတ်၌လည်းကောင်း၊ သံယောဂ (ဝိသညောဂ)အမည်ကို ဗျုဉ္ဇနောစ ဝိသညောဂေါသုတ်၌လည်းကောင်း၊ လိင်္ဂံအမည်ကို လိင်္ဂံ နိပစ္စတေသုတ်၌လည်းကောင်း ဤသို့စသည်ဖြင့် ထိုထိုအမည်များကို ထိုထို သုတ်၌ သုံးစွဲခွင့်ရှိသည်။ [သက္ကတသုတ်များကို ကစွည်းဋီကာ ပရသမညာအဖွင့်၌ ပြထား၏၊ ထိုသုတ်များ၌ အသဝဏ္ဏ-ဝိသညောဂ နာမည်မှည့်သောသုတ် မပါ၊ သဝဏ္ဏသံယောဂမှည့်သော သုတ်သာပါ၏၊ ထို့ကြောင့် “လောပသဝဏ္ဏသံယောဂ လိင်္ဂါဒိကာ”ဟု ပရသမညာ အတွင်း၌ အသဝဏ္ဏနှင့် ဝိသညောဂအမည်ကို မထည့်ဘဲ ထားသည်၊ သဝဏ္ဏသံယောဂ မဟုတ်လျှင် အသဝဏ္ဏဝိသညောဂဟု သိသာရကား သက္ကတ၌လည်း အထူးနာမည် မမှည့်တော့ဟု မှတ်ပါ။]

ပရသ္မိ၊ ပေ၊ တျတ္ထော။ ။ပရသ္မိ စသည်ကား ပဒဝဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာတည်း၊ “ပရသ္မိ+သမညာ၊ ပရသမညာ”ဟုလည်းကောင်း၊ “ပရေသံ+သမညာ၊ ပရသမညာ”ဟု လည်းကောင်း ဝိဂြိုဟ် ပြုစေလိုပုံကို ရှေ့၌ ပြခဲ့ပြီ၊ “ဝေယျာကရဏေ”သည် ပရသ္မိ အနက်ပြု၊ “ဝေယျာကရဏမဓိတာနံ”ကား ပရေသံ၏ အနက်ပြုတည်း။

ပယုဇ္ဇနံ၊ ပေ၊ ဝိနိယောဂေါ။ ။“ပယုဇ္ဇနံ”သည် သုတ်၌ပါသော “ပယောဂေါ” ပုဒ်၏ ဝိဂြိုဟ်တည်း၊ “ဝိနိယောဂေါ” ကား “ပယောဂေါ” အရ “ပြယုဂ်-ဥဒါဟရဏ်” ကို မယူရ၊ ယှဉ်စပ်ခြင်းအနက်ကို ယူပါ”ဟု သိစေသည်၊ “ယှဉ်စပ်” ဟူသည်လည်း ဆိုင်ရာသုတ်၌ သုံးစွဲခြင်းပင်တည်း၊ ယောသ အယောသ အကြောင်းကို ကစွည်း ဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။

ဧတ္ထစ-ဤ ဃောသ အယောသတို့တွင်၊ ဝဂ္ဂဒုတိယစတုတ္ထာ-ဝဂ်တို့၏ ဒုတိယ စတုတ္ထ အက္ခရာတို့ကို၊ ခနိတာတိပိ-ခနိတတို့ဟူ၍လည်း၊ ဝုစ္ဆန္တိ-ဆိုအပ်ကုန်၏။ ဣတရေ-ဒုတိယ စတုတ္ထမှတစ်ပါးသော အက္ခရာတို့ကို၊ သိထိလာတိ-သိထိလတို့ဟူ၍၊ (ဝုစ္ဆန္တိ)။

ဧတ္ထစ ဝဂ္ဂဒုတိယ၊ ပေ၊ သိထိလာတိ။ ။ ဃောသ အယောသနှင့်စပ်၍(သရဏဂုံ-ကမ္မဝါစာတို့၌ အသုံးကျသော) သိထိလ ခနိတတို့ကိုလည်း မှတ်ထိုက်သောကြောင့် “ဧတ္ထစ ဝဂ္ဂဒုတိယ” စသည်ကို မိန့်၊ [“ဧတ္တာတိ သိထိလခနိတာဒိ ဒသဝိဓဗျူဓန ဝိနယကမ္မပိသယေ အာဂတေ”ဟူသော ဋီကာဖွင့်ကို ထောက်လျှင် “ဧတ္ထ-ဝိနည်းကံ အရာဝယ် လာသော သိထိလ ခနိတ အစရှိသော ဤ ဗျူဓနဗုဒ္ဓိဆယ်ပါးတွင်”ဟု အနက်ပေးရလိမ့်မည်။ “ဝဝတ္ထိတန္တိ-အသင်္ကရတော ဋီတံ၊ နိဂ္ဂဟိတန္တိ-သာနုနာသိကံ၊ ဝိမုတ္တန္တိ-နာနုနာသိကံ”ဟူသော ဋီကာဖွင့်ကို ထောက်ပြန်လျှင် သိထိလ ခနိတ အပြီးတွင် သဗ္ဗန္တ ဝဝတ္ထိတ စသော ဗျူဓနဗုဒ္ဓိဆယ်ပါး အပြည့်အစုံ ရှေး ရူပသိဒ္ဓိတအုပ်မျှာ ၌ ပါရှိသေးဟန် တူ၏။ ယခု စာအုပ်မျှာ၌ကား ထိုအားလုံးကို မတွေ့ရတော့သဖြင့် ဧတ္ထကိုလည်း သင့်တော်သလို အနက်ပေးလိုက်ရတော့သည်။]

သိထိလ၊ ခနိတ။ ။ ရိုးရိုးမှန်မှန် အသံထက် တင် ၍ ခပ်ပြင်းပြင်း ရွတ်အပ် သော အက္ခရာသည် ခနိတအက္ခရာ မည်၏။ ခနိတကို ထောက်၍ ထိုလောက် မပြင်းရဘဲ လျော့လျော့မှန်မှန် ရွတ်အပ်သော အက္ခရာသည် သိထိလမည်၏။ “ခနိတ”ဟု ဆိုသော ကြောင့် ကမ္မဝါစာ သရဏဂုံ ရွတ်ရာတို့၌ ဦးခေါင်း လှုပ်ယိမ်းလောက်အောင် အလွန် ခက်ထန်စွာ ရွတ်ရမည်ဟုလည်းကောင်း၊ “သိထိလ”ဟုဆိုသောကြောင့် နှစ်ကိုယ်ကြာ စကားပြောသလို တိုးတိုး ရွတ်ရမည်ဟုလည်းကောင်း မမှတ်ရ၊ မှန်၏-ဗုဒ္ဓရှင်တော် တရားဟောတော်မူရာ၌ ဗျူဓနဗုဒ္ဓိများနှင့်အညီ ဟောတော်မူ၏။ ထိုအခါ သိထိလ အက္ခရာတိုင်း လေသံပျော့ပျော့နှင့် လျော့လျော့ ဟောတော်မူလိမ့်မည် မဟုတ်သည့်ပြင် ခနိတအက္ခရာ ရောက်ပြန်လျှင်လည်း ငေါက်သံနှင့် ဟောတော်မူမည်မဟုတ်ပါ။

သိထိလ ခနိတမှ အလွတ်များ။ ။ “ဝဂ္ဂဒုတိယစတုတ္ထာ ခနိတာ၊ ဣတရေ သိထိလာ”ဟု ခနိတမှ ကျန်သမျှကို သိထိလဟု လုံး၍ဆိုထားသောကြောင့် ဝဂ်တို့၏ ဒုတိယ စတုတ္ထတို့မှ ကျန်သမျှ ဝဂ်အက္ခရာနှင့် အဝဂ်တို့ကိုပါ သိထိလ၌ သွင်းယူ ရမည်ကဲ့သို့ ထင်ရ၏။ အမှန်မှာ ထိုသို့ မယူရ၊ ဝဂ်ထဲ၌ ပထမနှင့် တတိယ (က-ဂ-စ-ဇ စသည်)တို့ကိုသာ သိထိလဟု ယူရမည်။ [“သိထိလံ နာမ ပဉ္စသု ဝဂ္ဂေသု ပဌမတတိယံ” ပရိဝါရ်၊ ကမ္မဝဂ္ဂဋ္ဌကထာ၊] ထို့ကြောင့် ဝဂ်၌ ပဉ္စမအက္ခရာများနှင့် အဝဂ်တို့ကို သိထိလ ခနိတတို့မှ အလွတ်အက္ခရာများဟု မှတ်ပါ။

သိထိလ ခနိတဟု ခွဲရကျိုး။ ။ ယခုကာလ ဖြန့်မာရွတ်သံ၌ “ဂ-ဃ”စသော ဝဂ်၏ တတိယ စတုတ္ထအက္ခရာတို့သည် အသံတူကဲ့သို့ သိဟိုင့်ရွတ်သံ၌ “က-ခ” စသော ဝဂ်၏ ပထမ ဒုတိယအက္ခရာတို့လည်း အသံတူနေကြ၏။ ထို့ကြောင့် သိဟိုင့်

ဝိနာသော-ကျေပျက်ခြင်းသည်၊ လောပေါ-လောပမည်၏၊ ရသသရာ-
ရသသရတို့သည်၊ သကဒိဗေဟိ-မိမိဒိဗတို့ဖြင့်၊ အညမည်-အချင်းချင်း၊
သဝဏ္ဏာ နာမ-သဝဏ္ဏတို့မည်၏၊ တေ-ထိုသဝဏ္ဏတို့ကို၊ (ယေ-ရှိလျှင် “ယင်း

ကလေးများ သင်ပုန်းကြီးသင်စဉ် “က-ယန၊ မာပရာဏ ခ-ယန၊ ဂ-ယန၊ မာပရာဏ
ဃ-ယန၊ င-ယန” ဟု စာအံကြသတဲ့၊ [ယန=အက္ခရာ၊ မာပရာဏ=ပြင်းပြင်းရွတ်ရ
သော၊] “မာပရာဏ” ဟု ပါလျှင် ခနိတသံဖြင့် ရွတ်အံကြ၏၊ ဤ၌ ကနှင့်ခ၊ ဂနှင့်ဃ
သည် အသံတူနေသောကြောင့် ရွတ်ရာ၌ အတင်း-အလျော့ ခွဲမထားလျှင် “သံဃော၊
နာဂေါ” စသည်၌ မည်သည့်အက္ခရာကို ရွတ်နေသည်ဟု ကြားရသူတို့ မကွဲပြားမည်
စိုးသောကြောင့် သိထိလ-ခနိတဟု ရွတ်သံ ခွဲခြားထားရသည်၊ (င)စသော ပဉ္စမက္ခရာ
နှင့် အဝဂ်တို့မှာ အသံတူအက္ခရာ မရှိသောကြောင့် သိထိလ-ခနိတဟု ခွဲခြားဖွယ်မလို
ရကား ကမ္မဝါစာရွတ်ရာ၌ တင်းခြင်း လျော့ခြင်းကြောင့် အပြစ်မရှိဟု မှတ်ပါ။

ဃောသနှင့် ခနိတ။ ။ ဤ စကားစဉ်အရ - “ဃောသသံသည် နဂိုမည်သော
ကျယ်သော အသံတည်း၊ ခနိတသံကား ရှားနှစ်တုတ် ၂ချောင်း ရိုက်လိုက်သကဲ့သို့
တင်းတင်းမာမာဖြစ်အောင် တမင်ဗျာပါရစိုက်၍ ရွတ်ရသောအသံတည်း” ဟု ခွဲခြားပါ။
ထို့ကြောင့် ခ သည် အဃောသ (နဂို မမြည်မဟိန်း)သော်လည်း ခနိတ(တင်းတင်း
မာမာအသံ)ထွက်အောင် ဗျာပါရစိုက်၍ ရွတ်ရ၏၊ (ဃ)သံကား ဃောသလည်းဖြစ်၊
ခနိတလည်းဖြစ်၍ မြည်မြည်ဟိန်းဟိန်းနှင့် တင်းတင်းမာမာ ရွတ်ရသည်၊ ဃောသသံ
သည် သဘာဝသိဒ္ဓသံ (ပင်ကိုသဘောအတိုင်း ပြီးသော=နဂိုအတိုင်း ကျယ်သော
မြည်သော ဟိန်းသောအသံ)တည်း၊ ခနိတသံကား ပယောဂသိဒ္ဓသံ (ပယောဂစိုက်၍
ပြီးသော တင်းမာသောအသံ) တည်းဟု ဆိုလိုသည်။

[ဆောင်] အသံဃောသ၊ သဘာဝဖြင့်၊ သိဒ္ဓပြီးသည်၊ ဟိန်းကျယ်မြည်၏။
ခနိတမူ၊ မှတ်ယူပယောဂ-သိဒ္ဓခေါ်ရန်၊ တင်းမာသံဟု၊ အသံ
၂ ပါး၊ ခွဲ၍ထားသည်၊ မှတ်သားသူဖို့ အထူးတည်း။

ဝိနာသော၊ ပေါ၊ ဝိဘကျန္တံ ပဒံ။ ။ သုတ်အဖွင့်၌ “ဃောသာဃောသလောပ
သဝဏ္ဏသံယောဂလိင်္ဂါဒိကာ” ဟု ခေါင်းစဉ်၍ပြခဲ့သော ပရသမဲညာတွင် ဃောသ
အဃောသတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ဃောသ အဃောသနှင့် အဆက်အသွယ်ဖြစ်သော
သိထိလ ခနိတတို့ကိုလည်းကောင်း အကျယ်ပြုပြီး၍ လောပစသည်ကို အစဉ်အတိုင်း
အကျယ်ပြုလိုသောကြောင့် “ဝိနာသော”စသည်ကို မိန့်၊ “ဝိဘကျန္တံ ပဒံ”ကား
လိင်္ဂါဒိကာ၌ အာဒိအရ ပုံစံတည်း၊ ထိုတွင် သရဖြစ်စေ၊ ဗျည်းဖြစ်စေ ထင်ရှားသော
အနေမှ ကျေပျောက် ပျက်စီးခြင်းသည် လောပမည်၏။

သဝဏ္ဏ။ ။ သက္ကတ၌ အ အာ စသည်ကို “ဝဏ္ဏ” နာမည်ဖြင့် သုံးစွဲထား၏။
သဝဏ္ဏဟူသော နာမည်လည်း ထို သက္ကတမှလာသော နာမည်တည်း၊ ထို့ကြောင့်
“သာဗျန္တု-တူသည်၏ အဖြစ်ဟူသည်၊ ဧကဋ္ဌာန တွဲ-တစ်ခုတည်းသော ဋ္ဌာန်ရှိသည်၏

သဝဏ္ဏတို့ကို” ဟု ဆို၊) သရူပါတိပိ-သရူပတို့ဟူ၍လည်း၊ ဝုစ္ဆန္တိ-ဆိုအပ်ကုန်၏။ သရာနန္တ ရိကာနိ-သရ အခြားအကွယ် မရှိကုန်သော၊ ဗျဉ္ဇနာနိ-တို့သည်၊ သံယောဂေါ-သံယုဂ်မည်၏။ ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတံ-ဓာတ်, ပစ္စည်း, ဝိဘတ် တို့သည် ကြဉ်အပ်သော၊ ဝါ-ဓာတ်, ပစ္စည်း, ဝိဘတ် မဟုတ်သော၊ အတ္ထဝံ-အနက်ရှိသော သဒ္ဓါသည်၊ လိဂံ-လိင်မည်၏။ ဝိဘတုန္တံ-ဝိဘတ်အဆုံး ရှိသော သဒ္ဓါသည်၊ ပဒံ-ပုဒ်မည်၏။ ဣစ္စေဝမာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။ [ဣတိ-ဤကား၊ သညာဝိဓာနံ-နာမည်စီရင်ခန်းတည်း။]

အဖြစ်တည်း” ဟူသော မုဒ္ဒဗောဓနှင့်အညီ ဌာန်အားဖြင့်တူသော ဝဏ္ဏ(သရ)တို့သည် အချင်းချင်း သဝဏ္ဏတို့မည်၏။ “အသည် အာနှင့်လည်းကောင်း, ဣသည် ဤနှင့် လည်းကောင်း, ဥသည် ဥနှင့်လည်းကောင်း, အပြန်အလှန် သဝဏ္ဏမည်သည်” ဟုလို၊ ဤစကားအရ ရှေ့သရ ဖလုံးကို သဝဏ္ဏသရဟု မှတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် “ရဿ သရာ၊ ပေ၊ သဝဏ္ဏာ နာမ” ဟု မိန့်သည်၊ သမာနာ-ဌာန်အားဖြင့် တူကုန်သော၊ ဝဏ္ဏာ-အက္ခရာတို့တည်း။ သဝဏ္ဏာ-တို့။

သရူပ။ ။ ထိုသဝဏ္ဏသရတို့ကိုပင် “သရူပ” ဟုလည်း ခေါ်ရသည်။ သဒ္ဓနိတိဉ္စ ရွတ်ဆိုအပ်သောအသံ(သဒ္ဓ)ဖြစ်၍ ရုပ်သွင်သဏ္ဍာန် မရကောင်း၊ ထို့ကြောင့် “ရူပယတိ-အနက်ကို ထင်ရှားပြတ်တတ်၏။ ဣတိ ရူပံ-မည်၏” နှင့်အညီ အနက်ကို ထင်ရှားပြ တတ်သော သုတိကို “ရူပ” မည်၏ဟု ဆိုသည်။ သုတိဟူသည်လည်း နား၌ ကြားအပ် သော အသံတည်း။ အနှင့် အာသည် နား၌ ကြားအပ်သော သုတိအားဖြင့် တူ၏။ ရဿ ဒီယဖြစ်၍ အသံတို့ အသံရည်မျှသာ ထူး၏။ ဣနှင့်ဤ, ဥနှင့်ဥတို့လည်း သုတိတူကြ၏။ ထို့ကြောင့် “သမာနံ+ရူပံ ယေသန္တိ သရူပိ=တူသော သုတိရှိသော သရတို့” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ရှေ့သရ ဖလုံးကို အချင်းချင်း သရူပဟု မှတ်ပါ။ ဤသို့လျှင် သဝဏ္ဏနှင့် သရူပအရ ရှေ့သရ ဖလုံးချည်းရသောကြောင့် “တေ သရူပပါတိပိ ဝုစ္ဆန္တိ” ဟု မိန့်သည်။

သံယုဂ်။ ။ သံယောဂသဒ္ဓါသည် ယှဉ်စပ်ခြင်း(ပူးတွဲခြင်း) အနက်ကို ဟော၏။ ထိုသို့ ပူးတွဲရာ၌ မြန်မာတို့က(သ) သံယုဂ်မှတစ်ပါး အခြားအက္ခရာတို့အတွက် “က္ခ- ဣ-ဥ-ဋ” စသည်ဖြင့် အထက်အောက် ဆင့်လျက် ရေးသားကြသော်လည်း အခြားလူမျိုးတို့ကား ရှေ့နောက်စပ်လျက် ရေးသားကြ၏။ “က္ခ” ဟု ရေးသားရာဝယ် အဆုံး အသရကို ခအက္ခရာကရှိ၍ ထို ခအက္ခရာကို ကအက္ခရာက မှီသည်။ ကနှင့်ခ အကြား၌ သရမရှိ၊ ထို့ကြောင့် “သရာနန္တ ရိကာနိ” ဟု ဆိုသည်။ [“သရာနန္တ ရိကာနိ” ဟု ရှိလျှင် “သရသည် ခြားကွာအောင် မပြုအပ်ကုန်သော” ဟု ပေး။]

လိဂံ။ ။ ကလာပ်၌ “ဓာတုဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတမတ္ထဝံ” ဟု ပစ္စယ မပါဘဲ ဆို၏။ ပါဏိနိ၌ “အတ္ထဝံ အဓာတုပစ္စယော ပါဠိပဒိကံ” ဟု ဝိဘတ္တိမပါဘဲ ဆို၏။ ဤ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ထို ၂မျိုးလုံးစုံအောင် “ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတမတ္ထဝံလိဂံ” ဟု ဆိုသည်။ [ပါဏိနိ၌ ပစ္စယသဒ္ဓါဖြင့် ဝိဘတ်ကိုပါ သွင်းယူနိုင်၏။ “ဓာတုလိဂံဟိ

ပရာ ပစ္စယာ”ဟူသော ကစ္စည်းသုတ်၌လည်း ပစ္စယဖြင့် ဝိဘတ်ကိုပါ ယူသည်။] ထိုပါဠိ၌ ဝဇ္ဇိတပုဒ်ကို အသီးအသီး ယှဉ်စေ၍ “ဓာတုဝဇ္ဇိတ၊ ပစ္စယဝဇ္ဇိတ၊ ဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတ”ဟု ခွဲပါ။

ဓာတုဝဇ္ဇိတ။ ။ “အတ္ထဝံ လိင်္ဂံ-အနက်ရှိသော သဒ္ဓါသည် လိင်္ဂံမည်၏” ဟူရာ၌ ဘူဓာတ် ကရဓာတ်စသော ဓာတ်များလည်း ထင်ရှားရှိခြင်း(သတ္တ)အနက်-ပြုခြင်းအနက်စသော ဆိုင်ရာအနက် ရှိသောကြောင့် ထိုဓာတ်များလည်း လိင်္ဂံအရ၌ ပါဝင်နေမည်စိုး၍ ထိုဓာတ်တို့ကို တားမြစ်ခြင်းငှာ “ဓာတုဝဇ္ဇိတ”ဟု ဝိသေသန ကူမရသည်။ “ဓာတုဝဇ္ဇိတ-ဓာတ်သည် ကြဉ်အပ်သော၊ ဝါ-ဓာတ်မဟုတ်သော၊ အတ္ထဝံ-အနက်ရှိသဒ္ဓါ”ဟူလို။ [တထာသတိ ဓာတာဝတိဗျတ္တိ၊ တန္တိဝါရဏတ္ထံ ဓာတုဝဇ္ဇိတမိတိ=ထိုသို့ဖြစ်လျှင် ဓာတ်တို့၌ လွန်၍ ပျံ့နှံ့ခြင်း ဖြစ်ရာ၏။ ထိုဓာတ်ကို (လိင်္ဂံအဖြစ်မှ) တားမြစ်ခြင်းငှာ “ဓာတုဝဇ္ဇိတ”ဟု ဆိုရသည်။-သာရသုတဋီကာ။]

ပစ္စယဝဇ္ဇိတ။ ။ “ဓာတုပစ္စယဝဇ္ဇိတ အတ္ထဝံ လိင်္ဂံ”လောကံမျှ ဆိုထားလျှင် တဒ္ဓိတ် ပစ္စည်း၊ ကိတ်ပစ္စည်းနှင့် ထိုပစ္စည်းများဆုံးသော ဝါသိဋ္ဌ-ကာရက စသော သဒ္ဓါတို့လည်း ဆိုင်ရာအနက်ရှိသောကြောင့် လိင်္ဂံမည်လေသလားဟု ယုံမှားဖွယ် ရှိပြန်သောကြောင့် ထိုသဒ္ဓါစုကို တားမြစ်ခြင်းငှာ “ပစ္စယဝဇ္ဇိတ-ပစ္စည်းသည် ကြဉ်အပ်သော၊ ဝါ-ပစ္စယန္တမဟုတ်သော၊ အတ္ထဝံ-အနက်ရှိသောသဒ္ဓါ”ဟု ဝိသေသန ကူမရပြန်သည်။

ဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတ။ ။ “ဓာတုပစ္စယဝဇ္ဇိတ အတ္ထဝံ လိင်္ဂံ”ဟု ဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတမပါဘဲ ဆိုပြန်လျှင်(ပစ္စယအရ၌ ဝိဘတ်ပါ သွင်းယူထားကြောင်းကို နားမလည်သူတို့အတွက်) သိ-တိ စသော ဝိဘတ်များနှင့် ပုရိသောစသော ဝိဘာတုန္တသဒ္ဓါများသည် လိင်္ဂံမည်၏ဟု ယုံမှားဖွယ် ရှိပြန်သောကြောင့် “ဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတ-ဝိဘတ်သည်ကြည်အပ်သော၊ ဝါ-ဝိဘတ်မပါသော၊ အတ္ထဝံ-အနက်ရှိသောသဒ္ဓါ” ဟု ဝိသေသန ကူမရပြန်သည်။ ဤဝိသေသနဖြင့် “ဝိဘတ် မသက်ရသေးသော“ပုရိသ” စသည်ကိုသာ လိင်္ဂံခေါ်သည်”ဟု ပြသည်။ [သဒ္ဓရူပံ နာမေ တျုတ္တေ-သဒ္ဓရူပံသည် နာမ်မည်၏ဟု ဆိုအပ်သော်၊ ပဒဿာဝိ နာမသညာ သိယာတိ တန္တိဝါရဏတ္ထံ အဝိဘတ္တိကံ (ဝိဘတ်မပါသော) ဣတိ။-သာရသုတဋီကာ။]

အတ္ထဝံ။ ။ သို့ဖြစ်လျှင် “ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတ လိင်္ဂံ”ဟူသာ ဆိုပါတော့လော၊ ဘာကြောင့် “အတ္ထဝံ-အနက်ရှိသောသဒ္ဓါ”ဟု ထည့်ရသေးသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား- “ပုရိသ”ဟူရာ၌ “ပုရည်း၊ ရိရည်း၊ သချည်း”ဖြစ်လျှင် ယောက်ျားခြိပ်ဟူသော အနက်မရှိ၊ “ပုရိသ” ဟု ပေါင်းမိမှသာ ယောက်ျားဟူသော အနက်ကို ဟောနိုင်၍ “အနက်ရှိ”ဟု ဆိုရသည်။ [“ဗြိက္ခ-သစ်ပင်” ဟူရာ၌လည်း “ဝံချည်း၊ ရိချည်း၊ ကံချည်း”နေလျှင် “သစ်ပင်”ဟူသော အနက်မရှိ။] ထိုသို့ အနက်မရှိသော တစ်လုံးစီလည်း “လိင်္ဂံမမည်”ဟု သိစေခြင်းငှာ “အတ္ထဝံ”ဟု မိန့်ရပြန်သည်။ [“အတ္ထဝံ ဣတိ ကံ၊ ဗြိက္ခ ဣတိ-ဟူရာ၌၊ ဝံ ရိ ကံ သာမ်-ဝံ+ရိ+ကံ+သ ထို့၏။ ဧကေကသော-တစ်လုံးစီ၊ မာဘုတ်-လိင်္ဂံမဖြစ်စေရ”ဟု သိစေခြင်းအကျိုးရှိ၏။ (ကလာပဝုတ္တိ။)]

သရသန္တိအခန်း

(၁၂) အထ-သညာဝိဓာန၏ အခြားမဲ့၌၊ သရသန္တိ-သရသန္တိကို၊ ပုစ္ဆတေ-ဆိုအပ်၏။ လောက+အဂ္ဂပုဂ္ဂလော၊ ပေ၊ အသန္တော+ဧတ္ထ နဒိဿန္တိ ဣတိ-လောက+အဂ္ဂပုဂ္ဂလော၊ ပေ၊ အသန္တော+ဧတ္ထ နဒိဿန္တိ ဟူကုန်သော၊ ဣဓ-ဤ ပြယုဂ်တို့၌၊ သရဒိသညာယံ-သရအစရှိသော အမည်ကို၊ (ကတာယံ-

အချုပ်မှတ်ဖွယ်။ ။ဤစကားအရ “ဘူစသော ဓာတ်၊ ဘဝတိစသော ဝိဘတ် အဆုံးရှိသော ဓာတ်ရုပ်၊ တာဒိတိ ကိတ်ပစ္စည်းနှင့် ထိုပစ္စည်းဆုံးသော နာမ်မငဲ့ရသေးသော ဝါသိဋ္ဌ ကာရကစသော သဒ္ဒါ၊ နာမ်ဝိဘတ်များနှင့် ပုရိသောစသော နာမ်ဝိဘတ် ဆုံးနေသော သဒ္ဒါ” ဤအားလုံး “လိင်္ဂ” အမည်မရဘဲ “ပုရိသ” ကဲ့သို့ နာမ်လည်းငဲ့ပြီး၊ ဝိဘတ်လည်း မသက်ရသေးသော သဒ္ဒါတို့သာ “လိင်္ဂ” အမည် ရသည်ဟု မှတ်ပါ။

ပဒ။ ။ “ပုရိသော ပုရိသာ” စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်သက်ပြီးသောအခါ “ပဒ” ဟု ခေါ်၏။ ထို့ကြောင့် “ဝိဘတျန္တံ ပဒံ” ဟု မိန့်သည်။ ဝိဘတ်မသက်ခင် “လိင်္ဂ” ဟု ခေါ်ဝေါ်ရကြောင်းကား “တတော စ ဝိဘတ္တိယော-ထိုလိင်္ဂနောင် ဝိဘတ်သက်” ဟု ဆိုအပ်လတ္တံ့သော ကစ္စည်းသုတ်ဖြင့်လည်း ထင်ရှား၏။ မုဒ္ဒမောဓဗျာကရဏ်း၌လည်း “တ္ထန္တရချော် (ဝိဘတျန္တည) -ဝိဘတ်အဆုံးရှိသော သဒ္ဒါ (ဝိဘတ်အဆုံးရှိသော သဒ္ဒါမှတစ်ပါး) ဝိဘတ်မဆုံးသော သဒ္ဒါတို့သည်၊ ဒလိ (ပဒလိင်္ဂါ)-အစဉ်အတိုင်း ပဒ၊ လိင်္ဂတို့ မည်၏” ဟု သုတ်တည်သည်။

[ဆောင်] သက္ကတနှင့်၊ ကစ္စာနဆို၊ ကျမ်းအလိုမှာ၊ ထိုထိုဝိဘတ်၊ မသက် အပ်မိ၊ လိင်္ဂ ခေါ်မည်၏။ ထို ဤ ဝိဘတ်၊ သက်ပြီးလတ်က၊ ပဒ ခေါ်မြဲ၊ နှစ်မျိုးကွဲသည်၊ မှတ်စွဲ လိင်္ဂနှင့် ပုဒ်ထူးတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ဝိဘတျန္တံ ပဒံ၏ နောက်၌ “ဣစ္စေဓမာဒိ” ဟု ရှိ၏။ အာဒိဖြင့် နဒိမှာ စ သုတ်လာ “နဒိ” အမည်၊ ဂဟသုပဓသေဝါ သုတ်လာ “ဥပဓာ” အမည် စသော ပရသမညာများကို ယူ၊ ဌာန် ကရိုဏ်း ပယတ်တို့ကိုလည်း “ပရသမညာ” အဖြစ်ဖြင့် ပြကြသေး၏။ သက္ကတ၌ ဌာန်စသည်ကို အမည်မှည့်သောသုတ် မရှိသည့်ပြင်၊ ကစ္စည်းကျမ်း၌လည်း ထိုဌာန် စသည်ကို တိုက်ရိုက် အသုံးပြုခွင့် မရှိရကား ထိုသွင်းပြမှုကို စဉ်းစားပါလေ။

(၁၂) အထ သရသန္တိ။ ။အက္ခရာ ၄၁လုံးကို စဉ်ပြရာ၌ သရတို့ကို ရှေးဦးစွာ စဉ်ပြခဲ့သည်အားလျော်စွာ သညာဝိဓာန၏ အခြားမဲ့၌ သရသန္တိကို အရှင်ကစ္စည်းဆရာ ပြခဲ့သောကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိဆရာလည်း သရသန္တိကိုပင် ရှေးဦးစွာ ပြတော်မူလိုရကား “အထ သရသန္တိ” စသောဝါကျကို မိန့်၊ ဤဝါကျကို သရသန္တိခန်းအတွက် အစချီသော

ပြုအပ်ပြီးသော်၊) သဗ္ဗသန္ဓိကရဏဋ္ဌာနေ-အလုံးစုံသော သန္ဓိပြုရာ ဌာန၌၊ ဗျဉ္ဇနဝိယောဇနတ္ထံ-ဗျည်းကို ခွင်းခြင်း အကျိုးငှာ၊ ပရိဘာသံ-ပရိဘာသာသုတ်ကို၊ အာဟ-မိန့်ပြီ။

အခြေခံစကားဖြစ်၍ “ပါဒကဝါကျ=အချိုးစကား (စကားပျိုး)” ဟု ခေါ်၏။ ဤဝါကျ၌ အထသဒ္ဓါသည် အနန္တရတ္ထ (အခြားမဲ့ အနက်ဟော) နိပါတ်ပုဒ်တည်း၊ [သရာနံ-သရတို့၏ +သန္ဓိ-သန္ဓိတည်း၊ သရသန္ဓိ-သရတို့၏ သန္ဓိ၊ “ယသယ+လူနိယာနိ” ကဲ့သို့ ရှေ့နောက် သရ ၂လုံးတို့၏ စပ်ခြင်းမျိုးတည်း၊ တစ်နည်း-“သရေသု-သရတို့ကြောင့်၊ သန္ဓိ-စပ်ခြင်းတည်း၊ သရသန္ဓိ-ခြင်း၊ ကေမိဓ+အဟံ” ကဲ့သို့ နောက်သရကြောင့် ရှေ့ဗျည်းကို စီရင်သော သန္ဓိမျိုးတည်း။]

လောက+အဂ္ဂပုဂ္ဂလော၊ ပေ၊ ဣတိဓ။ ။ “လောက+အဂ္ဂပုဂ္ဂလော၊ ပေ၊ အသန္တော ဧတ္ထ န ဒိသန္ဓိ” တို့သည် ရှေးဦးစွာ ရုပ်တည်ထားပုံ (ပုဒ်ဖြတ်ထားပုံ) ကို ပြသောစကားတည်း၊ “လောကဂ္ဂပုဂ္ဂလော-ရှေ့အသရ ကျေသောပုံစံ၊ ပညိန္ဒြိယံ-ရှေ့အာသရ ကျေသောပုံစံ” ဤသို့စသည်ဖြင့် အ အာ ဣ ဤ ဥ ဦ ဩ ကျေသော ပုံစံများကို အစဉ်အတိုင်း ပြထားသည်၊ အချို့သရများ၌ “တိဏိ+ဣဓာနိ၊ နောဟံ+တေ” ကဲ့သို့ ပုံစံ ၂ ခုစီ ပါသည်ကိုလည်း သတိပြုပါ၊ [ဤ သန္ဓိပိုင်း၌ ပုဒ်ဖြတ်တတ် ပုဒ်စပ်တတ်ဖို့သာ လိုရင်းဖြစ်၏၊ ပုံစံများ၌ အနက်ထင်ဖို့မှာ လိုရင်းမဟုတ်ပါ၊ ကျမ်းဆရာကိုယ်တိုင်ကလည်း သန္ဓိပုံစံများကို အနက်မပေးစေလိုကြောင်းမှာ တချို့ အရာဝယ် အနက်ပေး၍ မဖြစ်နိုင်အောင် တစ်ပိုင်းတစ်စ ပုံစံထုတ်ထားသဖြင့် သိသင့်၏၊ ထို့ကြောင့် သန္ဓိပုံစံများကို အနက်ပေးတော့မည် မဟုတ်ပါ။]

သရာဒိသညာယံ၊ ပေ၊ ပရိဘာသမာဟ။ ။ [ပြအပ်ခဲ့သော သညာသုတ်များကို အသုံးချဖို့ရာ သရနာမည် စသည်ကို ဤနေရာ၌ မှည့်ရဦးမည်၊ ထင်ရှားစေအံ့- “လောက+အဂ္ဂပုဂ္ဂလော” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ဤသို့ ၂ပုဒ်ခွဲပြီးသောအခါ ရှေ့ပုဒ်၌ပါသော က၏အ ကို တတ္ထော ဒန္တာ သရာ အဋ္ဌသုတ်ဖြင့် သရအမည်မှည့်၊ (ကံ) ကို သေသာ ဗျဉ္ဇနာသုတ်ဖြင့် ဗျည်းအမည်မှည့်၊ ဤသို့ သန္ဓိအစီအရင်ပြုမည့် အက္ခရာ၌ သရစသည် မှည့်ခြင်းကို “သရာဒိသညာယံ ကတာယံ” ဟု ဆိုသည်။ [သရာဒိသညာယံတိ ဧတ္ထ လောကအဂ္ဂပုဂ္ဂလောဏာဒိသု ပုရိမပဒေ အကာရာဒီနံ တန္နိဿယ ကကာရာဒီနန္တ တတ္ထောဒန္တာသရာအဋ္ဌာတိ သရသညာယ၊ သေသာ ဗျဉ္ဇနာတိ ဗျဉ္ဇနသညာယစ ကတာယ သတိတိ အတ္ထော”-ဋီကာ ။] နောက်နောက် ရုပ်များ၌လည်း ဤသို့ နာမည် မှည့်ရကြောင်းကို သိပါ။

အမှာ။ ။ ထိုသို့ နာမည်မှည့်ပြီးနောက် သန္ဓိစပ်ရာဌာန၌ ဗျည်းကို သရမှ ခွင်းလိုသောအခါ “ပုဗ္ဗမဓော၊ ပေ၊ ဝိယောဇယေ” ဟု ပရိဘာသာ လာသောကြောင့်ဟု ဆို၍လည်းကောင်း၊ ဤ ပရိဘာသာသုတ်ကို မဆိုဘဲလည်းကောင်း “အသရမှ (ကံ)ဗျည်းကို ခွင်း” ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ပုဗ္ဗမဇော၊ ပေ၊ ဝိယောဇယေ။ ။[သရေနာတိ-သရေနဉ္စ နာဝိဘတ်
သည်။ နိဿက္ကေ-အပါဒါန်အနက်၌၊ ကရဏဝစနံ-ကရိုဏ်းဝိဘတ်တည်း၊
ဝါ-တစ်နည်း၊ သဟာဒိယောဂေ-သဟာဒိယောဂအနက်၌၊ ကရဏဝစနံ-
တည်း၊] သန္တိကပ္ပေ-သန္တိကျမ်း၌၊ ဝါ-သန္တိကိုပြုရာ၌၊ [“သန္တိတဗ္ဗေ-သန္တိစပ်
သင့်ရာ၌” ဟု သီဟိုဠ်မူရီ၏၊ သဒ္ဓါနေပုံ မကောင်းလှ၊] သရသဟိတ်-သရနှင့်
တကွဖြစ်သော၊ ပုဗ္ဗဗျူခနံ-ကို၊ အနတိက္ကမန္တော-အစဉ်ကို မရန်ကျော်ဘဲ၊
အဓောဋီတံ-ကို လည်းကောင်း၊ အဿရဉ္စ-ကို လည်းကောင်း၊ ကတွာ-၍၊

သရေနာတိ၊ ပေ၊ သဟယောဂေ ဝါ။ ။ဤစကားသည် သုတ်ကို အစဉ်အတိုင်း
ဖွင့်သောစကား မဟုတ်၊ သရေနအတွက် အထူးမှတ်ဖွယ်ရှိသောကြောင့် ကြားညှပ်၍
ပြအပ်သော အမှာစကားချပ်သာ၊ “သုမုတ္တာ မယံ တေန မဟာသမဏေန=ငါတို့သည်
ထိုရဟန်းကြီးမှလွတ်ကြကုန်ပြီ” ဟူရာ၌ နာဝိဘတ်သည် ကတ္တရိ စသုတ်၌ စသဒ္ဓါ
ဖြင့် အပါဒါန်အနက်၌ သက်ရသကဲ့သို့ ထို့အတူ “သရေန ဝိယောဇယေ”၌
နာဝိဘတ်လည်း အပါဒါန်အနက်၌ သက်ရကြောင်း ပြလို၍ “နိဿက္ကေ ကရဏဝစနံ” ဟု
မိန့်သည်၊ ဤအလို “သရေန-သရမှ၊ ဝိယောဇယေ-ခွင်းရာ၏” ဟု ပေး။

တစ်နည်း။ ။ “သဗ္ဗေဟိ ဝိယေဟိ မနာပေဟိ နာနာဘာဝေါ=အားလုံး
ချစ်မြတ်နိုးအပ်သူတို့နှင့်+အသီးအခြား ဖြစ်ရခြင်း” ဟူရာ၌ နာဝိဘတ်သည်
သဟာဒိယောဂေ စသုတ်ဖြင့် သဟာဒိယောဂအနက်၌ သက်ရသကဲ့သို့ ထို့အတူ ဤ
သရေန၌ နာလည်း သဟာဒိယောဂအနက်၌ သက်ရသည်ဟု ပြလို၍ “သဟယောဂ
ဝါ” ဟု တစ်နည်း ပြပြန်သည်၊ ဤအလို “သရေန-သရနှင့်၊ ဝိယောဇယေ-
မယှဉ်စေရ၊ ဝါ-ခွဲရာ၏” ဟု ပေး၊ ဝိယောဇယေ၌ ဝိပုဗ္ဗ ယုဇောတ် ကာရိတ်
ဇောပစ္စည်း ကျေ၊ ဇယျဝိဘတ်ကို ဧ ပြု၊ ဝိသဒ္ဓါသည် “ဉာဏဝိပယုတ္တံ” ၌ကဲ့သို့
ပဋိသေခအနက်ဟောတည်း၊ ထို့ကြောင့် “မယှဉ်စေရ” ဟူသော သဒ္ဓါနက်နှင့်ကား
“သရေန-သရနှင့်” ဟု ပေးရသော သဟာဒိယောဂနက်က သာ၍ လိုက်ဖက်ပေသည်။

မှတ်ချက်။ ။ သဟယောဂ၊ သဟာဒိယောဂ၊ သဟတ္ထဟု ဥမျိုး ခွဲပြရာ၌
“သဟာပိ ဂဂ္ဂေန” သည် သဟယောဂ၊ “သဒ္ဓိံ တိက္ခသံယေန” သည် သဟာဒိယောဂ၊
“ဒေဝဒတ္တော ကောကာလိကေန” သည် သဟတ္ထ၊ ဤသို့ ပုံစံ ဥမျိုး ကွဲသော်လည်း
ရူပသိဒ္ဓိဆရာကား သဟာဒိယောဂေ စ သုတ်၌လည်း ထိုသို့ ဥမျိုး ခွဲ၍မပြသောကြောင့်
သဟာဒိယောဂကိုပင် “သဟယောဂ ဝါ” ဟု ဆိုထားဟန်တူသည်။

သန္တိကပ္ပေ၊ ပေ၊ ဝိယောဇေတမ္ပံ။ ။ဤကား သုတ်၏အနက်ကိုဖွင့်သော ပုထို
တည်း၊ သုတ္တပုထိုစသည်ကို ခွဲကြည့်ပါ၊ “သန္တိကပ္ပေ သရသဟိတ် ပုဗ္ဗဗျူခနံ သရတော
ဝိယောဇယေ” ဟု ပုဒ်ချင်းဆက်၍ “သန္တိကို ပြုစီရင်ရာဌာန၌ (က)ကဲ့သို့ သရနှင့်တကွ
ဖြစ်နေသော ရှေ့ဗျည်းကို (သရတခြား ဗျည်းတခြားဖြစ်အောင်) သရမှ ခွဲလိုက်
ခွင်းလိုက်ပါ” ဟုလို့၊ “အနတိက္ကမန္တော အဓောဋီတံ အဿရံ စ ကတွာ ဝိယောဇယေ” ဟု

သရတော-မှ၊ ဝိယောဇေယေ-ခွင်းရာ၏၊ လူတိ-ဤပရိဘာသာသုတ်ကြောင့်၊ သရတော-မှ၊ ဗျဉ္ဇနံ-ကို၊ ဝိယောဇေတဗ္ဗံ-ခွင်းရာ၏၊ စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤပုတ္တိ၌၊ အဿရဂ္ဂဟဏသာမတ္ထိယေန-အဿရံသဒ္ဓါ၏ အစွမ်းသတ္တိကြောင့်၊ ဗျဉ္ဇနန္တိ-ဗျဉ္ဇနံဟူသော အဖွင့်ကို၊ လဒ္ဓံ-ရအပ်၏။ (၁၀) ။

(၁၃) သရာ သရေ လောပံ။ ။ပရေ-နောက်၌၊ ဌိတေ-တည်သော၊ သရေ-သရကြောင့်၊ သဗ္ဗေပိ-အလုံးစုံလည်းဖြစ်ကုန်သော၊ သရာ ခေါ-သရတို့သည်၊ လောပံ ပပေါ့၏ိ။ [လောပေါတိ-လောပေါဟူသည်၊ အဒဿနံ-

ပုဒ်ချင်းဆက်ထားပြီးလျှင် လောကဂ္ဂ၌ ကဗျည်းကို သရမှ ခွင်းသောအခါ “အနတိက္ကမန္တော”အရ “အစဉ်ကို မစုန်ကျော်ဘဲ(က်ဗျည်းကိုလော၏ရှေ့သို့ကျော်မသွားစေဘဲ)ခွင်းပါ”ဟုလည်းကောင်း၊ “အစောဋ္ဌိတံကတွာ”အရ “ရှေ့ဟူသောအောက်၌ထား၍ ခွင်းပါ” ဟုလည်းကောင်း၊ “အဿရံ ကတွာ”အရ “သရမပါစေဘဲ ဗျည်းချည်းသက်သက် ခွင်းပါ”ဟုလည်းကောင်း အဓိပ္ပာယ်မှတ်ပါ။ အကျယ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှု။

ဧတ္ထ စ၊ ပေ၊ လဒ္ဓံ။ ။သုတ်၌ ဗျဉ္ဇနံသဒ္ဓါမပါဘဲ “ပုဗ္ဗံ”ဟူသော ဆိုပါလျက်ပုတ္တိ၌ “ပုဗ္ဗဗျဉ္ဇနံ”ဟု ဗျဉ္ဇနံသဒ္ဓါကို ထည့်၍ ဖွင့်ထားရာဝယ် ဗျဉ္ဇနံကို အဘယ်မှ ရအပ်သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဧတ္ထ၊ ပေ၊ လဒ္ဓံ”ဟု မိန့်၊ သုတ်၌ ဗျဉ္ဇနံဟု မပါသော်လည်း “မစောဋ္ဌိတမဿရံ”၌ အဿရံသဒ္ဓါ၏ အစွမ်းကြောင့် ဗျဉ္ဇနံဟု ရအပ်ပါသည်-ဟူလို၊ သဒ္ဓါတို့၌ တိုက်ရိုက်ပြအပ်သောအနက်၊ သာမတ္ထိယအားဖြင့် ရအပ်သောအနက် ဟု ၂မျိုး ရှိ၏။ [သမတ္ထဿ-ပြစွမ်းနိုင်သော သဒ္ဓါ၏+ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်း သတ္တိတည်း၊ သာမတ္ထိယံ-တ္ထိ။]

ထင်ရှားစေအံ့-“နင်-မဟုတ်”ဟူသော စကား၌ “နင်-မဟုတ်ခြင်း”သည် တိုက်ရိုက်ပြအပ်သော အနက်တည်း၊ “နင်-မဟုတ်လျှင်+ငါ”ဖြစ်ရကား “ငါ”ဟူသော အနက်သည် သာမတ္ထိယအားဖြင့် သိရသောအနက်တည်း၊ ဤသုတ်၌ကား “အဿရံ-သရမရှိ”ဟူသော အနက်သည် တိုက်ရိုက်ပြအပ်သော အနက်တည်း၊ “သရမရှိသော အရာ”ဟူသည် ဗျည်းသာဖြစ်သင့်ရကား “ဗျည်း”ဟူသောအနက်မှာ အဿရံသဒ္ဓါ၏ သာမတ္ထိယအားဖြင့် သိရသောအနက်တည်း၊ ထိုအဿရံသဒ္ဓါ၏ သာမတ္ထိယကြောင့် သုတ်၌ပါသော ပုဗ္ဗံပုဒ်ကို ဗျဉ္ဇနံဟု အပိုထည့်၍ ဖွင့်နိုင်သည်-ဟူလို။ [ဤသာမတ္ထိယကို ဋီကာ၌ “အညထာနုပပတ္တိ”ဟု ဖွင့်၏၊ အညထာ-ဗျည်းဟူသော အနက်မှတစ်ပါး သရဟူသောအနက်၏+အနုပပတ္တိ-မသင့်ခြင်း၊ “အဿရံ-သရမရှိသော၊ ပုဗ္ဗံ-ရှေ့သရ”ဟု ဆိုလျှင် မသင့်၊ “အဿရံ-သရမရှိသော၊ ပုဗ္ဗံ-ရှေ့ဗျည်း”ဟု ဆိုမှသာ သင့်သည်-ဟူလို။]

(၁၃) လောပေါတိ အဒဿနံ အနုစွာရဏံ။ ။ဤစကားကား သရာ သရေ လောပံ၌ လောပပုဒ်၏ အဖွင့်တည်း၊ ထိုသို့ဖွင့်ရာဝယ် လောပေါ၏ သဒ္ဓါအနက်ကိုဖွင့်ခြင်း မဟုတ်၊ အဓိပ္ပာယ်အနက်ကိုသာ ဖွင့်ခြင်းတည်း၊ ထိုတွင် အဒဿနံသည် ရေးထားသော

မမြင်ရခြင်းလည်းကောင်း၊ အနုစွာရဏံ-မရွတ်ဆိုရခြင်းလည်းကောင်းတည်း၊
 ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ သရာတိ-သရာဟူသောသဒ္ဒါသည်၊ ကာရိယိနိဒ္ဒေသော-
 ကာရိယိကို ညွှန်ပြသောသဒ္ဒါတည်း၊ ပန-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤသရာဟူသော
 ပုဒ်၌၊ ဗဟုဝစနံ-ဗဟုဝစံဝိဘတ်သည်၊ ဧကေကသ္မိ-တစ်လုံးတစ်လုံးသော၊
 သရေ-သရ်သည်၊ ပရေ-နှောင်းလတ်သော်၊ ဗဟူနံ-များစွာသောသရတို့၏။

ပြယုဂ်ကို ရည်ရွယ်သောစကားတည်း၊ “လောက+အဂ္ဂ”ဟု ရေးသားထားရာ၌ က၏
 အသရကို ဤသုတ်ဖြင့် ချေလျှင် အသရကို မမြင်ရတော့ပြီ-ဟူလို၊ အနုစွာရဏံကား
 နှုတ်ဖြင့်ရွတ်အပ်သော ပြယုဂ်ကို ရည်ရွယ်သော စကားတည်း၊ ရှေ့အသရကို
 ချေလိုက်သည့်အခါ ထိုအသရကို မရွတ်ရတော့ပြီ-ဟူလို၊ [သက္ကတဦးကား လောပေါ၏
 ပရိယာယ်ကို “အဒဿနံ အနုစွာရဏံ”အပြင် “အဿဝနံ-မကြားရခြင်း၊ အနုပလဒ္ဒိ-
 မရခြင်း၊ အဘာဝေါ-မရှိခြင်း၊ ဝိနာသော-ပျက်စီးခြင်း”ဟုလည်း ဆိုသေး၏။]

သရာတိ ကာရိယိနိဒ္ဒေသော။ ။ကာရိယသဒ္ဒါသည် “ပြုဖွယ်=စီရင်ဖွယ်=
 ပြုစရာ=စီရင်စရာ”ဟူသော အနက်ကို ဟော၏။ ထိုပြုစရာ စီရင်စရာရှိသော အက္ခရာ
 သည် ကာရိယိမည်၏။ [ကတ္ထဗ္ဗန္တိ ကာရိယံ-ပြုဖွယ်၊ ကာရိယံ ယဿ အတ္ထိတိ
 ကာရိယိ၊ ဤကာရိယိကိုပင် “ကာရီ”ဟုလည်း ခေါ်၏။ “အနိဋ္ဌိတံ ပဒံ ကာရီ”စသည်
 တည်း၊] လောက+အဂ္ဂပုဂ္ဂလော၌ က၏မီရာ အသရသည် ချေမှုကို ပြုဖွယ်ရှိရကား
 ကာရိယိတည်း။ သုတ်၌ပါသော သရာကား ထိုကာရိယိကို ညွှန်ပြသော သဒ္ဒါတည်း။

ဗဟုဝစနံ ပနက္ခန္ဓာ ပေ၊ ဉာပနက္ခန္ဓံ။ ။နိမိတ်ကို ညွှန်ပြရာ၌(သရေဟု) ဧကဝုစံ
 ဖြင့် ညွှန်ပြသကဲ့သို့ ကာရိယိကို ညွှန်ပြရာ၌ “သရေ”ဟု ဧကဝုစံဖြင့် မညွှန်ပြဘဲ
 “သရာ”ဟု ဗဟုဝစံဖြင့် ညွှန်ပြခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ
 သောကြောင့် “ဗဟုဝစနံ”စသည်ကိုမိန့်၊ သရာဟု ဗဟုဝစံဖြင့် ညွှန်ပြခြင်းသည်
 “နောက်၌ သရတစ်လုံး နှောင်းလျှင် ရှေ့၌ သရအများကို ချေနိုင်၏”ဟု သိစေရခြင်း
 အကျိုးရှိသည်၊ ဥပမာ-သခတော ဂဿေဝါသုတ်၌ “ဂဿ+ဧ”ဟု ဖြစ်၏။ ထိုဧကို
 “အ အာ ဣ ဤ ဧ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ ဤသုတ်ဖြင့် နောက် ဧ ကြောင့် ရှေ့ အ အာ ဣ ဤ
 ငှလုံး (သရအများ)ကို ချေခြင်းကဲ့သို့တည်း။ [“ဧတ္ထ စ သရေသုတိ အဝတ္တာ သရေတိ
 ဝစနံ ဧကေကသ္မိ ယေဝါတိ ဉာပနက္ခန္ဓံ၊ ယဒိဧဝံ သရေတိ အဝတ္တာ ကသ္မာ သရာတိ
 ဝတ္ထံ၊ ဧကဒ္ဒိတိစတုနန္တိ လောပေါ ဟောတိတိ ဉာပနက္ခန္ဓံ”]-ဇျာသ။]

သရာ ယန္တိ သရေ လောပံ၊ ဧကော ဒွေ စတုရော တယော၊
 နသိ ယန္တိ ဥပေယျာသိ၊ ဂဿေဝါတိ နိဒဿနံ။

သရေ-နောက်သရတစ်လုံးကြောင့်၊ ဧကော ဒွေ စတုရော တယော- ၁,၂,၄,၃ဖြစ်
 ကုန်သော၊ သရာ-တို့သည်၊ လောပံ-သို့၊ ယန္တိ-ရောက်ကုန်၏၊ နသိ၊ ယန္တိ၊
 ဥပေယျာသိ၊ဂဿေဝါတိ-နသိ၊ ပေ၊ ဂဿေဝါတို့ကား၊ နိဒဿနံ-(ရသင့်သလို ယူရမည်)

လောပဉာပနတ္ထံ-ကျေနိုင်ပုံကို သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏။ သရေတိ-သရေဟူသော သဒ္ဓါသည်။ နိမိတ္တနိဒ္ဒေသော-နိမိတ်ကို ညွှန်ပြသောသဒ္ဓါတည်း။ စ-ဆက်ဦးအံ့။ အယံ-ဤ သတ္တမိဝိဘတ်သည်။ နိမိတ္တသတ္တမိ-နိမိတ်အနက်၌ သက်သော သတ္တမိဝိဘတ်တည်း။ နိမိတ္တောပါဒါနုသာမတ္ထိယတော-နိမိတ်ကို ယူရခြင်း၏ အစွမ်းကြောင့်၊ ဝဏ္ဏကာလဗျဝဒါနေ-ဝဏ္ဏခြားရာ၊ ကာလခြားရာ၌၊ သန္ဓိ ကာရိယံ-သန္ဓိပြုဖွယ်သည်။ န ဟောတိ-မဖြစ်။

ဥဒါဟရဏံတည်း။ [သဒ္ဓနိတိ၌ ရှေ့ပုံစံ၃ခုကိုသာ ပြ၍ “အများဆုံး ၃လုံးကိုသာ ချေနိုင်၏” ဟု ဆို၏။ နျာသ၌ နောက်ဆုံးပုံစံကို ပြ၍ ၄လုံးချေအထိ ဆိုသည်။ ထိုတွင် “နသိ=န+အသိ” နှင့် အသရတစ်လုံးကျေ၊ “ယန္တိ=ယာဓာတ်, အပစ္စည်း, အန္တိ (ယာ+အ+အန္တိ)” ယာ၌ အာနှင့်အပစ္စည်း ၂လုံးကျေ၊ “ဥပေယျာသိ=ဥပ+ဣဓာတ်+ အပစ္စည်း, ဧယျာသိ” ပ၌ အနှင့်ဣ အ, သရ၃လုံးကျေ။ ဂဿေဝါ၌ ဧဝံ သရ၄လုံး ကျေပုံကိုပြခဲ့ပြီ။ ကြွင်းသောမှတ်ဖွယ်ကို ထို သခတော ဂဿေဝါသုတ်ကျမှ ပြဦးမည်။]

သရေတိ နိမိတ္တနိဒ္ဒေသော။ ။သရာ၏ အနက်ကို ပြပြီး၍ သရေ၏အနက်ကို ပြလိုသောကြောင့် “သရေတိ” စသည်ကို မိန့်။ “လောက+အဂ္ဂ” ၌ နောက်သရသည် ရှေ့သရကို ချေရခြင်း၏ အကြောင်းတည်း။ ထိုအကြောင်းကို ပါဠိလို “နိမိတ္တ” ဟု ခေါ်၏။ သရေသည် ထိုနိမိတ်ကို ညွှန်ပြသောသဒ္ဓါတည်း။ [“ကမ္မကရဏနိမိတ္တတ္ထေသု သတ္တမိ” သုတ်ဖြင့် နိမိတ်အနက်၌ သက်စေ၍ “သရေ-သရကြောင့်” ဟု အနက်ပေးရသည်။]

နိမိတ္တောပါဒါနု၊ ဝေ၊ န ဟောတိ။ ။နိမိတ်ဟူသည် အကြောင်းတည်း။ လောပံ အရ ကျေခြင်းကား အကျိုးတည်း။ အကြောင်းနှင့်အကျိုးဟူသည် တစ်စုံတစ်ခု အကွယ်အကာမရှိထိုက်။ အကွယ်အကာ ရှိနေသေးလျှင်လည်း အကြောင်းအကျိုးအစစ် မဖြစ်နိုင်။ သို့ဖြစ်၍ သရေဟူသော သတ္တမိနိမိတ်၏ သာမတ္ထိယ(အစွမ်း)ကြောင့် ဝဏ္ဏ ဖြစ်စေ၊ ကာလဖြစ်စေ ကွယ်ကာနေလျှင် အကျိုးဖြစ်သော သန္ဓိဆိုင်ရာကိစ္စ မဖြစ်နိုင်။ [ဆရာတို့ကား သတ္တမိနိမိတ်အတွက် အဓိပ္ပာယ်တစ်မျိုး ပြောကြသေး၏။]

ဝဏ္ဏခြား၍ သန္ဓိ မဖြစ်ပုံ။ ။အက္ခရာခြားနေလျှင် ထိုအက္ခရာ၏ရှေ့+နောက်၌ ရှိသော အက္ခရာသရများ သန္ဓိစပ်လိုမဖြစ်။ ပုံစံကား-“သကိ ဧဝ” တည်း။ ဤ၌ ကိ ဝယ် (ဣ) သရနှင့် ဧ သရတို့၏ အကြား၌ နိဂ္ဂဟိတ်တည်းဟူသော ဝဏ္ဏခြားနေ၏။ သို့ဖြစ်၍ နောက် ဧ ကြောင့် ရှေ့ဣ ကို ချေခြင်းဟူသော သန္ဓိကိစ္စ မဖြစ်နိုင်။ ထိုသို့ မချေနိုင်လျှင် ကကို ဧသို့ကပ်၍ “သကေဝ” ဟု မဖြစ်နိုင်မှမှာ ဆိုဖွယ်ရာ မရှိပြီ။ ထို့ပြင် ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်ဖြင့် ဣကို ယပြုခြင်းဟူသော သန္ဓိကိစ္စလည်း မဖြစ်နိုင်သဖြင့် ယကို ဧသို့ကပ်၍ “သကျေဝ” ဟု မဖြစ်နိုင်မှမှာလည်း ဆိုဖွယ်ရာ မရှိပြီ။ နိဂ္ဂဟိတ်ကို ကွစိ လောပံသုတ်ဖြင့် ချေပြီးသောအခါ၌ကား ဝဏ္ဏမခြားတော့ သဖြင့် အလိုရှိသလို “သကေဝ, သကျေဝ” ဟု ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ကာလခြား၍ သန္နိမဖြစ်ပုံ။ ။ကာလဟူသည် ရွတ်ဆိုသောအခါ ရပ်တန့်ချိန် တည်း၊ “အချို့က ရွတ်ရာကာလ”ဟု ပြောကြ၏။ အမှန်မှာ ရွတ်ရာကာလမဟုတ်၊ ရွတ်ဆိုစဉ် ရပ်တန့်ချိန်ကာလသာတည်း၊ ချဲ့ဦးအံ့-ဂါထာရွတ်ရာ၌ ၄ပါဒရှိသည်တွင် ရှေ့ပါဒကို ရွတ်ပြီးလျှင် ထုံးစံရှိသလောက် ရပ်တန့်ရမည်။ တစ်ဆက်တည်း(တောက် လျှောက်) ရွတ်မသွားရ၊ ထိုသို့ ရပ်တန့်ရမည့် နေရာဝယ် သန္နိစပ်ထားလျှင်(အစပ်ဖြစ်၍ ရပ်တန့်ခွင့်မရ) တစ်ဆက်တည်း ရွတ်ရတော့မည်ဖြစ်သောကြောင့် အလင်္ကာကျမ်းလာ “ယတိဟိန္ဒ”အပြစ်ဒေါသ ရောက်၏။ ထို့ကြောင့် ဂါထာတို့ဝယ် ဒုတိယပါဒအဆုံးနှင့် တတိယပါဒ၏ အစ၌ ရပ်တန့်ရာ ကာလခြားသောကြောင့် သန္နိကိစ္စ မဖြစ်။

ပုံစံကား-“သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿတိ၊
 အထ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဒုက္ခေ၊ သေ မဂ္ဂေါ ဝိသုဒ္ဓိယာ”တည်း။

ဤဂါထာ၌ ပဿတိဝယ် အနည်းငယ် ရပ်နားပြီးမှ “အထ နိဗ္ဗိန္ဒတိ”စသည်ကို ဆက်၍ ရွတ်ရမည်ဖြစ်သောကြောင့် ရပ်တန့်ရာကာလ ခြားနေသည့်အတွက် တိ၌ ဣကို ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်ဖြင့် ယပြုခြင်းဟူသော သန္နိကိစ္စ မဖြစ်နိုင်၊ ထိုသို့ မဖြစ်နိုင်လျှင် ယကို အသရသို့ကပ်၍ “ပဿတုထ”ဟူသော ဒုတိယ သန္နိကိစ္စမှာ ဆိုဖွယ်ရာမရှိ။

မှတ်ချက်။ ။ဤ “ပဿတိ+အထ”တို့၌ သရာ သရေ လောပံသုတ် အစီအရင် မပါ၊ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်၌ လိုက်လာသော သရေနိမိတ်၏ သာမတ္ထိယကြောင့် ဣကို ယပြုခြင်း၏ မဖြစ်ကြောင်းကိုပြသော ပုံစံတည်း၊ သို့ဖြစ်၍ သတ္တမိနိမိတ်ဖြင့် ပြသမျှ သုတ်တိုင်းဝယ် ဝဏ္ဏဖြစ်စေ၊ ကာလဖြစ်စေ ခြားကွယ်နေရာ၌ ချေမှု သန္နိသာ မက အခြားသန္နိကိစ္စများလည်း မဖြစ်နိုင်ဟုချည်း မှတ်ပါ။

မောဂ္ဂုလ္လာန် ပဋိကာ။ ။“သရော လောပေါ သရေ”သုတ်၏ ပဋိကာ၌ကား “သရေတိ-ဩပသိလေသိကာဓာရသတ္တမိ”ဟုဆို၍ ဤရူပသိဒ္ဓိ၏ “နိမိတ္တသတ္တမိ” ဟူသောစကားကို ပယ်ရှားလေ၏။ ပဋိကာအလို “သရေ-သရနောင်းရာ၌”ဟု အာဓာရ အနက်ပေး၊ အာဓာရ၄မျိုးတွင်လည်း “ဥက္ကလိယံ အာဓာမော တိဋ္ဌတိ=ထမင်းအိုး၌ ထမင်းရည်တည်၏”ဟူရာဝယ် အာဓာရဖြစ်သော ထမင်းအိုးသည် အာဓေယံ ထမင်းရည် ၏ ကပ်ငြိတည်ရာ ဖြစ်သကဲ့သို့ ထို့အတူ သရေအရ နောက်သရလည်း သရောအရ ရှေ့သရ၏ (အကြားမလပ် ငြိကပ်တည်နေရာ) ဩပသိလေသိကာဓာရသာ ဖြစ်ထိုက်၏။ ဤဩပသိလေသိကာဓာရ၏ သတ္တိကြောင့် ဝဏ္ဏခြားရာ ကာလခြားရာတို့၌ အကြား အလပ် ရှိနေရကား သန္နိအစီအရင်ဟူသမျှ မဖြစ်ဟု ဆိုလိုသည်။ ထိုတွင် ကာလခြားရာ ပုံစံ၌ ဂါထာအရာသာမက “ကတမာဓာနန္ဒ+အနိစ္စသညာ”ကဲ့သို့သော စုဏ္ဏိယပုံစံ၌လည်း “ကတမာဓာနန္ဒ”ဟု ရွတ်ပြီးလျှင် တန့်ရပ်နားနေရဦးမည်ဖြစ်၍ ကာလခြားလျက် ရှိသောကြောင့် “နန္ဒာနိစ္စာ”ဟု နောက်ပုဒ်နှင့် သန္နိကိစ္စ မဖြစ်ဟု မိန့်သေး၏။

[ဆောင်] ဩပသိလေ၊ တစ်တွေ့နိမိတ္တ၊ သတ္တမျှကြောင့်၊ ဝဏ္ဏအက္ခရာ၊ ခြားလေ ရာနှင့်၊ ဂါထာ စုဏ္ဏိယ၊ ဟူသမျှပင်၊ ရွတ်ဆိုစဉ်ဝယ်၊ ရပ်တန့်ဖွယ် နား၊ ကာလခြားမှု၊ မှတ်သားသန္နိ မဖြစ်တည်း။

လောပံတိ-လောပံဟူသော သဒ္ဓါသည်။ ကာရယနိဒ္ဒေသော-ကာရိယကို ညွှန်ပြသောသဒ္ဓါတည်း။ ပန-ဆက်ဦးအံ့၊ ဥပရိ-အထက်(ဝါပရော အသရူပါ) သုတ်၌။ ပရလောပဝိဓာနတော-နောက်သရ ကျေခြင်းကို စီရင်ခြင်းကြောင့်။ ဣဒံ သုတ္တံ-ဤ(သရာ သရေ လောပံ)သုတ်ကို။ ပုဗ္ဗလောပဝိဓာနံတိ-ရှေ့သရ ကျေခြင်းကို စီရင်သောသုတ်ဟူ၍။ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-မှတ်ထိုက်၏။ ဧဝံ-ဤသို့လျှင်။ သဗ္ဗတ္ထ- အလုံးစုံသော၊ သတ္တမိနိဒ္ဒေသေ-သတ္တမိဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြရာ၌။ ပုဗ္ဗဿေဝ- ရှေ့အက္ခရာ၏သာလျှင်။ ဝိဓိ-အစီအရင်တည်း။ ပရဿ-နောက်အက္ခရာ၏။ ဝိဓာနံ-အစီအရင်သည်။ န-မဟုတ်။ ဣတိ-သို့။ ဝေဒိတဗ္ဗံ-သိထိုက်၏။ (၁၂)။

(၁၄) အဿရံတိ-အဿရံပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊ အစောဋ္ဌိတန္တိ စ- သည်လည်းကောင်း၊ ဝတ္တတေ၊ သိလိဋ္ဌကထာနေ-ပြေပြစ်သောပုဒ်ကို ဆိုလိုလတ် သော်၊ ပရိဘာသမာဟ။

နယေ ပရံ ယုတ္တေ။ ။ယုတ္တေ-ဆောင်ကပ်သင့်သော၊ ဌာနေ-ဌာန၌၊ သရရဟိတံ-သရမှကင်းသော၊ အစောဋ္ဌိတံ-အောက်၌တည်သော၊ ဗျဉ္ဇနံ-ကို၊ ပရက္ခရံ နယေ၊ ဣတိ-ဤ ပရိဘာသာသုတ်ကြောင့်၊ ပရနယနံ-နောက် အက္ခရာသို့ ဆောင်ကပ်ခြင်းကို၊ ကာတဗ္ဗံ-ပြုရာ၏၊ ဝါ-ပြုလေ။

လောပန္နိ ကာရိယနိဒ္ဒေသော။ ။သရာ သရေပုဒ်တို့၏ အနက်ကိုပြုပြီး၍ လောပံ ပုဒ်၏ အနက်ကို ပြလိုသောကြောင့် လောပန္နိစသည်ကို မိန့်၊ “ချေခြင်း”ဟူသော အစီအရင်သည် “ချေမှုကို ပြုလုပ်ခြင်း”ဟူသော ကာရိယတည်း။ ထို့ကြောင့် လောပံ ပုဒ်သည် ကာရိယ (အပြုအစီအရင်)ကို ညွှန်ပြသောသဒ္ဓါဖြစ်သည်။ [“အနိဋ္ဌိတံ ပဒံ ကာရီ” စသော ဂါထာကို ကစွည်းဋီကာမှာ ရှု။]

ဣဒံ၊ ပေ၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ။ကျမ်းဂန်တို့၌ ရုက္ခာရူဠ (သစ်ပင်တက်ပုံ)နည်းအားဖြင့် မရောက်သေးသော အဖို့ကို “ဥပရိ”ဟု ဆို၍ ရောက်ပြီးအဖို့ကို “ပောဋ္ဌာ”ဟု ဆို၏။ ထို့ကြောင့် ဥပရိဖြင့် ဝါပရောသုတ်ကို ပြသည်ဟု မှတ်ပါ။ ဝါပရောသုတ်က နောက် သရကို စီရင်ဖို့ရာ “ပရော”ဟု တိုက်ရိုက်ဆိုထားသောကြောင့် ဤသုတ်၌ “ပုဗ္ဗ”ဟု မပါသော်လည်း ရှေ့သရကို စီရင်သောသုတ်ဟု သိထိုက်သည်-ဟုလို။

မှတ်ချက်။ ။“ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ”ဟု တဗ္ဗပစ္စည်းဖြင့် ပြသမျှ၌ “အပ်”ဟု မပေးဘဲ “ထိုက်”ဟု ပေးသင့်သောအရာသာ များ၏။ ဘာကြောင့်နည်း-စာသင်သား တို့၏ သိခြင်း မှတ်ခြင်း ကြိုယာသည် အပ်၍ ကပ်၍ မနေသေးဘဲ သိသင့် သိထိုက်ရုံ မျှသာ ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ဝေဒိတဗ္ဗံ=သိထိုက်၏”ဟု ပေးပါသည်။

(၁၄) သိလိဋ္ဌကထာနေ ပရိဘာသမာဟ။ ။ သန္နိစပ်ထားအပ်သော ပုဒ်သည် ရွတ်ဆိုရာ၌ ချောမော၏။ ထိုသို့ ပြေပြစ် ညက်ညော ချောမောစွာ ရွတ်ဆိုစေလိုသည့် အရာဝယ် ရှေ့ဗျည်းကို နောက်အက္ခရာသို့ကပ်၍ သန္နိစပ်ဖို့ရာ ဤ “နယေ ပရံ ယုတ္တေ”

ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ ယုတ္တဂ္ဂဟဏံ-ယုတ္တသဒ္ဒါသည်၊ နိဂ္ဂဟိတနိသေဓနတ္ထံ-
 နိဂ္ဂဟိတကို တားမြစ်ခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ အက္ကောစ္ဆိမံ အဝဓိမံ
 တျာဒိသု-အက္ကောစ္ဆိမံ အဝဓိမံ အစရှိသော ပြယုက်တို့၌၊ ပရနယနသန္ဓေဟော-
 နောက်သရသို့ ကပ်ခြင်း၌ ယုံမှားဖွယ်သည်၊ န ဟောတိ-မရှိ၊ လောကဂ္ဂပုဂ္ဂလော၊
 ပေ၊ အသန္ဓေတ္ထ န ဒိဿန္တိ-လောကဂ္ဂပုဂ္ဂလော၊ ပေ၊ အသန္ဓေတ္ထ န ဒိဿန္တိ
 ပြီး၏။ (၁၁)။

သုတ်ကို မိန့်သည်၊ သရာ သရေ လောပံသုတ်ဖြင့် သရကို ချေပြီးသောအခါ ဗျည်း၌
 သရ မရှိတော့၊ ထိုကဲ့သို့ သရကင်း၍ အောက်၌တည်နေသော ဗျည်းကို နောက်အက္ခရာ
 သို့ ကပ်သင့်ရာဌာန၌ ဤသုတ်အရ ကပ်ပါ-ဟူလို။ [သုတ်၌ပါသော ပရံပုဒ်ကို
 “ပရသရံ”ဟု မဖွင့်ဘဲ “ပရက္ခရံ”ဟု ဖွင့်ရခြင်း၏အကြောင်းကို ကစွည်းဋီကာမှာ ရှု။]

ဧတ္ထ ယုတ္တဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ န ဟောတိ။ ။ “နယေ ပရံ”ဟုသာ မတည်ဘဲယုတ္တ
 သဒ္ဒါ ထည့်ခြင်းသည် အဘယ်အကျိုး ရှိပါသနည်း-ဟူသော မေးဖွယ်ကို ကိုယ်တိုင်
 ဖြေလိုသောကြောင့် “ဧတ္ထ ယုတ္တ၊ ပေ၊ နိသေဓနတ္ထံ”ဟု မိန့်သည်၊ ချဲ့ဦးအံ-နိဂ္ဂဟိတ
 သည် ရှေ့သရကိုသာ မှီလေ့ရှိသော ပုဗ္ဗာသယဗျည်းတည်း။ “အက္ကောစ္ဆိမံ+အဝဓိ”ဝယ်
 မံ၌ နိဂ္ဂဟိတကို နောက်(အ)သရသို့ ကပ်လျှင် နိဂ္ဂဟိတကရေ၊ သရက နောက်နေ
 သောကြောင့် ရွတ်ဖတ်၍ မဖြစ်တော့၊ ဤသို့လျှင် နိဂ္ဂဟိတနှင့် နောက်သရသည်
 သန္ဓိစပ်သင့်သော “ယုတ္တဌာန” မဟုတ်ဟု ယုတ္တေသဒ္ဒါဖြင့် နိဂ္ဂဟိတကို တားမြစ်၏။
 ထိုသို့ ယုတ္တသဒ္ဒါက တားမြစ်ထားသောကြောင့် “အက္ကောစ္ဆိမံ+အဝဓိ”ဝယ် မံ၌
 နိဂ္ဂဟိတကို နောက်(အ)သရသို့ ကပ်ရမှာလားဟု ယုံမှားခွင့်လည်း မရှိတော့။

ဤကား ရူပသိဒ္ဓိအလိုကျ ဖွင့်ပြသော အဓိပ္ပာယ်တည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိလည်း “ယုတ္တေတိ
 ကသ္မာ-အက္ကောစ္ဆိမံ”စသော ကစွည်းဝုတ္တိကို ကြည့်၍ ဖွင့်သောကြောင့် ကစွည်းဝုတ္တိ၏
 နောက်လိုက်သာဖြစ်၏၊ ထိုကစွည်းဝုတ္တိသည်ပင် သုတ်တည်သော အရှင်ကစွည်းထေရ်၏
 အဘော် မကျကြောင်းနှင့်တကွ ဗာလာဝတာရဋီကာဟောင်း ဆိုပုံကို ကစွည်း
 ဘာသာဋီကာမှာ ရှုပါ။

လောကဂ္ဂပုဂ္ဂလော၊ ပေ၊ န ဒိဿန္တိ-တို့ကား သရကင်းသော ဗျည်းကို နောက်
 အက္ခရာသို့ ကပ်သောအခါ “လောကဂ္ဂပုဂ္ဂလော”စသည်ဖြင့် ရုပ်ပြီးသည်ဟု ပြသော
 စကားတည်း၊ ထို့ကြောင့် အနက်အထူး မပေးဘဲ “ပြီး၏”ဟုသာ ပေးသည်။

မှာထားချက်။ ။ဤရူပသိဒ္ဓိကို လေ့လာကြသူတို့သည် ဤနေရာ၌ ရုပ်တန်၍
 ဆရာကိုယ်တိုင် (သို့မဟုတ် တပည့်တစ်ယောက်ယောက်က) ရုပ်တစ်ခုကို ပုဒ်ဖြတ်၍
 ရွတ်လျှင် တပည့်များက ပုဒ်စပ်ကို (စာအုပ်မကြည့်ဘဲ) သံပြိုင်ရွတ်ပါစေ၊ ဆရာက
 ပုဒ်စပ်ကို ရွတ်လျှင်လည်း ပုဒ်ဖြတ်ကို သံပြိုင်ရွတ်ပါစေ၊ အစဉ်အတိုင်း မဟုတ်ဘဲ
 ဟိုကျော် သည်ကျော်နှင့် ဆရာ တပည့် ရွတ်ပါ။

(၁၅) ယဿ+ဣဒါနိ၊ ပေ၊ ပါတော+ဧဝ၊ ဣတိ-ယဿ+ဣဒါနိ၊ ပေ၊ ပါတော+ဧဝ၊ ဟူကုန်သော၊ ဣဓ-ဤပြုယုဂ်တို့၌၊ ပုဗ္ဗလောပေ-ရှေ့သရကျေခြင်းသည်၊ သမ္မတ္ထေ-ရောက်လုလတ်သော်၊ သရေတိ-သရေဟူသောသဒ္ဓါသည်၊ အဓိကာရော-လိုက်သောသဒ္ဓါတည်း၊ ပန-ဆက်ဦးအံ့၊ ဣဓ-ဤသုတ်၌၊ အတ္ထဝသာ-အနက်၏အစွမ်းဖြင့်၊ ဝါ-အနက်နှင့် စပ်သဖြင့်၊ ဝိဘတ္တိဝိပရိဏာမော-ဝိဘတ်၏ ပြောင်းလွှဲခြင်းကို၊ (ကာတဗ္ဗော-ပြုထိုက်၏) ဣတိကဝတ္တ-ဤသို့ ပရိဘာသာပြု၍၊ သရေတိ စ-သရောဟူ၍လည်းကောင်း၊ သရမှာတိစ-သရမှာဟူ၍လည်းကောင်း၊ လောပန္နိ စ-လောပံဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဝတ္ထမာနေ-လိုက်လတ်သော်...

(၁၅) ယဿ+ဣဒါနိ၊ ပေ၊ ပါတော+ဧဝ။ ။“အသရနောင် ကျေပုံ၊ အသရနောင် ကျေပုံ”စသည်ဖြင့် ရှေ့သရတို့ကို အစဉ်အတိုင်းပြသော ပြုယုဂ်များတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ကထာ+ဧဝကာ” ပြုယုဂ်သည် “ဆာယာ+ဣဝ” နောက်၌ တစ်ဆက်တည်း ရှိရမည်၊ ယခု စာအုပ်များ၌ “မောဂ္ဂလ္လာနော+အာသိ ဗိဇကော” နောက်၌ ရှိသည်မှာ အစဉ်မတည့်၊ ထို့ပြင် “တေ+အသိ၊ မောဂ္ဂလ္လာနော+အာသိ” ဟု စာပျက်နေ၏၊ “တေ+အဝိ၊ မောဂ္ဂလ္လာနော+အာသိ” ဟု ရှိရမည်၊ ထိုသို့ ရှိသင့်ပုံကို ပါဠိအခြေရပြီး သူတိုင်း သိနိုင်ပါသည်။

ပုဗ္ဗလောပေ သမ္မတ္ထေ။ ။“ဝါပရော အသရူပါ” သုတ် မရှိလျှင် “သရာ သရေလောပံ” သုတ်က ရှေ့သရတို့ကို ချေလိမ့်မည်၊ ဘာကြောင့်နည်း...အခြားအစီအရင် မရှိလျှင် ရှိပြီးသုတ်က စီရင်ခွင့်ရှိသောကြောင့်တည်း၊ ဤသို့ သရာ သရေ လောပံသုတ်က ချေခွင့်ရှိသည်ကို “ပုဗ္ဗလောပေ သမ္မတ္ထေ” ဟု ဆိုသည်၊ “သမ္မတ္ထေ” ဟု ဆိုသောကြောင့် “ရောက်ပြီးပြီ” ဟု မမှတ်ရ၊ “ရှေ့သရ၏ကျေခြင်းသည်+ရောက်ရတော့မလို၊ ရောက်လုရောက်လု ဖြစ်နေသည်” ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် “သမ္မတ္ထေ-ရောက်လုလတ်သော်” ဟု ရှေးဆရာတို့ အနက်ပေးကြသည်။

သရေတိ အဓိကာရော။ ။“အဓိကာရော” ဟု ဆို၍ လိုက်ရာ၌ နောက်တစ်သုတ်တည်းသို့သာ လိုက်သည်မဟုတ်၊ သူ၏ နယ်ပယ်ကုန်အောင် လိုက်ရိုးတည်း၊ ထို့ကြောင့် ရှေ့ “သရာ သရေ” သုတ်မှ သရေသဒ္ဓါသည် (ကစ္စ၌ကျမ်းလာ) ဒုတိယတစ်ခန်းလုံးကုန်အောင် လိုက်လိမ့်မည်၊ နောက်နောက်သုတ်များ၌ “သရေ” သဒ္ဓါလိုက်ကြောင်းကို အထူးမဆိုသော်လည်း ‘လိုက်မြဲလိုက်လာသည်’ ဟု မှတ်ပါ။

ဆက်ဦးအံ့-သရာ သရေ လောပံသုတ်မှ သရေတစ်ပုဒ်သာ လိုက်သည် မဟုတ်သေး၊ သရာ+လောပံတို့လည်း လိုက်လာ၏၊ ထိုသို့ လိုက်လာရာ၌ “အတ္ထဝသာ ဝိဘတ္တိဝိပရိဏာမော ကာတဗ္ဗော=ရောက်ရာသုတ်၏ အနက်နှင့်လျော်အောင် ဝိဘတ်ကို ပြောင်းလွှဲနိုင်သည်” ဟု ပရိဘာသာ ဆိုသောကြောင့် “အသရူပါ” ဟူသော ပဉ္စမိဝိဘတ်နှင့် သင့်တင့်အောင် “သရမှာ” ဟု ပဉ္စမိဝိဘတ် ပြောင်းလွှဲ၍လည်းကောင်း၊ “သရာ” မဟုတ်လည်း ဤ “ပရော” နှင့် သင့်တင့်အောင် “သရော” ဟု ဝိဘတ်ပြောင်း၍လည်းကောင်း လိုက်သည်။

ဝါ ပရော အသရူပါ။ ။အသမာနရူပမှာ-တူသောရုပ်သွင်ရှိသည်မဟုတ်သော သရမှာ-မှ၊ ပရော, သရော-သည်။ ဝါ-ပါဠိတော်မြတ် သတ်မှတ်အပ်ပြီးအတိုင်း၊ လောပံ ပပွေတိ၊ အသ-ထိုသရ၏၊ သမာနံ-တူသော၊ ရူပ-ရုပ်သွင်သည်၊ (အတ္တိ)၊ ဣတိ သရူပေါ-မည်၏၊ သရူပေါ-တူသော ရုပ်သွင်ရှိသော သရသည်၊ န-မဟုတ်၊ အသရူပေါ-တူသော ရုပ်သွင်ရှိသော သရမဟုတ်၊ အသဝဏ္ဏော-အသဝဏ္ဏသရတည်း။ (၁၃) ။

အမှာ။ ။“ပုဗ္ဗလောပသမ္ပတ္တေ”မှ သမ္ပတ္တပုဒ်နှင့် ဝတ္တမာနေပုဒ်တို့ စပ်ဖို့ရာ တိုက်ရိုက်မရှိ၊ သမ္ပတ္တ၏ စပ်ဖို့ရာ “သမ္ပတ္တေ-သော်၊ တံ-ထိုရှေ့သရ ကျေခြင်းကို၊ နိဝါရေတွာ-တားမြစ်၍”ဟုလည်းကောင်း၊ ဝတ္တမာနေ၏ စပ်ဖို့ရာ သုတ်အဖွင့် အဆုံး၌ “ပပွေတိ-၏၊ ဣတိ အတ္တော-ဤအနက်သည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏”ဟုလည်းကောင်း ထည့်၍ စပ်သင့်၏၊ နိဿယ၌ကား ရှုပ်နေမည်စိုး၍ မထည့်ဘဲ ထားသည်။

သမာနံ၊ ပေ၊ အသဝဏ္ဏော။ ။[သုတ်အဖွင့်မှာ ထင်ရှားပြီ။] ဤ“သမာနံ ရူပံ” စသည်ကား သုတ်၌ပါသော အသရူပါပုဒ်၏ ဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာတည်း။ ဤဝိဂ္ဂဟအရ သရူပ၌ သသည် သမာနပုဒ်ကို တေသု ဝုဒ္ဓိဖြင့် သပြု၍ပြီးသော “အတူ”အနက်ဟောပုဒ်ဟု သိသာ၏၊ ရူပအတွက်ကား မည်သည့်အနက်ဟု မသိသာသေး၊ သဒ္ဓနီတိ၌ “သုတိ=အသံ”ကို ရူပ၏အနက်ဟု ဆို၏၊ ထိုအဆိုကို ပရသမညာသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ၊ ဤ၌ကား “ရူပသဒ္ဓါသည် ရုပ်သွင်သဏ္ဍာန် အနက်ဟောတည်း”ဟု ယူ၍ “သရူပ-တူသော ရုပ်သွင်သဏ္ဍာန်ရှိသော သရ၊ အသရူပ-တူသောရုပ်သွင်သဏ္ဍာန်ရှိသော သရမှတစ်ပါးသော သရ”ဟု အနက်မှတ်ပါ၊ “န+သရူပေါ=အသရူပေါ”၏နောက်၌ “အသဝဏ္ဏော”ကား အသရူပေါ၏ အဘိဓေယျ(ဟောနက်ပြု)စကားတည်း၊ [“ပုဗ္ဗတိတိ ဗုဒ္ဓေါ-ဇိနော”ဟုရာ၌ ဇိနောသည် ဗုဒ္ဓေါသဒ္ဓါ၏ အဘိဓေယျ ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း။]

ဆက်ဦးအံ-ပရသမညာသုတ်၌ “ရဿသရာ၊ ပေ၊ သဝဏ္ဏာနာမ၊ တေ သရူပါတိပိ ဝုဇ္ဇန္တိ”ဟု “သဝဏ္ဏနှင့် သရူပကို သဘောတူ (ပရိယာယ်)ပုဒ်”ဟု ဆိုခဲ့သည် အားလျော်စွာ ဤသုတ်၌လည်း “အသဝဏ္ဏနှင့် အသရူပကို သဘောတူ ပရိယာယ်ပုဒ်”ဟု ဆိုလိုသည်၊ သို့ဖြစ်လျှင် ဤ၌ပါသော အသဝဏ္ဏနှင့် ကွစာသံဝဏ္ဏ လုတ္တေ၌ပါသော အသဝဏ္ဏတို့ အနက်အရချင်းမတူဟု မှတ်ရာ၏၊ ထင်ရှားစေအံ့-အသရူပကို အသဝဏ္ဏဟု ဆိုသောကြောင့် အ အာကို ထောက်၍ ဣ ဤစသော သရဗိလုံးသည် အသရူပလည်းမည်၊ အသဝဏ္ဏလည်းမည်၏၊ ကွစာသံဝဏ္ဏ လုတ္တေသုတ်၌ကား ဧ ဩ သရ၂လုံးသာ အသဝဏ္ဏမည်၏၊ ထို့ကြောင့် ဤ၌ပါသော အသဝဏ္ဏကို “န+သဝဏ္ဏော အသဝဏ္ဏော”ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၍ “သဝဏ္ဏော-ဌာန်အားဖြင့်တူသော ဝဏ္ဏ(သရ)သည်၊ န-မဟုတ်၊ အသဝဏ္ဏော-ဌာန်တူသရ မဟုတ်”ဟု အနက်ပေး၊ ကွစာသံဝဏ္ဏ လုတ္တေသုတ်လာ အသဝဏ္ဏပုဒ်၏ ဝစနတ္ထကို ထိုသုတ်ကျမှ တစ်မျိုးတွေ့ရလိမ့်မည်။

ပန-ဆက်ဦးအံ့၊ ယသ္မာ-အကြင်ကြောင်၊ မရိယာဒါယံ-မရိယာဒါအနက်
 ဌ်လည်းကောင်း၊ အဘိဝိဓိမိစ္ဆ-အဘိဝိဓိအနက်ဌ်လည်းကောင်း၊ ဝတ္ထမာနော-
 သော၊ အာဥပသဂ္ဂေါဝိယ-အာဥပသာရပုဒ်ကဲ့သို့၊ ဝါသဒ္ဓေါ-သည်၊ ဒွိဓာ-၂ပါး
 ပြားသောအနက်ဌ်၊ ဝတ္ထတေ-၏၊ ကတ္ထစိ-အချို့သုတ်ဌ်၊ ဝိကပ္ပေ-ဝိကပ်အနက်ဌ်
 လည်းကောင်း၊ ကတ္ထစိ-ဌ်၊ ယထာ ဝဝတ္ထိတရူပပရိဂ္ဂဟေ-အကြင်အကြင်သတ်
 မှတ်အပ်ပြီးသော ရုပ်တို့ကို သိမ်းယူခြင်း အနက်ဌ်လည်းကောင်း၊ (ဝတ္ထတေ-
 ဖြစ်၏) ဣဓပန-ဤသုတ်ဌ်ကား၊ ပစ္စိမေ-နောက်ဖြစ်သော ယထာ ဝဝတ္ထိတ
 ရူပပရိဂ္ဂဟအနက်ဌ်၊ (ဝတ္ထတေ၊) တတော-ထို့ကြောင့်၊ နိစ္စံ-မြဲသော၊ ဝိဓိ စ-
 အစီအရင်ကိုလည်းကောင်း၊ အနိစ္စံ-သော၊ ဝိဓိ စ-ကိုလည်းကောင်း၊ အသန္တံ-
 မရှိသော၊ ဝိဓိ စ-ကိုလည်းကောင်း၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်ဌ်၊ ဝါသဒ္ဓေါ-သည်၊ ဒီပေတိ။

ယသ္မာ၊ ပေ၊ ဣဓ ပန ပစ္စိမေ။ ။အာ ဥပသာပုဒ်သည် မရိယာဒါအနက်၊
 အဘိဝိဓိအနက် ဤ၂နက်ကို ဟောသကဲ့သို့ ဝါသဒ္ဓါ (ဝါ နိပါတ်ပုဒ်)လည်း အချို့
 သုတ်ဌ် ဝိကပ်အနက်၊ အချို့သုတ်ဝယ် ယထာဝဝတ္ထိတရူပပရိဂ္ဂဟအနက်ကို ဟော
 သောကြောင့် ၂နက်ကိုပင် ဟောနိုင်သည်။ [၂နက်ဟောချင်း တူနေ၍ အာ ဥပသာရ
 ပုဒ်ကို ဥပမာပြသည်၊ အာ ဥပသာရ၏ မရိယာဒါ အဘိဝိဓိအနက်သည် “ကာရက-
 ဓာတုနာမာန”စသောသုတ်ဌ် လာလတ်။] ဝါသဒ္ဓါ၏ ဟောရိုး ၂နက်တွင် ဤသုတ်ဌ်
 ဝါသဒ္ဓါသည် နောက်ဖြစ်သော ယထာဝဝတ္ထိတရူပပရိဂ္ဂဟ အနက်ကို ဟော၏။
 [ဝိကပ်အဓိပ္ပာယ်ကို နောက်မှ ပြမည်။]

ယထာဝဝတ္ထိတရူပပရိဂ္ဂဟ။ ။ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာတို့၌ ပိုင်းခြားသတ်မှတ်
 အပ်ပြီးသော ရုပ်များကို “ယထာဝဝတ္ထိတရူပ” ခေါ်၏။ ယံ ယံ+ဝဝတ္ထိတံ=ယထာ
 ဝဝတ္ထိတံ-အကြင်အကြင် ပိဋကတ်၌ သတ်မှတ်အပ်ပြီးသော ရုပ်၊ ယထာဝဝတ္ထိတံစ+
 တံ+ရူပဉ္စာတံ ယထာဝဝတ္ထိတရူပံ၊ ယထာဝဝတ္ထိတရူပဿ-ကို၊ ပရိဂ္ဂဟော-ပိုင်းခြား၍
 ယူခြင်းတည်း၊ ယထာဝဝတ္ထိတရူပပရိဂ္ဂဟော-ခြင်း၊ [“ယထာ ယထာ လက္ခိယရူပံ
 (ဥဒါဟရုဏ်ရုပ်ကို) ဝဝတ္ထိတံ-ပါဠိ၌ သတ်မှတ်အပ်ပြီး၊ တထာတထာ ပဝတ္ထနတော
 ယထာဝဝတ္ထိတရူပပရိဂ္ဂဟော”-မောဂ္ဂလ္လာန် ပဒသာဓနဋီကာ။]

ဆက်ဦးအံ့-ပိဋကတ်၌ “ယဿ+ဣဒါနိ=ယဿဒါနိ”ဟု ၂မျိုးရှိ၏၊ စက္ခုန္ဒြိယံကား
 တစ်မျိုးတည်းသာ ရှိ၏။ “စက္ခု+ဣန္ဒြိယံ-စက္ခုန္ဒြိယံ”ဟု ၂မျိုးမရှိ၊ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိဌ်ကား
 “ပဉ္စ+ဣန္ဒြိယာနိ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ အသရူပသရ ဖြစ်သော်လည်း နောက်ဣကို မချေဘဲ
 ရှေ့သရကိုသာ ချေရ၏။ ဤသို့အားဖြင့် ပိဋကတ်၌ ရှိသည့်အတိုင်း ရုပ်များကို
 သိမ်းယူ နိုင်ခြင်း အနက်သည် ယထာဝဝတ္ထိတရူပပရိဂ္ဂဟ မည်၏။ [ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာနှင့်
 သဘောတူပင်၊ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို “ဟေ့ဉ်” သုတ်ကျမှ ပြအံ့။]

တတော၊ ပေ၊ ဒီပေတိ။ ။ဤသုတ်ဌ် ဝါသည် ယထာဝဝတ္ထိတရူပပရိဂ္ဂဟအနက်ရှိရ
 ကား စက္ခုန္ဒြိယံ၌ အမြဲစီရင်ရခြင်း(နိစ္စဝိဓိ)ကိုလည်းကောင်း၊ ယဿဒါနိစသည်၌ မမြဲ
 သော စီရင်ရခြင်း (အနိစ္စဝိဓိ)ကိုလည်းကောင်း၊ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ စသည်၌ မစီရင်ရခြင်း

နယေ ပရံ ယုတ္တေတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ပရံ-နောက်အက္ခရာသို့၊ နေတဗ္ဗံ-ဆောင်ကပ်ရာ၏။ ယဿဒါနိ-ယဿဒါနိပြီး၏။ ယဿ+ဣဒါနိ-ယဿ+ဣဒါနိ ဟုလည်း ရှိသေး၏၊ (ဤအတိုင်းပေး၊) စက္ခုန္တိယံကုတိ-စက္ခုန္တိယဟူသော ပြယုဂ်ကား၊ နိစ္စံ-မြဲ၏။ အကတညုသိ-အကတညုသိပြီး၏။ အကတညု+အသိ-အကတညု+အသိဟုလည်း ရှိသေး၏။ ဤနည်းအတိုင်း “ပါတော+စေ” တိုင်အောင် ပေးပါ။ “ကထာဝကာ=ကထာစေကာ”ကို “ဆာယာ+ဣဝ” နောက်၌ရှိစေ။ ။ ဣဝ-ဤဆိုအပ်လတ်သော ပြယုဂ်တို့၌၊ န ဘဝတိ-ဤသုတ်အစီအရင်မဖြစ်၊ ပဉ္စိန္တိယာနိ၊ ပေ၊ တံ ကုတေတ္ထ လဗ္ဘာ ဣစ္စာဒိ-ပဉ္စိန္တိယာနိ၊ ပေ၊ တံ ကုတေတ္ထ လဗ္ဘာအစရှိသည်တည်း။ ဤနေရာ၌ “ပဉ္စိန္တိယာနိ=ပဉ္စ+ဣန္တိယာနိ” စသည်ဖြင့် ပုဒ်ဖြတ်ပုံကိုလည်း ဆိုပါစေ၊ ဆရာက ချပေးပါ။ ။

(အသန္တ ဝိမိ)ကိုလည်းကောင်း ပြသည်။ ဤသို့ နိစ္စ-အနိစ္စ-အသန္တ ဝိမိသုမျိုးကို ပြခြင်းမှာလည်း ပိဋကတော်၌ ပိုင်ခြားသတ်မှတ်အပ်ပြီးသော ရုပ်က ဥမျိုးရှိသောကြောင့်သာတည်း။ အကယ်၍ ပိဋကတ်တော်၌ သတ်မှတ်အပ်ပြီးရုပ်က အနိစ္စ-အသန္တ ဝိမိပြဖို့ရာ ဖျိုးသာရှိလျှင်လည်းကောင်း၊ နိစ္စတစ်မျိုးသာရှိလျှင်လည်းကောင်း ထိုရှိသမျှကိုသာ ပြလိုမည်။ ။ [အနိစ္စချည်းရှိရာ၌မူ ဝဝတ္တိတဝိဘာသာမဟုတ်၊ ဝိကပ္ပနတ္ထသာ ဖြစ်သည်။]

ယဿဒါနိ၊ ပေ၊ ပါတောစေ။ ။ စက္ခုန္တိယံကို ချန်၍ “ယဿဒါနိ”အစ “ပါတော+စေ”အဆုံးရှိသော ပုံစံများ၌ စီရင်သောအခါ “ယဿဒါနိ”ဟုလည်းကောင်း၊ မစီရင်သောအခါ “ယဿ+ဣဒါနိ”ဟုလည်းကောင်း ပိဋကတော်၌ ရုပ် ဖျိုးပင်ရှိနိုင်၏။ [ရူပိကဉ္စ “ယဿ+ဣဒါနိ”စသော ပုံစံများဝယ် (ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဓါ ဖြစ်သောကြောင့် နောက်သရကို မချေရဟု ဆိုပြီးလျှင် သရာ သရေသုတ်က မစီရင်နိုင်အောင်) သရေ ကုစိသုတ်ဖြင့် ရှေ့သရကို ပကတိပြုရဦးမည်ဟု ဆိုသည်။]

စက္ခုန္တိယံ။ ။ (စက္ခု+ဣန္တိယံ-တည်၍ နောက်ဣသရကို ဝါ ပရောသုတ်က အမြဲချေသောကြောင့်) “စက္ခုန္တိယံ”ဟုလည်း ပိဋကတ်တော်၌အမြဲရှိရသော နိစ္စဝိမိပုံစံတည်း။ ထိုသို့ နိစ္စဝိမိဖြစ်သော်လည်း (အ နောင် ချေပုံစံသည်ဖြင့်) ရှေ့သရအစဉ်အတိုင်း ပုံစံပြလိုသောကြောင့် အနိစ္စဝိမိရုပ်များ၏ အလယ်မှာ ရောက်နေသည်။ [“စက္ခု ဣန္တိယံတိ-အာမန္တံ”ကို ထောက်၍ စက္ခုန္တိယံလည်း နိစ္စဝိမိရုပ် မဟုတ်ဟု ဆိုကြသေး၏။ သို့သော် “စက္ခု-စက္ခုမည်၏။ ဣန္တိယံ-ဣန္ဒြေမည်သလော” ဤသို့ အနက်ပေးရသော ၂ဝါကျဖြစ်၍ ရွတ်ဆိုရာ ကာလခြားသောကြောင့် သန္တိစပ်သင့်ရာ ယုတ္တဌာနမဟုတ်ပါ။]

ဣဝ န ဘဝတိ၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒိ။ ။ “ပဉ္စိန္တိယာနိ”မှစ၍ “ကုတေတ္ထ”တိုင်အောင်ကား အသန္တ ဝိမိ၏ ပုံစံများတည်း။ “ပဉ္စ+ ဣန္တိယာနိ” ၌ ဝါ ပရောသုတ်ဖြင့် နောက်ဣကိုချေ၍ “ပဉ္စိန္တိယာနိ”ဟု ပါဠိတော်၌ မရှိရကား ဝါ ပရောသုတ်ဖြင့် နောက်ဣသရချေမှု အစီအရင်မရှိ၊ ထို့အတူ “သဒ္ဓါ+ဣန္တိယံ၊ သတ္ထ-ဥတ္တမော၊ ဧက+ဥနိဝိသတိ၊

စ-ဆက်ဦးအုံး၊ (သင်္ဂဟဂါထာ-သင်္ဂဟဂါထာသည်၊ ဘဝတိ-ဖြစ်၏) ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာယ-ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ ဝါသဒ္ဓါကြောင့်၊ အဝဏ္ဏတော-အဝဏ္ဏမှ၊ (ပရော-နောက်ဖြစ်သော၊) သရော-သရသည်၊ ဣဒါနိတိဝေဝါဒိ- (ဣဒါနိ+ဣတိ+ဣဝ+ဝေဝါဒိ)-ဣဒါနိ၊ ဣတိ၊ ဣဝ၊ ဝေ အစရှိသည်ကို၊ ဝိနာ-ကြည့်၍၊ န လုပ္ပတေ-မကျေ၊ အညတော-အဝဏ္ဏမှတစ်ပါးသော ဣဝဏ္ဏ အစရှိသည်မှ၊ ပရော-နောက်ဖြစ်သော၊ အာသေဝါဒိဝိဝဇ္ဇိတော-အာသိဝေ အစရှိသည်သည် ကြည့်အပ်သော၊ ဒိယော-ဒိယသရသည်၊ န လုပ္ပတေ-မကျေ။

(၁၆) ဗန္ဓုဿ+ဣဝ၊ ပေ၊ ယထာ+ဥဒကော ဣတိ-ဗန္ဓုဿ+ဣဝ၊ ပေ၊ ယထာ+ဥဒကောဟူကုန်သော၊ ဣဓ-ဤပြုယုက်တို့၌၊ ပုဗ္ဗာဝဏ္ဏသရာနံ-ရှေ့ အဝဏ္ဏသရတို့၏၊ လောပေ-ကျေခြင်းကို၊ ကတေ-ပြုအပ်ပြီးသော်၊ [ရူပသိဒ္ဓိ

ယဿ+ဧတေ၊ သုဂတ+ဩဝါဒေါ၊ ဒိဋ္ဌိ+အာသဝေါ၊ ဒိဋ္ဌိ+ဩဇော၊ စက္ခု+အာယတနံ၊ ကုတော+ဧတ္ထ (တံ လက္ခာကား လိုရင်းမဟုတ်၊)။ ဤပြုယုက်တို့၌ နောက်သရကို မချေရ၊ သရာ သရေသုတ်ဖြင့် ရှေ့သရကို ချေ၍ နောက်သရသို့ ကပ်ရုံသာ။

ဘဝတိ စ၊ ပေ၊ ဝိဘာသာယ။ ။ “အဝဏ္ဏတော”စသော ဂါထာသည် ဤသုတ် လာ ဝါသဒ္ဓါ၏ ပြပုံတစ်မျိုးကို အကျဉ်းချုပ်သော ဂါထာတည်း၊ မှန်၏-ထိုဂါထာ၌ နိစ္စ အနိစ္စ အသန္တ ဝိမိများကို ခွဲခြား၍ မပြဘဲ “အဝဏ္ဏတော ဣဒါနိမ္မ ဣသရကို ချေ” စသည်ဖြင့် တစ်မျိုးပြထားသည်၊ ထို့ကြောင့် ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာအနက်ရှိသော ဝါသဒ္ဓါသည် နိစ္စဝိမိစသော သုမ္ပိုးအပြင် “မည်ကဲ့သို့သော အရာ၌သာ စီရင်ရမည်”ဟု ပါဠိတော် အား လျော်အောင် သတ်မှတ်၍ ပြနိုင်သေး၏ဟု မှတ်ပါ၊ ထိုသို့ သတ်မှတ်ပြပုံကို “ဟောဉ်” စသော သုတ်တို့၌ တွေ့ရပါလိမ့်မည်။

အဝဏ္ဏတော၊ ပေ၊ ဝိနာ။ ။ ဝဝတ္ထိတ ဝါသဒ္ဓါကြောင့် အဝဏ္ဏ(အ အာ၂လုံး) နောင် အသရူပဖြစ်သော ဣဝဏ္ဏ ဥဝဏ္ဏ ဧဩတို့တွင် ဣဒါနိ ဣတိ ဣဝတို့မှ ဣသရ နှင့် ဝေမှ သေရတို့သာ ကျေနိုင်ကြ၏၊ ဣဒါနိစသည်မှ တစ်ပါးသော သရများ မကျေ နိုင်ကြ၊ “ယဿဒါနိ၊ သညာတိ၊ ဆာယာဝ”ပုံစံတို့ကို ကြည့်ပါ။ [ဤဂါထာဆိုပုံ အစဉ်ကို ကြည့်၍လည်း ဣဝမှ ဣကျေပုံကိုပြသော “ဆာယာဝ”နောက်၌ ဝေမှ ဧ ကျေပုံကိုပြသော “ကထာဝ”ပုံစံ ရှိထိုက်ကြောင်း သိသာပြန်သည်။]

အညတော၊ ပေ၊ ဝိဝဇ္ဇိတော။ ။ အညတောအရ ဆိုခဲ့ပြီးသော အဝဏ္ဏမှတစ်ပါး သော ဣဝဏ္ဏ ဥဝဏ္ဏ ဧဩတို့ကို ယူပါ၊ ထိုသရများနောင် မောဂ္ဂလ္လာနော+အာသိ၌ အာဒိယနှင့် ပါတော+ဝေ၌ ဒေဗိယ စသည်သာ ကျေ၍ အခြားဒိဗိယများ မကျေ၊ ရဿ သရ ကျေရာဌာနကား အထူးသတ်မှတ်၍ မရသောကြောင့် “ဣတိ+အဝိ=ဣတိဝိ၊ အဿမဏီ+အသိ=အဿမဏီသိ” စသည်ဖြင့် သင့်သလို ကျေကြသည်ဟု မှတ်ပါ။ [ဝါပရော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ပြီးရသော ပုံစံများကို ကစွန်းဘာသာဋီကာ၌ ရှုပါ။]

ဆရာသည် “ကုမာသဝဏ္ဏ လုတ္တေ” သုတ်ဖြင့် စီရင်ဖို့ရန် ရှေ့အဝဏ် ၂ လုံး ကျေခြင်းကိုသာ အလိုရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “ပုဗ္ဗာဝဏ္ဏသရာနံ” ဟု မိန့်သည်။ ထို စကားသည် မပြည့်စုံ၊ ဘာကြောင့်နည်း- “ဝိ+ဥဒကံ=ဝေါဒကံ” ။ ရှေ့ဣသရ ကျေ၍ “ဘာဂီရထိ+ဥဒကံ=ဘာဂီရထောဒကံ” ။ ရှေ့(ဤ)သရ ကျေပြီးသော အခါ နောက်သရ၏ အသဝဏ်အဖြစ်ကို တွေ့ရသောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် “လုတ္တေ” အရ မည်သည့်သရမဆို ရှေ့သရ ကျေခြင်း သာမညကိုသာ ယူသင့် ပါသည်။]

ပရောတိစ-ပရောဟူသော ပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊ အသရူပေတိစ- အသရူပေပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊ ဝတ္တတေ၊ တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါတိ ဣတော-ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါဟူသော ဤသုတ်မှ၊ ဣဝဏ္ဏဂ္ဂဟဏဉ္စ- ဣဝဏ္ဏသဒ္ဓါကိုလည်းကောင်း၊ ဝမောဒုဒန္တာနံတိ ဣတော-မှ၊ ဥဂ္ဂဟဏဉ္စ- ဥသဒ္ဓါကိုလည်းကောင်း၊ သိဟဂတိယာ-သိဟဂတိကအဓိကာရနည်းအားဖြင့်၊ ဣဓ-ဤသုတ်သို့၊ အနဝတ္တေတဗ္ဗ-လိုက်စေရာ၏။ [ခြင်္သေ့၏ နောက်သို့ပြန်၍ ခုန်ခြင်းကဲ့သို့ နောက်သို့ပြန်၍လိုက်ခြင်းကို “သိဟဂတိကအဓိကာရ” ဟုဆိုသည်။]

ပရော အသရူပေတိစ။ ။ သိဟိဋ်မုဋ် ဤအတိုင်းရှိ၏။ မြန်မာမူ၌ “သရော၊ အသရူပေတိစ” ဟု ရှိသည်။ သရာ သရေသုတ်မှ ဝါပရောသုတ်သို့ “သရော” ဟု လိုက်ခဲ့ပြီးဖြစ်၍ ထိုသရောအလိုက်ကို တိစ၌ စဖြင့် ပေါင်းယူနိုင်ရကား “သရော” ဟု ရှိခြင်းထက် ဝါပရောသုတ်မှ အသစ်လိုက်လာသော “ပရော” ဟု ရှိခြင်းသည်လည်း ကောင်း၊ ဝုတ္တိ၌ “အသရူပေ” ဟု ဖွင့်လတံ့အတိုင်း ရှိခြင်းသည်လည်းကောင်း (ရူ) ဆရာ၏ အလိုကျပေမည်။ သို့သော် “ယထာပိ ရမ္မကော မာသော၊ အတေဝညေဟိ သောဘတိ” (တိသ၊ သမ္ဘဝဇာတ်) ၌ အတေဝကို အတိဝိယဟု ဖွင့်သောကြောင့် “အတေဝ=အတိ+ဣဝ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ အတိ၌ ဣကိုချေ၊ နောက်ဣကို ပြေ၊ ဤ၌ သရူပဖြစ်သော ဣသရပင် ကျေရကား “အသရူပေ” အလိုက်လည်း အပိုပင်၊ နျာသ၌ လည်း အသရူပေအလိုက် မပါ။

တထာ၊ ပေ၊ အနဝတ္တေတဗ္ဗ။ ။ “ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်မှ ဣဝဏ္ဏသဒ္ဓါနှင့် ဝမောဒုဒန္တာနံသုတ်မှ ဥသဒ္ဓါကို သိဟဂတိကအဓိကာရနည်းဖြင့် ဤ ကုမာသဝဏ္ဏ သုတ်သို့ လိုက်စေတိုက်၏” ဟု ဆို၍ “ဣဝဏ္ဏဘူတော ဥကာရုဘူတော စ ပရော သရော” ဟု သုတ်နက်ဖွင့်လေသည်။ ထိုစကားရပ်၌ “ဥကိုသာ ဩ အသဝဏ်ပြု” ဟု ဆိုခြင်းလည်း မပြည့်စုံ၊ ဘာကြောင့်နည်း- “ထူလောရူ=ထူလ+ဥရူ၊ ဝါမောရူ=ဝါမ+ဥရူ၊ ဧကောနသတံ=ဧက+ဥနသတံ” စသည်ဖြင့် ဥကို ဩ အသဝဏ်ပြုရာ ပုံစံများရှိခြင်း ကြောင့်တည်း။ သို့ဖြစ်လျှင် “ဝမောဒုဒန္တာနံ” သုတ်မှ ဥအက္ခရာကို အရှင်ကစ္ဆည်းထေရ် ကိုယ်တိုင်က လိုက်စေလိုမည် မဟုတ်၊ ထိုအတိုင်းဖြစ်လျှင် ဣဝဏ္ဏသဒ္ဓါလည်း ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်မှ လိုက်သောသဒ္ဓါ မဟုတ်တော့ရာ။

ကွစာသဝဏ္ဏံ လုတ္တေ။ ။အသရူပေ-တူသောရုပ်သွင်ရှိသည် မဟုတ်
 သော၊ ပုဗ္ဗသရေ-သည်၊ လုတ္တေ-ကျေပြီးသော်၊ ဣဝဏ္ဏဘူတော-ဣဝဏ်ဖြစ်၍
 လည်းဖြစ်သော၊ ဥကာရဘူတောစ-ဥအကွရာဖြစ်၍လည်းဖြစ်သော၊ ပရော
 သရော ကွစိ အသဝဏ္ဏံ ပပေါတိ၊ ဧတေသံ-ဤသရတို့၏၊ သဝဏ္ဏော-
 သဝဏ္ဏ သရသည်၊ နတ္ထိ-မရှိ၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ အသဝဏ္ဏာ-တို့မည်၏၊
 ဧကာရောကာရာ-ဧ အကွရာ ဩ အကွရာတို့တည်း။

ဣဝဏ္ဏ ဥဝဏ္ဏတို့ ရနိုင်ပုံ။ ။ထို၂သုတ်မှ လိုက်လာသော ပုဒ်များမဟုတ်ဟု
 ယူဆလျှင် ဣဝဏ္ဏ ဥဝဏ္ဏတို့ကို အဘယ်နည်းနှင့် ရနိုင်မည်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။
 အဖြေကား-“အယုဝဏ္ဏာနဉ္စယော ဝုဒ္ဓိ”ဟု ပရိဘာသာသုတ်အရ ဣဝဏ္ဏ ဥဝဏ္ဏတို့
 ကို ရနိုင်ပါသည်။ ချဲ့ဦးအံ့-ဧ ဩ အသဝဏ်ပြုခြင်းသည် ထိုပရိဘာသာသုတ်လာ ဝုဒ္ဓိ
 ပြုခြင်းနှင့် သဘောတူပင်တည်း။ ထိုပရိဘာသာအရ ဧ ပြုရာဌာနသည် ဣဝဏ်၊ ဩ
 ပြုရာဌာနသည် ဥဝဏ်ဖြစ်ရကား “ဣဝဏ္ဏ ဥဝဏ္ဏ”ပုဒ်တို့ကို ရှေ့သုတ်မှ မလိုက်သော်
 လည်း ရနိုင်ပါ၏။ ထိုသို့ ရနိုင်သောကြောင့် “ဣဝဏ္ဏဘူတော ဥဝဏ္ဏဘူတော စ”ဟု
 ပကိစ္စပနဝတ္ထိလည်း ဖွင့်နိုင်တော့သည်-ဟုလို။

နတ္ထိ ဧတေသံ၊ ပေ၊ ဧကာရောကာရာ။ ။[“ဧတေသံ သဝဏ္ဏော-သဝဏ္ဏာ”ဟု
 မူကွဲရှိ၏။ သရတစ်လုံး၌ သဝဏ္ဏသရတစ်လုံးစီသာ ရှိနိုင်သောကြောင့် “သဝဏ္ဏော”ဟု
 ဧကဝစစ်ပါဌ်ကိုသာ အသိအမှတ်ပြုကြသည်။] “ဧကာရောကာရာ”သည် အသဝဏ္ဏအရကို
 ပြသော အဘိဓေယျတည်း။ မှန်၏-အသည် အာတည်းဟူသော ဌာန်တူသရ ရှိ၏။
 အာလည်း အတည်းဟူသော ဌာန်တူသရ ရှိ၏။ ဣနှင့်ဤ-ဥနှင့်ဥတို့လည်း ထိုအတူပင်၊
 ထို့ကြောင့် ရှေ့သရ ၆လုံးသည် (ဤနည်းအရ) သဝဏ္ဏသာမည်၍ အသဝဏ္ဏအမည်
 မရနိုင်၊ ဧနှင့် ဩတို့မှာ ထိုကဲ့သို့ ဌာန်တူသရ မရှိသောကြောင့် အမြဲ အသဝဏ္ဏ
 အမည်ရကြသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဝါ ပရောသုတ်အဖွင့်၌ ပြယုဂ်တွင်းဝယ်(ယဿ+ဣဒါ)နိ၌ “အ+ဣ”
 ကဲ့သို့) ရှေ့သရနှင့် နောက်သရတို့ ဌာန်မတူကြသဖြင့် အသဝဏ္ဏဟု ဆိုခဲ့ရသည်။
 ဝိဂြိုဟ်ကိုလည်း “န+သဝဏ္ဏော အသဝဏ္ဏော-တူသောဌာန်ရှိသော သရ+မဟုတ်”ဟု
 ပြုရ၏။ အရမှာလည်း နောက်သရနှင့် ဌာန်မတူသော သရ ၆ လုံး၊ ဧ ဩတို့ နှောင်း
 ရာ၌ ဌာန်မတူသော သရ ၇ လုံးကို ယူရသည်။ ဤသုတ်၌ကား ထိုကဲ့သို့ ပြယုဂ်အတွင်း၌
 ဌာန်မတူရုံကို မဆိုလို၊ အမြဲဌာန်တူသရ မရှိသော သရကိုသာ အသဝဏ္ဏဟု ဆိုလို၏။
 ထို့ကြောင့် “နတ္ထိ+သဝဏ္ဏော ဧတေသံတိ အသဝဏ္ဏာ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ အမြဲဌာန်တူသရ
 မရဟိသော ဧ ဩ ၂ လုံးကိုသာ အသဝဏ္ဏအရ ယူရသည်။

တတ္ထ၊ ပေ၊ ဧကာရောကာရာ။ ။“ဣဝဏ်နှင့် ဥအကွရာတို့တွင် အဘယ်ကို
 အဘယ် အသဝဏ်ပြုမည်နည်း”ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “တတ္ထ ဣဝဏ္ဏကာရာန
 မေကာရောကာရာ”ဟု မိန့်၊ ဣဝဏ်ကို ဧ၊ ဥ(ဥဝဏ်)ကို ဩ အသဝဏ်ပြုပါ-ဟုလို။

တတ္ထ-ထိုအသဝဏ်ပြုရာ၌၊ ဌာနာသန္နဝသေန-ဌာန်အားဖြင့် နီးစပ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့်၊ ဣဝဏ္ဏုကာရာန-ဣဝဏ် ဥအက္ခရာတို့၏၊ ဧကာရောကာရာ-ဧ အက္ခရာ ဩအက္ခရာတို့သည်၊ ဟောန္တံ၊ ဗန္ဓုသေဝ၊ ပေ၊ ယထောဒကေ- ဗန္ဓုသေဝ၊ ပေ၊ ယထောဒကေ-ပြီး၏။(၁၄)။

အဘယ်၏ အစွမ်းဖြင့် (အဘယ့်ကြောင့်) ဣဝဏ်ကို ဧ, ဥဝဏ်ကို ဩအသဝဏ် ပြုရပါသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဌာနာသန္နဝသေန”ဟု မိန့်ရပြန်သည်။ ဌာန်အားဖြင့် နီးစပ်သောကြောင့် ဣဝဏ်ကို ဧ, ဥဝဏ်ကို ဩပြုရမည်-ဟုလို။

ချဲ့ဦးအံ့-ဌာနေန-ဌာန်အားဖြင့်+အာသန္နာ-နီးစပ်သော သရတို့သည် (အက္ခရာ တို့သည်)၊ ဌာနာသန္နာ-တို့မည်၏။ ဌာနာသန္နာန-ဌာန်အားဖြင့် နီးစပ်သော သရ တို့၏၊ ဝသော-အစွမ်းတည်း၊ ဌာနာသန္နဝသော-စွမ်း၊ ဣဝဏ်သည် တာလုဇေသရ၊ ဧသည် ကဏ္ဍတာလုဇေရဖြစ်၍ တာလုဌာန်အားဖြင့် ဣဝဏ်နှင့် ဧသရတို့ နီးစပ် ကြ၏။ ဥဝဏ်သည် ဩဇေသရ၊ ဩသည် ကဏ္ဍဩဇေသရဖြစ်၍ ဩဌာန်အားဖြင့် ဥဝဏ်နှင့် ဩသရတို့လည်း နီးစပ်ကြသည်။ [အချို့က “ဌာနာသန္န-ဌာန်တူ”ဟု ပေးကြ၏။ အာသန္နသဒ္ဒါသည် “အတူ”အနက်ကို မဟောသောကြောင့် ထို အနက်ကို စဉ်းစားပါ။]

ဌာနာသန္နဟု ဆိုရပုံ။ ။ ဣဝဏ်နှင့် ဧသရတို့ ဌာန်အားဖြင့်တူနေသောကြောင့် “ဌာန်တူသည်”ဟု ဆိုသင့်လျက် အဘယ့်ကြောင့် “ဌာနာသန္န=ဌာန်အားဖြင့်နီးစပ်” သည်ဟု ဆိုသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-ဣဝဏ်နှင့် ဧသရတို့သည် ဌာန် အပိုင်းအားဖြင့် တူသည်ကား မှန်၏။ ဌာန်အားဖြင့်တူသော်လည်း ရွတ်ဆိုသံအားဖြင့် တစ်ထပ်တည်း မတူကြ၊ ဣ ဤကို ရွတ်သံနှင့် ဧကို ရွတ်သံသည် နီးစပ်ရုံသာရှိ၏။ အက္ခရာဟူသည်လည်း အရင်းအမြစ်အားဖြင့် ရွတ်ဆိုသံ(သဒ္ဒါ)ပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် ဣဝဏ်နှင့်ဧကို “ဌာနာသန္န-ရွတ်ဆိုသောအခါ ဌာန်အားဖြင့် နီးစပ်သည်”ဟု ဆိုရ သည်။ ဥဝဏ်နှင့် ဩတို့၌လည်း နည်းတူ။

နီးစပ်၍ ပြောင်းလွှဲပုံ။ ။ ဘာသာခြား လူတို့နှင့် နီးနီးစပ်စပ် နေလေ့ရှိသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်သည် ဘာသာခြားသို့ ပြောင်းလွှဲဖို့ လွယ်ကူသကဲ့သို့ ထိုအတူ ဌာန်ချင်း နီးစပ်နေသော အက္ခရာ ၂ လုံးသည် တစ်လုံးမှ တစ်လုံးသို့ အသံ(အက္ခရာ)ပြောင်း လွှဲဖို့ လွယ်ကူ၏။ ဤသို့လျှင် “ဌာန်အားဖြင့် နီးစပ်ခြင်းသည် အကြောင်း, အက္ခရာ တစ်လုံးမှ တစ်လုံးသို့ ပြောင်းလွှဲဖို့ လွယ်ကူခြင်းကား အကျိုး”ဟု မှတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် ဌာနာသန္နအားဖြင့် ဣဝဏ်မှ ဧ, ဥဝဏ်မှ ဩအဖြစ်သို့ ပြောင်းလွှဲ၍ အသဝဏ် ပြုရပါသည်။ [ဤဌာနာသန္နကိုပင် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ပစ္စာသတ္တိ-နီးကပ်ခြင်း၊ ဝါ- ပစ္စာသတ္တိနည်း” ဟု ဆိုသည်။]

[ဆောင်] ဌာနာသန္န, ပစ္စာသတ္တိ, နည်းကိုကြည့်၍, ဣဝဏ်ကို ဧ, ဥဝဏ်ဒွေး, ဩရေး အသဝဏ်ပြု။

ကွစိတိ-ကွစိပုဒ်သည်။ ကိ-အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း၊ တတြိမေ၊ ပေ၊ လောကုတ္တရော-တတြိမေ၊ပေ၊ လောကုတ္တရောအစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ [အဓိပ္ပာယ်ကို ကြည့်၍ “တတြိမေ=တတြ+ဣမေ”စသည်ဖြင့် ပုဒ်ဖြတ်ပုံကိုထည့်၍ဆိုပါစေ၊] လုတ္တေတိ ကိ၊ ဆ ဣမေ ဓမ္မာ၊ ပေ၊ကုသလဿ ဥပသမ္ပဒါ-ဆ၊ ပေ၊ ဥပသမ္ပဒါတို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ [ဆ၊ထာ၊ဿတို့၌ ရှေ့သရမကျေသောကြောင့် နောက်ဣ ဥတို့ကို အသဝဏ်မပြုရဟု တားမြစ်သည်-ဟူလို၊] အသရူပေတိ ကိ၊ စတ္တာရိမာနိ၊ မာတုပဋ္ဌာနံ-စတ္တာရိမာနိ၊ မာတုပဋ္ဌာနံတို့၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ [ပုဒ်ဖြတ် ဆိုပါ။]

စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဟေဋ္ဌာ-အောက် ဝါ ပုရော အသရူပါသုတ်၌၊ ဝါဂ္ဂဟဏေ-ဝါသဒ္ဓါသည်။ သတိပိ-ရုံပါလျက်လည်း၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ ကွစိ(ဂ္ဂဟဏ) ကရဏတော-ကွစိသဒ္ဓါကို ပြုခြင်းကြောင့်၊ အဝဏ္ဏေဝေ-အဝဏ်သည်သာလျှင်၊

ကွစိတိ ကိ။ ။ “ကုစာသဝဏ္ဏံ လုတ္တေ”ဟု ကွစိသဒ္ဓါထည့်၍ သုတ်တည်ရခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း-ဟု ကိုယ်တိုင် ပုစ္ဆာထုတ်လိုသောကြောင့် “ကွစိတိ ကိ” ဟု မိန့်ပြီးလျှင်၊ ထိုအမေးကို “တတြိမေ၊ပေ၊လောကုတ္တရော”ပုံစံတို့၌ အသဝဏ် အပြုကို တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှါ ကွစိသဒ္ဓါကို ထည့်ရသည်ဟု ကိုယ်တိုင်ပင် ဖြေသည်။ ချဲ့ဦးအံ့-ဤသုတ်၌ “ရှေ့သရကျေခြင်း၊ နောက်၌ ဣဝဏ် ဥဝဏ် သရရှိခြင်း” ဟု အင်္ဂါ ၂ ပါးရှိ၏။ “ထိုအင်္ဂါ ၂ပါးပြည့်စုံလျှင် အသဝဏ်ပြု” ဟု ဆိုထားရကား တတြိမေ ၌ “တတြ+ဣမေ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ “ရှေ့အသရကျေခြင်း၊နောက်၌ဣဝဏ်ရှိခြင်း” အင်္ဂါ ၂ပါးနှင့်ပြည့်စုံသောကြောင့် အသဝဏ်ပြုနှင့် ရောက်နေ၏။ ထိုသို့ရောက်နေရာဝယ်ကွစိသဒ္ဓါက “တချို့အရာ၌သာ အသဝဏ်ပြု” ဟု ဆိုသဖြင့် “တတြိမေ”စသော များစွာသော အရာတို့၌ “သုတ်အင်္ဂါပြည့်စုံသော်လည်း အသဝဏ်မပြုနှင့်”ဟု တားမြစ်ရာလည်း ရောက်၏။ ထို့ကြောင့် ဣမေ၌ ဣကို ဧ အသဝဏ် မပြုရ၊ ယသိန္ဒြိယာနိ စသော ပုံစံများ၌လည်း နည်းတူ၊ “လုတ္တေတိ ကိ” စသည်ဖြင့် ပုစ္ဆာထုတ်ပြအပ်သော ကိရုပ်များ၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ်အတိုင်း မှတ်ပါ။

အသရူပေတိ ကိ။ ။ “ရှေ့သုတ်မှ လိုက်လာသော အသရူပေသဒ္ဓါသည် ဘာအကျိုးရှိသနည်း”ဟုမေး၊ ရှေ့က အသရူပသရ ကျေရာ၌သာ နောက်သရကို အသဝဏ် ပြုရမည်။ “စတ္တာရိ+ဣမာနိ”၌ ရှေ့ဣသရသည် နောက် ဣသရနှင့် သရူပတည်း၊ ထိုသို့ သရူပဖြစ်သော ရှေ့သရ ကျေရာ၌ နောက်သရကို အသဝဏ် မပြုရဟု တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏ဟု ဖြေ။ [မာတု+ဥပဋ္ဌာနံ၌လည်း ဥ ၂ ခုတို့ သရူပ ဖြစ်သောကြောင့် နောက် ဥကို အသဝဏ် မပြုရ။]

မှတ်ချက်။ ။ “အတေဝ=အတိ+ဣဝ”ပုံစံ၌ သရူပသရ ကျေလျက် အသဝဏ် ပြုသောကြောင့် “အသရူပေတိ ကိ”စသော ဤစကားလည်း အပိုပင်၊ ကွစိသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့်သာ “စတ္တာရိမာနိ”စသည်၌ အသဝဏ် မပြုရဟု မှတ်ပါ။

လုတ္တေ-ကျေပြီးသော်၊ (အဝဏ္ဏေ ဧဝလုတ္တေ-အဝဏ်ကျေရာ တချို့တလေ၌ သာလျှင်-ဟူလို) ဣဓ-ဤသုတ်၌၊ ဝုတ္တဝိဓိ-ဆိုအပ်သော အစီအရင်သည်၊ ဟောတိ၊ ဣတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ တတော-ထို့ကြောင့်၊ ဣဓ-ဤဆိုအပ်လတ်သော ပြယုဂ်တို့၌၊ န ဘဝတိ-ဤသုတ်အစီအရင် မဖြစ်၊ ဒိဋ္ဌပါဒါနံ၊ ပေ၊ ယောမိဿရောတိ-ဒိဋ္ဌပါဒါနံ၊ ပေ၊ ယောမိဿရောဟူသည်တည်း၊ [ပုဒ်ဖြတ်ကို ဆိုပါစေ၊ နောက်၌လည်း အဓိပ္ပာယ်ကြည့်၍ ကိံ ပုံစံများ၏ ပုဒ်ဖြတ်ကို ဆိုပါ။]

ဧတ္ထစ၊ ပေ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ။“အောက် ဝါ ပရောသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါ ရှိသောကြောင့် ထို ဝါသဒ္ဓါကို လိုက်စေသင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ ထိုဝါကို မလိုက်စေဘဲ ကွစိ သဒ္ဓါကို ထပ်၍ပြုခြင်းအတွက် အဘယ်အနက်အဓိပ္ပာယ် မှတ်ရပါသနည်း”ဟု မေးဖွယ် ရှိသောကြောင့် “ဧတ္ထစ၊ ပေ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ”ဟု မိန့်သည်၊ အောက်သုတ်မှ ဝါကို အလိုက်မခံဘဲ ကွစိသဒ္ဓါကို ပြုခြင်းကြောင့် “အဝဏ်သရ ၂ လုံးကျေရာ တချို့တလေ၌ သာ ဤသုတ် အစီအရင်ဖြစ်၏”ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို မှတ်ပါ-ဟူလို။

ရဲ့ဦးအံ-ဝါသဒ္ဓါသည် ဝိကပ်အနက်နှင့် ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာအနက်ကိုသာ ပြနိုင်၏၊ ဤသုတ်၌ “ဗန္ဓုဿ+ဣဝ”ဟုလည်းကောင်း၊ “ဗန္ဓုဿဝ”ဟုလည်းကောင်း ရုပ် ၂ မျိုး မရှိသောကြောင့် ဝိကပ်အနက်လည်း မဖြစ်သင့်၊ နိစ္စဝိဓိ စသည်ကိုပြုဖို့ရာ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာအနက်လည်း မဖြစ်သင့်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အသဝဏ်ပြုရာ ပုံစံတို့မှာ ပိဋကတ်တော်၌ အနည်းငယ်သာ ရှိသောကြောင့် ကွစတ္ထသာ ဖြစ်သင့်၏၊ ထို့ကြောင့် ဝါသဒ္ဓါကို မလိုက်စေဘဲ ကွစိသဒ္ဓါကို ထည့်၍ သုတ်တည်ရသည်။ [ဤ၌ “အဝဏ္ဏေ ဧဝ လုတ္တေ”ဟူသော စကား၏ မပြည့်စုံကြောင်းကို “ပုဗ္ဗဝဏ္ဏသရာနံ”၌ ရှင်းပြခဲ့ပြီ။]

တတော၊ ပေ၊ ယောမိဿရော။ ။တတောဖြင့် ရှေ့ဝါကျကို ပြန်၍ညွှန်ပြသည်၊ “တတော-ထိုသို့ အောက်သုတ်ဝယ် ဝါသဒ္ဓါရှိလျက် အလိုက်မခံဘဲ ကွစိသဒ္ဓါကို ဆိုသည့်အတွက် အဝဏ်ကျေရာ အနည်းငယ်၌သာ ဤသုတ်အစီအရင်ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ထိုက်ခြင်းကြောင့်” ဒိဋ္ဌပါဒါနံစသော ပုံစံများ၌ အဝဏ်မကျေရကား ဤသုတ် အစီအရင်မဖြစ်-ဟူလို၊ ဤကား ရူပသိဒ္ဓိအလိုတည်း၊ ဆရာတို့အလိုအားဖြင့်ကား “အဝဏ် မကျေသောကြောင့် နောက်ဥကို ဩမပြုရသည်မဟုတ်၊ ကွစိမြစ်သောကြောင့်သာ မပြုရ”ဟု မှတ်ပါ။ [“ပဉ္စဟိ+ဥပါလိ၊ မုဒု+ဣန္ဒြိယံ၊ ယောမေ+ဣဿရော”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ဝိဓုရဇာတ် အဋ္ဌကထာ၌ “ယောမံ+ဣဿရော”ဟု ရှိသည်မှာ ပါဠိပျက်၊ ဘာကြောင့် နည်း-“သာမိဿရာဓိပတိ”စသောသုတ်အရ ဣဿရယုဉ်ရာဝယ် “မေ”ဟု သမ္ပန် အနက်သာ ဖြစ်ထိုက်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ သရေ ကွစိသုတ်၏ ပဒန္တဒီဃပုံစံတွင် လည်း ဤပုံစံပါရှိရကား “မေ”ဟုရှိမှ ပဒန္တဒီဃဖြစ်နိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ သဒ္ဓနိတိ-ရှေ့ဇေရ ကျေပုံကိုပြရာ၌လည်း ဤပုံစံပါသောကြောင့်လည်းကောင်းတည်း။]

(၁၇) တတြ+အယံ၊ ဗုဒ္ဓ+အနုဿတိ၊ ပေ၊ ဝိ+ဥပသမော ဣတိ-ဟူကုန်
 သော၊ အတြ-ဤပြုယုဂ်တို့၌ [“ဣစ္စတြ=ဣတိ+အတြ” ဟုပုဒ်ဖြတ်၊] ပုဗ္ဗသရာန-
 တို့၏၊ လောပေ-ကျေခြင်းကို၊ ကတေ-ပြုအပ်ပြီးသော်၊ ကွစိတိ-ကွစိဟူသော
 သဒ္ဓါသည်၊ အဓိကာရော-လိုက်သောသဒ္ဓါတည်း၊ ပရောတိစ-လည်းကောင်း၊
 လုတ္တေတိစ-လည်းကောင်း၊ ဝတ္တတေ၊ [သမာသ်ရုပ်တွက်၍ ပကတိပြုသောအခါ
 “ဗုဒ္ဓ+အနုဿတိ” ဟု ဖြစ်သောကြောင့် ထိုပကတိအတိုင်း “ဗုဒ္ဓ” ဟု ပါ၌မှန်
 ရှိစေ။]

ဒီဃံ။ ။ပုဗ္ဗသရေ-သည်၊ လုတ္တေ-သော်၊ ပရော သရော၊ ကွစိ-၌၊
 ဒီဃဘာဝံ-ဒီဃအဖြစ်သို့၊ ပပွေတိ-၏၊ (ပပွေတိတိ-ဟု သိဟိုဋ်မှ ရှိ၏၊)
 ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ ဌာနာသန္နဝသေန-ဌာနအားဖြင့်နီးစပ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့်၊
 ရဿသရာန-ရဿသရတို့၏၊ သဝဏ္ဏဒီဃော-သဝဏ္ဏဖြစ်သော ဒီဃသည်၊
 (ဟောတိ)၊ တတြာယံ၊ ပေ၊ ဝူပသမော-ပြီး၏။ [ဌာနာသန္န အဓိပ္ပာယ်ကို
 ရေးခဲ့ပြီး၊ “သဝဏ္ဏဒီဃော” ဟူရာ၌ “ဌာနချင်းတူအောင် အကိုအာ၊ ဣကိုဤ၊
 ဥကို ဦး ဒီဃ ပြုပါ” ဟု ဆိုလိုသည်။]

ကွစိတိ ကိံ အစိရံတ ယံ ကာယော၊ ပေ၊ နတ္ထည-စသော ပြုယုဂ်တို့၌
 ဒီဃမပြုရဟု တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ [ပုဒ်ဖြတ်ပုံကိုပါ ဆိုစေ၊] လုတ္တေတိ
 ကိံ ယထာ+အယံ၊ ပေ၊ သု+ဥပဓာရိတ-ဟူသော ပြုယုဂ်တို့၌ ဒီဃမပြုရဟု
 တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၁၅)။

(၁၇) ကွစိတိ၊ ပေ၊ ဝတ္တတေ။ ။ကွစိသဒ္ဓါသည် ဒီဃံသုတ်မှစ၍ သဗ္ဗောစံတိ
 သုတ်တိုင်အောင် လိုက်၏၊ (ဋီကာ၌ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါတိုင်အောင်ဟု ဆို၏၊) ထိုသို့
 ကွစိ၏ လိုက်ရာနယ်ပယ်သည် အတော်များစွာ ကျယ်သောကြောင့် “အဓိကာရော” ဟု
 ဆို၏၊ ပရောနှင့် လုတ္တေတို့ကား ထိုသို့ များစွာ ဆက်၍ မလိုက်သောကြောင့် “ဝတ္တတေ”
 ဟု ဆိုသည်၊ [မြန်မာမူ၌ “သရေ လုတ္တေတိ စ” ဟု ရှိ၏၊ သရေသည် ဝါ ပရောသုတ်
 တုန်းကပင် အဓိကာရသဘောဖြင့် လိုက်ခဲ့ပြီးဖြစ်၍ အသစ်လိုက်ဖွယ် မလို၊ ပရောပုဒ်သာ
 လိုက်ဖွယ်လိုရကား “ပရော လုတ္တေတိစ” ဟု ရှိသော သိဟိုဋ်မှကောင်းသည်။]

ကွစိတိ ကိံ။ ။ဤကိံပုံစံများကို “အစိရံတ+အယံ ကာယော၊ ကိံဗျိ+ဣမာယ၊
 တိဏိ+ဣမာနိ၊ ပဉ္စသု+ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု၊ တဿ+အတ္ထော၊ (တစ်နည်း-တဿာ+
 အတ္ထော) ပဉ္စ+အဂီကော၊ မုနိ+ဣန္ဒော၊ သတိ+ဣန္ဒြိယံ၊ လဟု+ဥဌာနံ၊ ဂစ္ဆာမိ+အဟံ၊
 တတြာ+ဣဒံ၊ ပဉ္စဟိ+ဥပါလိ၊ နတ္ထိ+အညံ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ရှေ့သရကို ချေ၊ ထိုသို့
 ကျေသော်လည်း ကွစိသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် နောက်သရကို ဒီဃ မပြုရ၊ ကပ်ရုံသာ၊
 “လုတ္တေတိ ကိံ” ဟု လာသော ရုပ်များ၌ကား ပုဒ်ဖြတ်ဖွယ် မလို၊ “ယထာ-နိမိ-
 ကိကိ-သု” တို့၌ ရှေ့သရ မကျေသောကြောင့် နောက်သရများကို ဒီဃ မပြုရ။

(၁၈) လောကဿ+ဣတိ၊ ပေ၊ သာဓု+ဣတိ၊ ဣတိ-လောကဿ၊ ပေ၊ သာဓု+ဣတိဟူကုန်သော၊ ဣဓ-ဤပြုယုဂ်တို့၌၊ ပရသရာနံ-နောက်သရတို့၏၊ လောပေ-ကို၊ ကတေ-သော်၊ လုတ္တေတိစ ဒိဃဉ္စ ဝတ္တတေ။

ပုဗ္ဗောစ။ ။ပရေ သရေ လုတ္တေ ပုဗ္ဗော သရော ကွစိ ဒိဃံ ပပေါတိ-၏၊ စဂ္ဂဟဏံ-စသဒ္ဓါသည်၊ လုတ္တဒိဃဂ္ဂဟဏာနုကမုနတ္ထံ-လုတ္တသဒ္ဓါ ဒိဃသဒ္ဓါတို့ကို ငင်ခြင်းအနက်ရှိ၏၊ တံ-ထိုငင်ခြင်းသည်၊ (ဉာပနတ္ထံ-၌စပ်)၊ စာနုကမိတံ-စသဒ္ဓါ ငင်အပ်သောပုဒ်သည်၊ ဥတ္တရကြ-နောက်သုတ်သို့၊ နာနုဝတ္တတေ-မလိုက်တော့၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဉာပနတ္ထံ-သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏။

(၁၉) ပုဗ္ဗော သရော။ ။ယခုစာအုပ်များ၌ “ပုဗ္ဗောစ သရော”ဟု စသဒ္ဓါ ပါနေ၏၊ စသဒ္ဓါ ပိသဒ္ဓါတို့အတွက် သီးခြားဖွင့်ဖွယ်ရှိလျှင် သုတ်နက်ဖွင့်ရာ၌ ထို စ-ပိသဒ္ဓါကို ထည့်လေ့မရှိ၊ ဤသုတ်၌လည်း “စဂ္ဂဟဏံ၊ပေ၊ နတ္ထံ”ဟု သီးခြား ဖွင့်လိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် “ပုဗ္ဗော သရော”ဟု စ မပါဘဲသာ သုတ်နက်ဖွင့်သင့်၏၊ နှာသဒ္ဓါလည်း စ မပါဘဲဖွင့်သည်၊ အတိဿ စန္ဒဿ စသော နောက်သုတ်များဖွင့်ပုံကို သတိပြုပါ။

စဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ နုကမုနတ္ထံ။ ။ “အနုကမုန သမ္ပိတ္တနုစသော စသဒ္ဓါ၏ အနက်တို့တွင် ဤသုတ်၌ စသည် အဘယ်အနက်ရှိပါသနည်း”ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “စဂ္ဂဟဏံ လုတ္တဒိဃဂ္ဂဟဏာနုကမုနတ္ထံ”ဟု မိန့်၊ “စသဒ္ဓါသည် ရှေ့ ၂ သုတ်မှ လုတ္တေနှင့် ဒိဃံပုဒ်တို့ကို ဆွဲငင်ယူခြင်း အနုကမုနအနက် ရှိသည်”ဟုလို။

ဆွဲငင်ရကျိုး။ ။အနုဝတ္တနု သဘောအားဖြင့် လုတ္တေနှင့် ဒိဃံပုဒ်တို့ လိုက်လာကြသည် မဟုတ်ပါလော၊ ထိုသို့လိုက်လာနေပါလျက် တမင်တကာ ဆွဲငင်ယူခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “တံ၊ ပေ၊ ဉာပနတ္ထံ”ဟု မိန့်ရပြန်သည်၊ ထိုသို့ တမင်တကာ ငင်ရခြင်းကား “စဖြင့် ငင်အပ်သောပုဒ်သည် နောက်သုတ်သို့ မလိုက်တော့”ဟု သိစေရခြင်းအကျိုးရှိသည်-ဟုလို၊ ထို့ကြောင့်ပင် လုတ္တေနှင့် ဒိဃံပုဒ်တို့ နောက်ယမေဒန္တဿသုတ်သို့ မလိုက်ကြတော့။ [တံ စာနုကမိတံ ၌ “အနုကမိတံ-ငင်အပ်သော၊ တံ စ-ထိုလုတ္တေ ဒိဃံပုဒ်သည်လည်း”ဟု အနက်ပေးကြသည်ကား ကျမ်းဆရာ၏အဘော် မကျချေ။]

ဆက်ဦးအံ့-“အဓိကာရ (အနုဝတ္တနု) သဘောအားဖြင့် လိုက်လာသောပုဒ်သည် နောက်နောက်သုတ်သို့ မလိုက်ရ”ဟု ဥပဒေသမရှိ၊ လိုက်သင့်သမျှ ဆက်၍လိုက်ဦးမည်သာ၊ ထိုလိုက်လာသောပုဒ်ကို စဖြင့်ထပ်၍ ငင်ယူရာ၌ကား စထိုင်ရာသုတ်ကို လွန်၍ နောက်သုတ်များသို့ မလိုက်ဖို့ရန် သဒ္ဓါထုံးစံရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် “တံ-ထို ငင်ခြင်းသည်”ဟု အနက်ပေး၍ ဉာပနတ္ထံ” ၌ စပ်ပြီးလျှင် “ငင်ခြင်းသည် သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏”ဟုမှတ်ပါ၊ “ဘာကို သိစေပါသနည်း”ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “စာနုကမိတံ၊ ပေ၊ နာနုဝတ္တတေတိ”ဟု မိန့်ရသည်၊ “စဖြင့် ငင်အပ်သောပုဒ်သည် နောက်သုတ်သို့ မလိုက်တော့”ဟု သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏-ဟုလို၊ စဂ္ဂဟဏံ ပန လုတ္တဒိဃဂ္ဂဟဏာ

လောကဿာတိ၊ ပေ၊ သာဓူတိ-လောကဿာတိ၊ ပေ၊ သာဓူတိပြီး၏။ ကွစိတိ ကိံ၊ ယဿဒါနိ၊ ပေ၊ ကိန္နုမာဝ-ယဿဒါနိ၊ ပေ၊ ကိန္နုမာဝဟူသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏။ [“ယဿ+ဣဒါနိ၊ ဣတိ+အဿ၊ ဣဒါနိ+အပိ၊ တေသု+အပိ၊ စက္ခု+ဣန္ဒြိယံ၊ ကိန္နု+ဣမာဝ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်ပုံကို ထည့်၍ ဆိုပါ။] (၁၆)။

(၁၉) အဓိဂတော ခေါ် မေ+အယံ ဓမ္မော၊ ပေ၊ ယေ+အဿ ဣတိ-ဟူကုန်သော၊ ဣဓ-တို့၌၊ ပုဗ္ဗလောပေ-ရှေ့သရကျေခြင်းသည်၊ သမ္မတ္ထေ-သော်။

ယမေဒန္တ သာဒေသော။ ။ပရေ သရေ၊ ဌာနေ-သင့်လျော်ရာဌာန၌၊ အန္တ ဘူတဿ(ပဒန္တ ဘူတဿ)-ပုဒ်အဆုံးဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ဧကာရဿ ကွစိ ယကာရာဒေသော ဟောတိ၊ အကာရေ-အ အက္ခရာကြောင့်၊ မေ တေ ယေ သဒ္ဓါဒိဿေဝ-မေ တေ ယေသဒ္ဓါအစရှိသည်၏ ဧ ၏သာလျှင်၊ အယံ (ဝိမိ)-ဤအစီအရင်သည်၊ (ဟောတိ)။

နကမုနတ္ထံ၊ အဓိကတတ္ထာဝ ဝတ္ထမာနေပိ “စာနကမိတမုတ္တရတြ နာနဝတ္ထတေ”တိ ဒဿနတ္ထံ-နာသ၊ ဤ၌ “တံ”မပါဘဲ “စာနကမိတံ”ချည်း ရှိပုံကို သတိပြုပါ။ “လက္ခဏေ စာနကမိတပိစာနမုတ္တရတြ နာနဝတ္ထတိ၊ စာနကမုနေ စာသတိ (စဖြင့် ငင်ခြင်းမရှိသော်ကား) မဏ္ဍုကဂတိယာပိ ဝတ္ထတိ”ဟူသော သဒ္ဓနိတိ-အာချာတ် (၂၀၅) သုတ်၌လည်း နည်းတူ။

[ဆောင်] အနဝတ္ထန၊ ထုံးအရဖြင့်၊ လုတ္တဒိဃာ၊ ယင်းသဒ္ဓါတို့၊ ကောင်းစွာအသင့်၊ လိုက်လာလင့်လည်း၊ စဖြင့် ငင်ထုတ်၊ ထိုသည့်ပုဒ်ကား၊ နောက်သုတ် သို့ဆီ၊ မလိုက်ပြီဟု၊ ပဝေဏီထုံးဟောင်း၊ သိစေကြောင်း၊ ထပ်လောင်း ငင်ရသည်။

(၁၉) ပုဗ္ဗလောပေ သမ္မတ္ထေ။ ။သမ္မတ္ထေကို ယကာရာဒေသော ဟောတိ၌စပ်၊ “မေ+အယံ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်ထားသဖြင့် “မ+အ”ဟု သရ ၂ လုံး ရှေ့နောက်ရှိရာ သရာ သရေ လောပံသုတ်ဖြင့် ရှေ့သရကို ချေခွင့် ရောက်နေ၏။ သို့သော် ထိုချေခွင့်ကို တားမြစ်၍ ဤသုတ်က ဧ ကို ယ ပြုလိမ့်မည်-ဟူလို။ [“ဧကာရဿ ပဒန္တဘူတဿ”၌ မြန်မာမူဝယ် “အန္တဘူတဿ”ဟူသာ ရှိ၏။ “အန္တဘူတဿ-အစိတ်ဖြစ်၍ဖြစ်သော” ဟုလည်း အနက်ပေးကြ၏။ သိဟိဋ္ဌ်မူ၌ “ပဒန္တဘူတဿ”ဟု ရှိ၏။ “ပုဒ်အဆုံးဖြစ်၍ ဖြစ်သော”ဟု အနက်ပေးရသဖြင့် သာ၍ကောင်း၏။ “ပုဒ်အစိတ်၊ ပုဒ်အဆုံး” ဝါဒကွဲကို “အန္တဂ္ဂဟဏံ ကိံ”ဟု ပြအပ်သော ပုံစံကျမှ ရှင်းပြမည်။

အကာရေ၊ ပေ၊ ဝါယံ (ဝိမိ)။ ။[ဝိမိပုဒ်ကား သိဟိဋ္ဌ်မူ၌သာပါသည်။] ဤ “အကာရေ”စသော စကားသည် ယ ပြုရာဌာနကို သတ်မှတ်ပြသော စကားတည်း။ ထို့ကြောင့်ပင် “ဌာနေ”ဟု ထည့်၍ သုတ်ကို ဖွင့်ခဲ့သည်။ ဤစကားအရ သရရှစ်လုံးတွင်

ယံတိ-ဟူသည်ကား၊ ယံ ရူပံ-ယံဟူသော ရုပ်တည်း၊ ဧဝေ-ဧသည်ပင်၊ အန္တော-ပုဒ်အဆုံးတည်း၊ ဧအန္တော-ပုဒ်အဆုံးဖြစ်သော ဧ၊ အာဒေသိဋ္ဌာနေ-အာဒေသိ၏ နေရာ၌၊ အာဒိဿတိ-ညွှန်ပြအပ်၏၊ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ အာဒေသော-အာဒေသမည်၏၊ ဗျဉ္ဇနေတိ-ဗျဉ္ဇနေပုဒ်ကို၊ အဓိကိစ္စ-လိုက်စေ၍၊ (သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေသုတ်မှ လိုက်စေ၍-ဟူလို) ဒီဃန္တိ-ဒီဃံသုတ်ဖြင့်၊ ဒီဃော-ဒီဃပြု၊ အဓိဂတော ခေါ် မျာယံ ဓမ္မော၊ ပေ၊ ယျဿ-ပြီး၏။

အ သရနောင်းရာ၌သာ၊ မေ-တေ-ယေစသော ပုဒ်တို့၏ သောလျှင် ယပြုရာဌာန ဖြစ်သည်-ဟူလို၊ ဤသို့ ယ ပြုရာဌာနကို သတ်မှတ်ပြခြင်းသည်လည်း “တဒနုပရောနေ” ဟူသော ပရိဘာသာသုတ်အရ ပါဠိတော်နှင့် မဆန့်ကျင်အောင် သတ်မှတ်ပြခြင်း ဖြစ်သည်။ “မေ တေ ယေ သဒ္ဓါဒိဿ+ဝေ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ အာဒိဖြင့် (သဒ္ဓနိတိစာကိုယ် နိဿယတို့၌လာသော) “ကျဿ ဗျပ္ပထယော အသံ၊ ယထာနာမံ တထာ ဗျဿ” ပုဒ်တို့၌ “ကျဿ၊ ဗျဿ”တို့၏ ကေ-စေတို့ကိုလည်း ယူ၊ သဒ္ဓနိတိ၌ “ယျဿ” ပုံစံကို ပယ်ထား၏။ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ အဖွင့် ရှိ-မရှိကိုသာ သတ်ပြုကြပါလေ။

[ဆောင်] ရူနှင့်နိတိ၊ အားလုံးညှိသော်၊ မေ တေ၏ ဧ၊ ယေ-ကေ-စေဟု ဆုံး ဧ တို့ပါ၊ ယ ပြုရာ၊ ဒန္တာ ယမေသုတ်။

ယံတိ၊ ပေ၊ ဧ အန္တော။ ။ သုတ်၌ပါသော “ယံ+ဒေန္တဿ”တို့၏ အဖွင့်တည်း၊ ယံသဒ္ဓါသည် “အကြင်”ဟု အနက်ပေးရသော အနိယမဝါစက သဗ္ဗနာမ်(ယ)မဟုတ်၊ “ယ”ဟူသော ရုပ်တစ်မျိုးဖြစ်သည်ဟု သိစေလို၍ “ယံတိ-ယံ ရူပံ”ဟု ဖွင့်သည်။ [“အာဒေသောဟူသော”ပုလ္လိင်နှင့် ထပ်တူကျအောင် “ယော”ဟု ထားသင့်သော်လည်း နိဂ္ဂဟိတိကို “မ်”ပြုပြီးလျှင် ဒေန္တနှင့် သန္တိစပ်၍ ရွတ်လွယ်စေခြင်းအကျိုးငှာ “ယံ”ဟု နုပုလ္လိင်ဖြင့် ထားသည်။ ဗလဝတရာရဋီကာ၌ တစ်မျိုးဖွင့်ပုံကို ကစွည်း တာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။] နေ့နှင့် အန္တကို ကမ္မစာရည်းသမာသံဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “ဒ” လာထားသည်ဟု သိစေလို၍ “ဧ ဝေ+အန္တော”စသည်ကို မိန့်သည်။

အာဒေသော။ ။ “ဧကို ယပြု” ဟူရာ၌ ယ အပြုသည် အာဒေသမည်၏၊ (ဧ)ကား အာဒေသရိသောကြောင့် အာဒေသိမည်၏၊ အာဒေသိမည်သော ဒေသရ ပျောက်သွားသောအခါ ထိုအာဒေသိ၏ နေရာဝယ် ယဗျည်းပေါ်လာ၏၊ ထိုကြောင့် “ထို (ယ)ကို အာဒေသိ၏ နေရာ၌ ညွှန်ပြအပ်သော အက္ခရာ”ဟု ဆိုသည်။ [“အာဒိဿတိတိ အာဒေသော”သာ လိုရင်း၊ အာဒေသိဋ္ဌာနေကား အပိုထည့်ပါ၌သာ၊ ယခုစာအုပ်များ၌ အာမပါဘဲ “ဒိဿတိတိ အာဒေသော”ဟု တွေ့ရ၏၊ အာပုဗ္ဗ+ဒိသ+ဏပစ္စည်းဖြစ်သောကြောင့် “အာဒိဿတိ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ရိမှ သင့်သည်။]

ဗျဉ္ဇနေတိ၊ ပေ၊ ဒီဃော။ ။ ဗျဉ္ဇနေတိ အဓိကိစ္စကို ထောက်၍ “ဒီဃံ” အရ တတိယပိုင်း ဒီဃံသုတ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏၊ “မေ+အယံ”၌ ဧကို ယပြုပြီးနောက် အယံ၌ (အ)ကို ဒီဃပြုသောအခါ တတိယပိုင်း ဒီဃံသုတ်ဖြင့် ပြုရသည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ကွစိတိ ကိံ၊ တေနာဂတာ၊ ပုတ္တာမတ္ထိ-တေနာဂတာ၊ ပုတ္တာမတ္ထိစသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏။ အန္တဂ္ဂဟဏံ-အန္တသဒ္ဓါသည်၊ ကိ-နည်း၊ ဓမ္မက္ကံ ပဝတ္ထေန္တော၊ ဒမေန္တောစိတ္တံ-ဓမ္မ၊ ပေ၊ စိတ္တံ စသော ပြယုဂ်တို့၌တားမြစ်ခြင်းအကျိုးရှိ၏။ (၁၇)။

ကွစိတိ ကိံ။ ။ပြအပ်သောရုပ်များ၌ “တေ+အနာဂတာ၊ ပုတ္တာမေ+အတ္ထိ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်သောအခါ တေ မေ တို့၏ ဧကိုယပြုသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ တေနာဂတာ၌ ဝါ ပရောဖြင့် နောက် အကိုချေ၍လည်းကောင်း၊ မေ အတ္ထိ၌ ဧချေ၊ မကို အ သို့ ကပ်၍လည်းကောင်း ပြီး၏။

အန္တဂ္ဂဟဏံ ကိံ။ ။ “ယမေသာဒေသော” လောကံတွင်မဆိုပဲ အန္တသဒ္ဓါကို ထည့်၍ဆိုခြင်း၏ အကျိုးကိုပြလိုသောကြောင့် “အန္တဂ္ဂဟဏံ ကိံ” ဟု ပုစ္ဆာထုတ် ပြီးလျှင် ထိုအမေးကို ဖြေလိုသောကြောင့် “ဓမ္မက္ကံ ပဝတ္ထေန္တော၊ ဒမေန္တော စိတ္တံ” ဟု မိန့်သည်။ “ပဝတ္ထေန္တော၊ ဒမေန္တောတို့၌ ဣ-မေတို့၏ ဧ သရ ဟုတ်သော်လည်း ပုဒ်အဆုံး (အန္တ)မဟုတ်သောကြောင့် (ယ)မပြုရ” ဟုလို။

ချဲ့ဦးအံ- “မေ+အယံ၊ တေ+အဟံ” စသည်၌ မေ တေ တို့သည် ဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်များတည်း။ [မေ-ငါသည်၊ အဓိဂတော-ရအပ်သော၊ အယံ ဓမ္မော-ဤတရားသည်၊ (“ဂမ္ဘီရော-နက်နဲ၏” ဟု ဆက်၊) အဟံ-ကျွန်တော်သည်၊ တေ-သင်မင်းမြတ်၏၊ ပုတ္တာ-သားတော်ပါတည်း။] မေ တေတို့ကို ကျနစွာရေးလျှင် မ-တတို့ကို ရှေ့ ဧသရကို နောက်ထား၍ ရေးရမည်ဟု နားလည်လောက်ပြီ။ သို့ဖြစ်၍ မေ တေ၌ ဧသည် ပုဒ်၏အဆုံးတည်း။ ပဝတ္ထေန္တော၊ ဒမေန္တောတို့၌ ဣ-မေတို့၏ ဧကား ပုဒ်အဆုံးမဟုတ်၊ ပုဒ်အလည်မှာ တည်ရှိကြသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ဧတို့ကို အန္တသဒ္ဓါက “ယ”မပြုရဟု တားမြစ်သောကြောင့် “ပဝတျန္တော၊ ဒဗျန္တော” ဟု ပါ၌မရှိတော့။

မှတ်ချက်။ ။ယမေဒန္တံ၌ အန္တသဒ္ဓါအတွက် “အစိတ်” ဟူသော အနက်ကို ယူလျှင် “ပဝတ္ထေန္တော၊ ဒမေန္တော” တို့၌ ဧ လည်း ပုဒ်၏အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သောကြောင့် ယ ပြုခွင့်ကို မတားမြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် အန္တသဒ္ဓါအတွက် “ပုဒ်အဆုံး” ဟူသောနက် ကိုသာ သုံးရသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် “အန္တဘူတဿ” ဟု ရှိသော မြန်မာမူထက် “ပဒန္တဘူတဿ” ဟုရှိသော သီဟိုဠ်မူက သာ၍ကောင်းပါသည်။

ဝါဒန္တရ။ ။အချို့ကား “ပဝတ္ထေန္တော၊ ဒမေန္တော” တို့၌ ပုဒ်၏ အစိတ်မဟုတ်၊ ဓာတ်၏ အစိတ်ဖြစ်သောကြောင့် ယ မပြုရဟု ဆိုကြသေး၏။ အန္တ=အစိတ်ဆိုလျှင် “ပုဒ်အစိတ်၊ ဓာတ်အစိတ်” ဟု ခွဲ၍မရသည့်ပြင်၊ ပဝတ္ထေန္တော ဒမေန္တော၌ (“ပပုဗ္ဗ+ဝတု+ကာရိတ် ဣပစ္စည်း၊ အန္တပစ္စည်း၊ ဒမု+စုရာဒီဣ+အန္တ” ဟု ဖြစ်ရကား) မူလ-ဝတုဓာတ်၊ ဒမုဓာတ်တွင် ဧ သရ မပါဝင်သဖြင့် ဓာတ်၏အစိတ်လည်း မဟုတ်၊ ကိတ်ပုဒ်၏ အစိတ်သာ ဖြစ်သောကြောင့် ထိုဝါဒကို စဉ်းစားကြပါလေ။

(၂၀) ယာဝတကော+အဿ ကာကော၊ ပေ၊ နတု+ဧဝ ဣတိ-ယာဝ၊ ပေ၊ ဧဝ ဟူကုန်သော၊ ဣဓ-တို့၌။

ဝမောဒုဒန္တာနံ။ ။ပရေ သရေ၊ အန္တဘူတာနံ-အဆုံးဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဩကာရကာရာနံ-တို့၏။ ကွစိ ဝကာရာဒေသော ဟောတိ၊ က ခ ယ သ တ သဒ္ဓါဒိ ဩကာရဿ-က,ခ,ယ,သ,တ သဒ္ဓါ အစရှိသည်တို့၏ ဩအက္ခရာကို၊ ဣဒံ ဂဟဏံ-ဤယူခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ ယာဝတကုဿ၊ ပေ၊ နတွေဝ-ပြီး၏။ ကွစိတိ ကိ၊ ကော အတ္ထော၊ ပေ၊ဟောတူတိ-ကော အတ္ထော၊ ပေ၊ဟောတု၊ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ အန္တဂ္ဂဟဏံ ကိ၊ သဝနီယံ၊ ဝိရဝန္တိ-သဝနီယံ၊ ဝိရဝန္တိ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၁၈)။

(၂၀) က ခ၊ ပေ၊ ဩကာရဿေဒံ ဂဟဏံ။ ။“ယာဝတကော”၌ က၏ ဩ၊ “အထခေါ”၌ ခ၏ဩ၊ “ယော”၌ ယ၏ဩ၊ “သော”၌ သ၏ဩ၊ “ယတော”၌ တ၏ဩတို့ကိုသာ ဤသုတ်က ဝပြုဖို့ယူသဖြင့် အခြားဩများကို ဝမပြု-ဟု ပိဋကတ် အားလျော်စွာ သတ်မှတ်ရာရောက်၏။ အကယ်၍ ပိဋကတ်ပြယုဂ် ရှိသေးလျှင်လည်း ထို ဩကို ဝပြုဦးမည်သာတည်း။ ထို့ကြောင့် “တသဒ္ဓါဒိဩကာရဿ” ဟု အာဒိဖြင့်ပြထားသည်။ “မည်သည့် အက္ခရာ၏ ဩ”ဟု ဩကိုသာ သတ်မှတ်ပြ၍ ဥကို သတ်မှတ်မပြခြင်းမှာ ဥအတွက် ဝပြုဖွယ်တွေ များသောကြောင့်တည်း။ [ပုဂ္ဂယံ စသည်၌ အ ကို တတိယပိုင်း ဒီဃံဖြင့် ဒီဃပြုရမည်ကိုလည်း သတိပြုပါ။]

ကွစိတိ ကိ။ ။“ကော+အတ္ထော၊ အထခေါ+အညတရော”တို့မှာ ပုဒ်ဖြတ်ပြီး ပုံစံများတည်း။ ကွစိသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် ဩကို ဝ မပြုရဟု ဆိုပြီးနောက် (သရာ သရေ-ဝါ ပရောသုတ်တို့က မချေနိုင်အောင်) သရေ ကွစိသုတ်ဖြင့် ဩကို ဩ ပကတိ ပြုရဦးမည်၊ နောက် ၃ ရုပ်ကို ဝါ ပရောသုတ်ကြည့်၍ ပုဒ်ဖြတ်၊ ကွစိသဒ္ဓါမြစ်ပြီးနောက် ဝါ ပရောသုတ်က စီရင်မည်ဖြစ်၍ ပကတိမပြုရ၊ ထို့နောက် “သောဂတံ”ဟု ပါဠိပျက် ရှိ၏။ “သာဂတံ”ဟု ရှိရမည်။ “သု+အာဂတံ၊ သာဓု+အာဂုသော၊ ဟောတု+ ဣတိ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ ကွစိဖြင့်မြစ်ပြီးလျှင် သရာ သရေ-ဝါ ပရော-ပုဗ္ဗောစတို့ဖြင့် စီရင်။

အန္တဂ္ဂဟဏံ ကိ။ ။[အဓိပ္ပာယ်ကို ရှေ့သုတ်နည်းမို့၍ သိ၊] သဝနီယံ၌၊ သု ဓာတ်-အနိယပစ္စည်း၊ ဝိရဝန္တိ၌ ဝိပုဗ္ဗ-ရဓာတ်-အန္တိဝိဘာတ်၊ ထို့ကြောင့် “သု+အနိယံ၊ ဝိ-ရု+အန္တိ”တည်း၊ ဥကို ဤသုတ်ဖြင့် ဝ ပြုသင့်သော်လည်း ပုဒ်အဆုံး မဟုတ်သော ကြောင့် မပြုရ၊ တစ်နည်း-ဥကို ဩဝုဒ္ဓိ ပြုပြီးအနေအားဖြင့် “သော+အနိယံ၊ ဝိရော+အန္တိ”တည် ဩကို ဝပြုသင့်သော်လည်းဟု ဆိုရုံသာ၊ ထို့နောက် ဓာတ်ရုပ် ထုံးစံအတိုင်း ဆိုင်ရာသုတ်ဖြင့် ဩကို အဝပြု၍ ပြီးသည်။ ငယ်ရွယ်သူများကို သေချာစွာ ရုပ်မတွက်စေဘဲ စီရင်ပုံလောက်ကိုသာ ပြောပြသင့်၏။

(၂၁) ပဋိသန္ဓ်ရဝတ္ထိ+အဿ၊ ပေ၊ ဝိ+အာဂတော ဣတိ၊ ဣဓ၊ မဏ္ဍုကကတိယာ-မဏ္ဍုကကကိကအဓိကာရနည်းအားဖြင့်၊ အသရူပေတိ-အသရူပေပုဒ်သည်၊ ဝတ္ထတေ။

ဣဏ္ဍော ယံ နဝါ။ ။ပရေ အသရူပေ သရေ ပုဗ္ဗော ဣဝဏ္ဍော၊ နဝါ-အရိ၊ အရာ၌၊ ယကာရံ-သို့၊ ပပွေတိ၊ ဣဇေ-ဣသည်ပင်၊ ဝဏ္ဍော-ဝဏ္ဍတည်း၊ ဣဝဏ္ဍော-ဣသည်ပင် ဝဏ္ဍ၊ နဝါသဒ္ဓေါ-နဝါသဒ္ဓါသည်၊ ကွစိသဒ္ဓ ပရိယာယော-ကွစိသဒ္ဓါ၏ ပရိယာယ်တည်း။ ... ပဋိသန္ဓာရဝတုဿ၊ ပေ၊ ဗျာကတော-ပြီး၏။

(၂၁) မဏ္ဍုကကတိယာ အသရူပေတိ။ ။ဖားသတ္တဝါသည် အစဉ်အတိုင်း မသွားဘဲ ခုန်၍သွားသကဲ့သို့ ထိုအတူ ဝါ ပရော အသရူပါသုတ်မှ အသရူပါသဒ္ဓါလည်း ဒီဗံစသောသုတ်တို့ကို ခုန်ကျော်၍ ဤသုတ်သို့ လိုက်လာသည်၊ ဤသို့ ခုန်ကျော်၍ လိုက်နည်းကို “မဏ္ဍုကကတိ (ဖားသွားပုံနှင့် တူသော) အဓိကာရ”ဟု ခေါ်သည်။

ဣဇေ၊ ပေ၊ ဣဝဏ္ဍော။ ။ဤဝိပြိုဟ်အရ ဣ-ဟူသော ဝဏ္ဍတစ်လုံးသာ ယူရမည် ကဲ့သို့ ဖြစ်နေ၏၊ သို့သော် ဣနှင့်ဌာန်တူသော(ဤ)ကိုပါ ယူရသည်၊ ဥပမာ-“အဇော-ဆိတ်”ဟု ဆိုရာ၌ ဆိတ်တစ်ကောင်သာမက ဆိတ်မျိုးအားလုံး ပါဝင်သကဲ့သို့ ဤ၌ လည်း“ဣဝဏ္ဍ”ဟု ဆိုသဖြင့် ဣနှင့် အဆင်းသဏ္ဍာန် ဌာန်တူသဖြင့် ဣဝဏ်မျိုး ဖြစ်သော (ဤ)လည်း ပါဝင်သည်-ဟုလို၊ [“ဝဏ္ဍပရေန သဝဏ္ဍောပိ”-မောဂ္ဂလ္လာန် သုတ်၊ ဝဏ္ဍပရေန-ဝဏ္ဍနောက်ရှိသော သရ(ဣဝဏ္ဍ၌ ဝဏ္ဍသဒ္ဓါနောက်ကပါသော သရ)ဖြင့် သဝဏ္ဍောပိ-တူသောဌာန်ရှိသော သရကိုလည်း၊ ဂယတိ-ယူအပ်၏။]

နဝါသဒ္ဓေါ၊ ပေ၊ ပရိယာယော။ ။နဝါနှင့် ကွစိသည် အလဲအလှယ် သုံးစွဲရ သော ပရိယာယ်သဒ္ဓါတည်း၊ ထို့ကြောင့် “နဝါ-အရိ၊ အရာ၌”ဟု ကွစိ အနက်အတိုင်း ပေးကြသည်၊ “ယံ-ယအဖြစ်သို့၊ ပပွေတိဝါ-ရောက်သည်လည်းရှိ၏၊ န ပပွေတိ ဝါ-မရောက်သည်လည်းရှိ၏”ဟု ပေး၍ “ယအဖြစ်သို့ နည်းနည်းပါးပါးသာ ရောက်၍ မရောက်သည်က များ၏”ဟု ယူရလျှင် စာသွားထုံးစံလည်းကျ၊ ကွစိနှင့် အဓိပ္ပာယ် လည်း တူမျှသောကြောင့် သာ၍သင့်မည် ထင်၏၊ သဒ္ဓနိတိ နိဿယ၌လည်း ဤ အတိုင်း ပေးလေ့ ရှိပါသည်၊ [ကွစိ နဝါနှင့် ဝါ ဝိဘာသာတို့ ထူးခြားပုံကို ကစွည်း ဘာသာဋီကာ၌ ရှု။]

ဗျာကတော။ ။“ပဋိသန္ဓာရဝတုဿ” စသည်ကို အခြေပြု မှီး၍ တွက်ပါ၊ ဗျာကတော၌ “ဝိ+အာပုဗ္ဗ ကရဓာတ်” ဖြစ်သကဲ့သို့ ဗျာကာသိ၌လည်း ဝိ+အာပုဗ္ဗ ကရဓာတ်၊ အဇတနိ ဤဝိဘတ်ဖြစ်၍ ရှေ့၌(အ)လာရသေး၏၊ ထို့ကြောင့် “ဝ+အာ+ အကာသိ”ဟုဖြစ်ရာ၌ ဣမှနောက်အာကို ဝါ ပရောဖြင့်ချေ၊ ဝိ၏ဣကို ယပြု၊ ဒီဗံဖြင့် ကဗျည်းကြောင့် အကို အာပြု၊ ယ-အာသို့ကပ်၊ ဒေါဿစဉ် စသဒ္ဓါဖြင့် ဝကို ဗပြု။

နဝါတိ ကိံ၊ ပဉ္စဟင်္ဂေဟိ၊ ပေ၊ မုတ္တစာဂိ အနုဒ္ဒတော-ပဉ္စ၊ ပေ၊ ပြယုဂ် တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ အသရူပေတိ ကိံ၊ ဣတိဟိဒံ၊ ပေ၊ အတ္ထိတိ-ဣတိဟိဒံ၊ ပေ၊ အတ္ထိတိဟူသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးရှိ၏။(၂၁)။

(၂၂) အတိ အန္တံ၊ ပေ၊ ဣတိ+အာဒိ၊ ဣတိ-ဟူကုန်သော၊ ဣဓ-တို့၌၊ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါတိ-ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်ဖြင့်၊ ယကာရာဒေသေ-ယ အပြုသည်၊ သမ္ပတ္တေ။...

သဗ္ဗောစံတိ။ ။[ဣဒံ-ဤသုတ်သည်၊ အတိပတိဣတိနံ-အတိ ပတိ ဣတိသဒ္ဓါတို့၏၊ တိသဒ္ဓဿ-တိသဒ္ဓါကို၊ ဂဟဏံ-ယူကြောင်းသုတ်တည်း၊] ပရေ သရေ သဗ္ဗော၊ တိဣတိ-တိဟူသော၊ ဒေသော သဒ္ဓေါ-ဤသဒ္ဓါသည်၊ ကွစိ စကာရံ ပပောတိ။

ဗကို ယာသိုကပ်-ဟု သဒ္ဓနိတိ ကြသည်၊ ကြွင်းသော ရုပ်များပြီးပုံကို အခြေပြုသဒ္ဓါ၌ ပြခဲ့ပြီး၊ “ဤ”ကို ယပြုပုံ မပါသေးသောကြောင့် “နဒျာသန္ဓော (နဒိ+အာသန္ဓော) ဒါသျဟံ (ဒါသိ+အဟံ)”ဟူသော ပုံစံကို ထုတ်ကြသည်။

နဝါတိ ကိံ။ ။နဝါသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် ယ မပြုရသဖြင့် “ပဉ္စဟူဂေဟိ၊ တာချုတ္တနိ၊ (ဂစ္ဆာမိ+အဟံ) ဂစ္ဆာမျဟံ၊ မုတ္တစာဂုနုဒ္ဒတော”ဟု မဖြစ်၊ သရာ သရေ စသောသုတ်များဖြင့် စီရင်၊ အသရူပေတိ ကိံ”၌ “ဣတိဟိ+ဣဒံ၊ အဂ္ဂိ+ဣဝ၊ အတ္ထိ+ဣတိ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ နောက်သရတို့က ရှေ့သရနှင့် သရပဖြစ်သောကြောင့် ယ မပြုရ၊ သရာ သရေ စသော သုတ်များဖြင့် စီရင်။

(၂၂) အတိ ပတိ ဣတိ (နံ) တိ သဒ္ဓဿ။ ။[ဣတိနံ-ဟု သိဟိဋ္ဌိမူရှိ၏၊ မြန်မာမူ၌ “ဣတိ တိသဒ္ဓဿ”ဟု ရှိသည်၊] စံတိ၌ “တိ”အရ တွေ့ကရ “တိ”ကို မယူရ၊ “တဒနုပရောဓေန”ဟူသော ပရိဘာသာသုတ်နှင့်အညီ ပါဠိတော်နှင့်လျော်အောင် အတိ ပတိ ဣတိသဒ္ဓါ ၃ မျိုး၏ တိ ကိုသာ ယူရမည်-ဟူလို။

သဗ္ဗော တိဣဇ္ဇေသော သဒ္ဓေါ။ ။“တိ ကို စပြု”ဟူရာ၌ “စ”သည် အကွရာ တစ်လုံးတည်းဖြစ်သောကြောင့် အာဒေသိနှင့် အာဒေသ တစ်လုံးချင်း ညီမျှအောင် ဣသရ မပါဘဲ “တ”ကိုသာ “စ”ပြုရမည်လား-ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် “သဗ္ဗော”ဟု မိန့်သည်၊ “တနှင့်ဣပါ တိတစ်ခုလုံးကို စပြုရမည်”ဟူလို၊ တိ၌ ဣကို ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်ဖြင့် ယပြုပြီးနောက် “တျ”ကို စပြုလျှင်လည်း အလုံးစုံ တိကို စပြုရာရောက်သောကြောင့် တျကို စပြုရမှာလေလားဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိပြန်ရကား “တိ ဣဇ္ဇေသော သဒ္ဓေါ”ဟု မိန့်သည်၊ “တိ”ဟု ဆိုအပ်သော ဤ“တိသဒ္ဓါ”ကိုသာ စပြုပါ၊ တျဖြစ်ပြီးမှ စပြုရမည်မဟုတ်-ဟူလို။

တိတိ-တိဟူ၍၊ နိဒ္ဒေသတော-ညွှန်ပြခြင်းကြောင့်၊ အကတယကာရသေဝ-
 မပြုအပ်သော ယအဖြစ်ရှိသော တိ၏သာ၊ အယံ ဝိမိ-ဤအစီအရင်သည်၊
 ဟောတိ-၏၊ ဣတရထာ-ဤသို့ မဟုတ်လျှင်၊ (ဝါ-တိကို စ မပြုလျှင်၊)
 ကွစိဂ္ဂဟဏဿ စ-ကွစိသဒ္ဓါ၏လည်းကောင်း၊ အတိဿ စန္ဒဿာတိ
 သုတ္တဿ စ-အတိဿ စန္ဒဿသုတ်၏လည်းကောင်း၊ နိရတ္တကတာ-အကျိုး
 မရှိသည်၏အဖြစ်သည်၊ သိယာ-ဖြစ်ရာ၏၊ ပရဒ္ဒေသာဝေါဋ္ဌာနေတိ-သုတ်ဖြင့်၊
 ဒွိတ္ထံ-ဒွေဘော်လား၊ အစ္စန္တံ၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒိ-ပြီး၏၊ ကွစိတိ ကိ၊ ဣတိဿ၊
 ဣတိ အာကင်္ခမာနေန-တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏။ (၁၉)။

တိတိ နိဒ္ဒေသတော၊ ပေ၊ ဝိမိ။ ။ “သဗ္ဗော စံ တျော” ဟု မဆိုဘဲ “သဗ္ဗော
 စံတိ” ဟု တိသဒ္ဓါကို အရှင်ကစွည်းဆရာ ညွှန်ပြထားသောကြောင့် တိ၌ ဣကို ယ
 ပြုပြီးနောက် တျဖြစ်မှ စပြုရမည်မဟုတ်။ “တိ ကိုသာ စပြု” ဟု ဤသုတ်က စီရင်
 သည်၊ ဆက်ဦးအံ- “တိတိ နိဒ္ဒေသတော” စသော ဤစကားသည် နှာသကို စောင်းသော
 စကားတည်း၊ နှာသ၌ အစ္စန္တံကို ရုပ်တွက်သောအခါ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်ဖြင့်
 ဣကို ယ ပြုပြီးနောက် တျကိုမှ ဤ သဗ္ဗောစံတိ သုတ်ဖြင့် စပြုသည်၊ ရူပသိဒ္ဓိကား
 ထိုနှာသအဆိုကို သဘော မတူသောကြောင့် “တိတိ နိဒ္ဒေသတော” စသော စကားကို
 မိန့်သည်၊ [နှာသအဆိုကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။]

ဣတရထာ၊ ပေ၊ သိယာ။ ။ “နှာသ အဆိုအတိုင်း တျကို စပြုလျှင် အဘယ်
 အပြစ် ရှိသနည်း” ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဣတရထာ၊ ပေ၊ သိယာ” မိန့်၊ တိကို
 စပြုခြင်းမဟုတ်ဘဲ နှာသဆိုသည့်အတိုင်း တျကို စပြုခြင်းသာ အမှန်ဖြစ်လျှင် ကွစိ
 သဒ္ဓါနှင့် အတိဿ စန္ဒဿသုတ်တို့ အကျိုးမရှိတော့ရကား နိရတ္တကဒေါသ (အကျိုးမရှိ
 သော အပြစ်=အနက်အဓိပ္ပာယ် မရှိသောအပြစ်) ရောက်ဖွယ်ရှိသည်-ဟုလို။

[နိယာမံ] ဣတရထာ၊ အညထာနောက်၊ ဟိ ပနနှင့်၊ စတစ်လုံးရောက်သော်၊
 လဒ္ဒဒေါသ၊ ဗျတိရိက်ဟု၊ အမည်ပေးမြဲ။ ...

ချဲ့ဦးအံ-ကွစိသဒ္ဓါအတွက် ကိပုံစံထုတ်သောအခါ “ဣတိဿ မဟုတ္တမ္မိ” ဟု
 ကစွည်းကျမ်း၌ထုတ်၏၊ အကယ်၍ နှာသအလိုအားဖြင့် တျဖြစ်မှ စပြုလျှင် “ဣတိဿ” ၌
 တိကို ကွစိသဒ္ဓါက တားမြစ်နေဖို့ မလိုသောကြောင့် ကွစိသဒ္ဓါသည် နိရတ္တကသာ
 ဖြစ်ရာ၏၊ ထို့ပြင် အတိဿ စန္ဒဿသုတ်သည် အတိရိတ် (အတိ+ဤရိတ်) စသော
 ပြယုဂ်များ ပြီးနိုင်ဖို့ရာ တိ၏ စအပြုကို တားမြစ်သော သုတ်တည်း၊ တျဖြစ်မှ စ
 ပြုလျှင် တိ၏ စအပြုကို တားမြစ်ဖွယ် မလိုသောကြောင့် ထို အတိဿ စန္ဒဿသုတ်
 လည်း နိရတ္တက(အကျိုးမဲ့၊ အနက်မဲ့)သာ ဖြစ်ဖွယ်ရှိတော့၏၊ အမှန်မှာ “ဤ သဗ္ဗော
 စံ တိသုတ်က တိကိုသာ စပြုရမည်ဖြစ်သောကြောင့် ထိုကွစိသဒ္ဓါနှင့် အတိဿ
 စန္ဒဿသုတ်တို့၏ တားမြစ်မှုသည် နိရတ္တကမဟုတ်၊ အကျိုးရှိကြပါသည်” ဟုလို။

(၂၃) တေန ဝါ ဣဝဏ္ဏေတိ ဣတော-တေန န ဝါ ဣဝဏ္ဏေဟူသော ဤသုတ်မှာ နုတိ-နဟူသော ပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊ ဣဝဏ္ဏေတိစ ဝတ္တတေ၊ [“နဝါ ဣဝဏ္ဏေတိ”ဟု ဝါ ရှိသည်ကား အပိုသာ။]

အတိဿ စန္ဒဿ။ ။ပရေ ဣဝဏ္ဏေ၊ အတိ ဣစ္စေတဿ-အတိဟူသော ဤသဒ္ဒါ၏၊ အန္တဘူတဿ-အဆုံးဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ တိသဒ္ဒဿ-၏၊ သဗ္ဗော စံ တိတိ-သဗ္ဗော၊ စံ၊ တိဟူ၍၊ ဝုတ္တရူပံ-ဆိုအပ်ပြီးသော စအပြုရပ်သည်၊ န ဟောတိ-မဖြစ်၊ [“အန္တ-အဆုံး”ဟု ပေးရာ၌ နှာသ၏ သာဓကကို ကစွည်း ဋီကာမှာ ရှု။]

အတိဿ ဣတိ - အတိဿ ဟူသော၊ ဧတံ - ဤ သဒ္ဒါသည်၊ ဥပသာဂ္ဂါနကရဏံ-ဥပသာရကို အတုပြုသော သဒ္ဒါတည်း၊ ဝါ-ဥပသာရ အတုတည်း၊ တေနေဝ-ထို့ကြောင့်ပင်၊ ဧတ္ထ-ဤ “အတိဿ” ပုဒ်၌၊ ဝိဘတ္တိလောပါဘာဝေါ-ဝိဘတ်ကျေမှု၏ မရှိခြင်းသည်၊ (ဟောတိ။)

စ - ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ - ဤ သုတ်၌၊ အန္တသဒ္ဒေါ - သည်၊ သဒ္ဒဝိမိ နိဿဓပုဂ္ဂရဏတော-သဒ္ဒအစီအရင်ကို တားမြစ်သောအရာဝယ် ဤသုတ်ကိုဆို အပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ အတိသဒ္ဒန္တဘူတံ-အတိသဒ္ဒါ၏ အဆုံးဖြစ်၍ဖြစ်သော၊

(၂၃) အတိဿာတိ၊ ပေ၊ လောပါဘာဝေါ။ ။“အတိဿ”၌ အတိသည် ဥပသာရပုဒ်တွင် ပါဝင်သော “အတိ” အစစ်မဟုတ်၊ ဥပသာရ အတိကိုသာ အတု လိုက်သော အနုကရဏ သဒ္ဒါတည်း၊ ချဲ့ဦးအံ့-အတိ ဥပသာရ အစစ်ဖြစ်လျှင် “သဗ္ဗာသ မာဂုသော”စသောသုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်ကို အမြဲချေရမည်ဖြစ်သောကြောင့် “အတိစန္ဒဿ”ဟု အတိ၌ သဝိဘတ် ကျေလျက်ရှိရလိမ့်မည်၊ ဤ၌ကား အနုကရဏ သဒ္ဒါဖြစ်သော ကြောင့်လည်းကောင်း၊ အနုကရဏသဒ္ဒါဟူသည် ရိုးရိုး နာမ်ပုဒ်ကဲ့သို့ ဝိဘတ် မကျေဘဲ နေနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း သဝိဘတ် မကျေဘဲ “အတိဿ” ဟု ရှိနိုင်ပေသည်။ [အနုကရောတိ-မူလဥပသာရပုဒ်ကို အတု ပြုတတ်၏၊ ဝါ-မူလဥပသာရပုဒ်နှင့် တူ၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ အနုကရဏံ-အနုကရဏ မည်၏၊ အနုကရဏ အနုကာရိယ အခွဲ၊ ပရိစ္စတ္တတ္တာနုကရဏ အပရိစ္စတ္တတ္တာနုကရဏ အခွဲကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ တဿာ ဝါသုတ် အဖွင့်၌ ပြထားသည်။]

ဧတ္ထ စ အန္တသဒ္ဒေါ၊ ပေ၊ န ဣဝဏ္ဏံ။ ။ဤစကားတို့ကား နှာသကို စောင်းသော စကားတို့တည်း၊ “အတိဿ အန္တဿ=အတိသဒ္ဒါ၏ အဆုံး”ဟု ဆိုလျှင် တိ၌ ဣ ဆုံးသောကြောင့် “အန္တ”အရ ဣဝဏ္ဏံကိုယူ၍ ဤ အတိဿ စန္ဒဿသုတ်သည် ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်ကို တားမြစ်သော သုတ်လေလောဟု တွေးတောဖွယ်ရှိကြောင်း ကို နှာ၌ ဆိုထား၏၊ (အန္တအရ ဣဝဏ္ဏံယူရမလို ဖြစ်ကြောင်းကိုသာ နှာသဆိုသည်၊ တကယံကား မယူပါ၊) ရူပသိဒ္ဓိကား သဒ္ဒါအစီအရင်ကို တားမြစ်သော နေရာဝယ်

တိသဒ္ဓမေဝ-တိသဒ္ဓါကိုသာ၊ ဝဒတိ-ဟော၏။ ဣဝဏ္ဏံ-ဣဝဏ်ကို၊ န(ဝဒတိ)-မဟော၊ ဣတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ဣတရထာ-ဤသို့ မဟုတ်လျှင်၊ ဣဒံ သုတ္တမေဝ-ဤ တစ်သုတ်လုံးသည်ပင်၊ နိရတ္ထကံ-အကျိုးမရှိသည်၊ သိယာ-၏။

ဤသုတ်ကို ဆိုခြင်းကြောင့် အန္တသဒ္ဓါသည် အတိ၏အဆုံးဖြစ်သော တိသဒ္ဓါတစ်ခုလုံးကိုသာ ဟော၍ ဣဝဏ်ကို မဟောရကား “အန္တ”အရ ဣဝဏ်ကို ယူရလေမည်လောဟု (နာသ ကြိသလို) ယုံမှားဖွယ်ပင် မရှိပါဟု ဆိုသည်။

ဆက်ဦးအံ့- အနက် တစ်ခုခုကို ဝေဖန်ပိုင်းခြားသောအခါ တစ်ဖက်သတ် သဒ္ဓါအရှိကိုသာ မကြည့်ဘဲ၊ ဤအနက်ကို ဤနေရာ၌ယူလျှင် အကျိုး ရှိ-မရှိအားဖြင့် အတ္ထကိုလည်းကောင်း၊ ဤအနက်သည် ဤနေရာနှင့် သင့်-မသင့်အားဖြင့် ပကရဏကိုလည်းကောင်း ဤသို့ စသည်ဖြင့် လိင်္ဂ ဩစိတျ ကာလ ဒေသတို့ကို နှိုင်းချိန်၍ ဝေဖန်ရသည်။ ဤ အတိသံ စန္ဒသသုတ်ကိုလည်း တေနဝါ ဣဝဏ္ဏေသုတ်၏ အခြားမဲ့၌ ဆိုထား၏။ တေနဝါ ဣဝဏ္ဏေသုတ်ကား အဘိတစ်ခုလုံး၏ အဗ္ဗအပြု၊ အဓိတစ်ခုလုံး၏ အဇ္ဈအပြုကို တားမြစ်သော သုတ်တည်း။ ထိုသို့ သဒ္ဓါတစ်ခုလုံး၏ အစီအရင်ကို တားမြစ်သောသုတ်၏ တည်နေရာဝယ် ဆက်၍ဆိုအပ်သော ဤအတိသံ စန္ဒသသုတ်လည်း (ပကရဏအားလျော်စွာ) တေနဝါ ဣဝဏ္ဏေသုတ်ကဲ့သို့ တိသဒ္ဓါတစ်ခုလုံး၏ အစီအရင်ကို တားမြစ်သောသုတ်သာ ဖြစ်ထိုက်ပါသည်-ဟုလို။

[ဇာလိနိ] အတ္ထပ္ပကရဏာ လိင်္ဂါ၊ ဩစိတျာ ကာလဒေသတော၊ သဒ္ဓတ္တာ ဝိဘဇိယန္တိ၊ နသဒ္ဓါယေဝ ဧဝေဝလံ။

အတ္ထပ္ပကရဏာ-အကျိုး ရ-မရ၊ အရာဌာန ဟုတ်-မဟုတ်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ လိင်္ဂါ-(ဤလိင်သည် ဤအနက်ကို ဟောနိုင်-မဟောနိုင်) လိင်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဩစိတျာ-အသင့်ယုတ္တိ ရှိ-မရှိအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ကာလဒေသတော-အခါကာလ အရပ်ဒေသနှင့် လိုက်-မလိုက်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ သဒ္ဓတ္တာ-သဒ္ဓါအနက်၂ ချက်တို့ကို၊ ဝိဘဇိယန္တိ-ခွဲခြားဝေဖန်အပ်ကုန်၏။ ဧဝေဝလံ သဒ္ဓါယေဝ-အနက်ကို မထောက်စာဘဲ တစ်ဖက်သတ် သဒ္ဓါတို့ကိုသာ၊ န-မဝေဖန်ထိုက်ကုန်။ [မောဂ္ဂလ္လာန် ပဉ္စိကာနိဿယ သညာဒိကဏ္ဍ၌ ဤထက် ကျယ်ဝန်းစွာ မိန့်ထားသေး၏။]

ဣတရထာ၊ ပေ၊ နိရတ္ထကံ သိယာ။ ။ “အတိသံ စန္ဒ”၌ အန္တသဒ္ဓါသည် တိကိုမဟောဘဲ ဣဝဏ်ကို ဟောသည်ဟုဆိုလျှင် အဘယ်အပြစ်ရှိသနည်းဟု မေးဖွယ် ရှိပြန်သောကြောင့် “ဣတရထာ”စသည်ကို မိန့်၊ ဤသုတ်သည် သဗ္ဗော စံ တိသုတ်ကို တားမြစ်သောသုတ်တည်း။ သဗ္ဗော စံ တိသုတ်ကလည်း တိကိုသာ စပြုသည်၊ ဣဝဏ်ကို စပြုသည်မဟုတ်၊ ဣသုတ်က ဣဝဏ်ကို (စ)မပြုဖို့ရာ တားမြစ်လျှင် သဗ္ဗော စံ တိသုတ်ကို တားမြစ်ရာ မရောက်သောကြောင့် “မှတ်ရာတခြား၊ ရှုရာတစ်ခြား” ဖြစ်ရကား ဤသုတ်တစ်သုတ်လုံးပင် အကျိုးမဲ့ဖြစ်ဖွယ် ရှိသည်-ဟုလို။ [“ဣဒံ သုတ္တမေဝ”၌ စေဖြင့် “တစ်သုတ်လုံး”ဟူသော သန္နိဌာနဝဓာရဏကို ပြသည်။]

ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ ဣတိ-ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါဟူသော၊ ဣဝ-ဤသုတ်၌၊ အသရူပါဒိကာရတော-အသရူပသဒ္ဓါလိုက်လာခြင်းကြောင့်၊ သရူပသ္မိ-သရူပသရ နှောင်းရာ၌၊ ဣဝဏ္ဏဿ-ဣဝဏ်၏၊ ယာဒေသော စ-ယ အပြုသည်ပင်၊ န သမ္ဘဝေ-မဖြစ်သင့်။

စကာရော-စအက္ခရာသည်၊ အနတ္တသမုစ္စယတ္ထော-အဝုတ္တလမုစ္စည်းအနက်ရှိ၏၊ တေန-ထိုကြောင့်၊ ဣတိ ပတိနံ-ဣတိ ပတိတို့၏၊ အန္တဿ-အဆုံးတိ၏၊ (စံ-စအပြုသည်)၊ န ဟောတိ၊ အတိ ဣသိဂဏော၊ ပေ၊ ပတိတိ-ပြီး၏၊ [ဧဝံနောက်၌ “အတိတော”ဟုရှိရမည်၊ “အတိ+ဣတော၊ အတိ+ဤရိတံ၊ ဣတိ+ဣဒံ၊ ပတိ+ဣတိ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ ရုပ်ကို အခြေပြုအတိုင်း တွက်။]

ဣဝဏ္ဏော၊ ပေ၊ န သမ္ဘဝေ။ ။ဤဂါထာလည်း နှာသကို စောင်းသော ဂါထာပင်တည်း၊ မှန်၏-နာသဝယံ အတိဿ စန္ဒဿ၌ “အန္တ”အရ အတိ၏အဆုံးဖြစ်သော ဣဝဏ်ကိုယူ၍ “ဤသုတ်သည် သဗ္ဗော စံ တိကို မတားမြစ်ဘဲ” ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်ကို တားမြစ်သောသုတ်ဖြစ်သည်ဟု ထင်ဖွယ်မရှိပါလော”ဟု ပုစ္ဆာထုတ်ထား၏၊ ထိုပုစ္ဆာကိုပင် မထုတ်ထိုက်ကြောင်း ပြလို၍ ဤဂါထာကို ဆိုရသည်၊ [နန္ဒာတိဿ စန္ဒဿာတိ ဝုတ္တော အကျန္တဿ ဣဝဏ္ဏတ္တာ “ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ”တိ ဝုတ္တဝိမိ ပဋိသေဓနတ္တန္တိ သက္ကာ ဝိညာတံ-နာသ။]

ချဲ့ဦးအံ့-အတိဿ စန္ဒဿသုတ်သည် ဣဝဏ်နှောင်းရာ၌ တားမြစ်သောသုတ်တည်း၊ “အတိ+ဣသိဂဏော”စသော ပုံစံတို့၌ နောက်ဣဝဏ်သည် ရှေ့ဣနှင့် သရူပသရဖြစ်၏၊ ဝါ ပရော အသရူပါသုတ်မှ အသရူပသဒ္ဓါလည်း “ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ”သုတ်သို့ လိုက်လာ၏၊ ထို့ကြောင့် သရူပသရ နှောင်းရာ၌ (အစကတည်းကပင်) ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်က ယ မပြုချေ၊ “အတိဿ စန္ဒဿသုတ်က (အန္တအရ ဣဝဏ်ကိုယူ၍) ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်ကို တားမြစ်ဖို့အရေးမှာ လေးပါသေးရဲ့”ဟုလို။ [“ယာဒေသောစ”ဟု ပါ၌ရှိ၏၊ ဋီကာ၌ “ယာဒေသော စဝ”ဟု ဖွင့်သောကြောင့် “ယာဒေသောဝ”ရှိလျှင် သာ၍ ကောင်းမည်ထင်သည်။]

စကာရော၊ ပေ၊ န ဟောတိ။ ။အနတ္တနှင့် အဝုတ္တမှာ အနက်တူ၏၊ စသဒ္ဓါသည် “အဝုတ္တသမုစ္စည်းအနက်ရှိ၏”ဟု ဆိုလိုသည်၊ သုတ်၌ “အတိဿ”ဟု အတိကိုသာ တိုက်ရိုက်ဆို၍ ဣတိ ပတိတို့ကိုမဆိုအပ်၊ သဗ္ဗော စံ တီသုတ်၌ ဣတိ ပတိတို့၏ တိကိုလည်း စပြုခဲ့သောကြောင့် ဣဝဏ်နှောင်းရာဝယ် ထိုသုတ်အစီအရင်ကို တားမြစ်သော ဤသုတ်ကလည်း အတိသာမက၊ ဣတိ ပတိစုံအောင် တားမြစ်ခွင့်ရှိရကား အတိဿစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဣတိ ပတိကိုပါ ဆည်းယူရသည်။ [ရူပသိဒ္ဓိဆရာသည် ဤကဲ့သို့စ-ဝါ-ပိသဒ္ဓါတို့၏အနက်ကို သီးခြားဖွင့်ပြလိုလျှင် သုတ်အဖွင့်၌ မထည့်ဘဲ ထားလေ့ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်အဖွင့် (ဝုတ္တိ)အတွင်း၌ စသဒ္ဓါမပါ၊ ဤအလေ့ကို သတိထား၍ “ပုဗ္ဗောစသုတ် အဖွင့်၌ စသဒ္ဓါ မရှိသင့်”ဟု ဆိုခဲ့သည်၊ နောက်၌လည်း သတိပြုပါ။]

(၂၄) အဘိ+အက္ခာနံ၊ ပေ၊ အဘိ+ဩကာသော ဣတိ-ဟူကုန်သော၊ ဣဓ-တို့၌၊ ယကာရေ-ယအပြုသည်၊ သမ္ပတ္တေ၊ (ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါဖြင့် ယအပြု ရောက်လတ်သော်-ဟူလို) သရေတိ ဝတ္တတေ၊ [ဂေါသရေသုတ်မှ သရေတစ်ပုဒ်သာ လိုက်သောကြောင့် သရေတိ စဟု စရိလျှင် အပိုပင်။]

အဗ္ဘော အဘိ။ ။ပရေ သရေ သဗ္ဗဿ၊ အဘိဣစ္စေတဿ-အဘိ ဟူသော ဤသဒ္ဓါ၏၊ အတ္တဒေသော ဟောတိ၊ အဘိတိ-အဘိဟူသော၊ ပဌမန္တဿ-ပထမာဝိဘတ် အဆုံးရှိသောပုဒ်ကို၊ ဝုတ္တိယံ-ကစွည်းဝုတ္တိ၌၊ ဆဋ္ဌိယောဇနံ-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ဖြင့်ယှဉ်စေခြင်းကို၊ အာဒေသာပေက္ခတော-အာဒေသ ကို ငဲ့ခြင်းကြောင့်၊ ဝုတ္တံ-၏၊ အံမောတျာဒိကေဝိယ-အံမော နိဂ္ဂဟိတံ ဈလပေဟိ သုတ်၌ကဲ့သို့တည်း၊ ပုဗ္ဗသရလောပေါ-ရှေ့သရ ကျေခြင်းသည်၊ (ဟောတိ) အတ္တက္ခာနံ၊ ပေ၊အဗ္ဘောကာသော-ပြီး၏။ (၄၄)။

(၂၄) အဘိတိ၊ ပေ၊ အံမောတျာဒိကေဝိယ။ ။ဤစကားသည် နျာသကို စောင်းသောစကားတည်း၊ မှန်၏-ကစွည်းဝုတ္တိဝယ် “အဘိ ဣစ္စေတဿ”ဟု ဆဋ္ဌိဖြင့် ဖွင့်ပုံကိုကြည့်၍ သုတ်၌လည်း “အဘိဿ”ဟု ဆိုလိုလျက် သ ကို သဗ္ဗသမာဝုသောဖြင့် ရေထားသည်ဟု နျာသဆို၏၊ ထိုအဆိုကိုပယ်ခြင်းငှါ အဘိတိ ပဌမန္တဿ စသည်ကို မိန့်သည်၊ အဗ္ဘော အဘိသုတ်၌ အဘိသည် (ဆဋ္ဌိယန္တပုဒ် မဟုတ်၊ အဘိဟူသော အနုကရဏသဒ္ဓါနောင် သိ ဝိဘတ်ကို ရှေ့ပြီးသော) ပဌမန္တပုဒ်ဖြစ်သည်-ဟူလို။

ဝုတ္တိယံ ဆဋ္ဌိယောဇနံ။ ။ပထမာဝိဘတ်ဆုံးသောပုဒ်ဖြစ်လျှင် ဘာကြောင့် ကစွည်းဝုတ္တိ၌ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ဖြင့် “အဘိဣစ္စေတဿ”ဟု ဖွင့်ရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသော ကြောင့် “ဝုတ္တိယံ ဆဋ္ဌိယောဇနံ အာဒေသာပေက္ခတော ဝုတ္တံ”ဟု မိန့်သည်၊ ကစွည်း ဝုတ္တိ၌ “အဘိဣစ္စေတဿ”ဟု ဆဋ္ဌိယှဉ်စပ်ထားခြင်းကား အပြု (အာဒေသ)ကို ငဲ့စပ်လိုသောကြောင့်ဖြစ်သည်၊ မှန်၏-“အဗ္ဗ အာဒေသ”ဟု ဆိုလျှင် “ဘာ၏အာဒေသလဲ၊ ဘာနှင့်စပ်သောအာဒေသလဲ”ဟု သမ္မန်ကို မေးဖွယ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် အဘိ၏+ အာဒေသဟုသိစေဖို့ရာ “အဘိ ဣစ္စေတဿ”ဟု ဆဋ္ဌိဖြင့် ယှဉ်စပ်၍ ဝုတ္တိ၌ ဖွင့်သည်၊ ဥပမာ-အံမော နိဂ္ဂဟိတံ ဈလပေဟိသုတ်၌ “အံမော”ဟူသော ပဌမန္တပုဒ်ကို ဝုတ္တိ၌ “အံ ဝစနဿစ မကာရဿ စ”ဟု ဖွင့်ပုံမျိုးကဲ့သို့တည်း။

ပုဗ္ဗသရလောပေါ။ ။အတ္တ ပြုပြီးနောက် ဗ္ဗ ၌ အသရကို ရေစေလို၍ “ပုဗ္ဗသရ လောပေါ” ဟု ဆိုသည်မှာ မကောင်းလှ၊ ဘာကြောင့်နည်း-တိကို စပြုသောအခါ စဉ် သရ မပါတော့သကဲ့သို့ အတ္တပြုသောအခါလည်း ဗ္ဗ ၌ သရ မပါသင့်သောကြောင့် တည်း၊ သို့သော် သဒ္ဓနိတိ၌ ဗျည်းနောင်းရာဝယ် အဓိကို အဇ္ဈ-အဒ္ဓပြု၍ “အဇ္ဈသော၊ အဒ္ဓဘူတော”ဟု ပြ၏၊ ထို ဇ္ဈ-ဒ္ဓတို့၌ သရပါမှ ဖြစ်နိုင်ရကား “ဗ္ဗ-ဇ္ဈတို့၌ သရ ပါ၏” ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိဝါဒလည်း တစ်နည်းအားဖြင့် အသင့်ပင်။

(၂၅) အဓိ+အာဂမာ၊ ပေ၊ အဓိ+ဩဂါဟေတွာ ဣတိ ဣဓ၊

အဇ္ဈောအဓိ။ ။ပရေ သရေ သဗ္ဗဿ အဓိဣစ္စေတဿ-အဓိဟူသော ဤသဒ္ဒါ၏၊ အဇ္ဈာဒေသော ဟောတိ၊ အဇ္ဈာဂမာ၊ ပေ၊အဇ္ဈော ဂါဟေတွာ- ပြီး၏၊ [“အဇ္ဈာဂမော=အဇ္ဈာဂမာ”ဟု ပါဠိ၂ ထွေ ရှိ၏၊ ပါဠိတော်များ၌ “အဇ္ဈာဂမာ”ဟု အတွေ့များသည်။]

(၂၆) အဘိ+ဣစ္စိတံ, အဓိ+ဤရိတံ ဣတိ ဣဓ, အဇ္ဈော အဘိတိစ- အဇ္ဈောအဘိသုတံသည်လည်းကောင်း၊ အဇ္ဈောအဓိတိစ-လည်းကောင်း၊ဝတ္တတေ။

တေ န ဝါ ဣဝဏ္ဏေ။ ။ပရေ ဣဝဏ္ဏေ တေစ ခေါ အဘိ အဓိ ဣတိ- ထိုအဘိ အဓိဟူကုန်သော၊ ဧတေ ဥပသဂ္ဂါ-ဤဥပသာရပုဒ်တို့သည်၊ အဇ္ဈော အဇ္ဈော ဣတိ ဝုတ္တရူပါ-အဇ္ဈော အဇ္ဈောဟူ၍ဆိုအပ်ပြီးသော ရုပ်ရှိကုန်သည်၊ ဝါ-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ န ဟောန္တိ-မဖြစ်ကုန်။ [ဤဝုတ္တိဖွင့်၌ အနက်ပေးပုံကို ကစွည်းငိုကာ၌ ပြထားသည်။]

သရလောပပရနယနာနိ-ရှေသရချေခြင်း၊ နောက်သရသို့ကပ်ခြင်းတို့သည်၊ (ဟောန္တိ) အဘိစ္စိတံ,အဓိရိတံ-ပြီး၏၊ ဝါတိ ကိံ၊ အဗ္ဗိရိတံ၊ ပေ၊အဇ္ဈိဇ္ဇော- တို့၌ အဗ္ဗ အဇ္ဈုပြုရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊[“အဓိ+ဣဇ္ဈော”ဟု ပုဒ်ဖြတ်, ကြွင်းပုံစံများ ကစွည်း၌ ပါပြီ၊ အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်း ကစွည်းငိုကာ၌ ပြထားပြီ။] (၄၅) ။

(၂၇) ဧကမိဓ+အဟံတိ-ဧကမိဓ+အဟံဟူသော၊ ဣဓ-၌။

ဒေါ ဝဿ စ။ ။ပရေ သရေ, ဓဣတိ-ဓဟူသော၊ .ဧတဿ-ဤ သဒ္ဒါ၏၊ ကွစိ ဒကာရော ဟောတိ၊ ဧကသဒ္ဒတော-ဧကသဒ္ဒါမှ၊ ပရဿ, ဣဓဿ-ဣဓသဒ္ဒါ၏၊ ဓကာရဿေဝ-ဓ၏သာလျှင်၊ အယံ-ဤအစီအရင် သည်၊(ဟောတိ)၊ သရလောပဒိဃာ-ရှေသရ ချေခြင်း၊ နောက်သရကို ဒိဃ ပြုခြင်းတို့သည်၊ (ဟောန္တိ) ဧကမိဒါဟံ-ဧကမိဒါဟံ ပြီး၏။

ကွစိတိ ကိံ၊ ဣဓေဝ-ဣဓေဝ ပြယုဂ်၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ စသဒ္ဒေန-စသဒ္ဒါဖြင့်၊ ကွစိ-၌၊ သာဓုဿ-သာဓု သဒ္ဒါ၏၊ ဝဿ-ဓ၏၊ ဟကာရော-ဟအပြုသည်၊ (ဟောတိ) ယထာ-ကား၊ သာဟုဒဿနံ, သာဓုဒဿနံ-ဟူသည်တည်း။ [အဓိပ္ပာယ်မှာ ကစွည်းနှင့် တူပြီ။] (၂၀) ။

(၂၈) ယထာ+ဧဝ, တထာ+ဧဝ ဣတိ-ဟူကုန်သော၊ ဣဓ-တို့၌၊ နဝါတိ-နဝါဟူသောပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊ သရမှာတိ စ-လည်းကောင်း၊ ဝတ္တတေ၊ [“သရမှာ”ကို သရော သရေ လောပံ-သုတ်မှ ဝိဘတ်ပြင်၍ လိုက်လာကြောင်း ထင်ရှားစေလို၍ “ဝတ္တတေ”၏ နောက်၌ ထားသည်။]

ဝေါဒိသရိ၊ ပုဗ္ဗောစ ရသော။ ။ယထာ တထာ ဒွယ ပရဿ-
 ယထာ တထာပုဒ် ၂ ပါးအပေါင်းမှ နောက်ဖြစ်သော ဧဝကိုသာလျှင်၊ ဣဒံ
 ဂဟဏံ (ဟောတိ) [တွေ့ကရ ဧဝသဒ္ဓါကို မယူရ, “တဒနုပရောဓေန” ဟူသော
 ပရိဘာသာနှင့်အညီ “ယထာ+ဧဝ, တထာ+ဧဝ” ဟု ယထာ တထာတို့၏
 နောက်မှာရှိသော ဧဝသဒ္ဓါကိုသာ ယူရသည်-ဟူလို၊ “ဒွယသရဿ” ဟု ပါဠိ
 ပျက်တတ်သည်၊] ဒီဃသရမှာ-ဒီဃသရမှ၊ ပရဿ-သော၊ ဧဝသဒ္ဓါဒိဘူတဿ
 (ဧဝသဒ္ဓ+အာဒိဘူတဿ)-ဧဝသဒ္ဓါ၏ အစဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ဧကာရဿ-၏၊
 ရိကာရော ဟောတိ၊ ပုဗ္ဗော သရော စ ရသော နဝါ ဟောတိ ယထရိဝ,
 တထရိဝ-ပြီး၏၊ နဝါတိ ကိံ၊ ယထေဝ, တထေဝ-ယထေဝ, တထေဝဟုလည်း
 ရှိသေး၏။ (၂၂) ။

(၂၃) တိ+အန္တံ၊ ပေ၊ သယမ္ဘူ+အာသနေ ဣတိ ဣဓေ, ယဝါဒေသေသု-
 ယအပြု ဝအပြုတို့သည်၊ သမ္ပတ္တေသု-ရောက်လုကုန်လတ်သော်၊ [ထိုအပြုကို
 တားမြစ်၍၊ ဣယ, ဥဝပြု-ဟူလို။] သညာတိ-သညာဟူသောပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ။ ။

ဣဝဏ္ဏဝဏ္ဏ ဈလ။ ။ဣဝဏ္ဏ ဥဝဏ္ဏ ဣတိ, ဧတေ-တို့သည်၊
 ယထာက္ကမံ ဈလသညာ ဟောန္တိ၊ [ဝဏ္ဏဂ္ဂဟဏံ-ဝဏ္ဏသဒ္ဓါသည်၊
 သဝဏ္ဏဂ္ဂဟဏတ္ထံ-သဝဏ္ဏသရကို ယူရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။]

ဈလသညာ-ဈ, လ အမည်တို့သည်၊ ပသညာဝ-ပ အမည်ကဲ့သို့၊
 လိင်္ဂန္တံဝ-လိင်အဆုံးကိုသာ၊ နိဿိတာ-မှီကုန်သည်၊ န-မဟုတ်ကုန်၊ (ကသ္မာ-
 အာယံကြောင့် သိရသနည်း၊) အာချာတေ-ကုဗ္ဗန္တိ စသော အာချာတ်၌လည်း
 ကောင်း၊ လိင်္ဂမဇ္ဈေစ-ကုဗ္ဗန္တော ပုလ္လိင်္ဂံ စသော လိင်္ဂအလယ်၌လည်းကောင်း၊
 ဒွိလိင်္ဂန္တေ စ-ပုလ္လိင် နပုလ္လိင် အဆုံး၌လည်းကောင်း၊ ဒဿနာ-ဈ လအမည်ကို
 မြင်ရခြင်းကြောင့်တည်း။ (၅၈) ။

(၂၄) “သုကဏ္ဍ ကရိသံ” ဟု ပဋိညာဉ် ပြုခဲ့သည့်အတိုင်း “ဈလနမိယုဝါ
 သရေဝါ” သုတ်ဖြင့် ဣယ ဥဝ အပြုများလည်း ပုဒ် ၂ ပါးစပ်ရာ၌ပြုသောကြောင့်
 သရသန္နိသဘောပင် ဖြစ်ရကား ဤနေရာတွင် ပေါင်း၍ပြလိုသောကြောင့် ရှေးဦးစွာ
 ဈလမှည့်သောသုတ်ကို ပြသည်၊ [“ဣဝဏ္ဏဂ္ဂဟဏံ သဝဏ္ဏဂ္ဂဟဏတ္ထံ” ဝါကျ၏
 အဓိပ္ပာယ်ကို ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ (၂၁) သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။]

ဈလသညာ၊ ပေ၊ ဒဿနာ။ ။ “တေ ဣတ္ထိချာ ပေါ” ဖြင့် မှည့်အပ်သော ပအမည်
 သည် ရတ္ထိ, ဣတ္ထိ, ယာဂု, ဝဇူ-စသော လိင်္ဂ၏အဆုံး သရကိုသာ မှီ၏၊ ဈ-လအမည်
 တို့ကား လိင်္ဂ၏အဆုံးသရကိုသာ မှီသည်မဟုတ်၊ “ဘာကြောင့် သိရသနည်း” ဟုဆိုလျှင်
 လိင်မဟုတ်သော “ကုဗ္ဗန္တိ” အာချာတ်အရာ၌လည်းကောင်း, “ကုဗ္ဗန္တေ ဒု ပုလ္လိင်္ဂံ”

(၃၀) ဈာန်မိယု ဝါ သရေ ဝါ။ ။ပေ၊ သရလောပေါ-ရှေ့သရ၏ ကျေခြင်းသည်၊ (ဟောတိ) တိယန္တံ၊ ပေ၊ သယမ္ပဝါသနေ-ပြီး၏၊ ဝါတိ ကိံ၊ အဂ္ဂာဂါရေ၊ (သတ္တမိ အတ္ထေ) ဘိက္ခု အာသနေ နိသီဒတိ-စသောပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ (၇၀) ။

စသည်ဝယ် လိင်၏အလယ်ဖြစ်သော ကု-ပုတို့၌လည်းကောင်း၊ အဂ္ဂိ အဋ္ဌိစသော ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်တို့၏ အဆုံး၌လည်းကောင်း ဈာန်မိယုသည်ကို တွေ့ရခြင်းကြောင့် တည်း။ [ဤဂါထာကို ဤနေရာ၌ ဆိုထားခြင်းမှာလည်း “တိယန္တံ”စသည်ဝယ် လိင်၏အလယ်မှာ ဈာန်မိယုရတော့မည် ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုအခါ (ဘာကြောင့် လိင်အလယ်မှာ မှည့်ထားပါလိမ့်မည်နည်း)ဟု တွေဝေမှု မဖြစ်စေလို သောကြောင့်လည်းကောင်းတည်း။]

(၃၀) သရလောပေါ။ ။“တိ-အန္တံ” ၌ “ဣယ”ပြုသောအခါ ယ၌ သရ ပါသည်ဟု အယူရှိ၍ “သရလောပေါ”ဟု ဆိုဟန်ရှိသည်။ နှာသ၌ သရချေဖို့ မဆို၊ ဣသရတစ်လုံးမှ “ဣယ” ၂ လုံးဖြစ်ပါလျက် ယ၌ သရပါရဦးမည်မှာ သင့်မည်မထင်။

မူကွဲ။ ။“တိယန္တံ၊ တိယဂံ၊ ဒီယော - အဂ္ဂိယာဂါရေ၊ သတ္တမိယတ္ထေ ပဉ္စမိယန္တံ၊ ဧတ္ထ မဟာပုတ္တိနာ ယကာရာဂမေ ရသတ္ထံ၊ ပေ၊ ဝါတိကိံ၊ အဂ္ဂာဂါရေ၊ ဘိက္ခု အာသနေ နိသီဒတိ”ဟု သိဟိုဠ်မူရှိ၏။ ထိုအလို တိယဂံ ကို “တိ+အဂံ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ “အဂ္ဂိ+အဂါရေ”၌ ဣကို ဣယပြု “အဂ္ဂိယ-အဂါရေ”ဟု ဖြစ်၏။ ယ၏ အ ကို ချေ၍ နောက်အ ကို ဒီယပြုလျှင် “အဂ္ဂိယာဂါရေ”ဟု ဖြစ်၏။ “သတ္တမိ+အတ္ထေ၊ ပဉ္စမိ+အန္တံ”တို့၌ကား ဤသုတ်ဖြင့် မစီရင်ရ၊ ယလာ၊ သုတ်ကြီးဖြင့် (ဤ) ကို (ဣ)ပြု၍ ပြီးသည်။ ဤသို့ ဤသုတ်နှင့် မဆိုင်သောကြောင့်ပင် ဝါတိ ကိံ ပုံစံတွင် “သတ္တမိ+ အတ္ထေ”ပုံစံလည်း သိဟိုဠ်မူ၌ မပါ။

ဆုံးဖြတ်ချက်။ ။ဤသို့ သိဟိုဠ်မြန်မာ မူကွဲရာ၌ သိဟိုဠ်မူသည် သာ၍သင့်ဖွယ် ရှိ၏။ ရှင်းပြဦးအံ့-“အဂါရေ-အာဂါရေ”ပုဒ်ဖြတ်ကွဲပုံမှာ မထောင့်သာချေ၊ သတ္တမိ ပဉ္စမိပုဒ်တို့သည် ဧကန် ဣတ္ထိလိင်တို့တည်း။ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်လျှင် တေ ဣတ္ထိချာပေါ သုတ်ဖြင့် “ပ”အမည်သာ ရထိုက်၏။ ဈာ-လ အမည် မရထိုက်။ [တချို့က ဤ “သတ္တမိယတ္ထေ၊ပဉ္စမိယန္တံ”တို့ကိုပင် ထောက်၍ ဣတ္ထိလိင်မှာလည်း ဈာ-လ အမည် ရှိ၏-ဟု ဆိုကြသည်။ ထိုအယူမှာ ပါဠိများကို ထောက်ထားခြင်း ဖြစ်သည့်ပြင် “ဒ္ဒိလိင်္ဂန္တေ စ ဒဿနာ=ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်၏ အဆုံး၌သာ ဈာ လ အပြုကိုတွေ့ရသည်” ဟူသောစကားနှင့်လည်း ဆန့်ကျင်၏။] ထို့ပြင် “သတ္တမိ+အတ္ထေ”ဟုမြန်မာမူ၌ ကိံ-ရပ်ကို တွေ့ရ၏။ ထိုရပ်မျိုး မည်သည့်နေရာ၌မျှ ရှိလိမ့်မည်မဟုတ်။ “သတ္တမူတ္ထေ စ၊ ပဉ္စမူတ္ထေ စ”သုတ်တို့ကဲ့သို့ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါဖြင့် ယပြုလျက်သာ ရှိ၏။ ထိုကြောင့် သိဟိုဠ်မူအတိုင်းသာ အရာရာ သင့်ဖွယ်ရှိသည်။

(၃၁) ဂေါ+အဇိနံ၊ ပေါ ဣတိ၊ ဣဓ၊ ဂေါတိစ အဝေါစ သမာသေတိ စ ဝတ္တတော။

ဩသရေ စ။ ။သမာသေ-၌၊ သရေ ပရေ၊ ဂေါဣစ္စေတဿ ဩကာရဿ အဝါဒေသော ဟောတိ၊ ဂဝါဇိနံ၊ ဂဝေဠကံ-ဂဝါဇိနံ၊ ဂံဝေဠကံ ပြီး၏။ စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏေန-စသဒ္ဓါကိုယူသဖြင့်၊ ဥဝဏ္ဏဿ-ဥဝဏ်၏။ ဥဝအဝါဒေသာစ-ဥဝအပြု၊ အဝအပြုတို့သည်လည်း၊ (ဟောန္တိ) ယထာ-ပုံစံကား၊ ဘုဝိ၊ ပသဝေါ (ဂါရဝေါ၊ မဒ္ဒဝံ)-ဟူသည်တည်း။ (၇၈) ။

(၃၂) ပုထု+ဧဝ၊ ဣတိ ဣဓ။ ။

ဂေါ သရေ ပုထဿာဂမော ကွစိ။ ။သရေ ပရေ၊ ပုထ ဣတိ-ဟူသော၊ ဧတဿ နိပါတဿ-ဤနိပါတ်ပုဒ်၏၊ အန္တေ-အဆုံး၌၊ ကွစိ-၌၊ ဂကာရာဂမော ဟောတိ...အာဂစ္ဆတိ-ဖြစ်ပေါ်လာတတ်၏။ ဣတိ၊ အာဂမော-မည်၏။ အသန္တပ္ပတ္တိ-ထင်ရှားမရှိသော အက္ခရာ၏ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည်၊ အာဂမော-အာဂမ-မည်၏။...ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ သရေတိ နိမိတ္တာသန္တဝေသေန-သရေ ဟူသော နိမိတ်နှင့် နီးကပ်သည်၏ အစွမ်းကြောင့်၊ ပုထဿ-ပုထနိပါတ်၏။ အန္တေ တိ-အဆုံး၌ဟူသော အနက်ကို၊ လတ္တတိ-ရအပ်၏၊ ပုထဂေဝ-ပုထဂေဝ ပြီး၏၊ ပုထ+ဧဝ-ပုထဧဝဟုလည်း ရှိ၏။ (၄၂) ။

(၃၁) “သမာသေ ဂဝါဇိနံ၊ ဂဝေဠကံ၊ စသဒ္ဓ၊ ပေါ ဘုဝိ၊ ပသဝေါ”ဟု ရှိသင့်၏။ ဋီကာ၌ “ဘုဝိတိ-ဥဝါဒေသဿ ဥဒါဟရဏံ၊ ပသဝေါ၊ ဂါရဝေါ၊ မဒ္ဒဝန္တုဒိ အဝါဒေသဿ”ဟု ရှိသောကြောင့် ပသဝေါနှင့် အလားတူ ဂါရဝေါ-မဒ္ဒဝံရုပ်များကို လည်း (ရူပသိဒ္ဓိစာကိုယ်၌ မတွေ့ရစေကာမူ) အဝ အပြုပုံစံများဟု မှတ်ပါ။ ပသဝေါ အထိ ရုပ်ပြီးပုံကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှုပါ။ ဂါရဝေါ-မဒ္ဒဝံတို့ကား ဘာဝတဒ္ဓိတံ ခန်း၌ တွေ့ရပါလိမ့်မည်။

(၃၂) အာဂစ္ဆတိ၊ ပေါ အာဂမော။ ။ပုထဿာဂမော၌ အာဂမော၏ ပဒ ဝိဂ္ဂဟတည်း။ “အသန္တပ္ပတ္တိ အာဂမော”ကား အာဂမ၏ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်သော စကားတည်း။ အသန္တဿ-ထင်ရှားမရှိသော အက္ခရာ၏၊ ဥပ္ပတ္တိ-ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းတည်း။ အသန္တပ္ပတ္တိ-ခြင်း၊ “အာဒေသ” စသည်ပြုရာ၌ နဂိုရှိပြီး အက္ခရာကို အခြားအက္ခရာတစ်မျိုး ဖြစ်အောင် ပြု၏။ ဤအာဂမကား “ပုထ+ဧဝ”ဝယ် ဂအက္ခရာအသစ် ပေါ်လာသကဲ့သို့ မူလက လုံးင မရှိသေးသော အက္ခရာ၏ အသစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်-ဟုလို။

ဧတ္ထ၊ ပေါ အန္တေတိ။ ။သုတ်၌ အန္တသဒ္ဓါ မပါ၊ ရှေးရှေးသုတ်မှလည်း လိုက် မလာဘဲလျက် အဖွင့်၌ “နိပါတဿ အန္တေ”ဟု အန္တေဟူသော အနက်ကို အဘယ် ကြောင့် ဖွင့်နိုင်ပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ “ဧတ္ထ”စသည် မိန့်၊ သုတ်၌လည်းမပါ၊

(၃၃) ပါ+ဧဝ, ဣတိ ဣဓ, ...သရေတိ ဂေါတိ အာဂမောတိ ကွစိတိ စ ဝတ္တတော။

ပါဿ စန္ဒော ရသော။ ။ပရေ သရေ ပါ ဣစ္စေတဿ-ပါ ဟူသော ဤနိပါတ်ပုဒ်၏။ အန္တေ ကွစိ ဂကာရာဂမော ဟောတိ။ ပါဿ, အန္တော-အဆုံးဖြစ်သော၊ -သရောစ-လည်း၊ ရသော ဟောတိ၊ ပဂေဝ (ပုတျဿ)-ပြီး၏။ ပါ+ဧဝ-ပါဧဝဟုလည်းရှိ၏။ [အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းဋီကာမှာရှုပါ။] (၄၃)။

(၃၄) ဝါတိ သရေတိစ ဝတ္တတော။

ယဝ၊ ပေ၊ ဂမာ။ ။ပရေ သရေ ယကာရာဒယော-ယ အစရှိကုန်သော၊ အဋ္ဌ-ရှစ်လုံးသော အက္ခရာတို့သည်။ ဝါ-ပါဠိတော်မြတ် သတ်မှတ်အပ်ပြီးသော ရုပ်အားလျော်စွာ၊ အာဂမာ ဟောန္တိ။ စသဒ္ဓေန ဂကာရာဂမောစ (ဟောတိ)၊ အယံ ဝါသဒ္ဓေါ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထော-ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာအနက်ရှိ၏။ (၃၅)။

တတ္ထ-ထိုယစသည်တို့တွင်၊ ယကာရာဂမော-ယအက္ခရာ၏ လာခြင်းသည်၊ ဣကာရေဝါဒီသု-ဣ အက္ခရာ, ဧဝ အစရှိသည်တို့ကြောင့်၊ ယထာဒိတော-ယထာအစရှိသည်တို့ နောက်၌၊ ဟောတိ။

လိုက်၍လည်း မလာစေကာမူ ဂေါသရဝယ် “သရေ”ဟူသော နိမိတ်၏အစွမ်းကြောင့် ရနိုင်သည်-ဟူလို၊ ထင်ရှားစေအံ့-“သရေ-နောက်သရကြောင့်၊ ပုထဿ-၏” ဟူသော စကား၌ “သရေ”ဟူသော နိမိတ်၏အစွမ်းကြောင့် ကာလခြားရာ ဝတ္ထုခြားရာတို့၌ သန္တိအစီအရင် မဖြစ်နိုင်ရကား “ပုထ၏ အစ-ပုထ၏အလယ်”၌ (ဂ)မလာနိုင်၊ နောက်သရနိမိတ်နှင့် ဆက်စပ်နီးကပ်လျက်နေအောင် ပုထ၏(အဆုံး)၌သာ လာရမည် ဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏။ ထို့ကြောင့် “အန္တေ”ဟူသော အနက်ကို ရနိုင်သည်-ဟူလို၊ [ရုပ်လွယ်ပြီ၊ “ပုထဧဝ”ကား ကွစိအတွက် (ဂ)မလာရာ ပုံစံတည်း။]

(၃၄) ဝဝတ္ထိတ၊ ပေ၊ ဝါသဒ္ဓေါ။ ။ဝါသဒ္ဓါ၏ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ အနက် ကြောင့် “မည်သည့်ပုဒ်၌ မည်သည့်သရ နှောင်းလျှင် မည်သည့်ပုဒ်နှောင်း လာသည်”ဟု သတ်မှတ်ရသည်။ ထို့ကြောင့် “ယကာရာဂမော”စသည်ဖြင့် ဆိုလိမ့်မည်။

ယကာရာ၊ ပေ၊ ဣကာရေဝါဒီသု။ ။“ယထာ+ဣဒံ”စသည်ကဲ့သို့ ဣ အက္ခရာ နှောင်းရာ၌လည်းကောင်း၊ “မာ+ဧဝ, တံ+ဧဝ”စသည်ကဲ့သို့ ဧဝသဒ္ဓါ နှောင်းရာ၌လည်းကောင်း ယထာစသော သဒ္ဓါ၏ နောက်၌လည်းကောင်း ယအက္ခရာ လာသည်။ [“ဣကာရေဝါဒီသု=ဣကာရေကာရာဒီသု”ဟု ပါဠိ၌ မျိုး ရှိ၏။ ပုံစံများ၌ ဧဝသဒ္ဓါနှောင်းသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ပါဠိယေတ္တံကို အာဒိ၏ပုံစံဟု ယူရသော ကြောင့်လည်းကောင်း “ဣကာရေဝါဒီသု”ပါဠိသာ ကောင်း၏။]

ယထာ+ဣဒံ-ယထာ+ဣဒံဟုတည်း၊ [ပုဒ်၂ ခုကို ခွဲဖြတ်ရာမဟုတ်သောကြောင့် “တည်” ဟု ဆိုသည်။] ယထယိဒံ-“ယထယိဒံ” ဟု ပြီး၏။ ဗျဉ္ဇနေတိ-ဗျဉ္ဇနေပုဒ်ကို၊ အဓိကိစ္စ-လိုက်စေ၍၊ ရဿန္တိ-ရဿသုတ်ဖြင့်၊ ရဿတ္တံ-ရဿအဖြစ်သည်၊ ဟောတိ၊ ယထာ+ဣဒံဝါ-“ယထာ+ဣဒံ” ဟုလည်း ရှိသေး၏။ ယထာ+ဧဝ ဟုတည်း၊ ယထာယေဝ ဟု ပြီး၏။ ယထေဝ-ယထေဝဟုလည်း ရှိသေး၏။ [အနက်ကို ရှေးအတိုင်းဆို၊ “ယထေဝ” ဝယ် ထာ၌ အာချေ၊ နောက် ဧ သို့ ကပ်ရုံသာ။] ဧဝ-ဤ၊ အတူ၊ မာယိဒံ၊ ပေ၊ ပါဠိယေက္ကံ-မာယိဒံ၊ ပေ၊ ပါဠိယေက္ကံ ဟု ပြီး၏။

တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ သရေ-သရကြောင့်၊ ဝိပရိယာဒိတောစ (ဝိ+ပရိအာဒိတောစ)-ဝိသဒ္ဓါ၊ ပရိသဒ္ဓါ၊ အစရှိသော ဥပသာရပုဒ်တို့မှ နောက်၌လည်း၊ (ယကာရာဂမော ဟောတိ)၊ ဝိ+အဉ္ဇနာ-ဝိ+အဉ္ဇနာဟုတည်း၊ ဝိယဉ္ဇနာ-ဝိယဉ္ဇနာ ဟု ပြီး၏။ ဗျဉ္ဇနာဝါ-ဗျဉ္ဇနာဟုလည်း ရှိသေး၏။ ဧဝ-ဤ၊ အတူ၊ ဝိယာကာသိ-ဝိယာကာသိဟု ပြီး၏။ ဗျာကာသိ-ဗျာကာသိဟုလည်း ရှိသေး၏။

ယထာ ဣဒံ၊ ပေ၊ ယထာဣဒံဝါ။ ။ “ယထာ+ဣဒံ” သည် တည်ထားအပ်သော ရုပ်၊ “ယထယိဒံ” ကား ပြီးသောရုပ်၊ “ယထာဣဒံဝါ” ကား “ယ” မလာဘဲလည်း ရှိနိုင်သည်ဟု ပြသော ဝိကပ်ရုပ်တည်း။ သဒ္ဓါ တစ်ခုတည်း၌ ရုပ် ၃ မျိုး ပြလျှင် ဤနည်းချည်း မှတ်ပါ။ [ယထာ+ဣဒံတည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် “ယ” လာ၊ သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေသုတ်မှ ဗျဉ္ဇနေသဒ္ဓါ လိုက်စေ၍ ရဿသုတ်ဖြင့် ထာ၌ အာကို ရဿပြု။]

ဧဝ မာယိဒံ၊ ပေ၊ ပါဠိယေက္ကံ။ ။ ဧဝသဒ္ဓါဖြင့် ယထယိဒံကဲ့သို့ “မာ+ဣဒံ=မာယိဒံ၊ မာ ဣဒံ ဝါ” စသည်ဖြင့် ရုပ် ၃ မျိုးကို ညွှန်ပြသည်။ ထိုရုပ်အားလုံး၌ ယကို ဖြုတ်၍ “မာ+ဧဝ” စသည်ဖြင့် “ပါဠိ-ဧက္ကံ” အထိ တည်ထားပါ။ [“တံ+ယိဒံ” ၌ တံဟု နိဂ္ဂဟိတန္တ ရှိစေ၊ “တ” ဟု မရှိစေရ၊ ဘာကြောင့်နည်း-“တံ” ဟု နာမ်ပုဒ် ဖြစ်ပြီးမှသာ နောက်ပုဒ်နှင့် သန္တိစပ်နိုင်သောကြောင့်တည်း။]

တထာ သရေ ဝိပရိယာဒိတောစ။ ။ “ယထာ” စသော နိပါတ်၊ “ဗုဒ္ဓါနံ” စသော နာမ်ပုဒ်၊ “သန္တိ” စသော အာချာတ်ပုဒ်တို့နောင် (ယ) လာပုံကို ပြုပြီး၍ ဥပသာရနောင် လာပုံကို တစ်မျိုးပြလိုသောကြောင့် “တထာ” ဟု ပက္ခန္ဓရအနက်ရှိသော သဒ္ဓါကို စချီသည်။ “ဝိ+အဉ္ဇနာ၊ ပရိ+အန္တိ” စသည်ဖြင့် သရနောင်းရာဝယ် ဝိနောက် ပရိနောက် စသည်၌လည်း “ယ” လာ၏။ “ဝိ+အဉ္ဇနာ” ၌ ယ မလာဘဲ၊ ဣကို ယပြု၊ ဝကို ဗပြုလျှင် “ဗျဉ္ဇနာ” ၌ ဝိကပ်ရုပ်တစ်မျိုး ဖြစ်၏။ [ဝိ+အာကာသိ တည်၍ ယ လာလျှင် ဝိယာကာသိ၊ ယ မလာလျှင် ဗျာကာသိ ဖြစ်ပုံလည်း နည်းတူ။ “အာကာသိ” ၌ အာပုဗ္ဗ+ကရစာတ်၊ ဤဝိဘတ်၊ ကရကို ကာသ ပြု၊ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်ဝယ် “ဗျာကတော” နှင့်စပ်၍ ဗျာကာသိ ရုပ်ပြီးပုံတစ်မျိုး ပြခဲ့သေး၏။]

ပရိ+အန္တံ-ပရိ+အန္တံ ဟုတည်း၊ ပရိယန္တံ-ပရိယန္တံ ဟု ပြီး၏။ ဧဝံ-ဤ၊ အတူ၊ ပရိယာဒါနံ၊ ပေ၊ ပရိယောသာနံ-ဟုပြီး၏။ ဣတိ-ဤ၊ ပရိယန္တံ အစ ပရိယောသာနံ အဆုံးရှိသောပြယုဂ်တို့ကား၊ နိစ္စံ-မြဲ၏။ နိ+အာယောဂေါ- ဟုတည်း၊ နိယာယောဂေါ-ဟုပြီး၏။ ဣဓ-ဤဆိုအပ်လတ္တံ့သော ပြယုဂ်တို့၌၊ န ဘဝတိ-ဤသုတ် အစီအရင်မဖြစ်၊ ပရိက္ခတော၊ ဥပပရိက္ခတိ-ဟူသည်တည်း။

ဝကာရော-ဝ အက္ခရာသည်၊ အဝဏ္ဏုကာရေသု-အဝဏ် ဥ အက္ခရာတို့ ကြောင့်၊ တိ သဒ္ဒါဒိတော-တိသဒ္ဒါ အစရှိသည်မှနောက်၌၊ (အာဂမော- လာ၏၊) တိ+အင်္ဂုလံ-တိ+အင်္ဂုလံဟုတည်း၊ တိဝင်္ဂုလံ-တိဝင်္ဂုလံ ဟု ပြီး၏။ ဧဝံ-ဤ၊ အတူ၊ တိဝင်္ဂိကံ၊ ပေ၊ ပါဂုညဂုဇတာ ဟု ပြီး၏။

မကာရော-သည်၊ ဆန္ဒာနုရက္ခဏာဒိမ္မိ-ဆန်းစောင့်ရာဌာန အစရှိသည်၌၊ သရေ-သရကြောင့်၊ လဟုပွဘုတိတော-လဟုအစရှိသောသဒ္ဒါမှ နောက်၌၊ (အာဂမော)လဟု+ဧဿတိ-လဟု+ဧဿတိဟုတည်း၊ လဟုမေဿတိ-လဟု မေဿတိဟု ပြီး၏။ ဧဝံ-ဤ၊ အတူ၊ ဂရမေဿတိ၊ ပေ၊ ဘာယတိမေဝဟုပြီး၏။

ပရိအန္တံ၊ ပေ၊ ဣတိ နိစ္စံ။ ။ “ပရိယန္တံ” ဟုသာ ပိဋကတ်တော်၌ အမြဲရှိ၏။ “ပရိ+အန္တံ” ကား ရုပ်တွက်၍ ဖြစ်ရုံ ထည့်အပ်သော ရုပ်သာတည်း။ “ဧဝံ ပရိယာဒါနံ” စသည်၌ ဧဝံဖြင့် “ပရိ+အာဒါနံ” စသည် တည်ဖို့ရန် ညွှန်ပြသည်။

နိအာယောဂေါ၊ ပေ၊ ဥပပရိက္ခတိ။ ။ “တထာ သရေ ဝိပရိယာဒိတော” ၌ အာဒိအရကို ပြလို၍ “နိ+အာယောဂေါ=နိယာယောဂေါ” ဟု မိန်း၊ အာဒိအရပြသော ရုပ်ဖြစ်၍ “ပရိ” ပါသော ရုပ်များ၏နောက်၌ ပြထားသည်။ “ပရိ+ဣက္ခတော” ၌ ခွင်း ချောက်၍ “ပရိက္ခတော” ဟုသာ ရှိရမည်။ ဥပပရိ+ဣက္ခတိပုဒ်ဖြတ်၍ ဥပပရိက္ခတိ၌လည်း ဤနည်းပင်၊ ဤ ၂ ရုပ်ကား ဤသုတ်ဖြင့် မစီရင်နိုင်သော အသန္တဝိမိရုပ်တည်း။

[ဆောင်] ဣနှင့်ဧဝံ၊ ဧက္ခသဒ္ဒါ၊ နှောင်းလေရာဝယ်၊ ယထာ မာ တံ၊ တစ်ဖန် န-နဝ၊ စသည်ပုဒ်ရှိ၊ ပါဠိတို့နောက်၊ ယ လာရောက်၏။ ဝိ-ပရိနှင့်၊ နိ၏နောက်ဝယ်၊ သရဆွယ်လည်း၊ လာဖွယ်တစ်ရပ်၊ ဤသို့မှတ်သည်၊ ကျမ်းမြတ် ရူပသိဒ္ဓိအဆိုတည်း။

ဝကာရော၊ ပေ၊ ဣကာရေသု။ ။ “တိ+အင်္ဂုလံ” စသည်ဖြင့် တိ စသောသဒ္ဒါ တို့၏နောက်၌ “အင်္ဂုလံ၊ အာဒယော၊ ဥဒိက္ခတိ” စသည်ကဲ့သို့ အဝဏ် ဥ အက္ခရာ နှောင်းရာဝယ် ဝ လာသည်။ [“မိဂိဘန္တာဝုဒိက္ခတိ” အတွက် မှတ်ချက်ကို ကစည်း ဋီကာ၌ ရှုပါ။]

မကာရော၊ ပေ၊ ဆန္ဒာနုရက္ခဏာဒိမ္မိ။ ။ သရနှောင်းရာဝယ် လဟု အစရှိသော ပုဒ်နှောင် မ အက္ခရာ လာသည်။ “ဆန္ဒာနုရက္ခဏာဒိမ္မိ” ပါ၌ဖြင့် “အဿော ဘဒြော ကသာမိဝ” စသည်ကဲ့သို့ ဂါထာပါဒဖြစ်၍ ဆန်းစောင့်လိုသောကြောင့်လည်း လာသည်ဟု

ဒကာရော-သည်၊ ဥ ဥပသဂ္ဂ၊ ပေ၊ သာဒီဟိ- ဥ ဥပသာရ၊ သကိ၊
 ကေနစိ၊ ကိဉ္စိ၊ ကိသ္မိဉ္စိ၊ ကောစိ၊ သမ္မာ၊ ယာဝ၊ တာဝ၊ ပုန၊ ယ၊ တ၊ ဧတ၊
 အတ္တ၊ သ အစရိသော သဒ္ဓါတို့မှ နောက်၌၊ (အာဂမော) ဥ ဥပသဂ္ဂတော-
 ဥ ဥပသာရမှနောက်၌၊ နိစ္စံ-အမြဲလာ၏။ ဥ+အဂ္ဂေါ-ဟုံတည်း၊ ဥဒဂ္ဂေါ-ဟု
 ပြီး၏။ ဧဝံ-ဤအတူ၊ ဥဒယော၊ ပေ၊ ဥဒေတိ-ဟု ပြီး၏။

နိပါတတောစ-နိပါတ်ပုဒ်မှ နောက်၌ကား၊ သကိ+ဧဝံ-ဟုတည်း၊ သကိဒေဝ-
 ဟု ပြီး၏။ ဧဝံ-တူ၊ သကဒါဂါမိ-ဟု ပြီး၏။ တထာ-တူ၊ ကေနစိဒေဝ၊ ပေ၊
 ကောစိဒေဝ-ပြီး၏။ သမ္မာ+အတ္ထော-ဟုတည်း၊ သမ္မဒတ္ထော-ဟု ပြီး၏။ ရသယတ္တံ-
 မ္မာ၌ ရသအဖြစ်သည်၊ (ဟောတိ)၊ ဧဝံ-ဤအတူ၊ (မ္မာ၌ ရသသုတ်ဖြင့်
 ရသပြုခြင်းတူသည်-ဟုံလို)၊ သမ္မဒက္ခာတော၊ ပေ၊ ပုနဒေဝ-ဟု ပြီး၏။

ပြသည်။ ထင်ရှားစေအံ့-“ယော နိန္ဒ အပဝဇ္ဇတိ၊ အသော ဘဒြော ကသာမိဝ”ဟူသော
 ဂါထာ၌ “ကသာမိဝ”ဟု “မ”မလာလျှင် သခွင်း၊ချေ၊ကပ်၍ “ကသိဝ” စသည်
 ဖြစ်လျက် အက္ခရာလုံးရေ လျော့နေသောကြောင့် ရှစ်လုံးဖွဲ့ အနုဋ္ဌာဆန်း ပျက်ရာ၏။
 မ အက္ခရာ လာထားလျှင်ကား ထိုကဲ့သို့ သန္တိမစပ်ရတော့သဖြင့် ဆန်းမပျက်ပေ၊
 ဤသို့ ဆန်းမပျက်အောင် စောက်ရှောက်ခြင်းကို “ဆန္ဒာနရက္ခဏ”ဟု ဆိုသည်။
 “ရက္ခဏာဒိမ္မိ”၌ အာဒိဖြင့် ရွတ်ဆို၍ ချောမောမှု(သုခုစ္စာရဏ)ဖြစ်အောင်လည်း၊
 လာနိုင်သည်ဟု ယူပါ၊ ပုံစံကား-“ယေနမိဓေကဇ္ဇေ၊ ဘာယတိမေဝ” စသည်တည်း။

[ဆောင်] အဝဏ် ဥပါ၊ နောင်းလေရာဝယ်၊ တိသဒ္ဓါဟူ၊ ဆူဆူတို့နောက်၊
 ဝလာရောက်ဟု၊ သတ်မှတ်ပြု၏။ လဟုစသား၊ ပုဒ်နောက်
 များဝယ်၊ ကပ်ဖွယ်သရာ၊ ဆင်သင့်ပါမူ၊ ဆန္ဒာနရက်၊ ရွတ်လွယ်
 ချက်ပြ၊ ၂ ကျိုးရ၊ (မ) လာကြလေသည်။

ဒကာရော၊ ပေ၊ သာဒီဟိ။ ။သက္ကတ၌ “ဥတိ” ဥပသာရသည် ပါဠိ၌ “ဥ”ဟု
 ဖြစ်၏။ (တိ)သည် သန္တိစပ်ရာ၌ “ဒိ”ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဥနောက်၌ ကပ်ဖွယ်သရ
 ရှိလျှင် (တိ)အစား (ဒိ)အမြဲလာရသောကြောင့် “ဥ ဥပသဂ္ဂတော နိစ္စံ”ဟု ဆိုသည်။
 ကပ်ဖွယ်သရ မရှိလျှင်ကား (တိ)အစား နောက်၌ ဒွေဘော်လာ၍ (သံ+ဥ+ဟန+ဏ)
 ပစ္စည်းဖြင့် “သမုတ္တိတော”စသည်ဖြစ်၏။ နောက်ပုဒ်သည် ဒွေဘာဝဋ္ဌာနမဟုတ်လျှင်
 ဥကို ဒိဗပြု၍ “သမူဟတော” စသည်ဖြစ်၏။

နိပါတတောစ။ ။“ဥ-ဥပသဂ္ဂသကိ”ဟုမြန်မာမူရှိ၏။ သို့သော် “သကိ+အာဂါမိ”
 ဟု တည်၍ ဒ လာပြီးနောက် “မဟာဂုတ္တိ သုတ္တေန ဣကာရသ အကာရော”ဟူသော
 ရူပသိဒ္ဓိအလို နိဂ္ဂဟိတ်မပါသော “သကိ”သာ ပုဒ်မှန်ဖြစ်သည်။ “ကေနစိ”အစ
 “ပုန” အဆုံးရှိသော ပုဒ်များလည်း နိပါတ်ပုဒ်များပင်တည်း။ စိ နိပါတ်အတွက်
 ကေနစိ စသည်တို့ နိပါတ်ဖြစ်ရသည်။ သက္ကတ၌ “သကြိတ်၊စိတ်”ဟူသော ပုဒ်များသည်

နာမတော-နာမ်ပုဒ်မှ နောက်၌၊ ယဒတ္ထံ၊ ပေ၊ သဒတ္ထပုဒ်သုတော သိယာ-
 ဟု ပြီး၏။ ယတေတတ္ထသေဟိ-ယ၊တ၊ဧတ၊အတ္ထ၊သ သဒ္ဓါတို့မှ နောက်၌၊
 သမာသေယေဝ-သမာသ်အရာ၌သာ၊ (ဒကာရော အာဂမော) အာဒိသဒ္ဓေန-
 အာဒိသဒ္ဓါဖြင့်၊ အညဒတ္ထ၊ ပေ၊ အဟုဒေဝ ဘယံ-ဟု ပြီး၏။ ဝါတိ ကိံ၊
 ဧကနစိ အတ္ထကာမေန၊ ပေ၊ အတ္ထတ္ထံ-ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးရှိ၏။

နကာရော-သည်၊ အာယတာဒိမိ-အာယတိသဒ္ဓါ၏ အစဉ်၊ (အာဂမော-
 လာ၏။) ဣတော+အာယတိ-ဣတော+အာယတိဟုတည်း၊ ဣတော နာယတိ-
 ဟုပြီး၏။ စိရံ နာယတိ-စိရံ နာယတိဟုပြီး၏။ [စိရန္တဝယတိဟု မူကွဲရှိ၏။ မထူးလှ၊
 န လာပြီးနောက် နိဂ္ဂဟိတိကို ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေဖြင့် န-ပြုရုံသာ။] တကာရော-
 သည်၊ ယသ္မာ တသ္မာ အဇ္ဇာဒိတော-ယသ္မာ၊တသ္မာ၊အဇ္ဇ အစရှိသည်တို့မှ
 နောက်၌၊ ဣဟာဒိမိ-ဣဟ အစရှိသည်ကြောင့်၊ (အာဂမော-၏။) ယသ္မာတိဟ၊
 တသ္မာတိဟ၊ အဇ္ဇတဂ္ဂေ-ဟုပြီး၏။ [ယသ္မာ တသ္မာ အဇ္ဇပုဒ်တို့နောင် ဣဟ

ပါဠိ၌ “သကိ+စိ”ဟု ဖြစ်၏။ ထို(တ်)အစား သန္တိစပ်ရာ၌ (ဒိ)လာ၍ “သကိဒေဝ၊
 ကောစိဒေဝ”စသည်ဖြစ်၏။ သက္ကတ၌ “သမျှစိ”သည် ပါဠိ၌ “သမ္မာ”ဟု ဖြစ်၏။
 (စိ)အစား (ဒိ)လာ၍ သန္တိစပ်သည်၊ ယာဝတ်-တာဝတ်တို့မှ (ဒိ)လာ၍ စပ်ပုံ၊ ပုနရိမ္မ
 (ဒိ)လာပုံကိုလည်း သိပါ။

နာမတော၊ ပေ၊ အတ္ထတ္ထံ။ ။ယ၊တ၊ဧတ၊အတ္ထ၊သ အစရှိသည်ကား နာမ်ပုဒ်
 တည်း။ ရုပ်တည်သောအခါ (ဒ)ကိုဖြုတ်၍ “ယ+အတ္ထ”စသည်ဖြင့် တည်း၊ ဤ
 “ယဒတ္ထံ”အစ သဒတ္ထ အဆုံးရှိသော ပုဒ်တို့ကား သမာသ်ပုဒ်များ ဖြစ်သောကြောင့်
 “ယ တေ တတ္ထ သေဟိ သမာသေယေဝ”ဟု မိန့်သည်။ ယတေတတ္ထသာဒိဟိ၌
 အာဒိဖြင့် အညစသည်ကို ယူ၍ “အည+အတ္ထ=အညဒတ္ထ”စသည် ဖြစ်၏။

ဝါတိ ကိံ။ ။ပုံစံများ၌ “ဂေကနစိ အတ္ထကာမေန”အတိုင်းတည် “ဂေကနစိ ဒတ္ထ
 ကာမေန”ဟု မဖြစ်ရ။ သမ္မာ အညာယ၌လည်း နည်းတူ၊ “ယာဝ+အဟံ၊ တာဝ+အဟံ၊
 ပုန+အပရံ၊ အတ္ထ+အတ္ထ”ပုဒ်ဖြတ်၍ “ယာဝဒဟံ”စသည် မရှိရဟု တားမြစ်၊ ရှေ့
 သရဇျေ၊ ဒိယပြု စသည် စီရင်၊ ဤ“ဝါတိ ကိံ”စသော စကားအရ ဝါသဒ္ဓါက
 “ယာဝါဟံ” စသော ပါဠိပုံစံများ၌ (ဒိ)လာလျက် မရှိ-ဟု အသန္တဝိဓိကို ပြသည်။

[ဆောင်] ဥ-ဥပသင်္ဂ၊ နိပါတ်တွက်မှု၊ မှတ်ယူသကိ၊ ဂေကနစိသို့၊ စိနိပါတ၊
 ဆုံးသမျှနှင့်၊ ယာဝ တာဝါ၊ သမ္မာ-ပုန၊ နာမ်ပုဒ်ပြုမှု၊ ယ-တ-ဧတ၊
 အတ္ထ-သ-တည့်၊ အည၏နောက်၊ ဒ လာရောက်သည်၊ မှတ်လောက်
 ရူပသိဒ်အဆိုတည်း။

စသည်နှောင်းရာ၌ (တ်)လာ၊ ဣဟာဒိမိ၌ အာဒိဖြင့် အဂ္ဂေကို ယူ၊ “အဇ္ဇတရေ” အတွက် မှတ်ချက်ကို ကစွည်းဋီကာမှာ ရှု။

ရကာရော-သည်၊ နိဒုပါတုပုနဓိပါတစတုရာဒိတော-နိ, ဒု, ပါတု, ပုန, ဓိ, ပါတ, စတု အစရှိသည်တို့မှ နောက်၌၊ (အာဂမော၊) နိ+အန္တရံ-နိ+အန္တရံ ဟုတည်း၊ နိရန္တရံ-နိရန္တရံဟု ပြီး၏။ ဧဝံ-ဤ၊ အတူ၊ နိရာလယော၊ ပေ၊ ပါတရာသော ဟု ပြီး၏။ စတုသဒ္ဓါဒိတော-စတုသဒ္ဓါအစရှိသည်မှ နောက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) စတုရဂီကံ၊ ပေ၊ ပထဝီစာတုရေဝေသာ-ဟုပြီး၏။ တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ သရတော-သရမ္ပ နောက်၌၊ ဣဝေဝေသု-ဣဝ ဧဝ သဒ္ဓါတို့ကြောင့်၊ ဆန္ဒာနုရက္ခဏေ-ဆန်းစောင့်ရာ ဌာန၌၊ (အာဂမော၊) နက္ခတ္တရာဇာရိဝ တာရကာနံ၊ ပေ၊ သမ္ပိရေဝ သမာသေထ-ဟု ပြီး၏။ ဝါတိ ကံ၊ ဒွါဓိဋ္ဌိတံ, ပါတွာကာသိ, ပုနပိ-ဟူသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။

[ဆောင်] နအက္ခရာ, လာထုံးမှာမူ, အာယတိဆိုက်, အစဉ်သာ၊ နောင်လာ(တ) တွက်, လာရာဖက်သော်, နှောင်းလျက် ဣဟ, ရှိတုံကလျှင်, ယသ္မာ-တသ္မာ, နောက်၌သာတည်း၊ တစ်ဖြာ အရေ, နှောင်းလေ အဇ္ဇ, နောက်၌ (တ) မှ, အဋ္ဌကထာ, မလာ မသုံး, ပေါင်း၍ ရုံးသည်, မှတ်ထုံး ဘာသာဋီကာတည်း။

ရကာရော။ ။ရအက္ခရာသည် နိ-ဒုစသော သဒ္ဓါတို့နောက်၌ လာ၏။ ထိုသို့လာခြင်းမှာလည်း သက္ကတကျမ်းရင်းတို့၌ နိရ်-ဒုရ်-ပါတရ စသည်ဖြင့် (ရ်) ဗျည်းပါလာခဲ့၍ ပါဠိ၌ ထို (ရ်) ဗျည်း ပျောက်သောကြောင့်တည်း။ “ဓိရတ္ထု=ဓိရတ္ထု” ပါ၌ ၂ ဝေဠု ရွတ်ရိုးရှိ၏။ သက္ကတ၌ “ဓိက်” ဟု ဣသရဖြင့်ရှိ၏။ (က်)ဗျည်းအစားလည်း (ရ်)ဗျည်းပါလာသောကြောင့် “ဓိရတ္ထု” နောက်၌ သရမရှိ၍ ရ မလာလျှင် “ဓိက္ကထံ” စသည်ဖြင့် ဒွေဘော်လာရ၏။ ဒွေဘော်မလာနိုင်ရာရ၌ကား “ဓိ တံ ဓမ္မိ” စသည်ဖြင့် ဣကို ဒီယပြုရသည်။ “ပါတ+အာသော” ဟု ဖြတ်, ရ် လာ၍ “ပါတရာသော” ဖြစ်၏။ [“စတုရိဒ္ဓိပါဒပဋိလာဘော=၄ ပါးသော ဣဒ္ဓိပါဒ်ကိုရခြင်း” ဟု ပါ၌မှန်ရှိစေ။]

တတာ သရတော ဣဝေ ဝေသု။ ။“နက္ခတ္တရာဇာ”ဝယ် “ဇာ”၌ အာသရ စသည်နောင် ဣဝ ဧဝ နှောင်းရာ၌ (ရ်) လာသည်။ ဆန္ဒာနုရက္ခဏ သဘောကို မ အက္ခရာ လာခန်း၌ ပြခဲ့ပြီ။ [“ဒု+အဓိဋ္ဌိတံ, ပါတု+အကာသိ, ပုန+အပိ”တို့၌ ဒု-ပါတု-ပုနတို့ နောင်ပင် ဖြစ်သော်လည်း ဝါမြစ်သောကြောင့် (ရ်)မလာရ၊ ဝမောဒဒန္တာနံ ဖြင့် ၃ ကို ဝပြု, တတိယပိုင်း ဒီယံဖြင့် “အ”ကို ဒီယပြု၍ “ဒွါဓိဋ္ဌိတံ, ပါတွာကာသိ” ပြီး၏။]

လကာရော-သည်။ ဆသချံာဟိ-ဆသချံာတို့မှနောက်၌၊ (အာဂမော-
 လာ၏။) လဋ္ဌာနံ-လငယ် ဋ္ဌကြီးတို့၏။ အဝိသေသော-အထူးမရှိကုန်သည်၏
 အဖြစ်သည်။ (ဟောတိ။) ဆ+အဘိညာ-ဟုတည်။ ဆဋ္ဌဘိညာဟုပြီး၏။
 ဆဋ္ဌကံ၊ ပေ၊ဆဋ္ဌာယတနံ-ဟုပြီး၏။ ဝါတိကိံ၊ ဆ+အဘိညာ-ဆ+အဘိညာ
 ဟူသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

ဣတိ-ဤစကားအစဉ်ဖြင့်၊ သရသန္တိဝိဓာနံ-သရသန္တိကို စီရင်ရာ
 အခန်းသည်၊ နိဋ္ဌိတံ-ပြီ။

လကာရော။ ။လ အက္ခရာသည် ဆသချံာ၏နောက်၌လာ၏။ ဆဋ္ဌာသီတိ၌
 “ဆ+အဘိတိ”ဟု တည်၍ တတိယပိုင်း ဒီပံသုတ်ဖြင့် အကိုဒီပပပြု၊
 “ဆ+အံသာ=ဆဋ္ဌသာ” စသည် လွယ်ပြီ။

လဋ္ဌာနမဝိသေသော။ ။“အဝိသေသော=မထူး”ဟူသည်မှာ ရွတ်ဆိုရာ၌
 အသံချင်းမထူးသည်ကို ဆိုလိုဟန်တူသည်။ အက္ခရာ အရေးအသားမှာ ထူလျက်ပင်၊
 ထိုသို့ အသံချင်းမထူးသောကြောင့် “လငယ် လာလာ၊ ဋ္ဌကြီး လာလာ၊ အလိုရှိရာ
 လာနိုင်သည်”ဟုဆိုသည်။ [“အဝိသေသော-အထူးမရှိကုန်သည်၏အဖြစ် သည်”ဟု
 ပေးရာ၌ “နတ္ထိ+ဝိသေသော+ယေသံတိ အဝိသေသာ၊ အဝိသေသာနံ+ဘာဝေါ
 အဝိသေသဘာဝေါ”ဟု ဆိုလိုလျက် ဘာဝပုဒ် ကျေသည်ဟု ကြံပါ။ “အဝိသေသော-
 မထူး”ဟု ပေးကြ၏။ ထိုအနက်၌ “လဋ္ဌာနံ”ဟူသော သမ္ပန်နှင့် အစပ်တည်-
 မတည်ကို သဒ္ဒစည်းကမ်းအရ စဉ်းစားပါ။]

[ဆောင်] ရ အက္ခရာ၊ လာရာကို ရှု၊ နိ-ပါတုနှင့်၊ ဝိ-ဒု-ပုန၊ စတု စရေ၊ (ပါတ)
 တွေ့နောက်၊ တစ်ကန့်ရောက်၏။ မဖောက်တစ်ဝ၊ သရနောက်မှာ၊ ဣဝေဝါ
 ကြောင့်၊ ဆန္ဒာနရက်၊ လိုရာဖက်၍၊ ဆက်ဆက်(ရ)ကို၊ လာဖို့ဆို၏။
 မှတ်လိုတစ်ချက်၊ လအတွက်ကား၊ သက်သက်သချံာ၊ ဆနောက်သာလျှင်၊
 ရောက်ရာနည်းပါး၊ ထိုပြင်ရှားသည်၊ မှတ်သား လ-ဋ္ဌမထူးတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ကာတန္တ (၆-၃၆၃) “ဝါသုရေ”သုတ် “စူဠာ=စူလာ၊ ဝဋ္ဋဘိ=
 ဝလဘိ၊ ဇဋ္ဌံ=ဇလံ၊ ဇဋ္ဌမိ=ဇလမိ၊ ဋ္ဌလာနမေကတ္တံ(တူသည်၏အဖြစ်)” ဟူသော
 စကားကိုမှီ၍ “လဋ္ဌာနမဝိသေသော”ဟု ဆိုသည်ဖြစ်ရာ၏။ ထိုကာတန္တ၌ “ဋ္ဌ”သည်
 ပါဠိ၌ ဋ္ဌနှင့် သဘောတူ၏။ ဋ္ဌနှင့်လကို “ကေတ္တံ”ဟု ဆိုသဖြင့် ဋ္ဌနှင့်လလည်း
 ကေတ္တံဟု ဆိုရာရောက်၏။ ထို့ကြောင့် အကြင်ပုဒ်၌ လ ငယ်ဖြင့်ရှိရှိ၊ ဋ္ဌကြီးဖြင့်ရှိရှိ
 အနက်မထူး။ ထိုပုဒ်မျိုး၌သာ “လဋ္ဌာနမဝိသေသော”ဟု ဆိုလိုသည်ဟု မှတ်ပါ။
 “လက္ခဏံ”ကို “ဋ္ဌက္ခဏံ”ဟု ရေးလျှင် အနက်ပျက်ဖွယ်ရှိ၏။ ထိုနေရာမျိုး၌ကား
 လငယ်နှင့် ဋ္ဌကြီးတို့ မတူကြပါ။

ပကတိသန္ဓိအခန်း:

(၃၅) အထ-သရသန္ဓိဝိဓာန၏ အခြားမဲ့၌၊ သရနမေဝ-သရတို့၏ပင်၊ သန္ဓိကာရိယေ-သန္ဓိပြုဖွယ်သည်။ သမ္ပတ္တေ-ရောက်လုလတ်သော်၊ ပကတိဘာဝေါ-ပကတိအဖြစ်ကို၊ ဝုစ္စတေ-ဆိုအပ်၏။...သရာတိ ပကတိတိစ ဝတ္တတေ။

သရေ ကွစိ။ ။ပရေ သရေ သဗ္ဗေပိ၊ သရာခေါ-သရတို့သည်။ ကွစိ-အချို့သော၊ ဆန္ဒဘောဒါ သုခုစ္စာရဏဋ္ဌာနေ-ဆန်းပျက်မည့်အရာ၊ ရွတ်၍မလွယ်သည် အရာ၌လည်းကောင်း၊ သန္ဓိဋ္ဌာရဟိတဋ္ဌာနေစ-သန္ဓိပြုလိုခြင်းမှ ကင်းသော

(၃၅) သရနမေဝ၊ ပေ၊ ဝုစ္စတေ။ ။ “ပကတိသန္ဓိ” ဟူသည် တစ်စုံတစ်ခု စီရင်ခွင့် ကြုံလာလျှင် “မပြုနှင့်၊ နဂိုပကတိအတိုင်း ရှိစေ” ဟု သန္ဓိပြုခွင့်ကို တားမြစ်သော သန္ဓိတည်း။ ထို့ကြောင့် သရသန္ဓိအခန်း၌ ပြခဲ့သော သရတို့၏ပင် သန္ဓိစီရင်ခွင့် ကြုံလာခဲ့သော် ထို သန္ဓိပြုခွင့်ကို တားမြစ်ဖို့ရာ သရသန္ဓိ၏ အခြားမဲ့၌ ဤပကတိသန္ဓိကို ဆက်၍ ဆိုသည်။

ကွစိ ဆန္ဒဘောဒါ၊ ပေ၊ ရဟိတဋ္ဌာနေ။ ။ “ဆန္ဒဘောဒါ၊ ပေ၊ ရဟိတဋ္ဌာနေ” တို့ကား “ကွစိ” အရကို သရုပ်သကောင်ပေါ်အောင် ဖော်သောစကားတည်း။ “ကွစိ=အချို့အရာ၌” ဟူသည် “ဆန္ဒဘောဒဋ္ဌာန-အသုခုစ္စာရဏဋ္ဌာန-သန္ဓိဋ္ဌာရဟိတဋ္ဌာန ၃ ဌာနတည်း” ဟူလို။

ဆန္ဒဘောဒဋ္ဌာန။ ။ “ဆန္ဒဘောဒဋ္ဌာန” ဟူသည် သရာ သရေ လောပံ စသော သုတ်တို့ဖြင့် ချေမှု အာဒေသပြုမှု တစ်ခုခုကို စီရင်လိုက်လျှင် ဂါထာအရာ၌ ဆန်းပျက်ဖွယ် ရှိသော ဌာနတည်း။ ဥပမာ- “ပိတိဘက္ခာ ဘဝိဿာမ ဒေဝါ+အာဘဿရာ ယထာ” ဟူသော ဂါထာ၌ ဝ ခွင်း ချေကပ်လျှင် “ဒေဝါဘဿရာ ယထာ” ဟု ၇ လုံးသာ ရှိသောကြောင့် ရှစ်လုံးဖွဲ့ အနုဋ္ဌာဆန်းပျက်သည်။

အသုခုစ္စာရဏ။ ။ စုဏ္ဏိယ၌ဖြစ်စေ၊ ဂါထာ၌ဖြစ်စေ ချေမှု အာဒေသပြုမှု တစ်ခုခု ပြုလိုက်လျှင် ရွတ်၍ မလွယ်သော ဌာနသည် အသုခုစ္စာရဏဋ္ဌာနမည်၏။ ဥပမာ- “ဂါထာ+အဇ္ဈဘာသိ” ၌ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်လျှင် “ဂါထဇ္ဈဘာသိ” ဟု ရွတ်၍ မချောဘဲ ရှိရာသကဲ့သို့တည်း။ [သုခ=ချမ်းသာစွာ၊ ချောမောစွာ+ဥစ္စာရဏဋ္ဌာန=ရွတ်ဆိုရာဌာန၊ အသုခုစ္စာရဏဋ္ဌာန=ရွတ်၍ မချောမောသော ဌာန။]

သန္ဓိဋ္ဌာရဟိတ။ ။ ဝဒန္တ (ရွတ်သော) ပုဂ္ဂိုလ်က “သညာ+ဣတိ၊ ဆာယာ+ဣဝ” စသည်ဖြင့် ပုဒ်ဖြတ်၍ ပဒဏ္ဍေဒသံဝဏ္ဏနာကို ပြလို၊ “ဇိတာနိ+ဣန္ဒြိယာနိယေန” စသည်ဖြင့် ပဒဝိဂုယသံဝဏ္ဏနာကို ပြလိုသည်အတွက် သန္ဓိစပ်၍ မရွတ်လိုရာ (မရေးသားလိုရာ) ဌာနသည် သန္ဓိဋ္ဌာရဟိတဋ္ဌာနမည်၏။ သန္ဓိဋ္ဌာ=သန္ဓိ+ဣဋ္ဌာ=သန္ဓိပြုလိုခြင်းမှ+ရဟိတဋ္ဌာန=ကင်းသောဌာန။

အရာ၌လည်းကောင်း၊ ပကတိရူပါ-ပကတိရုပ်ရှိကုန်သည်။ [“ပကတိရူပါနိ” ဟု ရှိလျှင် “ပကတိရုပ်တို့သည်” ဟု ပေး။] ဟောန္တိ။ လောပါဒေသဝိကာရ-
ကျေခြင်း၊ အာဒေသပြုခြင်းဟူသော ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့၊ န အာပဇ္ဇန္တေ-
မရောက်ကုန်၊ ဣတိ အတ္ထော-ဤကား အနက်။ (၃၄) ။

[ဤမှနောက်၌ သိဟိုင့်မှုအတိုင်း-“တတ္ထ ပကတိဋ္ဌာနံ နာမ အာလပနန္တာ
နိတိသ္မိံ အတ္တန္တာနုရက္ခဏေ၊ အသမာသေ ပဒန္တဒိဃာ စ၊ ဣကာရုကာရာ စ
နာမ ပဒန္တာတိတကြိယာဒိမ္ပိတိ ဝေမာဒိ” ဟု ရှိပါစေ။] တတ္ထ-ထို “ပကတိရူပါ
ဟောန္တိ” ဟူသော စကားရပ်၌၊ ပကတိဋ္ဌာနံ နာမ-ပကတိပြုရာဋ္ဌာနမည်သည်။
အနိတိသ္မိံ-ဣတိသဒ္ဓါလည်း မနှောင်းရာ၌၊ အတ္တန္တာနုရက္ခဏေ-ဆန်းစောင့်
ဖွယ်လည်း မလိုရာ၌၊ အာလပနန္တာစ-အာလုပ်ပုဒ်၏ အဆုံးသရတို့လည်းကောင်း၊
အသမာသေ-သမာသ်မဟုတ်ရာ၌၊ ပဒန္တဒိဃာစ-ပုဒ်အဆုံး ဒိဃသရတို့လည်း
ကောင်း၊ အတိတကြိယာဒိမ္ပိ-အတိတကြိယာ၏ အစ၌၊ နာမပဒန္တာ-နာမပုဒ်၏
အဆုံးဖြစ်ကုန်သော၊ ဣကာရုကာရာစ-ဣကာရုရာ ဥအက္ခရာတို့လည်းကောင်း၊
ဣတိဝေမာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း၊ [န္တာနိတိကို “န္တာ+အနိတိ” ဟုလည်း
ကောင်း၊ န္တာတိတကို “န္တာ+အတိတ” ဟု လည်းကောင်း ပုဒ်ဖြတ်။]

န လောပါ၊ ပေ၊ မာပဇ္ဇန္တေ ။ ။ “ပကတိရူပါ ဟောန္တိ” ၏ အဓိပ္ပာယ်နက်ကို
ဖွင့်ပြသော စကားတည်း။ “ပကတိရူပါ ဟောန္တိ=ပကတိရုပ်အတိုင်း ရှိပါစေ” ဟု ရာ၌
“လောပအာဒေသဟူသော ဝိကာရ ၂ မျိုးသို့ မရောက်ရ” ဟု ဆိုလိုသည်။ [“လောပါဒေသ
ဝိကာရ” ၌ “လောပဝိကာရ=ကျေခြင်းဟူသော ဖောက်ပြန်ခြင်း၊ အာဒေသဝိကာရ=
အာဒေသပြုခြင်းဟူသော ဖောက်ပြန်ခြင်း” ဟု မှတ်ပါ။ ဤစကားအရ “ဤသုတ်သည်
ဒုတိယပိုင်းလာ သရာ သရေ လောပ-ပုဗ္ဗောစ-ယမေ-ဝမော-ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါ
ဟူသော (နောက်သရကြောင့် ရှေ့သရစီရင်သော) သုတ်များ၏ အစီအရင်ကို
တားမြစ်သော ပဋိသေခဝိသုတ်တည်း” ဟု သိသာပြီ။]

ပကတိဋ္ဌာနံ နာမ၊ ပေ၊ ဝေမာဒိ။ ။ “ဆန္ဒနာဒ-အသုဓုဇ္ဈာရဏ-သန္တိဇ္ဈာ
ရဟိတ” ဟူသော ၃ ဌာနကို အကျယ်ပြသော ဝါကျတည်း။ [“ပကတိဋ္ဌာနံ နာမာတိ-
ဆန္ဒနာဒဌာန အသုဓုဇ္ဈာရဏဌာန သန္တိဇ္ဈာရဟိတသင်္ခါတံ ပကတိဋ္ဌာနံ ဒသေတုံ
အာလပနန္တာတျာဒိ ဝုတ္တံ” ဣကာ၊] ဤဝါကျ၌ “ပကတိဋ္ဌာနံ နာမ” ကို “ဣတိ ဝေမာဒိ”
၌စပ်၊ “ပကတိဋ္ဌာနမည်သည် ဤသို့ အစရှိသည်တည်း” ဟုလို၊ “ဝေမာဒိ” ကား
ပဌမာဝိဘတုန္တ ပုဒ်တည်း။ ဣတိပြင်ဖက်က (ဝေမာဒိကဲ့သို့သော နိဒဿနဝန္တ) ပုဒ်နှင့်
ဣတိအတွင်းက (အာလပနန္တာကဲ့သို့သော) နိဒဿတဗ္ဗပုဒ်များသည် (ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံ
ကွဲစေကာမူ) ဝိဘတ်ချင်းက တူမြဲတည်း။ ထို့ကြောင့် “အာလပနန္တာ၊ ပဒန္တဒိဃာ၊
ဣကာရုကာရာစ နာမပဒန္တာ” ဟူသော ၃ ချက်သည် ဣတိသဒ္ဓါဖြင့် ညွှန်ပြလိုရင်းဖြစ်သော

တာဝ-ရှေးဦးစွာ၊ အာလပနန္တေသု-အာလုပ်ပုဒ်၏ အဆုံးသရဖြစ်ကုန်သော၊
 (ဣစ္စေဝမာဒိသုဉ္စိ လှမ်းစပ်၊) ကတမာစာနန္တ+အနိစ္စသည်၊ ပေ၊ ပဉ္စိမေ
 ဂဟပတယော+အာနိသံသာ ဣစ္စေဝမာဒိသု-ကတမာစာနန္တ+အနိစ္စသည်၊ပေ၊
 ပဉ္စိမေ ဂဟပတယော+အာနိသံသာဤသို့အစရှိသောပြယုဂ်တို့၌၊ ပကတိဘာဝေါ-

ပဌမာဗဟုဝနန္တပုဒ်များတည်းဟု မှတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “အာလပနသင်္ခါတံ+
 ဝိဘတ္တိ(ဝစနံ)+အန္တော ဧတေသံတိ အာလပနန္တာ=အာလုပ်ဟု ဆိုအပ်သော ဝိဘတ်
 အဆုံးရှိသော သဒ္ဓါတို့”ဟုလည်းကောင်း၊ “အာလပနဿ ဝါ သဒ္ဓဿ+အန္တသရ
 အာလပနန္တာ=အာလုပ်ပုဒ်၏ အဆုံးသရတို့”ဟုလည်းကောင်း ပဌမာဗဟုဝန်ဖြင့်
 “အာလပနန္တာ”ပုဒ်ကို ဝိပြုဟ်ပြုသည်။

နိဒသေတဗ္ဗ ၃ ချက်။ ။ဣတိသဒ္ဓါညွနံပြသော နိဒသေတဗ္ဗ ၃ ချက်ကား...
 “၁-အာလပနန္တာနိတိသို့ အစ္စန္ဒာနရက္ခဏေ, ၂-အသမာသေ ပဒန္တဒိဗ္ဗာ, ၃-
 ဣကာရုကာရံ စ နာမပဒန္တာတိတကြိယာဒိမိ”တည်း၊ ထိုတွင်...

ဣတိမနောင်း၊ ပေ၊ ဆုံးလေတစ်ရပ်။ ။[ဣတိသဒ္ဓါလည်း မနောင်းရာ, နဂို
 ပကတိအတိုင်း ထားစေကာမူ ဆန်းကောင်းမြဲ ကောင်းနေ၍ ဆန်းကို စောင့်ဖွယ်လည်း
 မလိုရာဝယ် အာလုပ်ပုဒ်၏ အဆုံးသရတို့သည် ၁ နံပါတ် ပကတိပြုရာဌာနတည်း၊
 [ဣတိသဒ္ဓါ နှောင်းလျှင်လည်းကောင်း, (ပကတိပြုလိုက်က ဂါထာဆန်းပျက်မည်စိုးရ၍)
 ဆန်းစောင့်ဖွယ်လိုသော အရာ၌လည်းကောင်း ပကတိ မပြုရ။]

သမာသံမသုံး၊ ပေ၊ တစ်ဌာနနှင့်။ ။သမာသံမဟုတ်သော (ဝါကျ)အရာ၌
 ပုဒ်အဆုံးမှာရှိသော ဒီဃသရများသည် ၂ နံပါတ် ပကတိပြုရာဌာနတည်း၊ [သမာသံ
 အရာ၌ကား ပကတိမပြုရ (သန္တိစပ်ထားနိုင်သည်-ဟူလို။)]

တိတကြိယာ၊ ပေ၊ ဆုံးဣဉတည်း။ ။အတိတ်ကြိယာ၏ အစ၌ နာမ်ပုဒ်၏
 အဆုံးဖြစ်သော ဣ ဉ အက္ခရာများသည် ၃ နံပါတ် ပကတိပြုရာဌာနတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ဤ ၃ ဌာနကို သတ်မှတ်၍ ပြနိုင်ခြင်းမှာလည်း “တဒနပရောဓေ”
 ဟူသော ပရိဘာသာအရ ပါဠိတော်နှင့်လျော်အောင် ပြခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်
 ပြခဲ့သော ပကတိပြုရာ ဌာနများ၌လည်း ပကတိပြုသင့်မှ ပြုရသည်။ မပြုသင့်လျှင်
 ကွစိသဒ္ဓါဖြင့် တားမြစ်၍ ပကတိမပြုဘဲလည်း လောပစသော သန္တိအစီအရင်များ
 ဝင်နိုင်သည်သာ။ [မြန်မာမှုနှင့် ရှေးနိဿယတို့ အတော် ချို့ယွင်းနေကြသည်။]

[အောင်] ဣတိမနောင်း, ဆန်းဂိုဏ်းကောင်းဖြင့်, မစောင့်သင့်ပေ, အာလုပ်
 တွေ၏, နုံးလေတစ်ရပ် ၊ သမာသံမသုံး, ပုဒ်ဆုံး ဒီဃ, တစ်ဌာနနှင့်၊
 တိတကြိယာ, အစမှာဝယ်, ရှေ့လာနာမ်စု, ဆုံးဣဉတည်း ၊ ၃ စု
 ပကတိ, ဌာနရှိဟု, သိဒ္ဓိရူမှာ, မှတ်ချက်လာသည်, မှတ်ပါ တဒန
 ပရောတည်း။

ပကတိအဖြစ်သည်၊ (ဟောတိ၊) ပုဗ္ဗသရလောပယာဒေသာဒယော-ရှေ့သရကို ချေခြင်း၊ ယပြုခြင်း အစရှိသော အစီအရင်တို့သည်။ န ဟောန္တိ-မဖြစ်ကုန်။

ကွစီဂ္ဂဟဏေန-ကြောင့်၊ ဣတိသ္မိ-ဣတိသဒ္ဓါနှောင်းရာ၌လည်းကောင်း၊ ဆန္ဒာနုရက္ခဏေစ-ဆန်းစောင့်ရာ၌လည်းကောင်း၊ သန္တိ-သန္တိသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ယထာ-ပုံစံကား၊ သက္ကာ ဒေဝီတိ၊ နမော တေ ဗုဒ္ဓ ဝီရတ္ထု-သက္ကာ၊ ပေ၊ ဝီရတ္ထု ဟူသည်တည်း၊ သံရေတိ ကိ၊ သာဓု မဟာရာဇာတိ၊ ဧဝံ ကိရ ဘိက္ခုတိ-သာဓု မဟာရာဇာတိ၊ ဧဝံ ကိရ ဘိက္ခုတိဟူသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

အာလပနန္တေ သု၊ ပေ၊ ဧဝံ ကိရ ဘိက္ခုတိ။ ။ပထမဋ္ဌာနအတွက် ပုံစံများတည်း၊ “ကတမာစာနန္ဒ+အနိစ္စသည်”မှစ၍ “ပဉ္စမေ ဂဟပတယော+အာနိသံသာ”အထိကား အ အာစသော သရစဉ်အတိုင်း ပုံစံ၊ “ကတမာစာနန္ဒ+အနိစ္စသည်”၌ ရှေ့နောက် ၂ ရပ်ဝယ် အသရချည်းသာ၊ “ကတမာစာနန္ဒ+အာဒီနဝသည်”၌ ရှေ့အ+နောက် အာတည်း၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် စဉ်ပုံကို သိပါ၊ “အာနန္ဒ၊ သာရိပုတ္တ၊ သီဝိက၊ ဥပါသကာ၊ (ဘောတိ+အယေ၌ ဘောတိ) ဘိက္ခု၊ ဘိက္ခုဝေ၊ ဂဟပတယော”တို့သည် အာလုပ်ပုဒ်များတည်း၊ “ရှေ့သရများကို မကျေရ၊ ဘောတိစသည်၌ ဣ ဥ ဧ တို့ကို လည်း ယ-ဝ မပြုရဘဲပကတိအတိုင်း ထားရမည်”ဟု ဆိုလိုသည်။ [ရုပ်တွက်ပါစေ။]

ကွစီ၊ ပေ၊ ဝီရတ္ထု။ ။ကွစီသဒ္ဓါက “အချို့နေရာ၌သာ ပကတိပြု”ဟု ဆိုသဖြင့် “ပကတိ မပြုဘဲ ချေမှုစသည်ကို ပြုရသော ဋ္ဌာနလည်း ရှိသေး၏”ဟု သိသာ၏။ ထိုဋ္ဌာနများကား “ဒေဝီ+ဣတိ”ဟု ဣတိနှောင်းရာဋ္ဌာနနှင့် (ဣတိမနှောင်းသော်လည်း ဂါထာဖြစ်၍ “နမော တေ ဗုဒ္ဓ ဝီရ+အတ္ထု”ဟု) ဆန်းစောင့်ရမည့် ဋ္ဌာနများတည်း၊ ထိုပုံစံများ၌ ရှေ့သရကိုချေ၍ နောက်သရသို့ ကပ်ခြင်းဟူသော သန္တိအစီအရင်များ ဖြစ်နိုင်၏။ [“ဝီရ+အတ္ထု”၌ ပကတိပြုလိုက်လျှင် ရှေ့သရကို မချေရ၍ အကွရာတစ်လုံး ပိုလျက် အနုဋ္ဌာဂေါ (ရှစ်လုံးဖွဲ့)ဆန်း ပျက်ရာ၏၊ ထိုသို့ ဆန်းမပျက်အောင် စောင့်ရှောက်ဖို့ရာ ပကတိမပြုဘဲ ရံ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်ရသည်၊ “ဝီရ-ကြီးမြတ်သောလုံ့လ ရှိတော်မူသော၊ ဗုဒ္ဓ-အို...မြတ်စွာဘုရား”ဟု ဝီရ၌ အာလုပ်ပုဒ်ဖြစ်ပုံကိုလည်းသိပါ။]

သရေတိ ကိ၊ ပေ၊ ဘိက္ခုတိ။ ။မဟာရာဇာတိ၌ “မဟာရာဇ+ဣတိ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ သရာ သရေသုတ်နှင့် ဝါ ပရောသုတ်ကဲ့သို့ ပုဗ္ဗဝိမိ ပရဝိမိ အားဖြင့်ရာဝယ် ပရဝိမိ(နောက်သုတ်အစီအရင်)သာလျှင် အားကောင်းမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဝါ ပရော သုတ်ဖြင့် နောက် ဣကို ချေ၊ [“မဟာရာဇ+တိ”ဟု ဗျည်းနှောင်းလျက် ရှိလေပြီ၊] သရေ ကွစီသုတ်ဖြင့် ရှေ့သရကို ပကတိပြုသင့်သော်လည်း သရ မနှောင်းသောကြောင့် ပကတိ မပြုရ၊ ဤသို့ တားမြစ်ခြင်းငှာ သရေ ကွစီ၌ သရေသဒ္ဓါကို ဆိုရပါသည်- ဟူလို၊ နောက် ဣကို ချေ၊ ရှေ့(အ)ကို ဒီယပြု၊ ဘိက္ခုတိ၌လည်း ဤနည်းပင်။ [(တိ) မပါဘဲ “ဧဝံ ကိရ ဘိက္ခု”ဟုသာ ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်။]

အသမာသေ-သမာသ်မဟုတ်ရာ၌၊ ပဒန္တဒီဃေသု-ပုဒ်အဆုံး၌ ဒီဃတို့၌၊ (ပကတိဗာဝေါ-သည်၊ ဟောတိ) အာယသ္မာ+အာနန္ဒော၊ ပေ၊ စတ္တာရော+ ဩဃာ-အာယသ္မာ အာနန္ဒော၊ ပေ၊ စတ္တာရော ဩဃာဟူသည်တည်း။

နိပါတေသုပိ-နိပါတ်တို့၌လည်း၊ ပကတိဘာဝေါ ဟောတိ၊ အရေ+အံဟမ္ပိ၊ ပေ၊ တတော အာမန္တယိ သတ္တာ-ဟူသည်တည်း၊ ကွစိဂ္ဂဟဏေန-ကြောင့်၊ အကာရေ ဣတိဝေဝတ္တာဒီသု-အ အက္ခရာ၊ ဣတိ၊ ဣဝ၊ ဧဝ၊ ဧတ္ထ အစရှိသည် တို့ကြောင့်၊ သန္နိပိ-သန္နိသည်လည်း၊ ဟောတိ၊ ယထာ-ကား၊ အာဂတတ္ထ၊ ပေ၊

အသမာသေ ပဒန္တဒီဃေသု။ ။ “အာယသ္မာ+အာနန္ဒော”မှစ၍ “အစ္စန္ဒာနု ရက္ခဏေတိကံ၊ ပေ၊ ယော မိဿရော”တိုင်အောင်ကား ဒုတိယ ပကတိပြုရာဌာနနှင့် ဆိုင်သော (ကိံနှင့်ဆိုင်ရာလည်း ပါသော) ပုံစံများတည်း၊ အာယသ္မာ+အာနန္ဒော၊ ဂါထာ+အဇ္ဈဘာသိ (သိဟိဋ္ဌိမ္မံ “အဘာသိ”) စသည်တို့ကား သမာသ်ပုဒ်မဟုတ်၊ အာယသ္မာတစ်ပုဒ် အာနန္ဒောတစ်ပုဒ်ဖြစ်၍ ဝါကျများတည်း၊ ထိုသို့ သမာသ်မဟုတ်ရာ ဝယ် အာယသ္မာပုဒ်၏ အဆုံးဖြစ်သော အာဒီဃ၊ ဂါထာ၌ ထာ ဝယ် အာ ဒီဃ စသည် တို့သည် ပဒန္တဒီဃတည်း၊ ထို ပဒန္တဒီဃကို ပကတိပြုရသည်။

ထို့အတူ။ ။ဒေဝါ၊ တေဝိဇ္ဇာ၊ ဘဂဝါစသည်၌ (“ဘူတဝါဒီ-အတ္ထဝါဒီ”၌ ရှေ့ ဖြစ်သော) ဘူတဝါဒီ၊ [“ယံ ဣတ္ထိ အရဟံ အဿ=ယံ-အကြင်ကြောင့်၊ ဣတ္ထိ- မိနိမက၊ အရဟံ-ပူဇော်အထူးကို ခံထိုက်သောဘုရားသည်၊ အဿ-ဖြစ်ရာ၏၊ (“ဧတံ-ဤ အကြောင်းသည်၊ အဋ္ဌာနံ-သင့်သော အကြောင်းမဟုတ်”)ဟူသော (အင်္ဂုတ္တိုရ်ဧကနိပါတ်၊ အဋ္ဌာနဝဂ်ပါဠိတော်၌) ဣတ္ထိစသည်၊ (“ယေ တေ ဘိက္ခု”၌) ဘိက္ခု စသည်တို့လည်း ပကတိပြုရာဌာနဖြစ်သော ပဒန္တဒီဃတို့တည်း။ [အာ ဤ စသော ဒီဃသရ အစဉ်အတိုင်း ပုံစံများဖြစ်သည်။]

နိပါတေသုပိ၊ ပေ၊ အာမန္တယိ သတ္တာ။ ။ဤစကားလည်း သမာသ်မဟုတ်သော ပဒန္တဒီဃများကိုပြသော စကားပင်တည်း၊ ရှေ့၌ပြခဲ့သော ပုဒ်တို့မှာ နာမ်ပုဒ်ဖြစ်၍ “အရေ”စသည်တို့ကား နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် “နိပါတေသုပိ”ဟု စချီလျက် သီးခြားပြရသည်၊ အရေ၊ သစေ၊ နော(ပဋိသေဓနိပါတ်) အဟော၊ အတ္ထော၊ အထခေါ စသည်ဖြင့် နိပါတ်ပုဒ်များ၏ ပဒန္တဒီဃများကို သိပါ။ [တတောလည်း နိပါတ်ပင်။]

ကုစိ၊ ပေ၊ သန္နိ။ ။နောက်၌(အာ)မနောင်းဘဲ အသရနောင်းသောကြောင့် “အကာရဣတိ” စသည်ဖြင့်ရှိရမည်၊ “အာဂတာ+အတ္ထ”စသည်၌ အာဂတာနှင့်အတ္ထသည် သမာသ်မဟုတ်၊ အာဂတာဝယ် တာ၌ ပဒန္တဒီဃလည်းရှိ၏၊ သို့သော် ကုစိသဒ္ဓါကြောင့် ပကတိမပြုဘဲ၊ အကိုချေ၊ နောက်သရသို့ကပ်၍ “အာဂတတ္ထ” ဟု သန္နိဖြစ်နိုင်ပြန်သည်၊ “အာဂတာ+အမှ၊ ကတမေ+အသု၊ အပ္ပသုတော+အယံ၊ ဣတ္ထိ+ဣတိ၊ စမရိ+ဣဝ” စသည်၊ “ပရိသုဒ္ဓါ+ဧတ္ထ အာယသ္မန္တော၊ နေ+ဧတ္ထ၊ ကုတော+ဧတ္ထ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်။

ယထာဟ-ဟူသည်တည်း၊ အသမာသေတိ-အသမာသေပုဒ်သည်၊ ကိ-နည်း၊ ဇိဝါယတနံ၊ ပေ၊ ဘယတပုဋ္ဌာနံ - တို့၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုး ရှိ၏၊ အစ္ဆန္ဒာနုရက္ခဏေတိ ကိ-သဒ္ဓိစ ဝိတ္တံ ပုရိသဿ သေဋ္ဌံ၊ ယော မိဿရော-သဒ္ဓိစ၊ ပေ၊ ယော မိဿရောတို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏။

နာမ(ပဒ)န္တုက္ကကာရကာရေသု-နာမပုဒ်၏ အဆုံးဖြစ်သော ဣ ဥ အက္ခရာ တို့၌၊ (ပကတိဘာဝေါ ဟောတိ)၊ ဂါထာဟိ+အဇ္ဈဘာသိ၊ ပေ၊ သတ္တု+အဒါသိ-ဟူသည်တည်း၊ ကွစီတိ ကိ၊ မနသာကာသိ-မနသာကာသိ ပြယုဂ်၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။

အာဒိ၏ ပုံစံများ။ ။အကာရ ဣတိ ဣဝ ဧတ္ထ နောင်းရာ၌ အစဉ်အတိုင်း ပုံစံကို ပြပြီး၍ ဧတ္ထာဒိသ၌ အာဒိအရ ပုံစံကိုပြလိုသောကြောင့် “သစေသ ဗြဟ္မဏာ”စသည်မိန့်၊ “သစေ ဗြဟ္မဏာ”ဟု တချို့စာရှိ၏၊ ပုဒ်ဖြတ်၍ မမြစ်၊ ထို့ကြောင့် “သစေသ ဗြဟ္မဏာ”ဟု သီဟိုဠ်မှုအတိုင်း ရှိစေ၊ “သစေ+သေ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်။

အသမာသေတိ ကိ။ ။သမာသ်မဟုတ်ရာ၌သာ ပဒန္တဒိဗတေကု ပကတိပြုရ သည်၊ သမာသ်ပုဒ်ဖြစ်လျှင်ကား “ဇိဝှာ+အာယတနံ”ဝယ် ငှာ၌ ပဒန္တဒိဗ ဖြစ်သော် လည်း ပကတိမပြုရ၊ ချေခြင်းစသော အစီအရင်များဖြစ်နိုင်သည်။ “အဝိဇ္ဇာ+ဩဇော၊ ဣတ္ထိ+ဣန္ဒြိယံ၊ အဘိဘူ+အာယတနံ၊ ဘယတော-ဥပဋ္ဌာနံ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်။

အစ္ဆန္ဒာနုရက္ခဏေတိ ကိ။ ။“အသမာသေ ပဒန္တဒိဗာစ”ဟူသော ဒုတိယ ဌာန၌ “အစ္ဆန္ဒာနုရက္ခဏေ” မပါသော်လည်း ပထမဌာနမှ လိုက်လာသောကြောင့် ဒုတိယဌာနတွင် “အစ္ဆန္ဒာနုရက္ခဏေတိ ကိ”ဟု ဆိုပြန်သည်။ “သဒ္ဓိစ ဝိတ္တံ”စသည်တို့ ကား (အာဠဝကသံယုတ်၊ ဝိဓုရဇာတ်တို့၌လာသော) ဂါထာများတည်း။ သို့ဖြစ်၍ ဒွါ၊ မေ၊တို့၌ ပကတိပြုထားလျှင် သန္တိမစပ်ရသဖြင့် အက္ခရာတစ်လုံး ပိုလျက် ဆန်းပျက်ဖွယ် ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဆန်းကို စောင့်ရှောက်ဖို့ရာ ပကတိမပြုဘဲ သန္တိစပ်ထားရသည်။ ပုဒ်ဖြတ်ပုံကို ဒိဗံ-ကွစာသဝဏ္ဏံသုတ်တို့၌ ပြခဲ့ပြီ၊ “ယောမိဿရော”ကို “ယောမေ+ ဣဿရော”ဟု ပုဒ်ဖြတ်မှ မေ၌ ပဒန္တဒိဗ ဖြစ်နိုင်သည်။

နာမပဒန္တ၊ ပေ၊ ကာသိ။ ။ဤစကားကား တတိယပကတိဌာနကို ပြသော စကားတည်း။ “ဂါထာဟိ-ပုပ္ဖာနိ-သတ္တု”တို့သည် နာမပုဒ်များဖြစ်ကြ၏။ “ဟိ-နိ-တ္ထု”ဟု ဣ-ဥလည်း ဆုံး၏၊ ထိုသို့ နာမပုဒ်အဆုံးဖြစ်သော ဣ ဥများလည်း ပကတိ ပြုရာဌာနတည်း။ “အဇ္ဈဘာသိ-အာဟရိသု-အဒါသိတို့သည် အဇ္ဇတနိဝိဘတ်ဖြင့် အတိတ်ကြိယာများတည်း။ ထိုအတိတ်ကြိယာများ၏ အစဉ်ရှိသော ဣ-ဥလည်းဖြစ်စေ ရမည်”ဟု သိစေလို၍ ရှေ့၌ “နာမပဒန္တတိတကြိယာဒိမိ”ဟု မိန့်ခဲ့သည်။ မနသာ ကာသိ၌ကား “မနသိ+အကာသိ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ မနသိ၌ အတိတ်ကြိယာ၏ အစလည်း ဟုတ်၊ နာမပုဒ်အဆုံး ဣအက္ခရာလည်း ဟုတ်ပါလျက် သုတ်၌ပါသော ကွစီသဒ္ဓါ၏ တားမြစ်မှုကြောင့် ပကတိ မပြုရဘဲ သန္တိစပ်၍ “မနသာကာသိ”ဟု ရှိနိုင်သည်။

(၃၆) သရာ ပကတိ ဗျဉ္ဇနေ။ ။ပရေ ဗျဉ္ဇနေ သရာခေါ ပကတိ ရူပါဟောန္တိ။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ယေဘုယျေန-များသောအားဖြင့်၊ ဒိဃရဿ လောပေဟိ-ဒိဃပြုခြင်း၊ ရဿပြုခြင်း၊ ချေခြင်းတို့ဖြင့်၊ ဝိကာရာဘာဝေါ-ဖောက်ပြန်မှု၏ မရှိခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ ယထာ-ပုံစံကား၊ အစ္စယော၊ ပေ၊ သော ဓမ္မံ ဒေသေတိ-ဟူသည်တည်း။ (၃၃)။ [“ဒိဃ၊ ရဿ၊ လောပေဟိ”သည် ဝိကာရ၏ သရုပ်ပြဝိသေသနတည်း။]

ဣတိ-ဤစကားအစဉ်ဖြင့်၊ ပကတိသန္နိဝိဓာနံ-သည်၊ နိဋ္ဌိတံ-ပြီ။

(၃၆) ယေဘုယျေန၊ ပေ၊ ဘာဝေါ။ ။ကား “ပကတိ ရူပါ ဟောန္တိ”၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ဖွင့်ပြသောဝါကျတည်း။ ဤသုတ်ဖြင့် “ပကတိပြု”ဟူရာ၌ “ဒိဃ ရဿ မပြုရ-မချေရ”ဟု ဆိုလိုသည်။ ဗျည်းနှောင်းရာ၌ ထိုသို့ ဒိဃ ရဿ မပြု မချေရဘဲ ပကတိ ပြုရသော ရုပ်တို့သာ များသောကြောင့် “ယေဘုယျေန”ဟု ဆိုသည်။ ယဗျည်း ဝဗျည်းနှောင်းရာ၌ “အစ္စယော၊ ပေ၊ ကရောတိဝါ”တို့သည် ဒိဃသုတ်ဖြင့် ဒိဃမပြုရအောင် ပကတိပြုထားသော ရုပ်တို့တည်း။ “အစ္စယော၊ ပစ္စယော၊ ဘာသတိဝါ ကရောတိဝါ”ဟု ဒိဃမပြုပါနှင့်-ဟူလို၊ [“ဘာသတိဝါ၊ ကုဗ္ဗတိဝါ”ကား ပါဠိပျက်၊ “မနုဿ စေ ပဒုဋ္ဌေန၊ ဘာသတိဝါ ကရောတိဝါ”ဟူသော ဓမ္မပဒအတိုင်း သီဟိုဠ်မှ ရှိသည်။] “ဝေဒနာ+ကုဋ္ဌော၊ ဘာ+ဂျဝါ၊ ဘဒြောကသာ+မိဝ၊ ဒိ+ယတိ၊ တုဏှိ+ဘူတော”တို့ကား ရဿသုတ်ဖြင့် ရဿ မပြုအောင် ပကတိပြုရသော ပုံစံများတည်း။ “သော+ဓမ္မံ ဒေသေတိ”၌ လောပဉ္စ တတြာကာရောသုတ်ဖြင့် ဩကို မချေရအောင် ပကတိပြုရသည်။

ကွစိ မပါနှင့် အပါ။ ။ဤသုတ်သည် တတိယပိုင်းလာ ဒိဃ ရဿ လောပဉ္စ တတြာကာရော ၃ သုတ်မျှကို တားမြစ်သော သုတ်တည်း။ ထို ၃ သုတ်ဖြင့် စီရင်အပ်သောရုပ်လည်း ပိဋကတ်တော်၌ အလွန်နည်းပါးရကား ပကတိပြုရသော ဌာန တွေသာများ၏။ ထို့ကြောင့် ပကတိပြုရာ ဌာနများကြောင်းထင်ရှားရကား “ယေဘုယျေန၊ ပေ၊ ဝိကာရာဘာဝေါ”ဟု ယေဘုယျသဒ္ဓါထည့်၍လည်း ဖွင့်နိုင်သည်။ သရေ ကွစိသုတ် ကား ဒုတိယပိုင်းလာ “သရာ သရေ”စသောသုတ်များကို တားမြစ်သော သုတ်တည်း။ ထို သရာ သရေ စသောသုတ်တို့ဖြင့် စီရင်ရာရုပ်ကား အလွန်များ၍ တားမြစ်ဖို့ရုပ်မှာ နည်းပါးသောကြောင့် “သရေ ကွစိ”ဟု ကွစိသဒ္ဓါထည့်၍ သုတ်တည်ရသည်-ဟု အရှင်ကဗျည်း၏အလိုကိုမှတ်ပါ။

[ဆောင်] ဗျည်းနှောင်းရာတွင်၊ စီရင်နည်းပါး၊ ပကတိများ၍၊ မှတ်သားလေဘိ၊ သရာ ပကတိ၌၊ ကွစိမလောင်း၊ သရေနှောင်းဝယ်၊ စီရင်ဖွယ်များ၊ ပကတိရှားသဖြင့်၊ နောက်ဖျားသုတ်မှ၊ ကွစိပြသည်၊ မှတ်ကြ ကဗျည်း အာဘော်တည်း။

ဗျဉ္ဇနသန္တိအခန်း

(၃၇) အထ-ပကတိသန္တိဝိဓာန၏ အခြားမဲ့၌၊ ဗျဉ္ဇနသန္တိ ဝုစ္စတေ၊ ဗျဉ္ဇနေတိ-ဗျဉ္ဇနေဟူသော သဒ္ဒါသည်၊ အဓိကာရော-လိုက်သောသဒ္ဒါတည်း၊ သရာတိ ကွစိတိ စ ဝတ္တတေ။

ဒီပဲ။ ။ပရေ ဗျဉ္ဇနေ သရာ ခေါ ကွစိ ဒီပဲ ပပေါန္တိ၊ ဣတိ-ဤသုတ် ဖြင့်၊ သုတ္တသုဗုဒ္ဓာရဏဆန္ဒာနုရက္ခက္ခန္ဓာနေသု-စုဏ္ဏိယပါဠိဝယ် ရွတ်လွယ်ရာ ဌာန၊ ဆန်းစောင့်လိုရာဌာနတို့၌၊ ဒီပော-ဒီပအပြုသည်၊ (ဟောတိ) တျဿ ပဟိနာ-တျဿ ပဟိနာဟု တည်၊ တျဿ ပဟိနာ-တျဿ ပဟိနာဟု ပြီး၏၊ [နောက်၌ ဤအတိုင်းပေး၊] မဝံဝါ မညတိ ဗာလော-ဟုတည်၊ မဝံဝါ မညတိ

(၃၇) ဗျဉ္ဇနေတိ အဓိကာရော။ ။ကစွည်းကျမ်း၌ လာသော သန္တိတတိယပိုင်း တစ်ပိုင်းလုံးသည် ဗျည်းနှောင်းရာ၌လည်းကောင်း၊ ဗျည်းကိုလည်းကောင်း စီရင်သော ဗျဉ္ဇနသန္တိအခန်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် သရာပကတိ ဗျဉ္ဇနေသုတ်မှ ဗျဉ္ဇနေသဒ္ဒါသည် တစ်ခန်းလုံးကုန်အောင် လိုက်ရမည်ဖြစ်၍ “အဓိကာရော”ဟု ဆိုသည်၊ သရာသဒ္ဒါလည်း တစ်ခန်းလုံးကုန်အောင် လိုက်ရမည်ပင်ဖြစ်၏၊ သို့သော် ဤအခန်းမှာ ဗျည်းနှင့်ဆိုင်သော အခန်းဖြစ်၍ ဗျဉ္ဇနေသဒ္ဒါကို အဓိကာရောဟု ဆိုပြီးလျှင် သရာနှင့်ကွစိကို “ဝတ္တတေ” ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက် ။ ။သုတ်ပေါင်းများစွာ လိုက်ရုံမျှကို “အဓိကာရော”ဟု မဆို၊ သူ၏နယ်ပယ်ဖြစ်မှသာ “အဓိကာရော”ဟု ဆိုသည်၊ ရိုးရိုးလိုက်ရာ၌ကား သုတ်ပေါင်း များသည်ဖြစ်စေ၊ နည်းသည်ဖြစ်စေ “ဝတ္တတေ”ဟုသာ ဆိုသည်ဟု ခွဲခြားပါ။

သုတ္တသုဗုဒ္ဓာရဏ၊ ပေ၊ ဒီပော။ ။ကွစိအရ ဒီပပြုရာဌာန၏ တချို့တလေသာ ရှိကြောင်း ပြသောစကားတည်း၊ သုတ္တဟူသည် စုဏ္ဏိယပါဠိတည်း၊ ထိုစုဏ္ဏိယဝယ် ဒီပပြုလိုက်လျှင် ပို၍ချောမည့် အရာ၌လည်းကောင်း၊ ဒီပမပြုလျှင် ဆန်းပျက်မည်စိုး၍ ဆန်းကောင်းအောင် စောင့်ရှောက်ရမည့် ဂါထာအရာ၌လည်းကောင်း ဤ ၂ ဌာန၌ ဒီပပြုရသည်။ [ဂါထာ၌ သုဗုဒ္ဓာရဏအကျိုး၊ ဆန္ဒာနုရက္ခက္ခန္ဓာအကျိုး၂ မျိုးလုံးရနိုင်၏။]

[ဆောင်] သုဗုဒ္ဓာရဏ၊ ဆန်းစောင့်ထဟု၊ ဒီပ ၂ ချက်၊ ကွစိတွက်၊ မှတ်ချက် (၇) ပြသည်။

တျဿ၊ ပေ၊ ဒူဟရတာ။ ။“တျဿ၊သွဿ”ကား ဤသုတ်နှင့်ဆိုင်ရုံ တည်အပ် သောရုပ်တို့တည်း၊ [“တေ+အဿ၊ သော+အဿ”ဟု အရင်းအစ၌ တည်ပုံကို သိပါ။] “မဝံ ဝါ မညတိ ဗာလော၊ ယာဝ ပါဝံ န ပစ္စတိတိအာဒိသု သဒိသေ”ဟု ဝါသဒ္ဒါ၏ သဒိသအနက်ကိုဖွင့်သော သီလက္ခန္ဓံ ဋီကာနှင့်အညီ“မဝံဝါ”ဟု ရှိရမည်၊ ထိုသို့ရှိမှလည်း “ပါဝံ-မကောင်းမှုကို၊ မဝံ ဝါ-ပျားရည်ကိုကဲ့သို့၊ မညတိ-မှတ်ထင် ၏”ဟု “ပါဝံ” ဥပမေယျနှင့် “မဝံ” ဥပမာနတို့ ဝိဘတ်ချင်းတူမျှ၍ ထုံးစံကျသည်။

ဗာလော-ဟုပြီး၏။ တထာ-ထို့အတူ၊ ဧဝံ ဂါမေ မုနိ စရေ၊ ပေ၊ ဒူဟရတာ-ဧဝံ ဂါမေ မုနိစရေ၊ ပေ၊ ဒူဟရတာပြီး၏။ ကွစိတိ ကံ၊ တျဇ္ဇသုဿ၊ ပတိလိယတိ- တျဇ္ဇသုဿ၊ ပတိလိယတိတို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ (၃၅) ။

(၃၆) ယိဋ္ဌံ ဝါ ဟုတံ ဝါ လောကော၊ ပေ၊ ယထာဘာဝိ+ဂုဏေန သော၊ ဣတိ-ဟူကုန်သော၊ ဣဓ-ဤပြုယုဂ်တို့၌၊ ပုဗ္ဗသ္မိယေဝ-ရှေ့ဗျူဟနေ၊ သရာ၊ ကွစိသဒ္ဓါ ၃ မျိုးသည်ပင်။ အဓိကာရေး-လိုက်လတ်သော်...။

ရသံ။ ။ပရေ ဗျူဟနေ သရာ ခေါ် ကွစိ ရသံ ပပေါဋ္ဌိ။ ဣတိ-ဤသုတ် ဖြင့်၊ ဆန္ဒာနုရက္ခဏေ-ဆန်းစောင့်လိုရာဌာန၌လည်းကောင်း၊ အာဂမေ- အာဂုံနှောင်းရာ၌လည်းကောင်း၊ သံယောဂေ-သံယုဂ်နှောင်းရာ၌လည်းကောင်း၊ ရဿတ္ထံ-ရဿအဖြစ်သည်၊ ဟောတိ။ (၃၆) ။

["မဓဝါ=မဓူဝ" တို့ရှိလျှင် ပါဠိပျက်။] ဤသုတ်၌ ပြလိုရင်းပုံစံမှာ "မညတိ+ဗာလော" သာတည်း၊ ယဂိုဏ်းရှိမှ ဆန်းတုံမည်ဖြစ်သောကြောင့် "ညတိဗာ" ဟု ဒီဃ ပြုရသည်။ ဇာယတိပုဒ်များ၌လည်း ဤနည်းပင်၊ မုနိစသည်၌လည်း "မုနိ-ဇန္တိ-မကုံ-သုက္ကာတာ-ယွဟံ-ဥဇ-သုဟုဇ-အန-ဒ" ဟု ပုဒ်ရင်းဖြစ်၍ ဤသုတ်ဖြင့် ဒီဃပြုထားသည်။

ဒူရမံ=ဒူဒမံစသော မူကွဲ။ ။ "ဒူရမံ" ဟု သီဟိုဠ်ရှိ၏။ မြန်မာမူ၌ "ဒူဒမံ" ဟု ရှိသည်။ သူရကွဲရပ်ကား သီဟိုဠ်မူ၌မရှိ၊ ရှင်းပြဦးမည်-သက္ကတ၌ "ဒူရိ" ဥပသာရသည် ပါဠိ၌ ရ ပျောက်ရကား နောက်၌ကပ်ဖွယ် သရရှိလျှင် "ဒူရတ္ထံ" စသည်ဖြင့် (ရိ)လာ၏။ ကပ်ဖွယ်မရှိဘဲ ဝဂ်အက္ခရာ (ဒွေဘာဝဋ္ဌာန) ဖြစ်လျှင် "ဒူက္ကတံ" ဟု ဒွေဘော်လာရ၏။ အဝဂ် ဒွေဘာဝဋ္ဌာနမဟုတ်မူကား ဒီဃပြု၍ "ဒူ" ဟု ဖြစ်ရ၏။ ထို့ကြောင့် "ဒူ+ဒမံ" ၌ ဒသည် ဒွေဘာဝဋ္ဌာန ဖြစ်သောကြောင့် ဒုဒသံစသည်ကဲ့သို့ "ဒူဒမံ" ဟုသာ ဖြစ်သင့်၏။ "ဒူ+ရမံ" ၌ ရ ကား ဒွေဘာဝဋ္ဌာနမဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် "ဒူ+ရမံ" သာ ပါဠိမှန်ဟု မှတ်ပါ။ [ဝိဝေကေယတ္ထ ဒူရမံ-ဓမ္မပဒ။] သု ဥပသာရကား ပါဠိသက္ကတ ဥဋ္ဌာန၌ပင် "သု" ဟုသာ ရှိသောကြောင့် ဒီဃမပြုနိုင်ရကား "သုရက္ခံ" ဟု ပါဠိမရှိသင့်၊ ထို့နောက် "ဒူဘရတာ" လည်း ပါဠိ၌ "ဒူတ္တရတာ" ဟု ဒွေဘော်သာရှိ၏။ ထို့ကြောင့် "ပုည စောရေဟိ ဒူဟရံ" (သံယုဂ်-ဧရာဝဂ်) မှီ၍ "ဒူဟရတာ" ဟု ရှိမှ စည်းကမ်းကျသည်။

(၃၆) ဆန္ဒာနုရက္ခဏေ၊ ပေ၊ ရဿတ္ထံ။ ။ဤကား "ကွစိ" အရ ရဿပြုရာဌာန တချို့တလေသာရှိကြောင်း ထုတ်ပြခြင်းတည်း၊ ဤရူပသိဒ္ဓိအလို "ဆန်းစောင့်ရာ၌ လည်းကောင်း၊ အာဂုံနှောင်းရာ၌လည်းကောင်း၊ သံယုဂ်နှောင်းရာ၌လည်းကောင်း" ဤ ဥဋ္ဌာနတို့၌သာ ဤသုတ်ဖြင့် ရဿပြုရမည်၊ သမာသံ တဒ္ဓိတံတို့၌ကား ကွစာဒိ မဇ္ဈတ္တရာနံသုတ်ဖြင့် ရဿပြုလိမ့်မည်။

[ဆောင်] ဆန်းစောင့်ဋ္ဌာန၊ အာဂမနုနှင့်၊ သံယောဂနှောင်း၊ ၃ ချက်ပေါင်း၍၊ ပြုကောင်းဤဝယ်၊ ရသံနယ်သာ၊ အလယ်တဒ္ဓုတ်၊ သမာသံပုဒ်ကား၊ မဇ္ဈတ္တရာရှိ၊ ကွစာဒိဖြင့်၊ သီလေ ရဿအပြုတည်း။

တာဝ-ရှေးဦးစွာ၊ ဆန္ဒာနုရက္ခဏေ-၌၊ (ရဿတ္တံ ဟောတိ) ယိဋ္ဌံဝ ဟုတံဝ လောကေ၊ ပေ၊ ယထာဘာဝိ ဂုဏေန သော-ပြီး၏၊ အာဂမေ-အာဂုံ နှောင်းရာ၌၊ ရဿတ္တံ-ရဿအဖြစ်ကား၊ ယထယိဒံ၊ သမ္မဒက္ခာတော- ဟူသည်တည်း၊...သံယောဂေ-သံယုဂ်နှောင်းရာ၌၊ ရဿတ္တံ-ကား၊ ပရာ+ကမော၊ အာ+သာဒေါ-ဟုတည်၊ ပရက္ကမော၊ အသာဒေါ-ဟုပြီး၏၊ ဧဝံ-တူ၊ တဏှက္ခယော၊ ပေ၊ ထုလ္လစ္စယော-ဟုဖြစ်၏၊...က္ခစိတိ ကိံ၊ မာယိဒံ၊ ပေ၊ သုယုတိ-တို့၌တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

ဆန္ဒာနုရက္ခဏနှင့် အာဂမ။ ။ “ယိဋ္ဌံဝါ ဟုတံဝါ လောကေ၊ ပေ၊ ယထာ ဘာဝိ ဂုဏေန သော”တို့သည် ဂါထာတွင်း၌ရှိသော ပြယုဂ်များတည်း၊ ဆိုင်ရာဂါထာ၏ ဆန်းတုံအောင် “ဝါ-လာ-ဒိ-ဝီ”ဟူသော ဒီဃများကို ရဿပြုရသည်၊ [ဤ ဆန္ဒာနုရက္ခဏ၌ ရွတ်၍ချောသော သုခုစွာရဏကိုလည်း သွင်းယူထိုက်၏၊ မှန်၏- ဘောဝါဒိ၊ ယထာဘာဝိတို့၌ ဒီဃဖြင့် ရှိသော်လည်း ဆန်းမပျက်၊ ရွတ်၍ ချောအောင်သာ ရဿပြုခြင်းဖြစ်သည်ဟု ထင်သည်၊] ယထယိဒံ-သမ္မဒက္ခာတော၌ ယ-ဒတို့သည် ယ ဝ မ ဒ နသုတ်ဖြင့်လာသော အက္ခရာများတည်း၊ ထို (လာသော)အဂုံ အက္ခရာကြောင့် ယထာ သမ္မာတို့၌ ရဿပြုရသည်။

သံယောဂ ရဿ။ ။ သိဟိုဋ္ဌိဗျုဋ္ဌိ “ပရာ+ကမော၊ ပရက္ကမော၊ အာ+သာဒေါ၊ အသာဒေါ”ဟု ပုဒ်ဖြတ် ပုဒ်စပ်၂ မျိုးပြု၍ ထိုနောက်မှ “ဧဝံ တဏှက္ခယော၊ ပေ၊ ထုလ္လစ္စယော”ဟု ရှိ၏၊ ထိုသို့ရှိမှလည်း ဧဝံဖြင့် “ရှေ့ ရုပ်၌ ပုဒ်ဖြတ်သလို ဤ၌ ပုဒ်ဖြတ်ပါလေ”ဟု ညွှန်ပြရာရောက်သောကြောင့် စည်းကမ်းကျသည်၊ “ပရာ+ကမော” ပုဒ်ဖြတ်ခြင်းမှာလည်း အလွယ်ပြုခြင်းသာ၊ “ပရံ ပရံ ဌာနံ အက္ကမနဝသေန ပရက္ကမော” ဟူသော အဋ္ဌသာလိနီနှင့်လည်းကောင်း “ပရက္ကမော အသာဒေါတိ ကဝဂ္ဂါဒိတော ယာဝသကာရာ သံယောဂပရာနံ အာဥပသဂ္ဂါနမုဒါဟရဏံ”ဟူသော ဋီကာနှင့်လည်း ကောင်း ညီအောင် “ပရံ+အာ+ကမော”ဟု ပုဒ်ဖြတ်ရမည်၊ ကွစိ လောဝံဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံ ချေ၊ ရခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ ကဒွေဘော်လာ၊ ဣ သံယုတ်ကြောင့် ရာ၌ အာကို ရဿပြု။

အာ+သာဒေါ၌လည်း (သ)ဒွေဘော်လာပြီးမှ ရဿပြု၊ ထိုနောက် “တဏှာ+ ခယော”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ကဒွေဘော်လာ၊ ရဿပြု၊ “လာဘီ+အမိ၊ ဝသီ+အမိ”ဟု ဖြတ်၊ နောက်(အ)ချေ၊ မှီ(မနှင့်ဟ) သံယုတ်ကြောင့် ဤကို ရဿပြု၊ “ထုလ+အစ္စယော= ထုထံ ကြမ်းတမ်းသောအပြစ်”၌ လခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်(ထုလစ္စယော) လံ ဒွေဘော်လာ၊ လ္လ သံယုတ်ကြောင့် ဦကို ၂ ရဿပြု။ [“မာ+ယိဒံ၊ မနသာ+ဒညာ”တို့၌ “မာ+ဣဒံ၊ မနသာ+အညာ”တည်း၊ ယံ-ဒိလာသော အာဂုံနှောင်းပါလျက်လည်းကောင်း၊ ယထာ+ ဣမံ၊ အာ+ချာတိကံ၊ ဒီယုတိ၊ သုယုတိတို့၌ သံယုဂ်နှောင်းလျက်လည်းကောင်း ကွစိသဒ္ဒါက တားမြစ်သောကြောင့် ရဿ မပြုရ။]

(၃၉) ဒေသော+ခေါ၊ ပေ၊ န နိဝတ္တတိ ဣတိ-ဟူကုန်သော၊ အတြ၊ တသ္မိံယေဝ-ထိုဗျူဟနေ၊ သရာ၊ ကွစိသဒ္ဓါသည်ပင်၊ အဓိကာရေ-သော်၊...

လောပဉ္စ တတြာကာရော။ ။ပရေ ဗျူဟနေ သရာခေါ ကွစိ လောပံ ပပေါန္တိ၊ တတြ လုတ္တေ ဌာနေ-ထိုကျောရာဌာန၌၊ အကာရာဂမောစ ဟောတိ၊... ဧတ တသဒ္ဓန္တောကာရသေဝ-ဧတသဒ္ဓါ တသဒ္ဓါတို့၏ အဆုံးဩ၏သာလျှင်၊ အံယံ လောပေါ-ဤကျေခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ ဒေသေါ ဗျန္တိ ကာဟိတိ၊ သဂစ္ဆံ န နိဝတ္တတိ-ဒေသေါ၊ ပေ၊ န နိဝတ္တတိပြီး၏၊ ဧဝံ-တူ၊ ဒေသ+ဓမ္မော၊ ဒေသ+ပတ္တောသိ၊ သ+မုနိ၊ သ+သီလဝါ-ဒေသဓမ္မော၊ ပေ၊ သသီလဝါပြီး၏။(၃၇)။

ကွစိတိ ကိ၊ ဒေသော+ဓမ္မော၊ သော+မုနိ၊ သော+သီလဝါ-တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ သရေပိ-သရကြောင့်လည်း၊ ဧတသဒ္ဓန္တသ-ဧတသဒ္ဓါ၏ အဆုံးသရ၏၊ ကွစိ (လောပေါ ဟောတိ)၊ ယထာ-ပုံစံကား၊ ဒေသ+အတ္ထော၊ ဒေသ+အာဘောဂေါ၊ ဒေသ+ဣဒါနိ-ဟူသည်တည်း။

(၄၀) ဝိပရိဏာမေန-ဝိဘတ် ပြောင်းလဲသောအားဖြင့်၊ သရမ္မာတိ ဗျူဟနဿာတိစ ဝတ္တဗော၊ [သရာ-ဗျူဟနေသဒ္ဓါတို့သည် ပရပဒ်က အပါဒါနိဋံသောကြောင့် “သရမ္မာ”ဟုလည်းကောင်း၊ ပရဿနှင့် အရတူသောကြောင့် “ဗျူဟနဿ”ဟုလည်းကောင်း ဝိဘတ်ပြောင်း၍ လိုက်ကြသည်။]

(၃၉) ဧတတ၊ ပေ၊ ယံ လောပေါ။ ။ဤသတ်မှတ်ခြင်းကား “တဒနုပရောဓေန” ဟူသော ပရိဘာသာသုတ်အရ ဘုရားပါဠိတော်နှင့်လျော်အောင် သတ်မှတ်ခြင်းတည်း။ ဒေသော သောတို့သည် ဧတ တသဒ္ဓါမှ ဖြစ်လာသောကြောင့် “ဧတ-တသဒ္ဓန္တ”ဟု ဆိုသည်ကိုလည်း သတိပြုပါ။ ထိုသို့ “ဧတ-တတို့မှ ဖြစ်လာသော ဒေသော-သောတို့၏ အဆုံးသရ”ဟု ဆိုသဖြင့် “ပုရိသော၊ သော(မိမိဥစ္စာ)”စသည်၌ သောတို့၏ ဩကို ကား ဤသုတ်ဖြင့် မချေရဟု သိစေသည်။ [ရုပ်တွက်ပုံနှင့်တကွ ပုံစံအားလုံး လွယ်ပြီ။]

စသဒ္ဓေန၊ ပေ၊ ကွစိ။ ။ဤ၌ “ကွစိ”နောင် “လောပံ”ဟု မြန်မာမှုရှိ၏၊ သီဟိုဠ် မူ၌ မပါ၊ “ဧတသဒ္ဓန္တသ-၏၊ လောပံ-သို့၊ ပပေါတိ-၏”ဟုဆိုလျှင် ပပေါတိ၏ ကတ္တာမရှိ၍ မကောင်း၊ “လောပံ”က ဒုတိယန္တဖြစ်၍ “ကျေခြင်းသည်”ဟုလည်း မပေးနိုင်၊ ထို့ကြောင့် “လောပေါ”ရှိလျှင် တော်သေး၏၊ စဖြင့် ချေပြီးနောက် (အ) လာဖို့မှာ သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် ပြီးနိုင်သည်။ “ဒေသော+အတ္ထော၊ ဒေသော+အာဘောဂေါ၊ ဒေသော+ဣဒါနိ”တည်း ဤသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဩဓေယ၊ သုတ်ရင်းဖြင့် ထိုကျောရာ၌ “အ”လာဟု ဆို၊ ဤသုတ်နှင့်စပ်၍ အခြားမှတ်သားဖွယ်များကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ၌ရှု။

(၄၀) ပရ ဒွေဘာခေါ။ ။ပရနှင့် ဒွေဘာခေါသည် သမာသံ မဟုတ်ကြ၊

ပရ ဒွေဘာဝေါ ဌာနေ။ ။ဌာနေ သရမှာ ပရဿ ဗျဉ္ဇနဿ ဒွေဘာဝေါ ဟောတိ၊ ဒွိန္ဒု-၂ လုံးတို့၏၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်းတည်း၊ ဒွိဘာဝေါ-၂ လုံးတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ သော ဧဝ-ထို ဒွိဘာဝသည်ပင်၊ ဒွေဘာဝေါ-ဒွေဘာဝမည်၏။ (၃၈) ။

စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ ဌာနံနာမ-ဒွေဘော်လာရာဌာန မည်သည်၊ ရဿကာရတော-ရဿ ၃ လုံး၊ အာဒိဗမာ၊ ပရ-နောက်ဖြစ်သော၊ (ဤပရံကို အာဒိဗျဉ္ဇနံ၌စပ်၊) ပပတိပဋိကမုကုသကုဓကိဂဟဇတဉာသိသုသမ္ဘုသရဿာဒိနံ-ပပတိဥပသာရ၊ ပဋိအာဒေသ၊ ကမုဓာတ်၊ ကုသ၊ ကုဓ၊ ကိ၊ ဂဟ၊ ဇတ၊ ဉာ၊ သိ၊ သု၊ သမ္ဘု၊ သရ၊ သသဓာတ် အစရှိသည်တို့၏၊ အာဒိဗျဉ္ဇနံ-အစဗျည်းလည်းကောင်း၊ တိကတယတိ-သဝတာဒိနံ-တိက၊ တယ၊ တိ သ၊ ဝတ အစရှိသည်တို့၏၊ အဒိစ-အစဗျည်းလည်းကောင်း၊ ဝတုဝဠုဒိသာဒိနံ-ဝတု၊ ဝဠုဒိသ အစရှိသည်တို့၏၊ အန္တဉ္စ-အဆုံးဗျည်းလည်းကောင်း၊ ဥဒုနိဥပသဂ္ဂ၊ တစတုဆသန္တသဒ္ဓါဒေသသာဒိတော-ဥ ဒု နိဥပသာရပုဒ်၊ တ စတု ဆ သန္တသဒ္ဓါ၏ အာဒေသဖြစ်သော သ အစရှိသည်တို့မှ၊ ပရဉ္စ-နောက်ဗျည်းလည်းကောင်း၊ အပဒန္တနာကာရဒိဗတော-ပုဒ်အဆုံးလည်းမဟုတ်၊ အာဒိဗလည်းမဟုတ်သော အခြားဒိဗမာ(နောက်၌)၊ ယကာရာဒိစ-ယအက္ခရာ အစရှိသည်လည်းကောင်း၊ [“သန္တသဒ္ဓါဒေသ-သာဒိတော”ဟု သိဟိုဠ်မှအတိုင်း “သန္တသဒ္ဓဿ အာဒေသဘူတသသဒ္ဓတောစ”ဟု ဋီကာဖွင့်သည်။]

ပရဉ္စ ဆဋ္ဌိ သဝိဘတ်ကို “ပရ”ဟူသော ဤနိပါတနဖြင့် ချေထားသည်ဟု ပြလို၍ “ပရဿ”ဟု ဖွင့်သည်၊ “ဒွိန္ဒု+ဘာဝေါ၊ ဒွိဘာဝေါ”ဟု ဆဋ္ဌိတပျရိသ်တွဲခိုက်၌ ဒွိကို ဒွေမပြုနိုင်သေး၊ ထို့ကြောင့် “ဒွိဘာဝေါ ဧဝ ဒွေဘာဝေါ”ဟု သုတ္တတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ဇာပစ္စည်း သက်ပြီးမှ ဒွိ၌ ဣကို ဧဝဒ္ဓိ ပြုနိုင်သည်၊ “ဒွိန္ဒု+ဘာဝေါ”အရ “၂လုံးတို့၏+ဖြစ်ကြောင်း”ဟူသည် နောက်ထပ် တစ်လုံးလာခြင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤဒွေဘာဝသည် ဝိမိရုဏ်မျိုးတွင် အာဂမဝိမိဟုမှတ်ပါ၊ အကျယ်ကို ကစွဉ်းဋီကာ၌ ရှုပါ။

ဌာနံ နာမ၊ ပေ၊ ဣစ္စေဝမာဒိ။ ။ “ပရဒွေဘာဝေါ ဌာနေ”ဟု သုတ်၌ပါသော ဌာနေအရ ဒွေဘော်ပြုရာဌာနကို “တဒနုပရောဓေန”နှင့်အညီ သတ်မှတ်ပြလိုသောကြောင့် “ဧတ္ထေ ဌာနံနာမ”စသည်ကို မိန့်သည်၊ ဤ၌ ဌာနံနာမကို “ဝဂ္ဂစတုတ္ထဒုတိယာ ဣစ္စေဝမာဒိ”ဝယ် ဣဝစ္စေဝမာဒိ၌(တုလျတ်+လိင်္ဂိတ်အဖြစ်ဖြင့်)စပ်၊ “သသာဒိနမာဒိ ဗျဉ္ဇနံ”၌ အာဒိဗျဉ္ဇနံပုဒ်၊ အာဒိစ-အန္တဉ္စ-ပရဉ္စ-ယကာရာဒိစ-(ဂါထာ၌) အာဒေသော-သိသကာရော-(ထို့နောက်) ဆန္ဒာနုရက္ခဏေ “ဗျဉ္ဇနံ စ”ဟု ထည့်အပ်သောဗျဉ္ဇနံပုဒ်၊

ယဝတံ-ယအက္ခရာရှိကုန်သော၊ တလနာဒီနံ-တ လ န အစရှိသည်တို့၏၊ အာဒေသောစ-လည်းကောင်း၊ သယာဒီနံ-သယေစသုတ် အစရှိသည်တို့၏၊ (အာဒေသောစ-လည်းကောင်း၊) သဟဓာတ္တန္တယာဒေသောစ-(တသစဝဂ္ဂ ယကာရဝကာရတ္ထံ သဓာတ္တန္တ သသုတ်၌လာသော) ဓာတ်နှင့်တကွဖြစ်သော ယ၏ အာဒေသလည်းကောင်း၊ တပါဒိတော-တပအစရှိသည်မှနောက်၌၊ သီသကာရောစ-သီပစ္စည်း၏ သအက္ခရာလည်းကောင်း၊ [“သဟဓာတ္တန္တ သာ ဒေသော”ဟု တချို့ရှိသည်မှာ ဋီကာနှင့် မှည့်။]

ဆန္ဒာနုရက္ခဏေ-ဆန်းစောင့်ရာ၌၊ (ဗျူဟနိသန္ဒိ-ဗျည်းလည်းကောင်း၊) ယရ ဈေမံသုဘာမာဒီနံ-ယရ၊ ဈေမံသု၊ ဘမု အစရှိသောဓာတ်တို့၏၊ အာဒီ-အစ ဗျည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ ရဿကာရတော-ရဿ ၃ လုံး၊ အာဒီဃမု (နောက်၌)၊ ဝဂ္ဂစတုတ္ထဒုတိယာစ-ဝဂ်တို့၏ စတုတ္ထ ဒုတိယ အက္ခရာတို့လည်းကောင်း၊ ဣစ္စေဝမာဒီ-ဤသို့အစရှိသည်တည်း။ [“ဝဂ္ဂါနံ စတုတ္ထ”ဟု မြန်မာမူရှိ၏။]

ဝဂ္ဂ ဒုတိယာ စတုတ္ထာပုဒ်တို့ကား ဣစ္စေဝ၌ ဣတိသဒ္ဓါ၊ ညွှန်ပြအပ်သော နိဒသေတဗ္ဗ ပုဒ်တို့တည်း။ ထို့ကြောင့် ထိုပုဒ်များကို “ဌာနံ+ဣစ္စေဝမာဒီ”တို့နှင့် ဝိဘတ်ချင်း တူအောင် ပဌမာဝိဘာတုန္တ ပုဒ်များချည်း ဖြစ်စေရမည်။ [ဤစာသွားမျိုးကို သရေ ကွစိ သုတ်၌လည်း တွေ့ခဲ့ပြီ၊ သို့ဖြစ်၍ “သသာဒီနမာဒီဗျူဟနာနံ”ဟု ယခုတွေ့ရသော ပါဠိ၌ သဒ္ဓါ အနက် ၂ ဖက်လုံး ပျက်သည်ကို စာသွားနားလည်သူတိုင်း သိနိုင်ပြီ။ ထို့ကြောင့် “ဒွိဘာဝံ အာပဇ္ဇတိတိ သမ္ပန္နော”ဟု ဋီကာဖွင့်သော်လည်း ထိုအတိုင်း စာသွားထုံးစံ မကျ၍ (ဒုတိယအကြိမ်ရိုက်၌)စာသွားထုံးစံကျအောင် အနက်ပြင်ထားသည်။]

ထို့ပြင်။ ။ “ဆန္ဒာနုရက္ခဏေ”၌ စပ်ပုဒ် မပါသောကြောင့် “ဗျူဟနိ”ဟု ထည့် လိုက်သည်။ “ယရဈေမံသုဘာမာဒီနမာဒီစ၊ ပေ၊ ဝဂ္ဂါနံ စတုတ္ထဒုတိယာ”ကိုလည်း ဌာနတစ်ခုတည်းဟု မှတ်ပါ။ ဘာကြောင့်နည်း-“မာဒီစ”ဟု ရှေ့မှာသာ စသဒ္ဓါပါ၍ ဒုတိယာ၌ မပါသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အနက်ပေးရာ၌ “အာဒီ-အစဖြစ်ကုန်သော၊ စတုတ္ထဒုတိယာစ-တို့လည်းကောင်း”ဟု တစ်ပေါင်းတည်း အနက်ပေးမှသာ စာသွား ထုံးစံ ကျသည့်ပြင် “ယရဈေ၊ ပေ၊ ဒုတိယာ”တို့ အဓိပ္ပာယ်တစ်ရပ်တည်းဟု သိသာသောကြောင့်လည်းကောင်းတည်း၊ ပုံစံများ၌ အဓိပ္ပာယ် ထင်ရှားပါလိမ့်မည်။

မှတ်ချက်။ ။ ဤဌာနကို သတ်မှတ်ရာ၌ “ရဿကာရတော ပရံ”ဟု ဆိုသော ကြောင့် “အ ဣ ဥ” ရဿ သုံးလုံးနှင့် အာဒီဃနောက်၌ရှိသော ပ ပတိ စသည်ကိုသာ ခွေတော်ပြုရာဌာန ဖြစ်သည်။ ဤ၌ စသော ဒီဃသရတို့ နောက်၌ကား ပ ပတိ စသည်ပင်ရှိသော်လည်း ခွေတော်ပြုရာဌာန မဟုတ်”ဟုလည်းကောင်း၊ “အပဒန္တာနာ ကာရဒီဃတော”အရ၌မူ အာဒီဃ မဟုတ်သော ဤ-ဦ-ဧ-ဩ ဒီဃနောင် ခွေတော် ပြုရသေးကြောင်းကိုလည်းကောင်း သိပါ။

တတ္ထ-ထိုဋ္ဌာနတို့တွင်၊ တာဝ-ရှေးဦးစွာ၊ ပပတိပဋိသု-ပ ပတိ ပဋိတို့၌၊ (ယထာ-ပုံစံကား)၊ ဣဓ+ပမာဒေါ-တည်း၊ ဣပပ္ပမာဒေါ-ပြီး၏၊ ဧဝံ-တူ၊ အပ္ပမာဒေါ၊ ဝိပ္ပယုတ္တော၊ သုပ္ပသန္နော-ဟု ဖြစ်၏၊ [ဤမှ နောက်၌ “သုပ္ပဋိပန္နော”ကား “သုပ္ပဋိပတ္တိ”ရှေ့မှာ ရှိသင့်၏၊] သမ္မာ+ပဓာနံ-ဟု တည်း၊ ရသတ္တံ-မာ၌ ရသသအဖြစ်သည်၊ (ဟောတိ)၊ သမ္ပပ္ပဓာနံ-ပြီး၏၊ အပ္ပတိဝတ္တိယော၊ ပေ၊ ဝိပ္ပဋိသာရော၊ သုပ္ပဋိပန္နော၊ သုပ္ပဋိပတ္တိ-ပြီး၏။

ကမာဒိဓာတုသု-ကမု အစရှိသောဓာတ်တို့၌၊ (ယထာ-ကား)၊ ပက္ကမော၊ ပေ၊ ဥဒဗ္ဗဟိ ဣစ္စာဒိ-ပက္ကမော၊ ပေ၊ ဥဒဗ္ဗဟိ၊ အစရှိသည်တည်း၊...သရမ္မာတိ ကိံ၊ သမ္ပယုတ္တော၊ ပေ၊ သင်္ဂဟော-သမ္ပယုတ္တော၊ ပေ၊ သင်္ဂဟောတို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ဋ္ဌာနေတိ ကိံ၊ မာစ+ပမာဒေါ၊ ပေ၊ ပစ္စ+မောဒတိ-တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

ပပတိပဋိသု၊ ပေ၊ သုပ္ပဋိပတ္တိ။ ။ ဣဓ+ပမာဒေါ၊ ပေ၊ သမ္ပပ္ပဓာနံ-တို့သည်၊ (အစဉ်အတိုင်း) ရသ သုံးလုံးနှင့် အာဒိဃတို့နှင့် ပ၏ ဒွေဘော် ပုံစံများတည်း၊ ထို့ကြောင့် “သမ္မာပဓာနံ”၏ ရှေ့၌ သုပ္ပဋိပန္နော မရှိသင့်၊ “အပ္ပတိဝတ္တိယော၊ အဓိပတိပစ္စယော၊ သုပ္ပတိဋ္ဌိတော”တို့ကား ရသ ၃ လုံးနှင့် (အစဉ်အတိုင်း) ပတိ၏ အစဖြစ်သော ပ ဗျည်း၏ ဒွေဘော် ပုံစံများတည်း။ [အဓိပတိ၌ ပတိကား “အရှင်-သခင်”အနက်ဟော နာမ်ပုဒ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “အဓိပတိ”ဟု မရှိရ၊ ပစ္စယော (ပတိ+အယော)၌ ပတိသာ ဥပသာရ ပတိဖြစ်သည်၊ “ဟောတုပ္ပစ္စယော”စသည်ဖြင့် ရှိနိုင်ကြောင်းကိုလည်း သိပါ၊] အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော စသည်တို့ကား ရသ ၃ လုံးနှင့် ပဋိအာဒေသ၏ အစဗျည်းဖြစ်သော ပ၏ ဒွေဘော် ပုံစံတည်း၊ ထို့ကြောင့် သုပ္ပဋိပန္နောကို သုပ္ပဋိပတ္တိ၏ ရှေ့မှာဖြစ်စေ၊ နောက်မှာဖြစ်စေ ရှိစေသင့်သည်။ “သုပ္ပဋိပန္နော”ကဲ့သို့ “ဥနုပ္ပဋိပန္နော၊ ဉာယပ္ပဋိပန္နော၊ သာမိဗိပ္ပဋိပန္နော” ဟု ရှိပုံကိုလည်း သတိပြုပါ။

ကမာဒိ ဓာတုသု၊ ပေ၊ ဥဒဗ္ဗဟိ ဣစ္စာဒိ။ ။ ကမု၊ ပေ၊ သသာဒိနံ အာဒိဗျဉ္ဇနံတို့၏ ပုံစံများဖြစ်သည်။ “အာဒိဗျဉ္ဇနံ”ဟု ဆိုသောကြောင့် ကမုစသော ဓာတ်များနှင့် ဆိုခဲ့ပြီးသော ပတိ ပဋိတို့၏ အစဖြစ်သော ပဗျည်း ကဗျည်း၌သာ ဒွေဘော်လား၊ ထိုတွင် “ပက္ကမော၊ ပဋိက္ကမော၊ ဟောတုက္ကမော၊ အက္ကမတိ(အာ+ကမတိ)”တို့သည် ရသ ၃ လုံးနှင့် အာနောင် ကမုဓာတ်၏အစ ကဗျည်း၏ ပုံစံများတည်း၊ ပက္ကမတိ၊ ပဋိက္ကမတိ (ဥနောင် မပါ) ယထာ+ကမတို့လည်း ကမုဓာတ်၏ ပုံစံများပင်၊ ပက္ကောသတိ၊ ပေ၊ အက္ကောသတိ (အာ+ကောသတိ)တို့သည် ကုသဓာတ်၏ ပုံစံများတည်း၊ ရသ ၃ လုံးနှင့် အာနောင် ဖြစ်ပုံကိုကား ရှေ့နည်းအတိုင်းသိပါ။ “အက္ကုဒ္ဓေါ၊ အတိက္ကောဓော”တို့ကား ကုဓ ဓာတ်၏ပုံစံ၊ [အ-ဣ နောင်သာပြသည်၊ ဥ-အာနောင် ပုံစံကို ပါဠိအဋ္ဌကထာမှာ ရှာ၊] ဓနုက္ခိတော စသည်ကား-ကိဓာတ်၏ ပုံစံ။

ဂဟဓာတ် စသည်။ ။ပဂ္ဂဟော၊ ဝိဂ္ဂဟော၊ နိဂ္ဂဟော၊ အနဂ္ဂဟော၊ (အ-ဣ+ ဣ-ဥနောင်) ဂဟဓာတ်၏ ပုံစံ။ “စန္ဒဂ္ဂါဟော၊ ဒိန္ဒဂ္ဂါဟော”တို့ကား ဂဟဓာတ်ကိုပင် အာရဒ္ဓိပြုလျက် ပြုပြန်သောပုံစံ။ ပဇ္ဇောတော စသည်ကား-ဇုတဓာတ်၏ ပုံစံ။ ကတညူ စသည်ကား-ဉာဓာတ်၏ ပုံစံ။ သမညာဉ် “သံ+အာ+ည”ဟုတည်း။ အာကို ရသပြု။ အဝဿယော စသည်ကား သိဓာတ်၏ ပုံစံ။ [သိမှ သယဖြစ်ပုံကို ကိတ်၌ သိရလတ်။] အပ္ပသုတော စသည်ကား-“သု=သဝံနေ”ဟု လာသော ဓာတ်၏ပုံစံ။ အဿဝေါ အဿဝါတို့လည်း အာပုဗ္ဗ သုဓာတ်သာ။ “စကားကိုရိုသေစွာ နားထောင်သူ” ဟု ပေး။ “အာ+သဝေါ”ဟု တည်း။ ထို့ကြောင့် “သိ-သု-သူ-သမ္ဘူ”ဟု သုဓာတ် ရှိသည်မှာ ပါဠိပျက်။

ပဿမ္မန္တော စသည်။ ။သမ္ဘူဓာတ်၊ အဋ္ဌဿရော စသည်၌ သရဓာတ်၊ ပဿသန္တော စသည်၌ သသဓာတ်၊ အဝိသန္တော စသည်ကား သသာဒီနံ၌ အာဒိ အရဖြင့် သဇဓာတ်၊ ကန္တ၌ ကနဓာတ်၊ စဇဓာတ်၊ ဥပဒ္ဒဝေါ၌ ဒုဓာတ်၊ မိတ္တဒ္ဓါနော၌ ဒူဓာတ် ကြိဟန်တူသည်။ [ဓာတွတ္တသင်္ဂဟ၌ ဒုဓာတ်ဖြင့် “မိတ္တဒ္ဓါ”ဟု ရှိ၏။] ဥပကိလိဋ္ဌော၌ ကိလိသဓာတ်၊ ဥဒဗ္ဗဟိ၌ ဥပုဗ္ဗဝဟဓာတ်၊ [အဇ္ဇတနီ ဤဝိဘတ်ကြောင့် ဓာတ်၏ရှေ့၌ (အ)လာ (ဥဒဝဟိ)၊ ဒလာ (ဥဒဝဟိ) ဝဒေဘော်လာ၊ ဗုပြု။ “မနာဝံ ဘာသမာနဿ၊ ဂရုံ ဘာရုံ ဥဒဗ္ဗဟိ”ဟုရှိသည်။ ယခုစာများ၌ “အဒဗ္ဗဟိ”ဟု တွေ့ရ၏။ အာ+ပဟ+ဤဝိဘတ်၊ အလာ၊ ဒလည်းလာ။ အာကို ရသပြု။ သီဟိဋ္ဌိမ္မိ၌ကား “အဗ္ဗုဗ္ဗဟိ” ဟု ရှိ၏။ ဤဥဒဗ္ဗဟိ၏ရှေ့၌ “အာယမ္ဗယော” ဟု ရှိ၏။ “အာယ+ဝယော”ဟု တည်၍ ဝ ဒေဘော်လာ၊ ဝ၂ လုံးကို ဗ၂ လုံးပြု၍ပြီးသော်လည်း ဝယပုဒ်က ဓာတ်ရင်း မဟုတ်၊ (ဝိ+အယ)မှ ဝယဖြစ်လာသော ပုဒ်ဖြစ်၍ ဓာတ်တို့ကိုပြရာဝယ် သသာဒီနံ၌ အာဒိဖြင့်ယူဖို့ မကောင်းလှ။ နောက်လာလတ် ဝတာဒီနံ ကျမှ ယူဖို့သင့်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ပ-ပတိ-ပဋိ-ကမု စသည်တို့၌ သက္ကတဝယ် “ပြ-ပြတိ-ပြဋိ-ကြမု”စသည်ဖြင့်ရှိ၏။ အသုံးများသော ဉာဓာတ်သည်ပင် သက္ကတ၌ ဇနင့်ဥ တွဲလျက် ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ပါဠိ၌ ရ-ဇစသည် ပျောက်နေရကား ရှေ့၌ ရဿ ဥလုံးနှင့် အာ သရရှိလျှင် ထိုပျောက်နေသော ဗျည်းအစား ဒေဘော်လာရသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤဒေဘော် ရောက်သင့်၊မရောက်သင့်မှာ ကျယ်ဝန်းလှ၍ ဤ၌ အရင်းအမြစ်ကို မစိစစ်တော့ပါ။

သရမ္မာတိ ကိ။ ။သုတ်အဖွင့်၌ “သရမ္မာ ပရဿ”ဟု သရမ္မာကို ဆိုခဲ့၏။ ထို့ကြောင့် “သံ+ပယုတ္တော”စသည်၌ ပ-ပတိ-ပဋိ-ကမု-ဂဟ ဖြစ်ပါလျက် နိဂ္ဂဟိတ်တည်းဟူသော ဗျည်းနောက် ဖြစ်သောကြောင့် ဒေဘော်မလာရ။ ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ကို (မ)ပြု၍ သမ္ပယုတ္တော စသည်ပြီး၏။ [“အသမ္ပယုတ္တော”ဟု (အ)ပါသည်ကား အပိုသာ။]

ဌာနေတိ ကိ။ ။(ဝ) စသည်ပင် ဖြစ်သော်လည်း သင့်လျော်ရာ ဌာနမဟုတ်လျှင် မလာရ၍ “မာစပမာဒေါ၊ ပဋိဂ္ဂယုတိ (ဋိကာ၌ ပဋိဂဏှာတိ၊ အနဂဏှာတိ-ဟု ရှိ၏။) ဝစီပုကောပံ၊ ယေပုမတ္တာ၊ မနောပုကောပံ၊ ဣဓေမ္မာဒတိ၊ ပစ္စမ္မောဒတိ”ဟု မရှိရ။ “မာစ+ပမာဒေါ”စသည်သာ ရှိရသည်။

တိကာဒိသု-တိကအစရှိသည်တို့၌၊ (ယထာ-ကား၊) ကုသလတ္တိကံ၊ ပေ၊ ပုနုပ္ပန္နံ၊ ဣစ္စာဒိ-အစရှိသည်တည်း၊ ဝတု၊ ဝဋ္ဋဒိသာနံ-ဝတု၊ ဝဋ္ဋဒိသ အစရှိသော ဓာတ်တို့၏၊ အဇ္ဈ-အဆုံး၌၊ ယထာ-ကား၊ ဝတ္တတိ၊ ပေ၊ ဖသော ဣစ္စာဒိ-တည်း။

ဥဒုနိဥပသဂ္ဂါဒိ ပရေသု-ဥ ဒု နိ ဥပသာရပုဒိ အစရှိသည်တို့၏ နောက် တို့၌၊ (ယထာ-ကား၊) ဥ+ကံသော-ဥ+ကံသော ဟု တည်း၊ ဥက္ကံသော- ဥက္ကံသော ဟု ပြီး၏၊ ဒု+ကရံ-တည်း၊ ဒုက္ကရံ-ပြီး၏၊ နိ+ကဓီ-တည်း၊ နိက္ကဓီ-ပြီး၏၊ ဧဝံ-တူ၊ ဥဂ္ဂတံ၊ ပေ၊ နိဿာရော-ဟု ဖြစ်၏။

တိကာဒိသု၊ ပေ၊ ပုနုပ္ပန္နံ ဣစ္စာဒိ-ကား “တိက၊ တယ၊ တိသ၊ ဝတာဒိနမာဒိစ” ၏ ပုံစံတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ကုသလ+တိကံ”၌ တိက၏ အစဗျည်းမှာ ဒွေဘော်လာ၍ “ကုသလတ္တိကံ”စသည်ဖြစ်၏။ “ဝေဒနာ+တိကံ”ကား အာဒိဗနောင် ဒွေဘော်တည်း၊ “သီလ+ဝတံ”တည်း၊ ဝ ဒွေဘော်လာ၊ ဝ၂ လုံးကို ဗ၂ လုံးပြု၊ သီလဗ္ဗတံ ပြီး၏။ ထို့ကြောင့် ရှေ့ခေါင်းစဉ်၌ “ဝတာဒိနံ”ဟု ပါ၌ရှိပါစေ၊ “သုဗ္ဗတော-သု+ဝတော”၌လည်း နည်းတူ၊ သပ္ပိတိကော (သ+ပိတိကော) စသည်ကား ဝတာဒိနံ၌ အာဒိအရ ပုံစံများ တည်း၊ “သ+ပိတိကော၊ ပုနု+ပုနံ”တည်း ဒွေဘော်လာ၊ သမန္နာဂတော၌ကား “သံ+အနု+အာ+ဂတော”တည်း၊ နိဂ္ဂဟိတံကို (မ)ပြု၊ နစ္စင်၊ ဥဗျေ၊ ကပံ၊ န ဒွေဘော်လာ၊ “အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ”စသည်၌ “သမန္နာဂတံ”ဟု မရုတ်ပါနှင့်။

ဝတု ဝဋ္ဋဒိသာဒိနံ။ ။ “ဝတု ဝဋ္ဋဒိသာဒိနမဇ္ဈေ”၌ “ဝတတိ၊ ဝဋ္ဋတိ၊ ဒသနံ၊ ဖသော”ဟု တည်း ဒွေဘော်လာ၊ ဖသောကား ဒိသာဒိနံ၌ အာဒိပုံစံတည်း၊ [သက္ကတ၌ ရိဆွဲနှင့် ဝတဓာတ်ဟုသာ ရှိ၏၊ ထိုဝတဓာတ်ကိုပင် “ဝတု”ဟု မာဂဓ၌ ပြန်ထား၏။ ဝဋ္ဋဓာတ်ကား မရှိ၊ တကို ဋ္ဋပြု၍ ပြီးနိုင်သော်လည်း ဝဋ္ဋဓာတ်ဟု သီးခြားဆိုထားသည်။ ဖသော၌ကား ဖုသဓာတ်ကို ဖဿပြု၍ ပြီးနိုင်သောနည်းလည်း ရှိသေး၏။]

ဥ ဒု နိ ဥပသဂ္ဂါဒိ ပရေသု။ ။ [“ပဒေသု”ရှိလျှင် ပါ၌ပျက်] သက္ကတ၌ “ဥတံ၊ ဒုရံ (ဒုသံ)၊ နိရံ (နိသံ)”ဟု ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ပါ၌၌ “တံ-ရံ-သံ”တို့ ပျောက်နေရကား ထိုဗျည်းတို့အစား ဒွေဘော်လာရ၏။ နောက်၌ ဒွေဘော်လာဖို့ရာဗျည်းမရှိ-သရသာရှိလျှင် “ဥဒဂေါ၊ နိရန္တရံ၊ ဒုရတ္တံ” စသည်ဖြင့်ဆိုင်ရာအက္ခရာလာရသည်။ တက္ကရော စသည်ဖြင့် တ-စတု စသည်၏ ပုံစံကိုပါ တစ်ဆက်တည်း ပြလတ္တံ့ ဖြစ်သောကြောင့် ဥ ဒု နိ ဥပသဂ္ဂါဒိ၌ အာဒိအရ ရှေ့၌ပြုခဲ့သော တ-စတု-ဆနှင့် သန္တသဒ္ဒါ၏ အာဒေသ “သ”စသည်ကို ယူ၊ “ဥက္ကံသော”စသည်မှာ ကမုစသောဓာတ်တွင် မပါသေးသော ပုံစံများတည်းဟုလည်းကောင်း၊ ကဝဂ် စဝဂ်စသော အစဉ်၊ ဥ ဒု နိ စသော အစဉ်အတိုင်း ပုံစံများဖြစ်သည်ဟုလည်းကောင်း ဋီကာဆိုသောကြောင့် “ဥညာတံ”ဟု ဉာဓာတ်ဖြင့်ရှိသည်ကား (ရှေ့၌ ခဲ့ပြီဖြစ်၍) မကောင်းလှ၊ သီဟိုဠ်မှ၌ “ဥစ္ဆင်္ဂ” (ဥ+ဆင်္ဂ)ဟု ရှိ၏၊ နိဇ္ဇတံ အရာ၌လည်း “နိဇ္ဇိတံ”ဟု ရှိ၏။ အသဒိသဒွေဘော် ဖြစ်နေ၍ စဉ်းစားစရာပင်၊ နိဒ္ဒရောနောက်၌ ဥန္တုတောလည်း ဝဂ်အစဉ် မကျ၊ သီဟိုဠ် မှ၌ရှိသော “ဥပ္ပတ္တိ”သာ ဝဂ်အစဉ် ကျသည်။

တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ တက္ကရော၊ ပေ၊ မဟဗ္ဗလော-ဟု ဖြစ်၏။ [တက္ကရော-စသည်ကား တ စတု စသည်နောက် ဒွေဘော်ရောက်မည့်ဋ္ဌာနဖြစ်၍၊ ပက္ခန္တရ အနက်ပြု “တထာ” သဒ္ဓါဖြင့် စ၍ချိပြန်သည်။] ဋ္ဌာနေတိ ကိံ၊ နိ+ကာယော၊ ပေ၊ တတော၊ စတုဝိသတိ၊ ဆသဋ္ဌိ-နိကာယော၊ ပေ၊ ဆသဋ္ဌိစသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။]

တထာ တက္ကရော။ ။တ-စတုစသည်နောက် ဒွေဘော်ရောက်ပုံကို ပြန်ပြလို၍ တထာ စသည်ကို မိန့်၊ စတုဗ္ဗိဓံ ဆဗ္ဗဿာနိတို့၌ “စတု+ဝိဓံ, ဆ+ဝဿာနိ” တည်း၊ [“ဆ+ဝဏ္ဏရသ္မိယော=ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိယော=အဆင်း ဖါး၊ ရှိသော ရောင်ခြည်တော်တို့”] ၌လည်း နည်းတူ။] သက္ကာရောစသည်၌ “သံ” သည် “သန္တသဒ္ဓဿ သော” စသော သုတ်ဖြင့် သန္တ ကို ပြုအပ်သော “သ” တည်း၊ ယခုစာအုပ်များ၌ “သန္တိဓိ” ဟု တွေ့ရ၏။ တချို့လည်း “သန္တိဋ္ဌိ” ဟု ပြင်ကြ၏။ ထို ၂မျိုးလုံးပင် သံဥပသာရဖြစ်၍ သန္တ သဒ္ဓါ၏ အာဒေသ “သ” မဟုတ်သောကြောင့် ဤ၌ မသင့်၊ “သန္တ+ဒဋ္ဌိ-သုတော်ကောင်းတို့၏ အယူ၊ ဝါ-ကောင်းသောအယူ” ဟု သန္တ ကို သပြု၍ ပြီးသော “သဒ္ဓိဋ္ဌိ” သာ ပါဠိမှန် တည်း၊ [ရာဇတောဝါ-စသော ပရိတ်ကြီး၌လည်း “အသဒ္ဓိဋ္ဌိတော ဝါ” ဟု ပါဠိမှန် ရှိပါစေ။] ထို့နောက် “သပ္ပရိသော=သ+ပုရိသော” လည်း နည်းတူပင်၊ “မဟဗ္ဗလော=မဟာ+ဗလော” ကား “သာဒိတော” ဟူသော ရှေ့ခေါင်းစဉ်၌/ အာဒိအရ ပုံစံတည်း။

ဋ္ဌာနေတိ ကိံ။ ။[ရှေ့၌ “ဋ္ဌာနေတိ ကိံ” ဟု ဆိုခဲ့သည်မှာ ပ ပတိ ပဋိ ကမုစသည် တို့အတွက်ဖြစ်၍ ဤ၌ “ဥ-ဒ-နိ-တ-စတု-ဆ” တို့တွင် နိစသည်အတွက် “ဋ္ဌာနေတိ ကိံ” ဟု ထပ်ရပြန်သည်။] ဋ္ဌာနေပုဒ်က “သင့်လျော်ရာ ဋ္ဌာန၌သာ ဒွေဘော်လာပါ” ဟု ပြသဖြင့် “နိကာယော” စသည်၌ ဒွေဘော်ပြုရာဋ္ဌာနမဟုတ်သောကြောင့် “နိက္ကာယော” စသည်ဖြင့် မရှိတော့၊ ထိုသို့ ဋ္ဌာန မဟုတ်ခြင်းကား ပါဠိတော်၌ “နိက္ကာယော” ဟု ပြယုဂ် မရှိခြင်းကြောင့်တည်း၊ ပါဠိတော် ပြယုဂ် မရှိခြင်းလည်း (များသောအားဖြင့်) သက္ကတ စာသွားကို မှီခြင်းကြောင့်တည်း၊ ထိုစကားမှန်၏-သက္ကတ၌ “နိ, နိရံ” ဟု ဥပသာရပျမျိုးရှိ၏၊ နိနောက်ဖြစ်လျှင် ဒွေဘော်မလာရ၊ နိရံနောက်ဖြစ်လျှင် ပါဠိ၌ (ရံ)ပျောက်နေ၍ ဒွေဘော်လာရသည်၊ [ဤပုဒ်သည် နိ နောက်၌ရှိသော ပုဒ်တည်း၊ ဤပုဒ်ကား နိရံ နောက်၌ရှိသောပုဒ်တည်း” ဟု ခွဲခြားမှုမှာ သက္ကတနိုင်မှ ဖြစ်မည်။]

နိဒါနံ စသည်။ ။ “နိဒါနံ, နိဗ္ဗာသော, နိဗ္ဗာတော” ဟု မရှိရပုံကိုလည်းသိပါ။ “တတော” ကား တနောက်၌, စတု+ဝိသတိ-ဆ+သဋ္ဌိတို့ကား “စတု, ဆ” နောက်၌ ဒွေဘော်မရောက်ရသော ပုံစံများတည်း၊ [“သက္ကတ၌ တတ်, စတုရံ, ဆသံ” တို့သည် ပါဠိ၌ “တ, စတု, ဆ,” တို့ ဖြစ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုသဒ္ဓါတို့နောက်၌ ပျောက်နေ သော “တ်, ရံ, သံ” တို့ အစား ဗျည်းရှိလျှင် ဒွေဘော်ရောက်, သရရှိလျှင် “တဒန္တ ရာ, စတုရာသီတိ, သဋ္ဌာယတနံ” စသည်ဖြင့် ဆိုင်ရာအက္ခရာများ လာရသည်သာ များ၏။ တတော စသည်ဖြင့် အနည်းငယ်သာ ဒွေဘော်မရောက်ဘဲ, မလာဘဲရှိရသည်-ဟူလို။]

ယ ကာရာဒိမိ-ယ အက္ခရာ အစရှိသည်၌၊ (ယထာ-ကာ) နိယျာတိ၊ ပေ၊ ဝေယျာကရဏော-ဟူသည်တည်း၊ အာဒိသဒ္ဓေန-အာဒိသဒ္ဓါကြောင့်၊ ဧတ္ထော၊ ဧတ္ထာဝတာ-ဟု ဖြစ်၏၊ အနာကာရဂ္ဂဟဏံ-အနာကာရသဒ္ဓါသည်၊ ကိ-နည်း၊ မာလာယ၊ ပေ၊ သမာဒါယ-တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ ဌာနေတိ ကိ၊ ဥပနိယတိ၊ ပေ၊ တောယံ-တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

(၄၁) ယဝတံ-ယ အက္ခရာရှိသော တလနအစရှိသည်တို့၏၊ အာဒေသေ-အာဒေသ၌၊ (ယထာ-ကာ)၊ ဇာတိ+အန္ဓောပေ၊ အပိ+ဧကဒါ ဣတိ-ဟူကုန်သော၊ အတြ-ဤပြုယုဂ်တို့၌၊ ဣကာရဿ-၏၊ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါတိ-ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါသုတ်ဖြင့်၊ ယကာရေ-ယအက္ခရာကို၊ ကတေ-ပြုအပ်ပြီးသော် သဗ္ဗဿ သော ဒါမိဝါတိ ဣတော-သဗ္ဗဿ သော ဒါမိ ဝါဟူသော ဤသုတ် မှ၊ မဏ္ဍုကဂတိယာ-မဏ္ဍုကဂတိကအဓိကာရနည်းဖြင့်၊ ဝါတိ-ဝါဟူသော ပုဒ်သည်၊ ဝတ္ထတေ၊ [သဗ္ဗဿ သော ဒါမိ ဝါ သုတ်နှင့် ယဝတံ သုတ်တို့ အကြား၌ သုတ်အများကို ဖားခုန်သကဲ့သို့ ခုန်ကျော်၍ ယဝတံသုတ်သို့ ဝါသဒ္ဓါ လိုက်လာသည်ကို “မဏ္ဍုကဂတိကနည်း”ဟု ဆိုသည်။]

ယကာရာဒိမိ၊ ပေ၊ ဝေယျာကရဏော။ ။ဤကား “အပဒန္တနာကာရဒိဗတော ယကာရာဒိစ”၏ ပုံစံများတည်း၊ [နိယျာတိကား ပါဠိပျက်၊] “နိယျာတိ (ထွက်သွား၏)”ဟူသော ပါဠိမှန်၌ “နိ+ယာတိ”တည်း၊ နိ၌ (ဤသရသည်) ပုဒ်အဆုံးလည်း မဟုတ်၊ အာဒိဗလည်း မဟုတ်သော (ဤ)ဒိဗဖြစ်ရကား ထို၏နောက်၌ ယ ကို ဒွေဘော်ပြု၍ “နိယျာတိ”ဟု ဖြစ်၏၊ [အာဒိဗ မဟုတ်ရဟု ဆိုသဖြင့် (ဤ)ဒိဗနောက် ပုံစံကို ထုတ်ပြသည်၊] “သူယျတိ၊ အဘိဘူယျတိ (မြန်မာမူ အဘိဘူယျ)”တို့၌ ဦးဒိဗနောင် “ဝိစေယျ-ဝိနေယျ (စေယျ-မဟုတ်) စေယျံ (စီအပ်၏)၊ နေယျံ (ဆောင်အပ်၏)”စသည်တို့၌ ဧ ဒိဗနောင် ယဒွေဘော် ပုံစံတည်း၊ “သူယတိ”စသည်ဖြင့် ယ တစ်လုံးတည်းတည်၍၊ ဒွေဘော်(ယ)လာ၊ “ယကာရာဒိစ”၌ အာဒိသဒ္ဓါကြောင့် “ဧတော၊ ဧတာဝတာ”တို့ဝယ် (တံ) ဒွေဘော်လာ။

အနာကာရဂ္ဂဟဏံ ကိ။ ။ “အပဒန္တနာကာရဒိဗတော-အာဒိဗ မဟုတ်သော ဤ ဦးစသော ဒိဗနောက်ရှိ ယ ကိုသာ ဒွေဘော်ပြု”ဟု ဆိုခဲ့သောကြောင့် “မာလာ+ယ”၌ လာ ဝယ် အာဒိဗဖြစ်၍ ယ ကို ဒွေဘော်မပြုရ၊ “ဒေါလာ+ယ၊ သမာဒါ+ယ”၌လည်း နည်းတူ “ဌာနေတိ ကိ”လည်း “အပဒန္တနာကာရဒိဗတော ယကာရာဒိ”အတွက် ကိ တည်း၊ ဥပနိယတိ စသည်၌ အာမဟုတ်သော ဒိဗနောက် ဖြစ်သော်လည်း သင့်လျော်ရာဌာနမဟုတ်၍ “ဥပနိယျတိ၊ ဟူယျတိ၊ တောယျံ”ဟု ဒွေဘော်မရှိရ၊ [“သူယတိ”ကား ဒွေဘော်ဌာန၌လည်း ပါခဲ့၍ “ဟူယတိ”ဟု ပြင်။]

(၄၁) ယဝတံ၊ ပေ၊ သံယောဂဗျူဇနာနိ။ ။ယရှိသော တဟူသည် “တျ”တည်း၊

ယဝတံ တလနဒကာရာနံ ဗျဉ္ဇနာနိ စလဉဇကာရတ္ထံ။ ။ယကာရဝန္တရနံ-
 ယအက္ခရာရှိကုန်သော၊ တလနဒကာရာနံ-တ လ န ဒ အက္ခရာတို့၏၊ သံယောဂ
 ဗျဉ္ဇနာနိ-သံယုဂ်ဗျည်းတို့သည်၊ ယထာက္ကမံ-အစဉ်အတိုင်း၊ စလဉဇကာရတ္ထံ-
 သို့၊ ဝါ-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ အာပဇ္ဇန္တေ၊ ကာရဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ ယဝတံ-ယ
 အက္ခရာရှိကုန်သော၊ သကာရကစဉ္စပဝဂ္ဂါနံ-သ' အက္ခရာ၊ ကဝဂ်၊ စဝဂ်၊
 ဋ္ဌဝဂ်၊ ပဝဂ်တို့၏၊ သကာရကစဉ္စပဝဂ္ဂါဒေသတ္ထံ-သ အက္ခရာ၊ ကဝဂ်၊ စဝဂ်၊
 ဋ္ဌဝဂ်၊ ပဝဂ် ပြုရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ ယဝတံ-ကုန်သော၊
 ထဓဏကာရာနံ-ထ၊ ဓ၊ ဏ အက္ခရာတို့၏၊ ဆဗျဉ္ဇကာရာဒေသတ္ထဉ္စ-ဆ ဗျ
 ဉ ဖြုရခြင်းအကျိုးလည်း ရှိ၏။(၂၆၉)။

တတော-ထိုမှနောက်၌၊ ယဝတံ-ယအက္ခရာရှိသော တလနအစရှိသည်
 တို့၏၊ အာဒေသဿ-အာဒေသ၏၊ အနေန-ဤ ပရ ဒွေဘာဝေါ ဌာနေသုတ်
 ဖြင့်၊ ဒ္ဓိဘာဝေါ-ဒွေဘော်သည်၊ (ဟောတိ)၊ ဇေဇ္ဇော ဝိပလ္လာသော အညာယော

ထိုကျသည့် သံယုဂ်လည်း ဟုတ်၏၊ တျဉ် သရ မပါ-တဗျည်း ယဗျည်းသာ ဖြစ်
 သောကြောင့် ဗျည်းချည်းသာလည်းဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် “သယောဂဗျဉ္ဇနာနိ”ဟု
 ဆိုသည်၊ လျ ဗျ စသည်၌လည်း နည်းတူ။

ကာရဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ ဒေသတ္ထဉ္စ။ ။သုတ်တည်သောအခါ အက္ခရာနည်းသင့်သမျှ
 မည်းအောင် တည်ရမည်ဖြစ်သောကြောင့် “ယဝတံ တလနဒါနံ ဗျဉ္ဇနာနိ စလဉဇတ္ထံ”
 ဟု တည်သင့်ပါလျက် “ဒကာရာနံ ဇကာရတ္ထံ”ဟု ကာရသဒ္ဓါပိုကို ထည့်ထား၏၊
 သဒ္ဓါပိုလျှင် အနက်အဓိပ္ပာယ် အပိုရှိရမည်ဖြစ်သောကြောင့် ထိုကာရသဒ္ဓါ အပိုသည်
 အဘယ်နက်ကို ပြပါမည်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ “ကာရဂ္ဂဟဏံ၊ပေ၊ ဒေသတ္ထဉ္စ”ဟုမိန့်
 သည်၊ ထိုကာရသဒ္ဓါဖြင့် ယအက္ခရာရှိသော သျစသည်ကို သစသည် ပြုရခြင်း၊ ထျ
 စသည်ကို ဆစသည်ပြုရခြင်းအကျိုး ရှိသည်-ဟူလို၊ [ယရှိသောသနှင့် ကဝဂ် စဝဂ် ဋ္ဌဝဂ်
 ပဝဂ်များကို သ-ကဝဂ် စဝဂ် ဋ္ဌဝဂ် ပဝဂ် ထပ်၍ပြုရသော ပုံစံများနှင့် ယရှိသော ထ ဓ
 ဏတို့ကို ဆ ဗျ ဉ ပြုရသော ပုံစံများသည် ဘာဝတဒ္ဓိတ်ခန်း၌ ထင်ရှားလတ်။]

[အောင်] ယဝတံဆို၊ အပိုကာရ၊ ဆရာပြသဖြင့်၊ ယနှင့်ယှဉ်ကြ၊ သ ထ
 ဓ ဏာ၊ စဉ်တိုင်းသာလျှင်၊ သ ဆာ ဗျ ဉ၊ ပြုကုန်ကြ၏၊
 က-စ-ဋ-ပ၊ ဝဂ်လေးဝမျှ ထပ်၍သူသာ၊ ပြုဖို့မှာသည်၊
 ကျမ်းလာပုံစံ အရှိတည်း။

တတော ယဝတံ၊ ပေ၊ အပ္ပေကဒါ။ ။[ဤတိုင်အောင် ပရ ဒွေဘာဝေါ ဌာနေ
 သုတ် မပြီးသေး၊ ယဝတံသုတ်ကား ကြားဝင်လာသော သုတ်သာတည်း၊ ထို့ကြောင့်
 “ အနေန-ဤသုတ်ဖြင့် ” ဟူရာ၌ ပရ ဒွေဘာဝေါသုတ်ကို ဆိုသည်ဟု မှတ်ပါ။]

ယဇ္ဇေဝံ အပ္ပေကဇ္ဈေ အပ္ပေကဒါ-ပြီး၏။... ဝါတံ ကိံ၊ ပဋိသန္ဓာရဂုတျဿ၊ ဗာလျံ၊ အာလသျံ-တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။... သရမ္မာတိ ကိံ၊ ဉာယော၊ အာကာသာနဉ္စာယတနံ-တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

“ဇာတိ+အန္ဓော”တည်း၊ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါဖြင့် ဣကို ယပြု၊ ယဝတ်သုတ်ဖြင့် တျကို စပြု၊ စဗျည်းကို (အ)သို့ကပ်၊ ဒွေဘော်လာ၊ ကုစာဒိ မဇ္ဈတ္တရာနံစသောသုတ်ဖြင့် ဇာ၌ အာကို ရသယပြု၊ ပြီး၏။ [ဇေဗဗိရော၊ ဇေဗမုဂေါ၊ ဇေဗဇ္ဈောတို့၌ ရုပ်ပြီးပုံကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ သဗ္ဗောစံတိသုတ်၌ ပြထားပြီ။] ဝိပလ္လာသော၏ ပုဒ်ရင်းကား “ဝိ+ပရိ+ အာသော”တည်း၊ ဒေါဿေစ၌ စဖြင့် ရကို လပြု၊ ဣကို ယပြု (ဝိပလျာသော)၊ ယဝတ်သုတ်ဖြင့် လျကို လပြု ဒွေဘော်လာ ပြီး၏။

သညာယော၊ အညာယော။ ။မြန်မာမူ၌ “သညာယော” သီဟိုဠ်မူ၌ “အညာယော”ဟု ရှိ၏။ သံပုဗ္ဗ ဉာဓာတ်ဖြင့် “သညာယော-သညာတို့သည်”ဟု ဖြစ်သောကြောင့် မြန်မာမူသည် ပါ၌ပျက်၊ “အညာယော”သာ ပါ၌မှန်၊ ရှင်းပြဦးအံ- ဉာယောသည် “နိပုဗ္ဗ ဣဓာတ်၊ ဣပစ္စည်း၊ ဣကို ဧဝုဒ္ဓိပြု၊ ဧကို အာယပြု” “နိ+ အာယ”ဖြစ်သောအခါ ဣကို ယပြု “နာသ”ဖြစ်၏။ ယဝတ်ဖြင့် နျကို ဥ ပြုလျှင် “ဉာယ”လည်းဖြစ်၏။ (နာသကို ဉာသ=ဉာသံဆိုသကဲ့သို့တည်း။) နာယော=ဉာယော- နည်းလမ်း၊ အသင့်၊ အသရနောက်၌ ဒွေဘော်ရောက်လျှင် “အညာယော”ဟု ဖြစ်၏။ “အညာယော-နည်းလမ်းမဟုတ်”ဟု အနက်ပေး၊ ယဇ္ဇေဝံ၊ အပ္ပေကဇ္ဈေ၊ အပ္ပေကဒါတို့ လွယ်ပြီ။ ထို့နောက် “ဝါတိ ကိံ”ဟု ရှိ၏။ ဤဝါကား ယဝတ်သုတ်လာ ဝါပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ဂုတျဿ”စသည်၌ တျ-လျ-သျတို့ကို ဝါမြစ်သောကြောင့် “စ-လ-သ” မပြုရ၊ ဂုတျဿကို တွေ့ခဲ့ပြီ။ ဗာလျံ-အာလသျံတို့ကို ဘာဝတဒ္ဓိတ်ကျမှ သိရလတ်။

သရမ္မာ ကိံ။ ။ဤ“သရမ္မာ”ကား ပရ ဒွေဘာဝေါသုတ်လာ “သရမ္မာ”တည်း။ မှန်၏-“ယဝတ်သုတ်ဖြင့်ပြီးသော ရုပ်များ၌ ဒွေဘော်လာရမည်”ဟု ဆိုသော်လည်း ပရ ဒွေဘာဝေါသုတ်၌ “သရမ္မာ ပရဿ”ဟု ဆိုသောကြောင့် “သရမ္မ နောက်ဖြစ် သော ယဝတ် အစီအရင်” ဒွေဘော်လာရမည်။ “သရမ္မ နောက်မဟုတ်လျှင် ဒွေဘော် မလာရ”ဟု တားမြစ်လိုသောကြောင့် “သရမ္မာတိ ကိံ”ဟု မိန့်ရသည်။ ထို့ကြောင့် သီဟိုဠ်မူရှိ “ဉာယော”သာ ပါ၌မှန်၊ မြန်မာမူ၌ “သညာယော”ကား ပါ၌ပျက်ဟု မှတ်ပါ။ “နိ+အာယော”တည်း၊ ယဝတ်ဖြင့် နျကို ဥ ပြု၍ပြီးသော်လည်း သရမ္မ နောက် မဟုတ်သောကြောင့် ဒွေဘော် မလာရ။ “သညာယော”ကား သံပုဗ္ဗ ဉာ ဓာတ်ဖြင့် ပြီးသောကြောင့် ယဝတ် အစီအရင် မဝင်နိုင်ရကား ဤနေရာနှင့် မဆိုင်။ “အာကာသာနဉ္စာယတနံ” “အာကာသာနန္တ အာယတနံ”ပုဒ်ရင်းတည်း။ နှို၌ နကို သုတ်ကြီးဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ပြု၊ ယဝတ်သုတ်ဖြင့် တျကို စပြု (အာကာသာနံ စာယတနံ)၊ သရနောက် မဟုတ်-နိဂ္ဂဟိတ် ဗျည်းနောက်ဖြစ်၍ စ၌ ဒွေဘော်မလာရ။ နိဂ္ဂဟိတ်ကို ဝဂ္ဂန္တ (၂) ပြု၍ ပြီး၏။

တပါဒိတော-တပ အစရှိသော ဓာတ်မှနောက်၌၊ သိမိ-သိပစ္စည်း၌၊
 (ယထာ-ကား၊) တပသသိ, ယသသသိ-ဟူသည်တည်း၊ ဆန္ဒာနရက္ခဏေ-
 ဆန်းစောင့်ရာ၌၊ (ယထာ-ကား၊) နပုဇ္ဇဟေ ဝဏ္ဏဗလံ ပုရာဏံ, ဥဇ္ဈဂတေသု
 သေယျော, ဂစ္ဆန္တိ သုဂ္ဂတိ-ဟူသည်တည်း၊ ဣတိ-ဤတွင်အပြီးတည်း။
 [“ပရ ဒွေဘာဝေါဆိုင်ရာ အပြီးတည်း”ဟူလို။]

(၄၂) ဝဂ္ဂစတုတ္ထဒုတိယေသု-ဝဂ်၏ စတုတ္ထ ဒုတိယ အက္ခရာတို့၌၊ တသ္မိ
 ယေဝ-ထိုသရေသဒ္ဓါ ဗျဉ္ဇနေသဒ္ဓါသည်ပင်၊ အဓိကာရေ-လိုက်လတ်သော်၊ [ပရ
 ဒွေဘာဝေါသုတ်သို့ လိုက်ပြီးသဒ္ဓါများ ဖြစ်သောကြောင့်“တသ္မိယေဝ”ဟုတသဒ္ဓါ
 ဖြင့် ပြန်၍ညွှန်ပြသည်။]ပရ ဒွေဘာဝေါ ဌာနေတိစ-ပရ ဒွေဘာဝေါ ဌာနေ

တပါဒိတော၊ ပေ၊ ယသသသိ။ ။“ယဝတံ တလနာဒိနံ”စသော ဂါထာ၌
 လာသော သယေစသုတ် စသည်တို့မှာ နိဂ္ဂဟိတသန္တိခန်းနှင့် ဆိုင်သောကြောင့်လည်း
 ကောင်း, တဿ စဝဂ္ဂ၊ ပေ၊ သဓာတွန္တဿသုတ်တို့ကား အာချာတ်အရာဖြစ်သော
 ကြောင့်လည်းကောင်း ထိုသုတ်များ၏ ပုံစံကို မပြသေးဘဲ, သိပစ္စည်းပုံစံကို ကျော်၍
 ပြလိုသောကြောင့် “တပါဒိတော သိမိ”စသည်ကို မိန့်, တပသသိ၌ သိပစ္စည်းတည်း၊
 ထို သိပစ္စည်း၌ ဒွေဘော်လာ၍ “တပသသိ” ဖြစ်၏၊ တပါဒိတော၌ အာဒိအရ
 ယသသသိကို ထုတ်သည်၊ တဒ္ဓိတံ “တပါဒိတော သိ”သုတ်နှင့် စပ်ကြည့်ပါ။

ဆန္ဒာနရက္ခဏေ။ ။“ယဝတံ တလနာဒိနံ” ဂါထာ၏နောက်၌ ဆိုခဲ့သော
 “ဆန္ဒာနရက္ခဏေ”၏ ပုံစံကား “နပုဇ္ဇဟေ”စသည်တည်း၊ “ပ+ဇဟေ”အရ ဇဟ
 ဓာတ်သည် ဒွေဘော်ရောက်ရမည့်ဓာတ် မဟုတ်သော်လည်း ဣန္ဒဝဇီရဂါထာပါဒဖြစ်၍
 “နပုဇ္ဇ”၌ (တ)ဂိုဏ်း လိုသောကြောင့် ဆန္ဒာနရက္ခဏအကျိုးငှာ (ဇ)လာ၍ “နပုဇ္ဇဟေ”
 ဟု ပြီးရသည်-ဟူလို၊ [သိဟိ၌မူ၌ “နပုဇ္ဇဟေ”ဟု ပ၌ ဒွေဘော်မပါဘဲ ရှိ၏၊
 ထိုအတိုင်းဆိုလျှင် ဥပန္နဝဇီရဂါထာဖြစ်၍ “နပုဇ္ဇ”၌ ဇဂိုဏ်းလိုသောကြောင့် ပ၌
 ဒွေဘော်မလာဘဲ ဧ၌သာ ဒွေဘော်လာသည်ဟု မှတ်ပါ၊ “ပွ”ဟု ရှိသော မြန်မာမူ၌
 ပဒွေဘော်လာခြင်းမှာ ဆန္ဒာနရက္ခဏကြောင့် မဟုတ်, ပ-ပတိစသော ဥပသာရ၌
 လာရိုးလာစဉ် လာခြင်းသာတည်း၊] “ဥဇ္ဈဂတေသု”၌ ဥ ဥပသာရ မဟုတ်, ဥဇုပုဒ်
 ဖြစ်၍ ဒွေဘော် လာရိုးမရှိသော်လည်း ဆန်းစောင့်ဖို့ရာ ဒွေဘော်လာ၍ “ဥဇ္ဈဂတေသု”
 ဖြစ်ရသည်၊ သုဂတိမှ သုဂ္ဂတိ ဖြစ်ပုံ၌လည်း ဤနည်းပင်၊ “ယတ္ထ ကာရံ ကရိတုနာ,
 သတ္တာ ဂစ္ဆန္တိ သုဂ္ဂတိ”စသော ဂါထာအရာ၌ သုံးစွဲသော ပုံစံတည်း။

(၄၂) ဝဂ္ဂစတုတ္ထဒုတိယေသု။ ။ပရ ဒွေဘာဝေါ ဌာနေသုတ်၌ ပြခဲ့သော
 ဌာနတို့တွင် ဆန္ဒာနရက္ခဏ၏နောက်၌ “ဗရဇျေဓံသု ဘမာဒိနမာဒိစ, ရသကာရတော
 ဝဂ္ဂစတုတ္ထဒုတိယာ”ဟူသော စကား၏ ပုံစံများကို ပြလို၍ “ဝဂ္ဂစတုတ္ထ ဒုတိယေသု”ဟု
 မိန့်သည်၊ ချဲ့ဦးအံ့-ဗရဇျေဓံသု ဘမာဒိနမာဒိနှင့် ဝဂ္ဂစတုတ္ထဒုတိယာသည် အရတူ၏။

သုတ်သည်လည်း၊ ဝတ္တတေ၊ ဝဂ္ဂစတုတ္ထဒုတိယာနံ-တို့၏၊ သဒိသဝသေန-
တူသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်၊ ဒွိဘာဝေ-ဒွေဘော်သည်၊ သမ္ပတ္တေ-သော်၊ နိယမတ္ထံ-
မှတ်သားခြင်း အကျိုးငှာ၊ အာဟ-ဤသုတ်ကို မိန့်ပြီ။

ဝဂ္ဂေ၊ ပေ၊ ပဌမာ။ ။ဌာနေ သရမ္မာ ပရဘူတာနံ-နောက်ဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်
သော၊ ဝဂ္ဂေ-ဝဂ်၌၊ ဃောသာယောသာနံ-ယောသ အယောသ ဖြစ်ကုန်သော၊
ပျဉ္စနာနံ-စတုတ္ထက္ခရာ ဒုတိယက္ခရာဗျည်းတို့၏၊ ယထာက္ကမံ-တိုင်း၊ ဝဂ္ဂေ-

ဝဂ်၏ စတုတ္ထက္ခရာဟူသည် ဃရဈေခံသု ဘမတို့၌ ဃ-ဈ-စတို့တည်း၊ ဝဂ်၏
ဒုတိယက္ခရာဟူသည် ပြအပ်လတံသော ပဉ္စ+က္ခန္ဓာ စသည်၌ ခ စသည်တည်း၊
ထို့ကြောင့်ပင် ဝဂ္ဂစတုတ္ထ ဒုတိယတို့၏ ဒွေဘာဝပုံစံကို “ပဂ္ဂရုတိ”စသည်ဖြင့် ဃရ
ဓာတ်ကို အစချီ၍ ထုတ်လိမ့်မည်၊ ဤသို့ ဝဂ္ဂစတုတ္ထဒုတိယာနှင့် ဃရဈေခံသု
ဘမာဒိနမာဒိတို့ အရတူသောကြောင့်ပင် “မာဒိ”ဟု ဗဟုဝုတ်ဖြင့် နေစေပြီးလျှင်
“အာဒိ-အစဖြစ်ကုန်သော၊ ရသသာကာရတော-မှ (နောက်၌)၊ ဝဂ္ဂစတုတ္ထဒုတိယာစ
တို့လည်းကောင်း”ဟု အာဒိကို ဝိသေသနပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် အနက်ပေးခဲ့သည်။

ဝဂ္ဂစတုတ္ထ၊ ပေ၊ နိယမတ္ထမာဟ။ ။“ဝဂ္ဂေ ဃောသာယောသာနံ”သုတ် မရှိ
လျှင် ဃရဈေခံသု စသော စတုတ္ထ ဒုတိယ အက္ခရာတို့၌ သဒိသဒွေဘော် ရောက်ခွင့်
(ဃ ၂ လုံး-ဈ ၂ လုံး-ဓ ၂ လုံး ဖြစ်ခွင့်) ရှိသောကြောင့် ထိုရောက်ခွင့်ကို တားမြစ်
ဖို့ရာ “ဝဂ္ဂေ ဃောသာယောသာနံ”စသော ဤနိယမသုတ်ကို မိန့်တော်မူသည်။ ဝဂ်၏
စတုတ္ထ ဒုတိယအက္ခရာတို့၌ သဒိသဒွေဘော် မရောက်စေရ၊ “ယောသာယောသာနံ
တတိယပဌမာ”ဟု ဆိုသောကြောင့် ဃောသဖြစ်သော စတုတ္ထက္ခရာ ရှိနေရာ၌
တတိယက္ခရာ ဒွေဘော်ရောက်၊ အယောသဖြစ်သော ဒုတိယက္ခရာ ရှိနေရာ၌
ပဌမက္ခရာ ဒွေဘော်ရောက်ရသည်ဟု ဤသုတ်က သတ်မှတ်၏၊ ထို့ပြင် “ဝဂ္ဂေ”ဟု
ဆိုသောကြောင့် “အဝဂ်များ၌ အသဒိသဒွေဘော် မရောက်”ဟုလည်း သတ်မှတ်သည်။

မှတ်ချက်။ ။“နိယမတ္ထံ”ဟူသော စကားအရ “သညာ၊ အဓိကာရ၊ ပရိဘာသာ၊
ဝိမိ”သုတ် ၄ မျိုးအပြင် နိယမသုတ် တစ်မျိုးရှိကြောင်းကို သိပါ၊ သို့သော် သုတ် ၄
မျိုး၌ သွင်းလျှင် အသဒိသဒွေဘော် လာဖို့ရန် စီရင်သော ဝိမိသုတ်မျိုးပင် ဖြစ်၏၊
ဤသုတ်က အသဒိသဒွေဘော်ကို စီရင်သောကြောင့် “ရှေ့သုတ်သည် (ဂေါဗလီဗဒ္ဒ-
ပုညဉာဏသမ္ဘာရနည်းအားဖြင့်) သဒိသဒွေဘော် စီရင်သောသုတ်”ဟု သိသာပြန်သည်။

[ဆောင်] ဝဂ္ဂေယောသ၊ ဤသုတ်ကလျှင်၊ အသဒိသ၊ ဒွေဘော်ပြသဖြင့်၊
ပရဒွေတည့်၊ ရှေ့သုတ်၏ကား၊ သဒိသဒွေဘော၊ ယူစေသော၊
ဂေါဗလီဗဒ္ဒနည်း။

သရမ္မာ၊ ပေ၊ ဌာနေ။ ။ဤအဖွင့်၌ သုတ္တဝတ္တိ စသည်ကို ခွဲခြားပါ၊ ထို့ပြင်
“ဝဂ္ဂေ ဃောသာယောသာနံ၊ ပေ၊ ဝဂ္ဂေ တတိယပဌမက္ခရာ”ဟုရှိမှ သီဟိုဠ်မူနှင့်လည်း
ကောင်း၊ “ဝဂ္ဂေ ဃောသာယောသာနံ၊ ပေ၊ ဝဂ္ဂေ တတိယပဌမာ”ဟု ဝဂ္ဂေ ၂ ထပ်ပြသော

ဝင်၌၊ တတိယပဌမက္ခရာ-တတိယက္ခရာ ပဌမက္ခရာတို့သည်၊ ဒွိဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့် ဌာနာသန္နဝသေန-ဌာန်အားဖြင့် နီးစပ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့်၊ တဗ္ဗဂ္ဂေ-တိုဝင်၌၊ (“ဝဂ္ဂဂ္ဂဟဏေန”ရှိသည်ကား မကောင်း၊) တတိယပဌမာဝ-တတိယက္ခရာ ပဌမက္ခရာတို့သည်သာ၊ ဟောန္တိ-ဖြ၏ကုန်၏။ (၂၉) ။

စ-ဆက်ဦးအံ၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ သမ္ပတ္တေ-သဒိသဒ္ဓေဘော်ရောက်လုလတ်သော်၊ နိယမတ္တာ-သတ်မှတ်သောသုတ်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဇောသာ ဇောသဂ္ဂဟဏေန-ဇောသ အဇောသသဒ္ဓါဖြင့်၊ စတုတ္ထဒုတိယာဝ-စတုတ္ထဒုတိယ အက္ခရာတို့ကိုသာ၊ အဓိပ္ပေတာ-အလိုရှိအပ်ကုန်၏၊ ဣတရထာ-

နာသနှင့်လည်းကောင်း ညီမည်၊ ယခုစာတို့၌ “ဝဂ္ဂတတိယပဌမက္ခရာ”ဟု ပါ၍ပျက်ကို တွေ့ရ၏၊ ဤသို့ ဝဂ္ဂေ ၂ ထပ်ပြသဖြင့် သုတ်၌ပါသော “ဝဂ္ဂေ”ပုဒ်သည် ဇောသာ ဇောသာနံကိုလည်း ငဲ့၊ တတိယ ပဌမာကိုလည်း ငဲ့သောပုဒ်ဟု မှတ်ပါ၊ [ဝဂ္ဂေ တတိယပဌမာတိ အဂ္ဂတ္ထေဝိ (သုတ်၌ မဆိုအပ်သော်လည်း) ဝဂ္ဂေယေဝ တတိယပဌမာ ဟောန္တိတိ ဂဟေတဗ္ဗံ၊ ပုဗ္ဗေ ဝဂ္ဂေသဒ္ဓသေဝုဘာယာပေက္ခတ္တာ၊ နာသ။]

ဣတိ ဌာနာသန္န၊ ပေ၊ ဟောန္တိ။ ။ [မြန်မာမူ၌ “ဝဂ္ဂဂ္ဂဟဏေန”ဟု ရှိ၏၊ မကောင်း၊ သီဟိုဠ်မူ၌ “တဗ္ဗဂ္ဂေ”ဟု ရှိသည်၊] “ဝဂ္ဂေ ဇောသာဇောသာနံ တတိယ ပဌမာ”ဟု ဆိုရုံမျှဖြင့် “မည်သည့်ဝင်က ဇောသ အဇောသရှိလျှင် မည်သည့်ဝင်က တတိယ ပဌမဒ္ဓဘော်လာ”ဟု သေချာစွာမသိရသော်လည်း ဌာန်အားဖြင့် နီးစပ်သော အက္ခရာသာ ဒ္ဓဘော်ဖြစ်ထိုက်သောကြောင့် “ကဝင်၏ ဇောသ အဇောသ ရှိရာ၌ ထိုဝင်ထဲက တတိယ ပဌမက္ခရာသာ ဒ္ဓဘော်လာရမည်”စသည်ဖြင့် သိနိုင်သည်။

[ဆောင်] ဝဂ္ဂေဟုမျှ၊ သာမညပင်၊ ဆိုတုံလျှင်လည်း၊ အကြင်ဝင်က၊
ဇော-ဇောသရှိ၊ ထိုဝင်၏ပင်၊ တတိယ ပဌမာ၊ ဒ္ဓဘော်လာ၊
ဌာနာသန္နပေ။

တ္ထေ စ သမ္ပတ္တေ၊ ပေ၊ အဓိပ္ပေတာ။ ။ [“ဇောသာဇောသဝဂ္ဂဂ္ဂဟဏေန”ဟု မြန်မာမူ၌ ဝဂ္ဂသဒ္ဓါ ပိုနေ၏၊] ဤသုတ်မရှိလျှင် ပရ ဒ္ဓဘာဝေါ ဌာနေသုတ်ဖြင့် သဒိသဒ္ဓေဘော်ချည်း လာမည်စိုးသောကြောင့် ဤနိယမသုတ်ကို ဆိုခြင်းဖြစ်ရကား “ဝဂ္ဂေ ဇောသာဇောသာနံ”ဟု သုတ်၌ပါသော ဇောသ အဇောသသဒ္ဓါဖြင့် စတုတ္ထဒုတိယ အက္ခရာတို့ကိုသာ အလိုရှိအပ် (ယူအပ်) သည်-ဟူလို။

ဣတရထာ။ ။ “နိယမ”ဟူသည် ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာကဲ့သို့ ပြယုဂ်အားလျော်စွာ သတ်မှတ်ပေးခြင်းတည်း၊ တစ်ဝင် တစ်ဝင်၌ ဇောသအက္ခရာ ၃ လုံးစီ၊ အဇောသ အက္ခရာ ၂ လုံးစီ ရှိသောကြောင့်ဇောသာဇောသာနံအရ၌ ထိုအက္ခရာအားလုံးကိုယူလျှင်

ဤသို့မဟုတ်လျှင်၊ အနိဋ္ဌပ္ပသင်္ဂေါ-အလိုမရှိအပ်သောအနက်၏ ကပ်ငြိဖွယ်သည်။ သိယာ-ဖြစ်ရာ၏၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ ကတညူ၊ တန္နယော၊ တမ္မယောတိ အာဒိသု-ကတညူ။ ပေ၊ တမ္မယော အစရှိသည်တို့၌၊ ဝဂ္ဂပဉ္စမာနံ-ဝဂ်၏ ပဉ္စမက္ခရာတို့၏၊ ဟောသတ္ထေ-ဟောသအဖြစ်သည်။ သတိပိ-ဖြစ်ပါသော်လည်း၊ တတိယပ္ပသင်္ဂေါ-တတိယက္ခရာ ဒွေဘော်လာခြင်း၏ ကပ်ငြိဖွယ်သည်။ န ဟောတိ-မဖြစ်၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ဌာနာဓိကာရတော-ဌာနသဒ္ဓါ လိုက်လာခြင်း ကြောင့်၊ (တတိယပ္ပသင်္ဂေါ န ဟောတိ။)

အဘယ်အပြစ် ရှိရာသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိရကား “ဣတရထာ၊ ပေ၊ သိယာ” ပါဠိကို မိန့်သည်။ “ဟောသာယောသ”အရ စတုတ္ထနှင့် တတိယအက္ခရာသာမက၊ ရသမျှ ဟောသ အဟောသအားလုံးကို ယူလိုက်လျှင် မလိုအပ်သော အနက်(ပြယုဂ်)များ ကပ်ငြိပါဝင်ဖွယ်ရှိခြင်းဟူသောအပြစ် ရောက်သည်-ဟူလို။

ထင်ရှားစေအံ့-“ဝဂ္ဂေ ဟောသာယောသာနံ တိယပဌမာ”ဟု ဆိုသောကြောင့် ဒွေဘော်လာရမည့် အက္ခရာများသည် တတိယနှင့် ပဌမအက္ခရာများတည်း။ တတိယ-စတုတ္ထ-ပဉ္စမဟူသော ဟောသ ၃ လုံးတွင် တတိယက္ခရာကို ဟောသအရယူလျှင် သဒ္ဓါဒွေဘော်ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဆိုရကျိုး မရှိ၊ ဟောသအရ ပဉ္စမက္ခရာ (င-ဥ-ဏ-န-မ)ကို ယူပြန်လျှင်လည်း လာမည့်အက္ခရာက တတိယက္ခရာ ဖြစ်နေသောကြောင့် အလိုမရှိအပ်သော ပြယုဂ်ပုံစံတွေ ဖြစ်နေရာ၏၊ ထို့ကြောင့် ဟောသအရ ဟောသ ၃ လုံးကို မယူရဘဲ စတုတ္ထက္ခရာ တစ်လုံးကိုသာ ယူ၍ အဟောသအရ၌လည်း (အဟောသ ၂ လုံးတွင် ပဌမက္ခရာကို ယူလိုက်က လာမည့် ပဌမက္ခရာနှင့် သဒ္ဓါဒွေဘော် ဖြစ်နေသောကြောင့် မယူဘဲ) ဒုတိယက္ခရာတစ်လုံးကိုသာ ယူရသည်-ဟူလို၊ [သိမ့်၌ “အနိဋ္ဌပ္ပသင်္ဂါတော” မြန်မာမူ၌ “အနိဋ္ဌပ္ပသင်္ဂေါ သိယာ”ဟု မူကွဲသည်။ အနိဋ္ဌ-မလိုအပ်သော အနက်(ပြယုဂ်)၏+ပသင်္ဂံ-ကပ်ငြိ ပါဝင်နေခြင်း။]

တေန၊ ပေ၊ တတိယပ္ပသင်္ဂေါ န ဟောတိ။ ။တေန-ထိုသို့ အနိဋ္ဌပသင်္ဂံ ဖြစ်ဖွယ်ရှိ၍ ဟောသအရ၌ စတုတ္ထက္ခရာကိုသာ ယူရသောကြောင့် “ကတညူ”စသော ပြယုဂ်တို့၌ တတိယက္ခရာ ငြိကပ်ပါလာဖွယ် မရှိ၊ “တတိယက္ခရာ ဒွေဘော် မလာနိုင် ဖြီ” ဟူလို၊ [“ကတ+ဥ၊ တ+နယော၊ တ+မယော”တည်၍ ရှေ့သုတ်ဖြင့် သဒ္ဓါဒွေဘော်လာ။]

ဌာနာဓိကာရတော ဝါ။ ။ပဉ္စမက္ခရာ ရှိရာ၌ တတိယက္ခရာ ဒွေဘော်မလာနိုင် ခြင်း၏ အကြောင်းတစ်မျိုးကို ပြပြန်လိုသောကြောင့် “ဌာနာဓိကာရတော ဝါ”ဟုမိန့်၊ ပရ ဒွေဘာဝေါ ဌာနေသုတ်မှ ဌာနသဒ္ဓါ လိုက်လာ၏၊ ပဉ္စမက္ခရာလည်း တတိယက္ခရာ ဒွေဘော်လာဖို့ရာ ဌာနမဟုတ်၊ ထိုသို့ဌာနမဟုတ်သောကြောင့်လည်း ပဉ္စမက္ခရာ ရှိရာ၌ တတိယက္ခရာ ဒွေဘော်လာခြင်းကို ဌာနသဒ္ဓါဖြင့် တားမြစ်ပြီးဖြစ်ရကား တတိယက္ခရာဒွေဘော်၏ ကပ်ငြိဖွယ် (လာဖွယ်) မရှိနိုင်-ဟူလို။

ဃရာဒီသု-ဃရအစရှိကုန်သော၊ ပဉ္စဒုနိအာဒိပရစတုတ္ထေသု-ပ, ဥ, ဒု, နိ အစရှိသည်တို့မှ နောက်ဖြစ်သော စတုတ္ထကွရာတို့၌၊ တာဝ-ဒုတိယကွရာမှ ရှေးဦးစွာ၊ (ယထာ-ကား၊) ပ+ဃရတိ-ဟုတည်း၊ ပဋ္ဌရတိ-ပြီး၏၊ ဧဝံ-တူ၊ ဥဋ္ဌရတိ၊ ဒုဋ္ဌေါသော၊ နိဋ္ဌေါသော၊ ဥဋ္ဌါဋ္ဌေတိ-ဥဋ္ဌရတိ၊ ပေ၊ ဥဋ္ဌါဋ္ဌေတိ-ပြီး၏၊ ဒေသဝ စဇ္ဈာနပ္ပလောပေ၊ ဥဇ္ဈာယတိ-ဒေသဝ စဇ္ဈာနပ္ပလောပေ၊ ပြီး၏၊ ဝိဒ္ဓံသေတိ၊ ပေ၊ နိဒ္ဓါတော-ဝိဒ္ဓံသေတိ၊ ပေ၊ ပြီး၏၊ ဝိဗ္ဗန္တောပေ၊ နိဗ္ဗယံ-ပြီး၏။

ဃရာဒီသု၊ ပေ၊ ပရ စတုတ္ထေသု။ ။ ယောသ အယောသ ၂ ပါးတို့တွင် ယောသ ဖြစ်သော စတုတ္ထကွရာဋ္ဌာနကို ရှေးဦးစွာပြလို၍ “ဃရာဒီသု” စသည်မိန့်၊ ထိုစတုတ္ထကွရာ များလည်း “ပ-ဥ-ဒု-နိ ဥပသာရစသည်တို့မှ နောက်ဖြစ်သော စတုတ္ထကွရာများသာ ဒွေဘော်လာရာဋ္ဌာန ဖြစ်သည်” ဟု သိစေလို၍ “ပဉ္စဒု၊ ပေ၊ စတုတ္ထေသု” ဟု မိန့်သည်။ [“ပဒစတုတ္ထေသု” ဟု ပါဠိပျက်တတ်၏၊] ရုပ်တွက်မှာ ထင်ရှားပြီ၊ ပဋ္ဌရတိမှ နိဋ္ဌေါသောတိုင်အောင် “ပ-ဥ-ဒု-နိ” အစဉ်အတိုင်းပုံစံတည်း၊ ထို့နောက် ဃုသဓာတ်ဖြင့် “ဥဋ္ဌေါသေတိ” ဟု မြန်မာမူရှိ၏၊ ဃုသဓာတ်ချင်းတူလျှင် ဥ-ဒု အစဉ်ကျအောင် ဒုဋ္ဌေါသော၏ရှေ့က ထားသင့်၏၊ ဃုသဓာတ်မဟုတ်၊ ဃဋ္ဌဓာတ်ဖြစ်၍သာ နောက်မှာ ရောက်နေသည်၊ သို့ဖြစ်၍ “ဥဋ္ဌါဋ္ဌေတိ” ဟုရှိသော သီဟိုဠ်မူသာ ကောင်းသည်။ ထို ပုံစံများတွင် ဒုဋ္ဌေါသော နိဋ္ဌေါသော ဥဋ္ဌါဋ္ဌေတိတို့သည် (ဃအက္ခရာ အစချင်း တူကြသောကြောင့်) “ဃရာဒီ”၌ အာဒိအရ ပုံစံများတည်းဟု မှတ်ပါ။

စဇ္ဈာနစသည်။ ။ “ဃရဈေခံသု ဘမာဒီနံ” ဟူသော ခေါင်းစဉ်တွင် အဃအရကို ပြပြီး၍ “ဈေ”အရကို ပြလိုသောကြောင့် “ဒေသဝ စဇ္ဈာနပ္ပလော” စသည် မိန့်၊ “စဇ္ဈာန=စ+ဈာန” သာ လိုရင်းတည်း၊ ဒေသဝကိုလည်း “ဒေသ+ဝေ” ဟုလည်းကောင်း၊ ဈာနပ္ပလောကိုလည်း “ဈာန+ပလော” ဟုလည်းကောင်းတည်၍ တွက်လေဦး၊ “ပဋ္ဌမ+ဈာနံ၊ ပေ၊ ဥ+ဈာယတိ” ဟု စ ဖြုတ်၍ ရုပ်တည်ပါ၊ ထို့နောက် “အဘိဝဇော၊ အဘိဝုဇော” ဟု မြန်မာမူရှိသည်ကား ဈေဓာတ်နှင့် ဈချင်းလည်း မတူ၊ ညော ပကာရေ သုတ်၌ ဝမဓာတ်ကို ဆိုလတ်ဖြစ်၍ ဒွေဘော်လည်း မလို၊ ပါဠိပိုသာ။

ဝိဒ္ဓံသေတိ စသည်။ ။ ဈေဓာတ်ကို ပြပြီး၍ ခံသုဓာတ်ကို ပြလိုသောကြောင့် “ဝိဒ္ဓံသေတိ” ဟု မိန့်၊ “ဝိ+ဝံသေတိ” ဟုတည်း၊ ထို့နောက် “ဥဒ္ဓံဂတော” ဟု ရှိပြန် သည်ကား ဥသည် ဥပသာရမဟုတ်၍ “ဥ+ဝံဂတော” ဟု မတည်နိုင်ရကား ပါဠိပျက် တည်း၊ “ဥဒ္ဓံသိတော” ဟု ခံသုဓာတ်ဖြင့် ရှိသော သီဟိုဠ်မူသာ ကောင်း၏၊ ထို့နောက် “ဥဒ္ဓါရော၊ ပေ၊ နိဒ္ဓါတော” တို့ကား ဓချင်းတူ၍ ခံသု၌ အာဒိအရ ပုံစံများတည်း။

ဝိဗ္ဗန္တောစသည်။ ။ ဘမု၏ ပုံစံကို ပြလို၍ “ဝိဗ္ဗန္တော” ဟု မိန့်၊ ထို့နောက် “ဥဗ္ဗန္တော” ဟူသော မြန်မာမူကား ပါဠိရှိခဲ၏၊ သီမု၌ “ဥဗ္ဗတော-နုတ်အပ်ပြီ” ဟု ရှိ၏၊ နိဗ္ဗယံတိုင်အောင် (ဘချင်းတူသော) ဘမာဒီ၌ အာဒိအရ ပုံစံများတည်း၊ [ဤဘမာဒီမှ အာဒိကို “ဃရာဒီ၊ ခံသု အာဒိ” ဟု ရှေ့သို့လည်း ယှဉ်ပါစေ။]

တဗ္ဗာဝေါ၊ ပေ၊ သဗ္ဗတော-တဗ္ဗာဝေါ၊ ပေ၊ သဗ္ဗတောပြီး၏။ မဟဒ္ဒနော၊ မဟတ္တယံ-မဟဒ္ဒနော၊ မဟတ္တယံ ပြီး၏။ ယဝတံ-ယအက္ခရာရှိသော ဗျည်းတို့၏။ အာဒေသာဒိသု-အာဒေသ အစရှိသည်တို့၌၊ [အာဒိဖြင့် တဿ စဝဂ္ဂသုတ်၏ အာဒေသကို ယူ၊] (ယထာ-ကား၊) ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ပေ၊ ဗုဒ္ဓိတဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓိတံ-ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ပေ၊ ဗုဒ္ဓိတံ ဟူသည်တည်း၊ ဌာနေတိ-သည်၊ ကံ-နည်း၊ သီလဝန္တဿ+ဈာယိနော၊ ပေ၊ နိ+ဓာနံ၊ မဟာ+ဓနံ-သီလဝန္တဿ၊ ပေ၊ မဟာဓနံ တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

ရဿကာရတော-မှ၊ ပရံ-နောက်၌၊ [နောက်၌ “အာကာရတော” ဟု လာမည်ဖြစ်၍ “ရဿတော ပရံ” ဟု ရှိလျှင်ကောင်း၏၊] ဝဂ္ဂဒုတိယေသု-ဝဂ်၏ ဒုတိယက္ခရာတို့၌၊ (ယထာ-ကား၊) ပဉ္စ+ဓန္ဓာ-ဟုတည်း၊ ပဉ္စက္ခန္ဓာ-ပြီး၏။

တ-စတု စသည်နောက်။ ။တ-စတု-ဆနှင့် သန္တသဒ္ဓါ၏ အာဒေသဖြစ်သော သအက္ခရာမှနောက်၌ (သဒိသဒ္ဓေဘော်ကိုသာ ရှေ့၌ပြုခဲ့ရသောကြောင့်) ယခုအခါ အသဒိသဒ္ဓေဘော်ကို ပြလိုရကား “တဗ္ဗာဝေါ၊ စတုဒ္ဓါ၊ စတုဒ္ဓိ၊ ဓာဒ္ဓါ၊ သဒ္ဓဗ္ဗော၊ သဗ္ဗတော” ဟု မိန့်၊ ၁-၂ ပုံစံများကို သိဟိဋ်မှ၌သာ ရှေ့ရသည်။ စတုဒ္ဓိနောက်၌ “သဒ္ဓေါ” ဟု ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်၊ သဒ္ဓေါ၌ သန္တ၏ သမ္ပေတံ၊ သံပုဗ္ဗ ဓာဓာတ်ဖြင့် ပြီးသောပုဒ်တည်း။ ထို့ကြောင့် စတု-ဆ အစဉ်ကျအောင် “ဆဒ္ဓါ” ဟု သိမူအတိုင်းသာ ပါဠိမှန်ဟု မှတ်ပါ။ “တ+ဘာဝေါ၊ ပေ၊ သ+ဘူတော” ဟုတည်း။ ထို့နောက် “မဟဒ္ဒနော၊ မဟတ္တယံ” တို့ကား အာနောင် ခံသုအာဒိ ဘမုအာဒိတို့၏ အာဒိပုံစံတည်း။ “မဟာ+ဇနော၊ မဟာ+ဘယံ” တည်း၊ ဒွေဘော်လာပြီးမှ ရသံသုတ်ဖြင့် ရဿပြု။

ယဝတံ၊ ပေ၊ ဗုဒ္ဓိတံ။ ။ယဝတံ တလနစသေ သုတ်ဖြင့် စီရင်ပြီးနောက် အသဒိသဒ္ဓေဘော် ရောက်ပုံကို ပြလို၍ “ယဝတံ” စသည်မိန့်၊ ဗောဓိ+အင်္ဂါတည်း။ ဣဝဏ္ဏော ယံ နဝါဖြင့် ဣကို ယ၊ ဈကို ဈ၊ ဇိလာ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂါဖြစ်၏။ ထို့နောက် အာသဗ္ဗံဟု မြန်မာမူရှိ၏၊ မကောင်း၊ တဒ္ဓိတံ-ဇာတာဒိနသုတ်၌ လာလတ်အတိုင်း “သဗ္ဗံ” ဟု သိဟိဋ်မူရှိ၏။ “သဘာယံ+သာဓု” ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၍ သာဓုအနက်၌ ယ(ဏျ)သက်၊ သဘာ+ယ၊ အဝဏ္ဏော ယေဖြင့် အာဇျေ(သဘျ)၊ ယဝတံဖြင့် ဘျကို ဘပြ၊ ဗဒ္ဓေဘော် လာ၊ ထို့နောက် ဗုဒ္ဓိတဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓိတံဟု ရှိ၏။ တဿ စဝဂ္ဂဖြင့် ဓနင့်ယကို ဈပြုပြီးနောက် ဒေဒေဘော်လာ၊ ဤ၌လည်း “ဗုဒ္ဓိတံ ဗုဒ္ဓိတဗ္ဗံ” ဟု ရှေ့နောက်ရှိလျှင် သာ၍ကောင်းမည်။

ဌာနေတိ ကံ။ ။ဃရဈေခံသု ဘမာဒိနံအတွက် ပြအပ်သော “ဌာနေ” တည်း။ ဈေဓာတ် စသည်ပင် ဖြစ်သော်လည်း ဒေဘော်လာသင့်ရာဌာန မဟုတ်သောကြောင့် “သီလဝန္တဿ+ဈာယိနော၊ ယေ+ဈာနပ္ပသုတာ၊ နိ+ဒ္ဓါနံ၊ မဟာ+ဒ္ဓနံ” ဟု မရှိရ၊ [သိဟိဋ်မှ၌ “နိဓာနံ-မြှုပ်နှံခြင်း” ဟု ရှိ၏။ “နိ+ဓာနံ” ဟု မြန်မာမူရှိသည်ကား မကောင်း၊ “နိ+ဓနံ” ရှိရိုးမှန်လျှင် “နိဒ္ဓနံ” ဟု မဖြစ်နိုင်စရာအကြောင်း မရှိ။]

ဧဝံ-ဤအတူ၊ ရူပက္ခန္ဓော၊ ပေ၊ အာယုက္ခယော-ဟု ဖြစ်၏။ သေတ+ဆတ္တံ-ဟု တည်၊ သေတစ္ဆတ္တံ-ပြီး၏။ ဧဝံ-ဤအတူ၊ သဗ္ဗစ္ဆန္တံ၊ ပေ၊ သမုစ္ဆေဒေါ-ဟု ဖြစ်၏။ တတြ+ဌိတော-ဟု တည်၊ တတြဌိတော-ပြီး၏။ ဧဝံ-တူ၊ ထလဋ္ဌံ၊ ပေ၊ မဓပျါဏိတံ-ဟု ဖြစ်၏။

အာကာရတော-အာ အက္ခရာမှ နောက်၌၊ အာ+ခါတော-ဟု တည်၊ အာက္ခာတော-ဟု ပြီး၏။ ဧဝံ-တူ၊ တဏှာက္ခယော၊ ပေ၊ သညာက္ခန္ဓော-ဟု ဖြစ်၏။ အာ+ဆာဒတိ-ဟု တည်၊ အာစ္ဆာဒယတိ-ဟု ဖြစ်၏။ ဧဝံ-တူ၊ အာစ္ဆန္ဒတိ၊ ပေ၊ အာပေါဋေတိ-ဟု ဖြစ်၏။

ရသာကာရတော၊ ပေ၊ မဓပျာဏိတံ။ ။ [စတုတ္ထက္ခရာ ဌာနကို ပြပြီး၍ ဒုတိယက္ခရာ ဌာနကို ပြလိုသောကြောင့် ဤစကားကို ဆိုသည်။] ဝဂ်အစဉ်အတိုင်း အယောသပုံစံများတည်း။ အာယုက္ခယောအထိ ကဝဂ်များကို ပြပြီး၍ စဝဂ်ကို ပြလိုရကား ရုပ်တည်ပုံနှင့်တကွ “သေတ+ဆတ္တံ” စသည်ကို မိန့်သည်။ “သဗ္ဗစ္ဆန္တံ” ဟု တွေ့ရ၏။ “သဗ္ဗ+စ္ဆန္တံ” ဟူသော သီဟိုဠ်မူသာ သဟသေယျသိက္ခာပုဒ် စသည်၌ တွေ့ရသည်။ သမုစ္ဆေဒေါ အထိ စဝဂ်များတည်း။ ဇမ္ဗုစ္ဆာယာ၌ “ဇမ္ဗု+ဆာယာ” တည်၊ က္ခစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံ သုတ်ဖြင့် သမာသ်အလယ် ရသေ့ပြုပြီးမှ (စိ)ဒွေဘော်လာ။

ဋ၊ တ၊ ပ ဝဂ်ပုံစံများ။ ။ ဋဝဂ်ပုံစံကို ပြလို၍ “တတြ+ဌိတော” စသည်မိန့်။ “သပ္ပဋ္ဌာနော” ကား သဒိသ (ပ) ဒွေဘော်နှင့် ရောနေ၍ မသန့်ရှင်း။ “ပဋ္ဌာနော” သာ ပြလိုရင်းဟု ဆိုလျှင်လည်း ဥ နောက်ပြုပြီးမှ (အ) နောက် ပြပြန်သဖြင့် သာ၍မကောင်း။ သီဟိုဠ်မူ၌လည်းမရှိ၊ ထိုနေရာ၌ (တ)အတွက် “သပ္ပတ္တာမေန(သပ္ပ+တာမေန) အလုံးစုံသော အားအစွမ်းဖြင့်” ဟု ရှိ၏။ သက္ကတ၌ “ဣာမ” ဟု ရှိသောကြောင့် သ၏အစား (တ) လာသည်။ ကုတ္တအထိ (တ)ဝဂ် ပုံစံများတည်း။ ထို့နောက် ပဝဂ်ကို ပြလို၍ “ပပေါဋေတိ” စသည်မိန့်။ “အနိပ္ပလံ” ရုပ်၌ သီဟိုဠ်မူဝယ် “နိပ္ပလံ” ဟုသာ ရှိသည်။

အာကာရတော။ ။ ရသေ့ ၃ လုံးနောင် ပဋ္ဌမက္ခရာလာပုံကို ပြပြီး၍ အာဒိယနောင် လာပုံကို ပြပြန်လိုသောကြောင့် “အာကာရတော” ဟု မိန့်။ “အာက္ခာတော၊ တဏှာက္ခယော” စသော မြန်မာမူ၌ အာကို ရသေ့ပြု၍ “အက္ခာတော” စသည်ဖြင့် သီဟိုဠ်မူ၌ ရှိ၏။ ရသေ့သုတ်၌ “တဏှက္ခယော” ဟု ပြခဲ့သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဒိသံသုတ်လာ “သ္မာက္ခာတော” ဝယ် “သု+အက္ခာတော” ဟု ပုဒ်ဖြတ်ခိုက်၌ (အ) ကို ဒိသမပြုရသေးကြောင်း ထင်ရှားသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အပေါ်တေဋီတိုင်အောင် အာကို ရသေ့ပြုထားသော ပုံစံဖြစ်မှသာ ရှေ့နောက်ညီသည်။ ရုပ်တည်သောအခါ၌မူ “တဏှာ+ခယော၊ အာဏာ+ခေတ္တံ၊ သညာ+ခန္ဓော၊ အာ+ဆာဒယတိ၊ အာ+ဆိန္ဒတိ၊ နာဝါ+ဋ္ဌံ၊ အာ+ထရတိ၊ အာ+ပေါဋေတိ” ဟု တည်၊ ဒွေဘော်လာပြီးနောက်၊ အာ ဒိသများကို ရသေ့ပြု။

သရမ္မာတိ ကိံ၊ သင်္ခါရော၊ ပေ၊ တပ္ပလံ-တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏။...ဌာနေတိ ကိံ၊ ပူဝ+ ခဇ္ဇကံ၊ ပေ၊ တထာ+ဋ္ဌိတံ၊ က+ထံ၊ ကမ္မ+ဖလံ- တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

နိ+ကမတိ၊ပေ၊ နိ+တရဏံ ဣတိ-ဟူကုန်သော၊ အတြ-တို့၌၊ ဒေါဿေစာ တိ ဧတ္ထ-ဒေါဿေစဟူသောဤသုတ်၌၊ စဂ္ဂဟဏဿ-စသဒ္ဓါ၏၊ ဗဟုလတ္ထတ္တာ- များသောအနက် ရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ တေန စဂ္ဂဟဏေန-ထိုစသဒ္ဓါဖြင့်၊ ယထာ ပယောဂံ-ပြယုဂ်အားလျော်စွာ၊ ဗဟုစာ-များသောအပြားအားဖြင့်၊ အာဒေသော-အာဒေသသည်၊ သိယာ-ဖြစ်ရာ၏၊ ယထာ-ဥဒါဟရဏ်ကား၊

သရမ္မာတိ ကိံ။ ။“သံ+ခါရော”တည်၊ ဝဂ်၏ ဒုတိယအက္ခရာဖြစ်သော်လည်း သရနောက် မဟုတ်သောကြောင့် (က)ဒွေဘော်မလာရ၊ တံ+ခဏေ၊ သံ+ဆန္တံ၊ တံ+ ဌာနံ တည်၊ “သန္တတော”၌ “သန္တတော”ဟု သိဟိုဠ်မူ ရှိ၏။ “အဘိတ္ထတော”ဟု သရနောက်၌ ထုဓာတ်ဖြင့် ဒွေဘော်ရောက်ပုံကို ပြခဲ့ပြီးလျှင် ဤ“ထု”ဓာတ်သည်ပင် ဗျည်းနောက်ဖြစ်က ဒွေဘော်မရောက်ဟု သိစေဖို့ရန် “သန္တတော-ကောင်းစွာချီးမွမ်း အပ်၏”ဟူသော ပါဠိသာ ကောင်း၏။ ထို့နောက် “တပ္ပလံ”ဟု ရှိ၏၊ မကောင်း၊ “တပ္ပလံ=ထိုအကျိုး”ဟု ရှိမှ “တ+ဖလံ”ပုဒ်ဖြတ်၍ ဗျည်းနောက် ဖြစ်သောကြောင့် ဒွေဘော် မရောက်ရဟု ဆိုခွင့်ရှိသည်။

ဌာနေတိ ကိံ။ ။ခဇ္ဇကံ စသည်၌ ဝဂ်ဒုတိယက္ခရာ ဖြစ်သော်လည်း ဒွေဘော်လာ သင့်ရာ ဌာနမဟုတ်သောကြောင့် “ပူဝ+ကုဇ္ဇကံ၊ တဿ+စ္စဝိယာဒိနိ”ဟု မရှိရ၊ ထို့နောက် “ယထာ+စိဒံ” ရှိ၏။ “ယထာစိဒံ”ဟု သဒိသဒွေဘော်ကို တားမြစ်ရာ ရောက်သောကြောင့် မကောင်း၊ “ယထာ ဋ္ဌိတံ၊ ကထံ၊ ကမ္မဖလံ”ဟု ဝဂ်၅ပါးစုံအောင် ပုံစံ ၅ ခုပြသော သိဟိုဠ်မူသာ ကောင်းသည်။ ဒွေဘော်ဌာန မဖြစ်သင့်သောကြောင့် “ယထာ+ဋ္ဌိတံ၊ ကတ္ထံ ကမ္မဖလံ” မဖြစ်ရ။

နိကမတိ၊ ပေ၊ အာဒေသော သိယာ။ ။“နိ+ကမတိ၊ ပေ၊ နိ+တရဏံ”တို့ကား ရုပ်တည်ပုံစံတည်း၊ ထိုရုပ်များကို “ဒေါဿေ စ”သုတ်၌ စဖြင့် စီရင်ဖို့ရာ သီးခြားပြသည်၊ ဒေါဿေ စသုတ်၌ စသဒ္ဓါသည် တိုက်ရိုက်မဆိုအပ်သော အနက်များကို ဆည်းယူခြင်း အဝုတ္တသမုစ္ဆည်းအနက် ရှိ၏။ ထိုသို့ ဆည်းယူရာ၌ အခြားသုတ်ကဲ့သို့ တစ်နက် ၂ နက်ကိုသာ ဆည်းသည်မဟုတ်၊ ကကို ခပြုခြင်း၊ ပကို ဖပြုခြင်း၊ ဝကို ဗပြုခြင်း စသောအားဖြင့် ဆည်းအပ်သောအနက်တွေ များစွာရှိသည်ကို ရည်ရွယ်၍ “ဗဟုလတ္ထတ္တာ- များသောအနက် ရှိသည်၏အဖြစ်”ဟု ဆိုသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤ ရူပသိဒ္ဓိဆိုပုံကို ထောက်လျှင် ရူပသိဒ္ဓိဆရာ လက်ထက်လောက်က “ဇ္ဇော တဿ”စသော ဝိသုကရဏယောဂ ဝိဘာဂသုတ်ကလေးများ မရှိသေးဟု သိသာ၏။ ဘာကြောင့်နည်း၊... ထို သုတ်ကလေးများဖြင့် စီရင်ဖို့ရန် မပြတ် စသဒ္ဓါဖြင့် အာဒေသများစွာကို ပြသောကြောင့်တည်း။

နိဥပသဂ္ဂတော-နိဥပသာရမ္ပ နောက်၌၊ ကမုပဒစိစရတရာနံ-ကမု၊ ပဒ၊ စိ၊ စရ၊ တရဓာတ်တို့၏၊ ပဋ္ဌမဿ-ပဋ္ဌမက္ခရာ၏၊ ဝဂ္ဂဒုတိယော-ဝဂ်၏ ဒုတိယက္ခရာ အပြုသည်၊ (ဟောတိ)၊ ဣမိနာ-ဤ ဝဂ္ဂေ ယောသာယောသာနံသုတ်ဖြင့်၊ ဒွိတ္ထံ-ဒွေဘော်သည်၊ (ဟောတိ)၊ နိက္ခမတိ၊ ပေ၊ နိတ္ထရဏံ-ပြီး၏။

တထာ-ထိုမှတပါး၊ ကုဝ ဒိဝ သိဝ ဝဇာဒီနံ-ကုဝ၊ ဒိဝ၊ သိဝ၊ ဝဇ၊ အစရှိသည်တို့၏၊ ဒွရူပဿ-ဒွိရုပ်ဖြစ်သော၊ ဝဿ-ဝ၏၊ ဗော-ဗ အပြုသည်၊ (ဟောတိ)၊ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ ဝကာရဒ္ဒယဿ-ဝ၂လုံးအပေါင်း၏၊ ဗကာရဒ္ဒယံ-ဗ၂လုံး အပြုသည်၊ (ဟောတိ)၊ ယထာ-ကား၊ ကုဗ္ဗတော-ကုဗ္ဗတော ဟူသည်တည်း၊ [“ကုဝတော=ကုဗ္ဗတော”ဟု တည်ရုပ်၊ ပြီးရုပ် ၂မျိုးရှိလျှင် ကောင်း၏၊] ဧဝံ-တူ၊ ကုဗ္ဗာနော၊ ကုဗ္ဗန္တိ-ကဗ္ဗာနော၊ ကုဗ္ဗန္တိဖြစ်၏။

နိ ဥပသဂ္ဂ၊ ပေ၊ ဒုတိယော၊ ဒွိတ္ထံ။ ။နိ ဥပသာရနောင် ကမုဓာတ်၏ ပဋ္ဌမက္ခရာ (က)ကို ဒေါဓဿ စဉ် စသဒ္ဓါဖြင့် ဒုတိယက္ခရာ (ခ)ပြု၊ ထိုနောက်မှ ဝဂ္ဂေ ယောသာ ယောသာနံ စသောသုတ်ဖြင့် က ဒွေဘော်လာ၊ နိက္ခမတိ ပြီး၏၊ [ဝဂ္ဂေ ယောသာ ယောသာနံသုတ်ကိုပင်ဆိုသော အရာဖြစ်၍ “ဣမိနာ”အရ “ဝဂ္ဂေ ယောသာယောသာနံ” ကို စွဲရသည်၊] နိပ္ပတ္တိ (နိပ္ပဗ္ဗ ပဒဓာတ်၏ပုံစံ)၊ နိစ္ဆယော (နိ+စိဓာတ်၏ပုံစံ)၊ နိစ္ဆရတိ (နိ+စရဓာတ်၏ပုံစံ)၊ နိတ္ထရဏံ (နိ+တရဓာတ်၏ပုံစံ)ဟု အစဉ်အတိုင်း သိပါ၊ ရုပ်တွက်သောအခါ၌မူ ဓာတ်ရင်းကိုလိုက်၍ မတည်ဘဲ အလွယ်တကူ “နိ+ ကမတိ” စသည် တည်၍ တွက်ပါ။

တထာ. ဗောဝဿ၊ ပေ၊ ဥဒယဗ္ဗယံ။ ။ [ကုဝ ဒိဝ သိဝ ဝဇာဒီနံ၌ သိဟိုဠ်အတိုင်း “ကုဝါဒိ ဒိဝါဒိ ဝဇာဒီနံ”ရှိလျှင် ဋီကာနှင့်ညီ၏၊ ဒိဝါဒိအရ သိဝကိုယူ၊] ဒေါဓဿ စဉ် စသဒ္ဓါက များသောအနက်ရှိသောကြောင့် ကုဝ အစရှိသည်တို့၏ ဒွိရူပ (ဒွိ-၂ခု+ ရူပ-ရုပ်၊ ဝါ-၂ခုတွဲသံယုဂ်)ဖြစ်သော ဝ၂လုံးကို ဗ၂လုံးပြု၊ ဤစကားအရ ဝ ဒွေဘော်ပြုပြီးမှ ဝ၂လုံးကို ဗ၂လုံးပြုရသည်ဟု မှတ်ပါ၊ သို့သော် “ဗျာကာသိ”စသော အချို့အရာ၌ကား ဝ တစ်လုံးကိုလည်း ဗ တစ်လုံးပြုသေး၏။

ကုဗ္ဗတော။ ။ “ဣဝတော”တည်၊ ဝ ဒွေဘော်လာ၊ ဒေါဓဿ စဉ် စဖြင့် ဝ၂လုံးကို ဗ၂လုံးပြု၊ [သ ဝိဘတ်ဆုံးသော ဂစ္ဆန္တာဒိဂိုဏ်းရုပ်တည်း၊ ကစ္ဆည်းကျမ်းမှာပင် “ကုဗ္ဗတော”ပါနေ၍ ရူပသိဒ္ဓိ ထုတ်ဟန်တူသည်၊ “ယထာ-ကုဝန္တော=ကုဗ္ဗန္တော” ရှိလျှင် သာ၍ကောင်းရာ၏၊] ထို့နောက် “ကုဗ္ဗမာနော”ဟု ရှိ၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ “ကုဗ္ဗမာနော” ရုပ်မရှိ၊ ယဝကာရာစသုတ်၌ ဥကို ဝပြုရာဝယ် သရနောင်းမှပြု၏၊ မာနပစ္စည်းရှိလျှင် မာ၌ (မ)ဗျည်း ဖြစ်နေ၏၊ ဘူဝါဒိဂိုဏ်း မဟုတ်-တနာဒိဂိုဏ်းဖြစ်၍ အ ပစ္စည်းလည်း မသက်နိုင်၊ ထိုကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိအလို ဗျည်းနောင်းလျက်ရှိသော “ကုဗ္ဗတိ၊ ကုဗ္ဗမာနော” ရုပ်မျိုးမရှိ၊ သေသေ သန္တုမာနာနာသုတ်ဖြင့် အာနပစ္စည်း သက်၍ “ကုဗ္ဗာနော” ရုပ်သာ ရှိသည်၊ ဝ၂လုံးဖြင့်ချည်း တည်၍ တွက်၊ ကုဗ္ဗန္တိလည်း နည်းတူ။

သဗ္ဗာဏတ္ထိယာဒေသဿ-ဓာတွန်နှင့် တကွဖြစ်သော ယ၏ အာဒေသ၏၊ ဒွိတ္တံ-သည်၊ (ဟောတိ)၊ [သိ၌ “ဒွိတ္တေ-ဒွေဘောပြုအပ်ပြီးသော်၊”] ဒွိဂ္ဂတိ-ဒွိဂ္ဂတိ ဟုတည်း၊ ဒိဗ္ဗတိ-ဟုပြီး၏၊ ဧဝံ-တူ၊ ဒိဗ္ဗန္တော သိဗ္ဗတိ သိဗ္ဗန္တော-ဟုဖြစ်၏၊ ပဂ္ဂတေ-ဟုတည်း၊ ပဗ္ဗတေ-ဟုပြီး၏၊ ပဗ္ဗန္တော-ဟုဖြစ်၏၊ နိဂ္ဂါနံ-ဟုတည်း၊ နိဗ္ဗာနံ-ဟုပြီး၏၊ နိဗ္ဗတော၊ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ ဥဒယဗ္ဗယံ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

ပရိတရုဏာဒိနံ-ပရိတရုဏ အစရှိသည်တို့၏၊ ကွစိ-၌၊ ရဿ-ရ၏၊ လောလ အပြုသည်၊ (ဟောတိ)၊ ပရိ+ပန္နော-ပရိ+ပန္နော ဟု တည်း၊ ပလိပန္နော-ပြီး၏၊ ဧဝံ-တူ၊ ပလိဗောဓော ပေ၊ သုခုမာလော-ဟု ဖြစ်၏။...ဒုက္ကတာဒိနံ-ဒုက္ကတအစရှိသည်တို့၏၊ [သိ၌ “ကတာဒိနံ” ဟု ရှိ၏၊] ကွစိ-၌၊ တဿ-တ၏၊ ဣ-ဋအပြုသည်၊ (ဟောတိ)၊ ယထာ-ကား၊ ဒုက္ကတံ-ဒုက္ကတံဟုတည်း၊ ဒုက္ကဋ်-

သဟ ဓာတွန္တ၊ ပေ ဒွိတ္တံ။ ။ဒိဗ္ဗတိစသည်၌ ဒိဂ္ဂဓာတ် ဒိဝါဒိ ယပစ္စည်း တိဝိဘတ်တည်း၊ တထာ ကတ္တရိစသုတ်ဖြင့် ဓာတွန်နှင့်တကွ ယကို ဝပြု၊ ဤသို့ပြုရသော ဝကို “သဟဓာတွန္တ ယာဒေသ-ဓာတွန်နှင့်တကွဖြစ်သော ယပစ္စည်း၏ အာဒေသ” ဟုဆိုသည်၊ ထိုအာဒေသ(ဝ)ကိုမှ ဒွေဘောပြု၊ ဝ၂ လုံးကို ဗျ လုံးပြု၍ ဒဗ္ဗတိ ပြီးရသည်၊ “သဟဓာတွန္တ ယာဒေသဿ ဒွိတ္တံ” ဟု ဒွေဘောပြုပြီးသားအနေကို ပြသောကြောင့် ရုပ်တည်ပုံကို ပြသမျှ၌ ဝ၂ လုံးချည်း ပါ၌ရှိပါစေ၊ ဒိဗ္ဗတိ စသည်ကား ဒိဝ၏ပုံစံ၊ သိဗ္ဗတိ စသည်ကား သိဝ၏ပုံစံ၊ ပဗ္ဗတေစသည်ကား ဝဇ၏ပုံစံ၊ နိဗ္ဗာနံစသည်ကား ဝဇာဒိနံ၌ အာဒိ၏ ပုံစံများတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဒိဝအတွက် ရုပ်တည်ပုံ၊ သိဝအတွက် ရုပ်တည်ပုံ စသည်ဖြင့် ရှု- စာကိုယ်၌ ထပ်ကာထပ်ကာ ပြနေသည်။]

လောရဿ၊ ပေ၊ တရုဏာဒိနံ။ ။[“ပရိယာပန္နောဒိ တရုဏာဒိနံ ကွစိ-ပရိယာပန္နော ပလိယာပန္နော” ဟု မြန်မာမူရှိ၏၊ တို့တွင် “ပရိယာပန္နော” မှ “ပလိယာပန္နော” ဟု ဖြစ်သောပြယုဂ်မရှိ၊ “ပရိယာပန္နော-အကျုံးဝင်၏” ဟုချည်းသာရှိရကား မြန်မာမူ မကောင်း၊ သိမ့်၌ “ပရိတရုဏာဒိနံ ကွစိ၊ ပရိပန္နော၊ ပလိပန္နော” ဟု ရှိ၏၊ ပါဠိ၌လည်း (နာသိကဂ္ဂပလိပန္နော-နာခေါင်းဖျားတိုင်အောင် နစ်မြုပ်သော) စသည်ဖြင့် ရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် သိမ့်ကောင်း၏၊] ပလိဗောဓော စသည်ကား “ပရိဗောဓော” စသည်ဖြင့် တည်း၊ ရကို လပြုဟုချည် ဆို၊ [သိမ့်၌ ပလိဗောဓောနောင် “ပလ္လင်္ဂ” ဟု လည်း ရှိသေး၏၊ “ပရိ+အင်္ဂ” တည်၊ ရကို လပြု၊ ဣကို ယပြု၊ ယဝတံသုတ်ဖြင့် လျကို လပြု၊ လဒွေဘောလာပြီး၏၊ “ပရိယကေ ရာဇာသေတိ” ၌ ပရိယကံကား ရကို လမပြုဘဲ ယလာ၍ပြီးသောရုပ်တည်း၊ “ပရိယကေ-ပလ္လင်၌၊ ဝါ-ဓုတင်၌” ဟု အနက်ဆို။]

ဣတဿ၊ ပေ၊ ကွစိ။ ။ “ယထာ ဒုက္ကတံ၊ ဒုက္ကဋ်၊ ဧဝံ သုကဋ် ပဟဣော” ဟု ပါဠိမှန် ရှိစေ၊ [ပဟဣော-ပုတ်ခတ်အပ်၏၊] “သကဣော၊ ပသတော” ဟု မြန်မာမူ မကောင်း၊ “သကဣော-လှည်း” ဟူရာ၌ သကဓာတ် အဋပစ္စည်း(သက္ကတ၌ အဋနံ ပစ္စည်း)ဖြင့် ပြီး၏၊ ပသတောကား (တ)ဖြင့်သာ ပါဠိရှိ၏။

ဒုက္ကဋ်ဟု ပြီး၏။ ဧဝံ-တူ၊ သုကဋ်၊ ပဟဋ္ဌော၊ ပေ၊ ဝိသဋ္ဌော ဣစ္စာဒိ-
 အစရှိသည်တည်း။ နိယတာဒိနံ-နိယတ အစရှိသည်တို့၏။ ကွစိ-ဌံ၊ တဿ-
 တ၏။ ကော-က အပြုသည်၊(ဟောတိ)၊ နိယတော-ဟုတည်း၊ နိယကော-
 ပြီး၏။ [နိယတာဒိဌံ အာဒိပုံစံကို မပြကြ၊] နိဇာဒိဿ-နိဇ အစရှိသည်၏။
 ဝါ-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ဇဿ-ဇ၏။ ယော-ယအပြုသည်၊(ဟောတိ)၊ နိဇံ+ပုတ္တံ-
 ဟုတည်း၊ နိယံပုတ္တံ-ပြီး၏။ [နိယံ=နိဇံ၊ မျိုးလုံး ရှိနိုင်သောကြောင့် “ဝါ”ဟု
 ဆိုသည်]...ကုလူပဂါဒိနံ-ကုလူပဂအစရှိသည်တို့၏။ ဂဿ ကော၊ ကုလူပဂေါ-
 ဟုတည်း၊ ကုလူပကော-ဟုပြီး၏။ [“ကော တဿ”မှစ၍ အားလုံးလွယ်ပြီ။]

တထာ-တိုမှတစ်ပါး၊ ပပရိအာဒိတော-ပပရိ အစရှိသည်မှ နောက်ဌံ၊
 နဿ-န၏။ ဇော-ဇာ အပြုသည်၊ (ဟောတိ)၊ ပ+နိဒါနံ-ဟုတည်း၊
 ပဏိဓာနံ-ပြီး၏။ ဧဝံ-တူ၊ ပဏိပါတော၊ ပေ၊ ပရိဏာမော-ဟုဖြစ်၏။
 နိန္ဒယော-ဟုတည်း၊ နိဏ္ဍယော-ဟုပြီး၏။ ဧဝံ-တူ၊ ဥဏ္ဍတော ဩဏတော
 ဣစ္စာဒိ-အစရှိသည်တည်း။ [ပရိအာဒိဌံ အာဒိပုံစံဖြစ်သောကြောင့် “နိန္ဒယော=
 နိဏ္ဍယော”ဟု တည်ရုပ်၊ ပြီးရုပ် ၂ မျိုးကိုပြသည်။]

(၄၃) ပတိ+အဂ္ဂိ၊ ပတိ+ဟညတိ ဣတိ၊ ဣဓ၊...

ကွစိ ပဋိ ပတိဿ။ ။သရေဝါ ဗျဉ္ဇနေဝါ၊ ပတိ ဣတိ-ပတိဟူသော၊
 ဧတဿ ဥပသက္ကဿ-ဤဥပသာရပုဒ်၏။ ကွစိ ပဋိအာဒေသော ဟောတိ၊
 ပုဗ္ဗသရလောပေါ-ရှေ့သရ ကျေခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ ပဋ္ဌဂ္ဂိ၊ ပဋိဟညတိ-
 ပြီး၏...ကွစိတိ ကိံ၊ ပစ္စတ္တံ၊ ပတိလိယတိ-ပစ္စတ္တံ၊ ပတိလိယတိတို့၌
 တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ (၄၈)။

တထာ ဇော နဿ ပပရိအာဒိတော။ ။ပ+နိ+ပုဗ္ဗ ဓာဓာတ်ဖြင့် “ပနိဓာနံ”
 သည် ပုဒ်ရင်းတည်း။ ဒေါ သေစဉ် စဖြင့် နကို ဇာပြု၍ ပဏိဓာနံ (ပဏိဓာနတော
 ပဉ္စာယ)စသည်ဖြစ်၏။ ပဏိပါတောလည်း ပ+နိ+ပုဗ္ဗ ပတဓာတ်တည်း။ [သရဇာပုံ
 ၄ မျိုးပြရာ၌ “ပါဏိပါတော”ဟု ပါဌ်ပျက်တတ်၏။] ပဏာမော၌ ပပုဗ္ဗ နမုဓာတ်၊
 နိဏ္ဍယော၌ နိပုဗ္ဗ နိဓာတ်၊ ဥဏ္ဍတော ဩဏတောတို့၌ နမုဓာတ်များ ဖြစ်၏။ ဒေါ
 သေစဉ် စဖြင့် နကို ဇာပြုရသည်။

မှတ်ချက်။ ။“ပြ-ပရိ-ဒရ် နိရ်”တို့၌ ရအက္ခရာ ပါ၏။ ဌာန်တူအက္ခရာချင်း
 နီးကပ်နေလျှင် ရွတ်ရာ၌ ချောမော၏။ ထို့ကြောင့် ရ်နှင့် ဇာသည် မုဒ္ဒဌာန်ချင်း
 တူရကား နကို ဇာပြန်ရသည်။

(၄၄) ပုထု+ဇနော, ပုထု+ဘူတံ ဣတိ ဣဓ, အန္တောတိ ဝတ္တတေ။
[အတိဿ စန္ဒဿ မှ လိုက်လာသည်။]

ပုထဿ ဗျဉ္ဇနေ။ ။ပရေ ဗျဉ္ဇနေ, ပုထ ဣစ္ဆေတဿ-ပုထဟူသော ဤနိပါတ်၏။ အန္တော သရော ဥကာရော ဟောတိ၊ ဒွိတ္တံ-ဒွေဘော်လာ၊ ပုထုဇနော, ပုထုဘူတံ-ပြီး၏။...ဗျဉ္ဇနေတိ ကိံ၊ ပုထု အယံ-ပုထု အယံ၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။...ပုထဿ-ပုထသဒ္ဓါ၏။ အ-အတည်း၊ ပုထ-ပုထသဒ္ဓါ၏ အ၊ ဣတိ သမာသေနေဝ-ဤသို့သော သမာသ်ဖြင့်ပင်၊ သိဒ္ဓေ-ဆိုလိုရင်းအနက် ပြီးနိုင်ပါလျက်၊ ပုန-ထပ်၍၊ အန္တဂ္ဂဟဏာဓိကာရေန-လိုက်လာသော အန္တသဒ္ဓါဖြင့်၊ ကွစိ-၌၊ သရေ-သရကြောင့်၊ အပုထန္တဿာပိ-ပုထမဟုတ်သော သဒ္ဓါ၏ အဆုံးသရ၏လည်း၊ ဥတ္တံ-ဥအဖြစ်သည်၊ (ဟောတိ၊) မနော+အညံ-ဟုတည်၊ မနုညံ-ဟုပြီး၏။ ဧဝံ+ဣမံ-ဟုတည်၊ ဧဝမံ-ဟုပြီး၏။ ပရလောပေါ-နောက်သရချေ၊ ဣတိ+ဧဝ-ဟုတည်၊ ဣတွေဝ-ဟုပြီး၏။ ဥကာရဿ-၏၊ ဝကာရော-သည်၊ (ဟောတိ။) (၄၉)။

(၄၅) အဝ+ကာသော၊ ပေ၊ အဝသာနံ ဣတိ-ဟူကုန်သော၊ ဣဓ-တို့၌၊ ကွစိတိ ဗျဉ္ဇနေတိ စ ဝတ္တတေ။

ဩ အဝဿ။ ။ပရေ ဗျဉ္ဇနေ, အဝဣတိ ဧတဿ ဥပသဂ္ဂဿ ကွစိ ဩကာရော ဟောတိ၊ ဩကာသော၊ ပေ၊ ဩသာနံ-ပြီး၏။ ကွစိတိ ကိံ၊ အဝသာနံ, အဝသုဿတု-ဟုဖြစ်၏။...ဗျဉ္ဇနေတိ ကိံ၊ အဝယာဂမနံ, အဝေက္ခတိ-၏။ [အဝ-အာဂမနံ တည်၊ ဗျည်းမနောင်းသောကြောင့် အဝကို ဩမပြုရ၊ ယလာ၊ အဝဣက္ခတိတည်၍ နည်းတူဆို၊ ဣကို ဧအသဝဏ်ပြု။] (၅၁)။

(၄၄) ပုထဿ၊ ပေ၊ ဝကာရော။ ။ပုထ၏ အခြေအမြစ်ကို ကစွည်းဘာသာ ဋီကာ၌ ပြထား၏။ “ပုထဿ+အ-ပုထ”ဤသို့ ဆဋ္ဌိတပျိုးရိသ်သမာသ်ကြီးလျှင် “ပုထ-ပုထ၏ အ”ဟု အနက်ထွက်နိုင်ရကား အန္တသဒ္ဓါမလိုက်ဘဲလည်း “ဗျဉ္ဇနေ-ကြောင့်၊ ပုထဿ-ပုထ၏ အ၏၊ ဥ-ဥအပြုသည်၊ ဟောတိ”ဟု ဆိုလိုရင်းအနက် ပြည့်စုံနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် လိုက်လာသော ထိုအန္တသဒ္ဓါပိုဖြင့် နောက်သရကြောင့် ပုထမှတစ်ပါး၊ မနောစသောသဒ္ဓါ၏ အဆုံးသရကို ဥပြုခြင်းဟူသော အနက်ပိုကိုလည်း သိရပြန်သည်။

မနုညံ ဧဝမံ။ ။မနုညံ၏ အရင်းအမြစ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထား၏။ “ဧဝံ+ဣမံ”၌ ကွစိ လောပံသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတိကို ချေ၊ အန္တသဒ္ဓါပိုဖြင့် ဝ၏(အ)ကို ဥပြု၊ ဝါပရော အသရူပါဖြင့် နောက်ဣကို ချေ၊ဧဝမံ ပြီး၏။ “ဣတိ+ဧဝ”၌ ဣကို ဥပြု၊ ဝမောဒဒန္တာနံဖြင့် ဥကို ဝပြု၊ [သမန္တပါသာဒိကာတွေဝ(ကာ+ဣတိ+ဧဝ) စသည်ဖြင့် အရိများသောကြောင့် “ဣတွေဝ”ဟု နိဂ္ဂဟိတိဆုံးသော မြန်မာမှုကို ဆင်ခြင်။]

(၄၆) အဝ + ဂတေ သူရိယေ၊ ပေ၊ အဝ + ဂဟေတွာ ဣတိ ဣဓ၊ အဝဿာတိ ဝတ္တတေ၊ ဩဂဟဏဉ-ဩသဒ္ဓါသည်လည်း၊ ဝတ္တတေ။

တဗ္ဗိပရိတုပပဒေ ဗျူနေစ။ ။ပရေ ဗျူနေ၊ ဥပပဒေ-ဥပပဒေဖြစ်သော၊ ဌာနေ-အရာ၌၊ [သိမ္မုဋ္ဌိ “ဌာနေ”ပါသည်။] တိဋ္ဌမာနဿ-တည်သော၊ အဝသဒ္ဓဿ-အဝသဒ္ဓါ၏၊ တဿ ဩကာရဿ-ထိုဩအက္ခရာ၏၊ ဝိပရိတော-ဝိပရိတ်ဖြစ်သော၊ ဥကာရော-ဥအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ [စ၏အနက်ကို သီးခြား ဖွင့်ပြလတ်ဖြစ်၍ “ဝိပရိတောစ”ဟု စရှိသည်ကား အပို၊ “ဝိပရိတော ဥကာရော”ဟု သိမ္မု ရှိသည်။

တဿ-ထိုဩ၏၊ ဝိပရိတော-ဝိပရိတ်တည်း၊ တဗ္ဗိပရိတော-ထို ဩ၏ ဝိပရိတ်၊ ဥပေါစွာရိတ်- (ဥပ+ဥစွာရိတ်)-အနီး၌ ရွတ်ဆိုအပ်သော၊ ပဒံ-ပုဒ်သည်၊ ဥပပဒံ-ဥပပဒမည်၏၊ ဩကာရဝိပရိတောတိ-ဩကာရဝိပရိတော ဟူသော၊ ဧတံ-ဤအမည်သည်၊ ဥကာရဿ-ဥအက္ခရာ၏၊ အဓိဝစနံ-အမည်တည်း၊...စသဒ္ဓေါ-သည်၊ ကတ္တစိ-အချို့အရာ၌၊ နိဝတ္တနတ္ထော-တားမြစ်ခြင်းအနက် ရှိ၏၊...ဒ္ဓိတ္တံ၊ ဥဂ္ဂတေ သူရိယေ၊ ပေ၊ ဥဂ္ဂဟေတွာ-ပြီး၏။ (၇၉)။

(၄၆) တဿ၊ ပေ၊ ဥပပဒံ-တို့ကား တဗ္ဗိပရိတနှင့် ဥပပဒတို့ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ တဗ္ဗိပရိတအရကို ပြသောစကားတို့တည်း၊ ဥပေါစွာရိတ်ကို “ဥပ+ဥစွာရိတ်”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ဥပ=နာမ် အချာတ်တို့၏ အနီး၌၊ ဥစွာရိတ်-ရဝတ်ဆိုအပ်သော၊ ပဒံ-ပုဒ်၊ “အဝ+ဂတေ”ကဲ့သို့ နာမ်၏အနီး ရှေ့၌လည်းကောင်း၊ “အဝ+ဂစ္ဆတိ”ကဲ့သို့ အချာတ်၏ အနီး ရှေ့၌လည်းကောင်း ရွတ်ဆိုအပ်သော ပုဒ်-ဟူလို၊ [“သမီပေ (ဥစွာရိတ်) ပဒံ၊ ဥပပဒံ”ဟု ဥပ၏ပရိယာယ် “သမီပေ”ဟု လဲလှယ်၍ မဇ္ဈေလောပီတပျူရိသဝိဂ္ဂဟ အစစ်ပြု။]

တဗ္ဗိပရိတော။ ။“ဩကာရဝိပရိတောတိ”ကား သုတ်အဖွင့်၌ “တဿ ဩကာရဿ ဝိပရိတော”ကို ယူ၍ဆိုအပ်သော စကားတည်း၊ “တဗ္ဗိပရိတော”အရ “ထိုဩ၏ ဝိပရိတ်”ဟူသော နာမည်သည် ဥ၏ နာမည်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “အဝဿ တဗ္ဗိပရိတော-အဝကို ထိုဩ၏ ဝိပရိတ်ပြုပါ”ဟူရာ၌ အဖြောင့်အားဖြင့် “အဝကို ဥပြုပါ”ဟု ဆိုလိုသည်။

စသဒ္ဓေါ ကတ္တစိ နိဝတ္တနတ္ထော။ ။စသဒ္ဓါ၏ အနက် ၅ ပါးတွင် အဝဓာရဏ အနက်တည်း၊ သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏ၊ နိဝတ္တပနာဝဓာရဏ၊ မျိုးတွင်“အချို့အရာ၌ အဝကို ဩ၏ဝိပရိတ် (ဥ)မပြုရ”ဟု တားမြစ်သော နိဝတ္တပနာဝဓာရဏတည်းဟု သိစေလို၍ “ကတ္တစိ နိဝတ္တနတ္ထော”ဟု မိန့်သည်၊ “အဝဿနေ” စသည်ရှိရာဝယ် အဝကို ဥ မပြုပါနှင့်-ဟူလို။ [သန္နိဋ္ဌာန=မိမိအနက်ကို ဆုံးဖြတ်သော (မြီစေသော)၊ နိဝတ္တပနာ=မလိုရာအနက်ကို တားမြစ်(နှစ်စေ)သော+အဝဓာရဏ+စဝသဒ္ဓါ။]

(၄၇) အတိပ္ပ+ခေါ၊ ပေ၊ သဟသံ ဣတိ ဣဓ၊ အာဂမောတိ ဝတ္တတေ။

ကွစိ ဩ ဗျဉ္ဇနေ။ ။ပရေ ဗျဉ္ဇနေ ကွစိ ဩကာရာဂမော ဟောတိ၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ အတိပ္ပပရသဒ္ဓေဟိ-အတိပ္ပသဒ္ဓါ ပရသဒ္ဓါတို့မှနောက်၌၊ ဩကာရာဂမော-ဩလာ၊ [“ကွစိ” ဟု ဆိုသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ တဒန ပရောဓေနနှင့် လျော်အောင်လည်းကောင်း “အတိပ္ပနှင့် ပရနောက်သာ ဩလာ” ဟု သတ်မှတ်နိုင်သည်၊] ယဝမဒဣစ္စာဒိ သုတ္တေ-ယ ဝ မ ဒ အစရိသော သုတ်၌၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ အတိပ္ပတော-အတိပ္ပသဒ္ဓါနောက်၌၊ ဂကာရာဂမော စ-ဂလည်း လာ၊ အတိပ္ပဂေါခေါတာဝ၊ ပေ၊ ပရော သဟသံ-ပြီး၏၊ ဧတ္ထေ-ဤ ပရောသတံ ပရောသဟသံ ပြယုဂ်တို့၌၊ သရာ သရေ လောပန္တိ-သုတ်ဖြင့်၊ ပုဗ္ဗသရလောပေါ-ရှေသရ၏ ကျေခြင်းသည်၊ (ဟောတိ) [အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းငြိကာမှာ ရှု။] (၃၆)။

(၄၈) မန + မယံ၊ အယ + မယံ ဣတိ ဣဓ၊ မနောဂဏာဒိနန္တိ-မနောဂဏာဒိနံပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

ဧတေသမော လောပေ။ ။ဝိဘတ္တိလောပေ ကတေ ဧတေသံ မနောဂဏာဒိနံ အန္တော ဩတ္တံ အာပဇ္ဇတေ-၏၊ မနောမယံ၊ အယောမယံ-ပြီး၏၊ ဧဝံ-တူ၊ မနောသေဋ္ဌော၊ ပေ၊ ရဟောဂတော-ဟုဖြစ်၏။

အာဒိသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ အာပေါဓာတု ဝါယောဓာတု-ဟုဖြစ်၏၊ သိဟဂတိယာ-သိဟဂတိကအဓိကာရနည်းအားဖြင့်၊ ဝါဓိကာရတော-ဝါသဒ္ဓါလိုက်ခြင်းကြောင့်၊ ဣဓ-ဤဆိုအပ်လတ်သော ပြယုဂ်တို့၌၊ န ဘဝတိ-ဤသုတ်အစီအရင် မဖြစ်၊ မနမတ္တေန၊ ပေ၊ မနအာယတနံ-ဟုဖြစ်၏။

ဣတိ-ဤစကားအစဉ်ဖြင့်၊ ဗျဉ္ဇနသန္တိဝိဓာနံ-သည်၊ နိဋ္ဌိတံ-ပြီ။ (၁၈၃)။

အာဒိသဒ္ဓေန၊ ပေ၊ ဝါယောဓာတု။ ။ “မနောမယံ”အစ “ရဟောဂတော” တိုင်အောင် “မန၊ အယ၊ တပ၊ တမ၊ သိရ” (“သရောရဟော-အိုင်၌ဟောက်သော ကြာ” ဟု သိဟိဋ္ဌိမုဉ် ရှိ၏။ “သရ”လည်း မနောဂိုဏ်းဝင်ပင်၊) တေဇ၊ ရဇ၊ အဟ၊ ရဟ တို့ကို မနောဂိုဏ်းဝင်များဟု ရူပသိဒ္ဓိယူ၍ အာပ၊ ဝါယတို့ကိုကား မနောဂိုဏ်းတွင် မပါ၊ မနောဏာဒိဉ္စိ အာဒိအရ ယူရသော မနောဂဏာဒိများဟု ယူသည်။ သဒ္ဓနီတိဉ္စိ ကား ဤထက်ကျယ်ဝန်းစွာ ဆိုလေ၏၊ ထိုအဆိုအတိုင်း နာမ်ဂိုဏ်း၌ ပြထားသည်။

သိဟဂတိယာ၊ ပေ၊ မနအာယတနံ။ ။သ သရေ ဝါဂမောသုတ်မှ ရှေ့သို့ပြန်၍ သိဟဂတိကအဓိကာရနည်းဖြင့်လိုက်သော ဝါသဒ္ဓါက အသန္တဝိဓိကို ပြသောကြောင့် “မနမတ္တေန”စသည်၌ “မနောမတ္တေန၊ မနောစ္စဋ္ဌာနံ”စသည် မဖြစ်၊ [ဗျဉ္ဇနသန္တိချင်း သဘောတူသောကြောင့် ဤသုတ်ကို ဤ ဗျဉ္ဇနသန္တိခန်း၌ ယူထားသည်။]

နိဂ္ဂဟီတသန္နိခန်း

အထ-ဗျဉ္ဇနသန္နိ၏ အခြားမဲ့၌၊ နိဂ္ဂဟီတသန္နိ ဝုစ္စတေ။

(၄၉) တဏှံ+ကရော၊ ပေ၊ သံ+မတော ဣတိ ဣဓ၊ [ဝဂ် ၅ ခုစုံအောင် ပုံစံ ၅ ခု ပြထား၏။] နိဂ္ဂဟီတန္တိ-နိဂ္ဂဟီတံဟူသော သဒ္ဒါသည်။ အဓိကာရော-တည်း။ ဗျဉ္ဇနေတိ ဝတ္တတေ။ [ဤတစ်ခန်းလုံး၊ နိဂ္ဂဟီတံအရာဖြစ်ရကား “နိဂ္ဂဟီတန္တိ အဓိကာရော” ဟု ဆိုသည်။]

ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ။ ။ ပရေ ဝဂ္ဂဘူတေ နိဂ္ဂဟီတဇနီ၊ ဝါ-ပါဠိတော်မြတ် သတ်မှတ်အပ်ပြီးသော ရုပ်အားလျော်စွာ၊ ဝဂ္ဂန္တံ ပပွေတိ။ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ နိမိတ္တာနုဿရာနံ-နှောင်းသောနိမိတ်၊ အနုဿရမည်သော ကာရီနိဂ္ဂဟီတံတို့၏။ ဌာနာသန္တဝသေန-ဌာနအားဖြင့် နီးစပ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့်၊ တဗ္ဗဂုပဉ္စမော-ထိုနှောင်းသောဝဂ်၏ ပဉ္စမက္ခရာသည်။ ဟောတိ။ (၃၀)။

(၄၉) နိမိတ္တာနုဿရာ၊ ပေ၊ ပဉ္စမော။ ။ “ဝဂ်ဗျည်းကြောင့် နိဂ္ဂဟီတံကို ဝဂ္ဂန္တံ ပြု” ဟု ရာဌ “တဏှံ+ကရော” ဝယ် ဝဂ်ဗျည်းသည် (က)တည်း။ ထိုက၏ အဆုံး ဝဂ္ဂန္တံ ကား က၏ နောက်၌ရှိသော (ခ)ပင်ဖြစ်သင့်၏။ ထိုသို့မဟုတ်ဘဲ တစ်ဝဂ်လုံး၏ အဆုံးဖြစ်သော င-ဥ-ဏ-န-မတို့ကိုသာ ဝဂ္ဂန္တံ ဟု ဆိုလိုပြန်လျှင်လည်း “အဘယံ ကြောင့် ကဝဂ်နှောင်းလျှင် င၊ စဝဂ်နှောင်းလျှင် ဥ စသည် ပြုရပါသနည်း” ဟု မေးဖွယ် ရှိပြန်၏။ ထို့ကြောင့် “နိမိတ္တာနုဿရာနံ” စသည်ကို မိန့်သည်။ နှောင်းသော နိမိတ်နှင့် အနုဿရမည်သော ကာရီနိဂ္ဂဟီတံ၏ ဌာနအားဖြင့် နီးစပ်သောကြောင့် “ကဝဂ်နှောင်းလျှင် င ပြုရမည်” စသည်ဖြင့် သိပါ-ဟုလို။

ချဲ့ဦးအံ-“တဏှံ+ကရော”၌ နိမိတ်ဖြစ်သော ကသည် ကဏ္ဍဓ၊ ဣံ၌ နိဂ္ဂဟီတံ သည် နာသိကဇတည်း။ (င)ကား ကဏ္ဍနာသိကာ ၂ ဌာန၌ ဖြစ်၏။ ဤသို့ (င)သည် နိမိတ်နှင့်လည်းကောင်း၊ ကာရီနိဂ္ဂဟီတံနှင့်လည်းကောင်း ဌာနအားဖြင့် နီးစပ်၏။ ထို့ကြောင့် ကဝဂ်နှောင်းလျှင် ကဝဂ္ဂန္တံ (င)၊ စဝဂ်နှောင်းလျှင် စဝဂ္ဂန္တံ (ဥ)၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပြုရသည်-ဟုလို။ “ရဏံ+ဧဟော” စသည်၌လည်း ဤနည်းမိုးပါ။

ဋီကာ။ ။ နိမိတ္တာနုဿရာနံ ဌာနသန္တဝသေနာတိ ဝဂ္ဂေတိ ဝုတ္တကဝဂ္ဂါဒိနိမိတ္တဿ ကာရီယိနော အနုဿရနာမဓေယျဿ နိဂ္ဂဟီတဿစ ကဏ္ဍာဒိဌာနေန နာသိကာ ဌာနေနစ ဝဂ္ဂပဉ္စမေသပိ တဗ္ဗဂုပဉ္စမဿ အာသန္တတ္တာ ကဝဂ္ဂါဒိမိ ပရေ ယထာက္ကမံ င ဥ ဏ န မာဝ နိဂ္ဂဟီတဿ အာဒေသတ္တံ အာပဇ္ဇန္တိ။ [သက္ကတ၌ နိဂ္ဂဟီတံကို “အနုသုရ” ဟု ခေါ်၏။ ပါဠိ၌ ဝပျောက်၍ ထို ဝ အစား ဒွေဘော်လာလျက် “အနုဿရ” ဟု ရှိရသည်။ ဌာနာသန္တ အဓိပ္ပာယ်အကျယ်ကို ကွစာသဝဏ္ဏံ၌ ပြခဲ့ပြီ။]

[ဆောင်] နှောင်းသောနိမိတ်၊ နိဂ္ဂဟီတံမည်၊ ထိုကာရီနှင့်၊ နှစ်လီသေသပ်၊ ဌာနနီးစပ်အောင်၊ ကပ်၍ဆောင်၊ ပြုမောင် ဝဂ္ဂန္တံ။

အယံ ဝါသဒ္ဓေါ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထော၊ တေန-ကြောင့်၊ တဏှကံရော၊ ပေ၊ သမ္မတောတျာဒိသု-အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌၊ နိစ္စံ-အမြဲ၊ (ဝဂ္ဂန္တတ္ထံ-ဝဂ္ဂန္တအဖြစ်သည်၊ ဟောတိ) တကံရောတိ၊ တံ+ကရောတိ၊ ပေ၊ ဒါတုဂ်တော၊ ဒါတု+ဂတော ဣတိ-ဟူကုန်သော၊ ဧဝမာဒိသု-ဤသို့အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌၊ ဝိကပ္ပေန-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ (ဝဂ္ဂန္တတ္ထံ ဟောတိ) [ဝဂ်စဉ်အတိုင်း ပုံစံထုတ်ပုံကို သတိပြုပါ၊ ဝိကပ်စီရင်ခြင်းဟူသည် အနိစ္စဝိဓိတည်း၊ ထိုအနိစ္စဝိဓိ ထင်ရှားအောင်၂ ရုပ်စီပြထားသည်။] ဣဓ-ဤဆိုအပ်လတ်သော ပြယုဂ်တို့၌၊ နဘဝတိ-ဝဂ္ဂန္တ မဖြစ်၊ န တံ+ကမ္မံ၊ ကတံ+သာဓု၊ သရဏံ+ဂစ္ဆာမိ-န တံ+ကမ္မံ၊ ပေ၊ ဂစ္ဆာမိ ဟူသည်တည်း။

စ-ဆက်ဦးအံ့၊ [စောပရိ=စ+ဥပရိ၊] ဥပရိ-အထက် ပရော ဝါ သရော သုတ်၌၊ ဝါဂ္ဂဟဏေ-ဝါသဒ္ဓါသည်၊ သတိဝါ-ရိုလျက်လည်းကောင်း၊ ဝိဇ္ဇန္တိ ရေ (ဝိစိ+အန္တ ရေ)-အစီအရင်တစ်မျိုးသည်၊ သတိဝါ-လည်းကောင်း၊ ဣဓ-ဤ သုတ်၌၊ ဝါဂ္ဂဟဏကရဏံ-ဝါသဒ္ဓါကို ပြုခြင်းသည်၊ အတ္တန္တ ရဝိညာပနတ္ထံ-အနက်တစ်မျိုးကို သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ တေန-ကြောင့်၊ သံဥပသဂ္ဂပုမန္တသ

ဝဝတ္ထိတ၊ ပေ၊ ဝါသဒ္ဓေါ။ ။ဝါသဒ္ဓါက ဝဝတ္ထိတအနက်ရှိသောကြောင့် ပါဠိ၌ ရှိသော နိစ္စဝိဓိရုပ်-အနိစ္စဝိဓိရုပ်-အသန္တ ဝိဓိရုပ်အားလျော်အောင် သုတ်အစီအရင်ကို ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ပေးသည်၊ တဏှကံရောမှ သမ္မတောအထိ နိစ္စဝိဓိ (အမြဲစီရင်ရမည့်) ရုပ်တည်း၊ [သမ္မတောတျာဒိသု၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် “တဏှကံရောဘုရား” စသည်ဖြင့် နာမည်ဟောချင်းတူသော “ဒိပင်္ဂရော၊ မေဂင်္ဂရော၊ သရဏကံရော” စသည်တို့ကို လည်းကောင်း၊ ကိတ် ဥဏာဒိပစ္စည်း နှောင်းရာ၌ သင်္ဂါဟကော သဗ္ဗာနနကော စသည်တို့ကိုလည်းကောင်း ယူရမည်ဟု ဋီကာဆိုသည်။]

တကံရောတိ စသည်။ ။ “တကံရောတိ” သည် ဤသုတ်က စီရင်ထားသော ရုပ်၊ “တံ+ကရောတိ”ကား ဤသုတ်က မစီရင်အပ်သော ရုပ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “တကံရောတိ”မှ “ဒါတု+ဂတော” တိုင်အောင် ရုပ်များသည် အနိစ္စဝိဓိရုပ်တည်း၊ “န တံ+ကမ္မံ”စသော ရုပ်တို့ကား “န တကံမ္မံ၊ သရဏကံစ္ဆာမိ”ဟု ဤသုတ်အစီအရင် မရှိသော အသန္တ ဝိဓိရုပ်တည်း။

သတိ စောပရိ၊ ပေ၊ ဝိညာပနတ္ထံ။ ။အထက် “ပရော ဝါ သရော” သုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါရှိသောကြောင့် ထိုဝါသဒ္ဓါကို (သီဟဂတိကနည်းဖြင့် ပြန်၍) အလိုက်ခံလျှင် ဤ သုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါ မပါဘဲ နိစ္စ အနိစ္စ အသန္တ ဝိဓိကို သတ်မှတ်ခြင်းကိစ္စ ပြီးနိုင် သည်မဟုတ်ပါလော၊ ဝါသဒ္ဓါ မလိုက်စေကာမူ “အံ ဗျဉ္ဇနေ နိဂ္ဂဟိတံ” သုတ်က နိဂ္ဂဟိတံကို အံ ပြုခြင်းဟူသော အစီအရင်တစ်မျိုး ရှိသောကြောင့်လည်း ဤသုတ် အစီအရင် မမြဲကြောင်း ထင်ရှားသည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် ဝါသဒ္ဓါကို ဆိုပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “သတိ စော ပရိ” စသည်ကို မိန့်။

(ပုံ+အန္တဿ)-သံဥပသာရ၏အဆုံး, ပုံ၏အဆုံးဖြစ်သော၊ နိဂ္ဂဟီတဿ-၏၊ (လေ-လကြောင့်)၊ လကာရော-လ အပြုသည်၊ ဟောတိ။

ယထာ-ကား ပဋိသံ+လီနော-ဟုတည်း၊ ပဋိသလ္လိနော-ဟုပြီး၏၊ (ဧဝံ-တူ)၊ သလ္လက္ခဏာပေ၊ သလ္လာပေါ-ဟုပြီး၏၊ (ပုံ+လိင်္ဂံ-ဟုတည်း)၊ ပုလ္လိင်္ဂံ-ဟုပြီး၏။ [လက်သည်းကွင်းဖြင့် ပြရာပုဒ်တို့ သီဟိုဠ်မူဠိသာရီ၍ မြန်မာမူဠိမရှိ။]

(၅၇) ပစ္စတ္တံ+ဧဝ၊ ပေ၊ ဧဝံ+ဟိ ဝေါ ဣတိ ဣဓ၊ ဝါတိ အဓိကာရော၊ [သုတ်ပေါင်းအတော်များစွာ ဤဝါသဒ္ဓါ၏ နယ်ပယ်ဖြစ်၍ တစ်ဆက်တည်း လိုက်ဖို့ရာ “အဓိကာရော” ဆိုသည်။]

တေန၊ ပေ၊ လကာရော။ ။အထက် ပရော ဝါသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါ ရှိသည့်ပြင်၊ “အံ ဗျဉ္စနေ နိဂ္ဂဟီတံ”ဟု အစီအရင်တစ်မျိုး ရှိပါလျက် ဝါသဒ္ဓါကို တိုက်ရိုက်ထည့်၍ ဆိုခြင်းကြောင့် (နိစ္စ အနိစ္စ အသန္တံ ဝိဓိ ၃ မျိုးကို သတ်မှတ်နိုင်ရုံသာမက) အနက်ပို တစ်မျိုးကိုလည်း သိစေခြင်းအကျိုး ရှိသည်-ဟုလို့ ထို“အတ္တန္တရဝိညာပန”ဟူသည့် လ နောင်းရာ၌ သံ ဥပသာရ၏အဆုံး နိဂ္ဂဟီတံနှင့် ပုံ၏ အဆုံးနိဂ္ဂဟီတံကို လပြုခြင်း ဟူသော (သုတ်မှ အပိုထွက်လာသော) အနက်တစ်မျိုးတည်း။ [အတ္တ-အနက်+အန္တရ= တစ်မျိုး+ဝိညာပန=သိစေခြင်း။]

ပုံစံများ။ ။ “သံလီနော”စသည်၌ နိဂ္ဂဟီတံကို လပြု၍ ရုပ်တွက်၊ ပုလ္လိင်္ဂံ ၌ လည်း “ပုမ+လိင်္ဂံ”ဟု အရင်းအမြစ်က စ၍မတည်ဘဲ “ပုံ+လိင်္ဂံ”ဟု ဤနေရာနှင့် ဆိုင်ရုံသာ တည်၍ ပုံ၏အဆုံး နိဂ္ဂဟီတံကို လပြု၊ ဤရုပ်များ၌ လနောင်းလျက်ချည်း ရှိသောကြောင့် “ပုံ အန္တဿ လေ လကာရော”ဟု သီဟိုဠ်မူအတိုင်း ကောင်းပေ၏။ ဋီကာ၌လည်း လေကို “လကာရေ ပရေ”ဟု ဖွင့်သည်။

[အောင်] ပရောဝါ၌၊ လိုက်ဖို့ ဝါပြင်၊ စီရင်တစ်တန်၊ ရှိသေးဟန်ကြောင့်၊ ဝဂ္ဂံ ဝါဆို၊ သဒ္ဓါပို၏။ ထိုသည့်အတွက်၊ အပိုနက်မှာ၊ သံပါ ပုံဆုံး၊ ဖိန္နုလုံးကို၊ ဆိုထုံးတစ်ခု၊ လ-အပြုသည်၊ သိမှု လနောင်းရာ၌တည်း။

မှတ်ချက်။ ။ “သလ္လိ နော”စသည်ကဲ့သို့ နိဂ္ဂဟီတံမှဖြစ်လာသော လအက္ခရာကို နဂို နိဂ္ဂဟီတံအသံအတိုင်း နာသိကာဋ္ဌာန်သံ ရွတ်ဆိုရ၏။ ပတ္တကာလပုဒ်မှ “ပတ္တကာလ္လ” ဖြစ်ရာ၌ လအက္ခရာကိုကား နာသိကာဋ္ဌာန်သံ မပါစေရ၊ ဒုမိ ဂရုသုတ်နှင့်အညီ လ္လ ၂ လုံးကြောင့် ကကို ဂရုသံပေါက်အောင် (သံဃဿ၌ ဃသံရွတ်သလို) ရွတ်ရမည်။ မုဒ္ဒဗောဓ၊ သန္နိ “လေ လက္ခော” ၄၆ သုတ်၌ ဥ ဣ န င မ တို့မှဖြစ်သော လသည် နိဂ္ဂဟီတံသံရှိ၍ အခြား လ တို့ကား နိဂ္ဂဟီတံသံ မရှိဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို ပြထား၏။ ထို့ကြောင့် ပတ္တကာလ္လ-ဝေပုလ္လစသော ပုဒ်များ၌ နိဂ္ဂဟီတံသံ မရွတ်ရဟု မှတ်ပါ။

(၅၈) ဝဝတ္တိတ၊ ပေ၊ ဝါသဒ္ဓဿ။ ။ဝဝတ္တိတအနက်ရှိသော ဝါသဒ္ဓါသည်

ဟောဉ် ။ ။ပရေ၊ ဧကာရေ-ဧ အက္ခရာကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဟကာရေ-လည်းကောင်း၊ [“ဧကာရဟကာရေ” ဟုလည်းရှိ၏၊] နိဂ္ဂဟိတ၏၊ ဝါ-ပါဠိတော်မြတ် သတ်မှတ်အပ်ပြီးသော ရုပ်အားလျော်စွာ၊ ဥကာရ ပပေါတိ၊ ဧကာရေ-ဧ အက္ခရာကြောင့်၊ ဉာဒေသဿ-ဥ အပြု၏၊ ဒွိဘာဝေါ၊ (ဟောတိ)၊ ပစ္စတ္တညေဝ-ပြီး၏၊ ပစ္စတ္တံယေဝ ဟုလည်း ရှိသေး၏၊ [“တညေဝ၊ တယေဝ” စသည် နည်းတူ ပေး။] ဝါသဒ္ဓဿ-၏၊ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္တာ-ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသာ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဧဝဟိနိပါတတော-ဧဝနိပါတ်၊ ဟိနိပါတ်မှ၊

အချို့သုတ်၌ နိစ္စဝိဓိစသည်ကို ပိုင်းခြားသတ်မှတ်၏၊ အချို့၌ကား “မည်ကဲ့သို့ အရာ၌ သာ စီရင်ရမည်” ဟု သတ်မှတ်၏၊ ဤသုတ်၌ ဒုတိယနည်းဖြင့် သတ်မှတ်သည်၊ ထိုသတ်မှတ်ချက်အရ “ပစ္စတ္တံ+ဧဝ” ကဲ့သို့ ဧဝ နိပါတ်၏ ဧ နှောင်းရာ၌လည်းကောင်း၊ “တံ+ဟိ” စသည်ကဲ့သို့ ဟိနိပါတ်၏ ဟ နှောင်းရာ၌လည်းကောင်း ဥ ပြုသည်၊ “ဧဝ+ဧဝ” ဝယ် ဧတံ၌ နှောင်းလျက်ရှိ၏၊ “ဧဝ+ဟောတိ” ၌ ဟ နှောင်းလျက်ရှိ၏၊ သို့သော် ဧဝနိပါတ် ဟိနိပါတ်တို့မှ ဧနှင့်ဟ မဟုတ်ရကား ဝါ၏သတ်မှတ်ချက်ကြောင့်ပင် ဥ မပြုရခြင်းဟူသော အသန္တ ဝိဓိဖြစ်ရတော့၏၊ နိဂ္ဂဟိတ်ကို (မ)ပြု၍ “ဧဝမေတံ” ဟုလည်း ကောင်း၊ အံ ဗျဉ္ဇနေ နိဂ္ဂဟိတ်ဖြင့် အံပြု၍ “ဧဝ ဟောတိ” ဟုလည်းကောင်း ပြီးစေ။

[ဆောင်] ဝတ္ထိတ၊ ဝါသဒ္ဓကြောင့်၊ ဧဝနှင့်ဟိ၊ နိပါတ် ဒွိမှ၊ ဧနှင့်ဟသာ၊ နှောင်းလေရာဟု၊ ဥ အပြု၊ မှတ်ရူ ဟောဉ် ။

ဝ ဝတ္ထိတဝိဘာသာ။ ။ဝဝတ္ထိတဿ-ပိုင်းခြားသတ်မှတ်အပ်ပြီးသော ပြယုဂ်အား၊ (အနုရောဓေန-လျော်သဖြင့်၊ သုတ္တပ္ပဝတ္ထိတာ-သုတ်အစီအရင်ကိုဖြစ်စေတတ်သော) ဝိဘာသာ-ဝါသဒ္ဓါသည်၊ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ-မည်၏၊ ပိဋကတ်တော်၌ “ဧဝ-ဟိနိပါတ်တို့၏ ဧ-ဟ နှောင်းရာ၌သာ ဥ ပြုထားသော “တညေဝ၊ ဧဝဉ္စိ” စသော ပြယုဂ်များကိုသာ တွေ့ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ထိုပြယုဂ်များသည် ပိဋကတ်ပါဠိတော်၌ သတ်မှတ်အပ်ပြီးဖြစ်သော “ဝဝတ္ထိတ” ပြယုဂ်များတည်း၊ ထိုပြယုဂ်အားလျော်စွာ သုတ်အစီအရင်ကို ဖြစ်စေတတ်သော ဝါသဒ္ဓါကို “ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ” ဟု ခေါ်သည်၊ ဝိဘာသာနှင့် ဝါကား အနက်တူတည်း။

ဤနည်းအရ “ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္တာ-ပိုင်းခြားမှတ်သားအပ်ပြီးသော ပြယုဂ်အား လျော်စွာ သုတ်အစီအရင်ကို ဖြစ်စေတတ်သော ဝိဘာသာ၏အဖြစ်ကြောင့်” ဟု ကျနစွာ အနက်ပေး။ ထိုထိုသုတ်များ၌လည်း ဤနည်းကိုမှီးပါ၊ [“ဝဝတ္ထိတဿ လက္ခိယဿ (ပြယုဂ်အား) အနုရောဓေန လက္ခဏပ္ပဝတ္ထိကာ ဝိဘာသာ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ”-မောဂ္ဂလ္လာနံ ပသာဓကေတိ။]

[ဆောင်] ပိဋကတ်၌၊ သတ်မှတ်ပြီးသား၊ ပြယုဂ်များနှင့်၊ လျော်ကန်သင့်စွာ၊ သုတ်လာဝိဓိ၊ ဖြစ်စေဘိ၊ ဝဝတ္ထိဝိဘာသာ။

အညတ္ထ-အခြားသော ဧ, ဟ နှောင်းရာ၌၊ န ဟောတိ-ဥ အပြု မဖြစ်၊
ယထာ-ကား၊ ဧဝမေတံ ဧဝံ ဟောတိ-ဟူသည်တည်း။ (၃၂)။

(၅၁) သံ+ယောဂေါ၊ ပေ၊ အာနန္တရိကံ+ယမာဟု ဣတိ ဣဓေ၊ ဥ မိတိ-
ဥ ဟူသောပုဒ်သည်၊ ဝတ္ထုတေ၊ [“ဥမိတိ”ကို “ဥ+ဣတိ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊
နိဂ္ဂဟိတိကို (မိ) ပြုရုံသာ၊ “ဥမေတိ”ဟု တချို့စာ ရှိ၏၊ ဣကို ဧ မပြုနိုင်၍
ထိုပါဠိမကောင်း။]

သ ယေစ။ ။ပရေ ယကာရေ နိဂ္ဂဟိတံဓေါ ယကာရေန သဟ-တက္ခ၊
ဝါ-စွာ၊ ဥကာရံ ပပေါတိ၊ ဉာဒေသဿ-ဥ အပြု၏၊ [“သ ယာဒေသဿ”
ရှိလျှင် “ယနှင့်တက္ခ နိဂ္ဂဟိတံဓါ အာဒေသဓါ”ဟု ပေး၊] ဒွိတ္တံ (ဟောတိ၊)
“ပရ ဒွေဘာဝေါ”သုတ်လာ “သ ယာဒိနံ”အရ၊ ဒွေဘာဝဋ္ဌာနတည်း၊
သညောဂေါ-ဟု ပြီး၏၊ သံ+ယောဂေါ-ဟုလည်း ရှိသေး၏၊ [ဤနည်းအတိုင်း
ပေး၊] အာနန္တရိကံ+ယမာဟု-အာနန္တရိကံ+ယမာဟုလည်း ရှိသေး၏။ (၃၃)။

ဝါသဒ္ဓဿ-၏၊ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္တာဝ-ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ၏ အဖြစ်
ကြောင့်ပင်၊ သံပဒန္တ တော-သံပုဒ်၏ အဆုံးဖြစ်သော၊ နိဂ္ဂဟိတာစ-နိဂ္ဂဟိတံမှ
လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗနာမယကာရပရတော-သဗ္ဗနာမ် ယအက္ခရာ နှောင်းလျက်
ရှိသော၊ နိဂ္ဂဟိတာ စ-မှလည်းကောင်း၊ အညတ္ထ-အခြားသော အရာ၌၊
[“အညဿ”ရှိလျှင် သာ၍ကောင်း၏၊ “တစ်ပါးသော နိဂ္ဂဟိတံဓါ”ဟု ပေး၊]
န ဟောတိ-ဥအပြု မဖြစ်၊ ယထာ-ကား၊ ဧတံ+ယောဇနံ၊ တံ+ယာနံ၊
သရဏံ+ယန္တိ-ဟူသည်တည်း။

(၅၁) ဝါသဒ္ဓဿ၊ ပေ၊ န ဟောတိ။ ။ “သံ+ယောဇနံ”၌ သံ အဆုံး၊ နိဂ္ဂဟိတံကို
ဥပြု၏၊ ထို သံနိဂ္ဂဟိတံဖြစ်မှု သဗ္ဗနာမ်ယ မဟုတ်သော သာမန် ယနှောင်းရာ၌လည်း
နိဂ္ဂဟိတံကို ဥ ပြုနိုင်သည်၊ “ယံ+ယဒေဝ”၌ နောက် ယသည် သဗ္ဗနာမ်တွင်
ပါဝင်သော ယတည်း၊ ထိုသဗ္ဗနာမ် ယနှောင်းလျှင် သံ၏ ဗိန္ဒုမဟုတ်သော
မဉ်သည့်ဗိန္ဒု (နိဂ္ဂဟိတံ)မဆို ဥပြုသည်၊ “ဧတံ+ယောဇနံ”စသည်ကား သံ အဆုံး
နိဂ္ဂဟိတံလည်း မဟုတ်၊ သဗ္ဗနာမ် ယနှောင်းသော နိဂ္ဂဟိတံလည်း မဟုတ်သောကြောင့်
ဤသုတ်က မစီရင်အပ်သော အသန္တဝိမိဖြစ်၏၊ [“ဧဝံ ယောဇနံ-တံ ယောဇနံ”ဟု
မူကွဲရှိ၏။

[ဆောင်] ဝဝတ္ထိတာ၊ ဝါသဒ္ဓါကြောင့်၊ သံမှာ ဗိန္ဒု၊ မှတ်ရွတ်စပ်ဖန်၊
သဗ္ဗနာမ် ယ၊ နှောင်းထဗိန္ဒု၊ ဤ ၂ ခုသာ၊ ဥ ပြုရာဟု၊
ပိုင်းခြားပြု၊ မှတ်ရွတ် သ ယေသုတ်။

စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ သဟယေစာတိ-သဟယေစဟူ၍၊ ဝတ္တဗ္ဗေ-ဆိုထိုက်လျက်၊ သ ယေစာတိ-သ ယေစဟူ၍၊ ဝစနတော-ဆိုခြင်းကြောင့်၊ (“ဟလောပေန-ဟကို ချေသဖြင့်” ဟု ဤနေရာ၌ရှိ၏၊ မကောင်း၊) သုတ္တ သုရုစာရဏတ္ထံ-ပါဠိ၌ ရွတ်လွယ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ [“သုတ္တန္တေသု-ပါဠိတို့၌၊ သုရုစာရဏတ္ထံ-ရွတ်လွယ်ခြင်းအကျိုးငှာ” ဟုလည်း ရှိ၏၊] အက္ခရာလောပေါပိ-အက္ခရာကျေခြင်းသည်လည်း၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏၊) ဣတိ-ဤသို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-မှတ်ထိုက်၏၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ ပဋိသင်္ခါယယောနိသော၊ ပေ၊ ပရိယေသနာ၊ ပယျေသနာ တျာဒိ- ပဋိသင်္ခါယယောနိသော၊ ပေ၊ ပရိယေသနာ၊ ပယျေသနာ အစရှိသော ပြယုဂ်သည်၊ သိဇ္ဈတိ-ပြီး၏။

(၅၂) တံ+အဟံ ဗြူမိ၊ ပေ၊ ဧတံ+ဧဝ ဣတိ အတြ၊ [“ဧတံ+ဧဝ” ဟု လည်းရှိ၏၊ “ဧတဒေဝ တိတိက္ခယ” စသော ပါဠိတော်ကို ထောက်လျှင် “ဧဝံ” မကောင်း၊ “ဧဝ” သာ ကောင်းသည်။]

မဒါ သရေ။ ။ ပရေ သရေ၊ နိဂ္ဂဟိတဿ ခေါ-၏၊ ဝါ-စွာ၊ မကာရ ဒကာရာဒေသာ ဟောန္တိ၊ ဧတ္ထစ-ဤသုတ်၌လည်း၊ ဝါသဒ္ဓါမိကာရဿ- လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါ၏၊ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာသတ္တာ-ကြောင့်၊ (ဝိဘာသာယ-

တ္ထေစ၊ ပေ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ။ ဤစကားကား ပါဠိအသုံး၌ ထုံးစံတစ်ခု မှတ်ဖွယ်ကိုပြသော မှတ်ချက်စကားတည်း၊ “သ+ယေစ” သုတ်၌ သနင့်ယသည် သမာသံမဟုတ်၊ “တက္ခ” အနက်ဟောရာ၌ “သ” ပုဒ်ရင်းလည်း မရှိ၊ ထို့ကြောင့် သ ယေစ၌ သသည် “သဟ” ပုဒ်၌ ဟကိုချေ၍ ကျန်နေသော (သ)တည်းဟု သိသာ၏၊ ဟကို ချေရာ၌ကား တေသု ဝုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့်ဖြစ်စေ၊ “သ ယေစ” သုတ်ကိုပင် နိပါတနတစ်မျိုး လုပ်၍ဖြစ်စေ ချေနိုင် သည်၊ ဤသို့ အရှင်မဟာကစ္ဆည်းကိုယ်တိုင် အက္ခရာတစ်လုံး ချေ၍ သုတ်တည်ထားပုံကို ထောက်လျှင် “ပါဠိများ ရွတ်ဆို၍ ချောမောစေခြင်းအကျိုးငှာ တချို့နေရာဝယ် အက္ခရာချေရိုး ရှိသည်” ဟူသော ထုံးတမ်းတစ်ရပ်ကိုလည်း မှတ်သားရပြန်သည်။

ပုံစံများ။ ။ ထို့ကြောင့် “ပဋိ+သံ+ပုဗ္ဗ ခါဓာတ်” တွာပစ္စည်းကို ယပြု၍ ပြီးသော “ပဋိသင်္ခါယ” ပုဒ်၌ သုတ်ကြီးဖြင့် ယကို ချေ၍ “ပဋိသင်္ခါ” ဟုလည်းကောင်း၊ အဘိညာနောင် တွာကို ယပြု၍ပြီးသော အဘိညာယ(ထိုထွင်းသိ၍)ပုဒ်၌ ယချေ၊ “အဘိညာ” ဟုလည်းကောင်း ဖြစ်၏၊ [“ပရိယေသနာယ=ပရိယေသနာ” ဟု မြန်မာမူ ရှိ၏၊ “ပရိယေသနာယ” မှ “ပရိယေသနာ” ဖြစ်ရသော ပါဠိထုံးစံ မရှိ၊ သိဟိန္ဒုမူ၌ “ပရိယေသနာ=ပယျေသနာ” ဟု ရှိ၏၊ “ပရိ+ယေသနာ” တည်၊ တေသု ဝုဒ္ဓိဖြင့် ရှိ၌ ဣချေ၊ ဒေါ ဓဿ စ၌ စဖြင့် ရ်ကို (ယ်)ပြု၊ ပယျေသနာ ပြီး၏၊ “ပရိယတ္တိ= ပယုတ္တိ” ၌လည်း နည်းတူ။

ရိုလျှင် ပါ၌ပျက်၊) ယတေတသဒ္ဓသတော-ယ,တ,ဧတ သဒ္ဓါမှ၊ ပရသေဝ-
နောက်ဖြစ်သော နိဂ္ဂဟိတ၏သာ၊ ဒကာရော-ဒ အပြုသည်၊ (ဟောတိ၊)
တမဟံ မြူမိ၊ ပေ၊ ဧတဒေဝ-ပြီး၏၊ ဝါတိ ကိံ၊ တံ+အဟံ၊ ပေ၊
အက္ခောစ္ဆိမံ+အဝဓိမံ-တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

စ-ဆက်ဦးအံ၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ မဒါတိယောဂဝိဘာဂေန-“မဒါ”ဟူသော
ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂဖြင့်၊ ဗျဉ္ဇနေပိ-ဗျည်းကြောင့်လည်း၊ (ဝါ-ဝိကပ်အား
ဖြင့်၊ သီဟိုဠ်မှ) မကာရော-မအပြုသည်၊ (ဟောတိ၊) တေန-ကြောင့်၊ ဗုဒ္ဓမံ+
သရဏမံ+ဂစ္ဆာမိတျာဒိ-“ဗုဒ္ဓမံ၊ ပေ၊ ဂစ္ဆာမိ”အစရှိသော ပြယုဂ်၌၊ သိဇ္ဈတိ-
ပြီး၏။ (၃၄)။

(၅၂) ဝါသဒ္ဓါ၊ ပေ၊ ပရသေဝ။ ။ဝတ္ထိတ ဝါသဒ္ဓါကြောင့် “ယ-တ-ဧတ
သဒ္ဓါတို့၏ နောက်၌ရှိသော နိဂ္ဂဟိတကိုသာ ဒပြု”ဟု တဒနပရောဓေန ပရိဘာသာ
သုတ်နှင့်အညီသတ်မှတ်သည်။ (မ)အပြုကား အလွန်နယ်ကျယ်သောကြောင့် ထိုကဲ့သို့
သတ်မှတ်၍ မဖြစ်နိုင်၊ ဤနှင့်စပ်၍ မှတ်ဖွယ်ကို ကစွည်းဋီကာ၌ ပြထားသည်။

[ဆောင်] ဝတ္ထိတ, ဝါသဒ္ဓါကြောင့်, ယ-တ-ဧတ, သဒ္ဓါနောက်ရှိ,
နိဂ္ဂဟိတ, ဓာတ်ပြုရာဟု, (ရူ)မှတ်ပြုလျက်, မ အထွက်မှာ,
မ မှတ်သာ, မဒါ သရေသုတ်။

ဝါတိ ကိံ။ ။လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါသည် “မည်သည့်ပုဒ်နောက်၌ရှိသော
နိဂ္ဂဟိတကိုသာ (ဒံ)ပြု”ဟု သတ်မှတ်ရုံမက အနိစ္စ-အသန္တ ဝိမိ ျမျိုးကိုလည်း
သတ်မှတ်ပေးသေး၏ဟု ပြလိုသောကြောင့် “ဝါတိ ကိံ”ဟု မိန့်ရပြန်၏။ “တံ+အဟံ၊
ဧတံ+ဧဝ”တို့သည် (ဤသုတ်ဖြင့် စီရင်၍ “တမဟံ,ဧတဒေဝ”ဟုလည်း ရှေ့၌
ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သောကြောင့်) ဤသုတ်အစီအရင် မမြဲကြောင်းပြသော အနိစ္စဝိမိရုပ်တည်း၊
“အက္ခောစ္ဆိမံ အဝဓိမံ”ကား မဲ၏ နိဂ္ဂဟိတကို လုံးဝ မစီရင်နိုင်ကြောင်းပြသော
အသန္တဝိမိရုပ်တည်း။

မဒါတိ ယောဂဝိဘာဂေန။ ။“မဒါ သရေ”သုတ်၌ သရေကို ဖြုတ်၍ “မဒါ”ဟု
တစ်သုတ်ခွဲခြင်းကို “ယောဂဝိဘာဂ”ဟု ခေါ်၏။ (ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂတည်း။)
ထိုသုတ်၌ “ဗျဉ္ဇနေပိ-ဗျည်းကြောင့်လည်း၊ နိဂ္ဂဟိတ မဒါ ဟောန္တိ”ဟု သုတ်နက်ပေး၊
“ဗုဒ္ဓံ+သရဏံ+ဂစ္ဆာမိ”ဟု နိဂ္ဂဟိတ်ဖြင့် နဂိုရှိတိုင်း ရပ်တည်၊ “မဒါ”ယောဂဝိဘာဂဖြင့်
သဗျည်း-ဂဗျည်းကြောင့် နိဂ္ဂဟိတ်ကို (မံ)ပြု၊ “ဗုဒ္ဓမံ သရဏမံ ဂစ္ဆာမိ”ပြီး၏။

တဒ္ဓိတံ။ ။ဤယောဂဝိဘာဂဖြင့် (ဒ)အပြုကိုလည်း ဋီကာပြု၍ “တဒ္ဓိတံ”ပုဒ်ကို
ထုတ်၏။ “တေသံ-ထို နာမ်ပုဒ်တို့၏+ဟိတံ-စီးပွားတည်း”ဟူသော သမာသံဝိဂ္ဂဟအရ
“တ+ဟိတံ”ဟု ပြီးပြီးမှ နိဂ္ဂဟိတဉာဏ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတလာ၍ “တံ+ဟိတံ”ဟု

(၅၃) တာသံ+အဟံ သန္တိကော၊ ပေ၊ တဿ အဒါသိ+အဟံ ဣတိ ဣဓ၊ သရေတိ ဝတ္တတေ။

ကွစိ လောပံ။ ။ပရေ သရေ နိဂ္ဂဟိတဓေါ ကွစိ ဆန္ဒာနုရက္ခဏသုခုစ္စာရဏ ဌာနေသု-ဆန်းစောင့်ရာဌာန ရွတ်လွယ်ရာဌာနတို့၌၊ လောပံ ပပေတိ။...ပုဗ္ဗ သရလောပေါ-ရှေ့သရ၏ ကျေခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ အသံယောဂန္ထသ-

သမာသံရုပ် ပြီး၏။ ဒေါဿေ စံ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဟကို ပြေ၊ မဒါယောဂဝိဘာဂဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို (ဒ)ပြု၍ တဒ္ဓိတံ ပြီးသတံ၊ [သို့သော် နိဂ္ဂဟိတံ မလာဘဲ “တ+ဟိတ”တည်း၊ ဓ ပြုပြီးနောက် ဒဒွေဘော်လာလျှင်လည်း ဤသုတ်အစီအရင် မဝင်ဘဲ ပြီးနိုင်သည်သာ။]

နိဂ္ဂဟိတန္တ။ ။သာမဏေတို့အား သရဏဂုံပေးရာ၌ “ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ”ဟု နိဂ္ဂဟိတန္တ (နိဂ္ဂဟိတံ အဆုံးရှိသော) ပေးနည်း၊ “ဗုဒ္ဓမ် သရဏမ် ဂစ္ဆာမိ”ဟု မကာရန္တ (မ အက္ခရာ အဆုံးရှိသော) ပေးနည်းဟု ဗျူ ရှိ၏။ နိဂ္ဂဟိတန္တ၌ “ဒံ”ဝယ် အသရတစ်လုံးတည်းကို ဒွရော နိဂ္ဂဟိတံပါ မှီနေသောကြောင့် ဒွနှင့် နိဂ္ဂဟိတံအကြား၌ မပြတ်စေဘဲ တစ်စပ်တည်းရွတ်ရ၏။ ထံ၌လည်း ဤနည်းပင်၊ ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍ “ဧကသမ္ပန္နာနိ-တစ်စပ်တည်း စပ်သည်တို့ကို၊ အနုနာသိကန္တာနိ-နိဂ္ဂဟိတံအဆုံး ရှိသည်တို့ကို၊ ကတွာဝါ-ပြု၍ဆော်လည်းကောင်း”ဟု အဋ္ဌကထာမိန့်သည်။ ဤနိဂ္ဂဟိတန္တ နည်း၌ ရွတ်ပုံမှာ ယခု ရွတ်ကြသည်အတိုင်း ဌာန်ကရိုဏ်းပီသစွာ ရွတ်ရမည်။

မကာရန္တ။ ။မကာရန္တ၌ “မိ”ဝယ် ဓ၏ မှီရာသရကို (မိ)က မမှီသောကြောင့် ဓနှင့် (မိ) ကို (ဒံ) ဟု တစ်သံတည်းထွက်အောင် တစ်ဆက်တည်း မရွတ်နိုင်၊ သီတာနှင့်ရာမကို “သီတာရာ-မိ”ဟု ရာနှင့် မိခွဲ၍ ဟိန္ဒူများ ရွတ်သကဲ့သို့ “ဓနှင့်မိ” ကို ခွဲခြား၍ ရွတ်ရမည်။ ထမ်၌လည်း နည်းတူ၊ ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍ “ဝိန္တိန္တိတွာ-ဖြတ်၍”ဟု မိန့်သည်။ ဤသို့ ဝိနည်း မဟာဝဂ္ဂပါဠိတော်၌ ညနည်း ခွင့်ပြုလျက် ရှိသောကြောင်း “ဗုဒ္ဓမ် သရဏမ်” ရုပ်ကို ရူပသိဒ္ဓိ ထုတ်ပြသည်၊ ကမ္မဝါစာ၌လည်း ဤ ညနည်းလုံး ရနိုင်သည်ဟု ဝဇီရဗုဒ္ဓိ မိန့်သည်။

ဝါဒန္တရ။ ။ဆရာအချို့ကား နိဂ္ဂဟိတန္တသရဏဂုံ၌ “ဗုဒ္ဓံ+သရဏံ+ဂစ္ဆာမိ”ဟု ဒွံနှင့်သ အကြား၊ ထံနှင့်ဂ အကြားကို (အသက်ရှုခွင့် မရအောင်) အလွန်ဆက်၍ ရွတ်ဆိုစေကြ၏။ မကာရန္တ ပေးရာ၌ကား ဓမ်နှင့်သအကြား၌ (အနည်းငယ် ဆက်စပ်မိ လျှင် ပျက်ရမလောက်) အတော်ကြာအောင် ရပ်တန့်၍ ရွတ်ဆိုစေကြ၏။ ထိုနည်းကို ယခုခေတ်၌အသုံးပြုသူ နည်းပါးလာပြီ၊ အမြန်ဆုံး ကွယ်ပျောက်ပါစေသတည်း။

(၅၃) ကွစိ ဆန္ဒာ၊ ပေ၊ ဌာနေသု။ ။[“ဆန္ဒာနုရက္ခဏသုခုစ္စာရဏဌာနေသု”ဟု ရှိမှ ကောင်းမည်၊] ကွစိအရကိုပင် “ဆန္ဒာ၊ ပေ၊ ဌာနေသု”ဟု ဖွင့်၏။ “ဆန်းစောင့်” ဟူရာ၌ ဂါထာအရာဟုလည်းကောင်း၊ “သုခုစ္စာရဏ” ဟူရာ၌ စုဏ္ဍိယပါဠိနှင့်

အဆုံး၌ သံယုဂ်မရှိသော၊ ပရဿ-နောက်သရ၏၊ ဒီဃော-ဒီဃသရသည်လည်း ကောင်း(ဟောတိ) တာသာဟံ သန္တိကေပေ၊ တဿ အဒါသဟံ-ပြီး၏၊ တထာ-ထိုအတူ၊ ကထာဟံ; ဧဝါဟံ, ကျာဟံ-ကထာဟံပေ၊ ကျာဟံ ဖြစ်၏၊ ကွစိတိ ကိံ၊ ဧဝမဿ, ကိမဟံ-တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ (၃၈)။

(၅၄) အရိယသစ္စာနံ+ဒဿနံ၊ ပေ၊ ဂန္တံ+မနော ဣတိ, ဣဓေ, ကွစိ လောပန္တိ-ကွစိ လောပံသုတ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

ဗျူနေ ဓ။ ။ပရေ ဗျူနေ ဓ နိဂ္ဂဟိတခေါ် ကွစိ ဆန္ဒာနုရက္ခဏာဒိမိ-ဆန်းစောင့်ရာဌာန အစရှိသည်၌၊ လောပံ ပပွောတိ-၏၊ [ဆန္ဒာနုရက္ခဏာဒိမိ၌ အာဒိဖြင့် သုခုစ္စာရဏကို ယူပါ။]

ဂါထာအရာဟုလည်းကောင်း မှတ်ပါ။ ပုံစံများ၌ ဂါထာဟုတ်-မဟုတ်ကား တချို့ သိသာ၍ တချို့ မသိသာ၊ ဤသုတ်၌ “တဿ အဒါသဟံ”မှတစ်ပါး အခြားပုံစံတို့ စုဏ္ဏိယချည်း ဖြစ်ဟန်တူ၏။

ပဗ္ဗသရ၊ ပေ၊ ဒီဃော။ ။“တာသံ+အဟံ”တည်, ဤသုတ်ဖြင့် သံ၌နိဂ္ဂဟိတ်ကို ချေ, သရာ သရေ လောပံဖြင့် သ၌ အကို ချေ, (ဤချေမှုကို “ပဗ္ဗသရလောပေါ”ဟု ဆိုသည်။) အဟံ၌ အသည် မိမိ၏နောက်၌ သံယုဂ်(၂လုံးတွဲ) မရှိသောကြောင့် အသံယောဂန္ထ မည်၏။ “ဝိဇ္ဇနံ+အဂ္ဂံ”၌ကား နိဂ္ဂဟိတ် သရတို့ကို ချေပြီးနောက် အဂ္ဂံ၌ (အ)သည် မိမိအဆုံး(နောက်)၌ ဂုဿယုဂ် ရှိသောကြောင့် အ ကို ဒီဃမပြုရ၊ ဝိဇ္ဇနံ၌ ပြီး၏၊ ဤသို့ မိမိနောက်၌ သံယုဂ်ရှိလျှင် ဒီဃမပြုဘဲ သံယုဂ်မရှိမှ ဒီဃပြုရသောကြောင့် “ပရဿ အသံယောဂန္ထဿ ဒီဃော”ဟု မိန့်သည်။ ထိုစကား သင့်၏-မိမိအဆုံး (နောက်)၌ သံယုဂ်ရှိလျှင် “သံယောဂေ ပရေ ရဿတ္ထံ”နှင့် အညီ နဂို ဒီဃကိုပင် ရဿပြုရသေး၏။ နဂိုရဿကိုကား အဘယ်မှာ ဒီဃပြုခွင့် ရှိတော့အံ့နည်း။

အဒါသဟံ။ ။“အဒါသိ+အဟံ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ အဟံဝယ် (အ)သည် သံယုဂ် မနှောင်းသော်လည်း ဒီဃပြုလျှင် ဆန်းပျက်မည်စိုးသောကြောင့် ဒီဃမပြုရ၊ နိဂ္ဂဟိတ် ချေ, သိ၌ ဣချေ, သံကို နောက် အ သို့ ကပ်။

တထာ, ကထာဟံ၊ ပေ၊ ကျာဟံ။ ။[“တထာဂတဟံ”ဟု မြန်မာမူရှိ၏။ သို့မူကို အမှန်ထင်လျှင် “တထာဂတံ+အဟံ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ သီဟိုဠ်မူ၌ကား ဆိုလတ် ပုံစံတို့ မူလရုပ်တည်ရာတွင် မပါခဲ့သောကြောင့် တထာဖြင့် ညွှန်ပြု၍ “တထာ, ကထာဟံ” ဟု ရှိ၏၊] “ကထံ+အဟံ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ဧဝါဟံ=ဧဝံ+အဟံ, ကျာဟံ=ကိံ+အဟံ, နိဂ္ဂဟိတ်ချေ, ဣကို ယပြု, တတိယပိုင်း ဒီဃဖြင့် ဒီဃပြု၊ ကွစိတိ ကိံ ရုပ်များ၌ “ဧဝံ+အဿ” (သိ၌ “ဧဝမယံ”ဟု ရှိ၏, ဧဝံ+အယံဟု ပုဒ်ဖြတ်)၊ “ကိံ+အဟံ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ ကွစိကြောင့် နိဂ္ဂဟိတ်မချေဘဲ မဒါ သရေဖြင့် (မိ) ပြုပါ။

(၅၄) “အရိယသစ္စာနံ-ဗုဒ္ဓါနံ”တို့ကား ဂါထာပါဒများတည်း။ ထို့ကြောင့်

ရကာရဟကာရေသု-ရ အက္ခရာ ဟ အက္ခရာတို့ကြောင့်၊ [“သကာရ ဟကာရေသု”ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်၊] ဥပသဂ္ဂန္ထသု-ဥပသာရ၏ အဆုံးသရ၏၊ ဒီဃော(ဟောတိ) အရိယသစ္စာနဒဿနံ၊ ပေ၊ စိရပ္ပဝါသိ-ပြီး၏၊...ဒွိတ္တံ-ပ ဒွေဘော်လာ၊ ဂန္ထုကာမော၊ ဂန္ထုမနော-ပြီး၏၊...ကွစိတိ ကိ၊ ဧတံ မင်္ဂလ မုတ္တမံ-ဧတံ မင်္ဂလမုတ္တမံ၌ နိဂ္ဂဟိတံ မချေရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ (၃၉)။

(၅၅) ကိ+ဣတိ၊ ပေ၊ သဒိသံ+ဧဝ ဣတိ ဣမ၊ နိဂ္ဂဟိတမှာတိ စ လောပန္နိ စ ဝတ္တတေ။

ဆန်းဂိုဏ်းတည်အောင် နိဂ္ဂဟိတကို ချေသည်။ ကျန်ပြယုဂ်တို့၌ သုခုစွာရဏဖြစ်အောင် နိဂ္ဂဟိတကို ချေသည်။ ရှေ့ ကွစိ လောပံသုတ်နှင့် ဤ ဗျူနေ စသုတ်တို့၏ ချေရာ ဌာနသည် ဆန္ဒာနုရက္ခဏ သုခုစွာရဏအားဖြင့် တူမျှကြ၏။

[ဆောင်] ကွစိ လောပေ၊ ဗျူနေတို့၊ ဆန်းနေသော်ပျက်၊ ရွတ်သော်ခက်ဟု၊ ကြောင်းချက် ၂ မျိုး၊ တစ်မျိုးမျိုးကြောင့်၊ ချေရိုးနည်းမှန်၊ မြတ်ကျမ်းဂန်၊ ပုံစံတွေ့တိုင်း ရှ။

ရကာရ၊ ပေ၊ ဒီဃော-ကား “သာရတ္ထော၊ ပေ၊ အဝိသာဟာရော” တို့ကို ရည်ရွယ်သော စကားတည်း။ “သံ+ရတ္ထော”၌ ဤသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတချေ၊ ဒီသံသုတ်ဖြင့် (ရံ) ဗျည်းကြောင့် သ၏ အ ကို အာဒိဃပြု၊ သာရာဂေါ၊ သာရမ္ဘောတို့၌လည်း နည်းတူ၊ အဝိသာဟာရော၌ကား ဟဗျည်းကြောင့် ဒီဃပြုရုံသာ၊ [သိ၌ “အဝိသာဟာရော”ဟု ရှိ၏၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော် သမာဓိနိဒ္ဒေသ၌လည်း “အဝိသာဟာရော”ဟုပင် ရှိသည်၊ အဝသာဟာရောကား ပါဠိပျက်။]

စိရပ္ပဝါသိ စသည်။ ။ “စိရံ+ပဝါသိ”တည်း၊ ရံ၌ နိဂ္ဂဟိတကို ချေ၊ ပဒွေဘော်လာ၊ [ကစွည်းဝုတ္တိ၌ တစ်နည်းရုပ်တွက်သေး၏။] “ဂန္ထု+ကာမော” စသည်၌ နိဂ္ဂဟိတ ချေရုံသာ၊ ကွစိတိ ကိ၌ “ဧတံ+မင်္ဂလံ”တည်း၊ နိဂ္ဂဟိတ မချေသော်လည်း ဆန်း မပျက်သောကြောင့် ကွစိသဒ္ဒါမြစ်၍ မချေရ။

(၅၅) ဤသုတ်၌ မြန်မာနှင့် သီဟိုဠ် အတော်များစွာကွဲ၏။ ၁- “ကိ” ဣတိ၊ ပေ၊ သဒိသံဧဝ”ဟူရာ၌ “ကထံ+ဣတိ၊ ကိ+ဣတိ၊ ပေ၊ စတ္ထံ+ဣဝ၊ (နာလံ+ဣဒါနိ)၊ ပေ၊ သဒိသံ+ဧဝ”ဟု သီဟိုဠ်မူ၌ရှိ၏။ ဤ၌ “ကထံ+ဣတိ”ဟု ရုပ်အပိုပါပုံ၊ ကလံ+ဣဒါနိ၌ “ကလံ+ဣဝ”ဟု မူကွဲပုံ၊ “နာလံ+ဣဒါနိ”ဟု အပိုပါပုံကို သိပါ။ ၂-ဝါတိ ကိ- “ကထံ-ဣတိ၊ မံ+ဣတိ၊ ဒါတံ+အသိ၊ သာမံ+ဧဝ”တို့၌ “ကထံ+ဣတိ၊ ကိ+ဣတိ၊ ဒါတံ+အပိ၊ သဒိသံ+ဧဝ”ဟု မူကွဲရှိ၏။ ၃- “ဝဝတ္တိတဝိကာသတ္တတာယ=ဝဝတ္တိတ

ပရော ဝါ သရော။ ။နိဂ္ဂဟိတမှာ ပရော သရော, ဝါ-စွာ၊ လောပံ၊ ပပောတိ နိဂ္ဂဟိတသ-၏။ ဝဂ္ဂန္တတ္ထံ-ဝဂ္ဂန္တအဖြစ်သည်။ (ဟောတိ) ကိန္တိ၊ ပေ၊ သဒိဝ-ပြီး၏။...[ပုံစံများကို နောက်၌ ပြုလတ်သော ဣတိ ဣဝစသည် အစဉ်အတိုင်း ပြထားသည်။] ဝါတိ ကိံ၊ ကထံ ဣတိ၊ ပေ၊ သာမံ ဧဝ-တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ အယမ္ဗိ-ပရော ဝါ သရောသုတ်၌ ဆိုအပ်သော ဤကျေခြင်းသည်လည်း။ [“အယမ္ဗိတိ-ပရော ဝါ သရောတိ ဝုတ္တလောပေါပိ” ဋီကာ] ဝါသဒ္ဓဿ-၏။ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္တာ-ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ၏အဖြစ် ကြောင့်၊ ဣတိဝဒါနိသိပါဒိတော-ဣတိ, ဣဝ, ဣဒါနိ, အသိ, အပိ အစရှိ သော ပုဒ်တို့မှ၊ အညတ္ထ-အခြားသောပုဒ်၌၊ န ဟောတိ-မဖြစ်၊ ယထာ-ကား၊ အဟမေတ္ထ, ဧတဒဟောသိ-ဟူသည်တည်း။ (၄၀)။

ဝိဘာသတ္တာ”ဟု မူကွဲရှိ၏။ ၄-“ဣတိ ဝိဒါနိ သိပေဝါဒိ နိပါတတော=ဣတိ ဝိဒါနိ သိပါဒိတော”ဟု မူကွဲရှိ၏။ ၅-“အဟံ+ဧတ္ထ, ဧတံ+အဟောသိ”၌ “အဟမေတ္ထ, ဧတဒဟောတိ”ဟု မူကွဲရှိ၏။

စီစစ်ချက်။ ။၁-မူကွဲ၌ “ကထံ+ဣတိ(ကတန္တိ) ကိံ+ဣတိ (ကိန္တိ)”စသည်ဖြင့် ဤသုတ် စီရင်ရာရုပ်ကို ပြပြီး၍ “၂-ဝါတိ ကိံ၊ ကထံ+ဣတိ၊ ပေ၊ သဒိသံ ဧဝ”ဟု ဝါမြစ်အပ်သော အနိစ္စဝိစိရုပ်ကို ပြသော သီဟိုဠ်မူသည် ရုပ် ၂ မျိုး နေနိုင်ပုံ ဒွိရုပ်ကို ပြသောကြောင့် ရှေ့နောက်ညီပေ၏။ ၃-မူကွဲပုံမှာ မထူးလှချေ။ ၄-မူကွဲပုံ၌ “ပေဝါဒိ” ဟု ဧဝကို ပြထားသော မြန်မာမူ၌ အာဒိအတွက် ပုံစံကို တိုက်ရိုက် မရနိုင်။ “ပါဒိ”ဟု ဧဝမပါသော သီဟိုဠ်မူကား အာဒိအရ “သဒိသံဧဝ”ကို ယူနိုင်သောကြောင့် ကောင်း၏။ ထို့ပြင် “တွံသိ”၌ အသိသည် နိပါတမဟုတ်သောကြောင့် “နိပါတ” မပါခြင်းလည်း ကောင်း၏။ ၅-မူကွဲပုံမှာ အရေးမကြီးလှ၊ ဤသုတ်ဖြင့် မစီရင်ရသော အသန္တရုပ်ကို ပြလိုခြင်းသာဖြစ်၏။ သီဟိုဠ်မူ၌ နိဂ္ဂဟိတကို မ-ဒပြုရုံသာ။

အယမ္ဗိ၊ ပေ၊ အညတ္ထ န ဟောတိ။ ။အယမ္ဗိကို အညတ္ထ န ဟောတိ၌ စပ်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဆိုအပ်သော ချေခြင်းသည်လည်း အခြားပုဒ်တို့၌ မဖြစ်-ဟူလို၊ ဝဝတ္ထိတဝါသဒ္ဓါကြောင့် ဣတိ-ဣဝ စသည်တို့မှ တစ်ပါးသောအရာတို့၌ မချေရဟု ဆိုထာ သော်လည်း “ဧဝံ+သ=ဧဝံ အဿ, ပုပ္ဖံ+သာ=ပုပ္ဖံ အဿာ, တဒမိနာပိ=တံ+ ဣမိနာပိ”ပုဒ်တို့မှ အ-ဣတို့ကိုလည်း ချေထားပုံကို နောက်၌ ပြဦးလတ်၊ ထို့ကြောင့် ထိုပုဒ်များကို “သိပါဒိတော”၌ အာဒိဖြင့် ယူသင့်သည်။

[ဆောင်] ပရော ဝါ သရော, သုတ်အဟောရှိ၊ ဝဝတ္ထိတ, ဝါသဒ္ဓါကြောင့်, ဣဝ-ဣတိ, ဣဒါနိနှင့်, အသိ-ပေဝ, အဿ အဿာ, ဣမိနာဟု, ချေရန်စု, ခွင့်ပြု ရူပသိဒ္ဓိ။

(၅၆) ဧဝံ+အဿ တေ အာသဝါ၊ ပုပ္ဖံ+အဿာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဣတိ ဣဓ၊ ပရေ သရေ-သည်။ လုတ္တေ-ကျေပြီးသော်၊ (ပရော ဝါ သရောသုတ်ဖြင့် ချေအပ်ပြီးသော်) ဝိပရိဏာမေန-ဖြင့်၊ ပရသ္မိတိ သရေတိ လုတ္တေတိစ ဝတ္တတေ။ [ပရော ဝါ သရောသုတ်မှ ဝိဘတ်ပြင်၍ လိုက်။]

ဗျူနောစ ဝိသညောဂေါ။ ။နိဂ္ဂဟိတမှာ ပရသ္မိတိ သရေ လုတ္တေ-သော်၊ ဗျူနော-ဗျည်းသည်။ သညောဂေါ-သံယုဂ်သည်။ စေ (ဟောတိ)-အကယ်၍ ဖြစ်အံ့၊ ဝိသညောဂေါ-ကင်းသောသံယုဂ်ရှိသည်။ ဟောတိ၊ ဣတိ-ဤသုတ် ဖြင့်၊ သံယောဂေကဒေသဿ (သံယောဂ+ဧကဒေသဿ)-သံယုဂ်၏ တစ်စိတ် ဖြစ်သော၊ ပုရိမဗျူနဿ-ရှေ့ဗျည်း၏၊ လောပေါ(ဟောတိ)။...ဒိန္နံ-၂ လုံးကုန် သော၊ ဗျူနာနံ-ဗျည်းတို့၏၊ ဧကတြ-တစ်လုံးတည်းသော သရဉ္စ၊ ဌိတိ- တည်ခြင်းသည်၊ သံယောဂေါ-သံယုဂ်မည်၏၊ ဣပပန-ဤဝိသညောဂေါပုဒ်၌ ကား၊ သံယုတ္တေ-ယုဒ်စပ်အပ်၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ သံယောဂေါ-သံယုဂ်မည်၏၊ ပုရိမောဝဏ္ဏော-ရှေ့ ဝဏ္ဏတည်း၊ အဿ-ထို ဝဏ္ဏ၏၊ ဝိဂတော-ကင်းသော၊

(၅၆) ဗျူနော သံယောဂေါ စေ။ ။ “ရသံသုတ်ဖြင့် ရဿပြု” ဆိုရာ၌ နဂို ရှိပြီးသရသည် ဒီဃဖြစ်နေကြောင်း သိသာသကဲ့သို့ ထိုအတူ “ဝိသညောဂ ပြု”ဟု ဆိုသဖြင့် နဂိုက သယောဂဖြစ်နေကြောင်း သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် “ဗျူနော သံယောဂေါ စေ”ဟု ပက္ခိပနပုတ္တိအဖြစ်ဖြင့် ထည့်နိုင်သည်။ [ဗျူနော သံယောဂေါ စေတိ ဣဒံ ဝိသညောဂဝိဓာနသာမတ္ထိယတော သိဒ္ဓံ၊-ဋီကာ။] “သညောဂေါစ”ဟု ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်၊ စအတွက် “စသဒ္ဓေန”စသည်ဖြင့် သီးခြားဖွင့်လတ်၊ ကစ္စည်းပုတ္တိ၌လည်း “ယဒိပိ ဗျူနော” စသည်ဖြင့် စေ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော ယဒိဖြင့် ဖွင့်သည်။ သညောဂေါ အရာ၌လည်း “သ သညောဂေါ”ဟု သ အပိုနှင့် မူကွဲရှိ၏၊ ထို သ အတွက် ရှုနှင့် နှာသတို့၌ အဖွင့် မတွေ့ရ။

ဒိန္နံ၊ ပေါ၊ ဌိတိ သံယောဂေါ။ ။ဤစကားသည် “သံယောဂေါ စေ”၌ သံယောဂ အရကို ဖွင့်ပြသောစကား ဖြစ်ရာ၏၊ ဤစကားအရ “အဿ”၌ သာဗျည်း ၂ လုံးသည် အသရ တစ်လုံး၌ စုပေါင်းတည်နေသကဲ့သို့ သရတစ်လုံး၌ ဗျည်း ၂ လုံးတည်နေခြင်းကို “သံယောဂ”ဟု ခေါ်၏၊ ထိုသို့ တည်နေခြင်းရှိသော ဗျည်း ၂ လုံး ခြပ်ကိုကား စုပေါင်းတည်နေခြင်းကြိယာ၏ သံယောဂအမည်ကို ဗျည်းပေါ်၌ တင်စားသော ဌာနုပုစာရအားဖြင့် “သံယောဂ”ဟုပင် ခေါ်ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ဗျူနော သံယောဂေါ- ဗျည်းသည် သံယုဂ်ဖြစ်အံ့”ဟု ဗျည်းခြပ်ရအောင် မိန့်သည်။

ဣဓ ပန၊ ပေါ၊ ပရော။ ။ဤစကားကား သုတ်၌ပါသော “ဝိသညောဂေါ”ပုဒ်၏ ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာတည်း၊ ဝိသညောဂေါပုဒ်၌ “သညောဂေါ”၏ ဝိဂ္ဂဟကို ရှေးဦးစွာ ပြလို၍ “သံယုတ္တေတိ သံယောဂေါ”ဟု မိန့်သည်။ [သံပုဗ္ဗ ယုဇေတံနောင် ကံဟော

ဝါ-ကျေသော၊ သံယောဂေါ-ယှဉ်စပ်အပ်သော ရှေ့ဝဏ္ဏသည်၊(အတ္ထိ) ဣတိ-
ကြောင့်၊ ဝိသညောဂေါ-ဝိသညောဂမည်၏။ ပရော-နောက်ဝဏ္ဏတည်း။...
စေံ သ တေ အာသဝါ၊ ပုပ္ဖံသာ ဥပ္ပန္နတိ-ပြီး၏။ (၄၁)။

လုတ္တေတိ ကိံ၊ စေမဿ-စေမဿ၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။
စသဒ္ဓေန-ဖြင့် တိဏ္ဍံ-၃ လုံးကုန်သော၊ ဗျဉ္ဇနာနံ-တို့တွင်၊ သရူပသံယောဂေါ
ပိ-တူသောရုပ်သွင်ရှိသော သံယုဂ်ဗျည်း ၂ လုံးသည်လည်း၊ ဝိသညောဂေါ-
ကင်းသောသံယုဂ်ရှိသည်။ ဝါ-ရှေ့တစ်လုံးကျေသည်။ ဟောတိ၊ ယထာ-
ကား၊ အဂျာဂါရံ၊ ဝုတျဿ-ဟူသည်တည်း။

(၅၇) စက္ခု+ဥဒပါဒိ၊ ပေ၊ တ+သမ္ပယုတ္တာ ဣတိ ဣဓ၊ သရေတိ
အာဂမောတိ ကွစိတိ ဗျဉ္ဇနေတိ စ ဝတ္တတေ။ [မဒါ သရေ၊ ယဝမဒန၊ ကွစိ
ဩ ဗျဉ္ဇနေသုတ်တို့မှ လိုက်သည်။]

ယပစ္စည်းသက်လျှင် “သံယုဇ္ဇ”ဟူသာ ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် “သံယုဇ္ဇတိ”ဟု သိဟိဋ္ဌမူ
အတိုင်း ပါဠိမှန် ရှိစေ။] အဿကို ရုပ်တွက်လျှင် (တ)လိင်တည်၊ သ သက်၊ (တ)ကို
(အ)ပြု (အ+သ)ဟု ဖြစ်၏။ ထို့နောက် (သံ)လာလျှင် “အဿ”ဟု ဖြစ်၏။ ဤသို့
ရုပ်တွက်ရာ၌ အပိုလာသော ရှေ့(သံ)သည် နဂို(သ)သို့ ယှဉ်စပ်-ကပ်အပ်သော
ကြောင့် “သံယုဇ္ဇတိ-ယှဉ်စပ်၊ ကပ်အပ်၏”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “သံယောဂ”မည်၏။
ထို့ကြောင့် “ပုရိမော ဝဏ္ဏော”ဟု သံယောဂ၏ အဘိဓေယျကို ပြသည်။ “သံယောဂ”
အရ သာ ၂ လုံးတွင် ရှေ့သဗျည်းကို ယူပါ-ဟူလို။

ဝိသညောဂ။ ။ထို့နောက် “ဝိဂတော+သညောဂေါ ယဿ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသော
အခါ ထိုယှဉ်စပ် ကပ်ထားအပ်သော ဗျည်းမှကင်းလျက် ကျန်ရစ်သော နောက်(သ)
ဗျည်းရသောကြောင့် ဝိသညောဂေါ၏ အဘိဓေယျကို “ပရော”ဟု ပြပြန်သည်။ ဤ
ဝိသညောဂေါ၏ ဆိုလိုရင်းကား “ဿဗျည်း ၂ လုံးတွင် ရှေ့တစ်လုံးကို ချေ”ဟု
ဆိုလိုသည်။ ထိုသို့ ချေခြင်းကိုပင် လောကအလိုအားဖြင့် ယဉ်ကျေးအောင် “ဝိသညောဂ
ပြု”ဟု ဆိုသည်။ ဥပမာ-ရှင်ဘုရင် သေသည်ကို “နတ်ရွာစံတော်မူသည်”ဟု သုံးနှုန်း
သကဲ့သို့တည်း။

စသဒ္ဓေန။ ။ဤ စသဒ္ဓေန စသည်၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ ကစွည်းအဖွင့်နှင့် တူပြီး
“သရူပသံယောဂေါပိ”ဟု သိဟိဋ္ဌမူရှိတိုင်း ကောင်း၏။ “သရူပပါနံ+သံယောဂေါ”ဟု
ဝါကျနှင့်ရှိသော မြန်မာမူကား ဗျဉ္ဇနာနံနှင့် သရူပပါနံကို အရံတူဟု ထင်မှတ်ဖွယ်
ရှိရုံမက “သရူပပါနံ သမာနရူပပါနံ သံယောဂေါ သရူပသံယောဂေါ”ဟူသော ဋီကာနှင့်
လည်း မညီ၊ သုတ်ရင်းဖြင့် ချေပုံကို ပေါင်းဆည်းဖို့ရာ သမ္မိဏ္ဏနက္ခတ္တ ဝိသဒ္ဓါလည်း
သိဟိဋ္ဌမူအတိုင်း ပါသင့်သည်။

နိဂ္ဂဟိတဉာဏ်။ ။သရေ ဝါ ဗျဉ္ဇနေ ဝါ နိဂ္ဂဟိတဉာဏ် ကွစိ-အချို့သော၊ သုခုစ္စာရဏဋ္ဌာနေ-ရွတ်လွယ်ရာဋ္ဌာန၌၊ အာဂမော ဟောတိ၊ နိဂ္ဂဟိတဉာဏ်-၏၊ ရဿနဂတတ္တာ-ရဿသရသို့ အစဉ်လိုက်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ရဿတောယေဝ-ရဿမှ နောက်၌သာလျှင်၊ အယံ-ဤနိဂ္ဂဟိတလာခြင်း သည်၊ (ဟောတိ) ... စက္ခု ဥဒပါဒိ၊ ပေ၊ တံ သမ္ပယုတ္တော-ပြီး၏၊ ဧဝံ-တူ၊ တစ်ဏေ၊ တံ သဘာဝေါ-ဟု ဖြစ်၏၊ ကွစိတိ ကိံ၊ န ဟိ+ဧတေဟိ၊ ဣဓ+စေဝ-ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ [ရှေ့ပုံစံသည် သရနောင်းရာ၌ နောက်ပုံစံသည် ဗျည်းနောင်းရာ၌ မလာရပုံတည်း။] (၃၀)။

(၅၅) ဧဝံ+ပုတ္တေ၊ ပေ၊ အဂ္ဂိ+ဝသန္ဓံ ဣတိ၊ ဣဓ-တို့၌၊ လောပါဒေသ ကာရိယေ-ချေခြင်း အာဒေသပြုခြင်းဟူသော ကာရိယသည်၊ သမ္ပတ္တေ-ရောက်လုလတ်သော်၊ ယေဘုယျေန-များသောအားဖြင့်၊ တဒပဝါဒတ္ထံ-ထို ကာရိယကို တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ အာဟ-ဤသုတ်ကို မိန့်ပြီ။

(၅၇) ကွစိ သုခုစ္စာရဏဋ္ဌာနေ။ ။နိဂ္ဂဟိတချေရာ၌ ဆန္ဒာနုရက္ခဏ သုခုစ္စာရဏ ဟု နှစ်ဋ္ဌာနရှိသော်လည်း နိဂ္ဂဟိတလာရာ၌ကား သုခုစ္စာရဏ တစ်ဋ္ဌာနသာ ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ကွစိကို “သုခုစ္စာရဏဋ္ဌာနေ”ဟု တစ်ဋ္ဌာနသာ ဖွင့်သည်၊ ကျမ်းဂန်များ၌ လည်း ဂါထာအရာဝယ် ဆန္ဒာနုရက္ခဏ အကျိုးငှာ နိဂ္ဂဟိတအပို ထည့်ရိုး မရှိချေ၊ “မနော ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဓမ္မာ၊ ကတ္တဗ္ဗံ ကုသလံ ဗဟံ”တို့၌ ဂါထာပါဒဖြစ်သော်လည်း “ပုဗ္ဗံ+ဂမာ၊ ဗဟံ”တို့၌ နိဂ္ဂဟိတတို့မှာ ဆန်းစောင့်ဖို့ရာ လာကြသည်မဟုတ်၊ ရွတ်ဆို၍ ချောမောခြင်း(သုခုစ္စာရဏ) အကျိုးငှာသာ လာကြသည်၊ [ဗဟံ၌ အလိုက်ကြည့်၍ “နိဂ္ဂဟိတဉာဏ်”ဟူသော ဝိနာမိကာရ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် နိဂ္ဂဟိတလာ။]

[ဆောင်] နိဂ္ဂဟိတဉာဏ် သုတ်အရမူ၊ ရဿ နောက်ရူ၊ သုခုစ္စာရဏ၊ တစ်ဋ္ဌာနသာ၊ နိဂ္ဂဟိတ လာ၊ မှတ်ပါ ကွစိတွက်။

(၅၈) လောပါဒေသ၊ ပေ၊ မာဟ။ ။“နိဂ္ဂဟိတကို အံပြုခြင်းသည် အကျိုး မရှိသည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ်အကျိုးငှာ ဤသုတ်ကို မိန့်ရသနည်း”ဟု မေးဖွယ် ရှိသောကြောင့် “လောပါဒေသ၊ ပေ၊ မာဟ”ဟု မိန့်သည်၊ ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ-ဧပောဉ်-သ ယေစ-ဗျဉ္ဇနေစ သုတ်တို့၏ အစီအရင်ကို များသောအားဖြင့် တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ ဤသုတ်ကို မိန့်ရသည်-ဟူလို၊ မှန်၏-“ဗျည်းနောင်းရာ၌ လောပကာရိယကို တားမြစ်ခြင်းငှာ”ဟု ဆိုသဖြင့် ဗျဉ္ဇနေစသုတ်ကို တားမြစ်ကြောင်း သိသာ၏၊ “အာဒေသကာရိယကို တားမြစ်ခြင်းငှာဟု ဆိုသဖြင့် ဝဂ်ဗျည်း၊ ဟ-ယဗျည်းနောင်း ရာ ဝဂ္ဂန္တံ ဝါ ဝဂ္ဂေ၊ ဧပောဉ် , သ ယေစ သုတ်တို့ကို တားမြစ်ကြောင်း သိသာသည်၊ ကြွင်းသော အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းငြိုကာမှာ ရှု။

အံ ဗျဉ္ဇနေ နိဂ္ဂဟိတံ။ ။ပရေ ဗျဉ္ဇနေ နိဂ္ဂဟိတဇာနီ အံဣတိ-အံဟု ရွတ်ဆိုအပ်သော ဣဉ္စိန္နုသည်။ ဟောတိ၊ အကာရော-အံ၌ အ အက္ခရာသည်။ ဥစ္စာရဏတ္ထော-ရွတ်ဆိုရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ ဝါ-တစ်နည်း၊ သရလောပေါ တျာဒိနာ-သရလောပေါ အစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ ပုဗ္ဗသရလောပေါ-ရှေ့သရ ကျေခြင်းသည်။ (ဟောတိ)၊ [“ပုဗ္ဗဿ လောပေါ”ဟု အချို့ရှိ၏။] ဧဝံ ဝုတ္တေ၊ ပေါ အဂ္ဂိံဝ သန္တမံ-ပြီး၏။ (၃၀)။

(၅၉) ဣဓ-ဤသန္နိကျမ်း၌၊ အဝုတ္တရိသေသာနံပိ-မဆိုအပ်သော ဝိသေသဝိမိရှိသော ပုဒ်တို့၏လည်း၊ ဝုတ္တနယာတိဒေသတ္တံ-စိုအပ်ပြီးသော နည်းကို ညွှန်ပြခြင်း အကျိုးငှါ၊ အတိဒေသံ-အနုပဒိဋ္ဌာနံ စသော အတိဒေသသုတ်ကို၊ အာဟ-မိန့်ပြီ။ [အရှင်ကစွည်း မိန့်ပြီ-ဟုလို]။

အံ ဣတိ၊ ပေါ ဥစ္စာရဏတ္ထော။ ။“ဧဝံ+ဝုတ္တေ”၌ နိဂ္ဂဟိတံကို အံပြုရာဝယ် ဝိန္နုပြောက်သာ ပြုပါ၊ (အံ)ဟု အသရမပါစေနှင့်၊ ဝိန္နုချည်းပြထားလျှင် ရွတ်၍မဖြစ်သောကြောင့် ရွတ်ဖြစ်ရုံသာ အ အက္ခရာကို ထည့်ထားသည် ဟုလို၊ ဤနည်းအလို ဤသုတ်ကို “ပကတိသန္နိ-ပဋိသေဝ ဝိမိသုတ်”ဟု မှတ်ပါ၊ “ဧဝံ+ဝုတ္တေ”ဟု တည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို အံပြု၊ ဧဝံ ဝုတ္တေ ပြီး၏။

သရလောပေါ တျာဒိနာဝါ။ ။တစ်နည်း၊ နိဂ္ဂဟိတံကို အံပြုရာ၌ အ သရနှင့်တကွ (အံ)ပြု၊ ဤနည်း၌ “ဧဝံ+အံ+ဝုတ္တေ”ဟု ဝ၌ အသရ ပါနေကား ထိုသရကို သရလောပေါ ပြီး မျှမှ “ဧဝံ+အံ”ဟု ဖြစ်၍ ဝံကို အံသို့ ကပ်ရသည်။ ဤနည်းအလို ဤသုတ်သည် အာဒေသဝိမိ သုတ်တည်း။

(၅၉) ဣဓ၊ ပေါ အတိဒေသမာသ။ ။“ဂေါသရေ ပုထဿာဂမော”စသည်ဖြင့် ပုထ-ပါ-အဘိ စသည်အတွက် အစီအရင်အထူးကို (စီရင်သောသုတ်ကို) ဆိုအပ်သကဲ့သို့ ပုထုဂေါသရေစသည်၌ ဂရိဟသည်တို့အတွက် အစီအရင်ကို (စီရင်သောသုတ်ကို) အထူးတလည် မဆိုခဲ့သောကြောင့် “အဝုတ္တရိသေသ=မဆိုအပ်သော အစီအရင်ထူးရှိသော ပုဒ်များ”ဟု ဆိုသည်။ “ထိုသို့ အထူးတလည် စီရင်မည့်သုတ် မရှိသေးသောပုဒ်များလည်း ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းကိုမှီး၍ ရုပ်ပြီးနိုင်၏။”ဟု ညွှန်ပြခြင်းငှါ ဤအတိဒေသသုတ်ကို အရှင်မဟာကစွည်း မိန့်တော်မူသည်။

မှတ်ချက်။ ။ ။သညာစသော သုတ် ၄မျိုးသာ ပြောရီးရှိသော်လည်း ဤ“အတိဒေသမာဟ”ကို ထောက်၍ အတိဒေသသုတ်လည်း ရှိ၏-ဟု သိနိုင်ရကား (ဝဂ္ဂေ ဃောသာယောသာနံစသောနိယမသုတ်နှင့်တကွ) သုတ် ၆ မျိုးရှိသည်ဟု မှတ်ပါ။

သညာစ ပရိဘာသာစ၊ ဝိမိ နိယမောပိစ၊
အတိဒေသာမိကာရောတိ၊ သမ္ဘိဓံ သုတ္တလက္ခဏံ။

အနုပဒိဋ္ဌာန် ဝုတ္တယောဂတော။ ။အမှေဟိ-ငှါတို့သည်၊ ဣဓ-ဤသန္ဓိ ကျမ်း၌၊ ဝိသေသတော-အထူးအားဖြင့်၊ ယေ ဥပသဂ္ဂ နိပါတာဒယော- အကြင် ဥပသာရ နိပါတ် အစရှိသော ပုဒ်တို့ကို၊ န ဥပဒိဋ္ဌာ-မပြုအပ်ကုန်သေး၊ တေသံ-ထိုဥပသာရ နိပါတ်ပုဒ် အစရှိသည်တို့၏၊ (ရူပသိဒ္ဓိ၌စပ်)၊ ဝုတ္တ ယောဂတော၊ ဝုတ္တနယေန-ဆိုအပ်ပြီးသောနည်းဖြင့်၊ သရသန္ဓာဒိသု-သရသန္ဓိ အစရှိသည်တို့၌၊ ဝုတ္တနယာနုသာရေန-ဆိုအပ်ပြီးသောနည်းကို အစဉ်လိုက် သဖြင့်၊ ရူပသိဒ္ဓိ-ရုပ်ပြီးပုံကို၊ ဝေဒိတဗ္ဗာ-သိထိုက်၏။

တေန-ထို့ကြောင့်၊ (ထိုသို့ဆိုအပ်ပြီးသောနည်းကို အစဉ်လိုက်၍ ရုပ်ပြီးပုံကို သိထိုက်ခြင်းကြောင့်-ဟူလို)၊ ဒေါ ဓဿစာတိ သုတ္တေ-ဒေါ ဓဿ စသုတ်၌၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ပရိယာဒိန်-ပရိယအစရှိသည်တို့၏၊ ရဟာဒိဝဏ္ဏဝိပရိယယော- ရနှင့်ယအစရှိသော ဝဏ္ဏတို့၏ ရှေ့နောက်ပြန်ခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ ယထာ- ကား၊ ပရိယုဒါဟာသိ-ဟုတည်း၊ ပယိရုဒါဟာသိ-ပြီး၏၊ အရိယဿ-ဟု တည်း၊ အရိယဿ-ဟု ပြီး၏၊ ဗဟ္တာဗာဓော-ဟုတည်း၊ ဗဂါဗာဓော-ဟု ပြီး၏၊ န အဘိနေယျ-ဟု တည်း၊ အနဘိနေယျ-ဟု ပြီး၏။ (၅၀)။

ယေ ဣဓ၊ ပေ၊ နိပါတာဒယော။ ။ကစွည်း သန္ဓိ ပဉ္စမခန်း၌ ဥပသာရ နိပါတ်ပုဒ်များကိုချည်း ဆိုထား၏၊ ထို့ကြောင့် ဥပသာရ နိပါတ်ပုဒ်များကို အခြေတည်၍ “ဥပသဂ္ဂနိပါတာဒယော” ဟု မိန့်သည်၊ အာဒိဋ္ဌိ ဗဂ္ဂဗာဓော စသော နာမ်ပုဒ်များကို ယူ၊ ပထနိပါတ်မှ စ၍ (ဩအဝဿ၌) အဝ ဥပသာရအထိ အချို့သော ဥပသာရ နိပါတ်များ၏ အစီအရင် အထူးကို ဆိုင်ရာသုတ်များဖြင့် ပြခဲ့ပြီ၊ ပရိဥပသာရ- နနိပါတ်စသည်အတွက်ကား အစီအရင် အထူးကို မပြရသေး-ဟူလို။

တေသံ ဝုတ္တယောဂတော၊ ပေ၊ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ။ထိုသို့ အစီအရင်အထူးကို မပြရသေးသော ဥပသာရ နိပါတ် စသည်တို့၏ ရုပ်ပြီးပုံကို ဆိုအပ်ပြီးသောနည်းကို မိုး၍ သိထိုက်သည်၊ သိနိုင်လောက်ပြီ၊ “ဆိုအပ်ပြီးသော သုတ်တို့ဖြင့်ပင် ပြီးနိုင် ပါသည်” ဟူလို၊ [ဝုတ္တယောဂတောကို “ဝုတ္တနယေန” ဟု ဖွင့်သောကြောင့် ယောဂ သဒ္ဓါသည် ဤနေရာ၌ (သက္ကတအဘိဓာန်လာ အနက်တို့တွင်) “ဥပါယ=နည်း” ဟူသော အနက်ရှိ၏-ဟု ကြို၊ ဝုတ္တနယေနကို “သရသန္ဓာ၊ ပေ၊ နုသာရေန” ဟု ထပ်ဖွင့်ပြန်သည်၊ “ဆိုခဲ့ပြီးသောနည်း” ဟူသည်မှာလည်း “သရသန္ဓိခန်း၊ ဗျဉ္ဇနသန္ဓိခန်း စသည်၌ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော စီရင်နည်းပင်” ဟူလို။

တေန၊ ပေ၊ ဝိပရိယယော။ ။“ဝိပရိယယော” ပါဠိမှန်ကြောင်းကို နောက်၌ ပြအံ့၊ သိမ့်၌ စသဒ္ဓေနောင် “ပရိယာဒိန် ရဟာဒိဝဏ္ဏဿ ဝိပရိယယော ယဝါဒိဟိ” ဟု ရှိ၏၊ ပုံစံ ၃ ခု အစဉ်ဖြစ်၍ ကောင်းပေသည်၊ [ရဟာဒိ ဝဏ္ဏဿ-ရ၊ ဟ၊ န အစရှိသောဝဏ္ဏ၏၊ ယ ဝါဒိဟိ-ယ ဝ အစရှိသည်တို့နှင့်၊ ဝိပရိယယော (ဟောတိ)။]

တံ+ဣမိနာပိ+ဇာနာထာတိ ဇတ္ထ-တံ+ဣမိနာပိ+ဇာနာထဟူသော ဤပြယုဂ်၌၊ ပရော ဝါ သရောတိ-သုတ်ဖြင့်၊ သရေ-ကို၊ လုတ္တေ- ချေအပ်ပြီးသော်၊ တတြာကာရောတိ ယောဂဝိဘာဂေန-တတြာကာရောဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂဖြင့်၊ အကာရော-(အ)လာသည်၊ (ဟောတိ)၊ နိဂ္ဂဟိတသ-၏၊ ဒကာရော-ဒ အပြုသည်၊ (ဟောတိ)၊ တဒမိနာပိဇာနာထ- ပြီး၏၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့အစရှိသည်တည်း။

ဣတိ-ဤစကားအစဉ်ဖြင့်၊ နိဂ္ဂဟိတသန္တိဝိဓာနံ-သည်၊ နိဋ္ဌိတံ-ပြီ။

ပရိယုဒါဟာသိ။ ။ “ပရိ+ယု ဒါဟာသိ”ဟု တည်၊ အနုပဒိဋ္ဌာနံသုတ်က ဒေါ ဓဿ စသုတ်ကို ညွှန်ပြသောကြောင့် ဒေါဓဿစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ရနှင့် ယကို ရှေ့နောက် ပြန်၊ ပယိရဒါဟာသိ ပြီး၏၊ [ဤနည်းအတိုင်း “အနုပဒိဋ္ဌာနံ သုတ်က ညွှန်ပြ သောကြောင့်”ဟုချည်း ဆိုပြီးမှ ဆိုင်ရာသုတ်ဖြင့် စီရင်။]

အရိယဿ။ ။ “အယေ-ကြီးပွားကြောင်း၌၊ ဣရယတိ-ဖြစ်တတ်၏”နှင့် အညီ အယပုဗ္ဗ ဣရဓာတ် (အ)ပစ္စည်းဖြင့် “အယိရဿ”သည် ပုဒ်ရင်းတည်း၊ အနုပဒိဋ္ဌာနံ၊ ပေ၊ ညွှန်ပြသောကြောင့် ဒေါ ဓဿ စ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ယနှင့်ရကို ရှေ့နောက်ပြန်၊ “အရိယဿ (ကြီးပွားကြောင်း၌ဖြစ်တတ်သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်၏)”ဟု ဖြစ်၏။

ဗဂ္ဂာဗာဓော။ ။ “ဗဟု+အာဗာဓော (များသော အနာရိသု)”ဥကို ဝပြု၊ ဝ- အာကပ်၊ ဟ-ဝါကပ် “ဗဟ္ဂာဗာဓော (ဟရှေ့ဝနောက်)”ဟု ပုဒ်ရင်းတည်း၊ (ရှေ့ အတိုင်း ဆို) ထိုစသဒ္ဓါဖြင့် ဟနှင့်ဝကို ရှေ့နောက်ပြန်၊ ဗဂ္ဂာဗာဓော (“ဗဝဟာဗာဓော” ဟု ဝရှေ့ ဟနောက်) ဖြစ်၏။

တဒမိနာပိ။ ။ တံ-ထိုအနက်ကို၊ ဣမိနာပိ-ဤဆိုအပ်လတံ့သော အကြောင်းဖြစ်လည်း၊ ဇာနာထ-သိကုန်လော။ “တံ+ဣမိနာပိ”တည်း၊ (ရှေ့အတိုင်း ဆို) ပရော ဝါ သရောသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံနောင် ဣကို ချေ၊ လောပဉ္စသုတ်ဖြင့် “တတြာကာရော” ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ထိုဣကျေရာ၌ (အ)လာ၊ မဒါ သရောသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတံကို (ဒိ)ပြု၊ တဒမိနာပိ ပြီး၏။

လောပဉ္စ တတြာကာရော။ ။ ဤသုတ်၌ လောပဉ္စကိုဖြုတ်၍ “တတြာကာရော”ဟု ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂလုပ်လျှင် အခြားသုတ်ဖြင့် ချေပြီးနောက် “တတြ-ထိုကျေရာ၌၊ အ ကာရော-အလာသည်၊ (ဟောတိ)”ဟု သုတ်နက်ပေးနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် ပရော ဝါ သရောသုတ်ဖြင့် ဣကိုချေပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် (အ) လာနိုင်သည်။

အနဘိနေယျ။ ။ “အနဘိနေယျ-ရှေ့ရှု မဆောင်မူ၍”၌ အဘိနေယျသည် တွာပစ္စယန္တပုဒ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် နနှင့် သမာသံမဖြစ်၊ ထိုသို့သမာသံမဖြစ်လျှင် “န+အဘိနေယျ”၌ နကို “အန”မပြုနိုင်၊ နနှင့် အကို ရှေ့နောက်ပြန်စေ၍ “အနဘိနေယျ”ဟု ဖြစ်ရသည်။

သညာဝိဇာန-သညာဝိဇာနခန်းလည်းကောင်း၊ သရသန္တိ-သရသန္တိခန်းလည်းကောင်း၊ နိသေခန-တားမြစ်သော၊ သန္တိ-ပကတိသန္တိခန်းလည်းကောင်း၊ ဗျဉ္ဇနသန္တိ-ဗျဉ္ဇနသန္တိခန်းလည်းကောင်း၊ နိဂ္ဂဟိတဿ-၏၊ ယော သန္တိ-အကြင် သန္တိသည်၊ (အတ္တိ-ရှိ၏၊ သော သန္တိစ-ထို နိဂ္ဂဟိတသန္တိခန်းလည်းကောင်း၊ ဣတိ-ဤသို့၊) သန္တိကပ္ပေ-သန္တိကျမ်း၌၊ သုနိစ္စယော-ကောင်းသော အဆုံးအဖြတ်ရှိသော၊ သောပိ-ထိုသန္တိ ၅ မျိုးလုံးကိုလည်း၊ မယာ-ငါသည်၊ ဧတ္ထ-ဤ ရူပသိဒ္ဓိကျမ်း၌၊ ဝုတ္တော-ဆိုအပ်ပြီ။

ဣတိ-ဤကား၊ ရူပသိဒ္ဓိယံ-ရူပသိဒ္ဓိကျမ်း၌၊ ပဌမော-ရှေးဦးစွာသော၊ သန္တိကဏ္ဍော-သန္တိအခန်း တည်း။ [သိဟိဂ္ဂုမ္ဘိ “ဣတိ ရူပသိဒ္ဓိယံ သန္တိကဏ္ဍော” ဟု စကားတစ်ရပ် ဖြတ်ပြီးနောက် “ပဌမော ပရိစ္ဆေဒေါ”ဟု ရှိသေး၏၊ သာ၍ ကောင်းသည်။]

မောဂ္ဂလ္လာနံ။ ။မောဂ္ဂလ္လာနံ၌ကား “တဒမိနာဒိနိ”ဟု သုတ်တည်၍ ဣကို ထိုသုတ်ဖြင့် (အ)ပြု၏၊ ထိုသို့ပြုခြင်းသည် “တဒမိနာတိ ဧတ္ထ-တံတိ နိပါတမတ္တံ၊ ဒကာရော ပဒသန္တိကရော၊ ဣကာရဿ အကာရံ ကတွာ နိဒ္ဒေသော”ဟု ဖွင့်သော (မူလပဏ္ဏာသ-ဝိမံသကသုတ်)ဋီကာနှင့် ညီပေ၏၊ ထိုဋီကာ၌ “တံတိ နိပါတမတ္တံ”ကား ထိုထို အဋ္ဌကထာဖွင့်ပုံနှင့် မတူ။

ဣစ္စာဒိ။ ။ဤဣစ္စာဒိဖြင့် ထိုထို ဆိုခဲ့ပြီး သုတ်ရင်းများဖြင့်လည်းကောင်း၊ ယောဂဝိဘာဂဖြင့်လည်းကောင်း၊ စသဒ္ဓါ၊ ဝါသဒ္ဓါ၊ စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း စီရင်နိုင်သော မပြခဲ့ရသေးသော ရုပ်များ၏ ပြီးနိုင်ပုံကို ညွှန်ပြသည်၊ ထိုသို့ စီရင်ရမည့် ရုပ်များကို ဤရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြနေလျှင် ပင်ကိုကကျယ်ဝန်းသော ရူပသိဒ္ဓိ စာကိုယ်ကို ဖွင့်ရသော ဘာသာဋီကာမှာ သာ၍ပင် လေးလံဖွယ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ထိုရုပ်များကို အခြားသော အဖွင့်တို့မှယူ၍ ကစည်းဘာသာဋီကာ ဆိုင်ရာသုတ်များ၌သာ ပြမည်၊ ဤ ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာ ပေါ့ပါးနိုင်သမျှ ပေါ့ပါးအောင် ကျမ်းရင်းအဓိပ္ပာယ်နှင့် သက်ဆိုင်ရာလောက်ကိုသာ ဖွင့်ပြရပေလိမ့်မည်။

သညာဝိဇာန-ကား နိဂုံးချုပ်ပြသော (ဥပေန္တဝဇီရာမည်သော) ဂါထာတည်း၊ သညာဝိဇာန စသည်ဖြင့် ရှေ့၌ ပြအပ်ခဲ့သော အခန်း ၅ ရပ်ကို အစဉ်အတိုင်း ပြ၏၊ “ပကတိပြု”ဆိုလျှင် အခြားအစီအရင်ကို တားမြစ်ရာရောက်သောကြောင့် ပကတိသန္တိကိုပင် “နိသေခန”ဟု ဆိုသည်၊ “သောဟိ”၌ “သောပိ”ဟု ရှိမှ ဋီကာဖွင့်နှင့်ညီမည်၊ အရှင်ကစည်းထေရ်သည် ကစည်းကျမ်း၌ သန္တိ ၅ မျိုးကို ဆိုထားပြီး၊ သောပိ-ထို ၅ မျိုးလုံးကိုလည်း အဆုံးအဖြတ် ကောင်းမွန်စွာ ဤရူပသိဒ္ဓိ၌ ဗုဒ္ဓပိယဆရာ ငါလည်း ဆိုအပ်ပြီ-ဟူလို။

ဤကား သန္တိရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ။

နာမရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ

၆၀။ အထ-သန္ဓိကဏ္ဍ၏ အခြားမဲ့၌၊ နာမိကဝိဘတျာဝတာရော-နာမ်နှင့်ယှဉ်သော ဝိဘတ်တို့၏ သက်ပုံကို၊ ဝုစ္စတေ-ဆိုအပ်၏၊ အတ္ထာဘိမုခံ-အနက်သို့ရှေးရှု၊ နမနတော-ညွတ်တတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ (နာမံ ရှိသည်ကား အပို၊) အတ္တနိ-မိမိသို့၊ အတ္တဿ-အနက်ကို၊ နာမနတောစ-ညွတ်စေတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ နာမံ-နာမ်မည်၏၊ ဒဗ္ဗာဘိဓာနံ-ဒြပ်ဟောပုဒ်တည်း။

၆၀။ နာမိက၊ ပေ၊ ဝတာရော ဝုစ္စတေ။ ။သန္ဓိကပွကို ဖွင့်ပြပြီး၍ နာမကပွကို ဖွင့်ပြလိုသော အရှင်ဗုဒ္ဓပစ္စိယဆရာသည် “အထ နာမိက၊ ပေ၊ ဝုစ္စတေ”ဟု မိန့်သည်၊ [နာမ-နာမ်တို့နှင့်+ဣက-ယှဉ်ကုန်သော (နာမ်နှင့် တွဲယှဉ်ရကုန်သော)+ဝိဘတ္တိ-ဝိဘတ်တို့၏၊ အဝတာရ (ဩဘာရ)-သက်ပုံ၊ (နာမ်၏နောက်၌ သက်ရောက်ကြပုံ၊) ဤ“အဝတာရ”ပါ၌ သုံးလိုက်၍ “ဝိဘတ်သက်”ဟု မြန်မာသုံး ဖြစ်လာရသည်။]

အတ္ထာဘိမုခံ၊ ပေ၊ ဒဗ္ဗာဘိဓာနံ-ကား နာမသဒ္ဓါ၏ ဝိဂြိုဟ်နှင့် သရုပ်ပြစကား တည်း၊ ချဲ့ဦးအံ့-“အတ္ထာဘိမုခံ နမနတော”ဖြင့် “အတ္ထံ နမတီတိ နာမံ”ဟူသော သုဒ္ဓကတ္တုသာဓကကိုပြ၏၊ “အတ္တနိ အတ္တဿ နာမနတော”၌ “နာမန”ဝယ် နမုဓာတ်-ကာရိတ်ဏေပစ္စည်း-ယုပစ္စည်းတည်း၊ ထိုပါ၌ဖြင့် “အတ္တနိ အတ္ထံ နာမေတီတိ(မိမိသို့ အနက်ကို ညွတ်စေတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်)နာမံ”ဟု ဟောတုကတ္တုသာဓကကိုပြသည်။

ဒဗ္ဗာဘိဓာနံ။ ။ဤကား အဘိဓေယျတည်း၊ “ဗုဒ္ဓ-ဘုရားဒြပ်၊ နီလ-အညိုဂုဏ် ဒြပ်၊ ပစနံ-ချက်ခြင်းကြိယာဒြပ်၊ တိဿ-တိဿဟူသော နာမည်ဒြပ်၊ ဂေါ-နွားမျိုး ဒြပ်” ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဒြပ်ဟောသဒ္ဓါဟူသမျှကို “နာမံ”အရ ကောက်ယူပါ-ဟူလို၊ “အတ္ထံ နမတီ”အရ အာချာတ်တို့လည်း ဆိုင်ရာအနက်သို့ ညွတ်တတ်ကြ၏၊ သို့သော် “နာမံ”ဟူသော အမည်သည် ဒြပ်ဟောသဒ္ဓါတို့၌သာ ထင်ရှားသော (အထင် ရ၍)အမည် ဖြစ်သောကြောင့် ကြိယာဟော အာချာတ်တို့ “နာမံ”အမည်ကို မရကြ။

အနက်သို့ ညွတ်ပုံ၊ ညွတ်စေပုံ။ ။ကမ္ဘာဦးက အနက်တွေ ရှေးဦးစွာ ပေါ်နှင့်၏၊ ထိုအခါ ကမ္ဘာဦးလူတို့သည် ထိုအနက်ကို ဟောပြနိုင်မည့်သဒ္ဓါ (စကားလုံး)ကို စထွင်လိုက်ကြ၏၊ ထိုအခါမှစ၍ သဒ္ဓါ(စကားလုံး) ဟူသမျှသည် မိမိဟောပြဖွယ် အနက်ကို အမြဲညွတ်လျက် ရှိကြ၏၊ ထို့ကြောင့် “အတ္ထံ နမတီတိ နာမံ”ဟု ဆိုသည်၊ လူ၏နောက်သို့ အရိပ်လိုက်ပါသကဲ့သို့ သဒ္ဓါဟူသမျှသို့လည်း ဆိုင်ရာအနက်များ လိုက် ပါကြ၏၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဓါဟူသမျှတို့က ဆိုင်ရာအနက်ကို မိမိသို့ ညွတ်လာစေတတ်(ညွတ် လာအောင် လုပ်တတ်)သည် မည်ရကား “နာမေတီတိ နာမံ”ဟု တစ်နည်း ဆိုရ ပြန် သည်၊ “ပုရိသော”ပုံစံထုတ်၍ ယောက်ျားဒြပ်ဟူသော အနက်သို့ ပုရိသသဒ္ဓါက ညွတ်ပုံ၊ အနက်ကို မိမိ(ပုရိသသဒ္ဓါ)သို့ ညွတ်စေပုံကို ပြောပြပါ၊ ဤကား ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ ဖွင့်ပုံ အတိုင်း အဓိပ္ပာယ်တည်း၊ [ဤနှင့်စပ်၍ ပုဒ်စစ်စသည်ဝယ် အဓိပ္ပာယ်တစ်မျိုး ရှိသေး၏။

ပန-ဆက်ဦးအံ့၊ တံ-ထိုနာမ်သည်၊ အန္တတ္ထရုဋ္ဌိဝသေန-အန္တတ္ထနာမ်၊ ရုဋ္ဌိနာမ်တို့၏ အပြားအားဖြင့်၊ ဒုဝိမံ-၏၊ ပုမိတ္ထိနပုံသကလိဂံဝသေန-ပုလ္လိင်၊ ဣတ္ထိလိင်၊ နပုလ္လိင်တို့၏ အပြားအားဖြင့်၊ တိဝိမံ-၏၊ ယထာ-ကား၊ ရုက္ခော၊ မာလာ၊ ဓနံ-တည်း၊ သာမညဂုဏကြိယာယဒိစ္ဆာနာမဝသေန-သာမညနာမ်၊ ဂုဏနာမ်၊ ကြိယာနာမ်၊ ယဒိစ္ဆာနာမ်တို့၏အပြားအားဖြင့်၊ စတုဗ္ဗိမံ-၏၊ ယထာ-ကား၊ ရုက္ခော၊ နီလော၊ ပါစကော၊ သိရိဝဗော၊ ဣတျာဒိ-ရုက္ခော၊ ပေ၊ သိရိဝဗော အစရှိသည်တည်း။

တံ ပန ဒုဝိမံ။ ။ အတ္ထံ+အနဂတံ၊ အန္တတ္ထံ=အနက်သို့ အစဉ်လိုက်သောနာမ်၊ ပုရိသောဟူသော နာမ်သည် “မာတာပိတုနံ ဟဒယံ ပူရေတိ-မိဘတို့ စိတ်နှလုံးကို ရှင်မြူးပြည့်ဝစေတတ်၏” ဟူသော အနက်မှန်သို့ အစဉ်လိုက်သောကြောင့် အန္တတ္ထနာမ် မည်၏။ ဝိဂြိုဟ်လုပ်၍ ရကောင်းသော ထို ဝိဂြိုဟ်၏ အနက်နှင့်လည်း လိုက်လျောသော နာမ်ဟူသမျှ အန္တတ္ထနာမ်ချည်းတည်း။ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ လုပ်၍မရသော နာမ်သည်လည်း ကောင်း-ဝိဂြိုဟ်လုပ်ရသော်လည်း ထိုဝိဂြိုဟ်အနက်နှင့် မလိုက်လျောသော (ဝိဂြိုဟ် အနက်အတိုင်း မမှန်သော) နာမ်သည်လည်းကောင်း ရုဋ္ဌိနာမ်မည်၏။

ရုဋ္ဌိနာမ်များ။ ။ “တိသော-တိဿမည်သူ၊ သိရိဝဗော-အသရေကို တိုးပွားစေတတ်သူ” ဟူရာ၌ “တိသော”သည် ဝိဂြိုဟ်လုပ်၍မရ၊ ဆိုင်ရာလူတို့က မှည့်ခေါ်ထားသဖြင့် တိဿမည်သူ လူတစ်ယောက်အပေါ်၌ တက်ရောက်ထင်ရှားနေသော အထင်ရုဋ္ဌိနာမ်တည်း။ “သိရိဝဗော”ကား ကျွန်၏နာမည် ဖြစ်သည်။ “သိရိ-ကျက်သရေကို၊ ဝဗေတိ-တိုးပွားစေတတ်၏၊ ဣတိ သိရိဝဗော-မည်၏” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလုပ်၍လည်း ရကောင်း၏။ ဤသို့ ဝိဂြိုဟ်လုပ်၍ ဖြစ်နိုင်သော်လည်း “အသရေကို တိုးပွားစေတတ်၏” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အနက်နှင့် မလိုက်လျောဘဲ သူ၏အတွက် အသရေကို မတိုးစေနိုင်သော ကျွန်အပေါ်၌ တက်ရောက်ထင်ရှားနေသောကြောင့် သိရိဝဗောလည်း အထင်ရုဋ္ဌိနာမ်ပင်ဖြစ်သည်။ “ရဟတိ-(အနက်တစ်ခု အပေါ်၌) တက်ရောက် ထင်ရှားတတ်၏” ဣတိ-ကြောင့်၊ ရုဋ္ဌိ-မည်၏။ [ယခုကာလ လူနာမည် ရဟန်းဘွဲ့တို့လည်း အနက်နှင့်မတန်လျှင် ရုဋ္ဌိနာမ်ချည်းတည်း။ လိင်အကြောင်းကား “ဣဏ္ဍမိဏ္ဍနံ” သုတံအဆက် လာလတုံ။

စတုဗ္ဗိမံ၊ ပေ၊ ဝသေန။ ။ သမာနာနံ-တူသောအရာတို့၏၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်ရာ တူညီပုံအခြင်းအရာသည်၊ သာမညံ-သာမညမည်၏။ သစ်ပင်တို့သည် မြေ၌ ပေါက်၍ ပင်လုံး အခက်အလက် အရွက်ရှိခြင်းအားဖြင့် တစ်ပင်နှင့်တစ်ပင် တူညီကြ၏။ ထို့ကြောင့် “ရက္ခော” ဟူသော နာမ်သည် သစ်ပင်အားလုံးတူညီပုံ အခြင်းအရာကိုစွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော နာမ်ဖြစ်ရကား သာမညနာမ်တည်း။ ဤသို့လျှင် အများနှင့် ဆက်ဆံသော (ဂုဏစသည်လည်း မဟုတ်သော) နာမ်ကို သာမညနာမ်-ဟု ခေါ်သည်။ ယခုကာလ၌ ကောင်းသောဂုဏ်ကိုသာ “ဂုဏ်” ခေါ်သည်ဟု နားလည်နေကြသော်လည်း

အဝဏ္ဏိဝဏ္ဏုဝဏ္ဏောကာရ နိဂ္ဂဟိတန္တ ပကတိဘောဒေန-အဝဏ္ဏန္တ ပကတိ ရှိသော နာမ်၊ ဣဝဏ္ဏန္တ ပကတိရှိသော နာမ်၊ ဥဝဏ္ဏန္တ ပကတိရှိသော နာမ်၊ ဩကာရန္တ ပကတိရှိသော နာမ်၊ နိဂ္ဂဟိတန္တ ပကတိရှိသော နာမ်တို့၏ အပြားအားဖြင့်၊ အဋ္ဌဝိဓံ၊ တတ္ထ-ထိုရှစ်ပါးတို့တွင်၊ ပဌမံ-စွာ၊ အကာရန္တ မှာ- အ အက္ခရာအဆုံးရှိသော၊ ပုလ္လိင်္ဂါ-ပုလ္လိင်ရှိသော၊ ဇာတိနိမိတ္တာ-ဇာတ်ဟူသော နိမိတ်ရှိသော၊ ပုရိသသဒ္ဓါ-ပုရိသသဒ္ဓါမှ၊ ပရာ-နှောင်းကုန်သည်၊ (ဟုတွာ- ဖြစ်၍)၊ သျာဒိဝိဘတ္တိယော-သိ အစရှိသော ဝိဘတ်တို့ကို၊ ယောဇီယန္တေ- ယှဉ်စေအပ်ကုန်၏။

ကျမ်းဂန်တို့၌ ကောင်းသည်ဖြစ်စေ၊ ဆိုးသည်ဖြစ်စေ ခြပ်ကို အထူးပြုပေးသော အရာဝတ္ထုကို “ဂုဏ်”ဟု ဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် အဝတ်ခြပ်ကို အဖြူ အနီ စသည်တို့မှ အထူးပြုပေးသော “နီလ”ဟူသော နာမ်သည် အညိုဂုဏ်တစ်မျိုးတည်း၊ ‘ထိုဂုဏ်ကို စွဲ၍ဖြစ်လာသောကြောင့် “နီလာ”သည် ဂုဏ်နာမ်မည်၏။ ချက်ခြင်းကြိယာကို စွဲ၍ ဖြစ်သောကြောင့် (စပိုသည်ကို ဟောသော) ပါစကဟူသောနာမ်သည် ကြိယာနာမ်မည်၏။

ယဒိစ္စာနာမ်။ ။ “သိရိဝမုက”ဟူသောနာမ်ကား ထိုကဲ့သို့ အကြောင်း တစ်စုံ တစ်ရာရှာ၍ မရ၊ မှည့်လို၍ မှည့်ခေါ်အပ်သော နာမည်ဖြစ်သောကြောင့် “ယဒိစ္စာနာမ်” မည်၏။ [ယယာ+ဣစ္စာ၊ ယဒိစ္စာ=အကြင်ကြင် အလို=အလိုရှိတိုင်း မှည့်ခေါ်လိုတိုင်း၊ ယဒိစ္စာယ-မှည့်ခေါ်လိုတိုင်းအားဖြင့်၊ ပဝတ္တံ-ဖြစ်သော၊ နာမံ-နာမ်သည်၊ ယဒိစ္စာ နာမံ-မည်၏။ “ယဒိစ္စကနာမ်”ဟုလည်း ခေါ်၏။] ဘာအကြောင်းမှ မရှိဘဲ ခေါ်ချင်သလို ခေါ်အပ်သော နာမည်ဟူသမျှကို ယဒိစ္စာနာမ်ဟုချည်း မှတ်ပါ။

အဋ္ဌဝိဓံ၊ ပေ၊ ဝသေန။ ။ ရုပ်တည်သောအခါ အဝဏ် (အ-အာ) ဆုံးလျှင် အဝဏ္ဏန္တ နာမ်မည်၏။ ဣဝဏ္ဏန္တ စသည်၌လည်း နည်းတူ၊ ဤသို့လျှင် “အကာရန္တ၊ အာကာရန္တ၊ ဣကာရန္တ၊ ဥကာရန္တ၊ ဥကာရန္တ၊ ဩကာရန္တ၊ နိဂ္ဂဟိတန္တ”ဟု ရှစ်မျိုးပြား၏။ ပုရိသသည်-အကာရန္တ၊ ပေ၊ ကိ ဣဒံတို့သည် နိဂ္ဂဟိတန္တ စသည်ဖြင့် အကျယ်လာလတ်။ [ဝိဘတ်မသက်ခင် နာမ်၊ ဝိဘတ်သက်ပြီးလျှင် ပုဒ်ဟု ခေါ်၏။ ထို့ကြောင့် နာမ်ရှစ်မျိုး ခွဲရာ၌ ဝိဘတ်မသက်ခင် အခိုက်အတန့်၌ ခွဲရသည်။]

တတ္ထ၊ ပေ၊ ယောဇီယန္တေ။ ။ “ပုရိသ”ဟု အ အက္ခရာအဆုံးရှိသောကြောင့် “အကာရန္တာ”ဟု ဆို၏။ လိင်အားဖြင့် ပုလ္လိင်ရှိသောကြောင့် “ပုလ္လိင်္ဂါ”ဟု ဆို၏။ ယောက်ျားဇာတ်ကို အကြောင်း (နိမိတ်)ပြု၍ ဖြစ်လာသောကြောင့် “ဇာတိနိမိတ္တာ” ဟု ဆို၏။ ချဲ့ဦးအံ့-သဒ္ဓါဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အကြောင်းကို “နိမိတ်ဟုလည်းကောင်း၊ ပဝတ္တိနိမိတ်ဟုလည်းကောင်း” ခေါ်၏။ ယောက်ျားအချင်းချင်း ပုံသဏ္ဍာန်စသည်ဖြင့် တူမျှသော ဖြစ်ပုံကို “ဇာတ်”ဟု ခေါ်၏။ ထို ဇာတ်ကိုခွဲ၍ “ပုရိသဇာတ်-ယောက်ျား မျိုး”ဟု တသီးတခြား ထင်ရှားရကား ပုရိသသဒ္ဓါလည်း ဤဇာတ်ကိုခွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော သဒ္ဓါ ဖြစ်ရလေသည်။

ဇိနဝစနယုတ္တံ ဟိ။ ။(၅၂) အယံ-ဤသုတ်သည်၊ အဓိကာရော-
 နောက်နောက်သုတ်၌ ယှဉ်စပ်ထိုက်သော သုတ်တည်း၊ ဝါ-လိုက်သုတ်တည်း၊
 တတ္ထ-ထိုသုတ်၌၊ (ဝစနတ္ထော-ဝစနတ္ထကို၊ ဒဝံ-ဤသို့၊ ဝေဒိတဗ္ဗော-သိထိုက်၏၊)
 ပဉ္စမာရေ-ငါးပါးသောမာရ်တို့ကို၊ ဇိတဝါ-အောင်တော်မူပြီ၊ ဣတိ-ထို ကြောင့်၊
 ဇိနော-ဇိနမည်တော်မူ၏၊ ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရားတည်း၊ ဇိနဿ-ဘုရားရှင်၏၊ ဝစနံ-
 စကားတော်တည်း၊ ဇိနဝစနံ-ဘုရားစကားတော်၊ တဿ ဇိနဝစနဿ-ထို
 ဘုရားစကားတော်အား၊ ယုတ္တံ-သင့်လျော်သည်တည်း၊ ဇိနဝစနယုတ္တံ-ဘုရား
 စကားတော်အားသင့်လျော်သည်၊ တေ ပိဋကဿ-ပိတကတ် ၃ ပုံဟူသော၊
 ဗုဒ္ဓဝစနဿ-ဘုရားစကားတော်အား၊ မာဂဓိကာယ-မဂဓတိုင်းသားတို့၏
 ဥစ္စာဖြစ်သော၊ သဘာဝနိရုတ္တိယာ-ပင်ကိုသဘောအတိုင်း ရွတ်ဆိုအပ်သော
 ဘာသာအား၊ (အမြဲထင်ရှားရှိသော ဘာသာအား၊) ယုတ္တံ(အနုရူပမေဝ)-
 သင့်လျော်သည်ချည်းတည်း၊ ဣတိ-ဤကားအနက်၊ ဣဒံ-ဤသုတ်ကို၊
 အဓိကာရတ္ထံ-အဓိကာရအကျိုး ရှိ၏ဟူ၍၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ-သိထိုက်၏။

အဓိကာရေယံ။ ။ “အဓိကာရော-လိုက်သော”ဟု အနက်ပေးခဲ့လှပြီ၊ ထို ပေး
 အပ်သော အနက်သည် သဒ္ဓါနက်မဟုတ်၊ အဓိပ္ပါယ်နက်သာ၊ “ဥပရိသုတ္တေသု-
 အထက်လာလတ် သုတ်တို့၌၊ တဒုပကာရတယ-ထိုသဒ္ဓါ၏ ကျေးဇူးများသည့်အတွက်၊
 အာစရိယေဟိ-ဆရာတို့သည်၊ နိယောဇီယတိ-ယှဉ်စေအပ် သုံးစွဲအပ်၏”ဟူသော
 ရူပသိဒ္ဓိကာနိဒ္ဒါအညီ “အဓိကရိယတိ-အထက်သုတ်တို့၌ (အဓိ၊ အရာဝယ် ရှေးသုတ်၌
 လည်း) ယှဉ်စပ် သုံးစွဲအပ်၏၊ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ အဓိကာရော-မည်၏”ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၊
 “အဓိကာရ” တွေ့သမျှ၌ ဤနည်းအတိုင်း အနက်ဆိုပါ။

ဇိနဿ၊ ပေ၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ။ “ပဉ္စမာရေ ဇိတဝါ” မှစ၍ “အနုရူပမေဝ” တိုင်အောင်
 ဇိနဝစနယုတ္တံ ဟိ၏ ဝိဂ္ဂဟကိုလည်းကောင်း၊ အရကောက်ကိုလည်းကောင်း ပြသော
 သံဝဏ္ဏနာများတည်း၊ ထိုတွင် ဇိနဝစနအရ “ပိဋကတ်သုံးပုံကို ယူပါ”ဟု သိစေလို၍
 “တေ ပိဋကဿ”ဟု ဖွင့်၏၊ ထိုပိဋကတ်သုံးပုံဟူသော ဇိနဝစနဟူသည် “မာဂဓဘာသာ
 (ပိဋိဘာသာ)တည်း”ဟု သိစေလို၍ “မာဂဓိကာယ”ဟု ထပ်ရပြန်သည်၊ ထိုမာဂဓ
 ဘာသာသည် တချို့ဒေသ၌ ကွယ်ပစေကာမူ ကမ္ဘာလောက၌ (လုံးလုံး ပျောက်ကွယ်
 မသွားဘဲ) အမြဲ တည်ရှိသော ဘာသာတည်းဟု သိစေလို၍ “သဘာဝနိရုတ္တိယာ”ဟု
 တစ်ဖန် ထပ်ဆင့်ရပြန်သည်၊ [သဘာဝနိရုတ္တိကို “အဝိပရိတနိရုတ္တိ (မဖောက်ပြန်
 မပျောက်ကွယ်နိုင်သော စကား)”ဟု ပဋိသမ္ဘိဒါဝိဘင်း မူလဋီကာ ဖွင့်သည်၊
 မပျောက်ကွယ်နိုင်ပုံကို “ဗြဟ္မာနော”အရ၌ ဖွင့်ပြအံ့၊] ဇိနဝစနယုတ္တံ၌ ယုတ္တအရ
 “ယှဉ်ခြင်းအနက်ကို မပူရေ၊ သင့်လျော်ခြင်းအနက်ကို -ယူပါ”ဟု သိစေလို၍
 “အနုရူပမေဝ”ဟု ဖွင့်၏၊ စေကို ယုတ္တံ ဟိ၌ “ဟိ”နိပါတ်၏အဖွင့်ဟု ယူကြသေး၏။

[“ယာယာဒိ=ယာယ+အာဒိ”ဟု ပုဒ်ခွဲ၊] ယာယ-အကြင် ဘာသာဖြင့်၊ အာဒိကပ္ပိကာ-ကမ္ဘာဦး၌ ဖြစ်ကုန်သော၊ နရာ-လူတို့သည်လည်းကောင်း၊ ဗြဟ္မာနော စ - နတ် ဗြဟ္မာတို့သည် လည်းကောင်း၊ အသုတာလာပါ -

သာ မာဂဓီ၊ ပေ၊ ဘာသရေ။ ။ဤဂါထာသည် မာဂဘာသာ၏ မူလဘာသာ ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓဝစနနှင့် မာဂဘာသာ၏ သဘောတူဖြစ်ကြောင်းကို လည်းကောင်း၊ မာဂဘာသာ၏ သဘာဝန်ရတ္ထိ ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း ထင်ရှားပြသော ဂါထာတည်း။

မာဂဘာသာ။ ။မဂဓေ-မဂတိုင်း၌၊ ဇာတာ-ဖြစ်သူမွေးဖွားသူတို့တည်း၊ မာဂဓာ-တို့၊ မာဂဓာနံ-မဂတိုင်းသားတို့၏၊ ဒေသ-ဥစ္စာတည်း၊ မာဂဓိ-စွာ၊ “ဘာသိတဗ္ဗာ-ပြေဆိုထိုက်၏၊ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ ဘာသာ-ဘာသာမည်၏” နှင့်အညီ ဘာသာဟူသည် လူမျိုးတစ်မျိုး၏ ပြောဆိုရိုးစကားတည်း၊ မြန်မာဘာသာသည် မြန်မာလူမျိုးတို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သကဲ့သို့ မာဂဘာသာလည်း မဂတိုင်းသားတို့၏ ဥစ္စာ ဖြစ်သည်၊ [ထိုမဂတိုင်းဟူသည် ယခုအခါ ဣန္ဒိယအလယ်ပိုင်း “ဗိဟာရ်နယ်” တည်း၊ အသောကမင်း၏ ဝိဟာရများတည်ရှိရာ ဖြစ်သောကြောင့် အသောကလက်ထက်မှ နောက်၌ “ဗိဟာရ်” ဟု နာမည်ဖြစ်လာသတတ်။]

အာဒိကပ္ပိကာ။ ။အာဒိကပ္ပေ-ကမ္ဘာအစ၌ (ကမ္ဘာဦး၌)၊ ဇာတာ-ဖြစ်သူတို့ တည်း၊ အာဒိကပ္ပိကာ-တို့၊ ကမ္ဘာဦး၌ ကံကုန်၍ဖြစ်စေ၊ အသက်တမ်းစေ့၍ဖြစ်စေ ဗြဟ္မာ့ပြည်မှ အချို့ဗြဟ္မာတို့ စုတေ၍ လူ့ပြည် နတ်ပြည်၌ ဥပပတ်ပဋိသန္ဓေ တည်နေ လာကြ၏၊ ထိုကမ္ဘာဦးလူတို့သည် မာဂဘာသာဖြင့် စကားပြောကြသည်၊ [ဗြဟ္မာ့ ပြည်၌ မာဂဘာသာသည် ဗြဟ္မာသုံးဘာသာ ဖြစ်ရိုးမှန်လျှင် ဗြဟ္မာ့ပြည်မှ စုတေ၍ လူ့ပြည်၌ ဖြစ်ကြသော ကမ္ဘာဦးလူတို့၌ မာဂဘာသာ အလိုလို နှုတ်တက်လာမည်မှာ အံ့ဩဖွယ် မဟုတ်ပါ။]

မူလဘာသာ။ ။ဤ“အာဒိကပ္ပိကာ”ဖြင့် မာဂဘာသာ၏ မူလဘာသာ ဖြစ်ကြောင်းကိုပြသည်၊ ထိုသို့ မာဂဘာသာဖြင့် ပြောဆိုခဲ့ကြရာမှ ကာလကြာ၍ လူဦးရေ တိုးပွားတိုင်း ထိုထိုဒေသသို့ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ကြသောအခါ ဒေသအလိုက် ဥတု ရေမြေအလိုက် စကားအသံ (ဘာသာစကား) အမျိုးမျိုး ကွဲပြားလာသည်။

ဗြဟ္မာနော။ ။“ဗြဟ္မာနော”အရ ဗြဟ္မာ့ပြည်၌ မာဂဘာသာဖြင့် စကား ပြောကြကြောင်းကို ထောက်၍ ဤ မာဂဘာသာသည် ကမ္ဘာပျက်သော်လည်း မပျောက်ကွယ်နိုင်ကြောင်း သိရ၏၊ ချဲ့ဦးအံ့-အခြားဘာသာတို့သည် ထိုဘာသာပြောသူ လူမျိုးတို့ ပျက်စီးခြင်းကြောင့်ဖြစ်စေ၊ တစ်စုံတစ်ခုသောအကြောင်းကြောင့်ဖြစ်စေ ကမ္ဘာမပျက်သော်လည်း ပျောက်ကွယ်တတ်ကြ၏၊ ကမ္ဘာပျက်လျှင်ကား ဧကန် ပျောက်ကွယ်ကြရတော့သည်၊ ဤမာဂဘာသာကား လူ့လောကဝယ် အချို့အခါ၌ ပျောက်ကွယ်နေသော်လည်း ဗြဟ္မာ့ပြည်၌ ဆက်လက်တည်ရှိနေသောကြောင့် ကမ္ဘာ လောကကြီးမှ တစ်ခါတည်း ပျောက်ကွယ်၍ မသွားနိုင်။

မကြားအပ်သော စကားပြောသံရှိသော ကလေး လူရိုင်းတို့သည်လည်းကောင်း၊
ဝါ-သူတစ်ပါး၏ စကားပြောသံကို မကြားဘူးသေးသော ကလေးလူရိုင်းတို့သည်
လည်းကောင်း၊ သမ္ဗုဒ္ဓါစာပိ-ဘုရားရှင်တို့သည်လည်းကောင်း၊ ဘာသရေ-
ပြောဟောကုန်၏၊ မာဂဓိ-မဂဓတိုင်းသားတို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော၊ သာ-ထိုဘာသာ
သည်။ မူလဘာသာ-အရင်းခံဘာသာပေတည်း။

အသုတကာလာပါ။ ။ [အသုတ-မကြားအပ်သော+အာလာပ-စကားပြောသံ
ရှိသူ] သူတစ်ပါးတို့ စကားပြောသံကို မကြားရသေးသော ကလေးနှင့် တောကြို့
တောင်ကြား၌ (စကားပြောဖက် မရှိ)ဖြစ်နေရာသူ လူရိုင်းတည်း၊ ချဲ့ဦးအံ-ကလေးမွေးစဉ်
“အမ္မ၊ အမ္မ”ဟု ခေါ်၏၊ မြန်မာမိခင်က အမ=အမ၊ အမေ=အမေ”ဟု ကြား၍
“အမ္မ”ဟူသော ပါဠိမှ “အမေ၊ အမ”ဟူသော မြန်မာဘာသာ ပြောင်းလာခဲ့သည်။
ကလေးသည် မိဘစသည်တို့၏ စကားပြောသံကို မကြားရသေးသမျှ မာဂဓဘာသာ
ကိုသာ ပြော၏၊ မိဘတို့ စကားပြောသံကို ကြားသောအခါကျမှ မိဘတို့ဘာသာကို
တတ်သိရသည်။ လူသူမရှိသော တောထဲ၌ တစ်ယောက်တည်းဖြစ်ရသော လူရိုင်းလည်း
ဤအတိုင်းပင်တည်း။

သမ္ဗုဒ္ဓါစာပိ။ ။ ဘုရားရှင်၏ ဘုရားဖြစ်ရာ တရားဦးဟောတော်မူရာ အရပ်သည်
မဂဓနယ်တည်း။ ထို့ကြောင့်လည်း ဘုရားရှင်တို့ မာဂဓဘာသာဖြင့် တရားဟောတော်
မူကြ၏၊ ထို့ပြင် နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်ရသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် မာဂဓဘာသာဖြစ်သော
ပိဋကတ်တော်ကို မသင်ရဘဲ အလိုလိုတတ်၏၊ သက္ကတဘာသာ စသည်ကိုကား ပဋိသမ္ဘိဒါ
ဉာဏ်ရသော်လည်း တမင်တကာသင်မှ တတ်ကြသည်။ ထို့ပြင် မာဂဓဘာသာ၌
အလေ့အလာရှိသူ-မာဂဓဘာသာဖြစ်သော ပရိယတ်ကို သင်ယူသူသည် နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ
ဉာဏ်ကို ရဖို့ရာ အထောက်အပံ့လည်းဖြစ်၏၊ ဤသို့လျှင် နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်၏
အာရုံဖြစ်ခြင်း- နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်ကို ရဖို့ရန် အထောက်အပံ့ဖြစ်ခြင်းကြောင့်လည်း
ဘုရားရှင်တို့ မာဂဓဘာသာဖြင့် ဟောတော်မူကြသည်။ ဤစကားဖြင့် “မာဂဓဘာသာနှင့်
ဇိနဝစန (ဘုရားပါဠိတော်)သည် သဘောတူကြောင်း”ကို သိပါ။

ပါဠိဘာသာ။ ။ [ဤမာဂဓဘာသာကိုပင် ပိဋကတ်တော်အတွက် “ပါဠိဘာသာ”
ဟုလည်း ခေါ်သေး၏၊ [ပါဠိကို “ပ+အာဠိ”ဟု ပုဒ်ခွဲ၊ ပသည် ပကဋ္ဌအနက်ဟောတည်း၊]
ပကဋ္ဌာန်-မြတ်သော စကားတော်တို့၏+အာဠိ-အစဉ်တည်း၊ ပါဠိ-စဉ်၊ ဘုရား
စကားတော်သည် “သီလ သမာဓိ ပညာ”စသော မြတ်သော အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို
ပြု၏၊ ထိုသို့ အနက်အဓိပ္ပာယ်တို့က မွန်မြတ်သောကြောင့် ထိုအနက်အဓိပ္ပာယ်ကို
ပြုသော စကားအစဉ်လည်း စကားမြတ်ပင် ဖြစ်တော့၏၊ ထိုသို့ မွန်မြတ်သော စကား
တို့၏ အစဉ်ဖြစ်သောကြောင့် ပါဠိအဋ္ဌကထာဋီကာတို့၌ ရှိသော မာဂဓဘာသာကို
“ပါဠိဘာသာ”ဟုလည်း ခေါ်ရပြန်သည်။ ဤစကားဖြင့် မာဂဓဘာသာတိုင်းကို
“ပါဠိဘာသာ”ဟု မခေါ်၊ ဇိနဝစနနှင့် သက်ဆိုင်သော မာဂဓဘာသာ တရို့ကိုသာ
“ပါဠိဘာသာ”ခေါ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ပန-ဆက်ဦးအံ့၊ အဓိကာရော-အဓိကာရသည်။ သီဟဂတိက မဏ္ဍုက
ဂတိက ယထာနုပုဗ္ဗိကဝသေန-သီဟဂတိက, မဏ္ဍုကဂတိက, ယထာပုဗ္ဗိကတို့
၏ အပြားအားဖြင့်၊ တိဝိဓော-၃ ပါးအပြားရှိ၏။ အယံပန-ဤအဓိကာရကား။

သတ္တိယ ဒေသိယဘာသာ။ ။[သတ္တ=ကျမ်းဂန်၌+ဣယ+ဖြစ်သော (ကျမ်းဂန်သုံး
စာပေသုံး) ဘာသာ၊ ဒေသ=အရပ်ထဲ၌+ဣယ=ဖြစ်သော (စကားပြောရာ၌ သုံးစွဲအပ်သော)
ဘာသာ] မြန်မာစကားသည် စာပေရေးသားရာ၌ အသုံးတစ်မျိုး၊ စကားပြောရာ၌
အသုံးတစ်မျိုးဟု ၂ မျိုးကွဲပြား၏။ ဥပမာ-“မြတ်စွာဘုရားသည် သာဝတ္ထိပြည်ဝယ်
ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးတော်မူသောအခါ ဤမင်္ဂလသုတ်ကို
ဟောတော်မူ၏”။ ဤကား သတ္တိယ (စာပေသုံး) စကားတည်း။ “မြတ်စွာဘုရား
သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်းမှာ နေတော်မူတဲ့အခါ ဒီ မင်္ဂလသုတ်ကို
ဟောတော်မူတယ်” ဤကား ဒေသိယ (အရပ်သုံး) စကားတည်း။

ဤနည်းအတူ ဘာသာစကားတိုင်း၌ သတ္တိယဘာသာ-ဒေသိယဘာသာဟု
ကွဲပြားနိုင်သည် အားလျော်စွာ မာဂဓဘာသာလည်း ကျမ်းစာတို့၌ တွေ့ရသော
ဘာသာသည် စာပေသုံး သတ္တိယဘာသာဖြစ်၍၊ ထိုစဉ်က မာဂတိုင်းဖွား
အရပ်သားတို့ပြောသော ဘာသာသည် ဒေသိယဘာသာဖြစ်ပေလိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့်
အာဒိကပ္ပိက စသည်တို့ပြောသော မာဂဓဘာသာလည်း ဒေသိယမာဂဓပင် ဖြစ်ရာ၏။
[ဤထက် ပိုမိုသော ဘာသာရပ်မှတ်ဖွယ်ကို ကျေးဇူးရှင် အဘယာရာမ ဆရာတော်၏
မောဂ္ဂလ္လာန် နိဿယနိဒါန်းမှာ ရှု။]

အဓိကာရော ပန တိဝိဓော။ ။သီဟဿ-ခြင်္သေ့၏။ ဂတိ-သွားပုံတည်း။
သီဟဂတိ-ပုံ၊ ခြင်္သေ့သည် သားကောင်ကိုဖမ်းဖို့ရာ အဟုန်ဖြင့် ရှေ့သို့ခုန်စဉ်
ရန်သူကိုမြင်လျှင် ထိုအဟုန်မပျက်ပဲ တစ်ဆက်တည်း နောက်သို့ တုန်လှည့်နိုင်သကဲ့သို့၊
ထို့အတူ လာလတံ့ နောက်သုတ်များသို့လည်းကောင်း၊ ဆိုခဲ့ပြီးသော ရှေ့သုတ်များသို့
လည်းကောင်း လိုက်နိုင်သော (တစ်သုတ်ထည်းဖြင့် ရှေ့နောက် ၂ဘက်လုံးသို့
လိုက်နိုင်သော) သုတ်သည်လည်းကောင်း၊ သုတ်၌ပါသော ပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊
သီဟဂတိဝိယ-ခြင်္သေ့သွားပုံနှင့်တူ၏။ ဣတိ-ကြောင့်၊ သီဟဂတိကော-သီဟဂတိက
အဓိကာရမည်၏။ [မဏ္ဍုကဂတိကကို ပြခဲ့ပြီ။]

ယထာ နု ပုဗ္ဗိက။ ။ရှေ့နောက် ၂ ဘက်သို့လည်း မလိုက်နိုင်၊ ခုန်ကျော်၍လည်း
မလိုက်ဘဲ လာလတံ့သုတ်များသို့ လိုက်နိုင်သမျှ တစ်သုတ် နှစ်သုတ် သုံးသုတ်
စသည်ဖြင့် အစဉ်အတိုင်းလိုက်သော သုတ် (ထိုသုတ်၌ပါသော ပုဒ်)သည် “ယထာနုပုဗ္ဗိ-
အစဉ်အတိုင်း+အဓိကာရော-လိုက်သောသုတ်တည်း။ ဝါ-ပုဒ်တည်း။ ဣတိ-ကြောင့်၊
ယထာနုပုဗ္ဗိကော-မည်၏”။ [ဤသုံးမျိုးတွင် သီဟဂတိကကို “သီဟဝိလောကန
(ခြင်္သေ့ကြည့်ပုံနှင့် တူသော)အဓိကာရ”ဟု လည်းကောင်း၊ ယထာနုပုဗ္ဗိကကို “နဒီသောတ
(မြစ်ရေစီးပုံနှင့် တူသော) အဓိကာရ”ဟု လည်းကောင်း၊ ခေါ်သေး၏။]

ပုဗ္ဗာပရဝိလောကနတော-ရှေ နောက် ကြည့်ခြင်းကြောင့်၊ သီဟဂတိကော-
သီဟဂတိကအဓိကာရတည်း၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ယထာနုပုဗ္ဗိကောယေဝ-
ယထာနုပုဗ္ဗိကအဓိကာရသာတည်း။

(၆၁) သက္ကတဝိသဒိသံ-သက္ကတနှင့် မတူသည်ကို၊ ကတွာ-ပြု၍၊
ဇိနဝစနာနုပဝသေန-ဘုရားပါဠိတော်အား လျော်သည်၏ အစွမ်းဖြင့်၊
ပကတိဋ္ဌပနတ္ထံ-ပကတိရုပ်ကို တည်ထားခြင်းအကျိုးငှာ၊ (ရုပ်တည်ခြင်းငှာ၊)
ပရိဘာသံ-ပရိဘာသာသုတ်ကို၊ အာဟ-မိန့်ပြီ။

အယ် ပန၊ပေဝိလောကနတော။ ။ဤဇိနဝစနယုတ္တံ ဟိ သုတ်သည် ရှေ့နောက်
၂ တက်လုံးကိုကြည့်သော (လိုက်သော)ကြောင့် သီဟဂတိကအဓိကာရသုတ်တည်း၊
ရှေ့သို့လိုက်ပုံကား-“အက္ခရာပါဒယော ဧကစတ္တာလီသံ” အက္ခရာအပိ-အက္ခရာတို့
မည်သည်လည်း၊ ဇိနဝစနယုတ္တာ-ဘုရားပါဠိတော်အား သင့်လျော်ညီညွတ်ကုန်သော၊
အာဒယော-အ အစရှိကုန်သော၊ ဧကစတ္တာလီသံ-ငှာ လုံးတည်း၊ နောက်သုတ်များသို့
လိုက်ပုံကား-“လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေ” ဇိနဝစနယုတ္တံ ဟိ-ဘုရားပါဠိတော်အား
သင့်လျော်ညီညွတ်စွာသာလျှင်၊ လိင်္ဂဉ္စ-လိင်ကိုလည်း၊ နိပစ္စတေ-ပြီးစေအပ် (အပြီးအစီး
တည်ထားအပ်)၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ရှေ့နောက်သုတ်များသို့ လိုက်နိုင်ပုံကိုသိပါ။

ယထာနုပုဗ္ဗိကောယေဝ ဝါ။ ။တစ်နည်း၊ သန္နိပိုင်းလာ သုတ်များသို့
ဤဇိနဝစနယုတ္တံ ဟိသုတ်က လိုက်ဖွယ်မလို၊ ထင်ရှားစေအံ့-“အက္ခရာပါဒယော
ဧကစတ္တာလီသံ”၌ “ငှာ လုံးသာ အက္ခရာမည်သည်”ဟု ဆိုထားသဖြင့် ထို ငှာလုံးသည်
ဇိနဝစနနှင့်လျော်သော ငှာလုံးသာ ဖြစ်ရကား “ဇိနဝစနယုတ္တံဟိ”ဟု အထူးပြု
နေဖွယ်မလို၊ “သရာ သရေ လောပံ”စသော ဝိမိသုတ်များလည်း ဘုရားပါဠိတော်အတိုင်း
ရှိပြီးပုဒ်များကို ပုဒ်စပ်ရုံ စပ်ပေးသော သုတ်များသာဖြစ်၍ “ဇိနဝစနယုတ္တံ ဟိ”ဟု
အထူးပြုနေဖွယ်မလို၊ နောက်လာမည့် သုတ်များ၌သာ (ရုပ်တည်ပုံကစ၍ သက္ကတနှင့်
မတူရကား) “ဇိနဝစနယုတ္တံ ဟိ”ဟု အထူးပြုဖွယ်လို၏၊ ထို့ကြောင့် “ဤသုတ်သည်
နောက်နောက်သုတ်များသို့သာ အစဉ်တစိုက် လိုက်မည့်သုတ် ဖြစ်သည်”ဟုလို။

(၆၁) သက္ကတဝိသဒိသံ၊ ဝေ၊ မာဟ။ ။သက္ကတကျမ်းတို့၌ “ဗုဒ္ဓ”ကဲ့သို့
“ရာမ”ဟု သရအဆုံးရှိသော ရုပ်တည်နည်းလည်းရှိ၏၊ “လိဟံ”စသည်ဖြင့် ဗျည်းဆုံးသော
ရုပ်တည်နည်းလည်းရှိ၏၊ ဗျဉ္စနန္တ ရုပ်တည်နည်းမှာ ဇိနဝစနနှင့် မလျော်သောကြောင့်
“လိဟံ”စသော ရုပ်တည်ပုံမျိုးနှင့် မတူစေဘဲ ဇိနဝစနနှင့် လျော်စွာသာ “ပုရိသ-
သတ္တ”စသည်ဖြင့် ရုပ်တည်ဖို့ရန် ဤ“လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေ”ဟူသော ပရိဘာသာသုတ်ကို
မိန့်တော်မူသည်။

လိင်္ဂန္တု နိပစ္စတာ။ ။(၅၃) လိင်္ဂ-လိင်ဟူသည်၊ ပါဠိပဒိက-ပါဠိပဒိကတည်း၊ ပါ-ပုဒ်တိုင်း၌ပါဝင်သော ပကတိသဒ္ဓါတည်း၊ ယထာယထာ-အကြင်အကြင် အပြားအားဖြင့် (ပြီးစေအပ်သည်ရှိသော်)၊ ဇိနဝစနယတ္တဟိ- ဘုရားပါဠိတော်အား လျော်သည်သာလျှင်ဖြစ်သော၊ လိင်္ဂ-လိင်သည်၊ (ဟောတိ-၏)၊ တထာတထာ- ထိုထိုအပြားအားဖြင့်၊ ဣမ-ဤကစ္စည်းသုတ်၌၊ လိင်္ဂ-လိင်ကို၊ နိပစ္စတေ- ပြီးစီးစေအပ်၏၊ ဌပီယတေ-တည်ထားအပ်၏၊

လိင်္ဂပါဠိပဒိက။ ။“ပါဠိပဒိက”ကား လိင်္ဂ ၏အဖွင့်တည်း၊ ပဒံပဒံ-+ပတိ၊ ပဋိပဒံ၊ ပဋိပဒမေဝ ပါဠိပဒိကံ၊ ပဒံပဒံ-ပုဒ်တိုင်းပုဒ်တိုင်းကို+ပတိ-စွဲမှီသည်တည်း၊ ပဋိပဒံ-ပုဒ်တိုင်းပုဒ်တိုင်းကို စွဲမှီသည်၊ (ပုဒ်တိုင်းပုဒ်တိုင်း၌ပါဝင်သည်)၊ ပဋိပဒမေဝ-ပုဒ်တိုင်းပုဒ်တိုင်း၌ပါဝင်သော သဒ္ဓါသည်ပင်၊ (ဏိကပစ္စည်းအနက်သီးခြားမရှိ၍) ပါဠိပဒိက-ပါဠိပဒိကလည်းမည်၏၊ ပုဒ်တိုင်းပုဒ်တိုင်း၌ ပါဝင်နိုင်ပုံကား-“ပုရိသ”ဟူသော ပကတိသဒ္ဓါသည် ပုရိသောပုဒ်၌လည်း ပါဝင်၏၊ “ပုရိသာ ပုရိသံ၊ ပေ၊ ပုရိသေသု” တို့၌လည်း ပါဝင်၏၊ ဤသို့ပါဝင်ရကား “ပုရိသ”ဟူသော လိင်္ဂသည် ပါဠိပဒိက လည်း မည်၏၊ နာမလည်း လိင်္ဂနှင့် အရတူပင်။ [“လိင်္ဂပါဠိပဒိကန္တိ နာမဿေဝ ပရိယာယော” -ဋီကာ။]

ယထာ ယထာ၊ ပေ၊ ဌပီယတေ။ ။နိပစ္စတေသည် နိပါတနပုဒ်နှင့် (နိပုဗ္ဗ+ပတ) ဓာတ်ချင်းလည်းတူ၊ အဓိပ္ပာယ်ချင်းလည်း တူ၏၊ “ပြီးစေအပ်”ဟူရာ၌ ရုပ်ပြီးစေသော “အပြီး” မဟုတ်၊ “လိင်္ဂအဖြစ်ဖြင့် အပြီးအစီး ရှိစေရ-တည်ထားရမည်”ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် နိပစ္စတေကိုပင် “ဌပီယတေ”ဟု ဖွင့်သည်၊ ပုရိသောကို ရုပ်တွက်သောအခါ “ပုရဓာတ်၊ ဣသပစ္စည်း”ဟု အရင်းအမြစ်လိုက်၍ မတွက်ဘဲ “ပုရိသ”ဟု လိင်္ဂအဖြစ်၌ အပြီးအစီး ရုပ်တည်ပါဟု ဆိုလိုသည်၊ ထိုသို့ရုပ်တည်ရာ၌ “ပုရိသ၊ သတ္တု၊ ရာဇ၊ ယ၊ တ”စသော အကြင်အကြင် အပြားအားဖြင့် တည်ထားလျှင် ဇိနဝစနနှင့် လျော်၏၊ ထိုထို(ဇိနဝစနနှင့် သင့်လျော်အောင်သော)အပြားအားဖြင့် ရုပ်တည်ပါ၊ “လိဟိ”စသည် ကဲ့သို့ ဇိနဝစနနှင့် မလျော်သော အပြားအားဖြင့် မတည်ပါနှင့်-ဟုလို။

ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ။ ။ယထာ ယထာ ယေန ယေန ပကာရေန-အကြင်အကြင်သို့ သော (ပုရိသ-ရုက္ခ အစရှိသော)အပြားအားဖြင့်၊ ဝုတ္တံ-သော၊ လိင်္ဂ-သည်၊ ဇိနဝစနာ ပိရုဒံ-ဘုရားပါဠိတော်နှင့် မဆန့်ကျင်သော၊ နာမံ-နာမ်သည်၊ ဘဝတိ-၏၊ တထာ တထာ တေန တေန ပကာရေနေဝ-သာလျှင်၊ ပုရိသ၊ ရုက္ခ၊ သတ္တု၊ ဘိက္ခု၊ ရာဇ၊ ဗြဟ္မ၊ အတ္တ၊ သဗ္ဗ၊ ယ၊ တ၊ ဧတ၊ အမု၊ တုမှဣတိ ဧဝမာဒိနာ နယေန-ပုရိသ၊ ပေ၊ တုမှ ဤသို့ အစရှိသောနည်းဟူသော၊ ဇိနဝစနဿ-အား၊ အနနရူပအက္ခရအန္တဝိပဇ္ဇိတာကာရေနေဝ- မလျော်သော အက္ခရာအဆုံးရှိသည့် (လိဟိ) အစရှိသည်ကို ရှောင်ကြဉ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့်သာလျှင်၊ ဣမ ကစ္စယနလက္ခဏေ-ဤကစ္စည်းသုတ်၌၊ လိင်္ဂ နာမ- လိင်္ဂမည်သော၊ ပဒပကတိရူပံ-ပုဒ်၏ပကတိရုပ်ကို၊ နိပစ္စတေ သိဒ္ဓံ ကတွာ ဌပီယတိ။

စသဒ္ဓေန-စသဒ္ဓါဖြင့်၊ ဓာတဝေါစ-ဓာတ်တို့ကိုလည်း၊ (နိပစ္စန္ဓေ-ပြီးစီးစေအပ်ကုန်၏။) ဣတိ-ဤပရိဘာသာကြောင့်၊ ဇိနဝစနနရူပတော-သောအားဖြင့်၊ ပုရိသဣတိ-ပုရိသဟူ၍၊ လိင်္ဂေ-ကို၊ ထပိတေ-တည်ထားအပ်ပြီးသော်၊ တတော-ထိုမှနောက်၌၊ ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတဿ-ဓာတ်၊ ပစ္စည်း၊ ဝိဘတ်သည် ကြဉ်အပ်သော၊ အတ္တဝတော-အနက်ရှိသော၊ တဿ သဒ္ဓဿ-ထိုပုရိသသဒ္ဓါ၏၊ ပရသမညာပယောဂေတိ ပရိဘာသတော-ကြောင့်၊ လိင်္ဂသညာယံ-လိင်္ဂအမည်ကို၊ (ကတယံ-ပြုအပ်ပြီးသော်၊) ဝိဘတ္တိယော ဟောန္တိ-သို့ လှမ်းစပ်။]

ဣတော-ဤ လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေသုတ်မှ၊ ပရ-နောက်၌၊ ဝိဘတ္တိပစ္စယာဒိ ဝိဘနေ-ဝိဘတ်၊ ပစ္စည်း အစရှိသည်ကို စီရင်ရာဖြစ်သော၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော သုတ်၌၊ လိင်္ဂဂ္ဂဟဏံ-လိင်္ဂသဒ္ဓါသည်၊ အနုဝတ္တတေ-လိုက်၏။

စသဒ္ဓေန ဓာတဝေါ စ။ ။လိင်္ဂဉ္စ၌ စသဒ္ဓါသည် ဓာတ်ကိုဆည်း၏။ အာချာတ်ကိတ် အပိုင်းတို့၌ ဓာတ်ရုပ်တွက်သောအခါ ဓာတ်ကိုလည်း ဇိနဝစနနှင့်လျော်အောင် “ဘူဂမ္မ”စသည်ဖြင့် တည်ပါဟု ဆိုလိုသည်။ စသဒ္ဓါ၏ အနက် ၅ မျိုးတွင် တိုက်ရိုက်မဆိုအပ်သော အနက်ကို ဆည်းသော အဝုတ္တသမုစ္စည်းအနက်ဟု မှတ်ပါ။

လိင်္ဂသညာယံ။ ။ဤနေရာဝယ် ရုပ်တွက်ရာ၌ ဆိုရိုးအစဉ်ကို သိရာ၏။ ပုရိသောကို “လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေ”ဟု ပရိဘာသာလာသောကြောင့် ဘုရားပါဠိတော်အား လျှောက်ပတ်စွာ “ပုရိသ”ဟုတည်၊ ထို ပုရိသကို “ပရသမညာ ပယောဂေ”ဟု ပရိဘာသာ လာသောကြောင့် လိင်္ဂအမည်မှည့်။ဤစကားအစဉ်ဖြင့် “ပုရိသဟု ရုပ်တည်ပြီး-လိင်္ဂအမည်မှည့်ပြီး”လောက်ကိုသာ သိရသေးသည်၊ “ပုရိသော”ဟု ရုပ်ပြီးအောင် မတွက်ရသေးဟု မှတ်ပါ။

အမှ။ ။လိင်္ဂနှင့်စပ်၍ နိပုန္ဒလိင်္ဂ အနိပုန္ဒလိင်္ဂ ၂ မျိုးကိုလည်းကောင်း၊ စသဒ္ဓါနှင့်စပ်၍ ကာရကသမုစ္စည်း-ကြိယာသမုစ္စည်း-ဝါကျသမုစ္စည်း ၃ မျိုးကိုလည်းကောင်း ပြောရိုးပြုကြသည်။ ထိုအားလုံးကို ကစ္စည်းဘာသာဋီကာမှာရှု၊ ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတဿ အတ္တဝတော”တို့၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ပရသမညာ ပယောဂေသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။

ဣတော၊ ပေ၊ မနုဝတ္တတေ-လိင်္ဂသဒ္ဓါသည် ဤ“လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေ”သုတ်မှ နောက်ဝိဘတ် ပစ္စည်း စသည်ကို စီရင်ရာသုတ်တိုင်း၌ လိုက်၏။ ထိုတွင် ဝိဘတ်ကို စီရင်ရာသုတ်ကား “သော”စသော သုတ်များတည်း၊ ပစ္စည်းကို စီရင်ရာသုတ်ကား “ဣတ္ထိယမတော အာပစ္စယော”စသော သုတ်များတည်း၊ ဝိဘတ် ပစ္စည်းကို မစီရင်ဘဲ လိင်္ဂ၏အဆုံးသရ စသည်ကို စီရင်သော “အကာရပိတာဒျန္တာနမာ”စသော သုတ်များလည်း ရှိသေး၏။ ထိုသုတ်များကို ပစ္စယာဒိဋ္ဌိ အာဒိဖြင့် ပု၊ အရူပမှ-“လိင်္ဂသဒ္ဓါ လိုက်မှ ပြီးမည့်သုတ် ဟူသမျှသို့ လိုက်သည်”ဟု မှတ်ပါ။

(၆၅) တတော စ ဝိဘတ္တိယော။ ။(၅၄) ဇိနဝစနယုတ္တေဟိ-န်သော၊ တတော လိင်္ဂေဟိ-ထိုလိင်္ဂတို့မှ၊ ပရာ-နှောင်းကုန်သည်၊ (ဟုတွာ-၍၊) ဝိဘတ္တိယော ဟောန္တိ။ စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏေန-စသဒ္ဓါကို ယူသဖြင့်၊ တဝေတုနာဒိ ပစ္စယန္တနိပါတတောပိ-တဝေ,တုန အစရှိသော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော နိပါတ်တို့ မှလည်း၊ (ပရာ ဝိဘတ္တိယော ဟောန္တိ၊) ကမ္မာဒိဝသေန-ကံအစရှိသည်တို့၏ အပြားအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဧကတ္တာဒိဝသေန စ-တစ်ခု၏အဖြစ် အစရှိသည် တို့၏ အပြားအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ လိင်္ဂတ္ထံ-လိင်္ဂအနက်ကို၊ ဝိဘန္တိ-ဝေဖန်တတ်ကုန်၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ဝိဘတ္တိယော-ဝိဘတ်တို့မည်၏။

(၆၄) တာယော-ထိုဝိဘတ်တို့ဟူသည်၊ ကာ စ ပန-အဘယ်တို့နည်း၊... ဝိဘတ္တိယောတိ-ဟူသော သဒ္ဓါသည်၊ အဓိကာရော-တည်း။

(၆၅) စသဒ္ဓေန၊ ပေ၊ နိပါတတောပိ။ ။ဤသုတ်သည် ဝိဘတ္တိဝိမိသုတ်တည်း၊ အကျယ်ကို ကစ္စည်းဋီကာမှာ ရှု၊ တတောစ၌ စဖြင့် တဝေ, တုနပစ္စည်းစသည် ဆုံးသော ကာတဝေ,ကာတုန,ကတွာန စသော နိပါတ်များကို ယူ၊ [နိပါတ်ပုဒ်ခန်း၌ “ကာတဝေ” စသည်တို့ကို တွေ့ရလတ်၊] ထို့ကြောင့် ပစ္စယန္တနိပါတတော၌ ပစ္စယန္တတခြား, နိပါတတခြားဟု ခွဲခြား၍ မယူအပ်၊ စ-ဝါစသော နိပါတ်များမှာ နဂိုကပင် လိင်္ဂအမည်ရပြီး ဖြစ်၏၊ (ကာရက-လိင်္ဂတ္ထေ ပဒ္မာသုတ်ကို ကြည့်ပါ။)

ဆက်ဦးအံ့-“တဒ္ဓိတသမာသ၊ ပေ၊ နာမံ ဝါ တဝေ တုနာဒိသုစ”သုတ်က နာမ် ငဲ့ရာ၌ တဝေတုနာဒိပစ္စယန္တသဒ္ဓါစုကို နာမ်ငဲ့ဖို့ရန် တားမြစ်ထားသည်၊ ထိုသို့ တားမြစ်ထားသည့်အတွက် နာမ်မဟုတ်လျှင် လိင်္ဂလည်း မဟုတ်, လိင်္ဂမဟုတ်လျှင် “တတောစ ဝိဘတ္တိယော=ထိုလိင်္ဂနှောင်း ဝိဘတ်သက်”ဟူသော သုတ်ရင်းအဆိုအတိုင်း ဝိဘတ်မသက်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် တတော စ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် သက်ရသည်။

ကမ္မာဒိ၊ ပေ၊ ဝိဘတ္တိယော။ ။ဤကား သုတ၌ပါသော “ဝိဘတ္တိယော”ပုဒ်၏ ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာတည်း၊ ဝိဘတ္တိယော၌ ဝိပုဗ္ဗ ဘဇောတ်သည် ဝေဖန်ခြင်းအနက်ကို ဟော၏၊ “ဝေဖန်”ဟူသည် ခွဲခြမ်းခြင်းပင်တည်း၊ ချဲ့ဦးအံ့-“ပုရိသ”ဟူသော လိင်္ဂ၌ ဝိဘတ်မသက်ရသေးမီက “ယောကျာ်း”ဟူသော အနက်သာရှိ၏၊ အံဝိဘတ် သက်၍ ပုရိသဟု ဖြစ်သောအခါ ယောကျာ်းအနက်နှင့် ကမ္မသတ္တိအနက် တွဲဖက်၍ “ယောကျာ်း ကို”ဟု အနက်တစ်မျိုးဖြစ်၏၊ နာသက်၍ ပုရိသေန စသည် ဖြစ်ရာ၌လည်း နည်းတူ၊ ဤသို့ ကွဲပြားပြီးသော အနက်များကိုပင် ဧကဝုစံဝိဘတ်သက်၍ တစ်ခုတည်းအနက်စု, ဗဟုဝုစံဝိဘတ်သက်၍ အများစုဟု ကွဲပြားရပြန်၏၊ ထိုသို့ကွဲပြားမှုတွေ့သည် “အိ-ယော”စသော သဒ္ဓါတို့ကြောင့် ဖြစ်ရကား ထိုသဒ္ဓါများကို “လိင်္ဂတ္ထံ ဝိဘန္တိ”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “ဝိဘတ္တိ”ဟု ခေါ်ရသည်၊ ကမ္မာဒိဝသေန၌ အာဒိဖြင့် ကရိုဏ်း သမ္ပဒါန် စသော ဝိဘတ်နက်ကို ယူ၍ ဧကတ္တာဒိ၌ အာဒိဖြင့် ဗဟုတ္တကို ယူပါ။

သိ ယော အံ ယော၊ ပေ၊ သ္မိံ သု။ ။ (၅၅) သျာဒယော-သိ အစရိ ကုန်သော၊ ဒွိသတ္တ-ခုနစ်သွယ် ၂ လီတို့သည်၊ ဝိဘတ္တိယော နာမ ဟောန္တိ၊ တတ္ထ-ထိုဝိဘတ်တို့တွင်၊ သိယောဣတိ-သိ၊ ယော ၂ လုံးတို့သည်၊ ပဌမာ (ဝိဘတ္တိ)-ပထမာဝိဘတ်မည်၏။ ပေ၊ သ္မိံသုဣတိ-သ္မိံ၊ သု ၂ လုံးတို့သည်၊ သတ္တမိ(ဝိဘတ္တိ)-သတ္တမိဝိဘတ်မည်၏။

ဣဒံ ပန-ဤသုတ်ကိုကား၊ သညာဓိကာရပရိဘာသာဝိဓိသုတ္တေသု-သညာ၊ အဓိကာရ၊ ပရိဘာသာ၊ ဝိဓိသုတ်တို့တွင်၊ သညာသုတ္တန္တိ-သညာသုတ်ဟူ၍၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗ-မှတ်ထိုက်၏။ ဟိ-မှန်၏။ ဝုတ္တိယံ-ကစွည်းဝုတ္တိ၌၊ ဝိဘတ္တိဣစ္စနေန ကွတ္တော၊ အမှသာ မမ် သဝိဘတ္တိဿသေတိ-ဟူ၍၊ ဝုတ္တိ-ဆိုအပ်ပြီး၊ ဣတရထာ-ဤသို့မဟုတ်လျှင်၊ ပုရိမသုတ္တေန-ရှေ့ တတောစ ဝိဘတ္တိယောသုတ်နှင့်၊ ဧက ယောဂေါ-တစ်သုတ်တည်းကို၊ ကတ္တဗ္ဗော-ပြုထိုက်၏။ ဣတိ-ဤသို့မှတ်အပ်၏။

သျာဒယော၊ ပေ၊ သတ္တမိ ဝိဘတ္တိ။ ။ “သျာဒယော ဒွိသတ္တ” ၌ “၇ လုံး ၂ လီ” ဟူသည် သိစသော ဝိဘတ်၁၄ လုံးပင်တည်း၊ ဤသုတ်သည် “သိစသည်ကို ဝိဘတ် အမည်မှည့်သော သညာသုတ်တည်း”ဟု ထင်ရှားစေလို၍ “ဝိဘတ္တိယောနာမ”ဟု နာမသဒ္ဓါထည့်၍ ဖွင့်သည်။ “သိယောဣတိ ပဌမာ”စသည်ကား သိနှင့်ယော ၂ လုံး သည် ပထမာဝိဘတ်မည်၏-စသည်ဖြင့် ပထမာဝိဘတ် ဒုတိယာဝိဘတ်စသော အမည်ကိုပြသော စကားတည်း၊ [သိဟိုဠ်မုဋ် “ပဌမာဝိဘတ္တိ၊ ပေ၊ သတ္တမိဝိဘတ္တိ”ဟု ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါတိုက်ရိုက်ပါ၏၊ ဤဂျပသိဒ္ဓိဆရာသည် ဤသုတ်ကို ဝိဘတ်အမည်မှည့်သော သုတ်ဟု ဆိုလိုသောကြောင့် ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါ တိုက်ရိုက်ပါခြင်းသည် သာ၍ကောင်း၏။ “သိယောဣတိ ဧဝံ ပဋိတာ ဒွေပိ ပဌမာဝိဘတ္တိနာမ”ဟူသော ဋီကာနှင့်လည်းညီသည်။]

ဣဒံ ပန၊ ပေ၊ ဝုတ္တိ။ ။ဤစကားကား နျာသကို စောင်းသောစကားတည်း၊ ထင်ရှားစေအံ့-နျာသ၌ ဤသုတ်ကို သညာသုတ်ဟု မဆိုလို၊ တတောစ ဝိဘတ္တိယော သုတ်၌ ပြခဲ့သော ဝိဘတ်ဟူသည် ဤ“သိ”စသည်တို့ပင်တည်းဟု ဝိဘတ်သရုပ်ကို ပြသောသုတ်ဟု ဆိုလိုသည်။ [“တတောစ ဝိဘတ္တိယောတိ ပုဗ္ဗေ ဝိဘတ္တိသည် အထပေတ္တာ ဝုတ္တတ္တာ တာပနိမာတိ ဉာပနတ္ထံ တဒန္တ ရံ ဝုတ္တိ”-နျာသ၊ ၇-ဂျပသိဒ္ဓိကား ဤသုတ်၏ ဝုတ္တိ၌ “ဝိဘတ္တိ ဣစ္စနေန ကွတ္တော၊ အမှသာ၊ ပေ၊ သေ”ဟု ဖွင့်ထား၏၊ ဤဖွင့်ပုံကို ထောက်၍ သညာသုတ်ဟု သိနိုင်ပါသည်-ဟု ယူသည်။

ဣတရထာ၊ ပေ၊ ကတ္တဗ္ဗော။ ။ဤ “သိယော၊ ပေ၊ သ္မိံ သု” သုတ်သည် နျာသ အဆိုအတိုင်း “ဝိဘတ်သရုပ်ပြသောသုတ်”ဖြစ်လျှင် ရှေ့သုတ်နှင့် တစ်သုတ်တည်းပေါင်း၍ “တတောစ ဝိဘတ္တိယော-သိယော၊ ပေ၊ သ္မိံ သု”ဟု သုတ်တည်သင့်ရာ၏၊ ယခုမှာ ထိုကဲ့သို့ မပေါင်းဘဲ “တတောစ ဝိဘတ္တိယော”တစ်သုတ်၊ သိယော၊ ပေ၊ သ္မိံ သု”တစ်သုတ် ဟု ၂ သုတ်ခွဲထားရကား “ဝိဘတ်အမည်မှည့်သော သညာသုတ်သာဖြစ်သည်”ဟူလို။

စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤဝိဘတ်တို့၌၊ ပဌမာဒိဝေါဟာရော-ပထမာ အစရှိသော အခေါ်အဝေါ်သည်လည်းကောင်း၊ ဧကဝစနာဒိဝေါဟာရော- စ- ဧကဝစ အစရှိသော အခေါ်အဝေါ်သည်လည်းကောင်း၊ အန္တတ္ထဝသေန-အန္တတ္ထ၏ အစွမ်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ပရသမညာဝသေနဝါ-ပရသမညာ၏ အစွမ်းဖြင့် လည်းကောင်း၊ သိဒ္ဓေါ-ပြီး၏၊ ဣတိ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဧကဿ-တစ်ခုသော အနက်ကို၊ ဝစနံ-ဟောသောဝိဘတ်သည်၊ ဧကဝစနံ-ဧကဝစမည်၏၊ ဗဟုနံ- များသော အနက်တို့ကို၊ ဝစနံ-သည်၊ ဗဟုဝစနံ-မည်၏၊ ဒွိန္နံ-၂ သွယ်တို့၏၊ ပူရဏီ-ပြည့်ကြောင်း ဝိဘတ်သည်၊ ဒုတိယာ-ဒုတိယာမည်၏၊ ဣတိ အာဒိ- ဤသို့ အစရှိသည်တည်း၊ ဣတရထာ-ဤသို့မဟုတ်ဘဲ၊ ပုရိမသုတ္တေ- ရှေ့သုတ်၌၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ သညာကရဏေ-နာမည်ကို ပြုခြင်းသည်၊ (သတိ-ရှိလတ်သော်၊) အပ္ပကတနိရတ္ထကဝိစိပ္ပသင်္ဂေါ-အရာမဟုတ်သည်၌ စီရင်ခြင်း၊ အကျိုးမရှိသော စီရင်ခြင်း၏ ကပ်ငြိဖွယ်သည်၊ သိယာ-ဖြစ်ရာ၏။

ဧကဿ၊ ပေ၊ တျာဒိ။ ။အန္တတ္ထနာမည်ဖြစ်ပုံကို အကျဉ်းပြသော စကားတည်း၊ ဝိဘတ် ၇ စုံတွင် ရှေ့၇ လုံးသည် တစ်ယောက်၊ တစ်ခု၊ တစ်စုအနက်ကို ဟောသော ကြောင့် “ဧကဿ+ဝစနံ”အရ ဧကဝစမည်၏၊ နောက် ၇ လုံးကား ၂ မှစ၍ အများကို ဟောသောကြောင့် “ဗဟုနံ+ဝစနံ”အရ ဗဟုဝစမည်၏၊ ထိုတွင်လည်း သိ ယော ၂ လုံးသည် “ပဌမေ+ဘဝါ”-ပဌမာ”အရ ပထမဆုံးဖြစ်သောကြောင့် ပထမာဝိဘတ် မည်၏၊ ဣတိ အာဒိ၌ အာဒိဖြင့် “တိဏ္ဍံ+ပူရဏီ-တတိယာ၊ ပေ၊ သတ္တန္နံ+ ပူရဏီ- သတ္တမိ”ဟု သိပါ။

ဣတရထာ၊ ပေ၊ ပသင်္ဂေါ သိယာ။ ။“ဧတ္ထ မှစ၍ ပသင်္ဂေါ သိယာ”တိုင်အောင် ဤစကားလည်း နျာသကို စောင်းသော စကားပင်တည်း၊ မှန်၏-“တတော စ ဝိဘတ္တိယော”သုတ်အဖွင့် နျာသ၌ တတော စဝယ် စသဒ္ဓါဖြင့် ဧကဝစနံ ဗဟုဝစနံ ပဌမာ ဒုတိယာ စသော နာမည်များကို မှည့်လေသည်၊ ထိုသို့မှည့်ရာ၌ကား အရာဋ္ဌာန မဟုတ်ရာဝယ် စီရင်ခြင်းတည်းဟူသော အပြစ်၊ အကျိုးမရှိ စီရင်ခြင်းတည်းဟူသော အပြစ်များ ရောက်သည်-ဟူလို။

မှန်၏-“တတော စ ဝိဘတ္တိယော”ဟု သုတ်ရင်းက ဝိဘတ်ကို စီရင်ပါလျက် စသဒ္ဓါဖြင့် သညာကို စီရင်သောကြောင့် အရာဋ္ဌာနနှင့် မတော်သော (မဆီမဆိုင်) အစီအရင်ကို စီရင်ရာ ရောက်၏၊ ထို့ပြင် အန္တတ္ထသညာ ဖြစ်ပါလျက် စသဒ္ဓါဖြင့် ထပ်၍ နာမည်မှည့်ခြင်းလည်း ဘုန်းကြီးများကို ရှေ့ထား၍ သွားနေပါလျက် “ဟေ့... ဘုန်းကြီးရှေ့က ထား”ဟူသော အစီအရင်ကဲ့သို့ အကျိုးမရှိသော အစီအရင်ကို စီရင်ရာ ရောက်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။ [ဤ၌ အပ္ပကတသည် “အပ္ပကရဏ”နှင့် အနက်တူ တည်း၊ ပကတ=ပကရဏ-အရာ။]

(၆၄) ဇိနဝစနယုတ္တံ ဟိတိ-ဇိန၊ပေါဟိသုတ်သည်လည်းကောင်း၊ လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေတိစ-သုတ်သည်လည်းကောင်း၊ ဝတ္တတေ၊ ဣဓ-ဤ၊ ကစ္စည်းကျမ်း၌၊ ပဒနိပ္ပါဒနိပိ-ပုဒ်ကိုပြီးစေခြင်းသည်လည်း၊ ဇိနဝစနဿ-အား၊ အဝိရောဓေန-မဆန့်ကျင်သဖြင့်၊ (ဟောတိ)၊ ဣတိ-ဤအနက်ကို၊ ဉာပေတုံ-သိစေခြင်းငှါ၊ ပရိဘာသန္တရံ-ပရိဘာသာတစ်မျိုးကို၊ အာဟ-မိန့်တော်မူပြီ။

တဒနုပရောဓေန။ ။ယထာ ယထာ-အကြင် အကြင်သို့သော အပြား အားဖြင့်(ပြီးစေအပ်သော်)၊ တေသံ ဇိနဝစနာနံ-တို့အား၊ ဥပရောဓော-ဆန့်ကျင် ခြင်းသည်၊ န ဟောတိ-မဖြစ်၊ တထာ တထာ-ထိုထိုအပြားအားဖြင့်၊ဣဓ-ဤ၊ ကစ္စည်းကျမ်း၌၊ လိင်္ဂ-လိင်္ဂကိုလည်းကောင်း၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ အာချာတဉ္စ-အာချာတ် ကိုလည်းကောင်း၊ နိပစ္စတေနိပ္ပါဒိယတိ-ပြီးစေအပ်၏၊ 'ဣတိအတ္ထော-နက်။

တေနေဝ-ထိုကြောင့်ပင်လျှင်၊ ဣဓေ-ဤနာမ်၌လည်းကောင်း၊ အာချာတေ စ-အာချာတ်၌လည်းကောင်း၊ ဒွိဝစနာဂ္ဂဟဏဉ္စ-ဒွိဝစကို မယူခြင်းကိုလည်း ကောင်း၊ သက္ကတဝိသဒိသတော-သက္ကတနှင့် မတူသောအားဖြင့်၊ ဝိဘတ္တိပစ္စယာဒိ ဝိဓာနဉ္စ-ဝိဘတ် ပစ္စည်း အစရှိသည်ကို စီရင်ခြင်းကိုလည်းကောင်း၊ ကတံ-ပြုအပ်ပြီ၊ ဣတိ-သို့၊ ဒဗ္ဗဗွံ-မှတ်ထိုက်၏။

(၆၄) ဣဓ၊ ပေါ၊ ပရိဘာသန္တရမာဟ။ ။“ပုရိသော ပုရိသာ”စသည်ဖြင့် ရုပ်ပြီးစေခြင်းကို၊ “ပဒနိပ္ပာဒန”ဟု ခေါ်၏၊ ထိုရုပ်ပြီးစေခြင်းသည်လည်း ဘုရားပါဠိ တော်နှင့် မဆန့်ကျင်စေရဟု သိစေလို၍ “တဒနုပရောဓေန”ဟူသော ပရိဘာသာသုတ် တစ်မျိုးကို မိန့်ပြန်သည်၊ [“လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေ”ဟု ပရိဘာသာသုတ် ရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ကို “ပရိဘာသာတစ်မျိုး”ဟု ဆိုသည်၊ သုတ်စစ်၌ကား “ဥပ္ပရိဘာသာသုတ်”ဟု ဆို၏၊ “လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေ”သုတ်က ရုပ်တည်ဖို့ရာ ပရိဘာသာပြုခြင်း၊ ဤသုတ်က ရုပ်ပြီးဖို့ရာ ပရိဘာသာပြုခြင်းသည် ပရိဘာသာ ၂ သုတ်၏ခြားနားချက်တည်း။]

ယထာ ယထာ၊ ပေါ၊ နိပ္ပာဒိယတိ။ ။အကြင် အကြင် “ပုရိသော၊ သတ္တာ၊ ရာဇာ”စသည်ဖြင့် ပြီးစေအပ်သည်ရှိသော် ဇိနဝစနနှင့် မဆန့်ကျင်၊ ထိုထို “ပုရိသော” စသော အပြားအားဖြင့် လိင်္ဂကို ပြီးစေရမည်၊ လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေမှ လိုက်ပါလာသော စသဒ္ဓါဖြင့် “အာချာတ်ရုပ်ကိုလည်း ဇိနဝစနနှင့် မဆန့်ကျင်အောင် ပြီးစေရမည်”ဟု ဆည်းသည်၊ [ကိတ်ရုပ်ပြီးပုံမှာ လိင်္ဂ၌ ပါဝင်ပြီဖြစ်၍ အထူးဆည်းဖွယ်မလိုပါ။]

တေနေဝ၊ ပေါ၊ ကတံ။ ။ဤ “တဒနုပရောဓေန”သုတ်က ဇိနဝစနဖြင့် မဆန့်ကျင်အောင် ရုပ်ပြီးစေရမည်ဟု ပရိဘာသာပြုသောကြောင့် “ဤနာမ်ပိုင်းနှင့် အာချာတ်ပိုင်း ၂ ဌာနလုံးပင် သက္ကတ ဗျာကရုဏ်းတို့၌လာသော ဒွိဝစကို မယူရုံ မက၊ ဝိဘတ်ပစ္စည်းစသည်ကိုလည်း သက္ကတစီရင်ပုံနှင့် မတူအောင် စီရင်ရသည်”ဟု မှတ်ပါ။ [အချို့ကား “ဒွိဝစကို တားမြစ်သောသုတ်”ဟုသာ ဆိုကြ၏၊ ထိုအဆိုမှာ “သက္ကတဝိသဒိသတော ဝိဘတ္တိပစ္စယာဒိ ဝိဓာနဉ္စ”ကို ထောက်၍ မလုံလောက်ပါ။]

(၆၅) တတ္ထ-ထိုဝိဘတ်ကို စီရင်ရာ၌၊ အဝိသေသေန-မည်သည့်ဝိဘတ်ဟု အထူးမမှတ်ခြင်းကြောင့်၊ သဗ္ဗသျှာဒိ ဝိဘတ္တိပူသင်္ဂြိုဟ်-အလုံးစုံသိ အစရှိသော ဝိဘတ်တို့၏ ကပ်ငြိဖွယ်သည်... (သတိ-သော်)၊ သဒ္ဓပဝတ္တိ-သဒ္ဓါ၏ ဖြစ်ခြင်းသည်။ ဝတ္တိစွာနုပုဗ္ဗိကာ-ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုသာလျှင် အစဉ်ရှိ၏။ ဣတိ-ကြောင့်၊ ဝတ္တိစွာဝသာ-ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ အလို၏အစွမ်းဖြင့်... (ပဌမာ၌ စပ်။)

လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ။ ။ (၂၅၄) လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနမတ္ထေ-လိင်္ဂအနက်ကို ဟောသော သာမညသဒ္ဓါသည်။ (သတိ-ဖြစ်လတ်သော်)၊ ပဌမာ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ ပဌမာ-ပထမာဝိဘတ်သက်။...တတ္ထာပိ-ထို ပထမာဝိဘတ်တွင်လည်း၊ အနိယမေန-ဧကဝုဗ် ဗဟုဝုဗ်ဟု မသတ်မှတ်ခြင်းကြောင့်၊ ဧကဝစနဗဟုဝစနပူသင်္ဂြိုဟ်-ဧကဝုဗ် ဗဟုဝုဗ်ဟု ၂ ရပ်လုံး၏ ကပ်ငြိဖွယ်သည်။ (သတိ) “ဧကမိ-တစ်ခုကို၊ ဝတ္တဗ္ဗေ-ဆိုထိုက်သော်၊ ဧကဝစန-ဧကဝုဗ်ဝိဘတ် သက်” ဣတိ-ဤသို့၊ ပရိဘာသတော-ပရိဘာသာလာခြင်းကြောင့်၊ လိင်္ဂတ္ထဿ-လိင်္ဂအနက်၏၊ ဧကတ္ထဝစနတ္ထာယံ-တစ်ခုအဖြစ်ကို ဆိုလိုလတ်သော်၊ ပဌမေကဝစန-ပထမာ ဧကဝုဗ်ဖြစ်သော၊ သိ-သိဝိဘတ်သက်။

(၆၅) တတ္ထ၊ ပေ၊ ပသင်္ဂြိုဟ်။ ။ ယခုအခါ ပုရိသလိင်္ဂနောင် ဝိဘတ်သက်ခွင့် ကြုံလာ၏။ သို့သော် “တတောစ ဝိဘတ္တိယော” သုတ်က “ထိုလိင်္ဂနောင် ဝိဘတ်သက်” ဟုသာ ဆို၏။ “မည်သည့် ဝိဘတ်သက်” ဟုကား အထူးသတ်မှတ်၍ မပြခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် ထိုသုတ်လာ “ဝိဘတ္တိယော” အရတွင် သိအစရှိသော ဝိဘတ်အားလုံး ကပ်ငြိ (ပါဝင်)လျက် ရှိသည်။

ဝတ္တိစွာနုပုဗ္ဗိကာ သဒ္ဓပဝတ္တိ။ ။ “သဒ္ဓါ၏ ရှေ့နောက်ဖြစ်ပုံ(ရှေ့နောက် စီစဉ်ပုံ) သည် ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုသာလျှင် အစဉ်ရှိ၏။ (ဝဒန္တအလိုအတိုင်း စီစဉ်နိုင်၏)” ဟု အဆိုရှိသောကြောင့် ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က ဤနေရာ၌ လိင်္ဂအနက်ကို ဆိုလိုရကား လိင်္ဂအနက်မျှကို ထွန်းပြနိုင်သော ပထမာဝိဘတ်သာ သက်ရတော့သည်။ [ဝတ္တုနော-ရွတ်ဆိုသော ပုဂ္ဂိုလ်၏၊ (စာသင် စာချ ပါဠိစကားပြောသော ပုဂ္ဂိုလ်၏)၊ ဣစ္ဆာ-အလိုတည်း၊ ဝတ္တိစွာ-လို၊ ယဿာ-အကြင် သဒ္ဓပဝတ္တိ၏၊ ဝတ္တိစွာ-ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုဟူသော+အနုပုဗ္ဗ-အစဉ်သည်၊ အတ္တိ၊ ဣတိ ဝတ္တိစွာနုပုဗ္ဗိကာ-မည်၏။]

တတ္ထာပိ၊ ပေ၊ ပဌမေကဝစနံ သိ။ ။ “လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ”ဖြင့် ပထမာဝိဘတ်သက်ဟု ဆိုရာ၌ ပထမာဧကဝုဗ်၊ ပထမာဗဟုဝုဗ် ၂ မျိုးလုံးပင် ကပ်ငြိ(ပါဝင်)လျက် ရှိပြန်၏။ သို့သော် “ဧကမိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဧကဝစနံ”ဟူသော ပရိဘာသာကြောင့် ဤနေရာ၌ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က လိင်္ဂအနက်၏ တစ်ခုတည်းအဖြစ်ကို (ယောကျာ်းတစ်ယောက်တည်းကို) ဆိုလိုရကား ပထမာဧကဝုဗ် သိဝိဘတ်သာ သက်ရ၏။ [ဧကမိ-အနက်တစ်ခုကို၊ ဝတ္တဗ္ဗေ-ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က ဆိုထိုက်သော် (ဆိုလိုသော်)၊ ဧကဝစနံ-ဧကဝုဗ်ဝိဘတ် သက်။]

(၆၆) အတောနေနာတိ ဣတော-အတောနေနဟူသော ဤသုတ်မှ၊ အတောတိ-အတောပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ-၏၊ လိင်္ဂဟဏဉ္စ-လိင်္ဂသဒ္ဒါသည် လည်း၊ ဝတ္တတေ၊ [လိင်္ဂသဒ္ဒါကား လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေသုတ်မှ အဓိကာရနည်းအားဖြင့် လိုက်လာသည်။]

သော။ ။(၁၀၄) သိ-သိတစ်ပုဒ်၊ သြတစ်ပုဒ်၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဣဒံ-ဤသုတ်သည်၊ ဒွိပဒံ-၂ ပုဒ်ရှိ၏၊ လိင်္ဂဿ-လိင်၏၊ အကာရတော-အ အက္ခရာမှ၊ ပရဿ သိဝစနဿ သြကာရော ဟောတိ၊ ဟိ-မှန်၏၊ သုတ္တေသု-သုတ်တို့၌၊ ပဌမာနိဒ္ဒိဋ္ဌဿ-ပထမာဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော၊ ကာရိယိနော-ကာရိယီ၏၊ ဆဋ္ဌိဝိပရိဏာမေန-ဆဋ္ဌိဝိဘတ် ပြောင်းလွဲခြင်းအားဖြင့်၊ ဝိဝရဏံ-ဝုတ္တိဖွင့်ခြင်းကို၊ အာဒေသာပေက္ခန္တိ-အာဒေသကို ငဲ့ခြင်းရှိသော ဖွင့်ခြင်းဟူ၍၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-၏၊... စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ သိတိ-သိဟူသောပုဒ်ဖြင့်၊ ဝိဘတ္တိ-သိဝိဘတ်ကို၊ ဂယုတေ-ယူအပ်၏၊ (ကသ္မာ-နည်း)၊ ဝိဘတ္တိကာရိယဝိဓိပ္ပကရဏတော-

(၆၆) သိ+သြတိ ဒွိပဒမိဒံ။ ။ဤကား နျာသကိုစောင်းသော စကားတည်း၊ နျာသ၌ “သိဿ-သိ၏၊ သြ-သြတည်း၊ သော-သိ၏သြ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “သော” ကို သမာသ်ပုဒ် တစ်ပုဒ်တည်းဟု ကြံလေသည်၊ ထိုနျာသကြိယသည့်အတိုင်း သမာသ်ပုဒ် တစ်ပုဒ်တည်း မဟုတ်၊ သိနှင့်သြ ၂ ပုဒ်တည်း၊ ထို ၂ ပုဒ်ကို သန္တိစပ်ထားသဖြင့် “သော” ဟု ဖြစ်ရသည်-ဟူလို။

ဂူ-ဋီကာ။ ။ယံ ပန ဉဿေ “သိဿ+သြ” တိ သမာသံ ကတွာ ဝုတ္တံ၊ တံ သမ္ပန္နိနော သြကာရဿ အဘာဝတော (သိ၏+သြ) ဟု ဆိုခိုက်၌ (သိ)သာရှိ၍ (သမ္ပန္နိ ဖြစ်သော သြ) မရှိသေးသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ [ဤစကားဖြင့် “မရှိသောပုဒ်နှင့် သမာသ်စပ်၍ မဖြစ်” ဟု ပြ၏၊] ကာရိယမာနသြကာရဿစ သာပေက္ခတာယ သမာသာနပပတ္တိတော စ (ပြုအပ်လတ် သြကလည်း ဟောတိကြိယာကို ငဲ့သည့်အတွက် သမာသ် မစပ်သင့်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊) [ဤစကားဖြင့် “ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့နေလျှင် သမာသ်စပ်ရိုး မရှိ” ဟု ပြ၏။] အယုတ္တမေဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

သုတ္တေသု. ဟိ၊ ပေ၊ အာဒေသာပေက္ခံ။ ။ သိနောင် သိသက် ချေ၍ “သိ” ဟု ပြီးသော ပဌမန္တကာရိပုဒ်ဖြစ်လျှင် “သိဝစနဿဟု ဖွင့်ခြင်းသည် သင့်နိုင်ပါမည် လော” ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “သုတ္တေသု ဟိ” စသည်ကို မိန့်၊ သုတ်တို့၌ ပဌမာ ဝိဘတ္တိကာရိပုဒ်များကို ဆဋ္ဌိဝိဘတ် ပြောင်းလွဲ၍ ဖွင့်ခြင်းသည် အာဒေသကိုငဲ့၍ ဖွင့်ခြင်းဖြစ်သောကြောင့် သင့်မြတ်ပါ၏-ဟူလို၊ ထင်ရှားစေအံ့-“သြကာရော-သြ အပြု” ဟူရာ၌ “ဘာ၏+အပြုလဲ” ဟု သမ္ပန်ကို ငဲ့လျက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် “သိ ဝိဘတ်၏-အပြု” ဟု အာဒေသကို ငဲ့ကာ သမ္ပန်အနက်ကိုပြသော ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ဖြင့် ဖွင့်ပြနိုင်ပါသည်-ဟူလို။

ဝိဘတ်၏ ကာရိယကို စီရင်သောသုတ်လျှင် အရာရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း၊
 ဝါ-တစ်နည်း၊ တတောစ ဝိဘတ္တိယောတိ ဣတော-တတောစ ဝိဘတ္တိယော
 ဟူသော သုတ်မှ၊ ဝိဘတ္တိဂ္ဂဟဏာနုဝတ္တနတော-ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါလိုက်လာခြင်း
 ကြောင့်တည်း၊ ဧဝံ-ဤသို့၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော၊ သျှာဒီနံ-သီအစရှိသည်တို့၏၊
 ကာရိယဝိဓာနေ-ကာရိယကို စီရင်ရာ၌၊ ဝိဘတ္တိနမေဝ-ဝိဘတ်တို့ကိုသာ၊
 (ဂဟဏံ-ယူရခြင်းသည်၊ ဟောတိ-၏) ဣတိ-သို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-၏။

(၆၇) ဝါ ပရော အသရူပတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ပရလောပေ-နောက်သရကျေခြင်း
 သည်၊ သမ္ပတ္ထေ-သော်၊ တဒပဝါဒေန-ထိုနောက်သရကျေခြင်းကို တားမြစ်
 သဖြင့်၊ ပုဗ္ဗလောပံ-ရှေ့သရ ကျေခြင်းကို၊ အာဟ-ပြီ။

သရလောပေါမာဒေသ၊ ပေ၊ ပကတိ။ ။(၈၃) ပရေ-သော၊ အံဝစနေ-
 အံဝိဘတ်လည်းဖြစ်သော၊ အာဒေသပစ္စယာဒိဘူတေစ-အာဒေသပစ္စည်း အစရှိ
 သည်ဖြစ်၍လည်း ဖြစ်သော၊ သရေ-သရကြောင့်၊ ပုဗ္ဗသရဿ-၏၊ လောပေါ

တ္ထေ စ သိတိ၊ ပေ၊ ပကရဏတော။ ။သုတ်၌ “သိ” ဟု သာမညဆိုထားသော်
 လည်း သိဝိဘတ်ကိုသာ ယူရသည်၊ ဝိဘတ်မဟုတ်သော “အသိ-သန်လျက်” စသည်၌
 ပါသော သိသဒ္ဓါမျိုးကို မယူပါနှင့်၊ ဘာကြောင့်နည်း-ဝိဘတ်ကို စီရင်သော အရာဌာန
 ဝယ်“သိ” ဟူသော ဤစကားကို ဆိုထားသောကြောင့်တည်း၊ ချဲ့ဦးအံ- “အတောနေန”
 သုတ်သည် နာဝိဘတ်၏ ဧနအပြုဟူသော ကာရိယကို စီရင်သော သုတ်တည်း၊
 “သော” သုတ်ကား “အတောနေန” သုတ်၏ အရာဝယ် ဆက်၍ဆိုအပ်သော သုတ်
 တည်း၊ ထို့ကြောင့် အရာဌာနကို ထောက်၍ ဝိဘတ်(သိ)သာ ဖြစ်သင့်သည်။

တတောစ၊ ပေ၊ နုဝတ္တနတော။ ။တစ်နည်း-တတောစ ဝိဘတ္တိယောသုတ်မှ
 ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါသည် ဤသုတ်သို့ လိုက်လာ၏၊ ထို့ကြောင့်လည်း “သိ” အရ သိဝိဘတ်ကို
 ယူနိုင်သည်၊ [ပထမနည်းအလို “သိ-သိဝိဘတ်သည်” ဟု ပေး၊ ဒုတိယနည်းအလို
 ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါ လိုက်သောကြောင့် “သိဝိဘတ္တိ-သိဝိဘတ်သည်” ဟု အနက်ပေးပါ။]

(၆၇) ပုဗ္ဗသရဿ၊ ပေ၊ လောပေါ။ ။ဤစကားရိပ်ကား သုတ်၏အဖွင့်တည်း၊
 “အမာဒေသ၌ အံအရ အံဝိဘတ်ကို ယူပါ” ဟု သိစေလို၍ “အံဝစနေ” ဟု ဖွင့်သည်၊
 “ပုရိသ+အံ” ဟုရှိရာ၌ အံဝယ် သရပါ၏၊ အာဒေသဟူသည် သိကို ဩဖြူခြင်း၊
 စသည်တည်း၊ ပစ္စည်းဟူသည်လည်း ဣအစရှိသော ပစ္စည်းများတည်း၊ ဣ အနုဗန်ကို
 ချေလိုက်သောအခါ အသရ ကျန်ရစ်၏၊ ဤသို့လျှင် အံစသော အားလုံးမှာ သရ
 ပါသည်ချည်း ဖြစ်သောကြောင့် “သရေ ပရေ” ဟု ဖွင့်သည်၊ နျာသ၌မူ ပစ္စယအရ၌
 “ထ” စသော ဗျည်းပစ္စည်းများကိုလည်း ယူသေးသည်။

ဟောတိ၊ သရလောပေ-သဂ္ဂေျေခြင်းကို၊ [လောပေဟုသာ တချို့စာ ရှိ၏၊ သုတ်မှာပင် “သရလောပေ” ဟု သရသဒ္ဒါပါခဲ့သောကြောင့် “သရလောပေ” ဟု သီမှအတိုင်း ရှိသင့်၏။] ကတေတု-ပြုအပ်ပြီးသော်ကား၊ ပရသရဿ-၏၊ ပကတိဘာဝေါ-ပကတိအဖြစ်သည်၊ ဟောတိ၊ စ-ဆက်ဦးအုံး၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ သရလောပေတိ-သရလောပေ ဟူ၍၊ ပုနဂ္ဂဟဏံ-တစ်ဖန် ယူခြင်းသည်၊ ဣမိနာဝ-ဤသုတ်ဖြင့်သာ၊ ကတသရလောပနိမိတ္တေယေဝ-ပြုအပ်ပြီးသော သရချေခြင်းဟူသော အကြောင့်ကြောင့်သာ၊ ပရဿ-နောက်သရ၏၊ ဝိကာရေ-တစ်မျိုးပြုဖွယ်သည်၊ သမ္ပတ္တေ-သော်၊ ပကတိဘဝတ္ထံ-ပကတိဖြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ပရသရဿ-၏၊ ပကတိဘာဝဝိဓာနနုသာမတ္ထိယတော-ပကတိအဖြစ်ကို စီရင်ခြင်း၏ အစွမ်းသတ္တိကြောင့်၊ အာဒေသပစ္စယာဒိဘူတေ သရေ ပရေတိပိ-အာဒေသပစ္စယာဒိဘူတေ သရေ ပရေဟူသော အနက်သည်လည်း၊ သိဒ္ဓံ-ပြီး၏။

ပကတိဘာဝေါ။ ။ ရှေ့သရကို ချေပြီးသောအခါ နောက်၌(ပကတိ မပြုခဲ့သော်) ဆက်၍ စီရင်ရမည့်သုတ်ကား ကုစာသဝဏ္ဏံသုတ်နှင့် ဒီဃံသုတ်တို့သာတည်း၊ ထို့ကြောင့် ထိုသုတ်တို့၏ အစီအရင်ကို တားမြစ်ခြင်းငှာ “ပရသရဿ ပကတိဘာဝေါ” ဟု ပရသရဿထည့်၍ ဖွင့်နိုင်သည်။

တ္ထေစ၊ ပေ၊ ပကတိဘာဝတ္ထံ။ ။ “သရလောပေါ မာဒေသပစ္စယာဒိမိ၊ တု ပကတိ” ဟု ဆိုလျှင် ပြီးနိုင်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ်အကျိုးငှာ “သရလောပေ တု ပကတိ” ဟု သရလောပေသဒ္ဒါကို ထပ်၍ပြသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဧတ္ထစ” စသည်ကို မိန့်၊ မြန်မာစကား၌ စကားတစ်ခွန်းကို ၂ ထပ်ပြောရသောအရာ ရှိ၏၊ ဥပမာ-“ထမင်းစားလော့၊ ထမင်းစားပြီးလျှင် လာခဲ့” ဟူရာ၌ ဒုတိယထမင်းစား သည် ပထမထမင်းစားကို ထပ်ပြောသော စကားတည်း၊ ဤသို့ ထပ်ပြောသဖြင့် “သူညွှန်ပြတဲ့ ထမင်းကို စားပြီးနောက် လာခဲ့ဖို့ရန် တိုက်တွန်းသည်၊ အခြားအခါ၌ အခြားထမင်းကို စားပြီးနောက် လာခဲ့ဖို့ရန် တိုက်တွန်းခြင်းမဟုတ်” ဟု သိသာ သကဲ့သို့၊ ထို့အတူ “သရလောပေါ-ရှေ့သရကို ချေ၊ သရလောပေ-ရှေ့သရချေပြီး လျှင်၊ ပကတိ-နောက် သရကို ပကတိပြု” ဟု ဒုတိယ “သရလောပ” ကို ထပ်၍ ပြသောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ချေပြီးသည့်အခါ၌သာ ပကတိပြုဟု သိသာသည်၊ [ဣမိနာဝ၌ ဧဝဖြင့် သရာ သရေ လောပံသုတ်ကို ကန့်၊ သရာ သရေဖြင့် ချေရာ၌ကား ပကတိပြုဖို့မလို၊ နောက်သရကို တစ်စုံတစ်ခု စီရင်ခွင့်ကြိုလျှင် စီရင်လိမ့်မည်-ဟူလို။

ပရသရဿ၊ ပေ၊ ပရေတိပိ သိဒ္ဓံ။ ။ “(နောက်သရကို တစ်စုံတစ်ခု မပြု မစီရင် ရ) ပကတိအတိုင်း နေပေစေ” ဟု နောက်သရ၏ ပကတိအပြုကို စီရင်ခြင်း၏ အစွမ်း သတ္တိကြောင့် (နောက်သရ၏ ပကတိဖြစ်ပုံကို ကောက်ချက်ချလိုက်လျှင်) နောက်က

စ-ဆက်ဦးအံ့၊ စတ္တ-ဤသုတ်၌၊ တျာဒိဝိဘတ္တိယော-တိ အစရိသော အာချာတ်ဝိဘတ်တို့ကို၊ ပစ္စယတ္ထေန-ပစ္စည်း၏အဖြစ်ဖြင့်၊ ဝါ-ပစ္စယသဒ္ဓါဖြင့်၊ ဂဟုရေ-ယူအပ်ကုန်၏။ ဣဒံ အာဒိဂ္ဂဟဏံ-ဤအာဒိသဒ္ဓါသည်၊ အာချာတ် ကိတကေသု-အာချာတ် ကိတ်တို့၌၊ အာဂမတ္ထံ-အာဂုံကို ယူရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

နှောင်းသော အာဒေသပစ္စည်း စသည်တို့သည် အစ၌ သရပါသော အာဒေသပစ္စည်း များချည်းဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် သုတ်ကိုဖွင့်ရာ၌ “အာဒေသပစ္စယာဒိ ဘူတေ သရေ ပရေ”ဟု “သရေ”သဒ္ဓါကို ထည့်စွတ်၍ ဖွင့်နိုင်သည်-ဟူလို၊ အံဝိဘတ် အတွက်မှာ သရဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှား၍ အထူးမဆိုတော့၊ ထို့ကြောင့် “အာဒေသပစ္စယာဒိ ဘူတေ သရေ ပရေ”ဟု ပါ၌မုန် ရှိပါစေ။

သိဒ္ဓံ စသည်ထားပုံ။ ။ကောက်ချက်ချ၍ အဓိပ္ပာယ် တစ်ခုခုကျရောက် ပေါ်ထွက်လာသည်ကို “စကားကျ”ဟု ခေါ်၏။ ထိုသို့ အဓိပ္ပာယ်စကား ကျရာ၌ “သိဒ္ဓံ”ဟု ထားလေ့ရှိ၍ သန္နိဋ္ဌာန်ကျ ဆုံးဖြတ်ချက် ချရမည့်အရာဝယ် “ဒဋ္ဌဗ္ဗံ”ဟု ထားလေ့ရှိ၏။ “ဝေဒိတဗ္ဗံ”ဟု ထားရာ၌မူ “မသေချာသောအရာ”ဟု ပြောစမှတ်ပြု၍ “ဒဋ္ဌဗ္ဗံကား သန္နိဋ္ဌာန်၊ ဝေဒိတဗ္ဗံကား သံသယ၊ သိဒ္ဓံရှိက စကားကျ”ဟု ဆိုရိုးပြု ကြ၏။ သို့သော် တချို့ ဝေဒိတဗ္ဗံမူ မုချသိရမည့်အရာလည်း ရှိ၏။ သိဒ္ဓံထားရာ၌ ကား စကားကျပင် များသည်။

သျှာဒိဝိဘတ္တိယော၊ ပေ၊ ဂယုရေ။ ။သုတ်၌ “အာဒေသပစ္စယာဒိမိ”ဟုသာ ဆို၏။ ပစဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ အန္တိဝိဘတ်ရှိရာဝယ် ဤ သရလောပေါ်သုတ်ဖြင့် ရှေ့သရကို ချေရမည် မဟုတ်ပါလော၊ ထိုအာချာတ်ဝိဘတ်များကို အဘယ်သဒ္ဓါဖြင့် ယူရမည်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “တျာဒိဝိဘတ္တိယော”စသည်ကို မိန့်၊ တိစသော အာချာတ် ဝိဘတ်များကို ပစ္စယာဒိမိဝယ် ပစ္စယသဒ္ဓါဖြင့် ယူရမည်။ “ပစ္စယ”အရ၌ တဒ္ဓိတ် ကိတ်ပစ္စည်းတို့သာမက အာချာတ်ဝိဘတ်များလည်း ပါဝင်ကြသည်-ဟူလို၊ ထိုစကား သင့်၏။ ပစ္စည်းနှင့် ဝိဘတ်တို့သည် လိင်ဓာတ်နောင် သက်ရခြင်းတူသောကြောင့် တချို့အရာဝယ် ဝိဘတ်များကို သီးခြားမဆိုဘဲ ပစ္စယအရ၌ သွင်းယူလေ့ရှိသည်။ “ဓာတုလိင်္ဂေဟိ ပရာ ပစ္စယာ”၌ ပစ္စယအရတွင် ဝိဘတ်များ ပါဝင်ပုံမျိုးတည်း။

အာဒိဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ အာဂမတ္ထိဒံ။ ။“ကိတကာဒိသ္မာဂမတ္ထိဒံ”ဟုလည်းကောင်း၊ “ကိတကေသ္မာဂမတ္ထိဒံ”ဟုလည်းကောင်း ပါ၌ ၂ ထွေ ရှိရာ အာဒိဖြင့် ယူဖို့ရာ မရှိသောကြောင့် နောက်ပါ၌သာ ကောင်း၏။] ပစ္စယအရတွင် အာချာတ်ဝိဘတ်များကို ယူပြီးဖြစ်သောကြောင့် ပစ္စယာဒိမိ၌ အာဒိဖြင့် အာချာတ် ကိတ်တို့၌ အာဂုံသရကို ယူ၊ အာချာတ်၌ အာဂုံကား - “ဣကာရာဂမော အသဗ္ဗဓာတုကမိ”သုတ်ဖြင့်လာသော ဣသရတည်း။ ကိတ်၌ အာဂုံကား “ယထာဂမမိကာရော”သုတ်ဖြင့်လာသော ဣသရ တည်း။ ထိုအာဂုံသရများ နှောင်းရာ၌လည်း ဤသုတ်ဖြင့် ရှေ့သရကို ချေနိုင်သည်- ဟူလို၊ “သုဏိသတိ၊ သုဏိတမ္ဘံ”စသည်ကား ပုံစံ။

ပစ္စယာသာဟစရိယာ-ပစ္စယသဒ္ဓါနှင့်တကွ ဖြစ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ အာဒေသောစ-အာဒေသဟူသည်လည်း၊ ပကတိပုရော-ပကတိ (လိင်ဓာတ်)မှ နောက်ဖြစ်သော အာဒေသတည်း၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ အဗ္ဘဟာဒိကေ-အဗ္ဘ အပြု၊ အာဟအပြု အစရှိသော အာဒေသသည်၊ ပရေ-နှောင်းလတ်သော်၊ ပဒန္တသရလောပေါ-ပုဒ်အဆုံးသရ၏ ကျေခြင်းသည်၊ န-မဖြစ်၊...တုဂ္ဂဟဏံ- တုသဒ္ဓါသည်၊ ဘိက္ခုနီအာဒိသု-ဘိက္ခုနီအစရှိသော ပြုယုဂ်တို့၌၊ သရလောပ နိဝတ္တနတ္ထံ-ရှေ့သရကျေခြင်းကို တားမြစ်ခြင်းအနက်ရှိ၏၊...နယေ ပရံ ယုတ္တေတိ- သုတ်ဖြင့်၊ ပရံ-သို့၊ နေတဗ္ဗံ-ဆောင်ကပ်ရာ၏၊...ပုရိသော-သည်၊ တိဋ္ဌတိ-၏။

ပစ္စယာသာဟစရိယာ၊ ပေါ ပကတိပုရော။ ။ကျမ်းဂန်တို့ဝယ် အဓိပ္ပာယ်ကို ယူ ရာ၌ “အတ္ထပ္ပကရဏ”စသည်ကို ချိန်ဆ၍ ယူရသကဲ့သို့ “သာဟစရိယ”ကို ချိန်ဆ၍ လည်း ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပာယ်ကို နားလည်ရသည်။ ဥပမာ-သာရိပုတြာသည် “ဟတ္ထက သာရိပုတြာ၊ အရှင်သာရိပုတြာ”ဟု ၂ ပါးရှိ၏၊ ထိုတွင် “သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလာနာ”ဟု ဆိုလိုက်လျှင် သာရိပုတ္တအရ ဟတ္ထကသာရိပုတြာ မဟုတ်၊ အရှင်မောဂ္ဂလာန်နှင့်တကွ ဖြစ်ဖက် အရှင်သာရိပုတြာ ဖြစ်ကြောင်းကို သာဟစရိယနည်းအားဖြင့် သိရသကဲ့သို့ ထိုအတူ အာဒေသသည် ပကတိ(လိင်ဓာတ်)နောက်၌ “သိ၏ ဩအပြု၊ ယေပိဘတ်၏ အပြု”စသော ဝိဘတ် ပစ္စည်းတို့၏ အာဒေသ၊ လိင်ဓာတ်ကိုပင် ပြုရသော “အဘိကို အဗ္ဘပြု၊ ဗြူဓာတ်ကို အာဟပြု”စသည်ဖြင့် အာဒေသအမျိုးမျိုး ရှိ၏၊ ထိုတွင် လိင် ဓာတ်နှောင် သက်သော ပစ္စယသဒ္ဓါနှင့် တွဲဖက်၍ “အာဒေသပစ္စယာဒိမ္မိ”ဟု ဆိုထား သောကြောင့် (လိင်ဓာတ်)နှောင် အာဒေသများကိုသာ ယူရသည်။ [သဟစရဿ- အတူဖြစ်ဖက်၏၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ (အတူဖြစ်ခြင်း) ကြိယာသည်၊ သာဟစရိယ-မည်၏၊ ဤ၌ကား အတူတကွ ဆိုခြင်းကို “သာဟစရိယ”ဟု မှတ်ပါ။]

ပဒန္တသရလောပေါ န၊ ပေါ ပရေ။ ။ဤသို့လျှင် အာဒေသအရ “လိင်ဓာတ်” နှောင် ဝိဘတ်ပစ္စည်း၏ အပြုအာဒေသကိုသာ ယူရသောကြောင့် “ကိတ္တိသဒ္ဓေါ+ အဗ္ဘဂ္ဂတော”စသည်၌ အဘိကို အဗ္ဘပြုသော အာဒေသနှောင်းသော်လည်း သဒ္ဓေါပုဒ်၏ အဆုံးဩကို ဤသုတ်ဖြင့် မချေနိုင်၊ “သတ္တာ+အာဟ”၌ ဗြူဓာတ်ကိုပြုသော “အာဟ” အာဒေသနှောင်းသော်လည်း သတ္တာပုဒ်၏ အဆုံးအာကို ဤသုတ်ဖြင့် မချေနိုင်၊ [ဟာဒိကေ၌ အာဒိဖြင့် “ဂါထာဟိ+အဇ္ဈဘာသိ၊ ဘိက္ခု+အာဟံသု”စသည်ကို ယူ။]

တုဂ္ဂဟဏံ၊ ပေါ နိဝတ္တနတ္ထံ။ ။“ဘိက္ခု+ဣနိ”ဟု ဖြစ်ပြီးသည့်အခါ နောက်၌ ဣနိပစ္စည်းနှောင်းလျက် ရှိ၏၊ ပစ္စည်းနှောင်းလျှင် သရလောပေါ မာဒေသပစ္စယာဒိမ္မိ၌ ပစ္စယအရ ဤသုတ်ဖြင့် ကျွဲ၌ ဥသရကို ချေရတော့မည်ကဲ့သို့ ဖြစ်၏၊ သို့သော် ဤကဲ့သို့ အရာ၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာပင် တုသဒ္ဓါကို မိန့်ဆိုထားသည်-ဟူလို။ [ကစ္စည်းဂုတ္တိလာ “တုဂ္ဂဟဏံ အဝဓာရဏတ္ထံ”ဟူရာ၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ်ပင်၊ ဘိက္ခုနီအာဒိသု၌ အာဒိဖြင့် “ဂဟပတာနိ”စသည်ကို ယူ။]

(၆၈) ပုရိသောစ-ယောကျ်ားလည်း၊ ပုရိသောစ-လည်း၊ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ ပုရိသ ပုရိသဣတိ-ဟူ၍၊ ဝတ္ထဗ္ဗေ-ဆိုထိုက်သော်။

သရူပါနမေကသေသ္မသင်္ဂဟံ။ ။(၃၈၈) အသင်္ဂဟံ-၌၊ သရူပါနံ=သမာန ရူပါနံ-တူသောသုတိ ရှိကုန်သော၊ ပဒဗျူနနာနံ-တို့၏၊ မဇ္ဈေ-အလယ်၌၊ ဧကောဝ-တစ်ခုသာလျှင်၊ သိသံသတေ-ကြွင်း၏၊ အညေ-အခြားပုဒ်ဗျည်းတို့ သည်၊ လောပံ အာပဇ္ဇန္တေ၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ ဧကသေသော-ဧကသေသ်ပြု။

(၆၈) ပုရိသောစ၊ ပေ၊ ဝတ္ထဗ္ဗေ။ ။ယောကျ်ား ၂ ယောက် စသည်ကို ပြောဆို လိုရာ၌ “ပုရိသာ”ဟု ရုပ်ဖြစ်လာပုံကို ပြလိုသောကြောင့် “ပုရိသောစ” စသည်ကို မိန့်၊ “ပုရိသောစ ပုရိသောစ”ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၊ (သမာသ်ထုံးစံအတိုင်း ဝိဘတ်နှင့် စ နိပါတ်တို့ကို ချေပြီးသောအခါ) “ပုရိသ ပုရိသ” ၂ ခုကျန်၏၊ ၃ ယောက် ဆိုလိုရာ၌ “ပုရိသော” ၃ ခု ဝိဂ္ဂဟပြုပုံ စသည်ကို သိပါ။ [ထိုနေ့က သရူပါနမေကသေသ္မသင်္ဂဟံ သုတ်ဖြင့် တစ်ပုဒ်ကို ချန်၍ ကျန်အားလုံးကို ချေလိုက်သောအခါ “ပုရိသာ”ဟု ဖြစ်လာတုံ။]

ဆရာအရို့။ ။ယောကျ်ားအများကို ဆိုလိုရာ၌လည်း “ပုရိသောစ ပုရိသောစ” ဟု ၂ ပုဒ်သာ ဝါကျပြုရမည်၊ ဘာကြောင်းနည်း-ဇာတိသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့်တည်း ဟု ဆိုကြသေး၏၊ ထိုအဆိုကို “အညေ လောပမာပဇ္ဇန္တေ”၌ “အညေ”ဟု ဗဟုဝစ်ကို ပြသော ရူပသိဒ္ဓိဖြင့်လည်းကောင်း၊ အသင်္ဂဟံကို “အနေကဝါရံ”ဟု ဖွင့်သောဋီကာဖြင့် လည်းကောင်း၊ “ဒသဒသကံ သတံ”စသော တဒ္ဓိတ်သုတ်၌ ဒသသဒ္ဓါ၊ ဆယ်ခုကို ဧကသေသ် ပြုပုံပြသော စကားဖြင့်လည်းကောင်း စဉ်းစားကြပါလေ။

သရူပါနံ။ ။သုတ်၌ သရူပါနံကို “သမာနရူပါနံ”ဟု ပထမဖွင့်၍ “ပဒဗျူနနာနံ” ဟု ဒုတိယဖွင့်၏၊ ထိုတွင် “သမာန”ဖြင့် သရူပါနံ၌ “သ”သည် သမာနအနက်ရှိ၏ဟု သိစေ၏၊ “ပဒဗျူနနာနံ”ဖြင့် “တူသောသုတိရှိသော အရာ”ဟူရာ၌ ဝိဘတ် ပစ္စည်း စသည် မယူရ၊ ပုဒ်ဗျည်းများကို ယူပါဟု သိစေ၏၊ [“ပဒ+ဗျူန”ဟု တွဲ၍ဆိုသော ကြောင့် ဗျူနအရ ဗျည်းတစ်လုံးတည်းကို မယူရ၊ အက္ခရာအပေါင်းဖြစ်သော ပုဒ်ကို သာ ယူရမည်၊ ထိုပုဒ်သည်လည်း နဂိုက ဝိဘတ်ဆုံးသောကြောင့်သာ ပုဒ်အမည်ရ သည်၊ ဧကသေသ်ပြုရာအခါ၌မူ ဝိဘတ်မရှိတော့ချေ၊ နျာသဉ္စကား ဗျူနအရာဝယ် တကယ့်ကို ဗျည်းတစ်လုံးတည်း ယူနိုင်ကြောင်း(အတိသ သစ္စဿသုတ်၌) ဖွင့်သေး၏။

မဇ္ဈေ။ ။မဇ္ဈေကား “သရူပါနံ၌ နံဝိဘတ်သည် နိဒ္ဓါရဏအနက် ရှိ၏”ဟု သိစေသော အဖွင့်တည်း၊ ထိုစကားမှန်၏-ဝိဘတ်၏ နိဒ္ဓါရဏအနက် ဖြစ်သင့်ရာ၌ “မဇ္ဈေ အန္တရေ”ထည့်၍ ဖွင့်လေ့ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် “ဗျူနောစ ဝိသညောဂေါ”သုတ်၏ စအနက်ကိုပြရာ၌ ကစ္စည်းဝုတ္တိဝယ် “တိဏ္ဍံ ဗျူနာနံ အန္တရေ=ဗျည်းသုံးလုံးတို့၏ အလယ်၌”ဟုဖွင့်၍ ရူပသိဒ္ဓိ၌ “တိဏ္ဍံ ဗျူနာနံ=ဗျည်းသုံးလုံးတို့တွင်”ဟု ဖွင့်သည်။

စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ သရူပါနန္တိ-သရူပါနံဟူ၍၊ ဝုတ္တတ္တာဝ- ဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်ပင်၊ အသင်္ဂါပယောဂေ-တစ်ကြိမ်မကသော ပြယုဂ် သည်၊ သိဒ္ဓေ-ပြီးပါလျက်၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ အသင်္ဂါဂဟဏံ-အသင်္ဂါသဒ္ဓါသည်၊ (ဒဿနတ္ထံ၌စပ်၊) ဧကဝိဘတ္တိဝိသယာနမေဝ-တစ်ခုသောဝိဘတ်၏ သက်ရာ ပုဒ်တို့၏သာ၊ အသင်္ဂါပယောဂေဝ-တစ်ကြိမ်မကသော ပြယုဂ်၌သာ၊ အယံ- ဤဧကသေသံသည်၊ (ဟောတိ)၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဒဿနတ္ထံ-ပြုခြင်းအကျိုးရှိ၏။

ဧကသေသော။ ။ “ဧကောဝ သိဿတေ” ကား ဧကသေသော၏ အဖွင့်တည်း၊ “အညေ လောပမာပစ္စန္ဓ” ကား ဧကသေသော၏ သာမတ္တိယတ္ထံ(ပြုစွမ်းနိုင်သောအနက်) တည်း၊ “ဧကသေသော-တစ်ခုသာ ကျန်သည်” ဟု ဆိုသဖြင့် အခြားပုဒ်များကို ချေရမည်ဟူသော အနက်ကို ပြုစွမ်းနိုင်သည်-ဟူလို၊ ဤစကားအရ ဤသုတ်သည် လောပဝိဇီသုတ်တည်းဟု မှတ်ပါ။

ဧတ္ထစ၊ ပေ၊ ဒဿနတ္ထံ။ ။ သုတ်၌ “သရူပါနံ-သုတိတူပုဒ်” ဟု ဆိုသဖြင့် တစ်ပုဒ်တည်းမက အနည်းဆုံး ၂ ပုဒ်ရှိမှ “သုတိတူ” ဖြစ်နိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် “သရူပါနံ” ဟူသော စကားဖြင့်ပင် တစ်ကြိမ်မက ၂ ကြိမ် စသည်ဖြစ်ကြောင်း ပြီးပြီး ဖြစ်ပါလျက် “အသင်္ဂါ” သဒ္ဓါကို အဘယ်အကျိုးငှာ ထပ်၍ဆိုပါသနည်းဟု မေးဖွယ် ရှိသောကြောင့် “ဧတ္ထစ” စသည်ကို မိန့်၊ “သရူပါနံ” ဟူသော စကားဖြင့် တစ်ကြိမ်မက ၂ ကြိမ် စသည်ဖြစ်ကြောင်း ပြီးပြီးပါသော်လည်း “အသင်္ဂါ” သဒ္ဓါကို ထပ်၍ဆိုခြင်း သည် “ဝိဘတ်တစ်မျိုးတည်း ပြယုဂ်တို့၏ တစ်ကြိမ်မက အကြိမ်ကြိမ်ဆိုရာ၌သာ ဤ ဧကသေသံဖြစ်သည်” ဟု ပြုခြင်းအကျိုး ရှိသည်။ [ဧကဝိဘတ္တိဝိသယာနမေဝ၌ ဧဝသညံ အမျိုးမျိုးသော ဝိဘတ်တို့၏ သက်ရာကို ကန့်သော နိဝတ္တာပနတည်း၊ အသင်္ဂါပယောဂေဝ၌ ဧဝကား တစ်ကြိမ်တည်းကို ကန့်သော နိဝတ္တာပနတည်း။]

ထင်ရှားစေအံ့-ကိုရင်ကလေး ဘုံလောင်းကို ၂ ခါခဲ၍ “ဒီကိုရင်ဟာ တစ်ကြိမ် မကဘူး” ဟု ဆိုလိုက်ရာ၌ ဒီဆွမ်းကို ခဲရာ၌သာ တစ်ကြိမ်မကကြောင်း ထင်ရှားသကဲ့သို့ ထို့အတူ “အသင်္ဂါ-တစ်ကြိမ်မကသော ပြယုဂ်” ဟု ဆိုရာ၌ ဝိဘတ်တစ်မျိုးတည်း၏ သက်ရာပြယုဂ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာသည်၊ အသင်္ဂါ မပါဘဲ “သရူပါနံ” ချည်း ဆိုထား လျှင်ကား “ပုရိသာ+ပုရိသာ+အပံယန္တိ=ယောကျာ်းတို့သည်+ယောကျာ်းမှ+ဖဲသွား ကုန်၏” ဟူသော ပြယုဂ်၌ ဝိဘတ်ချင်းမတူသော်လည်း သုတိ (နားကြား) တူနေသော ကြောင့် ဧကသေသံပြုခွင့် ရောက်ရာ၏၊ စင်စစ်ကား ထိုသို့ဝိဘတ်မတူရာ၌ ဧကသေသံ မပြုနိုင်၊ [ပါဏိနိဋ္ဌိကား “သရူပါနမေကသေသော ဧကဝိဘတ္တိကာနံ” ဟု သုတ်တည်၏၊ ထို၌ ဧကဝိဘတ္တိကာနံသည် ဤ၌ အသင်္ဂါနှင့် သဘောတူပင်တည်း။]

[ဆောင်] ဝိဘတ်တူသာ၊ သက်တို့ရာသည့်၊ ခါခါပြယုဂ်၊ ပေါင်းချုပ်စနစ်၊ ဧကသေသံဟု၊ ပြလစ်ကျိုးရှိ၊ ရည်ရွယ်ဘိ၊ မိန့်၏ အသင်္ဂါ။

ဝိစ္စာပယောဂေ-ဝိစ္စာပြယုဂ်၌၊ အတိပုသင်္ဂေါစ-အလွန်ကပ်ငြိဖွယ်လည်း၊ န-မရှိ၊ (ကသ္မာ-နည်း)၊ ဝဂ္ဂါ ပဉ္စပဉ္စသော မန္တာတိ ဧတ္ထ-ဝဂ္ဂါ ပဉ္စပဉ္စသော မန္တာဟူသော ဤသုတ်၌၊ ပဉ္စပဉ္စသောတိ နိဒ္ဒေသေနေဝ-ပဉ္စပဉ္စသောဟု ညွှန်ပြခြင်းဖြင့်ပင်၊ ဝိစ္စာပယောဂသိဒ္ဓိယာ-ဝိစ္စာပြယုဂ်ပြီးခြင်း၏၊ ဝါ-ကို၊ ဉာပိတတ္တာ-သိစေအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း၊ အထဝါ-တစ်နည်း၊ သဟဝစနိစ္စာယံ-တကွ ဆိုလိုရာ၌၊ အယံ ဧကသေသော-ဤ ဧကသေသ်သည်၊ (ဟောတိ-၏) စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ ဧကသေသုသကိ ဣတိ-ဧကသေသုသကိ ဟူ၍၊ ယောဂဝိဘာဂတော-သုတ်ကို ဝေဖန်ခြင်းအားဖြင့်၊ ပိတူနံတျာဒိသု-ပိတူနံအစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌၊ ဝိရူပေကသေသော-ဝိရူပေကသေသ်သည်၊ ဝါ-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ ဟောတိ။

န စ ဝိစ္စာ၊ ပေါ ဉာတိတတ္တာ။ ။ဝိဘတ်တူ၏သက်ရာ ရွာန ၂ ခု၊ ၃ ခုစသည်ကို ဧကသေသ်လုပ်တမ်းဖြစ်လျှင် “ဂါမေ ဂါမေ-ရွာတိုင်းရွာတိုင်း၌”စသော ဝိစ္စာပြယုဂ် များ၌လည်း ဧကသေသ်လုပ်ပါတော့လောဟု “စကားကပ်”ပြောဖွယ်ရှိသောကြောင့် “န စ ဝိစ္စာပယောဂေ”စသည်ကို မိန့်၊ ဝဂ္ဂါ ပဉ္စပဉ္စသော မန္တာသုတ်၌ “ပဉ္စပဉ္စ” ဟူသော ဝိစ္စာပုဒ်ကို ညွှန်ပြထားသဖြင့်ပင် ဝိဇ္ဇကတ်တော်ဝယ် ဧကသေသ် မလုပ်ရသော ဝိစ္စာပြယုဂ်များလည်း ပြီးနိုင်သေးသည်ဟု အရှင်မဟာကစွည်းကိုယ်တိုင် သိစေ၏။ ထို့ကြောင့် ဝိဘတ်တူသက်ရာ ဝိစ္စာပြယုဂ်များ၌ “ဧကသေသ် လုပ်ပါတော့လားဟု စကား မကပ်သင့်တော့ပြီ”ဟုလို။

အထဝါ သဟဝစနိစ္စာယမယမေကသေသော။ ။[“ဝစနိစ္စာယံပိ-ဧကသေသော” ဟု မူကွဲရှိ၏၊ မကောင်း၊] ဤဝါကျကို “န စ ဝိစ္စာ၊ ပေါ ပသင်္ဂေါ”နှင့် ဆက်၍ အဓိပ္ပာယ် မှတ်ပါ။ မည့်သည့် သဒ္ဓါမဆို ကျွမ်းကျင်စွာ ပြောဆိုတတ်သော ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်၏အလိုသာ ပဓာနဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်၍ ဝိဘတ်တူ၏သက်ရာ ၂ခု၊ ၃ခု စသည်ကို ပေါင်း၍ဆိုလိုရာ၌သာ ဧကသေသ်ပြုရသည်။ “ဂါမေ ဂါမေ”စသည်ကဲ့သို့ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က ဝိစ္စာဆိုလိုရာ၌ကား ဧကသေသ်မပြုရ၊ ထို့ကြောင့် “ဝိစ္စာပြယုဂ်များ၌ ဧကသေသ် လုပ်ပါတော့လား”ဟု စကား မကပ်သင့်တော့ပြီ-ဟုလို၊ ဝိစ္စာနှင့် ဧကသေသ် အထူးကို ကစွည်းဋီကာမှာ ရှူ။

ယောဂ၊ ပေါ ပိတူနံတိ အာဒိသု။ ။တချို့နေရာ၌ကား- “မာတာစ ပိတာစ မာတုပိတု”ဟု သုတ် မတူသော ၂သုတ်ကို ဧကသေသ်ပြု၍ (မာတုကို ချေ၍) ဆိုင်ရာ ဝိဘတ်သက်လျှင် “ပိတရော-မိဘတို့”စသော ပြယုဂ်များရှိသေး၏။ ထိုပြယုဂ်များကို “ဝိရူပါနံ-သုတ်မတူသော ပုဒ်တို့၏၊ ဧကသေသော-တည်း”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ ဝိရူပေကသေသ်ဟု ခေါ်၏။ ထိုပြယုဂ်များ၌ သရူပါနံကိုဖြတ်၍ “ဧကသေသုသကိ” ဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဧကသေသ်ပြုရသည်-ဟုလို။ [ဝိရူပေကသေသ် အမျိုးမျိုးနှင့် ဧကဒေသ သရူပေကသေသ် စသည်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှူ။]

တတ္ထေဝ-ထို ပုရိသလိင်၌ပင်၊ [“တထေဝ” ဟု ရှိလျှင် “ထို့ အတူပင်” ဟု ပေး] လိင်္ဂတ္ထသ-၏၊ ဗဟုတ္တဝစနိစ္ဆာယံ-အများ၏အဖြစ်ကို ဆိုလိုလတ်သော်၊ ဗဟုမိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဗဟုဝစနိစ္ဆိ-ဟူ၍ ပရိဘာသာလာသောကြောင့်၊ ပဌမာ ဗဟုဝစနိ-ပဌမာဗဟုဝစဖြစ်သော၊ ယော-ယောဝိဘတ် သက်၊ “ပုရိသ+ယော” ဣတိ-ပုရိသ+ယောဟူသော၊ ဣဓ-ဤရပ်၌၊ (ဣတိဓဟု သိဟိန္တိမူရိ၏၊ “အာကာရော”၌စပ်) အတောတိ၊ ဝါတိစ ဝတ္တတေ။

(၆၉) သဗ္ဗယောနိနမာဓ။ ။(၁၀၇) အကာရန္တတော-သော၊ လိင်္ဂမှာ ပရေသံ သဗ္ဗေသံ၊ ပဌမာယောနိနံ-ပဌမာယော၊ နိတို့၏လည်းကောင်း၊ ဒုတိယာယောနိနံ-ဒုတိယာယော၊ နိတို့၏လည်းကောင်း၊ ယထာဏ္ဏမံ အကာရေ ကာရာဒေသာ၊ ဝါ-စွာ၊ ဟောန္တိ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ အာကာရော-အာပြု။

သဗ္ဗဂ္ဂဟဏံ-သဗ္ဗသဒ္ဓါသည်၊ သဗ္ဗာဒေသတ္ထံ-အလုံးစုံကို ပြုရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ သရလောပါဒိ-သရချေခြင်းအစရှိသော အစီအရင်သည်၊ ပုရိမသဒိသမေဝ- ရေးနှင့်တူသည်သာ၊ (ပုရိသောနှင့်တူသည်-ဟူလို၊) ပုရိသာ တိန္တိန္တိ၊ ဝါဣစ္စေဝ- လိုက်လာသောဝါသဒ္ဓါ၊ အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း၊ ရူပါ၊ ရူပါနိ၊ အဂ္ဂယော၊ မုနယော-ရူပါ၊ ပေ၊ မုနယောဟု ပြီးစေရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ အယံ ဝါသဒ္ဓေါ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထော၊ တေနေဝ-ပင်...စတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ ဝါသုတိ-ဝါ သဒ္ဓါသည်၊ ပုလ္လိဂံ-ပုလ္လိင်၌၊ နိစ္စမေဝ-မြဲသည်သာလျှင်ဖြစ်သော၊ ဝိဓိ-စ-

(၆၉) သဗ္ဗဂ္ဂဟဏံ သဗ္ဗာဒေသတ္ထံ။ ။ယောကိုလည်းကောင်း၊ နိကိုလည်းကောင်း အာ ဧ ပြုရာ၌ အာ အပြု ဧ အပြုတို့က သရတစ်လုံးတည်းဖြစ်သောကြောင့် (အာဒေသနှင့် အာဒေသိ သရတစ်လုံးချင်းညီအောင်) ယော၌ ဩ-နိ၌ ဣကိုသာ အာ ဧ ပြုရမည်ဟု ထင်မှားဖွယ် ရှိသောကြောင့် “သဗ္ဗယောနိနံ”ဟု သဗ္ဗသဒ္ဓါထည့်၍ သုတ်တည်ရသည်။ “ဩ-ဣ”တို့ကိုသာ အာ-ဧ ပြုရမည်မဟုတ်၊ ယောတစ်ခုလုံး နိတစ်ခုလုံးကို အာ ဧ ပြုပါ-ဟူလို။

ဝါ ဣစ္စေဝ၊ ပေ၊ မုနယော။ ။“သောဝါ”သုတ်မှ ဝါသဒ္ဓါလိုက်လာ၏၊ ထိုလိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါအတွက် အကျိုးပြုဖို့ရန် ကိထုတ်ရာ၌ “ဣစ္စေဝ”ဟု ဧဝထည့်တတ်သည်၊ [မောဂ္ဂလာနံ၌ အမြဲထည့်လေ့ရှိ၏၊] ထို ဝါသဒ္ဓါက ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ အနက်ရှိသောကြောင့် နိစ္စဝိဓိစသော ဝိဓိသုံးပါးကို သတ်မှတ်ပြ၏။

နိစ္စမေဝစ ပုလ္လိဂံ။ ။“နိစ္စမေဝစ ပုလ္လိဂံ”ပါ၌ဖြင့် ပုရိသာ ပုရိသေစသော ပုရိသာဒိဂိုဏ်း ရုပ်တို့၌ အာ ဧ အပြုမြဲကြောင်း နိစ္စဝိဓိကို ပြ၏၊ [ဂစ္ဆန္တဒိ ဂုဏဝါဒိ ရာဇာဒိစသော ဂိုဏ်းများ၌ကား ပုလ္လိင်ပင်ဖြစ်သော်လည်း ဤသုတ်အစီအရင်မမြဲချေ၊ ထို့ကြောင့် “နိစ္စမေဝစ ပုလ္လိဂံ”ကို ပုရိသာဒိဂိုဏ်းလောက်ကိုသာ ရည်ရွယ်သော စကားဟု မှတ်ပါ။]

အစီအရင်ကိုလည်းကောင်း၊ နပုံသကေ-၌၊ အနိစ္စံ-သော၊ ဝိဓိံစ-ကိုလည်းကောင်း၊ တု-ထိုမှတစ်ပါး၊ ဈေ-ဈမည်သော ဣသရသည်၊ ကတတ္ထေ (ကတ+အတ္ထေ)-ပြုအပ်ပြီးသော (အ) အဖြစ်ရှိသည်၊ (သတိ-ဖြစ်လတ်သော်၊) အသန္တံ-မရှိသော၊ ဝိဓိံစ-ကိုလည်းကောင်း၊ ဒီပေတိ-ပြု၏။

(၇၀) တတ္ထေဝ-ထိုပုရိသလိင်၌ပင်၊ (တထေဝဟုလည်း ရှိ၏၊) အာလပန ဝစနိစ္ဆာယံ-အာလုပ်ကို ဆိုလိုလတ်သော်၊ လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာတိ-သုတ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

အာလပနေ စ။ ။(၂၈၅) အဘိမုခံ-ရှေးရှု၊ ကတွာ-ပြု၍၊ လပနံ-ပြောဆိုခြင်းသည်၊ အာလပနံ-အာလုပ်မည်၏၊ သမ္မောဓနံ-သိစေခြင်းတည်း၊ အာလပနတ္ထာဓိကေ-အာလုပ်အနက် အပိုရှိသော၊ တသ္မိံ လိင်္ဂတ္ထာဘိဓာနမတ္ထေစ-

အနိစ္စံ နပုံသကေ။ ။“ရူပါ-ရူပါနိ၊ ရူပေ-ရူပါနိ”စသော စိတ္တာဒိဂိုဏ်းရှုပ်များ၌ အာ ဇ အပြု မမြဲကြောင်း အနိစ္စဝိဓိကို ပြု၏၊ (“ရူပ”ဟုတည်း၊ အတော နိစ္စံ သုတ်ဖြင့် ယောကို နိပြုပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် နိကို အာပြု၍ ရူပါပြီး၏၊ ရူပါနိ၌ ဝါသဒ္ဓါမြစ်၍ နိကို အာ မပြုရ-ဟုလို။)

အသန္တံ ဈေ ကတတ္ထေ တု။ ။“အဂ္ဂယော မုနယော”စသော ဣကာရန္တ မှ အကာရန္တပြောင်းလာသော ပြယုဂ်တို့၌ အာ ဇ အပြု မရှိကြောင်း အသန္တံ ဝိဓိကို ပြုသည်၊ [ဈေဖြင့် ဈ အမည်ရသော အဂ္ဂိ မုနိ စသော ဣကာရန္တကို ယု၊ ထို ဈကို ယောသ္မကတရသော ဈေသုတ်ဖြင့် (အ)ပြုသည်ကို “ကတတ္ထေ (ကတ+အတ္ထေ)” ဟု ဆိုသည်၊ ထိုသို့ (အ) ပြုပြီး၍ အကာရန္တ ဖြစ်သော်လည်း ဤသုတ်ဖြင့် အာ ဇ အပြု မရှိရ၊ အဂ္ဂယော စသည်သာ ရှိရသည်။]

(၇၀) အဘိမုခံ၊ ပေ၊ သမ္မောဓနံ။ ။“အာလပနံ”၌ အာ ဥပသာရသည် “ရှေးရှု”အနက်ဟောတည်းဟု သိစေလို၍ “အဘိမုခံ ကတွာ”ဟု ဖွင့်သည်၊ “ရှေးရှုပြု”ဟူသည် စကားပြောဖို့ရာ လူတစ်ယောက်ယောက်ကို စကားပြောလိုသူက (ကိုယ် နှုတ် စိတ် တစ်ခုခုဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ၂ ခု ၃ ခုဖြင့်ဖြစ်စေ) အသံထုတ်၍ အာရုံပြုခြင်း- တစ်ခါတစ်ရံ မျက်နှာပါလှည့်၍ ရှေ့ရောက်နေအောင် ပြုခြင်းတည်း၊ ထိုသို့ ရှေးရှုပြု၍ ပြောခြင်းကို အာလုပ်ဟု ခေါ်၏၊ ထိုသို့ ခေါ်သောအခါ အခေါ်ခံရသူကို အသိပေးရာ ရောက်သောကြောင့် “သမ္မောဓနံ-သိစေခြင်း”ဟု ဖွင့်သည်၊ အချုပ်မှာ “ရှေးရှုပြု၍ ပြောခြင်း-သိစေခြင်း-ခေါ်ခြင်း-တူးခြင်း ဟူသမျှကို အာလုပ်ဟုချည်း” မှတ်ပါ။ [“တသ္မိံ အာလပနတ္ထာဓိကေ”စသော အဖွင့်ကို ကစွည်းဋီကာမှာ ရှု။]

ထို လိင်္ဂအနက်ကို ဟောသော သာမညသဒ္ဓါ၌လည်း၊ ပဌမာဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ပုရေဝိယ-ရှေဉ်ကဲ့သို့၊ ဧကဝစနာဒိ-ဧကပုစ်အစရှိသော အစီအရင်သည်၊ (ဟောတိ) ပုရိသ+သိ၊ ဣစ္စတြ-ပုရိသ+သိဟူသော ဤရပ်၌။

(၇၁) အာလပနေ သိ ဂသညော။ ။(၅၇) အာလပနေတ္ထေ-အာလုပ် အနက်၌၊ ဝိဟိတော-စီရင်အပ်သော၊ သိ-သိသည်၊ ဂသညော ဟောတိ၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ ဂသညာယံ-ဂအမည်ကို၊ (ကတယံ-ပြုအပ်ပြီးသော်။)

(၇၂) ဘောဂေ တူတု ဣတော-မှ၊ ဂေတိ ဝတ္တတေ။

အကာရပိတာဒျန္တာနမာ။ ။(၂၄၄) ပရေ ဂေ၊ လိင်္ဂံဿ-၏၊ သမ္ပန္နိ- သမ္ပန္နိဖြစ်သော၊ အကာရောစ-လည်းကောင်း၊ ပိတိသတ္တုဣစ္စေဝမာဒိနံ-ပိတု သတ္တု အစရှိသော သဒ္ဓါတို့၏၊ အန္တော စ-အဆုံးသရသည်လည်းကောင်း၊ အကာရံ၊ အာပဇ္ဇတေ။ [ပိတာဒျန္တာနံကို ဖွင့်သောကြောင့် “ပိတုသတ္တု”ဟု သိမူအတိုင်း ရှိပါစေ။]

(၇၃) ဂေတိ ရဿမိတိစ ဝတ္တတေ၊ [ဈာလပါရဿသုတ်မှ လိုက်။]

အကာရောဝိ။ ။(၂၄၆) ပရေ ဂေ လိင်္ဂံဿ သမ္ပန္နိ အကာရော၊ ဝိကပ္ပေန-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ ရဿံ အာပဇ္ဇတေ...အဒူရဋ္ဌဿ-အနီး၌တည်နေသူ ကို၊ အာလပနေဝ-ခေါ်ရာ၌သာ၊ အယံ-ဤရဿအဖြစ်သည်၊ (ဟောတိ။)

(၇၂) လိင်္ဂံဿ သမ္ပန္နိ အကာရော။ ။“ပုရသ”၌ အ သရဆုံးလျက် ရှိ၏၊ ထို အ သရသည် “ပုရသ”ဟူသော လိင်္ဂ၏ အသရဖြစ်သောကြောင့် “လိင်္ဂံဿ သမ္ပန္နိ၊ အကာရော=လိင်္ဂံ သမ္ပန္နိ ဖြစ်သော (လိင်္ဂနှင့် စပ်ခြင်းရှိသော) အ သရ”ဟု ဆိုသည်၊ ဤစကားဖြင့် “အဿ-အကုသလာ” စသည်၌ပါသော လိင်္ဂနှင့် မဆက်သွယ် သော အ အက္ခရာများကို တားမြစ်သည်၊ [ပိတာဒျန္တာနံဖြင့် သတ္တာဒိဂိုဏ်းဝင်ပုဒ်များ၏ ၉ သရကို ယူသည်။]

(၇၃) အဒူရဋ္ဌဿာလပနေဝိယံ။ ။[အဒူရေ-မဝေးသောအရပ်၌ (အနီး၌) တိဋ္ဌတိ-တည်၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ အဒူရဋ္ဌော-မည်၏၊] အနီး၌ နေသူကို ခပ်တိုးတိုး ခေါ်ရာ၌သာ “ဘော ပုရိသ”ဟူသော ဤသုတ်၏ ရဿရုပ်ရှိရမည်၊ အဝေးကို လှမ်း၍ ခပ်ကျယ်ကျယ် ခေါ်ရာ၌ကား “ဘော ပုရိသာ”ဟု အသံရှည်သော (ဤသုတ် ဖြင့် ရဿမပြုအပ်သော) ဒိဃရုပ်သာ ရှိသည်-ဟူလို၊ သဒ္ဓနိတိ၌ကား “ဘဂဝါ- မြတ်စွာဘုရား၊ သုဂတ-မြတ်စွာဘုရား”ဟူရာ၌ အနီးတည်တော်မူသော ဘုရားရှင်ကို ပင် ဒိဃဆုံးသော ဘဂဝါပုဒ်၊ ရဿဆုံးသော သုဂတပုဒ်တို့ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်သောကြောင့် အနီး အဝေး နှစ်ဌာနလုံး၌ပင် “ဘော ပုရိသ-ဘောပုရိသာ” (အသံတို အသံရှည်) သင့်သလိုပင် ခေါ်နိုင်ကြောင်းကို မိန့်၍ ဤဝါဒကို မနှစ်သက်ဟန် ဆိုသည်။

(၇၄) သေသတောလောပံ ဂသိပိ။ ။(၂၂၀) [သော၊ သိ၊ သျာစ၊ သခတော ဂသေဝါ၊ ယတောစာတိ ဝေမာဒိဟံ-သော၊ ပေ၊ ယတေစ ဤသို့ အစရှိသော သုတ်တို့ဖြင့်၊ နိဒ္ဓိဋ္ဌေဟိ-ညွှန်ပြအပ်ကုန်သော လိင်တို့မှ၊ အညော-အခြားသော လိင်သည်၊ သေသောနာမ-သေသမည်၏၊] သေသတော-ကြွင်းသော၊ တတော လိင်မှာ-ထိုလိင်မှ (နောက်၌)၊ ဂသိဣတိ-ဂမည်သော သိ၊ လိင်္ဂတ္ထ သိဟူကုန်သော၊ ဧတေ-ဤဝိဘတ်တို့သည်၊ လောပံ အာပဇ္ဇန္တေ ။ အပိဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ ဒုတိယတ္ထသမ္မိဏ္ဏနတ္ထံ-ဒုတိယအနက်ကို ပေါင်းခြင်း အနက် ရှိ၏၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ သိဂ္ဂဟဏေ-သိသဒ္ဓါသည်၊ သတိပိ-ရှိပါလျက်လည်း၊ ဂဣတိဝစနမေဝ-“ဂ”ဟူသော စကားသည်ပင်၊ အညတ္တာပိ-

(၇၄) သော သိ၊ ပေ၊ သေသော နာမ။ ။ဤစကားကား သေသတောပုဒ်ဝယ် သေသအရကိုလည်းကောင်း၊ သေသ၏ အပါဒါန်ကိုလည်းကောင်း ပြသောစကားတည်း၊ ချဲ့ဦးအံ့-“သေသတော-ကြွင်းသောလိင်မှ”ဟု ဆိုလျှင် “မည်သည့်လိင်တို့မှ+ကြွင်း-သနည်း”ဟု အပါဒါန်ကို မေးဖွယ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် “သောသိ၊ ပေ၊ သေသောနာမ”ဟု မိန့်သည်၊ “သော၊ သိ၊ သျာစ၊ သခတော ဂသေဝါ၊ ယတေစ”သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်အပ်သော ပုရိသလိင်-စိတ္တ-ရာဇ-သခ-ကညာလိင် စသည်ကို သေသ၏ အပါဒါန်ဟု မှတ်ပါ-ဟူလို။

ဝေမာဒိဟိ။ ။အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် “အာ သိမိ-အံ နပုံသကေ-အဝဏ္ဏာစ ဂေ-ပုမန္တသော သိမိ-ဗြဟ္မတော ဂဿစ”သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်အပ်သော ဂုဏဂန္ထုလိင်၊ ပုမ-မဃဝလိင်၊ ဗြဟ္မလိင် စသည်ကို ယူ၊ ထိုအပါဒါန်ဖြစ်သော လိင်တို့မှ ကြွင်းသော “ဘော ပုရိသပုဒ် ပုရိသာပုဒ်တို့၏ ပုရိသလိင်၊ အဂ္ဂိ ဘိက္ခု စသော ပဌမန္တပုဒ်တို့၏ အဂ္ဂိ ဘိက္ခု စသော လိင်များ (သိဝိဘတ်ကို ချေ၍ ရုပ်ပြီးကောင်းသော လိင်အားလုံး) သည် သေသ အရတည်း” ဂသိ ဣစ္စေတေ ဖွင့်ပုံကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထားပြီ။

အပိဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ သမ္မိဏ္ဏနတ္ထံ။ ။[ဋီကာ၌ ဂသိပိကို “ဂေါ+သိ+အပိ”ဟု ပုဒ် ဖြတ်၏၊ ဂေါ၌ ဩကို လောပဉ္စ တကြာကာရောဖြင့်စီရင်၊] “ဂ”အရ အာလုပ် သိသည် ပထမအနက်၊ သိအရ လိင်္ဂတ္ထသိကား ဒုတိယအနက်၊ ပထမ ဂသိအပေါ်၌ ဒုတိယ လိင်္ဂတ္ထသိကို ပေါင်း၍ပေးသောကြောင့် အပိသဒ္ဓါကို ဒုတိယတ္ထသမ္မိဏ္ဏနဟု ဆိုသည်၊ ဤနည်းအလို သုတ်နက်ပေးလျှင် “သေသတော-သော သိ သျာစ စသော သုတ်တို့ ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော လိင်တို့မှ ကြွင်းသော လိင်မှ (နောက်၌)၊ ဂေါ-ဂမည်သော အာလုပ်သိသည်လည်းကောင်း၊ သိပိ-လိင်္ဂတ္ထသိသည်လည်းကောင်း၊ လောပံ အာပဇ္ဇန္တေ” ဟု ပေးပါ၊ [သမ္မိဏ္ဏနသဘောကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ ဝေါဒိဿ ရိ၊ ပုဗ္ဗောစ ရသောသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။]

တ္ထေစ၊ ပေ၊ နာဂ္ဂဟဏဿ။ ။ “သေသတော လောပံ သိ”ဟု (အာလုပ်သိ၊ လိင်္ဂတ္ထသိ) ၂ မျိုးလုံးကို ပြသော “သိသဒ္ဓါ”ရှိပါလျက် အာလုပ်သိအတွက် “ဂ”ဟု သီးခြား ဆိုထား၏၊ ဤသို့ “ဂ”ဟု သီးခြားဆိုထားပုံကို ထောက်၍ အခြားသုတ်၌လည်း

အခြားသုတ်တို့၌လည်း၊ သိဂ္ဂဟဏေ-သိသဒ္ဓါ၌၊ အာလပနာဂ္ဂဟဏဿ (အာလပန+အဂ္ဂဟဏဿ)-အာလုပ်သိကို မယူနိုင်ခြင်းကို၊ ဉာပကံ-သိစေသော စကားတည်း၊ ကေစိ-အချို့ဆရာတို့သည်၊ အာလပနာဘိဗျတ္တိယာ-အလုပ်အနက် ထင်ရှားဖို့ရာ၊ ဘဝန္တသဒ္ဓါ-ဘဝန္တသဒ္ဓါကိုသော်လည်းကောင်း၊ ဟေသဒ္ဓါ-ဟေသဒ္ဓါကိုသော်လည်းကောင်း၊ ပယုဇ္ဇန္တေ-ယှဉ်စပ်ကြကုန်၏။ ဘော ပုရိသ-အိုယောကျ်ား၊ တိဋ္ဌ-ရပ်လော၊ ဟေ ပုရိသာ ဝါ-ဟေ ပုရိသာဟုလည်း ရှိ၏။ ဗဟုဝစနေ-ဗဟုဝစံ၌၊ ဝိသေသော-အထူးသည်၊ န-မရှိ၊ (လိင်္ဂတ္ထဗဟုဝစံနှင့် တူပြီ-ဟူလို)၊ ဘဝန္တော ပုရိသာ-အို ယောကျ်ားတို့၊ တိဋ္ဌထ-ရပ်ကုန်လော။

(၇၅) တတ္ထေဝ-ထိုပုရိသလိင်္ဂ၌ပင်၊ (တထေဝလည်း ရှိ၏)၊ ကမ္မတ္ထဝစနိစ္ဆာယံ-ကံအနက်ကို ဆိုလိုလတ်သော်၊ (ကမ္မသည် ဟောတိနှင့် ၇၆ သုတ် “ဒုတိယေကဝစနံ အံ”၌ လှမ်းစပ်) ဝါတိ ဝတ္တတေ။

ယံ/ကရောတိ တံ ကမ္မံ။ ။(၂၅၀) ယံဝါ-အကြင်ကာရကကိုမူလည်း၊ ကရောတိ-ပြု၏။ ယံဝါ-လည်း၊ ဝိကရောတိ-ထူးခြားအောင် ပြု၏။ ယံဝါ-အကြင်ကာရကသို့မူလည်း၊ ပါပဏာတိ-ရောက်၏။ ကြိယာနိမိတ္တံ-ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော၊ တံ ကာရကံ ကမ္မသည် ဟောတိ။

“သိ”ဟု သာမညဆိုထားလျှင် အာလုပ်သိကို မယူရဟု သိစေသော သာဓကတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် “သော-သိ၊ သျာစ-အာသိမိ-ပုမန္တဿာ သိမိ”စသော သုတ်များကို အာလုပ်သိကို မစီရင်၊ လိင်္ဂတ္ထသိကိုသာ စီရင်သောသုတ်များဟု မှတ်ပါ။

ကေစိ၊ ဟေ၊ ဟေ ပုရိသာဝါ။ ။အာလုပ်ပုဒ်များ၏ ရှေ့၌ အာလုပ်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားဖို့ရာ “ဘော-ဘောန္တော-ဟေ”သဒ္ဓါတို့ကို အချို့က သုံးစွဲလေ့ ရှိကြ၏။ “ကထံန ဘဂဝါ(မြတ်စွာဘုရား) တုယံ”စသည်ဖြင့် ဘော-ဟေ မပါဘဲလည်း သုံးစွဲနိုင်ပါ၏။ ဤနေရာ၌ ရပ်တံ့၍ “ပုရိသ၊ပုရိသာ”တို့ကို ဝိဘတ်သက်ပုံနှင့်တကွ ရုပ်တွက်ခိုင်းပါ။

(၇၅) ကြိယာနိမိတ္တံ။ ။ဤပါဌ်ဖြင့် ကြိယာ၏ အကြောင်းမဟုတ်သော အစွန္တသံယောဂစသည်၌ (ဒုတိယာ သက်ရသော်လည်း) ကံအမည်မရဟု ကန့်ကွက်သည်။ ကာရကခန်း၌ ဤသုတ် လာဦးလတ်၊ ထို့ကြောင့် ကြွင်းအဓိပ္ပာယ်များကို ထိုကျမှ ပြမည်။ [ကံစသော ကာရကတို့၌သာ နာမည်မှည့်သောသုတ် ရှိ၍ လိင်္ဂတ္ထ အာလပနတ္ထစသော အကာရကတို့၌ နာမည်မှည့်သောသုတ် မရှိရကား “ပရသမညာ ပယောဂေ” ပရိဘာသာအရ ထိုအမည်များကို မှည့်ပြီးဟု မှတ်ပါ။]

(၇၆) ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ။ ။ (၂၉၇) ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ ဝိဘတ္တိ
 ဟောတိ၊ ပုရေဝိယ-ရှေ့၌ကဲ့သို့၊ (ပုရိသော၌ကဲ့သို့ “ကေမိဝတ္ထဗ္ဗေ ကေဝစနံ”
 ဟူသော ပရိဘာသာကြောင့်)၊ ဒုတိယေကဝစနံ-သော၊ အံ-အံဝိဘတ် သက်၊
 သရလောပေါတျာဒိနာ-ဖြင့်၊ သရေ-ကို၊ လုတ္ထေ-ချေအပ်ပြီးသော်၊ ဒိဃန္တိ-
 သုတ်ဖြင့်၊ ဒိဃေ-ဒိဃအဖြစ်သည်၊ သမ္ပတ္ထေ-ရောက်လုလတ်သော်၊ ပကတိ
 ဘာဝေါစ-ပကတိအဖြစ်သည်လည်း၊ (ဟောတိ) ...ပုရိသံ-ကို၊ ပဿ-ရှုလော၊
 ဗဟုဝစနေ-၌၊ သမ္ပယောနိနမာဇတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ယော ဝစနဿ-ကို၊ ဧကာရော-
 ဧပြု၊ ပုရိသေ-တို့ကို၊ ပဿ-ရှုလော။ ..

(၇၇) တတ္ထေဝ-၌ပင်လျှင်၊ (တထေဝလည်း ရှိ၏)၊ ကတ္ထုဝစနိစ္ဆယံ-
 ကတ္တားအနက်ကို ဆိုလိုလတ်သော်၊ (“တတိယေကဝစနံ နာ”၌စပ်။)

ယော ကရောတိ၊ သ ကတ္တာ။ ။(၂၉၈) ယော-အကြင်ကာရကသည်၊
 အတ္တပ္ပဓာနော-မိမိပြဋ္ဌာန်းသည်၊ (ဟုတွာ-၍)၊ ကြိယံ-ကို၊ ကရောတိ-၏၊
 သော ကတ္ထုသညော ဟောတိ၊ [ကာရကခန်း၌ လာဦးလတ်။]

(၇၈) တတိယာတိ ဝတ္ထတေ။ (ကရဏေ တတိယာသုတ်မှ လိုက်။)

ကတ္တရိ စ။ ။(၂၉၈) ကတ္တရိ စ ကာရဏေ တတိယာဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊
 ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ တတိယေကဝစနံ-သော၊ နာ-နာဝိဘတ် သက်။

(၇၉) အတောနေန။ ။(၁၀၃) [နောတိ-နေဟူသော သဒ္ဓါသည်၊
 အဝိဘတ္တိကနိဒ္ဒေသော-ဝိဘတ်မရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော သဒ္ဓါ
 တည်း၊] အကာရန္တတော လိင်္ဂံမှာ ပရဿ နာဝစနဿ နောဒေသော
 ဟောတိ...သရလောပါဒိ (ဟောတိ)၊ ပုရိသေန-သည်၊ ကတံ-ပြုအပ်၏။

(၇၉) နောတိ အဝိဘတ္တိကနိဒ္ဒေသော။ ။[သုတ်ကို “အတော+နာ+နေ”
 ဟု ပုဒ်ခွဲ၊] “နေော”ဟု မဆိုဘဲ “နေ”ဟု ဆိုခြင်းကား နဂိုက ဝိဘတ်မပါဘဲ
 “အဝိဘတ္တကနိဒ္ဒေသ” နည်းတစ်မျိုးဖြင့် ပြထားသည်-ဟူလို၊ အဝိဘတ္တိက=ဝိဘတ်
 မရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်+နိဒ္ဒေသ=ညွှန်ပြအပ်သောသဒ္ဓါ၊ တစ်နည်း-နေနောင် သိဝိဘတ်
 သက်ပြီးမှ ထိုဝိဘတ်ကို ချေ၍ ဝိဘတ်မရှိခြင်းကိုလည်း “အဝိဘတ္တိကနိဒ္ဒေသ”ဟုပင်
 ခေါ်ရ၏၊ [“အဝိဘတ္တိကနိဒ္ဒေသော နာမ-ထေရံပါဒါနမုတ္တမောတိ အာဒိသု ဝိယ
 ဝိဘတ္တိလောပေါ” ဓမ္မသင်္ဂဏီ မဇုဋီကာ။] ဤသို့ ဝိဘတ်မပါဘဲ ညွှန်အပ်သောပုဒ်
 တွေ ကစွည်းသုတ်၌ “ပရ ဒ္ဓေဘာဝေါ”၌ “ပရ”ပုဒ်၊ “ဂါဝသေ”၌ အာဝပုဒ်
 စသည်ဖြင့် အလွန်များ၏၊ [“ပုရိသေန ကတံ”၌ ကတံကား ပုရိသေန၌ နာဝိဘတ်၏
 ကတ္တားဟောဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် ထည့်အပ်သော ကြိယာတည်း။]

(၈၀) ဗဟုဝစနမိ-၌၊ [သိမူ၌ “ဗဟုဝစနံ-သော၊ ဟိ-ဟိဝိဘတ် သက်”
ဟု ရှိ၏။]

သုဟိသ္မကာရော ဧ။ ။(၁၀၁) ပရေသု၊ သုဟိ ဣတိ-သု၊ ဟိ
ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု ဝိဘတ္တိရူပေသု-ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ လိင်္ဂံသု
သမ္ပန္နိ အကာရော ဧတ္တံ အာပဇ္ဇတေ။

(၈၁) သ္မာ ဟိ သ္မိံ နံ မှာ ဘိ မိ ဝါ။ ။(၉၉) [ကစွည်း-ဝုတ္တိနှင့် တူပြီ။]
ပုရိသေဟိ၊ ပုရိသေဘိ-တို့သည်၊ ကတံ။

(၈၂) တတ္ထေဝ-ထိုပုရိသလိင်္ဂံ၌ပင်၊ ကရဏဝစနိစ္ဆာယံ-ကရိုဏ်းအနက်ကို
ဆိုလိုလတ်သော်၊...

ယေန ဝါ ကယိရတေ၊ တံ ကရဏံ၊ (၂၇၉) [ကစွည်းနှင့် တူပြီ။]

(၈၃) ကရဏေ တတိယာ။ ။(၂၈၆)၊ ပေ၊ သေသံ-ကြွင်းသော
အစီအရင်သည်၊ ကတ္တုသမံ-ကတ္တားနှင့် တူ၏။ (နာကို ဧနပြုခြင်းစသော
အစီအရင်များ ကတ္တားနှင့် တူပြီ-ဟူလို၊) အာဝိဋ္ဌေန-ပူးဝင်အပ်သော၊ ပုရိသေန-
ယောကျ်ားဖြင့်၊ သော-ထိုနတ်သည်၊ ပုညံ-ကောင်းမှုကို၊ ကရောတိ-ပြု၏။
ပုရိသေဟိ၊ ပုရိသေဘိ-တို့ဖြင့်။

(၈၄) တတ္ထေဝ (တထေဝလည်း ရှိ၏။) သမ္ပဒါနဝစနိစ္ဆာယံ-သမ္ပဒါန်
အနက်ကို ဆိုလိုလတ်သော်၊...ယသု ဒါတုကာမော၊ ရောစတေ၊ ဓာရယတေ
ဝါ တံ သမ္ပဒါနံ၊ (၂၇၆) [ကစွည်းနှင့် အားလုံးတူပြီ။]

(၈၀) သုဟိ ဣစ္စေတေသု ဝိဘတ္တိရူပေသု။ ။ဣစ္စေတေသုနှင့် လိင်္ဂံချင်း
တူအောင် “ဝိဘတ္တိရူပေသု”ဟု ရူပသဒ္ဒါထည့်၍ ဖွင့်သည်။ “ဣစ္စေတာသု ဝိဘတ္တိသု”
ဟု မဆိုခြင်းမှာ ကစွည်း-ဝုတ္တိ၌ပင် ဣစ္စေတေသု ရှိ၍ ကစွည်း-ဝုတ္တိနောက်သို့ လိုက်လို
သောကြောင့်တည်း။

(၈၃) အာဝိဋ္ဌေန၊ ပေ၊ ကရောတိ။ ။“ပုရိသေန+ကရောတိ”လောက်သာဆိုလျှင်
ယောကျ်ားသည် (တံစဉ် စသည်ကဲ့သို့) ပြုလုပ်ကြောင်း ကရိုဏ်းအနက် မဖြစ်နိုင်
သောကြောင့် ကရိုဏ်းအနက် ဖြစ်နိုင်လောက်အောင် “အာဝိဋ္ဌေန ပုရိသေန”စသည်
ဖြင့် ကြိကြိဖန်ဖန် ပုံစံလုပ်၍ ထုတ်ပြထားသည်။ နတ်သည် (သို့မဟုတ် ဘီလူးသည်)
လူများကဲ့သို့ ရေလှူ၊ ပန်းလှူစသော ကောင်းမှုကို ပြုလို၏။ ထိုအခါ ယောကျ်ား
တစ်ယောက်ကို ပူးဝင်သည်။ ထိုနောက် ထိုပူးဝင်အပ်သော ယောကျ်ားဖြင့် (ယောကျ်ား၏
လက်စသည်ဖြင့်) ကောင်းမှုကို ပြုသည်-ဟူလို။

(၈၅) သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထိ။ ။(၂၉၃)[“စတုတ္ထကဝစနံ=စတုတ္ထိယာ+
ကေဝစနံ”မူကွဲ။]

(၈၆) သာဂမော သေ။ ။(၆၁) သဗ္ဗတော-သော၊ လိင်္ဂံမှာ၊ ပေ၊
ပုရိသဿ-အား၊ ဓနံ-ဥစ္စာကို၊ ဒဒါတိ-ပေး၏။

(၈၇) ဗဟုဝစနမိ-ဌိ၊ (“ဗဟုဝစနံ-သော၊ နံ-နံဝိဘတ် သက်”ဟု
လည်း သိဟိုဋ်မူ ရှိ၏။) ဒိဗန္တိ-ဒိဗံပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတော။

သုနံဟိသု စ။ ။(၈၉) ပရေသု၊ သုနံဟိဣစ္စေတေသု၊ လိင်္ဂံဿ-၏။
အန္တဘူတာ-အဆုံးဖြစ်၍ဖြစ်ကုန်သော၊ သဗ္ဗေ၊ ရဿသရာ ဒိဗံ အာပဇ္ဇန္တေ၊
စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ ဣကာရကာရာနံ-ဣ အက္ခရာ ဥ အက္ခရာတို့၏၊ ကွစိ-
အချို့အရာ၌၊ နိဝတ္တနတ္ထံ-ဒိဗအဖြစ်ကို တားမြစ်ခြင်းအနက်ရှိ၏။ [စသဒ္ဓါသည်
နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏအနက်ရှိသည်-ဟူလို၊ ဤစကားအရ ဣကာရန္တ “အဂ္ဂိ”
စသောပုဒ်၊ ဥကာရန္တ “ဘိက္ခူ” စသောပုဒ်များ၌ သုနံဟိ နှောင်းရာဝယ်-အချို့
ဒိဗမပြုဘဲ “အဂ္ဂိဟိ အဂ္ဂိနံ အဂ္ဂိသု၊ ဘိက္ခူဟိ ဘိက္ခူနံ ဘိက္ခူသု”စသော
ရုပ်များ ရှိစေရသည်။]

(၈၈) တတ္ထေဝ (တထေဝ-လည်းရှိ၏။) အပါဒါနဝစနိစ္ဆာယံ-အပါဒါနံ
အနက်ကို ဆိုလိုလတ်သော်...ယသ္မာ ဒပေတိ ဘယမာဒတ္ထေ ဝါ၊ တဒပါဒါနံ၊
(၂၇၁)။ အဝဓိဘူတာ-ပိုင်းခြားတတ်သည် ဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ဤသို့ စသည်
ပေး၊ ကာရက၌ ဤသုတ် လာဦးလတ်။

(၈၉) အပါဒါနေ ပဉ္စမိ၊ (၂၉၅) လွယ်ပြီ။

(၉၀) အတောတိ သဗ္ဗေသံတိ အာ ဇတိစ ဝတ္တတော။

(၈၆) သဗ္ဗတော လိင်္ဂံမှာ။ ။ဤ၌ “လိင်္ဂံ”ဟူသည် “လိင်္ဂံ-နာမံ-ပါဠိပဒိကံ”ဟု
ခေါ်ရသော ဝိဘတ်မသက်ခင် ရုပ်တည်ထားခိုက် “ပုရိသ”စသော သဒ္ဓါတည်း၊
ထိုလိင်္ဂံသည် အကာရန္တ အာကာရန္တ စသောအားဖြင့် များ၏။ ထိုလိင်္ဂံအားလုံးနှောင်းပင်
(သ)လာနိုင်သောကြောင့် “သဗ္ဗတော”ဟု ဝိသေသန(မ)သည်၊ နောက် “သ္မာသ္မိနံ
ဝါ”သုတ်၌ ကား လိင်္ဂံအားလုံးကို မယူနိုင်သောကြောင့် “အကာရန္တတော လိင်္ဂံမှာ”ဟု
“အကာရန္တတော” ဝိသေသနကို မိန့်လတ်၊ အချို့ကား-လိင်္ဂံအရ ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင်
နုပုလ္လိင်ကိုယူ၍ “ဗုဒ္ဓမာတုဿ”ဟူသော ဣတ္ထိလိင်၌လည်း (သ)လာနိုင်သောကြောင့်
“သဗ္ဗတော”ဟု ဝိသေသနပြုရသည်ဟု ကြံကြ၏။ ကျမ်းဆရာ၏ အဘော် မကျချေ၊
[ပုံစံ၌ သမ္ပဒါနံအနက် ထင်ရှားအောင် “ဓနံ ဒဒါတိ”ဟု ထည့်သည်။]

သွာသ္မိံနံ ဝါ။ ။(၁၀၈)၊ ပေ၊ ဝါ-ဝိကပ်၊ ဟောန္တိ၊ အညတ္ထ-အာ အပြုမှ တစ်ပါးသော အရာ၌၊ မှာဒေသော-မှာပြု၊ [အာ မပြုလျှင် မှာပြုသည်-ဟူလို] ပုရိသာ ပုရိသမှာ ပုရိသသွာ-မှ၊ အပေတိ-ဖဲ၏... ဗဟုဝစနေ-ဗဟုဝစံ၌၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသောပုဒ်တို့၌၊ တတိယာသမံ-တတိယာဗဟုဝစံနှင့် တူ၏၊ ဟိဿ-ဟိ၏၊ ဘိအာဒေသော ဟောတိ၊ ပုရိသေဟိ၊ ပုရိသေဘိ-တို့မှ၊ အပေတိ-ဖဲ၏။

(၉၁) တတ္ထေဝ, သာမိဝစနိစ္ဆာယံ-သာမီအနက်ကို ဆိုလိုလတ်သော်... ယဿ ဝါ ပရိဂ္ဂတော, တံ သာမီ၊ (၂၈၃) လွယ်ပြီ။

(၉၂) သာမိသ္မိံ ဆဋ္ဌိ။ ။(၃၀၁)၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ အာယာဒေသံ-အာယ အပြုကို၊ ထပေတွာ-ထား၍၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော ပုဒ်တို့၌၊ စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိနံ-စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်တို့၏၊ သမာနံ-တူသော၊ ရူပံ-ရုပ်သည်၊ (ဟောတိ)၊ ဧတံ-ဤ၊ ဥစ္စာသည်၊ ပုရိသဿ-၏၊ ဓနံ-ဥစ္စာတည်း၊ ပုရိသာနံ-တို့၏၊ [သာမီ အနက်ထင်ရှားအောင် “စနံ”ဟု ထည့်သည်။]

(၉၃) တတ္ထေဝ (တထေဝ-လည်းရှိ)၊ သြကာသ ဝစနိစ္ဆာယံ-သြကာသ အနက်ကို ဆိုလိုလတ်သော်...။

ယောဓာရော, တမောကာသံ။ ။(၂၇၀) ယော-အကြင် ကာရကသည်၊ ကတ္တုကမ္မာနံ-ကတ္တာ ကံတို့၏၊ ကြိယာယ-ကြိယာ၏၊ အာဓာရော-တည်ရာတည်း၊ တံ ကာရကံ သြကာသသည် ဟောတိ။

(၉၄) သြကာသေ သတ္တမိ။ ။(၃၀၂)၊ ပေ၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ သတ္တမိယာ-သတ္တမိဝိဘတ်၏၊ ဧကဝစနံ-သော၊ သ္မိံ-သ္မိံဝိဘတ် သက်၊ တဿ-ထိုသ္မိံဝိဘတ်၏၊ သွာသ္မိံနံ ဝါတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဧကာရော-ဧ ပြု၊ မှိ အာဒေသောစ-မှိလည်းပြု၊ ပုရိသေ, ပုရိသမှိ, ပုရိသသ္မိံ-၌၊ ပတိဋ္ဌိတံ-တည်၏၊ [တည်ရာ သြကာသအနက် ထင်ရှားအောင် “ပတိဋ္ဌိတံ”ဟု ထည့်သည်]၊ ဗဟုဝစနေ-၌၊ သုဟိသ္မုကာရော ဧတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဧကာရော-ဧ ပြု၊ ပုရိသေသု-တို့၌။

(၉၅) ထပေတွာ အာယာဒေသံ။ ။အာယစတုတ္ထေက ဝစနဿတု သုတ်၌ “အတ္တာယ-အကျိုးငှါ”စသည်ဖြင့် “ငှါ”ဟု ပေးရသော ရုပ်များဝယ် စတုတ္ထိ သကို အာယ ပြုထား၏၊ ထိုသို့ အာယပြုရာ ရုပ်မှတစ်ပါး အခြားရုပ်များ၌ကား ဧကဝစံ ဗဟုဝစံ ၂ ပါးလုံးပင် စတုတ္ထိနှင့် ဆဋ္ဌိရုပ်များ တစ်ထပ်တည်း တူကြသည်။

ပဒမာလာ။ ။ပုရိသော-ယောကျာ်း၊ [သည်း-ဟု မထည့်ပါနှင့်၊] ပုရိသာ-တို့၊ ပေ၊ ပုရိသေသု-တို့၌၊ တထာ-တူ၊ သုဂတော-ဘုရား၊ သုဂတာ-ဘုရားတို့၊ ပေ၊ သုဂတေသု-ဘုရားတို့၌၊ [ပဒ-ပုဒ်၏ +မာလာ-အစဉ်အတန်း၊] ပုဒ်တစ်ခုတည်းအတွက် ဆိုင်ရာဝိဘတ်တို့ဖြင့် စဉ်တန်းပြခြင်းကို “ပဒမာလာ” ဟု ခေါ်၏။ “ပုရိသော ပုရိသာ၊ ပေ၊ ပုရိသေသု” ကား ပြအပ်ပြီးသောရုပ်များကို စုပေါင်း၍ “ပဒမာလာ” ပြုခြင်းဖြစ်သည်။ “သုဂတော သုဂတာ၊ ပေ၊ သုဂတေသု” ကား ပုရိသနှင့် အလားတူ ပဒမာလာပြုပုံကို ပြသောစကားတည်း၊ [ဂိုဏ်းနှင့် ပဒမာလာအထူးကို အခြေပြု နာမ်ဂိုဏ်းအချို့ ပြခဲ့ပြီ။]

အလားတူရုပ်များ။ ။သုရာသုရ၊ ပေ၊ ယက္ခာ-သုရ၊ အသုရ၊ နရ၊ ဥရဂ၊ နာဂ၊ ယက္ခသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း၊ [ဣစ္စာဒယောဋ္ဌ ဣတိတွင်စပ်၊] (ပါဠိကို စာရှိအတိုင်းဖတ်)၊ ဂန္ဓဗ္ဗ၊ ကိန္နရ၊ မနုဿ၊ ပိသာစ၊ ပေတသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း၊ မာတင်္ဂ၊ ဇင်္ဂမ၊ တုရင်္ဂ၊ ဝရာဟ၊ သီဟသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း၊ ဗျဠ၊ အစ္စ၊ ကစ္ဆပ၊ တရစ္ဆ၊ မိဂ၊ အဿ၊ သောဏသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း၊ အာလောက၊ လောက၊ နိလယ၊ အနိလ၊ စာဂ၊ ယောဂသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း၊ ဝါယာမ၊ ဂါမ၊ နိဂမ၊ အာဂမ၊ ဓမ္မ၊ ကာမသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း၊ သံဃ၊ ဩဃ၊ ဃောသ၊ ပဋိဃ၊ အာသဝ၊ ကောဓ၊ လောဘသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း၊ သာရမ္ဘ၊ ထမ္ဘ၊ မဒ၊ မာန၊ ပမာဒ၊ မက္ခသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း။

အလားတူ ရုပ်များ။ ။ “သုရာသုရ၊ ပေ၊ ကောဉ္စဟံသာ” တို့ကား ပုရိသာဒိ ဂိုဏ်း၌ ပါဝင်နိုင်သော ပုလ္လိင် အကာရန္တပုဒ်များကို ထုတ်ပြသော စကားတည်း၊ သုရ-နတ်၊ အသုရ-အသုရာ၊ နရ-လူ၊ ဥဂရ-မြွေ(နဂါး)၊ နာဂ-နဂါး၊ ဆင်၊ ကံ့ကော်ပင်၊ ယက္ခ-ဘီလူး၊ ဂန္ဓဗ္ဗ-ဂန္ဓဗ္ဗနတ်၊ စောင်းသမား၊ အမိဝမ်းတိုက်သို့ ရောက်ထိုက်သောကိုယ်ဝန်လောင်း၊ ကိန္နရ-ကိန္နရာ၊ မနုဿ-လူ၊ ပိသာစ-မြေဘုတ် တဇ္ဇေ(တဆေ)၊ ပေတ-ပြိတ္တာ၊ မာတင်္ဂ-ဆင်၊ ဇင်္ဂမ-(သံသရာ၌ လှည့်လည်သော) သတ္တဝါ၊ တုရင်္ဂ-မြင်း၊ ဝရာဟ-ဝက်၊ သီဟ-ခြင်္သေ့။

ဗျဠ အစ္စ စသည်။ ။ဗျဠ-ကျား၊ အစ္စ-ဝံ၊ ကစ္ဆပ-လိပ်၊ တရစ္ဆ-အောင်း၊ မိဂ-သမင်(သားကောင်)၊ အဿ-မြင်း၊ သောဏ-ခွေး၊ အာလောက-အရောင်အလင်း၊ လောက-လောက၊ နိလယ-နေရာအိမ်၊ အနိလ-လေ၊ စာဂ-စွန့်ကြဲခြင်း၊ ယောဂ-ယှဉ်ခြင်း၊ အားထုတ်ခြင်း၊ ဝါယာမ-လုံ့လ၊ ဂါမ-ရွာ၊ နိဂမ-နိဂုံး၊ အာဂမ-အာဂုံ (ပရိယတ်၊ ပိဋကတ်)၊ ဓမ္မ-တရား၊ ကာမ-အလို၊ သံဃ-သံဃာ=အပေါင်း၊ ဩဃ-ရေအယဉ်၊ ဃောသ-ကြွေးကြော်သံ၊ ပဋိဃ-ဒေါသ၊ အာသဝ-အာသဝေါတရား၊ ကောဓ-အမျက်၊ လောဘ-လိုချင်မှု၊ သာရမ္ဘ-ရူပိချယ် ဇော်ကားခြင်း၊ ထမ္ဘ-ခက်ထန်ခြင်း၊ အိမ်တို့၏ထောက်တိုင်၊ မဒ-မာန်ယစ်ခြင်း၊ မာန-မောက်မော်ခြင်း၊ ပမာဒ-မေ့လျော့ခြင်း၊ မက္ခ-သူ၏ကျေးဇူးကို ချေဖျက်ခြင်း (ကျေးဇူးကန်းခြင်း)။

ပုန္နာဂ၊ ပုဂ၊ ပနသ၊ အသန၊ စမ္ပက၊ အမ္မသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း၊ ဟိန္ဒ္ဒာလ၊ တာလ၊ ဗကုလ၊ အဇ္ဈန၊ ကိံသုကသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း၊ မန္ဒာရ၊ ကုန္ဒ၊ ပုစိမန္ဒ၊ ကရုဉ္ဇ၊ ရုက္ခသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း၊ မယူရ၊ သကုဏ၊ အဏ္ဏေ၊ ကောဉ္ဇ၊ ဟံသသဒ္ဓါတို့လည်းကောင်း၊ ဣစ္စာဒယောပိ-ဤသို့အစရှိသော အကာရန္တသဒ္ဓါတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ဧဝံ-ဤပုရိသသဒ္ဓါနှင့်အတူ၊ ဧ ယျာ-သီထဥိက်ကုန်၏၊ [သီဟိုဠ်မူဝယ် “ကိံသုကာစ” တိုင်အောင် ၂ ပါဒမှ တစ်ဝိဘတ်တည်းထား၏၊ မြန်မာမူ၌ တစ်ပါဒလျှင် တစ်ဝိဘတ်ထားသည်။

မနောဟဏာဒိသု တု-မနောဂဏာဒိဂိုဏ်း၏ကား၊ နာသသ္မိံသု-နာ၊ သ၊ သ္မိံဝိဘတ်တို့၌၊ ဝိသေသော-ရုပ် ထူး၏၊ အညတ္ထ-အခြား ဝိဘတ်တို့၌၊ ပုရိသသမံ-ပုရိသနှင့် တူ၏၊ (“ပုရိသသမံ-ရှေ့ပုရိသနှင့် တူ၏” ဟုလည်း ရှိ၏၊) မနော-စိတ်၊ မနာ-စိတ်တို့၊ ဟေ မန-အို...စိတ်၊ ဟေ မနာဝါ-ဟေ မနာဟုလည်း ရှိ၏၊ ဘဝန္တော မနာ-တို့၊ မနံ-ကို၊ မနေ-တို့ကို။

ပုန္နာဂစသည်။ ။ပုန္နာဂ-ပုန်းညက်ပင်၊ ပုဂ-ကွမ်းသီးပင်၊ ပနသ-ပိန္နဲပင်၊ အသန-ပိတောက်ပင်၊ စမ္ပက-စံကားပင်၊ အမ္မ-သရက်ပင်၊ ဟိန္ဒ္ဒာလ-ဓနန်းပင် (မင်းဘောပင်)၊ တာလ-ထန်းပင်၊ ဗကုလ-ခရားပင်၊ အဇ္ဈန-ဖောက်ကြံ့ပင် (ထောက်ကြံ့ပင်)၊ ကိံသုက-ပေါက်ပင်၊ မန္ဒာရ-နတ်သစ်ပင်(ထင်ရှားပင်)၊ ကုန္ဒ-သင်းခွေပင်၊ ပုစိမန္ဒ-တမာပင်၊ ကရုဉ္ဇ-သင်းဝင်ပင်၊ ရုက္ခ-သစ်ပင်၊ မယူရ-ဥဒေါင်း၊ သကုဏ-ငှက်၊ [သကဓာတ်၊ ဥနန်ပစ္စည်းဖြင့် သက္ကတရှိ၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား-“သကုန=သကုဏ” ၂ မျိုးပင် ပြ၏၊] အဏ္ဏေ-ငှက်၊ ကောဉ္ဇ-ကြိုးကြား၊ ဟံသ-ဟင်္သာ (ငန်းဝမ်းဘဲ။)

အမှာ။ ။ဤပုဒ်နက်များကို နိဿယချပေးရာ၌ ထည့်သွင်းချလျှင်ရအောင် ဆိုနိုင်ဖို့ ခဲယဉ်း၏၊ သို့ဖြစ်၍ မှတ်လိုက မှတ်ဖို့ရာ အဓိပ္ပာယ်၌သာ ပြထားပါသည်။ ဤပုဒ်နက်များကို မမှတ်မိသော်လည်း အရေးမကြီးလှ၊ သုရ-အသုရ စသည်ကို ပုရိသနှင့်အလားတူ အလွန်သွက်လက်စွာ ရုပ်စဉ်တတ်ဖို့သာ လိုရင်းဖြစ်ပါသည်။

မနောဂဏာဒိလိင်။ ။မနောဂဏာဒိဂိုဏ်းကို ပုလ္လိင်အခန်း၌ ပြထားသော ရူပသိဒ္ဓိအလိုအားဖြင့် ပုလ္လိင်ဟုပင် ဆိုရမည်၊ သို့သော် ထောမနိမိ အဘိဓာန်၌ကား “တပေါ”မှတစ်ပါးသော မနောဂိုဏ်းဝင်ပုဒ်များကို နပုလ္လိင်ဟု တွေ့ရ၏၊ ကျမ်းဂန်တို့၌လည်း “ယံ စိတ္တံ၊ တံ မနော၊ ယံ မနော၊ တံ စိတ္တံ”-“သုန္ဒရ မနော သုမနော”-“အပ္ပ ရဇော”ဟု နပုလ္လိင်ပုဒ်များ၌ တွဲဖက်၍ ပြထားသည်ကို တွေ့ရ၏၊ ထို့ကြောင့် တပမှ ထစ်ပါးသော မနစသော (ဧဝံ ဝစော စသော ဂါထာလာ) ၁၅ ပုဒ်ကို နပုလ္လိင်ဟု ဆိုသင့်၏၊ မာဂအဘိဓာန်၌မူ “မနော နိတ္တိ=မနသဒ္ဓါပုံ၊ နပုလ္လိင်”ဟု ဆိုသေး၏။

(၉၅) ဝါတိ ဝတ္ထတေ။

မနောဂဏာဒီတော သ္မိံနာနမိအာ။ ။(၁၈၁) [မနောပဘူတိ-မနော အစရှိသော၊ ဂဏော-သဒ္ဓါအပေါင်းသည်၊ မနောဂဏော-မနောဂိုဏ်းမည်၏၊] ပေ၊ အာဒိဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့် ဗိလပဒါဒိတောပိ-ဗိလ၊ပဒ အစရှိသော သဒ္ဓါတို့မှ နောက်၌လည်း၊ သ္မိံနာနံ-တို့၏၊ ဣအာ-ဣအပြု၊ အာအပြုတို့သည်၊ (ဟောန္တိ။)

(၉၆) မနောဂဏာဒိတောတိ-ပုဒ်သည်။ ဝတ္ထတေ။

သ သရေ ဝါဂမော။ ။(၁၈၄) ပရေ သရေ၊စတေဟေဝ မနောဂဏာဒီဟိ- ဤမနောဂဏာဒီဂိုဏ်းသဒ္ဓါတို့မှ (နောက်၌)သာ၊ ဝါ-ပါဠိတော်မြတ် သတ်မှတ်အပ်ပြီးသော ရုပ်အားလျော်စွာ၊ သာဂမော ဟောတိ၊ မနသာ၊မနေန- ဖြင့်၊ [အယံ ဝါသဒ္ဓေါ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထော၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ မနော၊ မနာ၊မနံ၊မနေ၊မန အာယတနံတျာဒိသု-မနောပေ၊ မန အာယတနံ အစရှိသော ပြုယုဂ်တို့၌၊ န ဟောတိ-(သ)လှာခြင်း မဖြစ်၊ မာနသိကံ၊ စေတသိကံတျာဒိသု- တို့၌၊ နိစ္စံ-အမြဲ (သ)လာ၊] မနေဟိ၊ မနေဘိ-တို့ဖြင့်။

(၉၅) မနောပဘူတိ၊ ပေ၊ ဂဏော။ ။ဤစကားကား မနောဂဏာဒီတောသုတ်၌ “မနောဂဏ”ကို ဝိဂြိုဟ်ပြုသော စကားတည်း၊ မနောနှင့် ရုပ်အနေ (လုံးဝ)တူသော ဝဇော ဝယော စသည်ကို “မနောဂဏ”ဟု ဆိုလိုသည်၊ မနောနှင့် (လုံးဝ)မတူသော (ကြိယာ၏ ကံပုဒ်ဖြစ်သောအခါ၌လည်းကောင်း၊ သမာသ် တဒ္ဓိတ်တို့၏အလယ် ရောက်သော အခါ၌လည်းကောင်း “မနော ဥက္ခာ မနော ဓာတု မနောမယံ”ဟု ဩနှင့် ရှိနိုင်သကဲ့သို့ “ဗိလော ပဝိသ”စသည်ဖြင့် ဩနှင့် မနေနိုင်သော) ဗိလ ပဒ စသော သဒ္ဓါစုကိုကား အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် ယူရသောကြောင့် မနောဂဏာဒီဂိုဏ်းဟု ဆိုရ သည်၊ ထို့ကြောင့် “အာဒိသဒ္ဓေန ဗိလပဒါဒိတောပိ”ဟု မိန့်သည်၊ ပဒါဒိတောပိ၌ အာဒိဖြင့်ကား “ဗိလံ ဗလံ ဒမော ဝါဟော”စသော ဂါထာ၌လာသော မနောဂိုဏ်း၏ လက္ခဏာ ၃ ပါးတွင် အစလက္ခဏာ တစ်ပါးသာ ရှိသော ဗလ-ဒမ-ဝါဟ-ထာမ- ရေ-မုမ သဒ္ဓါကို ယူပါ။

(၉၆) ဝဝတ္ထိတ၊ ပေ၊ ဝါသဒ္ဓေါ။ ။ဝါသဒ္ဓါက ပါဠိ၌ ရှိပြီးသော နိစ္စ အနိစ္စ အသန္တ ဝိမိ ၃ မျိုးကို ပိုင်းခြားပေးသောကြောင့် “မနော၊မနာ၊မနံ၊မနေ၊မန အာယတနံ/ (သန္တိစပ်၍ မနာယတနံ)”တို့သည် အသန္တ ဝိမိရုပ်၊ မာနသိကံ စေတသိကံတို့ကား နိစ္စဝိမိရုပ်၊ အနိစ္စဝိမိရုပ်ကို တိုက်ရိုက်မပြသော်လည်း “နာ သ သ္မိံ”ဝိဘတ်သက်ရာ မနသာ-မနေန၊ မနသော-မနသာ၊ မနသိ-မနသ္မိံတို့ကို အနိစ္စဝိမိရုပ်ဟု မှတ်ပါ။

(၉၇) မနောဂဏာဒိတောတိ၊ ဝါတိစ ဝတ္တတေ။

သဿ ဇော။ ။(၁၈၂) မနောဂဏာဒိတော၊ပေ၊ဝါ ဟောတိ၊ သာဂမော-
(သ)လာ၊ မနသော၊မနဿ-အား၊ ပေ၊ မနေသု-တို့၌၊ ဧဝံ-ဤ၊အတူ၊ ဝစော-
ဝစသဒ္ဓါလည်းကောင်း၊ (ဤနည်းအတိုင်း အနက်ဆို၊) အဟော-အဟသဒ္ဓါ
လည်းကောင်း၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့အစရှိသော သဒ္ဓါအပေါင်းသည်၊ မနောဂဏော-
မနောဂိုဏ်းတည်း၊ [မှတ်ဖွယ်အဓိပ္ပာယ်ကို အခြေပြုနာမ်ဂိုဏ်း၌ ပြထားသည်။]

(၉၈) ဂုဏဝန္တုသဒ္ဓဿ-၏၊ ဘေဒေါ-ရုပ်အထူးကား၊ ဂုဏဝန္တု+သိ
ဣတိ-ဂုဏဝန္တု သိဟူသော၊ ဣမ-ဤရုပ်၌၊ (အာ အာဒေသော၌ လှမ်းစပ်၊)
သဝိဘတ္တိဿာတိ န္တုဿာတိစ အဓိကာရော၊ [အမှဿ မမံ သဝိဘတ္တိဿ
သေ-န္တုဿန္တောသုတ်တို့မှ လိုက်သည်။]

အာ သိမိ။ ။(၁၂၄) ကစွည်းနှင့် တူပြီ။

(၉၉) ယောဓိတိစ ပဌမေတိစ၊ သီဟဂတိယာ-ဖြင့်၊ ဝါတိစ ဝတ္တတေ၊
[နောက် န္တုဿ သေဝါသုတ်မှ ပြန်၍လိုက်သည်။] သုတ်ဖွင့်လည်း ကစွည်း
(၁၂၂)နှင့် တူပြီ။

(၁၀၀) သုနံဟိသုတိ အတ္တတိ စ ဝတ္တတေ။

န္တုဿန္တော ယောသုစ။ ။(၉၂) ပေ၊ အန္တော-အဆုံးဖြစ်သော၊
ဥကာရော-သည်၊ အတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ စဂ္ဂဟဏေန၊ အညေသု-သုနံဟိယော
တို့မှတစ်ပါးကုန်သော၊ အံနာသ္မာသ္မိံသုစ-အံ၊နာ၊သ္မာ၊သ္မိံဝိဘတ်တို့ကြောင့်
လည်း၊ (န္တုပစ္စယဿ အန္တော ဥကာရော အတ္တမာပဇ္ဇတေ၊) ဂုဏဝန္တု-တို့၊
ဆဋ္ဌိယာ-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ကြောင့်၊ အန္တောဒေသေ-အဆုံး ဥသရ၏ အာဒေသသည်၊
သိဇ္ဇေဝိ-ပြီးပါလျက်လည်း၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ ဝါ-အပို၊ အန္တဂ္ဂဟဏကရဏတော-
အန္တသဒ္ဓါကို ပြုခြင်းကြောင့်၊ ကွစိ-၌၊ ယောနံ-တို့၏၊ ဣကာရောစ-ဣ
အပြုသည်လည်း၊ (ဟောတိ၊) ဂုဏဝန္တု-ဂုဏ်ရှိသောအမျိုးတို့သည်၊ တို့ကို၊
[ကစွည်း၌လည်း ဤစကားပါ၏။]

(၁၀၀) ဆဋ္ဌိယာ၊ ပေ၊ ဂုဏဝန္တု။ ။န္တုဿ၌ ဆဋ္ဌိသဝိဘတ်သည် အန္တ(အဆုံး)ကို
ငဲ့သော ဆဋ္ဌိတည်း၊ ချဲ့ဦးအံ-အဋ္ဌိဝိဘတ်ဖြင့်ဆိုလျှင် “န္တု၏+အပြု”ဟု အာဒေသကို
ငဲ့သော အာဒေသာပေက္ခသော်လည်း ဖြစ်သင့်၏၊ “န္တု၏+ကျေခြင်း”ဟု လောပကို
ငဲ့သော လောပါပေက္ခသော်လည်း ဖြစ်သည်၏၊ “န္တု၏+အဆုံး”ဟု အန္တကိုငဲ့သော
အန္တောပေက္ခသော်လည်း ဖြစ်သင့်၏၊ ထိုတွင် ဤသုတ်၌ န္တုတစ်ခုလုံး၏ အ အပြု

(၁၀၁) အမိတိ-အံဟူသော ပုဒ်သည်။ ဝတ္တတေ။

အဝဏ္ဏာစ ဂေ။ ။(၁၂၆) ပရေ-သော၊ ဂေ-ဂသိကြောင့်၊ ပေ၊ န္တုပစ္စယဿ-
၏။ အံ အဝဏ္ဏုက္ကတိ-အံ အဝဏ္ဏဟူကုန်သော၊ စတေ အာဒေသော-ဤ
အာဒေသတို့သည်။ ဟောန္တိ-နံ၏။ [အံအဝဏ္ဏုက္ကစွေတေ အာဒေသာ”၌
သီဟိုဠ်မူဝယ် “အံ အ အာ အာဒေသာ”ဟု ရှိ၏။] ပေ၊ ဂုဏဝန္တေ-တို့ကို။

(၁၀၂) ဝါတိ ဝတ္တတေ။

တောတိတာ သသ္မိနာသု။ ။(၁၂၇) ကစ္စည်းနှင့် တူပြီ။

(၁၀၃) န္တဿ သေဝါ။ ။ (၁၂၃) ပေ၊ န္တဿ ဣတိ-နန္တဟူသော၊ အယံ
အာဒေသော-သည်။ ဟောတိ၊ ဂုဏဝန္တဿ၊ ဂုဏဝတော-အား။

မဖြစ်သင့်၊ ဘာကြောင့်နည်း-မိမိနောက်၌ (ကစ္စည်းသုတ်စဉ်အတိုင်း) လာမည့် သဗ္ဗဿဝါ
အံသေသုသုတ် ရှိသောကြောင့်တည်း။ န္တု၏ ကျေခြင်းလည်း မဖြစ်သင့်၊ ဘာကြောင့်
နည်း-ဤသုတ်ကို အပြုအာဒေသကို စီရင်သောသုတ်၏ အခြားမဲ့၌ ဆက်၍ ဆိုထား
သောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်လာ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည် အန္တောက္ခေဆဋ္ဌိသာ
ဖြစ်သင့်တော့သည်။

သဒ္ဓါပိလျှင် အနက်ပိုပြီ။ ။အန္တောပေက္ခေဆဋ္ဌိဖြစ်လျှင် သုတ်၌ အန္တသဒ္ဓါမပါဘဲ
“န္တဿ ယောသုစ”ဟု ဆိုရုံမျှဖြင့် လိုရာအနက် ပြည့်စုံနိုင်ရကား အန္တသဒ္ဓါပို၏။ ထို
အန္တ သဒ္ဓါပိုဖြင့် အချို့အရာ၌ ယော ဝိဘတ်ကို လူ ပြုခြင်းဟူသော အနက်ပိုကို
သိရသည်-ဟူလို။

မှတ်ချက်။ ။“ပုန အန္တဂူဟဏကရဏ=ထပ်၍ အန္တသဒ္ဓါကို ပြုခြင်း”
ဟူရာ ဝယ် “ရှေ့၌ ရှိပြီးလျက် နောက်ထပ်ပြုခြင်း”ဟု မမှတ်ရ။ “မပါဘဲ
ပြီးနိုင်လျက် အပို ပြုခြင်း”ဟု မှတ်ပါ။ ထို့ပြင် ဂုဏဝန္တိရုပ်ကို ပုလ္လိင်အရာ၌ပြသော
ရူအလို ပုလ္လိင်ဟု ထင်ရ၏။ သဒ္ဓနိတိ၌ကား “နပုံသကေ ယောသု၊ ယောနန္တိတ္ထံ”ဟု
သုတ်တည်၍ “ဂုဏဝန္တိ ကုလာနိ”ဟု နပုလ္လိင် တိုက်ရိုက်ဆို၏။ အခြေပြု၌လည်း
ထိုအတိုင်းပင် နပုလ္လိင် အဖြစ်ဖြင့် ပြထားပါသည်။

(၁၀၁) ဤအာလုပ် ဧကဝုဏ်အရာ၌ “ဗိတာ တုယံ မဟာရာဇေ၊ ပညဝန္တဇုတိန္ဒရ”
ဟူသော ဥပလဝဏ္ဏာ အပဒါနံ ပါဠိတော်ကို ထောက်၍ “ဂုဏဝန္တိ-အို ..ဂုဏ်ရှိသူ”
ဟူသော ရုပ်ကိုလည်း ပြကြသေး၏။ အံ ဝိဘတ်ဖြင့် ဂုဏဝံ၊ သဝိဘတ်ဖြင့် ဂုဏဝဿ
ရုပ်များ ရှိသင့်ကြောင်းကိုလည်း (၁၀၆ သုတ်၌) ပြအံ။

(၁၀၄) နံမိတ်ဝါ။ ။(၁၂၈) လွယ်ပြီ၊ ဂုဏဝတ်၊ ဂုဏဝန္တာနံ-တို့အား၊ အမှတုမှန္တ၊ ဣစ္စာဒိနာ-အမှတုမှန္တ၊ အစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ သွာဝစနဿ-သွာဝိဘတ်၏၊ နာဗျပဒေသော-နာဝိဘတ်ငဲ့ခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ ဂုဏဝတာ ဂုဏဝန္တာ ဂုဏန္တသွာ ဂုဏဝန္တမှာ၊ ပေ၊ ဂုဏဝန္တေ သု-ဟု ဖြစ်၏၊ ဂဏဝါ-ဂဏဝါသဒ္ဓါ၊ ပေ၊ ပညဝါ-ပညဝါသဒ္ဓါ၊ ဣစ္စာဒယော-ဤသို့ အစရှိသော သဒ္ဓါတို့သည်၊ ဧဝံ-ဤဂုဏဝါ အတူတည်း။

(၁၀၅) ဟိမဝန္တုသဒ္ဓတော-ဟိမဝန္တုသဒ္ဓါမှ (နောက်၌) သိမိ-ကို၊ ကတေ-ပြုအပ်ပြီးသော်၊ (အတ္တံ ဟောတိ-၌လုမ်းစပ်) ...အတ္တံတိ၊ နန္ဒာသန္တောတိ စ၊ ဝတ္တမာနေ-သော်၊...

သိမိ ဝါ။ ။(၉၄) ပေ၊ ဝါ-စွာ၊ အတ္တံ ဟောတိ၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ အတ္တံ ဟောတိ၊ [“သိမိဝိဘတ္တိမိတိ အတ္တံ” ဟု သီဟိုဠ်မူ ရှိ၏။] ဟိမဝန္တော၊ ဟိမဝါ-ဟိမဝန္တာတောင်၊ သေသံ-ကြွင်းသော ရုပ်အပေါင်းသည်၊ သမံ-ဂုဏဝန္တု သဒ္ဓါနှင့်တူ၏၊ [“သေသံ သမံ”အရ “ဟိမဝန္တော” ဟူသော ရုပ်ပိုတစ်ခုမှ ကြွင်းသမျှကို ဂုဏဝန္တုအတိုင်း ရုပ်စဉ်ပါဟု ဆိုလိုသည်။] ပုန-တစ်ဖန်၊ ဝါဂ္ဂဟဏကရဏံ-သည်၊ ဟိမဝန္တုသဒ္ဓတော-ဟိမဝန္တုသဒ္ဓါမှ၊ အညတြ-အခြား သဒ္ဓါတို့၌၊ အတ္တနိသေဓနတ္ထံ-အ အဖြစ်ကို တားမြစ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ အယံ

ဧဝံ ဂဏဝါ၊ ပေ၊ ပညဝါ။ ။ကိုဏ်းရှိသူ၊ အမျိုးရှိသူ၊ အာရိသ၊ အခြံအရံရှိသူ၊ ဥစ္စာရှိသူ၊ သုတဝါ-အကြားအမြင်ရှိသူ၊ ဘဂဝါ-ဘိုးရှိသူ(ဘုရား)၊ ဟိမဝါ-ဆီးနှင်း ရှိသောတောင် (ဟိမဝန္တာတောင်)၊ [ဆောင်းအခါ ဆီးနှင်းရှိ၏၊ နွေအခါ၌ကား ဆီးနှင်းတွေ အရည်ပျော်ကျ၍ အန်ထွက်သကဲ့သို့ဖြစ်သောကြောင့် “ဟိမ=ဆီးနှင်းကို+ ဝန္တ=အန်ထုတ်သောတောင်” ဟု ဆိုလိုလျက် နန္ဒာကို ချေ၊ ဝဉ္စ ဒိဃပြု၍ “ဟိမဝါ” ဖြစ်၏ဟု တစ်နည်း ကြံကြသေး၏။] အကျိုးရှိသောတရား၊ (အသီးရှိသော သစ်ပင်)၊ သီလရှိသူ၊ ပညာရှိသူ၊ [ပါဠိတော်များ၌ “ဝေဒနာဝန္တံ၊ သညာဝန္တံ” ဟု နာ-ညာတို့၌ ဣတ္ထိလိင် အာပစ္စည်းအတိုင်း ရှိသောကြောင့် “ပညဝါ” ဟု အာပစ္စည်း မပျက်ဘဲလည်း သင့်မည်ထင်၏။] ဤ ဂဏဝါ စသော ရုပ်များကို ဂုဏဝါအတိုင်း စဉ်ပါ။

(၁၀၅) ပုန၊ ပေ၊ အတ္တနိသေဓနတ္ထံ။ ။ “သဗ္ဗဿ ဝါ အံသေသု” သုတ်၌ ဝါ သဒ္ဓါ ရှိပြီးလျက် “သိမိဝါ” ဟု ဝါသဒ္ဓါထပ်၍ ဆိုခြင်းသည် အဘယ်အကျိုး ရှိ သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ပုန ဝါဂ္ဂဟဏကရဏံ” စသည်ကို မိန့်၊ ဝါသဒ္ဓါကို ထပ်၍ဆိုသဖြင့် ဟိမဝန္တုသဒ္ဓါမှတစ်ပါး အခြားသော ဂုဏဝန္တုစသည်၌ အ မပြုရဟု တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိသည်။

ဝါသဒ္ဓေါ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထော၊ တေန-ကြောင့်၊ ဂုဏဝန္တာဒီသု-ဂုဏဝန္တာ
 အစရှိသော သဒ္ဓါတို့၌၊ အတိပ္ပသင်္ဂေါ-အလွန်ကပ်ငြိဖွယ်သည်၊ န-မရှိ၊
 သတိမာ-သတိမာသဒ္ဓါ၊ ပေ၊ ဝိဇ္ဇမာ-ဝိဇ္ဇမာသဒ္ဓါ၊ ဣစ္စာဒယော-ဤသို့
 အစရှိသော သဒ္ဓါတို့သည်၊ ဇဝ-ဤ ဟိမဝန္တာ အတူတည်း။

(၁၀၆) တတ္ထ-ထိုသတိမာစသော သဒ္ဓါတို့တွင်၊ သတိမန္တုဗန္တုမန္တုသဒ္ဓါန-
 တို့၏၊ အံသေသု-အံဝိဘတ် သဝိဘတ်တို့၌၊ ရူပဘောဒေါ-ရုပ်အထူးသည်၊
 (အတ္ထိ-ရှိ၏) အတ္တတိ၊ န္တုဿာတိစ ဝတ္ထတော။

ဝဝတ္ထိတ၊ ပေ၊ ဝါသဒ္ဓေါ။ ။ “ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထောယံ ဝါသဒ္ဓေါ” ဟူသော
 စကားသည် သိဟိန္ဒုမု၌ မရှိ၊ သို့သော် ဝါသဒ္ဓါက ဂုဏဝန္တာစသည်၌ (အ)အဖြစ်ကို
 တားမြစ်သည်ဟု ဆိုလျှင် ဂုဏဝန္တာစသည်တို့၌ အသန္တဝိမိကို ပြရာရောက်၍
 “ဟိမဝန္တာ ဟိမဝါ” တို့၌ အနိစ္စဝိမိကို ပြရာရောက်သောကြောင့် “အတ္တနိသေဓနတ္ထိ”
 ဟူသော ရှေ့စကားကို မြဲစေသော စကားဟု သဘောထား၍ မြန်မာမူရှိတိုင်းလည်း
 အမှန်ဟု မှတ်ရတော့သည်။

တေန ဂုဏဝန္တာဒီသု န တိပ္ပသင်္ဂေါ။ ။ ဝါသဒ္ဓါက ဟိမဝန္တာမှ တခြားသော
 သဒ္ဓါတို့၌ (အ)အဖြစ်ကို တားမြစ်ထားသောကြောင့် (ဂုဏဝန္တာစသော သဒ္ဓါတို့၌
 ဥကို အပြု၍ “ဂုဏဝန္တာ” စသောရုပ်များ ဖြစ်သင့်သေးသည် မဟုတ်လား) ဟု
 စကား မကပ်သင့်တော့ပြီ-ဟူလို၊ ဤသို့လျှင် ရူပသိဒ္ဓိက ပထမာ သိဝိဘတ်ဖြင့်
 “ဟိမဝန္တာ” မှတစ်ပါး ဂုဏဝန္တာစသည် မရှိနိုင်ဟု ပိုင်ပိုင်ကြီး တားမြစ်ထားသော်
 လည်း “အတုလော နာမ နာမေန၊ ပညဝန္တာ ဇုတိန္ဒရော (ဗုဒ္ဓဝံသာ) ကတိမန္တာ၊
 သတိမန္တာ၊ ဓိတိမန္တာစ ယော ဣသိ (အာနန္ဒထေရဂါတာ)” တို့ကို ထောက်၍
 ဂုဏဝန္တာစသော ပဌမန္တ ရုပ်များကိုလည်း ဆရာတို့ သုံးစွဲကြသည်၊ ဤနည်းအတိုင်း
 ဆိုလျှင် သိမိဝါ၌ ဝါသဒ္ဓါသည် “ဟိမဝန္တာ၊ ဟိမဝါ၊ ဂုဏဝန္တာ၊ ဂုဏဝါ” စသည်ဖြင့်
 ဝိကပ်ရုပ်ကိုပြသော သဒ္ဓါသာ ဖြစ်သင့်တော့သည်။

သတိမာ-သတိရှိသူ၊ ဓိတိမာ-လုံ့လရှိသူ၊ ဂတိမာ၊ မတိမာ၊ မုတိမာ-ပညာရှိသူ၊
 မုတ္တိမာ-လွတ်မြောက်ခြင်း ရှိသူ၊ ဇုတိမာ-အရောင်ရှိသူ၊ သိရိမာ-အသရေရှိသူ၊
 ဟိရိမာ-အရှက်ရှိသူ၊ ထုတိမာ-ချီးမွမ်းဖွယ်ရှိသူ၊ ရတိမာ-မွေ့လျော်ခြင်းရှိသူ၊ ယတိမာ-
 အားထုတ်ခြင်းရှိသူ၊ သုစိမာ-စင်ကြယ်ခြင်းရှိသူ၊ ကလိမာ-ဆုံးရှုံးခြင်းရှိသူ၊ ဗလိမာ-
 အခွန်အတုတ်ရှိသူ၊ ကသိမာ-လယ်ထွန်ခြင်းရှိသူ၊ ရုစိမာ-တင့်တယ်ခြင်းရှိသူ၊ ဗုဒ္ဓိမာ-
 ဉာဏ်ရှိသူ၊ စက္ခုမာ-မျက်စိရှိသူ၊ ဗန္တုမာ-မိတ်ဆွေရှိသူ၊ ဟေတုမာ-အကြောင်းရှိသူ၊
 သေတုမာ-တံတားရှိသူ၊ ကေတုမာ-မှန်ကင်းရှိသူ၊ ရာဟုမာ-ရာဟုရှိသူ၊ ဘာဏုမာ-
 အရောင်ရှိသော နေ၊ ခါဏုမာ-သစ်ငုတ်ရှိသူ၊ ဝိဇ္ဇမာ-လျှပ်စစ်ရှိသူ။

သဗ္ဗဿ ဝါ အံသေသု။ ။(၉၃) ပေ၊ ဝါ အတ္တံ ဟောတိ...ဣဓာပိ-
 ဤသုတ်၌လည်း၊ ဝါသဒ္ဓဿ-၏၊ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္တာ-ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ
 အနက် ရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ အတိပ္ပသင်္ဂေါ-အလွန်ကပ်ငြိဖွယ်သည်၊ န-
 မရှိ...သတိမံ၊ သတိမန္တံ-သတိရှိသူကို၊ ဗန္ဓုမံ၊ ဗန္ဓုမန္တံ-မိတ်ဆွေရှိသူကို၊
 ပေ၊ ဗန္ဓုမဿ-အား၊ ၏၊ သေသံ-ကြွင်းသော ရုပ်အပေါင်းသည်၊ သမံ-
 ဂုဏဝန္တုသဒ္ဓါနှင့် တူ၏။

(၁၀၇) ဂစ္ဆန္တသဒ္ဓဿ-၏၊ ဘေဒေါ-ရုပ်အထူးသည်၊ (အတ္ထိ) ဂစ္ဆန္တံ+သိ-
 “ဂစ္ဆန္တံ+သိ”ဟု တည်ပြီးသော်၊ ဝါတိ ဝတ္တတေ။

သိမိ ဂစ္ဆန္တံဒီနန္တသဒ္ဓေါ အံ။ ။(၁၈၆) သိမိ ဝိဘတ္တိမိ၊ ဂစ္ဆန္တံစစ္စေမာဒီနံ-
 ဂစ္ဆန္တံဤသို့အတူရှိကုန်သော၊ အန္တပစ္စယန္တာနံ-အန္တပစ္စည်းအဆုံးရှိသော
 သဒ္ဓါတို့၏၊ နန္တသဒ္ဓေါ၊ အံရူပံ-အံဟူသောရုပ်သို့၊ ဝါ-ဝိကပ်၊ အာပဇ္ဇတေ-၏၊...

(၁၀၆) ဣဓာပိ၊ ပေ၊ ဝိဘာသတ္တာ။ ။အပိဖြင့် ရှေ့သိမိဝါသုတ်ကို ပေါင်း၏။
 ဝါ၏ သတ်မှတ်ချက်ကြောင့် သတိမန္တံ၊ ဗန္ဓုမန္တုသဒ္ဓါတို့၌သာ အံ-သဝိဘတ်ကြောင့်
 နန္တံကို (အ)ပြု၍၊ ဂုဏဝန္တု-ဟိမဝန္တုစသော သဒ္ဓါတို့၌ (အ)ပြုမှု အစီအရင်၏
 ကပ်ငြိဖွယ် လျဉ်းပါးဖွယ် မရှိ၊ “ဂုဏဝံ ဂုဏဝဿ”စသည် မရှိ-ဟူလို၊ ဤကား
 ရူအလိုတည်း၊ သို့သော် ဟိမဝံ ပစ္စတံ”-ဝိဇ္ဇာ၊ “ယံ ယံ ဟိ ရာဇ ဘဇတိ၊ သန္တံ ဝါ
 ယဒိဝါ အသံ”-သတ္တိကုမ္မ-မဟာနာရဒ၊ “အနာပတ္တိ ဣဒ္ဓိမဿ ဣဒ္ဓိဝိသယေ”-
 ဒုတိယပါရာဇိကစသော ဇာတ်နှင့်ပါဠိတော်များ၌ “အသံ(မသူတော်ကို) ဟိမဝံ၊
 ဣဒ္ဓိမဿ”တို့ကို ထောက်၍ ဂုဏဝံ-ဂုဏဝဿတို့လည်း ဧကန်ရှိသင့်သည်ဟု မှတ်ပါ။

အကာရန္တုဖြစ်ပုံ။ ။ဤဂုဏဝါဒီဝိုင်းဝင် သဒ္ဓါစုကို မူလက “ဂုဏဝန္တု”
 စသည်ဖြင့် ဥကာရန္တု ပကတိရှိသော်လည်း ရုပ်ပြီးသောအခါ (၂)မရှိတော့ဘဲ အကာရန္တု
 ကဲ့သို့ ဖြစ်နေသောကြောင့် အကာရန္တုဝိုင်းများတွင် ဤဂုဏဝါဒီဝိုင်းကိုလည်း
 ထည့်သွင်းထားသည်၊ [ဇတ္ထစ-ဤအရာ၌လည်း၊ ဝန္တုပစ္စယာနံ-ဝန္တုပစ္စည်းအဆုံးရှိ
 သော သဒ္ဓါတို့၏၊ ဥကာရဿ-ဥအကွရာ၏၊ အပ္ပယောဂိတာယ-ယှဉ်စပ်ခြင်း မရှိတော့
 သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ အကာရန္တေသု-အကာရန္တုသဒ္ဓါတို့၌၊ ဂဟဏံ-သွင်းယူထား
 ခြင်းကို၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ-သိထိုက်၏။ (ရူပသိဒ္ဓိကော။)]

(၁၀၇) အံ ရူပံ။ ။“အံ”လောက်တွင် ဆိုက “အံဣတိ နိဂ္ဂဟိတံ”စသည်၌
 ကဲ့သို့ “မိန္ဒုပြောက် နိဂ္ဂဟိတံကိုသာ ပြုရမည်”ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် “အံ
 ရူပံ”ဟု ဖွင့်သည်၊ အသရ ရော နိဂ္ဂဟိတံပါ “အံ”ဟု ရုပ်သဏ္ဍာန်ဖြစ်အောင်ပြုပါ-
 ဟူလို။

သရလောပသိလောပါ-သရကျေခြင်း သိကျေခြင်းတို့သည်၊ (ဟောန္တိ) သော-
ထိုသူသည်၊ ဂစ္ဆ-သွားစဉ်၊ ဂဏှာတိ-ယူ၏၊ ဂစ္ဆန္တော ဝါ-ဟုလည်း ရုပ်ရှိ၏။

(၁၀၈) ဂစ္ဆန္တဝဒီနိတိ နှစ်သဒ္ဓေါတိစ ဝတ္တမာနေ-["နှစ်သဒ္ဓေါ အန္တိ"ဟု
တချို့စာရှိ၏၊ အံသဒ္ဓါ မလိုက်သောကြောင့် မကောင်း။]

သေသေသု နှုဝ။ ။(၁၈၇) [ကစ္ဆည်းနှင့်တူ၊] အယံ-ဤသုတ်သည်၊
အသိမိ-သိမိ တစ်ပါးသော ဝိဘတ်ပစ္စည်းကြောင့်၊ ကာရိယာတိဒေသော-
ကာရိယကို ငဲ့ညွှန်းသောသုတ်တည်း၊ သေသံ-ကြွင်းသော အစီအရင်သည်၊
ဂုဏဝန္တုသမံ-ဂုဏဝန္တု အစီအရင်နှင့် တူ၏၊ [နှုကို နှုငဲ့ခြင်း အစီအရင်မှ
ကြွင်းသော "ဂစ္ဆန္တော၊ ဂစ္ဆန္တော"စသည်၌ နှော အပြုစသော အစီအရင်များကို
ဂုဏဝန္တုသဒ္ဓါအတိုင်း စီရင်ပါ-ဟူလို။]

ဝါသဒ္ဓါ။ ။"ဂစ္ဆ"အပြင် "ဂစ္ဆန္တော"ဟု ရှိသေးသောကြောင့် လိုက်လာသော
ဝါသဒ္ဓါကို ဝိကပ္ပနတ္ထဟု ကြံသည်၊ ဋီကာ၌ကား ကရဓာတ် အန္တပစ္စည်းဖြင့် "ကရံ"
ဟု မရှိ၊ "ကရောန္တော ကာရာပေန္တော"ဟုသာ ရှိသောကြောင့် ဝါသဒ္ဓါသည် "ဂစ္ဆ
ဂစ္ဆန္တော"စသည်၌ အနိစ္စ၊ ကရောန္တောစသည်၌ အသန္တဝိဓိကိုပြသော ဝဝတ္တိတ
ဝိဘာသတ္ထဟု ဆိုသည်၊ သို့သော် "ကရံ ပုရိသကိစ္စာနိ၊ သ ပစ္ဆာ နာနုတပ္ပတိ"
ဟူသော မဟာနေကဓာတ်စသည်၌ "ကရံ"ရုပ်ကို တွေ့ရသဖြင့် ဝါသဒ္ဓါကို ဝိကပ္ပနတ္ထ
ဟုသာ အတည်ပြုသင့်တော်သည်။

သော ဂစ္ဆံ (ဂစ္ဆန္တောဝါ) ဂဏှာတိ။ ။ဤ၌ "သော+ဂဏှာတိ"ဟု ကတ္တာနှင့်
ကြိယာကို ထည့်ထားခြင်းကြောင့် "ဂစ္ဆံ ဂစ္ဆန္တော"စသော အန္တပစ္စယန္တပုဒ်များသည်
"ဂစ္ဆံ-သွားသူသည်"ဟု ပဓာနကတ္တာ အဖြစ်ဖြင့်လည်း မနေနိုင်၊ "ဂစ္ဆံ-သွား၏"ဟု
ကြိယာအဖြစ်ဖြင့်လည်း မနေနိုင်ဟု သိစေသည်၊ သို့သော် ဘဝန္တသဒ္ဓါ၌ကား "ဘဝံ-
အရှင်သည်"ဟု ပဓာနကတ္တာ နေနိုင်သေး၏။

(၁၀၈) အသိမိ ကာရိယာတိဒေသောယံ။ ။[ကာရိယ=ပြုစီရင်မှုကို+အတိဒေသ=
ညွှန်ပြသောသုတ်၊] သိမိတစ်ပါးကြောင့် နှုကို နှုငဲ့ရာ၌ တကယ့်ကို နှုဖြစ်သွားသည်
မဟုတ်၊ "နှုဿန္တော"စသော သုတ်တို့ကို နှုကို စီရင်သကဲ့သို့ နှုကိုလည်းစီရင်ပါ
ဟု ထိုထိုသုတ်များဖြင့် စီရင်ဖို့ရာ ညွှန်ပြသည်၊ ဥပမာ "ဒီကလေးကို မိမိသားရင်းလို
မှတ်ပါ"ဟု အပ်နှံရာ၌ ကလေးသည် သားရင်းမဖြစ်၊ သားအရင်းကို စောင့်ရှောက်သလို
စောင့်ရှောက်မှုသာ ဖြစ်နိုင်သကဲ့သို့တည်း၊ ["အသိမိကာရိယာတိဒေသောယံတိ-
နှု ဝါတိ အယံ အတိဒေသော၊ ယံ နှုဿ ကာရိယံ ဝိဟိတံ၊ တမေဝ နှုသဒ္ဓသ္မာတိ
အတိဒိသတိ နိဒ္ဓိသတိ"-ဋီကာ။]

ပဒမာလာ။ ။ဂစ္ဆန္တော ဂစ္ဆန္တာ-သွားကုန်သော၊ တေ-ထိုသူတို့သည်၊ ဘော ဂစ္ဆံ၊ ဂစ္ဆ၊ ဂစ္ဆ-အို...သွားသူ၊ ဘောန္တော ဂစ္ဆန္တော၊ ဂစ္ဆန္တာ-တို့၊ပေ၊ ဂစ္ဆန္တေသု-သွားသူတို့၌၊... မဟံ-မဟန္တသဒ္ဓါ၊ (ဤအတိုင်း ပေး၊) ဝဇံ-ဝဇန္တသဒ္ဓါ၊ ဣစ္စာဒယော-ဤသို့အစရှိသော သဒ္ဓါတို့သည်၊ ဧဝံ-ဤ ဂစ္ဆန္တ အတူတည်း။

(၁၀၉) ဘဝန္တသဒ္ဓဿ-၏၊ ဂယောနာသဝစနေသု-ဂသိ၊ ယော၊ နာ၊သ ဝိဘတ်တို့၌၊ ဝိသေသော-ရုပ်အထူးသည်၊ (အတ္ထိ-၏၊) သော ဘဝံ၊ ဘဝန္တော-ထိုအရှင်သည်၊ ဘဝတောတိ-ဘဝတောပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

ဩဘာဝေါ ကွစိ ယောသု ဝကာရဿ။ ။[သုတ်နက်၊ ယောသု-တို့ ကြောင့်၊ ဝကာရဿ-ဝအက္ခရာ၏၊ ကွစိ-၌၊ ဩဘာဝေါ-ဩအဖြစ်သည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏၊] ယောဣစ္စတေသု-ယောဟူသော ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ဘဝန္တ ဣစ္စတဿ-ဘဝန္တဟူသော ဤသဒ္ဓါ၏၊ ဝကာရဿ ဩဘာဝေါ ဟောတိ ကွစိ၊ တေ ဘောန္တော၊ဘဝန္တော၊ဘဝန္တာ-ထို အရှင်တို့သည်၊ [ဤသုတ်သည်

ပဒမာလာ။ ။အဝိဘတ်ဖြင့် ဂစ္ဆံရုပ် တချို့စာ၌ ပါ၏၊ ရူပသိဒ္ဓိအလို မပါသင့်၊ အခြားကျမ်းများအလိုမူ “ဂစ္ဆံ”ဟု ရှိနိုင်သည်၊ သွာဖြင့် “ဂစ္ဆန္တာ”ရုပ်လည်း တချို့ စာ၌ ကျသည်၊ “ဂစ္ဆဿ”လည်း အခြားကျမ်းများအလို ရှိနိုင်သည်။

ဧဝံ မဟံ၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒယော။ ။“မဟံ မဟန္တော၊ မဟန္တာ မဟန္တော”စသည် ဖြင့် ဂစ္ဆန္တအတိုင်း ရုပ်စဉ်ပါ၊ [“သုဏံ ပူဇံ”-“စဝံ ဝိယံ”တို့၌ “သုဏံ ပစံ”-“စဝံ ဝိယံ”ရှိသော သီဟိုဠ်မှသာ ပထာဝတ္တဂါထာ ထုံးစံကျ၍ ကောင်း၏၊] မဟံ-ကြီးသူ၊ မြတ်သူ၊ အများ၊ စရံ-လှည့်လည်သူ၊ တိဉ္ဇံ-ရပ်တည်သူ၊ ဒဒံ-ပေးသူ၊ ဘုဉ္ဇံ-စားသူ၊ သုဏံ-နားထောင်သူ၊ ပစံ-ချက်သူ၊ ပယံ-အောင်သူ၊ နိုင်သူ၊ ဇီရံ-ဆွေးမြေ့၊ အိုမင်းသူ၊ စဝံ-ရွေ့လျောသူ၊ ဝိယံ-သေသူ၊ သရံ-အောက်မေ့သူ၊ ကုဗ္ဗံ-ပြုသူ၊ ဧပံ-ရွတ်ဖတ်သူ၊ ဝဇံ-သွားသူ၊ ဣစ္စာဒယောဖြင့် အရဟန္တ ကရောန္တသဒ္ဓါ စသည်ကို ယူ၊ ထိုရုပ်များ၌ မှတ်ဖွယ်ကို အခြေပြု နာမ်ဝိုင်း၌ ပြထားပြီ။

ဘောန္တော။ ။ဘောန္တောကို “ဘဝန္တ”တည်၊ ယောသက်၊ (ရူပသိဒ္ဓိအလို) ဤ “ဩဘာဝေါ ကွစိ ယောသု ဝကာရဿ”သုတ်ဖြင့် ဝကို ဩပြု၊ခွင်း၊ချေ၊ကပ်၊ (ဘောန္တ)န္တကို နှုကဲ့သို့ ငဲ့၍ “န္တဿန္တော”သုတ်ဖြင့် န္တောပြု၊ ဘောန္တော ပြီး၏၊ (ဂစ္ဆန္တာကဲ့သို့) ယောကို အာပြု၍ ဘောန္တောရုပ်ကိုလည်း ပြလိုကြ၏၊ သို့သော် ထိုရုပ်ကား ပါဠိတော်များ၌ ရှိဟန်မတူ။

ယခု ကစွည်းကျမ်းများ၌ မပါ၊ “ရှေးပါဌ်မဟုတ်”ဟု နျာသ ပယ်ထားသည်ကို ရူပသိဒ္ဓိက ပြန်ယူထားသည်ဟု မှတ်၊ နျာသအလို “ဘောဂေတု”၌ တုသဒ္ဓါဖြင့် ဘဝန္တသဒ္ဓါကို “ဘောန္တ” ပြုနိုင်သည်။

(၁၁၀) ဘဝတောတိ ဝတ္တတေ။

ဘော ဂေ တု။ ။(၂၃၄) ပရေ ဂေ သဗ္ဗဿေဝ ဘဝန္တသဒ္ဓဿ ဘော ဟောတိ၊ တုသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ဘန္တေ ဘောန္တဒဒိစ-ဘန္တေအပြု၊ ဘောန္တအပြု အစရှိသည်လည်း၊ (ဟောတိ၊) ဂလောပေါ-ဂသိဓျေ၊ ဘော၊ ဘန္တေ၊ ဘောန္တ၊ ဘောန္တာ-အို..အရှင်၊ ဘောန္တော၊ ဘဝန္တော၊ ဘဝန္တာ-အို..အရှင်တို့၊ ဘဝန္တ-အရှင်ကို၊ ဘောန္တေ၊ ဘဝန္တေ-အရှင်တို့ကို၊ နာသေသု-နာဝိဘတ် သဝိဘတ် တို့၌၊ ဩဘာဝေါ ကွစိတိ ယောဂဝိဘာဂေန-“ဩဘာဝေါ ကွစိ” ဟူသော

(၁၁၀) တုသဒ္ဓေန ဘန္တေ။ ။[“ဘော”အဖွင့်ကို ကစွည်းဋီကာ၌ ရှုပါ၊] ဘောဂေတု၌ တုသဒ္ဓါဖြင့် ဘဝန္တကို “ဘန္တေ-ဘောန္တ”စသည်လည်းပြု၍ ဂသိကို ချေလျှင် “ဘန္တေ-ဘောန္တ”ဟု အာလုပ်ဧကဝုစ်များ ဖြစ်သတုံ၊ ထိုတွင် “ဘန္တေ”ကို “အာမန္တန (ခေါ်ခြင်း-ထူးခြင်း) အနက် နိပါတ်ပုဒ် (ဧကဝုစ် ဗဟုဝုစ် ၂ မျိုး)”ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် မိန့်သည်၊ ထိုအမိန့်အတိုင်းလည်း ပြယုဂ်များစွာ ရှိ၏၊ ဘောန္တကား အာလုပ်ဧကဝုစ်ရုပ်ပင်၊ ဘောန္တာဒိ၌ အာဒိဖြင့် ကစွည်းဝုတ္တိ၌လာသော ဘဒ္ဒေအပြုကို ဟူလိုဟန်တူသည်၊ သို့သော် ထို ဘဒ္ဒေရုပ်လည်း “ဘဒ္ဒါ”ဟူသော အာပစ္စယန္တ ဣတ္ထိလိင် သဒ္ဓါရင်းမှ (ကညေကဲ့သို့) ဘဒ္ဒေဖြစ်ရသည်ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် မိန့်သည်။

ဘော ဘန္တေ စသည်။ ။ဘော၊ဘန္တေ၊ဘောန္တ၊ဘောန္တာတို့ကား အာလုပ်ဧကဝုစ် ရုပ်၊ ထိုတွင် ဘောန္တ၊ဘောန္တာတို့ကို ဘောန္တပြုပြီးနောက် (ဘော ပုရိသ-ပုရိသာ)တို့ ကဲ့သို့ အကာရပိတာဒျန္တနာမာ-အာကာရောဝါတို့ဖြင့် စီရင်၊ ဘောန္တော၊ ဘဝန္တော၊ ဘဝန္တာတို့ကား အာလုပ်ဗဟုဝုစ် (ရုပ်ပြီးပုံမှာ ပဌမာ ဗဟုဝုစ်အတိုင်းပင်)၊ ထိုနောက် “ဘဝန္တ”ဟု ဒုတိယာဧကဝုစ်ဖြင့် တစ်ရပ်သာ ရှိသော်လည်း “သတိမံ-သတိမန္တ”ကဲ့သို့ “ဘဝံ ဘဝန္တ”ဟု ၂ ရုပ် ရှိစေလိုကြသည်၊ “လုဒ္ဓံ တံ ဘောန္တံ နိရယေ ဝသန္တံ” ဟူသော နာရဒကဿပဇာတ်၌ ဘောန္တံရုပ်လည်း ရှိ၏၊ ဩဘာဝေါ ကွစိဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဝကို ဩပြု၍ စီရင်၊ “ဘောန္တေ”ဒုတိယာဗဟုဝုစ်ရုပ်၌ ဩဘာဝေါ ကွစိ ယောသု ဝကာရဿသုတ်ဖြင့် ဝကို ဩပြု၊ ထိုနောက် ယောကို ဧပြုရုံသာ။

နာသေသု။ ။နာနှင့်သဝိဘတ်တို့၌ ယောသုကို ဖြုတ်၍ “ဩဘာဝေါ ကွစိ” ဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဝကို ဩပြု (ဂစ္ဆတာ ဂစ္ဆတောကဲ့သို့) ဆက်၍ စီရင်၊ ဣစ္စာဒိဖြင့် နဝိဘတ်မှစ၍ ကျန်ရုပ်များကို ယူပါ၊ ထိုရုပ်များကို ဂစ္ဆန္တသဒ္ဓါ နည်းမှီး၍ သိနိုင်လောက်ပြီ၊ ရုပ်စဉ်ပုံကို အခြေပြုနာမိဂ်ကုံး၌ ရှုပါ။

ယောဂဝိဘာဂဖြင့်၊ ဩဘာဝေါ-ဩပြု၊ ဘောတော၊ဘဝတာ၊ဘဝန္တေန-ဖြင့်၊ ဘောတော၊ဘဝတော၊ဘဝန္တဿ-အား၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။

(၁၁၁) ဘဒ္ဒန္တဿ ဘဒ္ဒန္တ ဘန္တေ။ ။[ဘဒ္ဒန္တဿ-ဘဒ္ဒန္တသဒ္ဒါ၏၊ ဘဒ္ဒန္တဘန္တေ-ဘဒ္ဒန္တအပြု၊ ဘန္တေအပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊] ပရေ၊ ဂေ-ဂသိ ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ယောသုစ-ယောဝိဘတ်တို့ကြောင့်လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗဿေဝ-သော၊ ဘဒ္ဒန္တသဒ္ဒဿ-၏၊ ဘဒ္ဒန္တဘန္တေ ဣတိ-ဘဒ္ဒန္တဘန္တေ ဟူကုန် သော၊ ဧတေ အာဒေသာ-တို့သည်၊ ကွစိ-ဌိ၊ ဟောန္တိ၊ ဘော ဘဒ္ဒန္တ၊ဘန္တေ-အို...အရှင်၊ ဘဒ္ဒန္တ၊ ဘဒ္ဒန္တာဝါ-ဘဒ္ဒန္တ၊ ဘဒ္ဒန္တာဟုလည်း ရှိ၏၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသော ရုပ်စဉ်သည်၊ ပုရိသသဒ္ဒသမံ-တူ၏။

(၁၁၁) ဤသုတ်လည်း ယခုသုတ်စဉ်၌ မပါ၊ နျာသ ပယ်ထားသည်ကို ရူပသိဒ္ဓိက ထပ်မံ ထည့်စွက်အပ်သော သုတ်ပင်တည်း၊ ပယ်လည်း ပယ်သင့်ပေ၏၊ ဘာကြောင့် နည်း...ဘဒ္ဒန္တဖြစ်ဖို့ရာ ဒဗ္ဗေဘော်လာရုံဖြင့် ပြီးသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဘန္တေ ရုပ်လည်း ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံ ၂ မျိုးရ နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်းတည်း၊ ဤသုတ်အလိုအတိုင်း ဆိုလျှင် “ဘဒ္ဒန္တ” ပုဒ်ရင်းသာတည်း၊ ထို့နောက် ဂသိနောင်းရာ၌ ဘဒ္ဒန္တပြု၊ ဂသိချေ၊ ပြီး၏၊ ဘဒ္ဒန္တကို ဘန္တေပြု၊ ဂသိချေ၊ ဘဒ္ဒန္တ ဘဒ္ဒန္တာရုပ်တို့လည်း ဘော ပုရိသ ပုရိသာကဲ့သို့ ပြီးသော အာလုပ်ဧကဝုစံ ရုပ်များပင်တည်း။

ဣစ္စာဒိ ပုရိသသဒ္ဒသမံ။ ။ဘဒ္ဒန္တော-အရှင်သည်၊ ဘဒ္ဒန္တာ၊ ဘဒ္ဒန္တာ-တို့သည်၊ ဘော ဘဒ္ဒန္တ၊ ဘန္တေ၊ ဘဒ္ဒန္တ၊ ဘဒ္ဒန္တာ-အို...အရှင်၊ ဘောန္တော ဘဒ္ဒန္တာ ဘဒ္ဒန္တာ ဘန္တေ-အို...အရှင်တို့၊ ဘဒ္ဒန္တံ-ကို၊ ဘဒ္ဒန္တေ၊ ဘဒ္ဒန္တေ-တို့ကို၊ ဘဒ္ဒန္တေန၊ ဘဒ္ဒန္တေန၊ ဘဒ္ဒန္တဟိ၊ ဘိ-ဘဒ္ဒန္တဟိ၊ ဘိ၊ ဘဒ္ဒန္တဿ၊ ဘဒ္ဒန္တဿ၊ ဘဒ္ဒန္တာနံ ဘဒ္ဒန္တာနံ၊ ဘဒ္ဒန္တသ္မာ၊ မှာ၊ န္တာ၊ ဘဒ္ဒန္တသ္မာ၊ ဘဒ္ဒန္တမှာ၊ ဘဒ္ဒန္တာ၊ ပေ၊ ဘဒ္ဒန္တေသု၊ ဘဒ္ဒန္တေသု-တို့၌၊ [သုတ်၌ ဂသိယော နောင်းရာဝယ် “ဘဒ္ဒန္တ-ဘန္တေ”ပြုသည်ဟု ဆိုသောကြောင့် ထို ၂ ဝိဘတ်၌သာ ဘဒ္ဒန္တအပြု ထည့်၍၊ ဘန္တေအပြုမှာ ပဌမာ ဒုတိယာယောတို့၌ မရှိသင့်သောကြောင့် မထည့်ဘဲ ထားသည်။]

သက္ကတနှင့် အဋ္ဌကထာ။ ။သက္ကတ၌ “ဘဒ္ဒန္တ-ပူဇော်အပ်သူ”သံယုဂ်မဲ့ ဒတစ်လုံးတည်း ရှိ၏၊ ကာဠုဒါယိထေရဋ္ဌကထာ၌ကား “ဘဒ္ဒန္တော ဝုစ္စတိ ဂုဏဝိသေသ ယုတ္တော၊ ဧကဿ ဒကာရဿ လောပံ ကတွာ=ဂုဏ်အထူးနှင့် ယှဉ်သူကို ဒတစ်လုံး ချေ၍ ဘဒ္ဒန္တဟု ဆိုအပ်၏”ဟု မိန့်၏၊ ဤ၌ “ဒတစ်လုံး ချေ၍”ဟု ဆိုသဖြင့် ပုဒ်ရင်းမှာ “ဘဒ္ဒန္တ”ဟု ဒ ၂ လုံးရှိကြောင်း သိသာ၏၊ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ “ဘဒ္ဒန္တ=ဘဒ္ဒန္တ” ပါ၌ ၂ ထွေလုံး ပါဠိသုံးရှိသည်ဟု မှတ်ပါ။

(၁၁၂) သန္တ သဒ္ဓဿ သော ဘော ဗော စန္ဒေ။ ။(၁၈၅) ပေ၊ သသဒ္ဓါဒေသော-သသဒ္ဓါအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ပေ၊ စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ အဘကာရေပိ-ဘမုတစ်ပါး၊ အခြားအက္ခရာနှောင်းရာ၌လည်း၊ သမာသေ-သမာသ်၌၊ ကွစိ-၌၊ သကာရာဒေသော-သအပြုသည်၊ (ဟောတိ) သမ္ဘိ-သူတော်ကောင်းတို့ဖြင့်၊ သေတိ ကိ၊ သန္တေဟိ-သန္တေဟိ ပြုရပ်၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ သေသံ-ကြွင်းသောရုပ်အပေါင်းသည်၊ ဂစ္ဆန္တ သဒ္ဓသမံ-တူ၏၊ [အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းငိုကာမှာ ရှု၊] [သန္တသဒ္ဓါသည် ဂစ္ဆန္တာဒိဂိုဏ်းဝင် ဖြစ်သော်လည်း အန္တပစ္စယန္တမဟုတ်၊ သမုဓာတ်၊ တပစ္စည်း၊ ဓာတုန်(မ်)ကို (န်)ပြု၍ ပြီးသည်၊ ထို့ကြောင့် ဂစ္ဆန္တာဒိဂိုဏ်းဝင်မှန်လျှင် အန္တပစ္စယန္တ ချည်းဖြစ်ရမည်ဟု ကိန်းသေမဟုတ်ကြောင်းကို သတိပြုပါ။

(၁၁၃) ရာဇဗြဟ္မတ္တသခသဒ္ဓါဒိနံ-ရာဇ၊ ဗြဟ္မ၊ အတ္တ၊ သခသဒ္ဓါ အစရှိသည်တို့၏၊ ဘောဒေါ-ရုပ်အထူးသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊...တထေဝ-ထိုအတူပင်၊ သျာဒုပ္ပတ္တိ-သိအစရှိသော ဝိဘတ်သက်၊ “ရာဇ+သိ” ဣတိ-ဟူ၍၊ ဌိတေ-တည်ပြီးသော်၊ (“သိဝစနဿ အာကာရော”၌ စပ်၊) ဗြဟ္မတ္တသခရာဇာဒိတောတိ-ဟူသော သဒ္ဓါသည်၊ အဓိကာရော။

သျာစ။ ။(၁၈၉) ပေ၊ အာဒိသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ အာတုမာဒိသဒ္ဓတောစ-အာတုမ အစရှိသော သဒ္ဓါတို့မှ(နောက်၌)လည်း၊ [အာတုမာဒိ၌ အာဒိဖြင့် “ဥသ္မာ-အဋ္ဌေ၊ ဘောသ္မာ-ကြောက်ဖွယ်”စသည်ကို ယူ၊] (သိဝစနဿ အာကာရော ဟောတိ)၊ သရလောပါဒိ၊ ရာဇော တိဋ္ဌတိ။ [ဘဝသုတ် လွယ်ပြီ။]

(၁၁၇) သုတ်၌၊ စသဒ္ဓါ-သည်၊ ဝိကပ္ပနတ္ထော-ဝိကပ်အနက်ရှိ၏၊ သုဟိနံသုဇာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဒိဃော-ဒိဃပြု၊ ရာဇူဟိ ရာဇူဘိ-တို့ဖြင့်၊ ရာဇေဟိ ရာဇေဘိဝါ-လည်းရှိ၏၊ [စသဒ္ဓါ၏ ဝိကပ်အနက်ကြောင့် “ရာဇေဟိ-ဘိ”ရုပ်လည်း ရှိနိုင်သည်-ဟူလို၊ သုဟိသုကာရော ဧဖြင့် စီရင်၊] ထို့နောက်(၁၁၉) လွယ်ပြီ။

(၁၂၀) ပဉ္စမိယံ-ပဉ္စမိဝိဘတ်၌။

အမှတုမုန္တုရာဇဗြဟ္မတ္တသခသတ္ထုပိတာဒိဟိ သ္မာနာဝ။ ။(၂၇၀) အမှ၊ ပေ၊ ပိတုဣစ္စေဝမာဒိဟိ-အမှ၊ တုမှ၊ န္တုပစ္စယန္တ၊ ရာဇေ၊ ဗြဟ္မ၊ အတ္တ၊ သခ၊ သတ္ထု၊ ပိတု အစရှိသော သဒ္ဓါတို့မှ၊ (ပရံ-နောက်ဖြစ်သော၊) သ္မာဝစနံ-သ္မာဝိဘတ်ကို၊ နာဝ-နာဝိဘတ်ကိုကဲ့သို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-၏၊ [ပိတာဒိဟိ၌ အာဒိဖြင့် တုပစ္စည်း အဆုံးရှိသော မာတု ကတ္ထု စသည်ကိုယူဟု ငိုကာဆို၏။]

ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ သ္မာဝစနဿ-၏။ နာဗျပဒေသော-နာဝိဘတ်ကဲ့သို့
 င်၊ ပန-ဆက်ဦးအံ့၊ အတိဒေသော-အတိဒေသသုတ်သည်၊ ဆဗ္ဗိဓော-၆ ပါး
 အပြားရှိ၏။ ဗျပဒေသော၊ ပေ၊ ဆဗ္ဗိဓောတိ-ဗျပဒေသော၊ ပေ၊ ဆဗ္ဗိဓောဟူ၍၊
 ဝုတ္တဉ္စ-ရှေးဆရာတို့လည်း ဆိုအပ်ပြီ။...အတိဒေသော-အတိဒေသသုတ်သည်၊
 ဗျပဒေသော-ဗျပဒေသတိဒေသသုတ်လည်းကောင်း၊ နိမိတ္တဉ္စ-နိမိတ္တာတိဒေသ
 သုတ်လည်းကောင်း၊ တံ ရုံပံ-တံ ရူပါတိဒေသသုတ်လည်းကောင်း၊ တံ
 သဘာဝတာ-တံ သဘာဝတာတိဒေသသုတ်လည်းကောင်း၊ သုတ္တဉ္စေဝ-
 သုတ္တာတိဒေသသုတ်လည်းကောင်း၊ တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ ကာရိယံ-
 ကာရိယာတိဒေသသုတ်လည်းကောင်း၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဆဗ္ဗိဓော-ရှိ၏။

(၁၂၀) နာဗျပဒေသော။ ။ဗျပဒေသသဒ္ဓါသည် အမည်သညာ အနက်ကို ဟော
 ၏။ ဤ အမှတုမှန္တ၊ စသောသုတ်ကား ရူပါတိဒေသသုတ်တည်း၊ သ္မာဝိဘတ်ဖြင့်
 ဗြဟ္မနာရုပ်၌ “ပဉ္စမိယံ နာဘာဝါတိဒေသော”ဟု ရှိသည်မှာ မကောင်းပါ။ “သ္မာဝစနဿ
 နာဘာဝါတိဒေသော”ဟုသာ ပါ၌မှန်ရှိရာ၏။ သီဟိုဠ်ဗုဒ္ဓ “နာဗျပဒေသောတိဒေသော”
 ဟု ရှိသည်မှာလည်း သင့်မည်မထင်။ [နိမိ တံ ဝါ သုတ်၏ အဆက်၌လည်း
 “နာဗျပဒေသော”ဟု ဆိုခဲ့သေး၏၊ စဉ်းစားဖွယ်ပင်။]

အတိဒေသ။ ။ “အတိဒိသတိ-ညွှန်ပြတတ်၏။ ဣတိ-ကြောင့်၊ အတိဒေသော-
 မည်၏” နှင့်အညီ “န္တု ကိန္တုကဲ့သို့မှတ်၊ သ္မာကို နာကဲ့သို့မှတ်” စသည်ဖြင့် ညွှန်ပြ
 တတ်သောကြောင့် အတိဒေသသုတ်ဟု ခေါ်၏။ ထိုအတိဒေသသုတ်သည် (ဂါထာ၌
 လာသည့်အတိုင်း) ဗျပဒေသတိဒေသ စသောအားဖြင့် ၆ မျိုး ရှိ၏။ ထိုတွင်...

ဗျပဒေသ။ ။[ဝိ+အပ+ဒိသ,ဏ၊] ဗျပဒေသသဒ္ဓါသည် ကထန(ပြောဆိုခြင်း),
 သညာ(နာမည်), ကာပုဂ္ဂ (ကောက်ကျစ်သူ၏အဖြစ်)ဟူသော အနက်တို့တွင် ဤ၌
 သညာအနက်ကို ဟော၏။ ထို့ကြောင့် နာမည်ကို ညွှန်ပြသောသုတ်သည် ဗျပဒေသာ
 တိဒေသသုတ်မည်၏။ ထိုသုတ်ကား “တဒ္ဓိတသမာသကိတကာ နာမံ ဝါ တဝေတုနာ
 ဒိသုစ” သုတ်တည်း၊ မှန်၏-ထိုသုတ်သည် တဒ္ဓိတစသည်ကို “နာမံ” အမည်ရအောင်
 ညွှန်ပြသောသုတ်တည်း၊ [နာမံ-တဒ္ဓိတ၊ ပေ၊ ဒိသုစ သုတ်သည်၊ ဗျပဒေသော-
 အမည်ကို ညွှန်ပြသောသုတ်တည်း။]

နိမိတ္တ။ ။သရာ သရေ လောပံသုတ်၌ “သရေ”ကို နိမိတ်ဟု ခေါ်သကဲ့သို့
 နှောင်းသော အက္ခရာကို နိမိတ်ဟု ခေါ်၏။ ထိုနိမိတ်ကို ညွှန်ပြသော နိမိတ္တာတိဒေသ
 သုတ်ကား “တထာ ကတ္တရိ” သုတ်တည်း၊ မှန်၏-ထိုသုတ်သည် ဘော ကံဟော ယ
 ပစ္စည်းကဲ့သို့ ကတ္တားဟော ယပစ္စည်း နိမိတ်ကို ညွှန်ပြသည်၊ [တထာ ကတ္တရိ-တထာ
 ကတ္တရိစသည်သည်၊ နိမိတ္တံ-နိမိတ်ကို ညွှန်ပြသောသုတ်တည်း။]

တံ ရူပ။ ။[တံ ရူပံ-ထိုရုပ်သွင်၊] သ္မာဟူသော ရုပ်ကို “နာ” ရုပ်သွင်တစ်မျိုး
 ပြောင်းသွားအောင် (သ္မာကို နာဖြစ်အောင်) ညွှန်ပြသော တံ ရူပါတိဒေသသုတ်ကား
 ဤ “အမှတုမှပေသ္မာနာဝ” သုတ်ပင်တည်း၊ ထိုစကားမှန်၏-သ္မာဝိဘတ်ဖြင့် “ဗြဟ္မနာ၊

တကြ-ထို ၆ မျိုးတို့တွင်၊ အယ်-ဤသုတ်သည်၊ ဗြဟ္မတ္တသခါဒီသု-
 ဗြဟ္မ၊ အတ္တ၊ သခ အစရှိသော သဒ္ဓါတို့၌၊ ပါဌသောမတ္ထိယတော-ဗြဟ္မနာ၊
 အတ္တနာ၊ သခိနာပါဌ၏ အစွမ်းသတ္တိကြောင့်၊ ရူပါတိဒေသော-ရူပါတိဒေသသုတ်
 တည်း။...သေသံ-ကြွင်းသော အစီအရင်သည်၊ တတိယာသမံ-တတိယာဝိဘတ်
 နှင့် တူ၏။ [သွားကို နာဟု ငဲ့ခြင်းမှ ကြွင်းသောအစီအရင်သည်၊ တတိယာ
 ဝိဘတ်ကို စီရင်ပုံနှင့် တူပြီ-ဟူလို၊] ရညာ-မှ၊ အပေတိ-ဖဲ၏။ ရာဇူဟိ၊ ရာဇူဘိ၊
 ရာဇေဟိ၊ ရာဇေဘိ-တို့မှ၊ ရညော၊ ရာဇိနော-၏။ သန္တကံ-ဥစ္စာ၊ ရညံ၊
 ရာဇူနံ၊ ရာဇာနံ-တို့၏။ [ထို့နောက် .၁၂၁ သုတ်လည်း လွယ်ပြီ၊] ရညေ၊
 ရာဇိနိ-၌၊ ပတိဋ္ဌိတံ-တည်၏။ ရာဇူသု၊ ရာဇေသု-တို့၌။

အတ္တနာ၊ သခိနာ”ဟု ပါဌ်များရှိ၏။ ထိုပါဌ်များ၏ သတ္တိကြောင့် ဤအမှ တုမှ နှု၊
 စသောသုတ်ကို တံ ရူပါတိဒေသ (တံဖြုတ်၍ “ရူပါတိဒေသ-သွားရုပ်ကို နာရုပ်
 ဖြစ်အောင် ညွှန်းသော”)သုတ်ဟု သိသာပြီ။ ထို့ကြောင့် “တတြာယံ ဗြဟ္မတ္တ၊ ပေ၊
 ရူပါတိဒေသော”ဟု မိန့်သည်။ [သွားနာဝ-အမှတုမှ၊ ပေ၊ သွားနာဝသုတ်သည်၊ တံ
 ရူပံ-ထိုရုပ်သွင်ရှိအောင် ညွှန်ပြသောသုတ်တည်း။]

တံ သဘာဝ။ ။ ဣတ္ထိလိင်သဘောမှ ပုလ္လိင်သဘောတစ်မျိုး ပြောင်းသွားအောင်
 ညွှန်ပြသော သုတ်သည် “တံ သဘာဝါတိဒေသ”မည်၏။ ထိုသုတ်ကား “ဣတ္ထိယံ
 ဘာသိတပုမိတ္ထိ ပုမာဝဓေ”သုတ်တည်း။ [ပုမာဝ-ဣတ္ထိယံ ဘာသိတပုမိတ္ထိ ပုမာဝဓေသုတ်
 သည်၊ တံ သဘာဝေါ-ဣတ္ထိလိင်ကို ထိုပုလ္လိင်သဘောရှိအောင် ညွှန်ပြသောသုတ်တည်း။]

သုတ္တံ။ ။ ထိုထို စီရင်မည့်သုတ်များကို ညွှန်ပြသောသုတ်သည် “သုတ္တာတိဒေသ”
 သုတ်မည်၏။ အနုပဒိဋ္ဌာနံ-ဝုတ္တယောဂတောသုတ်တည်း။ [အနုပဒိဋ္ဌာနံ-အနုပဒိဋ္ဌာနံ
 ဝုတ္တယောဂတောသုတ်သည်၊ သုတ္တံ-သုတ်ကို ညွှန်ပြသောသုတ် မည်၏။]

ကာရိယ။ ။ ကာရိယသဒ္ဓါသည် ပြုစီရင်ခြင်းအနက်ကို ဟော၏။ သေသေသု
 နှုဝသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။ [သေသေသု နှုဝ-သေသေသု နှုဝသုတ်သည်၊ ကာရိယံ-အပြု
 အစီအရင်ကို ညွှန်ပြသောသုတ် မည်၏။]

အောက်ပါဂါထာသည် “ဗျုပဒေသော နိမိတ္တူ” ဂါထာနှင့်ဆက်၍ ကျက်ရန်တည်း။
 ဆိုင်ရာအဓိပ္ပာယ်၌ အနက်ပေးခဲ့ပြီ။ ထို့ပြင် ပြခဲ့သော အတိဒေသသုတ်များတွင်
 သုတ္တာဒိဒေသမှ တစ်ပါးသော သုတ်များ၌ အတိဒေသ ထင်ရှားဖို့ရာ ဣဝပုဒ်၊ တထာ
 ပုဒ်များ ပါကြ၏။ ထို့ကြောင့်လည်း ထိုသုတ်များကို အတိဒေသသုတ်ဟု ဆိုရသည်။

ဗျုပဒေသော တု နာမံဝ၊ တထာ ကတ္တရိ နိမိတ္တံ၊
 တံ ရူပံ ပန သွာနာဝ၊ တံ သဘာဝေါ ပုမာဣဝ၊
 သုတ္တံ အနုပဒိဋ္ဌာနံ၊ သေသေသု နှုဝ ကာရိယံ။

(၁၂၂) ဗြဟ္မသဒ္ဒဿစ-၏လည်း၊ ဂနာသသ္မိသု-ဂသိ၊နာ၊သ၊သ္မိ ဝိဘတ် တို့၌၊ ဝိသေသော-ရုပ်အထူးသည်၊ (အတ္ထိ) ဗြဟ္မာ-ဗြဟ္မာ၊ ဗြဟ္မာနော-တို့၊ အာလပနေ-၌၊ ဧတိ-ဧပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

ဗြဟ္မတော ဂဿစ။ ။(၁၉၃) ဗြဟ္မသဒ္ဒတော (ပရဿ) ဂဿ-ဂသိ၏၊ ဧကာရော ဟောတိ၊ [“စဂ္ဂဟဏံ”ဟု သီးခြားဖွင့်လတ်ဖြစ်သောကြောင့် “ဂဿစ”ဟု စ ပါနေခြင်းသည် မကောင်း၊] စဂ္ဂဟဏံ-စသဒ္ဒါသည်၊ ဧဂဟဏာ နုကမုနတ္ထံ-ဧသဒ္ဒါကို ငင်ခြင်းအနက် ရှိ၏၊ ဘော ဗြဟ္မေ-အို...ဗြဟ္မာ၊ ဘောန္တော ဗြဟ္မာနော-တို့၊ ဗြဟ္မာနံ၊ ဗြဟ္မံ-ကို၊ ဗြဟ္မာနော-တို့ကို။

(၁၂၃) ဝိပရိဏာမေန-ဝိဘတ်ပြောင်းလွဲသောအားဖြင့်၊ ဗြဟ္မဿာတိ အန္တောတိ စ ဝတ္တတေ။

ဥတ္တံ သနာသု။ ။(၁၉၈) ပေ၊ ဥတ္တံ+ဣတိ-ဥတ္တံဟူသော၊ ဘာဝနိဒ္ဒေသော-ဘောအနက်ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော သဒ္ဒါသည်၊ ကတ္တစိ-အချို့အရာ၌ (အချို့သော သဝိဘတ်အရာ၌-ဟူလို) အဘာဝဒဿနတ္ထော-ဥ အပြု၏ မရှိခြင်းကို ပြရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ဗြဟ္မာနာ-ဖြင့်၊ ဗြဟ္မေဟိ၊ ဗြဟ္မေဘိ-တို့ဖြင့်။

(၁၂၄) သသ္မိ-သဝိဘတ်၌၊ ဥတ္တေ-ဥအဖြစ်ကို၊ ကတေ-သော်၊ ဣဝဏ္ဏုဝဏ္ဏာ ဈုလာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ လသညာယံ-လအမည်ကို၊ (ကတာယံ-ပြုအပ်ပြီးသော်။)

ဈုလတော သဿ နောဝါ။ ။(၁၁၇) ဈုလသညေဟိ ဣဝဏ္ဏုဝဏ္ဏေဟိ ပရဿ၊ သဣတိ-သဟူသော၊ ဧတဿ ဝစနဿ-ဤဝိဘတ်၏၊ နောဣတိ-နောဟူသော၊ အာဒေသော-သည်၊ ဝါဟောတိ-ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ ပေ၊ ဗြဟ္မာနံဝါ-ဗြဟ္မာနံဟုလည်း ရှိ၏။

(၁၂၃) ဥတ္တံ၊ ပေ၊ အဘာဝဒဿနတ္ထော။ ။“ဥဿ-ဥ၏+ဘာဝေါ-အဖြစ် တည်း၊ ဥတ္တံ-ဥ၏အဖြစ်” ဤသို့ ဣပစ္စည်းသည် ဘာဝအနက်၌ သက်ရကား ဥတ္တံ ကိုလည်း “ဘာဝနိဒ္ဒေသ=ဘာဝအနက်ဟော ဣပစ္စည်းဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သောသဒ္ဒါ”ဟု ခေါ်သည်၊ “ဥ-သနာသု”လောက်တွင်ဆိုက ပြီးကောင်းလျက် “ဥတ္တံ”ဟု ဣပစ္စည်း အပိုထည့်၍ ဆိုခြင်းကြောင့် (“သဒ္ဒါမိကာ အတ္ထာမိကာ”ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ) အချို့နေရာ၌ သ၊နာ နှောင်းသော်လည်း ဥ မပြုရဟု အနက်ပိုကို သိရခြင်းအကျိုး ရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် သဝိဘတ်ဖြင့် ဥမပြုဘဲ “ဗြဟ္မဿ”ရုပ်လည်း ရှိရပြန်သည်။

(၁၂၄) ဥတ္တန္တိ ယောဂဝိဘာဂေန။ ။“ဗြဟ္မာနံ”ဖြစ်သောအခါ ဥတ္တံ သနာသု

ဥတ္တန္တိ ယောဂဝိဘာဂေန-ဖြင့်၊ [ဥတ္တံသနာသုသုတ်၌ ဥတ္တံဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်] အညတ္တံပိ-သနာဝိဘတ်မှ အခြားဝိဘတ်ကြောင့်လည်း၊ ဥတ္တံ-ဥပြု၊ ပဉ္စမိယံ-၌၊ နာဘာဝါတိဒေသော-နာအဖြစ်ကို ငဲ့ညွှန်းခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ ဗြဟ္မာနာ-မှ၊ ပေ၊ ဗြဟ္မာနံဝါ-ဗြဟ္မာနံဟုလည်း ရှိ၏။

(၁၂၅) ဗြဟ္မတော တု သိန္နိ။ ။(၁၉၇) ပေ၊ တုသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ကမ္မ စမ္မုဒ္ဓါဒိတောစ-ကမ္မ,စမ္မ,မုဒ္ဓ အစရှိသော သဒ္ဓါတို့မှလည်း၊ (ပရဿ, သိန္နိဝစနဿ-၏)၊ ကွစိ, နိ-နိအပြုသည်၊ (ဟောတိ)၊ ဗြဟ္မနိ-၌၊ ဗြဟ္မေသု၊ [ဤ] တုဂ္ဂဟဏေန၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရူပါ။]

(၁၂၆) အတ္တသဒ္ဓဿ-၏၊ တတိယာဒိသ္မေဝ-တတိယာ အစရှိသော ဝိဘတ်တို့၌သာ၊ ဝိသေသော(အတ္တိ)၊ [စေဖြင့် ပဌမာ ဒုတိယာကိုကန့်၊ ပဌမာ ဒုတိယာတို့၌ ရာဇာနှင့် တူပြီ-ဟူလို၊ အတ္တာ-အတ္တ၊ ပေ၊ အတ္တာနော၊ နာမိ-နာဝိဘတ်၌၊ အကမ္မန္တဿာစာတိ စေတ္ထ-အကမ္မန္တဿာဟူသော ၌သုတ်၌၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ အတ္တန္တဿ-အတ္တ၏ အဆုံးအသရ၏၊ အတ္တံ-အ အဖြစ်သည်၊ ဝါ (ဟောတိ)၊ အတ္တနာ-ဖြင့်၊ အတ္တေနဝါလည်း ရှိ၏၊ [“အတ္တနာ”၌ (အ)ကို (အ)ထပ်ပြုခြင်းအကျိုးကို အကမ္မန္တဿစသုတ် (ကမ္မနာ)ရုပ်အတိုင်း သိပါ၊ ထိုရုပ်ကို ကစွည်းဋီကာ၌ ပြထားသည်။]

အတ္တန္တော ဟိသိ မနတ္တံ။ ။(၂၁၁) ပံရေ ဟိသိ အတ္တသဒ္ဓဿ, အန္တော-အဆုံး အ သရသည်၊ အနတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ အတ္တနေဟိ, အတ္တနေဘိ-တို့ဖြင့်။

(၁၂၇) အတ္တတောတိ တတောတိစ ဝတ္တတေ၊ [(သိမူအတိုင်း) အတ္တန္တော ဟိ သိမနတ္တံသုတ်မှ “အတ္တတော”ပုဒ်, တတော သိန္နိသုတ်မှ “တတော” ပုဒ်တို့ လိုက်ကြသည်။]

သဿ နော။ ။(၂၁၃) ပေ၊ အတ္တနော, အတ္တာနံ။

သုတ်၌ “ဥတ္တံ”ဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂဖြင့် (အ)ကို ဥပြု၊ ထို့နောက် ဒီဃ ပြု၊ သိဟိန္ဒိမုဒ္ဓိကား “ဗြဟ္မာနံ”ဟု ရဿရုပ် ရှိ၏၊ ပဉ္စမိဖြင့် “ဗြဟ္မာနာ”၌ကား အမှ တုမှ နှု၊ စသောသုတ်ဖြင့် သွာကို နာငဲ့, ထို့နောက် ဥပြု၊ ထို့ကြောင့် “ပဉ္စမိယံ နာဘာဝါတိဒေသော”ဟု မိန့်သည်။

(၁၂၈) သွာနာ။ ။(၂၁၄) ပေ၊ အတ္တနာ-မှ၊ အပေတိ-ဖဲ၏။ နာဘာဝါတိဒေသေနော-နာအဖြစ်ကို ငဲ့ညွှန်းခြင်းဖြင့်ပင်၊ သိဒ္ဓေပိ-အတ္တနာရုပ် ပြီးနိုင်ပါလျက်လည်း၊ ဥတ္တရသုတ္တေန-နောက် “ဈလတောစ” သုတ်နှင့်၊ ဧကယောဂံ-တစ်သုတ်တည်းကို၊ အကတွာ-မပြုဘဲ၊ ဘိန္နုယောဂကရဏံ- ကွဲပြားသောသုတ်ကို ပြုခြင်းသည်၊ အတ္တန္တရဝိညာပနတ္ထံ-အနက်တစ်မျိုးကို သိစေရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ အတ္တန္တတကာရဿ-အတ္တ၏အဆုံး တ အက္ခရာ၏၊ ဧကာရေ-အက္ခရာကြောင့်၊ ကုစိ-၌၊ ရကာရော-ရပြု၊ အတြဇော-မိမိမှဖြစ်သော သား၊ ဝါ-သားအရင်း၊ အတ္တဇောဝါ-လည်း ရှိ၏။ ပေ၊ အတ္တနံ။

(၁၂၉) အတ္တတောတိ ဝတ္တတေ။

တတော သို့ နိ။ ။(၂၁၅) ပေ၊ အတ္တနိ အတ္တေသု၊ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “အတ္တနေသု” ဟု ရှိသေး၏၊ အတ္တန္တော ဟိသို့မနတ္ထံသုတ်၌ “အနတ္တံ” ဟူသော ဘာဝနိဒ္ဓေသဖြင့် ပြီးစေ။]

(၁၃၀) သခသဒ္ဓဿ ဘေဒေါ (အတ္ထိ)၊ သခါ-မိတ်ဆွေ၊ သခါနော-တို့၊ ယောနန္တိ ဝတ္တတေ။

သခတော၊ ပေ၊ နော။ ။(၁၃၁) ပေ၊ သခါယော-မိတ်ဆွေတို့၊ [ထို့နောက်၌ “သခိနော” ဟု တချို့ရှိ၏၊ ဤ၌ မလိုသေး။]

(၁၃၁) သခန္တသယိနောနာနံသေသု။ ။(၁၃၄) ပေ၊ သခိနော-တို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ။ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “သခါရော၊ သခါ-တို့သည်၊ သခါရေ၊ သခေ- တို့ကို” ဟု ရှိသေး၏။]

(၁၂၈) နာဘာဝါတိဒေသေနော၊ ပေ၊ အတြဇော။ ။သွာဖြင့် “အတ္တနာ” ရုပ်သည် အမှ တုမှစသောသုတ်ဖြင့် နာအဖြစ် ငဲ့လိုက်ရုံမျှဖြင့် ပြီးနိုင်သော ကြောင့် ဤသုတ်ကို သီးခြားမဆိုတော့ဘဲ နောက်ဈလတောစသုတ်နှင့် ပေါင်း၍ “ဈလတော သွာနာ” ဟု တစ်သုတ်တည်း တည်ထိုက်သည် မဟုတ်ပါလော့၊ သီးခြားခွဲ၍ “သွာနာ” ဟု သုတ်တည်ရခြင်းသည် အဘယ်အကျိုး ရှိသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “နာဘာဝါတိဒေသေနော” စသည် မိန့်၊ “သွာနာ” ဟု သီးခြားခွဲ၍ သုတ်တည်ခြင်းသည် အနက်တစ်မျိုးကို သိစေရခြင်း (အတ္တန္တရဝိညာပန) အကျိုးရှိသည်-ဟူလို၊ ထို အနက်တစ်မျိုးကား “အတ္တဇော” ရုပ်၌ ဧကြောင့် အတ္တ၏အဆုံး (တ)ကို ရပြု၍ “အတြဇော” ဟု ဖြစ်ရခြင်းပင်တည်း။

(၁၃၂) အာလပနေ-၌၊ ဂဿညာယံ (ကတာယံ)။

သခတော ဂဿေဝါ။ ။ သခတော (ပရဿ)ဂဿ၊ အကာရအာကာရ
ဣကာရဤကာရကောရာဒေသာ ဟောန္တိ။ ဝါသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ အညသ္မာပိ-
သခမှတစ်ပါးသော သဒ္ဓါမှလည်း၊ (ပရဿ ဂဿ) ကွစိ ဧကာရော-သည်၊
ဟောတိ၊ ယထာ-ကား၊ ဘဒ္ဒန္တေ၊ ဣသေဣတိ-ဘဒ္ဒန္တေ၊ ဣသေဟူသည်တည်း၊
[ဘဒ္ဒန္တေ-အရှင်၊ ဣသေ-အို...ရသေ့၊] အ စ-အလည်း၊ အာစ-အာလည်း၊
ဣစ-ဣလည်း၊ ဤစ-ဤလည်း၊ ဧစ-ဧလည်း၊ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ (ဣတိပိ-
ဟု ဤပါလျှင် အပို၊) ဧ-ဧမည်၏၊ ပုဗ္ဗသရာနံ-ရှေ့သရတို့ကို၊ ကမေန-
အစဉ်အားဖြင့်၊ လောပေါ-ချေ၊ ဘော သခ၊ ဘော သခါ၊ ဘော သခိ၊ ဘော
သခိ၊ ဘော သခေ-အို...မိတ်ဆွေ၊ ပေ။

(၁၃၂) အစ၊ ပေ၊ ဧ။ ။ “ဂဿ+ဧ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ထို ကော်လည်း “အစ+အာစ+
ဣစ+ဤစ+ဧစ”ဟု ဒွန်သမာသံ ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “အ အာ ဣ ဤ ဧ”ဟု ဖြစ်သောအခါ
ရှေ့သရလေးလုံးကို “သရာ သရေ လောပံ”သုတ်ဖြင့် အစဉ်အတိုင်း တစ်လုံးစီချေ
(အာကြောင့် အချေ၊ ဣကြောင့် အာချေ၊ ဤကြောင့် ဣချေ၊ ဧကြောင့် ဤချေ-ဟုလို၊)
ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍ “အစ အာစ၊ ပေ၊ ကမေန လောပေါ”ဟု မိန့်သည်။ သရာ
သရေ လောပံသုတ်ဖြင့် နှာသ၌ကား “ဧကာရေ ပရေ သေသသရာနံ လောပေါ=
ဧကြောင့် ရှေ့သရလေးလုံးကို ချေ”ဟု (တစ်ပြိုင်နက် ချေစေလိုဟန်) မိန့်သည်။
ထိုတွင် ရူပသိဒ္ဓိက “အ အာ ဣ ဤ ဧ”စဉ် နေရာဝယ် သရာ သရေသုတ်၌ သရေ
နိမိတ်အစွမ်းကြောင့် ဧနောင်းရာ၌ ရှေ့က အ အာ ဣတို့သည် (ဤ-ခြားနေသည့်အတွက်)
မကျေနိုင်ရကား ရှေ့ကစ၍ဖြစ်စေ၊ နောက်ဤက စ၍ဖြစ်စေ တစ်လုံးစီသာ အစဉ်အတိုင်း
ချေ၏။ နှာသကား ဧကြောင့် ရှေ့လေးလုံးကို တစ်ဆက်တည်းသိမ်း၍ ချေရာ၌
ခြားကွယ်မှု မရှိတော့ဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်။

ဝါသဒ္ဓေန၊ ပေ၊ ဣသေ ဣတိ။ ။ ဂဿေဝါ၌ ဝါသဒ္ဓါသည် အဝုတ္တဝိကပ္ပန
အနက်(တိုက်ရိုက် မဆိုအပ်သောအနက်ကို ပြုစီရင်ခြင်း)ရှိ၏။ ထိုကြောင့် ဘဒ္ဒန္တေ ကို
ဘဒ္ဒန္တ၊ ဣသေကို ဣသိတည်း၊ အာလုပ်သိ သက်၊ ဂမုညံ၊ ဤသုတ် ဝါသဒ္ဓါဖြင့်
ဂဿိကို ဧပြုခွင်းချေကပ်၊ “မဟာမုနေ-အိုဖြတ်သောမုနိ”စသောရုပ်များလည်း နည်းတူ၊
ဤအဖွင့်အလို “သခတောဝါ-သခသဒ္ဓါမှလည်း”ဟု သုတ်နက်ပေး။

ဋီကာများ။ ။ ““ဝါသဒ္ဓေါ အဝုတ္တဝိကပ္ပနေ၊ တေန တဒညောပိ စက္ခုသောတ
အသညမော နတ္ထိတိ ဝိဘာဝိတော”-သီလကွန်ဋီကာ၊ သဒ္ဓါဋီကာများ၌ ဝါ၏ အဝုတ္တ
ဝိကပ္ပနကိုပင် အဝုတ္တသမုစ္စည်းဟု ဖွင့်လှေ့ရှိကြ၏။ (ရူပသိဒ္ဓိဋီကာသည်ပင် “သုနမံသု
ဝါ”သုတ်၌ ဖွင့်လှေ့) အဓိပ္ပာယ် မပျက်သော်လည်း စသဒ္ဓါ၏ သမုစ္စည်းအနက်နှင့်
ရောယှက်နေလေသည်။

(၁၃၃) သခန္တဿာတိ စ အာရောတိ စ ဝတ္တတေ။...

သုန မံ သုဝါ။ ။ (၁၃၆) ပေ၊ အာရောဝါ ဟောတိ၊ သခါရံ၊ သခါနံ၊ သခံ-ကို၊ သခါနော၊ သခါယော၊ သခိနော-တို့ကို၊ သခိနာ-ဖြင့်။

(၁၃၄) သခန္တဿာတိ ဝတ္တတေ၊ အာရော ဟိမိဝါ။ ။(၁၃၅) ပေ၊ ဣကာရာဒေသေ-ဣအပြုကို၊ (ကတေ-ပြုအပ်ပြီးသော်) ဈလတော သဿနော ဝါတိ-သုတ်ဖြင့်၊ နော-နောပြု၊ [သခန္တဿိနော နာနံသေသုသုတ်ဖြင့် သဝိဘတ်ကြောင့် အ ကို ဣပြု၊ ဈမှည့်၊ ဈလတော သဿနောဝါသုတ်ဖြင့် သ ကို နောပြု၍ သခိနော ပြီးသည်-ဟူလို] သခိနော၊ သခိဿ-အား၊ သခါရာနံ၊ သခါနံ-တို့အား၊ သ္မာဝစနဿ-၏၊ နာဘာဝေါ (ဟောတိ) သခိနာ-မှ၊ သခါရေဟိ၊ ဘိ၊ သခေဟိ၊ ဘိ-တို့မှ၊ ပေ။

(၁၃၅) သခတောတိ ဝတ္တတေ။ [တချို့စာ၌ “စ”ပါ၏၊ အပိုပင်။]

သို့မေ။ ။(၁၃၆) ပေ၊ အယံ အာရမ္ဘော-အားထုတ်အပ်သော ဤသုတ်သည်၊ နိစ္စတ္ထော-နိစ္စဝိဓိအကျိုး ရှိ၏၊ သခေ-၌၊ သခါရေသု၊ သခေသု-တို့၌။

(၁၃၃) ဝါ ဟောတိ။ ။[ကစွည်းသုတ်စဉ်၌ “အာရောဟုမိ ဝါ၊ သုနမံသု ဝါ”ဟု ရှေ့နောက် အစဉ်ရှိ၏၊] “အာရောဟိမိ ဝါ”သုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါ ရှိပြီးဖြစ်လျက် “သုနမံသု ဝါ”ဟု ဝါသဒ္ဓါကို ထပ်၍ဆိုခြင်းသည် သမုစည်းအနက်ကို ပြရခြင်းအကျိုး ရှိ၏ဟု ဋီကာဖွင့်၏၊ (“သုနမံသု ဝါတိ ဧတ္ထ-ပုန ဝါဂ္ဂဟဏကရဏံ သမုစယတ္ထ”-ဋီကာ) ထင်ရှားစေအံ့-အာရောဟိမိ ဝါသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါသည် အာရအပြု မမြဲကြောင်းကို ပြသော ဝိကပ်အနက် ရှိ၏၊ ထို ဝါသဒ္ဓါကို အလိုက်ခံလျှင် ဝိကပ်အနက်ကိုသာ ထို ဝါသဒ္ဓါက ပြလိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် အာရအပြုကို ဆည်းယူခြင်းအကျိုးငှာ ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါကို ထပ်၍ အားထုတ်ရပြန်သည်-ဟူလို၊ ဤသို့ ဋီကာ၌ ဖွင့်သော်လည်း ရူဇာကိုယ် အလိုမှာ ဝါသဒ္ဓါအတွက် (သခါရံ=သခံ) ဝိကပ်အနက်သာ ထင်သည်၊ သို့ဖြစ်လျှင် ရှေ့သုတ်က ဝါကို လိုက်စေပါတော့လော-ဟူအံ့၊ နောက်သို့ ဆက်၍ မလိုက်စေခြင်းငှာ ဤသုတ်၌ ထပ်၍ဆိုသည်ဟု ဖြေပါ။

(၁၃၅) နိစ္စတ္ထောယမာရမ္ဘော။ ။“သခေကို သွာသို့နံ ဝါဖြင့် သို့ကို ဧပြုလျှင် ပြီးစေနိုင်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဤသုတ်ကို အားထုတ်ရသနည်း”ဟု မေးဖွယ် ရှိသောကြောင့် “နိစ္စတ္ထော”စသည် မိန့်၊ သွာသို့နံ ဝါ၌ ဝါသဒ္ဓါပါသောကြောင့် အပြု မမြဲ၊ ပုရိသသို့ ပုရိသမိ စသည်လည်း ရှိနိုင်သည်၊ သခေသဒ္ဓါ၌ကား “သခေသို့ သခမိ”ဟု မရှိစေရ၊ အမြဲ ဧပြု၍ “သခေ”ဟုသာ ရှိစေရမည်-ဟူလို။

အာတုမသဒ္ဓဿ-အာတုမသဒ္ဓါ၏။ ပဌမာဒုတိယာသု-ပဌမာ ဒုတိယာဝိဘတ် တို့၌ အတ္တသဒ္ဓဿေဝ (သဒ္ဓဿ+ဣဝ)-အတ္တသဒ္ဓါ၏ကဲ့သို့၊ ရူပနယော-ရုပ်ပြီးနည်းသည်။ (ဟောတိ) အာတုမာ-ကိုယ်၊ အာတုမာနော-ကိုယ်တို့၊ ဘော အာတုမ၊ အာတုမာ-အို...ကိုယ်၊ ဘဝန္တော အာတုမာနော-တို့၊ အာတုမာနံ၊ အာတုမံ-ကို၊ အာတုမာနော-တို့ကို၊ အာတုမေန-ဖြင့်၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသော ရုပ်စဉ်သည်။ ပုရိသသမံ-ပုရိသသဒ္ဓါနှင့် တူ၏။

အာတုမသဒ္ဓဿ။ ။သက္ကတ၌ “အာတွန်”သဒ္ဓါသည် ပါဠိ၌ “အာတုမာ”ဟု ဖြစ်လာ၏။ “အာတုမေန ဣစ္စာဒိ ပုရိသသမံ”ဟု ဆိုသောကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိအလိုအား ဖြင့် တတိယာဝိဘတ်မှ စ၍ ပုရိသအတိုင်း ရုပ်စဉ်ရာ၏။

မောဂ္ဂုလ္လာန်။ ။မောဂ္ဂုလ္လာန် ၂-ကဏ္ဍ၊ ၁၉၄, ၅, ၆-သုတ်တို့၌ အတ္တနှင့်အတူ ဆို၏။ ထိုအလို အတ္တသဒ္ဓါကဲ့သို့ နာဝိဘတ်စသည်၌လည်း ရုပ်စဉ်တူသောကြောင့် “အာတုမနာ, အာတုမေန၊ အာတုမနေဟိ, ဘိ, အာတုမေဟိ, ဘိ၊ အာတုမနော, အာတုမဿ၊ အာတုမာနံ၊ အာတုမနာ(မှ)၊ ပေ၊ အာတုမနိ၊ အာတုမနေသု, အာတုမေသု”ဟု ရုပ်စဉ်ရာ၏။

သမာသံ၌ ရုပ်ပြောင်းပုံ။ ။ဤရာဇာဒိဂိုဏ်းလာ ရုပ်များသည် သမာသံဖြစ်သောအခါ အချို့ရုပ်တစ်မျိုး ပြောင်း၏။ ရာဇသဒ္ဓါသည် “မဟာရာဇ=မင်းမြတ်”ဟု သမာသံဖြစ်လျှင် ရာဇာဒိဂိုဏ်းအတိုင်းလည်း ရုပ်ရှိ၏။ “မဟာရာဇာ-မဟာရာဇာနော”စသည်ဖြင့် စဉ်ရာ၏။ ပုရိသာဒိဂိုဏ်းအတိုင်းလည်း ရုပ်စဉ်နိုင်၏။ “မဟာရာဇော-မဟာရာဇာ၊ မဟာရာဇံ-မဟာရာဇေ”စသည်ဖြင့် စဉ်ရာ၏။ “ဓမ္မရာဇာ, ဓမ္မရာဇော-တရားမင်း၊ ဒေဝရာဇာ, ဒေဝရာဇော-နတ်မင်း”စသည်၌လည်း ၂ ဂိုဏ်းဝင်ဟုချည်း မှတ်ပါ။

ဗြဟ္မာ, သခသဒ္ဓါ။ ။ဗြဟ္မာသဒ္ဓါကိုကား “မဟာဗြဟ္မာ-ဗြဟ္မာမင်း”ဟု သမာသံဖြစ်သော်လည်း ဂိုဏ်းတစ်မျိုးပြောင်းသည်ဟု မဆိုကြ။ သခသဒ္ဓါကား “သဗ္ဗေသံ+သခေါ”ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၍ “သဗ္ဗသခေါ-အလုံးစုံတို့၏ မိတ်ဆွေ”ဟု သမာသံဖြစ်ရာ၌ ပုရိသာဒိဂိုဏ်းဟု သဒ္ဓနီတိ မိန့်သည်။

အတ္တသဒ္ဓါ။ ။အတ္တသဒ္ဓါလည်း သမာသံဖြစ်ရာအခါ၌ “ဘာဝိတတ္ထော-ပွားစေအပ်သော စိတ်ရှိသူ၊ ပဟိတတ္ထော-နိဗ္ဗာန်သို့စေလွှတ်အပ်သော စိတ်ရှိသူ”ဟု ပုရိသာဒိဂိုဏ်း အတိုင်းသာ ရုပ်စဉ်ရမည်ဟု သဒ္ဓနီတိ မိန့်၏။ သို့သော် တချို့အရာ၌ကား “ဘာဝိတတ္ထနော-ပွားစေအပ်သော စိတ်ရှိသူ၏”ဟု တွေ့ရသောကြောင့် ရာဇာဒိဂိုဏ်း အတိုင်းလည်း ရုပ်စဉ်နိုင်၏-ဟု သိသာသည်။ [ဤရာဇ စသည်တို့၏ သမာသံအတွင်း၌ ရာဇာဒိဂိုဏ်း ပျက်ပုံကို သမာသံခန်း “ကွစိ သမာသန္တဂတာနမကာရန္တော”သုတ်၌ တွေ့ရလတ်။]

(၁၃၆) ပုမသဒ္ဓဿ ဘေဒေါ (အတ္ထိ)၊ ပုမ+သိ-ပုမ သိဟုဖြစ်ပြီးသော်... သဝိဘတ္တိဿာတိ အဓိကာရော။

ပုမန္တဿာ သိမိ။ ။(၁၅၂) ပေ၊ ပုမသဒ္ဓန္တဿ-ပုမသဒ္ဓါ၏ အဆုံးသရ၏၊ အာကာရာဒေသော ဟောတိ၊ အန္တဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ မဃဝယုဝါဒိနံ-မဃဝယုဝအစရှိသည်တို့၏၊ အန္တဿစ-အဆုံး သရ၏လည်း၊ (အာကာရာဒေသော ဟောတိ၊) ပုမာ-ယောကျ်ား၊ [အန္တဂ္ဂဟဏေန စသည်၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

(၁၃၇) ပုမန္တဿာတိ ဝတ္တတေ၊ [သိဟိုင်မှု၌ “အဓိကာရော”ဟု ရှိ၏၊ သူ့ဆိုင်ရာ ပုမာဒိဝိုင်းသုတ်ကုန်အောင် လိုက်မည်ဖြစ်၍ ကောင်းသည်၊] ယောသ္မာနော။ (၁၅၅) ပေ၊ ပုမာနော-တို့။

(၁၃၈) အမာလပနေကဝစနေ။ ။(၁၅၃) ပေ၊ ဟေ ပုမံ-အို...ယောကျ်ား၊ ဟေ ပုမာနော-တို့၊ ပုမံ-ကို၊ ပုမာနော-တို့ကို၊ [ဟေ ပုမံ အပြင် “ဟေ ပုမ” ဟု အာလုပ်ရုပ်ကိုလည်းကောင်း၊ ဒုတိယာ ယောဖြင့် “ပုမာနေ၊ ပုမေ” ရုပ်တို့ကိုလည်းကောင်း မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ပြသေး၏။]

(၁၃၉) အာတိ ဝါတိစ ဝတ္တတေ၊ ဥနာမိစ။ ။(၁၅၉) ပေ၊ ဝါ ဟောန္တိ၊ စသဒ္ဓေန၊ သသ္မာသု-တို့ကြောင့်၊ ပုမကမ္မထာမန္တဿစ-ပုမ၊ ကမ္မ၊ ထာမသဒ္ဓါ တို့၏ အဆုံး၏လည်း၊ ဝါ၊ ဥကာရော၊ ပုမာနာ၊ ပုမုနာ-ဖြင့်၊ ပုမေနဝါ-လည်း ရှိသေး၏၊ [“ဤ စသဒ္ဓါဖြင့် အဒ္ဓ၏ အကိုလည်း ဥပြု”ဟု အကမ္မန္တဿ စသုတ် ဋီကာ၌ ပြသေး၏။]

(၁၄၀) အာနေတိ ဝတ္တတေ။ [အာနေတိ စ ဟု စရှိသည်ကား အပို။]

ဟိဝိဘတ္တိမိ စ။ ။(၁၅၇) ဟိဝိဘတ္တိမိ (စ) ပုမန္တဿ၊ ပေ၊ ဝိဘတ္တိဂ္ဂဟဏံ-ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါသည်၊ သဝိဘတ္တိဂဟဏနိဝတ္တနတ္ထံ- သဝိဘတ္တိသဒ္ဓါကို နစ်စေရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ [အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းဋီကာမှာ ရှု။] ပုမာနေဟိ၊ ပုမာနေဘိ-တို့ဖြင့်၊ စသဒ္ဓေန၊ သဗ္ဗဝိဘတ္တိသု-အလုံးစုံသော ဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ယုဝမဃဝါဒိနံ-ယုဝ မဃဝ အစရှိသည်တို့၏၊ [အာဒိဖြင့် အဒ္ဓကို ယူဖို့ရန် အကမ္မန္တဿ စ သုတ် ဋီကာဖွင့်၏၊] အန္တဿ-အဆုံး အ၏၊ အာနာဒေသော-အာန အပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ ဥနာမိစာတိ ဧတ္ထ-ဥနာမိစ ဟူသော ဤသုတ်၌၊ စသဒ္ဓေန၊ သသ္မာသု-သ၊ သ္မာဟူကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိသု-တို့ကြောင့်၊ ပုမန္တဿ-၏၊ ဥကာရော ဝါ (ဟောတိ၊) ပုမုနော၊ ပုမဿ=အား၊ [မောဂ္ဂလ္လာန် ပဒသာဓန၌ “ပုမုဿ”ဟုလည်း ရှိ၏၊] ပုမာနံ-တို့အား။

(၁၄၁) သွာနာတိ-သွာနာသုတ်သည်၊ ဝတ္တတေ...။

ဈလတော စ။ ။(၂၁၅) ပေ၊ စဂ္ဂဟဏံ ကွစိ နိဝတ္တနတ္ထံ-၏။ ပုမုနာ-မု၊ ပုမာနေဟိ၊ ဘိ-တို့မု၊ ပုမုနော၊ ပုမသု-၏။ ပုမာနံ-တို့၏။

(၁၄၂) အာနေသ္မိမိ ဝါ။ ။(၁၅၆) ပေ၊ ပုမမိ-၌။

(၁၄၃) သုသ္မိမာ ဝါ။ ။(၁၅၈) ပေ၊ ပုမာသု၊ ပုမေသု၊ [ပဒသာဓန၌ “ပုမာနေသု”လည်း ရှိ၏။ ဟိဝိဘတ္တိမိ စ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် အာနပြုပါ။]

ယုဝါဒီသု-ယုဝအစရှိသည်တို့၌၊ [အာဒိဖြင့် မဃဝကိုယူ၊ “ယုဝ+သိ” ဣတိ-“ယုဝ သိ”ဟု တည်ပြီးသော၊ ဣဝ-ဤရပ်၌၊ “ပုမန္တဿာသိမိ”တိ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ အန္တဂ္ဂဟဏေန၊ အာကာရော-အာပြု၊ ဟိဝိဘတ္တိမိစာတိ သုတ္တေ-၌၊ စသဒ္ဓေန၊ အာနာဒေသော စ-အာနလည်းပြု၊ ယုဝါ၊ ယုဝါနေဂ-လုလင်ပျို၊ ယုဝါနာ-တို့၊ ပေ၊ ယုဝါနေ၊ ယုဝေ-တို့ကို၊ (ဤ၌ “ယုဝေ”ကို ထောက်လျှင် ပဌမာယော၌ “ယုဝါ”လည်း ရှိသင့်၏။)

(၁၄၁) ကွစိ နိဝတ္တနတ္ထံ။ ။“ဒတ္ထိသွာ၊ ဘိက္ခုသွာ”စသည်ဖြင့် သွာကို နာ မပြုရာ၌ စသဒ္ဓါက နာအပြုကို တားမြစ်သည်-ဟူလို၊ နှာသ၌ကား-စသဒ္ဓါသည် ရှေ့သုတ်မှ “သွာနာ”ကို ငင်သော အနုကမုနဟု မိန့်သည်။

ပုမုနာ။ ။သွာသက်၊ “ပုမ+သွာ” ဥနာမိ စ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဥပြု (ပုမ+သွာ)၊ လမှည့်၊ ဈလတော စသုတ်ဖြင့် သွာကို နာပြု၊ ပုမုနာ ပြီး၏။ ပဒသာဓန၌ “ပုမာနာ၊ ပုမာ” ၂ ရပ်ကိုလည်း သွာဝိဘတ်ဖြင့် ပြသေး၏။ [ဥနာမိ စ၌ စဖြင့် သွာကြောင့်လည်း အာပြု၍ ပုမာနာ ပြီးသင့်၏။ ပုမာကား ပုရိသာကဲ့သို့တည်း။

ယုဝါစသည်။ ။ယုဝါ၌ ပုမန္တဿာသိမိသုတ်၌ အန္တသဒ္ဓါဖြင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ ယုဝ၏အဆုံး အ ကို အာပြု၊ ယုဝါနေ၌ “ယုဝ+သိ” ဖြစ်သောအခါ ဟိဝိဘတ္တိမိစ သုတ်ဝယ် စသဒ္ဓါဖြင့် ယုဝ၏ အဆုံး အ ကို အာနပြု၊ သိကို ဩပြု၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် အာနပြုရာသည့် ရုပ်တိုင်းမှာ ဟိဝိဘတ္တိမိစ၌ စဖြင့်ချည်း အာနပြု၊ ထို့နောက် ပုရိသာဒိဂိုဏ်းရပ်ကဲ့သို့ စီရင်လျှင် အားလုံးရပ်များ ပြီး၏။ နာသုဝိဘတ်တို့၌ “ယုဝါနာ-ယုဝါသု”ကို အကမ္မန္တဿ စ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ယုဝ၏ အကို အာပြု။

ယုဝိနော။ ။“ဒဟရဿ ယုဝိနော စာပိ၊ အာဂမောဓ န ဝိဇ္ဇတိ”ဟူသော ဥဒယဘဒ္ဒဇာတ်ကို ထောက်၍ သဝိဘတ်ဖြင့် “ယုဝိနော”ရပ်ကိုလည်း မောဂ္ဂလ္လာန် ပြသေး၏။ ယုဝသ္မိကို ထောက်၍ “ယုဝသ္မာ၊ ယုဝမာ၊ ယုဝါ”ရပ်များကိုလည်း သွာဝိဘတ်ဖြင့် ရှိသင့်သည်သာ။ [ယုဝသုဝသုဝဝါနနနာသုတ်၌ တစ်မျိုး လာဦးလတ်။]

အကမ္မန္တဿစာတိ ဧတ္ထ-ဌိ။ စသဒ္ဓေန၊ နာသု ဣစ္စေတေသု-နာ၊ သုဟူသော ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ယုဝမဃဝါဒိနံ-တို့၏။ အန္တဿ-အဆုံးသရ၏။ အာ-အာအပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ အာတ္တံ-အာပြု၊ ပေ၊ ယုဝါသု၊ ယုဝေသု၊ ယုဝါနေသု၊ ဧဝံ-ဤအတူ၊ မဃဝါ၊ မဃဝါနော-သိကြား၊ မဃဝါနာ-တို့၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့အစရှိသော ရုပ်စဉ်သည်၊ ယုဝသဒ္ဓသမံ-တူ၏။

အကာရန္တံ-အအက္ခရာအဆုံးရှိသော သဒ္ဓါစုသည်။ (နိဋ္ဌိတံ။)

(၁၄၄) အာကာရန္တော-သော၊ ပုလ္လိင်္ဂေါ-ပုလ္လိင်ရှိသော၊ သာသဒ္ဓေါ-သာ သဒ္ဓါကို၊ (ဒဿိယတေ-ပြအပ်၏။) သာ+သိ-သာ+သိဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ သိလောပေါ-သိချေ၊ သာ(သုနခေါ)-ခွေး၊ ဗဟုဝစနေ-ဗဟုဝစဉ်။

ဣစ္စာဒိ ယုဝသဒ္ဓသမံ။ ။“ဘော မဃဝါန၊ မဃဝါနာ၊ မဃဝံ၊ မဃဝါ၊ ဘောန္တော မဃဝါနာ၊ မဃဝါ၊ မဃဝါနံ၊ မဃဝံ-ကို၊ မဃဝါနေ၊ မဃဝေ-တို့ကို၊ မဃဝါနာ၊ မဃဝါနေန-ဖြင့်”စသည်ဖြင့် ယုဝအတိုင်းစဉ်ပါ-ဟူလို။

တစ်နည်း မဃဝါ။ ။သဒ္ဓနိတိ ပဒမာလာ-မှဒုဗောဓဇိကာ (၁၉၁)တို့၌ကား မဃသဒ္ဓါနောင် အဿတ္ထိအနက်၌ ဝန္တုပစ္စည်းသက်၍ “မဃဝါ-မဃဟူသော နာမဉ် ရှိသူ (လူ့ဘဝတုန်းက “မဃ” နာမည်ရှိခဲ့သူ)”ဟု ပုလ္လိင်ဂုဏဝါဒိဂိုဏ်း သွင်းကြ၏။ “မဃဝါ-သည်၊ မဃဝန္တော၊ မဃဝန္တာ-တို့သည်”စသည်ဖြင့် ရုပ်စဉ်ရာ၏။ ဤ နောက်နည်းနှင့် အလားတူပင်၊ မာရသံယုတ်ဇိကာ၌လည်း “မဃံ ဝုစ္စတိ ဓနံ၊ တံ ပန သဒ္ဓါသင်္ခါတံ မဃံ အဿ အတ္ထိတိ (သဒ္ဓါဟူသော ဥစ္စာရှိသောကြောင့်) မဃဝါ” မည်ကြောင်းကို မိန့်သည်။ [ယခု မြန်မာမူအချို့၌ “မာဃဟူလည်းကောင်း၊ မာဃဝါ- သိကြား”ဟုလည်းကောင်း ရေးသားကြသည်မှာ ကျမ်းဂန်များ ဖွင့်ပုံနှင့် မညီ။]

ဂိုဏ်သွင်းပုံ။ ။ပုမ စသည်ကို “ပုမာဒိဂိုဏ်း”ဟု ဆိုရိုးပြုကြသော်လည်း ရူပသိဒ္ဓိဇိကာ၌ မဃဝါပြီးမှ ရာဇာဒိဂိုဏ်းအပြီးဟု မိန့်သည်။ ထိုအမိန့်အတိုင်းလည်း ရာဇာဒိဂိုဏ်း ပုမာဒိဂိုဏ်းရုပ်များသည် ဆင်တူတွေများ၏။ မောဂ္ဂလာန်၌လည်း “ရာဇာဒိ ယုဝါဒိ တွာ” တစ်သုတ်တည်းတည်၍ ထိုသုတ်၌ပင် ပုမ စသော သဒ္ဓါများကို ပြထားသည်။ အဒ္ဓါသဒ္ဓါ၏ ရုပ်စဉ်ကိုလည်း အခြေပြုနာမ်ဂိုဏ်း၌ ပြထားပြီး၊ ရူပသိဒ္ဓိ ဇိကာ၌ကား အကမ္မန္တဿ စ သုတ်၌ ပြထားသည်။

(၁၄၄) သာ=သုနခေါ။ ။သာ သဒ္ဓါသည် “ခွေး”ဟူသော အနက်ဟောတည်း။ ထို့ကြောင့် “သာ”ကို “သုနခေါ”ဟု ဖွင့်သည်။ သုနသုနသော ဏ-စသော ဥဏာဒ် သုတ်ဖြင့် သုန၏ ဥနကို အာပြုထားသောကြောင့် “သာ”ဟု အာကာရန္တ ဖြစ်၏။ “သာ” တည်၊ သိသက်၊ ချေ။

(၁၄၄) အယော ရဿမေကဝစနယောသ္မပိ စ။ ။ (၈၄) ပရေသု
 ဧကဝစနေသု-တို့ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ယောသုစ-တို့ကြောင့်လည်းကောင်း၊
 ယသညကအာကာရဝဇ္ဇိတော-ဃအမည်ရှိသော အာအက္ခရာသည် ကြဉ်အပ်
 သော၊ လိင်္ဂံဿ-၏၊ အန္တော-အဆုံးဖြစ်သော၊ သရော ရဿ အာပဇ္ဇတေ၊
 ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ ရဿတ္ထံ-ပြု၊ အပိဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ သိမိ-ကြောင့်၊ နိဝတ္တနတ္ထံ-
 တားမြစ်ခြင်းအနက် ရှိ၏၊ သေသံ-ကြွင်းသော ရုပ်ကို၊ နေယျံ-သိနိုင်လောက်ပြီ၊
 သာ-ခွေးတို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ...ဟေသ၊ ဟေသာ-အို...ခွေး၊ ဟေ သာ-တို့၊ သံ-ခွေးကို၊
 သေ-တို့ကို၊ ပေ၊ သာသု-ခွေးတို့၌၊ ပစ္စက္ခမ္မော၊ ဂါဏ္ဍိဝဇ္ဇောပဘုတယော-
 ပစ္စက္ခမ္မော၊ ဂါဏ္ဍိဝဇ္ဇော အစရှိသော သဒ္ဓါတို့သည်၊ ဧဝံ-ဤအတူတည်း။

အာကာရန္တံ-အာကာရန္တံ သဒ္ဓါသည်။ (နိဋ္ဌိတံ။)

ယသည၊ ပေ၊ အာကာရဝဇ္ဇိတော။ ။ မြန်မာမူ၌ “ယသညတော အာကာရဝဇ္ဇိတော”
 ဟု ရှိ၏၊ မကောင်း။ “ယသညကအာကာရဝဇ္ဇိတော”ဟူသော သီဟိုဠ်မူသာ ယုတ္တိရှိ၏၊
 “ယသညကောစ+သော+အာကာရောစာတိ-ယသညကအာကာရော၊ ယသညက
 အာကာရေန+ဝဇ္ဇိတော-ယသညကအာကာရဝဇ္ဇိတော”ဟု ဝဂ္ဂဟပြု။

အပိဂ္ဂဟဏံ သိမိ နိဝတ္တနတ္ထံ။ ။ ယောသ္မပိ (ယောသု+အပိ)၌ အပိသဒ္ဓါသည်
 သိဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ ရဿ မပြုရဟု တားမြစ်ခြင်းအနက် ရှိ၏၊ တို့ကြောင့် “ဒဏ္ဍိ-
 ဒုတ်(တုတ်)ရှိသူ၊ ဝဇ္ဇ-ခွေးမ”စသည်ဖြင့် သိဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ ရဿမပြုဘဲ ရုပ်ရှိရသည်။

သေသံ နေယျံ၊ သာ တိဋ္ဌန္တိ။ ။ ရူပသိဒ္ဓိကဉ် “သာ+ယော”ဖြစ်သောအခါ
 ဤသုတ်ဖြင့် (ပုလ္လိင်ဖြစ်၍ ဃအမည် မရသော) အာကို ရဿပြု၊ သဗ္ဗယောနိနမာစ
 သုတ်ဖြင့် ယောကို အာပြုပြီးမှ “သေသံ အဝသေသရူပံ နေယျံ”ဟု ဖွင့်၏၊ ထိုဋီကာ
 ဖွင့်ပုံကို ကြည့်လျှင် “သာ တိဋ္ဌန္တိ၊ သေသံ နေယျံ”ဟု ပါဠိအစဉ် ရှိဟန်တူ၏၊ ထိုသို့
 အစဉ်ရှိလျှင် သာ၍ ကောင်း၏၊ ဘာကြောင့်နည်း-“ဗဟုဝစ် သာသဒ္ဓါကို ရုပ်စီရင်ပြီး
 နောက် ကြွင်းသောရုပ်များ သိနိုင်လောက်ပြီ”ဟု မှာထားသင့်သောကြောင့်တည်း။

ဟေ သစသည်။ ။ “ဟေ သ”၌ သာ-တည်း၊ ဂသိကြောင့် အာကာရော ဝါဖြင့်
 ရဿပြု၊ ဤ အယော ရဿဖြင့် ရဿ မပြုနိုင်ကြောင်းမှာ ဈာလပါရဿသုတ်၌
 ထင်ရှားလတ်၊ ဟေ သာ၌ သိချေရုံသာ၊ သံ၌ ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်ရုံသာ၊ သေ၌ အာကို
 ရဿ၊ သဗ္ဗယောနိနမာစဖြင့် ယောကို ဧပြု၊ သေနစသည်၌ ဤသုတ်ဖြင့် အာကို
 ရဿပြုပြီးနောက် ပုရိသာဒိဂိုဏ်းအတိုင်း စီရင်၊ သာယ၌ အာယစတုတ္ထေကဝစနဿ
 တုသုတ်ဖြင့် သကို အာယပြု၊ သာဟိ၊ သာနံ၊ သာသုတို့၌ကား ဝိဘတ်သက်ရုံဖြင့်
 ပြီး၏၊ [ဤ“သာ”၏ ပဒမာလာကို သဒ္ဓနီတိ မောဂ္ဂလ္လာန်တို့၌ တစ်မျိုး ပြကြသေး၏၊
 ထိုကျမ်းတို့ကို နည်းမှီး၍ အခြေပြုနာမ်ဂိုဏ်းမှာ စီစဉ်ထားသည်။

(၁၄၅) ဣကာရန္တော-ရှိသော၊ ပုလ္လိင်္ဂေါ၊ အဂ္ဂိသဒ္ဓေါ-ကို၊ (ဒဿိယတိ၊) သျာဒျပ္ပတ္တိ-သိအစရှိသော ဝိဘတ်သက်၊ အဂ္ဂိသိ-ဟူ၍ ဖြစ်ပြီးသော်၊ အန္တောတိစ၊ သိမိဝါတိစ-သုတ်သည်လည်းကောင်း၊ ဝတ္တတေ။

အဂ္ဂိသိနိ။ ။(၉၅) ပေ၊ သေသတော လောပံ ဂသိပိတိ-သုတ်ဖြင့်၊ သိလောပေါ၊ အဂ္ဂိနိ၊ အဂ္ဂိ-မိး၊ [အဂ္ဂိနိမှတ်ဖွယ်ကို ကစွည်းဋီကာမှာ ရှု။]

(၁၄၆) ဗဟုဝစနေ-၌၊ ဣဝဏ္ဏုဝဏ္ဏာ ဈလာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဈသညာယံ (ကတာယံ)ဈလတောတိစ-ဈလတောပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊ ဝါတိစ ဝတ္တတေ။

ဃပတောစ ယောနံ လောပေါ။ ။(၁၁၈) ဃပသညေဟိ-ဃ၊ပ အမည် ရှိကုန်သော၊ ဣတ္ထိဝါစကေဟိ-ဣတ္ထိလိင်ကို ဟောကုန်သော၊ အာကာရိဝဏ္ဏုဝဏ္ဏေဟိ-အာအက္ခရာ၊ဣဝဏ်၊ဥဝဏ်တို့မှလည်းကောင်း၊ ဈလသညေဟိစ-ဈလအမည်ရှိသော ဣဝဏ် ဥဝဏ်တို့မှလည်းကောင်း၊ (ပရေသံ) ယောဝစနာနံ-လောပေါ၊ ဝါ ဟောတိ၊ အယံ-ဤဝါသဒ္ဓါသည်၊ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ-တည်း။

ဝေံ ပစ္စက္ခမ္မော။ ။ပစ္စက္ခမ္မော၊ဂါဏ္ဍိဝေန္နောပုဒ်တို့သည် ဓနုမှာစသုတ်၌ တိုက်ရိုက် လာကုန်လတ်၊ ရှုအလို“သာ”အတိုင်း ရုပ်စဉ်၊ သဒ္ဓနိတိ၌ကား “ဒဋ္ဌမ္မော”ပုဒ်ကို ရုပ်စဉ်ပြပြီးနောက် ပစ္စက္ခမ္မောကို နည်းတူညွှန်ပြ၏။ သဒ္ဓနိတိအလို-“ပစ္စက္ခမ္မော-သည်၊ ပစ္စက္ခမ္မော၊ ပစ္စက္ခမ္မောနော-တို့သည်၊ ဘော ပစ္စက္ခမ္မေ၊ ပစ္စက္ခမ္မော-အို...သူ၊ ဘောန္တော ပစ္စက္ခမ္မော၊ ပစ္စက္ခမ္မောနော-အို...တို့၊ ပစ္စက္ခမ္မောနံ-ကို၊ ပစ္စက္ခမ္မောနေ-တို့ကို၊ ပစ္စက္ခမ္မိနာ-ဖြင့်၊ ပစ္စက္ခမ္မေဟိ၊ဘိ၊ ပစ္စက္ခမ္မဿ၊ ပစ္စက္ခမ္မောနံ၊ [ပဉ္စမိရုပ် တတိယနှင့်တူ၊ ဆဋ္ဌိရုပ် စတုတ္ထနှင့် တူ၊ ပစ္စက္ခမ္မေ-၌၊ ပစ္စက္ခမ္မေသု”ဟု စဉ်ရာ၏။ [“ပစ္စက္ခမ္မော”ဟု ပုရိသာဒိဂိုဏ်းဝင်ရုပ်လည်း ရှိနိုင်သည်သာ။]

ဂါဏ္ဍိဝေန္နောပဟုတယော။ ။ပဟုတိသဒ္ဓါဖြင့် “ဒဋ္ဌမ္မော-ခိုင်ခံ့သော လေးရှိသူ၊ ဝိဝဋ္ဌန္တဒါ-ဖွင့်လှစ်အပ်ပြီးသော အမိုးရှိသူ”ဟူသော အာကာရန္တသဒ္ဓါများကို ယူ၊ “ဒဋ္ဌမ္မော-ဝိဝဋ္ဌန္တဒါ”ဟု ဩကာရန္တ ပုရိသာဒိဂိုဏ်းရုပ်လည်း ရှိသည်ပင်၊ ယော ဝိဘတ်ဖြင့် “ဒဋ္ဌမ္မိနော-ခိုင်ခံ့သော လေးရှိသူတို့သည်”ဟု ရုပ်ထူးရှိသေး၏။ ယောကို ဣနောပြုဟု ဓောဂုဏ္ဍာန်နိဿယ မိန့်သည်။ [“အသံ”အနက်ဟော “ရာ”သဒ္ဓါကို ဣတ္ထိလိင်ဟု သဒ္ဓနိတိ မိန့်၏။ “ရာ-ရာ၊ ရာယော”စသည်ဖြင့် ကညာအတိုင်း စဉ်။]

(၁၄၆) [“ဣတ္ထိဝါစကေဟိ အာကာရိဝဏ္ဏုဝဏ္ဏေဟိ”ဝယ် သီဟိုဠ်မူ၌ “ဣတ္ထိ ဝါစကအာကာရိဝဏ္ဏုဝဏ္ဏေဟိ”ဟု ရှိ၏။ ဤဝါသဒ္ဓါကို ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာဟု ဆို သော်လည်း “ကညာ၊ ကညာယော”စသည်ဖြင့် ရံခါ ယောဝိဘတ် ကျေ၍ ရံခါ မကျေသော ဝိကပ်ရုပ်များသာ ထင်ရှား၏။ လုံးဝ မချေနိုင်သော အသန္တရုပ် မထင်၊ ထို့ကြောင့် စဉ်းစားသင့်သည်။

(၁၄၇) ယောသု ကတနိကာရလောပေသု ဒီဃံ။ ။(၈၈) ကတနိကာရ
 လောပေသု ယောသု လိင်္ဂံသု၊အန္တ ဘူတာ-အဆုံးဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ သဗ္ဗေ
 ရဿသရာ ဒီဃံ အာပဇ္ဇန္တေ...ယေသံ-အကြင် ယောဝိဘတ်တို့၏၊ ကတာ-
 ပြုအပ်ကုန်ပြီးသော၊ နိကာရလောပါ-နိအက္ခရာ ကျေခြင်းတို့သည်၊ (သန္တိ၊
 ဣတိ) တေ-ထို ယောဝိဘတ်တို့သည်၊ ကတနိကာရလောပါ-ကတနိကာရ
 လောပတို့မည်၏၊ အဂ္ဂိ-တို့။

(၁၄၈) .ပဉ္စာဒီနမတ္တံတိ ဣတော-သုတ်မှ၊ အတ္တန္တိ ဝတ္တတေ။

ယောသုကတရသော ဈော။ ။(၉၆) ပေ၊ ဈောတိ ကိ၊ ရတ္တိယော-
 ပြုယုဂ်၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ အာလပနေ-၌၊ ဧဝံ-ဤ၊ ပထမာအတူ
 တည်း၊ [ပထမာအတိုင်း ရုပ်စီရင်ပါ-ဟူလို၊ ရုပ်စဉ်ကိုကား ကိုယ်တိုင်ပြမည်၊]
 ဟေ အဂ္ဂိ-အို..မီး၊ ဟေ အဂ္ဂိ၊ ဟေ အဂ္ဂယော-တို့။

(၁၄၉) ဒုတိယေကဝစနေ-၌၊ ပုဗ္ဗသရလောပေ-ရှေ့သရ ကျေခြင်းသည်၊
 သမ္ပတ္တေ-သော်၊ [“အဂ္ဂိ+အံ”ဖြစ်သောအခါ သရလောပေါဖြင့် ရှေ့သရ
 ချေခွင့်ရောက်သည်-ဟူလို။]

အံ မော နိဂ္ဂဟိတံ ဈလပေဟိ။ ။(၉၅) ဈလပဏ္ဏတိ-ဈလပဟူကုန်
 သော၊ ဧတေဟိ-ဤသရတို့မှ၊ ပရဿ-သော၊ အံ ဝစနဿ-၏လည်းကောင်း၊
 မကာရဿစ-၏လည်းကောင်း၊ နိဂ္ဂဟိတံ အာဒေသော-နိဂ္ဂဟိတံ အပြုသည်၊
 ဟောတိ၊ ပေ၊ သုနံဟိသု စာတိ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ စဂ္ဂဟဏေန-ကြောင့်၊
 ကတ္တစိ-အချို့ပြုယုဂ်၌၊ ဒီဃာဘာဝေါ-ဒီဃ၏ မဖြစ်ခြင်းသည်၊ (ဟောတိ၊)
 [အဓိပ္ပာယ်ကို ထိုသုတ်ပြန်ကြည့်၊] အဂ္ဂိဟိ၊ ဘိ-တို့ဖြင့်၊ ဈလတော သဿ
 နော ဝါတိ-သုတ်ဖြင့်၊ နော-နောပြု၊ ပေ၊ သ္မာနာတိ-သ္မာနာသုတ်သည်၊
 ဝတ္တမာနေ-သော်၊ ဈလတောစာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဝိကပ္ပေန-ဝိကပ်အားဖြင့်၊
 နာ-နာပြု၊ အဂ္ဂိနာ၊ အဂ္ဂိသ္မာ၊ အဂ္ဂိမှာ-မှ၊ ပေ၊ အဂ္ဂိသု အဂ္ဂိသု။

(၁၄၇) ကတာ၊ ပေ၊ ကတနိကာရလောပါ။ ။ဤဝိဂ္ဂိုဟ်၌ “ကတာ”ပုဒ်ကို
 နိကာရနှင့်လည်းကောင်း၊လောပနှင့်လည်းကောင်း ဆက်စပ်၍“ပြုအပ်ပြီးသော နိအက္ခရာ၊
 ပြုအပ်ပြီးသော ကျေခြင်းရှိကုန်သော”ဟု အနက်ပေးသည်၊ ထိုတွင် စိတ္တာနိစသည်၌
 ယောကို နိပြုပြီးသောအခါ“ပြုအပ်ပြီးသော နိအဖြစ်ရှိသော ယော”ဟု မှတ်ပါ၊ အဂ္ဂိ
 စသည်၌ ယောကို ချေပြီးသောအခါ“ပြုအပ်ပြီးသော ကျေခြင်းရှိ ယော”ဟု မှတ်ပါ၊“ယော
 ဝိဘတ်ကို နိပြုပြီးလျှင်လည်းကောင်း၊ချေပြီးလျှင်လည်းကောင်း ဒီ ဃပြုရမည်” ဟူလို။

အညေပိ-အခြားလည်းဖြစ်ကုန်သော၊ [ဥဒဓိပတုတယော၌ စပ်၊] ဇောတိ-
 ဇောတိသဒ္ဒါ၊ ပါဏိ-ပါဏိသဒ္ဒါ၊ (ဤသို့ စသည်ပေး၊) သမာဓိ-သမာဓိသဒ္ဒါ၊
 ဥဒဓိပတုတယော-ဥဒဓိအစရှိသောသဒ္ဒါတို့ကို၊ ဧဝံ-တူ၊ ဝေဒိတဗ္ဗာ...လူကာရန္တ
 (နိဋ္ဌိတံ။)

ဂါထာ။ ။“ဇောတိ”မှ “ဒိဝိ”အထိ ရှစ်လုံးဖွဲ့ အနဋ္ဌဘာဆန်း “သမာဓိကာ”
 ဂါထာ၊ “ဣသိ”မှ “အဓိပတိ”အထိ ၂၆ လုံးဖွဲ့ မတ္တာသမကဇာတ် “အစလဓိတိ”
 ဂါထာ၊ “အဗ္ဗလိ”မှ “ဥဒဓိပတုတယော”အထိကား ဖုဏ္ဏိယတည်း၊ အစလဓိတိ
 ဂါထာ သိဟိန္ဒုမူဝယ် “ယတိ”မပါ၊ ကပိသည် ပထမပါဒအဆုံး၊ ဟရိကား ဒုတိယ
 ပါဒအဆုံး၊ ဇလဓိ၌ “ဇလနိဓိ”ဟု ရှိသည်၊ ပတုတယော၌ ပတုတိသဒ္ဒါဖြင့်
 သာရမတိ-သေဋ္ဌိ-စက္ကဝတ္တိ စသော သဒ္ဒါစုကို ယူ။

ဇောတိ-မိး၊ ပါဏိ-လက်၊ ဂဏ္ဍိ-ခက်ခဲသော အနက်ရှိသော သဒ္ဒါ၊ [“ဂံ(ဉာဏံ)
 တိဋ္ဌတိ ဇောတိ ဂဏ္ဍိ”=(ခက်ခဲသည့်အတွက် ဉာဏ်ရှေ့မတိုးနိုင်ဘဲ) ဉာဏ်၏တန်ရုပ်
 တည်နေရာသဒ္ဒါ၊] မုဋ္ဌိ-လက်ဆုပ်၊ ကုစ္ဆိ-ဝမ်း၊ [ဤ၌ “ကုစ္ဆိ”သဒ္ဒါကို ပုလ္လိင်ဟု
 ဆိုသော်လည်း အဘိဓာန်၌ “ကုစ္ဆိတု ဒိသု=ဣတ္ထိလိင်၊ ပုလ္လိင် ၂ မျိုး”ဟု ဆို၏၊
 အဋ္ဌကထာတို့၌လည်း “ကုစ္ဆိယံ ဂဗ္ဘော ပတိဋ္ဌာသိ၊ အန္တော ကုစ္ဆိယံ”ဟု အတွေ့များ
 သည်၊ ပတ္တိကဲ့သို့ ဣတ္ထိလိင်ရုပ်စဉ်၊ ဝတ္ထိ-ဆီးစ (ဆီးဖုံး)၊ [ဤဝတ္ထိလည်း “ထိ-ပုံ”
 ၂ လိင်ဟု အဘိဓာန်ဆို၏၊] သာလိ-သလေး (ကောက်ကြီးစပါး)၊ ဝိဟိ-ကောက်လတ်
 စပါး၊ ဗျာဓိ-အနာ၊ ဩဓိ-အရေးအသား၊ အပိုင်းအခြား၊ ဗောဓိ-ဗောဓိပင်၊ [သဗ္ဗညုတ
 ဉာဏ် အရိယာမဂ်ကို ဟောရာ၌ ဣတ္ထိလိင်၊ ပတ္တိနှင့်အတူ စဉ်၊ ဗောဓိမင်းသားဟု
 ပညတ်ကို ဟောရာ၌ ပုလ္လိင်၊ ဗောဓိပင်ကို ဟောရာ၌ “ထိ-ပုံ” ၂ လိင်ဟု အဘိဓာန်
 ဆို၏၊] သန္တိ-သရသန္တိစသည်၊ [ပဋိသန္ဓေကို ဟောရာ၌ ဣတ္ထိလိင်သာ၊] ရာသိ-အစု၊
 ကေသိ-ကေသိမည်သော မြင်းဆရာ၊ သာတိ-သာတိမည်သော ရဟန်း၊ ဒိဝိ-သစ်ကျွတ်။

ဣသိ-ရသေ့၊ [သက္ကတ၌ “ရိသိ (ရိဏိ)ကို စွဲ၍ “ရသေ့”ဟု ခေါ်လာဟန်
 တူသည်၊] မုနိ-ရသေ့ (ရဟန်း)၊ မဏိ-ပတ္တမြား၊ ဓနိ-အသံ (သဒ္ဒါရုံ)၊ ယတိ-
 ရဟန်း၊ ဂိရိ-တောင်၊ ရဝိ-နေ၊ ကပိ-ကဗျာဆရာ၊ ကပိ-မျောက်သတ္တဝါ၊ အသိ-
 သံလျက်၊ မသိ-မင်၊ မီးသွေး၊ [သက္ကတ၌ ဣတ္ထိလိင်သာ၊] နိဓိ-ငွေအိုး၊ ရွှေအိုး၊ ဝိဓိ-
 အစီအရင်၊ အဟိ-မြေ၊ ကိမိ-ပိုးလောက်၊ ပတိ-လင်၊ အရှင်၊ သခင်၊ ဟရိ-ရွှေအဆင်း၊
 [“သိဟော-ခြင်္သေ့”ဟု ဋီကာဖွင့်၏၊] အရိ-ရန်သူ၊ တိမိ-တိမိမည်သော ငါးကြီး၊
 ကလိ-ချွတ်ယွင်းခြင်း၊ ဗလိ-နတ်ပူဇော်ခြင်း၊ ဇလမိ-(ဇလနိဓိ)-ရေ၏တည်ရာ သမုဒ္ဒရာ၊
 ဂဟပတိ-အိမ်ရှင်၊ [အိမ်ပိုင်ရှင်ရှိလျှင် “ဂဟပတိ” မည်သည်ချည်းတည်း၊ ဥရုဓိတိ-
 ကြီးသောလုံ့လရှိသူ၊ [ဥရုဓိတိဟု ပျက်နေသည်၊ ဋီကာ၌ “မဟာဝိရော” အဖွင့်ကို
 ထောက်၍ “ဥရုဓိတိ”ဟု သိဟိန္ဒုမူရှိတိုင်း မှန်၏၊ “ဥရုဇေလာယ”၌ ဥရုသဒ္ဒါသည်
 မဟာ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤဥရုလည်း မဟာ၏ ပရိယာယ်ပင်၊] ဝရမတိ-

(၁၅၀) ဤကာရန္တော ပုလ္လိင်္ဂေါ ဒဏ္ဍိသဒ္ဓေါ (ဒသိယတိ)၊ ဒဏ္ဍိ+သိက္ခတိ-ဟူသော၊ ဣဓ-ဤရုပ်၌၊ အယော၊ ပေ၊ စာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ရဿတ္ထေ-သည်၊ သမ္ပတ္ထေ-သော်၊ ဧတ္ထေဝ-ဤသုတ်၌ပင်၊ အပိဂ္ဂဟဏေန-ကြောင့်၊ တဒဘာဝေ-ထိုရဿအဖြစ်၏ မရှိခြင်းသည်၊ သိဒ္ဓေ-ပြီးပါလျက်၊ နိယမတ္ထံ-မှတ်သားခြင်း အကျိုးငှါ၊ အာဟ-ဤသုတ်ကိုမိန့်ပြီ၊ ရဿန္တိ-ရဿပုဒ်သည်၊ ဝတ္တမာနေ-သော်။

မြတ်သော ပညာရှိသူ၊ နိရုပမိ-(နိ+ဥပမိ)=ခန္ဓာစသော ဥပမိ မရှိ၊ အဓိပတိ-အကြီးအချုပ်၊ အဉ္စလိ-လက်အုပ်၊ သာရထိ-ရထားထိန်း၊ အတိထိ-ဧည့်သည်၊ သမာမိ-သမာမိ၊ ဥဒမိ-သမုဒြာ။

မှတ်ချက်။ ။ဤသဒ္ဓါများကို အဂ္ဂိနှင့် တူသည်ဟု ဆိုသော်လည်း အဂ္ဂိသိန်သုတ်၏ အစီအရင်ဖြစ်သော “အဂ္ဂိနိ”ရုပ်မျိုး မရှိနိုင်ရကား ပထမာသိဖြင့်/ သ ရုပ်သာရှိ၏၊ ထို့ပြင်-သဘောတော ဂဿေဝါသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် ဂသိကို ပြေ၍ “ဣသေ-မဟာမုနေ” စသော ရုပ်များဖြစ်၏၊ မောဂ္ဂလ္လာနိ၌ “သ-သိ”ကိုလည်း ပြေ၍ “ဣသေ၊ မဟာမုနေ” ရုပ်များကို ပြသေး၏၊ “အသာရေ သာရမတိနော”၌ ပထမာယောဖြင့် “သာရမတိနော”ဟု ပြလတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဤကာရန္တ ဒဏ္ဍိနောကဲ့သို့ အချို့ရုပ်များ ရှိနိုင်ကြောင်းကို လဒ္ဓနိတိ မိန့်သေး၏၊ ထို့ကြောင့် ယောဖြင့် “သေဋ္ဌိနော၊ စက္ကဝတ္တိနော၊ သာရထိနော-တို့သည်၊ တို့ကို” စသည်များကိုလည်း ပိဋကတ်၌ တွေ့ရပါလိမ့်မည်။

(၁၅၀) အယောရဿ၊ ပေ၊ သိဒ္ဓေ။ ။“ဒဏ္ဍိ+သိ”ဟု ဖြစ်သောအခါ “အယောရဿသုတ်က ဧကဝုစိဘတ် ယောဝိဘတ်နှောင်းလျှင် ရဿပြုရမည်”ဟု ဆိုသောကြောင့် ဤရုပ်၌လည်း ဧကဝုစိဘတ်နှောင်းရကား ရဿပြုခွင့် ရောက်လျက် ရှိ၏၊ သို့သော် ထိုသုတ်လာ အပိသဒ္ဓါက တချို့အရာ၌ ရဿပြုခွင့်ကို တားမြစ်သောကြောင့် သိ နှောင်းရာ၌ ရဿမပြုမှုသည် ပြီးစီးလျက်ရှိ၏။

နိယမတ္ထံ အာဟ။ ။သို့ရာတွင် ထိုအပိသဒ္ဓါက “မည်သည့်လိင်-မည်သည့် ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ တားမြစ်သည်”ဟုကား သတ်မှတ်ချက် မရှိသေး၊ ထို့ကြောင့် အပိသဒ္ဓါ၏ တားမြစ်ချက်ကိုပင် သတ်မှတ်ခြင်း အကျိုးငှါ ဤ “န သိသိ မနပုံသကာနိ”သုတ်ကို မိန့်ရပြန်သည်။

ဆိုလိုရင်ကား-အယော ရဿသုတ်လာ အပိသဒ္ဓါ၏ အနက်နှင့် ဤ နသိသိမ နပုံသကာနိသုတ်၏ စီရင်ချက်သည် တစ်ထပ်တည်း ဖြစ်၏၊ သို့သော် အပိသဒ္ဓါ၏ အနက်သည် “မည်သည့်လိင်-မည်သည့်ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ ရဿအဖြစ်ကို တားမြစ် သည်”ဟု မသေချာ၊ နသိသိမနပုံသကာနိသုတ် ပေါ်ထွက်လာမှ နပုလ္လိင်မဟုတ်သော ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင်အရာဝယ် သိဝိဘတ်နှောင်းရာ၌သာ ရဿအဖြစ်ကို တားမြစ်ကြောင်း သိသာသည်-ဟူလို၊ “ဒဏ္ဍိ+သိ”၌ အယောရဿသုတ်လာ အပိသဒ္ဓါနှင့် နသိသိမ နပုံသကာနိသုတ်တို့က ရဿအပြုကို တားမြစ်သောကြောင့် အယောရဿ စသော သုတ်ဖြင့် (ဤ)ကို ဣ ရဿမပြုရ၊ သေသတော စသောသုတ်ဖြင့် သိချေ၊ ပြီး၏။

နသိသ္မိမနပုံသကာနိ။ ။(၈၅)။ သိသ္မိ-ကြောင့်၊ နပုံသကဝဇ္ဇိတာနိ-နပုံလိင်သည် ကြည့်အပ်ကုန်သော၊ လိင်္ဂါနိ-ဣတ္ထိလိင်၊ ပုလ္လိင်တို့သည်၊ ရသယံ န အာပဇ္ဇန္တေ၊ ဣတိ-ဤသို့ တားမြစ်ခြင်းကြောင့်၊ ရသယတ္တာဘာဝေါ-ရသယ အဖြစ်၏ မရှိခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ သိလောပေါ၊ ဒဏ္ဍိ-ဒုတ်ရှိသူသည်၊ တိဋ္ဌတိ၊ အနပုံသကာနိတိ ကိ၊ သုခကာရိဒါနံ-စသော ပြယုဂ်ကို ပြီးစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏။...စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဇံတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ ဝိသဒါဝိသဒါကာရဝေါဟာရော ဘယမုတ္တကာ-ဝိသဒါကာရဝေါဟာရ၊ အဝိသဒါကာရဝေါဟာရ နှစ်ပါးစုံမှ လွတ်သော နေဝဝိသဒနာဝိသဒါကာရဝေါဟာရတို့ကို၊ ပုမာဒိဇာနနေ-ပုမ အစရှိသည်ကို သိရခြင်း၌၊ ဟေတုဘာဝတော-အကြောင်းတို့၏အဖြစ်ကြောင့်၊ လိင်္ဂံ-လိင်္ဂဟူ၍၊ ဤရိတာ-ဆိုအပ်ကုန်၏။ ။ [အာဒိဖြင့် ဣတ္ထိနပုံသကကိုယူ။]

သုခကာရိ။ ။ “ချမ်းသာကို ပြုလေ့ရှိသော ဒါန”ဟူရာ၌ ဒါနပုဒ်က နပုလ္လိင် ဖြစ်သောကြောင့် သုခကာရိလည်း နပုလ္လိင် ဖြစ်ရတော့၏။ ထို့ကြောင့် နပုလ္လိင် အရာဝယ် အပိသဒ္ဓါနှင့် နသိသ္မိ စသော သုတ်တို့က ရသယအပြုကို မတားမြစ်သော ကြောင့် “သုခကာရိ+သိ”တည်း၊ အယော ရသယ စသော သုတ်ဖြင့် ရသယပြု၊ သိချေ၊ ပြီး၏။ [နပုလ္လိင်၌ ဤကာရန္တရုပ် အဖြစ်ဖြင့် လာလတ်။]

တ္ထေဝ ဝိသဒါပေါ မိရိတာ။ ။ဝိသဒါကာရဝေါဟာရသည် ပုလ္လိင်၊ အဝိသဒါကာရ ဝေါဟာရသည် ဣတ္ထိလိင်၊ နေဝဝိသဒနာဝိသဒါကာရသည် နပုလ္လိင်၊ [“ဥဘယ မုတ္တကာကာရ” ဟူသည်နှင့် “နေဝဝိသဒနာဝိသဒါကာရ” ဟူသည် အတူတည်း၊ ဂါထာဖြစ်၍ စကားကျဉ်းအောင် “ဥဘယမုတ္တကာကာရ”ဟု ဆိုထားသည်။] [ဝိသဒ=သန့်ရှင်းသော+အာကာရ=အခြင်းအရာ+ဝေါဟာရ=ခေါ်ဝေါ်အပ်သော ပညတ် တစ်မျိုး၊ အဝိသဒ=မသန့်ရှင်းသော... နေဝဝိသဒ=သန့်ရှင်းသည်လည်း မဟုတ်၊ နာဝိသဒ(န+အဝိသဒ)=မသန့်ရှင်းသည်လည်း မဟုတ်သော+အာကာရ+ဝေါဟာရ။]

ပုမာဒိဇာနနေ ဟေတုဘာဝတော။ ။ယောကျ်ားတို့၏ အသွားအလာ အနေအထိုင် အပြောအဆိုမှ စ၍ များစွာသော အမှုကိစ္စတို့၌ သန့်ရှင်းသော အခြင်းအရာတစ်မျိုး ရှိ၏။ ထိုအခြင်းအရာသည် ပရမတ္ထအားဖြင့် အထင်အရှား မရှိ၊ ခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုအပ်သော ဝေါဟာရပညတ်မျှသာတည်း။ သန့်ရှင်းသော အခြင်းအရာကို ကြည့်၍ “ဤသူကား ယောကျ်ားတည်း”ဟု သိနိုင်ရကား ထိုအခြင်းအရာကို ပုလ္လိင်(ပုမ+လိင်္ဂံ=ယောကျ်ားဟု+ သိခြင်း၌ အကြောင်း)ဟု ခေါ်ရသည်။ [လိင်္ဂေတိ ဂမေတိ ဗောဓေတိ-သိစေတတ်၏။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ လိင်္ဂံ-မည်၏။]

ဤသို့လျှင် ဤဂါထာသည် ယောကျ်ားစသည်တို့၌ ရထိုက်သော အတ္ထလိင်(အနက် ခြပ်တွင် ပါဝင်သောလိင်)ကို ပြလိုရင်းဖြစ်၏။ [အတ္ထလိင်ပြသော ဂါထာဖြစ်ကြောင်း ကိုလည်း ကာရက“လိင်္ဂတ္ထေ ပဋ္ဌမာ”သုတ်၏ ဋီကာ၌ ထင်ရှားလတ်။] အတ္ထလိင်ကို

(၁၅၅) ယောလောပေ-ယောဝိဘတ် ကျပြီးသော်၊ ဒဏ္ဍိ-တို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဣတရုတြ-အခြားသော ပြယုဂ်၌၊ [ဒဏ္ဍိမှတစ်ပါး “ဒဏ္ဍိနော”ပြယုဂ်၌-ဟူလို] အယောရဿမိစ္ဆာဒိနာ-အယောရဿ အစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ ရဿတ္ထေ-ရဿအဖြစ်ကို၊ ကတေ-သော်၊ ဈာတောတိ ကတရဿာတိစ ဝတ္ထတေ။

ယောနံ နော။ ။(၂၅၅) ကတရဿ၊ ပေ၊ သာလပနာနံ (သ+အာလပနာနံ)-အာလုပ်အနက်နှင့်တကွ ဖြစ်ကုန်သော၊ ယောနံ-တို့၏၊ နောဣတိ-နော ဟူသော၊ အာဒေသော ဟောတိ၊ ပေ၊ ကတရဿာတိ ကိ၊ အဂ္ဂယော-အဂ္ဂယော၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ အဓိကာရံ-(ကတရဿာ ဟူသော) အလိုက်ကို၊ ဝိနာ-ကြည့်၍၊ ယောနံ နောတိ ယောဂဝိဘာဂတော-“ယောနံ နော”ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်၊ ကွစိ-၌၊ အကတရဿာပိ-မပြုပြင်အပ် ပင်ကိုရဿမှလည်း၊ (ပရေသံ ယောနံ) နော-နော အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ သာရမတိနော ယထာ-“သာရမတိနော” ပြယုဂ်ကဲ့သို့တည်း။

အတုလိုက်၍ သဒ္ဓလိင်ကိုလည်း သိထိုက်၏၊ သိထိုက်ပုံကား-ပုဒ်တစ်ခု၏ ရုပ်အနေအထား သည် သန့်ရှင်းလျှင် ဝိသဒါကာရ ရှိ၏၊ ထိုသန့်ရှင်းသော အခြင်းအရာသည် ထိုပုဒ်၏ ပုလ္လိင်အဖြစ်ကို သိစေတတ်သော အမှတ်အသား ဖြစ်၏၊ ရုပ်နေ မသန့်ရှင်းလျှင် ဣတ္ထိလိင်၊ ရုပ်နေ သန့်ရှင်းသည်လည်းမဟုတ်-မသန့်ရှင်းသည်လည်း မဟုတ်လျှင် နပုလ္လိင်ဟု သိပါ၊ “ရုပ်နေ”ကိုပင် ဝိဘတ်အမျိုးမျိုးနှင့် ရောနေလျှင် “မသန့်ရှင်း”ဟု လည်းကောင်း၊ ဝိဘတ်အမျိုးမျိုးနှင့် မရောလျှင် “သန့်ရှင်းသည်”ဟု လည်းကောင်း၊ တချို့ရုပ် ရောနေ၍ တချို့ရုပ် မရောနေလျှင် “သန့်ရှင်းသည်လည်းမဟုတ်၊မသန့် ရှင်းသည်လည်း မဟုတ်”ဟုလည်းကောင်း ယူလိုပါသည်။ “ကညာယ-ပုရိသေန-စိတ္တာနိ”တို့ကို ထောက်ပါ။ [ကြွင်းသော မှတ်ဖွယ်ကို အခြေပြုနာမိဂိုဏ်း၌ သိပါ။]

(၁၅၆) အဓိကာရံ ဝိနာ။ ။“အသာရေ-အနှစ်မဟုတ်သော ခန္ဓာ ၅ ပါး၌၊ သာရမတိနော-အနှစ်ဟု မှတ်ထင်ကြကုန်၏”ဟူသော ဓမ္မပဒပါဠိတော်၌ “သာရမတိ” ကား ဣကာရန္တဖြစ်၍ ပင်ကိုရဿတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ကတရဿာ”ဟူသော လိုက်ပုဒ်ကို ကြည့်၍ “ယောနံ နော”ဟူသော ဝိနာဓိကာရ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ယောကို နောပြု၍ “သာရမတိနော” ပြီး၏၊ သေဋ္ဌိနော စက္ကဝတ္ထိနော စသည်တို့လည်း နည်းတူ၊ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ဒုတိယာ ယောကို နေ ပြု၍ “ဒဏ္ဍိနေ၊ အရိယဝတ္ထိနေ (သညတေ ဗြဟ္မစာရိနေ)”စသော ရုပ်များကိုလည်း ပြသေး၏။]

[ဆောင်] ယောနံ နောမျှ၊ ဝိဘာဂဖြင့်၊ ကတရဿ-ဈာနောကံမှ ယော၊ နောပြု ဟော၏၊ မှတ်လော တစ်ဖြာ၊ မောဂ္ဂလ္လာဝယ်၊ ဒုတိယာ ယောကို၊ နေပြု ဆိုသည်၊ ထိုထို ပါဠိအလာတည်း။

(၁၅၂) အာလပနေ-၌၊ ဂေတိ ဝတ္တတေ။

ဈာန်ပါ ရသံ။ ။(၂၄၅) ပရေ၊ ဂေ၊ ဈာန်ပါပဏ္ဍိတော-ဈာန်ပါပ၊ ပမည်ကုန်သော ဤ ဒီဃသရတို့သည်၊ ရသံ အာပဇ္ဇန္တေ၊ ဘော ဒဏ္ဍိ-အို... တုတ်ရှိသူ၊ အယောရဿန္တာဒိနာဝ-အယောရသံ အစရှိသောသုတ်ဖြင့်ပင်၊ ရဿတ္ထေ-သည်၊ သိဒ္ဓေပိ-ပြီးနိုင်လျက်လည်း၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ အာရမ္မော-အားထုတ်အပ်သော ဤသုတ်သည်၊ နိယမတ္ထော-မှတ်သားခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ တေန-ကြောင့်၊ ဘော ဂေါ-အို...နွား၊ ဣတိ အာဒိ သု-ဤသို့ အစရှိသော ပြုယုဂ်တို့၌၊ နာဝတိ-ရဿမဖြစ်၊ (ဘဝန္တော) ဒဏ္ဍိ၊ ဒဏ္ဍိနော-တို့။

(၁၅၃) ဒုတိယာယံ-၌၊ ရဿတ္ထေ၊ ကတေ-သော်၊ အမိတိ (အံ+ဣတိ)-အံဟူသော ပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ၊ ဃပတော သို့ယံ ဝါတိ ဣတော-ဤသုတ်မှ၊ မဏ္ဍုကကတိယာ-နည်းဖြင့်၊ ဝါတိ ဝတ္တတေ။ [ဝါသဒ္ဓါသည်-ဖားခုန်၍သွားသကဲ့သို့ အတော်များသော သုတ်တို့ကို ခုန်ကျော်၍ လိုက်သည်။]

နံ ဈာတာ ကတရဿာ။ ။(၂၂၄) ပေါ၊ ဟောတိ၊ [ဟောတိ ဝါ ဟု ရှိစေ၊] ပေါ ဒဏ္ဍိနံ-တို့၏၊ (၁၅၄)သုတ် လွယ်ပြီ။

(၁၅၂) ဤ“ဈာန်ပါ ရသံ”သုတ် မရှိလျှင် ဘော ဒဏ္ဍိရုပ်ကို (အာလုပ် ဧကဝုဓ် ဝိဘတ် နှောင်းသောကြောင့်) အယော ရဿ စသောသုတ်ဖြင့် ပြီးစေနိုင်၏။ သို့ပါလျက် ဤသုတ်ကို အဘယ်အကျိုးငှာ အားထုတ်ရပြန်သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “အယောရဿ၊ ပေါ နိယမတ္ထော”ဟု မိန့်၊ “သိဒ္ဓေ သတိဝိ အာရမ္မော နိယမာယဝါ” စသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ ဤသုတ်သည် နိယမအကျိုး ရှိ၏-ဟူလို။

နိယမတ္ထ။ ။ဤနေရာ၌ နိယမဟူသည် “မြဲစေခြင်း”မဟုတ်၊ သတ်မှတ်ခြင်းတည်း၊ သတ်မှတ်ဟူသည်ကား-“အယော ရသံ”သုတ်ချည်း ထားလိုက်လျှင် ဂသိနှောင်းရာ၌ အာ-ဤ-ဦ-ဩ ဒီဃအားလုံးကိုပင် သိမ်းကျုံး၍ ရဿပြုလိမ့်မည်၊ [ဧကာရန္တ ကား နဂိုကပင် မရှိ၊ “ဈာန်ပါ ရသံ”ဟု ဆိုလိုက်သဖြင့်ကား ဂသိနှောင်းရာ၌ ဈာ-လ-ပ အမည်ရသော “ဤဦ”ဒီဃတို့ကိုသာ ရဿပြုရမည်ဟုလည်းကောင်း၊ ဈာ-လ-ပ အမည်မရသော ဩဒီဃကိုကား ရဿ မပြုရ”ဟုလည်းကောင်း သတ်မှတ်ရာရောက်၏။ ထို့ကြောင့် “ဘော ဂေါ” ပြုယုဂ်၌ ဂသိနှောင်းသော်လည်း ဈာ လ ပ အမည် မရသော ဩဒီဃဖြစ်သောကြောင့် ရဿ မပြုရ၊ ဘော ဂေါ၌ “ဂေါ”သာ လိုရင်း၊ ဘော ကား ဘဝန္တမှ ဖြစ်လာသောကြောင့် နဂိုဩ မဟုတ်သဖြင့် တားမြစ်နေဖွယ် မလို၊ [အာဒီဃအတွက်ကိုကားကနည်းသုတ်စဉ်၌ တစ်ဆက်တည်းလာသော “အာကာရော ဝါ”သုတ်က ဝိကပ် ရဿပြုဟု သတ်မှတ်လိမ့်မည်။]

အညာနိဝိ-အခြားလည်းဖြစ်ကုန်သော၊ [ဤကာရန္တ နာမာနိဉ္စိဉ္စိစပ်၊] ဓမ္မိ-
ဓမ္မိသဒ္ဓါ၊ ပေ၊ ဘူမိသာယီ-ဘူမိသာယီသဒ္ဓါ၊ ဣစ္စာဒီနိ-ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊
[ဣစ္စာဒီဟု တချို့ရှိ၏၊] ဤကာရန္တ နာမာနိ-ဤအဆုံးရှိသော နာမ်တို့ကို၊
စဝ်-ဤဒဏ္ဍိသဒ္ဓါနှင့် အတူ၊ (ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။)

ဂါမဏီ သဒ္ဓဿ တု-ဂါမဏီသဒ္ဓါ၏ကား၊ သတ္တမိယံ-ဌ်၊ ဘေဒေါ-
ရုပ်ထူး၏၊ ဂါမဏီ-ရွာသူကြီး၊ ဂါမဏီ၊ ဂါမဏီနော-တို့၊ ပေ၊ ဂါမဏီနော-
တို့ကို၊ သေသံ-အကြွင်းသည်၊ ဒဏ္ဍိသမံ-ဒဏ္ဍိသဒ္ဓါနှင့် တူ၏၊ နိအာဒေသော
ဘာဝေါဝ-နိအပြု၏ မရှိခြင်းသည်သာ၊ ဝိသေသော-ထူး၏၊ [သို့ဌ် “ဒဏ္ဍိနိ”
ကဲ့သို့ “ဂါမဏီနိ” ဟု မရှိခြင်းသာ ထူးသည်-ဟူလို၊] သေနာနိ သုဓိပဘုတယော-
သေနာနိ၊ သုဓိ အစရှိသော သဒ္ဓါတို့သည်၊ စဝ်-ဤဂါမဏီသဒ္ဓါနှင့် အတူတည်း။

ဤကာရန္တ-ဤကာရန္တ သဒ္ဓါသည်၊ (နိဋ္ဌိတံ။)

ဓမ္မိ၊ ပေ၊ သာမိ။ ။ဓမ္မိ-တရားရှိသူ၊ သံဃိ-သံဃာရှိသူ၊ ဉာဏိ-ဉာဏ်ရှိသူ၊
ဟတ္ထိ-နာမောင်းတည်းဟူသော လက်ရှိသော ဆင်၊ စက္ကိ-စက်ရှိသူ၊ ပက္ခိ-အတောင်
ရှိသော ငှက်၊ ဒါဠိ-အစွယ်ရှိသော ခြင်္သေ့၊ ရဋ္ဌိ-တိုင်ဒိုင်ရှိသော မင်း၊ ဆတ္ထိ-
ထီးရှိသူ၊ မာလိ-ပန်းရှိသူ၊ ဝဇ္ဇိ-စစ်ဝတ်တန်ဆာရှိသူ၊ [“ကဝစစရော-ချုပ်ဝတ်တန်ဆာကို
ဆောင်သူ” ဟု ဋီကာဖွင့်သောကြောင့် “ဝဇ္ဇိ” ဟု ရှိစေရမည်၊] ယောဂိ-အားထုတ်ခြင်း
ရှိသူ၊ ဘာဂိ-အဖို့ရှိသူ၊ ဘောဂိ-စည်းစိမ်ရှိသူ၊ ကာမိ-အလိုရှိသူ၊ သာမိ-ဥစ္စာရှိသူ၊
(အရှင်သခင်၊) [ဓမ္မိမှစ၍ သာမိတိုင်အောင် ဂရုရှစ်လုံးလျှင် တစ်ပါးဒရှိသော ဝိဇ္ဇာသာ
ဂါထာတည်း။]

ဓမ္မိ စသည။ ။ဓမ္မိ-တံခွန်အလံရှိသူ၊ ဂဏီ-ဂိုဏ်းရှိသူ၊ သသိ-ယုန်ရှိသော လ၊
ကုဋ္ဌိ-နုနာရှိသူ၊ ဓဋ္ဌိ-ဆံကျစ်ရှိသော ရသေ့၊ ယာနိ-ယာဉ်ရှိသူ၊ သုဓိ-ချမ်းသာရှိသူ၊
သိဓိ-အမောက်ရှိသော ဥဒေါင်း၊ ဒန္တိ-အစွယ်ရှိသော ဆင်၊ မန္တိ-အတိုင်အပင်ရှိသူ၊
ကရိ-နာမောင်းရှိသော ဆင်၊ စာဂိ-စွန်ကြခြင်းရှိသူ၊ ဝါစိ-စကားရှိသူ၊ [ဤပုဒ်
သိဟိဋ္ဌိမုဋ္ဌိ မပါ၊] ကုသလိ-ကုသိုလ်ရှိသူ၊ မုသလိ-ကျည်ပွေ့ရှိသူ၊ ဗလိ-အခွန်အတုတ်ရှိသူ၊
[သိဟိဋ္ဌိမုဋ္ဌိ “ဗလိ” ကျမှ တတိယဂါထာ ဆုံး၏၊ ထိုအလို ပထျာဝတ္တဂါထာတည်း။]

ပါပကာရိ စသည။ ။ပါပကာရိ-မကောင်းမှုကို ပြုလေ့ရှိသူ၊ သတ္တုဇာတိ-
ရန်သူကို သတ်လေ့ရှိသော မင်း၊ မာလျကာရိ-ပန်းကုံးပြုလေ့ရှိသော ပန်းသည်၊
ဒိဃဇီဝိ-ရှည်သော အသက်ရှိသူ၊ ဓမ္မစာရိ-တရားကျင့်လေ့ရှိသူ၊ သိဃယာယိ-
လျင်စွာ သွားလေ့ရှိသူ၊ [“လျင်စွာ သွားလေ့ရှိသော စိတ်” ဟူသော အနက်ကို
ဟောရာ၌ နပုလ္လိင်အဖြစ်ဖြင့် လာဦးလတ်၊] သိဟနာဒိ-မရွံ့မကြောက် ခြင်္သေ့ဟောက်သို့
ရဲရဲတောက် ပြောလေ့ရှိသူ၊ ဘူမိသာယီ-မြေ၌ အိပ်လေ့ရှိသူ၊ [ဤဂါထာကား သေတဝ
ရကာရ ဝိပုလဂါထာတည်း။]

(၁၅၅) ဥကာရန္တော ပုလ္လိင်္ဂေါ ဘိက္ခုသဒ္ဓေါ-ကို၊ (ဒဿိယတိ) တထေဝ-
 ထိုရှေ့နည်းအတိုင်းပင်၊ [ပုရိသနောင် သိစသည် သက်တုန်းက အတိုင်းပင်၊
 “လိင်အနက်ကို ဆိုလိုလျှင်၊ ဧကဝဇ်ကို ဆိုလိုလျှင်” စသည်ကို ညွှန်ပြသည်။]
 ဘိက္ခုသဒ္ဓတော-မှနောက်၌၊ သိ-သိသက်၊ သိလောပေါ၊ သော ဘိက္ခု-ထို
 ရဟန်း၊ ဗဟုဝစနေ-၌၊ ဗပဇော စ ယောနံ လောပေါတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ယော
 လောပေါ-ယောကို ချေ၊ ယောသုကတဣစ္စာဒိနာ-ယောသုကတ အစရှိသော
 သုတ်ဖြင့်၊ ဒိဃော-ပြု၊ တေ ဘိက္ခု-ထိုရဟန်းတို့၊ လောပါဘာဝေ-ကျေခြင်း
 မရှိရာ၌၊ ဝါတိ၊ ယောနံတိစ ဝတ္တတေ။

လတော ဝေါကာရော စ။ ။(၁၁၉) လသညတော-လအမည်ရှိသော
 ဥဝဏ်မှ၊ ပေ၊ ဝါ-စွာ၊ ဟောတိ၊ ကာရဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ယောနံ-တို့၏၊ နော
 စ-နောအပြုသည်လည်း၊ ဟောတိ၊ စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ ကတ္တစိ-အချို့အရာ၌၊
 နိဝတ္တနတ္ထံ-ဝေါအပြုကို နှစ်စေခြင်းအနက် ရှိ၏။

ဟတ္ထိ စသည်။ ။ဟတ္ထိ ဗြဟ္မစာရိသဒ္ဓါတို့၌ ဣကာရန္တ အဂ္ဂိသဒ္ဓါကဲ့သို့
 “ဟတ္ထယော=ဗြဟ္မစာရယော” ရုပ်များကိုလည်း ပိဋကတ်ဝယ် တွေ့ရ၏။ ထို၌ ဟတ္ထိ
 ဟု ရသပြုပြီးနောက် ဣကာရန္တဖြစ်၏ဟုလည်းကောင်း၊ ဗြဟ္မံ စရတိတိ ဗြဟ္မစာရိ
 (မုနိကဲ့သို့ ဣပစ္စည်းဖြင့်) ဣကာရန္တဟုလည်းကောင်း သဒ္ဓနိတိကြံ၏။ ထိုအတိုင်း
 အနဂံဏသုတ် အဋ္ဌကထာလည်း ဖွင့်၏။ ဤသို့လျှင် ဣကာရန္တ ဤကာရန္တ ပုလ္လိင်
 ရုပ်များသည် အမျိုးမျိုး ပြောင်းလွဲတတ်ရကား ထိုရုပ်ထူးများ၌ ကာရန်ပြောင်း၍လည်း
 ကောင်း၊ ဆိုင်ရာသုတ်များ၏ ယောဂဝိဘာဂဖြင့်လည်းကောင်း ပြီးနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ဂါမဏီ စသည်။ ။ဂါမံ-ရွာကို၊ ဝါ-ရွာသူရွာသားကို၊ နေတိ-ဆောင်တတ်၏။
 ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ ဂါမဏီ-မည်၏။ သက္ကတ၌ “ဂြမ”ဟု ရှိသောကြောင့် န ကို
 ဏပြုသည်။ ဒဏ္ဍိအတိုင်းတွင် သွ်ဖြင့် “ဂါမဏိနိ”ဟု နိ အပြု မရှိခြင်းသာ ထူး၏။
 “သေနံ-စစ်တပ်ကို+နေတိ-ဆောင်တတ်၏”အရ သေနာနိ-(စစ်သူကြီး)မည်၏။ သုဓိ-
 ကောင်းသော ပညာရှိသူ၊ ပဘုတိသဒ္ဓါဖြင့် “ဓမ္မသိရိ-တရားတည်းဟူသော အသရေ
 ရှိသူ”စသည်ကို ယူရမည်ဟု ဋီကာဖွင့်၏။ သို့သော် ဓမ္မသိရိ၌ အံကို နံပြု၍
 “ဓမ္မသိရိနံ”ဟုကား မရှိဟုလည်း မိန့်သည်။

(၁၅၅) ကာရဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ နတ္ထံ။ ။“လတော ဝေါ စ”ဟုသာ မဆိုဘဲ
 “ဝေါကာရော စ”ဟု ဆိုသဖြင့် ကာရသဒ္ဓါ ပို၏။ သဒ္ဓါပိုလျှင် အနက်ပိုလည်း
 ရှိသင့်၏။ ထိုအနက်ပိုကား ယောကို ဤသုတ်ဖြင့် နော လည်း ပြုနိုင်သည်-ဟူလို၊
 ဤနည်း၌ “ဝေါကာရော စ”ဝယ် စသဒ္ဓါသည် “အမု”စသော အချို့သဒ္ဓါများ၌ ဝေါ
 မပြုရဟု တားမြစ်ခြင်း (နိဝတ္တာပန အဝဓာရဏ)အနက် ရှိသည်။

အထဝါ-ကား၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ နောဂဟဏာနုဝတ္တနတ္ထံ-နောသဒ္ဓါကို အစဉ်လိုက်စေခြင်းအနက် ရှိ၏။ တေန-ကြောင့်၊ ဇန္တုသဗ္ဗညုအာဒိတော- ဇန္တု၊ သဗ္ဗညု၊ အစရှိသော သဒ္ဓါတို့မှ၊ (ပရေသံ) ယောနံ၊ နောစ-နောအပြု သည်လည်း၊ ဟောတိ...ဝါသဒ္ဓေါ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထော၊ တေန-ကြောင့်၊ ဘိက္ခုပုဘုတိတော-ဘိက္ခုအစရှိသည်မှ(နောက်၌) နိစ္စံ-အမြဲ၊ ယောနံ-တို့၏။ ဝေါ-ဝေါအပြုသည်၊ ဘဝေ-ဖြစ်၏။ ဟေတုအာဒိတော-ဟေတု အစရှိသည်မှ (နောက်၌) ဝိဘာသာ-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ ယောနံ-တို့၏။ ဝေါ-သည်၊ ဘဝေ-၏။ အမုပုဘုတိတော-အမု အစရှိသည်တို့မှ (နောက်၌) ဝေါ-ဝေါအပြုသည် လည်းကောင်း၊ နော စ-နော အပြုသည်လည်းကောင်း၊ န စ ဘဝေ-မဖြစ်၊ [န စ၌ စအနက် မရှိ။]

အထဝါ။ ။(တစ်နည်း) ဝေါကာရောစ၌ စ သည် ဈလတော သဿနောဝါသုတ်မှ နောသဒ္ဓါကို လိုက်ပါစေခြင်း(အနုဝတ္တန)အနက် ရှိ၏။ ဤ နောက်နည်းအလို ကာရ သဒ္ဓါအတွက် အနက်ထူး မရှိ။

တေန ဇန္တု၊ ပေါ နော စ ဟောတိ။ ။တေန၌ တသဒ္ဓါဖြင့် ဆိုခဲ့ပြီးသော ၂ နည်းလုံး ကို ပြန်၍ ညွှန်ပြ၏။ “တေန-ထိုသို့ ကာရသဒ္ဓါဖြင့် ယောကို နောပြုခြင်း၊ သို့မဟုတ် စသဒ္ဓါဖြင့် နော အပြုကို လိုက်စေခြင်းကြောင့်”ဟု အနက်မှတ်ပါ။ ဇန္တု၊ သဗ္ဗညုတို့နောင် ယောကို နောပြု၍ “ဇန္တုနော-သတ္တဝါတို့သည်၊ သဗ္ဗညုနော-ဘုရားတို့သည်”ဟု ရုပ်ဖြစ်၏။ ထိုတွင် ဇန္တုသည် ဥကာရန္တ-သဗ္ဗညုကား ဦကာရန္တတည်း။

ဝါသဒ္ဓေါ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထော။ ။ဝါသဒ္ဓါ၏ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာကြံခြင်းသည် ပြခဲ့သော ၂ နည်းတွင် “စသဒ္ဓါဖြင့် နောကို လိုက်စေသည်”ဟူသော နောက်နည်းအရ ကြံခြင်းတည်း။ ပထမနည်း၌ စသဒ္ဓါက အမု စသည်၌ နော မပြုရဟု တားမြစ်ပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ဝါသဒ္ဓါက ဝဝတ္ထိတ ပြုဖွယ် မလို၊ ဝိကပ်သာ။

ဘိက္ခုပုဘုတိတော နိစ္စံ။ ။ဘိက္ခု သေတု ကေတုစသော (ဂါထာ၌ လာမည့်) သဒ္ဓါတို့နောင် ဤ လံတော ဝေါကာရောစသုတ်ဖြင့် ယောကို ဝေါ အမြဲပြု(နိစ္စဝိဓိ) ဆက်ဦးအံ-“ဝေါ အမြဲပြု”ဟူသော စကားသည် နော အပြုကို စောင်းသောစကား တည်း။ ယောကို မချေလျှင် အမြဲ ဝေါပြု၍ နော မပြုရဟု ဆိုလိုသည်။

ဟေတုအာဒိတော ဝိဘာသာ။ ။ဟေတု ဇန္တုသဒ္ဓါတို့မှ နောက်၌ကား ယောကို တစ်ရံတစ်ခါသာ ဝေါပြု၊ တစ်ရံတစ်ခါ ဝေါ မပြုဘဲ ယောအတိုင်းလည်း နေနိုင်၏။ ဇန္တု နောက်၌ကား ဝေါမပြုဘဲ နောလည်း ပြုနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဟေတု ဇန္တုသဒ္ဓါ တို့၌ ဝေါ အပြု မမြဲသော အနိစ္စဝိဓိဟု မှတ်။ [ဟေတုအာဒိဖြင့် ဇန္တုကို ယူ။]

န စ ဝေါ နော စ အမု ပေါ ဘဝေ။ ။သဗ္ဗနာမိဂိုဏ်း၌ လာလတ်သော အမုသဒ္ဓါ နောက်၌ကား ဥကို လ မုညီထားသော်လည်း ဝေါ-နော ၂ ပါးစုံ မပြုရ ဤ လတော ဝေါကာရော စ သုတ်ဖြင့် လုံးဝမစီရင်နိုင်သော အသန္တဝိဓိတည်း။ အမုပုဘုတိတော၌ ပဘုတိသဒ္ဓါဖြင့် မည်သည့်သဒ္ဓါကို ယူရမည်ဟု မပြုကြ၊ ရှာဖွေကြလေတော့။

(၁၅၆) အတ္တံတိ အကတရသောတိ စ ဝတ္တတေ။

ဝေဝေါသု လော စ။ ။(၉၇) ပေ၊ ဘိက္ခဝေါ-တို့၊ ပေ။

(၁၅၇) လောပါဘာဝေ-ယောဝိဘတ် ကျေခြင်း မရှိရ၍။...

အကတရသော လတော ယွာလပနဿ ဝေဝေါ။ ။(၁၁၆) ပေ၊ အာလပနေ-၌၊ ဝိဟိတဿ-သော၊ ယောဣစ္စတဿ-ယောဟူသော ဤဝိဘတ်၏။ ဝေဝေါအာဒေသာ ဟောန္တိ၊ အတ္တံ-ဝေဝေါသု လော စ သုတ်ဖြင့် (အ)ပြု၊ ဘဝန္တော ဘိက္ခဝေ၊ဘိက္ခဝေါ-တို့၊ အံမော နိဂ္ဂဟိတံ ဈလပေဟိတိ-သုတ်ဖြင့်၊ နိဂ္ဂဟိတံ-နိဂ္ဂဟိတိပြု၊ ဘိက္ခံ-ကို၊ ပေ၊ ဘိက္ခုသု၊ ဘိက္ခုသု-တို့၌။

သေတု-သေတုသဒ္ဓါ(ဤအတိုင်း ပေး)၊ ပဋု-ပဋုသဒ္ဓါ၊ ဣစ္စာဒယော-ဤသို့အစရှိသော သဒ္ဓါတို့ကို၊ ဧဝံ-တု၊ (ဝေဒိတဗ္ဗာ-ကုန်၏)၊ ဟေတုန္တေ သဒ္ဓါနံ-တို့၏၊ ပဋ္ဌမာဒုတိယာသု-တို့၌၊ ဝိသေသော၊ ဟေတု-အကြောင်း၊ ဟေတု၊ ဟေတဝေါ၊ ဟေတုယော-တို့၊ ပေ၊ ဟေတုယော-တို့ကို၊ သေသံ-ကြွင်းသော ရုပ်စဉ်သည်၊ ဘိက္ခုသမံ-ဘိက္ခုနှင့် တူ၏၊ ဇန္တု-သတ္တဝါ၊ ဇန္တု၊ ဇန္တုဝေါ-တို့၊ ကာရဂ္ဂဟဏေန-လတော ဝေါကာရောစသုတ်၌ ကာရသဒ္ဓါဖြင့်၊ ယောနံ-တို့၏၊ နောစ-နောအပြုသည်လည်း၊ ဟောတိ၊ ဇန္တုနော၊ ဇန္တုယော-တို့၊ ဘော ဇန္တု-အို..သတ္တဝါ၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။

ဧဝံ သေတု။ ။သေတု-တံတား၊ ရေကာတာရိုး၊ ကေတု-တံခွန်၊ မှန်ကင်း၊ ရာဟု-ရာဟုမည်သော အသုရိန်၊ ဘာဏု-နေ၊နေရောင်၊ ပဂံ-ဆွဲသူ(လမ်းမသွားနိုင်သူ) [သိမ့်၌ “သံကု-ငြောင့်”ဟု ရှိ၏၊] ဥစ္ဆ-ကြံ၊ ဝေဠု-ဝါး၊ မစ္စု-မစ္စုမာရ်၊ သိန္နု-သမုဒ္ဒရာ၊ ဗန္ဓု-ဆွေမျိုး၊ နေရု-နေရုမည်သော ရွှေတောင်၊ မေရု-မြင်းမိုရ်တောင်၊ သတ္တု-ရန်သူ၊ ကာရု-လက်သမား၊ ဇန္တုတိုင်အောင် ရှစ်လုံးဖွဲ့ “သမာနိကာဂါထာ”၊ ရုရု-ဆတ်သတ္တဝါ၊ ပဋု-လူလိမ္မာ၊ ဤ ပုဒ်ကား စုဏ္ဍိယတည်း၊ ဟေတု ဇန္တုမှတစ်ပါး သော ပုဒ်တို့၌ ဘိက္ခုနှင့် အတူစဉ်၊ ဟေတု ဇန္တုသဒ္ဓါတို့၌ စာကိုယ်ရှိတိုင်း ပထမာ ဒုတိယာတို့၌ ရုပ်ထူးထည့်၍ အာလုပ်နှင့် တတိယာမှစ၍ ဘိက္ခုအတိုင်း စဉ်ရုံသာ။

ဂရု ဂုရု ဗဟု။ ။ဤသဒ္ဓါတို့ကိုလည်း မှတ်သားထိုက်ကုန်၏၊ ဂရု-သည်၊ ဂရု၊ ဂရုဝေါ၊ ဂရုနော-တို့သည်၊ ဘော ဂရု-ဘဝန္တော ဂရု၊ ဂရုဝေါ၊ ဂရုနော၊ ဂရု-ဂရု၊ ဂရုဝေါ၊ ဂရုနော၊ တတိယာမှ စ၍ ဘိက္ခုအတိုင်း စဉ်၊ ဗဟုသဒ္ဓါကား ဘိက္ခုနှင့် အလားတူတွင် နံဖြင့် “ဗဟုနံ”ရုပ်ကို (မောဂ္ဂုလ္လာနံ) ပြ၏၊ ထို၌ပင် “ဟေတယော”ဟု အဂ္ဂယော ရုပ်မျိုးကိုလည်း ပြသေး၏။ [ဂရု-အလေးပြုအပ်သော ဆရာ၊ ဂုရု-ဆရာ၊ ဗဟု-အများ၊ (ဣတ္ထိ-နပုလ္လိင် ဗဟုသဒ္ဓါကိုကား ယာဂု-စက္ခုတို့ကဲ့သို့ စဉ်။)]

(၁၅၈) သတ္တုသဒ္ဓဿ ဘေဒေါ (အတ္ထိံ) သတ္တု+သိက္ခတိ-သတ္တု+သိ
ဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ ဣဓ-ဌံ၊ အန္တောတိ ဝတ္တတေ။

သတ္တု၊ ပေ၊ သိလောပေါ စ။ ။(၁၉၉) သိသ္မိ-ကြောင့်၊ သတ္တု၊ ပေ၊
ကတ္တုဣန္ဒြေဝမာဒိနံ-သတ္တု၊ ပိတု၊ မာတု၊ ဘာတု၊ ဓိတု၊ ကတ္တု အစရှိသော
သဒ္ဓါတို့၏။ အန္တော-အဆုံး ဥသည်။ အာတ္တံ-အာအဖြစ်သို့၊ အာပဇ္ဇတေ-၏။
သိလောပေါ စ-သိဝိဘတ် ကျေခြင်းသည်လည်း၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏။ သတ္တာ-
ဆရာ။

(၁၅၉) သတ္တုပိတာဒိနန္ဒိ-သတ္တုပိတာဒိနံဟူသော သဒ္ဓါသည်၊ အဓိကာရော။

အညေသ္မာ ရတ္တံ။ ။(၂၀၀) သိဝစနတော-မှ၊ အညေသု-အခြားဝိဘတ်
တို့ကြောင့်၊ သတ္တုပိတာဒိနံ-တို့၏။ အန္တော-အဆုံး ဥသည်။ အာရတ္တံ-အာရ
အဖြစ်သို့၊ အာပဇ္ဇတေ-၏။ အာရတ္တမိတိဘာဝနိဒ္ဒေသေန-“အာရတ္တံ”ဟူသော
ဘာဝနိဒ္ဒေသကြောင့်၊ ကတ္တမိ-အချို့အရာ၌၊ အနိယမံ-အာရ အပြု၏
မမြဲခြင်းကို၊ ဒဿေတိ-ပြု၏။

(၁၆၀) အာရဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အနုဝတ္တတေ-အစဉ်လိုက်၏။

တတော ယောနမော တု။ ။(၂၀၅) ပေ၊ တုဂ္ဂဏေန-ဖြင့်၊ အညေဟိပိ-
အာရ အပြုမှ အခြားလည်းဖြစ်ကုန်သော၊ စတုဉာနဒီဂဝါဒီဟိ-စတု၊ ဥဘ၊
နဒီ၊ ဂေါ အစရှိသည်တို့မှ၊ (ပရေသံ ယောနံ ဩကာရော ဟောတိ။)
သရလောပါဒိ၊ သတ္တာရော-တို့။

(၁၅၉) အာရတ္တန္တိ၊ ပေ၊ ဒဿေတိ။ ။[ဘာဝဿ-ဘောအနက်ရှိသော
ပစ္စည်းကို+ နိဒ္ဒေသော-ညွှန်ပြခြင်းသည်၊ ဘာဝနိဒ္ဒေသော-မည်၏၊] “အညေသ္မာရံ”ဟု
လိုရင်း လောကံကိုသာ မဆိုဘဲ ဘောအနက်၌ သက်သော ဣပစ္စည်းဖြင့် “အာရတ္တံ”ဟု
ညွှန်ပြခြင်းကြောင့် တချို့ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ အာရ အပြု မမြဲကြောင်း သိစေသည်။
ထို့ကြောင့် နာဝိဘတ်၌ “သတ္တုနာ” ရုပ်ကိုလည်း တွေ့ရလတုံ။

(၁၆၀) ပဌမာ ယောဖြင့် “သတ္တာရော”အပြင် “သတ္တာ”ဟုလည်း သဒ္ဓနိတိ
ပြ၏။ အထောက်ကား-“အဝိတက္ကိတာ-အကြံအစည် မရှိသူတို့သည်၊ ဟုတွာ-၍၊
မစွဲ-သေခြင်းသို့၊ ဥပဗ္ဗဇန္တိ-ကပ်ရကုန်၏။ ဤ၌ “အဝိတက္ကိတာ”တည်း၊ သို့သော်
အဝိတက္ကိတာသည် ဣတပစ္စည်း (တစ်နည်း၊ တပစ္စည်း ဣအာရုံ) ဖြစ်သောကြောင့်
မသင့်ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ ပယ်ထားသည်။

အာလပနေ-အာလုပ်၌၊ အကာရပိတာချုန္တာနမာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ အာတ္တံ-အာပြု၊ ဂေရသန္တိ-ဂေ၊ ရသံ ၂ ပုဒ်ကို၊ အဓိကိစ္စ-လိုက်စေ၍၊ [ဘောဂေတုနှင့် ဈုလပါရသံ ၂ သုတ်မှ “အာကာရော ဝါ” သုတ်သို့ လိုက်စေ၍-ဟူလို၊] အာကာရောဝါတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဝိကပ္ပေန-ဖြင့်၊ ရသတ္ထံ၊ ဂလောပေါ၊ ဘော သတ္ထု၊ ဘော သတ္တာ-အို..ဆရာ၊ ဘဝန္တော သတ္တာရော၊ သတ္တာရံ-ကို၊ သတ္တာရော။

(၁၆၁) တတော တိစ-တတော သဒ္ဓါသည်လည်း၊ ဝတ္တတေ၊ [စဖြင့် အာရအလိုက်ကို ဆည်း၏။]

နာ အာ။ ။(၂၀၇)၊ ပေ၊ သတ္တာရာ-ဖြင့်၊ [သတ္တုနာတိ-သတ္တုနာဟူသောရုပ်သည်၊ အာရတ္ထမိတိဘာဝနိဒ္ဒေသေန-အာရတ္တဟူသော ဘာဝနိဒ္ဒေသကြောင့်၊ သိဒ္ဓံ-ပြီး၏။] သတ္တာရေဟိ၊ ဘိ-တို့ဖြင့်။

(၁၆၂) ဝါနိမိတိ ဣတော-မှ၊ ဝါတိ ဝတ္တတေ။

ဥသသ္မိံ၊ သလောပေါ စ။ ။(၂၀၃)၊ ပေ၊ အယံ-ဤသုတ်သည်၊ အာရာဒေသာပဝါဒေါ-အာရ အပြုကို တားမြစ်သောသုတ်တည်း၊ သတ္တု-အား၊ အညတ္ထ-သတ္တုမှ တစ်ပါးသော သတ္တုဿ သတ္တုနောရုပ်တို့၌၊ ဘာဝနိဒ္ဒေသေန-ဘာဝနိဒ္ဒေသကြောင့်၊ အာရာဘာဝေါ-အာရ၏ မဖြစ်ခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ သတ္တုဿ၊ သတ္တုနော-အား။ (၁၆၃) သုတ် လွယ်ပြီ။

(၁၆၁) သတ္တုနာတိ၊ ပေ၊ သိဒ္ဓံ။ ။[“သတ္တုနာတိ” ရှိစေ၊] အညေသ္မာရတ္တံ၌ အာရတ္တဟူသော ဘာဝနိဒ္ဒေသဖြင့် အချို့ပိဘတ်၌ အာရအပြု မမြဲဟု ပြခဲ့သောကြောင့် “သတ္တုနာ”ဟု အာရမပြုဘဲ ပြီးနိုင်သည်-ဟူလို၊ ထို ဘာဝနိဒ္ဒေသကြောင့်ပင် “မာတု၊ ပိတု-ကို၊ မာတာပိတု (တို့ကို)”ဟူသော ရုပ်များလည်း ရှိနိုင်ပြန်သည်။

(၁၆၂) အာရာဒေသာပဝါဒေါယံ။ ။“ဥကို ဥ ထပ်ပြုခြင်းသည် ဘာအကျိုး ရှိသနည်း”ဟု မေး၊ အဖြေကား-အစီအရင် တစ်မျိုးရှိလျှင် အခြားအစီအရင်များ ဆုတ်နစ်မြဲ ဖြစ်သောကြောင့် ဥကို ဥ ထပ်ပြုခြင်းသည် အညေသ္မာရတ္တံသုတ်၏ အာရ အပြုကို တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် အာရမပြုဘဲ “သတ္တု”ဟု ရုပ်ရှိနိုင်သည်၊ [ဝါသဒ္ဓါကြောင့် ဥကို ဥ ထပ်မပြု-သကို မချေဘဲလည်း “သတ္တုဿ၊ သတ္တုနော” ရုပ်များ ပြီးဦးလတ်။]

အညတ္ထ၊ ပေ၊ ဘာဝေါ။ ။“ဥသသ္မိံ သလောပေါစ”သုတ်က အာရမပြုဖို့ တားမြစ်သောကြောင့် “သတ္တု”ရုပ်ပြီးလျှင် ရှိပါစေတော့၊ သတ္တုဿ သတ္တုနောရုပ်တို့၌ အဘယံကြောင့် အာရမပြုဘဲ ပြီးရပြန်သနည်းဟု မေး၊ ထိုရုပ်များ၌ကား “အညေသ္မာရတ္တံ” သုတ်၌ အာရတ္တဟူသော ဘာဝနိဒ္ဒေသကြောင့် အာရမပြုဘဲ ပြီးနိုင်သည်ဟု ဖြေ၊ [ဘာဝနိဒ္ဒေသကြောင့် အာရ မပြုနိုင်ပုံကို နာအာသုတ်၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း သိပါ။]

(၁၆၄) အာရာဘာဝေ-အာရ မဖြစ်ရာ၌၊ ဝါနံမှိတိ-သုတ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

သတ္တုနတ္တဉ္စ။ ။(၂၀၂) နံမှိ ဝိဘတ္တိမှိ သတ္တုသဒ္ဓန္တဿစ-သတ္တု၏ အဆုံး ဥ၏လည်းကောင်း၊ ပိတာဒီနံ-ပိတု အစရှိသည်တို့၏၊ အန္တဿစ- အဆုံး ဥ၏လည်းကောင်း၊ အတ္တံ ဝါ ဟောတိ၊ ပုန သတ္တုဂ္ဂဟဏံ- နောက်ထပ် သတ္တုသဒ္ဓါသည်၊ သတ္တုနော-သတ္တုသဒ္ဓါကို၊ နိစ္စဝိဓာနတ္ထံ- အမြစ်ရင်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ သတ္တာနံ-တို့အား။

အမှ တုမှန္တု ရာဇ ဗြဟ္မတ္တ သခ သတ္တု ပိတာဒီဟိ သ္မာနာ ဝါတိ-သုတ်ဖြင့်၊ နာဘာဝေါ-နာအဖြစ်သည်၊ (ဟောတိ)၊ သတ္တာရာ-မှ၊ ပေ၊ သတ္တာရာနံ၊ သတ္တာနံ-တို့၏။

(၁၆၄) သတ္တုနတ္တဉ္စသုတ်၌ သတ္တုသဒ္ဓါ တစ်ခုတည်းဖြစ်ပါလျက် “သတ္တုနံ”ဟု ဗဟုဝစ်ဖြင့် ဆိုခြင်းကား သတ္တာဒီဂိုဏ်းဝင်ပုဒ် အားလုံးကို ယူစေလိုသောကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “သတ္တုနံ-သတ္တာဒီဂိုဏ်းဝင် သဒ္ဓါတို့၏”ဟု သုတ်နက်ပေး၊ ဝုတ္တိ၌လည်း “သတ္တုသဒ္ဓန္တဿ၊ ပိတာဒီနမန္တဿ”သည် “သတ္တုနံ”၏ အဖွင့်တည်း၊ ထိုအဖွင့်၌ ပိတာဒီနံဖြင့် ပိတုကဲ့သို့ တုဆုံးသော သတ္တာဒီဂိုဏ်းဝင် အားလုံးကို ယူသည်။

ပုန သတ္တု၊ ပေ၊ နိစ္စဝိဓာနတ္ထံ။ ။သတ္တုပိတာဒီနမာ သိသ္မိံ၊ သိလောပေါစ သုတ်မှ သတ္တုပိတာနံတို့ လိုက်လာပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် “သတ္တုနတ္တဉ္စ”ဟု သတ္တု သဒ္ဓါကို ထပ်၍ ဆိုရပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ပုန သတ္တု၊ ပေ၊ နိစ္စ ဝိဓာနတ္ထံ”ဟု မိန့်၊ သတ္တုနံဟု သတ္တုသဒ္ဓါကို ထပ်၍ ဆိုခြင်းသည် နံဝိဘတ်ကြောင့် သတ္တု၏ ဥကို အမြဲ(အ)ပြုဟု သိစေခြင်းအကျိုး ရှိသည်၊ မှန်၏- “သတ္တုပိတာဒီနံ”ကို အလိုက်ခံထားလျှင် သတ္တုနှင့် ပိတု စသည်တို့၏ ဥသရကို (အ)ပြုသည်ဟုသာ သိနိုင်၏၊ သတ္တုအတွက် အမြဲပြုဟုကား မသိနိုင်၊ “သတ္တုနတ္တဉ္စ”ဟု သတ္တုသဒ္ဓါကို ထပ်၍ (သတ္တုအတွက် နာမည်တပ်၍ ဗျာပါရကြီးစွာဖြင့်) ဆိုမှသာ “သတ္တုအတွက် ဥကို အမြဲ(အ)ပြုစေလိုသည်”ဟု သိသာလာသည်-ဟူလို။

အချုပ်မှာ-“သတ္တုနော နိစ္စဝိဓာနတ္ထံ”ဟူသော စကားသည် “သတ္တုနံ”ကို စောင်းသောစကားတည်း၊ နံဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ သတ္တု၏ ဥကို ဝါနံမှိစသုတ်ဖြင့် အာရ ပြုလျှင် ပြုတော့၊ အာရ မပြုလျှင်ကား ဥကို ဥဒီဃပြု၍ “သတ္တုနံ”ဟု မရှိစေရ၊ အမြဲ(အ)ပြု၍ “သတ္တာနံ”ဟုသာ ရှိစေရမည်၊ ပိတု စသည်၌ကား မမြဲသောကြောင့် “ပိတုနံ”စသည်လည်း ရှိနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ၊ [သုတ်၌ပါသော (သတ္တုနံ+အတ္တဉ္စ-၌၊) “သတ္တုနံ”ပုဒ်သည် “သတ္တုနံ-ဆရာတို့အား”ဟု အနက်ပေးရသော သတ္တုနံ အစစ် မဟုတ်၊အတုဖြစ်သော အနက်ရဏသဒ္ဓါတည်း၊ ထို့ကြောင့် “သတ္တုနံ”ဟု ရှိနိုင်ပါသည်။]

(၁၆၅) အာရတောတိ-အာရတောပုဒ်သည်။ ဝတ္တတေ။

တတော သို့မိ။ ။(၂၀၆) ပေ၊ ကစ္စည်းဝုတ္တိနှင့် တူပြီ၊ ယထာ-ကား၊ ဘုဝိ၊ဒိဝိ-ဟု သည်တည်း၊ [ဘုဝိ-မြေ၌၊ ဒိဝိ-နတ်ပြည်၌။]

(၁၆၆) အာရော ရသမိကာရေ။ ။(၂၀၈) ကစ္စည်းဝုတ္တိနှင့် တူပြီ၊ အာရာဒေသော-အာရ အပြုသည်၊ ရသံ အာပဇ္ဇတေ၊ သတ္တရိ-၌၊ သတ္တာရေသု-တို့၌၊ [သဒ္ဒနီတိ ပဒမာလာ၌ “သတ္တာ-ဆရာ၊ သတ္တာ-(ဥစ္စာနှင့်တကွ ဖြစ်သော)ကုန်သည်အပေါင်း၊ သတ္တံ-လက်နက်”ဟု ဆင်တူရုပ် ၃ ခု၏ ပဒမာလာ မတူပုံကို ပြထားသေး၏၊ ရှုလေတော့။]

ဧဝံ-ဤ၊ အတူ၊ ကတ္တာ-ပြုတတ်သူ၊ ကတ္တာရေ-ကို၊ ပေ၊ ကတ္တာရာ-ဖြင့်၊ ကတ္တာရေဟိ၊ဘိ-တို့ဖြင့်၊ ဥသသ္မိံ၊သလောပေါစာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဥတ္တံ-ဥ အဖြစ်သည်လည်းကောင်း၊ သလောပေါစ-သ၏ကျေခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ (ဟောတိ၊) ကတ္တ၊ ကတ္တ၊နော၊ ကတ္တ၊ဿ-အား၊ ပေ၊ ကတ္တာရေသု-တို့၌၊ အာရာဘာဝေ-အာရအပြု မဖြစ်ရာ၌၊ ကတ္တ၊လု-ကတ္တ၊လု ဟုလည်း ဖြစ်၏၊... ဘတ္တ၊ ဝတ္တ၊ ပေ၊ ဝိညာပေတု အာဒယောပိ-ဘတ္တ၊ပေ၊ ဝိညာပေတု အစရှိသော သဒ္ဒါတို့လည်း၊ ဧဝံ-ဤ ကတ္တ၊ အတူတည်း။

ဧဝံ ကတ္တာ။ ။ကတ္တ၊ ဘတ္တ၊ စသည်တို့၌ နာဖြင့်“ကတ္တ၊နာ”ဟု ရူပသိဒ္ဓိ မရှိသော်လည်း တခြားကျမ်းများ၌ ရှိသည်၊ နံဝိဘတ်ဖြင့် ကတ္တ၊နံ၊ သုဝိဘတ်ဖြင့် ကတ္တ၊လု ဟု ရုပ်ပိုသွင်း၍ သတ္တုအတိုင်း စဉ်ပါ။

ဘတ္တ၊ စသည်။ ။ဘတ္တ၊-အရှင်၊သခင်၊လင်၊ ဝတ္တာ-ဆိုတတ်သူ၊ နေတာ-ဆောင်တတ်သူ၊ သောတာ-ကြားတတ်သူ၊ ဉာတာ-သိတတ်သူ၊ ဧတာ-အောင်တတ်သူ၊ ဆေတ္တာ-ဖြတ်တတ်သူ၊ ဘေတ္တာ-ခွဲတတ်သူ၊ ဒါတာ-ပေးတတ်သူ၊ ဓာတာ-ဆောင်တတ်သူ၊ နတ္တာ-မြေး၊ ဗောဒ္ဓါ-သိတတ်သူ၊ ဝိညာပေတာ-သိစေတတ်သူ၊ အာဒိဖြင့် “ကာရေတာ-ပြုစေတတ်သူ၊ သာဝေတာ-ကြားစေတတ်သူ” စသည်ကို ယူ။

မှတ်ချက်။ ။ကတ္တ၊စသည်၌သာ “ကတ္တ၊နံ၊ ကတ္တ၊လု”ဟု ရုပ်ပိုပြထားသော်လည်း သဒ္ဒနီတိ၌မူ သတ္တ၊လည်း “သတ္တ၊နံ၊ သတ္တ၊လု”ဟု ရှိစေလို၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန် ပဒသာနေ၌ကား သတ္တ၊ဟိ၊ ကတ္တ၊ဟိ ကိုလည်း ရှိစေလိုသည်၊ ထို့ပြင် ကတ္တ၊၌ ဂသိဖြင့် “ကတ္တေ-အို...အလုပ်သမား အမတ်ကြီး”ဟု ရှိ၏၊ “ဘော လူသေ”ကဲ့သို့ သခတော ဂဿေ ဝါ ၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် စီရင်၊ နေတာကဲ့သို့ “နေတ္တာ-ဆောင်တတ်သူ”ဟု လည်းကောင်း၊ သို့ဝိဘတ်ဖြင့် “နေတ္တေ ဥနံ ဂတေ သတိ”ဟုလည်းကောင်း ရှိသည်။

(၁၆၇) ဥသသ္မိံ သလောပေါစာတိ-သုတ်သည်။ ဝတ္ထုတေ။

သကမန္နာတာဒိနဉ္စ။ ။(၂၀၄) ပေ၊ ပုနဗ္ဗိဓာနာ-ထပ်၍ စီရင်ခြင်းကြောင့်၊ နိစ္စံ-မြဲ၏။ အဿရာဇိနော-ထိုမင်း၏။ ဝိဘဝေါ-စည်းစိမ်သည်။ သကမန္နာတု-သကမန္နာတ်မင်း၏။ (ဝိဘဝေါ)ဝိယ-စည်းစိမ်ကဲ့သို့တည်း။ သေသံ-ကြွင်းသော ရုပ်စဉ်သည်။ သမံ-ကတ္တုနှင့် တူ၏။ မဟာမန္နာတုပွဘိတယော-မဟာမန္နာတု အစရှိသော သဒ္ဓါတို့သည်။ ဧဝံ-တည်း။ [ပဘုတိဖြင့် မူလ မန္နာတ်၏ သားစဉ်မြေးဆက် မန္နာတ်ငယ်များကို ယူ။]

(၁၆၈) ပိတုသဒ္ဓဿ ဘောဒေါ (အတ္ထိံ) သိမိံ-ဌံ၊ အာတ္တံ-အာ အဖြစ် သည်လည်းကောင်း၊ သိလောပေါ-သိကျေခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ (ဟောတိံ) ပိတာ-အဘ၊ ယောမိံ-ဌံ၊ အာရောတိ ရဿန္တိစ ဝတ္ထုတေ။

ပိတာဒိနမသိမိံ။ ။(၂၀၉) ပေ၊ သိသ္မိံ-သိဝိဘတ်ဌံ၊ အာရာဒေသာဘာဝေပိ-ပင်ကိုကပင် အာရအပြု မရှိပါဘဲလျက်လည်း၊ အသိမိတိ-အသိမိဟူ၍၊ အဓိကဝစနံ-အပိုကို ဆိုခြင်းသည်၊ အတ္တန္တရဝိညာပနတ္ထံ-အနက်တစ်မျိုးကို သိစေရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ [အဓိပ္ပာယ် ကစွည်းနှင့် တူပြီး၊] တေန-ထို့ကြောင့်၊ တောအာဒိမိ-တောပစ္စည်း အစရှိသည်ကြောင့်၊ ပိတာဒိနံ-ပိတု အစရှိသည် တို့၏ (အဆုံးသရ၏) ဣကာရောစ-ဣအပြုသည်လည်း၊ (ဟောတိံ) ယထာ-ဥဒါဟရဏံကား၊ ပိတိတော၊ ပေ၊ မာတိပက္ခောတိ- ပိတိတော၊ ပေ၊ မာတိပက္ခော စသည်တည်း။

ပိတရော-တို့သည်။ သေသံ-ကြွင်းသော ရုပ်စဉ်သည်။ ကတ္တုသမံ-ကတ္တု သဒ္ဓါနှင့် တူ၏။ ဘော ပိတ၊ဘော ပိတာ-အို...အဘ၊ ပေ၊ [ရူအလို နာဌံ “ပိတုနာ”ဟု မရှိ၊ အခြားကျမ်းအလို ရှိ၏။] ပိတရေဟိ၊ဘိ-တို့ဖြင့်၊ ဘာဝ နိဒ္ဒေသေန-ဘာဝနိဒ္ဒေသကြောင့်၊ အာရာဒေသာဘာဝေ-အာရ အပြု မဖြစ်ရာဌံ၊ ပိတူဟိ၊ ဘိ-ပိတူဟိ၊ ဘိ ဟု ဖြစ်၏။ [အညေသွာရတ္တံဌံ အာရတ္တံ ဟူသော

(၁၆၇) နိစ္စံ ပုနဗ္ဗိဓာနာ။ ။[ပုန+ပိဓာနာ၊] ဥသသ္မိံ သလောပေါစသုတ်ဖြင့် ပြီးသင့်လျက် ဤသုတ်ကို စီရင်ခြင်းသည် “သကမန္နာတု”ပုဒ်၌ အမြဲစီရင်ခြင်း အကျိုး ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိအလို သဝိဘတ်ဖြင့် “သကမန္နာတု” တစ်ရပ်သာ ရှိရသည်။ သတ္တုဿ သတ္တုနောကဲ့သို့ “သကမန္နာတုဿ၊ သကမန္နာတုနော”ဟု မရှိနိုင်။ ကြွင်းသော သကမန္နာတာ၊ သကမန္နာတာရော စသော ရုပ်စဉ်မှာ ကတ္တုအတိုင်း ပင်တည်း။ [ဤသုတ်နှင့်စပ်၍ မှတ်ဖွယ်ကို ကစွည်းဋီကာမှာ ရှု။]

ဘာဝနိဒ္ဒေသကြောင့် အာရ မပြုလျှင် “ပိတူဟိ၊ ဘိ” ပြီးသည်-ဟူလို၊ ပိတူ၊ ပေပိတူနံ-တို့အား၊ ဒိဃာဘာဝေ-ဒိဃမဖြစ်ရာ၌၊ (သုနံဟိသုစဉ် စဖြင့် မြစ်၍ ဒိဃမဖြစ်ရာ၌-ဟူလို၊) ပိတူနံဝါ-လည်းရှိ၏၊ ပေပိတူသု-တို့၌၊ ဧဝံ-ဤ၊ အတူ၊ ဘာဝံ-အစ်ကို၊ ဘာတရော-အစ်ကိုတို့၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။

ဥကာရန္တ-ဥကာရန္တ ပုလ္လိင်သဒ္ဒါသည်၊ (နိဋ္ဌိတံ။)

ဦကာရန္တော ပုလ္လိင်္ဂေါ-အဘိဘူသဒ္ဒေါ(ဒသယတိ) တထေဝ-ထို ရှေးနည်း အတိုင်းပင်၊ သျာဒျုပ္ပတ္တိ၊ သိလောပေါ၊ သော အဘိဘူ-ထိုလွမ်းမိုးတတ်သူ၊ ယောလောပေ-ကို၊ ကတေ-သော်၊ တေ အဘိဘူ-ထိုလွမ်းမိုးတတ်သူတို့၊ [မြန်မာမူ၌ “ယောလောပေါ၊ တေ အဘိဘူ” ဟု ရှိ၏၊] အယော ရသံတျာဒိနာ-အယော ရသံ အစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ ရဿတ္တံ-ရဿပြု၊ ဝေါကာရော-ဝေါပြု၊ ကတရဿတ္တာ-ကတရဿ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ အတ္တာဘာဝေါ-(အ)အဖြစ်၏ မရှိခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ အဘိဘူဝေါ-တို့၊ [လတော ဝေါကာရော စ သုတ်ဖြင့် ယောကို ဝေါပြု၊ အဘိဘူ၌ ဥသည် အကတရဿ မဟုတ်၊ အကတရဿဖြစ်၍ “ဝေဝေါသု လောစ” သုတ်ဖြင့် ဥကို (အ) မပြုရ-ဟူလို။]

ဘော အဘိဘူ-အို..သူ၊ [ဈလပါရသံဖြင့် ရဿပြု၊] ဘဝန္တော အဘိဘူ၊ အဘိဘူဝေါ-တို့၊ ကတရဿတ္တာ-ကြောင့်၊ ဝေအာဒေသော-ဝေ အပြုသည်၊ န ဟောတိ-မဖြစ်၊ [“အကတရဿာ လတော ပယူလပနဿ ဝေဝေါ” သုတ်ဖြင့် ဝေ မပြုရ၊ “အဘိဘူဝေ” မရှိ-ဟူလို၊ သေသံ-ကြွင်းသော ရုပ်စဉ်သည်၊ ဘိက္ခုသမံ-ဘိက္ခုသဒ္ဒါနှင့် တူ၏၊ ရဿတ္တမေဝ-ရဿ အဖြစ်သည်သာ၊ ဝိသေသော-ထူး၏၊ [အဘိဘူဝေ-ဟု ဝေ အပြု မရှိခြင်းမှ ကြွင်းသောရုပ်များ ဘိက္ခုနှင့် တူပြီး၊ အယော ရဿ စသောသုတ်ဖြင့် “အဘိဘူ” စသည်၌ ရဿ ပြုခြင်းသာ ထူးတော့သည်-ဟူလို၊] အဘိဘူ-ကို၊ အဘိဘူနံ-တို့အား၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း၊ သယမ္ပူ၊ ဝေသဘူ၊ ပရာဘိဘူအာဒယော-အစရှိသော သဒ္ဒါတို့သည်၊ ဧဝံ-ဤ၊ အတူတည်း၊ [အဘိဘူနှင့်အတူ ရုပ်စဉ်လေ-ဟူလို၊ အချို့စာ၌ “ပရာဘိဘူ သဟဘူအာဒယော” ဟု သဟဘူသဒ္ဒါ ပါနေ၏၊ နောကံ၌ သီးခြား ဆိုလတံဖြစ်၍ မပါသင့်။]

သဟဘူသဒ္ဒဿ-၏၊ ယောနံ-တို့၏၊ နော အာဒေသောဝ-နောအပြု သည်သာ၊ ဝိသေသော-ထူး၏၊ [လတော ဝေါကာရောစဉ် ကာရသဒ္ဒါဖြင့် ယောကို နောပြု၍ “သဟဘူနော” ရုပ်သာ ပိုသည်-ဟူလို၊] သဟဘူ-တကွ ဖြစ်သောတရား၊ သဟဘူ၊ သဟဘူဝေါ၊ သဟဘူနော-တို့၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

တတာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ သဗ္ဗညုသဒ္ဓဿ-၏။ ယောသေဝ-ယောတို့၌သာ၊
 ဝိသေသော၊ [သဗ္ဗညုဝေါဟု ဝေါအပြု မရှိသည်ကို “ထူးသည်”ဟု ဆိုသည်။]
 သော သဗ္ဗညု-ထိုအလုံးစုံကို သိသောဘုရား၊ တေ သဗ္ဗညု-တို့၊ ယောလောပါ
 ဘာဝေ-ယောဝိဘတ်ကျေခြင်း မရှိရာ၌၊ ရဿတ္တံ-ရဿပြု၊ လင်္ဘော ဝေါကာရော
 စာတိ ဧတ္ထ-သုတ်၌၊ ကာရဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ယောနံ-တို့၏၊ နောအာဒေသောစ-
 နောလည်းပြု၊ ဝါဓိကာရဿ-လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါ၏။ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္တာ-
 ကြောင့်၊ နစ ဝေါကာရော-ဝေါအပြုကား မဖြစ်၊ [သဗ္ဗညုနောဟု နောအပြုသာ
 ရှိသည်၊ လတော ဝေါကာရောစသုတ်၌၊ ဈလတော သဿ နောဝါမှ လိုက်သော
 ဝါသဒ္ဓါက ဝေါအပြုကို တားမြစ်ရကား “သဗ္ဗညုဝေါ”ဟု မရှိ၊] သဗ္ဗညုနော-
 တို့၊ ဘော သဗ္ဗညု၊ ဘဝန္တော သဗ္ဗညု၊ သဗ္ဗညုနော၊ [တချို့စာ၌ ဘဝန္တော
 ကျသည်၊] ပေ၊ ဣစ္စဒိ-တည်း၊ မဂ္ဂညု၊ ပေ၊ ပါရဂူဣစ္စာဒယော-အစရှိသော
 သဒ္ဓါတို့သည်၊ ဧဝံ-ဤအတူတည်း။...ဦကာရန္တ (နိဋ္ဌိတံ။)

ကောရန္တော-ကောရန္တ ကား၊ အပ္ပသိဒ္ဓေါ-ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ မထင်ရှား။

(၁၆၉) ဩကာရန္တော ပုလ္လိင်္ဂေါ ဂေါသဒ္ဓေါ၊ (ဒဿိယတိ၊) တတာ-
 ထိုမှနောက်၌၊ သျာဒျုပ္ပတ္တိံ၊ သိလောပေါ၊ ဂေါ-နွားသည်၊ ဂစ္ဆတိ...ဂါဝသေတိ
 ဣတော-မှ၊ ဂေါတိ အဓိကာရော၊ အာဝါတိစ-ပုဒ်သည်လည်း၊ ဝတ္တတေ။

ယောသုစ။ ။(၇၄) ပေ၊ စသဒ္ဓေန၊ နာသွာသ္မိံ သုဣစ္စေတေသု-(ဂေါ
 ဣစ္စေတဿ ဩကာရဿ အာဝါဒေသော ဟောတိ၊) တတာ ယောနမောတူတိ
 ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ တုဂ္ဂဟဏေန ယောနံ ဩကာရော၊ သရလောပေါဒိ၊ ဂါဝေါ
 တိဋ္ဌန္တိ။

(၁၇၀) အဝံ မှီစ။ ။(၇၅) ပေ၊ စသဒ္ဓေန၊ ယောနာသသ္မာသ္မိံ သုဣတိ-
 ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု-ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ အာဝါဒေသော ဟောတိ၊
 ဂဝေါ-တို့သည်၊ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဟေ ဂေါ-အို...နွား၊ ဟေ ဂါဝေါ၊ ဟေ ဂဝေါ-တို့။

(၁၇၁) ဒုတိယာယံ-၌၊ အံမှီတိ-အံမှီပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

အာဝဿု ဝါ။ ။(၇၆) အံမှီ ဝိဘတ္တိမှီ ဂါဝါဒေသဿ (ဂေါ-
 အာဝ+အာဒေသဿ)-ဂေါသဒ္ဓါ၏ အာဝ အပြုဖြစ်သော၊ အာဝဣစ္စေတဿ-
 အာဝဟူသော ဤသဒ္ဓါ၏၊ အန္တသရဿ-အဆုံးသရ၏၊ ဥကာရာဒေသော၊
 ဝါ ဟောတိ... အာဝဿ-အာဝ၏၊ အ-(အ) တည်း၊ အာဝ-အာဝ၏ အ

တဿ အာဝသဒ္ဓန္တဿ-ထိုအာဝသဒ္ဓါ၏ အဆုံး အ၏။ [“ဥကာရာဒေသော ဟောတိ” ဟု လှည့်စပ်၊] အံမောတျာဒိနာ-အံမောနိဂ္ဂဟိတံ အစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ နိဂ္ဂဟိတံ-နိဂ္ဂဟိတံပြု၊ ဂါဝံ, ဂါဝံ, ဂဝံ-ကို၊ ဂါဝေါ, ဂဝေါ-တို့ကို။

(၁၇၂) ဂေါဏတိ ဝါတိစ ဝတ္တတေ။ [“ဂေါဏ+ဝါတိ” ဟု ရှိစေ။]

သုဟိနာသု စ။ ။(၈၁) ပေ၊ စသဒ္ဓေန, သေသေသုစ-သုဟိနာနံတို့မှ ကြွင်းသော ဝိဘတ်တို့ကြောင့်လည်း၊ (ဂေါဏာဒေသော ဟောတိ) ဂေါဏော၊ ပေ၊ (၁၇၃) သုတ် လွယ်ပြီ၊ ဂေါဏာဒေသာဘာဝေ-ဂေါဏအပြု မရှိရာ၌၊ ဂါဝေန, ဂဝေန-ဖြင့်၊ ဂေါဟိ, ဘိ-တို့ဖြင့်။

(၁၇၄) ဂါဝ သေ။ ။(၇၃) ဂေါ-ဂေါတစ်ပုဒ်၊ အာဝ-အာဝတစ်ပုဒ်၊ သေ-သေတစ်ပုဒ်၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဣဒံ-ဤသုတ်သည်၊ တိပဒံ-၃ ပုဒ် ရှိ၏။ ဂေါဿ-ဂေါသဒ္ဓါ၏၊ ဩ-ဩတည်း၊ ဂေါ-ဂေါသဒ္ဓါ၏ ဩ... သေ-သ ဖြစ်သော၊ ဝိဘတ္တိမှ၊ ဂေါသဒ္ဓေါကာရဿ-ဂေါသဒ္ဓါ၏ ဩ၏၊ အာဝါဒေသော ဟောတိ၊ ဂါဝဿ, ဂဝဿ-အား။

(၁၇၁) အာဝဿ အ၊ ပေ၊ အာဝသဒ္ဓန္တဿ။ ။“အာဝဿ+အ, အာဝ”ကား သုတ်၌ပါသော အာဝဿပုဒ်၌ “အာဝ”၏ ဝိဂြိုဟ်တည်း၊ “တဿ အာဝသဒ္ဓန္တဿ” ကား ထိုဝိဂြိုဟ်အရ “အာဝဿ”၏ အနက်ကို ပြသောစကားတည်း၊ “အာဝဿ-အာဝ၏ အဆုံး အ၏”ဟု အနက်ပေးပါ-ဟူလို။

(၁၇၂) စသဒ္ဓေန သေသေသု စ။ ။ဤ၌ သေသ၏ အပါဒါန်ကို “သုဟိနာသု စ, ဂေါဏ နံမှီ ဝါ”သုတ်၌ ဆိုအပ်ပြီးသော “နံ-သု-ဟိ-နာ”ဝိဘတ်တို့ကို ခံရမည်၊ သုဟိနာသု စ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ထိုဝိဘတ်တို့မှ ကြွင်းသော သိစသော ဝိဘတ်တို့ကြောင့် ဂေါကို “ဂေါဏ”ပြုပါ-ဟူလို၊ “ဂေါဏ နံမှီ ဝါ, သုဟိနာသု စ”သုတ်ရင်း ၂ သုတ်နှင့် စသဒ္ဓါ၏ အစီအရင်ပါ ပေါင်းလိုက်လျှင် ဝိဘတ်အားလုံးကြောင့် ဂေါသဒ္ဓါကို ဂေါဏ ပြုနိုင်ပြီ၊ “ဂေါဏော-ဂေါဏာ”စသဖြင့် ပုရိသာဒိရိတံ သွင်း၍ ရုပ်စဉ်ပါ။

(၁၇၃) ဂေါဏာဒေသာဘာဝေ။ ။ဂါဝေါ, ဂဝေါတိုင်အောင် ဒုတိယာ ဗဟုဝစ် ဖြင့် ပြပြီးနောက် ဂေါဏ အပြုများကို ဆက်လက်ပြခဲ့၏၊ ယခုအခါ ထို ဂေါဏအပြု ဆိုင်ရာ ပြီးပြီဖြစ်၍ ယောသု စ-အဝံ မှီစတို့၏ စဖြင့် စီရင်ရာ ရုပ်များကို ဆက်လက် ပြလိုသောကြောင့် “ဂေါဏာဒေသာဘာဝေ”ဟု မိန့်သည်။

(၁၇၄) တိပဒမိဒံ။ ။ဣသကို စောင်းသောစကားတည်း၊ ဣသ၌ “ဂါဝ တစ်ပုဒ်, သေ တစ်ပုဒ်”ဟု ၂ ပုဒ် ဆိုထား၏၊ ထိုကဲ့သို့ ၂ ပုဒ်မဟုတ်, ၃ ပုဒ်ရှိသည်-ဟူလို၊ ထို ၃ ပုဒ်တွင် ဂေါကို “ဂေါဿ+ဩ, ဂေါ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “ဂေါ-ဂေါသဒ္ဓါ၏ ဩသည်”ဟု သုတ်နက်ပေးစေလိုသည်။ [ဣသအလိုကို ကစ္ဆည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

(၁၇၅) နံမိုး-၌၊ ဂေါတိ အဝါတိစ ဝတ္တတေ။

တတော နမံ ပတိမှာလုတ္တေ စ သမာသေ။ ။(၇၇) အလုတ္တေ- အလုတ္တဖြစ်သော၊ သမာသေ-သမာသ်၌၊ [သိဟိဋ္ဌိမူ၌ စ မရိ၊ စ အနက် သီးခြားလာမည်ဖြစ်၍ မရိခြင်းသာ မှန်၏၊] ပရေ၊ ပတိမိုး-ပတိသဒ္ဓါကြောင့်၊ တတော ဂေါသဒ္ဓတော-မှ၊ ပရဿ-သော၊ နံစနဿ၊ အံအာဒေသော ဟောတိ၊ ဂေါသဒ္ဓေါကာရဿ-ဂေါသဒ္ဓါ၏ ဩအက္ခရာ၏၊ အဝါဒေသောစ၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ အသမာသေပိ-သမာသ် မဟုတ်ရာ၌လည်း၊ ဂေါသဒ္ဓေါ ကာရဿ-၏၊ အဝါဒေသော(ဟောတိ) ဣတိ-ဤ စသဒ္ဓါဖြင့်၊ အံအဝါဒေသာ- အံ အပြု၊ အဝ အပြုတို့သည်၊ (ဟောန္တိ) ဂဝံပတိဿ-ဂဝံပတိမည်သော၊ ထေရဿ-ထေရ်အား၊...ဂဝံ-နွားတို့အား။

သုဟိနာသုစာတိ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ နံမိုး-ကြောင့်၊ ဂုအာဒေသော စ-ဂု အပြုသည်လည်း၊ (ဟောတိ)၊ နောစ ဒ္ဓါဒိတော နံမိတိ သုတ္တေ-၌၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ နကာရာဂမောစ-န အက္ခရာလာသည်လည်း၊ (ဟောတိ)၊ ဂုန္န-နွားတို့အား၊ ဂေါနံ ဝါ-လည်း ရှိ၏၊ ပေ၊ ဂါဝေသု၊ ဂဝေသု-တို့၌၊ [“ဂေါသု”ဟုလည်း အခြားကျမ်း၌ ရှိ၏။]

ဩကာရန္တ (နိဋ္ဌိတံ။)

ပုရိသော-ပုရိသော သဒ္ဓါလည်းကောင်း၊ ဂုဏဝါ-ဂုဏဝါ သဒ္ဓါလည်း ကောင်း၊ ရာဇာ-လည်းကောင်း၊ သာ-သာ သဒ္ဓါလည်းကောင်း၊ အဂ္ဂိ-လည်း ကောင်း၊ [“သာ+အဂ္ဂိ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊] ဒဏ္ဍိစ-လည်းကောင်း၊ ဘိက္ခုစ-လည်း ကောင်း၊ သတ္တာ-လည်းကောင်း၊ အဘိဘူစ-လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗညု-လည်း ကောင်း၊ ဂေါ-လည်းကောင်း၊ ဣတိ-ဤ သဒ္ဓါအပေါင်းကို၊ ပုလ္လိင်သင်္ဂဟော- ပုလ္လိင်၌ သွင်းယူအပ်၏။

ပုလ္လိင်-ပုလ္လိင်ရှိသော သဒ္ဓါစုသည်၊ နိဋ္ဌိတံ-ပြီးပြီ။

(၁၇၅) တတော၊ ပေ၊ သမာသေ။ ။“ဂဝံပတိ”၌ ဝံဝယ် နံဝိဘတ်၏ ကာရိယ (အံ အပြု) မကျေခြင်းသည် နံဝိဘတ် မကျေခြင်းပင်တည်း။ ထိုအလုတ္တသမာသ်အရာ၌ သုတ်ရင်းက စီရင်၏။ “ဂဝံပတိဿ ထေရဿ”သည် သုတ်ရင်း၏ ပုံစံတည်း။ ထိုပုံစံ၌ “ဂဝံပတိ”သာ လိုရင်းဖြစ်သည်။ ဂဝံကား စသဒ္ဓါဖြင့် ပြီးရသောရုပ်တည်း။ [“စသဒ္ဓေန အသမာသေပိတိ အံအဝါဒေသာ”ဟု သိဟိဋ္ဌိမူ၌ “ဣတိ”သဒ္ဓါပါ၏။] “ပုရိသော ဂုဏဝါ”စသော ဂါထာကား ရုပ်စဉ်မတူသော ပုဒ်၏အစ (ခေါင်းဆောင်) ပုဒ်များကို ထုတ်ပြသော ဂါထာတည်း။

(၁၇၆) အထ-ပုလ္လင်နာမ်စု၏အခြားမဲ့၌၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂါနိ-ဣတ္ထိလိင်္ဂါသော နာမ်တို့ကို၊ ပုစ္ဆန္တေ-ဆိုအပ်ကုန်၏။ အကာရန္တော-သော၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂသဒ္ဓေါ-ဣတ္ထိလိင်္ဂါသော သဒ္ဓါသည်၊ အပုသိဒ္ဓေါ-မထင်ရှား၊ အကာရန္တော-သော၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂါ-ဣတ္ထိလိင်္ဂါသော၊ ကညာသဒ္ဓေါ-ကညာသဒ္ဓါကို၊ (ဒသယိယတိ-ပြအပ်၏)၊ ကညဣတိ-ကညဟူ၍၊ ဌိတေ-တည်ပြီးသော်။...

ဣတ္ထိယမတော အာပစ္စယော။ ။(၁၇၇) ဣတ္ထိယံ-၌၊ ဝတ္တမာနာ-ဖြစ်သော၊ အကာရန္တော-သော၊ လိင်္ဂံမှာ၊ ပရော (ဟုတွာ-ဖြစ်၍)၊ အာပစ္စယော-ဟောတိ၊ ဣတ္ထိပစ္စယာ-အာ၊ ဤ၊ ဣနိ၊ ဣတ္ထိပစ္စည်းတို့သည်၊ သျာဒယောဝိယ-သိ အစရှိသော ဝိဘတ်တို့ကဲ့သို့၊ ပကတျတ္ထဇောတကာ-ပကတိလိင်္ဂ၏အနက်ကိုသာ ထွန်းပြတတ်ကုန်၏။ (နတုဝါစကာ-ဟောကား

(၁၇၆) အကာရန္တော၊ ပေ၊ ကညာသဒ္ဓေါ။ ။တည်တုန်းက “ကည”ဟု တည်၍ အကာရန္တဖြစ်သော်လည်း ကည အနက်၌ နာမ်မဟုတ်သေး၊ အာ ပစ္စည်း သက်ပြီး နာမ်ငဲ့ပြီးမှ နာမ်အဖြစ်သို့ရောက်၏။ ထို့ကြောင့်“အကာရန္တဣတ္ထိလိင်္ဂသဒ္ဓါသည် ပါဠိ၌ ထင်ရှားမရှိ”ဟု ဆိုသည်။ [ပုဒ်စစ်၌ကား ကညာကို “အကာရန္တပကတိ”ဟု ဆို၏။ ထိုစကားလည်း “ဣတ္ထိယမတော အာပစ္စယော=ဣတ္ထိလိင်္ဂ၌ဖြစ်သော အကာရန္တလိင်္ဂောင် အာပစ္စည်းသက်”ဟူသော သုတ်အသွားနှင့် ညီမျှပေသည်။ ထိုအလို အကာရန္တဣတ္ထိလိင်္ဂသဒ္ဓါ ထင်ရှား၏၊ အကာရန္တသာ မထင်ရှားသည်။]

ပကတျတ္ထ၊ ပေ၊ ဝါစကာ။ ။ဤဂါထာသည် အာ ဤ ဣနိဟူသော ဣတ္ထိ ပစ္စည်းတို့ ဝါစက မတပ်ကြောင်း ဇောတကမျှသာ ဖြစ်ကြောင်းကို ပြလိုရင်းတည်း၊ ထိုသို့ပြရာ၌ ဝါစကတပ်သော ပစ္စည်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပြမှ သာ၍ ထင်ရှားသောကြောင့် ဣစသော ပစ္စည်းများကိုလည်း ရောနှော ပြထားသည်။ “သိယော အံယော”စသော နာမ်ဝိဘတ်အားလုံးသည် ပကတိလိင်္ဂ၏ ရှိရင်းအနက်ကို ထွန်းပြတတ်ကုန်သကဲ့သို့၊ ထိုအတူ အာ ဤ ဣနိဟူသော ဣတ္ထိပစ္စည်းများလည်း ပကတိလိင်္ဂ၏ ရှိရင်းအနက်ကိုသာ ထွန်းပြကြသည်။ မိမိတို့က သီးခြားအနက်တစ်မျိုးကို မဟောတတ်ကြ၊ ချဲ့ဦးအံ-

“ဝိဇ္ဇမာနောပိ သုက္ကာဒိ၊ ယထာ ဒိပါဒိကေ သတိ၊ ဗျတ္တိမာယာတိ ကမ္မာနိ-အတ္ထော ဧဝံ ဝိဘတ္တိယံ”။

ဟူသော ဘောဒစိန္တာနှင့်အညီ၊ အမှောင်ခန်း၌ ခုတင်-ထိုင်ခုံစသော ပစ္စည်းများ ရှိနေသော်လည်း မီးရောင်မရှိလျှင် ထိုပစ္စည်းများ (အများမြင်လောက်အောင်) မထင်ရှားချေ၊ မီးထွန်းပြမှသာ ထင်ရှားသည်။ မီးရောင်သည် ခုတင်စသော ပစ္စည်းများ ဖြစ်အောင် မတတ်နိုင်၊ ရှိရင်း ပစ္စည်းများကိုသာ ထင်ရှားအောင် ပြတတ်သကဲ့သို့၊ ထိုအတူ ပုရိသသဒ္ဓါသည်“ယောက္ခား”အနက်ကို ဟောရာ၌ ထိုယောက္ခား၏ ကမ္မကရဏ စသော သတ္တိနက်တွေကိုလည်း တစ်ပါတည်း ဟောပြီးဖြစ်၏။ သို့သော် ကံစသော

မဟောတတ်ကုန်၊) ဇာဒယော-ဇာ အစရှိသော တဒ္ဓိတ် ပစ္စည်းတို့သည်၊ ပစ္စယတ္ထဿ-ပစ္စည်းအနက်ကိုလည်းကောင်း၊ သကတ္ထဿာပိ-သကတ် အနက်ကိုလည်းကောင်း၊ ဝါစကာ-ဟောတတ်ကုန်၏။

သရလောပေါတျာဒိနာ-ဖြင့်၊ ပုဗ္ဗသရေ-ကို၊ လုတ္တေ-ချေအပ်ပြီးသော်လည်းကောင်း၊ ပရနယနေ-ကို၊ ကတေစ-သော်လည်းကောင်း၊ [နာမဗျပဒေသော၌ လှမ်းစပ်၊ ထို့နောက် “ယထာ” ဟု ရှိသည်ကား အပို၊ သီဟိုဠ်မှ၌လည်း မရှိ၊] ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတမတ္ထဝံ လိင်္ဂတိ-“ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတမတ္ထဝံ လိင်္ဂ” ဟူ၍၊ ဝုတ္တတ္တာဝ-ဆိုအပ်ပြီး၏ အဖြစ်ကြောင့်ပင်၊ ပစ္စယန္တဿာပိ-ပစ္စည်း အဆုံး ရှိသော သဒ္ဓါ၏လည်း၊ အလိင်္ဂတ္တာ-လိင်္ဂ မဟုတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဝိဘတ္တိပုတ္တိယံ-ဝိဘတ်သက်ခြင်းသည်၊ အသမ္ပတ္တယံ-မရောက်လတ်သော်၊ [နာမဗျပဒေသော၌ စပ်၊] တဒ္ဓိတ၊ ပေ၊ စာတိ ဧတ္ထ-၌၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ဣတ္ထိပစ္စယန္တဿာပိ-ဣတ္ထိပစ္စည်း အဆုံးရှိသောသဒ္ဓါကိုလည်း၊ နာမဗျပဒေသော၊ ပုရေဝိယ သျာဒျုပ္ပတ္တိ၊ သေသတော လောပံ ဂသိပိတိ သိလောပေါ၊ သာ ကညာ-ထို သတို့သမီး။

အနက်များသည် ဝိဘတ်မပါလျှင် မထင်ရှား၊ ဝိဘတ်တည်းဟူသော မီးရောင်ပေါ်လာမှ ထင်ရှားကြသကဲ့သို့၊ ထိုအတူ အာပစ္စည်းမပါသော ကညသဒ္ဓါ၏ “သတို့သမီး” ဟူသော အနက်ခြံပုံ၌ (အဝိသဒါကာရဟူသော) ဣတ္ထိလိင်္ဂလည်း ပါဝင်၏။ သို့သော် ထိုဣတ္ထိလိင်္ဂ သည် အာ ပစ္စည်းမသက်သေးခင် မထင်ရှားသေး၊ အာပစ္စည်းသက်မှ ဣတ္ထိလိင်္ဂရှိကြောင်း အများသိကြရသည်။ ဤသို့လျှင် အာ ဤ ဣနိ ဣတ္ထိ ပံစ္စည်းများသည် နာမိဝိဘတ်တို့ကဲ့သို့ ရှိရင်းအနက်ကို သိသာထင်ရှား အများနားလည်အောင် (မီးထွန်းပြသကဲ့သို့) ထွန်းပြရုံသာ ထွန်းပြကြသည်။ သူတို့ကိုယ်တိုင်ကား ဣတ္ထိလိင်္ဂကို မဟောတတ်ကြ-ဟုလို၊ [ရှေး ဆရာတို့ကား သျာဒယောဖြင့် “သိယော” ၂ လုံးကိုသာ ယူကြသည်။ ဤကျမ်း၌ကား “ဝိစ္စမာနောပိ သုတ္တာဒိ” ဂါထာကိုထောက်၍ နာမိဝိဘတ်အားလုံး စောတက(ထွန်းပြရုံသာ ထွန်းပြတတ်သည်)ဟူသော ဝါဒအတိုင်းယူသည်။ ဤအယူသာ ရူပသိဒ္ဓိအဘော် ကျကြောင်းကို နောက်၌ အထောက် တွေ့ရဦးလတ်။]

ဇာဒယော၊ ပေ၊ ဝါစကာ။ ။ တဒ္ဓိတ်၌လာသော ဇာ ဇာဂံ စသောပစ္စည်းတို့ကား သူတို့အတွက် သီးခြားအနက်ကိုလည်း ဟောနိုင်၏။ “ဝသိဋ္ဌဿ+အပစ္စ” ၌ ဇာ ပစ္စည်းသက်သည့်အခါ အပစ္စပုဒ် ကျ၍ “ဝါသိဋ္ဌ” ဟု ပြီး၏။ ဤ ဝါသိဋ္ဌ၌ပါသော ဇာ ပစ္စည်းသည် ကျပြီးသော အပစ္စပုဒ်၏အနက်ကို ဟော၏။ ဤကား “ဇာဒယော ပစ္စယတ္ထဿ ဝါစကာ” ၏ အဓိပ္ပါယ်တည်း။ “ဒါနမယံ” ၌ ဒါနစေတနာ ဟူသော အနက်သည် “သကတ္ထ (မိမိဟူသော ဒါနသဒ္ဓါ၏အနက်)” တည်း။ မယပစ္စည်း ထပ်သက်သော အခါ၌လည်း အနက်သီးခြားမရှိ၊ “ဒါနစေတနာ” ဟူသော သကတ္ထကိုပင် တွဲဖက်၍ ဟောသည်။ ဤကား “သကတ္ထဿာပိ ဝါစကာ” ၏ အဓိပ္ပါယ်တည်း။

(၁၇၇) ဗဟုဝစနေ-၌၊ အာလပနေသိ ဂသညောတိ ဣတော-ဤသုတ်မှ၊ သညာတိ-သညာပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊ [တချို့စာ၌ “တေ ဣတ္ထိရာ ပေတိ ဣတော” ဟု ရှိသေး၏၊] ဣတ္ထိရာတိ စ-သည်လည်းကောင်း၊ ဝတ္တတေ။

အာ ယော။ ။(၆၀) လိင်္ဂသ-၏၊ အန္တော-အဆုံးဖြစ်သော၊ အာကာရော-သည်၊ ယဒါ-အကြင်အခါ၌၊ ဣတ္ထိရာ-ဣတ္ထိလိင်္ဂကိုဟော၏၊ တဒါ ယသညော ဟောတိ၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ ယသညာယံ- (ကတယံ)၊ ယပတောစ ယောနံ လောပေတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဝိကပ္ပေန ယော လောပေ၊ တာ ကညာ၊ ကညာယော။

(၁၇၈) အာလပနေ-၌၊ သခတော ဂဿေ ဝါတိ ဣတော-မှ၊ ဂဿာတိ ဝတ္တတေ။

ဃတေ စ။ ။(၁၁၄) ပေ၊ သရလောကပကတိဘာဝါ-သရချေခြင်း၊ ပကတိအဖြစ်တို့သည်၊ (ဟောန္တိ)၊ ကညံ၊ ကညာ၊ ကညာယော။...

(၁၇၉) တတိယာဒိသု-တတိယာဝိဘတ် အစရှိသည်တို့၌၊ အာယ စတုတ္ထကဝစနဿတူတိ ဣတော-မှ၊ အာယတိ-အာယပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊ ဧကဝစနာနန္တိစ-သည်လည်းကောင်း၊ ဝတ္တတေ။ [“အာယော” ဟု ပါဠိပျက်တတ်သည်။]

ဃတောနာဒိနံ။ ။(၁၁၁) ယသညတော-ဃအမည်ရှိသော၊ လိင်္ဂသ-၏၊ အာကာရာ-အာ အက္ခရာမှ၊ ပရေသံ၊ နာဒိနံ-နာ အစရှိကုန်သော၊ သို့ ပရိယန္တာနံ-သို့ အဆုံးရှိကုန်သော၊ ဧကဝစနာနံ-ဖြစ်ကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိ ဂဏာနံ-ဝိဘတ်အပေါင်းတို့၏၊ အာယာဒေသော ဟောတိ၊ သရလောပ ပရနယနာနိ-ရှေ့သရ ချေခြင်း၊ နောက် အက္ခရာသို့ ဆောင်ကပ်ခြင်းတို့သည်၊ (ဟောန္တိ)၊ ပေ၊ သို့မှီ-သို့ဝိဘတ်၌။

(၁၈၀) ယပတော သို့ ယံ ဝါ။ ။(၂၁၆) ပေ၊ ဝါ ဟောတိ၊ အညတ္ထ-ယံ အပြုမှုတစ်ပါးသော ပြယုဂ်၌၊ အာယာဒေသောစ-အာယ အပြုသည်လည်း၊ (ဟောတိ)၊ ကညာယံ၊ ကညာယ-၌၊ ကညာသု-တို့၌၊...အညေပိ-အခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ သဒ္ဒါ-သဒ္ဒါသဒ္ဒါ၊ ပေ၊ လသိကာ-လသိကာသဒ္ဒါ၊ ဝသုဓာဒယော-ဝသုဓာအစရှိသော သဒ္ဒါတို့ကို၊ ဧဝံ-တူ၊ (ဝေဒိတဗ္ဗာ။)

သဒ္ဒါ စသည်။ ။သဒ္ဒါ-ယုံကြည်ခြင်း (သဒ္ဒါစေတသိက်)၊ မေဓာ-ပင်ကိုဉာဏ်၊ ပညာ-သုတမယ စသောဉာဏ်၊ ဝိဇ္ဇာ-အဘိညာဉ် စသောဉာဏ်၊ ခိန္တာ-ကြံစည်ခြင်း၊ မုန္တော-အတိုင်အပင်(အသိဉာဏ်)၊ ဝိဏာ-စောင်း၊ တဏှာ-တပ်မက်ခြင်း၊ ဣစ္ဆာ-

လိုချင်ခြင်း၊ မုတ္တု-တွေဝေခြင်း၊ ဇော-တုန်လှုပ်တတ်သော တဏှာ၊ မာယာ-(မိမိ အပြစ်ကို ကာကွယ်တတ်သော)ဟန်ဆောင်မှု၊ မေတ္တာ-ချစ်ခြင်း၊ မတ္တာ-အတိုင်းအရှည်၊ သိက္ခာ-အကျင့်၊ ဘိက္ခာ-တောင်းစားအပ်သော အာဟာရ။ [ဂရ ရှစ်လုံးရှိသော “ဝိဇ္ဇမ္မာလာ” ဂါထာ။]

ဗောဓိ စသည်။ ။ဗောဓိ-ခြေသလုံး (မြင်းခေါင်း)၊ ဂီဝါ-လည်ပင်း၊ ဇိဝါ-လျှာ၊ ဝါစာ-စကား၊ ဆာယာ-အရိပ်၊ အာသာ-အလို၊ ဂင်္ဂါ-ဂင်္ဂါမြစ်၊ နာဝါ-လှေ၊ ဂါထာ-ဂါထာ၊ သေနာ-စစ်တပ်၊ လေခါ-အရေးအသား (ရေးအပ်သော စာ)၊ သာလာ-ဇရပ်၊ မာလာ-ပန်းကုံး၊ အစဉ်အတန်း၊ ဝေလာ-အချိန်၊ အပိုင်းအခြား၊ ပူဇာ-ပူဇော်ခြင်း၊ ခိဇ္ဇာ-မြူးထူးပျော်ပါး ကစားမှု၊ [“ဝိဇ္ဇမ္မာလာဂါထာ”ပင်။]

ဝိပါသာ စသည်။ ။ဝိပါသာ-ရေသောက်လိုခြင်း (ရေငတ်ခြင်း)၊ ဝေဒနာ-ခံစားခြင်း၊ သညာ-မှတ်သားခြင်း၊ စေတနာ-စေ့ဆော်ခြင်း၊ တသိဏာ-တပ်မက်ခြင်း၊ ပဇာ-သတ္တဝါ၊ ဒေဝတာ-နတ်၊ ဝဋ္ဋကာ-ငုံး၊ ဂေါဓာ-ဖွတ်၊ ဗလာကာ-ဗျိုင်းအောက်၊ ပရိသာ-ပရိသတ်၊ သဘာ-(လူအများ စုဝေးရာ)ရုံး၊ ဈေး၊ ပွဲ၊ အစည်းအဝေး၊ [ပရိသာပုဒ်၌ သို့ဖြင့် “ပရိသတ်-ပရိသတ်၌”ဟု ရှိ၏။ သုတ်ကြီးဖြင့် သို့ကို တိပြု၊ အာကို “ကုစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံ” စသော သုတ်ဖြင့် ရသယပြု။ မောဂ္ဂလ္လာနံ၌ကား “တိသဘာပရိယာယ”ဟု သုတ်တည်၍ “သဘာတိ-သဘာဒ်၌၊ ပရိသတိ-၌”ဟု ပုံစံထုတ်သည်။ [ဤဂါထာမှ စ၍ ပထာဝတ္ထဂါထာ” ချည်း။]

ဥိကာ စသည်။ ။ဥိကာ-သန်း၊ သေဖာလိကာ-ဆိတ်ဖလူးပင်၊ လင်္ကာ-သီဟိုဠ် ကျွန်း၊ လင်းယင်တိုင်း၊ သလာကာ-ဝါးခြမ်း၊ ဝါလိကာ-သဲ၊ သိခါ-အမောက်၊ ဦးစွန်း၊ ဝိသာခါ-ဝိသာခါနက္ခတ်၊ ဝိသာခါ ကျောင်းအမ၊ ဝိသိခါ-လမ်း၊ သာခါ-သစ်ခက်၊ ဝစာ-လင်းလေ၊ [“ဝစ္စာ-မစင်”ဟု ရှိရကား မကောင်း၊ မစင်ဟော “ဝစ္စ” ကို နပုလ္လိင်ဟု အဘိဓာန်ဆိုသည်။] ဝဉ္ဇာ-မိန်းမဖြူ၊ ဇဋ္ဌာ-ဆံကျစ်၊ စာဋ္ဌာ-အိုး၊ အပေါင်း၊

ဇေဋ္ဌာ စသည်။ ။ဇေဋ္ဌာ-ဇေဋ္ဌနက္ခတ်၊ အစ်မကြီး၊ သောဏှာ-ဆင့်နှာမောင်း၊ ဝိတဏှာ-ဆန့်ကျင်ဘက်အယူ၊ ကရုဏာ-သနားခြင်း၊ ဝနိတာ-မိန်းမ၊ လတာ-နွယ်၊ ကထာ-အစဉ်အတိုင်းသော စကား၊ နိဒ္ဒါ-အိပ်ပျော်ခြင်း၊ သုဓာ-နတ်အစာ (နတ်သုဓာ)၊ အင်္ဂတေ၊ ရာဇာ-ရာဇနက္ခတ်၊ ဝါသနာ-အထုံ (ဝါသနာ)၊ သိသပါ-ရင်းတိုက်ပင်၊ ပပါ-ရေအိုးစင်။

ပဘာ စသည်။ ။ပဘာ-အရောင်၊ သိမာ-သိမ်၊ အပိုင်းအခြား၊ ခမာ-သည်းခံခြင်း၊ ဇာယာ-မယား၊ ခတ္တိယာ-မင်းသမီး၊ သက္ခရာ-ကျောက်စရစ်၊ သုရာ-သေရည်၊ ဒေါလာ-ဧယဉ် (ပုခက်)၊ တုလာ-ချိန်ခွင်၊ သိလာ-ကျောက်၊ လီလာ-တင့်တယ်စံပယ်ခြင်း၊ [လာလာ+ဧဋ္ဌာ၊] လာလာ-တံထွေး၊ ဧဋ္ဌာ-အာရည်၊ လျှာရည်၊ မေခလာ-ခါးကြိုး၊ ကလာ-အစိတ်၊ ဝဋ္ဌဝါ-ဖြည်းမ၊ အလမ္မာ-အလမ္မာသာနတ်သမီး၊ မူသာ-မိုက်ခွက် (ရွှေကျင်ရသောခွက်)၊ မဉ္ဇူသာ-ပူတာ (တံတင်း၊သေတ္တာ)၊ သုလသာ-သုလသာမည်သော မိန်းမ၊ ဒိသာ-အရပ်မျက်နှာ၊ နာသာ-နှာခေါင်း၊ ဇုဏှာ-လရောင်၊ ဂုဟာ-ဂူ၊ ဤဟာ-အားထုတ်ခြင်း၊ လသိကာ-အစေး၊ ဝသုဓာ-မြေ။

(၁၈၁) အမွှာဒီနံ-အမွှာအစရှိသော သဒ္ဒါတို့၏၊ အာလပနေဝ-အာလုပ်၌ သာ၊ ရူပဘောဒေါ-သည်၊ (အတ္ထိ) အမွှာ-အမိ၊ အမွှာ၊ အမွှာယော-တို့၊ ဂဿ-ဂသိ၏၊ ဃတေ စာတိ-ဃတေ စ သုတ်ဖြင့်၊ ဧကာရေ-ဧ အဖြစ်သည်၊ သမ္ပတ္တေ-သော်။

န အမွှာဒီတော။ ။အမွှာအနှူကုဏ္ဍဝမာဒီတော-အမွှာ၊ အနှူ အတူရှိ သော သဒ္ဒါတို့မှ၊ ပရဿ-သော၊ အာလပနေကဝစနဿ ဧကာရတ္ထံ န ဟောတိ၊ အာကာရော ဝါတိ-သုတ်ဖြင့်၊ရဿတ္ထံ (ဟောတိ) ဘောတိ အမွှာ၊ ဘောတိ အမွှာ-အို...အမိ၊ ဘောတိယော အမွှာ၊ အမွှာယော-တို့၊ ဧဝံ- ဤ၊အတူ၊ အနှူ-အမိ၊ အနှူ၊ အနှူယော-တို့၊ ဘောတိ အနှူ၊ ဘောတိ အနှူ၊ ဘောတိယော အနှူ၊ အနှူယော...အမွှာ-အမိ၊ ပေ၊ အမွှာယော-တို့။

အာကာရန္တံ (နိဋ္ဌိတံ။)

(၁၈၂) ဣကာရန္တော ဣတ္ထိလိင်္ဂီ ရတ္တိသဒ္ဒေါ (ဒသိယတိ) တထေဝ သျာဒျုပ္ပတ္တိ၊ သိလောပေါ၊ ရတ္တိ-ညဉ်၊ ဗဟုဝစနေ-၌၊ သညာတိ ဣဝဏ္ဏုဝဏ္ဏာ တိစ ဝတ္တတေ။

တေ ဣတ္ထိချာ ပေါ။ ။(၅၉) [ဣတ္ထိယာ-ဣတ္ထိလိင်္ဂါ၊ အာချာ(သညာ)- အမည်တို့တည်း၊ ဣတ္ထိချာ-ဣတ္ထိလိင်္ဂါ အမည်တို့၊] လိင်္ဂံဿ၊ အန္တာ- အဆုံးဖြစ်ကုန်သော၊ တေ ဣဝဏ္ဏုဝဏ္ဏာ-တို့သည်၊ ယဒါ၊ ဣတ္ထိချာ-ဣတ္ထိလိင်္ဂါ အမည်တို့သည်၊ (ဟောန္တိ) တဒါ ပသညာ ဟောန္တိ၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ ပသညာယံ (ကတာယံ)၊ ဃပတောစာတျာဒီနာ-သုတ်ဖြင့်၊ ယောလောပေါ၊

(၁၈၂) ဣတ္ထိယာ အာချာသညာ၊ ဣတ္ထိချာ။ ။ဣတ္ထိချာကို “ဣတ္ထိယာ+အာချာ= ဣတ္ထိချာ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ “သညာ ချာဌာ သမညာစ” အဘိဓာန်နှင့် အညိ “အာချာ” သဒ္ဒါသည် “အမည်သညာ” အနက်ဟောတည်းဟု သိစေလို၍ အာချာကို “သညာ” ဟု ဖွင့်သည်။ “ရတ္တိ-ဣတ္ထိ-ယာဝု-ဝရူ” စသော လိင်္ဂတို့၏ အဆုံး၌ တည်ရှိသော ဣဝဏ္ဏံ ဥဝဏ္ဏံတို့သည် ဣတ္ထိလိင်္ဂါ အမည်များ ဖြစ်သောအခါ ဤသုတ်က ထို ဣဝဏ္ဏံ ဥဝဏ္ဏံကို (ပ)မှည့်၊ ဤနည်းအရ “ဣတ္ထိချာ-ဣတ္ထိလိင်္ဂါ အမည်ဖြစ်ကုန်သော၊ တေ-ထို ဣဝဏ္ဏံ ဥဝဏ္ဏံတို့သည်၊ ပေါ-၏” ဟု သုတ်အနက်ပေး၊ [နျာသ၌ကား “အာစိက္ခန္တိ-ဟောတတ်ကုန်၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ အာချာ-တို့မည်၏” ဟု ဆို၏၊ နျာသအလို “ဣတ္ထိချာ-ဣတ္ထိလိင်္ဂီ ဟောကုန်သော” ဟု အနက်ပေး၊ သို့သော် ဣဝဏ္ဏံ ဥဝဏ္ဏံတို့က ဣတ္ထိလိင်္ဂီ မဟော၊ ထွန်းပြရုံသာ ထွန်းပြတတ်သောကြောင့် ထိုနျာသအဆိုကို ရူပသိဒ္ဓိ မနှစ်သက်၍ တစ်နည်းဖွင့်ဟန် တူသည်။]

ယောသုကတဏ္ဍိယဒိနာ-ဖြင့်၊ ဒီယော၊ ရတ္တိ၊ ရတ္တိယော-တို့၊ ရတျောဝါ-
ရတျောဟုလည်း ရှိ၏။ ဟေ ရတ္တိ-အို. ညဉ့်၊ ဟေ ရတ္တိ၊ ဟေ ရတ္တိယော-
တို့၊ အံမောတျာဒိနာ-အံမော နိဂ္ဂဟိတံ အစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ နိဂ္ဂဟိတံ-
နိဂ္ဂဟိတံပြု၊ ရတ္တိ၊ ရတ္တိ၊ ရတ္တိယော။...

(၁၈၃) တတိယာဒိသု-တို့၌၊ ဧကဝစနာနံတိ၊ နာဒိနံတိစ ဝတ္တတေ။

ပတော ယာ။ ။(၁၁၂) ပသညတော-ပ အမည်ရှိကုန်သော၊ ဣဝဏ္ဏု
ဝဏ္ဏေဟိ-ဣဝဏ် ဥဝဏ်တို့မှ၊ ပေ၊ ယာအာဒေသော ဟောတိ၊ ရတ္တိယာ-
ဖြင့်၊ ပေ၊ ရတ္တိနံ-တို့အား၊ [နာ စသော ဝိဘတ်တို့ဖြင့် “ရတျာ” ရုပ်လည်း
ရှိ၏။ အခြေပြု နာမ်ရိုဏ်းမှာ ရူ။]...(၁၈၄) ပဉ္စမိယံ-၌။...

အမာပတော သွာသ္မိနံ ဝါ။ ။(၆၈) ပေ၊ ဝါ-စွာ၊ ဟောန္တိ၊ အယံ ဝါ
သဒ္ဓေါ ဝဝတ္တိတဝိဘာသတ္ထော၊ တေန-ကြောင့်၊ ဥဝဏ္ဏန္တတော-ဥဝဏ်
အဆုံးရှိသော လိင်မှ(နောက်၌)၊ န ဟောန္တိ-အံ အာ အပြု မဖြစ်ကုန်၊
ဣဝဏ္ဏန္တတောပိ-ဣဝဏ်အဆုံးရှိသောလိင်မှ(နောက်၌)လည်း၊ ယထာပယောဂံ-
ပြုယုဂ်အားလျော်စွာ၊ (ဟောန္တိ-အံ အာအပြု ဖြစ်ကုန်၏။)

(၁၈၅) သရေတိ ယကာရောတိစ ဝတ္တတေ၊ သီဟမဏ္ဍုကဂတိဟိ-
သီဟဂတိက အဓိကာရနည်း၊ မဏ္ဍုကဂတိက အဓိကာရနည်းတို့ဖြင့်၊ ယော
ဝစနံ-ယောသဒ္ဓါသည်လည်းကောင်း၊ ဧကဝစနဂ္ဂဟဏဉ္စ-ဧကဝစနသဒ္ဓါသည်
လည်းကောင်း၊ (ဝတ္တတေ၊) [ယောသုစသုတ်မှ ယောသဒ္ဓါသည် သီဟဂတိက
အဓိကာရနည်းဖြင့် ရှေ့သို့ လိုက်၏။ သံသာသ္မေကဝစနေသုတ်မှ ဧကဝစန
သဒ္ဓါကား မဏ္ဍုကဂတိက အဓိကာရနည်းဖြင့် ဇ္ဇသုတ်ကို ခုန်ကျော်၍
လိုက်လာသည်။]

(၁၈၄) ဝဝတ္တိတ၊ ပေ၊ ယထာပယောဂံ။ ။“အမာ ပတော”၌ “ပတော”အရ
ဣဝဏ် ဥဝဏ် ၂ မျိုးလုံးပင် ရသင့်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါ၏ သတ်မှတ်ချက်ကြောင့်
ဥဝဏ်ကို မယူဘဲ ဣဝဏ်ကိုသာ ယူရသည်။ [ဥဝဏ်နောင် သို့ သွာဝိဘတ်ကို အံ အာ
ပြုသော ပြုယုဂ် မရှိ၊ “အသန္တဝိဓိ”ဟုလို့၊ [ဣဝဏ်ကို ယူပြန်ပါလည်း (ပ)အမည်
ရသော ဣဝဏ်ဟူသမျှကို သိမ်းကျုံး၍ မယူရ၊ ဝါသဒ္ဓါ၏ သတ်မှတ်ချက်ကြောင့်ပင်
ပြုယုဂ်ရှိကောင်းသော (ရတျာ၊ ရတျံ-မတျာ၊ မတျံ စသည်ဖြင့် ရှိကောင်းသော) ရတ္တိ၊
မတိ၊ ရတိ၊ နိကတိ၊ ပုထဝီ စသော ပြုယုဂ်များ၌ရှိသော ဣဝဏ်ကိုသာ ယူရမည်ဟု
ပြုလို၍ “ဣဝဏ္ဏန္တတောပိ ယထာပယောဂံ=ဣဝဏ်နောင်လည်း ပြုယုဂ်ရှိသရွေ့သာ
သို့ သွာကို အံ အာ ပြု”ဟု မိန့်သည်။

(၁၈၅) ဧတ္ထေ၊ ပေ၊ ဣဝဏ္ဏာဝ ဂယုတိ။ ။ယဝကာရာစသုတ်မှ ယအက္ခရာသာ

ပသညဿ စ။ ။(၇၂) ပရေ-သော၊ ယောဝစနေကဝစနဝိဘတ္တိနံ-
 ယောဝိဘတ်၊ ဧကဝုဗ်ဘတ်တို့၏။ အာဒေသေ-အာဒေသဖြစ်သော၊ သရေ-
 သရကြောင့်၊ ပသညဿ-သော၊ ဣဝဏ္ဏဿ-၏။ ယကာရာဒေသော ဟောတိ၊
 စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ ယကာရသေဝ-ယအက္ခရာ၏သာ၊
 အဓိကာရတော-လိုက်ခြင်းကြောင့်၊ ပသညဂ္ဂဟဏေန-ပသညသဒ္ဒါဖြင့်၊
 ဣဝဏ္ဏောဝ-ဣဝဏ်ကိုသာ၊ ဂယုတိ-ယူအပ်၏။ [ဧဝဖြင့် ဥဝဏ်ကို ကန့်၊]
 စဂ္ဂဟဏံ ရတ္တာတျာဒီသု-ရတ္တာ အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌၊ နိဝတ္တနတ္ထံ-
 နစ်စေခြင်းအနက် ရှိ၏။ (နိဝတ္တာပနာဝေရဏအနက် ရှိသည်-ဟူလို၊)
 ရတျာ၊ ရတ္တိယာ-မှ၊ ပေ၊ သ္မိဝစနေ-၌၊ အမာဒေသေ-အံ ပြုပြီးသော်၊
 ယကာရာဒေသော-ယပြု။ [“အမာဒေသယကာရာဒေသာ-အံအပြု၊ ယအပြု
 တို့သည် (ဟောန္တိ)”ဟုလည်း သိဟိုင်မှုရှိ၏။] ရတျ-၌...ဃပတော သ္မိယံဝါတိ-
 ယံ ဝါသုတ်ဖြင့်၊ ယံအာဒေသော-ယံပြု၊ ရတ္တိယံ-၌။

(၁၈၆) အညတ္ထ-ရတျံ၊ ရတ္တိယံတို့မှ အခြားသော ရုပ်တို့၌၊ အံတိ သ္မိတိ
 ဝါတိ စ ဝတ္တတေ။

အာဒိတော ဩ စ။ ။ပေ၊ စသဒ္ဒေန အညသ္မာပိ-အာဒိမှ အခြားသော
 သဒ္ဒါမှ(နောက်၌)လည်း၊ (သ္မိဝစနေသ) အာအံဩအာဒေသာ (ဟောန္တိ)၊ ပေ၊
 ရတ္တိသု၊ ရတ္တိသု-တို့၌။

လိုက်လာသည်၊ သို့ဖြစ်လျှင် ယ ပြုဖို့နှင့်ဆိုင်သော သရမှာ ဣဝဏ်သာ ဖြစ်ထိုက်သော
 ကြောင့် “ပသညဿ”အရ (ပအမည် ရှိနိုင်သော ဣဝဏ် ဥဝဏ် ၂ မျိုးတွင်)
 ဣဝဏ်သာ ယူရတော့၏။ ဥဝဏ်ကို မယူရ-ဟူလို၊ [ရတ္တာ၌ကား (သ္မိကို ဩ ပြု
 သဖြင့်) ဝိဘတ်အပြု သရနေင်းသော်လည်း စသဒ္ဒါ၏ တားမြစ်မှုကြောင့် ဣကို ယ
 မပြုရ၊ ၎င်း၌ ဣ ရှေ့၌ နောက်ဩသို့ ကပ်ရုံသာ။]

(၁၈၆) မှတ်ချက်။ ။“အာဒိတော ဩစ”သုတ်ကို ဤနေရာ၌ ပြထားခြင်းကား
 အာဒိအတွက် ပြလို၍မဟုတ်၊ စသဒ္ဒါဖြင့် စီရင်ရသော ရတ္တိအတွက် ပြလိုခြင်းကြောင့်
 ဖြစ်သည်။ အာဒိသဒ္ဒါကား (ဗဟုဗ္ဗိဟိ မဟုတ်ဘဲ သူ့ချည်းသက်သက်ဖြစ်လျှင်) ပုလ္လိင်
 အဂ္ဂိသဒ္ဒါနှင့် တူ၏။ အခြေပြုနာမ်ဂိုဏ်းကြည့်၍ ရုပ်စဉ်၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်အတွင်းသို့
 ရောက်လျှင် အညပုဒ် လိင်လိုက်၍ “အက္ခရာပါဒယော”ဟု ပုလ္လိင်လည်းကောင်း၊
 “ဝေမာဒိနိ”ဟု (အဋ္ဌိကဲ့သို့) နပုလ္လိင်လည်းကောင်း ဖြစ်၏။ ဣတ္ထိလိင်၌ ကပစ္စည်း
 သက်၍ “ဝေမာဒိက”စသည် ဖြစ်၏။ ထိုပြင် ကစ္စည်းပုတ္တိလာ “ဗာရာဏသီ-၌”
 ဟူသော ပုံစံကို မှီ၍ သ္မိဝိဘတ်ဖြင့် “ရတ္တိ”ပုဒ်ကို ပြထားသော်လည်း တတိယာ
 သတ္တမိနဉ္စသုတ်၌မူ “ဣမံ ရတ္တိ”ဟု ဒုတိယန္တပုံစံ အဖြစ်ဖြင့် ပြလတ်။]

အညာနိပိ-အခြားလည်းဖြစ်ကုန်သော၊ ပတ္တိ-ပတ္တိသဒ္ဓါ၊ ယုတ္တိ-ယုတ္တိသဒ္ဓါ၊ ပေ၊ ဆဝိအာဒိနိ-ဆဝိအစရှိကုန်သော၊ ဣကာရန္တ နာမာနိ-ဣကာရန္တ နာမ်တို့ကို၊ ဧဝံ-ဤ၊ အတူ၊ (ဝေဒိတဗ္ဗာနိ)...

ဣကာရန္တ-ဣကာရန္တ နာမ်စုသည်။ (နိဋ္ဌိတံ။)

ပတ္တိ စသည်။ ။ပတ္တိ-ခြေလျင်စစ်တပ်၊ ယုတ္တိ-အသင့် (ယုတ္တိ)၊ ဝုတ္တိ-သုတ်အဖွင့်၊ အသက်မွေးခြင်း၊ ကိတ္တိ-ကျော်စောခြင်း၊ မုတ္တိ-လွတ်မြောက်ခြင်း၊ တိတ္တိ-တင်းတိမ်ခြင်း၊ ခန္တိ-သည်းခံခြင်း၊ ကန္တိ-နှစ်သက်ခြင်း၊ သန္တိ-ငြိမ်းအေးခြင်း၊ တန္တိ-အစဉ်၊ သိဒ္ဓိ-ပြီးစီးခြင်း၊ သုဒ္ဓိ-စင်ကြယ်ခြင်း၊ ဣဒ္ဓိ-ပြည့်စုံခြင်း၊ ဝုဒ္ဓိ-ကြီးပွားခြင်း၊ ဗုဒ္ဓိ-သိခြင်း၊ ဗောဓိ-သစ္စာ ၄ ပါးကို သိခြင်း။

ဘူမိ စသည်။ ။ဘူမိ-မြေ၊ ဇာတိ-ဖြစ်ခြင်း၊ ပီတိ-နှစ်သက်ခြင်း၊ သူတိ-သားဖွားခြင်း၊ နန္ဒိ-နှစ်သက်ခြင်း၊ သန္တိ-ပဋိသန္ဓေ၊ [သရသန္တိစသည်ကို ဟောရာ၌ ပုလ္လိင်အရှိနှင့် တူ၏၊] သာဏီ-ကန်လန်ကား၊ ကောဋိ-ကုဋေ၊ အစွန်း၊ ဒိဋ္ဌိ-အယူ၊ ဝုရိ-ကြီးပွားခြင်း၊ တုဋ္ဌိ-နှစ်သက်ခြင်း၊ ယဋ္ဌိ-တောင်ဝေး၊ ဒုတိ၊ ပါဋိ-အစဉ်၊ ပါဋိတော်၊ အာဋိ-ကမ်းပါး၊ ပုဇွန်လက်မ၊ နာဋိ-ကျည်ထောက်၊ [ဋီကာ၌ “ပဗ္ဗ-အဆစ်”ဟု ဖွင့်၏၊] ကေဋိ-ကစားခြင်း၊ [ပတ္တိ စသော ဤ ၂ ဂါထာသည် အနဋ္ဌာတဆန်း “မဿနိကာ” ဂါထာတို့တည်း။

သတိ စသည်။ ။သတိ-သတိစေတသိက်၊ မတိ-သိခြင်း၊ ဂတိ-နိရယဂတိစသည်၊ စုတိ-ရွှေ့လျော့ခြင်း၊ မိတိ-ဝိရိယ၊ ယုဝတိ-အပျို၊ ဝိကတိ-ဖောက်ပြန်ခြင်း၊ ရတိ-မွေ့လျော်ခြင်း၊ ရုစိ-အလို၊ ရသ္မိ-အရောင်၊ အသနိ-မိုးကြိုး၊ ဝသနိ-အဝတ်၊ [“ဝသတိ”ဟု ရှိလျှင် “နေရာအိမ်”ဟု ပေး၊] ဩသမိ-သောကြာကြယ်၊ ဆေးပင်၊ အင်္ဂုလိ-လက်ချောင်း၊ ဓူလိ-မြူ၊ ဒုန္နုဘိ-စည်ကြီး၊ ဒေါဏီ-စားကျင်း၊ အဋ္ဌဝိ-တောအုပ်၊ ဆဝိ-အရေး... ဤသဒ္ဓါတို့သည် ရတ္တိနှင့်တူ၏ဟု ဆိုသော်လည်း “ရတျော၊ ရတျာ၊ ရတျံ၊ ရတ္တိ၊ ရတ္တာ”တို့ကဲ့သို့ “ပတျော၊ ပတျာ၊ ပတျံ၊ ပတ္တိ၊ ပတ္တာ”ဟု မရှိနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ထိုရုပ်မျိုးကို ကြည့်၍ ရုပ်စဉ်ရမည်။

ခန္တိ စသည်။ ။ခန္တိစသော အချို့ရုပ်များ၌ကား နာ စသော ဧကဝုစ် ၅ လုံး၌ “ခန္တျာ”ဟု လည်းကောင်း၊ သို့၌ “ခန္တိ”ဟု လည်းကောင်း ရှိနိုင်၏။ ထိုအတူ “မတျာ-ပညာဖြင့်၊ မတျံ-၌”... “နတျာ-ချက်ဖြင့်၊ နတျံ-၌”... “ဘူမ္မာ-ဘူမ္မံ”... “ဝိကတိ၊ ဝိရတိ (ရှောင်ကြဉ်ခြင်း)၊ ရတိ”တို့၌ “ဝိကတျာ၊ ဝိကတျံ၊ ဝိရတျာ၊ ဝိရတျံ၊ ရတျာ၊ ရတျံ” ဗောဓိပုဒ်၌ “ဗောဇ္ဈာ-တို့သည်၊ ဗောဇ္ဈာ၊ ဗောဇ္ဈံ” ရုပ်များကို သဒ္ဓနိတိ စသည်တို့၌ အပိုပြုကြသေး၏။ [“ဗောဓိ+ပော”ဟု ဖြစ်ပြီးသော အခါ တတော ယောနမော တု၌ တုဖြင့် ယောကို ဩပြု၊ ဣကို ပမုည့်၊ ပမည်သော ဣကို ပသညသု စ သုတ်ဖြင့် ယပြု၊ ယဝတံ တလန စသောသုတ်ဖြင့် ဧကို ဧပြု၊ ဇံ ဒေဘောလာ၍ ဗောဇ္ဈာ ပြီး၏။ ဗောဇ္ဈာ စသည်၌လည်း နည်းတူ။]

(၁၈၇) ဤကာရန္တော ဣတ္ထိလိင်္ဂေါ ဣတ္ထိသဒ္ဓေါ (ဒဿိယတိ) ဣတ္ထ ဣတိ-ဣတ္ထဟူ၍ တည်ပြီးသော၊ ဣ-ဤရုပ်၌၊ ဣတ္ထိယံတိ ပစ္စယောတိစ ဝတ္တတေ။

နဒါဒိတော ဝါ ဤ။ ။(၂၃၈) နဒါဒိတော ဝါ-နဒ အတူရှိသည် မူလည်းဖြစ်သော၊ အနဒါဒိတော ဝါ-နဒ အတူမရှိသည်မူလည်းဖြစ်သော၊ ဣတ္ထိယံ ဝတ္တမာနာ၊ လိင်္ဂါ-လိင်္ဂမှ (နောက်၌) ဤပစ္စယော ဟောတိ၊ ဝါဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ အနဒါဒိသမ္ပိဏ္ဏနတ္ထံ-အနဒါဒိကို ပေါင်းခြင်းအနက်ရှိ၏၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ ပုထုဂဝါဒိတော (ဂေါ+အာဒိတော)စ-ပုထု၊ ဂေါအစရှိသော လိင်္ဂမှ (နောက်၌)လည်း၊ ဤပစ္စယော-ဤပစ္စည်းသက်၊ သရလောပေ- ရှေ့သရကျေပြီးသော်၊ (“ဣတ္ထ-ဤ”ဟု ဖြစ်ရာ၌ ထွဝယ် အသရကျေပြီးသော်၊) က္ခစာသဝဏ္ဏံ လုတ္တေတိ-သုတ်ဖြင့်၊ အသဝဏ္ဏေ-အသဝဏ်သည်၊ သမ္ပတ္တေ- သော်၊ (နောက်ဤကို အသဝဏ်ပြုခွင့် ရောက်လတ်သော်၊) ပကတိဘာဝေါ- ပကတိအဖြစ်သည်၊ (ဟောတိ) နာမဗျပဒေသော-နာမံငဲ့၊ သျာဒျုပ္ပတ္တိ၊ ဣတ္ထိ-မိန်းမ၊ ဣတ္ထိ-တို့၊ အယောရသံတျာဒိနာ-ဖြင့်၊ ရသတ္တံ၊ ဣတ္ထိယော- တို့၊ သမ္မောဓနေ-(အာလုပ်) အနက်၌၊ ဈလပါ ရသန္တိ -သုတ်ဖြင့်၊ ရသတ္တံ၊ ဘောတိ ဣတ္ထိ၊ ဘောတိယော ဣတ္ထိ၊ ဣတ္ထိယော။

(၁၈၇) ဣတ္ထ ဣတိစ။ ။“ဣတ္ထိဣတိစ”ဟု အချို့ရှိ၏၊ ဣသုဓာတ်၊ တပစ္စည်းသက်၍ သုတ်ကြီးဖြင့် တကို ထပြု၊ ဓာတွန်သကို တပြု၊ “ဣတ္ထ”ဟု ဖြစ်၏၊ နဒကဲ့သို့ အကာရန္တ နောင် ဤပစ္စည်းသက်ရမည်ဖြစ်၍ “ဣတ္ထ”ဟု ကိတ်ပြီးလိင်္ဂသာ ဤနေရာ၌ ရှိသင့်သည်။ [ဗျာဒိမောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “ဣသာ+တ္ထိ”ဟု သုတ်တည်၍ ဣပစ္စည်းသက်၏။]

နဒါဒိတော ဝါ။ ။နဒါဒိ၌ အာဒိသဒ္ဓါသည် ပကာရ (အလားတူ) ဟူသော အနက်ရှိ၏၊ နဒကဲ့သို့ အကာရန္တချင်းလည်းတူ၊ ဤ ပစ္စည်းသက်၍ ပြီးချင်းလည်း တူသော “မဟ၊ ကုမာရ၊ တရဏ”စသည်ကို ယူ၊ ဝါသဒ္ဓါကား အနဒါဒိကို ပေါင်းခြင်း သမ္ပိဏ္ဏနအနက် ရှိ၏၊ အနဒါဒိဟူသည် နဒကဲ့သို့ အကာရန္တမဟုတ်သော ပုထု (ဥကာရန္တ) ဂေါ (ဩကာရန္တ) သဒ္ဓါစုတည်း၊ [တိုက်ရိုက်မဆိုအပ်သော အနဒါဒိကို ဆည်းယူခြင်း သမုစ္စည်းအနက်ကိုပင် သမ္ပိဏ္ဏနဟု ဆိုသည်။]

ဋီကာ။ ။“ပကတိဝိကပ္ပနတ္ထော-ပကတိလိင်္ဂကို သီးခြားစီရင်ခြင်းအနက် ရှိ၏” ဟု ဋီကာ၌ မိန့်၏၊ “နဒ”ဟု တည်ရသော ပကတိလိင်္ဂအပြင် ဝါသဒ္ဓါက “ပုထု၊ ဂေါ”ဟု တည်ရသော ပကတိလိင်္ဂကို သီးခြားစီရင်သည်-ဟူလို၊ ဋီကာ ဆိုပုံက ဝါသဒ္ဓါ၏ ဝိကပ္ပနတ္ထ ရိုးရာကျပေသည်။

(၁၈၈) ဒုတိယေကဝစနေ-၌၊ ယပတော သို့ယံ ဝါတိ ဣတော-မှ၊ ဝါတိ ဝတ္ထတေ။

အံယမီတော ပသညတော။ ။ (၂၂၃) ပေ၊ ဣတ္ထိသု-တို့၌။

ဧဝံ-ဤအတူ၊ နဒိ-မြစ်၊ [နဒတည်၊ ဤပစ္စည်းသက်၊ စသည်ဖြင့် ရုပ်စီရင်ပုံ တူသည်ကို “ဧဝံ” ဟု ဆိုသည်။] နဒိ-တို့၊ ယောလောပါဘာဝေ-ယောဝိဘတ် ကျေခြင်း မရှိရာ၌၊ တတော ယောနမောတူတိ ဧတ္ထ-၌၊ တုသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ယောနံ၊ ဩကာရောစ-ဩအပြုသည်လည်းကောင်း၊ ပသညဿစာတိ-ဖြင့်၊ ဤကာရဿ၊ ယကာရော-ယအပြုသည်လည်းကောင်း၊ ယဝတ် တလနဒကာရဣစ္စာဒိနာ-အစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ ချဿ-ချ၏၊ ဧကာရော-ဧအပြုသည်လည်းကောင်း၊ ဒွိတ္တံ-ဒွေဘော်သည်လည်းကောင်း၊ ဟောန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏၊ နဇ္ဇော၊ နဒိယော-တို့သည်၊ သန္တန္တိ-စီးကုန်၏။

စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤအရာ၌၊ ဧဝံ-ဤဆိုအပ်ပြီးသော နည်းဖြင့်၊ သိဇ္ဈန္တာနံ-ပြီးနိုင်ကုန်သော၊ နဇ္ဇောအာဒိနံ-နဇ္ဇော အစရှိသည်တို့ကို၊ [နိပ္ပာဒနံ၌ စပ်၊ အာဒိဖြင့် “နဇ္ဇော၊ နဇ္ဇ” တို့ကိုယူ၊] ဝုတ္တိယံ-ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌၊ အာနတ္တဂ္ဂဟဏာဒိနာ-အာနတ္တသဒ္ဓါအစရှိသည်ဖြင့်၊ နိပ္ပာဒနံ-ပြီးစေခြင်းသည်၊ အတြဇေသုဂတာဒိနံ ဝိယ-အတြဇ သုဂတ အစရှိသော သဒ္ဓါတို့ကဲ့သို့၊ နိပ္ပာဒနုပါယန္တ ရဒဿနတ္ထံ-ပြီးစေခြင်း၏ နည်းတစ်မျိုးကို ပြရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-မှတ်ထိုက်၏၊ ဟေ နဒိ-အိုမြစ်၊ [ဈလပါ ရသံဖြင့် ရသပြု၊] ပေ၊ နဒိ၊ နဇ္ဇော၊ နဒိယော-တို့ကို။

အမာဒိသုတ္ထေ-အမာပတော စသောသုတ်၌၊ အာပတောတိ ယောဂဝိဘာဂေန-ဖြင့်၊ ကွစိ၊ နာသာနဉ္စ-နာ၊ သ ဝိဘတ်တို့၏လည်း၊ အာတ္တံ-အာပြု၊ တေန-ကြောင့်၊ န ဇ္ဇော ဝသလော ပောတိ၊ ပထဗျာ ဧကရဇ္ဇေနတျာဒိ-

(၁၈၈) ဧတ္ထ၊ ပေ၊ ဒဿနတ္ထံ။ ။ ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ ရူပသိဒ္ဓိနည်းကို မပြတ် မာတုလာဒိနမာနတ္တမိကာရေသုတ်၌ အာနတ္တံဟူသော ဘာဝနိဒ္ဓေသဖြင့် နဒိသဒ္ဓါ၏ ဒီကို ဝိဘတ်နှင့်တကွ ဇော ဇာပြု၍ “နဇ္ဇော-နဇ္ဇာ” ပြီးပုံကို ပြ၏၊ ထိုသို့ပြခြင်းသည် (ရူပသိဒ္ဓိနည်းအတိုင်း မပြီးနိုင်၍ ပြခြင်းမဟုတ်၊) ရူပသိဒ္ဓိနည်းမှ တစ်နည်းတစ်ဖုံ ပြီးနိုင်ပုံကို ပြခြင်းဟုမှတ်ပါ၊ ဥပမာ-ဒေါ ဓဿစသုတ်၌ အတြဇ သုဂတပြယုဂ်တို့ကို ပြခဲ့ပြီးနောက် ယဝမဒနသုတ်၌ သုဂတပြယုဂ် သွာနာသုတ်၌ အတြဇပြယုဂ်ကို ထပ်ပြရာဝယ် ဒေါဓဿစသုတ်ဖြင့် ပြီးနိုင်သောနည်းမှ တစ်နည်းတစ်ဖုံ ပြီးနိုင်ပုံကို ပြသကဲ့သို့တည်း၊ အချုပ်မှာ-အတြဇ သုဂတရုပ်တို့ကို ၂ နည်းစီ ပြီးစေနိုင်သကဲ့သို့ နဇ္ဇော နဇ္ဇာတို့ကိုလည်း ရူပသိဒ္ဓိနည်း၊ ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ ပြအပ်သော ဘာဝနိဒ္ဓေသနည်းတို့ဖြင့် ပြီးစေနိုင်သည်-ဟူလို။

အမာဒိ၊ ပေ၊ သိဇ္ဈတိ။ ။ “အာပတော” ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ပြီးပုံကို အခြေပြု၍ပင်

အစရှိသော ပြယုဂ်သည်။ သိဇ္ဇတိ-ပြီး၏။ ပုရေဝိယ-ရှေ့၌ကဲ့သို့၊ (နန္ဒော၌ ကဲ့သို့-ဟူလို)၊ ယကာရကောရာဒေသဒ္ဒိတ္တာနိ-ယအပြု၊ ဧအပြု၊ ဒွေဘော်တို့ သည်။ (ဟောန္တိ) နန္ဒာ၊ နဒီယာ-သည်။ ကတံ-ပြုအပ်၏။ ပေ၊ နဒီသု-တို့၌၊ အညေပိ-အခြားလည်းဖြစ်ကုန်သော၊ မဟိ-မဟီသဒ္ဒါ၊ ပေ၊ ကုက္ကုဋီ-ကုက္ကုဋီ သဒ္ဒါ၊ ဣစ္စာဒယော-ဤသို့ အစရှိသော သဒ္ဒါတို့သည်၊ ဣတ္ထိသဒ္ဒသမာ- ဣတ္ထိသဒ္ဒါနှင့် တူကုန်၏။

(၁၈၉) တထေဝ-ထိုအတူပင်၊ မာတုလသဒ္ဒတော-မှ (နောက်၌) ဤပစ္စယေ-ကို၊ ကတေ-သော်၊ [သိဟိဋ်မူ၌ “တထေဝ မာတုလသဒ္ဒတော” ဟု ရှိ၏။ ဣတ္ထိသဒ္ဒါကဲ့သို့ ဤပစ္စည်းသက်ရခြင်း တူသည်ကို “တထေဝ” ဟု ဆိုသည်။ “တတောစ” ဟု အချို့စာရှိသည်ကို ဆင်ခြင်။]

မာတုလာဒိနမာနတ္ထမိကာရေ။ ။(၉၈) ပရေ ဤကာရေ ပစ္စယေ- ကြောင့်၊ မာတုလအယျကဝရဏဣစ္စေဝမာဒိနံ-အစရှိသောသဒ္ဒါတို့၏၊ အန္တော- အဆုံးသရသည်၊ အာနတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ အယံ ဆဋ္ဌိ-ဤ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည်။

ပြခဲ့ပြီး၊ သဒ္ဒနိတိ၌ကား “နာသသ္မိ န+မာ” ဟု သုတ်တည်၍ နာ-သ-သ္မိတို့ကို အာ ပြု၏၊ သ္မိ၏ ပုံစံကား-“ပထဗျာစာရပုဗ္ဗင်္ဂိ၊ ဝရသု ဒသော ဝရေ”တည်း။ “ပထဗျာ- လူတို့မြေ၌” ဟု ပေး၊ ကစ္စည်းဝတ္ထိအလိုအားဖြင့် အာဒိတော ဩစဉ် စဖြင့် သ္မိ ကို အာပြု၍ “ပထဗျာ” ပြီးသည်။

ဂါထာ။ ။မဟိ-မြေ၊ မဟိမြစ်၊ ဝေတ္တရဏီ-ဝေတ္တရဏီမည်သော သံရည်ငရဲ၊ ဝါပိ-ရေကန်၊ ပါဠလိ-သဒ္ဓတံပင်၊ ကဒလိ-ငှက်ပျောပင်၊ ဃဋီ-အိုး၊ နာရိ-လူမိန်းမ၊ ကုမာရိ တရုဏီ-အပျို၊ ဝရဏီ-ဝရဏ၏ မယား၊ ဗြဟ္မာဏီ-ပုဏ္ဏားမ၊ သခိ- မိတ်ဆွေမ၊ ဂန္ဓဗ္ဗိ-ဂန္ဓဗ္ဗနတ်မ၊ ကိန္နရိ-ကိန္နရာမ၊ နာဂိ-နဂါးမ၊ ဒေဝီ-နတ်သမီး၊ မိဖုရား၊ ယက္ခိ-ဘီလူးမ၊ အဇိ-ဆိတ်မ၊ မိဂိ-သမင်မ၊ ဝါနရိ-မျောက်မ၊ သူကရိ- ဝက်မ၊ သိဟိ-ခြင်္သေ့မ၊ ဟံသိ-ဟင်္သာမ၊ ကာကီ-ကျီးမ၊ ကုက္ကုဋီ-ကြက်မ။

အညေပိ၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒယော။ ။ဣစ္စာဒယော၌ အာဒိဖြင့် “ဒါသိ၊ ဗာရာဏသီ- ဗာရာဏသီပြည်” စသည်တို့ကို ယူ၊ “ဗြာဟ္မဏီ ဒါသိ ဗာရာဏသီ” ရုပ်တို့၌ ယောဖြင့် “ဗြာဟ္မဏျာ၊ ဒါသျော၊ ဗာရာဏသျော-တို့” ဟုလည်းကောင်း၊ နာဝိဘတ် စသည်ဖြင့် “ဗြာဟ္မဏျာ” စသည်ကိုလည်းကောင်း၊ သ္မိဖြင့် “ဗြာဟ္မဏျံ” စသည်ကိုလည်း ကောင်း သဒ္ဒနိတိ ပြသေး၏၊ ရတျော၊ ရတျာ၊ ရတျံအတိုင်း ရုပ်တွက်၊ [တချို့စာ၌ “ဝေမညေပိ” ဟု ဝေ သဒ္ဒါ ပါနေသည်ကား (“ဣတ္ထိသဒ္ဒသမာ” ဟူသော စကားနှင့် တူနေသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ မဟိ စသည်ကို နဒီသဒ္ဒါနှင့် ထပ်တူ ရုပ်စဉ်၍ မဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း) ပိုသည်။]

အန္တာပေက္ခာ-အန္တ ကိုဌ်သော ဆန္ဒိတည်း၊ သရလောပါဒိ၊ မာတုလာနိ-
အဒေါ်သည်၊ ဧဝံ-တူ၊ အယျကာနိ-အဖွားသည်၊ ဝရဏာနိ-ဝရဏ၏ မယား
သည်၊ သေသံ-ကြွင်းသော ရုပ်စဉ်သည်၊ ဣတ္ထိသဒ္ဓသမံ။

အနဒါဒိသု-အနဒါဒိ သဒ္ဓါတို့တွင်၊ ပုထုသဒ္ဓတော-မှ (နောက်၌၊)
ဤပစ္စယော-ဤပစ္စည်းသက်၊ [နဒါဒိတော ဝါ ဤ သုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် ပြခဲ့
သော “ပုထု-ဂေါ” စသော အနဒါဒိတို့တွင် ပုထုနောင် ဤပစ္စည်းသက်-ဟူလို၊]
ဩသရေစာတိ ဧတ္ထ-သုတ်၌၊ စသဒ္ဓေန ဥကာရဿ အဝါဒေသော၊ ပုထဝီ၊
ပုထဝီယော-တို့၊ [တချို့၌ ဗဟုဝုစံ ပုထဝီ ကျသည်၊ ဣတ္ထိ ဣတ္ထိယောကဲ့သို့
၂ ရုပ် ရှိရမည်၊] သဿာသ္မိသု-တို့၌၊ ပုထဗျာ၊ ပုထဝီယာ-အား၊ ပုထဗျာ၊
ပုထဝီယာ-မှ၊ ပုထဗျံ၊ ပုထဝီယံ၊ ပုထဝီယာ-၌၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။

ဂေါသဒ္ဓတော-မှ(နောက်၌)၊ နဒါဒိတောဝါ ဤတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဤပစ္စယော၊
မဟာဝုတ္တိနာဝါ-သုတ်ကြီးဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဂါဝသေတိဧတ္ထ-ဤသုတ်
၌၊ ဂါဝဣတိ ယောဂဝိဘာဂေန ဝါ-သော်လည်းကောင်း၊ ဩကာရဿ
အာဝါဒေသော၊ ဂါဝိ-နွားမ၊ ဂါဝိ၊ ဂါဝိယော-တို့သည်၊ (တချို့စာ၌ “ဂါဝိ”
ကျသည်) ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသော ရုပ်စဉ်သည်၊ ဣတ္ထိသဒ္ဓသမံ-၏။

(၁၉၀) မာနဝဣတိ-မာနဝ ဟု တည်ပြီးသော၊ ဣဝ-ဤရုပ်၌၊ ဣတ္ထိယံတိ
ဝါတိ ဤတိစ ဝတ္တတေ။

ဏဝဏိကဏေယျဏန္တုဟိ။ ။ (၂၃၉) ဏဝဏိကဏေယျဏန္တု
ပစ္စယန္တေဟိ-ဏဝ၊ ဏိက၊ ဏေယျ၊ ဏ၊ နန္တု ပစ္စည်း အဆုံးရှိကုန်သော၊ ဣတ္ထိယံ၊
ဝတ္တမာနေဟိ လိင်္ဂေဟိ ဤပစ္စယော ဟောတိ၊ ဝါဓိကာရော - လိုက်သော

သဿာသ္မိသု၊ ဝေ၊ ပုထဝီယာ ဣစ္စာဒိ။ ။ တချို့စာ၌ “ပုထုဗျာ ပုထဝီယာ”
တစ်စုံကျ၏၊ သီဟိုဠ်မှမှာ ပါသည်၊ သ္မာသ္မိဝိဘတ်အတွက် အမာပတော သ္မိသ္မာနံဝါ
သုတ်ရင်းရှိ၍ “ပုထဗျာ-ပုထဗျံ” ဟု ပြ၏၊ “ပုထဗျာ ဧကရဇ္ဇေန” ဟု သဝိဘတ်အတွက်
ပါဠိပုံစံ ရှိသောကြောင့် (ပုထဗျာနှင့် ပုထဗျာလည်း တူရကား) အာပတော ယောဂ
ဝိဘာဂဖြင့် အာပြုဖို့ရာ သဝိဘတ်ဖြင့် ပုထဗျာကိုလည်း ပြထားသည်၊ နာဝိဘတ်
အတွက် မပြသော်လည်း သဒ္ဓနီတိ၌ နာ၊ သ္မိအတွက်လည်း ပုထဗျာရုပ်ကို ပြလိုသည်၊
ရုပ်တွက်ပုံမှာ “ပုထု တည်၊ ဤပစ္စည်း သက်၊ ဩ သရေသုတ်၌ စဖြင့် ဥကို အဝ
ပြု၊ ဝဗ္ဗင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ နာမံဌ်၊ နာ သ” စသည် သက်၍ တွက်ပါ၊ ဒေါ ဓဿ စ၌
စဖြင့် ဝကို ဗပြုရုံသာ ထူးသည်။

(၁၉၀) ဝါဓိကာရော၊ ဝေ၊ နိဝတ္တနတ္ထော။ ။ ဏဝ ဏိကစသော ပစ္စည်းများသည်

သိလရှိသော မိန်းမ၊ ယသဝတီ-အခြံအရံရှိသော မိန်းမ၊ ရူပဝတီ-ရုပ်ရှိသော မိန်းမ၊ သတိမတီ-သတိရှိသော မိန်းမ၊ ဂေါတ္တမတီ-အနွယ်ရှိသော မိန်းမ၊ မဟန္တသဒ္ဓတော-မှ နောက်၌၊ နဒါဒိတော ဝါ ဤတိ၊ ဤပစ္စယော-သက်၊ [မဟန္တကန္တပစ္စယန္တ မဟုတ်၊ နပစ္စယန္တဖြစ်၍ ဣဝဏိက စသောသုတ်ဖြင့် မသက်နိုင်]၊ န္တဗျပဒေသေ-န္တကဲ့သို့ ငဲ့ပြီးသော်၊ ဝိကပ္ပေန-ဖြင့်၊ တကာရာ ဒေသော-(တ)အပြုသည်၊ (ဟောတိ၊) မဟတိ၊ မဟန္တိ-ကြီးသော မိန်းမ။

(၁၉၂) ဘဝန္တ+(ဤ)ဣတိ-ဟူသော၊ ဣဓ-ဤရုပ်၌၊ ဤကာရေတိ ဝတ္တတေ၊ [“ဘဝန္တဣတိဓ”ဟု ရှိရာ၌ (ဤ) ကျသည်၊ ဤကာရေတိစ ဟု စ ရှိသည်ကား အပို၊ နှာသ၌ “ဤ” တစ်ခုသာ လိုက်သည်ဟု ဆိုသည်။]

ဘဝတော ဘောတော။ ။(၂၄၂) ပရေ၊ ဣတ္ထိဂတေ-ဣတ္ထိလိင်၌ဖြစ်သော၊ ဤကာရေ-ကြောင့်၊ ပေ၊ ဘောတာဒေသော ဟောတိ၊ [ဘောတော အာဒေသော ဟု ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်]၊ သာ ဘောတိ-ထို အရှင်မ၊ ဘောတိ ဘောတိယော-ထို အရှင်မတို့၊ ပေ၊ ဘောတိ-အို..အရှင်မ၊ ပေ၊ ဘောတိ၊ ပေ၊ ဘောတိယော၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

(၁၉၃) ဘိက္ခုဣတိ-ဟူသော၊ ဣဓ-ဤရုပ်၌၊ ဣတ္ထိယံ ဝါတိစ ဝတ္တတေ။

ပတိ၊ ပေ၊ ဣနိ။ ။(၂၄၀) ပေ၊ ပတိဘိက္ခုရာဇေဣတိ-ဟူကုန်သော၊ ဧတေဟိ လိင်္ဂေဟိ-ဤလိင်တို့မှ(နောက်၌)လည်းကောင်း၊ ဤကာရန္တေဟိ-ဤ အက္ခရာ အဆုံးရှိကုန်သော၊ (လိင်္ဂေဟိစ-လည်းကောင်း၊) ဣနိပစ္စယော ဟောတိ၊ [ဝါအတွက် နောက်၌ “ဝါဓိကာရော အနတ္တသမုစ္စယတ္ထော”ဟု ဖွင့်လတံ့၊] သရလောပေါမာဒေသဣစ္စာဒိသုတ္တေ-၌၊ တုဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ကုစိ-၌၊ ပုဗ္ဗလောပဿ-ရှေ့သရ ကျေခြင်းကို၊ နိသေခနတော-တားမြစ်ခြင်း ကြောင့်၊ ဝါ ပရော အသရူပါတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ပရလောပေါ-နောက် သရချေ၊ ဘိက္ခုနိ-ရဟန်းမ၊ ဘိက္ခုနိ၊ ဘိက္ခုနိယော၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

(၁၉၄) ဂဟပတိသဒ္ဓတော-မှ(နောက်၌)၊ ဣနိ-သက်၊ အတ္တံတိ ဝတ္တတေ။

ပတိသိနိမ္မိ။ ။(၆၁) ပေ၊ တထေဝ-ထို ဘိက္ခုနိ အတိုင်းပင်၊ ပရသရေ-ကို၊ လုတ္တေ-ချေအပ်ပြီးသော်၊ ပုဗ္ဗောစာတိ-ဖြင့်၊ ဒိဃော-ပြု၊ ဂဟပတာနိ-အိမ့်ရှင်မ၊ တထေဝ-ထိုအတူပင်၊ ရာဇသဒ္ဓတော-မှ(နောက်၌)၊ ဣနိ-သက်၊ သရလောပပကတိဘာဝါ-ရှေ့သရ ချေခြင်း၊ နောက်သရ ပကတိပြုခြင်းတို့ သည်၊ (ဟောန္တိ၊) ရာဇိနိ-မိဖုရား။

ဤကာရန္တေသု-ဤကာရန္တေ သဒ္ဓါတို့တွင်၊ ဒဏ္ဍိသဒ္ဓတော၊ ဣနီ-ဣနီ ပစ္စည်းသက်၊ သရလောပါဒိ၊ ဒဏ္ဍိနီ-ဒုတ်(တုတ်)ရှိသူမ၊ ဒဏ္ဍိနီ၊ ဒဏ္ဍိနီယော-တို့၊ ဧဝံ-ဤအတူ၊ ဟတ္ထိနီ-ဆင်မ၊ မေဓဝိနီ-ပညာရှိသူမ၊ တပဿနီ-အကျင့် ရှိသူမ၊ ပိယဘာဏိနီ-ချစ်ဖွယ်စကားကို ပြောဆိုလေ့ရှိသူမ၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

ပေါက္ခရိနီဣတိ-ပေါက္ခရိနီ ဟု ဖြစ်ပြီးသော၊ ဣဓ-ဤရုပ်၌၊ တေသုဝုဒ္ဓိ တျာဒိနာ-ဖြင့်၊ ဣကာရနကာရာနံ-ဣအက္ခရာ၊ နအက္ခရာတို့၏၊ အကာရဏကာရာဒေသာ (ဟောန္တိ) ပေါက္ခရဏီ-ရေကန်၊ ပေါက္ခရဏီ-တို့၊ တတော ယောနမော တူတိ သုတ္တေ-၌၊ တဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ယောနံ-တို့၏၊ ဩ ကာရော စ၊ ဤကာရသ-၏၊ ယကာရော-ယပြု၊ [ပသညဿစဖြင့် ယပြု-ဟူလို] ယဝတမိစ္စာဒိသုတ္တေ-ယဝတံ အစရှိသောသုတ်၌၊ ကာရဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ဣဿ-ဣ၏၊ ဥ ကာရော-ဥပြု၊ ဒွိတ္တံ-လာ၊ [ဝါဟုရှိသည်ကား အပို] ပေါက္ခရညော-တို့၊ ပေါက္ခရဏီယောဝါ-ဟုလည်း ရှိ၏၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

ဝါဓိကာရော-လိုက်သော ဝါသဒ္ဓါသည်၊ အနတ္တသမုဗ္ဗယတ္ထော-တိုက်ရိုက် မဆိုအပ်သောအနက်ကို ဆည်းခြင်းအနက် ရှိ၏၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ ဝိဒ္ဓယက္ခာဒိ တောပိ-ဝိဒ္ဓ၊ ယက္ခ အစရှိသည်တို့မှ(နောက်၌)လည်း၊ ဣနီ-ဣနီပစ္စည်း သက်၊

ပေါက္ခရိနီ ဣတိဓ။ ။“ပေါက္ခရိနီ ဣတိဓ”ဟု တချို့စာ ရှိ၏၊ ဣတိဓနှင့် လာသမ္ပု၌ စီရင်ဖို့ရန်တည်သော ရုပ်ကိုသာ ပြလေ့ရှိ၏၊ ပြီးပြီးသားရုပ်ကို ပြလေ့မရှိ၊ ပေါက္ခရသဒ္ဓါသည် “ပေါက္ခရံ ပဒုမေ ဒေဟေ၊ ဝဇ္ဇတဏှမုဓေပိစ၊ သန္တရတ္တေစ သလိလေ၊ မာတင်္ဂကရကောဋိယံ”ဟူသော အဘိဓာန်လာ အနက်တို့တွင် ဤနေရာ၌ ပဒုမ (ပဒုမ္မာကြာ)ကိုလည်းကောင်း၊ သလိလ(ရေ)ကိုလည်းကောင်း ဟော၏၊ “ပေါက္ခရံ ယဿ အတ္ထိ”ဟု ဝိပြုဟ်ပြု၍ ဤပစ္စည်း သက်လျှင် “ပေါက္ခရိ-ကြာရှိသော (ရေ ရှိသော) ကန်”ဟု ဖြစ်၏။

(“ပတိဘိက္ခုရာဇိကာရန္တေဟိ ဣနီ”သုတ်၌ ဤကာရန္တေဟိတွင် ပေါက္ခရိသဒ္ဓါ ပါဝင်ရကား) ဣနီပစ္စည်းသက်၊ “ပေါက္ခရိ+ဣနီ”ဖြစ်၏၊ ရိခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်လျှင် “ပေါက္ခရိနီ”ဟု ပါဠိမှန်ဖြစ်သည်၊ ထို့နောက် တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့် ရိ၌ ဣကို အ၊ နကို ထပြု၍ ပေါက္ခရဏီ၊ နာမိဇံ၊ သိသက်၊ ချေ၊ ပြီး၏၊ နာစသော ဧကဝုစံ ၄ လုံးဖြင့် ပေါက္ခရညော၊ သို့ဖြင့် ပေါက္ခရညံ ဟုလည်း ရှိနိုင်သည်၊ အမာပတော သို့သွန်ဝါ သုတ်ရင်း-ယောဂဝိဘာဂ-ပသညဿစ သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်။

ဝါဓိကာရော အနတ္တသမုဗ္ဗယတ္ထော။ ။“နဒါဒိတော ဝါ ဤ”သုတ်မှ လိုက်လာ သော ဝါသဒ္ဓါသည် သုတ်၌မပါသောအနက်ကို ဆည်းယူခြင်းအနက် ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ပတိဘိက္ခုရာဇလည်း မဟုတ်-ဤကာရန္တလည်း မဟုတ်သော ဝိဒ္ဓ ယက္ခ စသည်နောင် ဣနီပစ္စည်း သက်နိုင်ပြန်သည်၊ [ဤနည်းအလို“ပတိဘိက္ခုရာဇိကာရန္တေဟိ-ပတိ ဘိက္ခုရာဇ ဤကာရန္တသဒ္ဓါတို့မှ နောက်၌လည်း”ဟု သမုဗ္ဗည်းအနက် ပေးပါ။]

ပရစ်တ္တဝိဒုနိ-သူစိတ်ကိုသိသောမိန်းမ၊ ပရလောပရဿတ္တာနိ-နောက်သရ
 ချေခြင်း၊ ရှေ့သရ၏ ရဿအဖြစ်တို့သည်၊ (ဟောန္တိ) [သန္နိစပ် မဟုတ်ရကား
 ရသံဖြင့် မပြုဘဲ ကွစာဒိမဇ္ဈတ္တရာန်ဖြင့် ဒူဠိ ဦးကို ရဿပြု၊] ပရစ်တ္တဝိဒုနိ၊
 ပရစ်တ္တဝိဒုနိယော-တို့၊ ယက္ခိနိ-ဘိလူးမ၊ (ယက္ခိနိ)ယက္ခိနိယော-တို့၊ သီဟိနိ-
 ခြင်္သေ့မ၊ (သီဟိနိ)၊ သီဟိနိယော-တို့၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း၊ : ဤကာရန္တ (နိဋ္ဌိတံ)။

ဥကာရန္တော ဣတ္ထိလိင်ေါ ယာဂုသဒ္ဓေါ (ဒသိယတိ) တဿ-ထိုယာဂု
 သဒ္ဓါ၏ ရတ္ထိသဒ္ဓဿေဝ-ရတ္ထိသဒ္ဓါ၏ကဲ့သို့၊ ရူပနယော-ရုပ်နည်းသည်၊
 (ဟောတိ) အမာဒေသာပိ အဘာဝေါဝ-အံအပြု အစရှိသည်၏ မရှိခြင်းသာ၊
 ဝိသေသော-ထူး၏၊ ယာဂု-ယာဂု၊ (ယက်မန်းဟုလည်း ခေါ်၏) ယာဂု၊
 ယာဂုယော-တို့၊ ပေ၊ ဓာတု-ဓာတုသဒ္ဓါ၊ ပေ၊ သဿုအာဒိနိ-သဿု အစရှိ
 သော နာမ်တို့သည်၊ ဧဝံ-ဤအတူတည်း။

ဓာတုသဒ္ဓဿ ဘေဒေါ(အတ္ထိ) တဿ-ထိုဓာတုသဒ္ဓါ၏၊ ပိတုသဒ္ဓဿေဝ-
 ပိတုသဒ္ဓါ၏ကဲ့သို့၊ ရူပနယော (ဟောတိ) အာရတ္ထမိတိ ဘာဝနိဒ္ဓေသေန-
 (အညေသွာရတ္ထိ) အာရတ္ထဟူသော ဘာဝနိဒ္ဓေသကြောင့်၊ အာရာဒေသာဘာဝေ-
 အာရအပြု မရှိရာ၌၊ ပတောယာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ယာဒေသောဝ-ယာအပြု
 သည်သာ၊ ဝိသေသော-ထူး၏၊ မာတာ-အမိ၊ ပေ၊ မာတရာ၊ မတျာ-ဖြင့်။

ဥကာရန္တ ဈား။ ။ဓာတု-ဓာတ်သဘော၊ [သတ္တာဒိ ဓာတုသဒ္ဓါသည် ဆောင်ခြင်း
 ကြိယာကို ပဝတ္ထိနိမိတ်ပြု၍ ဖြစ်၏ ထိုကြောင့် “ဓာတု-ဆောင်တတ်သူ”ဟု အနက်ပေး
 ရသည်၊ ဤ ဓာတုသဒ္ဓါကား “ဓာတ်”ဟူသောဓာတ်ကို ပဝတ္ထိနိတ်ပြု၍ ဖြစ်၏၊
 “ဓာတု-ဓာတ်”ဟု ပေးရ၏၊ ဤနည်းမှီး၍ သတ္တာဒိ ဥကာရန္တနှင့် ဤ ဥကာရန္တတို့
 (များသောအားဖြင့်) ထူးခြားပုံကို မှတ်ရာ၏၊] ဓေန စသည်တို့၏ ပုဒ်အနက်ကို
 အခြေပြုနာမ်ဂိုဏ်း၌ ပြခဲ့ပြီး၊ ထို့တွင် “ကဗ္ဗ”ကို နာမ်ဂိုဏ်း ဦကာရန္တ၌ ပြခဲ့၏၊
 သက္ကတ အဘိဓာန်မှာလည်း ဣတ္ထိလိင် ဦကာရန္တပင်။

ဓာတု ပိတုသဒ္ဓါ။ ။ရူပသိဒ္ဓိ ယခုစာတို့၌ နာဝိဘတ်ဖြင့်သာ “မတျာ”
 ရုပ်ကိုလည်းကောင်း၊ သဝိဘတ်ဖြင့်သာ “ဓာတုယာ”ရုပ်ကိုလည်းကောင်း တွေ့ရသော်
 လည်း သဒ္ဓနိတိ၌မူ နာ စသောဝိဘတ် ၅ လုံးဖြင့်ပင် “ဓာတုယာ၊ မတျာ”ရုပ်၊ သို့ဖြင့်
 “ဓာတုယံ-ဓတျ”ရုပ်များကို ပြထားသည်၊ ပတော ယာ၊ ယပတော သို့ယံဝါတို့ဖြင့်
 ယာ-ယံပြုလျှင် ဓာတုယာ-ဓာတုယံပြီး၏၊ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် တု၌ ဥချေ၊ မာ၌ အာကို
 ရဿပြုလျှင် မတျာ၊ မတျ ပြီး၏၊ ဓာတုဿ ရုပ်ကိုကား သဒ္ဓနိတိ မနှစ်သက်သော်
 လည်း အခြားကျမ်းတို့က ပြကြသည်၊ [မတျာကဲ့သို့ နာဝိဘတ်ဖြင့် “ပေတျာ-
 အဘသည်၊ အဘဖြင့်”ဟုလည်း ရှိ၏၊ နာအာ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် နာကို အာပြု၍
 သုတ်ကြီးဖြင့် ပိတု၌ ဥကို ယပြု၊ ပိ၌ ဣကို ဧပြု။

တေသုဝုဒ္ဓိတျာဒိနာ-ဖြင့်၊ ဥကာရလောပေါ-ဥကို ချေ၊ ရဿတ္တဉ္စ-သည်လည်း၊ (ဟောတိ) ပေ၊ မာတရေသု၊ မာတုသု-တို့၌၊ ဧဝံ-ဤတူ၊ ဝိတာ-သမီး၊ ဝိတရော-တို့၊ ဒုဟိတာ-သမီး၊ ဒုဟိတရော-တို့၊ ဣစ္စာဒိ။...ဥကာရန္တံ(နိဋ္ဌိတံ။)

ဥကာရန္တော ဣတ္ထိလိင်္ဂေါ ဇမ္ဗူသဒ္ဓေါ (ဒဿိယတိ)၊ ဇမ္ဗူ-သပြေပင်၊ ဇမ္ဗူ၊ ဇမ္ဗုယော-တို့၊ ဟေ ဇမ္ဗူ၊ (ဈလပါ- ရသံဖြင့် ရဿပြု)၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒိ ဣတ္ထိသဒ္ဓသမံ၊ ဧဝံ-တူ၊ ဝဓုစ-ဝဓုသဒ္ဓါသည်လည်းကောင်း၊ ပေ၊ နာဂနာသူရု- သည်လည်းကောင်း၊ ဇမ္ဗုယာ-ဇမ္ဗုသဒ္ဓါနှင့်၊ ခလု-စင်စစ်၊ သမာနိ-တူကုန်၏။... ဥကာရန္တံ နိဋ္ဌိတံ။

ဩကာရန္တော ဣတ္ထိလိင်္ဂေါ ဂေါသဒ္ဓေါ (ဒဿိယတိ)၊ တဿ- ထိုဣတ္ထိလိင်္ဂ ဂေါသဒ္ဓါ၏၊ ပုလ္လိင်္ဂေါသဒ္ဓဿေဝ-ပုလ္လိင်္ဂ ဂေါသဒ္ဓါ၏ကဲ့သို့၊ ရူပနယော-ရုပ်နည်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ ကညာ-ကညာသဒ္ဓါ၊ ပေ၊ မာတာစ- မာတုသဒ္ဓါ၊ ဇမ္ဗူ-ဇမ္ဗုသဒ္ဓါ၊ ဂေါ-ဂေါသဒ္ဓါ၊ ဣတိ-ဤသဒ္ဓါအပေါင်းကို၊ ဣတ္ထိသင်္ဂဟော-ဣတ္ထိလိင်္ဂ၌ သွင်းယူအပ်၏။... ဣတ္ထိလိင်္ဂ (နိဋ္ဌိတံ။)

မိတု စသည်။ ။ မိတုသဒ္ဓါကား “မိတျာ၊ မိတျံ” ရုပ်မျိုး မရှိ၊ သို့သော် “ဇာလိ တဏှာ ဇိနံ ဇိတံ” ကို ထောက်၍ “မိတံ-သမီးကို” ဟုကား ရှိသည်၊ မြေးမိန်းမကို ဟောသော နတ္ထုသဒ္ဓါ၌လည်း မိတုနှင့် အတူပင်၊ “ရာမောတာ၊ သေဋ္ဌိမိတော” စသည်ဖြင့် သမာသံဖြစ်သည့်အခါ “ရာမောတေ၊ သေဋ္ဌိမိတေ” စသည်ဖြင့် ကညာဂိုဏ်းဝင်၊ သတ္တာဒိဂိုဏ်းဝင် ရုပ်များလည်း ရှိနိုင်သည်-ဟု သဒ္ဓနိတိမိန့်သည်။

ဩကာရန္တံ။ ။ “ဣတ္ထိလိင်္ဂ ဂေါသဒ္ဓါ၏ ရုပ်စဉ်ပုံမှာ ပုလ္လိင်္ဂေါသဒ္ဓါအတိုင်းပင်” ဟု ရူပသိဒ္ဓိဆို၏။ သဒ္ဓနိတိကား “ဂေါ၊ ဂါဝိ-နွားမ၊ ဂါဝေါ၊ ဂါဝိ၊ ဂဝေါ-တို့၊ ဂါဝံ၊ ဂဝံ၊ ဂါဝိ-ကို၊ ဂါဝေါ၊ ဂါဝိ၊ ဂဝေ-တို့ကို၊ ဂေါဟိ၊ ဘိ-တို့ဖြင့်၊ ဂဝံ၊ ဝုနံ၊ ဂေါနံ-တို့၏၊ ဂေါသု-တို့၌၊ ဘောတိဂေါ-အို..နွားမ၊ ဘောတိယော ဂါဝေါ၊ ဂါဝိ၊ ဂဝေါ-တို့” ဟု တစ်မျိုးပြ၏။ ဤရုပ်စဉ်ပုံ၌ “ဂါဝံ” ကိုလည်းကောင်း၊ နာ-သ-သွာ-သ- သို့ ရုပ်တို့ကိုလည်းကောင်း မပြခြင်းမှာ ထိုရုပ်များသည် ပုလ္လိင်္ဂရုပ်များသာတည်းဟု အယူရှိသောကြောင့်တည်း။

ဂါဝိစသည်။ ။ သိဖြင့် ဂါဝိလည်း ဤပစ္စယန္တမဟုတ်၊ ဂေါ+သိဟု ဖြစ်သောအခါ ဂါဝသေသုတ်၌ “ဂါဝ” ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အာဝပြု၊ သိကို သုတ်ကြီးဖြင့် (ဤ) ပြု၊ ယောဝိဘာတ်၌လည်း သုတ်ကြီးဖြင့်ပင် ယောကို (ဤ) ပြု၊ ဂါဝိ၌ အံကို အိပြုဟု သဒ္ဓနိတိ ပဒမာလာမိန့်သည်။ ထို့ပြင် “ဂါဝိ၊ ဂါဝိ” ပုဒ်တို့သည် သိယော အယောတို့ကို “ဤ-အိ” ပြုပြီးသောအခါ ဣတ္ထိလိင်္ဂ ပုလ္လိင်္ဂ (နွားထီးနွားမ) ၂ မျိုးရဟု မိန့်၏။

- [ဆောင်] ၁။ ဣတ္ထိ ဂေါဟု၊ ပုံ၊ ဂေါဟု၊ အတူ ရ၌ဆို။
- ၂။ ဂါဝံ မရှိ၊ အယောသိ၌၊ ထည့်၍ ဂါဝိ၊ နာစသည် ငါး၊ ဧကဝုန်များဝယ်၊ ရုပ်သွား မရှိ၊ ဂေါဣတ္ထိ၊ နိတိကျမ်းအလို။

(၁၉၅) အထ-ဣတ္ထိလိင်နာမ်၏ အခြားမဲ့၌၊ နပုံသကလိင်္ဂါနိ-နပုလ္လိင်ရှိသော နာမ်တို့ကို၊ ဝုစ္စန္တေ၊ အကာရန္တော၊ နပုံသကလိင်္ဂါ၊ စိတ္တသဒ္ဓေါ (ဒသယတိ) ပုရေဝိယ သျာဒုပ္ပတ္တိ၊ [လိင်္ဂအနက်ကို ဆိုလိုလျှင် ပထမာ၊ တစ်ခုသောအနက်ကို ဆိုလိုလျှင် ဧကဝစ်ဟု ပုရိသတုန်းက ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း သိ စသော်ဝိဘတ်များ သက်-ဟူလို၊] “စိတ္တ+သိ” ဣတိ-ဟူသော၊ ဣဓ-၌၊ နပုံသကေဟီတိ၊ အတော နိစ္စန္တိ စ၊ ဝတ္တတေ။

သိ။ ။(၂၁၉) သိ-သိတစ်ပုဒ်၊ အံ-အံတစ်ပုဒ်၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဣဒံ-ဤ သုတ်သည်၊ ဒွိပဒံ-၂ ပုဒ်ရှိ၏၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ သရလောပပကတိဘာဝါဒိ-သရချေခြင်း၊ ပကတိအဖြစ် အစရှိသော အစီအရင်သည်၊ ဟောတိ၊ စိတ္တံ-စိတ်။

(၁၉၆) ဗဟုဝစနေ-၌၊ ယောနံ နိ နပုံသကေဟီတိ-သုတ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

အတော နိစ္စံ။ ။(၂၁၈) ပေ၊ ဟောတိ၊ သဗ္ဗယောနိနိမာဒေတိ-သုတ်ဖြင့်၊ နိဿ-နိ၏၊ ဝါ-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ အာကာရော-အာပြု၊ [နိဿ ဝါ အာကာရော ဟု ပါဠိမှန် ရှိစေ] အညတ္ထ-တစ်ပါးသော ပြယုဂ်၌၊ (နိကို အာပြုရသော ပြယုဂ်မှတစ်ပါး အာမပြုရသောပြယုဂ်၌-ဟူလို) ယောသု ကတဣစ္စာဒိနာ-ယောသု ကတ အစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ ဒီယော-ဒီယပြု၊ စိတ္တာ၊ စိတ္တာနိ-တို့။

အဝိသေသတော-ယောနံ နိ နပုံသကေဟီဟူသော သာမညအစီအရင်ဖြင့်၊ ယောနံ-ယောဝိဘတ်တို့၏၊ နိဘာဝေ-နိအဖြစ်သည်လည်းကောင်း၊ အာဒေဝေစ-နိမှတစ်ဆစ် အာ ဒေ အဖြစ်သည်လည်းကောင်း၊ သိဒ္ဓေပိ-ပြီးနိုင်လျက်လည်း၊ အတောနိစ္စန္တိ-အတောနိစ္စဟူ၍၊ အာရမ္ဘာ-အားထုတ်ပြန်ခြင်းကြောင့်၊ ဣဓ-ဤ အာကာရန္တ အရာ၌၊ အာဒေတ္တံ-နိမှတစ်ဆစ် အာဒေအဖြစ်သည်၊ ကွစိဒေဝ(ကွစိ+ဒေ)-တချို့တလေ၌သာ၊ (ဟောတိ-ဖြစ်၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဉပေတိ-သိစေ၏။)

(၁၉၅) သိ+အံ ဣတိ ဒွိပဒမိဒံ။ ။ဤကား နှာသကိုစောင်းသော စကားတည်း၊ နှာသ၌ ၂နည်းပြရာဝယ် ပထမနည်း၌ “သိဿ-သိ၏၊ အံ-အံတည်း၊ သိ-သိ၏ အံ”ဟု သမာသ်စပ်၍ “သိ”ဟု သမာသ်ပုဒ် တစ်ပုဒ်တည်းဆို၏၊ ထိုနည်းအတိုင်း တစ်ပုဒ်တည်း မဟုတ်၊ “သိ+အံ” ၂ပုဒ်ကို သန္ဓိစပ်၍ (ဝါ ပရောဖြင့် နောက်အကို ချေ၍) “သိ” ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ နှာသ နောက်နည်းနှင့် အတူပင်တည်း။

ယောနံ နိ ဘာဝေ၊ ပေ၊ ကွစိဒေဝိဓ။ ။“ယောနံ နိ နပုံသကေဟီ”သုတ်သည် ‘မည်သည့် ကာရန္တ နောင် နိပြုမည်’ဟု အထူးမဆို၊ “နပုလ္လိင်နောင် ယောကို နိပြု” ဟု သာမညဆိုထား၏၊ ထို့ကြောင့် “အတော နိစ္စ” သုတ် မရှိလျှင် ယောနံနိ နပုံသကေဟီ

အာလပနေ-၌၊ ဂလောပေါ-ချေ၊ ဟေ စိတ္တ၊ ပေ၊ ဒုတိယာယံ-၌၊ နိဿ-
 နိ၏။ ဝိကပ္ပေန-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ ဧကာရော-ဧပြု၊ စိတ္တံ-ကို၊ စိတ္တေ၊ စိတ္တာနိ-
 တို့ကို၊ သေသံ-အကြွင်းသည်၊ ပုရိသသဒ္ဒေန-ပုရိသသဒ္ဒါနှင့်၊ သမံ-တူ၏။
 အညာနိပိ-အခြားလည်းဖြစ်ကုန်သော [ဣတ္ထာဒိ၌ စပ်၊] ပုညပါပဖလရူပသာနေ-
 ပုညသဒ္ဒါ၊ ပါပသဒ္ဒါ၊ ဖလသဒ္ဒါ၊ ရူပသဒ္ဒါ၊ သာနေသဒ္ဒါလည်းကောင်း၊ [ဤနည်း
 အတိုင်း ပေး၊] စရဏ၊ ပေ၊ ဆိဒ္ဓေါဒကာနိ-စရဏသဒ္ဒါ၊ နဂရသဒ္ဒါ၊ တိရသဒ္ဒါ၊
 ဆတ္တသဒ္ဒါ၊ ဆိဒ္ဓသဒ္ဒါ၊ ဥဒကသဒ္ဒါတို့လည်းကောင်း၊ ဣတ္ထာဒိနိ-ဤသို့ အစရှိ
 သော သဒ္ဒါတို့သည်၊ ဧဝံ-ဤအတူတည်း။

သုတ်၏ သာမညအစီအရင်ဖြင့်ပင် အကာရန္တ နောင် ယောကို နိပြုခြင်းကိစ္စသည်လည်း
 ကောင်း၊ နိပြုပြီးမှတစ်ဆင့် သဗ္ဗယောနိနမာဒေသုတ်ဖြင့် အာစပြုခြင်း ကိစ္စသည်လည်း
 ကောင်း ပြီးနိုင်၏။ ထိုသို့ အားလုံး အစီအရင်များ အနှောင့်အယှက်မရှိ ပြီးနိုင်ပါလျက်
 “အတော နိဗ္ဗာန်=အကာရန္တ နောင် အမြဲ နိပြု”ဟု ဗျာပါကြီးစွာ သုတ်တည်သော အရှင်
 ကစွည်းဆရာသည် “ယောကို နိပြုပြီးနောက် တစ်ဆင့်ဆက်၍ အာစပြုဖို့ အချက်မှာ
 နည်းနည်းပါးပါးသာ ရှိသည်”ဟု သိစေသည်။

ဆိုလိုရင်းကား-နပုလ္လိင် အကာရန္တအရာ၌ “စိတ္တာနိ-ရူပါနိ-သဗ္ဗာနိ-ယာနိ-
 တာနိ”စသော ရုပ်တွေသာ ပိဋကတ်တော်၌ အများအပြား ရှိ၏။ နိကိုမှ တစ်ဆင့်ဆက်၍
 အာစပြုထားသော “စိတ္တာ-စိတ္တေ၊ ရူပါ-ရူပေ၊ သဗ္ဗာ-သဗ္ဗေ၊ ယာ-ယေ၊ တာ-
 ယေ”စသော ရုပ်တို့မှာ အလွန်နည်း၏ဟု ဆိုလိုသည်။ [ဋီကာ၌ကား “သဗ္ဗာ-သဗ္ဗေ၊
 ယာ-တေ”စသည်တို့ မရှိနိုင်ဟုပင် မှတ်ချက်ပြု၏။ သို့သော် “ယာ ပုဗ္ဗေ ဗောဓိသတ္တာနံ၊
 ပလ္လင်္ဂဝရမာဘုဇေ၊ နိမိတ္တာနိ ပဒိဿန္တိ၊ တာနိ အဇ္ဇ ပဒိဿရေ”ဟူသော ဗုဒ္ဓဝင်
 ပါဠိတော်၌ “ယာ+နိမိတ္တာနိ”ဟု နပုလ္လိင် “ယာ”ပုဒ်ကို တွေ့ရသည်သာ။]

အာလပနေ ဂလောပေါ၊ ဟေ စိတ္တ။ ။အာလုပ်၌ “ဂသိကို ချေ”ဟုသာ ဆို၏။
 အကာရပိတာချုန္တာနမာ၊ အကာရော ဝါ သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်ဖို့ရန် မညွှန်ပြု၊ ထို့ကြောင့်
 ရူပသိဒ္ဓိအလို ဂသိဖြင့် “ဟေ စိတ္တ”တစ်ရပ်သာ ရှိစေလိုဟန်တူ၏။ သဗ္ဗသဒ္ဒါ နပုလ္လိင်၌
 လည်း “ဟေ သဗ္ဗ” ဝ ရုပ်သာ သိဟိုဠ်မှု၌ ရှိ၏။ သို့သော် အခြား သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌မူ
 “ဘော ပုရသ၊ ပုရိသာ”ကဲ့သို့ “ဟေ စိတ္တ၊ စိတ္တာ”ဟု ဂသိဖြင့် ၂ ရုပ်ပင် ပြကြသည်။
 [ဟေ စိတ္တာ၊ ဟေ စိတ္တာနိဟု ရှိရာ၌ “ဟေ စိတ္တာ”ကား ဗဟုဝစ်တည်း၊ ပဌမာ
 ယောဝိဘတ်ဖြင့် ၂ ရုပ်ရှိသကဲ့သို့ အာလုပ် ယောဖြင့်လည်း ၂ ရုပ်ရှိရမည်။]

ဂါထာ။ ။ပုညပါပ စသော ဂါထာသည် “ရ-န-ရ-လ-ဂ” ဂိုဏ်းစဉ်ရှိသော
 ရထောဒ္ဒတာ ဂါထာတည်း၊ နဋီနလိင်္ဂစသော ဂါထာသည် “န-ဘ-ဘ-ရ”ဂိုဏ်းစဉ်
 ရှိသော ဧကတိဆန်း “ဒုတဝိလမ္ဘိတာ” ဂါထာတည်း၊ နယနဝဒန စသော ဂါထာကြီး
 ကား “န-န-မ-ယ-ယ”ဂိုဏ်းစဉ်ရှိသော “မာလိနိ”ဂါထာတည်း၊ အာလုံး ၃ ဂါထာရှိသည်။

(၁၉၇) ကမ္မသဒ္ဓဿ-၏၊ တတိယေကဝစနာဒီသု-တတိယာ/ဧကဝုစံ အစရှိသည်တို့၌၊ (နာစသော ဧကဝုစံ ၅ လုံးကို ဆိုသည်။) ရူပဘေဒေါ (အတ္ထိ) ကမ္မံ-အမှု၊ ပေ၊ ကမ္မေ၊ ကမ္မာနိ-တို့ကို၊ [ဤတိုင်အောင် စိတ္တအတိုင်းပင်။] ဝါတိ၊ ဥတိ၊ နာမိတိစ-နာမိပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊ ဝတ္တတေ။

အကမ္မန္တဿ စ။ ။(၁၆၀) နာမိ ဝိဘတ္တိမိ၊ ကမ္မသဒ္ဓန္တဿ-ကမ္မသဒ္ဓါ ၏ အဆုံး(အ)၏၊ ဥကာရအကာရာဒေသာ ဝါ ဟောန္တိ၊ အန္တဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ (နာမိ-ကြောင့်) ထာမဒ္ဓါဒိနံ-ထာမ၊ အဒ္ဓ အစရှိသည်တို့၏၊ အန္တဿာပိ-အဆုံးသရ၏လည်း၊ ဥတ္တံ-ဥအဖြစ်သည်၊(ဟောတိ)၊ စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏေန၊ နာသု ဣစ္စေတေသု-နာသုဟူကုန်သော ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ယုဝမယဝါနံ-တို့၏။

(ခက်ရာ၌သာ အနက်ပြအံ့) လောစနံ-မျက်လုံး၊ မူလံ-အမြစ်၊ ကူလံ-ကမ်း၊ ဇာလံ-ပိုက်ကွန်၊ နဋိနံ-ပဒုမ္မာကြာ၊ ဇလံ-ရေ၊ အဗ္ဗုခံ-ကြာ၊ ပုလိနံ-သံ၊ အမတံ-အမြိုက်၊ [အမတနှင့် အမရိတသည် တူ၏။ “အမရိတ-အမြိတ်”ကို “အမြိုက်”ဟု နားကြား၍ “အမြိုက်”ဟု တွင်နေသည်။]

အာယုခံ (ယလို ဝပြု၍ “အာဝုခံ”) -လက်နက်၊ ဟဒယံ-စိတ်၊ နုလုံး၊ နယနံ-မျက်လုံး၊ ဝဒနံ-ခံတွင်း၊ သောပါနံ-စောင်းတန်း၊ ဘဝနံ၊ ဘုဝနံ-ဗိမာန်၊ လောဟံ-ကြေး၊ သံ၊ အလာတံ-မီးစ၊ တုဏ္ဏံ-နှုတ်သီး၊ အဏ္ဏံ-အဥ၊ အာရမ္မဏံ-အာရုံ၊ [ဂါထာ၌ ဆန်းတည့်အောင် “အာရမ္မဏံ”ဟု မှ ဒွေဘော်ဖြင့် ရှိသော်လည်း “အာရမဏ”ဟု မဒွေဘော်မဟုတ်သော ပါဠိသာ အမှန်၊ “ဉာဏာလမ္မနာရညတာဏံ”ရှိမူ ဆန်းလည်း သင့်-သဒ္ဓါလည်း သင့်၏၊ အာလမ္မနံ-အာရုံ၊ အရညံ-တော၊ တာဏံ-စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ စရဏံ-အကျင့်၊ ခြေ၊ တီရံ-ကမ်းပါး၊ ဆိဒ္ဓံ-အပေါက်။

(၁၉၇) ဝါ၊ ဥ၊ နာမိတိစ ဝတ္တတေ-ဟု ပါဠိမှန်ရှိပါစေ၊ ယခုစာများ၌ “သုသ္မိမာဝါ၊ ဥနာမိဇာတိစ ဝတ္တတေ”ဟု တွေ့ရ၏။ သို့သော် ထို ၂ သုတ်လုံး လိုက်သည် မဟုတ်၊ ဝါ-ဥ-နာမိ ၃ ပုဒ်သာ လိုက်သောကြောင့် ပါဠိပျက်ဟန် တူသည်။ နှာသဒ္ဓိလည်း ဟိဝိဘတ္တိမိစသုတ်မှ ဝိဘတ္တိသဒ္ဓါနှင့်တကွ ဝါ-ဥ-နာမိတို့သာ လိုက်သည်ဟု ဖွင့်သည်။

အန္တဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ ကွစိ နာသုဣစ္စေတေသု။ ။ “အကမ္မဿစ”ဟု ဆိုလျှင် “ကမ္မဿ-ကမ္မ၏၊ အ-အဆုံး အတည်း၊ ကမ္မ-ကမ္မ၏အဆုံး အ”ဟု အန္တမပါဘဲ ပြီးနိုင်သောကြောင့် အန္တ ပို၏။ ထို အန္တ ပိုဖြင့် နာဝိဘတ်ကြောင့် ထာမ အဒ္ဓ စသည် တို့၏ အဆုံး(အ)ကို ဥ ပြုရခြင်းဟူသော အနက်ပိုကို သိရ၏။ စသဒ္ဓါဖြင့် နာသု တို့ကြောင့် ယုဝ၊ မယဝ တို့၏ အဆုံး(အ)ကို အာပြု၊ [စသဒ္ဓါအတွက် ကမ္မည်းမှာလည်း ဤအတိုင်း ဆိုသည်။]

အန္တဿ-၏၊ ကွစိ-၌၊ အာ-အာအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ကမ္မနာ၊ ကမ္မနာ-
 ဖြင့်၊ ကမ္မေနဝါ-လည်း ရှိ၏၊ ကံမ္မေဟိ၊ တိ-တို့ဖြင့်၊ သသ္မာသု-တို့၌၊
 ပုမကမ္မထာမန္တဿ စုကာရောဝါ သသ္မာသုတိ- “ပုမကမ္မထာမန္တဿ စုကာရောဝါ
 သသ္မာသု” ဟူသော စကားအရ၊ ဥတ္တံ-သည်၊ (ဟောတိ)၊ ပေ၊ သ္မိံဝစနေ-၌၊
 ဗြဟ္မတော တု သ္မိံနိတိ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ တုသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ကွစိ-၌၊ နိ-
 အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ကမ္မနိ၊ ပေ၊ ကမ္မေသု။

ဧဝံ-ဤ၊ အတူ၊ ထာမုနာ၊ ထာမေန-အစွမ်းဖြင့်၊ ထာမသာဝါ-လည်းရှိ၏၊
 ထာမုနော၊ ထာမဿ-အား၊ [ထာမသာဝါ-လည်း ရှိသေး၏၊ တချို့စာ၌
 ကျသည်၊] ထာမုနာ၊ ထာမာ-မှ၊ အဒ္ဓနာ-အခွန်ဖြင့်၊ အဒ္ဓနော-အား၊
 ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသော ရုပ်စဉ်သည်၊ ပုရိမသမံ-ရှေ့ကမ္မသဒ္ဓါနှင့် တူ၏။

သသ္မာသု “ပုမကမ္မ၊ ပေ၊ သသ္မာသု” တိ။ ။ “သသ္မာသု” ၂ ထပ် ပါသဖြင့်
 အနက်ပေးခက်၏၊ သို့သော် ဥနာမိစသုတ်၌ “ပုမကမ္မ၊ ပေ၊ သသ္မာသု” ဟု ဆိုခဲ့သည်ကို
 ပြန်၍ကြည့်လျှင် ရှင်းပါလိမ့်မည်၊ ဆိုလိုရင်းမှာ သသ္မာဝိဘတ်တို့၌ ဥနာမိစသုတ်ဝယ်
 ပြခဲ့သော “ပုမကမ္မထာမန္တဿ စုကာရောဝါ သသ္မာသု” ဟူသော စကားအရ ဥနာမိစ၌
 စသဒ္ဓါဖြင့် ကမ္မ၏(အ)ကို ဥပြုပါဟု ဆိုလိုသည်၊ [သီဟိုဠ်မူ၌ သသ္မာသု “ဥနာမိစာတိ
 ဧတ္ထ စသဒ္ဓေန ပုမကမ္မထာမန္တဿစုကာရောဝါ သသ္မာသုစာ” တိ ဥတ္တံဟု ရှိ၏၊ “စမ္ပံ-
 အရေ၊ ဝေသံ-အိမ်၊ ဘသံ-ပြာ၊ အသံ-ကျောက်ခဲ” ဤသဒ္ဓါတို့လည်း ဥအပြုကို ကြည့်
 ၍ ကမ္မနှင့် ရုပ်စဉ်တူ၏ဟု ပဒသာဓနမိန့်သည်၊ “ဃမ္ပံ-ဇွေအခါ” ၌လည်း ဤနည်းပင်။]

ထာမသဒ္ဓါ။ ။ အကမ္မန္တဿစသုတ်၌ အန္တသဒ္ဓါပိုဖြင့် နာကြောင့် ဥပြုလျှင်
 “ထာမုနာ-အဒ္ဓနာ” ဟုလည်းကောင်း၊ ဥနာမိစ၌ စဖြင့် သသ္မာကြောင့် ဥပြုလျှင်
 “ထာမုနော-အဒ္ဓနော၊ ထာမုနာ-အဒ္ဓိနာ” ဟုလည်းကောင်း၊ ထာမသဒ္ဓါကား
 မနောဂဏာဒိဂိုဏ်းဝင်လည်း ဖြစ်သောကြောင့် မနောဂဏာဒိတော သ္မိံနာနမိအာဖြင့်
 နာကို အာပြု၊ သသရေဝါဂမောဖြင့် သ လာလျှင် “ထာမသာ” ဟုလည်းကောင်း ရုပ်
 ဖြစ်၏၊ ယခုစာများ၌ “ထာမုနာ၊ ထာမာ” အပြင် သ္မာဝိဘတ်ဖြင့် “ထာမသာဝါ”
 ဟုလည်း တွေ့ရ၏၊ သ္မာဖြင့် “ထာမသော” မရှိနိုင်၊ သီဟိုဠ်မူမှာလည်း မရှိ၊
 သဝိဘတ်ဖြင့်ကား သဿစောသုတ်ဖြင့် သ ကို ဩပြု သ လာ၍ “ထာမသော” ရှိနိုင်
 သည်။ [ဤထာမသဒ္ဓါ ရုပ်စဉ်ကို အခြေပြု မနောဂိုဏ်း၌ ပြထားသည်။]

အဒ္ဓ သဒ္ဓါ။ ။ ရူဇိုကာဝယ် အကမ္မန္တဿစသုတ်နှင့်စပ်၍ နပုလ္လိင်ခန်း၌ ပြထား
 သော်လည်း အမှန်မှာ ပုလ္လိင်သာတည်း၊ ရုပ်စဉ်ကို အခြေပြုဝယ် ပုမာဒိဂိုဏ်း၌ ပြထား
 သည်၊ ရုပ်တွက် မပြရသေးသော ရုပ်များဝယ် “အဒ္ဓါ=ယုဝါနှင့် တူ၊ အဒ္ဓါနော၊
 (ဗဟုဝစ်)=ယုဝါနောနှင့် တူ၊ အဒ္ဓါနံ=(ဒုတိယာ) ယုဝါနံနှင့် တူ၊ အဒ္ဓနိ=ဗြဟ္မတော
 တု သ္မိံနိ၌ တုသဒ္ဓါဖြင့် စီရင်၊ သ္မိံဖြင့် “အနာဂတမိ အဒ္ဓါနေ” ဟုလည်း ရှိ၏၊ ယုဝါနေ
 ကဲ့သို့ စီရင်၊ အဒ္ဓါသု-တို့၌၊ သုသ္မိမာဝါဖြင့် စီရင်၊ “အဒ္ဓါ-စင်စစ်” ဟုရာ၌ကား

(၁၉၈) ဂုဏဝန္တ[+သိ-“ဂုဏဝန္တ[+သိ” ဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ သဝိဘတ္တိသာတိ န္တ[သာတိ သိမိတိစ ဝတ္တတေ။

အံ နပုံသကေ။ ။(၁၂၈) ပေ၊ ဂုဏဝံ-သော၊ စိတ္တံ-စိတ်၊ ယောမိ-ဌ်၊ န္တ[သန္တော ယောသုစာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ အတ္တံ-အ အဖြစ်သည်လည်းကောင်း၊ ဣကာရောစ-ဣ အပြုသည်လည်းကောင်း၊ (ဟောတိ၊) ဂုဏဝံန္တိ၊ ဂုဏဝန္တောနိ-ဂုဏရှိသော စိတ်တို့၊ သေသံ-အကြွင်းကို၊ ဝေယျံ-သိနိုင်လောက်ပြီ။

ဂစ္ဆန္တ +သိ“ဂစ္ဆန္တ +သိ”ဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ သိမိ ဂစ္ဆန္တဒိနံ န္တသဒ္ဓေါ အံတိ-သုတ်ဖြင့်၊ အံ-အံပြု၊ ဂစ္ဆံ၊ ဂစ္ဆန္တံ-သွားသောစိတ်၊ (ဂစ္ဆန္တော) ဂစ္ဆန္တောနိ-သွားသောစိတ်တို့...အကာရန္တံ (နိဋ္ဌိတံ။) [ရုပ်စဉ်ကို အခြေပြုနာမ်ဂိုဏ်းမှာ ကြည့်ပါ။]

အာကာရန္တော နပုံသကလိင်္ဂေါ၊ အသဒ္ဓါသဒ္ဓေါ-အသဒ္ဓါ သဒ္ဓါကို၊ (ဒသသိယတိ)“အသဒ္ဓါ” ဣတိ-ဟူ၍၊ ဌိတေ-သော်၊ သမာသသာတိ-သမာသ သပုဒ်ကို၊ အဓိကိစ္စ-လိုက်စေ၍၊ (“သမာသဿ အန္တောတိ စ-ဟု သိမူဋ္ဌ

နိပါတ်တည်း၊ ရည်သောစရီးကို ဟောရာ၌ “အဒ္ဓါန”လည်း ရှိသေး၏။ “အဒ္ဓါနမဂ္ဂပုဋိပနော-အဓုနံရည်သော စရီးကိုသွားသည်” စသည်တည်း၊ ထို အဒ္ဓါန သဒ္ဓါကိုကား နပုလ္လိင်ဟု သဒ္ဓနိတိ မိန့်သည်။

မုဒ္ဓါ။ ။အဒ္ဓါနှင့်စပ်၍ (“ဦးထိပ်”အနက်ဟော) ပုလ္လိင် “မုဒ္ဓါ”သဒ္ဓါ၏ ပဒမာလာကိုလည်း သဒ္ဓနိတိ၌ပြု၏။ “မုဒ္ဓါ-သည်၊ မုဒ္ဓါ၊ မုဒ္ဓါနော-တို့သည်၊ မုဒ္ဓံ-ကို၊ မုဒ္ဓေ၊ မုဒ္ဓါနေ-တို့ကို၊ မုဒ္ဓါနာ-ဖြင့်၊ မုဒ္ဓေဟိ-ဘိ၊ မုဒ္ဓဿ-မုဒ္ဓါနံ၊ မုဒ္ဓါနာ-မုဒ္ဓေဟိ၊ဘိ၊ မုဒ္ဓဿ-မုဒ္ဓါနံ၊ မုဒ္ဓနိ-မုဒ္ဓနေသု၊ ဘော မုဒ္ဓ-ဘောန္တော မုဒ္ဓါ၊ မုဒ္ဓါနော”။

ဂစ္ဆန္တ သဒ္ဓါ။ ။ဂစ္ဆန္တံ၌ ဂစ္ဆန္တတည်း၊ သိ ကို အံပြုရုံသာ၊ ယောဝိဘတ်ဖြင့် သိဟိဋ္ဌိမူဋ္ဌိ “ဂစ္ဆန္တော၊ ဂစ္ဆန္တောနိ”ဟု ရှိ၏။ ဂုဏဝန္တိ ကဲ့သို့ ဂစ္ဆန္တိ ရုပ်သည် ရူပသိဒ္ဓိ၌သာ မပါသည်မဟုတ်၊ အခြားကျမ်းတို့၌လည်း မပါ၊ ဆရာတို့ကား ဂုဏဝန္တနှင့် ရုပ်အသွား တူသောကြောင့် “ဂစ္ဆန္တိ”ရုပ်လည်း ရှိသင့်၏ဟု ယူတော်မူကြသည်၊ အာလုပ်ဖြင့် “ဘော ဂစ္ဆံ၊ ဂစ္ဆ၊ ဂစ္ဆာ”ဟု မောဂုလ္လာန် ပဒသာစန၌လည်းရှိ၏၊ [သဒ္ဓနိတိ၌ “ဘော ဂစ္ဆံ၊ ဘော ဂစ္ဆန္တံ”ဟု ဂသိရုပ်ကိုပြု၏၊ ထို့ပြင်-မဟန္တ နပုလ္လိင်၌ သိဖြင့် “ဗာရာဏသီရစ္စ နာမ မဟာ=ဗာရာဏသီပြည်မည်သည် ကြီးကျယ်၏”ကို ထောက်၍ “မဟာ” ရှိကြောင်းကို မိန့်သည်။

အသဒ္ဓါ ဣတိ၊ ပေ၊ ရဿတ္တံ။ ။“နတ္ထိ သဒ္ဓါ ယဿ ကုလဿ”ဟု ဗဟုဗ္ဗိဟိ ဝိပြုဟ်ပြု၍ ဆိုင်ရာ သမာသံရုပ်တွက်၊ ပကတိပြုသည့်အခါ “နသဒ္ဓါ”ဟု ဖြစ်၏။ နကို (အ)ပြုလျှင်“အသဒ္ဓါ”ဟု နပုလ္လိင်အာကာရန္တသဒ္ဓါဖြစ်၏။ “အသဒ္ဓါ”ဟု တည်ရှိ

အန္တောပါလိုက်စေ၏။ သရော ရသော နပုံသကေဟိ-ဖြင့်၊ သမာသန္တဿ-
 သမာသံ၏အဆုံး အာသရ၏၊ ရဿတ္တံ (ဟောတိ)၊ [သိဉ္စ
 “သမာသန္တဿရဿ”ဟု ရှိ၏။] သမာသတ္တာ-သမာသံ၏အဖြစ်ကြောင့်၊
 နာမဗျပဒေသော-နာမ်ငဲ့၊ သျှာဒျုပ္ပတ္တိ-သိ အစရှိသောဝိဘတ်သက်၊ သေသံ-
 သည်၊ စိတ္တသမံ-စိတ္တသဒ္ဒါနှင့်တူ၏၊ အသဒ္ဒံ-သဒ္ဒါမရှိသော၊ ကုလံ-အမျိုး၊
 အသဒ္ဒါ၊ အသဒ္ဒါနိ၊ ဣစ္စာဒိ။

မုခနာသိကာသဒ္ဒါ-မုခနာသိကာ သဒ္ဒါသည်၊ တထာ-ထိုအတူတည်း၊
 တဿ-ထို မုခနာသိကာသဒ္ဒါ၏၊ ဒွန္နေကတ္တာ-ဒွန်ဉ္စ ကေဂုဏ်၏အဖြစ်ကြောင့်၊
 သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသောဝိဘတ်တို့၌၊ ဧကဝစနမေဝ-ဧကဂုဏ်ချည်းသာ၊ မုခနာသိ
 ကံ-ခံတွင်း၊ နှာခေါင်း၊ ဟေ မုခနာသိကာ၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒိ၊ အာကာရန္တံ (နိဋ္ဌိတံ။)

(၁၉၉) ဣကာရန္တော နပုံသကလိင်္ဂေါ အဋ္ဌိသဒ္ဒေါ (ဒဿိယတိ)၊
 သျှာဒျုပ္ပတ္တိ၊ သိလောပေါ၊ အဋ္ဌိ-အရိုး၊ ... ဝါတိ ဝတ္တတေ။

ယောနံ နိ နပုံသကေဟိ။ ။(၂၁၇) နပုံသကလိင်္ဂေဟိ၊ ပေ၊ ဝါ ဟောတိ၊
 အဋ္ဌိနိ-အရိုးတို့၊ အညတ္ထ-အခြားသောရုပ်၌၊ (နိပြုရသောရုပ်မှ အခြားသော နိ
 မပြုရသောရုပ်၌) နိစ္စံ-အမြဲ၊ ယောလောပေါ-ချေ၊ အဋ္ဌိ-တို့၊ တထာ-ထိုအတူ၊

ပြီးနောက်...သရောရသော နပုံသကေသုတ်ဖြင့် အာကို အရဿပြု၊ “အသဒ္ဒ”ဟု
 အကာရန္တဖြစ်ပြန်၏၊ သမာသံဖြစ်ရကား အသဒ္ဒကို နာမ်ငဲ့၍ အကာရန္တစိတ္တနှင့်အတူ
 ရုပ်စဉ်နိုင်သည်၊ သဒ္ဒါမရှိသူကို ဟောရာ၌ကား “အသဒ္ဒေါ”ဟုလည်းကောင်း၊
 “အသဒ္ဒါ”ဟု ဣတ္ထိလိင်လည်းကောင်း ဖြစ်၏။

မုခနာသိကာ။ ။“မုခဉ္စ-ခံတွင်းလည်း၊ နာသိကာစ-နှာခေါင်းလည်း”ဟု
 ဒွန်ဝိဂြိုဟ်ပြု၍၊ ပကတိပြုသောအခါ (နာသိကာပုဒ်က ဣတ္ထိလိင် အကာရန္တ
 ဖြစ်သောကြောင့်) “မုခနာသိကာ”ဟု ဖြစ်၏၊ သမာဟာရဒွန်သမာသံ၏ ထုံးစံအတိုင်း
 များသောအားဖြင့် နပုံဧကတံ ငဲ့လိုက်သောအခါ (နာသိကာဟု ဣတ္ထိလိင် ဖြစ်သော်
 လည်း) နပုလ္လိင်-ဧကဂုဏ်ဖြစ်ရတော့၏၊ ထို့နောက် သရော ရသော နပုံသကေ သုတ်
 ဖြင့် ရဿပြု၊ (မုခနာသိကာ)၊ နာမ်ငဲ့၊ သိကို အံပြု၍ “မုခနာသိကံ”ဟု ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤ၌ အသဒ္ဒါ-မုခနာသိကာတို့သည် နာမ်မငဲ့မီ နာမ်မဖြစ်မီသာ
 အကာရန္တဖြစ်၏၊ နာမ်ငဲ့ပြီးသောအခါ အကာရန္တဖြစ်နေပြီ၊ ထို့ကြောင့် နာမ်အတွင်း
 ရောက်စဉ် နာမ်ရုပ်တည်သော ပကတိကာရန္တမှာ အကာရန္တပင် ဖြစ်သောကြောင့်
 “အကာရန္တပကတိရိသော နိဂ္ဂဟိတန္တ နပုလ္လိင်”ဟုသာ စိတ္တအတိုင်း မှတ်ထိုက်မည်
 ထင်၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၏ “အကာရန္တ ပကတိရိသောပုဒ်”ဟု သီးခြား ထုတ်ထားပုံကို
 ဆင်ခြင်သင့်၏၊ ဗာလာဝတရဋီကာ သဒ္ဒါဒိတောဏသုတ်မှာလည်း အကာရန္တပင်။

(လိင်္ဂတ္ထရုပ်များနှင့် အာလုပ်ရုပ်များတူ၏-ဟူလို) ဟေ အဋ္ဌိ-အို..အရိုး၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသော ရုပ်စဉ်သည်၊ အဂ္ဂိသဒ္ဓသမံ-တူ၏၊ သတ္ထိ-ပေါင်၊ ဒဓိ-နို့ဓမံ၊ ဝါရိ-ရေ၊ အက္ခိ(အစွဲ)-မျက်လုံး၊ အစွိ-မီးလျှံ၊ ဣစ္စာဒိနိ-ဤသို့ အစရှိသော နာမ်တို့သည်၊ ဧဝံ-ဤ၊ အတူတည်း၊ ဣကာရန္တံ (နိဋ္ဌိတံ။) [သိဟိုဋ် မှ၌ “အစွိ” ပါသေး၏၊ အစွိကား ဣတ္ထိလိင်လည်း ရှိ၏။]

ဤကာရန္တော နပုံသကလိင်္ဂေါ သုခကာရိသဒ္ဓေါ-ကို၊ (ဒသယတိ)၊ “သုခကာရိသိ” ဣတိ-ဟူ၍ဖြစ်ပြီးသော၊ [တချို့စာ၌ “သိ” ကျသည်၊] ဣဓ-ဤရုပ်၌၊ အနပုံသကတ္တာဘာဝါ (အနပုံသကံတ္ထ+အဘာဝါ)-နပုလ္လိင် မဟုတ် သည်၏အဖြစ်+မရှိခြင်းကြောင့်၊ (နပုလ္လိင်ဖြစ်ခြင်းကြောင့်-ဟူလို) သိသို့ပိ-ကြောင့်လည်း၊ အယောရသယ ဣစ္စာဒိနာ-အစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ ရသထွံ-ပြု၊ သိလောပေါ၊ သုခကာရိ-ချမ်းသာကို ပြုလေ့ရှိသော၊ ဒါနံ-ဒါန၊ [နပုလ္လိင် ထင်ရှားအောင် “ဒါနံ” ဟု ထည့်သည်၊] သုခကာရိ၊ သုခကာရိနိ-တို့၊ ပေ၊ သုခကာရိနံ၊ သုခကာရိ-ကို၊ သုခကာရိ၊ သုခကာရိနိ-တို့ကို၊ သေသံ-ကြွင်းသော ရုပ်စဉ်သည်၊ ဒဏ္ဍိသဒ္ဓသမံ-ဒဏ္ဍိသဒ္ဓါနှင့်တူ၏၊ သိဃယာယိအာဒိနိ-သဃယာယိ အစရှိသော နာမ်တို့သည်၊ ဧဝံ-တည်း၊...ဤကာရန္တံ (နိဋ္ဌိတံ။)

ဥကာရန္တော နပုံသကလိင်္ဂေါ အာယုသဒ္ဓေါ(ဒသယတိ)၊ တဿ-တိုအာယု သဒ္ဓါ၏၊ အဋ္ဌိသဒ္ဓသေဝ-အဋ္ဌိသဒ္ဓသဒ္ဓါ၏ကဲ့သို့၊ ရူပနယော-ရုပ်နည်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ အာယု-အသက်၊ အာယု၊ အာယုနိ-တို့၊ ပေ၊ အာယုနာ-ဖြင့်၊ အာယုသာတိ-အာယုသာပုဒ်သည်၊ မနောဂဏာဒိတ္တာ-မနောဂဏာဒိဂိုဏ်း၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ သိဒ္ဓံ-ပြီး၏၊ [မနောဂဏာဒိဂိုဏ်းဝင်ဖြစ်၍ “အာယုသာ” ဟုလည်း

ဤကာရန္တံ ။နသိသို့မနပုံသကာနိသုတ်က “နပုလ္လိင် မဟုတ်သော ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင်အရာဝယ် သိနှောင်းရာ၌ ရသ မပြုရ” ဟု အယောရသသုတ်ကို တားမြစ်ထား၏၊ နပုလ္လိင် အရာ၌ကား မတားမြစ်၊ ထို့ကြောင့် “သုခကာရိ” ၌ သိနှောင်းရာဝယ် ရသ ပြု၍ “သုခကာရိ” ဟု ဖြစ်ရသည်၊ ဤ သုခကာရိ သိဃယာယိသဒ္ဓါတို့သည် ဒါနဟူသော အနက်၊ စိတ်ဟူသောအနက်ကို ဟောရာ၌သာ နပုလ္လိင်တည်း၊ “သုခကာရိ-ချမ်းသာကို ပြုလေ့ရှိသူ၊ သိဃယာယိ-လျှင်စွာ သွားလေ့ရှိသူ” ဟု ယောကျ်ားကို ဟောလျှင် ပုလ္လိင်တည်း၊ ဒဏ္ဍိနှင့် ရုပ်စဉ်တူ၏၊ မိနံမကို ဟောရာ၌ ဂဟပတာဒိဂိုဏ်းဖြစ်၍ ဣနိ ပစ္စည်းဖြင့် “သုခကာရိနိ၊ သိဃယာယိနိ” ဟု ဖြစ်သည်။

ဥကာရန္တံ ။အာယု သဒ္ဓါကို နပုလ္လိင်ဟု ပြထားသော်လည်း “ပုနာရာယုစ (ပုန+အာယုစ) မေ လဒ္ဓေါ” ဟူသော သက္ကပဉ္စသုတ် ပါဠိတော်၌ “အာယု-လဒ္ဓေါ” ကို ထောက်၍ ပုလ္လိင်လည်း ရှိ၏ဟု မှတ်ပါ။

“မနုဿ” ကဲ့သို့ ရုပ်ပြီးနိုင်သည်-ဟူလို] အာယုဟိ,ဘိ-တို့ဖြင့်၊ ပေ၊ အာယုနံ-တို့အား၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း၊ စက္ခု၊ ပေ၊ အသုတျာဒိနိ-စက္ခု၊ ပေ၊အသု အစရှိသော နာမ်တို့သည်၊ ဧဝံ-ဤ၊အတူတည်း၊... ဥကာရန္တံ (နိဋ္ဌိတံ။) [စက္ခု-မျက်စိ၊ ဝသု-ဥစ္စာ၊ ဓနု-လေး၊ ဒါရု-သစ်သား၊ တိပု-သလဲမည်း၊(ခဲပုပ်၊) မရ-ပျားရည်၊ ဟိဂုံ-ရှိန်းခို၊ သိဂုံ-ချင်း၊ (“ချင်းစိမ်းနှင့် မိဿလင်”ဟူရာ၌ ချင်း၊) ဝတ္ထု-နေရာ၊ မတ္ထု-နို့ခမ်းအကြည်(ဒိန်ရည်)၊ ဇေတု-ချိပ်၊ အမ္မု-ရေ၊ အသု-မျက်ရည်။]

ဦကာရန္တော၊ ပေ၊ ဂေါတြဘူသဒ္ဓေါ (ဒသိယတိ၊) ဂေါတြဘူ+သိ-“ဂေါတြဘူ+သိ”ဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ နပုံသကတ္တာ-နပုလ္လိင်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ရဿတ္တံ၊ သိလောပေါ၊ ဂေါတြဘူ-ဂေါတြဘူမည်သော၊ စိတ္တံ-စိတ်၊ ဂေါတြဘူ၊ ဂေါတြဘူနိ-ဂေါတြဘူ စိတ်တို့၊ ပေ၊ ဂေါတြဘူနာ-ဖြင့်၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသော ရုပ်စဉ်သည်၊ ပုလ္လိင်-ပုလ္လိင်၌၊ အဘိဘူသဒ္ဓသမံ-အဘိဘူသဒ္ဓါနှင့် တူ၏၊ အဘိဘူသယမ္မု၊ဓမ္မညူအာဒိနိ-အစရှိသောနာမ်တို့သည်၊ ဧဝံ-တည်း။...

ဦကာရန္တံ (နိဋ္ဌိတံ။)

ဩကာရန္တော နပုံသကလိဂေါ၊ စိတ္တဂေါ သဒ္ဓေါ(ဒသိယတိ၊) အဿ ကုလဿ-ထိုအမျိုး၏၊ စိတ္တာ-ဆန်းကြယ်ကုန်သော၊ ဂါဝေါ-နွားတို့သည်၊ (သန္တိ၊) ဣတိ အတ္ထေ-၌၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသေ-ကို၊ ကတေ-သော်၊ သရော ရသော နပုံသကေတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဩကာရဿ-ဩအက္ခရာ၏ ဌာနပယတနာ သန္တတ္တာ-ဌာန် ပယတ်အားဖြင့် နီးစပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ ရဿတ္တံ-ရဿ အဖြစ်ဟူသော၊ ဥကာရော-ဥပြု၊ သျာဒျုပုတ္တိံ၊သိလောပေါ၊ စိတ္တဂု-ဆန်းကြယ် သောနွားရှိသော၊ ကုလံ-အမျိုး၊ စိတ္တဂု၊စိတ္တဂုနိ-တို့၊ ဣစ္စာဒိ-သည်၊အာယုသဒ္ဓသမံ-

ဦကာရန္တံ။ ။“ဂေါတြဘူ-ဂေါတြဘူမည်သော စိတ်၊ သယမ္မု-အလိုလိုဖြစ်သော ဉာဏ်၊ ဓမ္မညူ-တရားကိုသိသောဉာဏ်” ဤသဒ္ဓါတို့သည် စိတ်ဟူသော အနက်၊ ဉာဏ်ဟူသော အနက်ကို ဟောရာ၌သာ “စိတ္တံ-ဉာဏ်”နှင့် လိုက်လျောအောင် နပုလ္လိင် ဖြစ်ကြရသည်။ “ဂေါတြဘူ-ရဟန်းအနွယ်ကို လွမ်းမိုးတတ်သော ရဟန်းတု ရဟန်းယောင်” စသည်၌ကား ပုလ္လိင်သာ၊ ဣတ္ထိလိင် ဖြစ်စေလိုမူ ပရစိတ္တဝိဒုနိကဲ့သို့ ဂေါတြဘူနိဟု ဣနိပစ္စည်းဖြင့် ဂဟပတာဒိဝိုင်းဝင် ဖြစ်၏။

ဩကာရန္တံ။ ။သမာသိပြီး၍ ပကတိပြုသောအခါ“စိတ္တဂေါ”ဟု ဖြစ်၏၊ ဂေါ၌ ဩသည် ဥနှင့် ဌာန် ပယတ်အားဖြင့် နီးစပ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဩကို ရဿပြုလိုလျှင် အနီးစပ်ဆုံးဖြစ်သော ဥရဿပြု၍ “စိတ္တဂု”ဟု ဥကာရန္တံဖြစ်၏၊ ထို့နောက် နာမ်ငဲ့၊ သိစေသည် သက်၍ (အာယုသာရုပ်ကို ချန်လှပ်လျက်) အာယုအတိုင်း ရုပ်စဉ်။

အာယုသဒ္ဓါနှင့် တူ၏။ ...ဩကာရန္တံ (နိဋ္ဌိတံ။) [စိတ္တဂေါကို နာမ်ဒဲ့၍ နာမ် အတွင်းသို့ ရောက်သောအခါ ဩကာရန္တံ မဟုတ်, “စိတ္တဂူ” ဟု ဥကာရန္တံ ဖြစ်ပြီး ထို့ကြောင့် “စိတ္တဂေါ” ကို ဩကာရန္တံ လိင်ဟု ခွဲခြားထားသည်မှာလည်း (အသဒ္ဓါ ကဲ့သို့) စဉ်းစားဖွယ်ရာပင်တည်း။]

စိတ္တံ-စိတ္တသဒ္ဓါလည်းကောင်း၊ ကမ္မဉ္စ-ကမ္မသဒ္ဓါလည်းကောင်း၊ အသဒ္ဓံ-အသဒ္ဓါသဒ္ဓါလည်းကောင်း၊ အထ-ထိုမှတစ်ပါး၊ အဋ္ဌိ-လည်းကောင်း၊ သုခကာရိ စ-လည်းကောင်း၊ အာယု-လည်းကောင်း၊ ဂေါတြဘူ-လည်းကောင်း၊ ဓမ္မညူ-လည်းကောင်း၊ စိတ္တဂူ-လည်းကောင်း၊ ဣတိ-ဤသဒ္ဓါအပေါင်းကို၊ နပုံသကေ-နပုလ္လိင်၌၊ (သင်္ဂဟော-သွင်းယူအပ်၏။)

နပုံသကလိင်္ဂံ-နပုလ္လိင်ရှိသော နာမ်စုသည်၊ နိဋ္ဌိတံ-ပြီးပြီ။

(၂၀၀) အထ-နပုလ္လိင်နာမ်တို့၏ အခြားမဲ့၌၊ သဗ္ဗနာမာနိ-သဗ္ဗနာမ်တို့ကို၊ ဝုစ္စန္တေ၊ သဗ္ဗ-သဗ္ဗသဒ္ဓါ၊ ပေ၊ အမှ-အမှသဒ္ဓါ၊ ဣတိ-ဤသို့၊ သတ္တဝီသတိ-၂၇ ပါးသည်၊ သဗ္ဗနာမာနိ-သဗ္ဗနာမ်တို့တည်း၊ တာနိ သဗ္ဗနာမာနိ-ထို သဗ္ဗနာမ်တို့သည်၊ တိလိင်္ဂါနိ-လိင် ၃ ပါး ရှိကုန်၏၊ တတ္ထ-ထို သဗ္ဗနာမ်တို့ တွင်၊ သဗ္ဗသဒ္ဓေါ-သဗ္ဗသဒ္ဓါသည်၊ နိရဝသေသတ္ထော (နိ+အဝသေသတ္ထော)-အကြွင်းမရှိဟူသောအနက် ရှိ၏။

(၂၀၀) သဗ္ဗနာမာနိ။ ။ “သဗ္ဗ, ကတရ, ကတမ” စသည်ဖြင့် ၂၇ ပါး ရှိ၏ဟု စာကိုယ်အတိုင်း မှတ်ပါ။ မောဂ္ဂုလ္လာန်၌ကား “တျ” သဗ္ဗနာမ်ကိုလည်း ပြသေး၏။ [စာကိုယ်၌ ၂၇ ပါး သရုပ်ကို “သဗ္ဗော, ကတရော” စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ မပြဘဲ “သဗ္ဗ, ကတရ” စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်မပါဘဲ ပြထားခြင်းကို သရုပ်ထင်ရှားအောင် ပြခြင်းဟု မှတ်ပါ။ မှန်၏- “သဗ္ဗော, ကတရော” ဟု ဝိဘတ်နှင့်တကွ ပြလျှင် “သဗ္ဗ” သရုပ် မထင်ရှားဘဲ သဗ္ဗော လေလား, သဗ္ဗ လေလားဟု ယုံမှားဖွယ် ရှိသည်။]

တာနိ သဗ္ဗနာမာနိ တိလိင်္ဂါနိ။ ။ ဤ၌ “တိ” မပါဘဲ “လိင်္ဂါနိ” ဟု အချို့စာ ရှိ၏။ သိဟိုဠ်မှ၌ တိသဒ္ဓါ ပါသည်။ သဗ္ဗနာမ်တို့၏ “လိင်္ဂဉ္စ နိပစ္စတေ” သုတ်၌ ပြခဲ့သော လိင်မညီကြောင်းမှာ အထူးပြောဖွယ် မလို၊ ၃ လိင် ရှိကြောင်းသာ ပြောဖွယ် လိုသောကြောင့် “တိလိင်္ဂါနိ” သာ အမှန်တည်း။

သဗ္ဗသဒ္ဓေါ နိရဝသေသတ္ထော။ ။ “အကြွင်း မရှိ-အကျန် မရှိ” ဟူသည် “အားလုံး=အကုန်=အလုံးစုံ” ပင်တည်း။ ဘာမျှ မကျန်အောင် စပ်၍ သိမ်းယူကဲ့သို့ ဖြစ်ရကား “စပ်သိမ်း” ဟုလည်း အနက်ပေးကြရသည်။ “အလုံးစုံ=အကုန်အစင်” ဟူရာ၌ လည်း သူ့ဆိုင်ရာအနက်သာ ကုန်သည်။ ဥပမာ-အာယတနကို ဆိုရာ၌ အာယတန အားလုံးကုန်လျှင် “အကုန်ပင်” ဖြစ်၏။ ဓာတ် သစ္စာ စသည်ကျန်သော်လည်း ဆိုလိုသောအရာ မဟုတ်၍ “ကြွင်းကျန်သည်” ဟု မဆိုလိုက်။

သော-ထို သဗ္ဗသဒ္ဓါသည်။ ယဒါ-၌၊ ပုလ္လိင်္ဂဝိသိဋ္ဌတ္တာဘိဓာယိ-ပုလ္လိင်ဖြင့် အထူးပြုအပ်သောအနက်ကို ဟော၏။ တဒါ-၌၊ ရူပနယော-ရုပ်နည်းကို၊ (စဝံ-ဤသို့၊ ဝေဒိတဗ္ဗော-သိထိုက်၏၊) ပုရေဝိယ သျှာဒျုပ္ပတ္တိ၊ သောတိ-သောသုတ်ဖြင့်၊ သိဿ-သိ၏၊ ဩကာရော-ဩပြု၊ သရလောပပရနယနာနိ-တို့သည်။ (ဟောန္တိ၊) သဗ္ဗော-အလုံးစုံသော၊ ဇနော-လူအပေါင်း၊ [ပုလ္လိင် ထင်ရှားအောင် ထည့်ရာ၌ “ပုရိသော” ဟုထည့်လျှင် ဧကဝုတ်ဖြစ်၍ ယောကျ်ား တစ်ယောက်တည်းသာ ရနိုင်သောကြောင့် “သဗ္ဗော”နှင့် လျော်အောင် “ဇနော=လူအပေါင်း” ဟု ထည့်သည်။]

ဗဟုဝစနေ-၌ သဗ္ဗ+ယောဣတိ-သဗ္ဗ+ယောဟု ဖြစ်ပြီးသော၊ ဣဓ-ဤရုပ်၌၊ ပရသမညာ ပယောဂေတိ-သုတ်ဖြင့်၊ သဗ္ဗဒီနံ-သဗ္ဗအစရှိသော နာမ်တို့၏၊ သဗ္ဗနာမသညာ-သဗ္ဗနာမ်အမည်သည်။ (ဟောတိ၊)... ယောတိ-ယော ဟူသော ပုဒ်သည်။ ဝတ္တတေ။

သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဋ္ဌမော။ ။(၁၆၄) [သဗ္ဗေသံ-ကုန်သော၊ ဣတ္ထိပုမ နပုံသကာနံ-ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်တို့၏၊ နာမာနိ-နာမ်တို့တည်း၊ သဗ္ဗနာမာနိ-အလုံးစုံသော ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်တို့၏ နာမ်တို့၊] သဗ္ဗေသံ-

သဒ္ဓနီတိ။ ။ “သဗ္ဗသဗ္ဗ၊ ပဒေသသဗ္ဗ၊ အာယတနသဗ္ဗ၊ သက္ကာယသဗ္ဗ” ဟု သဒ္ဓနီတိ ၌ ၄ မျိုး ခွဲထား၏။ အကျယ်ကို သဒ္ဓနီတိ ပဒမာလာမှာ ရှု၊ ရှေးဆရာတို့ကား “သဗ္ဗေ တသန္တိ ဒဏ္ဍဿ=အားလုံးသတ္တဝါတို့သည် ဒဏ်မှ လန့်ကြကုန်၏” ဟူရာ၌ အနာဂါမ်နှင့် ရဟန္တာတို့ မလန့်ကြသောကြောင့် သဗ္ဗေအရ၌ သတ္တဝါအားလုံး မပါဝင်ဘဲ အနာဂါမ်နှင့် ရဟန္တာတို့ ကျန်နေရကား သာဝသေသသဗ္ဗ(အကြွင်းရှိသောသဗ္ဗ) ဟုလည်းကောင်း၊ “သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ-နိဗ္ဗာန် ပညတ်မကျန် တရားအားလုံး အနတ္တဗျည်း” ဟူရာ၌ အကြွင်းအကျန် မရှိတော့ရကား အနဝသေသသဗ္ဗဟုလည်းကောင်း ခွဲပြကြသေး၏။

ယဒါ ပုလ္လိင်္ဂဝိသိဋ္ဌတ္တာ၊ ပေ၊ ရူပနယော။ ။ [ပုလ္လိင်္ဂ=ပုလ္လိင်သဒ္ဓါဖြင့်+ဝိသိဋ္ဌ+အတ္တ=အထူးပြုအပ်သော အနက်ကို+အဘိဓာယိ-ဟောလေ့ရှိ၏၊] သဗ္ဗစသော သဒ္ဓါ တို့သည် ပုလ္လိင်ဖြင့် အထူးပြုအပ်သော(ပုလ္လိင်ရှိသော) လူ၊ ယောကျ်ား၊ သစ်ပင် စသော အနက်ကို ဟောလျှင် ပုလ္လိင်ရှိသော နာမ်ဖြစ်၍ ပုလ္လိင် ရုပ်စဉ်ရမည်။ [“သုတို့သမီး” စသော ဣတ္ထိလိင်ဖြင့် အထူးပြုအပ်သော အနက်ကို ဟောရာ၌ ဣတ္ထိလိင် ရုပ်စဉ်၊ “စိတ်” စသော နပုလ္လိင်အနက်ကို ဟောရာ၌ နပုလ္လိင် ရုပ်စဉ်ရမည်-ဟုလို့။]

သဗ္ဗဒီနံ သဗ္ဗနာမသညာ။ ။ “သဗ္ဗနာမ်” အမည်သည် သက္ကတ၌ လာသော အမည်တည်း။ ထို့ကြောင့် ပရသမညာသုတ်ဖြင့် သဗ္ဗနာမ်အမည် မှည့်ရသည်။ ဤသို့ မှည့်ခြင်းမှာလည်း သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဋ္ဌမောသုတ်က သဗ္ဗနာမ် အစီအရင်ကို ပြရ တော့မည်ဖြစ်၍ ရှေးဦးစွာ နာမည်မှည့်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ကုန်သော၊ သဗ္ဗနာမသညာနံ-သဗ္ဗနာမ်အမည် ရှိကုန်သော၊ (ပရသမညာ ပယောဂေသုတ်ဖြင့် မှည့်ထား၍ သဗ္ဗနာမ်အမည် ရကုန်သော-ဟူလို) တေသံ လိင်္ဂါနံ-ထိုလိင်တို့၏၊ အကာရတော-မှ၊ ပရော၊ ပဌမော၊ ယော-သည်၊ ဧတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ သဗ္ဗေ-ကုန်သော၊ ပုရိသာ-တို့။...

အကာရတောတိ ကိံ၊ သဗ္ဗာ၊ အမူ-တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ [သဗ္ဗာကား ဣတ္ထိလိင် အကာရန္တံ၊ အမူကား ပုံ-ဣတ္ထိ-နပုလ္လိင် ဥကာရန္တံ တည်း၊ ဤသို့ အကာရန္တံ နောင် မဟုတ်သောကြောင့် “ယောကို ဧ မပြုဖို့ ရန် တားမြစ်ရကျိုး ရှိသည်”ဟူလို၊ သဗ္ဗာ-အလုံးစုံသော မိန်းမတို့သည်၊ အမူ-ထိုသူတို့သည်၊] ဟေ သဗ္ဗ၊ ဟေ သဗ္ဗာ-အို...အလုံးစုံ၊ ဟေ သဗ္ဗေ-အို... အလုံးစုံတို့၊ ပေ၊ သဗ္ဗေဟိ၊ ဘိ။

(၂၀၁) စတုတ္ထေကဝစနေ-၌၊ အာယာဒေသေ သဗ္ဗတ္ထေ၊ [အာယာဘာဝေါ ၌ လှမ်းစပ်၊ သဝိဘတ်ကို အာယပြုခွင့်- ရောက်လတ်သော် “တယောနေဝစ” စသော သုတ်ကြောင့် အာယ မပြုရ-ဟူလို၊] အတောတိ၊ အာ ဧတိ၊ သွာသ္မိံနံတိ၊ အာယတိ၊ စတုတ္ထေကဝစနေသ္မာတိစ ဝတ္ထတေ။

တယောနေဝစ သဗ္ဗနာမေဟိ။ ။(၁၁၀) အကာရန္တေဟိ သဗ္ဗနာမေဟိ ပရေသံ၊ သွာသ္မိံ ဣစ္စေတေသံ-တို့၏လည်းကောင်း၊ စတုတ္ထေကဝစနေသု-၏လည်းကောင်း၊ အာ၊ဧ၊အာယဣတိ-အာ၊ဧ၊အာယဟူကုန်သော၊ ဧတေ အာဒေသာ-တို့သည်၊ နေဝ ဟောန္တိ-မဖြစ်ကုန်သည်သာတည်း၊ ဣတိ-ဤသို့

သဗ္ဗေသံ နာမာနိ သဗ္ဗနာမာနိ။ ။ဤစကားကား “သဗ္ဗနာမ”ပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ် လုပ်ပြသော ဝိဂ္ဂဟတ္ထသံဝဏ္ဏနာတည်း၊ “သဗ္ဗေသံ”အရ ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင် အားလုံးကို ယူစေလို၍ “ဣတ္ထိပုမနပုံသကာနံ”ဟု ဖွင့်သည်၊ အလုံးစုံသော ယောကျ်ား၊ အလုံးစုံသော မိန်းမ၊ အလုံးစုံသော စိတ် စသည်ဖြင့် လိင် ၃ မျိုးကို ဟောနိုင်သည်- ဟူလို၊ ယသဒ္ဓါလည်း “အကြင် ယောကျ်ား၊ အကြင် မိန်းမ၊ အကြင် စိတ်” စသည် ဖြင့် လိင် ၃ မျိုးလုံးကို ဟောနိုင်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိပါ။

တစ်နည်း။ ။ “သဗ္ဗေသံ-အလုံးစုံသော အနက်တို့၏၊ နာမာနိ-နာမ်တို့တည်း”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ သဗ္ဗသဒ္ဓါသည် “အလုံးစုံသော ယောကျ်ား-သစ်ပင်-မိန်းမ-စိတ်” စသည် ဖြင့် အနက်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံ၏၊ ယသဒ္ဓါလည်း “အကြင် ယောကျ်ား၊ အကြင် သစ်ပင်” စသည်ဖြင့် အနက်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံ၏၊ ထို သဗ္ဗနာမ်တို့ မဟောနိုင်သော အနက်ဟူ၍ မရှိ၊ ထို့ကြောင့် “သဗ္ဗနာမ=အားလုံး အနက်တို့၏ နာမ်-အနက်အားလုံးကို ဟောနိုင်သော နာမ်”ဟုလည်း အဓိပ္ပာယ် ဆိုထိုက်သေး၏။

(၂၀၁) စဂ္ဂဟတံ၊ ပေ၊ နိဝတ္ထနတ္ထံ။ ။သဗ္ဗနာမ်အရာဝယ် သွာသ္မိံနံတိနှင့်

တားမြစ်ခြင်းကြောင့်၊ အာယာဒေသာဘာဝေါ-အာယ အပြု၏ မရှိခြင်းသည်၊ (ဟောတိ၊) စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ ကတ္တစိ-အချို့အရာ၌၊ ပဋိသေဓနိဝတ္တနတ္ထံ- တားမြစ်ခြင်းကို နစ်စေခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ တေန-ကြောင့်၊ ပုဗ္ဗာဒီဟိ-ပုဗ္ဗ အစရှိသည်တို့မှ (နောက်၌) သွာသ္မိံနံ-တို့၏၊ အာဇ-အာ အပြု၊ ဧ အပြု တို့သည်၊ ဟောန္တိစ-ဖြစ်ကုန်သည်လည်း ရှိသေး၏၊ သဗ္ဗဿ-အား။

(၂၀၂) ပေ၊ သဗ္ဗနာမာနံ နံမိ စ။ ။(၂၀၃) ပေ၊ သဗ္ဗတောနံ သံသာနံ၊ (၁၆၈) ဤသုတ်များ လွယ်ပြီ၊ ပေ၊ သဗ္ဗေသု-တို့၌။

ဣတ္ထိယံ-၌၊ ဣတ္ထိယမတော အာပစ္စယောတိ-သုတ်ဖြင့်၊ အာပစ္စယော- သက်၊ သနံသ္မိဝစနေဟိ-သ,နံ,သ္မိဝိဘတ်တို့ကို၊ အညတြ-ကြည့်၍၊ အညံ- အခြားဝိဘတ်သည်၊(အခြား ဝိဘတ်များဖြင့် ရုပ်သည်-ဟူလို) ကညာသဒ္ဓသမံ- ကညာသဒ္ဓါနှင့် တူ၏၊ သဗ္ဗာ-သော၊ ပဇာ-သတ္တဝါအပေါင်း၊ သဗ္ဗာ, သဗ္ဗာယော-သတ္တဝါအပေါင်းတို့၊ ပေ၊ သဗ္ဗာဟိ, ဘိ-တို့ဖြင့်။

(၂၀၄) စတုတ္ထေကဝစနေ-၌၊ သဗ္ဗနာမတောတိ, ဝါတိစ၊ သဗ္ဗတော ကောတိ ဣတော-သုတ်မှ၊ သဗ္ဗတောတိစ ဝတ္တတေ၊ ဃပတောသ္မိံ သာနံ သံသာ၊ (၁၇၉) ပေ၊ ယထာဣဓံ, သံသာအာဒေသာ ဝါ ဟောန္တိ။

(၂၀၅) သံသာသွေကဝစနေသု စာတိ-သုတ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

ယော ရသံ။ ။(၆၆) ပရေသု ဧကဝစနေသု ဝိဘတ္တာဒေသေ သံသာသု, ဃသညော အာကာရော ရသံ အာပဇ္ဇတေ။

အာယစတုတ္ထေကဝစနေဿ တု ၂ သုတ်၏ အစီအရင်ကို တားမြစ်သော သုတ်တည်း၊ ထိုသို့ တားမြစ်ရာ၌ ဧဝနင့် စ ၂ ပုဒ် ပြသဖြင့် လုံကိုင် ခွေးခေါ်နည်းဟု မှတ်ပါ။

ချဲ့ဦးအံ-အခြား ခွေးများနှင့် ရောနေသော မိမိ ခွေးကလေးအား အစာကျွေးလို၍ ခေါ်ရာ၌ လက်တစ်ဖက်ဖြင့် အခြား ခွေးတွေ မလာအောင် လုံကိုင်ထား၏၊ နှုတ်ဖြင့် ကား မိမိ ခွေးကို ခေါ်၏၊ ထိုအတူ ဧဝသဒ္ဓါသည် များစွာသော သဗ္ဗနာမ်တို့နောင် သွာသ္မိဝိဘတ်တို့၏ အာ ဧ အပြု, သ၏ အာယ အပြုကို တားမြစ်ရာ၌ ခိုင်မြဲစေ၏၊ စသဒ္ဓါကား ပုဗ္ဗ စသော သဗ္ဗနာမ် အချို့နောင် သွာသ္မိံ၏ အာ ဧ အပြုကို မတားမြစ် ဖို့ရာ ဆွဲယူပြန်၏၊ ထိုကဲ့သို့ ဆွဲယူခြင်းကိုပင် “ပဋိသေဓနိဝတ္တန”ဟု ဆိုသည်၊ ဧဝ သည် လုံနှင့်တူ၍ စသဒ္ဓါကား ခေါ်ခြင်းနှင့် တူသည်။

[ဆောင်] ဝေလည်း ထိုင်, စလည်း ထိုင်, လုံကိုင် ခွေးခေါ်နည်း။

(၂၀၆) သာဂမောတိ-သာဂမောပုဒ်သည်၊ ဝတ္ထုတေ။

သံသာသေ့ကဝစနေသုစ။ ။(၆၂) ပရေသု ဧကဝစနဋ္ဌာနသမ္ဘူတေသု-
ဧကဝစအရာ၌ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဝိဘတ္တာဒေသေသု၊ သံသာဣန္ဒေတေသု၊
လိင်္ဂမှာ-လိင်္ဂမှ(နောက်၌)၊ သကာရာဂမော(ဟောတိ)၊ သဗ္ဗဿာ၊ သဗ္ဗာယ-
အလုံးစုံ သော သတ္တဝါအပေါင်းအား၊ ပေ၊ သဗ္ဗာသာနံ-တို့၏။

(၂၀၇) သို့မှီ-၌၊ သဗ္ဗနာမတောတိ ဃပတောတိစ ဝတ္ထုတေ။

နေတာဟိ သို့မာယယာ။ ။(၁၀၈) ဃပသညေဟိ-ဃပ အမည်ရှိကုန်သော၊
ဧတေဟိ သဗ္ဗနာမေဟိ-တို့မှ၊ ပရဿ သို့ဝစနဿ၊ အာယယာဒေသာ-
အာယ အပြု၊ ယာ အပြုတို့သည်၊ နေဝ ဟောန္တိ-မဖြစ်ကုန်သည်သာတည်း၊
ဣတိ-ဤသို့ တားမြစ်ခြင်းကြောင့်၊ အာယာဘာဝေါ-အာယအပြု၏ မရှိခြင်း
သည်၊ (ဟောတိ)၊ ဝါခိကာရတော-လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါကြောင့်၊ ကွစိ-
အချို့အရာ၌၊ ဟောတိ-အာယအပြု ဖြစ်သေး၏၊ ဒက္ခိဏာယ ဥတ္တရာယတျာဒိ-
အစရှိသည်တည်း။...သံယမာဒေသာ (သံယံ အာဒေသာ)-သံအပြု၊ ယံအပြု
တို့သည်၊ (ဟောန္တိ)၊ [သဗ္ဗသံ၌ ဃပတော သို့သာနံဖြင့် သံပြု (သလာ)،
သဗ္ဗာယံ၌ ယံပြု-ဟူလို၊] သဗ္ဗသံ၊ သဗ္ဗာယံ-၌၊ သဗ္ဗာသု-တို့၌။

(၂၀၆) ဧကဝစနဋ္ဌာနသမ္ဘူတေသု။ ။“ဧကဝစနေသု+သံသာသု”တို့ကို
တိုက်ရိုက်အဓိပ္ပာယ်ယူလျှင် “ဧကဝစဖြစ်သော+သံသာအပြု”ဟု ဖြစ်၏၊ စင်စစ်မှာ
သံသာသည် ဧကဝစ မဟုတ်၊ ဧကဝစကား “သို့၊သ” ဝိဘတ်သာတည်း၊ ထို့ကြောင့်
“ဧကဝစနေသု”အရ ဧကဝစသို့သကို မယူဘဲဧကဝစ သို့သ အရာ၌ဖြစ်သော သံသာ
အပြုကို ယူ-ဟုသိစေလို၍ “ဧကဝစနေသု”သုတ်ပုဒ်ကို “ဧကဝစနဋ္ဌာနသမ္ဘူတေသု”
ဟု ဖွင့်သည်၊ ဧကဝစနေသု သဒ္ဓါသည် ဌာနဖြစ်သော သို့သဝိဘတ်တို့၏ အမည်ကို
ဌာနဖြစ်သော သံသာအပြု၌ တင်စားထားသော ဌာနပစာဖြစ်သည်-ဟူလို၊ နည်းအားဖြင့်
ကား “ဘူတပုဗ္ဗဂတိကနည်း”ဟု မှတ်ပါ။ [ကြွင်းမှတ်ဖွယ်ကို ကစွည်းဋီကာ၌ ရှု။]

(၂၀၇) ဝါခိကာရ၊ ပေ၊ တျာဒိ။ ။ဤသုတ်ကား သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်နောင် သို့ ဝိဘတ်
အရာ၌ ဃတော နာဒိနံ ပတော ယာ သုတ်တို့၏ အာယ-ယာအပြုကို တားမြစ်သော
သုတ်တည်း၊ ထိုသို့ တားမြစ်သော်လည်း တဿ ဝါ နတ္ထံသုတ်မှ လိုက်လာသော
ဝါသဒ္ဓါကြောင့် “ဒက္ခိဏာယ (ဒိသာယ)-တောင်အရပ်၌၊ ဥတ္တရာယ (ဒိသာယ)-
မြောက်အရပ်၌”ဟူရာ၌ ဒက္ခိဏာ-ဥတ္တရာ ဟူသော သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်တို့နောင် သို့ကို
ဃတော နာဒိနံဖြင့် အာယ ပြုနိုင်သေး၏၊ ဒက္ခိဏာယ ဥတ္တရာယတျာဒိ၌ အာဒိဖြင့်
“တာယ-ထိုမိန်းမ၌၊ ပတိဗဒ္ဓစိတ္တော-စပ်ဖွဲ့သော စိတ်ရှိ၏”ကို ယူ။

နပုံသကေ-နပုလ္လိင်၌၊ သဗ္ဗ-အလုံးစုံသော၊ စိတ္တံ-စိတ်၊ သဗ္ဗာနိ-
အလုံးစုံသော စိတ်တို့၊ ဟေ သဗ္ဗ-အို...အလုံးစုံသော စိတ်၊ ဟေ သဗ္ဗာနိ-
အို...အလုံးစုံသော စိတ်တို့၊ သဗ္ဗ-ကို၊ သဗ္ဗာနိ-တို့ကို၊ သေသံ-ကြွင်းသောရုပ်စဉ်ကို၊
ပုလ္လိင်္ဂေဝိယ-ပုလ္လိင်သဗ္ဗသဒ္ဓါ၌ကဲ့သို့၊ ဧယျံ-သိထိုက်၏။

ကတရာဒီနံ-ကတရ အစရှိကုန်သော၊ အညတမ သဒ္ဓပရိယန္တရနံ-အညတမ
သဒ္ဓါအဆုံးရှိကုန်သော သဒ္ဓါတို့၏။ တီသုပိ လိင်္ဂေသု-လိင် ၃ပါးတို့၌လည်း၊
ရူပနယော-ရုပ်နည်းသည်၊ ဧဝံ-ဤအတူတည်း၊ တတ္ထ-ထို ကတရ အစရှိသော
သဒ္ဓါတို့တွင်၊ ကတရ ကတမသဒ္ဓါ-ကတရ ကတမသဒ္ဓါတို့သည်၊ ပုစ္ဆနတ္ထာ-
မေးခြင်းအနက်ရှိကုန်၏၊ ဥဘယသဒ္ဓေါ-သည်၊ ဒွိအဝယဝ သမုဒါယဝစနော-

နပုံသကေ၊ ပေ၊ ဧယျံ။ ။နပုလ္လိင်၌ ယောဝိဘတ်ဖြင့် “စိတ္တာ၊ စိတ္တေ”တို့ကဲ့သို့
“သဗ္ဗာ၊ သဗ္ဗေ”ရုပ်တို့ကို မပြ၊ ထိုသို့မပြခြင်းကား အကာရန္တအရာဝယ် နိပြုပြီး
နောက် သဗ္ဗယောနိနမာဇဖြင့် နိကိုတစ်ဖန် အာဇ ပြုခြင်းက (မရှိသလောက်ပင်)
နည်းပါးသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ မောဂ္ဂုလ္လာန်၌ကား နိကို လုံးဝ အာ မပြုရ၊ (ဇ)ကား
ပြုသည်။ သို့သော် အာ ဇ အပြု ၂ ခုလုံးပင် နည်းနည်းပါးပါး ရှိနိုင်သည်သာ၊ အတော
နိစ္စသုတ်လာ ဂါထာကို ပြန်ကြည့်ပါ။ ဂသိဖြင့် မြန်မာမှု၌ “ဟေ သဗ္ဗ၊ သဗ္ဗာ”ဟု
၂ ရုပ် ရှိသော်လည်း သိဟိုဠ်မှု၌ “ဟေ သဗ္ဗာ”ဟု ၁ ရုပ်သာ ရှိ၏။ သိဟိုဠ်မှုအတိုင်းသာ
ရူပသိဒ္ဓိအဘော်ကျကြောင်းကို စိတ္တရုပ်စဉ်၌ ပြခဲ့ပြီ။

ဧဝံ ကတရာဒီနံ၊ ပေ၊ ရူပနယော။ ။ “လိင် ၃ ပါးလုံး သဗ္ဗသဒ္ဓါနှင့် ရုပ်စဉ်
တူ၏”ဟု ဆိုသော်လည်း ဧတိမာသမိသုတ်၌ သဝိဘတ်ဖြင့် “အညိဿာ၊ ဣတရိဿာ”
သို့ဖြင့် “အညိဿံ၊ ဣတရိဿံ”ဟု ပြလတ် ဖြစ်သောကြောင့် ဥဘယမှတစ်ပါး
ကတရ စသော ပုဒ် ၆ ပါးလုံး၏ ဣတ္ထိလိင်၌ သသ္မိဝိဘတ်ဖြင့် “ကတရိဿာ၊
ကတရိဿံ”စသည်ဖြင့် ရှိသင့်ကြောင်းကို ဆရာတို့ မိန့်ကြ၏။ သဒ္ဓနိတိ၌ကား
ဣတရ စသော ၄ ပုဒ်၌သာ သဝိဘတ်ဖြင့် ဣတရိဿာ စသည် ၁ ရုပ်စီ၊ သို့ဖြင့်
“ဣတရိဿာ၊ ဣတရိဿံ”စသည် ၂ ရုပ်စီ ရှိနိုင်ကြောင်းကို ပြသည်။

ကတရကတမသဒ္ဓါ၊ ပုစ္ဆနတ္ထာ။ ။ “ကတရ ဂါမဝါသိ-အဘယ်ရွာ၌ နေလေ
ရှိသူနည်း၊ ကတမေသံ ဗုဒ္ဓါနံ-အဘယ် ဘုရားရှင်တို့၏” စသည်ဖြင့် ပုစ္ဆာကို
ဟောသောပုဒ်များ၌ ထိုသဒ္ဓါ ၂ ပါးကို သုံးစွဲလေ့ရှိ၏။ ထိုတွင် ကတရသဒ္ဓါသည်
အပူဝိသယ (နည်းသောဟောရာ အနက်ရှိ၏)၊ ကတမသဒ္ဓါကား ဗဟုဝိသယ
(များသောဟောရာ အနက်ရှိ၏)ဟု သဒ္ဓနိတိ ဆိုသည်။

ဥဘယ၊ ပေ၊ ဝစနော။ ။ [ဒွိ အဝယဝ=၂ ခုသော အစိတ်တို့၏+သမုဒါယ=
အပေါင်းကို+ဝစနော=ဟော၏။] “ဥဘယေ ဒေဝမာနသာ”စသည်၌ နတ်သည် အစိတ်
တစ်ခု၊ လူသည် အစိတ်တစ်ခု၊ ဤသို့အစိတ် ၂ ခု ပေါင်း၍ ပြလိုသောအခါ ဥဘယ
သဒ္ဓါကို အသုံးပြုရိုး ရှိ၏။ “ဥဘယ-၂ပါးစုံကုန်သော”ဟု အနက်ပေး၊ လိင် ၃ ပါး

၂ ခုသော အစိတ်တို့၏ အပေါင်းကို ဟော၏။ ဣတရသဒ္ဓေါ-သည်။ ဝုတ္တပဋိယောဂဝစနော-ဆိုအပ်ပြီးသော အနက်၏ တွဲဖက်အနက်ကို ဟော၏။ အညသဒ္ဓေါ-သည်။ အဓိဂတာပရဝစနော-သိအပ်ပြီးသော အနက်မှ အခြားအနက်ကို ဟော၏။ အညတရ၊ အညတမသဒ္ဓါ-အညရသဒ္ဓါ၊ အညတမသဒ္ဓါတို့သည်။ အနိယမတ္တာ-မမှတ်သားအပ်သောအနက် ရှိကုန်၏။

ဝုစ်၂ ပါး၌ပင် သဗ္ဗသဒ္ဓါနှင့် ရုပ်စဉ်တူ၏။ သဒ္ဓနိတ်ကား ယောဝိဘတ်ဖြင့်သာ “ဥဘယော” ဟု ပြု၍၊ သိဝိဘတ်ဖြင့် “ဥဘယော” ဟု မရှိ၊ ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ တွေ့လျှင် ဂရုစိုက်ကြ ပါကုန်ဟု မှာထား၏။ ယောဝိဘတ်ဖြင့် ဥဘယောဟု ရှိလျှင် ဥဘယတည်း၊ တတောယောနမော တု၌ တုသဒ္ဓါဖြင့် ယောကို သြပြု၍ ရုပ်ပြီးနိုင်၏။ ဧကဝုစ်ကား= “ဥဘယံ တေ န သမေတီ-သင်၏နှုတ်အပြောနှင့် စားပုံ၊၂ပါးစုံသည် မညီပါတကား”တည်း။

ဣတရသဒ္ဓေါ ဝုတ္တပဋိယောဂဝစနော။ ။ပဋိယောဂ(အချို့စာ၌ “ပဋိယောဂီ”) သဒ္ဓါသည် ယှဉ်ဖက် တွဲဖက် အနက်ကို ဟော၏။ ဥပမာ-ဝိနည်း သုတ် အဘိဓမ္မာသည် တွဲဖက်အနက်များဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဝိနယသဒ္ဓါကို ဖွင့်ပြပြီးနောက် သုတ္တသဒ္ဓါကို ဖွင့်ပြလိုလျှင် “ဣတရံ ပန” ဟု အဋ္ဌကထာတို့၌ ပြကြသည်။ ဤစကားစဉ်အရ “ဣတရ သဒ္ဓါသည် ဣမသဒ္ဓါ၏ ပရိယာယ် မဟုတ်ရကား (ဤ)ဟူဟော အနက်ကို မဟောနိုင်” ဟု မှတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် ဆိုပြီးအနက်ကို အပါဒါန်ခံ၍ “ဣတရ-ဝိနည်းမှ တစ်ပါးသော သုတ္တန်ကို” ဟု အနက်ဆိုရသည်။ “ဤမှ+တစ်ပါး” ဟုလည်းကောင်း၊ “ဣတရထာ-ဤသို့+မဟုတ်လျှင်” ဟုလည်းကောင်း အနက်ပေးကြရာ၌ “ဤ” ဟူသော အနက်ကိုလည်း ဣတရ၏အနက်ဟု မမှတ်ရ။ ဆိုခဲ့ပြီးအနက်ကို ညွှန်ပြဖို့ရာ အပိုထည့်ပေးခြင်းဟု မှတ်ပါ။

အညသဒ္ဓေါ အဓိဂတာပရဝစနော။ ။[အဓိဂတ=သိအပ်ပြီး၊ ရအပ်ပြီး၊ ဆိုအပ်ပြီး အနက်မှ+အပရ=အခြားအနက်ကို+ဝစနော=ဟောသောသဒ္ဓါ။] “ဆိုပြီးအနက်မှ အခြားအနက်” ဟူရာ၌ အခြားတွဲဖက် အနက်သာမက၊ ဆိုခဲ့ပြီးမှ ကျန်သမျှ အားလုံးကို ယူရသည်။ မြန်မာလို “သည်ပြင်” ဟူသော အသုံးနှင့် ညီမျှဖွယ်ရှိ၏။ ဥပမာ-ခတ္တိယ၊ ဗြာဟ္မဏ၊ ဝေဿ၊ သုဒ္ဓ ဟု အမျိုး ၄ ပါး ရှိရာ၌ ဗြာဟ္မဏမျိုးကို ပြပြီးနောက် အခြား အမျိုးအားလုံးကို ပြလိုလျှင် အညသဒ္ဓါဖြင့် ပြရသည်။ ထို့ကြောင့် “ဗြာဟ္မဏောဝ သေဋ္ဌော ဝဋ္ဌော၊ အည တယော ဝဋ္ဌော ဟိနာ” ဟု မိန့်သည်။

[ဆောင်] ဆိုပြီးအနက်၊ တွဲဖက် တစ်ခု၊ ပြလိုမှ၌၊ မှတ်ရှုလေကြ၊ ဣတရတည်း။ ဆိုပြီးမှလျှင်၊ ကျန်ကြွင်းအားလုံး၊ သိမ်းကျုံးလိုငြား၊ အညထားသည်၊ မှတ်သား ဥပဒေသတည်း။

အညတရ၊ ပေ၊ အနိယမတ္တာ။ ။ဤ၌ “အနိယမတ္တ” ဟူသည် အမည် အနွယ် စသည်ဖြင့် သတ်မှတ်၍ မပြအပ်သော အနက်တည်း။ “အညတရ-အမှတ်မရှိ တစ်စုံ တစ်ယောက်သော၊ ဒေဝတာ-နတ်” စသည်ဖြင့် အနက်ပေး၊ ထိုသို့ သတ်မှတ်၍

(၂၀၈) ယောတိ၊ သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဌမောတိ စ-သုတ်သည်လည်း ကောင်း၊ ဝတ္ထုတေ။

ဒွန္ဒု ဝါ။ ။(၁၆၅) ဒွန္ဒုသမာသဋ္ဌာ-ဒွန်သမာသံ၌ တည်သော၊ သဗ္ဗနာမကာရတော-မှ၊ ပရော၊ ပဌမော ယော ဧတ္တံ ဝါ အာပဇ္ဇတေ။ ကတရော စ-အဘယ်သူနည်း၊ ကတမော စ-အဘယ်သူနည်း၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ကတရ ကတမေ-ကတရ၊ ကတမတို့မည်၏၊ ကတရကတမာ ဝါ-ကတရ၊ ကတမာဟု လည်း ရှိ၏၊ ဣစ္စာဒိ။...ပုဗ္ဗာဒယော-ပုဗ္ဗအစရှိသော သဒ္ဓါတို့သည်၊ ဒိသာဒိ ဝဝတ္ထာနဝစနာ-အရပ် အစရှိသည်ကို ပိုင်းခြားခြင်း အနက်ကို ဟောကုန်၏။

မပြရာ၌ ထင်ရှားသူဖြစ်ပါလျက် မပြလို၍ မပြုခြင်းလည်း ရှိ၏၊ ထင်ကို မထင်ရှာ၍ မပြခြင်းလည်း ရှိသည်၊ ထိုစကား မှန်၏-အချို့အရာ၌ အလွန်ထင်ရှားသော သိကြားကိုပင် “အညတရဿ မဟေသက္ခဿ ယက္ခဿ”ဟု သုံး၏၊ အညတရောတိ အနိယမိတနိဒ္ဒေသော (မမှတ်သားအပ်သော အနက်ကို ညွှန်ပြကြောင်း သဒ္ဓါတည်-) သာ ဟိ နာမဂေါတ္တတော အပါကဇ္ဇာ (မင်္ဂလသုတ် အဋ္ဌကထာ)၊ “အဘိညာတော သက္ကောပိ ဒေဝရာဇာ အညတရောတိ ဝုတ္တော-သင်္ဂါထာဝဂ္ဂ၊(ဒေဝပုတ္တသံယုတ် အဋ္ဌကထာ)။ [အညတမ အသုံးအစွဲကား ကျမ်းဂန်၌ နည်းပါး၏။]

(၂၀၉) ဒွန္ဒုသမာသဋ္ဌာ။ ။ “ဒွန္ဒု-အစုံ၌ တည်ကုန်သော”ဟု အနက်ယူ မှားမည် စိုးသောကြောင့် “ဒွန္ဒုသမာသဋ္ဌာ”ဟု သမာသသဒ္ဓါထည့်၍ ဖွင့်ရသည်၊ “ကတရကတမေ”သည် ပထမာ ယောကို ပြောထားသော ဒွန်သမာသံပုဒ်၊ “ကတရ ကတမေ”ကား ဝါ၏အတွက် မေပြုဘဲ အာပြုထားသော ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊ ဤ “ကတရကတမေ”သည် အသမာဟာရ ဒွန်သမာသံပုဒ်ဖြစ်၍ အမြဲ ဗဟုဝစ်ချည်း ရုပ်စဉ်ရမည်၊ ထို့ကြောင့် “ကတရကတမေ-တို့ကို၊ ကတရကတမေဟိ-တို့ဖြင့်၊ [စတုတ္ထိ ဆန္ဒိအတွက် နောက်၌ အထူးပြဋ္ဌိမည်။] ကတရကတမေသု-တို့၌”ဟု ရုပ်စဉ်၊ ဣစ္စာဒိဖြင့် “ပုဗ္ဗာပရေ၊ ပုဗ္ဗာပရာ ဝါ” စသည်ကို ယူ။

ပုဗ္ဗာဒယော ဒိသာဒိဝဝတ္ထာနဝစနာ။ ။ ပုဗ္ဗာဒယော၌ အာဒိဖြင့် ပရမုစ၍ အစေရ တိုင်အောင် ယူ၊ ဒိသာဒိ၌ အာဒိဖြင့် ဒေသ ကာလတို့ကို ယူ၊ ပုဗ္ဗာသဒ္ဓါသည် “ပုဗ္ဗ ဒိသာ-အရှေ့အရပ်”ဟု ဆိုလျှင် အနောက်အရပ်၊ တောင်-မြောက်-အထက်-အောက် အရပ်မဟုတ်ဟု အရပ်ချင်း ပိုင်းခြားပြီး (ခွဲခြားပြီး) ဖြစ်၏၊ “ပုဗ္ဗာဒေသော-ရှေ့ ဒေသ၊ ပုဗ္ဗဋ္ဌာနံ-ရှေ့ဋ္ဌာနံ”ဟု ဆိုလျှင် “နောက်ဒေသ နောက်ဋ္ဌာနမဟုတ်”ဟု ဒေသချင်း ဋ္ဌာနချင်း ပိုင်းခြားပြီး ဖြစ်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပရ(အနောက်)، အပရ (အခြားအရပ်)، ဒက္ခိဏ (တောင်၊ လက်ယာ)، ဥတ္တရ (မြောက်)، အစေရ (အောက် အရပ်)ဟု ခွဲခြားပုံကို သိပါ။

ပုဗ္ဗော(ကာလော)-ရှေ့ကာလ၊ ဗဟုဝစနေ-ဗဟုဝစ်ဉ်း၊ ဓာတုလိင်္ဂေဟိ ပရာ
 ပစ္စယာတိ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ ပရာတိ နိဒ္ဒေသတော-ပရာဟူ၍ ညွှန်ပြခြင်းကြောင့်၊
 ပဗ္ဗာဒီဟိ-ပုဗ္ဗ အစရှိသည်တို့မှ(နောက်၌)၊ ယောဝစနဿ-၏၊ ဝိကပ္ပေန-
 ဖြင့်၊ ဧကာရော-ဧပြု၊ ပုဗ္ဗေ-ပုဗ္ဗာ-ရှေ့ကာလတို့၊ ဟေ ပုဗ္ဗ၊ ဟေ ပုဗ္ဗာ-အို...ရှေ့
 ကာလ၊ ဟေပုဗ္ဗေ၊ ဟေ ပုဗ္ဗာ-အို...ရှေ့ကာလတို့၊ ပုဗ္ဗံ-ကို၊ ပေ၊ သ္မာသ္မိံ နံဝါတိ-
 သုတ်ဖြင့်၊ ဝိကပ္ပေန-ဖြင့်၊ အာကာရော-အာပြု၊ [သီဟိုဠ်မှ၌ “အာကာရေကာရာ-
 အာအပြု၊ အေပြုတို့သည်” ဟု ရှိ၏၊ သို့ဖြင့် “ပုဗ္ဗေ” ဟု အေပြုလည်းရှိသည်-
 ဟူလို၊] ပုဗ္ဗာ၊ ပုဗ္ဗသ္မာ၊ ပုဗ္ဗမှာ-မှ၊ ပေ၊ ပုဗ္ဗေသု-တို့၌၊ ဣတ္ထိယံ-ဣတ္ထိလိင်္ဂံ၌၊
 ပုဗ္ဗာ(ဒိသာ)-အရှေ့အရပ်၊ ပုဗ္ဗာ၊ ပုဗ္ဗာယော-အရှေ့အရပ်တို့၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့အစရှိ
 သောရုပ်စဉ်သည်၊ သဗ္ဗာသဒ္ဓသမံ-သဗ္ဗာသဒ္ဓါနှင့်တူ၏၊ နပုံသကေ-၌၊ ပုဗ္ဗံ(ဌာနံ)-
 ရှေ့ဌာန၊ ပုဗ္ဗာနိ-ရှေ့ဌာနတို့၊ ပေ၊ သေသံ ပုလ္လိင်္ဂံသမံ၊ ပရာပရဒက္ခိဏုတ္တရာဓရ
 သဒ္ဓါ-ပရ၊ အပရ၊ ဒက္ခိဏ၊ ဥတ္တရ၊ အဓရ သဒ္ဓါတို့သည်၊ ဧဝံ-ဤ၊ အတူတည်း။

ဓာတုလိင်္ဂေဟိ၊ ပေ၊ ပရာတိ နိဒ္ဒေသတော။ ။ “ဓာတုလိင်္ဂေဟိ ပရာ ပစ္စယာ”
 သုတ်၌ ပထမာ ယောကို အာပြုထားသော “ပရာ”ပုဒ်ကို အရှင်ကစ္ဆည်းကိုယ်တိုင်
 ထုတ်ပြထား၏၊ သုတ်တည်သောဆရာ၏ စကားသည် ထိုဆရာ စီရင်အပ်သော
 ကျမ်းအတွက်ဆိုလျှင် ဘုရားစကားလောက် အထောက်အထားကောင်း၏၊ ထို့ကြောင့်
 ပရနှင့် ရုပ်သွားတူသော ပုဗ္ဗ အစ၊ အဓရအဆုံးရှိသော သဒ္ဓါတို့၌လည်း ပထမာ
 ယောကို ရံခါ အာပြု၍ “ပုဗ္ဗာ၊ အပရာ၊ ဒက္ခိဏာ၊ ဥတ္တရာ၊ အဓရာ”ဟု ပုလ္လိင်
 ရုပ်များ ပိုလွန်သေးကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ အာ မပြုဘဲ ဧပြုလျှင် “ပုဗ္ဗေ”စသည်
 ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း သိသာပြန်သည်။

သ္မာသ္မိံ နံ ဝါ၊ ပေ၊ အာကာရေကာရာ။ ။ တယော နေဝစ သဗ္ဗနာမေဟိသုတ်ဖြင့်
 သ္မာသ္မိံဝိဘတ်တို့၌ အာ အေပြုကို တားမြစ်ခဲ့သော်လည်း ထိုသုတ်လာ စသဒ္ဓါသည်
 ပုဗ္ဗစသည်တို့၌ ထိုတားမြစ်ချက်ကို ပြန်၍ ကန့်ကွက်ထား၏၊ ထို့ကြောင့် ပုံ နပုံ
 အရာဝယ် သ္မာ၌ ပုဗ္ဗာ-သ္မိံ၌ ပဗ္ဗေ ရုပ်များလည်း သဗ္ဗထက် ပိုလွန်သေး၏၊ ပရ-
 အပရ-ဒက္ခိဏ-ဥတ္တရ-အဓရ သဒ္ဓါများလည်း ပုဗ္ဗာနှင့် တူ၏၊ ဒက္ခိဏ ဥတ္တရတို့၏
 ဣတ္ထလိင်္ဂံ သ္မိံ၌ကား “ဒက္ခိဏာယ၊ ဥတ္တရာယ”ဟု ပိုလွန်၏။

သဒ္ဓနိတိ။ ။ ပုဗ္ဗ သဒ္ဓါသည် ဒိသာ ဒေသ ဌာန ကာလ အနက်ပြင် “ပြည်၊
 ပဓာန”အနက်ကိုလည်း ဟော၏၊ ပရသဒ္ဓါသည် “အမြတ်”ဟူသော အနက်ကိုလည်း
 ဟောသေး၏၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂံ ဒက္ခိဏာသဒ္ဓါသည် “အလျှော့ဒါန”ဟူသော အနက်ကိုလည်း
 ဟောသေး၏၊ ဥတ္တရသဒ္ဓါသည် “အမြတ်-အပေါ်ရုံ-အဖြေ”စသော အနက်ကိုလည်း
 ဟောသေး၏၊ ထိုအနက်များကို သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်ဟု သဒ္ဓနိတိ မိန့်သည်။

(၂၀၉) သဗ္ဗနာမတောတိ ဒွန္ဒုဋ္ဌာတိ စ ဝတ္တတေ။

နာညံ သဗ္ဗနာမိကံ။ ။(၁၆၆) ဒွန္ဒုဋ္ဌာ-သော၊ သဗ္ဗနာမတော-မှ၊ ပရံ-
နောက်ဖြစ်သော၊ (ကာရိယံ၌ စပ်၊ ပရဿဟု ရှိသည်ကား အပဓာနဖြစ်သော
“ယောဝစနဿ”၌ စပ်ရမည်ဖြစ်သောကြောင့် မကောင်း၊) ယောဝစနဿ-
ပထမာ ယောဝိဘတ်၏၊ ဧတ္တံ-ဧ အဖြစ်ကို၊ ဌပတော-ထား၍၊ အညံ-အခြား
သော၊ သဗ္ဗနာမိကံ-သဗ္ဗနာမိတို့၌ စီရင်အပ်သော၊ ကာရိယံ-သံသာနံ အစရှိ
သော အစီအရင်သည်၊ န ဟောတိ-မဖြစ်၊ ဣတိ-ဤသို့ တားမြစ်ခြင်းကြောင့်၊
သံသာနမာဒေသာဘာဝေါ-သံသာနံ အပြု၏ မရှိခြင်းသည်၊ (ဟောတိ၊)
[သီဟိုဠ်မှ၌ “သံသာနမာဒိသာဘာဝေါ-သံသာနံ အစရှိသော အစီအရင်၏ +
မရှိခြင်းသည်” ဟု ရှိ၏၊] ပုဗ္ဗပရာနံ-အရှေ့အရပ်၊ အနောက်အရပ်တို့အား၊
တို့၏၊ ပုဗ္ဗတ္တရာနံ-အရှေ့အရပ်၊ မြောက်အရပ်တို့အား၊ တို့၏၊ အဓရတ္တရာနံ-
အောက်အရပ်၊ အထက်အရပ်တို့အား၊ တို့၏၊ [“အဓရတ္တရာနံ” ဟု အချို့စာ
ရှိ၏၊ အဓောပုဒ်က သဗ္ဗနာမိ မဟုတ်၍ ပါ၌ပျက်သာ။]

ဝိနာမိကာရာဇေန-ဒွန္ဒုဋ္ဌာဟူသော အလိုက်ကို ကြည့်၍ဖြစ်သော၊ နာညံ
သဗ္ဗနာမိကန္တိယောဂေန-နာညံသဗ္ဗနာမိကံဟူဟော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်၊ တတိယာ
သမာသေပိ-တတိယာတပျူရိသံသမာသံ၌လည်း၊ (အညံ-ပထမာယော၏ ဧ
အဖြစ်မှ အခြားသော၊ သဗ္ဗနာမိကံ-သဗ္ဗနာမိ၌ စီရင်အပ်သော အစီအရင်သည်၊
န ဟောတိ-မဖြစ်၊) မာသပုဗ္ဗာယ-တစ်လဖြင့် ရှေ့ကျသောမိန်းမအား၊ ၌၊
မာသပုဗ္ဗာနံ-တစ်လဖြင့် ရှေ့ကျသောမိန်းမ၊ ယောကျ်ား၊ နဖုံးတို့အား၊ တို့၏။

(၂၀၉) နာညံ သဗ္ဗနာမိကံ။ ။ပုဗ္ဗောစ-အရှေ့အရပ်လည်း၊ အပရောစ-
အနောက်အရပ်လည်း(ဤကား ဝိပြုဟ်တည်း၊) ပုဗ္ဗာပရာ-အရှေ့အရပ် အနောက်အရပ်တို့၊
(ဤကား ဒွန်သမာသံပုဒ်တည်း၊) [အညံအရ အခြားအစီအရင်များကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ
၌ ပြထား၏၊] ဤဒွန်သမာသံ၌ ဒွန္ဒုဋ္ဌာ ဝါသုတ်ဖြင့် ပထမာယောကို ဧ ပြုနိုင်၏၊
ထိုသို့ ဧအပြုမှ အခြားသော “သဗ္ဗတော နံ သံသာနံ”ဖြင့် သံသာနံအပြု စသည်ကား
မရှိဟု တားမြစ်သောသုတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ပုဗ္ဗာပရေသံ၊ ပုဗ္ဗာပရေသာနံ”ဟု
ပုလ္လိင်၊ နပုလ္လိင်ရုပ်ကိုလည်းကောင်း၊ “ပုဗ္ဗာပရာသံ၊ ပုဗ္ဗာပရာသာနံ”ဟု ဣတ္ထိလိင်ရုပ်
များကိုလည်းကောင်း မရှိနိုင်ဟု မှတ်ပါ၊ ထိုသို့ မရနိုင်ကြောင်းကို သီစေလို၍
“ပုဗ္ဗာပရာနံ”စသည်ကိုသာ ပြရသည်၊ ပုရိသာနံ ကညာနံတို့ကဲ့သို့ ရုပ်တွက်ရုံသာ။

နာညံ၊ ပေ၊ ဝိနာမိကာရာဇေန ယောဂေန။ ။“ဒွန္ဒုဋ္ဌာ”ဟူသော လိုက်ပုဒ်ကိုကြည့်၍
“နာညံ သဗ္ဗနာမိကံ”ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အခြားသမာသံ၌လည်း သဗ္ဗနာမိ
အစီအရင်ကိုတားမြစ်နိုင်၏၊ မာသေန-တစ်လဖြင့်၊ ပုဗ္ဗာ-ရှေ့ကျသော မိန်းမတည်း။

(၂၁၀) နာညံ သဗ္ဗနာမိကံတိ-သုတ်သည်၊ ဝတ္တတေ၊ (တစ်သုတ်လုံး လိုက်သဖြင့် စသဒ္ဓါမလို။)

ဗဟုဗ္ဗိ ဟိမိစ။ ။(၁၆၇) ဗဟုဗ္ဗိဟိမိစ သမာသေ-၌လည်း၊ အညံ-ပထမာယော၏ အေဖြစ်မှတစ်ပါးသော၊ သဗ္ဗနာမိကဝိဓာနံ-သဗ္ဗနာမ်၌ဖြစ်သော အစီအရင်သည်၊ န ဟောတိ-မဖြစ်၊ [နာညံနောက်၌ “ကာရိယံ” ပါသည်ကား ဝိဓာနံနှင့် ထပ်နေသောကြောင့် အပို၊ သီဟိုဠ်ဗုဒ္ဓမူမှာလည်း မပါ၊] ပိယပုဗ္ဗာယ-

မာသပုဗ္ဗာ-တစ်လဖြင့် ရှေ့ကျသောမိန်းမ၊ ဝါ-တစ်လကြီးသော မိန်းမ၊ ဤတတိယာ တပျူရိသ်သမာသ်၌ (ဣတ္ထိလိင်အရာဝယ်) သို့၊ သတို့၏ သံ သာအပြု၊ လိင် ၃ ပါး လုံးဝယ် နံဝိဘတ်၏ သံ သာအပြုမရှိဟု တားမြစ်ရကား “မာသပုဗ္ဗဿ၊ မာသပုဗ္ဗဿ၊ မာသပုဗ္ဗဿ” စသည် မရှိရ၊ “မာသပုဗ္ဗာယ၊ မာသပုဗ္ဗာနံ” ဟုသာ ရှိရသည်၊ ထိုတွင် မာသပုဗ္ဗာယ” သည် “ကညာယ-အား၊ ၏၊ ၌” ကဲ့သို့ ဣတ္ထိလိင် သသို့ဝိဘကျန္တ တည်း၊ “မာသပုဗ္ဗာနံ” ကား လိင် ၃ ပါး၏ နံဝိဘတ်တည်း၊ [ပုလ္လိင်အရာ၌ “မာသပုဗ္ဗေ-တစ်လဖြင့် ရှေ့ကျသော မိန်းမတို့သည်” ဟု မရှိ၊ ပုရိသာကဲ့သို့ “မာသပုဗ္ဗာ” ဟုသာ ရှိရသည်။]

မှတ်ချက်။ ။ “နာညံ၊ ပေ၊ တတိယာသမာသေပိ” ဟူသော စကားသည်၊ ကလာပံ “တတိယာသမာသေ စ” ဟူသောသုတ်ကို မိုး၍ဆိုခြင်း ဖြစ်ရာ၏၊ ထို သုတ်၌ကား “တတိယာယ-၏၊ သမာသေ-၌လည်းကောင်း၊ အသမာသေ-သမာသ် မဟုတ်သော ဝါကျ၌လည်းကောင်း၊ ဥတ္တံ-ဆိုအပ်ပြီးလည်းဖြစ်သော၊ အညဉ္စ-အခြား မဆိုအပ်သေး လည်းဖြစ်သော၊ သဗ္ဗနာမိကံ ကာရိယံ န ဘဝတိ” ဟု ဖွင့်၏၊ ထို အဖွင့်ဝယ် “မာသေန+ပုဗ္ဗာ” စသော တတိယာဝါကျ၌လည်း သဗ္ဗနာမ် အစီအရင် မဖြစ်ဟု အပိုဆိုထားသည်၊ [တတိယာသမာသ်ဟူသည် မာသေန၌ နာဝိဘတ် ကျေသော တပျူရိသ်သမာသ်ပင်တည်း။]

(၂၁၀) ပိယပုဗ္ဗာယ။ ။ [သုတ်ဖွင့်၌ အညံပုဒ် မပါသင့်ကြောင်းကို ကစွည်း ဋီကာ၌ ပြထား၏၊] ဣတ္ထိလိင်အရာ၌ သကို (သာ) မပြုရသဖြင့် “ပိယပုဗ္ဗဿာ” ဟု မရှိနိုင်ပုံကိုလည်းကောင်း၊ သို့ကို သံမပြုရသဖြင့် “ပိယပုဗ္ဗဿ” ဟု မရှိနိုင်ပုံကိုလည်း ကောင်း၊ သို့ဝိဘတ်၏ အာယအပြုကို နေတာဟိသို့မာယယာသုတ်က မတားမြစ်ကြောင်း ကိုလည်းကောင်း “ပိယပုဗ္ဗာယ” ပါ၌ဖြင့် ပြ၏၊ ထို့ကြောင့် “ပိယပုဗ္ဗာယ-ရှေ့၌ လင်ချစ်သော မိန်းမအား၊ ၏၊ ၌” ဟု ၃ နက်ပြထားသည်၊ “ပိယော+ပုဗ္ဗေ ဧတိသာ” ဟု ဝိတြိဟ်ပြ၊ “ဧတိသာ-ဤမိန်းမ၏၊ ပုဗ္ဗေ-ရှေ့၌၊ ပိယော-ချစ်အပ်သော လင်သည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏” ဟု ပေး၊ ဋီကာ၌ကား “ပိယာ+ပုဗ္ဗာ ဧတိသာ” ဟု ပြ၏၊ ဧတိသာ-၏၊ “ပိယာ-ချစ်အပ်သော၊ ပုဗ္ဗာ-ရှေးဇနီးဟောင်းသည်၊ အတ္ထိ-၏” ဟု ပေး၊ “ပိယပုဗ္ဗာ-ပိယပုဗ္ဗာ၊ ပိယပုဗ္ဗာယော” စသည်ဖြင့် “ကညာ” အတိုင်း စဉ်ရုံသာ။

ရှေး၌လင်ချစ်ရှိသော မိန်းမအား၊၏၊၌၊ ပိယပုဗ္ဗာနံ-ရှေး၌ ချစ်အပ်သူရှိသော ယောက်ျား၊ မိန်းမ၊ အမျိုးတို့အား၊ တို့၏၊ ပိယပုဗ္ဗေ-ရှေး၌ ချစ်အပ်သူရှိသော ယောက်ျား၊ အမျိုး၌။

စသဒ္ဒဂ္ဂဟဏေန၊ ဒိသတ္ထ သဗ္ဗနာမာနံ-ဒိသ အနက်ရှိသော သဗ္ဗနာမ်တို့၏၊ ဗဟုဗိဟိမိ-ဗဟုဗိဟိသမာသံ၌၊ သဗ္ဗနာမိကဝိဓာနံဝ ဟောတိ-သဗ္ဗနာမ်အစီအရင် ဖြစ်သည်သာ၊ ယံ-အကြင် အကြားအရပ်သည်၊ ဒက္ခိဏဿာစ-တောင် အရပ်၏လည်းကောင်း၊ ပုဗ္ဗဿာစ-အရှေ့အရပ်၏လည်းကောင်း၊ အန္တရလံ-

ပိယပုဗ္ဗာနံ၊ ပိယပုဗ္ဗေ။ ။“ပိယပုဗ္ဗာနံ”ကား နံဝိဘတ်ကို သံသာနံ မပြုရကြောင်း ပြသော ရုပ်တည်း၊ “ပိယပုဗ္ဗေသံ-သာနံ၊ ပိယပုဗ္ဗာသံ-သာနံ”ဟု မရှိနိုင်၊ လိင် ၃ ပါး၌ပင် “ပိယပုဗ္ဗာနံ”ဟုသာ ရှိရမည်၊ ထို့ကြောင့် “ရှေး၌ ချစ်အပ်သူရှိသော ယောက်ျား၊ မိန်းမ၊ အမျိုးတို့အား၊တို့၏”ဟု ၃ လိင်ရအောင် ပေးသည်၊ “ပိယပုဗ္ဗေ”ကား သွားသို့နံဝါသုတ်ဖြင့် သို့ကို ဧပြုသော ရုပ်တည်း၊ ထိုရုပ်ဖြင့် “သို့ဝိဘတ်၏ ဧအပြုကို တယောနေဝ စ သဗ္ဗနာမေဟိသုတ်က မတားမြစ်”ဟု ပြသည်၊ ပုံ၊နပုံရပ်သာ ဖြစ်သင့် သောကြောင့် ရှေး၌ ချစ်အပ်သူရှိသော ယောက်ျား-အမျိုးဟု ၂ လိင် အတွက်သာ အနက်ပေးသည်၊ [၂ လိင် ၃ လိင် ရောပေးရာ၌ သေချာစွာ ပေးလိုလျှင် တစ်နက်စီ လည်း ခွဲပါ၊ လိင်အားလျော်သော ဝိဂြိုဟ်ပြုသင့်ပုံကို အခြေရသောအခါ အလိုလို နားလည်ပါလတံ့။]

စသဒ္ဒဂ္ဂဟဏေန။ ။[ဤပုဒ်၏နောက်၌“အည”ဟု တချို့စာရှိ၏၊ သဗ္ဗနာမ် အစီအရင်ရှိသည်ဟု ဆိုလျှင် “အည”ဟု ကန့်သတ်ဖွယ် မလိုသောကြောင့် “အည” မပါသောမူသာ ကောင်း၏၊ ထို့ပြင် “သဗ္ဗနာမိကဝိဓာနဉ္စ=သဗ္ဗနာမိကဝိဓာနံဝ”ဟု ပါ၌ ၂ ထွေရှိ၏၊ ထိုတွင် “ဝိဓာနဉ္စ”၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဆည်းယူဖို့ရာ အခြားအနက် မရှိတော့သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ သိမ္မံ၌ “ဝိဓာနံဝ”ကို မှုမှန်ဟု ပြထားသောကြောင့် လည်းကောင်း “ဝိဓာနံဝ”ပါ၌သာ ကောင်း၏။]

ဒိသတ္ထသဗ္ဗနာမာနံ။ ။“ဒိသတ္ထသဗ္ဗနာမ်”ဟူသည် အရပ်မျက်နှာ အနက်ကို ဟောသော “ဒက္ခိဏာ၊ ပေ၊ အဓရာ”တို့တည်း၊ ထို ဒိသာအနက်ဟော သဗ္ဗနာမ်တို့ကို ဗဟုဗိဟိသမာသံတွဲရာ၌ “သံသာနံ-သံသာ”ဟူသော သဗ္ဗနာမ် အစီအရင်များ ရှိနိုင် သည်-ဟုလို၊ ဒိသာအနက်က ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်သောကြောင့် နေတာဟိ သို့မာယယာ သုတ်ဖြင့် တားမြစ်ထားသော သဗ္ဗနာမ်အစီအရင်လည်း တားမြစ်မြဲ တားမြစ်စေ၊ ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်ဆိုင်ရာ ပထမာ ယောကို ဧပြုခြင်းနှင့် အာ-ဧ-အာယ အပြုတို့မှာ ဣတ္ထိလိင်သာ ဖြစ်သော ဤ ဒိသာအနက်၌ စဉ်းစားဖွယ် မလို။

ယဒန္တရလံ။ ။“ယံ+အန္တရလံ”ဟုခွဲ၊ “အန္တရလံ”ကိုလည်း “အန္တရ+အာလံ” ဟုခွဲ၊ အန္တရသဒ္ဒါသည် “အလယ်အပိုင်းအခြား”ဟူသော အနက်ကိုဟော၏၊ “အာလံ” ၌ အာ ရှေးရှိသော “ရာ”ဓာတ်၊ အပစ္စည်း၊ ရက်ို လပြု၍ “အာလံ”ဟု ဖြစ်၏။

အလယ်အပိုင်းအခြားကို ယူတတ်၏။ ဝါ-စပ်ကြားကို ယူတတ်၏။ ဣတိအတ္ထေ-
 ဤအနက်၌၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိ-ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံသည်၊(ဟောတိ၊) ဒက္ခိဏပုဗ္ဗသံ-
 တောင်အရပ် အရှေ့အရပ်၏အကြား၌၊ ဝါ-အရှေ့တောင်ထောင့်၌၊ ဒက္ခိဏ
 ပုဗ္ဗဿာ-အား၊၏။ ဧဝံ-ဤ၊အတူ၊ ဥတ္တရပုဗ္ဗသံ-မြောက်အရပ် အရှေ့အရပ်၏
 အကြား၌၊ ဝါ-အရှေ့မြောက်ထောင့်၌၊ ဥတ္တရပုဗ္ဗဿာ-အား၊၏။ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

ယတောတသဒ္ဓါဒီနံ-ယ,တ,ဧတသဒ္ဓါအစရှိသည်တို့၏။ [အာဒိဖြင့် နောက်
 လာမည့် သဗ္ဗနာမ်စုကို ယူ၊] အာလပနေ-၌၊ ရူပံ-ရုပ်သည်၊ န သမ္ဘဝတိ-မဖြစ်
 သင့်၊ [“ဘောယ-အို...အကြင်” စသည်ဖြင့် အနက်မဖြစ်နိုင်ရကား အာလုပ်ရုပ်
 များ မရှိ-ဟုလို၊] ယသဒ္ဓေါ-သည်၊ အနိယမတ္ထော-မမှတ်သားအပ်သော အနက်
 ရှိ၏။... ယော (ပုရိသော)-အကြင် ယောကျ်ား၊ ယေ (ပုရိသာ)-အကြင်
 ယောကျ်ားတို့၊ ယံ-အကြင်ယောကျ်ားကို၊ ယေ-တို့ကို၊...ယာ(ကညာ)-အကြင်
 သတို့သမီး၊ ယာ, ယာယော-တို့၊ ယံ-ကို၊ ယာ, ယာယော-တို့ကို၊ ယံ(စိတ္တံ)-

အန္တရံ-အလယ် အပိုင်းအခြားကို (တောင်အရပ် အရှေ့အရပ်တို့၏ အလယ် အပိုင်း
 အခြား ဖြစ်သော“စပ်ကြား”ကို)+အာရာတိ (ဂဏှာတိ)-ယူတတ်၏။ ဣတိ,အန္တ ရာလံ-
 မည်၏။ အန္တ ရာလသဒ္ဓါသည် နပုလ္လိင်တည်း။ လနှင့်ဋ မထူးသောကြောင့် ယဒဏာအုပ်တို့၌
 “အန္တ ရာဋံ”ဟု ရှိ၏။ သဒ္ဓါက နပုလ္လိင်ဖြစ်သော်လည်း အနက်အရမှာ “ဝိဒိသာ-
 အထောင့်အရပ်” ရသောကြောင့် ပထမာဝိဘတ်ဖြင့်(ကညာကဲ့သို့) “ဒက္ခိဏပုဗ္ဗာ”ဟု
 ပြီးရသည်။ သို့သော် “ဒက္ခိဏပုဗ္ဗာ”ရုပ်မှာ သဗ္ဗနာမ် အစီအရင် အထူးမဟုတ်တော့၍
 မပြတော့ဘဲ သဗ္ဗနာမ် အစီအရင်ရှိသော ရုပ်ကိုသာ ပြလိုသောကြောင့် “ဒက္ခိဏပုဗ္ဗသံ,
 ဒက္ခိဏပုဗ္ဗဿာ”ဟု မိန့်သည်။

အမှာ၊ ။ဗဟုဗ္ဗိဟိ ရုပ်တွက်ပုံကို သမာသံခန်းကျမှ သိ၊ နာမ်ငဲ့ပြီးနောက်
 သို့ဝိဘတ်ကို သံ, သ ဝိဘတ်ကို (သာ)ပြု, (သ)လာ၍ ပြီးသည်။ “ဥတ္တရဿာ စ
 ပုဗ္ဗဿာ စ ယဒန္တ ရာလံတိ ဥတ္တရပုဗ္ဗာ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ဤသမာသံများကို
 “ဒိသန္တ ရာလတ္ထ=အထောင့်အရပ် အနက်ကိုရသော” ဗဟုဗ္ဗိသမာသံဟု ခေါ်သည်။
 ရုပ်စဉ်ပုံမှာ ဣတ္ထိလိင် ပုဗ္ဗာနှင့် အတူသာတည်း။

ယသဒ္ဓေါ အနိယမတ္ထော။ ။အညတရ အညတမတို့၏ အနိယမတ္ထသည်
 မည်သူမည်ဝါဟု သေချာပြီးဖြစ်သော်လည်း အမည်အနွယ်အားဖြင့် မထင်ရှား၍
 မမှတ်သားအပ်သော “အနိယမတ္ထ”တည်း။ ယ သဒ္ဓါ၏ အနိယမတ္ထကား မည်သူမည်ဝါဟု
 မသေချာစွာ မသတ်မှတ်အပ်သေးသော အနိယမတ္ထတည်း။ “ယော ပန ဘိက္ခု မေထုနံ
 ဓမ္မံ ပဋိသေဝေယျ-အကြင်ရဟန်းသည် မေထုနံမှီဝဲအံ့” ဤဝါကျ၌ “အကြင်ရဟန်း”
 ဟူရာဝယ် “မည်သည့် ရဟန်း”ဟု သေချာစွာ သတ်မှတ်ပြီး မဟုတ်, အားလုံးရဟန်းများ
 နှင့် ဆိုင်၏။ ဤမသတ်မှတ်အပ်သေးသော အနက်ကို ယ သဒ္ဓါက ဟောသည်။

အကြင်စိတ်၊ ယာနိ-အကြင်စိတ်တို့၊ ယံ-ကို၊ ယာနိ-တို့ကို၊ သေသံ-ကြွင်း
သော ရုပ်စဉ်သည်၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော လိင်တို့၌၊ သဗ္ဗသဒ္ဓသမံ-သဗ္ဗ
သဒ္ဓါနှင့် တူ၏၊ တ၊ဧတ၊ဣမ၊အမု၊ကိလ္လတိ-တ၊ ဧတ၊ ဣမ၊ အမု၊ ကိ
ဟူကုန်သော၊ ဧတေ-ဤသဒ္ဓါတို့သည်၊ ပရမ္ပုခ၊ သမိပ၊ အစ္စန္တသမိပ၊ ဒူရ၊
ပုစ္ဆနတ္ထဝစနာ-မျက်ကွယ်အနက်၊ အနီးအနက်၊ အလွန်အနီးအနက်၊ အဝေး
အနက်၊ အမေးအနက်ကို ဟောကုန်၏။

(၂၁၁) တသဒ္ဓဿ ဘေဒေါ(အတ္ထိ) တ+သိဣတိ-တ+သိ ဟု ဖြစ်ပြီး
သော၊ ဣမ-ဤရုပ်၌၊ အနပုံသကဿာတိ၊ သိမှီတိ၊ သန္တိစ-လည်းကောင်း၊
ဝတ္တတေ၊ [“အနပုံသကဿ၊ သိမှီ၊ သန္တိ”ဟု ရှိစေ။] ဧတတေသံတော။
(၁၇၅) ပေ။

(၂၁၂) သဗ္ဗနာမဂ္ဂဟဏဉ္စ-သည်လည်းကောင်း၊ ဣတော-ဤ“ဧတတေသံ
တော”သုတ်မှာ တဂ္ဂဟဏဉ္စ-တသဒ္ဓါသည်လည်းကောင်း၊ ဝတ္တတေ၊ [“တကာ
ရဂ္ဂဟဏဉ္စ”ဟု တချို့စာ ရှိ၏၊ လိုက်ခဲ့ရာ“ဧတတေသံ တော”သုတ်၌ပင်
“တကာရ”ဟု မရှိသောကြောင့် “တဂ္ဂဟဏဉ္စ”ဟူသော သီဟိုဠ်မူသာ
ကောင်းသည်။]

တ၊ ဧတ၊ ဣမ။ ။“တနှင့် ပရမ္ပုခ၊ ဧတနှင့် သမိပ၊ ဣမနှင့် အစ္စန္တသမိပ”
ဟု တွဲ၊ ထိုသဒ္ဓါ ၃ မျိုးလုံးပင် နိယမတ္ထ (သတ်မှတ်အပ်သောအနက်) ရှိကြ၏။
ထိုတွင် တသဒ္ဓါသည် မျက်စိကွယ်ရာ အနက်ကိုဟော၏၊ (မျက်စိဖြင့် မြင်နေရပြန်လျှင်
စိတ်အားဖြင့် မျက်ကွယ်ဟု သဘောထား၍ ညွှန်ပြအပ်သောအနက်တည်း။) မြန်မာပြန်ရာ၌
“ထို”ဟု ပြန်ကြ၏။ ဧတသဒ္ဓါသည် အနီးအနက်၊ ဣမကား သာ၍နီးသော
(လက်ဖြင့်ထောက်၍ ပြရမလောက် ကပ်နေသောအနက်)ကို ဟော၏။ “ဧတ-ဤ၊
ဣမ-ဤ”ဟု မြန်မာပြန်ကြ၏။ “ဧတ-အဲဒီ (အဲနီ၊ အဲသည်)”ဟု ပြန်ရလျှင် ဣမနှင့်
အနက်ချင်း ကွဲဖွယ်ရှိ၏။ ဤကား သဒ္ဓါကျမ်းတို့ အဆိုတည်း။ ကျမ်းဂန်တို့၌ကား
“ဧတ္ထ-ဤစကား၌”စသည်ဖြင့် အလွန်နီးကပ်သော အနက်ကိုပင် ဧတသဒ္ဓါဖြင့်
ညွှန်ပြ၏။ ဝိနည်း၌မူ ၂ တောင့်ထွာ အပြင်ဘက်ကို “ဧတ”ဟုလည်းကောင်း၊
၂ တောင့်ထွာ အတွင်းကို “ဣမ”ဟုလည်းကောင်း ညွှန်ပြဖို့ရာ သတ်မှတ်သည်။

အမု၊ ကိ။ ။အမုသဒ္ဓါသည် ဒူရ (အဝေး)အနက်ကို လှမ်း၍ညွှန်ပြခြင်းအနက်
ရှိ၏။ တသဒ္ဓါ ညွှန်ပြအပ်သော အဝေးသည် မျက်ကွယ်အဝေးတည်း။ အမုဖြင့်
ညွှန်ပြအပ်သော အဝေးကား မျက်မြင်အဝေးတည်းဟု ခွဲသင့်၏။ “ထို”ဟု အနက်မပေးဘဲ
“အမု-ဟို=အဲဟို”ဟု ပေးရလျှင် တသဒ္ဓါနှင့် အနက်ချင်း ကွဲဖွယ်ရှိသည်။ ကိ
သဒ္ဓါ၏ ပုစ္ဆာအနက်မှာ ထင်ရှားပြီ၊ ထို ကိသဒ္ဓါ၏ နောက်၌ စိနိပါတ် ရောက်၍
“ကောစိ”စသည်ဖြစ်ရာအခါ၊ ယသဒ္ဓါ ရှေးရှိ၍ “ယောကောစိ”ဖြစ်ရာအခါတို့၌
ဟောနိုင်သော အနက်နှင့် ရုပ်စဉ်ပုံကို အခြေပြုနာမ်ဂိုဏ်း၌ ပြခဲ့ပြီ။

တဿ ဝါ နတ္ထံ သဗ္ဗတ္ထ။ ။(၁၇၅) သဗ္ဗတ္ထလိင်္ဂေသု၊ တဏှတိ-တ
ဟူသော၊ ဧတဿ သဗ္ဗနာမံသ-ဤ သဗ္ဗနာမ်၏၊ တကာရဿ-၏၊ နတ္ထံ-
သည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ နေ၊ တေ-ထို ယောက်ျားတို့၊ ပေ။

(၂၃၁) သဗ္ဗဿာတိ၊ တဿာတိ၊ ဝါတိ၊ သဗ္ဗတ္ထာတိစ ဝတ္တတေ။

သဿာသ္မိ သံသာသ္မတ္ထံ။ ။(၁၇၆) သဗ္ဗတ္ထလိင်္ဂေသု-တို့၌၊ သဿာသ္မိသံသာ
ဣစ္စေတေသု၊ တဏှတိ-တဟူသော၊ ဧတဿ သဗ္ဗနာမံသ-ဤသဗ္ဗနာမ်၏၊
တကာရဿ-၏၊ အတ္ထံ ဝါ ဟောတိ၊ ပေ..နေသံ တေသံ။

(၂၁၄) သ္မာဟိ သ္မိနံမှာဘိမိဝါတိ ဣတော-ဤသုတ်မှ၊ သ္မာ သ္မိနံတိ၊
မှာမိတိစ ဝတ္တတေ။

နတိမေဟိ ကတာကာရေဟိ။ ။(၁၀၀၁) ပေ၊ [ကစ္စည်းနှင့်တူပြီး] ပေ၊
နေသု တေသု-တို့၌၊ ဣတ္ထိယံ-၌၊ “တာ+သိ” ဣတိ- “တာ+သိ” ဟု ဖြစ်ပြီးသော၊
ဣဓ-၌၊ သာဒေသသိလောပါ-သ ပြုခြင်း၊ သိ ချေခြင်းတို့သည်၊ (ဟောန္တိ၊)
သာ(ကညာ)-ထို သတို့သမီး၊ နတ္ထံ-နပြု၊ (ယောစသည်နှောင်းရာ၌ တကို
နပြု၊) နာ၊ တာ၊ နာယော၊ တာယော-ထို သတို့သမီးတို့၊ ပေ၊ တာဘိ။

(၂၁၅) ဧတိမာသမိတိ ဣတော-ဤသုတ်မှ၊ ဧတိမာဂ္ဂဟဏဉ္စ-ဧတိမာ
သဒ္ဓါသည်လည်းကောင်း၊ တဿာဝါတိ ဣတော-သုတ်မှ၊ တာဂ္ဂဟဏဉ္စ-
တာသဒ္ဓါသည်လည်းကောင်း၊ ပဉ္စမိယန္တဝသေန-ပဉ္စမိဝိဘတ်အဆုံးရှိသည်၏
အဖြစ်ဖြင့်၊ ဝတ္တတေ-၏၊ ဝါတိစ-ဝါဟူသော ပုဒ်သည်လည်း၊ ဝတ္တတေ။

တတော သဿ သာယ။ ။(၆၅) ပေ၊ ဝါ ဟောတိ။

(၂၁၆) သံသာသေကဝစနေသုတိ၊ ဣတိ စ ဝတ္တတေ၊ (“သံသာသေက
ဝစနေသု စ”ဟု စပါသည်ကား အပို။)

တဿာ ဝါ။ ။(၆၄) ဝိဘတ္တာဒေသေသု ဧကဝစနေသု သံသာသု၊
ဣတ္ထိယံ ဝတ္တမာနဿ-သော၊ တာ ဣစ္စေတဿ-တာဟူသော ဤသဒ္ဓါ၏၊
အန္တဿ-အဆုံးအာ၏၊ ဣကာရော ဝါ ဟောတိ၊ တိသာယ၊ ပေ၊ နာယ
တာယ-အား၊ နာသံ၊ တာသံ-တို့အား၊ ပဉ္စမိ ဆဋ္ဌိသု-တို့၌၊ (ရူပံ-ရုပ်သည်၊)
တတိယာစတုတ္ထိသမံ-တတိယာဝိဘတ်၊ စတုတ္ထိဝိဘတ်၏ ရုပ်နှင့် တူ၏၊
သတ္တမိယံ-သတ္တမိဝိဘတ်၌၊ ပေ၊နာသု၊ တာသု-တို့၌။

နပုံသကေ-၌၊ သိမိ-သိဝိဘတ်၌၊ သာဒေသာဘာဝါ-သအပြု၏ မရှိခြင်း
ကြောင့်၊ [ဧတေတေသံတော-သုတ်က (သ)မပြုခြင်းကြောင့်၊] နတ္ထံ-နအဖြစ်သည်၊
(ဟောတိ၊) နံ၊ တံ-ထို စိတ်၊ ပေ၊ နေန၊ တေန-ထို စိတ်ဖြင့်၊ ဣစ္စာဒိ-သည်၊
ပုလ္လိင်္ဂံသမံ-ပုလ္လိင်္ဂရုပ်စဉ်နှင့် တူ၏။

(၂၁၇) ဧတ+သိ-ဧတ+သိ ဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ ဧတတေသံ တောတိ-
 သုတ်ဖြင့်၊ သကာရာဒေသော-သပြု၊ ဒေသော (ပုရိသော)-ဤ ယောကျ်ား၊ပေ၊
 ဣစ္စာဒိ-သည်၊ သဗ္ဗသဒ္ဓသမံ-၏...ဣတ္ထိယံ-၌၊ ဧတ+သိ-ဧတ+သိ ဟု
 ဖြစ်ပြီးသော်၊ သာဒေသော-သပြု၊ ဒေသော (ကညာ)-ဤ သတို့သမီး၊ ပေ၊
 သသ္မိံသု ပန-သ၊သ္မိံ ဝိဘတ်တို့၌ကား၊ (ဣကာရော ဟောတိ-၌ စပ်၊)
 သံသာသေကဝစနေသုစာတိ-သုတ်သည်၊ ဝတ္ထတေ။

ဧတိမာသမိ။ ။(၆၃) [အယံ-ဤ] ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည်၊ အန္တောပေက္ခာ-
 အန္တ ကို ငဲ့၏။ ပေ၊ အန္တော-အဆုံးအာတည်း၊ ဣကာရော ဟောတိ၊ သာဒေသ
 ဂတိကတ္တာ-သာအပြုနှင့် အလားတူသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ သာယာဒေသေပိ-
 သာယ အပြုကြောင့်လည်း၊ (ဣ-ဣပြု၊) စသဒ္ဓါမိကာရတော-စသဒ္ဓါ
 လိုက်ခြင်းကြောင့်၊ အညေကာသဒ္ဓါဒိနံ-အညာ ဧကာသဒ္ဓါ အစရှိသည်တို့၏၊
 [သဒ္ဓါဒိနံဟု သိဟိဋ္ဌမူ ရှိ၏၊ အာဒိဖြင့် ဣတရာ စသည်ကိုယူ၊] အန္တဿစ-
 အဆုံးအာ၏လည်း၊(ဣ-ဣပြု၊) ဧတိသာယ၊ဧတိသာ၊ ဧတာယ-ဤသတို့သ္မိး
 အား၊ ပေ၊ ဧတိသံ၊ဧတယံ-၌၊ [ဧတာယဟု တချို့ စာပို၏၊ နေတာဟိသ္မိ
 မာယယာသုတ်က တားမြစ်သောကြောင့် အာယ အပြု မရှိစေရ၊] ဧတာသု။

(၂၁၇) အန္တောပေက္ခာယံ။ ။ဧတိမာသံ၌ ဆဋ္ဌိသည် “ဧတာ ဣမာ၏+ဣအပြု”
 ဟု အာဒေသကို ငဲ့သော ဆဋ္ဌိမဟုတ်၊ အန္တ ကို ငဲ့သော (အန္တ၌ စပ်ရသော) ဆဋ္ဌိ
 ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဝုတ္တိ၌ “အန္တော”ပုဒ်ကို ထည့်၍ ဖွင့်ရသည်-ဟူလို၊ [ဤသုတ်၌
 အန္တောပေက္ခာဆဋ္ဌိ ဖြစ်သကဲ့သို့ “တဿာ ဝါ”သုတ်၌ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်လည်း အန္တောပေက္ခာ
 ဆဋ္ဌိပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “တာ ဣစ္စေတဿ အန္တဿ”ဟု အန္တသဒ္ဓါ ထည့်၍ ဝုတ္တိ
 ဖွင့်ခဲ့သည်။

သာဒေသဂတိကတ္တာ သာယာဒေသေပိ။ ။သုတ်၌ “သံ အပြု သာအပြုကြောင့်
 ဣပြု”ဟု ဆိုထားသောကြောင့် “ဧတိသာယ”စသည်၌ ဘယ်သုတ်ဖြင့် ဣပြုရမည်
 နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ “သာဒေသဂတိကတ္တာ သာယာဒေသေပိ”ဟု မိန့်သည်၊
 သာယအပြုသည် သာ အပြုနှင့် အလားတူ၏၊ သာယ၌ ယကို မကြည့်ဘဲ သာကို
 ကြည့်လျှင် သာ အပြုနှင့် တူသည်-ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် သာယ အပြု နှောင်းရာ၌
 လည်း ဧတိမာသမိသုတ်ဖြင့်ပင် အာကို ဣပြုရသည်။

စသဒ္ဓါမိကာရတော၊ ပေ၊ အန္တဿစ။ ။“သံသာသေကဝစနေသုစ”သုတ်မှ
 လိုက်လာသော စသဒ္ဓါဖြင့် အညာ၊ဧကာ၊ အာဒိဖြင့် ဣတရာ(သဒ္ဓါနိတိအလို “အညတရာ
 အညတမာ” ဆရာတို့အလို ကတရာ ကတမာတို့ကိုပါ)ယူ၊ ထိုသဒ္ဓါတို့၏ အဆုံးအာကို
 ဣပြု၊ ဣတရာ အညာတို့၏ ရုပ်စဉ်ကို ပြခဲ့ပြီး၊ ဧကာရုပ်စဉ်မှာ နောက်၌လာဦးလတ်။

စသဒ္ဓတော-စသဒ္ဓါကြောင့်၊ [“စသဒ္ဓါမိကာရတော” ဟု ပြခဲ့သော စသဒ္ဓါကြောင့်] အညိဿာ၊ အညာယ-အခြား သတို့သမီးအား၊၏၊ အညိဿံ၊ အညာယံ-၌၊ ဧကိဿာ၊ ဧကာယ-တစ်ယောက်သော သတို့သမီးအား၊၏၊ ဧကိဿံ၊ ဧကာယံ-၌၊ ဣတရိဿာ၊ ဣတရယ-ဆိုအပ်ပြီးမှ တခြားသော သတို့သမီးအား၊၏၊ ဣတရိဿံ၊ ဣတရယံ-၌၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည် တည်း၊... နပုံသကေ-၌၊ ဧတံ-ဤစိတ်၊ ဧတာနိ-တို့၊ ဧတံ-ကို၊ ဧတာနိ-တို့ကို၊ သေသံ-ကြွင်းသော ရုပ်စဉ်ကို၊ ဧညယျံ-ပြီ။

(၂၁၈) ဣမသဒ္ဓဿ ဘေဒေါ.(အတ္ထိ) ဣမ+သိ-ဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ သဗ္ဗသိမဿာတိ-သဗ္ဗဿ၊ ဣမဿ ၂ ပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

အနပုံသကဿာယံ သိမ္မိ။ ။(၁၇၂) သိဝိဘတ္ထိမ္မိ၊ ပေ၊ အယံ အာဒေသော ဟောတိ၊ သိလောပေါ၊ အယံ-ဤ ယောက်ျား၊ ဣမေ-တို့၊ ဣမံ၊ ဣမေ။

(၂၁၉) အနိမိနာမိစ။ ။(၁၇၁) ပေ၊ ဟောန္တိ၊ ဧတံ-ဤသုတ်သည်၊ အနိတ္ထိလိင်္ဂဿေဝ-ဣတ္ထိလိင်္ဂ မဟုတ်သော ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်ကိုသာ၊ ဂဟဏံ-ယူကြောင်းသုတ်တည်း၊ [ဤသို့ ပုံ-နပုလ္လိင်ကိုသာ ယူခြင်းကြောင့်၊ “အနေန၊ ဣမိနာ” ရုပ်များကို ပုံ-နပု၌သာ ရှိနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။]

(၂၂၀) သနံဟိသုတိ ဝတ္တတေ။

သဗ္ဗသိမဿေ ဝါ။ ။(၁၇၀) ပေ၊ အာပစ္စယန္တာနိဒ္ဓေသာ (အာပစ္စယန္တ + အနိဒ္ဓေသာ)-အာပစ္စယန္တပုဒ်ဖြင့် မညွှန်ပြခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗတ္တာတိ-သဗ္ဗတ္ထ ဟူ၍၊ အနုတ္တတောစ-မဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဣမသိတိ-ဣမဿဟူသော၊ ဧတံ-ဤသဒ္ဓါသည်၊ အနိတ္ထိလိင်္ဂဿေဝ-ဣတ္ထိလိင်္ဂ မဟုတ်သော ပုလ္လိင် နပုလ္လိင် ဣမသဒ္ဓါကိုသာ၊ ဂဟဏံ-ယူကြောင်း သဒ္ဓါတည်း၊...ဧဟိ၊ ဧဘိ၊ ဣမေဟိ၊ ဣမေဘိ-ဤ ယောက်ျားတို့ဖြင့်။

(၂၂၀) အာပစ္စယန္တာ၊ ပေ၊ ဣမသိတိ။ ။“ဧတိမာသမိ”သုတ်၌ “တော ဣမာ”ဟု အာပစ္စယန္တပုဒ်ဖြင့် ညွှန်ပြသကဲ့သို့ ဣတ္ထိလိင်္ဂကို ယူစေလိုလျှင် အာပစ္စယန္တပုဒ် ဖြင့် သုတ်၌ ညွှန်ပြလေ့ ရှိ၏၊ ဤသုတ်ကား ထို အာပစ္စယန္တပုဒ်ဖြင့်လည်း မညွှန်ပြ၊ “တဿဝါ နတ္ထံ သဗ္ဗတ္ထ”သုတ်၌ လိင် ၃ ပါးကို ယူစေလိုသောကြောင့် သဗ္ဗတ္ထဟု ညွှန်ပြသကဲ့သို့ ဤသုတ်၌ “သဗ္ဗတ္ထ”ဟုလည်း မညွှန်ပြ၊ ပုလ္လိင် နပုလ္လိင် ရုပ်မျိုးဖြစ်သော ဣမဿကိုသာ ညွှန်ပြထားသည်၊ ထို့ကြောင့် သုတ်၌ပါသော “ဣမဿ”သဒ္ဓါသည် “ပုလ္လိင် နပုလ္လိင် ဣမကိုသာ ယူကြောင်းသဒ္ဓါ ဖြစ်သည်”ဟု သိနိုင်သည်၊ [ဝေတံ၌ သိဟိန္ဒုမ္မဝယ် “ဝေဒ”ဟုလည်းကောင်း၊ ဋီကာ၌ “ဝေတ္ထ”ဟုလည်းကောင်း ရှိသည်။]

(၂၂၁) သဗ္ဗဿာတိ၊ ဝါတိ၊ သဗ္ဗတ္ထာတိ၊ သသ္မာသ္မိံ သံသာသ္မတ္တံတိစ-
သုတ်သည်လည်းကောင်း၊ ဝတ္တတေ။...

ဣမသဒ္ဒယ စ။ ။(၁၇၇) သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံကုန်သော၊ လိင်္ဂေသု-တို့၌၊
သသ္မာသ္မိံ သံသာသု ဣတိ-သ၊ သ္မာ၊ သ္မိံ၊ သံ၊ သာ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု
ဝစနေသု-ဤ ဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ [သံသာတို့လည်း ဝိဘတ်မှ ဖြစ်လာသော
ကြောင့် (ဘူတပုဗ္ဗဂတိကနည်းအားဖြင့်) ဝိဘတ်အမည်တွင် ပါဝင်ကြသည်။]
သဗ္ဗဿေဝ၊ ဣမသဒ္ဒယစ-ဣမသဒ္ဒါ၏လည်း၊ အတ္တံ ဝါ ဟောတိ၊ အဿ၊
ဣမဿ-အား၊ ပေ၊ ဒေသု၊ ဣမေသု-တို့၌။

ဣတ္ထိယံ-၌၊ ဣမာ+သိ-ဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ အယမာဒေသသိလောပါ-
အယံအပြု၊ သိချေခြင်းတို့သည်၊ (ဟောန္တိ၊) အယံ (ကညာ)-ဤသတို့သမီး၊
ပေ၊ ဣမာဟိ၊ဘိ-တို့ဖြင့်၊ စတုတ္ထိယံ-၌၊ အတ္တံ-အ အဖြစ်သည်လည်းကောင်း၊
ဣကာရဿာယာဒေသာစ-ဣအပြု၊ သာယ အပြုတို့သည်လည်းကောင်း၊
(ဟောန္တိ၊) အဿ၊ ပေ၊ ဣမာယ-အား၊ ဣမာသံ ,ဣမာသာနံ-တို့အား၊
သတ္တမိယံ-၌၊ အဿံ၊ ဣမိဿံ-၌၊ ဣမိဿာဝါ-ဟုလည်း ရှိ၏၊ တေသုဗုဒ္ဓိ
လောပါဒိနာ-အစရှိသော သုတ်ဖြင့်၊ သ္မိံဝစနေဿ-၏၊ သာဒေသော-သာပြု၊
ဣမာယံ၊ ဣမာသု၊ သေသံ-ကြွင်းသော ရုပ်ကို၊ နေယျံ-သိနိုင်လောက်ပြီ၊
[စတုတ္ထိပြီး သတ္တမိကျော်ခဲ့ရကား ကြွင်းကျန်သော ပစ္စုမိ၌ “ဣမယ-ဣမာဟိ၊
ဘိ”ဟု ရုပ်၊ ဆဋ္ဌိ၌ စတုတ္ထိအတိုင်း ရုပ်များ သိနိုင်လောက်ပြီ-ဟူလို။]

(၂၂၂) နပုံသကေ-၌၊ ဣမ+သိ-ဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ သဝိတတ္ထိဿာတိ၊
ဝါတိစ ဝတ္တတေ။...

ဣမသိဒမံသိသု နပုံသကေ။ ။(၁၂၉) ပရေသု၊ အံသိသု၊ နပုံသကေ
ဝတ္တမာနဿ သဝိတတ္ထိဿ သဗ္ဗဿေဝ ဣမသဒ္ဒယ၊ဣဒံ ဝါ ဟောတိ၊ ဣဒံ
(စိတ္တံ)-ဤစိတ်သည်၊ ဝိရောစတိ-တင့်တယ်၏၊ ဣမံ-ဤစိတ်၊ ဣမာနိ-တို့၊

(၂၂၁) ဣမသဒ္ဒယ စ။ ။“ဣမဿ စ”ဟု သုတ်တည်လျှင် “ဣမဿ-ဤ
သုအား” စသည်ဖြင့် အနက်ပေးရမည်လောဟု တွေးတောဖွယ် ရှိသောကြောင့် “ဣမ
သဒ္ဒယစ”ဟု သဒ္ဒပုဒ်ကို ထည့်၍ သုတ်တည်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “သဒ္ဒဂ္ဂဟဏံ-
သဒ္ဒ သဒ္ဒါသည်၊ အသန္ဓေဟတ္ထံ-မယုံမှား (မတွေးတော) ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏”ဟု
မိန့်သည်၊ [သန္တသဒ္ဒယ သော ဘေ၊ ဗောစန္ဓေ-သုတ်၌လည်း“သန္တဿ-သူတော်
ကောင်း၏”ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် “သဒ္ဒ”ထည့်၍ သုတ်တည်ခဲ့သည်၊ အခြား
သုတ်များ၌ သဒ္ဒ ထည့်ပုံကိုလည်း ဤနည်းမှီး၍ ကြံပါ။]

ဣဒံ(ပုပ္ဖံ)-ဤပန်းကို၊ ပဿသိ-ရှုလော့၊ ဣမံ-ကို၊ ဣမာနိ-တို့ကို၊ အနေန၊ ဣမိနာ-ဖြင့်၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသောရုပ်စဉ်ကို၊ ပုလ္လိင်္ဂေဝိယ၊ ဧညယျ-၏။

(၂၂၃) အမုသဒ္ဓဿ ဘောဒေါ (အတ္ထိံ) အမု+သိ-ဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ ဝါတိ အနပုံသကဿာတိ သိမ္မိတိစံ ဝတ္တတေ။

အမုဿ မောသံ။ ။(၁၇၃) ပရေ သိမ္မိ အနပုံသကဿ၊ အမုသဒ္ဓဿ၊ ပေ၊ အသု (ရာဇာ)-ထိုမင်း။

(၂၂၄) သဗ္ဗနာမတောတိ ဝါတိ စ ဝတ္တတေ။...

သဗ္ဗတော ကော။ ။(၂၇၈) သဗ္ဗတော၊ သဗ္ဗနာမတော-မှ၊ ပရော-သည်၊ (ဟုတ္တာ-ဖြစ်၍) ကဏ္ဍတိ-ကဟူသော၊ အယံ-ဤသဒ္ဓါသည်၊ အာဂမော-သည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ သဗ္ဗတောဂဟဏေန-သဗ္ဗတောသဒ္ဓါကြောင့်၊ ဟိနာဒိတောပိ-ဟိန အစရှိသော သဒ္ဓါတို့မှ(နောက်၌)လည်း၊ ကော-ကအက္ခရာသည်၊ (အာဂမော ဟောတိ)၊ ဝိနာမိကာရေန-လိုက်ပုဒ်ကို ကြည့်၍ ဖြစ်သော၊ အမုဿမောသံတိ ယောဂေန-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်၊ ကကာရေ ပိ-ကအက္ခရာကြောင့်လည်း၊ သာဒေသော-သပြေ၊ အသုကော-ထို ယောကျ်ား၊ အသုကာ-ထို မိန်းမ၊ အသုကံ-ထိုစိတ်၊ [ဤမှနောက်၌ “အသုကော” ရှိသည် ကား ပါဠိပိုတည်း၊] သာဒေသာဘာဝေ-သအပြေ မရှိရာ၌၊ [ဘာဝေါဟု တချို့ စာရှိ၏၊ ဘာဝေ ဟု ပါဠိမှန် ရှိစေ၊] အမုကော၊ အမုကာ၊ အမုကံ ဣစ္စာဒိ-အမုကော၊ ပေ၊ အမုကံ အစရှိသော ရုပ်စဉ် ဖြစ်၏။

(၂၂၄) ကဏ္ဍစွယမာဂမော။ ။အက္ခရာလာရာ၌ များသောအားဖြင့် သရ မပါရ၊ ယံ-ဝ်-မ်-ဒ်-နံ စသည်ဖြင့် ဗျည်းချည်းသာ လာလေ့ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၌လည်း “ကံ” ဗျည်းချည်းသာ လာရမည်လောဟု တွေးတောဖွယ် ရှိသောကြောင့် “ကဏ္ဍစွယ မာဂမော” ဟု “ဣတိ အယံ” ထည့်၍ မိန့်သည်၊ ကဏ္ဍတိအယံ-(အသရနှင့် “ကံ” ဗျည်း တွဲလျက် “ကံ” ဟု ရွတ်ရသော) ဤ(က)သဒ္ဓါလာရမည်-ဟူလို၊ [“ပုနသဗ္ဗတော ဂဟဏေန” စသည်မှာ ကစ္စည်းပုတ္တိနှင့် စာသွားတူပြီ။]

အမုဿ၊ ပေ၊ ကကာရေပိ သာဒေသော။ ။အမုဿ မောသံသုတ်၌ “အနပုံသကဿ- သိမ္မိ” နှစ်ပုဒ်လိုက်လာ၏၊ ထိုလိုက်ပုဒ်နှစ်ခုကို ကြည့်လျှင် သိ မနှောင်းဘဲ ကအက္ခရာ နှောင်းရာ၌လည်း လိင်သုံးပါးလုံးပင် မကို သပြေနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် “အသုကော၊ အသုကာ၊ အသုကံ” တို့သည် (အစဉ်အတိုင်း) ပုလ္လိင်-ဣတ္ထိလိင်-နပုလ္လိင်ရုပ်များတည်း ဟု မှတ်ပါ၊ [အသုကောကို “အမု” တည်၊ သိသကံ၊ ကလာ၊ အမုဿမောသံဟူသော ဝိနာမိကာရ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် မကို သပြေ၊ -သိကို သြပြေ၊ ရုပ်စဉ်ပုံမှာ ပုရိသာဒိ ကညာဒိ စိတ္တာဒိဂိုဏ်းအတိုင်းတည်း။]

ဗဟုဝစနေ-၌၊ လတောဝေါကာရောစာတိ သုတ္တေ-သုတ်၌၊ အနဝတ္တမာန ဝါဂ္ဂဟဏေန-အစဉ်လိုက်သော ဝါသဒ္ဒါကြောင့်၊ ဝေါကာရော-ဝေါအပြုသည်။ န ဟောတိ-မဖြစ်၊ နိစ္စ-အမြဲ၊ ယောလောပေါ-ယောချေ၊ ဒီဃော-ဒီဃပြု၊ [ယောလောပဒီဃာ ဟုလည်း ရှိ၏၊] အမူ(ပုရိသာ)-ထိုယောကျ်ားတို့၊ အမုံ-ကိုပေ၊ အမုဿ-အား၊ ဝိနာဓိကာရေန-သော၊ အမုဿဒန္တိယောဂေန-ဖြင့်၊ အဒံအာဒေသော-အဒံပြု၊ အဒုဿ-ထိုယောကျ်ားအား၊ [ထို့နောက်၌ “အမုဿ” ဟု အချို့စာ၌ ထပ်လျက်ရှိ၏၊] အမုသံ၊ အမုသာနံ-တို့အား၊ ပေ၊ အမုသု-တို့၌။

ဣတ္ထိယံ-၌၊ သိမိ-ကြောင့်၊ သာဒေသာဒိ-သအပြု အစရှိသော အစီအရင် သည်၊ (ဟောတိ၊) [သာဒေသာဒိ၌ အာဒိဖြင့် “က” လာခြင်း၊ မကို သပြုခြင်း များကို ယူ၊] အသု(ကညာ)-ထို သတို့သမီး၊ အသုကာ၊ အမုကာဝိ-ဟုလည်း ရှိ၏၊ အမူ၊ အမုယော-ထိုသတို့သမီးတို့၊ ပေ၊ အမုသု။

(၂၂၅) နပုံသကေ-၌၊ အမု+သိ-ဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ သဝိဘတ္တိသာတိ ဣမသိဒမိစ္စာဒိတော-ဣမသိဒမံသိသု နပုံသကေသုတ်မှ၊ အံသိသုတိ၊ နပုံသကေတိစ ဝတ္တတေ။

အမုဿာ ဒုံ။ ။(၁၃၀) ပရေသု အံသိသု နပုံသကေ၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ အဒံ(ပုပ္ဖ)-ထိုပန်း၊ အမူ၊ အမုနိ-ထိုပန်းတို့၊ အဒံ-ထိုပန်းကို၊ [အံဝိဘတ်ဖြင့် “အမုံ” ရှိသည်ကား အပိုသု၊ ဤသုတ်၌ ဝါမပါသောကြောင့် “အဒံ” ဟုသာ အမြဲရှိသည်၊] အမူ၊ အမုနိ-တို့ကို၊ အမုနာ-ဖြင့်၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသော ရုပ်စဉ်သည်၊ ပုလ္လိကံသမံ-ပုလ္လိင်ရုပ်စဉ်နှင့် တူ၏။

ဗဟုဝစနေ၊ ပေ၊ အဒုဿ။ ။“အသု”ဟု ရုပ်ပြီးပြီးနောက် က အာဂုံဝင်၍ အသုကော စသော ရုပ်များကို ပြနေရာမှ ယခုအခါ (က) မလာသော အမုသဒ္ဒါ ဗဟုဝစကို ပြလို၍ “ဗဟုဝစနေ”ဟု အစချီပြန်သည်၊ လတော ဝေါကာရောစသုတ်၌ လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဒါ၏ အသန္တဝိစိကို ပြခြင်းကြောင့် “အမုဝေါ”ဟု ရှိနိုင်ပုံကို ထိုသုတ် ပြန်ကြည့်ပါ၊ အမုဿာဒံ၌ “အံသိသု-နပုံသကေ”ဟုသော လိုက်ပုဒ် ၂ ခုကို ကြည့်လျှင် ပုလ္လိင် သ ဝိဘတ်ကြောင့်လည်း အဒံ ပြုနိုင်သောကြောင့် “အဒုဿ”ဟု ဖြစ်သည့်အခါ ဗျဉ္ဇနေစသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၍ “အဒုဿ” ပြီး၏။

ဣတ္ထိယံ။ ။ဣတ္ထိလိင်၌ “အမု”တည်၊ က လာ၊ အာပစ္စည်း သက်၊ နာမ်ငဲ့၊ သိသက်၊ ချေ၊ အမုကာပြီး၏၊ မကို ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သပြုလျှင် အသုကာဟုဖြစ်၏၊ အသုကာ အမုကာတို့ကို ကညာဒိရုပ်စဉ်၊ နပုလ္လိင်၌လည်း အသုကံ-အမုကံဟု စိတ္တာဒိရုပ် ရှိ၏။

(၂၂၆) ကိသဒ္ဓဿ ဘေဒေါ (အတ္ထိ) “ကိ+သိ” ဣတိ-ဟု ဖြစ်ပြီးသော၊ ဣမ-ဉ္စိ၊ ကိဿ ကဝေစာတိဣတော-မှ၊ ကိဿာတိ၊ ကဣတိစ ဝတ္ထတေ။

သေသေသုစ။ ။(၁၂၉) ဝပစ္စယတော-မှ၊ သေသေသု-ကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိဘေဒေသု-ဝိဘတ်အပြားတို့ကြောင့်၊ ကိမိစ္ဆေတဿ-ကိဟူသော ဣသဒ္ဓါ၏၊ ကသဒ္ဓေါ-ကသဒ္ဓါဟူသော၊ အာဒေသော-အာဒေသသည်၊ ဟောတိ၊ စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ကိဿ ကဝေစာတိသုတ္တေ-သုတ်၌၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ဝပစ္စယာ ဝသိဋ္ဌထမာဒိပစ္စယာန-ဝပစ္စည်းမှ ကြွင်းသော ထံ အစရှိသော ပစ္စည်းတို့၏၊ ဝါ-တို့ကို၊ ဂဟိတတ္တာ-ယူအပ်ကုန်ပြီး၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ (“တ္ထေစ” ၌ တ္ထေကို ဤကျမှ အနက်ပေး၊) တ္ထေ-ဤသုတ်၌၊ သေသဂ္ဂဟဏေန-သေသ သဒ္ဓါဖြင့်၊ ဝိဘတ္တိယောဝ-ဝိဘတ်တို့ကိုသာ၊ ဂယုန္နေ-ယူအပ်ကုန်၏၊ [ဝိဘတ္တိယောဝ၌ ဧဝဖြင့် “ပစ္စည်းတို့ကို မယူအပ်ကုန်” ဟု ကန့်၊] စဂ္ဂဏံ-သည်၊ ကတ္တစိ-အချို့ အရာ၌၊ နိဝတ္ထနတ္ထံ-ကအပြုကို နစ်စေခြင်းအနက် ရှိ၏၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ ကိဿ၊ ကိသ္မိံ တျာဒိစ-ကိဿ၊ ကိသ္မိံ အစရှိသော ပြယုဂ်သည်လည်း၊ သိဇ္ဈတိ-ပြီး၏၊ သောတိ-“သော” သုတ်ဖြင့်၊ သိဿ-သိ၏၊ ဩ-ဩပြု၊ သရလောပါဒိ-သည်၊ (ဟောတိ၊) ဧသော-ဤသူကား၊ ဧကော-အဘယ်သူနည်း၊ ဧကော-အဘယ်သူတို့နည်း၊ ဣ-အဘယ်သူကို၊ ဧကော-တို့ကို၊ ပေါ ကဿ၊ ကိဿ-အဘယ်သူအား၊ နိဂ္ဂဟိတလောပါဒိ-နိဂ္ဂဟိတ်ချေခြင်း အစရှိသော အစီအရင်သည်၊ (ဟောတိ၊) ကိဿ၌ ဗျဉ္ဇနေ စ သုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ် ချေ၊ သ်လာ-ဟူလို၊) ဧကသံ၊ ဧကသာနံ၊ ပေါ ဧကသု။

(၂၂၆) တ္ထေစ၊ ပေါ ဝိဘတ္တိယောဝ ဂယုန္နေ။ ။ “ကိဿ ကဝေစ” သုတ်ရင်း သည် ဝပစ္စည်းကြောင့် ကိကို ကပြု၍ စသဒ္ဓါက ဝပစ္စည်းမှ ကြွင်းသော ထံအစရှိ သော ပစ္စည်းကြောင့် ကိကို ကပြု၏၊ ဤသို့လျှင် “ကိဿ ကဝေစ” သုတ်၌ ပစ္စည်း အားလုံးကို သိမ်းရုံးယူထားပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ဤ သေသေသုစသုတ်၌ သေသ အရ ဝပစ္စည်းမှ အကြွင်းဟူရာ၌ ယုဖိရာပစ္စည်း မရှိတော့ချေ၊ ထို့ကြောင့် သေသ အရ ဝိဘတ်များကိုသာ ယူရသည်၊ [ကစ္စည်းဝတ္ထိဉ္စိကား သေသ အရ ဝပစ္စည်းမှ ကြွင်းသော ဝိဘတ် ပစ္စည်း အားလုံးကို ယူ၏။]

စဂ္ဂဟဏံ၊ ပေါ သိဇ္ဈတိ။ ။ စသဒ္ဓါ၏ အနက် ၅ ပါးတွင် ဤ သေသေသုစ၌ စသဒ္ဓါသည် အဝဇာရဏအနက်(အဝဇာရဏ ၂ မျိုးတွင် နိဝတ္တာပနာဝဇာရဏအနက်) ရှိ၏ဟု သိစေလို၍ “ကတ္တစိ နိဝတ္ထနတ္ထံ” ဟု မိန့်၊ ကိဿ၌ “ကိ+သ” ဟု ဖြစ်သော အခါ စသဒ္ဓါက ဖြစ်သောကြောင့် သေသေသုစဖြင့် က မပြုရ၊ သ်လာ၊ ဗျဉ္ဇနေစဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ကို ချေ၊ “ကိသ္မိံ(အာဒိဖြင့် ယူရသော) ကိမိ” တို့၌လည်း နည်းတူ၊ [“သောတိ သိဿ ဩ” စသည်ကား ဧကောကို ရုပ်စီရင်သော စကားတည်း။]

ဣတ္ထိယံ-၌၊ (“ကိ+သိ” ဟု ပါ၌ရှိစေ၊) “ကိ+သိ” ဣတိ၊ ဣဓ-၌၊ သေသေသု စာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဝိဘတ္တိယံ-သည်၊ ပရာယံ-သော်၊ ကာဒေသေ-ကအပြုကို၊ ကတေ-သော်၊ ဣတ္ထိယမတော အာပစ္စယောတိ-သုတ်ဖြင့်၊ မဇ္ဈေ-အလယ်၌၊ အာပစ္စယော-သက်၊ သိလောပေါ၊ ဒော ကညာ-ဤ သတို့သမီးသည်၊ ကာ-အဘယ်သူနည်း၊ ကာ၊ ကာယော-အဘယ် သတို့သမီးတို့သည်၊ ကံ-ကို၊ ကာ၊ ကာယော-တို့ကို၊ ဣစ္စာဒိ-သည်၊ သဗ္ဗာသဒ္ဓသမံ-သဗ္ဗာသဒ္ဓါနှင့် တူ၏။

နပုံသကေ-၌၊ ကိ+သိ-ဟု ဖြစ်ပြီးသော်၊ လောပဝိဓိဿ-လောပဝိဓိ၏၊ ဗလဝတရတ္တာ-အာဒေသဝိဓိထက် သာ၍အားရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ပဌမံ-ရှေးဦးစွာ၊ သိလောပေ-သိချေခြင်းကို၊ ကတေ-ပြုအပ်ပြီးသော်၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ ဝိဘတ္တိပရတ္တာဘာဝါ-(ပရတ္တ+အဘာဝါ) ဝိဘတ်နှောင်းသည်၏ အဖြစ်၏ မရှိခြင်းကြောင့်၊ (ကာဒေသာဘာဝေါ-ကအပြု၏ မရှိခြင်းသည်၊ ဟောတိ၊) ဝါ-တစ်နည်း၊ တဒနုပရောဓေနာတိ ပရိဘာသတော-တဒနုပရောဓေနဟူသော ပရိဘာသာသုတ်ကြောင့်၊ ကာဒေသာဘာဝေါ-ကအပြု မရှိခြင်းသည်၊ (ဟောတိ၊)

ဣတ္ထိယံ။ ။ “ကိ+သိ” ဟု ဖြစ်ပြီးနောက် အာပစ္စည်း မသက်မီ ကိ(ကို) ကပြုရမည် ဟု ပြလို၍ “ဝိဘတ္တိယံ ပရာယံ ကာဒေသေ ကတေ” ဟု မိန့်သည်။ ထို့နောက် “ကနှင့် သိ” ၂ခု အလယ်၌ အာပစ္စည်းသက် (က+ါ+သိ) ဟု ဖြစ်၏။ ထို့နောက် ကံခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ သိချေ၊ “ကာ” ပြီးသည်။

မှတ်ချက်။ ။ အာပစ္စည်းသည် ဝိဘတ် မသက်ခင် သက်လေ့ရှိ၏။ ဤရုပ်မျိုး၌မူ “သေသေသုစ” သုတ်က (ရူပသိဒ္ဓိအလို ပစ္စည်းနှောင်းရာ၌ ဓာမပြုနိုင်ဘဲ) ဝိဘတ် နှောင်းရာ၌သာ ကပြုနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အာပစ္စည်းကလည်း အကာရန္တ နှောင်သာ သက်လေ့ရှိ၍ “ကိ” သဒ္ဓါက နိဂ္ဂဟိတန္တ ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဝိဘတ်သက်ပြီးမှ အာပစ္စည်း သက်ခွင့်ရသည်။

နပုံသကေ “ကိ+သိ”။ ပေ၊ ကာဒေသာဘာဝေါ။ ။ ကပြုမည့် အာဒေသဝိဓိ၊ သိချေမည့် လောပဝိဓိ ၂ မျိုးသည် “ကိ+သိ” ရုပ်၌ ပြိုင်လျက်ရှိ၏။ ထိုသို့ ဆိုင်ပြိုင် နေရာ၌ လောကထုံးစံအားဖြင့် ဖျက်မှုနှင့် တစ်စုံတစ်ခုဖြစ်အောင် ပြုမှုတွင် ဖျက်မှုက လွယ်သောကြောင့် ထုံးစံအားဖြင့် လောပဝိဓိက အားကောင်း၏။ ထို့ကြောင့် သိကို ဖျေးဦးစွာ ချေရသည်။ ထိုသို့ ချေပြီးသောအခါ “ကိ” ၌ နှောင်းသော နိမိတ် မရှိတော့ ရကား ကိကို က မပြုဘဲ “ကိ” ဟုပင် ရုပ်ရှိရတော့သည်။

တဒနု၊ ပေ၊ ကာဒေသာဘာဝေါ။ ။ “လောပဝိဓိက အားကောင်း၍ သိကို ရှေးဦးစွာ ချေလျှင် ကော-ကာ စသည်တို့၌လည်း လောပဝိဓိအလိုကျအောင် သိကို ရှေးဦးစွာ ချေလိုက်ပါတော့လော၊ အဘယ့်ကြောင့် ဤနပုလ္လိုင်ရုပ်ကျမှ ချေရသနည်း” ဟု ကပ်ဖွယ်ရှိရကား “လောပဝိဓိဿ ဗလဝတရတ္တာ” ဟူသော ထိုပထမအကြောင်းဖြင့်

ဧတံ-ဤစိတ်ကား၊ ကိ-အဘယ်စိတ်နည်း၊ ကာနိ-တို့သည်၊ ဒုတိယေက
 ဝစနေ-ဒုတိယာ ဧကဝုစိဝိဘတ်၌၊ ကွစိ လောပန္နိ-ကွစိ လောပံသုတ်ဖြင့်၊
 နိဂ္ဂဟိတလောပေ-နိဂ္ဂဟိတ်ချေခြင်းကို၊ ကတေ-သော်(ဣက္ခိဗျုပ္ပာဒ်ပြီးနောက်)
 အံမော နိဂ္ဂဟိတ် ဈာယပေဟိတံ-သုတ်ဖြင့်၊ နိဂ္ဂဟိတ်-အံကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြု၊
 ကိ-အဘယ်စိတ်ကို၊ ကာနိ-တို့ကို၊ ဣစ္စာဒိ ပုလ္လိင်္ဂသမံ။

ဧကသဒ္ဓေါ-ဧကသဒ္ဓါသည်၊ သင်္ချာတုလျာသဟာယံညာဝစနေ(သင်္ချာ+
 အတုလျာ + အသဟာယ + အညဝစနေ)-သင်္ချာအနက်၊ အတုလျာအနက်၊
 အသဟာယအနက်၊ အညအနက်ကို ဟော၏။

၈

မလုံလောက်သေး၊ ထို့ကြောင့် ဒုတိယ အကြောင်းတစ်မျိုးဖြင့် ထပ်မံ ထောက်ပံ့ဖို့ရာ
 “တဒနုပရောဓေနာတိ ပရိဘာသတော ဝါ” ဟု မိန့်ရပြန်သည်။ နပုလ္လိင် (သိ+အံ)
 တို့၌ “ကိ” ဟုသာ ပါဠိတော်၌ ရှိသောကြောင့် “ပါဠိတော်နှင့်လျော်အောင် ကိ”ကို
 က မပြုရ” ဟူလို။

သင်္ချာအနက်။ ။ သင်္ချာအနက်ဟူသည် “ဝ” ဟူသော ဂဏန်းသင်္ချာအနက်
 တည်း၊ ဤ သင်္ချာအနက်၏ ပြယုဂ်ကို ဋီကာ၌ “အရိယဝိနယေတိ ဝါ သဗ္ဗရိသဝိနယေတိ
 ဝါ သေသေ ဧကေ ဧကဋ္ဌေ သမေ သမဘာဝေ တဇ္ဇာတေ” ကို ထုတ်၏။ ထို၌
 “ဧကေ-တူ၏” ဟု အနက်ပေးကြ၏။ သမေ-ဟူသော အဖွင့်ကိုထောက်လျှင်
 “အတူအနက်ပင် သင့်ဖွယ်ရှိ၏” ထို့ကြောင့် သင်္ချာအနက်ပြယုဂ်ကို “ဧကောဝ ခေါ
 ဘိက္ခဝေ ဗြဟ္မစရိယဝါသာယ” ဟု သီလက္ခနီဋီကာ (ဧကံ သမယံအဖွင့်) ထုတ်ပုံက
 ကောင်းသည်။ ဗြဟ္မစရိယဝါသာယ-မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယကို ကျင့်သုံးဖို့ရာ၊ ဧကောဝ-
 တစ်ခုသော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒနဝမဓဏသာတည်း။

အတုလျာ၊ အသဟာယ။ ။ “ဧကောမိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ” ၌ ဧက သဒ္ဓါသည်
 အတုလျာအနက်ကို ဟော၏။ ဧကော-တစ်ပါးတည်းသော၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရားသည်၊
 အမိ-ဖြစ်၏။ ဤ၌ “တစ်ပါးတည်း” ဟု မြန်မာပြန်ရသော်လည်း အနက်အသားမှာ
 “အတူမရှိ” ပင်တည်း၊ အတူမရှိ အပြိုင်မရှိသဖြင့် “တစ်ပါးတည်းဖြစ်သည်” ဟူလို၊
 “ဧကောဝ အရည် ပဝိသိတ္တာ-တစ်ယောက်တည်းသာ တောသို့ ဝင်၍” ဤ၌လည်း
 “တစ်ယောက်တည်း” ဟု မြန်မာပြန်ရသော်လည်း အနက်အသားမှာ “အဖော်မရှိ”
 ပင်တည်း၊ “အဖော်မမီး တစ်ယောက်တည်း ဝင်သည်” ဟူလို။

အည(ဧကစွ)အနက်။ ။ “ဧကေ အာစရိယာ” ၌ ဧကသဒ္ဓါသည် အညအနက်
 တည်း၊ ဧကေ-အခြားကုန်သော၊ အာစရိယာ-ဆရာတို့သည်၊ (ဝဒန္တိ-ဆိုကြ၏။)
 ဤပြယုဂ်၌ ဧကသဒ္ဓါကို “ဧကစွ=အချို့အနက်ရှိ၏” ဟု သဒ္ဓနိတိ မိန့်၏။ “ဧကေ-
 အချို့ကုန်သော၊ အာစရိယာ ဝဒန္တိ” ဟု အနက်ဆို၊ ဤ “ဧကေ” သဒ္ဓါမျိုး၌ “အညအနက်၊
 ဧကစွအနက်” ၂ ချက်လုံးပင် အသုံးရှိကြကြောင်းကို သီလက္ခနီဋီကာသစ်၌ “ဧကေတိ
 ဧကစွေ၊ အညေတိဝိ ဝဒန္တိ” ဟု ဖွင့်သည်။

ယဒါ-၌၊ သင်္ချာဝစနော-သင်္ချာအနက်ကို ဟော၏။ တဒါ-၌၊ သဗ္ဗတ္ထ-
 အလုံးစုံသော ဝိဘတ်တို့၌၊ ဧကဝစနန္တောဝ-ဧကဝုစအဆုံးရှိသည်သာ၊ အညတ္ထ-
 သင်္ချာအနက်မှ အခြားအနက်တို့၌၊ ဗဟုဝစနန္တောဝိ-ဗဟုဝုစအဆုံးလည်း ရှိ၏။
 [ဝစနန္တောဝိ၌ အပိဖြင့် ဧကဝုစအဆုံးရှိခြင်းကို ပေါင်း၊] ဧကော-ယောကျ်ား
 တစ်ယောက်၊ ဧကော-မိန်းမတစ်ယောက်၊ ဧက-စိတ်တစ်ခု၊ [ထို့နောက် “ဧကော”
 ဟု ရှိသည်ကား အပို၊ သီဟိုဠ်မူ၌လည်း မပါ၊] ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသော
 ရုပ်သည်၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော လိင်တို့၌၊ သဗ္ဗသဒ္ဒသမံ-သဗ္ဗသဒ္ဒါနှင့်တူ၏။
 သံသာသေဝ-သံ အပြု၊ သာ အပြုတို့၌သာ၊ ဝိသေသော-ထူး၏။

မိဿန အနက်။ ။ “ပဉ္စာလောစ ဝိဒေဟောစ၊ ဥဘောပေကာ ဘဝန္တုတေ” ၌
 ကေသဒ္ဒါသည် “မိဿန-ရောနောခြင်း” အနက်ရှိ၏။ ဂါထာ၏အဖွင့် (မဟောသဓဇာတ်
 အဋ္ဌကထာ)၌ “ကေသဒိသာ” ဟု ဖွင့်၏။ ကေသဒိသဟု ဖွင့်သော်လည်း “သဘောတူ
 အချင်းချင်း ရောမိသော” မိဿနအနက်ပင်၊ ပဉ္စာလောစ-ပဉ္စာလမင်းသည်လည်း
 ကောင်း၊ ဝိဒေဟောစ-ဝိဒေဟမင်းသည်လည်းကောင်း၊ ဧတေ ဥဘောပိ-ဤ မင်း
 ၂ပါးတို့သည်လည်း၊ ကော-တပေါင်းတည်း သဘောတူကုန်သည်၊ ဘဝန္တု-ဖြစ်ပါ
 စေကုန်၊ [ဤ၌ “ဧကော” ဟု မရှိ၊ “ကော” ဟု ရှိသောကြောင့် သဗ္ဗနာမ်မဟုတ်
 “ပုရိသာ” တို့ကဲ့သို့ သုဒ္ဓနာမ်တည်း၊ ဗဟုဝုစသာ ရှိသည်ဟု သဒ္ဓနီတိ ဆို၏။
 ဆရာတို့ကား ဝုစ ၂ ပါးဟုပင် မိန့်သည်။]

သေဋ္ဌအနက်။ ။ “ကောဒိဘာဝံ၊ ပေ၊ ဒုတိယံ ဈာနံ” ၌ ကေသဒ္ဒါသည်
 “သေဋ္ဌ=အမြတ်” အနက်ကို ဟော၏။ “ကောဒိဘာဝံ (ကေဒိဘာဝံ)-မြတ်သည်
 ဖြစ်၍ဖြစ်သော . သမာဓိကို ဖြစ်စေတတ်သော” ဟု ပေး၊ ထောမနိမိ အဘိဓာန်၌
 “ကေဝလ=မရောမယှက် သက်သက်၊ မုချ-ဧကန်မုချ၊ သစ္စ=အမှန်၊ အပ္ပ=အနည်းငယ်”
 ဟူသော အနက်များကိုလည်း ပြသေး၏။ ထိုအနက်များ၌လည်း သဗ္ဗနာမ် ဟုတ်-
 မဟုတ်ကို ပြယုဂ်တွေ့ရာ၌ သတိထားကြပါကုန်။

ဧကော တီသု သင်္ချာတုလျာ-တုလျာသဟာယ မိဿနေ၊
 သေဋ္ဌည သစ္စမုချေသု၊ အပ္ပမိ ကေဝလေပိစ။

ယဒါ၊ ပေ၊ သဗ္ဗတ္ထကဝစနန္တောဝ။ ။ သင်္ချာအနက်ကို ဟောရာ၌ “ဝ” သင်္ချာ
 ဖြစ်သောကြောင့် ဝိဘတ်အားလုံး၌ပင် ဧကဝုစချည်းသာ ဖြစ်၏။ သဗ္ဗသဒ္ဒါ ဧကဝုစ
 အတိုင်း ရုပ်စဉ်ရမည်၊ သို့သော် ဣတ္ထိလိင်၌ သို့ သ တို့ကို သံ သာ ပြုရာဝယ်
 “ကေသံ-ကေသာ” ဟု မရှိ၊ ဧတိမာသမိသုတ်၌ လိုက်လာသော စသဒ္ဒါဖြင့် ဣပြု၍
 “ကေသံ-ကေသာ” ဟု ထူး၏။ ဤထူးပုံကို ရည်ရွယ်၍ “သံသာသေဝ ဝိသေသော”
 ဟု မိန့်သည်။ [ဆရာတို့ကား “သင်္ချာအနက်၌ ဧကဝုစ ကတရ သဒ္ဒါအတိုင်း
 ရုပ်စဉ်ရမည်၊” ဟု မိန့်ကြသည်၊ သဘောတူပင်။]

(၂၂၇) ဥဘသဒ္ဓေါ-ဥဘသဒ္ဓါသည်။ ဒွိသဒ္ဓပရိယာယော-ဒွိသဒ္ဓါ၏ ပရိယာယ်တည်း။ သဒါ-အခါခပ်သိမ်း၊ ဗဟုဝစနန္ဒောဝ-ဗဟုဝစနန္ဒ သာတည်း။ “ဥဘ+ယော” ဣတိ၊ ဣဓ၊ တတော ယောနမော တူတိ ဧတ္ထ-ဤ သုတံဉ္စ။

အညတ္ထ ဗဟုဝစနန္ဒောဝ။ ။သင်္ချာအနက်မှအခြားသော အတုလျှ-အသဟာယ- အညအနက်တို့၌ ဗဟုဝစလည်း ရှိ၏။ ဤကား ရူပသိဒ္ဓိ အလိုတည်း။ သဒ္ဓနိတိ၌ “သင်္ချာ၊ အတုလျှ (အသဒိသ), အသဟာယ” အနက်တို့၌ ဧကဝုစရုပ်သာ ရှိ၏ဟု ဆို၏။ သင်္ချာအနက် အသဟာယအနက်တို့၌ ဗဟုဝစ ဆိုလိုမှု က အက္ခရာ လာ၍ “ဧကကာ မယ် ဝိဟရာမ=ငါတို့သည် တစ်ယောက်တည်း ဖြစ်ကုန်လျက် နေရကုန်၏။ ဣမေ ဂဟပတယော ဧကကာ အာဂတာ=ဤသူကြွယ်တို့သည် (အဖော်မပါ) တစ်ယောက်တည်းစီသာ ဖြစ်ကုန်လျက် လာကြကုန်၏”ဟု ရုပ်ဖြစ်၏။ ဤသို့ က အက္ခရာလာရာ၌ ဧကကော(ပုရိသာဒိ) ဧကိကာ(ကညာဒိ) ဧကကံ(စိတ္တာဒိ) ဖြစ်၏။

ဝိတ္ထာပုဒ်။ ။ဧကကော (ဧကော ဧကော)ဟု ဝိတ္ထာပုဒ်လည်း ရှိ၏။ ဧကကော- တစ်ယောက်တစ်ယောက်သော ယောကျ်ား၊ ဧကကော-တစ်ယောက်တစ်ယောက်သော မိန်းမ၊ ဧကကံ-တစ်ခုတစ်ခုသော စိတ်၊ လိင် ဥပါးလုံးပင် ဧကဝုစသာ ရှိ၏။ ဧကဝုစ ကတရသဒ္ဓါ ဣတရသဒ္ဓါအတိုင်း ရုပ်စဉ်၊ ဧကနောင် သုတ်ကြီးဖြင့် အာဂီပစ္စည်း သက်လျှင် သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်။ “ဧကကံ-တစ်ယောက်တည်းသော ယောကျ်ား” ဒဏ္ဍိကဲ့သို့ ရုပ်စဉ်၊ “ဧကကံနီ-တစ်ယောက်တည်းသော မိန်းမ” ဒဏ္ဍိနီကဲ့သို့ ရုပ်စဉ်၊ “ဧကကံ-တစ်ခုတည်းသော စိတ်” သုခကာရိကဲ့သို့ ရုပ်စဉ်၊ [သဒ္ဓနိတိ၌ “ဧကကံယ” ပုဒ်ကိုလည်း ပြသေး၏။ ပုရိသ-ကညာ-စိတ္တအတိုင်းစဉ်။

ဧကစ္စ၊ ဧကတိယ၊ ဧကစ္စိယ။ ။ဧကသဒ္ဓါနှင့်စပ်၍ ထို ၃ မျိုးကိုလည်း မှတ်ထိုက်၏။ ဧကစ္စော-အချို့သူသည်၊ ဧကစ္စေ-တို့သည်၊ ဧကစ္စံ-ကို စသည်၌ ပုရိသာဒိဂိုဏ်းတည်း။ “ဧကတိယော-အချို့သူသည်၊ ဧကတိယေ-တို့သည်” စသည် အတူပင်၊ ပုလ္လိင် ပထမာ ဗဟုဝစ၌ သဗ္ဗနာမ် အစီအရင်ဝင်၍ “သဗ္ဗေ” ကဲ့သို့ဖြစ်ပုံကို သတိပြုပါ။ ဣတ္ထိလိင်၌ ကညာအတိုင်း၊ နပုလ္လိင်၌ စိတ္တအတိုင်းပင်။ “ဧကစ္စိယ- အချို့သူ” ကား လိင် ဥပါးလုံး၌ပင် ပုရိသ၊ ကညာ၊ စိတ္တအတိုင်း ဖြစ်သည်။

(၂၂၇) သဒါ ဗဟုဝစနန္ဒောဝ။ ။ဤစကားသည် “ဥဘသဒ္ဓေါ ဒွိတ္ထဝိသိဒ္ဓဿ ဝါစကော၊ အတောဇေ နိစ္စံ ဒွိဝစနန္ဒော”ဟု ဆိုသော သိဒ္ဓန္တ ကောမဒိစသော သက္ကတ ကျမ်းကိုမှီ၍ ဆိုအပ်သောစကားတည်း။ ပါဠိ၌ကား “ဥဘာ သော ဓံသတေ လောကာ (အသိတိ၊ မဟာဟံသ), ဒေဝလောကာစ မနုဿလောကာစာတိ ဥဘမှာ” ဟူသော အဋ္ဌကထာတို့ကို တွေ့ရသောကြောင့် ဧကဝစနန္ဒလည်းရှိသည်ဟု မောဟဂ္ဂလ္လာန် နိဿယသစ် မိန့်သည်။ “ဥဘော တပျရိသာ”ဟု ဆရာသုတ်ကို ထောက်၍ “ဥဘော”လည်း ရှိ၏။ သဗ္ဗေကဲ့သို့စီရင်၊ ဥဘောဟိစသည်၌ သုဟိသ္မ ကာရော ဧဖြေ ဧျေဦးစွာ ပြောပြီးမှ သုတ်ကြီးဖြင့် ဧကံ ဩပြု၊ ဣတ္ထိလိင်၊ နပုလ္လိင်၌ “ဥဘော”ရုပ်ကို ချန်ထား၍ နည်းတူစဉ်ပါ။

တုဂ္ဂဟဏေန ကွစိ ယောနံ ဩကာရော၊ ဥဘော-၂ ယောကံကုန်သော၊ ပုရိသာ-တို့၊ ဥဘောဝါ-ဥဘောဟုလည်း ရုပ်ရှိ၏။ ဥဘော-ကုန်သော၊ ပုရိသေ-တို့ကို၊ ဥဘော-ဟုလည်း ရှိ၏။ သုဟိသု-သု၊ ဟိဝိဘတ်တို့၌၊ တေသု ဝုဒ္ဓိတျာဒိနာ-ဖြင့်၊ ကွစိ-၌၊ ဧကာရဿ-၏။ ဩကာရော-ဩပြု၊ ဥဘောဟိ၊ ဘိ၊ ဥဘောဟိ၊ ဘိ-တို့ဖြင့်။

ဥဘာဒိတော န မိန္ဒူ။ ။(၈၆)၊ ပေ၊ ဥဘောသု၊ ဥဘောသု-တို့၌။

(၂၂၈) ဒွိအာဒယော-ဒွိအစရှိသော သဒ္ဓါတို့သည်၊ သင်္ချာသင်္ချေယျဝစနာ-သင်္ချာကိုလည်း ဟောကုန်၊ သင်္ချေယျကိုလည်း ဟောကုန်၏။ ဗဟူန-များသော အနက်တို့၏။ ဝါ-တို့ကို၊ ဝါစိတ္တာ-ဟောကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ [“ဝါစိတတ္တာ”လည်း ရှိ၏။] သဒါ၊ ဗဟုဝစနန္တာဝ-ဗဟုဝစနန္တ တို့သာတည်း။ “ဒွိ+ယော”ဣတိ၊ ဣဓ၊... သဝိဘတ္တိဿာတိ-သဒ္ဓါသည်လည်းကောင်း၊ ဣတ္ထိပုမနပုံသကသင်္ချိန္တိစ-ဣတ္ထိပုမနပုံသကသင်္ချိ ဟူသော သုတ်သည်လည်း ကောင်း၊ အဓိကာရော-၏။

ယောသု ဒွိန္ဒု ဒ္ဒေ ၈။ ။(၈၇၂) ပရေသု၊ ယောသု၊ ဣတ္ထိပုမနပုံသကေ ဝတ္တမာနဿ သဝိဘတ္တိဿ၊ ဒွိဣတိ-ဒွိဟူသော၊ ဧတဿ သင်္ချာသဒ္ဓဿ-၏။ ဒွေဣစ္စာဒေသော-ဒွေဟူသော အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ စသဒ္ဓေန၊ ဒုဝေစ-

(၂၂၉) ဒွိအာဒယော သင်္ချာသင်္ချေယျဝစနာ။ ။ဒွိအာဒယော၌ အာဒိဖြင့် (ဤ သဗ္ဗနာမ်ခန်းဝယ် ယူအပ်သော) တိ-စတုတို့ကိုသာ ယူစေလိုသည်။ သို့သော် ဤ သဗ္ဗနာမ်ခန်း၌ မပြုအပ်သော ပဉ္စစသော သင်္ချာများလည်း သင်္ချာ-သင်္ချေယျ ၂ မျိုးကိုပင် ဟောကြ၏။ သင်္ချာအနက်က လိုရင်းပဓာနဖြစ်သောအရာကို သင်္ချာဝစန(သင်္ချာဟော) ဟု ဆို၏။ ပုံစံကား-ဒွေ ဘိက္ခူသတာနိ-ရဟန်းနှစ်ရာတို့၊ တိဏိ ဘိက္ခူသတာနိ-ရဟန်းသုံးရာတို့၊ စတ္တာရိ ဝဿသဟဿာနိ-အနှစ်လေးထောင်တို့၊ ဤပြုယုဂ်များ၌ “ရဟန်း”ဟူသော အနက်တို့က ပဓာနမဟုတ်၊ “၂ ရာ၊ ၃ ရာ၊ ၄ ထောင်”ဟူသော အရေအတွက် သင်္ချာအနက်သာ ပဓာနဖြစ်၏။

သင်္ချေယျဝစန။ ။ရေတွက်အပ်သော အရာဝတ္ထုကို “သင်္ချေယျ”ဟု ခေါ်၏။ ထို သင်္ချေယျအနက်က လိုရင်းပဓာနဖြစ်သောအရာကို “သင်္ချေယျဝစန”ဟု ဆို၏။ ပုံစံကား-ဒွေ စိတ္တာနိ-၂ ပါးကုန်သောစိတ်တို့၊ တိဏိကုသလမူလာနိ-၃ ပါးကုန်သော ကုသိုလ်မူလတို့၊ စတ္တာရိ သစ္စာနိ-၄ ပါးကုန်သော သစ္စာတို့၊ ဤပုံစံတို့၌ “စိတ်-ကုသလမူလ-သစ္စာ”ဟူသော သင်္ချေယျ အနက်တို့သာ လိုရင်းပဓာနဖြစ်ပုံ (အရ ကောက်ယူရပုံ)ကို သိပါ။

ဒုဝေလည်း ပြု၊ ကွစိ-၌၊ နံမိ-ကြောင့်၊ ဒုဝိစ-ဒုဝိလည်း ပြု၊ ဗဟုဝစနုဇ္ဈာရဏံ (ဗဟုဝစန+ဥစ္စာရဏံ)-ဒွိန္နံဟု ဗဟုဝစကို ရွတ်ဆိုခြင်းသည်၊ ဒွိသဒ္ဓတော-ဒွိသဒ္ဓါ မှ(နောက်၌)၊ ဗဟုဝစနမေဝ-ဗဟုဝစချည်းသာ၊ ဟောတိ၊ ဣတိ-သို့၊ ဉာပနတ္ထံ- သိစေရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ဒွေ-၂ ပါးကုန်သော၊ ဓမ္မာပေ၊ [လိင် ၃ ပါး ထင်ရှားအောင် “ဓမ္မာ၊ ဣတ္ထိယော၊ ရူပါနံ” ဟု ထည့်သည်] ဒုဝေ ဝါ-ဒုဝေဟုလည်း ရှိ၏၊ ဒုတိယာယမိ-၌လည်း၊ ဧဝံ-ဤ အတူတည်း၊ ဒွိဟိ၊ ဒွိဘိ-တို့ဖြင့်။

(၂၂၉) နံမိ-၌၊ ဒီဃေ-ဒီဃ အဖြစ်သည်၊ သမ္ပတ္တေ-သော်။

နောစ ဒွါဒိတော နံမိ။ ။(၆၇)-နံမိ ဝိဘတ္တိမိ၊ ဒွိဣစ္စေဝ မာဒိတော- တို့မှ(နောက်၌)၊ နကာရာဂမော ဟောတိ၊ စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏေန၊ ဣတ္ထိယံ-၌၊ နံမိ ဝိဘတ္တိမိ၊ တိစတုသဒ္ဓတော-မှ(နောက်၌)၊ သမ္ပ-သံသည်လည်း၊ အာဂမော-လာ၏၊ ဒွိန္နံ-တို့အား၊ ဒုဝိန္နံ ဝါ-ဒုဝိန္နံဟုလည်း ရှိ၏၊ ပေ၊ ဒွိသု- တို့၌၊ [ဤသုတ်အဓိပ္ပါယ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ၌ အကျယ်ပြထား၏။]

(၂၃၀) တိသဒ္ဓဿ ဘောဒေါ (အတ္ထိ) “တိ+ယော” ဣတိ၊ ဣဓ၊ ယောလောပေ-သည်၊ သမ္ပတ္တေ-သော်၊ (တိကို ပ-ဈ တစ်ခုခု မှည့်၍ ရတ္ထိ၊ အဂ္ဂိတို့ကဲ့သို့ ဃပတော စ ယောနံလောပေါသုတ်ဖြင့် ယောကို ချေခွင့် ရောက်လတ်သော်-ဟူလို)၊ ယောသုတိ ဝတ္တတေ။

တိစတုန္နံ ပေ၊ စတ္တာရိ။ ။(၁၃၃) ပေ၊ တယော-၃ ယောက်ကုန်သော၊ ပုရိသာ-တို့၊ ပေ၊ တိဟိ၊ တိဘိ-တို့ဖြင့်။

(၂၃၁) နန္တိ -နံပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

ဣဏ္ဏပေ၊ သင်္ချာဟိ။ ။(၈၇) တိဣတိ-တိ-ဟူသော၊ ဧတသ္မာ သင်္ချာသဒ္ဓါ- ဤသင်္ချာသဒ္ဓါမှ၊ ပေ၊ သရလောပါဒိ၊ တိဏ္ဏံ၊ တိဏ္ဏန္နံ-၃ ယောက်တို့အား၊ ပေ၊ တိသု-တို့၌၊ ဣတ္ထိယံ-၌၊ တိဿော-၃ ယောက်ကုန်သော၊ ဣတ္ထိယော-တို့။

ဗဟုဝစနု၊ ပေ၊ ဉာပနတ္ထံ။ ။ဒွိသဒ္ဓါ တစ်ခုတည်းဖြစ်သောကြောင့် “ယောသု ဒွိဿ” ဟု ကေဝုစံဖြင့် ဆိုသင့်လျက် မဆိုဘဲ “ဒွိန္နံ” ဟု ဗဟုဝစံဆိုခြင်းသည် ဒွိသဒ္ဓါ နောင် ဗဟုဝစံသာ ရှိ၏ဟု သိစေရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ထိုစကား မှန်၏-ကျမ်းဆရာ တို့သည် (“သွားရင်းဟန်လွှဲ” ဆိုသကဲ့သို့) ဆိုပုံ ဆိုနည်း တစ်မျိုးမျိုးဖြင့် အဓိပ္ပာယ် အပိုကိုလည်း သိစေကြရိုး ရှိသည်၊ [အနုကရဏ ၂ မျိုးတွင်ကား ဒွိသင်္ချာရင်း၏ ဝုစ သဘောကို မစွန့်သောကြောင့် အပရိစ္ဆတ္တတ္ထာနုကရဏတည်း၊ အနုကရဏ ၂ မျိုး အခွဲကို ကစွည်း ဘာသာဋီကာ တဿာဝါသုတ်၌ ဆိုထားသည်။]

ပေ၊ နံမှိ-နံ ဝိဘတ်၌၊ သဉ္စ-သံသည်လည်း၊ အာဂမော-လာ၏၊ တိဿန္တံ-
 ၃ ယောက်သော မိန်းမတို့အား၊ သံဗျဝဓာနတော-သံ သဒ္ဒါခြားခြင်းကြောင့်၊
 ဣဏ္ဍာဘာဝေါ-ဣဏ္ဍအပြု၏ မရှိခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ သေသံ-ကြွင်းသော
 ရုပ်စဉ်သည်၊ သမံ-တူ၏၊ [ပဉ္စမီသည် တတိယာနှင့်၊ ဆဋ္ဌိသည် စတုတ္ထိနှင့်တူ၍
 သတ္တမိ၌ “တီသု”ဟု ပုလ္လိင်အတိုင်း တူပြီ-ဟူလို၊] နပုံသကေ-၌၊ တိဏိ-
 ၃ ပါးကုန်သော စိတ်တို့၊ တိဏိ-တို့ကို၊ သေသံ-သည်၊ ပုလ္လိင်သမံ-၏။

တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ စတုသဒ္ဒဿာပိ-၏လည်း၊ ယောသု-တို့ကြောင့်၊
 တိစတုန္တံတိအာဒိနာ-တိစတုန္တံ အစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ ယထာဂုတ္တာဒေသော-
 အကြင်အကြင် ဆိုအပ်ပြီးသော အပြုသည်၊ (ဟောတိ)၊ [ယောကြောင့် စတုကို
 “တိစတုန္တံ”စသော သုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ လိင်အားလျော်စွာ စတ္တာရော
 စတသော စတ္တာရိ ပြုပါ-ဟူလို၊] တတော ယောနမော တူတိ ဧတ္ထ-၌၊
 တုသဒ္ဒေန ကွစိ ဩကာရောစ၊ စတ္တာရော-၄ ယောက်ကုန်သော ယောက်ျားတို့၊
 စတုရော ဝါ-ဟုလည်း ရှိ၏၊ စတ္တာရော၊စတုရော-တို့ကို၊ [ဒုတိယာယောဖြင့်
 စတုရော”ဟု သီဟိုဠ်မှု၌ မရှိသော်လည်း သဒ္ဒနိတိ-မောဂ္ဂလ္လာန်တို့၌ ရှိသည်၊]
 စတုဟိ၊စတုဘိ၊စတုတ္ထိ-တို့ဖြင့်၊ စတုန္တံ-တို့အား၊ နကာရာဂမော-နအက္ခရာ
 လာ၊ [နောစ ဒွါဒိတော နံမှိသုတ်ဖြင့်(န)လာ-ဟူလို၊] စတုဟိ၊စတုဘိ၊စတုတ္ထိ-
 တို့မှ၊ စတုန္တံ-တို့၏၊ စတုသု-တို့၌၊ (စတုသု-လည်း ရှိနိုင်သည်။)

ဣတ္ထိယံ-၌၊ စတသော-၄ ယောက်သော မိန်းမတို့၊ စတသော-
 တို့ကို၊ နံမှိ-၌၊ သဉ္စ အာဂမော-သံလည်း လာ၊ တေသုဂုဒ္ဒိတျာဒိနာ-ဖြင့်၊
 စတုရကာရဿ-စတုသဒ္ဒါ၏ ဥအက္ခရာ၏၊ အကာရော-(အ)ပြု၊ စတဿန္တံ-
 တို့အား၊ သေသံ-ကြွင်းသောရုပ်သည်၊ သမံ-တူ၏၊ နပုံသကေ-၌၊ စတ္တာရိ-
 ၄ပါးသော စိတ်တို့၊ စတ္တာရိ-တို့ကို၊ သေသံ ပုလ္လိင်သမံ...တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊
 နိလာဒိဂုဏနာမဉ္စ-နိလအစရှိသော ဂုဏနာမ်သည်လည်းကောင်း၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိစ-

(၂၃၁) သံဗျဝါ ပေ၊ ဣဏ္ဍာဘာဝေါ။ ။တိဿန္တံ “တိ+နံ”ဖြစ်ပြီးနောက်
 နောစ ဒွါဒိတော နံမှိ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် သံလာသောအခါ “တိသံ+နံ”ဟု ဖြစ်၏၊ တိနှင့်
 နံအကြား၌ “သံ”ခြားသောကြောင့် နံကို ဣဏ္ဍံ မပြုရတော့ပြီ၊ [“ဝဏ္ဏခြားရာ
 ကာလခြားရာ၌ သဒ္ဓိအစီအရင် မဖြစ်”ဟု သရာ သရေ လောပသုတ်၌ ပရိဘာသာ
 ဆိုခဲ့၏၊ ထိုပရိဘာသာ အရပင် ဤကဲ့သို့သော နာမ် အစီအရင်လည်း မဖြစ်နိုင်ဟုပင်
 မှတ်ရပါသည်။]

နိလာဒိဂုဏနာမဉ္စ။ ။နိလာဒိ၌ အာဒိဖြင့် ပိတ-လောဟိတ-ဩဒါတ-မဉ္ဇိ၌

ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်သည်လည်းကောင်း၊ သာမညဝုတ္တိ-သာမညအနက်၌ဖြစ်သော၊ တဒ္ဓိတံ-တဒ္ဓိတံသည်လည်းကောင်း၊ အတိတာဒိကိတန္တံ-အတိတာအစရှိသော ကိတ်ပစ္စည်း အဆုံးရှိသော ပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊ ဝါစ္စလိဂိကံ-ဝါစ္စလိင်္ဂီ၏။

စသော အဆင်းဟော သဒ္ဓါစုကိုလည်းကောင်း၊ ဂရု လဟု-ထဒ္ဓ မုဒု-ဝဋ္ဌစတုရသု သဒ္ဓါစုကိုလည်းကောင်း ဋီကာ၌ ပြထားသည်။ ထိုနာမ်အားလုံးကို “ဂုဏနာမ်”ဟုခေါ်၏။ ဤနေရာ၌ “ဂုဏ”သဒ္ဓါသည် “ဂုဏ်”စသော အနက်ကို မဟော၊ အပဓာနဝိသေသန အနက်ကို ဟော၏။ ထင်ရှားစေအုံး-“နီလော ပဋ္ဌေပ-ညှိသောအဝတ်”ဟူရာ၌ “အညှိ” သည် အဝတ်ခြပ်ကို(အဖြူ အနီစသည်မှ ကွဲပြားအောင်) အထူးပြုသော ဝိသေသန သဒ္ဓါမျှသာဖြစ်၍ လိုရင်းအရ ပဓာန မဟုတ်သေး။ အဝတ်ခြပ်သာ လိုရင်းပဓာန ဖြစ်၏။ သို့ဖြစ်၍ “နီလ”ဟူသော နာမ်သည် ဝိသေသန အပဓာနဖြစ်သော ဂုဏနာမ် တည်း။ ပီတ စသည်ကိုလည်း ဤနည်းအတိုင်း ချဲ့ထွင်ပါ။

တဒ္ဓိတံ သာမညဝုတ္တိ။ ။ယောကျ်ား၊မိန်းမ၊နပုံဟူသော အနက် ၃ ပါးလုံးနှင့် ဆက်ဆံခြင်းကို “သာမည”ဟု ခေါ်၏။ ထိုသာမညအနက်၌ဖြစ်သော တဒ္ဓိတံသည် သာမညဝုတ္တိ တဒ္ဓိတံမည်၏။ ထိုသာမညတဒ္ဓိတံကား အပစ္စတဒ္ဓိတံ အစ၊ ပကတိတဒ္ဓိတံ အဆုံးကျအောင် များ၏။ တဒ္ဓိတံခန်း၌ သိရလိမ့်မည်။

ကိတန္တံ။ ။အတိတော၌ “အတိပုဗ္ဗ၊ ဣဓာတ်၊ တပစ္စည်း”တည်း။ ဤသို့ ကိတ် ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော (ဣတ္ထိယမတိယ ဝေါဝါ-သုတ်၌ တိပုစ္စည်း စသည်ကဲ့သို့ အမြဲ သတ်မှတ်အပ်သော လိင်လည်း မရှိသော)ပုဒ်များလည်း ဝါစ္စလိင်္ဂီသို့ လိုက်ကြသည်။ အတိတာဒိ၌ အာဒိဖြင့် လိင် ၃ ပါးလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော ကိတ်ပုဒ်အားလုံးကို ယူ။

ဝါစ္စလိဂိကံ။ ။ဝါစ္စဿ-ဟောအပ်သော အနက်၏။ လိဂ်-လိင်တည်း။ ဝါစ္စ လိဂ်-ဟောအပ်သော အနက်၏လိင်။ ဝါစ္စလိဂ် ယဿ အတ္ထိတိ ဝါစ္စလိဂိကံ-ဟော အပ်သောအနက်၏ လိင်ရှိသော (ဟောအပ်သောအနက်၏ လိင်သို့လိုက်သော)သဒ္ဓါ တည်း။ ဂုဏနာမ်၌ ဟောအပ်သောအနက်က “ပဋ္ဌေ”ဖြစ်လျှင် ပဋ္ဌေလိင်သို့လိုက်၍ “နီလော”ဟု ပုရိသာဒိဂိုဏ်းရပ် ဖြစ်၏။ သာဋီကာ(အဝတ်)ဖြစ်လျှင် “နီလော”ဟု ကညာဒိဖြစ်၏။ ဝတ္ထံဖြစ်လျှင် “နီလံ”ဟု စိတ္တာဒိရပ် ဖြစ်၏။

ဗဟုဗ္ဗိဟိ၌လည်း ဟောအပ်သောအနက်၏ “စမ္ပကော၊ မာလာ၊ စန္ဒနံ”ဟူသော လိင်သို့လိုက်၍ “သုဂန္ဓော စမ္ပကော=ကောင်းသော အနံ့ရှိသော စကားပန်း၊ သုဂန္ဓာ မာလာ၊ သုဂန္ဓံ စန္ဒနံ”ဟု ဖြစ်၏။ သာမညဝုတ္တိတဒ္ဓိတံ၌ “ပုရိသော၊ ကညာ၊ အပစ္စံ” တို့၏ လိင်သို့လိုက်၍ “ဝါသိဋ္ဌော ပုရိသော၊ ဝါသိဋ္ဌိ ကညာ၊ ဝါသိဋ္ဌံ အပစ္စံ-ဝါသိဋ္ဌ၏ အနွယ်”ဟု ဖြစ်၏။ ကိတန္တံ၌ “အတိတော ကာလော၊ အတိတာ ရတ္ထိ၊ အတိတံ စိတ္တံ”ဟု ဖြစ်၏။ [ဝါစ္စလိင်္ဂီသို့ လိုက်ခြင်းနှင့် အဘိဓမ္မေယျလိင်သို့ လိုက်ခြင်းသည် ဤနေရာ၌ သဘောတူပင်တည်း။]

ဧတ္ထ-ဤအရာ၌၊ ဣဒံ-ဤသင်္ဂဟစကားကို၊ ဝါ-ဤအကျဉ်းချုပ်စကားကို၊ ဝုစ္စတေ-ဆိုအပ်၏။ [ထိုသင်္ဂဟစကားဟူသည် “ဧသေသော ဧတမိတိစ” စသော ဂါထာပင်တည်း] ယေသု အတ္ထေသု-အကြင်အနက်၌၊ ဒေသာတိစ-ဒေသာဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဒေသာတိစ-ဒေသာဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဧတံတိစ-ဧတံဟူ၍ လည်းကောင်း၊ လောကဿ-လူအပေါင်း၏၊ ပသိဒ္ဓိ-ပြောရိုးဆိုစဉ်အားဖြင့်

မေးဖွယ်။ ။ “သဗ္ဗေသံ နာမာနိ” အရ အလုံးစုံသော လိင်တို့နှင့် ဆက်ဆံသော နာမ်(သို့မဟုတ်-အလုံးစုံသော အနက်ကို ဟောနိုင်သောနာမ်) ဖြစ်သောကြောင့် “သဗ္ဗနာမ်” ဟု ဆိုလျှင် “အတိတ” စသော သဒ္ဓါတို့လည်း လိင်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံ၍ လွန်လေသမျှ အနက်အားလုံးကိုပင် ဟောနိုင်ကြရကား သဗ္ဗနာမ်ဟု အမည်ရသင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် သဗ္ဗနာမ် မမည်သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။

အဖြေကား-သဗ္ဗနာမ်ဟူသည် သံဗ္ဗာဒိဂိုဏ်း တစ်ဂိုဏ်းပင် ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် အလုံးစုံသော လိင်နှင့် ဆက်ဆံရုံမျှဖြင့်လည်းကောင်း၊ အလုံးစုံသောအနက်ကို ဟောနိုင် ရုံမျှဖြင့်လည်းကောင်း သဗ္ဗနာမ်အမည် မရနိုင်၊ ပုရိသနှင့် ပဒမာလာတူသော နာမ်စုကို ပုရိသာဒိဂိုဏ်းဟု ဆိုရသကဲ့သို့ သဗ္ဗနှင့် ပထမာယော၌ သဗ္ဗေ၊ သနံသ္မိတို့၌ သဗ္ဗဿ၊ သဗ္ဗေသံ၊ သဗ္ဗေသာနံ၊ သဗ္ဗဿရုပ်မျိုး (အားလုံးဖြစ်စေ၊ တချို့ဖြစ်စေ) ရှိကောင်းသော နာမ်စုသာ သဗ္ဗနာမ်အမည်ရသည်။ ထို့ကြောင့် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ သဗ္ဗနာမ် အစီအရင်မပါသော ဒ္ဓိ-တိ-စတုတို့ကိုပင် သဗ္ဗနာမ်၌ မသွင်းချေ။

ထောမနိဓိ။ ။ ဤပြအပ်ခဲ့သော အကြောင်းများကြောင့် ထောမနိဓိအဘိဓာန်၌ သဗ္ဗနာမသဒ္ဓါကို “ဗျာကရဏောတ္ထေ-ဗျာကရုဏ်းကျမ်းတို့၌ ဆိုအပ်သော၊ ကာရိယ ဝိသေသတ္ထံ-ကာရိယအထူးအကျိုးငှာ၊ (ပုရိသ စသည်တို့နှင့်မတူဘဲ “သဗ္ဗေ၊ သဗ္ဗေသံ” စသော- ကာရိယအထူးအကျိုးငှာ) ကတသညာဝတီ-ပြုအပ်သော(သဗ္ဗနာမ)အမည် ရှိသော၊ သဗ္ဗာဒိသဒ္ဓတေဒေ-သဗ္ဗအစရှိသော သဒ္ဓါအထူး၌” ဟု ဖွင့်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ ဤစကားအရ “သဗ္ဗသဒ္ဓါနှင့် ရုပ်ခြင်းဆင်တူသာ သဒ္ဓါစုကို သဗ္ဗနာမ် ဟု သဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ အမည်ပေးသည်” ဟု အရင်းအစစ်ကိုမှတ်ပါ။ သို့သော် နောက်နောက် သဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ကား သဗ္ဗနှင့် ရုပ်စဉ်မတူစေကာမူ အနက်သာမညကိုလည်းကောင်း၊ လိင်သာမညကိုလည်းကောင်းဟောသော တချို့ပုဒ်စုကို သဗ္ဗနာမ်၌ သွင်းယူကြဟန်တူ သည်။ ထို့ကြောင့် ပုဒ်စစ်၌ နီလော-ထောကံ-ဒီဃော-အတိတောတို့ကိုပင် ဝုဏ္ဏသဗ္ဗနာမ်၊ ပမာဏိကသဗ္ဗနာမ်၊ အဝတ္ထာသဗ္ဗနာမ်၊ ကာလသဗ္ဗနာမ်ဟု မှည့်ခေါ်ထားလေသည်။

ဧသေသော၊ ပေ၊ တာနိ နာမာနိ။ ။ ဤဂါထာကား ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်၏ လက္ခဏာကိုပြသော ဂါထာတည်း။ လောက၌ မိန်းမဟူသော ဣတ္ထိလိင်အနက်ကို ညွှန်ပြ လိုလျှင် “သော” ဟု ပြောဆို ညွှန်ပြရ၏။ ထိုအနက်ကိုဟောသော ဣတ္ထိ-ကညာစသော နာမ် သည် ဣတ္ထိလိင်ရှိသောနာမ် မည်၏။ ယောက်ျားစသောအနက်၌ ဧသောဟုလည်းကောင်း၊

ထင်ရှားခြင်းသည်၊ (ဟောတိ-ဖြစ်၏၊ တေသု အတ္ထေသု-ထိုအနက်တို့၌၊ ပဝတ္ထာနိ-ဖြစ်ကုန်သော၊) တာနိ နာမာနိ-ထိုနာမ်တို့ကို၊ ထိပုမနပုံသကာနီတိ- ဣတ္ထိလိင်၊ပုလ္လိင်၊နပုလ္လိင်ရှိသော နာမ်တို့ဟူ၍၊ ဝုစ္စန္တေ-ဆိုအပ်ကုန်၏။

တိလိင်-လိင် ၃ ပါးရှိသော နာမ်သည်၊ နိဋ္ဌိတံ။

(၂၃၂) အထ-တိလိင်၏ အခြားမဲ့၌၊ အလိင်္ဂေသု-အလိင်ဖြစ်ကုန်သော၊ နာမေသု-နာမ်တို့တွင်၊ တုမှာမှသဒ္ဓါ-တို့ကို၊ ဝုစ္စန္တေ-ကုန်၏၊ ပန-ဆက်၊ တေသံ-ထို တုမှ၊အမှသဒ္ဓါတို့၏၊ အလိင်္ဂတ္ထာ-အလိင်တို့၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ တီသု လိင်္ဂေသု-လိင် ၃ ပါးတို့၌၊ ရုံပံ-ရုပ်သည်၊ သမာနံ-တူ၏၊ တုမှာမှ ဣတိ-တုမှ၊ အမှဟူ၍၊ ဌိတေ-တည်ပြီးသော်၊ သျာဒျုပ္ပတ္တိ သဝိဘတ္တိနိတိ၊ တုမှာမှာကံ တိစ အဓိကာရော။

စိတ်စသော အနက်၌ ဧတံဟုလည်းကောင်း ညွှန်ပြ ပြောဆိုရ၏၊ ထိုအနက်တို့၌ဖြစ် သော ပုရိသောစသော နာမ်သည် ပုလ္လိင်ရှိသောနာမ်၊ စိတ္တံ စသောနာမ်သည် နပုလ္လိင် ရှိသော နာမ်မည်၏၊ ဆိုလိုရင်းကား-စသောနှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်ကောင်းသော ပုရိသော စသော နာမ်သည် ပုလ္လိင်ရှိသောနာမ်၊ ဧသာနှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်ကောင်းသော ကညာစသော နာမ်သည် ဣတ္ထိလိင်ရှိသောနာမ်၊ ဧတံနှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်ကောင်းသော စိတ္တံစသော နာမ်သည် နပုလ္လိင်ရှိသော နာမ်ဖြစ်၏-ဟုလို။

(၂၃၂) အလိင်္ဂေသု နာမေသု။ ။ “နတ္ထိလိင်္ဂံ ယေသံတိ အလိင်္ဂါနိ” ယေသံ- အကြင်နာမ်တို့၏၊ လိင်္ဂံ-ဣတ္ထိလိင်၊ပုလ္လိင်၊နပုလ္လိင်သည်၊ နတ္ထိ၊ ဣတိ၊ တာနိ-ထို နာမ်တို့သည်၊ အလိင်္ဂါနိ-အလိင်တို့မည်၏၊ “တွံ-သင်၊ အဟံ-ငါ”ဟု ဆိုရာ၌ မိန်းမ ယောက္ခား နပုး အားလုံးနှင့် သက်ဆိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် တုမှ-အမှသဒ္ဓါတို့သည် လိင်္ဂ ကြောင့် ရုပ်နေမထူးရကား အလိင်္ဂံ(အ+လိင်)တို့ မည်ကြ၏၊ ပဉ္စစသော သင်္ချာများလည်း အလိင်တို့ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “အလိင်္ဂေသု နာမေသု”အရ တုမှ အမှသဒ္ဓါတို့အပြင် ပဉ္စစသော သင်္ချာများကိုပါယူ၊ တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်များကိုကား အလိင်ပင်ဖြစ်သော်လည်း နာမ်ဟုမခေါ်ဘဲ နိပါတ်ဟု ခေါ်လတံ့။

မှတ်ချက်။ ။ဤစကားစဉ်အရ “ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်ဟု ခေါ်ရသော လိင်တစ်မျိုး၊ လိင်္ဂံ နိပစ္စတေသုတ်လာ လိင်တစ်မျိုး”အားဖြင့် လိင် ၂ မျိုးရှိသည်ဟု သိပါ၊ ထိုတွင် အဝိသဒါကာရ (ရုပ်စဉ် မသန့်ရှင်းသော အခြင်းအရာပညတ်)ကို ဣတ္ထိလိင် စသည်၌ သုံးစွဲအပ်သောလိင်ဟု လည်းကောင်း၊ ဝိဘတ်မသက်ခင် ရုပ်တည်ခိုက်ဖြစ်သောနာမ်ကို လိင်္ဂံသုတ်၌ သုံးစွဲအပ်သောလိင်ဟု လည်းကောင်း မှတ်ပါ၊ ဤသို့လျှင် အလိင်္ဂေသုအရ ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင် မရှိသော်လည်း ရုပ်တည်ထားရသော လိင်္ဂကား ဟုတ်သောကြောင့် (လိင်္ဂံနှင့် နာမလည်း အရတူသော ကြောင့်) “အလိင်္ဂေသု နာမေသု”ဟု မိန့်သည်။

တွမဟံ သိမိစ။ ။(၁၄၀) ပေ၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ တုမုဿ-တုမုသဒ္ဓါ၏၊ တုဝံစ-တုဝံ အပြုသည်လည်း၊ ဟောတိ၊ တွံ-သည်၊ ပုမာ-ယောကျ်ားတည်း၊ ပေ၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ တုဝံ-အရှင်သည်၊ သတ္တာ-ဆရာပါတည်း၊ အဟံ-ငါသည်၊ ပုမာ-တည်း၊ ပေ၊ ဗဟုဝစနေသု-၌၊ သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဋ္ဌမောတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ဧကာရော-ဧပြု၊ တုမေ တိဋ္ဌထ၊ ဘိယျော-အလွန်၊ အမေ-တို့သည်၊ မဟေမသေ-ပူဇော်ကြကုန်စို့။

(၂၃၃) အမှသာတိ ဝတ္တတေ။

မယံယောမိ ပဋ္ဌမေ။ ။(၁၂၁) ပေ၊ ဂစ္ဆာမ၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤမယံရုပ်၌၊ ဧကသ္မိံပိ-တစ်ခုသောအနက်၌လည်း၊ ဂါရဝဗဟုမာနေန-လေးစားခြင်း၊ များစွာမြတ်နိုးခြင်းအတွက်၊ ဗဟုတ္တသမာရောပါ-များသည်၏ အဖြစ်ကို တင်စားခြင်းကြောင့်၊ ဗဟုဝစနံ-သည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်နိုင်၏။

(၂၃၃) ဧကသ္မိံပိပေ၊ဗဟုဝစနံ ဟောတိ။ ။“မယံ ဂစ္ဆာမ”ဟု ဗဟုဝစသုံးစွဲရာ၌ “မယံ”ဟု ပြောဆိုအပ်သူတွေများနေမှ ဗဟုဝစသုံးစွဲရသည် မဟုတ်၊ တစ်နက်တည်း ၌လည်း ဗဟုဝစသုံးစွဲနိုင်သည်၊ ထိုသို့သုံးစွဲရာ၌ ဂါရဝ-လေးစားသည့်အတွက်ကြောင့် လည်းကောင်း၊ ဗဟုမာန-များစွာ မြတ်နိုးသည့်အတွက်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ “ဗဟုတ္တ သမာရောပ-အများဖြစ်အောင် တင်စား၍ သုံးစွဲထားသော ရုဋ္ဌိစကား”ဟု မှတ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။ဂါရဝဗဟုမာနေနသည် ဗဟုတ္တသမာရောပ၏ အကြောင်းပြဖြစ်သော မူလီဟိတ် (ဟိတ်ကူ)တည်း၊ ဗဟုတ္တသမာရောပါကား ဗဟုဝစဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းရင်း ဖြစ်သော မူလဟိတ်တည်း၊ ဤသို့ ဟိတ် ၂ ပါးထပ်လျက် မူလီ မူလဖြစ်နေသောကြောင့် မူလီဟိတ်ကို “ကြောင့်”ဟု မပေးဘဲ “အတွက်”ဟု ပေးလိုက်သည်၊ သီဟိုဠ်မူ၌ “ဗဟုမာနေန”ဟု ရှိ၏၊ အချို့မြန်မာမူ၌ “ဗဟုဝစနေန”ဟု ရှိသည်၊ ဆင်ခြင်ပါ။

ဆက်ဦးအံ-မိမိတစ်ယောက်တည်းကို “မယံ”ဟု သုံးစွဲရာ၌ နဂိုကပင် ကိုယ့်ကိုယ်ကို လေးစားလျက် မြတ်နိုးလျက် ရှိ၏၊ သို့အတွက် ကိုယ့်ကိုယ်ကို အများမဟုတ်သော်လည်း စကားပြောရာ၌ အများအနေရောက်အောင် တင်စား၍ “မယံ+ဂစ္ဆာမ=တပည့်တော် များ+သွားကြပါဦးမည်၊ မယံ+ဝက္ခာမ=ငါတို့+ဆိုကုန်အံ့”ဟု ဗဟုဝစသုံးစွဲရိုး ရှိ၏၊ ဆရာသမားစသော လေးစားလောက်သူကိုလည်း ရိုသေ လေးစားခြင်း မြတ်နိုးခြင်းအတွက် တစ်ပါးတည်းကိုပင် အများကြီးဖြစ်အောင် တင်စား၍ “တုမေ+ဂစ္ဆထ=အရှင်ဘုရား တို့+ကြွကြပါဦးတော့”ဟု ပြောဆိုသုံးစွဲရိုး ရှိသည်။

ဥပစာကြိယွယ်။ ။ထို တင်စားမှု၌ အများမဟုတ်ဘဲ များသလို လုပ်ထားသောကြောင့် တဒ္ဓမ္မူပစာဟုလည်း ကြံသင့်၏၊ လူတစ်ယောက်၌ လက်ခြေ နား နှာ ကိုယ်အင်္ဂါ အစိတ်အစိတ်တို့ များသည်၏အဖြစ်ကို တင်စားထားသောကြောင့် အစိတ်၏ အမည်ကို အပေါင်း၌ တင်စားသော ဧကဒေသုပစာဟုလည်း ဆိုနိုင်သည်။

[၂၃၄ သုတ်မှ ၂၄၁ သုတ်အထိ အနက်အဓိပ္ပါယ် ထင်ရှားပြီ။ (၂၃၇) “အာကံတိ စ” ဟု စ ပါစေ၊ (၂၄၀)၌ “သသ္မိ-သ ဝိဘတ်၌” ဟု ပေး၊ ဝါတိစဟု စ ရှိသည်ကား အပိုသာ။]

(၂၄၁) တဝမမ သေ။ ။သေ သဝိဘတ္တိမှိ-သဝိဘတ်ကြောင့်၊ ပေ၊ ဟောန္တိ၊ အယံ-ဤ တဝ အပြု၊ မမ အပြုသည်၊ ဝိကပ္ပေန-ဖြင့်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏၊ (ကသ္မာ-အဘယံကြောင့်နည်း၊) ဝိဇ္ဇန္တိ ရသေ-အစီအရင်တစ်မျိုး၏၊ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ-ရှိသေးသည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း-[သ ဝိဘတ်အရာ၌ “တေ-မေ-တုမှ-အမှ-မမံ” ဟူသော အခြားအစီအရင်များ ရှိသေးသောကြောင့် ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါ မပါသော်လည်း တဝ-မမ အပြု၏ အမြဲ မဟုတ်၊ ဝိကပ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာပါသည်-ဟူလို၊ ဝါ မပါဘဲ ဝိကပ်ဖြစ်သင့်သော အခြားသုတ်များ၌လည်း ဤနည်းကို မှီးနိုင်၏။

(၂၄၂, ၂၄၃ သုတ်များ၌လည်း ထင်ရှားပြီ၊) ၂၄၄ သုတ်၌ “နံဝစနဿ-၏၊ အာကမိစ္စာဒေသော-အာကံဟူသော အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ အဉ္စ-အံလည်းပြု၊ တေသုဂ္ဂန္ဓိတျာဒိနာ-ဖြင့်၊ အမှဿ-၏၊ ကွစိ၊ အသ္မာဒေသော-အသ္မပြု၊ ပေ၊ အမှာကံ-တို့အား၊ အသ္မာကံဝါ-လည်း ရှိ၏” ဟု ပေး၊ ပဉ္စမိယံ-၌၊ အမှတုမှန္တုရာဇကုစ္စာဒိနာ-အစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ သ္မာဝစနဿ-၏၊ နာဘာဝါတိ ဒေသော-နာအဖြစ်ကို ငဲ့ညွှန်းခြင်းသည်၊ (ဟောတိ၊) တယာ-မှ၊ ပေ၊ မမံ-၏၊

ဒေသနာသောတ။ ။ထိုပြင်-ရူပသိဒ္ဓိအဆိုတွင် မပါသော ဒေသနာသောတ ဗဟုဂုဏ်လည်း ရှိသေး၏၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီ မာတိကာ၌ “ကုသလာ ဓမ္မာ၊ အကုသလာ ဓမ္မာ” စသည်ဖြင့် ဗဟုဂုဏ်ဒေသနာ အစဉ်သည် တသွင်သွင် ရေစီးသကဲ့သို့ တစဉ်တတန်းကြီး ဟောတော်မူလာခဲ့ရာ နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော အနက်တစ်ပါးကို ပြခွင့်ကြုံသောအခါလည်း ထို ဗဟုဂုဏ်ဒေသနာအယဉ်တွင် ပါဝင်ကျရောက်လျက် ရှိရကား “အပစ္စယာ ဓမ္မာ၊ အသင်္ခတာ ဓမ္မာ” ဟု ဗဟုဂုဏ်ဒေသနာကိုပင် အစဉ်မပျက်အောင် ဆက်လက်ဟောတော်မူရသည်၊ အကယ်၍ “အပစ္စယော ဓမ္မော” ဟု ဟောတော်မူလျှင် ဧကဂုဏ်ဒေသနာစဉ် တစ်မျိုးဖြစ်လာသဖြင့် ကြားနာသူ နတ် ဗြဟ္မာတို့ မှတ်သားဖို့ ခက်ဖွယ်ရှိသည်-ဟူလို။

သတ္တတ္တနိ ဂုရူသု စေ၊ တိလက္ခဏမုဒါဟန္တံ၊
မယံ ဂစ္ဆာမ တုမေစ-ဂစ္ဆထာတိ ယထာက္ကမံ။
ဗဟုတ္တာနံပိ ဧကတ္ထေ၊ သမာရောပနတော ဗဟု-
ဝစနံ ဒေသနာသောတေ၊ ပတိတတ္တာစ မဇ္ဈတေ၊

[ဘောဒစိန္တဝါ-နိဿယကို ထိုဘာသာဋီကာ၌ ရှုပါ။]

ပရိဂ္ဂဟော-သိမ်းပိုက်အပ်သောဥစ္စာ၊ ပေ၊ အသွာကံ-ငါတို့၏၊ ဓမ္မတာ-ထုံးစံတည်း။

(၂၄၅) သို့မှီတိ ဝတ္တတေ၊ ပေ၊ တကာရဿ-တအက္ခရာ၏၊ တွတ္တံ-တွပြု၊ တွယိ၊ တယိ၊ ပေ၊ အမှေသု-တို့၌၊ [ဤ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဝေါနော မပါဘဲ တုမှ အမှ သက်သက် ပဒမာလာကို ပြထား၏၊ ဝေါ နော အာဒေသနှင့်တကွ ရုပ်စဉ်ပုံကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ။]

(၂၄၆) ပဒတော-ပုဒ်မှ၊ ပရေသံ-ကုန်သော၊ တေသံ ဧဝ တုမှာမှသဒ္ဓါနံ-ထို တုမှ အမှသဒ္ဓါတို့၏ပင်၊ ကွစိ-၌၊ အာဒေသန္တရဝိဇာနေ-ဝေါ နော အာဒေသ တစ်မျိုးကို စီရင်ရာ၌၊ ရူပဘောဒေါ-ရုပ်အထူးသည်၊ (အတ္ထိံ) နဝါတိ-နဝါ ဟူသော သဒ္ဓါသည်၊ အဓိကာရော။

ပဒတော ဒုတိယာစတုတ္ထိဆဋ္ဌိသု ဝေါနော။ ။(၁၄၇) ပေ၊ စ-ဆက်၊ ဧကဝစနေသုတိ-ဧကဝစနေသု ဟူ၍၊ ဝက္ခမာနတ္တာ-ဆိုအပ်လတ်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ ဗဟုဝစနေသုတိ-ဗဟုဝစနေသုဟူသော သဒ္ဓါကို၊ လဒ္ဓံ-ရအပ်၏။ [ကစ္စည်းဝတ္ထိနှင့် တူရကား နိဿယအနက်ကို ကစ္စည်းဋီကာ မှာ ရှု။]

(၂၄၇) ပဒတောတိ၊ စတုတ္ထိဆဋ္ဌိသုတိစ ဝတ္တတေ။

တေ မေကဝစနေသု စ။ ။(၁၄၈) ဧကဝစနေသု စတုတ္ထိဆဋ္ဌိသု ပဒသ္မာ ပရေသံ သဝိဘတ္တိနံ၊ [ကစ္စည်းနှင့် တူပြီ] နဝါတိ ကိံ၊ ဣဒံ စိဝရံ၊ ပေ၊ ဝစနံ မမ-ဣဒံ၊ ပေ၊ မမ ဟူသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ [ဣဒံ စိဝရံ-ကို၊ 'တုယု-အား၊ ဝိကပ္ပနတ္ထာယ-ဝိကပ္ပနာပြုဖို့ရာ၊ ဒမ္မိ-ပေးပါ၏၊ မမ-၏၊ ဝစနံ-ကို၊ သုဏာထ-နားထောင်ကြကုန်။] .

(၂၄၆) ဧတ္ထစ၊ ပေ၊ ဗဟုဝစနေသုတိ လဒ္ဓံ။ ။သုတ်၌ “ဗဟုဝစနေသု”သဒ္ဓါ မပါ၊ အခြားသုတ်မှလည်း လိုက်မလာဘဲလျက် အဘယ့်ကြောင့် “ဒုတိယာ စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိသု ဗဟုဝစနေသု”ဟု “ဗဟုဝစနေသု”သဒ္ဓါကို ထည့်၍ ဖွင့်နိုင်ပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဧတ္ထစ၊ ပေလဒ္ဓံ”ဟု မိန့်၊ နောက်၌လာမည့် “တေ မေက ဝစနေသုစ”သုတ်ဝယ် “ဧကဝစနေသု”ဟု ဆိုလတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်လာ ဒုတိယာ စတုတ္ထိ ဆဋ္ဌိတို့၏ ဗဟုဝစဖြစ်ကြောင်း (အဝတ္ထသိဒ္ဓိနည်း၊ ပါရိသေသနည်း အားဖြင့်) ထင်ရှား၏၊ ထို့ကြောင့် ဝတ္ထိ၌ “ဗဟုဝစနေသု ဟု ထည့်၍ ဖွင့်နိုင်သည်” ဟူလို။

စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်တို့၌၊ နဝါဓိကာရတော-နဝါသဒ္ဓါ လိုက်လာခြင်းကြောင့်၊ ဝေါနောတေမေတိ-ဝေါ၊ နော၊ တေ၊ မေ ဟူကုန်သော၊ ယေ ဣမေ (အာဒေသ)-အကြင် အာဒေသတို့သည်၊ (သန္တိ-ရှိကုန်၏၊) တေ-ထို အာဒေသတို့သည်၊ ပါဒါဒေါစ-ဂါထာပါဒ၏ အစဉ်လည်းကောင်း၊ စဝါစဝါဒိယောဂေစ-စ၊ ဝါ၊ ဧဝ အစရှိသည်တို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ န ဟောန္တိ-ကုန်။

ယထာ-ဥဒါဟံရုဏ်ကား၊ န သောစာမိ၊ ပေ၊ တုမှာကဉ္စာတိ-န သောစာမိ၊ ပေ၊ တုမှကဉ္စ ဟူသည်တည်း၊ [မာဏဝ-လှလင်၊ တဝ-သင်၏(စကားကို)] သုတွာန-ကြားရခြင်းကြောင့်၊ န သောစာမိ-ဝမ်းမနည်းတော့ပါ၊ န ရောဒါမိ-မငိုတော့ပါ။... မဟာရာဇ-မင်းမြတ်၊ တုယုဉ္ဇူပိ-အရှင်၏လည်းကောင်း၊ ရဋ္ဌဝဗုန-တိုင်းပြည်ကို တိုးပွားစေတတ်သောမင်းမြတ်၊ မယုဉ္ဇူပိ-အကျွန်ုပ်၏လည်းကောင်း။...

(၂၄၇) နဝါဓိကာရတော၊ ပေ၊ တုမှာကဉ္စာတိ။ ။တဝံ မမဉ္စ နဝါသုတ်မှ လိုက်လာသော နဝါသဒ္ဓါသည် ကွစိသဒ္ဓါ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သောကြောင့် “အချို့ (တချို့တလေ)အရာ၌သာ ဝေါ နော တေ မေ ပြုပါ”ဟု ပြ၏။ ထို့ကြောင့် ပဒတော ပရဖြစ်စေကာမူ ဝေါ နော တေ မေ ပြုရာ၌နသည် အနည်းငယ်သာ ရှိ၏ဟု မှတ်ပါ။

ပါဒါဒေါစ။ ။ဗုဏ္ဏိယဝါကျ၌ အစဖြစ်သော တုမှ အမှတို့ကို ပဒတောပရ မဟုတ်သောကြောင့် ဝေါ နောစသည် မပြုရကြောင်းမှာ “ပဒတော ပရေသံ”ဟူသော သုတ်လာစကားဖြင့် ထင်ရှားပါပြီ၊ ဂါထာပါဒ၏ အစဉ်ကား တစ်ဝါကျတည်းဝယ် ရှေးပါဒ၌ ပုဒ်များရှိပြီးဖြစ်၍ နောက်ပါဒရှိ တုမှ အမှတို့သည် ပဒတောပရဖြစ်ကြသောကြောင့် ဝေါ နောစသည်ပြုရမည်လောဟု တွေးတောဖွယ် ရှိနေရကား “ပါဒါဒေါစ” စသည်ကို မိန့်၊ နောက်ပါဒရှိ တုမှ အမှတို့သည် ရှေးပါဒပုဒ်ကိုထောက်၍ ပဒတော ပရဖြစ်ကြသော်လည်း နဝါသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် ဝေါ နောစသည်မပြုရ-ဟူလို။

ပုံစံများ၊ ။ “န သောစာမိ န ရောဒါမိ၊ တဝ သုတွာန မာဏဝ”၌ “တဝ”သည် ဂါထာ၏ ဒုတိယပါဒ အစဖြစ်၍ “တေ”မပြုရပုံတည်း၊ “တုယုဉ္ဇူပိ မဟာရာဇ၊ မယုဉ္ဇူ ရဋ္ဌဝဗုန”၌ ဒုတိယပါဒ၏ အစဖြစ်သော မယုဉ္ဇူသည် ရှေးပါဒပုဒ်များကို ထောက်၍ “ပဒတောပရ”ဟုတ်သော်လည်း ဝါသဒ္ဓါ ဖြစ်၍ “မေ” မပြုရသော ပုံစံလည်းဖြစ်၊ စနှင့်ယှဉ်သောကြောင့် “မေ” မပြုရသော ပုံစံလည်း ဖြစ်သည်၊ “တုယုဉ္ဇူ”ကား စနှင့်ယှဉ်သောကြောင့် “တေ” မပြုရပုံသာ။

စဝါပေ၊ယောဂေစ။ ။စ၊ ဝါ၊ ဧဝဟူသော နိပါတ်တို့နှင့်လည်းကောင်း၊ အာဒိဖြင့်ယူရသော ဟ-အဟနိပါတ်တို့နှင့်လည်းကောင်း ယှဉ်တွဲနေသော တုမှ အမှတို့ကို ဝေါနော စသည် မပြုရ၊ “တုယုဉ္ဇူပိ မယုဉ္ဇူ”ဟု စနှင့်ယှဉ်ရာ၌ ပုံစံပြုခဲ့ပြီ၊ ဧဝမိဒံစသော ပုံစံ၌ မမဉ္စေ တုမှာကဉ္စတို့လည်း စနှင့်ယှဉ်သောကြောင့် “မေ-ဝေါ”မပြုရပုံပင်၊ ဝါနှင့်ယှဉ်ရာ၌ “ဂါမော တဝ ဝါ ပရိဂ္ဂဟော၊ မမ ဝါ ပရိဂ္ဂဟော=ရွာသည် သင်၏သော်လည်းအပိုင်၊

ဧဝံ ဒီဃံ-ဤသို့ရှည်လှစွာသော၊ ဣဒံ အဒ္ဓါနံ-ဤ သံသရာအဓွန့်ကို၊ မမဇ္ဈေ-ငါဘုရားသည်လည်းကောင်း၊ တုမှာကဉ္စ-သင်တို့သည်လည်းကောင်း၊ သန္တာဝိတံ-ပြေးသွားအပ်လှလေပြီ၊ သံသရိတံ-ကျင်လည်အပ်လှလေပြီ၊ (ပုံစံနက်များ ခက်သည်ဟုထင်လျှင် မချဘဲထားနိုင်ပါသည်။) ပဒတောတိ တိ၊ တဝ ဉာတိ၊ မမ ဉာတိ။

(၂၄၈)တေ မေတိ ဝတ္တတေ။

န အံမှိ။ ။(၁၄၉) အံမှိ ဝိဘတ္တိမှိ၊ ပေ၊ [ကစွည်းဝုတ္တိနှင့် တူပြီ။]

(၂၄၉) တေ မေတိ ဧကဝစနေတိစ ဝတ္တတေ။

ဝါ တတိယေ စ။ ။(၁၅၀) ပရေ၊ တတိယေကဝစနေ-ကြောင့်၊ ပေ၊ [ကစွည်းဝုတ္တိနှင့် တူပြီ။]

(၂၅၀) ဝါတိ တတိယာတိစ ဝတ္တတေ။

ဗဟုဝစနေသု ဝေါနော။ ။(၁၅၁) ပရေ၊ တတိယာဗဟုဝစနေ-တတိယာဗဟုဝစံဝိဘတ်ကြောင့်၊ ပေ၊ ဝေါ နော အာဒေသာ၊ ယထာက္ကမံ၊ ဝါ၊ ဟောန္တိ၊ ပေ၊ ဗဟုဝစနေဒိဒ္ဓေသေန-ဗဟုဝစံဖြင့် ညွှန်ပြခြင်းကြောင့်၊ (ဗဟုဝစနေသု ဟု သုဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြခြင်းကြောင့်) ကွစိ-၌၊ ပဌမေ-ပထမာဖြစ်သော၊ ယောမှိစ-ယောဝိဘတ်ကြောင့်လည်း၊ ဝေါ နော ဟောန္တိ၊ ပေ၊ [အဓိပ္ပါယ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]... သဗ္ဗနာမ်ပြီး၏။

ငါ၏ဆော်လည်းအပိုင်”ဟူသည်တည်း။ ဧဝံနှင့် ယှဉ်ရာ၌ “ဂါမော တဝေဝ ပရိဂ္ဂဟော၊ မမေဝ ပရိဂ္ဂဟော=ရွာသည် သင်၏သာ အပိုင်၊ ငါ၏သာ အပိုင်”တည်း။

ဟ၊ အဟယှဉ်ရာပုံစံ။ ။“ဂါမော တဝဟ ပရိဂ္ဂဟော မမဟ ပရိဂ္ဂဟော=ရွာသည် သင်၏ အပိုင်ဟ၊ ငါ၏ အပိုင်ဟ”ဟုလည်းကောင်း၊ “ဂါမော တဝါဟ ပရိဂ္ဂဟော၊ ဂါမော မမဟ ပရိဂ္ဂဟော=ရွာသည် သင်၏ အပိုင်ဟ၊ ငါ၏ အပိုင်ဟ (အပိုင်ဥစ္စာ-ဟုလို)၊ ဤပုံစံများကို မောဂ္ဂဗ္ဗာနံထုတ်သည်။ ဤပုံစံတို့ဖြင့် “တဝ ဝါ”စသည်၌ ဝါ စသည်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် တေ မေစသည် မရှိရပုံကို ပြသည်။

အမှာ။ ။ဂါထာတို့၌ “ဝေါ နော တေမေတိ အာဒယော”ဟု အချို့စာ ရှိ၏။ အာဒယောဖြင့် ယူဖို့ရာမရှိသောကြောင့် “ဝေါ နော တေမေတိ ယေ ဣမေ”ဟူသော သီဟိုဠ်မူသာ “ယေ ဣမေ အာဒေသာ”ဟူသော ဋီကာဖွင့်နှင့် ညီသည်။ ထို့ပြင်-သီဟိုဠ်မူ၌ “ပါဒါဒေါစ စဝေဝါဒီ၊ ယောဂေစ နစ ဟောန္တိ တေ”ဟု ရှိ၏။ [ဆောင်ပုဒ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

(၂၅၁) တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ ပဉ္စမိနံ-ပဉ္စအစရှိကုန်သော၊ အဋ္ဌာရသန္တာနံ-
 အဋ္ဌာရသ အဆုံးရှိကုန်သော သင်္ချာသဒ္ဓါတို့၏လည်းကောင်း၊ ကတိသဒ္ဓသစ-
 ကတိသဒ္ဓါ၏လည်းကောင်း၊ အလိင်္ဂတ္တာ-လိင်္ဂကြောင့် ရုပ်အထူးမရှိသော
 အလိင်္ဂတို့၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ တိလိင်္ဂပိ-လိင် ၃ ပါး၌လည်း၊ သမာနံ-
 တူသော၊ ရူပံ-ရုပ်သည်၊ (ဟောတိ၊) အလိင်္ဂတ္တာဧဝ-ကြောင့်ပင်၊ ပဉ္စမိတော-
 ပဉ္စအစရှိသည်တို့မှ (နောက်၌) ဣတ္ထိပစ္စယာဘာဝေါ-ဣတ္ထိပစ္စည်း၏
 မရှိခြင်းသည်၊ (ဟောတိ၊) ပဉ္စ+ယော ဣတိ၊ ဣဓ-ဤရုပ်၌၊
 [အကာရော၌လှမ်းစပ်၊] ယောသုဒ္ဓိန္နံ ဒွေစာတိဣတော-မှ၊ ယောသုတိ၊ ဣတ္ထိ
 ပုမ နပုံသကသင်္ချံတိစ ဝတ္ထတေ။ ။

ပဉ္စမိနမကာရော။ ။(၁၃၄) အယံ ဆဋ္ဌိ-ဤ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည်၊
 အန္တာပေက္ခာ-အဆုံးကို ငဲ့၏၊ ပရေသု ယောသု ဣတ္ထိပုမနပုံသကေဝတ္ထမာနာနံ
 ပဉ္စမိနံ အဋ္ဌရသန္တာနံ၊ သင်္ချာနံ-သင်္ချာသဒ္ဓါတို့၏၊ သဝိဘတ္တိဿ-သော၊
 အန္တဿ-အဆုံးသရ၏၊ အကာရော ဟောတိ၊ အယံ-ဤအစီအရင်သည်၊
 အာဧအာဒေသာပဝါဒေါ-အာဧ အပြုကို တားမြစ်သော အစီအရင်တည်း၊
 ပဉ္စ-ငါးပါးကုန်သော၊ ခန္ဓာ-ခန္ဓာတို့၊ ဂတိယော-ဂတိတို့၊ ဣန္ဒြိယာနိ-ဣန္ဒြေတို့၊
 ဒုတိယာယဉ္စ-ဒုတိယာဝိဘတ်၌လည်း၊ ဧဝံ-ဤအတူတည်း။

(၂၅၁) တထာ ပဉ္စမိနံ၊ ပေ၊ သမာနံ ရူပံ။ ။[“ကတိသဒ္ဓသစ ဝါစ္စလိင်္ဂတ္တာ”
 ဟု ပါဠိအချို့ရှိ၏၊ ဝါစ္စလိင်္ဂသို့လိုက်လျှင် “နီလော (ပဋေ၊) နီလာ (သာဋီကာ),
 နီလံ (ဝတ္ထိ)” ကဲ့သို့ လိင် ၃ ပါး၌ ရုပ်နေကွဲပြားရမည် ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊
 ဤ၌ ထိုသို့ ရုပ်နေ မကွဲပြားသောကြောင့်လည်းကောင်း “ဝါစ္စလိင်္ဂတ္တာ”ဟု မရှိရ၊
 “သဒ္ဓသစာလိင်္ဂတ္တာ (စ+အလိင်္ဂတ္တာ)”ဟုသာ ရှိရမည်၊] ပဉ္စအစ၊ အဋ္ဌာရသ အဆုံး
 ရှိသော သင်္ချာသဒ္ဓါသည်၊ အလိင်္ဂ-လိင်္ဂကြောင့် ရုပ်ထူးမရှိ၊ လိင် ၃ ပါးလုံးပင် “ပဉ္စ”
 ဟုချည်း ရှိသည်-ဟူလို။

အလိင်္ဂတ္တာ ဧဝ၊ ပေ၊ ဣတ္ထိပစ္စယာဘာဝေါ။ ။အလိင်္ဂဖြစ်သောကြောင့်“ပဉ္စ+
 ဂတိယော”၌ ဣတ္ထိလိင်္ဂကို ဟောသော ဂတိနှင့် တွဲရပါလျက် ပဉ္စနောင် ဣတ္ထိလိင်္ဂ
 ဖြစ်ကြောင်းကို ညွှန်ပြသော အာပစ္စည်း မသက်ဘဲ “ပဉ္စ”ဟုသာ ရှိရတော့သည်၊
 နောက်၌ “ပဉ္စ+ခန္ဓာ”စသည်ဝယ် ခန္ဓာ-ဂတိယော-ဣန္ဒြိယာနိ တို့သည် ပဉ္စသဒ္ဓါ၏
 (အစဉ်အတိုင်း) ပုလ္လိင် ဣတ္ထိလိင်္ဂ နပုလ္လိင် ဖြစ်ကြောင်းကို ထင်ရှားပြသော သဒ္ဓါတို့တည်း။
 ဆ၊ သတ္တ၊ အဋ္ဌ၊ နဝ၊ ဒသမ စ၍ အဋ္ဌာရသ တိုင်အောင် ဤနည်းမှီး၍ သိပါ။

အာ ဧ အာဒေသာပဝါဒေါယံ။ ။[“အယံဝိဓိ”ဟု နောက်သုတ်ဋီကာ၌ ဖွင့်လတံ
 ဖြစ်သောကြောင့် “အယံ-ဤအစီအရင်”ဟု ပေးသည်၊] ပဉ္စ စသည်တို့၏ အဆုံးသရ
 ဟူသည် အသရတည်း၊ ထိုအသရကို (အ)ထပ်ပြုခြင်းသည် ဘာအကျိုးရှိသနည်း-ဟု

(၂၅) သုနံဟိသုတိ ဝတ္တတေ။ [သုနံဟိသု စ သုတ်မှ စသဒ္ဓါကား မလိုက်၊ ထို့ကြောင့် “သုနံဟိသုတိ ဝတ္တတေ”ဟုသာ ပါဠိရှိရမည်။]

ပဉ္စာဒီနမတ္တံ။ ။(၉၀) ပရေသု၊ သုနံဟိဣစ္စေတေသု၊ ပဉ္စာဒီနံ-ပဉ္စ အစ ရှိကုန်သော၊ အဋ္ဌာရသန္တာနံ-အဋ္ဌာရသ အဆုံးရှိကုန်သော၊ သင်္ချာနံ-သင်္ချာ သဒ္ဓါတို့၏၊ အန္တော-အဆုံးသရသည်၊ [သိဟိဋ္ဌိမူဠိ “အန္တော သရော”ဟု ရှိ၏၊] အတ္တံ အာပဇ္ဇတေ၊ အယံ-ဤအစီအရင်သည်၊ ဣတ္ထဒိဃာပဝါဒေါ-ဧ အဖြစ်၊ ဒိဃအဖြစ်ကို တားမြစ်သော အစီအရင်တည်း၊ ပဉ္စဟိ၊ ဘိ-တို့ဖြင့်၊ ပဉ္စန္ဒံ-တို့အား၊ ပေ၊ ပဉ္စသု-တို့၌၊ ဆသတ္တအဋ္ဌနဝဒသသဒ္ဓါ-ဆသဒ္ဓါ၊ ပေ၊ ဒသသဒ္ဓါတို့သည်၊ ဧဝံ-ဤအတူတည်း။

မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “အာဓေ ပေ၊ ပဝါဒေါ”ဟု မိန့်သည်။ အစီအရင် တစ်မျိုး ရှိထားလျှင် အခြားအစီအရင်များ ဆုတ်နစ်မြဲတည်း၊ ထို့ကြောင့် (အ)ကို (အ)ထပ်၍ ပြုခြင်းဟူသော အစီအရင်သည် သဗ္ဗယောနိနမာဓသုတ်၏ အာ ဧ အပြုကို တားမြစ် ရခြင်းအကျိုး ရှိသည်။

အမှားပြင်ချက်။ ။အခြေပြု ရှေးရိုက်၌ သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဌမောသုတ်နှင့် အတော နိစ္စံ သုတ်တို့ကိုလည်း တားမြစ်သည်-ဟု ရေးမိ၏။ ထိုအရေးသည် ရူပသိဒ္ဓိ အလို မကျ၊ မှန်၏-ရူပသိဒ္ဓိ၌ “သဗ္ဗ ကတရ၊ ပေ၊ တုမှ အမှဏ္ဏတိ သတ္တဝီသတိ သဗ္ဗ နာမာနိ”ဟု တုမှ အမှ အထိသာ သဗ္ဗနာမံဟု ပြ၍ ပဉ္စ စသည်ကို သဗ္ဗနာမံတွင်း၌ မသွင်း၊ ထို့ကြောင့် သဗ္ဗနာမံ၌သာ စီရင်သော သဗ္ဗနာမကာရတေ ပဌမောသုတ်ကို တားမြစ်ဖွယ် မလို၊ အ ကို (အ)ထပ်ပြုရုံမျှနှင့် အတော နိစ္စံ၏ နိ အပြု ကိုလည်း မတားမြစ်နိုင်သေး၊ ပါဠိတော်နှင့် လျော်အောင်သာ နိမပြုဘဲ ရှိရသည်။ ထို့ကြောင့် အခြေပြုဆောင်ပုဒ်ကို ဖျက်၍ ဤဆောင်ပုဒ် အသစ်ကို မှတ်ရာ၏။

[ဆောင်] ပဉ္စာဒီနံ-မကာရောကာ၊ သဗ္ဗယောနိ၊ သုတ်၏ အာ ဧ၊ ပြုမည့်ရေး၊ မြော်တွေး တားမြစ်သည်။

(၂၅) ဣတ္ထဒိဃာပဝါဒေါယံ။ ။ဤသုတ်လည်း သုနံဟိ နောင်းရာ၌ အ ကို “အ”ထပ်ပြုသော သုတ်ပင်၊ ထိုသို့ ထပ်ပြုသဖြင့် သုဟိသုကာရောဓ သုတ်ဖြင့် ဧ အဖြစ်-သုနံဟိသု စ သုတ်ဖြင့် ဒိဃအဖြစ်များကို တားမြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် “ပဉ္စေသု၊ ပဉ္စဟိ၊ ပဉ္စာနံ”စသော ရုပ်များ မရှိနိုင်။ [အခြေပြု ရှေးဆောင်ပုဒ်ကို ဖျက်၍ ဤ ဆောင်ပုဒ်သစ်ကို မှတ်ရာ၏။]

[ဆောင်] ပဉ္စာဒီနံ-မတ္တံ အရဖြင့်၊ အ ကို အ ဟု၊ ထပ်ပြုမှုကြောင့်၊ သုနံဟိစ၊ သုဟိသု၏၊ ဒိဃအဖြစ်၊ ဧအဖြစ်၊ တားမြစ်ကျိုး ရှိသည်။

(၂၅၃) ဧကေဉ္စ-တစ်ခုလည်း၊ ဒသစ-ဆယ်ခုတို့လည်း၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ ဒွန္ဒသမာသေဝါ-ဒွန်သမာသ်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ ဧကေန-တစ်ခုဖြင့်၊ အဓိကာ-ပိုလွန်ကုန်သော၊ ဒသ-ဆယ်ခုတို့၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ တပျူရိသေဝါ-ကိုသော် လည်းကောင်း၊ ကတေ-သော်၊ [အာကာရောဉ္စ လှမ်းစပ်၊] သင်္ချာနေတိ-သင်္ချာနေ ပုဒ်သည်၊ ဝတ္ထတေ၊ (ဧကောဒိတော ဒသရသင်္ချာနေ သုတ်မှ လိုက်။)

ဒွေကဋ္ဌာနမာကာရော ဝါ။ ။(၃၈၃) ပရေ၊ သင်္ချာနေ-သင်္ချာဖြစ်သော၊ ဥတ္တရပဒေ-ကြောင့်၊ ဒွိဧကအဋ္ဌဣတိ-ဟူကုန်သော၊ ဧတေသံ-ဤ သဒ္ဓါတို့၏၊ အန္တော-အဆုံးသရသည်၊ အာကာရော ဝါ ဟောတိ၊ အယံ-ဤ ဝါသဒ္ဓါသည်၊ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ-တည်း၊ [ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ၏ သတ်မှတ်ပုံကို တဒ္ဓိတ် ခန်း၌ ပြလတုံး] ဧကောဒသ-တစ်ဆယ့်တစ်ခုတို့၊ ဒွါဒသ၊ အဋ္ဌာရသ၊ သင်္ချာနေတိ ကိမတ္ထံ၊ ဧကဒန္တော၊ ပေ၊ အဋ္ဌထမ္ဘော-တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ [“တစ်ချောင်းသော သွားရှိသူ၊ ရှစ်လုံးသော တိုင်ရှိသောပြသဒ်” ဟု ပေး။]

(၂၅၄) ဝါတိ ဝတ္ထတေ။

ဧကောဒိတော ဒသရသင်္ချာနေ။ ။(၃၈၁) သင်္ချာနေ-သင်္ချာပဓာနအရာ၌၊ ဧကောဒိတော-ဧက အစရှိသော၊ သင်္ချာတော-သင်္ချာမှ၊ ပရဿ၊ ဒသဿ-ဒသ သဒ္ဓါ၏၊ အာဒိဿ-အစဖြစ်သော၊ ဒဿ-ဒအက္ခရာ၏၊ ရကာရော-သည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ သေသံ သမံ၊ ဧကာရသ၊ ဧကောဒသ။

(၂၅၃) ဧကေဉ္စ၊ ပေ၊ ကတေ။ ။ဧက အစ ဒသ တိုင်အောင်သော သင်္ချာသဒ္ဓါစုကို ပြခဲ့ပြီး ယခုအခါ “ဧကောဒသ”စသော သင်္ချာသဒ္ဓါစုကို ပြခွင့်ရောက်လာ၏။ ထိုဧကောဒသ စသည်တို့ကား ဧကနှင့်ဒသစသော သဒ္ဓါ ၂ ခုကို ပေါင်းစပ်၍ တစ်သမာသ်တည်းဖြစ်အောင် သမာသ်တွဲထားသော သင်္ချာများတည်း။ ထို့ကြောင့် ရှေးဦးစွာ ဖြစ်သင့်ရာသမာသ်ကို ပြလို၍ “ဧကေဉ္စ”စသည်ကို မိန့်၏။ ဧကောဒသဖြစ်အောင် “ဧကေဉ္စ+ဒသစ”ဟု ဒွန်ဝါကျဖြင့် ဒွန်သမာသ်သော်လည်း တွဲနိုင်-“ဧကေန+အဓိကာ+ဒသ”ဟု တပျူရိသ်ဝါကျဖြင့် တပျူရိသ်သမာသ်သော်လည်း တွဲနိုင်သည်-ဟုလို့၊ ထိုသမာသ်များ ဖြစ်ပုံကို သမာသ်ခန်း၌ လွယ်ကူစွာ နားလည်နိုင်လတုံး၊ [လိင် ၃ မျိုးနှင့် ဆက်ဆံသော သာမညအရာ၌ နပုလ္လိင်ဖြင့် အထားများသောကြောင့် “ဧကေဉ္စ”ဟု နပုလ္လိင်ဖြင့် ပြသည်။]

(၂၅၄) ဧကောဒိတော၊ ပေ၊ ဧကောဒသ။ ။ရှေ့သုတ်ဖြင့် “ဧကောဒသ”ဟု ဖြစ်ပြီးနောက် ဤသုတ်က ဒသ၏ ဒကို ရ ပြ၍ “ဧကာရသ”ဟု ဖြစ်၏။ ဝါသဒ္ဓါကြောင့် ရ မပြုဘဲ “ဧကောဒသ”လည်း ရှိ၏။ “ဧကာရသ ဧကောဒသ”ဟု ပြီးစဉ် သင်္ချာတဒ္ဓိတ်ပုဒ်

(၂၅၅) ဒွေစ-၂ ခုတို့လည်း၊ ဒသစ-တို့လည်း၊ ဝါ-နည်း၊ ဒွိဟိ+အဓိကာ+ဒသ၊ ဣတိ-ဤအနက်၌၊ ဒွိဒသဣတိ-ဒွိဒသဟု ဖြစ်ပြီးသော၊ ဣစ-ဤရုပ်၌၊ [ဗာ၌ လှမ်းစပ်] ဝါတိ ဝတ္တတေ။ (သ ဆဿ ဝါ သုတ်မှ လိုက်။)

ဝိသတိ ဒသေသု ဗာ ဒွိဒသ တု။ ။(၃၈၀) ပရေသု၊ ဝိသတိ ဒသဣတိ-ဝိသတိ ဒသဟူကုန်သော၊ စတေသု-ဤသဒ္ဓါတို့ကြောင့်၊ ဒွိသဒ္ဓဿ-၏၊ ဗာ-ဗာ အပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ တုသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ တိသာယမ္ပိ-တိသာသဒ္ဓါကြောင့်လည်း၊ (ဗာ-သည်၊ ဟောတိ၊) ရကာရော-ရ အပြုသည်လည်းကောင်း၊ အာတ္တဉ္စ-အာ အဖြစ်သည်လည်းကောင်း၊ (ဟောတိ၊) ဗာရသ၊ ဒွါဒသ-တစ်ဆယ့်နှစ်ခုတို့။

တယောစ-၃ ခုတို့လည်း၊ ဒသစ-တို့လည်း၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ တိဟိ+အဓိကာ+ဒသ-တစ်ဆယ်တို့တည်း၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ တေရသ-တေရသဟု ဖြစ်၏၊ ဣတ္ထ-ဤရုပ်၌၊ တေသုဒ္ဓိတျာဒိနာ-ဖြင့်၊ အာနုဂတိယာ-နဂတိတိုင်အောင်သော သင်္ချာသဒ္ဓါကြောင့်၊ တိသာဒ္ဓဿ-၏၊ တေအာဒေသော-တေအပြုသည်၊(ဟောတိ။)

ဖြစ်သောကြောင့် (တစ်နည်း-သမာသ်ဖြစ်သောကြောင့်) နာမ်ငဲ့ရလိမ့်ဦးမည်၊ ထို့နောက်မှ ယော စသော ဗဟုဂုဏ် ဝိဘတ်များ သက်၍ “ပဉ္စကဲ့သို့ ရုပ်တွက်-ရုပ်စဉ်လေ”ဟု ပြုလို၍ “သေသံ သမံ”ဟု မိန့်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤသုတ်၌ သင်္ချာနေကို “သင်္ချာပစာန အရာ၌”ဟု အနက်ပေးရမည်၊ “ဧကာရသ-တစ်ဆယ့်တစ်ခုတို့သည်”ဟု သင်္ချာအနက်=အရေအတွက်အနက်ကို ပစာနဟောရာ၌သာ “ရ” ပြုရသည်၊ “ဧကာဒသ-တစ်ဆယ့်တစ်ဘုံကုန်သော၊ ကာမဘူမိယော-ကာမဘုံတို့”ဟု ရေတွက်အပ်သော သင်္ချေယျအနက် (ကာမဘုံဟူသော အနက်)ကို ပစာနဟောရာ၌ကား “ရ” မပြုရဟု ဋီကာဖွင့်သည်။]

(၂၅၅) ဝိသတိ၊ ပေ၊ ဗာရသ၊ဒွါဒသ။ ။ဒွိကို ဗာပြု၍ (ဗာဒသ)၊ ရှေ့သုတ်ဖြင့် ဒကို ရပြု၍“ဗာရသ”ဟု ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် “ရကာရော”ဟု မိန့်သည်၊ ဤသုတ်၌ ဝါဖြစ်သောကြောင့် ဗာ မပြုဘဲ ဒွေကဋ္ဌာနမာကာရော ဝါ သုတ်ဖြင့် ဒွိ၏ ဣကို အာပြုလျှင် “ဒွါဒသ”ဟု ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် “အာတ္တဉ္စ”ဟု မိန့်သည်၊ “ဒွိတိသ=၃”ဟူရာ၌ တုသဒ္ဓါဖြင့် တိသာသဒ္ဓါကြောင့် ဒွိကို ဗာပြု၊ တိ၌ ဒွေဘော်လာလျှင်“ဗာတ္တိသ”ဟု ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် “တုသဒ္ဓေန တိသာယမ္ပိ”ဟု မိန့်သည်၊ ဗာရသ ဒွါရသတို့ နောင် ယော စသည် သက်၍ ပဉ္စ ကဲ့သို့ပင် ရုပ်တွက် ရုပ်စဉ်ပါ။

တယောစ၊ ပေ၊ အာနုဂတိယာ။ ။ “တိဒသ”ဟု ဖြစ်သောအခါ “ဧကာဒိတော ဒသရသင်္ချာနေ”သုတ်ဖြင့် ဒကို ရပြု (တိရသ)၊ တေသုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့် တိကို တေပြု၊ “တေရသ”ဟု ဖြစ်၏၊ ဒသမှစ၍ ဝိသ တိသ စသည်ဖြင့် နဂတိ တိုင်အောင်သော သင်္ချာသဒ္ဓါနှောင်းရာ၌ တိကို တေပြု၍“တေဝိသ-တေတ္တိသ၊ ပေ၊တေနဂတိ”ဟုဖြစ်၏။

(၂၅၆) စတ္တာရောစ-၄ ခုတို့လည်း၊ ပေ၊ ဣတိဝါ-လည်းကောင်း၊ စတုဒ္ဒသ ဣတိ-စတုဒ္ဒသ ဟု ဖြစ်ပြီးသော၊ အတြ-ဤရုပ်၌၊ [“စတူဟိ ဝါ အဓိကာ ဒသ” ကား သီဟိုဠ်မူ၌ မရှိ၊] ဂဏနေတိ၊ ဒသဿာတိစ ဝတ္တတေ။

စတူပ၊ ပေ၊ နဝါ။ ။(၃၉၀) ဂဏနေ-ဂဏန်းသင်္ချာအရာ၌၊ ဒသဿ-၏၊ အာဒိမိ-အစ၌၊ ဌိတဿ-တည်သော၊ စတုဣတိ-စတု ဟူသော၊ ဧတဿ ဥပပဒဿ-ဤ အနီးပုဒ်၏၊ တုသဒ္ဓါ-တုသဒ္ဓါသည်၊ လောပေါ-ချေအပ်သည်၊ ဟောတိ၊ ဥတ္တရပဒါဒိမိ-နောက်ပုဒ်၏ အစ၌၊ ဌိတဿ-သော၊ စတူပပဒဿ-စတုဟူသော အနီးပုဒ်၏၊ စကာရဿ-စအက္ခရာ၏၊ စုစောအာဒေသာစ-စု အပြု၊ စော အပြုတို့သည်လည်း၊ နဝါ-အချို့အရာ၌၊ ဟောန္တိ၊ စုဒ္ဒသ၊ စောဒ္ဒသ၊ စတုဒ္ဒသ-၁၄ ခုတို့၊ အပိဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ အနုပပဒဿာပိ-အနီးပုဒ် မဟုတ်ပါသော်လည်း၊ ဂဏနေ-၌၊ ပဒါဒိစကာရဿ-ပုဒ်၏အစဖြစ်သော စအက္ခရာ၏၊ လောပေါ-ကျေခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ စုစော-စုအပြု၊ စော အပြုတို့သည်လည်းကောင်း၊ နဝါ ဟောန္တိ၊ ယထာ-ကား၊ တာလိသံ၊ ပေ၊ စတ္တာလိသံ-ဟူသည်တည်း။ [အဓိပ္ပာယ်မှာ ကစွန်းနှင့် တူပြီ။]

ပဉ္စ-ငါးခုတို့လည်း၊ ဒသစ ဣတိ အတ္ထေဝါ-၌လည်းကောင်း၊ ပဉ္စဟိ အဓိကာ ဒသ၊ ဣတိ အတ္ထေ ဝါ-လည်းကောင်း၊ ပဉ္စဒသ-ပဉ္စဒသ ဟု ဖြစ်၏၊ တေသု ဝုဒ္ဓိတျာဒိနာ-ဖြင့်၊ ပဉ္စသဒ္ဒဿ-၏၊ ဒသဝိသတိသု-ဒသသဒ္ဓါ၊ ဝိသတိသဒ္ဓါတို့ကြောင့်၊ ကုစိ-၌၊ ပန္နပဏ္ဏအာဒေသာ-ပန္န အပြု၊ ပဏ္ဏ အပြု တို့သည်၊ (ဟောန္တိ) ပန္နရသ၊ ပဏ္ဏရသ-တစ်ဆယ့်ငါးခုတို့။

(၂၅၇) ဆစ-၆ ခုတို့လည်း၊ ဒသစ ဣတိအတ္ထေ-ဤအနက်၌၊ [“ဆဟိ အဓိကာ ဒသာတိ ဝါ အတ္ထေ” ကား သီဟိုဠ်မူ၌ မပါ၊] ဆဒသဣတိ-ဟု ဖြစ်ပြီးသော၊ ဣစ-၌၊ ဆဿာတိ-ဆဿ ဟူသော ပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ။

ဒသေသော နိစ္စန္ဓ။ ။(၃၇၆) ပရေ-သော၊ ဒသေ-ဒသသဒ္ဓါကြောင့်၊ ဆဣတိ-ဆဟူသော၊ ဧတဿ သင်္ချာသဒ္ဒဿ-ဤ သင်္ချာသဒ္ဓါ၏၊ နိစ္စ-အမြဲ၊ သော-သော အပြုသည်၊ [သီဟိုဠ်မူ၌ “သောဣစ္စာဒေသော-သော ဟူသော အာဒေသသည်” ဟု ရှိ၏၊] ဟောတိ။

(၂၅၈) သင်္ချာနံတိ၊ ဝါတိစ ဝတ္တတေ။

လဒရာနံ။ ။(၂၇၉) သင်္ချာနံ-သင်္ချာဖြစ်ကုန်သော၊ ဒကာရရကာရာနံ-ဒ အက္ခရာ၊ ရ အက္ခရာတို့၏၊ လကာရာဒေသော၊ ဝါ ဟောတိ၊ လဠာနံ-တို့၏၊ အဝိသေသော-မထူးကုန်သည်၏ အဖြစ်သည်၊ ဟောတိ-၏၊ [သုတ်၌

“လဒရာနံ” ဟု လငယ်ပြထားသော်လည်း လယ်နှင့် ဋ္ဌကြီးမှာ အနက်အားဖြင့် မထူးသောကြောင့် ရုပ်ကို ဋ္ဌကြီးဖြင့်ပင် ပြီးစေရမည်-ဟူလို၊ အဝိသေသော၏ အနက်ကို ရှေး ယဝမဒန သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။]

အယံ ဝါသဒ္ဓေါ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထော၊ တေန-ကြောင့်၊ သောဠသဏ္ဍတိ- သောဠသဟူသော ပြယုဂ်၌၊ နိစ္စံ-အမြဲ လပြု၊ တောဠသ၊ တောရသ၊ စတ္တာလီသံ၊ စတ္တာရိသံဏ္ဍတိ-ဟူသော ပြယုဂ်တို့၌၊ ဝိဘာသာ-ဝိကပ်အားဖြင့် လ ပြု၊ ဒသ၊ ပန္နရသာဒီသု-ဒသ၊ ပန္နရသ အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌၊ န စ ဟောတိ-လ အပြု မဖြစ်သည်သာ။

(၂၅၉) သတ္တစ-ခုနစ်ခုတို့လည်း၊ ဒသစ ဣတိ အတ္ထေ-၌၊ [“သတ္တဟိ အဓိကာ ဒသာတိ ဝါ အတ္ထေ” ကား သိ၌ မပါ၊] သတ္တရသ သတ္တဒသ-ဟု ဖြစ်၏၊ အဋ္ဌစ ဒသစ ဣတိ အတ္ထေ၊ [“အဋ္ဌဟိ အဓိကာ ဒသာတိ ဝါ အတ္ထေ” ကား သိ၌ မပါ၊] အဋ္ဌဒသ ဣတိ-အဋ္ဌဒသ ဟု ဖြစ်ပြီးသော၊ ဣစ-ဤရုပ်၌၊ အာတ္ထေ-အာ အဖြစ်ကို၊ ကတေ-သော်၊ (ဒွေကဋ္ဌာနမာကာရော ဝါ သုတ်ဖြင့် အာပြုပြီးသော်-ဟူလို၊) ဝါတိ၊ ဒသတိ၊ ရတိ၊ သင်္ချာနေတိစ ဝတ္တတေ။

အဋ္ဌာဒိတော စ။ ။(၃၈၂) သင်္ချာနေ-သင်္ချာပဓာနအရာ၌၊ အဋ္ဌာဒိတော စ-အဋ္ဌ အစရှိသော သင်္ချာသဒ္ဒါတို့မှလည်း၊ (ပရဿ) ဒသသဒ္ဒဿ ဒကာရဿ ရကာရော ဝါ ဟောတိ၊ အဋ္ဌာရသ၊ အဋ္ဌာဒသ-တစ်ဆယ့်ရှစ်ခုတို့၊ အဋ္ဌာဒိတောတိ ကိံ၊ စတုဒ္ဒသ-၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ [တဒ္ဒိတ်၌ လာဦးလတံ့။]

ပဉ္စ အစ အဋ္ဌာရသ တိုင်အောင်
သင်္ချာသဒ္ဒါများ ပြီး၏။

ဝါသဒ္ဓေါ။ ။ဝါသဒ္ဓါ၏ သတ်မှတ်ချက်ကြောင့် “သောဠသ” ပြယုဂ်၌ နိစ္စဝိဓိ ဖြစ်၍ ဒ ကို အမြဲ ဋ္ဌ ပြု၊ တစ်ဆယ့်သုံးခုဟော သင်္ချာ၌ကား အနိစ္စဝိဓိဖြစ်၍ ရ ကို ဋ္ဌ ပြုလျက် “တောဠသ” ဟုလည်းကောင်း၊ ဋ္ဌ မပြုဘဲ “တောရသ” ဟုလည်းကောင်း ရုပ် ၂ မျိုး ရှိ၏။ [တောရသ ရုပ်ပြီးပုံကို ရှေ့၌ ပြခဲ့ပြီ၊ တောရသ ဖြစ်ပြီးမှ ရ ကို ဋ္ဌ ပြုရ မည်၊] ဂဏနေ ဒသဿ စသော သုတ်၌ လာလတံ့အတိုင်း “စတ္တာလီသံ” ဟုလည်း ကောင်း၊ ရကို လငယ်ပြု၍ “စတ္တာလီသံ” ဟုလည်းကောင်း အနိစ္စဝိဓိ ဖြစ်၏။ “ဒသ- တစ်ဆယ့်တို့၊ ဧကာဒသ-တစ်ဆယ့်တစ်တို့” ဟူသော ပြယုဂ်တို့၌ ဒကို ဋ္ဌ မပြုရ၊ ပန္နရသ၌ ရကိုလည်းကောင်း၊ အာဒိဖြင့်ယူရသော “သတ္တရသ” ၌ ရကိုလည်းကောင်း ဋ္ဌ မပြုရ၊ အနိစ္စဝိဓိရုပ်များ ဖြစ်သည်။ [တဒ္ဒိတ်ခန်း၌ ဂါထာနှင့်တကွ လာဦးလတံ့။]

ကတိသဒ္ဓေါ-ကတိသဒ္ဓါသည်။ ဗဟုဝစနန္တောဝ-ဗဟုဝစနန္တ သာ၊ ကတိ+ယောက္ကတိ-“ကတိ+ယော”ဟု ဖြစ်ပြီးသော၊ ဣဓ-ဤရုပ်၌၊ နိစ္စံ၊ ယောလောပေါ၊ [သီဟိုဠ်မှ၌ “ယောလောပါဒိ ဟောတိ”ဟု ရှိ၏။ ယောကို ချေရုံတွင်မက၊ ယောသုကတနိကာရလောပေသု ဒီဃံ သုတ်ဖြင့် ဒီဃလည်း ပြုမည်-ဟုလို၊] ရသတ္တံ-ရသအဖြစ်သည်၊ (ဟောတိ)၊ ကတိ-အဘယ်မျှ တို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ-တည်ကုန်သနည်း၊ ကတိ-တို့ကို၊ ပဿသိ-မြင်သနည်း၊ ကတိဟိ၊ကတိဘိ၊ ကတိနံ၊ ကတိဟိ၊ ကတိဘိ၊ ကတိနံ၊ ကတိသု...အလိင်္ဂနာမံ-သည်။ (နိဋ္ဌိတံ။)

(၂၆၀) အထ-အလိင်္ဂနာမံတို့၏ အခြားမဲ့၌၊ ဝိဘတ္တိပစ္စယန္တော-ဝိဘတ် ပစ္စည်း အဆုံးရှိသော သဒ္ဓါတို့ကို၊ ဝုစ္စန္တေ၊ ပန-ဆက်၊ တေသံ-ထိုသဒ္ဓါတို့၏၊ အလိင်္ဂတ္တာ-အလိင်္ဂတို့၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ နိပါတတ္တာစ-နိပါတ်တို့၏

ကတိသဒ္ဓါ။ ။ဗဟုဝစနည်းဖြစ်၍ ဗဟုဝစရုပ်စဉ်ရသည်။ “ကတိ+ယော”၌ ဣကို ဈမှည့်၊ဃပတောစ ယောနံလောပေါဖြင့် ယောကို ချေ၊ဣကို ဒီဃပြု၊ ထို့နောက် က္ခစာဒိ မဇ္ဈတ္တရာနံ ဒီဃရသာ ပစ္စယေသုစသုတ်ဖြင့် ဤကို ဣရသပြု၍ “ကတိ”ဟု ပြီး၏။ ကတိဟိ စသည်၌ကား သုနဟိသုစသုတ်၌ စသဒ္ဓါက တားမြစ်သောကြောင့် ဒီဃ မပြုဘဲ ပြီး၏။ [မောဂ္ဂလ္လာနံ၌ “ကတိနံ”အရာဝယ် နတစ်လုံးလာ၍ “ကတိနံ”ဟု ရှိ၏။]

အလိင်္ဂနာမံ။ ။မြန်မာမှုနှင့် သီဟိုဠ်မှု စာကိုယ်များ၌ “အလိင်္ဂသဗ္ဗနာမံ”ဟု အပြီးသတ် နိဂုံးစကား ရှိ၏။ ဋီကာ၌ကား “အလိင်္ဂနာမံ”ဟုသာ ရှိ၏။ သဗ္ဗနာမံအစ၌ “သတ္တဝိသတိ သဗ္ဗနာမာနိ”ဟု သဗ္ဗနာမံသရုပ်ကို (တုမှ အမှတိုင်အောင်) ၂၇ သာ ပြခဲ့သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ပဉ္စ စသည်တို့၌ သဗ္ဗနာမံအစီအရင် မပါဝင်သောကြောင့် လည်းကောင်း “အလိင်္ဂနာမံ”ဟု ရှိသော ဋီကာပါ၌သာ သင့်မြတ်ဖွယ် ရှိသည်။

(၂၆၀) ဝိဘတ္တိ ပစ္စယန္တော ဝုစ္စန္တေ ။ ။ ဧတာ အစရှိသော ပစ္စည်းများသည် သ္မာဝိဘတ် ဟိဝိဘတ် သို့ဝိဘတ် စသည်တို့၏ “မှ-၌”စသောအနက်ကို ဟောကြ၏။ ဤသို့ ဝိဘတ်အနက်များကို ဟောသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ တွာဒယောသုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်အမည် မှည့်ထားသောကြောင့်လည်းကောင်း “ဝိဘတ္တိပစ္စယ”ဟု ခေါ်သည်။ [ဝိဘတ္တိဘူတာ-ဝိဘတ်ဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ပစ္စယာ-ပစ္စည်းတို့တည်း၊ ဝိဘတ္တိပစ္စယာ-တို့။]

တေသံ ပနာလိင်္ဂတ္တာ နိပါတတ္တါစ၊ ဝေ၊ ရူပံ။ ။ထို ဝိဘတ္တိပစ္စယန္တ တို့သည် ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်ကြောင့် ရုပ်အထူး မရှိကြသဖြင့် “အလိင်္ဂ”တို့ချည်းသာတည်း၊ ဝိဘတ်နက်အမျိုးမျိုး-ဒေကဝုစံ ဗဟုဝစအမျိုးမျိုးကို ဟောရစေကာမူ “ပုရိသတော” စသည်ဖြင့် ရုပ်နေတစ်မျိုးတည်းသာ ရှိသောကြောင့် နိပါတ်ပုဒ်များတွင်လည်း ပါဝင်ကြ ၏။ “လိင် ၃ ပါး ဝုစံ ၂ ပါး၌ ရုပ်သွားတစ်မျိုးတည်းသာ ရှိကြသည်”ဟုလို။

အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ တိလိင်္ဂေ-လိင်သုံးပါး၌လည်းကောင်း၊ ဝစနဒ္ဒယေစ-
ဝုဇ် ၂ ပါးလုံး၌လည်းကောင်း၊ ရူပံ-သည်၊ သမာနံ-တူ၏၊ ပုရိသသ္မာ-မှ၊ ဣတိ
အတ္ထေဝါ-ဤ ဧကဝုဇ်အနက်၌လည်းကောင်း၊ ပုရိသေဟိ-တို့မှ၊ ဣတိအတ္ထေဝါ-
ဤ ဗဟုဝုဇ်အနက်၌သော်လည်းကောင်း၊ [“တော ပစ္စယော ဟောတိ”၌စပ်။]

ကွစိတော ပစ္စယုတ္ထေ။ ။(၃၄၈) ပစ္စယုတ္ထေ-၌၊ သဗ္ဗသ္မာ-အလုံးစုံသော၊
သုဒ္ဓနာမတော-သုဒ္ဓနာမ်လည်းဖြစ်သော၊ သဗ္ဗနာမတောစ-သဗ္ဗနာမ်လည်း
ဖြစ်သော၊ လိင်္ဂမှ-လိင်မှ(နောက်၌)၊ ကွစိ၊ တောပစ္စယော ဟောတိ။

(၂၆၁) တွာဒယော ဝိဘတ္တိသညာယော။ ။ဒါနိ ပရိယန္တာနံ-ဒါနိပစ္စည်း
အဆုံးရှိကုန်သော၊ ယေသံ ပစ္စယာနံ-အကြင် ပစ္စည်းတို့၏၊ တော-တောဟူသော၊
အာဒိ-အစသည်၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏၊) တေ ပစ္စယာ-တို့သည်၊ တွာဒယော-တွာဒိ
တို့ မည်သည်၊ ဟောန္တိ၊ တေ ပစ္စယာ-တို့သည်၊ [အချို့စာ၌ “တွာဒယော
ပစ္စယာ” ဟု ရှိ၏၊ “တွာဒယော-တော အစရှိကုန်သော၊ ပစ္စယာ-တို့သည်” ဟု
ပေး၊] ဝိဘတ္တိသညာ-ဝိဘတ်အမည်ရှိကုန်သည်၊ ဟောန္တိ၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊
တဒန္တာနံပိ-ထို ပစ္စည်း အဆုံးရှိသော သဒ္ဓါတို့၏လည်း၊ ဝိဘတျန္တတ္တာ-
ဝိဘတ်အဆုံးရှိကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ပဒတ္တံ-ပုဒ်၏ အဖြစ်သည်၊
သိဒ္ဓံ-ပြီးသည်၊ ဟောတိ၊ ပုရိသတော-ပုရိသတော ဟု ဖြစ်၏။

ပုရိသသ္မာ၊ ပုရိသေဟိဝါ အတ္ထေ။ ။ဤပုဒ်တို့သည် “ပုရိသတော”၏ အနက်ကို
ပြသော စကားတည်း။ [ဝိဂြိုဟ်လုပ်ပြသည်ဟု မမှတ်လင့်၊ “ယောကျ်ားမှ”ဟု ဧကဝုဇ်
နက်လည်း ပေးနိုင်၊ “ယောကျ်ားတို့မှ”ဟု ဗဟုဝုဇ်နက်လည်း ပေးနိုင်၏-ဟူလို။]

သုဒ္ဓနာမတော သဗ္ဗနာမတော။ ။သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်းဝင် နာမ်စုမှ တခြားသော
ပုရိသာဒိဂိုဏ်း စသည်၌ဝင်သော နာမ်စုကို “သုဒ္ဓနာမ်”ဟု ခေါ်၏။ သုဒ္ဓ=(အားလုံး
အနက်ကို မဟော) မိမိဆိုင်ရာ အနက်သက်သက်ကိုသာ ဟောသော+နာမ=နာမ်၊ ထို
ပုရိသစသော သုဒ္ဓနာမ် နောက်၌လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗစသော သဗ္ဗနာမ် နောက်၌လည်း
ကောင်း ဤ ဝိဘတ္တိပစ္စည်းများ သက်ကြသည်။ [ကြွင်းသော မှတ်ဖွယ်ကို ကစည်း
ဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

(၂၆၁) တေန တဒန္တာနံပိပေသိဒ္ဓံ။ ။ထိုသို့ ဝိဘတ်အမည်မှည့်ခြင်းကြောင့် ထိုပစ္စည်း
များဆုံးသော “ပုရိသတော”စသော သဒ္ဓါများလည်း ဝိဘတ်အဆုံးရှိရာ ရောက်၏။
ထိုသို့ ဝိဘတ်အဆုံးရှိမှလည်း “ဝိဘတျန္တံ+ပဒံ”ဟူသော စကားအရ “ပဒံ”ဟူသော
အခေါ်အဝေါ် (အမည်)ပြီးနိုင်သည်။ [“ဝိဘတျန္တံ ပဒတ္တံ”ဟု မြန်မာမှု ရှိ၏၊ တော
အာဒိပစ္စယန္တာနံပိ “ဝိဘတျန္တံ ပဒံ”တိ ကတွာ ပဒဝေါဟာရော သိဒ္ဓေါ ဟောတိ
ဟူသော ဋီကာနှင့်ကား “ဝိဘတျန္တတ္တာ ပဒတ္တံ”ဟု ရှိသော သိဟိုဋ်ဋုသာ ညီ၏။]

ဧဝံ-တူ၊ ရာဇတောဝါ-မှလည်းကောင်း၊ တို့မှလည်းကောင်း၊ [ဤသို့ ဧကဝုဓ် ဗဟုဝုဓ် ၂ နက်ချည်း နောက်၌ ပေးပါ။] “ယုတ္တိ-အသင့်” ဟု ပေး၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤ ဟတ္ထိတော၊ သဗ္ဗညုတော စသော ပြယုဂ်တို့၌၊ ကုစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံ ဒီဃရဿာပစ္စယေသုစာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ တောပစ္စယေ-ကြောင့်၊ ရဿတ္တံ-ရဿအဖြစ်သည်။ (ဟောတိ၊) ပေ၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

သဗ္ဗနာမတော-သဗ္ဗနာမ်မှ နောက်၌၊ (၂၃၁) ဟရဏံ-ကား၊) သဗ္ဗသ္မာ-မှ၊ ဣတိအတ္ထေဝါ-ဤ ဧကဝုဓ်အနက်၌သော်လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗေဟိ-တို့မှ၊ ဣတိ အတ္ထေဝါ-၌သော်လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗတော-ဟု ဖြစ်၏။ ဧဝံ-တူ၊ ယတော-အကြင်မှ၊ အကြင်တို့မှ၊ (နောက်လည်း ၂ နက်ပေး၊) ပေ၊ အမှတော-တို့မှ၊ ထိုတို့မှ။

(၂၆၂) ကိဿတိ၊ ကု ဣတိစ ဝတ္တတေ။

တြတောထေသု စ။ ။(၂၃၀) ပရေသု၊ တြတောထဣတိ-ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု-ဤပစ္စည်းတို့ကြောင့်၊ ပေ၊ ကသ္မာ-အဘယ်မှ၊ ဣတိဝါ-၌သော် လည်းကောင်း၊ ကေဟိ-တို့မှ၊ ဣတိဝါ-၌သော်လည်းကောင်း၊ ကုတော-ကုတော ဟု ဖြစ်၏။

(၂၆၃) တောထေသုတိ ‘ဝတ္တတေ။

သဗ္ဗသေတသာကာရော ဝါ။ ။(၁၂၃) [ကစ္စည်းနှင့် တူပြီ။] ဧတသ္မာ-ဤမှ၊ ဣတိဝါ-လည်းကောင်း၊ ဧတေဟိ-တို့မှ၊ ဣတိဝါ-လည်းကောင်း၊ အတော-အတော ဟု ဖြစ်၏။ [ဧတသ္မာ၊ ဧတယ ဝါ ဟု ပါဠိပျက်တတ်၏။ “ဧတသ္မာ၊ ဧတေဟိတိ ဝါ” ဟု ရှိရမည်။]

(၂၆၄) သဗ္ဗဿာတိ ဧတသာဒတိစ ဝတ္တတေ။

ဧတောထေသု စ။ ။(၂၃၃) ပေ၊ ဒိတ္တံ၊ ဧတ္ထော-ဤမှ၊ ဤတို့မှ၊ [ဤသုတ်ကို နျာသက ပယ်ထား၏။ ရူပသိဒ္ဓိက မပယ်လိုသောကြောင့် ထည့်ထားသည်။ အကျယ်ကို ကစ္စည်းဋီကာမှာ ရှု။]

ဧဝံ ရာဇတော။ ။ဧဝံဖြင့် “ရာဇသ္မာ၊ ရာဇူဟိ” ဟု ဧကဝုဓ် ဗဟုဝုဓ် ၂ နက် ရကြောင်းကို ညွှန်ပြသည်။ ပုရိသတောမှစ၍ အာယုတောဣစ္စာဒိတိုင်အောင် သုဒ္ဓနာမ် များနောင် တောပစ္စည်း သက်ပုံတည်း။ “သဗ္ဗတော မှစ၍ အမှတော” တိုင်အောင် သဗ္ဗနာမ်နောင် တောပစ္စည်း သက်ပုံတည်း။ “ဟတ္ထိ၊ သဗ္ဗညု၊ ကညာ၊ ဣတ္ထိ-ဘိက္ခုနီ-ဇမ္ဗူ” ဟု ဒီဃဖြင့် ရုပ်တည်း။ (ဟတ္ထိတော)စသည် ဖြစ်သောအခါ ကုစာဒိ မဇ္ဈတ္တရာနံ သုတ်ဖြင့် “အာ-ဤ-ဦ” တို့ကို ရဿပြု၊ ပုဗ္ဗစသည်၌လည်း ဣတ္ထိလိင် ဖြစ်လျှင် အာကို ရဿပြု၊ ပုံ-နပုံဖြစ်လျှင် ပြုဖွယ်မလို။

(၂၆၅) သဗ္ဗဿာတိ ဝတ္တတေ။

ဣမဿိ တံဒါနိဟတော ဓေသု စ။ ။(၂၃၄) ပေ၊ ဣမဿာ-ဤမာ၊ ဣတိ-ဤအနက်၌၊ ဣတော-ဣတော ဟု ဖြစ်၏၊ [ဗဟုဂုဏ်လည်း ရှိ၏၊ ရှေးနည်းအတိုင်း သိလောက်၍ မပြဟန် တူသည်။]

ကွစိတောတိ ယောဂဝိဘာဂေန-ကွစိတောဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်၊ အာဒိပ္ပဘုတိဟိ-အာဒိ အစရှိသော သဒ္ဒါတို့မှ(နောက်၌) သတ္တမိယတ္ထေ-သတ္တမိ ဝိဘတ်၏ အနက်၌လည်းကောင်း၊ အနိစ္စဒါဟိ-အနိစ္စအစရှိသော သဒ္ဒါတို့မှ (နောက်၌) တတိယတ္ထေစ-တတိယာဝိဘတ်၏ အနက်၌လည်းကောင်း၊ တော-သည်၊ (ဟောတိ)၊ ယထာ-ကား၊ အာဒိမိတိ အတ္ထေ-အာဒိမိဟူသော အနက်၌၊ အာဒိတော-ဟု ဖြစ်၏၊ (အာဒိတော-အစ၌)၊ မဇ္ဈတော-အလယ်၌၊ ဧကတော-တစ်ဖက်၌၊ ပုရ-ရှေ့၊ ပစ္ဆာ-နောက်၊ [အာကို ရသပြု]၊ ပဿ-နံပါး(နံဘေး)၊ ပိဋ္ဌိ-နောက်ကျော၊ ပါဒ-ခြေ၊ သီသ-ဦးခေါင်း၊ အဂ္ဂ-အဖျား၊ မူလ-အရင်း၊ ပရတော-ထိုမှာဖက်၌၊ [ဋီကာ၌ “ဥပရိတော-အထက်၌” ဟု ဖွင့်၏၊ ဆင်ခြင်၊] ဣစ္စာဒယော-ဤသို့ အစရှိသော သဒ္ဒါတို့သည်၊ ဧဝံ-ဤအာဒိတော အတူတည်း။

တတိယတ္ထေ-တတိယာဝိဘတ်၏ အနက်၌၊ (ယထာ-ကား)၊ အနိစ္စေန-အနိစ္စအားဖြင့်၊ အနိစ္စတော-အနိစ္စအားဖြင့်၊ သဗ္ဗသတိ-သုံးသပ်၏၊ [အနိစ္စေန ကား အနိစ္စတော၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြသောပုဒ်တည်း၊] ဒုက္ခတော-ဒုက္ခအားဖြင့်၊ ရောဂတော-ရောဂါအားဖြင့်၊ သလ္လတော-မြားပြောင့်နှင့် တူသောအားဖြင့်၊ [တရိမုစာ၌ “ဂဏ္ဍတော-အိုင်းအမာအားဖြင့်” ဟု ရှိ၏၊] (သဗ္ဗသတိ-သုံးသပ်၏)၊ ဣစ္စာဒယော-ဤသို့ အစရှိသော သဒ္ဒါတို့သည်၊ ဧဝံ-ဤအတူတည်း။

(၂၆၆) အတ္ထေတိ၊ ကွစိတိ ဝတ္တတေ။

တြထသတ္တမိယာ သဗ္ဗနာမေဟိ။ ။(၂၄၉) ပေ၊ သဗ္ဗသ္မိ-၌၊ ဣတိဝါ-၌သော်လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗေသု-တို့၌၊ ဣတိဝါ-၌သော်လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗတြ၊ သဗ္ဗတ္ထ-ဟု ဖြစ်၏၊ [“သဗ္ဗသ္မိ၊ သဗ္ဗေသုဝါတိ” ဟု ပါဠိမှန် ရှိစေ၊] ဧဝံ-တူ၊

(၂၆၅) ကွစိတောတိ ယောဂဝိဘာဂေန။ ။ပဉ္စမုတ္တေကို ဖြုတ်၍ “ကွစိတော” ဟု ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂ လုပ်လျှင် ပဉ္စမိမှတစ်ပါး အခြား အနက်များ၌လည်း တောပစ္စည်း သက်နိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် “အာဒိတော”စသော ပြယုဂ်ဝယ် သတ္တမိ ဝိဘတ်၏ အနက်၌ တောပစ္စည်းသက်၍၊ “အနိစ္စတော”စသော ပြယုဂ်ဝယ် တတိယာ ဝိဘတ်၏ ဝိသေသနအနက်၌ တောပစ္စည်း သက်သည်၊ [အခြားအနက်များ၌လည်း တောပစ္စည်း သက်နိုင်ပုံကို ကစည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

ယတြ၊ယတ္ထ-အကြင်၌၊ တတြ၊တတ္ထ-ထို၌၊ ဣတရတြ၊ ဣတရတ္ထ-ဆိုအပ်ပြီးမှ တစ်ပါး တခြား၌၊ အညတြ၊အညတ္ထ-ဆိုအပ်ပြီးမှ တစ်ပါးသောအနက်၌၊ ဥာယတြ၊ဥာယတ္ထ-၂ ပါးစုံ၌၊ ပရတြ၊ ပရတ္ထ-တစ်ပါးတခြား၌၊ ကုတြ၊ ကုတ္ထ-အဘယ်၌၊ တြတောထေသု စာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ကုတ္တံ-ကုပြု၊ ကိဿ က ဝေစာတိ သုတ္ထေ-၌၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ကာဒေသေ-ကပြုလတ်သော်၊ (ကတြ) ကတ္ထ-ဟု ဖြစ်၏၊ အမုတြ၊ အမုတ္ထ-ထို၌။

(၂၆၇) သဗ္ဗဿေတဿာကာရောတိ-သုတ်သည်၊ ဝတ္ထတေ။

တြ နိစ္စံ။ ။(၂၃၂) ပရေ၊ ကြေ-ကြောင့်၊ ပေ၊ အတြ-ဤ၌၊ သဗ္ဗဿေ တဿာကာရော ဝါတိ-သုတ်ဖြင့်၊ အတ္တံ-(အ)ပြု၊ တောထေသု စာတိ- သုတ်ဖြင့်၊ ကောရော-ပြေ၊ အတ္ထ၊ ဧတ္ထ-ဤ၌။

(၂၆၈) ကုစိတိ-သည်လည်းကောင်း၊ အတ္ထေတိ၊ သတ္တမိယာတိစ- သည်လည်းကောင်း၊ အဓိကာရော-တည်း၊ သဗ္ဗသ္မိ-၌၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ (ဗဟုဝုစ်လည်း ရှိနိုင်သည်သာ။)

သဗ္ဗတော ဓိ။ ။(၂၅၀) ပေ၊ သဗ္ဗမိ-အလုံးစုံ၌။

(၂၆၉) ကိဿာ ဝေါ။ ။(၂၅၀) ပေ၊ [“ကိဿာတိ နိဂ္ဂဟိတလောပံ ကတ္တာ ဝုတ္တံ”ဟူသော ဋီကာနှင့်အညီ၊ ကိ၌ နိဂ္ဂဟိတ် ချေ။]

(၂၇၀) ကိဿ က ဝေစ။ ။(၂၂၇) ပရေ၊ ဝပစ္စယေ-ကြောင့်၊ ကိဣတိ- ကိဟူသော၊ တေဿ-ဤသဒ္ဓါ၏၊ ကသဒ္ဓေါ-ကသဒ္ဓါဟူသော၊ အာဒေသော- သည်၊ ဟောတိ၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ထဟမာဒိအဝပစ္စယေပိ-ထ၊ဟံအစရှိသော ဝပစ္စည်းမှ တခြားပစ္စည်းနှောင်းရာ၌လည်း၊ (က-ကအပြုသည်၊ ဟောတိ၊) တေသု ဝုဒ္ဓိတျာဒိနာ-ဖြင့်၊ ဝမိ-ဝပစ္စည်းကြောင့်၊ ကကာရေ-ကအက္ခရာ၌၊

(၂၆၆) ကိဿ က၊ ပေ၊ ကာဒေသေ-ကတြ၊ ကတ္ထ။ ။“ကာဒေသော”ဟု စာအမျှား ရှိ၏၊ နောက်အတွက် စီရင်ရာ၌ သတ္တမိဝိဘတ်ဖြင့် ထားလေ့ရှိသောကြောင့် “ကာဒေသေ”ဟု ရိုလျှင် ကောင်းမည်၊ နောက်၌လည်း ကာဒေသောချည်း ရှိ၏၊ [သိဟိုဋ်မှ၌ “ကတြ”ဟု မပါ၊ ကိဿ ကဝေစသုတ်၌ စဖြင့်လည်း ထပစ္စည်းကစ၍ ပြုလတ်ဖြစ်ရကား “တြပစ္စည်း နှောင်းရာ၌ က မပြု”ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသောကြောင့် “ကတြ” မပါခြင်းသာ ကောင်း၏။]

(၂၇၀) စဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ အဝပစ္စယေပိ။ ။ ဝေစ၌ စဖြင့် ဝပစ္စည်းမှတစ်ပါး အခြားသော ထ ဟံစသော ပစ္စည်းနှောင်းရာ၌လည်း ကိကို ကပြုသေး၏၊ [ထံဟမာဒိ ဟု တချို့စာ ရှိ၏၊ တြထသတ္တမိယာစသော သုတ်မှစ၍ ယူသင့်ရာ ပစ္စည်းများကို

အကာရဿ-အက္ခရာ၏၊ လောပေါစ-ကျေခြင်းသည်လည်း၊ (ဟောတိ၊) [ရူပသိဒ္ဓိအလို-အစ၌ ဗျည်းရှိသော ပစ္စည်းနှောင်းရာ၌ သရလောပေါဖြင့် မချေနိုင်သောကြောင့် တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ချေသည်။] တွံ-သည်၊ ကွ-သို့၊ ဂတော-သွားသည်၊ အသိ-ဖြစ်သနည်း၊

(၂၇၁) ကိသ္မာတိ ဝတ္တတေ။

ဟိဟံဟိဉ္စနံ။ ။(၂၅၂) ပေ။

(၂၇၂) ကိသာတိ ဝတ္တတေ၊ (ကိသ္မာဟု အချို့စာပျက်လျက် ရှိ၏။)

ကုဟိဟံသု စ။ ။(၂၅၈) ပေ၊စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ဟိဉ္စနံဒါစနံ ဣစ္စာဒိသုပိ-ဟိဉ္စနံ ဒါစနံ အစရှိသော ပစ္စည်းတို့ကြောင့်လည်း၊ (ကိမိစ္စေတဿ ကု ဟောတိ၊) ကိသ္မိ-အဘယ်၌၊ ဣတိ-ဤအနက်၌၊ ကုဟိ၊ ပေ၊ ကဟံ-ဟု ဖြစ်၏၊ ကာဒေသော-က ပြု။

(၂၇၃) ဟိဟန္တိ ဝတ္တတေ။

တမှာ စ။ ။(၂၅၃) သတ္တဗျတ္တေ၊ တဣတိ-တဟူသော ၊ တေသ္မာ သဗ္ဗနာမတောစ-ဤ သဗ္ဗနာမ်မှ(နောက်၌)လည်း၊ ဟိဟံပစ္စယာ၊ ကွစိ၊ဟောန္တိ၊ တသ္မိ-ထို၌၊ ဣတိ-ဤအနက်၌၊ တဟိ တဟံ-ဟု ဖြစ်၏။ [သုတ်၌ “တမှာစ” နှင့်ညီအောင် ဝုတ္တိ၌လည်း “တဣစ္စေတသ္မာစ”ဟု စသဒ္ဓါရှိစေ၊ ထိုစဖြင့် ကိသ္မာ ဝေါသုတ်မှ ဟိဟံဟိဉ္စနံသုတ်သို့ လိုက်လာသော ကိသ္မာကို ပေါင်းသည်။]

(၂၇၄) ဣမသ္မာ ဟမာ စ။ ။(၂၅၄) သတ္တဗျတ္တေ၊ ဣမသဒ္ဓတော-မှ (နောက်၌) ပေ၊ ဣမသိ ထံတျာဒိနာ-ဣမသိ ထံ အစရှိသော သုတ်ဖြင့်၊ ဣကာရော-ဣပြု၊ ဣမသ္မိ-ဤ၌၊ ဣတိ-ဤအနက်၌၊ ဣဟ ဣမ-ဟု ဖြစ်၏။

ပြလိုသောကြောင့် “ထဟမာဒိ”ဟု ရှိသောမူသာ ကောင်း၏၊ သိဟိန္ဒိမ္မန္တိကား “ထဟံ ဒါထမာဒိအဝပစ္စယေပိ”ဟု ရှိ၏၊ ထမာဒိကို “ထံ+အာဒိ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ အာဒိဖြင့် ကရဟိ ပုံစံအတွက် ရဟိ ပစ္စည်းကို ယူ။]

(၂၇၅) စဂ္ဂဟဏေ၊ ပေ၊ ကာဒေသော။ ။ဒါစနမိစ္စာဒိသု၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် ဒါပစ္စည်းကို ယူ၊ “ကုဒါ”ဟုဖြစ်၏၊ သဒ္ဓနိတိ၌ ဟိဉ္စပစ္စည်းလည်း ရှိ၏၊ ထိုအလို ဟိဉ္စပစ္စည်းကိုပါ အာဒိဖြင့် ယူ၊ “ကုဟိဉ္စိ ဘဝေ-တစ်စုံတစ်ခုသော ဘဝ၌” စသည် တည်း၊ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ကုဟိဉ္စိ”ကို စိ နိပါတ်အဆုံးရှိသော ပုဒ်ဟုလည်းကောင်း၊ “ကုဟိဉ္စနံ”၌ စနံနိပါတ်ဟုလည်းကောင်း မိန့်၏။] ကဟံ၌ ရှေ့သုတ်ဖြင့် ဟံပစ္စည်း သက်ပြီးနောက် ကိဿ က ဝေစသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ကိကို ကပြု၊ ထို့ကြောင့် “ကဟံ-ကာဒေသော”ဟု မိန့်သည်။

(၂၇၅) ယတော ဟိ။ ။(၂၇၅) [လွယ်ပြီ။]

(၂၇၆) ကာလေတိ-ကာလေဟူသော၊ အယံ-ဤသုတ်သည်၊ အဓိကာရော-တည်း၊ ကသ္မိံ ကာလေ-အဘယ်အခါ၌၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ [နောက်၌ “ကဒါ” ကို လှမ်းစပ်။]

ကိံ သဗ္ဗ၊ ပေ၊ ဒါဒါစနံ။ ။(၂၇၇) သတ္တဗျတ္တေ-၌၊ ကာလေ-၌၊ ကုစိ-၌၊ ကိံ သဗ္ဗအညကေယဣတိ-ကိံ၊ ပေ၊ ယ ဟူကုန်သော၊ ဒေတေဟိ သဗ္ဗ နာမေဟိ-ဤသဗ္ဗနာမ်တို့မှ(နောက်၌)၊ ဒါပစ္စယော ဟောတိ၊ ကုဣစ္စေတသ္မာ-ကုဟူသော ဤသဒ္ဓါမှ (နောက်၌ကား)၊ ဒါစနန္တ-ဒါစနံ ပစ္စည်းလည်း သက်၊ ကိံဿ က ဝေစာတိ သုတ္တေ-၌၊ စသဒ္ဓေန ကာဒေသော၊ ကဒါ-ကဒါ ဟု ဖြစ်၏။

(၂၇၇) သဗ္ဗဿ သော ဒါနိဝိ။ ။(၂၇၈) ပရေ ဒါပစ္စယေ၊ သဗ္ဗဣတိ-သဗ္ဗဟူသော၊ ဒေတဿ သဒ္ဓဿ-ဤသဒ္ဓါ၏၊ သ သဒ္ဓါဒေသော-သ အပြု သည်း၊ ဝါ ဟောတိ၊ သဗ္ဗသ္မိံ ကာလေ-အလုံးစုံသောအခါ၌၊ ဣတိ-ဤအနက် ၌၊ သဒါ သဗ္ဗဒါ-ဟု ဖြစ်၏၊ ဧဝံ-တူ၊ [“အညသ္မိံ ကာလေ”ဟု အနက် ဖွင့်ပုံ တူသည်ကို “ဧဝံ”ဟု ဆိုသည်၊] အညဒါ-သည့်ပြင်အခါ၌၊ ဧကဒါ-တစ်ခုသော အခါ၌၊ ယဒါ-၌၊ ကသ္မိံ ကာလေ-အဘယ်အခါ၌၊ ဣတိ-ဤအနက်၌၊ ကုဒါစနံ-ဟု ဖြစ်၏၊ ကုဟိ ဟံသုစာတိသုတ္တေ-၌၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ကုတ္တံ-ကုပြု၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ကုဟိတိ နိပါတနေန-ကုဟိဟူသော နိပါတနဖြင့်၊ (ကုတ္တံ-ကုပြု။)

(၂၇၆) ကိံ သဗ္ဗည၊ ပေ၊ ယကုဟိ။ ။ကိံဟု ပထမဆိုပြီးလျှင် ကိံမှဖြစ်သော ကုကို ဆိုပြန်ခြင်းသည် “ကုသဒ္ဓါ၏ နိပါတန ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ ကု နောင်သာ ဒါစနံပစ္စည်း သက်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း” ပြရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ကု၏ နိပါတနဖြစ်ပုံမှာ နောက်သုတ်အဖွင့်၌ ထင်ရှားလတ်ပုံ။

(၂၇၇) ကသ္မိံ ကာလေတိ၊ ပေ၊ ကုဟိတိ နိပါတနေနဝိ။ ။ကုဒါစနံကို ကိံ တည်၊ ဒါစနံသက်၊ ကုဟိ ဟံသုစာသုတ်၌ စဖြင့် ကိံကို ကပြု၊ တစ်နည်း-ကိံသဗ္ဗညေ က ယကုဟိ ဒါဒါစနံသုတ်၌ “ကုဟိ”ဟူသော နိပါတနဖြင့် ကိံကို ကပြု၊ ဤသို့ ကပြုဖို့ရန် ၂ နည်းရှိရကား “ကုဟိတိ နိပါတနေနဝိ”ဟု မိန့်သည်၊ [ရုပ်မပြီးနိုင်သော တာဝန်တစ်ခုကို ဝန်ကျစေနိုင်သော သုတ်ကိုဖြစ်စေ၊ သုတ်၌ပါသော စကားကိုဖြစ်စေ နိပါတနဟု ခေါ်၏၊ ထို့ကြောင့် ကိံသဗ္ဗညေစသော သုတ်လာ “ကုဟိ”ကိုလည်း နိပါတနဟု ခေါ်ရသည်၊ ဆိုလိုရင်းကား-“ကုဟိ”ဟူသော စကား၌ ကုသဒ္ဓါကို ရှင်ကစ္စည်းဆရာ ကိုယ်တိုင် မိန့်ဆို၏၊ ထိုဆရာ၏ စကားသည်ပင် (ပါဠိတော်စကား ကဲ့သို့) ထိုကျမ်း၌လာသော သဒ္ဓါအတွက် ရုပ်ပြီးစေနိုင်သော စကားတစ်ရပ်ဖြစ်၏ဟု ဆိုလိုသည်၊ “ကုဟိတိ” အရာဝယ် “ကုဣတိ”ဟုလည်း ပါ၌ရှိ၏။

(၂၇၈) ဒါတိ ဝတ္တတေ။

တမှာ ဒါနိစ။ ။(၂၇၈) ကာလေ သတ္တဗျတ္တေ တဏှတိ ဧတသ္မာ သဗ္ဗနာမတော၊ ဒါနိဒါပစ္စယာ၊ ကွစိ၊ ဟောန္တိ။ တသ္မိံ ကာလေ-ထိုအခါ၌၊ တဒါနိ၊ တဒါ-ထိုအခါ၌။

(၂၇၉) ဣမသ္မာ ရဟိဓနာစ။ ။(၂၇၉) [လွယ်ပြီ။]

(၂၈၀) သဗ္ဗဿာတိ ဣမဿာတိစ ဝတ္တတေ။

ဧတရဟိမိ။ ။(၂၈၀) [“ဧတရဟိမိစ” ဟု တချို့စာဝယ် စပါသည်ကား အပို၊] ပရေ၊ ရဟိမိပစ္စယေ-ကြောင့်၊ ပေ၊ ဣမသ္မိံ ကာလေ-ဤအခါ၌၊ ဧတရဟိ-ဤအခါ၌။

(၂၈၁) အဓနာမိစ။ ။(၂၈၁) [ဤစသဒ္ဓါကိုကား ဣမသိထံဒါနိ သုတ်ဖြင့် ဣအပြုကို ဝဲခြင်း အပေက္ခာအနက်ရှိ၏ဟု ဋီကာဖွင့်၏၊] ပရေ၊ ဓနာပစ္စယေ၊ ပေ၊ အဓနာ-ဤအခါ၌၊ ဣမသဒ္ဓဿ-ဣမသဒ္ဓါ၏၊ ဣကာရော-ဣပြု၊ ဣမသ္မိံ ကာလေ-၌၊ ဣဒါနိ-၌၊ ဝိဘတ္တိပစ္စယဝိဓာနံ-သည်၊ (နိဋ္ဌိတံ။)

အထ-ဝိဘတ္တိပစ္စယဝိဓာန၏ အခြားမဲ့၌၊ အလိင်္ဂံသင်္ချာဝိဘတ္တိဘေဒါ-လိင်္ဂံသင်္ချာဝိဘတ်တို့၏ ကွဲပြားခြင်းမရှိကုန်သော၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတာ-ဥပသာဂု နိပါတ်တို့ကို၊ ဝုစ္ဆန္တေ-ဆိုအပ်ကုန်၏၊ ပ-ပလည်းကောင်း၊ ပရာ-ပရာလည်းကောင်း၊

(၂၇၈) တမှာ ဒါနိစ။ ။စသဒ္ဓါသည် ရှေ့သုတ်မှ ဒါပစ္စည်းကို ငင်သော အနုကမုနအနက် ရှိ၏ဟု ဋီကာဖွင့်၏၊ “ဒါတိ ဝတ္တတေ” ဟုလည်း အဓိကာရသဘော အားဖြင့် လိုက်ခဲ့ပြီး ထို့ကြောင့် အဓိကာရသဘောအားဖြင့် လိုက်သော်လည်း နောက် နောက်သုတ်များသို့ ဆက်၍ မလိုက်စေလိုလျှင် စသဒ္ဓါဖြင့် ထပ်၍ ငင်တတ်သည်ဟု မှတ်ချက်တစ်ခု ရပြန်သည်။

(၂၇၉) ဣမသ္မာ ရဟိဓနာဒါနိစ-ဟု ယခုစာများ၌ ရှိ၏၊ ဋီကာ၌ကား “စသဒ္ဓေါ-စသဒ္ဓါသည်၊ ဒါနိပစ္စယသမ္ပိတ္တနုတ္တော-ရှေ့သုတ်မှ ဒါနိပစ္စည်းကို ပေါင်း ခြင်းအနက် ရှိ၏” ဟု ဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် ဋီကာအလို “ဣမသ္မာ ရဟိဓနာစ” ဟုသာ ရှိရမည်၊ ကစ္စည်း သီဟိုဠ်မူ၌လည်း “ဣမသ္မာ ရဟိဓနာစ” ဟုပင် ရှိသည်။

အထာလိင်္ဂံ၊ ပေ၊ ဝုစ္ဆန္တေ ။ ။ဥပသာဂု နိပါတ်တို့သည် ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင် အားဖြင့် ကွဲပြားခြားနားခြင်း မရှိကြ၍ အလိင်္ဂံတို့တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ပညာ၊ ပါစရိယော၊ ပဏိတံ” ဟု (အစဉ်အတိုင်း) ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်တို့နှင့် တွဲယှဉ်ရသော်လည်း

ပေ၊ ဥပ-ဥပလည်းကောင်း၊ ဣတိ-သို့၊ ဥပသဂ္ဂါ-ဥပသာရတို့သည်၊ ဝိသတိ-
 ၂၀ တည်း၊ တတ္ထ-ထို ဥပသာရတို့တွင်၊ ... (က) ပသဒ္ဓေါ-ပ သဒ္ဓါသည်၊
 (ပတ္ထနာဒီသုကျမှ တစ်ဝိဘတ်ဆုံးသော ဒွန်ပုဒ်ဖြစ်သော်လည်း အနက်ထင်ရှား
 အောင် တစ်ခုစီခွဲ၍ အနက်ပေးရမည်၊) ပကာရ-အပြား၊ အာဒိကမ္မ-အစအမှု၊
 ပစာန-ပြဋ္ဌာန်း၊ ဣဿရိယ-အစိုးရသူ၏အဖြစ်၊ အန္တောဘာဝ-အတွင်းဖြစ်ခြင်း၊
 ဝိယောဂ-ကွေ့ကွင်းခြင်း၊ တပ္ပရ-ထိုပြဋ္ဌာန်း=ထိုထက်မြတ်၊ ဘုသတ္တ-အလွန်
 ဟူသောအနက်၊ သမ္ဘဝ-စ၍ဖြစ်ရာ၊ တိတ္ထိ-တင်းတိမ်ခြင်း၊ အနာဝိလ-မနောက်
 ကျခြင်း၊ ပတ္ထနာဒီသု-တောင့်တခြင်းအစရှိသော အနက်တို့၌၊ (ဝတ္တတိ-ဖြစ်၏၊)
 ပဏ္ဍတိ-ပ ဟူသော၊ အယံ ဥပသဂ္ဂေါ-ဤဥပသာရပုဒ်သည်၊ ပကာရဒီသု-ပကာရ
 အစရှိကုန်သော၊ ဧတေသု အတ္ထေသု-တို့၌၊ ဝတ္တတိ-၏။ ...ယထာ-ကာ၊ ပကာရ-

ပ ဥပသာရမှာ ရုပ်နေမပြောင်း၊ ဧကဝုဗ် ဗဟုဝုဗ် သင်္ချာအားဖြင့်လည်း ရုပ်နေမကွဲပြား
 ၍ အသင်္ချာတို့တည်း၊ ထို့ကြောင့်“ပဘဝတိ-ပဘဝန္တိ”ဟု ဧကဝုဗ် ဗဟုဝုဗ် ကြိယာများနှင့်
 တွဲနေရသော်လည်း“ပ”မှာ ရုပ်နေမပြောင်း၊ ပထမာ ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်အားဖြင့်
 လည်း ရုပ်နေမခြားနားသဖြင့် အဝိဘတ္တိတို့တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ပညာ၊ပညံ၊ပညာယံ”
 စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်အမျိုးမျိုး ဆုံးသောပုဒ်နှင့် တွဲရသော်လည်း“ပ”မှာ ရုပ်နေမထူးခြား၊
 အခြားသော ဥပသာရ နိပါတ်ပုဒ်များလည်း ဤနည်းပင်တည်း၊ ထိုသို့ လိင် သင်္ချာ
 ဝိဘတ်တို့၏ ကွဲပြားခြင်း မရှိသော ဥပသာရ နိပါတ်တို့ကို ဆိုတော့မည်-ဟူလို။

တတ္ထ ပသဒ္ဓေါ၊ ပေ၊ အတ္ထေသု၊ ပေ၊ ပဏိဟိတံ။ ။“ပသဒ္ဓေါ၊ ပေ၊
 ပတ္ထနာဒီသု”ကား သုတ်နှင့်တူ၏၊ “ပဏ္ဍတိ အယံ၊ ပေ၊ ဝတ္တတိ”ကား သုတ်ကိုဖွင့်သော
 သုတ်နက်နှင့် တူ၏၊ ယထာ၊ ပေ၊ ပဏိဟိတံတို့ကား ဥဒါဟရဏ်များတည်း၊ ထို
 ဥဒါဟရဏ်များကိုအနက်ပေးရာ၌ သဒ္ဓတ္ထ-သင်္ဂေတတ္ထဟု ၂ မျိုး ရှိ၏၊ ထိုတွင်
 သဒ္ဓတ္ထဟူသည် သဒ္ဓါအတိုင်း ရအပ်သော အနက်တည်း၊ သင်္ဂေတတ္ထဟူသည် အများ
 မှတ်သားအပ်သော ပေးရိုးပေးစဉ် ဖြစ်နေသော အနက်တည်း၊ ထို သင်္ဂေတတ္ထကိုပင်
 ဝေါဟာရတ္ထ (ပြောရိုးဆိုစဉ် အနက်)ဟုလည်း ခေါ်၏၊ ထို့ကြောင့် တစ်ချို့ပုဒ်များ၌
 သဒ္ဓတ္ထဖြင့် အနက်အဓိပ္ပါယ် မပေါ်လျှင် သင်္ဂေတတ္ထကို ပေးရပါလိမ့်မည်။

ပကာရေ၊ ပညာ။ ။ဥဓာတ်သည် “သိခြင်း”အနက် ရှိ၏၊ ပသည် ပကာရ
 အနက် ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် “အပြားအားဖြင့်+သိတတ်သောတရား”ဟု သဒ္ဓါနက်
 ပေးရသည်၊ ဤ၌ ပ ဥပသာရသည် သိပုံ အများအပြား ရှိကြောင်းကို ပြသောကြောင့်
 ဓာတ်နက္ခာကို အထူးပြုသော ဓာတ္တတ္ထဝိသေသက ဥပသာရတည်း၊ “အများအပြားသိ၊
 အမျိုးမျိုးအစားစားသိ”ဟူသည် အနိစ္စဟုလည်းသိ၊ ဒုက္ခဟုလည်းသိ၊ ကံရှိ၏ဟုလည်း
 သိ၊ ကံ၏အကျိုး ရှိ၏ဟုလည်း သိ စသည်တည်း၊ ဤနည်းအတိုင်း နောက်ပုဒ်များ၌လည်း
 စိစစ်ခွင့် ရှိ၏၊ ဘုံသော် အလွန်ကျယ်မည်စိုး၍ အကျဉ်းမျှသာ ပြတော့မည်။

ပကာရအနက်၌၊ ပညာ-အပြားအားဖြင့်သိသောတရား၊ အာဒိကမ္မ-၌၊ (နောက်
 ၌လည်း ဤသို့အလွယ်ပေး၊) ဝိပွကတံ-စ၍ပြုအပ် အပြီးမသတ်သေးသောအလုပ်၊
 ပဋ္ဌာနေ-ပဋ္ဌာနအနက်၌၊ ပဏီတံ-ပြဋ္ဌာန်းသည်၏အဖြစ်သို့ ဆောင်အပ်၏၊ ဝါ-
 မွန်မြတ်၏၊ အထဝါ-တစ်နည်းကား၊ ပဋ္ဌာနံ-ပြဋ္ဌာန်း၏၊ ပဋ္ဌာနတ္ထံ-ပြဋ္ဌာန်းသူ၏
 အဖြစ်သည်၊ ဣဿရိယံ-ဣဿရိယမည်၏၊ တသ္မိံ-ထို ဣဿရိယ အနက်
 ၌၊ အယံ-ဤမင်းသည်၊ ဒေသဿ-အရပ်၏၊ ပဘူ-အစိုးရသော အရှင်တည်း။

အာဒိကမ္မ၊ ဝိပွကတံ။ ။ဝိ+ပ+ကရဓာတ်၊ ပ-စ၍+ကတံ-ပြုအပ်သော
 အမှုတည်း၊ ပကတံ-စ၍ပြုအပ်သော အမှု၊ (ပြုခါစအလုပ်)၊ န+ပကတံ=ဝိပွကတံ-
 ပြုခါစအလုပ်မဟုတ်၊ ပြု၍ အတော်ကြာသော၊ ပြီးလည်း မပြီးနိုင်သေးသော အလုပ်
 တည်း၊ ဤကား ပ ဥပသာရ၏ အာဒိကမ္မအနက်ကို ဖွင့်သော ရူပသိဒ္ဓိ အလိုတည်း၊
 [အန္တရာ ကထာ ဝိပွကတာပါ၌ကို-ဖွင့်သော သီလက္ခန္ဓီကာ၌ကား “ပကာရေန+ကရဏံ၊
 ပကတော=အပြားအားဖြင့် ပြုခြင်း”ဟု ပ ဥပသာရ၏ ပကာရအနက်ကို ဖွင့်လေသည်၊]
 မည်သို့ပင် ဖွင့်ဖွင့်၊ စ၍ အားထုတ်ပြီးနောက် အပြီးမသတ်သေးသော တစ်ဝက်တစ်ပျက်
 အလုပ် (ပစ္စုပ္ပန်အလုပ်) ဟူသမျှကို “ဝိပွကတံ”ခေါ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ယော သာဓေယျတုမာရဒ္ဓေါ၊ န စ နိဋ္ဌမုပါဂတော၊
 ဝက္ခမာနောတိ သော ဝုက္ခော၊ သောဝ ဝိပွကတောတိစ။
 [ဘောဒစိန္တာ၊ နိဿယကို ဆိုင်ရာမှာ ရှု။]

ပဓာနေ၊ ပဏီတံ။ ။“ပပုဗ္ဗ-နိဓာတ်၊ တပစ္စည်း”ပသည် သက္ကတ၌“ပြ”ဟု
 ရနှင့်ရှိ၏၊ ထိုရအတွက် နကို ထပြန်လျှင်“ပဏီတံ”ဟုဖြစ်ရသည်၊ ပဏီတံကို“ဥတ္တမံ”ဟု
 ဖွင့်သောအနက်မှာ သင်္ကေတအနက်သာတည်း၊ “ပဓာနံ-ပြဋ္ဌာန်းသည်၏ အဖြစ်သို့၊
 နိတံ-ဆောင်အပ်၏၊” ဤသို့ဖွင့်မှ သဒ္ဒါနက်ကျသည့်ပြင် ပ၏ပဓာနအနက် ထင်ရှားမည်။

အထဝါ၊ ပဋ္ဌာနံ။ ။ဤနည်းအလို ပပုဗ္ဗ ဌာဓာတ်တည်း၊ ပ ဥပသာရပုဒ်က
 ဓာတ်နက်ကို အထူးပြုမှုကြောင့် ဌာဓာတ်သည် ပဋ္ဌာန(ပြဋ္ဌာန်း) အနက်ကို ဟောရကား
 ပလည်း ပဋ္ဌာနအနက်ကိုပင် ဟောသည်-ဟု မှတ်ပါ၊ [သက္ကတ၌ ပြဓာန (ပရိဓာန)ဟု
 ရှိ၏၊ သက္ကတ၌ စသည် ပါဠိ၌ ဌဖြစ်၍ ဒွေဘော်လာပြီး “ပဋ္ဌာန”ဟု အရှိများ၏၊
 ထို့ကြောင့်“ပဋ္ဌာနံ”သည် ရှေးရိုးပါဠိသုံး, “ပဓာန”ဟု ရေးလျှင် သက္ကတနောက်ယောင်ခံ
 သော ပါဠိသုံးဟု မှတ်ပါ၊ “ပြဓာန်း=ပြဋ္ဌာန်း”ဟူသော မြန်မာစကားလုံးများလည်း
 ထိုပါဠိနှင့် သက္ကတမှလာသော စကားများပင်။]

ပဋ္ဌာနတ္ထံ ဣဿရိယံ တသ္မိံ၊ ပဘူ။ ။[ဤနေရာ၌ သီဟိုဠ်မြန်မာ စာမူချင်း မတူ၊
 ၂ မျိုးလုံးပင် ခပ်ပျက်ပျက် ဖြစ်နေသည်ဟု ထင်၏၊ ဤ၌ သီဟိုဠ်မူလိုက်၍ အဓိပ္ပာယ်
 ရေးပါမည်၊] ဣဿရဿ-အစိုးရသူ၏၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်းတည်း၊ ဣဿရိယံ-
 ကြောင်း၊ (ဘာဝတဒ္ဓိတံ၌ လာလတ်)၊ အစိုးရသူဟူသည် ပုဂ္ဂိုလ်တည်း၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကို

အန္တောဘာဝေ-အန္တောဘာဝ အနက်၌၊ ပက္ခိတ္တံ-ထည့်သွင်းအပ်၏။
ဝိယောဂေ-၌၊ ပဝါသီ-ကင်း၍နေခြင်း ရှိသူ၊ တပုရေ-၌၊ ပါစရိယော-
ဆရာ၏ဆရာကြီး၊ ဘုသတ္ထေ-ဘုသအနက်၌၊ ပဝုဒ္ဓကာယော-အလွန်ကြီးမား
သောကိုယ်ရှိသော နဂါး၊ သမ္ဘဝေ-၌၊ ဂင်္ဂါ-ဂင်္ဂါမြစ်သည်၊ ဟိမဝတာ-
ဟိမဝန္တာတောင်မှ၊ ပဘဝတိ-ပထမဖြစ်၏၊ ဝါ-စ၍ဖြစ်၏၊ တိတ္ထိယံ-
အနက်၌၊ ပဟူတံ-ပေါများသော၊ အန္တံ-အစာ၊ အနာဝိလေ-၌၊ ပသန္တံ-
ကြည်လင်သော၊ ဥဒကံ-ရေ၊ ပတ္တနေ-အနက်၌၊ ပဏိဟိတံ-ဆုတောင်းအပ်၏။

သိသောစိတ်နှင့် ဣဿရသဒ္ဓါ၏ဖြစ်ကြောင်းကား ထိုထိုကိစ္စ၌ ပဋ္ဌာနဖြစ်နေခြင်းတည်း။
ထို့ကြောင့် ဣဿရိယံပုဒ်ကို ပဋ္ဌာနတ္ထံဟု ဖွင့်သည်။ ပဘူ၌ ပ ဥပသာရ၏ ဓာတွတ္ထ
ဝိသေသကကြောင့် ဘူဓာတ်သည် အစိုးရခြင်းအနက်ကို ဟောရကား ပလည်း
အစိုးရခြင်းအနက်ကို ဟော၏။

အန္တောဘာဝေ၊ ပက္ခိတ္တံ။ ။ခိတ္တံ၌ ခိပဓာတ်သည် ပစ်(လွင့်)ခြင်းအနက်ကို
ဟော၏။ ဓာတွတ္ထဝိသေသက ပ ဥပသာရကြောင့် “အတွင်း၌ ပစ်ခြင်း”အနက်ကို
ဟော၏။ “ပက္ခိတ္တံ-အတွင်း၌ ပစ်အပ်၏”သဒ္ဓါနက်၊ “ထည့်အပ်၊ သွင်းအပ်၏”သင်္ကေတ
အနက်။

ဝိယောဂ၊ ပေ၊ ပဝုဒ္ဓကာယော။ ။“ပ-မိမိအရပ်နှင့် ကွေကွင်း၍+ဝါသီ-
နေခြင်း ရှိသူ”သဒ္ဓါနက်၊ “အရပ်တစ်ပါး၌နေသူ”သင်္ကေတအနက်၊ “တပုရ=တ-
ထိုမှ+ပရော-တခြား”မိမိဆရာ၏ ဆရာဖြစ်သော ဆရာကို “ပါစရိယ (ပ+အာစရိယ)=
ဆရာ ဆရာကြီး”ဟုခေါ်သည်၊ ပ=အလွန်+ဝုဒ္ဓ=ကြီးသော+ကာယ= ကိုယ်ရှိသော
နဂါး၊ (စတုက္ကနိပါတ်ဓာတ် အဋ္ဌကထာ၌ “ပဝုဒ္ဓကာယော”ဟု ရှိ၏) [“ဘုသတ္ထ=
အလွန်အက်၏အဖြစ်”ဟုလည်း အခြားနေရာ၌ ရှိ၏။]

သမ္ဘဝေ၊ ပေ၊ ပဘဝတိ။ ။ပဘဝတိကို “ပဌမံ ဇာယတိ”ဟု ဋီကာဖွင့်၏။
ထို့ကြောင့် သမ္ဘဝအနက်ဟူသည် “စ၍ဖြစ်ရာဋ္ဌာန”ဟူသော အနက်ပင်တည်း။ “သမ္ဘဝတိ
ဧတသ္မာတိ သမ္ဘဝေါ”ဟု သံ အနက်အဖွင့်၌ ဋီကာဝိပြိုဟ် ပြုလတ်၊ [ဧတသ္မာ-
ဤအရပ်မှ၊ သမ္ဘဝတိ-ပထမဖြစ်၏၊] ဂင်္ဂါမြစ်၏ ပထမပေါ်လာရာ ဒေသမှာ
ဟိမဝန္တာတောင်တည် ၊ [ပြခဲ့သော အာဒိကမ္မနှင့် ဤ သမ္ဘဝနအနက်သည် ရောယှက်
သကဲ့သို့ ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် စတည်အားထုတ်၍ မပြီးခင် အမှု၌ “အာဒိကမ္မ”ဟု
မှတ်၍၊ သက်သက် အစဖြစ်ခြင်းကို “သမ္ဘဝ”ဟု ခွဲရာ၏၊ သဒ္ဓနိတိ၌ကား ပဘဝတိ၌
ပက္ခိ သန္နန (စီးခြင်း) အနက်ဟု ဆို၏။]

တိတ္ထိယံ၊ ပေ၊ ပသန္တံဗဒကံ။ ။ဤနေရာ၌ ပဟူတံကို “ပပုဗ္ဗဟူဓာတ်၊ တပစ္စည်း”
ဟု ကြံ၊ “ပဟူတံ-ပေါများ၏” ဟူရာ၌ “ပြည့်စုံ လုံလောက်သည်” ဟု အဓိပ္ပာယ်
ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ပက္ခိ “တိတ္ထိ”ဟု အနက်ဆိုသည်၊ [တချို့အရာ၌ကား ပဟူတံကို

(ခ) ပရာက္ကတိ-ပရာ ဥပသာရသည်။ ပရိဟာနိ-ဆုတ်ယုတ်ခြင်း၊ ပရာဇယ-ရှုံးခြင်း၊ ဂတိ-လည်းလျောင်းရာ၊ ဝိက္ကမ-အားထုတ်ခြင်း၊ အာမသနာဒီသု-သုံးသပ်ခြင်း အစရှိသော အနက်တို့၌၊ ဝတ္တတိ၊ ယထာ-ကား၊ ပရိဟာနိယံ-ပရိဟာနိ အနက်၌၊ ပရာဘဝေါ-ပျက်စီးခြင်း၊ ပရာဇယေ-၌၊ ပရာဇိတော-ဆုံးရှုံးစေအပ်၏၊ ဂတိယံ-၌၊ ပရာယနံ(ပရာ+အယနံ)-လည်းလျောင်းမှီခိုရာ၊ ဝိက္ကမေ-၌၊ ပရက္ကမတိ(ပရာ+ကမတိ)-အားထုတ်၏၊ [“ပရံ+အာ+ကမတိ”ဟုလည်း ဖြစ်၏၊ ထိုနည်း၌ ပရာ ဥပသာရ မဟုတ်။] အာမသနေ-၌၊ အင်္ဂံသ-အင်္ဂါကြီးငယ်ကို၊ ပရာမသနံ-သုံးသပ်ခြင်း။

(ဂ) နိက္ကတိ-နိဟူသော ဥပသာရသည်။ နိဿေသ-အကြွင်း မရှိ၊ နိဂ္ဂတ-ထွက်ခြင်း၊ နိဟရဏ-ထုတ်ဆောင်ခြင်း၊ အန္တောပဝေသန-အတွင်း သွင်းခြင်း၊ အဘာဝ-မရှိခြင်း၊ နိဿေ-တားမြစ်ခြင်း၊ နိက္ခန္တ-လွတ်မြောက်ခြင်း၊ ပါတုဘာဝ-ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း၊ အဝဓာရဏ-ပိုင်းခြားသတ်မှတ်(ဆုံးဖြတ်)ခြင်း၊ ဝိဘဇန-ဝေဖန်ခြင်း၊ ဥပမာ-နှိုင်းယှဉ်ခြင်း၊ ဥပဓာရဏ-စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်း၊ အဝသာန-ပြီးဆုံးခြင်း၊ ဆေကာဒီသု-လိမ္မာသူအစရှိသော အနက်တို့၌၊ (ဝတ္တတိ။)

“ပဟ” ဓာတ်လည်း ကြံကြ၏။ မနောက်ကျခြင်းနှင့် ကြည်လင်ခြင်းမှာ သဘောတူပင် တည်း။ ထို့ကြောင့် ပသန္တံ၌ ပကို အနာဝိလအနက်ဟု ဆိုသည်။ [ပသန္တံ၌ ပပုဗ္ဗ-သဒဓာတ်၊ တပစ္စည်းတည်း။]

ပတ္တနေပဏိဟိတံ။ ။[ပဏိဟိတံ၌ ပ-နိပုဗ္ဗ၊ ဓာဓာတ်၊ တပစ္စည်း၊ ပ (ပြ)ဥပသာရနောင်ဖြစ်၍ ဣပြန်ထားသည်။ ဤပဏိဟိတံသည် “ပဏိဓာနတော ပဋ္ဌာယ တထာဂတဿ ဒေသပါရမိယော”၌လာသော ပဏိဓာနနှင့် အနက်တူတည်း။ ထို့ကြောင့် ပတ္တန (ဆုတောင်းခြင်း)အနက်ဟု ဖွင့်သည်။ [အချို့အရာ၌ကား “သမ္မာ ပဏိဟိတံ စိတ္တံ, အတ္တသမ္မာပဏိဓိ”စသည်ဖြင့် ပဏိဓိသဒ္ဒါသည် “ထားခြင်း”အနက် ကိုလည်း ဟောသေး၏။ ပတ္တနာဒီသု၌ အာဒိဖြင့် “ပကာသတိ-ထင်ရှား၏”၌ ပကာသန(ထင်ရှားပြုခြင်း)အနက်၊ သပ္ပဒေသတိကံ စသည်၌ “ဧကဒေသ=တစ်စိတ် တစ်ဖို့တချို့”ဟူသော အနက်ကိုလည်း ဋီကာယူသည်။]

(ခ) ပရိဟာနိ။ ။ဆုတ်ယုတ်ခြင်းဟူသည် စည်းစိမ်ဥစ္စာစသည်တို့ ပျက်စီးခြင်းတည်း။ ထို့ကြောင့် “ပရာဘဝေါ”ဟု ထုတ်သည်။ ဤ ပရာအနက် အားလုံးထင်ရှားပြီ။ အာမသနာဒီသု၌ အာဒိအနက်ကို ဋီကာမပြု၊ အဘိဓာန်၌ ပဋိလောမ (ဆန့်ကျင်ဘက်) အနက် ပါ၏။ ထို အနက်ကို အာဒိဖြင့် ယူပါ။

နိဿေသေ-နိဿေသ အနက်၌၊ နိရုတ္တိ(နိ+ဥတ္တိ)-အကြွင်းမရှိ+ဆိုခြင်း၊ နိရဝသေသံ-(နိ+အဝသေသံ)-အကြွင်းအကျန် မရှိအောင်၊ ဒေတိ-ပေး၏၊ နိဂ္ဂတေ-၌၊ နိက္ကိလေသော-ထွက်သွားသော ကိလေသာရှိသူ၊ နိယျာတိ-ထွက်မြောက်၏၊ နိဟရဏေ-၌၊ နိဒ္ဓါရဏံ-ထုတ်ဆောင်ခြင်း၊ အန္တောပဝေသနေ-၌၊ နိခါတော-စိုက်အပ်၏၊ အဘာဝေ-၌၊ နိမ္မက္ကိကံ-ပျားကောင် မရှိ၊ နိဿေမေ-၌၊ နိဝါရေတိ-တားမြစ်၏၊ နိက္ခန္တေ-၌၊ နိဗ္ဗာနော-ဝါနမှ လွတ်မြောက်သူ၊ နိဗ္ဗာနံ-ဝါနမှ လွတ်မြောက်သော နိဗ္ဗာနံ၊ ပါတုဘာဝေ-၌၊ နိမ္မိတံ-ဖန်ဆင်းအပ်၏၊ အဝဓာရဏေ-၌၊ ဝိနိစ္ဆယော-အဆုံးအဖြတ်၊ ဝိဘဇနေ-၌၊ နိဒ္ဒေသော-အကျယ် ညွှန်ပြခြင်း၊ ဥပမာယံ-၌၊ နိဒဿနံ-ညွှန်ပြကြောင်း ဥဒါဟရဏံ၊ ဥပဓာရဏေ-၌၊ နိသာမနံ-စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်း၊ အဝသာနေ-၌၊ နိဋ္ဌိတံ-ပြီးဆုံးပြီ၊ ဆေကေ-၌၊ နိပုဏော-သိမ်မွေ့သူ။

(ဂ) နိဿေသေ။ ။သဒ္ဓနိတိ၌ နိဟရဏ အနက်အတွက် “နိရုတ္တိ-ထုတ်ဖော်+ရွတ်ဆိုခြင်း”ဟု ပြသည်၊ စိတ်၌မထားဘဲ နှုတ်ဖြင့် ထုတ်ဖော် ရွတ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဓါကို “နိရုတ္တိ”ဟု ခေါ်သည်၊ ဤ ရူပသိဒ္ဓိဆရာလည်း “နိရုတ္တိ” တစ်ခုဖြင့် အားမရ၍ “နိရဝသေသံ”ဟု ပုံစံတစ်ခု ထပ်ပြဟန်တူသည်။

နိဂ္ဂတေ၊ ပေ၊ ဝိဘဇနေ။ ။“နိက္ကိလေသော-ထွက်မြောက်သော ကိလေသာရှိသူ” ဟူသည် ကိလေသာကင်းသူပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “နိဂ္ဂတာ”ကို “ဝိဂတာ”ဟု ဖွင့်သည်၊ နိယျာတိမှာ ထင်ရှားပြီ၊ “နိခါတော-စိုက်အပ်”ဟူသည် မြေစသည်တို့၏ အတွင်းသို့ သွင်းထားခြင်း (အန္တောပဝေသန)ပင်တည်း၊ “နိဒ္ဒေသ”ဟူသည် အကျဉ်း စကားကို အကျယ်ဝေဖန်ခြင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် နိကို ဝိဘဇနေအနက်ဟု ဆိုသည်။

ဥပမာယံ ဥပဓာရဏေ။ ။“နိဒဿန”ဟူသည် အလားတူပုံစံများကို ညွှန်ပြကြောင်း ဥဒါဟရဏံတည်း၊ ထိုဥဒါဟရဏံကို “နမူနာ၊ ပုံစံ”ဟုလည်း ခေါ်၏၊ ထိုနမူနာပုံစံ ဥဒါဟရဏံသည် ဥပမာပြ စကားပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဥဒါဟရဏံ ပြလိုသောအခါ တစ်ချို့နေရာ၌ “ယထာ”ဟု ဥပမာဇောတက စကားကို စချီလေ့ ရှိသည်၊ “နိသာမန”အရ ဉာဏ်ဖြင့် စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်းကိုလည်းကောင်း၊ “ဣဃံ ဇာလိ နိသာမေဟိ= တိုက်တွန်းပါရဲ့ဇာလိ...ကြည့်စမ်းပါ”၌ မျက်စိဖြင့် စူးစမ်းခြင်းကိုလည်းကောင်း ရ၏။

ဆေကေ။ ။“နိပုဏ-သိမ်မွေ့နူးညံ့သူ”ဟူသည် အစစအရာရာ ဝိဗ္ဗာသူပင်တည်း၊ ဆေကာဒိသု၌ အာဒိဖြင့် “နိက္ခေပေါ-ချထားခြင်း”ဟူရာ၌ “နိဓာန-သိုမှီးချထားခြင်း”အနက်၊ “နိဗ္ဗုတော-ငြိမ်းအေး၏”ဟူရာ၌ ဥပသမ-ငြိမ်းအေးခြင်းအနက်၊ “နိဂ္ဂဟော-နိပ်ခြင်း”ဟူရာ၌ အဘိဘဝ-လွမ်းမှိုးခြင်းအနက်၊ “နိဝါတော-ပျပ်ဝပ်ခြင်း”ဟူရာ၌ အဘိဝန္နန-ရှိခိုးခြင်းအနက်၊ “နိလယော-နေရာအိမ်”ဟူရာ၌ နိဝါသနအနက် များကို ဋီကာပြသည်၊ [အဓိပ္ပါယ် မပြခဲ့သောပုဒ်များ၌ အနက်အတိုင်း ထင်ရှားပြီ။]

(ဃ) နိဗ္ဗတိ-သည်။ နိဟရဏ-ပယ်ထုတ်ခြင်း၊ အာဝရဏာဒီသု-
တားမြစ်ခြင်းအစရှိသော အနက်တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ) နိဟရဏေ-နိဟရဏအနက်၌၊
နိဟရတိ-ပယ်ထုတ်၏။ အာဝရဏေ-၌၊ နိဝရဏံ-တားမြစ်တတ်သော တရား။

(င) ဥဂ္ဂတိ-သည်။ ဥဂ္ဂတ-တိုးတက်ခြင်း၊ ဥဒ္ဒကမ္မ-အထက်အမှု၊ ပဓာန-
ပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ ဝိယောဂ-ကျွေကွင်း၊ သမ္ဘဝ-ကောင်းစွာဖြစ်ခြင်း၊ အတ္ထလာဘာ-
သရုပ်ကိုရခြင်း၊ သတ္တိ-စွမ်းနိုင်ခြင်း၊ သရူပကထနာဒီသု-သရုပ်အားဖြင့်ဆိုခြင်း
အစရှိသောအနက်တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ) ဥဂ္ဂတေ-၌၊ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ-အထက်သို့တက်၏။
ဥဒ္ဒကမ္မေ-၌၊ အာသနာ-နေရာမှ၊ ဥဋ္ဌိတော-ထ၏။ ဥက္ခေပေါ-မြောက်ခြင်း၊
ပဓာနေ-၌၊ ဥတ္တမော-မြတ်သူ၊ လောကုတ္တရော-လောကထက် မြင့်မြတ်သော
တရား၊ ဝိယောဂေ-၌၊ ဥဗ္ဗာသိတော-ကင်း၍ နေစေအပ်သူ၊ သမ္ဘဝေ-၌၊
ဥဗ္ဗုတော-ဖြစ်ပေါ်လာပြီ၊ အတ္ထလာဘော-၌၊ ဉာဏံ-ဉာဏ်သည်။ ဥပ္ပန္နံ-
ဖြစ်ပြီ၊ သတ္တိယံ-သတ္တိအနက်၌၊ ဂန္တု-သွားခြင်းငှါ၊ ဥဿဟတိ-စွမ်းနိုင်၏။
သရူပကထနေ-၌၊ သုတ္တံ-ပါဠိကို၊ ဥဒ္ဒိသတိ-သရုပ်အာ ဖြင့် ရွတ်ဆို၏။

(ဃ) သဒ္ဓနိတိ၌-“မမ သာသနံ နိယျာနိကံ=ငါသာသနာသည်ဝဋ်မှ
ထွက်မြောက်ကြောင်းနှင့် ယှဉ်၏” ဟူရာ၌ နိဥပသာရလည်း “နိဂ္ဂမ-ထွက်မြောက်ကြောင်း
အနက်ဟော” ဟု ဆို၏။ အာဝရဏာဒီသု၌ အာဒိဖြင့် ထို နိဂ္ဂမအနက်ကိုယူ၊
နိယျာနိကံဝယ် နိယျာနံ နိပုဗ္ဗ ယာဓာတ်၊ ယ ဒွေဘော်လာ၍ နိ၌ ရသပြုထားသတတ်။

(င) ဥဂ္ဂတ၊ ဥဒ္ဒကမ္မ။ ။ “နေသည် ကောင်းကင်သို့ တက်သွား၏” ဟူရာ၌
တရွေ့ရွေ့ တိုးတက်ခြင်းကို “ဥဂ္ဂတ” ဟု ဆိုသည်။ “နေရာမှထ၏၊ မြောက်၏” ဟူရာ၌
ထခြင်း မြောက်ခြင်းတို့ကား အထက်၌ပြုအပ်သော အလုပ်တည်း။ ထိုအထက်အမှုကို
“ဥဒ္ဒကမ္မ” ဟု ခေါ်သည်။

ပဓာနေ၊ ဝိယောဂေ။ ။ “ဥတ္တမော-မြတ်သူ” ဟူသည် ထိုထိုကိစ္စ၌ လိုရင်း
ပဓာနဖြစ်သူတည်း။ လောကုတ္တရတရားလည်း တရားတို့တွင် ပဓာနတရားပင်တည်း။
ဝိယောဂအနက်၌ “ဥပဝါသိတော” ဟု ရှိသည်ကား “ဥပ” ရှေးရှိသော ဝသဓာတ်၊
တပစ္စည်း ဖြစ်သောကြောင့် ဤနေရာနှင့် မဆိုငါ။ “ဥဗ္ဗာသိတော” ဟု ဥပုဗ္ဗ ဝသဓာတ်၊
ဝ ၂ လုံးကို ဗ ၂ လုံးပြုထားသော သီဟိုဠ်မှုအတိုင်းသာ ဤနေရာနှင့် သင့်မြတ်သည်။

အတ္ထလာဘော သရူပကထနေ။ ။ “ဉာဏံ ဥပ္ပန္နံ-ဉာဏ်ဖြစ်၏” ဟူရာ၌ မိမိ
သန္တာန်ဝယ် ဉာဏ်ဟူသော သရုပ်သကောင်ကို ရခြင်းတည်း။ ထို့ကြောင့် အတ္ထကို
“သရူပ” ဟု ဋီကာဖွင့်သည်။ ပါဠိကို ရွတ်ဆိုရာ၌ ပါဠိကို သရုပ်သကောင်ပေါ်လာအောင်
ရွတ်ခြင်းတည်း။ တစ်နည်း-ပါတိမောက်ပါဠိကဲ့သို့သော ပါဠိကို ရွတ်ရာ၌ ပထမ
ပါရာဇိကသိက္ခာပုဒ် စသည်ဖြင့် သိက္ခာပုဒ်များ၏ သရုပ်သကောင် ပေါ်လာအောင်

(စ) ဒုက္ခတိ-သည်၊ အသောဘာန-မတင့်တယ်၊ အဘာဝ-မရှိခြင်း၊ ကုစ္ဆိတ-စက်ဆုပ်အပ်၏၊ အသမိဒ္ဓိ-မပြည့်စုံခြင်း၊ ကိစ္ဆ-ဆင်းရဲငြိုငြင်ခြင်း၊ ဝိရူပတာဒီသု-ဖောက်ပြန်သော အဆင်းရှိသူ၏အဖြစ် အစရှိသည်တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ) အသောဘာနေ-၌၊ ဒုဂ္ဂန္ဓော-မတင့်တယ်သောအနံ့၊ အဘာဝေ-၌၊ ဒုစ္ဆိကံ-ထမင်း၏ မရှိခြင်း၊ ဝါ-ငတ်မွတ်ခေါင်းပါး အစာရှားခြင်း၊ ကုစ္ဆိတေ-၌၊ ဒုက္ကဋ်-စက်ဆုပ်အပ်စွာပြုအပ်သော အမှု၊ အသမိဒ္ဓိယံ-၌၊ ဒုဿသံ-ကောက်စပါးတို့၏ မပြည့်စုံခြင်း၊ ကိစ္ဆေ-၌၊ ဒုက္ကရံ-ခဲယဉ်းစွာ ပြုအပ်၏၊ ဝိရူပတာယံ-ဝိရူပတာအနက်၌၊ ဒုဗ္ဗဏ္ဏော-ဖောက်ပြန်သော အဆင်းရှိသူ၊ (အဆင်းမလှသူ) ဒုမ္မုခေါ-ဖောက်ပြန်သော မျက်နှာရှိသူ။

(ဆ) သံဇုတိ-သည်၊ သမောဓာန-ပေါင်းခြင်း၊ သမ္မာ-အကောင်း၊ သမ-အညီအမျှ၊ သမန္တဘာဝ-ထက်ဝန်းကျင်-အဖြစ်၊ သင်္ဂတ-ပေါင်းဆုံခြင်း၊ သင်္ခေပ-အကျဉ်းချုံးခြင်း၊ ဘုသတ္ထ-အလွန်အကဲဟူသော အနက်၊ သဟတ္ထ-တကွဟူသောအနက်၊ အပ္ပတ္ထ-အနည်းငယ်ဟူသောအနက်၊ ပဘဝ-စ၍ဖြစ်ရာ၊ အဘိဓခဘာဝ-ရှေးရှု၏အဖြစ်၊ သင်္ဂဟ-ပေါင်းယူခြင်း၊ ဝိဓာန-စီစဉ်ခြင်း၊ ပုနပ္ပနကရဏ-အဖန်ဖန် ပြုခြင်း၊ သမိဒ္ဓါဒီသု-ပြည့်စုံခြင်း အစရှိသော အနက်တို့၌ (ဝတ္ထတိ)။

ရွတ်ခြင်းကိုပင် “သရူပကထန”ဟု ဆိုသည်၊ ကထနာဒီသု၌ အာဒိဖြင့် “သရိရ ဥဗ္ဗေဓေဟိ-မတ်စောက်သော ကိုယ်တို့ဖြင့်၊ ဥဂ္ဂတော-မြင့်တက်၏”ဟူရာ၌ အရပ်မြင့်ခြင်းဟူသော ဥဂ္ဂစ္ဆနအနက်၊ “ဂဇော-ဆင်သည်၊ ဥတ္တာမော-ယုတ်လျော့သော ခွန်အားရှိ၏”ဟူရာ၌ ညီနအနက်၊ “ဥတ္တာရော-နုတ်ခြင်း”ဟူရာ၌ ဥဒ္ဓါရ(ကထိန်နုတ်ခြင်း စသော) နုတ်ခြင်းအနက်၊ “ဥက္ကမ္မ-ဖဲ၍”ဟူရာ၌ အပက္ကမ-လမ်းဖယ်ခြင်းအနက်များကို ဋီကာယူသည်။

(စ) အသောဘာနေ ဝိရူပတာယံ။ ။ “ဒုဂ္ဂန္ဓော-မတင့်တယ်သော အနံ့”ဟု ပေးရာ၌ အသောဘာနအနက်တည်း၊ သမာသ်ခန်း၌ကား “ကုစ္ဆိတော ဂန္ဓော”ဟု ဒုအတွက် ကုစ္ဆိတအနက် လာဦးလတ်၊ “စက်ဆုပ်ဖွယ်သောအနံ့”ဟု ပေး၊ ဒုဋ္ဌအနက်၊ ကြံ၍ “ဒုဂ္ဂန္ဓော-မကောင်းသော အနံ့”ဟုလည်း ပေးနိုင်သည်သာ၊ [ဝိရူပ=ဖောက်ပြန်သော အဆင်းရှိသူ၏+တာ=အဖြစ်] ဤ ဝိရူပတာဟူသည် မလှခြင်း၊ အရပ်ဆိုးခြင်းတည်း၊ ဝိရူပတာဒီသု၌ အာဒိဖြင့် “ဒုမ္မုနော-မကောင်းသောစိတ်”စသည်၌လာသော ဒုဋ္ဌအနက် စသည်ကို ယူသင့်၏။

(ဆ) ပုဒ် ၂ ပါးတို့၏ ပေါင်းစပ်ခြင်းကို “သန္နိ”ဟု ခေါ်၏၊ သံပုဗ္ဗ, ဓာဓာတ်+ဣပစ္စည်း၊ သမာဓိ၌ “သံ-အာပုဗ္ဗ, ဓာဓာတ်+ဣပစ္စည်း”ပင်၊ သံသည် သမ္မာအနက်တည်း၊ သမ္မယုတ္တော၌ သံကား သမအနက်တည်း၊ သံယုတ္တံ၌ သံသည် (“သုသံယုတ္တံ-ကောင်းစွာ ဖော်စပ်အပ်သော၊ ဩသမံ-နေး”ဟူရာ၌ကဲ့သို့) ဖော်စပ်ခြင်း ဆေးစီရင်ခြင်း

သမောဓာနေ-သမောဓာနအနက်၌၊ သန္တိ-ပေါင်းစပ်ခြင်း၊ သမ္မာသမေသု-
 သမ္မာအနက်၊ သမအနက်တို့၌၊ သမာဓိ-အာရုံ၌ ကောင်းစွာထားတတ်သော
 တရား။ သမ္ပယုတ္တော-အညီအမျှ အပြားတို့ဖြင့် ယှဉ်၏။ သမန္တဘာဝေ-၌၊
 သံကိဏ္ဍာ-ထက်ဝန်းကျင် ရောပြွမ်းကုန်၏။ သမုလ္လပနာ (သံ+ဥ+လပနာ)-
 ထက်ဝန်းကျင် မြောက်ပင်ပြောဆိုခြင်း၊ သင်္ဂတေ-၌၊ သင်္ဂမော-ပေါင်းဆုံခြင်း၊
 သင်္ခေပ-၌၊ သမာသော(သံ+အာသော)-ပုဒ်တို့ကို ချုံးခြင်း၊ ဘုသတ္ထေ-ဘုသ
 အနက်၌၊ သာရတ္ထော(သံ+ရတ္ထော)-ပြင်းစွာ တပ်မက်၏။ သဟတ္ထေ-သဟ
 အနက်၌၊ သံဝါသော-အတူနေခြင်း၊ ပေါင်းသင်းခြင်း၊ အပ္ပတ္တေ-အပ္ပ အနက်၌၊
 သမဇ္ဈေါ(သံ+အဇ္ဈေါ)-နည်းသောအဖိုး ရှိ၏။ ဝါ-အဖိုးချို့၏။ ပဘာဝေ-၌၊
 သမ္ဘဝေါ-စ၍ဖြစ်ရာအရပ်၊ အဘိဗုဒ္ဓဘာဝေ-၌၊ သမ္မုခံ-မျက်နှာ၏ ရှေးရှု၊
 ဝါ-မျက်မှောက်၊ သင်္ဂဟေ-၌၊ [ထို့နောက် “သံဝိကာရော”ဟု တချို့စာ
 ရှိ၏။ သီ ဟိုဠ်မု၌ မရှိ၊ ပါဠိပိုသား] သင်္ဂဏှာတိ-သိမ်းယူ၏။ (သိမ်းသွင်း၏။)
 [“သိမ်းယူ-သိမ်းသွင်းခြင်း”ဟူသည် ပေါင်းစု၍ ယူခြင်းတည်း။] ဝိဓာနေ-၌၊
 သံယုတ္တံ-ဖော်စပ်အပ်၏။ ပုနပ္ပုနကရဏေ-၌၊ သန္တာဝတိ-အဖန်ဖန် ပြေးသွား
 ရ၏။ သမိဒ္ဓိယံ-သမိဒ္ဓိအနက်၌၊ သမ္ပန္နော-ပြည့်စုံ၏။

(၈) ဝိက္ကတိ-သည်၊ ဝိသေသ-အထူး၊ ဝိဝိဓ-အထူးထူးအပြားပြား၊ ဝိရဒ္ဓ-
 ဆန့်ကျင်ဘက်၊ ဝိဂတ-ကင်းခြင်း၊ ဝိယောဂ-မယှဉ်ခြင်း၊ ဝိရူပတာဒိသု-ဖောက်
 ပြန်သော အဆင်းရှိသူ၏အဖြစ် အစရှိသောအနက်တို့၌၊ (ဝတ္တတိ) ဝိသေသေ-

အနက်ရှိ၏။ သဒ္ဓနိတိ၌ “ဝိဓာန-ပိတ်ခြင်းအနက်” ဟု ဆို၍ “သံဝုတံ-ပိတ်ဆိုအပ်၏”ဟု
 ထုတ်၏။ ကြွင်းသော အနက်များ ထင်ရှားပြီ။

အာဒိဖြင့် “သံ+ချာ=သချာ-ရေတွက်ခြင်း”၌ ဂဏနအနက် “သမူဟ=သံ+ခွီဟ-
 ပေါင်းခြင်း”၌ သမူဟအနက်၊ “သဏ္ဍာနံ-ပုံသဏ္ဍာန်”၌ အာကတိ-အခြင်းအရာ
 အနက်၊ “ဗောဓိသမ္ဘာရ=ဗောဓိ၏ အကြောင်း”၌ အင်္ဂံ-အကြောင်းအင်္ဂါအနက်၊
 “သမ္မုတိ-သမုတ်ခေါ်ဝေါ်ခြင်း”၌ ဝေါဟာရ-အခေါ်အဝေါ်အနက်၊ “သညာဏံ-
 အမှတ်အသား”၌ အင်္ဂံ-အမှတ်အသားအနက်၊ “သင်္ဂဟော-သိမ်းယူခြင်း”၌ ဂဟဏ-
 ယူခြင်းအနက်၊ (ဤအနက်မှာ “သင်္ဂဟေ”ဟု ဆိုခဲ့သောအနက်နှင့် ထပ်သကဲ့သို့
 ထင်၏။) “သံသယော-ယုံမှားခြင်း”၌ ဝိမတိ-တွေးတောခြင်းအနက် များကို
 ဋီကာယူသည်။

(၉) “ဝိသေသ-အထူး”ဟူသည် အများရိုးရာထက် ပိုမို ထူးခြားခြင်းတည်း။
 “ဝိဝိဓ-အထူးထူးအပြားပြား”ဟူသည်ကား တစ်မျိုးနှင့်တစ်မျိုး မတူ ကွဲလွဲခြင်းတည်း။
 ထို့ကြောင့် “ဟိုလိုထင်-သည်လိုထင်” တွေးတော မှတ်ထင်ခြင်းကို “ဝိမတိ”ဟု ခေါ်၏။

ဝိသေသအနက်၌၊ ဝိမုတ္တိ-အထူးသဖြင့် လွတ်ခြင်း၊ ဝိသိဇ္ဇော-ထူး၏။ [မြန်မာမှု၌ “ဝိသုဒ္ဓေါ-အထူးသဖြင့် စင်ကြယ်၏” ဟု ရှိ၏။ သီဟိုဠ်မှု၌ “ဝိသိဇ္ဇော” ဟု ရှိ၏။ သာ၍ ဝိသေသအနက်ထင်ရှားသည်။] ဝိဝိဇေ-၌၊ ဝိမတိ-အမျိုးမျိုး မှတ်ထင်ခြင်း၊ ဝါ-တွေးတောခြင်း၊ ဝိစိတြိ-အထူးထူး ဆန်းကြယ်၏။ ဝိရဒ္ဓေ-၌၊ ဝိဝါဒေါ-ဆန့်ကျင်ဘက် ပြောဆိုခြင်း၊ ဝါ-ငြင်းခုံခြင်း၊ ဝိဂတေ-၌၊ ဝိမလံ-ကင်းသော အညစ်အကြေးရှိ၏။ ဝိယောဂေ-၌၊ ဝိပွယုတ္တော-မယျဉ်၊ ဝိရူပတာယံ-၌၊ ဝိရူပေါ-ဖောက်ပြန်သောအဆင်း ရှိ၏။

(ဈ) အဝဏ္ဏတိ-အဝဟူသော ဥပသာရ်သည်၊ အဓောဘာဂ-အောက်အဖို့၊ ဝိယောဂ-ကင်းခြင်း၊ ပရိဘဝ-လွမ်းမိုးခြင်း ဇာနန-သိခြင်း၊ သုဒ္ဓိ-စင်ကြယ်ခြင်း၊ နိစ္ဆယ-ဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ ဒေသ-အရပ်၊ ထေယျာဒိသု-ခိုးခြင်းအစရှိသောအနက် တို့၌၊ (ဝတ္တတိ၊) အဓောဘာဂေ-၌၊ အဝက္ခိတ္တစက္ခု-အောက်သို့ချအပ်သော မျက်စိရှိသူ၊ ဝိယောဂေ-၌၊ ဩမုက္ကဉပါဟနော-ဈာတ်အပ်သော ဖိနပ်ရှိသူ၊ (“ဈာတ်” ဟူသည် ဖိနပ်နှင့် မယျဉ်ခြင်းတည်း။) အဝကောကိလံ-ဥဩငှက်သည် စွန့်ပစ်အပ်သော၊ ဝနံ-တော၊ (“စွန့်ပစ်” ဟူသည်လည်း ကင်းခြင်း မရှိခြင်း ပင်တည်း။) ပရိဘဝေ-၌၊ အဝဇာနနံ-အထင်သေးခြင်း အဝမညတိ-အထင်သေး ၏။ (“အထင်သေး” ဟူသည် ထိုသူ့ကို လွမ်းမိုးခြင်းပင်တည်း။) ဇာနနေ-၌၊ အဝဂစ္ဆတိ-သိ၏။ သုဒ္ဓိယံ-၌၊ ဝေါဒါနံ(ဝိ+ဩဒါနံ)-ဖြူစင်ခြင်း၊ နိစ္ဆယေ-၌၊ အဝဓာရဏံ-ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ခြင်း၊ (“ဟိဟာ မဟုတ်၊ သည်ဟာ” ဟု ပိုင်းခြားသတ်မှတ်မှုဟူသည် ဆုံးဖြတ်မှုပင်။) ဒေသေ-၌၊ အဝကာသော-အရပ်၊ ထေယျေ-၌၊ အဝဟာရော-ခိုးခြင်း။။

တစ်မျိုးနှင့်တစ်မျိုး (ပုံတစ်ခုနှင့် အခြားပုံတစ်ခု၊ အဆင်တစ်မျိုးနှင့် အခြားအဆင်တစ်မျိုး) မတူသည်ကို “ဝိစိတြိ” ဟု ခေါ်သည်။ ကြွင်းအနက်များ လွယ်ပြီ၊ ဝိရူပတာဒိသု၌ အာဒိဖြင့် “ဝိရတိ-ရှောင်ခြင်း” ၌ နိဝတ္တိ-ဆုတ်နစ်ခြင်းအနက်၊ [“ရှောင်” ဟူသည် မကောင်းမှုမှ ဆုတ်နစ်ခြင်းပင်တည်း။] “ဝိဟာရော-ကျောင်း” ၌၊ နိဝါသ-နေရာအနက်၊ “ဝိသာသော-အကျွမ်းဝင်ခြင်း” ၌ နိဿယရ-ချစ်ကျွမ်းခြင်းအနက်၊ “ဝိဝါဟ-ထိမ်းမြားခြင်း” ၌ သာသန-သမီးယူခြင်းအနက်၊ “ဗျာပါဒေါ-စိတ်ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ ရောက်ကြောင်း ဒေါသ” ၌ ဝိကာရ-ဖောက်ပြန်ခြင်းအနက်များကို ဋီကာယူသည်။

(ဈ) “ယေ ဂတုတ္တာ၊ တေ ဗုဒ္ဓုတ္တာ=အကြင်ဓာတ်တို့သည် ဂတိအနက်ရှိကြ၏။ ထိုဓာတ်တို့ ဗုဒ္ဓိ-သိခြင်းအနက်လည်း ရှိကြသည်” ဟူသည်နှင့်အညီ အဝဂစ္ဆတိ၌ ဂမုဓာတ်သည် သိခြင်းအနက်ကို ဟော၏။ အဝကား ဓာတွတ္တာနဝတ္တကသာ၊ ထေယျာဒိသု၌

(ည) အနုဣတိ-သည်။ အနုဂတ-အစဉ်လိုက်ခြင်း၊ အနုပစ္ဆိန္ဒ-မပြတ်စဲခြင်း၊ ပစ္ဆိန္ဒ-နောက်ဟူသောအနက်၊ ဘုသတ္တ-အလွန်ဟူသောအနက်၊ သာဒိဿ-တူသည်၏ အဖြစ်၊ ဟိန-အယုတ်၊ တတိယတ္ထ-တတိယာဝိဘတ်၏အနက်၊ လက္ခဏ-အမှတ်အသား၊ ဣတ္ထဗျူတက္ခာန-တစ်စုံတစ်ခုအထူးသို့ ရောက်သည်ကို ပြောပြခြင်း၊ ဘာဂ-အဖို့၊ ဝိစ္ဆာဒိသု-ဝိစ္ဆာအစရှိသောအနက်တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ။)

အနုဂတေ-၌၊ အန္ဓေတိ-(အနု+ဧတိ)-အစဉ်လိုက်၏၊ အနုပစ္ဆိန္ဒေ-၌၊ အနုသယော-အစဉ်မပြတ်ကိန်းဝပ်သော ကိလေသာ၊ ပစ္ဆာသဒ္ဒတ္ထေ-ပစ္ဆာသဒ္ဒါ၏ အနက်၌၊ (“နောက်”ဟူသောအနက်၌-ဟူလို၊) အနုရထံ-ရထား၏နောက်၊ ဘုသတ္ထေ-၌၊ အနုရတ္ထေ-အလွန် တပ်မက်၏၊ သာဒိဿေ-၌၊ အနုရူပ-လျော်၏၊ (“အလျော်”ဟူသည် မဆန့်ကျင်ခြင်း၊ သဘောတူခြင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့်“သာဒိဿ”ဟု ဆိုသည်၊) ဟိနေ-၌၊ ပညဝန္တော-ပညာရှိဟူသမျှ တို့သည်၊ အနုသာရိပုတ္တံ-အရှင်သာရိပုတြာအောက်တို့ချည်းတည်း၊ [“အရှင်သာရိပုတြာလောက် ပညာမရှိကြ၊ အရှင်သာရိပုတြာအောက် ယုတ်လျော့ကြသည်ကို ဟိန”ဟု ဆိုသည်၊ ယုတ်မာသော “ဟိန”မဟုတ်။]

တတိယတ္ထေ-၌၊ သေနာ-စစ်တပ်သည်၊ နဒိ-အနု-မြစ်နှင့်တကွ၊ အဝသိတာ-စပ်နေ၏၊ (ဤ၌ “နှင့်တကွ”ဟူသော တတိယာဝိဘတ်၏ အနက်ကို “အနု” သဒ္ဒါက တာဝန်ယူ၍ ဟောသည်၊) လက္ခဏေ-၌၊ ဝဇ္ဇ-လျှပ်စစ်သည်၊ ရုက္ခ-အနု-သစ်ပင်၌၊ ဝိဇ္ဇောတတေ-တောက်ပ၏၊ ဣတ္ထဗျူတက္ခာန-၌၊ ဒေဝဒတ္တော-

အာဒိဖြင့် “အဝယေတိ-ရုံး၏”၌ ပရာဇယအနက်၊ “အဝဋ္ဌိယတိ-တည်ရာ၏”၌ ဋ္ဌိတိအနက်၊ “ဂဗ္ဗဝေါက္ကန္တိ(ဂဗ္ဗ-အဝကန္တိ)-အမိဝမ်းသို့ သက်ခြင်း”၌ ပဝေသအနက်၊ “ဩဝဒတိ (အဝ ဝဒတိ)-ဆုံးမ၏”၌ ဩဝါဒအနက်၊ “ဩသာနံ (အဝ သာနံ)-အဆုံး”၌ ပရိယန္တအနက်များကို ငြိကာယူသည်။

(ည) အနုဂတအနက်မှ တတိယတ္ထအထိ နားလည်လောက်ပြီ၊ အက္ခဏအနက်၌ အဓိပ္ပာယ်ကား-လျှပ်စစ်ပစ်သည်ကို မမြင်လိုက်သူက မြင်လိုက်သူကို မေးရာ၌ “ရုက္ခအနုဝိဇ္ဇောတတေ ဝိဇ္ဇ-သစ်ပင်ပေါ်မှာ လျှပ်စစ်ရောင်တောက်သည်”ဟု မြင်လိုက်သူက ပြောပြသည်ဟု ဆိုကြပါစို့၊ သစ်ပင်သည် လျှပ်စစ်ရောင် တောက်ရာ အရပ်ကို မှတ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် လက္ခဏတ္ထမည်၏၊ ထို့ကြောင့် ရုက္ခသည် မုချလက္ခဏဖြစ်၏၊ အနုကား ထိုလက္ခဏအနက်ကို ထင်ရှားအောင်ထွန်းပြ၏၊ ထို့ကြောင့် လက္ခဏအနက်သည် အနု၏အနက်လည်း ဖြစ်တော့၏၊ [“ရုက္ခ-သစ်ပင်ကို၊ အနု-အမှတ်ပြု၍”ဟု အနက်ပေးကြသေး၏၊] ဣတ္ထဗျူတက္ခာနအနက်ကို နောက်ပုဒ်၌ ရေးမည်။

ဒေဝဒတ်သည်၊ မာတရ်အနု-အမိဉ္ဇိ(အမိအပေါ်၌) သာဓု-အကျင့်ကောင်း၏၊ ဘာဂေ-၌၊ ဧတ္ထ-ဤ၊ ပစ္စည်းစု၌၊ ယံ-အကြင် ပစ္စည်းကို၊ မံအနု-ငါ့ကို ရည်စူး၍၊ ဝါ-ငါ့ဖို့၊ သိယာ-ရှိရာ၏၊ [ဋီကာ၌ “ထပိတံ-ထားအပ်ပြီ” ဟု ရှိ၏၊ ဋီကာအလို “သိယာ” ပါပုံမရ၊] တံ-ထို ငါ့ဖို့ပစ္စည်းကို၊ ဒီယတု-ပေးအပ်စေ သတည်း၊ ဝိစ္ဆာယံ-၌၊ စန္ဒော-လရောင်သည်၊ ရုက္ခံ ရုက္ခံ အနု-သစ်ပင်တိုင်း သစ်ပင်တိုင်း၌၊ ဝိဇ္ဇောတတေ-တောက်ပ၏။

(၄) ပရိက္ကတိ-ပရိဥပသာရသည်၊ သမန္တတောဘာဝ-ထက်ဝန်းကျင် ဖြစ်ခြင်း၊ ပရိစ္ဆေဒ-ပိုင်းခြားခြင်း၊ ဝဇ္ဇန-ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ အာလိင်္ဂန-လည်ဖက်ခြင်း၊ နိဝါသန-ဝတ်ရုံခြင်း၊ ပူဇာ-ပူဇော်ခြင်း၊ ဘောဇန-ကျွေးခြင်း၊ အဝဇာနန-အထင်သေးခြင်း၊ ဒေါသက္ခာန-အပြစ်ပြောခြင်း၊ လက္ခဏာဒီသု-လက္ခဏာ အစရှိသော အနက်တို့၌၊ (ဝတ္တတိ။)

သမန္တတောဘာဝ-၌၊ ပရိပုတော-ထက်ဝန်းကျင် စောင့်ရှောက်အပ်၏၊ (သဒ္ဓါနက်-“ပု=သံဝရဏေ-စောင့်ရှောက်ခြင်း” ဟု ဓာတ်နက်ရှိသည်၊) ဝါ-ခြံရံအပ်၏၊ (သင်္ကေတနက်)၊ ပရိစ္ဆေဒ-၌၊ ပရိဥေယျံ-ပိုင်းခြား၍ သိအပ်၏၊ ဝဇ္ဇနေ-၌၊ ပရိဟရတိ-ရှောင်လွှဲ၏၊ အာလိင်္ဂနေ-၌၊ ပရိဿဇေတိ-လည်ဖက်၏၊ နိဝါသနေ-၌၊ ဝတ္ထံ-အဝတ်ကို၊ ပရိဿေတိ(သိဟိဋ်မှ၌ “ပရိဒဟေသတိ”)-ဝတ်ရုံလတ်၊ ပူဇာယံ-၌၊ ပါရိစရိယာ-ပြုစုလုပ်ကျွေးခြင်း၊ (ပြုစုခြင်းနှင့် ပူဇော်ခြင်းဟူသည် သဘောတူပင်တည်း၊) ဘောဇနေ-၌၊ ဘိက္ခု-ရဟန်းကို၊ ပရိဝိသတိ-ဆွမ်းလုပ်ကျွေး၏၊ အဝဇာနနေ-၌၊ ပရိဘဝတိ-လွမ်းမိုး၏၊ (လွမ်းမိုးခြင်းဟူသည်မှာ သူတစ်ပါးကို အထင်သေးခြင်းပင်တည်း၊) ဒေါသက္ခာနေ-၌၊ ပရိဘာသတိ-အပြစ်ပြော၏၊ ဝါ-ခြိမ်းခြောက်၏၊ လက္ခဏာဒီသု-လက္ခဏာ အစရှိသောအနက်တို့၌၊ [အာဒိဖြင့် ဣတ္ထမ္ပူတက္ခာန,ဘာဂ,ဝိစ္ဆာတို့ကို ယူ၊] ဝိဇ္ဇာ-သည်၊ ရုက္ခံပရိ-သစ်ပင်၌၊ ဝိဇ္ဇောတတေ-တောက်ပ၏၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့

ဝိစ္ဆာ အနက်။ ။ရုက္ခံ ရုက္ခံ ၂ ပုဒ်သည် ဝိစ္ဆာအနက် ဟော၏၊ အနုကား ဝိစ္ဆာအနက်ဟောပုဒ်နှင့် ယှဉ်တွဲရသောကြောင့် ဝိစ္ဆာအနက်ဟော ဖြစ်ရတော့သည်၊ ထိုအနုသည် ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည်ရသောကြောင့် အနုနှင့်ယှဉ်သော ရုက္ခံ ရုက္ခံတို့ဝယ် သတ္တမီအနက်ပေးရသော်လည်း ဒုတိယာဝိဘတ်သာ သက်ရသည်၊ တချို့အရာ၌ကား ရုက္ခံ ရုက္ခံကဲ့သို့ ၂ ပုဒ်မရှိဘဲ “အန္ဓဒ္ဓမာသံ-အနု+အဒ္ဓမာသံ” ဟု တစ်ပုဒ်တည်းလည်း ရှိ၏၊ ထိုအရာမျိုး၌ကား ဝိစ္ဆာအနက်ကို အနုသဒ္ဓါက ဟောသောကြောင့် အဒ္ဓမာသံ တစ်ပုဒ်တည်းထားသည်ဟု ကြံသင့်သည်။

(၄) “သာဓု ဒေဝဒတ္တော မာတရ် ပရိ” ဟူသော ဣတ္ထမ္ပူတက္ခာန ပုံစံ၌

အစရှိသည်တည်း၊ [ဣစ္ဆာဒိဋ္ဌိ အာဒိဖြင့် “သာဓု ဒေဝဒတ္တော မာတရံ ပရိ” စသော ပုံစံများကို ယူ။]

(၄) အဓိဣတိ-သည်၊ အဓိက-အလွန်အကဲ၊ ဣဿရ-အစိုးရသူ၊ ဥပရိဘာဝ-အထက်၌ ဖြစ်ခြင်း၊ အဓိဘဝန-လွမ်းမိုးခြင်း၊ အဇ္ဈယန-သရဇ္ဈာယ်ခြင်း၊ အဓိဋ္ဌာန-အဓိဋ္ဌာန်ခြင်း၊ နိစ္ဆယ-ဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ ပါပဏနာဒိသု-ရောက်ခြင်း အစရှိသော အနက်တို့၌၊ (ဝတ္တတိ။)

အဓိကေ-၌၊ အဓိသီလံ-လွန်ကဲသောသီလ၊ (ဝါ-သာလွန်သောသီလ၊) ဣဿရေ-၌၊ အဓိပတိ-အကြီးအကဲ၊ ပဉ္စာလာ-ပဉ္စာလတိုင်းသားတို့သည်၊ ဗြဟ္မဒတ္တေအဓိ-ဗြဟ္မဒတ်မင်းဟူသော အစိုးရသူ ရှိကုန်၏၊ [ဋီကာအတိုင်း ပေးသည်၊] ဥပရိဘာဝေ-၌၊ အဓိရောဟတိ-တက်၏၊ ပထဝိ-မြေ၏၊ (အချို့စာ၌ “ပထဝိ” ကျနေသည်၊ သီဟိုဠ်မူနှင့် ဋီကာ၌ပါ၏၊) အဓိသေသတိ-အပေါ်၌ အိပ်ရလတ်၊ အဓိဘဝနေ-၌၊ အဓိဘဝတိ-လွမ်းမိုး၏၊ အဇ္ဈယနေ-၌၊ ဗျာကရဏံ-ဗျာကရဏ်းကျမ်းကို၊ အဓိတေ-ရွတ်အံ၏၊ သင်ယူ၏၊ အဓိဋ္ဌာနေ-၌၊ ဘူမိကမ္မာဒိ-

ဣတ္ထဟူသည် ထူးခြားသော အချက်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဒေဝဒတ်၏ အကျင့်ကောင်းခြင်း ဂုဏ်ကို “ဣတ္ထ”ဟု မှတ်ပါ၊ ထိုဂုဏ်သို့ရောက်သော (ထိုဂုဏ်ရှိသော)ဒေဝဒတ်သည် ဘူတတည်း၊ (ဣတ္ထဗျူတလည်း ဟုတ်၏၊) ဒေဝဒတ်၏ အကျင့်ကောင်းခြင်းသည် “မည်သူ့အပေါ်၌ ကောင်းသည်”ဟု အရာဌာနကို မပြလျှင် အကျင့်ကောင်းပုံ မထင်ရှားနိုင်သေး၊ သို့ဖြစ်၍ အကျင့်ကောင်းပုံ ထင်ရှားဖို့ရန် “မာတရံ”ဟု ထုတ်ပြ ရသည်၊ “ဒေဝဒတ်သည် အဓိအပေါ်၌ အကျင့်ကောင်းသည်”ဟုလို၊ ထို့ကြောင့် “မာတရံ”သည် ဣတ္ထဗျူတဖြစ်သော ဒေဝဒတ်ကို (ဒေဝဒတ်၏ အကျင့်ကောင်းပုံ ကိုပါ ထင်ရှားအောင်) ပြတတ်သောကြောင့် ဣတ္ထဗျူတက္ခာန မည်၏၊ [ဤ၌ “အက္ခာန”ဟူသည် နှုတ်ဖြင့် ပြောပြခြင်း မဟုတ်၊ ထင်ရှားအောင် ထွန်းပြခြင်းတည်း။]

ဇောတက။ ။ အနု-ပရိ-ပတိဥပသာရတို့ကား ထို ဣတ္ထဗျူတက္ခာနအနက်ကို မာတရံနှင့် တွဲဖက်၍ ထွန်းပြရုံသာ ထွန်းပြတတ်သောကြောင့် ဣတ္ထဗျူတက္ခာနဇောတက တို့သာတည်း၊ သို့သော် ဓာတုတ္တာနဝတ္တက ဥပသာရတို့သည် တွဲဖက်ဖြစ်သော ဓာတ်၏ အနက်ကိုဟောရာ ရောက်သကဲ့သို့ (ပစ္စည်းရှိသူနှင့် အိမ်ထောင်ပြုရသော ပစ္စည်းမဲ့ မိန်းကလေးသည် ပစ္စည်းရှင် ဖြစ်သကဲ့သို့) ထိုအတူ အနု ပရိ ပတိတို့သည် ဣတ္ထဘူတက္ခာနဖြစ်သော မာတရံနှင့် တွဲရသဖြင့် ဣတ္ထဗျူတက္ခာနအနက်ကို ဟောရာ ရောက်ကြလေသည်။ [“သာဓုဘာဝဂုဏော ဣတ္ထံ”စသော ဂါထာကို ကမ္မပ္ပဝစနိယ အခန်း၌ ပြအံ။]

(၄) အဇ္ဈယန၌ “အဓိပုဗ္ဗ ဣဓာတ်+ယုပစ္စည်း”ဖြစ်၍ ဣကို အယ၊ အဓိကို အဇ္ဈ

မြေလှုပ်ခြင်း အစရှိသည်ကို၊ အဓိဋ္ဌာတိ-ဓိဋ္ဌာန်၏၊ နိစ္ဆယေ-၌၊ အဓိမောက္ခော- ဆုံးဖြတ်တတ်သော တရား၊ ပါပုဏနေ-၌၊ ဘောဂက္ခန္ဓ-စည်းစိမ်စုကို၊ အဓိဂစ္ဆတိ-ရ၏၊ [ရောက်ခြင်း=ရခြင်း သဘောတူ။]

(၃) အဘိဏ္ဍတိ-သည်၊ အဘိမုခဘာဝ-ရှေးရှုဖြစ်ခြင်း၊ ဝိသိဋ္ဌ-အထူး၊ အဓိက-အလွန်အကဲ၊ ဥဒ္ဓကမ္မ-အထက်အမှု၊ ကုလ-အမျိုးကောင်း၊ သာရပု- လျောက်ပတ်သပွယ်၊ ဝန္ဓန-ရှိခိုးခြင်း၊ လံက္ခဏိတ္ထမ္ဘုတက္ခာနဝိစ္ဆာဒီသု- လက္ခဏာ၊ ဣတ္ထမ္ဘုတက္ခာန၊ ဝိစ္ဆာ အစရှိသော အနက်တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ။)

အဘိမုခဘာဝ-၌၊ အဘိမုခေါ-ရှေးရှု၊ အဘိက္ကမတိ-ရှေးရှုပွား၏၊ ဝိသိဋ္ဌ-၌၊ အဘိဓမ္မော-သုတ္တန်ပါဠိထက် ထူးကဲသောတရား (သဒ္ဓါနက်၊) ဝါ-အဘိဓမ္မာ (သင်္ကေတနက်၊) အဓိကေ-၌၊ အဘိဝဿတိ-အလွန် ရွာ၏၊ ဥဒ္ဓကမ္မ-၌၊ အဘိရဟတိ-တက်၏၊ ကုလေ-၌၊ အဘိဇာတော-မြတ်သော အမျိုး၌ ဖြစ်သူ၊ သာရပေ-၌၊ အဘိရူပေါ-လွန်ကဲသော အဆင်းရှိသူ၊ ဝန္ဓနေ-၌၊ အဘိဝါဒေတိ-ရှိခိုး၏၊ လက္ခဏာဒီသု-လက္ခဏာ အစရှိသော အနက်တို့၌၊ ပုရိမသမံ-ရှေးနှင့်တူ၏။

ပြုသဖြင့် ဒီဃဝုဒ္ဓိ ရောက်ခွင့်မရှိ၊ ထို့ကြောင့် “အဇ္ဈာယန” ဟု မရှိရ၊ အဓိတေ၌ အဓိ ပုဗ္ဗ ဣဓာတ်+တေဝိဘတ်တည်း၊ ပါပုဏန၌ ပပုဗ္ဗ အပဓာတ်+အာချာတ် ဥဏာပစ္စည်း သက်ရုံမျှဖြင့် ကိတ်ရုပ် မပြီးနိုင်သေး၊ ယုပစ္စည်း သက်ရဦးမည်၊ ထို့ကြောင့် “ပါပုဏ” ဟု မရှိရ၊ သီဟိုဠ်မှအတိုင်း “ပါပုဏန” ဟု ရှိရမည်၊ ထိုပါပုဏန၏ “ရောက်ခြင်း” ဟူသည်လည်း “ရခြင်း” အနက်ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “ပဋိလာဘော” ဟု ဖွင့်သည်။

(၃) သာရပု၌ “သုရူပဿ-ကောင်းသောအဆင်းရှိသူ၏၊ ဘာဝေါ-အဖြစ်တည်း၊ သာရပု-ကောင်းသောအဆင်းရှိသူ၏ အဖြစ်” သာရပုကို “လျောက်ပတ်၊ သပွယ်” ဟု သင်္ကေတနက် ရှိ၏၊ လျောက်ပတ် သပွယ်ဟူသည် လှခြင်းပင်တည်း၊ [သီဟိုဠ်မှ၌ “သောရပု” ဟု ရှိ၏၊ သုရူပမှ ဥကို သြဝုဒ္ဓိ ပြုထားသောကြောင့် သာ၍ ကောင်းသကဲ့သို့ ထင်၏၊ သို့သော် ဂုရု မှ ဥကို အာပြု၍ ဂါရဝံဖြစ်သကဲ့သို့ သာရပုလည်း အပြစ်မတင်သာ၊ လက္ခဏာစသော အနက်များဝယ် အနု၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ပုံစံကို သိနိုင်လောက်ပြီ၊ “အဘိဝိဇ္ဇောတတေ” စသည် ဆိုရုံသာ။]

(ဗ) ပတိဏ္ဍတိ-သည်။ ပတိဂတ-မိခြင်း၊ ပဋိလောမ-ဆန့်ကျင်ဘက်၊ ပတိနိမိ-အတူ၊ ပတိဒါန-အစားပေးခြင်း၊ နိသေခ-တားမြစ်ခြင်း၊ နိဝတ္တန-ပြန်နစ်ခြင်း(ဆုတ်နစ်ခြင်း)၊ သာဒိဿ-တူသည်၏အဖြစ်၊ ပတိကရဏ-ကုစားခြင်း၊ အာဒါန-ယူခြင်း၊ ပတိဗောဓ-ထိုးထွင်းသိခြင်း၊ ပဋိစ္စ-စွဲမိခြင်း၊ လက္ခဏိတ္ထိမျှတက္ခာနဘာဂဝိတ္ထာဒိသု-တို့၌၊ (ဝတ္တတိ။)

ပတိဂတေ-၌၊ ပစ္စက္ခ-စက္ခုစသော ဣန္ဒြေကိုမှီသောဉာဏ်(သဒ္ဓတ္တ)၊ ဝါ-မျက်မှောက်(သင်္ကေတတ္ထ)၊ ပဋိလောမေ-၌၊ ပတိသောတံ-ရေ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်(သဒ္ဓတ္တ)၊ ဝါ-ရေညာ (သင်္ကေတတ္ထ)၊ ပတိနိမိမိ-၌၊ အာစရိယတောပတိ-ဆရာနှင့်တူသော၊ ဝါ-ဆရာကိုယ်စားဖြစ်သော၊ သိဿော-တပည့်၊ ပတိဒါနေ-၌၊ တေလတ္တိကဿ(တေလ+အတ္တိကဿ)၊ ဆီဖြင့် အလိုရှိသူအား၊ ဃာတ်ထောပတ်ကို၊ ပတိဒါတိ-အစားပေး၏၊ (ဆီအစား ထောပတ်ပေးသည်-ဟူလို)၊ နိသေခေ-၌၊ ပဋိသေခနံ-တာမြစ်ခြင်း၊ နိဝတ္တနေ-၌၊ ပဋိက္ကမတိ-နောက်ဆုတ်၏၊ သာဒိဿေ-၌၊ ပတိရူပကံ-အတူ၊ ဝါ-အတူ၊ ပတိကရဏေ-၌၊ ပတိကာရော-ကုစားခြင်း၊ (ဆေးကုခြင်း)၊ အာဒါနေ-၌၊ ပတိဂ္ဂဏှာတိ-ခံယူ၏၊ ပတိဗောဓေ-၌၊ ပဋိဝေဓော-ထိုးထွင်းသိခြင်း၊ ပဋိစ္စေ-၌၊ ပစ္စယော(ပတိ+အယော)-စွဲ၍ဖြစ်သည်။ လက္ခဏာဒိသု-တို့၌၊ ပုရိမသမံ-ရှေးနှင့်တူ၏။

(ဏ) သုဏ္ဍတိ-သည်။ သောဘန-တင့်တယ်၊ သုဋ္ဌ-ကောင်းစွာ၊ သမ္မာ-အသင့်၊ သမိဒ္ဓိ-ပြည့်စုံခြင်း၊ သုခတ္တာဒိသု-လွယ်ကူခြင်းအနက် အစရှိသည်တို့၌၊ (ဝတ္တတိ)၊ သောဘနေ-၌၊ သုဂန္ဓော-တင့်တယ်သောအနံ့၊ သုဋ္ဌသမ္မာဒတ္ထေသု-သုဋ္ဌအနက်၊ သမ္မာအနက်တို့၌၊ သုဋ္ဌ-ကောင်းစွာ၊ ဂတော-ကြွတော်မူ၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ သုဂတော-သုဂတ မည်တော်မူ၏၊ သမ္မာ-အသင့်အားဖြင့်၊ ဂတော-ကြွတော်မူ၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်လည်း၊ သုဂတော-သုဂတမည်တော်မူ၏၊ သမိဒ္ဓိယံ-၌၊ သုတိက္ခံ-ထမင်း၏ ပြည့်စုံခြင်း၊ (ဝါ-သာယာဝပြော၊ အစာပေါခြင်း)။

(ပ) ပစ္စက္ခံ။ ။ “ပတိ+အက္ခ” အက္ခသဒ္ဓါသည် စက္ခုစသော ဣန္ဒြေကိုဟော၏။ စက္ခုစသော ဣန္ဒြေကို မှီ၍ဖြစ်သောဉာဏ်ကို (အသိကို) ပစ္စက္ခဟု ခေါ်၏။ ယခုအခါ၌ “မျက်မှောက်” ဟု သင်္ကေတအနက် ပေးကြသည်၊ မျက်မှောက်ဟူသည်လည်း “မျက်စိ+အောက်” ရောက်နေသကဲ့သို့ စက္ခု သောတစသည်ဖြင့် တိုက်ရိုက်မြင်-တိုက်ရိုက်ကြား-တိုက်ရိုက်သိတည်း၊ တစ်ဆင့်ကြားခြင်း မဟုတ်-ဟူလို၊ လက္ခဏာ စသည်တို့၌ “ရက္ခံ ပတိ ဝိဇ္ဇောတတေ စန္ဒော” စသည်ဖြင့် ပုံစံထုတ်ရုံသာ၊ ဤပတိပုံစံများ၌ “ပဋိ” ဟု ရှိရာဝယ် “က္ခမိ ပဋိ ပတိဿ” သုတ်ဖြင့် ပတိပုဒ်ရင်းကို ပဋိပြုထားသည်ဟု မှတ်ပါ။ သို့သော်၊ ပဋိမပြုရသောအရာက သာ၍များသောကြောင့် “ပတိ” ဟုချည်း ရေးသားလိုက်ပါသည်။

သုခတ္ထေ-သုခ အနက်၌၊ သုကရော-လွယ်ကူစွာ ပြုအပ်၏။ [ကိလေသာတို့ကို တစ်ဖန်မပေါ်စေဘဲ ဉာဏ်ကြွ-ကြွတော်မူခြင်း ကြောင့် “သုဋ္ဌဂတ”အရ “သုဂတ”မည်တော်မူ၏။ ကာမသုခလ္လိက၊ အတ္တကိလမထဟူသော တရား ၂ ပါးသို့ မကပ်ရောက်စေဘဲ မဇ္ဈိမပဋိပတ်ဖြင့် (လမ်းမှန်ကျအောင် သင့်မြတ်စွာ ကျင့်တော်မူခြင်းကြောင့် “သမ္မာဂတ”အရ “သုဂတ”မည်တော်မူ၏။]

(တ) အာဂ္ဂတိ-သည်၊ အဘိဓမ္မဘာဝ-ရှေးရှု၏အဖြစ်၊ ဥဒ္ဓကမ္မ-အထက်အမှု၊ မရိယာဒါ-အပိုင်းအခြား၊ အဘိဝိဓိ-ပျံ့နှံ့စေခြင်း၊ ပတ္တိ-ရောက်ခြင်း၊ ဣစ္ဆာ-လိုချင်ခြင်း၊ ပရိဿဇန-လည်ဖက်ခြင်း၊ အာဒိကမ္မ-အစအမှု၊ ဂဟဏ-ယူခြင်း၊ နိဝါသ-နေရာ၊ [“နိဝါသန”ဟု အချို့ စာရှိ၏။ နောက်၌ နိဝါသ”ဟု ရှိလတ်ဖြစ်၍ သိဟိန္ဒူမူအတိုင်း ကောင်း၏။] သမိပ-အနီး၊ အဂါနာဒိသု-ခေါ်ခြင်းအစရှိသောအနက်တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ။)

အဘိဓမ္မဘာဝေ-၌၊ အာဂ္ဂတိ-လာ၏။ [“လာ”ဆိုသည်မှာ လာရာအရပ်သို့ ရှေးရှုသော သွားခြင်းပင်တည်း။] ဥဒ္ဓကမ္မေ-၌၊ အာရောဟတိ-တက်၏။ မရိယာဒါယံ-၌၊ အာပဗ္ဗတာ-တောင်တိုင်အောင်၊ ခေတ္တံ-လယ်သည်၊ (တိဋ္ဌတိ-တည်၏။) အဘိဝိဓိမိ-၌၊ ကစ္စာယနဿ-ကစ္စည်းထေရ်၏၊ ယသော-အကျော်အစောသည်၊ အာကုမာရံ-သူငယ်တို့တိုင်အောင်၊ (ဟောတိ-ဖြစ်၏။) ပတ္တိယံ-၌၊ အာပတ္တိ-အာပတ်သို့၊ အာပန္နော-ရောက်၏၊ ဣစ္ဆာယံ-၌၊ အာကင်္ခါ-လိုလားခြင်း၊ ပရိဿဇနေ-၌၊ အာလိင်္ဂနံ-လည်ဖက်ခြင်း၊ အာဒိကမ္မေ-၌၊ အာရမ္ဘော-စတည်အားထုတ်ခြင်း၊ ဂဟဏေ-၌၊ အာဒိယတိ-ယူ၏။ အာလမ္မတိ-ဆွဲကိုင်၏။ [“အာလိမ္မတိ”ဟု အချို့ စာ ရှိ၏။ “အာလမ္မတိ”ဟု ရှိသော

(တ) မရိယာဒ၊ အဘိဝိဓိ။ ။လယ်၌ကန်သင်းသည် လယ်၏အပိုင်းအခြားဖြစ်၍ ကန်သင်းပေါ်သို့ လယ်မရောက်သကဲ့သို့၊ ထို့အတူ မိမိအပေါ်သို့ မရောက်စေဘဲ ပိုင်းခြားခြင်းသည် မရိယာဒါ မည်၏။ “အာပဗ္ဗတာ ခေတ္တံ(တိဋ္ဌတိ)”၌ လယ်သည် တောင်ပေါ်သို့မရောက်၊ တောင်ခြေ၌သာ တည်၏။ ထို့ကြောင့် တောင်သည် လယ်၏ အပိုင်းအခြားတည်း။ သို့ဖြစ်၍ ပဗ္ဗတသည် မုချ မရိယာဒါဖြစ်၏။ (အာ)ကား မရိယာဒါ အနက်ကို ထွန်းပြသဖြင့် မရိယာဒါအနက်ရှိသည်ဟု ဆိုရသည်။ မိမိအပေါ်၌ ပျံ့နှံ့စေခြင်းသည် “အဘိဝိဓိ”တည်း။ “အာကုမာရံ ယသော ကစ္စာယနဿ”၌ အရှင်ကစ္စည်း ထေရ်၏ဂုဏ်သတင်းကို ကလေးသူငယ်များပင် သိ၏။ ထို့ကြောင့် ဂုဏ်သတင်းသည် ကလေးသူငယ်တို့အပေါ်၌ ပျံ့နှံ့နေရကား ကုမာရသဒ္ဓါသည် အဘိဝိဓိအစစ်တည်း။ အာကား အဘိဝိဓိကို ထွန်းပြသဖြင့် အဘိဝိဓိအနက်ရှိသည်ဟု ဆိုရသည်။

သိဟိုဠ်မူသာ ကောင်းသည်။] နိဝါသေ-၌၊ အာဝသထော-နေရာအိမ်၊ သမိပေ-
၌၊ အာသန္နံ-အနီး၊ အဂ္ဂါနေ-၌၊ အာမန္တေတိ-ခေါ်၏။ [“အာမန္တေသိ” ဟု
အချို့စာ ရှိ၏။]

(ထ) အတိက္ကတိ-သည်၊ အတိက္ကမန-သာလွန် ကျော်လွန်သော လွန်ခြင်း၊
အတိက္ကန္တ-မရှိသောလွန်ခြင်း၊ အတိသယ-ကဲလွန်သော လွန်ခြင်း၊ ဘုသတ္တာဒိသု-
ပြင်းထန်သော အလွန်အနက် အစရှိသည်တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ) အတိက္ကမနေ-၌၊
အမေဟိ-ငါတို့ထက်၊ အတိရောစတိ-လွန်၍တင့်တယ်၏၊ အတိတော-လွန်၍
ဖြစ်၏၊ အတိက္ကန္တေ-၌၊ အစ္ဆန္တံ-အပိုင်းအခြားကို လွန်၏၊ အတိသယေ-၌၊
အတိကုသလော-အလွန်လိမ္မာ၏၊ ဘုသတ္ထေ-၌၊ အတိက္ကောဓော-လွန်ကဲသော
ဒေါသ၊ အတိဝုဒ္ဓိ-အလွန်အမင်း ကြီးခြင်း။

(ဒ) အပိက္ကတိ-သည်၊ သမ္ဘာဝနာ-ချီးမြှောက်ခြင်း၊ အပေက္ခာ-ငဲ့ခြင်း၊
သမုစ္စယ-ဆည်းခြင်း၊ ဂရဟ-ကဲ့ရဲ့ခြင်း၊ ပဗ္ဗာဒိသု-မေခြင်းအစရှိသော အနက်
တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ) သမ္ဘာဝနာယံ-၌၊ ဒိဗ္ဗေသု-နတ်၌ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမေသုအပိ-
ကာမတို့၌သော်လည်း၊ မေရုဗ္ဗိ-မြင်းမိုရ်တောင်ကိုသော်လည်း၊ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ-
ဖောက်ထွင်း၍၊ ဂစ္ဆေယျ-သွားနိုင်ရာ၏၊ အပေက္ခာယံ-၌၊ အယံပိ ဓမ္မော-

(ထ) “အတိက္ကမန”အရ “လွန်ခြင်း”ဟူသည် သူတစ်ပါးထက် သာလွန်ခြင်း-
လွန်သွားခြင်းတည်း၊ “အတိက္ကန္တ”အရ လွန်ခြင်းကား အပိုင်းအခြားမရှိ၍ အပိုင်း
အခြားကို လွန်ခြင်းတည်း၊ “အတိသယ”အရ “လွန်ခြင်း”မှာ အလွန်လိမ္မာသော
သိပ်လိမ္မာသော “အလွန်”တည်း၊ “ဘုသ”အရ အလွန်မှာမူ ပြင်းပြသော အလွန်တည်း၊
အာဒိဖြင့် အတိရိတ္တ (အပိုအလျှံ အကြွင်းအကျန်) အလွန်ကိုလည်းကောင်း၊ အတိဒေဝ
(ထူးလွန်သော နတ်)ဟူရာ၌ ထူးခြားသော အလွန်ကိုလည်းကောင်း ဋီကာ ယူသည်။

(ဒ) သမ္ဘာဝနာ။ ။ချီးမြှောက်ခြင်း-မြှင့်ခြင်းကို “သမ္ဘာဝနာ”ဟု ခေါ်၏၊ “အပိ
ဒိဗ္ဗေသု ကာမေသု”ကား နတ်ကာမဂုဏ်ကို မြှောက်ပင့်သော စကားတည်း၊ လူ့ကာမဂုဏ်
ထက် အထက်တန်းကျသော နတ်ကာမဂုဏ်၌သော်မှလည်း ထိုယောဂီရဟန်းသည်
မဗ္ဗေ့လျော်-ဟူလို၊ “မေရုဗ္ဗိ”၌ အပိလည်း မြင်းမိုရ်တောင်ကို မြှောက်သောစကားပင်
တည်း၊ သာမန်အရာဝတ္ထုကို မဆိုထားဘိ၊ အလွန်ကြီးမားသော မြင်းမိုရ်တောင်ကြီး
ကိုသော်မှ ဖောက်ခွဲ၍ သွားနိုင်သည်-ဟူလို။

အပေက္ခာ။ ။ဆိုအပ်ပြီး အနက်ကို ငဲ့သောစကားသည် “အပေက္ခာ”မည်၏၊
ပထမအနိယတသိက္ခာပုဒ်၏ နောက်၌ ဒုတိယအနိယတသိက္ခာပုဒ်ကို ပြတော်မူရာဝယ်
“အယမ္ပိ”ဟု ဆိုအပ်သော အပိသဒ္ဒါသည် ပထမသိက္ခာပုဒ်၌ ပြအပ်ခဲ့သော အနိယတံ
အာပတ်ကို ငဲ့သော အပိတည်း၊ “ရှေ့အာပတ်သာ အနိယတမည်သည် မဟုတ်သေး၊
ဤအာပတ်လည်း အနိယတမည်သည်” ဟူလို။

ဤအာပတ်လည်း၊ အနိယတော-အနိယတတည်း၊ သမုစ္စယေ-၌၊ ဣတိပိ-
 ဤအကြောင်းကြောင့်လည်း၊ အရဟံ-အရဟံ မည်တော်မူ၏၊ အန္တပိ-အူမကို
 လည်းကောင်း၊ အန္တဂုဏ်ပိ-အူသိမ်ကိုလည်းကောင်း၊ အာဒါယ-ယူ၍၊ ဂရဟေ-
 ၌၊ အမှာကံ-ငါတို့၏၊ ပဏ္ဍိတကအပိ-စက်ဆုပ်အပ်သော ပညာရှိ၊ ပဉ္စေ-၌၊
 ဘန္တေ-အရှင်ဘုရား၊ ဘိက္ခံ-ဆွမ်းကို၊ အပိလဘိတ္ထ-ရပါကုန်၏လော။

(၉) အပဏ္ဍတိ-သည်၊ အပဂတ-ကင်းခြင်း၊ ဂရဟ-ကဲ့ရဲ့ခြင်း၊ ဝဇ္ဇန-
 ရောင်ကြည့်ခြင်း၊ ပူဇံ-ပူဇော်ခြင်း၊ ပဒုဿနာဒီသု-ပြစ်မှားခြင်းအစရှိသော
 အနက်တို့၌၊ (ဝတ္တတိ) အပဂတေ-၌၊ အပမာနော-ကင်းသောမာန ရှိ၏။

သမုစ္စည်း သမ္ဘိဏ္ဍန အပေက္ခာ။ ။သမုစ္စည်း၌ ဆည်းအပ်သော အနက်တစ်မျိုး
 ရှိ၏၊ ဥပမာ-လိင်္ဂဉ္စ၌ စဖြင့် ဓာတုကို ဆည်းရာဝယ် “ဓာတ်” ဟူသော အနက်တစ်မျိုး
 ရှိသကဲ့သို့တည်း၊ သမ္ဘိဏ္ဍနအနက်၌လည်း မူလအနက်ပေါ်ဝယ် ပေါင်းအပ်သော
 အနက်တစ်မျိုး ရှိသေး၏၊ ဥပမာ-ဧဝါဒိဿရိသုတ်၌ ရိပြုခြင်း အနက်အပြင် ရဿ
 ပြုခြင်း အနက်တစ်မျိုး ရှိနေသကဲ့သို့တည်း၊ အပေက္ခာအနက်၌ကား ထိုကဲ့သို့ အနက်
 တစ်မျိုး သီးခြားမရှိ၊ ရှေ့နောက် ၂ ချက်လုံးမှ အနက်တစ်ခုသာ ရနိုင်၏၊ ဥပမာ-
 အတ္တော အက္ခရသညာတောသုတ်လာ အက္ခရာနှင့် အက္ခရာပါဒယောသုတ်လာ
 အက္ခရာသည် တစ်မျိုးတည်းသာ ဖြစ်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ အနိယတသိက္ခာပုဒ်၂ မျိုး
 လုံး၌ အနိယတအမည် တစ်မျိုးတည်းသာ ဖြစ်သကဲ့သို့လည်းကောင်းတည်း။

သမုစ္စည်း။ ။ “ဣတိပိ-ဤအကြောင်းကြောင့်လည်း” ဟူရာ၌ “အခြားအကြောင်း
 ကြောင့်လည်း အရဟံ မည်တော်မူ၏” ဟု အခြားအကြောင်းတစ်မျိုးကို ဆည်းယူသော
 ကြောင့် အပိသဒ္ဓါကို “သမုစ္စည်း” ဟု ခေါ်သည်၊ ဤသမုစ္စည်းကို “အဝုတ္တသမုစ္စည်း=
 တိုက်ရိုက်မဆိုအပ်သော အနက်ကိုဆည်းသည်” ဟု ဆို၏၊ အန္တမ္ဘိ အန္တဂုဏ်တို့၌
 အပိကား အချင်းချင်း အပြန်အလှန် ဆည်းသောကြောင့် “အညမညသမုစ္စည်း” မည်၏။

ဂရဟာ။ ။ပဏ္ဍိတက၌ ကပစ္စည်းကို “ကုစ္စိတ အနက်ရှိ၏” ဟု အာလုဓာဗဟုလေ
 သုတ်အဆက်၌ ပြုလတ်၊ ဤ“ပဏ္ဍိတက” ဟု ပြောဆိုခြင်းသည် မိမိ မလိုအပ်သော
 အကြောင်းအရာကို အပိုအမို ပြောဆိုလာသော တပည့်အား ဆရာက ကဲ့ရဲ့သောအရာ၌
 ပြောဆိုခြင်းတည်း၊ “စက်ဆုပ်အပ်သော ပညာရှိ၊ စုတ်ချာသော ပညာရှိ” ဟုလို
 ထိုကြောင့် အပိသဒ္ဓါလည်း ဂရဟာအနက်ရှိ၏ဟု ဆိုရသည်၊ [ပဉ္စာအနက်မှာ
 ထင်ရှားပြီ၊ “အပိဓာယတိ-ပိတ်၏၊ အပိဓာနံ-အပိတ်” စသည်ကဲ့သို့ အာချာတ် ကိတ်
 ကြိယာ၏ ရှေ့ကနေသော အပိသာလျှင် ဥပသာရတည်း၊ “အပိဒိဗ္ဗေသု၊ အယံပိ
 ဓမ္မော” တို့၌ အပိနှင့် တိဋ္ဌတိပိ စသည်၌လာသော ပိသဒ္ဓါများကို နိပါတ်ပုဒ်၌
 သဒ္ဓနီတိ သွင်းလိုသည်။]

အပေတော(အပ+ဣတော)-ကင်း၏။ ဂရဟေ-၌၊ အပဂဗ္ဘော-ယုတ်ညံ့သော အမိဝမ်းတိုက်ရှိခဲ့သူ၊ ဝဇ္ဇနေ-၌၊ ဝါဏိဇာ-ကုန်သည်တို့သည်၊ အပသာလာယ- ကင်းတဲကို ရှောင်လွှဲ၍၊ အာယန္တိ-လာကုန်၏။ ပူဇာယံ-၌၊ ဝုဒ္ဓါပစာယိ(ဝုဒ္ဓ+ အပ+စာယိ)-ကြီးရင့်သူကို ရိုသေလေ့ရှိသူ၊ ပဒုဿနေ-၌၊ အပရဇ္ဈတိ- ပြစ်မှား၏။

(န) ဥပဏတိ-သည်၊ ဥပဂမန-ချဉ်းကပ်ခြင်း၊ သမိပ-အနီး၊ ဥပပတ္တိ- ပဋိသန္ဓေနေခြင်း၊ ဝါ-အသင့်၊ သာဒိဿ-တူသည်၏အဖြစ်၊ [သာဒိဿ-တူ သည်၏၊ ဘာဝေါ-အဖြစ်တည်း၊ သာဒိဿ-တူသည်၏အဖြစ်၊ ဣပုစ္ဆည်း သက်၍ သျှကို သပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊] အဓိက-အလွန်၊ ဥပရိဘာဝ-အထက်၌ဖြစ်ခြင်း၊ အနသန-အစာမစားခြင်း၊ ဒေါသက္ခာန-အပြစ်ပြောခြင်း၊ သညာ-အမည်၊ ပုဗ္ဗကမ္မ-ရှေးဦးစွာပြုခြင်း၊ ပူဇာ-ပူဇော်ခြင်း၊ ဂယျာကာရ-ယူထိုက်သော အခြင်း/ အရာ၊ ဘုသတ္တာဒိသ-အလွန်အကဲဟူသောအနက် အစရှိသည်တို့၌၊ (ဝတ္တတိ။)

ဥပဂမနေ-၌၊ နိသိန္နဝါ-ထိုင်သူကိုမူလည်း၊ ဥပနိသီဒေယျ-ကပ်၍ထိုင်အံ့၊ သမိပေ-၌၊ ဥပနဂရံ-မြို့၏အနီး၊ ဥပပတ္တိယံ-၌၊ သဂ္ဂလောကံ-နတ်ပြည်သို့၊ ဥပပဇ္ဇတိ-ရောက်ရ၏၊ [နတ်ပြည်၌ ပဋိသန္ဓေနေရ၏-ဟူလို၊] အထဝါ-တစ်နည်း ကား၊ ဥပပတ္တိ-ဥပပတ္တိဟူသည်၊ ယုတ္တိ-အသင့်တည်း၊ ယထာ-ဥဒါဟရဏ်ကား၊ ဥပပတ္တိတော(ယုတ္တိတော)-အသင့်အားဖြင့်၊ ဣက္ခတိ-ရှုတတ်၏၊ ဣတိ- ထို့ကြောင့်၊ ဥပေက္ခာ-ဥပေက္ခာမည်၏၊ [ဥပေက္ခာ၌ ဥပသည် ယုတ္တိအနက်ရှိ၏- ဟူလို၊] သာဒိဿေ-၌၊ ဥပမာနံ၊ ဥပမာ-နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း၊ ဥပမာ၊ [ဥပမာန ဝတ္ထုနှင့် ဥပမေယျဝတ္ထု ၂ ခုတို့၏ တူသည်၏ အဖြစ်ကို ဥပမာဟုလည်းကောင်း၊ သာဒိဿ-သာဒိဿတ္တဟုလည်းကောင်း ခေါ်သည်။]

အဓိကေ-၌၊ ဥပခါရိယံ-တစ်တို့ထက်ပိုသော၊ ဒေါဏော-တစ်စိတ်၊ ဥပရိဘာဝေ-၌၊ ဥပသမ္ပန္နော-မြင့်မြတ်သော ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်၏၊ အနသနေ-၌၊ ဥပဝါသော-ဥပုသ်စောင့်ခြင်း၊ [သာသနာပ ဥပုသ်၌ အစာမစားဘဲ နေခြင်းကိုပင် “ဥပုသ်စောင့်”ဟု ခေါ်၏၊] ဒေါသက္ခာနေ-၌၊ ပရံ-သူတစ်ပါးကို၊

(ခ) “အပဂဗ္ဘော”ကား ဝေရဉ္စပုဏ္ဏားက ဘုရားကို ကဲ့ရဲ့သောအရာ၌ သုံးစွဲအပ် သော စကားတည်း၊ (အခြားအရာ၌လည်း ကဲ့ရဲ့ခန်း၌ သုံးသည်၊) ထို့ကြောင့် အပ သဒ္ဓါကို ဂရဟာအနက် ရှိ၏ဟု ဆိုသည်၊ ပဒုဿနာဒိသ၌ အာဒိဖြင့် ဗျပဒေသ(ဝိ+ အပ+ဒေသ) ငဲ့ညွှန်းခြင်းအနက်၊ အပဝါဒ-စွပ်စွဲခြင်း အနက်များကို ဋီကာယူ၏။

ဥပဝဒတိ-စွပ်စွဲ၏။ [“စွပ်စွဲ=အပြစ်ပြော”တူ၏။] သညာယံ-၌၊ ဥပဓာ-ဥပဓာ အမည်၊ [ဥပဓာဟူသော အမည်ကို “ဂဟသု ပဓေသေဝါ” သုတ်၌ တွေ့ရလတ်၊] ဥပသဂ္ဂေါ-ဥပသာရပုဒ်၊ [ဤ “ဥပသဂ္ဂ” ဟူသည်လည်း “ပ-ပရာ” စသည်တို့၏ အမည်ပင်တည်း၊ သက္ကတ၌ “ဥပသရ်ဂ” ဟု ရှိသောကြောင့် အထက်၌ ရေဖ ပျောက်၍ ဒွေဘော်လာပြီးလျှင် ပါဠိ၌ “ဥပသဂ္ဂ” ဟု ဖြစ်၏။]

ပုဗ္ဗကမ္မေ-၌၊ ဥပက္ကမော-လုံ့လပြုခြင်း၊ [ပါဏာတိပါတစသည် ဖြစ်ဖို့ရန် ရှေ့အဖို့၌ လုံ့လပြုခြင်းဖြစ်၍ ဥပကို ပုဗ္ဗကမ္မအနက်ရှိ၏ဟု ဆို၏။] ဥပကာရော- ကျေးဇူးပြုခြင်း၊ [စ၍ ကျေးဇူးပြုသည်ကို “ဥပကာရ” ဟု ခေါ်၏။] ပူဇာယံ-၌၊ ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာကော-ဘုရားကို လုပ်ကျွေးသူ၊ မာတုပဋ္ဌာနံ-မိခင်ကို လုပ်ကျွေးခြင်း၊ ဂယှာကာရေ-၌၊ သောစေယျ ပစ္စုပဋ္ဌာနံ(ပတိ+ဥပ+ဋ္ဌာနံ)-စင်ကြယ်သူ၏ အဖြစ်ဖြင့် ထင်လာတတ်၏။ [စင်ကြယ်သူ၏အဖြစ်သည် ဉာဏ်၌ ထင်လာလျှင် စင်ကြယ်သူ၏အဖြစ်သည် ဉာဏ်ဖြင့်ယူအပ်သော အခြင်းအရာ တစ်မျိုးဖြစ်၏။] ဘုသတ္ထေ-၌၊ ဥပါဒါနံ-ပြင်းစွာယူခြင်း၊ ဥပါယာသော-မြင်းစွာပင်ပန်းခြင်း၊ ဥပနိဿယော-အားကြီးသောနိရာ၊ ဣတိ-ဤတွင်အပြီးတည်း။

ဣတိ-ဤသို့၊ ဥပသဂ္ဂေါ-ဥပသာရတို့သည်၊ အနေကတ္တာဟိ(အနေကတ္တာ စေ)-များသောအနက် ရှိကုန်သည်သာ၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတာစ၊ပေ၊ဗြဝုဇ္ဈိ-“ဥပသဂ္ဂ၊ ပေ၊ ဗြဝံ”ဟူ၍၊ ပုတ္တဉ္စ-ရှေးဆရာတို့လည်း ဆိုအပ်ပြီ၊ [ဥပသဂ္ဂနိပါတာစ- ဥပသာရပုဒ်၊ နိပါတ်ပုဒ်တို့သည်လည်းကောင်း၊ ပစ္စယာ-တဒ္ဓိဝံ၊ ကိတ်စသော ပစ္စည်းတို့သည်လည်းကောင်း၊ ဣမေ တယော-ဤ ၃ မျိုးတို့သည်၊ အနေကော- များလည်း များကုန်၏။ အနေကတ္ထဝိသယာ-များသောအနက်လျှင် အရာရှိကုန် ၏။ ဣတိ-ဤသို့၊ နေရုတ္တိကာ-သဒ္ဓါကျမ်းတတ်၊ ဆရာမြတ်တို့သည်၊ အပြဝံ-ဆိုကြကုန်ပြီ။]

(န) ဥပအနက်များ၏ ပုံစံများမှာ ထင်ရှားပြီ၊ ဥပနိဿယောတိ၌ ဣတိကား ပရိသမာပန(အပြီး)အနက်ရှိ၏။ “ဣတိ အနေကတ္တာဟိ ဥပသဂ္ဂေါ”ကား နိဂုံးစကား တည်း၊ ပုတ္တဉ္စ စသောဂါထာကား ထိုနိဂုံးကိုပင် သာဓကပြသော ဂါထာတည်း၊ ထို ဂါထာ၌ “ဥပသာရနိပါတ်၊ ပစ္စည်း” ဤ၃ မျိုးသာ ပြသော်လည်း “ဓာတူနံ အနေကတ္တာ” ဟု များစွာလာသောကြောင့် ဓာတ်တို့ကိုပါ သွင်းယူသင့်၏။ ထို့ကြောင့် “ဥပသဂ္ဂ နိပါတာစ၊ ပစ္စယာ ဓာတဝေါစိမေ” ဟု ဒုတိယပါဒကို မှတ်ပါ။ ဥပသာရစသော ၄ မျိုး တို့သည် အနေကော-ဥပသာရ ၂၀၊ နိပါတ် ပစ္စည်း ဓာတ်တို့ မရေတွက်နိုင်အောင် များလှကုန်၏။ အနေကတ္ထဝိသယာ-သူတို့ဟောဖို့ရာ အနက်မှာလည်း ပ၏အနက်ပင်၊ ပကာရ-အာဒိကမ္မစသည်ဖြင့် အလွန်များကုန်၏။ ထိုကဲ့သို့ပင် အခြား ဥပသာရအနက်များ လည်း ကျယ်ဝန်းများပြားကြသည်-ဟူလို။

တတ္ထ-ထိုဥပသာရ နိပါတ်တို့တွင်၊ ဥပသဂ္ဂါနံ-ဥပသာရတို့၏၊ နာမာချာတ
 ဝိသေသကတ္တာ-နာမ်ပုဒ်၊ အာချာတ်ပုဒ်တို့ကို အထူးပြုတတ်ကုန်သည်၏
 အဖြစ်ကြောင့်၊ လိင်္ဂသညာယံ-လိင်္ဂအမည်ကို၊ (ကတာယံ-ပြုအပ်ပြီးသော်၊)
 အနိယမေန-မည်သည့်ဝိဘတ်ဟု မမှတ်သားခြင်းကြောင့်၊ သျှာဒိမ္မိ-သိ အစရှိ
 သော ဝိဘတ်အားလုံးသည်၊ သမ္ပတ္တေ-ရောက်လုလတ်သော်၊ တေသံ-ထို
 ဥပသာရတို့၏၊ သချာကမ္မာဒိဘောဒါဘာဝါ-သချာအပြား၊ ကံအစရှိသော
 အပြားတို့၏ မရှိခြင်းကြောင့်၊ (ကမ္မာဒိဉ္စ အာဒိဖြင့် ကရိုဏ်းစသော အနက်များကို
 ယူ၊) တေဟိ-ထို ဥပသာရတို့မှ (နောက်၌) ပဋ္ဌမေကဝစနမေဝ-ပထမာဧကဝုဇ်
 ချည်းသာ၊ ဘဝတိ-၏။

တတ္ထ၊ ပေ၊ လိင်္ဂသညာယံ။ ။[ဂါထာ၌ ဥပသာရ၊နိပါတ်၊ပစ္စည်းဟု ၃ မျိုး
 ပြထားသော်လည်း နောက်၌ ဥပသာရ နိပါတ် ၂ မျိုးသာ ချဲ့လတုံဖြစ်သောကြောင့်
 “တတ္ထ-ထိုဥပသာရ နိပါတ်တို့တွင်”ဟု ၂ မျိုးသာ စွဲသည်။] “နာမာချာတဝိသေသ
 ကတ္တာ”ဟူသော ဟိတ်ကား လိင်္ဂအမည်ရခြင်း၏ အကြောင်းပြတည်း။ နာမ် အာချာတ်
 တို့ကို အထူးပြုတတ်သောကြောင့် ဥပသာရတို့သည် ဆိုင်ရာအနက်ရှိသော “အတ္ထဝန္တ”
 သဒ္ဒါများတည်း။ ဥပမာ-“ပညာ”၌ ပသည် “ည”ဟူသော ကိတ်နာမ်ကို အထူးပြု
 ရကား “အပြားအားဖြင့်”ဟူသော အနက်ရှိ၏၊ စသည်တည်း-ဤသို့အနက်ရှိလျှင်
 “ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝိနိတမတ္ထဝံ လိင်္ဂ”=ဓာတ်ပစ္စည်းဝိဘတ်မှတစ်ပါး အနက်ရှိသော
 သဒ္ဒါသည် လိင်္ဂမည်၏”နှင့် အညီ ဥပသာရတို့ လိင်္ဂအမည်ရနိုင်ကြသည်-ဟူလို။

အနိယမေန၊ ပေ၊ သမ္ပတ္တေ။ ။လိင်္ဂအမည်ရလျှင် “တတောစ ဝိဘတ္တိယော”
 သုတ်အရ ဝိဘတ်သက်နိုင်ပြီ၊ ထိုသို့သက်ရာ၌ “မည်သည့်ဝိဘတ်”ဟု မသတ်မှတ်
 ရသဖြင့် သိအစရှိသော အားလုံးပင် သက်ခွင့် ရောက်နေပြန်သည်။

တေသံ သချာ၊ ပေ၊ ပဋ္ဌမေကဝစနမေဝ။ ။ထိုသို့ ဝိဘတ်အားလုံး သက်ခွင့်
 ရောက်နေသော်လည်း အားလုံးမသက်ရ၊ ကမ္မာဒိဘောဒါဘာဝါ(ကမ္မာဒိဘောဒ+အဘာဝါ)
 ကံ၊ကရိုဏ်းစသော အကွဲအပြားမရှိ၊ “ပဟာရာ-ပုတ်ခတ်ခြင်း”ဟူရာ၌ ပအတွက်
 ကံ၊ ကရိုဏ်းစသော ဝိဘတ်အနက်အထူး မရှိ၊ ထို့ကြောင့် မူလရိုရင်းဖြစ်သော လိင်္ဂ
 အနက်ကို ထွန်းပြဖို့ရာ ပထမာဝိဘတ်သာ သက်ရသည်။ သချာဘောဒါဘာဝါ-ဧကဝုဇ်
 ဗဟုဝုဇ်သချာ အကွဲအပြားလည်း မရှိ၊ “ပဟာရာ-ပုတ်ခတ်ခြင်းတို့သည်”ဟု ဗဟုဝုဇ်
 အနက်ပေးရစေကာမူ ပအတွက် ဗဟုဝုဇ်ပေးရခြင်း မဟုတ်၊ ပ-ကား “ဟာရ”ဟူသော
 နာမ်ကိုသာ အထူးပြုသည်။ ထို့ကြောင့် ပထမာဝိဘတ်လည်း ဧကဝုဇ်သာ သက်ရသည်။

အမှာ။ ။ကမ္မာဒိဘောဒါဘာဝါသည် ပထမာဝိဘတ် သက်ရခြင်း၏ အကြောင်းပြ၊
 သချာဘောဒါဘာဝါကား ဧကဝုဇ်သက်ရခြင်း၏ အကြောင်းပြတည်း။ “သချာကာလာဒိ”
 ဟု အချို့စာ ရှိရာ၌ “ကာလ”ကား ပါဠိပျက်၊ “သချာကမ္မာဒိ”ဟူသော ရှိရမည်။
 ဤကား ရူပသိဒ္ဓိဝါဒတည်း၊ သဒ္ဒနိတိနှင့် ဆရာတို့ဝါဒကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှ။

လောပန္နိ-လောပံပုဒ်သည်။ ဝတ္တမာနေ-လိုက်လတ်သော်။

သဗ္ဗာသ၊ ပေ၊ ဒီဟိစ။ ။အာဂုသော သဒ္ဓတော-အာဂုသော သဒ္ဓါမှလည်းကောင်း၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတေဟိစ-ဥပသာရနိပါတ်တို့မှလည်းကောင်း၊ (ယာသံ-ဟုရှိသည်ကား အပို၊ သုတ်၌ပါသော “သဗ္ဗာသံ”ဟုသာ ရှိသင့်၏။) ပရာသံ-နောက်ဖြစ်ကုန်သော၊ သဗ္ဗာသံ-အလုံးစုံကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိနံ-တို့၏၊ လောပေါဟောတိ၊ အာဒိသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ကွစိ-၌၊ သုတ္တပဒါဒီဟိစ-သုတ္တ၊ ပဒ အစရှိသည်တို့မှ နောက်၌လည်း၊ (ဝိဘတ္တိနံ လောပေါဟောတိ) စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ အာဂုသောတိ ဣမဿ-အာဂုသောဟူသော ဤနိပါတ်ကို၊ ဝိသု-သီးခြား၊ ဂဟဏံ-ယူခြင်းသည်၊ သသချံတ္တဒီပနတ္ထံ-ဧကဝုစံ၊ ဗဟုဝုစံသချံာ ရှိသည်၏အဖြစ်ကို ပြရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-မှတ်ထိုက်၏။

အာဒိသဒ္ဓေန ကွစိ သုတ္တပဒါဒီဟိ။ ။အဗျယတဒ္ဓိတ်ခန်း (ဝိဘာဂေဓာစသုတ်)၌ “သုတ္တသော၊ ပဒသော၊ ဗျဉ္ဇနသော”စသောပုဒ်များကို ပြလတ်၊ ထိုသုတ္တသော စသည်တို့သည် နိပါတ်ပုဒ်မဟုတ်၊ ပဒမာလာ စဉ်၍ရသော ရိုးရိုး တဒ္ဓိတ်မျိုးလည်းမဟုတ်၊ အဗျယတဒ္ဓိတ်ပုဒ်တစ်မျိုး ဖြစ်ရကား “သုတ္တသော”ဟု တဒ္ဓိတ်ပြီးပြီးနောက်၊ နာမ်ငဲ့၊ နာသက်၊ ဤသုတ်၌ အာဒိသဒ္ဓါဖြင့် နာကိုချေ၊ ဤကား “သုတ္တပဒါဒီဟိ”ဟု ပဒနှင့်တွဲ၍လည်းကောင်း၊၊ အာဒိဖြင့် ဗျဉ္ဇနစသည်ကို ယူနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဖွင့်ပြလိုက်ခြင်းဖြစ်၏၊ သို့သော် “သုတ္တသော ပဒသောတျာဒီဟိ”ဟု မဆိုသောကြောင့် ဤအဖွင့်ကို တချို့ကလက်ခံနိုင်ကြသည် မဟုတ်ပါ။ သို့သော် သုတ္တသော ပဒသော ဟု (သော)မပါ၍ စကားဆိုပုံ အနည်းငယ် လိုဟန်တူသော်လည်း ကျမ်းဆရာအာဘော်မှာ ဤအတိုင်းဖြစ်မည် ထင်ပါသည်။

အချို့ကား “သုတ္တပဒါဒီဟိ-သုတ်ပုဒ် အစရှိသည်တို့မှ”ဟု အနက်ပေး၍ “သိ-သော-သျာစ”စသော ကစွည်းသုတ်၌ ပါသောပုဒ်ကို “သုတ္တပဒ”ဟု ဆိုလိုသတတ်၊ (“ဣဓ အာဒိသဒ္ဓေန သုတ္တေသျာဂတသဒ္ဓေဟိ ဝိဘတ္တိ လုပ္ပန္နန္တ”-ဗာလာဝတာရဋီကာ) ထိုအတိုင်းမှန်လျှင် သုတ္တပဒါဒီဟိ၌ အာဒိဖြင့် ဘာကိုယူဦးမည်နည်း၊ ထို့ကြောင့် ထိုဝါဒကိုလည်း စဉ်းစား၍ နှစ်သက်သလို လက်ခံကြပါကုန်။

အာဂုသောတိ၊ ပေ၊ သသချံတ္တဒီပနတ္ထံ။ ။နိပါတ်ပုဒ်များနောင် ပထမာ ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်အမျိုးမျိုး သက်ခြင်းကို ခွင့်ပြုကြသော်လည်း ဧကဝုစံဝိဘတ်ကိုသာ များစွာသော သဒ္ဓါဆရာတို့ သက်စေလိုကြသတတ်၊ အာဂုသော နိပါတ်အတွက်ကား “တံပနာဂုသော-ငါ့ရှင်သင်ကား၊ တုမေ ပနာ ဝုသော-ငါ့ရှင်တို့...သင်တို့ကား”ဟု အာလုပ်(ပထမာ)အနက်၌ ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံ ၂ ချက်ပင် ရှိကြောင်းကို ပြရခြင်းအကျိုးငှါ အာဂုသောနိပါတ်ကို သိခြားပြရသည်၊ ဤကား များစွာသော သဒ္ဓါဆရာတို့၏ အယူတည်း၊ သဒ္ဓနိတိနှင့် ဆရာတို့ဝါဒကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှုပါ။

ဟိ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဥပေစ္စ-နာမ်ပုဒ် အာချာတ်ပုဒ်တို့ကို ကပ်၍၊ အတ္ထံ-အနက်ကို၊ သဇ္ဇေန္တိ-ဆင်ပြင်တတ်ကုန်၏။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ပါဒယော-ပအစရှိသောပုဒ်တို့သည်၊ ဥပသဂ္ဂါ-ဥပသဂ္ဂတို့မည်၏။ စာဒိ-စ အစရှိသောပုဒ်တို့သည်၊ ပဒါဒိမဇ္ဈန္တေ-ပုဒ်တို့၏ အစ အလယ် အဆုံး၌၊ နိပတန္တိ-ကျရောက်တတ်ကုန်၏။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ နိပါတာ-နိပါတ်တို့မည်၏။

ဥပေစ္စတ္ထံ၊ ပေ၊ပါဒယော။ ။ဤစကားအရ ဥပသဂ္ဂ၌ ဥပပုဗ္ဗ+သဇ္ဇေတိ ကတ္တာဟော ဣပစ္စည်း၊ ဥပသည် ဥပေစ္စအနက်ဟောတည်း၊ “ဥပေစ္စ အတ္ထံ သဇ္ဇေန္တိတိ ဥသဂ္ဂါ၊ ဥပေစ္စ-၍၊ အတ္ထံ-ဓာတ်တို့၏အနက်ကို၊ သဇ္ဇေန္တိ-ဆင်ပြင်တတ်ကုန်၏”ဟု ဆို၊ ဓာတ်နာမ်တို့၌ နဂိုရှိရင်းအနက်ထက် ထူးထွေလှပ (အနက်အမျိုးမျိုးရအောင်)၊ ဥပသာရ၏ ဆင်ပြင်မှုကြောင့် သွားခြင်းအနက်ဟော ဂမုဓာတ်သည် “အာဂစ္ဆတိ-လာ၏” စသည်ဖြင့် အနက်တစ်မျိုး ပြောင်းလာရသည်။ ဓာတ္တတ္ထာနုတ္တက ဥပသာရတို့လည်း မူလအနက်ကို ပိုမိုထင်ရှားအောင် ဆင်ပြင်ပေးကြသည်ပင်။ [သဒ္ဒနိတိ၌ “ဥပေစ္စ-ကပ်ရောက်၍၊ နာမဉ္စ-ကိုလည်းကောင်း၊ အာချာတ်စ-ကိုလည်းကောင်း၊ သဇ္ဇေလဂန္တိ-ငြိတတ်ကုန်၏။ ဣတိ ဥပသဂ္ဂါ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသေး၏။]

ဆက်ဦးအံ့-ဤဥပသဂ္ဂာရတို့ကို ဓာတ်နာမ်တို့၏ ရှေ့၌သာ သုံးစွဲရမည်ဟု ရူပသိဒ္ဓိ ဋီကာဖွင့်၏။ သဒ္ဒနိတိ၌ကား ဥပသာရ၂၀ တို့တွင် “ပတိ-ပရိ-အနု-အဘိ” ဤ ၄ ပုဒ်တို့သည် နာမ်ပုဒ်တို့၏ အစ၌လည်းနေတတ်-အဆုံး၌လည်း နေတတ်ကြ၏ဟု ဆို၏။ အစ၌နေသော ပုံစံကား များ၏။ အဆုံး၌နေပုံကား “သူရိယုဂ္ဂမနံ ပတိ=နေထွက်သည်နှင့်တပြိုင်နက်၊ ရုက္ခံပတိ ဝိဇ္ဇောတတေ စန္ဒော၊ သာဓု ဒေဝဒတ္တော မာတရံ အနု၊ မာတရံအဘိ”တို့တည်း။ အာချာတ်ပုဒ်တို့၏ နောက်၌ကား နေရိုးမရှိ၊ ကြွင်းသော ဥပသာရ ၁၆ ပုဒ်တို့သည် ပုဒ်တို့၏အစ၌သာ နေရိုးရှိကြသည်။ [သက္ကတ ဗျာကရုဏ်းတို့ကမူ “သူရိယုဂ္ဂမနံပတိ” စသည်၌ ပတိစသည်ကို ဥပသာရဟု မဆိုလို၊ ကမ္ပမ္ပဝစနိယဟုသာ ဆိုလိုကြသည်။]

ပတိ ပရိ အနွဘိတိ-စတုရော ဩပသဂ္ဂိကာ၊
အာဒိမိပိ ပဒါနံ ဝေ၊ အန္တေပိစ ပဝတ္ထရေ၊
သေသာ သောဠသ သဗ္ဗေပိ၊ အာဒိမိယေဝ ဝတ္ထရေ၊
နေဝ ကဒါစိ တေ အန္တေ၊ ဣတိ နိတိ မနေ ကရေ။

စာဒိ ပဒါဒိ၊ ပေ၊ နိပတန္တိ။ ။ဤပါဌ်ဖြင့် “ပဒါနံ-ပုဒ်တို့၏၊ အာဒိ မဇ္ဈအန္တေ-သု-အစ၊အလယ်၊အဆုံးတို့၌၊ နိပတန္တိ-ကျရောက်တတ်ကုန်၏။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ နိပါတာ-နိပါတ်တို့မည်၏”ဟူသောဝိဂြိုဟ်ကိုပြ၏။ “ပုဒ်တို့၏ အစ၊အလယ်၊ အဆုံး၌ ကျရောက်”ဟူသော စကားကိုလည်း၊ နိပါတ်အားလုံးအတွက် ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ နိပါတ်တစ်ခုတည်းပင် အစ၊အလယ်၊အဆုံး ကျရောက်နိုင်သည်ဟု မမှတ်ရ၊ ထိုက်သည် အားလျော်စွာ အချို့နိပါတ်က အစ၌၊ အချို့က အဆုံး၊ အလယ်၌၊ ကျရောက်သည်-ဟု ဆိုလိုသည်။ ထိုတွင် “အ-မာ”နိပါတ်တို့သည် အစ၌သာ ကျရောက်၏ အလယ်၊

ပဟာရဏံ-ပုတ်ခတ်ခြင်း၊ ပဟာရော-ပုတ်ခတ်ခြင်း၊ ဧဝံ-ဤ၊ အတူ၊ ပရာဘဝေါ-ပျက်စီးခြင်း၊ နိဝါသော-နေရာ၊ နိဟာရော-ထုတ်ဆောင်ခြင်း၊ ဥဒ္ဓါရော-ထုတ်ဆောင်ခြင်း၊ [“ဥဟာရော-ထုတ်ဆောင်ခြင်း၊”လည်း ရှိ၏၊ ဒူဟာရော-မကောင်းသောဆောင်ခြင်း၊ သံဟာရော-ကောင်းစွာဆောင်ခြင်း၊ ဝိဟာရော-နေခြင်း၊ ဝါ-နေရာကျောင်း၊ အဝဟာရော-အယုတ်အားဖြင့်ဆောင်ခြင်း၊ အနုဟာရော-လျော်စွာဆောင်ခြင်း၊ ပရိဟာရော-ထက်ဝန်း ကျင် ဆောင်ခြင်း၊ (ဝါ-ဖြေဆိုခြင်း၊) အဓိဟာရော-အလွန်အကဲဆောင်ခြင်း၊ အဘိဟာရော-ရှေးရှုဆောင်ခြင်း၊ ပတိဟာရော-ရှေးရှုဆောင်ခြင်း၊ သုဟာရော-ကောင်းစွာဆောင်ခြင်း၊ အာဟာရော-ဆောင်ခြင်း၊ ဝါ-အားကိုဆောင်တတ်သော အစာ၊ အတိဟာရော-လွမ်းမိုး၍ ဆောင်ခြင်း၊ အပိဟာရော-ပိတ်၍ ဆောင်ခြင်း၊ အပဟာရော-ဖဲဆောင်ခြင်း၊ ဥပဟာရော-ကပ်၍ဆောင်ခြင်း။

ပဟာရတိ-ပုတ်ခတ်၏၊ ပရာဘဝတိ-ပျက်စီး၏၊ နိဝသတိ-နေ၏၊ နိဟာရတိ-ဆောင်၏၊ ဥဒ္ဓါရတိ-ထုတ်ဆောင်၏၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့အစရှိသော ပြယုဂ်ကို၊ ယောဇေတဗ္ဗံ-ယှဉ်စေရာ၏။

အဆုံး၌ မကျရောက်၊ “အညာတံ-မသိအပ်၊ မာဟေဝံ အာနန္ဒ”စသည်တည်း၊ စ ဝါနိပါတ်တို့ကား အလယ်၊အဆုံးတို့၌ ကျရောက်၏၊ အစ၌ မကျရောက်၊ “သမဏောစ၊ သမဏော ဝါ၊ ဒေသော စ သမဏော၊ ဒေသော ဝါ သမဏော”စသည်တည်း၊ [“ဝါ ပရော အသဗ္ဗပါ”စသည်၌ ဝါနိပါတ်ကို ပုဒ်အစ၌ တွေ့ရသည်မှာ သဒ္ဓါကျမ်း၌ သုတ်တည်ပုံ တစ်မျိုးသာတည်း၊ ပါဠိတော်၌ မရှိရ၊] ဤသို့လျှင် ထိုကံသည်အားလျော်စွာ ပုဒ်တို့၏ အစ၊အလယ်၊အဆုံးတို့၌ ကျရောက်တတ်သောကြောင့် စ ဝါစသည်ကို နိပါတ်ဟု ခေါ်ဝေါ်ရသည်။

ပဟာရဏံ ပဟာရော၊ ပေ၊ ဥပဟာရော။ ။“ပဟာရဏံ”သည် ပဟာရော၏ ဝိဂြိုဟ်တည်း၊ ပဟာရောသာ ပုံစံရင်းတည်း၊ ဧဝံ ပရာဘဝေါ၌ ဧဝံဖြင့် “ပရာဘဝနံ-ပျက်စီးခြင်း”စသော ဝိဂြိုဟ်ကိုပြသည်၊ ဥပဟာရောတိုင်အောင် ပ ပရာ နိ နိစသော ဥပသာရ ၂၀ အစဉ်အတိုင်း နာမ်နှင့်တွဲစပ်သော ပုံစံများတည်း၊ ထိုပုံစံများ၌ “ပ+ဟာရဏံ” ပ ပုဗ္ဗ ဟရဓာတ်၊ပနောင် သိသက်၊ဟရဓာတ်နောင် ယုပစ္စည်း၊ “ပ-သိ+ဟာရဏံ”ဟု ဖြစ်ပြီးမှ ပနောင် သိကို သဗ္ဗာသမာဝုသောဖြင့် ချေ၊ ပဟာရော စသည်၌လည်း ဤနည်းပင်၊ ပဟာရောစသော ပုဒ်အားလုံးသည် (ပ ပုဒ်နှင့် ဟာရပုဒ် စသည်ကို တွဲစပ်ထားသော)သမာသ်ချည်းတည်း၊ [ဒု နောက်၌ ဒွေဘော်မလာလျှင် “ဒူ”ဟု ဒီသပြုရသည်။]

ပဟာရတိ၊ ပေ၊ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ။ပဟာရတိစသည်ကား အာချာတ်ပုဒ်နှင့် ဥပသာရတို့ တွဲစပ်သော ပုံစံများတည်း၊ ထိုတွင် အာချာတ်ပုဒ်နှင့် သမာသ်မဖြစ်သော ကြောင့် ပ+ဟာရတိစသည်၌ သမာသ်မဟုတ်ကြ၊ ပနောင် သိသက်၊ ချေ၊ ဟာရတိကိုလည်း

ကောစိ-အချို့ ဥပသာရသည်။ ဓာတွတ္ထံ-ဓာတ်၏ အနက်ကို၊ ဗာမတေ-
 တားမြစ်တတ်၏။ ကောစိ-သည်။ တံ-ထိုဓာတ်၏ အနက်သို့၊ အနဝတ္ထတေ-
 လိုက်၏။ အညော-အခြားသောဥပသာရသည်။ တမေဝ-ထိုဓာတ်နက်ကိုပင်
 ဝိသေသေတိ-အထူးပြု၏။ ဣတိ-ဤသို့၊ ဥပသဂ္ဂဂတိ-ဥပသာရတို့၏
 ပြစ်ပုံသည်။ တိဓာ- ၃ မျိုးပြား၏။ သြပသဂ္ဂိကပဒံ-ဥပသာရပုဒ်သည်။
 (နိဋ္ဌိတံ။)

သမုစ္ဆယ ဝိကပ္ပန ပဋိသေခ ပူရဏာဒိအတ္ထံ-သမုစ္ဆည်းအနက်၊ဝိကပ်အနက်၊
 ပဋိသေခအနက်၊ပူရဏအနက် အစရှိသောအနက်ရှိသော၊ သကတွဝါစက-ဒြပ်
 မဟုတ် သမုစ္ဆည်းစသည်ကို ဟောသော ပုဒ်သည်။ နေပါတိက-နိပါတ်ပုဒ်တည်း။

ဟရဓာတ် တိဝိဘတ်ဖြင့် သီးခြား ရုပ်ပြီးစေရမည်။ ပ-တစ်ပုဒ်၊ ဟရတိလည်း
 တစ်ပုဒ်ပင်ဟု ရူပသိဒ္ဓိဋ္ဌိကာ မိန့်၏။ သဒ္ဓနိတိ သုတ္တမာလာ(၂၅၇)သုတ်၌ကား “ပဘဝတိ
 ပရာဘဝတိတိ အာဒိသု သဗ္ဗေသုပိ ကြိယာပဒေသု သဗ္ဗတာ အဝိဘတ္တိကတ္ထံ (ပ-
 ပရာတို့နောက်၌ ဝိဘတ်မရှိ-ဝိဘတ် မသက်ရသည်၏အဖြစ်ကို) ဣတ္ထမ”ဟု မိန့်သည်။
 (သမာသံခန်း၌ကား “ပဘဝတိ”စသည်ကို သမာသံဟု ဆိုသော ဝါဒလာဦးလတ်။]

ဓာတွတ္ထံ၊ ပေ၊ ဂတိ တိဓာ။ ။ဓာတွတ္ထဗာဓက၊ ဓာတွတ္ထာနဝတ္ထက၊ ဓာတွတ္ထ
 ဝိသေသကဟု ဥပသာရ ၃ မျိုး ရှိ၏။ ထိုတွင် ဇိဓာတ်သည် အောင်ခြင်း၊နိုင်ခြင်း
 အနက်ကို ဟော၏။ ပရာဥပသာရ ရှေးရှိရာ၌ကား ဇိဓာတ်၏အနက်ကို တားမြစ်ကန့်ကွက်
 လျက် “ပရာဇယတိ-ရုံး၏”ဟု ပြောင်းပြန်အနက်ကို ဟော၏။ ဤ၌ ပရာ ဥပသာရသည်
 ဓာတွတ္ထဗာဓက ဥပသာရတည်း။ “စရတိ၊အာစရတိ-ကျင့်၏”၌ အာ ဥပသာရကဲ့သို့
 နဂိုဓာတ်နက်သို့ အစဉ်လိုက်သော ဥပသာရသည် “ဓာတွတ္ထာနဝတ္ထက”မည်၏။
 “ဘဝတိ-ဖြစ်၏။ အနုဘဝတိ-ခံစား၏”၌ အနု ဥပသာရကဲ့သို့ နဂိုဓာတ်နက်ကို
 (ဝိသေသန ကူမသကဲ့သို့)ထူးခြားအောင်ပြုသော ဥပသာရသည် ဓာတွတ္ထဝိသေသက
 မည်၏။ [“ဥပသဂ္ဂ”ပုဒ်သည်ပင် သုတ္တံ၌ ဇိကပစ္စည်းသက်၍ “သြပသဂ္ဂိက”ဟု လည်း
 နာမည်ရသေး၏။ ထို့ကြောင့် နိဂုံးစကား၌ “သြပသဂ္ဂိက”ဟု မိန့်သည်။]

သမုစ္ဆယ၊ ပေ၊ နေပါတိကံ ပဒံ။ ။ဤစကားကား နိပါတ်ပုဒ်၏ လက္ခဏာကို
 ပြသော စကားတည်း။ [ပူရဏာဒိ၌ အာဒိဖြင့် အနာဓယ-ဥပမာနစသော (လာလတ်)
 နိပါတ်နက်များကို ယူ၊] သမုစ္ဆည်း၊ ဝိကပ်စသော အနက်တို့သည် ဒြပ်မဟုတ်ကြ၊ ထို
 ဒြပ်မဟုတ်သောအနက်ကို ဟောသောပုဒ်သည် နိပါတ်ပုဒ်မည်၏။ “သမုစ္ဆည်းစသော
 အနက်ကို ဟောခြင်း၊ ဒြပ်ကို မဟောခြင်းသည် နိပါတ်ပုဒ်၏ လက္ခဏာတည်း”ဟုလို။

မှန်၏-နာမ်ပုဒ်သည် “ဒဗ္ဗဝါစကံ နာမံ”ဟူသည်နှင့်အညီ ဒြပ်ကို ဟော၏။
 အချာတ်ပုဒ်ကား ဒြပ်ကိုမဟောဘဲ ကြိယာကိုဟောသော်လည်း ထိုကြိယာသည်
 ဒြပ်၌တည်သောကြောင့် အပဓာနအားဖြင့် ဒြပ်ကို ဟောလျက်ပင် ရှိ၏။ ဥပသာရတို့မှာ

တကြ-ထိုနိပါတ်ပုဒ်တို့တွင်၊ စ ဣတိ-စ ဟူသောနိပါတ်သည်၊ သမုစ္စယာ၊ ပေ၊ ဝဓာရဏာဒီသု-သမုစ္စည်းအနက်၊ အန္ဓာစည်းအနက်၊ ဣတရေ တရယောဂ အနက်၊ သမာဟာရအနက်၊ အဝဓာရဏအနက် အစရှိသည်တို့သည်၊ (ဝတ္ထုတေ-ဖြစ်၏။)

နာမ်အာချာတ်ကို အထူးပြုရသဖြင့် နာမ်အချာတ်တို့ကဲ့သို့ ခြပ်အနက်နှင့် ဆက်သွယ်လျက် ရှိသေး၏၊ နိပါတ်တို့ကား ခြပ်နှင့် အလွန်ဝေးသော သမုစ္စည်းစသော အနက်ကိုသာ ဟောကြသည်၊ [အသတွ၌ သတွသဒ္ဓါသည် ခြပ်အနက်ဟော၏။]

စဣတိ၊ ပေ၊ အဝဓာရဏာဒီသု။ ။ [ရောမိ ပေါင်းမိ စည်းမိအောင် ပြုခြင်းကို “ဆည်း”ဟု ခေါ်၏၊ ထို့ကြောင့် စသဒ္ဓါသည် ဆည်း၏၊ စသဒ္ဓါ၏ ဆည်းမူကြောင့် ပေါင်းစည်းမိ၏၊ အနက်ပေးရာ၌ကား “စသဒ္ဓေါ-သည်၊ သမုစ္စိနောတိ-ဆည်း၏”ဟု ပေးရသည်၊] ပေါင်းစည်းခြင်းသည် သမုစ္စည်းမည်၏၊ ပုံစံကား=“အန္ဓု ပါနု ဝတ္ထု သေနာသနာနိစ ဒေတိ”တည်း၊ မြန်မာလို “ထမင်းရော၊ ဖျော်ရည်ရော၊ အဝတ် ကျောင်း အိပ်ရာနေတွေရော ပေး၏”ဟုရာ၌ “ရော”ဟူသောစကားသည် “ရောနှော ပေါင်းစပ်ခြင်း”ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို ပြ၏၊ ဤနေရာ၌ သမ္ပိဏ္ဍနအနက်လည်း ဤသမုစ္စည်းနှင့် သဘောတူ၏၊ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “သမုစ္စယံ (သမ္ပိဏ္ဍနံ)-ပေါင်း စည်းခြင်းသည်၊ သမုစ္စယော-သမုစ္စည်းမည်၏”ဟု ဖွင့်၏၊ တတိယဈာန်ဖွင့် မဟာဋီကာ စသည်၌လည်း “သမ္ပိဏ္ဍနံ သမုစ္စယော”ဟုပင် ဖွင့်၏၊ ကစ္စည်းကျမ်း၌ကား ထို ၂ မျိုး မတူတတ်ချေ၊ ဧဝါဒီသရိ ပုဗ္ဗောစ ရသော-သုတ်၏ ကစ္စည်းဘာသာဋီကာမှာ ရူပါ။

သမုစ္စည်း ၃ မျိုး။ ။ ထိုသမုစ္စည်းသည် ကိရိယာသမုစ္စည်း-ကာရကသမုစ္စည်း- ဝါကျသမုစ္စည်းအားဖြင့် ၃ မျိုးပြား၏၊ “တွံ ပစာဟိစ ဘုဉ္ဇာဟိစ”ဟူရာဝယ် ပစာဟိစ၌ စ သည် ဘုဉ္ဇနကြိယာကို ဆည်း၏၊ ဘုဉ္ဇာဟိစ၌ စ လည်း ပစနကြိယာကို ဆည်း၏၊ ထို့ကြောင့် ကြိယာသမုစ္စည်းမည်၏၊ “သာရိပုတ္တောစ မောဂ္ဂလ္လာနောစ ဓမ္မံ ဒေသောတိ”ဝယ် သာရိပုတ္တော၌ စ သည် မောဂ္ဂလ္လာနောဟူသော ကာရကကို ဆည်း၏၊ မောဂ္ဂလ္လာနော၌ စလည်း သာရိပုတ္တော ဟူသောကာရကကို ဆည်း၏၊ ထို့ကြောင့် ကာရကသမုစ္စည်းမည်၏၊ ဤသို့လျှင် တစ်ဝါကျတည်း၌ ကံပုဒ်ချင်းချင်း၊ ကရိုဏ်းပုဒ်ချင်းချင်းစသည်ဆည်းလျှင် ကာရကသမုစ္စည်းမည်၏၊ [“လိင်္ဂံ နိပစ္စတေ ဓာတုစ”၌ စ သည်(ရူပသိဒ္ဓိအလို) ကာရကသမုစ္စည်းပင်တည်း။]

“သာရိပုတ္တောစ ဓမ္မံ ဒေသောတိ၊ မောဂ္ဂလ္လာနောစ ဣဒ္ဓိံ ဒေသောတိ”ကား ၂ ဝါကျဖြစ်နေသောကြောင့် ရှေ့ဝါကျ၌ စ သည် နောက်ဝါကျအနက်ကို ဆည်း၍ နောက်ဝါကျ၌ စ လည်း ရှေ့ဝါကျအနက်ကို ဆည်းသောကြောင့် ဝါကျသမုစ္စည်းမည်၏၊ ဤသို့လျှင် ကာရကတစ်ပါးသာရှိ၍ ကြိယာအများရှိရာ၌ ကြိယာသမုစ္စည်း- ကြိယာတစ်ပါးသာ ရှိ၍ ဝိဘတ်တူ ကာရကအများရှိရာ၌ ကာရကသမုစ္စည်း-၂ ဝါကျ စသည်ရှိရာ၌ စ ပါလျှင် ဝါကျသမုစ္စည်းဟု မှတ်ပါ။

အန္တာစည်း။ ။အနု-နောက်ထပ်+အာစယနံ-ပေါင်းစည်းခြင်း၊ အန္တာစယော-ခြင်း။ ဤအန္တာစည်း၌ ရူပသိဒ္ဓိဋ္ဌိကာဝယ် “ယတြ-အကြင်အရာ၌၊ ကိဉ္စိ-တစ်စုံတစ်ခုကို၊ ဝိဇာယ-စီရင်ပြီး၍၊ အညေန ဝါကျေန-အခြား နောက်တစ်ဝါကျဖြင့်၊ အည-အခြားအနက်ကို၊ ဥပဒိဿတိ-ညွှန်ပြ၏၊ သော-ထိုအရာသည်၊ အန္တာစယော-မည်၏”ဟု ဆို၏။ “ဒါနံ ဒေဟိ-အလှူပေးလော၊ သီလဉ္စ ရက္ခာဟိ-စွမ်းနိုင်လျှင် သီလကိုလည်း စောင့်လော” ဤပုံစံ၌ “ဒါနံ ဒေဟိ” ဝါကျဖြင့် ဒါနပြုဖို့ရန် တိုက်တွန်းခြင်း ဟူသောအနက်ကို ပြ၍၊ “သီလဉ္စ ရက္ခာဟိ” ဝါကျဖြင့် သီလစောင့်ဖို့ရန် တိုက်တွန်းခြင်း ဟူသော အခြားအနက်ကို ညွှန်ပြ၏။ ထိုသို့ညွှန်ပြရာ၌ “ဒါနံ ဒေဟိ” အနိုက်တုန်းက သီလစောင့်မှုကို လုံးလုံးမငဲ့သေး၊ ထို့ကြောင့် စသဒ္ဓါ မပါရသေး။ “သီလဉ္စ ရက္ခာဟိ” အနိုက်ကျမှ ရှေ့အလှူပေးမှုကို ငဲ့သောကြောင့် စသဒ္ဓါ ပါရသည်။ ထိုစသဒ္ဓါမျိုးကို အန္တာစယတ္ထ စနိပါတ်ဟု ဆိုသည်။ ။

သဒ္ဓနိတိ မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။သဒ္ဓနိတိနှင့် မောဂ္ဂလ္လာန်တို့၌ ပထမအနက်တစ်ခုကို လိုရင်းအနေအားဖြင့် ပြောဆို၍ နောက်အနက်ကို (ဖြစ်နိုင်လျှင် ဖြစ်ဖို့ရာ)အပဓာနအားဖြင့် ပြောဆိုရာ၌ စသဒ္ဓါကို အန္တာစည်းအနက် ရှိ၏ဟု ဖွင့်ကြသည်။ ပုံစံကား-ဘိက္ခံစရ၊ ဂါဝေါစ အာနယ-ဘိက္ခံ-ထမင်းကို၊ စရ-လှည့်လည် တောင်းခံချေ၊ ဂါဝေါစ-နွားတို့ကိုလည်း၊ အာနယ-အဆင်သင့်တွေ့လျှင် ဆောင်ယူခဲ့၊ ဤ၌ ထမင်းခံရမည့် အနက်ကား လိုရင်းပဓာန (ဧကန်ပြုရမည့် အနက်)တည်း၊ နွားကို ယူခဲ့ဖို့ရာကိစ္စမှာ အသေအချာမဟုတ်၊ ယူနိုင်လျှင် ယူခဲ့ရန်ဖြစ်သည်။ စကားဆိုပုံ ကွဲသော်လည်း ရူဇိကာအဓိပ္ပါယ်နှင့် အတူပင်တည်း။ ။

မှတ်ချက်။ ။ဤအန္တာစည်း ဥဒါဟရဏ်ကို ပြရာ၌ မောဂ္ဂလ္လာန်ဝယ် နောက်ဝါကျ၌သာ စသဒ္ဓါ ပါ၏။ သဒ္ဓနိတိ ရူပသိဒ္ဓိဋ္ဌိကာတို့၌ “ဒါနဉ္စ ဒေဟိ၊ သီလဉ္စ ရက္ခာဟိ”ဟု ၂ ဝါကျလုံး၌ပင် စ သဒ္ဓါပါလျက် ရှိ၏။ မှားနေဟန်တူသည်။ ဘာကြောင့်နည်း-ဤအန္တာစည်း၌ ပထမဝါကျ၏အနက်သည် ဒုတိယဝါကျ၏အနက်ကို လုံးဝ မငဲ့ချေ။ ဒုတိယဝါကျ၏ အနက်ကသာ ပထမဝါကျ၏အနက်ကို ငဲ့ရသောကြောင့်တည်း။ အကယ်၍ ၂ ဝါကျလုံး (စ)ပါရမည်ဖြစ်လျှင် အန္တာစယမဖြစ်၊ အညမညဝါကျ သမုစွည်းသာဖြစ်၍ ကောဝလသမုစွည်းသဘောပင် ဖြစ်သည်။ ။

ဣတရေတရယောဂ။ ။[နောက်ဣကို ဧ အသဝဏ်မပြုဘဲ “ဤ”ပြု၍ “ဣတရိ တရယောဂ”ဟုလည်း ပါဠိရှိ၏။] ဣတရေတရယောဂနှင့် နောက်လာမည့် သမဟာရ သည် သမုစွည်းအနက် အထူးပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် ဣတရေတရယောဂေါ သမဟာရော စ သမုစွယသေဝ ဘောဒေါ”ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်ပဋိကာ မိန့်သည်။ “ဣတရဿ-အခြား အနက်၏၊ ဣတရေန-အခြားအနက်နှင့်၊ ယောဂေါ-ယှဉ်ခြင်းသည်၊ ဣတရေတရ ယောဂေါ-၏၊ သမဏောစ ဗြာဟ္မဏောစ သမဏဗြာဟ္မဏာ”ဤ၌ ရဟန်းဟူသော အနက်သည် ပုဏ္ဏားဟူသောအနက်နှင့် ယှဉ်ရ၏။ ပုဏ္ဏားဟူသောအနက်လည်း ရဟန်းဟူသော အနက်နှင့် ယှဉ်၏။ ကိစ္စတစ်ခု၌ ရဟန်းချည်းသာ မပြီး၊ ပုဏ္ဏားလည်းယှဉ် စပ်၍ ပါနေရဦးမည်။ ပုဏ္ဏားချည်းလည်း မပြီး၊ ရဟန်းလည်း ယှဉ်စပ် ပါနေရဦးမည်။

ဝါဏ္ဍတီ-ဝါဟူသော နိပါတ်သည်။ ဝိကပ္ပနပမာနသမုစ္စယဝဝတ္ထိတ
ဝိဘာသာသု-ဝိကပ်အနက်၊ ဥပမာနအနက်၊ သမုစ္စည်းအနက်၊ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာ
အနက်တို့၌။ (ဝတ္ထတေ။)

ဤသို့ ကိစ္စတစ်ခု၌ ၂ နက်လုံး ပဓာနဖြစ်နေရာဝယ် အပြန်အလှန် ဆည်းခြင်းကို
ဣတရေတရယောဂသမုစ္စည်းဟု ခေါ်သည်။ [၂ နက်သာမက၊ အနက်အများပင်
မပါလျှင် မပြီးကြ-အားတူမျှနေလျှင် ဣတရေတရယောဂပင်တည်း။]

သမာဟာရ။ ။သံ (သံပိဏ္ဍေတွာ)-ပေါင်း၍+အာဟရဏံ-ဆောင်ခြင်းသည်။
သမာဟာရော-မည်၏။ ငွေပေါင်းများစွာကို တစ်ထုပ်တည်း စုစည်းလိုက်သကဲ့သို့
အနက်အများကို ပေါင်းစု၍ တစ်ခုတည်းပြုခြင်းသည် သမာဟာရမည်၏။ “စက္ခုစ
သောတဉ္စ”စသော သမာဟာရဒ္ဒန်ဝါကျလာ စသဒ္ဓါမျိုးတည်း။ ဤသမာဟာရသမုစ္စည်း၌
အသီးအသီး ပဓာနမဖြစ်ကြ၊ အားလုံးပေါင်းစပ်၍ တစ်ခုတစ်စည်းတည်း ဖြစ်ကြရသည်။

အဝဓာရဏာဒီသု။ ။အဝဓာရဏအနက်ဟူသည် ဧဝသဒ္ဓါ၏ အနက်တည်း။
“ဗျဉ္ဇနန္တဿ စော ဆပစ္စယေသုစ”၌ အဝဓာရဏအနက်ကို စသဒ္ဓါက ဟောသည်။
အဝဓာရဏာဒီသု၌ အာဒိဖြင့် အနုကမုန၊ ဝါစာသိလိဋ္ဌခေါ် ပဒပူရဏစသည်ကို ယူ။

ဝါနိပါတ်။ ။ဝိကပ္ပနကို “ဝိဝိကပ္ပန-အထူးထူး အထွေထွေပြုခြင်း”ဟု ဋီကာ
ဖွင့်၏။ အထူးထူးပြုခြင်းဟူရာ၌ တစ်ခုတည်းအသေအချာ မဟုတ်၊ ဟိုဟာလည်းဖြစ်သင့်-
သည်ဟာလည်းဖြစ်သင့်ခြင်းတည်း။ ဤဝိကပ်အနက်ကို မြန်မာပြန်ရာ၌ “သော်လည်း”ဟု
ပြန်ကြ၏။ ပုံစံကား-“သမဏောဝါ ဗြာဟ္မဏောဝါ”တည်း။ သမဏောဝါ-ရဟန်းသည်
သော်လည်းကောင်း၊ ဗြာဟ္မဏောဝါ-ပုဏ္ဏားသည်သော်လည်းကောင်း။ ဤပုံစံ၌ ရဟန်း
ပုဏ္ဏား ၂ မျိုးလုံးကို မရ၊ ရဟန်းသော်လည်း ရ၏၊ ရဟန်းမရလျှင် ပုဏ္ဏား သော်လည်း
ရ၏။ ဤသို့ မသေမချာဖြစ်၍ တစ်နက်နက်ရခြင်းကို ဝိကပ္ပနဟုခေါ်သည်။ [ဥပမာ
အနက်ရှိသော ဝါကို သန္တိ-ရသံသုတ်၌ “မနုဝါ မညတိ ဗာလော”ဟု ထုတ်ပြခဲ့ပြီ။]

သမုစ္စည်း။ ။သမုစ္စည်းအနက်ကား ၂ မျိုး ၃ မျိုးစသည်ပြရာ၌ ထိုပြသမျှအားလုံး
ကိုပင် ရ၏။ ပုံစံကား-“ရာဇတော ဝါ စောရတော ဝါ မနုဿတော ဝါ အာရက္ခံ
ဂဏ္ဍန္တိ”တည်း။ ဤပုံစံ၌ မင်း-ခိုးသူ-လူအစရှိသော အားလုံးဘေးရန်ကိုပင် ရ၏။
ရာဇတောဝါ၌ ဝါသည် ဧဝရ မနုဿစသည်ကို ဆည်း၍ စောရတောဝါ၌ ဝါလည်း
ရာဇ မနုဿစသော တွဲဖက် အနက်အားလုံးကို ဆည်းသည်။ ဤသမုစ္စည်းအနက်
ပေးရာ၌ “သော်”ဟု မပါရ။ “လည်းကောင်း”ဟုသာ ပေးရသည်။

[အောင်] သော်လည်းဝိကပ်၊ သော် မပါလတ်၊ မှတ်လေ သမုစ္စည်း။

အနိယမတ္တ။ ။ဝိကပ်လည်း မဟုတ်-သမုစ္စည် လည်း မဟုတ်ဘဲ အနိယမတ္တ
အနက်ရှိသော ဝါ သဒ္ဓါလည်း ရှိသေး၏။ ဝိကပ်ကဲ့သို့ တစ်နက်နက်သာ ရသည်လည်း
မဟုတ်၊ သမုစ္စည်းကဲ့သို့ တွဲဖက်အနက်အားလုံး ရသည်လည်း မဟုတ်၊ ၂ မျိုး ၃ မျိုး

န-န နိပါတ်၊ နော-နောနိပါတ်၊ (ဤအတိုင်းပေး) မာ-အ-အလံ-ဟလံ-ဟလံနိပါတ်၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဧတေ-ဤနိပါတ်တို့သည်၊ ပဋိသေခနတ္ထေ-တားမြစ်ခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထုန္တေ) အလံ-အလံနိပါတ်သည်၊ ပရိယတ္တိဘူသနေ သုစ-စွမ်းနိုင်ခြင်းအနက်၊ တန်ဆာဟူသော အနက်တို့၌လည်း၊ (ဝတ္ထုတေ။)

အတူပြရာဝယ် တစ်ရံတစ်ခါ တစ်နက်စီသာရ၍ တစ်ရံတစ်ခါ ၂နက် ၃ နက်လုံးရနိုင်သော အရာဝယ် အနိယမ (မမှတ်သားအပ်သော) အနက်ဟု ခေါ်သတတ်၊ ဥပမာ-“မမံ ဝါ ဘိက္ခဝေ ပရေ အဝတ္ထံ ဘာသေယျံ၊ ဓမ္မဿ ဝါ၊ သံဃဿ ဝါ” ၌ တစ်ရံတစ်ခါ ဘုရား၏အပြစ်ကိုသာ ပြောရာ၏၊ တစ်ရံတစ်ခါသော် ဘုရား တရား ၂ ပါးလုံး၏၊ တစ်ရံတစ်ခါ၌မူ ရတနာ ၃ ပါးလုံး၏အပြစ်ကို တစ်ပြိုင်နက်ပြောရာ၏၊ ဤသို့ အမြဲ သတ်မှတ်၍ မရနိုင်သောအရာကို အနိယမတ္ထဟု ဆို၍ ထိုအနိယမအနက်ကို ဝါသဒ္ဒါက ထွန်းပြု၏၊ ထိုအနိယမအနက်၌ ဝါကို “သော်လည်း” ဟု မပေးဘဲ “မူလည်း” ဟု အနက်ပေးရမည်ဟုလည်း ခွဲခြားကြသည်၊ [“ဝိကပ္ပ သမာန သမုစ္စယ ဝိဘာဝနေသု ဝိယ အဝဓာရဏေ အနိယမေစ ဝါသဒ္ဒေါ ဝတ္ထတိ၊ ပေ၊ အနေကန္တိကတ္ထော အနိယမတ္ထော”-ဓမ္မသင်္ဂဏီ ရူပကဏ္ဍ အနုဋီကာ။]

[ဆောင်] သော်လည်း ဝိကပ်၊ အနိယမတ္ထ-မူလည်း၊ သီးသီးရံခါ၊
ပြိုင်ရံခါ၊ အနိယမတ္ထာ ဆိုသတည်း၊
.....

ပဋိသေခ န နိပါတ်။ ။န ဘုဂ္ဂာမိ-ငါမစား၊ နော ဟေတံ ဘန္တေ-ဤအရာ မသင့်ပါဘုရား၊ မာ ဘာယိ-မကြောက်ပါလင့်၊ အညာတံ-မသိအပ်၊ အလံ-အကျိုးမရှိ၊ ဟလံဒါနိ ပကာသိတံ-ယခုအခါ ထင်ရှားပြခြင်းငှါ မသင့်၊ ဤသို့ စသောအနက်ကို န-စသော နိပါတ်တို့က ဟောကြသည်၊ သဒ္ဒနိတိကား န-နော-အ တို့၏ (ပဋိသေခ အပြင်) အခြားအနက်များကိုလည်း ပြသေး၏၊ “န ကတံ-မပြုအပ်သကဲ့သို့တည်း” ဤ၌ ဥမာနအနက်ကို ဟော၏၊ “အဘိဇာနာသိနော-သိ၏လော” ၌ ပုစ္ဆာအနက်ကို လည်းကောင်း၊ “န နော (န ဧဝ) အတ္ထိ-မရှိသည်သာ” ၌ အဝဓာရဏအနက်ကို လည်းကောင်း ဟော၏၊ အသဒ္ဒါကား ဝုဒ္ဓိတဗ္ဘာဝစသော များစွာသောအနက်ကိုလည်း ဟောသေး၏၊ ထိုအနက်များကို သဒ္ဒနိတိ စတုပဒဝိဘာဂ အခန်းမှာ ရှုလေတော့။

အလံ ပရိယတ္တိ ဘူသနေသုစ။ ။အလံ သဒ္ဒါသည် ဆိုအပ်ပြီးသော ပဋိသေခ အနက်သာမက၊ ပရိယတ္တိ ဘူသန အနက်တို့၌လည်း ဖြစ်သေးသည်-ဟူလို၊ ထိုတွင် သာမတ္ထိယ (စွမ်းနိုင်သူ၏အဖြစ်=စွမ်းနိုင်ခြင်း)အနက်သည် ပရိယတ္တိအနက်တည်း၊ ပုံစံကား-“အလံ မလ္လော မဇ္ဈဿ=လက်တွေ့သည် တစ်ယောက်သည် လက်တွေ့သည် တစ်ယောက်အား (ထိုးသတ်မှု၌) စွမ်းနိုင်၏”၊ ဘူသနဟူသည် တန်ဆာတည်း၊ “အလင်္ကာတော-ပြုအပ်သော တန်ဆာရှိသူ၊ ဝါ-ဆင်အပ်သော တန်ဆာရှိသူ၊ အလင်္ကာရော-ပြုအပ်သော တန်ဆာ၊ ဝါ-ဆင်အပ်သော တန်ဆာ”။

ပူရဏတ္ထံ-ပူရဏအနက်ရှိသောနိပါတ်သည်။ ဒုဝိဓံ-၏၊ အတ္ထပူရဏံ-အတ္ထပူရဏနိပါတ်လည်းကောင်း၊ ပဒပူရဏံ-လည်းကောင်း၊ တည်း၊ တတ္ထံ-တွင်၊ အထ-အထနိပါတ်၊ (ဤအတိုင်းပေး၊) သေယျထိဒံ-သေယျထိဒံနိပါတ်၊ ဣဇ္ဈေဝမာဒိနိ-ဤသို့အစရှိသော နိပါတ်တို့သည်။ ပဒပူရဏာနိ-ပဒပူရဏနိပါတ်တို့တည်း။

တတ္ထံ-ထို ပဒပူရဏနိပါတ်တို့တွင်၊ အထဣတိ-အထဟူသော နိပါတ်သည်။ ပဉ္စာနန္တရိယာဓိကာရာဒိသုစ-အမေးအနက်၊ အခြားမဲ့အနက်၊ အဓိကာရအနက် အစရှိသည်တို့၌လည်း၊ (ဝတ္ထတေ-သေး၏၊)

ပူရဏ ၂ မျိုး။ ။ “ပူရဏတ္ထံ ဒုဝိဓံ” ကား အစဉ်ပြခဲ့သော ပဋိသေခ ပူရဏာဒိအတ္ထံ၌ ပူရဏမှထွက်လာသော စကားတည်း။ ဤ၌ ပူရဏ ၂ မျိုးကိုဖြ၍ ထို ပူရဏတ္ထံ နိပါတ်များကိုပင် (ဆုံးသည်တိုင်အောင်) ချဲ့ပြလတံ့။ အနက်ရှိသောနိပါတ်သည် အတ္ထပူရဏမည်၏။ “အနက်ရှိ” ဟူရာ၌ စနိပါတ်ကိုသို့ ထွန်းပြအပ်သော သမုစ္စည်းစသော အနက်ရှိသည်ဖြစ်စေ-အတ္ထိ သက္ကာ လဗ္ဘာတို့ကဲ့သို့ မိမိကိုယ်တိုင်ဟောအပ်သော အနက်ရှိသည်ဖြစ်စေ “အနက်အရှိ” ပင် မည်၏။ ထို့ကြောင့် စ ဝါစသောနိပါတ်၊ အတ္ထိ သက္ကာစသော နိပါတ်များသည် အနက်ကို ပြည့်စေနိုင်သော အတ္ထပူရဏ နိပါတ်များတည်း။

အနက်မရှိဘဲ ရွတ်ဆိုရာ၌ ရှေ့နောက်စကားတို့ ချောမောပြေပြစ်ဖို့ရာ ဝါစာသိလိမ္မံ အကျိုးငှါ ထည့်အပ်သောနိပါတ်သည် ပဒပူရဏနိပါတ်မည်၏။ ထို ပဒပူရဏနိပါတ်ကို ပြလို၍ “တတ္ထ အထ-ခလု၊ ပေ၊ သေယျထိဒံ ဣဇ္ဈေဝမာဒိနိ ပဒပူရဏာနိ” ဟု မိန့်သည်။ [သီဟိုဠ်နှင့် သဒ္ဒနိတိဝယ် “ဝတ” နောက်၌ “ဝထ” ဟု လည်း ဒုတိယက္ခရာနှင့် နိပါတ်တစ်မျိုးကို ပြသေး၏။ ဝေဝနိပါတ်ကို သီဟိုဠ်မူ၌ (ပဒပူရဏအရာတွင်) မတွေ့ရ။ သဒ္ဒနိတိ၌လည်း မပါ။ အဝိဘတ္တိယုတ္တနိပါတ်၌ ပြလတ်ဖြစ်သောကြောင့် မပါမှ ကောင်းသည်။ ဧနံကို နိပါတ်ဟု ဤနေရာ၌ ပြထားသော်လည်း မောဂ္ဂလ္လာန်အလိုမှ တော်မှ ဖြစ်လာသောပုဒ်ဟု မှတ်ရာ၏။

အထ ဣတိ၊ ပေ၊ ကာရာဒိသု။ ။ အထကား ပဒပူရဏအပြင် ပဉ္စာစသောအနက် တို့၌လည်း ဖြစ်သေး၏။ ထိုတွင် “အထ-သို့ဖြစ်လျက်၊ ဝါ-မေးပါရစေ၊ ကေနဝဇ္ဈေန-အဘယ်အကြောင်းကြောင့်၊ ဂန္ဓထေနာတိ-နံသာခိုးဟူ၍၊ ဝုစ္စတိနု-ဆိုအပ်သနည်း” ၌ ပဉ္စာအနက်တည်း။ “အထ-သညာဝိဓာန၏ အခြားမဲ့၌” စသည်ဖြင့် လာသော အထကား “အာနန္တရိယတ္ထံ-အခြားမရှိသည်၏အဖြစ်” ဟူသော အနက်ရှိ၏။ အဓိကာရဟူသည် “အရာဟူသော” အနက်တည်း။ “အထ-ထိုအခါ၌” ဟု ပေး၊ “ထိုသို့နေတော်မူရာ၌၊ ထိုသို့ပြောဆိုရာ၌” စသည်ဖြင့် ဆိုလိုသည်။ သဒ္ဒနိတိ၌ “အဝစ္စိနု-မပြတ်စဲခြင်း” အနက်ကိုလည်း ပြသေး၏။ အာနန္တရိယအနက်နှင့် အတူဟု ထင်သည်။ ကစ္စည်း (အာချာတ်အစ) ဝုတ္တိ၌ အခြားအနက်များ ရှိသေး၏။

ခလုကူတိ-သည်။ ပဋိသေခာဝဓာရဏ ပသိဒ္ဓိသုစ-တားမြစ်ခြင်းအနက်၊ ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ခြင်းအနက်၊ ပြီးစီးခြင်းအနက်တို့လည်း၊ (ဝတ္ထတေ၊) ဝတ ကူတိ-သည်။ ဧကံသဒေဒါနုကမ္မ သက်ပေသုစ-ဧကန်ဟူသောအနက်၊ ပင်ပန်းခြင်းအနက်၊ သနားခြင်းအနက်၊ ကြံစည်ခြင်းအနက်တို့၌လည်း၊ ဝတ္တတိ၊ အထော ကူတိ-သည်။ အန္တာဒေသေစ-နောက်ထပ်ညွှန်ပြခြင်းအနက်၌လည်း၊ ဝတ္တတိ၊ ဟိကူတိ-သည်။ ဟေတု အဝဓာရဏေသုစ-အကြောင်းဟူသော အနက်၊ အဝဓာရဏအနက်တို့၌လည်း၊ ဝတ္တတိ-၏၊ [“ဟိ (ယသ္မာ), ဧနဝစနယုတ္တံဟိ” တို့ကား ပုံစံ၊] တုကူတိ-သည်။ ဝိသေသ ဟေတု နိဝတ္တနာဒိသုစ-အထူးအနက်၊ အကြောင်းအနက်၊ နစ်စေခြင်း အစရှိသော အနက်တို့၌လည်း၊ ဝတ္တတိ-၏၊ ပနကူတိသည်။ သိသေသေပိ-ဝိသေသအနက်၌လည်း၊ ဝတ္တတိ-၏။

ခလု အနက်။ ။ပသိဒ္ဓိသုစ၌ စဖြင့် ဆိုအပ်ပြီးသော ပဒပူရဏအနက်ကို ဆည်းသည်။ ခလုသဒ္ဓါသည် ပဒပူရဏအနက်အပြင် ပဋိသေခေသောအနက်လည်း ရှိသေးသည်-ဟုလို့၊ [သေယျထိဒံတိုင်အောင် စသဒ္ဓါ၊ အပိသဒ္ဓါတို့သည် ဆိုအပ်ပြီးသော ပဒပူရဏအနက်ကို ပြန်၍ ပေါင်းကြ ဆည်းကြသည်-ဟု မှတ်ပါ။] “ခလုပစ္စာဘတ္တိကော-နောက်ထပ်ထမ်းမစားသူ”၌ ခလုသဒ္ဓါသည် ပဋိသေခအနက် ရှိ၏။ “သာဓုခလု-ကောင်းသည်သာ”၌ အဝဓာရဏအနက် ရှိ၏။ ပသိဒ္ဓိအနက်၏ ပုံစံကို ရှာဖွေ၍ယူ၊ “ခလု-တစ်ဆင့်စကားကြားရသည်ကား”၌ အနုဿဝနတ္တတည်း။

ဝတအနက်။ ။ဧကံသ=ဧက+အံသ-တစ်ခုသောအဖို့ (၂ မျိုး ၃ မျိုးမဟုတ်ဘဲ) တစ်ဖို့သာဖြစ်သည်ကို “ဧကန်”ဟု ခေါ်သည်။ “ဝတ-စင်စစ်,ဧကန်”ဟု ပေး၊ “အယံ လောကော-ဤ သတ္တဝါအပေါင်းသည်၊ ကိစ္ဆ-ဆင်းရဲခြင်းသို့၊ အာပန္နောဝတ-ရောက်လေစွတကား” ၌ ဒေဒါအနက်ဟော၊ “အယံ သမဏော-ဤ ရဟန်းသည်၊ ကပဏောဝတ-အထီးကျန်လေစွတကား”၌ အနုကမ္မာအနက်ဟော၊ “အဟောဝတ-ဪ...ကောင်းလေစွ”၌ သက်ပွအနက်ဟောတည်း။

အထော။ ။အန္တာဒေသ=အနု+အာဒေသ-ပထမစကားတစ်ရပ် ပြောပြီးနောက် ထိုစကား၏ အနက်ကိုပင် နောက်ထပ်ဆက်၍ စကားသုံး တစ်မျိုးဖြင့် ပြောပြလိုရာ၌ “အထော”ဟု သုံးစွဲခြင်းကို “အန္တာဒေသ”ဟု ခေါ်၏။ “သ္မာဂတံ တေ မဟာရာဇ=အရှင်မဟာရာဇာ ကောင်းသောလာခြင်းပါတည်း”ဟု ပထမပြောပြီးနောက် “အထော တေ အဒုရာဂတံ=ထို့ပြင် အရှင်မဟာရာဇာ ယခုမှ လာခြင်းဖြစ်ပါသည်=ယခုမှ လာတော့သကဲ့”ဟု တစ်မျိုးပြင်၍ ဆက်ပြန်သည်။

တု, ပန။ ။“တု-အထူးကား”ဟုရာ၌ ဝိသေသအနက်, “တု-အကြင့်ကြောင့်” ဟုရာ၌ ဟေတုအနက်, သရလောပေါသုတ်၌ တုသဒ္ဓါကား နိဝတ္တနအနက်တည်း၊ “ဧကံသတ္တ”လည်း ရှိသည်ပင်၊ “ပန-အထူးကား”ဟု ပေးရာ၌ ဝိသေသ အနက်တည်း၊ ဥပနာသ-ဝါကျာရမ္ဘအနက် စသည်များလည်း ဖြစ်သင့်ကြောင်းကို သိပါ။

ဟဝေ ဝေ ဣတိ-ဟဝေ,ဝေ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ-ဤနိပါတ်တို့သည်၊ ဧကံသတ္ထေပိ-ဧကန်ဟူသော အနက်၌လည်း၊ ဝတ္တန္တိ၊ [“ဟဝေ-စင်စစ်”ဟု ပေး၊] ဟံဣတိ-သည်၊ ဝိသာဒသမ္ဘမေသုပိ-ပင်ပန်းခြင်း၊ တုန်လှုပ်ချောက်ချားခြင်း အနက်တို့၌လည်း၊ ဝတ္တတိ-၏၊ [“သမ္ဘဝေသု”ဟု ရှိသည်ကား ပါ၌ပျက်၊] သေယျထိဒံ ဣတိ-သေယျထိဒံဟူသော နိပါတ်သည်၊ တံ .ကတမံတိ အတ္ထေပိ-တံ ကတမံဟူသော အနက်၌လည်း၊ ဝတ္တတိ-၏။

အတ္ထပူရဏံ-အတ္ထပူရဏနိပါတ်သည်၊ ဒုဝိမံ-၂ ပါး အပြားရှိ၏၊ ဝိဘတ္တိ ယုတ္တဉ္စ-ဝိဘတ်အနက်နှင့်ယှဉ်သော နိပါတ်လည်းကောင်း၊ အဝိဘတ္တိယုတ္တဉ္စ-ဝိဘတ်အနက်နှင့် မယှဉ်သော နိပါတ်လည်းကောင်းတည်း။

ဟံနိပါတိ။ ။ “ဝိသာဒ-ပင်ပန်းခြင်း” အနက်၌ “ဟံ-ဟင်း”ဟု သက်မကြီး ချလိုက်သလို ပေး၊ “သမ္ဘမ-လှုပ်ရှားချောက်ချားသံ” အနက်ကိုလည်း ပြယုဂ်အား လျော်စွာ ပေး။

သေယျထိဒံ။ ။ “တံ+ကတမံ”သာမက “တာနိ ကတမာနိ, သော ကတမော, တေ ကတမေ, သာ ကတမာ, တာယော ကတမာယော”ဟု လိင် ၃ ပါး ဝုန် ၂ ပါး၌ ဖြစ်၏၊ တွဲဖက်အနက်ကို ကြည့်၍ “ထိုစကားဟူသည်+အဘယ်နည်း”စသည်ဖြင့် ပေးပါ၊ တချို့အရာ၌ သေယျထာနိပါတ်, ဣဒံနိပါတ် ၂ ပုဒ်စပ်ထားသည်ဟုလည်း ဖွင့်ကြ၏၊ [ဤပဒပူရဏနိပါတ်စုတွင် အချို့နိပါတ်များ၏ အနက်ထူးကိုသာ ပြထား သည်၊ မပြအပ်သောနိပါတ်၏ အနက်ထူးကိုလည်း အဋ္ဌကထာဋီကာတို့၌ တွေ့ရဦး မည်သာ။]

ဝိဘတ္တိယုတ္တံ။ ။ နိပါတ်ပုဒ်နှောင် ဝိဘတ်သက်ပြီးနောက် များသောအားဖြင့် ချေပစ်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် “ဝိဘတ္တိယုတ္တ”ဟူရာ၌ “ဝိဘတ်မကျေဘဲ ယှဉ်တွဲနေသည်”ဟု မမှတ်ရ၊ “ပထမာ အာလုပ်စသော ဝိဘတ်အနက်များနှင့် ယှဉ်သည်, ဝိဘတ်အနက် ရှိသည်”ဟု မှတ်ပါ၊ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “ဧတေ တယော နိပါတာ ပဋ္ဌမာယဝိဘတ္တိယာ အတ္ထေန ယုတ္တန္တိ”ဟု ဖွင့်သည်၊ ဝိဘတ္တိယုတ္တံ၌ ဝိဘတ္တိအရ ဝိဘတ်၏ အနက် တိုင်အောင် ယူပါ-ဟူလို။

အဝိဘတ္တိယုတ္တံ။ ။ အဝိဘတ္တိယုတ္တံ၌ “လုံးလုံးဝိဘတ်မသက်ရ”ဟု မမှတ်ထိုက်၊ ဝိဘတုန္တံ ပဒံ=ဝိဘတ်ဆုံးမှ နိပါတ်ပုဒ်တစ်ပုဒ်အနေဖြင့် ပုဒ်ရာဝင်နိုင်မည်၊ “အသင်္ချာဟိ သဗ္ဗာသံ”ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ် ပုံစံ၌ အဝိဘတ္တိယုတ္တံ “စဝ”နိပါတ်ကို ထည့်ထား သောကြောင့်လည်းကောင်း, ကိတ်-“ပုဗ္ဗကာလေကကတ္တုကာနံ တုန တွာန တွာဝါ သုတ်”၌ “ကာတုန”ဟူသော အဝိဘတ္တိယုတ္တနိပါတ်နှောင် “သိလောပေါ”ဟု ရူပသိဒ္ဓိ ဖွင့်လတ်ဖြစ်သာကြောင့်လည်းကောင်း, ဤအဝိဘတ္တိယုတ္တ နိပါတ်များနှောင်လည်း သိဝိဘတ် သက်သင့်ကြောင်းကို သိပါ၊ [ဝိဘတ်သက်သော်လည်း ဝိဘတ်နက် မထင်ရှား သောကြောင့် “အဝိဘတ္တိယုတ္တ”ဟု ခေါ်နိုင်သည်။]

အတ္တိ-ရှိ၏၊ သက္ကာ-တတ်ကောင်း၏၊ လတ္တာ-ရအပ်၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊
 ဧတေ-ဤနိပါတ်တို့သည်၊ ပဌမာယံ-ပထမာဝိဘတ်၏အနက်၌၊ (ဝတ္တန္တိ-
 န်၏) အာဂုသော-ငါ့ရှင်၊ အမ္ဘော-အမောင်၊ ဟမ္ဘော-အမောင်၊ ရေ၊ အရေ၊
 ဟရေ-အချင်း၊ ဇေ-ဟဲ့...ကျွန်မ၊ ဣတိဇေတေ၊ အာမန္တ နေ-ခေါ်ခြင်း
 (အာလုပ်)အနက်၌၊ (ဝတ္တန္တိ) ဒီဝါ၊ ဘိယျော၊ နမော ဣတိ-ဒီဝါ၊ ဘိယျော၊
 နမောဟူကုန်သော၊ ဧတေ-တို့သည်၊ ပဌမာယံ-ပထမာဝိဘတ်၏အနက်၌
 လည်းကောင်း၊ ဒုတိယာယဉ္စ-၌လည်းကောင်း၊ (ဝတ္တန္တိ)။

သယံ၊ သာမံ၊ သံ၊ သမ္မာ၊ ကိန္တိ ဣတိ-သယံ၊ ပေ၊ ကိန္တိ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ-
 တို့သည်၊ တတိယတ္ထေ-၌၊ (ဝတ္တန္တိ) သော တော ဓာပစ္စယန္တာစ-သော၊
 တော၊ ဓာပစ္စည်းအဆုံးရှိသော သဒ္ဒါတို့သည်လည်း၊ (တတိယတ္ထေ ဝတ္တန္တိ)။
 သုတ္တသော-သုတ်အားဖြင့်၊ ပဒသော-ပုဒ်အားဖြင့်၊ အနိစ္စတော-အနိစ္စအားဖြင့်၊
 ဒုက္ခတော-ဒုက္ခအားဖြင့်၊ ဧကဓာ-တစ်ဖိုဖြင့်၊ ဒွိဓာ-၂ ပါးအပြားအားဖြင့်၊
 ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။

အတ္တိ၊ ပေ၊ ပဌမာယံ။ ။ “အတ္တိ-ရှိ၏၊ ရှိကုန်၏” ဟု ဧကဝစ် ဗဟုဝစ်သင့်သလို
 ပေးနိုင်၏။ “ဓနံ+အတ္တိ၊ ပုတ္တာ+အတ္တိ” တို့၌ အတ္တိ၏ တွဲဖက်ဖြစ်သော ဓနံ၊ ပုတ္တာတို့က
 ပထမာဝိဘတ်ဖြစ်သောကြောင့် အတ္တိနောင်လည်း ပထမာဝိဘတ်သက်၍ ချေပစ်ရသည်။
 သက္ကာ လတ္တာတို့၌လည်း နည်းတူ။

ဒီဝါ၊ ပေ၊ ဒုတိယာယဉ္စ။ ။ ပြယုဂ်အားလျော်စွာ ပထမာ ဒုတိယာအနက်
 ရှိကြသည်။ ရတ္တိယေဝ-ညဉ့်သည်ပင်၊ သမာနာ-ဖြစ်ပါလျက်၊ ဒီဝါ-နေ့တည်း၊ ဣတိ
 သက္ကာနန္တိ-ဤသို့ မှတ်ထင်ကြကုန်၏၊ ဘိယျော-လွန်ကံသော၊ သောမနသံ-ဝမ်းမြောက်
 ခြင်းသည်၊ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ဖြစ်၏၊ နမော-ရှိခိုးခြင်းသည်၊ အတ္ထု-ဖြစ်စေသည်၊ ဤ၌
 ပထမာအနက်တည်း၊ ဒီဝါယေဝ-နေ့ကိုပင်၊ ရတ္တိတိ-ညဉ့်ဟူ၍၊ သက္ကာနန္တိ-နံ၏၊
 ဘိယျော-အလွန်၊ ပလ္လောမံ-ကျသော အမွှေးရှိသူ၏အဖြစ်သို့၊ အာပါဒိ-ရောက်ပြီ၊
 နမော-ရှိခိုးခြင်းကို၊ ကရောတိ-ပြုလော၊ ဤ၌ ဒုတိယာအနက်တည်း။

တတိယတ္ထ ။ ။ သယံကို “အတ္တနာ-ကိုယ်တော်တိုင်” ဟု ဖွင့်သည်။ သံကို
 သာမံဟုလည်းကောင်း၊ သာမံကို အတ္တနာဟုလည်းကောင်း ဖွင့်၏။ သမ္မာကို “အဝိပရိတ
 တော-မဖောက်ပြန်သောအားဖြင့်” ဟု ဖွင့်၏။ ကိန္တိကို “အဘယ်ကြောင်းဖြင့်၊
 အဘယ်နည်းဖြင့်” ဟု ဖွင့်၏။ ထို အားလုံးပင် တတိယာဝိဘတ်၏ ဝိသေသနအနက်ကို
 ဟောကြသည်။ သော ပစ္စည်းစသည်ဆုံးသော ပုံစံများ တိုက်ရိုက်ပါရှိပြီး၊ သီမု၌
 “ဒွိဓာ” ဟု ရှိသေး၏။ “သုတ္တသော” စသည် တည်ပြီးနောက် နာဝိဘတ်သက်၍
 ချေရဦးမည်ကို သတိပြုပါ။

တဝေတုံ ပစ္စယန္တာ-တပေပစ္စည်း၊ တုံပစ္စည်းအဆုံးရှိသော သဒ္ဓါတို့သည်၊ စတုတ္ထိယာ-စတုတ္ထိဝိဘတ်၏၊ (အတ္ထေ ဝတ္တန္တိ) ကာတပေ-ငှါ၊ ပေ၊ ဒါပေတုံ-ငှါ၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း၊ သော တော ပစ္စယန္တာ-သော တောပစ္စည်းအဆုံး ရှိသော နိပါတ်တို့သည်၊ ပဉ္စမိယတ္ထေ-ဌံ၊ (ဝတ္တန္တိ) ဒီဃသော-အလျားမှ၊ ဩရသော-ဤဘက်မှ၊ ဇာရတောဝါ ဇောရတောဝါဣစ္စာဒိ၊ တော-တောပစ္စည်းသည်၊ သတ္တမုတ္ထေပိ-လည်း၊ (ဝတ္တတိ) ဩထာဒိပစ္စယန္တာစ-ဩ ထ အစရှိသော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော နိပါတ်တို့သည်လည်း၊ (သတ္တမုတ္ထေ ဝတ္တန္တိ) [ဟိံ ဟံ စသော သတ္တမုတ္ထ ပစ္စည်းအားလုံးကို ယူဖို့ရာ “ဩထာဒိပစ္စယန္တာစ” ဟု အာဒိဖြင့် (သီဟိုဠ်မှ အတိုင်း) ပါဌ်မှန်ရှိစေ] ဧကတော-ဌံ၊ ပေ၊ မူလတောဌံ၊ ယဩ-ဌံ၊ ပေ၊ တဟံ-ဌံ၊ [နိပါတပစ္စယအခန်း၌ အနက်ပေးခဲ့ပြီ၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့အစရှိသည်တည်း။

သမန္တာ-အလုံးစုံ၌၊ သာမန္တာ-ထက်ဝန်းကျင်၌၊ ဝါ-အနီး၌၊ ပရိတော-ထက်ဝန်းကျင်၌၊ အဘိတော-ရှေးရှု၌၊ သမန္တာ-ထက်ဝန်းကျင်၌၊ ဧကန္တ-တစ်ခု၌၊ [ဧကဩ-ဟု ဖွင့်သည်၊] ဧကမန္တ-သင့်လျော်သောအရပ်၌၊ [“ဧကံ+အန္တံ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ အန္တသဒ္ဓါ အနက်ထူးမရှိ၊ တစ်နည်း-အန္တသဒ္ဓါကို ဘာဂအနက်ကြံ၍ “ဧကမန္တ-သင့်လျော်ရာ တစ်ခုသောအရပ်အဖို့၌” ဟု ပေးကြ၏၊] ဟေဋ္ဌာ-အောက်၌၊ ဥပရိ၊ ဥဋ္ဌ-အထက်၌၊ အစော-အောက်၌၊ တိရိယံ-ဖီလာ၌၊ သမ္မုခါ-မျက်မှောက်၌၊ ပရမ္မုခါ-မျက်ကွယ်၌၊ အာဝီ-ထင်ရှားသော အရပ်၌၊ ရသော-ဆိတ်ကွယ်ရာ၌၊ တိရော-တစ်ဘက်၌၊ ဥစ္စ-အမြင့်၌၊ နိစ-အနိမ့်၌၊ အန္တော-အတွင်း၌၊ အန္တ ရာ-အကြား၌၊ အဇ္ဈတ္တ-မိမိသန္တာန်၌၊ ဗဟိဒ္ဓါ၊ ဗဟိရာ၊ ဗဟိရံ၊ ဗဟိ-အပ၌၊ ဩရံ-ဤဘက်၌၊ ပါရံ-ထို ဘက်ကမ်း၌၊

တဝေတုံ၊ ပေ၊ ဒါပေတုံ ဣစ္စာဒိ။ ။ ကာတပေစသော ပုဒ်များလည်း နာမ်ဂိုဏ်း စဉ်၍မရ၊ “ဌာ” ဟူသော တုမတ္ထသမ္ပဒါန်အနက်၌ စတုတ္ထိကျေသော ရုပ်တစ်မျိုးသာ ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် နိပါတ်တွင် ပါဝင်ကြသည်၊ [အာချာတ်လည်းမဟုတ်၊ ဥပသာရလည်းမဟုတ်၊ နာမ်ပဒမာလာလည်း စဉ်၍မရသော ပုဒ်ဟူသမျှတို့ နိပါတ်တွင်း၌ ပါဝင်ကြရသည်ချည်း ဟု မှတ်ပါ၊] “ကာတပေ” စသည်ဖြင့် ပြီးပြီးနောက် “သ-နံ” တစ်ခုခုသက်၊ ချေ၊ “သော တော ပစ္စယန္တာ” မှစ၍ အနက်အတိုင်း သိသာပြီ၊ ပထမာအနက်ဟောရာ၌ ပထမာဝိဘတ်သက်၍ ချေ၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဆိုင်ရာအနက်၌ ဆိုင်ရာဝိဘတ်သက်၍ ချေရမည်၊ သို့သော် “တော” စသော နိပါတ်ပစ္စည်းကား သူတို့ကိုယ်တိုင် ဝိဘတ်အမည် ရကြသောကြောင့် ထပ်၍ ဝိဘတ်သက်ဖွယ် မလိုတော့။

အာရာ၊ အာရကာ-အဝေး၌၊ ပတ္တာ-နောက်၌၊ ပုရေ-ရှေ့၌၊ ဟုရ်-တစ်ပါးသော အရပ်၌၊ ပစ္စ-တမလွန်ဘဝ၌၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဧတေ-ဤနိပါတ်တို့သည်၊ သတ္တမိယာ-၏၊ (အတ္ထေ-အနက်၌၊ ဝတ္တန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏။)

သမ္ပတိ-ယခုအခါ၌၊ အာယတိ-နောင်အခါ၌၊ အဇ္ဇ-ယနေ့၌၊ အပရဇ္ဈ-နက်ဖန်၌၊ [သီဟိုဠ်မှ၌ “အပရဇ္ဈ” ဟု ရှိသည်ပြင်၊ ထိုနောက်၌ “ပရဇ္ဈ-နက်ဖန်၌” ဟုလည်း ရှိသေး၏။] သုဝေ၊ သွေ-နက်ဖန်၌၊ ပရသုဝေ-သဘက်ခါ၌၊ [သီဟိုဠ်မှ၌ “ဥတ္တရသုဝေ-သန်ဘက်ခါ၌” ဟု ရှိ၏။] ဟိယျော-ယမန်နေ့၌၊ (မနေ့၌၊ မနေ့က။) ပရေ-တစ်ဖန်မနေ့၌၊ [“တမြန်နေ့” ဟု တချို့အရပ်၌ခေါ်၏။ လွန်ခဲ့သော ၃ ရက်မြောက်နေ့တည်း။] သဇ္ဈ-လက်ငင်း(ချက်ခြင်း)၊ သာယံ-နေဝင်ချိန်၌၊ [“ညချမ်းအခါ၌” ဟု ပေးကြ၏။] ပါတော-နံနက်၌၊ ကာလံ-အခါ၌၊ ကလ္လံ-လျောက်ပတ်သော အခါ၌၊ ဒိဝါ-နေ့၌၊ ရတ္တိ-ည၌၊ နိစ္စံ၊ သတတ်-အမြဲ(မြဲသောအခါ၌၊ အဘိဏှံ၊ အဘိက္ခဏှံ-မပြတ်(မပြတ်သောအခါ၌)၊ မုဟု-လျင်စွာ၊ မုဟုတ္တံ-တစ်မုဟုတ်မျှ၊ ဘူတပုဗ္ဗံ-ရှေးအခါ၌၊ ပရာ-ရှေး၌၊ ယဒါ-အကြင်အခါ၌၊ တဒါ-ထိုအခါ၌၊ ကဒါ-အဘယ်အခါ၌၊ ဣစ္စာဒယော-ဤသို့အစရှိသော နိပါတ်တို့သည်၊ ကာလသတ္တမိယာ-ကာလအနက်ရှိသော သတ္တမိဝိဘတ်၏၊ (အတ္ထေ ဝတ္တန္တိ။) ဣတိ-ဤသည်တို့ကား၊ ဝိဘတ္တိယုတ္တာနိ-ဝိဘတ်၏အနက်နှင့်ယှဉ်သော နိပါတ်တို့တည်း။

[ဝိဘတ္တိယုတ္တာနိပါတ်တို့ကို ပြပြီး၍ အဝိဘတ္တိယုတ္တာ နိပါတ်တို့ကို ပြလိုသောကြောင့် “အဝိဘတ္တိယုတ္တေသုစ” ဟု မိန့်။] အဝိဘတ္တိယုတ္တေသုစ-အဝိဘတ္တိယုတ္တာနိပါတ်တို့တွင်လည်း၊ အပ္ပေဝ-အပ္ပေဝနိပါတ်လည်းကောင်း၊ အပ္ပေဝနာမ-လည်းကောင်း၊ န-လည်းကောင်း၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဧတေ-ဤနိပါတ်တို့သည်၊ သံသယတ္ထေ-ယုံမှားခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္တန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏။) အဒ္ဓါ-အဒ္ဓါနိပါတ်

ဘူတပုဗ္ဗံ။ ။ဤ၌ နိပါတ်တွင်း သွင်းသော်လည်း “ပုဗ္ဗေ+ဘူတံ-ဘူတပုဗ္ဗံ (ရှေး၌ဖြစ်သော ဝတ္တု၊ အကျင့်)၊ ယထာ-ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ” ဟု ဖွင့်သော သီလက္ခန်(ကုဋဒန္တ) ဋီကာသစ်အလို နိပါတ်မဟုတ်၊ သမာသံပုဒ်ဟု မှတ်ပါ။

သံသယတ္ထေ။ ။ “ယုံမှားခြင်း” ဟူသည် မဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် “အပ္ပေဝနာမ ဥပသင်္ကမေယျာမ-ချည်းကပ်နိုင်ကုန်တန်ရာ၏” ဟူရာ၌ ချည်းကပ်နိုင်မည်-မချည်းကပ်နိုင်မည်ကို မဆုံးဖြတ်နိုင်-ဟု ဆိုလိုရင်းဖြစ်၏။ အပ္ပေဝ-နုတို့နှင့် တွဲရာ၌လည်း နည်းတူ။

လည်းကောင်း၊ ပေ၊ သံသက္ကံ-သံသက္ကံနိပါတ်လည်းကောင်း၊ ဣတိ ဧတေ၊ ဧကံသတ္ထေ-ဧကန်(စင်စစ်)ဟူသော အနက်၌၊ (ဝတ္ထုန္တိ) [“အဒ္ဓါ-မဂ္ဂုတ်၊ ဧကန်၊ အမှန်၊ စင်စစ်၊ တဂ္ဂ-တကယ်” စသည်ဖြင့် သင့်သလိုပေးပါ။ ဧဝုက္ကတိ-ဧဝဟူသော နိပါတ်သည်၊ အဝဇာရဏေ-ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထုတိ-ဖြစ်၏။)

အဝဇာရဏတ္ထ။ ။ အဝပုဗ္ဗ ဓရဓာတ်(စုရာဒိ ဏေပစ္စည်းကျေ) ယုပစ္စည်း၊ “အဝ ဓာရဏံ-အဝဇာရဏဟူသည်၊ အယောဂ အညယောဂ ပဋိယောဂ နိဝတ္တနဝသေန- အယောဂနိဝတ္တန၊ အညောဂနိဝတ္တန၊ ပဋိယောဂနိဝတ္တန၏ အစွမ်းဖြင့်၊ သန္နိဋ္ဌာန- ဆုံဖြတ်ခြင်းတည်း” ဟု ဋီကာဖွင့်၏။ ထိုတွင် “ဒေသော-ဤအနိစ္စဟု ပညာဖြင့်ရှုခြင်း သည်ပင်၊ ဝိသုဒ္ဓိယာ-ကိလေသာ စင်ကြယ်ခြင်း၏၊ မဂ္ဂေါ-အကြောင်းတည်း” ဟု ရာဌ အယောဂ-ကိလေသာ စင်ကြယ်ကြောင်းနှင့် မယှဉ်ခြင်း(ကိလေသာစင်ကြယ်ကြောင်း မဟုတ်ခြင်း)ကို ဧဝသဒ္ဓါက တားမြစ်သည်။ “ဒေသော-ဤတရားသည်သာ၊ မဂ္ဂေါ- လမ်းကြောင်း အမှန်တည်း၊ အညော-အခြားသော တရားသည်၊ နတ္ထိ-မရှိ” ဟု ရာဌ အညယောဂ-အခြား မဂ္ဂတို့နှင့် ယှဉ်ခြင်းကို ဧဝသဒ္ဓါက တားမြစ်သည်။ ပဋိယောဂ နိဝတ္တနပြယုဂ်ကို ပြရာ၌ ဋီကာပါဌ်ပျက်နေဟန် တူ၏။ ထို့ကြောင့် “တိသောဧဝ- တိဿသည်သာ၊ ဓနုဓရော-လေးအတတ်ကိုတတ်၏။” ၌ ဧဝဖြင့် ပဋိယောဂ-တိဿနှင့် တွဲဖက်ဖြစ်သော ဒတ္တကို တားမြစ်သည်-ဟု ပုံစံတစ်မျိုးထုတ်ပါ။

ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ စသော ၃ မျိုး။ ။ ဧဝသဒ္ဓါဖြင့်ဆိုရာ၌ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ-နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ- အနညာတတ္ထဟု ၃ နက်ကို တချို့အရာ၌ ပြ၏။ ထိုတွင် ယူအပ်သော အနက်သည် ဂဟေတဗ္ဗတ္ထတည်း၊ တားမြစ်အပ်သောအနက်သည် နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထတည်း၊ ခွင့်ပြုအပ် သောအနက်ကားအနညာတတ္ထတည်း၊ သန္နိဋ္ဌာနာဝဇာရဏ၌ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထကို မငဲ့ သောကြောင့် နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ ရသင့်သော်လည်း ပြုဖွယ်မလို၊ တားမြစ်ခြင်း မရှိသောကြောင့် ခွင့်ပြုစရာလည်း မလိုတော့ရကား အနညာတတ္ထလည်း ပြုဖွယ် မလို၊ နိဝတ္တာ ပနာဝဇာရဏ၌ကား ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ-နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ ၂ မျိုးလုံးရ၏။ အနညာတတ္ထကား ခွင့်ပြုစရာ အနက်ရှိမှသာ ရမည်။

ထင်ရှားစေအံ့-“ဧကော ခေါ ဘိက္ခဝေ ခဏောစ သမယောစ ဗြဟ္မစရိယ ဝါသာယ=ဘိက္ခုတို့...ဗြဟ္မစရိယကို ကျင့်သုံးဖို့ရာ (မဂ်ရဖို့ရာ)တစ်ခုသော နဝမဇဏ အခါသာတည်း” ဟု ရာဌ၌ ဧကောဝဝယ် ဧဝ ပါရှိ၏။ ထို၌ နဝမဇဏသည် ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ (ဤနေရာ၌ ယူအပ်သောအနက်)တည်း၊ ရပ်ပြစ်ရစ်ပါးဟု ခေါ်စမှတ် ပြုအပ်သော အဋ္ဌကုဏာသည် နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ(ထို ဧဝဖြင့် တားမြစ်အပ်သောအနက်)တည်း၊ ဤ၌ ခွင့်ပြုဖို့ရာ အနညာတတ္ထ မရ၊ [ဘုရားပွင့်ရာအခါဝယ် မဇ္ဈိမဒေသ၌ တိဟိတိဉာဏ် ရှိသော မိစ္ဆာအယူကိုလည်း မယူသော လူဖြစ်ရာအခါကို နဝမဇဏဟု ခေါ်၏။] ဂုဏောဧဝ ဓနံ၌လည်း သီလ သမာဓိ ပညာ သဒ္ဓါစသော ဂုဏ်တို့သည် ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ၊ ရွှေရငွေဥစ္စာကား နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထဟု ကြံသင့်၏။ [တစ်နည်း-ရွတ်ဆိုသော ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က ရွှေငွေစသည်ကို တားမြစ်လိုခြင်း မရှိလျှင် “ဂုဏောဧဝ-ဂုဏ်သည်ပင် ဥစ္စာ” ဟု မိမိ

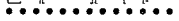
ကစ္ဆိ-ကစ္ဆိနိပါတ်လည်းကောင်း၊ ပေ၊ ကိ-လည်းကောင်း၊ ဣတိ ဧတေ၊ ပုစ္ဆနတ္ထေ-မေးခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္တန္တိ ။) [ကစ္ဆိ-အသို့နည်း၊ ဝါ-ဘယံနယလံ၊ ခမနိယံ-ခန့်ကျန်းပါ၏လော၊ စသည်တည်း၊] ဧဝံ-လည်းကောင်း၊ ဣတိ၊ ဣတ္ထံ-လည်းကောင်း၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဧတေ၊ နိဒဿနေ-ညွှန်ပြခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္တန္တိ ။) [“ဧဝံ-ဤသို့” စသည်တည်း၊] ဣတိ-ဣတိနိပါတ်သည်၊ ဟေတုဝါကျ ပရိသမတ္တိသုစ-အကြောင်းဟူသော အနက်၊ စကားတစ်ရပ်အပြီးသတ်ဟူသော

အနက်ကိုသာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချသော သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏလည်း ဖြစ်သင့်၏။ ရွှေငွေကို ဥစ္စာမဟုတ်-ဟု မတားမြစ်လို၊ သူ့နည်းနှင့်သူ ဥစ္စာပင်ဖြစ်ပေသည်-ဟူလို။]

အနညာတတ္ထ။ ။ နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထကို ပြရာ၌ ဂုဏ်ချင်း ခြပ်ချင်း ကြိယာချင်းသာ ပြရမည်။ ဂုဏ်ဟောသဒ္ဒါက ခြပ်ကြိယာကို မကန့်ကွက်နိုင်၊ ထိုအတူ ခြပ်ဟော ကြိယာဟော သဒ္ဒါတို့ကလည်း မိမိတို့ အချင်းချင်းသာ ကန့်ကွက်နိုင်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဂုဏ်ဟောသဒ္ဒါနောင် ဝေထိုင်လျှင် အခြားဂုဏ်ကို နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထပြု၍၊ ခြပ်ကို အနညာတတ္ထ ပြုနိုင်သည်။ ခြပ်နောင် ထိုင်ရာ၌လည်း ဤနည်းပင်တည်း။ ပုံစံကား- “တိဿောဧဝ ဓနဓရော ဟောတိ” တည်း။ [ဓနဓရော-လေးကိုဆောင်သည်။ ဝါ-လေးအတတ် တတ်သည်။] ၁-တိဿောဧဝ၌ တိဿခြပ်နောင် ထိုင်သော ဝေဖြင့် မိတ္တ-ဒတ္တခြပ်ကို တားမြစ်၏။ တိဿ၏ ဓနဓရဂုဏ်မှတစ်ပါး ဆင်အတတ်၊ မြင်းအတတ် စသော အတတ်ကို (“မတတ်” ဟု) မကန့်ကွက်။ “တတ်သည်” ဟု ခွင့်ပြုလျက်ရှိသည်။ ၂-ဓနဓရောနောင် ဝေထိုင်လျှင် ထိုဝေဖြင့် ဆင် မြင်း အတတ်စသောဂုဏ်ကို ကန့်ကွက်၏။ မိတ္တခြပ်ကိုကား ခွင့်ပြုသည်။ ၃-ဟောတိနောင် ဝေထိုင်လျှင် ထိုဝေဖြင့် မိတ္တဒတ္တတို့ လေးအတတ် တတ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ တိဿ၏ ဆင်အတတ် စသည်ကိုလည်းကောင်း အနညာတပြုသည်-ဟု ရှေးဆရာတို့ မိန့်ကြသည်။

- [ဆောင်] ဝေသဒ္ဒါ၊ ရှိလေရာ၊ ရံခါ အနညာတထုတ်မြဲ။
- နိဝတ္တေတဗ္ဗ၊ ခြပ်ပြ၊ အနညာတဂုဏ်ကို ထုတ်မြဲ။
- နိဝတ္တေတဗ္ဗ၊ ဂုဏ်ဖြစ်က၊ ဒဗ္ဗအနညာတထုတ်မြဲ။
- နိဝတ္တေတဗ္ဗ၊ ကြိယာပြ၊ ဂုဏ်ခြပ်ကို အနညာတထုတ်မြဲ။

မှတ်ချက်။ ။ ခြပ်နောက် ဝေဖြင့် ခြပ်ချင်းကန့်၍ ဂုဏ်ကို အနညာတပြုခြင်း- ဂုဏ်နောက် ဝေဖြင့် ဂုဏ်ချင်းကန့်၍ ခြပ်ကို အနညာတပြုခြင်းကား သင့်ဖွယ်ရှိ၏။ ကြိယာနောင်ထိုင်သော ဝေဖြင့်ကား အခြားကြိယာကို ကန့်လိုရိပ်မထင်၊ မိမိအနက် ကိုသာ မြစေသော သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏဟု ထင်သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုဝေဖြင့် ခြပ်- ဂုဏ်များကို အနညာတပြုသည်-ဟူသော ရှေးဆရာတို့စကားကို စဉ်းစားထိုက်ပါသည်။

ဣတိ၊ ပေ၊ သမတ္တိသုစ။ ။ ဤကား ဣတိအတွက် အပိုအနက်ပြ စကားတည်း။ “ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ ဤအကြောင်းကြောင့်” ဟု ပေးရာ၌ ဟေတုအနက်၊ “အဘိနန္ဒုန္တိ (အဘိနန္ဒု+ဣတိ)၊ အဘိနန္ဒု-နှစ်သက်ကြကုန်ပြီ+ဣတိ=ပြီးပြီ” ဟု အနက်ပေးရာ၌

အနက်တို့၌လည်း၊ (ဝတ္တတိ-ဖြစ်သေး၏၊) ယာဝ-လည်းကောင်း၊ ပေ၊ ကိဝ-လည်းကောင်း၊ ဣတိ ဧတေ၊-ပရိစ္ဆေဒနတ္ထေ-ပိုင်းခြားခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္တန္တိ) ဧဝံ-လည်းကောင်း၊ ပေ၊ သာဓု-လည်းကောင်း၊ ဣတိ ဧတေ၊ သမ္ပဋိန္ဒနတ္ထေ-ဝန်ခံခြင်း(လက်ခံခြင်း) အနက်၌၊ (ဝတ္တန္တိ) ယထာ-လည်းကောင်း၊ ပေ၊ တထာစ-တထာစနိပါတ်လည်းကောင်း၊ ဣတိ ဧတေ၊ ပဋိဘာဂတ္ထေ-အတူဟူသောအနက်၌၊ (ဝတ္တန္တိ။)

စကားတစ်ရပ်ပြီးဆုံးကြောင်းကိုပြသော ဝါကျပရိသမတ္တ အနက်တည်း၊ [ပရိ၊ သံပုဗ္ဗ အပဓာတ် တိပစ္စည်းဖြင့် ပရိသမတ္တိ၊ ယုပစ္စည်းဖြင့် ပရိသမာပနံ၊ တပစ္စည်းဖြင့် “ပရိသမတ္တော”ဟု သုံးနှုန်းပုံကို သိပါ။]

ပရိစ္ဆေဒနတ္ထ။ ။ “ယာဝဧဝံ-အသက်အပိုင်းအခြားအတိုင်း၊ အသက်ထက်ဆုံး၊ တာဝ-ထိုမျှလောက်၊ ယာဝတာယုကံ-အသက်ရှည်သမျှ”စသည်ဖြင့် ယာဝ စသော နိပါတ်တို့ ပရိစ္ဆေဒအနက် ရှိကြ၏။ ထိုတွင် ယာဝတာစသော ၅ ပုဒ်တို့သည် အာဝန္တ၊ တာဝန္တ၊ ပစ္စည်းဖြင့် ယာဝါ တာဝါ ဧတ္တာဝါ ကိဝါ စသော ဂုဏဝါဒီဂိုဏ်းဝင်များ ဖြစ်နိုင်ရကား “ယာဝတာ-အကြင်မျှလောက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော အရပ်ဖြင့်”ဟု တတိယာဝိဘတ်ဆုံးသော နာမ်ပုဒ်များလည်း ဖြစ်နိုင်ကြသည်။

သမ္ပဋိန္ဒနတ္ထ။ ။ နိဿယည်းယူရာ စသည်၌ တပည့်က “အာစရိယော မေ ဘန္တေ ဟောဟိ၊ အာယသ္မတော နိဿာယ ဝတ္ထမိ=အရှင်ဘုရား...တပည့်တော်၏ ဆရာ ဖြစ်တော်မူပါ၊ အရှင်ဘုရားကိုမှီ၍ နေပါအံ့”ဟု တောင်းပန်လာလျှင် ဆရာက “ဧဝံ-သင်လျှောက်သည့်အတိုင်း ရှိစေ၊ သာဟု၊ သာဓု-ကောင်းပြီ၊ (လဟု-ဝန်မလေးပါ)၊ ပေါ့ပါးပါ၏။ ဩပါယိကံ-သင့်တော်ပါ၏။ ပဋိရူပံ-လျှောက်ပတ်ပါ၏။ အာမ-အင်း(အိမ်)”ဟူသော စကားလုံးတို့တွင် တစ်ခုခုကိုသုံး၍ ဝန်ခံရ-လက်ခံရသည်။ [ထိုတွင် လဟု-ဩပါယိကံ-ပဋိရူပံ ၃ ပုဒ်ကား နာမ်ပုဒ်လည်း ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “လဟုနိ၊ လဟဝေါ”စသောပုဒ်၊ ပဋိရူပေ-စသော ပုဒ်များကို တွေ့ကြရသည်။ ဩပါယိကံကား “ဥပါယေ-သင့်တော်သောအကြောင်း၌၊ နိယုတ္တံ-ယှဉ်သည်တည်း”ဟူသော ဝိဂြိုဟ် အရ ဣကပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော တဒ္ဓိတ်နာမ်ပုဒ်တည်း။

ပဋိဘာဂတ္ထ။ ။ “အတူ”ဟူသော အနက်ကို ပဋိဘာဂတ္ထဟု ခေါ်၏။ ယထာ တထာ စသော နိပါတ်တို့သည် “ဟောတိယထာ-ဖြစ်သကဲ့သို့၊ တထာ-ထိုအတူ၊ ဧဝံ-ဤအတူ၊ ဟောတိသေယျထာပိ-ဖြစ်သကဲ့သို့၊ သေယျထာပိနာမ-ဥပမာမည်သည်” စသည်ဖြင့် ဥပမာနဝတ္ထုနှင့် ဥပမေယျဝတ္ထုတို့ တူမျှကြောင်းကို ထွန်းပြကြသည်။ ဧဝေမဝ နောက်၌ “ဧဝေမဝ”ဟု နိဂ္ဂဟိတန္တ နိပါတ်ကိုလည်းကောင်း၊ သေယျထာပိနောက်၌ “သေယျထာပိနာမ”ဟူသော နိပါတ်ကိုလည်းကောင်း၊ သီဟိုဠ်မု၌ တွေ့ရ၏။ ထိုတွင် “ယထေဝ-ဧဝေမဝ-ဧဝေမဝ-ဧဝမ္ပိ-ယထာပိ-သေယျထာပိ-ယထရိဝ-တထရိဝ-ယထာ နာမ-တထာနာမ-ယထာဟိ-တထာဟိ-ယထာစ-တထာစ”တို့သည် “ယထာ+ဧဝ” စသောနိပါတ် ၂ ခုစီ ပေါင်းထားသော နိပါတ်သမုဒယ (နိပါတ်ပုဒ်အပေါင်း)ဟုလည်း

ယထာဣတိ-ယထာဟူသောဣန္ဒြိယနိပါတ်သည်ကား၊ ယောဂုတာဝိစ္ဆာ ပဒတ္တာ နတိဝတ္ထ နိဒဿနေသုစ-သင့်လျော်သည်၏အဖြစ်ဟူသောအနက်၊ ဝိစ္ဆာအနက်၊ ပုဒ်အနက်ကို မလွန်ခြင်းအနက်၊ ညွှန်ပြခြင်းအနက်တို့၌လည်း၊ (ဝတ္ထတိ။)

ဧဝံဣတိ-သည်။ ဥပဒေသ၊ ပဉ္စာဒီသုစ-နည်းလမ်းညွှန်ပြခြင်း၊ မေးခြင်း အစရှိသောအနက်တို့၌လည်း၊ (ဝတ္ထတိ။) [ဆိုအပ်ပြီးသော ပဋိဘာဂအနက် အပြင် ဤအနက်များ၌လည်း ဖြစ်၏-ဟူလို] ကိဉ္စာပိဣတိ-သည်။ အနုဂ္ဂဟဏ ဣ-ချီးမြှောက်ခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထတိ။) အဟောဣတိ-သည်။ ဂရဟာ ပသံသန ပတ္ထနေသု-ကဲ့ရဲ့ခြင်း၊ ချီးမွမ်းခြင်း၊ တောင်းတခြင်း အနက်တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ။) [“ပတ္ထနေသု စ” ဟု “စ” ရှိသည်ကား ဆည်းစရာမရှိ၍ အပို။]

တစ်နည်းကြံသင့်၏။ ထို့ကြောင့် “ယထာရိဝ”၌ “ယထာ+ဝေ”ဟု ၂ ပုဒ်ခွဲသော နည်းဖြင့် “ဝေါဒီဿရိ ပုဗ္ဗောစ ရသော” သုတ်က စီရင်သည်။ တစ်ပုဒ်တည်းဟူသော နည်းအားဖြင့်ကား “ယထာရိဝ”ကို “ယထာ+ဝေ”ဟု ပုဒ်ခွဲဖွယ် မလို၊ [“တထာရိဝ= တထာ+ဝေ”၌လည်း နည်းတူ။]

ယထာဣတိ-စသည်ကား ယထာ၏ အပိုအနက်ကို ပြပြန်သောစကားတည်း၊ ထိုတွင် “ယောဂုတာ” ဟူသည် သင့်လျော်ခြင်း(အနုဂ္ဂပ)အနက်တည်း။ “ယထာသရုပ်- သရုပ်အားလျော်စွာ” စသည်တည်း။ ဝိစ္ဆာအနက်ကား “ယထာပုန်-ကြီးကုန် ကြီးကုန်သူတို့” စသည်တည်း၊ ပဒတ္တာနတိဝတ္ထဟူသည် “ယထာဣတိ-အစဉ်ကို မလွန်ဘဲ” စသည်တည်း၊ ဤ၌ ကမပုဒ်၏အနက်ကို မလွန်ခြင်းသည် “ပဒတ္ထ+အနတိဝတ္ထ” မည်၏။ နိဒဿနဟူသည် “တံ ယထာ” ကဲ့သို့ ဥဒါဟရဏ်ထုတ်ပြသော အရာတည်း။

ဧဝံ၊ ပေ၊ ပဉ္စာဒီသုစ။ ။“တေ-သင်သည်။ ဧဝံ-ဤသို့ (သည်လို) အဘိက္ကမိ တမ္ပ-ရှေးရှုသွားရမည်=သည်လိုသွားသည်လိုလာ”ဟု နည်းလမ်းညွှန်ပြခြင်းကို “ဥပဒေ သ”ဟု ခေါ်၏။ “ဧဝံ-ဤသို့ပါလော”ဟု ရာ၌ ပဉ္စာအနက်တည်း၊ ဂရဟာစသော အနက်များကိုလည်း အဋ္ဌကထာတို့၌ တွေ့ရသည်။ ကိဉ္စာပိသဒ္ဓါ၏ အနုဂ္ဂဟအနက်ကို အဋ္ဌကထာတို့၌များစွာ တွေ့ရလတံ့၊ “ကိဉ္စာပိ သေက္ခော၊ တထာပိ အာယသန္တံ အာနန္တံ ဥစ္စိနတု-အရှင်အာနန္ဒာသည် သေက္ခလောက်သာ ဖြစ်သည်ကား မှန်၏။ သို့သော် ရွေးချယ်တော်မူပါ”၌ ကိဉ္စာပိကား သေက္ခအဖြစ်ကို နိမ့်ချသော ဂရဟတ္ထ။

အဟော။ ။“အရေ ပဏ္ဍိတက-ဟယ် စုတ်ချာသောပညာရှိ၊ အဟောဝတ- အံလောက်ပါပေရံ”တပည့် ပညာရှိက အလွဲလုပ်လာ၍ ဆရာက ကဲ့ရဲ့သောစကား၊ ထို့ကြောင့် အဟောသဒ္ဓါလည်း ဂရဟတ္ထတည်း။ “အဟော ဗုဒ္ဓေါ-ဪ ဘုရား”၌ ချီးမွမ်းခြင်းအနက်တည်း။ “ဘဂဝါ-သည်။ မေ-ငါ့အား၊ ဓမ္မ-တရားကို၊ ဒေသေယျ- ဟောတော်မူပါမူကား၊ အဟောဝတ-ဪ ကောင်းလေစွ” ဤ၌ ပတ္ထနာအနက်တည်း။

နာမဣတိ-သည်၊ ဂရဟာ၊ ပသံသန၊ သညာ၊ ပဉ္စေသု၊ ပေ၊ အမည်၊ အမေး အနက်တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ) သာဓုဣတိ-သည်၊ ပသံသန၊ ယာစနေသုစ-ချီးမွမ်းခြင်း၊ တောင်းပန်ခြင်းတို့၌လည်း (ဝတ္ထတိ) [စဖြင့် ဆိုအပ်ပြီးသော သမ္ပဋိစ္ဆန အနက်ကို ဆည်းသည်၊] ဣယံ၊ ဟန္တုဣတိ-ဣယံ၊ ဟန္တုဟုကုန်သော၊ စေတ-တို့သည်၊ စောဒနတ္ထေ-တိုက်တွန်းခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထန္တိ။)

နာမ။ ။ သူများ၏ အိမ်နံရံခြေရင်း၌ မုယောမုန့် အသိုးကို ဘုဉ်းပေးနေသော သားဖြစ်သူ ရှင်သုဒိန်ကို ဖခင်သူဌေးကြီးမြင်၍ “အတ္ထိနာမ တာတသုဒိန္န=ချစ်သား သုဒိန်...ငါတို့မှာ အသက်ရှင်လျက် ရှိသေးတယ်မဟုတ်ပါလား၊ ငါတို့မှာ ဥဗ္ဗာရိသေး တယ် မဟုတ်ပါလား၊ လုပ်မှ လုပ်ရက်ပလေ” ဟု အပြစ်တင်သော ဂရဟာစကားတည်း၊ သို့ဖြစ်၍ နာမကို ဂရဟတ္ထဟု ဆိုသည်၊ “ယတြဟိ နာမ သာဝကောပိ ဧဝံ မဟိဒ္ဓိကော ဘဝိဿတိ၊ ယတြဟိ-အကြောင့်ကြောင့်၊ သာဝကောပိ-တပည့်သော်မှလည်း၊ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကော-သို့ကလောက် တန်ခိုးကြီးသည်၊ ဘဝိဿတိနာမ-ဖြစ်နိုင်ပါပေ၏” ဤကား ချီးမွမ်းသောစကားတည်း၊ ထို့ကြောင့် နာမသည် ပသံသနတ္ထ၊ နာမ၏ သညာ အနက်ကား ပေါများ၏။

ဆက်ဦးအံ့။ ။ ဝိဘတ်မထင်ရှားဘဲ “လောဘ သဟဂတ စိတ္တာနိနာမ၊ သရာနာမ” စသည်တို့၌ နာမသည် ဤနိပါတ် “နာမ”ပင်တည်း၊ ထိုနာမနောင် (အဝိဘတ္တိယုတ္တ နိပါတ်ဖြစ်၍) သိ ဝိဘတ်သာ သက်ခွင့်ရှိရကား “သရာ+နာမ=သရတို့+မည်၏” ဟုသာ အနက်မှန်ပေး၊ “သရတို့+မည်ကုန်၏” ဟု မပေးရ၊ [“ကိံနာမံ ယဿာတိ ကိံနာမော”၌ လာသော “နာမံ”ကား စိတ္တာဒိဂိုဏ်း နာမ်ပုဒ်တည်း၊] ပဉ္စာအနက်၌ ပြုယုဂ်ကို ရှာဖွေကြကုန်၊ “အတ္ထိနာမ တာတ သုဒိန္န=ချစ်သားသုဒိန်၊ အတ္ထိနာမ- သင်စားနေတာမှ ဟုတ်ရဲ့လား၊ ငါ့မျက်စိများ အထင်မှားနေရောသလား” ဟုကြံရာ၌ အတ္ထိနာမကို “အနောကပ္ပန=မယုံကြည်နိုင်ခြင်းအနက်ဟော” ဟု အဋ္ဌကထာ ဖွင့်၏။ ထိုအနက်၌ “သလား” ဟူသော အနက်သည် နာမ၏ ပဉ္စာအနက်တည်း-ဟုလည်း ကြံသင့်၏။

သာဓု၊ ဣယံ၊ ဟန္တု။ ။ “သာဓု သာဓု သာရိပုတ္တ=သာရိပုတြာ...ကောင်းပေစွ၊ ကောင်းပေစွ”၌ ပသံသာအနက်၊ “သာဓု၊ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေတ= တောင်းပန်ပါ၏ ဘုရား၊ ဘုရားရှင်သည် တပည့်တော်အား တရားဟောတော်မူပါ”၌ ယာစနေအနက်တည်း၊ “ဣယံ-တိုက်တွန်းပါ၏၊ မေ-ငါ့ဖို့၊ ပါနိယံ-သောက်တော် ရေကို၊ အာဟာရ-ဆောင်ခဲ့လော၊ ဟန္တုဒါနိ ဘိက္ခဝေ အမန္တယာမိ ဝေါ-ဘိက္ခုတို့... တိုက်တွန်းတော်မူ၏၊ ယဓ သိစေတော်မူမည်” ဤပါဠိများ၌ ဣယံ-ဟန္တုတို့ စောဒနတ္ထ တည်း၊ ဟန္တုကို “ဝစသာယတ္ထ=စကား၏ပြီးဆုံးခြင်း (စကား လက်စသတ်ခြင်း) အနက်ရှိ၏” ဟုလည်းကောင်း၊ ဝဿဂ္ဂ(ဝေါဿဂ္ဂ)-ပြောနေဆဲစကားကို စွန့်လွှတ်ခြင်း (စကားဖြတ်ခြင်း) အနက်ရှိ၏ ဟုလည်းကောင်း၊ အဖွင့်ရှိသေး၏၊ အဖွင့် ၂ မျိုးလုံး အဓိပ္ပါယ်အတူပင်တည်း။

သာဓု၊ သုဋ္ဌ၊ ဧဝ မေတံတိ-သာဓု၊ သုဋ္ဌ၊ ဧဝမေတံဟူသော ဤနိပါတ်တို့သည်၊ အနုမောဒနေ-ဝမ်းမြောက်ခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထုတိ) ကိရုဏ္ဏတိ-သည်၊ အနုဿဝနအသဒ္ဓေယျေသု-တစ်ဆင့်ကြားခြင်း၊ မယုံကြည်ခြင်းအနက်တို့၌၊ (ဝတ္ထုတိ) နူနုဏ္ဏတိ-သည်၊ အနုမာနာနုဿရဏပရိပိတက္ကေသု-မှန်းဆခြင်း၊ အောက်မေ့ခြင်း၊ ကြံစည်ခြင်းအနက်တို့၌၊ (ဝတ္ထုတိ) ကသ္မာတိ-သည်၊ ကာရဏပုစ္ဆနေ-အကြောင်းကို မေးခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထုတိ)။

သာဓု၊ သုဋ္ဌ၊ ဧဝမေတံ။ ။ သူတပါးက အမျှဝေရာ၌ “သာဓု သာဓု” ဟူသော စကားသည်လည်းကောင်း၊ တေ-သင်သည်၊ သုဋ္ဌ-ကောင်းစွာ၊ ကတံ-ပြုအပ်ပေပြီ(သင်ပြုတာကောင်းပါပေတယ်)၊ “ဧဝမေတံ မဟာရာဇေ=မဟာရာဇာ...ဤစကား ဟုတ်ပါပေသည်” ဟူသော စကားသည်လည်းကောင်း၊ အနုမောဒနာစကားတည်း။ [“ဧဝမေတံ” ကို နိပါတ်ဟု ဆိုသော်လည်း စဝ်နိပါတ်နှင့် ဧတံနာမ်ပုဒ်ကို တွဲစပ်၍ “ဧတံ-ဤစကားသည်၊ စဝ်-ဟုတ်ပါပေ၏” ဟု အနက်ပေးရသော ၂ ပုဒ်ဟု ထင်သည်။]

ကိရု။ ။ “ဘဂဝါ-မြတ်စွာဘုရားသည်၊ အနုပုတ္တော ကိရု-ကြွရောက်တော်မူလာပြီတဲ့” ဤ၌ အနုဿဝနတ္ထ (သူများက တစ်ဆင့်ပြော၍ ကြားရသောအရာ၌ သုံးစွဲအပ်သောစကား)၊ “ကိရု-တစ်ဆင့်စကား ကြားရသည်ကား” ဟုလည်း အနက်ပေးကြသေး၏။ “ကေစိ-အချို့တို့က၊ ဝဒန္တိ ကိရု-ဆိုကြသတတ်” အသဒ္ဓေယျတ္ထတည်း။ ဤ အသဒ္ဓေယျတ္ထကိုပင် “အရုစိသံသုစနု=မနှစ်သက်ကြောင်းကို ထင်ရှားပြခြင်း” ဟုလည်း ဆိုကြ၏။ တစ်စုံတစ်ခုကို အကျယ်ချဲ့လိုရာ၌လည်း “ကိရု” ဟု ထားတတ်သေး၏။ “သာဝတ္ထိယံ ကိရု၊ ပေ၊ အဟောသိ” တည်း။ [“တေ ကိရာတိ အာဒိ ဝိတ္တာရဒဿနံ၊ ကိရသဒ္ဓေါ ဟေတ္ထ ဝိတ္တာရဇောတကောယေဝ”...ပြဟူဇာလသုတ် ဋီကာသံစံ။]

နူနု။ ။ “သော ဓမ္မဝိနယော-တို့ဓမ္မဝိနယသည်၊ ဩရကော-ယုတ်ညံ့သည်၊ နဟိနူနု-မဖြစ်တန်ရာ” အနုမာနတ္ထ။ “သာ အမ္မာ-ထိုမယ်တော်ဘုရားသည်၊ ကပဏာ-ဆင်းရဲလျက်၊ ရုတ္တတိနူနု-ငိုနေရှာပေလိမ့်မယ်နော်” ဟု ဇာလိ မင်းသားကလေးက ပုဏ္ဏား ယူသွားစဉ် မယ်တော်ကို အမှတ်ရ (အောက်မေ့-လွမ်း)ခြင်း၌ အနုဿရဏတ္ထ။ “နိရယံ-ငရဲသို့၊ ဂစ္ဆာမိနူနု-ရောက်ရတော့မည် ထင်ပါတကား” ၌ ပရိပိတက္ကနတ္ထတည်း။ [သောဟံ-ထိုငါသည်၊ ဣတော-ဤငရဲမှ၊ ဂစ္ဆာ-လူ့ပြည်သို့သွားရသည်၊ ရှိသော်၊ နူနု-စင်စစ်၊ ကာဟာမိ-ပြုတော့အံ့၊ ဤလည်း ငရဲသား၏ ကြံပုံပင်တည်း။ “နူနု-စင်စစ်” ဟု ပေးသော်လည်း ပရိပိတက္ကနတ္ထပင်၊ (သက္ကတ၌ “နူနုမိ” ဟု ဒိဃဖြင့် ရှိ၏။)]

ကသ္မာ။ ။ “ကသ္မာ-အဘယ်ကြောင့်၊ (အဘယ်အကြောင်းကြောင့်)” ဟု ပေးရသောအနက်ကို ကာရဏပုစ္ဆနတ္ထဟု ဆိုသည်။ သဗ္ဗနာမ်၌ ပါခဲ့သော “ကသ္မာ၊ ကမ္မာ” တို့ကား “အဘယ်သူမှ-အဘယ်သူကြောင့်” စသည်ဖြင့် ခြပ်ကိုဟော၏။ ထို့ကြောင့် ခြပ်ကိုဟောရာ၌ ကသ္မာကို နာမ်၊ ခြပ်ကိုမဟောဘဲ အမေးအနက်ကိုသာ ဟောရာ၌ နိပါတ်ဟု ခွဲပါ။ နောက် ယသ္မာ တသ္မာတို့၌လည်း နည်းတူ။

ယသ္မာ၊ တသ္မာ၊ တထာဟိ၊ တေနဣတိ-ယသ္မာ၊ ပေ၊ တေနဟူကုန်သော၊
 စော-တို့သည်။ ကာရဏာဝဇ္ဇေဒနတ္ထေ-အကြောင်းကို ပိုင်းဖြတ်ခြင်းအနက်၌၊
 (ဝတ္ထန္တိ) သဟ၊ သဒ္ဓိ၊ အမာဣတိ-သဟ၊ သဒ္ဓိ၊ အမာဟူသော နိပါတ်တို့သည်။
 သမကြိယာယ-ညီမျှသောကြိယာအနက်၌၊ (ဝတ္ထန္တိ) ဝိနာ၊ ရိတေ၊ ဣတိ-
 တို့သည်။ ဝိပုယောဂေ-မယှဉ်ခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထန္တိ) [“ကင်း၍”ဟု အနက်ပေး၊
 နိတိ၌ “ရဟိတာ”ဟု လည်း ရှိသေး၏။] နာနာ၊ ပုထု-နာနာ၊ ပုထုနိပါတ်တို့သည်။
 ဗဟုပ္ပကာရေ-များသော အပြားဟူသောအနက်၌၊ (ဝတ္ထန္တိ) [“နာနာကုလာ-
 အထူးထူးအပြားပြား များသောအမျိုးမျိုး၊ ပုထုကိလေသေ-များစွာသော
 ကိလေသာတို့ကို”စသည်တည်း။] ပုထု၊ ဝိသု-ပုထုနိပါတ်၊ ဝိသုနိပါတ်တို့သည်။
 အသင်္ဘာတေစ-မပေါင်းစပ်ခြင်း အနက်၌လည်း၊ ဝါ-အသီးအခြားဟူသော
 အနက်၌လည်း၊ (ဝတ္ထန္တိ) [စဖြင့် ပုထု၏ ဗဟုပ္ပကာရ အနက်ကိုပေါင်း
 “အယံ ဇနော-သည်။ ပုထု-အရိယတို့မှ သီးခြားတည်း”ဟု ပုံစံထုတ်၊
 ပုထုနိပါတ်လည်း ရှိ၏။ “ပုထုနံ”စသည်ဖြင့် ပုထုနာမ်ပုဒ်လည်း ရှိ၏။]

ဒုဋ္ဌ-ဒုဋ္ဌနိပါတ်သည်လည်းကောင်း၊ ကု-ကုနိပါတ်သည်လည်းကောင်း၊
 ဇိဂ္ဂစ္ဆာယံ-စက်ဆုပ်ခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထန္တိ) [“ဒုဋ္ဌ-မကောင်းသဖြင့်၊ ဝါ-စက်ဆုပ်
 အပ်စွာ၊ ကတံ-ပြုအပ်သောအမှုသည်၊ ကုကတံ-မည်၏”ဟု ပုံစံထုတ်၊] ပုန-

ကာရဏာ ဝဇ္ဇေဒန။ ။ “ကာရဏ-အကြောင်းကို၊ အဝဇ္ဇေဒန-ပိုင်းဖြတ်ခြင်း”
 [အချို့စာ၌ “အဝ”ကျ သည်၊] “ယသ္မာ ရူပံ အနတ္တာ၊ တသ္မာ အဗာဓေယ
 သံဝတ္ထတိ”ဤ၌ “ယသ္မာ-အကြင်ကြောင့်”ဟု ပေးသော်လည်း “အကြင်
 အနှစ်သာရမရှိခြင်းအလိုသို့ မလိုက်ခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့်”ဟု ဆိုလိုရာ
 အကြောင်းတို့ကို ပိုင်းဖြတ်သတ်မှတ်၏။ “တသ္မာ-ထို့ကြောင့်”ဟု ရာ၌လည်း “ထို
 အနတ္တဖြစ်ခြင်းကြောင့်”ဟု အခြားအကြောင်းတို့နှင့် မရောနှောရအောင် သတ်မှတ်၏။
 “တထာဟိ-ထို့ကြောင့်ပင်လျှင်၊ တေန-ထို့ကြောင့်”တို့၌လည်း ဤနည်းပင်။

သဟ၊ ပေ၊ သမ ကြိယာယံ။ ။ ပုတ္တေန သဟ အာဂတော (သဒ္ဓိ အာဂတော)
 ပိတာ=အဖသည် သားနှင့်အတူလာ၏။ ဤ၌ သားနှင့်အဖ ၂ ဦး အပေါ်၌ လာခြင်း
 ကြိယာ၏ ညီမျှခြင်းကို “သမကြိယာ”ဟု ဆိုသည်။ သဗ္ဗကိစ္စေသု-ကိစ္စအားလုံးတို့၌၊
 အမာ-မင်းနှင့်အတူ၊ ဝတ္တတိ-ဖြစ်တတ်၏။ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ အမစ္စော-အမစ္စမည်၏။
 ဤ၌ အမာသည် ဖြစ်ခြင်းကြိယာအားဖြင့် “မျှသော”အနက်ကို ဟော၏။ [အချို့စာ၌
 “အမာ”မရှိဘဲ “သမံ”ဟု ရှိ၏။ “သမော-သမာ”စသည်ဖြင့် ရုပ်စဉ်၍ ရကောင်းသော
 နာမ်ပုဒ်ဖြစ်ရကား ဤနေရာက နိပါတ်ခန်းဖြစ်သောကြောင့် သီဟိုဠ်မှနှင့် သဒ္ဓနိတိတို့၌
 “အမာ”ဟု ရှိသော နိပါတ်ပုဒ်သာ ကောင်း၏။

ပုဒ်နိပါတ်သည်၊ အပဋ္ဌမေ-ပထမာ မဟုတ်သောနက်၌၊ ဝါ-နောက်ထပ် ဟူသော အနက်၌၊ (ဝတ္ထတိ၊) [သဒ္ဒနီတိ၌ “ပုနော၊ ပုနံ၊ ပုနပ္ပုနံ” တို့ကိုလည်း ပြသေး၏၊] ကထဋ္ဌိ-ကထဋ္ဌိနိပါတ်သည်၊ ကိစ္ဆတ္ထေ-ဆင်းရဲငြိုငြင်ခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထတိ၊) [အချို့စာ၌ “ကိစ္ဆတ္ထေ စ” ဟု စသဒ္ဒါပါသေး၏၊ “ကထဋ္ဌိ” ဟု မြန်မာမှု ရှိ၏၊ မကောင်း၊] ဓာ-ဓာပစ္စည်းသည်လည်းကောင်း၊ ကုတ္တံ-ကုတ္တံ သဒ္ဒါသည် လည်းကောင်း၊ သင်္ကိဉ္စ-သင်္ကိသဒ္ဒါသည်လည်းကောင်း၊ သင်္ချာဝိဘာဂေ- သင်္ချာကို ခွဲခြားဝေဖန်ခြင်းအနက်၌ (ဝတ္ထန္တိ။)

ဤသက်-ဤသက်နိပါတ်သည်၊ အပ္ပ၊မန္တေသု-အနည်းငယ်ဟူသောအနက်၊ နံညှဲခြင်းဟူသော အနက်တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ၊) [“စဉ်းငယ်၊အနည်းငယ်” ဟုအနက်ပေး၊ တချို့စာ၌ “အပ္ပမတ္ထေ-အနည်းငယ်အတိုင်းအရှည်ဟူသောအနက်၌” ဟု ရှိ၏၊] သဏိကံ-သဏိကံနိပါတ်သည်၊ မန္တတ္ထေ-နံညှဲခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထတိ၊) [“ဖြေးဖြေး နှေးနှေး” ဟု ပေး၊] ခိပ္ပံ-ခိပ္ပံနိပါတ်သည်လည်းကောင်း၊ အရံ-လဟု-အာသု- တုတ္ထံ၊ ပေ၊ အစိရံ-အစိရံနိပါတ်သည်လည်းကောင်း၊ သီဃတ္ထေ-အလျင်အမြန် ဟူသောအနက်၌၊ (ဝတ္ထန္တိ။) [“လျင်လျင်၊ မြန်မြန်” စသည် ပေး၊] စိရံ- စိရံနိပါတ်သည်လည်းကောင်း၊ စိရသံ-သည်လည်းကောင်း၊ ဒီဃကာလေ- ရှည်သောကာလဟူသော အနက်၌၊ (ဝတ္ထန္တိ။) [“ကြာမြင့်စွာ၊ ကြာမြင့်မှ” စသည် ပေး၊] စေ-စေနိပါတ်သည်လည်းကောင်း၊ ယဒိ-သည်လည်းကောင်း၊ သင်္ကာဝဋ္ဌာနေ-တွေးတောခြင်း၏ တည်ရာဖြစ်သောအနက်၌၊ (ဝတ္ထန္တိ။)

ဓာ၊ ကုတ္တံ၊ သင်္ကိ။ ။ “ဧကဓာ-တံစိဖိုဖြင့်၊ ဒွိဓာ-၂ ပါးအပြားတို့ဖြင့်၊ ဧကကုတ္တံ-တစ်ကြိမ်၊ ဒွိကုတ္တံ-၂ ကြိမ်၊ သင်္ကိ-တစ်ကြိမ်” ဤသို့ သင်္ချာကိုခွဲခြား အနက်၌ ဖြစ်ကြသည်။ [“ဧကဓာ၊ တိကုတ္တံ၊ ယံကိဋ္ဌိ” ဟု ပါဠိပျက်တတ်၏၊ ဒွိဓာ စသည် ရှိသောကြောင့် ဧကဓာလည်း မဟုတ်နိုင်၊ ဧကကုတ္တံစသည် ရှိသောကြောင့် တိကုတ္တံလည်း မဟုတ်နိုင်၊ ယံကိဋ္ဌိသဒ္ဒါသည် သင်္ချာအထူးကို မဟောသောကြောင့်လည်း ကောင်း၊ “သင်္ကိ နိမုဂ္ဂေါ-တစ်ကြိမ် နှစ်မြှုပ်သည်” ဟု ဋီကာပုံစံပြသောကြောင့်လည်း ကောင်း၊ “ဓာ၊ ကုတ္တံ၊ သင်္ကိ” ဟု သိဟိဋ္ဌိမူအတိုင်း ကောင်းသည်။]

စေ ယဒိ။ ။ စေ ဇာနေယျ-အကယ်၍ သိကုန်အံ့၊ ယဒိ ကုပ္ပေယျ-အကယ်၍ စိတ်ဆိုးအံ့၊ ဤသို့တွေးတောခြင်း ကြံစည်ခြင်း၏ တည်ရာအနက်ကို စေ-ယဒိ တို့က ထွန်းပြသည်။ သစေနိပါတ်လည်း ဤအနက်ပင်တည်း။ [“သင်္ကာဝဋ္ဌာနေကား သီမူ တည်း။ သင်္ကာဝဋ္ဌာနေသု” ဟု ဗဟုဝစီရှိရာ၌ သင်္ကာတစ်နက်၊ အဝဋ္ဌာနတစ်နက်ကဲ့သို့ ထင်ရ၏၊ ဋီကာများ၌ တစ်နက်သာ ဖွင့်သည်။ သဒ္ဒနီတိ၌လည်း “သင်္ကာဝတ္ထနေ” ဟု တစ်နက်သာရှိသည်။] “ယညဒေဝ ပရိသံ ဥပသင်္ဂမတိ၊ ယဒိ ဓတ္ထိယံပရိသံ ယဒိ ဗြာဟ္မဏ

ဓုဝံ-ဓုဝံနိပါတ်သည်၊ ထိရာဝဓာရဏေသု-ခိုင်မြဲခြင်းအနက်၊ အဝဓာရဏ အနက်တို့၌၊ (ဝတ္ထတိ)၊ ဟာ-ဟာနိပါတ်သည်၊ ဝိသာဒေ-ပင်ပန်းခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထတိ)၊ [“ဟာမတော-ဟင် သေရှာပေါ” အကတဝိသာဒေ-ဟု အချို့စာ ရှိ၏၊ မကောင်း၊] တုဏှိ-တုဏှိနိပါတ်သည်၊ အဘာသနေ-စကားမပြောခြင်း၌၊ (ဝတ္ထတိ)၊ [ပါဠိ သက္ကတ၂ ဌာန၌ပင် “တုဏှိ” ဟု ဒီဃဖြင့် ရှိ၏၊ “ဆိတ်ဆိတ်= တိတ်တိတ်” ဟု အနက်ပေး၊] သစ္စိ-သစ္စိနိပါတ်သည်၊ ပစ္စက္ခေ-မျက်မှောက် ဟူသောအနက်၌၊ (ဝတ္ထတိ)၊ [“မျက်မှောက်” ဟု ပေး၊] မုသာ-မုသာနိပါတ် သည်လည်းကောင်း၊ မိစ္ဆာ-မိစ္ဆာနိပါတ်သည်လည်းကောင်း၊ အလိကံ-အလိကံ နိပါတ်သည်လည်းကောင်း၊ အသစ္စေ-မံမှန်ဟူသောအနက်၌၊ (ဝတ္ထတိ)၊ [“မုသာ- အလွဲ၊ မိစ္ဆာ-အမှား၊ အလိကံ-ချွတ်ချွတ်ချော်ချော်” စသည်ပေး၊] သုဝတ္ထိ- သုဝတ္ထိနိပါတ်သည်၊ အာသိဋ္ဌေ-တောင့်တခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္ထတိ)၊ ဣစ္စာဒိ- ဤသို့အစရှိသည်တည်း... [အာသိသနတ္ထေ-ဟု ရှိသည်ကား “အာသိဋ္ဌ- အာသိသန” ဟူသော ဋီကာဖွင့်နှင့် မညီ။]

ပရိသံ”၌ ယဒိနိပါတ်သည် ဝါသဒ္ဓါ၏ (ဝိကပ်)အနက်ကိုလည်း ဟော၏။ “ခတ္ထိယ ပရိသံ ယဒိ-ခတ္ထိယပရိသတ်သို့သော်လည်းကောင်း” ဟု ပေး၊ “တသ္မာ ယဒိ ပစ္စုပ္ပန္နာ ရမ္မဏေသု ဓရန္တေ သွေဝ မရဏံ ဟောတိ၊ တဒါ ပဋိသန္ဓိ ဘဝဂီနိပိ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏတာ လဗ္ဗတိ”၌ကား ယဒိသည် ယဒါအနက်ရှိ၏၊ (သဒ္ဓနိတိ)။

ဓုဝံ။ ။ ဓုဝံဗ္ဗိတိ-ခိုင်မြဲ တည်တံ့ခြင်းသည်၊ နတ္ထိ-မရှိ”၌ ထိရအနက်၊ “ဓုဝံ- မချွတ်၊ ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရားသည်၊ ဘဝိဿတိ-ဖြစ်ပါလတံ့”၌ “ဘုရားဖြစ်-မဖြစ်” ၂ မျိုးတွင် ဖြစ်ခြင်းကို ပိုင်းခြားသတ်မှတ် ဆုံးဖြတ်သောကြောင့် ဓုဝံသည် “မချွတ်” ဟုပင် ပေးရ သော်လည်း အဝဓာရဏတ္ထပင်၊ [“နိစ္စော ဓုဝေါ (ခိုင်ခံ့၏) သဿတော၊ ဓုဝါနိ- မြဲသော ကိုယ့်ပစ္စည်းတို့ကို၊ ပရိစ္စန္ဒ-စွန့်၍” တို့၌ ဓုဝံကို နာမ်ပုဒ်ဟု ဆိုထိုက်၏။]

သုဝတ္ထိ။ ။ “ကောင်းကျိုးချမ်းသာ မင်္ဂလာသည်၊ ဟောတု-ဖြစ်ပါစေ” ဟု ပေး၊ သောတ္ထိလည်း သုဝတ္ထိနှင့် အနက်တူ နိပါတ်ဟု သဒ္ဓနိတိဆို၏။ “သောတ္ထိ-ချမ်းသာ ခွင့်ကို၊ န ပဿာမိ-မြင်တော်မမူ”၌ အံဝိဘတ်၊ “သောတ္ထိနာ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ”၌ နာ ဝိဘတ်မကျောဘဲ ရုပ်ရှိသော်လည်း အခြားဝိဘတ်များဖြင့် ရုပ်နေ မကွဲပြားသောကြောင့် “နတ္ထိ-ဗျယော+ဧတေသံ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “အဗျယ” အမည်ရနိုင်သည်ဟု သဒ္ဓ နိတိ မိန့်သည်။ [“ဧတေသံ-ဤသောတ္ထိ သုဝတ္ထိသဒ္ဓါတို့၏၊ ဗျယော-အံ နာ ဝိဘတ်မှ တစ်ပါး အခြားဝိဘတ်များကိုစွဲ၍ ရုပ်နေပျက်ပြားခြင်းသည်၊ နတ္ထိ-မရှိ” ဟု ပေး၊] သုတ္တနိပါတ်၊ ရတနသုတ် အဋ္ဌကထာ၌ကား သောတ္ထိကို “သောဘနာနံ+အတ္ထိတာ= တင့်တယ်သော အကျိုးတရားတို့၏ ထင်ရှားရှိကုန်သည်၏အဖြစ်” ဟု နာမ်ပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် ဖွင့်ထားသည်။

တုန တွာန တွာ ပစ္စယန္တာ-တုန,တွာန,တွာပစ္စည်း အဆုံးရှိသောနိပါတ် တို့သည်၊ ဥဿုက္ကနတ္ထေ-နောက်ကြိယာ၌ စပ်ဆိုက်ဖို့ရာ အားထုတ်ခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္တန္တိ) ယထာ-ကား၊ ပဿိတုန-၊ ပေ၊ အာဂမ္မ,ဣစ္စဒိ-ပဿိတုန၊ ပေ၊အာဂမ္မ အစရှိသည်တည်း၊ [ပဿိတုန၊ ပေ၊ ဒိသ္မာန-မြင်၍၊ ဒသေတော-ပြု၍၊ ဒါတုန,ဒါတွာန,ဒတွာ-ပေး၍၊ ဥပါဒါယ-ကပ်ယူ၍၊ ဒါပေတွာ-ပေးစေ၍၊ ဝိညာပေတွာ-သိစေ၍၊ ဝါ-တောင်း၍၊ ဝိစေယျ-စိစစ်၍၊ ဝိနေယျ-ပယ်ဖျောက်၍၊ နိပစ္စ-တုပ်ဝပ်၍၊ (ဝိဟစ္စဟု ရှိရာ၌ “ညှဉ်းဆဲ၍”ဟု ပေ၊) သမေစ္စ-ကောင်းစွာ ရောက်၍၊ အပေစ္စ-ဖဲ၍၊ ဥပေစ္စ-ကပ်၍၊ အာရဗ္ဗ-၍၊ အာဂမ္မ-လာ၍။]

ဝေ-ဤသို့၊ နာမာချာတော ပသဂ္ဂဝိနိမုတ္တံ-နာမ်,အာချာတ်,ဥပသာရတို့မှ လွတ်သော၊ ယံ-အကြင်ပုဒ်သည်၊ အဗျယလက္ခဏံ-(လိင်,ဝိဘတ်,ဝုစ်တို့ ကွဲပြားသော်လည်း)ရုပ်နေ မပျက်ပြားခြင်းလက္ခဏာရှိ၏၊ တံသဗ္ဗံ-ထို အလုံးစုံသော ပုဒ်ကို၊ နိပါတပဒန္တိ-နိပါတ်ပုဒ်ဟူ၍၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ-သိထိုက်၏။

တုန တွာန၊ ပေ၊ ဥဿုက္ကနတ္ထေ။ ။“ကော-အဘယ်သူသည်၊ ဒိသ္မာ-ဖူးမြင်ရ၍၊ ဝါ-ဖူးမြင်ရသော်၊ နပ္ပသိဒေယျ-မကြည်ညိုဘဲ ရှိပါအံ့နည်း”စသည်၌ “ဒိသ္မာ”ဟူသော တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်သည် သူ့ချည်းသက်သက် အဓိပ္ပာယ်မပြီးပြတ်၊ “မြင်ရသော်-ဘာဖြစ်သနည်း”ဟု တစ်ဆင့် မေးဖွယ်ရှိနေ၏၊ ထို့ကြောင့် တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်များသည် မိမိနောက်၌ ကြိယာတစ်ခုခုသို့ စပ်ဆိုက်ဖို့ရာ အမြင့် လျက် ရှိကြသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤတွာပစ္စယန္တကြိယာများကို “ဥဿုက္ကကြိယာ=နောက်ကြိယာ၌စပ်ဖို့ရာ ဗျာပါရ ရှိသောကြိယာ”ဟု နာမည်တပ်ရသည်၊ တတိယ ပါရာဇိကအဋ္ဌကထာ “သဒ္ဓိစ္စ” အဖွင့်၌လည်း သဒ္ဓိစ္စကို ဝေါရောပေယျ၌ ငဲ့သော ဥဿုက္ကကြိယာဟု ဖွင့်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤစကားအရပ် “အဘိဝါဒိယ ဘာသိသံ၊ နတွာ ဝဏ္ဏယိသံ” စသည်တို့၌ “အဘိဝါဒိယ-ရှိခိုးပါ၏” စသော မဏိမဉ္ဇူသင်္ဃိကာအဖွင့် လိုက်၍ နောက်ကြိယာကို မငဲ့ဘဲ တစ်ဝါကျ အပြီးသတ်အနေအားဖြင့် အနက်ပေးကြခြင်းကို “မသင့်” ဟု ဆရာတို့ မိန့်တော်မူကြသည်။

ဤတွင် အဝိဘတ္တိယုတ္တနိပါတ်အဖွင့် ပြီးပြီ။

ဝေနာမ၊ ပေ၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ။ဤကား ပြခဲ့ပြီးသောနိပါတ်အားလုံးကို နိဂုံးအုပ်သော စကားတည်း၊ အဗျယဝယ် ဗျယ၌ “ဝိ+အယ” ပုဒ်ရင်းတည်း၊ အယ=ဖြစ်ခြင်းမှ+ဝိ=ကင်း၊ ဖြစ်ခြင်းမှ ကင်းလျှင် “ပျက်ခြင်း”ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ဝိ အယ (ဣကို ယပြု, ဝကို ဗပြု) ဗျယ=ပျက်ခြင်း+အ=မရှိ၊ အဗျယ=ပျက်ခြင်းမရှိ၊ စ နိပါတ်သည်

မုတ္တံ ပဒတ္တယာ၊ ပေယံ အဗျယ သလက္ခဏန္တိ-မုတ္တံ၊ ပေ၊ လက္ခဏံ ဟူ၍၊
 ဝုတ္တဉ္စ-ရှေးဆရာတို့လည်း မိန့်အပ်ပြီ၊ [ယံ-အကြင်ပုဒ်သည်၊ ပဒတ္တယာ-နာမ်၊
 အာချာတ်၊ ဥပသာရဟူသော ပုဒ် ၃ မျိုးအပေါင်းမှ၊ မုတ္တံ-လွတ်သည်၊ (ဟုတွာ-
 ဖြစ်၍)၊ အန္တရန္တ ရာ-အကြားအကြား၌၊ ယသ္မာ-အကြင်ကြောင့်၊ နိပတတိ-
 ကျတတ်၏၊ အဗျယ သလက္ခဏံ-ရုပ်နေမပျက်ခြင်းဟူသော မိမိလက္ခဏာ ရှိ၏၊
 (တသ္မာ-ထို့ကြောင့်)၊ တံ-ထိုပုဒ်ကို၊ နေပါတိကန္တိ-နိပါတ်ပုဒ်ဟူ၍၊ ဝုတ္တံ-ပြီ။]

နေပါတိကပဒံ-နိပါတ်ပုဒ်သည်။ (နိဋ္ဌိတံ။)

ပုလ္လိင်္ဂံ-ပုလ္လိင်ရှိသော နာမ်လည်းကောင်း၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂဉ္စ-ဣတ္ထိလိင်ရှိသော
 နာမ်လည်းကောင်း၊ နပုံသကံ-နပုလ္လိင်ရှိသောနာမ်လည်းကောင်း၊ အထာပရံ-
 ထိုမှတစ်ပါးသော၊ တိလိင်္ဂဉ္စ- ၃ လိင်ရှိသောနာမ်လည်းကောင်း၊ အလိင်္ဂဉ္စ-
 လိင်အထူးမရှိသောနာမ်လည်းကောင်း၊ (ဣတိ-ဤသို့)၊ နာမိကံ-နာမ်ဝိဘတ်နှင့်
 ယှဉ်သောပုဒ်သည်။ ပဉ္စဓာ-၅ မျိုးအပြားအားဖြင့်၊ ဌိတံ-တည်၏။

ပဒရူပသိဒ္ဓိယံ-ပဒရူပသိဒ္ဓိကျမ်း၌၊ ဒုတိယော-၂ ပိုင်းမြောက်သော၊
 နာမကဏ္ဍော-နာမ်အပိုင်းသည်၊ ဣတိ-ပြီးပြီ။

ပုရိသောစ ဣတ္ထိစ နပုံသကံစ”ဟု လိင် ၃ ပါးကြောင့်လည်း (စ)အနေမှ မပျက်၊
 ပုရိသံစ ပုရိသေစ ပုရိသေနစ စသည်ဖြင့်၊ ဝိဘတ်အမျိုးမျိုးကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဧကဝစ်
 ဗဟုဝစ် ၂ မျိုးကြောင့်လည်းကောင်း ရုပ်နေ မပျက်၊ ဤသို့ လိင် ၃ ပါး၊ ဝိဘတ်
 ၇ သွယ်၊ ဝစ် ၂ ပါးတို့ကြောင့် ရုပ်နေ မပျက်ပြားခြင်းသည် “အဗျယ”မည်၏ ထိုသို့
 မပျက်ပြားခြင်းဟူသော အမှတ်အသားကို “အဗျယလက္ခဏာ”ဟု ခေါ်၏။ နာမ်
 အာချာတ် ဥပသာရတို့မှ အလွတ်ဖြစ်၍ ထို အဗျယလက္ခဏာရှိသော ပုဒ်သာ နိပါတ်ဟု
 သိထိုက်သည်။

မုတ္တံ ပဒတ္တယာ ယသ္မာ။ ။ဤဂါထာကား ဆိုအပ်ပြီးသော နိဂုံးစကားကိုပင်
 သာဓကပြသော ဂါထာတည်း။ “မုတ္တံ ပဒတ္တယာ ယသ္မာ၊ နိပတတျန္တ ရန္တ ရာ၊ နေပါတိ
 ကန္တိ တံ ဝုတ္တံ၊ ယံ အဗျယ သလက္ခဏံ”ဟု သီဟိုဠ်မှအတိုင်း ပါဠိမှန်ရှိစေ၊ “အန္တရန္တ ရာ
 နိပတတိ”အရ ပုဒ်တို့၏အကြား၌ ကျရောက်တတ်ပုံကို “စာဒိ ပဒါဒိ မဇ္ဈန္တေ၊ နိပါတာ
 နိပတန္တိ”၌ ပြခဲ့ပြီ။ “အကြား”ဟူသော စကားကို များရာလိုက်၍ ဆိုသည်ဟု မှတ်ပါ။
 အစ-အဆုံးတို့၌လည်း ကျရောက်နိုင်သည်သာ၊ [“ပုလ္လိင်္ဂံ၊ ပေ၊ ပဉ္စဓာ ဌိတံ”ကား
 နာမ်တစ်ပိုင်းလုံးကို အကျဉ်းချုပ်ပြသော သင်္ဂဟ ဂါထာတည်း။] ၃ လိင်ရှိသော သဗ္ဗ
 စသောနာမ်သည် တိလိင်္ဂနာမ် မည်၏။ လိင်ကြောင့် ရုပ်အထူးမရှိသော တုမှ အမှစသော
 နာမ်သည် အလိင်္ဂနာမ် မည်၏။ ဤသို့လျှင် လိင်အမှတ်အသားအားဖြင့် ခွဲခြားလတ်သော်
 နာမ် ၅ မျိုး ကွဲပြားသတည်း။

ဤကား နာမ်ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ။

ကာရက ဘာသာဋီကာ

(၂၈၃) အထ-နာမကဏ္ဍ၏ အခြားမဲ့၌၊ ဝိဘတ္တိနံ-တို့၏၊ အတ္ထဘောဒါ-
အနက်အပြားတို့ကို၊ ဝုစ္ဆန္တေ၊ တတ္ထ-ထိုဝါကျ၌၊ ဧကမ္မိအတ္ထံ-တစ်ခုလည်း
ဖြစ်သော အနက်ကို၊ ကမ္မာဒိဝသေန၊ ပေ၊ [တတောစ ဝိဘတ္တိယောသုတ်၌
ပြန်ကြည့်၊] ဝိဘတ္တိယော၊ သျာဒယော-သိ အစရှိသည်တို့တည်း၊ ပန-ဆက်ဦး
အံ၊ တာ-ထိုဝိဘတ်တို့သည်၊ ပဌမာဒိဘောဒေန-[ပထမာ အစရှိသည်တို့၏အပြား
အားဖြင့်၊ သတ္တဝိဓာ-ခုနစ်ပါးအပြားရှိကုန်၏၊ တတ္ထ-ထို ၇ ပါးသော ဝိဘတ်
တို့တွင်၊ ကသ္မိံ အတ္ထေ-အဘယ်အနက်၌၊ ပဌမာ-ပထမာဝိဘတ်သက်သနည်း။

လိင်တွေ ပဌမာ။ ။(၂၈၃) ပေ၊ ဟောတိ၊ လိင်္ဂဿ-၏၊ အတ္ထော-
အနက်တည်း၊ လိင်္ဂတ္ထော-အနက်၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤလိင်္ဂတ္ထောပုဒ်၌၊ လိနံ-
လျှို့ဝှက်သော၊ ဝါ-မထင်ရှားသော၊ အင်္ဂံ-အစိတ်အပိုင်းတည်း၊ ဣတိ၊
လိင်္ဂံ-လိင်္ဂမည်၏၊ အပါကဋ္ဌော-မထင်ရှားသော၊ အဝယဝေါ-အစိတ်အပိုင်း
တည်း၊ ဟိ-ချဲ့ဦးအံ၊ ပုရိသောတျာဒိနံ-ပုရိသော အစရှိကုန်သော၊ ပကတိ
ပစ္စယာဒိ ဝိဘာဂ ပဗ္ဗနာယ-ဤကား ပကတိ၊ ဤကား ပစ္စည်း၊ အစရှိသော

(၂၈၃) အထ ဝိဘတ္တိနမတ္ထဘောဒါ။ ။နာမကဏ္ဍကို ဖွင့်ပြပြီး၍ ကာရကကဏ္ဍကို
ဖွင့်ပြလိုသော အရှင်ဗုဒ္ဓပိယဆရာသည် “အထ ဝိဘတ္တိနမတ္ထဘောဒါ”စသည်ကို
မိန့်။ “အတ္ထဘောဒ”အရ ဝိဘတ်တို့၏အပြားဟူသည် ဒုတိယာဝိဘတ်၏ ကံအနက်၊
အစ္စန္တသံယောဂအနက် စသောအနက်များတည်း၊ [“ဧကမ္မိအတ္ထံ ကမ္မာဒိဝသေန”
စသည်တို့၏ အဓိပ္ပာယ်ကို တတောစ ဝိဘတ္တိယောသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။]

လိင်္ဂဿ အတ္ထော၊ ပေ၊ အဝယဝေါ။ ။“လိင်္ဂဿ+အတ္ထော၊ လိင်္ဂတ္ထော”သည်
သုတ်၌ပါသော လိင်္ဂတ္ထေ၏ ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာတည်း၊ “တ္ထေ လိနံ”စသည်လည်း
လိင်္ဂ၏ ပဒဝိဂ္ဂဟပဒတ္ထသံဝဏ္ဏနာပင်တည်း၊ လိင်္ဂ၌ “လိနံ+အင်္ဂံ၊ လိင်္ဂံ”ဟု “ကမ္မဓာရည်း
ဝိဂြိုဟ်ပြုပါ”ဟူလို၊ ထို့နောက် အပါကဋ္ဌောသည် လိင်္ဂ၏အနက်ဖွင့်၊ အဝယဝေါကား
အင်္ဂံ၏ အနက်ဖွင့်တည်း၊ ဤ“လိနံ+အင်္ဂံ”ဟူသောဝိဂြိုဟ်အလိုအားဖြင့် “လိင်္ဂံ”ဟု
ဆိုထိုက်လျက် နိရုတ္တိနည်းဖြင့် (သုတ်ကြီးဖြင့်) လိင်္ဂံ ရဿ၊ နကိုလည်း ချေ၊ အင်္ဂံ၌
အကို ဝါ ပရော အသရူပါသုတ်ဖြင့် ချေ၍ “လိင်္ဂံ”ပြီးရသည်ဟု မှတ်ပါ။

ပုရိသော တျာဒိနံ ဟိ၊ ပေ၊ လိင်္ဂန္တိ ဝုစ္ဆတိ-ကား “လိနံ+အင်္ဂံ”ဟူသော ဝိဂ္ဂဟ၏
ဝိတ္ထာရဝါကျတည်း၊ ထိုဝါကျ၌ လိုရင်းကား “ပုရိသောတျာဒိနံ နာမိက ပဒါနံ ပဌမံ
ထပေတမ္ဘံ ပကတိရူပံ လိင်္ဂန္တိ ဝုစ္ဆတိ”တည်း၊ “ပုရိသော-ပုရိသာ”စသည်ဖြင့် ရုပ်ပြီးပြီးသော
နာမ်ပုဒ်တို့၏ ရုပ်တည်ထားခိုက်ဖြစ်သော “ပုရိသ”ဟူသော ပကတိရူပကို “လိင်္ဂံ”
ခေါ်သည်-ဟူလို၊ [ပရသမညာပယောဂေသုတ်၊ လိင်္ဂန္တိပစ္စတေသုတ်တို့၌ ပြခဲ့သော
“လိင်္ဂံ”နှင့် အတူပင်။]

အပြားကို ပြုစီရင်ခြင်းဖြင့်၊ နိပ္ပာဒိတာနံ-ရုပ်ပြီးစေအပ်ကုန်သော၊ သဒ္ဓပ္ပတိ ရူပကာနံ-အစစ်သဒ္ဓါ၏အံတုဖြစ်ကုန်သော၊ နမိကပဒါနံ-နာမ်ဝိဘတ်နှင့် ယှဉ်သော ပုဒ်တို့၏၊ ပဌမံ-ရှေးဦးစွာ၊ ထပေတဗ္ဗံ-ရုပ်တည်ထားထိုက်သော၊ ပကတိရူပံ-ပကတိရုပ်ကို၊ အပါကဋ္ဌတ္တာ-မထင်ရှားသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ အဝယဝတ္တာစ-အစိတ်အပိုင်း၏အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ လိင်္ဂန္တိ-လိင်္ဂဟူ၍၊ ဝုစ္စတိ-ဆိုအပ်၏။

ပကတိ ပစ္စယာဒိ၊ ပေ၊ နိပ္ပာဒိတာနံ။ ။နာမ်ပုဒ်ဖြစ်စေ၊ အာချာတ်ပုဒ်ဖြစ်စေ “ဤကား ပကတိ၊ဤကားပစ္စယ”ဟု ခွဲဖြတ်တည်း။ ထိုတွင် ရုပ်တည်ခိုက်ဖြစ်သော လိင်-ဓာတ်တို့သည် ပကတိမည်၏၊ ဝိဘတ်နှင့် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း ကိတ်ပစ္စည်းတို့သည် ပစ္စယ မည်၏၊ ပစ္စယာဒိ၌ အာဒိဖြင့် သိဝိဘတ်၏ ကာရိယဖြစ်သော ဩအပြု-ဂမု၌ မ၏ ကာရိယဖြစ်သော (စွ)အပြုစသော အစီအရင်များကို ယူ၊ ထို ပကတိပစ္စယ စသော အကွဲအပြားကို ခွဲခြားစီရင်ခြင်းဖြင့် ရုပ်ပြီးစေအပ်သော “ပုရိသော၊ပုရိသာ”စသည်ကို “ပကတိပစ္စယ၊ ပေ၊ နိပ္ပာဒိတ”ဟု ဆိုသည်။ “နိပ္ပာဒိတာနံ”ကို နာမိကပဒါနံ၌ စပ်။

သဒ္ဓပ္ပတိ ရူပကာနံ။ ။ “သဒ္ဓယတိ-ရွတ်ဆိုအပ်၏၊ ဣတိ၊ သဒ္ဓေါ-မည်၏” နှင့် အညီ ရွတ်ဆိုအပ်သော အသံ၊ နား၌ကြားအပ်သော အသံသာလျှင် သဒ္ဓါအစစ်တည်း။ ရွတ်ဆိုအပ်သောအခါ၌ “ပု-ရိ-သ”ဟု တစ်လုံးချင်း စိတန်း၍ရွတ်ရ၏။ ထိုအသံများကို နားဖြင့် တစ်လုံးစီကြားပြီးနောက်၊ စိတ်ဖြင့်မှတ်ယူ ရာ၌ကား “ပုရိသ”ဟု တစ်ဆက်တည်း မှတ်သားထားရသည်။ ဥပမာ-မီးစတစ်ခုကို စက်ဝိုင်းဖြစ်အောင် ရမ်းရာ၌ မြင်ရသူမှာ မီးစက်ဝိုင်းကြီး ထင်မှတ်သကဲ့သို့တည်း။ ထို့ကြောင့် ယခုကာလ မှတ်သားအပ်သော “ပုရိသော”သည် ရွတ်အပ်ကြားအပ်သော သဒ္ဓါစစ်မဟုတ်၊ ထိုသဒ္ဓါစစ်ကို နောက်ထပ် လိုက်၍ စိတ်ဖြင့် မှတ်သားအပ်သော သဒ္ဓါအတုသာတည်း။ (အရုပ်လုပ်ပြရာ၌ အရုပ် ပြီးသကဲ့သို့ သဒ္ဓါအရုပ်ကို လုပ်ပြရာ၌လည်း သဒ္ဓါရုပ် ပြီးစေအပ်သော) ထို ပုရိသော စသောနာမ်ပုဒ်တို့၏ (ပုရိသဟု ရုပ်တည်ခိုက်)ပကတိရုပ်ကို “လိင်္ဂ”ဟု ဆိုအပ်သည်။

အပါကဋ္ဌတ္တာ အဝယဝတ္တာ။ ။လိနမည်ခြင်း-အင်္ဂမည်ခြင်း (၂-ခုစပ်၍ လိင်္ဂ မည်ခြင်း)၏ အကြောင်းကိုပြသော ဟိတ်တည်း။ “ပုရိသ”ဟု ရုပ်တည်ထားခိုက်၌ ရှိသောသဒ္ဓါသည် အပါကဋ္ဌလည်းဖြစ်၏၊ အဝယဝလည်းဖြစ်၏။ ချဲ့ဦးအံ-“ပုရိသော၊ ပုရိသာ၊ပုရိသံ”စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်သက်ပြီးမှသာ ပုဒ်ရာဝင်၍ ပေါ်လွင်ထင်ရှားလျက် ပါကဋ္ဌဖြစ်၏။ “ပုရိသ”ဟု ရုပ်တည်ခိုက်၌ကား ပုဒ်ရာမဝင်၍ မပေါ်လွင် မထင်ရှား သေးချေ၊ ငှက်ပျောပင်၏ အတွင်းသားသည် တိမ်မြုပ် ကွယ်ဝှက်ကာ မထင်ရှား သကဲ့သို့ ပုရိသောစသောပုဒ်တို့၏ အတွင်းသားဖြစ်သော “ပုရိသ”လည်း တိမ်မြုပ် ကွယ်ဝှက်ကာ မထင်မရှားပင် ဖြစ်နေသေးသည်-ဟူလို၊ ယခင်ငှက်ပျောပင်၏ အတွင်း သားသည် ငှက်ပျောတစ်ပင်လုံး၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သကဲ့သို့ ပုရိသဟု ထည်ထားခိုက် ရုပ်လည်း ပုရိသောစသော ရုပ်ပြီးပုဒ်တို့၏ အစိတ်အပိုင်း (အဝယဝ)လည်း ဖြစ်သည်။

အထဝါ-တစ်နည်းကား၊ ဝိသဒါ ဝိသဒေါဘယ ရဟိတာကာရ ဝေါဟာရ သင်္ခါတေန-ဝိသဒါကာရ ဝေါဟာရ၊ အဝိသဒါကာရ ဝေါဟာရ၊ ဥဘယရဟိတာ ကာရ ဝေါဟာရဟု ဆိုအပ်သော၊ တိဝိဓလိင်္ဂေန-၃ ပါး အပြားရှိသော လိင်နှင့်၊ သဟိတတ္ထဿ-ဓာက္ခဖြစ်သောအနက်လည်း ဖြစ်သော၊ တဗ္ဗိနိမုတ္တဿ-

ဤသို့ ပုဒ်ရာမဝင် မထင်ရှားသေးသောကြောင့် လိနလည်း ဟုတ်၏၊ ပုရိသောစသော ရုပ်ပြီးပုဒ်၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သောကြောင့် အင်္ဂလည်းဟုတ်၏၊ ထိုလိနနှင့် အင်္ဂကို သမာသ်စပ်၍ လိင်္ဂဟု နာမည်တပ်ရသည်၊ [“ယထာ ပန ကဒလိရက္ခာနံ ဂဗ္ဘပတ္တံ အပါကဋ္ဌ အင်္ဂ၊ စဝံ ပုရိသောတိ အာဒိနိပိ နိပ္ပန္နပဒါနံ ပဌမံ ထပေတဗ္ဗရူပံ အပါကဋ္ဌတ္တာ အဝယဝတ္တာစ လိင်္ဂန္တိ” နာသ။]

အထဝါ၊ ပေ၊ ဒဗ္ဗဗ္ဗံ။ ။လိင်္ဂံ၌ “လိန+အင်္ဂ”မှ ဖြစ်လာသော ကမ္မဓာရည်း သမာသ်ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်းကို ပြုပြီး၍ ယခုတစ်ဖန် (၁) လိန သဗ္ဗူပပဒ ဂမုဓာတ်ဖြင့် လိင် ဖြစ်သောနည်းကိုလည်းကောင်း၊ (၂) လိင်္ဂဓာတ်ဖြင့် ပြီးသောနည်းကိုလည်းကောင်း၊ (၃) ပရသမညာဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ (၄) ဤလိင်္ဂကိုပင် “ပါဠိပဒိက”ဟု နာမည်တစ်မျိုးရှိသေးကြောင်းကိုလည်းကောင်း ပြလိုသောကြောင့် “အထဝါ”စသည်ကို မိန့်သည်၊ ထိုဝါကျရှည်၌... (၁) “ဝိသဒါ ဝိသဒေါဘယ၊ ပေ၊ လိနဿ ဂမနတော လိင်္ဂန္တိ အနုတ္တနာမဝသေန လိင်္ဂန္တိပါဠိပဒိကာပရနာမဓေယျံ သျာဒိဝိဘတျန္တ ပဒ ပက တိ ရူပမေဝ ဝုစ္စတိ”ဟု လည်းကောင်း၊ (၂) လိနဿ ဂမနတော”နေရာ၌ လင်္ဂနတော ကို သွင်း၍ “ဝိသဒါဝိသဒါ၊ ပေ၊ သျာဒိဝိဘတျန္တ ပဒပကတိရူပမေဝ ဝုစ္စတိ”ဟု လည်း ကောင်း၊ (၃) ဓာတုပစ္စ၊ ပေ၊ ပရသမညာ ဝသေန လိင်္ဂန္တိ ပါဠိပဒိကာပရနာမဓေယျံ၊ ပေ၊ ဝုစ္စတိ”ဟု လည်းကောင်း၊ ၃ ဝါကျ ခွဲထားရာ၏။

(၁) ဝိသဒါ၊ ပေ၊ လိနဿ ဂမနတော လိင်္ဂန္တိ။ ။[ဝိသဒါကာရဝေါဟာရ၊ အဝိသဒါကာရဝေါဟာရ၊ ဥဘယရဟိတာကာရဝေါဟာရဟူသည် (အစဉ်အတိုင်း) ပုလ္လိင်၊ ဣတ္ထိလိင်၊ နပုလ္လိင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ဝေါဟာရသင်္ခါတေန တိဝိဓလိင်္ဂေန”ဟု မိန့်သည်၊ ထို ဝိသဒါကာရ ဝေါဟာရစသည်တို့၏ သဒ္ဒါအနက်ကို နသိသို့မနပုံသကာနိ သုတ်၌ ဖွင့်ပြခဲ့ပြီ၊ ထို၌ “ဥဘယမုတ္တက”ဟူသော စကားနှင့် ဤ၌ “ဥဘယရဟိတ” ဟူသောစကားသည် သဘောတူပင်တည်း၊ ဥဘယရဟိတ-ဝိသဒါကာရ အဝိသဒါကာရ ၂ ပါးစုံမှကင် သော အခြင်းအရာဟူသည် “နေဝိသဒနာဝိသဒါကာရ”ဟု ခေါ်အပ်သော အခြင်းအရာတည်း။

တိဝိဓလိင်္ဂေန သဟိတတ္ထဿ။ ။ထို ၃ပါးသောလိင်နှင့်တကွဖြစ်သောအနက် ဟူသည် ပုလ္လိင်နှင့်တကွဖြစ်သော ယောကျ်ားခြပ် စသောအနက်၊ ဣတ္ထိလိင်နှင့်တကွ ဖြစ်သော သတို့သမီး စသောအနက်၊ နပုလ္လိင်နှင့်တကွဖြစ်သော စိတ်စသော အနက်တည်း၊ “တွဲ-သင်ယောကျ်ား”ဟူရာ၌ ပုလ္လိင်နှင့် တကွဖြစ်သော ယောကျ်ားခြပ်-စသည်တို့လည်း ပါဝင်ကြသည်။

ထိုအနက်မှလွတ်သော၊ ဥပသဂ္ဂါဒီနံ-ဥပသာရ အစရှိသည်တို့၏၊ အတ္ထဿစ-
အနက်လည်းဖြစ်သော၊ လိနံဿ-လျှို့ဝှက်အပ်သောအနက်ကို၊ ဂမနတော-သိစေ
တတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ လိင်နတော-သိစေတတ်သည်၏
အဖြစ်ကြောင့်၊ လိင်-လိင်မည်၊ ဣတိ-ဤသို့၊ အန္တတ္တနာမဝသေနဝါ-အန္တတ္တ

တစ္ဆိနိမုတ္တသုပသဂ္ဂါဒီနမတ္ထဿစ။ ။ [ဥပသဂ္ဂါဒီနံ အာဒိဖြင့် နိပါတ်ပုဒ်ကိုယူ၊]
ဥပသာရပုဒ်၏ အာဒိကမ္မစသောအနက်များနှင့် နိပါတ်တို့၏ သမုစ္စည်းစသော
အနက်များသည် တိဝိဓလိင်္ဂေန သဟိတတ္ထဿ အရတွင်မပါဝင်သောကြောင့် ထိုအနက်
တို့မှ အလွတ်ဖြစ်သော အနက်များတည်း။

လိနံဿ ဂမနတော လိင်္ဂန္တိ။ ။ “လိနံဿ”အရ၌ “တိဝိဓလိင်္ဂေန သဟိတတ္ထဿ-
ဥပသဂ္ဂါဒီနမတ္ထဿ”ဟု ပြခဲ့သော အနက်များကို “လိနံ”ဟု ခေါ်ရသည်။ ...
ချဲ့ဦးအံ့-ပိဋကတ်တော်မရှိလျှင် ပိဋကတ်တော်၏ သီလ သမာဓိစသော အနက်များသည်
တိမ်မြုပ်ငုတ်ကွယ်နေသကဲ့သို့ ထို့အတူ “ပုရိသ”စသော သဒ္ဓါမရှိလျှင် “ယောကျ်ား
ဒြပ်”တည်းဟူသော အနက်သည် တိမ်မြုပ် ငုတ်ကွယ်နေ၏။ ဤသို့ ဆိုင်ရာသဒ္ဓါမရှိလျှင်
တိမ်မြုပ်နေသောကြောင့် အနက်ကို “လိနံ”ဟု ခေါ်ရသည်။ “ပုရိသ”စသော သဒ္ဓါ
ကား ထို လိနံဖြစ်သော အနက်ကို သိစေတတ်သောကြောင့် လိင်္ဂမည်။

ဝိဂ္ဂဟ။ ။ [ဤ “လိနံဿ ဂမနတော”ဖြင့် “လိနံ-လျှို့ဝှက် တိမ်မြုပ်နေသော
အနက်ကို၊ ဂမယတိ-သိစေတတ်၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ လိင်-လိင်မည်၏”ဟူသော
ဝိဂ္ဂြဟ်ကို ပြသည်။ လိနံသဒ္ဓါပပဒ ဂမုဓာတ်၊ ကိပစ္စည်း၊ ဓာတုန်ချေ၊ ကျိချေ၊ (လိနဂ)
သုတ်ကြီးဖြင့် လိဉ္စိ ရဿ၊ န ကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်ကို ဝဂ္ဂန္တ “င်”ပြု၍ လိင်္ဂဟု
ပြီးရ သည်။ [“လိနံဿ ဂမနတောတိ-ပုရိသာဒိသဒ္ဓဿ အပ္ပယောဂေ-(မသုံးစွဲခြင်းသည်၊
သတိ-ရှိသော်၊) လိနံဿ (အပါဂဋဿ) ပုရိသာဒိအတ္ထဿ ဂမနတော (ဗောဓနတော)
လိင်္ဂ”ဋီကာ။]

(၂) ဝိသဒါဝိသ၊ ပေ၊ မတ္ထဿ လိင်္ဂနတော ဝါ လိင်္ဂ။ ။ [ရှေ့မှ “ဝိသဒါကာရ၊
ပေ၊ အတ္ထဿ”ပုဒ်တို့ကို လိုက်စေ၊] “လိင်္ဂနတော”ပါဌ်ဖြင့် လိင်္ဂဓာတ် (အ) ပစ္စည်း
ကြံသည်။ “အတ္ထ-ယောကျ်ားစသော အနက်ကို၊ လိင်္ဂေတိ (ဉာဗေတိ)-သိစေတတ်၏၊
ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ လိင်္ဂ-မည်၏”မိမိဆိုင်ရာအနက်ကို သိစေတတ်သောကြောင့်
“ပုရိသ”စသည်ကို လိင်္ဂဟု ခေါ်သည်။ [ဤ လိင်္ဂ နတောဝါဉ္စိ ဝါကား “လိနံဿ ဂမန
တော”ဟူသော အနက်တစ်မျိုးကို ဝိကပ်ပြုသော အတ္ထန္တရဝိကပ်တည်း။]

အန္တတ္တနာမ ဝသေနဝါ လိင်္ဂန္တိ ဝုစ္စတိ။ ။ “လိနံ+ဂမယတိ”ဟူသော ဝိဂ္ဂြဟ်
အရဖြစ်စေ၊ “လိင်္ဂေတိ”ဟူသော ဝိဂ္ဂြဟ်အရဖြစ်စေ လိင်္ဂဟူသော နာမည်သည် အနက်
အားလျော်သော အန္တတ္တနာမည်တည်း။ ဤသို့ အန္တတ္တနာမည်အားဖြင့်လည်း ပုရိသ
စသည်ကို လိင်္ဂဟု ဆိုရသည်။ [ဤ၌ ဝါသဒ္ဓါကား ပရသမညာဝသေနဝါကို ဝိကပ်
ပြုသော ဝိကပ္ပနတည်း။]

နာမည်၏ အစွမ်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိ ဝဇ္ဇိတမတ္ထဝံ လိင်္ဂန္တိ -
 ဓာတု၊ ပေ၊ လိင်္ဂံ ဟူ၍၊ ဝစနတော-ဆိုခြင်းကြောင့်၊ ပရသမညာဝသေနဝါ-
 ပရသမညာ၏ အစွမ်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ (လိင်္ဂန္တိကိုနောက်မှအနက်ဆိုပါ) ဣဓ-
 ဤသုတ်၌၊ ပါဠိပဒိကာပရနာမဓေယျ-“ပါဠိပဒိက”ဟု အခြားနာမည် တစ်မျိုး
 ရှိသော၊ သျှာဒိဝိဘတျန္တပဒ ပကတိရူပမေဝ-သျှာဒိဝိဘတျန္တ ပုဒ်၏ ပကတိရုပ်
 ကိုပင်၊ လိင်္ဂန္တိ-လိင်္ဂဟူ၍၊ (ချန်ခဲ့သော “လိင်္ဂန္တိ” ကို ဤ၌ယူပါ) ဝုစ္စတိ-ဆိုအပ်
 ၏၊ ဣတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-၏။

[“လိင်္ဂဿအတ္ထောနာမ” ကို နောက်မှအနက်ပေး၊] ပဗန္ဓဝိသေသာကာရေန-
 ပေါင်းဖွဲ့ပုံ၏ ထူးသော အခြင်းအရာအားဖြင့်၊ ပဝတ္တမာနေ-ဖြစ်ကုန်သော၊
 ရူပါဒယော-ရုပ်၊ ဝေဒနာ အစရှိသော သဘောတရားတို့ကို၊ ဥပါဒါယ-စွဲမှီ၍၊

(၃) ဓာတုပစ္စယ၊ ပေ၊ ပရသမညာဝသေန ဝါ လိင်္ဂန္တိ။ ။ “ဓာတုပစ္စယ
 ဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတမတ္ထဝံ လိင်္ဂံ” ပါဠိ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ပရသမညာပယောဂေသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ၊
 “ဓာတ်ပစ္စည်းဝိဘတ်တို့မှတစ်ပါးဖြစ်သော အနက်လည်းရှိသော သဒ္ဓါသည် လိင်္ဂမည်၏”
 ဟု သက္ကတကျမ်းတို့၌ ဆိုခြင်းကြောင့် ထိုပရသမညာ အားဖြင့်လည်း ပုရိသစသည်ကို
 လိင်္ဂဟု ခေါ်ရသည်။

ပါဠိပဒိကာ ပရနာမဓေယျ။ ။ [ပါဠိပဒိက+အပရ-အခြားသော+နာမဓေယျ-
 ထားအပ်သောနာမည်၊] ပါဏိနီခေါ် သက္ကတသဒ္ဓါကျမ်းကြီး၌ ပုရိသစသောသဒ္ဓါ
 များကို “ပါဠိပဒိက”ဟု နာမည်မှည့်၏၊ [“အတ္ထဝံ အဓာတုရပစ္စယော ပါဠိပဒိက”-
 ပါဏိနီသုတ်။] ပါဠိပဒိက၏အနက်ကို “လိင်္ဂန္တိ နိပစ္စတေ”သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။

သျှာဒိဝိဘတျန္တပဒ ပကတိရူပမေဝ။ ။ ဤ စကားကား လိင်္ဂံ-ပါဠိပဒိက
 အမည်ရသော သဒ္ဓါ၏ သရုပ်သကောင်ကိုပြသော စကားတည်း၊ သျှာဒိဝိဘတျန္တပဒဿ-
 သိ စသော နာမ်ဝိဘတ်ဆုံးလျက်ရှိသော ပုရိသော စသောပုဒ်၏ +ပကတိရုပ်-ပကတိ
 ရုပ်သည်၊ သျှာဒိဝိဘတျန္တပဒပကတိရုပ်-မည်၏၊ ရူပမေဝ၌ ဇဝကား “လိင်္ဂံ+အင်္ဂံ”ဟု
 ပထမပြခဲ့သောပကတိရုပ်ကိုပင် လိင်္ဂံခေါ်သည်ဟု ထပ်၍ ခိုင်မြဲစေသော သဒ္ဓိဋ္ဌာနတ္ထတည်း။

လိင်္ဂဿတ္ထော နာမ၊ ပေ၊ သာမညာကာရောစ။ ။ လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ သုတ်၌
 လာသော လိင်္ဂံကို “တ္ထေစ လိင်္ဂံ အင်္ဂန္တိ”စသောစကားဖြင့် ဖွင့်ပြပြီး၍ ယခုအခါ ထို
 လိင်္ဂံ၏အနက် (လိင်္ဂတ္ထ)ကို ဖွင့်ပြလိုသောကြောင့် “လိင်္ဂဿတ္ထောနာမ၊ ပေ၊ သာမညာ
 ကာရောစ”ဟု မိန့်သည်၊ ထိုဝါကျ၌ (၁) “ပဗန္ဓဝိသေသာကာရေန၊ ပေ၊ ဝေါဟာရ
 တ္ထောစ”ဖြင့် ပညတ္တိအတ္ထဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထကို ပြ၏၊ (၂) “ပထဝိဓာတု၊ ပေ၊
 သာမညာကာရောစ”ဖြင့် ပရမတ္ထဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထကို ပြ၏။

ပဗန္ဓဝိသေသာ၊ ပေ၊ ပညာပိယမာနော။ ။ အိုးဒြပ်၌ ရုပ်ကလာပ်တို့ ပေါင်းစပ်
 နေပုံသည် ပြားချပ် ဝိုင်းလုံးသောပုံသဏ္ဍာန် ရှိ၏၊ ပုဆိုးဒြပ်၌ ရုပ်ကလာပ်တို့ပေါင်းစပ်
 နေပုံမှာ ပြားချပ်ချပ် သဏ္ဍာန်သာ ရှိ၏၊ သက်ရှိလူသတ္တဝါ၌ ရုပ်ခန္ဓာတို့ ပေါင်းစပ်နေပုံကား

ပညပီယမာနော-ပညတ်အပ်သော၊ တဒညာနညဘာဝေန-ထိုရုပ်စသော သဘောတရားတို့မှ တစ်မျိုးတခြား၏ အဖြစ်၊ တစ်မျိုးတခြားမဟုတ်သည် ၏အဖြစ်ဖြင့်၊ အနိဗ္ဗစနိယော-မဆိုထိုက်သော၊ သမူဟသန္တာနာဒိဘောဒေါ-သမူဟ ပညတ်၊ သန္တာနပညတ်အစရှိသော အပြားရှိသော၊ ဥပါဒါပညတ္တိသင်္ခါတော-

အထက်သို့မြင့်လျက် အတွင်း၌ ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရ ဝိညာဉ်တို့ အဆက်ဆက် ဖြစ်ပျက်လျက် ရှိ၏။ ဤသို့ပေါင်းစပ်စုဝေးပုံအားဖြင့် မတူထူးခြားလျက် ဖြစ်ပျက်နေသော ရုပ်အစရှိသည်ကို (ရူပါဒယော၌ အာဒိဖြင့် သက်ရှိဝတ္ထုအတွက် ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရ ဝိညာဉ်တို့ကိုယူ)စွဲ၍ “ဤကဲ့သို့ စုဝေးတည်နေသော ရုပ်အပေါင်းကို ဃဋ္ဌ (အိုး)”ဟု လည်းကောင်း၊ “ပဋ္ဌ (ပုဆိုး)”ဟု လည်းကောင်း၊ “သက်ရှိဝတ္ထုများကို မနုဿ (လူ)”ဟု လည်းကောင်း ရှေးလူကြီးသူမတို့ ခေါ်ဝေါ်ပညတ်ထားအပ်လေသည်။

အမှာ။ ။ “ဥပါဒါယ-စွဲ၍”ဟူရာ၌ အရုပ်ရေးဖို့ရာ ကားပေါင်၌ ကြက်ထားသော အဝတ်ကို အရုပ်၏ တည်ရာမှီရာ ပြုလုပ်သကဲ့သို့၊ ရုပ်ဝေဒနာစသည်ကိုလည်း ဃဋ္ဌ ပဋ္ဌ စသော နာမည်၏စွဲရာမှီရာ တည်ရာပြုလုပ်သည်-ဟု ဆိုလိုသည်။ ပညတ်ခြင်းဟူသည် မှာလည်း ကမ္ဘာဦးကစ၍ ရှေးရှေးလူကြီးသူမတို့ နာမည်တပ်ထားခြင်းတည်း။ ပညပီယမာနောကို “ဃဋ္ဌပဋ္ဌာဒိဝေါဟာရတ္ထော”၌ စပ်၍ ပညတ်အပ်သော ဃဋ္ဌ ပဋ္ဌစသော ဝေါဟာရတ္ထဟု မှတ်ပါ။

တဒညာနညဘာဝေန အနိဗ္ဗစနိယော။ ။ [တဒည (တ+အည)-ထိုရုပ် စသည်တို့မှတခြား+အနည (န+အည)-ထိုရုပ်စသည်မှ တခြားမဟုတ်၊ အနိဗ္ဗစနိယ (အ+နိဝစနိယ)-မဆိုထိုက်၊] ထိုရုပ်စသည်တို့ကိုစွဲ၍ ပညတ်အပ်သော အိုး ပုဆိုး စသောအနက်များသည် ရုပ်က တခြား-အိုးက တခြား (ရုပ်နှင့်အိုးတို့ လုံးဝ မစပ် သွယ်)ဟုလည်း မဆိုထိုက်၊ အကယ်၍ “အိုး ပုဆိုး စသည်တို့သည် ရုပ်မှတစ်မျိုးတခြား” ဟု ဆိုလျှင် ရုပ်ကလာပ်များနှင့် လုံးဝမစပ်သွယ်ဘဲ သီးသန့်ရှိနေရာ၏၊ ယခုမှာ ထိုရုပ် စသည်တို့ကိုပင် ဃဋ္ဌ ပဋ္ဌ စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်အပ်သောကြောင့် အိုး-ပုဆိုးတို့ကို ရုပ်ကလာပ်တို့မှ တခြားဟုလည်း မဆိုထိုက်။

ရုပ်ကလာပ်တို့မှ တခြားမဟုတ်သော်လည်း ရုပ်ကလာပ်နှင့် အိုး ပုဆိုးတို့ မကွဲမပြား တသားတည်းဟုလည်း မဆိုထိုက်၊ အကယ်၍မကွဲမပြားတသားတည်းဟု ဆိုပြန်လျှင် အိုးတစ်လုံး၌ ရုပ်ကလာပ်တွေ အလွန်များစွာ ပါနေရကား ရုပ်ကလာပ်များသလောက် ပုဆိုးတွေ အိုးတွေလည်း များပြားလေရာ၏၊ ထိုသို့ အိုးတစ်လုံး ပုဆိုးတစ်စည်တည်း၌ ရုပ်ကလာပ်များသလောက် အိုး ပုဆိုးတွေလည်း မများချေ၊ ထို့ကြောင့် ရုပ်ကလာပ် တွေနှင့် အိုး ပုဆိုးစသည်ကို မကွဲမပြား တစ်သားတည်းဟုလည်း မဆိုထိုက်။

သမူဟ၊ ပေါ၊ ဥပါဒါပညတ္တိ။ ။ အိုးသည် ရုပ်ကလာပ်အပေါင်းကို စွဲ၍ ပညတ် အပ်သောကြောင့် သမူဟပညတ်တည်း၊ ပုဆိုးသည် ချည်ချောင်းတွေ စဉ်တန်းနေ သည်ကို စွဲ၍ ပညတ်အပ်သောကြောင့် သန္တာနပညတ်တည်း။ [သန္တာန=အစဉ်သန္တာန်၊] သန္တာနာဒိ၌ အာဒိဖြင့် သင်္ဂြိုဟ် ပစ္စည်းပိုင်းအဆုံး ပညတ်ခန်းဝယ် ပြုထားသော

ဥပါဒါပညတ်ဟု ဆိုအပ်သော၊ ဃဋ္ဌပဋ္ဌာဒိဝေါဟာရတ္ထောစ-ဃဋ္ဌ၊ ပဋ္ဌအစရှိသော ခေါ်ဝေါ်အပ်သောအနက်သည်လည်းကောင်း၊...ကာလဒေသာဒိဘောဒဘိန္နာနံ- ကာလ၊ ဒေသအစရှိသော အပြားတို့ဖြင့်ပြားကုန်သော၊ ပထဝီဓာတုဖဿာဒိနံ- ပထဝီဓာတ်၊ ဖဿ အစရှိကုန်သော၊ သဘာဝဓမ္မာနံ-သဘောတရားတို့၏။

ဒိသာပညတ်၊ ကာလပညတ်-စသည်ကို ယူပါ။ ဃဋ္ဌ-ပဋ္ဌ-ပုရိသ စသောပညတ်များသည် ရုပ်စသည်ကိုစွဲမှီ၍ ပညတ်ရသောကြောင့် “ဥပါဒါပညတ်” မည်၏။ ဤစကားရစဉ်အရ “ဃဋ္ဌ-ပဋ္ဌ-ပုရိသ-မနုဿ-ရုက္ခ-အာကာသ စသော သဒ္ဓါတို့ကို လိင်္ဂံ၊ အိုး-ပုဆိုး-ယောက်ျား-လူ-သစ်ပင်-ကောင်းကင်” ဟု ခေါ်ဝေါ်အပ်သော အနက်များကို “လိင်္ဂတ္ထု” ဟု မှတ်ပါ။

ဃဋ္ဌ ပဋ္ဌ၊ ပေ၊ ဝေါဟာရတ္ထ။ ။ [နောက်၌ရှိသော်လည်း ပဓာနဖြစ်သောကြောင့် အလျင်ပြသည်၊] ပညတ္တိလိင်္ဂတ္ထဟူသည် လူအများကိုခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုအပ်သော အနက်ခြံပ်တည်း၊ ထိုခြံပ်ကို “ဝေါဟာရ-စကားပြောရာ၌ ခေါ်ဝေါ် သုံးစွဲအပ်သော+ အတ္ထ-အနက်” ဟု လည်းကောင်း၊ “ပညတ္တိ-အများနားလည်အောင် ပညတ်ထား အပ်သော+အနက်” ဟု လည်းကောင်း ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဝေါဟာရတ္ထနှင့် ပညတ္တိ အတ္ထသည် တူ၏။

ကာလဒေသာဒိ ဘောဒဘိန္နာနံ။ ။ [ဤပုဒ်ကို သဘာဝဓမ္မာနံ၌ ပြန်၍စပ်၊] ‘အတိတ်ကာလ၌ဖြစ်သော ပထဝီ၊ အနာဂတ်ကာလ၌ဖြစ်သော ပထဝီ၊ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌ ဖြစ်သော ပထဝီဟု ကာလအားဖြင့် ပထဝီပြား၏။ အပါယ်ဘုံဒေသ၌ဖြစ်သော ပထဝီ၊ လူ့ဘုံဒေသ၌ဖြစ်သော ပထဝီ-စသည်ဖြင့် ဒေသအားဖြင့်လည်းပြား၏။ [ဒေသာဒိ၌ အာဒိဖြင့် သန္တာန်စသည်ကို ယူ၊] အဇ္ဈတ္တ (မိမိ) သန္တာန်၌ဖြစ်သော ပထဝီ-ဗဟိဒ္ဓ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ပထဝီအားဖြင့်လည်းပြား၏။ ဖဿစသည်လည်း နည်းတူ။

ပထဝီဓာတု၊ ပေ၊ သာမညာကာရောစ။ ။ “ပထဝီဓာတုအာဒိ၊ ဖဿာဒိ” ဟု ၂ မျိုးခွဲ၊ ရှေ့အာဒိဖြင့် အာပေါ တေဇောစသော ရုပ်တရားများကို ယူ၊ နောက်အာဒိဖြင့် ဝေဒနာ သညာ စသော နာမ်တရားအားလုံးကို ယူ၊ ထိုရုပ်နာမ် အားလုံးသည် (သ= မိမိ၏+ဘာဝ=လက္ခဏာရှိသောကြောင့်) သဘာဝဓမ္မတို့ မည်၏။ ထိုတွင် ပထဝီသည် ကက္ခဋ္ဌ (ခက်မာခြင်း) လက္ခဏာရှိ၏။ ဖဿသည် ဖုသန (တွေ့ထိခြင်း) လက္ခဏာရှိ၏။ ကက္ခဋ္ဌတ္တာဒိ၌ အာဒိဖြင့် အာပေါ၏ အာဗန္ဓန (ဖွဲ့စည်းခြင်း) စသော လက္ခဏာကို ယူ၊ ဖုသနာဒိ၌ အာဒိဖြင့်ဝေဒနာ၏ အနာဝန (ခံစားခြင်း) စသော လက္ခဏာကို ယူ၊ ထိုတွင် ကက္ခဋ္ဌတ္တလက္ခဏာသည် ပထဝီဓာတ်အားလုံးနှင့်၊ ဖုသနလက္ခဏာသည် ဖဿ အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသောကြောင့် သာမညာကာရ မည်၏။

လိင်္ဂံနှင့် လိင်္ဂတ္ထု။ ။ ပထဝီသည် လိင်္ဂံ (ပထဝီဓာတ်-ဟု မြန်မာပြန်ရာ၌လည်း မြန်မာလို လိင်္ဂံပင်ရှိသေး၏)၊ ခက်မာခြင်းသဘောသည်သာ လိင်္ဂတ္ထု၊ ဖဿသည် လိင်္ဂံ၊ တွေ့ထိခြင်းသဘောသည် လိင်္ဂတ္ထု၊ နိဗ္ဗာနသည် လိင်္ဂံ၊ ငြိမ်းအေးခြင်း သန္တိသဘောသည် လိင်္ဂတ္ထု၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် ပရမတ္ထအတွက် လိင်္ဂံနှင့် လိင်္ဂတ္ထုကို ခွဲခြားပါ။

ဝိဇာတိယ ဝိနိဝတ္ထော-မတူသောဇာတ်ရှိသော တရားတို့မှ ဆုတ်နစ်သော၊ သဇာတိယ သာဓာရဏော-တူသောဇာတ်ရှိသော တရားတို့နှင့် ဆက်ဆံသော၊ ယထာသင်္ကေတံ-သင်္ကေတအားလျော်စွာ၊ အာရောပသိဒ္ဓေါ-တင်စားခြင်းဖြင့် ပြီးသော၊ တဇ္ဇာပညတ္တိသင်္ခါတော-တဇ္ဇာပညတ်ဟု ဆိုအပ်သော၊ ကက္ခဋ ဖုသနာဒိသာမညာကာရောစ-ခက်မာသည်၏အဖြစ်၊ တွေ့ထိခြင်း အစရှိသော သာမည အခြင်းအရာသည်လည်းကောင်း၊ လိင်္ဂံသ-လိင်၏၊ အတ္ထောနာမ-အနက်မည်၏။

ဝိဇာတိယ ဝိနိဝတ္ထော သဇာတိယ သာဓာရဏော။ ။ဤပုဒ်တို့ကို “ကက္ခဋတ္ထ ဖုသာနာဒိ သာမညာကာရော”၌ စပ်၊ ဝိဇာတိယ-မတူသော ဇာတ်ရှိသော တရား၊ သဇာတိယ-တူသောဇာတ်ရှိသောတရား၊ (တချို့စာ၌ ယ မပါဘဲ “ဝိဇာတိ-သဇာတိ” ဟုလည်း ရှိ၏။) ပထဝီဓာတ်၏ ကက္ခဋလက္ခဏာသည် ပထဝီဓာတ်မှတစ်ပါး အခြား တရားတို့သို့ရောက်လျှင် ဆုတ်နစ်၏၊ အခြားတရားများနှင့် မဆက်ဆံ-ဟူလို၊ ဤသို့ ပထဝီမဟုတ်သော တရားတို့၌ ကက္ခဋလက္ခဏာ မရှိခြင်းကို “ဝိဇာတိယ ဝိနိဝတ္ထော” ဟု ဆိုသည်။ ထို ပထဝီဓာတ်၏ ကက္ခဋလက္ခဏာသည် ကာလဒေသသန္တာန်စသည်ဖြင့် ကွဲပြားကြသော ပထဝီဓာတ် ဟူသမျှနှင့်ကား ဆက်ဆံလျက် ရှိ၏၊ အားလုံး ပထဝီ ဟူသမျှ၌ ကက္ခဋလက္ခဏာ ရှိကြသည်ကို “သဇာတိယ သာဓာရဏော”ဟု ဆိုလိုသည်။]

ယထာသင်္ကေတမာရောပသိဒ္ဓေါ။ ။ [သင်္ကေတ-ရှေးကမှတ်သားအပ်သော အမှတ်အသား၊ အာရောပ-တင်စားခြင်း၊] ကမ္ဘာဦးက လူတို့သည် မြေကြီး၏ပျံ့ကျယ် ပုံကိုကြည့်၍ ပထဝီဟု အမှတ်သင်္ကေတ ပြုခဲ့ကြ၏။ ထိုပထဝီသည် ခက်မာသကဲ့သို့၊ ရုပ်တရားတို့တွင် ကက္ခဋတ္ထ (ခက်မာခြင်း) သဘောကိုလည်း ပထဝီဟု ဘုရားရှင်တို့ တင်စားတော်မူခဲ့ကြ၏။ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ထိခိုက်မှုကို “ဖဿ-တွေ့ထိခြင်း”ဟု ရှေးက သင်္ကေတပြုခဲ့ကြ၏။ ထိုသင်္ကေတအားလျော်စွာ အာရုံနှင့် အာရမ္မဏိကတို့ ဓာတ်ထိမှု ဓာတ်ခိုက်မှုကိုလည်း “ဖဿ”ဟု ဘုရားရှင်တို့တင်စားတော်မူခဲ့ကြ၏။ ထိုရှေးသင်္ကေတ အားလျော်စွာ အဆက်ဆက် တင်စားအပ်သော နာမည်ဖြင့် ထင်ရှားလျက် ရှိသော ကက္ခဋတ္ထ ဖုသနစသော အနက်များ-ဟူလို။

တဇ္ဇာပညတ္တိ သင်္ခါတော။ ။ ပရမတ္ထတရားတို့၏နာမည်များကို “တဇ္ဇာပညတ်” ဟုချည်း မှတ်ပါ။ “တဿ-ထိုသဘောအား+အနုရူပံ-လျော်စွာ+ဇာတာ-ဖြစ်သော ပညတ်”တည်း။ ပထဝီဟု သောနာမည်သည် ကက္ခဋတ္ထသဘောအားလျော်၏။ ထိုအတူ တွေ့ထိခြင်းသဘောကို ဖဿဟု ပညတ်မှုလည်း အလွန်သင့်လျော်ပါပေသည်။ ဤနေရာ ၌ကား နာမည်ကို အရမကောက်ရ၊ ထိုနာမည်၏ တည်ရာဖြစ်သော အနက်သဘော (သဘာဝဓမ္မ)ကို အရကောက်ရမည်ဖြစ်သောကြောင့် “တဇ္ဇာပညတ္တိ”ဖြင့် ထိုပညတ်၏ အနက်ကို (ဌာနပစာရအားဖြင့်)ယူပါ။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “ဝိဇ္ဇာမာနပညတ္တိဘူတ တဇ္ဇာပညတ္တိယာ အတ္ထောတိ သင်္ခါတော”ဟု ဖွင့်သည်။ [ပရမတ္ထတရားတို့၏ နာမည် ဟူသမျှကို ဝိဇ္ဇာမာနပညတ်ဟုလည်းကောင်း၊ တဇ္ဇာပညတ်ဟုလည်းကောင်း ခေါ်သည်။]...အချုပ်မှာ-

ပန-ဆက်၊ သော-ထို လိင်္ဂတ္ထသည်၊ ကမ္မာဒိသံသဋ္ဌော-ကမ္မာဒိသံသဋ္ဌ လိင်္ဂတ္ထလည်းကောင်း၊ သုဒ္ဓေါစ-သုဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထလည်းကောင်း၊ ဣတိဒုဝိဓော၊ တတ္ထ-ထို ၂ မျိုးတို့တွင်၊ ကမ္မာဒိသု-ကံ အစရှိသော အနက်တို့၌၊ ဒုတိယာဒိနံ-ဒုတိယာ အစရှိသော ဝိဘတ်တို့၏၊ ဝိဇီယမာနတ္တာ-စီရင်အပ်ကုန်လတုံ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ကမ္မာဒိသံသဂ္ဂရဟိတော-ကံအစရှိသော အနက်တို့နှင့် ရောယှက်ခြင်းမှ ကင်းသော၊ လိင်္ဂံ သင်္ချာ ပရိမာဏယုတ္တော-လိင်္ဂံ သင်္ချာ ပရိမာဏအနက်တို့နှင့် ယှဉ်သည်လည်းဖြစ်သော၊ တဗ္ဗိနိမုတ္တုပသဂ္ဂါဒိ ပဒတ္တဘူတောစ-ထို အနက်တို့မှလွတ်သော ဥပသာရအစရှိသောပုဒ်တို့၏ အနက်ဖြစ်၍လည်း ဖြစ်သော၊ သုဒ္ဓေါ-သက်သက်သော၊ သဒ္ဓတ္ထော-သဒ္ဓါ၏ အနက်သည်၊ ဣဓ-ဤသုတ်၌၊ လိင်္ဂတ္ထောနာမ-မည်၏။

ကာလဒေသ စသောအပြားအားဖြင့် ကွဲပြားသော ပထဝီဓာတ်၊ ဖယစသော ရုပ်နာမ် တရားတို့၏ ဇာတ်မတူသော တရားတို့မှ ဆုတ်နစ်လျက် ဇာတ်တူတရားတို့နှင့် ဆက်ဆံသည်လည်းဖြစ်သော၊ ရှေးသင်္ကေတအားလျော်စွာ တင်စားခြင်းဖြင့် ပြီးစေအပ်သည်လည်းဖြစ်သော၊ တဇ္ဇာပညတ်၏အနက်လည်းဖြစ်သော၊ ခက်မာသည်၏အဖြစ်-တော့ထိခြင်းစသော သာမညအခြင်းအရာသည် ပရမတ္ထဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထတည်းဟု မှတ်ပါ။

သော ပန၊ ပေ၊ ဒုဝိဓော။ ။ကံ အစရှိသောအနက်နှင့်ရောသော လိင်္ဂတ္ထသည် ကမ္မာဒိသံသဋ္ဌလိင်္ဂတ္ထ မည်၏။ ကမ္မာဒိ၌ အာဒိအရ ကရိုဏ်းစသော (ဝိဘတ်အတွက် ထင်ရှားသော) အနက်အားလုံးကို ယူ၊ ပုံစံကား-“ပုရိသ-ယောကျ်ားကို၊ တို့ကို၊ ဖြင့်၊ တို့ဖြင့်၊ ကြောင့်၊ တို့ကြောင့်၊ ပေ၊ ယောကျ်ား၌၊ ယောကျ်ားတို့၌”ဟူသည်တည်း။ ဤ၌ “ကို”ဟု ပေးရသော ကံနက်နှင့်ရောနေသော-ယောကျ်ားဒြပ်သည်လည်းကောင်း၊ ပေ၊ “တို့၌”ဟု ပေးရသော အဓိကရဏအနက်နှင့် ရောနေသော ယောကျ်ားဒြပ်သည်လည်းကောင်း ကမ္မာဒိသံသဋ္ဌ လိင်္ဂတ္ထမည်၏။ ကံ ကရိုဏ်းစသော အနက်မပါဘဲ “ယောကျ်ား”ဟု လည်းကောင်း၊ “ယောကျ်ားသည်”ဟု လည်းကောင်း အနက်ပေးရသော ယောကျ်ားဒြပ်သည် သုဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထမည်၏။

ကမ္မာဒိသု ဒုတိယာဒိနံ ဝိဇီယမာနတ္တာ။ ။ကံအနက်၌ ဒုတိယာ၊ ကရိုဏ်း၊ ဟိတ်စသော အနက်၌ တတိယာစသည်ဖြင့် ဆိုင်ရာအနက်၌ ဆိုင်ရာဝိဘတ်များကို “ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ”စသော သုတ်များက စီရင်လတုံ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ကမ္မာဒိသံသဋ္ဌ လိင်္ဂတ္ထကို ဤလိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာသုတ်ဝယ် လိင်္ဂတ္ထအရ၌ မယူအပ်၊ ကံ စသောအနက်များနှင့်မရောယှက်သဖြင့် သက်သက်ဖြစ်သော သုဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထကိုသာ ယူရသည်။

လိင်္ဂံသင်္ချာ၊ ပေ၊ ပဒတ္တဘူတော။ ။ထို သုဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထသည် လိင်္ဂံယုတ္တ (ပုလ္လိင်-ဣတ္ထိလိင်-နုပုလ္လိင်နှင့်ယှဉ်သော)သဒ္ဓါအနက်၊ သင်္ချာယုတ္တ (တစ်-နှစ်စသော သင်္ချာနှင့် ယှဉ်သော)သဒ္ဓါနက်၊ ပရိမာဏယုတ္တ (တစ်ပြည်+တစ်စိတ်စသော အတိုင်းအရှည်နှင့် ယှဉ်သော)သဒ္ဓါနက်၊ ထို ၃ မျိုးမှ အလွတ်ဖြစ်သော ဥပသာရနိပါတ်ပုဒ်တို့၏ အနက်အားဖြင့် ၄ မျိုးပြား၏။

ပန-ဆက်၊ အာချာတ ကိတက တဒ္ဓိတ သမာသေဟိ-အချာတ်, ကိတ်, တဒ္ဓိတ်, သမာသံ ဝါစကတို့သည်၊ ဝုတ္တော-ဟောအပ်သော၊ ကမ္မာဒိသံသဋ္ဌော-ကံ အစရှိသောအနက်တို့နှင့် ရောသော၊ ယော အတ္တော-အကြင်အနက်သည်၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏၊) သောပိ-ထိုအနက်သည်လည်း၊ ဒုတိယာဒိနံ-အစရှိသည်တို့၏၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ ဝါ-ထပ်၍၊ အတ္တနာ-မိမိသည်၊ ဝတ္ထဗ္ဗဿ-ဟောထိုက်သော၊ အတ္ထဝိသေသဿ-အနက်အထူး၏၊ အဘာဝေန-မရှိတော့သည့် အတွက်၊ အဝိသယတ္တာ-သက်ရာမဟုတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ လိင်္ဂတ္ထ မတ္တဿ-လိင်္ဂအနက်သာမည်၏၊ သတ္တဝတောစ-ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ (“သတ္တဝတော” ဟု သီဟိုဠ်မှု၌ ရှိ၏၊) ပဋ္ဌမာယေဝ-ပထမာ ဝိဘတ်၏သာ၊ ဝိသယော-သက်ရာတည်း။

ယော ပန၊ ပေ၊ ကမ္မာဒိသံသဋ္ဌော အတ္တော။ ။ [အာချာတ်, ကိတ်, တဒ္ဓိတ်, သမာသံ ဤ ၄ ပါးကို ဝါစကကြီး ၄ ပါးခေါ်ကြောင်း နားလည်နှင့်ရမည်၊ (ဝါစက-ဟောတတ်သောသဒ္ဓါ၊) သြဒနော-ထမင်းကို၊ ပစ္စတိ-ချက်အပ်၏၊ မဂ္ဂေါ-လမ်းကို၊ ဂန္ထဗ္ဗော-သွားအပ်၏၊ ဝေယျကရဏိကော-ဗျာကရဏ်းကျမ်းကို သင်သူ၊ အာဂတ သမဏော-ရဟန်းတို့လာရောက်အပ်သောကျောင်း၊ ဤပြယုဂ်တို့တွင် “ပစ္စတိသြဒနော”၌ သြဒနအရ ချက်ခြင်းကြိယာဖြင့် ရောက်အပ်သော ကံအနက်နှင့် ထမင်းခြပ်တည်းဟူသော အနက်တို့ကို ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ထမင်းခြပ်တည်းဟူသော လိင်္ဂတ္ထသည် ကံအနက်နှင့် ရောနှောနေသော သံသဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထဖြစ်၏၊ မဂ္ဂေါအရ လမ်းခြပ်တည်းဟူသော လိင်္ဂတ္ထ၌ ကံအနက်ရောနေပုံ၊ ဝေယျကရဏိကောအရ ဗျာကရဏ်းသင်ယူသူဟူသော လိင်္ဂတ္ထ၌ “ဗျာကရဏ်းကို” ဟု ကံအနက်ရောနေပုံ၊ အာဂတသမဏောအရ ကျောင်းတည်းဟူသော လိင်္ဂတ္ထ၌ “လာရောက်အပ်” ဟု ကံအနက် ရောနေပုံများကို သိပါ၊ ကရိဏ်းအနက်, ကတ္တာအနက် စသည် ရောသော လိင်္ဂတ္ထပြယုဂ်များကိုလည်း ထုတ်ပြကြပါလေ။

သောပိ၊ ပေ၊ ပဋ္ဌမာယေဝ ဝိသယော။ ။ “ပစ္စတိ သြဒနော”၌ သြဒနအရတွင် ပါဝင်သော ကံနက်ကို ပစ္စတိဟူသော အာချာတ်တစကသည် ဟောပြီး ဖြစ်၏၊ “ထမင်း+ချက်အပ်” ဟူသော မြန်မာပြန်ကို စဉ်းစားကြည့်ပါ၊ ကံအနက်ကို ပစ္စတိက ဟောထားကြောင်း ထင်ရှားပါသည်။ “ဂန္ထဗ္ဗော+မဂ္ဂေါ=သွားအပ်သော+လမ်း” စသည်တို့၌လည်း ကိတ် တဒ္ဓိတ် သမာသံဝါစကတို့သည် ကံအနက်ကို ဟောပြီးဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဒုတိယာဝိဘတ်တည်းဟူသော မိမိသည် နောက်ထပ်ဟောဖို့ရာ ကံအနက် မရှိတော့သည့်အတွက် သြဒနော မဂ္ဂေါ စသည်တို့၌ပါသော ကံအနက်သည် ဒုတိယာ ဝိဘတ်၏ သက်ရာဌာန မဟုတ်ချေ၊ သြဒနစသည်တို့အရ၌ ထမင်းခြပ်-လမ်းခြပ်-ဗျာကရဏ်းသင်ယူသူခြပ်-ကျောင်းခြပ်တည်းဟူသော လိင်္ဂအနက် သာမည်သာ ရှိတော့ရကား ဤလိင်္ဂတ္ထ ပဋ္ဌမာသုတ်ဖြင့် ပထမာဝိဘတ်၏ သက်ရာသာ ဖြစ်တော့သည်၊ [ကရိဏ်းအနက် စသည်တို့နှင့် ရောသော သံသဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထများ၌လည်း ဤနည်းပင်။]

စ-အကျဉ်းချုပ်ကား၊ ဧတ္ထ-ဤအရာ၌၊ (သင်္ဂဟဂါထာ-အကျဉ်းချုပ် ဂါထာသည်) ဟောတိ-ဖြစ်၏၊ ဥပသဂ္ဂတ္ထေ-ဥပသာရပုဒ်တို့၏ အနက်၌လည်း ကောင်း၊ ကေဠိ-အချို့ကုန်သော၊ နိပါတသဒ္ဓါနံ-နိပါတသဒ္ဓါတို့၏၊ အတ္ထေ-အနက်၌လည်းကောင်း၊ သုဒ္ဓေ-သုဒ္ဓါဖြစ်သော၊ လိင်္ဂါဒိကေစ-လိင်္ဂ, သင်္ချာ, ပရိမာဏနှင့်ယှဉ်သော အနက်၌လည်းကောင်း၊ အဘိဟိတေ-အာချာတ်စသော ဝါစကတို့ ဟောအပ်ပြီးသော၊ ကမ္မာဒိ အတ္ထေပိ-ကံ အစရှိသည်တို့နှင့်ရောသော အနက်၌လည်းကောင်း၊ ပဌမာဝ-ပထမာဝိဘတ်သည်သာ၊ (ဟောတိ-၏။)

တာဝ-ရှေးဦးစွာ၊ သလိင်္ဂေ-ပုလ္လိင်, ဣတ္ထိလိင်, နပုလ္လိင်နှင့်တကွဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ဥဒါဟရဏ်ကား၊) ဒေသော-ဤသူကား၊ ပုရိသော-ယောက်ျား၊ ဒေတေ-ဤသူတို့ကား၊ ပုရိသာ-ယောက်ျားတို့၊ ဒေသော-ဤသူမကား

သင်္ဂဟဂါထာ။ ။ဤဂါထာ၌ ယခုတွေ့ရသော မြန်မာမူအတိုင်း ဆန်းစစ်၍ မကောင်း၊ သီဟိုဠ်မူအတိုင်းကား ပထာအရိယာ ဂါထာတည်း၊ ထို့ကြောင့် သီဟိုဠ်မူ အတိုင်း...“ပဌမာ ဥပသဂ္ဂတ္ထေ, ကေသဉ္စတ္ထေ နိပါတသဒ္ဓါနံ၊ လိင်္ဂါဒိကေစ သုဒ္ဓေ, ဘိဟိတေ ကမ္မာဒိအတ္ထေပိ”ဟုရှိရမည်၊ “ဥပသဂ္ဂတ္ထေနှင့် ကေသဉ္စတ္ထေ နိပါတသဒ္ဓါနံ” သည် “တမ္ဗိနိမုတ္တပသဂ္ဂါဒိပဒတ္ထဘူတော သုဒ္ဓေါ”၏ အကျဉ်းချုပ်စကားတည်း၊ [“နမော ကရောဟိ”၌ နမောနိပါတ်သည် ဒုတိယာဝိဘတ်၏ သက်ရာဖြစ်၏၊ ဤသို့ စသော နိပါတ်များကို ကြည့်ဖယ်လို၍ ကေသဉ္စိသဒ္ဓါဖြင့် ဆိုသည်။]

“လိင်္ဂါဒိကေ သုဒ္ဓေ”ကား “ကမ္မာဒိသံသဂ္ဂ ရဟိတော လိင်္ဂ သင်္ချာ ပရိမာဏယုတ္တော သုဒ္ဓေါ”ကို အကျဉ်းချုပ်သောစကားတည်း၊ ထို့ကြောင့် လိင်္ဂါဒိ၌ အာဒိအရ သင်္ချာပရိမာဏကိုယူ၍ ထို လိင်္ဂါဒိကေဖြင့် လိင်္ဂယုတ္တ-သင်္ချာယုတ္တ-ပရိမာဏယုတ္တအနက် များကို ယူပါ၊ “အဘိဟိတေ ကမ္မာဒိအတ္ထေ”ကား “ယောပန၊ ပေ၊ ပဌမာယေဝ ဝိသယော”ကို အကျဉ်းချုပ်သော စကားတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ကမ္မာဒိအတ္ထေ”ကို “ကံအစရှိသောအနက်၌”ဟု မပေးဘဲ “ကံ အစရှိသည်နှင့် ရောသောအနက်၌”ဟု ပေးရသည်။

သလိင်္ဂေ၊ ပေ၊ လတ္တာဣစ္စာဒိ။ ။သုဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထ၌ “လိင်္ဂသင်္ချာ ပရိမာဏယုတ္တော”ဟု လည်းကောင်း, “တမ္ဗိနိမုတ္တပသဂ္ဂါဒိ ပဒတ္ထဘူတော”ဟု လည်းကောင်း ဆိုခဲ့သည် အားလျော်စွာ လိင်္ဂယုတ္တ=သင်္ချာယုတ္တ-ပရိမာဏယုတ္တ-ဥပသဂ္ဂါဒိပဒတ္ထ၌ အာဒိအရ နိပါတပဒတ္ထတို့ကို အစဉ်အတိုင်း ပုံစံပြလိုရကား “သလိင်္ဂေ”စသည်ကို မိန့်၊ ရှေ့၌ “လိင်္ဂယုတ္တ”ဟုသည်နှင့် ဤ၌ “သလိင်္ဂ”ဟု သည် သဘောတူပင်တည်း၊ သင်္ချာယုတ္တစသည်နှင့် သသင်္ချံ စသည်တို့ သဘောတူကြောင်းကိုလည်း သိပါ။

သလိင်္ဂေ၊ ပေ၊ ဧတာနိစိတ္တာနိ။ ။သလိင်္ဂေ၌ လိင်္ဂဟူသည် ပုလ္လိင် ဣတ္ထိလိင် နပုလ္လိင်တည်း၊ ယောက်ျားခြပ်သည် ပုလ္လိင်နှင့်တကွဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် “ဒေသော ပုရိ သော”ဟု လည်းကောင်း, ဗဟုပုစကိုပြလို၍ “ဒေတေ ပရိသာ”ဟု လည်းကောင်း ထုတ် သည်၊ “ဒေသော ပုရိသော ဂစ္ဆတိ”ဟု ပုံစံထုတ်လျှင် ဂစ္ဆတိအရ ကတ္တာအနက်ရသဖြင့်-

ကညာ-သတို့သမီး၊ ဧတာ-ဤသူမတို့ကား၊ ကညာယော-သတို့သမီးတို့၊ ဧတံ-ဤတရားကား၊ စိတ္တံ-စိတ်၊ ဧတာနိ-ဤတရားတို့ကား၊ စိတ္တာနိ-စိတ်တို့၊ သသချေ-သချာနှင့်တကွဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထု၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) ဧကော-တစ်ယောက်၊ ဒွေ-၂ ယောက်တို့၊ သပရိမာဏေ-အတိုင်းအရှည်နှင့် တကွဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထု၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) ဒေါဏော-တစ်စိတ်၊ ခါရိ-တစ်တို့၊ အာဠကံ-တစ်ပြည်၊ လိင်္ဂါဒိဝိနိမုတ္တေ-လိင်အစရှိသည်မှလွတ်သော၊ သတ္တာမတ္တေ-သမုစ္စည်း

သံသဋ္ဌလိင်္ဂတ္ထဖြစ်သောကြောင့် ဤနေရာ၌ မထုတ်ပြဘဲ သုဒ္ဓလိင်္ဂတ္ထပုံစံ သက်သက်ကိုသာ ပြလို၍ ကြိယာ မပါဘဲ ထုတ်သည်။ “သော ကညာ၊ ဧတာ ကညာယော” တို့ကား ဣတ္ထိလိင်္ဂနှင့်တကွဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထပုံစံတည်း၊ [ဤ၌ “သော ပညာ” ဟု မြန်မာမှုရှိသည်ကား မကောင်း၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂ အရာဝယ် ကညာသဒ္ဓါသာ အသုံးများ၍ ကညာဒိဂိုဏ်း ဟုပင် ပြခွဲရသည်။] “ဧတံ စိတ္တံ၊ ဧတာနိ စိတ္တာနိ” တို့ကား နပုလ္လိင်္ဂနှင့်တကွဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထပုံစံတည်း။

သသချေ၊ ဧကော ဒွေ။ ။ “ဧကော-တစ်ယောက်” ဟူရာ၌ “တစ်ယောက်” အရ တစ်ဟူသော သချာအနက်ကိုလည်းကောင်း၊ တစ်ယောက်ဟု ပြောဆိုအပ်သူ လူဒြပ်ကိုလည်းကောင်း ရ၏။ ထို့ကြောင့် “ဧကော” အရ လိင်္ဂကို “တစ်” သချာနှင့်တကွ ဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထဟု ဆိုသည်။ ဒွေကား ဗဟုဝစ်ဖြစ်၍ “နှစ်” သချာနှင့်တကွဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထတည်း။

သပရိမာဏေ၊ ပေ၊ အာဠကံ။ ။ “ဒေါဏ” အရ “တစ်စိတ်” ဟူသော အတိုင်းအရှည် ပရိမာဏအနက်ကိုလည်းကောင်း၊ တစ်စိတ်ရှိသော စပါးဒြပ်စသည်ကိုလည်းကောင်း ရ၏။ ထို့ကြောင့် “ဒေါဏော” အရ လိင်္ဂကို ပရိမာဏနှင့်တကွဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထဟု ဆိုသည်။ ခါရိ-အာဠကံတို့လည်း နည်းတူ။

လိင်္ဂါဒိဝိနိမုတ္တေ သတ္တာမတ္တေ။ ။ စ ဝါစသော နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ အနက်တို့၌ လိင်-သချာ-ပရိမာဏအနက်များ မပါသောကြောင့် “လိင်္ဂါဒိဝိနိမုတ္တေ” ဟု မိန့်သည်။ “သတ္တာ” ဟူရာ၌ “သန္တဿ-ထင်ရှားရှိသည်၏+ဘာဝေါ-အဖြစ်တည်း၊ သတ္တာ-ထင်ရှားရှိသည်၏ အဖြစ်” ဤသို့ သဒ္ဓါနက် ထွက်သော်လည်း လိင်္ဂ သချာ ပရိမာဏ ဟူသော အနက်ထူးမပါသော သမုစ္စည်းအနက်၊ ဝိကပ်အနက်၊ စသည်တို့ကိုပင် သတ္တာအနက်ဟု ခေါ်သည်။ ပုရိသသဒ္ဓါ၏ လိင်အနက် ဒြပ်အနက်မပါသေးသော “ယောက်ျားဇာတ်” ဟူသော သကတ်အနက်လည်း “သတ္တာ” အနက်ပင်တည်း။ အချာတ်ကြိယာများဝယ် သတ္တာကြိယာသည် သာမညကြိယာ(အများနှင့် ဆက်ဆံသောကြိယာ) ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤလိင်္ဂတ္ထအရာ၌ သတ္တာအနက်လည်း သာမညလိင်္ဂတ္ထပင် ဖြစ်သည်။ မည်သည့်သဒ္ဓါမဆို သာမညဖြစ်သော သတ္တာအနက်ကို ရှေးဦးစွာ ဟောပြီးမှ ဟောစရာ ရှိသေးလျှင် အခြားအနက်များကို နောက်မှဆက်လက်၍ ဟောသတုံ၊ ဤသို့လျှင် စ-ဝါတို့၏ သမုစ္စည်း ဝိကပ်စသော အနက်သည် သာမညအနက် ဖြစ်သောကြောင့် “သတ္တာမတ္တေ” ဟု မတ္တသဒ္ဓါဖြင့် မိန့်သည်။

စသောအနက်၏ ထင်ရှားရှိခြင်းမျှ၌၊ (ဥဒါဟဏံ-ကား၊) စ-လည်း၊ ဝါ-
သော်လည်း၊ ဟ-ဟ၊ ဟံ-ဟင်း၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ သက္ကာ-တတ်ကောင်း၏၊
လဗ္ဘာ-ရအပ်၏၊ ဣစ္ဆာဒိ-တည်း။

မှတ်ချက်။ ။အတ္ထမတ္ထေဟု မြန်မာမှုရှိသည်မှာ အခြားကျမ်းအဆိုနှင့်လည်းကောင်း၊
“အဒဗ္ဘတေ သမုစ္စယနာဒိသဗ္ဘာဝမတ္ထေ” ဝယ် “သဗ္ဘာဝ” ဟူသော ဋီကာအဖွင့်နှင့်
လည်းကောင်း မညီ၊ ထိုစကားမှန်၏-အတ္ထရှိလျှင် “သဗ္ဘာဝ” ဟု မဖွင့်ထိုက်၊ သတ္တာ
ရှိသောကြောင့်သာ သတ္တာကို သဗ္ဘာဝ(သန္တ+ဘာဝ)ဟု ဖွင့်သည်၊ [သဒ္ဓေါဟိ ပဌမံ
သတ္တာဘိဓာယကော၊ တတော တံ မုခေန တဿ လိင်္ဂေန ဝါ ဝစနေန ဝါ (ဝုစံနှင့်
လည်းကောင်း) ယောဂေါ ဝုတ္တော၊-ဈာသ။]

စ ဝါ၊ ပေ၊ လဗ္ဘာ။ ။အနက်ကို နိဿယအတိုင်း သိ၊ ဟ၏နောက်၌ “အဟံ” ဟု
လည်းကောင်း၊ “အဟ” ဟုလည်းကောင်း မြန်မာမှုနှင့် သီဟိုဠ်မှုရှိ၏၊ ရှေ့နိပါတ်ခန်း၌
“အဟံ-အဟ” ၂ မျိုးလုံးကို မပြခဲ့၊ “ဟံ” ဟုသာ ပြခဲ့သဖြင့် “ဟံ” ဟု ရှိသင့်သည်၊
[ဤပုံစံများသည် နိပါတ်ပုဒ်ချည်းတည်း၊ ဥပသာရများမှာ သူတို့ချည်းသက်သက်
ဝိဘတ်ဆုံးလျက် မနေနိုင်ကြသဖြင့် မပြဟန်တူသည်၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ “စ” ကို “စ” တည်၊
သမုစ္စည်းအနက်ဟူသော လိင်္ဂတ္ထေ ရှိသောကြောင့် လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာသုတ်ဖြင့် သိသက်၊
သဗ္ဘာသမာဝုသော စသောသုတ်ဖြင့် ချေ၊ “ဝါ” စသည်၌လည်း နည်းတူ။

သလိင်္ဂံ စသည်ကို ပုံစံထုတ်ရပုံ။ ။လိင်္ဂတ္ထပုံစံကို ထုတ်ရာ၌ သလိင်္ဂံ-သသချံ-
သပရိမာဏနှင့် တဒ္ဓိနိမုတ္တသတ္တာမတ္တဟု ဤ ၄ မျိုးကို ဘာကြောင့် ထုတ်ရသနည်းဟု
မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား-“ပါဠိပဒိကတ္ထလိင်္ဂပရိမာဏဝစနမတ္ထေ ပဌမာ” ဟူသော
ပါဏိနီသုတ်ကိုမှီ၍ ထို ၄ မျိုးကို ထုတ်ပြရသည်၊ ထို၌ ပါဠိပဒိကတ္တဟူသည် ဤ၌
သတ္တာမတ္တနှင့် အတူတည်း၊ လိင်္ဂံ ပရိမာဏတို့မှာ တစ်ထပ်တည်း တူပြီ၊ ဝစနဟူသည်
လည်း ဤ၌ သချာနှင့် သဘောတူပင် ဖြစ်၏။

ထပ်၍မေး။ ။သို့ဖြစ်လျှင် “တိသက္ကတသုတ်၌လည်း ဤသလိင်္ဂံစသော ၄မျိုးကို
အဘယ့်ကြောင့် ပြရသနည်း” ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ ထို ၄ မျိုးဖြင့်ပင် လိင်္ဂတ္ထအားလုံးကို
သိမ်းကျုံးနိုင်သောကြောင့် ထို ၄ မျိုးကိုသာ ပြသည်၊ ချဲ့ဦးအံ-“သလိင်္ဂံ” ဖြင့် လိင်္ဂံနှင့်
တက္ကဖြစ်သော ခြပ်နက်တည်းဟူသော လိင်္ဂတ္ထအားလုံးကို သိမ်းကျုံးနိုင်၏၊ သသချံဖြင့်
ဧက ဒွိ တိ စသော သချာသဒ္ဓါတို့၏ အနက်ဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထအားလုံးကို သိမ်းကျုံးနိုင်၏၊
သပရိမာဏဖြင့် တင်း တောင်း အတိုင်းအရှည်ဆိုင်ရာ လိင်္ဂတ္ထအားလုံးကို သိမ်းကျုံးနိုင်၏၊
ပါဠိပဒိကတ္တဟု ဆိုအပ်သော သတ္တာမတ္တဖြင့် ဥပါသာရ နိပါတ်တို့၏ အနက်ဖြစ်သော
လိင်္ဂတ္ထအားလုံးကို သိမ်းကျုံးနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် ထို ၄ မျိုးကိုသာ ထုတ်ပြရသည်။

ကစ္စည်း သုတ်တည်ပုံ။ ။ကစ္စည်းသုတ်၌ကား အာချာတ်ကြိယာမှ တစ်ပါးသော
ပုရိသစသော သုဒ္ဓနာမ်၊ သဗ္ဗစသော သဗ္ဗနာမ်၊ ဧက ဒွိ တိ စသော သချာဝါစကနာမ်
ဒေါဏစသော ပရိမာဏဝါစကနာမ်၊ သမာသိနာမ်၊ တဒ္ဓိတ်နာမ်၊ ကိတ်နာမ်ဟူသမျှသည်

လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာတိ-သုတ်ကို၊ အဓိကိစ္စ-၍၊ အာလပနေစာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ အာလပနတ္ထေ စ-အာလုပ်အနက်၌လည်း၊ [စသဒ္ဓါဖြင့် လိင်္ဂအနက်ကို ပေါင်းသည်] ပဌမာ-ပထမာဝိဘတ် သက်၊ အဘိမုခံ ကတ္တာ-ရှေးရှုပြု၍၊ လပန-ပြောဆိုခြင်းသည်၊ အာလပန-အာလုပ်မည်၏၊ အာမန္တနံ-ရှေးရှုပြောဆိုခြင်း၊ အာနု-ခေါ်ခြင်း၊ ဣတိ အတ္ထော-ဤကားအနက်၊ စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤ အာမန္တနံ အာနုဟူသော အဖွင့်၌၊ အာမန္တနံနာမ-အာမန္တနမည်သည်၊ ပဂေဝ-ရှေးဦးကပင်လျှင်၊ လဒ္ဓသရူပဿ-ရအပ်သော သရုပ်သကောင်ရှိသော ဝတ္ထုကို၊ သဒ္ဓေန-အသံဖြင့်၊ အဘိမုခိကရဏံ-ရှေးရှုပြုခြင်းတည်း။

ပန-ဆက်၊ ကတာဘိမုခေါ-ပြုအပ်ပြီးသော ရှေးရှု၏ အဖြစ်ရှိသူကို၊ ဂစ္ဆာတိ အာဒိနာ-ဂစ္ဆာစရိသော၊ နယေန-နည်းဖြင့်၊ ကိရိယာယ-ကြိယာနှင့်၊ ယောဇီယတိ-ယှဉ်စေအပ်၏၊ ဝါ-စပ်အပ်၏၊ တသ္မာ-ထို့ကြောင့်၊ အာမန္တန သမယေ-ခေါ်ရာအခါ၌၊ ကြိယာယောဂါဘာဝတော-ကြိယာနှင့် ယှဉ်စပ်ခြင်း၏ မရှိခြင်းကြောင့်၊ ဣဒံ-ဤအာလုပ်သည်၊ ကာရကဝေါဟာရ-ကာရကဟူသော အခေါ်အဝေါ်ကို၊ န လဘတိ-မရ။

ဝိဘတ်မသက်ခင် ရုပ်တည်တုန်းအခိုက်၌ “လိင်္ဂ+အဂံ” စသော အနက်အရ လိင်္ဂအမည် ရှိကြသည်ချည်းသာ၊ ထို လိင်္ဂဟူသမျှ၏ ယောဂျားဒြပ်စသော အနက်များလည်း လိင်္ဂတ္ထမည်သည်ချည်းသာဟု နှလုံးပိုက်၍ သက္ကတသဒ္ဓါကျမ်းကဲ့သို့ မခွဲခြားတော့ဘဲ အားလုံးကို သိမ်းကျုံး၍ “လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ” ဟု သုတ်တည်လိုက်တော့သတည်း။ [ကြွင်းသောမှတ်ဖွယ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှုပါ။]

[ဆောင်း] သက္ကတရှိ၊ သုတ်ကိုကြည့်သော်၊ ပါဠိပဒိက၊ လိင်္ဂ-ပရိမာ၊ ဝစနာမတ္ထ၊ ခွဲခြားပြလည်း၊ လိင်္ဂတ္ထတွင်း၊ အားလုံးသွင်း၍၊ အကျဉ်းမျှပေ၊ လိင်္ဂတ္ထဟု-ဆက်လေ ပဌမာ၊ သုတ်တည်ပါသည်၊ ဆရာကစွည်း ဉာဏ်တော်တည်း။

တ္ထေ၊ ပေ၊ အဘိမုခိကရဏံ။ ။[ပဂေဝ=မခေါ်မီ ရှေးဦးစွာပင်+လဒ္ဓ=ရအပ်ပြီးသော(ရှိပြီးသော)+သရူပ=သရုပ်သကောင် (ခေါ်ဖို့ထူးဖို့ အရာဝတ္ထု)] တကယ် ဖြစ်စေ-လုပ်ကြံ၍ဖြစ်စေ ရှိနှင့်ပြီးသော ဝတ္ထုကိုသာ ခေါ်၍ဖြစ်၏၊ မရှိသေးသော ဝတ္ထုကို ခေါ်၍မဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် မခေါ်မီက ရှိနှင့်ပြီးသော သက်ရှိသက်မဲ့ ဝတ္ထုတစ်ခုခုကို အသံထုတ်၍ ရှေးရှုပြုခြင်းကို “အာမန္တန”ဟု ဆိုသည်၊ “သဒ္ဓေန အဘိမုခိ ကရဏံ” ဟုရာ၌ ခေါ်လိုသောအခါ စိတ်ထဲကခေါ်နေ၍မဖြစ်၊ (လေသံကလေးမျှဖြစ်စေ) အသံ ထုတ်လိုက်ဦးမှ ခေါ်ခြင်းကိစ္စ အထမြောက်သောကြောင့် “သဒ္ဓေန”ဟု ဆိုသည်၊ မှန်၏-တစ်စုံတစ်ခု အကြောင်းအရာကို တစ်ယောက်က အခြားတစ်ယောက်ကို

စ-သာဓကကား၊ သဒ္ဓေနာဘိမုခိကာရော၊ ပေ၊ နတ္ထိ ရာဇာ ဘဝေတိဒန္တိ-
 ပေ၊ ဟူ၍၊ ဝုတ္တံ-ရှေးဆရာတို့ မိန့်အပ်ပြီး၊ [ဝိဇ္ဇမာနဿ-ထင်ရှားရှိသော၊ ဝတ္ထုနော-
 ဝတ္ထုကို၊ သဒ္ဓေန-အသံဖြင့်၊ အဘိမုခိကာရော-ရှေးရှုပြုခြင်းသည်၊ အာမန္တနံ-
 အာမန္တန မည်၏၊ “ရာဇာ-မင်းသည်၊ ဘဝ-ဖြစ်ပါလော၊” ဣတိ-ဤသို့၊
 ဝိဓာတဗျေ-စီမံထိုက်သောအရာ၌၊ ဣဒံ-ဤအာလုပ်သည်၊ နတ္ထိ-မရှိ။]

ဘော ပုရိသ-အို၊ ယောကျ်ား၊ ဧဟိ-လာလော၊ ဘော ပုရိသာ ဝါ-ဘော
 ပုရိသာဟုလည်း ရှိ၏၊ ဘဝန္တော ပုရိသာ-အို ယောကျ်ားတို့၊ ဧဝ-လာကြ
 ကုန်လော။

ပြောဆိုရာ၌ သူတစ်ပါးကို ရှေးရှုပြုသော အမူအရာ မပါ၊ ခေါ်သံ ထူးသံ၌သာ
 “ရဟန်းတို့၊ အရှင်ဘုရား”စသည်ဖြင့် တစ်ဦးက တစ်ဦးကို ရှေးရှုပြုပုံ အမူအရာ
 ပါ၏၊ ထို့ကြောင့် “အဘိမုခိကရဏံ”ဟု ဆိုသည်။

ကကာဘိမုခေါ၊ ပေ၊ န လဘတိ။ ။[“ကြိယံ ဝါ”ဟု အချို့စာရှိ၍ ယုဇ္ဇန
 ကြိယာသည် “စိတ္တေနသမ္ပယုတ္တော”ကဲ့သို့ သဟာဒိယောဂအနက်နှင့်သော်လည်း
 တွဲနေတတ်၏၊ “သတ္တ သဗ္ဗတ္ထ ယုဇ္ဇန္တိ”ကဲ့သို့ အာဓာရနှင့်သော်လည်း တွဲနေတတ်၏၊
 ဝါသဒ္ဓါ၏ ဝိကပ်အနက် သဗ္ဗဉ္စည်း အနက်များလည်း မလို၊ ထို့ကြောင့် “ကြိယာယ
 ယောဇီယတိ”ဟု သီဟိုဠ်မှနှင့် သဒ္ဓန်တိ၌ ရှိသည်၊ [လူတစ်ယောက်ကို ခေါ်ပြီး-
 ထူးပြီးသောအခါကျမှ မိမိဆက်လိုရာ ကြိယာကို ဆက်နိုင်၏၊ ဥပမာ“ဘော ပုရိသ”ဟု
 ခေါ်ပြီးမှ “ဂစ္ဆ”ဟု ဖြစ်စေ၊ “ဘုဇ္ဇ”စသည်ဖြစ်စေ ကြိယာတစ်ခုခုနှင့် ယှဉ်စပ်နိုင်သည်၊
 ခေါ်တုန်းဆဲဆဲကား ယှဉ်စပ်ဖို့ရာ ကြိယာမရှိသေး၊ ကြိယာမရှိသေးလျှင် “ကြိယံ
 ကရောတီတိ ကာရဏံ”ဟူသော ဝိဂ္ဂဟနှင့် မညီရကား အာလေပနသည် ကာရကအမည်ကို
 မခံရ၊ “အကာရက သာ”ဟူလို။

သဒ္ဓေနာဘိ၊ ပေ၊ ဘဝေတိဒံ။ ။ဤဂါထာကို မဇ္ဈိသာကျမ်း၌ဆိုသည်ဟု ငွီကာ
 ဖွင့်၏၊ -ထိုဂါထာ၌ “ဝိဇ္ဇမာနဿ ဝတ္ထုနော”သည် “ပဓေဝ လဒ္ဓသရူပဿ”၏
 သာဓက၊ “သဒ္ဓေနာဘိမုခိကာရော”သည် “သဒ္ဓေန အဘိမုခိကရဏံ”၏ သာဓက၊
 “ဝိဓာတဗျေ နတ္ထိ ရာဇာ ဘဝေတိဒံ”ကား “ဝိဇ္ဇမာနဿ ဝတ္ထုနော”၏ ဗျုတိရေက
 (ပြောင်-ပြန့်အနက်)ကို ပြသော စကားတည်း၊ “ထင်ရှားရှိပြီးသော ဝတ္ထုကိုသာ ခေါ်
 ခြင်းငှာတတ်ကောင်းသည်၊ မင်းဖြစ်ပါလော(ရှင်ဘုရင် လုပ်ပါလော)”ဟု တိုက်တွန်း
 ရာ၌ ရှင်ဘုရင် ဖြစ်ပြီးသူမရှိသေး၊ ရှင်ဘုရင်အလောင် သာ ရှိသေး၏၊ ထိုသို့ ရှင်ဘုရင်
 တည်းဟူသော အရာဝတ္ထု ထင်ရှားမရှိသေးရာ၌ “ဘော ရာဇ တွံ ရာဇာ ဘဝ=အို
 ရှင်ဘုရင် သင်သည် ရှင်ဘုရင် ဖြစ်ပါလော”ဟူရာဝယ် “ဘော ရာဇ”ဟူသော ဤ
 အာမန္တန(အာလုပ်)ပုဒ်ကို မဆိုနိုင်-ဟူလို။

(၂၈၄) ကသို့ အတ္ထေ-ဥ၊ ဒုတိယာ-ဒုတိယာဝိဘတ် သက်သနည်း။

ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ။ ။(၂၉၇) ကမ္မတ္ထေ၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ အနဘိဟိတေဝေ-
မဟောအပ်သော အဝုတ္တကံဉ်ဉ်သာ၊ အယံ-ဤ ဒုတိယာဝိဘတ်သည်၊ (ဟောတိ၊)
စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤ အဝုတ္တကံဉ်ဉ်သာ ဒုတိယာသက်ရာ၌၊ ကမ္မနိ ဒုတိယာယံ
က္ခောတိဝစနံ-ကမ္မနိ ဒုတိယာယံ ဣောဟူသော စကားသည်၊ ဉာပကံ-
သိစေတတ်သော စကားတည်း။

(၂၈၅) ကမ္မံ-ကံဟူသည်၊ ကိ-အဘယ်နည်း၊ ယေန ဝါ ကယိရတေ
တံ ကရဏံတိ ဣတော-သုတ်မှ၊ ဝါတိ ဝတ္ထတေ။

ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံ။ ။(၂၈၀) [အနက်ကို နာမ်ခန်း၌ ဆိုခဲ့ပြီ၊] ဣဝေ-
ဤ ကာရကအရာ၌၊ လိင်္ဂကာလဝစနံ-လိင် ကာလ ဝစ်သည်၊ အတန္တံ-
ပဓာန မဟုတ်၊ ကရိယတိ-ပြုအပ်၏၊ ဣတိ ကမ္မံ-မည်၏။

(၂၈၄) အနဘိဟိတေ ဧဝိယံ၊ ပေ၊ ဉာပကံ။ ။အဘိဟိတနှင့် ဝုတ္တ၊
အနဘိဟိတနှင့် အဝုတ္တသည် သဘောတူ၏၊ အနဘိဟိတေ ဝေဉ် ဝေဖြင့် အဘိဟိတ
ကံဉ် ဒုတိယာ မသက်ရဟု ကန့်သည်။ “အဝုတ္တကံဉ်ဉ်သာ ဒုတိယာ သက်ရမည်၊
ဝုတ္တကံဉ်ဉ် ဒုတိယာ မသက်ရ”ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ကို “ကမ္မနိ ဒုတိယာယံ ဣော”
သုတ်က သိစေသည်၊ အကျယ်ကို ထိုသုတ် လှမ်းကြည့်ပါ။

(၂၈၅) ဣလေင်္ဂံ၊ ပေ၊ အတန္တံ။ ။[ယံ ကရောတိဖြင့် ပြုအပ် ဖြစ်စေအပ်သော
နိပုတ္တိကံကို၊ ယံ ကရောတိဖြင့် ဝိကတိကံကို၊ ယံ ပဿတိဖြင့် ပတ္တိကံကို ပြ၏၊]
“ယံ ကရောတိ”၌ ကရောတိသဒ္ဓါသည် ပစ္စုပ္ပန်ကာလကိုဟောသော ဧကဝစ်ကြိယာ
တည်း၊ ယံလည်း ဧကဝစ်ပင်၊ “ပုရိသော”ဟု ကတ္တာထည့်လျှင် ပုလ္လိင်တည်း၊ ဤ
ကာရကကို ပြရာ၌ ထိုလိင်-ကာလ-ဝစ်တို့သည် ပဓာနမဟုတ်ကြ၊ ထို့ကြောင့် “ယော
ကရောတိ” “ယာ ကရောတိ” “ယံ ကရောတိ”ဟု လိင်အမျိုးမျိုးလည်းကောင်း၊
“ယော အကာသိ” “ယော ကရိဿတိ”ဟု ကာလအမျိုးမျိုးလည်းကောင်း၊ “ကရောန္တိ၊
ကရိသု၊ ကရိဿန္တိ”ဟု ဗဟုဝစ်လည်းကောင်း သုံးစွဲရာ၌လည်း ဤသုတ်ဖြင့်ပင်
“ကမ္မ” အမည်မှည့်နိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ကရိယတိတိ ကမ္မံ။ ။“ကရိယတိတိ ကမ္မံ”ဟု ကမ္မသာဓိဝိဂြိဟံ ပြုပုံကို
ထောက်လျှင် ယံ ကရောတိသုတ်၌ ယံ အရကိုပင် အရကောကံရမည်ဟု သိသာ၏၊
ထို့ကြောင့် “ယံ-အကြင် ကာရကကို၊ ကရောတိ-ပြု၏၊ တံ-ထို ပြုအပ်သောကာရက
သည်”ဟု ဝုတ္တကံသံပါအောင် “အပ်”ဟု အနက်ပေးပါ၊ “ယံ ကရောတိ” ဝါကျကို
လည်း “နိဿာယ နံ ဝသတိ”ကဲ့သို့ အဝုတ္တကမ္မသာဓနကိုပြသော ဝါကျဟု မှတ်ပါ။

တတ္ထ-ထို“တံ ကာရကံ” ဟူသော စကားရပ်၌၊ ကြိယာနိပ္ပတ္တိကာရကံ- ကြိယာပြီးခြင်း၏ အကြောင်းကို၊ ကာရကံ-ကာရကဟူ၍လည်းကောင်း၊ သာဓကံ- သာဓကဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဥစ္စတေ-ဆိုအပ်၏။

ပန-ဆက်၊ တံ ကာရကံ-သည်၊ ကမ္မံ-ကမ္မကာရကလည်းကောင်း၊ ကတ္တာ- ကတ္တာကာရကလည်းကောင်း၊ ပေ၊ သြကာသော စ-သြကာသကာရကလည်း ကောင်း၊ လူတိ-သို့၊ ဆဗ္ဗိခံ-၏၊ တတ္ထ-ထို ကာရကအရာ၌၊ သဘာဝတော ဝါ- ထင်ရှားရှိသောအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ပရိကပ္ပတော ဝါ-ကြံဆခြင်း၊ တင်စားခြင်းအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ကမ္မာဒိမိ-ကံအစရှိသော အနက်သည်၊ သတိယေဝ-ရှိသော်သာ၊ ဝါ-ရှိမှီသာ၊ ကြိယာဘာဝတော-ကြိယာ၏ ဖြစ်နိုင်ခြင်းကြောင့်၊ ကမ္မာဒိနံ-ကံ အစရှိကုန်သော၊ ဆန္ဒပိ-၆ ပါးသော အနက်တို့၏လည်း၊ ကာရကဝေါဟာရော-ကာရကဟူသော အခေါ်အဝေါ်သည်၊ သိဒ္ဓေါ-ပြီးသည်သာလျှင်၊ ဟောတိ-၏။

တတ္ထ ကာရကံ၊ ပေ၊ ကာရဏမုစ္စတေ။ ။ “ကရောတိ ကြိယံ အဘိနိပ္ပာဒေတိတိ ကာရကံ” နှင့်အညီ ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော အနက်သည် ကာရကမည်၏။ “ပြီးစေတတ်” ဆိုလျှင် “ပြီးကြောင်း”လည်း ဖြစ်နိုင်၏။ ထို့ကြောင့် “ကြိယာနိပ္ပတ္တိ ကာရကံ” ဟု မိန့်သည်။ ထို ကာရကံကို ထောက်၍ ကတ္ထုသာဓနအပြင် “ကရောတိ အနေနာတိ ကာရကံ” ဟု ကရဏသာဓနပြုဖို့ရန်လည်း ခွင့်ပြုကြပြန်၏။ ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သောကြောင့်ပင် “သာဓေတိတိ သာဓကံ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ ကာရကကို “သာဓကံ” ဟုလည်း နာမည်တစ်မျိုး ပေးနိုင်သည်။

[ဆောင်] ပြီးစေတတ်က၊ ပြီးကြောင်းရ၏၊ ကရဏ ကတ္ထု၊ ကာရကကို ဝိဂြိုဟ်ပြု။ ...ရှေးနိယာမံ။

တတ္ထ သဘာဝတော၊ ပေ၊ သိဒ္ဓေါ။ ။ သဘာဝဟူသည် အစစ်အမှန် ထင်ရှား ရှိသော(မုချဖြစ်သော) ကာရကတည်း၊ [သ=ထင်ရှား+ဘာဝ=ရှိသည်၊] ပရိကပ္ပဟူသည် ကြံစည်အပ် တင်စားအပ်သော ကာရကတည်း၊ သဘာဝတောဖြင့် ကတ္ထုကာရကကို ပြု၍ ပရိကပ္ပတောဖြင့် ကံစသော ၅ ပါးကို ပြသည်။ ချဲ့ဦးအံ-- “ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ” စသည်၌ သွားခြင်းကြိယာကို ယောက်ျား၏ သတ္တိကသာ ပြီးစေ၏။ ထို့ကြောင့် ပုရိသော ကတ္ထားသည် ကြိယာကို ပြီးစေဖို့ရန် အစစ်အမှန်သဘာဝတည်း၊ မဂ္ဂံကား ယောက်ျားက သွားခြင်းကြိယာကို ပြီးစေရာဝယ် အထောက်အပံ့မျှသာ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် အကျိုးကတ္ထား၏ ကာရကအမည်ကို အကြောင်းအထောက်အပံ့ ကံပေါ်၌ တင်စားအပ်သော ဖလုပစာရကာရကဖြစ်၍ မဂ္ဂံသည် ပရိကပ္ပကာရကတည်း၊ ဤသို့ သဘာဝအားဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ပရိကပ္ပအားဖြင့်ဖြစ်စေ ကံစသော အနက်များရှိမှသာ ဆိုင်ရာ ကြိယာတို့ ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ကံစသော အနက် ၆ ပါးလုံး၏ပင် “ကာရကံ” ဟူသော အခေါ်အဝေါ်များ ပြီးကြရသည်။

ပန-ဆက်၊ တံ ကမ္မံ-သည်၊ နိဗ္ဗတ္တနိယံ-နိဗ္ဗတ္တနိယကံလည်းကောင်း၊
ဝိကရဏိယံ-လည်းကောင်း၊ ပါပဏနိယဉ္ဇ-ပါပဏနိယကံလည်းကောင်း၊ ဣတိ-
ဤသို့၊ တိပိဓံ-၏၊ ယထာ-ကား၊ မာတာ ပုတ္တံ ဝိဇာယတိ၊ ပေ၊ ပဏ္ဍိတေ
ပယိရူပါသတိ-တည်း၊ [အမိသည် သားကို ဖြစ်စေ၏(ဖွား၏၊) အာဟာရသည်
ချမ်းသာကို ဖြစ်စေ၏၊ ဒေဝဒတ်သည် ဖျာကို ပြု၏၊ (“ဃဋ္ဌ-အိုးကို” ဟုလည်း
ရှိ၏၊) ထင်းကို မီးကျိုးကို ပြု၏၊ ရွှေကို လက်ကြပ်ကို ပြု၏၊ (တစ်နည်း-
လက်ကောက်ကို ပြု၏၊) ကောက်တို့ကို ရိပ်၏၊ အိမ်သို့ ဝင်၏၊ နေကို
ကြည့်၏၊ တရားကို နာ၏၊ ပညာရှိတို့ကို ဆည်းကပ်၏။

မှတ်ချက်။ ။ “ကတ္ထုကာရကသည် စင်စစ် ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သောကြောင့်
မုချအားဖြင့် ကာရကမည်၏၊ ကံအစရှိသော ၅ ပါးသော ကာရကတို့သည် ကြိယာကို
ပြီးစေခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၍ ဖလုပစာရတ္ထအားဖြင့် ကာရကမည်ကုန်၏” ဟူသော
ပုဒ်စစ် စာသွားကို နည်းမှီး၍ ဤ၌ သဘာဝကာရက၊ ပရိကပ္ပကာရကဟု ခွဲပြလိုက်သည်၊
ဤသို့ ခွဲခြင်းသာ “ကမ္မာဒိနံ ဆန္နံပိ” ၌ ပိနိပါတ် ထားပုံနှင့် သင့်လျော်၏၊ သင့်လျော်ပုံ
ကား- “ဆရာ...ကြိယာကို မုချပြီးစေနိုင်သော ကတ္တားအနက် တစ်ခု၏အတွက်သာ
ကာရကဝေါဟာရ ပြီးသင့်သည် မဟုတ်ပါလော” ဟု စောဒနာဗွယ် ရှိသောကြောင့်
ဆန္နံပိဟု မိန့်၊ ကတ္တားအနက် တစ်ခုအတွက်သာမက ၆ ပါးလုံး၏ပင် မုချအားဖြင့်
ဖြစ်စေ၊ ဖလုပစာရပရိကပ္ပအားဖြင့်ဖြစ်စေ ကာရကဝေါဟာရ ပြီးသင့်သည်-ဟူလို၊
နိဒ္ဒေသ၌လည်း ဤအတိုင်း ခွဲထားသည်ကို တွေ့ရ၏။

ဋီကာ၌ကား “အသန္တံ ဃဋ္ဌံ ကရောတိ=ထင်ရှားမရှိသော အရာကို အိုးလုပ်၏၊
အဘာဝံ ဝိသယံ ကရောတိ=မရှိခြင်း(အဘာဝပညတ်)ကို အာရုံပြု၏” စသည်၌
အသန္တံ-အဘာဝဟူသော ကံတို့သည် လောက၌ ထင်ရှားမရှိဘဲ ကြံစည်အပ်သောကြောင့်
(တဒ္ဓမ္မူပစာရအားဖြင့် တင်စားအပ်သောကြောင့်) ပရိကပ္ပကာရကတို့တည်း၊ “ရူပံ
ပဿတိ-သဒ္ဓံ သုဏာတိ” စသည်၌ ရူပံ သဒ္ဓံ စသည်တို့ကား လောက၌ ထင်ရှား
ရှိသောကြောင့် သဘာဝကာရကတို့တည်းဟု ခွဲသည်၊ ထိုခွဲပုံသည် သဒ္ဓနိတိ “အသန္တံ
သန္တံ ဝ ကပ္ပိယတိ၊ တဉ္စ” ဟူသော ပရိကပ္ပိတကတ္တားကိုပြသော သုတ်နှင့်လည်း
တူပေ၏၊ သို့သော် ဆန္နံပိ၌ ပိ နိပါတ် ထားပုံဖြင့်ကား စဉ်းစားသင့်သည်။

နိဗ္ဗတ္တနိယကံ။ ။ နိဗ္ဗတ္တနိယတေ-ဖြစ်စေအပ်၏၊ ဣတိ- နိဗ္ဗတ္တနိယံ-မည်၏၊
[နိပုဗ္ဗ ဝတုဓာတ်၊ “နိဗ္ဗတ္တနိယံ” ဟု တချို့စာရှိ၏၊ နိပုဗ္ဗ ပဒဓာတ်၊ အနိယပစ္စည်းဖြင့်
နိဗ္ဗတ္တဟု တွှ ၂ လုံး မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ပါ၌ပျက်၊] ၁-မူလအထည်ဝတ္ထု မရှိသေးဘဲ
ယခုမှ ဖြစ်ပေါ်လာစေအပ်သော ကံသည်လည်းကောင်း၊ ၂-မူလအထည်ဝတ္ထု(ပကတိ
ဝတ္ထု) ရှိသော်လည်း ထို မူလပကတိကို မပြော ဖြစ်စေအပ်သော ကံသည်လည်းကောင်း
နိဗ္ဗတ္တနိယကံမည်၏၊ “မာတာ ပုတ္တံ၊ ပေ၊ ဒေဝဒတ္တာ” တို့ကား ပုံစံများတည်း၊ ထိုတွင်
ပုတ္တံအရ သားဒြပ်သည် မူလကမရှိသေး၊ (ဝမ်းတွင်း၌ ရှိသည်မှာလည်း ထင်ရှားသော

အရှိမဟုတ်၊) ထိုသို့ မူလကမရှိသေးဘဲ သရုပ်သကောင်(သားဒြပ်) ပေါ်လာအောင် မိခင်က ဖြစ်စေအပ် (မွေးဖွားအပ်)သောကြောင့် ပုတ္တိဟူသော ကံသည် နိဗ္ဗတ္တနိယကံ တည်း။ သုခံ ဇနယတိ၌ သုခံအရ ချမ်းသာခြင်းလည်း အာဟာရ မစားမီက မရှိသေးဘဲ စားလိုက်မှ အာဟာရသည် ဖြစ်စေအပ်သော ကံတည်း။

ကဋ္ဌံ ကရောတိ စသည်။ ။ကဋ္ဌံ ကရောတိ၌ ကဋ္ဌံအရ ဖျာကား ဖျာမယကံမိ သင်မြက်အဖြစ်ဖြင့် ရှိ၏။ သို့သော် ထိုသင်မြက်များကို မဖော်ပြဘဲ ကဋ္ဌံချည်း ထုတ်ပြ သောကြောင့် နိဗ္ဗတ္တနိယ(သင်ဖျာ)အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာစေအပ်သော ကံပင်ဖြစ်သည်။ [အကယ်၍ “ကာသေ-သင်တို့ကို၊ ကဋ္ဌံ-ဖျာကို၊ ကရောတိ-၏”ဟု မူလပကတိကံကို ဖော်ပြလျှင်ကား ကဋ္ဌံသည် ဝိကရဏိယကံသာ ဖြစ်လတ္တံ့။ “ဗဒ္ဓံ ကရောတိ”ဟု ရှိရာ၌လည်း “မတ္တိကံ-မြေညက်ကို၊ ဗဒ္ဓံ-အိုးကို”ဟု ပကတိဖြစ်သော မတ္တိကံကို ဖော်ပြလျှင် ဝိကရဏိယကံပင်။]

ဝိကရဏိယကံ။ ။ဝိသဒ္ဓါသည် ပကတိသဘောမှ (နဂိုအနေမှ) တစ်မျိုးတစ်ဖုံ ပြောင်းလွဲခြင်းဟူသော ဝိကာရအနက် ရှိ၏။ ထိုသို့ပြောင်းလွဲအောင် ပြုအပ်သောကံကို ဝိကရဏိယကံဟု ခေါ်၏။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “သတော-ထင်ရှားရှိပြီး ဝတ္ထု၏။ အညထတ္တာပါဒနလက္ခဏံ-တစ်မျိုးတစ်ဖုံ၏အဖြစ်သို့ ရောက်စေခြင်းလက္ခဏာရှိသော၊ ကမ္မံ-ကံသည်။ ဝိကရဏိယံ-မည်၏”ဟု ဖွင့်သည်။ ဝိကရိယတေ-ပြောင်းလွဲအောင် ပြုအပ်၏။ ဣတိ ဝိကရဏိယံ။

ပုံစံများ။ ။ “ကဋ္ဌံ အင်္ဂါရံ၊ ပေ၊ ဝိဟယော လုနာတိ” တို့ကား ပုံစံတည်း။ ထိုတွင် “ကဋ္ဌံ အင်္ဂါရံ”၌ ကဋ္ဌံအရ ထင်းဒြပ်သည် နဂိုရှိသော ပကတိဝတ္ထုတည်း။ အင်္ဂါရံအရ မီးကျိုးကား ထင်းမှပြောင်းလွဲလာသော ဝိကတိဝတ္ထုတည်း။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂါရံသည် ထင်းမှ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ ပြောင်းလွဲအောင်ပြုအပ်သော ဝိကရဏိယကံတည်း။ “သုဝဏ္ဏံ ကေယုရံ၊ သုဝဏ္ဏံ ကဋ္ဌကံ”ဟု ၂ မျိုး ခွဲပါ။ အဓိပ္ပာယ် ထင်ရှားပြီ။ သုဝဏ္ဏံသည် ပကတိ၊ ကေယုရံ-ကဋ္ဌကံတို့သည် ဝိကရဏိယ (ဝိကတိ)ကံတို့တည်း။

မှတ်ချက်။ ။ဝိဟယော လုနာတိတို့လည်း ဝိကရဏိယကံဟုပင် ဋီကာဖွင့်၏။ “ဝိဟိနံ-ကောက်တို့ကို၊ လဝနဉ္စ-ရိတ်ခြင်းလည်း။ ဝိကရဏမေဝ-တစ်မျိုးတစ်ဖုံ ပြုခြင်း ပင်တည်း။” “ကောက်ပင်တို့ကို ရိတ်ဖြတ်လိုက်သောအခါ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ ပြောင်းသွားသော ကြောင့် ဝိကရဏိယကံ”ဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်။ ဤကံ၌ ပကတိကံ သီးခြားမရတော့ပြီ။

ပါပဏိယကံ။ ။[သီဟိုဠ်မှ၌ “ပါပဏိယ”ဟု ရှိ၏။ ပပုဗ္ဗ အပဓာတ် အနိယ ပစ္စည်း၊ နကို ဣပြန်၍ ပြီးသည်။ ပါပဏိယဟု မြန်မာမှ၌ ပပုဗ္ဗ အပဓာတ် ဥဏာ ပစ္စည်းဖြင့် ပါပုဏဖြစ်ပြီးနောက် “ဤယ”ဖြစ်ဖို့ ခဲယဉ်း၏။ အနိယပစ္စည်းသက်၍ “ပါပုဏနိယ”ဟုဆိုလျှင် တော်သေး၏။] ပါပုဏိယတေ-ရောက်အပ်၏။ ဣတိ ပါပဏိယံ၊ ဤ၌ “ရောက်”ဟူရာဝယ် ကိုယ်ဖြင့်တိုက်ရိုက်ရောက်ခြင်း၊ အာရုံပြုသောအားဖြင့် စိတ် ရောက်ခြင်း၊ ၂ မျိုးပင်ပါဝင်၏။ ထို့ကြောင့် “နိဝေသနံ ပဝိသတိ”၌ ကိုယ်ဖြင့်ရောက်အပ်၏။ “ပုဏ္ဏိတေ ပယိရူပါသတိ”၌ ပုဏ္ဏိတေလည်း အနားသို့ ချဉ်းကပ်သောအားဖြင့် ကိုယ် သည် ရောက်အပ်သောကံပင်။ အာဒိစ္စံ ဓမ္မတို့ကား စိတ်ရောက်အပ်သော ကံတည်း။

စ-သာဓကကာ၊ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ပေ၊ နိဝေသနန္တိ-နိဗ္ဗတ္တိ၊ ပေ၊ နိဝေသနံဟူ၍၊
 ပုတ္တိ-ရေးဆရာတို့ ဆိုအပ်ပြီ၊ [ယံ-အကြင် ကာရကကို၊ ကတ္တု-ကတ္တား၏၊
 ကြိယာဘိဂမ္မံ-ကြိယာသည် ရောက်အပ်၏၊ တံ-ထိုကာရကကို၊ နိဗ္ဗတ္တိဝိကတိ
 ပတ္တိဘောဒေန-နိဗ္ဗတ္တိကံ ဝိကတိကံ ပတ္တိကံတို့၏ အပြားအားဖြင့်၊ တိဝိခံ-
 ၃ ပါးအပြားရှိ၏ဟူ၍၊ မတံ-သိအပ်၏၊ သုခင်္ဂါရံနိဝေသနံ-သုခံ၊ အင်္ဂါရံ၊
 နိဝေသနံတို့ကား ဥဒါဟရဏ်တည်း။]

တစ်နည်း။ ။ထိုသို့ ကိုယ်စိတ်ဖြင့် ရောက်မှုကို ဂရုမစိုက်ဘဲ “ကြိယာသည်
 ကပ်ရောက်အပ်သောကြောင့် ပါပဏီယကံမည်၏” ဟုလည်း အဓိပ္ပာယ်တစ်နည်း မှတ်
 သင့်၏၊ ဤနည်းအလို နိဗ္ဗတ္တနိယ-ဝိကရဏီယတွင် မပါဝင်သော ကံဟူသမျှ ကြိယာ
 သည် ကပ်ရောက်အပ် စပ်အပ်သည့်အတွက် ပါပဏီယကံတွင် (ပတ္တိကံ)တွင် ပါဝင်
 နိုင်ကြသည်၊ ထို့ကြောင့် ကဋ္ဌ အင်္ဂါရံ စသည်၌ “ကဋ္ဌ-သုဝဏ္ဏ” ဟူသော ပကတိကံ
 များသည်လည်းကောင်း၊ “ကာသေ ကဋ္ဌ ကရောတိ”၌ ကာသေဟူသော ပကတိကံ
 သည်လည်းကောင်း၊ မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိစသည်၌ မဂ္ဂံစသော ကံများသည်လည်းကောင်း
 ပတ္တိကံ မည်နိုင်ကြတော့သည်၊ ဤကား “နိဗ္ဗတ္တိ ဝိကာရဘိက္ခန္ဓော-နိဗ္ဗတ္တိကံ ဝိကာရကံ
 အဖြစ်မှ ကွဲပြားသည်၏ အဖြစ်သည်၊ သတိ-သော၊ ကြိယာဇညဗလသာဓိတ္တံ-
 ကြိယာသည် ဖြစ်စေအပ်သော အကျိုးရှိသည်၏ အဖြစ်သည်၊ ပတ္တိတာ-ပတ္တိကံအဖြစ်
 မည်၏” ဟူသော သက္ကတဋီကာကို မှီသောနည်းတည်း။

နိဗ္ဗတ္တိဝိကတိ၊ ပေ၊ နိဝေသနံ။ ။ဂါထာ၌ နိဗ္ဗတ္တိ-ဝိကတိ-ပတ္တိကံတို့သည်(အစဉ်
 အတိုင်း) နိဗ္ဗတ္တနိယ-ဝိကရဏီယ-ပါပဏီယကံတို့တည်း၊ “နိဗ္ဗတ္တိယတေတိ နိဗ္ဗတ္တိ၊
 ဝိကရီယတေတိ ဝိကတိ၊ ပါပိယတေ-ရောက်အပ်၏၊ ဣတိ ပတ္တိ” ဟု ဝိပြုဟ်ပြု၊
 နိဗ္ဗတ္တိဟု သိဟိဋ္ဌိမှု ရှိ၏၊ နိဗ္ဗတ္တိလည်း အချို့ရှိ၏၊ သူ့နည်းနှင့်သူ ဖြစ်နိုင်သည်သာ၊
 သုခံ-အင်္ဂါရံ-နိဝေသနံ ပုံစံများလည်း ရေးအတိုင်းပင်။

ကြိယာဘိဂမ္မံ။ ။ကတ္တုကာရကသည် ကြိယာကို ဖြစ်စေနိုင်သော ကြိယာဘိနိပ္ပာဒန
 သတ္တိ ရှိသကဲ့သို့ ကမ္မကာရကလည်း ကြိယာသည် ရောက်အပ်(ကပ်အပ် စပ်အပ်သော)
 ကြိယာပါပုဏနသတ္တိ ရှိ၏၊ ထို ကြိယာပါပုဏနနှင့် ကြိယာဘိဂမ္မသည် သဒ္ဓါကွဲသော်
 လည်း အနက်အဓိပ္ပာယ် အတူတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ကြိယာဘိဂမ္မံ”အရ “ကြိယာသည်
 ရောက်အပ်” ဟူရာဝယ် အားလုံးကံများ၌ ကြိယာနှင့် ဆက်စပ်-ကပ်နေသကဲ့သို့
 ဆိုင်ရာကြိယာများ ရောက်လျက်ရှိ၏ဟု ဆိုလိုသည်၊ ဥပမာ-“မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ”ဝယ်
 လမ်းခြံပေါ်၌ သွားခြင်းကြိယာ ကပ်ရောက်နေခြင်းမျိုးတည်း၊ ထို့ကြောင့် ကံဟူသမျှကို
 ကြိယာဖြင့် ရောက်အပ်သောကြောင့် “ပါပဏီယ-ပတ္တိ”ကံဟု နာမည်ရနိုင်သည်ဟု
 မှတ်ပါ၊ သို့သော် သုခံ-အင်္ဂါရံ စသည်တို့ကား နိဗ္ဗတ္တနိယ(နိဗ္ဗတ္တိ) ဝိကရဏီယ
 (ဝိကတိ)ဟု နာမည်ထူးရပြီး (လဒ္ဓနာမ ဝိသေသ)ဖြစ်၍ ပတ္တိဟူသော နာမည်ကို
 မခံကြတော့ချေ။

စ-ဆက်၊ ဣတ္ထ-ဤကစ္စည်းကျမ်း၌၊ (ဝုတ္တတ္တာ-လှမ်းစပ်၊ သုတ်က ကစ္စည်း သုတ်ဖြစ်သောကြောင့် ကစ္စည်းကျမ်းကိုစွဲသည်။) ဣစ္ဆိတာနိစ္ဆိတာကထိတာဒိဘောဒိ- ဣစ္ဆိတာကံ၊ အနိစ္ဆိတာကံ၊ ကထိတာကံ အစရှိသောအပြားကို၊ အနပေက္ခိတွာ-မဇ္ဇ မု၍၊ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကဝသေန-ကံအားလုံးကို သိမ်းကျုံးခြင်း၏အစွမ်းဖြင့်၊ ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မန္တိ- “ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံ” ဟူ၍၊ ဝုတ္တတ္တာ-ဆိုအပ်သည်၏။

ပကတိကံ ဝိကတိကံ။ ။ “ကဋ္ဌ အင်္ဂါရံ ကရောတိ” စသည်၌ ကဋ္ဌ(ထင်း)သည် မီးကျိုးမဖြစ်မီ မူလတည်ရှိသော ပကတိဝတ္ထုတည်း။ ထို့ကြောင့် “ကဋ္ဌ-သုဝဏ္ဏ-ကာသေ” စသော ကံများကို ပကတိကံဟုလည်း နာမည်မှည့်ကြသေး၏။ ထို ပကတိ ဝိကတိ ၂ မျိုးတွင် ပကတိသည် မူလအကြောင်းတည်း။ ထင်းကို အကြောင်းပြု၍ မီးကျိုးဖြစ်ရသောကြောင့် မီးကျိုးစသောဝတ္ထု(ဝိကတိ)ကား အကျိုးတည်းဟု ခွဲပါ။

[နိယာမံ] ပကတိ ဝိကတိ၊ ၂ပါးရှိက၊ ပကတိမှာ၊ အကြောင်းသာ၊ နောက်လာ ဝိကတိ၊ အကျိုးရှိ၊ မှတ်သိလေ အဟုတ်။

မှတ်ချက်။ ။ ဤသို့ အကြောင်းအကျိုး ခွဲ၍လည်း ရကောင်းသော-မူလအဖြစ်မှ တစ်မျိုးတစ်ဖုံလည်း ပြောင်းလွဲသွားသော ကံ ကတ္တားတို့၌သာ ပကတိကံ ပကတိကတ္တား၊ ဝိကတိကံ ဝိကတိကတ္တားဟု ခွဲခြားလေ့ရှိကြ၏။ ထိုသို့ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ မပြောင်းလွဲသော “အက္ခရာ သရာနာမ ဟောန္တိ၊ ဘိက္ခု၍ တေ အဝေါစ” စသော ၂ မျိုးစီ ရှိရာတို့၌ ပကတိ ဝိကတိနာမည်မရ၊ အက္ခရာသည် သညီနာမိကတ္တား၊ သရာကား သညာနာမကတ္တားဟု လည်းကောင်း၊ ဘိက္ခုသည် အကထိတာကံ၊ ဇေတကား ကထိတာကံဟုလည်းကောင်း ဤသို့ စသည်ဖြင့် အခြားသင့်တော်သော နာမည်သာ ရသင့်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ဣတ္ထေ ဣစ္ဆိတာ၊ ပေါ ဣမိနာဝ ကမ္မသညာ ဟောတိ။ ။ ပါဏိနိသဒ္ဒါကျမ်း၌ ဣစ္ဆိတာကံ အမည်မှည့်ဖို့ရာ “ကတ္တုရိစ္ဆိတတမံ ကမ္မံ” သုတ်ကိုလည်းကောင်း၊ အနိစ္ဆိတာကံ အမည်မှည့်ဖို့ရာ “တထာ ယုတ္တဉ္စနိစ္ဆိတံ” သုတ်ကိုလည်းကောင်း ဤသို့ စသည်ဖြင့် ကံအမည်မှည့်သော သုတ်ပေါင်းများစွာကို တည်ထား၏။ ဤကစ္စည်းကျမ်းဆရာကား အကျယ်မလိုက် အကျဉ်းကြိုက်တော်မူသည်အားလျော်စွာ ဣစ္ဆိတာကံ အနိစ္ဆိတာကံ ကထိတာကံ အကထိတာကံ စသော အက္ခရာအပြားကို မဇ္ဇမု၍ (ကံအမျိုးမျိုး ကွဲပြားသလောက် သုတ်များစွာ မတည်တော့ဘဲ) ဣစ္ဆိတာစသော ကံအားလုံးကို သိမ်းကျုံးနိုင်လောက် အောင် “ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံ” ဟု သုတ်တည်တော်မူသည်။

ဆက်ဦးအံ-ထိုသုတ်၌ “ယံ ကရောတိ” သည် (ရေလဲအမျိုးမျိုး သုံးနိုင်သော ဆေးကဲ့သို့) ဣစ္ဆိတာစသော ကံအမျိုးမျိုးနှင့်ဆိုင်သော စကားတည်း။ “ယံ-အကြင် ကမ္မလာစသော အနက်ကို၊ ကရောတိ-လိုလားသမှု ပြု၏။ တံ-ထိုလိုလားအပ်သော ဣစ္ဆိတာကမ္မလာသည်။ ကမ္မံ-ကံမည်၏” ဤသို့ စသည်ဖြင့် ကံအားလုံးကို သိမ်းကျုံး နိုင်သည်။

အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ အတ္တန္တရဝိကပ္ပနဝါဓိကာရတောစ-အနက်တစ်မျိုးကို စီရင်နိုင်သော ဝါသဒ္ဓါလိုက်လာသည်၏(အဖြစ်)ကြောင့်လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော ကံတို့၌၊ ဣမိနာဝ-ဤ“ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံ”သုတ်ဖြင့်ပင်၊ ကမ္မသညာ (သညောရှိလျှင် ပါဌ်ပျက်)-ကံမည်သည်၊ ဟောတိ-၏။

တတ္ထ-ထိုကံတို့တွင်၊ အနိစ္စိတကမ္မံ-အနိစ္စိတကံဟူသည်၊ ယထာ-နည်း၊ ကဏှကံ မဒ္ဒတိ၊ပေ၊ ဥပဂစ္ဆတိ-ဟူသည်တည်း၊ [ဆူးကို နင်းချေ၏၊ အဆိပ်ကို မျှို၏၊ ရွာသို့ သွားစဉ် သစ်ပင်အနီးသို့ ကပ်ဝင်၏။]

ဝါဓိကာရတော။ ။ “ယေန ဝါ ကယိရတေ၊ တံ ကရဏံ” သုတ်မှ လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါသည် တိုက်ရိုက်ပါသော အနက်မှတစ်ပါး အခြားအနက်များကိုလည်း စီရင်နိုင်သော အတ္တန္တရဝိကပ္ပနအနက် ရှိ၏၊ (အဝုတ္တသမုစ္စည်း အနက်ရှိသော စနှင့် တူ၏) ထို ဝါသဒ္ဓါဖြင့် “ယံ ဝါ ကရောတိ၊ ယံ ဝါ ဝိကရောတိ၊ ယံ ဝါ ပါပုဏာတိ၊ ယံ ဝါ ဣစ္ဆတိ၊ ယံ ဝါ န ဣစ္ဆတိ၊ ယံ ဝါ ကထိယတိ”စသည်ဖြင့် ကံအားလုံးကိုပင် စီရင်နိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် သက္ကတကျမ်းကဲ့သို့ သုတ်အသီးသီးဖြင့် ကံအမည်မှည့်ဖွယ် မလိုတော့ဘဲ ဣစ္စိတ အနိစ္စိတ စသော ကံအားလုံးကိုပင် ဤ“ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံ”တစ်သုတ်တည်းဖြင့် ကံအမည်မှည့်နိုင်သည်။

တတ္ထ အနိစ္စိတကမ္မံ၊ ပေ၊ ဥပဂစ္ဆတိ။ ။ [ကတ္တားဖြစ်သူ ပုဂ္ဂိုလ်က အလိုရှိအပ်သော ကံသည် ဣစ္စိတကံမည်၏၊ အလိုရှိအပ်သည် မဟုတ်သောကံသည် အနိစ္စိတကံ မည်၏၊ ထိုတွင် ရွာကို သွားလိုရာ၌ “ဂါမံ ဂစ္ဆတိ”စသောကံ၊ ထမင်းစားလိုရာ၌ “ဘတ္တံ ဘုဇ္ဇတိ”စသော ကံသည် ဣစ္စိတကံမည်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဣစ္စိတကံတွေ ပေါများသောကြောင့် ဣစ္စိတကံ၏ ပုံစံကို သီးခြားမပြောဘဲ အနိစ္စိတကံ၏ ပုံစံများကိုသာ ထုတ်ပြသည်၊ “ကဏှကံ-ဝိသံ”အရ ဆူးနှင့် အဆိပ်သည် (စိတ်ညစ်နေသူ သေချင်နေသူမှတစ်ပါး) ရိုးရိုးသားသား စိတ်ထားရှိသူ လူအများတို့ အလိုမရှိအပ်သောကြောင့် အနိစ္စိတကံမည်၏၊ [စိတ်ညစ်နေ၍ ဆူးကို နင်းရာ၊ သေချင်၍ အဆိပ်ကို စားရာတို့၌ကား ကဏှကံ-ဝိသံတို့ကို ဣစ္စိတကံဟုလည်း ဆိုကြသည်။]

“ဂါမံ၊ ပေ၊ ဥပဂစ္ဆတိ”၌ ရွာသည် သွားလိုအပ်သော အရပ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဂါမံသည် ဣစ္စိတကံပင်၊ ဤနေရာ၌ ပုံစံထုတ်လိုရင်းမှာ “ရုက္ခမူလံ”သာတည်း၊ ရွာသို့ သွားလိုသူသည် လမ်းခရီး၌ ပေါက်နေသော သစ်ပင်အောက်သို့ ဝင်လိုစိတ် မရှိသော်လည်း လမ်းကျနေ၍ ဝင်သွားရာ၌ ရုက္ခမူလံသည် အလိုရှိအပ်သောကံ မဟုတ်သောကြောင့် အနိစ္စိတကံပင်မည်၏။ [ဣစ္စိတ စသော အခွဲ၌ “ဣစ္စိတ-အနိစ္စိတ”ဟု ၂ မျိုးခွဲနည်း၊ “နေဝိစ္စိတနာနိစ္စိတ”ထည့်၍ ၃ မျိုးခွဲနည်းဟု ၂ နည်း ရှိ၏၊ ၃ မျိုးခွဲရာ၌ ရုက္ခမူလံသည် အလိုရှိအပ်သည်လည်းမဟုတ်-ဝိသံကဲ့သို့ အလိုမရှိအပ် ရုံမှန်းအပ်သည်လည်း မဟုတ်သောကြောင့် နေဝိစ္စိတနာနိစ္စိတကံ မည်၏။

အကထိတကမ္မံ-မဆိုလိုအပ်သောကံဟူသည်၊ ယထာ-နည်း၊ ယညဒတ္တံ၊ ပေ၊ ဗြာဟ္မဏော-တည်း၊ [ပုဏ္ဏားသည် ယညဒတ်ကို ကမ္မလာကို တောင်း၏၊] ဟိ-ချဲ့၊ ဧတ္ထ-ဤပြုယုဂ်၌၊ ကမ္မလန္တိ-ကမ္မလံဟူသောကံသည်၊ ကထိတကမ္မံ-ကထိတကံတည်း၊ (ကသ္မာ-နည်း၊) ဒွိကမ္မိကာယ-ကံ ၂ ခုရှိသော၊ ယာစန ကြိယာယ-တောင်းခြင်းကြိယာဖြင့်၊ ဝတ္တံ-ဆိုခြင်းငှာ၊ ဣစ္ဆိတတရတ္တာ-အလွန် အလိုရှိအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း၊ ယညဒတ္တန္တိ-ယညဒတ္တံဟူသော ကံသည်၊ အပ္ပဓာနတ္တာ-မပြဋ္ဌာန်းသည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ အကထိတကမ္မံ-တည်း။ [“ဆိုလိုရင်းမဟုတ်သော ကံ” ဟူလို။]

တထာ-ထိုအတူ၊ သမိဒ္ဓံ-ကြွယ်ဝသူကို၊ ဓနံ-ဥစ္စာကို၊ ဘိက္ခတေ-တောင်း၏၊ အဓံ-ဆိတ်ကို၊ ဂါမံ-သို့၊ နယတိ-ဆောင်၏၊ ပရာဘဝန္တံ-ပျက်စီးတတ်သော၊ ပုရိသံ-ကို၊ မယံ-ကျွန်ုပ်တို့သည်၊ ဂေါတမံ-အရှင်ဂေါတမကို၊ ပုစ္ဆာမ-မေးလို ပါကုန်၏၊ ဘဂဝါ-သည်၊ ဘိက္ခု-တို့ကို၊ ဧတံ-ဤစကားကို၊ အဝေါစ-မိန့်တော်မူပြီ၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

အကထိတကမ္မံ၊ ပေ၊ ဧတဒဝေါစ ဣစ္စာဒိ။ ။ [“အကထိတကမ္မံ ယထာ” ဟု စကားစချီသော်လည်း မှတ်၍ပြသော ဥပလက္ခဏနည်းသာတည်း၊ ကထိတကံကိုပါ ပုံစံ၌ ပြုလတ်၊] ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က ပဓာနထား၍ ဆိုလိုအပ်လျှင် ကထိတ၊ မဆိုလိုအပ်လျှင် အကထိတဟု မှတ်ပါ။ “ယညဒတ္တံ ကမ္မလံ”၌ ကမ္မလာသည် တောင်းခြင်းကြိယာဖြင့် ဆိုလိုအပ်(တောင်းလိုအပ်)သော ပဓာနကံဖြစ်၍ ကထိတကံတည်း၊ ယညဒတ္တံကား တောင်းလိုအပ်သော အရာမဟုတ်၍ အပဓာနဖြစ်သောကြောင့် အကထိတကံတည်း၊ [“ယာစနကြိယာယ ဝတ္တံ”၌ “ပတ္တံ”ဟု စာပျက်လျက်ရှိ၏၊ “ဝတ္တံဣစ္ဆိတ”သည် “ကထိတ”၏ အဖွင့်တည်း၊ “ဝတ္တံဣစ္ဆိတ-ဆိုခြင်းငှာ အလိုရှိအပ်၊ ကထိတ-ဆိုလို အပ်”ဟု အနက်တူပုံကို သတိပြုပါ၊ သီဟိုဠ်မူ၌လည်း “ဝတ္တံ”ဟုပင် ရှိသည်၊ ကထိတကို အဓိပ္ပာယ်တစ်မျိုး ပြောကြသေး၏။]

တထာ သမိဒ္ဓံ၊ ပေ၊ ဒဝေါစ။ ။ သမိဒ္ဓံသည် တောင်းခြင်းကြိယာဖြင့် မဆိုလိုအပ် (မတောင်းလိုအပ်)၊ အဓံ ဂါမံတွင် ဂါမံသည် ဆောင်ခြင်းကြိယာဖြင့် မဆိုလိုအပ် (မဆောင်လိုအပ်)၊ ပရာဘဝန္တံ ပုရိသံသည် မေးခြင်းကြိယာဖြင့် မဆိုလိုအပ် (အမေး မခံအပ်)၊ ဘိက္ခု ဧတံတွင် ဘိက္ခုသည် ဝစနကြိယာဖြင့် မဆိုလိုအပ်၊ ထို့ကြောင့် ထိုကံအားလုံး အပဓာန၊ အကထိတကံတည်း၊ ဓနံ၊ အဓံ၊ ဂေါတမံ၊ ဧတံ တို့ကား ဆိုင်ရာကြိယာဖြင့် ဆိုလိုအပ်(တောင်းလိုအပ်၊ ဆောင်လိုအပ်၊ အမေးခံရ၊ ပြောလိုအပ်) သောကြောင့် ပဓာန-ကထိတကံများတည်း၊ [ဣစ္စာဒိဖြင့် ကြွင်းသော နျာဒိဒုဟာဒိ ဒွိကမ္မိကဓာတ်များကို ယူ။]

အဘိဟိတကမ္မေ ပန-အဘိဟိတကံဉ်ကား၊ (ဒုတိယာ-ဒုတိယာဝိဘတ် သည်၊ န ဟောတိ-မဖြစ်၊ ယထာ-ကား၊ ကဋ္ဌော ကရိယတေ၊ပေ၊ ဗြာဟ္မဏေန ဣစ္စာဒိ-ကဋ္ဌော၊ ပေ၊ ဗြာဟ္မဏေန အစရှိသည်တည်း၊ [ဒေဝဒတ်သည် ဖျာကို ပြုအပ်၏၊ မြတ်စွာဘုရားသည် တရားကို ဟောတော်မူအပ်ပြီ၊ ပုဏ္ဏားသည် ယညဒတ်ကို ကမ္မလာကို တောင်းအပ်၏။]

(၂၆၆) ဒုတိယာတိ အဓိကာရော။

ဂတိဗုဒ္ဓိ၊ ပေ၊ ဝါ။ ။(၃၀၀) ဂမု-ဂမုဓာတ်သည်လည်းကောင်း၊ သပ္ပ- သည်လည်းကောင်း၊ ဂတိမိ-ဉ်(ဝတ္တတိ-၏)၊ ဗုဓ-သည်၊ ဗောဓနေ-သိခြင်းဉ်၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ဗုဓ-သည်၊ အဝဂမနေ-ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းအနက်ဉ်(ဝတ္တတိ-၏) [နောက်ဉ် ဤနည်းချည်းပေး၊] ဘုဇ=ပါလနဗျဝဟရဏေသု-စောင့်ခြင်း၊ စား ခြင်းတို့ဉ်၊ ပဌ=ဗျတ္တိယံ-အနက်ကို ထင်စွာပြတတ်သော၊ ဝါစာယံ-ဉ်၊ ဟရ= ဟရဏေ၊ ကရ=ကရဏေ၊ သိ=သယေ၊ ဣစ္စေဝမာဒိနံ-နံသော၊ ဓာတူနံ-တို့၏၊ ပယောဂေ-ယှဉ်ရာဉ်၊ ကာရိတေ-ကာရိတ်ပစ္စည်းသည်၊ သတိ-ရှိသော်၊ ပယောဇ္ဇ ကတ္တုဘူတေ-ပယောဇ္ဇကတ္တားဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ကမ္မနိ-ကံဉ်၊ လိင်္ဂမှာ ဒုတိယာ

အဘိဟိတော၊ ပေ၊ ဗြာဟ္မဏေန။ ။ဝုတ္တကံကို အဘိဟိတကံဟု ခေါ်သည်။ ထို ကံကို အာချာတ် ကိတ်ကြိယာတို့က ဟောပြီးဖြစ်၍ ဒုတိယာဝိဘတ် သက်ဖွယ်မလို၊ လိင်္ဂတ္ထုကို ထွန်းပြုဖို့ရာ ပထမာဝိဘတ်သာ သက်ရတော့သည်-ဟူလို၊ ယညဒတ္တော ကမ္မလံတွင် ယညဒတ္တောသာ အဘိဟိတကံတည်း၊ ကမ္မလံကား အဘိဟိတအဝုတ္တကံ ဖြစ်၍ ဒုတိယာ သက်ရသည်။ ထို့ပြင် “အဘိဟိတေ ပန န ဟောတိ”ဉ် “ဒုတိယာ”ဟု ကတ္တားပုဒ်ထည့်ပါ။ ထို့ကြောင့် “ကဋ္ဌော ကရိယတိတိ ဧတ္ထ၊ ပေ၊ ဒုတိယာ န ဟောတိ”ဟု ဋီကာမိန့်သည်။

(၂၆၆) ကာရိတေ၊ ပေ၊ ဒုတိယာ ဝိဘတ္တိ။ ။ “ဂမယတိ-သွား+စေ၏”ဟူရာဉ် “သွားခြင်းကြိယာ၊ စေ(စေခိုင်း)ခြင်းကြိယာ”ဟု ၂ မျိုး ရှိ၏၊ သွားခြင်းကြိယာကို ပြီးစေသော ကတ္တား၊ စေခိုင်းခြင်းကြိယာကို ပြီးစေသောကတ္တားဟု ကတ္တားလည်း ၂ ချက် ရှိသင့်၏၊ သို့ဖြစ်၍ “သာမိကော+ဒါသေန+ဂါမံ+ဂမိယတိ-အရှင်သည်+ ကျွန်သည်+ရွာသို့+သွားစေ၏”ဟူသော ဝါကျဖြစ်လာသည်။ ထိုတွင် သာမိကောသည် “စေ”ဟူသော ကြိယာ၏ ကတ္တားတည်း၊ စေခိုင်းတတ်သောကြောင့် “ပယောဇက” ကတ္တားဟုလည်းကောင်း၊ ကာရိတ်ဏေပစ္စည်း၏ ကတ္တားဖြစ်၍ “ကာရိတ်ကတ္တား” ဟုလည်းကောင်း ခေါ်သည်။ ဒါသေနကား “သွား” ဟူသော ကြိယာ၏ ကတ္တား (သူ့ကိုယ်တိုင် သွားရသော ကတ္တား)တည်း၊ အရှင်က စေခိုင်းအပ်သောကြောင့်

ဝိဘတ္တိ ဝါ ဟောတိ၊ နိစ္စသမ္ပတ္တေ-ဒုတိယာဝိဘတ် အမြဲရောက်လုလတ်သော်၊ အယံ-ဤသုတ်သည်၊ ဝိကပ္ပတ္ထော-ဝိကပ်စီရင်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ တေန-ကြောင့်၊ (ဝါဿ-ဝါ၏) ပက္ခေ-အဖို့၌၊ တတိယာ-တတိယာဝိဘတ်သည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏။

“ပယောဇ္ဇ(စေခိုင်းအပ်သော)ကတ္တာ”ဟုလည်းကောင်း၊ ဂမုဓာတ်၏ ကတ္တာဖြစ်၍ “ဓာတ်ကတ္တာ”ဟုလည်းကောင်း ခေါ်သည်။

ကတ္တာ ကံနေပုံ။ ။“သာမိကော”သည် “စေ၏”၌ စပ်ရသောကြောင့် တိ ဝိဘတ်သည် ဟောအပ်သော ဝုတ္တကတ္တာဖြစ်၍ ပထမာဝိဘတ်ဖြင့် နေရ၏၊ ဒါသေန ကတ္တားကား “သွား”ဟူသော ဂမုဓာတ်၌သာ စပ်ရ၏၊ ဓာတ်မည်သည် ကြိယာဟူသော ဘောအနက်ကိုသာ ဟော၏၊ ကတ္တာ ကံကို မဟော၊ ထို့ကြောင့် ဂမုဓာတ်၏ ကတ္တာ ဖြစ်သော ဒါသေန၌ အဝုတ္တကတ္တာဖြစ်၍ တတိယာဖြင့်သာ နေရသည်၊ ဂါမံကား ဂမုဓာတ်၏ ကံဖြစ်၍ ဓာတ်ကံတည်း၊ ဓာတ်ကံဖြစ်သောကြောင့် အဝုတ္တကံထုံးစံအတိုင်း ဒုတိယာဖြင့် နေရသည်။

ပယောဇ္ဇကတ္တုဘူတေ ကမ္မနိ။ ။ဒါသေနကို “ပယောဇ္ဇကတ္တာ”ဟု ဆိုခဲ့ပြီ၊ ထို ပယောဇ္ဇကတ္တာသည်ပင် အရှင်က စေအပ် (စေခိုင်းအပ်)သောကြောင့် ကံလည်း ဖြစ်ပြန်၏၊ ထို စေခိုင်းအပ်သည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော ကမ္မသတ္တိကို တတိယာ ဝိဘတ်က မဟောသောကြောင့် ကံအနက်၌ (ထုံးစံအတိုင်း) ဒုတိယာဝိဘတ်သက်၍ “ဒါသံ”ဟု ရှိရတော့သည်၊ ထို့ကြောင့် “သာမိကော ဒါသံ ဂါမံ ဂမယတိ=အရှင်သည် ကျွန်ကို ရွာသို့ သွားစေ၏”ဟု ဝါကျတစ်မျိုး ဖြစ်ရပြန်သည်။

နိစ္စသမ္ပတ္တေ၊ ပေ၊ တတိယာ ဟောတိ။ ။“ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ”သုတ်ဖြင့်ပင် ဒုတိယာဝိဘတ်သက်ခြင်းကိစ္စ ပြီးနိုင်သည်မဟုတ်လော၊ အဘယ့်ကြောင့် ဤသုတ်ကို အားထုတ်ရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “နိစ္စသမ္ပတ္တေ”စသည်ကိုမိန့်၊ “ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ”သုတ်သည် ကံအနက်၌ ဒုတိယာ အမြဲသက်သောကြောင့် ဤကာရိတ်ကံ ၌လည်း ဒုတိယာ အမြဲသက်ရလေမည်လောဟု တွေးတောဖွယ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤ သုတ်သည် “ကာရိတ်ကံ၌ ဒုတိယာ အမြဲမသက်ရ၊ ဝိကပ်သာ သက်ရမည်”ဟု သိစေ ရခြင်းအကျိုး ရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် ဝါဖြစ်သော အဖို့၌ (ဝါဖြစ်သော ဝါကျ၌) ဒုတိယာ မသက်ရဘဲ စေခိုင်း တိုက်တွန်းအပ်သော ပယောဇ္ဇကတ္တာ ထုံးစံအတိုင်း (ကတ္တာ အနက်၌) တတိယာသာ သက်ရတော့သည်။

အမှာ။ ။“နိစ္စ သမ္ပတ္တေ”ဟုလည်းကောင်း၊ “တေန ပက္ခေ”ဟုလည်းကောင်း သိဟိုဠ်မူ ရှိ၏၊ မြန်မာမူ၌ “နိစ္စသမ္ပတ္တေ”ဟုလည်းကောင်း၊ “တေန တဿ ပက္ခေ”ဟု လည်းကောင်း တွေ့ရ၏၊ နိစ္စနှင့် နိစ္စမှာ မထူးလှ၊ “တဿ ပက္ခေ”အရာ၌ “ဝါဿ ပက္ခေ”ဟု မူလပါဠိ ရှိမည်ထင်သည်၊ ဋီကာ၌မူ “ဒုတိယာ ပက္ခေ”ဟု ပါဠိရှိ၏။

မှတ်ချက်။ ။ “နိစ္စသမ္ပတ္တေ ဝိကပ္ပတ္တော ယံ” ဟူသော စကားအရ ဂတိဗုဒ္ဓိစသော သုတ်၌လာသည့် ဓာတ်နက်များ၏ ယှဉ်ရာ ကာရိတ်ဝါကျ၌ ကာရိတ်ကံဝယ် ဒုတိယာ အမြဲသက်မည် စိုးသောကြောင့် ဤသုတ်ကို တည်ရသည်ဟု ဆိုသဖြင့် အခြားဓာတ် များ၏ ယှဉ်ရာဝါကျ၌မူ ကာရိတ်ကံဝယ် ဒုတိယာ အမြဲသက်ပါလေတော့ဟု ခွင့်ပြု ရာ ရောက်နေ၏။ သို့သော် “ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ကာရိတေ” ၏ အဖွင့်ဋီကာ၌ လိခဓာတ်ကို (သုတ်၌မပါဘဲ) ပြထားသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ သယာဒီနံဟု သုတ်ရင်းမှာပင် အာဒိသဒ္ဓါ ပါနေသောကြောင့်လည်းကောင်း ဂတိဗုဒ္ဓိစသော(သုတ်၌ တိုက်ရိုက်ပါသော) ဓာတ်များမှ တစ်ပါးသော ဓာတ်တို့၏ ကာရိတ်ကံ၌လည်း ဒုတိယာ မမြဲကြောင်း တတိယာလည်း သက်နိုင်ကြောင်းကို မှတ်ထိုက်သည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန် ကစ္စာယနသရတို့၌ကား “(ဟရ ကရဓာတ်မှ တစ်ပါး) ဂတိဗုဒ္ဓိစသောဓာတ်များ၌ ကမ္မသညာရ၍ ဒုတိယာ အမြဲသက်ရသည်၊ တတိယာ မသက်ရ၊ ဟရ,ကရ,အဘိဝါဒီဟူသော နာမဓာတ်,ဒိသဓာတ်, အဓိ ဩ ရှေးရှိသော ဟရဓာတ်တို့၌ကား ဒုတိယာချည်း မမြဲ, ဒုတိယာ-တတိယာ ၂ မျိုးလုံးပင် သက်နိုင်သည်။ ထိုမှတစ်ပါး များစွာသော ဓာတ်တို့၌မူ ဒုတိယာ မသက်ရဟု ဆိုရာ ရောက်သဖြင့် တတိယာချည်း အမြဲသက်လေဟု ခွင့်ပြုရာလည်းကျသည်” ဟု မိန့်သည်။

ပါဠိတော်သွား။ ။ “ယော ပန ဘိက္ခု အညာတိကာယ ဘိက္ခုနိယာ ပုရာဏစိဝရံ ဧဝေါပေယျ ဝါ ရဇာပေယျ ဝါ အာကောဋ္ဌာပေယျ ဝါ၊ ဝေ၊ ဝိဇ္ဇာပေယျ ဝါ”... “တန္တူဝါယေဟိ စိဝရံ ဝါယာပေယျ” စသော ပါတိမောက် ပါဠိတော်... “ဥဂ္ဂဏှာပေယျ ဝါတိ တဒေဝ အညေန ဂါဟာပေယျ” စသော အဋ္ဌကထာတို့ဝယ် ကစည်းသုတ်ရင်း၌ သတ်မှတ်ထားအပ်သော ဂတိဗုဒ္ဓိစသော ဓာတ်မဟုတ်ပါဘဲလျက် ပယောဇ္ဇကတ္တား၌ တတိယာသက်ထား၏။ “မနုဿဝိဂ္ဂဟံ ဇိဝိတာ ဝေါရောပေယျ...အပ္ပေဝနာမ နံ ဣမမှာ ဗြဟ္မစရိယာ စာဝေယျ... အညာတကံ ဂဟပတိံ ဝါ ဂဟပတာနိံ ဝါ စိဝရံ ဝိညာပေယျ... သိက္ခမာနံ ဝုဋ္ဌာပေယျ” စသော ပါဠိတော်များဝယ် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ကမ္မသညာရ၏ဟု သတ်မှတ်ထားသောဓာတ် မဟုတ်ပါဘဲလျက် ကမ္မသညာ ရနေပြန်သည်။

မှတ်ဖွယ်။ ။ သို့သော် မည်ကဲ့သို့ အရာ၌ ဒုတိယာသက်၍ မည်ကဲ့သို့အရာ၌ တတိယာသက်ရမည်ဟု သတ်မှတ်လိုပြန်လျှင် ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာသွားကိုပင် စဉ်းစားရလိမ့်ဦးမည်။ သင်္ကန်းဟောင်းကို အလျော်ခိုင်းရာ,အဆိုး-အထူးဆိုးရာတို့၌ အခိုင်းခံရသူ၏ လျှော်မှု-ဆိုးမှု-ထုရိုက်မှုကြိယာ ဗျာပါရသည် အတော်အားကြီး၏။ ထိုကဲ့သို့ အခိုင်းခံရသူ၏ ဗျာပါရ အားကြီးရာ၌ ကတ္တုသတ္တိ ထင်ရှားသောကြောင့် ပယောဇ္ဇကတ္တား အနေဖြင့် တတိယာသာ သက်သင့်၏။ အညာတကံ ဂဟပတိံ ဝါ ဝိညာပေယျ၌ အတောင်းခံရသော ဂဟပတိ၏ ကတ္တုသတ္တိသည် မထင်ရှား၊ တောင်းအပ် သည်၏အဖြစ်ဟူသော ကမ္မသတ္တိသာ ထင်ရှား၏။ ထိုသို့ ကမ္မသတ္တိက ပို၍ထင်ရှားရာ၌ ကာရိတ်ကံအနေအားဖြင့် ဒုတိယာသာ သက်သင့်သည်ဟု ခွဲခြားထိုက်သည်။ ဤကား ဤကျမ်းအယူသာတည်း။ သာ၍ သေချာသောအချက်ကိုလည်း ရှာကြပါလေ။

ယောကောစိ-တစ်စုံတစ်ယောက်သော၊ ပုရိသော-သည်၊ ဂါမံ-သို့၊ ဂစ္ဆတိ-
 သွားစွမ်းနိုင်၏၊ တံ-ထိုယောကျ်ားကို၊ အညော-အခြားသူသည်၊ ပယောဇယတိ-
 စေခိုင်း၏၊ ပုရိသော-ယောကျ်ားတစ်ယောက်သည်၊ ပုရိသံ-ယောကျ်ားတစ်
 ယောက်ကို၊ ဂါမံ-သို့၊ ဂမယတိ-သွားစေ၏၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ (ပုရိသော-
 ယောကျ်ားတစ်ယောက်သည်) ပုရိသေန-ယောကျ်ားတစ်ယောက်သည်၊ ဂါမံ-
 သို့၊ ဂမယတိ-၏။

ဧဝံ-တူ၊ အာစရိယော-ဆရာသည်၊ သိသံ-တပည့်ကို၊ ဓမ္မံ-ပါဠိကို၊
 ဗောဓေတိ-သိစေ၏၊ မာတာ ပုတ္တံ ဘောဇနံ ဘောဇယတိ-စားစေ၏၊ ဝါ-
 ကျွေး၏၊ အာစရိယော သိသံ ဓမ္မံ ပါဠေတိ-ရွတ်ဆိုစေ၏၊ ပုရိသော ပုရိသံ၊
 ဘာရံ-ဝန်ကို၊ ဟာရေတိ-ဆောင်စေ၏၊ တထာ-တူ၊ ပုရိသော ပုရိသံ၊ ကမ္မံ-
 အလုပ်ကို၊ ကာရယတိ-လုပ်စေ၏၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ (ပုရိသော)ပုရိသေန-သည်၊
 ကမ္မံ-အလုပ်ကို၊ ကာရာပယတိ-၏၊ ပုရိသော ပုရိသံ သယာပယတိ-အိပ်စေ၏။

ယောကောစိ၊ ဝေ၊ ဂမယတိ။ ။ “ယောကောစိ ပုရိသော ဂါမံ ဂစ္ဆတိ” နှင့်
 “တမညော ပယောဇယတိ” တို့သည် ဤသုတ်၌ ပြလိုရင်းပုံစံ မဟုတ်ကြသေး၊
 ကာရိတ်ဝါကျ ခင်းပြုဖို့ရာ အခြေခံစကားမျှသာ ဖြစ်သည်။ ထိုတွင် “ယောကောစိ
 ပုရိသော ဂါမံ ဂစ္ဆတိ” ဖြင့် အခြားသူကခိုင်းလျှင် သွားခြင်းကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော
 (သွားစွမ်းနိုင်သော၊ ဒုလ္လာပါဒရက်စွဲ၍ ပုံလဲနေသူမဟုတ်သော) ယောကျ်ားတစ်ယောက်ကို
 ပြ၏။ “တမညော ပယောဇယတိ” ဖြင့် ထိုယောကျ်ားကို အခြားသူက ခိုင်းပုံကို ပြ၏။
 ထိုသို့ တစ်ယောက်က အခြားတစ်ယောက်ကို ခိုင်းရာ၌ “ပုရိသော ပုရိသံ ဂါမံ ဂမယတိ”
 ဟု ကာရိတ်ယှဉ်ရာဝါကျ ဖြစ်သည်။ ဤဝါကျသာ ဤသုတ်၏ ပုံစံပြဝါကျတည်း။

“ပုရိသေန ဝါ ဂါမံ ဂမယတိ” ကား ဝါသဒ္ဓါဖြစ်၍ ဤသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာမသက်ရတဲ့
 တတိယာသက်ရပုံကို ပြသောဝါကျတည်း။ ဤ တတိယာဝိဘာတ်ကို ကတ္တရိစသုတ်ဖြင့်
 သက်ရသည်။ [“ပုရိသော ပုရိသံ” ဟု ထားခြင်းမှာ အနက်ထင်လွယ်အောင် ထားခြင်း
 ဖြစ်၏။ ရှေ့ ပုရိသော၌ ပထမာ-နောက် ပုရိသံ၌ ဒုတိယာ ထားရပုံကို “သာမိကော
 ဒါသံ” ဟု ပြခဲ့သော ဝါကျအတိုင်း သိပါ။]

ဧဝံ သိသံ၊ ဝေ၊ သယာပယတိ။ ။ ဤပုံစံများကား “ဗုဒ္ဓိ-ဘုဇ-ပဋ္ဌ-ဟရ-
 ကရ-သယာဒိနံ” ဟု သုတ်၌လာသော ဓာတ်စဉ်အတိုင်း ပုံစံများတည်း။ ထိုပုံစံများ၌
 တတိယာဝိဘာတ်ဖြင့် သိသောန စသည်ကို မပြသော်လည်း “ဧဝံ” ဟု ညွှန်ပြထားသော
 ကြောင့် “သိသောန ဓမ္မံ ဗောဓေတိ အာစရိယော၊ မာတာ ပုတ္တေန ဘောဇနံ
 ဘောဇယတိ” စသော ဝါကျများလည်း ရှိနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။ “ပုရိသော ပုရိသံ
 သယာပယတိ” ၌ သိဓာတ်ရင်းက ကံမရှိ၍ ဓာတ်ကံ မပါနိုင်၊ ပုရိသံဟု ကာရိတ်ကံ
 တစ်ခုသာ ပါသည်။

ဝေ-ဤအတူ၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော၊ ကာရိတေ-ကာရိတ်ပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်ရာ၌၊ ကတ္တုကမ္မနိ-ပယောဇ္ဇကတ္တာဖြစ်သော ကံ၌၊ ဒုတိယာ(ဟောတိ)၊ ကာရိတေတိ-ကာရိတေပုဒ်သည်၊ ကိ-နည်း၊ ပုရိသော ဂါမံ ဂစ္ဆတိ-၏၊ [ကာရိတ် မယှဉ်သောကြောင့် “ပုရိသော ပုရိသေန” စသည်ဖြင့် မရှိတော့ပြီ-ဟုလို။] အဘိဟိတေ-

ဝေ သဗ္ဗတ္ထ ကာရိတေ၊ပေါဒုတိယာ။ ။ “သဗ္ဗတ္ထ ကာရိတေ” ဟု ဆိုသောကြောင့် “ပုရိသော ပုရိသံ (ပုရိသေန ဝါ) လေခံ-စာကို၊ လေခယတိ-ရေးစေ၏” စသည်ဖြင့် ကာရိတ်ယှဉ်ရာ အခြားဓာတ်များ၏ ပညယောဇ္ဇကတ္တာဟုခေါ်ရသော ကာရိတ်ကံ၌ ဒုတိယာနှင့် ပယောဇ္ဇကတ္တာအဖြစ်ကို ငဲ့ရာ၌ တတိယာလည်း သက်နိုင်သည်ဟုမှတ်ပါ။

ဋီကာ၌ကား။ ။ “သဗ္ဗတ္ထာတိ-ပုရိသံ လေခံ လေခယတိ၊ ပုရိသေန ဝါ လေခံ လေခယတိတိ ဝေ သဗ္ဗတ္ထ (အလုံးစုံသော ကာရိတ်ယှဉ်ရာ၌) အနဘိဟိတေ ကတ္တုရိ (အပုတ္တကတ္တာ၌) ပက္ခေ (ဝါဖြစ်သော အဖို့၌) တတိယာပိ ယောဇေတဗ္ဗာ” ဟု ပါ၌ ရှိ၏။ ဤပါ၌အလိုသော် စာကိုယ်၌ “ဝေ သဗ္ဗတ္ထ ကာရိတေ” ဟုသာ ရှိသင့်၍ “ကတ္တုကမ္မနိ ဒုတိယာ” တို့ မပါသင့်တော့ပြီ။

ပုရိသေန၌ ကံလော ကတ္တာလော။ ။ “ပုရိသော ပုရိသေန ဂါမံ ဂမယတိ” စသည်၌ နာဝိဘတ်သည် “ကတ္တာဟော-ကံဟော” ဟု ငြင်းခုံချက် ရှိ၏။ ယခု မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဆရာအများပင် “ကာရိတ်ကံမှာ၊ ဒုတိယာနှင့် တတိယာ ဆဋ္ဌိသုံးလိဝိဘတ်၊ သက်တုံလတ်ဟု၊ ကျမ်းမြတ်ဤသို့ မိန့်သတည်း” ဟူသော နိယာမံအရ တတိယာဝိဘတ်သည် ကံဟောဟု အပြောများလျက်ရှိ၏။ ထိုအပြောကား “အပရေ ပန ဣဓ ဝါသဒ္ဓေန ကမ္မသည် နိဝဇ္ဇေတိ၊ တေန ပုရိသေနာတိ ဧတ္ထ ကတ္တရိ တတိယာတိ ဝဒန္တိ။ ကာရိတေ ပန သတိ သပရဗျာပါရေသု ပရဗျာပါရဿ ပဋ္ဌာနတ္တာ ပရဗျာပါရံ ပဋိစ္စ ကမ္မသည်ာ ယဒိလဗ္ဘတိ၊ ပုရိသေနာတိ ဧတ္တာပိ ကတ္တုသည်ာ ကထံသိယာ (ကတ္တုသည်ာ အဘယ်မှာ ဖြစ်နိုင်တော့အံ့နည်း”-ဟုလို)။ ဤ နိဒ္ဒေသစကားကို ထောက်၍ ပြောခြင်းတည်း။

ဆုံးဖြတ်ချက်။ ။ ကျမ်းစာတို့၌မူ တတိယာဝိဘတ်သည် ပယောဇ္ဇကတ္တာ အဖြစ်ကို ငဲ့ခိုက် (ကတ္တုသတ္တိ အနက်၌သာ) သက်ရသောကြောင့် ကတ္တာဟောသာလျှင် ထင်ရှား၏။ ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၌ “ကတ္တရိပက္ခေတတိယာပိ ယောဇေတဗ္ဗာ” ဟု မိန့်၏။ မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋိကဋ္ဌလည်း “ပဓိဿ ပယောဇ္ဇေ ကတ္တရိ တတိယာဝ ဟောတိ” ဟု မိန့်၏။ ဘောဒစိန္တာ၌လည်း “အကြောင်းကြိယာဖြစ်သော (စေ)ဟူသော အနက်၌ စပ်ခိုက် ကံဖြစ်၍ ဒုတိယာသက်၊ သွားခြင်းဟူသော အကျိုးကြိယာစပ်ခိုက် ကတ္တာ အနက်ဖြစ်၍ တတိယာသက်” ဟုသာ ဆိုသည်။ ပုရိသေန တစ်ပုဒ်တည်းက အကြောင်း ကြိယာ၌စပ်၊ အကျိုးကြိယာ၌လည်း စပ်၍ ကံလည်းရ၊ ကတ္တာလည်းရဟု ဆိုလိုသည် မဟုတ်။ ထို့ကြောင့် ပုရိသေနစသော (ကာရိတ်ဝါကျလာ) တတိယာဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်များသည် ကတ္တာဟောသာ ဖြစ်သင့်ပါသည်။

အဘိဟိတကံ၌၊ န ဘဝတိ-ဤသုတ် အစီအရင်မဖြစ်၊ ပုရိသေန-သည်၊ ပုရိသော-ကို၊ ဂါမံ-သို့၊ ဂမယိယတေ-သွားစေအပ်၏၊ (အာစရိယေန-သည်၊) သိသော-ကို၊ ဓမ္မံ-ကို၊ ဗောဓိယတေ-သိစေအပ်၏၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

(၂၈၇) ကာလဒွါနမစ္ဆန္တသံယောဂေ။ ။(၂၉၈) [အစ္စန္တံ(နိရန္တရံ)-အဆက်မပြတ်၊ သံယောဂေါ-ယှဉ်ခြင်းသည်၊ အစ္စန္တသံယောဂေါ-မည်၏၊] ကာလဒွါနံ-တို့၏၊ ဒဗ္ဗဂုဏကြိယာဟိ-ဒြပ်၊ ဂုဏံ၊ ကြိယာတို့နှင့်၊ အစ္စန္တသံယောဂေ-သည်၊ (သတိ-သော်၊) ကာလဒွဝါစီဟိ-ကာလအခွန်ကို ဟောကုန်သော၊ တေဟိ လိင်္ဂေဟိ-ထို လိင်တို့မှနောက်၌၊ ဒုတိယာ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ တာဝ-အခွန်မှ ရှေးဦးစွာ၊ ကာလေ-အခါ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) သတ္တာဟံ-ခုနစ်ရက်ပတ်လုံး၊ ဂဝပါနံ-နွားမှဖြစ်သောသောက်ဖွယ်သည်၊ (ဟောတိ-၏၊)

ဆဋ္ဌိသက်ရာ။ ။အချို့ကာရိတ်ဝါကျများ၌ ပုရိသေနအရာဝယ် “ပုရိသဿ” ဟု ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သက်၍ “ပုရိသော ပုရိသဿ ဝါ ဂါမံ ဂမယတိ” စသော ဝါကျများကို ပြုကြသေး၏။ ထိုဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည် “ဆဋ္ဌိစ” သုတ်ဖြင့် တတိယာဝိဘတ်၏အနက်၌ သက်သောဆဋ္ဌိတည်းဟု နျာသ(ယော ကာရေတိ သဟေတုသုတ်)၌ ဖွင့်၏။ အကယ်၍ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည် ကံအနက်၌ သက်ရမည်ဖြစ်လျှင် “ဒုတိယာ ပဉ္စမိနဉ္စ” သုတ်ဖြင့်သာ သက်ခွင့်ရှိ၏။ ထိုသုတ်ဖြင့် မသက်ဘဲ “ဆဋ္ဌိစ” သုတ်ဖြင့် သက်သောကြောင့် တတိယာ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်တို့ဖြင့် “ပုရိသေန-ပုရိသဿ” တို့သည် ကာရိတ်ကံ မဟုတ်ကြ၊ ဓာတ်၌ စပ်ရသော ဓာတ်ကတ္တားများသာဖြစ်၍ “သည်” ဟု အနက်ပေးရမည်ဟု သိသာပြီ။

အဘိဟိတော၊ ပေ၊ ဗောဓိယတေ ဣစ္စာဒိ။ ။ပုရိသေန ပုရိသော၊ ပေ၊ သိသော တို့၌ ပုရိသော သိသောတို့သည် အဘိဟိတ(ဂုတ္တ)ကံများတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဒုတိယာ တတိယာမသက်ရဘဲ ပထမာသာ သက်ရတော့သည်-ဟူလို၊ ဣစ္စာဒိဖြင့် ဘုဇ ပဌ စသော ဓာတ်စဉ်အတိုင်း “မာတရာ ပုတ္တော ဘောဇနံ ဘောဓိယတေ” စသော ကံဟောကာရိတ်ဝါကျများကို သိဓာတ်တိုင်အောင် သိပါဟု ညွှန်ပြသည်။ [အကျယ်ကို ကစည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထား၏။]

(၂၈၇) နိရန္တရံ သံယောဂေါ။ ။နိရန္တရံသည် အစ္စန္တံ၏ အဖွင့်၊ သံယောဂေါ အရ “ယှဉ်” ဟူသည် ဆက်သွယ်ခြင်း (ထိုနှင့် မကင်းခြင်း)တည်း၊ ဥပမာ-“သတ္တာဟံ ဂဝပါနံ” ၌ ၇ ရက်လုံးလုံး ဂဝပါနံနှင့် မကင်းခြင်း (ဂဝပါနံ ရှိနေခြင်း) ကဲ့သို့တည်း၊ [ဂဝ=နွားမှဖြစ်သော+ပါနံ=သောက်ဖွယ် (နွားနို့၊ နို့ချဉ်စသည်)] ကြွင်းသော မှတ်ဖွယ်ကို အခြေပြု၍ပင် ပြခဲ့ပြီ၊ ဤသုတ် ဆိုရကျိုးကိုကား ကစည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။

ပေ၊ သဗ္ဗကာလံ-အလုံးစုံသော ကာလပတ်လုံး၊ ရမဏီယံ-သော၊ နန္ဒနံ-
 နန္ဒနုဥယျာဉ်၊ ပေ၊ တယော မာသေ-၃ လတို့ပတ်လုံး၊ အဘိဓမ္မံ-အဘိဓမ္မာကို၊
 ဒေသေသိ-ဟောတော်မူပြီ၊ အဒ္ဓါနေ-အဓွန့်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) ပေ၊
 အစ္စန္တသံယောဂေတိ ကိ၊ မာသေ၊ ပေ၊ ပတိဋ္ဌာပေသိ-တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး
 ရှိ၏၊ [လတိုင်းလတိုင်း၌ စား၏၊ တစ်ယူနေရာ တစ်ယူနေရာ၌ ကျောင်းကို
 တည်စေပြီ။]

(၂၅၈) ကမ္မပ္ပဝစနီယယုတ္တေ။ ။(၂၅၉) ကမ္မပ္ပဝစနီယေဟိ-ကမ္မပ္ပဝစနီယ
 မည်ကုန်သော၊ နိပါတောပသဂ္ဂေဟိ-နိပါတ်၊ ဥပသာရပုဒ်တို့နှင့်၊ ယုတ္တေ
 (ယောဂေ)-ယှဉ်ခြင်းသည်၊ သတိ-သော်၊ လိင်္ဂံမှာ ဒုတိယာ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊
 ယေသံ-အကြင် ဥပသာရပုဒ် နိပါတ်ပုဒ်တို့သည်၊ ကမ္မံ-ကြိယာကို၊ ပဝစနီယံ-
 ဟောအပ်၏၊ ဣတိ-ထိုသို့ ကြိယာကိုဟောတတ်ကုန်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊
 တေ-ထိုဥပသာရပုဒ် နိပါတ်ပုဒ်တို့သည်၊ ကမ္မပ္ပဝစနီယာ-တို့မည်၏၊ ဝါ-တစ်နည်း။

အစ္စန္တသံယောဂေတိ ကိ။ ။ “မာသေ မာသေ”သည် ကာလအစ္စန္တသံယောဂ
 မဖြစ်ပုံ၊ “ယောဇနေ ယောဇနေ”ကား အဒ္ဓါအစ္စန္တသံယောဂ မဖြစ်ပုံတည်း၊ မှန်၏-
 တစ်လမှ တစ်ခါ မှန်မှန်စားသွားလျှင် “မာသေ မာသေ ဘုဂ္ဂတိ”ဟု ဆိုနိုင်၏၊
 စားခြင်းကြိယာကား (တစ်လမှ တစ်ခါဖြစ်၍) အဆက်ပြတ်သောကြောင့် အစ္စန္တ
 သံယောဂမဖြစ်၊ တစ်ယူနေရာလျှင် တစ်ကျောင်းဆောက်ရာ၌လည်း တောတန်း(ဝနရာဇိ)
 ဆက်နေသလို ကျောင်းချင်း မဆက်သောကြောင့် အဒ္ဓါအစ္စန္တသံယောဂ မဖြစ်၊ အစ္စန္တ
 သံယောဂ မဟုတ်၍ ဒုတိယာလည်း မသက်ရ၊ ဝိစ္ဆာပုဒ်များဖြစ်၍ ရှေးဦးစွာ “မာသ”
 တည်၊ သို့သော်၊ ဖြေ၍ “မာသေ”တစ်ပုဒ်ပြီးမှ သုတ်ကြီးဖြင့်ဖြစ်စေ၊ “ဝိစ္ဆာဘိက္ခုညေသု
 ဒ္ဓေ”ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်ဖြင့်ဖြစ်စေ “မာသေ မာသေ”ဟု ၂ ပုဒ်ပြု၊ “ယောဇနေ
 ယောဇနေ”၌လည်း နည်းတူ။

(၂၅၈) ကမ္မံ+ပဝစနီယံ ယေသံ။ ။သီလက္ခန်ဋီကာသစ် ဥက္ကဋ္ဌ အဇ္ဈာဝသတိ
 အဖွင့်၌ “ကြိယာသင်္ခါတံ ကမ္မံ”ဟုလည်းကောင်း၊ ကမ္မာယနုသာရဋီကာသစ်၌ “ကမ္မံ
 (ကြိယာ) ပဝစနီယံ (ဝတ္တမ္မံ)”ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်ကြ၏၊ ထိုသို့ဖွင့်သော ထိုဆရာတို့
 သည် ကမ္မံအရ ကြိယာကို ယူစေလိုကြောင်း၊ ပဝစနီယံ၌ ပ ဥပသာရ အနက်မရှိ၊
 ဝစဓာတ်၏ ဟောခြင်း ဆိုခြင်းအနက်ဟောကြောင်းကို ပြကုန်၏၊ ထိုအတိုင်းပင်
 ရူဋီကာလည်း အနက် “လက္ခဏံကတ္တာ”ဟုဖွင့်၍ နောက်ဆရာတို့လည်း “အနု-အမှတ်
 ပြု၍”ဟု အနုသဒ္ဓါ၏ အမှတ်ပြုခြင်းကြိယာဟောဖြစ်အောင် အနက်ပေးကြ၏၊ ထိုသို့
 အနက်ပေးကြ ဖွင့်ကြခြင်းသည် “ကမ္မံ(ကြိယံ)”စသော ဝိဂြိုဟ်နှင့်ကား သင့်ပါပေသည်။

ပရသမညာဝသေန-တစ်ပါးသော သက္ကတကျမ်းတို့၏ အမည်၏အစွမ်းဖြင့်၊ အန္ဓာဒယော-အနုအစရှိသော ဥပသာရတို့သည်၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယာ-တို့မည်၏။ [“ကမ္မပ္ပဝစနိယသည်”ဟု မြန်မာမှု ရှိသော်လည်း “ပရသမညာဝသေန”ဟု ဝိသေသန ရှိပြီးဖြစ်သောကြောင့် “သည်”ဟု မပါသော သီဟိုဠ်မူသာ ကောင်းသည်။]

စိစစ်ဖွယ်။ ။သို့သော် ထို ဝိဂြိုဟ်နှင့်တကွ အနက်များကို စိစစ်သင့်၏။ ချဲ့အံ့-ရကွဲ အနုဝိဇ္ဇောတတေ စန္ဒောဋ္ဌိ “အနုဝိဇ္ဇောတတေ-အမှတ်ပြု၍ တောက်ပ၏”ဟု ပေါင်း၍ ပေးပေး; “အနု-အမှတ်ပြု၍+ဝိဇ္ဇောတတေ-၏”ဟု ခွဲ၍ပေးပေး; အနုသဒ္ဒါ သည် ဝိဇ္ဇောတတေဋ္ဌိ ဇုတဓာတ်၏ အနက်ကို အထူးပြုသော ဓာတွတ္ထဝိသေသက ဥပသာရသာ ဖြစ်နေ၏။ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် ရကွဲ၌ ဒုတိယာလည်း ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ် ဖြင့်ပင် သက်နိုင်တော့၏။ “ပဗ္ဗဇိတမနု ပဗ္ဗဇိသု=ရဟန်းပြုသော ဘုရားအလောင်းကို အတုပြု၍ ရဟန်းပြုကြကုန်၏”ဟု အနက်ပေးရာ၌လည်း ထိုအနက်သည် မှန်၏။ “အနုပဗ္ဗဇိသုတိ-အနုပဗ္ဗဇိတာနိ”ဟု ဖွင့်ကြသည်။ သို့သော် ထိုအဖွင့်မျိုး၌ အနုကို ကမ္မပ္ပဝစနိယဟု မဆိုလို၊ ဓာတွတ္ထဝိသေသက ရိုးရိုးဥပသာရဟုသာ ဆိုလိုသည်။ “မဉ္ဇ ဝါ-ကိုလည်းကောင်း၊ ပီဋ ဝါ-ကိုလည်းကောင်း၊ အဘိနိသီဒေယျ-လွမ်းမိုး၍ (ဖိ၍)ထိုင်အံ့”ဟု ပေးရာ၌လည်း အဘိသည် ဥပသာရသာ၊ ထို့ကြောင့် “အဘိဘဝိတွာ နိသီဒတိ”ဟု အဋ္ဌကထာတို့ ဖွင့်ကြသည်။

ပရသမညာဝသေန ဝါ။ ။ပြခဲ့သော စိစစ်ချက်အရ “ကမ္မ+ပဝစနိယံ ယေသံ” ဟူသော ဝိဂ္ဂဟကို အားရကျေနပ်ပုံ မရသောကြောင့် “ပရသမညာဝသေန ဝါ”ဟု တစ်နည်းပြဟန် တူသည်။ ဤနောက်နည်းသာ သင့်ဖွယ်ရှိ၏။ မှန်၏-ကမ္မပ္ပဝစနိယ အမည်သည် “လက္ခဏိတ္ထမ္ဘုတရျာနဘာဂဝိစ္စာသု ပတိပရိအနဝေါ”စသော သုတ်တို့ ဖြင့် မှည့်အပ်သော (ပါဏိနိဗျာကရဏ်း စသည်၏)အမည်တည်း။ ထိုသက္ကတ၌ “ဗုဒ္ဓသ္မာပတိ သာရိပုတ္တော၊ ဥပနိက္ခေ ကဟာပဏံ”ကဲ့သို့သော ပတိ ဥပစသည်ကိုလည်း ကမ္မပ္ပဝစနိယမှည့်၏။ သို့သော် ဒုတိယာဝိဘတ်၏ သက်ရာဋ္ဌာနန္ဒကား လက္ခဏစသည် ကို ဟောသော ပရိ စသည်ကိုသာ ယူရသည်။ ဤသို့လျှင် ကမ္မပ္ပဝစနိယ အမည်၏ သက္ကတဗျာကရဏ်းတို့၌လာသော နှာမည်ရင်းဖြစ်သောကြောင့် ကမ္မပ္ပဝစနိယ၏ ဟောလိုရင်း ဝိဂြိုဟ်နက်အမှန်ကိုလည်း သက္ကတဋီကာများဖြင့်သာ သိထိုက်ပေသည်။

သက္ကတဝိဂ္ဂဟ။ ။ကမ္မ(ကြိယံ)-ကြိယာကို၊ ပဝတ္ထဝန္တော-ဟောဘူးကုန်ပြီ၊ ဣတိ၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယာ-တို့မည်၏။ ပဝစနိယံ၌ အနိယပစ္စည်းကို “ပဝတ္ထဝန္တော”ဟု အတိတ်ဟော တဝန္တုပစ္စည်းဖြင့် ဖွင့်၏။ ထို့ကြောင့် “ပရိဂ္ဂဏာတိ-သိမ်းပိုက်၏။ ပတိဇာနာတိ-ဝန်ခံ၏။ အနုဘဝတိ-ခံစား၏”စသည်ဖြင့် ပတိ-ပရိ-အနုတို့သည် ဥပသာရအခိုက်တုန်းက (ဥပသာရနာမည် ရစဉ်က)ဓာတ်နှင့်တွဲ၍ ကြိယာအနက်ကို ဟောခဲ့ဘူးကုန်၏။ ယခုသော် ဓာတ်နှင့် မတွဲရသဖြင့် ဥပသာရ အမည်လည်း မရ၊

“ကမ္မပ္ပဝစနိယ”ဟူသော အမည်သစ်ကို ရနေသောကြောင့် ကြိယာအနက်ကိုလည်း မဟောတော့၊ လက္ခဏစသော အနက်ကိုသာ ဟောကြတော့သည်-ဟူလို။ [အတိတေတိ ဧတေန ဥပသဂ္ဂတာဒသာယံ (ဥပသာရ အမည်ရတုန်းက) အဘျာဒယော ကြိယာ ဧတတာကာ၊ တသ္မာ သမ္ပတိ (ယခု) ကမ္မပ္ပဝစနိယတာဒသာယံ (ကမ္မပ္ပဝစနိယ အမည် ရခိုက်၌) န ကြိယံ ပတိပါဒယန္တိတိ ပတိပါဒိတံ-သိစေအပ်ပြီ-ကဝိရာဇ ဋီကာ။]

မှတ်ချက်။ ။ဤဋီကာကို ကောက်ချက်ချလိုက်သော် “ဥပသာရအမည်နှင့် ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည်သည် တစ်ပြိုင်နက် မဖြစ်နိုင်”ဟုလည်းကောင်း၊ “ကြိယာကို အထူး ပြုနေလျှင် ဓာတ္တတ္ထဝိသေသက ဥပသာရတို့သာဖြစ်၍ ကြိယာမဟုတ်သော လက္ခဏ အနက်စသည်ကို ဟောနေမှသာ ကမ္မပ္ပဝစနိယဖြစ်၏”ဟုလည်းကောင်း မှတ်ချက်ရ သည်။ ထို့ကြောင့်လည်း သက္ကတ၌ ကမ္မပ္ပဝစနိယပုံစံများကို ကြိယာနှင့်တွဲ၍ မထုတ်ဘဲ “ရုက္ခမဘိ+ဝိဇ္ဇောတတေ ဝိဇ္ဇာ” စသည်ဖြင့် ကမ္မပ္ပဝစနိယတခြား+ကြိယာတခြား ထုတ်၍ အနက်ကိုလည်း “ရုက္ခအဘိ-သစ်ပင်၌” စသည်ဖြင့် ကြိယာနှင့် မတွဲဘဲ ရှေ့ပုဒ်နှင့် တွဲ၍ ပေးလေ့ရှိ၏။

ဆိုလိုရင်း။ ။ရုက္ခမဘိတိ-လက္ခဏသမ္ပန္နော ဒုတိယတ္ထော၊ သော အဘျာဒိဇောတိယော=သစ်ပင်နှင့် လျှပ်စစ်ရောင်တောက်ခြင်းတို့၏ လက္ခဏ+လက္ခဏ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်သည် ရုက္ခ၌ အဲဝိဘတ်၏အနက်တည်း။ ထိုအနက်ကို အဘိက ထွန်းပြအပ်သည်။ “သစ်ပင်ပေါ်၌ လျှပ်စစ်ရောင်တောက်သည်”ဟု ပြောရာ၌ သစ်ပင်သည် လျှပ်ရောင်တောက်ခြင်းကို မှတ်သားကြောင်း လက္ခဏတည်း။ ထိုလက္ခဏ ကို အဘိက ထွန်းပြ၏။ ထို့ကြောင့် အဘိသည် လက္ခဏအနက်၌ ဖြစ်၏-ဟူလို။

ကမ္မပ္ပဝစနိယ များနေဖွယ်။ ။ဥပသာရပုဒ်ဟူသမျှသည် “ဓာတ္တတ္ထံ ဥပေစ္စ သဇ္ဇန္တိ”အရ ဓာတ်နှင့်တွဲလျက် ဓာတ်နက်ကို အထူးပြုကြ-ဆင်ပြင်ပေးကြ၏။ “မဉ္ဇူ အဘိနိသိဒေယျ၊ ဥက္ကဋ္ဌ အဇ္ဈာဝသတိ”စသည်၌ ဓာတ်နက်ကို အထူးပြုနေသော ကြောင့် အဘိ အဓိတို့သည် (သီလက္ခန်ဋီကာသစ်နှင့်တကွ နောက်ဆရာတို့က ကမ္မပ္ပဝစနိယဟု ဖွင့်ကြသော်လည်း ကမ္မပ္ပဝစနိယ မဟုတ်) ဥပသာရပုဒ် ရိုးရာတို့သာ တည်း။ အကယ်၍ ထိုဥပသာရမျိုးလည်း ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည် ရသေးလျှင် ကမ္မပ္ပဝစနိယ တွေ မီးခိုးမဆုံး မိုးမဆုံး ဖြစ်နေပေလိမ့်မည်။ အမှန်မှာ ကြိယာနှင့်မတွဲဘဲ လက္ခဏ ဣတ္ထုမျှတစသော သီးခြားအနက်ကို ထွန်းပြသော ပရိ စသည်ကိုသာ (ဥပသာရအမည် ဟောင်းကို ဖျောက်၍) ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည် မှည့်ရသည်။

သက္ကတ-ဗုဘုက္ခိတံ န ပဋိဘာတိ ကိဉ္စိတိ-ခုဒ္ဒါပိဋိတဿ ကိဉ္စိပိ န ဖုရတိတျတ္ထော၊ ဘာ=ဒိတ္တိယံ(ဘာဓာတ်သည် တောက်ပခြင်းအနက်၌ ဖြစ်၏။) ဣဟ တု ဥပသဂ္ဂ ဗလေန(ဥပသာရ အစွမ်းကြောင့်) ဖုရဏေ(ထင်ရှားပြခြင်း၌) ဝတ္တတိ၊ တတော လက္ခဏာဒိမိ အပွဝတ္တိတော (လက္ခဏစသော အနက်၌ ပတိသဒ္ဒါမဖြစ်ခြင်းကြောင့်) ပတိဿ န ကမ္မပ္ပဝစနိယတ္ထံ (ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည် မရ၊ ဥပသာရသာ မည်သည်- ဟူလို) - ဗာလမနောရမာဋီကာ။

တတ္ထ-ထို သက္ကတကျမ်း(ပါဏိနီ)၌(ဝုတ္တာ၌စပ်)၊ အနုသဒ္ဒဿ-အနုသဒ္ဒါ
 ၏။ လက္ခဏေ-လက္ခဏအနက်၌လည်းကောင်း၊ [နောက်၌ “လက္ခဏာဒီသု” ဟု
 ချဲ့လတ်ဖြစ်၍ “လက္ခဏာဒီသု” ရှိလျှင် သာ၍ကောင်းမည်း၊] သဟတ္ထေ-သဟ
 အနက်၌လည်းကောင်း၊ ဟိနေစ-ဟိနအနက်၌လည်းကောင်း၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယ
 သညာ-ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည်ကို၊ ဝုတ္တာ-ဆိုအပ်ပြီ၊ ယထာ-ကား၊ ပဗ္ဗဇိတမနု
 ပဗ္ဗဇိသု၊ ပေ၊ အနုသာရိပုတ္တံ ပညဝါ-ဟူသည်တည်း၊ [ပဗ္ဗဇိတံအနု-(ဘုရား
 အလောင်း)ရဟန်းပြုလတ်သော်၊ ပဗ္ဗဇိသု-လူအပေါင်းတို့ ရဟန်းပြုကြကုန်ပြီ၊

ပဗ္ဗဇိတမနု ပဗ္ဗဇိသု။ ။ “ပဗ္ဗဇိတမနု ပဗ္ဗဇိသု” သည် လက္ခဏတ္ထပုံစံ၊ အမှတ်
 အသားကို လက္ခဏဟု ခေါ်၏၊ ကာလဘာဝေသုစသုတ်၌ လာလတ်သော လက္ခဏ
 မျိုးပင်၊ ထို့ကြောင့် “ပဗ္ဗဇိတမနု(ဘုရားအလောင်း) ရဟန်းပြုလတ်သော်” ဟု အနက်
 ပေးရသည်၊ ဘုရားအလောင်း ရဟန်းပြုခြင်းသည်(မှတ်သားကြောင်း ဖြစ်၍) လက္ခဏ၊
 များစွာသောလူတို့ ရဟန်းပြုကြခြင်းကား (ထိုလက္ခဏဖြင့် မှတ်သားအပ်၍) လက္ခ
 [ပဗ္ဗဇိတံသည် လက္ခဏ၊ ပဗ္ဗဇိသုကား လက္ခဏတည်း၊] အနုကား ထိုလက္ခဏ လက္ခ
 ပါးတို့၏ စပ်သွယ်ခြင်းဟူသော သမ္ပန်အနက်ကို ထွန်းပြ၏။

ထင်ရှားစေအံ့-“ပဗ္ဗဇိတံ+ပဗ္ဗဇိသု”လောက်တွင် ဆိုထားလျှင် ထို၂ ပုဒ်၏
 လက္ခဏ လက္ခဏအဖြစ်ဖြင့် စပ်ပုံမထင်ရှားသေး၍ “ပဗ္ဗဇိတံ-ရဟန်းပြုလတ်သော်” ဟု
 လက္ခဏအနက်လည်း မပေးနိုင်၊ “ပဗ္ဗဇိတံအနု” ဟု ဆိုလိုက်မှ ထို၂ ပုဒ်၏ လက္ခဏ
 လက္ခဏ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ပုံထင်ရှား၍ “ပဗ္ဗဇိတံအနု-ရဟန်းပြုလတ်သော်” ဟု လက္ခဏ
 အနက်ပေးနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် အနုသည် လက္ခဏ လက္ခဏ၏အဖြစ်ဟူသော သမ္ပန်ကို
 ထွန်းပြ၏။ ထိုသို့ ထွန်းပြရာ၌ ရှေ့လက္ခဏပုဒ်နှင့် တွဲဖက်နေမှသာ ထို၂ ပုဒ်၏
 အဆက်အသွယ် (သမ္ပန်)ကို ထွန်းပြနိုင်သည်။ ဥပမာ “လင်နှင့်+မယား၊ လျှာနှင့်+သွား”
 ဟူရာ၌ အဆက်အသွယ် သမ္ပန်ကိုပြသော “နှင့်” ကို ရှေ့ပုဒ်နှင့် တွဲရိုးရှိသကဲ့သို့
 လည်းကောင်း၊ ရညော+ပုတ္တော” ဟူရာ၌ မင်းနှင့်သား၏ အစပ်သမ္ပန်ကိုပြသော ဆဋ္ဌိ
 ဝိဘတ်သည် ရှေ့ပုဒ်၌သာ သက်သက်သို့လည်းကောင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် မိမိတွဲနေရာ
 ပုဒ်၏ နာမည်သို့ လိုက်၍ “အနုသည် လက္ခဏအနက်ကို ထွန်းပြ၏=လက္ခဏအနက်၌
 ဖြစ်၏” ဟု ဆိုရသည်။

ကြိယာဇောတကော နာယံ၊ သမ္ပန္နဿ န ဝါစကော၊
 နာပိ ကြိယန္တ ရာပေက္ခိ၊ သမ္ပန္နဿ တု ဘောဒကော။

ကြိယာဇောတကော နာယံ။ ။ အယံ-ဤ အဘိစသော သဒ္ဒါသည်၊ န ကြိယာ
 ဇောတကော-ကြိယာကို မထွန်းပြတတ်၊ [“သုခံ အနုဘူယတေ” စသည်၌ ကြိယာနှင့်
 တွဲဖက်၍ ကြိယာအနက်ကို ထွန်းပြသကဲ့သို့ ပဗ္ဗဇိတမနုသည် ဥပသာရ မဟုတ်၍
 “အနုပဗ္ဗဇိသု” ဟု ကြိယာနှင့် မတွဲနိုင်၊ ကြိယာအနက်ကို မထွန်းပြနိုင်-ဟူလို။]
 သမ္ပန္နဿ န ဝါစကော။ ။ သမ္ပန္နဿ-သမ္ပန်ကိုလည်း၊ န ဝါစကော-မဟော
 တတ်၊ [“ရညော + ပုတ္တော” စသည်၌ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည် သမ္ပန်ကို ဟောသကဲ့သို့

ဗာရာဏသီ-ဗာရာဏသီမြို့သည်၊ နဒိ-အနု-မြစ်နှင့်တကွ၊ အဝသိတာ-စပ်၏၊ နဒိယာ-မြစ်နှင့်၊ သဟ-တံကွ၊ အဝဗဒ္ဓါ-စပ်၏၊ ဣတိအတ္ထော၊ ပညဝါ-ပညာ ရှိသူဟူသမျှသည်၊ အနုသာရိပုတ္တံ-အရှင်သာရိပုတြာ၏ အောက်ချည်းတည်း။]

ဤအနုစသော ကမ္မဥပစနိယသည် သမ္ပန်ကိုလည်း မဟောတတ်၊ လက္ခဏာ လက္ခဏ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းဟူသော သမ္ပန်ကိုကား ဒုတိယာဝိဘတ်ကပင် ဟောသည်။

နာပိကြိယာန္တရပေက္ခိ။ ။ ကြိယာန္တရ+အပေက္ခိပိ-ကြိယာတစ်ပါးကို ငဲ့သည်လည်း၊ န-မဟုတ်၊ [“ပဒေသံ=လက်ညှိုးထွာကို၊ ဝိပရိလိခတိ-(တိုင်း၍) ရေး၏”ဟူရာ၌ လိခတိ၏ အနက်ရင်းမှာ “ရေး၏”ဟူသော ရှိ၏၊ သို့သော် ဝိပရိ ဥပသာရသည် “မာန=တိုင်းခြင်း”ဟူသော ကြိယာတစ်ပါးကို ငဲ့သကဲ့သို့ အဘိစသော ကမ္မဥပစနိယ များသည် ကြိယာတစ်ပါးကို မငဲ့ကြ။]

မူက္ခေ။ ။ “နာပိကြိယာပဒက္ခေပိ=ကြိယာပုဒ်တစ်ပါးကိုလည်း မထည့်ရ”ဟု မူက္ခေ ရှိ၏၊ ပဗ္ဗဇိတံ-ရဟန်းပြုသော ဘုရားအလောင်းကို၊ အန(လက္ခဏံကတ္ထဝ-အမှတ်ပြု၍) ဟု ကြိယာတစ်ပါးကိုလည်း ထည့်ဖွယ်မလို၊ “ထိုသို့ ထည့်လျှင် ပဗ္ဗဇိတံကို အန(လက္ခဏံကတ္ထဝ)၌ စပ်ရသောကြောင့် ရိုးရိုး ကမ္မတ္တ၌ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာသက်လိမ့်မည်”ဟူလို။

သမ္ပန္နဿ တု ဘောဒကော။ ။ တု-စင်စစ်ကား၊ သမ္ပန္နဿ-လက္ခဏာ လက္ခဏ အဖြစ်ဖြင့် ဆက်သွယ်ခြင်းစသော သမ္ပန်ကို၊ ဘောဒကော=အထူးပြုတတ်၏၊ [“အထူးပြု” ဟူသည် ထင်ရှားအောင် ပြုခြင်း-ထွန်းပြခြင်းတည်း။]-အဘယာရာမ ဆရာတော်၏ မောဂ္ဂုလ္လာန်နိဿယမှ ထုတ်ယူအပ်သော ဝါကျပဒိယ။

သဟတ္ထ။ ။ “နဒိမန္တဝသိတာ ဗာရာဏသီ” ဘာဝ သဟတ္ထပုံစံ၊ “နဒိ-အနု-မြစ်နှင့်တကွ”ဟူရာ၌ “တကွ” အနက်သည် အနု၏ အနက်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “နဒိယာ သဟ အဝဗဒ္ဓါတိ အတ္ထော”ဟု အနက်ဖွင့်သည်၊ ဗာရာဏသီပြည်သည် ဂင်္ဂါမြစ်နှင့် တစ်စပ်တည်း (တစ်ဆက်တည်း)နေသည်-ဟူလို၊ အနုဟူသော ကမ္မဥပစနိယနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် နဒိ-၌ ဤသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာသက်။

ဟိနတ္ထ။ ။ “အနုသာရိပုတ္တံ ပညဝါ” ကား ဟိနတ္ထပုံစံ၊ အနုသဒ္ဓါသည် ဟိန အနက်ဟော၊ ဟိနအရ “ယုတ်ညံ့”ဟူသည် အောက်ကျခြင်း-ပညာအားဖြင့် အရှင် သာရိပုတြာကို မမှီခြင်းတည်း၊ [ဤ၌ ပညဝါအရ ဘုရားမှတစ်ပါး အခြားပညာရှိများ ကိုသာ ယူ၊ သီဟိုဠ်မှ၌ကား “ပညဝါ ဘိက္ခု”ဟု ရှိ၏၊ သာ၍ ရှင်းသည်။]

အချို့အနက်ပေးပုံ။ ။ “ကမ္မံ ဝစနိယံ ယေသံ”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နှင့်ညီအောင် “နဒိ-ကို၊ အနု-အစဉ်လျှောက်၍၊ အဝသိတာ-စပ်၏၊ ပညဝါ-သည်၊ သာရိပုတ္တံ-ကို၊ အနု-ထောက်သော် အောက်ကျ နောက်နေ၏”ဟု အနက်ပေးကြသေး၏၊ အနုကို သဟတ္ထ ဟိနတ္ထ ဆိုထားလျက် ကြိယာအနက်ဖြစ်အောင် ဆွဲယူခြင်းမှာ “ကမ္မံ ဝစနိယံ ယေသံ”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်၏ မျက်နှာကို လိုက်လွန်းရာကျသည်။

[ရှေ့၌ ပြခဲ့ပြီးသော လက္ခဏေ(လက္ခဏာဒီသု) အရကိုပင် သက္ကတအဆိုဖြင့် ချဲ့ပြလိုသောကြောင့်“လက္ခဏာဒီသု”စသည်ကို မိန့်၊] လက္ခဏာဒီသု-လက္ခဏ အစရှိသောအနက်တို့၌၊ လက္ခဏိတ္ထမ္ဘုတက္ခာနဘာဂဝိစ္ဆာသု ပတိပရိအနဝေါတိ- လက္ခဏိတ္ထမ္ဘုတက္ခာနဘာဂဝိစ္ဆာသု ပတိပရိအနဝေါဟူသော သုတ်ဖြင့်၊ ပတိ ပရိအနန-ပတိ ပရိ အနတို့၏၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယသညာ-ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည်ကို၊ ဝုတ္တာ-ဆိုအပ်ပြီ၊ လက္ခဏေ-လက္ခဏအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) သူရိယဂ္ဂမန်၊ ပေ၊ ရုက္ခံအန-သူရိယဂ္ဂမန်၊ ပေ၊ ရုက္ခံအနဟူသည်တည်း၊...[သူရိယဂ္ဂမန်ပတိ- နေထွက်လတ်သော်၊ ဒိဗ္ဗဘက္ခာ-နတ်အစာတို့သည်၊ ပါတုဘဝေယျ-ထင်ရှား ဖြစ်စေကုန်သတည်း၊ ရုက္ခံပတိ-သစ်ပင်၌၊ စန္ဒော ဝိဇ္ဇောတတေ၊ ရုက္ခံပရိ-၌၊ (စန္ဒော ဝိဇ္ဇောတတေ၊) ရုက္ခံအန-၌၊(စန္ဒော ဝိဇ္ဇောတတေ၊)] ဣတ္ထမ္ဘုတက္ခာနေ- ဣတ္ထမ္ဘုတက္ခာန အနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) သာဓု ဒေဝဒတ္တော၊ ပေ၊

လက္ခဏာဒီသု၊ ပေ၊ ဝုတ္တာ။ ။ “လက္ခဏိတ္ထမ္ဘုတပေ၊အနဝေါ”ကား ပါဏိနိ၌ လာသော သုတ်တည်း၊ လက္ခဏာဒီသု၌ အာဒိအရ ဤသုတ်၌လာသော ဣတ္ထမ္ဘုတက္ခာန ဘာဂ ဝိစ္ဆာတို့ကို ယူ၊ [“လက္ခဏိတ္ထမ္ဘုတက္ခာနဘာဂဝိစ္ဆာသု-လက္ခဏ၊ဣတ္ထမ္ဘုတက္ခာန၊ ဘာဂ၊ ဝိစ္ဆာအနက်တို့၌၊ ပတိပရိအနဝေါ-ပတိ၊ ပရိ၊ အနတို့သည်၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယာ- ကမ္မပ္ပဝစနိယတို့ မည်၏”ဟု သုတ်နက်ပေး၊] လက္ခဏဟူရာ၌ သီဟိုဠ်မှဝယ် “ဥပလက္ခဏေ”ဟုရှိ၏၊ လက္ခဏေအရ “အမှတ်အသား”အနက်ထင်ရှားအောင် ဆိုဟန် တူသည်၊ သူရိယဂ္ဂမန်အရ နေထွက်ခြင်းသည် နတ်ဩဇာဖြစ်ခြင်းကို မှတ်သားကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် လက္ခဏ၊ ဒိဗ္ဗ ဘက္ခာ ပါတုဘဝေယျအရ နတ်ဩဇာဖြစ်ခြင်းကား တို့ နေထွက်ခြင်းဖြင့် မှတ်သားအပ်သောကြောင့် လက္ခဏ၊ “နေထွက်သည်ရှိသော် (နေထွက်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက်) နတ်ဩဇာများ ပေါ်လာကြပါစေ” ဟူလို၊ (“ဂေါသု ဒုယုမာနာသု ဂတော ပုရိသော”မျိုးပင်တည်း၊) “ပတိကား ထိုသူရိယဂ္ဂမန်နှင့် ပါတုဘဝေယျတို့၏ လက္ခဏ လက္ခဏအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်ကို ထွန်းပြု၏”စသည်ဖြင့် ရှေးနည်းမှီး၍သိပါ၊ ရုက္ခံပတိ ဝိဇ္ဇောတတေ စန္ဒော၌ ရုက္ခံအရ သစ်ပင်သည် လရောင် တောက်ခြင်းကို မှတ်သားကြောင်း လက္ခဏ၊ဝိဇ္ဇောတတေသည် လက္ခဏ စသည်ဖြင့်ခွဲပါ။

ဣတ္ထမ္ဘုတက္ခာနေ။ ။[“သာဓု ဒေဝဒတ္တော မာတရံပရိ၊ သာဓု ဒေဝဒတ္တော မာတရံအန”ဟု ဆိုလိုလျက် စာကျဉ်းအောင်“မာတရံပရိ၊ မာတရံအန”ဟုသာ ဆိုထားသည်၊] ဣတ္ထံသည် ဣမသဒ္ဓါနောင် ကိမိမေဟိထံသုတ်ဖြင့် ပကာရအနက်၌ ထံပစ္စည်းသက်၍ပြီးသော အဗျယတဒ္ဓိတ်ပုဒ်တည်း၊ ပကာရဟူသည် သာမညအနက်ကို ထူးခြားအောင်ပြုတတ်သော ဝိသေသန(ဂုဏ်)တည်း၊ ထို့ကြောင့်“အယ် ပကာရော- ဤအထူးသည်၊ ဣတ္ထံ-မည်၏၊ “ရူဇိကဉ်အနေန ပကာရေန ဣတ္ထံ”ဟု ဖွင့်၏၊ များသောအားဖြင့် ထံပစ္စည်းသည် တတိယာအနက်ကို ဟောသောကြောင့် “အနေန ပကာရေန”ဟု ဖွင့်ဟန်တူသည်၊ ဝိဘတ် ၇ သွယ်လုံး၏ အနက်၌ပင် ထံပစ္စည်းဖြစ်၏။

မာတရံအနု-တည်း၊ [ဒေဝဒတ္တော-သည်၊ မာတရံပတိ-အမိ၌၊ သာဓု-အကျင့်
ကောင်း၏၊ ဒေဝဒတ္တော, မာတရံပရိ-၌၊ သာဓု၊ ဒေဝဒတ္တော, မာတရံအနု-
၌၊ သာဓု-၏။]

သက်ဦးအံ့-ဣတ္ထံ-တစ်စုံတစ်ခုသော ထူးခြားချက်သို့၊ ဘူတော-ရောက်သူတည်း၊
ဣတ္ထုတ္တုတော-တစ်စုံတစ်ခု ထူးခြားချက်သို့ ရောက်သူ၊ ဣတ္ထုတ္တုတဿ-တစ်စုံတစ်ခုသော
ထူးခြားချက်သို့ ရောက်သူကို၊ အက္ခာနံ-ပြောပြခြင်း ထွန်းပြခြင်းသည်၊ ဣတ္ထုတ္တုတက္ခာနံ-
မည်၏၊ [“အက္ခာနံ”အရာ၌ “အာချာနံ=အက္ခာနံ”ဟုလည်း ရှိ၏၊ အာပုဗ္ဗ ခါဓာတ်
ယု ပစ္စည်းချည်းဖြစ်၍ အနက်တူတည်း၊] ဤ၌ အက္ခာနံအရ ပြောပြခြင်းဟူသည်
နုတ်ဖြင့် ပြောပြခြင်း မဟုတ်၊ ထွန်းပြခြင်း ထင်ရှားအောင် ပြခြင်းတည်း၊ အဓိပ္ပာယ်ကို
ပရိ ဥပသာရ၌ ပြခဲ့ပြီ။

မာတရံအနု။ ။ဤ၌ မာတုသည် ကောင်းရာဌာနဖြစ်၍ (ဝိသယ)အရာတည်း၊
သာဓုကား ထိုအရာဌာန ရှိသောကြောင့် ဝိသယီတည်း၊ မာတုနှင့် သာဓုတို့၏ ဝိသယ
ဝိသယီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်ကြောင့်သာ ဒေဝဒတ်၏ ကောင်းသောဂုဏ်များ ထင်ရှား
ရကား ထိုဝိသယ ဝိသယီဘာဝသမ္ပန်သည် ဣတ္ထုတ္တုတက္ခာနံမည်၏၊ ပကတိသည် ထို
ဝိသယ ဝိသယီဘာဝသမ္ပန်ကို ထွန်းပြသောကြောင့် ဣတ္ထုတ္တုတက္ခာနံစောတကမည်၏၊
[“သမ္ပန္နဿ တု ဘေဒကော”ဟု ဆိုခဲ့သော ဂါထာနှင့်အညီတည်း၊] ထိုပတိနှင့်
ယှဉ်သောကြောင့် မာတရံ၌ (ဝိသယာဓာရ ဖြစ်သော်လည်း သတ္တမိဝိဘတ် မသက်ဘဲ)
ဤသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ်သာ သက်ရသည်။

ဝါဒန္တရ။ ။ “သာဓု ဒေဝဒတ္တော မာတရမာဘိ”၌ “ဣတ္ထုတ္တုတက္ခာနံ”အရ
ဝိသယ ဝိသယီဘာဝသမ္ပန်ကို မယူဘဲ မာတရံ၌ မာတု၏ အနက်ဖြစ်သော အဓိကို
ဣတ္ထုတ္တုတက္ခာနံဟု ယူပြီးလျှင် “ဒေဝဒတ်သည် အခြားသူအပေါ်မှာ မကောင်းသော်လည်း
ငါအမိ အပေါ်မှာတော့ အကျင့်ကောင်းရှာပါပေသည်ဟု အဓိက မပြောသော်လည်း
ပြောသကဲ့သို့ဖြစ်သည်”ဟု အဓိပ္ပာယ် ပြောဆိုရေးသားကြသေး၏၊ အဘိကား ထို
ဣတ္ထုတ္တုတက္ခာနံကို ထွန်းပြသတဲ့၊ ထိုအယူအတိုင်းဖြစ်လျှင် အဘိသဒ္ဓါက “အမိ”ဟူသော
အနက်ကို ထွန်းပြရာရောက်နေ၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် မာတုပုဒ်ရင်းက “အမိ”ဟူသော အနက်ကို
အထင်အရှား ဟောနိုင်ပြီးသားဖြစ်သောကြောင့် အဘိသဒ္ဓါက ထွန်းပြနေခြင်းသည်
ဘာအကျိုးရှိတော့မည်နည်း၊ ထို့ကြောင့် ထိုအကောက်အယူအဓိပ္ပာယ်များနှင့်တကွ...

“သာဓုဘာဝဂုဏော ဣတ္ထံ, ဒတ္တော ဘူတော တဒါပန္နော၊
မာတရတ္ထောံ တဒါချာနံ, အဘျာဒယောတု တဇ္ဇောတာ”

ဟူသော “နိရုတ္တိဘေဒသင်္ဂဟ”လော သာဓုကောဂါထာဝယ် တတိယပါဒ အဆိုကိုပါ စဉ်စား
သင့်သည်၊ [သာဓုဘာဝဂုဏော-ကောင်းသူ၏အဖြစ် (ကောင်းခြင်း)ဂုဏ်ထူးသည်၊
ဣတ္ထံ-ဣတ္ထုမည်၏၊ တဒါပန္နော-ထိုဂုဏ်ထူးသို့ရောက်သော၊ ဒတ္တော-ဒေဝဒတ်သည်၊
ဘူတော-ဣတ္ထုတ္တုတမည်၏၊ (“ဘူတမည်၏”ဟု မပေးလင့်၊ ဘူတချည်းသက်သက်

ဘာဂေ-ဘာဂအနက်၌၊ (ဥဒါဟရုဏံ-ကား၊) ယဒေတ္ထ မံ ပတိ၊ ပေ၊ တံ ဒီယတု-တည်း၊ [ဧတ္ထ-ဤပစ္စည်းပုံ၌၊ ယံ-အကြင်ဝတ္ထုသည်၊ မံ-ငါ၏၊ ပတိ-အဖို့သည်၊ သိယာ၊ တံ-ထိုဝတ္ထုကို၊ ဒီယတု-ပေးအပ်လော၊ (ဧတ္ထ ယံ စသည် လိုက်၊) မံ-ငါ၏၊ ပရိ-အဖို့သည်၊ ပေ၊ မံ-ငါ၏၊ အနု-အဖို့သည်၊ သိယာ၊ တံ-ကို၊ ဒီယတု-လော၊] ဝိစ္ဆာယောဂေ-ဝိစ္ဆာအနက်ရှိသော ပုဒ်တို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌

ဂုဏ်တူးသို့ရောက်သူကို မဟောနိုင်၊) မာတရတ္ထော-မာတရ်၏ အနက်သည်၊ တဒါချာနံ-ထိုအရာနမည်၏၊ ဝါ-ဣတ္ထမ္မူတရာနမည်၏၊ အဘျာဒယောတု-အဘိအစရှိသော ကမ္မပ္ပဝစနိယတို့ကား၊ တဇ္ဇောတာ-ထိုဣတ္ထမ္မူတရာနကို ထွန်းပြတတ်ကုန်၏၊ ဒေဝဒတ်ဟူရာ၌ ဘုရားကိုပြိုင်သော ဒေဝဒတ်ကို ဆိုလိုသည်မဟုတ်၊ “ဒေဝဒတ္တ၊ ယညဒတ္တ”စသည်ဖြင့် ဟိန္ဒူလူမျိုးတို့ မှည့်ခေါ်ရိုး နာမည်ရင်းတည်း။

ဘာဂေ၊ ပေ၊ တံ ဒီယတု။ ။ဣတ္ထမ္မူတက္ကာနကို ပြပြီး၍ ဘာဂကို ပြလိုသော ကြောင့် “ဘာဂေ” စသည်မိန့်၊ ဘာဂဟူသည် တစ်စုံတစ်ယောက်၏အဖို့-ဥစ္စာတည်း၊ “ငါ့ဖို့-သူ့ဖို့၊ ငါ့အတွက်-သူ့အတွက်”ဟူသော အသုံးအနှုန်းမျိုးတည်း၊ ဤ၌ “မံပတိ၊ မံပရိ၊ မံအနု”တို့သာ လိုရင်း၊ “ယဒေတ္ထ၊ တံ ဒီယတု”တို့ကို တွဲဖက်ဖြစ်၍ ထည့်ထားသည်၊ “ထိုပစ္စည်းပုံထဲက ငါ့အဖို့ကို ပေးပါ”ဟု ဆိုလိုသည်၊ ဤဝါကျ၌ ဘာဂအနက်ကို ဟောသော ပတိကို ပရသမညာ ပယောဂေသုတ်ဖြင့် ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည်မှည့်၍ ထိုပတိနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် (“ငါ၏”ဟု အနက်ပေးရသော “မံ”ဝယ် ဆဋ္ဌိ ဝိဘတ်ဖြစ်သင့်လျက် မဖြစ်ဘဲ) ဤသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာသာ ဖြစ်သည်။ [“မံ”အရ ဥစ္စာရှင်နှင့် ယံ၊ တံတို့အရ ဥစ္စာတို့၏ သာမိ+သံအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်ကို ပတိက ထွန်းပြ၏၊ ထို ပတိနှင့်ယှဉ်သောကြောင့် မံ၌ ဆဋ္ဌိမသက်ဘဲ ဒုတိယာသာ သက်ရသည်။]

ဋီကာ အဆို။ ။ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၌ “မံပတိ”ကို “မံ ဥဒ္ဓိဿ”ဟု ဖွင့်၏၊ ထိုအဖွင့်၌ “ကမ္မံ(ကြိယံ) ပဝစနိယံ ယေသံ”ဟူသော ဆိုခဲ့ပြီး ဝိဂြိုဟ်အရ ပတိသဒ္ဓါက “ဥဒ္ဓိဿန” ကြိယာကို ဟော၏ဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်၊ ဋီကာအလို “မံ-ငါ့ကို၊ ပတိ-ရည်စူး၍”ဟု အနက်ပေး၊ သို့သော် ထိုဋီကာအဖွင့်သည် “အာယသ္မန္တံ ယေဝ သာရိပုတ္တံ ပဋိဘာတုတိ အာယသ္မန္တောယေဝ သာရိပုတ္တဿ ဘာဂေါ ဟောတု”ဟူသော မူလပဏ္ဏာသ၊ ဓမ္မဒါယာဒသုတ္တန္တကထာ... “ကာမံ ပဋိဘာတုတိ ဧတ္ထ ပတိသဒ္ဓါပေက္ခာယ ဥပယောဂဝစနံ၊ အတ္ထော ပန သာမိဝေသေနေ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဒေသေန္တော အာဟ-အာယသ္မန္တောယေဝ သာရိပုတ္တဿာတိ”ဟူသော ဋီကာတို့နှင့် မညီ၊ [ဤ၌ ပဋိဘာတုကို “ဘာဂေါ ဟောတု”ဟု ဖွင့်သောကြောင့် ပတိသဒ္ဓါသည် ဘာဂအနက်ဟောတည်း-ဟု သိသာပြီ။]

ဝိစ္ဆာယောဂေ၊ ပေ၊ ရုက္ခံ ရုက္ခံအနု။ ။“အတ္ထံ အတ္ထံ ပတိသဒ္ဓေါ နိဝိသတိ”၌ သဒ္ဓေါ နိဝိသတိ အရ သဒ္ဓါ၏ ပျံ့နှံ့ခြင်း ကြိယာသည် သာချ(ပြီးစေအပ်သောကြိယာ) တည်း၊ အတ္ထအရ အနက်ကား (“၌”ဟု ပေးရသော အာဓာရကရကဖြစ်၍) ကြိယာကို

(ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) အတ္ထံ အတ္ထံပတိ၊ ပေ၊ ရုက္ခံ ရုက္ခံအနု-တည်း၊ [အတ္ထံ အတ္ထံပတိ-အနက် အနက်တိုင်း၌၊ သဒ္ဓေါ-သဒ္ဓါသည်၊ နိဝိသတိ-တည်နေ၏၊ ဝါ-ပျံ့နှံ့၏၊ (အနက်တိုင်းမှာ သဒ္ဓါရှိသည်-ဟူလို၊) ရုက္ခံ ရုက္ခံပတိ-သစ်ပင် သစ်ပင်တိုင်း၌၊ စန္ဒော-သည်၊ ဝိဇ္ဇောတတေ-၏၊ ရုက္ခံ ရုက္ခံပရိ၊ ရုက္ခံ ရုက္ခံအနု-လည်း နည်းတူ။]

ပြီးစေတတ်သော သာဓန(ကာရက)တည်း၊ ထိုအတ္ထနှင့် နိဝိသတိတို့၏ သာဓန သာဓု အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်ကို ပတိသဒ္ဓါသည် ထွန်းပြ၏၊ ထို့ကြောင့် “သမ္ပန္နဿ တု ဘောဒကော”ဟု ပြခဲ့သော လက္ခဏာနှင့်အညီ၊ ပတိသဒ္ဓါသည် ကမ္မပ္ပဝစနိယတည်း၊ ထိုသို့ သမ္ပန်ကို ထွန်းပြသော်လည်း အတ္ထံ အတ္ထံဟု ဝိစ္စာနှင့်တွဲ၍ ထွန်းပြရသော ကြောင့် ဝိစ္စာအနက် ရှိသည်ဟုပင် ဆိုရ၏၊ ထို ပတိဟူသော ကမ္မပ္ပဝစနိယနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် အတ္ထံ အတ္ထံဟူသော ဝိစ္စာပုဒ်ဝယ် (၌-ဟု အနက်ပေးရသော်လည်း သတ္တမိ မသက်ဘဲ) ဒုတိယာသာ သက်ရသည်။

ဆက်ဦးအံ့-“အတ္ထံ အတ္ထံ”ဟု ၂ ကြိမ် ဖြစ်ခြင်းမှာ ပတိနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် မဟုတ်၊ ဝိစ္စာထုံးစံအတိုင်း “ဂါမေ ဂါမေ ဇလံ-အတ္ထံ” စသည်ဖြင့် ၂ ကြိမ် ရိုးရာ ဖြစ်သောကြောင့် ၂ ကြိမ် ဆိုခြင်းဖြစ်သည်၊ ဤ၌ ပတိနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဒုတိယာ သက်ရခြင်းသာ ထူးသည်၊ ထို့ကြောင့် “အန္ဓဒ္ဓမာသံ-လခွဲတိုင်း”စသည်ဖြင့် “အဒ္ဓမာသံ” ဟု တစ်ပုဒ်တည်း ရှိရာဝယ် အနု+အဒ္ဓမာသံတို့ ဝါကျမဟုတ်၊ ဝိစ္စာသမာသံသာ၊ ဝါကျတွင်း၌ကား “အန္ဓဒ္ဓမာသံ အဒ္ဓမာသံ+အနု”ဟု ၂ ပုဒ် ရှိရမည်ဟု မှတ်ပါ၊ ရုက္ခံ ရုက္ခံပတိ-ပရိ-အနုတို့၌လည်း ဤနည်းမိုးပါ၊ (ရုက္ခံရုက္ခမတိ တိဋ္ဌတိတိ-ဋ္ဌိတိယ ရုက္ခာနံ ဝိစ္စိယမာနာနံ (ပျံ့နှံ့ခြင်းကို အလိုရှိအပ်ရာ ဖြစ်ကုန်သော တည်ရာသစ်ပင် တို့၏) ဋ္ဌိတိ ပတိ သာဓိယသာဓနလက္ခဏော သမ္ပန္နော အဘိနာ ဇောတိယတေ၊ ဣတိ တံ ယုတ္တော ရုက္ခတ္ထော၊ သဘာဝတော ဝိစ္စာ ဒိဗ္ဗဗုဒ္ဓဇောတိယာ-ကာတန္တဋီကာ။]

လက္ခဏာနှင့် ဝိစ္စာကွဲပုံ။ ။ “ရုက္ခံ ရုက္ခံပတိ ဝိဇ္ဇောတတေ စန္ဒော”စသည်၌ လရောင်တောက်ခြင်းကို မှတ်သားကြောင်းဖြစ်၍ လက္ခဏအနက်ဟု ဆိုသင့်၏၊ သို့သော် ၂ ကြိမ်ဆိုသော အရာဖြစ်သောကြောင့် “ဝိစ္စာ”ဟု ဆိုရသည်၊ လိင်္ဂတ္ထအနက် ပေါ်တွင် အလုပ်အနက် အပိုပါဝင်လာသောအခါ အာလပနတ္ထဆိုရသကဲ့သို့၊ လက္ခဏ အနက်ပေါ်တွင် ဝိစ္စာအနက် အပိုပါဝင်သောကြောင့် “ဝိစ္စာတ္ထ”ဟု ဆိုရခြင်းဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ “ရုက္ခံ ရုက္ခံ-သစ်ပင် သစ်ပင်တိုင်းကို၊ ပတိ၊ ပရိ အနု-ပျံ့နှံ့၍” ဟု ပတိ-ပရိ-အနုတို့အတွက် ဗျာပေတွာဟူသော ကြိယာအနက်ပေါ်အောင် ပေးကြ သေး၏၊ ထိုအတိုင်းမှန်လျှင် “ပတိဝိဇ္ဇောတတေ-ပျံ့နှံ့၍ တောက်ပ၏”ဟု ကြိယာနှင့် တွဲဖက်ကာ ကြိယာအနက်ကို ထွန်းပြသော ဓာတွတ္ထဝိသေသက ဥပသာရသာ ဖြစ်နိုင်၏၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည် မရနိုင်။

အဘိရဘာဂေတိ-“အဘိရဘာဂေ” သုတ်ဖြင့်၊ အဘိဿ-အဘိသဒ္ဓါ၏၊ ဘာဂဝဇ္ဇိတေသု-ဘာဂအနက်သည် ကြဉ်အပ်ကုန်သော၊ လက္ခဏာဒီသု-လက္ခဏအစရှိသော အနက်တို့၌၊ ဝါ-လက္ခဏ ဣတ္ထမ္မူတက္ခာနု၊ဝိစ္ဆာအနက် တို့၌၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယသညာ-ကို၊ ဝုတ္တာ-ပြီ၊ တံ ခေါ် ပန ဘဝန္တံ ဂေါတမံအဘိ-ထို အရှင်ဂေါတမ၏၊ စဝ-ဤသို့၊ ကလျာဏော-ကောင်းသော၊ ကိတ္တိသဒ္ဓေါ-ကျော်စောသံသည်၊ ဥဂ္ဂတော-တက်ပြီ၊ သာဓု ဒေဝဒတ္ထော(မာတရံအဘိ-အမိ၌) ဟု ရှေးအတိုင်းပေး၊ နိပါတေ-နိပါတ်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) ဗြာဟ္မဏဿ-ရဟန္တာကို၊ ဟန္တာရံ-သတ်တတ်သူကို၊ ဓိ-ကဲ့ရဲ့၏၊ ဣစ္စေဝမာဒိ-တည်း။

အဘိရဘာဂေ-ကား ပါဏိနိသုတ်တည်း။ “အဘိ+အဘာဂေ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ သက္ကတ၌ သိဝိဘတ်ကို ဝိသဇ္ဇနိပြု၍ “အဘိး”ဟု ပဌမန္တဖြစ်၏။ ထို ဝိသဇ္ဇနိကို ရေဖခေါ် (ရံ)ပြု၍ “အဘိရဘာဂေ”ဟု ဖြစ်သည်။ [“အဘိး-အဘိသဒ္ဓါသည်၊ အဘာဂေ-ဘာဂအနက်မှ တစ်ပါးသော အနက်၌၊ ကမ္မပ္ပဝစနိယော-ကမ္မပ္ပဝစနိယမည်၏”ဟု သုတ်နက်ပေး။] “လက္ခဏိတ္ထမ္မူတက္ခာနုဘာဂဝိစ္ဆာသု ပတိပရိအနဂေါ”ဟု သုတ်တည်ပြီးနောက် “အဘိရဘာဂေ”သုတ်တည်ရကား လက္ခဏစသော အနက် ၄ ပါးတို့တွင် ဘာဂအနက် ချန်၍ ကျန် ၃ နက်၌ အဘိသဒ္ဓါသည် ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည်ရ၏ဟု ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် “ရက္ခံအဘိ+ဝိဇ္ဇောတတေ စန္ဒော (လက္ခဏ၊) ရက္ခံ ရက္ခံအဘိ ဝိဇ္ဇောတတေ စန္ဒော (ဝိစ္ဆာ)” ပြယုဂ်များကိုလည်း အဘိနှင့်တွဲ၍ ထုတ်ပါ။ “တံ ခေါ် ပန ဘဝန္တံ ဂေါတမံ-မာတရံအဘိ”တို့ကား ဣတ္ထမ္မူတက္ခာနု ပုံစံတည်း။ ထိုပုံစံများ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထားပြီ။

အမှာ။ ။ “တံ ခေါ် ပန ဘဝန္တံ ဂေါတမံ-ထို အရှင်ဂေါတမကို၊ အဘိ-စွဲ၍” ဟု “ကမ္မံ ကြိယံ ပဝစနိယံ ယေသံ”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နှင့်ညီအောင် အနက်ပေးကြသေး၏။ ထိုအနက်ကား ပါရာဇိကဏ်စသော အဋ္ဌကထာ-ဋီကာကြီးတို့နှင့်လည်းကောင်း၊ သက္ကတ ဗျာကရဏ်းတို့နှင့်လည်းကောင်း မညီ။ “ဒေဝဒတ္ထော-သည်၊ မာတရံ-ကို၊ အဘိ-ရှေးရှု ပျပ်ဝပ်၍”ဟု အနက်ပေးကြရာ၌လည်း မညီပင်။

ဝိ ဗြာဟ္မဏဿ ဟန္တာရံ။ ။ဗြာဟ္မဏအရ မကောင်းမှုကို မျှောအပ်ပြီးသော ရဟန္တာကို ယူပါ။ “ဟန္တာရံ-သတ်တတ်သူကို၊ ဓိ-ကဲ့ရဲ့၏”ဟု ဋီကာဖွင့်အတိုင်း အနက်ပေးထား၏။ ဋီကာလည်း “ကမ္မံ ပဝစနိယံ ယေသံ”အရ ဓိနိပါတ်က ကဲ့ရဲ့ခြင်း ကြိယာကို ဟောအောင် ဖွင့်ထားဟန်တူသည်။

ဣစ္စေဝမာဒိ။ ။အာဒိဖြင့် ဝိနာနိပါတ်ကိုယူ၍ “ဝိနာ အာဟာရံ သဖဿေဟိ ဝေဒနာဒိတ္ထယံ ဘဝေ”ဟု ဋီကာပုံစံထုတ်၏။ အာဟာရံ-(အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ကံ၊ အာဟာရ၊ ဖဿ၊ ဝိညာဉ်ဟူသော နှစ်ရပ်ဖြစ်ကြောင်း တရားတို့တွင်) အာဟာရကို၊ ဝိနာ-ကြဉ်၍၊ သဖဿေဟိ-ဖဿနှင့်တကွသော အကြောင်းတို့ကြောင့်၊ ဝေဒနာဒိတ္ထယံ-

(၂၈၉) ကွစိ ဒုတိယာ ဆဋ္ဌိနမတ္ထေ။ ။(၃၀၆) ပေ၊ ဟောတိ၊
 အန္တ ရာအဘိတောပရိတောပတိပဋိဘာဒိယောဂေ-အန္တ ရာ၊ အဘိတော၊
 ပရိတော၊ ပတိ၊ ပဋိဘာ အစရိသည်တို့နှင့် ယှဉ်ရာဋ္ဌိသာ၊ အယံ-ဤ ဒုတိယာ
 ဝိဘတ်သည်။ (ဟောတိ၊) [“ယောဂေဝါယံ”ဟု သိဟိုဋ်ဋ္ဌိမူ ရှိ၏၊] ရာဇဂဟံ-

ဝေဒနာအစရှိသော ခန္ဓာ ၃ ပါးအပေါင်းသည်၊ ဘဝေ-ဖြစ်၏၊ ဤပုံစံ၌ “အာဟာရံ”
 ကား ကံအနက်ပင်တည်း၊ ဝိနာလည်း ဝဇ္ဇန(ကြဉ်ခြင်း) ကြိယာကို ဟောသဖြင့်
 ကမ္မပ္ပဝစနိယမည်သည်ဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်။

မှတ်ချက်။ ။နိပါတ်တို့ကို ကမ္မပ္ပဝစနိယတွင်း၌ သွင်းခြင်းသည် ပါဠိသဒ္ဓါ ဆရာတို့
 အလိုသာ ဖြစ်မည်ထင်၏၊ သက္ကတ၌မူ-ဥပသာရအချို့ကိုသာ (ကမ္မပ္ပဝစနိယ အမည်မရမီ
 ရှေးကဓာတ်နှင့် တွဲဖက်၍ ကြိယာအနက်ကို ဟောဘူးသောကြောင့်) ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည်
 မှည့်၏၊ ပါဠိသဒ္ဓါဆရာတို့ကား “ကမ္မံ ကြိယံ ယေသံ”ဟူသော ဝိဂြိဟ်အရ ကြိယာ
 ကို ဟောနိုင်လျှင် ဝိ-ဝိနာနိပါတ်တို့လည်း ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည် ရထိုက်၏ဟု
 ယူဆ၍ နိပါတ်ကိုပါ သွင်းပြထားဟန်တူသည်၊ စ-ဝါစသော နိပါတ်တို့ကား ကြိယာ
 အနက်ကို လုံးဝမဟောကြသောကြောင့် ပါဠိသဒ္ဓါ ဆရာတို့ကလည်း ကမ္မပ္ပဝစနိယ
 တွင်း၌ မသွင်းလိုကြ၊ ဝိ-ဝိနာတို့ကို ကမ္မပ္ပဝစနိယ၌ သွင်းထားခြင်းမှာလည်း သူတို့
 ယှဉ်ရာ၌ ဒုတိယာသက်မည့်သုတ် မရှိသောကြောင့်သာဟု မှတ်ပါ။ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌
 “ရာဒီဟိ ယုတ္တာ”ဟု သုတ်၌လည်းကောင်း၊ ကလာပ “ဒုတိယေနေန”သုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့်
 လည်းကောင်း၊ ဝိယုဉ်ရာ၌ ဒုတိယာသက်သည်၊ ဝိနာကိုမူ ရာဒီဟိ၌ အာဒိဖြင့် ယူ။]

[ဆောင်] သက္ကတ အလို၊ ရှေး အဟိုက၊ ထိုထိုဓာတ်နှင့် တွဲစပ်လင့်၍၊ အသင့်
 ကြိယာ၊ ဟောခဲ့ပါသဖြင့်၊ ဥပသာရ၊ တချို့မျှကို၊ ကမ္မပ္ပဟု၊ မည်သစ်
 ပြုကာ၊ ဥပသာနာမ၊ မခေါ်ရစေ၊ အနက်တွေလည်း၊ ထွေထွေကြိယ၊
 မဟောကြတည်း။

ပါဠိသဒ္ဓါ၊ ကျမ်းတို့မှာကား၊ ကြိယာ အတ္ထ၊ ဟောနက်ပြလျက်၊ ဥပသက်-
 နိပါတ်၊ ထိုနှစ်ရပ်ကို၊ ကမ္မပ္ပဝစနိ၊ ခေါ်တွင်မည်၏၊ အရှည်ကျစ်လစ်၊
 အဆီညွစ်၍၊ အစစ်ကိုသာ၊ ယူကြရာသည်၊ နောင်လာငါတို့ တာဝန်တည်း။

(၂၉၈) အန္တ ရာ၊ ပေ၊ ယောဂေဝါယံ။ ။အန္တ ရာ၊ အဘိတော၊ ပရိတောတို့သည်
 နိပါတ်၊ ပတိကား ဥပသာရ (သက္ကတအလို-ကြိယာနှင့် မတွဲသောကြောင့် ပတိသည်
 ကမ္မပ္ပဝစနိယ၊) ပဋိဘာကား ပတိပုဗ္ဗ ဘာဓာတ်တည်း၊ ထိုနိပါတ် ဥပသာရဓာတ်
 တို့နှင့် ယှဉ်ရာပုဒ်၌သာ ဤသုတ်ဖြင့် ဆဋ္ဌိအနက်၌ ဒုတိယာသက်၊ ပုံစံကို အစဉ်အတိုင်း
 ပြလတ်၊ “သမယာနိကသာဟာပတိယောဂေသု စ ဒိဿတိ”ဟူသော ဝါတ္တိကသုတ်၌
 ပတိသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာပါသော်လည်း ပုံစံကိုကား “ဗုဘုက္ခိတံ န ပတိဘာတိ ကိဉ္စ”ဟု

ရာဇဂြိုဟ်မြို့၏။ အန္တရာဇ-အကြား၌လည်းကောင်း၊ နာဠန္ဒ-နာဠန္ဒမြို့၏။ အန္တရာ
 ၈-လည်းကောင်း၊ အဒ္ဓါနမဂ္ဂပုဋိပန္နော-အဓွန်ရှည်သောခရီးကို သွား၏။
 ရာဇဂြိုဟ်သမ-၏လည်းကောင်း၊ နာဠန္ဒနာယစ-၏လည်းကောင်း၊ မဇ္ဈေ-အလယ်
 ၌။ ဣတိအတ္ထော၊ ဂါမံ-၏။ အဘိတော-အတွင်း၌၊ ဝသတိ-နေ၏။ ဂါမံ-၏။
 ပရိတော-ထက်ဝန်းကျင်၌၊ ဝသတိ-နေ၏။ နေရဉ္စရံ-နေရဉ္စရမည်သော၊ နဒိ-
 မြစ်၏။ ပတိ-အနီး၌။ နေရဉ္စရနဒိယာ-နေရဉ္စရမြစ်၏။ သမိပေ-အနီး၌။

ပဋိဘာ(ပတိပုဗ္ဗ ဘာဓာတ်)၏ ယှဉ်ရာကိုပင် ထုတ်၏။ ထို့ကြောင့် ဤ ရူပသိဒ္ဓိက
 ပတိသဒ္ဓါသက်သက်၏ ယှဉ်ရာ၌ ဤသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာသက်ခြင်းကို သက္ကတနှင့်
 မညီဟု မှတ်ပါ။ [“ဗုဘူကိစ္စိတံ-ဆာလောင်သူ၏။ ကိစ္စိ-ဘာတစ်ခုမျှ၊ န ပဋိဘာတိ-
 မထင်ရှား”ဟု ပေးပါ။]

အန္တရာဇ ရာဇဂဟံ၊ ပေ၊ မဇ္ဈေတုတ္ထော။ ။ရာဇဂဟဿသည် ရာဇဂဟံ၏
 အနက်ပြု၊ နာဠန္ဒနာယသည် နာဠန္ဒ၏ အနက်ပြု၊ (သိဟိုင်းမူ၌ရှိသော) ဝိဝရဘူတေ
 မဇ္ဈေသည် အန္တရာ၏ အနက်ပြုတည်း။ [နာဠန္ဒနာသဒ္ဓါသည် ဣတ္ထိလိင်တည်း။
 ထို့ကြောင့် “နာဠန္ဒနာယ”ဟု သီလကွန်အဋ္ဌကထာ၌လည်းကောင်း၊ သိဟိုင်းမူ၌လည်း
 ကောင်း ရှိ၏။] ပါဠိတော် စုဏ္ဏိယများ၌ “အန္တရာဇ ရာဇဂဟံ အန္တရာဇ နာဠန္ဒ”ဟု
 သူ့အန္တရာနှင့်သူ ယှဉ်ရာဝယ် ဒုတိယာသက်၏။ ဂါထာအရာ၌လည်းကောင်း၊ သဒ္ဓါကျမ်း
 အလိုအားဖြင့်လည်းကောင်း အန္တရာတစ်ခု ရှိလျှင်ပင် သူနှင့်စပ်ရာ ၂ ပုဒ်၌ဖြစ်စေ၊
 ထိုထက်အများ၌ဖြစ်စေ ဒုတိယာသက်နိုင်၏။ ပုံစံကား “အန္တရာ ဝါသဘာဂါမံ ဗာရာဏသီ
 စ သန္တိကေ” (အဘိဇ္ဇမာန ပေတဝတ္ထုပါဠိတော်)၊ “အန္တရာ ဂါမဉ္ဇ နဒိဉ္ဇ ယာတိ=
 ရှာ၏ အကြား၌လည်းကောင်း၊ မြစ်၏ အကြား၌လည်းကောင်း သွား၏” သဒ္ဓါကျမ်းပုံစံ။

အဘိတော ဂါမံ။ ။အဘိတောကို “အန္တော”ဟု ဋီကာ ဖွင့်သောကြောင့်
 “အတွင်း၌”ဟု ပေးသည်။ မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ၌ “အဘိတောသည် သမန္တတော
 (ထက်ဝန်းကျင်၌)နှင့် အနက်တူ”ဟု မိန့်၏။ “သုဓမ္မာယာဘိတော သဘန္တိ သုဓမ္မာယ
 သဘာယ သမိပေ” (မူလပဏ္ဏာသ မာရတဇ္ဇနိယသုတ်)ကို ထောက်လျှင် “အဘိတော-
 အနီး၌”ဟု ပေးသင့်သည်။ [ပရိတော ထင်ရှားပြီ။]

နဒိ နေရဉ္စရပတိ။ ။ဤပုံစံသည် အဋ္ဌကထာတို့အလို “ကမ္မပ္ပဝစနိယ”သာ
 ဖြစ်သင့်ရုံကား ကမ္မပ္ပဝစနိယယုတ္တေသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာသက်သင့်သည်။ [နဒိ နေရဉ္စရ
 ပတိတိ လက္ခဏံ နိဒ္ဒိသတိ၊ (လက္ခဏကုတ္တမ္ဘုတ စသော ၆ ပါးတွင် လက္ခဏအနက်ကို
 ညွှန်ပြသည်-ဟူလို)၊ လက္ခဏံ ဟိ ပဓာနပဟိတတ္တတာယ နေရဉ္စရ နဒိ၊ တေနေဝေတ္ထ
 ဥပယောဂဝစနံ၊ အယမ္မနတ္ထော-“နဒိယာ နေရဉ္စရယာတိ”-သုတ္တနိပါတ် ပဓာနသုတ်
 အဋ္ဌကထာ။] ဤအလို “နေရဉ္စရံ နဒိပတိ=နေရဉ္စရမြစ်၌”ဟု ပေး၊ “မြစ်ကမ်းနား
 သည်-လက္ခဏ၊ ပဓာနသို့ စိတ်ကို စေလွှတ်ထားခြင်းသည် လက္ခဏ”စသည်ဖြင့်
 ကမ္မပ္ပဝစနိယ ထုံးစံအတိုင်း (ပဗ္ဗဇိတမန ပဗ္ဗဇိသု နဒ်းမိုး၍) ရွဲပါ။

ဣတိအတ္ထော၊ စုန္ဒ-စုန္ဒ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ-ဗောဇ္ဈင်တို့သည်၊ တံ-သင်၏၊ ပဋိဘန္တု-
ဉာဏ်၏အာရုံ ဖြစ်စေကုန်လော၊ ဝါ-ဉာဏ်အားထင်လာစေကုန်လော၊ ဥပမာ-
ဥပမာသည်၊ မံ-တပည့်တော်၏၊ ပဋိဘာတိ-ဉာဏ်၏အာရုံ ဖြစ်လာ၏၊ ဝါ-
ဉာဏ်အား ထင်လာ၏၊ ဥပမာ-သည်၊ မယံ-၏(ဉာဏ်အား၊) ဥပဋ္ဌဟတိ-
ထင်လာ၏၊ ဣတိအတ္ထော။

(၂၉၀) ကွစိတိ ဒုတိယာတိ အတ္ထေတိစ ဝတ္တတေ။

တတိယာ သတ္တမိနဉ္စ။ ။(၃၀၇) ပေ၊ ဟောတိ၊ တတိယတ္ထေ-တတိယာ
အနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) သစေ မံ၊ပေ၊အတ္ထသိဒ္ဓိ-တည်း၊ မံ-ငါနှင့်တကွ၊
သစေ နာလပိဿတိ-အကယ်၍ စကားမပြောအံ့၊ တွဉ္စ-အရှင်မင်းမြတ်သည်
လည်း၊ မံ-ကျွန်မနှင့်အတူ၊ နာဘိဘာသတိ-စကားပြောတော်မမူ၊ သဒ္ဓမ္မံ-
သူတော်ကောင်းတရားနှင့်၊ ဝိနာ-ကင်း၍၊ သုခံ-ချမ်းသာသည်၊ ကုတော-
အဘယ်မှာရှိအံ့နည်း၊ ဥပါယံ-နည်းလမ်းနှင့်၊ အန္တရေန-ကင်း၍၊ အတ္ထသိဒ္ဓိ-
အကျိုး ပြီးခြင်းသည်၊ န-မရှိ။

ပဋိဘန္တု၊ ပေ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ။ ။ပဋိဘာတိကို ဥပဋ္ဌဟတိဖွင့်သဖြင့် ပဋိဘန္တုကိုလည်း
“ဥပဋ္ဌဟန္တု”ဟုပင် ဖွင့်လိုဟန် တူ၏၊ ထိုအဖွင့်သည် ဘာဓာတ်၏ ဒိတ္တိ (တောက်ပ
ခြင်း-ထင်ရှားခြင်း)အနက်ကိုဖွင့်သော သဒ္ဓတ္ထပင်တည်း၊ “မန္တိ မမ၊ ပဋိဘံသုတိ
ပဋိဘာနသင်္ခါတဿ ဉာဏဿ ဂေါစရာ အဟောသံပဋိဘာနံဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော
ဉာဏ်၏အာရုံ ဖြစ်လာကုန်ပြီ”ဟု ဖွင့်သော-မဟာဝဂ္ဂ၊ဗြဟ္မယာစနာကား အဓိပ္ပာယ်တ္ထ
အဖွင့်သာတည်း၊ ထိုအဖွင့်အတိုင်း အနက်ပေးလိုက်သည်၊ “ဥပမာ မံ ပဋိဘာတိ”
၌လည်း နည်းတူ။ [ရှေးရိုက် စာအုပ်များ၌ပါသော အဓိပ္ပာယ်ကို တစ်မျိုးပြင်သည်။]

(၂၉၀) သစေ မံ၊ ပေ၊ အတ္ထသိဒ္ဓိ။ ။သဂါထာဝဂ္ဂ မာနတ္ထဒ္ဓြာဟူဏသံယုတ်
ပါဠိတော်၌“သစေ မံ သမဏော ဂေါတမော အာလပိဿတိ၊အံဟမ္ပိ အာလပိဿာမိ၊
သစေ သမဏော ဂေါတမော နာလပိဿတိ၊အဟမ္ပိ နာလပိဿာမိ”ဟု ရှိရကား ထို
ပါဠိကို ခြုံ၍“သစေ မံ နာလပိဿတိ”ဟု ပုံစံလုပ်ဟန် တူသည်၊ “မံ-ငါနှင့်တကွ”
ဟူရာ၌ သဟတ္ထ တတိယာအနက်၊ နောက်ဖဲ့စံ၌ “တွဉ္စ မံ နာဘိဘာသတိ”ဟူသော
ဝေသံဇာတ်ဝယ် “ဣဒံ တဝ မယာ သဒ္ဓိ အကထနံ”အဖွင့်ကို မှီ၍ ပေးသည်။

ဝိနာ သဒ္ဓမ္မံ ဥပါယမန္တရေန။ ။“သဒ္ဓမ္မံ-ကို”ဟု အနက်ပေးလျှင် “ဝိနာ-
ကြဉ်၍”ဟု ပေး၊ “သဒ္ဓမ္မံ-နှင့်”ဟု ပေးလျှင် ဤသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာ သက်၊ ထို ၂ နက်
သည် အဘယ်သို့ ထူး၍ ၂ သုတ်မှာ ပါနေသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ “သဒ္ဓမ္မံ-ကို၊
ဝိနာ-ကြဉ်၍” ဟု ပေးရာ၌ ဝိနာသည် “ဝဇ္ဇေတွာ” ကြိယာအနက် ရှိသောကြောင့်
“ကမ္မပ္ပဝစနံယယုတ္တေ”သုတ်၌ (ပါဠိသဒ္ဓါကျမ်းတို့ အလို)ဝင်ရသည်၊ “သဒ္ဓမ္မံ-နှင့်၊

သတ္တမိယတ္ထေ-သတ္တမိအနက်၌၊ ကာလေ-အခါဟူသောအနက်၌လည်းကောင်း၊ ဥပါနန္ဒဇ္ဈာဝဿ-ဥပ,အနု,အဓိ,အာပုဗ္ဗ ဝသဓာတ်၏၊ ပယောဂေ-ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ အဓိသိဋ္ဌာသာနံ-အဓိပုဗ္ဗ သိဓာတ်,ဋ္ဌာဓာတ်,အာသဓာတ်တို့၏၊ ပယောဂေ-၌လည်းကောင်း၊ တပ္ပါနစာရေစ-ထို၌ သောက်ခြင်း, ထို၌ လှည့်လည်ခြင်းအနက်၌လည်းကောင်း၊ ဒုတိယာ-ဒုတိယာဝိဘတ်သက်၊ တာဝ-ရှေးဦးစွာ၊ ကာလေ-အခါဟူသောအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) ပုဗ္ဗဏှသမယံ၊ပေ၊စတ္တာရော မဟာရာဇာနော-တည်း၊ [နံနက်အခါ၌ သင်းပိုင်ကို ဝတ်ပြီး၍ တစ်ခုသောအခါ၌ မြတ်စွာဘုရားသည်၊ ဤည၌၌ ၄ ယောက် ကုန်သော နတ်မင်းကြီးတို့သည်။]

ဥပါဒိပုဗ္ဗဿ-ဥပအစရှိသော ဥပသာရဇ္ဈေးရှိသော၊ ဝသဓာတုဿ-ဝသဓာတ်၏၊ ပယောဂေ-၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) ဂါမံ ဥပဝသတိ၊ပေ၊အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတိ-တည်း၊ [ဂါမံ-ရွာ၌၊ ဝိဟာရံ-ကျောင်း၌၊ အဂါရံ-အိမ်၌၊ ဥပဝသတိ

ဝိနာ-ကင်း၍” ဟု ပေးရာ၌ကား “သဒ္ဓမ္မဿ အဘာဝေန-သဒ္ဓမ္မ၏ မရှိသဖြင့်၊ သဒ္ဓမ္မရဟိတေန သဒ္ဓမ္မမှ ကင်းသဖြင့်”ဟု ဆိုလိုသည်၊ ဤသို့ “ဝိနာ”အနက်သည် ကြိယာနက် မဟုတ်သဖြင့် “ကမ္မပ္ပဝစနိယယုတ္ထေ”သုတ်၌ မသွင်းဘဲ ဤသုတ်၌ သွင်းထားသည်ဟု (ပါဠိသဒ္ဓါကျမ်းတို့ အလို) မှတ်သင့်သည်၊ “ဥပါယမန္တရေန”၌ အန္တရေနလည်း ဝိနာနှင့် အနက်တူပင်ဖြစ်၍ ဝိနာအတိုင်း အဓိပ္ပာယ် မှတ်ပါ။

သတ္တမိယတ္ထေ၊ ပေ၊ တပ္ပာနစာရေစ ဒုတိယာ။ ။သတ္တမိယတ္ထေသည် ဝိဘတ် အနက်တည်း၊ “ကာလေ၊ ပေ၊ တပ္ပာနစာရေ”တို့ကား ထိုသတ္တမိဝိဘတ်၏ သက်ရာဋ္ဌာန အမျိုးမျိုးတည်း၊ ထို့ကြောင့် “သတ္တမိယတ္ထေ-၌”ဟု သတ္တမိယတ္ထတစ်မျိုးတည်းဖြစ်သော ကြောင့် “လည်းကောင်း”ဟု မထည့်ဘဲ၊ သက်ရာဋ္ဌာနကား “ကာလတ္ထ,ဥပါနန္ဒဇ္ဈာဝဿ ပယောဂ”စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးရှိသောကြောင့် “လည်းကောင်း”ဟု ပေးသည်၊ တပ္ပာနစာရေစ၌ စသဒ္ဓါသည် “ကာလေ ဥပါနန္ဒဇ္ဈာဝဿဿ ပယောဂေ”စသည်တို့၌သာ ပြန်၍လိုက်၊ သတ္တမိယတ္ထေ၌ကား မလိုက်ရ-ဟူလို။

ကာလတ္ထ။ ။ပုဗ္ဗဏှသမယံ စသည်၌ ကာလတ္ထသတ္တမိအနက် ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားပြီ၊ အဋ္ဌကထာတို့၌ကား “ပုဗ္ဗဏှသမယံ-နံနက်တွင် တစ်ခုသောအခါပတ်လုံး၊ ဧကံ-များစွာသော အခါတို့တွင် တစ်ခုသော၊ သမယံ-တရားဟောတော်မူရာ အခါပတ်လုံး၊ ဣမံ ရတ္တိံ-ဤ ည၌ပတ်လုံး”ဟု (ကာလတ္ထသတ္တမိအနက် အပြင်) အစ္စန္ဒသံယောဂအနက်ကိုလည်း ဖွင့်ကြသေး၏။

ဥပါဒိပုဗ္ဗဝသဓာတုဿ ပယောဂေ။ ။ဥပါဒိ၌ အာဒိဖြင့် (ဥပါနန္ဒဇ္ဈာဟု ပြခဲ့သည့် အတိုင်း) အနု-အဓိ-အာ ဥပသာရတို့ကို ယူ၊ ဥပပုဗ္ဗ,အနုပုဗ္ဗ,အဓိပုဗ္ဗ,အာပုဗ္ဗ ဝသဓာတ် အစဉ်အတိုင်း ပုံစံထုတ်ထားသည်၊ အဇ္ဈာဝသတိကား အဓိ,အာပုဗ္ဗ ဝသဓာတ်တည်း။

အနဝသတိ အဓိဝသတိ အာဝသတိ အဇ္ဈာဝသတိ-နေ၏။] တထာ-ထိုမှ တစ်ပါး၊ ပထဝီ-မြေ၌၊ အဓိသေဿတိ-အိပ်ရလတုံ၊ အဓိတိဋ္ဌတိ-တည်၏။ အဇ္ဈာဝသတိ-နေ၏။ တပ္ပာနစာရေသု-ထို၌ သောက်ခြင်း၊ ထို၌လှည့်လည်ခြင်း အနက်တို့၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) နဒိံ ပိဝတိ၊ ဂါမံ စရတိ-တည်း၊ [မြစ်၌ သောက်၏၊ ရွာ၌ လှည့်လည်၏။] ဣစ္စာဒိ။

(၂၉၁) ကသ္မိံ အတ္ထေ...တတိယာ-တတိယာ သက်သနည်း။

ကရဏေ တတိယာ။ ။(၂၈၆) ပေ၊ ဟောတိ၊ ကရဏံ-ကရဏကာရက ဟူသည်။ ကိ-အဘယ်နည်း။

ဥပ,အန,အဓိ,အာ ဥပသာရတို့ကို “ဓာတ်နက်သို့ အစဉ်လိုက်သော ဓာတုတ္တာနုဝတ္တက ဥပသာရသာ, အနက် အထူးမရှိ”ဟု ကြံသောကြောင့် “ဂါမံ-ရွာ၌”စသည်ဖြင့် သတ္တမိအနက်၌ ဒုတိယာ သက်ရသည်။ ဥပ စသည်ကို “ဓာတုတ္တ ဝိသေသက ဥပသာရဖြစ်၍ အနက်ရှိသည်”ဟု ကြံလျှင် “ဂါမံ-ရွာသို့၊ ဥပဝသတိ-ကပ်နေ၏။ အနဝသတိ-အလျော်နေ၏၊ အဓိဝသတိ-အုပ်စိုးနေ၏၊ အာဝသတိ-(အာသဒ္ဓါ မရိယာဒ အနက် ကြံ၍) အပိုင်းအခြားအတိုင်း နေ၏၊ အဇ္ဈာဝသတိ-အုပ်စိုး၍ အပိုင်းအခြား အတိုင်း နေ၏” ဟု အနက်ပေးရသည်။ ထို အဖွင့်မျိုးကိုလည်း အဋ္ဌကထာတို့၌ တွေ့ရ လတုံ၊ [သီလက္ခန် အမ္မန္တသုတ်၌ “ဥက္ကန္တ အဇ္ဈာဝသတိ” အဖွင့် စသည်ကို ရှုပါ။]

တထာ ပထဝီ၊ ပေ၊ အဇ္ဈာဝသတိ-ကား “အဓိသိဋ္ဌာသာနံ ပယောဂေ”၏ ပုံစံ များတည်း။ အဓိကို ဌာ အာသတို့၌လည်း စပ်၍“အဓိပုဗ္ဗ သိဓာတ်, အဓိပုဗ္ဗ ဌာဓာတ် အဓိပုဗ္ဗ အာသဓာတ်”ဟု မှတ်ပါ။ [“အစိရဝတ ယံ ကာယော, ပထဝီ အဓိသေဿတိ”ဟု ဓမ္မပဒရှိသောကြောင့်“အဓိသေဿတိ”ဟု ပါဠိမှန်ရှိပါစေ၊] မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား“ပထဝီ-မြေကို၊ အဓိသေဿတိ-လွမ်းစိုး၍ အိပ်ရလတုံ”စသည်ဖြင့် ကံအနက်ပင် ဆို၏။ !

တပ္ပာနစာရေသု။ ။[“တပ္ပာနာ”ဟု ဒိဃဖြင့် ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်၊ တ=ထို၌+ ပါန=သောက်ခြင်း၊ (တကို လိုက်စေ၍) တ=ထို၌+စာရ=လှည့်လည်ခြင်း၊] နဒိံ ပိဝတိသည် တပ္ပာန၏ပုံစံ၊ ဂါမံ စရတိကား တစ္စာရ၏ပုံစံ၊ တပ္ပာန တစ္စာရအနက် ဖြစ်သောကြောင့် နဒိံ ဂါမံတို့၌ သတ္တမိအနက်ဝယ် ဒုတိယာ သက်ရ၏။ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ နဒိံအရ မြစ်၌တည်သော ရေကို ဌာနပစာရအားဖြင့် ယူ၍“နဒိံ-မြစ်ကို”ဟုလည်း ကောင်း၊ “ဂါမံ-ရွာကို”ဟုလည်းကောင်း ကံအနက် ဆို၏။] “ဣစ္စာဒိ”၌ အာဒိဖြင့် “မဉ္ဇံ ဝါ ဝိဋ္ဌံ ဝါ အဘိနိပဒေယျ ဝါ အဘိနိပဇ္ဇေယျ ဝါ”စသည်ကို ယူ၍ “မဉ္ဇံ-ညောင်စောင်း၌၊ အဘိနိပဒေယျ ဝါ-ထိုင်မှုလည်း ထိုင်အံ့”စသည်ဖြင့် ပေးပါ။

(၂၉၂) ယေန ဝါ ကယိရတေ, တံ ကရဏံ။ ။(၂၇၉) ကတ္တာ-ကတ္တာ: သည်၊ ဥပကရဏဘူတေသု-အဆောက်အဦဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ဝတ္ထုနာ-ဝတ္ထု ဖြစ်သော၊ ယေန ဝါ-အကြင် ကာရကဖြင့်မူလည်း၊ ကြိယံ-ကြိယာကို၊ အဗျဝဓာနေန-ခြားကွာခြင်း မရှိဘဲ၊ ကရောတိ-ပြုတတ်၏၊ ယေန ဝါ-မူလည်း၊ ဝိကရောတိ-ထူးအောင် ပြု၏၊ ယေန ဝါ-မူလည်း၊ ပါပဏာတိ-ရောက်၏။

(၂၉၂) ယေန ဝါ ကတ္တာ ဥပကရဏ၊ ပေ၊ ကရောတိ။ ။“ယေန ဝါ ကတ္တာနော”ဟု တချို့စာရှိ၏၊ သီဟိုဠ်နှင့် “ယေန ဝါ ကတ္တာ”ဟု ရှိ၏၊ ကရောတိ ဟူသော ပဓာနကြိယာနှင့် စပ်ဖို့ရာ “ကတ္တာ”ဟု ရှိခြင်းသာ ကောင်း၏၊ ကတ္တာနော ရှိလျှင် ဥပကရဏ၌ စပ်နိုင်ပါ၏၊ သို့သော် ဥပကရဏသည် ပဓာနမဟုတ်၊ “ဟတ္ထေန ကမ္မံ ကရောတိ”၌ တစ်စုံတစ်ခုကို လုပ်ရာဝယ် လက်သည်ကတ္တာ၏ အဆောက်အဦ ဖြစ်၏၊ (သစ်-ဝါးအဆောက်အဦ မရှိလျှင် အိမ်ဆောက်၍ မဖြစ်သကဲ့သို့ လက်တည်း ဟူသော အဆောက်အဦ မပါလျှင် အလုပ် လုပ်၍မဖြစ်)၊ “စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတိ”၌ ရူပါရုံကို ကြည့်ရာဝယ် မျက်စိသည် အဆောက်အဦ ဖြစ်၏၊ ဤသို့လျှင် ကရဏ မည်သင့်သော ဝတ္ထုဟူသမျှ ကတ္တာ၏ အဆောက်အဦ ဖြစ်ပုံကို သိပါ။

ကြိယံ အဗျဝဓာနေန။ ။“အဗျဝဓာနေ”ဟု ရှိ၏၊ ဝိသေသနပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် “အဗျဝဓာနေန”ဟု ရှိရမည်၊ အကယ်၍ ကြိယံနှင့် အရတူစေလိုလျှင် “အဗျဝဓာနံ” ဟူသာ ရှိရလိမ့်မည်၊ ဤ“အဗျဝဓာနေန”ဟူသော ဝိသေသနဖြင့် ကရိုဏ်းအနက်နှင့် တတိယာဝိဘတ် သက်ရခြင်း တူသောဟိတ်ကို တားမြစ်၏၊ ထင်ရှားစေအံ့-“အနေန ဝသတိ=ထမင်းကြောင့် နေ၏”ဟူသော ဟိတ်ပုံစံ၌ ထမင်းသည် နေခြင်းကြိယာနှင့် တစ်စပ်တည်း မဟုတ်ဘဲ အတော်ကြာမှ ရလတုံဖြစ်၏၊ နေခြင်းကြိယာကား ယခုပင် ဖြစ်နေပြီ၊ ဤသို့ ဟိတ်အနက်၌ ကြိယာနှင့် တစ်ဆက်တည်း မရှိ၊ ခြားကွာလျက် ရှိ၏၊ ကရိုဏ်းကား ကြိယာနှင့် ဆက်စပ်လျက် ဖြစ်ရသည်၊ “ဟတ္ထေန ကမ္မံ ကရောတိ= လက်ဖြင့် အမှုကို ပြု၏”ဟူရာ၌ ပြုခြင်းကြိယာနှင့် လက်သည် အခြားမရှိ၊ ပြုခြင်း ကြိယာ ဖြစ်တိုင်း လက်ပါရသည်၊ ဤသို့ ကရိုဏ်းဟူသမျှ ကြိယာနှင့် အခြားအကွာ မရှိသောကြောင့် “ကြိယံ အဗျဝဓာနေန”ဟု ဆိုသည်။

ယေန ဝါ ဝိကရောတိ၊ ပေ၊ ပါပဏာတိ။ ။ဤပုံစံတို့ကား ယေန ဝါ၌ အတ္ထန္တရ ဝိကပ္ပန(အနက်တစ်မျိုးကို စီရင်နိုင်သော) ဝါသဒ္ဓါအတွက် ရအပ်သော အနက်များ တည်း၊ ယေန ဝါ ကရောတိဖြင့် နိဗ္ဗတ္တိကြိယာ၏ ကရိုဏ်းကို ပြ၍၊ ယေန ဝါ ဝိကရောတိ ယေန ဝါ ပါပဏာတိတို့ဖြင့် ဝိကတိကြိယာ၊ ပတ္တိကြိယာတို့၏ ကရိုဏ်းကိုပြသည်၊ ကံ ၃ မျိုးခွဲသည်အားလျော်စွာ ထိုကံ ၃ မျိုးနှင့် စပ်သော ကြိယာလည်း ၃ မျိုးရှိ၍ ကရိုဏ်းလည်း ၃ မျိုးပင်ရှိသည်-ဟူလို၊ သို့သော် ထို ကရိုဏ်း ၃ မျိုးနှင့်စပ်သော ပုံစံ ကိုကား ပြလိမ့်မည်မဟုတ်၊ နိဗ္ဗတ္တိကံ စသည်၌ ပြခဲ့သော ပုံစံများ၌ သင့်လျော်ရာ ကရိုဏ်းထည့်၍ နိဗ္ဗတ္တိကရိုဏ်း စသည်ကို သိရာ၏။

တံ ကာရကံ-သည်။ ကရဏသည် ဟောတိ၊ အနေန-ဤသာနေဖြင့်၊ ကရိယာတေ-
ပြုအပ်၏။ ဣတိ-ထိုသို့ ပြုကြောင်း၏အဖြစ်ကြောင့်၊ (တံ-ထို သာနေသည်။)
ကရဏံ-ကရဏမည်၏။

စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ သဗ္ဗကာရကာနံ-အလုံးစုံသော ကာရကတို့၏၊
ကြိယာသာဓကတ္ထေ-ကြိယာကို ပြီးစေတတ်ကုန်သည်၏ အဖြစ်သည်။ သတိဝိ-
ဖြစ်ပါလျက်လည်း၊ ယေန ဝါ ကယိရတေတိ-“ယေန ဝါ ကယိရတေ”ဟူ၍၊
ဝိသေသေတွာ-အထူးပြု၍၊ ဝစနံ-ဆိုခြင်းသည်။ ကတ္တုပကရဏဘူတေသု-
ကတ္တား၏ အဆောက်အဦဖြစ်၍ဖြစ်ကုန်သော ကာရကတို့တွင်၊ (ကာရကေသု ဟု

ကရိယာတေ အနေနာတိ ကရဏံ။ ။ “ကရိယာတေ”သည် ကရဓာတ် ယပစ္စည်း
တေဝိဘတ်ဖြစ်၍ ကံဟောကြိယာတည်း။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “ကတ္တာရာ-ကတ္တား
သည်”ဟု တတိယာကတ္တားကို ထည့်သည်။ သုတ်၌ပါသော “ကယိရတေ”ကား ကရ
ဓာတ် ယိရပစ္စည်းဖြစ်၍ ကတ္တားဟောတည်း။ ထို့ကြောင့် ဝတ္ထိ၌ ကယိရတေကို “ကရောတိ”
ဟု ဖွင့်သည်။ သုတ်၌ပါသည့်အတိုင်း “ကယိရတေ အနေနာတိ ကရဏံ”ဟု ဝိဂြိဟ်
ပြုလျှင်လည်း သင့်သည်သာ၊ “ကယိရတေ-ပြုတတ်၏”ဟု ပေး၊ သာနေနှင့် ကာရက
သည် ဤနေရာ၌ အရတူ၏။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “အနေနာတိ သာနေနေ”ဟု ဖွင့်သည်။

ဧတ္ထစ၊ ပေ၊ ဂဟဏတ္ထံ။ ။ ကမ္မ ကာရကကိုပြရာ သုတ်၌ “ယံ ကရောတိ-
အကြင် ကာရကကို+ပြု၏”ဟု ဆိုထား၏။ ထို စကားဝယ် ကြိယာကို ပြီးစေမှု၌
အရေးကြီးသော စကားမပါ၊ သမ္ပဒါနံ အပါဒါနံစသည်ကို ပြရာ၌လည်း ဤနည်းပင်၊
ဤကရဏကာရကကို ပြရာ၌ သုတ်၌ကား “ယေန ကယိရတေ=အကြင်ကာရကဖြင့်+
ကြိယာကို ပြုလုပ်ရ၏”ဟု ဆိုသဖြင့် “အကြင် ကာရကမပါလျှင် ကြိယာကို
မပြုလုပ်နိုင် မပြီးစီးနိုင်”ဟု အဓိပ္ပာယ်ရ၏။ ဤသို့လျှင် ဤ ကရဏကာရကကိုမှ
“ယေန ဝါ ကယိရတေ”ဟု အထူးတလည် ဆိုခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်းဟု
မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဧတ္ထ စ၊ ပေ၊ ဂဟဏတ္ထံ”ကို မိန့်သည်။

အဓိပ္ပာယ်ကား။ ။ ကရဏကာရကနှင့်တကွ ကံ သမ္ပဒါနံစသော ကာရက
အားလုံးပင် ထိုကံသည်အားလျော်စွာ ကြိယာကို ပြီးစေနိုင်ကြသည်ကား အမှန်ပင်
ဖြစ်၏။ သို့သော် ကြိယာကို ပြီးစေရာဝယ် (ကတ္တားကို ချန်၍ ကျန်ကာရက ၅ ပါးတွင်)
ကရဏကာရကသည် ကံ သမ္ပဒါနံ စသော ၄ ပါးထက် ပို၍ ကြိယာကို ပြီးစေစွမ်း
နိုင်၏။ [ပို၍ ပြီးစေနိုင်ပုံကား-“စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတိ”၌ ကြည့်သူ ကတ္တားက
ရူပါရုံကို မြင်သော်လည်း မျက်စိမပါလျှင် မြင့်ကို မမြင်နိုင်၊ ရူပါရုံမြင်မှု ကြိယာကို
စက္ခုသည် ပို၍ ပြီးစေနိုင်၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ကရဏကာရက၏ ကြိယာသာဓကတမ
သတ္တိရှိပုံကို သိပါ။] ထိုသို့ ကတ္တား၏ အဆောက်အဦဖြစ်သော ကာရက ၅ ပါးတွင်
ကြိယာကို အထူးပြီးစေနိုင်သော ကာရကကို ယူခြင်း အကျိုးငှာ “ယေန ကယိရတေ”
ဟု အထူးတလည် မိန့်ရပေသည်-ဟူလို။

တချို့စာ၌ ပါ၏။) သာဓကတမဿေဝ-ကြိယာကို အထူးပြီးစေတတ်သော ကာရကကိုသာ၊ ဂဟဏတ္ထံ-ယူခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

စ-သာဓကကား၊ ယဿ သဗ္ဗ၊ ပေ၊ ကာရကန္တိ - “ယဿ၊ပေ၊ ကာရကံ” ဟူ၍၊ ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်ပြီ၊ [ယဿ-အကြင် ကာရက၏၊ သဗ္ဗဝိသေသေန-ကံ အစရှိသော ကာရကအားလုံးတို့မှ ထူးသောအားဖြင့်၊ ကြိယာသံသိဒ္ဓိဟေတုတာ- ကြိယာကို ပြီးစေခြင်း၏ အကြောင်း၏အဖြစ်ကို၊ သမ္ဘာဝိယတံ-ချီးမွမ်းအပ်၏၊ တံ-ထို ကာရကကို၊ ကရဏံနာမ ကာရကံ-ကရဏမည်သော ကာရကဟူ၍၊ ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်၏။]

တံ ပန-ထို ကရဏကာရကသည်ကား၊ အဇ္ဈတ္တိကဗဟိရဝသေန-အဇ္ဈတ္တိက ကရိုဏ်း၊ ဗဟိရကရိုဏ်းတို့၏ အပြားအားဖြင့်၊ ဒုဝိခံ-၂ ပါး အပြားရှိ၏။ ယထာ-ကား၊ ဟတ္ထေန၊ပေ၊ ဈာပေတိ-တည်း၊ [လက်ဖြင့် အမှုကိုပြု၏။ မျက်စိဖြင့် ရူပါရုံကို ကြည့်၏၊ စိတ်ဖြင့် ဓမ္မာရုံကို၊ ဝိညာယ-သိ၍၊ (“ဝိညာယတိ” ဟု ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်၊ “ဝိညာယတိ-သိအပ်၏”ဟု ဆိုလိုလျှင်လည်း “ဓမ္မော”ဟု ဝုတ္တကံ ရှိရလိမ့်မည်၊ သီဟိုဠ်မှု၌ “ဝိညာယ”ဟုသာ ရှိသည်။) တံစဉ်ဖြင့် ကောက်ပင်တို့ကို ရိတ်၏၊ မီးဖြင့် ကျောင်းငယ်ကို လောင်စေ၏။]

ကတ္ထု၊ ပေ၊ သာဓကတမဿေဝ။ ။ကြိယာကို ပြီးစေရာ၌ ကတ္တာသည် ပဓာန၊ ကတ္တာ၊ မပါလျှင် မည်သည့်ကြိယာမှ မပြီးနိုင်၊ ကျန် ကာရက ၅ ပါးကား ကတ္တာက ကြိယာကို ပြီးစေရာဝယ် ထိုက်သင့်သလို အသုံးပြုဖို့ရာ ကတ္တာ၏ အဆောက်အဦများ သာ ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် “ကရဏကာရကကို ကြိယာသာဓကတမ (ကြိယာကို အထူးပြီးစေနိုင်သော)သတ္တိ ရှုံးမည်”ဟု ဆိုသော်လည်း ကတ္ထုသတ္တိထက်ပင် ထူး၍ ပြီးစေနိုင်သည်ဟု မမှတ်ရ၊ ကတ္တာကို ချန်၍ ကျန်ကာရက ၄ ပါးထက် သတ္တိထူး သည်ဟုသာ မှတ်ပါ။

ယဿ၊ ပေ၊ ကာရကန္တိ။ ။ဤဂါထာကား မဇ္ဈိသာကျမ်း၌ လာသတတ်၊ “သဗ္ဗ ဝိသေသေန-အလုံးစုံသော ကာရကတို့မှ ထူးသောအားဖြင့်”ဟု ဆိုရာ၌ သဗ္ဗအရ ကတ္ထုကာရကကို (ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း) ချန်၍ ကျန်ကာရက ၄ ပါးထက် သာလွန် ထူးကဲသည်ဟု မှတ်ပါ။ [“ကရဏံ ကတ္ထုတောညေသ၊ မဓိကန္တိ မုဒီရိတံ=ကရဏ ကာရကကို ကတ္တာမှ အခြားသော ကာရကတို့ထက် သတ္တိ လွန်ကဲ၏-ဟု ဆိုအပ်သည်” ဘေဒစိန္တာ။]

တံ ပန ဒုဝိခံ၊ ပေ၊ ဝသေန။ ။ခန္ဓာကိုယ်ကို အဇ္ဈတ္တ၊ ထို အဇ္ဈတ္တ၌ဖြစ်သော ကရိုဏ်းကို အဇ္ဈတ္တိကကရိုဏ်းဟု ခေါ်၏။ ဟတ္ထေန၊ စက္ခုနာ၊ မနသာတို့တည်း၊ ခန္ဓာ ကိုယ်မှ အပ၌ဖြစ်သော ကရိုဏ်းကို ဗဟိရကရိုဏ်းဟု ခေါ်၏။ [ဆရာတို့ကား “ဗဟိ+ ဇာတံ”ဟု ဝိတြိဟ်ပြု၍ “ဗဟိယံ”ဟု မိန့်၏။] ပုံစံကား-ဒါတ္ထေန အဂ္ဂိနာတို့တည်း။

(၂၉၃) တတိယာတိ . အဓိကာရော။

ကတ္တရီ စ။ ။(၂၈၈) ပေ၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ဣတ္ထမ္မုတလက္ခဏေ-
ဣတ္ထမ္မုတလက္ခဏအနက်၌လည်းကောင်း၊ ကြိယာပဝဂ္ဂေ-ကြိယာပဝဂ္ဂအနက်၌
လည်းကောင်း၊ ပုဗ္ဗ၊ ပေ၊ ယောဂေ-ပုဗ္ဗ၊ သဒိသ၊ သမ၊ ဝိန အနက်ရှိသောသဒ္ဓါ၊
ကလဟ၊ နိပုဏ၊ မိဿက၊ သလိခ၊ အတ္ထ အစရှိသော သဒ္ဓါတို့နှင့်ယှဉ်ရာ၌လည်း
ကောင်း၊ ကာလဒ္ဓါနေသု-ကာလ အဇ္ဈန်တို့၌လည်းကောင်း၊ ပစ္စတ္တကမ္မတ္ထ
ပဉ္စမိယတ္ထာဒိသု-ပထမာဝိဘတ်၏ အနက်၊ ကံအနက်၊ ပဉ္စမိဝိဘတ်၏ အနက်
အစရှိသည်တို့၌လည်းကောင်း၊ တတိယာ (ဟောတိ။)

(၂၉၄) ကတ္တာ-ကတ္တာဟူသည်၊ ကောစ-အဘယ်နည်း၊ [“ကတ္တရီ စ
သုတ်အရ ကတ္တာအနက်ဟူသည် အဘယ်နည်း” ဟု မေးသည်။]

ယော ကရောတိ၊ သကတ္တာ။ ။(၂၈၉) ယော-အကြင် ကာရကသည်၊
ကြိယံ-ကို၊ အတ္ထပ္ပဓာနော-မိမိပြဋ္ဌာန်းသည်၊ ဟုတွာ-၍၊ ကရောတိ-ပြုတတ်၏။
သော-သည်၊ ကတ္တုသညော၊ ဟောတိ၊ သော-ထို ကတ္တာသည်၊ သုဒ္ဓကတ္တာ-

(၂၉၃) စဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ တတိယာ။ ။ဤ စသဒ္ဓါဖြင့် သက်ရသော ပုံစံ
များကို “ယော ကာရောတိ သဟေတု” သုတ်အဆက်၌ “ဣတ္ထမ္မုတလက္ခဏေ” စသည်ဖြင့်
(အတော်ဝေးမှ) ပြလတ်၊ ဆက်ဦးအံ့-တတိယာဝိဘတ် သက်နိုင်သောသုတ်များသည်
“ကရဏေ တတိယာ” သုတ်မှစ၍ “ဝိသေသနေစ” တိုင်အောင် ၇ သုတ်၊ မဏိတိုသုက္ကေသု
သုတ်နှင့်တကွ ၈ သုတ်ရှိ၏။ ထိုသုတ်များနှင့်ဆိုင်သော အနက်မှတစ်ပါး အခြားအနက်၌
တတိယာသက်လိုလျှင် ဤ “ကတ္တရီစ” သုတ်လာ စသဒ္ဓါဖြင့်ချည်း သက်ရသည်။

[ဆောင်] ကတ္တရီစ၊ သုတ်၌စဖြင့်၊ သက်ကြိယိုရန်၊ ဣတ္ထမ္မုတ-လက္ခဏနှင့်၊
ကြိယ ပဝဂ်၊ နောက်ဆက်ပုဗ္ဗ၊ သဒိသဟူ၊ သမုနတ္ထ၊ ကလဟတည့်၊
နိပ-မိဿက၊ သဒိလအတ္တာ၊ ယှဉ်စစွာနှင့်၊ အဒ္ဓါကာလ၊ ပစ္စတ္တ
ကမ္မုတ်၊ ပဉ္စမုတ်ဟု၊ စသည်စု၊ သက်မူ တတိယာ။
•••••

(၂၉၄) ယော ကြိယံ၊ ပေ၊ ဟောတိ။ ။ “ယော ကရောတိ” ဟူသော သုတ်
စကားကို ထောက်၍ “ကရောတိ ကြိယံ (အဘိနိပ္ပာဒေတိ) တိ ကတ္တာ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရ၏။
ကာရကကို ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌လည်း “ကရောတိ ကြိယံ အဘိနိပ္ပာဒေတိ” ဟုပင်ပြု၏။
ဤသို့လျှင် ကတ္တုသဒ္ဓါလည်း ကြိယာကို ပြီးစေခြင်းအနက်ရှိ၊ ကာရကသဒ္ဓါလည်း
ကြိယာကို ပြီးစေခြင်းအနက် ရှိရကား ကြိယာကို ပြီးစေမှု၌ ကတ္တုကာရကသည်
သတ္တိ အသာဆုံးဖြစ်ကြောင်း သိသာသည်။ [ဤအရာမျိုးကို “အဘိသယနည်း” ဟု
ခေါ်၏။]

သုဒ္ဓကတ္တာလည်းကောင်း၊ ဟေတုကတ္တာ-လည်းကောင်း၊ ကမ္မကတ္တာ-လည်းကောင်း၊ ဣတိ-ဤသို့၊ တိဝိဓော၊ တတ္ထ-ထို ၃ မျိုးတွင်၊ ယော-အကြင် ကတ္တာသည်၊ သယမေဝ-ကိုယ်တိုင်သာ၊ ကြိယံ-ကို၊ ကရောတိ-၏၊ သော-ထိုကတ္တာသည်၊ သုဒ္ဓကတ္တာ-သုဒ္ဓကတ္တာမည်၏၊ ယော-အကြင်ကတ္တာသည်၊ ကာတုံ-ပြုခြင်းငှာ၊ သမတ္ထံ-စွမ်းနိုင်ပါလျက်၊ အကရောန္တံ-မပြုဘဲနေသော၊ အညံ-အခြားကတ္တာကို၊ ကမ္မနိ-အလုပ်၌၊ နိယောဇေတိ-ယှဉ်စေ၏၊ ဝါ-စေခိုင်းတတ်၏၊ သော-ထိုကတ္တာသည်၊ ဟေတုကတ္တာ-ဟေတုကတ္တာမည်၏၊ ယထာ-ကား၊ ဒေဝဒတ္တော-သည်၊ ဂန္တံ-သွားခြင်းငှာ၊ သမတ္ထော-စွမ်းနိုင်၏၊ တံ-ထို ဒေဝဒတ်ကို၊ အညော-အခြားသူသည်၊ ပယောဇေတိ-စေခိုင်း၏၊ (တတ္ထ-ထို စေခိုင်းရာ၌) ဂမယတိ ဒေဝဒတ္တံ-“ဂမယတိ ဒေဝဒတ္တံ”ဟု ပြယုဂ်ဖြစ်၏။

အတ္တပ္ပဓာနော။ ။“အတ္တပ္ပဓာနော”ဟူသော ဝိသေသနဖြင့် ကရဏကာရကကို တားမြစ်သည်။ ချဲ့အံ့-“ယေန ဝါ ကယိရဏေ တံ ကရဏံ”နှင့်အညီ ကရဏကာရကလည်း ကြိယာကို ပြီးစေ၏။ သို့သော် ပဓာနအဖြစ်ဖြင့် မပြီးစေနိုင်။ “ကရဏကာရကကိုယ်တိုင် မလုပ်နိုင်၊ ကတ္တကာရက၏ အကူအညီသာ ဖြစ်နိုင်သည်”ဟုလို၊ ကတ္တကာရကကား ကိုယ်တိုင်ကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် “အတ္တပ္ပဓာနော”ဟူသော ဝိသေသနဖြင့် (ကြိယာကို ပြီးစေခြင်းတူ၍ ယုံမှားဖွယ်ရှိသော) ကရဏကာရကကို တားမြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “အတ္တပ္ပဓာနော ကရဏံ ဝိယ န ပရတန္တတော (ကရိုဏ်းကဲ့သို့ သူတစ်ပါး ပြဇာန်းသောအားဖြင့် ကြိယာကို ပြီးစေရသည် မဟုတ်ဘဲ)”ဟု ဖွင့်သည်။

ယော သယမေဝ၊ ပေ၊ သုဒ္ဓကတ္တာ။ ။ သုဒ္ဓကတ္တာ-ဟေတုကတ္တာ-ကမ္မကတ္တာဟု ၃ မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် ဟေတုကတ္တာကဲ့သို့ ဟေတုဟူသော ဝိသေသနလည်း မပါ၊ ကမ္မကတ္တာကဲ့သို့ ကမ္မဟူသော ဝိသေသနလည်း မပါဘဲ သက်သက်(သန့်သန့်)ဖြစ်သော ကတ္တာသည် “သုဒ္ဓကတ္တာ”မည်၏။ သုဒ္ဓေါ-ဟေတု ကမ္မဟူသော ဝိသေသနမဖက် သက်သက်သော၊ ကတ္တာ-ကတ္တာတည်း၊ သုဒ္ဓကတ္တာ-တ္တာ။ “ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ” စသည်၌ ပုရိသော ကတ္တာ၊ “ဇိနေန ဒေသိတော ဓမ္မော” ၌ ဇိနေန ကတ္တာ စသည်တည်း။ [“သယမေဝ”ဟူသော ဝိသေသနဖြင့် “ကိုယ်တိုင် မလုပ်ဘဲ သူတစ်ပါးကို ခိုင်းတတ်သော ဟေတုကတ္တာ”ကို တားမြစ်သည်။]

ယော အညံ၊ ပေ၊ သော ဟေတုကတ္တာ။ ။ ယညဒတ်က စေခိုင်းခြင်းကြောင့် ဒေဝဒတ်၏ တစ်စုံတစ်ခုကို ပြုလုပ်ရာ၌ ထို ဒေဝဒတ် ပြုလုပ်ခြင်း၏ အကြောင်းကား ယညဒတ်၏ စေခိုင်းမှုတည်း။ ထို့ကြောင့် ယညဒတ်၏ လက်ပြုခြေပြု၍ ခိုင်းမှု (သို့မဟုတ် နှုတ်ဖြင့်ခိုင်းမှု) ဗျာပါရသည် ဒေဝဒတ်ပြုလုပ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၍ “ဟေတု”လည်း မည်၏။ စေခိုင်းခြင်းကြိယာကို ပြီးစေတတ်သောကြောင့် “ကတ္တာ”လည်း မည်၏။ ထိုကြောင့် စေခိုင်းမ ဗျာပါရကို “ဟေတုကတ္တာ”ဟု ခေါ်သည်။

ပန-ဆက်၊ တတ္ထ တတ္ထ-ထိုထို ကာရိတ်အရာ၌၊ ဂစ္ဆတိ ဒေဝဒတ္တော-
 တမညော ပယောဇယတိ၊ ဂမယတိ ဒေဝဒတ္တန္တိ-ဂစ္ဆတိ၊ပေ၊ ဒေဝဒတ္တံဟူ၍၊
 ယံ ဟေတွတ္ထနိဒဿနံ-အကြင် အကြောင်းကြိယာအနက်ကို ညွှန်ပြခြင်းသည်၊
 (အတ္တိ-ရုံ၏၊) တမ္ဗိ-ထိုအကြောင်းကြိယာ အနက်ကို ညွှန်ပြခြင်းကိုလည်း၊
 သာမတ္ထိယဒဿနဝဿေန-ပြုစွမ်းနိုင်သူ၏အဖြစ်ကို ပြခြင်း၏အစွမ်းဖြင့်၊ ဝုတ္တံ-
 ဆိုအပ်ပြီ၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဂဟေတမ္ပံ-ယူရာ၏၊ အညထာ-ဤသို့မဟုတ်ဘဲ၊
 သယမေဝ-ကိုယ်တိုင်သာလျှင်၊ ယဒိ ဂစ္ဆတိ-အကယ်၍ သွားအံ့၊ တတ္ထ-ထို
 ကိုယ်တိုင်သွားရာ၌၊ ပယောဇကဗျာပါရေန-စေခိုင်းသူ၏ ဗျာပါရကြိယာဖြင့်၊
 ကိ-အဘယ်အကျိုးရှိတော့အံ့နည်း၊ အကရောန္တံ ဗလေန ကာရေတိ၊ ပါသာဏံ

ယံ ပန တတ္ထ တတ္ထ၊ ပေ၊ ဟေတွတ္ထ နိဒဿနံ။ ။ကာရိတ်နှင့် စပ်ဆိုင်ရာဝယ်
 “ဂစ္ဆတိ ဒေဝဒတ္တော၊ တမညော ပယောဇယတိ၊ ဂမယတိ ဒေဝဒတ္တံ” စသည်ဖြင့်
 ဟေတုအနက်ကို ပြသော စကားရပ်များ ပါရှိ၏၊ ပြပုံကား-ဂစ္ဆတိ ဒေဝဒတ္တော=
 ဒေဝဒတ်သည် သွားစွမ်းနိုင်သူ ဖြစ်၏၊ (သို့သော် သူ့ဘာသာ သွားမည် မဟုတ်၊)
 တမညော ပယောဇယတိ=ထိုသို့ သွားစွမ်းနိုင်ပါလျက် မသွားသော ဒေဝဒတ်ကို
 အခြားသော(ယညဒတ် စသူက) အသွားခိုင်း၏၊ ဤသို့ ခိုင်းရာ၌ “ဂမယတိ ဒေဝဒတ္တံ=
 ဒေဝဒတ်ကို သွားစေ၏”ဟူသော ခိုင်းစေခြင်း ဟိတ်အနက် ထင်ရှားလာလေသည်။

တမ္ဗိ သာမတ္ထိယ၊ ပေ၊ ဂဟေတမ္ပံ။ ။ထို ဟေတွတ္ထကို ပြသောဝါကျ၌ “ဂစ္ဆတိ
 ဒေဝဒတ္တော”ဟူသော သုဒ္ဓကတ္တုဝါကျ ပါနေ၏၊ ထို သုဒ္ဓကတ္တုဝါကျသည် အမှန်
 အားဖြင့် ဟိတ်အနက်ကို ပြသောစကား မဟုတ်၊ ဒေဝဒတ်၏ သွားစွမ်းနိုင်ကြောင်းကို
 (သွားနိုင်သော သတ္တိကို) ပြလိုသော (ဟေတုဝါကျ၏ အခြေခံ)ဝါကျသာ ဖြစ်သည်၊
 ထို့ကြောင့် “ဂစ္ဆတိ ဒေဝဒတ္တော၊ တမညော ပယောဇယတိ၊ ဂမယတိ ဒေဝဒတ္တံ”ဟု
 စကားရှည်စွာ ပြထားသော်လည်း ထိုစကားအားလုံးကို ဟေတုကတ္တားကို ပြသော
 ဟေတုဝါကျဟု မမှတ်လင့်၊ စေခိုင်းအပ်သူ၏ သွားခြင်းစသော ကြိယာကို ပြုစွမ်းနိုင်
 ကြောင်း ထင်ရှားစေလိုသောကြောင့် စကားရှည်စွာ ပြနေခြင်းဟု မှတ်ပါ၊ ဟေတုဝါကျ
 မှာ “ယညဒတ္တော ဒေဝဒတ္တံ မဂ္ဂံ ဂမယတိ=ယညဒတ်သည် ဒေဝဒတ်ကို လမ်းကို
 သွားစေ၏”သာတည်း၊ ထို၌ပါသော “ယညဒတ္တော”သည် ဟေတုကတ္တားတည်း။

အညထာ ယဒိ၊ ပေ၊ ဗျာပါရေန။ ။“ဂစ္ဆတိ ဒေဝဒတ္တော”စသော ဝါကျသည်
 ဟေတွတ္ထနိဒဿန(ဟိတ်အနက်ပြု) ဝါကျ မဟုတ်ဘဲ “ဂစ္ဆတိ ဒေဝဒတ္တော”အရ
 ဒေဝဒတ်သည် အကယ်၍ သူ့ဘာသာသူ မခိုင်းရဘဲ သွားနေပုံကို ပြသောဝါကျဟု
 ဆိုလျှင် ထိုမခိုင်းဘဲ သွားနေရာ၌ ခိုင်းမှု ဗျာပါရသည် (ဝါ-ဟေတုကတ္တားသည်) ဘာ
 အကျိုး ရှိတော့အံ့နည်း၊ ဘုန်းကြီးများကို ရှေ့ကထား၍ သွားနေပါလျက် မစီမံရလျှင်
 မကျေနပ်သူ လူကြီးတစ်ယောက်က “ဟေ...ဘုန်းကြီး ရှေ့ကထား”ဟု စေခိုင်းရာ၌
 ကဲ့သို့ အကျိုး မရှိတော့သန့်သာ။

ဥဋ္ဌာပယတိတိ အာဒိကဉ္စ-“အကရောန္တံ ဗလေန ကာရေတိ” ဟူသောပြယုဂ်၊ “ပါသာဏံ ဥဋ္ဌာပယတိ” အစရှိသော ပြယုဂ်သည်လည်း၊ န သိဇ္ဈေယျ-မပြီး နိုင်ရာ၊ [အကရောန္တံ-မပြုဘဲ ပေနေသူကို၊ ဗလေန-အားစွမ်းဖြင့်၊ ကာရေတိ-ပြုစေ၏၊ ပါသာဏံ-ကျောက်ခဲကို၊ ဥဋ္ဌာပယတိ-ထစေ၏၊ ဝါ-ထောင်၏။]

(၂၉၅) ပန-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤ ဟေတုကတ္တား၌၊ ကတ္တာတိ-ကတ္တာ ဟူသော ပုဒ်သည်၊ ဝတ္ထတေ။

ယော ကာရေတိ, သဟေတု။ ။(၂၉၅) (ကစွည်းဝုတ္တိနှင့်တူ) ပေ၊ ဟောတိ၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ ဟေတုကတ္တာသညာ-ဟေတုကတ္တားအမည် သည်(ဟောတိ)၊ ပန-အဖို့တစ်ပါးကား၊ ယော-အကြင်ကတ္တားသည်၊ ပရဿ-

အကရောန္တံ၊ ပေ၊ တျာဒိကဉ္စ န သိဇ္ဈေယျ။ ။ “ဂစ္ဆတိ ဒေဝဒတ္တော, တမညော ပယောဇယတိ” တို့သည် ဟေတုကတ္တား(ဟေတုဝါကျ) တိုက်ရိုက်စကား မှန်လျှင် လုံးလုံးကို မပြုဘဲ ပေနေသူကို အားရှိ အားမဲ့ ပြုလုပ်၍ (အနိုင်အထက် နှိပ်စက်၍) ပြုစေရာဌာနမျိုး၌ “ကရောတိ ဒေဝဒတ္တော, တမညော ပယောဇယတိ=ဒေဝဒတ်သည် ပြု၏, ထိုပြုနေသော ဒေဝဒတ်ကို စေခိုင်း၏” ဟူသော စကားမျိုး မရနိုင်ရကား “ယညဒတ္တော ဒေဝဒတ္တံ ဗလေန ကာရေတိ-ယညဒတ်သည် မပြုဘဲ ပေနေသော ဒေဝဒတ် ကို အားရှိ အားမဲ့လုပ်၍ ပြုစေ၏” ဟူသော ဝါကျမျိုး မပြီးနိုင်ဘဲ ရှိရာ၏၊ အမှန်မှာလည်း “ကရောတိ ဒေဝဒတ္တော, တမညော ပယောဇယတိ” ဟူသော စကားမျိုး မပါစေကာမူ “ယညဒတ္တော ဒေဝဒတ္တံ ဗလေန ကာရေတိ” ဟု ဟေတုဝါကျကား ဖြစ်နိုင်သည်သာ။

ပါသာဏံ ဥဋ္ဌာပယတိ။ ။ ကျောက်ခဲသည် သူ့ဘာသာသူ မထနိုင်သောကြောင့် “ပါသာဏော ဥဋ္ဌဟတိ, တမညော ပယောဇယတိ” ဟူသော စကားမျိုးလည်း မဖြစ် နိုင်ရကား “ပုရိသော ပါသာဏံ ဥဋ္ဌာပယတိ” ဟူသော ဟေတုဝါကျလည်း မပြီးနိုင်ရာ၊ အမှန်မှာ “ပါသာဏော ဥဋ္ဌဟတိ, တမညော ပယောဇယတိ” ဟူသော အခြေခံစကား မျိုး မရနိုင်စေကာမူ “ပုရိသော ပါသာဏံ ဥဋ္ဌာပယတိ” ဟူသော ဟေတုဝါကျကား ပြီးနိုင်သည်သာ၊ ထို့ကြောင့် ကာရိတိကို ပြရာအခန်းတိုင်း၌ “ဂစ္ဆတိ ဒေဝဒတ္တော၊ ပေ၊ ဂမယတိ ဒေဝဒတ္တံ” ဟူသော စကားမျိုးသည်လည်းကောင်း, ဓာတုဟိ ဇော ဇာယ စသော သုတ်၌လာလတ်သော “ယောကောစိ ဘဝတိ, တမညော ဘဝါဟိ ဘဝါဟိ” စသော စကားမျိုးသည်လည်းကောင်း ဟိတ်အနက်ကို ထင်ရှားအောင်ပြသော စကားသာ ဖြစ်၏၊ ဟေတုဝါကျကား “ယညဒတ္တော ဒေဝဒတ္တံ ဂါမံ ဂမယတိ” ဟု ပြခဲ့သော ဝါကျမျိုးသာတည်း။

(၂၉၅) ဧတ္ထ ပန၊ ပေ၊ ဟေတု ကတ္တာသညာ။ ။ ဧတ္ထကို “ဣတိ ဟေတုကတ္တာ သညာ” ၌ လှမ်းစပ်၊ “ဤ ဟေတုကတ္တား၌ ယော ကာရေတိ စသော သုတ်ဖြင့် ဟေတုကတ္တားအမည် မှည့်ပါ” ဟူလို၊ [“ဟေတုကတ္တာသညာ” ဟု တချို့စာ ရှိ၏။

အခြားကတ္တား၏၊ ကြိယံ-ကြိယာကို၊ ပဋိစ္စ-စွဲ၍၊ ကမ္မဘူတော-ကံဖြစ်၍ ဖြစ်သည်။ (သမာနော)ဝိ-ဖြစ်ပါသော်လည်း၊ သုကရတ္တာ-လွယ်ကူစွာ ပြုအပ် သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ သယမေဝ-အလိုလိုသာ၊ သိဇ္ဈန္တောဝိယ-ပြီးသကဲ့သို့၊ ဟောတိ-၏၊ သော-ထိုကတ္တားသည်၊ ကမ္မကတ္တာနာမ-ကမ္မကတ္တားမည်၏၊ ယထာ-ကား၊ သယံ ကရိယတေ၊ပေ၊ဩဒနော-တည်း၊ ဣတိ-ဤသို့ မှတ်အပ်၏၊ [သင်ဖြူးသည် ကိုယ်တိုင် ပြုတတ်၏၊ ထမင်းသည် ကိုယ်တိုင်ပင် ချက်တတ်၏။]

“ဟေတုကတ္တုသညော-ဟေတုကတ္တားအမည် ရှိသည်”ဟုဆိုလျှင် “ကတ္တုသညော”နှင့် အရတူအောင် (ဇ္ဇေဟု မထားဘဲ) အယံ ပနဟု ထားရလိမ့်မည်။ ဇ္ဇေနှင့် လိုက်အောင် ကား “ဟေတု ကတ္တုသညော”ဟု သိဟိုဋ်ဗုဒ္ဓအတိုင်းရှိမှ သဒ္ဒါသွား မှန်သည်။

ယော ပန၊ ပေ၊ ကမ္မကတ္တာ နာမ။ ။ “ကမ္မကတ္တား”ဟူရာ၌ အစစ်အမှန်မှာ ကံပင်တည်း၊ ထင်ရှားစေအံ့-“ကဏှော-သင်ဖြူးကို၊ ကရိယတေ-ယက်အပ်၏”၌ (ပရဿ ကြိယံ ပဋိစ္စ ကမ္မဘူတော) ယက်တတ်သူ အခြားတစ်ယောက်ယောက်၏ ယက်ခြင်း ကြိယာကို စွဲ၍ ယက်တတ်သူ လူသာလျှင် ကတ္တားတည်း၊ ထို အခြား ကတ္တား၏ ယက်ခြင်း ကြိယာကို စွဲ၍ သင်ဖြူးသည် ယက်အပ်သော ကံသာတည်း၊ (အဝိ)သို့သော် (သင် အကြမ်းစားကို ယက်ရသကဲ့သို့ မခက်ခဲဘဲ) ယက်လို့ အလွန် လွယ်ကူ၏၊ (သုကရတ္တာ) ထိုသို့ အလွန်လွယ်ကူသည့်အတွက် (သယမေဝ သိဇ္ဈန္တော ဝိယ) သင်ဖြူးသည် မယက်ရဘဲ သူ့ဘာသာပင် ပြီးသွားသလို ဖြစ်၏။ “ယက်သူ လူက အားမစိုက်လှဘဲ သင်ဖြူးကိုယ်တိုင် ယက်သွားသလို ထင်ရ၏”ဟုလို့ ထိုသို့ ကံအစစ်ဖြစ်လျက် ကတ္တားသဘောသက်သော ကံကို “ကမ္မကတ္တား”ဟု ခေါ်သည်။

ဆက်ဦးအံ့-ဤဝါကျ၌ “ကမ္မဘူတော”ကို ၇ ခု၌ ကံအစစ်ဖြစ်ကြောင်းကို လည်းကောင်း၊ “သယမေဝ သိဇ္ဈန္တောဝိယ”၌ ဝိယကို ထောက်၍ ကတ္တားအဖြစ်၌ တင်စားထားကြောင်းကိုလည်းကောင်း သိသာ၏။ ထို့ကြောင့် “ကမ္မမေဝ ကတ္တာ ကမ္မကတ္တာ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ကမ္မမေဝ-ကံသည်ပင်၊ ကတ္တာ-(ကတ္တားအဖြစ်၌ တင်စား ထားသည့်အတွက်) ကတ္တားတည်း၊ ကမ္မကတ္တာ-ကံသည်ပင် ကတ္တား၊ [“တင်စား” ဟူရာ၌ ပြုလုပ်တတ်သော (ထမင်းဖြစ်လျှင် ချက်တတ်သော) ကတ္တုသတ္တိ မရှိဘဲလျက် ကတ္တုသတ္တိ ရှိသကဲ့သို့ ဆိုသောကြောင့် “တဒ္ဓမ္မုပစာ၊ အထင်ရဋ္ဌိ”သဒ္ဒါဖြစ်၍ “တင်စား”ဟု ဆိုသည်၊ ဝိယသဒ္ဒါလည်း ဥပမာနဇောတက မဟုတ်၊ “ဒေဝဝိမာနသိရိ- နတ်ဝိမာန်၏ အသရေကို၊ အဝဟသန္တံ ဣဝ-ပြက်ရယ် ပြုသကဲ့သို့”၌ ဣဝကဲ့သို့ ဥပရိက္ခာဇောတကသာ ဖြစ်သည်၊ ပြက်ရယ်ပြုနိုင်သော သတ္တိမရှိဘဲ အလွန်အကဲ ဆိုခြင်းကို “ဥပရိက္ခာ”ဟု ခေါ်သည်၊ ဥပရိ-အထက်၌၊ ဝါ-အလွန်+ချာ-ဆိုခြင်း။]

သယံ ကရိယတေ၊ ပေ၊ ဩဒနော။ ။ သယံဟု ထည့်ခြင်းမှာ ကဋ ဩဒနတို့၌ ကတ္တုသတ္တိ ရှိသကဲ့သို့ ထင်ရှားအောင် ထည့်ခြင်းဖြစ်သည်၊ သယံ မပါဘဲလည်း ကမ္မကတ္တား ဖြစ်နိုင်သည်သာ၊ [သက္ကတဋီကာများ၌ အတြ သယမေဝါတိ-ဝိသေသျှ

အတ္တပ္ပဋ္ဌာနော ကြိယံ၊ပေ၊ကထိယတေ-အတ္တပ္ပဋ္ဌာနော၊ပေ၊ကထိယတေ ဟူ၍၊ ဝုတ္တန္တ-ရှေးဆရာတို့လည်း ဆိုအပ်ပြီ၊ [ယော ကာရကော-အကြင် ကာရကသည်၊ အတ္တပ္ပဋ္ဌာနော-မိမိပြဋ္ဌာန်းသည်၊ (ဟုတွာ-၍)၊ ကြိယံ-ကို၊ နိဗ္ဗတ္တေတိ-ဖြစ်စေနိုင်၏၊ အပ္ပယုတ္တော ဝါ-မခိုင်းစေအပ်သည်မူလည်းဖြစ်စေ၊ ပယုတ္တော ဝါ-စေခိုင်းအပ်သည်မူလည်းဖြစ်စေ၊ သ (သော)-ထို ကာရကကို၊ ကတ္တာတိ-သုဒ္ဓကတ္တားဟူ၍၊ ပဝုစ္စတိ-ဆိုအပ်၏၊ ယော-အကြင်ကာရကသည်၊ ကတ္တုနာ-သုဒ္ဓကတ္တားကို၊ ပယောဇကော-စေခိုင်းတိုက်တွန်းတတ်၏၊ (သော-ထိုကာရကကို) ဟေတုကတ္တာတိ-ဟေတုကတ္တားဟူ၍၊ ကထိတော-ဆိုအပ်၏၊ ကမ္မဘူတော-ကံဖြစ်ပါလျက်၊ သုကရော-လွယ်ကူစွာ ပြုအပ်သော ကာရကကို၊ ကမ္မကတ္တာတိ-ကမ္မကတ္တားဟူ၍၊ ကထိယတေ-ဆိုအပ်၏။]

ဗောဓနတ္ထံ (ကုသုလော စသော ဝိသေသျှကို သိစေခြင်းငှာသာ) ဝုတ္တံ၊ ပေ၊ နတုပဒ သာဓနော ပယောဂိတ္တဒဿနတ္ထံ (ပုဒ်ပြီးစေရန် ယှဉ်စပ်အပ်သည်၏ အဖြစ်ကို ပြခြင်းငှာ ဆိုအပ်သည်မဟုတ်)၊ ဘာကြောင့်နည်း... သယမေဝါတိ ပဒံ ဝိနပိ “အာယု ပရံ ဓိယတေ=အသက်သည် အလွန်ကုန်လွယ်၏” ဣစ္စာဒိ ပယောဂဒဿနာ-ကဝိရာဇဋီကာ။]

ဩဒနော ပစ္စတေ။ ။သယံ ကရိယတေ ကဋ္ဌော၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ပြခဲ့ပြီ၊ ဩဒနော ပစ္စတေ၌ ချက်တတ်သူ လူ၏ ချက်ခြင်းကြိယာကို စွဲ၍ ဩဒနောသည် ကံဖြစ်သော်လည်း လွယ်ကူသည့်အတွက် သူ့ဘာသာ ချက်တတ်သကဲ့သို့ ထင်ရသည်၊ [“ပစ္စတေ-ကျက်၏”ဟု မပေးနှင့်၊ “ကျက်၏”ဟု ပေးလျှင် (ချက်အပ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော ကမ္မသတ္တိ လုံးလုံး မပါသောကြောင့်) သုဒ္ဓကတ္တားသာ ဖြစ်သည်၊ “ကုသုလော ဘိဇ္ဇတေ သယံ”ပုံစံ၌လည်း=“ကျိသည် အလိုလို ဖြိုတတ်၏”ဟု ဆို၊ “ပြို၏”ဟု ဆိုလျှင် သုဒ္ဓကတ္တားသာ။]

အတ္တပ္ပဋ္ဌာနော၊ ပေ၊ ကထိယတေ။ ။ဤကား ပြခဲ့ပြီးသော ကတ္တား ၃ မျိုး၏ သာဓကတည်း။ “အတ္တပ္ပဋ္ဌာနော၊ ပေ၊ ပဝုစ္စတိ”ဟူသော ပထမဂါထာဖြင့် သုဒ္ဓကတ္တား ကို ပြ၏၊ အပ္ပယုတ္တော ပယုတ္တောဝါ၌ အပ္ပယုတ္တောဖြင့် ဟေတုကတ္တားက မခိုင်းရဘဲ ပြုလုပ်တတ်သော သုဒ္ဓကတ္တားကို ပြ၏၊ ပယုတ္တောဝါဖြင့် “ယညဒတ္တော ဒေဝဒတ္တေန ဂါမံ ဂမယတိ”ကဲ့သို့သော ဟေတုဝါကျ၌ ယညဒတ်က စေခိုင်းအပ်သည်ဖြစ်၍ ရွာသို့ သွားရသော “ဒေဝဒတ္တေန”ဟူသော ကတ္တားမျိုးကို ပြ၏၊ [ဤ၌ “ဒေဝဒတ္တေန” လည်း သုဒ္ဓကတ္တားပင်၊ “ဒေဝဒတ်သည်” ဟု ပေး၊] “ဟေတုကတ္တာတိ၊ ပေ၊ ပယောဇကော” ဤ ၂ ပါဒဖြင့် ဟေတုကတ္တားကိုပြ၏၊ “ကမ္မကတ္တာတိ၊ပေ၊ကထိယတေ” ဤ ၂ ပါဒဖြင့် ကမ္မကတ္တားကိုပြ၏၊ အဓိပ္ပာယ်မှာ ရှေးအကျယ်စကားအတိုင်းပင်တည်း ။

နနုစ-စောဒနာဦးအံ့၊ သံယောဂေါ ဇာယတေတျာဒီသု-“သံယောဂေါ ဇာယတေ”အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌၊ ပုရေ-မစပ်မိရေး၌၊ အသတော-ထင်ရှား မရှိသေးသော သံယောဂ၏၊ ဇနနကြိယာယ-ဇာယတေဝယ် ဇနနကြိယာ၏၊ ကတ္တာဘာဝေါ-ကတ္တား၏ အဖြစ်သည်၊ ကထံသိယာ-အဘယံကြောင့် ဖြစ်နိုင်ပါ သနည်း၊(မဖြစ်နိုင်သည် မဟုတ်ပါလော-ဟူလို)၊ ဣတိ-ဤကား စောဒနာတည်း၊ ဝုစ္စတေ-အဖြေကိုဆိုအပ်၏၊ ဟိ-ချဲ့၊ သဒ္ဓပ္ပယောဂေါ-သဒ္ဓါပြယုဂ်သည်၊ လောက သင်္ကေတသိဒ္ဓေါ-လောကအမှတ်အသားအတိုင်း ပြီး၏၊ ဟိ-မှန်၏၊ အဝိဇ္ဇမာနန္တိ-ထင်ရှားမရှိသော အရာကိုလည်း၊ လောကော-လူအပေါင်းသည်၊ သဒ္ဓါ ဘိဝေယျတာယ-သဒ္ဓါ၏ဟောနက် အဖြစ်ဖြင့်၊ ဝိဇ္ဇမာနံဝိယ-ထင်ရှားရှိသကဲ့သို့

နနုစ၊ ပေ၊ သိယာ။ ။[“နနုစ”ကား သူတစ်ပါးကို စောဒနာလို၍ စချီသော “စောဒနာအချီ” နိပါတ်တည်း၊ “စောဒနာပါဦးမည်၊ စောဒနာလိုပါသည်၊ စောဒနာ ပါရမေ”ဟု ဆိုလိုသည်၊] “ယော ကရောတိ၊ သကတ္တာ”နှင့်အညီ ကြိယာကို ပြုတတ် ပြီးစေတတ်မှ ကတ္တားမည်၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် “သံယောဂေါ-ယှဉ်စပ်ခြင်းသည်၊ ဇာယတေ- ဖြစ်၏၊ ဝါ-ဖြစ်ဆဲ”ဟူရာ၌ ယှဉ်စပ်ခြင်းသည် ယခုမှဖြစ်၏၊ မယှဉ်စပ်မီက သံယောဂ မရှိသေး၊ ဥပမာ-လက် ၂ ချောင်း ပူးကပ်ယှဉ်စပ်ရာ၌ လက်နှစ်ချောင်း ပူးမိသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် “သံယောဂေါ ဇာယတေ”ဟု ဆိုနိုင်၏၊ ထိုယှဉ်စပ်မှု သံယောဂသည် မပူးမီ မစပ်မိခင်က မရှိသေး၊ ထိုသို့ မစပ်မိခင်က မရှိသေးသော သံယောဂသည် ဇာယတေအရ ဇနနကြိယာကို အဘယ်မှာ ပြီးစေနိုင်ပါမည်နည်း၊ ထိုသို့ ကြိယာကို မပြီးစေနိုင်လျှင် ဇနနကြိယာ၏ ကတ္တားအဖြစ်ဖြင့် “သံယောဂေါ”ဟု အဘယ်မှာ ဖြစ်နိုင်ပါတော့မည်နည်း၊ [စောဒကပုဂ္ဂိုလ်သည် “ထင်ရှားရှိပြီးသော အနက်ကိုသာ သဒ္ဓါအရာ၌ သုံးစွဲသင့်၏”ဟု ယူဆသည်။]

ဝုစ္စတေ၊ လောကသင်္ကေတ၊ ပေ၊ ပယောဂေါ။ ။[“ဝုစ္စတေ”ကား ဖြေလိုရာ၌ အစချီသော “အဖြေအချီ” ကြိယာပုဒ်တည်း၊ “အဖြေကို ဆိုအပ်၏၊ အဖြေကို ဆိုအံ့” ဟူလို၊] (ပထဝီ ဒဿစသော ပရမတ္ထတရားတို့ကဲ့သို့ ထင်ရှားရှိသည်ဖြစ်စေ၊ “ငါ သူတစ်ပါး၊ ယောကျ်ား မိန်းမ”ဟူရာ၌ကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ “ယုန်ချို လိပ်မွေး ပုဇွန် သွေး ခွေးလှေး တောင်ပံဖြူ”ဟူရာ၌ကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ထင်ရှားမရှိသည်ဖြစ်စေ) လောက၌ မှတ်သားထားသည့်အတိုင်း သဒ္ဓါပြီးစီးရသည်။

အဝိဇ္ဇမာနန္တိ၊ ပေ၊ ဝေါဟရတိ။ ။[“အဝိဇ္ဇမာနန္တိ ဟိ”မှစ၍ “သဒ္ဓပ္ပဝတ္တိ ဟောတိ”တိုင်အောင်ကား “လောကသင်္ကေတ သိဒ္ဓေါ ဟိ သဒ္ဓပ္ပယောဂေါ”ကို ထောက်ခံသော ဒဠီဝါကျ၊ တစ်နည်း-အကျယ်ပြသော ဝိတ္ထာရဝါကျတည်း၊] “ငါ သူတစ်ပါး၊ ယောကျ်ား မိန်းမ”ဟူသည် ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိ၊ ငါဟူသည် ရုပ်နှင့်နာမ် ပေါင်းစပ်ထားသော ခန္ဓာဒြပ်တည်း၊ သူ-ယောကျ်ား-မိန်းမဟူသည်လည်း ဤနည်းပင်၊ ယုန်၌ ချိုမရှိ၊ လိပ်၌ အမွှေး မရှိ၊ ပုဇွန်လုံး၌ သွေးမရှိ၊ ခွေးလှေးခေါ် ခွေးသန်၌

ဂဟောတွာ-စိတ်ဖြင့်ယူ၍၊ ဝေါဟရတိ-ပြောဆို၏။ ဟိ-မှန်၏။ ဝိကပ္ပဗုဒ္ဓိဂဟိတာ ကာရောယေဝ-ကြံစည်တတ်သောဉာဏ်ဖြင့် ယူအပ်သော အခြင်းအရာကိုပင်။ သဒ္ဓေန-သဒ္ဓါသည်။ အဘိဓိယတေ-ဟောအပ်၏။ ဝတ္ထုသဘာဝေါ-ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထုကိုသာ။ န တု အဘိဓိယတေ-ဟောအပ်သည်မဟုတ်။ အညထာ-ဤသို့ မဟုတ်လျှင်၊ သုတမယဉာဏေနာပိ-သုတမယဉာဏ်ဖြင့်လည်း၊ ပစ္စက္ခေန ဝိယ-မျက်မှောက်သိသော ဉာဏ်ကဲ့သို့၊ ဝတ္ထုသဘာဝသစ္စိကရဏဗုဒ္ဓသင်္ဂေါ-ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထုကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း၌ လျဉ်းပါးဖွယ်သည်လည်းကောင်း၊

အတောင်ဖြူ မရှိ၊ ထိုသို့ ထင်ရှားမရှိသည်ကိုပင် လူတို့က “အဟံ-ငါ၊ ပရော-သူတစ်ပါး၊ ဣတ္ထိ ပုရိသော သသဝိသာဏံ(ယုန်ချို၊ ကစ္ဆပလောမံ(လိပ်မွေး၊) ကက္ကဋ္ဌလောဟိတံ (ပုစွန်သွေး၊) သုနခဉ်ကာယပလိတပက္ခော (ခွေးသန်း၏ ဖြူသော အတောင်)” စသည်ဖြင့် “အဟံ ပရော”စသော သဒ္ဓါတို့ ဟောဖို့ရာ အနက်ဖြစ်ဖြင့် ထင်ရှားရှိသလို စိတ်ဖြင့် ကြံစည်၍ ခေါ်ဝေါ်ကြ ပြောဆို သုံးနှုန်းကြသည်။

ဝိကပ္ပဗုဒ္ဓိ၊ ဟေ န တု ဝတ္ထုသဘာဝေါ။ ။ ထိုသို့ ကြံစည်၍ စိတ်ဖြင့်ယူအပ်သော အခြင်းအရာကိုပင် (စိတ်ဖြင့် ကြံစည်အပ်သော အနက်ကိုပင်) ရှိရှိ-မရှိရှိ သဒ္ဓါကလိုက်၍ ဟောရ၏။ တွေ့ထိခြင်း ဖုသနသဘော၊ ခံစားခြင်း အနာဝနသဘောစသော အစစ်အမှန် ထင်ရှားရှိသော ပရမတ္ထ အထည်ဝတ္ထုသဘောစုကိုသာ ဟောသည် မဟုတ်။ ပရမတ္ထ အထည်ဝတ္ထု သဘောစုကိုလည်း “ဗသော၊ ဝေဒနာ”စသော သဒ္ဓါတို့က ဟောရ၏။ ငါ-သူ-ယောကျ်ား-မိန်းမစသော ထင်ရှားမရှိသော အနက်တို့ကိုလည်း “အဟံ၊ ပရော၊ ပုရိသော၊ ဣတ္ထိ”စသော သဒ္ဓါတို့က ဟောရသည်-ဟူလို။

ဝိကပ္ပဗုဒ္ဓိ ဂဟိတာကာရော။ ။ “ဝိကပ္ပ-ကြံစည်၍၊ ဗုဒ္ဓိ-သိသောစိတ်၊ ဂဟိတ-ယူအပ်သော၊ မှတ်သားအပ်သော+အာကာရ-အခြင်းအရာ”ဟူရာ၌ ပုံသဏ္ဍာန် ရကောင်းလျှင် ပုံသဏ္ဍာန်သည်ပင် အာကာရတည်း၊ ပုံသဏ္ဍာန် မရကောင်းလျှင် စိတ်ထဲ၌ ထင်လာသော အခြင်းအရာသည်။ အာကာရတည်း၊ ထို့ကြောင့် ငါဟု ဆိုအပ်သော လူခြပ်၊ မိန်းမဟု ဆိုအပ်သောလူခြပ်၊ ယုန်ချိုဟု စိတ်ကြံစည်အပ်သော (စိတ်၌ မှန်းထားအပ်သော)အရာ၊ ဤသို့ အထည်ခြပ် ရကောင်းသည်ဖြစ်စေ၊ မရကောင်းသည် ဖြစ်စေ၊ ပရမတ္ထသဘောတရားဖြစ်စေ “အာကာရ”ဟု ဆိုအပ်သည်။

အညထာ၊ ဟေ ပသင်္ဂေါ။ ။ “အမှန်ရှိသော အနက်ကိုသာ သဒ္ဓါက ဟော၏”ဟု ဆိုလျှင် အဘယ်အဖြစ် ရောက်ရာသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ အညထာ စသည်ကို မိန့်။ “အတိတေ မဟာသမ္မတောနာမ ရာဇာ အဟောသိ=ရှေးတုန်းက မဟာသမ္မတမင်း ဖြစ်ခဲ့ဘူးပြီ”ဟု ပြောဆိုအပ်သော အသံ(သဒ္ဓါ)ကို ကြားရသောအခါ ကြားရသည့် မဟာ သမ္မတမင်းကို သိသော သုတမယဉာဏ် ဖြစ်၏။ “မဟာသမ္မတောနာမ ရာဇာ”ဟူသော သဒ္ဓါ၏ အနက်ဖြစ်သော မဟာသမ္မတမင်းခြပ်ကား ယခုမရှိတော့ချေ။ တကယ်ရှိသော အနက်ကိုမှ သဒ္ဓါက ဟောသည်ဟု ဆိုလျှင် “မဟာသမ္မတောနာမ ရာဇာ”ဟူသော

မုသာဝါဒကုဒိဋ္ဌိဝါဒါဒိနံ-မုသာ-ပြောအပ်သောအရာ၊ မိစ္ဆာအယူဖြင့် ပြောအပ်သောအရာ အစရှိသည်တို့၏။ သဘာဝပ္ပသင်္ဂေစ-အစစ်အမှန် အဖြစ်၌ လျဉ်းပါးဖွယ်သည်လည်းကောင်း၊ သိယာ-ဖြစ်ရာ၏။ (ဖြစ်ကား မဖြစ်နိုင်-ဟူလို) တသ္မာ-ထို့ကြောင့်၊ ဗုဒ္ဓိပရိကပ္ပိတပညတ္တိဝသေနပိ-ဉာဏ်ဖြင့် ကြစည်အပ်သော ပညတ်၏ အစွမ်းဖြင့်လည်း၊ သဒ္ဓပ္ပဝတ္တိ-သဒ္ဓါဖြစ်ခြင်းသည်။ ဟောတိ၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ အသတော-ထင်ရှားမရှိသေးသော၊ သံယောဂါဒိဿပိ-ယှဉ်စပ်ခြင်း အစရှိသည်၏လည်း၊ ဇနနာဒိကြိယာယ-ဇာယတေဝယ် ဇနန အစရှိသော ကြိယာ၏။ ကတ္တုကာရကတံ-ကတ္တုကာရက၏ အဖြစ်သည်။ ဟောတေဝ-ဖြစ်နိုင်သည်သာ။

သဒ္ဓါ၏ အနက်ဖြစ်သော မင်းသည် ထင်ရှားရှိရလိမ့်မည်။ သို့ဖြစ်လျှင် အသံကို ကြားရ၍ မဟာသမ္မတမင်းကို သိသော သုတမယဉာဏ်သည် တိုက်ရိုက်သိသော အဘိညာဉ်ဉာဏ်ကဲ့သို့ မဟာသမ္မတမင်းဟူသော အထည်ဝတ္ထုကို မျက်မှောက်ပြုနိုင်လေရောသလားဟု လျဉ်းပါးဖွယ်ရှိရာ၏။ “အနာဂတေ သင်္ခေါနာမ စက္ကဝတ္တိဘဝိဿတိ=နောင်ခါ သန်စကြာမင်း ဖြစ်လတဲ့”ဟု ကြားရာ၌လည်း...ဤနည်းပင်။

မုသာဝါဒ၊ ပေ၊ သဘာဝပ္ပသင်္ဂေစ။ ။[အဘာဝဟု ပါဠိပျက်ရှိ၏။ ဋီကာ၌လည်းကောင်း၊ သိဟိဋ္ဌိမုဉ်လည်းကောင်း “သဘာဝ”ဟု ရှိသည်။] “အမှန်ရှိသော အနက်ကိုမှ သဒ္ဓါက ဟောသည်”ဟု ဆိုလျှင် မုသာ-ပြောသူ၏ သဒ္ဓါ(စကား)လည်း သူတို့ပြောတိုင်း အမှန်ရှိလေရာ၏။ ရွှေမရှိဘဲလျက် ရွှေရှိသည်ဟု ပြောလျှင် “အမှန် ရွှေရှိတော့မလို ဖြစ်နေသည်”ဟူလို။ က=စက်ဆုပ်အပ်သော+ဒိဋ္ဌိ=အယူရှိသူ (မိစ္ဆာအယူ ရှိသူ)။ မိစ္ဆာအယူ ရှိသူတို့က “အတ္တ ရှိ၏”ဟု ဆိုရာ၌လည်း သူတို့စကား(သူတို့သဒ္ဓါ)အတိုင်း အမှန် အတ္တရှိလေရာ၏။ ဤသို့လျှင် “အမှန်ရှိသော အနက်ကိုမှ သဒ္ဓါက ဟောသည်”ဟု ယူလျှင် သုတမယဉာဏ်ဖြင့် သိရာ၌ တိုက်ရိုက်သိတော့မလိုဖြစ်ခြင်း၊ မုသာ-ပြောရာ၌လည်းကောင်း၊ မိစ္ဆာအယူရှိသူတို့ ပြောဆိုရာ၌လည်းကောင်း ပြောတိုင်း ဧကန် ရှိရတော့မလို ဖြစ်ခြင်းဟူသော “ဩစိတျဟိနဒေါသ”ခေါ် အသင့်ယုတ္တိ မရှိသော (လောက၌ မဖြစ်နိုင်သော) အပြစ်ရောက်ဖွယ် ရှိသည်-ဟူလို။

တသ္မာ၊ ပေ၊ ကတ္တုကာရကတာ။ ။[ပညတ္တိဝသေနပိ၌ အပိဖြင့် ပရမတ္ထဝသေနပိဟု ဆည်းပါး] “သဒ္ဓါက အမှန်ရှိသော အနက်ကိုမှ ဟောသည်”ဟု ယူလျှင်..ထိုဆိုအပ်သောအပြစ်များ ရောက်လာဖွယ်ရှိသောကြောင့် စိတ်ဖြင့် ကြံဆ၍ယူအပ်သော ထင်ရှားမရှိသော ပညတ်အနက်၏ အစွမ်းဖြင့်လည်း သဒ္ဓါဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထင်ရှားရှိသော ပရမတ္ထဝတ္ထုအနက်၏ အစွမ်းဖြင့်လည်း ဖဿော,ဝေဒနာစသော သဒ္ဓါဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထို့ကြောင့် “သံယောဂေါ ဇာယတေ”ဟူသော ပြယုဂ်၌ ထင်ရှားမရှိသေးသော သံယောဂသည် ဇာယတေအရ ဖြစ်ခြင်းကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော ကတ္တုသတ္တိ မရှိသော်လည်း ကတ္တုသတ္တိ ရှိသကဲ့သို့၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည်၍ ပြောဆိုထားသောကြောင့် “သံယောဂေါ”ဟု ကတ္တုကာရက ဖြစ်နိုင်တော့သည်သာ။

ယထာဟ-အဘယ်သို့ မိန့်သနည်း...ဝေါဟာရဝိသယောပေ၊ဇာတိယာတိ-
 ဝေါဟာရပေ၊ဇာတိယာဟူ၍၊ အာဟ-မဉ္ဇူသာ၌ မိန့်ပြီ၊ [သဒ္ဓေါ-သဒ္ဓါသည်၊
 ဝေါဟာရဝိသယော-ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုကြောင်း ပညတ်နက်ဟူသော ဟောရာ
 အနက်လည်း ရှိ၏၊ ဧကန္တပရမတ္ထိကော-ဧကန် ပရမတ်အနက်သာ ရှိသည်၊
 န-မဟုတ်၊ ဗုဒ္ဓိသင်္ကပ္ပိတော-အသိဉာဏ်ဖြင့် ကြံစည်အပ်သော၊ အတ္ထော-
 အနက်ကို၊ တဿ-ထိုသဒ္ဓါ၏၊ အတ္ထောတိ-အနက်ဟူ၍၊ ပဂုစ္စတိ-ဆိုအပ်၏၊
 ဟိ-မှန်၏၊ ဗုဒ္ဓိယာ-အသိဉာဏ်ဖြင့်၊ ဂဟိတတ္တာ-ယူအပ်သည်၏၊ အဖြစ်ကြောင့်၊
 သံယောဂေါ ဇာယတေ ဣတိ-“သံယောဂေါ ဇာယတေ”ဟူသော ပြယုဂ်၌၊
 သံယောဂေါ-ယှဉ်စပ်ခြင်းသည်၊ ဝိဇ္ဇမာနောဝ-မရှိသော်လည်း ရှိသကဲ့သို့၊
 ဇာတိယာ-ဖြစ်ခြင်းကြိယာ၏၊ ကတ္တာ-ကတ္တားသည်၊ ဘဝတိ-ဖြစ်၏။

ဝေါဟာရ ပေ၊ဇာတိယာ။ ။“လောကသင်္ကေတသိဒ္ဓေါဟိ”စသော အကျယ်၏
 သာဓကဂါထာတည်း၊ ဝေါဟာရဝိသယော သဒ္ဓေါ၌ ဝေါဟာရဟူသည် “ငါ-သူ-
 ယောကျ်ား-မိန်းမ”စသည်ဖြင့် လူအများတို့ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုကြောင်း ပညတ်အနက်
 တည်း၊ ဝိသယဟူသည် သဒ္ဓါ၏ ဖြစ်ရာဌာနတည်း၊ ငါဟူ၍လည်းကောင်း၊ သူဟူ၍
 လည်းကောင်း၊ ယောကျ်ားဟူ၍လည်းကောင်း ဤသို့ စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော
 အထည်ခြပ် ပညတ်အနက်များ ရှိ၏၊ ယုန်ချိုဟူ၍လည်းကောင်း၊ လိပ်မွေးဟူ၍လည်း
 ကောင်း ဤသို့ စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော (လောက၌ မရှိသော) ပညတ်အနက်များ
 လည်း ရှိ၏၊ ထိုအနက်များသည် သဒ္ဓါ၏ဖြစ်ရာ ဟောရာ ဝိသယချည်းတည်း၊
 နေကန္တ ပရမတ္ထိကော-တွေ့ထိခြင်းသဘော ခံစားခြင်းသဘော စသော ပရမတ်အနက်
 များကိုသာ ဟောသည်မဟုတ်၊ “ပရမတ်နက်ကိုလည်း ဟော-ပညတ်အနက်ကိုလည်း
 ဟောသည်”ဟူလို။

ဗုဒ္ဓိယာ ဂဟိတတ္တာပေ၊ဇာတိယာ။ ။[ဋီကာ၌ “ဝိဇ္ဇမာနောဝိယ” အဖွင့်ထောက်၍
 “ဝိဇ္ဇမာနောဝ”ဟု ရှိစေ၊] “သံယောဂေါ ဇာယတေ”၌ သံယောဂအရ ယှဉ်စပ်မှုသည်
 (ယခုမှ ဖြစ်တုန်းတည်း) ဖြစ်ပြီး မရှိသေး၊ ထိုသို့ မရှိသေးသော်လည်း ရှိသကဲ့သို့
 စိတ်ဖြင့် ယူထားခြင်းကြောင့် ရှိသလိုပင် ဖြစ်နေတော့သည်၊ ထို့ကြောင့် အမှန်အားဖြင့်
 မရှိသေးသော သံယောဂ (ယှဉ်စပ်မှုသည်) ဇနနကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော ကတ္တား
 ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

အချုပ်မှတ်ဖွယ်။ ။စောဒကပုဂ္ဂိုလ်က “တကယ်ရှိသော အနက်ကိုမှ သဒ္ဓါက
 ဟောသင့်သည်”ဟု အာဘော်ထား၍ “သံယောဂေါ ဇာယတေ”ဝယ် သံယောဂေါ
 ဟူသော ကတ္တား မဖြစ်နိုင်ဟု စောဒနာ၏၊ ပရိဟာရ်(အဖြေ)ဆရာက သဒ္ဓါဆိုတာ
 စိတ်ဖြင့် မှတ်ယူအပ်သောအနက်ကို (ရှိရှိ-မရှိရှိ) ဟောရသည်ဟု အာဘော်ပြု၍
 မရှိသော သံယောဂကို ရှိသလို ယူထားသောကြောင့် “သံယောဂေါ”ဟူသော ကတ္တား
 ဖြစ်နိုင်သည်ဟု ဖြေသည်။

တကြ-ထိုကတ္တားအနက်၌၊ တတိယာ-တတိယာဝိဘတ်သက်၊ ဇိနေန-သည်၊ ဓမ္မော-ကို၊ ဒေသိတော-ဟောအပ်ပြီ၊ ဗုဒ္ဓေန-သည်၊ မာရော-မာရ်ကို၊ ဇိတော-အောင်တော်မူအပ်ပြီ၊ အဟိနာ-မြွေသည်၊ နရော-လူကို၊ ဒဠော-ကိုက်အပ်ပြီ၊ ဗုဒ္ဓေန-သည်၊ လောကော-သတ္တဝါအပေါင်းကို၊ ဗောဓိတော-သိစေတော်မူအပ်ပြီ၊ သဒ္ဓေဟိ-သဒ္ဓါရှိသူတို့သည်၊ ဝိဟာရော-ကျောင်းကို၊ ကာရိတော-ဆောက်လုပ်စေအပ်ပြီ၊ [သိမူ၌ “ကာရိတာ ဝိဟာရ” ဟု ဗဟုဝုစံရှိ၏၊] အဘိဟိတော-အဘိဟိတကတ္တား၌၊ န ဘဝတိ-တတိယာဝိဘတ် မဖြစ်၊ ဒေဝဒတ္တော-သည်၊ ကဋ်-ကို၊ ကရောတိ-ယက်၏၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ကာရောတိ-ယက်စေ၏။

ဣတ္ထမ္ဘူတဿ-တစ်စုံတစ်ခု ထူးခြားချက်သို့ ရောက်သူကို၊ လက္ခဏေ-မှတ်ကြောင်းအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) သာ-ထိုကာဠိမည်သော ကျွန်မသည်၊ ဘိန္နေန-ကွဲသော၊ သိသေန-ဦးခေါင်းဖြင့်၊ ပဂ္ဂရန္တေန-ယိုစီးသော၊ လောဟိတေန-သွေးဖြင့်၊ ပဋိဝိဿကာနံ-အိမ်နီးချင်းတို့သည်၊ ဝါ-တို့ကို၊ ဥဇ္ဈာပေတိ-ကဲ့ရဲ့စေ၏။

တကြ တတိယာ၊ ပေ၊ ဝိဟာရော။ ။ “ကတ္တရိစ-ယော ကရောတိ သကတ္တာ-ယော ကာရေတိ သဟေတု” သုတ်တို့၌ ပြုအပ်ခဲ့သော ကတ္တားကို “တကြ” ဟု ဆိုသည်။ “ဇိနေန၊ ဝေ၊ ဒဠော နရော” တို့၌ ဇိနေန-ဗုဒ္ဓေန-အဟိနာ တို့သည် မိမိကိုယ်တိုင် ကြိယာကို ပြီးစေရသော သုဒ္ဓကတ္တားများတည်း၊ ဗုဒ္ဓေန ဗောဓိတော၌ ဗုဒ္ဓေနသည် (သတ္တဝါတို့ သိခြင်းကြိယာကို ပြီးစေဖို့ရာ မြတ်စွာဘုရားက ဟောပြောရသောကြောင့်) သိစေတတ်သော ဟေတုကတ္တားတည်း၊ သဒ္ဓေဟိလည်း (ကျောင်းကို ဆောက်လုပ်စေရာ၌ လက်သမားတို့က ဆောက်ခြင်းကြိယာကို ကိုယ်တိုင် ပြီးစေရ၍ သဒ္ဓါရဟိသူတို့က ပြီးအောင် စေခိုင်းရသောကြောင့်) ဟေတုကတ္တားပင်တည်း။ [ဋီကာ၌ “ကတ္တရိတိ သုဒ္ဓကတ္တရိ” ဟု ဖွင့်သည်ကို ဆင်ခြင်၊ ပါဠိပျက်နေဟန် တူသည်။]

အဘိဟိတော န ဘဝတိ။ ။ “ဒေဝဒတ္တော ကဋ် ကရောတိ”၌ ဒေဝဒတ္တော ဟူသော သုဒ္ဓကတ္တား၊ “ယညဒတ္တော ဒေဝဒတ္တံ ကဋ် ကာရေတိ”၌ ယညဒတ္တော ဟူသော ဟေတုကတ္တားများသည် ဝုတ္တကတ္တားဖြစ်သောကြောင့် တတိယာ မသက်ရ၊ ပထမာဝိဘတ်ဖြင့် နေကြရသည်။ တတိယာ မသက်သော်လည်း “ယော ကရောတိ သကတ္တာ” သုတ်ဖြင့် ကတ္တားအမည်ကား မှည့်နိုင်သည်သာ၊ [“သုဏောတိဿ ပစ္စာယောဂေ” ဟူသော သမ္ပဒါန်ခန်း၌ ဘဂဝါကို ကတ္တားမှည့်ပုံ ထောက်ပါ။]

ဣတ္ထမ္ဘူတဿ လက္ခဏေ။ ။ ဤ “ဣတ္ထမ္ဘူတဿ လက္ခဏေ” စသည်ကား ကတ္တရိ စ သုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် သက်ရသော အနက်များ၏ ဥဒါဟရဏံ ကိုပြသော စကားတည်း၊ သူတစ်ပါးထက် ထူးခြားချက်သို့ ရောက်သူကို “ဣတ္ထမ္ဘူတ” ။ ထို ဣတ္ထမ္ဘူတ

ဦးနုပဉ္စဗန္ဓုနေန-ယုတ်လျော့သော ငါးဖွဲ့ ရှိသော၊ ပတ္တေန-သပိတ်ဖြင့်၊ အညံ- အခြားသော၊ နဝံ ပတ္တံ-သပိတ်သစ်ကို၊ စေတာပေယျ-တောင်းအံ့၊ တိဒဏ္ဍကေန- အလံဖျားဝယ် ကြိုး ၃ ချောင်းအမှတ်ပါသော တောင်ငွေးဖြင့်၊ (ဥပလက္ခိတ- မှတ်သားအပ်သော၊) ပရိဗ္ဗာဇကံ-ပရိဗ္ဗိဇ်ကို၊ အဒက္ခိ-မြင်ပြီ။

ဖြစ်သူကို မှတ်သားကြောင်းဖြစ်သော ထူးခြားသော အမှတ်အသားသည် “ဣတ္ထမ္မူတလက္ခဏ” မည်၏။ သူဌေးကတော်တစ်ယောက်၌ ကာဠိမည်သော ကျွန်မရှိ၏။ ကျွန်မသည် အလုပ်ကို မှန်ကန်စွာ လုပ်သဖြင့် သူဌေးကတော် မပြောဆို မမြည်တွန်ရသောကြောင့် “သူဌေးကတော် သဘောပြည့်ဝသည်” ဟု အရပ်ထဲ၌ နာမည်ကောင်း ထွက်နေ၏။ ထိုအကြောင်းကို ကာဠိကြားရ၍ “ငါကောင်းလို့ သူကောင်းတာလား၊ သူ့ကိုက ကောင်းလို့ ကောင်းတာလား” ဟု စမ်းသပ်လို၍ အိပ်ရာထချိန် မထဘဲ ၃ ရက်လောက် အရဲ့ တိုက်နေ၏။

ထိုအခါ သူဌေးကတော်ကြီးသည် ရှေ့ ၂ ရက်၌ ခက်ထန်ထန် ပြော၍၊ နောက်ဆုံး ရက်၌ ပြောစကားကို ဂရုမစိုက်သော ကာဠိကို ကျည်ပွေ့ဖြင့် ဦးခေါင်း ချလေသော် ဦးခေါင်းကွဲ၍ သွေးတွေယိုစီးလာလေသည်။ ကာဠိသည် ထိုကွဲသောဦးခေါင်း ယိုစီးသော သွေးများဖြင့် အိမ်နီးချင်းတို့ကို သူဌေးကတော်အား အထင်သေး အမြင်သေးဖြစ်ကြ လေအောင် “ကြည့်ကြပါဦး အရပ်ကတို့” ဟု အော်ပြီးပြောလေသည်။ ဤ၌ ဦးခေါင်း ကွဲနေခြင်း သွေးတွေ ယိုစီးနေခြင်းသည် ကာဠိ၏ ပကတိအနေထက် ထူးခြားသော ကြောင့် ဣတ္ထတည်း၊ ထိုဣတ္ထသို့ ရောက်နေသော ကာဠိသည် ဣတ္ထမ္မူတတည်း၊ ကွဲနေသောဦးခေါင်း ယိုသောသွေးများကား (“ခေါင်းကွဲကြီးနဲ့ ကာဠိ၊ သွေးတွေယိုနေတဲ့ ကာဠိ” ဟု) ကာဠိကို မှတ်သားကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဣတ္ထမ္မူတလက္ခဏတည်း၊ ထိုဣတ္ထမ္မူတလက္ခဏအနက်၌ ကတ္တရိစသုတ်၏ စသဒ္ဓါဖြင့် တတိယာသက်ရသည်။

ဦးနုပဉ္စဗန္ဓုနေန ပတ္တေန။ ။ ရဟန်းထုံးစံမှာ မြေသပိတ်၌ အက်ကြောင်းကွဲလာလျှင် ၂ လက္ခလောက် နေရာ၌ စူးဖြင့် အက်ကြောင်း ၂ ဖက်ဖောက်၍ ခဲကြိုး စသည်ဖြင့် (နောက်ထပ် မအက်အောင်) ဖွဲ့တုပ်ထားရ၏။ ထိုသို့ အက်တိုင်း ၂ လက္ခတစ်ဖွဲ့ ဖွဲ့တုပ်၍ ၅ ဖွဲ့ ပြည့်သောအခါ သပိတ်အသစ်ဖို့ တောင်းကောင်းပြီ၊ ၅ ဖွဲ့ မပြည့်သေးဘဲ တောင်းလျှင်ကား ရဟန်းထုံးစံထက် ထူးခြားသောကြောင့် အာပတ်သင့်၏။ ဤ၌ သပိတ်၏ ၅ ဖွဲ့ မပြည့်သေးခြင်းသည် ဣတ္ထ၊ ထိုဣတ္ထသို့ ရောက်သော သပိတ်ရှင် ရဟန်းသည် ဣတ္ထမ္မူတ၊ ၅ ဖွဲ့ မပြည့်သေးသော သပိတ်ကား ထို ရဟန်းထူးကို မှတ်ကြောင်းဖြစ်၍ ဣတ္ထမ္မူတလက္ခဏတည်း။

တိဒဏ္ဍကေန ပရိဗ္ဗာဇကံ။ ။ ရသေ့ ပရိဗ္ဗိဇ်တို့၌ ရောက်လေရာအရပ်ဝယ် ရေကရား တင်ဖို့ရာ(တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ဆက်သွယ်ထားသော) တုတ် ၃ ချောင်းရှိ၏။ ထိုတုတ် ၃ ချောင်းကို တိဒဏ္ဍကဟု ခေါ်သတတ်၊ ၃ ချောင်းထောက် ခွေးခြေကိုပင် တိဒဏ္ဍကဟုလည်း

အပဝဂ္ဂေ-အပဝဂ္ဂအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) ဧကာဟေနေဝ-တစ်ရက်
 ချင်းဖြင့်သာ၊ ဗာရာဏသီယံ-ဗာရာဏသီမြို့သို့၊ ပါယာသိ-အရောက်သွားပြီး၊
 နဝဟိ မာသေဟိ-၉ လတို့ဖြင့်၊ ဝိဟာရံ-ကျောင်းကို၊ နိဋ္ဌာပေသိ-ပြီးစေပြီး၊
 ယောဇနေန-တစ်ယူဇနာဖြင့်၊ ဌိတံ-တည်၏၊ ကြိယာပဝဂ္ဂေါတိ-ကြိယာအပဝဂ္ဂ
 ဟူသည်၊ ကြိယာယ-ကို၊ အာသု-လျင်မြန်စွာ၊ ပရိနိဋ္ဌာပနံ-ပြီးစေခြင်းတည်း။

ခေါ်ကြသေး၏။ ထို ၂ မျိုးလုံးကိုပင် ပရိဗ္ဗိဇ်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံ၍ ထူးခြားသော
 အမှတ်အသား မဟုတ်သောကြောင့် ဤနေရာ၌ လိုမည်မထင်၊ “ဝေဏဝေန တိဒဏ္ဍေန၊
 န တိဒဏ္ဍိတိ ကထုတေ=ဝါးဖြင့် လုပ်အပ်သော တိဒဏ္ဍတောင်ဝှေးဖြင့် တိဒဏ္ဍဟု
 မဆိုအပ်”ဟူသော ယတိဓမ္မသင်္ဂဟကျမ်း၌ကား ဝါးတောင်ဝှေးဖျားဝယ် အလံသဖွယ်
 အဝတ်စည်း၍ ထိုအဝတ်၌ ကြိုး ၃ ခု အမှတ်အသားပါသော တောင်ဝှေးကို တိဒဏ္ဍဟု
 ခေါ်၏။ ထိုတိဒဏ္ဍမျိုးကို ရသေ့ ပရိဗ္ဗိဇ်တိုင်း မကိုင်ကြ၊ “ဒဏ္ဍိသွာမိ-တောင်ဝှေးတောင်
 သခင်ကြီး”ခေါ်သော အချို့ရသေ့များသာ ကိုင်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ဤနောက်နည်းသာ
 ဤ ဣတ္ထမ္မူတ အရာနှင့် သင့်သည်။

ဣတ္ထမ္မူတ။ ။တောင်ဝှေးဖျား၌ ထူးခြားသော ကြိုးသုံးချောင်း အမှတ်အသား
 ပါသော တောင်ဝှေးကို ကိုင်ဆောင်ခြင်းသည် ဣတ္ထ၊ ပရိဗ္ဗိဇ် ရသေ့သည် ဣတ္ထမ္မူတ၊
 ကြိုးသုံးချောင်းပါသော တောင်ဝှေးကား “ဒဏ္ဍိသွာမိ” ပရိဗ္ဗိဇ်ဟု မှတ်သားကြောင်း
 ဖြစ်၍ ဣတ္ထမ္မူတလက္ခဏတည်း။ “ရွှေမျက်မှန်နဲ့ ကိုယ်တော်၊ သက်န်းနီကြီးနဲ့
 ဘုန်းကြီး”စသည်ကိုလည်း ဣတ္ထမ္မူတလက္ခဏဟုချည်း မှတ်ပါ။

အပဝဂ္ဂေပပရိနိဋ္ဌာပနံ။ ။အပပုဗ္ဗ ဝဇောတံ ဏပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော အပဝဂ္ဂ
 သဒ္ဓါသည် “ဒါနအနက်၊မောက္ခ(နိဗ္ဗာန်)အနက်၊ဖလသာဓန(အကျိုးပြီးစေခြင်း)အနက်၊
 သမတ္တ(ပြီးဆုံးခြင်း)အနက်များကို ဟော၏”ဟု ထောမနိဓိအဘိဓာန် ဆို၏။ ထိုတွင်
 “ကြိယာယ ပရိနိဋ္ဌာပနံ=ကြိယာကို ပြီးစေခြင်းသည် ကြိယာပဝဂ္ဂ မည်၏”ဟူသော
 စကားသည် ဖလသာဓနအနက် သမတ္တအနက်ကိုပြသော စကားတည်း။ ထို စကား၌
 “အာသု-လျင်စွာပြီးစေခြင်း”ဟု အာသုသဒ္ဓါကို ထည့်ထားခြင်းသည် အပဝဂ္ဂ၏အနက်ပြ
 မဟုတ်။ “ဧကာဟေနေဝ ပါယာသိ=(အကြာကြီး မသွားရဘဲ) နေ့ချင်းပေါက်
 အရောက်သွား၏”စသည်ကို ထောက်၍ “မြန်မြန် ပြီးစေခြင်း”ဟု ဖွင့်ဟန်တူသည်။
 အမှန်မှာ ကြာသည်ဖြစ်စေ မြန်သည်ဖြစ်စေ အလုပ်၏ ပြီးစီးကြောင်းကို ပြလျှင်
 “ဖလသာဓန”အနက်၊တစ်နည်း-“သမတ္တ”အနက်ရှိသော ကြိယာပဝဂ္ဂပင်တည်း။
 ကိုကြောင့် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ အာသုသဒ္ဓါ မထည့်ဘဲ “ဖလပတ္တိယံ-အကျိုးရခြင်းသည်၊
 (သတိ-ရှိသော်) ကြိယာ ပရိသမတ္တိ-ကြိယာ၏ ပြီးခြင်းသည်၊ အပဝဂ္ဂေ-မည်၏”ဟု
 မိန့်သည်၊ ကြိယံ-အကျိုး ကြိယာကို၊ အပဝဂ္ဂေတိ=ပြီးစေတတ်၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊
 ကြိယာပဝဂ္ဂေ-မည်၏။

ပုဗ္ဗာဒိယောဂေ-ပုဗ္ဗအစရှိသည်တို့နှင့်ယှဉ်ရာ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) မာသေန-တစ်လဖြင့်၊ ပုဗ္ဗော-ရှေးကျသူ၊ ပိတရာ-နှင့်၊ သဒိသော-တူသူ၊ မာတရာ-နှင့်၊ သမော-တူသူ၊ ကဟာပဏေန-တစ်ကျပ်ဖြင့်၊ ဦးနှော-ယုတ်လျော့သော ငွေ၊ ဓနေန-ဥစ္စာဖြင့်၊ ဝိကလော-ချို့တဲ့သူ၊ အသိနာ-သန်လျက်ဖြင့်၊ ကလဟော-ငြင်းခုံခြင်း၊ အာစာရေန-အကျင့်ဖြင့်၊ နိပုဏော-သိမ်မွေ့သူ၊ ဝါစာယ-စကားဖြင့်၊ နိပုဏော၊ ဂုဋ္ဌေန-တင်လဲနှင့်၊ မိဿကံ-ရောအပ်သောအစာ၊ တိလေန-နှမ်းနှင့်၊ မိဿကံ၊ ဝါစာယ-ဖြင့်၊ သခိလော-ပြေပြစ်သူ၊ မဏိနာ-ပတ္တမြားဖြင့်၊ အတ္ထော-အလိုရှိ၏၊ ဓနေန အတ္ထော၊ ပိတရာ-နှင့်၊ တုလျော-တူသူ။

ဧကာဟေနေဝ ပါယာသိ။ ။ဧကာဟေနေဝသည် ကြိယာ အမြန်ပြီးစီးနိုင်ခြင်းကို ပြသော ကြိယာပဝဂ္ဂတည်း။ “နဝဟိ မာသဟိ”ကား “အာသုံ ပရိနိဋ္ဌာပနံ”ဟု ဖွင့်သော ရူပသိဒ္ဓိအလို လျင်စွာပြီးစေပုံကို ပြသော စကားဟု ဆိုလိုဟန် တူသော်လည်း ကိုးလကြာအောင် ဆောက်ရလျှင် မြန်သည်ဟု မဆိုနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ဆောက်လုပ်ခြင်း ကိစ္စ (ရည်ရွယ်ရင်းအကျိုး) ပြီးစေပုံကိုပြသော ကြိယာပဝဂ္ဂဟု မှတ်ပါ။ “ဧဝမ္ပိ တိဟိ သံဝစ္ဆရေဟိ ဝိဟာရကမ္မံ နိဋ္ဌာပေသိ=ဧဝမ္ပိ-လူတို့ စွမ်းနိုင်ရာကို လူတို့က လုပ်၊ လူတို့ မစွမ်းနိုင်ရာကို အရှင်ဣန္ဒဂုတ္တထေရ်က တန်ခိုးဖြင့် ပြုလုပ်ပါသော်လည်း၊ တိဟိ သံဝစ္ဆရေဟိ-သုံးနှစ်တို့ဖြင့်၊ ဝိဟာရကမ္မံ-ဓမ္မာသောကမင်း၏ ကျောင်းတော်ကြီး ဆောက်လုပ်မှုကို၊ နိဋ္ဌာပေသိ-ပြီးစေပြီ” ဤ၌ ကြိယာပြီးပုံ မမြန်ရုံသာမက နှေးပင် နှေးသေး၏။ သို့သော် တိဟိ သံဝစ္ဆရေဟိသည် ကြိယာပဝဂ္ဂပင်။

ယောဇနေန ဋီတံ။ ။ဤ၌ ဂဟဇနေနသည် (ရည်ရွယ်အပ်သော တည်ခြင်းကြိယာ အကျိုး၏ ပြီးပုံကိုပြသော) ကြိယာပဝဂ္ဂတည်း။ ဤပြယုဂ်ကို ကြည့်၍ မိမိလိုအပ်သော အကျိုးပြီးကြောင်းကို ပြရာ၌ ကာလအနက် အရွန့်(ခရီး)အနက်များကို ဟောသော သဒ္ဓါနောင် အပဝဂ္ဂအနက်၌ တတိယာသက်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ပုဗ္ဗာဒိယောဂေ၊ ပေ၊ ပိတရာ တုလျော။ ။ကတ္တရိ စ သုတ်ဝယ် ကြိယာပဝဂ္ဂ နောက်၌ သဒိသမှစ၍ သခိလတ္တာဒိယောဂေတိုင်အောင် ပြအပ်သမျှ ပုဒ်စုကို ပုဗ္ဗာဒိ၌ အာဒိဖြင့် ယူ၊ ပုံစံကိုလည်း ထိုအစဉ်အတိုင်း “ဓနေန အတ္ထော”ဟု အတ္ထနှင့် ယှဉ်ဖက် တိုင်အောင် ထုတ်ပြီး၍ သခိလတ္တာဒိ၌ အာဒိအရ “ပိတရာ တုလျော”ဟု တုလျ၏ ယှဉ်ဖက်ကို ပြထားသည်။ ဤပုံစံများဝယ် “ပိတရာ သဒိသော”စသည်ဖြင့် သဒိသ-သမ-မိဿက-တုလျတို့၏ ယှဉ်ဖက်များ၌ “နှင့်”ဟု အနက်ပေးရသောကြောင့် သဟာဒိယောဂေ စ သုတ်အရာဟု မှတ်ထင်ဖွယ်ရှိ၏။ သို့သော် သဟာဒိယောဂေ စ သုတ်၌ သဟာဒိဝယ် အာဒိဖြင့် နိပါတ်များကိုသာ ယူမည်ဖြစ်သောကြောင့် ဤ ကတ္တရိ စ၌ စသဒ္ဓါဖြင့်(နှင့်-ပေးရသော) သဒိသစသည်တို့၏ ယှဉ်ဖက်များကို ယူထားသည်။

ကာလဒွါနေသု-ကာလအခွန်တို့၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) မာသေန-ဖြင့်၊ ဘူဇူတိ-
 စား၏။ ယောဇနေန-တစ်ယူဇေနာဖြင့်၊ ဂစ္ဆတိ-သွား၏၊ ပစ္စတ္တတ္ထေ-ပထမာ
 ဝိဘတ်၏အနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) အတ္တနာဝ-မိမိသည်ပင်၊ အတ္တာနံ-မိမိကို၊
 သမ္မနတိ-သမုတ်၏၊...ကမ္မတ္ထေ-၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) တိလေဟိ-နှမ်းတို့ကို၊
 ခေတ္တံ-လယ်၌၊ ဝပတိ-စိုက်၏၊ ပဉ္စမိယတ္ထေ-၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) မယံ-ငါတို့သည်၊
 တေန မဟာသမဏေန-ထိုရဟန်းကြီးမှာ သုမုတ္တာ-ကောင်းစွာ လွတ်ကြရကုန်ပြီ။

(၂၉၆) သဟာဒိယောဂေ စ။ ။(၂၈၇) သဟ၊ ပေ၊ ကိမိစ္ဆေဝမာဒိဟိ-
 သဟ၊ သဒ္ဓိံ၊ သမံ၊ နာနာ၊ ဝိနာ၊ အလံ၊ ကိံ ဤသို့ အစရှိသော နိပါတ်တို့နှင့်၊
 ယောဂေ-ယှဉ်ခြင်းသည်၊ (သတိ) လိင်္ဂံမှာ တတိယာ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊
 စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ သဟသဒ္ဓတ္ထယောဂေပိ-သဟသဒ္ဓါ၏အနက်နှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်း။

ကာလဒွါနေသု။ ။ကာလအနက်နှင့် ခရီးအခွန်ဟူသော အနက်တို့၌ (အစ္စန္ဒ
 သံယောဂ မဟုတ်လျှင်) ဤ ကတ္တရိ စ သုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် တတိယာသက်၏၊ (ဆေး
 တစ်ခုကို စားရာ၌) “တစ်လဖြင့် စားသည်” စသောအရာ၊ (ခရီးသွားရာ၌)
 တစ်နေ့လျှင် “တစ်ယူဇေနာကျ သွားသည်”စသည်ဖြင့် သုံးစွဲရာ၌ “မာသေန ဘူဇူတိ၊
 ယောဇနေန ဂစ္ဆတိ”ပုံစံများ ဖြစ်၏။

ပစ္စတ္တတ္ထေ။ ။“အတ္တနာ-မိမိသည်”ဟု ပေးရသောကြောင့် ပထမအနက်၌ နာ
 ဝိဘတ်သက်သည်ဟု ဆိုသည်။ သို့သော် “ထေရော ဝိနယံ ပုစ္ဆနတ္တာယ အတ္တနာဝ
 အတ္တာနံ သမ္မနိ”ဟူသော အဋ္ဌကထာတို့၌ “ထေရော” ကတ္တာပုဒ် ပါပြီးဖြစ်သော
 ကြောင့် အတ္တနာ၌ နာသည် တတိယာ ဝိသေသနာပုဒ် ကဟောသာ၊ “အတ္တနာဝ-
 ကိုယ်တိုင်သာလျှင်”ဟု အနက်ပေးရမည်ဟု သီလက္ခန္ဓာဋီကာသစ် ဖွင့်သည်။ [ကမ္မတ္ထ
 ပဉ္စမိယတ္ထ ပုံစံများ ထင်ရှားပြီ။]

(၂၉၆) သဟသဒ္ဓိံ၊ ပေ၊ သဟတ္ထယောဂေပိ။ ။သဒ္ဓိံ သမံ၊ ပေ၊ ကိံတို့ကား
 သဟာဒိ၌ အာဒိဖြင့် ယူရသော ပုဒ်တို့တည်း။ ထိုပုဒ်အားလုံးပင် နိပါတ်ချည်းဖြစ်သော
 ကြောင့်လည်းကောင်း၊ သဒိသ မိဿက တုလျစသော နာမ်ပုဒ်တို့ကို ကတ္တရိ စ ၌
 စဖြင့် ယူခဲ့သောကြောင့်လည်းကောင်း ဤသဟာဒိအရ သဟနှင့် နိပါတ်ချင်းတူသော
 ပုဒ်များကိုသာ ယူလိုဟန် တူသည်။ “စသဒ္ဓေန သဟတ္ထေပိ” ဟု မြန်မာမူ ရှိ၏။
 “သဟသဒ္ဓဿ-သဟသဒ္ဓါ၏၊ အတ္ထေန-“တက္ခ”ဟု ပေးရသော အနက်နှင့်၊ ယောဂေါ-
 ယှဉ်ခြင်းသည်၊ သဟသဒ္ဓတ္ထယောဂေါ-မည်၏”ဟု ဋီကာဖွင့်သောကြောင့် “သဟသဒ္ဓတ္ထ
 ယောဂေပိ”ဟု ရှိသော သီဟိုဠ်မူသာ မှန်သည်။ ပုံစံ၌ ထင်ရှားလတ်။

(တတိယာဝိဘတ္တိ ဟောတိ) တတ္ထ-ထို သဟာဒေရိသည်တို့တွင်၊ သဟသဒ္ဓေန-နှင့်၊ ယောဂေါ-ယှဉ်ခြင်းသည်၊ ကြိယာဂုဏဒဗ္ဗသမဝါယေ-ကြိယာ၊ဂုဏ်၊ဒြပ်တို့နှင့် အညီအမျှ ဖြစ်ရာ၌၊ သမ္ဘဝတိ-ဖြစ်၏။ ယထာ-ကား၊ ဝိတက္ကေန သဟ၊ပေ၊လာဘော-တည်း၊ [ဝိတက်နှင့် တကွဖြစ်၏။ သားနှင့်အတူ (ဝိတာ-အဖသည်၊) ဝ၏။ အန္တေဝါသိကတပည့်၊ သဒ္ဓိဝိဟာရိကတပည့်တို့နှင့်တကွ ဆရာဥပဇ္ဈာယ်တို့၏ လာဘ်ဖြစ်၏။]

သဟသဒ္ဓေန၊ ပေ၊ သမ္ဘဝတိ။ ။ “သမံ-အညီအမျှ၊ ဝိသေသေန-အထူးအားဖြင့်၊ အယနံ-ဖြစ်ခြင်း” ဟူသည်နှင့်အညီ၊ ကြိယာ-ဂုဏ်-ဒြပ်တို့တွင် တစ်ခုခုအားဖြင့် ညီတူညီမျှဖြစ်ခြင်းကို “သမဝါယ” ဟု ခေါ်၏။ [ဝိပုဗ္ဗ ဣဓာတ် ဣပစ္စည်း၊ ဣကို ဧဝဒ္ဓိံ၊ ဧကို အာယပြု၍ “ဝါယ” ဟု ဖြစ်သည်။] ကြိယာသမဝါယ၊ ဂုဏသမဝါယ၊ ဒဗ္ဗသမဝါယဟု သုံးမျိုးရှိ၏။ “နှင့်” ဟု အနက်ပေးရတိုင်း သမဝါယမဟုတ်၊ သဟ သဒ္ဓါ ပါရာ၌သာ သမဝါယဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် “သဟသဒ္ဓေန ယောဂေါ ကိရိယာ ဂုဏဒဗ္ဗသမဝါယေ သမ္ဘဝတိ=ကြိယာ ဂုဏ ဒဗ္ဗ သမဝါယ ဖြစ်ရာ၌သာ သဟသဒ္ဓါ နှင့် ယှဉ်နိုင် (သဟသဒ္ဓါကို အသုံးပြုနိုင်)သည်” ဟု မိန့်သည်။ ဤစကားအရ သဒ္ဓိ ဝိနာ စသည်တို့ ယှဉ်ရာဝယ် သမဝါယ ဖြစ်-မဖြစ်ကို စိစစ်ဖွယ် မလို။ “သမဝါယ ဖြစ်သည်လည်းရှိ၊ မဖြစ်သော်လည်းရှိ၏” ဟု ဆိုလိုသည်။

ဝိတက္ကေန၊ပေ၊လာဘော။ ။(ကြိယာသမဝါယ) ဝိစာရစသော တရားစု၏ ဖြစ်ခြင်းနှင့် ဝိတက်၏ဖြစ်ခြင်းသည် ညီတူညီမျှ တကွဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ခြင်းကြိယာ အားဖြင့် ညီမျှရကား “ဝိတက္ကေန သဟ ဝတ္တတိ” သည် ကြိယာသမဝါယတည်း။

ဂုဏသမဝါယ။ ။[“ဝသည်-ပိန်သည်-လှသည်-အရပ်ဆိုးသည်” စသည်တို့ သည် အထူးပြုသော ဝိသေသနဂုဏ်ချည်းတည်း၊] အဖနှင့်သား၏ အဝဂုဏ်သည် (အဖလည်း ဝ၊ သားလည်း ဝ၍) တူမျှသောကြောင့် ပုတ္တေန သဟ ထူလော (ဝိတာ) သည် ဂုဏသမဝါယတည်း။

ဒဗ္ဗသမဝါယ။ ။[ဆွမ်း သင်္ကန်းစသော လာဘ်များသည် အထည်ဝတ္ထုဒြပ်များ တည်း၊] အန္တေဝါသိကတပည့် သဒ္ဓိဝိဟာရိကတပည့်တို့မှာလည်း လာဘ်ပေါများကြ၊ ဆရာဥပဇ္ဈာယ်တို့မှာလည်း လာဘ်ပေါများကြသဖြင့် လာဘ်ခြင်း တူမျှသောကြောင့် “အန္တေဝါသိကသဒ္ဓိဝိဟာရိကေဟိ သဟ အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ လာဘော” သည် ဒဗ္ဗသမဝါယတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ဤသဟနှင့် ယှဉ်ရာဝယ် သဟသဒ္ဓါက ရှေ့နေမှု ပဉ္စမိ သတ္တမိ ဝိဘတ်များလည်း သက်၏။ ပုံစံကား-“သဟ+ပရိနိဗ္ဗာနာ=ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက်၊ သဟ+သဇ္ဇေ ကတေ=သစ္စာပြုအပ်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက်” စသည်တည်း။

ဘဂဝါ-သည်။ ဘိက္ခုသံဃေန-ရဟန်းအပေါင်းနှင့်၊ သဒ္ဓိ-အတူ၊ နိသီဒိ-
 ထိုင်တော်မူပြီ၊ သဟဿေန-တစ်ထောင်နှင့်၊ သမံ-အမျှ၊ ဓိတာ-နှိုင်းယှဉ်အပ်
 ကုန်၏၊ မေ-ငါ၏၊ သဗ္ဗေဟိ-ကုန်သော၊ ပိယေဟိ-ချစ်အပ်ကုန်သော၊ မနာပေဟိ-
 မြတ်နိုးအပ်သူတို့နှင့်၊ နာနာဘာဝေါ-ကိုယ်အားဖြင့် တသီးတခြားဖြစ်ရခြင်းသည်၊
 ဝါ-ရှင်ကဲ့ ကဲ့ရခြင်းသည်၊ ဝိနာဘာဝေါ-သေခြင်းအားဖြင့် ကင်း၍ ဖြစ်ရခြင်းသည်၊
 ဝါ-သေကဲ့ ကဲ့ရခြင်းသည်၊ (ဟောတိ-ဖြစ်၏၊) သံဃော-သံဃာသည်၊ ဂဂ္ဂေန-
 ဂဂ္ဂ ရဟန်းရူးနှင့်၊ ဝိနာပိ-ကင်း၍လည်း၊ ဥပေါသထံ-ဥပုသ်ကို၊ ကရေယျ-
 ပြုကောင်း၏၊ တေ-သင်၏၊ ဣဓ-ဤကျောင်း၌၊ ဝါသေန-နေခြင်းဖြင့်၊
 အလံ-အကျိုးမရှိ။

ထာမဒဿိနာ-ကိုယ့်အစွမ်းကို မြင်သော၊ ဝါ-ကိုယ့်အစွမ်းကို မြင်ပါလျက်၊
 ဧကေန-တစ်ယောက်တည်းသည်၊ (ဟုတွာ-၍)၊ တိဏ္ဍေန-သံသရာ ရေအယဉ်မှ
 ကူးသော၊ ပုရိသေန-ယောက်ျားဖြင့်၊ မေ-အား၊ ကိ-အဘယ်အကျိုးရှိအံ့နည်း၊
 ဒုမ္မေဓ-ပညာမရှိသော ဟယ်...ရသေ့၊ တေ-သင့်အား၊ ဝါ-သင့်၏၊ ဇ္ဇောဟိ-
 ဆံကျစ်တို့ဖြင့်၊ ကိ-ဘာလုပ်အံ့နည်း၊ တေ-အား၊ ဝါ-၏၊ အဓိနသာဋီယာ-
 သစ်နက်ရေ အဝတ်ဖြင့်၊ ကိ-ဘာလုပ်အံ့နည်း၊ သဟသဒ္ဓတ္ထယောဂေ-
 သဟသဒ္ဓါ၏ အနက်နှင့်ယှဉ်ရာ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား)၊ ဒေဝဒတ္တော-သည်။

နိသီဒိ ဘဂဝါပေ၊ အဓိနသာဋီယာ။ ။ သဟာဒိမည်သော သဒ္ဓိ အစ ကိအဆုံး
 ရှိသော ပုဒ်တို့နှင့်ယှဉ်ရာ (သဟာဒိယောဂ)၌ တတိယာ သက်ပုံတည်း၊ ထို ပုံစံများ
 ဝယ် “အလံ တေ ဣဓ ဝါသေန” စသည်ကား “နှင့်” ဟု မပေးရ၊ “ဖြင့်” ဟု ပေးရ
 သော ပုံစံများတည်း၊ “ဖြင့်” ဟု ပိသေသနအနက် ပေးရသော်လည်း သဟာဒိ၌ အာဒိ
 ဖြင့် “အလံ” စသည်တို့ကို ယူထားသောကြောင့် သဟာဒိ ယောဂေ သုတ်ဖြင့်ပင်
 တတိယာ သက်ရတော့သည်။

ကိ မေ၊ ပေ၊ ထာမဒဿိနာ။ ။ ဤဝါကျ၌ မူလဋီကာအဖွင့် မရဋီကာကို မိုး၍
 အနက်ပေးထားသည်။ “ကိုယ့်အစွမ်းကိုမြင်သော ယောက်ျားမှန်လျှင် သံသရာ ရေ
 အယဉ်ကို တစ်ယောက်တည်း မကူးတိုက်၊ ကိုယ့်အစွမ်းကို မြင်ပါလျက် တစ်ယောက်
 တည်း ဣဓသော ယောက်ျားမျိုးဖြင့် ငါ့မှာ ဘာအကျိုးရှိတော့မည်လဲ” ဟု ကိုယ့်ကိုယ်
 ကိုပင် အခြား ယောက်ျားကဲ့သို့ အပြစ်တင်သော စကားဖြစ်သည်။

သဟသဒ္ဓတ္ထယောဂေ၊ ပေ၊ သံဝါသော။ ။ “ကောကာလိကေန၊ ဗာလေဟိ”
 တို့၌ “နှင့်” ဟု ပေးရသော အနက်သည် နာဝိဘတ် ဟိဝိဘတ်တို့၏ အနက်တည်း၊
 “ကောကာလိကေန-နှင့်+တကွ” ၌ “တကွ” ကား အပိုထည့်ရသောသဟတ္ထတည်း၊
 ဗာလေဟိ သံဝါသော၌ သံသည် သဟအနက် ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် “ကောကာလိကေန

ပစ္ဆာသမဏေန-နောက်လိုက်ရဟန်းဖြစ်သော၊ ကောကာလိကေန-ကောကာလိက နှင့်တကွ၊ ရာဇဂဟ-ရာဇဂြိုဟ်မြို့သို့၊ ပါဝိသိ-ဝင်ပြီ၊ ဗာလေဟိ-လူမိုက်တို့နှင့်၊ သံဝါသော-တကွ နေခြင်းသည်၊ ဒုက္ခော-ဆင်းရဲကြောင်းတည်း။

(၂၉၇) ဟေတွတ္တေ စ။ ။(၂၉၉) [ယောဂဂ္ဂဟဏံ-ယောဂသဒ္ဓါသည်၊ ဣဟ-ဤသုတ်သို့၊ (သီဟိုဠ်မှု၌ “ဣဓ” ရှိ၏၊) အနုဝတ္တတေ၊ (သဟာဒိ ယောဂေ စသုတ်မှ လိုက်သည်-ဟူလို၊)] ဟေတွတ္တေ စ-ဟိတ်အနက်၌လည်း ကောင်း၊ ဟေတွတ္တပ္ပယောဂေ စ-ဟိတ်အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်း ကောင်း၊ လိင်္ဂမာ တတိယာဝိဘတ္တိဟောတိ၊ ကိသိန္နိ ဖလေ-တစ်စုံတစ်ခုသော အကျိုး၌၊ ဒိဋ္ဌသာမတ္ထိယံ-မြင်အပ်သော အစွမ်းသတ္တိရှိသော၊ ကာရဏံ-အကြောင်း သည်၊ ဟေတု-ဟိတ်မည်၏၊ သောယေဝ-ထိုဟိတ်သည်ပင်၊ အတ္ထော-တည်း။

ဗာလေဟိ” တို့၌ တတိယာသက်၍ “နှင့်” ဟု အနက်ပေးရသည်၊ [ဤ၌လည်း “သဟတ္ထေ” ဟု ရှိပြန်၏၊ ရှေ့နောက် ညီအောင် “သဟသဒ္ဓတ္တယောဂေ-ဒေဝဒတ္တော” စသည်ဖြင့် ရှိသင့်သည်၊ သဒ္ဓနီတိနှင့်တကွ မြန်မာမှု ရူပသိဒ္ဓိ၌ “သဟတ္ထေ” ဟုချည်း ရှိသောကြောင့် ထိုစာကို အမှန်ယူလျှင် “သဟတ္ထေ-သဟသဒ္ဓါ၏အနက်၌၊ တတိယာ-သည်၊ ဟောတိ” ဟု ဆို၍ “သဟအနက်၌ ဝိဘတ်သက်၍ မဖြစ်ရကား သဟအနက်နှင့်ယှဉ်ရာ ကောကာလိက-ဗာလတို့၌ တတိယာသက်” ဟု အဓိပ္ပာယ်ယူလျှင်လည်း သင့်ဖွယ်ရှိ၏။]

✓ (၂၉၇) ကိသိန္နိ ဖလေ၊ ပေ၊ ဟေတု။ ။ဟေတု အမည်ရသော အကြောင်း၌ ကရဏကာရကကဲ့သို့ အကြောင်းနှင့်အကျိုးတို့ သဟစရဏ(တစ်ပြိုင်နက်) မဖြစ်ကြ၊ အကျိုး၏ ရှေ့ကဖြစ်စေ နောက်မှဖြစ်စေ အကြောင်းဖြစ်ရသည်။ “အန္ဓေန ဝသတိ” ၌ နေခြင်းကြိယာနှင့် ထမင်းခြပ်တို့ တစ်ပြိုင်နက် မဖြစ်ကြ၊ ယခုနယ်က နေ၍ အတော် ကြာမှဖြစ်စေ-နောက်မှဖြစ်စေ ထမင်းရမည်၊ ထိုသို့ ထမင်းခြပ်ကို တိုက်ရိုက် မတွေ့ရ သေးသော်လည်း ထမင်းကို မျှော်ကိုး၍ နေခြင်းဖြစ်သောကြောင့် ထမင်း၏သတ္တိကိုကား မြင်ရလေပြီ၊ “ထမင်းရလိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်ချက် မရှိလျှင် မနေ၊ ထမင်းရလိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်ချက်ရှိသောကြောင့်သာ နေ၏” ဤသို့ အပြန်အလှန် (အနွယ်-ဗျတ်ရေက) အားဖြင့် စဉ်စားကြည့်လျှင် ထမင်းခြပ်၌ နေခြင်းအကျိုးကို ပြီးစေနိုင်သော သတ္တိရှိ ကြောင်း ထင်ရှားသည်။

အကျိုးအကြောင်း။ ။ဤသို့လျှင် နေခြင်းကြိယာဟူသော အကျိုးကို “ကိသိန္နိ ဖလေ” ဟု ဆို၍ ထိုအကျိုး၌(ထိုအကျိုးကို ထောက်၍) မြင်အပ် သိအပ်သော ထမင်း၏ သတ္တိကို “ဒိဋ္ဌသာမတ္ထိယံ” ဟု ဆို၏၊ ထိုသို့ ထမင်းခြပ်ကား မပေါ်လာသေးဘဲ သူ၏ သတ္တိကိုသာ မြင်ရ၏၊ ထို မြင်အပ်သော သတ္တိရှိသော ထမင်းခြပ်သည် ဟေတုမည်၏၊

တသ္မိံ ဟေတွတ္ထေ-ထို ဟိတိအနက်၌၊ (တတိယာ ဟောတိ-၏။) အန္ဓေန-
 ထမင်းကြောင့်၊ ဝသတိ-နေ၏၊ ဓမ္မေန-ကြောင့်၊ ဝသတိ၊ ဝိဇ္ဇာယ-အတတ်
 ကြောင့်၊ ဝသတိ-နေ၏၊ ဇစ္စာ-ဇာတ်ကြောင့်၊ ဝသလော-သူယုတ်သည်၊ န
 ဟောတိ-မဟုတ်၊ ဇစ္စာ-ဇာတ်ကြောင့်၊ ဗြာဟ္မဏော-သည်၊ န ဟောတိ၊ ကမ္မုနာ-
 အလုပ်ကြောင့်၊ ဝသလော-သည်၊ ဟောတိ၊ ကမ္မုနာ-ကြောင့်၊ ဗြာဟ္မဏော-
 သည်၊ ဟောတိ၊ ဒါနေန-ကြောင့်၊ ဘောဂဝါ-စည်းစိမ်ရှိ၏၊ အာစာရေန-
 အကျင့်ကြောင့်၊ ကုလီ-အမျိုးကောင်း ရှိ၏၊ [“အာစရိယေန-ဆရာကြောင့်၊
 ကုသလီ-ကုသိုလ်ရှိ၏” ဟုလည်း အချို့စာ ရှိ၏။]

ကေန-အဘယ်ကြောင့်၊ ပါဏီ-လက်သည်၊ ကာမဒဒေါ-အလိုရှိအပ်သော
 ဝတ္ထုကို ပေးနိုင်ပါသနည်း၊ ကေန ပါဏီ၊ မဓုဿဝေါ-ချိုသော အရသာကို
 ယိုစေနိုင်ပါသနည်း၊ တေ-အရှင်နတ်မင်း၏၊ ကေန ဗြဟ္မစရိယေန-အဘယ်
 မြတ်သောအကျင့်ကြောင့်၊ ပါဏီမိ-လက်၌၊ ပုည-ကောင်းမှုအကျိုးသည်၊
 ဣဇ္ဈတိ-ပြီးစီးနိုင်ပါသနည်း။

ဟေတွတ္ထပ္ပယောဂေ-၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) ကေန နိမိတ္တေန-အဘယ်အကြောင်း
 ကြောင့်၊ ကေန ပယောဇနေန၊ ကေနဋ္ဌေန၊ ကေန ဟေတုနာ-အဘယ်အကြောင်း
 ကြောင့်၊ ဝသတိ-နေသနည်း။

ဆရာထံ စာသင်ရလိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်၍နေသော တပည့်အတွက် “ဝိဇ္ဇာယ ဝသတိ”
 ပြုယုဂ်၊ တရားရလိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်နေသူအတွက် “ဓမ္မေန ဝသတိ”ပြုယုဂ်၊
 လာဘ်လာဘရလိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်နေသူအတွက် “သက္ကာရေန ဝသတိ”ပြုယုဂ်
 စသည်၌လည်း နည်းတူ။ [“ဒိဋ္ဌသာမတ္ထိယံ-ယံ” ဟု ယံ တစ်ခု ရှိသေးသည်ကား အပို၊
 သိဟိုဋ်မူမှာလည်း မရှိ။]

အန္ဓေန၊ ပေ၊ ပုညံ ပါဏီမိ ဣဇ္ဈတိ။ ။ ဤပုံစံများ၌ “ကြောင့်” ဟု ဟိတိအနက်
 ပေးရသော အန္ဓေန ဓမ္မေနစသော ပုံစံများကို ဤသုတ်၏ ပုံစံချည်းဟု မှတ်ပါ။ “န ဇစ္စာ၊
 ပေ၊ ကမ္မုနာ ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော” ကား ဂါထာတည်း၊ “ကေန ပါဏီပေ၊ ပုညံ ပါဏီမိ
 ဣဇ္ဈတိ” လည်း ဂါထာပင်၊ ထိုဂါထာ၌ “ကေန-ဗြဟ္မစရိယေန” တို့သည် ပုံစံတည်း။

ဟေတွတ္ထပ္ပယောဂေ၊ ပေ၊ ဝသတိ။ ။ ဟေတု+အတ္ထော ယေသံတိ ဟေတွတ္ထာ၊
 ယေသံ-အကြင် နိမိတ္တ ကာရဏ ဟေတု စသော သဒ္ဓါတို့၏၊ ဟေတု-အကြောင်းဟူသော၊
 အတ္ထော-အနက်သည်၊ အတ္ထိ၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ တေ-တို့သည်၊ ဟေတွတ္ထာ-တို့မည်၏၊
 အကြောင်းအနက်ဟော သဒ္ဓါစုကို ဟေတွတ္ထဟု ဆို၏၊ နိမိတ္တသဒ္ဓါ ဟေတုသဒ္ဓါတို့၏
 အကြောင်းအနက်ဟောကြောင်း ထင်ရှားပြီ၊ ပယောဇနေသဒ္ဓါကိုလည်း ထောမနိမိဋ္ဌိ
 ဟေတုအနက်ဟောဟု ဖွင့်၏၊ အတ္ထမု ဖြစ်လာသော အဋ္ဌသဒ္ဓါလည်း ကာရဏသဒ္ဓါ၏

ပရိယာယ်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ကေန ပယောဇနေန၊ ကေနဋ္ဌေန-အဘယ်အကြောင်းကြောင့်” ဟု ပေးနိုင်၏။ ထို ဟေတွတ္တဖြစ်သော နိမိတ္တ၊ ပယောဇနေ၊ အဋ္ဌ၊ ဟေတု သဒ္ဓါတို့နှင့် ယှဉ်သော ကိသဒ္ဓါသည် ဟေတွတ္တ ပယောဂတည်း။ ထို ဟေတွတ္တ ပယောဂဖြစ်သော ကိသဒ္ဓါနောင် နာဝိဘတ်သက်၍ “ကေန” ဟု ဖြစ်ရသည်။ နိမိတ္တ စသည်နောင် နာဝိဘတ်ကား ဟေတွတ္တ၌ သက်သော ဝိဘတ်တည်း။

မှတ်ချက်။ ။ “ကေန နိမိတ္တေန” စသည်၌ နိမိတ္တေနဟူသော ဟေတွတ္တသဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် “ကေန” ၌ တတိယာသက်သည်ဟု ဆိုရာ၌ အကျိုးထူး မထင်လှ။ ကေနသည် ဝိသေသနသဘော ရှိ၏။ “ကေန-အဘယ်သို့သော၊ နိမိတ္တေန-ကြောင့်” ဟု ခွဲ၍ အနက်ပေးလိုက ပေးနိုင်၏။ ဝိသေသနတို့ ထုံးစံမှာလည်း ဝိသေသျှပုဒ်၌ သက်သော သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် ရုပ်ပြီးနိုင်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် “ကေန နိမိတ္တေန” စသည်၌ ကေနဝယ် ဟေတွတ္တပယောဂ ဖြစ်သောကြောင့် တတိယာဝိဘတ် သက်ရသည်ဟူသော စကားကို စဉ်းစားထိုက်သည်။

အခြားကျမ်း အဆို။ ။ ဤ ရူပသိဒ္ဓိ၌ “ဟေတွတ္တပယောဂဖြစ်သော လိင်၏ နောက်၌ တတိယာသက်” ဟု ဆိုထားသော်လည်း မောဂ္ဂုလ္လာန်၌ကား (သက္ကတကို မှီ၍) “ဆဋ္ဌိ ဟေတွတ္တဟိ၊ သဗ္ဗာဒိတော သဗ္ဗာ” ဟု နှစ်သုတ်တည်၏။ ဟေတွတ္တဟိ- အကြောင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့နှင့်၊ ယောဂေ-ယှဉ်သောလိင်၌၊ ဟေတုမှိ-ဟိတ် အနက်၌၊ ဆဋ္ဌိ-ဆဋ္ဌိသက်။ “ဥဒရဿ ဟေတု၊ ဥဒရဿ ကာရဏာ” တည်း။ ဤ၌ ဟေတု-ကာရဏဟူသော ဟေတွတ္တသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ ဥဒရနောင် ဟိတ်အနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်ထားသည်။ “ဥဒရဿ ဟေတု၊ ဥဒရဿ ကာရဏာ-ဝမ်းဟူသော အကြောင်းကြောင့်” ဟု ပေး။

သဗ္ဗာဒိတော သဗ္ဗာ။ သဗ္ဗာဒိတော-သဗ္ဗာဒိဂိုဏ်းဝင်ဖြစ်သော ယ တ ကိ စသော သဒ္ဓါမှ နောက်၌၊ ဟေတုမှိ-ဟိတ်အနက်၌၊ သဗ္ဗာ-အလုံးစုံသော ဝိဘတ်တို့ သည်။ (ဟောန္တိ) ကော ဟေတု-အဘယ်အကြောင်းကြောင့်၊ ကံ ဟေတု-အဘယ် အကြောင်းကြောင့်၊ ကေန ဟေတုနာ၊ ပေ၊ ကိသ္မိံ ဟေတုသ္မိံ... ကိ ကာရဏံ၊ ပေ၊ ကိသ္မိံ ကာရဏေ... ကိ နိမိတ္တံ၊ ပေ၊ ကိသ္မိံ နိမိတ္တေ... ကိ ပယောဇနေ၊ ပေ၊ ကိသ္မိံ ပယောဇနေ- “အဘယ်အကြောင်းကြောင့်” ဟုချည်း ပေး။

မှတ်ချက်။ ။ ဤ ဗျာကရဏ်းဆရာတို့ အလိုအားဖြင့် “ကိ ကာရဏံ” ဝယ် ကိနှင့် ကာရဏံသည် သမာသ်မဟုတ်၊ ဟေတွတ္တဖြစ်သော ကာရဏသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ ကိနောင် ဟိတ်အနက်၌ ပထမာသက်ထားသည်။ ထို့အတူ “ယံ+ကာရဏံ၊ တံ+ ကာရဏံ (ပထမာအနက်၌ တောပစ္စည်း သက်ထားသော) ယတော+နိဒါနံ၊ တတော+ နိဒါနံ” စသည်တို့ သမာသ်မဟုတ်ကြ၊ ဝါကျတို့သာတည်း။ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ကား “တတော နိဒါနံ-ထို ဥစ္စာဟူသော အကြောင်းကြောင့် (ဝါကျ)၊ ထို ဥစ္စာလျှင် အကြောင်းရှိသော (သမာသ်)” စသည်ဖြင့် သမာသ်-ဝါကျ နှစ်မျိုးလုံးပင် တွေ့ရသည်။ [ပါရာဇိက-သုဒ္ဓိန္န အဋ္ဌကထာကို ကြည့်ပါ။]

(၂၉၈) သတ္တမုတ္တစ။ ။(၂၉၀) ပေ၊ ဟောတိ၊ စ-ဆက်ဦးအံ၊ ကာလဒ္ဓါနဒိသာဒေသာဒိသု-ကာလ၊ အဓွနံ၊ ဒိသာ၊ ဒေသ အစရှိသောအနက်တို့၌၊ အယံ-ဤတတိယာဝိဘတ်သည်၊ (ဟောတိ) တေန သမယေန-ထိုအခါ၌၊ တေန ကာလေန-၌၊ ကာလေန-သင့်လျော်သောအခါ၌၊ ဓမ္မဿဝနံ-တရား နှာခြင်း၊ သော-ထိုသုတ် အဘိဓမ္မာ ဝိနည်းသည်၊ မမ-ငါ၏၊ အစ္စယေန- ပရိနိဗ္ဗာန် စံလွန်တော်မူရာအခါ၌၊ ဝေါ-သင်တို့၏၊ သတ္တာ-ဆရာတည်း၊ မာသေန-တစ်လ၌၊ ဘုဉ္ဇတိ-စား၏၊ ယောဇနေန-တစ်ယူဇနာ၌၊ ဓာဝတိ- ပြေး၏၊ ပုရတ္ထိမေန-အရှေ့အရပ်၌၊ ဓိတရဋ္ဌော-ဓတရဋ္ဌနတ်မင်း၊ ဒက္ခိဏေန- တောင်အရပ်၌၊ ဝိရုဋ္ဌကော-ဝိရုဋ္ဌကနတ်မင်း၊ ပစ္ဆိမေန-အနောက်အရပ်၌၊ ဝိရူပကော-ဝိရူပကနတ်မင်း၊ ဥတ္တရေန-မြောက်အရပ်၌၊ ကသိဝန္တော-ကသိဝန္တ မြို့ ရှိ၏၊ အပရေန-ထိုမှ တစ်ပါးသောအရပ်၌၊ ဇေနာယံ-ဇေနာယမြို့ ရှိ၏၊ ယေန-အကြင်အရပ်၌၊ ဘဂဝါ-သည်၊ (အတ္ထိ) တေန-ထိုအရပ်၌၊ ဥပသင်္ကမိ- ချဉ်းကပ်ပြီ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ-၍၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့၊ အစရှိသည်တည်း။

(၂၉၉) ယေနဂံဝိကာရော။ ။(၂၉၁) ဗျာဓိမတာ-အနာရှိသော၊ ယေန- အကြင်ကိုယ်အင်္ဂါဖြင့်၊ အင်္ဂိနော-အင်္ဂါရှိသော ကိုယ်၏၊ ဝိကာရော-ထူးခြား သော အခြင်းအရာကို၊ လက္ခိယတေ-မှတ်သားအပ်၏၊ တတ္ထ-ထိုကိုယ်အင်္ဂါ အနက်၌၊ တတိယာဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ အဿ- ထိုကိုယ်၏၊ အင်္ဂ-အင်္ဂါသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ ဣတိ၊ အင်္ဂ-အင်္ဂမည်၏၊ သရီရံ-ကိုယ်တည်း၊ [ပုံစံများ ကစွည်းနှင့် တူပြီ။]

(၂၉၈) ကာလဒ္ဓါန၊ ပေ၊ စာယံ။ ။“ကာလမသော အနက်ကို ဟောရာ၌သာ ဤသုတ်ဖြင့် သတ္တမိအနက်၌ တတိယာသက်သည်”ဟု “တဒနုပရောဓေန”ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ ဘုရားပါဠိတော်နှင့် လျော်အောင် သတ်မှတ်ပြသော စကားတည်း။

မာသေန ယောဇနေန။ ။“မာသေန ဘုဉ္ဇတိ”သည် ကတ္တရိ စ သုတ်၏ စသဒ္ဓါ ၌လည်း ပါခဲ့ပြီ၊ “တစ်လ၌ စား၏”ဟု အနက်လည်း မကောင်း၊ “ယောဇနေန ဓာဝတိ”လည်း “ယောဇနေန ဂစ္ဆတိ”ဟု ဆိုခဲ့ပြီးနှင့် မထူး၊ ထို့ကြောင့် ထိုကာလ အနက် အဒ္ဓါအနက်ပြ ပုံစံနှစ်ပါးကို စဉ်းစားသင့်သည်။

(၂၉၉) အင်္ဂမဿ၊ ပေ၊ အင်္ဂ။ ။[ယေန ဗျာဓိမတာ စသည်၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထား၏။] အင်္ဂသဒ္ဓါသည် မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လက်၊ ခြေ အင်္ဂါ ဟူသော ကိုယ်၏ အစိတ်အပိုင်းကို ဟောရိုးရှိသော်လည်း သုတ်၌ပါသော “အင်္ဂဝိကာရော” ၌ အင်္ဂကိုကား “အင်္ဂ အဿ အတ္ထိ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ အဿတ္ထိအနက်၌ ဣပစ္စည်း

(၃၀၀) ဝိသေသနေ စ။ ။(၂၉၂) [အနေန-ဤအနက်ဖြင့်၊ ဝိသေသိတဗွံ-အထူးပြုထိုက်သော အနက်ကို၊ ဝိသေသိယတိ-အထူးပြုအပ်၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ (တံ-ထိုအနက်သည်၊) ဝိသေသနံ-မည်၏၊ ဂေါတ္တာဒိ-အနွယ်အစရှိသည်တည်း၊] ဂေါတ္တနာမဇာတိသိပ္ပဝယောဂုဏသင်္ခါတေ-အနွယ်၊အမည်၊ဇာတ်၊ အတတ်၊အရွယ်၊ဂုဏ်ဟု ဆိုအပ်သော၊ တသ္မိံ ဝိသေသနတ္ထေ-ထို ဝိသေသနအနက်၌၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ပကတိအာဒိပိစ-ပကတိ အစရှိသည်တို့မှ (နောက်၌)လည်း၊ (တတိယာဝိဘတ္တိ ဟောတိ။)

သက်ပြီးလျှင် ထိုအင်္ဂအရ မျက်စိ၊နား၊နှာ၊လက်၊ခြေ အင်္ဂါရှိသူ လူတစ်ကိုယ်လုံးကို ယူပါဟု ဆိုလိုသည်။ [“အင်္ဂံ ယဿ အတ္တိတိ အင်္ဂိ”ဟု ဤပစ္စည်းဖြင့် “အင်္ဂိ ဝိကာရော”ဟု ဆရာတို့ ပြင်ကြ၏၊ သာ၍ ရှင်းသည်။]

ဣတ္ထမ္မုတလက္ခဏနှင့် အင်္ဂဝိကာရလက္ခဏ။ ။ဣတ္ထမ္မုတလက္ခဏသည် ခန္ဓာကိုယ်၏ ထူးခြားပုံကို မှတ်သည်မဟုတ်၊ ဥဇ္ဈာပေသိစသော ကြိယာ-ပရိဗ္ဗာဇကံ စသော ခြပ်ကို မှတ်သားသည်။ “ဘိန္နေန သီသေန ဥဇ္ဈာပေသိ”၌ လက္ခဏဖြစ်သော ဘိန္နသိသသည် (အင်္ဂိ-ဟတ္တတို့ကဲ့သို့) အနာရှိသော ကိုယ်အင်္ဂါဟုတ်သော်လည်း လက္ခဏဖြစ်သော ဥဇ္ဈာပေသိကား အင်္ဂဝိကာရမဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် ဤ ယေနင်္ဂပိကာရော သုတ်နှင့် မဆိုင်၊ မှတ်သားကြောင်း လက္ခဏက ကိုယ်အင်္ဂါ တစ်ခုခုဖြစ်၍ မှတ်အပ်သော လက္ခဏလည်း ခန္ဓာကိုယ် ဖြစ်မှသာ ဤသုတ်နှင့် ဆိုင်သည်။

အချဲ့ပုံမှာ-လက္ခဏသည် ကိုယ်အင်္ဂါ တစ်ခုခုဖြစ်၍ လက္ခဏလည်း ခန္ဓာကိုယ် ဖြစ်မှသာ အင်္ဂဝိကာရလက္ခဏ ဖြစ်၏၊ လက္ခဏသည် ဘိန္နသိသကဲ့သို့ ကိုယ်အင်္ဂါ ဖြစ်စေကာမူ လက္ခဏ ကိုယ်ခန္ဓာ မဟုတ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ လက္ခဏ လက္ခဏ နှစ်ပါးလုံးပင် (“ဦးနပဉ္စဗန္ဓနေန ပတ္တေန စေတာပေယျ”ကဲ့သို့) ကိုယ်အင်္ဂါ-ကိုယ် မဟုတ်ရာ၌လည်းကောင်း ဣတ္ထမ္မုတလက္ခဏတည်းဟု မှတ်ပါ။

(၃၀၀) ဝိသေသိယတိ၊ ပေ၊ ဝိသေသနံ၊ ဂေါတ္တာဒိ။ ။“အနေန”ကို ကရိုဏ်းအနက်ပေးသောကြောင့် “ဝိသေသိယတိ”ဟူသော ကံဟောကြိယာ၏ ကတ္တာကို ရှာလျှင်“ဝဒန္တေန-ဆိုသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်”ဟု ပုဂ္ဂိုလ်ကတ္တာ လာရမည်၊ “ဝိသေသိယတိ အနေနာတိ ဝိသေသနံ”ကိုလည်း ကရဏသာဓနဟု မှတ်ပါ၊ တစ်နည်း-“အနေန-ဤအနက်သည်”ဟု ကတ္တာပေး၍ အဂုတ္တကတ္တုသာဓနလည်း ကြိပါ၊ “ဂေါတ္တာဒိ”ကား အဘိဓေယျတည်း၊ ထိုဂေါတ္တာဒိ၌ အာဒိဖြင့် နာမ-ဇာတိ-သိပ္ပ-ဝယ-ဂုဏတို့ကို ယူ၊ ထို့ကြောင့် “တသ္မိံ ဂေါတ္တနာမ၊ ပေ၊ ဂုဏသင်္ခါတေ”ဟု ဖွင့်သည်၊ [ဝယသဒ္ဓါသည် မနောဂိုဏ်းဝင်ပုဒ် ဖြစ်သောကြောင့် “ဝယောဂုဏ”ဟု သမာသ်အလယ် ဩအက္ခရာ ရောက်လျက် သီဟိုဠ်မူ ရှိသည်။]

နာထော-သည်။ ဂေါတ္တေန-အနွယ်အားဖြင့်၊ ဂေါတမော-ဂေါတမမည်
 တော်မူ၏။ ယော-အကြင်ထေရ်သည်။ နာမေန-အမည်အားဖြင့်၊ သာရိပုတ္တောတိ-
 သာရိပုတြာဟူ၍၊ ဝိဿုတော-ထင်ရှား၏။ ပညဝါစ-ပညာရှိလည်းဟုတ်၏။
 [“ပညဝါ စ ယော”ဟု ရှိစေ၊] ဗုဒ္ဓေါ-သည်။ ဇာတိယာ-ဇာတ်အားဖြင့်၊
 ခတ္တိယော-ခတ္တိယတည်း၊ လောကေ-၌၊ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော-ပြိုင်ဘက်ပုဂ္ဂိုလ် မရှိ၊
 တဒဟု-ထိုနေ့၌၊ ပဗ္ဗဇိတော-ရှင်ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်သူသည်။ သန္တော-
 ဖြစ်လျက်၊ ဇာတိယာ-မွေးဖွားခြင်းအားဖြင့်၊ သတ္တဝသိကော-ခုနစ်နှစ်သာ
 ရှိသေးသော၊ သောပီ-ထိုသူသည်လည်း၊ မဲ-ငါ့ကို၊ အနုသာသေယျ-ဆုံးမအံ့၊
 မတ္တကေ-ဦးထိပ်ဖြင့်၊ သမ္မုဋ္ဌာမိ-ခံယူအံ့၊ [ဤ“သောပီမံ၊ ပေ၊ မတ္တကေ”
 ဟူသော နောက်နှစ်ပါဒသည် သီဟိုဠ်မူ၌ မပါ။]

သော-ထိုသူသည်။ သိပ္ပေန-အတတ်အားဖြင့်၊ နဋကရော-ကျူထရုံလုပ်သူ
 တည်း၊ ဝယသာ-အရွယ်အားဖြင့်၊ ဧကူန တိ-သော-တစ်ခုယုတ်သုံးဆယ်ရှိ၏။
 ဝိဇ္ဇာယ-အတတ်အားဖြင့်၊ သာဓု-ကောင်းသူတည်း၊ ပညာယ-ဖြင့်၊ သာဓု-တည်း။

ဂေါတ္တေန ဂေါတမော နာထော။ ။ “ဂေါတမ”အမည်တော်သည် အမျိုးအားဖြင့်
 ရအပ်သော အမည်လည်း မဟုတ်၊ အရဟံ စသော ဂုဏ်တော်အားဖြင့် ရအပ်သော
 အမည်လည်း မဟုတ်ဟု အခြားသော အမည်ရခြင်း၏ အကြောင်းတို့မှ အထူးပြုတတ်
 သောကြောင့် “ဂေါတ္တေန”ကို ဝိသေသနဟု ဆိုရသည်။ နာမ စသော နောက်ဝိသေသန
 တို့၌လည်း ဤနည်းတည်း၊ ဤ တတိယာဝိသေသနများ၌ “အာဖြင့်၊ သဖြင့်၊ ဖြင့်”
 ဟု သင့်သလို အနက်ပေးကြရသည်။

သာရိပုတ္တောတိ၊ ပေ၊ အဘိရူပေါ။ ။ နာမ ဇာတိ စသည်တို့၏ အစဉ်အတိုင်းပုံစံ
 များတည်း၊ ထိုတွင် ဇာတိသည် အမျိုးဇာတိ-မွေးဖွားခြင်းဇာတိဟု နှစ်မျိုးရှိသောကြောင့်
 “ဇာတိယာ ခတ္တိယော၊ ဇာတိယာ သတ္တဝသိကော”ဟု ပုံစံနှစ်မျိုး ပြထားသည်။
 “သာရိပုတ္တော၊ ပေ၊ ပညဝါ စ ယော”သည် ဂါထာ နှစ်ပါဒတွဲ “ဇာတိယာ ခတ္တိယော၊
 ပေ၊ ပုဂ္ဂလော”လည်း ဂါထာနှစ်ပါဒတွဲ၊ “တဒဟု၊ ပေ၊ ဝသိကော”လည်း နှစ်ပါဒတွဲ
 တည်း၊ ထိုသို့ ဂါထာပါဒများ ဖြစ်သောကြောင့် “ဝိဿုတော ပညဝါ စ ယော၊
 လောကေ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော၊ တဒဟု ပဗ္ဗဇိတော သန္တော”တို့ လိုရင်းပုံစံ မဟုတ်သော်
 လည်း တွဲဖက်ဖြစ်သောကြောင့် ပါနေကြရသည်။ ဝိဇ္ဇာယ၊ ပညာယ၊ တပသာ၊
 သုဝဏ္ဏေန (ဝဏ္ဏေန) တို့ကား ဂုဏ်ဝိသေသန၏ ပုံစံများတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ ဖြန့်မာမူ၌ “သောပီမံ၊ ပေ၊ မတ္တကေ”ဟူသော နှစ်ပါဒမှာ နိဿယ
 တို့ ထည့်ပေးရာ၌ ပါဠိတွင် ပါဝင်နေဟန်တူသည်။ ဤနေရာနှင့် ဆိုင်သောပုံစံလည်း
 မဟုတ်၊ “ကမ္မကရဏနိမိတ္တတ္ထေသု သတ္တမီ”သုတ်၌ ထုတ်လုပ်ပုံစံဖြစ်သောကြောင့်
 သီဟိုဠ်မူအတိုင်း ထို နှစ်ပါဒ မပါခြင်းသာ စည်းကမ်းကျသည်။

တပသာ-အကျင့်အားဖြင့်၊ ဥတ္တမော-မြတ်သူတည်း၊ သုဝဏ္ဏေန-ရွှေသော အဆင်းအားဖြင့်၊ [သိ၌ “ဝဏ္ဏေန-အဆင်းအားဖြင့်” ဟု ရှိ၏၊] အဘိရူပေါ- လွန်ကဲသော အဆင်းရှိသူတည်း။

[“စသဒ္ဓေန ပကတိအာဒိဟိစ” ၏ ပုံစံများကို ပြလိုသောကြောင့် “ပကတိ အာဒိသု” ဟု မိန့်သည်၊] ပကတိအာဒိသု-ပကတိ အစရှိသည်တို့၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) ပကတိယာ-ပင်ကိုအားဖြင့်၊ အဘိရူပေါ-တည်း၊ ယေဘုယျေန-များသောအား ဖြင့်၊ မတ္တိကာ-မြေညက်ဖြစ်သော မြေ၊ သမေန-ညီညွတ်သဖြင့်၊ ဓာဝတိ- ပြေး၏၊ ဝိသမေန-မညီညွတ်သဖြင့်၊ ဓာဝတိ၊ ဒွိံ ဒေါဏေန-၂ စိတ်ဖိုးဖြင့်၊ ဧည-စပါးကို၊ ကိဏာတိ-ဝယ်၏၊ သဟဿေန-တစ်ထောင်ဖြင့်၊ အဿကေ- မြင်းတို့ကို၊ ကိဏာတိ-ဝယ်၏၊ [သိ၌ “ဝိက္ကိဏာတိ-ရောင်း၏” ဟုရှိ၏၊] ဣစ္စဒိ။

(၃၀၁) ကသ္မိံ အတ္ထေ၊ စတုတ္ထိံ-စတုတ္ထိသက်သနည်း။

သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထိံ။ ။(၂၉၃) ပေ၊ သမ္ပဒါနံ-သမ္ပဒါနံဟူသည်၊ ကိဉ္စ- အဘယ်နည်း။

ပကတိအာဒိသု၊ ပေ၊ ဝိက္ကိဏာတိ။ ။ဝိသေသနမည်သည် ဂေါတ္တနာမ စသည် ကဲ့သို့ အထူးပြုတတ်သောသတ္တိ ရှိရသည်၊ ပကတိစသည်တို့ကား ထိုကဲ့သို့ အထူးမပြု တတ်၍ ဝိသေသနအနက် မဟုတ်ဟု အယူရှိသောကြောင့် ပကတိစသည်တို့၌ “ဝိသေသနေ စ” သုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် သက်ဖို့ရန် မိန့်လေသည်၊ သို့သော် “ပကတိယာ+ အဘိရူပေါ=ပင်ကိုအားဖြင့်+အဆင်းလှသူ” ဟု ဆိုလျှင် “န အလင်္ကာရေန+အဘိရူပေါ= တန်ဆာအားဖြင့်+လှသူမဟုတ်” ဟု တန်ဆာဆင်ခြင်းမှ အထူးပြုတတ်ရကား ပကတိယာ ၌ သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် တတိယာ သက်နိုင်ဖွယ် ရှိ၏။

“ယေဘုယျေန မတ္တိကာ-များသောအားဖြင့် မြေညက်ဖြစ်သည်၊ န အပ္ပကေန မတ္တိကာ-အနည်းငယ်အားဖြင့် မြေညက်မဟုတ်၊ သမေန ဓာဝတိ၊ န ဝိသမေန ဓာဝတိ၊ ဝိသမေန ဓာဝတိ၊ န သမေန ဓာဝတိ၊ ဒွိဒေါဏေန ကိဏာတိ-န ဧကဒေါဏာဒိနာ ကိဏာတိ၊ သဟဿေန ဝိက္ကိဏာတိ၊ န သတာဒိနာ ဝိက္ကိဏာတိ” ဟု အခြားအနက်များ ကို တားမြစ်နိုင်သောကြောင့် ယေဘုယျေနစသည်တို့လည်း ဝိသေသနဖြစ်သင့်သည်သာ။

မှတ်ချက်။ ။ဒွိဒေါဏေန၌ စပါး ၂ စိတ်ကို မယူဘဲ၊ စပါး ၂ စိတ်၏ တန်ဖိုးကို ယူ၍ “၂ စိတ်ဖိုးဖြင့်” ဟု အနက်ပေးရသည်၊ အကယ်၍ စပါး ၂ စိတ်ကိုပင် ယူလိုလျှင် ဧညနှင့် အရတူသောကြောင့် “ဒွိဒေါဏံ ဧည” ဟု ကံဖြစ်ရလိမ့်မည်ဟု ကြံကြသည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “ပကတိယာ အဘိရူပေါ ဘဝတိ၊ ဂေါတ္တေန ဂေါတမော (ဂေါတမ မည်သည်) ဘဝတိ” စသည်ဖြင့် ကြိယာ ထည့်၍ ဤ၌ ပြုအပ်သော ဝိသေသနအားလုံး ကိုပင် ကရဏကာရက၌ သွင်းပြသည်။

(၃၀၂) ယဿ၊ ပေါ သမ္ပဒါနံ။ ။(၂၇၆) [ကစွည်းနှင့် တူပြီး] ပေ၊ အဿ-ထို ကာရကအား၊ သံဗ္ဗာ-ကောင်းစွာ၊ ပဒီယတေ-ပေးအပ်၏၊ ဣတိ-ထိုသို့ ကောင်းစွာပေးအပ်ရာ၏အဖြစ်ကြောင့်၊ (တံ-ထို ကာရကသည်။) သမ္ပဒါနံ-မည်၏၊ ပဋိဂ္ဂါဟကော-ခံယူတတ်သူတည်း။

ပန-ဆက်၊ တံ-ထို သမ္ပဒါနံသည်၊ ဒိယျမာနဿ-ပေးအပ်သော ဝတ္ထုကို၊ အနိဝါရဏဇ္ဈေသနာနမတိဝသေန-မတားမြစ်ခြင်း၊ တိုက်တွန်းခြင်း၊ ခွင့်ပြုခြင်း တို့၏ အပြားအားဖြင့်၊ တိဝိခံ-၏၊ ယထာ-ကား၊ ဗုဒ္ဓဿ၊ ပေ၊ ဒဒါတိ-တည်း၊ [ဘုရား(ဆင်းတု-စေတီတော်)အား ပန်းကို ပူဇော်၏၊ ဗောဓိပင်အား ရေကို ပေး၏၊] အဇ္ဈေသနေ-အဇ္ဈေသနသမ္ပဒါနံ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) ယာစကာနံ-သူတောင်းစားတို့အား၊ ဓနံ ဒဒါတိ၊ အနမတိယံ-အနမတိ သမ္ပဒါနံ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) ဘိက္ခုနံ-တို့အား၊ ဒါနံ-အလှူကို၊ ဒေတိ-ပေး၏။

(၃၀၂) သမ္ပာပဒီယတေ၊ ပေါ သမ္ပဒါနံ၊ ပဋိဂ္ဂါဟကော။ ။ “ပဋိဂ္ဂါဟကော” ကား သမ္ပဒါနံအရ ခံယူသူ (ခံယူတတ်သော ဝတ္ထု)ကို ရသည်ဟု အဘိဓေယျကို ပြသော စကားတည်း။ [သမ္ပဒါနံ၌ သံ-ပရောရိသော ဒါဓာတ်၊ ယုပစ္စည်း၊ သံဥပသာရသည် “သမ္ပာ”အနက်ရိသောကြောင့် “သမ္ပာ”ဟု ဖွင့်သည်၊ ပူဇော်လို၍ ဖြစ်စေ၊ ချီးမြှောက်လို၍ဖြစ်စေ ပေးခြင်းကို “သမ္ပာ-ကောင်းစွာ”ဟု ဆိုသည်၊ [ငယ်သူ-အောက်ကျသူက ကြီးသူ-အထက်တန်းလူအား ပေးရာ၌ ပူဇော်လို၍ ပေးခြင်း၊ ကြီးသူ-အထက်တန်းလူက ငယ်သူ-အောက်ကျသူအား ပေးရာ၌ ချီးမြှောက်လို၍ ပေးခြင်းတည်း။] ထိုသို့ ပေးရာ၌ ခံယူသူ အပိုင်ရမ္ပ သမ္ပဒါနံဖြစ်သည်ဟု သဒ္ဒါကျမ်းတို့ ဆိုကြသည်။ [ကြွင်းသော မှတ်ဖွယ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

တံ ပန၊ ပေ၊ ဒေတိ။ ။ အနိဝါရဏသဒ္ဓါသည် မတားမြစ်ခြင်းအနက်ကို ဟော၏။ ဗုဒ္ဓဿ အရ ဘုရားဆင်းတုတော်ကို ယူ၊ ထို ဘုရားဆင်းတုတော်သည် ပန်းကို တားမြစ်ခြင်း မရှိ၊ ရုက္ခဿ အရ သစ်ပင်လည်း ရေလောင်းသောအခါ ရေကို တားမြစ်ခြင်း မရှိ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓဿ ရုက္ခဿတို့သည် အနိဝါရဏသမ္ပဒါနံမည်၏။ သူတောင်းစားတို့သည် သီချင်းဆိုခြင်း၊ သနားစဖွယ် ပြောဆိုခြင်းတို့ဖြင့် ပေးချင်လာ အောင် တိုက်တွန်း တောင်းပန်တတ်ကုန်၏။ (ဆွမ်းကျောင်း စသည်ကို မလှူချင်သူအား လှူချင်လာအောင် တိုက်တွန်း တောင်းပန်ရာ၌လည်း ဤ ယာစကာနံ အရတွင် ပါဝင် နိုင်သည်သာ။) ဤသို့ တိုက်တွန်းသောကြောင့် ယာစကာနံသည် အဇ္ဈေသနသမ္ပဒါနံ မည်၏။ ရဟန်းပီပီ နေသူတို့ကား ထိုကဲ့သို့ မတိုက်တွန်းဘဲ ဆွမ်းစသည် လောင်းလာ လှူလာလျှင် “လောင်းတော့၊ လှူတော့”ဟု နှုတ်မမြွက်သော်လည်း စိတ်ဖြင့် သဘောတူ ခွင့်ပြုရာရောက်သောကြောင့် အနမတိသမ္ပဒါနံ မည်၏။

ယထာဟ-အဘယ်သို့ မိန့်သနည်း၊ အနိရာကရဏာ၊ ပေ၊ ဘိက္ခဝေါတိ-ဟူ၍၊ အာဟ-နိရုတ္တိမဉ္ဇူသာဆရာ မိန့်ပြီ၊ ဟိ-အကျဉ်းချုပ်ကား၊ အနိရာကရဏာ ရာဇနာဗ္ဗန္တညဝဿန-အနိရာကရဏ၊ အာရာဇန၊ အဗ္ဗန္တည တို့၏ အပြားအားဖြင့်၊ သမ္ပဒါနံ-ကို၊ တိဓာ-၃ ပါးအပြားအားဖြင့်၊ ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်ပြီ၊ ရုက္ခယာစက ဘိက္ခဝေါ-ရုက္ခ၊ ယာစက၊ ဘိက္ခူတို့ကား ဥဒါဟရဏ်တည်း။

ဒါတုကာမောတိ ကိံ၊ ရညော ဒဏ္ဍံ ဒဒါတိ-တို့၌ တားမြစ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ [မင်း၏ ဒဏ်ငွေကို ပေး၏၊] ရောဇနာဒီသုပန-ရောဇန အစရှိသည်တို့၌ (ဥဒါဟရဏ်)ကား၊ သမဏဿ-ရဟန်းအား၊ သစ္စံ-အမှန်သည်၊ ရောဇတေ-နှစ်သက် ၏၊ အာယသန္တာနံပိ-အရှင်တို့အားလည်း၊ သံဃဘောဒေါ-သံဃာကွဲပြားခြင်းသည်၊

ယထာဟ၊ ပေ၊ ဘိက္ခဝေါ-ကား နိရုတ္တိမဉ္ဇူသာလာ သာဓကတည်း၊ ဂါဏ၌ အနိရာကရဏသည် အနိဝါရဏကဲ့သို့ မတားမြစ်ခြင်းအနက်ကို ဟော၏၊ အာရာဇန-အလှူရှင်ကို နှစ်သက်စေခြင်းဟူသည်လည်း အဇ္ဈေသနနှင့် အဓိပ္ပာယ်တူ၏၊ အနမတိနှင့် အဗ္ဗန္တညကား (ခွင့်ပြုခြင်း) အနက်ချည်းတည်း၊ ရုက္ခ ယာစက ဘိက္ခဝေါကား ဂါထာဖြစ်၍ အတို သုံးထားသော ဥဒါဟရဏ်တည်း၊ “ရုက္ခဿ၊ ယာစကာနံ၊ ဘိက္ခုနံ”ဟု ဆိုလိုရင်း ဖြစ်သည်။

ဒါတုကာမောတိ ကိံ။ ။ “ရညော ဒဏ္ဍံ ဒဒါတိ”ပြယုဂ်၌ ရှင်ဘုရင်က ဒဏ်တပ် ရာဝယ် ပေးလိုသောစိတ် မရှိဘဲ မတတ်သာ၍ ပေးရသောကြောင့် “ဒါတုကာမ” မဟုတ်ရကား “ရညော”၌ သမ္ပဒါနံအဖြစ်ကို ဒါတုကာမောပါ၌ဖြင့် တားမြစ်သည်၊ ဤကား သဒ္ဓါကျမ်းတို့ အလိုသာတည်း၊ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာတို့ အလိုမူ ဤ ရညော ပုဒ်လည်း သမ္ပဒါနံဖြစ်သည်ဟု ကစွည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထားပြီ။

ရောဇနာဒီသု၊ ပေ၊ ယညဒတ္ထော။ ။ “သမဏဿ ရောဇတေ သစ္စံ”၌ မြန်မာလို “ရဟန်းသည် မှန်သောစကားကို နှစ်သက်၏”ဟု ဖြစ်၏၊ ထိုသို့ နှစ်သက်သူ ကတ္တာ သည်ပင် သဒ္ဓါကျမ်း ထုံးစံအားဖြင့် သမ္ပဒါနံဖြစ်၍ နှစ်သက်အပ်သော ကံပုဒ်က ကတ္တာဖြစ်ရသည်၊ “မာယသန္တာနံပိ သံဃဘောဒေါ ရုစိတ္တ”၌လည်း “အရှင်တို့သည် သံဃာကွဲပြားခြင်းကို မနှစ်သက်ကြပါလင့်”ဟု ဆိုလိုရင်းဖြစ်၏၊ ဤ၌ အာယသန္တာနံ ပုဒ်ကို ဆဋ္ဌိကတ္တာ-သံဃဘောဒေါကို ဝုတ္တကံကြံ၍ “အာယသန္တာနမ္ပိ-တို့သည်လည်း၊ သံဃဘောဒေါ-ကို၊ မာရုစိတ္တ-မနှစ်သက်အပ်ပါလင့်”ဟု အနက် ဆိုကြသေး၏၊ သို့သော် များစွာသော သဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ ရုစဓာတ်၏ ယှဉ်ရာဝယ် သမ္ပဒါနံဟု ဆိုထား သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ သဒ္ဓနီတိ၌ ရုစိတ္တကို ဒီဝါဒီကတ္တာရုပ်ဟု ဆိုသောကြောင့် လည်းကောင်း စဉ်းစားသင့်သည်။

မာ ရုစိတ္တ-မနှစ်သက်ပါလင့်၊ ယဿ အာယသ္မတော-အကြင်အရှင်အား၊ ခမတိ-နှစ်သက်၏၊ ယညဒတ္တော-ယညဒတ်သည်၊ ဒေဝဒတ္တဿ-အား၊ သုဝဏ္ဏဆတ္တံ-ရွှေထီးကို၊ ဓာရယတေ-ဆောင်၏၊ ဝါ-ဆောင်း၏။

(၃၀၃) သမ္ပဒါနန္တိ၊ ဝါတိစ ဝတ္တတေ။

သိလာဃ၊ ပေ၊ သတ္တဗျတ္တေသု စ။ ။(၂၇၇) [ဣဒံ-ဤသုတ်သည်၊ စတုပဒံ-၄ ပုဒ်ရှိ၏၊] သိလာဃ-သိလာဃဓာတ်သည်၊ ကတ္တနေ-ဈေးမွမ်းခြင်း၌၊ (ဝတ္တတိ-ဖြစ်၏၊ နောက်၌လည်း ဤနည်းအတိုင်းဆို၊) ဟနု-သည်၊ အပလပနေ-လိမ်လည်ခြင်း၌၊ ဌာ-ဂတိနိဝတ္တိမိ-သွားခြင်း၏ ဆုတ်နစ်ခြင်း၌၊ ဝါ-ရပ်ခြင်း၌၊

ယဿာယသ္မတော ခမတိ။ ။ဤဝါကျ၌လည်း “ဥပသမ္ပဒါ”စသည်ဖြင့် ကတ္တာပုဒ် တိုက်ရိုက်ရှိ၏၊ ခမတိကို “ခမ္မတိ”ဟု ကမ္မရုပ်ကြံ၍ “ယဿ အာယသ္မတော- သည်၊ ဥပသမ္ပဒါ-မြင့်မြတ်သော ပြည့်စုံခြင်းကို၊ ဝါ-ရဟန်းအဖြစ်ကို၊ ခမ္မတိ- နှစ်သက်အပ်၏”ဟု အနက်ပေးကြသည်ကား ဤ သမ္ပဒါန်ခန်းနှင့် မလျော်၊ ဤ ပြယုဂ်သည် ရုစဓာတ်၏ အယှဉ်မဟုတ်သော်လည်း ရုစအနက်ရှိသော ခမုဓာတ်၏ အယှဉ်ဖြစ်၍ ဤသုတ်၏ ပုံစံထုတ်နိုင်သည်။ “ဘတ္တမဿ နန္ဒာဒေသိ၊ အဿ- ထိုသူအား၊ ဘတ္တံ-ထမင်းသည်၊ နန္ဒာဒေသိ-မနှစ်သက်၊ ဝါ-မဆာ”လည်း ရုစဓာတ်၏ အနက်ဖြစ်သော ဆဒဓာတ်-စုရာဒိ င္ဍေပစ္စည်းဖြစ်၍ ဤနေရာ၌ ပုံစံပင်။ [မောဂ္ဂုလ္လာန် ၌ကား ဤ သမ္ပဒါန်အားလုံးကိုပင် သမ္ပန်ဟု ယူ၍ “ကဿ-အဘယ်သူ၏(စိတ်၌)” စသည်ဖြင့် အနက်ဆိုသည်။]

သမ္ပဒါန် မဖြစ်ပုံ။ ။ဤ ရုစဓာတ်-ရုစဓာတ်နက်၏ ယှဉ်ရာ၌ သမ္ပဒါန်မဖြစ် သော ပုံစံများလည်း ရှိ၏၊ ထိုပုံစံများ၌ သမ္ပဒါန်ဖြစ်ရမည့် ပုဒ်သည် ကတ္တာ၊ ကတ္တာဖြစ်ရမည့်ပုဒ်သည် ကံဖြစ်၏၊ “ကဿ ဝါ တွံ ဓမ္မံ ရောစေသိ၊ အပရာဓံ မဟာရာဇ၊ တွံ နော ခမ ရထေသဘ”စသည်တည်း၊ “ဒေဝဒတ္တဿ၊ပေ၊ယညဒတ္တော” ကား “ယဿ ဓာရယတေ”အရ ဓရဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ “ဒေဝဒတ္တဿ”ဟု သမ္ပဒါန် ဖြစ်ပုံတည်း၊ ဤ၌ “ဆောင်းခြင်း”ဟူသည် ဆောင်းပေးခြင်းတည်း။ [နောက်၌ “သုဝဏ္ဏံ တေ ဓာရယတေ”ဟု ဓရဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ လာဦးလတုံ။]

(၃၀၃) စတုပဒမိဒံ။ ။“အပ္ပါနီဏီ”တိုင်အောင် ၁ ပုဒ်၊ ဂတျတ္တကမ္မနိ ၁ ပုဒ်၊ အာသိသတ္တ၊ ပေ၊ သတ္တဗျတ္တေသု ၁ ပုဒ်၊ စ ၁ ပုဒ် ဤသို့ ၄ ပုဒ် ရှိ၏၊ “သိလာဃ= ကတ္တနေ” စသည်တို့ကား ဓာတ်နက်ပြု စကားတည်း၊ ဂတျတ္တကမ္မနိ၌ ကံအနက်၊ သတ္တဗျတ္တေသု စ ၌ သတ္တမီအနက်ပါသောကြောင့် “ကမ္မာဒိကာရကံ”ဟု ဆိုသည်၊ ထို ကမ္မာဒိ၌ အာဒိဖြင့် သမ္ပဒါန်အနက်နှင့် သတ္တမီအနက်ကို ယူပါ။

သပ=အက္ခရာသေ-ဆဲရေးခြင်း၌၊ ဓရ=ဓာရဏေ-ဆောင်ခြင်း၌၊ ပိဟ=ဣစ္ဆာယံ-နစ်သက်ခြင်း၌၊ (ဝတ္ထတိ-၏) ဣတိ-ဤသို့၊ ဧတေသံ ဓာတူနံ-ဤ ဓာတ်တို့၏၊ ပယောဂေ-ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊... ကုဓ=ကောပေ-စိတ်ဆိုးခြင်း၌၊ ဒုဟ=ဇိဗံသာယံ-ဖျက်ဆီးခြင်း၌၊ ဣဿ=ဣဿာယံ-ငြူဖျတ်ခြင်း၌၊ ဥဿူယ=ဒေါသာဝိကရဏေ-အပြစ်ကို ထင်စွာပြုခြင်း၌၊ ဝါ-စောင်းမြောင်း ပြောဆိုခြင်း၌၊ (ဝတ္ထတိ-၏) ဣတိ၊ ဧတေသံ ဓာတူနံ-ဤ ဓာတ်တို့၏ လည်းကောင်း၊ တဒတ္ထဝါစီနံ-ထို ဓာတ်တို့၏ အနက်ကို ဟောကုန်သော၊ ဓာတူနံစ-တို့၏လည်းကောင်း၊ ပယောဂေ စ-၌လည်းကောင်း။ ...

ရာဓ=ဟိံသာသံရာဓေသု-ညှင်းဆဲခြင်း၊ နစ်သက်ခြင်းတို့၌၊ ဣက္ခ=ဒဿနကေသု-ကြည့်ရှုခြင်း၊ အမှတ်တံဆိပ်ခတ်နှိပ်ခြင်းတို့၌၊ (ဝတ္ထတိ) ဣတိ၊ ဣမေသံ-ဤ ဓာတ်တို့၏၊ ပယောဂေ စ-လည်းကောင်း၊ ပတိအာပုဗ္ဗဿ-ပတိရေး၊ အာရေးရှိသော၊ သု=သဝနေတိ ဣမဿစ-“သု=သဝနေ”ဟူသော ဤဓာတ်၏လည်းကောင်း၊ အနုပတိပုဗ္ဗဿ-အနုရေး၊ ပတိရေးရှိသော၊ ဂိသဒ္ဓေတိ ဣမဿစ-“ဂိ=သဒ္ဓေ”ဟူသော ဤဓာတ်၏လည်းကောင်း၊ ပုဗ္ဗကတ္တာစ-ရေးဝါကျ၌ ကတ္တာ=သည်လည်းကောင်း။...

အာရောစနတ္ထပယောဂေ-ပြောဆိုခြင်းအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ လည်းကောင်း၊ တဒတ္ထေ-ထိုကြိယာ၏ အကျိုး၌လည်းကောင်း၊ တုမတ္ထေ-တုံပစ္စည်း၏ အနက်၌လည်းကောင်း၊ အလမတ္ထပယောဂေစ-အလံအနက်ရှိသော ပုဒ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ မညတိပယောဂေ-မနဓာတ်၏ ယှဉ်ရာဖြစ်သော၊ အနာဒရေ-မလေးစားအပ်သော၊ အပ္ပာဏိနီစ-သတ္တဝါမဟုတ်သော အနက်၌လည်းကောင်း၊ ဂတျတ္တာနံ-ဂတိအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏၊ ကမ္မနီစ-ကံ၌လည်းကောင်း။...

အာသိသတ္ထပယောဂေစ-တောင့်တခြင်းအနက်ရှိသော ပုဒ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ လည်းကောင်း၊ သမ္မုတိဘိယျပယောဂေသုစ-သမ္မုတိသဒ္ဓါ၊ ဘိယျသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာတို့၌လည်းကောင်း၊ သတ္တဗျတ္တေစ-သတ္တမီဝိဘတ်၏ အနက်၌လည်းကောင်း၊ ဣတိ-ဤယှဉ်ရာ ဤအနက်တို့၌၊ တံ ကမ္မဒိကာရကံ-ထိုကံအစရှိသော ကာရကသည်၊ သမ္မဒါနသည်-သမ္မဒါန်အမည်ရှိသည်၊ ဟောတိ။...

စသဒ္ဓဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ပဟိဏတိ၊ ပေ၊ ပဘုတိယောဂေစ-ပဟိဏတိသဒ္ဓါ၊ ကပ္ပတိသဒ္ဓါ၊ ပဟောတိသဒ္ဓါ၊ ဥပမာသဒ္ဓါ၊ လက်အုပ်ချီမှုကို ပြုခြင်းကြိယာ၊ ဖာသုသဒ္ဓါ၊ အတ္တသဒ္ဓါ၊ သေယျအစရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း၊ (သမ္မဒါနသည်-သမ္မဒါန်အမည်ရှိသည်၊ ဟောတိ) ပုရေဝိယ-ရှေး၌ကဲ့သို့၊ စတုတ္ထိ-စတုတ္ထိဝိဘတ်သည်၊ ဟောတိ-၏။

တာဝ-ရှေးဦးစွာ၊ သိလာဃာဒိပ္ပယောဂေ-သိလာဃဓာတ် အစရှိသည်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) ဗုဒ္ဓဿ-အား၊ သိလာဃတေ-ချီးမွမ်း၏၊ ဥပဇ္ဈာယဿ-ဥပဇ္ဈာယ်အား၊ သိလာဃတေ-၏၊ ထောမေတိ-ချီးမွမ်း၏၊ ဣတိ အတ္ထော၊ မယုမေဝ-ငါ့အားပင်လျှင်၊ ဟနုတေ-လိမ်၏၊ တုယုမေဝ-သင့်အားပင်လျှင်၊ ဟနုတေ-၏၊ အပလပတိ-လိမ်၏၊ ဣတိ အတ္ထော-နက်။...

ဝနုကီ-လက်သမားသည်၊ သကျုပုတ္တာနံ-သာကီဝင်မင်းသား ဘုရားသားတော် တို့အား၊ ဥပတိဋ္ဌေယျ-ဆည်းကပ်ရာ၏၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤပြုယုဂ်၌၊ ဥပဋ္ဌာနံနာမ-ဥပဋ္ဌာနမည်သည်၊ ဥပဂမနံ-ဆည်းကပ်ခြင်းတည်း။

ဘုဉ္ဇမာနဿ-စားဆဲသော၊ ဘိက္ခုဿ-အား၊ ပါနီယေနဝါ-သောက်ရေ ဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဝိရူပနေေနဝါ-ယပ်ခတ်သဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဥပတိဋ္ဌေယျ-အနီး၌ တည်နေအံ့၊ ဝါ-ဆည်းကပ်လုပ်ကျွေးအံ့။

သိလာဃပ္ပယောဂေ။ ။သိလာဃဓာတ်သည် ကတ္တန-ချီးမွမ်းခြင်း၊ ဝိကတ္တန-ကြိုးဝါးခြင်းအနက်ကို ဟော၏။ “ထောမေတုတ္ထော”ဟု အနက်ပြုသောကြောင့် ချီးမွမ်းခြင်းအနက်ကို ယူ၊ ဋီကာ၌မူ “ထောမေတိတိ ကုလဂေါတ္ထဂုဏာဒိနာ-အမျိုး အနွယ် ဂုဏ် အစရှိသည်ဖြင့်၊ မယံ ဥပဇ္ဈာယေန-ငါ၏ ဥပဇ္ဈာယ်နှင့်၊ ကော သဒိသောတိ-ဘယ်သူ တူနိုင်အံ့နည်းဟု၊ ဝိကတ္တတိ-ကြိုးဝါး၏”ဟု ဖွင့်ထား၏။ ထိုအဖွင့်မှာ “ထောမေတိ”ဟူသော အနက်ပြုနှင့်လည်းကောင်း၊ “ဥပဇ္ဈာယ်အား ကြီးဝါး”ဟု အဓိပ္ပာယ် မဖြစ်နိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း စဉ်းစားဖွယ်သာ။

ဟနုပ္ပယောဂ။ ။ဟနုဓာတ်သည် “စောရိယေ-ခိုးသူ၏အဖြစ် (လိမ်ခြင်း)၌”ဟု သက္ကတဓာတ်ကျမ်း ရှိ၏။ “အပလပနေ”နှင့် သဘောတူ၏။ ထို့ကြောင့် “အပလပတိတိ ဝဇ္ဇေတိ-လိမ်၏”ဟု ဋီကာလည်း ဖွင့်သည်။ “မယုမေဝ ဟနုတေ-ငါ့အားပင် လိမ် သည်”ဟုရာ၌ သဒ္ဓါထုံးစံအတိုင်း “မယံ”ဟု ဆိုထားသော်လည်း မြန်မာလို “ငါ့ကိုပင် လိမ်သည်”ဟု မှတ်ပါ။ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “ဟနု-အပနယနေ(ပယ်ရှားခြင်း)”ဟု ဓာတ်နက် ဆို၍ “ရညော-မင်း၏၊ ဟနုတေ-ပယ်၏”ဟု အနက်ဆိုသည်။]

ဋ္ဌာပယောဂ။ ။အနီး၌ တည်နေခြင်းကို “ဆည်းကပ်(စား)”ဟု ခေါ်၏။ “ဥပ=အနီး၌+ဋ္ဌာနံ=တည်နေခြင်း”ဟု သဒ္ဓါနက်မှတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် ဘိက္ခုနီပါစိတ် ဝိဘင်း၌ ဥပတိဋ္ဌေယျကို “ဟတ္ထပါသေ တိဋ္ဌေယျ=ဟတ္ထပါသ် (နှစ်တောင်ထွာ)အတွင်း= အနီး၌ တည်နေအံ့”ဟု ဖွင့်သည်။ အများပေးရိုးဖြစ်သော သင်္ကေတအနက်အားဖြင့် ကား “ဥပတိဋ္ဌေယျ-လုပ်ကျွေးအံ့”ဟု ပေးရာ၏။ [ပါဠိတော်ရင်း၌ “ဘိက္ခုဿ ဘုဉ္ဇန္တဿ ပါနီယေန ဝါ” စသည်ဖြင့် ရှိ၏၊ ဤ ဋ္ဌာဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ “အဟံ ဘောတိ” ဥပဋ္ဌိဿ=ငါသည် ရှင်မကို လုပ်ကျွေးပါမည်”ဟု ကံလည်းရှိသေး၏။]

မယုံ-ငါ့အား၊ သပတေ-ယုံပါစေလို ကျိန်စာဆို၏။ တုယုံ-သင့်အား၊ သပတေ-၏။ စ-ဆက်၊ စက္က-ဤပြုယုဂ်၌၊ သပနံ နာမ-သပနမည်သည်၊ သစ္စကရဏံ-သစ္စာပြုခြင်းတည်း။

ဓာရယတိပ္ပယောဂေ-ဓရဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ ဓနိကောယေဝ-ဥစ္စာရှင်သည် သာ၊ သမ္ပဒါနံ-သမ္ပဒါန်ဖြစ်၏။ တေ-သင့်အား၊ သုဝဏ္ဏံ-ရွှေကို၊ ဓာရယတေ-ဆပ်ပေး၏။ ဣဏံ-ကြေးမြီကို၊ ဓာရယတိ-ဆပ်ပေး၏။ ဣတိ အတ္ထော၊ တဿ ရညော-ထိုမင်းအား၊ မယံ-ကျွန်ုပ်တို့သည်၊ နာဂံ-ဆင်တော်ကို၊ ဓာရယာမ-ဆောင်နှင်းပါကုန်၏။ ဝါ-ဆက်သပါကုန်၏။

ပိဟပ္ပယောဂေ-ပိဟဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ ဣစ္ဆိတောယေဝ-အလိုရှိ အပ်သောအနက်သည်သာ၊ (သမ္ပဒါနံ-သမ္ပဒါန်ဖြစ်၏။) တာဒိနော-တာဒိဂုဏ် ရှိတော်မူသော၊ တဿ - ထို ပုဂ္ဂိုလ်အား၊ ဒေဝါ ပိ - နတ်တို့သည်လည်း၊ ပိဟယန္တိ-လိုလားတောင့်တကြကုန်၏။ သတိမတံ-သတိရှိတော်မူကြကုန်သော။

သပပ္ပယောဂ။ ။ “သပ=အက္ခောသေ” ဟု ဓာတ်နက်ဆိုခဲ့သော်လည်း “ကျိန်ဆဲခြင်း အက္ခောသ” မဟုတ်၊ တစ်စုံတစ်ခု အမှုကိစ္စ၌ ယုံကြည်အောင် သစ္စာဆိုခြင်းသာတည်း။ ထို့ကြောင့် “သပနံနာမ သစ္စကရဏံ” ဟု ဖွင့်သည်။ [ဓောဂုလ္လာန်နိဿယ၌ “သပ= ဥပါလမ္ဘေ” ဟု ဓာတ်နက်ဆို၏။ ထို ဥပါလမ္ဘကိုလည်း “နိဗ္ဗာပုဗ္ဗဒုဋ္ဌဝစန=ကဲ့ရဲ့ခြင်း ရှေးရှိသော မကောင်းသောစကား=ကဲ့ရဲ့ရှုပ်ချသောစကား” ဟု သက္ကတအဘိဓာန် ဖွင့်သောကြောင့် ထို ဓာတ်နက်လည်း အက္ခောသနှင့် သဘောတူပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် သပဓာတ်၏ သစ္စာဆိုခြင်းအနက်ကို ဓာတ်ကျမ်းတို့၌ ရှာဖွေသင့်သည်။] ကျိန်ဆဲခြင်း အနက်ဟော သပဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ကား “ယာ ပန ဘိက္ခုနီ အတ္တာနံ ဝါ ပရံ ဝါ နိရယေန ဝါ ဗြဟ္မစရိယေန ဝါ အဘိသပေယျ-ကျိန်ဆဲအံ” ဟု အတ္တာနံ ပရံတို့၌ ဒုတိယာရှိသည်။

ဓာရပ္ပယောဂ။ ။ “ဓရတိ-တည်ရှိ၏” စသည်ဖြင့် သမ္ပဒါန်မငဲ့သော ဘူဝါဒိဂိုဏ်း သက်သက် ဓရဓာတ်လည်း ရှိသေးရကား ထိုဓရဓာတ်ကို တားမြစ်၍ စုရာဒိဂိုဏ်း ဓရဓာတ်ဖြစ်ကြောင်း ပြလိုသောကြောင့် “ဓာရယတိပ္ပယောဂေ” ဟု မိန့်သည်။ ဓာရယတိ၌ ဓရဓာတ်၊ စုရာဒိ ဇာယပစ္စည်း၊ တိဝိဘတ်တည်း။ ဤအရာမျိုး၌ တိ အက္ခရာကို “ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌ=လိုရာဓာတ်ကို ညွှန်ပြသည်” ဟု ဆိုကြသည်။ “သုဝဏ္ဏံ တေ ဓာရယတေ” ၌ ကြေးယူပြီးနောက် ထိုကြေးကို ပြန်ဆပ်ရာ၌ ဥစ္စာရှင်(မြို့ရှင်)သည် သမ္ပဒါန် ဖြစ်၏။ “ရညော နာဂံ ဓာရယာမ” ၌လည်း ဆင်ကိုရသော ဥစ္စာရှင်သာ “ရညော” ဟု သမ္ပဒါန် ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “ဓနိကောယေဝ သမ္ပဒါနံ” ဟု ဖွင့်သည်။

ပိဟပ္ပယောဂ။ ။ [လာဘ အလာဘစသော လောကဓမ်တို့ကြောင့် တုန်လှုပ်ခြင်း မရှိသော ရဟန္တာကို တာဒိဂုဏ်ရှိသူဟု ခေါ်၏။] ထိုပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် ဘုရားရှင်တို့ကို နတ်တို့က တွေ့ချင်ကြ၊ လိုလားကြ၏။ ထိုသို့ လိုလားအပ်၍ “ဣစ္ဆိတ” ဖြစ်သော

တေသံ သမ္ပဒါနံ-ထိုဘုရားရှင်တို့အား၊ ဒေဝါပိ-တို့သည်လည်း၊ ပိဟယန္တိ-
လိုလားတောင့်တကြကုန်၏၊ ပဏ္ဍေန္တိ-တောင့်တကြကုန်၏၊ ဣတိ အတ္ထော။

ကောဓဒိအတ္တာနံ-စိတ်ဆိုးခြင်းအစရှိသော အနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏၊
ပယောဂေ-၌၊ ယံ-အကြင်သူ့ကို၊ ပတိ-စွဲ၍၊ တစ်နည်း၊ ယံပတိ-အကြင်
သူ့အပေါ်၌၊ ကောပေါ-စိတ်ဆို ခြင်းသည်၊ (ဟောတိ၊ သော-ထိုသူသည်
သမ္ပဒါနံ-သမ္ပဒါန်ဖြစ်၏၊) မဟာဝီရ-ကြီးသော လုံ့လရှိသော အရှင်ရသေ့၊
တဿ-ထိုမင်းအား၊ ကုဇ္ဈ-စိတ်ဆိုးတော်မူပါ၊ အဟံ-သည်၊ တဿ-ထိုသူအား၊
ယဒိ ကုပ္ပေယျံ-အကယ်၍ စိတ်ဆိုးအံ့၊ မေယော-မိုးသည်၊ ဒိသာနံ-အရပ်
မျက်နှာတို့အား၊ ဒုဟယတိ-ဖျက်ဆီး၏၊ ယော-အကြင်သူသည်၊ မိတ္တာနံ-
မိတ်ဆွေတို့အား၊ န ဒူဘတိ-မပြစ်မှား၊ တိတ္ထိယာ-တို့သည်၊ သမဏာနံ-
ရဟန်းတို့အား၊ ဣဿန္တိ-ငြူဖျက်ကြကုန်၏၊ ဒုဇ္ဇနာ-သူယုတ်မာတို့သည်၊
ဂုဏဝန္တာနံ-ဂုဏရှိသူတို့အား၊ ဥဿူယန္တိ-အပြစ်ပြောကုန်၏၊ ဝါ-စောင်းမြောင်း
ကုန်၏၊ ဝိဇာနတံ-ပညာရှိတို့အား၊ ဥဿူယာ-အပြစ်ပြောခြင်းသည်၊ ဝါ-
စောင်းမြောင်း ခြင်းသည်၊ ကာ-ဘာအကျိုးရှိအံ့နည်း။

ရဟန္တာ ဘုရားရှင်တို့သည် “တဿ တာဒိဇော၊ တေသံ သမ္ပဒါနံ” ဟု သမ္ပဒါန်ဖြစ်ကြ၏။
“ပဏ္ဍေန္တိတိ အတ္ထော” ကား ပိဟယန္တိ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ဖွင့်သောစကားတည်း။ [ဥဒါနံ၊
တတိယဝဂ်၊ သတ္တမသုတ် အဋ္ဌကထာ၌ကား “ပိဏ္ဍပါတိကဿာတိ ပိဟယန္တိတိ ပဒံ
အပေက္ခိတွာ သမ္ပဒါနဝစံနံ၊ တံ ဥပယောဂတ္ထေ ဒဋ္ဌမ္ပံ” ဟု မိန့်၏၊ ထိုအလို “တာဒိဇော၊
တဿ-ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကို၊ သမ္ပဒါနံ-တို့ကို” ဟု ကံအနက်လည်း ပေးနိုင်ကြောင်းသိပါ။]

ကောဓဒိအတ္တာနံ ယံ ပတိ ကောပေါ။ ။ ကောဓဒိ၌ အာဒိဖြင့် ဒုဟ-ဣဿ-
ဥဿူယဓာတ်တို့ကို ယူ၊ ယံ ပတိကောပေါ=အကြင်သူ့ကို စွဲ၍ စိတ်ဆိုး၏၊ ထို
စိတ်ဆိုးအပ်သူသည် သမ္ပဒါန်မည်၏၊ “တဿ ကုဇ္ဈ” သည် ကုဓေတိရင်း၏ ယှဉ်ရာ၌
ပုံစံ၊ တဿ ကုပ္ပေယျံ” ကား ကုဓေအနက်ရှိသော ကုပဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ ပုံစံတည်း၊
“ဒုဟယတိ ဒိသာနံ” သည် ဒုဟဓာတ်ရင်း၏ ပုံစံ၊ [ဒု-ဟု ရဿရှိစေ၊] “မိတ္တာနံ န
ဒူဘတိ” ကား ဒုဟအနက်ရှိသော “ဒူဘ-ဇိဃံသာယံ” ဟူသော ဓာတ်၏ ယှဉ်ရာပုံစံ၊
[“ဒုဗ္ဘတိ” ဟုလည်း ပါ၍ရှိ၏၊] “ယော အပ္ပဒုဋ္ဌဿ ဒုဿတိ=အကြင်သူသည်
မပြစ်မှားထိုက်သူအား ပြစ်မှား၏” လည်း ဒုဟဓာတ်၏ အနက်ပင်တည်း။

ဣဿ၊ ဥဿူယ။ ။ ဣဿ၊ ဥဿူယတို့၌ ဓာတ်ရင်းပုံစံသာ ပါသည်။
နှုတ်မြွက်ဘဲ ငြူဖျက်ကို ဣဿာ-နှုတ်မြွက် စောင်းမြောင်းချိတ်ရိပ်၍ အပြစ်ပြောမှုကို
“ဥဿူယ” ဟု ခွဲပါ၊ [“ကာ ဥဿူယာ ဝိဇာနတံ” ကို မဟာဝဂ္ဂ-ပဗ္ဗဇ္ဇနန္ဒကအဋ္ဌကထာ၌
တစ်မျိုးဖွင့်သေး၏၊ ရှုလေတော့၊ ဤ ဥဿူယဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ “ဗြာဟ္မဏော
ဝေဿကာရ ဗြာဟ္မဏံ ဥဿူယတိ” ဟု ဒုတိယာလည်း ရှိသည်။]

ရာဇိက္ခပ္ပယောဂေ-ရာဇဓာတ် ဣက္ခဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ ကမ္မဝိချာပနတ္ထံ-
 အမှုကို ထင်ရှားစေခြင်းငှာ၊ ယဿ-အကြင်သူ့ကို၊ ဝိပုစ္ဆနံ-အထူးထူးမေးခြင်း
 သည်၊ (ဟောတိ၊ သော-ထိုအမေးခံရသူသည်၊ သမ္ပဒါနံ-ဖြစ်၏၊) ဝါဓိကာရတော-
 လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါကြောင့်၊ ဒုတိယာစ-ဒုတိယာလည်း ဖြစ်၏၊ ရညော-
 မင်းအား၊ (ရာဇာဟု ပါဠိပျက်၏၊) မေ-ကျွန်တော်မျိုး၏၊ အာရာဇော-နှစ်သက်
 ခြင်းသည်၊ (ဟောတိ-၏၊) ရညော-မင်းအား၊ အာရဇ္ဈတိ-နှစ်သက်ပါ၏၊ ဝါ-
 တစ်နည်း၊ ရာဇာနံ-ကို၊ အာရဇ္ဈတိ-နှစ်သက်ပါ၏၊ အဟံ-တပည့်တော်မသည်၊
 အယျာနံ-အရှင်တို့အား၊ ကံ အပရဇ္ဈာမိ-အဘယ်ကို အပြစ်ပြုမိပါသနည်း၊ ဝါ၊

ရာဇဇက္ခဓာတ်ယှဉ်ရာ။ ။ “ယဿ ဝိပုစ္ဆနံ ကမ္မဝိချာပနတ္ထံ”-ရှင်ဘုရင်စသူက
 မိမိကို စကားမပြောဘဲနေရာ၊ ဘာအပြစ်ရှိ၍ စကားမပြောပါသနည်းဟု မိမိ၏မူပြစ်
 ထင်ရှားအောင် အကြင် မင်းစသူအား အထူးထူး(လှည့်ကာပတ်ကာ)မေး၏။ ထို မင်း
 စသူသည် သမ္ပဒါနံဖြစ်၏၊ ဤ“ယဿ ဝိပုစ္ဆနံ ကမ္မဝိချာပနတ္ထံ”ဟူသော စကားနှင့်
 ဤအဓိပ္ပာယ်သည် ရာဇဓာတ် ပုံစံများနှင့်သာ ဆိုင်၏၊ ဣက္ခဓာတ်၏ ပြုလုပ်ပုံစံများ၌
 ဤအဓိပ္ပာယ် မရနိုင်၊ ထို့ကြောင့်“ယဿ ဝိပုစ္ဆနံ ကမ္မဝိချာပနတ္ထံ”စကားသည်
 “ရာဇိက္ခာနံ ယံဿ ဝိပဇ္ဇော”ဟူသော ပါဏိနိသုတ်နှင့် ဋီကာတို့မှ ပျာထားသော
 စကားဖြစ်သည်အားလျော်စွာ ထိုစကားနှင့် လျော်သောပုံစံကို ထုတ်ပြမှသာ ရာဇ
 ဣက္ခဓာတ် နှစ်မျိုးလုံးနှင့်ဆိုင်သော အဓိပ္ပာယ်ကို ရနိုင်မည်၊ ထိုပုံစံများကို ကစွည်း
 ဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။

အာရာဇော မေ ရညော၊ ပေ၊ အာရဇ္ဈတိ။ ။ရှင်ဘုရင်သည် ပုဏ္ဏားအား စကား
 မပြောဘဲနေရာ မိမိအပြစ်ကို ထင်ရှားစေလိုသောကြောင့် “အာရာဇော မေ ရညော”ဟု
 သံတော်ဦးတင်၏၊ ဤ၌ တိုက်ရိုက်မမေးသော်လည်း ရှင်ဘုရင်က စကားပြန်ပြောလျှင်
 မိမိအပြစ် ရှိ-မရှိ သိသာမည်ဖြစ်သောကြောင့် “အာရာဇော မေ ရညော”ကိုပင်
 “ဝိပုစ္ဆနံ(အထူးထူးမေးခြင်း)”ဟု ဆိုလိုသည်၊ “ရညော အာရဇ္ဈတိ”ဟု ရှိမှ “အာရာဇော”
 နှင့် အသွားတူမည်၊ “ရညော အပရဇ္ဈာမိ=မင်းအား အပြစ်ပြု၏”ဟု ဆိုလိုလျှင်
 တကယ်အပြစ်ပြုရာ ရောက်သောကြောင့် ဝိပုစ္ဆနသဘော မထင်ရှား၍ ဤနေရာ၌ ပုံစံ
 မဖြစ်နိုင်၊ “ရာဇာနံ”ကား ယဿ ဒါတုကာမောသုတ်မှ လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဓါကြောင့်
 သမ္ပဒါနံ မမြဲကြောင်းကိုပြသော ပုံစံတည်း၊ ဒုတိယာဝိဘတ်ကို “ကမ္မဇ္ဈေ ဒုတိယာ”
 သုတ်ဖြင့်ပင် သက်၍ အနက်ကိုလည်း “ကို”ဟု ပေး၊ နောက်၌ “အာယသန္တန္တိ
 ကမ္မဇ္ဈေ ဒုတိယာ”ဟု ဋီကာဖွင့်လတ်။

ကျာဟံ အယျာနံ၊ ပေ၊ အပရဇ္ဈာမိ ဝါ။ ။ “မေတ္တိယဘူမဏေ”မည်သော ဆဗ္ဗဂ္ဂိ
 ဂိုဏ်းဝင် ရဟန်းများသည် ရဟန္တာ အရှင်ဒဗ္ဗအပေါ်၌ မကျေနပ်ဖွယ် ကိစ္စတစ်ခု ရှိနေ
 ကြ၏၊ ထိုအခိုက်၌ သူတို့ဂိုဏ်းဝင်ဖြစ်သော “မေတ္တိယာ ဘိက္ခုနီ”လာသောအခါ
 (သူတို့ စိတ်မချမ်းသာရင်းရှိ၍) စကားမပြောဘဲ နေကြသည်ကို မေတ္တိယာက သူ့မှာ

အဟံ၊ အယျေ-တို့ကို၊ ကိံ အပရဇ္ဈာမိ-နည်း၊ ဥပတိသော-ဥပတိဿသည်၊ အာယသ္မတော ဥပါလိတ္ထေရဿ-အရှင်ဥပါလိထေရ်အား၊ ဥပသမ္ပဒါပေက္ခော-ပဉ္စင်းအဖြစ်ကို ရှုငဲ့၏။ အာယသ္မန္တံ ဝါ-အာယသ္မန္တံ ဟုလည်း ရှိ၏။

ပစ္စာသုဏအနုပတိဂိဏာနံ-ပတိရှေး အာရှေးရှိသော သုဓာတ်၊ အနုရှေးပတိရှေးရှိသော ဂိဓာတ်တို့၏။ ပုဗ္ဗကတ္တာစ-ရှေးဝါကျ၌ ကတ္တားသည်လည်း၊ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ) သုဏောတိဿ ဓာတုဿ-သုဓာတ်၏။ ပစ္စာယောဂေ-ပတိ၊ အာတို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဂိဏဿ-ဂိဓာတ်၏။ အနုပတိယောဂေစ-အနုပတိနှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ပုဗ္ဗဿ-ရှေးဖြစ်သော၊ ကမ္မုနော-ကံ၏။ ယော ကတ္တာ-အကြင်ကတ္တားသည်၊ (အတ္ထိံ) သော-ထိုကတ္တားသည်၊ သမ္ပဒါနသညော-ရှိသည်၊ ဟောတိ။

အပြစ်ရှိ၍ စကားမပြောလေရောသလားဟု အောက်မေ့၍ မိမိမှာ အပြစ်ရှိ-မရှိ ထင်ရှားစေခြင်းငှာ “ကျာဟံ အယျာနံ”စသည်ဖြင့် မေးသည်။ ဤ၌ အမေးခံရသော ရဟန်းများသည် “အယျာနံ”ဟု သမ္ပဒါနံဖြစ်၏။ ဝါသဒ္ဓါကြောင့် သမ္ပဒါနံ မမြဲရကား “အယျေ”ဟုလည်း ဒုတိယာဗဟုဝုစံဖြင့် ရှိရပြန်သည်။

အာယသ္မတော၊ ပေ၊ အာယသ္မန္တံ ဝါ။ ။ဥပသမ္ပဒါပေက္ခာကို “ဥပသမ္ပဒါ+အပေက္ခော”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ အပေက္ခော၌ “အပပုဗ္ဗ ဣက္ခ”ဓာတ်ဖြစ်၍ ထိုဓာတ်၏ယှဉ်ရာ၌ “အာယသ္မတော ဥပါလိတ္ထေရဿ”ဟု သမ္ပဒါနံဖြစ်၏။ ဝါကြောင့် ဒုတိယာဖြင့် “အာယသ္မန္တံ”ဟုလည်း ရှိရပြန်သည်။ ဤ ဣက္ခဓာတ် ယှဉ်ရာ၌ “ဝိပုဇ္ဈန”သဘောလုံးလုံးမရှိ၊ ရဟန်းခံသောအခါ “ဥပတိဿ”သည် ဥပါလိထေရ်အား ရဟန်းအဖြစ်ကို ရှုငဲ့သည် (ဥပတိဿသည် ဥပါလိထေရ်ကို ဥပဇ္ဈာယ်ပြု၍ ရဟန်းခံသည်)ဟု ရိုးရိုးပြောသော စကားပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ယဿ ဝိပုဇ္ဈနံ ကမ္မဝိချာပနတ္ထံ”ကို (ဤပုံစံများ အလိုအားဖြင့်) ဣက္ခဓာတ်နှင့် မဆိုင်ဟု မှတ်ပါ။

ပစ္စာသုဏ၊ ပေ၊ သမ္ပဒါနသညော။ ။ “ပစ္စာသုဏအနုပတိဂိဏာနံ ပုဗ္ဗကတ္တာစ”သည် အကျဉ်းစကားတည်း။ “သုဏောတိဿ၊ ပေ၊ သမ္ပဒါနသညော ဟောတိ”ကား ထိုအကျဉ်းကိုချဲ့သော အကျယ်စကားတည်း။ ထို အကျဉ်းအကျယ် စကားနှစ်ရပ်၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ တစ်ထပ်တည်းပင် ဖြစ်၏။ သုဏ၊ ဂိဏတို့၌ပါသော “ဏ” အက္ခရာသည်လည်းကောင်း၊ သုဏောတိဿ၌ “တိ” အက္ခရာသည်လည်းကောင်း ဓာတ်ကိုညွှန်ပြသော ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌ အက္ခရာများတည်း။ ညွှန်ပြပုံကား-သုဓာတ်သည် “သဝတိ-ယိုစီး၏” စသည်ဖြင့် ဘူဝါဒိ ကိယာဒိဂိုဏ်းများလည်းရှိ၏။ ထိုဂိုဏ်းဝင်ဓာတ်များကို မပုဗ္ဗရ၊ သွာဒိတောဏုဏာ ဥဏာ စသည်ဖြင့် ဣပစ္စည်းသက်၍ ပြီးသော သွာဒိဂိုဏ်းဝင် သုဓာတ်ကို ယူပါဟု သိစေလိုသောကြောင့် “သုဏ၊ သုဏောတိဿ”ဟု ဏအက္ခရာဖြင့်လည်းကောင်း၊ တိအက္ခရာဖြင့်လည်းကောင်း ညွှန်ပြ၏။... [တိ ဏ ဣ ဥ၊ ဤလေးခု၊ ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌ။]

ယထာ-ကား၊ ဘဂဝါ-သည်၊ ဘိက္ခု-တို့ကို၊ ဧတံ-ဤစကားကို၊ အဝေါစ-
မိန့်တော်မူပြီ၊ ဧတ္ထ-ဤပြယုဂ်၌၊ ဘိက္ခုတိ-ဘိက္ခုကံ သည်၊ အကထိတကမ္မံ-
အကထိတကံတည်း၊ ဧတံတိ-ဧတံဟူသောကံသည်၊ ကထိတကမ္မံ-ကထိတကံ
တည်း၊ ပုဗ္ဗဿ-ရှေးဖြစ်သော၊ ဝစနကမ္မဿ-စကားတည်းဟူသော ကံကို၊
ကတ္တာ-ပြုတတ်သော ကတ္တာကား၊ ဘဂဝါ-ဘဂဝါတည်း၊ တေ ဘိက္ခု-ထို
ရဟန်းတို့သည်၊ ဘဂဝတော-အား၊ ပစ္စဿောသုံ-ရှေးရှုနားထောင်ကြကုန်ပြီ၊
ဘိက္ခု-တို့သည်၊ ဗုဒ္ဓဿ-အား၊ အာသုဏန္တိ-ရိုသေစွာ နာကြကုန်၏။

အနုပတိဂိဏ။ ။အသံပြုခြင်းအနက်ကို ဟောရာ၌ ဆင်တူရိုးမှားဖြစ်သော ဂေ
ဓာတ်လည်း ရှိသေး၏၊ ထို ဂေဓာတ်ကို မယူဘဲ “ဂိဏတိ”ဟု သွားဒီဂိုဏ်းဝင်ဖြစ်သော
ဂိဓာတ်ကို ယူပါဟု သိစေလိုသောကြောင့် “ဂိဏ”ဟု ဣအက္ခရာဖြင့် ညွှန်ပြသည်။

ထိုတွင် သုဓာတ်သည် ပတိ ရှေးရှိ၏ “ပစ္စဿောသုံ”ဟုလည်းကောင်း၊ အာ
ရှေးရှိ၍ “အာသုဏန္တိ”ဟုလည်းကောင်း ရှိရာ၌ ရှေးဝါကျတုန်းက ကတ္တာသည် နောက်
ဝါကျ ရောက်သောအခါ ထို သုဓာတ်၏ သမ္ပဒါန်ဖြစ်လာရသည်၊ ဂိဓာတ်သည်
အနုပတိ ရှေးရှိ၍ “အနုဂိဏတိ၊ ပတိဂိဏတိ”ရှိရာ၌လည်း ရှေးဝါကျတုန်းက
ကတ္တာသည် နောက်ဝါကျရောက်သောအခါ ထိုဓာတ်၏ သမ္ပဒါန် ဖြစ်လာရသည်။

ဘဂဝါ ဘိက္ခု ဧတဒဝေါစ၊ ပေ၊ တေ ဘိက္ခု ဘဂဝတော ပစ္စဿောသုံ။ ။
[ဤ၌ “ဧတ္ထ ဘိက္ခုတိ”မှစ၍ “ကတ္တာ ဘဂဝါ”တိုင်အောင် စကားသည် အမှာစကား
တည်း၊ ထို အမှာစကားချပ်ကို နောက်မှ သပ်သပ်အဓိပ္ပာယ်ရေးမည်၊] “ဘဂဝါ ဘိက္ခု
ဧတဒဝေါစ”သည် ရှေးဝါကျ(ပထမ)ဝါကျတည်း၊ “တေ ဘိက္ခု ဘဂဝတော
ပစ္စဿောသုံ”ကား ထိုဝါကျ၏ အဆက်ဖြစ်သော နောက်ဝါကျ(ဒုတိယဝါကျ)တည်း၊
ပစ္စဿောသုံသည် ပတိရှေးရှိသော သုဓာတ်တည်း၊ ရှေးဝါကျတုန်းက “ဘဂဝါ”
ဟူသော ကတ္တာပုဒ်သည် နောက်ဝါကျ၌ ပတိရှေးရှိသော သုဓာတ်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့်
“ဘဂဝတော”ဟု သမ္ပဒါန် ဖြစ်လာရသည်။

ဧတ္ထ ဘိက္ခုတိ၊ ပေ၊ ကထိတကမ္မံ။ ။[ကျန်ရစ်သော အမှာစကားချပ်၏
အဓိပ္ပာယ်ကို ရေးမည်၊] “ဘဂဝါ ဘိက္ခု ဧတဒဝေါစ”၌ “ဘိက္ခုဧတံ”ဟု ကံနှစ်ခုရှိ၏၊
ထိုတွင် ဘိက္ခုသည် အကထိတ(အဝေါစကြိယာဖြင့် မဆိုလိုအပ်သော)ကံတည်း၊ ဧတံ
သည် ကထိတ(အဝေါစကြိယာဖြင့် ဆိုလိုအပ်သော)ကံတည်း၊ အချုပ်မှာ-ဘိက္ခုသည်
အပဓာန(လိုရင်း မဟုတ်သော)ကံ၊ ဧတံကား ပဓာနကံတည်းဟု ဆိုလိုသည်၊ [ယံ
ကရောတိ တံ ကမ္မံသုတ်၏ နောက်ပိုင်း၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ် ပါခဲ့ပြီ။]

ပုဗ္ဗဿ ဝစနကမ္မဿ ကတ္တာ ဘဂဝါ။ ။[ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဝါကျနှစ်ခု
ဆက်ထားလျှင် “ဧတံ”သည် ရှေးကံ(ရှေးဝါကျ၌ရှိသော ကံ)တည်း၊ “ဧတံ-ဤစကားကို”
ဟု ဆိုသောကြောင့် ထို ဧတံကိုပင် “ဝစနကမ္မံ”ဟု ခေါ်ထားသည်၊ [“ဒွိသု ကမ္မေသု

တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ ဘိက္ခု-သည်၊ ဇန-လူအပေါင်းကို၊ ဓမ္မ-ကို၊ သာဝေတိ-
 နာစေ၏။ ဝါ-ဟော၏။ တဿ ဘိက္ခုနော-ထိုဓမ္မကထိကရဟန်းအား၊ ဇနော-
 တရားနာသူ လူအပေါင်းသည်၊ အနဂိဏာတိ-လျော်စွာဆို၏။ တဿ ဘိက္ခုနော
 ဇနော ပတိဂိဏာတိ-ခွန်းတုံဆို၏။ သာဓုကာရဒါနာဒိနာ-ကောင်းချီးပေးခြင်း
 အစရှိသည်ဖြင့်၊ တံ-ထို ဓမ္မကထိကရဟန်းကို၊ ဥဿာဟယတိ-အားတက်
 စေ၏။ ဣတိ အတ္ထော။

ယံ ပုဗ္ဗ ကထိတကမ္မတ္တာ” ဟု ဖွင့်သော သဒ္ဓနိတိအလိုအားဖြင့် “ပုဗ္ဗဿ-ပဓာနဖြစ်သော”
 ဟု ပေးစေလိုဟန် တူသည်။ ထိုဝါကျ၌ပါသော စကားတည်းဟူသော ကံကို ပြုလုပ်
 တတ်(ပြောဆိုတတ်)သော ကတ္တာပုဒ်ကား “ဘဂဝါ” တည်း။ အချုပ်မှာ- “ပစ္စာသုဏ၊
 ပေ၊ ပုဗ္ဗကတ္တာ” ဟု ဆိုခဲ့သည်အားလျော်စွာ ပုဗ္ဗကတ္တာကို ရှာရလိမ့်မည်။ ထို
 ပုဗ္ဗကတ္တာကား “ဘဂဝါ” ပင် ဖြစ်သည်-ဟူလို။

အမှာ။ ။ “ဝစနကမ္မဿ-အဝေါစ၌ ဝစနကြိယာ၏” ဟုလည်း အနက်ဆိုကြ၏။
 ကမ္မသဒ္ဓါ “ကြိယာ” အနက်ဟောဟု ယူလိုဟန်တူသည်။ သို့သော် “ဝတ္တိ ကမ္မန္တိ” ဟု
 ဂါထာ၌ “ကံ” ဟုပင် လာလတုံဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ “ဝစနကမ္မဿာဟိ-
 ဧတံ အဝေါဇာတိ ဧတ္ထ-ဤပါ၌၌၊ ဝုစ္စမာနဿ-ဆိုအပ်သော၊ သဝနတော-နောက်
 ဝါကျ၌ သဝနကြိယာမှ၊ ပုဗ္ဗဿ-သော၊ နိဗ္ဗတ္တနိယကမ္မဘူတဿ-(နိဗ္ဗတ္တိ ဝိကတိ
 ပတ္တိ ကံသုံးမျိုးတွင်) နိဗ္ဗတ္တနိယကံဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ဝစနဿ-(ဧတံအရ)စကား၏” ဟု
 ဋီကာ ဖွင့်သောကြောင့်လည်းကောင်း “ဝစနကမ္မဿ-စကားဟူသော ကံကို” ဟု
 ပေးသည်။]

အာသုဏန္တိ ဗုဒ္ဓဿ ဘိက္ခု။ ။ ဤပုံစံ၌ ရှေးဝါကျ တိုက်ရိုက်မပါ၊ သိလောက်၍
 မထည့်ဟန် တူသည်။ ထို့ကြောင့် “ဗုဒ္ဓေါ ဘိက္ခု ဧဝဒေဝေါစ၊ တေ ဘိက္ခု ဗုဒ္ဓဿ
 အာသုဏန္တိ” ဟု နှစ်ဝါကျ ဆက်ပြရာ၏။ ထိုတွင် ရှေးဝါကျ၌ “ဗုဒ္ဓေါ” ဟူသော
 ကတ္တာပုဒ်သည် နောက်ဝါကျ၌ အာပုဗ္ဗ သုဓာတ်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် “ဗုဒ္ဓဿ” ဟု
 သမ္ပဒါန်ဖြစ်လာရသည်။ “ဘဂဝါ ဘိက္ခု အာမန္တေသိ ဘိက္ခဝေါတိ (ရှေးဝါကျ),
 ဘဒန္တေ တိ တေ ဘိက္ခု ဘဂဝတော ပစ္စသောသု(နောက်ဝါကျ)” ဟူသော ဧဂ္ဂသုတ်
 ၌လည်း ရှေးဝါကျရှိ “ဘဂဝါ” ကတ္တာသည် နောက်ဝါကျ၌ “ဘဂဝတော” ဟု
 သမ္ပဒါန် ဖြစ်လာရသည်။

တထာ ဘိက္ခု၊ ပေ၊ အနဂိဏာတိ။ ။ ဤကား အနုပုဗ္ဗ ဂီဓာတ်၏ယှဉ်ရာ ရှေး
 ဝါကျရှိ ကတ္တာပုဒ်က နောက်ဝါကျ၌ သမ္ပဒါန်ဖြစ်ပုံတည်း။ “ဘိက္ခု ဇနံ ဓမ္မ
 သာဝေတိ(ရှေးဝါကျ), တဿ ဘိက္ခုနော ဇနော အနဂိဏာတိ(နောက်ဝါကျ)” ဤ၌
 ရှေးဝါကျရှိ “ဘိက္ခု” ဟူသော ကတ္တာသည် နောက်ဝါကျ၌ အနုပုဗ္ဗဂီဓာတ်နှင့်
 ယှဉ်သောကြောင့် “တဿ ဘိက္ခုနော” ဟု သမ္ပဒါန်ဖြစ်လာရသည်။

ယော-အကြင်သူသည်။ ဝဒေတိ-ပြောဆိုတတ်၏။ သ(သော)-ထိုသူ့ကို၊ ကတ္တာတိ-ကတ္တားဟူ၍၊ ဝုစ္စတိ-ဆိုအပ်၏။ ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်သောစကားကို၊ ကမ္မန္တိ-ကံဟူ၍၊ ဝုစ္စတိ-၏။ ယော-အကြင်သူသည်။ ပဋိဂ္ဂါဟကော-ခံယူတတ်၏။ တဿ-ထို ခံယူတတ်သူ၏။ သမ္ပဒါနံ-သမ္ပဒါနံအဖြစ်ကို၊ ဝိဇာနိယာ-သိရာ၏။ ဣတိ-ဤသို့ မှတ်ထိုက်၏။

တဿ၊ပေ၊ ဥဿာဟယတိတိ အတ္ထော။ ။ဤ၌ ရှေးဝါကျမပါ၊ “ဘိက္ခု ဇနံ ဓမ္မံ သာဝေတိ၊ တဿ ဘိက္ခုနော ဇနော ပတိဂိဏာတိ”ဟု ရှေးဝါကျ ထည့်ပေးပါ။ ရှေးဝါကျရှိ ဘိက္ခုသည် ပတိပုဗ္ဗ ဂိဓာတ်နှင့်ယှဉ်ရာ နောက်ဝါကျ၌ “တဿ ဘိက္ခုနော”ဟု ဖြစ်လာရသည်။ “သာဓုကာရ၊ ပေ၊ ဥဿာဟယတိ”ကား အနုဂိဏာတိ ပတိဂိဏာတိတို့၏ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်တည်း။ တရားနာပရိသတ်က “သာဓု သာဓု”ဟု သာဓုသံကို ပေးလျှင် ဓမ္မကထိကရဟန်းသည် အားတက်လာ၏၊ တရားဟောမှုကိုစွဲ၌ စိတ်ထက်သန်လာ၏။ ထို့ကြောင့် “သာဓု”ခေါ်ခြင်းကိုပင် “အနုဂိဏာတိ-တရားဟောမှု အားလျော်စွာဆိုသည်။ ပတိဂိဏာတိ-တရားဟောသံကို ခွန်းတုံ့ပြန်၍ ဆိုသည်”ဟု မှတ်ပါ။ [ဆရာတို့လည်း “အနုဂိဏာတိ-သာဓု သာဓု၊ ကောင်းချီးပြုလျက်၊ အားတက်စေလို၊ လျော်စွာဆို၏။ ပတိဂိဏာတိ-သာဓု သာဓု၊ ကောင်းချီးပြုလျက်၊ အားတက်စေလို၊ ခွန်းတုံ့ဆို၏”ဟု ပေးတော်မူကြသည်။]

ယော ဝဒေတိ၊ ပေ၊ ဝိဇာနိယာ။ ။ဂါထာကား ကစွည်းဝုတ္တိ၌လာသော ဂါထာတည်း။ ထို့ကြောင့် ထိုဂါထာ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းဘာသဋီကာ၌ ပြထား၏။ ဤ ရှုဋီကာ၌၊ “တေဒဝေါဓာတျာဒီသု-ယော ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ သော တဿ ကမ္မဿ ကတ္တာတိ ဝုစ္စတိ၊ တေန ဝုတ္တံ ဝစနံ ပုဗ္ဗကမ္မန္တိ”တိုင်အောင် ဖွင့်ပုံကောင်း၏။ ထို့နောက် “တဿ ဝစနဿ ဘိက္ခုသံဃော ဝါ ဇနော ဝါ ပဋိဂ္ဂါဟကော၊ တံ သမ္ပဒါနန္တိ ဝိဇာနိယာ”ဟူသော အဖွင့်ကား မကောင်း၊ မှန်၏-“ဘဂဝါ ဘိက္ခု တေဒဝေါစ”ဝါကျ၌ ဘိက္ခုအရ ဘိက္ခုသံဃောဟု ဆိုထား၏။ ထို ဘိက္ခုသံဃာသည် သမ္ပဒါနံဖြစ်၊ ဘဂဝါပုဒ်သာ သမ္ပဒါနံဖြစ်၏။

ဘိက္ခု ဇနံ ဓမ္မံ သာဝေတိ။ ။ဝါကျ၌ ဇနံကို ဇနောဟု ဆိုထား၏။ ထို ဇနသည် သမ္ပဒါနံဖြစ်၊ ဘိက္ခုသာ သမ္ပဒါနံဖြစ်၏။ ထို သမ္ပဒါနံဖြစ်ကြသော “ဘဂဝါ၊ဘိက္ခု” ကတ္တားနှစ်ခုလည်း ထိုစကားကို မခံယူ၊ ရှေးရှုနားထောင်ခြင်း လျော်စွာဆိုခြင်း ကြိယာကိုသာ ခံယူ၏။ ထို့ကြောင့် ရှုဋီကာအဖွင့်ကို ဆင်ခြင်ကြပါလေ။ [သမ္ပဒါနံ၌ “သမ္ပဒါနဘာဝံ”ဟု ဆိုလိုလျက် ဂါထာဖြစ်၍ ဘာဝပုဒ်ကို ချေထားသည်ဟု ကြံ၊ သို့မှ “တဿ သမ္ပဒါနံ=ထိုခံယူတတ်သော ကာရက၏+သမ္ပဒါနံအဖြစ်”ဟု အဓိပ္ပာယ် ရသည်။ “တဿ-ထို ရှေးရှုနားထောင်ခြင်းအားလျော်စွာ ဆိုခြင်းကြိယာကို၊ ပဋိဂ္ဂါဟကော-ခံယူတတ်၏”ဟုလည်း ပေးကြသေး၏။ ဆင်ခြင်ဖွယ်ပင်။]

အာရောစနတ္ထပ္ပယောဂေ-ပြောဆိုခြင်းအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ ယဿ-အကြင်သူအား၊ အာရောစေတိ-ပြော၏၊ တံ-ထို ပြောရာသူသည်၊ သမ္ပဒါနံ-သမ္ပဒါန်သည်၊ (ဟောတိ) ဘိက္ခဝေ-တို့၊ ဝေါ-သင်တို့အား၊ အာရောစယာမိ-ပြောပြတော်မူအံ့၊ ဘိက္ခဝေ ဝေါ ပဋိဝေဒယာမိ-သိစေတော်မူအံ့၊ မဟာရာဇ-မင်းမြတ်၊ တေ-အား၊ အာမန္တယာမိ-သိစေပါ၏၊ အာမန္တ ခေါ တံ ဂစ္ဆာမာတိ ဝါ-အာမန္တ ခေါ တံ ဂစ္ဆာမ ဟုလည်း ရှိ၏၊ [တံ-သင့်ကို၊ အာမန္တ-သိစေပြီး၍၊ ဝါ-ခွင့်ပန်ပြီး၍၊ ဂစ္ဆာမ-သွားကုန်တော့အံ့။]

စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤ အာရောစနတ္ထပ္ပယောဂ၌၊ အာရောစနသဒ္ဓဿ-အာရောစနသဒ္ဓါ၏၊ ကထနပကာရတ္ထတ္တာ-ကထနသဒ္ဓါနှင့် တူသောအနက် ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဒေသနတ္ထာဒိပယောဂေ-ဟောပြောခြင်းအနက်ရှိသော ဓာတ်အစရှိသည်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း၊ စတုတ္ထိ-စတုတ္ထိဝိဘတ်သည်၊ (ဟောတိ) ဝေါ-တို့အား၊ ဓမ္မံ-ကို၊ ဒေသေသာမိ-ဟောပေအံ့... ဘန္တေ-မြတ်စွာဘုရား၊ ဘဂဝါ-သည်၊ ဘိက္ခူနံ-တို့အား၊ ဓမ္မံ၊ ဒေသေတု-ဟောတော်မူပါ၊... ယထာ-အကြင်အခြင်းအရာအားဖြင့်၊ နော-ငါတို့အား၊ ဘဂဝါ-သည်၊ ဗျာကရေယျ-ဖြေရာ၏၊... တေ-သင့်အား၊ နိရုတ္တိ-နိရုတ္တိကို၊ ပဝက္ခာမိ-ဆိုပေအံ့၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။

အာရောစန၊ ပေါ ဂစ္ဆာမ။ ။အာပုဗ္ဗ ရုစဓာတ်သာမက၊ ပြောဆိုခြင်းအနက်ရှိသော ဓာတ်ဟူသမျှ၏ ယှဉ်ရာကို ယူစေလို၍ “အာရောစနတ္ထပ္ပယောဂေပိ”ဟု အတ္ထသဒ္ဓါ နှင့်တကွ ဆိုသည်၊ ထို့ကြောင့်ပင် ပဋိဝေဒယာမိ စသည်ကို ပုံစံထုတ်နိုင်သည်၊ “သိစေခြင်း”ဟူသည် သိအောင် ပြောခြင်းပင်တည်း။

အာမန္တ ခေါ တံ ဂစ္ဆာမ။ ။သမ္ပဒါန်မမြဲကြောင်း，“တံ”ဟု ဒုတိယာလည်း ရှိကြောင်းကို ပြသော ပုံစံတည်း၊ “အာမန္တယ ဝော”ဟု ပျက်၏၊ “အာမန္တ ခေါ တံ ဂစ္ဆာမ၊ ပုရာ တေ ဟောမ အပ္ပိယာ” ပါဠိ၏ မဟာဗောဓိဓာတ် အဋ္ဌကထာ၌ “အာမန္တေတွာဝ တံ ဂစ္ဆာမ”ဟု ဖွင့်သည်၊ ထို့ကြောင့် “အာမန္တေတွာ”ဟု ဆိုလိုလျက် ဂါထာဖြစ်၍ “တွာ”ပစ္စည်းကို ချေထားရကား “အာမန္တ ခေါ”ဟု ရှိသောပါဠိသာ အမှန်တည်း။

ဧတ္ထစ၊ ပေါ ပယောဂေပိ။ ။အာရောစန သဒ္ဓါသည် ကထနသဒ္ဓါနှင့် တူ၏၊ ထို့ကြောင့် အာရောစန အနက်ရှိသော ဒေသနတ္ထသဒ္ဓါတို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်း စတုတ္ထိ ဝိဘတ်ဖြစ်၏၊ [“ပယောဂေပိ စတုတ္ထိ”ဟု ဆိုသော်လည်း ဤသုတ်ဖြင့် သက်ရမည် မဟုတ်၊ ဤသုတ်ဖြင့် သမ္ပဒါန်မှည့်၍ သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထိသုတ်ဖြင့် စတုတ္ထိသက်ပါဟု ဆိုလိုသည်။

(၃၀၄) တဒတ္တေ-ထို၏ အကျိုးဟူသော အနက်၌၊ သမ္ပဒါနသညာ-
 သမ္ပဒါန်အမည်သည်လည်းကောင်း၊ စတုတ္ထိစ-စတုတ္ထိဝိဘတ်သည်လည်းကောင်း၊
 (ဟောတီ) [“အတ္တယ”၌ အတ္တတည်း၊ ဤ“သီလာယ”စသောသုတ်ဖြင့်
 တဒတ္တသမ္ပဒါန်အမည်မှည့်၊ “သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထိ” သုတ်ဖြင့် စတုတ္ထိဝိဘတ် သက်၊
 “အတ္ထံ+သ”ဟု ရှိပြီးဖြစ်စေ-ဟူလို။]... အတောတီ (အတောနေသုတ်မှ
 အတောပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊) ဝါတီစ ဝတ္တတေ။

အာယစတုတ္တေကဝစနဿ တု။ ။(၁၀၉) အကာရန္တတော လိင်္ဂီမှာ
 ပရဿ စတုတ္တေကဝစနဿ အာယာဒေသော ဝါ ဟောတီ၊ သရလောပါဒိ၊
 ဗုဒ္ဓဿ-၏၊ အတ္တယ-အကျိုးငှာ၊ ဓမ္မဿ အတ္တယ၊ သံဃဿ အတ္တယ၊
 ဇီဝိတံ-အသက်ကို၊ ပရိစ္စဇာမိ-စွန့်ပါ၏၊ ပိဏ္ဍပါတံ-ဆွမ်းကို၊ ဒဝါယ-မြူးထူး
 ပျော်ရွှင်ခြင်းငှာ၊ နေဝ ပဋိသေဝါမိ-မှီဝဲသည် မဟုတ်ပါ၊ မဒါယ-မာန်ယစ်ခြင်း
 ငှာ၊ န ပဋိသေဝါမိ၊ မဏ္ဍနာယ-အသားအရေ ပြည့်ဖြိုးစေခြင်းငှာ၊ န ပဋိသေဝါမိ၊
 ဝိဘူသနာယ-အရေအဆင်းကို ကြည်လင်စေခြင်းငှာ၊ န ပဋိသေဝါမိ-မှီဝဲ
 သည် မဟုတ်ပါ... ဦနဿ-ယုတ်လျော့သော သင်္ကန်း၏၊ ပါရိပူရိယာ-
 ပြည့်စုံခြင်းငှာ... အတ္တယ-အကျိုးငှာ၊ ဟိတာယ-စီပွားအလိုငှာ၊ သုခါယ-
 ချမ်းသာခြင်းငှာ၊ သံဝတ္တတီ-ဖြစ်၏။

(၃၀၄) တဒတ္တေ။ ။တဒတ္တကို “တ+အတ္တ”ဟု ခွဲ၊ တဿ+အတ္တော၊တဒတ္တော၊
 တဿ၌ တအရ တွဲဖက်တစ်ခုခုကို စွဲရမည်၊ ကြိယာနှင့်တွဲလျှင် “ထို ကြိယာ၏”ဟု
 ခွဲ၊ “ယူပါယ+ဒါရ=ယစ်တိုင်အလိုငှာ+သစ်သား (ယစ်တိုင်ဖို့+သစ်သား)”ဟု ခြပ်နှင့်
 တွဲရာ၌ “တဿ-ထို ယစ်တိုင်၏”ဟု ခြပ်ကို စွဲရသည်။

ဗုဒ္ဓဿ အတ္တယ စသည်။ ။“ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇာမိ”အရ အသက်စွန့်ခြင်းသည်
 ဘုရားဖို့ ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် အတ္တယသည် တဒတ္တ(ထိုစွန့်ခြင်းကြိယာ၏+အကျိုး)
 တည်း၊ “ဓမ္မဿ အတ္တယ”စသည်၌လည်း နည်းတူ၊ “ပိဏ္ဍပါတံ ပဋိသေဝါမိ နေဝ
 ဒဝါယ”၌ “နေဝ”ဟူသော ပဋိသေဝေ မပါလျှင် “ဆွမ်းကို မှီဝဲခြင်း(စားခြင်း)သည်
 ပျော်မြူးခြင်း အကျိုးငှာ (ပျော်မြူးဖို့ရာ) ဖြစ်၏”ဟု အနက်ထွက်၏၊ ထို့ကြောင့်
 ဒဝသည် ဆွမ်းစားခြင်း၏အကျိုး (တဒတ္တ)တည်း၊ [နေဝ ဟူသော ပဋိသေဝေအတွက်
 ကြောင့် ဒဝအကျိုး မရသော်လည်း တဒတ္တအမည်ကား မပျက်တော့၊] န မဒါယ
 စသည်၌လည်း နည်းတူ။

ဦနဿ ပါရိပူရိယာ။ ။“ဝတ္ထံ နိက္ခိပါမိ”ဟု ပါဠိရင်းနှင့် ဆက်၊ နောင်ခါ သင်္ကန်း
 ချုပ်ရာ၌ ယုတ်လျော့နေလျှင်(မလောက်မင ဖြစ်နေလျှင်) ထိုသင်္ကန်းပြည့်ဖို့ရာ ယခုနယ်က
 အဝတ်ကို ထားနိုင်သည်၊ ကျင့် ယုတ်လျော့သောသင်္ကန်း၏ ပြည့်စုံလုံလောက်ခြင်းသည်

တုမတ္ထေ-တုံပစ္စည်း၏ အနက်၌၊ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ) လောကနုကမ္မာယ-
လောကကို စောင့်ရှောက်ခြင်းငှာ၊ လောကံ-လောကကို၊ အနုကမ္မိတုံ-စောင့်
ရှောက်ခြင်းငှာ၊ ဣတိ အတ္ထော-နက်၊ တထာ-ထိုအတူ၊ ဖာသုဝိဟာရာယ-
ချမ်းသာစွာ နေရခြင်းငှာ။

အဝတ်ကို ထားခြင်း၏အကျိုး (တဒတ္ထ)တည်း။ “အတ္ထာယ၊ ပေ၊ သံဝတ္တတိ” ၌
“မမ္မော” ဟု ကတ္တား ထည့်၊ သတ္တဝါတို့၌ အတ္ထ၊ ဟိတ၊ သုခကို ရခြင်းသည် တရား
ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အကျိုး (တဒတ္ထ)တည်း။ ထို တဒတ္ထအနက်၌ အာယစတုတ္ထေက
ဝစနဿ တု သုတ်ဖြင့် သကို အာယပြု၍ “အတ္ထာယ” စသော ရုပ်များ ပြီးကြရသည်။
[ထိုသုတ်အဓိပ္ပာယ်ကို အခြေပြုမှာ ရှု။]

တုမတ္ထေ။ ။တုဿ-တုံပစ္စည်း၏၊ အတ္ထော-အနက်တည်း။ တုမတ္ထော-တုံ
ပစ္စည်း၏ အနက်၊ [“ကိဿ” ကဲ့သို့ နိဂ္ဂဟိတ်ချေ၍ “တုဿ” ဟု ဆိုလိုက်သည်။] တုံ
ပစ္စည်းဖြင့် ပါဠိထားမည်ဆိုလျှင် ထားနိုင်လျက် တုံပစ္စည်းဖြင့် ကထားဘဲ သဝိဘတ်ဖြင့်
ထားလိုသောအခါ တုံပစ္စည်းအနက်၌ ဤ သိလာယ စသောသုတ်ဖြင့် သမ္ပဒါနံမှည့်ခြင်း
စသည် စီရင်၍ “လောကနုကမ္မာယ” ဟု ဖြစ်၏။ လောကံ အနုကမ္မိတုံကား အနက်ဖွင့်
တည်း။ တထာ ဖာသုဝိဟာရာယ၌ တထာဖြင့် “ဖာသုဝိဟာရိတု” အနက်ကို ညွှန်ပြ၏။

တဒတ္ထ တုမတ္ထ အထူး။ ။ “လောကနုကမ္မာယ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နတိ” ၌
“ဘုရားပွင့်ခြင်းသည် အကြောင်း၊ လောကကို စောင့်ရှောက်နိုင်ခြင်းသည် အကျိုး
(တဒတ္ထ)” ဟုလည်းကောင်း၊ “ဖာသုဝိဟာရာယ ဝိနယော ပညတ္ထော” ၌ “ဝိနည်း
ပညတ်ခြင်းသည်အကြောင်း၊ ချမ်းသာစွာနေရခြင်းသည် အကျိုး(တဒတ္ထ)” ဟုလည်း
ကောင်း ဖြစ်နိုင်၏။ ထို့ပြင် ဟေတုသမ္ပဒါနံ အတ္ထသမ္ပဒါနံဟု ခွဲရာ၌ “အား” ဟု
ပေးရသော သမ္ပဒါနံသည် ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်၍ ဟေတုသမ္ပဒါနံတည်း။ “ငှာ”
ဟု ပေးရသော သမ္ပဒါနံကား ကြိယာ၏လည်းကောင်း၊ ခြံ၏လည်းကောင်း အကျိုး
ဖြစ်၍ (တဒတ္ထ တုမတ္ထ နှစ်မျိုးလုံးပင်) အတ္ထသမ္ပဒါနံချည်း ဖြစ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့်
ဤ တဒတ္ထ တုမတ္ထ နှစ်မျိုးသည် အဘယ်သို့ ထူးသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။

အဖြေကား-(တွာလောပ အပါဒါနံကဲ့သို့) တုံပစ္စယန္တုပဒ်ဖြင့် ပါဠိထားခွင့် ရှိရာ
ဝယ် တုံပစ္စယန္တုဖြင့် မထားဘဲ သဝိဘတ်ကို အာယပြုထားလျှင် တုမတ္ထ၊ တုံပစ္စယန္တု
ဖြင့် ပါဠိထားခွင့် မရှိသော အကျိုးသမ္ပဒါနံ ဟူသမျှသည် (တဒတ္ထ)တည်း။ ချဲ့ဦးအံ-
လောကနုကမ္မာယ၌ “လောကံ အနုကမ္မိတုံ” ဟု ပါဠိထားခွင့် ရှိ၏။ သို့သော်
တုံပစ္စယန္တုပဒ်ဖြင့် မထားဘဲ သကို အာယပြုထားသောကြောင့် တုမတ္ထသမ္ပဒါနံ
ဖြစ်ရသည်။ ဖာသုဝိဟာရာယ၌လည်း နည်းတူ၊ နောက်၌ ဘာဝဝါစိမိ စတုတ္ထိသုတ်ဝယ်
“ပစိတုံ” အရာ၌ “ပါကာယ ဝဇတိ” ဟု လာဦးလတ်၊ ဗုဒ္ဓဿ အတ္ထာယ စသည်၌ကား
“အတ္ထံ+ကာတုံ” ဟု တုံပစ္စယန္တုဖြင့် ပါဠိထားလိုရိပ် မရှိ ထို့ကြောင့် တဒတ္ထသမ္ပဒါနံတည်း။

အာသုဗောဓ။ ။ “တုမန္တဿ လောပေါ ဝါ တက္ကမ္ပဏီစ” (သုတ်)၊ တုမန္တဿ ဝါ လောပေါ ဘဝတိ၊ တံ လောပေစ တဿ ကမ္မဏီ စတုတ္ထိ ဘဝတိ၊ ကဋ္ဌ အာနေတုံ ယာတိ၊ ကဋ္ဌာယ ယာတိ၊ (ဝုတ္တိ)။... တုံပစ္စယန္တပုဒ်၏ ရံခါ ကျေခြင်းဖြစ်၏။ ထို တုံပစ္စယန္တပုဒ် ကျေရာဝယ် ထိုပုဒ်၏ ကံ၌ စတုတ္ထိဖြစ်၏။ “ကဋ္ဌ အာနေတုံ” ဟု ပါဠိ ထားခွင့်ရှိရာဝယ် တုံပစ္စယန္တပုဒ်ကို ချေ၍ ကဋ္ဌာယဟု တုမတ္တသမ္ပဒါန်ဖြစ်သည်။ ဟူလို။

တစ်ဆင့်မေးဖွယ်။ ။ အဘယ် အတ္တသမ္ပဒါန်မျိုး၌ တုံပစ္စယန္တဖြင့် ပါဠိထားခွင့် ရှိ၍ အဘယ် အတ္တသမ္ပဒါန်မျိုး၌ တုံပစ္စယန္တပုဒ်ဖြင့် ပါဠိထားခွင့် မရှိပါသနည်းဟု တစ်ဆင့် မေးဖွယ်ရှိ၏။... ဤအမေး၌ “ဣစ္ဆတ္ထေသု သမာနကတ္တုကေသု တစေတုံ ဝါ” သုတ် အသွားကို သတိထား၍ ဖြေရပေလိမ့်မည်။ မည်သည့်အရာ၌မဆို ပုဂ္ဂိုလ်၏ အလို ကုစ္ဆာ ဗျာပါရ ထင်ရှားလျှင် တုံပစ္စယန္တဖြင့် ပါဠိထားခွင့် ရှိ၏။ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အလို ကုစ္ဆာ ဗျာပါရ မထင်ရှားလျှင် တုံပစ္စယန္တဖြင့် ပါဠိထားခွင့် မရှိ။

ချဲ့ဦးအံ့- “လောကာနုကမ္ပာယ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နတိ” ၌ ဘုရားရှင်၏ လောကကို စောင့်ရှောက်လိုသော ကုစ္ဆာ ဗျာပါရသည် ထင်ရှား၏။ “ဗာသုဝိဟာရာယ ဝိနယော ပညတ္ထော” ၌လည်း ဘုရားရှင်၏ ရဟန်းတို့ ချမ်းသာစေလိုသော အလို ကုစ္ဆာ ဗျာပါရသည် ထင်ရှား၏။ “အတ္တာယ ဟိတာယ သုခါယ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နတိ” ဟု ဆိုပြန်လျှင်လည်း လောက၏ အတ္တ ဟိတ သုခကို ပြုလိုသော ဘုရားရှင်၏ အလိုဗျာပါရသည် ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် “အတ္တံ ကာတုံ၊ ဟိတံ ကာတုံ၊ သုခံ ကာတုံ” ဟု တုံပစ္စယန္တဖြင့် ပါဠိစီခွင့် ရှိသည်။ “ပါကာယ ဝဇေတိ” ၌ သွားသူ၏ ချက်လိုသော အလို ကုစ္ဆာ ဗျာပါရသည် ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် “ပစိတုံ” ဟု ထားခွင့် ရှိသည်။ “ကဋ္ဌာယ ယာတိ” ၌လည်း သွားသူ၏ ထင်းကို ဆောင်လိုသော အလို ကုစ္ဆာ ဗျာပါရသည် ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် “ကဋ္ဌ အာနေတုံ” ဟု ပါဠိစီခွင့် ရှိ၏။

“ဗုဒ္ဓဿ အတ္တာယ ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇာမိ” ၌ကား အသက်ကို စွန့်ပါ၏ဟု ဝန်ခံသူ၏ ဘုရား ကြည်ညိုကြောင်းသာ ထင်ရှား၏။ ဘုရားအတွက် တစ်စုံတစ်ခုပြုလိုသော ကုစ္ဆာကား မထင်ရှား။ ထို့ကြောင့် “ဗုဒ္ဓဿ အတ္တံ ကာတုံ” ဟု ပါဠိစီခွင့် မရှိ။ အချုပ်မှာ- ပုဂ္ဂိုလ်၏ အလို ကုစ္ဆာ ဗျာပါရ လုံးလုံးမရှိလျှင်လည်းကောင်း၊ အနည်းငယ် ရှိစေကာမူ တုံပစ္စယန္တဖြင့် ပါဠိထားနိုင်လောက်အောင် ဗျာပါရ မထင်ရှားလျှင်လည်း ကောင်း တဒတ္တသမ္ပဒါန်သာ ဖြစ်ရမည်။ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုကုစ္ဆာ ထူးခြားထင်ရှားရာ ၌ကား တုမတ္တသမ္ပဒါန် ဖြစ်ရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။

[ဆောင်] ထိုထို ပုဂ္ဂိုလ်၊ အလိုကုစ္ဆာ၊ ရှိရာတိုင်းတည်း၊ တုံပစ္စည်းဖြင့်၊ ပါဠိစီ သင့်လျက်၊ အခွင့်သင့်ငြား၊ အာယထားမူ၊ မှတ်သား တုမတ်၊ တဒတ္တဝယ်၊ မရွယ် ကုစ္ဆာ၊ အကျိုးသာကြောင့်၊ တုံပါဠိသော်၊ မလျော်သည်၊ နှစ်ဖော် အတ္တအထူးတည်း။

ဝါဒန္တ ရ။ ။ ဤပြခဲသောဝါဒသည် ရှေးဆရာတို့ ဝါဒပင်ဖြစ်၏။ သို့သော် ဤသို့ ကျယ်ဝန်းစွာ စိစစ်ချက်မရှိ၍ ထိုဝါဒကို အတည်မပြုနိုင်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့က “အကြောင်း အကျိုး ပြန်၍ရလျှင် တဒတ္တ၊ အကြောင်းအကျိုး ပြန်၍မရလျှင် တုမတ္တ” ဟုလည်းကောင်း၊

အလံသဒ္ဓဿ-အလံသဒ္ဓါ၏။ အတ္တာ-အနက်တို့ဟူသည်။ အရဟတံဋီက္ခေပါ-
 ထိုက်တန်ဟူသောအနက်၊ ပယ်ခြင်းအနက်တို့တည်း။ အရဟတ္ထေ-ထိုက်တန်
 ဟူသောအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) မေ-ငါအား၊ ရန္တေ-တိုင်းပြည်သည်။ အလံ-
 ထိုက်တန်၏။ ဘိက္ခု-သည်။ ပတ္တဿ-သပိတ်အား၊ အလံ-ထိုက်၏။ အက္ခရတ္ထော-
 ကြွေအန်ကြူးသော၊ ဝါ-ကစားသမားဖြစ်သော၊ ပုရိသပုဂ္ဂလော-ယောကျ်ား
 ပုဂ္ဂိုလ်သည်။ ဒါရဘရဏာယ-မယား မွေးမြူခြင်းငှာ၊ နာလံ-မထိုက်၊ မလ္လော-
 လက်ဝှေ့သည် တစ်ယောက်သည်။ မလ္လဿ-အား၊ အလံ-ထိုက်၏။ မလ္လော-
 သည်၊ မလ္လဿ-အား၊ အရဟတံ-ထိုက်၏။

တစ်နည်း-“တိုက်ရိုက်အကျိုးဖြစ်လျှင် တဒတ္တ၊အဆက်ဆက် အကျိုးဖြစ်လျှင် တုမတ္ထ”
 ဟုလည်းကောင်း၊ ခွဲခြားကြသေး၏။ စိစစ်အံ့-“တံစီဝရံ နိက္ခိပိတဗ္ဗံ-ဦးနဿ ပါရိပူရိယာ၌
 သင်္ကန်းထားခြင်းသည် အကြောင်း၊ ပြည့်စုံခြင်းသည် အကျိုး၊ ထားခြင်း ကြောင့်
 ပြည့်စုံသည်၊ ပြည့်စုံလိုသောကြောင့် ထားသည်”ဟု အကြောင်းအကျိုး ပြန်၍ရသတဲ့။
 စဉ်းစားကြပါကုန်၊ ပါရိပူရိယာကို အကြောင်းလုပ်သောအခါ သူ့သဒ္ဓါနက်အတိုင်း
 မဟုတ်တော့ဘဲ “ပြည့်စုံလိုသောကြောင့်”ဟု “အလို”စကားကလေး အပိုပါနေသည်။

ဤသို့ အပိုထည့်၍ အကြောင်းအကျိုး ပြန်တမ်းဆိုလျှင် “လောကဏုကမ္မာယ၊ပေ၊
 ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ” ၌ ဘုရားပွင့်ခြင်းသည် အကြောင်း၊ လောကကို စောင့်ရှောက်ရခြင်းကား
 အကျိုး-“လောကကို စောင့်ရှောက်လိုခြင်း (ကရုဏာ)သည် အကြောင်း၊ ဘုရား
 ဖြစ်ရခြင်းကား အကျိုး”ဟု အကြောင်းအကျိုး ပြန်၍ရသည်။ ထို့ကြောင့် “အကြောင်း
 အကျိုး ပြန်၍ရလျှင် တဒတ္တ၊ ပြန်၍ မရလျှင် တုမတ္ထ”ဟူသော ဝါဒကို စဉ်းစားသင့်၏။

ထို့ပြင် “သင်္ကန်းကို သိမ်းထားခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် နောင်ခါ
 ယုတ်လျော့နေသော သင်္ကန်းကို ဖြည့်ရခြင်းသည် တိုက်ရိုက်အကျိုးတည်း”တဲ့။
 သို့ဖြစ်လျှင် ဘုရားပွင့်ခြင်းတည်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် လောကကို စောင့်ရှောက်
 နိုင်ခြင်းလည်း တိုက်ရိုက်အကျိုးပင်။ ဝိနည်းကို ပညတ်ခြင်းကြောင့် လဒ္ဓိရဟန်းတော်များ
 ရမ်းသာစွာ နေရခြင်းသည်လည်း (အကြား၌ အခြားအကြောင်းတစ်မျိုး ခြားလျက်
 မရှိ) တိုက်ရိုက် အကျိုးပင်။ ထို့ကြောင့် “တိုက်ရိုက်အကျိုးဖြစ်လျှင် တဒတ္တ၊
 အဆက်ဆက်အကျိုးဖြစ်လျှင် တုမတ္ထ”ဟူသော ဝါဒလည်း စဉ်းစားဖွယ်ပင်။

အရဟတ္ထေ။ ။ “အလမတ္ထ”ဟု သုတ်၌ပြခဲ့ရာ ထိုအလံသဒ္ဓါ၏ အနက်ဟူသည်
 အရဟတံအနက်၊ ပဋိက္ခေပအနက်အားဖြင့် နှစ်မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် အရဟတံအနက်၏
 ပုံစံများ၌ “အက္ခရတ္ထော၊ပေ၊ဒါရဘရဏာယ”ဟူသည် တုမတ္ထသမ္ပဒါန်တွင် ပါဝင်သင့်၏။
 ထို့ကြောင့် “ဒါရဘရဏာယ”ဟု သကို အာယပြုထားသည်။ ထိုသို့ တုမတ္ထသမ္ပဒါန်
 သဘောရှိသော်လည်း အလံသဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် အလမတ္ထပယောဂ၌ ထုတ်ထား
 ပြန်သည်။ “တုမတ္ထလည်း သင့်၊ အလမတ္ထပယောဂလည်း သင့်သည်”ဟုလို။

ပဋိက္ခေပေ-ပယ်မြစ်ခြင်းအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) တေ-သင်အား၊ ကုဓ-
 ဤကျောင်း၌၊ ဝါသေန-နေခြင်းဖြင့်၊ အလံ-အကျိုးမရှိ၊... မေ-အား၊ ဟိရည
 သုဝဏ္ဏေန-ငွေရွှေဖြင့်၊ အလံ-အကျိုး မရှိ၊... မေ-အား၊ ဧကေန-တစ်ယောက်
 ဟည်းဖြစ်၍၊ တိဏ္ဏေန-သံသရာမှ ကူးသောယောက်ျားဖြင့်၊ ကိ-ဘာလုပ်အံ့
 နည်း၊... ဒုမ္မေဓ-ပညာမရှိသော ဟဲ့...ရသေ့၊ တေ-အား၊ ဇေတပိ-ဆံကျစ်တို့ဖြင့်၊
 ကိ-ဘာလုပ်အံ့နည်း၊...စတုမဋ္ဌဿ-ကိုယ်၊အမျိုး၊အသံ၊ဂုဏ် လေးပါးစုံတို့ဖြင့်
 ချောမောသော၊ တေ-သင် မြေခွေးအား၊ (တ္ထေ-ဤအရပ်၌၊) ကိ-
 ဘာလုပ်အံ့နည်း၊ (“ဗိလံ ပဝိသ-တွင်းထဲဝင်နေလော”ဟုလို။)

မညတိပူယောဂေ-မနဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ အနာဒရေ-မလေးစားအပ်သော၊
 အပ္ပာဏိနိ-သတ္တဝါလည်း မဟုတ်သော၊ ကမ္မနိယေဝ-ကံအနက်၌သာ၊ (သမ္ပဒါနံ-
 သည်၊ ဟောတိ၊) တုဝံ-နှင့်ကို၊ ကဋ္ဌဿ-ထင်းတုံးလို၊ မညေ-မှတ်ထင်၏၊...
 တုဝံ-နှင့်ကို၊ ကလိဂံရဿ-ထင်းနပ် ထင်းဖွဲ့လို၊ မညေ-၏၊...ဇိဝိတံ-အသက်ကို၊
 တိဏာယပိ-မြက်မှိုက်လောက်လည်း၊ န မညမာနော-မမှတ်ထင်ဘဲ၊ အနာဒရေတိ
 ကိ၊ တံ-သင့်ကို၊ သုဝဏ္ဏံ-ရွှေလို၊ မညေ-မှတ်ထင်ပါ၏၊ အပ္ပာဏိနိတိ ကိ၊
 တုဝံ-နှင့်ကို၊ ဂဒြဘံ-မြည်းသတ္တဝါလို၊ မညေ-မှတ်ထင်၏။

ပဋိက္ခေပေ။ ။မသင့်၊ မထိုက်၊ ဘာအကျိုးရှိအံ့နည်း (အကျိုးမရှိဘူး) ဟူသော
 အနက်များကို ပဋိက္ခေပတ္ထဟု ဆိုသည်။ ထိုတွင် “စတုမဋ္ဌဿာတိ သရီရေန၊ ဇာတိယာ
 သရေန၊ ဂုဏေနာတိ စတုဟိ မဋ္ဌဿ”ဟု စတုမဋ္ဌဇာတ်အဋ္ဌကထာ ဖွင့်သောကြောင့်
 “စတုမဋ္ဌဿ”သာ ပါဠိမှန်တည်း၊ မဋ္ဌသဒ္ဒါကြောင့် ချီးမွမ်းသလို ထင်ရသော်လည်း
 “ချီးမွမ်းခြေကျောက်” စကားမျိုးဖြစ်၍ နှိမ့်ချသောစကားဟု မှတ်ပါ။

မညတိပူယောဂေ။ ။[မညတိ၌ တိသည် ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌတည်း၊ “အဖန်ဖန်ဖြစ်ခြင်း
 ပူဇော်ခြင်းအနက်ကို ဟောသော ဘူဝါဒီ မနဓာတ်ကို မယူသင့်၊ သိခြင်း မှတ်ထင်ခြင်း
 အနက်ဟော ဒီဝါဒီမနဓာတ်ကို ယူပါ”ဟု သိစေလို၍ “မညတိ”ဟု ဒီဝါဒီဂိုဏ်းရုပ်
 ဖြစ်သော ယပစ္စည်း တိဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြသည်-ဟုလို၊ “အနာဒရ အပ္ပါဏိနိ”တို့၏
 အဓိပ္ပါယ်ကို အခြေပြု၌ပင် ပြခဲ့ပြီ၊ “ကဋ္ဌဿ-ထင်းတုံးလို၊ ဝါ-ထင်းတုံးလောက်”ဟု
 အနက်ပေးသော်လည်း တုဝံနှင့်အရတူသောကြောင့် ကံအနက်ဟုပင် မှတ်ပါ၊ ထင်းကို
 ကဲ့သို့”ဟု ဆိုလိုသည်၊ “နီရတ္ထံဝ ကဋ္ဌင်္ဂရံ-နီရပကာရံ-နီရတ္ထကံ ကဋ္ဌဇဏ္ဍံ”ဟု ဓမ္မပဒ
 ဖွင့်သောကြောင့် မီးဆိုက်ဖို့မျှ အသုံးမကျသော အနပ်အဖွဲ့ဖြစ်သော ထင်းပုပ် ထင်းဆွေးကို
 “ကဋ္ဌင်္ဂရံ” ခေါ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

တစ်နည်း။ ။ “ကဋ္ဌင်္ဂရော ဘုသံ ဣဝံဝေ=ကဋ္ဌင်္ဂရနှင့် ဘုသသည် မညတ္ထ စ(စပါးခွဲ=
 ဖွဲ့)အနက်ဟော”ဟု အမရကောသ အဘိဓာန် ဆိုသောကြောင့် “ကဋ္ဌင်္ဂရဿ-ဖွဲ့ လောက်”
 ဟု အနက်ဆို၊ “နှင့်လို အကောင်မျိုးကို ငါက အသုံးမကျသော ထင်းပုပ် ထင်းဆွေး၊

ဂတျတ္ထကမ္မနိ-ဂတိအနက်ရှိသော ဓာတ်၏ကံ၌၊ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ) ဝါဓိကာရတော-ကြောင့်၊ ဒုတိယာ-ဒုတိယာလည်းဖြစ်၏၊ အပ္ပေါ-အနည်းငယ်သော သတ္တဝါသည်၊ သဂ္ဂါယ-နတ်ပြည်သို့၊ ဂစ္ဆတိ-ရောက်၏၊ အပ္ပော-သည်၊ သဂ္ဂံ-သို့၊ ဂစ္ဆတိ-၏၊ နိဗ္ဗာနာယ-နိဗ္ဗာန်သို့၊ ဝဇ္ဇန္တိယာ-သွားသော၊ (တေ-သင်ဂေါတမိအား၊ ကိံ ဝက္ခာမိ-အဘယ်မှာ ပြောနိုင်တော့အံ့နည်း၊) မူလာယ-အရင်းသို့၊ ပဋိကဿေယျ-ငင်ရာ၏၊ မူလံ-သို့၊ ပဋိကဿေယျ-ရာ၏။

အာသီသတ္တေ-တောင့်တခြင်းအနက်၌၊ အာယုဘဒ္ဒကုသလာဒိယောဂေယေဝ-အာယု၊ဘဒ္ဒ၊ကုသလ အစရှိသော သဒ္ဓါတို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌သာ၊ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ) အာယသ္မတော-အရှင်အား၊ ဒီဃာယု-ရှည်သော အသက်သည်။

ဖွဲလောကံ ထင်တယ်”ဟူလို၊ ဇီဝိတံ တိဏာယပိ တိဏာယကား ကံအနက်၌ သက္ကိအာယပြုထားသော ပုံစံတည်း၊ သုဝဏ္ဏံ တံ မညေ၌ အနာဒရ မဟုတ်၊ သာဒရ (လေးလေးစားစား ချစ်စနိုး) ပြောသော စကားဖြစ်၍ သုဝဏ္ဏံ၌ သမ္ပဒါနံမဖြစ်၊ ဂဒြဘံ တုဝံ မညေ၌ကား အနာဒရ ဖြစ်သော်လည်း အပ္ပာဏိ မဟုတ်-ပါဏိ (သတ္တဝါအကောင်) ဖြစ်သောကြောင့် ဂဒြဘံ၌ သမ္ပဒါနံ မဖြစ်။

ဂတျတ္ထကမ္မနိ။ ။[အဓိပ္ပာယ်ကို အခြေပြု၌ ပြခဲ့ပြီ၊] ကလာပ်၌-ဂတျတ္ထကမ္မနိ ဒုတိယာ စတုတ္ထိယော စေဋ္ဌာယ မနဒ္ဒနိ (သုတ်)၊ ဂတျတ္ထကမ္မနိ-ဂတိအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ ကံ၌၊ စေဋ္ဌာယ-လှုပ်လှုပ်ရှားရှား ကိုယ်ဖြင့်သွားခြင်းဟူသော ဗျာပါရကို၊ (ဂဗျမာနာယံ-သိအပ်သော်)၊ အနဒ္ဒနိ-ခရီးလမ်း မဟုတ်သော အနက်၌၊ ဒုတိယာ စတုတ္ထိယော-တို့သည်၊ ဘဝန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏၊ (သုတ်နက်)၊ ဤသုတ်၌ “အနဒ္ဒနိ”ဟု ဆိုသောကြောင့် “မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၊ ဂါမာယ ဂစ္ဆတိ”ကဲ့သို့ လှုပ်လှုပ်ရှားရှား သွားရာ၌သာ ဒုတိယာ စတုတ္ထိ နှစ်ချက်ရသည်။ “မနသာ မေရုံ ဂစ္ဆတိ”ကဲ့သို့ စိတ်ဖြင့်သွားရာ၌ “မေရုဿ”ဟု စတုတ္ထိမဖြစ်ဟု ပြ၏၊ သို့သော် ထို “စေဋ္ဌာယံ”ဟူသော အဆိုသည် ပါဠိသွားနှင့် မတူ၊ “အပ္ပော သဂ္ဂါယ ဂစ္ဆတိ၊ မူလာယ ပဋိကဿေယျ” စသော ပါဠိ ပုံစံများ၌ ကိုယ်ဖြင့် သွားမှုမဟုတ်၊ ကံအားလျော်စွာ ရောက်ခြင်း၊ နှုတ်ဖြင့် ကမ္မဝါစာ ရွတ်၍ အရင်းသို့ ငင်ခြင်းများဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် “စေဋ္ဌာယံ”ဟူသော စကားကို ဗျာကရဏ်းကျမ်းတို့ အလိုသာဟု မှတ်ပါ။

အာသီသတ္တေ။ ။[“အာသီသနတ္တေ”ဟုလည်း ရှိ၏၊] သူတစ်ပါးအတွက် တောင့်တခြင်းသည် အာသီသနမည်၏၊ “အာယသ္မတော ဒီဃာယုကော ဟောတု”ဟု တချိုး ရှိ၏၊ “ဒီဃာယုကော-ရှည်သောအသက်ရှိသည်”ဟု အနက်ပေးရလိမ့်မည်၊ သို့ဖြစ်လျှင် “အာယသ္မာ”ဟု ပထမာဝိဘတ်ချင်းလည်း တူရလိမ့်မည်၊ အာယသ္မာဟု ရှိပြန်လျှင် သမ္ပဒါနံ ပြယုဂံမဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် “ဒီဃာယု”သာ ပါဠိမှန်၊ ဘဒ္ဒံကို

ဟောတု-ဖြစ်ပါစေ၊ [တောတိတာသသ္မိံ နာသုတိ-သုတ်ဖြင့်၊ သဝိဘတ္တိဿ-
 သော၊ န္တုဿ-န္တုပစ္စည်း၏၊ တောအာဒေသော-တောပြု၊ (ဤကား-
 အာယသ္မတော ရုပ်ပြီးပုံပြသော အမှာစကား၊)] ဘဝတော-အရှင်အား၊ ဘဒ္ဒ-
 ကောင်းခြင်း မင်္ဂလာသည်၊ ဟောတု-ဖြစ်ပါစေ၊ “ကုသလံ-အနာမရှိသူ၏
 အဖြစ်သည်၊ အနာမယံ-အနာမရှိသူ၏ အဖြစ်သည်၊ သုခံ-ချမ်းသာသည်၊
 အတ္ထံ-အကျိုးသည်၊ ဟိတံ-စီးပွားသည်၊ သွဂဂတံ-ချမ်းသာစွာ လာခြင်းသည်”ဟု
 ပေး၊ သဗ္ဗသတ္တာနံ-အလုံးစုံသော သတ္တဝါတို့အား၊ သောတ္ထိ-ကောင်းကျိုးချမ်းသာ
 မင်္ဂလာသည်၊ ဟောတု၊ [သောတ္ထိနောက်၌ “ဘဝတော”ရှိသည်ကား အပို။]

သမ္မုတိပ္ပယောဂေ-သမ္မုတိသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ၊)
 တဿ ဘဂဝတော-ထို ဘုရားရှင်ကို၊ ဒဿနာယ-ဖူးမြင်ခြင်းငှာ၊ မေ-
 တပည့်တော်အား၊ သမ္မုတိ-သမုတ်ခြင်းသည်၊ သာဓု-ကောင်းပါ၏၊ [အဓိပ္ပာယ်
 လွယ်ပြီ၊] ဘိယျပ္ပယောဂေ-ဘိယျသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္မဒါနံ ဟောတိ၊)

မင်္ဂလာအနက်ဟောဟု ထောမနိဓိ ဖွင့်၏၊ ကုသလသဒ္ဓါလည်း ဤနေရာ၌ အာရောဂျ
 အနက်ရှိ၏၊ အနာမယံကို ဘာဝပုဒ် အကျေကြံ၍ “အနာမရှိသူ၏ အဖြစ်”ဟု ပေး၊
 သောတ္ထိ၏ မင်္ဂလာအနက်ဟော ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း နာမ်နိပါတ်အဖွင့်၌ ပြခဲ့ပြီ၊ [ထို
 သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌ စတုတ္ထိအပြင် ဆဋ္ဌိလည်း သက်ဟု သက္ကတဆို၏၊ “အာယသ္မတော-
 အရှင်၏” စသည်ပေး။]

အာယု ဘဒ္ဒဉ္စ ကုသလံ၊ အနာမယံ သုခံ အတ္ထံ၊
 ဟိတံ စ သွဂဂတံ သောတ္ထိံ၊ အာသိသတ္တမိ ယောဇယေ။

ဘိယျပ္ပယောဂေ။ ။ “စေဉ္စိ သော ဘိက္ခဝေ ကုက္ကုရော ဘိယျောသော မတ္တာယ
 စဏ္ဍတရော အဿ”...(သံဃဘေဒကက္ခန္ဓက၊) ဤ၌ “သော ကုက္ကုရော-ထိုရွေးသည်”
 ဟု ကတ္တား ပါပြီးသောကြောင့် “ဘိယျောသော”၌ “သော”သည် ကတ္တားမဟုတ်၊
 “ဘိယျောသော” တစ်ပုဒ်ဟု သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် “သော-ထိုရွေးသည်၊ မတ္တာယ-
 ထက်၊ ဘိယျော-လွန်စွာ”ဟု အနက် မပေးရ၊ သဒ္ဓနိတိ၌ကား-“မတ္တာ=မတ္တ”ဟု
 ဣတ္ထိလိင် နပုလ္လိင်ရှိသော်လည်း၊ ဤနေရာ၌ မတ္တသဒ္ဓါသည် နပုလ္လိင်တည်း၊
 အတ္တာယ ဟိတာယကဲ့သို့ စတုတ္ထိ သကို အာယပြု၍ “မတ္တာယ”ဟု ဖြစ်သည်၊ ထို
 သဝိဘတ်လည်း ဘိယျယှဉ်ရာ၌ (ထက်)ဟူသော ပဉ္စမိဝိဘတ္တ အပါဒါန်အနက်၌
 သက်ဟု ဆိုသည်၊ ဤ သဒ္ဓနိတိအဆိုသည် “ဘိယျသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာ၌ သမ္မဒါနံဖြစ်ရမည်”
 ဟု ဆိုသော ကစွဉ်းကျမ်းနှင့် ထပ်မိပါပေသည်၊ သို့သော် အဋ္ဌကထာဖွင့်ပုံဖြင့်
 စဉ်းစားသင့်၏။

မတ္တာယ-အတိုင်းအရှည်တက်၊ ဘိယျောသော-လွန်စွာ၊ သတ္တမိယတ္ထေ-၌၊ အာဝိကရဏပါတုဘဝနာဒိယောဂေ-အာဝိကရဏ ပါတုဘဝန အစရှိသည် တို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (သမ္ပဒါနံ ဟောတိ)၊ အဿ တုယံ စ-ထို သင့်ထံ၌လည်း၊ အာဝိကရောမိ-ထင်စွာပြုအံ့၊ တဿ မေ-ထို ငါ့ထံ၌၊ သက္ကော-သိကြားသည်၊ ပါတုရဟောသိ-ထင်ရှားဖြစ်ပြီ။

အဋ္ဌကထာ။ ။အတိုင်းအရှည် ပမာဏကိုဟောသော မတ္တာသဒ္ဓါသည် ဣတ္ထိလိင်္ဂံသာ ဖြစ်သင့်၏။ (အဘိဓာန်ကြည့်ပါ) ဣတ္ထိလိင်္ဂံဖြစ်ရိုးမှန်လျှင်လည်း မတ္တာယ၌ အာယ သည် ကညာယကဲ့သို့ သ္မာဝိဘတ်၏ ကာရိယသာ ဖြစ်သင့်၏။ “တိဏာ ဘိယျော န မညတိ=မြက်ထက် လွန်၍ မမှတ်” ဟူရာ၌ကဲ့သို့ ဘိယျသဒ္ဓါ ဘိယျောသောသဒ္ဓါ တို့လည်း ဝိဘတ္တအပါဒါန်ကို ငဲ့သော သဒ္ဓါများသာ ဖြစ်သင့်သည်၊ ထို့ကြောင့်လည်း “ဘိယျောသော မတ္တာယာတိ ပမာဏတော ဥတ္တရီ” ဟု ဥဒါနဋ္ဌကထာ(သတ္တမဝဂ် ဒုတိယသုတ်)ဖွင့်သည်။ [“ဘိယျောသော” ကား အလွန်အကဲအနက်ဟော နိပါတ်၊] “ဘိယျောသော မတ္တာယ ဘဂဝတိ အဘိပ္ပသိဒိဿတိ” ဟူသော ဒီဃနိကာယ် ကေဝဋ္ဌသုတ် ၌ ဘိယျောသောကို ဝိသေသနလုပ်၍ “ဘိယျောသော မတ္တာယာတိ အတိရေကပ္ပမာဏေန” ဟု အဋ္ဌကထာဖွင့်၏။ “ဘိယျောသော-လွန်သော၊ မတ္တာယ-အတိုင်းအရှည်ဖြင့်” ဟု ပေး၊ ဤအလိုလည်း မတ္တာယ၌ အာယသည် နာဝိဘတ်၏ ကာရိယ၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂံပင် တည်း၊ ဤနည်းများ၌ ဘိယျ၏အယှဉ်မှာ သမ္ပဒါနံ မဖြစ်။

“ပုဗ္ဗေ ခေါ ဂါမဏိ သတ္တာ အဝိတရာဂါ၊ ပေ၊ တေ ဥပသံဟရတိ ဘိယျောသော မတ္တာယ” ဟူသော သဋ္ဌာယတန ဂါမဏိသံယုတ်၌ကား ဌာနအားလျော်စွာ “ဘိယျောသော မတ္တာယာတိ အဓိကပ္ပမာဏတ္တာယ” ဟု ဖွင့်၏။ “ဘိယျောသော-လွန်ကဲသော၊ မတ္တာယ-အတိုင်းအရှည်အလိုရာ” ဟု ပေး၊ ဤအလိုလည်း ဘိယျုပ္ပယောဂ သမ္ပဒါနံ မဟုတ်၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂံ မတ္တာနောင် တဒတ္ထသမ္ပဒါနံ အနက်ဟော သဝိဘတ်ကို ဃတော နာဒိနံသုတ်ဖြင့် အာယပြုထားသည်။ [ဣတ္ထိလိင်္ဂံအရာ၌ တဒတ္ထ တုမတ္ထအာယ-ယာ ပြုနိုင်ကြောင်းကိုလည်း “ယာဂုယာ+တဏှုလာ=ယာဂုဖိုး+ဆန်တို့” စသည်ကို ထောက်ပါ၊] ဤပြုခဲ့သော ပါဠိများ၌ ဘိယျုပ္ပယောဂသမ္ပဒါနံကို မတွေ့ရကား ကစ္ဆည်းကျမ်းလာ ဘိယျုပ္ပယောဂသမ္ပဒါနံကိုလည်းကောင်း၊ ပြုခဲ့သော သဒ္ဓါနိတိ အဆိုကိုလည်းကောင်း အထောက်သာစက လုံလောက်အောင် ရှာပြီးမှ လက်ခံကြပါကုန်။

သတ္တမိယတ္ထေ။ ။သမ္ပဒါနံမှည့်၍ စတုတ္ထိ သဝိဘတ် သက်ထားသော်လည်း သတ္တမိအနက်ပေးရမည်၊ ထို့ကြောင့် “အဿ တုယံ-ထို သင့်၌” ဟု ပေးသည်။ “ထို သင်၏အထံ၌” ဟု အဓိပ္ပာယ်မှတ်ပါ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား ဆဋ္ဌိကြံ၍ “တဿ-ထို သိဝိ မင်း၏” ဟု ပေးလျှင် “အထံ၌” ဟု အပိုထည့်ပေးသည်၊ မဟောသမဇာတ်၌မူ “ကဿ ကထေတမ္ပ-ဘယ်သူ့အား ပြောထိုက်သနည်း” ဟု မေးရာ “ယုတ္တဿ အာဝိကရေယျ” ဟု လာသောကြောင့် အာဝိကရဏ၏ ယှဉ်ရာ၌ အာရောစနတ္ထသမ္ပဒါနံပင် ဖြစ်မည်ထင်၏။

စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏေန-စသဒ္ဓါကို ယူခြင်းကြောင့်၊ ပဟိဏာဒိကြိယာယောဂေ-
 ပဟိဏအစရှိသော ကြိယာတို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဖာသုအာဒိ
 နာမပ္ပယောဂေစ-ဖာသုအစရှိသော နာမ်တို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ (သမ္ပဒါနံ
 ဟောတိ) တဿ-ထိုသူအား၊ ပဟိဏေယျ-စေလွှတ်ရာ၏၊ ဝါ-ပို့ရာ၏၊
 ဘိက္ခုနံ-တို့အား၊ ဒူတံ-တမန်ကို၊ ပါဟေသိ-စေလွှတ်ပြီ၊ ဝါ-ပို့ပြီ၊ သမဏာနံ-
 အား၊ အာယောဂေါ-အာယောဂပတ်သည်၊ ကပ္ပတိ-အပ်၏၊ [ထိုင်သည့်အခါ
 အဝတ်ဖြင့် ဒူးနှစ်ဖက်ကို ပတ်ခြင်းစသည်ကို “အာယောဂ-ပတ်” ဟု ခေါ်၏၊
 အာ=ထက်ဝန်းကျင်+ယောဂ=ယှဉ်စပ်ပတ်ဖွဲ့ထားခြင်း၊] ဧကဿ-တစ်ယောက်
 အား၊ ဒိန္နံ-ပေးအပ်သော အစာသည်၊ ဒွိန္နံ-နှစ်ယောက်တို့အားလည်းကောင်း၊
 တိဏ္ဍံ-သုံးယောက်တို့အားလည်းကောင်း၊ ပဟောတိ-လောက်၏၊... တေ-
 သင့်အား၊ ဥပမံ-ဥပမာကို၊ ကရိဿာမိ-ပြုအံ့၊ တေ-အား၊ အဉ္စလိ-လက်အုပ်
 ကို၊ ပဂ္ဂဏာမိ-ချီးမြှောက်ပါ၏၊... တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ တဿ-ထိုသူအား၊
 ဖာသု-ချမ်းသာသည်၊ ဟောတိ-၏၊... လောကဿ-လူအပေါင်းအား၊ အတ္ထော-
 အလိုရှိ၏၊ မေ-အား၊ မဏိနာ-ပတ္တမြားဖြင့်၊ အတ္ထော-အလိုရှိ၏၊... မေ-
 ငါ့အား၊ အတ္ထော-အကျိုးသည်၊ သေယျာ-မြတ်၏၊ ဣစ္စာဒိ။

စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏေန၊ ဝေ၊ ပဂ္ဂဏာမိ။ ။ “သတ္တဗျတ္တေသု စ” ၌ ပါသော စသဒ္ဓါဖြင့်
 ပဟိဏေယျစသော ကြိယာ၊ ဖာသုစသော နာမ်တို့၏ ယှဉ်ရာပုဒ်၌ သမ္ပဒါနံမှည့်၊
 [“ဖာသုအာဒိနာမပ္ပယောဂေ” ဟု သိဟိန္ဒုမူရိ၏၊] ပဟိဏန-(စေလွှတ်ခြင်း)မည်သည်
 ပေးခြင်း ပို့ခြင်း သဘောပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ထို ပဟိဏကြိယာ၏ ယှဉ်ရာ၌
 သမ္ပဒါနံဟု မိန့်သည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “တဿ-ထိုသူ၏ (အထံသို့) ဘိက္ခုနံ-
 ရဟန်းတို့၏ (အထံသို့)” ဟု စသည်ဖြင့် သမ္ပန်အနက်ချည်း မိန့်သည်၊ “ဧကဿ ဒိန္နံ
 ဒွိန္နံ တိဏ္ဍံ ပဟောတိ” ၌ ဧကဿသည် ယဿ ဒါတုကာမောသုတ်အရ ဒါဇာတ်၏
 သမ္ပဒါနံတည်း၊ ဒွိန္နံ တိဏ္ဍံသာ ပဟောတိယှဉ်ရာ သမ္ပဒါနံဖြစ်သည်၊ [မြန်မာစာ
 တချို့၌ “ဒိန္နံ” ကျ၏၊] “အဉ္စလိ တေ” ကဲ့သို့ အဉ္စလိယှဉ်ရာ၌ “သံဃဿ စဉ္စလိ
 ကတွာ (အဋ္ဌဘာလိနိ)၊ အဉ္စလိဿ ပဏာမယိ=အဉ္စလိ အဿ ပဏာမယိ
 (မဟာဟံသဇာတ်)” စသည်ဖြင့် သမ္ပဒါနံ ပေါများ၏။

တထာ တဿ။ ။ “တထာဂတဿ” ဟု ပါဠိပျက်လျက် ရှိ၏၊ “တထာ တဿ”
 ဟုသာ ရှိရမည်၊ ကြိယာယောဂသမ္ပဒါနံကို ပြပြီး၍ နာမယောဂသမ္ပဒါနံကို ပြလိုသော
 ကြောင့် ပက္ခန္တရဇောတက “တထာ” ဖြင့် စချီသည်၊ “သေယျာ မေ အတ္ထော” ၌
 မေသည် သေယျာ၏ယှဉ်ရာ သမ္ပဒါနံတည်း၊ အတ္ထောကား “သေယျာ” အရကို
 ပြသော ပုဒ်သာ၊ ဣစ္စာဒိဖြင့် ကစွည်းဝုတ္တိလာ “ပဘူ” စသည်တို့၏ ယှဉ်ရာ သမ္ပဒါနံ
 များကို ယူပါ။

(၃၀၅) စတုတ္ထိတံ ဝတ္တတေ။

နမော ယောဂါဒိသ္မပိ စ။ ။(၂၉၄) နမောသဒ္ဓယောဂေ-နမောသဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ သောတ္ထိ သ္မာဂတာဒိဟိ-သောတ္ထိသ္မာဂတအစရှိသည် တို့နှင့်၊ ယောဂေစ-ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ ဝိရ-ကြီးသောလုံလ ရှိတော်မူသော၊ ဗုဒ္ဓ-မြတ်စွာဘုရား၊ တေ-ရှင်တော်ဘုရားအား၊ နမော-ရှိခိုး ခြင်းသည်၊ အတ္ထု-ဖြစ်ပါစေ၊... နာဂဿ-ရဟန္တာအား၊ နမော-ရှိခိုးခြင်းကို၊ ကရောဟိ-ပြုလော၊... ဗုဒ္ဓါနံ-တို့အား၊ နမော-သည်၊ အတ္ထု-စေ၊... ဗောဓိယာ- လေးပါးသော မဂ်ဉာဏ်အား၊ နမော၊ အတ္ထု၊... ပဇာနံ-သတ္တဝါတို့အား၊ သောတ္ထိ-ကောင်းခြင်းမင်္ဂလာ၊... မဟာရာဇ-မင်းမြတ်၊ တေ-အရှင်မင်းအား၊ သ္မာဂတံ-ကောင်းသော လာခြင်းပါတည်း၊... အထော-အို၊ အဒု-ယခုမှ၊ တေ-အရှင်မင်းမြတ်အား၊ အာဂတံ-လာခြင်းပါတကား။

(၃၀၅) နမော ယောဂါဒိသ္မပိ စ။ ။အပိသဒ္ဓါသည် သမ္မဒါနေ စတုတ္ထိသုတ်ကို ပေါင်းသော သမ္မိဏ္ဍနတည်း၊ သမ္မဒါနေ စတုတ္ထိသုတ်သည် ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော သမ္မဒါနကာရက အနက်၌သာ စတုတ္ထိဝိဘတ် သက်၏၊ ဤသုတ်ကား နမောစသော နိပါတ်၊ သ္မာဂတံစသော နာမ်ပုဒ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ သမ္မဒါနကာရကအမည် မရသော် လည်း စတုတ္ထိသက်သည်၊ ထို့ကြောင့် “ရှေ့သုတ်ဖြင့် သမ္မဒါနကာရက၌သာ စတုတ္ထိ သက်သည် မဟုတ်သေး၊ ဤသုတ်ဖြင့် နမောစသည်တို့ ယှဉ်ရာ၌လည်း စတုတ္ထိ သက်သည်”ဟု အပိသဒ္ဓါက ပေါင်းသည်၊ စသဒ္ဓါကား ရှေ့သုတ်မှ စတုတ္ထိကို ငင်သော အနုကမုနတည်း။

နမတ္ထု။ ။နမတ္ထု ဗုဒ္ဓါနံ စသည်ဖြင့် နမောနိပါတ်၏ ယှဉ်ရာ၌သာ စတုတ္ထိ သက်ရသည်၊ “တဿ ပါဒေ နမဿိတွာ၊ ဇိနံ ၂၂၄ နိရုတ္တညံ”စသည်၌ကား စတုတ္ထိမသက်ရ၊ ဒုတိယာသာ၊ “နမတ္ထု ဗုဒ္ဓါနံ၊ ပေ၊ ဝိမုတ္တိယာတိ-အယံ မမ နမက္ကာရော အတိတာနံ ပရိနိဗ္ဗတာနံ ဗုဒ္ဓါနံ အတ္ထု=တပည့်တော်၏ ဤရှိခိုးခြင်းသည် လွန်လေပြီးကုန်၊ ပရိနိဗ္ဗာန် စံပြီးကုန်သော ဘုရားရှင်တို့အား ဖြစ်ပါစေ”ဟူသော ဧကကနိပါတ် ရူပါဒိ ဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ အဂုံတ္ထိရိဋီကာ အလိုအားဖြင့်ကား ဗုဒ္ဓါနံစသည်ကို နမော၌ မစပ်ဘဲ အတ္ထုနှင့် စပ်ရမည်ဖြစ်သောကြောင့် နမောယောဂသမ္မဒါနံ မဟုတ်၊ အာသိသတ္တ ပယောဂသမ္မဒါနံသာ ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် အတ္ထုမပါသော “နမော တဿ ဘဂဝတော” တို့ကို ထုတ်မှသာ သက္ကတပြယုဂ်များနှင့် ညီညွတ်မည်။ [ကလာပ်၌ “နမော သောတ္ထိ သ္မာဟာ သ္မာဓာလံ ဝသယောဂေ စတုတ္ထိ”ဟု သုတ်တည်၍ “နမော ဒေဝါနံ၊ သောတ္ထိ ပဇာယ” စသည်ဖြင့် ကြိယာမပါသော ပုံစံများကို ထုတ်သည်။]

နမော ကရောဟိ၊ ပေ၊ အဒုရာဂတံ။ ။နမော၌ ပထမာ ဒုတိယာဝိဘတ် နှစ်မျိုး လုံး ကျေနိုင်သောကြောင့် “နမော-ကို၊ ကရောဟိ-လော”ဟု ထုတ်ပြန်သည်၊ ဤ၌ ကား ကရောဟိကြိယာ ပါသော်လည်း နမော၌သာ စပ်ရသောကြောင့် “နာဂဿ”သည်

(၃၀၆) ကာလေတိ ဘဝိဿတိတိစ ဝတ္တတေ၊(ကာလေ ဝတ္တမာနာတိတေ ဣဒယော၊ ဘဝိဿတိ ဂမာဒိဟိ ဣ ဝိဇာတိ သုတ်တို့မှ လိုက်။)

ဘာဝဝါစိမို စတုတ္ထိ။ ။(၆၅၃) ဘာဝဝါစိမို-ဘောကို ဟောလေ့ရှိသော သဒ္ဓါ၌၊ ဘဝိဿတိကာလေ-အနာဂတ်ကာလကို၊ ဂမ္မုမာနေ-သိအပ်သော်၊ စတုတ္ထိဝိဘတ္တိ ဟောတိ။ ဘဝနံ-ဖြစ်ခြင်း၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ခြင်း၊ ပစ္စိဿတေ-ချက်လတ်ခြင်း၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ပစနံ-ချက်လတ်ခြင်း၊ ပါကော-ချက်လတ်ခြင်း၊ ပါကာယ-ချက်လတ်ခြင်းငှာ၊ ဝါ-ချက်ဖို့ရာ၊ ဝဇေတိ-သွား၏၊ ပစိတုံ-ချက်လတ်ခြင်းငှာ၊ ဂစ္ဆတိ-၏၊ ဣတိ အတ္ထော၊ ဧဝံ-တူ၊ ဘောဂါယ-ခံစားလတ်ခြင်းငှာ၊ ဝါ-ခံစားဖို့ရာ၊ ဝဇေတိ၊ ဣစ္စာဒိ။

နမောယောဂတည်း၊ “သွာဂတံတေ မဟာရာဇေ၊ အထော တေ အဒုရာဂံတံ(တေမိယဇာတိ)”တို့ကား ရောက်လာသူအား ဝမ်းမြောက်စွာ ဆီးကြို၍ နှုတ်ဆက်သော စကားတည်း၊ တောင့်တခြင်း အာသိသ မဟုတ်၊ “အရှင်မင်းမြတ် ကောင်းသောလာခြင်းပါ၊ အို ဗုဒ္ဓ လာခြင်းဖြစ်ပါတကား (မျှော်နေရတာ ကြာပါပြီ)”ဟု ဆိုလိုသည်၊ [မဟာဟံသဇာတ်၌ကား “အဒူတိ-ကစ္စိ”ဟု ဖွင့်၏။]

(၃၀၆) ပစ္စိဿတေ၊ ပေ၊ ဂစ္ဆတိ။ ။“ပါကာယ ဝဇေတိ”သာ လိုရင်းပုံစံတည်း၊ “ပစ္စိဿတေ ပစနံ ဝါ ပါကော”တို့ကား ပါက၌ ဣပစ္စည်း၏ အနာဂတ်ကာလကို လည်းကောင်း၊ ဘောအနက်ကိုလည်းကောင်း ဟောကြောင်းပြသော စကားတည်း၊ [“ပစ္စိဿတေ”အရဝယ် “ပစိယတေ=ပစိဿတေ”ဟု ပါဠိပျက်နေတတ်၏၊ ပစိယတေ ဆိုလျှင် ပစ္စုပ္ပန်ကာလဖြစ်၍ “ဘဝိဿတိကာလေ”နှင့် ဆန့်ကျင်သည်၊ ပစိဿတေလည်း ကတ္တားဟောဖြစ်၍ ဘာဝဝါစိမိုနှင့် ဆန့်ကျင်သည်၊ ထို့ကြောင့် အနာဂတ်လည်းဖြစ်၊ ဘောဟောလည်းဖြစ်အောင် “ပစ္စိဿတေ”ဟု ရှိစေရမည်၊] “ပစိတုံ ဂစ္ဆတိ”ကား “ပါကာယ ဝဇေတိ”၏ အဖွင့်၊ “ဧဝံ ဘောဂါယ ဝဇေတိ”၌ ဧဝံဖြင့် “ဘုဇ္ဇိဿတေ၊ ဘုဇ္ဇနံ ဝါ ဘောဂေါ”ဟူသော ဝိပြုဟ်ကိုလည်းကောင်း၊ “ဘုဇ္ဇိတုံ ဂစ္ဆတိတိ”ဟူသော အနက်ပြဝါကျကိုလည်းကောင်း ညွှန်ပြသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤသုတ် မရှိသော်လည်း သိလာဃသုတ်ဖြင့် တုမတ္ထသမ္ပဒါနိမုည၌၍ သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထိဖြင့် စတုတ္ထိဝိဘတ်သက်နိုင်၏၊ သို့သော် “တုမတ္ထာ ဘာဝဝါစိမို”ဟူသော ကလာပ်သုတ်ကို ယူ၍ အနာဂတ် ဘောအနက်ဟောသော ပစ္စည်းစုကိုပြရာ ဥဏာဒိခန်းဝယ် - ဤသုတ်ကို ထည့်ထားဟန်တူသည်၊ ကလာပ်သုတ်၌ “ပါကာယ ဝဇေတိ”ကိုပင် ပုံစံထုတ်ထား၏၊ ထို့ပြင် ကိတ်တိုင်အောင် ကစ္စည်းသုတ်ကို စီရင်သော ဆရာသည် အရှင်မဟာကစ္စည်းတည်း၊ ဥဏာဒိကို စီရင်သော ဆရာကား အခြား ဆရာတစ်ပါးတည်း၊ ဤသို့ ဆရာတစ်ပါးစီဖြစ်၍လည်း သိလာဃသုတ်၌ တုမတ္ထသမ္ပဒါနိ ပါပြီးဖြစ်လျက် ဥဏာဒိ၌ “ဘာဝဝါစိမို စတုတ္ထိ” သုတ် ပါပြန်သည်ဟုလည်း ယူသင့်၏။

(၃၀၇) ကသ္မိံ အတ္ထေ ပဉ္စမိ-သက်သနည်း၊ အပါဒါနေ-အပါဒါန ကာရကဉ္စ၊ ပဉ္စမိ-ပဉ္စမိသက်၏။ အပါဒါနံ-အပါဒါနံဟူသည်။ ကိ-နည်း။

ယသ္မာ၊ ပေ၊ တဒပါဒါနံ။ ။(၂၇၁) အဝဓိတော-ပိုင်းခြားတတ်သော၊ ယသ္မာ ဝါ-အကြင်ကာရကမှလည်း၊ အပေတိ၊ ဘယဟေတုတော-ဘေး၏ အကြောင်းဖြစ်သော၊ ယသ္မာ ဝါ၊ ဘယံ-ဘေးသည်၊ ဘဝတိ-ဖြစ်၏။ အက္ခာတာရာ-ပြောဆိုပိုချတတ်သော၊ ယသ္မာ ဝါ၊ ဝိန္ဒ-အတတ်ကို၊ အာဒဒါတိ-ယူ၏။ တံ ကာရကံ အပါဒါနသညံ ဟောတိ... ဣတော-ဤ ကာရကမှ၊ အပနေတွာ-ဖဲ၍၊ အာဒဒါတိ-ယူတတ်၏။ ဣတိ-ထိုသို့ ဖဲရာ၏အဖြစ်ကြောင့်၊ တံ-ထိုကာရကသည်၊ အပါဒါနံ-မည်၏။

ပန-ဆက်၊ တံ-ထိုအပါဒါနံသည်၊ ဝိသယဘောဒေန-အရာ၏အပြားအား ဖြင့်၊ နိဒ္ဒန္တဝိသယံ-နိဒ္ဒန္တဝိသယအပါဒါနံလည်းကောင်း၊ ဥပါတ္တဝိသယံ-ဥပါတ္တ ဝိသယ အပါဒါနံလည်းကောင်း၊ အနုမေယျဝိသယဉ္စ-အနုမေယျဝိသယအပါဒါနံ

(၃၀၇) ယသ္မာ ဝါ အဝဓိတော၊ ပေ၊ ဝိန္ဒ။ ။“ဝါသဒ္ဓေါ-သည်၊ အပေတုာဒိ အတ္ထဝိကပ္ပနေ-အပေတိ အစရှိသော အနက်ကို ဝိကပ်ပြုခြင်း၌ ဖြစ်၏”ဟူသော ဋီကာနှင့် အညီ ဖဲရာသော်လည်းဖြစ်၊ သို့မဟုတ် ဘေးဖြစ်ရာသော်လည်းဖြစ်၊ သို့မဟုတ် ယူရာသော် လည်းဖြစ်သော ကာရကသည် အပါဒါနံမည်၏။ ဤသို့ ဝါသဒ္ဓါသည် အပေတိစသော ကြိယာသုံးချက်ကို ဝိကပ်ပြု၏။ (ကစ္စည်းဘာသာဋီကာ၌ တစ်မျိုးရှိသေး၏။) အဝပုဗ္ဗ ဓာဓာတ် ဣပစ္စည်းသည်“ပရိစ္ဆေဒ=ပိုင်းခြားခြင်း”အနက်ကို ဟော၏။“ဂါမာ အပေန္တိ”၌ ရွာမှ ဖဲခွာလာခဲ့ကြသော ရဟန်းများ၏ ဖဲခြင်းကြိယာသည် ရွာမှစ၍ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ရွာသည် ဖဲခြင်းကြိယာကို(ဤနေရာမှ စ၍ဖြစ်၏ဟု) ပိုင်းခြားတတ်သော အဝဓိတည်း။ “စောရာ ဘယံ ဇာယတိ=ခိုးသူမှ ဘေးဖြစ်၏” ဟူရာ၌ ခိုးသူသည် ဘေး၏ အကြောင်းတည်း။[“ဘယံ-ကြောက်ခြင်း”ဟု ပေးကြ၏။ “ဇာတံ သရဏတော ဘယံ=ကိုးကွယ်ရာမှ ဘေးဖြစ်၏”ဟူရာ၌ ကြောက်ခြင်းမရှိ၊ ဘေးအန္တရာယ်ကား ဖြစ်သည်ပင်၊ ထို့ကြောင့် ကြောက်ခြင်း အန္တရာယ်ဖြစ်ခြင်း နှစ်မျိုးလုံးနှင့် ဆက်ဆံအောင် “ဘယံ-ဘေးသည်”ဟု ပေး၊ “အက္ခာတု”ဟူသည် တရားဟော စာချသော ပြောဟော တတ်သူတည်း။ ထိုသူထံမှ အတတ်ပညာ အသိအလိမ္မာကို ယူသည်-ဟူလို။]

အပနေတွာ၊ ပေ၊ အပါဒါနံ။ ။အပါဒါနံ၌ “အပ+အာဒါနံ”ဟု ခွဲ၊ အပကို “အပနေတွာ” ဟု ဖွင့်၏။ “ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော” ၌ “ဣတော-ဤရွာမှ၊ အပနေတွာ-ဖဲခွာ၍”ဟု ပေး၊ ဣတော အရ ဖဲခွာရာ ရွာသည် အပါဒါနံမည်၏။ “အာဒဒါတိ-ယူ၏”ဟူရာ၌ “ဘာကို ယူသနည်း”ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ ရွာမှ ဖဲ၍ ကျောင်းလာလျှင် “ကျောင်းကို ယူသည်”ဟုလည်းကောင်း၊ ဆရာထံမှ အတတ်ယူလျှင် “အတတ်ပညာကို ယူသည်”ဟုလည်းကောင်း စသည်ဖြင့် သင့်တော်သလို အာဒဒါတိ ကြိယာ၏ ကံကို ရှာရမည်။

လည်းကောင်း၊ ဣတိ-သို့၊ တိဝိခံ-သုံးပါးအပြားရှိ၏။ အပါဒါနသညာဝိသယသယ-
 အပါဒါနသညာ၏ အရာဖြစ်သော၊ ကြိယာဝိသေသသယ-ကြိယာအထူး၏။
 ဝါ-ကို၊ နိဒ္ဒိဋ္ဌတ္တာ-တိုက်ရိုက်ညွှန်ပြအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယ-
 နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယအပါဒါနမည်၏။ ယထာ-ဥဒါဟရုဏ်ကား၊ ဂါမာ၊ ပေ၊ ရာဇာ-
 တည်း၊ [ဂါမာ-ရွာမှ၊ မုနယော-ရဟန်းတို့သည်၊ အပေန္တိ-ဖဲသွားကုန်၏။
 နဂရာ-မြို့မှ၊ ရာဇာ-မင်းသည်၊ နိဂ္ဂတော-ထွက်၏။]

စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤ နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယအပါဒါန အရာ၌၊ ပါပါ-မကောင်းမှုမှ၊
 စိတ္တံ-စိတ်ကို၊ နိဝါရယေ-တားမြစ်ရာ၏။ ပါပါ-မကောင်းမှုမှ၊ နိဝါရေန္တိ-
 တားမြစ်ကုန်၏။ ဣတိအာဒိသု-ဤသို့ အစရှိသောပြယုဂ်တို့၌၊ ကာယသံယောဂ
 ပုဗ္ဗကာပဂမနံ-ကိုယ်ဖြင့် ပေါင်းစပ်ခြင်း ရှေ့သွားရှိသော ခွဲခွာခြင်းသည်၊ ယဒိပိ
 နတ္ထိ-အကယ်၍ကား မရှိပါပေ၊ တထာပိ-ထိုသို့ မရှိပါသော်လည်း၊
 စိတ္တသံယောဂပုဗ္ဗကဿ-စိတ်ဖြင့် ပေါင်းစပ်ခြင်း ရှေ့သွားရှိသော၊ အပဂမနဿ-
 ခွဲခွာခြင်း၏။ သမ္ပဝတော-ဖြစ်သင့်ခြင်းကြောင့်၊ ဣမိနာဝ-ဤသုတ်ဖြင့်သာ၊
 အပါဒါနသညာ-အပါဒါနအမည်သည်၊ ဟောတိ။

နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယ။ ။အကြင် ကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ အပါဒါနအမည်ကို ရ၏။
 အပါဒါနအမည် ရကြောင်းဖြစ်သော ထိုကြိယာသည် ဝိသယ(အရာ)မည်၏။ အပါဒါန
 သညာ၏အရာဖြစ်သော ကြိယာကို တိုက်ရိုက်ပြရာ အပါဒါနသည်“နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယ
 အပါဒါန” မည်၏။ နိဒ္ဒိဋ္ဌော+ဝိသယော+ယတ္ထာတိ နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယော၊ “ယတ္ထ-အကြင်
 အပါဒါန၌၊ နိဒ္ဒိဋ္ဌော-တိုက်ရိုက်ညွှန်ပြအပ်သော၊ ဝိသယော-အပါဒါနသညာ၏ အရာ
 ဖြစ်သော ကြိယာအထူးသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏”ဟု ပေး၊ “ဂါမာ အပေန္တိ၊ နဂရာ နိဂ္ဂတော”
 ၌ အပါဒါနသညာ၏ အရာဖြစ်သော “အပေန္တိ၊ နိဂ္ဂတော”ဟု ကြိယာအထူး
 တိုက်ရိုက်ပါသောကြောင့် “ဂါမာ၊ နဂရာ”တို့ နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယအပါဒါနမည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ရှေးဆရာတို့ကား “အပါဒါန၏ စပ်ရာ ကြိယာတိုက်ရိုက်ပါသော
 အပါဒါနသည် နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယမည်၏”ဟု ဝိသယအရ “စပ်ရာ”ဟု အနက်အဓိပ္ပာယ်
 ဆိုကြ၏။ “အပါဒါနသညာ ဝိသယသယ”၌ အပါဒါနသညာဟူသည် “အပါဒါန
 အမည်”သာတည်း၊ ထိုအမည်ကား အပေတိစသော ကြိယာ၌ (စာစပ်သကဲ့သို့)
 စပ်ဖွယ် မလို၊ ထို့ကြောင့် “စပ်ရာ”ဟု ဆိုသော ထို ရှေးဆရာတို့စကားကို
 စဉ်းစားကြပါကုန်။

ဧတ္ထ စ ပါပါ စိတ္တံ၊ ပေ၊ အပါဒါနသညာ။ ။ဤ၌ မြန်မာမှုအချို့စာဝယ် “ပါပါ
 စိတ္တံ နိဝါရယေ၊ ပါပါ နိဝါရေန္တိတိ အာဒိသု ယဒိပိ ကာယသံယောဂပုဗ္ဗကာပဂမနံ
 နတ္ထိ၊ တထာပိ စိတ္တသံယောဂပုဗ္ဗကဿ အပဂမနဿ သမ္ပဝတော ဣမိနာဝ”ဟူသော
 ပါဠိမပါ၊ သိဟိုင့်မှု၌သာ ပါ၏။ ဋီကာလည်း မဖွင့်၊ ရက္ခတ္တာနမိစ္ဆိတံသုတံ၌ “ပါပါ

ပန-ကား၊ ယတ္ထ-အကြင်အပါဒါန်၌၊ ဥပါတ္တံ (အဇ္ဈာဟဋ္ဌံ)-ထုတ်ဆောင်
 အပ်သော၊ အပဂမနကြိယံ-ခွဲခွာခြင်းကြိယာကို၊ ဝိသယံ-အရာကို၊ ကတ္တာ-ပြု၍၊
 ပဝတ္တတိ-အပါဒါနသညာဖြစ်၏၊ တံ-ထို အပါဒါန်သည်၊ ဥပါတ္တဝိသယံ-
 ဥပါတ္တဝိသယအပါဒါန် မည်၏၊ ယထာ-ကား၊ ဝလာဟကာ၊ ပေ၊ ပစတိတိ-
 တည်း၊ [ဝဇ္ဇု-လျှပ်စစ်သည်၊ ဝလာဟကာ-တိမ်တိုက်မှ၊ (နိက္ခမ္မ-ထွက်၍၊)
 ဝိဇ္ဇောတတေ-တောက်ပ၏၊ ကုသုလတော-ကျိမှ၊ (အပနေတ္တာ-ထုတ်၍၊)
 ပစတိ-ချက်၏၊] စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤပြုယုဂ်တို့၌၊ ဝလာဟကာ နိက္ခမ္မာတိ စ-
 ဝလာဟကာ နိက္ခမ္မဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကုသုလတော အပနေတ္တာတိစ-ဟူ၍
 လည်းကောင်း၊ ပုဗ္ဗကြိယာ-ရှေ့ကြိယာကို၊ အဇ္ဈာဟရိယတိ-ထုတ်ဆောင်အပ်၏။

စိတ္တံ နိဝါရယေ၊ ပါပါ နိဝါရေန္တိ” ဟု ပြုယုဂ်ထုတ်လတ်လည်းဖြစ်သောကြောင့် “ဧတ္ထစ၊
 ပေ၊ အပါဒါနသညာ” စကားအားလုံး သိဟိုဋ်ဆရာတို့ နောက်ထည့်ဖြစ်ဟန်တူသည်။

ထိုဆရာတို့အလို- “ယသ္မာဒပေတိ” စသော သုတ်သည်(ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော=
 ရဟန်းနှင့်ရွာ ပေါင်းစပ်ပြီးမှ ခွဲခွာကြသကဲ့သို့) အချင်းချင်း ပေါင်းစပ်ပြီးမှ ခွဲခွာရာ၌
 အပါဒါန်မည့်သည်၊ “ပါပါ စိတ္တံ နိဝါရယေ”၌ ရှေးဦးစွာ အဘယ်သို့ ပေါင်းစပ်မှု
 ဖြစ်သနည်း၊ အကယ်၍ ပေါင်းစပ်မှု မရှိလျှင် ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါန် မမှည့်နိုင်ရာဟု
 ဘောဒနာဗွယ် ရှိသောကြောင့် “ဧတ္ထ စ ပါပါ စိတ္တံ နိဝါရယေ” စသည်ကို မိန့်ရသည်၊
 ထိုပါဠိ၏ အဓိပ္ပာယ်ကား- “ပါပါ စိတ္တံ နိဝါရယေ” စသည်၌ ကိုယ်ဖြင့် ရှေးဦးစွာ
 ပူးပေါင်းခြင်းရှိသော ခွဲခွာမှု မရှိသော်လည်း မကောင်းမှုအပေါ်၌ ရှေးဦးစွာ စိတ်ရောက်
 သောကြောင့် “စိတ္တသံယောဂ” ဖြစ်၏၊ ထိုနောက် ဤမကောင်းမှုသည် အနိဋ္ဌဗလ
 ဒုက္ခဝေဒနာအကျိုးကို ပေးတတ်ပါတကားဟု နှလုံးသွင်း၍ မကောင်းမှုမှ စိတ်ကို
 ခွဲခွာလိုက်သည်၊ ထိုသို့စိတ်ပေါင်း ပေါင်းပြီးမှ ခွဲခွာမှ ဖြစ်သောကြောင့် ဤ ယသ္မာ
 ဒပေတိ သုတ်၌ “ယသ္မာဒပေတိ” စကားဖြင့်ပင်ပါပကိုအပါဒါန်မှည့်နိုင်သည်-ဟူလို။

ဥပါတ္တဝိသယ။ ။ [“ယတ္ထ ပန” အရာဝယ် “ယံ ပန” ဟု သိဟိုဋ်မှု ရှိ၏၊
 ပဝတ္တတိအတွက် “အပါဒါနသညာ” ဟူသော ကတ္တာကို ဋီကာထည့်ထားသောကြောင့်
 “ယတ္ထ ပန” ဟု ရှိသောမူသာ ဋီကာနှင့်ညီသည်၊ သက္ကတအဘိဓာန်၌ “ဥပ၊ အာ၊ ဒါ
 ဓာတ်၊ တပစ္စည်း” ဖြင့် ပြီးသော ဥပါတ္တသဒ္ဒါသည် ဂဟဏီယ(ယူအပ်) ဟူသောအနက်ကို
 ပြု၏၊ သက္ကတသဒ္ဒါကျမ်းအတိုင်း ဆရာတို့လည်း “ဥပါတ္တ” ဟုပင် ရေးသားတော်မူ
 ကြသည်၊ မြန်မာမူ၌ “ဥပတ္တိ” ဟု ရှိသည်မှာ ပါဠိပျက်သာတည်း။]

ဝလာဟကာ ကုသုလတောတို့၌ အပါဒါနသညာ၏ ဝိသယဖြစ်သော ကြိယာသည်
 တိုက်ရိုက်မပါ၊ ဝလာဟကာအတွက် “နိက္ခမ္မ” ဟုလည်းကောင်း၊ ကုသုလတောအတွက်
 “အပနေတ္တာ” ဟုလည်းကောင်း ကြိယာကို ဆောင်ယူရမည်ဖြစ်သောကြောင့် “ဥပါတ္တာ+

အနုမေယျဝိသယံ-အနုမေယျဝိသယအပါဒါန်သည်။ ယထာ-အဘယ်နည်း၊ မာထုရာ၊ပေ၊အဘိရူပါ-တည်း၊ [မာထုရာ-မထုရာ ပြည်သူပြည်သားတို့သည်၊ ပါဠိလိပုတ္တကေဟိ-ပါဠိလိပုတ် ပြည်သူပြည်သားတို့ထက်၊ အဘိရူပါ-သာလွန်သော အဆင်းရှိကုန်၏၊] ဟိ-မှန်၏၊ ဧတ္ထ-ဤပြုယုဂ်၌၊ ဂေနစိ ဂုဏေန-တစ်စုံတစ်ခုသော ဂုဏ်ဖြင့်၊ ဥက္ကံသီယန္တိ-လွန်ကဲကုန်၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ကြိယာဝိသေသော-ကိယာအထူးကို၊ အနုမေယျော-မှန်းဆအပ်သည်သာ၊ ပန-ဆက်ဦးအံ့၊ ဧတ္ထ-ဤပြုယုဂ်၌၊ ဒူရန္တိကာဒိ သုတ္တေ-ဒူရန္တိက အစရှိသော သုတ်၌၊ ဝိဘတ္တဂုဟဏေန-ဝိဘတ္တသဒ္ဓါဖြင့်၊ အပါဒါနသညာ (ဟောတိ။)

ဝိသယော+ယတ္ထ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ ဥပါတ္တဝိသယ အပါဒါန်မည်၏။ ကျမ်းဂန်တို့၌ “ပါဌသေသ-ပါဌ်ကြွင်း၊ အဇ္ဈာဟရိတဗ္ဗ-ဆောင်ယူအပ်သော ပုဒ်” ဟု ဆိုသမျှ၌ ဤ ဥပါတ္တပင်တည်း။ “နိက္ခမ္မ+ဝိဇ္ဇောတတေ” ဟု ရှေ့နောက် ကြိယာနှစ်မျိုးရှိရာဝယ် နိက္ခမ္မကို ပုဗ္ဗကြိယာဟု ဆိုသည်။ ပုဗ္ဗကာလကြိယာဝိသေသနနှင့် သဘောတူပင်။ “အပနေတ္တာ+ပစတိ” ၌လည်း နည်းတူ။

အနုမေယျဝိသယ။ ။အပါဒါနသညာ၏ အရာဖြစ်သော ကြိယာအထူးသည် နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယကဲ့သို့ တိုက်ရိုက်လည်း မပါ၊ ဥပါတ္တဝိသယကဲ့သို့ ဆောင်ယူ ထည့်စွက်ဖွယ်ရာလည်း မရှိ၊ မှန်းဆ၍ သိနိုင်လောက်သောကြောင့် “အနုမေယျော+ဝိသယော+ယတ္ထ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “အနုမေယျဝိသယ” မည်၏။ [“ယတ္ထ-အကြင် အပါဒါန်၌၊ အနုမေယျော-မှန်းဆအပ်သော၊ ဝိသယော-အပါဒါနသညာ၏ အရာဖြစ်သော ကြိယာသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏” ဟု ပေး၍ ဆက်ဦးအံ့-“မာထုရာ ပါဠိလိပုတ္တကေဟိ အဘိရူပါ” ၌ ပါဠိလိပုတ္တကေဟိကို အပါဒါန်အမည်မည်ဖို့ရာ ကြိယာ မရှိသေး၊ ထို့ကြောင့် ပါဠိလိပုတ္တကေဟိကို အဘိဋ္ဌိ စာစပ်နိုင်ရုံမျှဖြင့်လည်း အပါဒါနသညာ မရနိုင်သေး။

ဧတ္ထ ဟိ ဂေနစိ ဂုဏေန၊ ပေ၊ ကြိယာဝိသေသော။ ။သို့သော် “အဘိရူပ-အလွန်လှသည်” ဟု ဆိုလိုက်လျှင်ပင် “တစ်စုံတစ်ခုသော ဂုဏ်အားဖြင့် မထုရာပြည်သားတို့က ပါဠိလိပုတ်ပြည်သားတို့ထက် သာလွန်ကြသည်” ဟု ဥက္ကံသီယန္တိ ကြိယာကို မှန်းဆ၍ သိနိုင်သည်။ (ဥပမာ-“တောသူတို့ထက် မြို့သူတို့က လှသည်” ဟု ဆိုကြရာ၌ မည်သည့်ဘက်က သာလွန်ကြသည်ဟု ကြိယာတစ်မျိုးကို မှန်ဆရဦးမည် ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း။) ထို့ကြောင့် ...

“ဘယ်လို ဂုဏ်အားဖြင့် သာလွန်သနည်း” ဟူမူ ... မထုရာပြည်သူပြည်သားတို့သည် အဆင်းလှခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ကံကောင်းရှိကြ၏။ ထိုကံ ဂုဏ်အားဖြင့်လည်း သာလွန်ကြ၏။ မာထုရာတို့သည် အစာအာဟာရ ဥတု ရေ မြေနှင့် အဆင်အပြင်လည်း ကောင်းကြ၏။ ထိုအာဟာရစသော ဂုဏ်အားဖြင့်လည်း သာလွန်ကြသည်။ ဤသို့ အကျိုးဖြစ်သော အဆင်းလှမှုကို မြင်သဖြင့် အကြောင်းကံ အာဟာရစသည်တို့၏ လွန်ကဲခြင်းဟူသော “ဥက္ကံသီယန္တိ” ကြိယာကို မှန်းဆနိုင်၏။ ထိုမှန်းဆအပ်သော ကြိယာသည်

စ-သာဓကကား၊ နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယံ၊ ပေ၊ မတန္တိ - နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယံ၊ ပေ၊ မတန္တိ ဟူ၍၊ ပုတ္တံ-မညူသာ၌ ဆိုအပ်ပြီ။ [ကိစ္ဆိ-အချို့သော၊ နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယံ-နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယ အပါဒါန်လည်းကောင်း၊ ကိစ္ဆိ-အချို့သော၊ ဥပါတ္တဝိသယံ-ဥပါတ္တဝိသယ အပါဒါန်လည်းကောင်း၊ တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ ကိစ္ဆိ-အချို့သော၊ အနုမေယျ ဝိသယဉ္စ-အနုမေယျဝိသယအပါဒါန်လည်းကောင်း၊ ဣတိ-သို့၊ အပါဒါန်-ကို၊ တိဓာ-သုံးပါးအပြားအားဖြင့်၊ မတံ-သိအပ်၏။]

အပါဒါန်အမည် ရရှိရာဖြစ်သောကြောင့် ပါဠိလိပုတ္တကေဟိကို “အနုမေယျဝိသယ အပါဒါန်” ဟု ခေါ်သည်။ [ဥက္ကံသီယန္တိ ဥပုဗ္ဗ ကံသဓာတ်-ဘူဝါဒိဖြစ်၍ “ဥက္ကံသန္တိ” ဟုသာ ကြိယာရှိသင့်၏။ ဤ၌ ဥက္ကံသဟူသော နာမ်နောင် ဘူဓာတ်၏ အနက်၌ ဤယပစ္စည်းသက်၍ “ဥက္ကံသီယန္တိ” ဟု နာမဓာတ် ဖြစ်ဟန် တူသည်။]

ရာမဋီကာ။ ။ သောဃနေဟိ မာထုရာ အဒ္ဓတရာတိ အတြ နိယမေန ဥက္ကံသ ကြိယာဂဗျတေ၊ ပေ၊ ယေ တာဝ အဒ္ဓတရာ ဟောန္တိ၊ တေ ဒုဂ္ဂတေဟိ ဥက္ကံသ သုခဘာဂီ ဘဝန္တိ (မုဂ္ဂဇောဓ) ... သောဃနေဟိ-သောဃနပြည်သားတို့ထက်၊ မာထုရာ-မထုရပြည်သားတို့သည်၊ အဒ္ဓတရာ-သာလွန်ကြွယ်ဝကုန်၏။ ဣတိ အတြ-ဤပြယုက်၌၊ နိယမေန-မဇ္ဈတံအားဖြင့်၊ ဥက္ကံသကြိယာ-ကို၊ ဂဗျတေ-မှန်းဆ၍ သိအပ်၏။ ယေ-အကြင် မထုရပြည်သားတို့သည်၊ တာဝ-ထိုမျှလောက်၊ အဒ္ဓတရာ ဟောန္တိ၊ တေ-ထို မထုရပြည်သားတို့သည်၊ ဒုဂ္ဂဟိတေဟိ-ဆင်းရဲသူတို့ထက်၊ ဥက္ကံသသုခဘာဂီ-လွန်ကဲ သော ချမ်းသာအဖို့ ရိုက်ကုန်သည်၊ ဘဝန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏။ ...

ဤဋီကာ၌ မာထုရတို့ ကြွယ်ဝမှုကား တိုက်ရိုက်သိရသော အနက်တည်း။ ထိုသို့ ကြွယ်ဝသည်ကို သိရသဖြင့် “အလွန် ချမ်းသာကြပေလိမ့်မည်” ဟု ဥက္ကံသီယန္တိကြိယာ ကို မှန်းဆ၍ သိနိုင်ကြောင်းကို ပြထားသည်။ “အကြောင်း ကြွယ်ဝမှုကို တိုက်ရိုက် သိရသဖြင့် အကျိုး ချမ်းသာမှု၏ လွန်ကဲခြင်း ကြိယာကို မှန်းဆ၍ သိနိုင်သည်” ဟုလို့၊ [ဤ၌ “ဥက္ကံသကြိယာ ဂဗျတေ” ကို ထောက်၍ “အနုမေယျ” ကို “ဂဗျမာန-မှန်းဆ၍ သိအပ်သောကြိယာ” ဟုလည်း မှတ်ပါ။]

ဝါဒန္တရ။ ။ ဝိသယကို “စပ်ရာ” ဟု အနက်ဆို၍ ပါဠိလိပုတ္တကေဟိကို အဘိရူပ ဝယ် အဘိ၏ အနက်ဖြစ်သော ဥက္ကံသန (သာလွန်ခြင်း) ကြိယာကို မှန်းဆ၍ စာစပ်ရ သောကြောင့် အနုမေယျဝိသယ ခေါ်သည်ဟု တစ်နည်းပြောကြသေး၏။ စာစပ်ဖို့ရာ အဘိသဒ္ဓါ တိုက်ရိုက်ပါနေလျှင် မှန်းဆဖွယ် မလိုသောကြောင့် ထိုဝါဒကို (ဝိသယ အတွက် စာစပ်ရာဟူသော အနက်မှစ၍) စဉ်းစားကြပါကုန်။

ဧတ္ထ ပန၊ ပေ၊ ဝိဘတ္တဂ္ဂဟဏေန အပါဒါနသညာ။ ။ ဤစကားကား “ယသ္မာ ဒပေတိ ဘယ” စသောသုတ်ကိုပြနေသော အရာဖြစ်၍ “ပါဠိလိပုတ္တကေဟိ” ကို ယသ္မာ ဒပေတိသုတ်ဖြင့် အပါဒါန်မှည့်မှားမည် စိုးသောကြောင့် သတိပေးသော အမှာစကားချပ် တည်း။ “ပါဠိလိပုတ္တကေဟိ” သည် ဝိဘတ္တအပါဒါန်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဒုရန္တိ ကသုတ် လာ ဝိဘတ္တသဒ္ဓါဖြင့် အပါဒါန်မှည့်ပါ-ဟူလို့။ [သာဓကဂါထာကား ထင်ရှားပြီ။]

တဒေဝ-ထို အပါဒါန်သည်ပင်၊ စလာစလဝသေန-စလအပါဒါန်၊ ဒံစလ အပါဒါန်တို့၏ အပြားအားဖြင့်၊ ဒုဝိဓမ္မိ-နှစ်ပါးအပြားရှိသည်လည်း၊ ဟောတိ၊ စလ-စလအပါဒါန်သည်၊ ယထာ-အဘယ်နည်း၊ ဓာဝတာ ဟတ္ထိမှာ ပတိတော အကုံသဓာရီ-တည်း၊ [အကုံသဓာရီ-ချွန်းကို ဆောင်သော ဆင်ဦးစီးသည်၊ ဓာဝတာ-ပြေးသော၊ ဟတ္ထိမှာ-ဆင်မှ၊ ပတိတော-ကျ၏၊] အစလံ၊ ယထာ၊ ပဗ္ဗတာ သြတရန္တိ ဝနစရာ-တည်း။ [ဝနစရာ-မုဆိုးတို့သည်၊ ပဗ္ဗတာ-မှ၊ သြတရန္တိ-သက်ဆင်းကုန်၏။]

ဘယဟေတုမှိ - ဘေး၏ အကြောင်း၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) စောရာ - မှ၊ ဘယံ - ဘေးသည်၊ ဇာယတိ၊ တဏှာယ - တဏှာမှ၊ ဘယံ - ဘေးသည်၊ ဇာယတိ၊ ပါပတော - မကောင်းမှုမှ၊ ဥတ္တသတိ - ထိတ်လန့်၏။

စလ၊ အစလ။ ။ဆင်သည် လှုပ်လှုပ်ရှားရှား သွားခြင်းသဘော ရှိသောကြောင့် စလတည်း၊ ဆင်သွားတုန်းဖြစ်စေ၊ ရပ်နေခိုက်ဖြစ်စေ ဆင်မှကျရာ၌ ဆင်သည် စလ အပါဒါန်ပင်၊ တောင်သည် လှုပ်ရှားခြင်း မရှိသောကြောင့် အစလတည်း၊ ဂါမာ နဂရာ တို့လည်း အစလအပါဒါန်ပင်၊ “ဗုဒ္ဓသ္မာ ပတိသာရိပုတ္တော-ကာမတော ဇာယတိ ဘယံ” စသည်၌ကား စလဟုလည်း မဆိုရ၊ အစလဟုလည်း မဆိုရသောကြောင့် “နေဝစလနာစလအပါဒါန်” ဟု သဒ္ဓနိတိ မိန့်၏၊ [နေဝစလ-လှုပ်ရှားတတ်သည်လည်း မဟုတ်+န အစလ-မလှုပ်ရှားတတ်သည်လည်း မဟုတ်။]

မှတ်ချက်။ ။မြင်းပြေးတုန်း မြင်းပေါ်မှ လူကျရစ်ရာ၌ မြင်းလည်း လူမှ ဖဲခွာ၊ လူလည်း မြင်းမှ ဖဲခွာသဖြင့် နှစ်မျိုးလုံး အပါဒါန် ဖြစ်လေရာသလားဟု ယုံမှားဖွယ် ရှိ၏၊ သို့သော် မြင်းသည် ပြေးမြဲ ပြေးနေသောကြောင့် မူလပြေးမြဲသဘောမှ မပြောင်း ရကား မြင်းသာ အပါဒါန်ဖြစ်၏၊ ဤ အဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍ “သမေပျ ပဂမေ ဒိန္နံ”စသော ဂါထာကို ဘေဒစိန္တာ (၇၉)၌ ဆိုသည်၊ ဆိတ်နှစ်ကောင် ခတ်၍ တစ်ကောင် တစ်ကောင် နောက်ဆုတ် ရှောင်ရာ၌ကား နှစ်ကောင်လုံးပင် အပြန်အလှန် “အညမညအပါဒါန်” ဖြစ်၏ဟု ဆိုကြသည်။

ဘယဟေတုမှိ။ ။စောရာ ဘယံ ဇာယတိ-စသည်ကို သုတ်၌ပါသော “ဘယံ”၏ ပုံစံဟု ထုတ်ပြရာ၌ ဇာယတိကြိယာ ပါနေလျှင် “စောရာ+ဇာယတိ-နီးသူမှ+ဖြစ်၏” ဟု စောရာကို ဇာယတိ၌ စပ်ရသောကြောင့် ဓာတုနာမနာသုတ်၌ လာလတံသော ဇနိယောဂအပါဒါန်သာ ဖြစ်သင့်သည်၊ တဏှာယ ဇာယတိ ဘယံ ပုံစံလည်း ထို၌ ထုတ်လတံသော “ကာမတော ဇာယတိ သောကော”နှင့် သဘောတူပင်၊ ထိုကြောင့် ဤဘယယောဂအပါဒါန် အရာ၌ “ပါပတော ဥတ္တသတိ”သာ သင့်၏၊ မှန်၏-ဤ ဘယယောဂအပါဒါန်၏ ကလာပ်ဝတ္တိ၌လည်း “ဗျုတ္တိ+ဝိဘေတိ=ကျားမှ+ကြောက်၏၊ စောရာ+ဥပ္ပိဒ္ဓတေ-ဆန်းသူမှ+လန့်၏” ဟု ထုတ်သည်။...[ဤ၌ ဘယဟူသည် ကြောက်ခြင်း ထိတ်လန့်ခြင်းဟူသော “စိတ္တုတြာသ(စိတ္တ+ဥတြာသ=စိတ်၌လန့်ခြင်း)ဘေး”တည်း။

အက္ခရာတရိ-ဟောပြောပို့ချတတ်သူ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) ဥပဇ္ဈာယာ-ဥပဇ္ဈာယ်မှ၊ သိက္ခံ-သိက္ခာကို၊ ဂဏှာတိ-ယူ၏၊ အာစရိယမှာ-ဆရာမှာ၊ အဓိတေ-သင်ယူ၏၊ အာစရိယတော-မှ၊ သုဏာတိ-နာယူ၏။

(၃၀၈) အပါဒါနန္တိ အဓိကာရော။

ဓာတု၊ ပေ၊ သွပိစ။ ။(၂၇၂) ဓာတဝေါ စ-ဓာတ်တို့လည်း၊ နာမာနိစ-နာမ်တို့လည်း၊ (ဓာတုနာမာနိ-တို့)၊ အဝိဟိတလက္ခဏာနံ-မစီရင်အပ်သော သုတ်ရှိကုန်သော၊ ဝါ-သုတ်သီးခြားတည်ပြီး မရှိကုန်သော၊ တေသံ ဓာတုနာမာနံ-ထို ဓာတ်နာမ်တို့၏၊ ပယောဂေ-ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဥပသဂ္ဂယောဂေစ-ဥပသာရတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ အာဒိသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ နိပါတပယောဂေစ-နိပါတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ တံ ယုတ္တံ-ထိုဓာတ်၊ နာမ်၊ ဥပသာရ၊ နိပါတ်တို့နှင့် ယှဉ်သော၊ ကာရကံ-သည်၊ အပါဒါနသညံ ဟောတိ။

“ဘေးရန် အန္တရာယ်”ဟူသော ဘေးမျိုး မဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် ကစ္စည်းဝုတ္တိနှင့် ရူပသိဒ္ဓိ တို့၌ “ယသ္မာ ဝါ ဘယံ ဇာယတီ” ဟု ကြိယာထည့်၍ ဖွင့်ပုံနှင့်တကွ ဇာယတီပါသော ပုံစံများသည် သုတ်တည်သော အရှင်ကစ္စည်း၏ အာဆော်မကျဟု ဆရာတို့ မိန့်ကြသည်။]

အက္ခရာတရိ။ ။“ယသ္မာ ဝါ အာဒတ္တေ”အရ ပုံစံများကို ပြလို၍ “အက္ခရာတရိ”ဟု မိန့်၊ ပုဏ္ဏားတို့၌ သိက္ခာတင်ပေးသော၊ သာသနာတော်၌လည်း ရဟန်းသိက္ခာ တင်ပေးသော ဆရာကြီးကို “ဥပဇ္ဈာယ်”ဟု ခေါ်၏၊ ဥပဇ္ဈာယ်နှင့် သိက္ခာသည် နဂိုက ပူးတွဲ ပေါင်းစပ်သကဲ့သို့ ထင်ရ၏၊ ထို့နောက် သိက္ခာကို ယူလိုက်သောအခါ ထို ဥပဇ္ဈာယ်မှ သိက္ခာတချို့ကို ဆွဲယူသကဲ့သို့ ထင်ရ၏၊ (တကယ်မဟုတ်သော်လည်း လောကအထင်မှာ ထိုကဲ့သို့ပင် ရှိ၏) ထို့ကြောင့် အပဂမန (ခွဲခွာခြင်း)သဘော ရှိသည်သာ၊ ဆရာထံမှ အတတ်သင်ယူရာ၊ တရား နာယူရာတို့၌လည်း ဤသဘောပင်၊ ဤသို့လျှင် အပါဒါန် ဟူသမျှ၌ ပူးတွဲရာမှ ခွဲခွာခြင်း အပဂမနသဘော (တကယ် ဖြစ်စေ၊ လောကအထင်အားဖြင့် ဖြစ်စေ) ရှိကြရပေသည်။

(၃၀၈) ဓာတဝေါ စ၊ ပေ၊ ဟောတိ။ ။“ဓာတဝေါစ+နာမာနိစ”ကား ဓာတု နာမာနံပု၏၏ ဒွန်သမာသံဝိဂြိုဟ်ပြု စကားတည်း၊ တချို့စာ၌ကား “ဓာတဝေါစ+ နာမာနိစ ဓာတုနာမာနိ” ဟု ဝိဂြိုဟ်တိုက်ရိုက်ပါ၏၊ “ယသ္မာ ဒပေတီ၊ဘယံ၊အာဒတ္တေ- ရက္ခဏံတ္တာနံ” စသည်ဖြင့် အပါဒါန်ကို ငဲ့သော အချို့ဓာတ်များအတွက် သုတ်တည်ပြီး ရှိ၏၊ ထိုသို့ (မတည်ရ)သေးသော အပါဒါန်ကိုလည်း (အပါဒါန်ပါမှ အဓိပ္ပာယ်စုံ) သော ပရာပုဗ္ဗ ဇီဓာတ်စသော ဓာတ်၊ အညစသော နာမ်များလည်း ကျန်သေး၏၊ ထိုသို့ သုတ်သီးခြား မစီရင်ရသေးသည်ကို “အဝိဟိတလက္ခဏံ”ဟု ဆိုသည်၊ ယောဂါဒိသွပိ၌ အာဒိဖြင့် အပါဒါန်ကို ငဲ့သော နိပါတ်များကို ယူ။

တာဝ-နာမ်တို့မှ ရှေးဦးစွာ၊ ဓာတုပုယောဂေ-ဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ ပရာဇိယောဂေ-ပရာပုဗ္ဗ ဇိဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ ယော-အကြင်သူ့ကို၊ အသယော-မလွမ်းမိုးအပ်၊ မလွမ်းမိုးနိုင် (သော-ထိုသူသည်လည်းကောင်း၊) ပဘူယောဂေ-ပပုဗ္ဗ ဘူဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ ပဘဝေါ-အစဖြစ်ရာသည်လည်းကောင်း၊ ဇနိယောဂေ-ဇနိဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌၊ ဇာယမာနဿ-ဖြစ်သော ဝတ္ထု၏၊ ပကတိစ-ပင်ကို အရင်းခံသည်လည်းကောင်း၊ (အံပါဒါနသညာ-အပါဒါန်အမည်သည်၊ ဟောတိ၊) ယထာ-ကား၊ အညတိတ္ထိယာ-သာသနာ့အယူမှ တစ်ပါးသောအယူရှိကုန်သော တိတ္ထိတို့သည်၊ ဗုဒ္ဓသ္မာ-မှ၊ ပရာဇေန္တိ-ရှုံးကုန်၏၊ ပဉ္စမဟာနဒိယော-မြစ်ကြီးငါးစင်းတို့သည်၊ ဟိမဝတာ-ဟိမဝန္တာမှ၊ ပဘဝန္တိ-စ၍ ဖြစ်ကုန်၏၊ မဟာသရာ-

ပရာဇိယောဂေ။ ။ဓာတုအရ အာချာတ်ဓာတ်(ကြိယာ)ကိုသာ ယူကြသော်လည်း “ကမ္မတော ဓာတ်”ဟု ပုံစံထုတ်သော ရူပသိဒ္ဓိအလို ကိတ်ဓာတ်(ကြိယာ)ကိုပါ ယူလိုသည်။ ဤ ဓာတုပုယောဂ၌ အပါဒါန်နှင့်သော ဓာတ်များသည် ပရာပုဗ္ဗ ဇိဓာတ်-ပပုဗ္ဗ ဘူဓာတ်-ဇနိဓာတ် (တစ်နည်း-ဇနဓာတ်တည်း၊ ပရာပုဗ္ဗ ဇိဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ အသယု ဖြစ်သော (နှစ်ဖက်ပြိုင်ရာဝယ် တစ်ဖက်က မနိုင်အပ်သော) အနက်သည် အပါဒါန်ဖြစ်၏။ တိတ္ထိနှင့် ဘုရားယှဉ်တို့ နှစ်ပကွ ဖြစ်နေရာ တတ္ထိတို့ မနိုင်အပ်သော ဘုရားရှင်သည် “ဗုဒ္ဓသ္မာ”ဟု အပါဒါန် ဖြစ်၏။

မနိုင်အပ်လျှင်။ ။ထိုသို့ မနိုင်အပ်သောအရာ မဟုတ်လျှင်ကား ဇိဓာတ်နှင့် ယှဉ်သော်လည်း အပါဒါန် မဖြစ်၊ ပုံစံကား-“သတ္တဝေါ ပရာဇေတိ-ရန်သူတို့ကို ရုံးစေ၏၊ နိုင်၏။ သဟဿေန ပရာဇိတော=တစ်ထောင်ဖြင့် ရုံးသည်”(ပါစိတိပါဠိတော်) “သစေ ကေဝဋ္ဌဿ ပရဇ္ဇာမိ=အကယ်၍ ကေဝဋ်ပုဏ္ဏား၏ (အထံမှ) ရုံးအံ” (မဟော်ဇာတ်) စသည်တည်း၊ [“အသဟော”ဟု အချို့စာ ရှိ၏၊ သက္ကတ၌ ဣပစ္စည်းကို ဓာတွန်နှင့်တကွ ယုပြု၍ “အသယော”ဟု ရှိ၏။]

ပပုဗ္ဗ ဘူဓာတ်။ ။ပ+ဘူဓာတ်၏ ယှဉ်ရာ၌ ပထမစ၍ဖြစ်ရာ အနက်သည် အပါဒါန်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဂင်္ဂါစသော မြစ်ကြီးငါးစင်းတို့၏ စ၍ဖြစ်ရာ ပုဂံမန္တရာသည်လည်းကောင်း၊ မြစ်ငယ်တို့၏ စ၍ဖြစ်ရာ အစိရဝတီမြစ်သည်လည်းကောင်း-အပါဒါန် ဖြစ်၍ “ဟိမဝတာ”ဝေသည်ဖြင့် ရှိရသည်၊ [ပဘဝေါ၌ ပသဒ္ဓါသည် ပထမ(အစ) အနက်ဟောတည်း၊ “ပဘဝတိ တေသ္မာတိ ပဘဝေါ၊” တေသ္မာ-ဤအရပ်မှ၊ ပဘဝတိ-စ၍ဖြစ်၏၊ ကုဒ္ဒဒိ၌ ကုသဒ္ဓါသည် ခုဒ္ဒက (အငယ်) အနက်ဟောတည်း။]

ဇနိယောဂ။ ။ “ဇနိ=ပါတုဘာဝေ (ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း၌)”ဟု ဓာတ်ကျမ်းရှိ၏၊ ဇနိ၌ ဣသည် ဓာတုနိဒ္ဓိ၌တည်း၊ ဇနဓာတ်ဖြင့် “ဇန=ဇနနေ (ဖြစ်ခြင်း၌)”ဟုလည်းရှိ၏။ ထိုဓာတ်၏ ယှဉ်ရာဖြစ်သော ဝတ္ထု၏ ပကတိအနက်သည် အပါဒါန်ဖြစ်၏၊ [ထင်ရှား မရှိသေးသော ဝတ္ထု၏ ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် ဇနိ(ဇန)ဓာတ်၏ အနက်တည်း။

အိုင်ကြီးတို့သည်၊ အနဝတတ္တမှာ-အနဝတတ်အိုင်မှ၊ ပဘဝန္တိ-န်၏၊ ကုန္ဒဒိယော-
 မြစ်ငယ်တို့သည်၊ အစိရဝတိယာ-အစိရဝတီမြစ်မှ၊ ပဘဝန္တိ၊ ကာမတော-
 ကာမမှ၊ သောကော-သောကသည်၊ ဇာယတိ-၏၊ ယသ္မာ-အကြင်ဝတ္ထုမှ၊
 သော ဂိနိ-ထို မီးသည်၊ ဇာယတေ၊ ဥရသ္မာ-ရင်မှ၊ ဇာတော-ဖြစ်သော၊
 ပုတ္တော-သား၊ ကမ္မတော-ကံမှ၊ ဇာတံ-ဖြစ်သော၊ ဣန္ဒြိယံ-ဣန္ဒြေ။

နာမပ္ပယောဂေ-နာမ်ပုဒ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ အညတ္တိတရာဒိဟိ-အညအနက်
 ရှိသောနာမ်၊ ဣတရနာမ် အစရှိသည်တို့နှင့်၊ ယုတ္တေ-ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါန
 သညာ-သည်။ ဟောတိ။) ဒုက္ခာ-ဒုက္ခမှ၊ အညတြ-အခြားသော အတ္တသည်၊
 န သမ္မောတိ-ဖြစ်သည်မဟုတ်၊ ဒုက္ခာ-ဒုက္ခမှ၊ အည-သည်၊ န နိရုဇ္ဈတိ-
 ချုပ်သည်မဟုတ်၊... တတော-ထိုကံမှ၊ အညေန ကမ္မေန-အခြားကံကြောင့်၊...
 တတော-ထိုမှ၊ ဣတရ-အခြားသော၊... ဥဘလော-မိဘ နှစ်ဖက်မှ၊ သုဇာတော-
 ကောင်းစွာဖြစ်သော၊ ပုတ္တော-သား၊ ဣစ္စာဒိ။

ထင်ရှားရှိပြီးသော (ရေစသော) ဝတ္ထု၏ တစ်နေရာမှ အခြားတစ်နေရာသို့ ဆက်သွယ်
 ဖြစ်ပွားခြင်းသည် ပပုဗ္ဗ+ဘူဓာတ်၏ အနက်တည်း၊ ဤသို့ ဖြစ်ပုံကွဲသောကြောင့်
 ပ+ဘူဓာတ်ကို ဆိုပြီးလျက် ဇနိဓာတ်ကို ဆိုရပြန်သည်။]

ဆက်ဦးအံ့-“ဇာယမာနဿ ပကတိ”၌ ဇာယမာနဟူသည် ဖြစ်ဆဲဝတ္ထုတည်း၊
 ပကတိကို ကာရဏံ(အကြောင်း)ဟု ဋီကာဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် “ကာမတော ဇာယတိ
 သောကော”၌ ကာမသည် သောကဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းတည်း၊ ထိုသို့ အကြောင်း
 ဖြစ်သော်လည်း ဟိတ်အနက် မပေးရ၊ သောကသည် ထိုကာမမှ ပေါက်ဖွားလာသကဲ့သို့
 ဖြစ်သောကြောင့် “ကာမတော”ဟု အပါဒါန်ဖြစ်ရသည်၊ “ကမ္မတော ဇာတံ ဣန္ဒြိယံ”
 ၌လည်း စက္ခုစသော ကမ္မဇရုပ် ဣန္ဒြေများသည် ကံမှ ပေါက်ဖွားလာသကဲ့သို့ဖြစ်သော
 ကြောင့် “ကမ္မတော”ဟု အပါဒါန်ဖြစ်သည်၊ ထင်းမှ မီးဖြစ်မှု၊ ရင်မှ သားဖြစ်မှုတို့
 ၌ကား အပါဒါန်သဘော ထင်ရှားပြီ။

နာမပ္ပယောဂေ၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒိ။ ။နာမအရ ကိတ်နာမ်ကို ယူရိုးရှိသော်လည်း
 ဤ၌ အညစသော သဗ္ဗနာမ်များကိုပါ ယူထားသည်၊ အညသဒ္ဓါချည်းမက၊ အညအနက်
 ရှိသော အညတြကိုပါ ယူစေလိုသောကြောင့်“အညတ္တ”ဟု ဆိုသည်၊ ယေသံ-အကြင်
 နာမ်တို့၏၊ အညော-တစ်ပါးတခြားဟူသော၊ အတ္ထော-အနက်သည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊
 ဣတိ တေ အညတ္တာ၊ အညတ္တာစ+ဣတရာစ အညတ္တိတရာ၊ “အညတြ ဒုက္ခာ”၌
 အညအနက်ရှိသော အညတြ၏ယှဉ်ရာ ဒုက္ခသဒ္ဓါကို အပါဒါန်မှည့်သည်၊ ဤအညတြ
 ကို နာမ်ပုဒ် ဆိုထားရာ၌ တြပစ္စည်းက နိပါတပစ္စယဖြစ်သောကြောင့် စဉ်းစားသင့်၏။

ဥပသဂ္ဂယုတ္တေသု-ဥပသာရနှင့်ယှဉ်သော ပုဒ်တို့တွင်၊ ဝဇ္ဇနတ္ထေဟိ-
 ရှောင်ကြဉ်ခြင်းအနက်ရှိကုန်သော၊ အပပရိဟိ-အပပရိတို့နှင့်၊ ယောဂေ-
 ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ မရိယာဒါဘိဝိဓိအတ္ထအာယောဂေ-ပိုင်းခြားခြင်း၊ လွှမ်းမိုး
 ခြင်းအနက်ရှိသော အာနှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ပတိနိဓိပတိဒါနတ္ထေန-
 အတူအနက် အစားပေးခြင်းအနက်ရှိသော၊ ပတိနာ-ပတိနှင့်၊ ယောဂေစ-
 လည်းကောင်း၊ (အပါဒါနသညာ-သည်၊ ဟောတိ) ယထာ-ကား၊ အပသာလာယ
 အာယန္တိ ဝါဏိဇာ-စသည်တည်း၊ ဝါဏိဇာ-ကုန်သည်တို့သည်၊ သာလာယ-
 ကင်းတဲကို၊ အပ-ရှောင်လွှဲ၍၊ အာယန္တိ-လာကုန်၏၊ သာလံ-ကို၊ ဝဇ္ဇေတွာ-
 ရှောင်လွှဲ၍၊ ဣတိ အတ္ထော၊ တထာ-တူ၊ ပဗ္ဗတာ-တောင်ကို၊ ပရိ-ကြဉ်၍၊
 ဒေဝေါ-မိုးသည်၊ ဝဿတိ-ရွာ၏၊ ပဗ္ဗတံ-တောင်ကို၊ ဝဇ္ဇေတွာ-ကြဉ်၍၊
 ဣတိ အတ္ထော-နက်။ [အဓိပ္ပာယ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှုပါ။]

မရိယာဒါယံ-ပိုင်းခြားခြင်းအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) အာပဗ္ဗတာ-တောင်
 တိုင်အောင်၊ ဝါ - တောင်အထိ၊ ခေတ္တံ - လယ်သည်၊ (တိဋ္ဌတိ - တည်၏။)

ဤအညတြကို မထုတ်ဘဲ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ပြအပ်သော “ဘိန္ဒ” သဒ္ဒါကို အညအနက်ရှိသော
 သဒ္ဒါဟု ယူ၍ “ဒေဝဒတ္တာ ဘိန္ဒေ-ဒေဝဒတ်မှ ကွဲပြားသူ” ဟု ပုံစံထုတ်ရလျှင် သာ၍
 သင့်မည်ထင်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ “ဥဘတော သုဇာတော” ကား အညတ္တိတရာဒီဟိ၌ အာဒိအရ
 ပုံစံတည်း။ “သုဇာတော” ၌ သုပုဗ္ဗ ဇနဓာတ်ဖြစ်၍ ဓာတုပ္ပယောဂဝယ် ပြခဲ့သော
 “ဥရသ္မာ ဇာတော” နှင့် သဘောတူရကား ဓာတုပ္ပယောဂသာ ဖြစ်ထိုက်၏၊ သုနှင့်
 ဇာတောကို သမာသိစပ်ထားသော သမာသိနာမ်ဖြစ်၍ နာမပ္ပယောဂ၌ ရူပသိဒ္ဓိ ပြဟန်
 တူသည်။

မရိယာဒါဘိဝိဓိအတ္ထ အာယောဂေ။ ။ မရိယာဒါသဒ္ဒါသည် အပိုင်းအခြား(သိဇာ)
 အနက်ဟောတည်း။ ပရိ+အာ+ဒါဓာတ်၊ အ ပစ္စည်း၊ ပရိယာဒိယတေ-ထက်ဝန်းကျင်
 သိမ်းယူတတ်၏၊ ဣတိ မရိယာဒါ၊ [ပကို မ ပြု၊] လယ်၌ ကန်သင်းရိုးသည် လယ်ကို
 ထက်ဝန်းကျင် ပိုင်းခြားထားသကဲ့သို့ ထို့အတူ တောင်လည်း ထက်ဝန်းကျင် ပိုင်းခြား
 ထား၏၊ ထို့ကြောင့် တောင်သည်သာ မုချ မရိယာဒါ မည်၏၊ ပဗ္ဗတသဒ္ဒါကား
 အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရဏူပစာရအားဖြင့် မရိယာဒါမည်၏၊ ထို ပဗ္ဗတသည်
 သူ့ချည်းသက်သက် မရိယာဒါအနက် မထင်ရှားသေး၊ အာ ဥပသာရနှင့် တွဲရမှ
 “တောင်တိုင်အောင်=တောင်အထိ” ဟု လယ်ကို ပိုင်းခြားခြင်း မရိယာဒါအနက်
 ထင်ရှားရကား အာဥပသာရလည်း မရိယာဒါအနက်ဟောပင် ဖြစ်ရသည်။

အဘိဝိမိမိ-ပျံ့နှံ့ခြင်းအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) အာဗြဟ္မလောက-ဗြဟ္မာ့ပြည် တိုင်အောင်၊ ဝါ-ဗြဟ္မာ့ပြည်ကို ပျံ့နှံ့၍၊ သဒ္ဓေါ-ကျော်စောသံသည်၊ အဗျဂ္ဂစ္ဆတိ- လွှမ်းမိုး၍ တက်၏၊ ဗြဟ္မလောကံ-ဗြဟ္မာ့ပြည်ကို၊ အာဗျာပေတွာ-ပျံ့နှံ့၍၊ ဣတိ အတ္ထော။

ပတိနိမိမိ-အတူဟူသော အနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) သာရိပုတ္တော-အရှင် သာရိပုတြာသည်၊ ဗုဒ္ဓသ္မာပတိ-ဘုရား ကိုယ်စားတော်ဖြစ်၍၊ တေမာသံ- သုံးလပတ်လုံး၊ ဓမ္မဒေသနာယ-တရားဟောခြင်းငှာ၊ အာလပတိ-ခေါ်တော်မူ၏၊ ပဋိဒါနေ-အစားပေးခြင်း၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) အဿ-ထိုသူ့အား၊ ဃာတံ- ထောပတ်ကို၊ တေလသ္မာပတိ-ဆီအစား၊ ဒဒါတိ-ပေး၏၊ အဿ-အား၊ ကနကံ-ရွှေကို၊ ဟိရညသ္မာပတိ-ငွေအစား၊ ဒဒါတိ-ပေး၏။

အဘိဝိမိ။ ။အဘိ+ဝိ+ဓာဓာတ် ဣပစ္စည်းသည် ပျံ့နှံ့ခြင်းအနက်ကို ဟော၏။ ဤနေရာ၌ကား “အဘိ(ဗျာပေတွာ-မိမိ အပေါ်၌ နှံ့စေ၍) ဝိဒဓာတိ-စီရင်တတ်၏” နှင့်အညီ ကျော်စောသံကို မိမိအပေါ်၌ နှံ့စေတတ်သော ဗြဟ္မာ့ပြည်သည် မုချ အဘိဝိမိ မည်၏။ ဗြဟ္မလောကသဒ္ဓါကား ကာရဏူပစာရအားဖြင့် အဘိဝိမိမည်၏။ ထိုအဘိဝိမိ အနက်သည် အာ ဥပသာရကြောင့်သာ (“ဗြဟ္မာ့ပြည်ပေါ်သို့ လွှမ်းကျော် ပျံ့နှံ့၍”ဟု) ထင်ရှားရကား အာကိုလည်း အဘိဝိမိအနက်ဟောဟု ဆိုရသည်။

[ဆောင်] ကိရိယာသော်၊ မိမိပေါ်ဝယ်၊ မကျော်စေရ၊ ပိုင်းခြားပြုမှု၊ မှတ်ကြလေပါ၊ မရိယာဒါတည်း။ ကိရိယာသော်၊ မိမိပေါ်ဝယ်၊ လွှမ်းကျော်စေမှု၊ ဘိဝိမိ ပြုသည်၊ မှတ်ရန်ဖြစ်ဖြာ အထူးတည်း။

ပတိနာ ပတိနိမိ ပဋိနိဒါနတ္ထေနယောဂေ။ ။ပတိနိမိသဒ္ဓါသည် “အတူ”ဟူသော အနက်ဟောတည်း။ ဘုရားရှင်သည် လူသူ အတွေ့ခံတော်မမူဘဲ ကိန်းအောင်းတော်မူ ရာ သုံးလအတွင်း၌ ဘုရားရှင်၏ အတူဖြစ်သော (ဘုရားရှင်၏ ကိုယ်စားတော် ဖြစ်သော အရှင်သာရိပုတြာက ဝါတွင်းသုံးလပတ်လုံး တရားဟောခြင်းငှာ ရဟန်းတို့ကို ခေါ်တော်မူသည်။ (ဗုဒ္ဓသ္မာပတိကို “ဗုဒ္ဓဿ ပတိနိမိ ဟုတွာ=ဘုရားရှင်၏ အတူ ဖြစ်၍”ဟု ဋီကာဖွင့်၏။)

ပဋိဒါနဟူသည် ပြန်ပေးခြင်း အစားပေးခြင်းတည်း။ ဥစ္စာရှင်ထံမှ ဆီကို ချေးဖူး သူသည် အစားပေးဆပ်သောအခါ ဆီမရှိ၍ ဆီအစား ထောပတ်ကို ပေး၏။ ထိုအတူ ရွှေ၏အစား ငွေကို ပေးသည်။ [“ပဋိဒါနံ ပရိဝတ္တနံ (လဲလှယ်ခြင်း)”ဟုလည်း သက္ကတ ဋီကာတို့ ဖွင့်ကြ၏။ “ဆီနှင့် ထောပတ်ကို လဲရာ၌ ဆီအစား ထောပတ်ကို ပေးသည်” စသည်တည်း။ ဤ အာယောဂ ပတိယောဂတို့လည်း သဒ္ဓါသာ အပါဒါန် ဖြစ်၍ အနက် အပါဒါန်မဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဓအပါဒါန်တည်း။]

နိပါတယုတ္တေသု-နိပါတ်နှင့်ယှဉ်သော ပုဒ်တို့၌၊ ရိတေနာနာဝိနာဒီဟိ-
 ရိတေ,နာန,ဝိနာ အစရှိသော နိပါတ်တို့နှင့်၊ ယောဂေ-ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါန
 သညာ ဟောတိ၊) သဒ္ဓမ္မာ-သူတော်ကောင်းတရားကို၊ ရိတေ-ကြံ၍၊ သုခံ-
 ချမ်းသာကို၊ ကုတော လဘတိ-အဘယ်မှာ ရနိုင်ပါအံ့နည်း၊ [သိ၌ “လဘတိ”
 မပါ၊ “ကုတော-အဘယ်မှာ ရှိအံ့နည်း”ဟု ပေး၊] တေ ဘိက္ခု-ထို ရဟန်းတို့
 သည်၊ ကုလာ-အမျိုးမှ၊ နာနာ-အသီးအသီးဖြစ်၍၊ ပဗ္ဗဇိတာ-ရဟန်း
 ပြုကြကုန်၏၊ (သိ၌ “ပဗ္ဗဇိတာ” မပါ၊) သဒ္ဓမ္မာ-သူတော်ကောင်းတရားနှင့်၊
 ဝိနာ-ကင်း၍၊ အညော-အခြားသော၊ ကောစိ-တစ်စုံတစ်ခုသော၊ နာထော-
 ကိုးကွယ်ရာသည်၊ နတ္ထိ-မရှိ၊ (လောကေ-လောက၌၊) ဝိဇ္ဇတိ-ရှိသည်ကား၊
 နတ္ထိ-မရှိ၊ဟု အနက်ပေးကြ၏၊ (သိ၌ “လောကေ ဝိဇ္ဇတိ”မပါ၊) အယံ ဇနော-
 ဤ လူအပေါင်းသည်၊ အရိယေဟိ-အရိယာတို့မှ၊ ပုထဂေဝ-အသီးအခြားသာ
 တည်း၊ ယာဝဗြဟ္မလောကာ-ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင်၊ သဒ္ဓေါ-ကျော်စောသံသည်၊
 အဗ္ဗဂ္ဂစ္ဆတိ-လွမ်းမိုး၍ တက်၏။

နိပါတယုတ္တေသု၊ ပေ၊ အဗ္ဗဂ္ဂစ္ဆတိ။ ။ဤ နိပါတပယောဂ အပါဒါန်များလည်း
 အပဂမနသဘော မရှိကြ၍ “မှ” ဟု အနက် မပေးရ၊ “ဝိတေ သဒ္ဓမ္မာ” ကို “သဒ္ဓမ္မံ
 ဝိနာ တျတ္ထော”ဟုလည်းကောင်း၊ “ဝိနာ သဒ္ဓမ္မာ”ကို “သဒ္ဓမ္မေန ဝိနာ”ဟုလည်းကောင်း
 ဋီကာဖွင့်သည်၊ သို့သော် ဆရာအများကပင် “မှ”ဟု ပေးရိုးရှိကြသောကြောင့် “မှ”
 ပေးလိုကလည်း ပေးကြပေတော့။

တေ ဘိက္ခု၊ နာနာကုလာ။ ။ “တေ ဘိက္ခု၊ နာနာကုလာ”ပုံစံလည်း “ပဗ္ဗဇိတာ”
 မပါသော သီဟိုဠ်ဗုဒ္ဓသာ ကောင်း၏၊ အကယ်၍ “ပဗ္ဗဇိတာ”ပါလျှင် “နာနာကုလာ
 ပဗ္ဗဇိတာ”ကို “ဝိဝိဇေယျ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိတာ”ဟု ပါရာဇိကဏ် ဝေရဉ္စကဏ္ဍ
 အဋ္ဌကထာဖွင့်သောကြောင့် “နာနာကုလာ”သည် နိက္ခမ္မဟူသော ထည့်ပါ၍၌ စပ်ရသော
 ဥပါတ္တဝိသယအပါဒါန်သာ ဖြစ်ရလိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် ဤ နိပါတယောဂ အရာ၌
 ပဗ္ဗဇိတာနှင့်တွဲသော “နာနာကုလာ”မဟုတ်၊ နာနာနိပါတ်နှင့် တွဲရသော ကုလာပုဒ်
 သာတည်းဟု မှတ်ပါ။

ပုထဂေဝ၊ ယာဝ။ ။ “အရိယေဟိ ပုထဂေဝ”ကား ရိတေ နာနာ ဝိနာဒီဟိ၌
 အာဒိအရ ပုံစံတည်း၊ ယာဝဗြဟ္မလောကာလည်း အာဒိအရ ပုံစံပင်၊ “ယာဝဗြဟ္မလောကာ-
 ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင်”ဟူရာ၌ “ဗြဟ္မာ့ပြည်ကို ပျံ့နှံ့၍”ဟု ဗြဟ္မာ့လောကာ၌ ကံအနက်
 မှတ်ပါ။ [မောဂ္ဂလ္လာန် ၂-ကဏ္ဍ၊ ၃၁ ၌လည်း “ပုထုနာနာဟိ”ဟု သုတ်တည်၍
 “ပုထဂေဝ ဇနေန၊ ပုထဂေဝ ဇနသ္မာ၊ နာနာဇနေန၊ နာနာဇနသ္မာ”ဟု ပုံစံထုတ်၏၊
 ဤ၌ ပဉ္စမိဘတ်အပြင် တတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ပုစံထုတ်ပုံကိုလည်း သတိပြုပါ။]

အပိဂ္ဂဟဏေန-အပိသဒ္ဓါဖြင့်၊ ကမ္မာပါဒါနကာရကမဇ္ဈေပိ-ကမ္မကာရက၊ အပါဒါနကာရကတို့၏ အလယ်၌လည်း၊ ကာလဒ္ဓါနေဟိ-ကာလဟောသဒ္ဓါ၊ အဓွနံဟောသဒ္ဓါတို့မှ နောက်၌၊ ပဉ္စမိ-ပဉ္စမိဝိဘတ်သည်၊ (ဟောတိ) ပက္ခသ္မာ-တစ်ပက္ခ၌၊ ဝါ-တစ်ပက္ခကြာမှ၊ မိဂံ-သမင်ကို၊ ဝိဇ္ဇတိ-ပစ်ဖောက်၏၊ လုဒ္ဓကော-မုဆိုးသည်၊ ဣတော-ဤနေ့မှ၊ ပက္ခသ္မာ-၌၊ ဝါ-မှ၊ မိဂံ-သမင်ကို၊ ဝိဇ္ဇတိ-၏၊ ဣတိ-ဤအနက်သည်၊ ဝါ-ဤအနက်ကို၊ ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်သည်၊ ဝါ-ဆိုလိုသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဧဝံ-တူ၊ မာသသ္မာ-တစ်လ၌၊ ဝါ-တစ်လကြာမှ၊ ဘောဇနံ-ဘောဇနကို၊ ဘုဂ္ဂတိ-စား၏၊ ကောသာ-တစ်ကောသ၌၊ ဝါ-တစ်ကောသဝေးမှ၊ ကုဉ္ဇရံ-ဆင်ကို၊ ဝိဇ္ဇတိ-ပစ်ဖောက်၏။

အပိဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ ကုဉ္ဇရံ။ ။ ပုပသဂ္ဂယောဂါဒိသ္မပိစဉ် အပိဖြင့် ကမ္မကာရက အပါဒါနကာရက နှစ်ပါးတို့၏ အလယ်၌လည်း ပဉ္စမိဝိဘတ်သက်ဖို့ရန် ဆည်းပူးသည်။ “အပိသဒ္ဓါ အဝုတ္တသမုဗ္ဗည်းအနက် ရှိ၏” ဟု ဆိုလိုသည်။ “ကာရကမဇ္ဈေပိ ပဉ္စမိ” ဝယ် “ပဉ္စမိ” ဟူရာ၌ ဤသုတ်ဖြင့် သက်ရမည်ဟု ဆိုလိုရင်းမဟုတ်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါန မှည့်၍ “အပါဒါနေ ပဉ္စမိ” သုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိဝိဘတ် သက်ရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် “ပဉ္စမိ” ကို ဌာနီ ဝိသယီ၏ အမည်ကို ဌာန အပါဒါနသညာ ဝိသယပေါ်၌ တင်စားသော ဌာနပုစာရစကားဟု မှတ်ပါ။ [ပဉ္စမိတိ-ဝိသယီနိဒ္ဒေသအပါဒါနသညာ ဝုတ္တာ-ဋီကာ၊ ဝိသယ-သက်ရာဌာန၊ ဝိသယီ-သက်ရာဌာနရှိသော ဝိဘတ်။]

ပုံစံများ။ ။ “လုဒ္ဓကော ဣတော ပက္ခသ္မာ မိဂံ ဝိဇ္ဇတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ” ကား ပက္ခသ္မာ ဝိဇ္ဇတိ မိဂံ ဝါကျ၏ အဖွင့်တည်း။ “တစ်ပက္ခကြာမှ” ဟု ဆိုလျှင် “ဘယ်ရက်က စ၍ တစ်ပက္ခကြာမှနည်း” ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “ဣတော” ဟု ထည့်ရသည်။ ဤ၌ “ဣတော(...)မိဂံ” ဟူသော အပါဒါနကာရက ကမ္မကာရကတို့၏ အလယ်၌ “ပက္ခ” ကို အပိဖြင့် အပါဒါန မှည့်ရသည်။ ဤပက္ခကို “ကာရကမဇ္ဈ (ကာရကနှစ်ခု တို့၏ အလယ်)” ဟု ဆိုသည်။ “ဧဝံ မာသသ္မာ” ၌ ဧဝံဖြင့် “ဣတော မာသသ္မာ ဘောဇနံ ဘုဂ္ဂတိ” ဟု ညွှန်ပြသည်။ “ဣတော(...) ဘောဇနံ” ဟူသော အပါဒါန၊ ကံ နှစ်ခုအလယ်၌ မာသကို အပါဒါနမှည့်၊ “ကောသာ ဝိဇ္ဇတိ ကုဉ္ဇရံ” ၌လည်း “ဣတော ကောသာ ကုဉ္ဇရံ ဝိဇ္ဇတိ” ဟုပင် မှတ်ပါ။ “ဣတော-ဤအရပ်မှ” ဟု ဆို။

မှတ်ချက်။ ။ [ပက္ခသ္မာ စသည်ကို “မှ” ဟု ပေးကြ၏။ “အဒ္ဓမာသေ” ဟူသော ဋီကာဖွင့်ပုံထောက်၍ “ဉ္ဇ” ဟု ပေးလိုက်သည်။ “တစ်ပက္ခကြာမှ” ဟု ဆိုသော်လည်း အပါဒါနအနက် မဟုတ်၊ “တစ်ပက္ခကြာရာ ကာလ၌” ဟု သတ္တမိအနက် ဆိုလိုသည်။ မုဆိုးသည် ယနေ့လိုက သမင်ကို ပစ်ပြီးနောက် တော်တော်နှင့် မပစ်သေး၊ ဤနေ့မှ စ၍ ရေတွက်လျှင် တစ်ပက္ခ(၁၅ ရက်) ကြာမှ ပစ်သည်။ (မာသသ္မာ၌လည်း နည်းတူ၊) မုဆိုးသည် ဤနေ့ရာ၌ ဆင်ကို ပစ်ပြီးနောက် တစ်ကောသလောက် ဝေးမှ ဆင်ကို ပစ်ပြန်သည်-ဟုလို။]

သက္ကတကျမ်းများအဆို

၁-ကတ္တုသတ္တိ နှစ်ခုအလယ်။ ။အဇ္ဇ ဘုတ္တယံ ဒွိဟေ(ဒွိဟာ ဝါ) ဘုဉ္ဇတိ၊ အယံ-ဤသူသည်၊ အဇ္ဇ-ယနေ၊ ဘုတ္တ-စားပြီး၍၊ ဒွိဟေ-နှစ်ရက်၌၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ဒွိဟာ-နှစ်ရက်မှ၊ ဘုဉ္ဇတိ-စား၏၊ ဤ၌ အယံဟု ကတ္တားတစ်ခုတည်းရှိသော်လည်း အဇ္ဇဘုဉ္ဇနကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော ကတ္တုသတ္တိတစ်ခု၊ ဒွိဟဘုဉ္ဇနကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော ကတ္တုသတ္တိတစ်ခု ဤသို့အားဖြင့် ကတ္တုသတ္တိနှစ်ခု ရှိရကား ထို ကတ္တုသတ္တိ နှစ်ခုတို့၏ အလယ်၌ “ဒွိဟေ”ဟု သတ္တမိဝိဘတ်သည်လည်းကောင်း၊ “ဒွိဟာ”ဟု ပဉ္စမိဝိဘတ်သည်လည်းကောင်း ဖြစ်၏၊ ဤကား ကာလပုံစံတည်း။

အဒ္ဓါပုံစံ။ ။“အတြဋ္ဌောယံ ကောသေ (ကောသာ ဝါ) လက္ခံ ဝိဇ္ဇတိ” အယံ-ဤလေးသမားသည်၊ အတြဋ္ဌော-ဤအရပ်၌ တည်ရှိသည်၊ ဟုတ္တာ-၍၊ ကောသေ-တစ်ကောသ၌၊ ဝါ, ကောသာ-တစ်ကောသမှ၊ လက္ခံ-မှတ်တိုင်ကို၊ ဝါ-စက်ခွက်ကို၊ ဝိဇ္ဇတိ-ပစ်ဖောက်၏၊ “ဤအရပ်၌ တည်ခြင်းကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော ကတ္တုသတ္တိ၊ မှတ်တိုင်ကို ပစ်ခြင်းကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော ကတ္တုသတ္တိ” ဤကတ္တုသတ္တိနှစ်ခုတို့၏ အလယ်၌ “ကောသေ, ကောသာ”ဟု သတ္တမိ ပဉ္စမိ သက်ရသည်၊ ဤကား “သတ္တိဒ္ဓယ မဇ္ဈေ ယေ ကာလဒ္ဓါနာ, တေဟိ ဧတေ (ဤ သတ္တမိ ပဉ္စမိဝိဘတ်တို့သည်) ဘဝန္တိ” ဟူသော သိဒ္ဓန္တကောမုဒိ အဆိုတည်း။

၂-ကတ္တုကမ္မ မဇ္ဈ။ ။အတြဋ္ဌောယမိသာသော ကောသေ (ကောသာ ဝါ) လက္ခံ ဝိဇ္ဇတိ၊ “အယံ ဣသာသော-ဤ လေးသမားသည်”ဟု ပေးပါ၊ “အယံ ဣသာသော” သည် ကတ္တား, လက္ခံကား ကံတည်း၊ ဤသို့ ကတ္တားနှင့်ကံ နှစ်ခုတို့၏ အလယ်၌ ကောသေ-ကောသာဟု သတ္တမိ ပဉ္စမိသက်သည်။

၃-အပါဒါနကမ္မ မဇ္ဈ။ ။ “ယတောယမိသာသော ကောသေ (ကောသာ ဝါ) လက္ခံ ဝိဇ္ဇတိ”ဟု ဆိုလျှင် “ယတော-အကြင်အရပ်မှ”ဟူသော အပါဒါနကာရကနှင့် လက္ခံဟူသော ကဋ္ဌကာရကတို့၏ အလယ်၌ ကောသေ ကောသာဟု သတ္တမိ ပဉ္စမိ သက်၊ ဤနည်းကို မိုး၍ ကစွည်း-ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ ကာရကမဇ္ဈကို ပြကြသည်။

၄-အဓိကရဏကမ္မ မဇ္ဈ။ ။၂ နံပါတ်ပုံစံ၌ အတြသည် အဓိကရဏ (ဩကာသ) တည်း၊ လက္ခံကား ကံတည်း၊ ဤသို့ ဩကာသနှင့် ကမ္မဟူသော ကာရကနှစ်ခု၏ အလယ်၌ သတ္တမိ ပဉ္စမိ သက်၏၊ ဤကား ကာသိကာဝုတ္တိ အဆိုတည်း။

၅-ကြိယာမဇ္ဈ။ ။ “အဇ္ဇ ဒေဝဒတ္တော ဘုတ္တော ဒွိဟေ (ဒွိဟာ ဝါ) ဘိဒ္ဓိသယတိ”၌ အဇ္ဇဘုဉ္ဇနကြိယာ-ဒွိဟဘုဉ္ဇနကြိယာဟု ကြိယာနှစ်ခုတို့၏ အလယ်၌ ဒွိဟေ ဒွိဟာဟု သတ္တမိ ပဉ္စမိဝိဘတ် သက်သည်၊ ဤကား ပါဏိနိ၌ “သတ္တမိ ပဉ္စမိယော ကာရကမဇ္ဈေ” ဟူသော သုတ်အပြင် “ကြိယာမဇ္ဈေဣတိ ဝတ္တဗ္ဗံ=ကြိယာမဇ္ဈေဟုလည်း ဆိုထိုက်သေး၏”ဟု ထည့်သွင်းသော ဝါတ္တိကဆရာ၏ ဝါဒတည်း၊ ဤဝါဒကို လိုက်၍ နှာသ၌ ကာရကမဇ္ဈပုဒ်ကို ကြိယာမဇ္ဈဖြစ်အောင် တစ်နည်း ပွင့်လေသည်၊ ဤ ပြခဲ့သော နည်းအမျိုးမျိုးကို မိုး၍ နိဒ္ဒေသ၌...

စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏေန-စသဒ္ဓါကို ယူခြင်းဖြင့်၊ ပဘုတျာဒိအတ္ထေ-ပဘုတိ အစရှိ သည်တို့၏ အနက်၌လည်းကောင်း၊ တဒတ္ထပူယောဂေစ-ထို ပဘုတိအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ (အပါဒါနသညာ-သည်၊ ဟောတိ၊) ဘဂိနိ- နမ၊ အဟံ-ငါသည်၊ ယတော-အကြင်အခါမှစ၍၊ အရိယာယဇာတိယာ- အရိယာဇာတ်ဖြင့်၊ ဇာတော-ဖြစ်၏၊...ယတော-စ၍၊ အတ္တာနံ-မိမိကို၊ သရာမိ- မှတ်မိ၏၊...ယတော-၍၊ ဝိညုတံ-သိတတ်သူ၏အဖြစ်သို့၊ ပတ္တော-ရောက် သည်၊ အသ္မိ-ဖြစ်၏၊... ယတွာဓိကရဏံ-အကြင် အကြောင်းကြောင့်၊ ဧနံ- ဤသူကို၊... ယတော-အကြင်အခါမှ၊ ပဘုတိ-စ၍၊...ယတော-မှ၊ ပဋ္ဌာယ- စ၍၊...တတော-ထိုအခါမှ၊ ပဋ္ဌာယ-စ၍၊ ဣစ္စာဒိ။

“ကတ္ထုနံ ကတ္ထုကမ္မာနံ၊ ကမ္မာပါဒါနသတ္တိနံ။

ကမ္မောကာသင်္ကြိယာနဉ္စ၊ ကာလဒ္ဓါ ဒိပိတာ မဇ္ဈေ”ဟု မိန့်သည်။

ကတ္ထုနံ-ကတ္ထုသတ္တိ နှစ်ခုတို့၏လည်းကောင်း၊ ကတ္ထုကမ္မာနံ-ကတ္ထုသတ္တိ၊ ကမ္မသတ္တိ နှစ်ခုတို့၏လည်းကောင်း၊ (ကတ္ထုကာရက၊ ကမ္မကာရကဟူရာ၌ မုဗ္ဗ အားဖြင့် သတ္တိကို ကာရကဟု ယူရသောကြောင့် သတ္တိဟု ပေးလိုက်သည်၊ ထိုသတ္တိ၏ တည်ရာ ဒဗ္ဗကာရက နှစ်ခုလည်း ဖြစ်နိုင်ပါ၏၊) ကမ္မာပါဒါနသတ္တိနံ-ကမ္မသတ္တိ အပါဒါနသတ္တိ နှစ်ခုတို့၏လည်းကောင်း၊ [အပါဒါနကို နောက်ထားသော်လည်း ပုံစံ၌ကား အပါဒါနံ ရှေ့နေရမည်၊] ကမ္မောကာသင်္ကြိယာနဉ္စ-ကမ္မသတ္တိ ဩကာသ သတ္တိ နှစ်ခု၊ ကြိယာနှစ်ခုတို့၏လည်းကောင်း၊ မဇ္ဈေ-အလယ်၌၊ ကာလဒ္ဓါ-ကာလ ဝါစကသဒ္ဓါ အဒ္ဓါဝါစကသဒ္ဓါတို့ကို၊ ဒိပိတာ-ပြအပ်ကုန်၏။

စသဒ္ဓဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒိ။ ။ယောဂါဒိသု^{၇၁၅} စသဒ္ဓါဖြင့် ပဘုတိစသော သဒ္ဓါတို့၏ အနက်၌လည်း ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါနံမှည့်၍ ကွစိတော ပဉ္စမုတ္တေသုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိအနက်၌ တောပစ္စည်း သက်၊ ယတောဟံ ဘဂိနိ၌ “ယတော-အကြင်အခါမှစ၍” ဟူရာပယ် “စ၍” ကား ပဘုတိသဒ္ဓါ၏ အနက်တည်း၊ ထိုအနက်၌ အပါဒါနံမှည့်၍ တောပစ္စည်းသက်သည်၊ ပဘုတိအနက်ရှိလျှင် “မှ”ဟူသော အနက်လည်း မကင်းရာ သောကြောင့် “မှစ၍”ဟု ပေးရသည်၊ “ယတော သရာမိ”၌ ယတောလည်း နည်းတူ၊ “ယတော ပတ္တော”၌ ယတောကား ပဋ္ဌာယသဒ္ဓါ၏ အနက်၌ အပါဒါနံမှည့်သည်ဟု ဋီကာဖွင့်၏၊ ပဘုတျာဒိ၌ အာဒိအရ ပုံစံဟု ဆိုလိုဟန် တူသည်။

ယတွာဓိကရဏံ။ ။ယတောသာ ပုံစံတည်း၊ ယတောနှင့် အဓိကရဏံသည် အရ တူ၏၊ အဓိကရဏံ၌ ပထမာဝိဘတ်သည် ဟိတ်အနက်၌ သက်သကဲ့သို့ ယတော၌ တောပစ္စည်းလည်း ဟိတ်အနက်၌ သက်ရမည်၊ ပဘုတျာဒိ၌ အာဒိအရ ဤ ဟိတ် အနက်ကိုလည်း ယူစေလိုသည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဟိတ်အနက်၌ အပါဒါနံမှည့်၍ ကွစိတော ပဉ္စမုတ္တေသုတ်ဖြင့် အပါဒါနံအနက်၌ တောပစ္စည်း သက်ပါ-ဟူလို။

(၃၀၉) ရက္ခဏတ္တာနမိစ္ဆိတ်။ ။(၂၇၃) ရက္ခဏတ္တာနံ၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ စကာရာဓိကာရတော-လိုက်သော စသဒ္ဓါကြောင့်၊ အနိစ္ဆိတဉ္စ-အလိုမရှိအပ်သော ကာရကသည်လည်း၊ (အပါဒါနသည် ဟောတိ) စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ နိဝါရဏံ-တားမြစ်ခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ တာယနဉ္စ-စောင့်ရှောက်ခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ ရက္ခဏံ-ရက္ခဏမည်၏၊ ကာကေ-ကျီးတို့ကို၊ တဏှုလာ-ဆန်မှ၊ ရက္ခန္တိ၊ ယဝါ-မုယောစပါးမှ၊ ဂါဝေါ-တို့ကို၊ ပဋိသေခေန္တိ-တားမြစ်ကုန်၏၊ အနိစ္ဆိတ်-အနိစ္ဆိတကာရကသည်၊ ယထာ-အဘယ်နည်း၊ ပါပါ-မှ၊ စိတ္တံ-ကို၊ နိဝါရယေ-တားမြစ်ရာ၏၊ ပါပါ-မှ၊ နိဝါရေန္တိ-ကုန်၏၊ ရာဇတော ဝါ-မင်းမှလည်းကောင်း၊ စောရတော ဝါ၊ အဂ္ဂိတော ဝါ၊ ဥဒကတော ဝါ၊ နာနာဘယတော ဝါ-အထူးထူးသော ဘေးမှလည်းကောင်း၊ [နာနာရောဂတော ဝါ-အထူးထူးသော ရောဂါမှလည်းကောင်း (သီဟိုဠ်မှမှာ ရှိ၏)] နာနာဥပဒ္ဒဝတော ဝါ-အထူးထူးသော ဥပဒ္ဒဝေါမှလည်းကောင်း၊ အာရက္ခံ-အစောင့်အရှောက်ကို၊ ဂဏန္တု-ယူပါကုန်လော။

တဒတ္ထယောဂေ။ ။ထိုစသဒ္ဓါဖြင့် “တဒတ္ထယောဂေစ-ထို ပဘုတိအနက်ရှိသော ပဘုတိသဒ္ဓါ၊ ပဋ္ဌာယသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း” အပါဒါနိမ္မည်၏၊ ထို့ကြောင့် “ယတော ပဘုတိ၊ ယတော ပဋ္ဌာယ”တို့၌ ပဘုတိ ပဋ္ဌာယတို့၏ယှဉ်ရာ ယသဒ္ဓါကို ဤသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် အပါဒါနိမ္မည်၊ တတော ပဋ္ဌာယလည်းနည်းတူ၊ [ပဘုတိသည် နိပါတ်၊ ပဋ္ဌာယလည်း တွာပစ္စယန္တနိပါတ်ပင် ဖြစ်သောကြောင့် ဤ “ယတော ပဘုတိ” စသည်ကို နိပါတယောဂ၌ သွင်းသင့်မည် ထင်သည်။]

(၃၀၉) ဣစ္ဆိတ်၊ ပေ၊ စကာရာဓိကာရတော အနိစ္ဆိတဉ္စ။ ။ဥစ္စာရှင်တို့ အလိုရှိအပ်သော ဝတ္ထုကို ဣစ္ဆိတ်ဟုခေါ်၏၊ တဏှုလာ-ယဝတို့သည် ဥစ္စာရှင်တို့ အလိုရှိအပ်သော ဣစ္ဆိတ်ဝတ္ထုတည်း၊ ပကတိ ရိုးရိုးလူတို့ အလိုမရှိအပ်သော ပါပ-ရာဇ စသည်ကို အနိစ္ဆိတ်ဟု ခေါ်၏၊ သုတ်၌ “ရက္ခဏတ္တာနမိစ္ဆိတ်”ဟု ဣစ္ဆိတ်ကာရကကိုသာ အပါဒါနိမ္မည်သော်လည်း ဓာတုနာမာန စသော ရှေ့သုတ်မှ စသဒ္ဓါ လိုက်သောကြောင့် ထို စဖြင့် အနိစ္ဆိတ်ကာရကကို ဆည်းယူသည်။

ရက္ခဏနှင့် နိဝါရဏ။ ။အနီးအပါးသို့ ရောက်လာသော ဘေးရန်ကို တားမြစ်ခြင်းသည် နိဝါရဏအနက်ရှိသော ရက္ခဏတည်း၊ အနီးအပါး မရောက်မီ စောင့်ရှောက်ခြင်းကား တာယနအနက်ရှိသော ရက္ခဏတည်း၊ ပုံစံများ ထင်ရှားပြီ။

မှတ်ချက်။ ။ “ယသ္မာဒပေတီ” သုတ်၌ နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယအပါဒါနိ အရာဝယ် “ဧတ္ထပပါပ၊ စိတ္တံ နိဝါရယေ၊ ပေ၊ အပါဒါနသညာ”ဟု သီဟိုဠ်မှရှိကြောင်းပြခဲ့ပြီ၊ ရက္ခဏတ္တာနမိစ္ဆိတ်သုတ်ကို အလိုမရှိသော မဟာဘာဿ ဆရာအလိုအားဖြင့် ပါပါ စိတ္တံ၌ ပါပကို ထို ယသ္မာဒပေတီသုတ်ဖြင့်ပင် အပါဒါနိမ္မည်နိုင်၏၊ ဤ ရက္ခဏတ္တာနမိစ္ဆိတ်သုတ်ကို

(၃၁၀) ဣစ္ဆိတန္တိ ဝတ္တတေ။

ယေန ဝါ ဒဿနံ။ ။ယေန-အကြင် ကာရကသည်။ အဒဿနံ-မမြင်ခြင်းကို၊ အန္တရဓာယန္တေန-ပုန်းကွယ်သူသည်။ ဣစ္ဆိတံ-အလိုရှိအပ်၏။ တံ ကာရကံ အပါဒါနသည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ အန္တရဓာနေဝ-ပုန်းကွယ်ရာ၌သာအယံ-ဤ အပါဒါန်အမည်သည်။ (ဟောတိ) ဥပဇ္ဈာယာ-ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာမှ၊ သိဿော-တပည့်သည်။ အန္တရဓာယတိ-ပုန်းကွယ်၏။ နိလိယတိ-ပုန်း၏။ ဣတိအတ္ထော၊ မာတာပိတူဟိ-မိဘတို့မှ၊ ပုတ္တော-သားသည်။ အန္တရဓာယတိ-၏။ ဝါတိကံ၊ ဇေတဝနေ အန္တရဟိတော-၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ [ဇေတဝနေ-ဇေတဝန်ကျောင်း၌တည်သူ လူအပေါင်း၌၊ အန္တရဟိတော-ကွယ်တော်မူသည်။ [ယေနာတိ ကံ ယက္ခော တတ္ထေဝ အန္တရဓာယတိ-၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ နတ်သည် ထို အရပ်၌ပင် ကွယ်ပျောက်၏။]

တည်သော အရှင်ကဗျားနှင့် “ဝါရဏတ္တာနမိစ္ဆိတော”ဟု သုတ်တည်သော ပါဏိနိ ဆရာတို့ အလိုအားဖြင့်ကား ယသ္မာဒပေတိသုတ်ဖြင့် မပြီးနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ထိုသီဟိုဠ်ဗုဒ္ဓ ရှိ စကားသည် မဟာဘာဿ အဆိုကို နှစ်သက်သော သီဟိုဠ်ထေရ်အချို့တို့ ထည့်စွက်ထားသော စကားဖြစ်ဟန်တူသည်ဟု ထပ်၍ မှတ်ပါ။

(၃၁၀) ယေန၊ ပေ၊ အန္တရဓာနေဝါယံ။ ။[“ယေန ဝါ ဒဿနံ”ဟု ဝုတ္တိအဖွင့် တချို့ရှိ၏။ “ဟောတိ ဝါ”ဟု ဝါ ပါလတုံဖြစ်သောကြောင့် “ယေန အဒဿနံ”ဟုသာ ပါဌ်မှန်ရှိရမည်။] “ယေန”ကတ္တားကို အဒဿနံ၌သာ စပ်၊ ဣစ္ဆိတံ၌ စပ်မည်စိုး၍ “အန္တရဓာယန္တေန”ဟု ဣစ္ဆိတံ၏ ကတ္တားကို ထည့်သည်။ “ဥပဇ္ဈာယာ အန္တရဓာယတိ သိဿော”ဟုရာ၌ ဥပဇ္ဈာယ်၏ မမြင်ခြင်းကို ပုန်းကွယ်သူ တပည့်က အလိုရှိ၏။ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာကား မြင်တတ်သူ ကတ္တားတည်း။ ယေနအရ ထိုမြင်တတ်သူကို ယူ၍၊ တံ ကာရကံအရ ထို မြင်တတ်သူ ကာရကသည် အပါဒါန်မည်၏။ ဤသို့ ပုန်းကွယ် သောအရာ၌သာ ဤသုတ်က အပါဒါန်မည်သည်။

ဝါတိ ကံ၊ ဇေတဝနေ အန္တရဟိတော။ ။ဇေတဝနေကို “ဇေတဝနဋ္ဌေ ဇနေ” ဟု ဖွင့်၏။ “ဇေတဝန်ကျောင်း၌ နေသူလူအပေါင်း၏ မမြင်ခြင်းကို ကွယ်တော်မူသော” ဘုရားရှင်က အလိုရှိတော်မူသော်လည်း ဝါသဒ္ဓါ မြစ်သောကြောင့် “ဇေတဝနာ”ဟု အပါဒါန် မဖြစ်ရ၊ “ဇေတဝနေ”ဟု အာဓာရဖြင့် ရှိရသည်။

ယေနာတိ ကံ။ ။နတ်သည် ထိုနေရာ၌ ကွယ်သွား၏”ဟုရာ၌ ထိုနေရာသည် မြင်တတ်သော (ယေနဟု ဆိုရမည်) ကတ္တားမဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် အပါဒါန်မဖြစ်ဘဲ “တတ္ထေဝ”ဟု အာဓာရသာ ဖြစ်သည်။ “အန္တရဓာယိဿာမိ သမဏဿ ဂေါတမဿ”

(၃၁၁) ဒုရန္တီက၊ ပေ၊ ကတ္တုသုစ။ ။(၂၇၅) ဒုရတ္ထေ-ဒုရသဒ္ဓါ၊ ဒုရအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၊ ဒုရအနက်၌လည်းကောင်း၊ အန္တီကတ္ထေ-အန္တီကသဒ္ဓါ၊ အန္တီကအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ အဒ္ဓနိမ္မာနေ-အဓွန့်အတိုင်းအရှည်ကို ပြရာ၌လည်းကောင်း၊ ကာလနိမ္မာနေ-ကာလအတိုင်းအရှင်ကို ပြရာ၌လည်းကောင်း၊ တွာလောပေ-တွာပစ္စယန္တပုဒ်ကျရာ၌လည်းကောင်း၊ ဒိသာယောဂေ-ဒိသာသဒ္ဓါတို့၏ယှဉ်ရာ၊ ဒိသာအနက်၌လည်းကောင်း၊ ဝိဘတ္ထေ-ဝေဖန်ခြင်းအနက်၌လည်းကောင်း၊ အာရတိပယောဂေ-ရှောင်ကြဉ်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ သုဒ္ဓတ္ထပယောဂေ-စင်ကြယ်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ပမောစနတ္ထပယောဂေ-လွတ်ကင်းခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဟေတွတ္ထေ-ဟိတ်အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ယှဉ်ရာ၊ ဟိတ်အနက်၌လည်းကောင်း၊ ဝိဝိတ္တတ္ထပယောဂေ-ကင်းဆိတ်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ပမာဏတ္ထေ-နှိုင်းယှဉ်တိုင်းတာခြင်းအနက်၌လည်းကောင်း၊ ပုဗ္ဗယောဂေ-ပုဗ္ဗစသောသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ပန္နနတ္ထပယောဂေ-နောင်ဖွဲ့ခြင်းအနက်ရှိသောသဒ္ဓါ၏ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဂုဏဝစနေ-ဂုဏဟိတ်ကိုဟောသော သဒ္ဓါ၌လည်းကောင်း၊ ပဗ္ဗေ-မေးခြင်း၌လည်းကောင်း၊ ဣထနေ-ဖြေဆိုခြင်း၌လည်းကောင်း၊ ထောကတ္ထေ-အနည်းငယ်ဟူသောအနက်၌လည်းကောင်း၊ အကတ္တရိစ-ဟေတုကတ္တာမဟုတ်သောဟိတ်အနက်၌လည်းကောင်း၊ အဝဓိဘူတံ-ပိုင်းခြားတတ်သည် ဖြစ်၍လည်း ဖြစ်သော၊ ဟေတုကမ္မာဒိဘူတဉ္စ-ဟိတ်အနက်၊ ကံအနက် အစရှိသည်ဖြစ်၍လည်းဖြစ်သော၊

ဗကဗြဟ္မသံယုတ်ပါဠိတော်၌ “သမဏဿ” ဟု ဆဋ္ဌိရှိ၏။ ထို အန္တ ရဓာနလည်း ဘုရား မမြင်စေလို၍ ဗကဗြဟ္မာကြီး ပုန်းကွယ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ “သမဏဿ ဂေါတမဿ-ရဟန်းဂေါတမ၏။ အန္တ ရဓာယိဿာမိ-မမြင်ကွယ်ရာ၌ မိမိကိုယ်ကို ထားအံ့” ဟု အနက်ပေး၊ အန္တ ရသဒ္ဓါပပဒ ဓာဓာတ်၊ အန္တ ရသဒ္ဓါသည် ဗျဝဓာန (မမြင်ကွယ်ရာ အရပ်) ကို ဟော၏။ ဓာဓာတ်ကား ထပန(ထားခြင်း) အနက်ကို ဟော၏။ ထို့ကြောင့် မမြင်စေလို၍ ပုန်းပုန်း၊ တန်ခိုးဖြင့် ကွယ်ကွယ်၊ ပုန်းရာကွယ်ရာတို့၌၊ ပဉ္စမိ ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ သုံးမျိုးတွင် သင့်သံလို ပါဠိနေနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။

(၃၁၁) ဒုရတ္ထေ၊ ပေ၊ ကမ္မာဒိဘူတဉ္စ။ ။နောက်၌ ပြုယုဂ်နှင့် တွဲဖက်၍ ဖွင့်လတံ့သော စကားအတိုင်း ဒုရတ္ထေစသည်ကို အနက်ပေးထားသည်။ ထို့ကြောင့် “တ္ထေ စ” စသော အကျယ်စကားကျမှ အနက်ပေးပုံနှင့်တကွ အဓိပ္ပာယ်ကို သိရလတံ့၊ “ယဒဝဓိဘူတံ ဟေတုကမ္မာဒိဘူတဉ္စ” ၌ အဝဓိဟူသည် အပါဒါန်အနက်ပင်တည်း၊ ဟေတုအရ ဟိတ်အနက်ကို “ဟေတွတ္ထေ” ၏ ပြုယုဂ်၌ ကမ္မအရ ကံအနက်ကို တွာလောပပြုယုဂ်၌

ယံ-အကြင်ကာရကသည်၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏။) တံ ကာရကံ အပါဒါနသည် ဟောတိ၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊ ယထာယောဂံ-ယှဉ်ထိုက်သည်အားလျော်စွာ၊ ဒုတိယာ-သည်လည်းကောင်း၊ တတိယာ-သည်လည်းကောင်း၊ ဆဋ္ဌိစ-သည်လည်းကောင်း၊ (ဟောတိ။)

စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ ဒုရန္တိကဉ္စ-ဒုရ၊ အန္တိကသဒ္ဓါလည်း၊ ဒုရန္တိကတ္ထဉ္စ-ဒုရအန္တိကအနက်ရှိသောသဒ္ဓါ၊ ဒုရအနက်လည်း၊ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ ဒုရန္တိက-ဒုရန္တိကမည်၏။ ဣတိ-ဤသို့၊ သရူပေကသေသံ-ဧကဒေသသရူပေကသေသံကို၊

တွေ့ရလတ်၊ ကမ္မာဒိဋ္ဌိ အာဒိအရ သာမိအနက် အဓိကရဏအနက် ဝိသေသနအနက်များကို ယူ၊ နောက်၌ တွေ့ရလတ်၊ ထိုသို့ ဟိတ် ကံစသောအနက် ပေးရသော်လည်း ဤသုတ်က အပါဒါန်မည်သောကြောင့် အပါဒါနပဉ္စမိသုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိဝိဘတ်သက်နိုင်သည်။

စသဒ္ဓေန၊ ပေ၊ ဆဋ္ဌိစ။ ။ကတ္ထုသုစဉ် စဖြင့် ပြယုဂ်အားလျော်စွာ ဒုတိယာ တတိယာ ဆဋ္ဌိ ဝိဘတ်သုံးမျိုးလည်း သက်၊ ထို့ကြောင့် “ဒုရံ ဂါမံ တျာဒီသု ပန ဣစ သုတ္တေ စသဒ္ဓေန ဒုတိယာစ တတိယာစ” ဟု ဋီကာဖွင့်လတ်၊ ဆက်ဦးအံ-ဤ ဒုရန္တိက စသော သုတ်သည် ဝိဘတ်သက်သော ဝိဘတ္တိဝိမိသုတ် မဟုတ်၊ အပါဒါနအမည် မှည့်သော သညာသုတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် သုတ်၏ အစွန်အဖျားဖြစ်သော စသဒ္ဓါက ဝိဘတ်သက်နိုင်သည်မှာ “အဖထကံ သားက တစ်လကြီးသကဲ့သို့” အဆင်မပြေလှ၊ သို့သော် ကစွည်းကျမ်း၏မှီရာ ပါဏိနိဋ္ဌိ “ဒုရန္တိကတ္ထေတိ ဒုတိယာစ-တေဟိ ဒုတိယာ ဘဝတိ စကာရေန ပဉ္စမိ တတိယာ၊ ပေ၊ ဂါမဿ ဒုရံ၊ ဒုရာ၊ ဒုရေန ဝါ” ဟု ဝိဘတ်သက်သောသုတ် အဖြစ်ဖြင့် လာသောကြောင့် “စသဒ္ဓါဖြင့် ဒုတိယာ တတိယာ ဆဋ္ဌိ သက်” ဟု ရူပသိဒ္ဓိ မိန့်သည်၊ ဤ ဒုတိယာ တတိယာ ဝဋ္ဌိတို့လည်း ပဉ္စမိဝိဘတ်၏ အပါဒါန်အနက်၌ပင် သက်ကြရမည်၊ မှန်၏-အကယ်၍ မိမိဆိုင်ရာ ကံစသောအနက်၌ သက်ရမည်ဆိုလျှင် ဤသုတ်လာ စသဒ္ဓါဖြင့် သက်နေဖွယ် မလို၊ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ စသော သုတ်များဖြင့် သက်ရပေလိမ့်မည်။

တ္ထေ ဒုရန္တိကဉ္စ၊ ပေ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ။ “ဒုရံစ အန္တိကဉ္စ ဒုရန္တိကံ” ဟု ရှေးဦးစွာ ဒွန်တွဲ၊ ထိုသို့ ဒွန်တွဲပြီးသော ဤသုတ်လာ ဒုရန္တိကသဒ္ဓါကို “ဒုရန္တိကဉ္စ ဒုရန္တိကတ္ထဉ္စာတိ ဒုရန္တိကံ” ဟု ဧကဒေသသရူပေကသေသံပြု၊ ဒုရအန္တိကဉ္စ-ဒုရ၊ အန္တိကသဒ္ဓါလည်း၊ ဒုရန္တိကတ္ထဉ္စ-ဒုရအန္တိကသဒ္ဓါတို့၏ အနက်ရှိသော အာရကာသမိပစသော သဒ္ဓါ၊ ဒုရအနက်လည်း၊ ဒုရန္တိကံ-ဒုရန္တိကသဒ္ဓါ၊ ဒုရအန္တိကသဒ္ဓါတို့၏ အနက်ရှိသောသဒ္ဓါ၊ ဒုရအနက်၊ ဤ၌ ဒုရန္တိကဉ္စဖြင့် ဒုရသဒ္ဓါ အန္တိကသဒ္ဓါကို တိုက်ရိုက်ပြ၏၊ ဒုရန္တိကတ္ထဉ္စဖြင့် ဒုရနှင့် အနက်တူသော အာရကာစသောသဒ္ဓါ၊ အန္တိကနှင့် အနက်တူသော သမိပအာသန္နစသော သဒ္ဓါစုကိုလည်းကောင်း၊ ဒုရအနက်ကိုလည်းကောင်း ပြသည်၊ ဤဝါကျ၌

ကတွာ-ပြု၍၊ ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်ပြီ၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-၏၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ ဒုရန္တိကတ္ထပ္ပယောဂေ-ဒုရအန္တိကအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ တဒတ္ထေစ-ထို ဒုရသဒ္ဓါ၏အနက်၌လည်းကောင်း၊ အပါဒါနသညာ-သည်၊ ဟောတိ-၏။ [“အပါဒါနသညာ”ဟု ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်။]

တာဝ-ရှေးဦးစွာ၊ ဒုရတ္ထပ္ပယောဂေ-ဒုရအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါနံ-အပါဒါန်ဖြစ်ပုံကား၊) ဣတော-ဤအရပ်မှ၊ နဋ္ဌကာရဂါမော-ကျူထရံလုပ်သူတို့၏ ရွာသည်၊ ကိဝ ဒုရော-အဘယ်မျှ ဝေးသနည်း၊ တတော-ထို မိုးနှင့် မြေကြီးထက်၊ ဟဝေ-စင်စစ်၊ ဒုရတရ-သာ၍ ဝေး၏ ဟူ၍၊ ဝဒန္တိ-ဆိုကြကုန်၏၊ ဂါမတော-မှ၊ နာတိဒုရေ-မဝေး၊ တေ မောဃပုရိသာ-

စာပျက်လျက်ရှိ၏။ သီဟိုဠ်မူ၌ “ဒုရန္တိကဉ္စ ဒုရန္တိကတ္ထဉ္စ ဒုရန္တိကန္တိ သရူပေကသေသံ ကတွာ ဝုတ္တံ”ဟု ရှိ၏။ ဗာလာဝတာရဋီကာ၌လည်း “သရူပိနမေကသေသံ”ဟု မူကွဲရုံမှတစ်ပါး ဤအတိုင်းပင် ရှိသည်။]

တေန ဒုရန္တိကတ္ထ၊ ပေ၊ သညာ ဟောတိ။ ။ဤဝါကျကား ဧကသေသံ လုပ်ရခြင်း၏ အကျိုးကို ပြသော ဖလဝါကျတည်း။ ထိုသို့ ဧကသေသံပြုထားခြင်းကြောင့် ဒုရန္တိက၌ ဒုရန္တိကသဒ္ဓါ၊ ဒုရန္တိကနှင့် အနက်တူသဒ္ဓါစု၊ ဒုရအနက်တို့ကို ယူနိုင်၏။ ဒိသာယောဂမှ ယောဂသဒ္ဓါကို လိုက်စေ၍ (ယောဂနှင့် အနက်တူသော) ပယောဂသဒ္ဓါကို ဒုရန္တိကနှင့် တွဲစပ်လိုက်သောအခါ “ဒုရ-အန္တိကသဒ္ဓါတို့၏ အနက်ကို ဟောနိုင်သော ဒုရ-အာရကာသဒ္ဓါနှင့် အန္တိက သမိပ အာသန္နသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌ အပါဒါန်မှည့်” ဟူသော အနက်နှင့် “ဒုရတ္ထ (ဒုရသဒ္ဓါ၏ အဝေးဟူသောအနက်)၌ အပါဒါန်မှည့်” ဟူသော အနက်ထွက်ပေါ်လာ၏။ ထိုအနက်များကို ရခြင်းသည် ရှေးဝါကျ၌ ဧကသေသံ လုပ်ရခြင်း၏ အကျိုးပင် ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။ဤ ဖလဝါကျ၌ ဒုရန္တိကတ္ထပယောဂဝယ် ဒုရ အန္တိကအနက်ကို ဟောသော ဒုရ အာရကာသဒ္ဓါ၊ အန္တိက သမိပ အာသန္နသဒ္ဓါတို့ကို ဒုရန္တိကတ္ထအရ ယူခြင်းသည် “ဒုရန္တိကာနံ အတ္ထော ယေသံ ဒုရာဒိနံ သဒ္ဓါနံ တေသံ ပယောဂေစ” ဟူသော ဋီကာနှင့် အညီတည်း။ တဒတ္ထေဟုလည်း စာရှိ၏။ တသဒ္ဓါဖြင့် ထိုဒုရအန္တိက နှစ်မျိုးလုံး စွဲသင့်သော်လည်း အန္တိကတ္ထ (အန္တိကသဒ္ဓါ ၏အနက်)၌ အပါဒါန်မှည့်ပုံကို နောက်ပုံစံများ၌ မပြသောကြောင့် “တဒတ္ထေ-ထို ဒုရသဒ္ဓါ၏အနက်၌” ဟု တသဒ္ဓါဖြင့် ဒုရတစ်ခုကိုသာ စွဲရတော့သည်။ ဤသို့ ရသင့်ရာကိုသာ စွဲ၍စွဲရသောထုံးလည်း ကျမ်းဂန် တို့၌ အသုံးရှိသည်ပင်။ ဤစကားအရ ဒုရတ္ထေ-ဒုရသဒ္ဓါ၊ ဒုရအနက်ရှိသောသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၊ ဒုရအနက်၌လည်းကောင်း၊ “အန္တိကတ္ထေ-အန္တိကသဒ္ဓါ၊ အန္တိကအနက်ရှိသောသဒ္ဓါ တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း” ဟူသာ ပေး၍ “အန္တိကအနက်၌” ဟု မပေးရဟု မှတ်ပါ။

ထိုအချည်းအနီးသော ယောကျ်ားတို့သည်။ ဣမသ္မာ ဓမ္မဝိနယာ-ဤဓမ္မဝိနယဟု ဆိုအပ်သော သာသနာတော်မှ၊ အာရကာ-ဝေးကုန်၏။ တေဟိ-ထိုသူတို့မှ၊ ဘဂဝါ-သည်။ အာရကာ-ဝေးတော်မူ၏။ ဒုရတ္ထေ-ဒုရအနက်၌၊ (အပါဒါန-ကား၊) ဒုရတောဝ-အဝေးမှပင်၊ နမဿန္တိ-ရှိခိုးကြကုန်၏။ ဒုရတောဝ-အဝေး၌ပင်၊ အာဂစ္ဆန္တိ-လာနေသည်ကို၊ အဒ္ဓသ-မြင်ရပြီ။

ဒုရတ္ထပ္ပယောဂေ တာဝ။ ။ဤ၌ ဒုရအနက်ရှိသော ဒုရ-အာရကာသဒ္ဓါတို့ကို ဒုရတ္ထဟု ဆိုသည်။ “ဒုရဿ အတ္ထော ယေသံတိ ဒုရတ္တာ၊ ယေသံ-အကြင် ဒုရသဒ္ဓါ အာရကာသဒ္ဓါတို့၏၊ ဒုရဿ-ဒုရသဒ္ဓါ၏၊ အတ္ထော-အဝေးဟူသော အနက်သည်။ အတ္ထိ-၏”ဟု ပေး၊ ထို ဒုရတ္ထဖြစ်သော ဒုရသဒ္ဓါ အာရကာသဒ္ဓါတို့၏ယှဉ်ရာ ဣမ-တ-ဂါမတို့ကို အပါဒါနမှည့်၍ ကွစိတော ပဉ္စမ္ပတ္ထေဖြင့် အပါဒါနအနက်၌ တော ပုံစွည်း သက်၊ ဓမ္မဝိနယာ-တေဟိတို့၌ကား အပါဒါနမှည့်၍ အပါဒါန ပဉ္စမိဖြင့် သ္မာဝိဘတ်၊ ဟိဝိဘတ် သက်။

အမှာ။ ။ဤ ဒုရတ္ထပ္ပယောဂေ၌လည်း “ဒုရပယောဂ၊ ဒုရတ္ထပယောဂ”ဟု နှစ်မျိုးခွဲ၍ “ကိဝဒူရော ဣတော”စသည်ဖြင့် “ဒုရ-ဒုရတရ-နာတိဒူရေ”ဟု ဒုရသဒ္ဓါ တိုက်ရိုက်ပါသော ပုံစံများကို ဒုရယောဂဟုလည်းကောင်း၊ အာကာရ၏ ယှဉ်ရာကို ဒုရတ္ထယောဂဟုလည်းကောင်း ဆိုကြသေး၏။ မိမိကား “ဒုရတ္ထဟု ဆိုလျှင် ဒုရနှင့် ဒုရ အနက်ဟော သဒ္ဓါအားလုံးကို ယူနိုင်သောကြောင့် ထိုသို့ နှစ်မျိုးခွဲဖွယ် မလို”ဟု ထင်သည်။ [အာရကာသဒ္ဓါသည် ဒုရအနက်ဟော နိပါတ်တည်း။]

ဒုရတ္ထေ၊ ပေ၊ နမဿန္တိ။ ။ “ဒုရတောဝ နမဿန္တိ” စသည်၌ “ဒုရ” သည် သူ့ကိုယ်တိုင် “အဝေး” အနက်ကို ဟော၏။ ထို အဝေးဟူသောအနက်၌ ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါနမှည့်သည်။ “ဒုရတောဝ နမဿန္တိ”၌ ရှိခိုးသူ၏ စိတ်သည် ရှိခိုးအပ်သူ ထံသို့ ရှေးဦးစွာ ရောက်၏။ ထို့နောက် အဝေးမှ ရှိခိုးသောအခါ ရှိခိုးသူနှင့် ရှိခိုးအပ်သူတို့ ပူးပေါင်းခြင်း မရှိသောကြောင့် အပဂမနသဘော ရှိရကား ဒုရတောကို “မှ” ဟု အနက်ပေးနိုင်၏။

အဒ္ဓသ ဒုရတောဝ အာဂစ္ဆန္တိ။ ။ဒုရတောသည် လာနေသူ၏ လာရာ လမ်းခရီး တည်း။ ထို အဝေးဖြစ်သော လမ်းနှင့် လာနေသူတို့ ခွဲခွာခြင်း အပဂမနသဘော မရှိကြ၊ မြင်သူအတွက် ဒုရတောလည်း မဟုတ်နိုင်။ ဘာကြောင့်နည်း...မြင်သူ၏ နေရာကို ထောက်၍ လာနေရာ လမ်းခရီးကိုသာ “ဒုရတော”ဟု ဆိုလိုသောကြောင့် တည်း။ ဤသို့ ဒုရဟုဆိုအပ်သော အရပ်နှင့် လာနေသူတို့ အပဂမနသဘော မရှိရကား ဒုရတောကို “မှ”ဟု မပေးဘဲ “အဝေး၌”ဟု သတ္တမိအနက် ပေးရသည်။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “ဒုရတော ဝါတိ ဒုရေယေဝ”ဟု ဖွင့်သည်။ ဗာလဝတာရဋီကာ၌လည်း ဤ ပုံစံမှာပင် “ဣဟာဓာရတ္ထောဝ”ဟု ဖွင့်၏။ သဒ္ဓါကိုသာ အပါဒါနမှည့်၍ အနက်ကို “မှ”ဟု မပေးရသော “သဒ္ဓအပါဒါန”ဟု ဆိုလိုသည်။

အန္တိကတ္ထပ္ပယောဂေ-အန္တိကအနက်ရှိသောသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါနံ-ကား၊) ဂါမာ-ရွာ၏၊ အန္တိကံ-အနီးတည်း၊ ဂါမာ-၏၊ အာသန္နံ-အနီးတည်း၊ ဂါမာ-၏၊ သမိပံ-အနီးတည်း၊ ဂါမဿ-၏၊ သမိပံ-အနီးတည်း၊ ဣတိအတ္ထော-နက်၊ ဒုတိယာစ-ဒုတိယာဝိဘတ်သည်လည်းကောင်း၊ တတိယာစ-လည်းကောင်း၊ (ဟောတိ-၏၊) ဒူရံ-ဝေးသော၊ ဂါမံ-ရွာမှ၊ အာဂတော-လာ၏၊ ဒူရေန-သော၊ ဂါမေန-မှ၊ အာဂတော-၏၊ ဒူရတော-သော၊ ဂါမာ-မှ၊ အာဂတော-၏၊ ဣတိ အတ္ထော-နက်၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ဂါမေန-မှ၊ ဒူရံ-အဝေးတည်း၊ အန္တိကံ-နီးသော၊ ဂါမံ-မှ၊ အာဂတော-၏၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ဂါမေန-၏၊ အန္တိကံ-အနီးတည်း၊ အာသန္နံ-နီးသော၊ ဂါမံ-မှ၊ (အာဂတော၊) ဝါ-တစ်နည်း၊ ဂါမေန-၏၊ အာသန္နံ-အနီးတည်း၊ ဣစ္စာဒိ။

အန္တိကတ္ထပ္ပယောဂေ။ ။ “အန္တိက၊ အာသန္နံ၊ သမိပံ” သဒ္ဓါတို့သည် အနီးဟူသော အနက်ရှိသောကြောင့် အန္တိကတ္ထချည်းတည်း၊ ထိုသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌ “အန္တိကံ ဂါမာ” စသည် ဖြစ်၏၊ ဂါမတို့၌ သ္မာဝိဘတ်သည် သာမိအနက်၌ သက်၏ဟု သိစေလို၍ “ဂါမဿ သမိပံ”ဟု အဖြောင့်အနက်ကို ဖွင့်ပြသည်။ ဣတိအတ္ထောဟု ဖွင့်ပြသမျှ၌ အနက်မှန်(အနက်ဖြောင့်)ကို ဖွင့်ပြသည်ချည်းသာ များ၏၊ [ဤ၌ “အနီး”အနက်ဝယ် အပါဒါနံမှည့်ရသော ပုံစံမရှိ၊ ထို့ကြောင့် “အန္တိကတ္ထေ-အန္တိကသဒ္ဓါ၊ အန္တိကအနက် ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌”ဟုသာ ပေး၍ “အန္တိကအနက်၌”ဟု မပေးခဲ့။]

ဒုတိယာစ တတိယာစ။ ။ “ဒူရံ ဂါမံ၊ ဒူရေန ဂါမေန”တို့၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဒုတိယာ တတိယာသက်၊ ထိုဒုတိယာ တတိယာတို့လည်း အပါဒါနံအနက်၌သက်ဟု သိစေလို၍ “ဒူရတော ဂါမာ အာဂတော ဟျတ္ထော”ဟု ဖွင့်ပြသည်။ ဤ ဒူရံ ဂါမံ၊ ဒူရေန ဂါမေန တို့၌ ဂါမံ ဂါမေနတို့သည် ဒူရတ္ထပ္ပယောဂဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဒူရံ ဒူရေန တို့သည် ဒူရတ္ထဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဤသုတ်၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ဒုတိယာ တတိယာသက်သည်ဟု ကြံသင့်၏၊ အန္တိကံ ဂါမံ၊ အာသန္နံ ဂါမံတို့၌လည်း ဤနည်းပင်။

ဆက်ဦးအံ--အာသန္နံ ဂါမံ၌ အာဂတော မပါသော်လည်း “အန္တိကံ ဂါမံ အာဂတော”ကို နည်းမှီး၍ “အာဂတော”ထည့်သည်။ “ဒူရံ ဂါမေန ဝါ”၌ မည်ကဲ့သို့ အနက်ပေးရမည်ဟု အဖြောင့်အနက်ကို မတွေ့ရ၊ “ဒူရံ-ဝေးသော၊ ဂါမေန-မှ”ဟု ဝိသေသန ဝိသေသယျလည်း မပေးသင့်၊ ထိုသို့ ပေးစေလိုလျှင် ဝိဘတ်တူထားရမည်၊ ထို့ကြောင့် “ဂါမေန-မှ၊ ဒူရံ-အဝေးတည်း”ဟု ပေးလိုက်သည်။ “အန္တိကံ ဂါမေန၊ အာသန္နံ ဂါမေန”တို့၌လည်း နည်းတူ၊ ဤကား စာရှိအတိုင်း အဓိပ္ပာယ်သာတည်း။

သက္ကတ။ ။ “ဒူရန္တိကတ္ထေဟိ ဒုတိယာစ”ဟူသော ပါဏိနိသုတ်၌ ဒူရ-အန္တိက တို့ နောင် ဒုတိယာ ပဉ္စမိ တတိယာသက်၍ “သတ္တုများမိကရဏေစ” သုတ်၌ စဖြင့် သက္ကမိ လည်း သက်၏၊ ထိုဝိဘတ်များလည်း ပါဠိပဒိကတ္ထ(လိင်္ဂတ္ထ) မျှ၌သာ သက်ကြရသည်။

အဒ္ဓကာလနိမ္မာနေ-အဒ္ဓကာလနိမ္မာနဟူသော ပါဠိ၌၊ နိမ္မာနံ နာမ-နိမ္မာန မည်သည်၊ ပရိမာဏံ-အတိုင်းအရှည်တည်း၊ တသ္မိံ-ထို အဝှန်းကာလ အတိုင်း အရှည်ကို၊ ဂမုမာနေ-သိအပ်သော်၊ (အပါဒါနသညာ ဟောတိ) ဣတော မထုရာယ-ဤမထုရာမြို့မှ၊ စတုသု ယောဇနေသု-လေးယူဇောတို့၌၊ သင်္ကံသံ- သင်္ကံသုမြို့သည်၊ (အတ္ထိံ) ရာဇဂဟတော-ရာဇဂြိုဟ်မြို့မှ၊ ပဉ္စစတ္တာလိသ ယောဇနမတ္ထကေ-၄၅ ယူဇောထက်၌၊ သံဝတ္ထိံ-သာဝတ္ထိံမြို့သည်၊ (အတ္ထိံ) ကာလနိမ္မာနေ-ကာလအတိုင်းအရှည်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) ဣတော-ဤကမ္ဘာမှ၊ ဧကနဂုတိကပ္ပမတ္ထကေ-၉၁ ကမ္ဘာထက်၌၊ ဝိပဿီ-ဝိပဿီမည်တော်မူသော၊ ဘဂဝါ-သည်၊ လောကေ-၌၊ ဥဒါဒါ-ထင်ရှားဖြစ်တော်မူပြီး၊ ဣတော-ဤ နှစ်မှ၊ ဝဿသဟဿစွယေန-အနှစ်တစ်ထောင် လွန်ရာအခါ၌၊ ဗုဒ္ဓေါ- ဘုရားသည်၊ လောကေ-၌၊ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ-ပွင့်တော်မူလတ်။

ပုံစံကား-“ဂါမဿ-၏၊ ဒူရံ၊ ဒူရာ၊ ရေနံ၊ ဒူရေ-အဝေးတည်း၊ ဂါမဿ-၏၊ အန္တိကံ အန္တိကာ၊ အန္တိကေန၊ အန္တိကေ-အနီးတည်း၊” ပါဠိတော်၌လည်း “နဘစ ဒူရေ၊ ပထဝီစ ဒူရေ-ကောင်းကင်လည်း ဝေး၏၊ မြေကြီးလည်း ဝေး၏” (စတုတ္ထဂုံတ္တရ၊ ရောဟိတဿ ဝဂံ)။ “နိဗ္ဗာနဿေဝ သန္တိကေ-နိဗ္ဗာန်၏သာ နီး၏”-(ဓမ္မပဒ။)

ကာတန္တကဝတ္ထိဋီကာ စသည်၌ “ဒူရံ ဂါမဿ၊ အန္တိကံ ဂါမဿ(ဒူရေန၊ အန္တိကေန၊ ဒူရာ၊ အန္တိကာ၊ ဒူရေ၊ အန္တိကေ)”ဟု ဝိဘတ် လေးမျိုးပင် သက်၍ “ဂတ၊ အာဂတ၊ ဌိတ” စသော ကြိယာများကို သိလောက်၍ မထည့်ဘဲ ထားသည်၊ အနက်ပေးရာ၌ ထည့်၍ပေးဟု ဖွင့်၏။ ထိုအလို “ဂါမဿ-၏၊ ဒူရံ-အဝေးသို့၊ အန္တိကံ-သို့၊ ဂတော-ရောက်၏၊ ဒူရေန-ဝေးသောလမ်းဖြင့်၊ အာဂတော-လာ၏၊ ဒူရေ-အဝေး၌၊ ဌိတော-တည်၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဒူရ-အန္တိကနောက် ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်များသည် မိမိရိုးရာ ကံ ကရိုဏ်း အပါဒါန် ဩကာသအနက်တို့၌သာ သက်ကြရ၏”ဟု ဆို၏။

ထိုအတိုင်းလည်း “သုဝိဒူရဝိဒူရေတိ-သုဝိဒူရဘူတေဝေ ဝိဒူရေ အဟံ ဌိတော”ဟု မဇ္ဈိမပဏ္ဍာသ ပေါတလိယသုတ် အဋ္ဌကထာ ဖွင့်သည်၊ ဤ၌ “ဌိတော”ဟု ကြိယာ ထည့်၍ ဖွင့်ခြင်းသည် ကာတန္တကဝတ္ထိဋီကာတို့နှင့် ထပ်တူကျသည်၊ ဤသို့လျှင် သက္ကတနှင့် ပါဠိပုံစံများကို ထောက်၍ ကစွည်းဝတ္ထိနှင့် ရူပသိဒ္ဓိပုံစံများကို ဒူရန္တိက သုတ်တည်သော အရှင်ကစွည်း၏ အဘော်ကျသည်ဟု မထင်ပါ။

အဒ္ဓကာလ၊ ပေ၊ ဂမုမာနေ။ ။နိမ္မာနအရ ဖန်ဆင်းခြင်းအနက်၊ အတိုင်းအရှည် ဟူသော အနက်ဟု နှစ်မျိုးရှိ၏။ ဤ၌ နောက်အနက်ကို ယူစေလိုသောကြောင့် “နိမ္မာနံ နာမ ပရိမာဏံ”ဟု ဖွင့်သည်။ ထို “အတိုင်းအရှည်ကို သိအပ်သော်”ဟုရာ၌ “အတိုင်းအရှည်ကို ပြအပ်သော်၊ အတိုင်းအရှည်ကို ပြရာ၌”ဟု အဓိပ္ပာယ် မှတ်ပါ။

တွာပစ္စယန္တဿ-တွာပစ္စည်း အဆုံးရှိသောပုဒ်၏၊ လောပေါနာမ-ကျေခြင်း မည်သည်၊ တဒတ္ထသမ္ဘဝေပိ-ထို တွာပစ္စယန္တပုဒ်နက် ဖြစ်သင့်လျက်လည်း၊ အဝိဇ္ဇမာနတာ-မရှိသည်၏ အဖြစ်တည်း၊ တသ္မိံ တွာလောပေ-ထို တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်ကျေရာ၌၊ ကမ္မာဓိကရဏေသု-ကံအနက် အဓိကရဏအနက်တို့၌၊ (အပါဒါန သညာ ဟောတိ၊) ပါသာဒါ-ပြာသာဒ်ကို(တက်၍)၊ သင်္ကမေယျ-ပြောင်းရွှေ့ ရာ၏၊ ပါသာဒံ-ပြာသာဒ်ကို၊ အဘိရုဟိတွာ-တက်၍၊ သင်္ကမေယျ-၏၊ ဣတိ အတ္ထော-နက်။

ထိုသို့ အတိုင်းအရှည်ကို ပြရာ၌ မူလစ၍ တိုင်းရာအရပ်-တိုင်းရာကာလသည် အပါဒါန်ဖြစ်၏၊ ထို တိုင်းတာရာ ဌာနနှင့် တွဲယှဉ်သော အခွန်ဟော သဒ္ဓါနောက်၌ ပထမာ သတ္တမိဝိဘတ် နှစ်မျိုးသက်၍၊ ကာလဟော သဒ္ဓါနောက်၌ကား သတ္တမိသာ သက်ဟု သက္ကတကျမ်းတို့ ဆို၏၊ အကျယ်ကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှု။

တွာပစ္စယန္တဿ၊ ပေ၊ အဝိဇ္ဇမာနတာ။ ။[သုတ်၌ “တွာလောပ”ဝယ် တွာအရ တွာပစ္စည်းကို မယူပါနှင့်၊ တွာပစ္စယန္တပုဒ်ကို ယူပါ၊ အစိတ်တွာ၏ အမည်ကို အပေါင်း တွာပစ္စယန္တပုဒ်၌ တင်စားသော ဧကဒေသုပစာ ဖြစ်သည်-ဟူလို၊] “အဘိရုဟိတွာ”စသော တွာပစ္စယန္တပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သင့်ရာ၌ ရိုးရိုးပါဠိစီလျှင် ထို တွာပစ္စယန္တပုဒ်ဖြင့်ပင် “ပါသာဒံ အဘိရုဟိတွာ သင်္ကမေယျ”ဟု စီသင့်၏၊ သို့သော် ထို တွာပစ္စယန္တပုဒ်၏ အနက်ကို သိလောက်ပြီဖြစ်၍ စာနေကျဉ်းအောင် တွာပစ္စယန္တပုဒ်ကို တိုက်ရိုက်မပြခြင်း(တွာပစ္စယန္တပုဒ် မပါခြင်း)ကို “တွာလောပ”ဟုခေါ်သည်၊ တွာပစ္စယန္တ ပုဒ် ရှိပြီးသားကို ချေထားသည်ဟု မမှတ်ရ။

ကမ္မာဓိကရဏေသု။ ။ထို တွာလောပ ဖြစ်သည့်အခါ ကံအနက် အဓိကရဏ (ဩကာသ)အနက်တို့၌ အပါဒါန်မှည့်ပါ၊ ထို့ကြောင့် “ပါသာဒါ-ပြာသာဒ်မှ”ဟု အပါဒါန်အနက် မပေးဘဲ “ပြာသာဒ်ကို”ဟု ကံအနက်ပေး၍ တွာပစ္စယန္တပုဒ်အနက်ကို (တက်၍)ဟု အပိုထည့်ပေးသည်၊ ထင်ရှားစေအံ့-“ပါသာဒါ သင်္ကမေယျ”၌ “ပြာသာဒ်မှ+ပြောင်းရွှေ့ရာ၏”ဟု အနက်ပေးစေလိုလျှင် “ပြာသာဒ်မှ+ဖဲခွာ ပြောင်း သွားခြင်း” ဖြစ်သောကြောင့် “ယသ္မာ ဒပေတိ”သုတ်ဖြင့်ပင် အပါဒါန်မှည့်နိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဤ တွာလောပအရာ၌ “ပြာသာဒ်မှ+ပြောင်းရွှေ့ရာ၏”ဟူသော အပါဒါန် အနက်ကို မပေးစေလိုသည်မှာ ထင်ရှားပြီ၊ ထို့ကြောင့်လည်း “ပါသာဒံ အဘိရုဟိတွာ သင်္ကမေယျတျတ္ထော”ဟု အဖြောင့်အနက်ကို ဖွင့်ပြသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤ၌ “ပါသာဒါ သင်္ကမေယျ”သာ ပုံစံတည်း၊ “ပါသာဒံ အဘိရုဟိတွာ သင်္ကမေယျ”ကား ထိုပုံစံ၏ အနက်မှန်ကို ဖွင့်ပြသော စကားသာတည်း၊ ရုပ်တွက်သောအခါ ပါသာဒါကို တွက်၊ ပါသာဒံကို တွက်ဖွယ်မလို၊ နောက်၌လည်း အနက်ဖွင့်များကို “ပုံစံ”မဟုတ်ဟု မှတ်ပါ။

တထာ-ထိုအတူ၊ ဟတ္ထိက္ခန္ဓာ-ဆင့်ကျောက်ကုန်းကို (တက်စီး၍) သက်မေယျ-၏၊ အဘိဓမ္မာ-အဘိဓမ္မာကို (နာ၍) ပုစ္ဆန္တိ-မေးကုန်၏၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ အဘိဓမ္မ-ကို၊ သုတ္တာ-နာ၍၊ (ပုစ္ဆန္တိ-ကုန်၏) အဘိဓမ္မာ-အဘိဓမ္မာကို(ရွတ်ဖတ်၍) ကထယန္တိ-ပြောဆိုကုန်၏၊ ဝါ, အဘိဓမ္မ-ကို၊ ပဋိတ္တာ-ရွတ်ဖတ်၍၊ (ကထယန္တိ) အာသနာ-နေရာ၌ (ထိုင်၍) ဝုဋ္ဌဟေယျ-ထရာ၏၊ ဝါ, အာသနေ-၌၊ နိသိဒ္ဓိတ္တာ-ထိုင်၍၊ (ဝုဋ္ဌဟေယျ။)

ဒိသတ္ထဝါစိဟိ-ဒိသာအနက်ကို ဟောသောသဒ္ဓါတို့နှင့်၊ ယောဂေ-ယှဉ်ရာ၌ လည်းကောင်း၊ ဒိသတ္ထေစ-ဒိသာအနက်၌လည်းကောင်း၊ (အပါဒါနသညာ ဟောတိ) ဣတော-ဤမြင်းမိုရ်တောင်မှ၊ သာ-ထို နေထွက်ရာအရပ်သည်၊ ပုရိမာဒိသာ-အရှေ့အရပ်တည်း၊ ဣတော-မှ၊ သာ-ထိုအရပ်သည်၊ ဒက္ခိဏာဒိသာ-တောင်အရပ်တည်း၊ ဣတော သာ, ပစ္စိမာဒိသာ-အနောက်အရပ်တည်း၊ ဣတော

တထာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓာ သက်မေယျ၊ ပေ၊ သုတ္တာ ဝါ။ ။တထာဖြင့် “ဟတ္ထိက္ခန္ဓ အဘိရူပိတ္တာ သက်မေယျ”ဟူသော အနက်ဖွင့်ကို ညွှန်ပြသည်။ “အဘိဓမ္မ သုတ္တာ ဝါ” လည်း “အဘိဓမ္မာ ပုစ္ဆန္တိ”၏ အနက်ဖွင့်ပင်တည်း။ “အဘိဓမ္မာ ပုစ္ဆန္တိ”ဟု ပါဠိ မထားလိုလျှင် “အဘိဓမ္မ သုတ္တာ ပုစ္ဆန္တိ”ဟု တစ်နည်းထားနိုင်ကြောင်းကို ပြလို၍ “ဝါ” ဟု ဆိုထားသည်။ ထို့နောက် “အဘိဓမ္မာ ဌပယန္တိ, အဘိဓမ္မ ဌပေတ္တာ”ဟု မြန်မာမူ ရှိ၏။ “အဘိဓမ္မာကို ထား၍ ထားကုန်၏”ဟု အနက်ထွက်သောကြောင့် ပါဠိပျက်သာ တည်း။ “အဘိဓမ္မာ ကထယန္တိ-အဘိဓမ္မာကို ရွတ်ဖတ်၍ ဖြေဆိုကြကုန်၏”ဟု အဓိပ္ပာယ် ရသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ကစ္စည်းဝုတ္တိဝယ် ပဉ္စ ကထနအရာ၌ ထုတ်ပြသောပုံစံကို နည်းမှီး၍ ပြခြင်းဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း “အဘိဓမ္မာ ကထယန္တိ-အဘိဓမ္မ ပဋိတ္တာ ဝါ”တို့သာ(သီဟိုဠ်မူအတိုင်း) ပါဠိမှန်ဖြစ်ထိုက်သည်။ “အဘိဓမ္မာ ကထယန္တိ-အဘိဓမ္မ ဌပတ္တာ ဝါ”ဟုသော်လည်း ကစ္စည်းပုံစံအတိုင်းရှိလျှင် ကောင်းသည်။

အာသနာ ဝုဋ္ဌဟေယျ၊ ပေ၊ နိသိဒ္ဓိတ္တာ ဝါ။ ။ဤ “အာသနာ”ကို “ဌ”ဟု အဓိကရဏအနက် ပေးပြီးလျှင် တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်ကို သိလောက်၍ မထည့်ဘဲ “လောပ” လုပ်ထားသောကြောင့် “နိသိဒ္ဓိတ္တာ”ဟူသော ပုဒ်၏အနက်(ထိုင်၍)ဟု အပိုထည့်စွက် ရသည်။ ဤ၌လည်း “အာသနေ နိသိဒ္ဓိတ္တာ ဝါ”သည် အနက်ဖွင့်သာ, ပုံစံမဟုတ်။

သိလောက်ပုံ။ ။ “အာသနာ ဝုဋ္ဌဟေယျ-နေရာ၌ ထသည်”ဟုဆိုလျှင် မထိုင်ဘဲ ထ၍မဖြစ်,ထိုင်ပြီးမှသာ ထ၍ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် (ထိုင်ပြီး၍)ဟူသော တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်အနက်ကို သိလောက်သည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုသို့ သိလောက်သောကြောင့် တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်ကို “လောပ”ပြုထားသည်။ “ပါသာဒါ သက်မေယျ”စသည်၌လည်း တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်၏ အနက်များ သိလောက်ပုံကို ချဲ့ထွင်ကြည့်ပါ။

ဒိသတ္ထဝါစိဟိ ယောဂေ ဒိသတ္ထေစ-သုတ်၌ “ဒိသာယောဂ”ဟု ရှိ၏။ ထိုဒိသာကို

သာ၊ ဥတ္တရာဒိသာ-မြောက်အရပ်တည်း၊ အဝိစိတော-အဝိစိမှ၊ ဥပရိဘဝဂ္ဂါ-
အထက်ဘဝဂ်တိုင်အောင်၊ ပါဒတလာ-ခြေဖဝါးအပြင်မှ၊ ဥဒ္ဒံ-အထက်၌၊
ကေသမတ္တကာ-အထက်ဆံဖျားမှ၊ အဓော-အောက်၌၊ ဣစ္စာဒိ။

ဒိသတ္ထေ-ဒိသာအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) ပုရတ္ထိမတော-အရှေ့
အရပ်၌၊ ဒက္ခိဏတော-တောင်အရပ်၌၊ ဣတိ အာဒိ-တည်း၊ ပန-ဆက်၊
ဧတ္ထ-ဤ ပုရတ္ထိမတောစသော ပြယုဂ်တို့၌၊ သတ္တမိယတ္ထေ-သတ္တမိ အနက်၌၊
တောပစ္စယောပိ-တောပစ္စည်းသည်လည်း၊ ဘဝိဿတိ-ဖြစ်လတ်။

ဝိဘတ္တံနာမ-ဝိဘတ္တမည်သည်၊ သယံ-အလိုလို၊ ဝါ-နဂိုက၊ ဝိဘတ္တဿေဝ-
ခွဲခြားအပ်ပြီးသော အနက်ကိုပင်၊ တဒညတော-ထိုမှ အခြားသောအနက်မှ၊
ဂုဏေန-ဂုဏ်အားဖြင့်၊ ဝိဘဇနံ-ထပ်မံခွဲခြားခြင်းတည်း၊ တသ္မိံ ဝိဘတ္ထေ-
ထို ခွဲခြားခြင်းအနက်၌၊ (အပါဒါနသညာ ဟောတိ၊) ယတော-အကြင် ဘုရား

“ဒိသာစ ဒိသတ္ထောစ ဒိသာ” ဟု ဧကဒေသသရူပေကသေသံပြု၍(ဒိသာသဒ္ဓါ၊ ဒိသာ
အနက်) နှစ်မျိုးလုံးကို ဒိသာအရယူ၊ ဒိသာစ-ဒိသာသဒ္ဓါတို့လည်း၊ ဒိသတ္ထောစ-
ဒိသာအနက်လည်း၊ ဒိသာ-ဒိသာသဒ္ဓါ၊ ဒိသာအနက်တို့၊ [ဒိသာအနက်ကို ဟောသော
သဒ္ဓါကို “ဒိသာသဒ္ဓါ” ဟု ဆိုသည်။] “ဣတော သာ ပုရိမာဒိသာ” ၌ ပုရိမာဒိသာသည်
ဒိသာသဒ္ဓါတည်း၊ ထို ဒိသာသဒ္ဓါ၏ ယှဉ်ရာဖြစ်၍ “ဣတော” ဟု အပါဒါန် မှည့်ရ
သည်၊ ကာရကမည်သည် ကြိယာနှင့် မကင်းကောင်းရကား “ဟောတိ” ဟု ကြိယာထည့်
သည်၊ “ဥတ္တရာဒိသာ” တိုင်အောင် ဤနည်းတည်း၊ “အဝိစိတော ဥပရိဘဝဂ္ဂါ” ၌လည်း
ဘဝဂ်တိုင်အောင် “ဖြစ်၏” စသည်ဖြင့် ကြိယာထည့်၍ စပ်၊ “ဥဒ္ဒံ ပါဒတလာ၊
အဓော ကေသမတ္တကာ” တို့၌လည်း ပါဠိတော်ဝယ် စပ်ပုဒ်ကြိယာ ရှိသည်။

ဒိသတ္ထေ၊ပေါဒက္ခိဏတော တျာဒိ။ ။[“ယတော အသောသုံ ဣတိ သမ္ဗန္ဓော”
ဟု ဖွင့်သော ဋီကာအလိုအားဖြင့် “ဒက္ခိဏတော” နောက်၌ “ယတော အသောသုံ
ဘဂဝန္တံ” ဟူသော ကစ္စည်းပုံစံမှ “ယတော” ဟု ရှိသေးဟန် တူသည်။] ပုရတ္ထိမ၊
ဒက္ခိဏတို့လည်း ဒိသာသဒ္ဓါများပင်၊ သို့သော် ထိုဒိသာသဒ္ဓါ၏ယှဉ်ရာ၌ အပါဒါန်မမှည့်
ဘဲ ထို ဒိသာသဒ္ဓါ၏ အနက်၌သာ မှည့်သောကြောင့် “ဒိသတ္ထ” ဟု ဆိုရသည်၊ ဤ
ဒိသတ္ထ၌ ခွဲခြားခြင်းသဘော မရှိ၊ “ပုရတ္ထိမတော အဂ္ဂိ ပစ္စလန္တိ” ဟု ဆိုလျှင် “အရှေ့
အရပ်၌ မီးတိုသည် တောက်ကုန်၏” ဟု အာဓာရအနက်သာ ဖြစ်သင့်၏၊ ထိုသို့ အာဓာရ
အနက် ဖြစ်သင့်သောကြောင့် “တ္ထေ ပန သတ္တမိယတ္ထေ တောပစ္စယောပိ ဘဝိဿတိ”
ဟု တစ်နည်းမိန့်သည်၊ ကုစိတော ပဉ္စမုတ္တေသုတ်၌ “ကုစိတော” ဟူသော ယောဂဝိဘာဂ
ဖြင့် သတ္တမိအနက်၌ တောပစ္စည်းသက်၍လည်း တစ်နည်း ရပ်ပြီးနိုင်သည်-ဟူလို။

ဝိဘတ္တံ နာမ၊ ပေါ ဝိဘဇနံ။ ။[“ဂုဏေန” အရ မွန်မြတ်ခြင်းစသော

တရားတော်ထက်၊ ပဏီတတရော ဝါ-သာလွန်မွန်မြတ်သောတရားသည်လည်းကောင်း၊ ဝိသိဋ္ဌတရော ဝါ-သာလွန်ထူးကဲသော တရားသည်လည်းကောင်း၊ နတ္ထိ-မရှိ...အတ္တဒန္တော-မိမိ၏ ယဉ်ကျေးခြင်းသည်၊ တတော-ထို အာဇာနည်တို့၏ ယဉ်ကျေးခြင်းထက်၊ ဝရ်-မြတ်၏...ဒါနတော-ဒါနထက်၊ သီလမေဝ-သီလသည်သာ၊ ဝရ်-မြတ်သည်၊ ကိဉ္ဇာပိ (ဟောတိ)-အကယ်၍ကား ဖြစ်ပါပေ၏... မယာ-ငါသည်၊ တတော သုတာ-ထိုကြားနာအပ်ပြီးသော အတတ်ထက်၊ အသုတမေဝ-မကြားနာအပ်သေးသော အတတ်သည်သာ၊ ဗဟုတရ်-သာ၍များ၏...သုတာ-ကြားနာအပ်သော အတတ်ထက်၊ သီလမေဝ-သီလသည်သာ၊ သေယျော-သာ၍မြတ်၏...ဆဋ္ဌိစ-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်လည်း သက်၊ ယဒိဒံ(ယော အယံ) သုဂတဝိနယော-အကြင်မြတ်စွာဘုရား၏ အဆုံးအမတော်သည်(အတ္ထိ-ရှိ၏၊ ဣဒံ-ဤမြတ်စွာဘုရား၏ အဆုံးအမတော်သည်၊ ဆန္ဒဂုတိနံ-ဥဗ္ဗ ပါးကုန်သော၊ ပါသဏ္ဍာနံ-ပါသဏ္ဍာအယူတို့ထက်၊ ပဝရ်-မြတ်၏။

အကောင်းဂုဏ်ကိုသာ မမှတ်ရ၊ ခြပ်မဟုတ်သော အထူးပြုတတ်သော အနက်ဟူသမျှကို “ဂုဏ်” ဟုပင် ခေါ်သည်၊ ထို့ကြောင့် “ယုတ်မာခြင်း” စသည်ကိုလည်း ဂုဏ်ဟု မှတ်ပါ။] မြတ်စွာဘုရား၏ တရားတော်နှင့် တတ္ထိတို့၏ တရားသည် သယံ ဝိဘတ္တ (နဂိုကပင် ခွဲခြားအပ်ပြီး)ဖြစ်၏၊ ထိုသို့ ခွဲခြားအပ်ပြီးသော ဘုရားတရားဟူသော အနက်ကို ပဏီတတရဂုဏ် ဝိသိဋ္ဌတရဂုဏ်အားဖြင့် ထပ်မံ၍ ခွဲခြားခြင်းကို ဝိဘတ္တဟု ခေါ်၏၊ အခြေခံဖြစ်သော ဘုရားတရားတော်သည် “ယတော” ဟု အပါဒါန်ဖြစ်၏။

ဆက်ဦးအံ- “အတ္တဒန္တော တတော ဝရ်” ခြံလည်း ဆင်အာဇာနည်၊ မြင်းအာဇာနည် စသည်တို့၏ ယဉ်ကျေးခြင်းနှင့် မိမိကိုယ်၏ ယဉ်ကျေးခြင်းသည် နဂိုကပင် ခွဲခြားအပ်ပြီးဖြစ်၏၊ ထိုခွဲခြားအပ်ပြီးသော မိမိကိုယ်၏ ယဉ်ကျေးခြင်း အနက်ကို မြတ်ခြင်း ဂုဏ်အားဖြင့် ထပ်မံခွဲခြားသောအခါ ခွဲခြားရာ အခြေခံဖြစ်သော ဆင်အာဇာနည် စသည်တို့၏ ယဉ်ကျေးခြင်းသည် အပါဒါန်ဖြစ်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် နောက်ပုံစံများကိုလည်း သိပါ။ [“တတော မယာ” စသော ပုံစံ၌ “တတော မယာ အသုတေန ဝါ သုတံ” ဟု သီဟိုဠ်မူ ရှိသေး၏၊ ပါဠိရင်းကို ရှာဖွေကြပါကုန်။]

ဆဋ္ဌိစ။ ။ ဆန္ဒဂုတိနံ ပါသဏ္ဍာနံဝယ် ဝိဘတ္တအပါဒါန်အနက်၌ သက်သော ဆဋ္ဌိ ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်လာ စသဒ္ဓါဖြင့် သက်ရမည်၊ ယဒိဒံကား နိပါတ်ပုဒ် တည်း၊ လိင်သုံးပါး ပုစ်နှစ်ပါး၌ပင် ယဒိဒံချည်း ရှိသောကြောင့် သုဂတဝိနယောဟု ပုလ္လိင်နှင့် စပ်ရသော်လည်း “ယဒိဒံ” ပင် နေသည်၊ ထို့ကြောင့် “ယဒိဒံ=ယော အယံ” ဟု ပြင်ပြင် မပြင်ပြင် မထူးဟု မှတ်ပါ။ [ကစ္စည်း၌မူ “သုဂတဝိနယံ” ဟု ရှိ၏၊ လိင်ဝိပလ္လာသဟု နိဒ္ဒေသ ကြသည်။]

အာရတိပ္ပယောဂေါနာမ-အာရတိ၏ ယှဉ်ရာမည်သည်၊ ဝိရမဏတ္ထသဒ္ဓပ္ပယောဂေါ-ရှောင်ကြဉ်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာတည်း၊ တတ္ထ (အာရတျတ္ထပ္ပယောဂေ)-ထိုရှောင်ကြဉ်ခြင်း အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါနသညာ ဟောတိ) အသဒ္ဓမ္မာ-မသူတော်တို့၏ တရားမှ၊ အာရတိ-ဝေးစွာ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ပါပါ-မကောင်းမှုမှ၊ ဝိရတိ-အထူးသဖြင့် ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊ ပုါဏာတိပါတာ-မှ၊ ဝေရမဏီ-ရှောင်ကြဉ်ကြောင်း သိက္ခာပုဒ်၊ အဒိန္နာဒါနာ-မှ၊ ပဋိဝိရတော-ရှောင်ကြဉ်၏၊ မုသာဝါဒါ-မှ၊ အပ္ပဋိဝိရတော-မရှောင်ကြဉ်။

သုဒ္ဓတ္ထပ္ပယောဂေ-စင်ကြယ်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါနသညာ) လောဘနိယေဟိ-လိုချင်အပ်ကုန်သော၊ ဓမ္မေဟိ-ကာမဂုဏ် တရားတို့မှ၊ သုဒ္ဓေါ-စင်ကြယ်၏၊ အသံသဋ္ဌော-မရောနှော၊ မာတိတောစ-အမိဘက်မှလည်းကောင်း၊ ပိတိတောစ-အဖဘက်မှလည်းကောင်း၊ သုဒ္ဓေါ-စင်ကြယ်၏၊ အနုပကုဋ္ဌော-မဆဲရေးအပ်၊ အဂရဟိတော-မကဲ့ရဲ့အပ်။

အာရတိပ္ပယောဂေါ၊ ပေ၊ တတ္ထ။ ။ သုတ်၌ စကားပြေပြစ်အောင် တိသဒ္ဓါကို ချေ၍ “အာရပ္ပယောဂေ” ဟု ရှိသော်လည်း “အာရတိပ္ပယောဂ” ကို ဆိုလိုရင်း မှတ်ပါ။ ဥပလက္ခဏနည်းအားဖြင့် အာရတိကို မှတ်၍ဆိုထားသည်၊ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းအနက်ရှိသော ဝိတေ-ဝေရမဏီ စသည်တို့ကိုပါ ယူရမည်ဟု သိစေလို၍ “အာရတိပ္ပယောဂေါနာမ ဝိရမဏတ္ထပ္ပယောဂေါ” ဟု မိန့်သည်။ [တတ္ထ၏နောက်၌ “အာရတျတ္ထပ္ပယောဂေ” ဟု သိဟိန္ဒူမူမရှိ၊ ဆိုခဲ့ပြီးသော ဝိရမဏတ္ထပ္ပယောဂေါကို ပြန်၍ တတ္ထဖြင့် စွဲနိုင်သောကြောင့် မရှိခြင်းသာ စည်းကမ်းကျသည်။]

အသဒ္ဓမ္မာ အာရတိ ဝိရတိ ပါပါ။ ။ “အသဒ္ဓမ္မာ” ပုဒ်လည်း သိဟိန္ဒူမူ၌ မရှိ၊ “အာရတိ ဝိရတိ ပါပါ” ဟု မင်္ဂလသုတ်လာ ပုံစံဖြစ်ရကား “အသဒ္ဓမ္မာ” မရှိခြင်းက သာ၍ကောင်းမည်ဟု ထင်သည်။ သို့သော် ဋီကာ၌ “အသဒ္ဓမ္မာတိ မေထုနဓမ္မာ” ဟု ဖွင့်သောကြောင့် အသဒ္ဓမ္မာနှင့်တွဲဖက် အာရတိ တစ်ပုဒ် ကျနေသည်ဟုသော်လည်း ကြံပါ။ ထိုအတိုင်းမှန်လျှင် “အာရတိ အသဒ္ဓမ္မာ၊ အာရတိ ဝိရတိ ပါပါ” ဟု ရှိရမည်။

သုဒ္ဓတ္ထပ္ပယောဂေ။ ။ ပုံစံ၌ “သုဒ္ဓေါ” သာ တွေ့ရသောကြောင့် “သုဒ္ဓပ္ပယောဂေ” ဟု သိဟိန္ဒူမူရှိ၏။ သို့သော် သုဒ္ဓေါအပြင် “ဝိသုဒ္ဓံ လောဘနိယေဟိ၊ သီလေန ကိလေသတော သုဒ္ဓိ” စသည်ဖြင့် သုဒ္ဓတ္ထသဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း အပါဒါန်ဖြစ်သောကြောင့် “သုဒ္ဓတ္ထပ္ပယောဂေ” ဟူသော မြန်မာမူလည်း အသင့်ပင်။ [ပမောစနတ္ထ ပုံစံများ လွယ်ပြီ။]

ပမောစနတ္ထပ္ပယောဂေ-လွတ်မြောက်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါနသညာ) ဒုက္ခသွာ-မှ၊ ပရိမုတ္တော-လွတ်မြောက်ပြီး၊ ဣတိ- ဤသို့၊ ဝဒါမိ-ဟောတော်မူ၏၊ မာရဗန္ဓနာ-မာရ်နတ်၏ အနှောင်အဖွဲ့မှ၊ မုတ္တော- လွတ်ပြီး၊ တေ-ထိုသူတို့သည်၊ မစ္စုနာ-သေခြင်းမှ၊ န မုစ္ဆန္တိ-မလွတ်ကုန်၊ အဟံ-ငါသည်၊ သဗ္ဗပါသေဟိ-အလုံးစုံသော ကျော့ကွင်းတို့မှ၊ မုတ္တော-လွတ်ပြီး။

ဟေတွတ္ထေ-ဟိတ်အနက်၌လည်းကောင်း၊ သရူပေကသေသဿ-သရူပေက သေသ်ကို၊ ဂဟိတတ္တာ-ယူအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဟေတွတ္ထပ္ပယောဂေစ- ဟိတ်အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗနာမတော- သဗ္ဗနာမ်မှနောက်၌၊ (ပဉ္စမိ-ပဉ္စမိဝိဘတ်သည်၊ ဟောတိ) ကသ္မာ-အဘယ့်ကြောင့်၊ တုမှံ-သင်တို့၏၊ (ကုလေ-ဓမ္မပါလအမျိုး၌)၊ ဒဟရာ-ငယ်ရွယ်သူတို့သည်၊ န မိယရေန-မသေကုန်သနည်း၊ ကသ္မာ-ကြောင့်၊ ဣဓေဝ-ဤအရပ်၌ပင်၊ မရဏံ-သေခြင်းသည်၊ ဘဝိဿတိ-ဖြစ်လတ်နည်း၊ ကသ္မာ ဟေတုနာ-အဘယ် အကြောင်းကြောင့်၊ ယသ္မာ-အကြင်ကြောင့်လည်း၊ ကမ္မာနိ-ကံတို့ကို၊ ကရောန္တိ- ပြုကုန်သေး၏၊ ဘိက္ခဝေ - တို့၊ ယသ္မာ - ကြောင့်၊ ဣဟ - ဤ လောက၌၊

ဟေတွတ္ထေပေ၊ ဟေတွတ္ထပ္ပယောဂေ။ ။ သုတ်၌ “ဟေတွတ္ထ” ဟုသာ ရှိသော် လည်း “ဟေတွတ္ထေစ ဟေတွတ္ထပ္ပယောဂေါစ ဟေတွတ္ထော” ဟု ကေသေသ်ပြု၍ ဟေတွတ္ထ-ဂေတွတ္ထပ္ပယောဂ နှစ်မျိုးလုံးကို ယူ၊ ထိုတွင် “ကသ္မာ, ယသ္မာ, တသ္မာ” ချည်း သက်သက်တည်နေသော ပုဒ်တို့သည် ဟေတွတ္ထအပါဒါန်မှည့်ရသော ပုံစံတို့တည်း။ “ယသ္မာ ကာရဏာ တသ္မာ ကာရဏာ” ဟု ရှိရာ၌ “ကာရဏာ” သည် ဟိတ်အနက်ကို ဟောသောကြောင့် ဟေတွတ္ထတည်း၊ ယသ္မာ တသ္မာတို့ကား ထို ကာရဏာနှင့် ယှဉ်ရ သောကြောင့် ဟေတွတ္ထပ္ပယောဂတို့တည်း။

သဗ္ဗနာမတော။ ။ သဗ္ဗနာမ်မဟုတ်သော ပုဒ်များ၌ “ကာရဏတ္ထေစ” သုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိဝိဘတ် သက်လတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဤ ဟေတွတ္ထေအရ၌ သဗ္ဗနာမ်ဖြစ်သော “ယ-တ-ကိ” စသည်ကိုသာ အပါဒါန်မှည့်၍ အပါဒါနေ ပဉ္စမိသုတ်ဖြင့် ပဉ္စမိဝိဘတ် သက်သည်။ [“သဗ္ဗနာမတော” ၏ နောက်၌ “ပဉ္စမိဝိဘတ္တိ” ဟု မြန်မာမှု၌ ရှိ၏။ “သဗ္ဗနာမတော ပဉ္စမိတိ ယောဇနာ” ဟု ပဉ္စမိကို ထည့်၍ အနက်ပေးဖို့ရာ ဋီကာဖွင့် သောကြောင့် “ပဉ္စမိဝိဘတ္တိ” မပါသော သိဟိဋ်မှသာ ရှေးပါဠိဖြစ်ဟန်တူသည်။]

မှတ်ချက်။ ။ ဤ၌ “သဗ္ဗနာမတော ပဉ္စမိ” ဟု ဆိုသော်လည်း ဤဒုရန္တိကစသော သုတ်က (ကစ္စည်းကျမ်းအလို) အပါဒါန်သာ မှည့်နိုင်သောကြောင့် ဤ ဟေတွတ္ထေ အရဖြင့် ပဉ္စမိဝိဘတ် မသက်နိုင်သေး၊ အပါဒါန်သာ မှည့်နိုင်သေးသည်၊ ထို့ကြောင့် အကျိုးပဉ္စမိဝိဘတ်၏အမည်ကို အကြောင်းအပါဒါန်အနက်၌ တင်စား၍ “ပဉ္စမိ” ဟု ဆိုထားသည်။ စင်စစ်မှာ သဗ္ဗနာမ်များ၌ ဟေတွတ္ထေအရ အပါဒါန်မှည့်ပါဟု ဆိုလိုသည်။

ဘိက္ခဝေ၊ တသ္မာ-ကြောင့်၊ ဣဟ-ဤသာသနာတော်၌၊ ဧဝံ-သို့၊ သိက္ခိတမ္ပ-
 ကျင့်ရာ၏၊ ဗြာဟ္မဏ-ဏား၊ တသ္မာ-ကြောင့်၊ ဗုဒ္ဓေါ-သည်၊ အသ္မိ-၏၊ ယသ္မာ
 ကာရဏာ-ကြောင့်၊ တသ္မာ ကာရဏာ-ကြောင့်၊ ကိံ ကာရဏာ-ကြောင့်၊
 ဒုတိယာ-ဒုတိယာဝိဘုတ်သည်လည်းကောင်း၊ ဆဋ္ဌိစ-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည်လည်း
 ကောင်း၊ (ဟောတိ) ကိံ ကာရဏံ-အဘယ်အကြောင်းကြောင့်၊ တံ-ထိုသို့
 ဖြစ်ရခြင်းသည်၊ ကိံသာဟေတု-အဘယ်အကြောင်းကြောင့်နည်း၊ ကိံသာ-
 ကြောင့်၊ တုမှေ-သင်တို့သည်။ ကိံလမထ-ပင်ပန်းကုန်သနည်း။

“ကေန ဟေတုနာ၊ ကေန ကာရဏေန၊ ယေန မိဂေကဇ္ဈေ သတ္တာ၊
 တေန နိမိတ္တေန၊ တေန ဝုတ္တံ”မိစ္စာဒီသု-ကေန ဟေတုနာ၊ ပေ၊ တေနဝုတ္တံ
 အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌၊ ဟေတွတ္တေစာတိ-ဟေတွတ္တေစသုတ်ဖြင့်၊ တတိယာ-
 တတိယာဝိဘတ်သည်၊ (ဟောတိ) [“ကေန ဟေတုနာ-အဘယ်အကြောင်း
 ကြောင့်” စသည်ပေး။]

ဝိဝိတ္တံ နာမ-ဝိဝိတ္တမည်သည်၊ ဝိဝေစနံ-ကင်းဆိတ်ခြင်းတည်း၊ တဒတ္ထ
 ပ္ပယောဂေ-ထို ကင်းဆိတ်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (အပါဒါန
 သညာ ဟောတိ) ပါပကာ-ယုတ်မာသော၊ ဓမ္မာ-အကုသိုလ်တရားမှ၊ ဝိဝိတ္တော-
 ကင်းဆိတ်၏။ ကာမေဟိ-ကာမတို့မှ၊ ဝိဝိစ္စေဝ-ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်၊
 အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ-အကုသိုလ်တရားတို့မှ၊ ဝိဝိစ္စ-ကင်းဆိတ်၍။

ကိံ ကာရဏံ၊ ပေ၊ ကိံလမထ။ ။ “ကိံ ကာရဏာ”နောက်၌ “ဒုတိယာ ဆဋ္ဌိ
 (တတိယာ) စ”ဟု ပါရှိ၏။ ထိုတွင် တတိယာသည် အပိုသာတည်း၊ “ကိံ ကာရဏာ
 (ကာရဏံ) ကိံသာ ဟေတု”တို့၌ ဤဒုရန္တိကသုတ်လာ စသဒ္ဓါဖြင့် ဟိတ်အနက်၌
 ဒုတိယာသက်၍ “ကိံ”ဟုလည်းကောင်း၊ ဟိတ်အနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်၍ “ကိံသာ”ဟုလည်း
 ကောင်း ပြီးသည်။ “ကိံနှင့်ကာရဏာ၊ ကိံသာနှင့်ဟေတုတို့ (ဝိဘတ်မတူဘဲ) တုလျာဓိ
 ကံရဏ ဖြစ်ကြသောကြောင့် ကိံ-ကိံသာတို့လည်း ကာရဏာ ဟေတုတို့ကဲ့သို့ ဟိတ်
 အနက်ရှိသည်”ဟု မှတ်ပါ။ ထိုတွင် ကာရဏာ၌ ကာရဏတ္ထေစသုတ်ဖြင့် သွာသက်၊
 ကာရဏံ ဟေတုတို့၌ကား ဟိတ်အနက်၌ ပထမာဝိဘတ်သက်သောသုတ် တိုက်ရိုက်
 မရှိရကား အာလပနေစဉ် စသဒ္ဓါဖြင့် ပထမာ သင်္ကာင်္ဂါနည်။ [ဟေတုတ္ထေစသုတ်၌
 မောဂ္ဂလ္လာန် အဆိုကို ပြခဲ့၏။ တွဲစပ် ကြည့်ပါ။]

ကေန ဟေတုနာ၊ ပေ၊ ဟေတွတ္တေစာတိ တတိယာ။ ။ “ကေန ဟေတုနာ၊ ပေ၊
 တေန ဝုတ္တံ”တို့၌ကား ဤ ဒုရန္တိကသုတ်လာ စသဒ္ဓါ၏ အရာမဟုတ်၊ တတိယာဝိဘတ်
 ခန်း၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော “ဟေတွတ္တေစ”သုတ်ဖြင့် တတိယာဝိဘတ် သက်နိုင်ကြောင်းကို
 ပြသော စကားတည်း။ [ဤသို့ တတိယာဝိဘတ် သက်မည့်သုတ် သီးခြားရှိသောကြောင့်
 “ဒုတိယာ ဆဋ္ဌိ တတိယာစ”ဟု ရှိရာ၌ တတိယာကို အပိုဟု မှတ်ပါ။ သီမု၌လည်းမပါ။]

ပမာဏတ္ထေ-အတိုင်းအရှည်ဟူသော အနက်၌၊(အပါဒါနသည် ဟောတိ၊) တတိယာစ-သက်၊ စန္ဒဘာဂါယ-စန္ဒဘာဂါမြစ်၏၊ ပရိမာဏံ-အတိုင်းအရှည် ကား၊ အာယာမတော-အလျားအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဝိတ္ထာရတောစ- အနံအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ယောဇနံ-တစ်ယူဇနာတည်း၊ ဂမ္ဘီရတောစ-အနက် အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ပုထုလတောစ-အကျယ်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ယောဇနံ-တည်း၊ မဇ္ဈိမပဒေသော-မဇ္ဈိမအရပ်သည်၊ ပရိက္ခေပတော-အဝန်း အဝိုင်းအားဖြင့်၊ နဝယောဇနသတပရိမာဏော-ယူဇနာကိုးရာ အတိုင်းအရှည် ရှိ၏၊ ဒီဃသော-အလျားအားဖြင့်၊ သုဂတဝိဒတ္ထိယာ-ဘုရား အထွာတော်ဖြင့်၊ နဝဝိဒတ္ထိယော-ကိုးထွာတို့ကို၊ ပမာဏိကာ-ပမာဏနှင့် ယှဉ်သည်တို့ကို၊ ကာရေတဗ္ဗာ-ပြုစေထိုက်ကုန်၏။

(၃၁၂) စ-ဆက်ဦးအံ့၊ ဣ-ဤ“ဒီဃသော”ပြုယုဂ်၌၊ [သော အာဒေသော ၌ စပ်၊] သ္မာဟိသ္မိံ နမိစ္စာဒိတော-သ္မာဟိသ္မိံ နံ အစရှိသော သုတ်မှ၊ သ္မာဟိစ- သ္မာပုဒ်သည်လည်းကောင်း၊ သော ဝါတိစ-သော ဝါသုတ်သည်လည်းကောင်း၊ ဝတ္ထမာနေ-လတ်သော်။ ...

ဒီဃောရေဟိ။ ။(၁၀၆) ဒီဃဩရက္ကစ္ဆေတေဟိ-ဒီဃ၊ ဩရ ဟူကုန်သော ဤသဒ္ဓါတို့မှ၊ (ပရဿ) သ္မာဝစနဿ၊ သော အာဒေသော-သော အပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ ဒီဃသော-အလျားမှ၊ ဝါ-အားဖြင့်၊ ဒီဃမှာ ဝါ-လည်းရှိ၏၊ [ဩရသော-ဤဖက်မှ၊ ဩရမှာ ဝါ-ဩရမှာဟုလည်း ရှိ၏။]

ပမာဏတ္ထေ၊ တတိယာစ။ ။အတိုင်းအရှည်ကို ပမာဏတ္ထဟု ခေါ်၏၊ ထိုအတိုင်း အရှည်ကို ပြရာ၌ အာယာမ စသည်ကို အပါဒါန်မှည့်၍ ပဉ္စမိအနက်၌ တောပစ္စည်း သက်ထားသည်၊ ပရိက္ခေပတောတိုင်အောင် တောပစ္စည်းချည်းတည်း၊ ထိုသို့ အပါဒါန် မှည့်သော်လည်း ခွဲခွာခြင်း သဘောမရှိသောကြောင့် “မှ”ဟု မပေးဘဲ “အားဖြင့်”ဟု ဝိသေသနအနက် ပေးသည်။ [တတိယာစ၏ ပြုယုဂ်ကို နောက်၌ ထုတ်လတ်။]

တ္ထေ၊ ပေ၊ ဒီဃသော၊ ဒီဃမှာ ဝါ။ ။“ဒီဃသောံ နဝ ဝိဒတ္ထိယော၊ ပေ၊ ကာရေတဗ္ဗာ”ပြုယုဂ်၌ ဒီဃသော ရုပ်ပြီးပုံကို ပြလို၍“တ္ထေ”မိန့်သည်၊ ဤ“ဒီဃသော” ပြုယုဂ်၌ အပါဒါန်မှည့် သ္မာဟိတတ်သက်ပြီးနောက် ဒီဃောရေဟိသုတ်ဖြင့် သ္မာဟိတတ်ကို “သော”ပြု၍ ပြီးသည်-ဟူလို၊ ဝါသဒ္ဓါမြစ်၍ ဒီဃောရေဟိသုတ်ဖြင့် “သော”မပြုသေ အခါ သ္မာဟိ မှာပြု၍ “ဒီဃမှာ”ဟုလည်း ရုပ်တစ်မျိုး ရှိနိုင်သည်။ [“ဒီဃမှာ ဝါ” နောက်၌-“ဩရသော၊ ဩရမှာ ဝါ”ဟု တစ်ချို့စာ ရှိ၏၊ ဤ ပမာဏအပါဒါန်နှင့် မဆိုင်၊ သိဟိန္ဒုမူ၌လည်း မရှိ။]

တတိယာစ-သက်၊ သာသပရာသိ-မုန်ညင်းစေ အစုသည်၊ အာယာမေန-
အလျားအားဖြင့်၊ ယောဇနံ-တည်း၊ ဝိတ္ထာရေန-အနံအားဖြင့်၊ ယောဇနံ-တစ်
ယူဇနာတည်း၊ ဥဗ္ဗေနေ-အမြင့် အစောက်အားဖြင့်၊ ယောဇနံ-တည်း။

ပဌမတ္ထဝါစကေန-“ရှေးဦး”အနက်ကို ဟောသော၊ ပုဗ္ဗသဒ္ဓေန-ပုဗ္ဗသဒ္ဓါနှင့်၊
ယောဂေါ-ယှဉ်ခြင်းသည်၊ ပုဗ္ဗယောဂေါ-မည်၏၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤပုဗ္ဗယောဂ
၌၊ ပုဗ္ဗဂ္ဂဟဏံ-ပုဗ္ဗသဒ္ဓါသည်၊ အဒိသတ္ထဝုတ္တိနော-ဒိသာအနက်မှ တစ်ပါး
သော ဒေသ၊ ကာလ အစရှိသောအနက်၌ ဖြစ်လေ့ရှိသော၊ ပုဗ္ဗာဒိဂ္ဂဟဏသ-

တတိယာစ၊ ပေ၊ သာသပရာသိ။ ။“ယောဇနံ အာယာမေန”စသည်တို့ကား
မုန်ညင်းစေ အစုအပုံ၏ အတိုင်းအရှည် (ပမာဏ)ကို ပြသောစကားပင်တည်း၊ ဤ
အာယာမေန စသည်၌ကား သုတ်ရင်းဖြင့် အပါဒါန် မမှည့်တော့ဘဲ ဒုရန္တိကသုတ်လာ
စသဒ္ဓါဖြင့် တတိယာဝိဘတ် သက်သည်။ [ဒီဃောရေဟိသုတ်က ကြားဝင်လာသော်
လည်း ဒုရန္တိကသုတ် အဆက်မကုန်သေး၊ ထို့ကြောင့် “တတိယာစ”ဟူရာ၌
“ပမာဏတ္ထေ တတိယာစ”ဟု ပြခဲ့သော “တတိယာ”ပင် ဖြစ်သည်။]

မှတ်ချက်။ ။နိမ္မာန၌လည်း ဤကဲ့သို့ အတိုင်းအရှည်ပရိမာဏကို ပြခဲ့ပြီး၊ သို့သော်
ထို ပရိမာဏသည် “အဒ္ဓ-ကာလ”တို့၏ ပရိမာဏတည်း၊ ဤပမာဏကား အဒ္ဓကာလ
မဟုတ်သော ဝတ္ထုတစ်ခုခု၏ ပမာဏတည်း၊ ထို့ကြောင့် ထပ်၍ ပြရပြန်သည်။

ပဌမတ္ထ၊ ပေ၊ ပုဗ္ဗယောဂေါ။ ။ပုဗ္ဗသဒ္ဓါသည် “ပုဗ္ဗော ပူယဂ္ဂတော စာဒေါ၊
သော ဒိသာဒေါ တိလိဂီကော”ဟူသော အဘိဓာန်နှင့် အညီ၊ ပူယ-သွေးပြည်၊ အဂ္ဂ-
အင်္ဂါ၊ ရှေ့၊ အာဒိ-အစ၊ ဒိသာဒိ-အရှေ့မျက်နှာ၊ ရှေ့ ဒေသ၊ ရှေ့ကာလဟူသောအနက်
များကို ဟော၏၊ ထိုတွင် ပူယအနက်၌ ဤ အပါဒါန်အရာနှင့် မဆိုင်၊ ဒိသာအနက်
ဟောရာ၌ကား ဒိသာယောဂ၌ ပါပြီးဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဤ ပုဗ္ဗယောဂ၌ အဂ္ဂ အာဒိ
တို့နှင့် အနက်တူ ပထမအနက်ဟော ပုဗ္ဗသဒ္ဓါကို ယူရသည်၊ ထို ပထမအနက်
ဟူသည်လည်း “ရှေ့=ရှေး”ဟူသော အနက်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ရှေ့ကာလ၊ ရှေ့ဒေသ
စသည်ဖြင့် ဒေသ ကာလ စသောအနက်နှင့် တွဲဖက်၍ အနက်မှတ်ပါ။

ဧတ္ထစ၊ ပေ၊ ပရာဒိယောဂေပိ။ ။ဒေသ-ကာလ-အရာဝတ္ထုစသည်ကို ပောနိုင်
သော ပုဗ္ဗ-ပရ-အပရ-ဥတ္တရိစသော သဒ္ဓါများ ရှိရာတွင် ပုဗ္ဗသဒ္ဓါ တစ်ခုတည်းကို
မှတ်၍ဆိုအပ်သော ဥပလက္ခဏသဒ္ဓါတည်း၊ ထို့ကြောင့် ပုဗ္ဗသဒ္ဓါဖြင့် ပရ-အပရ-
ဥတ္တရိစသော သဒ္ဓါများကို ယူနိုင်သည်။ [ဥပလက္ခဏနည်းအကြောင်းကို နည်း၄၀ မှာရှု။]

အဒိသတ္ထဝုတ္တိနော။ ။ထို ပုဗ္ဗသဒ္ဓါသည် “ပုဗ္ဗာဒိသာ-အရှေ့အရပ်၊” ပုဗ္ဗေ-ရှေး
ကာလ၌၊ ပုဗ္ဗောဒေသော-ရှေ့အရပ်စသည်ဖြင့် ဒိသာ-ကာလ-ဒေသစသော အနက်
များကို ဟောနိုင်သော်လည်း ဒိသာအနက်မှာ ဒိသာယောဂ၌ ပါပြီးဖြစ်သောကြောင့်
ကြွင်းသော အနက်ဟော ပုဗ္ဗ စသည်ကို ယူစေလို၍ “အဒိသတ္ထဝုတ္တိနော”ဟု မိန့်သည်။

ပုဗ္ဗအစရှိသော သဒ္ဓါကို၊ ဥပလက္ခဏံ-မှတ်သားကြောင်း၊ သဒ္ဓါတည်း၊ ဣတိ-
 သို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-၏။ တေန-ထို့ကြောင့်၊ ပရာဒိယောဂေပိ-ပရအစရှိသော သဒ္ဓါတို့၏
 ယှဉ်ရာ၌လည်း၊ (အပါဒါနသညာ ဟောတိ)၊ ယထာ-ကား၊ ဘိက္ခဝေ-တို့၊
 မေ-ငါ၏၊ သမ္မောဓာ-သစ္စာလေးပါးကို သိရာအခါမှ၊ ပုဗ္ဗေဝ-ရှေး၌ပင်လျှင်၊
 ဣတော-ဤအခါမှ၊ ပုဗ္ဗေ-ရှေး၌၊ နာဟောတိ-မဖြစ်ဖူးသေး၊ တတော-ထို
 အရပ်မှ၊ ပရံ-ပြင်ဖက်အရပ်သည်၊ ပစ္စန္နိမာ-အစွန်အဖျားဖြစ်ကုန်သော၊ ဇနပဒါ-
 ဇနပုဒ်တို့တည်း၊ ဓာတုလိင်္ဂေဟိ-ဓာတ်လိင်္ဂတို့မှ၊ ပရာ-နှောင်းကုန်သည်၊
 (ဟုတွာ-၍)၊ ပစ္စယာ-ဝိဘတ်ပစ္စည်းတို့သည်၊ (ဟောန္တိ)၊ တတော-ထိုအခါမှ၊
 အပရေန သမယေန-နောက်အခါ၌၊ တတော-ထို့ထက်၊ ဥတ္တရိမ္ပိ-အပိုအလွန်
 လည်း၊ ဣစ္စာဒိ။

ဗန္ဓနတ္ထပယောဂေ-နှောင်ဖွဲ့ခြင်း အနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊
 ဗန္ဓနဟေတုမှို-နှောင်ဖွဲ့ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော၊ ဣဏေ-ကြေးမြီ၌၊ (ဝါ-
 ကြေးမြီဟော သဒ္ဓါ၌)၊ ပဉ္စမိ-ပဉ္စမိဝိဘတ်သည်လည်းကောင်း၊ တတိယာစ-
 တတိယာဝိဘတ်သည်လည်းကောင်း၊ ဟောတိ-၏၊ သတသ္မာ-တစ်ရာသော
 ကြေးမြီကြောင့်၊ ရညာ-မင်းသည်၊ နရော-လူကို၊ ဗဒ္ဒေါ-နှောင်ဖွဲ့အပ်၏၊
 ဝါ၊ သတေန-ကြောင့်၊ နရော-လူကို၊ ဗဒ္ဒေါ-နှောင်ဖွဲ့အပ်၏။

ပုဗ္ဗေဝ မေ ပေ ဥတ္တရိမ္ပိ။ ။ပုဗ္ဗော ပုဗ္ဗေတို့သည် ကာလအနက်ဟောတို့တည်း၊
 တတော ပရံ-ဓာတုလိင်္ဂေဟိ ပရာတို့ကား ဒေသအနက်ဟောတို့တည်း၊ တတော
 အပရေနကား ကာလအနက်ဟောတည်း၊ တတော ဥတ္တရိကား ကာလ-ဒေသမဟုတ်၊
 အရာဝတ္ထု တစ်ခုခုတည်း။ [“သန္တရတ္တရပရမံ သာဒိတဗ္ဗံ၊ တတော စေ ဥတ္တရိ
 သာဒယေယျ” စသည်၌ သင်းပိုင် ကိုယ်ရုံထက် အပိုသက်န်းတည်းဟူသော ဝတ္ထုကို
 ဥတ္တရိသဒ္ဓါက ဟောသည်၊ ဥတ္တရိမ္ပိ၌ နိဂ္ဂဟိတ်ကို “မိ” ပြု၊ ထိုနိဂ္ဂဟိတ်ကား
 ဝါစာသိလိဋ္ဌ အကျိုးငှာ အပိုသာတည်း၊ “ဥတ္တရိ”ပုဒ်ရင်းသာ၊ “တတော-ထို့ထက်”ဟု
 ပေးရသော်လည်း ဝိဘတ္တအပါဒါန် မဟုတ်၊ ပုဗ္ဗာဒိယောဂ အပါဒါန်သာ။]

ဗန္ဓနတ္ထ၊ ပေ ဗဒ္ဒေါ နရော။ ။ကြေးမဆပ်နိုင်သောကြောင့် ကြေးယူထားသူ
 (မြီစား)ကို မင်းက ချုပ်နှောင်ရာ၌ ကြေးမြီသည် ချုပ်နှောင်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၏။
 ထို ချုပ်နှောင်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ကြေးမြီအနက်ဟောသဒ္ဓါ၌ ပဉ္စမိဝိဘတ်
 သက်သည်၊ သို့သော် ဤသုတ်ဖြင့် မသက်ရ၊ ဤသုတ်က အပါဒါန်မှည့်၍“အပါဒါနေ
 ပဉ္စမိ”သုတ်ဖြင့် သက်ရမည်ဟု မှတ်ပါ၊ တတိယာဝိဘတ်ကိုကား ဤသုတ် စသဒ္ဓါဖြင့်
 သက်။ [သိဟိန္ဒုမ္ပိ၌“ဣဏေ တတိယာစ”ဟု သာရှိ၏၊ “ပဉ္စမိ ... ဟောတိ”တို့ မပါ။]

ဖလသာဓနဟေတုဘူတဿ-အကျိုးကို ပြီးစေတတ်သော အကြောင်းဖြစ်၍ ဖြစ်သော၊ ဂုဏဿ-ဂုဏ်ကို၊ ဝစနံ-ဟောသောသဒ္ဓါသည်၊ ဂုဏဝစနံ-ဂုဏဝစန မည်၏။ တသ္မိံ ဂုဏဝစနေ-ထိုဂုဏ်ကို ဟောသောသဒ္ဓါ၌၊ ပဉ္စမိ-ပဉ္စမိသက်၊ တတိယာစ-လည်းသက်၊ ရာဇာ-မင်းသည်၊ ဣဿရိယာ-အစိုးရသူ၏အဖြစ် ကြောင့်၊ ဇနံ-လူအပေါင်းကို၊ ရက္ခတိ-စောင့်ရှောက်၏။ ဝါ-တစ်နည်း၊ ဣဿရိယေန-ကြောင့်၊ (ရက္ခတိ-၏) သီလတော-သီလကြောင့်၊ နံ-ထိုသူ့ကို၊ ပသံသန္တိ-ချီးမွမ်းကြကုန်၏။ ဝါ၊ သီလေန-သီလကြောင့်၊ (ပသံသန္တိ-ကုန်၏) ပညာယ-ပညာကြောင့်၊ ဝိမုတ္တမနော-ကိလေသာမှ လွတ်သောစိတ်ရှိ၏၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း၊...ပဉ္စကထနေသု-မေခြင်း၊ ဖြေခြင်းတို့၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား) တွဲ-သင်သည်။

ဖလသာဓနဟေတု၊ ပေ၊ တတိယာစ။ ။ဤ၌ “ဂုဏ” သဒ္ဓါသည် ဝိသေသန အပ္ပဓာနအနက်ကို ဟော၏။ ဣဿရိယ-သီလ ပညာတို့သည် အထည်ခြပ်ပဓာန မဟုတ်သော အပ္ပဓာနဝိသေသန ဂုဏ်များတည်း။ ဣဿရိယ-သီလ ပညာတို့ကိုသာ ပုံစံ၌ ပြထားသဖြင့်လည်း အကောင်းဂုဏ်ကိုသာ ဂုဏ်ဟု မမှတ်လင့်။ “ဇေဋ္ဌတ္တာ-မိုက်မဲသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်” ဟုရာ၌ မိုက်မဲမှုလည်း မကောင်းဂုဏ်ပင်။ ဤသို့ ကောင်းသည်ဖြစ်စေ၊ ဆိုးသည်ဖြစ်စေ အပ္ပဓာနအနက်ကို “ဂုဏ” ဟု ဆိုလိုသည်။ ဣဿရိယ-အစိုးရသူ၏၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ ရာထူးဌာနန္တရသည်၊ ဣဿရိယ-မည်၏။ ဤဝိဂြိုဟ်အရ ရာထူးဌာနန္တရသည် (ရှင်ဘုရင့်အရာသည်) ခြပ်ပဓာနမဟုတ် သောကြောင့် ဂုဏ်မည်၏။ သီလ ပညာတို့ ပဓာနမဟုတ်ကြောင်း ဂုဏ်ဖြစ်ကြောင်း မှာ ထင်ရှားပြီ။ ထို ဂုဏ်သည်ပင် စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ အချီးမွမ်းခြင်း၊ ကိလေသာ တို့မှ လွတ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဟိတ်လည်းမည်၏။

ဟိတ်နှစ်မျိုး။ ။ထိုဟိတ်သည် ဖလသာဓနဟိတ်၊ ပယောဇကဟိတ်ဟု နှစ်မျိုး ရှိ၏။ ထိုတွင် ဆိုင်ရာအကျိုးကို ပြီးစေတတ်သော အကြောင်းရိုးရိုးသည် ဖလသာဓနဟိတ် မည်၏။ သူတစ်ပါးကို စေခိုင်းတိုက်တွန်းတတ်သော (အခြားသူ ပြုလုပ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၍ ဟေတုကတ္တားမည်သော)ဟိတ်သည် ပယောဇကဟိတ်မည်၏။ ထိုနှစ်မျိုးတွင် ဖလသာဓနဟိတ်ကို ယူစေလိုသောကြောင့် “ဖလသာဓနဟေတုဘူတဿ” ဟု မိန့်သည်။ ဖလသာဓနဟိတ်ကို “လောကီက(လောက၌ ထင်ရှားသော-အများသိ ဖြစ်သော)ဟိတ်” ဟုလည်းကောင်း၊ ပယောဇကဟိတ်ကို ကိတ္တိမ(မှည့်ခေါ်အပ်သော)ဟိတ် ဟုလည်းကောင်း ခေါ်သေး၏။ [“တသ္မိံ ဂုဏဝစနေ၊ တတိယာစ” ဟုသာ သိဟိုင့်မှု ရှိ၏။ “ပဉ္စမိ” မပါ၊ သို့သော် မပါလျှင် ထည့်ရမည်ဖြစ်သောကြောင့် ပဉ္စမိပါသော မြန်မာမူလည်း အသင့်။]

ပဉ္စကထနေသု။ ။ “ကုတောသိ တုဝံ-သင် ဘယ်ကလံ” ဟု မေးရာ၌ ကုတောကို “ကိ” တည်၍ ဤသုတ်ဖြင့် အပါဒါန်မှည့် “ကုတော+အာဂစ္ဆသိ-ဘယ်မှ+လာသနည်း” ဟု မေးလျှင်ကား ခွဲခွာခြင်း သဘောရှိသောကြောင့် “ယသ္မာဒပေတိ” သုတ်ဖြင့်ပင် အပါဒါန် မှည့်နိုင်သည်ဟု ဋီကာ မိန့်သည်။ “ကုတော+ဘဝံ-အရှင် ဘယ်မှနည်း။

ကုတော-အဘယ်မှ၊ အသိ-ဖြစ်သနည်း၊ ဘဝံ-အရှင်သည်၊ ကုတော-အဘယ်မှ နည်း၊ ပါဠိလိပုတ္တာ-ပါဠိလိပုတ်ပြည်မှတည်း၊ စ-ဆက်၊ စတ္ထ-ဤပဉ္စ ကထန တို့တွင်၊ ကထနံ နာမ-ကထနမည်သည်၊ ဝိသဇ္ဇနံ-ဖြေဆိုခြင်းတည်း။

ထောကတ္ထေ-အနည်းငယ်ဟူသော အနက်ရှိသော၊ အသတွဝစနေ-ဒြပ် မဟုတ်သောအနက်ကို ဟောသောသဒ္ဓါ၌၊ ကရဏေ-ကရိုဏ်းအနက်၌၊ (အပါဒါနသညာ ဟောတိ)တတိယာစ-လည်းသက်၊ ထောကာ-အနည်းငယ်ဖြင့်၊

(အရှင်+ဘယ်ကလဲ)”ဟူရာ၌လည်း စပ်ပုဒ်ကြိယာ တိုက်ရိုက်မပါ၊ ဥပါတ္တဝိသယ အပါဒါန်ကဲ့သို့ ထည့်စပ်ရမည်လည်း မဟုတ်၊ ကြိယာမပါဘဲပင် ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပာယ် ပြည့်စုံသောကြောင့် “ယသ္မာဒပေတိ”သုတ်ဖြင့် အပါဒါန် မမှည့်နိုင်ရကား ဤ ပဉ္စ ကထနအပါဒါန်ကို ထပ်၍ ပြရသည်။

ကထန။ ။ “ပါဠိလိပုတ္တာ”ကား ကထနအရ အပါဒါန်တည်း၊ မြန်မာလို“ကျွန်ုပ် ပါဠိလိပုတ်ကပဲ”ဟု ဖြေဆိုရာ၌ သုံးနှုန်းသောစကား ဖြစ်သည်၊ ဤ၌ ကထနဟူသည် စကား ရိုးရိုးပြောဆိုခြင်း မဟုတ်၊ ပဉ္စနှင့်တွဲဖက်၍ ပြသောအရာ ဖြစ်သောကြောင့် ဖြေဆိုခြင်းကို “ကထန”ဟု ယူစေလို၍ “စတ္ထစ ကထနံ နာမ ဝိသဇ္ဇနံ”ဟု မိန့်သည်၊ ဤပဉ္စ ကထနအရာဝယ် ကစွည်း၌ ပြယုဂ်တစ်မျိုး ထုတ်ထားသည်၊ ထိုကို ရူပသိဒ္ဓိဆရာ မနှစ်သက်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ သက္ကတသဒ္ဓါကျမ်း၌လည်း “ကုတော ဘဝံ၊ ပါဠိလိပုတ္တာ”ဟု ထုတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း ကစွည်းပြယုဂ်ကို မလိုက်ဘဲ တစ်မျိုး ထုတ်သည်။

ဥပါတ္တဝိသယအပါဒါန် ကြံပုံ။ ။ “ကြိယာနိမိတ္တံ ကာရကံ”နှင့်အညီ ကာရက မှန်လျှင် ကြိယာကို ပြီးစေရမည်ဖြစ်သောကြောင့် “ကုတော ဘဝံ၊ ပါဠိလိပုတ္တာ”ဟူသော ဝါကျ၌ ကြိယာ လုံးဝမရှိလျှင် အပါဒါနကာရကပင် မဖြစ်ထိုက်၊ ထို့ကြောင့် “ကုတော ဘဝံ”၌ အာဂစ္ဆတိဟုလည်းကောင်း၊ “ပါဠိလိပုတ္တာ”၌ အာဂစ္ဆာမိဟုလည်းကောင်း ကြိယာကို သိလောက်သောကြောင့် မထည့်ခြင်းဖြစ်သည်၊ အနက်ဆိုရာ၌ကား ထို ကြိယာများကို ထည့်စွက်၍ “အရှင် ဘယ်က လာသနည်း၊ ပါဠိလိပုတ်ပြည်က လာသည်”ဟု အနက်ပေးရမည်၊ ထို့ကြောင့် ကုတော-ပါဠိလိပုတ္တာတို့သည် ဥပါတ္တ ဝိသယ (ထုတ်ဆောင်အပ်သော ကြိယာရှိသော) အပါဒါန်သာ ဖြစ်သင့်သည်ဟု ကာတန္တုဂ္ဂတ္ထိ ပဉ္စိကာနှင့် မောဂ္ဂလ္လာန်တို့ မိန့်ကြသည်၊ ထို ကျမ်းများအလို ဤ ပဉ္စ ကထနအပါဒါန်လည်း မလို၊ ယသ္မာဒပေတိသုတ်ဖြင့်ပင် ပြီးနိုင်သည်။

ထောကတ္ထေ၊ ပေ၊ ကရဏေ၊ တတိယာစ။ ။ “သတွ”သဒ္ဓါသည် “ဒြပ်” ဟူသော အနက်ကို ဟော၏၊ အသတွ-ဒြပ်မဟုတ်သော အနက်၊ “ထောက- အနည်းငယ်၊ အပ္ပမတ္တ-နည်းသော အတိုင်းအရှည်၊ ကိစ္ဆ-ငြိုငြင် ပင်ပန်းခြင်း” ဤအနက် များသည် အထည်ကိုယ်ဒြပ် မဟုတ်၊ ဝိသေသန ဂုဏ်မျှသာ ဖြစ်ကြသည်၊ ထိုသို့

မုစ္စတိ-လွတ်၏။ ဝါ-တစ်နည်း၊ ထောကေန-ဖြင့်၊ မုစ္စတိ-၏။ အပ္ပမတ္တကာ-
နည်းသော အတိုင်းအရှည်ဖြင့်၊ မုစ္စတိ၊ ဝါ၊ အပ္ပမတ္တကေန-ဖြင့်၊ (မုစ္စတိ၊)
ကိစ္ဆာ-ပြုငြင်ခြင်းဖြင့်၊ မုစ္စတိ၊ ဝါ၊ ကိစ္ဆေန၊ (မုစ္စတိ။)

အကတ္တရိ၊ အကာရကေ-ဟေတုကတ္တာ၊ မဟုတ်သော၊ ဥပကဟေတုမိ-
ဥပကဟိတ်အနက်၌၊ (ပဉ္စမိ ဟောတိ)၊ ကမ္မဿ-ကံ၏။ ဝါ-ကို၊ ကတတ္တာ-
ပြုအပ်ခဲ့သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဥပစိတတ္တာ-ဆည်းပူးအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊

“အနည်းငယ်=နည်းနည်းပါးပါး”ဟူသော ဂုဏ်ဝိသေသနကို ဟောရာ၌သာ အပါဒါန်
မှည့်၊ အပါဒါန်မှည့်သော်လည်း “ကရဏေ” ဟု ဆိုသောကြောင့် “ဖြင့်” ဟု ကရိုဏ်းအနက်
ပေးရမည်။ “အတ္တအပါဒါန် မဟုတ်၊ သဒ္ဓအပါဒါန် ဖြစ်သည်” ဟုလို၊ “တတိယာစ”
ဟူသော စကားလည်း ဤသုတ်လာ စသဒ္ဓါဖြင့် သက်ရမည်ဟု မဆိုလို၊ ကရိုဏ်းအနက်
ဖြစ်သောကြောင့် “ကရဏေ တတိယာ” သုတ်ဖြင့်ပင် သက်ရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။

မှတ်ချက်။ ။ “ထောက် ဝိသံ-အနည်းငယ်သော အဆိပ်” ဟု ခြပ်ကို ဟောရာ၌
ကား ဤသုတ်နှင့်မဆိုင်၊ “ထောကေန ဝိသေန၊ ထောကဿ ဝိသဿ” စသည်ဖြင့်
အနက်အားလျော်စွာ ပထမာ ဒုတိယာစသည် (လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာစသော သုတ်ဖြင့်)
သက်နိုင်သည်။

ကိစ္ဆာ မုစ္စတိ။ ။ ထောကာ၊ အပ္ပမတ္တကာတို့သည် ထောကာအနက် ရှိကြ၏။
“ကိစ္ဆာ” ကား ထောကာအနက် မရှိသည့်ပြင်-အများအနက်ပင် ရှိသကဲ့သို့ ထင်ရ၏။
ချဲ့ဦးအံ-“ကိစ္ဆာ လဒ္ဓံ=ဆင်းရဲသဖြင့် ရအပ်သော သားကို (တေမိယဇောတံ)၊ ကိစ္ဆေန
မေ အဓိဂတံ=ဆင်းရဲသဖြင့် ငါဘုရား ရအပ်သော တရားကို (မဟာဝဂ္ဂ၊ ဗြဟ္မယာစန
ကထာ) စသည်” တို့၌ အဆင်းရဲ အပင်ပန်းခံရခြင်းသည် နည်းနည်းပါးပါး မဟုတ်၊
အတော်များ၏။ ထို့ကြောင့် ထောကတ္တ၌ “ကိစ္ဆ” သဒ္ဓါ ထည့်ထားခြင်းကို စဉ်းစားသင့်၏။

ပါဏိနိ။ ။ “ကရဏေစ ထောကပ္ပကိစ္ဆကတိပဗသဿာသတွဝစနဿ” သုတ်၌
ထောက-အပ္ပတို့နှင့်တွဲဖက်၍ ကိစ္ဆသဒ္ဓါကိုလည်း ပြထားသောကြောင့် ဤကစ္စည်း၌
ကိစ္ဆအတွက် သီးခြားသုတ် မရှိရကား ပြယုဂ်ဆရာတို့က ကိစ္ဆကို ထောကတ္တ၌ သွင်း
ကြဟန် တူသည်။ ဤအတိုင်းမှန်လျှင် ထောကတ္တကို ဥပလက္ခဏဟု မှတ်ပါ။
[အသတွဝစနဿ-ခြပ်မံဟုတ်သော အနက်ကိုဟောသော၊ ထောကပ္ပ၊ ပေ၊ ပယဿ-
ထောက၊ အပ္ပ၊ ကိစ္ဆ၊ ကတိပယသဒ္ဓါ၏။ ကရဏေ-၌၊ တတိယာ ပဉ္စမိယော ဟောန္တိ။]

အကတ္တရိ အကာရကေ ဥပကဟေတုမိ။ ။ အကတ္တရိအရ “ကတ္တာ=မဟုတ်သော
အနက်” ဟူသော ဟိတ်အနက်ပင်တည်း။ ချဲ့အံ-“ယတ္ထ အာသင်္ကာ၊ တတ္ထ ပဋိသေမော
ကာတဗ္ဗော=အကြင်အနက်၌ ယုံမှားဖွယ်ရှိ၏။ ထိုအနက်၌ (န-အသဒ္ဓါတို့ဖြင့် “မဖြစ်” ဟု)

ဥဿန္နတ္တာ-များသည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ ဝိပုလ္လတ္တာ-ပြန့်ပြောသည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ စက္ခုဝိညာဏ်-စက္ခုဝိညာဉ်သည်၊ ဥပုန္နံ-ဖြစ်သည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏။

တားမြစ်ခြင်းကို ပြုထိုက်၏”ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ ဟေတုကတ္တားနှင့် ဟိတ်အနက်သည် ယုံမှားဖွယ်ရှိ၏၊ (ဟေတုကတ္တားလည်း သူတစ်ပါး ပြုလုပ်ခြင်း၏အကြောင်း၊ ဟိတ်လည်း အကြောင်းပင် ဖြစ်၍ ဆင်တူရိုးမှား ဖြစ်သောကြောင့် ယုံမှားဖွယ် ရှိသည်-ဟူလို) ထို့ကြောင့် “အကတ္တု-ကတ္တုကာရက မဟုတ်”ဟု တားမြစ်အပ်သောအနက်သည် ဟေတုကတ္တားနှင့် ရိုးမှားဖြစ်သော ဟိတ်အနက်တည်း၊ ထို့ကြောင့် အကတ္တရိကို “အကာရကေ ဉာပကဟေတုမိ”ဟု ဖွင့်သည်၊ ထိုတွင် အာကာရကေသည် အကတ္တရိ၏ အဖွင့်တည်း။

မှန်၏-ဟေတုကတ္တားသည် ကာရက ၆ ပါးတွင် ကတ္တုကာရက ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် အကတ္တရိနှင့် အကာရကေသည် သဘောတူပင်တည်း၊ ဉာပကဟေတုမိကား နေကဟိတ်သမ္မာပကဟိတ်တို့ကို နစ်စေသော စကားတည်း၊ အကတ္တရိအရ ဟေတုကတ္တုကာရက မဟုတ်လျှင် အများနားလည်နေသော ဟိတ်အားလုံးကို ယူသင့်သော်လည်း သမ္မာပကဟိတ်မှာ တတိယာဝိတတ်၏ သက်ရာသာဖြစ်၏၊ နေကဟိတ်ကား ကာရကဏ္ဍေစသုတ်၌ ပြုလတ်ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဤ၌ ဉာပကဟိတ်ကိုသာ ယူရမည်ဟု ရူပသိဒ္ဓိဆိုလိုသည်။

ကမ္မဿ၊ ဝေ၊ စက္ခုဝိညာဏံ။ ။ကုသိုလ်ကောင်းမှု ပြုလုပ်နေပုံ စုဆောင်းနေပုံများနေပုံ ကုသိုလ်ကောင်းမှုတွေ ပြန့်ကျယ်နေပုံကို မြင်ရလျှင် “ဤသူမှာ ဤကောင်းမှုတွေကြောင့် စက္ခုဝိညာဉ် ဝိပါက်အကျိုး နောင်ခါဖြစ်လတ်”ဟု မှန်းဆ၍ သိနိုင်ရကား ကတ-ဥပစိတ-ဥဿန္န-ဝိပုလတို့သည် စက္ခုဝိညာဉ်ဖြစ်ခြင်းကို သိစေတတ်သော ဉာပကဟိတ်တည်းဟု ပြောစမှတ် ပြုကြ၏၊ သို့သော် “ဥပုန္နံ ဟောတိ”သည် ဖြစ်လတ်ကို ပြသောစကားမဟုတ်၊ ဖြစ်ဆဲကို ပြသော စကားဖြစ်သောကြောင့် စဉ်စားသင့်သည်။

အချို့ကား-စက္ခုဝိညာဉ်ဖြစ်သည်ကို မြင်ရသဖြင့် “ရှေးက ကံပြုခဲ့သူတည်း”ဟု အကြောင်းကံကို မှန်းဆ၍ သိရသောကြောင့် ကတ-ဥပစိတစသော ကံသည် ဉာပကမည်၏ဟု ပြောကြသေး၏၊ သာ၍ မသင့်ဟု မှတ်ပါ၊ ဘာကြောင့်နည်း-စက္ခုဝိညာဉ်ဖြစ်ပုံကို မြင်ရသဖြင့် ကတ-ဥပစိတစသော ကံကို မှန်းဆ၍ သိရသည်ဟု ဆိုသဖြင့် သိစေတတ်သော ဉာပကကံမဟုတ်၊ သိအပ်သော ဉာပကံသာဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

ဆက်ဦးအံ့-ဤပုံစံသည် ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ပင် ရှိနေသောကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိဆရာလည်း ထည့်သွင်းပြထားဟန်တူ၏၊ သို့သော် ကစ္စည်းဝုတ္တိဆရာကား (ရူပသိဒ္ဓိကဲ့သို့)အကတ္တရိအရ၌ ဉာပကဟိတ်ကိုသာ ယူလိုသည်မဟုတ်၊ ဟေတုကတ္တားလည်းဖြစ်နိုင်၊ ဟိတ်လည်းဖြစ်နိုင်သောအနက်ဝယ် ဟေတုကတ္တားကို မဆိုလိုဘဲ ဟိတ်ကို ဆိုလိုရာ၌(မည်သည်ဟိတ်မဆို) ထို အကတ္တရိ အရ၌ ယူလိုသည်၊ ဤသို့လျှင် အကတ္တရိအရ၌ ဉာပဟိတ်ကိုသာ ယူသော ရူပသိဒ္ဓိဆရာ၏ အယူက ကစ္စည်းဝုတ္တိ၏အဘော် မကျသောကြောင့် ဉာပကဟိတ်ဖြစ်အောင် ကြံဆောင်၍ ပြောအပ်သမျှအဓိပ္ပာယ်လည်း ယုတ္တိမရတော့ချေ။

ကုဒိ နာမရူပံ-ဤနာမ်ရုပ်တရားသည်၊ အဟေတုကံ-အကြောင်းမရှိသည်၊ န တာဝ(ဟောတိ)-မဖြစ်သင့်၊ (ကသ္မာ-အဘယံကြောင့်၊ ဝိညာယတိ-သိအပ်သနည်း၊) အဟေတုကတ္ထေ-အကြောင်းမရှိသည်၏ အဖြစ်သည်၊ သတိ-ဖြစ်လတ်သော်၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော ဘုံတို့၌လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗဒါ-အခါခပ်သိမ်းလည်းကောင်း၊ သဗ္ဗေသဉ္စ-အလုံးစုံသောသတ္တဝါတို့၏လည်းကောင်း၊ ဧကသဒိသဘာဝါပတ္တိတော-တစ်ထပ်တံည်း တူသည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်ရာခြင်းကြောင့်၊ (ဝိညာယတိ-သိအပ်၏။)

(သင်္ခါရာ-သင်္ခါရတရားတို့သည်၊) ဟုတွာ-ဖြစ်ပြီး၍၊ အဘာဝတော-မရှိခြင်းကြောင့်၊ အနိစ္စာ-မမြဲကုန်၊ ဥဒယဗ္ဗယပိဋ္ဌနာ-ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းတို့ နှိပ်စက်အပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဒုက္ခာ-ဆင်းရဲကုန်၏၊ အဝသဝတ္တိတ္တာ-အလိုအတိုင်း၊

နာတာဝိဒံ၊ ပေ၊ ပတ္တိတော။ ။စိတ် စေတသိက်ဟူသော နာမ်တရားနှင့် ရုပ်တရားလည်း အကြောင်းမရှိ မဟုတ်၊ အဝိဇ္ဇာ တဏှာ ကစသော အကြောင်းရှိကြသည်၊ ဘာကြောင့် အကြောင်းရှိမှန်း သိနိုင်သနည်းဟူမူ... အကြောင်းမရှိဘဲ နာမ်ရုပ်တို့ ဖြစ်နိုင်လျှင် သဗ္ဗတ္ထ၊ သဗ္ဗဒါ၊ သဗ္ဗေသံတို့၌ တစ်ထပ်တည်း တစ်မျိုးတည်း ဖြစ်ရာသောကြောင့်တည်း၊ ချဲ့ဦးအံ့-အကြောင်း မရှိဘဲ နာမ်ရုပ်တို့ ဖြစ်ကြလျှင်...

သဗ္ဗတ္ထ။ ။ကမ ရူပ အရူပဘုံ အားလုံးတို့၌ နာမ်ရုပ်အစုဖြစ်သော ခန္ဓာကိုယ်သည် တစ်မျိုးတစ်စားတည်း ဖြစ်ရာ၏၊ ယခုသော် ကမဘုံ၌ နာမ်ရုပ်အစု ခန္ဓာကိုယ်၏ ဖြစ်ပုံသည် ရူပ အရူပဘုံတို့၌ ဖြစ်ပုံနှင့် မတူဘဲ တစ်မျိုးတခြား ကွဲပြားလျက်ရှိ၏၊ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ပုံလည်း ကမ အရူပဘုံတို့၌ ဖြစ်ပုံနှင့် မတူဘဲ တစ်မျိုးတခြား ကွဲပြားလျက်ရှိ၏၊ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ပုံလည်း ကမ ရူပဘုံတို့၌ ဖြစ်ပုံနှင့် မတူဘဲ တစ်မျိုးတခြား ကွဲပြားလျက်ရှိ၏၊ ကမဘုံတွင်လည်း အပါယ်ဘုံ၌ နာမ်ရုပ်အစု ဖြစ်ပုံသည် တစ်မျိုး၊ လူ့ဘုံ၌ ဖြစ်ပုံသည် တစ်မျိုး စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုး ကွဲပြားလျက် ရှိ၏။

သဗ္ဗဒါ။ ။ပဋိသန္ဓေ စုတိတို့ အတွင်း၌ အခါခပ်သိမ်း တစ်မျိုးတစ်စားတည်း ဖြစ်ရာ၏၊ ယခုသော် ပဋိသန္ဓေမှ စ၍ ရုပ်နာမ်အစုဖြစ်သော ခန္ဓာကိုယ်သည် အရွယ်အလိုက် အမျိုးမျိုး ပြောင်းလွဲလျက်ရှိ၏။

သဗ္ဗေသံ။ ။အကန်း နားထိုင်းမရွေး တစ်မျိုးတည်း ဖြစ်ရာ၏၊ ယခုသော် အကန်း၌ စက္ခုပသာဒ မပါ၊ နားထိုင်းသူ၌ သောတပသာဒ မပါ၊ ထိုသို့ ဘုံအလိုက် ကာလအလိုက် သတ္တဝါအလိုက် ရုပ်နာမ်တို့ တစ်မျိုးစီဖြစ်ပုံကို ထောက်၍ နာမ်ရုပ်တို့မှာ အကြောင်းမဲ့ မဟုတ်၊ ဆိုင်ရာအကြောင်းများ ရှိကြသည်ဟု သိနိုင်သည်၊ ဤ၌ “ဧကသဒိသဘာဝါပတ္တိတော”ဟူသော ဟိတ်သည် နာမ်ရုပ်တရားတို့မှာ အကြောင်းရှိသည်ဟု သိစေတတ်သော ဉာဏဟိတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဉာဏဟိတ်ထုံးစံအတိုင်း “ဝိညာယတိ”ဟု ကြိယာထည့်၍ အနက်ပေးရသည်။

မဖြစ်ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ အနတ္တာ-အတ္တလည်း မရှိကုန်၊ ဝါ-အတ္တလည်း မဟုတ်ကုန်၊ ဣတိ-ဤ မမြဲခြင်း အစရှိသော အမှတ်အသားသည်၊ တိလက္ခဏာ-လက္ခဏာ သုံးပါးတည်း။

ဟုတ္တာ၊ ပေ၊ တိလက္ခဏံ။ ။[“ဟုတ္တာ အဘာဝတော နိစ္စာ၊ ဥဒယဗ္ဗယပိဋ္ဌနာ၊ ဒုက္ခာ အဝသဝတ္တိတ္တာ၊ အနတ္တာတိ တိလက္ခဏံ”ဟု လေးပါးဒုဂ္ဂိသော ဂါထာတည်း၊] အနိစ္စ-ဖြစ်ပြီး၍ မပျက်စီးဘဲ ထင်ရှားရှိနေလျှင် သင်္ခါရတို့ကို နိစ္စ(မြဲသောတရား)ဟု ဆိုဖွယ်ရှိ၏။ ယခုမှာ ဖြစ်ပြီးနောက် ထင်ရှားမရှိဘဲ ပျက်စီးသောကြောင့် သင်္ခါရ ဟူသမျှတို့ အနိစ္စချည်းသာ၊ ဤ၌ ဟုတ္တာ အဘာဝတောသည် မမြဲကြောင်းကို သိစေ တတ်သောကြောင့် ဥပကဟိတ်တည်း။

ဒုက္ခ။ ။ဖြစ်ပြီး၍ ပျက်စီးပြီးသောအခါ နောက်ထပ် မဖြစ်တော့ဘူးဆိုလျှင် သင့်တော်ဖွယ် ရှိသေး၏။ ယခုသော် “ယခုဖြစ်၊ ယခုပျက်၊ ယခုဖြစ်၊ ယခုပျက်”ဟု အဖြစ်ဒဏ်၊ အပျက်ဒဏ်တို့၏ အမြဲ အနှိပ်စက် ခံနေရသောကြောင့် သင်္ခါရဟူသမျှတို့ ဒုက္ခချည်းသာ၊ ဤ၌ ဥဒယဗ္ဗယပိဋ္ဌနာသည် ဒုက္ခတရားတွေဟု သိစေတတ်သောကြောင့် ဥပကဟိတ်တည်း။

အနတ္တ။ ။တစ်စုံတစ်ယောက်၏ အလိုသို့ မလိုက်သောကြောင့် သင်္ခါရဟူသမျှ အနတ္တချည်းသာ၊ ဤ၌ အဝသဝတ္တိတ္တာသည် အနတ္တဖြစ်ကြောင်းကို သိစေတတ်သော ကြောင့် ဥပကဟိတ်တည်း။ “ဣတိ တိလက္ခဏံ”ကား ဤသုတ်နှင့် မဆိုင်၊ ဂါထာ တွဲဖက်ဖြစ်၍ ထည့်အပ်သော စကားတည်း။

ဟေတုကတ္တား ဖြစ်နိုင်ပုံ။ ။ဤ“အကတ္တရီ”အရ၌ ထုတ်ပြအပ်သောဟိတ်သည် ဟေတုကတ္တားလည်း ဖြစ်နိုင်၏။ ဖြစ်ပုံကား-“ကမ္မဿ ကတတ္တာ၊ပေဉ္စပန္နံ ဟောတိ”၌ “ကမ္မံ ကတံ စက္ခုဝိညာဏံ ဥပ္ပာဒေတိ=ပြုအပ်သောသက်သည် စက္ခုဝိညာဉ်ကို ဖြစ်စေ၏။” ဤ၌ ကမ္မံ ကတံသည် ဟေတုကတ္တားတည်း။ (ကံဟောဝါကျလုပ်၍ “ကတေန ကမ္မေန စက္ခုဝိညာဏံ ဥပ္ပါဒိတံ ဟောတိ”ဟုလည်း ဖြစ်နိုင်၏။)

ဧကသဒိသဘာဝါပတ္တိတောဟိတ်လည်း “ဧကသဒိသဘာဝါပတ္တိ-တစ်ထပ်တည်း တူသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်းသည် (ဤနာမ်ရပ်သည် အကြောင်းမရှိ မဟုတ်ဟု) ဉာပေတိ-သိစေ၏”ဟု ဟေတုကတ္တားဖြစ်နိုင်၏။ ဟုတ္တာ အဘာဝတောဟိတ်လည်း “ဟုတ္တာ-၍၊ အဘာဝေါ-သည်၊ (သင်္ခါရတို့ မမြဲကုန်ဟု) ဉာပေတိ-၏”ဟု ဟေတု ကတ္တား ဖြစ်နိုင်၏။

ကံဟောဝါကျ လုပ်၍လည်း “ဧကသဒိသဘာဝါပတ္တိယာ-သည်၊...ဉာပိတံ- သိစေအပ်၏” စသည်ဖြင့် ဖြစ်နိုင်၏။ ဤသို့လျှင် ဟေတုကတ္တားအနက် ဟိတ်အနက် နှစ်မျိုးရနိုင်ရာဝယ် ဟေတုကတ္တားကို မဆိုလိုဘဲ ဟိတ်အနက်ကို ဆိုလိုရာ၌ ဤ အကတ္တရီအရ အပါဒါန်မှည့်ရသည်ဟု မှတ်ပါ။

(၃၁၄) ပဉ္စမိတိ ဝတ္ထတေ။

ကာရဏတ္ထေ စ။ ။(၂၉၆) အတ္တနော-မိမိ၏၊ ဖလံ-အကျိုးကို၊ ကရောတိ-ပြုတတ်၏၊ ဣတိ၊ ကာရဏံ-မည်၏၊ ကာရကဟေတု-ကာရကဟိတ်တည်း၊ (ဇနကဟေတု-ဇနကဟိတ်တည်း) တသ္မိံ ကာရဏတ္ထေစ-ထိုကာရကဟိတ်အနက်၌လည်း၊ ပဉ္စမိဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ အယံ-ဤပဉ္စမိဝိဘတ်သည်၊ ဝိကပ္ပေန-အားဖြင့်(ဟောတိ) (ကသ္မာ) ဟေတွတ္ထေ-၌၊ တတိယာယစ-တတိယာ၏လည်း၊ ဝါ-ကိုလည်း၊ ဝိဟိတတ္တာ-စီရင်အပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

စတုနံ-လေးပါးကုန်သော၊ အရိယသစ္စာနံ-အရိယသစ္စာတို့ကို၊ အနနုဗောဓာ-လျော်စွာ မသိခြင်းကြောင့်၊ အပ္ပဋ္ဌိဝေဓာ-ထိုးထွင်း၍ မသိခြင်းကြောင့်၊ ယထာဘူတံ-ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ၊ အဒဿနာ-မမြင်ခြင်းကြောင့်၊ ဧဝံ ဒီဃံ-ဤသို့ ရှည်လှစွာသော၊ ဣဒံ အဒ္ဓါနံ-ဤကာလပတ်လုံး၊ သန္တာဝိတံ-ပြေးသွားအပ်ပြီ၊ သံသရိတံ-ကျင်လည်အပ်ပြီ၊ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ-အဝိဇ္ဇာအကြောင်းကြောင့်၊ သင်္ခါရာ-သင်္ခါရတို့သည်၊ (သမ္မဝန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏) သင်္ခါရပစ္စယာ-သင်္ခါရအကြောင်းကြောင့်၊ ဝိညာဏံ-ဝိညာဉ်သည်၊ (သမ္မဝတိ-၏) တု-ပဋိလုံကား၊ အဝိဇ္ဇာယ ဧဝ-အဝိဇ္ဇာ၏ပင်၊ အသေသဝိရာဂနိရောဓာ-အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ချုပ်ခြင်းကြောင့်၊ သင်္ခါရနိရောဓော-သင်္ခါရတို့၏ ချုပ်ခြင်းသည်၊ (ဟောတိ-၏) ပေ၊ ဝိညာဏနိရောဓာ-ကြောင့်၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

(၃၁၄) ကရောတိ၊ ပေ၊ ကာရကဟေတု။ ။“ကရောတိ-ပြုလုပ်တတ်”ဟူရာ၌ ဖြစ်စေတတ်ကိုပင် ဆိုလိုသည်၊ ဥပမာ-“ကျောင်းကို ပြုလုပ်သည်”ဟူရာ၌ ကျောင်းကို ဖြစ်ပေါ်လာစေခြင်းပင် ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ကရောတိ အတ္တနော ဖလံ” အရ မိမိအကျိုးကို ပြုလုပ်တတ်သော အကြောင်းဟူသည် မိမိအကျိုးကို ဖြစ်စေနိုင်သော ကာရကဟိတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ကာရဏံ၏နောက်၌ “ကာရဏဟေတု”ဟု မရှိစေရာ၊ “ကာရကဟေတု”ဟု အဘိဓေယျ ရှိစေရမည်၊ ဤကာရကဟိတ်ကိုပင် တချို့နေရာ၌ “ဇနကဟေတု”ဟု သုံးစွဲ၏၊ ထို့ကြောင့် ကာရကဟေတု၏ နောက်၌ “ဇနကဟေတု”ဟု ရှိသေး၏၊ သီဟိုဠ်မှ၌ မပါ၊ ဆရာတို့ အဓိပ္ပာယ်ပြောရာမှ အပိုပါနေသော မှတ်စုစကားသာတည်းဟု မှတ်ပါ။

မှန်၏-ကာရကဟိတ်ဟူသည်နှင့် ဇနကဟိတ်ဟူသည်မှာ အတူပင်၊ ထို့ကြောင့် အနဋ္ဌိကာ အာစယဂါမိတိက် အဖွင့်၌ “ဥပကော ကာရကော သမ္မာပကောတိ တိဝိဓော ဟိ ဟေတု”ဟု ဇနကဟိတ်အစား ကာရကဟိတ်ကို ပြထားသည်၊ [“ကာရကဟေတု”နေရာ၌ “ကာရဏဟေတု”ဟု ပါ၌ပျက်တတ်၏၊ သီဟိုဠ်မှ၌ “ကာရကဟေတု”ဟု ရှိသည်၊] ဤသုတ်နှင့်စပ်၍ မှတ်ဖွယ်ကို ကစွဉ်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။

(၃၁၅) ကသ္မိံ အတ္ထေ ဆန္ဒိ-သက်သနည်း၊ သာမိသ္မိံ-ဉ္စ၊ ဆန္ဒိ-သည်၊ (ဟောတိ။) (၃၀၁) သာမိ-သာမိဟူသည်၊ ကောစ-အဘယ်နည်း။ ၃၁၆။

ယဿ ဝါ ပရိဂ္ဂဟော၊ တံ သာမိ။ ။(၂၈၃) [ပရိဂ္ဂယုတိ-သိမ်းပိုက်အပ်၏။ ဣတိ ပရိဂ္ဂဟော-မည်၏။] ယော-အကြင်အနက်သည်၊ ယဿ-အကြင်အနက်၏။ ပရိဂ္ဂဟော-သိမ်းပိုက်အပ်သော ဥစ္စာတည်း၊ အာယတ္တော-စပ်သော ဥစ္စာတည်း၊ သမ္ပန္နိ-ဆက်စပ်ခြင်းရှိသော ဥစ္စာတည်း၊ တံ-ထို သိမ်းပိုက်အပ်သော အနက်ကို၊ ပတိ-စွဲ၍၊ သော အတ္ထော-ထို သိမ်းပိုက်တတ်သော အနက်သည်၊ သာမိသညော-သာမိအမည်ရှိသည်၊ ဟောတိ၊ [ဝါဂ္ဂဟဏေန-စသည်ဖြင့် သီးခြားဖြင့်လတ်ဖြစ်သောကြောင့် “ဟောတိ ဝါ”ဟု ရှိသည်ကား မကောင်း၊ သီဟိုဠ်ဗုဒ္ဓမူမှာလည်း မရှိ၊] ဝါဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ သာမိတဗ္ဗရဇာဒိ ယောဂေပိ-သာမိ၏ယှဉ်ရာ၊ တဗ္ဗပစ္စည်း၏ယှဉ်ရာ၊ ရဇဓာတ်စသည်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌လည်း၊ (သာမိသညော ဟောတိ။)

(၃၁၅) ပရိဂ္ဂယုတိ၊ ပေ၊ သာမိသညော။ ။ကိုယ် နှုတ်ဖြင့်ဖြစ်စေ၊ စိတ်ဖြင့် ဖြစ်စေ “ငါ့ဟာ”ဟု မှတ်ယူ သိမ်းထားအပ်သော ပစ္စည်းသည် “ပရိဂ္ဂဟ”မည်၏။ ထို ပရိဂ္ဂဟပစ္စည်းသည် သိမ်းပိုက်ထားသူနှင့် စပ်သွယ်နေသောကြောင့် “အာယတ္တ”လည်း မည်၏။ သိမ်းပိုက်ထားသူနှင့် ဆက်စပ်ခြင်း ရှိသောကြောင့် “သမ္ပန္နိ”လည်း မည်၏။ ထို့ကြောင့် ပရိဂ္ဂဟောကို “အာယတ္တော၊ သမ္ပန္နိ”ဟု ဖွင့်သည်။ ထိုစပ်ခြင်းကိုပင် မြန်မာလို “တော်ခြင်း”ဟု သုံးနှုန်းကြ၏။ “ဆွေမျိုးစပ်သည်၊ ဆွေမျိုးတော်သည်” စသည်တည်း။

ဆက်ဦးအံ-ထို စပ်မှု တော်မှုသည် သက်ရှိ သတ္တဝါချင်းသာမဟုတ်၊ “အမ္မဝနဿ+အဝိဒူရေ=သရက်ဥယျာဉ်၏+အနီး”ဟူရာ၌ သက်မဲ့ဖြစ်သော အမ္မဝနနှင့် အဝိဒူရေ တို့သည် သမိပိ+သမိပ အဖြစ်ဖြင့် စပ်တော်ကြ၏။ ဤသို့ စပ်ရာ တော်ရာ၌ တကယ် ဥစ္စာရှင်ဖြစ်သော ရညော-မေတို့လို သဒ္ဓါမျိုးကို မုချသာမိအမည်မှည့်၊ ဥစ္စာရှင်အစစ် မဖြစ်နိုင်သော “အမ္မဝနဿ”စသည်ကို “အဝိဒူရေ”အရ အနီးဟူသည် ငါ့အမ္မဝန၏ အနီးတည်း စသည်ဖြင့်) သိမ်းပိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်ချင်းတူသောကြောင့် သဒ္ဓါသုပစာရ အာ.ဖြင့် “သာမိ”အမည် မှည့်ပါ။

ဝါဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ ယောဂေပိ။ ။သုတ်ရင်းအတိုင်းဆိုလျှင် “ယဿ ဝါ ပရိဂ္ဂဟော”အရ သိမ်းပိုက်တတ်သော “ရာဇ(မင်း)၊ အမ္မဝန(သရက်ဥယျာဉ်)”စသော အနက်များကိုသာ “သာမိ”အမည် မှည့်နိုင်၏။ သာမိ၏ယှဉ်ရာ (သံ-ဟု ခေါ်ရသော) ဥစ္စာကား မသိမ်းပိုက်တတ်ချေ၊ ထိုသို့ မသိမ်းပိုက်တတ်လျှင် မုချအားဖြင့်လည်း ကောင်း၊ ဥပစာအားဖြင့်လည်းကောင်း “သာမိ”အမည် မရထိုက်၊ ထို့ကြောင့် ဝါသဒ္ဓါ ဖြင့် ထိုသာမိ၏ယှဉ်ရာ “သံ”စသော အနက်များကို “သာမိ”မှည့်ရသည်။

စ-ဆက်၊ ဣတ္ထ-ဤသာမိအနက်၌၊ ကြိယာဘိသမ္ပန္နာဘာဝါ-ကြိယာနှင့် စပ်ခြင်း မရှိခြင်းကြောင့်၊ ကာရကတာ-ကာရက၏ အဖြစ်သည်၊ ဝါ-ကာရက နာမည်သည်၊ န သမ္ဘဝတိ-မဖြစ်သင့်၊ ဟိ-မှန်၏၊ သာမိဘာဝေါ-သာမိအဖြစ်ကို၊ ကြိယာကာရကဘာဝဿ-ကြိယာ ကာရကတို့ ဖြစ်ခြင်း၏၊ ဖလဘာဝေန-အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်၊ ဂဟိတော-ယူအပ်၏။

တထာဟိ-ထိုစကားကို ချဲ့ဦးအံ့၊ ရညော ပုရိသောတိ-ရညော ပုရိသော ဟူ၍၊ ဝုတ္တေ-ဆိုအပ်ရာ၌၊ ယသ္မာ-ကြောင့်၊ ရာဇာ-မင်းသည်၊ ဒဒါတိ-ပေး၏၊ ပုရိသောစ-ယောကျ်ားသည်လည်း၊ ပတိဂ္ဂဏာတိ-ခံယူ၏၊ တသ္မာ-ထို့ကြောင့်၊ ရာဇပုရိသောတိ-မင်းချင်းယောကျ်ားဟူ၍၊ ဝိညာယတိ-သိအပ်၏၊ ဧဝံ-ဤသို့၊ ယော-အကြင်အနက်သည်၊ ယဿ-အကြင်အနက်၏၊ သေဝကာဒိဘာဝေနဝါ-မင်းခယောကျ်ား အစရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဘဏ္ဍာဘာဝေန ဝါ-ဘဏ္ဍာ၏ အဖြစ်ဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ သမိပ၊ ပေ၊ ကြိယာဒိဝသေန ဝါ-

ဣတ္ထေ၊ ပေ၊ သမ္ဘဝတိ။ ။ “ကရောတိ ကြိယံ အဘိနိပ္ပာဒေတိ” အရ ကြိယာကို ပြီးစေ ဖြစ်စေတတ်သော အနက်သာ ကာရကအမည် ရ၏၊ “ရညော ပုရိသော” စသည်၌ “ရညော” ဟူသော သာမိသည် ပုရိသောဟူသော ကာကရက၌သာ စပ်ရသောကြောင့် ကြိယာကို မပြီးစေတတ်ရကား ကာရကအမည် မရ၊ “အကာရကသာ မည်သည်” ဟုလှို။ [ဤ“ကြိယာဘိသမ္ပန္နာဘာဝါ”နှင့် စပ်၍ မှတ်ဖွယ်ကို နောက်၌ ပြဦးမည်။]

သာမိဘာဝေါ ဟိ၊ ပေ၊ ဂဟိတော။ ။ ဤစကားကား “ကြိယာဘိသမ္ပန္နာဘာဝါ” အရ ကြိယာနှင့် မစပ်ပုံကို ခိုင်လုံအောင်ပြသော ဒဋ္ဌိကရဏစကားတည်း၊ “သာမိဘာဝ= သာမိ၏ ဖြစ်ကြောင်း” ဟူသည် သမ္ပန်တည်း၊ ချဲ့ဦးအံ့-မင်းသည် ယောကျ်ားနှင့် မစပ်တော်သေးသမျှ သမ္ပန် မဖြစ်သေး၊ သမ္ပန်မဖြစ်သေးလျှင် ထိုမင်းကို ထိုယောကျ်ား၏ “သာမိ” ဟု မဆိုနိုင်သေး၊ အရှင်သခင်+မင်းခယောကျ်ား အဖြစ်ဖြင့် မင်းနှင့် ယောကျ်ားတို့ စပ်တော်သောအခါကျမှ သမ္ပန်ပေါ်လာ၏၊ ထို သမ္ပန်ကြောင့် မင်းကို “သာမိ” ဟု ခေါ်နိုင်သည်။

ဥပမာ-သတို့သမီးနှင့် သတို့သားတို့ လက်ထပ်ရသေးသမျှ “ဇနီး+မောင်နံ” အဖြစ်ဖြင့် စပ်တော်မူ သမ္ပန် မဖြစ်သေး၊ ထိုသမ္ပန် မဖြစ်သေးသမျှ သတို့သားကို “သာမိ=အရှင်လင်” ဟု မခေါ်ရသေး၊ လက်ထပ်ခိုက်၌ ဇနီး+မောင်နံ အဖြစ်ဖြင့် စပ်တော်မူသမ္ပန် ဖြစ်၏၊ ထိုသမ္ပန်ကြောင့် သတို့သားကို “သာမိ” ဟု ခေါ်နိုင်သည်။

အမှာ။ ။ “ထို သာမိအဖြစ်ကို ကြိယာကာရကတို့ ဖြစ်ခြင်း၏ အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့် ယူအပ်၏” ဟူသော စကား၏ အကျယ်ကိုကား “တထာဟိ” စသည်ဖြင့် ကိုယ်တိုင် ချဲ့လတုံ၊ “ဂဟိတော-ယူအပ်” ဟူရာ၌ကား စိတ်ဖြင့် ယူခြင်းတည်း၊ “စိတ်ဖြင့် ယူခြင်း” ဟူသည်လည်း “သိခြင်း” ပင်တည်း။

သမိပ၏အဖြစ်၊ သမူဟ၏အဖြစ်၊ အဝယဝ၏အဖြစ်၊ ဝိကာရ၏အဖြစ်၊ ကာရိယ၏အဖြစ်၊ အဝတ္တ၏အဖြစ်၊ ဇာတိ၏အဖြစ်၊ ဂုဏ်၏အဖြစ်၊ ကြိယာအစရှိသည်တို့၏ အဖြစ်ဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ [ဝသသဒ္ဓါကိုဘာဝအနက်ဟောကြသည်။]

ရညော ပုရိသောတိ၊ ပေ၊ ဝိညာယတိ။ ။ ရာဇာ ဒဒါတိ=မင်းသည် မင်းခယောကျ်ားအား လစာရိက္ခာကို ပေး၏။ ပုရိသော ပတိဂ္ဂဏှာတိ=မင်းခယောကျ်ားက ခံယူ၏။ ဤသို့ မင်း၏ ပေးခြင်း၊ ယောကျ်ား၏ ယူခြင်းကို မြင်ရခြင်းကြောင့် “ရာဇပုရိသောတိ-ဤသူကား မင်း၏အစေအပါး(မင်းခစား) ယောကျ်ားဖြစ်သည်” ဟု အခြားသူတို့က သိကြရသည်။ ဤ၌ ဒဒါတိ ပတိဂ္ဂဏှာတိတို့အရ ပေးခြင်း ယူခြင်း ကြိယာနှင့် ရာဇပုရိသောတို့အရ မင်း-မင်းချင်းယောကျ်ားဟူသော ကာရကတို့သည် သူတို့ နှစ်ဦး၏ “မင်း+အချင်းယောကျ်ားအဖြစ်ဖြင့်” ဆက်သွယ်မှု သမ္ပန်ကို သိရခြင်း၏ အကြောင်းတည်း။ သမ္ပန်ကား ထိုကြိယာကာရကတို့ကြောင့် သိရသောအကျိုးတည်း။

ဘာကြောင့်နည်း-မင်း၏ပေးခြင်း-ယောကျ်ား၏ယူခြင်းကို မမြင်ရလျှင် “မင်း+အချင်းယောကျ်ား” အဖြစ်ဖြင့် ဆက်သွယ်ခြင်းသမ္ပန်ကို မသိနိုင်၊ ထိုပေးခြင်း ယူခြင်းကို မြင်ရမှ စပ်သွယ်မှုသမ္ပန်ကို သိရသောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် “သာမိဘာဝေါ၊ ပေ၊ ဂဟိတော” ဟု မိန့်ခဲ့သည်။ ဤစကားအရ “ပေးခြင်း ယူခြင်းကြိယာ-မင်း၊ ယောကျ်ားဟူသော ကာရကတို့သည် မင်းနှင့်ယောကျ်ားတို့ အရှင်သခင်+အစေအပါးအဖြစ်ဖြင့် တော်စပ်မှုသမ္ပန်ကို ဖြစ်စေတတ်သည် မဟုတ်၊ သိစေတတ်သော (ဥပဂဟဟိတ်)သာ တည်း။ သမ္ပန်ကား ဉာပေတဗ္ဗဖလ(သိစေအပ်သောအကျိုး)တည်း” ဟု မှတ်ပါ။

သမ္ပန်၏ ဇနကအကြောင်း။ ။ “ရာဇာ ဒဒါတိ၊ ပုရိသော ပတိဂ္ဂဏှာတိ” ဟူသော ကြိယာ ကာရကတို့ကို သမ္ပန်ကို သိစေတတ်သော ဉာပဂအကြောင်းဟု ဆို၏။ သမ္ပန်ကို ပထမဖြစ်စေတတ်သော ဇနကအကြောင်းကား အဘယ်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-“ပုရိသော ယာစတိ၊ ရာဇာ အနုဇာနာတိ=ယောကျ်ားသည် (ခစားဖို့ရန်) ခွင့်တောင်း၏၊ မင်းသည်(ခစားဖို့ရန်) ခွင့်ပြု၏” ဤသို့ “ယာစတိ အနုဇာနာတိ” အရ ခွင့်တောင်းခြင်းသမ္ပန်ကို ဖြစ်စေတတ်သော ခွင့်ပြုခြင်းကြိယာ၊ ပုရိသော ရာဇာတို့အရ ယောကျ်ား+မင်းဟူသော ကာရကတို့ကြောင့် ထိုသူနှစ်ဦးတို့၏ တော်စပ်မှု သမ္ပန်ဖြစ်ပေါ်လာရကား မူလဖြစ်သော သမ္ပန်ကိုလည်း ကြိယာ ကာရကတို့၏ အကျိုးဖလအဖြစ်ဖြင့် ယူအပ် သိအပ်သည်။ ယောကျ်ား၏ ခွင့်တောင်းမှု၊ မင်း၏ခွင့်ပြုမှု ဟူသော ကြိယာ ကာရကတို့သည် ဇနကအကြောင်း-တော်စပ်မှုသမ္ပန်ကား ဥပဖလ (ဖြစ်စေအပ်သော အကျိုး)တည်း-ဟူလို။

ဧဝံ ယော ယဿ၊ ပေ၊ ကြိယာဒိဝသေန။ ။ [အာယတ္တော၏ နောက်၌ “သေဝကာဒိ ဘာဝေန ဝါ” ဟု သိဟိုင့်မှု ရှိ၏။ ဘဏ္ဍသမ္ပန်ကို “ပဟူတံ မေ ဓနံ သက္က” ဟု ထုတ်ထားသောကြောင့် “ရညော ပုရိသော” ၌ ရာဇနှင့် ပုရိသသည် ဘဏ္ဍာ၏အဖြစ်ဖြင့် စပ်သောသမ္ပန် မဟုတ်၊ သေဝက(အခစား)အဖြစ်ဖြင့်စပ်သော သမ္ပန်တည်း။ ထို့ကြောင့် “သေဝကာဒိ ဘာဝေန ဝါ” ဟု ရှိသောမူသာ ကောင်းသည်။] “ဧဝံ ယော ယဿ” မှစ၍

အာယတ္တော-စပ်၏။ သဗ္ဗဿာပိ-အလုံးစုံလည်းဖြစ်သော၊ တဿ-ထိုအနက်၏။ သမ္ဗန္ဓာဓာရဘူတော-သမ္ဗန်၏ တည်ရာဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ (သမ္ဗန္ဓဘူတောဟုလည်း ရှိ၏။) ဝိသေသနဋ္ဌာနီအာဂမိဝေသန-ဝိသေသန၊ ဋ္ဌနီ၊ အာဂမိတို့၏ အပြားအား ဖြင့်၊ တိဝိစော-သုံးပါးအပြားရှိသော၊ သောအတ္တော-ထိုအနက်ကို၊ သာမိနာမာတိ- သာမိနည်၏ဟူ၍၊ ဂဟေတဗ္ဗော-ယူထိုက်၏။

စ-သာဓကကား၊ ကြိယာကာရက၊ပေ၊တိတောတိ-ဟူ၍၊ ဝုတ္တံ-ရှေးဆရာတို့ ဆိုအပ်ပြီ။ ကြိယာကာရကသဉ္စာတော-ကြိယာကာရကတို့ကြောင့် ကောင်းစွာဖြစ် သော၊ အသေသံဒံဘာဝဟေတုကော-ဤဝတ္ထု၏ ဥစ္စာဟုဖြစ်သော အသိညဏ်သဒ္ဓါ တို့၏အကြောင်းဖြစ်သော၊ သောအတ္တော-ထိုအနက်သည်၊ သမ္ဗန္ဓနာမ-မည်၏။

“သာမိ နာမာတိ ဂဟေတဗ္ဗော”တိုင်အောင်ကား သာမိအပြား သုံးပါးကို ပြလျက် နိဂုံးချုပ်သော စကားတည်း၊ ထိုတွင် “သေဝက၏အဖြစ်၊ ဘဏ္ဍာ၏အဖြစ်” စသည်ဖြင့် စပ်ပုံကို “ဝိသေသနတော တာဝ”စသော ပုံစံ၌ ထင်ရှားလတ်ပုံ။

တဿ သဗ္ဗဿာပိ၊ပေ၊ဂဟေတဗ္ဗော။ ။ “တဿ သဗ္ဗဿ”အရ ထိုအလုံးစုံသော အနက်ဟူသည် သေဝက-ဘဏ္ဍ-သမိပ စသောအနက်များတည်း၊ သမ္ဗန္ဓဘူတော၌ “သမ္ဗန္ဓာဓာရဘူတော”ဟု သိဟိုဋ္ဌ်မှုရှိ၏။ ဝိသေသနဖြစ်သော ရာဇ စသည်တို့သည် သမ္ဗန်မဟုတ်၊ သမ္ဗန်၏တည်ရာ သမ္ဗန္ဓီများတည်း၊ ချဲ့ဦးအံ့-“ရာဇပုရိသော”ဟူရာ၌ မင်းနှင့်ယောက်ျား၏ စပ်တော်မူသမ္ဗန်သည် မင်း၌လည်းတည်၊ ယောက်ျား၌လည်း တည်၏။ ထိုသို့ နှစ်ဖက်လုံး၌ တည်သော်လည်း ပုရိသစသည်ကို သေဝက စသော နာမည်ဖြင့် တဿ သဗ္ဗဿအရ၌ ယူပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဤ သာမိအရ၌ ရာဇစသော ရှေ့ပုဒ်ကိုသာ ယူရတော့သည်။ ထိုရာဇစသည်ကား သမ္ဗန်မဟုတ်၊ သမ္ဗန်၏ တည်ရာ တည်း၊ ထို့ကြောင့် “သမ္ဗန္ဓာဓာရဘူတော”ရှိမှ သာ၍သင့်မည်။ ထိုသမ္ဗန်၏ တည်ရာ အနက်သည် ဝိသေသန-ဋ္ဌာနီ-အာဂမိအားဖြင့် သုံးမျိုးပြား၏။ ထို သုံးမျိုးလုံးပင် “ယဿ ဝါ ပရိဂ္ဂဟော၊ တံ သာမိ”သုတ်၌ “သာမိ”ဟု မှတ်ရမည်-ဟူလို။

ကြိယာ၊ပေ၊ သမ္ဗန္ဓနာမ သော အတ္တော။ ။ သမ္ဗန်သည် မူလပထမဖြစ်သော သမ္ဗန်၊ နောင်ခါ၌ သူတစ်ပါးတို့ သိအပ်သောသမ္ဗန်ဟု (အခါကာလလိုက်၍) နှစ်မျိုး ရှိ၏။ “ကြိယာကာရကသဉ္စာတော”ပါ၌ဖြင့် မူလပထမ ဖြစ်ခဲ့သောသမ္ဗန်ကို ပြသည်။ ထိုစကား မှန်၏-ဇနကအကြောင်း၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း စားဖို့ရန် ခွင့်တောင်းခြင်း ကြိယာ၊ ခွင့်ပြုခြင်းကြိယာတို့နှင့် ယောက်ျား-ရှင်ဘုရင်တည်းဟူသော ကာရကတို့ ကြောင့် မင်းနှင့် ယောက်ျားတို့ (အရှင်သခင်+အစေအပါး မင်းစားအဖြစ်ဖြင့်) တော်စပ်ခြင်းသမ္ဗန် ပထမဖြစ်ခဲ့ရသည်။...

အသေသံ ဒံဘာဝဟေတုကော။ ။ ဤပါ၌ဖြင့် နောင်ခါ၌ သူတစ်ပါးတို့ သိအပ်သော ထိုသမ္ဗန်ကိုပင် ပြ၏။ ချဲ့အံ့-အသေသံဒံကို “အဿ+ဣဒံ”ဟုပုဒ်ဖြတ်၊ အဿ-ထိုမင်း၏ +

တတ္ထ-ထို သမ္ပန်အနက်၌၊ ဆဋ္ဌိ-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ကို၊ ဝိစိယတေ-စီရင်အပ်၏။ ဟိ-ဆက်၊ ပါရတန္တ-သူတစ်ပါးနှင့် စပ်သည်၏အဖြစ်သည်။ သမ္ပန္နော-မည်၏။ တတ္ထ-ထိုသမ္ပန်အနက်၌၊ ဥပါဒိဋ္ဌာနာဂမိတော-ဥပါဒိမည်သော ဝိသေသန၊

ကုဒံ-ဥစ္စာတည်း၊ ဝါ-စပ်ခြင်းရှိသူတည်း၊ [ရညော ပုရိသော ကြည့်၍ အနက်ပေးသည်။ အခြား သမ္ပန်များ၌လည်း သင့်သလို ပေးပါ။] ဘာဝသဒ္ဓါသည် “ဘဝန္တိ ဗုဒ္ဓိသဒ္ဓါ စေတနာတိ ဘာဝေါ”အရ အသိဉာဏ်သဒ္ဓါဖြစ်ကြောင်းကို ဟော၏။ “ရာဇာ ဒဒါတိ၊ ပုရိသော ပတိဂ္ဂဏှာတိ”၌ မင်း၏ ပေးခြင်းကြိုယာ၊ ယောက်ျား၏၊ ခံယူခြင်းကြိုယာကို မြင်၍ “အဿ+ဣဒံ=ဤယောက်ျားကား ဤမင်း၏ ကျေးကျွန်တည်း”ဟူသော အသိဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုတော်စပ်မှုကြောင့် “ရာဇ ပုရိသော=မင်းချင်းယောက်ျား” ဟူသော သဒ္ဓါလည်း ဖြစ်ပေါ်လာသည်။

ဆက်ဦးအံ့-ပေးခြင်း ယူခြင်းကြိုယာကို ရှေးဦးစွာ စက္ခုဒ္ဓါရဝိထိဖြင့် သိ၏။ ထို့နောက် ထိုမင်းနှင့် ယောက်ျားတို့ ဆက်သွယ်တော်စပ်မှု သမ္ပန်ကို မနောဒ္ဓါရဝိထိ ဖြင့် သိ၏။ ထိုသမ္ပန်ကို သိပြီးမှ “အဿ+ဣဒံ=ဤသူကား ဤမင်း၏ အစေအပါး တည်း”ဟု မနောဒ္ဓါရဝိထိတစ်မျိုးဖြင့် သိပြန်သည်။ ထို့ကြောင့် သမ္ပန်သည် “အဿ+ ဣဒံ”ဟု ဖြစ်သော အသိဉာဏ်၏ အကြောင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုရသည်။ ထိုသို့ အသိဉာဏ်အားလျော်စွာ “ရာဇပုရိသော”ဟူသော သဒ္ဓါလည်း ဖြစ်ပေါ်နိုင်ရကား အသေခံဘာဝ၌ ဘာဝအရ အသိဉာဏ်နှင့် သဒ္ဓါတို့၏ဖြစ်ကြောင်းဟု ဆိုသည်။ ထိုသို့ “အဿ+ဣဒံ=ဤမင်း၏+ဥစ္စာ”ဟူသော အသိဉာဏ်သဒ္ဓါတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း အနက်သည် သမ္ပန်မည်၏။ [ဤ“အသေခံ ဘာဝဟေတုကော”နှင့် အလားတူ “သမ္ပန္တိ ဗုဒ္ဓိ ဇနကော”ဟု ဘောဒစိန္တာ၌လည်း ဆိုသည်။]

တတ္ထ ဆဋ္ဌိ ဝိစိယတေ။ ။ထိုသမ္ပန်အနက်၌ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ကို စီရင်အပ်(သက်စေ အပ်၏။) ချဲ့ဦးအံ့-“ရညော+ပုရိသော”ဟူသော ဝါကျ၌ ရညောနောင် ဆဋ္ဌိဝိဘတ် သက်ထားသော်လည်း ထိုဆဋ္ဌိသည် ရာဇနှင့် ပုရိသတို့၏ တော်စပ်မှုသမ္ပန်ကို ဟော၏။ “ရာဇပုရိသော”ဟု သမာသံပြီးသောအခါ သမ္ပန်အနက်ကို ဆဋ္ဌိဝိဘတ်အစား သမာသံစပ်မှုက ဟောနိုင်သောကြောင့် ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ဟောဖို့ရာ သမ္ပန်အနက် မရှိ၊ မိမိထက် သတ္တိထက်သော သမာသံပုဒ်က ဟောလေပြီးဖြစ်၍ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်မှာ ကျေပျောက်ရလေတော့သည်။ ဤသို့ မိမိဟောဖို့ သမ္ပန်အနက် မရှိလျှင် ကျေပျောက် ရပုံကို ထောက်၍ မိမိဟောဖို့ရာ သမ္ပန်အနက်ရှိမှ ဆဋ္ဌိဝိဘတ် သက်သည်။ ဝါ- “ဆဋ္ဌိဝိဘတ်က သမ္ပန်အနက်ကို ဟော၏”ဟု သိသာသည်-ဟူလို့။

ပါရတန္တံ ဟိ သမ္ပန္နော။ ။ပရတန္တဿ-သူတစ်ပါး ပြဋ္ဌာန်းသည်၏။ ဘာဝေါ- အဖြစ်သည်။ ပါရတန္တံ-မည်၏။ [တန္တသဒ္ဓါသည် “ပဓန”အနက်ဟောတည်း။] ထိုသို့ သူတစ်ပါးပြဋ္ဌာန်းသဖြင့် သူတစ်ပါးရှိမှ သမ္ပန်ဖြစ်ရသောကြောင့် ပါရတန္တံကို “ပရယတ္တတာ-သူတစ်ပါးနှင့် စပ်သည်၏အဖြစ်”ဟု ဋီကာဖွင့်သည်။ ချဲ့ဦးအံ့-

ဌာနီ၊ အာဂမိဟူသော၊ တိတော-သုံးပါးသော သဒ္ဓါမှ နောက်၌၊ ဆဋ္ဌိ-သည်၊ ဘဝ-ဖြစ်၏၊ ဝိသေသျှာဒိတော-ဝိသေသျှ အစရှိသော၊ တိတော-၌၊ (ဆဋ္ဌိ-သည်)၊ န-မဖြစ်။]

ရှင်ဘုရင်သည် သူ့ချည်းသက်သက် တော်စပ်မှုသမ္ဗန် မရှိသေး၊ မင်းစားယောက်ျားနှင့် တွဲမိမှသာ တော်စပ်မှုသမ္ဗန်ဖြစ်ပေါ်လေသည်။ ပုရိသောလည်း သူ့ချည်းသက်သက် သမ္ဗန်ကို မဖြစ်စေနိုင်၊ ရာဇနှင့် တွဲမိမှ ဖြစ်စေနိုင်သည်။ မည်သည့်အရာမဆို တစ်ခုတည်းဖြစ်ခိုက် သမ္ဗန် မရှိ၊ အခြားတစ်ခုနှင့်တွဲမှ အစပ်ရှိရိုးတည်း၊ ထို့ကြောင့် သူတစ်ပါးနှင့် ဆက်သွယ်ရသည်၏အဖြစ် (သူတစ်ပါးနှင့် စပ်ရခြင်း)ကို သမ္ဗန်ဟု ခေါ်ရသည်။

တတ္ထ ဆဋ္ဌိ၊ ပေ၊ တိတော။ ။ထိုသမ္ဗန်အနက်၌ ဆဋ္ဌိဝိဘတ် သက်သောအခါ “ဓာတုလိင်္ဂေပိ ဟရာ ပစ္စယာ”အရ လိင်္ဂနောက်သာ သက်ရိုးရှိ၏။ ထိုသို့ သက်ရာ၌ တော်စပ်မှုသမ္ဗန်သည် မင်း၌လည်းကောင်း၊ ယောက်ျား၌လည်းကောင်း နှစ်မျိုးလုံး၌ တည်သော်လည်း ရှေ့လိင်္ဂနောင် သက်မှ နှစ်ဖက်စပ်မှု သမ္ဗန်ကို ထွန်းပြနိုင်သောကြောင့် ရာဇကဲ့သို့သော ရှေ့လိင်္ဂနောင်၌သာ ဆဋ္ဌိသက်ရသည်။ ထို ရာဇစသော ရှေ့လိင်္ဂများသည် ဝိသေသနခေါ် “ဥပါဒိ”သော်လည်း ဖြစ်၏၊ ဌာနီသော်လည်း ဖြစ်၏၊ အာဂမိသော်လည်း ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “ဥပါဒိဌာနာဂမိတော တိတော ဆဋ္ဌိ ဘဝေ” ဟု ဆဋ္ဌိသက်ရာ ဌာနဖြစ်သော သာမိအပြားကို သုံးမျိုးပြထားသည်။ [“ဥပ=အစဉ်+အာဒိ=ယူအပ်သော အနက်တည်း”ဟူသည်နှင့်အညီ ဝိသေသန ဝိသေသျှ နှစ်မျိုးတွင် “နိဗ္ဗုလံ=ညိုသော(ဝိသေသန) ကြာ (ဝိသေသျှ)”စသည်ဖြင့် ဝိသေသနအနက်ကို ရှေးဦးစွာ ယူအပ်သောကြောင့် “ဥပါဒိ”ဟု ခေါ်သည်။ ဂါထာ၌ “ဥပါဒိဌာနာဂမိတော” နှင့် စုဏ္ဏိယ၌ “ဝိသေသနဌာနီ အာဂမိဝသေန”တို့သည် သဘောတူတည်း။]

သမ္ဗန်အနက်နှင့် သာမိ။ ။သုတ်၌ “သာမိသ္မိံ ဆဋ္ဌိ=သာမိအနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်” ဟု ဆို၏။ ဂါထာ၌ကား “သမ္ဗန္ဓေ တတ္ထ ဆဋ္ဌိ ဘဝေ=သမ္ဗန်အနက်၌ ဆဋ္ဌိ သက်” ဟု ဆို၏။ ထို စကားနှစ်ရပ်သည် ရှေ့နောက် ဆန့်ကျင်နေသည် မဟုတ်ပါလောဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-ဂါထာအတိုင်း သမ္ဗန်အနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်သည်ကား အမှန်ပင်ဖြစ်၏။ သို့သော် သမ္ဗန်အနက်၌ သက်သောအခါ သာမိမည်သော လိင်္ဂ၏နောက်၌ သက်ရသောကြောင့် သက်ရာဌာနကို လိုက်၍ “သာမိသ္မိံ ဆဋ္ဌိ”ဟု သုတ်ကိုဆိုထားသည်။ “သမ္ဗန္ဓေ တတ္ထ”ဟူသော စကားသည် မုချစကား၊ သာမိသ္မိံဟူသော စကားကား ဌာနသာမိ၏ အမည်ကို ဌာနီသမ္ဗန်ပေါ်၌ တင်စားထားသော ဌာနပစာ စကားတည်း- ဟု မှတ်ပါ။ [ရာဇနှင့် ပုရိသတို့၏ အစပ်သမ္ဗန်သည် မင်းနှင့် ယောက်ျားဒြပ်ပေါ်၌ တည်သောကြောင့် သမ္ဗန်ကို ဌာနီ၊ မင်းဒြပ်ကို ဌာနဟု ဆိုလိုသည်။ အနက်က ဌာန ဖြစ်လျှင် ထိုအနက်ကိုဟောသော ရာဇသဒ္ဓါလည်း ဌာနပင်မည်၏။]

တာဝ-ဌာနီ အာဂမိတို့မှ ရှေးဦးစွာ၊ ဝိသေသနတော-ဝိသေသနမှ နောက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) ရညော ပုရိသောတိ-ရညော ပုရိသောဟူသည် တည်း၊ [ရညော-မင်း၏၊ ပုရိသော-အချင်းယောက်ျား၊] စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤ၊ ပြုယုဂ်၌၊ ရာဇာ-မင်းသည်၊ ပုရိသံ-ယောက်ျားကို၊ အညသာမိတော-အခြားသော အရှင်သခင်မှ၊ ဝိသေသောတိ-အထူးပြု၏၊ နိဝတ္ထေတိ-နစ်စေ၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ ဝိသေသနံ-ဝိသေသနမည်၏၊ ပုရိသော-ယောက်ျားသည်၊ တေန-ထိုမင်းသည်၊ ဝိသေသီယတိ-အထူးပြုအပ်၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ ဝိသေသီတဗ္ဗော-ဝိသေသီတဗ္ဗမည်၏၊ ဧဝံ-ဤအတူ၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော၊ ဝိသေသီတဗ္ဗ ယောဂေ-ဝိသေသီတဗ္ဗ၏ ယှဉ်ရာ၌၊ ဝိသေသနတောဝ-ဝိသေသနမှ နောက်၌ သာလျှင်၊ ဆဋ္ဌိ-သည်၊ (ဟောတိ။)

ဝိသေသနတော၊ ပေ၊ ဆဋ္ဌိ။ ။ “ရညော ပုရိသော=မင်း၏+အချင်းယောက်ျား” ဟူရာ၌ ယောက်ျား၏ အရှင်သခင် ဖြစ်ထိုက်သူသည် မင်း-အမတ်-သူဌေး စသည်ဖြင့် အများရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် “မင်း”ဟု ဆိုလိုက်လျှင် “ယောက်ျား၏ အရှင်သခင် သာမိသည် အမတ်-သူဌေး စသူ မဟုတ်”ဟု မင်းမှတစ်ပါး အခြားသူများကို သာမိအဖြစ်မှ နစ်စေ၏၊ ဤသို့လျှင် “မင်း”ဟူသော အနက်သည် ယောက်ျားဟူသောအနက်ကို အထူးပြုတတ်သောကြောင့် ဝိသေသနမည်၏၊ ထို အနက်ကိုဟောသော ရာဇသဒ္ဓါလည်း ပုရိသသဒ္ဓါကို အထူးပြုတတ်သောကြောင့် ဝိသေသနပင်မည်၏၊ ယောက်ျားဟူသော အနက်ကား ထိုမင်းဟူသော အနက်သည် အထူးပြုအပ်သောကြောင့် (အခြားသော အရှင်သခင်များ၏ ကျေးကျွန်အဖြစ်မှ နစ်စေအပ် တားမြစ်အပ်သောကြောင့်) ဝိသေသီတဗ္ဗ (ဝိသေသျှ)မည်၏၊ ပုရိသောသဒ္ဓါလည်း ဝိသေသီတဗ္ဗပင်၊ ဤနည်းအားဖြင့် ရာဇ ဟူသော ဝိသေသန (“သာမိ” နောင် ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သက်၍ “ရညော”ဟု ဖြစ်၏၊ ထို ဆဋ္ဌိသည် ရာဇနှင့် ပုရိသတို့ “အရှင်+ကျွန်တော်မျိုး”အဖြစ်ဖြင့် တော်စပ်ခြင်းသမ္ပန်ကို ဟောသောကြောင့် သမ္ပန်အနက်၌ သက်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ဆက်ဦးအံ-ပျဉ်နှစ်ချပ် စပ်လိုက်သောအခါ အလယ်အကြား၌ အစပ် ရှိ၏၊ ထို အစပ်ကို “သမ္ပန္န=သမ္ပန်”ဟု ခေါ်၏၊ ထို အစပ်သမ္ပန်သည် နှစ်ဖက်သော ပျဉ်ချပ်ကို မှီ၍ဖြစ်ရသကဲ့သို့ ထိုအတူ မင်း+ယောက်ျား နှစ်ဦးတို့၏ “အရှင်+ကျွန်တော်မျိုး” အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်လည်း မင်းဒြပ်+ယောက်ျားဒြပ် နှစ်ခုကိုမှီ၍ ဖြစ်ရ၏၊ ထို့ကြောင့် မင်း+ယောက်ျား နှစ်ဦးလုံးကို အစပ်သမ္ပန်ရှိသောကြောင့် “သမ္ပန္နော ပုဿ အတ္ထိ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “သမ္ပန္နိ”မည်ကြ၏၊ ထိုသမ္ပန္နိ ငြိပ်နှစ်ခု၌ တည်သော သမ္ပန်အနက် ကို ထွန်းပြလိုလျှင် ရှေ့သမ္ပန္နိသဒ္ဓါနောင် ဆဋ္ဌိသက်မှ ရှေ့နောက်နှစ်ရပ်၏ အစပ်သမ္ပန် ကို ထွန်းပြနိုင်သော သဒ္ဓါထုံးစံရှိသောကြောင့် ရှေ့ ဝိသေသနဖြစ်သော သမ္ပန္နိလိင်၏ နောက်၌သာ ဆဋ္ဌိဝိဘတ် သက်ရသည်။ [“သခင်(၏)ကျွန်၊ သား(၏)အဖ” စသော မြန်မာစကား၌ သခင်-သားဟူသော ရှေ့ပုဒ်နှင့်တွဲ၍ သုံးစွဲအပ်သော (၏)ဟူသော

ဘဏ္ဍေန-ဘဏ္ဍာနှင့်၊ သမ္ပန္နေ-စပ်ခြင်းအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) သက္က-
သိကြားမင်း၊ မေ-ငါ၏၊ ခံနံ-ဥစ္စာသည်၊ ပဟူတံ-များပါ၏၊ ဧတဿ-
ဤသူ၏၊ ပဋိဝိသော-အဖို့၊ ဘိက္ခုဿ-၏၊ ပတ္တစိဝရံ-သပိတ်သင်္ကန်း။

စကားလုံးလည်း ရှေ့နောက်နှစ်ရပ်တို့ တော်စပ်မှု သမ္ပန်ကိုပြသော ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သံပင်
တည်း။]

ဝိသေသျဿ ဝိသေသေ ဝါ၊ သမ္ပန္နိဒ္ဓယဇောတိတံ၊
သမ္ပန္နံ ဇောတိတံ ဆဋ္ဌိ-သဒ္ဓသတ္တိသဘာဝတော။

ဝါ-တစ်နည်း၊ ဆဋ္ဌိသဒ္ဓသတ္တိသဘာဝတော-ဝိသေသန၌ သက်မှ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်
တည်းဟူသော သဒ္ဓါ၏ သမ္ပန်ကို ထွန်းပြနိုင်သော သတ္တိသဘောရှိသည်၏ အဖြစ်
ကြောင့်၊ သမ္ပန္နိဒ္ဓယဇောတိတံ-သမ္ပန္နိ ဒြပ်နှစ်ပါးသည် ထွန်းပြအပ်သော၊ ဝါ-သမ္ပန္နိ
ဒြပ်နှစ်ပါးကြောင့် ထင်ရှားသော၊ သမ္ပန္နံ-သမ္ပန်ကို၊ ဇောတိတံ-ထွန်းပြခြင်းငှာ၊
ဝိသေသျဿ-ဝိသေသျသမ္ပန္နိကို၊ ဝိသေသေ-အထူးပြုတတ်သော ဝိသေသနသမ္ပန္နိ၌၊
(ဆဋ္ဌိ-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည်၊ ဧဇယတိ-သက်၏၊)-ဘေဒစိန္တာ။

ဘဏ္ဍေန၊ပေ၊ ပတ္တစိဝရံ။ ။“မေ+ခနံ”၌ ခနံသည် ဥစ္စာဘဏ္ဍာတည်း၊ ထို
ဘဏ္ဍာကို “သံ”ဟုလည်း ခေါ်၏၊ မေကား ထိုဥစ္စာ ရှိသော“သာမိ”တည်း၊ မေနှင့်
ခနံတို့ သာမိ+သံအဖြစ်ဖြင့် (ဥစ္စာရှင်+ဥစ္စာအဖြစ်ဖြင့်)တော်စပ်မှုသည် သမ္ပန်မည်၏၊
ဤသမ္ပန်ကို နောက်ပုဒ်၏အရဖြစ်သော ဥစ္စာဘဏ္ဍာကို စွဲ၍ “ဘဏ္ဍသမ္ပန်”ဟုလည်း
ကောင်း၊ “သံသမ္ပန်”ဟုလည်းကောင်း နာမည်တပ်ရသည်၊ ဤနည်းအတိုင်း နောက်
နောက် သမ္ပန်များ၌လည်း နောက်ပုဒ်နှင့်စပ်၍ သမ္ပန်နာမည် တပ်ရပုံကို သိပါ၊ ဤ
ဘဏ္ဍသမ္ပန်၌ မေလည်း (ဥစ္စာကို သူများ၏ ဥစ္စာအဖြစ်မှ အထူးပြုတတ် နှစ်စေတတ်
သောကြောင့် ဝိသေသနပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဝိသေသန ဌာနိ အာဂမိဟူသော သာမိ
သုံးမျိုးတွင် ဝိသေသနသာမိဟု မှတ်ပါ။

အသောဒံ ဘာဝသာဖြစ်သော သမ္ပန်။ ။“ရညော ပုရိသော”စသော ပြယုဂ်များ၌
“ရာဇာ ဒဒါတိ၊ ပုရိသော ပတိဂ္ဂဏှာတိ”စသည်ဖြင့် ကြိယာကာရကတို့ကြောင့်
“ရာဇ+ပုရိသ”တို့ တော်စပ်မှုသမ္ပန် ဖြစ်ကြရသဖြင့် “ကြိယာကာရကသဉ္ဇာတော၊
အသောဒံ ဘာဝဟေတုကော”ဟူသော စကားသည် သင့်ပေ၏၊ ဤ“ပဟူတံ မေ ခနံ၊
ဧတဿ ပဋိဝိသော၊ ဘိက္ခုဿ ပတ္တစိဝရံ”စသော ပြယုဂ်များ၌ ကြိယာကာရကတို့
ရှေ့သွား မရှိနိုင်ရကား အဘယ်သို့ မှတ်ရပါမည်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။

အဖြေကား-“ကြိယာကာရကသဉ္ဇာတော”ဟူသော လက္ခဏာသည် ထိုကဲ့သို့
ကြိယာကာရက ရှေ့သွားရှိနိုင်သော သမ္ပန်ကို ရည်ရွယ်၍ ပြအပ်သော လက္ခဏာတည်း၊
“ပဟူတံ မေ ခနံ”စသည်၌ မေနှင့် ခနံစသည်တို့ စပ်မှုဝယ် “ကြိယာကာရကသဉ္ဇာတံ”
ဟူသော လက္ခဏာ မရှိနိုင်၊ “ငါ၏+ဥစ္စာ”ဟု သိမ်းပိုက်ထားသောကြောင့် “ဤသူ၏+

သမိပသမ္ပန္နော-သမိပ၏ သမ္ပန္နံ။ (ဥဒါဟရဏံ) [ဥဒါရဏံကို နောက်၌ လည်း တည့်။] အဗ္ဗဝနဿ-သရက်ဥယျာဉ်၏။ အဝိဒ္ဓရေ-အနီး၌၊ နိဗ္ဗာနဿဝ- နိဗ္ဗာန်၏သာလျှင်၊ သန္တိကေ-နီး၏။ [“နာတိဒ္ဓရေ”ကဲ့သို့ ပထမအနက်၌ သတ္တမိသက်၍ “သန္တိကေ”ဟု ဖြစ်သည်။]

သမူဟသမ္ပန္နော-၌၊ သုဝဏ္ဏဿ-ရွှေ၏။ ရာသိ-အစု၊ ဘိက္ခုနံ-တို့၏။ သမူဟော-အပေါင်း၊ အဝယဝသမ္ပန္နော-၌၊ တေ-သင်၏။ သိသံ-ဦးခေါင်းသည်။ မနဿဿ-လူ၏။ သိသံဣဝ-ဦးခေါင်းကဲ့သို့တည်း၊ ရုက္ခဿ-သစ်ပင်၏။ သာခါ-သစ်ခက်၊ ဝိကာရသမ္ပန္နော-၌၊ သုဝဏ္ဏဿ-ရွှေ၏။ ဝိကာတိ-အထူးပြုအပ် သော အိုးခွက်၊ ဘဒ္ဒဓညာနံ-ထောင်းထုအပ်သော စပါးတို့၏။ သတ္တု-မုန့်မုန့်၊ ကာရိယသမ္ပန္နော-၌၊ ယဝဿ-မုယောစပါး၏။ အကုံရော-အညွန့်၊ မေဃဿ- မိုး၏။ သဒ္ဓေါ-အသံ၊ တဿ-ထိုသူ၏။ ပုတ္တာပိ-သားတို့သည်လည်း၊ ဗဟဝေါ- များကုန်၏။ ကမ္မာနံ-ကံတို့၏။ ဖလံ-အကျိုးဆက်၊ ဝိပါကော-အကျိုးရင်း။

ဥစ္စာ”ဟု သိကြောင်းဖြစ်သော “အဿေဒံဘာဝ”လက္ခဏာသာ ရနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် “ဘာဝဟေတုမတ္တေ”ဟု သုတ်တည်၍ “အဿေဒံဘာဝဟေတုမတ္တေ၊ ပေ၊ဘိက္ခုနော ပဋိဝိသံ”စသည်ဖြင့် သဒ္ဓနီတိ မိန့်သည်။ [ဘာဝဟေတုမတ္တေ-ကြိယာကာရကသဉ္စာတ မရှိဘဲ ဤသူ၏ဥစ္စာဟု သိရခြင်း၏ အကြောင်းမျှဖြစ်သော သမ္ပန်အနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်။]

သမိပသမ္ပန်။ ။ “အနီး”အနက်ကို “သမိပ”ဟု ခေါ်၏။ ထိုအနီးအနက်နှင့်စပ်သော သမ္ပန်ကို သမိပ၏သမ္ပန် (အနီးနှင့်စပ်ခြင်း)ဟု ခေါ်၏။ “အဗ္ဗဝန”အရ သရက်ဥယျာဉ် ရ၏။ ထိုသရက်ဥယျာဉ်၏ အနီးအနားဂုဏ်သည် သမိပမည်၏။ [အနီးဟူသည် တစ်စုံ တစ်ခုခြပ် မဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် “ဂုဏ်”ဟု ဆိုလိုက်သည်။] သရက်ဥယျာဉ်နှင့် အနီး တို့၏ “သမိပိ+သမိပ”အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းကို “သမိပသမ္ပန်”ဟု ခေါ်သည်။ အနီးရှိသော အရာဝတ္ထုကို “သမိပံ ယဿ အတ္ထိ”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “သမိပိ”ဟု ခေါ်၏။ နောက်၌ “သမူဟိ-အဝယဝိ”စသည်ဖြင့် ရှေ့ပုဒ်ကို နာမည်တပ်လိမ့်မည်။ [“နိဗ္ဗာန် ဟူသော ပရမတ္ထခြပ်နှင့် အနီး၏ သမိပိ+သမိပ စပ်ခြင်း”ဟု နောက်ပြယုဂ်ကို ဆို။]

သမူဟသမ္ပန်စသည်။ ။ရွှေတုံး ရွှေခဲကလေးများသည် အစိတ်တည်း၊ အပေါင်း ရှိသောကြောင့် “သမူဟိ”လည်း မည်၏။ (သာမူဟိကလည်း ခေါ်၏။) ရွှေတုံးရွှေခဲနှင့် ထိုရွှေတုံးရွှေခဲကလေးတွေ စုပုံထားသော အစု၏ သမူဟိ+သမူဟအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သည် သမူဟသမ္ပန်မည်၏။ နောက်ပြယုဂ်လည်း ဤနည်းမှီပါ။ “တေ သိသံ”၌ တေ အရ တစ်ကိုယ်လုံး(အပေါင်း)ကို ရသောကြောင့် အဝယဝိတည်း၊ သိသံသည် တစ်ကိုယ်လုံး၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သောကြောင့် အဝယဝိတည်း၊ သိသံသည် တစ်ကိုယ်လုံး၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သောကြောင့် အဝယဝိတည်း၊ တစ်ကိုယ်လုံးနှင့် ဦးခေါင်း၏ အဝယဝိ+အဝယဝအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသည် အဝယဝသမ္ပန်မည်၏။ [ဝိ=အထူး(တစ်မျိုးတစ်စုံ)+ကာရ=ပြုလုပ်အပ်သောပစ္စည်း၊] ရွှေကို အိုးခွက်လုပ်လျှင်

အဝတ္ထာသမ္ပန္နေ-ဌိ၊ ခန္ဓာနံ-ခန္ဓာတို့၏။ ပါတုဘာဝေါ-ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း၊ ခန္ဓာနံ-တို့၏။ ဇရာ-ရင့်ရော်ခြင်း၊ ခန္ဓာနံ-တို့၏။ ဘေဒေါ-ပျက်စီးခြင်း၊ ဇာတိ သမ္ပန္နေ၊ မနဿဿ-၏။ ဘာဝေါ-အဖြစ်၊ မနဿာနံ-တို့၏။ ဇာတိ-ဖြစ်ခြင်း၊ ဂုဏသမ္ပန္နေ၊ သုဝဏ္ဏဿ-၏။ ဝဏ္ဏော-အဆင်း၊ တထာဂတဿ-မြတ်စွာဘုရား ၏။ ဝဏ္ဏော-ဂုဏ်တော်သည်။ န ခိယေတ-မကုန်နိုင်ရာ၊ ဗုဒ္ဓဿ-၏။ ဂုဏ ယောသော-ဂုဏ်တော်အသံ၊ ပုပ္ဖာနံ-တို့၏။ ဂန္ဓော-အနံ့၊ ဖလာနံ-အသီးတို့၏။ ရသော-အရည်၊ စိတ္တဿ-၏။ ဖုသနာ-တွေ့ထိခြင်း၊ သိပ္ပိကာနံ-ယောက်သွား တို့၏။ သတံ-တစ်ရာသည်၊ နတ္ထိ-မရှိ၊ တိလာနံ-နှမ်းတို့၏။ မုဋ္ဌိ-တစ်ဆုပ်။

ရွှေအိုးသည် ရွှေ၏ ဝိကာရ (ဝိကတိ)တည်း။ ရွှေနှင့် အိုးခွက်၏ ဝိကာရီ-ဝိကာရ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသည် ဝိကာရသမ္ပန်မည်၏။ [အကျိုးကို ကာရိယဟု ခေါ်၏။] မုယောစပါးညွန့်သည် မုယောစပါးမှ ဖြစ်လာသော အကျိုးတည်း။ မုယောစပါးစေ့နှင့် အညွန့်တို့၏ ကာရိယံ+ကာရိယ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသည် ကာရိယသမ္ပန်မည်၏။ ဤ သမ္ပန်၌ ကံသည် အကြောင်း၊ ဖလဝိပါကတို့သည် အကျိုးတည်း။ ထို ဟေတု+ဖလ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းကို “ဟေတုဖလသမ္ပန်”ဟုလည်း ခေါ်သည်။

အဝတ္ထာသမ္ပန် စသည်။ ။အဝတ္ထာ သဒ္ဓါသည် ပိုင်းခြား ကန့်သတ်အပ်သော အခိုက်အတန့်အနက်ကို ဟော၏။ တစ်ဘဝ ခန္ဓာအစဉ်ကို တစ်ခုတည်းထား၍ ထိုခန္ဓာ၏ ဖြစ်ခြင်းသည် ရင့်ခြင်း ပျက်ခြင်းတို့မှ ကွဲပြားသော အခိုက်အတန့်တစ်မျိုးတည်း။ ထိုအတူ ရပ်ခြင်းအခိုက်အတန့် ပျက်ခြင်းအခိုက်အတန့်လည်း တစ်မျိုးစီပင်။ ထို့ကြောင့် ခန္ဓာတို့နှင့် ဖြစ်ခြင်းတို့၏ အဝတ္ထာဝန္တ-အဝတ္ထာ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသည် အဝတ္ထာ သမ္ပန် မည်၏။ “မနဿဿ+ဘာဝေါ”၌ ဘာဝသဒ္ဓါသည် လူဇာတ်ကို ဟော၏။ [ဘာဝတဒ္ဓိတ်၌ ထင်ရှားလတ်]။ ထို့ကြောင့် လူနှင့် လူဇာတ်တို့၏ “ဇာတိမန္တ+ဇာတိ” အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသည် ဇာတိသမ္ပန်မည်၏။ [ဇာတိမန္တ=ဇာတိရှိသော ခြပ်။]

ဂုဏသမ္ပန်။ ။ “လှခြင်း၊ ကောင်းခြင်း၊ သာလွန်ခြင်း”စသည်ကိုသာ လောက၌ “ဂုဏ”ဟု ခေါ်လေ့ရှိသော်လည်း သဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ကား “အတ္တနော ဒဗ္ဗံ ဂုဏေတိ ပကာသေတိ”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ မိမိ၏ တည်ရာခြပ်ကို ထင်ရှားပြသော အနက်ကို ဂုဏ်ဟုခေါ်၏။ ထို့ကြောင့် အဆင်း အနံ့ အရသာတို့သည်လည်းကောင်း၊ ကောင်းသော အကျင့်-ပညာပါရမီ-ချမ်းသာဆင်းရဲ-ပေါ့ပါးခြင်း နူးညံ့ခြင်း စသည်သည်လည်းကောင်း “ဂုဏ”ပင်မည်၏။ “သတံ-တစ်ရာ၊ မုဋ္ဌိ-တစ်ဆုပ်”စသော အရေအတွက် သင်္ချာများ လည်း သင်္ချာဂုဏ်များတည်း။ ထို ဂုဏ်ရှိသော ခြပ်ကို “ဂုဏီ”ဟု ခေါ်၏။ မြန်မာလို “ဂုဏေ”ဟုလည်း ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် သုဝဏ္ဏအရ ရွှေခြပ်နှင့် အဆင်းတို့၏ “ဂုဏီ+ဂုဏ”အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသည် ဂုဏသမ္ပန်မည်၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိပါ။

တေသံ-ထိုတရားတို့၏၊ သမာယောဂေါ-ပေါင်းယှဉ်ခြင်း၊ သန္နိနော-
 အစပ်၏၊ ဝိမောက္ခော-လွတ်ခြင်း၊ တထာဂတဿ-၏၊ ပညာပါရမိ-ပညာ
 ပါရမီကို၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ပုဗ္ဗစရိယံ-ရှေးအကျင့်ကို၊ အာရဗ္ဗ-အကြောင်းပြု၍၊
 တေ-သင်၏၊ သုခံ-ချမ်းသာ၊ တေ-၏၊ ဒုက္ခံ-ဆင်းရဲ၊ စေတသော-စိတ်၏၊
 ပရိဝိတက္ကော-အကြံသည်၊ ဥဒပါဒိ-ထင်ရှားဖြစ်ပြီ၊ ပညာယ-၏၊ ပဋ္ဌဘာဝေါ-
 ထက်မြက်သည်၏အဖြစ်၊ ရူပဿ-ရုပ်၏၊ လဟုတာ-ပေါသည်၏အဖြစ်၊
 ရူပဿ-ရုပ်၏၊ မုဒုတာ-နူးညံ့သည်၏အဖြစ်၊ ရူပဿ၊ ဥပစယော-အစွာဖြစ်ခြင်း။

ကြိယာသမ္ပန္နေ-၌၊ ပါဒဿ-ခြေ၏၊ ဥက္ခိပနံ-ကြွခြင်း၊ ဝါ-တစ်နည်း၊
 ပါဒဿ-ခြေ၏၊ အဝက္ခိပနံ-ချခြင်း၊ ဟတ္ထဿ-လက်၏၊ သမိဉ္ဇနံ-ကျွေးခြင်း၊
 ပါဒါနံ-တို့၏၊ ပသာရဏံ-ဆန့်ခြင်း၊ ဓာတူနံ-ဓာတ်တို့၏၊ ဂမနံ-သွားခြင်း၊
 ဓာတူနံယေဝ-ဓာတ်တို့၏သာလျှင်၊ ဌာနံ-ရပ်ခြင်း၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ နိသဇ္ဇာ-
 ထိုင်ခြင်း၊ သယနံ-အိပ်ခြင်း။

တေသံ သမာယောဂေါ စသည်။ ။ဋီကာ၌ တေသံ+သမာယောဂေါကို
 “သံယောဂသမ္ပန်”ဟုလည်းကောင်း၊ သန္နိနော+ဝိမောက္ခောကို “ဝိသိလေသ=မငြိကပ်
 ခြင်း အဆက်ပြေခြင်း”ဟုလည်းကောင်း၊ တထာဂတဿ+ပညာပါရမိကို “ဗုဒ္ဓိသမ္ပန်”
 ဟုလည်းကောင်း၊ လဟုတာစသည်ကို “အာကာရဝိသေသသမ္ပန်”ဟုလည်းကောင်း
 နာမည်တပ်သေး၏။

ကြိယာသမ္ပန်။ ။ “ဥက္ခိပနံ-ကြွခြင်း”စသည်တို့သည် ကြိယာတည်း၊ ထိုကြိယာနှင့်
 ပါဒစသည်တို့၏ စပ်ခြင်းကို “ကြိယာသမ္ပန်”ဟု ခေါ်၏။ ဤ၌ “ခြေ၏ကြွခြင်းတည်း၊
 လက်စသည်တို့၏ ကြွခြင်း မဟုတ်”ဟု လက်စသည်တို့မှ အထူးပြုတတ် နှစ်စေတတ်
 သောကြောင့် ပါဒစသည်ကို ဝိသေသနဟု မှတ်ပါ။ “ဓာတူနံ ဂမနံ”စသည်၌လည်း
 “ဓာတ်တို့၏ သွားခြင်းတည်း၊ သတ္တဝါတို့၏ သွားခြင်း မဟုတ်”ဟု အထူးပြုတတ်
 နှစ်စေတတ်သောကြောင့် ဓာတူသည် ဝိသေသနတည်း၊ ထို့ကြောင့် ကြိယာသမ္ပန်၌
 “ဝိသေသန+ဝိသေသျှ”အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းကို သမ္ပန်ဟု မှတ်ထိုက်၏။

ကြိယာနှင့်စပ်သော်လည်း ကာရက မမည်။ ။ရှေ့၌ “ကြိယာဘိသမ္ပန္နဘာဝါ
 န ကာရကတာ သမ္ဘဝတိ=ကြိယာနှင့် စပ်ခြင်း မရှိသောကြောင့် သမ္ပန်သည် ကာရက
 မဖြစ်နိုင်”ဟု ဆိုခဲ့၏။ ဤ၌ကား ကြိယာနှင့်စပ်သော သမ္ပန်ကို ပြုပြန်ရာ ရှေ့နောက်
 မဆန့်ကျင်ပါလောဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား- “ပါဒဿ ဥက္ခိပနံ”၌ ကြွခြင်းကြိယာ
 ကို ခြေက ပြီးစေနိုင်သည်မဟုတ်၊ လူ၏ ကြွစွမ်းနိုင်သော သတ္တိကသာ ပြီးစေသည်။
 ကြိယာဘိသမ္ပန္နဘာဝါ၌ သမ္ပန္နကား ကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော သတ္တိ၏ စပ်ခြင်းကို
 ဆိုလို၏။ ဤပါဒဿ စသည်၌ ကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော ထိုသတ္တိမရှိ၊ ဤစပ်ခြင်းမျိုး
 သည် ကာရကအမည်ရနိုင်သော စပ်ခြင်းမဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် ရှေ့နောက် မဆန့်ကျင်ပေ၊
 [သဒ္ဒန်တိ၌ ဤ ကြိယာသမ္ပန်ကို “ဘာဝသာဓနယောဂသမ္ပန်”ဟု နာမည်တပ်၏။]

တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ တဿ-ထိုသူ၏၊ နာမဂေါတ္တာဒိ-နာမည်၊ အနွယ် စသည်၊ တဿ-ထိုအကျိုး၏၊ ကာရဏံ-အကြောင်း၊ တဿ-ထိုသူ၏၊ မာတာပိတရော-မိဘတို့၊ တဿ-၏၊ ပုရတော-ရှေ့၌၊ ပါတုရဟောသိ-ထင်ရှားဖြစ်ပြီ၊ တဿ-၏၊ ပစ္ဆတော-နောက်၌၊ နဂရဿ-မြို့၏၊ ဒက္ခိဏတော-တောင်အရပ်၌၊ ဝဿာနံ-နှစ်တို့၏၊ တတိယေ မာသေ-သုံးလမြောက်၌၊ တဿ-ထိုဥပမေယျဝတ္ထု၏၊ ဥပမာ-ဥပမာသည်၊ န(သုကရာ)-မလွယ်ကူ၊ ကုဝေရဿ-ကုဝေရနတ်မင်း၏၊ ဗလိ-ပန်းစသော ပူဇော်ဖွယ်၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

ဌာနိတော-ဌာနိမှ နောက်၌၊ (ဆဋ္ဌိ-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ကား၊) ဒေဒ္ဒဿ-အဆုံး ဧ၏၊ ယံ အာဒေသော-ယံ အပြု၊ အဝဿ-အဝ၏၊ ဩ-ဩ အပြု။

တထာ တဿ နာမဂေါတ္တာဒိ၊ပေ၊ဣစ္စာဒိ။ ။“ဧဝံ ယော ယဿ၊ ပေ၊ ကြိယာဒိ ဝဿေ ဝါ”ဟူသော ဝါကျ၌ သေဝက-ဘဏ္ဍတို့မှစ၍ ကြိယာတိုင်အောင် အစဉ် အတိုင်း ပုံစံကို ပြုပြီး၍ ကြိယာဒိ၌ အာဒိအရ ပုံစံကို ပြလိုသောကြောင့် “တထာ”စသည်ကို မိန့်၊ [“တထာဂတဿ”ဟု အချို့စာ ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်၊ “တထာ၊ တဿ နာမဂေါတ္တာဒိ”ဟုသာ ရှိသင့်သည်၊] တဿသည် ဝိသေသန၊ နာမဂေါတ္တာဒိကား ဝိသေသျှ တည်း၊ ထို့ကြောင့် တဿနှင့် နာမဂေါတ္တာဒိ၊ တဿနှင့် ကာရဏံတို့၌ ဝိသေသန+ ဝိသေသျှအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းကို သမ္ပန်ဟု မှတ်ပါ၊ တဿ မာတာပိတရော၌ကား ဝိသေသန ဝိသေသျှသမ္ပန်လည်း သင့်၏၊ သားဒြပ်သည် မိဘတို့ ဖြစ်စေအပ်သောကြောင့် ဇညမည်၏၊ မိဘတို့ကား ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် ဇနကတည်း၊ ထို့ကြောင့် တဿ နှင့် မာတာပိတုတို့ “ဇည+ဇနက” အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်လည်း ဖြစ်သင့်၏၊ “တဿ ပုရတော”စသော နောက်ပြယုဂ်တို့၌ကား ဝိသေသန ဝိသေသျှသမ္ပန်သာတည်း။

မှန်၏-“ရညော+ပုရိသော”မှစ၍“ကုဝေရဿ+ဗလိ”တိုင်အောင် “ဝိသေသန-ဌာနိ-အာဂမိ”ဟူသော သာမိသုံးမျိုးတွင် ဝိသေသနဖြစ်သော သာမိ၏ ပြယုဂ်တို့ ချည်းသာတည်း၊ ထို့ကြောင့် ရှေးရှေးပုဒ်များကို “ဝိသေသန”ဟုချည်း မှတ်ပါ၊ သမိပသမ္ပန် စသည်၌ ရှေးရှေးပုဒ်ကို သမိပိဟု နာမည်တပ်ထားသော်လည်း “ဝိသေသန” ဟူသော သာမည နာမည်မှာ ရလျက်ပင် ဖြစ်သည်။

ဌာနိတော၊ ပေ၊ အဝဿ။ ။ဝိသေသန၊ဌာနိ၊အာဂမိဟူသော သာမိသုံးမျိုးတွင် ဌာနိဖြစ်သော သာမိကို ပြလို၍ ဌာနိတော စသည်မိန့်၊ “ဒေဒ္ဒဿယံ အာဒေသော”၌ ဧကို ရေးသောအခါ ကွက်လပ်ဌာန၌ ရေးရ၏၊ ရွတ်သောအခါလည်း ရွတ်ဆိုလောက်ရာ လက်ဖျောက်နှစ်ချက်တီးခန့် ကာလကို ဌာနဟုပင်ခေါ်ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ဧကို ရေးဖို့ရာ ကွက်လပ်ဌာန ရွတ်ဆိုဖို့ရာ ကာလဌာနရှိသော “ဧ”ကို ဌာနိဟု ခေါ်သည်၊ ဤသမ္ပန်၌

အာဂမိတော-အာဂမိမှ နောက်၌၊ (ဆဋ္ဌိ-ကား၊) ပုထဿ-ပုထ၏ (အဆုံး၌၊) အာဂမော-လာသည်၊ (ဟောတိ-ဖြစ်၏၊) ဣစ္စာဒိ-တည်း၊ သာမိယောဂေ-သာမိ၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) ဒေဝါနံ-နတ်တို့၏၊ ဣန္ဒြော-အရှင်၊ မိဂါနံ-သားကောင်တို့၏၊ ရာဇာ-မင်း။

တဗ္ဗရဇာဒိယောဂေ-တဗ္ဗပစ္စည်း၊ ရဇောတ် အစရှိသည်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ၊) မဟာသေနာပတိနံ-နတ်စစ်သူကြီးတို့သည်၊ ဝါ-တို့ကို၊ ဥဇ္ဈာပေတဗ္ဗံ-အောက်တန်းထား၍ ကြည့်စေရာ၏၊ ဝိကန္တိတဗ္ဗံ-တိုင်တန်းရာ၏။

“ဌာနိ+ဌာန” ဟု ခွဲ၍ မရ၊ ဌာနိပုဒ်နောင် ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သက်သောကြောင့် ဌာနိသာမိကို သီးခြားပြထားသည်။ သမ္မန်ကား “အာဒေသိ+အာဒေသ” အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသာတည်း။ “ဒေန္တဿ” အရ သေည် ယအပြုရှိသောကြောင့် အာဒေသိ မည်၏၊ ယအပြုကား အာဒေသမည်သည်-ဟူလို၊ ဩ အဝဿ၌လည်း အဝဟူသော ဌာနိနောင် ဆဋ္ဌိ သက်၊ အဝကို ဌာနိခေါ်ပုံကို ရှေ့နည်းမှီး၍ သိပါ။ အဝဿအရ အဝနှင့် ဩတို့၏ “အာဒေသိ+အာဒေသ” အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသည် သမ္မန်မည်၏-ဟူလို။

အာဂမိတော၊ပေ၊အာဂမော။ ။ပုထဿအရ ပုထသဒ္ဓါသည် လာသောအက္ခရာ ရှိသောကြောင့် အာဂမိမည်၏။ ထိုအာဂမိပုဒ်နောင် ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သက်သောကြောင့် “အာဂမိသာမိ” ကိုလည်း သီးခြား ပြထားပြန်သည်။ ဤသို့ ဌာနိသာမိ-အာဂမိသာမိဟု သီးခြားထုတ်ပြသော်လည်း ထိုသာမိနှစ်မျိုးလုံးပင် ဝိသေသနသဘော မကင်းကြ၊ မှန်၏-“ဧ ၏ ယအပြု” ဟူရာ၌ ဩ၏ အပြုမဟုတ်-လူ၏အပြု မဟုတ် စသည်ဖြင့် အခြားသရ၏ ယအပြုကို တားမြစ်သောကြောင့် ဒေန္တဿသည် ဝိသေသနပင်တည်း။ ဤနည်းအားဖြင့် ဝိသေသန ဖြစ်နိုင်သော်လည်း ဌာနိဟူသော အမည်ထူးလည်း ရှိနိုင် သေးသောကြောင့် “ဝိသေသနသာမိ” ဟု မဆိုဘဲ “ဌာနိသာမိ” ဟု နာမည်ထူးဖြင့် ပြရ သည်။ “အာဂမိသာမိ” ၌လည်း ဤနည်းပင်။ [ပုထနှင့် ဂအက္ခရာတို့ “အာဂမိ+အာဂမ” အဖြစ်ဖြင့်စပ်ခြင်းကို သမ္မန်ဟု မှတ်ပါ။]

သာမိယောဂေ၊ပေ၊မိဂါနံ ရာဇာ။ ။ရှေ့၌ပြခဲ့သော သာမိ-တဗ္ဗ-ရဇာဒိယောဂေ တို့တွင် သာမိယောဂကို ပြလို၍ “ဒေဝါနံ ဣန္ဒြော” စသည်မိန့်၊ ဤ ဣန္ဒြော ရာဇာ တို့သည် “သာမိ” တို့တည်း၊ ထိုသာမိတို့၏ ယှဉ်ရာ ဒေဝ-မိဂတို့ကား “သံ” ဥစ္စာတို့ တည်း၊ ထိုသာမိပုဒ်တို့၏ယှဉ်ရာ ဒေဝ-မိဂ (သံ)တို့ကို “ယဿ ဝါ ပရိဂ္ဂဟော တံ သာမိ” သုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် သာမိမည်ရသည်။ ဒေဝနှင့်ဣန္ဒြော “သံ+ သာမိ” အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းကို သာမိသမ္မန်ဟု ခေါ်သည်။ မိဂါနံနှင့်ရာဇာလည်း နည်းတူ။

တဗ္ဗရဇာဒိ ယောဂေ။ ။ “ဥဇ္ဈာပေတဗ္ဗံ” စသော တဗ္ဗပစ္စယန္တပုဒ်ကိုပင် “တဗ္ဗ” ဟု ခေါ်ထားသည်။ [အစိတ်၏အမည်ကို အပေါင်း၌တင်စားထားသော ဧကဒေသုပစာစကား တည်း၊] ဥဇ္ဈာပေတဗ္ဗံစသော တဗ္ဗပစ္စယန္တပုဒ်တို့၏ယှဉ်ရာ “မဟာသေနာပတိ” ပုဒ်ကို

ဝိရဝိတဗ္ဗံ-အတူတကွ ပြောဆိုရာ၏။...ဒေဝဒတ္တဿ-ဒေဝဒတ်၏။ ရုဇတိ-
နာကျင်၏။ တဿ-ထိုသူ၏။ ရောဂေါ-နာကျင်ခြင်းသည်။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ဖြစ်၏။
ရဇကဿ-ခဝါသည်၏(လက်၌)၊ ဝတ္ထံ-အဝတ်ကို၊ ဒဒါတိ-ပေး၏။
မုသာဝါဒဿ-မုသာဝါဒ၏။ ဩတ္တပ္ပံ-ထိတ်လန့်ခြင်း၊ ဣစ္စာဒိ။

ဝါသဒ္ဓါဖြင့် “သာမိ” မှည့်၊ [ဥဇ္ဈာပေတဗ္ဗံ၌ ဘီလူးတို့က လူကို ဖမ်းစားထားသဖြင့် ထို
ဘီလူးများကို အောက်တန်းသတ္တဝါတွေဘဲဟု နတ်စစ်သူကြီးများကို ကြည့်စေဖို့ရန်
တိုင်တန်းရမည်-ဟုလို၊ ဝိကန္တိတဗ္ဗံကို “မြည်တမ်း” ဟု ပေးကြသော်လည်း အာဇာနည်
သုတ် ပါဠိတော်စာသွား၌ မြည်တွန်ပုံ မလာ၊ တိုင်တန်းရမည့် အဓိပ္ပာယ်မျိုးသာ
လာသည်။ ဝိရဝိတဗ္ဗံကိုလည်း “တေဟိ သဒ္ဓိံ ကထေတဗ္ဗံ” ဟု ထို အဋ္ဌကထာဖွင့်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ဋီကာ၌ ဥဇ္ဈာပေတဗ္ဗံကို “အဝ+ဇာနာပေတဗ္ဗံ” ဟု အဖွင့်တွေ့ရ၏။
ပါဠိပျက်ဟန် တူသည်။ “အဝ+ဈာပေတဗ္ဗံ=အောက်တန်းစားတွေ (အယုတ်တမာ
ကောင်တွေ) ဟု ကြည့်ရှုစေရာ၏” ဟု ဖွင့်သင့်သည်။ “ဈေ=ဩလောကနေ” ဓာတ်ကျမ်း၊
ဤ ဋီကာ၌သာ ပါဠိပျက်သည် မဟုတ်၊ ဥဇ္ဈာယန္တိစသည်ကို ဖွင့်သော အဋ္ဌကထာ
တို့၌လည်း ပါဠိပျက် ရှိတတ်သည်။

ဒေဝဒတ္တဿ ရုဇတိ။ ။ရုဇတိ၌ ရုဇဓာတ် (အ)ပစ္စည်း၊ တိဝိဘတ်တည်း။ ကိတ်
တိပစ္စည်းမဟုတ်။ [သဒ္ဓန္နိတိ၌ “ရုဇတိယောဂေ” ဟု သုတ်တည်၍ ဤပုံစံကိုပင်ထုတ်၏။
မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “ရုဇဿ-မင်းအဖြစ်၏။ သရတိ-အမှတ်ရ၏” ဟူရာ၌ မင်းအဖြစ်
နှင့်စပ်သော အမှတ်ရခြင်းဖြစ်၍ “ရုဇဿ” ၌ သမ္ပန်အနက်သာ၊ ထိုသို့ သမ္ပန်အနက်ပေး၍
ကြိယာနှင့် စပ်သော်လည်း သမ္ပန်အနက်ကို ဆိုလိုရာ၌ ကာရက မဖြစ်နိုင်၊ ကြိယာနှင့်
မစပ်သောကြောင့် ကာရကမဖြစ်သည် မဟုတ်၊ သမ္ပန်ဟူသမျှ ကြိယာနိပ္ပာဒနသတ္တိ
မရှိသောကြောင့် ကာရကမဖြစ်-ဟုလို၊ ထိုနည်းကိုမှီး၍ “ဒေဝဒတ်၏” ဟု သမ္ပန်အနက်
ပေးလိုက်သည်။ ဗာလာဝတာရဋီကာ၌ကား “ရုဇ=ဘင်္ဂေ(ချိုးဖျက်ခြင်း) ဟု ဓာတ်နက်
ဆို၍ “ကမ္မေ ဆဒ္ဓိံ” ဟု ကံအဇာနိဗ္ဗင်္ဂ၏။ ထိုသို့ ဆဒ္ဓိကံဆိုလိုလျှင် “ဒုတိယာ ပဉ္စမိနဉ္စ”
သုတ်ဖြင့် ပြီးနိုင်သောကြောင့် ထိုအဖွင့်ကို စဉ်းစားသင့်သည်။]

တဿ ရောဂေါ။ ။ရောဂေါသည် ရုဇဓာတ် ဣပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော ကိတ်ပုဒ်
တည်း။ ထိုသို့ ရုဇဓာတ်၏ ယှဉ်ရာဖြစ်သောကြောင့် တဿ၌ ဝါသဒ္ဓါဖြင့် သာမိမှည့်။
“တဿ ရောဂေါ” ၌ တဿသည် ရောဂါ၏ အရှင်ဖြစ်သောကြောင့် သုတ်ရင်းဖြင့်ပင်
“သာမိ” မှည့်နိုင်သည်ဟု ထင်၏။ ဆင်ခြင်ကြပါ။ [ရဇကဿ စသည်ကား ရုဇာဒိ၌
အာဒိအရ ပုံစံများတည်း။ အပိုင်ပေးလိုစိတ် မရှိ၍ “ရဇကဿ-ခဝါသည်အား” ဟု
မပေးရဘူးတဲ့။ ဩတ္တပ္ပသဒ္ဓါသည် ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်းအနက်ကို ဟောသော
ကြောင့် “မုသာဝါဒမု” ဟု ဘယယောဂအပါဒါန် အနက်လည်း ပေးကြသေး၏။
ကျမ်း၏အဘော်ကျမည် မထင်။]

(၃၁၇) ကွစိတိ တတိယာ သတ္တမိနန္ဒိစ ဝတ္တတေ။

ဆဋ္ဌိစ။ ။(၃၀၈) တတိယာ၊ ပေ၊ ဆဋ္ဌိဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ယဇေယ-ယဇောတိ၏၊ (ပယောဂေ-၌)၊ ကရဏေ-ကရိုဏ်းအနက်၌၊ (ဆဋ္ဌိ ဟောတိ)၊ ပုပ္ဖဿ-ပန်းဖြင့်၊ ဗုဒ္ဓံ-ကို၊ ယဇေတိ-ပူဇော်၏၊ ဝါ၊ ပုပ္ဖေန-ဖြင့်၊ (ယဇေတိ)၊ ဃာတဿ-ထောပတ်ဖြင့်၊ အဂ္ဂိ-မီးကို၊ ဇဟောတိ-ပူဇော်၏။

သုဟိတတ္ထယောဂေ-တင်းတိမ်ခြင်းအနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (ကရဏေ-၌၊ ဆဋ္ဌိ ဟောတိ)၊ ပတ္တံ-သပိတ်ကို၊ ဩဒနဿ-ဆွမ်းဖြင့်၊ ပူရေတွာ-ပြည့်စေ၍၊ ဩဒနေန-ဖြင့်၊ ဣတိအတ္ထော-နက်၊ နာနပ္ပကာရဿ-အထူးထူးအပြားပြားရှိသော၊ အသုစိနော-မစင်မကြယ် ရွံစဖွယ်ဖြင့်၊ ပူရံ-ပြည့်သော၊ ဣမမေဝကာယံ-ဤကိုယ်ကိုပင်၊ ပစ္စဝေက္ခတိ-ဆင်ခြင်၏၊ ဟိရညသုဝဏ္ဏဿ-ငွေ၊ ရွှေဖြင့်၊ ပူရံ-ပြည့်သော၊ ဗာလော-လူမိုက်သည်၊ ပါပဿ-မကောင်းမှုဖြင့်၊ ပူရတိ-ပြည့်၏၊ တုလျုတ္တကိမလမာဒိယောဂေ-တုလျုအနက်ရှိသောသဒ္ဓါ၊ ကိသဒ္ဓါ၊ အလံသဒ္ဓါ စသည်တို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌၊ (ကရဏေ ဆဋ္ဌိ ဟောတိ)၊ ပိတုဿ-အဖနှင့်၊ တုလျော-တူသူ၊ ပိတရာတုလျောဝါ-“ပိတရာတုလျော”လည်းရှိ၏၊ [ဤ“ပိတရာ ဝါ တုလျော”ကား ဤသုတ်၏ အရာမဟုတ်၊ ဆဋ္ဌိ မမြဲကြောင်းကို ပြသော ပြယုဂ်တည်း၊ နောက်၌ ဤနည်းချည်း မှတ်ပါ။] မာတု-အမိနှင့်၊ သဒိသော-တူသူ၊ မာတရာ သဒိသော ဝါ-လည်း ရှိ၏၊ တုဋ္ဌဿ-နှစ်သက်အပ်သော၊ တဿစ-ထိုဝတ္ထုဖြင့်လည်း၊ ကိ-ဘယ်အကျိုးရှိအံ့နည်း၊ တုဋ္ဌေန-သော၊ တေန စ-ဖြင့်လည်း၊ ကိ-နည်း၊ ဣတိအတ္ထော-နက်၊ တုဋ္ဌဿ-သော၊ တဿစ-ဖြင့်လည်း၊ အလံ-အကျိုးမရှိ။

(၃၁၇) ဤသုတ်၌ အဓိပ္ပာယ် မခက်ပါ။ တတိယာအနက်၌ ဆဋ္ဌိသက်လျှင် “ဖြင့်” ဟုလည်းကောင်း၊ “သည်” ဟုလည်းကောင်း၊ “နှင့်” ဟုလည်းကောင်း သင့်သလို ကြည့်၍ ပေးရ၏။ ကတ္တာအနက် ပေးရာ၌ “ဆဋ္ဌိကတ္တာ”ဟု ခေါ်စမှတ်ပြုကြ၏။

သုဟိတတ္ထယောဂေ။ ။ “သုဟိတ-ဝပြောခြင်း”ဟု အနက်ပေးရိုး ရှိသော်လည်း “တိတ္ထိအတ္ထော”ဟု ဖွင့်သော ဋီကာကို ထောက်၍ “တင်းတိမ်ခြင်း”ဟု ပေးလိုက်သည်။ “တင်းတိမ်”ဟူသည် ပြည့်စုံလုံလောက်၍ နောက်ထပ် မလိုတော့ခြင်းတည်း။ ထို့ကြောင့် တင်းတိမ်ခြင်းကိုပင် “ပူရံ-ပြည့်ခြင်း”ဟု မှတ်ပါ။

ကိ တဿ စတုမဋ္ဌဿ။ ။ဤအတိုင်း စာ၌ တွေ့ရ၏။ သိဟိဋ္ဌိမူလည်းကောင်း၊ နိဿယဟောင်း၌လည်းကောင်း “ကိ တဿ စတုမဋ္ဌဿ”ဟု ရှိ၏။ “ကိ တေတ္ထ စတုမဋ္ဌဿ”ကား သမ္ပဒါန် အလမတ္ထပယောဂ၌ ပါခဲ့ပြီ။ ထို့ကြောင့် “တုဋ္ဌဿ”ပင် အမှန်ဖြစ်ဟန် ရှိသည်။

ကတ္တရိ-ကတ္တားအနက်၌၊ ကိတပ္ပစ္စယယောဂေ-ကိတမည်သော ပစ္စည်းတို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌၊ (ဆဋ္ဌိ ဟောတိ၊) [ရှေးဆရာတို့က “တ-တိ”စသော ပစ္စည်းများကို “ကိတ”ပစ္စည်းဟု နာမည်မှည့်ထား၏။ ထိုကိတမည်သော ပစ္စည်းတို့၏ ယှဉ်ရာဟူသည် “တ”စသော ပစ္စည်းများ၏ ယှဉ်ရာပင်တည်း။] ကစ္စာယနဿ-ကစ္စည်းထေရ်သည်၊ ကတိ-ပြုခြင်းသည်၊ သောဘနာ-တင့်တယ်ပါပေစွ၊ ဝါ၊ ကစ္စာယနေန (ကတိ သောဘနာ) ရညော-မင်းသည်၊ သမ္မတော-သမုတ်အပ်၏။ ဝါ၊ ရညာ-သည်၊ (သမ္မတော၊) ဧဝံ-ဤအတူ၊ [ရညော၊ ရညာဟု နှစ်မျိုး ရှိနိုင်သည်ကို “ဧဝံ”ဟု ဆိုသည်။] ရညော-မင်းသည်၊ ပူဇိတော-ပူဇော်အပ်၏။ ရညော၊ သက္ကတော-ကောင်းစွာပြုအပ်၏။ ရညော၊ အပစိတော-ရိသေအပ်၏။ ရညော၊ မာနိတော-မြတ်နိုးအပ်၏။ ဘိက္ခဝေ-တို့၊ ယေသံ-အကြင်သူတို့သည်၊ ကာယဂတာသတိ-ကာယဂတာသတိကို၊ အပရိဘုတ္တာ-မသုံးဆောင်အပ်၊ တေသံ-ထိုသူတို့သည်၊ အမတံ-အမြိုက်ဆေးကို၊ အပရိဘုတ္တံ-မသုံးဆောင်အပ်သည် မည်၏။ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။

သတ္တမိယတ္ထေ-သတ္တမိအနက်၌၊ ကုသလာဒိယောဂေ-ကုသလသဒ္ဓါ အစရှိသည်တို့နှင့်ယှဉ်ရာ၌၊ (ဆဋ္ဌိ ဟောတိ၊) နစ္စဂိတဿ-ကခြင်း၊ သီဆိုခြင်း၌၊ ကုသလာ-ကျွမ်းကျင်ကုန်သော၊ သိက္ခိတာ-သင်အပ်ပြီးသော အတတ်ရှိကုန်သော၊ စာတုရာ-တင့်တယ် စံပယ်ကုန်သော၊ ဣတ္ထိယော-မိန်းမတို့သည်၊ တံ-သင်သည်၊ ရထဿ-ရထား၏။ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ-အင်္ဂါကြီးငယ်တို့၌၊ ကုသလော-ကျွမ်းကျင်၏။ မဂ္ဂဿ-မှန်သော အကြောင်း၌၊ ကုသလော-ကျွမ်းကျင်၏။ အမဂ္ဂဿ-မမှန်သော အကြောင်း၌၊ ကုသလော-၏။ ဘန္တေ၊ ဘဂဝတော-၌၊ ပသန္နာ-ကြည်ညိုကုန်သော၊ ဥဠာရာ-မြတ်ကုန်သော၊ ယက္ခာ-နတ်တို့သည်၊ သန္တိဟိ-ရှိပါကုန်သည်သာ၊ ဒိဝဿ-တစ်နေ့၌၊ တိက္ခတ္တံ-သုံးကြိမ်၊ ဒိဝေတိက္ခတ္တံ ဝါ-လည်းရှိ၏။ မာသဿ-တစ်လ၌၊ ဒွိက္ခတ္တံ-နှစ်ကြိမ်၊ ဣစ္စာဒိ။ [ဤသုတ်၌ အဓိပ္ပာယ် လွယ်ပြီ။]

(၃၁၈) ကုစိတိ ဆဋ္ဌိတိစ ဝတ္တတေ။

ဒုတိယာ ပဉ္စမိနဉ္စ။ ။(၃၀၉) ဒုတိယာ၊ ပေ၊ ဆဋ္ဌိဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ဒုတိယတ္ထေ-ဒုတိယာဝိဘတ်၏ အနက်ဖြစ်သော၊ ကမ္မနိ-ကံအနက်၌၊ ကိတကယောဂေ-ကိတကမည်သော ပစ္စည်းတို့နှင့်ယှဉ်ရာ၌၊ (ဆဋ္ဌိ၊) တဿ-ထိုသူကို၊ ဝတ္တာရော-ပြောဆိုသူတို့သည်၊ ဘဝန္တိ-ရှိကုန်၏။ သဟဿာ-အဆောတလျင် (မဆင်ခြင်ဘဲ)၊ ကမ္မဿ-အမှုကို၊ ကတ္တာရော-ပြုတတ်သူတို့၊ အမတဿ-အမြိုက်နိဗ္ဗာန်ကို၊ ဒါတာ-ပေးတော်မူတတ်ပါပေ၏။ ဘိန္နာနံ-ကွဲပြားသူတို့ကို၊

သန္ဓာတာ-စေတပ်တတ်၏။ သဟိတာနံ-စေတပ်ပြီးသူတို့ကို၊ အနုပ္ပဒါတာ-အားပေးတတ်၏။ ပဇာယ-သတ္တဝါအပေါင်းကို၊ ဗောဓာတာ-သိစေတော်မူတတ်၏။ ကမ္မဿ-ကံကို၊ ကာရကော-ပြုတတ်သူသည်လည်းကောင်း၊ ဝိပါကဿ-အကျိုးကို၊ ဝေဒကောစ-ခံစားတတ်သူသည်လည်းကောင်း၊ နတ္ထိ-မရှိ၊ [“ကမ္မဿ ကာရကော နတ္ထိ၊ ဝိပါကဿ စ ဝေဒကော” ဟု ဂါထာနှစ်ပါဒရှိစေ၊] လောကဿ-လောကကို၊ အဝိသံဝါဒကော-မချွတ်ယွင်းစေတတ်၊ ပါပါနံ-မကောင်းမှုတို့ကို၊ အကရဏံ-မပြုခြင်းသည်၊ သုခံ-ချမ်းသာကြောင်းတည်း၊ စတုနံ-နံသော၊ မဟာဘူတာနံ-မဟာဘုတ်တို့ကို၊ ဥပါဒါယ-စွဲ၍၊ ပသာဒေါ-ကြည့်လင်ခြင်း၊ အရဇကေန-ပင်းမင်းဆရာ မဟုတ်ပါဘဲ၊ (ပန်းဆိုးသမား မဟုတ်ပါဘဲ) ဝတ္ထာနံ-အဝတ်တို့ကို၊ ရာဂေါ-ဆိုးနိုင်ခြင်းသည်၊ အစ္ဆရိယော-အံ့ဖွယ်ရှိပါပေစွ၊ အဂေါပါလကေန-နွားကျောင်းသား မဟုတ်ပါဘဲ၊ ဂါဝိနံ-နွားမတို့ကို၊ ဒေါဟော-နို့ညှစ်နိုင်ခြင်းသည်၊ အစ္ဆရိယော-စွ။

တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ သရိစ္ဆာနံ-သရဓာတ်၊ ဣသုဓာတ်တို့၏၊ ကမ္မနိ-ကံ၌၊ (ဆဋ္ဌိ ဟောတိ) မာတု-အမိကို၊ သရတိ-အမှတ်ရ၏။ “မာတရ-ကို၊ သရတိ-၏” [ဤ “မာတရံ သရတိ” ကား ဤသုတ်အရာ မဟုတ်၊ ဆဋ္ဌိမမြဲကြောင်းကို ပြသော ပြယုဂ်တည်း၊] သတ္တာနံ-သတ္တဝါတို့၏၊ ကမ္မပစ္စယာ-ကံဟူသော အကြောင်းကြောင့်၊ တေသံ-ထိုသေလေပြီးသော ပြိတ္တာတို့ကို၊ ကောစိ-မည်သည့်

(၃၁၇) ဤသုတ်၌လည်းအဓိပ္ပာယ် မထူးလှ၊ ဝတ္တာရော စသည်၌ တုပစ္စည်း၊ ကာရကောစသည်၌ ဣပစ္စည်း၊ အကရဏံ၌ ယုပစ္စည်းများ၏ ယှဉ်ရာ၌ ဆဋ္ဌိကံ ရှိတတ်၍ “ယု ဣ တုမှီ၊ ပစ္စည်းပြီး၊ ဆဋ္ဌိကံနေစေ” ဟု နိယာမ်ဆိုကြသည်။ ထို နိယာမ်၏ မမြဲကြောင်းကိုလည်း “ကွစိတိ ကိ” စသော ပုံစံများဖြင့် သိသာပြီး၊ မှန်၏- ကတ္တာ ဘာသိတာ စသည်တို့သည် တုပစ္စည်းဆုံးသော ပုဒ်များဖြစ်လျက် ဆဋ္ဌိကံ မနေဘဲ ဒုတိယာကံပင် နေသည်။

ကိတကယောဂေ။ ။ “ကိတက” ဟူသော အမည်သည် တဗ္ဗ၊ တ၊ တု၊ ဣ၊ ဏ စသော ပစ္စည်းများအတွက် ရှေးဆရာတို့၏ အခေါ်ဖြစ်သော အမည်သညာမျိုး တည်း၊ [ကိတကယောဂေတိ တဗ္ဗာဒိယောဂေ၊ ကိတကန္တိ ဟိ တဗ္ဗာဒိနံ ပုဗ္ဗာစရိယ သမညာ၊ - မောဂ္ဂုလ္လာနံ ၂ ကဏ္ဍ၊ ၃၉ သုတ်၏ ပဋိကာဋီကာ။]

ပါပါနံ၊ ပေ၊ ဒေါဟော။ ။ ဤ အကရဏံ စသော ပုဒ်တို့သည် ဘာဝသာဓန များ တည်း၊ ထို့ကြောင့် ပြုခြင်း၊ ညှစ်ခြင်းဟု ပေးရသည်၊ ဤသို့ နောက်၌ ဘာဝသာဓန ရှိသောအခါ ရှေ့၌ ဆဋ္ဌိကံ ရှိတတ်သောကြောင့် “ဘာဝသာဓန၊ နောက်ပုဒ်ပြု၊ ကမ္မတ္ထ ဆဋ္ဌိ” ဟု ရှေးဆရာတို့ နိယာမ်ဆိုတော်မူကြသည်။

ဆွေမျိုးကမျှ၊ န သရတိ-အမှတ်မရ၊ [ဂါထာဖြစ်၍ “သတ္တာနံ ကမ္မပစ္စယာ” ဟူသော တွဲဖက်ပါဒကို ထည့်သည်၊ ပုံစံပြလိုရင်းမဟုတ်၊] ပုတ္တဿ-သားကို၊ ဣစ္ဆတိ-လိုချင်၏၊ ပုတ္တံ-ကို၊ ဣစ္ဆတိ-၏။ [ကစ္စာယနသာရ ၅၄, ၅၅ သုတ်တို့၏ အဓိပ္ပာယ်ကြည့်ပါ။]

ကရောတိဿ-ကရဓာတ်၏၊ [ကရောတိ၌ တိကား ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌတည်း၊] ပတိယတနေစ-ပြုပြင်ခြင်းအနက်၌လည်း၊ (ဆဋ္ဌိ ဟောတိ၊) ပတိယတနံ-ပတိယတနဟူသည်၊ အဘိသင်္ခါရော-ပြုပြင်ခြင်းတည်း၊ ဥဒကဿ-ရေကို၊ ပတိကုရုတေ-ပြုပြင်၏၊ ဥဒကံ ပတိကုရုတေ-ဥဒကံ ပတိကုရုတေဟုလည်း ရှိ၏၊ ကဏ္ဍဿ-မြားကို၊ ပတိကုရုတေ-၏၊ ကဏ္ဍံ ပတိကုရုတေ-ဟုလည်း ရှိ၏၊ [ကစ္စာယနသာရ (၅၄)ဂါထာ၌ “ကရိနော ယတနေပိ စ”နှင့် အဓိပ္ပာယ် တူပင်တည်း၊ ပြုအပ်ခဲ့သော အနက်များကား ဒုတိယာအနက်ချည်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ကို” ဟု ပေးရသည်။]

ပဉ္စမိယတ္ထေ-၌၊ ပရိဟာနိဘယတ္ထယောဂေ-ဆုတ်ယုတ်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါ၊ ကြောက်လန့်ခြင်းအနက်ရှိသော သဒ္ဓါတို့၏ ယှဉ်ရာ၌၊ (ဆဋ္ဌိ ဟောတိ၊) အဿဝနတာ(ယ)-မနာရခြင်းကြောင့်၊ ဓမ္မဿ-မှ၊ ပရိဟာယန္တိ-ဆုတ်ယုတ် ပါကုန်၏၊ အဟံ-ငါသည်၊ တဿ သုခဿ-ထိုစျားနံချမ်းသာမှ၊ ကိံနခေါ ဘာယာမိ-ဘာကြောင့် ကြောက်အံ့နည်း၊ သဗ္ဗေ-သူခပ်သိမ်းတို့သည်၊ ဒဏ္ဍဿ-ဒဏ်မှ၊ တသန္တိ-ထိတ်လန့်ကြကုန်၏၊ သဗ္ဗေ၊ မစ္စုနော-သေခြင်းမှ၊ ဘာယန္တိ၊ စတုန္နံ-လေးမျိုးကုန်သော၊ အာသိဝိသာနံ-အစွယ်၌ အဆိပ်ရှိသော မြွေဆိုးတို့မှ၊ ဘိတော-ကြောက်၏၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

ကုစိတိ ကိံ၊ ဂမ္ဘိရဉ္စ ကထံ ကတ္တာ၊ ပေ၊ ပသဝေါ ဃာတကော-တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ [ဂမ္ဘိရံ-လေးနက်သော၊ ကထံစ-တရားစကားကို လည်း၊ ကတ္တာ-ပြုတတ်၏၊ ကာလေန-သင့်လျော်သောအခါ၌၊ ဓမ္မိံကထံ-တရားစကားကို၊ ဘာသိတာ-ပြောဟောတတ်သည်၊ ဟောတိ-၏၊ ပရေသံ-သူတစ်ပါးတို့၏၊ ပုညာနိ-ကောင်းမှုတို့ကို၊ အနုမောဒိတာ-ဝမ်းမြောက်တတ်၏၊ သစ္စာနိ-သစ္စာတို့ကို၊ ဗုဇ္ဈိတာ-သိတော်မူတတ်၏၊ ကဋ္ဌံ-ဖျာကို၊ ကာရကော-ပြုတတ်၏၊ ပသဝေါ-သားကောင်တို့ကို၊ ဃာတကော-သတ်တတ်၏။]

တထာ-ပါး၊ နိဋ္ဌာဒိသုစ-တ၊ တဝန္တုစသော နိဋ္ဌပစ္စည်း၏ ယှဉ်ရာတို့၌ လည်း၊ [အတိတေ တတဝန္တုတာဝိသုတ်ဖြင့်သက်သော ပစ္စည်းများကို “နိဋ္ဌ” ဟု နာမည်မှည့်လတ်၊] န-ဆဋ္ဌိမဖြစ်၊ သုခကာမိ-ချမ်းသာကို အလိုရှိသူသည်၊

ဝိဟာရုံ-ကျောင်းကို၊ ကတော-ပြုပြီး၊ ရထံ-ရထားကို၊ ကတဝန္တော-ပြုပြီးသူတို့၊ ရထံ-ကို၊ ကတာဝိ-ပြုပြီးသူ၊ ကဋ္ဌ-ဖျာကို၊ ကတွာ-ပြု၍၊ “ကရောန္တော၊ ကရာနော၊ ကုရုမာနော-ပြုလျက်” ဟု ပေး၊ [“ကဋ္ဌ ကတွာ” စသည်ကား နိဋ္ဌာဒိသုဉ္စိ အာဒိအရ ပုံစံ၊ တချို့စာ၌ “ကဋ္ဌ ကရာနော” ကျသည်၊] ဣစ္စာဒိ။

(၃၁၉) ကသ္မိံ အတ္ထေ သတ္တမိ-သက်သနည်း၊ ဩကာသေ-ဩကာသ အနက်၌၊ သတ္တမိ-သည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏၊ [ထို့နောက်၌ “ဩကာသကာရကေ သတ္တမိဝိဘတ္တိံ ဟောတိ” ဟု မြန်မာမှု၌ ရှိ၏၊ သီဟိုဠ်မှု၌ မရှိ၊] ဩကာသော-ဩကာသဟူသည်၊ ကောစ-အဘယ်နည်း။

(၃၂၀) ယောဓာရော တမောကာသံ။ ။ (၂၇၈) [အသ္မိံ-ဤအနက်၌၊ အာဓာရိယတိ-ဆောင်အပ်၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ (သော-ထို အနက်သည်၊) အာဓာရော-အာဓာရ မည်၏၊ အဓိကရဏံ-တည်ရာတည်း၊] ကတ္တုကမ္မ သမဝေတာနံ-ကတ္တား ကံနှင့်တကွ ဖြစ်ကုန်သော၊ နိသဇ္ဇပစနာဒိကြိယာနံ-ထိုင်ခြင်း၊ ချက်ခြင်း အစရှိသော ကြိယာတို့၏၊ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန-တည်ရာ၏အဖြစ် ဟူသော အနက်ကြောင့်၊ ယော-အကြင် ကာရကသည်၊ အာဓာရော-တည်ရာ သည်၊ (ဟောတိ) တံ ကာရကံ ဩကာသသည် ဟောတိ၊ ကဋ္ဌေ-ဖျာ၌၊ ဒေဝဒတ္တော-သည်၊ နိသီဒတိ-ထိုင်၏၊ ထာလိယံ-ထမင်းအိုး၌၊ ဩဒနံ-ကို၊ ပစတိ-ချက်၏။

အာဓာရိယတိ၊ ပေ၊ ဩကာသသည်။ ။ [“ယသ္မာဒပေတိ” စသည်ကဲ့သို့ အနက်အားလျော်စွာ “ယသ္မိံ အာဓာရော” ဟု မထားဘဲ “ယောဓာရော” ဟု ထားရခြင်း၏ အကြောင်း စသည်ကို ကစ္စည်းဋီကာ၌ ဆိုအံ့၊] မိမိအပေါ်၌ တည်သောအရာ ဟူသမျှ ကို မကျအောင် ဆောင်ထားရာဖြစ်သောကြောင့် တည်ရာ မှီရာဟူသမျှကို “အာဓာရ” ဟု ခေါ်၏၊ ထို့ကြောင့် “အာဓာရိယတိ အသ္မိံ” ဟု ဝိဂြိဟ်ပြု၍ “အဓိကရဏံ” ဟု အဘိဓမ္မေယျကို ပြသည်၊ [ကတ္တုသုခလုပ်ရာ၌ “အာဓာရိယတိတိ အာဓာရော” လုပ်၍ အဓိကရဏသုခ လုပ်ရာ၌ “ကတ္တုကမ္မသမဝေတာ ကြိယာ အာဓာရိယတိ အသ္မိံတိ အာဓာရော” ဟု အခြားကျမ်းတို့၌ ဝိဂြိဟ်ပြု၏၊ သီဟိုဠ်မှု၌လည်း “အာဓာရိယတိ” ဟု ကမ္မရုပ် ရှိသည်။

ကတ္တုကမ္မသမဝေတာနံ။ ။ သမဝေတာ၌ သမံ+အဝ+ဣဇာတ် တပစ္စည်း၊ သမံ= အညီအမျှ (တကွ)+အဝေတ=ပေါင်း၍ ဖြစ်သည်၊ ကြိယာသည် ကတ္တား၌လည်းကောင်း၊ ကံ၌လည်းကောင်း မှီ၍ဖြစ်သောကြောင့် ကြိယာကို “ကတ္တား ကံနှင့် တကွဖြစ် သည်” ဟု ဆိုသည်၊ ကတ္တုကမ္မသမဝေတာနံ စသည်တို့၏ အဓိပ္ပာယ်ကို “ဧတ္ထ ဟိ” စသည်ဖြင့် ချဲ့သည်။

ဟိ-ချဲ့၊ ဧတ္ထ-ဤပြုယုဂ်တို့၌၊ ဒေဝဒတ္တတဏှာလာနံ-ဒေဝဒတ်၊ ဆန်
ဟူကုန်သော၊ ကတ္ထုကမ္မာနံ-ကတ္တား ကံတို့ကို၊ ဓာရဏတော-ဆောင်ခြင်း
ကြောင့်၊ တံ သမဝေတံ-ထို ဒေဝဒတ်၊ ဆန်တို့နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အာသနပစန
သင်္ခါတံ-ထိုင်ခြင်း၊ ချက်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော၊ ကြိယံ-ကို၊ ဓာရေတိ နာမ-
ဆောင်သည် မည်၏။

ဧတ္ထ ဟိ၊ ပေ၊ ဓာရေတိနာမ။ ။ “ကဇ္ဇေ နိသီဒတိ ဒေဝဒတ္တော=ဗျာပေါ၌
ဒေဝဒတ်တိုင်၏” ဟူရာ၌ ဗျာသည် ဒေဝဒတ်တည်းဟူသော ကတ္တားကိုသာ ဆောင်ထား
၏၊ ထိုင်ခြင်းကြိယာကို တိုက်ရိုက် မဆောင်နိုင်၊ “ထာလိယံ ဩဒနံ ပစတိ” ၌လည်း
ထမင်းအိုးသည် ဩဒနအရ ဆန်ကိုသာ ဆောင်ထား၏၊ ကျက်ခြင်းကြိယာကို တိုက်ရိုက်
မဆောင်နိုင်၊ ကြိယာကို မဆောင်နိုင်လျှင် “ကရောတိ ကြိယံ အဘိနိပ္ပာဒေတိ” ဟူသော
ဝိဂြိုဟ်နှင့် မည်ရကား ကဋ-ထာလိ(ဗျာ-ထမင်းအိုး)တို့သည် ဩကာသကာရကအမည်
မရနိုင်သည် မဟုတ်ပါလောဟု စောဒနာဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဧတ္ထ ဟိ၊ ပေ၊ ဓာရေတိ
နာမ” ကို မိန့်။ [ဒေဝဒတ္တတဏှာလသင်္ခါတာနံ ကတ္ထုကမ္မာနံ ဝယ် ဒေဝဒတ္တကို
ကံတ္တုနှင့်၊ တဏှာလကို ကမ္မနှင့် စပ်။]

ဆက်ဦးအံ-“ကဇ္ဇေ နိသီဒတိ ဒေဝဒတ္တော” ဟူရာဝယ် ဗျာပေါ၌ ဒေဝဒတ်သည်
တည်၏၊ ဒေဝဒတ်တည်းဟူသော ကတ္တား၌ ထိုင်ခြင်းကြိယာသည် တည်၏၊ ဤသို့
ဗျာသည် ကြိယာကို တိုက်ရိုက်မဆောင်သော်လည်း ကြိယာ၏မှီရာ ကတ္တားကို
ဆောင်လျှင် ကြိယာလည်း တစ်ပါတည်း ပါနေသောကြောင့် ကြိယာကိုလည်း ဆောင်ရာ
ရောက်သည်၊ “ထာလိယံ ဩဒနံ ပစတိ” ဟူရာဝယ် ထမင်းအိုး၌ ဆန်တည်၏၊ ဆန်ဟူသော
ကံ၌ ကျက်ခြင်းကြိယာ တည်၏၊ ထို့ကြောင့် ထမင်းအိုးသည် ကျက်ခြင်း ကြိယာကို
တိုက်ရိုက်မဆောင်သော်လည်း ကြိယာ၏မှီရာ ဆန်တည်းဟူသော ကံကို ဆောင်သော
ကြောင့် ကြိယာကိုလည်း ဆောင်ရာရောက်သည်၊ ဥပမာ-ကိုယ်ဝန်ဆောင် မိန်းမကို
ဆောင်ယူလာသူသည် ကိုယ်ဝန်သူငယ်ကိုလည်း ဆောင်ယူသည် မည်သကဲ့သို့တည်း။

ဓာရေတိနာမ။ ။ “ဝုစ္စတိ ဝုစ္စံ၊ နာမံ ပရိယာယ၊ ရှိလတ်ကမ္မ၊ ဥပစာ” ဟူသည်
နှင့်အညီ “ဓာရေတိနာမ” ၌ နာမသဒ္ဒါဖြင့် ဆိုသောကြောင့် ဩကာသအမည်၏ ဥပစာ
နာမမည်ဖြစ်ကြောင်းကို သိစေ၏၊ ချဲ့ဦးအံ-ကဋ ထာလိတို့သည် ကြိယာ၏ တိုက်ရိုက်
တည်ရာ မဟုတ်သောကြောင့် ကြိယာကို တိုက်ရိုက် မပြီးစေနိုင်ကြရကား မုချအားဖြင့်
“ဩကာသကာရက” အမည် မရနိုင်ကြ၊ ကြိယာသည် ကတ္တား ကံပေါ်၌ တည်၏၊
ကတ္တား ကံသည် ကဋ ထာလိတို့အပေါ် တည်၏၊ ဤသို့ အဆက်ဆက်အားဖြင့်
ကြိယာ၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ပရမ္မရူပစာရအားဖြင့်သာ ဩကာသကာရက
အမည်ကို ရကြသည်၊ [ပရမ္မရူပ=အဆက်ဆက်အားဖြင့်+ဥပစာရ=တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်
အပ်သောနာမည်၊ ဤ ပရမ္မရူပစာရဟူသည်လည်း မိမိအပေါ်၌ တည်သော ဌာနီကတ္တား
ကံတို့ရထိုက်သော ဩကာသနာမည်ကို ဌာန အာဓာရပေါ် တင်စားထားသော ဌာနူပစာ
ပင်တည်းဟု ကြံသင့်၏။]

ပန-ဆက်ဦးအံ့၊ သော အယံ ဩကာသော-ထိုဩကာသသည်၊ ဗျာပကော-
 ဗျာပကလည်းကောင်း၊ ဩပသိလေသိကော-လည်းကောင်း၊ သာမိပိကော-
 လည်းကောင်း၊ စေသယိကော-လည်းကောင်း၊ ဣတိ-ဤသို့၊ စတုဗ္ဗိဓော-ရှိ၏၊
 တတ္ထ-တွင်၊ ယတ္ထ-အကြင် ဩကာသ၌၊ သကလောပိ-အလုံးစုံလည်းဖြစ်သော၊
 အာဓာရဉာတော-တည်ရာဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ အတ္ထော-အနက်သည်၊ အာဓေယျန-
 အာဓေယ်သည်၊ ပတ္ထဋ္ဌော-ပျံ့နှံ့အပ်သည်၊ ဟောတိ-၏၊ ယသ္မိ-စ-အကြင်
 ဩကာသ၌လည်း၊ အာဓေယျဘူတံ-အာဓေယ်ဖြစ်၍ဖြစ်သော အနက်သည်၊
 ကိဉ္စိ-တချို့ကို၊ ဗျာပေတွာ-ပျံ့နှံ့၍၊ တိဋ္ဌတိ-တည်၏၊ (သော-ထိုဩကာသသည်)

လဒ္ဓနာမ ဝိသေသတ္တာ။ ။ဤသို့လျှင် ကတ္တား ကံတို့သည် ကြိယာ၏ တည်ရာ
 ဖြစ်သောကြောင့် “ဩကာသကာရက”ဟူသော အမည်ကို ခံယူသင့်သော်လည်း
 “ကတ္တား”ဟူသော နာမည်ထူး၊ “ကံ”ဟူသော နာမည်ထူးကို ရပြီးဖြစ်သောကြောင့်
 ကတ္တားနှင့်လည်း ဆက်ဆံ ကံနှင့်လည်း ဆက်ဆံ၍ သာမန်ဖြစ်သော ဩကာသနာမည်
 ကို မခံယူကြတော့ချေ၊ ဥပမာ-“ရဟန်းသံဃာ”ဟူသော နာမည်ထူး ရနေသော
 ပုဂ္ဂိုလ်များက (လူ့ဇာတ်ပင် ဖြစ်သော်လည်း) “လူ”ဟူသော သာမညနာမည်ကို
 မခံလိုသကဲ့သို့တည်း။

“ကြိယာနိဿယဘူတာနိ၊ ကတ္တာကမ္မာနိ တိဋ္ဌရေ၊
 ယတ္ထောကာသောတိ သော ယေဝ၊ ပရမ္မရူပစာရတော။
 လဒ္ဓနာမဝိသေသတ္တာ၊ နေသံ နောကာသတာ သိယာ၊
 သာမညဿ ဝိသေသောဝ၊ ဗာဓကောတိ ဟိ ဝုစ္စတေ”။

ယတ္ထ-အကြင် ကာရက၌၊ ကြိယာနိဿယဘူတာနိ-ကြိယာ၏ မှီရာဖြစ်၍
 ဖြစ်ကုန်သော၊ ကတ္တာကမ္မာနိ-ကတ္တား ကံတို့သည်၊ တိဋ္ဌရေ-တည်ကုန်၏၊ သော
 ယေဝ-ထို ကာရကကိုပင်၊ ပရမ္မရူပစာရတော-အဆက်ဆက် တင်စားသောအားဖြင့်၊
 ဩကာသောတိ-ဩကာသဟူ၍၊ ဝုတ္ထော-ဆိုအပ်၏၊ နေသံ-ထို ကတ္တား ကံတို့၏၊
 လဒ္ဓနာမဝိသေသတ္တာ-ရအပ်ပြီးသော နာမည်ထူး ရှိကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊
 ဩကာသတာ-ဩကာသ၏ အဖြစ်သည်၊ ဝါ-ဩကာသ နာမည်သည်၊ န သိယာ-
 မဖြစ်တော့ရာ၊ ဟိ-မှန်၏၊ သာမညဿ-သာမညအစီအရင်ကို၊ ဝိသေသောဝ-
 ဝိသေသအစီအရင်ကသာ၊ ဗာဓကော-တားဖြစ်နိုင်၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဝုစ္စတေ-ဆိုအပ်၏။

ဗျာပကောနာမ၊ ပေ၊ သပ္ပိတိ။ ။ဤစကားဖြင့် ဩကာသ လေးမျိုးတွင် ဗျာပက
 ဩကာသကို ပြ၏၊ ထို ဗျာပကဩကာသသည် သကလဗျာပက-ဧကဒေသဗျာပကဟု
 နှစ်မျိုးရှိ၏၊ ထိုတွင် “ယတ္ထ သကလောပိ၊ ပေ၊ ပတ္ထဋ္ဌော ဟောတိ”ဖြင့် သကလ
 ဗျာပကကို ပြ၏၊ “ယသ္မိ စ၊ ပေ၊ တိဋ္ဌတိ”ဖြင့် ဧကဒေသဗျာပကကို ပြ၏၊ [ဋီကာ၌
 “ဧတဿ-ဤဩကာသ၏၊ အာဓာရဗျာပကံ-အာဓာရဋ္ဌိ နှံ့တတ်သော၊ အာဓေယျဝတ္ထု-

ဗျာပကောနာမ-ဗျာပကဩကာသမည်၏။ တံ-ထိုဥဒါဟရဏ်သည်။ ယထာ-နည်း၊ တိလေသု၊ပေ၊ သပ္ပိတိ-တိလေသု၊ပေ၊ သပ္ပိ ဟူသည်တည်း။ [နှမ်းတို့၌ ဆီရှိ၏။ နို့ရည်တို့၌ ရေရှိ၏။ နို့ခမ်း၌ ထောပတ်ရှိ၏။]

အာဓေယံဝတ္ထုသည်။ အတ္ထိ-ရှိ၏။ ဣတိ ဗျာပကော-မည်၏”ဟု ရှိ၏။ ဋီကာအတိုင်း “ဗျာပတိ-ပျံ့နှံ့တတ်၏။ ဣတိ၊ ဗျာပကံ”ဟု ပြု၍ “ဗျာပကံ”အရ နဲ့တတ်သော အာဓေယံဝတ္ထုကို ယူပြီးလျှင် ထိုဝတ္ထုရှိသော ဩကာသကို “ဗျာပကံ ယဿ အတ္ထိတိ ဗျာပကော”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ သက္ကတ၌ “အဘိဗျာပကော”ဟု ရှိ၏။

ဗျာပိက။ ။ရှေးက “ဗျာပိကာဓာရ”ဟု သုံးစွဲကြ၏။ ထို ဗျာပိကောပါဠိကို အတည်ယူလိုမှ “ဗျာပနံ-အာဓေယံဝတ္ထု၏ ပျံ့နှံ့ခြင်း၊ ဗျာပေါ-ခြင်း၊ ဗျာပေါ ယတ္ထ အတ္ထိတိ ဗျာပိကော=အာဓေယံဝတ္ထု၏ နဲ့ခြင်းရှိရာဖြစ်သော ဩကာသ”ဟု မှတ်ပါ။ [ဋီကာ၌ အာဓေယုကို “ဓာရေတဗ္ဗ”ဟု ဖွင့်၏။ အာပုဗ္ဗ ဓာဓာတ်၊ ဣပစ္စည်းကို ဓာတွန်နှင့်တကွ ဖျေပြု၍ “အာဓေယု”ဟု ဖြစ်၏။ ထို အာဓေယုကိုပင် “အာဓေယံ” ဟု ခေါ်၏။ ထေရ်ကို “ထေရ်”ဟု ပြန်သကဲ့သို့တည်း။ အာဓိယတေ-(အာဓာရသည်) ဆောင်ထားအပ်၏။ ဣတိ၊ အာဓေယျော-၏။]

ယတ္ထ သကလောပိ၊ ပေ၊ ပတ္ထဇ္ဇော။ ။ “သကလောပိ အာဓာရဘူတော”၌ သကလအရ တည်ရာဩကာသကို ရသဖြင့် ဗျာပကနှင့် အရတူရကား “သကလော-အလုံးစုံသော (ဝါ-အကုန်အစင် ဖြစ်သော) ဗျာပကော-ပျံ့နှံ့ရာ ဩကာသသည်၊ သကလဗျာပကော-မည်၏။ တိလေသု တေလံ”တည်း။ တိလအရ နှမ်းခြပ်သည် အားလုံး၌ပင် (နှမ်း တစ်လုံးလုံး၌ပင်) ဆီပျံ့နှံ့၍ တည်သောကြောင့် သကလဗျာပက ဩကာသတည်း။ တေလံကား နှမ်း၌တည်သော အာဓေယံဝတ္ထုတည်း။ [“နှမ်းဟူသမျှ၌ ဆီတည်သောကြောင့် သကလဗျာပက”ဟုလည်း ဆိုကြသေးသည်။ ထိုစကားကို “အာဓာရဿ တိလဿ သဗ္ဗဒေသဘာဂံ အဘိဗျာပိတွာ တိဋ္ဌတိ=တည်ရာဖြစ်သော နှမ်း၏ အလုံးစုံသော အရပ်အဖို့ကို ပျံ့နှံ့၍ တည်၏”ဟူသော ကဝိရာဇဋီကာစကား ဖြင့် စဉ်းစားကြပါကုန်] “ဒဓိမ္မိ သပ္ပိ”၌လည်း နို့ခမ်းတစ်ခုလုံး၌ ထောပတ် ပါဝင် တည်ရှိသောကြောင့် သကလဗျာပကပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “တိလေသု တေလံ”ကို ဖွင့်ပြီးနောက် “ဧဝံ ဒဓိမ္မိ သမဝေတံ သပ္ပိ”ဟု ဖွင့်သည်။

ယသ္မိံ စ၊ ပေ၊ ဗျာပေတွာ တိဋ္ဌတိ။ ။ “ကိဋ္ဌိ ဗျာပေတွာ-အချို့ကို နဲ့စေ၍”ဟု ဆိုသဖြင့် တချို့သာ ပျံ့နှံ့ရာအာဓာရဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏။ ထို့ကြောင့် “ဧကဒေသော-တချို့သော၊ ဗျာပကော-ပျံ့နှံ့ရာ ဩကာသသည်။ ဧကဒေသဗျာပကော-မည်၏”ဟု ဆိုပါ။ “ခီရေသု ဇလံ” နို့ရည်ထဲ၌ ရေရောသောအခါ နို့မှုန့်ကလေးများ၏ အတွင်း ရောက်အောင်ထွင်းဖောက်၍ ရေမတည်နိုင်၊ ထိုနို့မှုန့်ကလေးများ၏ နံ့နား ပတ်ပတ်လည် ၌သာ ရေတည်သောကြောင့် နို့ရည်သည် ဧကဒေသဗျာပကမည်၏။ ထို့ကြောင့် ဋီကာ ၌ “ခီရေသု ပန ပက္ခိတ္တဇလံ သံယောဂဝသေန ဧကဒေသမေဝ ပတ္တရိတွာ တိဋ္ဌတိ”ဟု

ပစ္စေကသိဒ္ဓါနံ-အသီးအသီး ထင်ရှားကုန်သော၊ ဘာဝါနံ-ဝတ္ထုတို့၏၊ ယတ္ထ-အကြင် ဩကာသ၌၊ ဥပသိလေသေန-အချင်းချင်း စပ်ယှဉ်သဖြင့်၊ ဥပဂမော-ကပ်ရောက်ခြင်းသည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏၊ ယသ္မိံ-စ-အကြင် ဩကာသ၌ လည်း၊ အာဓေယျော-အာဓေယ်သည်၊ ဥပသိလိဿတိ-ငြိကပ်တတ်၏၊ အလ္လိယိတွာ-ငြိကပ်၍၊ တိဋ္ဌတိ-တည်တတ်၏၊ (သော-ထို ဩကာသသည်၊) ဩပသိလေသိကောနာမ-မည်၏၊ တံ ယထာ၊ အာသနေ၊ ပေးသမိပေ ဌိတောတိ- အာသနေ၊ ပေးဌိတောဟူသည်တည်း။ [နေရာ၌ သံဃာသည် ထိုင်နေ၏၊ ထမင်းအိုး ၌ ထမင်းကို ရျက်၏၊ အိုး၌ ရေသည် ရှိ၏၊ အဝေး၌ တည်၏၊ အနီး၌ တည်၏။]

ဖွင့်သည်။ ဤ၌လည်း “နို့ရည် ဟူသမျှပယ် ရေမတည်-ရောထားရာ နို့ရည်အချို့၌ သာ ရေတည်သောကြောင့် ဧကဒေသဗျာပကမည်၏” ဟု ဆိုကြသေး၏၊ ထို အဓိပ္ပာယ် ကိုလည်း “ခီရေသု ပန” စသော ဋီကာစကားဖြင့် စဉ်းစားပါကုန်။ [ကစွည်းဝတ္ထု၌ကား “ဇလေသု ခီရံ” ဟု ပြောင်းပြန်ပြုယုဂ်ကို တွေ့ရ၏။]

ဥပသိလေသော နာမ၊ ပေ၊ တိဋ္ဌတိ။ ။ “ဥပသိလေသနံ-စပ်ယှဉ်ခြင်း၊ ဥပသိလေသော-ခြင်း၊ ဥပသိလေသော ယတ္ထ အတ္ထိတိ ဩပသိလေသိကော=စပ်ယှဉ် ခြင်းရှိသော ဩကာသ၊ အာသနေ နိသိန္နော သံဃော”၌ သံဃာနှင့်နေရာသည် နဂိုက စပ်ယှဉ်ခြင်း မရှိကြ၊ ထိုသို့ စပ်ယှဉ်ခြင်း မရှိဘဲ အသီးအသီး (ကိုယ့်နေရာနှင့်ကိုယ်) ထင်ရှားကုန်သော အရာဝတ္ထု နှစ်ခုတို့၏ စပ်ယှဉ်ခြင်းကို ဥပသိလေသဟု ခေါ်၏၊ ထိုသို့ စပ်ယှဉ်ခြင်းရှိသော တည်ရာအာဓာရကို “ဩပသိလေသိကဩကာသ” ဟု ခေါ်၏၊ “ယတ္ထ ဥပသိလေသေန ဥပဂမော ဟောတိ”ဖြင့် အနုလ္လိယန ဩပသိလေသကို ပြ၏၊ အနုလ္လိယန-ငြိကပ်ခြင်း မရှိသော ဩပသိလေသ။

ဥပသိလေသေန။ ။ ဥပသိလေသေနကို “အညမည် သံဃောဂဝသေန” ဟု ဋီကာ ဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် အာဓာရဝတ္ထုနှင့် အာဓေယ်ဝတ္ထု နှစ်ခုတို့ အချင်းချင်း (မငြိကပ်ဘဲ) စပ်ယှဉ်ရုံမျှ ကပ်မိကြရာဖြစ်သော ဩကာသသည် အနုလ္လိယန ဩပသိလေသိက မည်၏၊ “အာသနေ နိသိန္နော သံဃော”တည်း၊ ဤ အာသနေအရ ညောင်စောင်း အင်းပျဉ်စသော နေရာအာဓာရနှင့် သံဃာဟူသော အာဓေယ်ဝတ္ထုတို့ ငြိကပ်ခြင်း မရှိဘဲ၊ ယှဉ်စပ်ရုံမျှ ကပ်မိသောကြောင့် အာသနေသည် အနုလ္လိယန ဩပသိလေသိက မည်၏၊ ဒူရေ ဌိတော-သမိပေ ဌိတောတို့၌ ဒူရေ-သမိပေတို့လည်း နည်းတူ။

အလ္လိယန ဩပသိလေသိက။ ။ “ယသ္မိံ စ၊ ပေ၊ အလ္လိယိတွာ တိဋ္ဌတိ” ပါဠိဖြင့် အလ္လိယန ဩပသိလေသိကကို ပြ၏၊ “ထာလိယံ ဩဒနံ ပစတိ”တည်း၊ ထမင်းအိုး တည်းဟူသော အာဓာရ၌ ထမင်းတည်းဟူသော အာဓေယ်သည် ယှဉ်စပ်ရုံမျှမက၊ ခွာ၍ ယူရလောက်အောင် ငြိကပ်နေ၏၊ ယဋ္ဌေသု ဥဒကံလည်း ရေသည် အိုးနှင့် ယှဉ်စပ်ရုံမျှမက၊ ငြိကပ်နေသည်သာ၊ ထို့ကြောင့် ထာလိယံ ယဋ္ဌေသုတို့သည် အလ္လိယန ဩပသိလေသိကတို့တည်း။

ယတ္ထ-အကြင် ဩကာသ၌၊ သမိပေ-အနီးဝတ္ထု၌၊ သမိပိဝေါဟာရံ-သမိပိ
 ဝတ္ထု၏ နာမည်ကို၊ ကတွာ-ပြု၍၊ ဝါ-တင်စား၍၊ တဒါ ယတ္ထဂုတ္တိတာ ဒီပနတ္ထံ-
 ထို သမိပိဝတ္ထု၌စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ်ကိုပြခြင်း အကျိုးငှာ၊ အာစာရ
 ဘာဝေါ-အာစာရအဖြစ်ကို၊ ဝိကပ္ပိယတိ-ကြံအပ်၏၊ (သော-ထို ဩကာသ
 သည်) သာမိပိကောနာမ-သာမိပိကဩကာသ မည်၏၊ တံ ယထာ၊ ဂင်္ဂါယံ
 ယောသော ဝသတိ-စသည်တည်း၊ [ဂင်္ဂါမြစ်အနီး၌ နွားခြံသည် တည်နေ၏၊]
 ဂင်္ဂါယ-၏၊ သမိပေ-အနီး၌၊ ဝဇော-နွားခြံသည်၊ ဝသတိ-၏၊ ဣတိအတ္ထော၊
 ဘဂဝါ-သည်၊ သာဝတ္ထိယံ-သာဝတ္ထိမြို့၏ အနီး၌၊ ဇေတဝနေ-၌၊ ဝိဟရတိ-
 နေတော်မူ၏၊ သာဝတ္ထိယာ-၏၊ သမိပေ-၌၊ ဣတိအတ္ထော။]

သာမိပိကောနာမ၊ ပေ၊ ဝိကပ္ပိယတိ။ ။ “သမိပေ နိယုတ္ထော” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်
 အရ အနီး၌ ယှဉ်သောအရပ်သည် “သာမိပိက” မည်၏၊ “ဂင်္ဂါယံ ယောသော ဝသတိ”
 ၌ နွားခြံ၏တည်ရာ မြစ်ကမ်းအရပ်သည် ဂင်္ဂါမြစ်၏ အနီးဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့်
 သမိပဝတ္ထုတည်း။ ဂင်္ဂါမြစ်ကား ထို သမိပဝတ္ထု၌ ယှဉ်စပ်နေသောကြောင့် သာမိပိက
 မည်၏၊ သမိပိဖြစ်သော ဂင်္ဂါမြစ်၏ “ဂင်္ဂါ” ဟူသော နာမည်ကို ကမ်းနားအရပ်၌
 တင်စား၍ ကမ်းနားအရပ်ကိုပင် “ဂင်္ဂါ” ဟု ကြံကြံဖန်ဖန် ပြောဆိုထားသောကြောင့်
 “ဂင်္ဂါယံ” ဟူသော ဩကာသသည် သာမိပိကဩကာသမည်၏၊ “အရပ်က သမိပ(အနီး
 ဝတ္ထု) ဖြစ်သော်လည်း သာမိပိကနာမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော ဩကာသ ဖြစ်သည်” ဟူလို။

တဒါ ယတ္ထဂုတ္တိတာ ဒီပနတ္ထံ။ ။ “ဂင်္ဂါယ တီရေ-ဂင်္ဂါမြစ်၏ ကမ်း၌” စသည်ဖြင့်
 တိုက်ရိုက်မဆိုဘဲ အဘယ်အကျိုးငှာ ကြံကြံဖန်ဖန် တင်စားအပ်သနည်းဟု မေးဖွယ်
 ရှိသောကြောင့် “တဒါ ယတ္ထဂုတ္တိတာ ဒီပနတ္ထံ” ဟု မိန့်၊ ထိုဂင်္ဂါမြစ်နှင့် နွားခြံတည်ရာ
 ကမ်းနားအရပ်တို့ ဆက်သွယ်လျက်ဖြစ်ကြောင်း (စပ်နေကြောင်း) ကို ပြခြင်းအကျိုးငှာ
 “ဂင်္ဂါယ တီရေ” စသည်ဖြင့် ထိုက်ရိုက်မဆိုဘဲ ကြံကြံဖန်ဖန် တင်စား၍ ဆိုအပ်၏။

ထင်ရှားစေအံ့-“ဂင်္ဂါယ တီရေ” ဟု ဆိုလျှင် စာနေကျယ်၏၊ ဂင်္ဂါယံဟု ဆိုလျှင်
 စာနေကျဉ်၏၊ “ဝဇော ဝသတိ” ဟု ဆိုသဖြင့် နွားခြံသည် မြစ်ထဲ၌ တည်လို့မဖြစ်ဟု
 သိသာသဖြင့် ဂင်္ဂါယံအရ ဂင်္ဂါမြစ်မဟုတ်၊ ဂင်္ဂါမြစ်နှင့်စပ်နေသော ကမ်းနားဒြပ်
 ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှား၏၊ ထို့ကြောင့် “ဂင်္ဂါယ တီရေ” ဟု စကား မရှည်စေဘဲ
 “ဂင်္ဂါယံ” ဟု တိုတိုကျဉ်းကျဉ်းဖြင့် ကြံကြံဖန်ဖန် တင်စား၍ ဆိုထားသည်။

ဂင်္ဂါယံ၊ ပေ၊ ဝသတိတုတ္ထော။ ။ ဂင်္ဂါယံကို “ဂင်္ဂါမြစ်၌” ဟု အနက်မပေးဘဲ
 “ဂင်္ဂါမြစ်အနီး၌” ဟု အနက်ပေးစေလိုသောကြောင့် “ဂင်္ဂါယ သမိပေ” ဟု ဖွင့်သည်၊
 ဤပုဒ်ဝယ် “အနီး၌” ဟူသောအနက်သည် ဂင်္ဂါသဒ္ဒါ၏ အနက်မဟုတ်၊ သတ္တမိဝိဘတ်၏
 သာမိပိကဩကာသဟု ခေါ်အပ်သော အနက်တည်း၊ “သာဝတ္ထိယံ-သာဝတ္ထိမြို့၏
 အနီး၌” လည်း နည်းတူ၊ “သာဝတ္ထိမြို့ထဲ၌ မဟုတ်၊ သာဝတ္ထိမြို့၏ အနီးဖြစ်သော
 ဇေတဝန်ကျောင်း၌ နေတော်မူ၏” ဟူလို

ယတ္ထ-အကြင် ဩကာသန္တိ၊ အညတ္တာဘာဝဝေေန-အခြားအရပ်၌ မဖြစ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဒေသန္တရာဝစ္ဆေဒဝေေန ဝါ-ဒေသတစ်ပါးကို ပယ်ရှားဖြတ်တောက်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ အာဓာရဘာဝပရိကပ္ပော-အာဓာရအဖြစ်ကို ကြံစည်ခြင်းသည်၊ (ဟောတိ-၏၊) (ဘာဝေါ ရှိသည်ကား မကောင်း၊) သော-ထို ဩကာသသည်၊ ဝေသယိကော နာမ-၏၊ တံ ယထာ၊ အာကာသေ၊ ပေ၊ ပိတရိနိပုဏော-အာကာသေ၊ 'ပေ၊ နိပုဏောဟူသည်တည်း၊ [ကောင်းကင်၌ ငှက်တို့သည်၊ ပက္ခန္ဓန္တိ-ပျံသွားကုန်၏၊ မြေတို့၌ လူတို့သည် လှည့်လည်ကုန်၏၊ (ဋီကာ၌ စရန္တိပုဒ် မပါ၊ "ဇာယန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏"ဟု ပါသည်၊) ရေတို့၌ ငါးတို့သည်၊ (စရန္တိ၊) မြေတို့၌၊ ပတိတော-ပျပ်ဝပ် ရှိခိုး၏၊ မကောင်းမှု၌ စိတ်သည် မွေ့လျော်၏၊ ဘုရားသာသနာတော်၌ ကြည်ညို၏၊ ပညာ၌ ကောင်းသည်၊ (ဘဝတိ-ဖြစ်၏၊) ဝိနည်း၌ သိမ်မွေ့သူသည်၊ (ဘဝတိ၊) အမိ၌၊ သာဓု (ဘဝတိ၊) ပိတရိ-၌၊ နိပုဏော(ဘဝတိ၊)၊ ဣစ္စာဒိ။

အချို့ကျမ်းများ။ ။သိဒ္ဓန္တကောမုဒိစသော တချို့သဒ္ဓါကျမ်း၌ သာမိပိကဩကာသ ကို မပြကြ၊ ဂင်္ဂါယံစသည်ကို ဝေသယိကဩကာသ၌ သွင်းကြသည်၊ ထိုအလို "ဂင်္ဂါယံ ယောသော ဝေသတိ"၌ ဂင်္ဂါသဒ္ဓါသည် သမိပိဖြစ်သော ဂင်္ဂါမြစ်၏ နာမည်ကို သမိပဖြစ်သော ကမ်းနား၌ တင်စားထားသော သမိပျူပစာရ သဒ္ဓါတည်း၊ မြန်မာလိုလည်း "ဂင်္ဂါမြစ်၌"ဟု ဘာသာပြန်ပါ၊ ဥပစာသဒ္ဓါကို မြန်မာပြန် (အနက်ပေး)ရာ၌ သဒ္ဓါရှိတိုင်းပင် ပြန်ရိုးရှိ၏၊ သာဝတ္ထိယံ၌လည်း နည်းတူ။

အချုပ်မှာ-ဂင်္ဂါယံ ယောသောဝယ် "ဂင်္ဂါမြစ်၌"ဟု ပေးလျှင် သမိပျူပစာရဟု မှတ်ပါ၊ ဤအလို သာမိပိကာဓာရလည်း မရှိ၊ "ဂင်္ဂါမြစ်အနီး၌"ဟု ပေးလျှင် သာမိပိကာဓာရ ဟု မှတ်ပါ၊ ဤသို့ သာမိပိကဩကာသ ရှိ-မရှိ ဝါဒကွဲသော်လည်း "သမိပတ္ထေ ဘုမ္မဝစန=သမိပအနက်၌ သတ္တမိဝိဘတ်"ဟု အဋ္ဌကထာများ၌ ဖွင့်လှေ့ရှိရကား သာမိပိကဩကာသ ရှိခြင်းကို မဂ္ဂဗောဓ ကစွည်းဝုတ္တိနှင့် ရူပသိဒ္ဓိဆရာတို့ အလိုရှိကြသောကြောင့် ဩကာသ ၄ မျိုး ပြကြသည်၊ ဩကာသ ၆ မျိုးဝါဒကို ကစွည်းဋီကာမှာ ရှုပါ။

ဝေသယိကောနာမ၊ ပေ၊ ပရိကပ္ပော။ ။ဝိသယသဒ္ဓါသည် "နယ်"ဟူသောအနက်ကို ဟော၏၊ "နယ်"ဟူသည်လည်း အရပ်-ကာလ-အံ့ရံ စသည်ဖြင့် များ၏၊ ထိုနယ်ကိုပင် "အရာ"ဟုလည်း မြန်မာပြန်ကြ၏၊ "ဝိသယောယေဝ ဝေသယိကော"ဟု သုတ္တတဒ္ဓိတ် ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ထို ဝေသယိကဩကာသသည် အညတ္တာဘာဝဝိသယ-ဒေသန္တရာဝစ္ဆေဒ ဝိသယဟု နှစ်မျိုးပြား၏၊ ထို့ကြောင့် "အညတ္တာဘာဝဝေေန၊ ဒေသန္တရာဝစ္ဆေဒ ဝေေန ဝါ"ဟု မိန့်သည်၊ ထိုနှစ်မျိုးသော ဝိသယသည် တချို့အရာ၌ လောကမျက်မြင် ထင်ရှားသော "တည်ရာ"မဟုတ်ရကား တည်ရာအဖြစ်ဖြင့် ကြံစည် ပြောဆိုအပ်သော အနက်များဖြစ်၍ "အာဓာရဘာဝ ပရိကပ္ပော"ဟု မိန့်သည်။

အညတ္တာဘာဝဝိသယ။ ။[အညတ္တ=အခြားအရပ်၌+အဘာဝ=မဖြစ်နိုင်ခြင်း၊] အညတ္တာဘာဝဝေနေ-အခြားအရပ်၌ မဖြစ်နိုင်သည်၏အဖြစ် (ဤအရပ်၌သာ ဖြစ်နိုင်သည်၏အဖြစ်)ဖြင့်၊ ဝိသယော-အရာ(နယ်)သည်၊ အညတ္တာဘာဝဝိသယော-မည်၏၊ ၎င်းတို့၏ အတောင်ဖြန့်လျက် ပုံသန်းရာအရပ်သည် ကောင်းကင်မှတစ်ပါး အခြားအရပ်၌ မဖြစ်နိုင်၊ လူတို့၏ ခြေဖြင့် လှည့်လည်ရာအရပ်သည် မြေပြင်မှတစ်ပါး အခြားအရပ်၌ မဖြစ်နိုင်၊ ငါးတို့၏ လှည့်လည်ရာအရပ်သည် ရေမှတစ်ပါး အခြားအရပ်၌ မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့်အာကာသေ၊ဘူမိသု၊ဇလေသုတို့သည် အညတ္တာဘာဝဝိသယ မည်၏။

အမှာ။ ။စက္ခုဝိညာဉ်သည် ရူပါရုံမှတစ်ပါး အခြားအာရုံ၌ မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ရူပါရုံသည် စက္ခုဝိညာဉ်၏ အညတ္တာဘာဝဝိသယတည်း-စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ စုတိနှင့်ဘဝင်တို့၏ အကြားကာလသည် ပဋိသန္ဓေစိတ်၏ အညတ္တာဘာဝဝိသယတည်း-စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း သိပါ။ [မဇ္ဈိကာ “အနညတ္တာဘာဝ”အဖွင့်၌ကား “ဘာဝ”ကို အလိုဆန္ဒဟု ဖွင့်၏၊ အနညတ္တာဘာဝ-အခြားအရပ်၌ အလိုဆန္ဒမရှိ၊ (ဤအရပ်၌သာ အလိုဆန္ဒရှိရာဖြစ်သော ဝိသယသည် အနညတ္တာဘာဝဝိသယ မည်၏-ဟူလို။]

ဒေသန္တရာဝစ္ဆေဒဝိသယ။ ။[ဒေသ + အန္တရ=အရပ်တစ်ပါးကို+အဝစ္ဆေဒက=ဖြတ်တောက် ပယ်ရှားသောအားဖြင့် + ဝိသယ=အရာဖြစ်သော အာစာရ၊] ဤ၌ “အဝစ္ဆေဒက”ဟူသည် အလားတူဖြစ်၍ ယုံမှားဖွယ်ရှိသော အခြားအနက်ကို တားမြစ်သော “ဗျဝစ္ဆေဒကဝိသေသန”မျိုးပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဝပ်၍ ရှိခိုးရာ၌ “ရှေ့နားမှာ ခေါင်းအုံးထားပြီးလျှင် ထို ခေါင်းအုံး၌ လက်တင်သောအားဖြင့် ဝပ်သလော၊ ရှိခိုးခံရသူက ထိုင်နေလျှင် ထိုသူ၏ပေါင်ပေါ်၌ လက်တင်သောအားဖြင့် ဝပ်သလော”စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုး တွေးတောဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ပါဒေသု”ဟု မိန့်သည်၊ ထို့ကြောင့် “ပါဒေသု”သည် “ဗိမ္ဗောဟနမိ-ဦရသု”စသော ဒေသတစ်ပါး ပယ်ရှား၏၊ [အချို့ကား “ဟတ္ထေသု၊ ကောဇေသု (လက်တို့၌၊ ကော်ဇောတို့၌)”စသော ဒေသတစ်ပါးကို ပယ်ရှားသည်ဟု ဆို၏၊ ထို အနက်များကား ရှိခိုးရာဝယ် တည်ရာဒေသ ဖြစ်လေသလား ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိမည် မထင်။]

ပါပသ္မိ။ ။စိတ်သည် ကောင်းမှု၌ ပျော်လေသလားဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် ပါပသ္မိသည် ကလျာဏသ္မိဟူသော ဒေသတစ်ပါးကို ပယ်ရှား၏၊ [ဤ၌ အာရုံကိုပင် ဝိသယဖြစ်သောကြောင့် “ဒေသန္တရ”ဟု သုံးနှုန်းထားသည်။]

ဗုဒ္ဓသာသနေ။ ။ဗုဒ္ဓသာသနာမှတစ်ပါး တိတ္ထိတို့သာသနာ၌ မွေ့လျော်လေသလား ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် “ဗုဒ္ဓသာသနေ”သည် “တိတ္ထိယသာသနေ”စသော ဒေသတစ်ပါးကို ပယ်ရှား၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် နောက်နောက်ပြယုဂ်တို့၌လည်း အဓိပ္ပာယ်ဆိုပါ၊ [“ပညာယ သာဓု”စသည်၌ ကြိယာကို ပြီးစေတတ်မှ ဩကာသ ကာရက အမည်ရနိုင်သောကြောင့် ပညာယ၏ စပ်ဖို့ရာ “ဘဝတိ”ဟူသော ကြိယာကို ထည့်ရသည်၊ ဥပါတ္တဝိသယအပါဒါန်ကဲ့သို့ ဥပါတ္တဝိသယဩကာသဟု မှတ်ပါ၊] ဗျပက-ဩပသိလေသိက-သာမိဝိက သုံးမျိုးတွင် မပါဝင်သော ဩကာသဟူသမျှသည် ဤ ဝေသယိကဩကာသ တစ်မျိုးမျိုး၌ ပါဝင်ရသည်။

စ-ဆက်ဦးအုံး၊ သဗ္ဗောပိ-အလုံးစုံလည်းဖြစ်သော (ဗျာပကစသော လေးမျိုးလုံးလည်းဖြစ်သော်-ဟူလို) အယံ အာဓာရော-ဤ အာဓာရကို၊ [ဝုတ္တော-ဝေဒိတဗ္ဗောတို့၌ စပ်၊] ဝါ-ဤ အာဓာရသည်၊ [ပတိဋ္ဌာ ဘဝတို့၌ စပ်၊] ပဓာနဝသေန-မုချ၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ပရိကပ္ပဝသေန ဝါ (ကပ္ပိတ ဟု တချို့စာ ရှိ၏၊)-ကြံစည်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ကြိယာယ-ကြိယာ၏၊ ပတိဋ္ဌာ-တည်ရာသည်၊ ဘဝတိ-၏၊ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ ဩကာသောတွေဝ-ဩကာသဟူ၍သာ၊ ဝုတ္တော-အရှင်မဟာကစ္ဆည်း ဆိုအပ်ပြီး၊ ဣတိ-သို့၊ ဝေဒိတဗ္ဗော-၏။

စ-သာဓကကား၊ ကိရိယာကတ္တုကမ္မာနံ၊ပေ၊ဝိသယော မတောတိ-ဟူ၍၊ ဝုတ္တံ-ရှေးဆရာတို့ ဆိုအပ်ပြီး၊ ယတ္ထ-အကြင်ကာရက၌၊ ကတ္တုကမ္မာနံ-တို့၏၊ ကိရိယာ-ကိရိယာသည်၊(ကြိယာယရှိလျှင် ပါဌ်ပျက်) ပတိဋ္ဌိတာ-တည်သည်။

သဗ္ဗောပိ၊ ပေ၊ ဩကာသောတွေဝ ဝုတ္တော။ ။ပြုအပ်ပြီးသော အာဓာရတို့ကို အဘယ့်ကြောင့် “ယောဓာရော တမောကာသံ” သုတ်၌ ဩကာသဟု အရှင်ကစ္ဆည်းထေရ် မိန့်အပ်ပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် “သဗ္ဗောပိ” စသည်ကို မိန့်၊ တိလ စသည်သည် မုချအားဖြင့် တည်ရာဖြစ်နိုင်၏၊ ဂင်္ဂါ-အာကာသစသည်ကား ဂင်္ဂါ၏အနီးဖြစ်သော ကမ်းနားခြံပုံကို ဂင်္ဂါဟုလည်းကောင်း၊ တည်ရာဌာနမဟုတ်သော ကောင်းကင်ကို တည်ရာဌာနအဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း ကြံစည်ပြုလုပ်အပ်၏၊ ထို့ကြောင့် တိလေသု စသည်သည် မုချအာဓာရတည်း၊ ဂင်္ဂါယံ အာကာသေ စသည်တို့ကား ပရိကပ္ပာဓာရတည်း၊ ထိုအာဓာရတို့ဝယ် ကတ္တားကံ၌မိသော ကြိယာတည်သောကြောင့် “အဝကသန္တိ ပတိဋ္ဌဟန္တိ ကြိယာယော စတ္ထ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ အာဓာရကိုပင် “ဩကာသ” ဟု အရှင်ကစ္ဆည်းထေရ် မိန့်သည်၊ [ရှေ့အကျယ်စကား၌ “အာဓာရဘာဝေါ ဝိကပ္ပိယတိ” ဟုလည်းကောင်း၊ “အာဓာရတာဝိကပ္ပော” ဟုလည်းကောင်း ပြခဲ့သော အာဓာရတို့သည် ပရိကပ္ပာဓာရတို့တည်း၊ “ပရိကပ္ပိတဝသေန” ဟု ပါဌ်ရှိသော်လည်း ဋီကာ၌ “ပရိကပ္ပဝသေနာတိ” စသော အဖွင့်ကို ထောက်၍ “ပရိကပ္ပဝသေန” ဟု ရေးသည်။]

ဝုတ္တု၊ ပေ၊ မတောတိ-ကား သာဓကဂါထာတည်း၊ “ကြိယာယ ပတိဋ္ဌိတာ” ဟု မြန်မာမူ ရှိ၏၊ “ကြိယာယ-၏၊ ပတိဋ္ဌိတာ-တည်ခြင်းသည်” ဟု ပေးနိုင်သော်လည်း အဆင်မပြေလှ၊ “ပတိဋ္ဌိတာ-တည်သည်” ဟု ပေးဖို့ရာလည်း ကြိယာယဟု ရှိခဲ့သောကြောင့် “ကြိယာ၏+တည်သည်” ဟု သဒ္ဒါသွား မဖြောင့်၊ ထို့ကြောင့် “ကိရိယာ ကတ္တုကမ္မာနံ၊ ပေ၊ ပတိဋ္ဌိတာ” ဟု ရှိသော သီဟိုဠ်မူသာ စာသွားဖြောင့်သည်ပြင် “နိသန္ဓပစနာဒိကြိယာ ယတ္ထ အာသနထာလိအာဒိမိ ပတိဋ္ဌိတာ ဟောတိ” ဟူသော ဋီကာနှင့်လည်း ညီညွတ်သည်၊ “ဗျာပကော တိလဒိရာဒိ” စသည်၌ နှမ်း၊နို့ရည်တို့သည် ဗျာပကဩကာသဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် “တိလေသု-ခိရေသု” ဟု ပြခဲ့ရသည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ “ကဇ္ဇော ဩပသိလေသိကော” ကား “ကဇ္ဇေ နိသီဒတိ ဒေဝဒတ္တော” ပုံစံကို ရည်ရွယ်သော စကားတည်း၊ ကဇ္ဇေသည် အာသနေကဲ့သို့ အနုလ္လိယန ဩပသိလေသိကပင်တည်း။

ဟောတိ-၏။ သော-ထိုကာရကကို၊ ဩကာသောတိ-ဩကာသဟူ၍၊ ပဝတ္ထော-ဆိုအပ်ပြီ၊ သော-ထိုဩကာသသည်၊ ဗျာပကာဒိတော-ဗျာပကအစရှိသောအားဖြင့်၊ စတုဇာ-လေးပါးပြား၏၊ ဗျာပကော-ဗျာပကဩကာသဟူသည်၊ တိလခီရာဒိ-နှမ်း၊ နို့ရည် အစရှိသောဝတ္ထုတည်း၊ ဩပသိလေသိကော-ဩပသိလေသိကဩကာသဟူသည်၊ ကဇ္ဇေ-ဗျာတည်း၊ သာမိပိကောတု-သာမိပိကဩကာသသည်ကား၊ ဂင်္ဂါဒိ-ဂင်္ဂါမြစ်အစရှိသော ဝတ္ထုတည်း၊ အာကာသော-ကောင်းကင်ကို၊ ဝိသယော-ဝေသယံကဩကာသဟူ၍၊ မတော-သိအပ်၏။]

(၃၂၁) ဆဋ္ဌိတိ သတ္တမိတိစ အဓိကာရော။ [“အနာဒရေစ”သုတ်တိုင်အောင် ဆက်၍ လိုက်သောကြောင့် “အဓိကာရော”ဟု ဆိုသည်။]

သာမိဿရာဓိပတိ၊ ပေ၊ ကုသလေဟိစ။ ။(၃၀၃) သာမိ၊ ပေ၊ ကုသလ ဣစ္ဆေတေဟိ-သာမိ၊ ပေ၊ ကုသလဟူ ကုန်သော ဤသဒ္ဓါတို့နှင့်၊ ယောဂေ-ယှဉ်ရာ၌၊ ဆဋ္ဌိဝိဘတ္တိ-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည်လည်းကောင်း၊ သတ္တမိစ-သည်လည်းကောင်း၊ ဟောတိ၊ ဝစနံ-ဤသုတ်သည်၊ ဥဘယတ္ထံ-ဆဋ္ဌိသတ္တမိ နှစ်မျိုးစုံ သက်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ဂဝံ-နွားတို့၏၊ သာမိ-အရှင်တည်း၊ ဂေါသု-နွားတို့၌၊ သာမိ-တည်း၊ [ဂဝံ၊ ဂေါသု-ရှေ့အတိုင်း ပေး၊] ဣဿရော-အစိုးရသူတည်း။

(၃၂၁) ဥဘယတ္ထံ ဝစနံ။ ။[ဝစနသဒ္ဓါသည် သုတ္တသဒ္ဓါ၏ ပရိယာယ်တည်း၊] “ဂဝံ သာမိ”၌ သာမိသို့ ဆဋ္ဌိသုတ်ဖြင့် ဆဋ္ဌိသက်၍၊ “ဂေါသု သာမိ”၌ ဩကာသေ သတ္တမိသုတ်ဖြင့် သတ္တမိသက်လျှင် ပြီးကောင်းပါလျက် ဤသုတ်ကို ဆိုခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်းဟု မေးပွယ်ရှိ၍ “ဥဘယတ္ထံ ဝစနံ”ကို မိန့်သည်၊ ဤသုတ် မရှိလျှင် သာမိစသည်တို့၏ ယှဉ်ရာဝယ် “ဂဝံ သာမိ”စသည်ဖြင့် ဆဋ္ဌိဝိဘတ်တစ်မျိုးသာ သက်ရာ၏ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိ၏၊ ဤသုတ်ကို ဆိုခြင်းကား သာမိစသည်တို့ ယှဉ်ရာဝယ် ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ နှစ်မျိုးသက်နိုင်ကြောင်းကို ပြရခြင်းအကျိုး ရှိသည်။

ပတိယုဉ်ရာ၌ ဆဋ္ဌိသာ။ ။သာမိ-ဣဿရ-အဓိပတိ သုံးမျိုးသည် အနက်သံ မြန်မာပြန် ကွဲသော်လည်း အရကောက်အားဖြင့် အရှင်သခင်ကိုချည်း ဟော၏၊ ဤသို့ အနက်တူပါလျက် သဒ္ဓါသုံးမျိုးကို ထုတ်၍ ဆိုထားခြင်းကြောင့် ဤသဒ္ဓါသုံးမျိုးမှ တစ်ပါး “အရှင်သခင်” အနက်ဟော ပတိစသော သဒ္ဓါများ၏ ယှဉ်ရာ၌ ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ နှစ်မျိုးလုံး မသက်ရ၊ “ဂဝံပတိ”စသည်ဖြင့် ဆဋ္ဌိဝိဘတ် တစ်မျိုးသာ သက်ရမည်ဟု သိစေသည်။ [“သာမိဿရာဓိပတိနမေကတ္ထဝတ္ထပိ ဘောဒေါပါဒါနံ (ခွဲခြား၍ ယူခြင်း သည်) ပရိယာယန္တရနိက္ခေနတ္ထံ (ပတိစသော အခြား ပရိယာယ်ပုဒ်များကို တားမြစ် ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏)”-မိန့်နုဗုဒ္ဓိနာသ။]

အဓိပတိ-အကြီးအကဲတည်း၊ ဒါယာဒေါ-အမွေခံတည်း၊ ဝါ-ဆွေမျိုးတည်း၊ သက္ကိ-မျက်မြင်ဖြစ်သူတည်း၊ ဝါ-သက်သေတည်း၊ ပတိဘူ-တာဝန်ခံတည်း၊ ပသုတော-မွေးဖွားသူတည်း၊ ကုသလော-ကျွမ်းကျင်သူတည်း။

ဒါယာဒေါ။ ။ဒါတဗ္ဗောတိ ဒါယော-ပေးအပ်သောအမွေ၊ (ဒါဓာတ်+ဏ) ဒါယံ+အာဒဒါတိတိ ဒါယာဒေါ=ပေးအပ်သောအမွေကို ယူတတ်သူ (အမွေခံ)တည်း၊ အမွေခံဟူသည် ဆွေမျိုးပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့်“ဒါယာဒေါ ဉာတိဣတျတ္ထော”ဟု မုဂ္ဂဗောဇဇိကာ ဖွင့်သည်။ [နိဒ္ဒေသ၌ “ဒါယံ”အရ နွားတို့က ပေးအပ်သော နို့ရည်ကို ယူ၍ “ဒါယာဒေါ-နွားတို့ ပေးအပ်သော နို့ရည်ကို ယူတတ်သူ”ဟု တစ်နည်းဖွင့်သေး၏။]

သက္ကိ။ ။သဟ+အက္ခိ၊ သဟကို သပြု။ သဟ အက္ခိ ယဿာတိ သက္ကိ၊ ယဿ-အကြင်သူ၏၊ သဟ-မြင်အပ်သောအာရုံနှင့် တကွဖြစ်သော၊ အက္ခိ-မျက်လုံးသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ ဣတိ၊ သက္ကိ-မည်၏၊ အကြင်သူ၏ မျက်လုံးသည် မြင်အပ်သောအာရုံနှင့် တကွ ဖြစ်၏၊ ထို မျက်လုံးရှင်ကို “မျက်မြင်ဖြစ်သူ”ဟုလည်းကောင်း၊ “သက်သေ”ဟု လည်းကောင်း ခေါ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ထောမနိဓိ၌ “သဟ အက္ခိ ယဿ”ဟု ဝိဂြိဟ် ပြု၍ “သက္ကိ ဒိဋ္ဌရိ=မျက်မှောက်မြင်သူ၌”ဟု အနက်ဆိုသည်။

ပတိဘူ။ ။“ပတိ=အတူ၊ ဝါ-အစား+ဘူ=ဖြစ်သူ” အခြားတစ်ယောက်က ကြွေးယူရာ၌ အာမခံ (တာဝန်ခံ)လူသည် အလားတူဖြစ်သူ-ကိုယ်စားဖြစ်သူတည်း၊ ဤ၌ နွားတို့၏ တာဝန်ခံ အာမခံလူကို“ပတိဘူ”ဟု ခေါ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “ပတိဘူ နာမ ပါဠိဘောဂေါ ပုရိသော (တာဝန်ခံ ယောက်ျား)”ဟု ဖွင့်သည်။

ပသုတော။ ။“ဂါဝေါ ဧဝ အနုဘဝိတုံ ဇာတော=နွားတို့ကို ခံစားခြင်းငှာ မွေးဖွားသူ”ဟု သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ ဖွင့်သည့်အတိုင်း နွားမှဖြစ်သော အရသာကို ခံစားဖို့ရာ မွေးဖွားသူကို “ဂေါသု ပသုတော”ဟု ဆိုသည်။

ကုသလ။ ။နွားနှင့်ဆိုင်ရာဝယ် ကျွမ်းကျင်သူသည် ကုသလမည်၏၊ ဤကုသလ ယှဉ်ရာ၌ “ဂေါဏာနံ ဂေါဏသု”ဟု ဝိဘတ်နှစ်မျိုး ထားနိုင်သော်လည်း “ကုသလာ နစ္စဂီတဿ”အဖွင့် မူလဋီကာ၌ “သာမိဝစနံ ဘုမ္မတ္ထေ=သာမိဝိဘတ်ကို သတ္တမိ အနက်၌ သက်၊ (နစ္စဂီတဿ-ကခြင်း သိဆိုခြင်း၌)”ဟုလည်းကောင်း၊ “နစ္စဂီတဿ ဝိသေသေသုတိ ဝါ=ကခြင်း သိဆိုခြင်း၏ အတူးအဆန်းတို့၌”ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်၏၊ ထိုအဖွင့်နှစ်ရပ်လုံးပင် ကုသလသဒ္ဒါ၏ သတ္တမိအနက်ကို ငဲ့ကြောင်းကိုသာ ပြ၏၊ ထိုအလို “ဂေါဏာနံ-နွားတို့၌၊ ဝါ-နွားတို့၏ (သင်ပြခြင်း၊ ဆေးကုခြင်းစသော) အမှု၌”ဟု ပေးရလိမ့်မည်။

အမှာ။ ။ကုသလနှင့် စပ်၍ အာယုတ္တ(အားထုတ်သူ) နိပုဏ(ကျွမ်းကျင်) သာမု(ကောင်းသူ)စသော မုဂ္ဂဗောဓ၌ ပြထားသော သဒ္ဒါများကိုလည်းကောင်း၊ သဒ္ဒါနိတိ၌လာသော “ကောဝိဒ”သဒ္ဒါကိုလည်းကောင်း ကုသလေဟိ စ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဆည်းယူသင့်သည်။

(၃၂၂) နိဒ္ဒါရဏေ စ။ ။(၃၀၄) နိဟရိတွာ-ထုတ်၍၊ ဓာရဏံ-ဆောင်ခြင်းသည်။ နိဒ္ဒါရဏံ-မည်၏။ ဇာတိဂုဏကြိယာနာမေဟိ-ဇာတ်,ဂုဏ်, ကြိယာ,နာမည်တို့ဖြင့်၊ သမုဒါယတော-အပေါင်းမှ၊ ဧကဒေသဿ-တစ်စိတ်ကို၊ ပုထုတ္တရဏံ-သီးခြားပြုခြင်းတည်း၊ တသ္မိံ နိဒ္ဒါရဏတ္ထေ-ထိုအပေါင်းမှ ထုတ်ဆောင်ခြင်းအနက်ကို၊ ဂမုမာနေ-သိအပ်သော်၊ တတော သမုဒါယဝါစိလိင်္ဂမှာ-ထိုအပေါင်းကိုဟောသော လိင်္ဂမှနောက်၌၊ ဆဋ္ဌိဝိဘတ္တိ ဟောတိ သတ္တမီ စ၊ မနုဿာနံ-လူတို့တွင်၊ ဓတ္တိယော-မင်းသည်၊ သူရတမော-အလွန်ရဲရင့်၏။ မနုဿေသု-တို့တွင်၊ ဓတ္တိယော သူရတမော၊ ဂါဝိနံ-နွားမတို့တွင်၊ ကဏှာ-နွားနက်မသည်၊ သမ္ပန္နဓိရတမာ-အလွန်ပြည့်စုံသော နို့ရည်ရှိ၏။ ဝါ-အလွန်များသော နို့ရည်ရှိ၏။ (“အလွန်ချိုသော နို့ရည်ရှိ၏” ဟုလည်း ပေးရိုးရှိ၏။) ဂါဝိသု-တို့တွင်၊ ပေ၊ အဒ္ဓိကာနံ-ခရီးသွားသူတို့တွင်၊ ဓာဝန္တော-ပြေးသူသည်၊ သီဃတမော-

(၃၂၂) နိဟရိတွာ၊ ပေ၊ ပုထုတ္တရဏံ။ ။ “နိ+ဓာရဏ” ဟု ခွဲ၊ နိကို “နိဟရိတွာ” ဟု ဖွင့်သည်။ “နိဒ္ဒါရဏ-ထုတ်ဆောင်” ဟူသည် အပေါင်းအနက်မှ တစ်စိတ်(တချို့) ကို သီးခြား ပြုခြင်းတည်းဟု သိစေလို၍ “သမုဒါယတော ဧကဒေသဿ ပုထုတ္တရဏံ” ဟု အဓိပ္ပာယ်ထွက် ဖွင့်သည်။ “ပုထုတ္တရဏံ” ဟူသည် ဇာတ် ဂုဏ် ကြိယာ နာမည် တို့တွင် တစ်ခုခုအားဖြင့် သီးခြားပြုခြင်းတည်းဟု သိစေလို၍ “ဇာတိ၊ ပေ၊နာမေဟိ” ဟု ဖွင့်သည်။

တသ္မိံ၊ ပေ၊ သတ္တမီ စ။ ။ “နိဒ္ဒါရဏ” ဟူသည် သမ္ပန်ကဲ့သို့ အရာဝတ္ထု ထင်ရှား မရှိ၊ အပေါင်းနှင့်အစိတ် နှစ်ခုပေါင်းမိမှ (သီးခြားထုတ်ခြင်းကြိယာ) နိဒ္ဒါရဏ ပေါ်လာ၏။ (သမ္ပန္နအနက်၌ ဝိဘတ်သက်သောအခါ ရှေ့သမ္ပန္နိနောင် သက်ရသကဲ့သို့) ဤ နိဒ္ဒါရဏအနက်၌ ဝိဘတ်သက်သောအခါလည်း ရှေ့ဖြစ်သော နိဒ္ဒါရဏသမုဒါယလိင် နောင်သာ သက်ရ၏။ ထိုသို့သက်မှလည်း “နိဒ္ဒါရဏသမုဒါယ+နိဒ္ဒါရဏီယ” အဖြစ်ဖြင့် ဆက်သွယ်ပုံကို ပြနိုင်သောကြောင့် “တသ္မိံ နိဒ္ဒါရဏတ္ထေ ဂမုမာနေ တတော သမုဒါယ ဝါစိလိင်္ဂမှာ” ဟု မိန့်သည်။ ဤ၌ “သမုဒါယဝါစိလိင်” ဟူသည် နိဒ္ဒါရဏသမုဒါယ ပင်တည်း။ [နိဒ္ဒါရဏသမုဒါယ စသော လေးပါးကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ။]

မနုဿာနံ၊ ပေ၊ သူရတမော။ ။ ဤကား ဓတ္တိယဇာတ်ကို အကြောင်းပြု၍ ထုတ်ခြင်းကြောင့် ဇာတိနိဒ္ဒါရဏတည်း၊ နိဒ္ဒါရဏဟေတု(ထုတ်ခြင်း၏အကြောင်း)ကို ရှာရာ၌ “သူရတမော” စသည်ကို ကြည့်၍ မရှာရ၊ ထိုသူရတမော စသည်ကိုကြည့်၍ ရှာလျှင် နိဒ္ဒါရဏအားလုံး “ရဲခြင်းဂုဏ်,ချိုမြိန်သော နို့ရည်ရှိခြင်းဂုဏ်,လျင်မြန်ခြင်းဂုဏ်” စသည်ဖြင့် ဂုဏ်နိဒ္ဒါရဏချည်း ဖြစ်လိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် ထုတ်အပ်သောအစိတ်ကို ကြည့်၍ “နိဒ္ဒါရဏဟေတု” ကို ရှာရမည်။ သို့မှ ထုတ်အပ်သော အစိတ်က ဇာတိသဒ္ဓါ ဖြစ်လျှင် ဇာတိနိဒ္ဒါရဏ၊ ဂုဏ်သဒ္ဓါဖြစ်လျှင် ဂုဏ်နိဒ္ဒါရဏ စသည်ဖြင့် ကွဲပြားမည်။

အလွန်မြန်၏။ အဒ္ဓိကေသု၊ ပေ၊ အရဟတံ-ရဟန္တာတို့တွင်၊ အာယသ္မာ အာနန္ဒော-အရှင်အာနန္ဒာသည်၊ အညတရော-တစ်ပါးသည်၊ အဟောသိ- ဖြစ်ပြီ၊ ဝါ၊ အရဟန္တေသု-တို့တွင်၊ ဣစ္စဒါ။

ကဏှာ၊ ပေ၊ အညတရော အဟောသိ။ ။ “ကဏှာ ဂါဝိနံ” ဖြူ-နိ-ကြောင်း- ကျား-အနက်စသော ဝိသေသနများကို သဒ္ဓါကျမ်း၌ “ဂုဏ်” ဟု ခေါ်၏။ ထို့ကြောင့် “ဖြူ-နိ-နက်-ကြောင့်” မြားမြောင်သော နွားတို့မှ နက်သောဂုဏ်ကို အကြောင်းပြု၍ နွားနက်မကို ထုတ်ခြင်းသည် ဂုဏ်နိဒ္ဓါရဏတည်း။ “အဒ္ဓိကာနံ ဓာဝန္တော-ဖြေးဖြေး သွားသူ-မှန်မှန်သွားသူ-အပြေးသွားသူ” ဟု ခရီးသွားသူများထံမှ အပြေးသွားသူကို ထုတ်ခြင်းသည် ပြေးခြင်းကြိယာကိုစွဲ၍ ထုတ်သောကြောင့် ကြိယာနိဒ္ဓါရဏတည်း။ “အာယသ္မာ အာနန္ဒော အရဟတံ” အရှင်သာရိပုတြာ-အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်စသော နာမည်အမျိုးမျိုးရှိ ရဟန္တာအများမှ အရှင်အာနန္ဒာကို သီးခြားထုတ်ခြင်းသည် “အာနန္ဒာ” ဟူသော နာမည်ကို စွဲ၍ ထုတ်ခြင်းဖြစ်သောကြောင့် နာမနိဒ္ဓါရဏတည်း။

နိဒ္ဓါရဏ ၆ မျိုး။ ။ အခြားသဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ကား “ယောဓာနံ ယောဓေသု ဝါ ဝဗ္ဗိကော သူရတမော=သူရဲကောင်းတို့တွင် ချပ်မိန်ညိုဝတ်သော သူရဲကောင်းသည် သာ၍ ရဲရင့်၏” ဤ၌ ချပ်မိန်ညိုဟူသည် စစ်အဝတ်အစား ခြပ်တည်း။ ထို့ကြောင့် သူရဲကောင်း အများထံမှ ချပ်မိန်ညိုဝတ် သူရဲကောင်းကို ထုတ်ခြင်းသည် ဒဗ္ဗနိဒ္ဓါရဏ မည်၏ဟုလည်းကောင်း၊ “ဘိက္ခုနံ ဘိက္ခုသု ဝါ ဒွေတယော(ဒွတ္တယော) သမ္ပနိတဗ္ဗာ= ရဟန်းတို့တွင် ၂ ပါး ၃ ပါးတို့ကို သမုတ်အပ်ကုန်၏” ဟူရာ၌ ၂-၃ ဟူသော သင်္ချာကို စွဲ၍ထုတ်သောကြောင့် သင်္ချာနိဒ္ဓါရဏဟုလည်းကောင်း ဆိုကြသေး၏။

ဇာတိယာ ဂုဏကြိယာဟိ၊ နာမဒဗ္ဗေဟိ သင်္ချယာ၊
သမူဟတော ဝယဝဿ၊ နိဒ္ဓါရဏံ ဆဓာ ဘဝေ။

ဝိဘတ္တဝိဘဇန-အဝိဘတ္တဝိဘဇန။ ။ ဒူရန္တိသုတ်လာ ဝိဘတ္တအပါဒါန်သည် ပင်ကိုက ကွဲပြီးသောအနက်ကို ဂုဏ်အားဖြင့် ထပ်၍ ခွဲသောကြောင့် ဝိဘတ္တဝိဘဇန မည်၏။ [ဝိဘတ္တ=ဝေဖန်အပ် ခွဲအပ်ပြီးသော အနက်ကို+ဝိဘဇန=ထပ်၍ခွဲခြင်း၊] ဤ နိဒ္ဓါရဏကား ပင်ကို မကွဲသေးသော အနက်ကို ဇာတ်စသည်စွဲ၍ ခွဲထုတ်ခြင်းဖြစ်သော ကြောင့် အဝိဘတ္တဝိဘဇန မည်၏။ [အဝိဘတ္တ=မခွဲအပ်သေးသည်ကို+ဝိဘဇန။]

ဧကဂုဏ် နိဒ္ဓါရဏ။ ။ အများ အပေါင်းထဲမှ အစိတ်တစ်ခုခုကို သီးခြားထုတ်ရ သောကြောင့် နိဒ္ဓါရဏပြယုဂ်များ၌ ဗဟုဂုဏ်သာများ၏။ သို့သော် တစ်ရံတစ်ခါ (ဇာတ်ကိုငဲ့သော ဇာတျာပေက္ခနည်းအားဖြင့်) ဧကဂုဏ်လည်း ရှိနိုင်သည်။ ပုံစံကား- အဓိပတိပစ္စယေ-အဓိပတိပစ္စည်းတွင်၊ သဟဇာတာဓိပတိနာမ-သဟဇာတာဓိပတိ မည်သည်၊ ဓမ္မေကဒေသော-တရားတစ်စိတ်တည်း၊ “ပဟိနေ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုဇ္ဈေတိ နိဒ္ဓါရဏေ ဘုမ္မံ” ဟူသော သံယုတ်ဋီကာ၌ “ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုဇ္ဈေ”လည်း ဧကဂုဏ်ပင်။

(၃၂၃) အနာဒရေ စ။ ။(၃၀၅) အနာဒရေ စ-မလေးစားခြင်းကြိယာကို လည်း[သိမှု၌ စ ပါ၏။] ဂဗျမာနေ-သော်၊ ဘာဝဝတာ-အနာဒရကြိယာရှိသော၊ လိင်္ဂမှာ ဆဋ္ဌိဝိဘတ္တိ ဟောတိ သတ္တမိ စ၊ အကာမကာနံ-ရဟန်းပြုခြင်းကို အလိုမရှိ ကုန်သော၊ မာတာပိတူနံ-မိဘတို့သည်၊ ရုဒန္တာနံ-ငိုကုန်စဉ်၊ (“ဗောဓိသတ္တော-ဘုရားအလောင်းတော်သည်” ဟု ထည့်၊) ပဗ္ဗဇိ-ရဟန်းပြုပြီး၊ မာတာပိတူသု-တို့သည်၊ ရုဒန္တ သု-ငိုကုန်စဉ်၊ ပဗ္ဗဇိ၊ သိဝိရာဇဿ-ဝေဿန္တရာမင်းသည်။

(၃၂၃) အနာဒရေ စ၊ ပေ၊ သတ္တမိ။ ။အာ+ဒရဓာတ်သည် “ရိုသေလေးစားခြင်း” အနက်ကိုဟော၏။ န+အာဒရော အနာဒရော=မလေးစားခြင်း။ “ဂဗျမာနေ-သိအပ်သော်” ဟူရာ၌ “ကြားနာသူတို့ သိဖို့လိုလျှင်” ဟူလို၊ ဘာဝဝတာ၌ အနာဒရကြိယာကို “ဘာဝ” ဟုလည်းကောင်း၊ အနာဒရိယကြိယာကို “ဘာဝဝန္တု” ဟုလည်းကောင်း ခေါ်သည်။ အနာဒရကြိယာကို သိဖို့လိုလျှင် အနာဒရိယကြိယာဖြစ်သော လိင်္ဂနောင် ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ သက်၊ [မလေးစားအပ်သော ကြိယာကို “န အာဒရိယတေ-မလေးစားအပ်” ဟူသော ဝစနတ္ထကြောင့် “အနာဒရိယ” မည်၏။ ထိုအနာဒရိယသည် ကြိယာဖြစ်သော်လည်း ကိတ်ကြိယာ ကိတ်နာမ်ဖြစ်သောကြောင့် “လိင်္ဂ” လည်း မည်သည်။]

အကာမကာနံ၊ ပေ၊ ပဗ္ဗဇိ။ ။မိဘတို့က ရဟန်းမပြုစေလိုသောကြောင့် ငိုနေကြစဉ် သားဖြစ်သူက ရဟန်းပြုသွားရာ၌ ပဗ္ဗဇိအရ ရဟန်းပြုခြင်းကြိယာသည် မိဘတို့ ငိုခြင်းကိုပင် အလေးမပြု အမှုမထား မလေးစားရာရောက်၏။ ရဟန်းပြုသူ၏ မလေးစားမှု စိတ်ကို ရဟန်းပြုခြင်းကြိယာ၌ တင်စား၍ ရဟန်းပြုခြင်းကြိယာကို အနာဒရဟု ခေါ်ထားသည်။ [အကြောင်းစိတ်၏ မလေးစားမှုကို အကျိုးကြိယာ၌ တင်စားသော ကာရဏပစာရတည်း။] ထို ပဗ္ဗဇိဟူသော အနာဒရကြိယာဖြင့် မလေးမစား ပြုအပ်သောကြောင့် ရုဒန္တာနံအရ ငိုခြင်းကြိယာသည် အနာဒရိယမည်၏။ ထို အနာဒရိယဖြစ်သော ရုဒန္တနောင် ဆဋ္ဌိ သတ္တမိသက်၍ “ရုဒန္တာနံ ရုဒန္တေသု” ဟု ဖြစ်သည်။

ဝိသေသန၌လည်းသက်။ ။အကာမက-မာတာပိတူဟူသော ဝိသေသနတို့၌ကား ရုဒန္တနှင့် အရတူ တုလျာဓိကရဏဖြစ်သောကြောင့် ဤ အနာဒရေ စ သုတ်ဖြင့်ပင် ဆဋ္ဌိ သတ္တမိသက်သည်၊ ဥပမာ-မဟန္တော ပုရိသော ဂစ္ဆတိဝယ် ပုရိသနောင် လိင်္ဂတ္ထေ ပဋ္ဌမာသုတ်ဖြင့် သက်လျှင် မဟန္တောနောက်၌လည်း သက်နိုင်သကဲ့သို့တည်း။ “ရုဒတော ဒါရကဿ ပဗ္ဗဇိ ဝိဘာ=ကလေးငိုစဉ် အဖ ရဟန်းပြုပြီး” ၌လည်း နည်းတူ၊ “ဂုဏဝတိ ဂစ္ဆတိ” ကဲ့သို့ “ရုဒတိ ဒါရကေ” လည်း ရှိသည်။

အနာဒရိယတို့ ပစ္စုပ္ပန်။ ။ “ငိုစဉ်” ဟူရာ၌ “ငိုတုန်း-ငိုခိုက်-ငို၍မပြီးသေး” ဟု ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်ကာလကိုဟောသော မာနအန္တပစ္စည်းဖြင့် “ရုဒန္တာနံ၊ ပေက္ခတော (ပေက္ခန္ဓဿ) ပေက္ခမာနေ” ဟု ရှိရသည်။ ဤစကားအရ “အနာဒရိယ ကြိယာများသည် ပစ္စုပ္ပန်ချည်းတည်း” ဟု ကောက်ချက်ချပါ။

ပေက္ခတော-ကြည့်ရှုစဉ်၊ သော-ထိုဇူဇကာပုဏ္ဏားသည်၊ အာကောဋေယန္တော-
ရိုက်နှက်လျက်၊ တေ-ထိုသားတော် သမီးတော်တို့ကို၊ နေတိ-ဆောင်သွား၏၊
မဟာဇနေ-လူအများသည်၊ ပေက္ခမာနေ-ကြည့်နေစဉ်၊ မစ္စု-သေမင်းသည်၊
အာဒါယ-ယူ၍၊ ဂစ္ဆတိ-သွား၏။

အာကောဋေယန္တော၊ ပေ၊ ပေက္ခတော။ ။[ဝေဿန်ဇာတ်၌ “တတော သော
ရဇ္ဈမာဒါယ၊ ဒဏ္ဍဉ္ဇာဒါယ ဗြာဟ္မဏော၊ အာကောဋေယန္တော တေ နေတိ၊ သိဝိရာဇဿ
ပေက္ခတော” ဟု ရှိသောကြောင့် “တေ နေတိ” ဟု ပါဠိမှန်ရှိစေ၊ “သော ဗြာဟ္မဏော”
ဟု ရှေ့ပါဒမှယူ၍ ကတ္တာထည့်၍ ဤ၌ ဝေဿန်မင်း၏ ကြည့်နေခြင်းကို အလေး
မပြုဘဲ ဆောင်သွားသောကြောင့် ဇူဇကာ၏ စိတ်သည် မုချ အနာဒရတည်း၊ ထိုစိတ်
ကြောင့်ဖြစ်သော “နေတိ” ကြိယာလည်း (ကာရဏူပစာရအားဖြင့်) အနာဒရပင် မည်၏၊
ပေက္ခတော အရ ဝေဿန်မင်း၏ ကြည့်ခြင်းကြိယာကား မလေးစားအပ်သောကြောင့်
အနာဒရိယ။

ဆက်ဦးအံ့-ဤ၌လည်း ဝေဿန်မင်းသာ အနာဒရိယအစစ်၊ ထိုမင်း၏ ကြည့်ခြင်း
ကြိယာကား ဌာနမင်း၏အမည်ကို ဌာနီကြည့်ခြင်း၌ တင်စား၍ ဌာနူပစာရအားဖြင့်
အနာဒရိယမည်သည်ဟု ကြံပါ။ ရှေ့နောက် အနာဒရိယများ၌လည်း ဤနည်းချည်း၊
သိဝိရာဇဿ၌ကား ပေက္ခတောနှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့်
ဆဋ္ဌိ သက်သည်။

မစ္စု ဂစ္ဆတိ။ ။ “မစ္စုပေမဟာဇနေ” ၌လည်း လူအများ ကြည့်ခြင်းကို မလေးစားဘဲ
ယူသွားသောကြောင့် ဂစ္ဆတိအရ ယူသွားခြင်းကြိယာသည် အနာဒရ၊ ပေက္ခမာနအရ
ကြည့်ခြင်းကြိယာသည် အနာဒရိယ ဟု ခွဲ။

ကြိယာပြိုင်ရုံလော၊ မလေးစားမှလော။ ။ ဤအနာဒရ-အနာဒရိယ အခွဲ၌
“လေးစားခြင်း ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ မရှိသည်ဖြစ်စေ ကြိယာနှစ်ခု ပြိုင်ရာ၌ ရှေ့ကြိယာဖြင့်
နောက်ကြိယာကို မှတ်လျှင် နောက်ကြိယာသည် အနာဒရ၊ ရှေ့ကြိယာသည် အနာဒရိယ
မည်၏” ဟုလည်းကောင်း၊ “ကြိယာနှစ်ခုပြိုင်၍ ရှေ့ကြိယာဖြင့် နောက်ကြိယာကို
မှတ်ရုံမျှဖြင့် အနာဒရ မဖြစ်နိုင်၊ တကယ့်ကို မလေးစားခြင်းသဘောပါမှ အနာဒရ
အနာဒရိယ ဖြစ်သည်” ဟုလည်းကောင်း နှစ်ဝါဒ ကွဲ၏၊ ထိုတွင် နောက်ဝါဒသည်
သက္ကတနှင့် ဓောဂုလ္လာန်တို့ကို မှီသော ဝါဒတည်း၊ ရှေးဝါဒကား ပါဠိဋီကာများကို
မှီသော ဝါဒတည်း၊ ထိုဝါဒကို ချဲ့ပြမည်။

ဋီကာများ။ ။ တဿ ပဿန္တဿေဝါတိ-အံနာဒရေ သာမိဝစနံ၊ တသ္မိ
ပဿန္တယေဝါတိ အတ္ထော၊ “တိဿမင်းသားသည် ကြည့်ညိုစိတ်ဖြင့် ကြည့်နေစဉ်ပင်
မဟာဓမ္မရက္ခိတထေရ်သည် တန်ခိုးဖြင့် ကောင်းကင်ကြွ၍ အသောကာရုံ ရေကန်ပေါ်
ကောင်းကင်၌ သင်္ကန်းထား၍ ရေချိုးဖို့ရာ အားထုတ်၏” ဟူသော ပါရာဇိကဏ်နိဒါနံ၌
မထေရ်မှာ မင်းသားကြည့်ခြင်း၌ အနာဒရစိတ်မရှိဘဲ သာ၍ ကြည့်ညိုစေလိုသော
သာဒရစိတ်သာ ရှိ၏၊ သို့ပါလျက် “အနာဒရေ သာမိဝစနံ” ဟု သာရတ္ထ ဖွင့်၏။

(၃၂၄) ကမ္မ၊ ပေ၊ သတ္တမိ။ ။(၃၁၀) ပေ၊ ကမ္မတ္ထေ-ကံအနက်၌၊ (၂၃၁) ဟရဏံ၊) ဘိက္ခုသု-တို့ကို၊ အဘိဝါဒေန္တိ-ရိခိုးကြကုန်၏။ မုဒ္ဒနိ-ဦးထိပ်ကို၊ စုမ္မိတ္တာ-စုပ်၍၊ ပုရိသဿ-ယောက်ျား၏၊ ဗာဟာသု-လက်မောင်းတို့ကို၊

သာမညဖလသုတ် သီလက္ခန္ဓိကာသစ်၌လည်း “သန္တေသကာတိ-ပိဏ္ဏံ ကရောန္တဿေဝ ဘိဇ္ဇတိ၊ အနာဒရလက္ခဏေဝေတံ သာမိဝစနံ၊ ကြိယန္တရပဝတ္တနက္ခဏေယေဝ ကြိယန္တရပဝတ္တနံ ဟိ အနာဒရလက္ခဏံ” ဟု ဖွင့်၏။ ဤအလို မလေးစားမှု ပါသည်ဖြစ်စေ၊ မပါသည်ဖြစ်စေ ဆိုင်ရာ(ပုဂ္ဂိုလ်၏ မျက်မြင်အားဖြင့်) ကြိယာနှစ်ခု ပြိုင်နေရာဝယ် အနာဒရ အနာဒရိယ ရနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။ ဤဋီကာများအလိုအားဖြင့် “အာယသ္မာ ဖဂ္ဂုနော အစိရပတ္တန္တဿ ဘဂဝတော(ဘုရားရှင် ဖဲကြွပြီး၍ မကြာခင်)ကာလမကာသိ” စသည်၌လည်း အနာဒရဟုပင် ဆိုရပေလိမ့်မည်။

သဒ္ဓါကျမ်းများ။ ။ “ဆဋ္ဌိစာနာဒရ”(ပါဏိနီသုတ်) အနာဒရာဓိကေ-အနာဒရ အနက် အပိုရှိသော၊ ဘာဝလက္ခဏေ-ဘာဝလက္ခဏအနက်၌၊ ဆဋ္ဌိသတ္တမိယော ဟောန္တိ (သုတ်နက်)၊ [လိင်အနက်ပေါ်တွင် အာလုပ်အနက်ပို ပါဝင်ရာ၌ “အာလပနတ္ထ” ခေါ်သကဲ့သို့ နောက်၌ပြမည့် ဘာဝလက္ခဏအနက်ပေါ်တွင် မလေးစားခြင်း အနာဒရ အနက်ပိုပါလာလျှင် “အနာဒရ” ခေါ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။] မာတာပိတုနံ ရုဒန္တာနံ ပဗ္ဗဇိန္ဒ “ငိုနေကြတုန်း+ရဟန်းပြုသည်” ဟု ဆိုသဖြင့် ငိုခြင်းကြိယာသည် ရဟန်းပြုခြင်း ကြိယာကို မှတ်သားကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဘာဝလက္ခဏလည်း ဟုတ်၏။ ငိုနေသည်ကို ဂရုမစိုက် မလေးစားသောကြောင့် ရဟန်းပြုခြင်းကြိယာသည် အနာဒရလည်း ဟုတ်သည်။ အခြားပုံစံများ၌ ဤနည်းအတိုင်း လက္ခဏ-အနာဒရ နှစ်မျိုးရပ်ကို သတိပြုပါ။ [အနာဒရ၊ အနာဒရဝစ္ဆစသော အနက်လေးပါး ခွဲခြားချက်ကို အခြေပြု၌ ပြခဲ့ပြီ။]

မှတ်ချက်။ ။ သဒ္ဓါကျမ်းများ၌ ကြိယာတစ်ပါးဖြင့် ကြိယာတစ်ပါးကို မှတ်သားရုံမျှ ဖြစ်လျှင် ဘာဝလက္ခဏဟု ဆို၍ တို့ ဘာဝလက္ခဏအပေါ်တွင် မလေးစားမှု အပို ပါဝင်မှ “အနာဒရ” ဟု ဆိုပြီးလျှင် “ဘာဝလက္ခဏသက်သက်၌ သတ္တမိတစ်မျိုးသာ သက်၍ အနာဒရ အပိုဝင်လာရာ၌ ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ နှစ်မျိုးသက်နိုင်၏” ဟု ဆိုကြသောကြောင့် “တဿ ပဿန္တဿေဝ; သန္တေသဿ” တို့၌ (အနာဒရသဘော မပါဘဲလျက်) ဆဋ္ဌိ သက်ထားသော ပါဠိပုံစံကို တွေ့ပြန်ရကား ပါဠိဋီကာဆရာတို့သည် “ကြိယာ တစ်ပါးဖြင့် ကြိယာတစ်ပါးကို မှတ်သားရုံ (ကြိယာပြိုင်ရုံ)ဖြင့်လည်း အနာဒရ ဖြစ်၏” ဟု ယူဆ၍ ပဿန္တဿ သန္တေသဿတို့၌ အနာဒရဆဋ္ဌိဟု ဆိုကြလေသည်။ ထိုသို့ မဆိုဘဲ “ဘာဝလက္ခဏအနက် သက်သက်၌လည်း (အနာဒရ၌ကဲ့သို့) ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ နှစ်မျိုးသက်” ဟု ဆိုရလျှင် ပါဠိများနှင့် သာ၍သင့်မည်ထင်သည်။

(၃၂၄) ကမ္မတ္ထေ၊ ပေ၊ ဂဟေတွာ။ ။ “ဘိက္ခုသု-ရဟန်းတို့ကို” ဟု ဝေရသောကြောင့် ဤ သတ္တမိဝိဘတ်သည် ကံအနက်၌ သက်သော သတ္တမိတည်း။ မုဒ္ဒနိ-ဗာဟာသုတို့၌လည်း နည်းတူ၊ ဤသို့ သတ္တမိဝိဘတ်၏ ကံအနက်၌ သက်နိုင်သောကြောင့်

ဂဟေတွာ-ကိုင်၍၊ ကရဏတ္ထေ၊ (ဥဒါဟရဏံ)၊ ဟတ္ထေသု-လက်တို့ဖြင့်၊ ပိဏ္ဏာယ-ဆွမ်းအလိုငှာ၊ စရန္တိ-လှည့်လည်ကုန်၏၊ ပတ္တေသု-သပိတ်တို့ဖြင့်၊ ပိဏ္ဏာယ စရန္တိ၊ ပထေသု-လမ်းတို့ဖြင့်၊ ဂစ္ဆန္တိ၊ သောပိ-ထို ၇ နှစ်အရွယ် ရှင်ငယ်သော်မှလည်း၊ မဲ-ငါ့ကို၊ အနုသာသေယျ-ဆုံးမအံ့၊ မတ္တကေ-ဦးထိပ်ဖြင့်၊ သမ္ပဋ္ဌိစ္ဆာမိ-ခံယူပါအံ့၊ [ဤ၌ “မတ္တကေ” သာ ပုံစံတည်း၊ သောပိ စသည်ကား တွဲဖက်ဂါထာပါဒဖြစ်၍ ပါနေသည်၊] နိမိတ္တတ္ထေ (ဥဒါဟရဏံ)၊ ဒီပိ-သစ်ကို၊ စမ္မေသု-အရေတို့ကြောင့်၊ [“စမ္မနိ-အရေကြောင့်” ဟု အချို့စာ ရှိ၏၊] ဟညတေ-သတ်အပ်၏၊ ကုဉ္ဇရော-ဆင်ကို၊ ဒန္တေသု-အစွယ်တို့ကြောင့်၊ ဟညတေ၊ အဏုမတ္တေသု-အဏုမြူအတိုင်းအရှည် ရှိကုန်သော၊ ဝဇ္ဇေသု-ပြစ်တို့ကြောင့်၊ ဘယဒဿာဝီ-ဘေးဟု ရှုလေ့ရှိ၏၊ သမ္ပဇာနမုသာဝါဒေ-သမ္ပဇာနမုသာဝါဒ ကြောင့်၊ ပါစိတ္တိယံ-ပါစိတ်အပတ်သင့်၏၊ မုသာဝါဒနိမိတ္တံ၊ မုသာဝါဒပစ္စယာ-မုသာဝါဒဟူသော အကြောင်းကြောင့်၊ ဣတိ အတ္ထော။

“ပါဒေသု ဂဟေတွာတိ-ဥပယောဂတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ” ဟု သုဒိန္နကဏ္ဍဋ္ဌကထာ ဖွင့်သည်၊ [ဤနည်း၌ “သုဒိန္နံ ပါဒေသု ဂဟေတွာ” ဟု ရှိစေကာမူ “သုဒိန္နံ-သုဒိန္နံ” ဟု ဒုတိယာကို ဆဋ္ဌိအနက် သက်ရမည်၊ သုဒိန္နဿဟု ရှိလျှင်ကား အထူးပြောဖွယ် မလို။] [ဆောင်] ဂဟရေမှ၊ အာစာရကို၊ ကံဆိုလိုမူ၊ ထိုရှေ့ပုဒ်မှာ၊ ဒုတိယာကို၊ ဆဋ္ဌိမှာ သက်၊ ဤအချက်သည်၊ မိန့်မြွက် ဆရာအလိုတည်း။

တစ်နည်း။ ။သတ္တမိဝိဘတ်က အာစာရအနက်၌ပင် သက်ရိုးသက်စဉ် သက်၍ ထိုရှေ့က ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ကို ကံအနက်၌ သက်ရသော နည်းလည်း ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် “သုဒိန္နဿ ပါဒေသု ဂဟေတွာ”၌ “ပါဒေသု ဝါ တံ (ထိုသုဒိန္နံကို)” ဟု တစ်နည်း ဖွင့်သည်၊ ဤအဖွင့်အလို “သုဒိန္နဿ-သုဒိန္နံ” ပါဒေသု-တို့၌” ဟု ပေးရမည်။

[ဆောင်] ဂဟရေမှ၊ အာစာရကို၊ ဘုမ္မတ္ထပင်၊ ဆိုလိုချင်မူ၊ ထိုပြင်ရှေ့မှာ၊ ဆဋ္ဌိပါက၊ ကံမှာသက်ဟု၊ မိန့်မြွက် ဆရာတစ်ဦး အလိုတည်း။

ကရဏတ္ထေ၊ ပေ၊ မတ္တကေ။ ။ “ဟတ္ထေသု ပတ္တေသု ပထေသု” တို့ကို ကစည်း ကျမ်း၌ ကရိုဏ်းအနက်ဟု ဆိုသော်လည်း မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူ အာစာရအနက်ဆို၍ “ဟတ္ထေသု-လက်တို့၌” စသည် ပေး၏၊ ကမ္မတ္တ၌ ပြခဲ့သော ဘိက္ခုသု-မုဒ္ဒနိတို့၌လည်း အာစာရအနက်ပင် ဆိုသည်၊ “ဟတ္ထေသု ပိဏ္ဏာယ စရတိတိ ပါဠိပဒဿ ဟတ္ထေသု လဘိတဗ္ဗပိဏ္ဏတ္ထာယ စရတိတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော” ဟူသော (မဟာဝဂ္ဂနန္ဒက) သာရတ္ထဋီကာ အလိုလည်း “လက်တို့၌” ဟုပင် ပေးရမည်။

နိမိတ္တတ္ထေ၊ ပေ၊ ပါစိတ္တိယံ။ ။သစ်ကို ဘာကြောင့် သတ်သနည်းဟု မေးလျှင် “သူ၏ အရေက အသုံးကျသဖြင့် အရေကြောင့် (အရေကို သုံးစွဲလိုသောကြောင့်) သတ်သည်” ဟု ဖြေရလိမ့်မည်၊ ဤသို့လျှင် အရေသည် သတ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်ရကား

စမ္မေသု၌ သုဝိဘတ်ကို နိမိတ်အနက်၌သက်သော သတ္တမိဟု ဆိုသည်။ သမ္မဇာနဗျသာဝါဒေ တိုင်အောင် ဤရည်းချည်းတည်း၊ သက္ကတ၌ကား နိမိတ်(အကြောင်း)ဖြစ်ရုံ သက်သက်၌ နိမိတ္တသတ္တမိကို မဆိုဘဲ ကမ္မသံယောဂဖြစ်သော နိမိတ်၌သာ သတ္တမိဝိဘတ်ကို ဆို၏။ “နိမိတ္တာ ကမ္မသံယောဂေ”(ပါဏိနီသုတ်)ကမ္မသံယောဂ-ကံနှင့် နိမိတ်တို့ အတူတကွ ယှဉ်စပ်နေရာ၌၊ နိမိတ္တာ-နိမိတ်မှ နောက်၌၊ သတ္တမိ-သတ္တမိဝိဘတ် သက်၊ (သုတ်နက်။)

ချဲ့ဦးအံ့- “ဒိပိ စမ္မေသု ဟညတေ”၌ ဒိပိသည် ကံပုဒ်တည်း၊ ထိုကံဖြစ်သော သစ်ကောင်ကြီးနှင့် အရေသည် နဂိုကပင် မကွေမကွာ ယှဉ်စပ်လျက် သံယောဂဖြစ်နေ၏။ ဤသို့ ကံနှင့် သံယောဂဖြစ်နေသော နိမိတ်အနက်၌သာ သတ္တမိသက်ရမည်၊ အကယ်၍ နိမိတ်(အကြောင်း) သက်သက်ဖြစ်၍ ကံနှင့် သံယောဂမဖြစ်လျှင် “ဇဠတ္တာ ဗဒ္ဒေါ= ဖျင်းအသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် နောင်ဖွဲ့အပ်”ဟူသော ပဉ္စမိဟိတ်(ဗန္ဓုပယောဂ၌ ပြခဲ့ သော ဟိတ်)နှင့် ရှုပ်ထွေးသဖြင့် ပဉ္စမိသက်ရမည်လော၊ သတ္တမိသက်ရမည်လောဟု တွေးတောဖွယ်ရှိသည်-ဟုလို့၊ ဤသို့ ကမ္မသံယောဂအကြောင်းကိုသာ “နိမိတ်”ဟု သက္ကတဆိုသော်လည်း ပါဠိ၌မူ ကမ္မသံယောဂမဖက် နိမိတ်သက်သက်၌ပင် “သမ္မဇာန ဗျသာဝါဒေ”ဟု သတ္တမိသက်လျက် ရှိသည်။

ဟိတ် သုံးမျိုး။ ။နိမိတ်ဟူသည် ဟိတ်တစ်မျိုးပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် တတိယဟိတ်၊ ပဉ္စမိဟိတ်၊ သတ္တမိဟိတ်ဟု သုံးမျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် “အနေနု ဝသတိ”ဟူသော တတိယာ ဟိတ်၌ နေခြင်းကြိယာဟူသော အကျိုးသည် ရှေးဦးစွာဖြစ်၏။ နေပြီးနောက်မှ ထမင်း စားရသောကြောင့် ထမင်းတည်းဟူသော အကြောင်းသည် နောက်မှဖြစ်၏။ ဤသို့ အကျိုး ရှေ့၊ အကြောင်း နောက်ဖြစ်သော ဟိတ်သည် တတိယာဟိတ်တည်း။ “စတုန္ဒ အရိယသစ္စာနံ အနုနဗောဓော၊ ပေ၊ သန္တာဝိတံ သံသရိတံ”၌ သစ္စာလေးပါးကို မသိခြင်း ဟူသော အကြောင်းသည် ရှေ့ဖြစ်၏။ ထိုမသိခြင်းကြောင့် သံသရာ၌ ကျင်လည်ရခြင်း အကျိုးကား နောက်ဖြစ်သည်။ ဤသို့ အကြောင်းရှေ့ အကျိုးနောက်ဖြစ်သောဟိတ်သည် ပဉ္စမိဟိတ်တည်း။ “ဒိပိ စမ္မေသု ဟညတေ”ကိုသို့ အကြောင်းအကျိုး တကွဖြစ်သော များသောအားဖြင့် (သစ်ကောင် သေရသကဲ့သို့) နိမိတ္တဝန်ပျက်သော ဟိတ်သည် သတ္တမိဟိတ် မည်၏။ ဤသို့ ဆရာအစဉ်အဆက် ခွဲထားကြသည်။

စိစစ်ချက်။ ။ “ကမ္မုနာ ဝသလော၊ ဒါနေန ဘောဂဝါ၊ ပုညေန ဒိဋ္ဌော”စသော ဗောတုတ္တေ စ သုတ်ဆိုင်ရာ တတိယာဟိတ်၌ (အကျိုးရှေ့ အကြောင်းနောက် မဟုတ်)၊ ကံ၊ ဒါန၊ ပုညဟူသော အကြောင်းက ရှေ့၊ အကျိုးက နောက်တည်း။ ထို့ကြောင့် “အကျိုး ရှေ့ အကြောင်း နောက်ဖြစ်သောဟိတ်သည် တတိယာဟိတ်တည်း”ဟူသော စကားကို စဉ်းစားသင့်၏။

“အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ”ဟူသော ပဉ္စမိဟိတ်၌ အဝိဇ္ဇာနှင့် အကုသိုလ်သင်္ခါရတို့ သည် အတူတကွ(သဟစရဏ)ဖြစ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် “အကြောင်း ရှေ့၊ အကျိုး နောက် နေသောဟိတ်သည် ပဉ္စမိဟိတ်တည်း”ဟူသော စကားလည်း နေရာတိုင်း၌ မန့်ပါ။

(၃၂၅) သတ္တမိတိ အဓိကောရော (ကာရကကုန်အောင်လိုက်။)

သမ္ပဒါနေ စ။ ။(၃၁၁) ပေ၊ သံဃေ-သံဃာအား၊ ဒိန္န-ပေးလှူကြောင်း စေတနာသည်၊ မဟပ္ပလံ-များသောအကျိုး ရှိ၏၊ ဂေါတမီ-ဂေါတမီ၊ သံဃေ-အား၊ ဒေဟိ-လှူလော၊ သံဃေ-အား၊ တေ-သင်သည်၊ ဒိန္န-လှူအပ်သော်၊ အဟဉ္ဇေဝ-ငါဘုရားသည်လည်း၊ ပူဇိတော-ပူဇော်အပ်သည်၊ ဘဝိဿာမိ-ဖြစ်လိမ့်အံ့၊ [“သံဃေ တေ ဒိန္န”ဟု ဒက္ခိဏာဝိဘင်္ဂသုတ်၌ ရှိသည်၊] ယာ နာရိ-အကြင် သတို့သမီးသည်၊ ပလာလမယံ-ကောက်ရိုးဖြင့် ပြုအပ်သော၊ မာလံ-ပန်းကို၊ စေတိယေ-စေတီတော်အား၊ ဒတ္တာန-ပေးလှူပူဇော်ခြင်းကြောင့်၊ ကဉ္စနမယံ-ရွှေဖြင့်ပြုအပ်သော၊ မာလံ-ပန်းကို၊ အလတ္ထ-ရပြီ၊ သာ-ထို သတို့သမီးသည်၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂိကဉ္စ-ဗောဇ္ဈင်ပန်းကိုလည်း၊ (အလတ္ထ-ရပြီ။)

“သမ္ပဇာနဗုဒ္ဓါဝါဒေ ပါမိတ္တိယံ”ဟူသော သတ္တမိဟိတ်၌ကား အကြောင်းနှင့် အကျိုးတို့ အတူတကွ မဖြစ်ကြ၊ “နိပ္ပာဒေတဗ္ဗ ပယောဇနေ ဘုမ္မံ”ဟူသော ကုသလ ပဒဘာဇနီ မူလဋီကာကို ဖွင့်သော အနဋီကာ၌လည်း “စမ္ပသ္မိံ ဒိဝိနံ ဟန္တိတိ ဝိယ”ဟု မိန့်၏။

အဓိပ္ပာယ်ကား-သစ်ကို သတ်ခြင်းသည် အကြောင်း၊ အရေ ရခြင်းကား နိပ္ပာဒေတဗ္ဗ ပယောဇနေ-ပြီးစေထိုက်သော အကျိုးတည်း၊ ထိုအကျိုးသည်ပင် သတ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၍ နိမိတ္တလည်း မည်သကဲ့သို့ “စေတနာ အဝုပသမေ”၌လည်း အကျိုး ပယောဇဉ်ဖြစ်သော နိမိတ်အနက်၌ သတ္တမိသက်ထားသည်-ဟုလို၊ [“ဘဂဝတော-၏၊ ပရိနိဗ္ဗာနေ-ပရိနိဗ္ဗာနံ စံခြင်းကြောင့်၊ သန္နိပတိတာနံ-စည်းဝေးကြကုန်သော” ၌လည်း အကြောင်းနှင့်အကျိုး တကွမဖြစ်၊” ထို့ကြောင့် “ဟိတ်သုံးမျိုး အထူး”ဟု ပြောစမှတ်ပြုကြသော ထိုစကားကို စဉ်းစားကြပါလေ။

(၃၂၅) သံဃေ၊ ပေ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂိကဉ္စ။ ။“ယဿ ဒါတုကာမော ရောစတေ” စသော သုတ်နှင့်အညီ ဒါဓာတ်သည် သမ္ပဒါန်ကို အမြင့်ရကား “သံဃေ”၌ သတ္တမိ ဝိဘတ်ပင်ဖြစ်သော်လည်း သမ္ပဒါန် (အားဟူသော)အနက်၌ သက်ရမည်ဟု ကစွည်း ကျမ်းက ဆိုသည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား “ဘုရားရှင်၏ ရွှေနှုတ်တော်ထွက် ဝိဘတ်သည် ကပြောင်းကပြန် အနက်ကို မပြု၊ သတ္တမိဆိုလျှင် ထုံးစံဖြစ်သော အာဓာရဩကာသ အနက်ကိုသာ ပြသင့်သည်”ဟု နှလုံးပိုက်၍ “သံဃေ-သံဃာ၌”ဟုပင် အနက်ဆိုသည်၊ “သံဃာတော်သည် ပေးခြင်းကြိုယာ၏ တည်ရာအာဓာရလည်း ဖြစ်သင့်သည်”ဟုလို၊ “ယာ ပလာလမယံ”စသော ဂါထာ၌ “ဒတ္တာန စေတိယေ”သာ ပုံစံထုတ်လိုရင်းဖြစ်သည်။

(၃၂၆) ပဉ္စမုတ္တေ စ။ ။(၃၂၂) ပေ၊ ကဒလီသု-ငှက်ပျောပင်တို့မှာ၊
ဂဇေ-ဆင်တို့ကို၊ ရက္ခန္တိ-စောင့်ရှောက်ကုန်၏။

(၃၂၇) ကာလဘာဝေသု စ။ ။(၃၂၃) [ကာလောနာမ-ကာလမည်သည်၊
နိမေသခဏလယမုဟုတ္တပုဗ္ဗဏှာဒိကော-မျက်စိတစ်မှိတ်၊ ခဏ၊ လယ၊ မုဟုတ်၊
နံနက်အစရှိသော အခါတံည်း၊ ဘာဝေါနာမ-ဘာဝမည်သည်၊ ကြိယာ-
ကြိယာတည်း၊ သာစ-ထိုကြိယာကိုလည်း၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ ကြိယန္တရူပ
လက္ခဏာဝ-ကြိယာတစ်ပါးကို မှတ်သားကြောင်းဖြစ်သော ကြိယာကိုသာ၊
အဓိပ္ပေတာ-အလိုရှိအပ်၏။] တသ္မိံ ကာလတ္ထေစ-ထိုကာလအနက်၌လည်း
ကောင်း၊ ဘာဝလက္ခဏေ-ကြိယာတစ်ပါးကို မှတ်သားကြောင်းဖြစ်သော၊
(တသ္မိံ) ဘာဝ(တ္ထေ)စ-ထိုကြိယာအနက်၌လည်းကောင်း၊ လိင်္ဂံမှာပေ၊ဟောတိ။

(၃၂၆) ကဒလီသု ဂဇေ ရက္ခန္တိ။ ။“ရက္ခဏတ္တာနမိစ္ဆိတံ”သုတ်နှင့်အညီ ရက္ခ
ဓာတ်သည် အပါဒါန်အနက်ကို အမြင့်သင့်၏ဟု နှလုံးပိုက်၍ သတ္တမိဝိဘတ်သည်
ပဉ္စမိ(အပါဒါန်)အနက်၌ သက်သည်ဟု ကစွည်းကျမ်းဆိုသည်။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား
အာဓာရအနက်သာဟု ယူ၍ “ကဒလီသု-ငှက်ပျောပင်တို့၌”ဟု ဆိုသည်။

(၃၂၇) ကာလောနာမ နိမေသ၊ ပေ၊ ပုဗ္ဗဏှာဒိကော။ ။[“ကာလောနာမ
နိမေသနာဒိကော”စသည်ဖြင့် ဋီကာဖွင့်သောကြောင့် “ကာလော နာမေသ”ဟုရှိလျှင်
ပါဌ်ပျက်၊ “ကာလောနာမ နိမေသ”စသည် ရှိရမည်။] နိမေသ-ခဏစသည်တို့သည်
ကာလ အတို အရှည်လိုက်၍ ရအပ်သော နာမည်ထူးတို့တည်း။ ထိုတွင် မျက်စိ
တစ်မှိတ်ခန့် (လက်ဖျောက်တစ်ချက်တီးခန့်) အချိန်သည် နိမေသမည်၏။ “ခဏော
ဒသစ္စရကာလော၊ ခဏာ ဒသလယော ဘဝေ၊ လယာ ဒသ ခဏလယော၊ မုဟုတ္တော
တေ သိယာ ဒသ”ဟူသော အဘိဓာန်နှင့်အညီ လက်ဖျောက်ဆယ်ချက်ခန့် တီးရာအခါ
သည် တစ်ခဏ၊ဆယ်ခဏသည် တစ်လယ၊ဆယ်လယသည် ခဏလယတစ်ခု၊ခဏလယ
ပေါင်း ဆယ်ခုသည် တစ်မုဟုတ်၊ မွန်းမတည့်မီ နံနက်ပိုင်းသည် ပုဗ္ဗဏှ ဤသို့စသည်
ဖြင့် ကမ္ဘာများစွာ တိုင်အောင်သော အချိန်အခါကို ဤသုတ်၌ “ကာလ”ဟု ဆိုသည်။

ဘာဝေါနာမ၊ ပေ၊ အဓိပ္ပေတာ။ ။ကြိယာသည် မထင်ရှားသောကြိယာ၊
ထင်ရှားသောကြိယာဟု နှစ်မျိုးရှိ၏။ မထင်ရှားသော ကြိယာကို ထင်ရှားသောကြိယာ
ဖြင့် မှတ်သား၍ ပြောလျှင် ကြားရသူတို့ နားလည်လွယ်၏။ ထို့ကြောင့် ထင်ရှားသော
ကြိယာသည် မှတ်သားကြောင်း လက္ခဏကြိယာတည်း။ မထင်ရှားသောကြိယာကား
မှတ်သားအပ်သော် လက္ခဏကြိယာတည်း။ ဥပမာ-တောင်ဘက်အိမ်၌ နွားမများကို အချိန်
မှန်မှန် နို့ညှစ်လေ့ ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် တောင်ဘက်အိမ်က နွားနို့ညှစ်ခြင်းကြိယာသည်

ကလေ-အခါဟူသောအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) ပုဗ္ဗဏှသမယေ-နံနက် အခါ၌၊ ဂတော-သွား၏၊ သာယနသမယေ-ညချမ်းအခါ၌၊ အာဂတော- ပြန်လာ၏၊ တဿ-ထို မတရားမင်း၏(နိုင်ငံ၌)၊ အကာလေ-မရွာချိန်၌၊ ဝဿတိ- မိုးရွာ၏၊ တဿ-၏(နိုင်ငံ၌)၊ ကာလေ-ရွာချိန်၌၊ န ဝဿတိ-မိုးမရွာ၊ ဖုဿမာသမှာ-ပြာသိုလမှ၊ တီသု မာသေသု-သုံးလတို့၌၊ ဝေသာဓမာသော- ကဆုန်လ ရှိ၏၊ ဣတော-ဤကမ္ဘာမှ၊ သတသဟဿမိ ကပွေ-ကမ္ဘာတစ်သိန်း၌၊ စက္ခုမာ-မြတ်စွာဘုရားသည်၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ-ပွင့်တော်မူပြီ။

ထင်ရှား၏၊ မြောက်ဘက်အိမ်က ယောက်ျားတစ်ယောက် ခရီးသွား၍ ပြန်လာရာ၌ သွားခြင်း ပြန်ခြင်းကြိယာကား မထင်ရှား၊ ထို့ကြောင့် ထိုသူ၏ သွားခြင်း ပြန်ခြင်း ကြိယာအကို နားလည်အောင် ပြောပြလိုလျှင် ထင်ရှားပြီးဖြစ်သော နို့ညစ်ခြင်းကြိယာဖြင့် မှတ်သား၍ “ဂေါသု ဒုယုမာနာသု ဂတော၊ ဒုဒ္ဓါသု အာဂတော=နွားမများကို နို့ညစ် အပ်ကုန်သည်ရှိသော် (နို့ညစ်ချိန်၌) သွားသည်၊ နို့ညစ်အပ်ကုန်ပြီးသော် (နို့ညစ် ပြီးချိန်၌) ပြန်လာသည်”ဟု ပြောရသည်၊ ထင်ရှားသော နို့ညစ်ခြင်းကြိယာသည် မှတ်သားကြောင်း လက္ခဏတည်း၊ မထင်ရှားသော သွားခြင်း ပြန်လာခြင်းကြိယာကား မှတ်သားအပ်သော လက္ခဏတည်း။

ဓာတုဗောဓိနိ။ ။နိဏ္ဏယကာလာ ဟိ ကြိယာ အနိဏ္ဏယကာလာယ ကြိယာယ ကာလပရိစ္ဆေဒကတ္တာ လက္ခဏံ၊ ဆုံးဖြတ်အပ်ပြီးသော ကာလရှိသော (ထင်ရှားသော ကာလရှိသော) ကြိယာသည် မဆုံးဖြတ်အပ်(မထင်ရှား)သော ကာလရှိသော ကြိယာ၏ ကာလကို ပိုင်းခြားသတ်မှတ်တတ်သည့်အဖြစ်ကြောင့် လက္ခဏမည်သည်။

လက္ခဏဝန္တံ၌လည်း ဤသုတ်ဖြင့် သက်။ ။ဒုယုမာနာသုဟူသော လက္ခဏ၌ ဤသုတ်ဖြင့် သတ္တမိသက်လျှင် ဂေါသုစသော လက္ခဏဝန္တံ တို့၌လည်း ဒုယုမာနာသုနှင့် အရတူ တုလျာဓိကရဏဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့်ပင် သတ္တမိဝိဘတ် သက်ရမည်၊ ထို့ကြောင့် “သမာနာဓိကရဏတ္တာ ဥဘယတြိ (ဂေါသု၊ ဒုယုမာနာသု နှစ်ပုဒ်လုံး၌) သတ္တမိ”ဟု ကာတန္တဋီကာ မိန့်သည်၊ [ပဓာန-အပ္ပဓာန နှစ်မျိုးတွင် ပဓာနဖြစ်သော ဝိသေသျှ (ဤ၌ လက္ခဏ)ကို ယူလိုက်သောအခါ အပ္ပဓာန(ဤ၌ လက္ခဏဝန္တံ)ကို လည်း ယူပြီးဖြစ်တော့၏၊ ဥပမာ-လယ်ထွန်ရာဝယ် ထွန်နောက်သို့ ရေလိုက်သွား သကဲ့သို့ ပဓာနနောက်သို့ အပ္ပဓာနလည်း လိုက်သွားတော့သည်-ဟုလို။]

ပဓာနမပ္ပဓာနေသု၊ ပဓာနေ ဂဟိတေ သတိ၊
 ဂဟိတံ အပ္ပဓာနံပိ၊ နင်္ဂလာနုဒကံ ယထာ။

ကာလေ၊ ပုဗ္ဗဏှသမယေ၊ ပေ၊ စက္ခုမာ။ ။[အဟာ=နေ၏+ပုဗ္ဗ=ရှေ့(နေ၏ ရှေ့ပိုင်း;နံနက်)] အဟာကို သုတ်ကြီးဖြင့် “အဏှ”ပြု၍ “ပုဗ္ဗဏှ” ဟုဖြေ၏၊ ပုဗ္ဗဏှသမယေ ပုဗ္ဗေ သတသဟဿမိ ကပွေတိုင်အောင် ဤသုတ်ဖြင့် ကာလအနက်၌ သတ္တမိသက်သည်။

ဘာဝေဒနဘာဝလက္ခဏေ-ဘာဝေဒနဘာဝလက္ခဏအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) ဘိက္ခုသံဃေသု-ရဟန်းသံဃာတို့ကို၊ ဘောဇီယမာနေသု-ဆွမ်းကျွေးအပ်ကုန်သော်၊ ဂတော-သွား၏၊ ဘုတ္တေသု-ဆွမ်းစားကုန်ပြီးသော်၊ အာဂတော-ပြန်လာ၏၊ ဂေါသု-နွားမတို့ကို၊ ဒုယုမာနေသု-နို့ညှစ်အပ်ကုန်သော်၊ ဂတော-သွား၏၊ ဒုဒ္ဒါသု-နို့ညှစ်အပ်ကုန်ပြီးသော်၊ အာဂတော-ပြန်လာ၏၊ သာရိပုတ္တ-သာရိပုတြာ၊ ဗောဓိသတ္တေ-ဘုရားအလောင်းသည်၊ ဇာယမာနေ-ဖွားတော်မူလတ်သော်၊ အယံ ဒေသဟသိ လောကဓာတု-ဤ တစ်သောင်းသော လောကဓာတ်သည်၊ သင်္ကမ္ပိ-အရှေ့ အနောက်၌ ပြင်းစွာ တုန်လှုပ်ပြီ၊ သမ္ပကမ္ပိ-တောင်မြောက်၌ ပြင်းစွာ အပြားအားဖြင့် တုန်လှုပ်ပြီ၊ သမ္ပဝေမိ-အလယ်၊ အစွန်အဖျား၌ ပြင်းစွာ အပြားအားဖြင့် တုန်လှုပ်ပြီ၊ လောကနာယဂေ-မြတ်စွာဘုရားသည်။

[မောဂ္ဂလ္လာန်စသော သဒ္ဓါကျမ်း အချို့ကား ဤ ကာလသတ္တမိကို ဝိသယသတ္တမိ (ဝိသယာဓာရ၌ “ဩကာသေ သတ္တမိ” သုတ်ဖြင့် ပြီး၏) ဟု ယူ၍ ဤသုတ်မျိုးဝယ် ကာလအနက်ကို မဆိုကြ၊ ဘာဝအနက်သာ ဆိုကြသည်။ ဤသုတ်၌ “ကာလ” အနက်ကိုလည်း ယူလိုကြသော ကလာပ်ကျမ်း၏ ဋီကာတို့၌မူ “အကာလေ တဿ ဝဿတိ= မဇ္ဈသင့်သော အခါ၌” ဟု အာဓာရ ထားသော်လည်း “အာဓာရ” ကို ဆိုလိုရင်းမဟုတ်၊ မိုးရွာချိန်ကို အထူးပြုသော ဝိသေသနကိုသာ ဆိုလိုသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ဝိသေသနမျိုး၌ တတိယာဝိဘတ် မသက်ရ၊ သတ္တမိသာ သက်ရမည်ဟု သိစေလိုသောကြောင့် ဤသုတ်၌ ကာလအနက်ကို ပြသည်ဟု ဖွင့်ကြသည်။]

ဘာဝေဒနဘာဝလက္ခဏေ၊ ပေ၊ ဟောတိ။ ။ သုတ်၌ “ဘာဝ” ကို “လက္ခဏဘာဝ (မှတ်သားကြောင်း ကြိယာ)” ဟု ဆိုခဲ့ပြီ။ ထိုလက္ခဏဘာဝကိုပင် “ဘာဝေဒနဘာဝလက္ခဏ” ဟုလည်း ကျမ်းဂန်တို့၌ သုံးနှုန်း၏။ ဘာဝေဒ-ထင်ရှားသောကြိယာဖြင့်၊ ဘာဝလက္ခဏံ-မထင်ရှားသော ကြိယာကို မှတ်သားခြင်းသည်။ ဘာဝေဒနဘာဝလက္ခဏံ-မည်၏။ [ဘာဝေဒနံ နာဝိဘတ် မကျေသော အလုတ္တတပျူရိသံသမာသံတည်း။] [ကြွင်းသော မှတ်ဖွယ်များကို ကစွည်းဋီကာမှာ ရှု။]

ဟိတ်ဝင်သော လက္ခဏ။ ။ လက္ခဏဖြင့် လက္ခဏကို ပေါင်းစပ်၍ကြည့်သောအခါ လက္ခဏ အကျိုး၊ လက္ခဏက အကြောင်းဖြစ်လျှင် လက္ခဏပုဒ်၌ ဟိတ်အနက်လည်း ဝင်၏။ ပုံစံကား- “ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ” တည်း။ ဤ၌ အဝိဇ္ဇာကြောင့် သင်္ခါရ ဖြစ်ရကား “ဣမသ္မိံ သတိ” အရ အဝိဇ္ဇာသည် အကြောင်း၊ “ဣဒံ ဟောတိ” အရ သင်္ခါရသည် အကျိုး၊ ဤသို့ အကြောင်း အကျိုး ပြန်၍ရသောကြောင့် “ဣမသ္မိံ-ဤအဝိဇ္ဇာစသော အကြောင်းသည်၊ သတိ-ရှိသော် (လက္ခဏ)၊ ဣမသ္မိံ-ဤ အဝိဇ္ဇာစသော အကြောင်း၏၊ သတိ-ရှိခြင်းကြောင့်(ဟိတ်)။” ဤသို့ ဟိတ်အနက် ဝင်လျက်ရှိသည်။

ဂစ္ဆန္တေ-ကြွတော်မူလတ်သော်၊ ပါသာဏာ-ကျောက်ခဲတို့သည်လည်းကောင်း၊ သက္ကရာဇေဝ-ကျောက်စရစ်တို့သည်လည်းကောင်း၊ ကထလာ-အိုးခြမ်းတို့သည်လည်းကောင်း၊ ခါဏုကဏုကာ-သစ်ငုတ် ဆူးတို့သည်လည်းကောင်း၊ သဗ္ဗေ-အလုံးစုံတို့သည်၊ မဂ္ဂါ-လမ်းမှ၊ ဝိဝဇ္ဇန္တိ-ရှောင်လွှဲကြကုန်၏၊ ဣမသ္မိ-ဤအကြောင်းသည်၊ သတိ-ရှိလတ်သော်၊ ဣဒံ-ဤအကျိုးသည်၊ ဟောတိ၊ ဣစ္စာဒိ။

ဇာယမာနေ ခေါ စသော ပါဠိ၊ ပါသာဏာ သက္ကရာဇေဝော ဂါထာတို့၌လည်း လက္ခဏပုဒ်ဝယ် “ဗြူးတော်မူခြင်းကြောင့်+လှုပ်၏၊ ကြွတော်မူခြင်းကြောင့်+ရှောင်လွှဲကြကုန်၏” ဟု ဟိတ်အနက်ဝင်ပုံကို သိပါ၊ ဤသို့ အကြောင်းအကျိုး ပြန်၍ရသော လက္ခဏကိုပင် ရည်ရွယ်၍ “လက္ခဏပုဒ်၊ ထုတ်၍အရာ၊ ရှိသည်မှာ၊ များစွာဟိတ်လည်း ဝင်သတည်း” ဟု မိန့်တော်မူကြသည်။

ဟိတ်မဝင်သော လက္ခဏ။ ။လက္ခဏနှင့် လက္ခဏတို့ အကြောင်းအကျိုး ပြန်၍ မရလျှင် ဟိတ်အနက် မဝင်နိုင်၊ ထိုကဲ့သို့ ဟိတ်အနက် မဝင်နိုင်သော လက္ခဏ၌ကား ကာလာဓာရ (အခါကာလဖြစ်သော အာဓာရ) သဘော သက်ဝင်သည်၊ ပုံစံကား- “ဘိက္ခုသံဃေသု ဘောဇီယမာနေသု ဂတော ပုရိသော” တည်း။ ဤပုံစံ၌ ရဟန်းတို့ကို ဆွမ်းကပ်ခြင်းကြောင့် သွားသည်မဟုတ်၊ သူ့ကိစ္စကြောင့် သွားသည်၊ သို့သော် ဆွမ်းကပ်ချိန်အခါ၌ သွားသောကြောင့် ဘောဇီယမာနေသုဝယ် အာဓာရသဘောလည်း ပါဝင်သည်၊ “ဘိက္ခုသု-တို့ကို၊ ဘောဇီယမာနေသု-ဆွမ်းကျွေးအပ်ကုန်သော်၊ ဝါ-ဆွမ်းကျွေးချိန်၌” ဟု ပေး၊ “ဘုတ္တေသု-ဒုယုမာနေသု-ဒုခွါသု” တို့၌လည်း နည်းတူ။

စဉ် ဟု ပေးနိုင်ပုံ။ ။ဘောဇီယမာနေသုစသည်၌ မာနပစ္စည်းသည် ပစ္စုပ္ပန်အနက် ဟောတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ဘောဇီယမာနေသု-ဆွမ်းကျွေးအပ်စဉ်၊ ဆွမ်းကျွေးအပ်ခိုက်၊ ဆွမ်းကျွေးအပ်တုန်း” ဟုလည်း အဓိပ္ပာယ်နက် ဆိုနိုင်သည်၊ ဒုယုမာနာသု၌လည်း နည်းတူ၊ ဘုတ္တေသုစသည်၌ တပစ္စည်းကား အတိတ်ကတ္တာဟောတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ဘုတ္တေသု-ဆွမ်းစားကုန်ပြီးသော်” ဟုသာ ဆိုနိုင်သည်၊ “စဉ်-ခိုက်” ဟု မဆိုနိုင်။

- [ဆောင်] ၁။ လက္ခဏနှင့်ပေါင်း၊ ကျိုးကြောင်းပြန်ရ၊ လက္ခဏ၊ မုချဟိတ်လည်း ဝင်။
- ၂။ ကျိုးကြောင်းနှစ်တန်၊ မပြန်နိုင်က၊ လက္ခဏ၊ အာဓာရသဘောပင်။
- ၃။ ပစ္စုပ္ပန်နက်၊ ပစ္စည်းတွက်မှု၊ လက္ခဏထုံး၊ စဉ်-ခိုက်-တုန်း၊ သုံးလေ အနက်တွင်။

ပထမာစသော ဝိဘတ်ဖြင့် နေနိုင်ပုံ။ ။မာန အန္တပစ္စည်းတို့သည် သူတို့ကိုယ်တိုင် လက္ခဏအနက်ကို ဟောနိုင်ကြ၏၊ [“အန္တော ကတ္တရိမာနေော တု၊ ဘာဝေ ကမ္မနိ ကတ္တရိ၊ ပစ္စုပ္ပန္တေ လက္ခဏေ စ၊ ဟေတွတ္တေ စ ဘဝန္တိ တေ” (ဘောဒစိန္တာ၁။)] ထို့ကြောင့် မာန အန္တပစ္စည်းနှင့် တွဲဖက်၍ ပထမာစသော ဝိဘတ်များသက်ရော၌ လက္ခဏအနက်ကို

(၃၂၈) ဥပါဇာဓိကိဿရဝစနေ။ ။(၃၁၄) [ဣဒံ-ဤသုတ်သည်၊ ဒွိပဒံ-နှစ်ပုဒ်ရှိ၏၊] အဓိကတ္ထေ-အပိုအလွန်ဟူသော အနက်၌လည်းကောင်း၊ ဣဿရတ္ထေ စ-အစိုးရသူဟူသော အနက်၌လည်းကောင်း၊ ဝတ္တမာနေဟိ-ဖြစ်ကုန်သော၊ ဥပအဓိကတ္ထေတေဟိ-ဥပ, အဓိဟူသော ဤသဒ္ဒါတို့နှင့်၊ ယောဂေ-ယှဉ်ခြင်းသည်၊ (သတိ-သော်၊) အဓိကိဿရဝစနေ-အဓိကအနက် ဣဿရအနက်ကို ဟောသော သဒ္ဒါကို၊ ဂမ္မိမာနေ-သိအပ်သော်၊ လိင်္ဂံမှာ၊ ပေ၊ ဟောတိ။

ဝိဘတ်က ဟောသည် မဟုတ်၊ မာန အန္တပစ္စည်းက ဟော၏။ ပထမာစသော ဝိဘတ်တို့မှာ ထုံးစံအတိုင်း လိင်္ဂအနက် စသည်၌ ဖြစ်ကြရသည်။ ဤသုတ်ဖြင့် သတ္တမိသက်ရာ၌ကား ဝိဘတ်ကလည်း လက္ခဏာအနက်ကို ဟောသည်။

မှတ်ချက်။ ။ဤစကားအရ “ဧဝံ ဝုတ္တေ-ဤသို့ ဆိုအပ်သော်” ဟု လက္ခဏာအနက် ပေးရာ၌ သတ္တမိဝိဘတ်၏ အနက်ဟု မှတ်ပါ။ “ဧဝံ ဝုတ္တော” ဟု ရှိရာ၌ကား တပစ္စည်း သိဝိဘတ် နှစ်မျိုးလုံးပင် လက္ခဏာအနက်ကို မဟောနိုင်သောကြောင့် “ဧဝံ ဝုတ္တော-ဤသို့ ဆိုအပ်သည်ရှိသော်” ဟု အနက် မပေးနိုင်။ လက္ခဏာအနက် ပေးခွင့်ရောက်လျှင် “ဧဝံ-ဤသို့၊ ဝုတ္တော-ဆိုအပ်သည်၊ (သမာနော-ဖြစ်လတ်သော်၊)” ဟု မာနပစ္စယန္တပုဒ်ဖြင့် ကုစ္စကံမှ လက္ခဏာအနက် ထွက်နိုင်၏။ “ဂစ္ဆန္တော(သွားလတ်သော်၊) ဘာရဒါဇော-မည်သော၊ သော-ထိုသူသည်၊ အဒ္ဓသ အစူတ် ဣသိ” ၌လည်း ဂစ္ဆန္တောဝယ် အန္တပစ္စည်းအတွက် လက္ခဏာအနက် ပေးနိုင်သည်။

(၃၂၈) ဒွိပဒမိဒံ။ ။“ဥပါဇိ+အဓိကိဿရဝစနေ” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ နှစ်ပုဒ်ရှိသော သုတ်ဟု မှတ်ပါ။ “ဥပါဇိဟိ” ဟု ဆိုလိုလျက် သုတ်ကြီးဖြင့် ဟိဝိဘတ်ကို ချေထားသည်ဟု ပြလို၍ “ဥပအဓိကတ္ထေတေဟိ” ဟု ဝုတ္တိ၌လည်းကောင်း၊ “ဟိသဒ္ဒေါ လုတ္တနိဒ္ဒိန္ဒော” ဟု ဋီကာ၌လည်းကောင်း ဖွင့်သည်။ “အဓိကတ္ထေ၊ ပေ၊ ယောဂေ” ၌ အဓိကတ္ထေ ဣဿရတ္ထေတို့သည် သုတ်၌ပါသော “အဓိကိဿရဝစနေ” ၏ အဖွင့်မဟုတ်၊ ဥပ အဓိတို့၏ အဓိကအနက်၊ ဣဿရအနက် ဟောကြောင်းကို ပြသော ပက္ခိပနဝုတ္တိတည်း။ ထိုတွင် ဥပသည် အဓိကအနက်ကို ဟော၏။ အဓိသဒ္ဒါကား (ရူပသိဒ္ဓိအလို) အဓိက ဣဿရ နှစ်နက်ဟောဟု မှတ်ပါ။ အခြားကျမ်း၌မူ အဓိအတွက် ဣဿရ တစ်နက်သာ ဖွင့်သည်။

အဓိကိဿရဝစနေ ဂမ္မိမာနေ။ ။ဤအဖွင့်သည် သုတ်၌ပါသော အဓိကိဿရဝစနေ၏အဖွင့်တည်း။ ထိုတွင် အဓိကဝစနေဖြင့် အလွန်အနက်ကို ဟောသော ဒေါဏ-ကဟာပဏ-ဗုဒ္ဓတို့ကို ယူ၊ ဣဿရဝစနေဖြင့် အစိုးရရှိသူအနက်ကိုဟောသော ပဉ္စာလာကို ယူ၊ ဒေါဏစသောသဒ္ဒါတို့က အဓိကအနက်၊ ဣဿရအနက်ကိုဟောသော သဒ္ဒါများ ဖြစ်လျှင် ခါရီစသော လိင်္ဂတို့မှနောက်၌ သတ္တမိဝိဘတ်သက်ပါ-ဟူလို၊ ဤပြုအပ်သော အဓိပ္ပာယ်သည် “အဓိကတ္ထေ ဣဿရတ္ထေစ” ဟု ဥပ အဓိတို့၏အနက်ကို ထည့်၍

အဓိကဝစဝနေ-အပိုအလွန်အနက်ကို ဟောရာ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) ခါရိယံ-
တစ်တို့ထက်၊ ဥပ-ပိုလွန်သော၊ ဒေါဏော-တစ်စိတ်၊ ခါရိယာ-ထက်၊ ဒေါဏော-
တစ်စိတ်သည်၊ အဓိကော - ပိုလွန်၏၊ ဣတိ အတ္ထော၊ တထာ - ထို့အတူ၊

ဖွင့်ပြသော ရူပသိဒ္ဓိ အဆိုအတိုင်းတည်း၊ မှန်၏-“အဓိကတ္ထေ ဣဿရတ္ထေစ”ဟု
ဥပ အဓိတို့၏ အနက်ကို ပြုပြီးဖြစ်သောကြောင့် အဓိကိဿရဝစနေဖြင့် ထို ဥပ အဓိ
တို့၏ အနက်ကို ပြသည်ဟု မဆိုနိုင်တော့ရကား၊ ဒေါဏ-ကဟာပဏ စသည်ကိုပင်
ပြသည်ဟု ဆိုရတော့သည်၊ ကစွည်းဝတ္တံ၌ကား ဖွင့်ပုံတစ်မျိုး ဖြစ်သောကြောင့်
အဓိပ္ပာယ်တစ်မျိုး ယူရမည်။

မှတ်ချက်။ ။ဂဗျမာနေဟု လာသမျှ၌ ထို ဂဗျမာနေဖြင့် ပြအပ်သော ပုဒ်ဝယ်
ဝိဘတ်သက်လေမရှိ၊ အခြား တွဲဖက်ပုဒ်၌သာ သက်လေ့ရှိသည်၊ အနာဒရေစ စသော
သုတ်များကို ပြန်ကြည့်ပါ၊ “အနာဒရေ ဂဗျမာနေ”ဆို၍ အနာဒရိယလိင်နောင်
ဝိဘတ်သက်ပုံ စသည်ကို တွေ့ရလိမ့်မည်။

ဥပခါရိယံ ဒေါဏော။ ။ဥပသဒ္ဓါသည် “အဓိက”အနက်ဟော၊ ခါရိယံ၌ သို့
ဝိဘတ်ကား “ထက်”ပေးရသော ဝိဘတ္တအပါဒါန် အနက်ဟောဟု သိစေလိုသော
ကြောင့် “ခါရိယာ ဒေါဏော အဓိကောတျတ္ထော”ဟု ဖွင့်သည်၊ ဤ၌ “ခါရိ၏ အပို
အလွန်ဖြစ်သော ဒေါဏ”ဟု လည်းကောင်း၊ “ခါရိ၌ ပိုလွန်နေသော ဒေါဏ”ဟုလည်း
ကောင်း မဆိုဘဲ “ခါရိထက် ပိုလွန်သော ဒေါဏ”ဟု ဝိဘတ္တအပါဒါန်ဖြင့် ဆိုသော
ကြောင့် “ခါရိတခြား၊ ဒေါဏ တခြား”ဟု သိသာ၏၊ ဥပမာ-“သုတထက် သီလသည်
သာ၏”ဟု ဆိုရာ၌ သုတ တခြား သီလ တခြား ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း၊ သို့ဖြစ်လျှင်
“ခါရိထက် ဒေါဏသည် ဘယ်လိုပိုသနည်း၊ ဘာအားဖြင့် ပိုသနည်း”ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။

အဖြေကား-တစ်ခါရိ(တစ်တို့)ဟူသည် ၄ တင်း ရှိ၏၊ ဒေါဏ (တစ်စိတ်)ကား
၄ ပြည့် ရှိ၏၊ စပါး ၄ တင်းကို ချင့်သောအခါ တို့ကြီးဖြင့်ချင့်လျှင် တစ်တို့သာ ရှိ၏၊
စိတ်တောင်းဖြင့် ချင့်လျှင်ကား ဝ၆ စိတ် ရှိသည်၊ ဤ၌ တို့သင်္ချာသည် (၁)ဖြစ်၍
စိတ်သင်္ချာကား (၁၆)ရှိသောကြောင့် “သင်္ချာအားဖြင့် ခါရိထက် ဒေါဏကပိုသည်”ဟု
ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် ဋီကာ၌ “ဒေါဏဋ္ဌကဒ္ဓယပရိမာဏာယ-ဒေါနုရစ်ခု နှစ်လီ
(ဒေါဏ ဝ၆)အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ ခါရိယာ-ခါရိထက်၊ အဓိကော-ပိုလွန်သော၊
(ဒေါဏော-စိတ်)”ဟု ဖွင့်ပြသည်၊ ဤကား ရူပသိဒ္ဓိ စာသွားနှင့် ဋီကာကို မှီသော
ရှေးဆရာတို့ အဓိပ္ပာယ်တည်း။

မောဂ္ဂလ္လာန်ဝါဒ။ ။သက္ကတသဒ္ဓါကို များစွာမှီသော မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယသစ်၌
တစ်မျိုးအဓိပ္ပာယ်ကို ပြ၏၊ အဓိကဟူသည် “အဇ္ဈာရဋ္ဌ=အပိုအလွန် တက်ရောက်သော၊
ပိုလျှံသောဝတ္ထု”တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ဒေါဏော-တစ်စိတ်သည်၊ ခါရိယံ-တို့၌၊ ဥပ-
ပိုလွန်၏”ဟုလည်းကောင်း၊ “ခါရိယံ-တို့၏၊ ဥပ-ပိုလွန်သော၊ ဒေါဏော-တစ်စိတ်”
ဟုလည်းကောင်း အနက်ဆို၊ ဤအနက်အလို သင်္ချာအရေအတွက် ပိုလွန်ခြင်းမဟုတ်။

နိက္ခေ-တစ်နိက္ခထက်၊ ဥပ-ပိုလွန်သော၊ ကဟာပဏံ-တစ်ကျပ်၊ ဒေဝေသု-နတ်တို့ထက်၊ အဓိ-သာလွန်သော၊ ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရား၊ သမ္မုတိဥပပတ္တိဝိသုဒ္ဓိဒေဝ သင်္ခါတေဟိ-သမ္မုတိနတ်၊ ဥပပတ္တိနတ်၊ ဝိသုဒ္ဓိနတ်ဟုဆိုအပ်ကုန်သော၊ တိဝိခေဟိဝိ-သုံးမျိုးအပြားရှိသည်လည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ ဒေဝေဟိ-နတ်တို့ထက်၊ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေါဝ-သဗ္ဗညုဘုရားရှင်သည်သာ၊ အဓိကော-သာလွန်၏၊ ဣတိအတ္ထော၊

“ဤစပါး ဘယ်လောက်ရှိသလဲ”ဟု မေးလျှင် “တစ်စိတ်သည် တစ်တို့၌ လွန်၏၊ ဝါ-တစ်တို့နှင့် တစ်စိတ်ရှိသည်”ဟု ဖြေရသော စကားမျိုးတည်း၊ ဤဝါဒသာ ပုံစံ၏ အဓိပ္ပာယ်မှန် ဖြစ်မည်ထင်သည်၊ ဆင်ခြင်ကြပါကုန်။

အမှာ။ ။တချို့က အဓိကကို “အဇ္ဈာရဋ္ဌ”ဟု ဖွင့်ပုံကိုကြည့်၍ ၄ တင်းရှိ တို့ကြီး၌ စပါးအပြည့် ထည့်ပြီးလျှင် ထို တို့ပေါ်၌ တစ်စိတ်ဝင်တောင်းကလေး တင်ထားသည်ကို “ခါရိယံ-တို့၌၊ ဥပ-ပိုလွန်သော၊ ဝါ-တင်ထားအပ်သော၊ ဒေါဏော-တစ်စိတ်”ဟု အနက်အဓိပ္ပာယ် ဆိုကြသေး၏၊ ဤဝါဒမှာ အဇ္ဈာရဋ္ဌအဖွင့်၏ အာဘော်ကျမည်မထင်။

ဥပနိက္ခေ ကဟာပဏံ။ ။တစ်ပိဿာကို(ကျပ်တစ်ရာကို) တစ်နိက္ခဟု ခေါ်၏၊ [“စတ္တာရော ဝိဟယော ဂုဉ္ဇာပေ၊နိက္ခိက္ခိ နိတ္တိ ပဉ္စ တေ”ဟူသော(၄၈၀)အဘိဓာန်ကို ကြည့်ပါ၊ ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၌ “ပဉ္စဒသ ပရိမာဏသုဝဏ္ဏတော အဓိကံ”ဟုဖွင့်သောကြောင့် “တစ်နိက္ခသည် ၁၅ သုဝဏ် ရှိ၏”ဟု ဆိုလို၏၊] တစ်နိက္ခကို ကဟာပဏံဖြင့် ရေတွက်သောအခါ ကျပ်တစ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် နိက္ခ(ပိဿာ) အရေအတွက်အားဖြင့် (၁)ဖြစ်၍ ကဟာပဏံ(ကျပ်) အရေအတွက်အားဖြင့် (၁၀၀)ဖြစ်၏၊ ဤသို့ သင်္ချာ အရေအတွက် သာသည်ကို “ဥပနိက္ခေ ကဟာပဏံ-နိက္ခထက် ပိုလွန်သော ကဟာပဏံ” ဟု ရူပသိဒ္ဓိအလို အဓိပ္ပာယ်ဆိုပါ။

မောဂုလ္လာန် စသည်တို့ အလိုမူ “ကဟာပဏံ-တစ်ကျပ်သည်၊ နိက္ခေ-တစ်နိက္ခ၌၊ ဥပ-ပိုလွန်၏၊ (တစ်နည်း) နိက္ခေ-တစ်နိက္ခ၏၊ ဥပ-အပိုအလွန်ဖြစ်သော၊ ကဟာပဏံ-တစ်ကျပ်”ဟု ပေး၍ “တစ်ပိဿာ၌ တစ်ကျပ်ပိုသော (ဝါ-တစ်ပိဿာနှင့် တစ်ကျပ်သား ရှိသော)ဝတ္ထု”ဟု အဓိပ္ပာယ်မှတ်ပါ။ [“တစ်ပိဿာရှိ နိက္ခပေါ်၌ တစ်ကျပ်တင်ထား သည်”ဟူသော အချို့အယူမှာ အာဘော်ကျမည် မဟုတ်။]

အဓိ ဒေဝေသု ဗုဒ္ဓေါ။ ။မင်း မိဖုရားနှင့် မင်း၏သားတော် သမီးတော်များကို “ဒေဝ”ဟု သမုတ်ထားအပ်သောကြောင့် “သမ္မုတိနတ်”ဟုလည်းကောင်း၊ စာတုမဟာရာဇံ စသော နတ်ဗြဟ္မာများကို နတ်ပဋိသန္ဓေ နေရသောကြောင့် “ဥပပတ္တိနတ်”ဟုလည်း ကောင်း၊ ရဟန္တာများကို နတ်တို့ကဲ့သို့ မိမိတို့ ဈာန် ဖလသမာပတ်ဖြင့် ထွန်းလင်း တောက်ပနိုင်သောကြောင့် “ဒိဗ္ဗန္တိတိ ဒေဝါ”အရ ဒေဝအမည် ရ၍ ကိလေသာတို့မှ စင်ကြယ်သောကြောင့် “ဝိသုဒ္ဓိဒေဝ”ဟုလည်းကောင်း ခေါ်သည်၊ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာသည် ထိုနတ်သုံးမျိုးထက် ဂုဏ်အားဖြင့် သာလွန်သောကြောင့် “အဓိ ဒေဝေသု ဗုဒ္ဓေါ”ဟု ဆိုသည်၊ ဤပုံစံ၌ အဓိသဒ္ဓါသည် “အဓိက”အနက်ပင်ရှိ၏၊ အခြားသဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ကား

ဣဿရဝစနေ-အစိုးရသူကို ဟောရာ၌၊(ဥဒါဟရဏံ) ပဉ္စာလာ-ပဉ္စာလတိုင်းသား တို့သည်၊ ဗြဟ္မဒတ္တေ-ဗြဟ္မဒတ်မင်း၏၊ အမိ-ကျေးကျွန်တို့တည်း၊ ပဉ္စာလာ-တို့ သည်၊ ဗြဟ္မဒတ္တိဿရာ-ဗြဟ္မဒတ်မင်းဟူသော အစိုးရသူ ရှိကုန်၏၊ ဣတိအတ္ထော။

“ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရားသည်၊ ဒေဝေသု-နတ်တို့၌၊ အမိ-အစိုးရ၏”ဟု အနက်ဆို၍ အမိသဒ္ဓါကို လည်း ဣဿရအနက်ရှိ၏ဟု ဆိုသည်၊ ထိုအဆိုသည် ဥပ၏ အဓိကတ္ထ-အမိ၏ ဣဿရတ္ထဟု အစဉ်ကျသောကြောင့် သာ၍ သင့်မြတ်ဖွယ် ရှိသည်။

မှတ်ချက်။ ။ “သဗ္ဗတိ၊ ပေ၊ တိဝိဓေဟိ ဒေဝေဟိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေါ ဝ အမိကော”ဟု ဖွင့်သော ရူပသိဒ္ဓိအလိုအားဖြင့် “အမိ ဒေဝေသု ဗုဒ္ဓေါ”၌ ဗုဒ္ဓနှင့် ဒေဝတို့သည် ကွဲပြား ပြီး(ဝိဘတ္တ) ဖြစ်ကြ၏၊ “ဗုဒ္ဓသည် ဒေဝတို့ထက် (ဘာအားဖြင့်) သာလွန်သနည်း”ဟု မေးလျှင် “ဂုဏ်အားဖြင့် သာလွန်သည်”ဟု ဖြေရသကဲ့သို့၊ ထိုအတူ “ခါရိထက် ဒေါဏသည် လွန်၏၊ နိက္ခထက် ကဟာပဏသည် လွန်၏”ဟူရာ၌လည်း “သင်္ချာ အားဖြင့် လွန်သည်”ဟူသော အဖြေသည် ရူပသိဒ္ဓိအလိုကျသော အဖြေပင် ဖြစ်သင့်သည်။

အမိ ဗြဟ္မဒတ္တေ ပဉ္စာလာ။ ။ ဤ၌ အမိနှင့် ပဉ္စာလာတို့သည် အရတူ၏၊ ပဉ္စာလ တိုင်းသားတို့သည် ဣဿရ(အစိုးရသူ) မဟုတ်၊ မိမိတို့ အထက်၌ အစိုးရရှိသော ကျေးကျွန်များသာ ဖြစ်ကြသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤပုံစံနှင့် တည့်အောင် “ဣဿရဝစနေ”၌ ဣဿရအရ အစိုးရရှိသူ(ကျေးကျွန်)ကို ယူခဲ့ရသည်၊ “ဗြဟ္မဒတ္တိဿရာ ပဉ္စာလာ= ပဉ္စာလတိုင်းသားတို့သည် ဗြဟ္မဒတ်မင်းဟူသော အစိုးရသူ ရှိကုန်၏”ဟူသော အနက် ဖွင့်၌လည်း “ဗြဟ္မဒတ်မင်းဟူသော အစိုးရသူရှိလျှင်၊ ဗြဟ္မဒတ်မင်း၏ ကျေးကျွန် (ဗြဟ္မဒတ်မင်း၏ တိုင်းသူပြည်သား)များဖြစ်ကြောင်း”ထင်ရှားသည်၊ ဤကား ဣဿရ အနက်၌ ပုံစံတစ်ခုကိုသာ ပြသော ရူပသိဒ္ဓိအလိုတည်း။

အခြားကျမ်းများ အလို။ ။ “အမိ ဗြဟ္မဒတ္တေ ပဉ္စာလာ”အပြင် “အမိ နစ္စေသု ဂေါတမိ၊ အမိ ဒေဝေသု ဗုဒ္ဓေါ”ကိုလည်း ဣဿရတ္ထအတွက် ပုံစံထုတ်သော သဒ္ဓါကျမ်း များ အလိုအားဖြင့် ဣဿရဝစနေ “ဣဿရ-ဣဿရဝန္တ” နှစ်မျိုးကို ဧကသေသံ လုပ်၍ ဣဿရဟု ဆိုထားသည်၊ [ဣဿရ=အစိုးရသူ၊ အရှင်သခင်၊ ဣဿရဝန္တ = အစိုးရရှိသူ၊ အုပ်စိုးခံရသူ (ကျေးတော် ကျွန်တော်)]၊ ဂေါတမိ-ဂေါတမိသည်၊ နစ္စေသု- ကခြေသည်တို့၌၊ ဝါ-တို့၏၊ အမိ-အစိုးရသူတည်း၊ ဝါ-အရှင်သခင်တည်း၊ ဗုဒ္ဓေါ- မြတ်စွာဘုရားသည်၊ ဒေဝေသု-နတ်တို့၌၊ ဝါ-တို့၏၊ အမိ-အစိုးရသော အရှင်မြတ်တည်း၊ ဤပုံစံများ၌ အမိသဒ္ဓါသည် ဣဿရအနက်ဟောတည်း၊ အမိ ဗြဟ္မဒတ္တေ၌ အမိကား ဣဿရဝန္တ အနက်ဟောတည်း။

သမာသ်မဟုတ်၊ ဝါကျသာ။ ။ “ဥပ ခါရိယံ၊ ပေ၊ အမိ ဗြဟ္မဒတ္တေ”တို့၌ ဥပနှင့် ခါရိစသော ပုဒ်တို့သည် သမာသ်လော-ဝါကျလောဟု တွေးတောဖွယ်ရှိ၏၊ အမိ ဗြဟ္မဒတ္တေ၌ “ဗြဟ္မဒတ္တိဿရာ”ဟု ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်သောကြောင့်လည်း “အမိ ဗြဟ္မဒတ္တေ”သည်

(၃၂၉) မဏ္ဍိတုသုက္ကေသု တတိယာစ။ ။(၃၁၅) မဏ္ဍိတဥသုက္ကဏုတိ-
ကြည်လင်သူ၊ အားထုတ်သူ၏အဖြစ်ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု အတ္ထေသု-ဤ
အနက်တို့ကို၊ ဂမုမာနေသု-ကုန်သော်၊ လိဂ်မှာ တတိယာဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊
သတ္တမိစ-သတ္တမိဝိဘတ်သည်လည်း၊(ဟောတိ) ပန-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤ မဏ္ဍိတ

သမာသ်ပုဒ်လေလားဟု သာ်၍ ယုံမှားဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-အကယ်၍ သမာသ်
ဖြစ်လျှင် “အဓိဗြဟ္မဒတ္တေ-အစိုးရသော ဗြဟ္မဒတ်မင်း၌၊ ပဉ္စာလာ-ပဉ္စာလတိုင်းသားတို့”
ဟုလည်းကောင်း၊ “အဓိဗြဟ္မဒတ္တေ-အစိုးရသော ဗြဟ္မဒတ်မင်းဟူကုန်သော၊ ပဉ္စာလာ-
တို့”ဟုလည်းကောင်း အဓိပ္ပာယ်မမှန်သော အနက်ကို ပေးရလိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် အဓိ
ဗြဟ္မဒတ္တေသည် သမာသ်မဟုတ်၊ ဝါကျသာ။

ဆက်ဦးအံ-ကာရကခန်းဝယ် ယုတ္တ-ယောဂပုဒ်တို့ဖြင့် ဖွင့်သမျှ၌ သမာသ်
မဟုတ်၊ ဝါကျများသာဖြစ်၏။ ဥပမာ-သဟာဒိယောဂဆိုလျှင်“သဟနှင့် ဂဏေန”တို့
သမာသ်မဟုတ်၊ ဓာတုယောဂဆိုလျှင်“ဟိမဝတာနှင့် ပဘဝန္တိ”တို့ သမာသ်မဟုတ်
စသည်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ခါရိယံ-တို့၌+ဥပ-ပိုလွန်သော”ဟု ခွဲ၍ပေးပေး၊ “ဥပ
ခါရိယံ-တို့၌ ပိုလွန်သော”ဟု ပေါင်း၍ ပေးပေး၊ “ဥပ+ခါရိ”စသည်တို့ သမာသ်
မဟုတ်၊ ဝါကျများသာဟု မှတ်ပါ။ “အဓိ ဗြဟ္မဒတ္တေကို ဗြဟ္မဒတ္တိသာရာ”ဟု ရူပသိဒ္ဓိ
ဖွင့်ခြင်းမှာလည်း အဓိပ္ပာယ် ထင်ရှားအောင် ဖွင့်ခြင်းသာ။

အမှာ။ ။ဤ ဥပ+အဓိသဒ္ဓါတို့သည် “ဓာတွတ္တံ ဥပစူ သဗ္ဗေန္တိ”နှင့်ညီအောင်
ဓာတ်၏အနက်ကို မပြင်ဆင်နိုင်သောကြောင့် ဥပသာရအမည် မရကြ၊ ကမ္မပ္ပဝစနီယ
တို့သာ မည်၏။ ကစည်းကျမ်းလာ ကမ္မပ္ပဝစနီယယုတ္တေသုတ်နှင့် မဆိုင်သော
ကမ္မပ္ပဝစနီယတွေ သက္ကတ၌ များစွာရှိလေသည်။ “အပ+သာလာယ၊ ပတိ သာရိပုတ္တော”
တို့၌ အပ-ပတိတို့လည်း ကမ္မပ္ပဝစနီယပင်။

(၃၂၉) မဏ္ဍိတုသုက္ကေသု တတိယာစ။ ။မဏ္ဍာသဒ္ဓါသည် “အကြည်”အနက်
ဟောတည်း။ “မဏ္ဍာ ယဿ အတ္တိတိ”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ ကြည်လင်ခြင်း ရှိသူကို
“မဏ္ဍိတ”ဟု ခေါ်၏။ [“ပဏ္ဍိတ-ပညာရှိသူ”ဟူသကဲ့သို့တည်း၊] ဥသုကဿ-
အားထုတ်သူ၏၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်းသည်၊ ဥသုက္ကံ-မည်၏။ “ဥသုက္ကံ-အားထုတ်
ခြင်း ရှိသူ၏အဖြစ်”ဟူသည် အားထုတ်ခြင်းကြိယာပင်တည်း။ သို့သော် ဉာဏေန
ဥသုက္ကော”၌ “သပ္ပရိသော”ဟု ပုဂ္ဂိုလ်ကို ပြထားသောကြောင့် “ဥသုက္ကံ ယဿ
အတ္တိတိ ဥသုက္ကော”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “အားထုတ်ခြင်း ရှိသူ”ကို “ဥသုက္ကံ”ခေါ်သည်ဟု
မှတ်ပါ။ ဤသို့ မဏ္ဍိတအနက်၊ ဥသုက္ကအနက်ကို ဝါကျတစ်ခုအတွင်း၌ သိအပ်လိုရှိလျှင်
ထို မဏ္ဍိတ ဥသုက္ကတို့နှင့် တွဲဖက်လိင်နောင် တတိယာ ဝိဘတ်သက်၊ တတိယာစ၌
စသဒ္ဓါဖြင့် သတ္တမိကို ပေါင်း၍ သတ္တမိလည်း သက်။ [“ဥသုက္ကံ”နေရာ၌ “ဥသုက”
ဟု ရှိလျှင် အားထုတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကို ရသောကြောင့် သာ၍ ရှင်း၏။]

ဥသုက္ကသဒ္ဓါတို့တွင်၊ မဇ္ဈိတသဒ္ဓေါ-မဇ္ဈိတသဒ္ဓါသည်၊ ပသန္နတ္ထဝါစကော-
 ကြည်လင်သူဟူသော အနက်ကိုဟော၏။ ဥသုက္ကသဒ္ဓေါ-သည်၊ သဏ္ဍိပာတ္ထော-
 အားထုတ်ခြင်းရှိသူဟူသော အနက်ရှိ၏။ သပ္ပုရိသော-သူတော်ကောင်းသည်၊
 ဉာဏေန-ဉာဏ်ဖြင့်၊ ပသန္နော-ကြည်လင်၏။ ဉာဏသ္မိ-၌၊ ပသန္နော-၏။
 ဉာဏေန၊ ဥသုက္ကော-အားထုတ်၏။ ဉာဏသ္မိ-၌၊ ဥသုက္ကော-၏။

ကာရကံ-ကာရကသည်၊ သညာဝသာ-သညာ၏ အပြားအားဖြင့်၊ ဆဗ္ဗိဝံ-
 ၆ ပါးအပြားရှိ၏။ ပဘေဒေါ-အပြားအားဖြင့်၊ ဆဗ္ဗိသတိဝိဝံ-၂၆ ပါးအပြား
 ရှိ၏။ ကမ္မံ-ကမ္မကာရကသည်၊ သတ္တမော-၇ ပါးပြား၏။ ကတ္တာ-ကတ္တုကာရက
 သည်၊ ပဉ္စဝိစော-၅ ပါးအပြားရှိသည်၊ ဘဝေ-ဖြစ်၏။ ကရဏံ-ကရဏကာရက
 သည်၊ ဒုဝိဝံ-၂ ပါးအပြားရှိသည်၊ ဟောတိ-၏။ သမ္ပဒါနံ-သမ္ပဒါနကာရကကို၊

ဉာဏေန၊ ပေ၊ သပ္ပုရိသော။ ။ပုံစံများ၌ “သူတော်ကောင်း ဖြစ်သူသည်
 ဉာဏ်နှင့်ဆိုင်ရာ၌ အားထုတ်၏” ဟုလို၊ “ဉာဏေန-ကြောင့်” ဟု ဟိတ်အနက်၊ “ဉာဏသ္မိ-
 ကြောင့်” ဟု နိမိတ်အနက်၌လည်း ပေးကြသေး၏။ ဟိတ်-နိမိတ်အနက်များကို အလိုရှိ
 လျှင် အထူးဆိုသင့်၏။ အထူးမဆိုပုံကို ထောက်သဖြင့် ကျမ်းဆရာတို့ကိုယ်တိုင် ရိုးရာ
 ကရိုဏ်းအနက်-အာဓာရအနက်၌သာ တတိယာ သတ္တမီသက်စေလိုကြောင်း ထင်ရှား၏။

ကာရကံ၊ ပေ၊ သတ္တမော ကမ္မံ။ ။ကာရကသည် နာမည်အားဖြင့် ၆ ပါးရှိ၏။ ဤ
 ၆ ပါးကို ရသင့်သမျှ ပြားလိုက်လျှင် ၂၆ ပါးရှိ၏။ [သီဟိုဠ်မှ၌ “ဆဗ္ဗိသတိ ဝိဝံ” ဟုရှိ၏။
 မြန်မာမှ၌ “ဧကေနတိသမာ=တစ်ခုယုတ် ၃၀ ပြား၏” ဟု ရှိသည်။] “သတ္တမော ကမ္မံ” ဟု
 သီဟိုဠ်မှ ရှိရာ၌လည်း “ဒသမော ကမ္မံ” ဟု မြန်မာမှ ရှိ၏။ သို့သော် ပြခဲ့သော ကံများကို
 ပြန်၍ကြည့်သော်အခါ “နိဗ္ဗတ္တနိယ၊ ဝိကရဏိယ၊ ပါပဏိယ၊ ကထိတ၊ အကထိတ၊
 အဘိဟိတ၊ အနဘိဟိတ” ဟု ၇ ပါးသာ တွေ့ရ၏။ [ဋီကာ၌လည်း ၇ ပါးပင် ဖွင့်သည်။
 ဋီကာ၌ ဣစ္ဆိတ၊ အနိစ္ဆိတကို မပြဘဲ “အဘိဟိတ၊ အနဘိဟိတ” ကို ပြထား၏။]

ရှေးဆရာတို့ကား ဣစ္ဆိတ အနိစ္ဆိတ(သုံးစွဲရိုးဖြစ်သော) နေဝိစ္ဆိတနာနိစ္ဆိတ ၃ ပါး
 ကိုလည်း ထည့်၍ ကံဆယ်ပါး-ဟု ရေတွက်ဟန်တူသည်။ ဤသို့လျှင် ဋီကာအလို ကံ
 ၇ ပါးသာ ရသောကြောင့် “သတ္တမော ကမ္မံ” သာ ပါဠိမှန်ဖြစ်၏။ သတ္တမော အမှန်ဖြစ်လျှင်
 “ဆဗ္ဗိသတိဝိဝံ=ဧကေနတိသမာ” ဟူသော ပါဠိနှစ်ထွေတွင် ဧကေနတိသ၌ သင်္ချာ ၃ ခု
 ပိုနေသောကြောင့် “ဆဗ္ဗိသတိဝိဝံ” သာ ပါဠိမှန်ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ကတ္တာ ပဉ္စဝိစော၊ ပေ၊ အာဓာရော တု စတုဗ္ဗိစော။ ။ “သတ္တမော ကမ္မံ” မှစ၍
 “စတုဗ္ဗိစော” တိုင်အောင်သည် ဆဗ္ဗိသတိအရ အကျယ်ရေတွက်ပြသော စကားတည်း။
 ထို “သတ္တမော-ပဉ္စဝိစော” စသည်တို့ အရကိုလည်း ထိုထိုဝဘတ်ခန်း၌ ရူပသိဒ္ဓိကိုယ်တိုင်

တိဓာ-၃ ပါးအပြားအားဖြင့်၊ မတ်-သိအပ်၏။ အပါဒါနံ-အပါဒါနကာရက သည်၊ ပဉ္စဝိဝံ-၅ ပါးအပြားရှိ၏။ အာဓာရောတု-အာဓာရကာရကသည်ကား၊ ဝါ-ဩကာသကာရကသည်ကား၊ စတုဗ္ဗိဓာ-၄ ပါးအပြားရှိ၏။

ဝိဘတ္တိယော ပန-ဝိဘတ်တို့သည်ကား၊ ပစ္စတ္တဝစနာဒိဝသေန-ပထမာ ဝိဘတ် အစရှိသည်တို့၏။ အပြားအားဖြင့်၊ အဋ္ဌဝိဓာ-ရှစ်ပါးအပြား ရှိကုန်သည်။ ဘဝန္တိ-ကုန်၏။ ယထာဟ-အဘယ်ကဲ့သို့ မိန့်သနည်း၊ ပစ္စတ္တမုပယောဂဉ္စ၊ ပေ၊ ဘုမ္မာလပနမဋ္ဌမန္တိ-ပစ္စတ္တံ၊ ပေ၊ မဋ္ဌမံဟူ၍၊ အာဟ-မဟာနိရုတ္တိ၌ မိန့်ပြီ၊ [ပစ္စတ္တံ- ပထမာဝိဘတ်လည်းကောင်း၊ ဥပယောဂဉ္စ-ဒုတိယာဝိဘတ်လည်းကောင်း၊ ကရဏံ-ကရိုဏ်းဝိဘတ်လည်းကောင်း၊ ဝါ-တတိယာဝိဘတ်လည်းကောင်း၊

ပြအပ်ခဲ့သော နာမည်များကို ပြန်ကြည့်၍ ရေတွက်ပါ။ ထို့ကြောင့် “သတ္တဓာ ကမ္မံ” အရ ပြအပ်ခဲ့သော အကျယ်ကြည့်၍ ရေတွက်ခဲ့ပြီ။ “ကတ္တာ ပဉ္စဝိဓော” သုဒ္ဓကတ္တာ-ဟေတု- ကမ္မ-အဘိဟိတကတ္တာ-အနဘိဟိတကတ္တာတည်း။ “ကရဏံ ဒုဝိဝံ” အဇ္ဈတ္တိက- ဗာဟိရကရိုဏ်းတည်း။ “သမ္ပဒါနံ တိဓာ” အနိရုကရဏ-အဇ္ဈေယန-အနမတိတည်း။ “အပါဒါနံ ပဉ္စဝိဝံ” နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိသယ-ဥပါတ္တဝိသယ-အနမေယျဝိသယ-စလ-အစလ တည်း။ “အာဓာရော စတုဗ္ဗိဓော” ဗျာပိကာဓာရစသော ၄ ပါးတည်း။ ဤသို့လျှင် ကံ ၇ ပါး စသည်ဖြင့် ရေတွက်သော် ကာရကအပြား ၂၆ ပါး ရှိသတည်း။

ပစ္စတ္တံ၊ ပေ၊ ဋ္ဌမံ။ ။ ဤဂါထာကား ဝိဘတ် ၇ သွယ်ကို အကျဉ်းချုပ်ပြသော ဂါထာတည်း။ “ပစ္စတ္တံ”-လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာသုတ်၌ “သလိင်္ဂံ၊ သသင်္ချံ၊ သပရိမာဏ၊ လိင်္ဂါဒိဝိနိမုတ္တံ အတ္တမတ္တံ” ဟု လိင်္ဂများစွာကို ပြခဲ့၏။ ထို လိင်္ဂတ္ထတို့၏ လိင်္ဂနှင့်တကွ ဖြစ်ခြင်း-သင်္ချာနှင့်တကွဖြစ်ခြင်းစသော အသီးသီးသဘောကို “ပစ္စတ္တံ” ဟု ခေါ်၏။ “ပစ္စတ္တံသု ပရိဒီပကံ ဝစနံ ပစ္စတ္တဝစနံ” ဟု ဆိုလိုလျက် ဝစနံဟူသော နောက်ပုဒ်ကို ချေ၍ (ဥတ္တရပဒလောပ တပျရိသံအနေအားဖြင့်) ပစ္စတ္တံဟု ဆိုထားသည်။ ပစ္စတ္တံသု- သလိင်္ဂစသော အသီးသီးသော သဘောကို၊ ပရိဒီပကံ-ပြတတ်သော၊ ဝစနံ-သဒ္ဓါသည်၊ ဝါ-ပထမာဝိဘတ်သည်၊ ပစ္စတ္တံ-မည်၏။

ဥပယောဂံ။ ။ ဥပယုဒ္ဓိတဗ္ဗော-ကြိယာနှင့် ယှဉ်စပ်၊ ကပ်ထားအပ်၏။ ဣတိ- ကြောင့်၊ ဥပယောဂံ-မည်၏။ ကံအနက်ကို ကြိယာနှင့် (ကပ်ထားသလို၊ အပ်ထားသလို) ယှဉ်စပ်အပ်သောကြောင့် “ဥပယောဂံ” ဟု ခေါ်၏။ ဥပယောဂေ-ကြိယာနှင့် ယှဉ်စပ် ကပ်အပ်သော ကံအနက်၌၊ ပဝတ္တံ-ဖြစ်သော၊ ဝစနံ-သည်။ ဝါ-ဒုတိယာဝိဘတ်သည်၊ ဥပယောဂံ-မည်၏။ [“ဥပယောဂဝစနံ” ဟု ဆိုလိုလျက် “ဝစနံ” ကျေသည်။] ဤကား သီလကွန်ဇီကာသစ်နည်းတည်း။ ရူပသိဒ္ဓိဋ္ဌိကာ၌ကား “ဥပယုဒ္ဓမာနံ-နိဗ္ဗတ္တနိယစသော ကံနှင့် ယှဉ်စပ်အပ်သော၊ ဝစနံ-ဒုတိယာဝိဘတ်သည်၊ ဥပယောဂံ-မည်၏။” ဟု ဖွင့်သည်။

သမ္ပဒါနိယံ-သမ္ပဒါနံအနက်၌ယှဉ်သော စတုတ္ထိဝိဘတ်လည်းကောင်း၊ နိဿက္ကံ-
ပဉ္စမိဝိဘတ်လည်းကောင်း၊ သာမိဝစနံ-သာမိဝိဘတ်လည်းကောင်း၊ ဝါ-ဆဋ္ဌိ
ဝိဘတ်လည်းကောင်း၊ ဘုမ္မံ-သတ္တမိဝိဘတ်လည်းကောင်း၊ အဋ္ဌမံ-ရှစ်ခုမြောက်
သော၊ အာလပနံ-အာလုပ်ဝိဘတ် လည်းကောင်းတည်း။]

ဣတိ-ဤကား၊ ရူပသိဒ္ဓိယံ-၌၊ ဆဋ္ဌော-၆ ခုမြောက်သော
ကာရကကဏ္ဍော-ကာရကအခန်းတည်း။

ကရဏံ၊ ပေ၊ သာမိဝစနံ။ ။“ကရဏဝစနံ-ကရိုဏ်းအနက်ကိုဟောသော
တတိယာဝိဘတ်” ဟု ဆိုလိုလျက် ဝစနံကို ချေ၍ “ကရဏံ” ဟု ဆိုသည်။ သမ္ပဒါနေ-
သမ္ပဒါနံအနက်၌၊ နိယုတ္တံ-ယှဉ်သောဝိဘတ်သည်။ သမ္ပဒါနိယံ-မည်၏။ “နိဿရတိ
ဧတသ္မာတိ နိဿက္ကံ”၊ ဧတသ္မာ-ဤအနက်မှ၊ နိဿရတိ-ဖဲခွာတတ်၏။ ဣတိ-
ဤသို့ ဖဲခွာရာ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ နိဿက္ကံ-အပါဒါနံမည်၏။ နိဿက္ကဿ-အပါဒါနံ
အနက်ကို၊ ပရိဒီပကံ-ပြသော၊ ဝစနံ-ပဉ္စမိဝိဘတ်သည်။ နိဿက္ကံ-မည်၏။ [“ဝစနံ”
ပုဒ် ကျေ] “သာမိ”ခေါ်ပုံမှာ “ယဿ ဝါ ပရိဂ္ဂဟော၊ တံ သာမိ” သုတ်အတိုင်းတည်း။
သာမိနော-သာမိအနက်ကို၊ ပရိဒီပကံ-သော၊ ဝစနံ-ဆဋ္ဌိဝိဘတ်သည်။ သာမိဝစနံ-
မည်၏။ [မိ၌ “ဤ” ကို ရသယု။]

ဘုမ္မံ။ ။“ဘဝန္တိ ဧတ္တာတိ ဘုမ္မံ”(သီလက္ခန္ဓီကာသစ် ဝိဂြိုဟ်) ဘုဇာတ်၊
မပစ္စည်း၊ ဒွေဘော်လာ၊ ဧတ္တ-ဤတည်ရာအရပ်၌၊ ဘဝန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏။ ဣတိ-ထိုသို့
ဖြစ်ရာတည်ရာ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဘုမ္မံ-မည်၏။ ဩကာသအနက်တည်း။ “ဘုမ္မဿ-
ကို၊ ပရိဒီပကံ ဝစနံ ဘုမ္မဝစနံ” ဟု ဆိုလိုလျက် “ဝစနံ”ပုဒ် ကျေ၊ ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၌
ကား “ဘူမိယံ-မြေကြီးနှင့်တူသော တည်ရာ ဩကာသအနက်၌၊ ဘဝံ-ဖြစ်သော
ဝိဘတ်သည်၊ ဘုမ္မံ-မည်၏” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။

အာလပနံ။ ။အာလပနံ၌ အာလုပ်အနက်ကို ပြခဲ့ပြီ။ “အာလပနဿ ပရိဒီပကံ
ဝစနံ အာလပနဝစနံ” ဟု ဆိုလိုလျက် ဝစနပုဒ် ကျေသည်။ ဤ အာလုပ်ဝိဘတ်သည်
ရှစ်ခုမြောက်ဖြစ်သော ဝိဘတ်ဖြစ်၍ “အဋ္ဌမံ” ဟု မိန့်သည်။

ကာရကကဏ္ဍော ဆဋ္ဌော။ ။နာမကပ္ပ၌လာသော ရှေ့ငါးခန်းကို ထောက်၍ ဤ
အခန်းကို “ဆဋ္ဌ” ဟု ဆိုခြင်းတည်း။ ဤကာရကကဏ္ဍကိုလည်း နာမပ္ပ၌ သွင်းထား
ကြောင်းကို “နာမာနန္တရံ သမာသော ဝုစ္စတိ” ဟု သမာသ်အစ၌ ပြထားသောစကား
ဖြင့် သိသာ၏။ ထို့ကြောင့် “ဣတိ ရူပသိဒ္ဓိယံ နာမကပ္ပေ ကာရကကဏ္ဍော ဆဋ္ဌော”
ဟု ရှိမှ သင့်မည်။

ဤကား ကာရကရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာ။

သမာသ်ဘာသာဋီကာ

(၃၃၀) အထ-ကာရကဏ္ဍ၏ အခြားမဲ့၌၊ အညမညသမ္ပန္နိနံ-အချင်းချင်း ဆက်သွယ်ခြင်းရှိကုန်သော၊ နာမာနမေဝ-နာမ်ပုဒ်တို့၏ပင်၊ သမာသော- သမာသ်ဖြစ်၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊ နာမနိသီတတ္တာ-နာမ်ပုဒ်တို့၌ မှီသည်၏ အဖြစ် ကြောင့်လည်းကောင်း၊ သယ်-မိမိကိုယ်တိုင်၊ (သမာသ်ကိုယ်တိုင်)၊ နာမိကတ္တာစ- နာမ်ဝိဘတ်နှင့်ယှဉ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ နာမာနန္တရ-နာမ်၏ အခြားမဲ့၌၊ သမာသော-သမာသ်ကို၊ ဝုစ္စတိ-(အရှင်မဟာကစ္ဆည်းထေရ်) ဆိုအပ်၏၊ [သီမ္မုဋ် “ဝုစ္စတိ” ဟု ရှိ၏၊] သောစ-ထိုသမာသ်သည်လည်း၊ သညာဝသေန- နာမည်၏အပြားအားဖြင့်၊ အဗျယီဘာဝေါ-အဗျယီဘောသမာသ်လည်းကောင်း၊ ပေ၊ ဒွန္နောစ-လည်းကောင်း၊ ဣတိ ဆဗ္ဗိဓော၊ တတြ-ထို ၆ ပါးတို့တွင်၊ ပဌမ-စွာ၊ အဗျယီဘာဝသမာသော-ကို၊ ဝုစ္စတေ-ဆိုအပ်၏။

(၃၃၀) အထ၊ ပေ၊ ဝုစ္စတိ။ ။ ကာရကဏ္ဍကို ဖွင့်ပြပြီး၍ သမာသကဏ္ဍကို ဖွင့်ပြလိုသောကြောင့် “အထ၊ ပေ၊ ဝုစ္စတိ” ဟု မိန့်၊ ထို၌ “နာမာနမေဝ၊ ပေ၊ နာမနိသီတတ္တာ” “သယဉ္စ နာမိကတ္တာ” ဟူသော ဟိတ်နှစ်ရပ်ဖြင့် ကာရကဏ္ဍ၏ အခြားမဲ့၌ သာမသကဏ္ဍကို (အရှင်ကစ္ဆည်းထေရ်) ဆိုရခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြ၏၊ နာမာနမေဝ၊ ပေ၊ နိသီတတ္တာ-အချင်းချင်းအားဖြင့် အနက်အဓိပ္ပာယ် ဆက်သွယ်နေသော နာမ်ပုဒ် တို့ကိုပင် သမာသ်စပ်ရသည့်အတွက် သမာသ်ဟူသည် နာမ်ပုဒ်များကို မှီရသောကြောင့် နာမကဏ္ဍ၏ အခြားမဲ့၌ သမာသကဏ္ဍကို မိန့်ရသည်၊ ထို့ပြင် သမာသ်ကိုယ်တိုင်က “ရာဇပုတ္တော၊ ရာဇပုတ္တော၊ ရာဇပုတ္တံ” စသည်ဖြင့် နာမ်ဝိဘတ်သက်ရာ နာမ်ပုဒ်ဖြစ်သော ကြောင့်လည်း နာမကဏ္ဍ၏ အခြားမဲ့၌ သမာသကဏ္ဍကို မိန့်ရသည်-ဟူလို။

အမှာ။ ။ “ကာရက” ဟူသည် နာမ်ဝိဘတ်၏ အနက်တွေကို ပြသောကြောင့် နာမကပ္ပ(နာမ်ကျမ်း)၏ ဆဋကဏ္ဍဖြစ်ရကား ကာရကဏ္ဍကို နာမကဏ္ဍအဖြစ်ဖြင့် ဆိုထားသည်၊ အညမညသမ္ပန္နိနံ၏ အဓိပ္ပာယ်သည် နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော သုတ်ဝယ် ယုတ္တတ္ထောပုဒ်အဖွင့်၌ တိုက်ရိုက်လာလိမ့်မည်။

တတြ၊ ပေ၊ ဝုစ္စတေ။ ။ သမာသ် ၆ ပါး နာမည်မှည့်သော သုတ်တို့တွင် အဗျယီဘော မှည့်သောသုတ်ကို အရှင်ကစ္ဆည်းဆရာ ရှေးဦးစွာ ပြထားသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အဗျယီဘောသမာသ်၏ ရှေ့ပုဒ်အနက် ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓပိယ ဆရာ ငါသည်လည်း အဗျယီဘောသမာသ်ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုမည်။ [ဝုစ္စတေ၏ ကတ္တာကို “မယာ-ငါ ဗုဒ္ဓပိယဆရာသည်” ဟု ထည့်၊ ဤသို့ မိမိအတွက်ပြုအပ်သော ကြိယာဖြစ်၍ “ဝုစ္စတေ” ဟု အတ္တနောပုဒ် ဝိဘတ်ဖြင့် ထားသည်၊ “သမာသော ဝုစ္စတိ” ၌ကား အရှင်ကစ္ဆည်းတည်းဟူသော သူတစ်ပါးအတွက် ဆိုရသော ကြိယာဖြစ်၍ “ဝုစ္စတိ” ဟု ပရဿပုဒ် ဝိဘတ်ဖြင့် ထားသည်ဟု ဤနေရာ၌ အထူး ကြံသင့်သည်။]

သောစ-ထို အဗျယိဘောသမာသံသည်လည်း၊ နိစ္စသမာသော-နိစ္စသမာသံ တည်း၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ အသပဒဝိဂ္ဂဟော-အသပဒဝိဂ္ဂြိုဟ်သည်၊ (ဟောတိ-၏) ဥပနဂရံဣတိ-“ဥပ+နဂရံ”ဟူသော၊ ဣဓ-ဤရပ်၌၊ ဥပသဒ္ဓတော-ဥပသဒ္ဓါမှ နောက်၌၊ ပဌမေကဝစနံ-ပထမာ ဧကဝုဇ်ဖြစ်သော၊ သိ-သိဝိဘတ် သက်၊ တဿ-ထို သိဝိဘတ်၏၊ ဥပသဂ္ဂပရတ္တာ-ဥပသာရမှ နောက်၏အဖြစ် ကြောင့်၊ သဗ္ဗာသမာဝုသောပသဂ္ဂနိပါတာဒိဟိစာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ လောပေါ-

သောစ၊ ပေ၊ အသပဒဝိဂ္ဂဟော။ ။[နိစ္စ-အမြဲ+သမာသော-စပ်နေသောပုဒ်၊] သူ့ဝိဘတ်နှင့်သူ တစ်ပုဒ်စီ ခွဲ၍မရလောက်အောင် အမြဲစပ်နေသော ပုဒ်နှစ်ခုကို “နိစ္စသမာသံ”ဟု ခေါ်၏။ ချဲ့ဦးအံ့-“ဥပနဂရံ”၌ ဥပသဒ္ဓါသည် သူ့ချည်းသက်သက် “ဥပေါ၊ ဥပါ၊ ဥပ”စသည်ဖြင့် ခွဲ၍ မနေနိုင်၊ ဥပသာရ ထုံးစံအတိုင်း ဓာတ်နှင့်ဖြစ်စေ နာမ်ပုဒ်နှင့်ဖြစ်စေ တွဲနေရမှ အနက်ကို ဟောနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် နဂရနှင့် တွဲမိသော ဥပသဒ္ဓါသည် ခွဲ၍မရ၊ အမြဲကပ်၍ စပ်နေရတော့သည်။ ဤစကားစဉ်အရ ဥပနဂရံကို နိစ္စသမာသံဟု ဆိုရာ၌ နဂရကြောင့် နိစ္စသမာသံ ဖြစ်ရသည်မဟုတ်၊ ဥပသဒ္ဓါကြောင့် နိစ္စသမာသံ ဖြစ်ရသည်ဟု မှတ်ပါ။ ထိုသို့ နိစ္စသမာသံ ဖြစ်သည့်အတွက် ခွဲခွာ၍ မရသောကြောင့် “နဂရဿ+ဥပ”ဟု မိမိ (ဥပ)ပုဒ်ဖြင့် ဝိဂ္ဂြိုဟ်ပြု၍ မဖြစ်၊ အနက် ထင်ရှားအောင် ဝိဂ္ဂြိုဟ် ပြုလိုပါသေးသည်ဟု ဆိုလျှင် ဥပ၏ ပရိယာယယ်ဖြစ်သော သမိပုဒ်ဖြင့်သာ “နဂရဿ+သမိပ”ဟု ဝိဂ္ဂြိုဟ်ပြုရသည်။

[နိယာမံ] အဗျယိဘာဝ၊ သမာသမ္မာ၊ နိစ္စဧကန်၊ စင်စစ်မှန်၍၊ ပြုရန်ဝိဂ္ဂြိုဟ်၊ မရှိဆိုး၏၊ ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဝါကျ၊ ပြုလိုကမူ၊ တစ်ပါးကပုဒ်၊ ဆောင်ကာထုတ်၍၊ လုပ်လေ ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဝါကျတည်း။

ခြွင်းချက်။ ။ “အဗျယိဘောသမာသံ၌ အသပဒဝိဂ္ဂြိုဟ် ပြုရမည်”ဟု ဆိုအပ်သော စကားသည် များရာလိုက်၍ ယေဘုယျနည်းအားဖြင့် ဆိုအပ်သော စကားတည်း၊ အန္တော၊ဗဟိ၊ဥပရိ၊ဟောဋ္ဌာစသော နိပါတ်ပုဒ်များ ရှေးရှိရာ၌ ထိုပုဒ်တို့က သူတို့ချည်း သက်သက် ခွဲ၍ “အတွင်း၊အပ၊အထက်၊အောက်” စသော အနက်ကို ပြနိုင်သောကြောင့် “ပါသာဒဿ+အန္တော-အန္တောပါသာဒံ၊ ပါသာဒဿ+ဟောဋ္ဌာ-ဟောဋ္ဌာပါသာဒံ” စသည်ဖြင့် သပဒဝိဂ္ဂဟလည်း ပြုနိုင်သည်။

သပဒ-အသပဒဝိဂ္ဂဟ။ ။သ=မိမိ၏+ပဒ=ပုဒ်၊ အန္တောပါသာဒံ စသည်၌ အန္တောကဲ့သို့ မိမိပုဒ်ရင်းဖြင့် ပြုအပ်သော ဝိဂ္ဂြိုဟ်၊ ထိုသို့ မိမိပုဒ်ရင်းအတိုင်း ဝိဂ္ဂြိုဟ်ပြု၍ မဖြစ်သော ဥပ၏ ပရိယာယံ သမိပုဒ်ဖြင့် ပြုလုပ်ရသော ဝိဂ္ဂြိုဟ်သည် အသပဒဝိဂ္ဂဟ မည်၏၊ “သောစ ခေါ ယေဘုယျဝသေနဝ-အသပဒဝိဂ္ဂဟ ပြုရမည်ဟူသော စကားကို လည်း ယေဘုယျ၏ အစွမ်းဖြင့်သာ ဆိုအပ်၏၊ ဘာကြောင့်နည်း-နိပါတပဗ္ဗကေသု အန္တောပါသာဒါဒီသု ပန သကပဒေနာပိ ကွဓံ ဝိဂ္ဂဟဝါကျသမ္ဘဝတော”-ဋီကာ။

[နိယာမံ] ရှေ့နိပါတ၊ နောက်နာမနှင့်၊ တက္ကရိုက၊ တချို့မျှ၊ သပဒဝိဂ္ဂြိုဟ်ပြု။

ကျေခြင်းသည်၊ ဟောတိ၊ နဂရသဒ္ဓတော-မှနောက်၌၊ ဆဋ္ဌကဝစနံ-သော၊ သ-ဝိဘတ် သက်၊ “နဂရသ-မြို့၏၊ သမိပံ-အနီးတည်း၊” ဣတိ-ဤသို့၊ အညပဒေန-အခြားပုဒ်ဖြင့်၊ ဝိဂ္ဂဟေ-ဝိဂြိုဟ်သည်၊ (သတိ-သော်၊ သမိပံပုဒ်ဖြင့် အသပဒဝိဂြိုဟ်ပြုပြီးသော်-ဟူလို၊) နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောတိ- သုတ်သည်၊ သမာသဝိဇာနေ-သမာသ်ကို စီရင်ရာဖြစ်သော၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော သုတ်၌၊ ဝတ္တတေ။

ဥပသဂ္ဂ၊ ပေ၊ အဗျယိဘာဝေါ။ ။(၃၁၉) ဥပသဂ္ဂပုဗ္ဗကော-ဥပသာရပုဒ် ရှေးရှိသည်လည်းဖြစ်သော၊ နိပါတပုဗ္ဗကောစ-နိပါတ်ပုဒ် ရှေးရှိသည်လည်း ဖြစ်သော၊ ယုတ္တတ္ထော-ပေါင်းအပ်စပ်အပ်သော အနက်ရှိသော၊ နာမိကော- နာမိဝိဘတ်နှင့်ယှဉ်သော သဒ္ဓါကို၊ အတ္တပုဗ္ဗကေဟိ-မိမိ၏ ရှေ့ဖြစ်ကုန်သော၊ တေဟေဝ ဥပသဂ္ဂနိပါတေဟိ-ထို ဥပသာရပုဒ် နိပါတ်ပုဒ်တို့နှင့်ပင်၊ သဟ- တကွ၊ နိစ္စံ-အမြဲ၊ သမသီယတေ-စပ်အပ်၏၊ သော သမာသော-သည်၊ ဗျယိဘာဝသညော စ-အဗျယိဘော အမည်ရှိသည်လည်း၊ ဟောတိ။

နိစ္စသမာသ်ဖြစ်လျက် ခွဲပြပုံ။ ။“ဥပနဂရံသည် တစ်ပုဒ်နှင့်တစ်ပုဒ် ခွဲ၍မရသော နိစ္စသမာသ်”ဟု ဆိုခဲ့ပါလျက် ရုပ်တွက်သောအခါ၌ကား “ဥပနောင် သိ+နဂရနောင် သဝိဘတ်”သက်၍ ပုဒ်ခွဲပြနေသောကြောင့် ရှေ့နောက် မဆန့်ကျင်ပါလောဟု မေးဖွယ် ရှိ၏၊ အဖြေကား-သဒ္ဓါဟူသည် နှုတ်ဖြင့် ရွတ်အပ်သော အသံသာလျှင် အစစ်တည်း ၊ စာဖြင့် ရေးအပ် ရုပ်တွက်အပ်သော သဒ္ဓါတို့ကား ထိုအစစ်သဒ္ဓါကို (အနက်အဓိပ္ပာယ်) နားလည်စေဖို့ရာ အရုပ်(အတု) လုပ်ပြအပ်သော အတုတည်း၊ နိစ္စသမာသ်ဟူသော စကားသည် အစစ်သဒ္ဓါကို ရည်ရွယ်သောစကားဖြစ်၍ သဒ္ဓါအတု လုပ်ပြရာ(ရုပ်တွက် ရာ)၌ကား ဥပနှင့်နဂရကို ခွဲ၍ သိဝိဘတ် သဝိဘတ် သက်ပြနိုင်သည်၊ ထိုသို့ပြမှလည်း ဥပ၌ လိင်္ဂတ္ထအနက် ရှိကြောင်း၊ နဂရ၌ သာမိအနက်ရှိကြောင်း သိသာသည်။

နာမာနံ၊ ပေ၊ သဗ္ဗတ္ထ ဝတ္တတေ။ ။“အဗျယိဘောသမာသ်” စသည်ဖြင့် သမာသ်ကို စီရင်သော သုတ်များကား “ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကော အဗျယိဘာဝေါ၊ ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ ကမ္မဓာရယော၊ အမာဒယော ပရပဒေဘိ၊ အညပဒတ္ထေသု ဗဟုဒ္ဓိဟိ၊ နာမာနံ သမုစ္စယော ဒွန္နော”တို့တည်း၊ ထိုသမာသ်စီရင်ရာ သုတ်အားလုံး သို့ နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောသုတ် လိုက်သည်။

ဥပသဂ္ဂ၊ ပေ၊ သညောစ။ ။“ဥပသဂ္ဂပုဗ္ဗကော၊ ပေ၊ သမသီယတေ”သည် တစ်ဝါကျ၊ “သော သမာသော အဗျယိဘာဝသညောစ”သည် တစ်ဝါကျ၊ ထိုတွင် ပထမဝါကျဖြင့် သမာသ်စပ်ဖို့ရန် အစီအရင်ကို ပြ၏၊ ထိုသို့ပြသဖြင့် ဥပ+နဂရသတို့

ဝါ-တစ်နည်း၊ ဣဓ-ဤသမာဿခန်း၌၊ အဗျယိဘောဝါဒိ သညာဝိဇယက သုတ္တာနေဝ-အဗျယိဘော အစရှိသော အမည်ကို စီရင်သော သုတ်တို့ကိုပင်၊ သညာဝိဇယနမုခေန-သညာစီရင်ခြင်းကို အဦးပမာန ပြုသဖြင့်၊ သမာသ ဝိဇယကာနိတိ-သမာဿကို စီရင်နိုင်ကုန်၏ဟူ၍၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ-မှတ်ထိုက်ကုန်၏။

တစ်သမတ်တည်း ဖြစ်သွားပြီး (သမာဿဟု နာမည်ကား မမှည့်ရသေး၊ ထိုနာမည်ကို နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောသုတ်ကျမှ မှည့်လိမ့်မည်)၊ ဒုတိယဝါကျဖြင့် ထိုသမာဿ ကို အဗျယိဘောဟု နာမည်မှည့်သည်၊ ဤစကားစဉ်အရ ဤသုတ်ကို သမာဿဖြစ် အောင် စီရင်သောကြောင့် ဝိမိသုတ်လည်း ဟုတ်၊ သညာသုတ်လည်း ဟုတ်၏ဟု မှတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် ရုပ်တွက်သောအခါ “ဤသုတ်ဖြင့် ဥပနှင့် နဂရဿကို သမာဿ စပ်၍ အဗျယိဘော အမည်မှည့်”ဟု ဆိုရသည်။

ဝုတ္တိဖွင့်ပုံ။ ။ဥပသဂ္ဂပုဗ္ဗကော နိပါတပုဗ္ဗကောတို့သည် သုတ္တဝုတ္တိ၊ နာမိကော ယုတ္တတ္ထောတို့သည် အနုပတ္တနဝုတ္တိ၊ [နာမာနံ သမာသောသုတ်မှ နာမာနံပုဒ်သည်ပင် အနည်းငယ်ပြင်၍ “နာမိကော”ဟု လိုက်သည်၊ ထို နာမိကောအရ နဂရဿကဲ့သို့ နောက်ပုဒ်များကို ယူ၊ ဥပကဲ့သို့ ရှေ့ပုဒ်များကိုကား “အတ္တပုဗ္ဗကောဟိ တောဟောဝ ဥပသဂ္ဂနိပါတေဟိ” အရ၌ ယူရသည်၊] ဤပုဒ်များကား ပက္ခိပနဝုတ္တိတည်း၊ တောဟောဝ၌ တသဒ္ဓါဖြင့် ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကော၌ ဥပသာရ နိပါတ်တို့ကို ညွှန်ပြ၏၊ တခြား ဥပသာရ နိပါတ်မဟုတ်၊ ဤသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီးသော ဥပသာရ နိပါတ်များပင်ဟု ခိုင်မြဲစေဖို့ရာ “စဝ”ဟု သဒ္ဓိဋ္ဌာနာဝဓာရဏဖြင့်လည်း ပြသည်၊ နိစ္စံ သမသီယတေတို့လည်း ပက္ခိပနဝုတ္တိပင်၊ နိစ္စသမာဿဖြစ်ကြောင်း သိစေလို၍ နိစ္စံဟု ထည့်ရသည်။

ဣဓ အဗျယိ၊ ပေ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ ။နာသနည်းကို ပြလို၍ “ဣဓ”စသည်ကို မိန့်၊ နာသ၌ နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောသုတ်မှ ယုတ္တတ္ထာသဒ္ဓါကို မလိုက်စေဘဲ “သမာသော”ကိုသာ လိုက်စေ၍ (နှစ်ဝါကျလည်း မခွဲဘဲ) တစ်ဝါကျတည်းဖွင့်၏၊ ထိုနာသအလိုအားဖြင့် ဤသုတ်သည် အဗျယိဘောအမည်ကိုသာ မှည့်သော သညာသုတ် တည်း၊ သမာဿစပ်ပေးမှုကိုကား တိုက်ရိုက် မစီရင်တော့ချေ၊ သို့သော် အမည်သညာကို လိုရင်းပမာနပြု၍ စီရင်လိုက်လျှင် သမာဿကိုလည်း အညထာနပပတ္တိအစွမ်းဖြင့် စီရင်ပြီး ဖြစ်တော့သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

အညထာနပပတ္တိ။ ။ဥပနှင့် နဂရဿကို “အဗျယိဘော”ဟု နာမည်မှည့်လိုက်လျှင် ထိုအဗျယိဘောအမည်ရသော ဥပနဂရဿသည် ဝါကျမဖြစ်သင့်၊ သမာဿသာ ဖြစ်သင့် ၏၊ ဤသို့ အခြားတစ်မျိုး မဖြစ်သင့်ခြင်းကိုပင် “အညထာနပပတ္တိ”ဟု ခေါ်သည်၊ [အညထာ-အခြားသော အခြင်းအရာအားဖြင့်+အနပပတ္တိ-မဖြစ်သင့်ခြင်း၊] ဤနည်းကို နာသ၌ ဤသုတ်မှာမဖွင့်ဘဲ “အညဿ သမာသဝိဇယကသာဘာဝါ ဣဒမ္ပိ သညာဝိဇယန မုခေန သမာသဝိဇယကန္တိ ဒဋ္ဌဋ္ဌံ”ဟု ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေသုတ်ကျမှ ဖွင့်သည်။

တတ္ထ-ထို အဗျယိဘာဝေါ ဟူသော ပုဒ်၌၊ အဗျယမိတိ-အဗျယံဟူသော အမည်သည်၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတာနံ-ဥပသာရပုဒ် နိပါတ်ပုဒ်တို့၏၊ သညာ-အမည် တည်း၊ (ကသွာ-အဘယံကြောင့်နည်း၊) လိင်္ဂဝစနဘောဒေဝိ-လိင်္ဂဝစ ကွဲပြားပါ သော်လည်း၊ ဗျယရဟိတတ္တာ-ပျက်ပြားခြင်းမှ ကင်းကုန်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် တည်း၊ အဗျယာနံ-အဗျယမည်သော ဥပသာရပုဒ် နိပါတ်ပုဒ်တို့၏၊ အတ္ထ- အနက်ကို၊ ဝိဘာဝယတိ-ထင်ရှားစေတတ်၏၊ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ -အဗျယိ ဘာဝေါ-အဗျယိဘောမည်၏၊ (ကသွာ-အဘယံကြောင့်နည်း၊) အဗျယတ္ထ ပုဗ္ဗင်္ဂမတ္တာ-အဗျယအနက် ပြဋ္ဌာန်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

ဤနာသအဖွင့်သည် “ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကော သမာသော အဗျယိဘာဝသညော ဟောတိ” ဟု အဗျယိဘောအမည်ကိုသာပြသော ကစွည်းဝတ္တိနှင့် လျော်၏။ သို့သော် ရူပသိဒ္ဓိဆရာကား ထိုကစွည်းဖွင့်ပုံကို မလိုက်ဘဲ မိမိသဘောကျ ဖြစ်သင့်သလို ဖွင့်ပြသည်။

အဗျယန္တိ၊ ပေ၊ ဗျယရဟိတတ္တာ။ ။ [မြန်မာမူ၌ “ဘောဒေဝိ” ဟု ရှိသော်လည်း “ဝစနာဒိဘောဒေဝိ န ဗျယတိ န ဘိဇ္ဇတိတိ အဗျယံ” ဟု ဖွင့်ခဲ့သော နာမ်အဆုံးဋီကာကို ထောက်၍ “ဘောဒေဝိ” ဟု ရှိသော သိဟိုဠ်မူသာ ကောင်းသည်။] လိင်္ဂ ၃ ပါး ဝိဘာတ် ၇ သွယ်တို့ကြောင့် ရုပ်အနေမပျက်ရကား “ဝစနာဒိ ဘောဒေဝိ-ဝစစသည်(ဝစ-လိင်္ဂ) ကွဲပြားပါသော်လည်း၊ န ဗျယတိ-မပျက်စီးတတ်” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နှင့်အညီ ဥပသာရပုဒ် နိပါတ်ပုဒ်များကို “အဗျယ” ဟု ခေါ်၏။ [နာမ်အဆုံး၌ အကျယ်ဖွင့်ခဲ့ပြီ။] “လိင်္ဂဝစန ဘောဒေဝိ ဗျယရဟိတတ္တာ” ဟူသော ဟိတ်သည် အဗျယမည်ခြင်း၏ အကြောင်းပြ ဖြစ်သောကြောင့် “အဗျယန္တိ၊ ပေ၊ သညာ” ဟူသော ရှေ့ပါကျ၏ ဟိတ်တည်း။

အဗျယာနံ၊ ပေ၊ ပုဗ္ဗင်္ဂမတ္တာ။ ။ [အဗျယတ္ထပုဗ္ဗင်္ဂမတ္တာ” ဟူသော ဟိတ်သည် “အဗျယာနံ အတ္ထံ ဝိဘာဝယတိ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်၏ ဟိတ်တည်း။ [“အဗျယဘူတပဒတ္ထ ပဓာနတ္တာ အဿ သမာသဿ အဗျယတ္ထံ ဝိဘာဝယတိတိ ဝတ္တံ” ဋီကာ၊] “ဥပနဂရံ- မြို့အနီး” ဟူရာ၌ နဂရ၏ အနက်သည် ပဓာနမဟုတ်၊ ဥပ၏ အနက်သာ ပဓာနဖြစ်၏။ “ဥပနဂရံ” အရ မြို့ကို မရဘဲ မြို့၏ အနီးအပါးကို ရသည်-ဟူလို၊ ဤသို့ အဗျယဖြစ်သော ဥပပုဒ်၏ အနက်က ပဓာနဖြစ်သောကြောင့် ဥပနဂရဟူသော သမာသံသည် အဗျယ ပုဒ်၏ အနက်ကို ထင်ရှားပြတတ်၏။ “ထင်ရှားပြတတ်” ဟူရာ၌ “အဗျယပုဒ်၏ အနက်ကို ဟောတတ်သည်-သိစေတတ်သည်” ဟု ဆိုလိုသည်။

မှတ်ချက်။ ။ အဗျယိဘာဝ၌ အဗျယသဒ္ဓါပဒဘူဓာတ်၊ ကာရိတ် ဣပစ္စည်း ဣပစ္စည်း၊ ထံ အနုဗန် နှစ်ခုကို ချေ၊ ဥကို သြဝုဒ္ဓိ၊ သြကို အာဝပြု၊ ကာရိတ်(ခ)ကို သုတ်ကြီးဖြင့် ချေ(အဗျယဘာဝ)၊ ယဒနပပနာ နိပါတနာ သိဇ္ဇန္တိ သုတ်ဖြင့် ဤပစ္စည်း သက်၊ အဗျယိဘာဝဟု ဖြစ်၏။ “အဗျယတ္ထံ ဝိဘာဝယတိ” ဟူသော ဋီကာကိုထောက်၍ “အဗျယတ္ထိဘာဝ” ဟု ဆိုလိုလျက် “အတ္ထ” ပုဒ် ကျေသည်ဟုလည်း ကြံပါ။

ဝါ-တစ်နည်း၊ အံနဗျယံ-အဗျယမဟုတ်သော ပုဒ်အပေါင်းသည်၊ အဗျယံ ဘဝတိ-အဗျယဖြစ်၏၊ ဣတိ၊ အဗျယိဘာဝေါ-မည်၏၊ ဟိ-မှန်၏၊ အဗျယိ ဘာဝေါ-အဗျယိဘောသမာဿ်သည်၊ ပဗ္ဗပဒတ္ထပဓာနော-ပြဋ္ဌာန်းသော ရှေးပုဒ် အနက်ရှိ၏၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသမာဿ်၌၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကောတိ-ဟူ၍၊ ဝုတ္တတ္တာ-သုတ်၌ ဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတာနမေဝ-ဥပသာရ ပုဒ် နိပါတ်ပုဒ်တို့၏သာ၊ ပုဗ္ဗနိပါတော-ရှေး၌ ကျခြင်းသည်၊ (ဟောတိ။)

အနဗျယံ၊ ပေ၊ ပုဗ္ဗပဒတ္ထ၊ ပေ၊ ဘာဝေါ။ ။ “ဥပနဂရံ” ၌ နဂရသည် အဗျယ မဟုတ်၊ ရိုးရိုးနာမ်ပုဒ်ပင်ဖြစ်၏၊ သို့သော် ဥပဟူသော အဗျယပုဒ်၏အနက်က ပဓာန ဖြစ်သောကြောင့် နဂရသည် ဥပ၏ ဝိသေသန အပွဓာနသာ ဖြစ်၏၊ အပွဓာနပုဒ် မှန်လျှင် ပဓာနပုဒ်၏ သဘောသို့ လိုက်လျောရမြဲ ဖြစ်၏၊ ဤသို့လျှင် နှစ်ပုဒ်လုံး အဗျယမဟုတ်ဘဲ ရှေ့တစ်ပုဒ်သာ အဗျယဖြစ်သော ပုဒ်အပေါင်းသည် အဗျယအနက်က ပြဋ္ဌာန်းလျက်ရှိသောကြောင့် အဗျယချည်း ဖြစ်ရလေတော့သည်။ [“ပုဗ္ဗပဒံ အဗျယံ၊ ပရပဒံ အနဗျယံ၊ တဗ္ဗသေန (ထို အဗျယပုဒ်၏ အစွမ်းဖြင့်) ပဒသမုဒါယော- (ပုဒ်အပေါင်းသည်၊ ဝါ-နှစ်ပုဒ်လုံးသည်) အနဗျယော အဗျယော ဘဝတိတိ အဗျယိဘာဝေါ”- ကာတန္တပဋိကာ။]

မှတ်ချက်။ ။ “အနဗျယံ အဗျယံ ဘဝတိ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ အဘူတတဗ္ဗော အနက် ထင်ရှားအောင် ပြုခြင်းဟု မှတ်ပါ၊ ထင်ရှားစေအံ့-အဗျယိ၌ ဤပစ္စည်း (သို့မဟုတ် စ အနုပန်ရှိသော စိ ပစ္စည်း)မျိုးသည် များသောအားဖြင့် အဘူတတဗ္ဗော အနက်၌ သက်၏၊ ဤ၌ တစ်ပုဒ်က အဗျယ မဖြစ်သည်ကို “အဘူတ=အဗျယမဟုတ်” ဟုလည်းကောင်း၊ ထိုသို့ အဗျယမဟုတ်သော်လည်း အဗျယပုဒ်၏အနက်က ပြဋ္ဌာန်းလျက် ရှိသောကြောင့် နှစ်ပုဒ်လုံးပင် အဗျယဖြစ်ခြင်းကို “တဗ္ဗာဝ=ထိုအဗျယအဖြစ်ဖြင့်ဖြစ်ခြင်း” ဟုလည်းကောင်း ဆိုသည်၊ ထို့ကြောင့် ဝိဂြိုဟ်၌ အဘူတသဘော ထင်ရှားအောင် “အနဗျယံ”ဟု ဆို၍၊ တဗ္ဗာဝသဘော ထင်ရှားအောင် “အဗျယံ ဘဝတိ”ဟု ဆိုသည်၊ ရုပ်ပြီးမှာ- “အဗျယသဒ္ဓါပပဒ ဘူဓာတ်၊ ဣပစ္စည်း”သက်၍ ယခင်သုတ်ကြီးဖြင့် (ဤ) ပစ္စည်း၊ သို့မဟုတ် “အဘူတတဗ္ဗာဝေ ကရာသဘူယောဂေ ဝိကာရာ စိ”ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်ဖြင့် စိပစ္စည်းသက်ပါ၊ ဤဒုတိယဝိဂြိုဟ်အလို ကာရိတ်ပစ္စည်း မပါစေရ။

တ္ထေစ၊ ပေ၊ နိပါတာနမေဝ ပုဗ္ဗနိပါတော။ ။ “ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကော”ဟု သုတ်၌ ပုဗ္ဗက(ရှေ့ရှိ)သဒ္ဓါကို ဆိုသောကြောင့် ဤသမာဿ်ဝယ် ဥပသာရပုဒ် နိပါတ် ပုဒ်များ ရှေ့၌ နေကြရမည်၊ ပုဗ္ဗက (ပဓာနအဖြစ်ဖြင့်+ဖြစ်)ဟု ဆိုလိုသောကြောင့် ရှေ့၌ နေရုံသာမက ထို ဥပသာရ နိပါတ်တို့၏အနက်က ပဓာနလည်း ဖြစ်ရမည်ဟု မှတ်ပါ၊ ဤ အဓိပ္ပာယ်အတိုင်း “ပုဗ္ဗကော”ဝယ် ကုလူပဂေါမု ဂကို ကပြသကဲ့သို့ ပုဗ္ဗဂေါမု ဂကိုလည်း ကပြ၍ပြီးသော ပုဗ္ဗကောတစ်ပုဒ်ကို ချေထားသည်၊ (သို့မဟုတ် ဧကသေသ်လုပ်ထားသည်)ဟု ဋီကာ တစ်နည်းကြံသည်။

(၃၃၁) နာမာနံ၊ပေ၊ယုတ္တတ္ထော။ ။(၃၃၆) ပယုဇ္ဇမာနပဒတ္တာနံ-ယုဉ်စပ်
ထိုက်သော ပုဒ်နက်ရှိကုန်သော၊ တေသံ နာမာနံ-ထိုနာမ်ပုဒ်တို့၏၊ ယုတ္တတ္ထော-
ပေါင်းအပ်၊ စပ်အပ်သော အနက်ရှိသော၊ ယော-အကြင် ပုဒ်အပေါင်းသည်။

ဝိဂ္ဂဟ။ ။ဤအဓိပ္ပာယ်နှင့်အညီ“ဥပသဂ္ဂေါစ နိပါတောစ ပုဗ္ဗကော ပုဗ္ဗဂေါ
ယသာတိ ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကော”ဟု ဝိဂ္ဂဟပြုပါ။ ယသာ-အကြင်သမာသိ၏၊
ပုဗ္ဗကော-ရှေ့လည်းဖြစ်သော၊ ပုဗ္ဗဂေါ-ပြဋ္ဌာန်းလည်း ပြဋ္ဌာန်းသော၊ ဥပသဂ္ဂေါစ-
သည်လည်းကောင်း၊ နိပါတောစ-သည်လည်းကောင်း၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ ဣတိ၊ ဥပသဂ္ဂနိပါတ
ပုဗ္ဗကော-မည်၏။ ဤဝိဂ္ဂြိုဟ်အရ “၁-ဥပသာပုဒ် နိပါတ်ပုဒ် ရှေးရှိခြင်း၊ ၂-ထို
ပုဒ်တို့၏အနက်က ပြဋ္ဌာန်းခြင်း”ဤလက္ခဏာနှစ်ပါး ညီညွတ်မှ အဗျယိဘောသမာသိ
ဖြစ်သည်။ သုဂဇ္ဇော၊ အသမော စသည်၌ ဥပသာရ နိပါတ် ရှေးရှိသော်လည်း ထို
ပုဒ်တို့၏အနက်က ပဓာနမဟုတ်သောကြောင့် အဗျယိဘော မဖြစ်ဟု မှတ်ပါ။

(၃၃၁) တေသံ နာမာနံ ပယုဇ္ဇမာနပဒတ္တာနံ။ ။ရညောပုဒ် ပုရိသောပုဒ်တို့ကို ပဒ၊
ထိုပုဒ်တို့၏ မင်းဒြပ် ယောကျ်ားဒြပ်တည်းဟူသော အနက်တို့ကို ပဒတ္တဟု ခေါ်၏။
ထိုမင်း+ယောကျ်ားအနက် နှစ်ရပ်သည် ဝိသေသန ဝိသေသျှအဖြစ်ဖြင့် တွဲဖက်၍
ပါဠိလို “ရညော+ပုရိသော” မြန်မာလို “မင်း၏+ယောကျ်ား”ဟု ပြောဆိုသုံးစွဲနိုင်၏။
ထိုသို့ တွဲဖက်ယုဉ်စပ်၍ သုံးစွဲအပ်ခြင်းကို “ပယုဇ္ဇမာန”ဟု ခေါ်၏။ ထိုသို့
တွဲဖက်ယုဉ်စပ်၍ သုံးစွဲရိုးအနက်ရှိသော “ရညော+ပုရိသော”စသော ပုဒ်များကို
“ပယုဇ္ဇမာနပဒတ္တ”ဟု ခေါ်သည်။ ထို ပယုဇ္ဇမာနပဒတ္တရှိသော နာမ်ပုဒ်အပေါင်းသည်
သမာသိမည်၏။ ဤစကားအရ “ဤသုတ်သည် သမာသိအမည် မှည့်သော သုတ်တည်း”
ဟု မှတ်ပါ။

ပယုဇ္ဇမာနပဒတ္တနှင့် ယုတ္တတ္ထအထူး။ ။ပယုဇ္ဇမာနပဒတ္တာနံ နာမာနံအရ
ယုဉ်စပ်အပ်သော ပုဒ်နက်ရှိသော ပုဒ်အပေါင်းရ၍ ယုတ္တတ္ထောအရလည်း ပေါင်းစပ်
အပ်သော အနက်ရှိသော ပုဒ်အပေါင်းပင်ရသောကြောင့် ပယုဇ္ဇမာနပဒတ္တာနံ နာမာနံ
ဟူသော သမ္ပန်နှင့် ယုတ္တတ္ထောဟူသော သမ္ပန္နိပုဒ်တို့သည် အရမပြားသည် မဟုတ်ပါ
လောဟု စေဒနာဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-ပယုဇ္ဇမာနပဒတ္တာနံအရ၌ တကယ်ယုဉ်စပ်နေသော
“ရာဇပုရိသော”ပုဒ်မျိုးကို မရသေး၊ ယုဉ်စပ်အပ် ယုဉ်စပ်နိုင် ယုဉ်စပ်လျှင် သင့်တော်မည့်
“ရညော+ပုရိသော”ဟူသော ဝါကျမျိုးကိုသာ ရသေး၏။ ယုတ္တတ္ထောအရ၌ကား
တကယ်ကို ယုဉ်စပ်အပ် ယုဉ်စပ်နေသော “ရာဇပုရိသော”ဟူသော ပုဒ်မျိုးကို ရသည်
ထို့ကြောင့် ပယုဇ္ဇမာနပဒတ္တာနံဟူသော သမ္ပန်ပုဒ်နှင့် ယုတ္တတ္ထောဟူသော သမ္ပန္နိပုဒ်တို့
အနက် အရမတူကြပါ။ [“ပယုဇ္ဇမာနပဒတ္တာနန္တိ၊ ပေ၊ ရညော ပုရိသောတျာဒိဝါဂေ
အဘိန္နတ္တာနံ နာမာနံ ယော ယုတ္တတ္ထာတူဘော ရာဇပုရိသောတျာဒိကော ပဒသမုဒါယော”
ဋီကာ။]

(အတ္ထိ) သော-ထိုပုဒ်အပေါင်းသည်၊ သမာသသညော-သမာဿအမည်ရှိသည်၊ ဟောတိ၊ တဒည-ထိုသမာဿမှတစ်ပါးသော ပုဒ်အပေါင်းသည်၊ ဝါကျ-ဝါကျမည်၏၊ ဣတိ-သို့၊ ရဋ္ဌ-တက်ရောက်၏၊ ဝါ-ထင်ရှား၏။

နာမာနိ-နာမ်တို့ဟူသည်၊ သျာဒိဝိဘကျန္တာနိ-သိအစရှိသော ဝိဘကျန္တာ ပုဒ်တို့တည်း၊ ယော-အကြင်ပုဒ်အပေါင်းကို၊ သမသီယတိ-ချုံးချဉ်းအပ်၏၊ ဣတိ၊ သော-သည်၊ သမာသော-သမာဿမည်၏၊ သဗီပိယတိ-ချုံးချဉ်းအပ်၏။

တဒည ဝါကျန္တိ ရဋ္ဌ။ ။“ရာဇပုရိသော”စသည်ကဲ့သို့ သမာဿမဟုတ်သော “ရညော+ပုရိသော”စသော ပုဒ်အပေါင်းကား “ဝါကျ”ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားပြီ-ဟူလို၊ ဤဝါကျကား “ပုရိသော မဂ္ဂ ဂစ္ဆတိ”စသော ကျမ်းဂန်တို့၌ သုံးစွဲအပ်သော ဝါကျမျိုးမဟုတ်၊ သမာဿပုဒ်၏ အနက်ကိုပြသော သမာဿဝါကျတစ်မျိုး ဖြစ်သည်။ [အတ္ထ-သမာဿပုဒ်၏ အနက်ကို၊ ဝစတိ-ဟောပြောတတ်၏၊ ဣတိ၊ ဝါကျ။]

ဝါကျနှစ်မျိုး။ ။ထို ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် လောကိကဝါကျ အလောကိကဝါကျဟု နှစ်မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် ပြယုဂ်ထုတ်ထိုက်သော ရုပ်ပြီးပြီးသော ဝါကျသည် လောကိက ဝါကျမည်၏။ [လောက၌ ထင်ရှားသော (အများသိပြီးဖြစ်သော) ဝါကျ-ဟူလို။] ပုံစံကား-“ရညော+ပုရိသော”တည်း၊ ပြယုဂ်ထုတ်ရာ၌ အသုံးမပြုရသော ရုပ်မပြီး သေးသော ဝါကျသည် အလောကိကဝါကျမည်၏။ ပုံစံကား-“ရာဇ-သ+ပုရိသ-သိ” စသည်တည်း၊ သမာဿအမည်ကိုကား ဤ အလောကိကဝါကျ အနက်၌ မှည့်ရသည်။ [တံ ဝါကျ၊ ဒွိဓာ လောကိကမလောကိကဉ္စ၊ အာဒိမံ ပယောဂါရဟံ ပရိနိဋ္ဌိတံ သာဓု၊ ယထာ-“ရညော ပုရိသော”တိ၊ ဒုတိယံ အပရိနိဋ္ဌိတံ ပယောဂါနာရဟံ သာဓု၊ ယထာ-“ရာဇ-သ+ပုရိသ-သိ”ဣတိ၊ သမာသသညာဒိကံစ တသ္မိံ ယေဝ ပဝတ္တတိ၊-လဗုဘဿ။]

နာမာနိသျာဒိဝိဘကျန္တာနိ။ ။“လိဂံ” နာမ် ပါဠိပဒိကံ သမံ”၌ ဝိဘတ် မသက်ရ သေးသော လိင်ကိုသာ “နာမ်”ဟု ခေါ်ရသော်လည်း “တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါ စ” သုတ်က ဝိဘတ်ကို ချေလတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်လာ နာမာနိအရ၌ကား ဝိဘကျန္တာနာမ်ပုဒ်ကိုသာ ယူရမည်ဟုလည်းကောင်း၊ “နာမ်၊ အာချာတ်၊ ဥပသာရ၊ နိပါတ် လေးမျိုး ခွဲရာ၌ ဥပသာရ နိပါတ်တို့သည် နာမ်ပုဒ်မှ သီးခြား ဖြစ်သော်လည်း ဤသုတ်၌ကား ဥပသာရ နိပါတ်တို့လည်း နာမ်ဝိဘတ်နှင့် ယှဉ်ကြ သဖြင့် နာမာနိ အရ၌ နာမ်ပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် ပါဝင်ကြသည်”ဟုလည်းကောင်း သိစေလို သောကြောင့် “သျာဒိဝိဘကျန္တာနိ”ဟု ဖွင့်သည်။

သမသီယတိ၊ ပေ၊ တျတ္ထော။ ။သံပုဗ္ဗ အသုဓာတ် တေဝိဘတ်ကို တိ ပြန်စေ၊ ယ ပစ္စည်းဖြင့် “သမသီယတိ” ဟု ပြီး၏၊ ဋီကာ၌ကား “သမသတေ” ဟု ရှိ၏။ ယ ပစ္စည်းကို ပုဗ္ဗရုပ် သ ပြုပါ၊ နှာသ၌မူ “သမာသ” ဟူသော နာမ်ပုဒ်နောင်

ဣတိ အတ္ထော၊ ဟိ-သာဓကကား၊ သမာသော၊ ပေ၊ မန္တရန္တိ - “သမာသော၊ပေ၊ မန္တရံ” ဟူ၍၊ ဝုတ္တံ-ရှေးဆရာတို့ ဆိုအပ်ပြီ၊ [ပဒသဇေပေါ-ပုဒ်တို့ကို ချုံးချဉ်းခြင်းသည်၊ သမာသော-သမာဿမည်၏၊ ပဒပစ္စယသံဟိတံ-ပုဒ်နှင့်ပစ္စည်းတို့ စပ်ယှဉ်ခြင်းသည်၊ တဒ္ဓိတံနာမ-တဒ္ဓိတံမည်သည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဧဝံ-ဤသို့၊ တေသံ-ထို သမာဿ တဒ္ဓိတံတို့၏၊ အန္တရံ-အထူးကို၊ ဝိညေယျံ-သိထိုက်၏၊] စ-ဆက်၊ အဿ-ထိုပုဒ်အပေါင်းကို၊ သမသနံ-ချုံးခြင်းသည်၊ သဒ္ဓသမသနံ-သဒ္ဓါကို ချုံးခြင်းလည်းကောင်း၊ အတ္ထသမသနံ-အနက်ကို ချုံးခြင်းလည်းကောင်း၊

“ဓာတုဂ္ဂေ နာမသ္မာ ဣယောစ” သုတ်ဖြင့် ကရဇာတ်၏အနက်၌ ဣယပစ္စည်းသက်၊ ယပစ္စည်း ဤအာဂုံလာ၍ “သမာဿယီယတီ” ဟုပါ၌ရှိကြောင်း ဋီကာဖွင့်သည်။ “သမာဿယီယတီ-ချဉ်းစပ်မှုကို ပြုအပ်၏” ဟု ပေး။ “သံပုဗ္ဗ အသုဇာတ်သည် အကျဉ်းချုံးခြင်းအနက်ဟောတည်း” ဟု သိစေလိုသောကြောင့် သမသီယတီကို “သံခိပီယတီ” ဟု ဖွင့်သည်။

ထင်ရှားစေအံ့-“ရညော+ပုရိသော” ဟူသော ဝါကျအခိုက်၌ စာအနေလည်း ကျယ်၏၊ ရညောအရ မင်းဒြပ်၊ ပုရိသောအရ ယောကျ်ားဒြပ်ရသောကြောင့် အနက်အရလည်း နှစ်ခုဖြစ်၍ ကျယ်၏။ “ရာဇပုရိသော” ဟု သမာဿစပ်လိုက်သောအခါ၌ကား ရာဇအတွက် ဝိဘတ်သီးခြား မသက်ရတော့သဖြင့် စာနေကျဉ်း၏၊ ရာဇပုရိသအတွက် “မင်းချင်းယောကျ်ားဒြပ်” တစ်ခုသာ ရသောကြောင့် အနက်အရလည်း ကျဉ်း၏။ ဤသို့လျှင် ကျယ်နေရာမှ ကျဉ်းအောင် ချဉ်းအပ် ချုံးအပ်သော ပုဒ်အပေါင်းကို “သမာဿ” ဟု ဆိုသည်။ ပုဒ်အပေါင်းက သမာဿမည်လျှင် ထိုပုဒ်အပေါင်း၏ အနက်သည်လည်း “သမာဿ” ပင်တည်း။

သမာသော၊ ပေ၊ တေသမန္တရံ။ ။ဤကား သမသီယတီကို သံခိပီယတီ ဖွင့်ရာ၌ သာဓကဂါထာတည်း။ ထို ဂါထာဝယ် “သမာသော ပဒသဇေပေါ” သာ လိုရင်းသာဓက ဖြစ်၏။ “သမာသော ပဒသဇေပေါ-ပုဒ်အများကို ချုံးချဉ်းခြင်းသည် သမာဿမည်၏” ဟု ရှေးဆရာတို့ မိန့်သောကြောင့် သမသီယတီကို သံခိပီယတီဟု ဖွင့်ရသည်-ဟုလို၊ ဤသို့ သာဓက ပြယင်းပင် သမာဿနှင့်တဒ္ဓိတံတို့၏ အထူးကိုလည်း “တစ်ချက်ခုတ် နှစ်ချက်ပြတ်” ပြလိုသောကြောင့် “ပဒပစ္စယသံဟိတံ” စသည်ကို မိန့်ပြန်သည်။ ရညော+ပုရိသောကဲ့သို့ နှစ်ပုဒ်ကို ဖြစ်စေ၊ “ဆဋ္ဌိတာစ+ပတိတာစ+ဥတ္တာပါစ” ကဲ့သို့ ပုဒ်အများကို ဖြစ်စေ တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်အောင် ချုံးခြင်းသည် သမာဿမည်၏။ “ဝသိဋ္ဌဿ” ဟူသော နာမ်ပုဒ်နှင့် ဣပစ္စည်းကို “ဝါသိဋ္ဌော” ဟု တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်အောင် ပေါင်းစပ်ခြင်းသည် တဒ္ဓိတံမည်၏။ ဤသို့ သမာဿ၏ ပုဒ်အများကို ပေါင်းစပ်ခြင်း၊ တဒ္ဓိတံ၏ ပုဒ်နှင့် ပစ္စည်းကို ပေါင်းစပ်ခြင်းသည် သမာဿနှင့် တဒ္ဓိတံတို့၏ ထူးခြားချက်တည်း။

ဒုဝိဓဉ္စဿ၊ ပေ၊ အတ္ထသမသနဉ္စ။ ။ “ရာဇပုတ္တော” စသော သမာဿများ၌ ရာဇနောင် သဝိဘတ် ကျေသဖြင့် သဒ္ဓါကျဉ်းသွား၏။ ထို့ကြောင့် “ရာဇပုတ္တော” ဟူသော သမာဿ၌ သဒ္ဓါချုံးခြင်းဖြစ်၏။ “မင်းဒြပ်+သားဒြပ်” ဟု အနက်နှစ်ပါး မရတော့ဘဲ

(ဣတိ) ဒုဝိခံ၊ တဒုဘယမ္ပိ-ထိုနှစ်မျိုးလုံးကိုလည်း၊ လုတ္တသမာသေ-လုတ္တ သမာသ်၌၊ ပရိပုံဏ္ဏမေဝ-အပြည့်အစုံပင်၊ လဗ္ဘတိ-ရအပ်၏၊ အလုတ္တသမာသေ ပန-အလုတ္တသမာသ်၌ကား၊ အတ္တသမသနမေဝ-အနက်ချုံးခြင်းကိုသာ၊ (လဗ္ဘတိ၊ ကသ္မာ) ဝိဘတ္တိလောပါဘာဝတော-ဝိဘတ်ကျေမှု မရှိခြင်းကြောင့်တည်း၊ ဝါ- တစ်နည်း၊ တတ္ထာပိ-ထို အလုတ္တသမာသ်၌လည်း၊ ဧကပဒတ္တူပဂမနတော- တစ်ပုဒ်တည်းအဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်းကြောင့်၊ ဒုဝိခမ္ပိ-နှစ်ပါးအပြားရှိသော ချုံးခြင်းကိုလည်း၊ လဗ္ဘတေဝ-ရအပ်သည်သာ၊ ဟိ-မှန်၏၊ သမာသဿ- သမာသ်၏၊ ပယောဇနာနိ-အကျိုးတို့သည်၊ ဧကပဒတ္တ-တစ်ပုဒ်တည်း၏အဖြစ် လည်းကောင်း၊ ဧကဝိဘတ္တိတ္တဉ္စ-တစ်ဝိဘတ်တည်းရှိသည်၏အဖြစ်လည်း ကောင်း၊ ဣတိ-ဤသို့၊ ဒွေ-နှစ်ပါးတို့တည်း။

“မင်းသားဒြပ်” တစ်နက်တည်း ရသောကြောင့် အနက်ချုံးခြင်းလည်းဖြစ်၏၊ သဒ္ဓါ ချုံးခြင်းကို သဒ္ဓသမာသ်၊ အနက်ချုံးခြင်းကို အတ္တသမာသ်ဟုလည်း ခေါ်စမှတ် ပြုကြ သည်၊ [အနက်ပေးရာ၌လည်း မြန်မာသမာသ်သံပါအောင် “ရာဇပုတ္တော-မင်းသား၊ ဥပနဂရံ-မြို့အနီး၊ မဟာပုရိသော-ယောကျ်ားမြတ်၊ ဘူမိဂတော-မြေသွားသူ” စသည်ဖြင့် ပေးသင့်၏၊ ယခုကာလ၌ကား “မြေသို့သွားသူ” ဟု ဝါကျအနက်အတိုင်း ပေးနေကြသဖြင့် သမာသ်ရည်ရွယ်ချက်နှင့် မထပ်မိဘဲ ရှိရသည်။

တဒုဘယမ္ပိ၊ ပေ၊ လဗ္ဘတေဝ။ ။ရာဇပုတ္တော စသည်သည် ရာဇစသော ရှေ့ပုဒ် ဝယ် ဝိဘတ်ကျေသောကြောင့် လုတ္တသမာသ် (ဝိဘတ်ကျေခြင်းရှိသော သမာသ်) မည်၏၊ “ဂဝံပတိ” စသည်ကား ဂဝံ၌ နံဝိဘတ်မကျေသောကြောင့် အလုတ္တသမာသ် မည်၏၊ ထိုတွင် လုတ္တသမာသ်၌(ဝိဘတ်ကျေသည့်အတွက်) သဒ္ဓါချုံးခြင်းလည်း ရနိုင်၊ တစ်နက်တည်း ဖြစ်သွားသည့်အတွက် အနက်ချုံးခြင်းလည်း ရနိုင်၏၊ အလုတ္တသမာသ် ၌ကား ဝိဘတ်မကျေသည့်အတွက် သဒ္ဓါချုံးခြင်းကို မရ၊ အနက်ချုံးခြင်းသာ ရသည်။

ဧကပဒတ္တူပဂမနတော။ ။တစ်နည်း-အလုတ္တသမာသ်၌ ဝိဘတ်မကျေသော်လည်း ဝါကျတုန်းကကဲ့သို့ ဂဝံတစ်ပုဒ် ပတိတစ်ပုဒ်ဟု နှစ်ပုဒ်မကွဲ “ဂဝံပတိ” ဟု တစ်ပုဒ် တည်းသာ ဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဓါကျုံးသွား၏၊ ထို့ကြောင့် အလုတ္တသမာသ်၌လည်း သဒ္ဓါချုံးခြင်း အနက်ချုံးခြင်း နှစ်မျိုးလုံး ရနိုင်သည်။

ဒွေဟိ၊ ပေ၊ မေကဝိဘတ္တိတ္တဉ္စတိ။ ။ဤစကားကား “ဧကပဒတ္တူပဂမနတော” ကို ခိုင်မြဲအောင်ပြသော ဒဠိကရဏဝါကျတည်း၊ “ရာဇပုတ္တော” စသည်ဖြင့် သမာသ် စပ်ရခြင်း ၏ အကျိုးကား ရညောနှင့်ပုတ္တော နှစ်ပုဒ်တို့ တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်ခြင်း “ရညော+ ပုတ္တော” ကဲ့သို့ နှစ်ဝိဘတ်မရှိစေဘဲ “ရာဇပုတ္တော” ဟု တစ်ဝိဘတ်သာရှိခြင်းအားဖြင့် အကျိုးနှစ်မျိုး ရှိသည်၊ ဤသို့ သမာသ်အကျိုး နှစ်မျိုးပြရာဝယ် ဧကပဒတ္တ(တစ်ပုဒ်တည်း ဖြစ်ရခြင်း) ဟူသော အကျိုးလည်း ပါဝင်ရကား “ဂဝံပတိ” စသော အလုတ္တသမာသ်များလည်း

ယုတ္တော-ပေါင်းအပ် စပ်အပ်သော၊ အတ္တော-အနက်တည်း၊ ယုတ္တတ္တော-ပေါင်းအပ် စပ်အပ်သောအနက်၊ အထဝါ-တစ်နည်းကား၊ ယဿ-အကြင်ပုဒ်အပေါင်း၏၊ ယုတ္တော သင်္ဂတော-ပေါင်းအပ်သော၊ [ဝါ-တစ်နည်း၊ ယုတ္တော သမ္ပန္နော-စပ်အပ်သော၊] အတ္တော-အနက်သည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ ဣတိ၊ သော-

“ဂဝံ+နံ+ပတိ+သိ” ဟု ဝိဘံတ်နှစ်မျိုး ရှိစေကာမူ ပုဒ်အားဖြင့် တစ်ပုဒ်တည်းသာ ဖြစ်သောကြောင့် “ဧကပဒတ္တုပဂမနတော” ဟု ရှေ့ဝါကျ၌ ပြခဲ့သောစကားသည် အမှန်ပင်ဖြစ်သည်-ဟုလို။

သမာသိစပ်ရခြင်း၏ အကျိုး။ ။ဤ“ဒွေ ဟိ သမာသဿ” စသော စကားဖြင့် “သမာသိစပ်ရခြင်း၏ အကျိုးသည် နဂိုနှစ်ပုဒ်၏ တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်ခြင်း၊ နဂို နှစ်ဝိဘတ်၏ တစ်ဝိဘတ်တည်း ရှိခြင်းအားဖြင့် နှစ်မျိုးရှိ၏” ဟု မှတ်ပါ။ ထိုတွင် ဂဝံပတိ စသည်၌ အကျိုးတစ်မျိုးသာရ၍ ရာဇပုတ္တော စသည်၌ အကျိုးနှစ်မျိုးလုံးပင် ရသည်၊ နျာသ၌ကား သမာသိစပ်ရခြင်းအကျိုးကို ၆ မျိုး မှု ပြ၏၊ ထို ၆ မျိုးကို ကစွည်းဘာသာဋီကာမှာ ရှုပါ။

ဝိဘတ္တိ လုပျတေ ယတ္ထ၊ တဒတ္တော တု ပတိယတေ၊
ဧကပဒျ ပဒါနံ စ၊ သ သမာသောဘိဓိယတေ။

ယတ္ထ-အကြင် ပုဒ်အပေါင်း၌၊ ဝိဘတ္တိ-ဝိဘတ်ကို၊ လုပျတေ-ချေအပ်၏၊ တု-ထိုသို့ ဝိဘတ်ကို ချေအပ်သော်လည်း၊ တဒတ္တော-ထိုကျေလေပြီးသော ဝိဘတ်နက်ကို၊ ပတိယတေ-သိအပ် သိနိုင်၏၊ ပဒါနံ-နှစ်ပုဒ် သုံးပုဒ်စသည်တို့၏၊ ဧကပဒျစ-တစ်ပုဒ်တည်း အဖြစ်သည်လည်း၊ ဟောတိ-၏၊ သ-ထို ပုဒ်အပေါင်းကို၊ သမာသော-ဟူ၍၊ အဘိဓိယတေ-ဆိုအပ်၏။... သာရသုတဋီကာ။

ယုတ္တော အတ္တော ယုတ္တတ္တော။ ။ဤဝိဂြိုဟ်သည် သီဟိုဠ်မူ၌ မပါ၊ နျာသ၌ကား ရှိသည်၊ ဤဝိဂြိုဟ်အလို “နာမာနံ-နာမ်တို့၏၊ ယုတ္တတ္တော-ပေါင်းစပ်အပ်သော အနက်သည်၊ သမာသော-သမာသိမည်၏” ဟု သုတ်နက်ပေးပါ။ “ရာဇပုတ္တော-မင်းသား” ဟူရာ၌ မင်းခြပ်နှင့် သားခြပ် နှစ်ခုပေါင်းထားသည်ကို “ယုတ္တတ္တ-ပေါင်းစပ်အပ်သောအနက်” ဟု ဆိုသည်၊ ဤသို့ အနက်က သမာသိဖြစ်သော်လည်း “နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္တော” သုတ်သည် အနက်ကို သမာသိမှည့်သောသုတ် မဟုတ်၊ ရာဇပုတ္တောကဲ့သို့သော သဒ္ဒါကိုသာ သမာသိမှည့်သော သုတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ယုတ္တတ္တောအရ အနက်ကို ရသော်လည်း အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ရာဇပုတ္တောသဒ္ဒါလည်း ကာရဏူပစာရအားဖြင့် ယုတ္တတ္တ-ဖြစ်တော့သည်သာ။

အထဝါ၊ ပေ၊ ယုတ္တတ္တော။ ။ပထမနည်း၌ ယုတ္တတ္တအရ သဒ္ဒါကို တိုက်ရိုက် မရ သောကြောင့် သဒ္ဒါကိုတိုက်ရိုက်ရအောင် တစ်နည်းပြလိုရကား အထဝါစသည်ကို မိန့်၊ ဤနည်း၌လည်း “ယုတ္တော သင်္ဂတော သမ္ပန္နော ဝါ ယဿ” ဟု သီဟိုဠ်မူရှိ၏၊ မြန်မာ-ဗြ

ထိုပုဒ်အပေါင်းသည်၊ ယုတ္တတ္ထော-မည်၏။ သင်္ဂတတ္ထေန-သင်္ဂတအနက်ရှိသော၊
 ဧတေန ယုတ္တတ္ထဝစဝနန-ဤ ယုတ္တတ္ထသဒ္ဓါဖြင့်၊ ဘိန္ဒုတ္တာနံ-ကွဲပြားသော
 အနက်ရှိသော ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ်တို့၏။ ဧကတ္ထိတာဝေါ-တစ်ခုသော အနက်ရှိ
 သည်၏အဖြစ်သည်။ သမာသလက္ခဏံ-သမာသလက္ခဏာတည်း။ ဣတိ-
 ဤသို့၊ ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်သည်။ ဝါ-ဆိုလိုသည်။ ဟောတိ။

“သမ္ပန္နော ဝါ”မပါ၊ နောက်၌ “သမ္ပန္နတ္ထေန ယုတ္တတ္ထဂ္ဂဟဏေန”ဟု ဆိုလတုံဖြစ်သော
 ကြောင့် “သမ္ပန္နော ဝါ”ပါသောမူသာ ရှေ့နောက်ညီသည်။ ယုတ္တောကို သင်္ဂတောဟု
 လည်းကောင်း၊ သမ္ပန္နောဟုလည်းကောင်း နှစ်နည်းဖြင့်၏။ ရာဇအေရ မင်းဒြပ်၊ ပုတ္တအေရ
 သားဒြပ်၊ ဤအနက် နှစ်ခုကိုပေါင်း၍ “မင်းသားဒြပ်”ဟု တစ်နက်တည်းရသည်ကို
 “ယုတ္တော သင်္ဂတော-ပေါင်းအပ်”ဟု ဆိုသည်။ မင်းဒြပ်နှင့် သားဒြပ်၊ အနက်နှစ်ခုကို
 ဖက်စပ်၍ မင်းသားဒြပ် တစ်နက်တည်းရသည်ကို “ယုတ္တော သမ္ပန္နော-စပ်အပ်”ဟု
 ဆိုသည်။ ဤအဖွင့်နှင့်ညီအောင် “ယုတ္တတ္ထော-ပေါင်းအပ်၊ စပ်အပ်သော အနက်ရှိသော
 ပုဒ်အပေါင်းသည်”ဟု သုတ်နက်ပေးပါ။

သင်္ဂတတ္ထေန၊ ပေ၊ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ။ “ရညော+ပုရိသော”ဟူသော ဝါကျ
 အနက်၌ “မင်းဒြပ်+ယောက်ျားဒြပ်”ဟု အနက် နှစ်မျိုးရသည်ကို “ဘိန္ဒုတ္ထ-ကွဲပြား
 သော အနက်ရှိသောပုဒ်များ”ဟု ဆိုလိုသည်။ ထိုသို့ ဝါကျအနက်၌ ကွဲပြားသော်လည်း
 “ရာဇပုရိသော”ဟု သမာသဖြစ်သောအခါ နှစ်နက်မပြားတော့ဘဲ မင်းချင်းယောက်ျား
 ဟု တစ်နက်တည်းသာ ရှိခြင်းကို “ဧကတ္ထ-တစ်ခုတည်းသောအနက်ရှိသော ပုဒ်အပေါင်း”
 ဟု ဆိုသည်။ ဤသို့ နဂိုကွဲပြားနေရာမှ တစ်နက်တည်း ဖြစ်သွားခြင်းသည် အနက်
 နှစ်ခုကို ပေါင်းလိုက်မှုကြောင့် ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော၌
 သင်္ဂတအနက်ရှိသော ဤ ယုတ္တတ္ထသဒ္ဓါဖြင့် “နဂို ကွဲပြားသော ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ်
 တို့၏ တစ်နက်တည်း ဖြစ်သွားခြင်းသည် သမာသ်၏ အမှတ်လက္ခဏာ ဖြစ်သည်”ဟု
 အရှင်ကစ္ဆည်းထေရ် မိန့်တော်မူလိုရင်းဖြစ်သည်။

သမာသ်လက္ခဏာ။ ။လက္ခဏာဟူသည် အများနှင့်မတူ ကွဲပြား ထူးခြားသော
 အမှတ်အသားတည်း။ လူအများ စုနေရာမှ “မျက်နှာ၌ အမာရွတ်ကြီးနှင့်လူကို ခေါ်ချေ”
 စသည်ဖြင့် ခိုင်းရှဉ် အမာရွတ်သည် အများနှင့်မတူသော အမှတ်လက္ခဏာဖြစ်သကဲ့သို့
 တည်း။ “ဘိန္ဒုတ္တာနံ ဧကတ္ထိတာဝေါ”အရ နဂိုက အနက်ရချင်း မတူသော ရှေ့ပုဒ်
 နောက်ပုဒ်တို့၏ တစ်နက်တည်း ဖြစ်ရခြင်းသည် တဒ္ဓိတ်၌လည်း မရှိ-အာချာတ်
 ကိတ်တို့၌လည်း မရှိ၊ သမာသ်၌သာ ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် အနက်အရ မတူကြသော
 (“မဟန္တော=ပုရိသော” ကဲ့သို့ ဝိသေသန ဝိသေသျှဉ်သော်မှ မဟန္တောအရ အမြတ်ဂုဏ်ကို
 ပဓာနရ၍ ပုရိသောအရ ယောက်ျားဒြပ်ကိုရသဖြင့် အနက်ချင်း မတူကြသော)
 ပုဒ်တို့၏ “မဟာပုရိသော”စသည် ဖြစ်သောအခါ “ယောက်ျားမြတ်”တည်းဟူသော
 တစ်နက်တည်း ရရှိခြင်းသည် တဒ္ဓိတ် အာချာတ် ကိတ်တို့မှ ထူးခြားသော သမာသ်၏
 အမှတ်အသား လက္ခဏာဖြစ်သည်။

စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊ နာမာနန္တိ ဝစနေန-နာမာနံဟူသောသဒ္ဒါဖြင့်၊ ဒေဝဒတ္တော ပစတိတျာဒိသု-အစရှိသော ပုဒ်တို့၌၊ အာချာတေန-အာချာတ်နှင့်၊ သမာသော၊ န ဟောတိ၊ ဣတိ-ဤအနက်ကို၊ ဒဿေတိ၊ သမ္ဗန္ဓတ္ထေန-စပ်ခြင်းအနက်ရှိသော၊ ယုတ္တတ္ထဂ္ဂဟဏေန ပန-ယုတ္တတ္ထသဒ္ဒါဖြင့်ကား၊ ဘဇ္ဇော ရညောပုတ္တော ဒေဝဒတ္တဿတျာဒိသု-အစရှိကုန်သော၊ အညမညာနပေက္ခေသု-အချင်းချင်း ငဲ့ခြင်းမရှိသော ပုဒ်တို့၌လည်းကောင်း၊ ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာဒန္တာ တျာဒိသု-အစရဟိကုန်သော၊ အညသာပေက္ခေသုစ-အခြားပုဒ်ကို ငဲ့ခြင်းရှိသော ပုဒ်တို့၌လည်းကောင်း၊ အယုတ္တတ္ထတာယ-စပ်သင့်သောအနက် မရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ သမာသော န ဟောတိ၊ ဣတိ-ဤအနက်ကို၊ ဒီပေတိ။

ကေတ္ထ(တ္ထိ)ဘာဝေါ။ ။ကေတ္ထဿ-တစ်ခုသော အနက်ရှိသော ပုဒ်အပေါင်း၏၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ အနက်တစ်ခုသာ ရှိခြင်းသည်၊ ကေတ္ထဘာဝေါ-မည်၏၊ သီဟိုဠ်မူ၌ “ကေတ္ထဘာဝေါ” ဟုပင် ရှိ၏၊ မြန်မာမူ၌ကား တပွာကဋီကရဏစသော ပုဒ်များကဲ့သို့ သကတ္တံ၌ ဤပစ္စည်း သက်၍ “ကေတ္ထိဘာဝေါ” ဟု ရှိသည်၊ “ကေသိ အတ္ထေ ဝတ္ထိ” ဟု ဋီကာဖွင့်ကို ထောက်၍ ကေအတွက် တစ်ခုဟူသော သင်္ချာအနက်ကို ပေးလိုက်သည်၊ “သာဓာရဏတ္ထတာ-ဆက်ဆံသော အနက်ရှိကုန်သည်၏အဖြစ်” ဟု ဖွင့်သော မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋိကာကို ထောက်လျှင် ကေအတွက် သဒိသအနက်ယူ၍ “ကေတ္ထဘာဝေါ-တူသော အနက်ရှိကုန်သည်၏အဖြစ်” ဟု ပေးသင့်သည်။

တ္ထေဝ နာမာနန္တိ၊ ပေ၊ န ဟောတိ။ ။[နာမာနန္တိ ဝစနေကို ဒဿေတိ၌ စပ်၊] နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောသုတ်၌ “နာမာနံ”သဒ္ဒါက “နာမ်ပုဒ်တို့၏ ယုတ္တတ္ထ ပုဒ်အပေါင်းသာ သမာသံဖြစ်၏” ဟု ဆို၏၊ ထိုသို့ ဆိုသဖြင့် “ဒေဝဒတ္တော+ပစတိ” ပြယုဂ်၌ ပစတိ အာချာတ်ပုဒ်နှင့် ဒေဝဒတ္တော နာမ်ပုဒ်သည် “ဒေဝဒတ္တပစတိ” ဟု သမာသံမဖြစ်ဟူသော အနက် အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်း အဝုတ္တသိဒ္ဓိ (မပြောပဲ ပြီးသော) နည်းဖြင့် ထို နာမာနံပုဒ်ကပင် ပြသည်၊ [ကစ္စည်းဝုတ္တိလာ “နာမာနန္တိ ကိမတ္ထ” စသော ဝါကျနှင့် သဘောတူဖြစ်၍ မုတ်ဖွယ်များကို ကစ္စည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထား၏။]

သမ္ဗန္ဓတ္ထေန၊ ပေ၊ ဒီပေတိ။ ။[ယုတ္တတ္ထဂ္ဂဟဏေနကို ဒီပေတိ၌ စပ်၊] ယုတ္တတ္ထော ပုဒ်တို့၊ ဝိတြိဟိပြုစဉ်က [“ယုတ္တော သင်္ဂတော သမ္ဗန္ဓော ဝါ အတ္ထော” ဟု နှစ်နက် ပြခဲ့၏၊ ထိုတွင် သင်္ဂတအနက်ဖြင့် ဆိုလိုသော အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ရှေ့၌ပြခဲ့ပြီး၍ သမ္ဗန္ဓအနက်ရှိသော ယုတ္တတ္ထသဒ္ဒါဖြင့် ရအပ်သော အဓိပ္ပာယ်ကို ပြလိုရကား “သမ္ဗန္ဓတ္ထေန” စသည်ကို မိန့်၊ ၁-“ဘဇ္ဇော ရညော ပုတ္တော ဒေဝဒတ္တဿ” စသော အချင်းချင်း လုံးလုံးမငဲ့သော ပုဒ်တို့၌လည်းကောင်း၊ ၂-“ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာ ဒန္တာ” စသော အခြား ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့လျက်ရှိသော ပုဒ်တို့၌လည်းကောင်း ယုတ္တတ္ထ မဟုတ်သည့် အတွက် သမာသံမဖြစ်ဟူသော အဓိပ္ပာယ်နှစ်ရပ်ကို ပြသည်။

ချဲ့ဦးအံ့-အချင်းချင်း အနက်အဓိပ္ပာယ် ဆက်သွယ်နေခြင်း (စာစပ်၍ရခြင်း)ကို “ငဲ့”ဟု ခေါ်သည်။ (၁) ရညော-မင်း၏၊ ဘဇော-အစေအပါး(ကျေးကျွန်)၊ ဒေဝဒတ္တဿ-၏၊ ပုတ္တော-သား၊ ဤပြယုဂ်တို့၌ ရညောသည် ပုတ္တောကို မငဲ့၊ ဘဇောကို ငဲ့၏။ “မင်း၏+အစေအပါး”ဟု ရညောနှင့် ဘဇောတို့ စပ်လျက်ရှိကြသည်-ဟူလို၊ ပုတ္တောသည် ရညောကို မငဲ့၊ ဒေဝဒတ္တဿကို ငဲ့၏။ “ဒေဝဒတ်၏ သား”ဟူလို၊ ဤသို့လျှင် “ဘဇော ရညော၊ ပုတ္တော ဒေဝဒတ္တဿ”ဟူသော ဝါကျတို့၌ ရညောနှင့် ပုတ္တောသည် သဒ္ဓါနေ နီးကပ်သော်လည်း အနက်ချင်း အလျှင်း(လုံးလုံး) မစပ်ချေ၊ သမ္ပန္နအနက် ရှိသော ယုတ္တတ္တသဒ္ဓါကလည်း “အချင်းချင်း စပ်အပ်သော အနက်ရှိသော ပုဒ်အပေါင်းသာ သမာဿ်မည်သည်”ဟု ဆိုထား၏။ ထို့ကြောင့် “ဘဇော ရညော၊ ပုတ္တောဒေဝဒတ္တဿ”၌ ရညောနှင့်ပုတ္တောသည် “ရာဇပုတ္တော”ဟု သမာဿ်မဖြစ်။

(၂) ဒေဝဒတ္တဿ-၏၊ ကဏှာ-မည်းနက်ကုန်သော၊ ဒန္တာ-သွားတို့၊ [“ဗြာဟ္မဏဿ သုက္ကာ (ဗြူကုန်သော) ဒန္တာ”ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန်ကို မှီ၍ အနက်ပေးသည်။] ကဏှာ သဒ္ဓါသည် “ဒေဝဒတ်၏+အမည်းအနက်” ဟု ဒေဝဒတ္တဿ သဒ္ဓါကို ငဲ့ရကား “ဒေဝဒတ္တကဏှာ”ဟု သမာဿ်မဖြစ်သင့်ပါသလောဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ ကဏှာသဒ္ဓါသည် ဒေဝဒတ္တဿကို ငဲ့သော်လည်း ဒေဝဒတ္တသဒ္ဓါအပြင် ဒန္တာကိုလည်း “မည်းနက်ကုန်သော+သွားတို့”ဟု ငဲ့နေသေးသောကြောင့် (အညသာပေက္ခ-သမာဿ်စပ်ရမည့် ဒေဝဒတ္တဿ ပုဒ်မှတစ်ပါး အခြားပုဒ်ကို ငဲ့သည့်အတွက်) “ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာ-ဒေဝဒတ္တကဏှာ”ဟု သမာဿ်မဖြစ်။ ဤကား “ကေ သုက္ကာ(အဖြူတို့ဟူသည်အဘယ်နည်း) ဒန္တာ(သွားတို့ တည်း)၊ ဣတိ အပေက္ခမာနဿ(ဤသို့ ဒန္တာပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့နေသော သုက္ကာပုဒ်၏) ဆဋ္ဌိယန္တေန(ဗြာဟ္မဏဿဟူသော ဆဋ္ဌိယန္တပုဒ်နှင့်) သဟ ဧကတ္ထိယမနုဘာဝိတုံ သာမတ္ထိယံ နတ္ထိ”ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန်ပဋိကာကို မှီသော အဓိပ္ပာယ်တည်း။ ဤ အဓိပ္ပာယ်သာ ရှေးသဒ္ဓါကျမ်းများ၏ အလိုကျဖြစ်၏။ [“ဗြာဟ္မဏဿ သုက္ကာ၊ ယဒါ ပကရဏာဒိနာ ဒန္တာတိ ဝိသေသျှ ဉာတံ၊ တဒေဒမဒါဟရဏံ”-သိဒ္ဓန္တကောမုဒိ။]

နာနာဝါဒ။ ။ “ဒန္တာသဒ္ဓေါ အတ္တနာ သဟ သမသိတဗ္ဗတော ကဏှာပဒတော အညံ ဒေဝဒတ္တပဒံ အပေက္ခတိ”ဟူသော ဘောဒစိန္တာဒိပနိ အလိုအားဖြင့် ဒန္တာသဒ္ဓါ သည် ကဏှာမှတစ်ပါး ဒေဝဒတ္တကို ငဲ့နေသောကြောင့် “ကဏှာစ တေ ဒန္တာ စာတိ ကဏှဒန္တာ”ဟု ကမ္မရေသမာဿ် မဖြစ်။ “ဒေဝဒတ္တဒန္တာ”ဟု သမာဿ်မဖြစ်နိုင်မှုကား သာပေက္ခ(ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့သောကြောင့်) မဟုတ်၊ ကဏှာဟု ပုဒ်တစ်ပါး အလယ် ခြားနေသောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ကဏှာဒိ သဒ္ဓဿ သာပေက္ခတာယ ဒေဝဒတ္တ ဒန္တာတိ သမာသော န ဟောတိ”ဟု တွေ့ရသော ရူပသိဒ္ဓိဋီကာပါဠိကို စဉ်းစားပါလေ။ “ဗြာဟ္မဏဿ ဒန္တာ ဗြာဟ္မဏဒန္တာတိ သမသိဘာဝဿ(သမာဿ်အဖြစ်ကို) အန္တ ရာ ဌိတော ကဏှာ သဒ္ဓေါ ဗာဓကော”-ဗာလာဝတာရဋီကာ။ “ဒေဝဒတ္တဿ-၏၊ ကဏှာ- ကဏှာမည်သော မယား၊ ဒန္တာ-ဒန္တာမည် မယား”ဟု အနက်ပေး၍ အဓိပ္ပာယ်တစ်မျိုး ပြောကြသေး၏။ ဤ အဓိပ္ပာယ်ကို သုတ္တနိဒ္ဒေသ၌ ပယ်ရှားလေပြီ။

(၃၃၂) အတ္ထဝသာ-အနက်၏ အစွမ်းဖြင့်၊ ဝါ-အနက်နှင့် စပ်သဖြင့်၊ ဝိဘတ္တိဝိပရိဏာမော-ဝိဘတ်၏ ပြောင်းလွဲခြင်းသည်၊ (ဟောတီ-၏) ဣတိ-ဤသို့ ပရိဘာသာ လာသောကြောင့်၊ ဝိပရိဏာမေန-ဝိဘတ်ပြောင်းလွဲသဖြင့်၊ ယုတ္တတ္ထာနန္တိ-ယုတ္တတ္ထာနံဟူသော ပုဒ်သည်၊ ဝတ္တတေ-လိုက်၏။ [တေသံနှင့် ကိုက်အောင် “ယုတ္တတ္ထောပုဒ်က ယုတ္တတ္ထာနံ”ဟု ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ပြောင်း၍ လိုက်သည်-ဟူလို။]

တေသံ၊ ပေ၊ လောပါစ။ ။(၃၁၇) ဣဓ-ဤသုတ်၌၊ ပဒန္တ ရေန ဝါ-ပုဒ်တစ်ပါးနှင့်သော်လည်းကောင်း၊ တဒ္ဓိတပစ္စယေဟိ ဝါ-တဒ္ဓိတပစ္စည်းတို့ဟောင့်သော်လည်းကောင်း၊ အာယာဒိပစ္စယေဟိ ဝါ-အာယ အစရှိသော ပစ္စည်းတို့နှင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဧကတ္တိဘူတာ-တစ်ခုတည်းသော အနက်ရှိသည်ဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော ပုဒ်တို့သည်၊ ယုတ္တတ္ထာ နာမ-ယုတ္တတ္ထတို့ မည်၏၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ ယုတ္တတ္ထာနံ-ပေါင်းအပ် စပ်အပ်သော အနက်ရှိကုန်သော၊ တေသံ သမာသာနံ-ထိုသမာသံပုဒ်တို့၏လည်းကောင်း၊ တေသံ တဒ္ဓိတာယာဒိပစ္စယာနဉ္စ-ထို တဒ္ဓိတပစ္စည်း အဆုံးရှိသော ပုဒ်၊ အာယအစရှိသော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော ပုဒ်တို့၏လည်းကောင်း၊ ဝိဘတ္တိယော-ဝိဘတ်တို့သည်၊ လောပနိယာ-ချေအပ်ကုန်သည်၊ ဟောန္တိ၊ ဣတိအတ္ထော-ဤအနက်ကို၊ (ဒဋ္ဌဗ္ဗော-၏။)

(၃၃၂) ဣဓ၊ ပေ၊ ယုတ္တတ္ထာနာမ။ ။“ပဒန္တ ရေန ဧကတ္တိဘူတာ”ဖြင့် “ရညော+ပုရိသော”ကဲ့သို့ သမာသံစပ်ထိုက်သော ပုဒ်ချင်း ယုတ္တတ္ထမည်ပုံကို ပြ၏။ “တဒ္ဓိတပစ္စယေဟိ ဧကတ္တိဘူတာ” ဖြင့် “ဝသိဋ္ဌဿ+ဏ” ကဲ့သို့ တဒ္ဓိတပစ္စည်းနှင့် ဝသိဋ္ဌဿစသော နာမ်ပုဒ်တို့ ယုတ္တတ္ထဖြစ်ပုံကို ပြ၏။ “အာယာဒိပစ္စယေဟိ ဧကတ္တိဘူတာ”ဖြင့် ပဗ္ဗတာယတိ စသည်၌ အာယစသော ဓာတုပစ္စယတို့နှင့် ပဗ္ဗတောစသော နာမ်ပုဒ်တို့ ယုတ္တတ္ထဖြစ်ပုံကို ပြ၏။ မှန်၏-ရညော ပုရိသောတို့ကို သမာသံစပ်လိုက်သောအခါ ဧကတ္တိဘူတ (တစ်နက်တည်း) ဖြစ်ကြသကဲ့သို့၊ ဝသိဋ္ဌနှင့်ဏ-ပဗ္ဗတောနှင့် အာယ စသည်တို့လည်း ဧကတ္တိဘူတ ဖြစ်ကြသည်၊ ထိုသို့ ဧကတ္တိဘူတဖြစ်သော သမာသံ၊ တဒ္ဓိတပစ္စယန္တပုဒ်၊ အာယာဒိပစ္စယန္တပုဒ်၊ ဤ သုံးမျိုးလုံးပင် ဤ တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါစ သုတ်၌ ယုတ္တတ္ထအမည် ရကြသည်၊ ဤဖွင့်ပုံအရ ရှေ့သတ်မှ ယုတ္တတ္ထော တစ်ပုဒ်သာ လိုက်၍ သမာသောပုဒ် မလိုက်ဟု သတ်ပြုခဲ့ပါ။

တေန တေသံ၊ ပေ၊ ဟောန္တိတိ အတ္ထော။ ။[ဤဖြန့်မာမှု၌ ဟောန္တိ နောင် “ဣတိ အတ္ထော”ဟု မပါသော်လည်း တေန၏ စပ်ဖို့ရာ “ဣတိအတ္ထော”ပါသော သိ ဟိုဋ်မှသာ ကောင်းသည်။ “ထိုကဲ့သို့ ယုတ္တတ္ထ သုံးမျိုးရှိသောကြောင့် ဣတိအတ္ထော-ဤအနက်ကို မှတ်ထိုက်သည်”ဟူလို၊] သမာသာနံ- တဒ္ဓိတာယာဒိပစ္စယန္တာနံတို့သည် ပက္ခိပနုပုတ္တိ၊ (တစ်နည်း-တေသံ၏ စွဲရာအနက်ကို ပြသောကြောင့် သုတ္တပုတ္တိပင်) လောပနိယာကာ-လောပါကို ဖွင့်သော သုတ္တပုတ္တိ၊ ဤအဖွင့်အရ “လုပ္ပန္တေ-ချေအပ် ချေထိုက်ကုန်၏။

ဝါ-တစ်နည်း၊ သမာသဂ္ဂဟဏာဓိကာရေ-သမာသံသဒ္ဓါ လိုက်ခြင်းသည်။ သတိ ပန-ရှိသော်ကား၊ တေသံ ဂဟဏေန-တေသံသဒ္ဓါဖြင့်၊ တဒ္ဓိတာယာဒိ ပစ္စယန္တ ဝိဘတ္တိလောပေါ-တဒ္ဓိတ်ပစ္စယန္တ ပုဒ်၊ အာယာဒိပစ္စယန္တ ပုဒ်တို့၏ ဝိဘတ် ကျေခြင်းသည်၊ (ဟောတိ) စဂ္ဂဟဏံ-သည်။ ပဘင်္ဂရောတုာဒိသု-ပဘင်္ဂရော အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌၊ လောပနိဝတ္တနတ္ထံ-ဝိဘတ်ကျေခြင်းကို နှစ်စေရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ [တပျရိသံ အဆုံးနား၌ ဤရုပ်ပြီးပုံကို တွေ့ရလေတံ။]

(၃၃၃) ဝိပရိနာမေန-ဖြင့်၊ လုတ္တာသုတိ၊ ဝိဘတ္တိသုတိ၊ ဝတ္တတေ၊ ယုတ္တတ္တဂ္ဂဟဉ္စ-ယုတ္တတ္တသဒ္ဓါသည်လည်း၊ ဝတ္တတေ၊ [“တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပေါ စ” သုတ်မှ လောပေါ ဝိဘတ္တိယောတို့သည် သတ္တမိဝိဘတ် ပြောင်းလွဲ၍ “လုတ္တာသု ဝိဘတ္တိသု” ဟု လိုက်သည်။]

ပကတိစဿ သရန္တဿ။ ။(၃၃၈) ဝိဘတ္တိသု-တို့ကို၊ လုတ္တာသု- ချေအပ်ကုန်သော်၊ သရန္တဿ-သော၊ ယုတ္တတ္တဘူတဿ-ပေါင်းအပ် စပ်အပ်သော အနက်ရှိသည်ဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ တိဝိဿောပိ-သုံးပါးအပြားရှိသည်လည်းဖြစ်သော၊

ဣတိ၊ လောပေါ” ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၊ “လုပွနံ လောပေါ” ဟု ဘာဝသာနေဝိဂြိဟံ မပြုနှင့်- ဟုလို။ [တဒ္ဓိတာယာဒိပစ္စယန္တ၌ တဒ္ဓိတပစ္စယန္တ-အာယာဒိပစ္စယန္တ ဟု နှစ်မျိုးခွဲပါ။ ထို တဒ္ဓိတာယာဒိပစ္စယန္တ ပုဒ်တို့၏ ဝိဘတ်ချေပုံကို တဒ္ဓိတ်နှင့် အာချာတ် ဓာတုပစ္စယ အခန်းတို့၌ တွေ့ရလေတံ။]

သမာသဂ္ဂဟဏာ၊ ပေ၊ ဝိဘတ္တိလောပေါ။ ။ယုတ္တတ္တ-သမာသ နှစ်ပုဒ်လုံးအလိုက် ခံသော ကစွည်းဝတ္တိနည်းကို ပြုပြန်လိုသောကြောင့် “သမာသဂ္ဂဟဏာဓိကာရေ ပန” စသည်ကို မိန့်၊ ထို ကစွည်းဝတ္တိအလိုအားဖြင့် “ယုတ္တတ္တနံ-ကုန်သော၊ သမာသာနံ- တို့၏၊ ဝိဘတ္တိယော-တို့ကို၊ လောပေါ-ချေအပ်ကုန်၏” ဟု သုတ်နက်ပေးနိုင်သော ကြောင့် တေသံသဒ္ဓါ ပို၏၊ ထို့ကြောင့် “သမာသံဝိဘတ်တို့ကို သုတ်ရင်းဖြင့် ချေ၍၊ တဒ္ဓိတာယာဒိပစ္စယန္တ ပုဒ်တို့၏ ဝိဘတ်များကို ထို တေသံသဒ္ဓါပိုဖြင့် ချေရမည်” ဟု ဤ ဒုတိယနည်းအလို မှတ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။ပထမနည်းသည် “တတ်သ္မာ ဝိဘတ္တိယော လောပျာ ဟောန္တိ = ယုတ္တတ္တသဒ္ဓါ အပေါင်းမျှ၌ တည်ကုန်သော ဝိဘတ်တို့ကို ချေအပ်ကုန်၏”- နိလုပ္ပလ၊ ရာပေရိသော(သမာသံ)၊ ရာဇော(တဒ္ဓိတ်)၊ ပုတ္တိယတိ(အာယာဒိပစ္စယန္တ) ဤသို့ ပုံစံထုတ်သော ကလောင်ဝတ္တိနှင့် ညီ၏၊ ဒုတိယနည်းကား ကစွည်းဝတ္တိအတိုင်း မဟုတ်သော်လည်း ကစွည်းဝတ္တိကို မှီဟန်တူသည်၊ ဤရူပသိဒ္ဓိ၌ ကစွည်းဝတ္တိကဲ့သို့ ဤ ပစ္စည်း၊ ပုဒ်၊ အက္ခရာ အဂ္ဂများ ချေပုံကို မပြု၊ ထို့ကြောင့် ထို အားလုံးကို ချေခွင့် ကြံလျှင် ဤရူပသိဒ္ဓိအလို “ဝုတ္တတ္တနမပ္ပယောဂေါ” ပရိဘာသာအရ ချေသည်။

(၃၃၃) လုတ္တာသု၊ ပေ၊ ပကတိဘာဝေါ။ ။ဥပနောင် သိကို အစကပင် ချေခဲ့ပြီ။

အဿလိင်္ဂံဿ-ထို လိင်္ဂံ၏။ ပကတိဘာဝေါ ဟောတိ၊ စသဒ္ဓေန၊ ကိံသမုဒယ ဣဒပ္ပတ္တယတာဒိသု-ကိံသမုဒယ၊ ဣဒပ္ပတ္တယတာ အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌၊ နိဂ္ဂဟိတန္တဿာပိ-နိဂ္ဂဟိတ်အဆုံးရှိသော လိင်္ဂံလည်း၊(ပကတိဘာဝေါ ဟောတိ။)

နဂရသ၌ သင်္ကီကား တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါ စ သုတ်ဖြင့် ချေ၊ [သင်္ကီ ချေလိုက်သောအခါ သ အာဂုံတစ်လုံးမှာ အလိုလိုပျောက်သည်ဟု အယူရှိ၍ အထူးမဆိုပြီ၊ ကစွည်းဝုတ္တိအလိုမူ တေသံသဒ္ဓါဖြင့် သ အာဂုံကို ချေ၊] ဤသို့သော အစီအစဉ်ဖြင့် သမာသ်ဝိဘတ်များကို ချေအပ်ပြီးသော ဤသုတ်ဖြင့် ပကတိပြု၊ “ပကတိပြု”ဟူသည် နဂိုရပ်တည်စကအတိုင်း ပြန်၍တည်ရှိအောင် ပြုခြင်းပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ဥပနဂရ ကို ဥပနဂရဟု ပကတိပြု၊” တစ်ပေါင်းတည်း မဆိုဘဲ “ဥပကို ဥပဟုလည်းကောင်း၊ နဂရကို နဂရဟုလည်းကောင်း ပကတိပြု”ဟု ခွဲ၍ ဆိုသင့်သည်။ [တိဝိဓဿာပိ လိင်္ဂံဿ၌ တိဝိဓလိင်္ဂံဟူသည် သမာသ်၊ တဒ္ဓိတံပစ္စယန္တ၊ အာယာဒိပစ္စယန္တ တို့တည်း။]

စသဒ္ဓေန၊ ပေ၊ နိဂ္ဂဟိတန္တဿာပိ။ ။သုတ်၌ “သရန္တဿ”ဟု ဆိုသောကြောင့် သုတ်ရင်းဖြင့် ဥပကံသို့ သရအဆုံးရှိသော လိင်္ဂံကိုသာ ပကတိပြုသည်။ စသဒ္ဓါဖြင့်ကား ကိံ-ဣဒံတို့ကဲ့သို့ နိဂ္ဂဟိတ်ဗျည်းဆုံးသော လိင်္ဂံများကိုလည်း ပကတိပြုဖို့ရန် ဆည်းယူ သည်၊ ဤစကားအရ “သရန္တဿစ-သရ အဆုံးရှိသည်လည်းဖြစ်သော”ဟု သုတ်နက် ဆိုပါ။ ချဲ့ဦးအံ့-“အယံ ကာယော-ဤကိုယ်သည်၊ ကိံသမုဒယော-အဘယ် အကြောင်း ရှိသနည်း၊ ကိံနိဒါနော-အဘယ် နိဒါန်းရှိသနည်း၊ ကိံပဘာဝေါ-အဘယ်အမှုန်ရ သနည်း၊” စသောပါဠိ၊ “ဣဒပ္ပတ္တယတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေသု-ဤသင်္ခါရစသော အကျိုး တရားတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တရားတို့၌၊ ကင်္ခတိ-ယုံများ၏” စသော ပါဠိတော်များ၌ “ကိံ+သမုဒယ+ယ”ဟု တည်၍ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ထုံးစံအတိုင်း “ကော+သကုဒယော+ယဿ”ဟု သမာသ်ဝါကျ ပြီးစေ၊ သမာသ်စပ်၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိမှည့်၊ သမာသ်မှည့်ပြီးနောက် ဝိဘတ်တို့ကိုလည်းကောင်း၊ ယကိုလည်းကောင်း၊ ချေပြီးသော အခါ “က+သမုဒယ”ဟု ကျန်၏။ ဤသုတ် သုတ်ရင်းဖြင့် သမုဒယကို ပကတိပြု၍ စသဒ္ဓါဖြင့် ကကို ကိံဟု ပကတိပြုလိုက်မှ “ကိံ+သမုဒယ”ဟု မူလတည်မြဲအတိုင်း ဖြစ်သည်။

ဣဒပ္ပတ္တယတာ။ ။ကစွည်းကျမ်းအလို “ဣမ”ဟုသာရှိ၍ “ဣဒံ”ဟု ပကတိလိင်္ဂ မရှိ၊ ထိုသို့ မရှိခြင်းမှာ ဣဒလိင်္ဂံ နည်းပါးသည်အတွက် မဆိုလောက်၍ မဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ အမှန်မှာ “ဣဒံ”ဟု ပကတိလိင်္ဂမရှိဟု ကစွည်းကျမ်းက ဆိုလိုရင်းမဟုတ်။ “ဣဒံ”ပကတိလိင်္ဂ ရှိကြောင်းကိုလည်း “ဣဒပ္ပတ္တယတာ-ဣဒမတ္ထိကတာ”စသော ပါဠိတော်များက သက်သေပြလျက်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် သဒ္ဓနီတိ၌လည်းကောင်း ကလာပ်ကျမ်း၌လည်းကောင်း “ဣဒံ”လိင်္ဂကို ပကတိဟုဆို၍ ဣဒံမှ အယံ- ဣမံစသည်ဖြစ်အောင် စီရင်သည်။ ဣမေသံ-ဤသင်္ခါရစသော အကျိုးတရားတို့၏။ ပစ္စယာ-အကြောင်းဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာစသော တရားတို့သည်။ ဣဒပ္ပတ္တယာ-တို့မည်၏။

နိမိတ္တာဘာဝေ-နိမိတ် မရှိလတ်သော်၊ နေမိတ္တိကာဘာဝဿ-နိမိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ဝိကာရမရှိခြင်း၏၊ ဝါ-ကို၊ ဣမ-ဤအရာ၌၊ အနိစ္စိတတ္တာ-အလို မရှိအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ အယံ အတိဒေသော-ဤ ငဲ့ညွှန်းသောသုတ်ကို၊ (ကတော-ပြုအပ်ပြီ။)

ရုပ်ပြီးပုံ။ ။ “ဣဒံ+ပစ္စယ” ဟုတည်၊ ဣဒံနောင် နိဝိဘတ်သက်၊ “ယောအံနာဒီသုစ တေလိင်္ဂံသိမော ဝါ (ယော အံ နာစသော ဝိဘတ်တို့ကြောင့် လိင်သုံးပါး၌ဖြစ်သော ဣဒံကို ဣမပြု)” ဟူသော သဒ္ဒနိတိ(နာမ်-၁၁၄)သုတ်ဖြင့် ဣဒံကို ဣမပြု၊ သဗ္ဗနာမာနံ နိမိစ္ဆသုတ်ဖြင့် ဣမ၏(အ)ကို ပြော၍ “ဣမေသံ”ဖြစ်၏၊ ပစ္စယာဖြစ်အောင်ကား ယောဝိဘတ်သက်၍ စီရင်၊ ထို့နောက် သမာသ်စသည်စီရင်၍ ဝိဘတ်ချေပြီးသောအခါ “ဣမ+ပစ္စယ” ဟုကျန်၏၊ သုတ်ရင်းဖြင့် ပစ္စယကို ပကတိပြု၍ စသဒ္ဓါဖြင့် ဣမကို ဣဒံဟု ပကတိပြုလျှင် “ဣဒံပစ္စယ” ဟုဖြစ်သည်။ ထို့နောက် ပဒေဘော်လာ၊ နိဂ္ဂဟိတ် ချေ၍ “ဣဒပစ္စယ”၊ နာမ်ငဲ့၊ ယောကို အာပြု၍ “ဣဒပစ္စယာ” ဟုဖြစ်၏၊ “ဣဒပစ္စယာ စေ ဣဒပစ္စယတာ” ဟု သုတ္တအနက်၌ တာပစ္စည်းသက်၍ ဣဒပစ္စယတာ ပြီးသည်။

နိမိတ္တာဘာဝေ၊ ပေ၊ အတိဒေသော။ ။ တစ်စုံတစ်ခုစီရင်ခြင်း၏ အကြောင်းကို “နိမိတ္တ” ဟု ခေါ်၏၊ ထို နိမိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ချေခြင်း-တစ်စုံတစ်ခုပြုခြင်းစသော ဝိကာရ(တစ်မျိုးတစ်ဖုံပြုအပ်သော အစီအရင်)ကို “နေမိတ္တိက” ဟုခေါ်၏၊ နိမိတ္တတော- နိမိတ်ကြောင့်+တော-ဖြစ်သော ဝိကာရသည်၊ နေမိတ္တိကော-မည်၏၊ ။ ဤသဒ္ဒအရာ၌ အကြောင်း နိမိတ် ပျောက်ကွယ်သွားသော်လည်း အကျိုး နေမိတ္တိက ဝိကာရတို့ ပျောက်ကွယ်ရိုး မရှိ၊ ဥပမာ- “ရာဇေ+ပုရိသသိ” ဟု အကာရန္တဖြင့် တည်ပြီးနောက် ဝိဘတ်သက်လျှင် “ရာဇေ-ပုရိသသိ” ဟု ဖြစ်၏၊ ထို၌ သ-သိတို့သည် နိမိတ်တည်း၊ ထိုသိဝိဘတ်ကြောင့် ဆိုင်ရာသုတ်ဖြင့် “ရညော” ဟု ဖြစ်ခြင်း၊ သိကို ဩပြု၍ ထို သိမှဖြစ်သော ဩကြောင့် ပုရိသ၌ အသရ ကျေခြင်းဟူသော ဝိကာရတို့ကား အကျိုး နေမိတ္တိကတို့တည်း။

တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါစသုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်တို့ကို ချေလိုက်သောအခါ ပုရိသော၌ ဩဟူသော နိမိတ် ပျောက်သွား၏၊ အသရကျေခြင်းဟူသော နေမိတ္တိက ဝိကာရကား မပျောက်၊ “ပုရိသိ” ဟု ကျန်ရစ်ခဲ့သည်၊ ရညော၌လည်း သဝိဘတ်နိမိတ်သာ ပျောက်၏၊ ရညောဟု စီရင်ထားသော နေမိတ္တိကဝိကာရကား မပျောက်ချေ၊ ဤသို့ နိမိတ်ပျောက်သောအခါ တစ်စုံတစ်ရာသုတ်ဖြင့် မစီရင်ဘဲ သူ့ဘာသာသူ နေမိတ္တိက ဝိကာရတို့ ပျောက်ကွယ်ခြင်း (“ရာဇေ+ပုရိသ” ဟု ပကတိတည်မြဲတိုင်း ပြန်၍ဖြစ်ခြင်း)ကို အလိုမရှိအပ်သောကြောင့် နဂိုက သရဆုံးလျှင် သရဆုံးသည့်အတိုင်း၊ ဗျည်းဆုံးလျှင် လည်း ဗျည်းဆုံးသည့်အတိုင်း ပြန်၍ဖြစ်ဖို့ရာ (ပျောက်နေသော သရများလည်း ပြန်၍ ပေါ်လာဖို့ရာ) ဤ “ပကတိစဿ သရန္တဿ” ဟူသော (တံ ရူပတာ) အတိဒေသသုတ်ကို တည်ထားရသည်။

ဆက်ဦးအံ့-မဟီရဟနည်း၊ သူရိယကာန္တနည်းဟု နည်းနှစ်မျိုး ရှိ၏။ “မဟီယံ ရဟတီ”အရ မြေ၌ပေါက်သော သစ်ပင်ကို “မဟီရဟ”ဟု ခေါ်၏။ အကြောင်းသစ်ပင် ရှိခိုက် အကျိုးသစ်ပင်ရိပ် ထွက်၍ သစ်ပင်မရှိလျှင် သစ်ပင်ရိပ် ပျောက်ရသကဲ့သို့ နိမိတ်ရှိခိုက် နေမိတ္တိကဝိကာရရှိ၍ နိမိတ်မရှိလျှင် နေမိတ္တိကဝိကာရလည်း ပျောက်ကွယ် ရသော (နဂိုအတိုင်း သူ့ဘာသာ ပြန်၍ဖြစ်ရသော)နည်းသည် မဟီရဟနည်းမည်၏။ ဤမဟီရဟနည်းကို ဤသဒ္ဒါရာ၌ အလိုမရှိအပ်။ ဘာကြောင့်နည်း-သတ္တု၌ “သတ္တု+ သိ”တည်း၊ သိ နိမိတ်ကြောင့် ဥကို အာပြုထားသော နေမိတ္တိကဝိကာရသည် သိကို ချေလိုက်သော်လည်း မပျောက်၊ အကယ်၍ ပျောက်ရမည်ဖြစ်လျှင် သိကို ချေလိုက် သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် “သတ္တု”ဟု ပြန်၍ဖြစ်ဖွယ် ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ဤ မဟီရဟ နည်းကို ဤ သဒ္ဒါအရာ၌ အလိုမရှိအပ်။

“သူရိယဿ-နေရောင်၏။ ဝါ-နေရောင်သည်၊ ကာန္တော-နှစ်သက်အပ်သော ကျောက်တည်း”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ နေရောင်နှင့်တွေ့လျှင် မီးထွက်သောကြောင့် နေရောင် ကြိုက်နှစ်သက်အပ်သော ကျောက်တစ်မျိုးသည် “သူရိယကာန္တ”မည်၏။ ထိုကျောက်ကြောင့်ဖြစ်သော မီး-ထိုမီးကြောင့် မြေကြီးများ သွေ့ခြောက်ခြင်းစသော ဝိကာရတို့သည် ထို သူရိယကာန္တ ကျောက် မရှိသော်လည်း မပျောက်မကွယ်ဘဲ မီး ရှိမြဲ ရှိ-မြေခြောက်မြဲ ခြောက်သကဲ့သို့ ထိုအတူ အကြောင်းနိမိတ် ပျောက်သော်လည်း အကျိုးနေမိတ္တိက ဝိကာရတို့ မပျောက်ဘဲ ရှိမြဲရှိနေသောနည်းသည် သူရိယကာန္တ နည်း မည်၏။ ဤနည်းကို ဤအရာ၌ အလိုရှိအပ်သည်။ [လရောင်နှင့်တွေ့လျှင် ရေထွက်၍ လရောင် နှစ်သက်အပ်သော စန္ဒြကာန္တ ကျောက်နည်းလည်း ဤအတိုင်းပင်။]

အချုပ်။ ။ဤပြခဲ့သော သူရိယကာန္တ-စန္ဒြကာန္တ နည်းများအရ နိမိတ်ဝိဘတ်ကို ချေလိုက်သောအခါ နေမိတ္တိကဝိကာရတို့ မပျောက်မကွယ်ဘဲ(စီရင်ထားသည့်အတိုင်း) တည်နေသောကြောင့် “ပုရိသ”၌ ပျောက်နေသော အသရကို ပြန်၍ပေါ်လာစေခြင်း၊ ကိသမုဒယဝယ်“ကံ”၌ သရရော ဗျည်းပါ ပျောက်နေရာ ထိုသရဗျည်းတို့ ပြန်၍ ပေါ်လာစေခြင်း၊ ရညောတို့ကဲ့သို့ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ စီရင်ထားရာ၌လည်း ရာဇဟု ပကတိ အတိုင်း ပြန်၍ဖြစ်စေခြင်း စက္ခုသောတံ စသည်၌ စက္ခုကဲ့သို့ နဂိုကပင် သရမပျောက်ရာ၌ “မြဲရာသံပတ်”ဆိုသကဲ့သို့ ပဇ္ဇနုဂတိကနည်းအားဖြင့် စက္ခုအတိုင်း ပကတိပြုခြင်း အကျိုးငှာ ပကတိစသည့် သရန္တုသသုတ်ကို ကစွည်းဆရာ မိန့်မြွက်ရသတည်း။

အမှာ။ ။မိုးရွာရာ၌ ရေမရှိရာဝယ် ရေရှိအောင်သာ ရွာသည်မဟုတ်သေး၊ ရေ ရှိပြီး သမုဒ္ဒရာ စသည်၌လည်း ရွာသကဲ့သို့ သရဗျည်း မရှိရာ၌သာ သရဗျည်းတို့ ပေါ်လာရအောင် ပကတိပြုသည်မဟုတ်သေး၊ ရှိပြီးသား၌လည်း ခိုင်မြဲအောင် ပကတိ ပြုသောကြောင့် ဤသုတ်ကို ပဇ္ဇနုဂတိက(မိုးရွာနည်း)ဟု ဆိုသည်။

[ဆောင်] ပျောက်သည့် သရ၊ ဗျည်းဟူမျှတို့၊ မူလအနေ၊ ပြန်ပေါ်စေ၍၊ တစ်ထွေ ထူးခြား၊ စီရင်များလည်း၊ မခြား နဂို၊ တည်စေလို၏။ နဂိုတိုင်းတုံ၊ တည်လျက်ကြံသော်၊ ပဇ္ဇနုနည်း၊ မြဲအောင်တည်းသို့၊ ကစွည်းစာတော်၊ သုတ်ညွှန်းဖော်သည်၊ ရှုမျှော်ပကတိ တွေ့တိုင်းတည်း။

(၃၃၄) သကတ္ထဝိရဟေန-မိမိအနက်မှ ကင်းခြင်းကြောင့်၊ ဣဓ-ဤအရာ၌၊ သမာဿဿစ-သမာဿ၏ လည်း၊ လိင်္ဂဘာဝါဘာဝါ-လိင်္ဂအဖြစ်၏ မရှိခြင်းကြောင့်၊ ဝိဘတ္တပ္ပတ္တိယံ-ဝိဘတ်သက်ခြင်းသည်၊ အသမ္ပတ္တယံ-မရောက်လတ်သော်၊ နာမဗျပဒေသာတိဒေသ-နာမ်အမည်ကို ငဲ့ညွှန်းသောသုတ်ကို၊ အာဟ။

ကလာပ်ဋီကာ။ ။ကလာပ်ဋီကာ၌ကား မဟီရဟနည်းအတိုင်း သမာဿ၏ ဝိဘတ်ကို ချေလိုက်သောအခါ နေမိတ္တိကဝိကာရတို့ အလိုလိုပျောက်၍ နဂိုပကတိအတိုင်း ပြန်၍ဖြစ်ခြင်းကို အလိုရှိ၏၊ ပကတိစသသ သရန္တဿသုတ်ကိုလည်း နဂိုအတိုင်း ပြန်၍ဖြစ်နေကြောင်းကို သိဖို့ရာ ဆိုရသည်ဟု ယူလိုဟန်တူသည်။ မောဂ္ဂဗ္ဗာန်စသော သဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ကား ပကတိပြုသောသုတ်ပင် မပါ၊ ပျောက်ကွယ်နေသော သရ ဗျည်းတို့ မဟီရဟနည်းအရ အလိုလို ပေါ်လာရမည်ဟု ယူကြလေသည်။

(၃၃၄) သကတ္ထ၊ ပေ၊ တိဒေသမာဟ။ ။ဘာကြောင့် နာမ်ငဲ့ရသနည်း၊ “လိင်္ဂဘာဝါဘာဝါ ဝိဘတ္တပ္ပတ္တိယံ အသမ္ပတ္တယံ” “တတော စ ဝိဘတ္တိယော” သုတ်နှင့်အညီ လိင်္ဂနောင် နာမ်နောင်၌သာ ဝိဘတ်သက်ခွင့်ရ၏၊ သမာဿကလည်း လိင်္ဂမဟုတ် နာမ်မဟုတ်သောကြောင့် သမာဿနောင် ဝိဘတ်သက်ခွင့် မရနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ဝိဘတ်သက်ခွင့်ရအောင် “နာမ်” ဟု ငဲ့ညွှန်းရသည်၊ နာမ်ငဲ့လိုက်သောအခါ “လိင်္ဂ နာမ် သမ”-နှင့်အညီ နာမ်နှင့်လိင်္ဂမှာ သဘောတူပင်ဖြစ်သောကြောင့် “လိင်္ဂ”လည်းမည်တော့၏၊ “ဘာကြောင့် သမာဿသည် လိင်္ဂမမည်သနည်း” ဟု ထပ်၍ မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့်... “သကတ္ထဝိရဟေန” ဟု မိန့်၊ ဤ“သကတ္ထဝိရဟေန”သည် “လိင်္ဂဘာဝါဘာဝါ” ဟူသော မူလဟိတ်၏ အကူအညီဟိတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် လိင်္ဂဘာဝါဘာဝါ၌ စပ်၊ “မိမိအနက်မှ ကင်းခြင်းကြောင့် လိင်္ဂအမည် မရ” ဟူလို။

ရဲ့ဦးအံ-ရာဇပုရိသ”၌ ရာဇသဒ္ဓါသည် နာမ်အခိုက်၌ မင်းဒြပ်ကို ဟောသော်လည်း သမာဿတွင်းသို့ရောက်သောအခါ မင်းဒြပ်တည်းဟူသော မိမိအနက်ကို စွန့်လွှတ်၍ ယောက်ျားနှင့် ဆက်သွယ်မှုဟူသော သမ္ပန်အနက်ကိုသာ ဟောရတော့၏၊ ထို့ကြောင့် ရာဇသဒ္ဓါ၌ သကတ္ထ(မင်းတည်းဟူသော မိမိမူလအနက်) မရှိတော့ပြီ၊ ပုရိသသဒ္ဓါလည်း နာမ်အခိုက်၌ ယောက်ျားဟူသမျှကို ဟော၏၊ “ရာဇပုရိသ” ဟု သမာဿဖြစ်သောအခါ ၌ကား မင်းနှင့်စပ်သော ယောက်ျား(မင်းချင်းယောက်ျား)ဟူသော ယောက်ျားအထူးကို ဟောသောကြောင့် သကတ္ထ(မူလဟောရင်းဖြစ်သော ယောက်ျားသာမညဟူသော အနက်) မရှိတော့ချေ၊ “ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝိမိတ္တံ လိင်္ဂ” နှင့်အညီ အနက်ရှိမှ လိင်္ဂမည်၏၊ အနက်မရှိလျှင် လိင်္ဂ မမည်၊ လိင်္ဂ မမည်လျှင် ဝိဘတ် မသက်နိုင်၊ ဝိဘတ်မပါလျှင်လည်း ပုဒ်ရာ မဝင်၊ ထို့ကြောင့် “ရာဇပုရိသ သဒ္ဓါသည် မင်းချင်းယောက်ျားတည်းဟူသော အနက်သစ်ကို ဟောသော နာမ်တစ်မျိုးဖြစ်၏” ဟု “နာမ်” ဟူသော နာမည်သစ်ကို ညွှန်ပြဖို့ရာ ဤ အတိဒေသသုတ်ကို မိန့်ရသည်။

တဒ္ဓိတသမာဿိ၊ ပေ၊ ဒီသုစ။ ။(၆၀၁) တဝေတုနတွာနတွာဒိပစ္စယန္တေ - တဝေ, တုန, တွာန, တွာ အစရှိသော ပစ္စည်း အဆုံးရှိသော သဒ္ဓါတို့ကို၊ ဝဇ္ဇေတွာ-ကြည့်၍၊ တဒ္ဓိတန္တော-တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော သဒ္ဓါတို့ကိုလည်း ကောင်း၊ ကိတန္တော-ကိတ်ပစ္စည်းအဆုံးရှိသောသဒ္ဓါတို့ကိုလည်းကောင်း၊ သမာဿာ စ-သမာဿိတို့ကိုလည်းကောင်း၊ နာမမိဝ-နာမိကိုကဲ့သို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ-မှတ်ထိုက်ကုန် ၏၊ စဂ္ဂဟဏံ-သည်၊ ကိစ္စပစ္စယအာဏုဏ္ဍိကုဏ္ဍိပစ္စယန္တောဒိသပိ-ကိစ္စပစ္စည်း အဆုံးရှိသောသဒ္ဓါ, အာ ဤ ဣနိဟူသော ဣတ္ထိပစ္စည်း အဆုံးရှိသောသဒ္ဓါ၊ အစရှိသည်၏လည်း၊ နာမဗျာပဒေသတ္ထံ-နာမိငဲ့ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

တဝေတုန၊ ပေ၊ ဝဇ္ဇေတွာ။ ။ဤကား “အတဝေတုနာဒီသု စ” ၏ အဖွင့်တည်း၊ “အတဝေတုနာဒီသု-တဝေတုနစသော ပစ္စည်းမနှောင်းကုန်လတ်သော်” ဟုဆိုသဖြင့် “တဝေတုနစသော ပစ္စည်းကိုကြည့်၍” ဟု ဆိုရာရောက်သည်၊ ထို့ကြောင့် “တဝေတုန တွာနတွာဒိပစ္စယန္တေ ဝဇ္ဇေတွာ” ဟု ဖွင့်သည်၊ ဤ အတဝေတုနာဒီသုသည် ကိတကကို ငဲ့သော နိမိတ်တည်း၊ မှန်၏-တဝေတုနတွာနတွာ စသော ပစ္စည်းများသည် ကိတ်၌သာ ပါ၏၊ ထို့ကြောင့် ကိတကအရ တဝေတုန စသော ပစ္စယန္တ ကိတ်တို့ပါ (နာမိငဲ့ရာ၌) ယူရမည်လောဟု တွေးတောဖွယ်ရှိ၍ “အတဝေတုနာဒီသု စ” ဟု မိန့်သည်၊ တဝေ တုန တွာန တွာ ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော သဒ္ဓါတို့သည် နဂိုကပင် နိပါတ်တွင် ပါဝင်ပြီးဖြစ်၍ ထိုသဒ္ဓါများနောင် နာမိဝိဘတ် သက်နိုင်ရကား နာမိငဲ့ဖွယ်မလို-ဟူလို၊ ထိုသို့ နိပါတ် အတွင်း၌ ပါဝင်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် တတောစ ဝိဘတ္တိယောသုတ်၌ “စဂ္ဂဟဏေန တဝေတုနာဒိပစ္စယန္တနိပါတတောပိ” ဟု ဖွင့်ခဲ့သည်၊ တုနာဒိ၌ အာဒိဖြင့် တွာန, တွာ, တပစ္စည်းများကို ယူ။

တဒ္ဓိတန္တော၊ ပေ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ။ “ဒဋ္ဌဝါစကံ နာမံ” နှင့်အညီ ခြပ်အနက်ကိုဟောမှ နာမိအမည်ရ၏၊ ဣစသော တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း ဣစ္စသော ကိတ်ပစ္စည်းတို့ကား ကံ ကတ္တား စသော သတ္တိနက်ကိုသာ ဟော၍ ခြပ်အနက်ကို မဟောသောကြောင့် နာမိ=လိင်အမည် မရကြချေ၊ “ဓာတုလိင်္ဂေဟိ ပရာ ပစ္စယာ” နှင့်အညီ လိင်နှောင်း ဓာတ်နှောင်းသာ ပစ္စည်းများ သက်ကြသဖြင့်လည်း ထိုပစ္စည်းများ၏ လိင်မဟုတ်ကြောင်း ထင်ရှား၏၊ ဤသို့လျှင် ဝါသိဋ္ဌ-ကာရကစသော တဒ္ဓိတ်ပစ္စယန္တ ကိတ်ပစ္စယန္တ သဒ္ဓါတို့သည် “လိင်=နာမိ” မမည်ကြသောကြောင့် လိင်နာမိအမည် ရဖို့ရန် “နာမိ” ငဲ့ရပေသည်၊ “ငဲ့” ဆိုသည်ကား “နာမိ” ဟု နာမည်ပေးခြင်းပင်တည်း။

စဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ နာမဗျာပဒေသတ္ထံ။ ။ [“ပစ္စယန္တောဒိသပိ” ဟု အချို့စာ ရှိ၏၊ “ဣတ္ထိပစ္စယန္တသ” စသည်ဖြင့် ဋီကာဖွင့်ပုံကို ထောက်၍ “ပစ္စယန္တောဒိသပိ” ဟု ရှိသော သိဟိုဋ်ဋ္ဌမူသာ ကောင်းသည်၊] တဝေတုနာဒီသုစ၌ စသဒ္ဓါဖြင့် ကိစ္စပစ္စယန္တ သဒ္ဓါ, အာဏုဏ္ဍိကုဏ္ဍိပစ္စယန္တ သဒ္ဓါကို ဆည်းသည်၊ စသဒ္ဓါဖြင့် ထိုသဒ္ဓါစကို နာမိငဲ့ရမည်-ဟူလို၊ ကိတအရ၌ ကိတပစ္စည်းဆုံးသော သဒ္ဓါများကိုသာ ရသောကြောင့်

ဣဓ-ဤသုတ်၌၊ သမာသဂ္ဂဟဏံ-သမာသ သဒ္ဓါသည်၊ အတ္ထဝတ်-
 အနက်ရှိကုန်သော၊ သမုဒါယာနံ-ပုဒ်အပေါင်းတို့ကို၊ နာမဗျပဒေသော-
 နာမ်ငဲ့ခြင်းသည်၊ သမာသသေဝ-သမာသ၏အတွက်သာ၊ (ဟောတိ-၏၊)
 ဣတိ-သို့၊ နိယမတ္ထံ-သတ်မှတ်ခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊ အပရေ-
 အခြားသော ဗျာကရုဏ်းဆရာတို့သည်၊ (ဝဒန္တိ။)

တဗ္ဗအနိယစသော ကိစ္စပစ္စယန္တတို့ကို စသဒ္ဓါဖြင့် ယူရမည်၊ ထို ပစ္စယန္တသဒ္ဓါတို့၌
 နာမ်ငဲ့ခြင်း၏ အကြောင်းမှာ အခြား ကိတပစ္စယန္တအတိုင်းပင်တည်း၊ “ဓာတုလိင်္ဂေဟိ
 ပရာ ပစ္စယာ” နှင့်အညီ လိင်္ဂ၏ နောက်၌သက်ရသော ဣတ္ထိပစ္စည်းများလည်း လိင်္ဂမဟုတ်
 ကြ၊ ထို့ကြောင့် ဣတ္ထိပစ္စယန္တသဒ္ဓါစုကိုလည်း နာမ်ငဲ့ရသည်၊ ပစ္စယန္တာဒိသဒ္ဓိ အာဒိဖြင့်
 “ခ စသော ဓာတုပစ္စယန္တ သဒ္ဓါများကို ယူ”ဟု ဋီကာဖွင့်၏။

ဣဓ သမာသသဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ နိယမတ္ထံတိ အပရေ။ ။ သမာသဟူသည် နာမ်ပုဒ်
 နှစ်ခုစသည်ကို စပ်သောကြောင့် နဂိုကပင် နာမ်သဘော မပျက်ချေ၊ နာမ်သဘော
 မပျက်လျှင် နာမ်ငဲ့ဖွယ်လည်း မလို၊ သို့ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဤသုတ်၌ သမာသ
 သဒ္ဓါကို ထည့်ရပါသနည်းဟု မေး၊ အဖြေကား-ဒြပ်နက်ကို ဟောသော ပုဒ်အပေါင်းသည်
 “ရညော+ပုရိသော” စသည်ကဲ့သို့ ဝါကျလည်းရှိ၏၊ “ရာဇပုရိသော” စသည်ကဲ့သို့
 သမာသလည်း ရှိ၏၊ ထိုတွင် “နာမ” ဟူသော အမည်သည် “ရာဇပုရိသော” ကဲ့သို့သော
 သမာသ၏အမည်သာ ဖြစ်သည်၊ “ရညော+ပုရိသော” ကဲ့သို့သော ဝါကျ၏အမည်
 မဟုတ်ဟု သတ်မှတ်ခြင်းအကျိုးငှာ သမာသသဒ္ဓါကို ထည့်၍ ဆိုရသည်၊ “သိဇ္ဇေ
 သတိပိ အာရမ္မော နိယမာယ ဝါ ဟောတိ အတ္တန္တရဝိညာပနာယ” ဟူသော နိယမ-
 အတ္တန္တရဝိညာပနအကျိုး နှစ်မျိုးတွင် ဤသုတ်၌ သမာသသဒ္ဓါသည် နိယမအကျိုး
 ရှိသည်-ဟူလို။

မှတ်ချက်။ ။ ဤ ဗျာကရုဏ်းကျမ်းဆရာတို့၏ အဆိုသည် “သကတ္ထဝိရဟေန၊
 ပေ၊ ဝိဘတျုတ္တတ္ထိယံ အသမ္ပတ္တယံ” ဟု ပထမပြခဲ့သောနည်းမှ တစ်နည်းဖြစ်၏၊
 ရှေးနည်းအလို-မိမိတို့ မူလအနက်များမှ ကင်းလွတ်သဖြင့် လိင်္ဂအမည်မရှိ၍ ဝိဘတ်
 သက်ခွင့် မရသောကြောင့် နာမ်မငဲ့လျှင် မဖြစ်သည့်အတွက် သမာသကို နာမ်ငဲ့ဖို့ရာ
 သမာသသဒ္ဓါကို ထည့်ရသည်၊ ဗျာကရုဏ်းဆရာတို့အလိုကား-နာမ်ပုဒ်အပေါင်းဖြစ်၍
 နာမ်ငဲ့ဖွယ် မလို၊ နာမ်မငဲ့ဘဲပင် ဝိဘတ်သက်နိုင်၏၊ သို့သော် ပုဒ်အပေါင်းကို နာမဟု
 အမည်ပေးရာ၌ ရညော+ပုရိသော ကဲ့သို့သော ဝါကျကို မပေးရ၊ “ရာဇပုရိသော”
 ကဲ့သို့သော သမာသဖြစ်မှ “နာမ” ဟု အမည်ပေးရသည်ဟု သတ်မှတ်ခြင်းအကျိုးငှာ
 “သမာသ” သဒ္ဓါကို ထည့်ရသည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ [ဤဝါကျ၌ အတ္ထဝတ်၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ
 ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတမတ္ထဝံ လိင်္ဂံ (ပရသမညာ ပယောဂေသုတ်)၌ ပြအပ်ခဲ့သော
 “အတ္ထဝံ” ၏ အဓိပ္ပာယ်အတိုင်းတည်း။]

(၃၃၅) အဗျဟိဘာဝေါတိ ဝတ္တတေ။

သော နပုံသကလိင်္ဂေါ။ ။(၃၂၀) သော အဗျဟိဘာဝသမာသော-ကို၊ နပုံသကလိင်္ဂေါ-နပုံလိင်္ဂါ၏ဟူ၍သာ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗော-၏၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ နပုံသကလိင်္ဂတ္ထံ-နပုံလိင်္ဂအဖြစ်သည်၊ (ဟောတိ၊) ဟိ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်သည်၊ လိင်္ဂါတိဒေသေ-လိင်္ဂကို ငဲ့ညွှန်းသောသုတ်သည်၊ သတိပိ-ဖြစ်သော်လည်း၊ ဝါ-ဖြစ်စေကာမူ၊ အဓိပညာတျာဒိသု-အဓိပညာ အစရှိသောပြယုဂ်တို့၌၊ အဓိညာဏံ တျာဒိရူပပွသင်္ဂေါ-အဓိညာဏံ အစရှိသော ရုပ်၏ကပ်ငြိ လျှင်ပါးဖွယ်သည်၊ န ဟောတိ-မဖြစ်၊ (ကသ္မာ-နည်း၊) တိပညာတျာဒိသု ဝိယ-တိပညာ အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌ကဲ့သို့၊ သဒ္ဓန္တရတ္တာ-သဒ္ဓါတစ်မျိုး၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း၊ ဣတိ၊ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ စ-စင်စစ်ကား၊ အယံ-ဤသုတ်သည်၊ န အတိဒေသော-အတိဒေသသုတ် မဟုတ်၊

(၃၃၅) နပုံသကလိင်္ဂေါ။ ။[“နပုံသက+လိင်္ဂံ ဧတဿာတိ နပုံသကလိင်္ဂေါ စေ”-ဋီကာ၊] နဂိုက ဣတ္ထိ ကုမာရီဟု ဣတ္ထိလိင်္ဂါသော ပုဒ်များသည်လည်းကောင်း၊ “ဒရထာနံ+အဘာဝေါ”စသော နဂိုကပုလ္လိင်္ဂါသော ပုဒ်များသည်လည်းကောင်း အဗျဟိဘောသမာသ်တွင်းသို့ ရောက်သောအခါ “အဓိတ္ထိ အဓိကုမာရိ၊ နိဒ္ဒရထံ” စသည်ဖြင့် နပုလ္လိင်္ဂါသောပုဒ်များ ဖြစ်ကြရသည်-ဟူလို၊ နဂိုက နပုလ္လိင်္ဂါနေသော “ဥပနဂရံ”စသည်တို့၏ နပုလ္လိင်္ဂါရကြောင်းမှာ အထူးပြောဖွယ် မလို၊ ပဇ္ဇန္တဂတိက နည်းအားဖြင့် နပုလ္လိင်္ဂါပြီး ပုဒ်များကိုလည်း နပုလ္လိင်္ဂါ၏ဟုပင် ထပ်၍ ဆိုရမည်။

ဧပုသဆိုပုံ။ ။ဤသုတ်ကို “လိင်္ဂါတိဒေသမဟုတ်၊ ကာရိယာတိဒေသသုတ်”ဟု ဆို၍ လိင်္ဂါတိဒေသသုတ်ဖြစ်၍ နပုလ္လိင်္ဂါ မငဲ့မိက “အဓိပညာ”ဟု ဣတ္ထိလိင်္ဂါသော ရုပ်သည် ဤသုတ်ဖြင့် နပုလ္လိင်္ဂါလိုက်က “အဓိညာဏံ”ဟု နပုလ္လိင်္ဂါဖြစ်သွားဖွယ်ရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် လိင်္ဂါတိဒေသသုတ် မဟုတ်၊ သေသေသန္တုဝသုတ်ကဲ့သို့ ကာရိယာတိဒေသသုတ်တည်း၊ “သရော ရသော နပုံသကေ”စသော သုတ်ဖြင့် နပုလ္လိင်္ဂါအရာ၌ ရသစီရင်သကဲ့သို့ “အဓိပညာ အဓိတ္ထိ”စသည်၌လည်း “နပုလ္လိင်္ဂါလို သဘောထား၍ ရသစီရင်ပါလေ”ဟု ငဲ့ညွှန်းသည်-ဟူလို၊ ဤကား ဧပုသဆိုတည်း။

ဧတ္ထဟိ၊ ပေ၊ တိပညာတျာဒိသုဝိယ။ ။ထိုဧပုသအဆိုကို လိုက်၍ ရှင်းလင်း ပယ်ချလိုသောကြောင့် “ဧတ္ထဟိ”စသည်ကို မိန့်သည်၊ မှန်၏-“ဧတ္ထဟိ၊ ပေ၊ တိပညာ တျာဒိသုဝိယာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ”ဟူသော ဝါကျသည် ဧပုသအဆိုကို ရှင်းလင်းစေသောစကား ဖြစ်၍ “န စာယံပေအဒဿနတော”ကား ဧပုသအဆိုကို ပယ်ချသောစကား ဖြစ်သည်၊ ဤသုတ်သည် လိင်္ဂါတိဒေသသုတ် ဖြစ်စေကာမူ အဓိပညာရုပ်က အဓိညာဏံ မဖြစ်နိုင်၊ ဘာကြောင့်နည်း-အဓိညာဏံသည် အဓိပညာနှင့် သဒ္ဓါချင်-မတူ-သဒ္ဓါတစ်မျိုးဖြစ်သော ကြောင့်တည်း၊ ဥပမာ-“တိသော-သုံးမျိုးကုန်သော+ပညာယော-ပညာတို့တည်း၊ တိပညာ-သုံးမျိုးသော ပညာ”ဟူသော ဒီဂုသမာသ်၌ ဒီဂုသေကုတ္တံသုတ်ဖြင့် နပုလ္လိင်္ဂါ

(ကသ္မာ-အဘယံကြောင့် သိနိုင်သနည်း၊) သုတ္တေ-သုတ်၌၊ အတိဒေသ လိင်္ဂံသု-အတိဒေသ၏ အမှတ်အသားဖြစ်သော၊ ဣဝသဒ္ဓသ-ဣဝ သဒ္ဓါ ကို၊ အဒဿနတော-မမြင်ရခြင်းကြောင့်တည်း၊ ပုရေဝိယ သျာဒျုပ္ပတ္တိ။

ငဲ့လိုက်သောအခါ တိပညာဟူသော နဂို ဣတ္ထိလိင်္ဂသဒ္ဓါသည် “တိညဏံ”ဟု သဒ္ဓါ တစ်မျိုးပြောင်း၍ မသွားသကဲ့တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် လိင်္ဂံတိဒေသဖြစ်စေ ကာမူ အဓိပညံမှ အဓိဉာဏံ ဖြစ်သွားလိမ့်မည်လားဟု (နျာသပြသလို) ယုံမှားဖွယ် မရှိပါ-ဟူလို။

အမှာ။ ။ဤစကားဖြင့် ဤသုတ်ကို “လိင်္ဂံတိဒေသ”ဟု ရူပသိဒ္ဓိကဆိုလိုသည်မဟုတ်၊ အကယ်၍ လိင်္ဂံတိဒေသသုတ် ဖြစ်စေကာမူ နျာသပြသော လျဉ်းပါး(ယုံမှား)ဖွယ်မျိုး မရှိနိုင်ဟု ရှင်းလင်းပြခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ “တိပညံ”၌ အတိပညံဟု ပါ၌ပျက်နေသည်။ “တိသော ပညာ သမာဟဏှ”စသော ဋီကာဖွင့်ထောက်၍ “တိပညံ”ဟု သိဟိုင့်မှု အတိုင်း ပါ၌မှန်ရှိစေ၊ ဧတ္ထလည်း လိင်္ဂံတိဒေသဟူသော လက္ခဏဝန္တကတ္တာနှင့် အရတူဖြစ်သောကြောင့် “ဤသုတ်သည်”ဟု လက္ခဏဝန္တကတ္တာအနက်ပင် ပေးသည်။

န စာယံပေ၊ အဒဿနတော။ ။အမှန်အားဖြင့် ဤသုတ်သည် ကာရိယာတိဒေသ၊ လိင်္ဂံတိဒေသ နှစ်မျိုးပင်မဟုတ်၊ ရဲ့ဦးအံ-သေသေသုန္တံ”စသော အခြားအတိဒေသ သုတ်များ၌ ငဲ့ညွှန်းပုံကိုပြသည့် အတိဒေသ အမှတ်အသားဖြစ်သော “ဣဝ”သဒ္ဓါပါ၏။ [တထာ ကတ္ထရိစသုတ်၌လည်း “တထာ”သဒ္ဓါပါ၏၊ အနုပဒိဋ္ဌာနံ ဝုတ္တယောဂတော သုတ်၌ကား ဣဝ တထာတို့ထက်ပင် သေချာသော “ဝုတ္တယောဂတော”သဒ္ဓါပါ၏၊] ဤသုတ်ကား ထိုကဲ့သို့ အတိဒေသ အမှတ်အသား မပါသောကြောင့် အတိဒေသသုတ် မဟုတ်၊ အဗျယိဘောသမာသံသည် ဥပသာရ နိပါတ် အနက်ပြဋ္ဌာန်းလျက် ရှိသော ကြောင့် ဥပသာရ နိပါတ်ထုံးစံအတိုင်း “အလိင် (လိင်အထူး မရှိ)”ဟု မှတ်ရမည်လားဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ “ဒွန်တပျရိသံကဲ့သို့ နောက်ပုဒ် လိင် လိုက်၍ သုံးလိင်ဆက်ဆံလေသလား”ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း “နပုလ္လိင် ရှိသည်”ဟု စီရင်သော ဝိစီသုတ်တစ်မျိုး ဖြစ်သည်၊ [သရော ရသော နပုသကေ သုတ်ဖြင့် စီရင်ဖို့ရာ အစီအရင်ကို သိစေသော ဝိချင်ပရိဘာသာသုတ်ဟုလည်း ဆိုကြသေး၏။]

မှတ်ချက်။ ။ဤသို့ အတိဒေသသုတ် မဟုတ်သောကြောင့် “နပုသကလိင်္ဂေါ”၌ “လိင်္ဂေါ+ဣဝ”ဟု ပုဒ်မဖြစ်ပဲ “လိင်္ဂေါ+စေ”ဟု ပုဒ်ဖြစ်ရသည်၊ ကလာပဝုတ္တိ၌ကား “အဗျယိဘောဝသမာသော နပုသကလိင်္ဂံ သျာတ်”ဟု “ဝ”မပါဘဲပင် ဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် ကလာပံအလိုလည်း အတိဒေသသုတ်မဟုတ်ဟု မှတ်ပါ။ [“ယထာ ပရိသာယ-အကြင် အကြင် ပရိသတ်၌၊ ယထာသမာဒိဋ္ဌာယ-အကြင် အကြင် ညွှန်ပြအပ်တိုင်းကို၊ ယထာ ပဋိညာယ-အကြင် အကြင် ဝန်ခံခြင်းဖြင့်”စသည်၌ နပုလ္လိင်မဟုတ်သော ကြောင့် ဤသုတ်အစီအရင်မျိုးကို မောဂ္ဂုလ္လာန်၌ ဝိကပ်ဟု ဆိုသည်။]

(၃၃၆) ကွစိတိ ဝတ္ထတေ။ [“အကာရန္တာ+အဗျယိဘာဝါ”တိ ဆေဒေါဟု ဋီကာဖွင့်သောကြောင့်“မကာရန္တာဗျယိဘာဝါ”ဟု သန္ဓိစပ်လျက် ရှေးပါဠိ ရှိကြောင်း သိပါ။]

အံဝိဘတ္တိနမကာရန္တာဗျယိဘာဝါ။ ။(၃၄၁) . အကာရန္တာ-သော၊ တသ္မာ အဗျယိဘာဝါ-မှ၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ သေသံ-ကို၊ နေယျ-သိနိုင်လောက်၏။ [အံပြုပြီးနောက် ခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်ဟူသော အစီအရင် အများသိလောက်ပြီ-ဟူလို] တံ ဥပနဂရံ-ထိုမြို့အနီး၊ နဂရဿ-မြို့၏၊ သမိပံ-အနီးသည်၊ တိဋ္ဌတိ-တည်၏၊ ဣတိအတ္ထော-နက်၊ [“နဂရဿ သမိပံ”ဟု ဖွင့်၍ ဥပနဂရံ၌ ပတဗာသိဝိဘတ် ဆုံးသောပုဒ်မှန်း ထင်ရှားအောင်“တိဋ္ဌတိ”ဟု အပိုထည့်သည်။ တာနိ ဥပနဂရံ-ထိုမြို့အနီးတို့၊ အာလပနေဝိ-အာလုပ်၌လည်း၊ ဧဝံ-ဤ၊ အတူ တည်း၊ တံ ဥပနဂရံ-ကို၊ ပဿ-ရှုလော၊ [ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှား ဖို့ရာ“ပဿ”ဟု စပ်ပုဒ်ကြိယာကို ထည့်သည်၊] တာနိ ဥပနဂရံ-ထိုမြို့အနီး တို့အို၊ [ဧကဝုစံ ဗဟုဝစံ ကွဲပြားအောင် “တံ-တာနိ”ဟု ထည့်သည်။]

ကွစိတိ-ကွစိသဒ္ဒါ၏၊ အဓိကာရတော-လိုက်ခြင်းကြောင့်၊ ပဉ္စမ္မာ- ပဉ္စမိဝိဘတ်၏၊ အယံ အံဘာဝေါ-ဤ အံအဖြစ်သည်၊ န-မဖြစ်၊ တတိယာ သတ္တမိဆဋ္ဌိနံ တု-တတိယာ၊ သတ္တမိ၊ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်တို့၏ကား၊ အယံ အံဘာဝေါ- သည်၊ ဝိကပ္ပတော-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏။

တေန ဥပနဂရံ-ထိုမြို့အနီးသည်၊ ကတံ-ပြုအပ်၏၊ ဥပနဂရေန ဝါ- “ဥပနဂရေန”ဟုလည်းရှိ၏၊ တေဟိ ဥပနဂရံ-တို့သည်၊ ဥပနဂရေဟိ ဝါ- လည်း ရှိ၏၊ တဿ ဥပနဂရံ-အား၊ ဒေဟိ-ပေးလော၊ (ဥပနဂရဿ ဝါ- လည်း ရှိ၏၊) တေသံ ဥပနဂရံ-တို့အား၊ (ဥပနဂရာနံ ဝါ-၏၊) [စတုတ္ထိ-

(၃၃၆) န ပဉ္စမ္မာပေဝိကပ္ပတော။ ။ကွစိ သမာသန္တ စသောသုတ်မှ လိုက်လာ သော ကွစိသဒ္ဒါကြောင့် န ပဉ္စမာ-ပဉ္စမိဝိဘတ်ကို အံမပြုရာ ထို့ကြောင့် ပဉ္စမိရုပ်၌ “ဥပနဂရာ၊ မှာ၊ သ္မာ၊ ဥပနဂရေဟိ”ဟုသာ ပြုယုဂ်ထုတ်၍ “ဥပနဂရံ”ဟု မထုတ်၊ တတိယာ သတ္တမိ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်တို့ကိုကာ ဝိကပ်အားဖြင့် အံပြု၏၊ ထို့ကြောင့် တတိယာ ၌ ဥပနဂရံ အပြင် “ဥပနဂရေန ဥပနဂရေဟိ”ဟုလည်း ထုတ်၏။ သတ္တမိ ဆဋ္ဌိရုပ်များ၌ လည်း နည်းတူ၊ စတုတ္ထိဝိဘတ်အတွက် ဂါထာ၌ အထူးဆိုချက် မပါ၊ မြန်မာမူဝယ် စတုတ္ထိ၌ “တဿ ဥပနဂရံ ဒေဟိ၊ ဥပနဂရဿ ဝါ၊ တေသံ ဥပနဂရံ၊ ဥပနဂရာနံ ဝါ” ဟု ဝိကပ်ရုပ်ကို ပြထားသော်လည်း သီဟိုဠ်မူ၌ ဝိကပ်ရုပ်ကို မပြချေ၊ မြန်မာဆရာတော် တို့က “စတုတ္ထိနှင့် ဆဋ္ဌိရုပ်မှာ သဘောတူပင်ဖြစ်၍ ဆဋ္ဌိဝိကပ်ဖြစ်လျှင် စတုတ္ထိလည်း

“ဥပနဂရဿ-ဥပနဂရာနံ” ရုပ်တို့ သိဟိုဠ်မူ၌ မပါ။ ဥပနဂရာ၊ ဥပနဂရမ္ဘာ၊ ဥပနဂရသွာ-မှ၊ အာနယ-ဆောင်ယူခဲ့လော၊ ဥပနဂရေဟိ-တို့မှ၊ ဥပနဂရ်-၏။ သန္တက-ဥစ္စာ၊ ဥပနဂရဿ ဝါ-၏။ တေသံ ဥပနဂရ်-တို့၏။ ဥပနဂရာနံဝါ-လည်းရှိ၏။ ဥပနဂရ်-၌၊ နိဓေဟိ-သိုမှီးလော၊ ဥပနဂရေ၊ ဥပနဂရမ္ဘိ၊ ဥပနဂရသ္မိ-ဝါ-လည်းရှိ၏။ ဥပနဂရ်-တို့၌၊ ဥပနဂရေသုဝါ-လည်းရှိ၏။ ဝေ-ဤ၊ အတူ၊ ဥပကုမ္ဘ-အိုး၏အနီး။ [“ကုမ္ဘဿ+သမိပံ ဥပကုမ္ဘ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုပါ-ဟူလို။]

အဘာဝေ-မရှိခြင်းအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊ နောက်၌လည်း ဤနည်းအတိုင်းထည့်) ဒရထာနံ-ကိလေသာ ပူပန်မှုတို့၏၊ အဘာဝေါ-မရှိခြင်းတည်း၊ နိဒ္ဒရထံ-ခြင်း၊ နိမ္မသကံ-ခြင် မရှိခြင်း၊ ပစ္ဆာအတ္ထေ-ပစ္ဆာအနက်၌၊ ရထဿ-ရထား၏၊ ပစ္ဆာ-နောက်တည်း၊ အနုရထံ-ရထားနောက်၊ အနုဝါတ်-လှေ့နောက်၊

ဝိကပ်ဖြစ်ရမည်” ဟု အယူရှိတော်မူကြဟန်ရှိ၏။ သို့သော် ဂါထာ၌ပင် ဆဋ္ဌိကိုသာ ဆိုထားသောကြောင့် စတုတ္ထိ၌ ဝိကပ်ရုပ်မပြသော သိဟိုဠ်မူသာ ကျမ်းဆရာ၏ အလို ကျမည် ထင်သည်။ [ကုစိသဒ္ဓါကို ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာအနက် ရှိ၏ဟု ကြံ၍ “ပဉ္စမိ၌ အသန္တဝိမိ၊ တတိယာ သတ္တမိ ဆဋ္ဌိ၌ အနိစ္စဝိမိ၊ ကြွင်းဝိဘတ်၌ နိစ္စဝိမိ” ဟု ခွဲကြသေး၏။ သို့သော် “ကုစိတိ ကုစိ သမာသန္တဣဒ္ဓါဒိတော အနဝတ္ထတေ၊ ကတ္တမိ အမာဒေသ နိဝတ္ထနတ္ထံ” ဟု ဋီကာဖွင့်သောကြောင့် ကုစိသဒ္ဓါသည် ကုစိအနက်ပင်ရှိ၏ဟု မှတ်ပါ။]

ဆက်ဦးအံ-ဤ “န ပဉ္စမ္မာယ မံ ဘာဝေါ” ဂါထာသည် ကလာပ်ကာရက၌ လာသော “အဗျယိဘာဝါ အကာရန္တာ ဝိဘတ္တိနံ အံ အပဉ္စမ္မာ ဝါ တတိယာ သတ္တမိနံ” ဟူသော နှစ်သုတ်ကိုမှီးသော ဂါထာဖြစ်သည်။ ထိုကလာပ်၌ ဆဋ္ဌိဝိဘတ်အတွက်ပင် အထူးမဆို၊ ထို့ကြောင့် ကလာပ်အလို “ဆဋ္ဌိဝိဘတ်လည်း အံ အပြု မြဲသည်” ဟုပင် မှတ်ယူရမည်။ ရှေးဆရာတို့ကမူ “အဇ္ဈတ္တာ ဓမ္မာ” (ပထမာယော) “အဇ္ဈတ္တာ ဓမ္မော အဇ္ဈတ္တဿ” (သိ-သ) တို့၌ အံ မပြုသော ရုပ်ကို မြင်ရသောကြောင့် ပထမာ စတုတ္ထိ ရုပ်များ၌ အံ အပြု မမြဲဟုလည်းကောင်း၊ “အဇ္ဈတ္တံ-အဇ္ဈတ္တဓနွာကို၊ အဘိနိဝိသိတွာ-နလုံးသွင်း၍၊ အဇ္ဈတ္တံ-မှ၊ ဝုဋ္ဌာတိ” ဟူရာ၌ ပဉ္စမိဝိဘတ်ဖြင့် အဇ္ဈတ္တံဟု အံပြုလျက် ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အခြားဝိဘတ်များ၌လည်း ထိုအတူပင် “အံပြု-မပြု” နှစ်ခုရှိသင့်ရကား ဝိဘတ်အားလုံး၌ပင် အံအပြု မမြဲဟု ဆုံးဖြတ်တော်မူကြသည်။

အဘာဝေ။ ။ အဘာဝအနက်၌ သမာသ်ဖြစ်သောကြောင့် “အဘာဝေ” ဟု ဆိုသည်။ နိဒ္ဒရထံ၌ နိသဒ္ဓါသည် အဘာဝအနက်ကို ပော၏။ ထိုအဘာဝသည် အတ္တာဘာဝ၊ ဣဒ္ဓါဘာဝ၊ ပမံသာဘာဝ၊ ဥပဘောဂါဘာဝ ဟု လေးမျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် ဝတ္ထုဒြပ်ကို “အတ္ထ” ဟု ခေါ်၏။ ထိုဝတ္ထုဒြပ်၏ မရှိခြင်းသည် “အတ္တာဘာဝ” မည်၏။ နိမ္မကွိုက်-

ဝါ-လေအောက်၊လေစုန်၊ ယောဂ္ဂတာယံ-လျောက်ပတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်၌၊ ယထာသရူပံ-သရုပ်အားလျော်သည်၊ အနုရူပံ-အဆင်းအားလျော်သည်၊ ဝါ-သဘောအားလျော်သည်၊ ရူပယောဂံ-အံဆင်းအားလျော်သည်၊ ဝါ-သည်၊ ဣတိအတ္ထော-နက်၊ ဝိစ္ဆာယံ-ဝိစ္ဆာအနက်၌၊ အတ္တာနံ အတ္တာနံပတိ-

ယင်ကောင် မရှိခြင်း၊ နိမ္မသကံ-ခြင် မရှိခြင်း စသည်တည်း၊ ဤ၌ “ယင်ကောင်-ခြင်” ဟူသော ဝတ္ထုဒြပ်၏ မရှိခြင်းဖြစ်သည်၊ နိဒ္ဒရထံ၌လည်း “ကိလေသာအပူ” ဟူသော ပရမတ္ထအထည်ဝတ္ထု၏ မရှိခြင်းဖြစ်၍ “အတ္တာဘာဝ” ယင်တည်း။

ဣဒ္ဓါဘာဝ။ ။ ပြည့်စုံခြင်းကို “ဣဒ္ဓ” ဟု ခေါ်၏၊ ထိုပြည့်စုံမှု၏ မရှိခြင်းသည် “ဣဒ္ဓါဘာဝ” မည်၏၊ ဒုယျဝနံ-ယဝနတိုင်း၏ (ပြည့်စုံမှု) မရှိခြင်း၊ ဒုဗ္ဗိက္ခံ-ထမင်း၏ (ပြည့်စုံမှု) မရှိခြင်း စသည်တည်း၊ ဤ၌ ထမင်းဒြပ် လုံးဝမရှိခြင်းကို မဆိုလို မပြည့်စုံ မလုံလောက်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ပခံသာဘာဝ။ ။ ပျက်စီးခြင်းကို “ပခံသ” ဟု ခေါ်၏၊ ထိုပျက်စီးခြင်းသည်ပင် မရှိခြင်းဖြစ်သောကြောင့် “ပခံသာဘာဝ” မည်၏၊ အတိသီတံ-အအေး၏ ကုန်လွန်ခြင်း၊ အတိဝသန္တံ-ဝသန္တဥတု ကုန်လွန်ခြင်း စသည်တည်း၊ ဤ၌ အအေးဥတု-ဝသန္တဥတုတို့ ပျောက်ကွယ် ကုန်လွန်ခြင်းသည် ပခံသာဘာဝ မည်၏။

ဥပဘောဂါဘာဝ။ ။ သုံးဆောင်ခြင်းကို “ဥပဘောဂ” ဟု ခေါ်၏၊ ထိုဥပဘောဂ ကာလ၏ မရှိခြင်းသည် “ဥပဘောဂါဘာဝ” မည်၏၊ အတိယောဗ္ဗနံ-ပျိုရွယ်သူ အဖြစ်၏ မသုံးဆောင်ရာကာလ၊ အတိကမ္မလံ-ကမ္မလာ၏ မသုံးဆောင်ရာကာလ၊ ဤ၌ “မသုံးဆောင်ရာကာလ” ဟူသည် သုံးရာကာလ မဟုတ်ခြင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် “ဥပဘောဂါဘာဝ” ဟု ဆိုသည်။

အမှာ။ ။ “ဒရထာနံ+အဘာဝေါ” ဟု နိ၏ ပရိယာယ် အဘာဝပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ် ပြုရသော်လည်း ရုပ်တွက်သောအခါ၌မူ “နိ+ဒရထ” တည် “နိ-သိ+ဒရထ-နံ” ဟုဖြစ်၊ သိချေ၊ ဒရထာနံ ဖြစ်အောင် စီရင်၊ သမာဿ်စသည် စီရင်၍ “နိ+ဒရထ” ပကတိဖြစ်၊ ဒ ဒွေဘော်လာ စသည်ဖြင့် ဥပနဂရံအတိုင်း တွက်ပါ၊ “မသကာနံ အဘာဝေါ နိမ္မသကံ” လည်း နည်းတူ။

ယောဂ္ဂတာယံ။ ။ ယောဂ္ဂသဒ္ဓါသည် ယုတ္တသဒ္ဓါနှင့် အနက်တူ၏၊ ယောဂ္ဂ-သင့်လျော်+တာ-အဖြစ်(သင့်လျော်ခြင်း)၊ ထို ယောဂ္ဂတာအနက်၌ “ယထာ+သရူပ၊ အနု-ရူပ” တို့ သမာဿ်ဖြစ်ကြသည်၊ “ရူပယောဂန္တိ အတ္ထော” ဟု သိဟိုင့်မှု ရှိ၏၊ ဤ ရူပယောဂ္ဂသည် အနုရူပ၏ အနက်ပြတည်း၊ မုဒ္ဒဗောဓ၌ “ရူပဿ+ယောဂ္ဂံ-အနုရူပံ” ဟုပင် ဝိဂ္ဂဟပြုသည်။

ဝိစ္ဆာယံ။ ။ ပတိနှင့် အတ္ထသည် ဝိစ္ဆာအနက်၌ သမာဿ်ဖြစ်ကြသော ဝိစ္ဆတ္တ အဗျယိဘောတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဝိဂြိုဟ်၌ ဝိစ္ဆာအနက် ထင်ရှားအောင် “အတ္တာနံ အတ္တာနံ” ဟု နှစ်ပုဒ်ပြသည်၊ ဤ၌ “အတ္တာနံ အတ္တာနံပတိ” ဟု ပကတိပုဒ်ရင်းဖြင့်

မိမိ မိမိ၌၊ ပစ္စတ္တံ-မိမိ မိမိ၌၊ အဒ္ဓမာသံ အဒ္ဓမာသံအနု-လခွဲ လခွဲတိုင်း၌၊ အနုဒ္ဓမာသံ-လခွဲ လခွဲတိုင်း၌၊ အာနုပုဗ္ဗိယံ-အစဉ်အတိုင်းဟူသော အနက်၌၊ ဇေဋ္ဌာနံ-ကြီးသူတို့၏၊ အနုပုဗ္ဗော-အစဉ်တည်း၊ အနုဇေဋ္ဌ-ကြီးသူတို့အစဉ်။

ဝိဂြိုဟ်ပြုထားသောကြောင့် “အဗျယ်ဘော၌ အသပဒဝိဂ္ဂဟ ပြုရမည်”ဟူသော ရှေ့ စကား၏ မမြဲကြောင်းကို သိပါ။ ရုပ်တွက်သောအခါ “ပတိ+အတ္တ”ဟု တည်း၊ ပတိ နောင် သိသက်၊ချေ၊ ပရသမညာ ပယောဂေသုတ်ဖြင့် ပတိကို ကမ္မပ္ပဝစနီယမုည့်၍ ကမ္မပ္ပ ဝစနီယယုတ္တေသုတ်ဖြင့် အတ္တနောင် ဒုတိယာ အံသက်၊ အတ္တာနံပြီးအောင် စီရင်၊ “ပတိ အတ္တာနံ”ဟု ဝါကျရုပ်ပြီး၏။ အတ္တာနံ အတ္တာနံ+ပတိ-မိမိ မိမိ၌၊ ဣတိအတ္တေ-၌၊ သမာသ်စသည် စီရင်၍ “ပတိ+အတ္တ”ဟု ပကတိပြု၊ သုဗ္ဗောစံတိဖြင့် တိကို စပြု၊ ဒွေဘော်လည်း လာ၍ “ပစ္စတ္တ” နာမ်ငဲ့-နပုံလိင်စီရင်၊ သို့သက်၍ အံပြု၊ ပစ္စတ္တံပြီး၏။

ဆက်ဦးအံ-“အတ္တာနံ အတ္တာနံ+ပတိ”ဝါကျ၌လည်း ပတိဟူသော ကမ္မပ္ပဝစနီယ နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဒုတိယာပင် သက်ရ၏။ အတ္တံ အတ္တံ+ပတိ-ပစ္စတ္တံ=အနက်တိုင်း၌၊ [ပတိသဒ္ဓဿ ဝိစ္ဆာယံ ကမ္မပ္ပဝစနီယ သညာဝိရာန သာမတ္ထိယာ၊ တံ ယောဂေ ဒုတိယာဂစ္ဆဝါကျခွဲ=ကမ္မပ္ပဝစနီယနှင့်ယှဉ်သောကြောင့် “အတ္တံ အတ္တံ”ဟု ဒုတိယာ အတွင်းငုတ်သော ဝါကျလည်းရှိ၏။-သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ] “ပစ္စတ္တံ”ဟု သမာသ်ပြီးသော အခါ၌ကား အနက်အားလျော်စွာ ဆိုင်ရာဝိဘတ်သက်၍ အံပြု။

မှန်၏-“ပစ္စတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိညူဟိ-အတ္တနိ အတ္တနိ ဝေဒိတဗ္ဗော”ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ သို့သက်၊ “ပစ္စတ္တညေဝ(သယမေဝ=အတ္တနာယေဝ) နိဗ္ဗူတိ ဝေဒိတဗ္ဗော” ဗြဟ္မဇာလ သုတ်၌ နာဝိဘတ်သက်၊ “ပစ္စတ္တညေဝ (အတ္တနိယေဝ) ဥပ္ပဇန္တိ”ပဉ္စဂုံတ္တရအဋ္ဌကထာ ၌လည်း သို့ပင်၊ နောက်နှစ်မျိုးကား ပစ္စတ္တအဗျယ်ဘောမဟုတ်၊ ဝိဘတ်အနက်ကို ဟောသော ဝိဘာတုတ္တအဗျယ်ဘောတည်း။ “အတ္တနာတိ ပစ္စတ္တံ၊ အတ္တနိတိ ပစ္စတ္တံ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ တချို့နေရာ၌ “အတ္တနောတိ ပစ္စတ္တံ”ဟုလည်း ပြုကြသေး၏။

အနုဒ္ဓမာသံ။ ။ဤ၌ အနုသဒ္ဓါသည် ဝိစ္ဆာအနက်ကို ‘ဟောသောကြောင့် “အဒ္ဓမာသံ အဒ္ဓမာသံ+အနု”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။’ ပါစိတ် မောဟနသိက္ခာပုဒ်၌ကား “အနုသည် ဝိစ္ဆာအနက်နှင့်တကွ အစဉ်အတိုင်း အနက်ကိုလည်း တစ်ပြိုင်နက် ဟော၏”ဟု ယူဆ၍ “အနု ပဋိပါဋိယာ အဒ္ဓမာသေ အဒ္ဓမာသေ” ဟု ဖွင့်၏။ [ကမ္မပ္ပဝစနီယခန်းနှင့် စပ်ကြည့်ပါ။]

အာနုပုဗ္ဗိယံ။ ။ပုဗ္ဗံ-ရှေ့သို့၊ အနဂတံ-အစဉ်လိုက်သည်တည်း၊ အနုပုဗ္ဗံ-ရှေ့သို့ အစဉ်လိုက်သည်။ “ရှေ့သို့ အစဉ်လိုက်သောအနက်”ဟူသည် အစဉ်အတိုင်းဖြစ်သော အနက်တည်း၊ အနုပုဗ္ဗဿ-ရှေ့သို့ အစဉ်လိုက်သောအနက်၏၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်ရာ (အစဉ်အတိုင်း ဖြစ်ခြင်းကြိယာ)သည်၊ အာနုပုဗ္ဗိ-မည်၏၊ ဘာဝအနက်၌ ဣပစ္စည်းသက်၍ “အာနုပုဗ္ဗ”ဖြစ်ပြီးနောက် (ဤ)ပစ္စည်းသက်၍ “အာနုပုဗ္ဗိ”ဟု ဣတ္ထိကဲ့သို့ ပြီးသည်၊ ထို့နောက် သို့ကို ယံပြု၍ “အာနုပုဗ္ဗိယံ”ဟု ဖြစ်၏။

ဝါ-ကြီးစဉ်ငယ်လိုက်၊ ပဋိလောမေ-ဆန့်ကျင်ဘက်ဟူသောအနက်၌၊ သောတဿ-
ရေအယဉ်၏၊ ပဋိလောမေ-ဆန့်ကျင်ဘက်တည်း၊ ပဋိသောတံ-ရေညှာ၊ ပဋိပထံ-ခရီး
၏ဆန့်ကျင်ဘက်၊ ဝါ-ခရီးရင်ဆိုင်၊ ပဋိဝါတံ-လေညှာ၊ အတ္တာနံ-အတ္တကို၊ အဓိကိစ္စ-
စွဲမှီ၍၊ ပဝတ္တံ-ဖြစ်သောတရားသည်၊ အဇ္ဈတ္တံ-အတ္တကို စွဲမှီ၍ ဖြစ်သောတရား၊

မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား-“အနုပုဗ္ဗဿ+ဘာဝေါ အာနုပုဗ္ဗိယံ”ဟု ဣဿရိယံကဲ့သို့
ဏျပစ္စည်း၊ အ ကို ဣပြုထားသည်။ ထိုအလို“အာနုပုဗ္ဗယေ”ဟုလည်း ရှိရမည်။
“အနုဇေဋ္ဌံ-ကြီးသူတို့၏ အစဉ်”ဟူသည် ၁ နံပါတ်ကြီးသူနောက် ၂ နံပါတ်ကြီးသူလိုက်၊
ထိုနောက် ၃ နံပါတ်ကြီးသူလိုက်၊ ဤသို့ အစဉ်အတိုင်း ဖြစ်ခြင်းတည်း။ “ကြီးစဉ်
ငယ်လိုက်”ဟု ခေါ်ကြသည်။

ပဋိလောမေ။ ။ပဋိလောမတ္ထ၌ “ပဋိသဒ္ဓံ”ဟု မြန်မာမူရှိသော်လည်း “ပဋိပထံ”
ဟုရှိသော သီဟိုဠ်ဗုဒ္ဓသာ ကျမ်းဂန်၌ အတွေ့များသော ပါဠိဖြစ်သည်။ “ပထဿ+
ပဋိလောမံ၊ ဝါတဿ+ပဋိလောမံ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု။

အတ္တာနံ၊ ပေ၊ အဇ္ဈတ္တံ။ ။အဇ္ဈတ္တကို“အဓိ+အတ္တ”ဟု ခွဲ၊ အဓိသဒ္ဓါသည်
သမာဿ်အရာ၌ အဓိကာရအနက် ပဝတ္တိအနက် နှစ်ချက်ကို ဟော၏။ ထို့ကြောင့်
“အဓိကိစ္စပဝတ္တုတ္ထ အဗျယံဘော”ဟု မှတ်ပါ။ [“အဓိသဒ္ဓေါ သမာသဝိသယေ
အဓိကာရတ္ထံ ပဝတ္တိအတ္ထဉ္စ ဂဟေတွာ ပဝတ္တတိတိ အတ္တာနံ အဓိကိစ္စ ဥဒ္ဓိဿပဝတ္တာ
အဇ္ဈတ္တံ”-အဇ္ဈတ္တတိကံ မူလဋီကာ၊] “အဓိ-သိ+အတ္တ-အံ”ဟု ဖြစ်စေ၍ “အဓိ+
အတ္တာနံ”ဟု ဝါကျရုပ်ပြီးစေ။

အတ္တာနံ အဓိကိစ္စ၏ အဓိပ္ပာယ်။ ။ဤ အဇ္ဈတ္တံအရ (မာတိကာ အကောက်
အတိုင်း) မိမိသန္တာန်၌ဖြစ်သော စိတ် စေတသိက် ရုပ်အားလုံးကို ရ၏။ သတ္တဝါတို့သည်
မိမိသန္တာန်၌ဖြစ်သော တရားစုကို “အတ္တ”ဟု စွဲလမ်းကြ၏။ ထိုတရားတို့ကလည်း
“အတ္တ”ဟု အစွဲအလမ်း ခံဖို့ရာ ရည်ရွယ်ချက်မရှိသော်လည်း ရည်ရွယ်ချက် ရှိသကဲ့သို့
မိမိ သန္တာန်၌ဖြစ်ကြသည်။ [“ဧဝံ ပဝတ္တမာနာ မယံ အတ္တာတိ ဂဟဏံ ဂမိဿာမာတိ
ဣမိနာ ဝိယ အဓိပ္ပာယေန အတ္တာနံ အဓိကာရံ ကတွာ ပဝတ္တာ”-အဋ္ဌသာလိနီ။]
“အတ္တာနံ-အတ္တကို၊ အဓိကိစ္စ-စွဲမှီရည်စူး၍၊ ပဝတ္တံ-ဖြစ်သောတရား”ဟု ပေး။

ဤ ဋီကာ။ ။ဋီကာ၌ကား“အတ္တာတိ စိတ္တံ ဝုစ္ဆတိ၊ အဇ္ဈတ္တံတိ စက္ခာဒိ”ဟု
အတ္တအရ စိတ်ကိုဖွင့်၍ အဇ္ဈတ္တံအရကိုလည်း စက္ခာဒိသော အဇ္ဈတ္တိကာယတန ဖိ ပါး
ကိုသာ ဖွင့်၏။ “အတ္တာနံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တံ”ဟု ဧကဝုဇ်ဝိဂြိုဟ်၌လည်း “ပဝတ္တာ”ဟု
ဗဟုဝုဇ်ရှိလျှင် အဋ္ဌကထာတို့နှင့် သာ၍ညီသည်။ အဇ္ဈတ္တံဟု ပုဒ်ပြီးသောအခါ၌ကား
ဝိဂြိုဟ်အလိုက် ဧကဝုဇ် ဗဟုဝုဇ် (သိ-ယော)နှစ်မျိုးလုံးကိုပင် အံပြနိုင်သည်သာ။

ဝိဂြိုဟ်တစ်မျိုးကြည့်။ ။“အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ”
(သတိပဋ္ဌာန်)စသည်၌ အဇ္ဈတ္တံကို“အတ္တနော”ဟုဖွင့်၏။ “အဇ္ဈတ္တံတိ ဝါ အတ္တနောတိ ဝါ
ဧကံ အတ္တံ၊ ဗျဉ္စနမေဝ နာနံ”ဟု မူလပဏ္ဏာသ အာကဇံယျသုတ်ဋီကာလည်း ဖွင့်၏။

မရိယာဒါဘိဝိဓိသု-မရိယာဒအနက်၊ အဘိဝိဓိအနက်တို့၌၊ အာ+ပါဏကောဋီယာ-
 အသက်ဆုံးသည်တိုင်အောင်၊ အာပါဏကောဋီယံ-အောင်၊ ကွစိ သမာသန္တ
 ဂတာနမကာရန္တာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ကပစ္စယော-ကပစ္စည်းသက်၊ ကစ္စယနဿ-
 ကစ္စည်းထေရ်၏၊ ယသော-ကျော်စောခြင်းသည်၊ အာ+ကုမာရေဟိ-သတို့သားတို့
 တိုင်အောင်(ဝတ္တတေ-ဖြစ်၏၊ ဝါ-ပျံ့နှံ့၏) အာကုမာရ်-သတို့သားတို့တိုင်အောင်။

ထိုအလို “အဇ္ဈတ္တံ-မိမိ၏”ဟု ပေးပါ၊ “အဇ္ဈတ္တံ နိယကဇ္ဈတ္တံ (မိမိကို မိ၍ဖြစ်သော
 အဇ္ဈတ္တံ)၊ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပစ္စန္တိတိ အတ္တာ”ဟု ဖွင့်သော ကောသလသံယုတ်
 အဋ္ဌကထာ၌ကား “အဇ္ဈတ္တံ-မိမိ၌”ဟု ပေး၊ ထို အဇ္ဈတ္တံပုဒ်များ၌ “အတ္တနောတိ
 အဇ္ဈတ္တံ-မိမိ၏၊ အတ္တနိတိ အဇ္ဈတ္တံ-မိမိ၌ (အချို့အရာ၌ အတ္တနောတိ အဇ္ဈတ္တံ-မိမိ
 သည်)”ဟု ပစ္စုပ္ပန်ပုဒ်ကိုသို့ ဝိဘတုတ္ထ အဗျယိဘောသမာသ် ပြုရမည်ဟု ဆရာတို့
 ကြံတော်မူကြသည်။

မိမိအယူ။ ။ “အတ္တာနံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တံ”ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “အတ္တကို
 ရည်စူး၍ဖြစ်သော တရားအပေါင်း”ဟူသည် မိမိဟုခေါ်ရသော ခန္ဓာငါးပါးပင်ဖြစ်သော
 ကြောင့်လည်းကောင်း၊ အဇ္ဈတ္တံ၌လည်း ဆဋ္ဌိ သတ္တမိ နှစ်မျိုးလုံးကိုပင် အံ့ပြုနိုင်သော
 ကြောင့်လည်းကောင်း “အတ္တာနံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တံ”ဟူသော ဝိဂြဟ်ဖြင့်ပင် “အတ္တနော-
 မိမိ၏၊ အတ္တနော သန္တာနေ-မိမိသန္တာန်”ဟူသော အနက်အားလုံးပေးနိုင်ပြီဟု ထင်သည်။

မရိယာဒါဘိဝိဓိသု။ ။ [မရိယာဒါ၊ အဘိဝိဓိတို့ အဓိပ္ပာယ်ကို ကာရက၌
 ရေးခဲ့ပြီ၊ “အာ+ပါဏဿ”ဟု ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်၊] “အာ+ပါဏကောဋီ”ဟု တည်၊
 အာနောင် သိချေ၊ ဓာတုနာမာန စသောသုတ်ဖြင့် ပါဏကောဋီကို အပါဒါနိမှည့်၊
 အပါဒါနေ ပဉ္စမိဖြင့် သွာသက်၊ “အာ+ပါဏကောဋီယာ”ဟု ဝါကျပြီးစေ၊ ဆိုင်ရာ
 စီရင်၍ “အာပါဏကောဋီ”ဟု ပြီးသောအခါ ကွစိသမာသန္တ စသောသုတ်ဖြင့် ကပစ္စည်း
 သက်၍၊ သိ အံ့ပြု၊ “အာပါဏကောဋီကံ သရဏံ ဂစ္ဆတိ”စသည်၌ (လူသေလျှင်
 သရဏဂုံပျက်သည်ဟု နားလည်နှင့်ပါ။) သရဏဂုံသည် အသက်ဆုံးရာ စုတိ၏ ဘင်
 ဓဏ၌ မတည်တော့သဖြင့် အသက်အဆုံးသည် သရဏဂုံ၏ အပိုင်းအခြားဖြစ်သော
 မရိယာဒတည်း၊ အာသည် ထို မရိယာဒအနက်ကို ဟောရာရောက်၏၊ ဤ မရိယာဒအနက်
 ၌ အာနှင့် ပါဏကောဋီတို့ သမာသ်ဖြစ်ကြသည်။

အာကုမာရ်။ ။ ကစ္စည်းထေရ်၏ ကျော်စောခြင်းသည် ကလေးသူငယ် လူမမယ်တို့
 တိုင်အောင် ပျံ့နှံ့သောကြောင့် အဘိဝိဓိအနက်၌ အာနှင့် ကုမာရတို့ သမာသ်ဖြစ်ကြ
 သည်၊ ဤ၌ “အာ+ကုမာရေဟိ (ဝါကျ) အာကုမာရ်”သမာသ်သာ လိုရင်းတည်း၊
 “ယသော ကစ္စယနဿ”ကား တွဲဖက်ဖြစ်၍ ထည့်အပ်သော ပါဠိတည်း၊ [သီဟိုဠ်
 မူ၌ “အာ+ကုမာရေဟိ ယသော အာကုမာရ်၊ ယသော ကစ္စယနဿ”ဟု ရှိ၏၊
 မကောင်းလှ။]

(၃၃၇) သမိဒ္ဓိယံ-ပြည့်စုံခြင်းအနက်၌၊ ဘိက္ခုယ-ထမင်း၏၊ သမိဒ္ဓိ-
 ပြည့်စုံခြင်း၊ ဣတိ အတ္ထေ-၌၊ သမာသေ-ကိုလည်းကောင်း၊ နပုံသကလိင်္ဂတ္ထေစ-
 ကိုလည်းကောင်း၊ ကတေ-သော်၊ သမာသဿာတိ အန္တောတိစ ဝတ္တတေ၊
 [“ဝတ္တမာနေ”ဟု သိမ္မုရှိ၏၊ “ဝတ္တမာနေ-သော်၊ အယံ ဝိမိ-ဤအစီအရင်ကို၊
 ဝုစ္စတိ-၏”ဟု စပ်ပုဒ် ထည့်၍ဖွင့်သော ဋီကာနှင့် ညီပေသည်။]

သရော ရသော နပုံသကေ။ ။နပုံသကေ-၌၊ ဝတ္တမာနဿ သမာသဿ
 အန္တော (အဆုံးဖြစ်သော) သရော ရသော ဟောတိ၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤ
 သုတ်၌၊ အဗျယိဘာဝဂ္ဂဟဏံ-အဗျယိဘာဝသဒ္ဓါကို၊ နာနုဝတ္ထေတဗ္ဗ-မလိုက်
 စေထိုက်၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ ဒိဂုဒ္ဓန္ဒဗဟုဗ္ဗိဟိသုပိ-ဒိဂုဒ္ဓန္ဒဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်တို့
 ၌လည်း၊ နပုံသကေ ဝတ္တမာနဿ၊ သမာသန္တဿ-သမာသ်၏ အဆုံးသရ၏၊
 ရဿတ္တံ-သည်၊ သိဒ္ဓံ-ပြီးသည်၊ ဟောတိ၊ အံဝိဘတ္တိနမိစ္စာဒိနာ-အံဝိဘတ္တိန

(၃၃၇) သမိဒ္ဓိယံ၊ ပေ၊ ကတေ။ ။သမိဒ္ဓိသည် အတ္တဘော(ခန္ဓာကိုယ်)၏ လှပ
 တင့်တယ်ခြင်းဟူသော အတ္တဘာဝသမိဒ္ဓိ၊ စပါးစသော ဥစ္စာ၏ ပြည့်စုံခြင်းဟူသော
 ဧညာဒိသမိဒ္ဓိဟု နှစ်မျိုးရှိ၏၊ ထိုသမိဒ္ဓိကို သမ္မတ္တိ(ပြည့်စုံခြင်း)ဟုလည်း ခေါ်၏၊
 ထိုတွင် ဧညာဒိသမိဒ္ဓိအနက်၌ သူနှင့်ဘိက္ခုတို့ သမာသ်ဖြစ်ကြ၏၊ “သုဘိက္ခုယ”ဟု
 ဝါကျပြီးပြီးနောက် သမာသ်စပ်-အဗျယိဘောမှည့်၊ သမာသ်မှည့်၊ သုဟုလည်းကောင်း၊
 ဘိက္ခုဟု အာကာရန္တ အတိုင်းပင်လည်းကောင်း ပကတိပြု၊ နာမိဌေ၊ သော နပုံသက
 လိင်္ဂေါသုတ်ဖြင့် နပုလ္လိင်အဖြစ်ကို စီရင် (သုဘိက္ခုယ) ဤအားလုံးကို ရှေ့၌ပြန်သည့်
 အတိုင်း စီရင်ရမည်ဖြစ်သော်လည်း အစသမာသ်စပ်မှုနှင့် အဆုံးနပုံစီရင်မှုကို ပြ၍ အလယ်
 အစီအရင်များကို “ကာကောလောကန”နည်းအရ သိလောက်သောကြောင့် “သမာသေ
 နပုံသကလိင်္ဂတ္ထေစ ကတေ”ဟု ဆိုထားသည်၊ [နပုံဖြစ်ပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် ရဿ
 ပြု၍ သုဘိက္ခုဟု ဖြစ်၏၊ ထို့နောက် သက်သောဝိဘတ်များကို ဥပနဂရံကဲ့သို့ အံပြု။]

တ္ထေစ၊ ပေ၊ သိဒ္ဓံ ဟောတိ။ ။အံ ဝိဘတ္တိနမကာရန္တာ အဗျယိဘာဝါသုတ်မှ
 အဗျယိဘာဝသဒ္ဓါကို ဤသုတ်သို့ လိုက်စေလျှင် ဤသုတ်သည် အဗျယိဘော အရာ၌သာ
 ရဿပြုနိုင်လိမ့်မည်၊ ရဿပြုဖို့ကိစ္စကာ ဒိဂုဒ္ဓန္ဒဗဟုဗ္ဗိဟိ အရာ၌လည်း ရှိသေး၏၊
 ထို့ကြောင့် အဗျယိဘာဝသဒ္ဓါကို ဤသုတ်သို့ မလိုက်စေသင့်၊ ထိုသို့ အဗျယိဘာဝသဒ္ဓါ
 မလိုက်လာလျှင် “နပုံသကေ ဝတ္တမာနဿ သမာသန္တဿ”ဟု သမာသ် သာမညကို
 ယူရသောကြောင့် ဒိဂုစသည်၌လည်း ရဿအဖြစ် ပြီးနိုင်ခြင်းအကျိုးကို ရသည်-ဟူလို့၊
 ဤကား ရူပသိဒ္ဓိစာကိုယ် ဝါဒတည်း။ [ကုစ္စည်-ဝုတ္တိ၌ အဗျယိဘာဝသဒ္ဓါ လိုက်စေပုံကို
 (ရူဋီကာ ဖွင့်ပုံနှင့်တကွ) ကစ္စည်းဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။]

မကရန္တၤဗျုယီၤဘာဝါသုတ်ဖြင့်၊ အမာဒေသော၊ သုဘိက္ခံ-ထမင်းပြည့်စုံခြင်း၊ ဂင်္ဂါယ-၏၊ သမိပေ-၌၊ ပဝတ္တတိ-၏၊ ဣတိ၊ ဥပဂင်္ဂ-မည်၏၊ မဏိကာယ- အိုးစရည်း၏၊ သမိပံ-တည်း၊ ဥပမဏိကံ-အိုးစရည်း အနီး။

ဂင်္ဂါယ၊ ပေ၊ ဥပဂင်္ဂ။ ။“ဂင်္ဂါယ သမိပေ ပဝတ္တတိ”ဟုရာ၌ ပဝတ္တတိကား သမိပေဟူသော အာဓာရ၏ အဓေယံ တွဲဖက်ဖြစ်၍ ထည့်အပ်သော ကြိယာတည်း။ ဝိဂြိုဟ်လုပ်ရာ၌ “သမိပေ”ဟု အာဓာရဖြင့် ထားရမည်လည်းမဟုတ်၊ “ဗာရာဏသီ ဥပဂင်္ဂ ပဝတ္တတိ”ဟု ပါဠိရှိရာ၌ “ဗာရာဏသီ ဂင်္ဂါယ သမိပေ ပဝတ္တတိ”ဟုလည်း ရှိနိုင်သောကြောင့် ဂင်္ဂါယ သမိပေသည် ထိုကဲ့သို့ ဝါကျမျိုး၌ပါသော ဥပဂင်္ဂ၏အဖွင့် သာဖြစ်သည်။ [ဗာရာဏသီ-သည်၊ ဥပဂင်္ဂ(ဂင်္ဂါယ သမိပေ)-ဂင်္ဂါမြစ်၏ အနီး၌၊ ပဝတ္တတိဖြစ်၏၊] သမာဿိဝိဂြိုဟ်အစစ်ကား ဥပနဂရံကဲ့သို့ “ဂင်္ဂါယ+သမိပံ”ဟုသာ ဖြစ်သင့်သည်။ [“ဥပ+ဂင်္ဂါ”ဟုတည်း၊ “ဥပ+ဂင်္ဂါယ”ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၊ “ဥပ+ဂင်္ဂါ” ဟု ပကတိဖြစ်သောအခါ ဤသုတ်ဖြင့် ရသပျ၊ (ဥပဂင်္ဂါ) ဝိဘတ်အားလုံးကိုပင် အံ့ပြု၍ “ဥပဂင်္ဂ”ဟု ပြီး၏၊] ဥပမဏိကံ၌လည်း နည်းဝံ။

မဏိကာ။ ။“ဥဒကဗာဠိ-ရေအိုးစရည်း”ဟု ဋီကာဖွင့်၏။ သို့သော်“အလှူရ (အရူရ)အိုးစရည်း”အနက်ဟော “မဏိက”ကို နပုလ္လိင်ဟု ထောမနိမိအဘိဓာန် ဖွင့်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဤ၌“မဏိကာယ”ဟု ဣတ္ထိလိင်ရှိသောကြောင့်လည်း ကောင်း ထိုအဖွင့်ကို မနှစ်သက်သောကြောင့် မဏိဇောင့် အမည်သည်အနက်၌ က ပစ္စည်းသက်သော ဝါပဗ္ဗတိ အဘိဓာန်ကို ထောက်၍ “မဏိကာယ-မဏိကာ မည်သောမီးမ၏”ဟု သပြေကန်ဆရာတော၏ နိဿယ၌ အနက်ပေးသည်။

ဆက်ဦးအံ့-ဥပသဒ္ဓါသည် သမိပ (အနီးဂုဏ်)အနက်-သမိပိ(အနီးရှိသောဒြပ်) အနက် နှစ်မျိုးကို ဟော၏။ ထိုတွင် အနီးအနက် ဟောရာ၌ အဗျုယီဘောသမာဿိ ဖြစ်၏။ အနီးရှိသောဒြပ်ကို ဟောရာ၌ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာဿိဖြစ်၏ဟု သက္ကတဋီကာတို့ ဖွင့်ကြ၏။ ထို့ကြောင့်“ဥပဂင်္ဂ-ဂင်္ဂါမြစ်၏ အနီးဖြစ်သော စကားဒြပ်”ကို ဟောလိုရာ၌ “ဂင်္ဂါယ သမိပေ ပဝတ္တတိ ယာ ကထာတိ ဥပဂင်္ဂါ၊ ယံ ဝတ္ထုတိ ဥပဂင်္ဂ၊ ယော ရုက္ခောတိ ဥပဂင်္ဂါ”ဟု လိင်သုံးပါးအားလျော်စွာ ပထမာဗဟုဗ္ဗိဟိသမာဿိ ဖြစ်ရာ၏။ ဤအဗျုယီဘော၌ကား ဥပနဂရံ-ဥပမဏိကံတို့ကဲ့သို့“ဂင်္ဂါယ+သမိပံ ဥပဂင်္ဂ”ဟုသာ ဖြစ်သင့်သည်။ [“ဥပသဒ္ဓေါ သမိပေ သာမိပိနိစ ဝတ္ထုတေ၊ အာဒိဗေ အဗျုယီဘာဝေါ၊ ဒုတိယေ တု ဗဟုဗ္ဗိဟိတိ ဝိဝေကော(အထူးတည်း။)”-တတွဗောဓိနိ။]

ဤဝိနိစ္ဆယ သင့်မြတ်ပုံ။ ။ဥပသုတိတိ သုတိသမိပံ၊ ယတ္ထ ဌတွာ သက္ကာ ဟောတိ တေသံ ဝစနံ သောတုံ၊ တတ္ထာတိ အတ္ထော၊-ဥပသုတိ သိက္ခာပဒဋ္ဌကထာ၊ “သုတိသမိပံ”ဖြင့် “သုတိယာ+သမိပံ ဥပသုတိ”ဟု ဝိဂ္ဂဟကို ပြ၏။ “ဂင်္ဂါယ+သမိပံ-ဥပဂင်္ဂ” နှင့် တူ၏။ ဥပသုတိ အရ “အသံ၏အနီး” ဂုဏ်ကိုသာ ရသော်လည်း “ထို အသံကြားလောက်ရာ အရပ်=ဂုဏ်ဌာန ဒြပ်” တိုင်အောင် ယူပါဟုလည်းကောင်း၊

(၃၃၈) ဣတ္ထိသု-မိန်းမတို့၌၊ အဓိကိစ္စ-စွဲမှီ၍၊ (ပဝတ္တာ-ဖြစ်၏၊) ဣတိ အတ္ထေ-ဤအနက်၌၊ သမာဿနပုံသကတ္တရဿတ္တာဒိသု-သမာဿ်၊ နပုလ္လိင်အဖြစ်၊ ရဿအဖြစ် အစရှိသည်တို့ကို၊ ကတေသု-ပြုအပ်ပြီးကုန်လတ်သော်၊ (လောပေါ ဟောတံ၌ စပ်၊) အဗျယိဘာဝါတိ ဝိဘတ္တိနန္တိ စ ဝတ္တတေ။

အညသ္မာ လောပေါ စ။ ။အကာရန္တတော-အကာရန္တ အဗျယိဘော သမာဿ်မှ၊ အညသ္မာ-အခြားသော၊ အဗျယိဘာဝသမာဿာ-မှ၊ ပရာသံ ဝိဘတ္တိနံ၊ လောပေါ ဟောတိ၊ [“လောပေါစ”ဟု ရှိ၏၊ သီဟိုဠ်မူ၌ “စ”မပါ၊] အဓိတ္ထိ-မိန်းမတို့၌ စွဲ၍ဖြစ်သော စကား၊ ဣတ္ထိသု-တို့၌၊ အဓိကိစ္စ-၍၊ ကထာ-စကားသည်၊ ပဝတ္တတိ-၏၊ ဣတိအတ္ထော-နက်၊ အဓိတ္ထိ-မိန်းမတို့၌ စွဲ၍ဖြစ်သော စကားကို၊ ပဿ-ရှုလော၊ အဓိတ္ထိ-သည်၊ ကတံ-ပြုအပ်၏၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း၊ ဧဝံ-

ဥပဿတံ၌ သတ္တမိဝိဘတ်ကျေသည်ဟုလည်းကောင်း ပြလို၍ “ယတ္ထ ဌတော၊ ပေ၊ တတ္ထာတိ”ဟု အဓိပ္ပာယ်နက် ဖွင့်ပြသည်၊ ထို့ကြောင့် ထိုပြအပ်ခဲ့သော အဓိပ္ပာယ်သည် ဤ အဋ္ဌကထာနှင့် ညီမျှ၍ သင့်မြတ်ပါသည်။

သာရတ္ထဋီကာ။ ။ဥပဿတိအရ ဌာနဒြပ်ကို တိုက်ရိုက်ရအောင် “အထဝါ-ဥပေစ္စ သုယျတိ ဧတ္ထာတိ ဥပဿတိ=ကပ်၍ နားထောင်အပ်ရာ အရပ်”ဟု သာရတ္ထဋီကာ တစ်နည်းဖွင့်သေး၏၊ ထို အဖွင့်လည်း နိဒါနသံယုတ် ဂဟပတိဝဂ် အဋ္ဌကထာ နည်းပင်၊ ဤနည်းအလို အဗျယိဘောလည်းမဟုတ်၊ ဥပ+သုဓာတ်၊ တိပစ္စည်းတည်း။

(၃၃၉) အဓိတ္ထိ။ ။အဓိ+ဣတ္ထိ၊ အဇ္ဈတ္တပုဒ်၌ အဓိသဒ္ဒါကဲ့သို့ ဤ အဓိသဒ္ဒါလည်း သမာဿ်အရာ၌ အဓိကာရ+ပဝတ္တိ နှစ်နက်ကို ဟောသည်ဟုယူ၍ “ဣတ္ထိသု အဓိကိစ္စ ကထာ ပဝတ္တတိ”ဟု ဖွင့်ဟန်တူသည်၊ ဤ အဓိတ္ထိအရလည်း မိန်းမတို့၌ စွဲ၍ဖြစ်သော (မိန်းမတို့နှင့် စပ်သော)စကားကို ယူစေလို၍ “အဓိတ္ထိ ပဿ=မိန်းမတို့၌ စွဲ၍ဖြစ် သော စကားကို ကြည့်လော”စသည်ဖြင့် မိန်းမလေသည်၊ ဤအဖွင့်သည် “ယထာ လောကေ ဣတ္ထိသု ကထာ ပဝတ္တာ အဓိတ္ထိတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ အတ္တာနံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တာ အဇ္ဈတ္တံ”ဟူသော ဧကဂုံတ္တရ-ဧကဓမ္မဝဂ်ဋီကာနှင့် ညီသကဲ့သို့ ရှိ၏၊ ထိုဋီကာ၌ အဓိတ္ထိအရ စကားကိုပင် ရအောင်ဖွင့်၏၊ ဥပမာနဝါကျ၌ အဓိကိစ္စ မပါသော်လည်း ဥပမေယျဝါကျ၌ ပါ၏၊ သို့သော် အဓိကိစ္စ ပါရာ၌ “အတ္တာနံ”ဟု ဒုတိယန္တဖြင့် ထားသကဲ့သို့ ဤ၌(မထားဘဲ) “ဣတ္ထိသု”ဟု သတ္တမျှန္တဖြင့် ထားခြင်းကားထိုဋီကာနှင့် မတူတတ်ပေ၊ [ဝိသုဒ္ဓိမဂ် တေဇောဓာတု နိဒ္ဒေသ၌လည်း အလားတူ သာဓက ရှိသည်။]

ရုပ်တွက်။ ။“အဓိ+ဣတ္ထိ”တည်း၊ အဓိနောင် သိချေ၊ “အဓိ+ဣတ္ထိသု”ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၍ သမာဿ်စသည် စီရင်၊ နပုံ၊ ရဿ စီရင်၍ ထုံးစံအတိုင်း ရုပ်တွက်ပါ၊ သာရသုတ၌လည်း “ဣတ္ထိ အဓိကိစ္စ ဘဝတိ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ကိုလည်းကောင်း၊ ဋီကာ၌

ဤအတူ၊ အဓိကုမာရိ-သတို့သမီးတို့၌ စွဲ၍ဖြစ်သောစကား၊ ဝဇယာ-ချွေးမ၏၊ သမိပံ-တည်း၊ ဥပဝဇ-နီး၊ ဂုန္န-နွားတို့၏၊ သမိပံ-တည်း၊ ဥပဂု-နီး၊ ဩကာရဿ-ဩအက္ခရာ၏၊ (ရဿတ္တံ-ရဿအဖြစ်ဟူသော၊ တချို့စာ၌ ပါသည်)၊ ဥကာရော-ဥပြု၊ ဧဝံ-ဤသို့လျှင်၊ ဥပသဂ္ဂပုဗ္ဗကော-ဥပသာရပုဒ် ရှေးရှိသော အဗျယ်ဘော သမာသ်သည်၊ (ဟောတိ။)

“အဓိဥပသဂ္ဂေါ အဓိကိစ္စဣတုတ္ထဝါစကော” “သတ္တသ္မပိ ဝိဘတ္တိသု သဗ္ဗဝစနေသု အဓိတ္တိ(တ္ထိ) ဤဒိသမေဝ ရူပံ” ဟုလည်းကောင်း မိန့်ကြ၏။ အဘိဓမ္မေယျကိုကား “ဂေဟကာရိယံ-အိမ်၌ ပြုဖွယ်ကိစ္စ” ဟု ပြသည်။ “မိန်းမကို စွဲ၍ဖြစ်သော အိမ်ကိစ္စ-မိန်းမအုပ်ချုပ်ရသော အိမ်ကိစ္စ” ဟုလို။

သက္ကတ။ ။ပြအပ်ခဲ့သော စကားအရ အဓိတ္တိကို အဓိကိစ္စတ္ထ (တစ်နည်း၊ အဓိကိစ္စ ပဝတုတ္ထ) အဗျယ်ဘောဟု ဆိုသင့်သည်။ သက္ကတဗျာကရဏ်းတို့၌ကား ဝိဘတ္တိတ္ထ (သတ္တမိ ဒုတိယာဝိဘတ်နက်ကို ဟောသော) အဗျယ်ဘောဟု ဆိုလိုကြ၏။ ထိုအလို “ဣတ္ထိယံတိ အဓိတ္တိ (မိန်းမ၌)၊ ဣတ္ထိသုတိ အဓိတ္တိ (မိန်းမတို့၌)၊ ဣတ္ထိံတိ အဓိတ္တိ (မိန်းမကို)” ဟု ဝိပြုဟ်ပြု၊ အဓိသဒ္ဓါသည် သတ္တမိ ဒုတိယာအနက်ကို ဟောသောကြောင့် ဝိပြုဟ်ပြုရာ၌ မထည့်ရတော့၊ ဤနည်း၌ “ကထာပဝတ္တာ” တို့သည် အဓိတ္တိ၏အနက် မဟုတ်၊ “အဓိတ္တိ-မိန်းမတို့၌” ဟူသော အာဓာရ၏ အာဓေယျကို အပိုထည့်ခြင်းတည်း၊ [“ဣတ္ထိသုတိ တညပဒဝါကျံ ဝုတ္တံ၊ ကထာ ပဝတ္တာတိ တွာဓေယျောပဒဿနံ”-ပဉ္စိကာဋီကာ။]

ဒုတိယတ္ထဖြင့် “အဓိတ္တိ (မိန်းမကို) အဓိကိစ္စ ကထာ ပဝတ္တာ” ဟု ရှိပြန်လျှင်လည်း အဓိကိစ္စသည် အဓိတ္တိဟူသော ကံပုဒ်၏စပ်ရာ ကြိယာအပို ထည့်ပြခြင်းသာတည်းဟု ကြံပါ။ ဤနည်းအရ ရုပ်တွက်ရာ၌လည်း “အဓိ+ဣတ္ထိ” ဟုပင် တည်၊ နှစ်ပုဒ်လုံးနောင် သတ္တမုတ္ထဖြစ်လျှင် သတ္တမိချည်းသက်၊ ဒုတိယတ္ထဖြစ်လျှင် ဒုတိယာချည်းသက်၊ [အဓိသဒ္ဓါ သို့၊ တဿ လောပေါ၊ အဓိသဒ္ဓေန တုလျာဓိကရဏတ္တာ ဣတ္ထိသဒ္ဓါပိ သ္မိံ (ဗာလာဝတာရ)၊] ဤအလို “အဓိ+ဣတ္ထိယံ၊ အဓိ+ဣတ္ထိသု၊ အဓိ+ဣတ္ထိ” ဟု ဝါကျ ရုပ်များ ဖြစ်စေ၍ ဆိုင်ရာ စီရင်ပါ၊ အဓိကုမာရိ၌လည်း နည်းတူ။

ဝဇယာ၊ ဝေ၊ ဧဝံ ဥပသဂ္ဂပုဗ္ဗကော။ ။ဥပဝဇ လွယ်ပြီ၊ ဥပဂု၌ “ဥပ+ဂေါ” တည်း၊ “ဥပ+ဂုန္နံ” ဟု ဝါကျဖြစ်ပြီးနောက် သမာသ်စသည် စီရင်၍ “ဥပ+ဂေါ” ဟု ပကတိပြု၊ သရော ရသော နပုံသကေဖြင့် ရဿပြုရာ၌ ဩ၏ ရဿဟူသည် “ဥ” ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ဩကာရဿ ရဿတ္တမုကာရော(ရဿတ္တံ ဥကာရော)” ဟု သိဟိဒ္ဓိမူ ရှိသည်၊ မြန်မာမူ၌ကား “ဩကာရဿ ရသော” ဟုသာ ရှိ၏၊ [တမ္ဗိပရိတုပပဒေ ဗျူနေစသုဝံ၊ ဒိဗဗမှ ပြောင်းပြန် ရဿဖြစ်ခြင်းကို “ဝိပရိတ်” ဟုလည်းကောင်း၊ ဩ၏ ဝိပရိတ်ဟူသည် လည်း ဥပင်တည်းဟုလည်းကောင်း ဆိုခဲ့သည်၊] “ဧဝံ ဥပသဂ္ဂပုဗ္ဗကော” ကား ဥပသဂ္ဂ ပုဗ္ဗက အဗျယ်ဘောအတွက် ပြီးဆုံးကြောင်းကိုပြသော နိဂုံးစကားတည်း။

တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ နိပါတပုဗ္ဗကော-နိပါတ်ပုဒ်ရှေးရှိသော အဗျယိဘော သမာသ်သည်၊ ယထာ-နည်း၊ ဝုဗ္ဗာနံ-ကြီးသူတို့၏၊ ပဋိပါဠိ-အစဉ်တည်း၊ ယထာဝုဗ္ဗံ-စဉ်၊ ဝါ-ကြီးစဉ်ငယ်လိုက်၊ ယေယေ-အကြင်အကြင်သူတို့သည်၊ ဝုဗ္ဗာ-ကြီးကုန်၏၊ ယထာဝုဗ္ဗံ-ကြီးသူကြီးသူတို့၊ ပဒတ္တာ န တိက္ကမေ-ပုဒ်အနက်ကို မလွန်ခြင်းအနက်၌၊ ယထာက္ကမံ-အစဉ်ကိုမလွန်မှု၍၊ ယထာသတ္တိံ-သတ္တိကို မလွန်မှု၍၊ ယထာဗလံ-အစွမ်းကို မလွန်မှု၍၊ ကရောတိ-ပြု၏၊ ဗလံ-အစွမ်းကို၊ အနတိက္ကမိတွာ-မလွန်မှု၍၊ ကရောတိ-၏၊ ဣတိ အတ္ထော။

နိပါတ၊ ပေ၊ ယထာဝုဗ္ဗံ။ ။နိပါတပုဗ္ဗကော၏ရှေ့၌ “တထာ” ဟု ပါသည်ကား အပို၊ “ဝုဗ္ဗာနံ+ပဋိပါဠိ ယထာဝုဗ္ဗံ” သည် အနုဇ္ဈေတုန်းကကဲ့သို့ အာနုပုဗ္ဗိအဗျယိဘော တည်း၊ အာနုပုဗ္ဗိနှင့် အနုက္ကမသည် အနက်တူသောကြောင့် အနုက္ကမတ္ထအဗျယိဘော ဟုလည်း အမည်ပေးသင့်၏၊ ဤနည်း၌ ယထာသဒ္ဒါ အာနုပုဗ္ဗိ-အနုက္ကမ-ပဋိပါဠိ အနက်ဟောတည်း၊ “ယေယေ+ဝုဗ္ဗာ၊ ယထာဝုဗ္ဗံ” ကား ဝိစ္ဆာတ္ထအဗျယိဘော၊ ယထာ သဒ္ဒါလည်း ဝိစ္ဆာအနက်ဟော၊ “ယထာ+ဝုဗ္ဗံ” တည်၊ ယထာနောင် ပထမနည်း၌ သိချေ၊ ဒုတိယနည်း၌ ယောချေ၊ ဝုဗ္ဗာနံ-ဝုဗ္ဗာ ဖြစ်အောင်လည်း နံဝိဘတ် ယော ဝိဘတ် သက်၍ ရှေးနည်းအတိုင်းတွက်ပါ။

ပဒတ္တာနတိက္ကမေ။ ။ယထာနှင့် တွဲဖက်ဖြစ်သော ကမ-သတ္တိ-ဗလပုဒ်တို့၏ အနက်ကို “ပဒတ္တ” ဟု ဆို၊ “အစဉ်အတိုင်း” ဟူရာ၌ “အစဉ်ကို မလွန်” ဟုလည်း ကောင်း၊ “သတ္တိရှိတိုင်း” ဟူရာ၌ “သတ္တိ ရှိသလောက်မှ မလျော့” ဟုလည်းကောင်း အဓိပ္ပာယ်ရ၏၊ ထိုသို့ သတ္တိရှိသမျှမှ မယုတ်မလျော့ခြင်း အစဉ် မပျက်ခြင်းသည် ပုဒ်အနက်ကို မလွန်ခြင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် “အနတိက္ကမ-မလွန်” ဟူရာ၌ ထိုပုဒ်နက်၏ မပျက်ခြင်း မပြောင်းခြင်းတည်းဟု မှတ်ပါ၊ ယထာသဒ္ဒါလည်း ပဒတ္တာနတိက္ကမအနက်ကို ဟောသည်၊ ထို့ကြောင့် “ကမံ အနတိက္ကမိတွာ၊ သတ္တိံ အနတိက္ကမိတွာ” စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ဤနည်း၌ “ယထာက္ကမံ-အစဉ်အတိုင်း၊ ယထာသတ္တိံ-သတ္တိရှိတိုင်း” ဟု အနက်ပေးနိုင်သည်။

တစ်နည်း။ ။ “ယထာသဒ္ဒါသည် ယောဂုတာ (သင့်လျော်သည်၏အဖြစ်)အနက် ကိုလည်း ဟော၏” ဟု ရူပသိဒ္ဓိနည်းမှ တစ်နည်း ကြံသင့်၏၊ ယောဂုတာဟူသည်လည်း အနုရူပအနက်ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် “ကမသ+အနုရူပံ၊ ယထာက္ကမံ” စသည်ဖြင့် ယောဂုတာ အတ္ထ အဗျယိဘောလည်း ဖြစ်သင့်သည်သာ၊ ထို့ကြောင့်ပင် “သောအဟံ ဝါယမိသာမိ၊ ယထာသတ္တိံ ယထာဗလံ” ဟူသော မဟာဇနကဇာတ်၌ “အတ္တနော သတ္တိယာစ ဗလသာစ+အနုရူပံ” ဟု အဋ္ဌကထာဖွင့်သည်၊ “ယထာသတ္တိံ-သတ္တိအား လျော်စွာ” စသည်ပေး။

ရုပ်တွက်ရာ၌ကား ပဒတ္တာနတိက္ကမအနက်၌ “ယထာ+ကမံ၊ ယထာ+သတ္တိံ” ဟု နောက်ပုဒ်၌ အံဝိဘတ်ဖြင့် ဝါကျရှိစေ၊ ယောဂုတာအနက်၌ကား “ယထာ+ကမသံ” ဟု သဝိဘတ်ဖြင့် ဝါကျရှိစေ၊ ယထာ၌ကား သိဝိဘတ်ကျေသည်၊ “ယထာကမံ” စသည်ဖြင့်

ဇီဝဿ-အသက်၏။ ယတ္တကော-အကြင်မျှလောက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ ပရိစ္ဆေဒေါ-အပိုင်းအခြားတည်း၊ ယာဝဇီဝံ-အသက်အပိုင်းအခြားရှိသလောက်၊ ဝါ-အသက်ရှည်သမျှ၊ ယာဝတာယုကံ-(နည်းတူပေး) ကပစ္စယော၊ ယတ္တကေန-အကြင်မျှလောက်ဖြင့်၊ အတ္ထော-အလိုသည်၊ (အတ္ထိ-ရှိ၏။) ယာဝဒတ္ထံ-အလိုရှိသလောက်၊ ပဗ္ဗတဿ-တောင်၏၊ တိရောပရဘာဂေါ-တစ်ဖက်အဖို့တည်း၊ တိရောပဗ္ဗတံ-တောင့်တစ်ဖက်၊ တိရောပါကာရံ-တံတိုင်းတစ်ဖက်၊ တိရောကုဇ္ဇံ-

ပကတိဖြစ်သောအခါ ဝိဘတ်အားလုံးကို အံပြုသတ္တိနောက်၌ကား ချေ၊ ကမ၌ ကကိုလည်း ဒွေဘော်ပြု၊ [အံ အပြု မမြဲသောကြောင့် “ယထာက္ကမေန” ဟုလည်း တွေ့ရတတ်၏၊] ယထာဗလံ ကရောတိ၌ ကရောတိကား စပ်ပုဒ်အတွက် အပိုထည့်အပ်သော ပုဒ်တည်း။

ယထာ၏ အနက်များ။ ။ယထာသဒ္ဓါ၏ အနက်များသည် ယောဂျတာ၊ ဝိစ္ဆာ၊ ပဒတ္တာနတိဝတ္ထိ၊ အာနုပုဗ္ဗိယ၊ သာဒိဿ စသောအားဖြင့် များ၏။ ယောဂျတာကို ယောဂ္ဂတာဟု တချို့ဆို၏။ အနုရူပံနှင့် သဘောတူ၏။ အာနုပုဗ္ဗိယကို အနုက္ကမဟုလည်း ခေါ်၏။ ရှေ့၌ ပုံစံများကို ပြန်ကြည့်ပါ။ သာဒိဿ (တူသည်၏အဖြစ်=ဥပမာဇောတက) အနက်ကား သမာဿ၌ မဖြစ်။ “ယထာဒေဝဒတ္ထော၊ တထာ ယညဒတ္ထော=ဒေဝဒတ်ကဲ့သို့ ထိုအတူ ယညဒတ်” စသော ဝါကျများ၌သာ ဖြစ်၏။ “ယထာ-အကြင်အခြင်းအရာ အားဖြင့်” ဟူသော အာကာရအနက်လည်း ဝါကျ၌သာ ဖြစ်သည်။

ဇီဝဿ၊ ပေ၊ ယာဝဒတ္ထံ။ ။ဤသမာဿတို့၌ကား အဝဇာရဏတ္ထအဗျယီဘောတို့ တည်း၊ “ယတ္တကော ပရိစ္ဆေဒေါ” တို့ကား ယာဝ၏ အဝဇာရဏအနက်ကို ဖွင့်ပြသော ပုဒ်တို့တည်း၊ “ယတ္တကော ပရိစ္ဆေဒေါ (အကြင်မျှလောက်သော အပိုင်းအခြား)” ဟူရာ၌ “အသက်ရှည်သမျှ၊ အသက်ထက်ဆုံး” ဟု ဆိုလိုသည်။ “ယာဝ-သိ၊ ဇီဝ-သ” ဟု ဝိဘတ်သက်၍ ရုပ်တွက်ပါ။ ယာဝတာယုကံ၌ ယာဝတာနိပါတ်လည်း အဝဇာရဏအနက် ရှိ၍ “အာယုဿ+ယတ္တကော ပရိစ္ဆေဒေါ” ဟုပင် ဝိဖြိုဟ်ပြုပါ။ “ယာဝတာ-သိ+အာယု-သ” ဟု ဝိဘတ်သက်၍ ရုပ်တွက်ပါ။ “ယာဝတာယု” ဟု ဖြစ်သောအခါ ကွစိ သမာသန္တ စသောသုတ်ဖြင့် က ပစ္စည်း သက်။

ယာဝဒတ္ထံ။ ။ယတ္တကေနသည် ယာဝ၏အဖွင့်တည်း၊ ယတ္တကေနကို ထောက်၍ “ယာဝ” နောင် နာ ဝိဘတ်သက်၊ သဗ္ဗာသမာဝုသောသုတ်ဖြင့် ချေ၊ အတ္ထနောင် သိသက်၊ “ယာဝ+အတ္ထော” ဟု ဝါကျရုပ်ဖြစ်၏။ [ဤ၌ ယာဝနောင် နာဝိဘတ်သက်ရသောကြောင့် “ရှေ့ ပထမာ၊ နောက်ပုဒ်မှာ၊ သတ္တာ ဝိလောပေါ” ၏ မမြဲကြောင်း သိသာသည်၊] “ယာဝ+အတ္ထ” ဟု ဖြစ်သောအခါ “ယဝမဒန” သုတ်ဖြင့် “ဒ” လာ၊ “ယာဝဒတ္ထံ-အလိုရှိတိုင်း၊ ဝါ-စားချင်သလောက်၊ ဘုဂ္ဂတိ-စား၏” စသည်၌ ယာဝဒတ္ထံဖြင့် စားခြင်းကြိယာကို ပိုင်းခြားသတ်မှတ်သောကြောင့် အဝဇာရဏတ္ထသမာဿ ဖြစ်သည်။

ပဗ္ဗတဿ၊ ပေ၊ ဟေဂ္ဂာပါသာဒိ။ ။ပရဘာဂေါသည် တိရော၏ အနက်ဖွင့်တည်း။

နံရံတစ်ဖက်၊ ပါသာဒဿ-၏။ အန္တော-အတွင်းတည်း၊ အန္တောပါသာဒံ-ပြာသာဒ်
 တွင်း၊ အန္တောနဂရံ-မြို့တွင်း၊ အန္တောဝဿ-မိုးတွင်း၊ နဂရဿ၊ ဗဟိ-ပြင်ပ
 တည်း၊ ဗဟိနဂရံ-မြို့ပ၊ ပါသာဒဿ၊ ဥပရိ-အထက်တည်း၊ ဥပရိပါသာဒံ-
 ပြာသာဒ်ထက်၊ ဥပရိမဉ္ဇံ-ညောင်စောင်းထက်၊ မဉ္ဇဿ ဟေဋ္ဌာ၊ ဟေဋ္ဌာမဉ္ဇံ-
 ညောင်စောင်းအောက်၊ ဟေဋ္ဌာ ပါသာဒံ၊ ဘတ္တဿ-ထမင်း၏၊ ပုရေ-ရှေ့တည်း၊
 ပုရေဘတ္တံ-ထမင်း၏ ရှေ့၊ ဧဝံ-ဤအတူ၊ ပစ္စာဘတ္တံ-ထမင်း၏ နောက်၊
 သာကလ္လတ္ထေ-အလုံးစုံ၏အဖြစ်ဟူသော အနက်၌၊ (“သကလတ္ထေ” ဟု ရှိသည်
 ကား မကောင်း၊) မက္ခိကာယ-ယင်ကောင်နှင့်၊ သဟ-တကွတည်း၊ သမက္ခိကံ-
 ယင်ကောင်နှင့်တကွ၊ ဘုဂ္ဂတိ-စား၏၊ ကိဉ္စိ-ဘာကိုမျှ၊ န ပရိပဇ္ဇေတိ-မရှောင်၊
 ဣတိအတ္ထော-နက်၊ တေသုပုဗ္ဗိတျာဒိနာ-ဖြင့်၊ သဟသဒ္ဓဿ-၏၊ သာဒေသော-

ပရဘာဂအနက်၌ တိရောနိပါတ်နှင့် ပဗ္ဗတစသည်တို့ သမာသ်ဖြစ်ကြသည်။ “တိရော-
 သိ+ပဗ္ဗတ-သ” ဟု ဝိဘတ်ဆက်ပါ။ “ပါသာဒဿ+အန္တော၊ အန္တောပါသာဒံ” စသည်၌
 မိမိပုဒ်ဖြင့် ဝိပြုဟ်လုပ်သောကြောင့် “အသပဒဝိဂ္ဂဟော” ဟူသော စကား၏ မမြဲကြောင်း
 ကို ဆိုခဲ့ရသည်။ “နဂရဿ+အန္တော၊ ဝဿာနံ(မိုးလတို့၏)+အန္တော” စသည်ဖြင့်
 နောက်ပုဒ်များ၌လည်း ဝိပြုဟ်ပြု၊ ဤ“အန္တော” ကား နာမ် အန္တောမဟုတ်၊ “အန္တော”
 နိပါတ်ပုဒ်တည်း။ သို့မှ “ဥပသဂ္ဂနိပါတပုဗ္ဗကော” အရ နိပါတ်ပုဗ္ဗက ဖြစ်မည်၊
 အန္တောနောင် သိဝိဘတ် ချေ။

ဘတ္တဿပုရေ။ ။ဘတ္တအရ ထမင်းကိုရသော်လည်း ဤ၌ ထမင်းစားရာကာလကို
 ဋ္ဌာနုပုစာရ (သဟစရဏနည်း)အားဖြင့် ယူ။ “ထမင်းစားရာကာလ၏ရှေ့” ဟူသည်
 ထမင်းမစားမီအချိန်တည်း၊ ပစ္စာဘတ္တံလည်း ထမင်းစားရာကာလ၏ နောက်ဖြစ်သော
 ထမင်းစားပြီးအချိန်တည်း၊ ပုရေလည်း အန္တောကဲ့သို့ နိပါတ်ပင်၊ ပုရေနောင် သိချေ။

သာကလ္လတ္ထေ။ ။သကလဿ-အလုံးစုံ၏၊ ဘာဝေါ-ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာတည်း၊
 သာကလ္လံ-ရာ၊ ဘာမျှ မချိန်ဘဲ အားလုံးကုန်ခြင်းကို “သာကလ္လ” ဟု ခေါ်သည်။ “သဟ+
 မက္ခိကာယ-ယင်ကောင်နှင့်တကွ” ဟူရာ၌ ယင်ကောင်တွေကိုပါ မချိန်ဘဲ(ယင်ကောင်နှင့်
 ရောနေသော မုန့်ကို)စား၏ဟု အဓိပ္ပာယ်ရ၏။ “သဟ-တကွ” ဟု မြန်မာပြန်သော်
 လည်း “ယင်ကောင်နှင့်တကွ စားသည်၊ ယင်ကောင်ရော စားသည်၊ ယင်ကောင်ပါ
 အကုန်စားသည်” ဟု ဆိုလိုသည်။ တို့ကြောင့် သဟသဒ္ဓါကို သာကလ္လအနက်ရှိ၏ဟု
 ဆိုသည်။ “သဟ-သိ+မက္ခိကာ-နာ” ဟု ဝိဘတ်သက်၊ “သဟ+မက္ခိကာယ” ဟု
 ဝါကျလည်းကောင်း၊ “သဟမက္ခိကာ” ဟု ပကတိလည်းကောင်း ဖြစ်စေ၊ သဟကို သ၊
 သရော ရသော နပုံသကေဖြင့် အာကို ရသပြု (သမက္ခိကာ) “ယင်ကောင်နှင့်တကွ
 စား၏” ဟူရာ၌ ကြိယာဝိသေသနအနက်ဖြစ်သောကြောင့် “မုန့် ပစတိ” ကဲ့သို့၊ ဒုတိယာ
 အံသက်၊ ထိုအံကိုပင် အံဝိဘတ္တိနမကာရန္တာဖြင့် အံထပ်ပြု၊ သမက္ခိကံဖြစ်၏။

သပြေ၊ “သဟသဒ္ဓဿ သော” ဟု သိဟိဋ္ဌိမူ ရှိ၏။ ၊ ဂင်္ဂါယ-၏။ ဩရံ-ဤဖက်ကမ်း တည်း။ ဩရဂံ-ဂင်္ဂါမြစ်၏ ဤဖက်ကမ်း၊.....အဗျယိဘာဝသမာသော-သည်။ နိဋ္ဌိတော။

ကမ္မဓာရဲသမာဿ

(၃၃၉) အထ-အဗျယိဘောသမာဿ၏ အခြားမဲ့၌၊ ကမ္မဓာရယသမာသော၊ ပုစ္ဆတေ၊ သောစ-ထိုကမ္မဓာရဲသမာဿသည်လည်း၊ ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒေါ-ဝိသေသန ပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရဲလည်းကောင်း၊ ပေ၊ ဣတိ-ဤသို့၊ နဝိဝေ-၉ မျိုးအပြားရှိ၏။ တတ္ထ-ထို ၉ မျိုးတို့တွင်၊ တာဝ-ရှေးဦးစွာ၊ ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒေါ-ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒ ကမ္မဓာရဲကို၊ (ဒသယတိ-ပြအပ်၏။) “မဟန္တ+ပုရိသ” ဣတိ-ဟူသော၊ ဣဓ- ဤရပ်၌၊ ဥဘယတ္ထ-နှစ်ပါးစုံ၌၊ ပဌမေကဝစန-သော၊ သိ-သိသက်၊ တုလျာဓိကရဏဘာဝပုသိဒ္ဓတ္ထံ-တုလျာဓိကရဏအဖြစ်၏ ထင်ရှားခြင်းအကျိုးငှာ၊

ဩရဂံ ။ ။ဩရံသည် နိဂ္ဂဟိတန္တနိပါတ်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ဩရံ-သိ+ဂင်္ဂါ- သ” ဟု ဝိဘတ်သက်၊ “ဩရံ+ဂင်္ဂါယ” ဟု ဝါကျဖြစ်၏။ “ဩရံဂင်္ဂါ” ဟု ပကတိပြု၊ ဗျဉ္ဇနေစသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတိဗျေ၊ သရော ရသောသုတ်ဖြင့် အာကို ရသပြေ၊ (ဩရဂံ) သိသက် စသည်။ “ဂင်္ဂါယ+ပါရံ ပါရဂံ-ဂင်္ဂါ၏ ဟိဖက်ကမ်း” ဟုလည်း ရှိနိုင်၏။ [အညပုဒ် အနက်ရသဖြင့် အဗျယိဘောသမာဿ၌ သွင်းအပ်သော “တိဋ္ဌဂ” စသော ရုပ်များကိုကား ပိဋကတ်၌ အသုံးမတွေ့ရသဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိဆရာ လျစ်လျူရှုဟန် တူသည်။ အလိုရှိက နျာသ-မောဂ္ဂလ္လာန်စသော ကျမ်းတို့၌ ရှုကြပါလေ။]

(၃၃၉) ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒေါ တာဝ။ ။ “ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒေ တာဝ” ဟု မြန်မာမူ ရှိ၏။ “ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒေါ ကမ္မဓာရယသမာသော ပဌမံ တာဝ ဒသယတိ” ဟူသော ဋီကာကို ထောက်၍ “ပုဗ္ဗပဒေါ” ဟု သိဟိဋ္ဌိမူအတိုင်း ရှိပါစေ၊ ဒသယတိဟုလည်း ထည့်၍ ဧဝံ၊ မဟာပုရိသောပြယုဂံ၌ ပုရိသသဒ္ဓါသည် မြတ်သောယောက်ျား- ယုတ်သောယောက်ျား နှစ်မျိုးလုံးကို ဟောနိုင်သောကြောင့် သာမညသဒ္ဓါ (နှစ်မျိုးလုံးနှင့် ဆက်ဆံသောသဒ္ဓါ) အထူ ပြုထိုက်သော ဝိသေသျှသဒ္ဓါဖြစ်၏။ မဟန္တောကား ယုတ်သော ယောက်ျားမှ ထူးခြားအောင် အထူးပြုတတ်သောကြောင့် ဝိသေသနသဒ္ဓါတည်း။ ဤသို့ ဝိသေသနပုဒ် ရှေးရှိသော သမာဿသည် “ဝိသေသန+ပုဗ္ဗပဒံ+အသောတိ” နှင့် အညီ “ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒ (ဝိသေသန ရှေ့ပုဒ်ရှိသော သမာဿ)” မည်၏။

တုလျာဓိကရဏ၊ ပေပယောဂေါ။ ။ မဟာပုရိသော၌ “မဟန္တော+ပုရိသော” ဟုသာ ဝိဂြိုဟ်ပြုသင့်သော်လည်း မဟန္တ နှင့် ပုရိသတို့ တုလျာဓိကရဏဖြစ်ကြောင်းကို ထင်ရှား ရှေ့ရာ စသဒ္ဓါ တသဒ္ဓါတို့၏ ယုဉ်ရခြင်း (စ-တတို့ကို ထည့်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုရခြင်း) ဖြစ်သည်။

စသဒ္ဒတသဒ္ဒပယောဂေါ-စသဒ္ဒါ တသဒ္ဒါတို့၏ ယှဉ်ခြင်းသည်၊(ဟောတိ-၏၊) မဟန္တောစ-မြတ်သူလည်း ဟုတ်၏။ သော-ထိုမြတ်သူဟူသည်၊ ပုရိသောစ-ယောကျ်ားလည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ-ဤသို့၊ ဝိဂ္ဂဟေ-ကို၊ (ကတေ-သော်၊) [သမဿုန္တေ၊ ကမ္မဓာရယသညောစ ဟောတိတို့၌ စပ်။]

မှန်၏-စသဒ္ဒါ တသဒ္ဒါ မပါဘဲ “မဟန္တော+ပုရိသော” ဟူသာ ဝိဂ္ဂဟပြုလျှင် “မဟန္တော-မြတ်သူ+ပုရိသော-ယောကျ်ား” ဟု အနက်ပေး၍ မြတ်သူတခြား၊ ယောကျ်ားတခြားဟု နှစ်မျိုးကွဲပြားသကဲ့သို့ ထင်ရ၏။ “မဟန္တောစ+သော+ပုရိသောစ=ထိုသူသည် မြတ်သူလည်း ဟုတ်၊ ယောကျ်ားလည်း ဟုတ်၏” ဟု ဆိုရာ၌ကား မဟန္တ အရနှင့် ပုရိသအရ ယောကျ်ားတစ်ယောက်တည်းသာရကြောင်း ထင်ရှားသည်။ [“ဧကတ္ထဇောတနာယ စကာရတကာရသဒ္ဒေါစ အာနိယတေ” ဟူသော သရသ္မတဋီကာလည်း ဤအဓိပ္ပာယ်ကိုပင် ပြ၏။]

ရှေးဆရာတို့ ဝါဒ။ ။ ယောကျ်ားတစ်ယောက်၌ မဟန္တ နာမည်-ပုရိသ နာမည် အားဖြင့် အမည်သညာ နှစ်မျိုး ကွဲပြားကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ (မဟန္တ သဒ္ဒါသည် မြတ်သောဂုဏ်ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်သောကြောင့် မဟန္တ ၏ သကတ္ထ=မူလအနက် ဖြစ်သော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကား အမြတ်ဂုဏ်တည်း၊ ပုရိသ၏ သကတ္ထဖြစ်သော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကား ယောကျ်ားဇာတ်တည်းဟု) မဟန္တ နှင့် ပုရိသတို့ သကတ်နိမိတ်ချင်း ကွဲပြားကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ စသဒ္ဒါဖြင့်ပြသည်၊ သကတ်ကိုပင် အန္တတ္ထ(အတွင်း အနက်)ဟု ခေါ်၍ ယောကျ်ားဒြပ်တည်းဟူသော အနက်ကိုကား ဗာဟုတ္ထ(အပြင်နက်)ဟု ခေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် စသဒ္ဒါဖြင့် မဟန္တ နှင့် ပုရိသတို့ အန္တတ္ထချင်း ကွဲပြားကြောင်းကိုလည်း ပြသည်။

ဤသို့ သညာနာမ၊ နိမိတ်၊ အန္တတ္ထ ကွဲပြားသော်လည်း သညာရှိသော (သညိ) နာမရှိသော (နာမိ) ဗာဟုတ္ထဒြပ်ကား (ယောကျ်ားတစ်ယောက်တည်းဖြစ်၍ မကွဲပြားကြောင်း=တုလျာဓိကရဏဖြစ်ကြောင်း) ကို တသဒ္ဒါဖြင့် ပြသည်ဟု မိန့်ကြသေး၏။ သို့သော် ဝိဂြိုဟ်ဝါကျတွင်း၌ ပါသော စ တ သဒ္ဒါတို့၏ အနက်ကို သမာဿ်က အမွေခံ၍ ဟောရာ၌ တုလျာဓိကရဏဖြစ်ကြောင်းကိုသာ အမွေခံနိုင် (သကတ်စသည် ကွဲပြားကြောင်းကို အမွေခံ၍ မဟောနိုင်) သောကြောင့် စသဒ္ဒါက သကတ်ပြားကြောင်း စသည်ကို ပြ၏ဟူသော စကားကို စဉ်းစားကြပါကုန်။

တသဒ္ဒါ လိင်လိုက်ပုံ။ ။ မဟာပုရိသောကဲ့သို့ ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ်တို့ လိင်ဝစ် တူရာ၌ တသဒ္ဒါ၏ လိင်ဝစ်ကို အထူးစိစစ်ဖွယ်မလို၊ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယော” ကဲ့သို့ ရှေ့ နောက်ပုဒ်တို့ လိင်မတူရာ၌ ဝိဂြိုဟ်ပြုသောအခါ “အဝိဇ္ဇာစ(သာ) ပစ္စယောစ” ဟု ရှေ့ပုဒ်၏ လိင်နှင့်တူစွာ တသဒ္ဒါကို ထားရ၏။ “ဝိသတိ စိတ္တာနိ” ဟု သမာဿ်တွဲပြန် လျှင်လည်း ဝိသတိပုဒ်က နိစ္စက္ကတ္ထိလိင် ဧကဝစ်ဖြစ်သောကြောင့် “ဝိသတိစ (သာ) စိတ္တာနိစ” ဟု ရှေ့ပုဒ်၏ ဝစ်သို့လည်း တသဒ္ဒါလိုက်ရသည်၊ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ မဟုတ်သော

ဣတော-ဤသုတ်မှ၊ [“အဗျယိဘာဝသမာသတော ဥဒ္ဓိ” ဟု ဋီကာဖွင့်ကို ဆင်ခြင်။] ပရံ-နောက်၌၊ ဝိဘာသာရက္ခတိဏက္ခန္ဓာဒိတော-ဝိဘာသာ ရက္ခ တိဏ အစရှိသောသုတ်မှ၊ ဝိဘာသာတိ-ဝိဘာသာပုဒ်သည်။ သမာသဝိဓာနေ- သမာဿကို စီရင်ရာဖြစ်သော၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသောသုတ်၌၊ ဝတ္ထုတေ-ဖြစ်၏။

ဒွိပဒေ၊ ပေ၊ ကမ္မဓာရယော။ ။ နာမိကာနိ-နာမ်ဝိဘတ်နှင့် ယှဉ်ကုန်သော၊ (နာမ်ဝိဘတ်အဆုံးရှိကုန်သော-ဟူလို၊) တုလျာဓိကရဏာနိ-တူသော တည်ရာ အနက်ရှိကုန်သော၊ ဒွေပဒါနိ-နှစ်ပုဒ်တို့ကို၊ ဒေညမညေန-အချင်းချင်းနှင့်၊ သဟ-တကွ၊ ဝိဘာသာ-ဝိကပ်အားဖြင့်၊ သံမဿန္တေ-သမာဿစပ်အပ်ကုန်၏။ တသ္မိ ဒွိပဒေ-ထို ၂ ပုဒ်သည်။ တုလျာဓိကရဏေ-ရှိသည်။ သတိ-သော်၊ သော သမာသော-သည်။ ကမ္မဓာရယသညော စ-ကမ္မဓာရ အမည်ရှိသည်လည်း။

စုတ္တိယဝါကျ ရိုးရိုး၌ကား နောက်ပုဒ်၏ လိင်ဝုစ်သို့ လိုက်ရမည်ဟု ပြောစမှတ် ပြုကြ၏။ ပုံစံကား-“ဝိသတိ တာနိ စိတ္တာနိ ဟောန္တိ”တည်း။ ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍ “သမာဿ၌ တ၊ ရှေ့လိုက်ရ၊ ဝါကျ နောက်လိုက်မြဲ”ဟု နိယာမဆိုရသည်။ “နောက်ပုဒ်၏ လိင်ဝုစ်လိုက်”ဟူသော စကားလည်း တစ်ဝါကျတည်းကို ရည်ရွယ်သည်။ ဝါကျ ကွဲသွားလျှင်ကား ရှေးဝါကျရှိ (တ၏စွဲရာ)ပုဒ်၏ လိင်ဝုစ်သို့သာ လိုက်ရသည်။ [“တတြ ကေတ္တတာစ သမာနာဓိကရဏံ၊ တဉ္စ၊ ပေ၊ ကေသ္မိ၊ အတ္ထေ ဝုတ္တိ၊ သာစ ဝိသေသန ဝိသေသျမေဝ ဘဝတိ”-မုဒ္ဒဗောဓဋီကာ (ရှေ့ဝါကျရှိ ပုဒ်၏ လိင်လိုက်ပုံ။)]

ဣတော ပရံ၊ ပေ၊ ဝတ္ထုတေ။ ။ ဝိဘာသာ ရက္ခ တိဏ ပသု ဓနစသော သုတ်မှ ဝိဘာသာသဒ္ဓါသည် “ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ ကမ္မဓာရယော”သုတ်မှ နောက် “အမာဒယော ပရပဒေဘိ”စသော သမာဿစပ်မှုကို စီရင်သော သုတ်များ၌ လိုက်သည်။ သမာဿစပ်မှု မပါဘဲ အမည်မှည့်ရုံသာဖြစ်သော ဥဘေတပျရိသာ၊ သင်္ချာပုဗ္ဗော ဒီဂု သုတ်များသို့လည်းကောင်း၊ မဟာတံ မဟာ တုလျာဓိကရဏေစသော (သမာဿစပ်မှု အစီအရင်မှ တစ်ပါးအခြား အစီအရင်ပြသော) သုတ်များသို့လည်းကောင်း လိုက်မည် မဟုတ်-ဟူလို။

ဒွေပဒါနိ၊ ပေ၊ သမဿန္တေ။ ။ သုတ်၌ “ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ”ကို ဝိဘတ်ပြင်၍ “ဒွေ ပဒါနိ တုလျာဓိကရဏာနိ”ဟု သမဿန္တေ၏ ကံကို ထည့်သည်။ “ဒွေ ပဒါနိ၊ ပေ၊ သမဿန္တေ”ဝါကျဖြင့် “မဟန္တော+ပုရိသော”ဟူသော နာမ်ဝိဘတ် ဆုံးသော ပုဒ်နှစ်ခုကို သမာဿစပ်ပါဟု စီရင်သည်။

တသ္မိ ဒွိ ပဒေ၊ ပေ၊ ကမ္မဓာရယသညောစ။ ။ ဤဝါကျဖြင့် ထိုသမာဿကို ကမ္မဓာရည်းမည်၏ဟု အမည်မှည့်သည်။ “တသ္မိ၊ ပေ၊ သတိ”ဖြင့် သုတ်၌ပါသော “ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ”ကို လက္ခဏအနက်ပေးရမည်ဟု သိစေသည်။

ဟောတိ၊ ဒွေ-နှစ်ပါးကုန်သော၊ ပဒါနိ-ပုဒ်တို့တည်း၊ ဒွိပဒံ-နှစ်ပုဒ်၊ ယဿ ပဒဒ္ဒယဿ-အကြင် ပုဒ်နှစ်ပါးအပေါင်း၏၊ တုလျံသမာနံ-တူသော၊ အဓိကရဏံ အတ္ထော-တည်ရာအနက်သည်၊ (အတ္ထိ-၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊) တံ-ထိုပုဒ် နှစ်ပါးအပေါင်းသည်၊ တုလျာဓိကရဏံ-တုလျာဓိကရဏမည်၏၊ တသ္မိံ ဒွိပဒေ- ထိုနှစ်ပုဒ်သည်၊ တုလျာဓိကရဏေ-တူသောတည်ရာအနက်ရှိသည်၊ (သတိ- ဖြစ်လတ်သော်၊) [သုတ်၌ပါသော ကမ္မဓာရယော၌ စပ်။]

ဘိန္ဒုပဝတ္တိနိမိတ္တာနံ-ပြားသော ပဝတ္တိနိမိတ်ရှိကုန်သော ပုဒ်တို့၏၊ [တချို့ စာ၌ “ဒွန္တံ ပဒါနံ” ဟု ပါသေး၏၊] ဝိသေသနဝိသေသိတဗ္ဗဘာဝေန-ဝိသေသန ဝိသေသိတဗ္ဗ အဖြစ်ဖြင့်၊ ဧကသ္မိံ အတ္ထေ-တစ်ခုသော အနက်၌၊ ပဝတ္တိ- ဖြစ်ခြင်းသည်၊ တုလျာဓိကရဏတာ-တုလျာဓိကရဏ၏ အဖြစ်မည်၏။

ဒွေ ပဒါနိ၊ ပေ၊ တုလျာဓိကရဏေ။ ။ဤပုဒ်တို့ကား ဝိဂ္ဂဟတ္ထသံဝဏ္ဏနာတည်း။ နောက်ဝိဂ္ဂဟ်၌ သမာနံဖြင့် တုလျံပုဒ်၏ အနက်ကို ပြ၏၊ အတ္ထောဖြင့် အဓိကရဏံ ပုဒ်၏ အနက်ကို ပြ၏၊ သဒ္ဓါသည် အနက်၌တည်ရသောကြောင့် “အဓိကရဏ”အရ “တည်ရာဟူသည် အနက်ပင်ဖြစ်သည်”ဟုလို။

ဘိန္ဒုပဝတ္တိ၊ ပေ၊ ကရဏတာ။ ။ဤစကားဖြင့် တုလျာဓိကရဏ၏ သရုပ်ကို ပြသည်၊ သဒ္ဓါဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းကို “ပဝတ္တိနိမိတ္တ”ဟု ခေါ်၏၊ [ပဝတ္တိယာ- သဒ္ဓါဖြစ်ခြင်း၏+နိမိတ္တံ-အကြောင်း၊] မဟန္တသဒ္ဓါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းသည် အမြတ် ဂုဏ်၊ ပုရိသသဒ္ဓါ ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းကား ယောကျ်ားဇာတ်၊ ဤသို့ ပဝတ္တိနိမိတ် ကွဲပြားသော်လည်း မဟန္တောသည် ပုရိသောနှင့် တွဲသောအခါ အမြတ်ဂုဏ်တွင် မရပ်ဘဲ မြတ်သော ယောကျ်ားဒြပ်ကို ဟော၏၊ ပုရိသောလည်း ယောကျ်ားဇာတ်တွင် မရပ်ဘဲ မြတ်သော ယောကျ်ားဒြပ်ကို ဟော၏၊ ဤသို့ သဒ္ဓပဝတ္တိနိမိတ် ကွဲပြားသော ပုဒ်တို့၏ ဝိသေသန+ဝိသေသုအဖြစ်ဖြင့် “မြတ်သော ယောကျ်ားဒြပ်”တည်းဟူသော အနက်တစ်ခုတည်း၌ ဖြစ်ကြခြင်းသည် တုလျာဓိကရဏတာ (တူသောအနက်ရှိခြင်း) မည်၏၊ “အကြောင်း ကွဲသော်လည်း အပြီးသတ် ဟောနက်အားဖြင့် ထပ်တူဖြစ်နေသော ပုဒ်များကို တုလျာဓိကရဏ ခေါ်သည်”ဟုလို။ [တသဒ္ဓါ လိင်လိုက်ပုံ၌ ပြအပ်သော မုဒုဗောဓဋီကာလည်း ဤအဓိပ္ပာယ်ကိုပင် ပြသည်။]

မှတ်ချက်။ ။နဂိုကပင် ပဝတ္တိနိမိတ် မကွဲသော “ရက္ခော မဟိရဟော ပါဒပေါ” စသည်တို့ကား သစ်ပင်ဇာတ်ကိုချည်း အကြောင်းပြု၍ဖြစ်လာသော သဒ္ဓါများဖြစ်၍ ဘိန္ဒုပဝတ္တိနိမိတ္တ မဟုတ်ကြ၊ ထိုကဲ့သို့ ပုဒ်များကို “ရက္ခောစ+သော+မဟိရဟော ဇာတိ ရက္ခမဟိရဟော”ဟု ကမ္မဓာရဲ မတွဲနိုင်။

ကမ္မဓိဝ-ကံကဲ့သို့၊ ဒွယံ-အမည်နှစ်မျိုးကို၊ ဓာရယတိ-ဆောင်တတ်၏၊ ဣတိ-
 ထို့ကြောင့်၊ ကမ္မဓာရယော-ကမ္မဓာရမည်၏၊ ဟိ-ချဲ့ဦးအံ့၊ [“ယထာ ဟိ” ဟု
 ရှိသင့်၏၊] ကမ္မေ-ကံသည်၊ သတိ-သော်၊ ကြိယာယ-ကြိယာ၏ လည်းကောင်း၊
 ပယောဇနဿစ-အကျိုး၏ လည်းကောင်း၊ သမ္ဘဝတော-ဖြစ်သင့်ခြင်းကြောင့်၊
 [ဟိတံကို အတွင်းသွင်း၍ ရှေးဦးစွာ အနက်ပေးသည်၊] ကမ္မံ-ကံသည်၊ ကြိယဉ္စ-
 ကြိယာကိုလည်းကောင်း၊ ပယောဇနဉ္စ-အကျိုးကိုလည်းကောင်း၊ ဒွယံ-နှစ်ပါးစုံ
 ကို၊ ဓာရယတိ ယထာ-ဆောင်သကဲ့သို့၊ တထာ-ထိုအတူ၊ အယံ သမာသော-ဤ
 သမာဿသည်၊ ဧကဿ အတ္ထဿ-တစ်ခုသောအနက်၏၊ ဒွေ နာမာနိ-နှစ်ပါးကုန်
 သော အမည်တို့ကို၊ ဓာရယတိ-၏၊ (ကသ္မာ-နည်း၊) အသ္မိံ သမာသေ-ဤသမာဿ
 သည်၊ သတိ-ဖြစ်လတ်သော်၊ ဧကတ္ထဇောတကဿ-တစ်ခုသော အနက်ကို
 ထွန်းပြတတ်သော၊ နာမဒွယဿ-အမည်နှစ်ပါး အပေါင်း၏၊ သမ္ဘဝတော-
 ဖြစ်သင့်ခြင်းကြောင့်တည်း၊ [ဟိတံကို သူ့ နေရာအတိုင်း နောက်မှပေးသည်။]

ပုရေ ဝိယ-သို့၊ သမာသသညာဝိဘတ္တိလောပပကတိဘာဝါ-သမာဿ
 မှည့်ခြင်း၊ ဝိဘတ်ကျေခြင်း၊ ပကတိအဖြစ်တို့သည်၊ (ဟောန္တိ။) သမာသေနေဝ-
 သမာဿသည်ပင်၊ တုလျာဓိကရဏဘာဝဿ-တုလျာဓိကရဏအဖြစ်၏၊ ဝါ-ကို၊

ကမ္မဓိဝ၊ ပေ၊ သမ္ဘဝတော။ ။ ဤပါဠိဖြင့် “ဓာရယတိတိ ဓာရယော” ဟူသော
 ကိတ်ဝိဂြိုဟ်ကိုလည်းကောင်း၊ “ကမ္မံ ဣဝံ+ဓာရယော ကမ္မဓာရယော” ဟူသော သမ္ဘဝံနာ
 ကမ္မဓာရည်းကိုလည်းကောင်း ပြ၏၊ ကမ္မံ ဣဝံ-ကံကဲ့သို့၊ ဓာရယော-ဆောင်တတ်သော
 သမာဿသည်၊ ကမ္မဓာရယော-မည်၏၊ [ဓာရယော၌ ဓရဓာတ် စုရာဒိ ဇာယပစ္စည်း
 နှင့် အပစ္စည်း သက်၊] “ကဋ္ဌံ ကရောတိ=ဖျာကို ပြု၏” ဟူရာ၌ ကဋ္ဌံဟူသော ကံ
 ရှိသည်သည့်အတွက် ၁-“ကရောတိ” ဟူသော ကြိယာဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ ၂-ဖျာ ဖြစ်ပေါ်လာ
 သည့်အတွက် မလိုရာ အကျိုးမဲ့ကို ကာကွယ်ရခြင်း-ခင်းမှု ထိုင်မှုစသော လိုအပ်သော
 အကျိုးကို ရခြင်းဟူသော အကျိုးတစ်မျိုးမျိုးလည်း ဖြစ်ပေါ်ရ၏၊ (တစ်နည်း-ဖျာရှိ
 သည့်အတွက် ထိုဖျာဖြင့် ပြီးစေရ ပြုလုပ်ရမည့် အကျိုးတစ်မျိုးမျိုး ဖြစ်ပေါ်လာရ၏။)

ဤသို့လျှင် ကဋ္ဌံဟူသော ကံသည် ကြိယာနှင့် အကျိုး၊ ထိုနှစ်မျိုးကို ဆောင်တတ်
 သကဲ့သို့ “မဟာပုရိသော” စသော သမာဿလည်း ယောက်ျားခြပ်တည်းဟူသော
 တစ်နက်တည်းအတွက် “မဟာ” ဟူသောနာမည်၊ “ပုရိသော” ဟူသောနာမည် ဤ
 နှစ်မည်ကို ဆောင်တတ်ရကား နှစ်ခုကို ဆောင်ခြင်းအားဖြင့် ကံနှင့် အလားတူသော
 ကြောင့် “ကမ္မဓာရယ” ဟု အမည်ရသည်။

ပုရေ ဝိယ၊ ပေ၊ ဘာဝါ။ ။ [သမာဿစပ်၍ ကမ္မဓာရည်းမှည့်မှုကို ရှေး၌ ပြခဲ့ပြီ၊]
 အဗျယိဘောသမာဿတုန်းကကဲ့သို့ မဟန္တောနှင့် ပုရိသောပုဒ်ကို နာမာနံ သမာသော
 သုတ်ဖြင့် သမာဿအမည်လည်း မှည့်၊ ဝိဘတ် ချေ၊ မဟန္တပုရိသဟု ပကတိပြု၊

ဝုတ္တတ္တာ-ဟောအပ်ပြီး၏အဖြစ်ကြောင့်၊ ဝုတ္တတ္တာနမပယောဂေါတိ-ဝုတ္တတ္တာနမပယောဂေါဟူသော ပရိဘာသာအရ၊ စသဒ္ဒတသဒ္ဒါနံ-တို့ကို၊ အပယောဂေါ-မယုဉ်စေရခြင်းသည်၊ (ဟောတိ။)

(၃၄၀) မဟတံ၊ ပေ၊ ကရဏေ ပဒေ။ ။ပရေ တုလျာဓိကရဏေ ဥတ္တရပဒေ (နောက်ပုဒ်ကြောင့်)၊ မဟန္တသဒ္ဒဿ-၏၊ မဟာ၊ ဟောတိ-၏၊ မဟတံတိ ဗဟုဝစနဂ္ဂဟဏေန-မဟတံဟူသော ဗဟုဝစသဒ္ဒါဖြင့်၊ ကွစိ-၌၊ မဟအာဒေသော စ-မဟ အပြုသည်လည်း၊ (ဟောတိ)၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ -

“မဟန္တပရိသ” ဟု သမာဓိဖြစ်သောအခါ ထိုနှစ်ပုဒ်တို့၏ အနက်အရတူ (တုလျာဓိကရဏ)ဖြစ်ကြောင်းကို “မဟန္တပရိသ”သမာဓိကပင် သိစေနိုင်သောကြောင့် “ဝုတ္တတ္တာနမပယောဂေါ”ဟူသော ပရိဘာသာအရ စ-တသဒ္ဒါများကို ချေပစ်ရတော့၏။

ဝိဂ္ဂဟ။ ။ဝုတ္တော အတ္ထော ယေသံတိ ဝုတ္တတ္တာ၊ ယေသံ-အကြင် စသဒ္ဒါ တသဒ္ဒါတို့၏၊ အတ္ထော-တုလျာဓိကရဏဖြစ်ကြောင်း ပြနိုင်သောအနက်ကို၊ ဝုတ္တော-သမာဓိသည် ဟောအပ်၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ ဝုတ္တတ္တာ-တို့မည်၏၊ ဤသို့ တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်ကြောင်းကို သမာဓိပုဒ်က ဟောနိုင်သဖြင့် စ-တသဒ္ဒါတို့ အပိုဖြစ်တော့ရကား ကျေပျောက်ကြရတော့သည်-ဟူလို။ [ဤ၌ တုလျာဓိကရဏအဖြစ်ကိုသာ အမွေခံ၍ သမာဓိပုဒ်က ဟောသည်ဟု ဆိုထားသောကြောင့် “စသဒ္ဒါက သကတံစသည် ပြားကြောင်းကို ပြ၏”ဟူသော ဝါဒကို စဉ်းစားဖို့ရန် ရှေ့၌ မှတ်ချက်ချခဲ့ရသည်။]

တိပဒ ကမ္မဓာရုံ။ ။“ဒွန်နုဋ် ဗဟုဗ္ဗိဟိ”မှတစ်ပါး အခြားသမာဓိများ၌ နှစ်ပုဒ်သာ သမာဓိတွဲရိုးရှိ၏၊ ထို့ကြောင့်“ဒွိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ”ဟု မိန့်ကြောင်းကို ညွှန်ပြ၍ “တိပဒကမ္မဓာရုံ မရှိ”ဟု ဆိုကြ၏၊ [ဒွန္တသမာသဉ္စ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသဉ္စ ဝဇ္ဇယံတွာ ပဒဗဟုတ္ထေ သမာသော န ဘဝတိ-သံခိတ္တ သာရဋီကာ၊] သို့သော် မုဒ္ဒဗောဓ၌ ထို ဝါဒကို လက်မခံလိုသောကြောင့် “သံစ-မြဲလည်း မြဲ၏၊ သော-ထို မြဲ၏ဟူသည်၊ စိစ္စ-တစ်ကိုယ်လုံး ဉာဏ်တုံးလည်း ဟုတ်၏၊ သော-ထို ဉာဏ်တုံး ဟူသည်၊ အာနန္ဒောစ-ချမ်းသာတုံးလည်း ဟုတ်၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ သဒ္ဓိဒါနန္ဒော-မည်၏”ဟု တိပဒကမ္မဓာရုံပုဒ်ကို ပြသည်၊ ပါဠိ၌လည်း “စိတ္တသံသဒ္ဓာစ+တေ+စိတ္တသမုဋ္ဌာနာစ+စိတ္တသဟဘုနောဝေဓာတိ စိတ္တသံသဒ္ဓသမုဋ္ဌာနသဟဘုနော”ဟု အဋ္ဌသာလိနိ၌ ဝိဂ္ဂဟပြုသည်၊ “ဆဋ္ဌိတာ+ပတိတာ+ဥက္ကာပါ-ဆဋ္ဌိတပတိတဥက္ကာပါ”ဟူသော ဝဇ္ဇိရမုဒ္ဓိဋီကာလည်း တိပဒကမ္မဓာရုံပြပင်။

(၃၄၀) ဧတ္ထစ၊ ပေ၊ ဝိညာယတိ။ ။ဤ“မဟာပရိသော”ဟူသော ကမ္မဓာရုံ သမာဓိ၌ ဝိသေသနဖြစ်သော ရှေ့မဟန္တပုဒ်ကို မဟာပြုပုံထောက်၍ အခြားကမ္မဓာရုံ သမာဓိများ၌လည်း ဝိသေသနပုဒ်တို့ ရှေ့၌ ကျရောက်ကြောင်း(ရှေ့ကနေရကြောင်း)ကို

ဤကမ္မဓာရေသမာဿိဉ္စ၊ ဝိသေသနဿ-ဝိသေသနပုဒ်၏။ ပုဗ္ဗနိပါတော-ရှေဉ္စ ဣခြင်းကို၊ ဝိသေသနဘူတဿ-ဝိသေသန ဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ပုဗ္ဗပဒဿ-ရှေ့ပုဒ်၏။ မဟာဒေသဝိဓာနတောဝ-မဟာအပြုကို စီရင်ခြင်းကြောင့်ပင်၊ ဝိညာယတိ-သိအပ်၏။

(၃၄၁) ကမ္မဓာရေယော ဒိဂုတိစ ဝတ္တတေ။

ဥဘော တပျရိသာ။ ။ဥဘော၊ ပေ၊ ဟောန္တိ။ တဿ-ထိုမင်း၏။ ပုရိသော-အချင်းယောက်ျားတည်း။ တပျရိသော-ထိုမင်း၏ အချင်းယောက်ျား၊ တပျရိသ သဒိသတ္တာ-တပျရိသသဒ္ဓါ တူသည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ အယံ သမာသောဝိ-ဤသမာဿကိုလည်း၊ အန္တတ္ထသညာယ-အန္တတ္ထသညာဖြင့်၊ တပျရိသောတိ-ဟူ၍၊ ဝုတ္တာ၊ ဟိ-ချဲ့၊ တပျရိသသဒ္ဓေါ-တပျရိသသဒ္ဓါသည်၊ ဂုဏ်-ဝိသေသနဂုဏ်ကို၊

သိနိုင်သည်။ [များရာလိုက်၍ ယေဘုယျနည်းအားဖြင့် ဝိသေသနရှေ့ နေရကြောင်းကို ဆိုသည်၊ ဝိသေသနုတ္တရပဒကမ္မဓာရည်း အနည်းငယ်၌ကား ဝိသေသနပုဒ်တို့နောက် နေဦးလတ်။]

ဆက်ဦးအံ့-ဂုဏ်ဟောနှင့် ခြပ်ဟောပုဒ် နှစ်ခုစပ်လျှင် ဂုဏ်ဟောသဒ္ဓါသည် ရှေ့ နေ၏။ ဘာကြောင့်နည်း-ဂုဏ်သည် အပ္ပဓာနဝိသေသနဖြစ်၍ ခြပ်သာ ပဓာနဖြစ်သော ကြောင့်တည်း၊ ဂုဏ်ဟောချင်းတွဲမှု ရှေ့နောက် အနေမမြဲ၊ ခဉ္စကုဇော-ခွင်လည်း ခွင်၊ ကုန်းလည်းကုန်းသူ၊ ကုဇုခဉ္စောဝါ၊ ကဏှသုက္ကော-နက်လည်း နက်၊ ဖြူလည်း ဖြူ သော သတ္တဝါ၊ သုက္ကကဏှောဝါ၊ ကြိယာချင်း တွဲရာ၌လည်း နည်းတူ၊ ပါစကပါဌကော-ချက်လည်း ချက်၊ စာလည်း ဖတ်သူ၊ ပါဌကပါစကောဝါ၊ ဂုဏ်နှင့် ကြိယာဟော တွဲရာ၌လည်း နည်းတူ၊ ခဉ္စပါစကော၊ ပါစကခဉ္စောဝါ၊ ခြပ်ဟောနှစ်ခု တွဲရာ၌မူ သာမညသဒ္ဓါသည် နောက်နေ၏။ သိသပရက္ခော-ယင်းတိုက်ပင်၊ စသည်တည်း။

[ဆောင်] ဂုဏ်ခြပ်ဟော၊ သမာဿနောမူ၊ ဂုဏ်ဟောရှေ့က၊ နေရိုးကျ၏။ ဂုဏ် ချင်းချင်း၊ ကြိယာချင်းနှင့်၊ ယင်းတို့နှစ်ပါး၊ တွဲကုန်ငြားသော်၊ ရှေ့သွား နောက်နေ၊ မမြဲပေဘူး၊ တစ်တွေ့ခြပ်၊ နှစ်ခုစပ်လျှင်၊ သာမည သဒ္ဓါ၊ နောက်နေရာသည်၊ မှတ်ပါ ပုံစံအရှိတည်း။

(၃၄၁) တဿ ပုရိသော၊ ပေ၊ အယံ သမာသောဝိ။ ။“တဿ+ပုရိသော တပျရိသော-ထိုမင်း၏ အချင်းယောက်ျား”ဟူရာ၌ တ ဟူသော ရှေ့ပုဒ်၏ အနက် ဖြစ်သော မင်းကို မရ၊ ပုရိသဟူသော နောက်ပုဒ်၏အနက်ဖြစ်သော အချင်းယောက်ျား ရ၏။ ဤ“မဟာပုရိသော” သမာဿိဉ္စလည်း မဟာအရ “မြတ်”ဟူသော အနက်မရ၊ “ပုရိသော”ဟူသော နောက်ပုဒ်၏အနက်(ယောက်ျားခြပ်)ရသည်။ ဤသို့လျှင် တပျရိသ သဒ္ဓါသည် နောက်ပုဒ်အနက်ကို ပဓာနဟောသကဲ့သို့၊ ဤ ကမ္မဓာရည်းသဓာဿလည်း

အတိဝတ္တော ယထာ-လွန်သကဲ့သို့၊ တထာ-တူ၊ အယံ သမာဿေပိ-ဤသမာဿ် သည်လည်း၊ ဂုဏံ အတိဝတ္တော၊ ဟိ-မှန်၏၊ တပျူရိသော-တပျူရိသ်သမာဿ် သည်၊ ဥတ္တရပဒတ္တပဓာနော-ပြဋ္ဌာန်းသော နောက်ပုဒ်အနက်ရှိ၏၊ ဣတိ-ဤသို့၊ မှတ်အပ်၏။

တတော-ထို တပျူရိသ်မှည့်ပြီးသည်မှ နောက်၌၊ နာမဗျပဒေသော-နာမ်ငဲ့ ခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ သျာဒျူပုတ္တိ-သိအစရှိသော ဝိဘတ်တို့၏ဖြစ်ခြင်း သည်လည်းကောင်း၊ (ဟောတိ) ပန-ဆက်၊ အယံ တပျူရိသော-ဤ တပျူရိသ် သမာဿ်သည်၊ အဘိဓေယျဝစနော-ဟောအပ်သောအနက်၏ ဝုန်နှင့်တူသောဝုန် ရှိ၏၊ ပရလိင်္ဂါစ-နောက်ပုဒ်၏လိင်နှင့်တူသော လိင်လည်းရှိ၏၊ မဟာပုရိသော-

နောက်ပုဒ် အနက်ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောသောကြောင့် “တပျူရိသော ဝိယာတိ တပျူရိသော” နှင့်အညီ အန္တတ္ထသညာ (ဝိဂြိုဟ်နက်သို့ ရောက်သော နာမည်)အားဖြင့် “တပျူရိသ” ဟု နာမည်တစ်မျိုး ထပ်၍ ဆိုအပ်ပြန်သည်။

ဥတ္တရ၊ ပေ၊ တပျူရိသောတိ။ ။ “ဂုဏမတိဝတ္တော”၌ ဂုဏဟူသည် ဝိသေသန တည်း၊ ဝိသေသနဖြစ်သော မဟာပုဒ်၏အနက်တွင် မရပ်ဘဲ “မြတ်သော+ယောက်ျား” ဟု ပုရိသဟူသော ဝိသေသပုဒ် အနက်ထိအောင် ဟောခြင်းကို “ဂုဏမတိဝတ္တော” ဟု ဆိုသည်။ ထို “ဂုဏမတိဝတ္တော” ဟူသော စကားကို ခိုင်မြဲစေလိုရကား “ဥတ္တရပဒတ္တ ပဓာနော ဟိ တပျူရိသော” ဟု ဒဠိဝါကျ တက်ရပြန်သည်။ တပျူရိသ်သမာဿ် မှန်လျှင် ဝိသေသဖြစ်သော နောက်ပုဒ်အနက်ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟော၏။ ထို့ကြောင့် “ဂုဏမတိဝတ္တော” ဟူသော စကားသည် မှန်၏-ဟူလို။

အယံ ပန၊ ပေ၊ ဝစနောစ။ ။ “အဘိဓိယတေ-ဟောအပ်၏၊ ဣတိ၊ အဘိဓေယျော” မဟာပုရိသော သဒ္ဒါသည် ဘုရားစသော ယောက်ျားမြတ်ကို ဟော၏။ ထိုယောက်ျားမြတ် သည် တစ်ပါးတည်းဖြစ်အံ့၊ ဧကဝုန်ရှိ၏၊ နှစ်ပါး သုံးပါးစသည် ဖြစ်အံ့၊ ဗဟုဝုန်ရှိ၏။ မဟာပုရိသဟူသော သမာဿ်လည်း ထိုအဘိဓေယျ၏ ဝုန်နှင့်တူစွာ ဧကဝုန် ဗဟုဝုန် ထိုက်သလို ရှိရသည်။ ထို့ကြောင့် “အဘိဓေယျဿ ဝိယ+ဝစနံ အဿ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ “အဘိဓေယျဝစနော” ဟု မိန့်သည်။ [အဿ-ထိုသမာဿ်၏၊ အဘိဓေယျဿ-ဟောအပ်သော အနက်၏၊ ဝစနံ ဝိယ-ဝုန်ကဲ့သို့သော၊ ဝစနံ အတ္ထိ။]

ပရလိင်္ဂါစ။ ။ မဟာပုရိသော၌ ပုရိသောဟူသော နောက်ပုဒ်သည် ပုလ္လိင်ရှိ၏။ ထို နောက်ပုဒ်၏ လိင်နှင့်တူစွာ “မဟာပုရိသော” ဟူသော ပုဒ်အပေါင်းလည်း ပုလ္လိင်ပင် ရှိရသည်။ နောက်ပုဒ်က “ဒေဝီ” ကဲ့သို့ ဣတ္ထိလိင် ရှိရာ၌လည်း “မဟာဒေဝီ” ဟူသော ပုဒ်အပေါင်းသည် ဣတ္ထိလိင်ရှိရမည်။ မဟာဗ္ဗလံ စသည်၌လည်း နပုလ္လိင်ရှိရပုံကို သိပါ။ ထို့ကြောင့် “ပရဿ လိဂံ ဝိယ လိဂံ အဿ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နှင့်အညီ “ပရလိင်္ဂါစ” ဟု မိန့်သည်။ မဟာပုရိသောစသည်ကို ဆိုင်ရာနာမ်ဂိုဏ်းသွင်း၍ နာမ်ရုပ်စဉ်ပါစေ။

မြတ်သောယောက်ျား၊ မဟာပုရိသာ-တို့၊ ဣစ္စာဒိ-ဤသို့ အစရှိသော ရုပ်စဉ်
သည်၊ ပုရိသသဒ္ဓသမံ-ပုရိသသဒ္ဓါနှင့်တူ၏၊ ဧဝံ-တူ၊ မဟာဝိရာေ-ကြီးသော
လုံ့လရှိသူ၊ မဟာမုနိ-မြတ်သောမုနိ။

မဟန္တု-ကြီးသည်လည်း ဟုတ်၏၊ တံ-ထို ကြီးသောအရာဟူသည်၊ ဗလဉ္စ-
အားလည်းဟုတ်၏၊ ဣတိ၊ မဟဗ္ဗလံ-မည်၏၊ မဟဗ္ဗယံ-ကြီးသောဘေး၊ မဟ
အာဒေသော-မဟပြု၊ [“မဟတံ”ဟူသော ဗဟုဝစ်သဒ္ဓါလွန်ဖြင့် ပြု] သန္တေစ-
သူတော်ကောင်းလည်း ဟုတ်၏၊ သော-သည်၊ ပုရိသောစ-၏၊ ဣတိ၊ သပ္ပရိသော-
မည်၏၊ သန္တသဒ္ဓသ သော ဘော၊ ဗောစန္တေတိ ဧတ္ထ-၌၊ စသဒ္ဓေန-ဖြင့်၊
သန္တသဒ္ဓသ-၏၊ သမာသေ-သမာဿအရာ၌၊ အဘကာရေပိ-ဘအက္ခရာ
မနောင်းသော်လည်း၊ သာဒေသော-သပြု၊ တထာ-ထိုအတူ၊ ပုဗ္ဗပုရိသော-
ရှေးယောက်ျား၊ ပရပုရိသော-နောက်ယောက်ျား၊ ပဌမပုရိသော-ပထမပုရိသ်၊
မစ္ဆိမပုရိသော-ရိသ်၊ ဥတ္တမပုရိသော-ရိသ်၊ ပရမပုရိသော-မြတ်သောယောက်ျား၊
ဝိရပုရိသော-ရဲရင့်သောယောက်ျား၊ သေတဟတ္ထိ-ဖြူသောဆင်၊ ကဏသပ္ပော-
မမည်းနက်သော မြွေ၊ နိလုပ္ပလံ-ညိုသောကြာ၊ လောဟိတစန္ဒနံ-နီသော
စန္ဒကူး။ [“ပုဗ္ဗောစ+သော+ပုရိသောစာတိ”စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြု။]

ကုစိ-၌၊ ဝိဘာသာဓိကာရတော-ဝိဘာသာသဒ္ဓါ လိုက်ခြင်းကြောင့်၊ န
ဘဝတိ-သမာဿ မဖြစ်၊ ယထာ-ဥဒါဟရဏ်ကား၊ ပုဏ္ဏော၊ ပေ၊ ဒေဝရာဇာတိ-
ဟူသည်တည်း၊ [မန္တရနိပုတ္တော-မန္တရနိပုတ္တေးမ၏ သားဖြစ်သော၊ ပုဏ္ဏော-
အရှင်ပုဏ္ဏ၊ စိတ္တော-စိတ္တမည်သော၊ ဂဟပတိ-သူကြွယ်၊ ဒေဝရာဇာ-နတ်မင်း
ဖြစ်သော၊ သက္ကော-သိကြား။]

ကုစိ ဝိဘာသာ၊ ပေ၊ ဒေဝရာဇာတိ။ ။“ဝိဘာသာ ရုက္ခတိဏ”စသောသုတ်မှ
ဝိဘာသာ သဒ္ဓါသည် သမာဿစီရင်ရာ သုတ်တိုင်း၌ လိုက်လာသောကြောင့် ပုဏ္ဏနှင့်
မန္တရနိပုတ္တသည် တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်ပါလျက် “ပုဏ္ဏောစ+သော+မန္တရနိပုတ္တောစ”
ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “ပုဏ္ဏမန္တရနိပုတ္တော” ဟု ကမ္မဓာရည်းသမာဿ မစပ်ရ၊ “ပုဏ္ဏော+
မန္တရနိပုတ္တော”ဟု ဝါကျသာ ရှိရသည်၊ ထို့အတူ “စိတ္တဂဟပတိ၊ သက္ကဒေဝရာဇာ”ဟု
ကမ္မဓာရည်းသမာဿ မဖြစ်ပုံကိုလည်း သိပါ၊ ဤသို့ ကမ္မဓာရည်းသမာဿ မဖြစ်လျှင်
ကမ္မဓာရည်း၏ နောက်လိုက် တပျူရိသ် မမည်ပုံမှာ ဆိုဖွယ်ရာ မရှိပြီ၊ ထို့ကြောင့်
“ကုစိ၊ ပေ၊ န ဘဝတိ”ဟူသော စကားကို “ဒ္ဓိပဒေ တုလျာဓိကရဏေ”သုတ်ကို
တားမြစ် သော စကားဟု မှတ်ပါ။

(၃၄၂) ပုမာစ-အဖိုလည်း ဟုတ်၏။ သော-ထိုအဖိုဟူသည်၊ ကောကိလော စ-ဥဉ္ဇလည်း ဟုတ်၏။ ဣတိအတ္ထေ-ဤအနက်၌၊ သမာသေ-ကို၊ ကတေ-ပြုအပ်ပြီးသော်၊ [ပုမာနှင့် ကောကိလောကို သမာသ်စပ်၊ ကမ္မဓာရုံမှည့်၊ သမာသ်မှည့်၊ စ-တချေ၊ ပုမကောကိလဟု ပကတိပြု၊ တပျူရိသ်မှည့်၊ ဤအားလုံး အစီအရင်ကိုပင် “သမာသေ ကတေ”ဟု မိန့်သည်။ ဤ“ကတေ”ကိုလည်း “လောပမာပဇ္ဇတေ”၌ စပ်၊] လောပန္နိ ဝတ္တတေ။

ပုမဿ လိင်္ဂါဒိသု သမာသေသု။ ။သမာသေသု-သမာသ်တို့၌၊ လိင်္ဂါဒိသု-လိင်္ဂအစရှိကုန်သော၊ ပရပဒေသု-နောက်ပုဒ်တို့ကြောင့်၊ ပုမဣစ္စေတဿ-ပုမဟူသော ဤသဒ္ဒါ၏၊ အန္တော-အဆုံးဖြစ်သော၊ အကာရေ-သည်၊ လောပံ အာပဇ္ဇတေ၊ အံမောနိဂ္ဂဟိတံ ဈလပေဟိတိ-သုတ်ဖြင့်၊ မကာရဿ-၏၊ နိဂ္ဂဟိတံ-ပြု၊ ပုကောကိလော-အဖိုဖြစ်သော ဥဉ္ဇ၊ ဧဝံ-တူ၊ ပုနူဂေါ-ဆင်ထီး၊ ဝါ-ပုန်းညက်ပင်။

(၃၄၃) ဓတ္တိယာစ-မင်းမျိုးမလည်း ဟုတ်၏။ သာ-ဟူသည်၊ ကညာစ-သတို့သမီးလည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ-ဤသို့၊ ဝိဂ္ဂယ-ဝိဂြိုဟ်ပြု၍၊ (ဝိဂ္ဂဟရိသညကား ပါဠိပျက်၊) သမာသေ-ကို၊ ကတေ-သော်၊ [“ပုဗ္ဗပဒေ ဣတ္ထိပစ္စယဿ နိဝတ္ထိ”၌စပ်၊] တုလျာဓိကရဏေတိ၊ ပဒေတိ၊ ဣတ္ထိယံတိ၊ ဘာသိတပုမာတိ၊ ပုမာဝါတိ၊ စေတိစ ဝတ္တတေ(“မဟာတံ မဟာ တုလျာဓိကရဏေ ပဒေ-ဣတ္ထိယံ ဘာသိတ ပုမိတ္ထိပုမာဝစေ”သုတ်တို့မှ ၇ ပုဒ်လိုက်။)

ကမ္မဓာရယသညေစ။ ။ကမ္မဓာရယသညေစ သမာသေ-ကမ္မဓာရုံအမည် ရှိသော သမာသ်၌လည်း၊ [စဖြင့် မိမိရှေ့က “ဣတ္ထိယံ ဘာသိတပုမိတ္ထိ”သုတ်လာ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ကို ပေါင်းသည်၊] ဣတ္ထိယံ-ဣတ္ထိလိင်၌၊ ဝတ္တမာနေ-သော၊ တုလျာဓိကရဏေ-သော၊ ပရေ-နောက်ဖြစ်သော၊ ဥတ္တရပဒေ-နောက်ပုဒ်ကြောင့်၊

(၃၄၂) ပုမဣစ္စေတဿ၊ ပေ၊ သမာသေသု။ ။လိင်္ဂါဒိသုပါဠိဖြင့် “ဣတ္ထိပုမ နပုံသက်”ကဲ့သို့ လိင်္ဂစသည် မနှောင်းဘဲ နပုံသကသဒ္ဒါ နှောင်းရာ၌ ပုမ၏ အကို မချေရဟု သိစေသည်။ “သမာသေသု”ဟု ဗဟုဝုစံဖြင့် ဆိုခြင်းကား “ပုမဿ+လိင်္ဂ-ပုလ္လိင်္ဂံ၊ ပုမဿ+ဘာဝေါ ပုမ္ဘာဝေါ”စသော တပျူရိသ်သမာသ်-ဤ၌ပြုအပ်သော ကမ္မဓာရုံသမာသ်စသည်ဖြင့် သမာသ်များကြောင်းကို ပြရခြင်းအကျိုး ရှိသည်။ “ဧဝံ ပုနူဂေါ”ဖြင့် “ပုမာစ+သော+နာဂေါစာတိ ပုနူဂေါ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ဆင်ထီးကို မုချ ရ၏။ ထိုဆင်ထီးကဲ့သို့ မြတ်သော ကြာဖြူပင်-ဓာဒိပ္ပိလ်ပင်-ပုန်းညက်ပင်များကိုကား “ပုနူဂေါ ဝိယာတိ ပုနူဂေါ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်။ [ထောမနိမိ။]

(၃၄၃) ကမ္မဓာရယသညေစ၊ ပေ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ။“ကမ္မဓာရယေစ”ဟု ဆိုလျှင်

ပုဗ္ဗဘူတော-ရှေ့ဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ဣတ္ထိဝါစကော-ဣတ္ထိလိင်ကိုဟောသော၊ သဒ္ဓေါ-သဒ္ဓါသည်၊ ပုဗ္ဗေ-ရှေ့၌၊ ဘာသိတပုမာ-ဟောအပ်ဖူးသော ပုလ္လိင်ရှိသည်၊ ဧ(ဟောတိ)-အကယ်၍ဖြစ်အံ့၊ (ဝေသတိ-သော်)၊ သော-ထိုဣတ္ထိလိင်ဟော သဒ္ဓါကို၊ ပုမာဝ-ပုလ္လိင်ကိုကဲ့သို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗော-၏၊ ဣတိ-ဤသုတ်ဖြင့်၊ ပုဗ္ဗပဒေ-ရှေ့ပုဒ်၌၊ ဣတ္ထိပစ္စယဿ-ဣတ္ထိပစ္စည်း၏၊ နိဝတ္တိ-နစ်ခြင်းသည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏၊ ဓတ္တိယကညာ-မင်းမျိုးသတို့သမီး၊ ဓတ္တိယကညာယော-တို့၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း၊ ဧဝံ-တူ၊ ရတ္တလတာ-နိသောနွယ်၊ ဒုတိယဘိက္ခာ-နှစ်ခုမြောက်ထမင်း။

ပြီးကောင်းလျက် “ကမ္မဓာရယသညေစ” ဟု သညသဒ္ဓါ ထည့်ခြင်းမှာ “ကမ္မဓာရဲမည်သော သမာဿ” ဟု သိသာစေခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ “သညဂ္ဂဟဏံ သုဗောဓတ္ထ”-ဋီကာ၊ သမာဿ ဆိုင်ရာ စီရင်၍ ပကတိပြုသောအခါ “ဓတ္တိယာကညာ” ဟု အာကာရန္တပကတိအတိုင်း ဖြစ်၏။ ကညာသည် ဣတ္ထိလိင်၌လည်း ဖြစ်၏။ ဓတ္တိယာနှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်သော နောက်ပုဒ်လည်း ဟုတ်၏။ ဤ ကညာပုဒ်မျိုးကို ရည်ရွယ်၍ “ဣတ္ထိယံ ဝတ္တမာနေ တုလျာဓိကရဏေ ဥတ္တရပဒေ” ဟု မိန့်သည်။

ဓတ္တိယာ။ ။ ဓတ္တိယာကား ကညာကိုထောက်၍ (ပုဗ္ဗဘူတ) ရှေ့ဖြစ်၏။ မင်းမျိုးမဟုတ် ဣတ္ထိလိင်ဟော သဒ္ဓါလည်း ဟုတ်၏။ ဤသမာဿသို့ မရောက်မီ ရှေးက “ဓတ္တိယော ကုမာရေ” စသည်ဖြင့် ပုလ္လိင်ကိုလည်း ဟောဖူးသည်။ ဤဓတ္တိယာပုဒ်မျိုးကို ရည်ရွယ်၍ “ပုဗ္ဗဘူတော ဣတ္ထိဝါစကော သဒ္ဓေါ ပုဗ္ဗေ ဘာသိတပုမာ” ဟု မိန့်သည်။ ဤသို့ ရှေးက ပုလ္လိင်ကို ဟောခဲ့ဘူး၍ ယခုသမာဿတွင်း၌ ဣတ္ထိလိင်ကို ဟောနေဆဲဖြစ်သော ဓတ္တိယာကဲ့သို့သော သဒ္ဓါကို ပုလ္လိင်ကဲ့သို့ မှတ်ပါဟု ငဲ့ညွှန်းသောသုတ်တည်း။

ဣတိ ဣတ္ထိပစ္စယဿ၊ ပေ၊ ဒုတိယဘိက္ခာ။ ။ “ဓတ္တိယာ” ကို ပုလ္လိင်ဟု ညွှန်ပြလိုက်သောအခါ ဣတ္ထိဇောတက အာပစ္စည်း အလိုလိုပျောက်၍ “ဓတ္တိယ” ဟု ဖြစ်၏။ “ရတ္တာစ သာ လတာစ” ၌ “ရတ္တာလတာ” ဟု ပကတိပြု၊ ရတ္တာပုဒ်သည် “ရတ္တာ+ဩဘာသော-နိသောအရောင်” စသည်ဖြင့် ပုလ္လိင်ကို ဟောခဲ့ဘူး၏။ “ဒုတိယာစ သာ ဘိက္ခာစ” ၌ “ဒုတိယာဘိက္ခာ” ဟု ပကတိပြု၊ ဒုတိယာသဒ္ဓါသည် “ဒုတိယော ကဏ္ဍော” စသည်၌ ပုလ္လိင်ကို ဟောခဲ့ဘူး၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိပါ။

မှတ်ချက်။ ။ “ပဌမာဝိတတ္ထိ-ဒုတိယာဝိတတ္ထိ” စသည်၌ကား ပထမာ-ဒုတိယာ တို့က နာမည်ဟော(သညာသဒ္ဓါ) ဖြစ်သောကြောင့် မူလနာမည်ပျက်၍ “ပဌမဝိတတ္ထိ-ဒုတိယဝိတတ္ထိ” စသည် ဖြစ်မည်စိုးသောကြောင့် ပုလ္လိင် မငဲ့ရ၊ “ပဌမာ ဒုတိယာ” အတိုင်းပင် ရှိရသည်။ “စဝံ ဒုတိယာဝိတတ္ထိ၊ ဧတ္တစ ပုဗ္ဗဿ(ဒုတိယာဟူသော ရှေ့ပုဒ်၏) သညာသဒ္ဓတ္တာ ပုမ္မာဝါတိဒေသော န ဟောတိ”-ဋီကာ။

ဗြာဟ္မဏီစ-ပုဏ္ဏေးမလည်း ဟုတ်၏။ သာ၊ ဒါရိကာစ-သူငယ်မလည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ၊ ဗြာဟ္မဏဒါရိကာ-မည်၏။ နာဂဏာဏဝိကာ-နဂါးပျိုမ၊ [“နာဂီစ သာ မာဏဝိကာစ”ဟု ပြု] ပုဗ္ဗပဒသေဝ-ရှေးပုဒ်၌သာ၊ အယံ ပုစ္ဆာဝါတိဒေသော-ဤပုလ္လိင်အဖြစ်ကို ငဲ့ညွှန်းခြင်းသည်။ (ဟောတိ) တေန-ထို့ကြောင့်၊ ခတ္တိယကုမာရီ-မင်းမျိုးသတို့သမီး၊ ကုမာရသမဏီ-သတို့သမီး ရဟန်းမ၊ [သီဟိုဠ်မှ၌ “တရုဏဗြာဟ္မဏီ-နပျိုသော ပုဏ္ဏေးမ”ဟု ရှိသေး၏။] ဣတိအာဒိသု-ဤသို့ အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌၊ ဥတ္တရပဒေသု-နောက်ပုဒ်တို့၌၊ ဣတ္ထိပစ္စယဿ-၏။ နိဝတ္တိ-နစ်ခြင်းသည်။ န ဟောတိ။

ဣတ္ထိယံ ဣစ္စေဝ-ရှေ့သုတ်မှလိုက်သော “ဣတ္ထိယံ” သဒ္ဒါသည်။ ကိ-အဘယ် အကျိုးရှိသနည်း။ ကုမာရီရတနံ၊ သမဏီပဒမံ-တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။ [ကုမာရီရတနံ-ရတနာနှင့်တူသော အပျို၊ သမဏီပဒမံ-ပဒုမ္မာနှင့်တူသော ရဟန်းမ]

ဗြာဟ္မဏီပေ၊ န နိဝတ္တိ ဟောတိ။ ။ဤသုတ်ဖြင့် ပုလ္လိင်ငဲ့ရာ၌ ရှေ့ပုဒ်ကိုသာ ငဲ့ရမည်။ ကညာဒါရိကာစသော နောက်ပုဒ်ကို မငဲ့ရ။ ထို့ကြောင့် “ခတ္တိယာစ+သာ+ ကုမာရီဇာတိ ခတ္တိယကုမာရီ”၌ ခတ္တိယာဟူသော ရှေ့ပုဒ်၌သာ အာပစ္စည်းပျောက်၍ ကုမာရီဟူသော နောက်ပုဒ်၌ (ဤ)ပစ္စည်း မပျောက်ဘဲ ရှိရသည်။ “ကုမာရီစ+သာ+ ဗြာဟ္မဏီဇာတိ ကုမာရဗြာဟ္မဏီ၊ တရုဏီစ+သာ+ဗြာဟ္မဏီဇာတိ တရုဏဗြာဟ္မဏီ” တို့၌လည်း နည်းတူ။

မှတ်ချက်။ ။ “ယဒိ ဟိ နျာသေ ဝုတ္တနယေန ဥတ္တရပဒဿာပိ ပုစ္ဆာဝါတိဒေသော သိယာ၊ တဒါ ခတ္တိယကုမာရီတုဒိသု ခတ္တိယကုမာရော၊ ပေ၊ ဧဝံ အနိဋ္ဌရူပပသင်္ဂေါ သိယာ”ဋီကာ၊ ဤဋီကာ၌ ဥတ္တရပဒဿာပိဝယ် အပိဖြင့် ပုဗ္ဗပဒကို ဆည်း၏။ ထို့ကြောင့် နျာသ၌ ရှေ့ပုဒ်နောက်ပုဒ် နှစ်ပုဒ်လုံးကိုပင် ပုလ္လိင်ငဲ့သည်ဟု ဋီကာဆိုလိုသည်။ ပုဗ္ဗပဒသေဝ၌ ဧဝဖြင့် နျာသကဲ့သို့ နှစ်ပုဒ်လုံးကို မငဲ့ရ။ ရှေ့ပုဒ်ကိုသာ ငဲ့ပါဟု ဆိုလိုသည်။

ဤသို့ ဋီကာဖွင့်သော်လည်း နျာသရုပ်တွက်ပုံကို ကြည့်ရသောအခါ ကမ္မဓာရုံသမာဓိ အရာဝယ် နောက်ပုဒ်၌ ပုလ္လိင်ငဲ့ပုံကို သိသိသာသာ မတွေ့ရ။ ရှေ့ပုဒ်၌ ငဲ့ကြောင်းကိုကား သိသာစွာတွေ့ရသည်။ သန္တိ နိဂ္ဂဟိတဉ္စသုတ်၌ “ပုရိမဇာတိ” ရုပ်တွက်ပုံကို ကြည့်ပါ။ ထို့ကြောင့် ဣတ္ထိယံ ဘာသိတပမိတ္ထိပမာဝစေသုတ်၌ ဒီဃဇေယျာရုပ်ဝယ် ရှေ့နောက် နှစ်ပုဒ်လုံး ငဲ့ထားသောမူကိုသာ တွေ့ရသဖြင့် ဤသုတ်လည်း နျာသအလို ရှေ့နောက် နှစ်ပုဒ်လုံး ငဲ့သည်ဟုပင် ရူပသိဒ္ဓိဇာကိုယ် ဋီကာတို့ စွပ်စွဲလိုဟန်တူသော်လည်း ကမ္မဓာရုံ၌ နှစ်ပုဒ်လုံး ငဲ့ထားသည်ကို ယခု နျာသဇာအုပ်များဝယ် မတွေ့ရပါ။

ဣတ္ထိယမိစ္စေဝ ကိ။ ။ ရှေ့သုတ်မှ “ဣတ္ထိယံ” သဒ္ဒါ ဤသုတ်သို့ လိုက်လာခြင်း သည် ဘယ်အကျိုးငှာနည်းဟု မေး၊ “ဣတ္ထိယံ၊ တုလျာဓိကရဏေ ပဒေ” အရ ဣတ္ထိလိင် လည်းဖြစ်၊ တုလျာဓိကရဏလည်းဖြစ်သော နောက်ပုဒ်နှောင်းမှ ရှေ့ပုဒ်ကို ပုလ္လိင်ငဲ့ရသည်။

ဘာသိတပုမာတိ-သည်။ ကိံ-နည်း။ ဂင်္ဂါနဒီ၊တဏှာနဒီ၊ပထဝီဓာတု တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။[ဂင်္ဂါနဒီ-ဂင်္ဂါမြစ်၊ တဏှာနဒီ-တဏှာမြစ်၊ပထဝီဓာတု-ပထဝီဓာတ်။] နန္ဒာပေါက္ခရဏီ နန္ဒာဒေဝီ တျာဒီသု ပန-အစရှိသည်တို့၌ကား၊ သညာသဒ္ဓတ္တာ-နာမည်ဟောသဒ္ဓါ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ န ဟောတိ-ပုလ္လိင်ကဲ့သို့ မဖြစ်။ [နန္ဒာပေါက္ခရဏီ-နန္ဒာရေကန်၊ နန္ဒာဒေဝီ-နန္ဒာမိဖုရား။]

တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ ပုရတ္ထိမောစ-ရှေ့ပိုင်း၌ဖြစ်သည်လည်း ဟုတ်၏။ သော၊ ကာယောစ-ကိုယ်လည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ ပုရတ္ထိမကာယော၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤပြုယုဂ်၌၊ ကာယောကဒေသေ-ကိုယ်တစ်စိတ်၌၊ ကာယသုဒ္ဓေါ-သည်။ (ဟောတိ)၊ ဝေ-တူ၊ ပစ္ဆိမကာယော-နောက်ပိုင်း ကိုယ်၊ ဟေဋ္ဌိမကာယော-

ကုမာရီရတနံဝယ် ကုမာရိ၌ ဣတ္ထိလိင်သဒ္ဓါ မနှောင်း (ရတနံဟု နပုလ္လိင်သဒ္ဓါ နှောင်း) သောကြောင့် ပုလ္လိင် မငဲ့ရခြင်း (“ကုမာရ” ဟု မဖြစ်ရခြင်း) အကျိုး ရှိသည်။ သမဏီပဒုမံလည်း နည်းတူ။

ဘာသိတပုမာတိ ကိံ။ ။ရှေ့သုတ်မှ ဘာသိတပုမာသဒ္ဓါ လိုက်လာခြင်းသည် ဘယ်အကျိုးငှာနည်းဟု မေး၊ ဂင်္ဂါ-တဏှာ-ပထဝီတို့သည် ပုလ္လိင်ကို ဟောဘူးသော “ဘာသိတပုမ”သဒ္ဓါများ မဟုတ်ကြ၊ နိယတဣတ္ထိလိင်ဟော သဒ္ဓါများ ဖြစ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဣတ္ထိလိင်လည်းဖြစ်-တုလျာဓိကရဏလည်းဖြစ်သော နဒီသဒ္ဓါ ဓာတုသဒ္ဓါ နှောင်းလျက်ရှိသော်လည်း ဂင်္ဂါစသည်တို့က ဘာသိတပုမ မဟုတ်သောကြောင့် ဂင်္ဂါ စသည်ကို ပုလ္လိင်မငဲ့ရ၊ အာပစ္စည်း ဤပစ္စည်းကျေ၍ “ဂင်္ဂါ-တဏှာ-ပထဝီ”ဟု မဖြစ်ခြင်း အကျိုး ရှိသည်-ဟူလို။

နန္ဒာပေါက္ခရဏီ၊ ပေ၊ န ဟောတိ။ ။ဧတ္ထိယကဲ့သို့ ဇာတိသဒ္ဓါ-မဟန္တ ကဲ့သို့ ဂုဏသဒ္ဓါ-ပါစကကဲ့သို့ ကြိယာသဒ္ဓါ-ဝစ္ဆကဲ့သို့ အဝတ္ထာသဒ္ဓါတို့သာ ဝိသေသျှပုဒ်၏ လိင်အားလျော်စွာ (ဧတ္ထိယော-ဧတ္ထိယာ-ဧတ္ထိယံ၊ မဟန္တော-မဟန္တိ-မဟန္တံ စသည်ဖြင့်) ပုဒ်နေ ပြောင်းလေ့ရှိကြ၏။ နာမည်ဟော သညာသဒ္ဓါတို့ကား ထိုကဲ့သို့ လိင်ပြောင်းလျှင် မူလနာမည် ပျက်သွားဖွယ်ရှိ၏။ “နန္ဒာ”ဟူသော အမည်က “နန္ဒ”ဟု ဖြစ်လျှင် မူလ နာမည် ပျက်သည်-ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် “နန္ဒောကုမာရော”စသည်၌ နန္ဒသဒ္ဓါသည် ပုလ္လိင်ကို ဟောဘူး၍ ယခု နန္ဒာပေါက္ခရဏီဝယ် ဣတ္ထိလိင်လည်းဖြစ် တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်သော ပေါက္ခရဏီသဒ္ဓါလည်း နှောင်းစေကာမူ သညာသဒ္ဓါဖြစ်သောကြောင့် နန္ဒာ၌ ပုလ္လိင် မငဲ့ရ၊ နန္ဒာဒေဝီ၌လည်း နည်းတူ။

တထာ ပုရတ္ထိမောစ၊ ပေ၊ သဗ္ဗကာယော။ ။[ဤ“တထာ”မှစ၍ ကမ္မဓာရယ သညေစသုတ်၏ ဆိုင်ရာမဟုတ်၊ အခြား ဝိသေသနပုဗ္ဗဒုပ ကမ္မဓာရည်းများကို ပြလို၍ “တထာ”ဟု မိန့်သည်။] သက္ကတ၌ အဂ္ဂ(ရှေ့)အနက်ဟော “ပုရတ္ထ” “နိပါတ်ပုဒ်သည်

အောက်ပိုင်းကိုယ်၊ ဥပရိမကာယော-အထက်ပိုင်းကိုယ်၊ သဗ္ဗကာယော-အလုံးစုံကိုယ် (တစ်ကိုယ်လုံး၊) ပုရာဏဝိဟာရော-ဟောင်းသောကျောင်း၊ နဝါဝါသော (နဝ+အာဝါသော)-အသစ်နေရာ(နေရာအသစ်)၊ ကတရနိကာယော၊ ကတမနိကာယော-အဘယ်ဒိုကာယ်နည်း၊ ဟေတုပစ္စယော-ဟေတုပစ္စည်း၊ အဗဟုလံ-မများဘဲ၊ ဗဟုလံ-များသကဲ့သို့၊ ကတံ-ပြုအပ်၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ ဗဟုလိကတံ-မည်၏၊ ဇီဝိတပ္ပဓာနံ-ဇီဝိတရုပ် ပဓာနရှိသော၊ နဝကံ-နဝကတည်း၊ ဇီဝိတနဝကံ-ဇီဝိတနဝက၊ ဣစ္စာဒိ။

ပါဠိ၌ “ပုရတ္ထ”ဟု ဖြစ်လာ၏၊ ထို့ကြောင့် “ပုရတ္ထ-ရှေ့၌၊ ဘဝေါ-တည်း၊ ပုရတ္ထိမော-ရှေ့၌ ဖြစ်သည်”ဟု ဆိုပါ။

တ္ထေစ၊ ပေ၊ ကာယသဒ္ဓေါ။ ။ ဤ “ပုရတ္ထိမကာယော” အရ တစ်ကိုယ်လုံးကို မရ၊ ကိုယ်၏ ရှေ့ပိုင်းတစ်စိတ်ကိုသာ ရသောကြောင့် ဤကာယသဒ္ဓါသည် အပေါင်းတစ်ကိုယ်လုံး၏ ကာယအမည်ကို ကိုယ်တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း၌ တင်စားထားသော ဧကဒေသျှုပဓာရသဒ္ဓါတည်းဟု ပြလို၍ “တ္ထေစ၊ ပေ၊ ကာယသဒ္ဓေါ”ဟု အမှာစကားချပ် ညှပ်သည်။ ဥပရိမကာယောတိုင်အောင် ဤနည်းချည်းတည်း၊ သဗ္ဗကာယော၌ ကာယကား တစ်ကိုယ်လုံးကိုဟောသော မုဗ္ဗသဒ္ဓါပင်၊ “ပစ္ဆိမောစ၊ ဟေဒ္ဓိမောစ၊ ဥပရိမောစ၊ သဗ္ဗောစ သော ကာယောစာတိ”ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု။

အဗဟုလံ၊ ပေ၊ ဗဟုလိကတံ။ ။ “ဗဟုလိကတံ”၌ “အဗဟုလံ ဗဟုလံ ကတံ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသော်လည်း အဗဟုလံမှာ အပိုထည့်အပ်သော ပုဒ်သာ၊ ရုပ်တွက်သော အခါ “ဗဟုလံ+ကတံ”တည်း၊ သိ အံပြု၊ “ဗဟုလံ+ကတံ”ပြီး၊ “ဗဟုလကတံ”ပကတိပြု၊ ပစ္စယာဒနိဋ္ဌာစသော သုတ်ကြီးဖြင့်(မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “အဘူတတဗ္ဗာဝေ”စသော သုတ်ဖြင့်) ဗဟုလနောင် (ဤ)ပစ္စည်းသက် (ဗဟုလိကတ)နာမင့် စသည် စီရင်။

အဗ္ဗူတတဗ္ဗော။ ။ ဤပစ္စည်းမျိုးကို အဗ္ဗူတတဗ္ဗောအနက်၌ သက်သည်ဟု ဆို၏၊ နဂိုက အများမဟုတ်သည်ကို “အဘူတ-ရှေး၌ မဖြစ်”ဟု ဆို၏၊ ယခုအခါ၌ များသကဲ့သို့ဖြစ်ခြင်းကို “တဗ္ဗာဝ-ထိုများသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်ခြင်း”ဟုဆိုသည်။ ဤသို့ အဗ္ဗူတအနက် ထင်ရှားအောင် “အဗဟုလံ”ဟုလည်းကောင်း၊ တဗ္ဗာဝအနက် ထင်ရှားအောင် “ဗဟုလံကတံ”ဟုလည်းကောင်း ဝိဂြိုဟ်လုပ်ကြရသည်။

ဇီဝိတနဝကံ။ ။ ဇီဝိတနဝကံ၌ “ဇီဝိတံ+ပဓာနံ ယဿ”ဟု ရှေးဦးစွာ ဗဟုဗ္ဗိဟိ ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ဇီဝိတရုပ် ပဓာနဖြစ်သော ရုပ်အပေါင်းရစေ၊ ထို့နောက် “ဇီဝိတပ္ပဓာနံ+နဝကံ၊ ဇီဝိတပ္ပဓာနနဝကံ”ဟု ဖြစ်သင့်လျက် အလယ်က ပဓာနပုဒ်ကို “ဝုတ္တတ္ထာနမပ္ပယောဂေါ”အရ ချေ၍ “ဇီဝိတနဝကံ”ဟု ဖြစ်၏။ [သာဏေန-ပိုက်ဆံလျှော်ချည်ဖြင့်၊ ကတာ-ပြုအပ်သော၊ သာဋီကာ-အဝတ်သည်၊ (“သာဏကတသာဋီကာ”ဟု ဖြစ်သင့်လျက် ကတပုဒ် ချေ၍) သာဏသာဋီကာ မည်သကဲ့သို့တည်းဟု ဋီကာဖွင့်သည်။]

ဝိသေသနုတ္တရပဒ-ဝိသေသနုတ္တရပဒကမ္မဓာရဲ၌၊ ဇိနဝစနာနပရောစတော-
 ဘုရားပါဠိတော်နှင့် မဆန့်ကျင်သောအားဖြင့်၊ ထေရာစရိယပဏ္ဍိတဘဒိဝိသေသန-
 ထေရ်၊ အာစရိယ၊ ပဏ္ဍိတ အစရှိသော ဝိသေသနသည်၊ ပရဇ္ဇ-နောက်ကျသည်
 လည်း၊ ဘဝတိ-ဖြစ်၏။ ယထာ-ကား၊ သာရိပုတ္တောစ၊ ပေ၊ ဝတ္ထုဝိသေသော-
 ဟူသည်တည်း၊ သာရိပုတ္တောစ၊ ပေ၊ ဣတိ သာရိပုတ္တတ္ထေရော၊ ဧဝံ မဟာမောဂ္ဂလ္လာန
 တ္ထေရော၊ မဟာကဿပတ္ထေရော၊ ဗုဒ္ဓဃောသာစရိယော-ဗုဒ္ဓဃောသဆရာတော်၊
 ဓမ္မပါလာစရိယော-တော်၊ အာစရိယဂုတ္တိလောဝါ-အာစရိယဂုတ္တိလော ဟုလည်း
 ရှိ၏။ (ဆရာဂုတ္တိလ) မဟောသဓောစ-မဟောသဓာလည်း ဟုတ်၏။ သော၊
 ပဏ္ဍိတောစ-သုခမိန်လည်း ဟုတ်၏။ [ပညာရှိသူကို “သုခမိန်” ဟု ခေါ်သည်။]
 ဣတိ မဟောသပဏ္ဍိတော၊ ဧဝံ ဝိမုရပဏ္ဍိတော-ဝိမုရသုခမိန်၊ ဝတ္ထုဝိသေသော-
 နေရာအထူး။

ဝိသေသနောဘယပဒေါ-သည်၊ ယထာ-နည်း၊ တံ-ထိုဘောဇဉ်သည်၊
 သီတဉ္စ-အေးလည်း အေး၏။ ဥဏှဉ္စ-ပူလည်း ပူ၏။ ဣတိ၊ သီတုဏှံ-သီတုဏှ
 မည်၏။ သော-ထိုပဲသည်၊ သိနိဒ္ဓေါစ-ညက်ညောသည်လည်း ဟုတ်၏။ ဥဏှော
 စ-ပူသည်လည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ၊ သိနိဒ္ဓုဏှော၊ မာသော-ပဲကြီးတည်း၊ သော-
 ထိုသူသည်၊ ခဉ္စောစ-ခွင်လည်း ခွင်၏။ ခုဇ္ဇောစ-ကုန်းလည်း ကုန်၏။ ဣတိ၊
 ခဉ္စုဇ္ဇော-မည်၏။ ဧဝံ-တူ၊ အန္ဓဗမိရော-ကန်းလည်း ကန်း၊ နားလည်းထိုင်းသူ၊

ဝိသေသနုတ္တရပဒကမ္မဓာရဲ။ ။ [ဥတ္တရပဒ-နောက်ပုဒ်]၊ ဝိသေသနပုဒ်က (မဟန္တော
 ကဲ့သို့ ရှေ့မနေဘဲ) နောက်နေလျှင် ဝိသေသဖြစ်သော ရှေ့ပုဒ်အနက်က ပဓာနဖြစ်သော
 ကြောင့် ရှေ့ပုဒ်အနက် ပြဋ္ဌာန်းလျက်ရှိ၏။ ကမ္မဓာရဲမှန်လျှင် တပျူရိသ်လည်းမည်၏ဟု
 ဆိုခဲ့ပြီ။ တပျူရိသ်သမာဿ်၌ကား နောက်ပုဒ်အနက်သာ ပြဋ္ဌာန်းရိုးတည်း၊ ထို့ကြောင့်
 “သာရိပုတ္တတ္ထေရော”စသော သမာဿ်သည် အဘယ်နည်းဖြင့် “ဥဘော တပျူရိသ်”
 သုတ်အရ တပျူရိသ်မည်နိုင်ပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေကား-အမာဒိတပျူရိသ်၌
 “အစ္စန္ဒ”စသော ရှေ့ပုဒ်အနက် ပြဋ္ဌာန်းသော ပုဒ်များကိုပင် တပျူရိသ်အဖြစ်ဖြင့်
 သီးခြားပြသကဲ့သို့၊ ဤ သာရိပုတ္တတ္ထေရော စသည်တို့လည်း နောက်ပုဒ်အနက်
 မပြဋ္ဌာန်းသဖြင့် မုချ တပျူရိသ်အမည် မရနိုင်စေကာမူ မဟာပုရိသော စသော
 တပျူရိသ်များနှင့် (ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ်ဝယ် ပထမာကျေခြင်းအားဖြင့်) တူသောကြောင့်
 သဒိသူပစာတပျူရိသ်အမည်ကား ရနိုင်ပေသည်သာ။ [နောက် ဝိသေသနောဘယပဒ
 ကမ္မဓာရဲများလည်း ဤနည်းအတိုင်း တပျူရိသ်အမည် ရကြပုံကို သိပါ။]

ဝိသေသနောဘယပဒ။ ။ ဝိသေသနနုပုဒ်ရှိသော (နှစ်ပုဒ်လုံး ဝိသေသနချည်း
 ဖြစ်သော) ကမ္မဓာရဲတည်း၊ ဘောဇဉ်တစ်မျိုးသည် အလိုရှိသလောက် မပုတ် နည်းနည်း
 အေးနေအံ့၊ ထိုဘောဇဉ်ကို “သီ တုဏှ-နည်းနည်းအေး၍ တော်တော်ပူသောဘောဇဉ်” ဟု

ကတာကတံ-ပြုအပ်ပြီး မပြုအပ်သေးသောဝတ္ထု၊ [အတော်များစွာ ပြုပြီးဖြစ်၍ ပြီးလှနေသော အနည်းငယ် မပြုအပ်သေးဘဲ ကျန်သော ပန်းချီဆေးရေးမှုစသည်။] ဆိဒ္ဓါဝဆိဒ္ဓံ-အပေါက်ကြီးလည်းရှိ၊ အပေါက်ငယ်လည်းရှိသောဝတ္ထု၊ ဥစ္စာဝစံ-အမြတ်လည်းပါ၊ အယုတ်လည်းပါသော ကိစ္စ၊ [အကောင်းလည်းပါ၊ အဆိုးလည်းပါသော-ကောင်းကောင်းဆိုးဆိုး အမျိုးမျိုးသော ကိစ္စ၊] ဆိန္ဒုဘိန္နံ-ဖြတ်လည်းဖြတ်အပ်၊ ခွဲလည်း ခွဲအပ်သော ဝတ္ထု၊ သိတ္တသမ္ပုဋ်-ရေလည်းဖျန်းအပ်၊ တံမြက်လည်း လှည်းအပ်သော နေရာ၊ [ရေဖျန်းပြီးမှ တံမြက်လှည်းအပ်သောနေရာ၊] ဂတပစ္စာဂတံ-အသွားလည်း ဆောင်အပ်၊ အပြန်လည်း ဆောင်အပ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း။ [“ဂတဉ္စ တံ ပစ္စာဂတဉ္စ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု။]

ဥပမာနုတ္တရပဒေ-၌၊ အဘိဓာနာနုရောစတော-ပြုယုဂ်အားလျော်သောအားဖြင့်၊ ဥပမာနုဘူတံ-ဥပမာဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ဝိသေသနံ-ဝိသေသနပုဒ်သည်။ ပရံ-နောက်၌၊ ဘဝတိ-၏။ ယထာ-ကား၊ သီဟော ဝိယ-ခြင်္သေ့နှင့် တူတော်မူ၏။ ဣတိ-ကြောင့်၊ သီဟော-သီဟမည်တော်မူ၏။ မုနိစ-ဘုရားရှင်လည်း ဟုတ်၏။ သော-သည်။ သီဟောစ-ခြင်္သေ့နှင့် တူတော်မူသည်လည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ၊ မုနိသီဟော-၏။ ဧဝံ-တူ။ မုနိဝသဘော-ဥသဘနှင့် တူတော်မူသော ဘုရား၊ မုနိပုဂံဝေါ-နွားလားနှင့် တူတော်မူသော ဘုရား၊ ဗုဒ္ဓနာဂေါ-ဆင်ပြောင်နှင့် တူတော်မူသော ဘုရား၊ ဗုဒ္ဓါဒိစ္စော(ဗုဒ္ဓအာဒိစ္စော)-နေမင်းနှင့် တူတော်မူသော ဘုရား။

ခေါ်ရသည်။ ဤ၌ သီတ ဥဏှ နှစ်ပုဒ်လုံးပင် ဘောဇဉ်ကိုအထူးပြုသော ဝိသေသန ချည်းဖြစ်၏။ ထိုနှစ်ပုဒ်လုံးအရ ဘောဇဉ်ကိုချည်းရသောကြောင့် တုလျာဓိကရဏလည်း ဖြစ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ဝိသေသနောဘယပဒကမ္မဓာရံ ဖြစ်ကြရသည်။ သီတဟံ၌ သီတသည် ဝိသေသန၊ ဥဏှသည် ဝိသေသျတည်း။ “နည်းနည်းအေးသော+ပူနွေးသော အစာ” ဟုလို၊ ထို့အတူ နောက်နောက် “သိနိဒ္ဓါဏော” စသည်၌လည်း မှတ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။ မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ၌ကား “ဝိသေသန+ဝိသေသျ” ဟူသည် ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ ဆိုသလို ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် တစ်ပုဒ်ကို ဝိသေသနအဖြစ်ဖြင့် ဆိုလိုလျှင် နောက်တစ်ပုဒ်သည် ဝိသေသသျ ဖြစ်နိုင်၏ဟု ဆို၏။ ထိုအလို ဝိသေသနောဘယပဒကမ္မဓာရံ မရှိ။

ဥပမာနုတ္တရပဒေ။ ။ “ဥပမာနံ+ဥတ္တရံ+ပဒံ+ယသံ” ဥပမာနပုဒ် နောက်ရှိသော ကမ္မဓာရံတည်း။ ဤ၌ ဥပမာနပုဒ်များသည် ပြောရိုးဆိုစဉ်အားလျော်စွာ နောက်နေကြရသည်။ [မုနိသီဟော၌ သီဟသဒ္ဓါ၏ ဥပမာနတဒ္ဓိတံပုဒ် ဖြစ်ကြောင်းကို ပြလို၍

ရံသိ ဝိယ-အရောင်နှင့် တူတော်မူ၏။ ဣတိ၊ ရံသိ-မည်၏။ သဒ္ဓမ္မောစ-
 သူတော်ကောင်းတရားလည်း ဟုတ်၏။ သော၊ ရံသိစ-အရောင်နှင့်တူသည်လည်း
 ဟုတ်၏။ ဣတိ၊ သဒ္ဓမ္မရံသိ-၏။ ဧဝံ ဝိနယသာဂဓော-သမုဒြာနှင့်တူသောဝိနည်း။
 ပုဏ္ဏရိကမိဝ-ကြာပုဏ္ဏရိက်နှင့်တူ၏။ ဣတိ၊ ပုဏ္ဏရိကော-၏။ သမဏောစ-
 ရဟန်းလည်း ဟုတ်၏။ သော၊ ပုဏ္ဏရိကောစ-ကြာပုဏ္ဏရိက်နှင့်တူသည်လည်း
 ဟုတ်၏။ ဣတိ၊ သမဏပုဏ္ဏရိကော-၏။ သမဏပဒုမော-ပဒုမ္မာကြာနှင့်တူသော
 ရဟန်း။ စန္ဒော ဝိယ-လနှင့်တူ၏။ ဣတိ၊ စန္ဒော၊ မုခဉ္စ-မျက်နှာလည်း ဟုတ်၏။
 တံ၊ စန္ဒောစ-လနှင့်တူသည်လည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ၊ မုခစန္ဒော-၏။ မုခပဒုမံ-
 ပဒုမ္မာကြာနှင့်တူသော မျက်နှာ၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

သမ္ဘာဝနာပုဗ္ဗပဒေါ ယထာ၊ ဓမ္မောဣတိ-တရားဟုဖြစ်သော၊ ဗုဒ္ဓိ-အသိ
 ဉာဏ်တည်း။ ဓမ္မဗုဒ္ဓိ-ဓမ္မဟုဖြစ်သော အသိဉာဏ်။ ဧဝံ၊ ဓမ္မသုညာ-တရားဟု
 ဖြစ်သော သညာ၊ ဓမ္မသင်္ခါတော-တရားဟု ဆိုအပ်၏။ ဓမ္မသမ္ပတော-တရားဟု
 သမုတ်အပ်၏။ ပါဏသညိတာ-သတ္တဝါဟု အမှတ်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ အသုဘသညာ-
 အသုဘဟုဖြစ်သော သညာ၊ အနိစ္စသညာ-အနိစ္စဟုဖြစ်သော သညာ၊ အနတ္တ
 လညာ-အနတ္တဟုဖြစ်သော သညာ၊ ဓာတုသညာ-ဓာတ်ဟုဖြစ်သော သညာ၊
 ဓိတုသညာ-သမီးဟုဖြစ်သော သညာ၊ အတ္တသညာ-အတ္တဟုဖြစ်သောသညာ၊
 အတ္ထိသညာ-ရှိ၏ဟုဖြစ်သောသညာ၊ အတ္တဒိဋ္ဌိ-အတ္တဟုဖြစ်သော အယူ၊ ဣစ္စာဒိ။

“သီဟော ဝိယာတိ သီဟော”ဟု တဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ် သွင်းပြထားသည်။ “ရံသိ ဝိယာတိ
 ရံသိ-ပုဏ္ဏရိကမိဝါတိ ပုဏ္ဏရိကော-စန္ဒော ဝိယာတိ စန္ဒော”တို့၌လည်း နည်းတူ၊
 ထို့ကြောင့် သမာသ် ရုပ်တွက်ရာ၌ ထိုဝိဂြိုဟ် ထိုပုဒ်များကို အသုံးပြုဖွယ်မလို။
 [“အဘိဓာနာနုရောဓတော”၌ အဘိဓာန၏အနက်ကို ဒုတိယာတပျူရိသ်ခန်း၌ ပြအံ့။]

ဥပမာနပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရဲ။ ။သတ္ထိဝ-ဓားနှင့်တူ၏။ ဣတိ၊ သတ္ထိ-မည်၏။ သတ္ထိ
 စ-ဓားနှင့်တူသူလည်း ဟုတ်၏။ သာ-သည်။ သာမာစ-ရွှေအဆင်းရှိသော မိန်းမလည်း
 ဟုတ်၏။ ဣတိ၊ သတ္ထိသာမာ-မည်၏။ ဤ၌ ဥပမာနဖြစ်သော ဝိသေသနပုဒ်သည်
 ရှေ့၌ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ကလာပ်ဝတ္တံ၌ “ကွစိ ဥပမာနဘူတံ ဝိသေသန-သတ္ထိဝ
 သာမာ သတ္ထိသာမာ”ဟု မိန့်ပြီ။

သမ္ဘာဝနာပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရဲ။ ။[“သမ္ဘာဝနာဒိပကံ-သမ္ဘာဝနာအနက်ကို ပြတတ်
 သော၊ ဣတိ သဒ္ဓသဟိတံ-ဣတိသဒ္ဓါနှင့်တကွဖြစ်သော၊ ပုဗ္ဗပဒံ ယဿ အတ္ထိတိ
 သမ္ဘာဝနာပုဗ္ဗပဒေါ”-ဇီကာ၊] ဤ၌ သမ္ဘာဝနာအနက်ဟူသည် ချီပင်မြောက်မြင့်ခြင်း
 အနက်တည်း။ “ချီးမွမ်း”ဟုလည်း ခေါ်ကြ၏။ သို့သော် “တော်ပါပေသည်”စသော
 ချီးမွမ်းခြင်းမျိုးကား မဟုတ်၊ အထက်မြင့်အောင် ချီပင် မြောက်မြင့်ခြင်းသာတည်း။

ထို သမ္ဘာဝနာအနက်ကို “ဣတိ”သဒ္ဒါကပြ၏။ ထို ဣတိသဒ္ဒါနှင့် တကွဖြစ်သော “ဓမ္မောဣတိ”ပုဒ်မျိုးကို ဤနေရာ၌ “သမ္ဘာဝနာပုဒ်”ဟု ခေါ်သည်။

မြောက်မင်းပုံ။ ။“ဓမ္မောဣတိ+ဗုဒ္ဓိ”၌ ဓမ္မောအရ တရားရ၏၊ ဗုဒ္ဓိအရကား အသိဉာဏ်ရ၏။ ဤသို့ ဓမ္မနှင့် ဗုဒ္ဓိတို့ အနက်အရချင်း မတူကြ၍ တုလျာဓိကရဏ မဖြစ်သောကြောင့် ဓမ္မအနက်က ဗုဒ္ဓိအနက်ကို မမှီဘဲ နိမ့်ကျသကဲ့သို့ ရှိနေ၏။ ထိုသို့ ဖြစ်ရာ၌ ဣတိသဒ္ဒါက ဓမ္မအနက်ကို မြောက်ပင်ပေးလိုက်မှ ဗုဒ္ဓိနှင့် အနက်ချင်းညီမျှ၍ တုလျာဓိကရဏဖြစ်ကာ ကမ္မဓာရုံသမာဓိအရာ ရောက်သည်။ မှန်၏-“ဓမ္မော ဣတိ-တရားဟုဖြစ်သော”ဟု ဆိုလျှင်“တရား”မရ၊ တရားကို အာရုံပြုသော အသိဉာဏ်ရ သဖြင့် ဗုဒ္ဓိနှင့် အရတူသည်။ ဓမ္မသည် စသည်၌ နည်းတူ။

ရုပ်တွက်ရာ၌လည်း“ဓမ္မ+ဣတိ+ဗုဒ္ဓိ”တည်း၊ သိသုံးလုံးသက်၊ နှစ်လုံးချေ၊ ဆိုင်ရာ သမာဓိစီရင်။ “ဓမ္မ+ဣတိ+ဗုဒ္ဓိ”ဟု ပကတိပြု။ “ဝုတ္တတ္တာနမပ္ပယောဂေါ” ပရိဘာသာ ဖြင့် ဣတိကို ချေ၊ နာမ်ငဲ့စသည်။ နောက်၌ “ဓမ္မောဣတိ+သင်္ခါတော၊ ဓမ္မောဣတိ+သမ္ပတော”ဟု ပြု။ ပါဏသညိတာ၌ “ပါဏောဣတိ+သညာ ပါဏသညာ” ဤမျှသာ ကမ္မဓာရုံသမာဓိတည်း။ ထိုနောက် “ပါဏသညာ ယဿ အတ္ထိတိ ပါဏသညိ (အဿတ္ထိတဒ္ဓိတံ)၊ ပါဏသညိနော+ဘာဝေါ၊ ပါဏသညိတာ(ဘာဝတဒ္ဓိတံ)”တည်း။ နောက်၌ “အသုဘ်ဣတိ သညာ”စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြု။ ဤသို့လျှင် ဣတိသဒ္ဒါ ကျေရာ၌သာ သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရုံဟု ရူပသိဒ္ဓိစာကိုယ်နှင့် ဋီကာတို့ မိန့်ကြသည်။

ရှေးဆရာတို့ဝါဒ။ ။မြန်မာဆရာတော်တို့ကမူ“ဟုတ္တာ သင်္ခါတ၊ဘူတ တစ်တွေ့၊ ဧဝ-ဣတိ၊ သဒ္ဓါရိုက၊ မှတ်သိ ကမ္မဓာရယာ၊ ကိုးပါးမှာ၊ သမ္ဘာဝနာပေ”ဟုလည်း ကောင်း...“ဘူတပုဒ်သာ၊ ရှိလေရာ၊ ဟုတ္တာပုဒ် ကျေမြဲတည်း...ဟုတ္တာကျေ၊ ထိုပုဒ်ပေ၊ သမ္ဘာဝနာ နေမြဲတည်း”ဟုလည်းကောင်း မိန့်တော်မူကြ၏။ ထိုဆရာတို့အလို “ဟေတု ဟုတ္တာ ပစ္စယော ဟေတုပစ္စယော၊ အလောဘသင်္ခါတံ ကုသလမူလံ အလောဘကုသလမူလံ၊ ဉာဏဘူတံ ဒဿနံ ဉာဏဒဿနံ၊ ရူပမေဝ အာယတနံ ရူပါယတနံ” တို့သည်လည်းကောင်း၊ “စက္ခု ဟုတ္တာ ဘူတော စက္ခုဘူတော”သည် လည်းကောင်း သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရည်းသမာဓိဟု ဆိုလိုသတတ်။ သို့သော် “သမ္ဘာဝနာ” ဟူသည် အရမတူရာဝယ် တူအောင် မြောက်မြင့်ပေးမှသာ သမ္ဘာဝနာသဘော သက်၏။ ဟေတုပစ္စယော၌ကား ဟေတုနှင့် ပစ္စယောသည် နဂိုကပင် အရတူ၏။ အလောဘနှင့် ကုသလမူလ-ဉာဏနှင့် ဒဿနတို့လည်း အရတူလျက်ပင်။ ထို့ကြောင့် “ထိုသမာဓိတို့သည် ရိုးရိုး ဝိသေသနုပုဗ္ဗဒကမ္မဓာရုံတို့သာ ဖြစ်သင့်၏”ဟု ထင်သည်။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ဟေတု ဟုတ္တာ၌ ဟုတ္တာ ထည့်ရသည်မှာ ဟေတုအရ ဟိတ် ၆ ပါး၏ သတ္တိကို ယူစေလို၍ ထည့်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထို ဟုတ္တာကို ဝုတ္တတ္တာနမပ္ပယောဂေါ ဖြင့် ချေပစ်ရသည်။ အလောဘသင်္ခါတံ၌ အလောဘသဒ္ဓါက ပုလ္လိင်၊ ကုသလမူလသဒ္ဓါက နုပုလ္လိင်ဖြစ်၍ လိင်မတူသောကြောင့် သင်္ခါတသဒ္ဓါ ကူရသည်။ “အလောဘောစ+သော+

အဝဓာရဏပုဗ္ဗပဒေါ ယထာ၊ ဂုဏောဇေ-ဂုဏ်သည်သာ၊ ဓနံ-ဥစ္စာတည်း၊ ဂုဏဓနံ-ဂုဏ်သည်သာ ဥစ္စာ၊ ဧဝံ၊ သဒ္ဓါဓနံ-သဒ္ဓါသည်သာ ဥစ္စာ၊ သီလဓနံ၊ ပညာဓနံ၊ စက္ခုဇေ-စက္ခုသည်သာ၊ ဣန္ဒြိယံ-ဣန္ဒြေတည်း၊ စက္ခုန္ဒြိယံ-စက္ခုသည်သာ ဣန္ဒြေ၊ ဧဝံ၊ စက္ခယတနံ၊ စက္ခုဓာတု၊ စက္ခုဒွါရံ၊ ရူပါရမ္မဏံ-အဆင်းသည်သာ အာရုံ၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း၊ ဤ၌“သာ”ဟူသော အနက်သည် ဋီကာဖွင့်အတိုင်းတည်း၊ ဤဘာသာဋီကာအလိုမှာ“စက္ခုဇေ”စသည်၌“ပင်”ဟု ပေး၍ “ဂုဏောဇေ”စသည်၌ “သာ”ဟု ပေးစေလိုသည်။]

ကုသလမူလ၌”ဟုလည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုနိုင်သည်သာ၊ ဉာဏဘူတံ၌ကား “ဒဿန”အရ မျက်စိအမြင်မျိုးကို တားမြစ်လို၍ “ဉာဏဘူတ”ဟု လေးနက်အောင် ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ [“ဉာဏ်ဖြစ်၍ဖြစ်သော အမြင်”ဟုလို၊] ဤသို့လျှင် “ဟုတ္တာ”စသည်ထည့်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ မြောက်မြင့်ရသော သမ္ဘာဝနာသဘော မပါဘဲ နဂိုအတိုင်း အရတုနေသောကြောင့်“ဟုတ္တာ စသည် ပါရာ၌ သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရဲ”ဟု ဆိုသော ရှေးဝါဒကို စဉ်းစားကြပါကုန်၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ “အလောဘသင်္ခါတ”ဝယ် သင်္ခါတပုဒ်၊ “ဉာဏဘူတ”ဝယ် ဘူတပုဒ်တို့ကို ဝတ္တတ္ထာနမပယောဂေါ အရ ချေ။

အဝဓာရဏပုဗ္ဗပဒါ။ ။အဝဓာရဏသဒ္ဓါသည် “ဤမျှသာ အတိုင်းအရှည်ရှိ၏”ဟု ပိုင်းခြားခြင်း ပရိစ္ဆေဒအနက်၊ “ဤဟာသာ၊ ဟိဟာမဟုတ်”ဟု ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ဆုံးဖြတ်ခြင်းအနက်၌ ဖြစ်၏ဟု ထောမနိဓိအဘိဓာန်ဆို၏။ ထိုအဝဓာရဏအနက်ကို ဝေသဒ္ဓါက ပြနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် အဝဓာရဏအနက်ဟော ဝေသဒ္ဓါနှင့်တကွဖြစ်သော “ဂုဏောဇေ”စသောပုဒ်ကို(သဟစရဏနည်းအားဖြင့်)“အဝဓာရဏပုဒ်”ဟု ခေါ်၏။ ထိုအဝဓာရဏပုဒ် ရှေ့ရှိသော ကမ္မဓာရဲသည် အဝဓာရဏပုဗ္ဗပဒါကမ္မဓာရဲမည်၏။ [အဝဓာရိယမာနတ္ထဒိပကံ(“ဂုဏ်သာ၊ အခြားဟာမဟုတ်”စသည်ဖြင့် ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ဆုံးဖြတ်အပ်သော အနက်ကို ပြတတ်သော) ဝေသဒ္ဓသဟိတ်+ပုဗ္ဗပဒါ+အသာတိ အဝဓာရဏပုဗ္ဗပဒေါ (ဋီကာ)။]

စသဒ္ဓါက ပိုင်းခြားပုံ။ ။“ဂုဏောဇေ ဓနံ”၌ ဂုဏ်၏အရှင်ဖြစ်သူ ဘဝပြောင်းသွားသော်လည်း ဂုဏ်မှာ မပျက်စီးဘဲ ကျန်ရစ်သောကြောင့် “ဂုဏ်သာ ဥစ္စာအစစ် ဖြစ်၏၊ ဂုဏ်မှတစ်ပါး ရွှေငွေစသော ရိုးရာဥစ္စာများကား သူတစ်ပါး ခံစားရစ်မည် ဖြစ်၍ ကိုယ့်ဥစ္စာအစစ် မဟုတ်”ဟုလို၊ ဤသို့ ဝေသဒ္ဓါဖြင့်“ဂုဏ်သာဥစ္စာ၊ ရွှေငွေ စသည်ကား ဥစ္စာမဟုတ်”ဟု ပိုင်းခြားသတ်မှတ် ဆုံးဖြတ်သည်။ “သဒ္ဓါဇေ ဓနံ”၌ လည်း သဒ္ဓါသာ ဥစ္စာအစစ်၊ သဒ္ဓါဥစ္စာသာ အခြားကုသိုလ်များကို တိုးပွားစေနိုင်သည်။ ရွှေငွေစသည်ကား ဥစ္စာမဟုတ်ဟု ပိုင်းခြား၏။ “သီလံဇေ+ဓနံ၊ ပညာဇေ+ဓနံ”တို့၌လည်း နည်းတူ၊ “စက္ခုဇေ+ဣန္ဒြိယံ”၌လည်း စက္ခုပုဿာဒသာ ဣန္ဒြေဖြစ်သည်၊ အတ္တဇေ စသည်ကား ဣန္ဒြေမဟုတ်ဟုပိုင်းခြား၏။ “စက္ခုဇေ+အာယတနံ-ဓာတု-ဒွါရံ”တို့၌လည်းကောင်း၊

“ရူပမေဝ+အာရမ္မဏံ” ဌ်လည်းကောင်း နည်းတူ၊ ဤကား ရူပသိဒ္ဓိစာကိုယ် ဋီကာနှင့် အခြားကျမ်းများ၏ အာဘော်ကျ အဓိပ္ပာယ်တည်း။ [ရုပ်တွက်ရာ၌ “ဂုဏ+ဝေ+ဝေ” တည်း၊ သိသုံးလုံးသက်၊ ဝေနေောင် သိချေ စသည်ဖြင့် တွက်ပါ။]

ယခုခေတ် ပြောရိုး။ ။အဝဓာရဏအနက်သည် သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏအနက်- နိဝတ္တပနာဝဓာရဏအနက်ဟု နှစ်မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် အခြားအနက်ကို တားမြစ်ဖွယ် မရှိရာ၌လည်းကောင်း၊ တားမြစ်ဖွယ် ရှိစေကာမူ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က တားမြစ်လိုခြင်း မရှိရာ၌လည်းကောင်း မိမိ၏အနက်ကိုသာ ခိုင်မြဲအောင် ဆုံးဖြတ်သော အဝဓာရဏသည် သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏ မည်၏။ အခြားအနက်ကို တားမြစ်သော အဝဓာရဏသည် နိဝတ္တပနာဝဓာရဏ မည်၏။ [နိဝတ္တပန=အခြားအနက်ကို နှစ်စေသော+အဝဓာရဏ။]

“ရူပမေဝ+အာယတနံ ရူပါယတနံ” ဌ် ဝေဖြင့် “အဆင်းသာ+အာယတန မည်၏၊ အဆင်းမှတစ်ပါး အသံစသည်တို့ အာယတန မမည်” ဟု တားမြစ်၍ မဖြစ်။ အသံစသည် လည်း အာယတနမည်သည်သာ၊ ထို့ကြောင့် ဤဝေသည် အဆင်း၏ အာယတနမည် ကြောင်းကို ခိုင်မြဲစေသော သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏတည်း။ အနက်ပေးရာ၌ “ရူပမေဝ- အဆင်းသည်ပင်လျှင်” ဟု ဝေအတွက်(ပင်-ပင်လျှင်)ဟု အနက်တွက်စေရမည်။ ဂုဏောဝေ ဌ်ကား “ဂုဏ်သာ ဥစ္စာ၊ ရှေ့ငွေသည်ကား ဥစ္စာအစစ် မဟုတ်” ဟု တားမြစ်သောကြောင့် နိဝတ္တပနာဝဓာရဏတည်း။ အနက်ပေးရာ၌ ဝေအတွက်(သာ-သာလျှင်)ဟု အနက်တွက်စေရမည်။ ထိုတွင် သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏသည် သမ္မာဝနာကမ္မဓာရ်၌ ဝင်ခဲ့ ၏။ နိဝတ္တပနာဝဓာရဏသာ အဝဓာရဏကမ္မဓာရ်၌ ဝင်သည်ဟု ပြောဆိုရိုးရှိသည်။

မှတ်ချက်။ ။ထိုပြောဆိုရိုးစကား၌ “ရူပမေဝ အာယတနံ” စသော သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏ တို့ သမ္မာဝနာကမ္မဓာရ်၌ ဝင်သည်ဟူသော စကားသည် ရူပသိဒ္ဓိနှင့် မညီ၊ ဘာကြောင့် နည်း- ရူပမေဝနှင့် အလားတူ “စက္ခုဝေ ဣန္ဒြိယံ စက္ခုန္ဒြိယံ” စသည်တို့ကို အဝဓာရဏ ကမ္မဓာရ်ဟု ဆိုထားသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဝေသဒ္ဓါ၏ အနက်ရှိပါလျက် သမ္မာဝနာဆိုခြင်း၏ အလျှင်း မသင့်သောကြောင့်လည်းကောင်းတည်း။ ထို့ပြင် စက္ခုမေဝ၌ ဝေဖြင့် အတ္တဇီဝကို တားမြစ်သည်ဟု ဋီကာဖွင့်၏။ သို့ဖြစ်လျှင် ရူပမေဝ၌ ဝေလည်း အတ္တဇီဝကိုပင် တားမြစ်သည်ဟု ဆိုရလိမ့်မည်။ သို့သော် ထိုပုဒ်များနှင့် အလားတူ “ဓမ္မောဝေ အာရမ္မဏံ” ဌ် ဝေဖြင့် အတ္တဇီဝကို မတားမြစ်နိုင်-အတ္တဇီဝတို့လည်း ဓမ္မာရုံပင် ဖြစ်သောကြောင့် ဋီကာဖွင့်ပုံကို ဆင်ခြင်ထိုက်၏။

အချုပ်မှာ-ဝေသဒ္ဓါဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသမျှကို အဝဓာရဏကမ္မဓာရ်ဟုချည်း ဆို သင့်၏။ ထိုတွင် အခြားအနက်ကို တားမြစ်စရာလည်း မရှိ-တားလည်း မတားလိုလျှင် သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏတည်း။ တားမြစ်စရာရှိ၍ တားလည်း တားလိုလျှင် နိဝတ္တပနာဝဓာရဏ တည်းဟု (များသောအားဖြင့်) မှတ်ပါ။ သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏ အနက်မှာပင် “သာ- သာလျှင်” ဟု ပေးမှ ချောမောသော အချို့အရာလည်း ရှိ၏။ ထိုအရာဝယ် “သာ- သာလျှင်” ဟု ပေးသော်လည်း အခြားအနက်ကို ကန့်ကွက်လိုခြင်း မရှိဟု မှတ်ပါ။ [ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ စသော သုံးမျိုးကို နာမ်နိပါတ်ခန်း၌ ပြခဲ့ပြီ။]

(၃၄၄) န နိပါတပုဗ္ဗပဒေါ-သည်။ ယထာ-နည်း၊ ဗြာဟ္မဏော-ပုဏ္ဏား စစ်သည်၊ န-မဟုတ်၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ ကမ္မဇာရယသမာဿေ-ကိုလည်းကောင်း၊ ဝိဘတ္တိလောပါဒိမိစ္စ-ကိုလည်းကောင်း၊ ကတေ-သော၊ ဥဘေ တပျူရိသာတိ- သုတ်ဖြင့်၊ တပျူရိသသညာ-တပျူရိသ်အမည်သည်၊ ဟောတိ။

အတ္တံ နဿ တပျူရိသေ။ ။တပျူရိသေ-၌၊ ပရေ-သော၊ ဥတ္တရပဒေ- နောက်ပုဒ်ကြောင့်၊ သဗ္ဗဿေဝ-သော၊ နဿ နိပါတပဒဿ-နနိပါတ်ပုဒ်၏၊ အတ္တံ ဟောတိ၊ တပျူရိသေကဒေသတ္တာ-တပျူရိသ်တစ်စိတ်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ တပျူရိသော-တပျူရိသ်မည်၏၊ အဗြာဟ္မဏော-ပုဏ္ဏားစစ် မဟုတ်။

သတော-ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထုကို၊ ဒေသာဒိနိယမံ-ဒေသအစရှိသော အမှတ်အသားကို၊ ဝိနာ-ကြည့်၍၊ နိသေဓော-တားမြစ်ခြင်းသည်၊ န ယုတ္တော- မသင့်၊ အသတော-ထင်ရှားမရှိသော ဝတ္ထုကို၊ နိသေဓောစ-တားမြစ်ခြင်းသည် လည်း၊ အဖလော-အကျိုးမရှိ၊ တသ္မာ-ထို့ကြောင့်၊ အဗြာဟ္မဏောတိ- အဗြာဟ္မဏောဟူ၍၊ (သမာဿေ-သမာဿ်သည်၊) ကထံ-အဘယ်မှာ ဖြစ်နိုင် ပါအံ့နည်း၊ ဣတိ စေ-ဤသို့ စောဒနာငြားအံ့။

(၃၄၄) တပျူရိသေကဒေသတ္တာ တပျူရိသော။ ။တပျူရိသ်သည် (နောက်၌ ပြမည်) အမာဒိ တပျူရိသ်ခေါ် သုဒ္ဓတပျူရိသ်၊ ဤ ကမ္မဇာရဲနှင့်ရောသော မိဿက တပျူရိသ်ဟု နှစ်မျိုးရှိ၏၊ “တပျူရိသ” ဟူသောနာမည်သည် ထိုနှစ်မျိုးလုံး၏ နာမည် တည်း၊ သို့သော် ဤ“အတ္တံ နဿ တပျူရိသေ”သုတ်၌လာသော “တပျူရိသေ”အရကား ထိုနှစ်မျိုးလုံးကို မရ၊ မိဿကတပျူရိသ်ဟူသော တပျူရိသ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသာရ၏၊ “သမုဒ္ဓေါ မယာ ဒိဋ္ဌော-ငါသည် သမုဒ္ဓရာကို မြင်အပ်ပြီ”ဟူရာ၌ သမုဒ္ဓရာတစ်စင်းလုံး ကို ဆိုလိုသည်မဟုတ်၊ မိမိမြင်ခဲ့ရာ သမုဒ္ဓရာ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကိုပင် “သမုဒ္ဓေါ”ဟု ဧကဒေသျှပစာအားဖြင့် ပြောဆိုသကဲ့သို့တည်း။

န နိသေဓော၊ ပေ၊ အဗြာဟ္မဏောတိ စေ။ ။ဤဂါထာဖြင့် “န နိပါတ်နှင့် သမာဿ် မစပ်သင့်”ဟု စောဒနာသည်၊ ထင်ရှားစေအံ့-ဝတ္ထုသည် အမှန်ရှိနေသော ဝတ္ထု၊ မရှိသော ဝတ္ထုဟု နှစ်မျိုးရှိ၏၊ ရှိနေသော ဝတ္ထုကို (ဥပမာ-“သူခိုး”ဟူသော ဝတ္ထုခြပ်သည် လောက၌ အမှန်ရှိနေ၏၊ ထိုရှိနေသော ဝတ္ထုကို) တားမြစ်လိုရာဝယ် “ဣဓ စောရော နတ္ထိ-ဤအရပ်၌ ခိုးသူမရှိ”ဟု အရပ်ဒေသကိုသော်လည်း မှတ်သား၍ တားမြစ်ရ၏၊ [ဒေသာဒိဋ္ဌိ အာဒိဖြင့် ကာလအာကာရတို့ကို ယူပါ၊] “ဣဒါနိ စောရော နတ္ထိ-ဤအချိန်၌ ခိုးသူ မရှိ”ဟု ကာလကိုသော်လည်း မှတ်သား၍ တားမြစ်ရသည်၊ သို့မဟုတ် “နာယံ စောရော-ဤလိုလူကား ခိုးသူ မဟုတ်”ဟု သူ၏ သွားလာနေထိုင် ပြုလုပ်ပုံ အခြင်းအရာကိုသော်လည်း မှတ်သား၍ တားမြစ်ရသည်။

နိသေဓတ္တာနဝါဒေန-တားမြစ်ထိုက်သောအနက်ကို အတုလိုက်၍ ပြောဆိုခြင်းကြောင့်၊ ကွစိ-အချို့အရာ၌၊ ပဋိသေဓဝိမိ-(န)ဟူသော ပဋိသေဓ အစီအရင်သည်၊ ပရဿ-ပြောဆိုနေသူ အခြားလူ၏၊ မိစ္ဆာဉာဏတ္တာချာပနာယ-မှားယွင်းသော အသိဉာဏ်၏ အဖြစ်ကို ထင်ရှားစေခြင်းငှာ၊ ဥပပဇ္ဇတေ-သင့်မြတ်၏၊ (ဥပယုဇ္ဇတေလည်း ရှိ၏။)

ဤသို့ ဒေသစသော အမှတ်အသားမပါဘဲ ထင်ရှားရှိနေသော ခိုးသူကို “အစောရော-ခိုးသူမဟုတ်”ဟု တားမြစ်ခြင်းသည် မသင့်သကဲ့သို့၊ တကယ် ပုဏ္ဏားအစစ်ဖြစ်နေသူကို “အဗြာဟ္မဏော-ပုဏ္ဏားမဟုတ်”ဟု တားမြစ်ခြင်းသည် မသင့်၊ လောက၌ ထင်ရှားမရှိသော “ယုန့်ချို လိပ်မွေး”စသည်ကို “ယုန့်ချို မဟုတ်”ဟု တားမြစ်ခြင်းမျိုးလည်း အကျိုးမရှိသကဲ့သို့ ပုဏ္ဏားမဟုတ်သူကို ပုဏ္ဏားမဟုတ်ဟု တားမြစ်ခြင်းလည်း အကျိုးမရှိ၊ ထို့ကြောင့် နနှင့် ဗြာဟ္မဏောကို စပ်၍ “အဗြာဟ္မဏော”ဟူသော သမာဿ်သည် အဘယ်မှာ ဖြစ်သင့်ပါတော့အံ့နည်း၊ “မဖြစ်သင့်တော့ပြီ”ဟုလို။

နိသေဓတ္တာ၊ ပေ၊ ဥပပဇ္ဇတေ။ ။ [နိသေဓတ္တ-တားမြစ်ထိုက်သော အစစ်အမှန်အနက်သို့+အနဝါဒေ-အတုလိုက်၍ ပြောနေခြင်းကြောင့် “ပဋိသေဓဝိမိ”၌စပ်၊ ချာပန၌ ချာဓာတ် ဏာပေပစ္စည်း ယုပစ္စည်း၊ ချာဓာတ်သည် ဤနေရာ၌ “ထင်ရှားခြင်း”အနက်ပဟာတည်း၊ “ချာပနာယောပယုဇ္ဇတေ”ဟု မြန်မာမှုရှိ၏၊ “ချာပနာယ+ဥပယုဇ္ဇတေ”ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ဋီကာ၌ “ယုဇ္ဇတိ”ပါ၌ကို တွေ့ရ၍ “ဥပယုဇ္ဇတေ”ဟု ပြင်ဟန်တူသည်၊ အမှန်မှာ-ဥပ ရှေ့ရှိသော ပဒဓာတ်ဖြင့် “ဥပပတ္တိတော”ကို “ယုတ္တိတော”ဖွင့်သကဲ့သို့ “ဥပပဇ္ဇတေ”ကိုလည်း “ယုဇ္ဇတိ”ဟု ဖွင့်ခြင်းဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် “ချာပနာယောပပဇ္ဇတေ”ရှိသော သီဟိုဠ်မူသာ မူရင်းဖြစ်ရာ၏။]

ဤဂါထာဖြင့် “န”ဟူသော ပဋိသေဓကို စီရင်သင့်ကြောင်း (နနိပါတ်နှင့်သမာဿ်ဖြစ်သင့်ကြောင်း)ကို ဖြေသည်၊ အဓိပ္ပာယ်ကား-အတုအယောင်ကို (မသိသူက မိစ္ဆာဉာဏ်ဖြင့်) အစစ်အမှန်ထင်မှတ်၍ ပြောဆိုနေခြင်းကြောင့် သူ၏အသိ လွဲနေကြောင်း ထင်ရှားစေဖို့ရာ “န”ဟူသော ပဋိသေဓကို စီရင်ခြင်းသည် သင့်မြတ်၏၊ ထို့ကြောင့် “အဗြာဟ္မဏော”ဟူသော သမာဿ်လည်း သင့်မြတ်သည်သာ-ဟူလို။

ချဲ့ဦးအံ့-စလွယ်ကြီး စသည် ဆင်၍ ပုဏ္ဏားအသွင်ရှိသော ချစ်တီးကို မြင်ရာ၌ ချစ်တီးကို မသိဘူးဘဲ ပုဏ္ဏားကိုသာ သိနေသူမှာ ထို ချစ်တီးကိုပင် ပုဏ္ဏားဟု အထင်မှားနေ၏၊ (မိစ္ဆာဉာဏ် ဖြစ်နေသည်-ဟူလို)၊ ထို မိစ္ဆာဉာဏ်အားလျော်စွာ “ဗြာဟ္မဏော-ဗြာဟ္မဏော”ဟုလည်း ပြောနေပြန်၏၊ [ထိုမိစ္ဆာဉာဏ်ဖြင့် ပြောအပ်သော ဗြာဟ္မဏသဒ္ဒါသည် ပုဏ္ဏားစစ်ကို မဟော-ပုဏ္ဏားတု ချစ်တီးကို ဟောသော သဒ္ဒါဖြစ်သည်ကို သတိပြုပါ။] ဤနေရာ၌ ဗြာဟ္မဏအစစ်ကား “မဟုတ်”ဟု တားမြစ်ရမည်ဖြစ်သော အနက်တည်း၊ ဤသို့ တားမြစ်ထိုက်သော ဗြာဟ္မဏအစစ်အမှန်ကို အတုလိုက်၍

စ-ဆက်၊ အဿ-ထို န နိပါတ်၏၊ အတ္ထော-အနက်သည်၊ ပသဇ္ဇ၊ ပေ၊ ဝသေန-ပသဇ္ဇပဋိသေဓ၊ ပရိယုဒါသပဋိသေဓတို့၏ အပြာအားဖြင့်၊ ဒုဝိဇော-၏၊ တတ္ထ-ထိုနှစ်ပါးတို့တွင်၊ ယော-အကြင် န နိပါတ်သည်၊ အသူရိယပဿာ-နေကို မကြည့်ကုန်သော၊ ရာဇေါရာ-မိဖုရားတို့၊ ဣတျာဒီသု ဝိယ-ဤသို့ အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌ကဲ့သို့၊ ဥတ္တရပဒတ္ထဿ-နောက်ပုဒ်အနက်၏၊ သဗ္ဗထာ-ခပ်သိမ်းသော အပြားအားဖြင့်၊ အဘာဝံ-မရှိခြင်းကို၊ ဒီပေတိ-ပြ၏၊ သော-ထို န နိပါတ်သည်၊ ပသဇ္ဇပဋိသေဓဝါစိနာမ-ပသဇ္ဇပဋိသေဓကို ဟောသည် မည်၏။

“ဗြာဟ္မဏော-ဗြာဟ္မဏော” ဟု ပြောနေခြင်းကြောင့် ထိုသူ၏ အသိမှားနေကြောင်းကို ထင်ရှားစေဖို့ရာ “န+ဗြာဟ္မဏော=(သင်ထင်သလို) ပုဏ္ဏားအစစ်မဟုတ်” ဟု ပဋိသေဓကို စီရင်ခြင်းသည် (နသဒ္ဓါဖြင့် တားမြစ်ခြင်းသည်) ဒေသစသော အမှတ်အသား မပါဘဲပင် လောက၌ ပြောရိုးဆိုစဉ်ဖြစ်သောကြောင့် သင့်လျော်သည်သာ၊ ထို့ကြောင့် “န သဒ္ဓါဖြင့် အဗြာဟ္မဏောဟု သမာဿ်ဖြစ်နိုင်ပါသည်” ဟူလို။

ဒုဝိဇောစဿ၊ ပေ၊ ဝသေန။ ။ “န+ဗြာဟ္မဏော” ၌ နသဒ္ဓါနှင့်စပ်၍ ပဋိသေဓနှစ်မျိုးရှိကြောင်းကို ပြလိုသောကြောင့် ဒုဝိဇော စသည်ကို မိန့်သည်၊ ပသဇ္ဇပဋိသေဓ၌ “ပသဇ္ဇ” ကို “ပတွာ” ဟု ဖွင့်၏၊ ပပုဗ္ဗ သဇောတ် တွာပစ္စည်းသည် “ရောက်၍” ဟူသော အနက်ကို ဟောသည်-ဟူလို၊ “ရောက်” ဟူသည် တားမြစ်အပ်သောအနက်သို့ တိုက်ရိုက် ရောက်ခြင်းတည်း၊ “တားမြစ်အပ်သော အနက်နှင့်တူသော ဝတ္ထုကို မငဲ့တော့ဘဲ တားမြစ်အပ်သောအနက်သို့ ထိထိမိမိရောက်ခြင်း” ဟူလို၊ ထိုသို့ ထိထိမိမိရောက်၍ တားမြစ်ခြင်းသည် ပသဇ္ဇပဋိသေဓမည်၏။ [ပသဇ္ဇ-တားမြစ်အပ်သောအနက်သို့ ထိရောက်၍+ပဋိသေဓော-တားမြစ်ခြင်းသည်၊ ပသဇ္ဇပဋိသေဓော-မည်၏။]

ပရိယုဒါသ။ ။ ပရိယုဒါသ၌ ပရိ+ဥ+အသဇာတ်၊ ဣပစ္စည်း၊ ပရိကို “ပရိတုလိတံ-အလားတူဝတ္ထုကို” ဟုလည်းကောင်း၊ ဥကို “ဥဂ္ဂယု-မြောက်ယူ၍” ဟုလည်းကောင်း၊ “အသနံဓေဝေါ-တားမြစ် ပစ်ပယ်ခြင်း” ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် အဗြာဟ္မဏော ၌ ဗြာဟ္မဏောဟူသော နောက်ပုဒ်အရ “ပုဏ္ဏားတူ” ဟူသောအနက်ကို မြောက်ယူ၍ ထိုနောက်ပုဒ်အနက်ကိုပင် တားမြစ်ခြင်းသည် (ဝါ-တားမြစ်သော န ပဋိသေဓသည်) ပရိယုဒါသမည်၏၊ “ပရိတုလိတံ ဥဂ္ဂယု(ဥတ္တရပဒတ္ထဿ) အသနံ ပရိယုဒါသော” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ [အသဇာတ်ဖြစ်၍ “ပရိယုဒသိတွာ” ၌ ဝုဒ္ဓိမပြုဘဲ ရှိရမည်။]

တတ္ထ ယော၊ ပေ၊ ပသဇ္ဇပဋိသေဓဝါစိနာမ။ ။ “သူရိယံ-နေကို၊ န ပဿန္တိ-မကြည့်တတ်ကုန်၊ ဣတိ၊ အသူရိယပဿာ-တို့မည်၏။” [“ဒါရော ဇာယာ ကလတ္တူ” ဟု အဘိဓာန်၌ “ဒါရော” ဟု ပုလ္လိင်ရှိသောကြောင့် “ရာဇေါရာ” ကို ဗဟုဝစ်ဟု ယူဆ၍ “န ပဿန္တိ” ဟု ဗဟုဝစ်ဝိဂြိုဟ် ဆိုလိုက်သည်၊ ဋီကာ၌ ဧကဝုစ်တွေ့ရ၏၊] ဤ “အသူရိယပဿာ” ၌ န နိပါတ်သည် နောက် “ပဿာ” အရ မြင်ခြင်းကြိယာသို့ ထိရောက်၍

ပန-ကား၊ ယော-အကြင် န နိပါတ်သည်၊ အဗြာဟ္မဏံ-ပုဏ္ဏားမဟုတ်သူကို၊ အာနယ-ခေါ်ခဲ့လော၊ ဣတျာဒိသု ဝိယ-သို့၊ ဥတ္တရပဒတ္တံ-ကို၊ ပရိယုဒသိတွာ-တားမြစ်၍၊ တံ သဒိသေ-ထို နောက်ပုဒ်၏အနက်နှင့်တူသော၊ ဝတ္ထုမှို-ဝတ္ထု၌၊ ကာရိယံ-ပြုစီရင်ဖွယ်ကို၊ ပဋိပါဒယတိ-ပြီးစေ၏၊ သော-ထို န နိပါတ်သည်၊ ပရိယုဒါသဝါစီနာမ-ပရိယုဒါသကို ဟောသည်မည်၏။

စ-သာဓကကား၊ ဝတ္ထုနုတ္တိတာ-ဝတ္ထု၏ မရှိသည်၏ အဖြစ်သည်၊ ပသဇ္ဇပဋိသေဓသ-ပသဇ္ဇပဋိသေဓ၏၊ လက္ခဏံ-အမှတ်အသားတည်း၊ ဝတ္ထုတော-တားမြစ်အပ်သော ဝတ္ထုမှ၊ အညတြ-အခြား ဝတ္ထု၌၊ ဝတ္တိ-ဖြစ်ခြင်းသည်၊ ပရိယုဒါသလက္ခဏံ-ပရိယုဒါသပဋိသေဓ၏ အမှတ်အသားတည်း၊ ဣတိ-သို့၊ ဝတ္တံ-ရှေးဆရာတို့ ဆိုအပ်ပြီ။ [“ဝတ္ထုတော အညတြ ဝတ္တိ” နေရာဝယ် သီဟိုဠ်မူ၌

မြင်ခြင်းကြိယာ၏ မရှိခြင်းကို တားမြစ်သောကြောင့် ပသဇ္ဇပဋိသေဓမည်၏၊ အချုပ်မှာ- (အလားတူဝတ္ထုကို သွယ်ဝိုက်၍ တားမြစ်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ) မသွယ်မဝိုက် တိုက်ရိုက် ထိမိစွာတားမြစ်လိုလျှင် ပသဇ္ဇပဋိသေဓမည်၏၊ ထို့ကြောင့် “အကတွာ-မပြုမူ၍” စသည် ဖြင့် ပြုခြင်းကြိယာကို တိုက်ရိုက် တားမြစ်ရာ၌ “ပသဇ္ဇပဋိသေဓ”ဟု ပြလတံ။

ယော ပန၊ ပေ၊ ပရိယုဒါသဝါစီနာမ။ ။ [“အဗြာဟ္မဏမာနယတျာဒိသု”ဟု သီဟိုဠ်မူနှင့်တကွ အခြားသဒ္ဒါကျမ်းများ၌လည်း ရှိသည်၊] “အဗြာဟ္မဏကို ခေါ်ခဲ့စမ်း”ဟု အထက်လူကြီးက စေခိုင်းသောစကားမျိုးဝယ် အဗြာဟ္မဏ၌ အသဒ္ဒါသည် ဗြာဟ္မဏ ဟူသော နောက်ပုဒ်၏ ပုဏ္ဏားစစ်ဟူသော အနက်ကို တားမြစ်၍ “ပုဏ္ဏားတု”ဟူသော အနက်(ချစ်တီးဟူသော ဝတ္ထု)၌ ခေါ်ဆောင်ခြင်းကြိယာဟူသော ပြုစီရင်ဖွယ်ကို ပြီးစေ၏၊ ဆိုလိုရင်းကား- “ပုဏ္ဏားစစ်ကို တားမြစ်၍ ပုဏ္ဏားတုအနက်ကို နသဒ္ဒါက ဟောသောကြောင့် ပုဏ္ဏားတုကိုပင် ခေါ်ဆောင်သွားရမည်”ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် န ဗြာဟ္မဏော၌ နသည် ပရိယုဒါသပဋိသေဓမည်၏။

အချုပ်မှာ- “န သဒ္ဒါ၏(ပြုအပ်လတံသော) သဒိသ၊ အည၊ ဝိရုဒ္ဓ၊ အဘာဝ အနက် လေးမျိုးတွင် တားမြစ်အပ်သော ဝတ္ထုနှင့်တူသော သဒိသအနက်၊ တားမြစ်အပ်သော ဝတ္ထုမှ တခြားဖြစ်သော အညအနက်၊ တားမြစ်အပ်သော ဝတ္ထု၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သော ဝိရုဒ္ဓအနက်ကို ဟောရာ၌ ပရိယုဒါသပဋိသေဓမည်၏၊ တားမြစ်အပ်သော ဝတ္ထု၏ မရှိခြင်း အဘာဝအနက်ကို ဟောရာ၌ ပသဇ္ဇပဋိသေဓမည်၏”ဟု မှတ်ပါ၊ “အဗျာကတာ-အကုသလာ”စသည်တို့ကိုလည်း “ပရိယုဒါသ”ဟု ပြလတံ။

ဝတ္ထုပေ၊လက္ခဏန္တိ။ ။ ဤကား ပြုအပ်ခဲ့သော ပဋိသေဓနစ်မျိုး၏ အမှတ်အသား လက္ခဏာကိုပြသော သာဓကတည်း၊ ဝတ္ထုနုတ္တိတာ၌ ဝတ္ထုဟူသည် “အသူရိယပဿာ” ၌ကဲ့သို့ မြင်ခြင်းစသော ကြိယာတည်း၊ နသဒ္ဒါဖြင့် တားမြစ်လိုက်သည့်အတွက် ထို တားမြစ်အပ်သောဝတ္ထု(ကြိယာ)၏ လုံးဝမရှိတော့ခြင်း(အဘာဝ)သည် ပသဇ္ဇပဋိသေဓ၏

“ဝတ္ထုတောညတြ ယာ ဝုတ္တိ” ဟု ရှိ၏။ ယဂိုဏ်းရအောင် ပြင်ဟန်တူသည်။ “ဝတ္ထုတော-မှ၊ အညတြ-၌၊ ယာ ဝုတ္တိ-အကြင် ဖြစ်ခြင်းသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏။ သာ-ထိုဖြစ်ခြင်းသည်” ဟု ပေးပါ။]

နန-စောဒနာပါဠိအံ၊ ဧဝံ သန္တေ ပိ-ဤသို့ ဖြစ်ပါသော်လည်း၊ အဗြာဟ္မဏော တျာဒိသု-တို့၌၊ ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာနတာ-နောက်ပုဒ်အနက် ပဓာန၏ အဖြစ်သည်။ ကထံသိယာ-အဘယ်သို့ ဖြစ်နိုင်ပါသနည်း၊ ဣတိ-ဤကား စောဒနာတည်း။ ဝုစ္စတေ-အဖြေကို ဆိုအပ်၏။ ဗြာဟ္မဏာဒိသဒ္ဓါနံ-ဗြာဟ္မဏ အစရှိသောသဒ္ဓါ တို့၏။ ဗြာဟ္မဏာဒိအတ္ထဿေဝ-ပုဏ္ဏားအစရှိသော အနက်ကို (ဟောသကဲ့သို့) တံ သဒိသာဒိအတ္ထဿပိ-ထို ပုဏ္ဏားနှင့်တူသူ အစရှိသော အနက်ကိုလည်း။ ဝါစကတ္တာ-ဟောတတ်ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ (အဗြာဟ္မဏောတျာဒိသု-တို့၌၊ ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာနတာ-သည်၊ သိယာ-ဖြစ်နိုင်၏။)

အထိမ်းအမှတ်လက္ခဏာတည်း။ တားမြစ်အပ်သော ဝတ္ထုမှ တစ်မျိုးတခြား အလားတူ ဝတ္ထု၊ အခြားဝတ္ထု၊ ဆန့်ကျင်ဘက် ဝတ္ထုများကို န သဒ္ဓါက ဟောနေသေးလျှင် ပရိယုဒါသပဋိသေခ၏ အထိမ်းအမှတ်လက္ခဏာတည်း။

[ဆောင်] ပသဇ္ဇမာ၊ ကြိယာကို၊ သေချာ မြစ်ချ၊ အဘာပဟု၊ အမှတ်ပြုလော၊ ပရိယုကား၊ ဒြပ်များကို၊ မြစ်တားပြီးဘိ၊ တံ သဒိသ၊ စသည်ဆက်ပြ၊ အနက်ရသည်၊ မြက်ဟ ဋီကာအလိုတည်း။
●●●●●●●●●●●●●●●●●●

နန္တေ သန္တေ ပိ၊ ပေသိယာတိ။ ။ ဧဝံ သန္တေ ပိ၌ ဧဝံကား ပရိယုဒါသပဋိသေခ၌ ပြခဲ့သော “န နိပါတ်၏ ဗြာဟ္မဏဟူသော နောက်ပုဒ်အနက်ကို တားမြစ်၍ အလားတူ အနက်၌ ခေါ်ဆောင်ခြင်းကြိယာကို ပြီးစေ၏” ဟူသော စကားကို ပြန်၍ ညွှန်ပြသည်။ အဗြာဟ္မဏော၌ နနိပါတ်သည် နောက် ဗြာဟ္မဏပုဒ်ကို တားမြစ်၍ အလားတူ ပုဏ္ဏားတူအနက်၌ဖြစ်လျှင် “အဗြာဟ္မဏော” ဟု ပဋိသေခပြေထိုက်-သမာသိလည်း ဖြစ်ထိုက်ပါပါပေပြီ၊ “ဧဝံသန္တေ ပိ-ဤသို့ ပဋိသေခပြေထိုက်၊ သမာသိလည်း ပြုထိုက်ပါ သော်လည်း” ဟူလို၊ [သန္တေ သုဟု ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်၊] အဗြာဟ္မဏောသည် ကမ္မဓာရယမိဿက တပျုရိသိသမာသိဖြစ်၏။ တပျုရိသိရိုးရာမှာလည်း နောက်ပုဒ် အနက်က ပဓာနဖြစ်ရ၏။ ဤ၌ နနိပါတ်က နောက်ပုဒ်အနက်ကို တားမြစ်၍ အလားတူ အနက်၌ဖြစ်နေလျှင် နနိပါတ်ဖြစ်သော ရှေ့ပုဒ်၏ အနက်ကပင် ပြဋ္ဌာန်းသလို ဖြစ်နေ ရကား အဘယ်နည်းဖြင့် ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာန ဖြစ်နိုင်ပါသနည်းဟု စောဒနာသည်။

ဝုစ္စတေ၊ ပေ၊ န ဒေါသော။ ။ ဤစကားကား ထိုစောဒနာ၏ အဖြေတည်း။ ထိုစကား ၌ “ဝုစ္စတေ” သည် ဖြေဖို့ရာစချီသော ပဋိညာဉ်တည်း။ “ဗြာဟ္မဏာဒိသဒ္ဓါနံ၊ ပေ၊ ဝါစကတ္တာ” တို့ကား အကျဉ်းအဖြေ၊ “ဗြာဟ္မဏာဒိသဒ္ဓါ” စသည်တို့ကား အကျယ်အဖြေတည်း။

ဟိ-ချဲ့ဦးအံ့၊ ကောဝလာ-နနှင့်မဖက် သက်သက်ကုန်သော၊ ဗြာဟ္မဏာဒိ သဒ္ဓါ-တို့သည်၊ ဗြာဟ္မဏာဒိသဒ္ဓါနံ-တို့၏၊ အတ္ထေသွေဝ-ပုဏ္ဏားစသော အနက်တို့၌သာ၊ ပါကဋ္ဌာ-ထင်ရှားကုန်၏၊ ဘူသဒ္ဓေါ-ဘူသဒ္ဓါသည်၊ သတ္တာယံ- ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်ဟူသောအနက်၌၊ (ပါကဋ္ဌော ဝိယ-ထင်ရှားသကဲ့သို့ တည်း၊) ယဒါ ပန-အကြင်အခါ၌ကား၊ တေ-ထို ဗြာဟ္မဏအစရှိသော သဒ္ဓါတို့ သည်၊ အညေန-အခြားသော၊ သဒိသာဒိဝါစကေန-သဒိသာစရှိသောအနက်ကို ဟောသော၊ [“တံ သဒိသ” ဟု မြန်မာမူ၌ “တံ” ပါသည်ကား အပို၊ န သက်သက်က “သဒိသ, အည” စသောအနက်ကိုသာ ဟော၏၊] နဏ္ဍတိနိပါတေန-နဟူသော နိပါတ်နှင့်၊ ယုဇ္ဇန္တိ-ယှဉ်ကုန်၏၊ တဒါ-ထိုအခါ၌၊ တံသဒိသတဒညတဗ္ဗိရဒ္ဓ တဒဘာဝေသုဝိ-ထိုနှင့်တူသူ၊ ထိုမှတခြား, ထို၏ ဆန့်ကျင်ဘက်, ထို၏ မရှိ ခြင်းဟူသော အနက်တို့၌လည်း၊ ဝတ္တန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏၊ ဘူသဒ္ဓေါ-သည်၊ အနုဘိယာဒိယောဂေ-အနု အဘိစသည်တို့နှင့် ယှဉ်ရာအခါ၌၊ အနဘဝနအဘိ ဘဝနာဒိသု-ခံစားခြင်း လွမ်းမိုးခြင်းအစရှိသော အနက်တို့၌၊ (ဝတ္တတိ)ဝိယ- ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း၊ တသ္မာ,ဓတ္ထ-ဤ အဗြာဟ္မဏောအစရှိသော ပြုယုဂ်တို့၌၊ နဏ္ဍတိနိပါတေ-သည်၊ ဥတ္တရပဒတ္ထဇောတကောယေဝ-နေကာပုဒ်အနက်ကို

ဗြာဟ္မဏာဒိ၌ အာဒိအရ နောက်၌ပြမည့် မနဿ-သမဏ-ဗျာကတစသော သဒ္ဓါများကို ယူ၊ ဗြာဟ္မဏာဒိသဒ္ဓါနံ၊ ပေ၊ ဝါစကတ္တာ-ဗြာဟ္မဏသဒ္ဓါသည် ပုဏ္ဏားအစစ်ကို ဟောသကဲ့သို့ ပုဏ္ဏားအတုကိုလည်း (တချို့နေရာ၌) ဟောနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် အဗြာဟ္မဏောဟူသော သမာသိ၌ ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာန ဖြစ်နိုင်သည်၊ [ဗြာဟ္မဏာဒိ၌ အာဒိ၏ ပုစံများနောက်၌ လာလတ်ဖြစ်၍ ဤ၌ အာဒိ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို မပြဘဲ ချန်ထားဦးမည်။]

ဗြာဟ္မဏာဒိ သဒ္ဓါဟိ၊ ပေ၊ န ဒေါသော။ ။ဓာတ်ကျမ်း၌“ဘူ=သတ္တာယံ”ဟု ဓာတ်နက်ရှိ၏၊ ထို ဘူဓာတ်သည် အနုစသည်မဖက် သူ့ချည်းသက်သက်ဖြစ်လျှင် “သတ္တာ”အနက်ကိုသာ ဟော၏၊ အနု အဘိစသည်တို့နှင့် တွဲဖက်သောအခါ၌ကား “အနဘဝတိ-ခံစား၏၊ အဘိဘဝတိ-လွမ်းမိုး၏” စသည်ဖြင့် ခံစားခြင်း လွမ်းမိုးခြင်း အနက်ကိုလည်း ဟောနိုင်ပြန်၏၊ ထိုသို့ ဟောရာ၌ “အနု-အဘိတို့က ဟောသည်”ဟု မမှတ်နှင့်၊ အနု အဘိတို့သည် ရှိရင်းအနက်ကို ထင်ရှားအောင် ထွန်းပြရုံသာ ထွန်းပြ နိုင်ကြ၏၊ အမှန်မှာ-ဘူဓာတ်ရင်းသည်ပင် ခံစားခြင်း လွမ်းမိုးခြင်းအနက်ကို ဟောသည်။

ထို့အတူ ဗြာဟ္မဏသဒ္ဓါလည်း န(အ)နှင့် မဖက် သူ့ချည်းသက်သက်ဖြစ်လျှင် ပုဏ္ဏားအစစ် တစ်နက်ကိုသာ ဟော၏၊ န(အ)နှင့်တွဲဖက်ရသောအခါ၌ကား တံသဒိသ (ပုဏ္ဏားတု)အနက်ကိုလည်း ဟောနိုင်၏၊ [တဒညစသော အနက်များ၌ ဖြစ်ပုံမှာနောက် ပုံစံများဝယ် ထင်ရှားလတ်] ထိုသို့ ဟောရာ၌ နနိပါတ်ကြောင့် ဟောနိုင်သည်ဟု မမှတ်လင့်။

ထွန်းပြရုံသာတည်း၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ ဒေါသော-ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာန မဖြစ်ခြင်း ဟူသော အပြစ်သည်၊ န-မရှိ၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ အဗြာဟ္မဏောတိ- အဗြာဟ္မဏောဟူသော ပုဒ်၌၊ ဗြာဟ္မဏသဒိသော-ပုဏ္ဏားနှင့်တူသူ၊ ဣတိ- ဤအနက်သည်၊ ဝုတ္တံ-ဆိုအပ်သည်၊ ဝါ-ဆိုလိုသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဧဝံ-တူ၊ အမနုဿော-လူမဟုတ်၊ ဝါ-လူနှင့်တူသော ဘီလူး၊ ဝါ-နတ်၊ အဿမဏော- ရဟန်းစစ်မဟုတ်၊ ဝါ-ရဟန်းတူ။

အညတ္ထေ-အညအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) ဗျာကတာ-ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် ဟောအပ်သော တရားတို့သည်၊ န-မဟုတ်ကုန်၊ အဗျာကတာ- ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် ဟောအပ်သော တရားမဟုတ်ကုန်၊ အသံကိလိဋ္ဌာ- သံကိလိဋ္ဌတရား မဟုတ်ကုန်၊ အပရိယာပန္နာ-ပရိယာပန္နတရား မဟုတ်ကုန်၊

နနိပါတ်မှာ ဗြာဟ္မဏပုဒ်၏ သဒိသအနက်ကို ထွန်းပြရုံသာ ထွန်းပြနိုင်သည်၊ ဗြာဟ္မဏ ပုဒ်ရင်းကပင် တံသဒိသအနက်ကို ဟောနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ဤသို့ ဗြာဟ္မဏဟူသော နောက်ပုဒ်သည် တံသဒိသ (ထိုပုဏ္ဏားတု)အနက်ကို ဟော၍ န နိပါတ်က ထိုအနက်ကို ထွန်းပြရုံသာဖြစ်လျှင် ဗြာဟ္မဏဟူသော နောက်ပုဒ်၏ “ပုဏ္ဏားတု”ဟူသော အနက်သည် ပဓာနဖြစ်လျက်ရှိသောကြောင့် “ကထံ ဥတ္တရပဒတ္ထ ပဓာနတာ သိယာ-အဘယ်မှာ ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာန ဖြစ်အံ့နည်း”ဟု စောဒက တင်အပ် သော အံပြစ်သည် မရှိနိုင်တော့ပြီ၊ တေန၊ ပေ၊ ဝုတ္တံ ဟောတိ-ထို့ကြောင့်“အဗြာဟ္မဏော- (“ပုဏ္ဏားမဟုတ်”ဟု အနက်ပေးရသော်လည်း ပုဏ္ဏားမဟုတ်ရုံမျှကို မဆိုလို)ပုဏ္ဏားစစ် မဟုတ်သော၊ ပုဏ္ဏားနှင့်တူသူ”ဟု ဆိုလိုသည်။

ဧဝံ၊ ပေ၊ အဿမဏော။ ။မနုဿသဒ္ဓါသည် သူ့ချည်းသက်သက် လူအစစ်ကို ဟော၏၊ နနှင့်တွဲသောအခါ၌ကား လူနှင့်တူသော (လူကဲ့သို့ ခြေလက်အင်္ဂါ ဖြစ်ပုံရှိသော) ဘီလူးကိုလည်းကောင်း၊ နတ်ကိုလည်းကောင်း ဟော၏၊ အမနုဿော-(လူမဟုတ်သော လူနှင့်တူသော) ဘီလူး၊ ဝါ-နတ်၊ အဿမဏော၌ သမဏသဒ္ဓါသည် ရဟန်းစစ်ကို ဟောသော်လည်း နနှင့်တွဲသောအခါ တံသဒိသ (ထိုရဟန်းစစ်နှင့် သင်္ကန်းဝတ်ချင်း တူသော) ရဟန်းတုကို ဟော၏၊ အဿမဏော-(ရဟန်းစစ်နှင့်တူသော) ရဟန်းတု၊ ဝါ-ရဟန်းယောင်၊ ရှင်ယောင်၊ [သမဏ၌ သသည် သက္ကတ၌ ရိဆွဲနှင့် ရှိ၏၊ ပါဠိ၌ ရပျောက်သောကြောင့် ရှေ့ပုဒ်နှင့်တွဲသောအခါ ရအစား ဒွေဘော်လာ၍ “အဿမဏ”ဟု ရှိရသည်။]

အညတ္ထေ။ ။ “ယဒါ တေ ပနညေန သဒိသာဒိဝါစကေန နဣတိနိပါတေန ယုဇ္ဈန္တိ၊ တဒါ တံ သဒိသတဒည”စသည်ဖြင့် ပြခဲ့သည်အားလျော်စွာ နသဒ္ဓါ၏ အညအနက်ကို ပြလိုသောကြောင့် “အညတ္ထေ”ဟု မိန့်သည်၊ “န+ဗျာကတော”၌ ဗျာကတသဒ္ဓါသည် (ဝိ+အာပဗ္ဗ ကရဓာတ်ဖြင့်ပြီးရကား “ဗျာကာသိ-ဗျာဒိတ်စကား ပြောဆိုပြီ”စသည်ကဲ့သို့) ဟောပြောခြင်းအနက်ကို ဟော၏၊ “ကုသလာ ဓမ္မာ၊ အကုသလာ ဓမ္မာ”၏နောက်၌

ဝိရုဒ္ဓတ္ထေ-ဝိရုဒ္ဓအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) ကုသလာ-ကုသိုလ်တို့သည်၊ န-မဟုတ်ကုန်၊ အကုသလာ-ကုသိုလ်မဟုတ်ကုန်၊ ကုသလပဋိပက္ခာ-ကုသိုလ်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့တည်း။ ဣတိအတ္ထော-နက်၊ ဧဝံ အလောဘော-လောဘ မဟုတ်သောတရား၊ ဝါ-လောဘ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်တရား၊ အမိတ္တော-မိတ်ဆွေ မဟုတ်သူ၊ ဝါ-မိတ်ဆွေ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ရန်သူ၊ ပသဇ္ဇပဋိသေဓေ-ပသဇ္ဇ ပဋိသေဓအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) န+ကတွာ-မပြုမူ၍၊ အဲကတွာ, အကာတုန-မပြုမူ၍၊ ပုည-ကောင်းမှုကို၊ အကရောန္တော-မပြုဘဲ။

(၃၄၅) နဿာတိ, တပျရိသေတိစ ဝတ္တတေ။

သရေ အနံ။ ။တပျရိသေ-၌၊ ဥတ္တရပဒေ-နောက်ပုဒ်၌၊ ပရေ သရေ၊ နဣတိ-နဟူသော၊ ဧတဿ ပဒဿ-ဤပုဒ်၏၊ အနံ ဟောတိ၊ အသော-မြင်း အစစ်သည်၊ န-မဟုတ်၊ အနဿာ-မြင်းအစစ်မဟုတ်၊ အရိယော-အရိယာသည်။

“အဗျာကတာဓမ္မာ”ဟု ဟောတော်မူ၏။ ထို့ကြောင့် “ဗျာကတာ-ဟောအပ်ပြီးသော ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရားတို့သည်+န-မဟုတ်ကုန်”ဟု ဆိုရာ၌ ကုသိုလ် အကုသိုလ် မဟုတ်ရုံမျှမက၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်မှတစ်ပါး အခြားဖြစ်သော (ဝိပင်္ဂါစသော) တရားများကို ရသောကြောင့် နသဒ္ဓါသည် အညအနက်ဟောတည်းဟု သိနိုင်၏။ [အဗျာကတာ၌ အ လည်း အညအနက်ဟောပင်တည်း၊] အသံကိလိဋ္ဌာ,အပရိယာပန္နာ တို့၌လည်း နည်းတူ၊ “န+သံကိလိဋ္ဌာ, န+ပရိယာပန္နာ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု။

ဝိရုဒ္ဓတ္ထေ။ ။အညအနက်ကို ပြုပြီး၍ ဝိရုဒ္ဓ (တွဲဖက်အနက်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်) အနက်ကို ပြလိုသောကြောင့် ဝိရုဒ္ဓတ္ထေဟု မိန့်သည်။ အကုသလာ၌ ကုသိုလ်မဟုတ်ရုံမျှ မက၊ ကုသိုလ်၏ ဆန့်ကျင်ဘက် အကုသိုလ်ကို ရ၏။ န+လောဘော, အလောဘော၌ လည်း လောဘ မဟုတ်ရုံမျှမက၊ လောဘ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် အလောဘကို ရ၏။ “န+မိတ္တော အမိတ္တော”၌လည်း မိတ်ဆွေ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ရန်သူကို ရသည်။

ရုပ်တွက်ရာ၌ကား “န+ဗျာကတ” ယော နှစ်လုံးသက်, ရှေ့ယောဈေ, နောက်ယော အာပြု, “န+ဗျာကတာ”ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၊ အကတွာ စသည်၌လည်း “န+ကတွာ” သိနှစ်လုံး သက်, ဈေ၊ သမာသ်စသည် စီရင်၍ အတ္ထံ နဿ တပျရိသေသုတ်ဖြင့် နကို (အ)ပြု၊ နာမ်ငဲ့ သိသက်, သဗ္ဗာသမာဂုသောဖြင့် ဈေ၊ အကာတုနလည်း နည်းတူ၊ အကရောန္တော၌ “န+ကရောန္တ”တည် စသည် လွယ်ပြီ။

(၃၄၅) “န+အဿ” အဿပုဒ်၌ (အ)ရှိသောကြောင့် “ဥတ္တရပဒေ သရေ ပရေ” ဟု ဆိုသည်။ ထိုသို့ ကပ်ဖို့ရာ သရရှိသောကြောင့်ပင် ရှေ့(န)ကို “အနံ”ပြုရသည်။ “အနဿာ-မြင်းမဟုတ်” ဟူရာ၌ “မြင်းနှင့်တူသော မြည်းသတ္တဝါ”ဟု ဆိုလိုသည်။

န, အနရိယော၊ ဧဝံ အနိဿရော-အစိုးရသုမဟုတ်၊ အနိဋ္ဌော-ဣဋ္ဌာရုံမဟုတ်၊ အနာသဝေါ-အာသဝေါမဟုတ်၊ အနုပဝါဒေါ-မစွပ်စွဲအပ်၊ န အာဒါယ-မယူမူ၍၊ အနာဒါယ-၍၊ အနောလောကေတွာ-မကြည့်မူ၍၊ ဣစ္စာဒိ။

(၃၄၆) ကုပုဗ္ဗပဒေါ-သည်၊ ယထာ-နည်း၊ ကုစ္ဆိတ်-စက်ဆုတ်အပ်သော၊ အနံ-အစာတည်း၊ ဣတိ-ဤသို့၊ နိစ္စသမာသတ္တာ-ကြောင့်၊ အညပဒေန-ကုစ္ဆိတ်ဟူသော အခြားပုဒ်ဖြင့်၊ ဝိဂ္ဂဟော-သည်၊(ဟောတိ) ကမ္မဓာရယသမာသေ-ကို၊ ကတေ-သော်၊ [“ကဒံ ဟောတိ”၌စပ်] တပျရိသေတိ သရေတိစ ဝတ္တတေ။

ကဒံ ကုဿ။ ။တပျရိသေ ဥတ္တရပဒေ ပရေ သရေ၊ ကုဣတိ-ကုဟူသော၊ ဧတဿ နိပါတဿ-၏၊ ကဒံ-ကဒံ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ [သိဟိုဋ်မူ၌ “ကဒံ ကုဿ” ဟု သုတ်ရှိ၍ “ကဒံ ဟောတိ” ဟု ဝုတ္တိရှိ၏၊] သရလောပေါ-ရှေ့ သရကိုချေ၊ ကဒန္တံ-စက်ဆုတ်အပ်သောအစာ၊ ဧဝံ, ကဒသနံ-စက်ဆုတ်အပ်သော အစာ၊ သရေတိ, ကိံ၊ ကုဒါရာ၊ ပေ၊ ကုဒိဋ္ဌိ-တို့၌ တားမြစ်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏။

နသည် သဒိသအနက်ကို ထွန်းပြ၏၊ အနရိယော-အရိယာမဟုတ်=အရိယာမှတခြား ပုထုဇဉ်၊ အနိဿရော-အစိုးရသုမ တခြားသော လက်အောက်ခံ ငယ်သား၊ အနာသဝေါ-အာသဝေါမှတခြားသောတရားစု၊ ဤပုဒ်တို့၌ နသည် အညအနက်ကို ထွန်းပြ၏၊ အားလုံး ပရိယုဒါသပဋိသေစတိုချည်းတည်း၊ အနုပဝါဒေါ စသည်၌ကား ပသဒ္ဓ ပဋိသေစတည်း။

(၃၄၆) ကုနိပါတပုဗ္ဗပဒ။ ။ကဒန္တံ စသည်တို့ နိစ္စသမာသံဖြစ်၍ “ကု+အနံ” ဟု ခွဲ၍မရ၊ ထို့ကြောင့် ကု၏ပရိယာယ် “ကုစ္ဆိတ်” ဟူသော အခြားပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်ဟု သိစေလို၍ “ကုစ္ဆိတ်မန္တံ၊ ပေ၊ ဝိဂ္ဂဟော” ဟု မိန့်၊ သမာဿ်စသည် စီရင်၍ “ကုအနံ” ဟု ပကတိဖြစ်သောအခါ ဤသုတ်ဖြင့် ကုကို ကဒပြု(ကဒအနံ) သရာ သရေ လောပံသုတ်ဖြင့် ဒ၏ အ ကို ချေ၊ ဒံကို နေကဒံ(အ)သို့ ကပ် (ကဒန္တံ)စသည် ဖြစ်၏၊ ကုစ္ဆိတ်+အသနံ-အစာတည်း၊ ကဒသနံ၊ ကုဒါရာ စသည်ဝယ် နောက်ပုဒ်၌ သရမရှိသောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ကဒမပြုရ၊ “ကုစ္ဆိတာ+ဒါရာ၊ ကုစ္ဆိတာ+ပုတ္တာ, ဒါသာ, ကုစ္ဆိတာ+ဒိဋ္ဌိ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု။

မှတ်ချက်။ ။သိဟိုဋ်မူ၌ “ကဒံ ကုဿ” ဟု သုတ်ရှိခြင်းသည် “သရလောပေါ” ဟူသော စကားနှင့် ညီ၏၊ “ကဒံ ကုဿ” ဟု ရှိသော မြန်မာမူ၌ကား “သရလောပေါ” ပါဖွယ်မလို၊ သို့သော် ကလာပ်၌ “ကု ကဒံ” ဟု သုတ်တည်၍ “ကဒ္ဒဝတိ” ဟု ဝုတ္တိ၌ ဒဝယ် သရမပါဘဲ “ကဒံ” ပြု၏၊ ထို့ကြောင့် “သရလောပေါ” လည်း မပါဘဲ “ကဒံ ကုဿ” ဟု ရှိသော မြန်မာမူသာ နောက်သရ နှောင်းရကျိုးလည်းနပ်, ကလာပ်နှင့်လည်း ညီသောကြောင့် သာ၍ ကောင်းမည်ထင်သည်။

[ကုဒါရာ-စက်ဆုတ်အပ်ကုန်သော မယားတို့၊ ကုပုတ္တာ-စက်ဆုတ်အပ်ကုန်သော သားတို့၊ ကုဒါသာ-တို့၊ ကုဒိဋ္ဌိ-စက်ဆုတ်အပ်သော အယူ။]

(၃၄၇) ကုဿာတိ ဝတ္တတေ။

ကာပုတ္တေသုစ။ ။ တပျံရိသေ-ဌ်၊ ပရေ၊ ဥတ္တရပဒေ-ကြောင့်၊ အပုတ္တေ- အနည်းငယ်ဟူသော အနက်၌၊ ဝတ္တမာနဿ-သော၊ ကုဏ္ဍစေတဿ-ကုဟူသော ဤနိပါတ်၏၊ ကာ၊ ဟောတိ၊ ဗဟုဝစနုစွာရဏတော-ဗဟုဝစကို ဆိုခြင်းကြောင့်၊ ကုစ္ဆိတတ္ထေစ-ကုစ္ဆိတအနက်၌လည်း၊ ကွစိ-ဌ်၊ ပုရိသေ-ပုရိသသဒ္ဓါကြောင့်၊ (ကာ-ကာအပြုသည်၊ ဟောတိ) အပွကံ-အနည်းငယ်သော၊ လဝဏံ-ဆားတည်း၊ ကာလဝဏံ၊ ဧဝံ ကာပုပွံ-အနည်းငယ်သောပန်း၊ ကုစ္ဆိတော-သော၊ ပုရိသော- တည်း၊ ကာပုရိသော၊ ကုပုရိသောဝါ-ကုပုရိသောဟုလည်း ရှိ၏။

ပါဒိပုဗ္ဗပဒေါစ-ပါဒိပုဗ္ဗပဒ သမာဿ်သည်လည်း၊ နိစ္စသမာသောဝ-နိစ္စ သမာဿ်ပင်တည်း၊ ပဋ္ဌာနံ-ပြဋ္ဌာန်းသော၊ ဝစနံ-ဘုရားစကားတော်တည်း၊ ပါဝစနံ- ပြဋ္ဌာန်းသော ဘုရားစကားတော်၊ ဘုသံ-အလွန်၊ ဝဒ္ဓံ-ကြီးသည်တည်း၊ ပဝဒ္ဓံ- အလွန် ကြီးသည်၊ သရီရံ-ကိုယ်တည်း၊ သမံ-အညီအမျှ၊ ဝါ-တစ်နည်း။

(၃၄၇) ဗဟုဝစနုစွာရဏတော။ ။ [အပွကံ+ပုပွံ၊ ကာပုပုပွံ၊] အပွအနက်သည် တစ်နက်တည်းဖြစ်သောကြောင့် “ကာပုတ္တေစ”ဟု ဧကဝုစံ သို့ဖြင့် ဆိုသင့်လျက် မဆိုဘဲ “ကာပုတ္တေသုစ”ဟု ဗဟုဝစံ သုဝိဘတ်ဖြင့် ဆိုခြင်းသည် သဒ္ဓါပို၏။ ထို ဗဟုဝစံသဒ္ဓါပိုကြောင့် အပွအနက်အပြင် ကုစ္ဆိတအနက်၌လည်း ပုရိသသဒ္ဓါနှောင်းရာ၌ အချို့ ကုကို ကာပြုရခြင်းအကျိုး ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် “ကာပုရိသော”ဟု ဖြစ်၏။ ကာ မပြုဘဲလည်း ဝိကပ်ရပ်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် “ကုပုရိသော”အတိုင်းလည်း ရှိသည်။

ပါဒိပုဗ္ဗပဒ။ ။ ပစသော ဥပသာရပုဒ်ရှေးရှိသော သမာဿ်သည် ပါဒိပုဗ္ဗပဒသမာဿ် မည်၏။ ဤပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရ်လည်း ကုပုဗ္ဗပဒကဲ့သို့ နိစ္စသမာဿ်ပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် ပ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော “ပဋ္ဌာနံ”စသော ပုဒ်တစ်ပါးဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်။ ရုပ်တွက် ရာ၌ကား “ပ+ဝစနံ”တည်၍ သိနစ်လုံးသက်၊ “ပ+ဝစနံ”ဟု ပကတိဖြစ်သောအခါ ကွစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနုစသော သုတ်ဖြင့် ပ၏ အကို ဒီသပြု၊ (ပါဝစနံ) “ပကဋ္ဌ ဝစနံ ပါဝစနံ”ဟုလည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုသေး၏။ “ပကဋ္ဌ-မြတ်သော”ဟု ပေး၊ “ဘုသံ+ဝဒ္ဓံ”၌ ဘုသံကား ပ၏ ကိုယ်စားတည်း။ [ဗဒ္ဓဟု ရှိသည်ကား ပါဌ်ပျက်၊] “ပဝဒ္ဓံ”အရ “ကိုယ်ကိုရသည်”ဟု အဘိဓမ္မေယျပြုလို၍ “သရီရံ”ဟု အပိုထည့်သည်။

သမ္မာ-ကောင်းစွာ၊ အာဇာနံ-ထားခြင်းတည်း၊ သမာဇာနံ-အညီအမျှထားခြင်း၊ ဝါ-ကောင်းစွာထားခြင်း၊ ဝိဝိဓော-အထူးထူးအပြားပြားသော၊ မတိ-သိခြင်းတည်း၊ ဝိမတိ-အထူးထူးအပြားပြားသိခြင်း၊ ဝါ-တွေးတောခြင်း၊ ဝိဝိဓော-သော၊ ကပ္ပော-ပြုစီရင်ခြင်းတည်း၊ ဝိကပ္ပော-ခြင်း၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ဝိသိဋ္ဌော-တစ်မျိုး တစ်ဖုံ ထူးခြားသော၊ ကပ္ပော-တည်း၊ ဝိကပ္ပော-ခြင်း၊ အဓိကော-လွန်ကဲသော၊ ဒေဝေါ-နတ်တည်း၊ အတိဒေဝေါ-လွန်ကဲသောနတ်၊ ဧဝံ-တူ၊ အဓိဒေဝေါ-လွန်ကဲသောနတ် (အချို့မပါ) အဓိသီလံ-လွန်ကဲသော သီလ၊ သုန္ဒရော-ကောင်းသော၊ ဂန္ဓော-အနံ့တည်း၊ သုဂန္ဓော၊ ကုစ္ဆိတော ဂန္ဓော ဒုဂ္ဂန္ဓော-စက်ဆုတ်အပ်သောအနံ့၊ သောဘနံ-တင့်တယ်စွာ၊ ကတံ-ပြုအပ်သောအမှု တည်း၊ သုကတံ-မူ၊ အသောဘနံ-မတင့်တယ်စွာ၊ ကတံ-တည်း၊ ဒုက္ကန္တံ-မတင့်မတယ် ပြုအပ်သော အမှု၊ ဣစ္စာဒိ။

သမာဇာနံ။ ။ “သံ+အာဇာနံ” ဟု ခွဲ၊ သံ ဥပသာရအတွက် “သမံ” ဟုလည်း ကောင်း၊ “သမ္မာ” ဟုလည်းကောင်း ပြသည်။ “သမံ+အာဇာနံ သမာဇာနံ၊ သမ္မာ ဝါ အာဇာနံ သမာဇာနံ” ဟု ဝိပြိုဟ်နှစ်မျိုး ပြုပါ-ဟုလို။

ဝိမတိ။ ။ “အထူးထူးအပြားပြား သိခြင်း” ဟုရာ၌ ဉာဏ်သိမဟုတ်၊ စိတ်သိတည်း၊ တစ်မျိုးတည်း ဆုံးဖြတ်ချက်မချဘဲ “ဟိုလို သိလိုက်၊ သည်လိုသိလိုက်” နှင့် တွေးတော ယုံမှားနေခြင်းကို “ဝိမတိ” ဟု ခေါ်သည်။

ဝိကပ္ပော။ ။ ဝိအတွက် ဝိဝိဓ-ဝိသိဋ္ဌ နှစ်နက်ကို ပြသည်။ ထိုတွင် “ဝိဝိဓကပ္ပ” ဖြင့် ယေန ဝါ ကယိရတေသုတ်လာ ဝါသဒ္ဓါ၏ “ယေန ဝါ ပဿတိ-ယေန ဝါ သုဏာတိ” စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးစီရင်နိုင်ခြင်းအနက်မျိုးကို ပြ၏။ “ဝိသိဋ္ဌကပ္ပ” ဖြင့် “ဝါဏပစ္စေ” သုတ်လာ ဝါသဒ္ဓါကဲ့သို့ “ဤအစီအရင်သည် တစ်မျိုးတစ်ဖုံ စီရင်ခြင်းသာတည်း” ဟုပြ၏။ ထိုသို့ ပြသဖြင့် အခြားအစီအရင်လည်း ရှိသေးသည်ဟု သိစေသည်။ ဤ“ဝိသိဋ္ဌကပ္ပ” အနက်ရှိသော ဝါသဒ္ဓါကို “ဝါ-ဝိကပ်အားဖြင့်” ဟု အနက်ပေးရသည်။ [သီလကွန် ဋီကာသစ်၌ကား “ဝိဝိဓော ကပ္ပော ဝိသု ဝါ ကပ္ပော” ဟု ဖွင့်၏။ ဤအစီအရင်သည် “ရှေးအစီအရင်မှ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ စီရင်ခြင်းဖြစ်သည်” ဟု ဆိုလိုသည်။]

အတိဒေဝေါစသည်။ ။ “အဓိကော ဒေဝေါ အတိဒေဝေါ” ဒေဝနှင့်တွဲရာ၌ “အတိ” ဟု ရှိ၏။ “ဒေဝါတိဒေဝံ” စသည်တည်း၊ ထို အတိ၏ အနက်ကို “အဓိကော” ဟု ပြသည်။ “ဧဝံ အဓိဒေဝေါ အဓိသီလံ” ဟု သိဟိုဋ္ဌ်မှုရှိ၏။ “သောဘနံ-တင့်တယ်စွာ” ဟု ပေးရသော်လည်း ပထမာသိဝိဘတ်ပင် သက်၊ ပထမာကြိယာဝိသေသနဟု ကြံပါ။ ဒုက္ကန္တံ “ဒု+ကတ” ဟု ပကတိဖြစ်ပြီးနောက် ဒွေဘော်လာ၊ တကိုလည်း ဒေါ သေ စ၌ စဖြင့် ဋ ပြု။

ဣဓ-ဤကစ္စည်းကျမ်း၌၊ အဝိဟိတလက္ခဏာ-မစီရင်အပ်သောသုတ်ရှိ ကုန်သော၊ ယေ နာမနိပါတောပသဂ္ဂါ-အကြင်နာမ်၊နိပါတ်၊ဥပသာရပုဒ်တို့သည်၊ (သန္တိ) တေသံ-ထိုနာမ် နိပါတ် ဥပသာရပုဒ်တို့၏၊ နာမာနံ သမာသောတိ ယောဂဝိဘာဂေန-“နာမာနံ သမာသော”ဟူသောယောဂဝိဘာဂဖြင့်၊ သမာသော- သမာသ်ကို၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗော-၏၊ ယထာ-ကား၊ အပုနဂေယျာ-တစ်ဖန် မသိဆိုအပ် သော၊ ဂါထာ-ဂါထာ၊ အစန္ဒမုလ္လောကီကာနိ-လကို မော်မကြည့်ကုန်သော၊ မုခါနိ-မျက်နှာတို့၊ အသဒ္ဓဘောဇိ-ကုဗ္ဗိးထမင်းကို မစားသူ၊ အလဝဏဘောဇိ-

ယေ ဣဓ၊ပေါနာညေနသမာသော။ ။“အပုနဂေယျာ”စသော သမာသ်တို့ကို စီရင်ဖို့ရာ ဤကစ္စည်းကျမ်း၌ တိုက်ရိုက်သုတ် မရှိချေ၊ ချဲ့ဦးအံ့-“အပုနဂေယျာ- တစ်ဖန်+မသိဆိုအပ်သော ဂါထာ”ဟူရာ၌ နသည် ပုနှင့် သဒ္ဓါချင်း ကပ်နေသော်လည်း အနက်အားဖြင့်မူ “မ+သိဆိုအပ်”ဟု ဂေယျနှင့် စပ်လျက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် နနှင့်ပုန သည်လည်းကောင်း၊ ပုနနှင့် ဂေယျသည်လည်းကောင်း ယုတ္တတ္ထ(ပေါင်းစပ်အပ်သော အနက်)မရှိ၊ ဤသို့ ယုတ္တတ္ထမဖြစ်လျှင် “နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော”သုတ်က ယုတ္တတ္ထဖြစ်မှ သမာသ်မှည့်နိုင်သောကြောင့် ထိုသုတ်ဖြင့် သမာသ်အမည် မရချေ၊ ယုတ္တတ္ထသဒ္ဓါ လိုက်နေရာဖြစ်သော နောက်နောက်သုတ်များဖြင့် သမာသ်မစီရင်နိုင် ပုံမှာ ဆိုဖွယ်ရာ မရှိပြီ၊ ဤသို့ ယုတ္တတ္ထ မဖြစ်သောကြောင့် ယုတ္တတ္ထောပုဒ်ကို ဖြုတ်၍ “နာမာနံ သမာသော”ဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂဖြင့် “အပုနဂေယျာ”စသည်ကို သမာသ်မှည့်ရသည်။

အပုနဂေယျာ။ ။ပုန-တစ်ဖန်၊ န ဂိယတိ-မသိဆိုအပ်၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ အပုနဂေယျာ-မည်၏၊ [ဂါထာကား-အဘိဓေယျအနက်ပြုတည်း၊] ရုပ်တွက်ရာ၌ “န+ ပုန+ဂေယျာ”တည်း၊ သိသုံးလုံး ချေ၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ န ဂိယတိ-မသိဆိုအပ်၊ ဣတိ အတ္ထေ-ဤအနက်၌၊ “နာမာနံ သမာသော” ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သမာသ်အမည်မှည့်၊ (နှစ်ပုဒ်အရမတူသဖြင့် ကမ္မဓာရတပျရိသ်လက္ခဏာမရှိရကား “အတ္တံ နဿ တပျရိသေ” သုတ်ရင်းဖြင့် အ မပြုဘဲ) “အတ္တံ နဿ”ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် နကို အ ပြု၊ (အပုနဂေယျာ)နာမ်ငဲ့ သိသက်၊ ချေ၊ ကညာဒိဂိုဏ်းရုပ် ဖြစ်၏။

အစန္ဒမုလ္လောကီကာနိ။ ။စန္ဒ-လကို၊ န ဥလ္လောကေန္တိ-မော်မကြည့်ကုန်၊ ဣတိ၊ အစန္ဒမုလ္လောကီကာနိ-တို့ မည်၏၊ “န+စန္ဒ+ဥလ္လောကီက”တည်း၊ နနောင် သိသက်၊ ချေ၊ စန္ဒနောင် အံသက်၊ ဥလ္လောကီကနောင် ယောသက်၊ နိပြု၊ သမာသ်မှည့်၊ တေသံ ဝိဘတ္တိလောပါစ ဖြင့် အံ-ယောဝိဘတ်တို့ကို ချေ၊ ရှေးအတိုင်း သမာသ်မှည့်၊ “န စန္ဒ ဥလ္လောကီက” ပကတိပြု၊ ရှေးနည်းအတိုင်း နကို အပြု၊ နိဂ္ဂဟိတဉ္စသုတ်ဖြင့် ဝါစာသိလိဋ္ဌ အကျိုးငှာ စန္ဒနောင် နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ (မ်)ပြု၊ နာမ်ငဲ့ စသည်စီရင်။

အသဒ္ဓဘောဇိ။ ။သဒ္ဓ သဒ္ဓါသည် ရာမေတ္တဏ်စသော လောကီကျမ်း၌ စီရင် အပ်သော အစီအရင်အတိုင်း သေလွန်ပြီးသော မိဘတို့ကို ရည်စူး၍ သူ့သေအနီးအပါး၌ ထားအပ်သောထမင်းကို ဟော၏၊ ထိုထမင်းကို “ကုဗ္ဗိးထမင်း”ဟု ရှေးကခေါ်စမှတ်ပြု၏။

ဆားကို မစားသူ၊ ဣတျာဒိသု-ဤသို့ အစရှိသော ပြယုဂ်တို့၌၊ အယုတ္တတ္ထတ္တာ-ယုတ္တတ္ထ မဟုတ်ကုန်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ အညေန-ယောဂဝိဘာဂမှတစ်ပါး အခြားသုတ်ဖြင့်၊ န သမာသော-သမာဿဖြစ်။

တထာ-ထိုအတူ(ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သမာဿမည်ရကျင်းတူသည်-ဟူလို၊) တထာဂတံ-မြတ်စွာဘုရားကို၊ ပုဗ္ဗ-ရှေ့၌၊ ဒိဋ္ဌော-ဖူးမြင်ဘူး၏၊ ဣတိ၊ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော-မည်၏၊ ဧဝံ၊ ဓမ္မံ-ကို၊ သုတပုဗ္ဗော-ရှေး၌ နာဘူးသူ၊ မဂ္ဂံ-လမ်းကို၊ ဂတပုဗ္ဗော-

သဒ္ဓံ-ကုမ္ဘီထမင်းကို၊ န ဘုဂ္ဂတိ-မစား၊ ဣတိ၊ အသဒ္ဓဘောဇီ၊ ထိုထမင်းကို မစားနိုင်သောကြောင့် သူသေကို “အသဒ္ဓဘောဇီ”ဟု ခေါ်သည်။ [“ကုမ္ဘီထမင်း၊ ကိုယ့်ထံရင်း၌၊ ခင်းကျင်းမပျက်၊ ထားပါလျက်ကို၊ နှစ်သက်လိုရာ၊ ယူကာဆတ်ဆတ်၊ မစားတတ်သည့်၊ အသဒ္ဓဘောဇီ၊ အမည်ခေါ်ငြား၊ သူသေလားသို့”-မဃဒေဝ(၃၄၀)လင်္ကာ၊] လဝဏံ န ဘုဂ္ဂတိတိ အလဝဏဘောဇီ၊ အစန္ဒမုလ္လောကိကကဲ့သို့ သဒ္ဓ၊ လဝဏနောင် အံ သက်၍ ရုပ်တွက်။

ကြွင်းအယုတ္တသမာဿများ။ ။သူရိယံ န ပဿန္တိတိ အသူရိယပဿာနိ-နေကို မကြည့်ကုန်သော၊ (မှခါနီး-မျက်နှာတို့၊) [နိဂ္ဂဟိတံလာ၍ “အသူရိယမ္မဿာနိ”ဟုလည်း ရှိ၏၊ “ဩကာသံ-အခွင့်ကို၊ န ကာရေတွာ-မပြုစေမူ၍”ဟူသော အနက်၌ “အနောကာသံ ကာရေတွာ”ဟု ဖြစ်၏၊ ဤ၌ “အနောကာသံ”သာ သမာဿတည်း၊ “န+ဩကာသ”တည်း၊ “န+ဩကာသ”တည်း၊ န-သိ+ဩကာသ-အံ”ဟု ဝိဘတ်သက်၊ “န+ဩကာသံ”ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၊ သမာဿမုည့်၊ အံဝိဘတ် ချေ၊ ပကတိပြု၊ “သရေ အနံ”ဟူသော ဝိနာဓိကာရ (တပျူရိသော အလိုက်ကြည့်သော) ယောဂဝိဘာဂဖြင့် နကို “အနံ”ပြု၊ (အနောကာသ) နာမိဋံ၊ အံသက်၊ အနောကာသံ ပြီး၏။

အတ္ထံ န ကာမေန္တိတိ အနတ္တကာမာ-အကျိုးကို မလိုလားသူတို့၊ အသဗ္ဗဂုဏ ဒါယကော-အလုံးစုံသောဂုဏ်ကို မပေးတတ်၊ အကတညျူ-ပြုအပ်သော သူ့ကျေးဇူးကို မသိတတ်သူ၊ အမူလာမူလံဂနန္တ-မူလတစ်ခုမှ မူလတစ်ခုသို့ မသွားမူ၍၊ [မူလာ၌ အာကား ကွစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံဖြင့် ဒီဃတည်း၊] ဤသို့ စသည်ဖြင့် အယုတ္တတ္ထသမာဿတွေ ပေါများလေသည်။ “နဝံ ပန ဘိက္ခုနာ စိဝရလာဘောန”၌ကား “ပန ဘိက္ခုနာ”သဒ္ဓါနှစ်ခု ခြားနေသော်လည်း အနက်ချင်းစပ်သဖြင့် “နဝံစိဝရလာဘောန”ဟုသမာဿဖြစ်၏။ နဝံစ တံ စိဝရဇ္ဇာတိ “နဝံစိဝရံ” [ရှေ့ပုဒ်၌ နိဂ္ဂဟိတံမကျေသော အလိုတ္ထသမာဿ၊] ထို့နောက် “နဝံစိဝရံ+လာဘော၊ နဝံစိဝရလာဘော”ဟု ယုတ္တတ္ထသမာဿဝိဂြိုဟ်ပြု။

တထာ ဒိဋ္ဌော ပုဗ္ဗံ၊ ပေ၊ ဂတပုဗ္ဗာ ဒိသာ။ ။ “ဒိဋ္ဌ ပုဗ္ဗော”စသည်၌ ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ် အရမတူ(တုလျာဓိကရဏမဖြစ်သောကြောင့်) ကမ္မဓာရုံသမာဿဖြစ်နိုင်၊ ရှေ့ပုဒ်၌ အမာဒိဝိဘာတန္တ မဟုတ်-ဒိဋ္ဌောဒိဋ္ဌာစသည်ဖြင့် ပဌမာဧကဝစနန္တ ဗဟုဝစနန္တ

ရှေး၌သွားဘူးသူ၊ ကမ္မနိ-ကံအနက်၌၊ တေန-ထိုသူ သည်၊ ဒေဝါ-နတ်တို့ကို၊ ပုဗ္ဗ-ရှေး၌၊ ဒိဋ္ဌာ-မြင်အပ်ကုန်ပြီ၊ ဣတိ-ထိုကြောင့်၊ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗ-ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗတို့မည်၏။ ဧဝံ၊ သုတပုဗ္ဗ-ရှေး၌ကြားအပ်ကုန်သော တရားတို့၊ ဂတပုဗ္ဗ-ရှေ့၌ရောက်အပ်ဘူးသော၊ ဒိသာ-အရပ်... ပဟာရော-ပုတ်ခတ်ခြင်း၊ ပရာဘဝေါ-ပျက်စီးခြင်း၊ ဝိဟာရော-ကျောင်း၊ အာဟာရော-ရှေးရှုဆောင်ခြင်း၊ ဥပဟာရော-ပူဇော်ခြင်း၊ ဣစ္စာဒိ... ကမ္မဓာရယော (နိဋ္ဌိတော။)

ဖြစ်သောကြောင့် အမာဒိတပျူရိသ်လည်း မဟုတ်၊ အခြား သမာသ်များကား လျှဉ်းပါး ဖွယ်ပင်မရှိ၊ ထို့ကြောင့်“နာမာနံ သမာသော”ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သမာသ်မှည့်ရသည် ဟု ဆိုလိုသည်။ “ဒိဋ္ဌော”၌ ဒိသဓာတ်၊ တပစ္စည်းကား အတိတ်ကတ္တားဟောတည်း၊ ထို့ကြောင့်“ဒိဋ္ဌော-ဖူးမြင်ဘူးပြီ”ဟု ပေး၊ ဒိဋ္ဌော၏ ကတ္တားဟောဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားဖို့ရာ “တထာဂတ်”ဟု အပုတ္တကံကို ထည့်ပြသည်။ “သုတော ပုဗ္ဗတိ သုတပုဗ္ဗော၊ ဂတော ပုဗ္ဗတိ ဂတပုဗ္ဗော”တို့လည်း နည်းတူ။

ကမ္မနိ“ဒိဋ္ဌာ ပုဗ္ဗတိ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ”ဟု ရှိစေ၊ ဒိဋ္ဌာ၌ တပစ္စည်းသည် ကံဟောတည်း၊ တေန(ကတ္တား) ဒေဝါ(ပုတ္တကံ)တို့ကား ဒိဋ္ဌော၏ ကံဟောဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစေသော ကတ္တား ကံတို့တည်း၊ “သုတာပုဗ္ဗံ၊ ဂတာပုဗ္ဗံ”ဟု နောက်ပုဒ်များ၌လည်း ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ပုဗ္ဗံ၌ အံဝိဘတ်ကို(“ဣဗံ ရတ္တိ-ဤညဉ့်၌”ကဲ့သို့) သတ္တမိအနက်၌ သက်၊ “ဒိဋ္ဌ+ပုဗ္ဗ”တည်၊ သိ-အံသက်၊ “ဒိဋ္ဌော+ပုဗ္ဗံ”ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၊ (ပုဗ္ဗံ-ရှေ့၌၊ ဒိဋ္ဌော-ပြီ၊ ဣတိအတ္ထေ-၌)၊ “နာမာနံ သမာသော”ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သမာသ်မှည့်၊ ဝိဘတ်ချေ၊ “ဒိဋ္ဌ ပုဗ္ဗံ”ပကတိပြု၊ နာမ်ငဲ့၊ သိ-သြပြု၊ ကံဟော၌ ယောသက်ရုံသာ ထူး၏။

မှတ်ချက်။ ။ ကုဋဒန္တသုတ် သီလက္ခန္ဓီကာ၌ “ပုဗ္ဗေ+ဘုတ်၊ ဘူတပုဗ္ဗံ၊ ယထာ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ”ဟု ဖွင့်၏။ ပါရာဇိကဏ်ယောဇနာ၌လည်း “ဒိဋ္ဌာ+ပုဗ္ဗေ+ယေတိ တေ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ”ဟု ဖွင့်၏။ ထိုဋီကာ ယောဇနာတို့၌ “ပုဗ္ဗေ”ဟု သို့ဝိဘတ်ဖြင့် ဖွင့်ပုံကိုထောက်၍ ဤ “ပုဗ္ဗံ”တို့လည်း သတ္တမိအနက်၌ ဒုတိယာသက်သည်ဟု ကြံလိုက်သည်။ ဤကမ္မဓာရ်ခန်း၌ ပြသော ရူပသိဒ္ဓိအလိုမှ “ပုဗ္ဗံ”၌ ပထမာဝိဘတ်ကြံလိုဟန်တူ၏။ ဘာကြောင့်နည်း၊ အကယ်၍ ဒုတိယာဝိဘတ်မှန်လျှင် “အန္တံ အတိက္ကန္တံ အစ္စန္တံ”စသည်ကဲ့သို့ တပျူရိသ်ခန်း ရုပ်အဆန်းတွင် ပြသင်သောကြောင့်တည်း၊ [သဒ္ဓနိတိ၌ကား ဤ“ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ”စသည်ကို တပျူရိသ်ဟုပင် ဆို၏။ “ပုဗ္ဗေ ဒိဋ္ဌော”စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “ပုဗ္ဗဒိဋ္ဌံ”ဟု ပြီးပြီးမှ ရှေ့နောက်ပြန်၍ “ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ”ဟု ပြီးစေ၏။ ဤအလို သမာသ် ၆ ပါးတွင် တပျူရိသ်၌ တိုက်ရိုက်ပါဝင်နိုင်သောကြောင့် သာ၍ ကောင်းသကဲ့သို့ ထင်သည်။]

ပဟာရောပေ၊ ဥပဟာရော။ ။ ပ ဥပသာရစသည်နှင့် ဟာရစသော ကိတ်နာမ်ကို သမာသ်စပ်ထားသော သမာသ်ပုဒ်များပင်တည်း၊ ပပုဗ္ဗ ဟရဓာတ်ဖြစ်၍ “ပ+ဟရ”တည်း၊ ပနောင် သိသက်၊ ဟရနောင် ဘာဝေစသုတ်ဖြင့် ဣပစ္စည်းသက်၊ ကာရိတ်မှည့်၊ ဣအနုဗန်ချေ၊ ဟ၌ ဝုဒ္ဓပြု၊ နာမ်ငဲ့၊ သိ သြပြု၊ သဗ္ဗာသမာပုဗ္ဗသောဖြင့် ပနောင်သိချေ။

ဒိဂု သမာဿ

(၃၄၈) အထ-ကမ္မဓာရေသမာဿ၏ အခြားမဲ့၌၊ ဒိဂုသမာသော ဝုစ္စတေ၊ တယော-သုံးပါးကုန်သော၊ လောကာ-လောကတို့ကို၊ သမာဟဋ္ဌာ(စိတ္တေန သမ္ပိဏ္ဍိတာ)စိတ်ဖြင့် ပေါင်းအပ်ကုန်၏၊ ဣတိအတ္ထေဝါ-၌လည်းကောင်း၊ တိဏ္ဍံ၊ လောကာနံ-တို့၏၊ သမာဟာရော-အပေါင်းတည်း၊ ဣတိအတ္ထေဝါ-လည်းကောင်း၊ [ကမ္မဓာရယသမာသော၌ စပ်] နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော တိ-သုတ်သည်၊ ဝတ္တမာနေ-သော်၊ ဒွိပဒေတျာဒိနာ-ဒွိပဒေအစရှိသောသုတ်ဖြင့်၊ ကမ္မဓာရယသမာသော-မှည့်၊ တတော-ထိုမှနေောက်၌၊ သမာသသညာယံ-ကိုလည်းကောင်း၊ ဝိဘတ္တိလောပေ-ကိုလည်းကောင်း၊ [“ဒိဂုသညော ဟောတိ” ၌စပ်] ကမ္မဓာရယောတိ၊ ဝတ္တတေ။

(ပ+ဟာရော) ပဟာရဏံ-ပုတ်ခတ်ခြင်း၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ “နာမာနံ သမာသော” ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သမာဿမှည့်၊ ဝိဘတ်ချေ၊ နာမ်ထပ်၍၌၊ သိ ဩပြု၊ ပရာဘဝေါ စသည်တို့၌လည်း နည်းတူ။ [ဤသမာဿများ၌ “ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗောတျာဒိသုပိ ကမ္မဓာရယာဒိ လက္ခဏာဘာဝါ ယောဂဝိဘာဂနေ သမာသော” ဟူသော ဋီကာကို မိုး၍ “နာမာနံ သမာသော” ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သမာဿအမည် မှည့်ခဲ့သည်။ သို့သော် “ဒိဋ္ဌနှင့်ပုဗ္ဗ” စသည်တို့သည် ကမ္မဓာရေစသော လက္ခဏာမရှိသော်လည်း (ယုတ္တတ္ထ)ပေါင်းစပ်အပ် သော အနက်ကား ရှိကြ၏၊ ပနှင့် ဟာရ စသည်တို့လည်း ယုတ္တတ္ထဖြစ်ရုံကမ နှစ်ပုဒ် လုံးပင် “ပုတ်ခတ်ခြင်း” စသော အနက်ကို ဟောကြ၏၊ ထို့ကြောင့် “ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော” စသည်၌ “နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော” သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် သမာဿမှည့်နိုင်၍၊ ပဟာရော စသည်၌မူ “ပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရေ” ဟု ထင်သည်။

(၃၄၉) တယော၊ ပေါ အတ္ထေ။ ။သမာဟာရ၊ အသမာဟာရဒိဂု နှစ်မျိုးတွင် သမာဟာရဒိဂုဖြစ်ကြောင်းကို သိစေလို၍ “သမာဟဋ္ဌာ” ဟု ထည့်သည်။ ပေါင်းခြင်း ဟူသည်လည်း လက်ဖြင့်ယူ၍ ပေါင်းခြင်းမဟုတ်၊ စိတ်ဖြင့်ပေါင်းခြင်းဟု သိစေလို၍ သမာဟဋ္ဌာကို “စိတ္တေန သမ္ပိဏ္ဍိတာ” ဟု ထပ်၍ဖွင့်သည်။ ဝိဂြိုဟ်ဟူသည် မူလပုဒ်၏ ဆိုလိုရင်းအနက်ကို နားလည်အောင် ဖွင့်ပြသော ဝါကျတစ်မျိုးတည်း၊ ထို့ကြောင့် “တယော+လောကာ သမာဟဋ္ဌာ” ဟုလည်းကောင်း၊ “တိဏ္ဍံ လောကာနံ သမာဟာရော” ဟုလည်းကောင်း နှစ်နည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုနိုင်သည်။ ကြွင်းအဓိပ္ပာယ်များကို အခြေပြုသဒ္ဒါ၌ ပြထားပြီ။

နာမာနံ၊ ပေါ၊ ပကတိဘာဝေစ ကတေ။ ။ရုပ်တွက်သောအခါ “တိ+လောက” တည်း၊ [သမာဟဋ္ဌာ ထည့်၍ ရုပ်တည်ရိုး မရှိကြ၊] “တယော+လောကာ” ဟု ဝါကျဖြစ်၏၊ ဝိဂြိုဟ်နက်ဆို၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ ဒွိပဒေစသောသုတ်ဖြင့် သမာဿစပ်၍ ကမ္မဓာရေ အမည်မှည့်၊ သမာဿအမည်မှည့်၊ ဝိဘတ်ချေ၊ “တိ+လောက” ဟု ပကတိပြု၊ ဤ တိုင်အောင် ရုပ်တွက်ပုံအစဉ်ကို ပြလို၍ “နာမာနံ၊ ပေါ၊ ကတေ” ဟု မိန့်သည်။

သင်္ချာပုဗ္ဗော ဒီဂူ။ ။သင်္ချာပုဗ္ဗောပေ၊ဟောတိ၊ ဒွေ-နှစ်ကောင်ကုန်သော၊
 ဂါဝေါ-တို့တည်း၊ ဒီဂူ-နှစ်ကောင်သောနွား၊ ဒီဂူသဒိသတ္တာ-ဒီဂူသဒ္ဓါနှင့်
 တူသည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ အယမ္ဗိသမာသော-ကိုလည်း၊ ဒီဂူတိ-ဟူ၍၊ ဝုတ္တော-
 ၏၊ အထဝါ-ကား၊ သင်္ချာပုဗ္ဗတ္တနပုံသကေကတ္တသင်္ခါတေဟိ-သင်္ချာ ရှေးရှိ
 သည်၏အဖြစ်၊ နပုလ္လိင်ကေဝုစ်၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်ကုန်သော၊ ဒွိဟိ-နှစ်ပါး
 ကုန်သော၊ လက္ခဏေဟိ-လက္ခဏာတို့ဖြင့်၊ ဂတော(အဝဂတော)-သိအပ်၏၊
 ဣတိ၊ ဒီဂူတိ-ဟူ၍၊ ဝုစ္စတိ-၏၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ဒွိဟိ-လက္ခဏေဟိ-တို့ဖြင့်၊
 ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိ-ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ၊ ဒီဂူ-မည်၏၊ စ-ဆက်၊ ဧတ္ထ-ဤသုတ်၌၊
 [တစ်နည်း၊ ဧတ္ထ-ဤသမာသ်၌၊] သင်္ချာပုဗ္ဗောတိ-ဟူ၍၊ ဝုတ္တတ္တာ-ကြောင့်၊
 သင်္ချာသဒ္ဓသေဝ-သင်္ချာသဒ္ဓါ၏သာ၊ ပုဗ္ဗနိပါတော-ရှေ့၌ ကျခြင်းသည်၊
 (ဟောတိ) ဥဘော် တပျရိသတိ-သုတ်ဖြင့်၊ တပျရိသသညာ-သည်၊ (ဟောတိ။)

ဒွေဂါဝေါ၊ ပေ၊ ဒီဂူတိ ဝုတ္တော။ ။“ဒွေ+ဂါဝေါ၊ ဒီဂူ”ဖြင့် ဒီဂူသမာသ်ကို
 မပြသေး၊ ဒီဂူသဒ္ဓါကိုသာပြသည်၊ ထို ဒီဂူသဒ္ဓါ၌“ဒွိ+ဝေါ”ဟုတည်း၊ ယောနှစ်လုံး
 သက်၍“ဒွေ+ဂါဝေါ”ဟု သမာသ်ဝါကျဖြစ်၏၊ သမာသ်စပ်၍ ကမ္မဓာရ်မှည့်၊ သမာသ်
 မှည့်၊(သင်္ချာရှေးရှိသောကြောင့်) ဒီဂူလည်းမှည့်၊ သမာသ်၏ ဝိဘတ်ချေ၊ “ဒွိဂေါ”ဟု
 ပကတိပြု၊ (ဒီဂူဏ်ပုဒ်ကဲ့သို့ ဝိသတိ ဒေသေသု ဗာဒိဿ တု၌ တုသဒ္ဓါဖြင့်) ဒွိကို ဒိပြု၊
 သရော ရသော နပုံသကေသုတ်ဖြင့် ဂေါ၌ ဩကို ဥရဿပြု (ဒီဂူ၊ နာမိဇံ၊ သချေ၊
 ဤ ဒီဂူသဒ္ဓါသည် ဒွိဟူသော သင်္ချာလည်း ရှေးရှိ၊ ဒွိနှင့်ဂေါတို့ အနက်အရတူသော
 ကမ္မဓာရ်လည်းဖြစ်၏၊ ထိုကဲ့သို့ သင်္ချာလည်း ရှေးရှိ-အနက်အရလည်းတူသော
 ကမ္မဓာရ် ဟူသမျှလည်း ဒီဂူသဒ္ဓါနှင့် တူရကား “ဒီဂူ ဝိယာတိ ဒီဂူ”ဟု ဥပမာတဒ္ဓိတ်
 ပြု၍ ဒီဂူအမည်ရသည်။

အထဝါ၊ သင်္ချာပုဗ္ဗတ္တ၊ ပေ၊ ဒီဂူတိ ဝုစ္စတိ။ ။ဤနည်း၌ ဒီဂူသမာသ်ကိုပင်
 ဒီဂူဟု တိုက်ရိုက်အမည်ပြသည်၊ ဒွိသဒ္ဓါပုဒေ ဂမုဓာတ်၊ ပါရာဒိဂမိမှာ ရှုသုတ်ဖြင့်
 ရူပစ္စည်း၊ ရရှိ ရန္တောရာဒိနောသုတ်ဖြင့် ရ်အနုဗန်နှင့်တကွ ဓာတုန်(မ်)ကို ချေ၊ ဂ်နှင်း၊
 ချေ၊ ကပ်(ဒီဂူ) ဒီဂူဟူသော ဤနိပါတနဖြင့် ဦကို ရဿပြု၊(ပထမနည်းအတိုင်း) ဒွိကို
 ဒိပြု၊ နာမိဇံစသည် စီရင်၍ “ဒီဂူ”ဟု ကိတ်ပုဒ်ဖြစ်၏၊ ဒွိဟိ-(သင်္ချာ ရှေးရှိခြင်း
 လက္ခဏာ၊ နပုံကေတ်ဖြစ်ခြင်းလက္ခဏာဟူသော) နှစ်ပါးသော လက္ခဏာတို့ဖြင့်၊
 ဂမိယတိ(အဝဂမိယတိ)-သိအပ်၏၊ ဝါ-မှတ်အပ်၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ ဒီဂူ-မည်၏၊
 လက္ခဏာနှစ်ပါးဖြင့် သိအပ် မှတ်သားအပ်သောကြောင့်“ဒီဂူ”မည်သည်-ဟူလို။

ဒွိဟိဝါ၊ ပေ၊ ဒီဂူ။ ။ဤတတိယနည်းကား ဒုတိယနည်းနှင့် ပုဒ်ပြီးပုံ မထူးပြီ၊
 ဒုတိယနည်း၌ ဂမုဓာတ်သည် သိခြင်းအနက်ဟောတည်း၊ ဤနည်း၌ ဂမုဓာတ်ကား
 ဖြစ်ခြင်းအနက်ဟောတည်း၊ “ယေ ဂတျတ္တာ၊ တေ ဗုရတ္တာ၊ ပဝတ္တိပါပဏတ္တကာ=

(၃၄၉) နပုံသကလိင်္ဂေါတိ ဝတ္ထုတေ။

ဒိဂုသော ကတ္တံ။ ။ဒိဂုသ သမာသဿ၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ ဧတံ-ဤသုတ်သည်၊ [သိ၌ “ဣဒံ” ဟု ရှိ၏၊] သမာဟာရဒိဂုသ-ကို၊ ဂဟဏံ-ယူကြောင်း သုတ်တည်း၊ တတ္ထ-ထို သမာဟာရဒိဂုသ၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော ဝိဘတ်တို့၌၊ ဧကဝစနမေဝ ဟောတိ၊ အညတြ ပန-အခြားသော အသမာဟာရဒိဂုသကား၊ ဗဟုဂစနဓိ-ဗဟုဂုတ်လည်း ရှိ၏၊ [အပိဖြင့် ဧကဂုစ ရှိကြောင်းကို ပေါင်းသည်၊] နာမဗျပဒေသသျှာဒုပ္ပတ္တိအမာဒေသာဒိ-နာမ်ငဲ့ခြင်း၊ သိ အစရှိသော

အကြင်ဓာတ်တို့သည် ဂတိအနက်ရှိကုန်၏၊ ထိုဓာတ်တို့သည် သိခြင်းအနက်လည်း ရှိကုန်၏၊ ဖြစ်ခြင်း-ရောက်ခြင်းအနက်လည်း ရှိကုန်၏” နှင့်အညီ ဒိဂု၌ ဂမုဓာတ်ကို ဗုမိ-ပဝတ္တိ နှစ်နက်ခွဲ၍ နှစ်နည်း-ပြခြင်းဖြစ်သည်၊ ထိုစကားမှန်၏၊ ဒုတိယနည်းဝယ် ဂတောကို “အဝဂတော” ဟု ဖွင့်ရာ၌ “အဝဂတော-သိအပ်၏” ဟု ဗုဒ္ဓိအနက်ပေးရသည်၊ တတိယနည်းဝယ် ဂစ္ဆတိကို “ပဝတ္တတိ” ဟု ဖွင့်ရာ၌လည်း ဂမုဓာတ်၏ ပဝတ္တိ အနက်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှား သည်။ [ဤဒုတိယ တတိယနည်း၌ ပြအပ်သော ဒိဂုအမည် သည် (နပုံ-ဧကတ်လက္ခဏာက အသမာဟာရဒိဂု၌ မရှိသောကြောင့်) ယေဘုယျနည်း အားဖြင့် ရအပ်သောအမည်တည်းဟု မှတ်ပါ။]

(၃၄၉) သမာဟာရပေဒေသာဒိ။ ။ဤသုတ်သည် သမာဟာရဒိဂုကိုယူကြောင်း (စီရင်ကြောင်း)၊ ဝိမိသုတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် တိလောကကို ဤသုတ်ဖြင့် နပုလ္လိင် ဧကတ္တကို စီရင်၊ ဤသုတ်သည် နပုလ္လိင် ဧကဂုစအဖြစ်ကို ငဲ့ညွှန်းသော အတိဒေသသုတ် ဟုလည်းကောင်း၊ အတိဒေသ ၆ မျိုးတွင်လည်း နပုလ္လိင် ဧကဂုစအရာ၌ စီရင်သကဲ့သို့ စီရင်ဖို့ရန် ညွှန်ပြသော ကာရိယာတိဒေသသုတ်ဟုလည်းကောင်း ဆိုကြသေး၏၊ ထိုတွင် နပုလ္လိင်ဖြစ်အောင် ငဲ့ညွှန်းသောသုတ်ဟု မည်သည့်ကျမ်းကမျှ မဆို၊ အများအားကိုးသော နိဒ္ဒေသ၌သော်မှလည်း “ဧကတ္တမိဝ ဟောတိ၊ နပုံသကလိင်္ဂံ ဟောတိ” ဟု ဧကတ်အဖြစ်ကိုသာ ငဲ့ညွှန်းပုံကို (ဣဝသဒ္ဓါဖြင့်) ပြ၍ နပုလ္လိင်အဖြစ်၌ကား ငဲ့ညွှန်းပုံကို မပြချေ၊ ထိုဧကတ်အဖြစ်လည်း ငဲ့ညွှန်းနေဖွယ်မလို၊ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က လောကသုံးပါးကို တစ်ပေါင် ဘစ်စု(သမာဟာရ)ပြု၍ ရွတ်ဆိုလိုလျှင် “ဧကမိ ဝတ္ထဗ္ဗေ ဧကဝစနံ” ဟု ပြခဲ့သော ပရိဘာသာနှင့်အညီ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုအားလျော်စွာ ဧကတ္တဖြစ်ရတော့၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် ဧကတ္တနပုံသကတ္တကို စီရင်သော ဝိမိသုတ်သာ ဖြစ်သင့်သည်။

ပါဏိနိသုတ်၊ ဝုတ္တိ။ ။ “ဒိဂု ဧကဝစနံ”-ပါဏိနိသုတ်၊ “ဒိဂုသမာသော ဧကဝစနံ ဘဝတိ၊ ပေ၊ တဒနေန ပကာရေန ဒိဂုတ္တဿ ဧကတ္တဘာဝေါ ဝိမိယတေ”-ကာသိကာ ဝုတ္တိ၊ ဤသို့ “ဧကတ္တဘာဝေါ ဝိမိယတေ” ဟု ဝိမိသုတ်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသော စကားလုံးကို ပြထားပါလျက် ထို ဝုတ္တိ၏ ဋီကာ၌မူ အတိဒေသသုတ် ဖြစ်အောင် ဆွဲငင် ဖွင့်ပြသွားလေသည်။

ဝိဘတ်သက်ခြင်. အံအပြုအစရှိသော အစီအရင်သည်။ (ဟောတိ) တိလောကံ- သုံးပါးသော လောကံ၊ ဟေ တိလောကံ-အို.. သုံးပါးသော လောကံ၊ ပေ၊ တိလောကံသို့-၌။

ဇဝံ-တု၊ တယော-သုံးချောင်းကုန်သော၊ ဒဏ္ဍာ-တုတ်တို့တည်း၊ တိဒဏ္ဍံ- တုတ်၊ တိဏီ-သုံးခုကုန်သော၊ မလာနိ-အညစ်အကြေးတို့ကို၊ သမာဟဋ္ဌာနိ- ကုန်၏၊ ဝါ၊ တိဏ္ဍိ မလာနံ သမာဟာရော-တည်း၊ ဣတိ၊ တိမလံ၊ တိလက္ခဏံ- သုံးပါးသောလက္ခဏာ၊ စတုဿစွံ-လေးပါးသောသစ္စာ၊ စတသော ဒိသာ၊ စတုဒ္ဓသံ-လေးပါးသောအရပ်၊ သရော ရသော နပုံသကေတိ-သုတ်ဖြင့်၊ ရသတ္တံ၊ ပဉ္စသိက္ခာပဒံ-ငါးပါးသော သိက္ခာပုဒ်၊ သဠာယတနံ-၆ ပါးသော အာယတနံ၊ သတ္တာဟံ-၇ ရက်၊ အဋ္ဌသီလံ-ရှစ်ပါးသီလ၊ နဝလောကုတ္တရံ-ကိုးပါးသော လောကုတ္တရာ၊ ဒသသီလံ-ဆယ်ပါးသီလ၊ သတယောဇနံ-တစ်ရာသောယူဇနာ။

တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ ဒွေ-နှစ်သော၊ ရတ္တိယော-တို့၊ ဒွိရတ္တံ-နှစ်ညဉ့်၊ တိသော ရတ္တိယော၊ တိရတ္တံ-သုံးညဉ့်၊ ဒွေအင်္ဂုလိယော၊ ဒွိဂုံလံ-နှစ်ခုသောလက်ချောင်း၊ ဝါ-လက်နှစ်သစ်၊ [သိ၌ “တိဝဂုံလံ-သုံးလက်သစ်”ဟုလည်း ရှိ၏၊] သတ္တ- ၇ စင်းကုန်သော၊ ဂေါဒါဝရိယော-ဂေါဒါဝရီမြစ်တို့၊ ဝါ၊ တာသံ-ထို ၇ စင်း သော ဂေါဒါဝရီမြစ်တို့၏၊ သမာဟာရော၊ ဣတိ၊ သတ္တ ဂေါဒါဝရံ။

ဇဝံ၊ ပေ၊ သတယောဇနံ။ ။ဇဝံဖြင့် “တယော ဒဏ္ဍာ သမာဟဋ္ဌာ (တိဏ္ဍိ ဒဏ္ဍာနံ သမာဟာရော)”စသော ဝိဂြိုဟ်၊ သမာသ်စပ်ပုံစသော အစီအစဉ်၊ နပုလ္လိင်နှင့် ဝိဘတ်အားလုံးပင် ဧကပုဏ်ရုပ်ချည်း ရှိရပုံများကို ညွှန်ပြသည်။ တိမလံ၌ကား “တိဏီ” စသည်ဖြင့် နပုလ္လိင်ဝိဂြိုဟ်ပြုရ၍ အနည်းငယ်ထူးသောကြောင့် ထပ်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။ တိလက္ခဏံ စတုဿစွံတို့၌လည်း နပုလ္လိင်ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ စတုဒ္ဓိသံ၌ကား ဒိသာပုဒ်က ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်၍ ဝိဂြိုဟ်တစ်မျိုး ပြုရပြန်သည်။ “စတု+ဒိသာ”ဟု ပကတိပြုပြီးသော အခါ၌သာ ရသပြု။ [“စတု ဆနှင့်၊ သဠာ ကိုပြု၊ သဗျည်းစုနောက်၊ ဒွေဏော်ရောက်၏”] “ပဉ္စသိက္ခာပဒံ”စသည်၌ သင်္ချာအစဉ်အတိုင်း (အနည်းသင်္ချာမှ အများသင်္ချာတက်၍) ပုံစံပြထားသည်။ “ပဉ္စ+သိက္ခာပဒါနိ၊ ပေ၊ နဝ+လောကုတ္တရာ၊ ဒသ+သီလာနိ၊ သတံ+ ယောဇနာနိ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု။ [“ဆ+အာယတန”ဟု ဖြစ်သောအခါ “ဆဿ ဝါ”သုတ်ဖြင့် ဆကို သပြု၊ ယဝမဒနဖြင့် (။)လာ၊ သဠာယတနဟု ဖြစ်၏။]

တထာ ဒွေ ရတ္တိယော၊ ပေ၊ ဂေါဒါဝရံ။ ။ဒွိရတ္တံစသော ပြယုဂ်တို့၌ ရုပ်ပြီးပုံ မှာ “တိလောကံ”တို့နှင့် မတူတတ်၍ “တထာ-ထိုမှတစ်ပါး”ဟု ဆိုပြီးလျှင် ထို မတူခြင်းမှာလည်း “ဒွိရတ္တံ”စသည်ဖြင့် ပကတိပြုပြီးသောအခါ ရတ္တိ-အင်္ဂုလိ-ဂေါဒါဝရီမှ “ရတ္တ-အင်္ဂုလိ-ဂေါဒါဝရီ”ဖြစ်အောင် စီရင်ရခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

(၃၅၀) [ရတ္တ,အင်္ဂုလ,ဂေါဒါဝရဖြစ်အောင် စီရင်ပုံကို ပြလို၍“တ္ထေစ”စသည် မိန့်၊] စ-ဆက်၊ ဣတ္ထ-ဤ ဒွိရတ္တံစသော ပြယုဂ်တို့၌၊ ရတ္တိအင်္ဂုလိဂေါဒါဝရိနံ-ရတ္တိံ, အင်္ဂုလိ, ဂေါဒါဝရိသဒ္ဓါတို့၏၊ အန္တဿ-အဆုံးသရ၏၊ [“အကာရော ဟောတိ”၌ စပ်။]

ကွစိ သမာသန္တဂတာနမကာရန္တော။ ။ဇေတံ (သိ၌“ဣဒံ”)-ဤသုတ်သည်၊ ရာဇာဒိဂဏဿ-ရာဇာဒိဂိုဏ်းကို၊ ဂဟဏံ-ယူကြောင်းသုတ်တည်း၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ သမာသန္တဂတာနံ-သမာဿ်ပုဒ်၏ အဆုံး၌တည်ကုန်သော၊ ရာဇာဒိနံ-ရာဇ အစရှိသော၊ နာမာနံ-နာမ်တို့၏၊ အန္တော-အဆုံးသရသည်၊ ကွစိ-၌၊ အကာရော-အ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဣတိအတ္ထော-ဤအနက်သည်၊ (ဟောတိ။)

(၃၅၀) ရာဇာဒိဂဏဿေတံ ဂဟဏံ။ ။သမာသန္တဂတာနာမ် ဟူရာဝယ် (တွေ့ရာမြင်ရာ နာမ်အားလုံးကို ယူရမည် မဟုတ်) ရာဇာဒိဂိုဏ်းဝင် နာမ်များကိုသာ ယူရမည်-ဟု သိစေလိုသောကြောင့် “ရာဇာဒိဂဏဿေတံ ဂဟဏံ”ဟု မိန့်သည်၊ ထို့ကြောင့် “ဇေတံ-ဤသုတ်သည်”ဟူရာ၌ ဤသုတ်၌ပါဝင်သော “သမာသန္တဂတာနံ” ကို ဆိုသည်ဟု မှတ်ပါ၊ ရာဇာဒိဂိုဏ်း ဟူသည်လည်း နာမ် ၁၃ ဂိုဏ်းတွင် ပါဝင်သော ရာဇာဒိဂိုဏ်းမဟုတ်၊ ကလာပ်ကျမ်း၌လာသော ရာဇာဒိဂိုဏ်းတည်း၊ ကလာပ်ကျမ်း၌ “သမာသန္တဂတာနံ ရာဇာဒိနမဒန္တတာ”ဟု တဒ္ဓိတ်ခန်းဝယ် သုတ်တည်၍ သုတ်ငယ် (၅၉)သုတ်ကို ပြထား၏၊ ထိုသုတ်များ၌ ရာဇ-အဟ-သစစသည်တို့အပြင် “အင်္ဂုလိ-ရတ္တိံ-ဘူမိ-ဂိရိ-နဒိ-ဂေါဒါဝရိ-ပုဏ္ဏမာသိ”စသော ဣတ္ထိလိင် သဒ္ဓါများကိုလည်း ရာဇာဒိဂဏ၌ ပြထားသည်။

မေးဖွယ်။ ။ဘာကြောင့် ထိုသဒ္ဓါများကို ရာဇာဒိဂိုဏ်း၌ ပြထားသနည်းဟုမူ သမာဿ်ပုဒ် ဖြစ်သောအခါ “အင်္ဂုလိ-ဒွိရတ္တံ-တိဘူမံ-ပဉ္စနဒံ-သတ္တဂေါဒါဝရံ” [ဥပဂိရံ-ဥပပုဏ္ဏမာသံ ဤ နှစ်ပုဒ်ကား အဗျယ်ဘောတည်း၊] “ဝိလာသက္ခော [ဗဟုဒ္ဓိဟိ]-ပဉ္စဂဝံ”စသည်ဖြင့် သမာသန္တဂတာနာမ်၏ အဆုံးသရကို (အ)ပြု၍ဖြစ်စေ-အပစ္စည်း သက်၍ဖြစ်စေ ရုပ်ပြီးပုံ အခြင်,အရာအားဖြင့် ရာဇနှင့် တူသောကြောင့်တည်း။

ဋီကာ။ ။ဋီကာ၌လည်း “ရာဇာဒိဂဟဏဿ အာကတိဂဏတ္တာ (ရုပ်ပြီးပုံ အခြင်းအရာအားဖြင့် တူသော သဒ္ဓါအပေါင်း၏ အဖြစ်ကြောင့်) ဒိရတ္တာဒိသုပိ အပစ္စယော”ဟု မိန့်သည်၊ ဤရာဇာဒိဂဏ ဖြစ်သောအခါ နာမ် ၁၃ ဂိုဏ်းတွင်ကား ပုလ္လိင်ဖြစ်လျှင် ပုရိသာဒိ-နပုလ္လိင်ဖြစ်လျှင် စိတ္တာဒိ၌ ပါဝင်ကြရသည်။

တေန၊ ပေ၊ ဂန္ဓသယိကာရောစ။ ။ဤနည်း၌ သမာသန္တဂတာနာမ်တို့၏ အဆုံး သရဖြစ်သော ရတ္တိ-အင်္ဂုလိ-ဂေါဒါဝရိတို့၏ ဣ ဤကို အ-ပြု၍ ရတ္တ, အင်္ဂုလ, ဂေါဒါဝရဟု ဖြစ်သည်။

ကာရဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ဗဟုဗ္ဗိဟာဒိမိ-ဗဟုဗ္ဗိဟိ အစရှိသော သမာသံ၌၊ သမာသန္တေ-သမာသံအဆုံး၌၊ ကွစိ-၌၊ က ပစ္စယော စ-က ပစ္စည်းသည်လည်းကောင်း၊ [သိ၌ “ဟောတိ” မပါ။ “က ပစ္စယောစ” ဟုသာ ရှိသည်။] သုရတိ သုဒုပုတိဟိ-သုရတိ၊ သု၊ ဒု၊ ပုတိသဒ္ဒါတို့မှ နောက်၌၊ ဂန္တန္တဿ-ဂန္တသဒ္ဒါ၏အဆုံးသရ၏၊ ဣ ကာရောစ-ဣ အပြုသည်လည်းကောင်း၊ (ဟောတိ။)

အထဝါ+ကား၊ အစ-အ လည်း၊ ကောစ-ကလည်း၊ အ၊ ကာ-အ ကတို့၊ ရကာရော-ရအက္ခရာသည်၊ ပဒသန္တိကရော-ပဒစပ်ခြင်းကို ပြုတတ်၏၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ ကွစိ၊ သမာသန္တဂတာနံ-သမာသံပုဒ်အဆုံး၌ တည်သောနာမ်တို့၏၊ အန္တော-အဆုံးသည်၊ ဟုတွာ-ဖြစ်၍၊ အ က ဣတိ-အ၊ ကဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ဣတိအတ္ထော-၌၊ တေန-ထို့ကြောင့်၊ ပဉ္စ-ကုန်သော၊ ဂါဝေါ-တို့ကို၊ သမာဟဋ္ဌာ-အပ်ကုန်၏၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ သမာသာဒိ-သမာသံအစရှိသည်ကို၊ ကတွာ-ပြုပြီး၍၊ သမာသန္တေ-သမာသံအဆုံး၌၊ အပစ္စယေ-အပစ္စည်းကို လည်းကောင်း၊ ဩသရေစာတိ-သုတ်ဖြင့်၊ အဝါဒေသေ-အဝ အပြုကို လည်းကောင်း၊ ကတေ-သော်၊ ပဉ္စဂဝံတျာဒိစ- ပဉ္စဂပ အစရှိသော ရုပ်သည်လည်း

ကာရဂ္ဂဟဏေန။ ။ “ဂတာနမကာရန္တော”၌ ကာရသဒ္ဒါ မထည့်ဘဲ “ဂတာနမန္တော” ဟု သုတ်တည်လျှင် ပြီးသင့်လျက် ကာရသဒ္ဒါပိုခြင်း၏ အနက်ပိုကို ပြလိုသောကြောင့် “ကာရဂ္ဂဟဏေန” စသည် မိန့်၊ ကာရသဒ္ဒါပိုဖြင့် ဗဟုဗ္ဗိသမာသံ စသည်၌ သမာသံအဆုံးဝယ် တချို့၌ ကပစ္စည်းသက်ရခြင်း၊ သုရတိစသည်နှင့် ဂန္တသဒ္ဒါရှိ၏၊ ထို ဂန္တသဒ္ဒါ၏အဆုံး(အ)ကို ဣပြုရခြင်းအကျိုးရှိသည်-ဟူလို။

အထဝါ၊ အစ၊ ပေ၊ ဟောန္တိ တျတ္ထော။ ။ ရှေးနည်း၌ အကာရန္တောကို “အကာရော+အန္တော” ဟု ပုဒ်ဖြတ်ခဲ့၏၊ ဤနည်းကား ဤသို့ ပုဒ်မဖြတ်ဘဲ “အ ကာ+အန္တော” ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ “ရ အက္ခရာမှာ ယဝမဒနဖြင့် လာသော အာဂမသန္တိတည်း” ဟု ကြံသည်၊ အ ကာကို “အစ+ကောစ၊ အ ကာ” ဟု ဒွန်သမာသံတွဲ၍ “အ+က” ပစ္စည်း ၂ ခုဟု မှတ်ပါ၊ ဤနည်းအလို “သမာသန္တဂတာနံ-သမာသံပုဒ်၏အဆုံး၌ တည်သော (ရာဇ-ရတ္တိ အစရှိသော)နာမ်တို့၏၊ အန္တော-အဆုံးဖြစ်၍၊ အ ကာ-အပစ္စည်း၊ ကပစ္စည်းတို့သည်၊ ဟောန္တိ” ဟု သုတ်နက်ဆို။

တေန ပဉ္စ+ဂါဝေါ၊ ပေ၊ တျာဒိစ သိဇ္ဈတိ။ ။ ဤစကားကား “အထဝါ” စသော ဒုတိယတစ်နည်း ကြံရခြင်း၏ လဒ္ဒဂုဏ် (အကျိုး ရ)ကို ပြသော စကားတည်း၊ အ ကာ၌ “အပစ္စည်း၊ ကပစ္စည်း” ဟု တစ်နည်းကြံရခြင်းကြောင့် “ပဉ္စဂဝံ” စသော ရုပ်မျာ ပြီ နိုင်ခြင်း အကျိုးကိုရသည်-ဟူလို၊ ထင်ရှားစေအံ့- “ပဉ္စဂါဝေါ သမာဟဋ္ဌာ” ဟူသော အနက်၌ “ပဉ္စ+ဂါဝေါ” ကို သမာသံစသည်စီရင်၊ “ကွစိသမာသန္တဂတာနမကာရန္တော” သုတ်ဖြင့် နောက်နည်းအတိုင်း အပစ္စည်းသက်၊ ဩသရေစသုတ်ဖြင့်

သိဇ္ဈတိ-ပြီး၏။ ဒွိရတ္တံတျာဒီသုပန-ဒွိရတ္တံအစရှိသည်တို့၌ကား၊ အပစ္စယေ-
အပစ္စည်းကို၊ ကတေ-ပြုအပ်ပြီးသော်၊ ပုဗ္ဗသရဿ-၏၊ သရလောပေါတျာဒီနာ-
ဖြင့်၊ လောပေါ (ဟောတိ။)

ဂေါ၏ဩကို “အဝ”ပြု၍၊ ဝိဒ္ဓင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ နာမ်ငဲ့၊ သိ အံပြုလျှင် “ပဉ္စဂဝံ”ပြီး၏။
အံ ပစ္စည်းမသက်ဘဲ ပထမနည်းအတိုင်း သမာသန္တဂတဂေါ၏ အဆုံးဩကို
(အ)ပြုလျှင်ကား “ပဉ္စဂ”ဟု သာပြီးလိမ့်မည်-ဟူလို၊ ဤသို့ ပဉ္စဂဝံစသောရုပ်များ၏
ပထမနည်းဖြင့် မပြီးနိုင်သောကြောင့် “အထဝါ”စသည်တက်၍ တစ်နည်းမိန့်မြွက်ရသည်။
“ဒွေ+ဘူမိယော ယဿ”ဟူသော ဗဟုဗွိဟိ၌လည်း ဒွိဘူမိနောင် ဤသုတ်ဖြင့် အပစ္စည်း
သက်မှ “ဒွိဘူမော-ဘုံ နှစ်ဆင့်ရှိသော ပြာသာဒ်”ဟု ပြီးနိုင်သည်။

ဒွိရတ္တံ တျာဒီသု၊ ပေ၊ လောပေါ။ ။[တိရတ္တံတျာဒီသုဟု ရှိသည်ကား မကောင်း၊
ဒွိရတ္တံ တိရတ္တံဟု နှစ်မျိုးပြုခဲ့သောကြောင့် ဒွိရတ္တံတျာဒီသုဟု ရှိရမည်။] ဒွိရတ္တံစသည်၌
လည်း ဒုတိယနည်းအလို အပစ္စည်းသက်၊ ရှေ့ဣသရချေ၊ နောက်(အ)သို့ကပ်လျှင်
ပြီးနိုင်၏။ ဝိသတိဒသေသ သုတ်၌ တုဖြင့် ဒွိကို ဒိပြုလျှင် ဒီရတ္တံ ဟုလည်း ဖြစ်၏။

မှတ်ချက်။ ။ဒုတိယနည်းအလို “ပဉ္စဂဝံ” စသောရုပ်များပြီးနိုင်ရုံမက၊ နဒိမှာစ
သုတ်၌ “က ပစ္စယောဝတ္တတေ”အရ က ပစ္စည်းလည်း ဖြောင့်မတ်စွာ လိုက်နိုင်တော့
သည်။ ပထမနည်းအလိုဆိုလျှင် သုတ်ရင်းက ကပစ္စည်းမသက်သောကြောင့် ကပစ္စည်း
လိုက်ဖို့ခက်၏။ ဤ ဒုတိယနည်းအလိုအားဖြင့် ဂန္ဓသဒ္ဓါ၏ (အ)ကိုကား ဣမပြု
နိုင်ချေ၊ ထို့ကြောင့် သုတ်ကြီးဖြင့် ဂန္ဓ၏ (အ)ကို ဣပြုရလိမ့်မည်။ (ဋီကာအဆို။)

ပစ္စည်းဆုံးသော်လည်း သမာဿ်ပင်။ ။ဒွိရတ္တံ စသော ရုပ်များ၌(ဒွိရတ္တံပုဒ်နှင့်
အ ပစ္စည်းစပ်သောကြောင့် တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဟု မဆိုသင့်ပါလောဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေ
ကား-“ဒွိရတ္တံ”ဟု သမာဿ်ပြီးပြီးမှ အပစ္စည်းသက်ရသော်လည်း သစ်ပင်မှထွက်သော
အညွန့်သည် သစ်ပင်၏အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သကဲ့သို့ သမာဿ်မှထွက်သော အပစ္စည်းလည်း
သမာဿ်၏အစိတ်အပိုင်းသာဖြစ်ရသည်။ [ပလ္လဝိတဿ ရုက္ခဿ ပလ္လဝါနမဝယဝတ္တံ
ဝိယ သမာသတော ဥတ္တရကာလံ ဝိဓိယမာနဿ အကာရဿ သမာသာဝယဝတ္တံ
န ဝိရဇ္ဈတိ၊ (မောဂ္ဂလ္လာန် ပဉ္စိကာဋီကာ။)]

သမာဿ်တွင်း သွင်းရကျိုး။ ။“သမာဿ်တွင်း သွင်းထားသဖြင့် ဘာအကျိုး
ရှိသနည်း”ဟူမူ-အကယ်၍ တဒ္ဓိတ်ဆိုလျှင် ဒွိရတ္တံစသည်၌ တဒ္ဓိတ်ထုံးစံအတိုင်း လိင်
သုံးပါး ဝစ်နှစ်ပါး ဖြစ်ရလိမ့်မည်။ ဒွိရတ္တံ စသည်ကား ထိုကဲ့သို့ လိင်သုံးပါး ဝစ်နှစ်ပါး
မရှိနိုင်။ သမာဿ်တွင်းသို့ အ ပစ္စည်းကို သွင်းထားခြင်းကြောင့်ကား ဒွိရတ္တံစသည်တို့
ဒီဂုသမာဿ်ထုံးစံအတိုင်း ပါဠိတော်နှင့်ညီစွာ နပုလ္လိင်ဧကဝုစံသာ ရှိခြင်းအကျိုးရှိသည်။

[ဆောင်] သမာဿ် အပြီးတွင်၊ ပစ္စည်းဝင်လည်း၊ သစ်ပင်မှ ဆက်၊ ရွက်ညွန့်
ထွက်သို့၊ မပျက်သမာဿ်၊ ခေါ်ဆိုအပ်၊ မှတ်လေ တဒ္ဓိတ် မဆိုနှင့်။

အသမာဟာရဒိဂု-သည်။ ယထာ-နည်း၊ ဧကောစ-တစ်ယောက်လည်း ဟုတ်၏။ သော-သည်၊ ပုဂ္ဂလောစ-ပုဂ္ဂိုလ်လည်း ဟုတ်၏။ ဣတိ၊ ဧကပုဂ္ဂလော၊ ဧဝံ၊ ဧကဓမ္မော-တစ်ပါးသောတရား၊ ဧကပုတ္တော-တစ်ယောက်တည်းသောသား၊ တယော-ကုန်သော၊ ဘဝါ-ဘဝတို့၊ တိဘဝါ-သုံးပါးသောဘဝတို့၊ [ဤ၌ သမာဟာရဒိဂု မဟုတ်သောကြောင့် “သမာဟဋ္ဌာ” ဟု မထည့်ရ၊] စတသော ဒိသာ၊ စတုဒ္ဓိသာ-လေးပါးသော အရပ်တို့၊ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠာနိ-တစ်သောင်းသော စကြဝဠာတို့၊ ဣစ္စာဒိ။

တပျူရိသ်သမာဿ်

(၃၅၁) အထ-ဒိဂုသမာဿ်၏ အခြားမဲ့၌၊ တပျူရိသ်သမာသော ဝုစ္စတေ၊ သော ပန-ထို တပျူရိသ်သမာဿ်သည်ကား၊ ဒုတိယာဒိသု-အစရှိကုန်သော၊ ဆသု၊ ဝိဘတ္တိသု-ဝိဘတ်အနက်တို့၌၊ ဘာဝတော-ဖြစ်ခြင်းကြောင့်၊ ဆဗ္ဗိဓော၊

အသမာဟာရဒိဂု ယထာ။ ။ဤ အသမာဟာရဒိဂုကား သင်္ချာရေးရှိခြင်းသာ ထူး၏။ ကြွင်းသော အစီအရင်မှာ ကမ္မဓာရဲ့ ရိုးရိုးပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် နောက်ပုဒ်၏ လိင်ဝှစ်အားလျော်စွာ ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံ နှစ်မျိုး-ဣတ္ထိလိင်စသော လိင်သုံးမျိုးလုံးပင် ရှိနိုင်သည်။ [“စတုဒ္ဓိသ”ပုဒ်သည် သမာဟာရဒိဂု၌လည်း ပါခဲ့၏။ တိဘဝပုဒ်လည်း ကစွည်း၌ “တိဘဝံ”ဟု ဈလာနမိယု ဝါ သရေ ဝါသုတ်ဝယ် သမာဟာရအဖြစ်ဖြင့် ဧကဝုစံပုံစံကို ထုတ်ထား၏။ ထို့ကြောင့် တချို့ပုဒ်များ၌ (ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုအတိုင်း) သမာဟာရ-အသမာဟာရ နှစ်မျိုးပင် ဖြစ်နိုင်ဟန် တူသည်။] ဧကပုဂ္ဂလောစသော ဧကဝုစံရုပ်များ၌ ဆိုင်ရာဂိုဏ်းသွင်း၍ ဧကဝုစံရုပ်ချည်းစဉ်၊ တိဘဝါ စသည်၌ ဗဟုဝုစံချည်းစဉ်၊ “ဒသသဟဿ စ-တစ်သောင်းလည်း ဟုတ်၏။ တံ၊ စက္ကဝါဠာနိစ-စကြဝဠာတို့လည်း ဟုတ်၏”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု။

(၃၅၁) အထ၊ ပေ၊ ဆဗ္ဗိဓော။ ။ဤ တပျူရိသ်သည် ကမ္မဓာရဲ့လက္ခဏာနှင့် မရောသောကြောင့် “သုဒ္ဓတပျူရိသ်”တည်း။ “အမာဒိတပျူရိသ်”ဟုလည်း ခေါ်၏။ “ဘူမိဂတော=မြေသို့ သွားသူ”ဟူရာဝယ် “သို့”ဟူသော ဒုတိယာဝိဘတ်၏အနက်၌ ဘူမိနှင့်ဂတကို စပ်ထားသောကြောင့် “ဘူမိဂတော”ကို ဒုတိယာတပျူရိသ်သမာဿ်ဟု ခေါ်၏။ ဤနည်းအားဖြင့် အံစသော ဝိဘတ် (ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံ) ၆ စုံတို့၏အနက်၌ ဖြစ်ရကား သုဒ္ဓတပျူရိသ်သမာဿ်သည် “ဒုတိယာတပျူရိသ်၊ တတိယာ၊ စတုတ္ထိ၊ ပဉ္စမိ၊ ဆဋ္ဌိ၊ သတ္တမိတပျူရိသ်”အားဖြင့် ၆ ပါးပြားသည်။ [“ဆသု ဝိဘတ္တိသု”ဟု ဆိုသော်လည်း ဝိဘတ်၌ စပ်သည်မဟုတ်၊ ဝိဘတ်၏အနက်၌ စပ်သောကြောင့် “ဝိဘတ္တိသု-ဝိဘတ်အနက်တို့၌”ဟု ပေးသည်။]

တတ္ထ-တွင်း၊ ဒုတိယာ တပျူရိသော-ဒုတိယာ တပျူရိသ်သည်။ ဂတ၊ပေါ၊ပန္နာဒိဟိ-
 ဂတ၊နိဿိတ၊ အတိတ၊ အတိက္ကန္တ၊ပတ္တ၊အာပန္နအစရှိသော သဒ္ဓါတို့နှင့်တကွ၊
 ဘဝတိ-ဖြစ်၏။...သရဏံ-ကိုးကွယ်ခြင်းသို့၊ ဂတော-ရောက်သူတည်း၊ ဣတိ-
 သို့၊ ဝိဂ္ဂဟေ-သည်၊ (သတိ၊) [“သမဿျန္တေ၊ တပျူရိသသညော”တို့၌ စပ်၊]
 တပျူရိသောတိ ဝတ္ထတေ။

အမာဒယော ပရပဒေဘိ။ ။အမာဒိဝိဘကျန္တာနိ-အံ အစရှိသော
 ဝိဘတ်အဆုံးရှိကုန်သော၊ ယုတ္တတ္တာနိ-ကုန်သော၊ ပုဗ္ဗပဒါနိ-ရှေ့ပုဒ်တို့ကို၊
 နာမေဟိ-နာမ်ဖြစ်ကုန်သော၊ ပရပဒေဟိ-နောက်ပုဒ်တို့နှင့်၊ သဟ-တကွ၊
 ဝိဘာသာ-ဝိကပ်၊ သမဿျန္တေ -ကုန်၏။ သော သမာသော တပျူရိသသညောစ
 ဟောတိ၊ အယဉ္ဇ တပျူရိသော-သည်လည်း၊ အဘိဓေယျဝစနလိင်္ဂေါ-ဟောအပ်
 သော အနက်၏ ဝုစ် လိင်နှင့်တူသော ဝုစ် လိင်ရှိ၏။

တတ္ထ ဒုတိယာ၊ ပေါ၊ ဝိဂ္ဂဟေ။ ။ဒုတိယာတပျူရိသ်သည် ဂတစသော နောက်ပုဒ်
 များနှင့်တကွ သမာဿ်ဖြစ်၏။ “သရဏဂတော”ဟူသော သမာဿ်၌ “သရဏ+ဂတ”
 တည်း၊ သရဏနောင် အံ၊ ဂတနောင် သိသက်၍ “သရဏံ+ဂတော”ဟု ဝါကျဖြစ်၏။
 အမာဒယော ပရပဒေဘိသုတ်ဖြင့် သရဏံနှင့် ဂတောကို သမာဿ်စပ်၍ တပျူရိသ်
 အမည်လည်း မှည့်။

အမာဒိ ဝိဘကျန္တာနိ၊ ပေါ၊ တပျူရိသသညောစ။ ။သုတ်၌ “အမာဒယော”ကို
 “အံအာဒိ ယေသံတိ အမာဒယော”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ အံအစရှိသော ဝိဘတ်များသာ
 ရ၏။ သို့သော် ထိုဝိဘတ်များသည် “တတောစ ဝိဘတ္တိယော”နှင့်အညီ လိင်နောင်
 သက်ကြရသောကြောင့် ထိုဝိဘတ်ဆုံးသောပုဒ်များကို ဤအမာဒယောအရ အဝိနာဘာဝ
 နည်းအားဖြင့် ယူရမည်၊ ထို့ကြောင့် အမာဒယောကို “အမာဒိ ဝိဘကျန္တာနိ
 ယုတ္တတ္တာနိ ပုဗ္ဗပဒါနိ”ဟု ဖွင့်သည်။ တတိယာ၊ စတုတ္ထိ စသည်ဖြင့် လာရာ၌လည်း
 တတိယာဝိဘကျန္တ ပုဒ်စသည်ကို ယူပါ၊ ထိုဝတ္ထိတွင် “အမာဒယော၊ ပေါ၊သမဿျန္တေ”
 ဟူသော ရှေ့ဝါကျဖြင့် သမာဿ်စပ်ဖို့ အစီအရင်ကို ပြ၍ “သော၊ ပေါ၊ တပျူရိသသညောစ”
 ဟူသော နောက်ဝါကျဖြင့် တပျူရိသ်အမည် မှည့်ဖို့ရာ ပြသည်။

အယဉ္ဇ၊ ပေါ၊ လိင်္ဂေါ။ ။အဘိဓေယျဝစနဖြစ်ပုံကို “ဥဘော တပျူရိသာ”သုတ်၌
 ပြခဲ့ပြီး၊ အဘိဓေယျလိင်္ဂဖြစ်ပုံကား သရဏဂတ၌ ဟောအပ်သောအနက်သည် ပုရိသော
 ဖြစ်အံ့၊ ထိုဟောနက်၏ ပုလ္လိင်နှင့်တူစွာ “သရဏဂတော”ဟု ပုလ္လိင်ရှိရသည်၊ ဟောနက်
 သည် ကညာဖြစ်အံ့၊ ထိုဟောနက်၏ ဣတ္ထိလိင်နှင့်တူစွာ “သရဏဂတာ”ဟု
 ကညာဒိဂိုဏ်းဝင် ဣတ္ထိလိင် ရှိရသည်၊ ဟောနက်သည် “ကုလံ”ဖြစ်အံ့၊ ထိုကုလံ၏
 နပုလ္လိင်နှင့်တူစွာ “သရဏဂတံ”ဟု စတ္တာဒိဂိုဏ်းဝင် နပုလ္လိင် ဖြစ်ရသည်၊ ဤသို့လျှင်
 တပျူရိသ်သမာဿ်ဟူသမျှ အဘိဓေယျ၏လိင်ဝုစ်နှင့် တူသောလိင်ဝုစ် ရှိရသည်။

ဂတာဒိသဒ္ဓါ-ဂတအစရိသော သဒ္ဓါတို့သည်၊ ကိတန္တုတ္တာ-ကိတ်ပစ္စည်း အဆုံးရှိကုန်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ တိလိဂီ-သုံးလိင်ရှိကုန်၏၊ ဝိဘတ္တိလောပါဒိ-သော၊ သဗ္ဗံ-အလုံးစုံသော အစီအရင်သည်၊ ပုဗ္ဗသမံ-ရှေးနှင့်တူ၏၊ သော-ထိုသူသည်၊ သရဏဂတော-ကိုးကွယ်ခြင်းသို့ ရောက်သူတည်း၊ တေ-ထိုသူတို့ သည်၊ သရဏဂတာ-တို့တည်း၊ သာ-ထိုသူမသည်၊ သရဏဂတာ-ကိုးကွယ်ခြင်း သို့ ရောက်သူမတည်း၊ တာ-ထိုသူမတို့သည်၊ သရဏဂတာယော-တို့တည်း၊ တံ ကုလံ-ထို အမျိုးသည်၊ သရဏဂတံ-ကိုးကွယ်ခြင်းသို့ ရောက်သော အမျိုးတည်း၊ တာနိ ကုလာနိ-ထို အမျိုးတို့သည်၊ သရဏဂတာနိ-တို့တည်း၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

ဧဝံ-တူ၊ အရညဂတော-တောသို့သွားသူ၊ ဘူမိဂတော-မြေသို့ သွားသူ၊ ဓမ္မံ-တရားကို၊ နိဿိတော-မှီသူတည်း၊ ဓမ္မနိဿိတော-သူ၊ [မြန်မာမူ၌ “ဓမ္မံ+ နိဿိတော” ဟု ဝါကျမပါ၊ ဂတပြီး၍ နိဿိတကို ပြုပြန်သောကြောင့် ဝါကျ ပါသော သီဟိုဠ်မူသာ ကောင်းသည်၊] အတ္တနိဿိတော-အနက်ကိုမှီသူ၊ ဘဝံ-ဘဝကို၊ အတိတော-လွန်သူတည်း၊ ဘဝါတိတော-သူ၊ ကာလာတိတော-အခါကိုလွန်သူ၊ ပမာဏံ-အတိုင်းအရှည်ကို၊ အတိက္ကန္တံ-လွန်သောဝတ္ထုတည်း၊ ပမာဏာတိက္ကန္တံ-ဝတ္ထု၊ [နပုလ္လိင်ဖြစ်၍ “သူ” ဟု မဆိုဘဲ “ဝတ္ထု” ဟု ဆိုလိုက်သည်၊] လောကာတိက္ကန္တံ-လောကကို လွန်သောဝတ္ထု၊ သုခံ-ချမ်းသာသို့၊ ပတ္တော-ရောက်သူတည်း၊ သုခပုတ္တော-သူ၊ [ပတ္တ၌ ပပုဗ္ဗ အပဓာတ်၊ တပစ္စည်းဖြစ်၍ ဥပသာရ၌ ဒွေဘော်၊] ဒုက္ခပုတ္တော-ဆင်းရဲသို့ရောက်သူ၊ သောတံ-(အရိယာမဂ် တည်းဟူသော)ရေအယဉ်သို့၊ အာပန္နော-ရောက်သူတည်း၊ သောတာပန္နော-သူ၊

ဂတာဒိ၊ ပေ၊ ပုဗ္ဗသမံ။ ။ဂတ၊ နိဿိတ အတိတစသော ပြခဲပြီးသဒ္ဓါတို့သည် ကိတ်ပစ္စည်းဆုံးသော ကိတ်နာမ်များ ဖြစ်ကြ၏၊ ကိတန္တု သဒ္ဓါများလည်း “ကိတကာ အဘိဓေယျလိဂီ”နှင့်အညီ အဘိဓေယျ(ဟောအပ်သော) အနက်အားလျော်စွာ လိင် သုံးပါ ပင် ရှိကြသည်၊ ထို့ကြောင့် “သရဏဂတော၊ သရဏဂတာ၊ သရဏဂတံ”ဟု သုံးလိင်စုံအောင် ပုံစံပြမည်-ဟုလို၊ ထိုပုံစံ၌ “သော-တေ-သာ-တာ-တံ -တာနိ”တို့ သည် လိင်သုံးပါးနှင့် ဧကဝုစံ ဗဟုဝုစံ ထင်ရှားအောင် အပိုထည့်အပ်သော ပုဒ်များ တည်း၊ [သဒ္ဓနိတိ၌ “သရဏဂတော”ကို ဒုတိယာတပျူရိသဟု မဆိုလို၊ “သရဏံဣတိ- ကိုးကွယ်ရာဟူ၍၊ ဂတော-ဆည်းကပ်သူတည်း၊ သရဏဂတော-ကိုးကွယ်ရာဟူ၍ ဆည်းကပ်သူ”ဟု ဣတိသဒ္ဓါ၊ ကျေ၍ သရဏံ၌ ပထမာဝိဘတ် သက်ရသော ပထမာ တပျူရိသ်လည်း ရှိ၏ဟု ကြံလေသည်။]

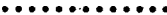

ဧဝံ၊ ပေ၊ မုဟုတ္တသုခံ။ ။ “ဓမ္မံ နိဿိတော” စသည်ကား “ဂတနိဿိတော

နိရောဓသမာပန္နော-နိရောဓသိရောကံသု၊ မဂ္ဂပ္ပဋိပ္ပန္နော-လမ်း(ခရီး)ကိုသွားသူ၊
 (ဤပုံစံ သီဟိုဠ်မူ၌သာ ပါသည်။) ရထံ-ရထားကို၊ အာရုဏ္ဏော-တက်စီးသူတည်း၊
 ရထာရုဏ္ဏော-သူ၊ သဗ္ဗရတ္တိ-အလုံးစုံသော ညဉ့်ပတ်လုံး၊ သောဘနော-
 တင့်တယ်တော်မူသော ဘုရားတည်း၊ သဗ္ဗရတ္တိသောဘနော-ဘုရား၊ မဟုတ္တသုခံ-
 တစ်ခဏမျှ ချမ်းသာခြင်း။

ဥပပဒသမာသေ ပန-ဥပပဒသမာသ်၌ကား၊ ဝုတ္တိယေဝ-အမြဲသမာသ်သာ
 တည်း၊ (ကသွား-နည်း၊) တဿ-ထို ဥပပဒသမာသ်၏၊ နိစ္စတ္တာ-နိစ္စသမာသ်၏
 အဖြစ်ကြောင့်တည်း၊ ယထာ-ကား၊ ကမ္မံ-အမှုကို၊ ကရောတိ-ပြုလုပ်တတ်၏၊
 ဣတိ၊ ကမ္မကာရော-မည်၏၊ ကုမ္မကာရော-အိုးလုပ်သူ၊ အတ္ထံ-အကျိုးကို၊
 ကာမေတိ-လိုလားတတ်၏၊ ဣတိ၊ အတ္ထကာမော၊ ဓမ္မကာမော-တရားကို
 လိုလားသူ၊ ဓမ္မံ-ကို၊ ဓာရေတိ-ဆောင်တတ်၏၊ ဣတိ-ဓမ္မရော၊ ဝိနယရော-
 ဝိနည်းကို ဆောင်သူ၊ ဝါ-ဝိနည်းမိုရ်၊ အဿ-ထိုသူ၏၊ သစ္စံ-မှန်သောစကားကို၊
 ဝဒိတံ-ပြောဆိုခြင်းငှာ၊ သီလံ-အလေ့သည်၊ (အတ္ထိ) ဣတိ၊ သစ္စဝါဒီ-
 မည်၏၊ ဣစ္စာဒိ-တည်း။

တိတာတိက္ကန္တ ပတ္တာပန္နံ”ဟု ပြခဲ့သော အစဉ်အတိုင်း ပုံစံများတည်း၊ နိရောဓသမာပန္နော
 စသည်ကား “ပန္နာဒိဟိ”၌ အာဒိအရ ပုံစံများတည်း၊ “သဗ္ဗရတ္တိ”၌ အစ္စန္တသယောဂ
 ဒုတိယာတည်း၊ မဟုတ္တသုခံ၌လည်း “မဟုတ္တံ+သုခံ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ “မဟုတ္တံ-တစ်မဟုတ်မျှ၊
 (ပဝတ္ထံ-ဖြစ်သော)”ဟု ထည့်သင့်၏၊ မဟုတ္တံကိုလည်း ကြိယာဝိသေသနဒုတိယာဟု
 ဆိုသင့်၏။

ဥပပဒသမာသေ ပန။ ။ကမ္မကာရော၌ ကမ္မသည် ကံရဓာတ်၏ အနီး၌ ရွတ်ဆို
 အပ်သောကြောင့် “ဥပပဒ္ဓာရိတံ-အနီး၌ ရွတ်ဆိုအပ်သော၊ ပဒံ-ပုဒ်တည်း”ဟူသော
 ဝိဂြိုဟ်အရ ဥပပဒမည်၏၊ ထိုဥပပဒနှင့်စပ်ရသောကြောင့် “ကမ္မကာရော”စသည်ကို
 “ဥပပဒသမာသ်”ဟု ခေါ်သည်၊ ရှေ့ပုဒ်နှင့် သမာသ်တွဲမှ ကိတ်ပစ္စည်း သက်နိုင်သော
 ကြောင့် “ကိတန္တ တပျူရိသ်(ကိတ်ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော တပျူရိသ်)”ဟုလည်း
 ခေါ်စမှတ်ပြု၏၊ ဤ ဥပပဒသမာသ်ပုဒ်များ၏ ရုပ်ပြီးပုံကို “ပဘကံရော”ဟူသော
 အလှူတ္တတပျူရိသ်၌လည်း-ကောင်း၊ ကိတ်ခန်း၌လည်းကောင်း ပြထားသည်၊ ဤဥပပဒ
 သမာသ်တို့သည် (အမြဲစပ်နေသော) နိစ္စသမာသ်ဖြစ်၍ “ကုမ္မံ+ကာရော”ဟု နှစ်ပုဒ်
 မခွဲနိုင်ရကား မိမိပုဒ်ရင်းဖြင့် ဝိဂြိုဟ်မပြုနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ကာရော၏ကိုယ်စား “ကရောတိ”
 ဟူသော ပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်။

တဝန္တုမာနန္တာဒိ ကိတန္တေဟိ-တဝန္တု၊ မာန၊ အန္တအစရိသော ကိတ်ပစ္စည်း အဆုံးရှိသော ပုဒ်တို့နှင့်(တကွ) ဝါကျမေဝ-ဝါကျသာတည်း၊ (ကသ္မာ-နည်း)၊ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာဓိကာရတော-ဝဝတ္ထိတအနက်ရှိသော ဝိဘာသာသဒ္ဒါ လိုက် လာခြင်းကြောင့်တည်း၊ ယထာ-ကား၊ ဩဒနံ-ထမင်းကို၊ ဘုတ္တဝါ-စားပြီးသည်၊ ဓမ္မံ၊ သုဏမာနော-နာစဉ်၊ ဓမ္မံ၊ သုဏန္တော-စဉ်၊ ကဋ်-ဖျာကို၊ ကရာနော- ပြုဦးမည်ဖြစ်၍၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ အနဘိဓာနတော-သမာသ်ဖြစ်သောအခါ ထို ဝါကျ၏အနက်ကို မဟောနိုင်ခြင်းကြောင့်၊ (ဝါကျမေဝ-ဝါကျသာတည်း) ဟိ-မှန်၏၊ တဒ္ဓိတသမာသကိတကာ-တဒ္ဓိတ် သမာသ် ကိတ်တို့သည်၊ အဘိဓာနလက္ခဏာ-ဝါကျ၏ အနက်ကို ဟောနိုင်ခြင်းဟူသော အမှတ်လက္ခဏာ ရှိကုန်၏၊ ဣတိ-အပြီးတည်း။

ဒုတိယာတပျရိသော နိဋ္ဌိတော။

တဝန္တု၊ ပေ၊ ကဋ်ကရာနော။ ။တဝန္တု၊မာန၊အန္တ (အာဒိဖြင့် ယူရသော) အာန ပစ္စည်းဆုံးသော ကိတ်ပုဒ်တို့နှင့်ကား သမာသ်မဖြစ်၊ ဝါကျအတိုင်းသာ ရှိရသည်၊ ဘာကြောင့်နည်း...ဝိဘာသာရက္ခတိဏစသော သုတ်မှ လိုက်လာသော ဝိဘာသာသဒ္ဒါ သည် ပြယုဂ်အားလျော်စွာ အချို့အရာ၌(ဤတဝန္တုစသည်ဆုံးသော ပုဒ်များနှင့် တွဲဖက်ရာ စသည်၌သမာသ်မဖြစ်ဟု သုတ်အစီအရင်ကို ဖြစ်စေနိုင်သော အနက်ရှိသောကြောင့် တည်း၊ ထို့ကြောင့်“ဩဒနံ+ဘုတ္တဝါ”စသည်ဖြင့် ဝါကျပြယုဂ်ချည်း ထုတ်ပြလေသည်။

အနဘိဓာနတော ဝါ။ ။ “ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာဓိကာရတော”ဟူသော အကြောင်းမှ တစ်မျိုးပြုပြန်လို၍ “အနဘိဓာနတောဝါ”ဟု မိန့်သည်၊ သမာသ်ပြီးသောအခါ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ အနက်တုန်းက အနက်ကို မဟောပြနိုင်သောကြောင့် တဝန္တုပစ္စယန္တ စသော နောက်ပုဒ် များနှင့် သမာသ်မဖြစ်-ဟူလို၊ အဘိဓာနသဒ္ဒါသည် ဟောပြောခြင်း(ကထန)အနက်ရှိ၏၊ ထိုဟောပြောခြင်းဟူသည်လည်း သိစေခြင်း(စာကြည့်ရှု ကြားနာသူတို့ကို နားလည်စေ ခြင်း)တည်း၊ သမာသ် တဒ္ဓိတ် ကိတ်တို့သည် ဝိဂြိုဟ်ဝါကျတုန်းက အနက်ကို သိစေနိုင်သော သတ္တိရှိစေရမည်၊ ထိုသို့ မသိစေနိုင်လျှင် သမာသ်လည်း မတွဲရ၊ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း ကိတ်ပစ္စည်းလည်း မသက်ရချေ၊ ထို့ကြောင့် “အဘိဓာနလက္ခဏာ ဟိ” စသည်ကို မိန့်သည်။

အခြား ဗျာကရုဏ် ကျမ်းတို့၌ “အဘိဓာနလက္ခဏာ ဟိ တဗ္ဗဒိဏာဒိ သမာသာ” ဟူသော စကားလည်း ဤအဓိပ္ပာယ်ပင်တည်း၊ မှန်၏- “ဩဒနံဘုတ္တဝါ”ဟု သမာသ် တွဲလိုက်လျှင် “ဩဒနံ+ဘုတ္တဝါ=ထမင်းကို စားပြီးသူ”ဟူသော ဝါကျအနက်ကို မသိရဘဲ “စားအပ်ပြီးသော ထမင်းရှိသူ”ဟု မလိုရာအနက်ကိုသာ သိစေနိုင်သည်၊ ဓမ္မသုဏန္တော စသည်၌လည်း နည်းတူ။ [အဘိဓာန(ကထန)+လက္ခဏ(သဘာဝေါ) ယေသံတိ အဘိဓာန လက္ခဏာ၊ ယေသံ-အကြင် တဗ္ဗစသော ကိတ်၊ ဏစသော တဒ္ဓိတ်၊ သမာသ်တို့၏၊

အဘိဓာန်-ဝါကျအနက်ကို ဟောနိုင်ခြင်းဟူသော၊ လက္ခဏံ-သည်၊ ဝါ-ထုံးစံသဘော သည်၊ အတ္ထိ-ရှိရ၏၊ ဣတိ၊ အဘိဓာန်လက္ခဏာ။]

မှတ်ချက်။ ။ “မာနအန္တ၊ တုံ တုန၊ တွာနနှင့်တွာ၊ နောက်ပုဒ်ပါမူ၊ ဝါကျသာ မှတ်၊ သမာဿ်မဖြစ်၊ ဆိုတုံလှစ်၏” ဟု နိယာမ်ရှိ၏။ “တဝန္တုမာနန္တာဒိ ကိတန္တေဟိ ဝါကျမေဝ” ကို ထောက်လျှင် နောက်ပုဒ်၌ တဝန္တုပစ္စည်း (ဋီကာ၌ “ဩဒနဘုတ္တာဝီ” ဟု မရှိနိုင်ပုံကို ပြသောကြောင့်) တာဝိပစ္စည်းများ ရှိလျှင်လည်း သမာဿ်မဖြစ်၊ ထိုပုဒ် အားလုံးပင် နသဒ္ဓါနှင့် တွဲရာ၌ကား အဘုတ္တာဝါ၊ အဘုတ္တာဝီ၊ အကုရမာနော၊ အဂစ္ဆန္တာ၊ အကရာနော၊ အကာတုံ၊ အကာတုန၊ အကတွာ၊ (တဝေ၊ တုယေပစ္စည်းတို့ပါ “အကာတဝေ၊ အဟေတုယေ”) ဟု နနိပါတပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရသမာဿ် ဖြစ်သေး၏။ ထို ပုဒ်အချို့သည် မိမိတို့က ရှေ့နေရမှု “လဗ္ဗမာနဝိသေသော၊ ဓမ္မုဇ္ဇလန္တရစိ၊ ဥပါဒါရူပံ (“ဥပါဒါယရူပံ” ဟု ဆိုလိုလျက် တွာပစ္စည်း၏ ကာရိယဖြစ်သော ယုကျေသည်)” စသည်ဖြင့် သမာဿ်ဖြစ်သေး၏ဟု မှတ်ပါ။

[ဆောင်] တဝန္တု-တာဝိ၊ တစ်လိမာန၊ အန္တ-အာနာ၊ တုံ-တွာ-တုန၊ တွာနသဒ္ဓါ၊ နောက်ပုဒ်ပါမူ၊ နသဒ္ဓါမှ၊ ကြွင်းပဒနှင့်၊ ဝါကျ သာမှတ်၊ သမာဿ်မဖြစ်၊ ဆိုတုံလှစ်၏။

သဒ္ဓနိတိသုတ်များ

န ပဒါနံ ဝိပုကတေန ဥတ္တရပဒေန သမာသော။ ။ (၄) ပုဒ်တို့၏ မပြီးသေးသော အနက်ဟော နောက်ပုဒ်နှင့် သမာဿ်မဖြစ်၊ “မဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တာ-လမ်းကို သွားစဉ်” ဤ၌ ဂစ္ဆန္တာသည် သွားခြင်းကိစ္စ မပြီးဆုံးသေးသော ဝိပုကတပုဒ်တည်း၊ “သွားစဉ်+မြင်၏” စသည်ဖြင့် ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့နေသောကြောင့် “မဂ္ဂဂစ္ဆန္တာ” ဟု သမာဿ်မဖြစ်၊ ဝိပုကတ မဟုတ်လျှင်ကား အန္တပစ္စည်းဆုံးသော်လည်း “ဂုဏမဟန္တာ-ဂုဏ်အားဖြင့် မြတ်သူ” ဟု သမာဿ်ဖြစ်၏။

တွာပစ္စယန္တာဒိဟိစ။ ။ (၅) တွာ-တွာန-တုံစသော မစ္စယန္တ ပုဒ်နှောင်းရာ၌လည်း (ထိုတွာပစ္စယန္တ ပုဒ်များက နောက်ပမာနကြိယာကို ငဲ့လျက်ရှိသောကြောင့်) သမာဿ် မဖြစ်။ [နသဒ္ဓါ ရှေ့ရှိရာ၌မူ သမာဿ်ဖြစ်၏ဟုလည်း ခြွင်းချက်မှတ်။]

အာနတတဝန္တုတာဝိဟိစ။ ။ (၆) အာနာဒိပစ္စယန္တ ပုဒ်တို့နှင့်လည်း “ရထံ+ ကုမ္မာနော၊ ဩဒနဘုတ္တာ” စသည်ဖြင့် သမာဿ်မဖြစ်။ [“ဩဒနဘုတ္တာ” ဟု သမာဿ်စပ်လိုက်လျှင် “စားအပ်သော ထမင်း” စသည်ဖြင့် မလိုရာအနက်ကို ယူမှားဖွယ် ရှိသောကြောင့် သမာဿ်မဖြစ်ဟု ကြံပါ။

အသုခုစ္စရဏေ အဝိဒိတတ္ထေစ ဝါကျမေဝ။ ။ (၇) သမာဿ်စပ်သည့်အတွက် အရွတ်အဖတ် ခက်ရာ၌လည်းကောင်း၊ အနက်မှန်ကို မသိနိုင်လောက်ရာ၌လည်းကောင်း သမာဿ်မစပ်ရ၊ ဝါကျသာ ရှိစေရသည်။ ကာဂေဟိ+ပါတဗ္ဗာ-ကျီးတို့+သောက်ထိုက် သောမြစ်၊ ဒဿနေန+ပဟာတဗ္ဗာ၊ ပုဏ္ဏော+မန္တာနိပုတ္တော။

တတိယာ-တတိယန္တရေပုဒ်ကို၊ ကိတက၊ပေ၊သခိလာဒိဟိ-ကိတ် ပစ္စယန္တ
 ပုဒ်၊ပုဗ္ဗပုဒ်၊သဒိသပုဒ်၊သမပုဒ်၊ဦနအနက်ရှိသောပုဒ်၊ကလဟပုဒ်၊နိပုဏပုဒ်၊
 မိဿကပုဒ်၊သခိလပုဒ်အစရှိသည်တို့နှင့်(သမဿုတေ-စပ်အပ်၏။) ဗုဒ္ဓေန-သည်း
 ဘာသိတော-ဟောအပ်သောတရားတည်း။ ဗုဒ္ဓဘာသိတော-သော၊ ဓမ္မော-
 တရား၊ ဧဝံ၊ ဇိနဘာသိတော၊ သတ္တာရာ-သည်၊ ဝဏ္ဏိတော-ချိုးမွမ်းအပ်သူတည်း။
 သတ္ထုဝဏ္ဏိတော-သူ၊ဝိညူဟိ-တို့သည်။ ဂရဟိတော-ကဲ့ရဲ့အပ်သူတည်း။ ဝိညူ
 ဂရဟိတော၊ [“ဝိညူဂရဟိတ”ဟု ပကတိဖြစ်သောအခါ “ကုစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံ”
 ဖြင့် ဦးကို ရသပြု၊ နောက်ပုဒ်၌လည်း နည်းတူ၊] ဝိညူပုသတ္ထော-ပညာရှိတို့
 ချိုးမွမ်းအပ်သူ၊ ဣဿရကတံ-အစိုးရသူပြုအပ်သောအမှု၊ သယံကတံ-ကိုယ်တိုင်
 ပြုအပ်သောအမှု၊ [“သယံ”သည် တတိယန္တနိပါတ်၊ သယံနောင် နာသက်၊
 ချေ၊] သုကေဟိ-ကျေးဇူးတိုသည်။ အာဟဋ္ဌ-ဆောင်အပ်သော စပါးတည်း။
 သုကာဟဋ္ဌ၊ ရညာ-သည်၊ ဟတော-သတ်အပ်သူတည်း။ ရာဗေတော၊ ရောဂ
 ပိဋိတော-ရောဂါနှိပ်စက်အပ်သူ၊ အဂ္ဂိဒဗော-မီးလောင်အပ်သော ပစ္စည်း။ [သိ၌
 “သပုဒဗော-မြေကိုက်အပ်သူ”ဟုလည်း ရှိ၏၊] သလ္လေဟိ-မြားတို့ဖြင့်၊ ဝိဒ္ဓေါ-
 ပစ်ခွင်းအပ်သူတည်း။ သလ္လဝိဒ္ဓေါ၊ ဣစ္ဆာယ-အလိုဆိုးသည်။ အပကတော-
 (မူလသဘောမှ) ကင်းအောင် ပြုတတ်သူတည်း။ ဝါ-နှိပ်စက်အပ်သူတည်း။
 ဣစ္ဆာပကတော၊ သီလေန-နှင့်၊ သမ္ပန္နော-ပြည့်စုံသူတည်း။ သီလသမ္ပန္နော၊
 ဧဝံ၊သုခသဟကတံ-သုခနှင့်တကွဖြစ်သော စိတ်၊ ဉာဏသမ္ပယုတ္တံ-ဉာဏ်နှင့်
 ယှဉ်သောစိတ်၊ မိတ္တသံသဂ္ဂေါ-မိတ်ဆွေနှင့်ရောသူ၊ ပိယဝိပ္ပယောဂေါ-ချစ်အပ်သူ
 နှင့်ကွေ့ကွင်းခြင်း၊ ဇာတိထဒ္ဓေါ-ဇာတ်အားဖြင့် ခက်ထန်သူ၊ ဂုဏဟိနော-

တတိယာ၊ပေ၊သခိလာဒိဟိ။ ။ကိတကအရ ကိတပစ္စည်း၊ ကိစ္စပစ္စည်း နှစ်မျိုးလုံး
 ဆုံးလျက်ရှိသော ပုဒ်များကိုယူ၊ ထိုတွင် “ဗုဒ္ဓဘာသိတော”မှစ၍ “ဂုဏဝဗော”
 တိုင်အောင် ကိတပစ္စယန္တနှင့် သမာသ်ဖြစ်ပုံကို ပြ၏။ “စတုဝဂ္ဂကရဏိယံ၊ပေ၊ကာယ
 ပေယျာ” တို့ဖြင့် ကိစ္စပစ္စယန္တနှင့် သမာသ်ဖြစ်ပုံကိုပြ၏။ “စတုဝဂ္ဂေန-လေးယောက်အစ
 ရှိသော သံဃာသည်၊ ကရဏိယံ-ပြုထိုက်သောကံတည်း။ စတုဝဂ္ဂါဒိနာ-စတုဝဂ္ဂ အစ
 ရှိသော သံဃာသည်၊ ကတ္တန္တု-တည်း”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ [ပေယျာ၌ ပါဓာတ် ကျပစ္စည်း။]

ထို့ပြင်-“ပိယဝိပ္ပယောဂေါ”၏ နောက်၌ “ဇာတိအန္ဓော”ဟု မြန်မာမှ ရှိ၏၊
 မကောင်း၊ ဘာကြောင့်နည်း၊...အန္ဓသဒ္ဓါသည် ကိတပစ္စယန္တ မဟုတ်၊ “ခါဒါမဂမာနံ
 ခန္ဓန္တဂန္ဓာ”ဟူသော ဥဏာဒိသုတ်ဖြင့် ပစ္စည်းသက်၍ပြီးသော ဥဏာဒိပစ္စယန္တပုဒ်ဖြစ်
 သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ နောက်၌ “ဇာတိယာ အန္ဓော”ဟု ပြလတ် ဖြစ်သော
 ကြောင့်လည်းကောင်းတည်း။ ထို့ကြောင့် “ဇာတိယာ ထဒ္ဓေါ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ “ဇာတိ
 ထဒ္ဓေါ”ဟုရှိသော သိဟိုဋ်မူသာကောင်း၏၊ ထဒ္ဓေါကား ထမ္မဓာတ်၊ကိတ်(တ)ပစ္စည်း။

ဂုဏ်အားဖြင့် ယုတ်ညံ့သူ၊ ဂုဏ်ဝဏော-ဂုဏ်အားဖြင့် ကြီးမြင့်သူ၊ စတုဂ္ဂ
ကရဏီယံ-စတုဂ္ဂင်သံဃာ ပြုထိုက်သောကံ၊ စတုဂ္ဂါဒိကတ္တဗ္ဗံ-စတုဂ္ဂင်
အစရှိသော သံဃာပြုထိုက်သောကံ၊ ကာကေဟိ-ကျီးတို့သည်၊ ပေယျာ-
သောက်ထိုက်သော မြစ်တည်း၊ ကာကပေယျာ-သော၊ နဒိ-မြစ်။

ကွစိ-အချို့အရာ၌၊ ဝုတ္တိယေဝ-အမြဲသမာဿ်သာတည်း၊ ဥရေန-ရင်ဖြင့်၊
ဂစ္ဆတိ-သွားတတ်၏၊ ဣတိ၊ ဥရဂေါ၊ ပါဒေန-ခြေဖြင့်၊ ပိဝတိ-ရေသောက်
တတ်၏၊ ဣတိ၊ ပါဒေါ၊ [အမြစ်တည်းဟူသောခြေဖြင့် ရေသောက်တတ်သော
သစ်ပင်၊] ကွစိ-၌၊ ဝါကျမေဝ-သာတည်း၊ ပရသုနာ-ပုဆိန်ဖြင့်၊ ဆိန္ဒဝါ-
ဖြတ်ပြီ၊ ကာကေဟိ-ကျီးတို့သည်၊ ပါတဗ္ဗာ-သောက်ထိုက်သော မြစ်၊ ဒဿ
နေန-သောတာပတ္တိမင်သည်၊ ပဟာတဗ္ဗာ-ပယ်ထိုက်သောတရားတို့။

ပုဗ္ဗာဒိယောဂေ-ပုဗ္ဗအစရှိသည်နှင့်ယှဉ်ရာ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား၊) မာသေန-
တစ်လဖြင့်၊ ပုဗ္ဗာ-ရှေးကျသူတည်း၊ မာသပုဗ္ဗော၊ ဧဝံ၊ မာတုသဒိသော-အမိနှင့်
တူသူ၊ ပိတုသမော-အဘနှင့်တူသူ၊ ဧကူနဝီသတိ-တစ်ခုဖြင့်ယုတ်လျော့သော ၂၀၊

ကွစိ ဝုတ္တိယေဝ၊ ပေ၊ ပါဒေါ။ ။ ဥရဂေါ၊ ပါဒေါတို့သည် နစ္ဆသမာဿ်ဖြစ်၍
“ဥရေန+ဂစ္ဆတိ၊ ပါဒေန+ပိဝတိ”ဟု ဂေါ-ပေါတို့၏ ကိုယ်စား “ဂစ္ဆတိ-ပိဝတိ”
ပုဒ်များဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်။ ဤရုပ်များပြီးပုံမှာ ကိတ် “သဗ္ဗတောဏျတ္တာဝိ ဝါ၊
ဓာတွန္တဿ လောပေါ ကွမိ” သုတ်၌ ထင်ရှားလတ်။

ကွစိ ဝါကျမေဝ။ ။ “ပရသု”ဟု သက္ကတ၌ရှိ၏။ ပရ-သူတစ်ပါးကို၊ သုဏာတိ
ဟိသတိ-ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ ပရေသု၊ “ပရဆိန်=ပေါက်ဆိန်”ဟု ပေးရိုးရှိသော်လည်း
“ကုဒါလေန”ဟူသော အဖွင့်ကိုထောက်လျှင် “ပေါက်တူး”ဟု ပေးသင့်၏။ “ပရသုနာ
ဆိန္ဒံ၊ ပရသု ဆိန္ဒံ ဝါ”ဟု မြန်မာမူရှိ၏။ “ကွစိ ဝါကျမေဝ”ဟု ဧဝဖြင့် ဝါကျအဖြစ်ကို
မြဲစေပြီး၍ “ပရသုဆိန္ဒံ ဝါ”ဟု သမာဿ်ကို ပြခြင်းငှါသင့်ဖွယ်ရာမရှိ၊ “ပရသုနာ+
ဆိန္ဒံ”လည်း “ကွစိ တဝန္တု၊ တဗ္ဗပစ္စယေဟိ ယောဂေ အနဘိဓာနတော ဝါကျမေဝ၊
နဝုတ္တိတုမိပ္ပာယော”ဟူသော ဋီကာနှင့် မညီ၊ ဋီကာအလို “တဝန္တု”ပစ္စည်းဖြင့် ရုပ်ရှိ
ရမည်၊ ထို့ကြောင့် “ပရသုနာ+ဆိန္ဒံဝါ”ဟု သိမ္မအတိုင်းကောင်းသည်။ “ကာကေဟိ
ပါတဗ္ဗာ၊ ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗာ”တို့ကား တဗ္ဗပစ္စယန္တုပုဒ်ဖြင့် သမာဿ်မဖြစ်၊ ဝါကျသာ
ရှိရပုံတည်း။ [ဆိဒိ တဝန္တု။ ဘိဒါဒိတော ဣန္ဒအန္တုဤဏာဝါသုတ်ဖြင့် တပစ္စည်းကို
ဣန္ဒပြု၊ ဓာတွန်(ဒံ)ကို ချေ၊ “ဆိန္ဒဝါ” ပြီး၏။]

ပုဗ္ဗာဒိယောဂေ၊ ပေ၊ မေဓာဝိ ဣစ္စာဒိ။ ။ တတိယာ “ကိတက ပုဗ္ဗသဒိသ”စသည်
ဖြင့် ပြခဲ့သော အစဉ်တွင် “ကိတက”အတွက်သာ ပြီးသေး၏။ ယခုအခါ၌ ပုဗ္ဗသဒိသ
စသည်တို့နှင့် တွဲပုံကိုပြလိုရကား “ပုဗ္ဗာဒိယောဂေ”စသည် မိန့်၊ “ပုဗ္ဗ သဒိသ”
စသော အစဉ်အတိုင်း ပုံစံထုတ်ထားသည်။ “မာတရာ+သဒိသော၊ ပိတရာ+သမော”ဟု

လျော့သော နှစ်ဆယ်၊ သီလဝိကလော-သီလဖြင့် ချို့တဲ့သူ၊ အသိကလဟော-
သံလျက်ဖြင့်ငြင်းခုံခြင်း၊ ဝါစာနိပုဏော-စကားဖြင့်နူးညံ့သူ၊ ယာဝကာလိက
သမ္မိသံ-ယာဝကာလိက ဝတ္ထုနှင့်ရောနှောကပ်သောအစာ၊ ဝါစာသခိလော-
စကားဖြင့် ပြေပြစ်သူ၊ [ဝါစာသည် အာကာရန္တပုဒ်ရင်းဖြစ်၍ “ဝါစာ”ဟု
ပကတိဖြစ်၏။]

သတ္တာရာ-မြတ်စွာဘုရားနှင့်၊ သဒိသော-တူသူတည်း၊ သတ္ထုကပ္ပော-
ဘုရားနှင့်တူသူ၊ ပုညေန-ကောင်းမှုဖြင့်၊ အတ္ထိကော-အလိုရှိသူတည်း၊ ပုညတ္ထိ
ကော၊ ဂုဏာဓိကော-ဂုဏ်အားဖြင့် လွန်ကဲသူ၊ ဂုဠေန-တင်လဲနှင့်၊ သံသဋ္ဌော-
ရောနှောအပ်သော၊ သြဒနော-ထမင်းတည်း၊ ဂုဠောဒနော၊ ခီရောဒနော-နို့ရည်
နှင့်ရောနှောအပ်သောထမင်း၊ အသေန-မြင်းနှင့်၊ ယုတ္တော-ကပ်ယှဉ်အပ်သော၊
ရထော-ရထားတည်း၊ အသရထော-(မြင်းရထား၊) မဂ္ဂစိတ္တံ-မဂ်နှင့်ယှဉ်သော
စိတ်၊ ဧမ္မယာ-သပြေပင်ဖြင့်၊ သညာတော (လက္ခိတော)-မှတ်သားအပ်သော၊
ဒိပေါ-ကျွန်းတည်း၊ ဧမ္ပဒိပေါ-ကျွန်း(ဧမ္ပဒိပေါ) [“ဧမ္ပူ”ဟု ဦးကာရန္တဖြစ်ရ
ကား “ဧမ္ပူ”ဟု ပကတိပြု၊ ကွစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံဖြင့် ဦးကို ဥရသပြု၊] ဧကေန-

ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ “ဧကေန-ဦနာ၊ ဧကေနာ” (ဤမျှသာ တပျူရိသ်တည်း၊ “ဧကေနာစ
သာဝိသတိစသတိဧကေနဝိသတိ”ကား ကမ္မဓာရတည်း၊) “သီလဝိကလော”၌ “ဝိကလော-
ချို့တဲ့သူ”ဟူသည် သီလမှ ယုတ်လျော့ခြင်း ဦးန အနက်ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဦးန
အတွက် ဦးနတစ်ပုဒ်သာ မကဘဲ ဦးနအနက်ရှိသော ပုဒ်များကိုပါ ယူစေလို၍ “သမုနတ္ထ”၌
“သမ+ဦနတ္ထ”ဟု အတ္ထနှင့်ဆိုထားသည်၊ “သီလေန+ဝိကလော”စသည် ဝိဂြိုဟ်ပြု။

သတ္တာရာသဒိသော စသည်။ ။ “သတ္တာရာ+သဒိသော၊ သတ္ထုကပ္ပော”မှ စ၍
သခိလာဒိဟိ၌ အာဒိအရပုံစံများကိုပြသည်၊ ထိုတွင် “သတ္တာရာ+သဒိသော”သည်
ဝိဂြိုဟ်ပြလိုရင်းမဟုတ်၊ သတ္ထုပကပ္ပော၌ “ကပ္ပသဒ္ဓါသည် သဒိသအနက်ဟောတည်း”
ဟု သတ္ထုကပ္ပော၏အနက်ကို ဖွင့်ပြခြင်းသာဖြစ်သည်၊ “သတ္ထုနာ-နှင့်+ကပ္ပော-တူသူ
တည်း”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ [သီဟိုဠ်နှင့် “သတ္တာရာ-သဒိသော၊ သတ္ထုသဒိသော”ဟု ရှိ၏၊
ရှေ့၌ သဒိသနှင့်တွဲ၍ “မာတု သဒိသော”ဟု ပုဗ္ဗသဒိသ အစဉ်အတိုင်း ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သော
ကြောင့် ဤ၌ ထပ်၍ပြဖွယ် မလိုရကား သီဟိုဠ်မှ မကောင်း။]

ဂုဏေန အဓိကောစသည်။ ။ “ဂုဏေန+အဓိကော၊ ခီရေန+သံသဋ္ဌော+
သြဒနော၊ မဂ္ဂေန+ယုတ္တံ+စိတ္တံ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ “ဂုဠောဒနော”စသည်၌ သံသဋ္ဌစသော
အလယ်ပုဒ်ကျေသောကြောင့် “မဇ္ဈေလောပိ တပျူရိသံသမာသံ”ဟု ခေါ်စမှတ်ပြုသည်၊
[မဇ္ဈေ-အလယ်၌၊ လောပိ-ကျေခြင်းရှိသော သမာသံ၊] “ဂုဠ+သံသဋ္ဌ+သြဒနာ”ဟု
တည်း၊ “ဂုဠေန+သံသဋ္ဌော+သြဒနော”ဟု ဝါကျဖြစ်၏၊ သမာသံစပ်၊ တပျူရိသံမှည့်၊
ဝိဘတ်ချေ၊ “ဂုဠတ္ထာနမပ္ပယောဂေါ” ဟူသော ပရိဘာသာဖြင့် သံသဋ္ဌပုဒ်ကို ချေ၊

တစ်ခုဖြင့်၊ အဓိကာ-ပိုလွန်ကုန်သော၊ ဒသ-တစ်ဆယ်တို့တည်း၊ ဧကာဒသ-တစ်ခုဖြင့် ပိုလွန်ကုန်သော တစ်ဆယ်တို့၊ ဝါ-တစ်ဆယ့်တစ်ခုတို့၊ ဇာတိယာ-ပဋိသန္ဓေအားဖြင့်၊ အန္ဓော-ကန်းသူတည်း၊ ဇစ္စန္ဓော၊ ပကတိယာ-ပင်ကိုယ်အားဖြင့်၊ မေဓာဝီ-ပညာရှိသူတည်း၊ ပကတိမေဓာဝီ၊ ဣစ္စာဒိ။

တတိယာ တပျူရိသော (နိဋ္ဌိတော။)

စတုတ္ထိတပျူရိသ်

စတုတ္ထိ-စတုတ္ထိဝိဘတ်ကျန္တပုဒ်ကို၊ တဒတ္တ အတ္တဟိတဒေယျာဒိဟိ-ထို၏ဥစ္စာဖြစ်သော အနက်၊ အတ္တသဒ္ဓါ၊ ဟိတသဒ္ဓါ၊ ဒေယျအစရှိသော သဒ္ဓါတို့နှင့်၊ (သမဿတေ-စပ်အပ်၏။) တဒတ္ထေ-တဒတ္တပုဒ်နှင့် စပ်ရာ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ။) ကထိနဿ-ကတိန်သင်္ကန်း အကျိုးငှာ၊ ဒုဿ-အဝတ်တည်း၊ ကထိနဒုဿ-ကထိန်သင်္ကန်းဖို့ အဝတ်၊ ကထိနစီဝရတ္ထာယ-ကထိန်သင်္ကန်း အကျိုးငှာ။

“ဂုဠ ဩဒန”ဟု ပကတိပြု၊ နာမိဋံ၊ စသည်စီရင်၊ နောက်မဇ္ဈေလောပိ သမာဿများ၌ ဤနည်းအတိုင်း အလယ်ပိုဒ်ကိုချေ၊ “ဓမ္မယာ+သညာတော+ဒိပေါ”သာ ဝါကျလိုရင်းတည်း၊ လက္ခိတောကား သညာတော၏ အဖွင့်သာ၊ [သညာတော၌ “ပညာတော-ထင်ရှားသော”ဟု သီဟိုဠ်မှ ရှိ၏၊ လက္ခိတော ဖွင့်ပုံကိုထောက်လျှင် “သညာတော-သိမှတ်အပ်သော၊နာမည်မှည့်အပ်သော”ဟု ရှိသောပါဠိက သာ၍ကောင်း၏။] “ဇာတိအန္တ”ဟု ပကတိဖြစ်သောအခါ ဣဝဏ္ဏောယံ နဝါဖြင့် ဣကိုယပြု၊ ယဝတ်ဖြင့် တျကို စပြု၊ ဒွေဘော်လာ၊ ကုဓာဒိ မဇ္ဈတ္တရာနံဖြင့် ဇာ၌ ရသပြု “ဇစ္စန္ဒ”ပြီးသည်။

စတုတ္ထိ၊ တဒတ္တ၊ပေပါသာဒဒမ္ပ။ ။“ဣဒံ-ဤအဝတ် စသည်သည်၊ တဿ-ထိုကထိန်သင်္ကန်းစသည်၏ ဥစ္စာတည်း၊ တဒတ္ထံ-ထိုကထိန်သင်္ကန်း စသည်၏ ဥစ္စာ” ဒုဿအရ အဝတ်သည် ကထိန်သင်္ကန်းချုပ်ဖို့ရာ ဥစ္စာဖြစ်၍ “တဒတ္ထ”မည်၏၊ ထို တဒတ္တကိုဟောသော ဒုဿသဒ္ဓါလည်း (အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရဏပုစာရအားဖြင့်) တဒတ္တပင်မည်၏၊ ထိုတဒတ္တနောက်ပုဒ်နှင့် သမာဿတွဲရာ၌ ဥဒါဟရဏံကို ပြလို၍ “တဒတ္ထေ”ဟု မိန့်သည်၊ တစ်နည်း “ငှာ”ဟု ပေးရသော တဒတ္တသမ္ပဒါန်အနက်၌ သမာဿဖြစ်သောကြောင့် “တဒတ္ထေ”ဟု မိန့်သည်၊ ဤနည်းအလို “တဒတ္ထ ဖြစ်သော နောက်ပုဒ်နှင့် တွဲရသောကြောင့် တဒတ္တခေါ်သည် မဟုတ်၊ တဒတ္ထံအနက်၌ သမာဿ တွဲရသောကြောင့် တဒတ္ထခေါ်သည်”ဟု မှတ်ပါ။

ကထိနဒုဿ။ ။“ကထိနဿ”၌ သဝိဘတ်သည် တဒတ္တသမ္ပဒါန်အနက်၌သက်၏၊ ထို့ကြောင့် ကထိနဿကို “ကထိနစီဝရတ္ထာယာတျတ္ထော”ဟု အနက်ဖွင့်သည်၊ “ကထိနဿ-ကထိန်သင်္ကန်း အလိုငှာ”ဟု အနက်ပေး၊ “အလိုငှာ” ဟူသည် “အကျိုးငှာ”နှင့်

ဣတိအတ္ထော-အနက်၊ ဧဝံ-တူ၊ စီဝရဒုဿံ-သင်္ကန်းဖို့အဝတ်၊ စီဝရမူလျံ-
 သင်္ကန်းဖို့ အဖိုး၊ ယာဂုယာ-ယာဂု၏၊ အတ္ထာယ-အကျိုးငှာ၊ တဏှုလာ-
 ဆန်တို့တည်း၊ ယာဂုတဏှုလာ-ယာဂုဖို့ ဆန်တို့၊ ဘတ္တတဏှုလာ-ထမင်းဖို့
 ဆန်တို့၊ သံဃဿ-သံဃာ၏၊ အတ္ထာယ-အကျိုးငှာ၊ ဘတ္တံ-ဆွမ်းတည်း၊
 သံဃဘတ္တံ-သံဃာဖို့ ဆွမ်း၊ အာဂန္တုကာနံ-ဧည့်သည်တို့၏၊ အတ္ထာယ-အကျိုး
 ငှာ၊ ဘတ္တံ-ထမင်းတည်း၊ အာဂန္တုကဘတ္တံ-ဧည့်သည်တို့ဖို့ ထမင်း၊ ဧဝံ-တူ၊
 ဂမိကဘတ္တံ-ခရီးသွားသူတို့ဖို့ ထမင်း၊ ပါသာဒါယ-ပြာသာဒ်အကျိုးငှာ၊ ဒဗ္ဗံ-
 သစ်သားတည်း၊ ပါသာဒဒဗ္ဗံ-ပြာသာဒ်ဖို့ သစ်သား။

အနက်တူတည်း၊ ထို“အလို့ငှာ”ကိုပင်“ဖို့”ဟုလည်း သုံးစွဲနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့်“ကထိန်ဖို့
 အဝတ်”စသည်ဖြင့် ပြန်လိုက်သည်၊ [အချို့က“ကထိန်ဿ-ငှာ၊ အာဘတံ-ဆောင်
 အပ်သော၊ တစ်နည်း၊ ပဋိယတ္တံ-စီရင်အပ်သော၊ ဒုဿံ-တည်း”ဟု “အာဘတံ”ကို
 ဖြစ်စေ “ပဋိယတ္တံ”ကို ဖြစ်စေ ထည့်၍ အနက်ပေးကြ၏၊ ထိုအနက်ကို အဓိပ္ပာယ်
 ထင်ရှားရုံ ပေးအပ်သောအနက်ဟုမှတ်ပါ၊ သဒ္ဒန်တိဌ်လည်း အဓိပ္ပာယ်နက်ဖြစ်ကြောင်းကို
 “ကထိန်စီဝရတ္ထာယ ပဋိယတ္တံ အာဘတံဝါ ဒုဿန္တိ အဓိပ္ပာယော”ဟု ဖွင့်သည်၊
 “စီဝရဿ+ဒုဿံ၊ စီဝရဿ+မူလျံ”ဟု နောက်ပုဒ် နှစ်ခုကို ဝိဂ္ဂဟပြု။

ယာဂုယာ အတ္ထာယ တဏှုလာ။ ။ဤ၌“ယာဂုယာ-ယာဂုအလို့ငှာ+တဏှုလာ-
 ဆန်တို့တည်း”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလေ့ရှိရင်းတည်း၊ သို့သော်“ယာဂုယာ+တဏှုလာ”ဟုသာ
 ဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင် တဒတ္တအနက် မထင်ရှားမည်စိုး၍ တဒတ္တအနက် ထင်ရှားအောင်
 “ယာဂုယာ အတ္ထာယ+တဏှုလာ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်၊ “ယာဂုယာ-၏၊ အတ္ထာယ-
 အကျိုးငှာ”ဟုရာ၌ “ယာဂုအကျိုးငှာ”ဟု အနက်ထွက်၏၊ “အကျိုးငှာ”ဟူသောအနက်
 လည်း “ယာဂုယာ”၌ တဒတ္တသမ္ပဒါန်အနက်ရှိသော စတုတ္ထိ သဝိဘတ်၏ အနက်ပင်
 ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့်“ယာဂုယာ အတ္ထာယ”သည် တဒတ္တသမ္ပဒါန်အနက် ထင်ရှားရုံမျှ
 ပြုအပ်သော စကားဖြစ်၏၊ ဝိဂြိုဟ်ရင်းမှာ “ယာဂုယာ+တဏှုလာ”သာတည်းဟု
 မှတ်ပါ၊ ရုပ်တွက်သောအခါလည်း “ယာဂု+တဏှုလာ”ဟုသာ တည်း၊ “သ-ယော”
 ဝိဘတ်သက်၍ တွက်ပါ။

သဒ္ဒန်တိ။ ။ယထာ ဟိ အာဂန္တုကာနံ+ဘတ္တံ၊ အာဂန္တုကဘတ္တံ၊ ယာဂုယာ+ဘတ္တံ၊
 ယာဂုဘတ္တန္တိ စတုတ္ထိဝေနေဝ အတ္ထော၊ ဧဝံ အာဂန္တုကာနံ(ဆဋ္ဌိ) အတ္ထာယ+ဘတ္တံ၊
 အာဂန္တုကဘတ္တံ၊ ယာဂုယာ အတ္ထာယ+တဏှုလာ၊ ယာဂုတဏှုလာတိ ယတုက္ကမံ
 ဆဋ္ဌိ စတုတ္ထိဝေနေဝ ဧကေကဿ သမာသပဒဿ အတ္ထော ဘဝတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဘတ္တတဏှုလာ။ ။“ဘတ္တဿ+တဏှုလာ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလိုရင်း၊ “ဘတ္တဿ+
 အတ္ထာယ+တဏှုလာ၊ဘတ္တတဏှုလာ”ဟုအနက်မှတ်ပါ၊ “ဘတ္တဿ-ထမင်းအလို့ငှာ”ဟု
 အနက်ပေး၊ “ဂမိကဿ+ဘတ္တံ”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလိုရင်း၊ “ဂမိကဿ အတ္ထာယ”ဟုအနက်မှတ်၊

အတ္ထေ-အတ္ထသဒ္ဓါနှင့် သမာဿ်တွဲရာ၌၊ (ဥဒါဟရဏံ) အယံ-ဤနေရာ သည်၊ ဘိက္ခုသံဃဿ-ရဟန်းသံဃာ၏ ဥစ္စာဖြစ်သော၊ ဝိဟာရေ-ကျောင်း တည်း၊ ဘိက္ခုသံဃတ္ထော-ရဟန်းသံဃာဖို့ ဖြစ်သော၊ ဝိဟာရေ-ကျောင်း၊ ဘိက္ခုသံဃတ္ထာ-ရဟန်းသံဃာဖို့ဖြစ်သော၊ ယာဂု-ယာဂု၊ ဘိက္ခုသံဃတ္ထံ- သော၊ စီဝရံ-သင်္ကန်း၊ အယံ-ဤဟာသည်၊ ယဿ-အကြင်အရာ၏ ဥစ္စာတည်း၊ ယဒတ္ထော-အကြင်အရာဖို့ဖြစ်သော ဝိဟာရစသည်၊ ယဒတ္ထာ-အကြင်အရာဖို့ ဖြစ်သော ယာဂုစသည်၊ ယဒတ္ထံ-အကြင် အရာဖို့ဖြစ်သော သင်္ကန်းစသည်။

ဧဝံ-တူ၊ တဒတ္ထော-ထိုအရာဖို့ဖြစ်သော ကျောင်းစသည်၊ တဒတ္ထာ၊ တဒတ္ထံ (ယဒတ္ထာ ယဒတ္ထံ နည်းမှီးပေး၊) ဧတဒတ္ထော-ဤအရာဖို့ဖြစ်သော၊ ဝါယာမော- အားထုတ်ခြင်း၊ ဧတဒတ္ထာ-ဖြစ်သော၊ ကထာ-စကား၊ ဧတဒတ္ထံ-သော၊ သောတာဝဓာနံ-နားထောင်ခြင်း။

“ဂမိကဿ-ခရီးသွားမည့်သူ အလို့ငှာ”ဟု အနက်ပေး၊ “ပါသာဒါယ+ဒဗ္ဗံ”၌ကား စတုတ္ထိ သကို အာယပြုထားသဖြင့် တဒတ္ထအနက် ထင်ရှားသောကြောင့် “ပါသာဒဿ အတ္ထာယ”ဟု အနက်မပြုတော့၊ ထိုသို့ “ပါသာဒါယ”ဟု တစ်ခါတည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုခြင်း မှာလည်း သက္ကတကျမ်းရှင်းများ၌ပင် “ယူပါယ+ဒါရ ယူပါဒါရ=ယဒ်တိုင်အလို့ငှာ+ သစ်သာ”ဟု တိုက်ရိုက် ဝိဂြိုဟ်ပြုထားသည်ကို နည်းမှီးခြင်းကြောင့်တည်း။

အတ္ထေ၊ ပေ၊ ယဒတ္ထံ။ ။အတ္ထသဒ္ဓါနှင့် သမာဿ်စပ်ပုံကို သဒ္ဓနီတိ၌မပြု၊ ထိုသို့ မပြုခြင်းမှာ ပိဋကတ်တော်၌ ထိုမြဲယုဂ်များသည် စတုတ္ထိသမာဿ်မဟုတ်၊ ဆဋ္ဌိတပျရိသ်- ကမ္မဓာရ်-ဗဟုဗ္ဗိ ဟိသမာဿ်များသာ(ထိုက်သလို)ဖြစ်ကြသောကြောင့်တည်း၊ သက္ကတ သဒ္ဓါကျမ်းတို့၌ကား အတ္ထသဒ္ဓါနှင့်စတုတ္ထိ တပျရိသ်ကို ပြကြ၏၊ [တဒတ္ထေ အတ္ထ ဗလိ ဟိတသုခရက္ခိတလ္လစ္ဓေတေဟိ သဟ စတုတ္ထျန္တံ သမဿတေ=တဒတ္ထသမ္ပဒါနံအနက် ၌လည်းကောင်း၊ အတ္ထစသော သဒ္ဓါတို့နှင့်တကွလည်းကောင်း၊ စတုတ္ထိ ဝိဘတ် အဆုံး ရှိသော ရှေ့ပုဒ်ကို သမာဿ်စပ်အပ်၏၊-ကာသိကာ၊] ထိုတွင် တဒတ္ထ၌ သမာဿ်ဖြစ်ပုံ ကို ပြခဲ့ပြီ၊ ဤ၌ အတ္ထသဒ္ဓါနှင့် သမာဿ်ဖြစ်ပုံကိုလိုသောကြောင့် “အတ္ထေ”စသည်ကို မိန့်၊ ဤအတ္ထသဒ္ဓါနှင့် သမာဿ်ဖြစ်ရာ၌ နိစ္စသမာဿ်ဖြစ်၍ မိမိအတ္ထပုဒ်ရှင်းဖြင့် ဝိဂြိုဟ် မပြုရ၊ အတ္ထ၏အနက်ကို ဟောနိုင်သော အခြားပုဒ်နှင့်သာ ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်။

အတ္ထသဒ္ဓါသမာဿ်၌သုံးလိင်။ ။အတ္ထသဒ္ဓါသည် နဂိုက ပုလ္လိင်ဖြစ်သော်လည်း “ဝိစိတြာ ဟိ သမာသဂုတ္ထိ-သမာဿ်ဖြစ်ပုံသည် (ရိုးရိုးဝါကျထက်) ဆန်းကြယ်၏” ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ အဘိဓေယျ (ဟောနက်)၏ လိင်သို့လိုက်၍ သုံးလိင်ပင် ဖြစ်ထိုက်သည်ဟု သက္ကတဓာရာတို့ ဆိုကြ၏၊ [“အတ္ထေန နိစ္စသမာဿော၊ဝိဿသယျ လိင်တာစေတိ ဝတ္ထဗ္ဗံ”... (ဝါတ္ထိကသုတ်)၊ “ဒွိဿေ+အယံဒွိတ္ထော-သူပေါ၊ ဒွိတ္ထော ယာဂု၊ ဒွိတ္ထံ ပယော”... (သိဒ္ဓန္တကောမုဒါ) အယံ-ဤဟာသည်၊ ဒွိဿေ-

ပုဏ္ဏား၏ ဥစ္စာတည်း၊ အဖို့တည်း၊ ဒွိဇေယျော-ပုဏ္ဏားဖို့၊ သူပေါ-ဟင်းချို့၊ ယာဂု-ယာဂု၊ ပယော-(နပုလ္လိင်၊ မနောဂိုဏ်း)နို့ရည်၊ ဤရူပသိဒ္ဓိသီဟိုဠ်မှည့်လည်း “အတ္တေန နိစ္စသမာသော သဗ္ဗလိင်္ဂတာစ” ဟု ရှိ၏။ ထို့ကြောင့်သက္ကတနှင့် သီဟိုဠ်မှူးကိုမှီး၍ အတ္တသဒ္ဓါနှင့်သမာသ်တွဲ ပြယုဂ်များကို အဓိပ္ပာယ်ရေးရလိမ့်မည်။

ဘိက္ခုသံဃတ္ထော စသည်။ ။ “ဘိက္ခုသံဃဿ+အယံဝိဟာရော ဘိက္ခုသံဃတ္ထော ဝိဟာရော” ဟု ပါဠိမှန်ရှိစေ၊ ဤပြယုဂ်၌ “ဒွိဇေယျ+အယံ၊ ဒွိဇေယျော သူပေါ” ကို နည်းမှီ၍ ထုတ်အပ်သောပြယုဂ်တည်း။ အတ္တနှင့် သမာသ်တွဲရာ၌ နိစ္စသမာသ်ဖြစ်သောကြောင့် အတ္တ၏ပရိယာယ် “အယံ” ပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်လုပ်သည်။ အဘိဘိဇ္ဇာလာ အတ္တသဒ္ဓါ၏ အနက်များစွာတွင် ဥစ္စာဟူသော အနက်ကိုယူ၊ ဒွိဇေယျ၌ သဝိဘတ်သည် စတုတ္ထိမဟုတ်၊ ဆဋ္ဌိတည်း။ ဘာကြောင့်နည်း...သက္ကတ၌ စတုတ္ထိ မှန်လျှင် “အာယ” အမြဲပြုသောကြောင့်တည်း။ ထို့ကြောင့် “ဒွိဇေယျ+အယံ” ဝိဂြိုဟ်သည် “ဒွိဇေယျော” ဟူသော နိစ္စသမာသ်ကို အနက်ထင်ရုံပြုသော ဝိဂြိုဟ်တည်းဟု မှတ်ပါ။

မှန်၏- “ဒွိဇေယျ+အယံ-ပုဏ္ဏား၏+ဥစ္စာ” ဟု ဆိုလျှင် “ပုဏ္ဏားအကျိုးငှာ-ပုဏ္ဏားဖို့” ဟူသော အနက်သည် ထင်ရှား၏။ “ဘိက္ခုသံဃဿ+အယံ” လည်း နည်းတူပင်။ [ရုပ်တွက်သောအခါ၌ကား ဥပနဂရ်တုန်းကကဲ့သို့ မူလပုဒ်ရင်းအတိုင်း “ဘိက္ခုသံဃ+အတ္တ” တည်း။ ဘိက္ခုသံဃနှင့် စတုတ္ထိ သသက်၊ အတ္တနှင့် သိသက်။] “ဘိက္ခုသံဃတ္ထော-ဘိက္ခုသံဃတ္ထံ” တို့ကား “ယာဂု-ပယော” ဟူသော ဝိသေသျှ(အဘိဓေယျ) လိင်္ဂလိုက်ကြောင်း ထင်ရှားအောင်ပြသော ဣတ္ထိလိင် နပုလ္လိင်၊ ပြယုဂ်များတည်း။

ဆက်ဦးအံ့-ဤပြအပ်ခဲ့သော ဝိနိစ္စယကို သဘောတူပါလျှင် “ဘိက္ခုသံဃဿ အတ္တယ” ဟူသော မြန်မာမူရှိပါ၌သည် “နိစ္စသမာသ်ဖြစ်၍ အခြားပုဒ်နှင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်” ဟူသော စကားကို ဆန့်ကျင်စေ၍ “အတ္တ” ဟူသော မိမိပုဒ်ဖြင့်ပင် ဝိဂြိုဟ်လုပ်ထားသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ “နောက်ပုဒ်၌ ပထမကျေရမည်” ဟူသော တပျှရိသ်ထုံးစံကို လွန်ဆန်လျက်ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း ပါဠိပျက်ဟုမှတ်ပါ။ “ယဿ+အတ္တယ” လည်း ပါဠိပျက်ပင်။ “ယဿ+အယံ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ရှိစေ၊ “ယဒတ္တော၊ ယဒတ္တော၊ ယဒတ္ထံ” ကား သုံးလိင်္ဂကြောင်း ပြယုဂ်များတည်း။ တဒတ္တောစသည်လည်း နည်းတူ။ “တဿ+အယံ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ဧတဒတ္တော၌ ဝါယာမော(ပုလ္လိင်) ကထာ(ဣတ္ထိလိင်) သောတာဝနေ(နပုလ္လိင်)တို့က အဘိဓေယျ(ဟောနက်)ပြတည်း။ “ဧတဿ+အယံ” ဟု ဝိဂြိုဟ် ပြု၊ နပုလ္လိင်အတွက်မူ “ယဿ+ဣဒံ” စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ “ယ+အတ္တ” ဟု ပကတိပြုပြီးသောအခါ ယဝမဒနသုတ္တံဖြင့် (ဒံ)လာ။

မှတ်ချက်။ ။ ဘိက္ခုသံဃတ္ထောစသော သမာသ်များသည် “ဒွိဇေယျော” ဟူသော သက္ကတပြယုဂ် အလိုအားဖြင့်သာ စတုတ္ထိသမာသ် ဖြစ်ရသည်။ ပါဠိအတိုင်းမူ “ဘိက္ခုသံဃဿ-၏၊ အတ္တော-ဥစ္စာဖြစ်သော ကျောင်းတည်း။ ဘိက္ခုသံဃတ္ထော-ကျောင်း” ဟု (နိစ္စသမာသ်လည်းမဟုတ်သော) ဆဋ္ဌိတပျှရိသ်သာဖြစ်၏။ သုံးလိင်္ဂလည်းမရှိ၊ အတ္တသဒ္ဓါ၏ မူလပုလ္လိင်အတိုင်းသာ ရှိရမည်။ အကယ်၍ သုံးလိင်္ဂရှိစေလိုလျှင် “ဘိက္ခုသံဃဿ

ကိမတ္ထံ-အဘယ်အဖို့နည်း၊ အတ္တတ္ထံ-မိမိဖို့၊ ပရတ္ထံ-သူတစ်ပါးဖို့၊ သံဝရဿ-
 စောင့်ရှောက်ခြင်း၏(ဥစ္စာဖြစ်သော)၊ အယံ-ဤတရားသည်၊ ဝိနယော-ဝိနည်း
 တည်း၊ သံဝရတ္ထော-စောင့်ရှောက်ဖို့ဖြစ်သော၊ ဝိနယော-ဝိနည်း၊ သုခံ-သုခ
 သည်၊ သမာဓတ္ထာယ-သမာဓိအကျိုးငှာ၊ (ဟောတိ-၏)၊ နိဗ္ဗိဒါ-ငြိမ်းငွေ့ခြင်း
 သည်၊ ဝိရာဂတ္ထာယ-အရိယာမဂ်အကျိုးငှာ၊ (ဟောတိ-၏)၊ ဝိရာဂေါ-အရိယာ
 မဂ်သည်၊ ဝိမုတ္တတ္ထာယ-အရိယာဖိုလ်အကျိုးငှာ၊ (ဟောတိ-၏)။

အတ္တော ယသာတိ ဘိက္ခုသံဃတ္ထော၊ ဣာ၊ ဣတ္ထံ-ရဟန်းသံဃာ၏ အကျိုးရှိသော
 ကျောင်း၊ ယာဂု၊ သင်္ကန်း”ဟု ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာဿ တွဲရမည်။ ယဒတ္ထော၊ တဒတ္ထော၊
 ဧတဒတ္ထော စသည်၌လည်း သုံးလိင်အလိုရှိမှု “ယံ အတ္တော (ပယောဇနံ) ယသာတိ”
 ဟု ဗဟုဗ္ဗိဟိပင် ပြုရမည်။ ထို့ကြောင့်ပင် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ကထံ ဧတဒတ္ထော၊ ဧတဒတ္ထော၊
 ဧတဒတ္ထတိ၊ အညပဒတ္ထေ ဘဝိဿတိ-အညပုဒ်အနက်ရှိသော ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာဿ၌
 ဖြစ်လတုံ”ဟုလည်းကောင်း၊ ပါရာမိကဏ်ယောဇနာ (ဗာဟိရနိဒါန်း အဆုံးနား)၌
 “ဧတံ အနုပါဒါ ပရိနိဗ္ဗာန်+အတ္တော=ပယောဇနံ ဧတိသာတိ ဧတဒတ္ထော(ကထာ)”
 ဟုလည်းကောင်း မိန့်ကြသည်။ ပါစိကျာဒိ (ပရိဝါ)ယောဇနာ၌လည်း ဤအတိုင်းပင်။
 “ဧတိသာ-ဤဝိနည်းစကားကို ပြောဆိုခြင်း၏၊ ဧတံ-ဤ အနုပါဒါ ပရိနိဗ္ဗာန်ဟု
 သော၊ အတ္တော-အကျိုးသည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏”ဟု ဆိုလိုသည်။

ကိမတ္ထံ အတ္တတ္ထံ ပရတ္ထံ။ ။ကိဿ+ဣဒံ ကိမတ္ထံ-အဘယ်အဖို့နည်း၊ အတ္တော+
 ဣဒံ အတ္တတ္ထံ=မိမိဖို့၊ ပရတ္ထံ=သူတစ်ပါးဖို့၊ “ကိ+အတ္ထ”ဟု ဖြစ်သောအခါ သိကို
 အံပြုပါ။ “အာလပနေတိ ကိမတ္ထံ”စသည်၌ “အာလပနေတိ-အာလပနေပုဒ်ကို၊ ကိမတ္ထံ-
 အဘယ်အကျိုးငှာ၊ ဝုတ္ထံ-ဆိုအပ်သနည်း”ဟု ပေးလျှင် “ကိဿ+အတ္တော၊ ကိမတ္ထော”
 ဟု ဆဋ္ဌိတပျူရိသံဖြစ်စေ၊ “ကော-အဘယ်သို့သော၊ အတ္တော-အကျိုးနည်း၊ ကိမတ္ထော-
 အဘယ်သို့သော အကျိုးနည်း”ဟု ကမ္မဓာရ်ဖြစ်စေ တွဲပြီးနောက် သိဝိဘတ်နေရာဝယ်
 စတုတ္ထိဝိဘတ် သက်၍ အာယစတုတ္ထေကဝစနဿ တု၌ တုသဒ္ဓါဖြင့် သ ကို အံပြု
 လျှင် “ကိမတ္ထံ-အဘယ်အကျိုးငှာ”ဟု ဖြစ်၏၊ သမာဿမတွဲဘဲ ကိံနောင် စတုတ္ထိ
 သကို ဣံပြုလျှင်လည်း ဤအနက်ဖြစ်၏။ “အာလပနေတိ-ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ-
 အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း”ဟု ပေးမူကား “ကော+အတ္တော (ပယောဇနံ) ယဿ”ဟု
 ဗဟုဗ္ဗိဟိဝိပြုဟ်ပြု၍ သိကို အံပြုရသည်။ “အတ္တတ္ထံ-မိမိအကျိုးငှာ၊ မိမိအကျိုး ရှိ၏၊
 ပရတ္ထံ-ငှာ၊ ရှိ၏”ဟုရာ၌လည်း တပျူရိသံ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာဿ နှစ်မျိုးဟု မှတ်ပါ။

သံဝရတ္ထော စသည်။ ။ “သံဝရဿ+အယံ ဝိနယော၊ သံဝရတ္ထော ဝိနယော”ဟု
 ပါဠိမှန်ရှိစေ၊ “ဘိက္ခုသံဃဿ+အယံ”ကဲ့သို့ မှတ်ပါ။ “သုခံ သမာဓတ္ထာယ၊ ပေါ
 ဝိမုတ္တတ္ထာယ”တို့၌ “သမာဓတ္ထေ-ဝိရာဂတ္ထေ-ဝိမုတ္တတ္ထံ”တို့သာ လိုရင်းတည်း။ “သမာဓိဿ+
 ဣဒံ သမာဓတ္ထေ-သုခံ၊ ဝိရာဂဿ+အယံ ဝိရာဂတ္ထော-နိဗ္ဗိဒါ၊ ဝိမုတ္တိယာ+အယံ

တထာ-ထိုမှတစ်ပါး၊ လောကဿ-လောကအလိုငှာ၊ ဟိတော-စီးပွား
 တည်း၊ လောကဟိတော-လောကဖို့ စီးပွား၊ ဗုဒ္ဓဿ-ဘုရားအား၊ ဒေယျံ-
 လှူထိုက်သော ပန်းတည်း၊ ဗုဒ္ဓဒေယျံ-ဘုရားအား လှူထိုက်သော၊ ပုပ္ဖံ-ပန်း၊
 သံဃဒေယျံ-သံဃာအား လှူထိုက်သော၊ စီဝရံ-သင်္ကန်း၊ ဣဓ-ဤ ဆိုအပ်လတ်
 သော ပြယုဂ်တို့၌၊ န . ဘဝတိ-သမာသ်မဖြစ်၊ သံဃဿ-အား၊ ဒါတဗ္ဗံ-
 လှူထိုက်သော ဝတ္ထု၊ သံဃဿ-အား၊ ဒါတု-လှူခြင်းငှာ၊ ဣစ္စာဒိ။

စတုတ္ထိတပျရိသော-သည်၊ (နိဋ္ဌိတော။)

ဝိမုတ္တတ္ထော-ဝိရာဂေါ” ဟု လိင်အားလျော်စွာပြု၊ ဣဒံ-ဤဟာသည်၊ သမာဓိဿ-
 သမာဓိ၏ ဥစ္စာတည်း၊ သမာဓတ္ထံ-သမာဓိဖို့ဖြစ်သော၊ သုခံ-သုခ၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့်
 အနက်ပေး၊ “သမာဓိ+အတ္ထ”တည်၊ ဆိုင်ရာစီရင်၍ “သမာဓိအတ္ထ” ဟု ပကတိဖြစ်သော
 အခါ မိ ၌ ဣ ချေ၊ ခံကို အ သို့ ကပ်၊ နာမ်ငဲ့၊ စတုတ္ထိ သ သက်၍ အာယ ပြုလျှင်
 “သမာဓတ္ထာယ” ဟု ပြီး၏၊ ဤသို့ “သမာဓတ္ထံ” စသည်သာ လိုရင်းဖြစ်သော်လည်း
 “ဝိနယော သံဝရတ္ထာယ၊ ပေ၊ သုခံ သမာဓတ္ထာယ၊ ပေ၊ နိဋ္ဌိဒါ ဝိရာဂတ္ထာယ၊ ဝိရာဂေါ
 ဝိမုတ္တတ္ထာယ၊ ဝိမုတ္တိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနတ္ထာယ၊ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ အနုပါဒါ
 ပရိနိဗ္ဗာနတ္ထာယ၊ ဧတဒတ္ထာ ကထာ၊ ပေ၊ ဧတဒတ္ထံ သောတာဝဇာနံ၊ ယဒိဒံ အနုပါဒါ
 စိတ္တဿ ဝိမောက္ခောတိ” ဟူသော ပရိပါရ်ပါဠိတော် (စူဠသင်္ဂါမ) အတိုင်း “သမာဓတ္ထာယ”
 စသည်ဖြင့် ပုံစံထုတ်ထားသည်၊ ထိုပါဠိ၌ နပုလ္လိင်(သုခံ) ဣတ္ထိလိင်(နိဋ္ဌိဒါ) ပုလ္လိင်
 (ဝိရာဂေါ) စုံရုံမျှကိုသာ ထုတ်ပြထားသည်။

မှတ်ချက်။ ။ သံဝရတ္ထာယ စသည်၌ “သံဝရဿ+အယံ” စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြု
 ခြင်းမှာ သက္ကတနည်းကိုမှီးသော ရူပသိဒ္ဓိအလိုသာ၊ တခြားနေရာ၌ ဝိဂြိုဟ် ပြုရိုးမှာ
 “သံဝရဿ+အတ္ထော=စောင့်ရှောက်ခြင်း၏အကျိုး” ဟု ဆဋ္ဌိတပျရိသ်ဖြစ်စေ၊ “သံဝရော
 စ+သော+အတ္ထော=စောင့်ရှောက်ခြင်းဟူသော အကျိုး” ဟု ကမ္မဓာရ်ဖြစ်စေ ပြုရိုးတည်း၊
 ထိုတွင် တပျရိသ်ပြုရာ၌ သံဝရနှင့် အတ္ထသည် မကွဲပြားဘဲလျက် ကွဲပြားသကဲ့သို့
 ဆိုသောကြောင့် အဘေဒဘေဒပစာရဟု ကြံပါ၊ ဝိရာဂတ္ထ-ဝိမုတ္တတ္ထတို့၌လည်း နည်းတူ၊
 ဤမျှလောက်သောစကားဖြင့် အတ္ထသဒ္ဓါနှင့် သမာသ်တွဲရာ၌ ဖြစ်သင့်သော အဓိပ္ပာယ်များ
 ပြီးပြီ၊ ရူပသိဒ္ဓိနိဿယဟောင်း၌ကား “ဘိက္ခုသံဃဿ-အား၊ အတ္ထာယ (အတ္ထံ ကာတု)-
 ငှာ၊ ဝိဟာရော-ကျောင်းတည်း” စသည်ဖြင့် အနက်ဆို၏၊ စဉ်းစားကြပါလေ။

တထာ လောကဿ၊ ပေ၊ ဣစ္စာဒိ။ ။ “တဒတ္ထအတ္ထဟိတဒေယျာဒိဟိ” ဟု
 ပြခဲ့သည်အားလျော်စွာ အတ္ထနှင့်တွဲပုံကို ပြပြီး၍ ဟိတနှင့် တွဲပုံကို ပြလိုသောကြောင့်
 “တထာ လောကဿ ဟိတော လောကဟိတော” ဟု မိန့်သည်၊ ဤဟိတသဒ္ဓါနှင့်
 စတုတ္ထိတပျရိသ်တွဲခြင်းလည်း “ဂေါဟိတံ-နွားဖို့စီးပွား” ဟု သော သက္ကတပြယုဂ်ကို

ပဉ္စမိတပျုရိသ်

ပဉ္စမိ-ပဉ္စမိဝိဘတျန္တ ပုဒ်ကို၊ အပဂမနဘယဝိရတိမောစနက္ကာဒိဟိ-ခွဲခွာခြင်း အနက်ရှိသောပုဒ်၊ ကြောက်ခြင်းအနက်ရှိသောပုဒ်၊ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းအနက်ရှိသော ပုဒ်၊ လွတ်ခြင်းအနက်ရှိသောပုဒ် အစရှိသည်တို့နှင့်၊ (သမဿတေ-စပ်အပ်၏။) မေထုနသ္မာ-မေထုနံမှ၊ အပေတော-ကင်းသူတည်း၊ မေထုနာပေတော-သူ၊ ဧဝံ-တူ၊ ပလာပါဂတော-ဖွဲအဖျင်းတို့မှကင်းသော စပါး၊ နဂရနိဂ္ဂတော-မြို့မှ ထွက်သော ထမင်း၊ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော-ဆွမ်းခံရာအရပ်မှ ဖဲခဲသောရဟန်း၊ ဝါ-ဆွမ်းစားရာအရပ်မှ ဖဲခဲသောရဟန်း၊ ဂါမတော-မှ၊ နိက္ခန္တိ-ထွက်သော တော တည်း၊ ဂါမနိက္ခန္တိ-တော၊ ရုက္ခဂ္ဂါ-သစ်ပင်ဖျားမှ၊ ပတိတော-ကျသူတည်း၊ ရုက္ခဂ္ဂပတိတော-သူ၊ သာသနစုတော-သာသနာမှ ရွေ့လျောသူ၊ အာပတ္တိဝုဋ္ဌာနံ-အာပတ်မှ ထခြင်း၊ ဓရဏိတလဂ္ဂတော-မြေအပြင်မှ တက်သူ၊ [ဓရဏိတလတော- မြေအပြင်မှ + ဥဂ္ဂတော-တက်သူ] သဗ္ဗဘဝေဟိ-အလုံးစုံသော ဘဝတို့မှ၊ နိဿဋ္ဌော-ထွက်မြောက်သော ရဟန္တာတည်း၊ သဗ္ဗဘဝနိဿဋ္ဌော-န္တာ။

ဘယတ္ထယောဂါဒိ-ဘယအနက်ရှိသော ပုဒ်တို့နှင့်ယှဉ်သော သမာဿ် စသည်ကား၊ [သိ၌ “ဘယတ္တာဒိယောဂေ-ဘယတ္ထ အစရှိသောပုဒ်တို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌” ဟုရှိ၏။] ရာဇတော-မင်းမှ၊ ဘယံ-ဘေးတည်း၊ ရာဇဘယံ-မင်းဘေး။

မှီးခြင်းသာတည်း၊ ပါဠိဝယ် ဟိတနုနံတွဲရာ၌ ဆဋ္ဌိသာ အသုံးတွေ့ရသည်။ ပုံစံကား- “ဒေဝမနုဿာနံ-(တို့၏) အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ” တည်း။ ဤသို့ စုဏ္ဏိယ၌ ဆဋ္ဌိရှိလျှင် သမာဿ်တွဲရာ၌လည်း “လောကဟိတော- လောက၏ စီးပွား” ဟု ဆဋ္ဌိသမာဿ်ပင် ဖြစ်သင့်သည်။

ဒေယျစသည်နှင့် တွဲပုံ။ ။ ဟိတနှင့်တွဲပုံကို ပြုပြီး၍ ဒေယျနှင့်တွဲပုံကို ပြလိုသော ကြောင့် “ဗုဒ္ဓဿ၊ ဝေ၊ သံဃဒေယျံ စီဝရံ” ဟု မိန့်၊ ဒေယျာဒိဟိ၌ အာဒိဖြင့် သက္ကတ၌ လာသော သုခ၊ဗလိ၊ရက္ခိတပုဒ်တို့နှင့် တွဲရသော “ဂေါသုခံ-ဇ္ဈားဖို့ သုခ၊ ကုဝေရဗလိ- ကုဝေရနတိဖို့ ပူဇော်ဖွယ်၊ ဂေါရက္ခိတံ-ဇ္ဈားဖို့ စောင့်ရှောက်အပ်၏” ဟူသော ပုံစံများကို ယူစေလိုဟန်တူသည်။ သို့သော် ပါဠိ၌ ထိုပုံစံများလည်း စတုတ္ထိသမာဿ် မဟုတ်ကြ၊ ဆဋ္ဌိသမာဿ်နှင့် (ဂေါရက္ခိတံဝယ်) တတိယာသမာဿ်များသာ ဖြစ်ထိုက်သည်။ တဗ္ဗ ပစ္စည်း တပစ္စည်းဆုံးသော ပုဒ်များနှင့်ကား သမာဿ်မဖြစ်။ “သံဃဿ ဒါတဗ္ဗံ၊ သံဃဿ ဒါတု” ဟု ဝါကျသာ ရှိသည်။ ဘာကြောင့်နည်း- “အနဘိဓာနတော- သံဃဒါတဗ္ဗံ” ဟု သမာဿ်ဖြစ်လျှင် ထိုသမာဿ်က “သံဃာအား+ပေးအပ်” ဟူသော အနက်ကို မဟောနိုင်သောကြောင့်တည်း။

[သဒ္ဓနီတိ၌ “ရာဇတော-မင်းကြောင့်” ဟု ဟိတ်အနက်ပေး၍ “ဥပ္ပန္နံ-ဖြစ်သော” ဟုလည်း ထည့်သည်၊] စောရေဟိ-ခိုးသူတို့မှ၊ ဘယ်-တည်း၊ စောရဘယ်-ခိုးသူဘေး၊ အမနုဿဟိ-ဘီလူးတို့မှ၊ ဘယ်-တည်း၊ အမနုဿဘယ်-ဘီလူးဘေး၊ အဂ္ဂိတော ဘယ်၊ အဂ္ဂိဘယ်-မီးဘေး၊ ပါပတော-မကောင်းမှုမှ၊ ဘီတော-ကြောက်သူတည်း၊ ပါပဘီတော-မကောင်းမှုမှ ကြောက်သူ၊ ပါပဘီရကော-မကောင်းမှုမှ ကြောက်သည်။

[ထို့နောက်၌ ဝိရမဏတ္ထပုဒ်နှင့် တွဲပုံကို ပြသည်၊] အကတ္တဗ္ဗတော-မပြုထိုက်သော အမှုမှ၊ ဝိရတိ-ရှောင်ခြင်းတည်း၊ အကတ္တဗ္ဗဝိရတိ-ခြင်း၊ ဧဝံ၊ ကာယဒုစ္စရိတဝိရတိ-ကာယဒုစရိုက်မှ ရှောင်ခြင်း၊ ဝစီဒုစ္စရိတဝိရတိ-ခြင်း၊ [ထို့နောက်၌ မောစနတ္ထပုဒ်နှင့် တွဲပုံကို ပြသည်၊] ဗန္ဓနာ-အညှာမှ၊ မုတ္တော-လွတ်သော ထန်းသီးတည်း၊ ဗန္ဓနမုတ္တော-အညှာမှလွတ်သော ထန်းသီး၊ ဝနမုတ္တော-တောမှ လွတ်သူ၊ ဗန္ဓနမောက္ခော-အနှောင်အဖွဲ့မှ လွတ်ခြင်း။

[ထို့နောက် “အာဒိ” အရ ပြပြန်သည်၊] ကမ္မတော-ကံကြောင့်၊ သမုဋ္ဌိတံ-ဖြစ်သောရုပ်တည်း၊ ကမ္မသမုဋ္ဌိတံ-ရုပ်၊ ဥက္ကဋ္ဌတော-ဥက္ကဋ္ဌထက်၊ ဥက္ကဋ္ဌံ-လွန်သောစိတ်တည်း၊ ဥက္ကဋ္ဌုက္ကဋ္ဌံ-စိတ်၊ ဩမကောမကံ-ဩမကစိတ်အောက်ယုတ်လျော့သော စိတ်၊ ကွစိ-အချို့အရာ၌၊ ဝုတ္တိယေဝ-အမြဲသမာဓိသာတည်း၊ [နိစ္စသမာဓိ ဖြစ်သောကြောင့် “ဇာတံ” ဟူသော ပရိယာယ်ပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိဟ်ပြုသည်၊] ကမ္မတော-ကံကြောင့်၊ ဇာတံ-ဖြစ်သောရုပ်တည်း၊ ကမ္မဇံ-ကံကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်၊ ဧဝံ၊ စိတ္တဇံ-စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်၊ ဥတုဇံ-ဥတုကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်၊ အာဟာရဇံ-အာဟာရကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်၊ ဣဓ-ဤဆိုအပ်လတုံသော ပြယုဂ်၌၊ န ဘဝတိ-သမာဓိမဖြစ်၊ ပါသာဒါ-ပြာသာဒ်မှ၊ ပတိတော-ကျသူ။

အမှာ။ ။ဤ ပဉ္စမိတပျုရိသံ၌ အခက်အခဲ မရှိ၊ တိုက်ရိုက် မပါသော ဝိဂြိဟ်များကိုလည်း နောင်ခါ သိပါလိမ့်မည်၊ ကမ္မဇံ စသော နိစ္စသမာဓိ၌ “ကမ္မ+ဇန” တည်၍ ရုပ်တွက်ရပုံကို ကိတ် (ဓာတုန္တဿ လောပေါ ကိစ္စိ) သုတ်၌ သိရလတုံ။

ပဉ္စမိတပျုရိသော နိဋ္ဌိတော။